E. I. 78.



Ex libris

Joannis Michaelis Levingi J.V.D^ris

POSTERIOR

pars eiuſdem Rapſodiæ Hiſtoriarum. M. Antonii Coccii Sabellici, cõtinens ſex Enneades reliquas cum earundem Repertoriis & Epitomis.

IEHAN PETIT

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

Vænundatur vbi & reliqua pars ab Ioanne Paruo & Iodoco Badio Aſcenſio.

¶ Sequitur Tabula Alphabetica rerum & verborũ adnotatu præcipue dignorum in ſex poſterioribus Enneadibus eiuſdẽ Rapſodiæ M. Antonij Coccij Sabellici. Pro cuius facili comprehẽſione, norit lector, ſi viri aut mulieris illuſtris nomẽ in tabula inuenerit, quod non idem in margine ſignatũ fuerit, quęrat vbi ſignatum eſt Viri illuſtres, & ſimiliter de re prodigioſa quęrat ſignatũ Prodigium.

De litera A.

ABaga tartar⁹. folio cclij.
Abagari regis ep̃la ad Chriſtum. folio lxxxi.
Abbas ſiculus folio cclxxxvi.
Abdecamanus cciiii.
Abidirauus clxxxvi.
Acephali cxlv.
Achaica Neronis expeditio. folio lxxxix.
Achillæ in Cęſarem conatus & eiuſdem cædes lv.
Acerrimi Cęſaris & Pompeij cõflictus liiii.
Aciei a Conſale diſpoſitio. folio ccliiii.
Acilij fortitudo liii.
Acris pugna lxii.
Aidoaldus clxxvii.
Adrianus .iii. & eius decretum. folio ccviii.
Adrianus quartus põt. ccxxxv.
Adrianus imperator prouincias Romanas inuiſit. & pontem diruit. cii.
Adriani geſta circa Syriam. folio eodem.
Adriani comitas, arrogantia, fortuna, ſcomma. Interitus. folio ciij.
Aduatici & eorum fraus. folio xxxix
Aegyptiorum regnum & Aegyptiacæ militiæ ratio. ccxxxiiii.
Aegyptus errorum mater. folio xcvi.
Aegyptus facta prouincia Romanorum lxxviii.
Aegyptiacum Iudæorum templum xcix.
Aelius verus imperator. & eius portentoſa luxuria. Interitus. folio cvi.
Aelij priſci cędes xcix.
Aemylius Cęſar. cxx.
Aequatur pugna cccxl.
Aethiopia cccxxxii.
Aetolia aliter deſpotatus. cccxii.
Africa a ſarracenis occupatur. folio cxxviii. & cviii.
Agabates lxxxviii.
Agapetus pontifex. clxxx.
Agatha virgo cxxviii.
Agapetus ſecundus ccxi.
Agger xlvii.
Agnetis templum cxx.
Agnetis martyrium cxxviii.
Agrippa Pompeium pręlio nauali ſuperat xxii.
Agrippinę matris Neronis ſęu⁹ interitus l.
Aherbal iiii.
Aherbalis oratio v.
Aherbalis copiarum profligationes & eius interitus vii.
Aigolandi cauillium xix
Aiſtulphi ſuperbia & interitus. folio cxcii.
Albania. cccxii.
Albæ euerſio ccxxxvi.
Albertus imperator ccciii.
Albertus Cunius cclxxiiii.
Albertus teuto. cccxxxiiii.
Albertus magnus ccli.
Albiani conſilium ccclv.
Albiani facinus conſiliũ. ccclv.
Albini caſus peſtifer miraculum folio clxix.
Albonei interitus. clxx.
Alces xlvi.
Alemanni cxxvi.
Alexan. deijcitur regno. xii.
Alexandri ſententia xiij.
Alexandria xxii.
Alexan. facinus, interitus. lxx.
Alexandrinorum dicacitas. cxi.
Alexandrinorum clades. cxii.
Alex. xxiiii. imperator. cxxiiii.
Alexan. oratio cxxiiii.
Alexander tripertito bellum infert cxv.
Alexandri cędis varia opinio. folio cxvi.
Alexander tertius pontifex vrbẽ deſerit ccxxxiiij.
Alexandri fuga. ccxxvii.
Alexan. fides anceps ccliii.
Alexij oratio ccxxii.
Alexius Imperator ſalutatur. folio ccxxii.
Alexij pugna ccxxvj.
Alexij myrthili facinus. folio ccxli.
Alexia xlviii.
Alicarnaſſus cccxx.
Allobrogum legati coniuratorũ proditores xxxiii.
Allobrogum cędes iiii.
Alpinatium mulierum ferocitas folio lxxvii.
Alphonſus rex cccxxxv.
Alphonſi oratio cccxxxvii.
Alphonſus filium regem declarat. cccxxxviii.
Alphonſi motus cccix.
Alphonſus dux pręlio ſuperatur. cccx[illegible]v.
Alphonſus Neapoli poti[illegible] folio cccv.
Alphonſi trãſitus in Italiam. folio cccviij
Alphonſi mors cccxlv.
Amalaſiunthæ virtutes. cli.
Amalaſiunthę exitus clii.
Amantij cędes ibidem.
Amathildis nupſit. ccxx
Amathildis vincitur ab Henrico. ccxxii.
Amazonum fama xxx
Ambiorix xiii.
Ambracia Larta. cccxii.
Ambracij ſinus forma. ccclv.
Ambrones xii.
Ambronum proceſſus in pugnã & vxorum eius gentis ferocitas. xiij.
Ambroſius epiſcopus. folio. cxxxii.
Ambroſius & Aurelius auguſtinus. cxxxv.
Ambroſius monachus. folio cclxxvi.
Amurrhates cccvii.
Amurrhatis memorabilis vox. folio cccvi.
Amurrhates moritur. cccvii.
Amorreus ſiue Amorteus. folio clxxxvii.
Anaſtaſius tertius pontifex. ccv.
Anaſtaſius quartus pontifex. folio ccxxxiii.
Annales vnde dicti. clv.
Anceps Alexandri fides. folio cccliii.
Anconitarum arx ccliiii.
Anconitanis pax redditur. folio cclv.
Ancon vnde clxxi.
Ancon a mauris diripitur. ccvi.
Andocus Rothomagenſis. folio clxxxi.
Andreas Contarenus. cclxix.
Androphagi. cccxxxiii.
Angelus Policar. dux. cciiii.
Anglorum mores cccx.
Angli ſibi Britanniam vendicant cxlviii. Orthodoxam fidem accipiunt. clxxiii.
Angli gallos ſuperant. cclxix.
Anglię vectigal cccl.
Ani ę natura cccxiii.
Annatarum vſus cclxxvi.
Anneus Seneca lxxxvii.
Anneus Gallio Lucani pater. folio xci.

Anni mundi. lxxviii. cxl. xcviii. ci. ciiii.
Anni vrbis. xxi. xxxii. lxvi. cxxxii.
Anni ſalutis cxxxii.
A[illegible]charis rex clxxi.
An[illegible]pulcrum xxiiii.
Anthenamus imperator. cxlv.
Anterus.xix.pont. cxix.
Antipater patri inſidiatur. folio lxxix.
Antigonus Hieruſalem occupat. folio lxix.
Antipatri interitus lxix
Antichriſtum veniſſe. folio ccxxviii.
Antipontif.ij. cccxvi.
Antiochia amittitur ccliii.
Antiochiæ præfectus a Iudęis ſuperatur. j.
Antiochus cyricenus xiiii.
Antiochiæ deſcriptio. ccxxvi.
Antiochia proditur Chriſtianis folio cccxvi.
Antiſtinm ſeceſſio. ccccxxxv.
Antilij miniſtri cędes iii.
Anto.oratoris cędes xix.
Antonius conſul. xxxii.
Antonius in Macedoniam. liii.
Antonius ſtipatoribus munitur folio lx.
Antonij & Auguſti diſcordia. folio eodem.
Anto.Brutum obſidet lxi.
Antonius vincitur lxii.
Antonius triumuir in Italiam reuertitur lxiii.
Antonius & Octanius in Macedoniam tranſmittunt. lxv.
Antonius Cleopatrę deditur. folio lxix.
Antonij & Fuluię progreſſus. folio lxvii.
Antonius Brunduſium venit. folio lxviii.
Antonij in aduerſis conſtantia & de Parthis victoria. folio. lxix. & lxxi.
Antonius criminatur in ſenatu. folio lxxiiii.
Antonius Octaulum prouocat. folio lxxvi.
Antonius ſibi mortem infert de quo flet Octauius lxxvi.
Antonius pius imperator. folio ciiii.
Antonij abbatis ſanctitas. folio cxxx.
Antonius Roſellus. folio cccxxviii.
Antonius Pontanus. folio cccxxix.
Antonij Agreſtenſis oratio. folio cccxxx.
Antonius grimanus. cccxliiii.
Antoniꝰ Mediolanenſ. q & Rhaudenſis cclxxxix.
Antonia turris xcvii.
Antonius comagenus cum filio regno excidit. xcv.
Anxur olim nunc terracina. folio cccxlv.
Apenini tractus lxxx.
Appion cviii.
Apollonides ſtoicus l.
Apollinaris cxxxvi.
Apoſtolorum delectus. lxxxi.
Apologia ccxxxvii.
Appuli lxxx.
Apulię noui apparatus. folio ccclvi.
Apuliæ defectio ad Gallos. folio cccxlviii.
Apuleius Apher ciii.
Aquilarum conflictus lxv.
Aquileienſium virtus cxviii.
Aquileienſium obſidio & eorũ pudicitia & cędes cxliiii.
Aquitanię motus cciiii.
Aragonię claſſis conatus. folio cccxx.
Arabię defectio clxxvi.
Arar fluuius xxxvj
Arator poeta clii. clvii.
Arduenna ſylua xlii. xlvi.
Aretini legati cclxxxv.
Arethę & Herodis prælium. folio lxxxiiij
Ariarattes occiditur xvi.
Ariminum oppugnatur clvi.
Ariobarzanes Paphlagonũ rex. folio xvi.
Ariouiſtus & eius reſponſum. folio xxxvii.
Ariſtobolus in fratrem xiiii.
Ariſtoboli clades xxx.
Armenia cccxiii.
Armeniaci belli explicatio. folio lxxxix.
Armonicę xlviii.
Arrianę hęreſeos origo. folio cxxx.
Arrij interitus cxxx
Ars pontificis in regem. folio cccxxix.
Arſacidarum progenies xlv.
Artaxata vrbs xxix. & folio lxxxix.
Arthauſtę facinus cxci.
Aruernia. cccxiiii.
Aruernorum cædes. iiii.
Aræ philenorum. clxxxv.
Aſcanius & Ludouicus Mediolanum recipiunt. folio cccxliiii.
Aſcanius capitur cccxliiii.
Aſcaka xlvii
Aſconius pędianus xcix.
Aſmoreorum finis lxxii.
Aſtutenſe bellum lxxvij.
Attica nunc Sethinę. cccxii.
Attalus cxl.
Athanaſius epiſcopus Alexãdrinus cxxx.
Athanaſij exilium cxxxi.
Athaulphi Gothorum regis cõſilium mors. cxxvii. cxl.
Athenodotus Tarſenſis. folio lxxxiii.
Athenienſes cxxxix.
Attendull ſucceſſus circa Mediolanum cccviii.
Athila Galliam inuadit. cxliii.
Athilę & Etij conflictus cxli.
Athila Italiã inuadit cxliii.
Attende opinionem de Sfortiæ virtute. cccix.
Athilę progreſſus. miraculum. interitus cxlv.
Athini motus. clxxxviii.
Atrox vltio cclxxiii.
Atrox animaduerſio. ccix.
Ateius philologus l. cxxiiii.
Auarorum exmplum ccliii.
Auentinus occupatur iii.
Auitus imperator cxlv.
Auguſti luctus lxxvii.
Auguſti dictum lxxviii.
Auguſtus Iudęę tetrarchas conſtituit lxxxiiii.
Auguſtini baptiſmus. folio cxxxv.
Auguſtini corpus e Sardinia vehitur clxxxv.
Aninio ceſſit eccleſię. cclxvii.
Auicenna cccxxxiii.
Auerrovs cccxxxiii.
Aulus Gellius ciii.
Aurelius Cato L.
Aurelius imperator & eius prõptitudo in pugna. folio cxxxii.
Anrelij ſęuiſſima animaduerſio & interitus. cxxiiii.
Anreus nummus cui ducato nomen clxix.
Auſtria clv. ccxcix.
Auxiliaris claſſis lxxi.
Axona cxxxix.
Azimi vſus. cii.
Azotum clxx.
BAbylę martyris ſepulcrum. folio cxxxi.
Babylon. folio cccxlviii.
Bacchus vii.
Bagnacaballum ccxcvii.
Baleares xlvii.
Baltazar Coſſa cclxxx.
Balduinus rex creatur. folio ccxxvij.

Balduini geſta. ccxxxi.
Balduinus imperator ccxli.
Balduini miſerabilis inopia. folio ccl.
Baldacha olim Babylon. ccliii.
Balthach olim Babylon. cccxvii.
Bandereſij Romę. cclxx.
Barbarorum multitudo xiii.
Barbarorum cędes xxvii.
Barbarorum atrox pugna. folio cccxxxi.
Barbari principis interitus. folio xxxv.
Barbara virgo cxxviii.
Barbatius ſiculus. cccxxxvi.
Barnabę martyrium lxxxviii.
Barnabonis filia. xxvii.
Bartholomeus Coleo. folio cccxviii.
Baſilius Cęſarienſis. cxxxiiii.
Baſilius antiquiranus cxxxi.
Baſiliſcus Romæ extinctus & eius forma. ccvi.
Baſilij & Conſtantij geſta. folio ccxiiii.
Baſilicus imperator cxlii.
Baſsiani forma cxii.
Baſsianus xxiii.
Imperator. cxiii.
Baſternæ cxxv.
Bathauorum motus xcvi.
Beatrix Philippo nubit. folio cclxxviii.
Bebriaca pugna xciii.
Beatricis exitus cclxxix.
Belgarum copiæ xxxix.
Belgica cxxxviij.
Beliſarij ſucceſſus cliii.
Beliſarij temeritas. clvii.
Beliſarij conſilium. clvi.
Bellum Mitridaticum xxv.
Bellum ciuilis prima cauſa & primus conflictus xvii.
Bellum in Sueuos xli.
Bellicus apparatus ccxl.
Belli duces ccxxv.
Bellum Iſtricum cclv.
Belli cauſę inter Octauiū & Pōpeium lxviii.
Bellū in Cleopatram. lxxviii.
Bellum Illyricum. lxxvii.
Bellum Germanicum lxxvii.
Belli cum Pipino geſti cauſa. folio cc.
Bellum cum Dauis. ccii.
Belli Gothici ſcriptores cliii.
Belli cauſa cum Langobardis. folio cxc.
Bellum Saxonicum clvi.
Bellum Tuſcum cccxxiiii.
Bellum Ferrarienſe. cccxxv.
Bellum vniuerſale cccxxxi.
Bellum cū Philippo renouatur. folio cccvii.
Bellum ad ortum, occaſum, & ſeptētrionem cccxxxvi.
Belli tertij Liguſtici cauſa. folio cclxvii.
Bellum Creticum cclxix.
Bellum ſociale cum Vicecomite. folio cclxxiiii.
Bellum Patauinum cclxxiiii.
Bellum in Philippum. cclxxx.
Bellum Perſicum cxiiii.
Benedictus primus pontifex. folio clxix.
Benedictus ſextus pont. ccxiii.
Benedictus. vij. ponti. ccxiiii.
Benedictus. viij. pont. ccxvii.
Benedictus nonus pont. ccxviii.
Benedictus decimus pont. ccxx.
Benedictus. xj pont. cclix.
Benedictus. xij. pont. cclxix.
Benedictus. xiij. pon. cclxxiii.
Benedictus pontificatu abire noluit. cclxxviii.
Benedictus abbas clxviii.
Benedictus Piſaurius cccliii.
Benedictus pont. ccvi.
Benedicti dogma. cli.
Benedicti corpus in Galliā trāſfertur. clxxxv.
Beneuentanum bellum. cxcvi.
Bentiuoli ſupplicium ccxv.
Berengarij tres imperatores. folio ccxi.
Berengarius Turonenſis. ccxiiii.
Bergomum & Brixia Veneto redduntur cclxxviii.
Bernardinus cccviii.
Bernardi regis reditus in Italiā. folio ccii.
Bernardus rex Italiæ capitis ſupplicio damnatur. cciii.
Bernardini Senenſis conſecratio folio cccxiii.
Berthę aufugium cxciiii
Bœotia nunc ducatus ccxii.
Bibacius xiiii. l.
Bibliotheca Ptolemæi incenſa. folio lv.
Bituitus iiii.
Bithynia ibidem
Byzātium propemodum excidio deditur cix.
Byzantij proditio. direptio folio ccxxii.
Byzantium oppugnatur. cccxi.
Byzātium a Gallis & Venetis capitur cccxiii.
Byzantium Paleologo ceſſit. folio ccxlii.
Blondus cccxcix.
Bochus Iugurthę iungitur x.
Bochus & Iugurtha in Marium. folio eodem.
Bochi legati & Syllę congreſſio adinuicem xi.
Boemundi & rogerij pax. folio ccxxv.
Boemundi interitus. ccxxviii.
Bohemicum bellum cci.
Bohemi cl.
Boetius ibidē.
Bohemia & eius gentis mores. folio cclxxxvi.
Boij. xxxvi.
Boleſlaus bohemus ab othone capitur ccxii.
Bombardę vſus cclxxii.
Bonaris proditio clxxv.
Bonauentura ccxiiii.
Bonifacius tertius pontifex. folio cclxxiiii.
Bonifacius quartus pontifex. folio clxxv.
Bonifacius octauus pontifex. folio cclviii.
Bonifacij infelix exitus. folio cclix.
Bonifacius Cyrni comes & eius virtus cciiii.
Bonifacius ſeptimus pontifex. folio ccxiiii.
Bonifacij facinus. ccxiiii.
Bonifacius nonus pontifex. folio cclxxiiii.
Bononienſis belli origo & Bononienſium opes ccliiii.
Bononia tentatur. cccxlviii.
Bononia vnde cxxi.
Borgiæ aſtus cccxlix.
Borgię ars in vrſinis capiendis. folio cccli.
Borgiæ metus ccclv.
Bos humana voce agricolam alloquitur lxiii.
Boſinenſes olim illyrij. folio cclxxxv.
Boſphorana pugna. folio cclxvii.
Boues ſylueſtres xlvi.
Bracchius cclxxix.
Bracchij interitus. cclxxxiii.
Brandolini interitus. folio cccxi.
rigida cli.
Brigidę mulieris ſanctitas. folio ccclxx
Britannici belli cauſa. folio xliii.
Britanniæ exploratio. ibidem.
Britanni dant obſides. folio xlii.
Britannię ritus, ſitus, mores, noctes. xliii.
Britannia Claudij expeditio. folio lxxxix.
Britanni cæduntur xc.
Britanni paluſtribus locis turbātur. ibidem.
Britannia alienatur cxlii.

Britanniam angli occupant. folio cxlii.
Britanniæ nomen in Angliam abijt. cxlviii.
Britones. cxcvi.
Brixia oppugnatur & capitur. folio cclxxxvi.
Brondiſium cxcii.
Bructeri cccxxxiiii.
Bruti Cæſaricidæ lix.
Bruti cædes lxiii.
Brutus gladio incumbit. lxvi.
Brutiorum origo. lxxx.
Brutij & Lucani a Gothis deficiunt clxi.
Bucentaurus nauis. cccxxxi.
Bulgarinus Senenſis. folio cccxxxvi.
Bulgari olim triballi. folio cclxxxv.
Burgundi cxxxviii.
Burgundi Chriſti fidem recipiũt folio cxxix.
Burgundi in Italiam cxlviii.
Burgundi a Francis vincuntur. folio clv.
CAdoli fuga. folio ccxx.
C.Marij parentes. folio ix.
C.Marij conſulatus. xiii.
C. Antonius a Pompeianis vincitur lxii.
C.Gracchi indoles iii.
C.Bebius. vii.
Caietanæ pugnæ nuncius. folio ccxcii.
C.Plinius c.
Caieta Alphonſo deditur. folio ccxciiii.
Campus mortuus cccxxv.
Chalcis a turcis capitur. folio cccxxviii.
Caliſtus tertius pont. cccxlii.
Calimirum ccciii.
Calabri ad Gothos deficiunt. folio cxcii.
Calabria lxxx.
Calabria & Apulia pontifici ſubduntur ccxx.
Calabria a Græcis capitur. folio ccxv.
Calaritana pugna cclxviii.
Calbalus Veronenſis fo.l.
Caligula quartus imperator. folio lxxxv.
Caligulæ inuidia, ſtultitia, mors. folio. lxxxv.
Caliſtus.xvij.pont. cx.
Caliſti decretum. cxiii.
Calopinus ccxv.
Campani ſoli delitiæ. lxxx.
Campaniæ deditio cccxlviii.
Cãpani Gallis vrbẽ adimũt. ibid.
Campuli & paſchalis damnatio. folio cxcviii.
Camaldulenſium origo & eorum monaſterium ccxiiii.
Camalius pirata cccxxxiiii.
Canariæ inſulæ cccxxxiii.
Candiani ducis Venetorum interitus ccviii.
Canibali androphagi. folio cccxxxiii.
Candiani facinora, preces. folio ccxix.
Canguiſta tartarorum rex & eius fatum ccxlviii.
Capitolium inceditur xcv.
Capitolinus xxvi.
Caput Andreæ apoſtoli. cccxvi.
Capha cccxxii.
Capra lxxxvi.
Capreæ inſulæ lxxxiii.
Capua Gallis ce. cccxxxix.
Cardinales vno die vndetriginta creantur. cclxxvii.
Carmen Sibyllinum. xxxiiii.
Caramania cccxliii.
Carmelitarum origo ccxlii. Approbatio. cclvii.
Caracalla Imperator, & eius truculentia cxi.
Caracallæ fœdum facinus. cxii.
Carytha clades genu. cclxvii.
Carinus imperator & eius luxus folio cxxvi.
Carmaniolæ ducis tranſfugium. folio cclxxxiiii. & ccxc.
Carinthia cccxcviii.
Caroli magni ortus. clxxxiii.
Caroli Martelli interitus. cxci.
Carolomani religio cxcii.
Carolomani tyrocinium. folio cxciii.
Carolus Coloniam Agrippinam inuiſit clxxxiii
Carolus Aquitaniam ſubigit. folio cxciii.
Carolus Leonis cauſam cognoſcit. imperator creatur. cxcviii.
Carolus Granellus cccxxv.
Caroli noui conatus ccvi.
Caroli calui interitus ccvii.
Caroli ſucceſſus cxcvii.
Carolus aretinus. fol. cclxxv. & cclxxxix.
Carolus Burgundus. cccxxiii.
Caroli Burgundi cædes. cccii.
Carolus Valeſij comes cclix.
Carolus rex cccxxxv.
Carolus vrbem ingreditur. folio cccxxxv.
Carolorum ſtemmata. cclxvi.
Carolus Neapoli potitur. folio cccxxxix.
Carthago & omnis Aphrica a Perſis capitur clxxvi.
Carthaginenſes cccxix.
Caſſius Epicurus lxiiii.
Caſſius conſul iii.
Caſſius & Brutus comparant exercitum lxii.
Caſſii ſæuitia in Tarenſes Rhodios lxiiii.
Caſſius deditur lv.
Caſſij mors lviii.
Caſſianorum diuiſio lxvii.
Caſſianus Seuerus lxxxv.
Caſſianus cxxxvii.
Caſſiani ſucceſſus ccxviii.
Caſſianus arte vincitur. cccxxi.
Caſſiani regis legatus. cccxx.
Caſſiodorus mona. clxvii.
Caſſinenſe cœnobium diripitur. folio clxxiii.
Caſtinus exilio damnatur. cxli.
Caſtrenſis cibus cii.
Catharina cccxxxiiii.
Cato Vricenſis l.
Catharinæ virginis ſupplicium. folio cxxviii.
Catalani prius Gotholani. lxvi.
Catullus poeta. xxi.
Catullus Veronenſis lxxx.
Cataracta tiburtina cccxci.
Cathani. cccxiii.
Cato Pompeium iuuenem hortatur lvii.
Cauſæ belgici belli. xxxviii.
Cauſæ Rhetici belli. cccxxxvii.
Cauſæ bellis Frederico geſti. folio cccxxv.
Cauſa Neapolitani belli. folio cccxxxv.
Cauſa renouationis belli. folio cclxxxviii.
Cecinna lxxxvi.
Cædes memorabilis cccxxvii.
Cædes turcorum cccxv.
Cedunt mauros ægyptij. folio cccxxxi.
Cælum ardere videtur. clxxxi.
Celerioris famæ exemplum. folio cccxv.
Cæleſtinus ſecundus pontifex. folio ccxxi.
Cæleſtinus tertius pontifex. folio ccxxxix.
Cæleſtinus quartus pontifex. folio ccxlvii.
Cæleſtis fauor cxxxv.
Cæleſtinus quintus pontifex. folio cclviii
Cæleſtinorum origo ibidem
Cælius dux. cclxix.
Centurio lxxxii.
Cenſorium munus quale fuerit. cxx.
Cephalentia vi capitur. folio cccxliii.
Ceretana oppugnatio ccclii.

Certaminis genus. cccl.
Certamen eloquentię. lxxxv.
Cerui trahunt Aurelij currum. folio cxxxiii.
Cæſaris liberalitas & celeritas. folio xxxvi. Stratagemata. xxxvii. xxxix.
Cæſaris poſtulata. xxxviii.
Cæſaris & Ariouiſti congreſſus. folio lxxviii.
Cęſari in quinquennium imperium prorogatur. xl.
Cæſar Rhenum ſuperat, folio. xli. xlvi.
Cæſar in Britanniam tranſmittit. xlii.
Cęſar pacem Treuiris reddit. folio lvii.
Cęſar trinis caſtris hoſtem ſpoliat. lviii.
Cæſaris ſtudium. xliiii.
Cæſari in comatam Galliam reuocatur. xlvii.
Cæſarianorum cędes. xlvii.
Cæſaris digreſſus a Rauenna. folio. l.
Cęſar conſul. lii.
Cæſar Pompeij caſtra irrumpit. folio liii.
Cęſarianorum fuga. liiii.
Cæſaris ad Ciceronem literę. lv.
Cęſar enatat. lvi.
Cæſar in Pharnacem. lvi.
Cæſar Deiotaro inſignia reſtituit. lvii.
Cæſar hoſtes fugat. lvii.
Cęſaris interfectores cęduntur. folio lxvi.
Cæſaris verba de vxore. xxxv.
Cęſaris geſta ad Alexandriam. folio xxxv.
Cęſareę reginæ acceſſus in Gręciam. clxxix.
Cęſaris verba ad Catonem extinctum lviii.
Cęſar quater triumphat. lix.
Cęſorum numerus. lxiii.
Cæſorum & captarum nauium numerus. lxxv.
Chimerium. cccxxxiiii.
Childebertus clxxiii.
Childericus & Rachiſius ob religionem regna aſpernantur. folio cxci.
Ciceronis ortus. ii.
Ciceronis reditus. xxxviii.
Ciceronis & Clodij certamen. folio xxxviii.
Ciceronis & Catonis oſtenſa. folio xxxviii.
Ciceronis Cauillium in Pompeium. lv.
Ciceronis opera. l.
Ciceronis geſta in Cilicia. xlix.
Ciceronis fuga. lxii.
Ciceronis interitus. lxiii.
Cidaris. lxxiiii.
Ciliciæ anguſtię. cxix.
Cilicia ſubigitur. ccxxvi
Cimbrorum victoria. vi.
Cimbri. xvii.
Cimbrorum origo. ix.
Cimbrorum ferocia. ix.
Cincij ſcelus & interitus. ccxxi.
Cincij flagitium. ccxxix.
Ciſalpina flumina. ciiii.
Ciuilis belli ſemina & eius cauſę. folio xlix.
Ciuilis diſcordia. xcix.
Ciuica corona. lxxxiii.
Ciuitatum genera. lxxxi.
Cypri inſulæ motus. xxxii.
Cyrillus. clii. ccxxii.
Cyrilla. cxxiiij.
Cyzicenna. cxxiiii.
Clades ob frigus. cclviii.
Clades ad Atheſim. ccxxiii.
Clara virgo conſecratur. ccl.
Clamor in Syria auditus. lv.
Claſſium pręfecti. clii.
Claſſis maxima. cxl.
Claſſis Chriſtianorum. ccxlviii.
Claſſium concurſus. xxxiiii.
Claſſis pontificia. cccxiii.
Claui domini, cxxx.
Claudianus poeta. cxxxv.
Claudiani error. lvi.
Claudius Imperator. lxxxvi.
Claudij ſtatura. publica opera, ſententia. lxxxvii.
Claudij clypeus aureus. cxxii.
Clemens.ii.pontifex. ccxix.
Clemens.iii.pontifex. ccxxxix.
Clemens.iiii.pontifex. ccli.
Clemens.v.pontifex. cclxii.
Clemens.vi.pontifex. cclxv.
Cleopatra qd Caſſio optet. iiii.
Cleopatrę apparatus egregius. folio lxvi.
Cleopatrę fictus amor. lxxiii.
Cleopatræ proles. lxxiiii.
Cleopatra lamentatur. lxxvi.
Cleopatræ interitus. lxxvi.
Clephis ſententia. clxx.
Cleri ciſalpini facinus. ccxx.
Clodij adulterium. xxiiii.
Clodius Pompeium obſecratur. folio xxxviii.
Clodia foſſa. cclxxii.
Clodouei regis baptiſmus. cxlix
Clodoueus Auguſtus. cl.
Clodouei pręclarum facinus. cl.
Cluniacenſe monaſteriū. ccviii.
Coerhea nauis. ccxlviii.
Colūnenſium conſilium. folio ccclxviii.
Columna Traiani. ci.
Coloſſus Rhodius. clxxviii.
Columba tabellarij officio fungens. cxxxi.
Comani. ccxxxiiii.
Comania quæ olim Iberia. folio cccxiii.
Comes Armeniacus. cclxxiiij.
Commodus quo conceptu natus. cv.
Commodus imperator. cvi.
Commodi praue voluptates. eiꝰ & ſororis mors. cvii.
Commodus rex. clv.
Concilium Lugdunenſe. ccliii.
Concordię templum. iiii.
Conatꝰ par tiū circa Lirim. ccclv
Concordię initium. lxiii.
Concordia ordinum. cxxiiii.
Concordia excidio deditur. folio cxliiii.
Conditiones pacis. cccix.
Cōditiones pacis inter Gothos & Italos. clvii.
Conditio vrbis Venetorū. cxl.
Coniuratio in Venetos principes. cccix.
Coneſtabilis. ccxxiiii.
Confluens Tigridis & Euphratis. folio c.
Cononis mora. clxvi.
Conſalis hortatio. cccli. In hoſtes. fo ſequenti.
Conſtantię muliebris exemplū. folio cxviii.
Conſtātius Gallus impe. cxxvii.
Conſtantius duplicē belli fortunam vno die experitur. cxxvi.
Conſtantinus imperator & eius donaria. cxxix.
Conſtans & Conſtantinus imp. folio. cxxxi.
Conſtantius Arriana hęreſi infectus. cxxxi.
Conſtantius quoties cum Perſis conflixerit. cxxxi.
Conſtantinopolitani imperii interitus. cccxii.
Conſtantini crudelitas. cxxxi.
Conſules. xxv. xxxvii. xv. xix. xxvi. xxxii.
Conſtant. tyranni motus. folio cxxxviii.
Conſtantij geſta. cxl.
Coſmi ſiue Coſmę martyrium. folio cxxviii.
Coſdroa rex Perſarum. clxxvi.
Conſalis origo. cccxlix.
Conſalis hortatio. cccli.
Coraſine. cccxiii.
Conrardus impera. Inſubrium agrum vaſtat. cxviii.
Conrardus Sueuus. cclii.
Corcoras. cxliiii.
Coracina pugna. ccxxxvii.
Corinthus oppugnatur. cccxvi.

Corn:lius Gallus. folio. lxxvi.
Corneliç ſtatua. iii.
Cornelius Tacitus. ci.
Cornelius pontifex. cxxii.
Coruorumconflictus. cclxviii.
Cornarius. cclxix.
Cornarij verba ad Philippum. folio cclxxxiiii.
Coruorum & accipitrum pugna folio ccxcix.
Cornificij interitus. lxvi.
Copiarum numerus. ccxxv.
Craſſi acceſſus ad Aquitaniā & eius victoria. xli.
Craſſi omina. xliiii.
Craſſus decipitur. xlv.
Craſſi caput. xlvi.
Cratippus philoſophus. l
Cremona diripitur. xcv.
Creta inſula Veneto ceſſit.ccxli..
Creticum bellum,Cretç defectio folio ccxlvi.
Cretenſium delectus. cclxix.
Creſcentius Pauli diſcipulus. c.
Chriſtus. lxxviii.
Chriſti prædicatio.miracula.reſponſio ad Abagarum. lxxxi.
Chriſtianorū innocētia.lxxxix. Supplicium. cxxiiii.
Chriſtiani a Turcis vincuntur. folio ccxxix.
Chriſtianorum ars. cxxii.
Chriſtianorū apparatus in Turcos. ccxxxix.
Chriſtianorum vltima in Syriā expeditio. ccxlix.
Chriſtianorum res in Syria cōcidit. cclvii.
Chriſtianorum martyriū.ci.ciii.
Chriſtiani Tartaros a ſe alienāt. folio cclii.
Chryſoſtomus. iii.
Croacia capitur. ccxxvvi.
Croiana pugna. cccxxiii.
Crucigeri. ccxliii.
Crucis ſanctç inuentio. cxxx.
Crucis horror. cxxxii.
Crudelitatis exemplum. ccl.
Curia concrematur. xlvii.
Curiç Iudæorum. xlix.
Curia quando in Galliam tranſlata. cclix.
Curionis cçdes. lii.
DAcicum bellum. ccii.
Daci & Daui. cxxxiii.
Dacorum feritas nō nouit pacem. lxxvii
Dacorum clades. clxi.
Daci. cxcix.
Dagoberti anima. lxxx..
Damaſcenus. cxlix.
Damaſcus a quibus condita ſit. folio ccxxxiii.
Damiani martyrium. cxxviii.
Damaſus pon. cxxxii.
Damaſus.ii.pont. ccxix.
Daniel rex. clxxxvi.
Danubius. lxxiiii.
Dealbatorum ſecta. cclxxvi.
De Angliç ſitu. cccx.
Debras radix miranda. xcviii.
Decarchones. ccxlii.
Decius Brutus. lix.
Decius imparator. cxx.
Decima Chriſtianorum perſecutio. cxxvii.
Decebali rebellio. clxi.
Decretum nouum de imaginibus ſanctorum. cxc.
Defectio Vrſinorum vnde orta. folio. cccl.
Defectio inſulanorum. xlii.
Deiparç milites. cciii.
Delentur Picinini copiæ.cccvii.
Delmatia ab Hunnis vaſtatur. folio cccxliiii.
Delmatici belli origo. lxxiii.
Delmatarum offenſæ. Ibidem.
Delmaticus motus. cclxxvii.
Delos. cccxx.
Delphinus. cxxxi.
Demetrij fuga. ii.
Demetrij e Syria electio. ii.
Demetrij acceſſus in Syriam.folio xiiii.
Demetrius peripateticus. l.
Dæmonum prçſtigiæ. xcvi.
Dçmonis ludibrium. clxxii.
De Aureliano. cxxiiii.
Dentes elephantini. Ibidem.
Deſeritur Sfortia a ſuis. cccviii.
Deſperationis exemplum. lxx.
Deſyderius pacem poſtulat. folio. cxciii.
Deſyderij regis reſpon. cxciiii.
Diodorus Siculus. l.
Dianç templum a Gothis euerſum. cxxxiii.
Diocletianus Chriſtianorū nomen inſectatur. cxxvi.
Dionyſij tyranni conatus.lxxx.
Dionyſius Areopagita. folio. lxxxviii.
Diogenes Grçcus. lxxxiii.
Dionyſius pont. cxxii.
Dionyſius Corinth. ccvi.
Dionyſius Burgenſis. cclxxxv.
Dioſcori. xxx.
Diſcordiç ciuilis Romç cauſæ. folio lxvii.
Diſcordiarum origo. xxiii.
Diſcordia pontificis & Henrici. folio ccxxii.
Diſſidium Gothorū & Burgundionum. clxv.
Diſcordia ducum calamitoſa. folio. ccxl.
Diſſidium in tribus regionibus lio. ccxliii.
Diſſidium eccleſiç. clxxi.
Direptio ærarij. li.
Diuerſa ciuitatis ſtudia. viii.
Diuerſa fratrum ſtudia. cxi.
Diuiſio imperij. Ibidem.
Diui Marci cathedra. clxxix.
Diui Marci corpus Venetijs. folio cclxxxiii.
Diuiſio regni inter filios Caroli Martelli,Pipinum, Carolomanum & Griphonem. cxci.
Diuerſum ingenium in fratribus. ccvi.
Dona victoriarum. cxxxiii.
Donatus Apher. a quo Donatiani. cxxx.
Donatus grammaticus inſignis folio cxxv.
Donus pontifex & eius decreta. folio eodem.
Doctorum hominū profeſſio.folio. cxcviii.
Doctinç nomen in quibus honoratum. clxxxi.
Druſi mors. lxvii.
Duarum eccleſiarum cōſtitutio. folio ccxxxii.
Ducum copiç. liiii.
Ducum authoritas. ccxcvii.
Dux Tarentinus capitur. ibidē.
Dunacenſis ſiue Cluniacenſis ordo. ccx.
Duorum fratrum facinus. xli.
Duodecim antiſtites Romā mittuntur. cxcii.
Duplex prçlium. clv.
Duplex Sarracenorum clades. folio ccxiii.
Durendas enſis. cxcv.
ECcleſia Romana omniū princeps declaratur. folio. clxxiiii.
Eccleſia ſchiſmate foedatur. folio ccxx.
Ecclini origo.ccxlvi.Crudelitas ccxlix. Interitus. ccl.
Eclipſis ſolis. cxix.
Edimundus Cantuariē. ccxlix.
Edimundus Anglicus. cccxv.
Eduardus. eodem.
Egeſippus hiſtoriographus. folio ciii. cl.
Egnatij epiſtola. ci.
Eleazari oratio. xcviii.
Eleutherius pontifex. cvi. Eiuſdem cçdes. cviii.
Eleutherius tyrannidem inuadit, clxxv. Eiuſdem cædes. folio eodem.
Elyſii campi. xxiiii.
Emaus vrbs.alijs Nicopolis. folio cxiiii.
Eniochi. xxx.

Enſis inſcriptio. cccxxiii.
Epheſinę Dianę templũ. cxxi.
Ephrem. cxxxv.
Epiphanius Salamini⁹. cxxxiiij.
Epiphanius Ticinenſis. cl.
Equilinorum & Heraclienſium diſcordia. cxcix.
Equorum Cęſaris fletus. lix.
Eremitanus ordo. ccxliii.
Eremitanorũ veſtitus. cxxxiiii.
Eremitanę profeſſionis viri illuſtres. cxxxiiii.
Eſis fluuius. xx.
Etheriaclus imperator. ccxviii.
Etij ſucceſſus. cxli. Varia fortuna cxli. Cõflictus. Interitus. cxliii.
Etruſci. lxxx.
Eualgius Rhetor. l.
Euariſtus põtifex & eiuſdẽ martyrium. ci.
Eubalij reuocatio. cxli.
Eucratidis facinus. xlv.
Eudoxepium conſilium. cxlix.
Eudo bellum Carolo infert eiuſdem mors. clxxxvii.
Euganei. lxxx.
Eugenius primus pontif. max. folio. clxxix.
Eugenius .ii. pontifex eiuſdem opera. cciiii.
Eugenius .iii. pontifex eiuſdem geſta. cclxxxix.
Eugenius. iiii. pont. cclxxxix. ex vrbe pellitur. ccxcii. Cum Philippo pacem ſancit. ccxcii. Fœderi aſcribitur. cccii. Claſſem parat in Turcos fo. cccvi. eiuſdem acta. cccviii.
Eunomiana hæreſis. cxxxii.
Euſebius. xxxi. pon. eiuſdem monumenta. cccxxviii.
Euſebius Cæſarienſis. cxxviii.
Euſtathij martyrium. ci.
Eutichianus pontifex. cxxiiii.
Exarchi nomen in Italia. clxix. Conſilium. clxx.
Exarchus Romanus. clxxiii. Iniuria eius. clxxiii.
Exarchi oratio. clxxxviii.
Exclamatio cõmiſerationis plena. v.
Exemplum fortunæ. cclxxxi.
Exemplum in Phriſonum legatis. folio cccxxxiiii.

Fabianus Romanus põtifex. cxix. Eiuſdem decretum. cxx.
Fabius Quintilianus. folio xcix.
Fabij Vrſini indoles. cccliii. Interitus. ccclv.
Fabricius. ccxlviii.
Fabrorum Mediolanenſiũ opes. folio cclxxxviii.
Facinus indignum relatu. folio cxxv.
Fæſulæ captę. ccxviii.
Faleriana coniuratio. cclxviii.
Falſus de Herode rumor. lxx.
Fames Romę inualeſcit. clvi. ccxxiii. ccxxv.
Fames vrbana. clx.
Fames in Hieroſolymis diriſſima. xcvi.
Fames Atheniẽſiũ iſignis. xviii.
Faſcium numerus circa Cęſarẽ. folio. xxxix.
Fatidicum carmen. ccxliii.
Fauentia bis oppugnata. dedit. folio cccxlvii.
Fauentia Borgianis adimitur. folio ccclilij.
Fauentinorũ mores. cccxlvii.
Fauorinus philoſophus. ciii.
Fauſta Cõſtãtini vxor. cxxviii.
Fauſtinę interitus. cv. & cvi. Opera. cvi.
Fauſtum. xxiii.
Federicus primus. ccxxxiii.
Federici Barbarubri interitus. folio ccxxxix.
Federici imperato. ars. perfidia. ccxlv. In Venetos expeditio. ccxlvii. Regno priuatur. ccxlviii. Italiam vexat & moritur. cccxxxvi.
Federici Vrbinatis exitus. folio cccxxv.
Federicus rex. ccxli. Deditio cccxlvii. In Galliam profectio. folio cccxlvii.
Felix pontifex. fo. cxxiiii. cxlix. cli. clii.
Feracutus. cxcv.
Ferdinandus Hiſpaniæ rex. folio cccxxii.
Ferdinandi oratio ad Neapolitanos. cccxxxviii. Reſtitutio. cccxl. Interit⁹. cccxxxvi. cccxli.
Ferrarię oppugnatio. cclix.
Fimbrię crudelitas. xix. Seipſum interficit. xx.
Fines Venetiarum. cxxxix.
Flaccus & Graccus Auentinum occupant. iii.
Flacci conſulis cædes. xix.
Flagitium Iſiacorum. lxxxiii.
Flandri. ccvii.
Flauij interitus. xcv.
Flauiniani in Capitoliũ cõpellũtur. xcv. eorundem fuga. xcv.
Florentini vindicant ſe in libertatẽ. cclxvi. Vincũtur. cccxxiiij.
Florẽtinorum cędes. cclxxxiii. cclxxxiiii. Verba ad pontificem & patres. cclxxxiiii.
Florentini ad Podium vincuntur. cccxxiiii.
Florianus Cęſar. cxxvi.
Fluentia cclini. A Carolo inſtauratur. cciiii.
Fluuiorum deſitio. cccxxii.
Fluuialis pugna. cclxxxvii.
Fœda Rom. clades. ccxxxvi.
Fœderis conditiones. ccx.
Formula. ccci.
Fœdus in Scalanos cclxiiii. Inter Venetos & Philippũ. cclxxx Inter Venetos & Florentinos. cclxxxv. Cũ Saracenis. clxxxi. Inter imperatores. cxcix.
Forma Athilę. cxxxix.
Formicarũ congreſſus. ccxcix.
Formoſus pontifex. ccviii.
Formula pontificię electionis. folio. ccxxi.
Foroiulij excidium. clxxx.
Fortunatæ inſulæ. cciiii.
Fortunatus. clxix.
Fortunati criminatio. cxcix.
Fortunæ ludibrium. cclxi. Exemplum. cclxxxi. Varietas. cix. clxi.
Framea. xii.
Francia duplex. ccxcvi.
Franciæ ſitus. ccxcvi.
Francorum origo, mores, appellatio, regum geneſis. ccxcvi.
Franconia. ccxcvii.
Franconię ſitus. cccxxxiii.
Franci & Burgundij ad Tãnetũ. folio clxvii.
Francorum regum inter ſe diſcordia clxxvi. Pietas. Stemmata. fo. cxci.
Francorũ victoria, cædes. cxcv. In Galliam acceſſus. cxlii. Cædes. cl. Succeſſus. clv. Eruptio in Italiam arma. Victoria clvii. Opes. clxx.
Franciſcus Aſſiſias. ccxlii.
Franciſci Danduli pietas erga patriam. cclx.
Franciſcus Ordelaphus. folio cclxxvi. cccxiii.
Franciſcus Sfortia Picenum occupat. ccxci.
Franciſcus Philelphus. folio cclxxvi. cccxiii.
Fraterculorum ritus dirus. ccl.
Fraus Romanorum in ſuffragijs ferendis. xv.
Fregellarum vrbis direptio. iii.
Frentani. lxxx.
Friſij. lxxx.
Friſones qui fuerint. clxxxvii.
Fronto rhetor. cvi.
Fulgentius. cl.
Fulminũ genera. xl.
Fului̇̃ profligatæ pudicitię. folio xxxti.
Fuluius iii. eiuſdem cędes. iiii.

Funeſta Germanis pugna. folio cccīiii.
Furialis habitus in mulieribus. folio lxxxix.
GAbinius damnatur. folio xlvii.
Galenus medicus. ciiii.
Galenus imperator. cxx.
Galeni & Valeriani interitus. folio cxxi.
Galeni ſtultum ingeniũ. ibidē.
Galeotus Malateſta. cclxiii.
Galba imperator. xci. Eiuſdem reditus in vrbē oratio ad Piſonem. xci. Interitus. ſtatura. xcii.
Galla dux cxcii.
Galeacij Vicecomitis mors. folio cclxxv.
Galeacij cędes. cccxxiiii.
Galeacianu tēpli dedicatio. cxcv.
Gallia ex omni parte pacatur. folio xlviii.
Gallię regiones. vide Gallię populi coeunt. xlviii.
Gallicę pacatę. xlviii.
Gallicæ naues opprimuntur. folio ccclii.
Gallicę claſſis fuga. cci.
Galli qua arte capti ſunt clxxix
Loco ſummouentur. cccxl.
Mediolano potiũtur. cccxliii.
Capuam obſident. cccxlviii.
Profligantur ad Lirim. ccclv.
Œdiu impio potiti ſint. ccviii
Deſinont imperare. ccix.
Nullis aut raris Gręcis literis vtuntur. xliiii. In Alexia obſidētur xlviii. A Romanis vincũtur. xcvi. Rogerij acceſſu ſeruantur. ccxxxvi. In Sicilia ad vnum inteficiuntur. cclvi.
Gallicus morbus. cccxli.
Gallinicus. clxxiii.
Galliopolis capitur. cccxxvi.
Gallipes. lxxxiii.
Gallorum ingēs ſtrages. cccxlii. & ccclv.
Gallorum cędes. xlviii. cxci. cxcix. & cclxxi.
Gallorum deditio. folio xxxix. & ſequenti.
Gallorũ opus celeberrimũ. xliii.
Gallorum ſtudium in capiendo hoſte. eodem.
Gallorum defectio. xliii. & ſeq.
Gallorum ſupplicium. xlix.
Gallorum equitũ facinus. lvii.
Gallorum Carnutanorum geſta in Syria. ccxxvii.
Gallorum principum diſcordia. folio cccxix.
Gallorum recentia circa Neapolim geſta. cccxl.
Gallorum ſucceſſus. cccl.
Gallorũ ferox reſpõſum. ccclii.
Gallorum conſilium. eodem.
Gallorum nouę copię. cccliiii.
Gallorum nouum conſilium de Liri traijciendo. ccclv.
Gallorum pollicita. clvii.
Gallorum ſub noctis ſilentio profectio. cccxl.
Gallorum recens clades accepta in Italia. ccclv.
Gardani ſupplicium. cclv.
Gaualionus proditor. cxcv.
Supplicium eius. cxcvi.
Gebenna mons. xlvii.
Geica rex. ccxvi.
Gelaſius ponti. cxlix.
Eius ſcripta. cl.
Gelaſius ſecũdus pontifex & eiuſdem fuga. ccxxix.
Gellius conſul. xxv.
Gemaltenſe cœnobium. ccxi.
Gennadius. cxlviii.
Gennadius Maſſilienſe. cl.
Genij. lxviii.
Genſericus. cxl.
Superatur. cxlii.
Genuenſis belli ori. ccxliiii. Victoria. ccxlvii. Pugna cũ Venetis. ccl. Seditio. cclxviii.
Genuenſium & Venetorum pax ibidem.
Genuę defectio. ccxciii A Sarracenis capitur. ccxii.
Genus herbę mirandum. lxxi.
Georgius Trapezontius. folio ccxcix. cccxiii.
Georgius martyr. cxxviii.
Gepidę. clv.
Gergonia. xlvii.
Germania. xii.
Germanię deſcriptio. xii.
Germanorum militia. xii.
Germanorum mores. xii.
Legatio. xli.
In Galliam eruptio. xli.
Germanorum vana ſpes. lxxvii. Crudelitas. cclxi. Fidem accipiunt. clxxxviii. Clades. folio clxxxviii.
Germanici imperij origo. ccxiii.
Germanici Cæſaris laudes, interitus. lxxxv.
Germanici belli nuncius. cxv.
Germani ducis virtutes. clxiiii.
Germanus. clxix.
Geſta Guiſcardi in Græcos. folio ccxxx.
Geſta Vitellij antiſtitis in Campania. ccxcv.
Getię. cxxxiii.
Gibertus Parmenſis. ccxx.
Giſulphi pietas erga põtificem. folio ccxxi.
Gladiatorij muneris ratio. folio cxviii.
Glycerius imperator. cxlvii.
Gnęus Pompeius conſul. xvi.
Gn. Lentulus conſul. xxv.
Gn. Domitius a Cęſare ſuperatur. lvi.
Gomphi a Cæſare diripiuntur. folio liiii.
Gordianus imperator. cxvii.
Gordiani iunioris ingenium. folio cxvii.
Gordianorum mors. cxii.
Gordianus tertius Cęſar creat. cxviii. Imperator. cxix.
Gordiani cędes. cxix.
Gordiani nomen populare cxix
Gothi. cxxxiii. Eorũdē rebellio. cxxxiiii. Aſiam ineũt. cxxxiii. Pannoniam occupãt. cxxxvii. Clades. cxxxvii. Noui regis creatio. cliii. Eorundem res inclinatur. clvii.
Gothicum bellum q̃diu durauit. clvii.
Gothorũ ſuceſſus. clix. clxiiii. Sæuitia in Romanos. clxvi. Calliditas. clxvi. Diſcrimen, deſperatio. deditio. clxvii. Theſauri. clxvi. Cum Francis conſpirant. clxvii.
Gothica claſſis Grecorũ oram populatur. clxiiii.
Gothi caſtris exuũtur. clxiiii.
Gothici regni finis. clxvii.
Gothorum gens abijt in Italicũ nomen. clxviii.
Gotholani qui & Cathalani. folio clxviii.
Gothifredus rex declaratur. fo. ccxxvii. Eiuſdē mors. ccxxvii. Opes. ccxxx.
Gracci indoles, lex. iii.
Gradonicus. cclxv.
Gradenſis eccleſię origo. clxix.
Gradenſis eccleſię incrementum folio clxxi.
Gradenſis eccleſia caput declaratur. clxxi.
Gradenſis titulus in Oliuolum tranſlatus. cxcvii.
Græcorum duces partiuntur inter ſe prouincias. clix.
Gręcorum cędes. clviii. clx. clxxix.
Gręcorũ fuga. clviii. Nouę copię clviii. Inconſtantia clix. Certamen pertinax. clxiii. Succeſſus. cliii. clxiiii Vincuntur a Ro. ccxxv. Suũ delirium tuentur. ccxiiii. Claſſes. clxiiii.
Gręcę claſſis periclitatio. clviii. Auxilia. clxv.
Græci Venetorũ munere Campanis vtuntur. ccvii.

Grecorum eccleſia Romanæ fidē
accipit. ccliiii.
Graij ſanguinis impe.i. cxlv.
Granata. cclxii.
Granatę amiſſio. ccxl.
Victoria. ccccxxiii. ccccxli.
Gregorius Nazianzenus. folio
cxxxiiii.
Gregorij pōtificis indoles. clxx.
Laus. clxxi.
Gregorius pontifex. clxxii.
Scripta,decreta,pietas,laus. fo.
clxxiii.Pontificatus. clxxix.
Gregorius.ii.pontifex. clxxxv.
Eiuſdē cōſiliū.literę. clxxx.
Gregorius.iii. clxxxviii.
Gregorius.iiii.pontifex. cciiii.
Eiuſdem opera. ccv.
Gregorius.v. ccxv.
Gregorius.vi.pontifex. ccxix.
Gregorius.vii.pontifex. ccxxi.
Henricum anathemate figit.
ccxxi.In Germaniam proficiſci
tur. ccxxi.
Gregorius.viii. ccxxxix.
Gregorius.ix.pontifex. ccxlv.
Eiuſdem clementia. ccxlv.
Gregorius. x.pontifex. cclii.
Gregorius.xi pontifex. cclxx.
Se priuat dignitate. cclxxviii.
Grimoaldi celeritas. clxxx.
Gryphus. ii.
Gryphiaſtus in matrem. vi.
Eiuſdem interitus. xliii.
Gualterius tyrannidem Floren-
tiæ exercet. cclxvi.
Guarinus Veroneſi. cclxxvi.
&.cccxcix.
Gubertus Britannus antiſtes.fo-
lio. clxxxii.
Guelphi & Gibellini quando eſſe
cœperint. ccxlvii.
HAdrianus primus pon-
tifex.folio. cxciii.
Hadriani legatió ad Ca
rolum.Sagacitas. fo.
cxciiii. Opera. cxcvi.
Hadrianus pontifex. folio.ccvii.
ccliiii.
Halanorum in Armeniam irru-
ptio. xcviii.
Halaricus Gothorum rex. fo
lio cxxxvii.
Haſtæ ſignorum ardentes. xvii.
Hebręorum cædes. cxxxviii.
Hecatombe. cxix.
Hedoardus bello eijcitur. cccxix.
Hedui. xxxvi.
Hellas & Locris Valachia. cccxii.
Heleogabali figura. cxii.
Imperium cxiii. Stulta opera.
portētoſa luxuria. cxiii.
Rerum funeſtarum apparatus,
cędes. cxiiii.
Heliſabet.ccxlv. Eiuſdem conſe-
cratio. ccxlvi.
Heliſabet Hiſpanię regina. fo-
lio cccxxiii.
Helius Lampridius. cxxvi.
Helius Spartianus. cxxvi.
Heluetij,eorum terra,opes,cędes,
legati.xxxvi. Deditio nume-
rus.vrbes. cxxxvii.
Hermanuelis imperatoris ſcelus.
folio ccxxxii.
Ius gentium violat. ccxxxvi.
Quomodo adeptus ſit imperiū.
fo.eodem. Fraus. ccxxxv.
Captio. ccxxxviii.
Henricus imperator. ccxvii.
Eiuſdem & coniugis caſtitas.
ccxviii. Geſta clementia. fo-
lio. ccxviii.
Henrici decretum.ccxix. q̃ ſimpli
citer agat. ccxxi.
Hoſtiliter Ro.petit. ccxxiii.
Henrici Angli purgatio. folio
cccxxxvi. Facinus. ccxl.
Henrici imperatoris ſcelus. fo.
ccxxviii. Eccleſię conciliatur.
ccxxix. Ex vrbe pellitur. cclix.
Eiuſdem mors. cclx.
Heraclius Perſas vincit. clxvi.
Eiuſdem & Coſdroę filij cōgreſ-
ſus. clxxxi. Errata poſtulata.
clxxvii. Conditio, interitus.
fo. clxxviii.
Heracleonis & Martinę ſuppli-
cium. clxxviii.
Heraclius antiſtes. ccxxxviii.
Heracleæ & Equilij excidium. fo-
lio cxcix. cc.
Hercinia cciii.
Herodes,eius fuga lxix.
Rex a ſenatu creatur.Succeſſus.
Facinus.lxx. Suſpitio eiuſdem
& Cleopatrę cōgreſſus.lxx. Ara
bes prçlio ſuperat. lxxv.
Filios interimit lxxix.
Herodes tres lxxxiiii.
Herodianus cvi. cxxvi.
Herodes Athenienſis ciii.
Hetruria a Langobardis affligi-
tur. clxix.
Hetruriæ noui motus. cccl viii.
Hibernia.Hibernorum mores. fo
lio xliiii. cccx.
Hibernia vectigalis cccl.
Hidruntem Turci occupant. fo-
lio cccxxiiii.
Hiempſal.iiii.Eiuſdē interitus.v.
Hieretini ſoboles xxii.
Hiericus xciiii. ccci.
Hiericūtinus fons xciiii.
Hieroſolyma obſidetur. folio.j.
& lxx.
Herodi cedit.lxx. quatuor malis
infeſtatur. xciiii.
Hieroſolymitani excidij cauſæ.fo
lio xcvi.
Hieroſolymę munitio. xcvi.
Capitur a Gallis ccxxvii.
Hieroſolymę reges ccxl.
Capitur. ccxxxix.
A Perſis clxxv.
Vnde nuncupata xcvii.
Capitur a turcis. ccxvii.
Hieroſolymitanum templum de
flagrat cxxxii.
Hieronymus. cxxxii. cxxxv.
opera.eremus,obitus. cxxxv.
Hieronymitarum eremus. fo-
lio cxxxv.
Heruli Italiam inuadunt. cxlvii.
Hilarius pontifex. cxlvi.
& cxlvii.
Himerici ſanctitas ccxviii.
Hippolytus martyr. cxxii.
Hircani pietas in fratres & ma-
trem.j. Hircan⁹.xxii. eiuſdem &
ariſtoboli diſcordia. xxx.
Hircii cædes. lxii.
Hirene in ordinē redigit.cxcviii.
Hiſpaniarum nomina.cccxxxiii.
Hiſpaniæ ſtatus perturbatus.lvi.
Hiſpania pacata lxxvii.
Hiſpaniæ clades. cxxxviii.
Bellum. clv. cxcv.
Hiſpani fidem accipiunt. clxxii.
Vincunt cccliii.cccl v.
Hiſpanorum trepidatio. cccl v.
Hiſtoria anceps cxcix.
Hiſtri raptores cęduntur. ccx.
Hollandia cccxxxiiii.
Hominum ordines in Italia. fo-
lio cccxl.
Homo ſeptem cubitorum cōper-
tus.folio lxxxviii.
Honeſta conditio clxiii.
Honorius imperator. cxxxv.
Succeſſus.conſilium. cxl.
Interitus. cxli.
Honorius pontifex. clxxvii.
Honorius ſecundus pō. ccxxxi.
Honorius.iii.pontifex. cxlv.
Honorius quartus pon. cclvi.
Horatius lxxvi.
Hormiſda pontifex cl.
Hoſtiſius Poletanus. cclxiii.
Hortenſius orator l.
Hortenſiæ mulieris oratio. lxiii.
Hungari Italiam repetunt. ccxi.
Hunnorum ſedes. cxxxiiii.
Qui hoim fuerint. cxxxix.
Hunnorū opes dilabunt. cxlv.
Hunnicus tumultus. clxiiii.
Hunnicum bellum. cxcvi.
Hunnorum cædes ccviii.
Hunni qui & Hungari venetos
inuadunt. ccix. Andropha-
gi.ccx. Prælio nauali vincun-
tur. ccx.

Hunnenſium motus. cclxxvii.
Hidruntum. lxxx.
Hyems Gothis calamitoſa. clxvi
Hyems niualis. cccxxxiiii.
IAcobi interitus. lxxxv.
Iacobi minoris ſancti-
tas. lxxxviii.
Martyrium. lxxxviii.
Iacobus rex. cclxxxii.
Iacobus Picininus. cccxv.
Eiuſdem exitus. cccxv.
Iadrenſis obſidio. cclx.
Iani templum clauſum. lxxvii.
Iapides. lxxiii. lxxx.
Iapix. lxxxvi.
Ibericę naues quo progreſſę ſint
folio cccxxxiii.
Icium. xlii.
Ieſus Chriſtus. lxxviii.
Ieiuatorum religio. cclxx.
Iginus pontifex. ciiii.
Ignominioſa animaduerſio. fo-
lio cxxvii.
Ilderici pietas. cli.
Ilerda. li.
Illyria tota fit Romanę ditio-
nis. lxxiiii.
Imminentis belli terror. fo-
lio cccxxxvii.
Imperij tranſlatio. ccxii.
Imperatoris electio & electores.
folio ccxvi.
Imperatoris corona duplex. fo-
lio ccxviii.
Imperatoria poteſtas. cciii.
Incendium. ccxiii.
India. cccxxiiii.
Indi Auguſti amicitiam petūt.
folio lxxvii.
Induciomari cędes. xliiii.
Induciæ inter Romanos & Lan-
gobardos. clxx.
Infelicitas temporum. ccix.
Ingens defectio. cccliii.
Initia renouari belli. cclxxxix.
Innocentius ſecundus pontifex
Galliam peragrat. ccxxxii.
Eiuſdem decretum. ccxxxij.
Innocentius.iii.pontifex. ccxl.
Eiuſdem opera. ccxliiii.
Innocentius.iiii. ccxlvii.
Innocentius ſextus, & eiuſdem
edictum. cclxvii.
Innocentius ſeptimus pontifex
folio cclxxvi.
Innocentius octauus pōtifex ma
ximus. cccxxix.
Inſignia Romanorum. lxxx.
Inſtauratio linguę latinę. fo-
lio cccxii.
Inſularum plurimarū nomina.
cxlvi. Diuiſio. ccxliii.
Inſulæ auriferæ. cccxxxiii.
Interdictum pontificis. cclx.
Inſula emerſit. lxxxvii.
Inundatio ingens. cxcix.
Inundatio Tyberis. cclxxxii.
Inuidia. ccxxxvii.
Inuidiæ exemplum. cxciiii.
Ioannis Baptiſtę cędes. folio
lxxxii. lxxxv.
Ioannes Euangeliſta. ci.
Ioannes verius tyrannus q̄ im-
perator. cxli.
Ioannes Antiochenus. cxlviii.
Ioannis Conſtantinopolitani cō
tumacia. cl.
Ioannes pontifex. clii.
Ioannes Conſtantinopolitanus.
folio clxx.
Ioannes.iiii.pontifex. clxxviii.
Ioanna regina. cccxliii.
Ioannis Galeacij interitus. fo-
lio cccxlv.
Ioannes Gradenſis antiſtes pręci-
pitatur. cxcix.
Ioannes.v.pontif.maxi. clxxxi.
Ioannes ſextus pōtifex. clxxxii.
Ioannes ſeptimus. clxxxv.
Ioannes item ſeptimus niſi no-
minū ſupputatione abutamur
qui & papiſſa. ccvi.
Ioannes octauus pontifex maxi-
mus. ccvii.
Ioannes.ix.pontifex. ccix.
Ioannes.x.pontifex. ccx.
Ioannes.xi.pontifex maximus.
folio ccxi.
Ioannes.xii.pontifex. ccxii.
Eiuſdem latebra. ccxiii.
Ioannes.xiii.pontifex. ccxiii.
Ioannes.xiiii.pontifex. ccxiii.
Ioannes.xv.pontifex. ccxiiii.
Ioannes.xvi.pontifex. ccxv.
Ioannes.xvii.pontifex. ccxvi.
Ioannes.xviii.pontifex. ccxvii.
Ioannes.xix.pontifex. ccxvii.
Ioannes.xx.pontifex maximus
folio. ccxviii.
Ioannes.xxi.pontifex. cclxii.
Ioannes Acutus vincitur. fo-
lio cclxx.
Ioannes.xxiii.pōtifex. cclxxvii.
Accuſatur.capitur.priuatur.fo
lio cclxxviii.
Ioanna regina pellitur e regno.
folio cclxvi.
Ioannę reginæ ars. cclxxxii.
Varij caſus eiuſdem. cclxxxii.
Regimen recipit. cclxxxii.
Ludouicum adoptat. cclxxxii.
Ioanna puella. ccxcvi.
Ioanna regina. cccxxxv.
Ioannes Tortellius. ccxcix.
Ioannis Huniadis pietas. cccv.
Iodocus. clxxviii.
Ionium. ccxxvi.
Ioppes vetuſtas. lxxxv.
Iordanus Vrſinus. cccxlviii.
Iordani Vrſini fides. cclv.
Ioſippus in Aegyptum cum pue-
ro effugit. lxxix.
Reditus ex Aegypto. lxxix.
Ioſephus de Chriſto. lxxxii.
Iouiniani hęreſis. cxxxii.
Iſauria. xxiiii.
Iſauricus. xxiiii.
Iſiacorum flagitium. lxxxiii.
Iſacij ſacrilegium. clxxvii.
Iſidorus. clxxvii.
Iſter fluuius. lxxiiii.
Iſtri tributarij. ccxxxiii.
Iſthmus a Venetis munitur. fo-
lio. cccxvi.
Iſuardes. cxcviii.
Italiæ deſcriptio.circuitus. folio
lxxix. Flumina. lxxxi.
Italorū color & habitus. lxxxi.
Italię laudes. fo. eodem.
Italiæ principes. cccxlvi.
Italorum mores,cultus,habitus
ordines,vrbes,regiones. fo-
lio. cccxlvi.
Italorum prouocatio. ccclii.
Italię factiones. ccxlvii. motus.
cxlvii. clxxxviii. cxciiii.
cclxiii. cclxix. & cccxlvi.
Italicum bellum differtur. fo-
lio clxiiii.
Italici ſoli laus. clxviii.
Italiæ loca quæ in fide remanſe-
runt. clxix.
Italia adminiſtrationem mutat.
folio eodem.
Italia a Langobardis affligitur.
folio clxx.
Italię terræ quas ſubiecerūt Lā
gobardi. eodem.
Itali in Gallos inuehuntur fo-
lio cccxxxiiii.
Italia diſcedit max. cccxli.
Italię motus. cccxli.
Iubas rex. xxiiii.
Iubę aduentus & præfectus. lii.
Interitus.& Pyra. lviii.
Iubeleus quando primum cele-
bratus. cclix.
Iudacilij exitus. xv.
Iudæorum ſeditio. xiiii.
Iudęa. lxxviii.
Iudęorum curię. xlix. Motus.
lxxix. Inundię. lxxxi.
Iudæo.fraus punitur. lxxxiii.
Iudęorum motus primus. fo.
lxxxiiii. Seditio.cędes. lxxxiiii.
lxxxvi. Metus. lxxxvii.
Supplicia, Obſeſſorum nume-
rus. xcvii. Cędes. xcviii.
Rebellio. cii.
Iudaici belli origo. xciii.
Iudaicorum fratrum facinus. fo-
lio lxxxvi.

Iudas proditor. lxxxi.
Iudas ſe ſuſpendit lxxxii.
Iudas Hieroſolymitanus. folio cxxxii.
Iudicium Auguſti de Tyberio. folio lxxxiii.
Iudicum numerus cxciiii.
Iugurtha.iiii. Eiuſdem indoles & ambitio. iiii. Ad Micipſam reſponſio v.
Iugurtha hoſtis pop. Ro. euocatio.vii. Oratio. viii. Prelium fuga.viii. Deditio.ix. Fraude Syllę traditio, exitus xi.
Iulia Mario nubit ix.
Iulia Antonij mater fratrem tuetur lxiii.
Iulię interitus, tumulus xliii.
Iulię ars cxii.
Iulianus Cæſar cviii.
Iulianus Cenomanenſis c.
Iulianus imperator cxxxi.
Iuliani perſecutio cxxxii.
Iulius Cæſar conſul xv.
Iulius Pollux cvi.
Iulius Aphricanus cxix.
Iulius pontifex cxxx.
Iulij pontificis opera cxxxi.
Iulij.ij.pontifex cclxii.
Iuliętium dux clxxv
Iuncũ repetit Venetus. cccxlvii.
Iuo Britannicus cclxv.
Iura principatuum cclxv.
Ius adoptandi collegæ duci datũ folio cxcviii.
Iuſtinus imperator cli.
Iuſtinopolis origo cli. clxvii.
Iuſtinianus princeps clii.
Eiudẽ induſtria in legibus. eo.
Iuſtiniani poſtulata clii.
Eiuſdẽ claſſis periclitatur.clix.
Interitus clxviii.
Iuſtinianus quibus caſibus iactetur clxxxiiii.
Iuſtiniani imperatoris vltio ingratitudo clxxxv
Iuſtinianus dux Venetus. folio cciii.
Iuſtiniani domus cccxxxv
Iuſtitię exemplum. cclxxiiii.
Iuuencus preſ byter. cxxx.
LAberij mors. lxvii.
Labieni ſucceſſus. folio xlviii.
Laborioſus Pelagij pontificatus cxxii.
Lacedęmonij cccxix
Lactantius Firmianus. cxxviii.
Lacus Italię lxxxi.
Lauretani pręclarum facinus. folio cccxxxv
Lancea & ſpongia Chriſti. folio ccxlvii.
Langobardi. lxxx. cxxxiiii.
Eorum ſucceſſus.clv. Ferocia clxv. Qua parte Italiam intrauerint. clxviii. Vnde ſint. clxix. Gallis bellum inferunt. Eorũdẽ victoria, ſtrages. clxxi. clxxv. Diſcordia. clxxx. clxxxi
Langobardis tonderi probroſum clxxxii.
Langobardi res imperij ſollicitant clxxxviii.
Succeſſus. clxxxviii. q̃diu in Italia fuerint cxciiii.
Laodices Mitridatis vxoris in virum conſpiratio. xvi.
Latini oratores & rhetores illuſtres lxxvii.
Latini, Latium, Latij fines. folio lxxx
Latitudo Italię. lxxix.
Laurentius martyr. cxxii.
Laurentius Iuſtinianus. clxxxv
Laurentius Valla. ccxcix. cccxii.
Lauretani pręclarum facinus. folio cccxxxv
Lazari interitus lxxxvii.
Leander Toletanus clxx.
Legati in Numidiam v.
Legatorum ignauia vi.
Legatio Romanorum ſecunda. folio vii.
Legati ex Manlianis caſtris ad Martium xxxiii.
Legati Allobrogum xxxiii.
Legitimum militię tempus. folio iii.
Lęlij mors lxiiii.
Lemanus lacus xxxvi.
Lentuli & ſociorum cędes. folio xxxiiii.
Leo primus pontifex cxciiii.
In Galliam proficiſcitur, palliũ mittit Gradẽſi antiſtiti. cxcix.
Leo.ij.pontifex ma. clxxxi.
Eiuſdem decreta clxxxi.
Leodegarius clxxxii.
Leodinorum pertinacia. cccxix.
Leo.iij.pontifex cxcvi.
Eiuſdem caſus cxcvii.
Leo imperator primus folio cxlv. cxlvii.
Leo imperator Romanę eccleſię hoſtis clxxxvii.
Eiuſdem poſtulatum. Impium edictum clxxxviii.
Leonis imperatoris adhuc pueri omen cxcxv.
Leonis pontificis caſus. cxcvii.
Leo ad Carolum regem contendit. cxcv.
Leo.iiij.ponti.decreta.opera, oratio eiuſdem ccvi.
Leo.v.pontifex ccix.
Leo.vi.pontifex ccxi.
Septimus. ccxii. Octauus ccxiii. Nonus. ccxix.
Eiuſdem pietas. ccxiii.
Leo Vetranus pirata. ccxliii.
Leonardus Lauretanus dux. folio cccxlix.
Leonard⁹ Aritin⁹. cliii, cclxxvi.
Leonardus Iuſtinian⁹. cclxxxv.
Leonina vrbs in vaticano. ccvi.
Lepanthus. cccxxii. Eius muliebre facinus cccxxxi.
Lepidus in forum irrumpit. lix.
Lepidus triumuir lxiii.
Leptis x.
Lex de duodecim colonis iii.
Liberius pontifex cxxxi.
Libraria impreſſio cccxv.
Licinius Cæſar. cxxviii.
Ligeris fluuius. xl.
Ligurnum. cclxix.
Ligures. lxxix.
Ligurum & Venetorũ conatus circa Clodiam. cclxxii.
Liguſtici belli origo. ccxlvi.
Linus pontifex. xcix.
Liris fluuius. ccv.
Lithuania. ccciiii.
Eiuſdem ſitus. ccciii.
Lithuanorum delirium. ccciiii.
Litioralia loca. lxxix.
Liuonię ſitus ccciiii.
Lutprandus rex. clxxxviii.
Obſequiũ in Carolũ. clxxxviii.
Magna clade affligitur. cxc.
Interitus. cxci.
Loca ſerpentibus infeſta ccci.
Locuſta. xci.
Locuſtæ. ccvii.
Locus dominicę crucis. folio clxxv.
Lodouicus imperator. ccv.
Eiudẽ ad vrbẽ acceſſus. ccv.
Longini conſilium in remorando hoſte. clxix.
Longitudo Italię. lxxix.
Lotharius conſors imperij. folio cciii.
Lotharius rex Italię. cciii.
Lotharij facinus. cciiii.
Portio. ccv.
Lothoringia. ccv.
Lucani. lxxx. clxii.
Lucaniæ nomen. lxxx.
Lucanus poeta. xci.
Lucanus Calphurnius. vii.
L.Opimius iiii.
L.Pomponius. xxi.
Lu.Gellius conſul. xxv.
Lucius primus põ. ccxxxii.
Lucius ii.pont. ccxxxii.
Lucius.iii.pont. ccxxxviii.
Lucii Pilonis oratio. lxix.
Lucius verus imperator. cuii.
Lucius Feneſtella. lxxxv.
L.Britannorum rex. cvi.

Lucretius poeta vetus. xxi.
Luculli diſcrimen xxvii.
Luculli aduerſus fœneratores decretum xxviii.
In Tigranem. xxviii.
Stratagemata. ſucceſſus. xxviii
Lucullo abrogat imperiũ. xxix.
Luculli triumphus .ocium . deliciæ xxx.
Ludibria Romanorum. xvii.
Ludouici conſecratio. cclxii.
Ludouicus Bauarus imperator. folio cclxii.
Ludouici regis ſtudium in Vrſinos cccli.
Ludouici decreta ccv.
Ludouici regis caſus.cclxxxviii
Ludouicus Andegauenſis. folio cclxxxiiii.
Rex declaratur cclxxxii.
Ludouicus Sfortia. cccxxxii.
Cum Venetis fœdus inſtaurat. folio cccxlii.
Ludouici conſilium in diſcutiẽdo bello cccxliii.
Ludouicus Sfortia capitur. folio ccclii.
Lugdunum exciditur. clxix.
Lunæ obſcuratio clxxxvi.
Lupia clxix.
Lupi Foroiulienſis cędes.clxxx.
Lupi per medium forum diſcurrentes lxv.
Luxurioſus belli apparatus ii.
MAcedonia.folio. cccxii.
Macharij mors. xxx.
Macherus. xcviii.
Maclodium. cclxxxviii.
Macrianus Cęſar. cxci. cxxi.
Macrinus imperator. cxii.
Eiuſdẽ literę ad ſenatum. cxii.
Eiuſdem & filiorum cædes. folio cxiii.
Magdalene. lxxxix.
Magiſter militum. cxc.
Magiſtratuum & militiæ gradus folio lxxxi.
Magna rerum mutatio. cxc.
Magni anni celebritas. cccx. & folio cclxxv.
Magorum munera. lxxviii.
Mahomethis parentes. clxxvi.
Mahometes qd ſenſerit de Chriſto. clxxvi.
Eiuſdem tempora & mors. folio clxxvii.
Mahomethes regnum a patre accipit. cccvii.
Maioranus imperator cxlvi.
Malateſtarum origo. ccxvii.
Malateſtę & Venetorum permutatio. ccclvii.
Malleoli culeus. xiiii.
Manilia rogatio. viii.
Mantuanus conuentus. folio ccxxi. cccxvi.
Mapheus vexius ſiue Vexius Laudenſis. cclxxxix.
Marcellus pontifex. cxxii.
Marcillini pœniten. cxxvii.
Marcomanni. cv.
Marcus euangelium ſcribit. folio lxxxvi.
Marci euangeliſtæ exitus. folio lxxxviii. Eiuſdẽ corporis tranſlatio. cxxiii.
Marci principis Studia. Interitus.cv.Vox memorabilis: grata memoria. cvi.
Marciani templi apparatus. folio ccxxxvii.
M.Antonius. ciiii.
M.Verrius Flaccus. lxxxiii.
M.Licinius Craſſus Spartaco occurrit. xxvi.
M.Brutus. l.
M Tullij Ciceronis ortus. xi.
Conſulatus. xxxii.
Marcus pontifex & eiuſdem decreta. cxxx.
Marię virginis obitus. lxxxvi.
Marij concio ad populum. ix.
Conſul creatur. ix.
Stratagemata. x. xiii.
Iudicium.xii. Triũphus. xiii.
Errores.xvii. Diſcrimen.xviii.
Crudele imperium. xix.
In Africam concedit. xviii.
Africa arcetur. xix.
Cinnę iungitur. xix.
Interitus. xix. xxi.
Conatus. xxi. Supplicii. xxi.
Marini coniuratio. clxxxvei.
Marſi. lxxx.
Marſorum cędes. xv.
Martialium militũ factura. lxv.
Martianus Theodoſio ſuccedit. folio cxlii.
Martinus pontifex. clxxviii.
Eiuſdem obitus. clxxix.
Vox memorabilis. clxxix.
Martinus.ii.pontifex. ccvii.
Martinus.iij.pontifex. ccxii.
Martinus .iiij. pontifex Gallici ſanguinis. cclv.
Martionis hęreſis diuiditur. folio cvi.
Martyres.cxxvii.cxxviii.cxxxij.
Martyrologium. cxcviii.
Maſſilię obſeſſio. li.
Direptio. cclxxxii.
Maſſilienſium clades.preces,perfidia. li.
Marſilij ſupplicium. cclxxxix.
Marſonitę. ccciii.
Maſſiuæ cędes. vii.
Materni conceptum facinus. folio cvii.
Mathaſiuntha Vitigitis vxor. cliiii. Eiuſdem filij. clxiiii.
Matthæus Palmerius. ccxcix.
Mathematici caſus. c.
Matthias rex. cccxvii.
Eius interitus. cccxxxiiii.
Mathildis Henricum ſuperat. ccxxiii Eiuſdẽ obitus. ccxxix.
Mauri Sardinia deijciũtur. ccii.
Maurorum terror. ccvi.
Mauricius. clui.
Eiuſdẽ cædes. clxxvi. clxxvii.
Mauricius dux. cxcii.
Maximini natura,ſæuitia, bibacitas,corpulentia,robur. cxvi.
hoſtis iudicatur. cxvii.
Oratio eius. cxvii.
Maximini iunioris forma. folio cxviii. Interitus. cxix.
Maximus Cyclops dictus.cxvii.
Auarus,ſęuus. cxvii.
Maximus. cxxxiiii.
Eiuſdem cædes, cxlv.
Maximianus imperator. cxxvi.
Maximilianus rex. cccxxxv.
Italia diſcedit. cccxli.
Medicei Florentia eijciuntur.folio cccxxxvii.
Medicinæ quęſtus. cclvi.
Medi cxxxix.
Mediolanũ inſtauratur. cxxxvi.
Mediolanenſium legatorũ poſtulata.ccxx. Excidium.ccxxxv.
Mediolanum deficit a Gothis. clvi.Deditur Gothis. clvii.
vnde dicatur. clxxi.
Mediolanẽſiũ diſcordia.cccxxiiij
Mediterraneę gentes. lxxix.
Melas fluuius. xviii.
Melciades pont. cxxviii.
Eiuſdem decreta. cxxix.
Mellitę nobile exẽplũ. ccxcvii.
Eiuſdem apparatus. ccc.
Memmij oratio. vii. cędes. xv.
Memoriæ amiſſio. lxxxiii.
Memorabile naufragiũ. cxciiii.
Memphis nunc Cairus. cccxl.
Menecratis interitus lxix.
Menedotus claſſem Octauio tradit lxviii.
Meroueus clxxxvii.
Meſſala Coruinus. lxxxiii.
Meſſalinę cædes. lxxxvii.
Meta hodie Mota. cclxviii.
Metamaucum cxc.
Metellus. viii.
Metelli verba de connubijs. j.
Metelli Macedonici diſcrimen. j. Pręconia.j. Regem tradi poſtulat.viii. Belli rationem mutat. viii. Stratagemata aduerſus Vacceenſes. ix. Aquatio. ix Pietas.xv. Aqua & igni interdicitur. xiiij.

Metellorum cognomina. xxix.
Metonem Venetus occupat. folio ccxxxi.
Metone capitur. cccxlv.
Metrodori conſilium.cędes. folio xxviii.
Metutiũ & eius excidiũ. lxxiii.
Michael imperio ſe abdicat. ccii.
Michael & filij imperio abijciuntur. ccxxii.
Michaelis ducis geſta. ccxxxi.
Michael imperator. ccxx.
Micipſa.iij.eiuſdem oratio. iiii.
Mico. ccvii.
Migratio Venetorum ad inſulas folio cxliii.
Militię tempus legitimũ. iii.
Militum mollities. xiii.
Militandi ratio in Germanis.folio xii.
Militaria inſtitutio. ccxlviii.
Militaris motus. xcii.
Milites ordeo paſcuntur. lxxi.
Milonis & Clodij occurſus.xlvi.
Milo damnatur. xlvii.
Eiuſdem interitus. liii.
Miraculum. lxxxix.
Miraculum in Leone Aquiſgrani. cxcvii.
Miracula in Saluatoris ortu.folio lxxviii.
Miraculum in equo Clodouei regis. ccxcvi.
Miraculum in Chriſti imagine. folio cxcix.
Miraculum in Rhodo tuenda. folio cccxxxii.
Mirificus purpuræ apparatus. folio cxxiii.
Miſithei epiſtola ad Gratianum folio cxix.
Miſſeſſus opprimitur. clxxx.
Mitra & paſtoralis baculus datur primicerio Vene. ccl.
Miteris inſula. xliii.
Mitridates. xvi.
Eiuſdem copiæ. xxii.
Mitridatici belli cauſa. xvi.
Mitridatis legati vincuntur.folio xviii.
Mitridates ad pacem inclinat. xix.Eiuſdem vires hortatio ad ſocios. Succeſſus. xxvi. clades. naufragium. xxvii. Fuga.xxx.
Mitridates ſorores & vxores occidi iubet. xxviii.
Eiuſdē filię exitus,robur.xxxi.
Peluſium occupat. lvi.
Mity lene oppugnatur. cccxlix.
Moles bellica. cccxxvi.
Moniceni geſta circa Ciliciam. folio cccxxi.
Monothelitarum dogma. folio clxvii. & clxxxi.
Monſtri fœditas. ccxx.
Monſtrum hominis marinum. folio cclvi.
Monſtrum mirum. cclxxiii. & fo. cccxxii.
Morbus gallicus. cccxli.
Morbus letalis. cclxvi.
Mors ærumnarũ requies.xxxiii.
Mos dimicandi in Saracenis. folio cclxxxvii.
Mos ducis creandi. ccxcviii.
Moſa flu. xli. xlvi.
Moſis vaſa. lxxxiiii.
Motani. ccclii.
Motus terrę ingens. cclxvi.
Motus externi. xxxii.
Motus vrbanus. cccxvi.
Mula peperit. xx.
Muliebre facinus in extrema neceſſitate. cvi.
Mulierum natura. xii.
Muliebre facinus. cccxxiii.
Mulier ſerpentem peperit. xx.
Mulierum proſcriptio. lxiiii.
Mulierum Alpinatiũ ferocitas. folio lxxvii.
Muli Mariani. xi. xii.
Mulucha flu. x.
Mundi & Paulinę matronæ Romanę hiſtoria . vide flagitium Iſiacorum. lxxxiii.
Munerarius Cęſar. cxxxvi.
Munificentia in filio Antonij folio lxvii.
Munitio arci Brixianę obiecta. folio cclxxxvii.
Murcus. lxiiii.
Murenæ motus. xxii.
Murena vincitur. xxii.
Muri Bizantini. cix.
Mutatio rerũ in Italia. cclxxv.
Mutatio in reb9 Gallicis.ccxcvi.
Mutina genti Brutorum fatalis folio xxv.
Mutina non extat. clxxii.
Mutuum pontificis & Philippi odium. cclix.
Myſia inferior ſubigitur a Turcis. cccxv.
Myſij qui & Seruij & Gethę nũc Trãſyluani & Valachi.cclxxxv.
NAbarhea. folio xxx.
Narbonẽſis Gallia.clii.
Narentinus pax redditur. ccxi.
Narnia. xcv.
Naries. clxiiii.
Narſetis votum. clxv. cum quibus copijs venerit & ſucceſſus. clxv.Conſilium de bello gerendo. clxv. Reditus. clxvii. Mors. clxix.
Naualepręlium ad Maſſi. Llvi.
Naualis pugnę apparatus.
Naualis pugna. clxiiii. lxxvi. ccxxxvii. ccxc. cccxiiii.
Naufragium. cccxlix.
Nauium inſtauratio. lxii.
Naufragium memorabile. cxli.
Nauferij Aquitani ſtaus. cxciii.
Neapolis obſidetur. clii.
Neapolitanorum cædes. cliiii. metus. clix.
Neapolitanũ bellum. cccxxxv.
Neapolitanę arces deduntur. folio. cccxxxix.
Neapolitanæ arces expugnantur. cccliii.
Neapolitani regni mot9.cccxvi.
Nepos hæreticus vnde Nepotiani. folio cxxii.
Nepotiani. cxxxi.
Neronis ortus.opinio de Paulo lxxxix.Imperium. lxxxvii.
Neroniani horti. lxxxvii.
Qualis fuerit in initio principatus. lxxxix. Britannicum veneno ſuſtulit.xc. Eius ars in perdenda matre.xc. atrox facinus. portentoſæ libidines. ſtudia. Sumptuoſa opera.ambitio xc.fuga conſternatio interitus forma. xci. odium in Veſpaſianum. cxiiii.
Nerua imperator. ci.
Traianum adoptat. ci.
Neruiorum cędes. xxxix.
Neſtorij delirium. cxiii.
Neſtoris & Euthicij hæreſis. folio cxliii.
Neuſtria. ccviii.
Nicaſius. cxliii.
Nicea capitur. ccxxv.
Nicephorus fit Saracenorũ tributarius. cxcix.
Nicephori pollicita. cxcix.
Eiuſdem duplex conatus claſſis in Delmatiam. cc.
Nicolaus primus põtifex. ccvii.
Nicolaus.ii.pontifex. ccxx.
Nicolaus.iii.pontifex. cclv.
Eiuſdem acta. cclv.
Nicolaus.iiii.pontifex. cclvi.
Nicolaus.v.pontifex. cccviii. acta. cccxii.
Nicolaus ſtella. Lucenſes bello infeſtat. clxxxviii.
Eiuſdem exitus. cxciii.
Nicolaus Eſtenſis pacis author. folio ccciii.
Nicolaus Perottus. cccxix.
Nigidij interitus. lxix.
Niſibis quæ & Antiochia. cii.
Nobilis Chriſt.vict. cccxiii.
Nobiliſ.græ.ſynod. clxxxi.
Nobilium vrbium cala clxxii.
Nocturna cõſternatio i Othone. folio xci.

Nominũ mutatio. ccviii.
Norbani interitus. xxi.
Norici ſitus. cccxxxiii.
Noridinus. ccxxxii.
Normani Aquitaniam populã tur. ccvi.
Normani vnde. ccviii.
Normani Apuliam occ. ccxvii.
Normanicę gentis propaga. ibi.
Normanus bellum infert Nicephoro.ccxxii. Norma. cccx.
Nor.fratrum diſcor. ccxxiiii.
Nouaria vnde dicatur. clxxi.
Noui Italiæ motus. cccvii.
Noui Britanniæ motus. cxlii.
Noui Hiſpaniæ motus. ibidem.
Noui belli origo. cccl.
Noui in Italia dominatus. cclx.
Nouocomenſis colon. xlvii.
Nouus in Turcos exercitus. folio ccxlvi.
Nouum fœdus. cccxxxix.
Nouum ſchiſma. cclxxi.
Numeroſi exercitus. cccxxi.
Numerus vrbanorum. cclxiii.
Numerus ciuiũ Ro. lxxxviii.
Numidię diuiſio. v.
OBelerius dux. cxcix.
Obelerius Nicephori ſpatharius. ccv.
Eiuſdẽ trãſfugiũ. ibidẽ
Occaſio rerum gerendarum mater. xxvi.
Occaſio Venetis obla. ccxli.
Oceanus cruento aſpectu fluxit. folio lxxxix.
Octacus. xxvii.
Octauij conſ.cędes. xix.
Octacilius pillutus. l.
Octauij ortus.reditus in vrbem lx.Hęreditatẽ adit.lx. Ad optimates ſe cõfert.lx. A patribus alienatur.lxii.Eiuſdẽ copię.lxi. lxxv. In vrbem reditus. lxii.
Octauii triumuiratus. lxiii.
Octauius.lxiii. Antoniũ Peruſiæ obſidet. lxvii.
Octauia Anto.iungitur. lxviii.
Octauii & Antonii ſecunda fœdera. Ibidem.
Octauii claſſis crematur. lxix. Romam reuertitur. Ibidem.
Octauii naufragium. lxxii.
Octauii diſcrimen. Ibidem.
Octauius lepidum in ordinem redigit. lxxii. Fœdera violat. lxxiii. Succeſſus eiuſdẽ. lxxiii. Strenua opera. lxxiiii.
Octauię prudentia. Ibidem.
Octauius Anto. crimi. ibidem.
Octauia ab Antonio expelliť. ibi.
Odenati palmyreni virtus. cxx.
Odenatus Cęſar. cxxi.
Odilius Cluniacenſis. ccxiiii.
Odoacer Italia potitur. cxlviii. vincitur: deditionem facit occiditur. Ibidem.
Oliuolenſis antiſtes. cxcvii.
Olymbrius imperator. cxlvii.
Olympii exitus. cl.
Omen in carmine Bruti. lxv.
Omen. lxxv. &. cclx.
Omina Craſſi. xliiii.
Omnia Ro. venalia. viii.
Opianus. cvi.
Opicini cædes. cccxiiii.
Oppidanorum cędes. xlvii.
Opinio de philoſophis. xviii.
Opinio de Sfortia & Picinino. folio cccv.
Optima conſultandi ratio. xii.
Oracu. xiiii. cxviii. ccxxiiii. & fo. cxcviii.
Orationes, Micipſę. iiii. Atherbalis ad ſenatũ. v. Memmii ad ſenatum. xii. Iugurthę ad ſuos viii. Athenienſium. xviii. Cęſaris. xxxiii. Catonis. xxxiiii. Catilinę. ibidem. Curionis. lii. Ciceronis in Antonium. lxi. Piſonis pro Antonio. lxi. Hortenſię. lxiii. Legatorũ Põpeii ad Antonium. xxvii. Galbę. xci. Pertinacis. cviii. Seueri. cix. Alexandri. cxiiii. Maximini. cxvii. Aureliani, cxxiii. Taciti. cxxiiii. Victoris. cci. Leonis. ccvi. Titi ad milites. xcvii. Venetorũ ad pontificẽ. cxcvii. Vrbani. ccxxiiii. ad populum Venetum ccxxx. Principis ad Rubrium. cclxiii. Othonis. xciii. Legator: Philippi. cclxxx Aretini. cclxxxv. Leonis pontificis ad Athilam. cxlv. Beſſarionis. cliii. Cilicis. clxiii. Teyę clxvi. Chriſtophori gradenſis antiſtitis. clxxxiii. Exarchi clxxxviii. Vrſi. clxxxix. Ziziſmi. cccxxviii. Alphonſi regis. cccxxxvi. Ferdinandi. cccxxxviii. Spinulę ad ſuos. ccxciii. Coſmi Medicei. ccxvii.
Oratores illuſtres. l.
Orbilius gramma. l.
Origenes. cxvi.
Origo noui ordinis. cclxxi.
Origo ſeruorum deiparę virginis. cclvii.
Origo nobilium gymnaſiorum. folio cxcviii.
Oſtaſius a Veneto alienatur. folio ccxcvii.
Oſtentum fulminis in Auguſti morte. lxxxiii.
Oſtenta principatus Galbę. xci.
Oſtentum. ciii. clxxiiii. clxxxi.
Oſtrogo. hi. cxxxiii.
Otho imperator. xcii. Oratio. xciii. Iudicium de ſenatu. xciii. Sibi manum infert. xciii.
Otho Italiam ingreditur. ccxii. Eiuſdem clementia. pulchrum facinus. imperium. ccxii. Interitus. ccxiii.
Otho ſecundus in Francos mouet. ccxiiii. A Gręcis vincitur. ccxiiii. Beneuentum incendit. ccxiiii.
Othonis. ii. interitus. ccxiiii.
Otho. iii. imperator. ccxiiii.
Othonis & Venetorum fœdus. folio ccxv
Otho. iii. Venetorum hoſpes. fo. ccxvi. Hoſtiliter Romam petit. ccxvi. A Venetis relegatur. ccxviii.
Othomani nomen vnde. ccxvii.
Otholengica pugna. cclxxxvii.
Ouidius Naſo poeta. lxxvi.
Oxithas Iugurthę filius. xv.
PAcatiſſimus regum ſtatus. clxxxii.
Padi oſtia. clxv.
Padus vnde dicatur. folio clxxi. cccxxxiii.
Pęones qui & Pannones. lxxiii. folio cclxxxv.
Paiazates captus. cclxxv.
Palatinę domus apparatus. xc.
Palladium. xix. In apertum defertur. cvii.
Palęmon. lxxxvii.
Paleologus. ccl. Eiuſdem & Genuenſiũ odiũ in Venetos. ccli.
Paleologi imperatoris acceſſus in Italiam. Eiuſdem & pontificis congreſſus. ccxcv.
Palinurus cccxvii.
Panicę coronę. cxxiii.
Panis & vini conſecratio. lxxxi.
Panis hęrbaceus. liii.
Pannon Italiam inuadit. cclxix
Pannoniæ deſcriptio. cclxxxv.
Pannonum mores & cultus. folio cclxxxv.
Pannonicæ res. ccciiii.
Pannonię Gothis cedunt. folio. cxlvii.
Pannonia Hunnis rel: cta. clxix.
Pannonię noui motus. clxxiii.
Pannonum ritus. lxxiiii.
Panſa vulneratur. lxii.
Papias vocabularius. ccxlii.
Papiſſa. vide Ioã. vii. põtificem. folio ccvi.
Paphlagonia. xvi.
Paradenſium clades. lviii.
Pariſij. xlvii.
Pariſiorum dogma. lxxxviii.
Pariſienſis gymnaſij origo. folio cxcviii.

Parthorum origo.mores.xliiii.
Parthi Heroſolymam diripiũt.
folio xcvi.
Parthicum bellum. lxx.
Parthorum victoria. lxxi.
Parthi ab Antonio repelluntur
& Parthi funduntur. lxxi.
Parthi Romana ſigna reſtituũt.
lxxvii.Eorũdẽ motus. lxxxv.
Armeniam occupant. lxxxv.
Parthorum ritus viuẽdi,ingenia.ſtrepitus.conflictus. xlv.
Partitio prouinciarum. l.
Partitio exarchatus. cxcii.
Particiaci opera. publicum exemplum. cciii.
Paſchalis pontifex. cciii.
Paſchalis ſecũdus pontifex; Romanus. ccxxvii.
Patauinus motus. cclxxvii.
Patauium & Vicetia capiuntur,
folio cxliiij.
Patauij inſtauratio. recens excidium. clxxiii.
Patauij infans biceps natus. folio ccxxxi.
Pauli progenies. lxxxviii.
ad Chriſtum cõuerſio.eodem.
Prædicatio,peregrinatio.eodẽ.
Hieroſolymis vincitur. Romã mittitur. lxxxviij.
Paulus Samoſathenus. folio cviii.&cxxiiii.
Paulus Vergerius. cclix.
Paulus primus pontifex maximus. cxciii.
Paulus ſecundus pontifex Romanus. cccxviii.
Palus Marſus. cccxix.
Paulus Heraclienſis prim⁹ dux Venetorum clxxxiiii.
Eiuſdem opera. clxxxiiii.
Paulus Nolanus antiſtes. cxlvi.
Paulus Aquileienſis. cxcviii.
Pax Langobardis redditur. folio cxcii.
Pax cum Lodouico rege.cclxix.
De pace agitur. cccli.
Pax cum Pompeio. lxviii.
Pax Mitridati redditur. xxii.
Pax. lxxvii.
Pax inter Carolum & Lodouicum Sfortiam. cccxli.
Pax cum Sigiſmundo.cccxxxi.
Pax ignominioſa. clxxxi.
Pax inter Venetos & Genuenſes,
folio cclxxxiii.
Pax cum Turcis. cccliii.
Pax fruſtra mota. cclxxxvii.
Pax Philippo reddit fo. ſequẽti.
Pax pontificis & Colũneſium,
folio cccc.
Pax Venetorum & Philippi.folio cccxci.
Pelagij põtificis decreta.clxviii.
Pelagius.ii.pontifex. clxx.
Pelagiana hæreſis. cxxxvii.
Peligni. lxxx.
Peloponneſus nunc Morea dicitur. cccxii.
Pera.cxxvi.Vnde dicatur.Incenditur. cclvjii.
Peregrinus Philoſophus. cvi.
Perfidiæ exemplum. cccxxxiiii.
Perſarum arrogantiſſima poſtulata. cxiiij.
Perſæ. cccxiiii.
Perſæ & Parthi diuerſi. clxxix.
Perſæ Saraceni facti. clxxvi.
Perſarũ rex Byzantium venit.
folio clxxvi.
Perſius poeta. xcii.
Pertinax imperator. cvii.
Pertinacis eiuſdem cõſternatio, oratio.ſtudia.cędes. cvii.
Peſcennius niger Cæſar.eodem.
Peſcennius vocaliſſimus. cix.
Petreius pacis turbator. li.
Petrei interitus. lviii.
Petracha. cclxv.
Petri pręuaricatio. lxxxi.
Petrus primus pontifex. eiuſdẽ miracula.lxxxv.Romam proficiſcitur. lxxxvi.
Petri & Simonis Magi certamẽ
folio lxxxviii.
Petri celebritas. lxxxix.
Cædes. ibidem.
Petronilla. Ibidem.
Petrus eremita. ccxxiiii.
Petri cędes. ccxxvi.
Petrus Lombardus. ccxxxiii.
Petrus comeſtor. Ibidem.
Petrus martyr. cclix.
Petrus Aragonum rex. cclviii.
Petri Medices interitus. ccclv.
Peruſię incendium. lxvi.
Peruſia Galeacio duci cedit. folio cclxxv.
Peucetij lxxx.
Phagonis cuiuſdam portentoſa voracitas. cxxiiii.
Phanatica vox. xii.
Phantaſma Bruto oblatũ. lxv.
Phariſęi. vi.
Pharnax a patre deficit. xxxi.
Pharnax vincitur. lvii.
Pharos a Veneno capitur. ccxv.
Phileni fratres. x.
Philippus Chriſti Apoſtolus.
Eiuſdem prędicatio.martyriũ.
folio lxxxvii.
Philippus imperator cum filio baptizatur. cxix.
Philippi. lxv.
Philippenſis belli finis. lxvi.
Philippicus imperator. clxxxv.
Philippus Genua & Forliuio potitur. cclxxxi.
Philippi conatus. cclxxxvi.
Copię.cclxxxvii. & ſequenti.
Bellum parat. cclxxxvii.
Philippus pacem petit. cccv.
Philippi mores. cccxci.
Interitus. cccxiii. cccviii.
Philippi ducis ſucceſſus. folio cclxxix.
Phocæ cędes. clxxv.
Phr artes. lxx.
Phriſonum mores. cccxli.
cccxlii.
Phriſonum legati. cccxxxiiii.
Picentes. lxxx.
Picenum vnde dicatur. clxxi.
Picinini & Franciſci Sfortiæ cõparatio. cccxi.
Picinini victoria. cccxli.
Geſta. cccxiiii. &. cccxcvii.
Eiuſdem,& Sfortiæ conatus.
folio cccxcvii.
Picininus Atheſim ſuperat.ccc.
Picinini conatus. ccci.
Piciininus funditur. ccciii.
Picinini expeditio. cccv.
Picinini copię. cccvii.
Picinini interitus. Ibidem.
Picus Mirandulanus.cccxxxvi.
Pilati affectus. lxxx.
Pilati & Herodis per Chriſtum reconciliatio. lxxxi.
Pilati conſilium in Chriſto ſeruando. Ibidem.
Pilatus lauit ſibi manus. Ibidẽ.
Pilatus item. cccxxxiiii.
Piorum martyrium in Africa,
folio cxlii.
Pipini facinus. Geſta. clxxxiii.
&. cxci.
Pipinus rex Francorum. cxci.
Eiuſdem ętas. bellum. acceſſus in Italiam.Studium in Romanam eccleſiam. Pulchrum reſponſum. cxci.
Pipini bellum. ſucceſſus. folio cxcix.&cc.
Poſtulata.atrox reſponſum. cc.
Interitus. ccii.
Pipus in Italiã irrũpit.cclxxvii.
Piſaurum abſorptum. lxxv.
Piſaurij conſilium,facinus. folio ccclviii.
Piſaurius. cccl.
Piſæ Gallis deduntur. cccxliii.
Piſana,cauſa agitatur. cccxlii.
Piſanorum pax ignominioſa.
folio cccxxxi.
Piſanorum clades. cclvii.
Pius primus pontifex, & eius decreta. ciiii.
Pij cognomen vnde. Ibidem.
Pius.ii.põtifex Roman⁹.cccxvi.
Pium dictum. cxcvij.

Placidia reſtituitur. cxli.
Placidię paræneſis. cxxxviii.
Planciani prefecti cędes. cx.
Plauis fluuius. clxix.
Plebeij cenſores. Folio.j.
Plotius Gallus Ciceronis prę-ceptor. xxi. & l.
Pluiſſe ſanguine. ccxxix.
Plurium gẽtium ritus. cccxiiii.
Poggius Florentinus. ccxcix.
Policarpus. ciiii.
Poloni. cli.
Pompedij fraus. xv.
Pompeij indoles. xx.
Pompeius Senas diripit. xxi.
Pompeij imperium. xxii.
Pompeii Adagium. xxiii.
Pompeii triũphus. xxiiii. xxxi.
Pompeii tyrannis xxv.
Pompeii conſulatus. xxvi.
Euiſdẽ & Craſſi recõciliatio. ibi.
Pompeius claſſi pficitur in Mitridatem. xxix.
Pompeianæ copię. ibidem.
Pompeii humanitas. xxix.
Pompeii ſucceſſus. xxx.
Pompeii a ſacris abſtinentia & Pompeii ſtudium. xxxi.
Pompeius vnicus conſul. xlvii.
Põpeii iniuria in Cęſarẽ. xlvii.
Pompeii fuga. l.
Pompeii copię. lii.
Pompeianorum ducũ deditio. li.
Pompeius Cęſaris munitionem adoritur. liii.
Pompeius obſidetur. ibidem.
Pompeianorum fuga. liiii.
Pompeius Leſbũ nauigat. liiii.
in Aegyptum appellit. lv.
Pompeii interitus. ibidem.
Pompeii ſepulcrum. ibidem.
Põpeii poſtulatũ. Siciliã delerit.
Euiſdẽ in Aſia conatus. lxxii.
Succeſſus. cędes. ſepulcrũ. lxxii
Pomponius lętus. cccxix.
Pons rheni. xli.
Pontificis & & Coliinenſium diſcordia. cclxxxvii.
Pontificis authoritas. cxcviii.
Pon. & impera. timor. cccxxiii.
Pontificis authoritas in reges. folio ccaix.
Pontifex ex vrbe proficiſcitur. ccxxxix. Carolum fallit. cccxl.
Populi ſub Ariouiſto. xxxviii.
Popilienſium cędes. clxxx.
Porcus humana facie. ccxxix.
Portus vrbis capitur. clv.
Porciæ interitus. lxvi.
Porcii Catonis oratio. xxxiiii.
Portẽta. lxxv. lxxxix. xcii. cxxi.
Poſthumus Cæſar. cxxi.
Pragæ vrbis ampli. cclxxxvi.
Praſini. clxxv.
Praſinus equus. cvi.
Pręclarum Lauretanii facinus. folio cccxxxv.
Pręda ingens. cclxvii.
Prędicatorum origo. ccxlii.
Pręfecti claſſium. lii.
Preianis conſilium. cclii.
Prælium in vrbe. xxi.
Prælium atrox in Cilicia. cvii.
Pretoianes & regnũ eius. ccxlii.
Prima ſpecies naſcẽtis vrbis. xvi
Prima adminiſtratio Venetę vrbis. cxl.
Primi partium apparatus. folio cccxxxvi.
Principum conſenſus in tollendo ſchiſmate. cclxxvii.
Principii facinus. clv.
Priſcianus. clii.
Priuilegiũ Venetorum. ccxxx.
Proba Valeria. cxxxvii.
Probus Berythius. xci.
Probus imperator & eius geſta. folio. ccxv.
Probi principis vox memorabilis. fo. ſequenti.
Procili caſus. xxxviii.
Proculus. ccxxv.
Prodigia. xii. xvii. xx. l. lv. lxiii. xcviii. clxviii. clxxv. clxxx. clxxxvi. cciiii. ccx. ccxi. ccxxiiii ccxxviii. cccviii. cccxxxi.
Prodigioſus fluuiorum auctus. folio. cccxxxv.
Prodigioſus aquarum auctus. folio cccxxxiiii.
Proiectus antiſtes. clxxx.
Pronoma vrbs cap. lxxiiii.
Propertius. lxxvi.
Prophanatio templi xxxl
Prophetica vox xcviii
Proſcriptorũ numerus. lxiii
Prouinciarum & regnorum cõſtitutio. xxxi.
Prudentius poeta. cxxxv.
Pruſię & Lithuanię regionum ſitus. cciii.
Ptolemais capitur. ccxxvii.
Ptolemęi Fiſconis crudelitas. ii. fœda corpulentia. ii.
Ptole. Lathirus. vi.
Ptolemaitarum anceps conſiliũ folio xiiii.
Pto. reditus in Cyprum. eodem.
Ptole. in regnum reducitur. xl.
Pu. Rutilius Lupus conſul. eiuſdem interitus. xv.
P. Seruilius conſul. lii.
Pugna naualis. cclxxii.
Pugna ad Rapacionem. ccxxx.
Pulchrum Hirenes facinus. folio. cxciii.
Pupienus Balbinus imperator. folio. cxviii.
QVa arte ſeruatus ſit Picininus. xxxl.
Quadrati & conſuratorum cędes. cvii.
Qua ætate perierint Antonius & Cleopatra. lxxvi.
Qualis Carolus Malateſta. folio cclxxxiii.
Quãdiu Langobardi in Italia fuerint. cxciiii.
Quãdo Francorum reges eccleſię fauere cœperint. cxc.
Quãdo Blemyæ Romę viſi ſũt. folio cxxix.
Quando primum Iubeleus celebratus. cclxx.
Quando nũmus aureus Venetiis percuſſus. cclv.
Qua parte pateat Italia externis armis. cxliiii.
Qua patera vteretur Altonus. folio clxxx.
Quarcini motus. cxvii.
Quatridui pugna. clvi.
Quę loca eccleſię attributa. cxcii
Quæ vrbes ab Athila captę. folio. cxliii.
Quęſtores. x.
Querelæ in Ariſtobolum. xxxi.
Quibus caſibus Iuſtinianus iactetur. clxxxiiii
Qui ob religionem ſint regna aſpernati. cxci.
Qui Venetorum inſulas tenẽt. folio ccxliiii.
Qui primus externorum Romanus ſenator fuerit. ccli.
Qui illuſtres Italię principes. folio cclxvii.
Qui viri illuſtres cum Carolo fuerint. cxcv.
Qui Pomœrium vrbis propagarint. cxxiii.
Qui Palmyreni ſint. cxxii.
Quid agatur in nouo pontifice. folio. ccxix.
Quid Cleopatra paret in extremis. lxxvi.
Quintilii & Vari legionum cędes. xxi.
Quint. Aurelii cędes. xxi.
Q. Decius tribunus ple. iiii.
Q. Minutius Rufus conſul. folio vii.
Quitinus. cxxvii.
Quis Ioſephus fuerit. xciiii.
Quo tempore Roma obſeſſa. folio clvi.
Quo tempore deſitũ ſit Romane loqui. clxxi.
Quo tempore Veneti Delmatiã adepti ſint. cxxxi.
Quos Octauius occiderit. folio lxxvi.

RAbanus cccv.
Raguſium conditur. fo
lio cxlvi.
Rauẽnatium antiſtitũ
contumacia. ccxxviii.
Motus & cędes clxxxiii.
Captio a Venetis. clxxxix.
Rechimer Roma potitur. fo
lio cxlviii.
Reges inter ſe inducias pangunt
folio cclv.
Regum Gallorum & Hiſpanorũ
concordia ibidem.
Regum geſta in Gallia. ccxliii.
Regum prouocatio. cclvi.
Recens vrbis incendiũ. ccxxxii.
Reditus Martini põtificis ad vr
bem cclxxxii.
Regio Aniſa ccxiiii.
Remigius epiſcopus cxlviij
Renci tribuni cędes. cclxviii.
Rerum Venetarum incrementa.
clxxviii. cclxxvi.
Res a Carolo ſeptimo geſtæ. cccx.
Rerum motus in Vmbria. ccli.
Res Venetorum. clxxxviii.
Res in Delmatiæ ora geſtæ. fo
lio cclxxi.
Res a Gothis repetuntur. clvi.
Rhenatus rex. cccxxxv.
Rhetici belli cauſę. cccxxix.
Rheti lxxx.
Rhetores l.
Rhodani inundatio. clxviii.
Rhodiaca oppugnatio. cccxxiii.
Ricardus Manfredus Fauentin⁹.
folio cclxiii.
Ricardus Cluniacenſis. ccxxxiii.
Riſus Sardonicus iii.
Riuus ignis lxx.
Roberti Malateſtæ mors. fo
lio cccxxv.
Roberti Hugonis filij virtus. fo
lio ccxvi.
Roberti regis pietas. ccxvii.
Roboretũ oppugnatur. deditur.
folio cccxxix.
Rodulphus imperio potitur. fo
lio ccxi.
Rodulphi regis interitus. ccxxi.
Rogerij facinus ccxxxi.
Roger⁹ Apuliæ & Calabriæ deij
citur ccxxxii.
Rolandi interitus. cxcv.
Romanorũ metus. xi. xviii.
Cõſtantia. xi. Clades. xi. xiiii.
Romani duces xv.
Romanorum fraus in ſuffragiis.
xv. Succeſſus. xv. xliiii. cxli.
Pręlia. xxiiii. Cędes. xxix xliii.
Fuga xxxix.
Romanorum imperium. fo
lio cxxxix.
Roma deſeritur, & diripitur. fo
lio cxlv. Obſidetur. clxiii.
Romanorum q̃rimonia. clvi.
Romanum ſolum intra muros
feritur clxiii.
Romanorum imperiũ. cxxxix.
Roma ſæpius capta q̃ obſeſſa.
folio clxvi.
Roma obſidetur clxxiiii.
Romanorum cædes lxxi.
Romanorum clades. lxxxix.
& fol. cxv.
Romanorum obſidio. xc.
Romæ calamitas ccv.
Romania alias Thracia. vide no
minum mutationẽ. fo. ccviii.
item cccxii.
Romanus pontifex ccix.
Roma a Normanis inenditur.
fo. ccxxii.
Romę ſeruatores. ccxxxii.
Romanorum diuerſa ſtudia. fo.
lio ccxlvi.
Romani ſeptemuiros creant. fo
lio cclxix.
Romildę ſupplicium. clxxv.
Romanorum ſacrorum ritus a
Græcis probatur. clxxxi.
Romanus pontifex Deſyderio fa
uet cxciii.
Romanorum laſſitudo l.
Roſcij lex theatralis xxix.
Roſimundæ ars, fuga, interitus.
folio clxx.
Rhotaris ſepulcrum clxxviii.
Rubicon flu. l.
Rubrius accerſitus a venetis. fo
lio cclxiii.
Rubrij ſucceſſus cclxiiii.
Rubrius in hoſtem mouet. fo
lio ccxiiii.
Ruſia & gentis mores. ccxcviii.
Ruſianorum ducum ſtemmata
& mores ccxcviii.
Ruſianum deditur clxiii.
Ruſticiana Symmachi filia. clxi.
SAbaticus amnis. fo
lio xcviii.
Sabelliana hæreſis. fo
lio. cxxii. cxxix.
Sabini lxxx.
Sacriportus xxi.
Sacrorum ratio lxxxi.
Saducei vi.
Seculares ludi. cx.
Sagittandi peritia c.
Says coſdroæ dux clxxvi.
Saladinus ccxxxiiii.
Saladini ars ccxxxvi.
Succeſſus in Syria. ccxxxviii.
Hieroſolymam capit. ccxxxix.
Saladini interitus ccxl.
Samarię excidium vi.
Samaritanorumq; obſidio. ibidem
Samnites lxxx.
Samos cccxc.
Sapientina clades cclxviii.
Saraceni in Italiam accerſuntur.
fo. ccx.
Saraceni vincuntur ccx.
Saraceni cxxxiiii.
quid de Chriſto ſentiãt. clxxvi.
Saracenorum defectio. clxix.
Vnde ſint profecti. clxxvii.
Saraceni coloſſum Rhodiorũ de
moliuntur clxxviii.
Saracenorum iniuria late euaga
tur. clxxxviii.
Siciliam inuadunt. clxxviii.
Saracenorum opes. clxxxiii.
Saraceni in Hiſpaniam. fo
lio clxxxiii.
Saracenorum cędes. clxxxvii.
diſſidiũ. ccii. Italiã inuadũt. ciiii.
Saracenorum curſus. ibidem.
Saraceni de gradu deiſciuntur.
ccvii. Italiam relinquũt. ccxiii.
Sicilia reijciuntur. ccxvii.
Saracon ccxxxiiii.
Sarræ columnij caſus. cclviii.
Sardorum querelæ ccii.
Satalia a turcis capitur. ccxliii.
Satyrus xx.
Saturninus Cæſar. cxxviii.
Saturninus eiectus xiiii.
Saturnia. xxi.
Saxones Chriſti fidem accipiunt
folio. clxxxiiii. cxciiii.
Saxonicum bellum cxcix
Saxoniæ ſitus cccxxxiii.
Saxonum mores. ibidem.
Saxones & Germani iii.
Acie confligunt ccxxii.
Saxonum varij caſus clxxi.
Saxones cxxxiii.
Saxonum cędes cxcvii.
Saxum e cælo cecidit. cccxli.
Scalanorum opes cclxiij
Opitergium recipiũt. cclxiiii.
Scalanis pax redditur. cclxv.
Scęuæ virtus liii.
Scæuolæ clades xxi.
Scipionis vox i.
Scipionis interitus ii.
Eiuſdem virtutes iii.
Scythæ cxxi.
Scytharum arma cxxi.
Scytharum expeditio ccxlii.
Scodra oppugnatur a Turcis. fo
lio. cccxxii. & cccxxiii.
Scodriſcorum fractæ vires. fo
lio. cccxxiiii.
Scorpionum pugna. xix.
Scotorum mores. xxx.
Scotij Ioannis cędes. ccvi.
Scotia & Hibernia cccx.
Sclauonici nois ritus ccciiii.
afflictio motus. cclxiiii. cclxv.
A Carolo domantur. cxcvi.

Sclaui fidem recipiunt. ccviii.
Sclaui delmatiā occupāt. clxxi.
Scriptorum varietas ccxii.
Sebaſte. ii.
Sebaſtianus cxxvii.
Sectarum ſumma clxxvi.
Secordia græcorum ducū. clviii.
Sephanus.ij.pontifex. cxci.
Seditio ciuilis cl.
Seiani cędes lxxxiiij.
Seleucia cccxxi.
Seleucia igni conſumitur. cii.
Senatorium munus q̄ magnum olim cclv.
Senatus fuga. l.
Senones lxxx.
Sententia humanæ carnis veſcē de xlviii.
Senis cuiuſdam fidutia. xxii.
Septuaginta annis abfuit Romana curia cclxxi.
Sepulcra Palatinorum ducum. folio cxcvi.
Sergius pontifex. ccliii. clxxxii eiuſdem opera. clxxxiij
Sergius ſecundus pontifex. ccv.
Sergius pontifex ccxvii.
Sertorij cauillium, interitus pietas. xxv.
Sertorij prima ſtipendia. cxiii.
Sertorij cerua xxiiii.
Sertorij cōſilia & victorię in hoſte capiendo xxiiii.
Senatus tumultus xxiij
Seruilij conſulis cædes. xv.
Serui caſtigatio ciii.
Seueritatis exemplum cxc.
Seuerinatis celeritas. cccxxvi.
Seuerinas dux copijs exuitur. folio cccxxix.
Seuerinatis cædes. cccxxx.
Seueri duo xci.
Seueri ſęuitia cix.
Seuerus imperator cviii.
Seueri aſtutum conſilium. cix.
Seuerus Ciliciæ anguſtijs potitur ibidem.
Seuerus cx.
Seueri filij diſcordi inter ſe animo fuere ibidem
Seuerus.xxi.a Cæſare imperauit. Moritur. cx.
Seuerinatis cædes cccxxx.
Sfortię defectio ad hoſtes.ccxcvij
Eius ſucceſſus cccvii.
Sfortia mincium ſuperat. cccii.
Sfortię victoria. ibidem
Sfortię falſus rumor. ibidem.
Sfortię verba ad Senatum Venetum. cccv. Declaratio folio ſequenti.
Sfortia a ſuis deſeritur. cccvii.
Sfortianorum cultus. cccviii.
Sfortiani & Brachiani. cclxxv.
Sfortiæ ara cclxxxii.
Sfortię exitus ibidem.
Sfortia cum Venetis fœdus icit. folio cccix.
Sfortia Mediolano potitur. cccx
Sicambrorum fuga xlvj
Sicambri cccxxxiii.
Sicilię regnum Gallis ceſſit.cclij
Siculi lxxix.
Sicoris reſtagnatio lj.
Sydus gladij formam habens. folio xcviii.
Sigiſmundus imperator Venetis bellum infert. cclxxvii.
Sigiſmundi imperatoris varia fortuna cclxxxvi.
Sigiſmundus Cęſar quid in Gallia geſſerit ccxc.
Sigiſmundus Spartam oppugnat. cccxvii.
Sigiſmundus coronatur. ccxci.
Signa in morte ſaluatoris. folio lxxxii.
Silari natura lxxx.
Syluester.j.pon. cxxix.
Syluestri decreta. ibidem.
Syluester.ij.pontifex. ccxvi.
Syluerius pontifex clii.
Syluerius ſe dignitate abdicat. folio ;clv.
Syluester tertius pont. ccxvi.
Syluestri pon.exitus. ccxvii.
Simoniaci vnde. lxxxviii.
Simonis pueri martyriū.cccxxii
Simulacra ſanguine ſudaſſe. folio lxxxiii.
Synodi.x.gręciæ nobiliſſimæ.folio clxxxi.
Singulare certamen. clviii.
Sinopes conditio xxviii.
Sizimus aliter Sozimus pontifex clxxxv.
Sixti pon.defectio cccxxvi.
Sixtus quartus pontifex.cccxix.
Sixtus pontifex ciii.
Sixtus pontifex cxxii.
Sleſiæ ſitus & gentes.cclxxxviii.
Sociale bellum. xv.
Socialium partium ſucceſſus.folio eodem.
Soles tres in vnum coiſſe. lxiii.
Sontiaca munitio. cccxxiii.
Cædes ibidem.
Sontius cxliiij
Sophis propheta. cccl.
Sophię cauillium clxxviii.
Soſtratus lxxvi.
Soter pontifex cvi.
Spartaci facinus. xxv. Fuga & interitus xxvi.
Spinulę ad ſuos oratio. ccxciii.
Spiritusſancti miſſio. xxv.
Stagnum marinum xiii.
Statius ſucculus rhetor. xci.
Statua Corneliæ. iii.
Statuę inſcriptio ccxix.
Statura enormi homines. cxcv.
Stephani martyrium. lxxxv.
Stephanus pontifex cxx
Stella crinita clxxxvi.
Stephanus pont. ccii. ccviii.
Stephani facinus inauditū. ccix.
Stephani pon.literę. cxcvii.
Stephanus pont. ccxi.
Stephanus pont. ccxii.
Stephanus Pannoniæ rex. folio ccxviii.
Succeſſio Sultanorum in ægypto. cccxxxiii.
Suetonius tranquillus ciii.
Sueuorum ritus xli.
Suitenſium cædes cclxxx
Suitenſes cccviii.
Suitenſium crudele exemplum. folio cccviii.
Sulpitij cędes xxvii.
Supplicatio quinquaginta dierum lxii.
Suppliciorum genera xii.
Supplicandi modus. clxxii.
Surenę exitus xlvi.
Syllæ & Scipionis interitus.lviij
Sylla quæſtor x.
Syllæ conſtantia xi.
Sylla conſul.xj. Ad vrbem armatus redit xvii.
Syllæ ſacrilegium xviii.
Syllanę copię xviii.
Syllę conflictus. xviii.
Victoria xviii.
Sylla hoſtis iudicatur xix.
Syllę & mitridatis congreſſus: & eius ſucceſſus xx.
Syllæ ambitio xxiii.
Sylla dictaturam deponit. xxiii.
Syllæ diuinatio.interitus. epitaphium. xxlii.
Symmachus cl.
Syria. cccxiiii.
Tabelliones taxanſ. cclv.
Tacitus imperator. folio cxxiiii.
Taciti oratio & mores. cxxiiii.
Taurisij oppugnatio cclx
Tarentum inſtauratur. clxii.
Taricheę capiuntur xciii.
Tartarorum origo & ſucceſſio.folio.ccxlviii. Submerſio ſub glacie. ccliii.
Templariorum ſuppliciū.cclxiiij
Templi deflagratio. xcvii.
Templa a Conſtantino condita. folio cxxix.
Templum crucis cxxix.
Templum agnetis cxxx.
Templum gētium euertit.cxxx.
Templarij milites. ccxxix.
Teudelindę indoles clxxv.

Teudelindę pietas clxxv.
Tęnarus fluuius. clxxxvi.
Teutoboti ambronum regis ſtrages. xiii.
Themiſtius. cxxxiiii.
Theodorus Gadareus. L.
Theodorus gaza. cccxix.
Theodocion aſianus cvi.
Theodoſius conſors imperij. folio cxxxiiii.
Theodotus pontifex clxxv
Theodorici pudor. cxlvii.
Theodoricus Italiam inuadit. folio cxlviii.
Theodorus ſyrius. cxlviii.cxlix.
Theodorici adminiſtratio. cxlix.
Theodorici ſeuitia conſilium, Interitus cli.
Theodati eruditio.adminiſtratio folio clii.
Theodati poſtulata cliii.
Theodati deſidia.interitus. cliiii.
Theodoſius clxxxv.
Theodeberti mors clv.
Theodora clv.
Theodorę poſtulata. clx.
Theodorus pontifex. clxxviii.
Theotocos. clxxxi.
Theodoſii victori. clxxxvi.
Theodorus pon. ccxxix.
Thelephorus.ix.pon. ciii.
Theodori corpus xxiii.
Theodori tetrum fa. ccxliiii.
Theodorus Vatazi filius. ccl.
Thomę laudes ccli.
Thomę aquinatis conſecratio.folio cclxii.
Thomæ herferdenſis conſecratio folio eodem.
Terentius Varrò xxi.
Tergeſte obſidetur cccxvi.
Terręmotus. xx. cii.ccxlv.
Terrarum principes. cccxlvi.
Terręmotus in Syria. ccxxxix.
Teias rex Gothorum. clxvi.
Teiæ oratio ad ſuos ibidē.
Conſilium,ſtratagema. ibidem.
Cęſenam oppugnat clxvi.
Teię interitus clxvii.
Terracina xcviii.
Terqueſte. xiiii. xxxi.
Tibullus lxxvi.
Tigranes Syriam occupat. xxiiii
Superbe reſpondet. xxviii.
Tigranis largitio. xxx.
Tigranocerta lxxxix.
Titus bello præficitur. xcv.
Titi oratio ad milites xcvii.
Ad Euphratem proceſſus.xcviij
Titus imperator xcix.
Titi natura ciiii.
Titus Liuius lxxvi.
Titulus Hieroſolymitani regni. folio ccxlv.
Tizocopi ſacrileg. clxxxv.
Totilas rex clviii.
Totilæ ſtratagema clviii.
Totilæ humanitas. clix.
Totilas mitius exercet victoriā. folio clxi.
Totilæ ſeueritas in ſuos. clix.
Totilæ clementia.poſtulata. clxi.
Totilas nudat vrbem munitionibus clxii.
Capit Vitelliana caſtra clxii.
Totilas recipitur clxiii.
Totilæ & Benedicti abbatis congreſſus clxiiii.
Totilas Siciliam petit ibidem
Torgium Ro.coloni lxxiiii.
Torquatus conſul xxxii.
Tradonicus imperator. ccvii.
Tradonici interitus. Ibidem.
Traianus.xiiii.imperator. ci.
Traiani reſcriptum ci.
Iſtro pontem impoſuit ci.
Traiani expeditio, comitas,interitus cii.
Tragica cœna il.
Traultij oratio. cccxliiii.
Trapezuntis imperium. cccxv.
Treuiri xxxvii.
Triballi qui nunc bulgari. ccix.
Triturij conſilium xl.
Triremes per montium iuga traductæ. ccc.
Trium principum chriſtiani nominis obitus ccv.
Troiani lxxx.
Troiæ conditio in Apulia . folio ccxviii. Troia. ccxxiiii.
Tubæ in aere auditę xvii.
Tuci. lxxvi.
Tullianum xxiiij
Tunica rubra belli ſignū liiii.
Tumultuoſi ex vrbe nuncij. lvi.
Tuſculum a Romanis diruitur. folio ccxxxix.
Tuſci duces vincuntur. cclxxxi.
Tuſcorum opes lxxx.
Turci Mahometi fidem recipiūt. folio ccxvii.
Turcia. cccxliii.
Turcorum celeritas cccxvi.
Turcorum clades cccxxi.
Turcorum militia cccxlv.
Turris marciana ccxxxiii.
Turcorum ſucceſſio cclxxv.
Turci quas gentes ſuperauerunt. folio cclxxxiii.
Turris muſſonia. clxxxix.
Turci & Veneti faciunt pacem.folio cccxxxvi.
Turcorum ſtrenuitas ccxlv.
Turcorum origo ccxvii.
Tyberius imperator ſalutatur.folio clxxxiii.
Tyberij inſolens inuidia. cxc.
Tyberius Nerō lxxvii.
Tyberius imperator. lxxxiii.
Tyberij crudelitas. lxxxiiii.
Tyrus capitur. ccxxxi.
Tyrrhenii. lxxix.
VAcca vrbs. ix.
Valachia.mores gentis. folio cclxxxvi.
Valentinianus Cęſar dictus. cxli.
Valens Cęſar cxxi.
Valentinianus cxxxiii.
Valentis impietas cxxxiii.
Valentiniani interitus cxxxv.
Valētiniani acceſſus in Italiā.cxlj
Eius duces vincuntur. cxlii.
Valentinianus interficif. cxlviii.
Valentini ducis ad Lodonicū regem acceſſus cccl.
Valentinus Cæſar. cccxliiii.
Valentinus petijt Romā. cccili.
Valentiniana hæreſis. ciiii.
Valerianus a Perſis capitur. cxx.
Valerię mulieris vrbanitas. xxiii
Valerius maximus. lxxxv.
Vandali. cxxxiiii. cxxxviii. Ex Hiſpania in Aphricā migrant. folio cxlii.
Vandalorum latrocinium. cxlii.
Aphricam vindicant cxlii.
Vandali Italiam cœperūt. cxlvii.
Variatio hiſtoriæ clxxxv.
Variatio Aſiani imperij. cccxiiii.
Varius de priſcis Venetis ſermo. folio cxxxix.
Varia bella ciuilia orta. cv.
Varij bellorum motus. cxcvii.
Varij partiū conat⁹ .xx. cccxxxi.
Varronis ortus ii.
Varro lxviii. lxxvii.
Varus lxxvi.
Vaſcones funduntur ccliii.
Vaſtitas vrbis ccxxiiii.
Vaticinium Marij xvii.
Venetiarum exordium. cxxxix.
Venetiarum prima adminiſtratio. cxlvi.
Venetæ vrbis ſitus. clxv.
Venetiæ ora difficilis trāſitu.clxv
Venetorum incrementa.clxxiii.
Venetici clxxv.
Venetorum conſilium in comparando bello clxxxix.
Venetorum domeſtica diſcordia. folio eodem.
Venetæ naues Carolo affuerunt. folio cxciiii.
Venetorum conſilia cxcix.
Venetarum mulierum in captiuos pietas cclxxiii.
Venetorum celeritas in claſſe conſtituenda. ccci.
Venetarum nauium robur xl.
Venetę copiæ. cccl.

Venetorum ars in tuenda Bri‐xia. Ibidem.
Venetorum victoria in Benaco. folio cccii.
Veni Vidi Vici lv.
Venetę claſſis ſuc. cccxxv.
Veneti cum Gallis fœdus ſanci‐unt. cccxliii.
Veneti claſſem cõparant. eodem
Venetorum clades ccv.
Venetorum apparatus cci.
Veneta claſſis in ſaracenos ccv.
Veneti duces ccx.
Veneti Hiſtriam, liburnũ, & Del‐matiam accipiunt ccxv.
Veneti ad dirrhachium ccxxii.
Venetis delmatia deditur.ccxxiij
Eorum valida claſſis. ccxxvj.
Veneti & Piſani inter ſe dimicãt folio Ibidem.
Venetorum claſſis ccxxvii.
Venetus Croaciã ſubigit. ccxxx.
Venetorũ claſſis in Ioppen.ibidẽ.
Venetorum ſucceſſus ccxxxi.
Venetus honos ibidem.
Venetorum geſta ccxxxiij
Venetorum & Piſanorum ſimul‐tas fo. ccxl.
Veneti a finitimis vexantur.fo‐lio ccxxxv.
Venetæ rei in Creta variatio. fo‐lio ccxlvi.
Venetorum & Genuenſium fœ‐dus,& Venetorum geſta in Apu lia. ccxlvii.
Venetorum, & Genuenſium in‐duciæ ccliiii.
Veneta claſſis victa .cclviii.
Venetorum clades. ibidem.
Veneti paleologum inſectãtur. folio cclix.
Veneti ad Carauagium vincun‐tur. cccix.
Veneti cum Mediolanenſibus fœ dus iungunt cccx.
Veneta claſſis in ſarracenos. ccv.
Vnellorum clades xl.
Ventidij triumphus. lxviii.
Vera pietatis opera cxcii.
Veri principis ſtatuta cvj
Mors. cv.
Vergilius Maro. lxxvi.
Verona capitur cxci.
Verona a Sfortia recipitur. ccci.
Veritatis ſtudium cexlix.
Veſpaſianus tricies cum hoſtibus dimicat xcii.
Veſpaſianus Galileam populatur folio xciii.
Veſpaſiani ſucceſſus.xlix.& dicaci tas interitus xcix.
Veſtales damnatę vi.
Veſuuij deflagratio. clxxxi.
Veterani in hoſtium manus in‐cidunt lvii.
Veterani cuiuſdam audacia. lvii.
Vetus pontificię ſedis vſus. ccvi.
Viarum dimenſiones iii.
Vibius Gallus imperator. cxx.
Vicus Saxonum & Longobardo rum. cxciiii.
Vicecomes ab Egidio victus. fo‐lio cclxix.
Vicetinum incendium. ccxxviii.
Victor pontifex cviii.
Victorius Cęſar ccxl.
Victorinus rhetor cxxxi.
Victor ſecundus pon. ccxix.
Victor tertius pon. ccxxiiii.
Victoris oratio cci.
Vicus Varronis cc. clii.
Vigilius pontifex clv.
Vigilantius. cxxxii.
Vigilius pontifex exagitatur.clx
Obijt. ibidem.
Vigilius pontifex diſtrahitur.fo‐lio clxii.
Vincentius Hiſpanus. cccxv.
Vincentius ccxvii.
Vincentius Gallus hiſtoricus.fo‐lio cclix.
Vincuntur Florentini ad Sago‐nariam cclxxxiii.
Violantur induciæ clvi.
Viri illuſtres.fo. c.ciii.cxli. cxlvi.cxlviii. clxxxii. clxxxv. clxxxviii. ccxiii bis. ccxviii. ccxix. ccxxviii. cclix. cclxi. cclxviii. cclxxi. ccxlviii. bis. ccxxxiii.ccxlix.ccli.cclv. cclvii. cclxxvi. cclxxxv. cclxxxix. cccxiii. cccxix.
Virorũ illuſtriũ caſus. cccxlviii.
Viri ſanctitate clari. c. ciiii.
Viri clari Minoritani ordinis.fo lio ccxlii.
Vitalis dux ccxxxiii.
Vitalis Phalerius ccxxii.
Vitaliani ſucceſſus clvi.
Prudens conſilium clxi.
Vitæ documentum cccl v.
Vitellianus pon. clxxix.
Vitelliani in vrbem compellun‐tur. xcv.
Vitellij latebra xcv.
Vitellij trucidatio ibidem
Vitigis.cliii. Bizantium duci‐tur. clviii.
Vuidis dux a Gothis creatur. fo‐lio clxviii.
Vopiſcus. cxxvi.
Vox pontifice digna. cclxxvii.
Vraias interficitur clviii.
Vrbis Romæ varia clades. fo‐lio ccxiii.
Vrbes militibus datæ lxiii.
Vrbanus.j.pon. cxiii. & cxvi.
Vrbanus.ij.pon. ccxxiiii.
In Gallia agit. ccxxiiii.
Eiuſdem oratio Ibidem.
Vrbanus.iii.pon. ccxxxviii.
Vrbanus.iiij.pon. ccli.
Vrbanus.v. ponti. cclxix.
eiuſdẽ in Italiam acceſſus.cclxx.
Vrbanus.vj.pont. cclxxi.
Vrbani pontificis decretum. fo‐lio cxvi.
Cædes cxxii.
Vrbis incendium. cxviii.
Vrbis inſtauratio cxlix.
Vrbis recens obſidio clx.
Vrbs Totilę cedit clxi.
Vrbs a Beliſario inſtauratur. fo‐lio clxii.
Vrbes in fide imperij clxix.
Vrbes & res Italiæ cccxlvi.
Vri. xlvi.
Vrſi ducis oratio ad populum Ve netum. clxxxix.
Vrſini pontificis exercitus profli gatur cxli.
Vrſini & Columnenſes acie confli gunt cccxlii.
Vrſini Borgiam adeunt. cccli.
Vrſinorum defectio vnde orta. folio cccl.
Vrſini Romæ capiuntur. ccclj.
Vrſini capiuntur & Anguillarij. folio cccxv.
ZAbini Theſauri. xxviii.
Zacharias pontifex maxi‐mus xix.
Zachariæ pontificis & Liutpran di congreſſus cxc.
Zachariæ opera cxci.
Zama,bis. ix.
Zenobia regina cxxi.
Zenobiæ reginæ ferox reſpon‐ſum. cxxiii.
Zenobia capitur. ibidem.
Zenobia triumphatur. ibidem.
Eius forma & mores. eodem.
Zeno imperator cxlvii.
Zizimus cccxxvii.
Zizimi oratio Ibidem.
Zizimi contra fratrem bellum. folio cccxxviii.
Zizimi fuga,epiſtola, forma. fo‐lio cccxxvii.
Zizimus gallis traditur.ibidem
Zizimus regi Carolo deditur.fo lio eodem.
Zozimus pont. cxxxvii.
Zozimi inſtituta. ibidem.

FINIS.

M. ANTONII COCCII SAbellici, De operis edendi cauſis, Et cōtra Criminatores tam Decadum hiſtoriæ Venetæ q̄ Enneadū huius Rapſodiæ, Apologia & defenſio: & de Titulo operis quod eſt Rapſodia ad Democritum ſuum, Ratio.

BIBLIOTECA NAZ. TORINO

M. ANTONIVS SABELLICVS DEMOCRITO. S.

QVID Amici hominis apud amicum valeat authoritas, quū ſæpe alias ſum Democrite expertus, tum præcipue his diebus in tua amicitia. Certus erā nolle nunc edere has noſtras Enneades: quibus ſum omniū res gentiū cōplexus, a primordio mundi ad Arcadii & Honorii tēpora. His enim imperātibus Roma direpta a Gothis & incenſa, labefactari cœpit Ro. Imperiū, preſſiſſemq; tādiu has meas vigilias quoad extrema manus inſtitutę imponeretur hiſtorię. Nā eo conſilio ad ſcribendū venimus, vt ad noſtrorum tēporū memoriam pręſens rerum explicatio extenderetur, ſi tādiu ſupereſſet vita. Videbam adhęc fore vt quo lucubratio hęc magis maturuiſſet eo tutior futura eſſet editio. Sed neq; amicorum pleriq;, neq; tu omniū amiciſſime, paſſus es ita euenire, qui Ioannis Harmonii Marſi, iuuenis doctiſſimi & vtriuſq; noſtrū familiaris cōſilio (vt mihi dicis) vſus hortādo monēdoq; niſi per partes opus ederetur, fururū vt lector eius magnitudinē pertęſus, prius faſtidire cœpiſſet, q̄ lectio quę proponeretur qualis eſſet iudicari poſſet, facile perpuliſti, vt mutato cōſilio, quicquid erat laboris huius exhauſtū tuo hortatu pateremur in apertū exire. Cęterū ne pcipitari videretur editio quę maturari non potuit, quantū in variis occupationibus p quas ne aſpirare quidē datur, efficere potui, diligēter curaui, vt q̄ emēdatiſſimę hę noſtrę Enneades impreſſoriam ſubirent officinā, in qua nuper recognitione, multū ac ſupra q̄ dici poſſit noſtrū iuuit laborē Bernardinus Cadolus Camalduenſis monachus, vir diuinarū humanarumq; literarū, vt ſcis, impenſe doctus, & ex Brixiana illa probitate, quā Plinius celebrat, multū referens. Fuit illius opera tam nobis vtilis q̄ iucunda & in iis pręcipue quę ad ſacram attinent hiſtoriam. Sed ſatis ſcio fruſtra vtrūq; laboraſſe, niſi tua fides & induſtria id demū mihi pręſtiterit, vt lucubratio hęc maneat nobis inoffenſa ab omni opificum iniuria, inſtando, monendo, ſingula penſitando dabis operam vt ſartum & tectum inde opus, omniq; ex parte emaculatū nobis reſtituatur. Nam quod ad hiſtorię fidē attinet, nullā reformido calumniā, quū omnia quæ ſcribuntur vetuſtiſſima ſint, & procul ab hominū memoria remota, atq; ex his potiſſimū ſcriptoribus excerpta, qui hiſtorię legem nō ſeruaſſe ſolum, ſed conſtituiſſe etiam videri poſſunt, quam obrrectationis anſam adepti alienarum rerum oblatratores noſtram, vt audio, fidem in Veneta criminātur hiſtoria, tanq̄ in ea relatione quæ in noſtra deſcendit tempora periclitari neceſſe fuerit, nec fieri potuerit vt non gratia aut odium ſtilū a vero deflexerit. Quę hominū calumnia ſiquid habeat ponderis, Thucydides, Xenophon, Polybius, Ioſephus, Egeſippus, & ex noſtris Liuius, Criſpus, Cornelius & alii qui permulti ſunt pro vanis repudiari poſſunt, qui nō res tantū ſuorum temporum in literas miſere, ſed quibus etiam gerēdis eorum aliqui pręfuerunt. Cęterum nullus eſt (quod ad calumnię vanitatem attinet) in Veneta

hiſtoria locus, vt publice teſtari ſoleo, quē non ſim vel magna ſpōſione paratus in Venetis annalibus ex fide repręſentare, aut in iis certe qui cōmētarios de ea re ſcripros reliquere. Q̃ꝫ ſi domeſticis ſcriptoribus eſt fides abrogāda: Liuius fabulā ſcripſit non hiſtoriam, qui Romanos non punicos ſecurus eſt annales. Enimuero duobus recentiſſimis bellis, Othomanico & Ferrariēſi (quod in Rhetico poſtea bello & Gallico feci) quia nulla adhuc de his rebus extabant lirerarum monumenra, eorum ſum fidem ſecutus, qui hoc vel illud obiuere negocium, nec vnius interim, ſed plurium ſimul cōmentarios ſequebar, quos de eadē re ad me datos diligenter conferebā, vt non niſi quę plures traderēr ac propiora vero viderentur, pro veris haberemus: in quibus ſiquid illi memorię lapſu (nam graris mentiri quid attinuiſſet?) a vero laborarunt, non ſtudium mihi defuit veri indagandi, ſed inueniendi felicitas. Q̃ꝫ q̄ non video qua alia veteres illi hiſtoriarū condicores vti potuerint rarione in ſuorum tēporum rebus referendis: nam negociis omnibus intereſſe non potuerūt. Sed audi quęſo q̄ ſit cęca inuidia quę nil aliud nouit q̄ aliena corrumpere. Vrbani obtrectatores (nam vbinam hęc peſtis non plus nimio inualuit) quę ſunt Venetorum ſecunda, me frigide, & velut inuitum ſcribere criminantur: ſiqua aduerſa rerū atrociratem verbis augere. Contra externi plus æquo Venetæ laudi datum cauillanrur. Quę diuerſa calumnię ratio plane arguit hiſtorię temperamērū, quod tam hi q̄ illi ex calliganti inuidię ſpecula nequeunt intueri. Sed ſi inuidiæ, quid verum ſit, quid ęquum perſuaderi poſſet, vel hoc vno nos omni abſoluerent ſuſpitione, ꝙ peregrinus homo veni ad res Venetas ſcribendum, nulli propemodum notus, proculq; a Venetę ciuitatis conſpectu rotā (Verona eſt mihi teſtis) texui hiſtoriā. Fui proinde runc ego ram procul ab omni odio & gratia quum illa cōmentabar, q̄ in iis me eſſe oportuir, quę nunc aliarū gentiū eduntur: ſunt enim ab omni hominum memoria remota. Sed valeant inuidi, ac ne non ſemper ſit illis quod agere poſſint, cæpas mandere iubeo & flere. Tu mi Democrite quando lucubratio hęc procul abeſt ab eiuſmodi calumnia (da operam ſi me amas) vt in hac parte quę ad emendationem artinet, nullus relinquatur inuidię locus, quod ſi ſedulo vt ſpero feceris,

Rapſodię amabunt te meriro qui hanc non oderint lectionem. Vale. & ſi quis de Rapſodiæ voce nobis lirem intēderit ita occurrito, me vnam Graii nominis partem ſecutum peregrinam maluiſſe vocem vſurpare, q̄ ex noſtratibus vnam, quæ nulla ſatis honeſta fingi potuir. Q̃ꝫ q̄ meminiſſe poterunt illi fuiſſe (quod ad reliquum dictionis artinet) canere apud maiores quod nūc eloqui eſt, ſi Strabo verus eſt aurhor. Nec

Canere. quia modulatus ſit poetarum ſermo minus quadrat nobis ratio. Eſt enim poeticæ cognata hiſtoria, ac quodāmodo ſolurum carmen, vt ſcribit Fabius, idq; adeo verū eſt, vt Liuius author grauiſſimus ab heroico hemiſtichio ſit hiſtoriam exorſus. ſed qui minus crudo erunt ſtomacho videbunt hæc & boni conſulent.

FINIS.

EX LIBRO PRIMO ENNEADIS SEXTÆ.

DVOQVINTI Pompeius & Metellus Plębei ambo cēſores vna crea XLVI.
ti ſunt, qđ ad id tēpus nūq̄ acciderat. Idē Metellus ex Tarpeia rupe ꝑ
ꝑemodum a Catinio Trib. Pl. deiectus eſt. Simon Maccabei frater An
tiochi exercitum ſuperauit. Septimus quiſq; annus fuit Iudæis ſolen-
nis. Ptolemęus Phiſco nefaria cęde in ſuos graſſatus, ab Alexandrinis
eiectus eſt. Demetrius q bis fugā ex Hircania fruſtra molitus fuerat,
bello Phraatte implicito in Syriam reuerſus, in regnum receptus eſt.
Idē imodica ſupbia iterū eiect⁹ in Tyro inſula oppreſſus periit. Popu
lus Aphricano minori cōcionāti obſtrepuit, q̄a Gracchorū conatibus
aduerſaretur. Idē Aphricanus noctu domi necat⁹ eſt. Ingens vis Gal
lorū eſt a Romanis ad Rhodanū cæſa. Fregellæ circa Lyrim a L. Opi-
mio ꝑtore dirutæ. Tribunitiæ C. Gracchi actiones nouæ diſcordię materiā ꝑbuerunt. Gracchus
& Fuluius Flaccus, quū Auētinū occupaſſent, ambo iterfecti ſunt. Gracchi caput auro repēſum.
Concordiæ templum quādo & qua de cauſa cōſtitutū. Baleares inſulæ a Metello ſubactæ victori
cognomē dedere. Sextię aquę qū & a quo cōditę. Fabius Maximus. CXX. Auernorum milia vna
acie cecidit. Sunt & Allobroges in deditionē accepti. Iugurtha Hiēpſalē fraude interfecit. Aher-
bal a Iugurtha ſuperatus Romā aufugit. Numidia Iugurthę & Aherbali diuiditur. Antiochus
Griphus venenū in ſe a matre paratū in authorē vertit. Samaria a Iudæis exciſa eſt. Æmylia Li-
cinia & Martia veſtales inceſti damnatæ ſunt. Iugurtha Aherbalem obſidione fatigatum dedi-
tumq; crudeliter necauit. Idem Romam acceſitus vbi ſe populi odio imparem ſenſit, occulte ex
vrbe digreditur. Albinus cum exercitu a Iugurtha ſubiugatus eſt. Metellus Iugurtham ad Mu-
thul fluuium ingenti vicit prelio, lateq; Numidiam eſt populatus.

EX LIBRO SECVNDO.

CYMBRI qui hoīm fuerint, & vnde nuncupati. Cymbrorū in Gallia ſucceſſus. XLVII.
Metellus Vaccēſes vi captos fœde trucidauit. Iugurtha ex Thala vrbe cum fi
liis aufugit Metelli metu. Philenorū fratrū memorabile facinus, & vbi arę Phi-
lenorū conſtitutę. Marius Iugurthā armis exuit. Capſa a Mario exciſa eſt. Boc
chus & Iugurtha a Mario victi ſunt. Bocchus Iugurtham Syllæ quæſtori a
Mario ad id miſſo tradidit. Bis Ro. a Cymbris modico tēpore victi ſunt Cępio
ne & Seruilio conſulibus circa Rhodanum octoginta millia Romanorum ſunt vna acie a Cym-
bris interfecta. Mari⁹ de Iugurtha triūphauit. Memorabilis fulminis caſus quo Romana eſt puel
la icta. Marius cōſul adoleſcētem abſoluit, q tribunū militū occidiſſet, dum ſtupri vim a ſe repel-
lit. Qui mores & ritus fuerint olim Germanorum. Multa Ambronum milia a Mario vno die cæ
ſa ſunt, ſed multo maiore cæde ad Sextias aquas ſunt Theutoni ab eodem occidione occiſi. Ter-
ribilis Cymbrorum in Italiam tranſcenſus. Cymbri & ipſi acie congreſſi, aut cæſi ſunt, aut capti.
Marius inſignem de Theutonis & Cymbris triumphum egit. XXX. Iudęorū milia vna acie ce-
cidit ad Iordanem fluuium Ptolemęus Lathyrus. Secuti ide varii Iudęorum motus, domeſticaq;
ſeditione valide ſunt eius gentis opes concuſſę. P. Malleolus maternę cędis reus, culeo inſutus, in
mare eſt deiectus. Metello igni & aqua eſt interdictum. Capitolium humana fraude deflagrauit.
Glaucias & Apuleius ſeditionis authores, in curia interfecti ſunt. Cyreneorum regnum Ro. po.
teſtamento ceſſit. Druſus Tri. plę. domi interfectus eſt. Plures Italię populi vno tempore a Roma
nis defecerunt. Romanorū & hoſtiū validiſſimi bellorū apparatus. Rutilius conſul ad Lyrim flu.
oppreſſus periit. Marſi acie victi cęſiq; ſunt. Ro. ſociali bello aliquot Italiæ populos ciuitate dona
runt. Hoſtibus per partes victis Romanus Po. ſociali eſt bello defunctus.

EX LIBRO TERTIO.

PRODIGIOSA Crinitę ſtellę facies in Mitridatis ortu apparuit. Quę mitridati XLVIII.
ci belli cauſa & origo fuerit. Mitridates Ariaractē fraude oppreſſit. Vnde Bithy
nia nuncupata, & qualis terrę huius Paphlagoniæq; ſit ſitus. Romani ad Amnēū
flu. a Mitridate victi captiq; ludibrio hoſtibus fuere. Primi ciuilis belli cauſæ ſi-
mul & ꝓdigia quę id bellum pręceſſere. Sylla & Marius in Exquiliis acie dimica
runt. Marius vrbe pulſus cū ſuis eſt hoſtis iudicatus. Idē Minturnis captus pene
interfectus eſt. Marius ꝓdigio a Minturnēſib⁹ miſſus in Aphricam nauigauit. Mitridates prętet
magnā Aſię partē multa gręcię loca armis occupauit, Ariſtone tyranno Athenis impoſito. Sylla

Athenis receptis duabus pugnis circa Cheronẽã adeo Mitridatis opes afflixit,vt hoſtẽ ad peten
dã pacẽ cõpulerit.Marius in Italiã reuerſus collecta ſeruorũ manu cũ Cornelio Cinna vrbẽ ĩgreſ
ſus eſt.Cędes ab Octauio cõſule orta ꝑ illuſtriũ virorũ & ignobiliũ capita plures dies euagata eſt.
Marius quum ſeptimo iã cõſul eſſet fato periit.Fymbria Flacco cõſule interfecto Ilienſes crudeli
excidio affecit.Pax Mitridati a Sylla reddita eſt.Fymbria a Sylla circunſeſſus ſibi manum intulit.
Satyrus ea qua pingitur forma ad Syllã Italiã repetẽtẽ quũ Apollonię eſſet ꝑductus eſt.Capito-
liũ Romæ deflagrauit.Cinna militũ incurſu periit.Sylla ĩ Italiã reuerſus mira felicitate Martia-
nos duces,qui.CCCC.ductabant cohortes ꝑ partes ſupauit.Sertorius in Hiſpaniã nauigauit.Ma
rius Iunior ꝓneſte oppreſſus periit.Sylla ꝑpetuã dictaturã induit.Tygranes rex Syriam occupa-
uit.Bellũ cũ Mitridate renouatũ eſt.Et mox pax eidẽ reddita.Põpeius,ob res ꝓclare in Aphrica
geſtas,a ſuis magnus appellatur.Triũphãſq; in vrbem rediit.Sylla ꝗ primus Romanorũ ciues ꝓ-
ſcripſit dictaturã vltro depoſuit.Poſt Syllę obitũ cõſul Lepidus armis vrbe a collega eiectus ĩ Sar
dinia periit.Cilices piratæ late maria infeſtarunt.Sertorius Hiſpania eiectus in Mauritaniã traie
cit,vbi aliqua de Antęi ſepulchro & fortunatis inſulis,ad quas penetrare in animo habuit Serto
rius,idem mox in Hiſpaniam reuerſus magnam illius partem obtinuit.

EX LIBRO QVARTO.

XLIX. ROMANA Arma pro Macedonia tuenda non nihil a Barbaris eiꝰ accolis
ſollicitata ſunt,victiq; ſępius Sordiſci.Brutꝰ M.Bruti pater a Põpeio Muti
nę occiſus eſt.Pręclara militaris diſciplinę exẽpla a Põpeio & Sertorio ĩ Hiſ
pania edita.Qñ Bithynia & Cyrenę Ro.po.ceſſerint.Mitridates & Serto-
rius inter ſe fœdus iniuerũt.Sertoriꝰ a ſuis interfectꝰ eſt.Põpeiꝰ Perpẽna in
terfecto Hiſpaniã pacauit .Seruile bellũ in Italia a Spartaco & paucis fugi-
tiuis eſt ortũ.Spartacus Ro.duces & exercitꝰ ſępiꝰ fudit.M.Liciniꝰ Craſſus
Spartaco cadẽte,eius exercitũ deleuit.Põpeius & Craſſus ob diſcordẽ cõſulatum inter ſe inimici
Po.Ro.precibꝰ redierũt in gratiã.Lucullus Mitridatis copias duplici clade circa Cyzicũ valide af
flixit.Mitridates maiore parte claſſis amiſſa naufragio pene ꝑiit.Idẽ duplici clade a Lucullo pau-
cis diebꝰ affectꝰ ad Tigranẽ ꝓfugit tribꝰ ſororibꝰ duabuſq; cõiugibꝰ priꝰ veneno ſublatis.Ama-
ſus a Lucullo capta direptaq; eſt.Lucullus fœneratorũ rabiẽ fregit.Tigranes ingẽti ꝓlio eſt a Lu
cullo victus ad Tigranocertã,atq; mox vrbs ipſa direpta eſt.Tigrane iterum victo Lucullus circa
Taurũ copias reduxit.Nec ita multo poſt imperiũ eſt Lucullo abrogatũ.LX.ſenatores Gn.Lẽtu
lo & L.Gellio cõſulibꝰ ſunt curia eiecti.Q.Catulus Capitoliũ dedicauit.L.Roſcius Otho legẽ tu-
lit de quatuordecim gradibꝰ iis aſſignãdis ĩ theatro ꝗ quadringẽta poſſiderẽt ſeſtertia.Ro.leui ꝓ
lio nauali ſunt a Cretẽſibꝰ victi,quos poſtea Metellus armis ſubegit.Põpeio decernit maris impi
um ad piratas toto mari ꝓſequẽdos.Pacato mari piratiſq; ĩ deditionẽ acceptis Põpeius in Cilicia
Põpeiopolim cõdidit.Lucullus de Mitridate & Tigrane triũphauit.Luculli ſumptꝰ luxuriaq; vſ
q; ad infamiã inclaruit.Põpeiꝰ Mitridatẽ exuit caſtris,mox Colchidẽ trãſgreſſus Albanos & Hi
beres vicit,ancepſq; ibi de Amazonibꝰ phama. Tigranes ſe Pompeio dedidit. Ariſtobolus graui
bello fuit implicitus eo tpe quo Põpeiꝰ ĩ Syriã venit,poſt cuius acceſſum cõfeſtim illi deditus eſt,
tẽplũq; ꝓphanatũ.Põpeiꝰ ſacro abſtinuit.Mitridates a filio & exercitibꝰ deſtitutus venenũ hau-
ſit.Pompeius orientis rebus ex ſententia cõſtitutis,Romã reuerſus clariſſimum triũphum egit.

EX LIBRO QVINTO.

L. LVCIus Catilina ĩ patriã cõiurauit,a Ciceroneq; in ſenatu laceſſitꝰ,mox a patri
bus cõuicio exceptus,minitabũdus ex curia ſeſe ꝓripuit.Legati ex Mãlianis ca
ſtris ad Mariũ miſſi nihil impetrarũt.Catilina in Mãliana caſtra ſeſe cõtulit.Ci
cero Allobrogũ indicio certior factus de iis ꝗ a cõiuratis in vrbe parabant eor
literis interceptis illos ſceleris in curia coarguit.Lẽtulꝰ & ſocii Ciceronis iuſſu
ſunt in carcere necati.Cicero pater patriæ primus in toga appellatus. Catilina
acie cũ Antonio Ciceronis collega cõgreſſus fortiter pugnãs in confertiſſimo hoſtium cuneo ce
cidit.Clodius in domo C.Cæſaris pollutis bonæ deę ſacris deꝓhenſus,gratia & fauore quo polle
bat,magis ꝗ innocẽtia abſolutus eſt.C.Cæſar ex ꝓtura Hiſpaniã ſortitus,Magni Alexãdri ſtatua
Gadibus animaduerſa ingemuit,ſuã ignauiã pertęſus.Idem cõſul factus legẽ agrariã tulit inuito
collega.Clodius Cęſare authore,a patribꝰ ad plębẽ trãſiit. Cæſar Gallias & Illyricũ ꝓuincias ad
eptus ad bellũ ꝓfectus eſt.Eodẽ fere tpe Cato ad Ptolemæũ Cypriũ tollẽdũ Clodii eſt rogatione
miſſus,qui Ptolemęo Alexãdrinorũ regi ad ſe veniẽti nõ aſſurrexit.Ptolemæus Cyprius veneno

epoto interiit.Cato Ptolemęi rebus Romam delatis iuſtũ propemodũ triumphũ egit.Cicero cũ
Clodius Trib.pl.diem dixit,etſi magno ciuitatis motu cauſam dicere potuiſſet,maluit tñ exula-
re,q̃ ſtatũ ciuitatis in diſcrimẽ cõiicere.Ciceroni igni & aqua eſt interdictũ,eius ædes dirutę, vil
lę direptę & incenſę.Cęſar octo dierũ ſpatio in Galliã venit.Eluetii Gallorũ fortiſſimi ad Ararim
flu.ſunt a Cęſare occidione occiſi,mox iterũ cęſi,q duabꝰ cędibus ſupfuere deditionẽ fecerunt.Cę
ſar in Ariouiſtum mouit,cũ quo in colloquium venit,inde ambo hoſtiliter congreſſi difficilẽ pu
gnam pugnauere,ad extremum egregie vicit Cęſar.Cicero magno totius Italię fauore ab exilio
reuocatus magnum domi aduerſus Clodium ſuſtinuit certamẽ.Quę gẽs Belgę fuerint,& q̃ belli
cauſę cũ ea gente cõflatæ.Cęſar Belgas metu turbatos inſigni clade adfecit. Neruii multa ſuorũ
ſtrage affecti,Aduaciq; capti cum plęriſq; gentibus Oceani accolis Ro.armis ceſſere.

EX LIBRO SEXTO.

IMPERIVMC.Cæſari in quinq; annos eſt ꝓrogatum.Aulus Gabinus Ptole- LI.
mæum iniuſſu Po.Ro.in regnũ reducit.Galba cũ paucis aduerſus Veragorum
gentes ꝓſpere dimicauit.Veneti accolę Oceani a Cęſare deficiunt.Inibiq; ſitus
vrbiũ & locorũ,q̃ gens ipſa accolit.Romani feliciter in Venetos claſſe decerta
rũt.Q.Titurius Vnellos magna clade affecit.P.Craſſus,M.Craſſi filiꝰ in Aqui
tania multa ꝑclare geſſit.Cæſar Germanos q in Galliã eruperãt vno ꝓlio diſie
ctos palanteſq; ad Rhenum vſq; cecidit.Romanę legiones Cęſaris ductu in Germaniã põte trãſ-
ierunt.Cęſar Sycãbrorũ rebus ĩſigniter afflictis,Sueuiſq; in ſyluas cõpulſis Britanniã inuaſit.Ro
manę naues plęręq; Oceani æſtu circa Britãniã corruptę ſunt.Britãni prælio victi obſides dede-
re.Nec multo poſt Britannia bello repetita eſt,eãq; vectigalem fecit Cæſar.Qualis ſit Britanniæ
ſitus,qualis & Iberniæ,& qui ritus & mores ſint hominũ vtriuſq; inſulę.Iulia C.Cęſaris filia fato
defuncta in cãpo Martio ſepulta eſt.Titurius Sabinus & Aurũculeius in Eburonibus cum ſuis co
hortibꝰ cęſi ſunt:a Q.Cicerone caſtra valide defenſa.Cęſar Gallis pręlio victis ſubito curſu ſuos
obſidione leuauit.M.Craſſus cum filio & florentiſſimis legionibꝰ in Parthia cęſus eſt.Cęſar iterũ
Rhenum ponte ſuperauit,atq; ibi q̃dã de Hircinia ſylua lociſq; & fluminibꝰ Germanię.P.Clodiꝰ
Romę circa Bouillas a Milone interfectus eſt.Milo etſi a Cicerone defenſus ſolum vertit homici-
dii cauſa.Nõnulli etiã viri illuſtres ſunt per idem tẽpus Romę ambitus dãnati.Tota ferme Gal
lia vno tempore rebellauit.Cęſar Gebenna monte vel media hyeme ſuperato ingentẽ Gallis metũ
intulit.Legio vna Cęſaris ad Gergoniã fuſa eſt,& mox paulo Cæſar cum tota Gallia ad Alexiam
vno tempore dimicauit.Galli ingenti cęde affecti,partim fuga dilapſi ſunt,partim dediti,Galliſq;
per hæc multiplici clade fractis,prouincia pacata eſt.

EX LIBRO SEPTIMO.

SEcſidi belli ciuilis cauſæ primo referũtur.L.Domitius datur Cęſari ſucceſſor.
Curio magnis itineribus ad Cæſarem venit.Caſſius & Antonius Tribuni cu- LII.
ria eiecti ad Cęſarẽ q in Ciſalpinã Galliã venerat ſe cõtulerũt.Cęſar Rubicone
ſuperato Ariminum occupauit,quiq; olim fuerint Italię fines demõſtrant,& q̃
prodigia ciuile bellũ ꝓceſſerũt.Cęſar plęriſq; aliis Italię locis captis, L. Domitiũ
Corphinii in ſuã poteſtatẽ redactũ incolumẽ dimiſit.Idem Pompeio Italia pul
ſo ex Brũduſio Romã reuerſus ærariũ expilauit.Maſſilieſes Cęſari in Hiſpaniã eũti portas clau-
ſerunt.Cæſar Sicoris inundatione nõ nihil in Hiſpania impeditus,aquis remittẽtibꝰ, tres paucis
diebus Põpeianos prętores cũ ſuis exercitibus in ſuã poteſtatẽ redegit.Maſſilienſes interea oppu-
gnati,biſq; nauali prælio victi,poſtremo ſub Cęſaris reditũ dediti ſunt.Curio Cęſarianarum par
tium dux in Aphrica ad Bagradam cum duabus eſt legionibus cęſus.Cęſar in Macedoniã tranſ
greſſus aliquot loca confeſtim hoſtibus ademit,mox copiis auctus haud procul Dyrrachio Pom
peium ingenti vallo clauſit,tanta rerum omnium inopia vt nõ tã obſidẽti eſſet ſimilis q̃ obſeſſo.
Cęſar ad Dyrrachium fuſus Pharſaliã petiit.Hic Põpeius apud Pharſaliã acie victus in Leſbum
nauigauit.Inde cum Cornelia vxore in Ægyptum delatus Ptolemęi iuſſu interfectus eſt.Cæſar
Caſſio in traiectu Helleſponti cũ claſſe ad ſe recepto Ægyptum petiit.Ptolemęus Cæſarem Ale
xandrię dęphenſum aliquãdiu domeſtico bello fatigauit.Rege demum ſublato Cleopatram eius
ſororem,cuius erat conſuetudine captus,& ex qua iam filium tulerat , Ægypti reginam conſti-
tuit.Cęſar mira celeritate Pharnacem regem vicit,literaſq; ad ſenatũ dedit ſubitæ victoriæ indi
ces,Veni vidi vici.Idem in Aphricam tranſgreſſus poſt varios hoſtiũ conatus vno proſpero ꝓlio
quo trina hoſtiũ caſtra cepit,rerum potitus eſt.M.Cato Vticę ſibi mortem conſciuit.Hinc Cęſar

Romã reuerſus quater triumphauit, muneribus inde variaq; ſpectaculorũ munificentia ciuitatẽ multis cladibus afflictam recreauit. Cleopatram Romã venientem beneuolẽtiſſime accepit. Idẽ in Hiſpaniã ꝓfectꝰ eſt ad Põpeii filios debellãdos. Cũ his ad Mũdã acie cõgreſſus victos ꝓuincia expulit. Exquiſitiſſimi honores & ſupra faſtigiũ humanitatis Cęſari a ſenatu decreti, ſuſpitioq; affectati regni ingentem illi inuidiam pepererũt. Poſtremo a tribus & .LX. ſenatoribus, quorum Brutus & Caſſius principes fuere, in ſenatu tribus & .XX. vulneribus interfectus eſt.

EX LIBRO OCTAVO.

LIII. POST cędẽ Cęſaris ſenatus metu dilapſus eſt. Lepidus cũ legione vna in forũ irrupit. Brutus & Caſſius in ęquũ deſcẽderũt ex capitolio, actũq; eſt de cõcordia ciuitatis & iniuriarũ obliuione. Plębs Antonii cõcione odio in cõiuratos concitata, ęgre ab illorũ domibꝰ repulſa eſt. Cęſar honorificẽtiſſime eſt funeratus. Octauius Romã reuerſus cũ Antonio cõfuſe ſimultari cœpit, Antonioq; a patribus alienato ipſe ad optimates ſe cõtulit. Antonius D. Brutũ Mutinę obſedit. Idẽ vno die eſt vtrãq; belli fortunã expertus. Poſtremo ab Hircio & Pãſa cõſulibus victus, ad Alpes ſe ꝓripuit. Octauius ſublatis cõſulibꝰ q eius fraude periiſſe credunt, cũ legionibꝰ quas poſt illorum mortẽ receperat, Romã venit, vbi nõ adhuc .XX. annos natus cõſul creatus eſt. Antonius & Lepidus iũcta inter ſe ſocietate in Italiã reuerſi, cũ Octauio ad Labiniũ amnẽ triũuiratũ iniuere. Brutus quũ in Macedoniã iter intẽdiſſet, medio conatu a ſuis deſtitutus periit. Triũuiri, quũ plures omniũ ordinũ ꝓſcripſiſſent, Romã cũ exercitibꝰ ingreſſi, crudeliter ꝓſcriptionẽ exercuere. Cicero circa Formianum ſuum occiſus eſt. Sunt & alii plęriq; viri illuſtres pari clade afflicti. P. Sextiꝰ ab Octauio in Aphricã miſſus ꝓuinciã obtinuit. Caſſius & Brutus rogatione Pedia iã antea hoſtes iudicati validos in Aſia & Macedonia exercitus coegere. Caſſius Dolabellã diu obſeſſum ad mortem cõpulit. Rhodios ꝓlio victos variis cladibus affecit. Xanthii M. Bruti metu ſe & ſuos peremerunt. Cleopatra quũ ad Octauium nauigaret claſſe naufragio amiſſa animo & corpore ęgra ſe in Ægyptũ recepit. Antonius & Octauius, cũ Bruto & Caſſio in Philippis varie priore ꝓlio dimicatunt. Victus Octauius a Bruto, Antonius Caſſium acie victum caſtris exutum ad mortem compulit. Brutus altero prȩlio & ipſe victus manum ſibi intulit. Antonius ex Philippis in Aſiã trãſgreſſus ſeſe Cleopatrę illecebris addixit. L. Antoniꝰ triumuiri frater ab Octauio Peruſię obſeſſus, & in poteſtatẽ redactus, in fratris gratiã meruit veniã. Octauius ab Antonio triumuiro ſuſpitione prȩſentis belli alienatus, cum eo in Italiam reuerſo rediit in gratiam, Octauia ſorore illi matrimonio locata, ambo cum Sexto Pompeio pacem ſanxerunt.

EX LIBRO NONO.

LIIII. ANTOnius ad Parthicũ bellũ exiturus ex Italia ꝓfectꝰ Athenis deſedit. Parthi bis a Vẽtidio ſunt victi. Idẽ primus Romanorũ de ea gẽte triũphũ egit. Bellũ inter Octauiũ & Sextũ Põpeiũ circa Italiã & Siciliã renouatũ, Antoniũ in Italiam reuocauit. Octauius duplicẽ claſſem breui tẽpore circa Italię orã amiſit, & cũ Antonio fœdus renouauit. Parthi Hieroſolymã diripiunt Antigoni ductu. Herodes eſt a ſenatu rex appellatꝰ. Idẽ in Syriã reuerſus variiſq; caſibus iactatus, Hieroſolymã obtinuit. Antoniꝰ ad Parthicũ bellũ ꝓfectꝰ nõ mõ nõ domuit gẽtẽ ipſam, ſed fugiẽti ſimilis, magnaq; exercitꝰ pte amiſſa ĩ Ægyptũ reuerſus eſt. Octauiꝰ refecta claſſe Põpeiũ nauali ꝓlio victũ Sicilia expulit. Lepidũ ĩ triũuiratu collegã, legionibꝰ adẽptis, Circeios relegauit. Põpeiꝰ quũ in Aſia res nouas moliret̃, Antonii iuſſu Mileti ĩterfectꝰ eſt. Octauiꝰ Siculo bello defunctus oẽ fere Illyricũ nomẽ domuit. Antoniꝰ & Octauius abrupta amicitia toties male focillata, ante Ambraciũ ſinũ nauali ꝓlio cõflixerũt. Antoniꝰ Cleopatrã ſecutꝰ q̃ pugna vix bene inita fugã ꝓoccupauit, ingẽtis victorię materiã hoſtibꝰ ꝓbuit. Terreſtres Antonii copiæ ſui imꝑatoris fuga ꝑditę in Octauii poteſtatẽ venere. Cleopatra Alexãdriã reuerſa ꝑ Arabicũ dorſũ claſſem traducere conata eſt, vt velut iu ignotas mũdi ptes ꝑ Erithreũ fugã moliret̃. Octauiꝰ in Ægyptũ ꝓfectus Antoniũ ad mortẽ cõpulit. Cleopatra & ipſa breui poſt vltro mortem oppetiit. Octauius in Italiã reuerſus Alexandrinũ triũphũ egit. Qui viri ĩgenio clari ea tẽpeſtate fuerint. Inde Auguſti amicitiã ꝑ legatos petiere. Cãtabris ab Octauio victis Hiſpania pacata eſt. Alpinæ gentes partim Auguſti ductu, partim auſpiciis Romanis armis ſubactę ſunt. Quintiliꝰ Varus cũ duabus legionibus in Germania cęſus eſt. Tyberius Auguſti priuignus Illyricũ bellũ triẽnio confecit, mox & Germaniã pacauit. Parthi Romana ſigna Craſſo & Antonio adempta vltro Ro. reſtituerunt. Pace terra mariq; parta Octauius Auguſtus Gemini Iani templum tertio clauſit.

EX LIBRO PRIMO.

QVis tũ ĩ oĩbꝰ eſſet gẽtibꝰ rerũ ſtatus quũ Chriſtꝰ rex oĩm natus eſt pri LV.
mo loco cõtinet. In q̃ tp̃a ſalutaris eiꝰ inciderit ortꝰ. Vbi & qua matre
ſit natus. Paſtores cęleſti voce moniti ad puerperii locũ feſtinato occur
rerũt, atq; multa inibi miracula referunt, q̃ ĩ ſaluatoris ortu euenerũt.
Puer octauo ab ortu die circũciſus eſt. Tres magi ſtellę ductu cũ mune
ribus celebriq; comitatu vt puerum adorarẽt in Iudęã venere. Hero
des nefariũ capit cõſiliũ pueri ſi inueniret interficiẽdi. Virgo pueri ma
ter neq̃d legi abrogaret, quadrageſimo die a partu luſtrari voluit. Pro
phetica vox Symeonis de Chriſto quẽ ad tẽplũ delatũ vlnis venerabũ
dus excepit. Ioſippus in Galileã reuerſus ꝑ quietẽ iuſſus eſt in Ægyptũ
cũ puero & matre ꝓficiſci, q̃m Herodes eiꝰ vitę imineret. Peregiſſet Herodes cõfeſtim deſtinatam
puerorũ cędẽ a magis deceptus, niſi ad dicendã cauſam Romã fuiſſet accerſitꝰ. Herodes Roma re
uerſus oẽs pueros intra ſuę tetrarchię fines ĩfra bimatũ vno tp̃e iuſſit ĩterfici. Quibꝰ ĩde iactatus
caſibꝰ ſit Herodes & q̃ atroci tabe ad extremũ cõfectꝰ Ioſippus poſt Herodis interitũ in Iudęã re
uertit. Ieſus. XII. annos natus triduũ a parẽtibꝰ requiſitus in tẽplo cũ ſapiẽtibꝰ eſt repertus. Ioannes
Zacharię filiꝰ Chriſtũ in Iordane baptizauit. Quis tũ ſtatꝰ eſſet Italię & qualis ipſius terrę ſitus.
Quę gẽtes, q̃ mores ab initio fuerint. Chriſti ſalutaris p̄dicatio ſtupẽdaq; miracula, q̃ toto opera
tus eſt triẽnio. Cur põtifices & phariſęi Chriſtũ oderũt. Saluatoris & diſcipulorũ cœna, & q̃bus
ſup illã ſint apoſtoli p̄ceptis inſtructi. Ieſus a Iuda traditꝰ arctiſſime vinctus Hieroſolymã ꝑduci
tur. Chriſtus ad Annę, Caiphę & Herodis cõſpectũ cõtumelioſe habitꝰ, & mox apud Pilatũ p̄ſi
dem flagris atrociter cęſus, Iudęis efflagitãtibꝰ crucis affixus eſt patibulo. Quę ſub exitũ ſaluato
ris ſint circa crucẽ & alibi miracula obſeruata. Chriſtus tertio die ab eo quo fuerat paſſus ꝓpria
virtute ſurrexit. Quibꝰ poſt reſorrectionem apparuit, & quę verę reſurrectionis argumẽta in eo
extiterũt. Io. Zacharię filius anteq̃ Chriſtus pateret fuit Herodis iuſſo interfectus. Veterũ ꝓphe
tarũ Ioſephi & Pilati de Chriſto teſtimoniũ. Aoguſtus princeps Chriſto in terris agẽte vita de
ceſſit. Quę fuerint publica Aoguſti opa. An Anguſtꝰ felix fuerit vt exiſtimat vulgus. Quę ſigna
p̄ceſſerint Auguſti exitũ. Quę fuit illiꝰ ſtatura, & q̃ ĩ cultu frugalitas. Qui viri ĩgenio clari vixe
rint. Q̃ Tyberiꝰ popularis fuerit ab initio ſui principatꝰ. Cur Iodęi ꝑ ſpeciem militię ſint ab eo in
Sardiniã relegati. Cur Iſiacus cultus ex vrbe Roma ſublatus. Tyberius in nurũ & nepotes atrocĩ
ter ſęuiit. Plorimi nobiliũ ciuiũ ab eodẽ afflicti ſunt. Flagitia Capreẽſis receſſus. Armeniã Parthi
occuparunt. Pilatus Romã accerſitus eſt ad dicẽdã cauſam. Noui Parthorũ motus, & quę bella ĩ
ea gẽte exarſerint. Qualis fuerit Tyberii exitus, quę ſtatura, quæ gentium clades in Tyberii prin
cipatum inciderint. Apoſtoli poſt Chriſti aſcenſom prooincias inter ſe partiti ſunt. Iacobus Ioan
nis frater ab Herode interfectus eſt, & Petrus ex Herodis cuſtodia miraculo liberatus.

EX LIBRO SECVNDO.

GERMAnicus Caligulę principis pater quãtus domi foriſq; fuerit, & q̃ ab ĩitio
popularis princeps. Quę poblice opera inchoauit, & q̃ edidit ſpectacula, & ĩ his LVI.
põtẽ quo Baias Puteolis commiſit. Et Lugduni latinę & Gręcę eloquẽtię certa
mẽ. Caii crudelitas in oẽs & deteſtabilia vota. Titi Liuii monumẽta Maroniſq;
abolere in animo habuit, vtrũq; inſectatus velut hic ingenio caruiſſet, ille plus
nimio verboſus parũq; diligẽs fuiſſet. Duo libelli poſt eiꝰ mortẽ repti pugio &
gladius inſcripti. Tanta venenorũ vis vt maria infecerint. Cum tribus ſororibus inceſtum fecit.
Vxores ſibi ſtulte iunctas ſtultiꝰ dimiſit. Caius nũmorũ aceruis inambulauit, interdum ſe totum
obruit. Gallica expeditione milites iuſſi ſunt ab eo conchas legere pro ſpoliis oceani. Germanicas
legiones conatus eſt trucidare, ſed metu deſtitit. In Iouis cultu ſæpe viſus eſt fulmen habens. Sę
pe cum Ioue litigabũdus ſedit in Capitolio. Inter Caſtorẽ & Pollucẽ adorandũ ſe p̄buit. Caligula
paucorũ cõſpiratione in palatio interfectus eſt. Claudius Caii patruus caſu magiſq̃ conſilio im
perator creatus eſt. Petrus Chriſti apoſtolus altero Claudii anno venit Romam. Marcus euange
lium ſcripſit. Alexandriæ nouam fundauit eccleſiã. Maria virgo quinto Claudii anno, humanis
defuncta in cęlũ aſſumpta eſt. Claudius Britãnia ſuo ductu & auſpiciis pacata triumphauit. Ex
Iudęis qui adhuc in Meſopotamia erant, duo fratres ingentes in ea terra motus cõciere. Et ĩ Iu
dęa gregarii militis temerarium factum noui fuit tumultus cauſa. Quę publica Claudius Romę
foriſq; edidit opera. Meſſalina Claudii vxor ꝓbris cooperta illius iuſſu interfecta eſt. Agrippinam

fratris filiã ſibi matrimonio iũxit,q̃ ex altero marito Neronẽ fuerat enixa. Claudius Agrippinæ
impulſu Neronẽ adoptauit.Scripſit Claudius Grǫce & latine multa,ſed parũ accurate. Claudi⁹
iã grãdis natu Agrippinæ opa periit.Stultũ principẽ ſtultior hoim cõſenſus cõſecrauit. Marcus
Euãgeliſta Alexãdriǫ fato defunctus eſt.Petri apoſtolorũ principis & Simonis magi memorabilis
cõtẽtio.Q̃ manifeſta numinis ꝓuidentia ſit Paulus Tharſenſis ad fidẽ vocatus.Ad quos Paulus
ſcripſerit.Nero duos apoſtoloꝝ principes morte affecit,& Chriſtianǫ pietatis cultores crudeliter
inſectatus eſt.Vrbs Roma a Nerone incẽſa eſt.Domitius Corbulo multa in Armenia & Media ꝓ
clare egit.Fœda a Romanis clades accepta eſt in Britãnia ſubita inſulanorũ rebellione.Suetoni⁹
Paulinus Britãnos immẽſa cǫde afflixit.Romanǫ legiones a Parthis in Armenia ſubiugatǫ ſunt.
Tiridates rex Romã venit ad Neronẽ.Nero Britãnicũ fratrẽ veneno ſuſtulit,Agrippinã matrẽ
interfecit,ſororẽ octauiã,Põpeiã vxorẽ,& cũ his ex neceſſariis plurimos.Anneus Seneca & Luca-
nus ab eodẽ ſunt ad mortẽ cõpulſi.Sporũ ꝓ vxore habuit,ipſe Doriphoro nupſit.Domũ extru-
xit quǫ a vaſtitate nimia trãſitoria eſt appellata.Muſicẽ ad inſaniã vſq; coluit.Cãtauit publice in
Italia & tota Grǫcia.Ab exercitib⁹ deſtitutus ſibi manũ intulit.Romani exercitus inter ſe conflĩ
gũt in Gallia.Quibus ſignis Galbǫ futurũ imperiũ ſit demõſtratũ.Galba impator creat⁹ Romã
venit.Piſo Licinius a Galba adoptatus eſt.Galba Othonis iuſſu in foro eſt interfectus.

EX LIBRO TERTIO.

LVII Q Vibus terroribus ſit Otho primis noctibus ſui principatus a Galbǫ manib⁹ agi
tatus.Aulus Vitellius in Germania imperator appellatus eſt. Mutua Vitellii &
Othonis conuicia.Cecinna & Valens Vitelliani duces bipertito in Italiã trãſcen
dunt.Romæ ſubitus prǫtorianorũ tumultus ciuitatis ſtatũ ĩ diſcrimen adduxit.
Quǫ ſigna futuri euẽtus ſint Othoni oblata.Othoniani ſub alpibus ſæpius pro-
ſpere dimicarũt.Mox ad Bebriacũ in Cremonẽſi agro victi fœda occidiõe ad vnũ
ꝓpe occiſi ſunt.Otho prǫcipiti deſperatione ſibi manũ intulit.Vitellius in Italiã trãſgreſſus ma
nifeſta ſuǫ crudelitatis ſigna ad Bebriacum dedit.Romam Vitellius ferro cinctus ingredit̃,mul-
tiq; eius ſæuitia ſunt afflicti.Matrem prǫterea necaſſe creditus eſt. Vitellii luxuria & infamis pa
tina.Origo & ſucceſſus Iudaici belli.Veſpaſianus totam Galileã magna Iudǫorũ ſtrage ſubegit
mox & Idumeã.Ibiq; imperator eſt a ſuis appellatus.Vitelliani circa Cremonã a Flauianis vincũ
tur.Cremona direpta & incẽſa eſt.Vitellius Flauianǫ factionis viros,q̃ Romǫ erãt,in Capitolium
cõpulit.Iouis ædes incẽdit̃.Sabinus Veſpaſiani frater ad Gemonias ſcalas tractus eſt. Flauianis
exercitibus vrbẽ irrũpẽtib⁹ nõnihil intra tecta vrbis cũ Vitellianis eſt dimicatũ.Pulſis difiectiſq;
Prætorianis.Vitelliũ Flauiani crudeliter excarnificati ſunt.Qui in Gallia & Germania per id tẽ
pus noui motus extitere.Veſpaſiano Romã abeũte Tit⁹ Hieroſolymã obſidet.Atroces circa mu
ros Iudǫorum Romanorũq; conatus.Dira fames immenſam vim hoim cõſumpſit.Titus templo
prius capto vrbem irrupit.Hieroſolyma capta excidio dedita eſt.Quæ ſigna id excidium prǫceſſe
rint.Titus Hieroſolymis exciſis ad Euphratẽ ꝓceſſit.Pacato prouinciæ ſtatu Romã reuerſus cũ
patre triumphauit.Macheruntii expugnant̃ poſt Titi ex Iudǫa diſceſſum.Antiochus Comage-
nus,quia cum Parthis ſentiret,Romã ad Veſpaſianũ eſt miſſus. Memorabile Iudæorũ excidium
ad Meſadam caſtellũ.Iudǫorũ templum in Ægypto clauditur.Qui mores in Veſpaſiano fuerint,
quo vitæ tempore & vbi fato defunctus.

EX LIBRO QVARTO.

T ITI principis ingeniũ q̃ efficax fuerit ad ꝓmerendã omnium gratiã.Apoſtolorũ
LVIII. plǫriq; martyrii palmã tulere.Veſuuius incẽdio cõſumptus eſt. Domitianus im
perio potitus Cathos vicit & Dacos.L.Antoni⁹,q in Germania bellũ cõciuerat,
felicitate magis q̃ virtute victus eſt.Quǫ Domitianus publice opa extruxit.Do-
mitianus imperatorũ primus dñs & deus dici voluit.Domitiani ſǫuitia in oẽs
ciuitatis ordines.Q̃ idem ſtulte ſecreto vſus eſt.Quæ ſigna illius mortem ꝓceſſe
rint.Domitianus in cubiculo a ſuis ĩterfectus eſt.Qui viri ſanctitate clari fuerint ꝑ id tp̃s,& ĩ his
Cletus q Lino ſucceſſit,& Clemens qui poſt Cletum pontifex fuit,ſed oim clariſſimus Io.Zebedei
filius Chriſti apoſtolus,q eo principe in Pathmũ fuit inſulã deportatus.Qualis Cocceius Nerua
imperator fuerit.Nerua Traianũ adoptauit.Clemẽtis & aliorũ Chriſtiani nois nobile martyriũ.
Anacletus põtifex & ei⁹ decreta.Traianus Chriſtianǫ pietatis viros inſectatur.Memorabilis Pli
nii epiſtola de chriſtiano cultu.Quæ Traianus in Dacos proſpere geſſerit.Traianus pontem la-
pideum Danubio impoſuit, atq; inibi forma pontis & magnitudo. Traianus, Decebalo Daco

rum rege extincto, eius theſauris indicio potit⁹ eſt mira arte ſub fluminis alueo defoſſis. Quę Traianus opera publica extruxerit, & in his columnā laborioſe exciſam. Spectacula edidit Traianus multa & varia. Traianus in Armenia & Parthia feliciter bellauit. Terręmotus ingens Antiochiā concuſſit ac pene euertit, quum in ea Traianus hibernaret. Idem claſſe ad Diabenem peruenit & Arbelam, vbi Darium Alexander ingenti ꝑlio vicit. Traiani conſilium de Euphrate in Tigrim corriuando. Traianus ſecundo Tigri ad oceanū delatus eſt. Parthi quum ſubito rebellaſſent, paucis ſunt diebus pacati. Agarenos in Arabia Traianus oppugnauit. Idem quū Romā ægrotus repeteret in Syria veneno deceſſit. Iudęi qui circa Cyrenē incolebant, ſubita rebellione ad. CCXX. milia hominū interemere. Eiuſdē generis viri in Ægypto & Cypro agitātes cędē aliquāto fœdiorem edideriīt. In Iudæos rebelles vtrobiq; ſęuitū eſt. Adrianus q̄ Traiano ſucceſſit Chriſtiani nominis viros atrociter inſectaẗ. Euariſtus pōtifex huius impio edicto interfectus eſt. Quę Alexander, q̄ Euariſto ſucceſſit, in ſacris inſtituerit. Halanos Adrianus pacauit. In Britannia inſulanos a Romanis muro. LXXX. miliū paſſuū diſcreuit, oēs Ro. Po. ꝓuincias inuiſit, circa Caucaſum Pōpeii ſepulchrum inſtaurauit, Hieroſolymā Æliopolim dixit a ſe nōnihil inſtauratā. Cum externis populis citra bellū omnia tranſegit. Fuit & videri voluit oīm artium peritiſſimus. Qualis fuerit Ælius Verus qui ab Adriano adoptatus eſt. Vbi & qua ætate Adrianus obiit. Poſt Alexādrū, q̄ martyrio affectus eſt, Sixtus pōtifex fuit, multaq; inibi multorū pōtificū in ſacris decreta. Sixtus ꝓ Chriſto martyriū paſſus eſt. Thelephorus ſequiẗ. Valētiniana hęreſis & ei⁹ decretū. Thelephori pōtificis martyriū & Igini, qui Thelephoro ſucceſſit. Quas gētes Pius Antonius alieno ductu, aut vicit, aut ſua authoritate compreſſit. Quæ prodigia facta ſint Pio principe. Quę & Pii pontificis in cerimoniis decreta. In Armenia & in Parthos Pio principe ꝓſpere eſt bellatū. Qui hominum Marcomani fuerint, hos Marcus princeps & cōiuratas gētes ꝑ partes ſupauit. Fauſtina Marci cōiūx ſub Tauro mōte diē obiit. Syriaca expeditione qualis Fauſtina fuerit. Memorabile Fauſtinę facinus in nefario gladiatoris cuiuſdā amore abolendo. Marcus Cōmodo filio amicis ꝓ cōcione commendato vita deceſſit, quum Marcomanos adhuc bello premeret.

EX LIBRO QVINTO.

QValis Ælius Verus fuit, qui cū Marco aliquot annos imperauit. Decreta Anniceti pontificis qui Pio ſucceſſit. Eleutherio ſedente, qui Anniceto ſucceſſit, Bri- LIX.
tannia prima omnium terrarum Chriſtianę pietatis cultum populariter recepit. Cōmodus in omnia flagitia p̄ceps abiit. Ciuilis motus q̄ Cleādri cęde reſtinctus eſt. Maternus vir facinoroſus Commodo inſidiatus eſt. Vrbs fœdo incendio deformata. Commodus mille rhetiarios aut vicit aut occidit. Trecēties ſexagieſquinquies in gladiatoriū certamen deſcēdit. Plures mēſes a ſuis nõibus appellauit. Herculis æmulus videri voluit. Domeſtica coniuratione oppreſſus eſt, in multos mox paulo ſęuiturus. Quibus natalibus ortus ſit Ælius Pertinax. Pertinacis in cunctis popularitas. Pertinax a militib⁹ interfectus eſt. Victoris pontificis inſtituta. Didius Iulianus primus omnium Ro. imperium a militibus mercatus eſt. Peſcennius Niger in Syria imperator ſalutatus, & Seuerus in Germania. Iulianus fauore militum deſtitutus ferro occubuit. Seuerus Romam ingreſſus Prætorianos inſigni ignominia nõtatos exauthorauit. Seueri ad Peſcennium debellandum profectio. Seuerus ad Cizycum Peſcennianos ſuperat, Taurięq; anguſtias vi tranſgreſſus Peſcennium in Cilicia cruento prælio vicit. Peſcennius acie egreſſus, haud multo poſt circa Antiochiam occiſus eſt. Peſcēnii vox ingens, nec in re militari ſeueritas minor. Seuerus Clodium Albinum Cæſarem a ſe appellatum in Gallia vicit & occidit. Q; prodigioſæ edacitatis fuerit Albinus. Seuerus imperio potitus plurimos interfecit. alios alia de cauſa, cæterum omnes vt Albini amicos. Sæculares ludos Seuerus celebrauit. Proſpere in Armenia bellauit Arabia & Meſopotamia. Seuerus in Britannia obiit duobus filiis relictis diuerſo ingenio, & ob id animo neutro in alterum amico. Quę Zephirinus pontifex in cerimoniis decreuerit. Quæ fuerit conſecrandorū principum ratio. Antonius Caracalla Getham fratrem interfecit. Antonini ſæuitia in Gethæ amicos. Eiuſdem in re militari memorabilis patientia. Alexandri & Achillis æmulus videri voluit. Alexandrinos miſerabili occidione occidit. Parthorum regem ſimulato affinitatis ſtudio pene incautum oppreſſit. Macrini cōſilio Caracalle a Martiale cuius fratrem interfecerat confoſſus occubuit. Cur Caracallæ cognomen tulerit. Iuliam nouercam ſuam duxit vxorem. Macrinus imparator ſalutatus, cum Parthis bellum cōpoſuit, parum honeſtis conditionibus.

EX LIBRO SEXTO.

LX. MIlites Heliogabali puerũ dictũ Caracallę filiũ imperatorẽ creant, atq; ibi quis Deus Heliogabalus fuit, cuius ille erat ſacerdos. Macrinus a militibꝰ deſtitutus in Bithynia cũ filio eſt īterfectus. Quo Macrinꝰ fuerit ingenio. Quę Caliſti põtificis fuerint decreta. portẽtoſa Heliogabali vita, fœdęq; libidines & luxuria citra fidem memorabilis. Stulta Heliogabali facinora. Heliogabali cędes. Alexander conſobrinus frater & is Caracallę filius creditus imperator creatus eſt: Alexãdri popularia inſtituta. Alexãder parũ ꝓſpere in Perſas bellauit, vt quidã meminerũt. Alii inde inclytam victoriã relatã ſcribũt, triũphatũq; ab Alexãdro de ea gẽte. In Germaniam Alexãder ꝓfectus aliquot ibi ꝓſpera geſſit ꝓlia. Alexãder ſubita militũ defectione cũ matre interfectus eſt. Q̃ Alexãder ī adminiſtrãdo īpio mitis fuerit. Quę Alexãder domi foriſq; extruxerit opa. Vrbani põtificis ī diuinis ſacriſq; rebꝰ īſtituta. Maximinus militũ ꝓrogatiua cõtẽtus, īperiũ arripuit. Maximini robur bibaciſſimaq; natura. Maximinus Germanos pluribꝰ ꝓliis afflixit. Gordianꝰ I Aphrica ſalutatus eſt īperator, & filius Cęſar. Maximinꝰ hoſtis iudicatꝰ eſt. Mite Gordiani iunioris īgenium. Nobilis Gordiani bibliotheca a Sãbonico relicta. Quibꝰ ſummis viris duo Gordiani ſimiles fuerint. Maximinus auditis quę Romę & in Aphrica facta erãt Romã iter ītẽdit. In Aphrica Gordianus iunior a Capeliano victus cõcidit, pater ſe laqueo ſuſpẽdit. Romę in ſubita trepidatione tres imperatores creati ſunt. Maximus Pupienus, Balbinus, & Gordianus minoris Gordiani filius. Creati ſunt & ex principibꝰ ſenatus q ꝑ partes Italiã tuerent. Pupienus Maximino obiicitur. Balbinus Romę ad ſedãdã ciuilẽ diſcordiã ſubſedit. Fœda inter prętorianos & ciues certamina. Vrbs cędibus & incẽdio deformata. Maximinus & filiꝰ circa Aquileiã a militibꝰ obtruncati ſunt. Capita ꝑ Italiã & in vrbe cõtumelioſe geſtata. Balbinus Hecatõben fecit, atq; ibi q̃ ſit Hecatõbes ratio. Pupienus & Balbinus militari īcurſu īterfecti ſunt. Gordianꝰ adhuc puer Auguſtꝰ appellatus. Mneſtei ſoceri cõſilio frętus Gordianus aliquãdiu feliciter īperauit. Mneſteus Philippi fraude periit. Gordianũ imperio prius illi abrogato milites īterfecerũt, Philippus īpator ſalutatꝰ eſt.

EX LIBRO SEPTIMO.

LXI. EDidit Philippus ſpectacula varia eximiaq;, imperatorũ primꝰ Chriſtianũ nomẽ tulit. Iunior Philippus huius filꝰ nũq̃ riſiſſe dicit. Romę Põpeii theatrũ īcẽdio eſt cõſumptũ. Fabianus põtifex ī ſacris q̃dã īſtituit. Deciꝰ cuiꝰ fraude duo Philippi īterfecti ſunt, īperiũ obtinet. Fabianus Decii iuſſu martyrio coronatꝰ eſt. Decius Corneliũ q Fabiano ſucceſſit relegatũ repetiit, repetitũ martyrio affecit. Laurẽtius a Decio cõbuſtꝰ eſt. Alii ī Valerianũ id facinꝰ reiiciũt. Gallꝰ poſt Deciũ īpauit. Ingẽs peſtilẽtia Romę & tota Italia fuit Gallo principe. Gallus & Voluſianꝰ filꝰ quũ ī Myſiã cõtẽderẽt, ſubita militũ defectiõe perierũt. Valerianꝰ ī Rhetia & Norico eſt ipator creatꝰ. Quę Lucii põtificis fuerint decreta. Quale fuerit Decii & aliorũ de Valeriano adhuc priuato iudiciũ. Cẽſoria poteſtas quãtũ ī ciuitate potuerit. Valerianꝰ ad Perſicũ bellũ ꝓfectus, viuus venit ī hoſtiũ poteſtatẽ. Galeni inertia Valerianus a vinculis nõ eſt vindicatus. Galeni cõtẽptu plures vno tpe orti ſunt tyrãni. Gothi Põthũ, Aſiã, & Macedoniã populati ſunt. Macrianus ī Syria eſt nomẽ impatoris adeptus. Macriani & filii cędes. Odenatus Palmyrenus in Galeni gratiã altero Macriani filio īterfecto aliquot vrbes Perſis ademit. Scythę Bithyniã īgreſſi Nicomediã excidio dedẽt. Galenus ī Gallia plura cũ Poſthumio fecit ꝓlia. Idẽ Gallico bello īntermiſſo Bizãtiũ ꝓfectus eſt. Pręſidiarii milites q̃a ciuiũ fortunas latrocinio afflixiſſent, Galeni iuſſu ad vnũ īterfecti ſunt. Ridiculꝰ eiuſdẽ triũphus. Scythę Cappadociã populati ſunt. Odenatꝰ cũ filio ſuorũ fraude periit, Zenobia cõiuge & duobꝰ filiis ſupſtitibꝰ. Heraclianus ī Perſas miſſus exercitu a Palmyrenis exutus eſt. Scythę ī Illyricũ vſq; ꝓceſſere. Galenꝰ eorũ īpetũ preſſit, victorq; ꝓelio repulit. Idẽ cũ Valeriano fratre circa Mediolanũ militari eſt iniuria oppreſſus. Publica Galeni opa & q̃ ꝓdigia ſint facta eo īperãte. Stephanus põtifex Galeni iuſſu martyriũ tulit. Claudius īpio potitus. CCC. Gothorũ milia īterfecit, deleuit & duo milia nauiũ. Aureus clypeus ī curia & in Capitolio ſtatua Claudio a ſenatu decreta eſt. Qui hominũ Palmyreni fuerint & vnde dicti. Quintilius Claudii frater Aquileię ſibi manũ intulit. Q̃ ſeuero fuit īgenio Aurelianus. Quibus principũ licuit pomœriũ ꝓferre. Aurelianus Zenobiã Palmyrenorũ reginã bello captam Romam ꝑduxit, deq; ea triũphũ egit. Qualis Zenobia vultu & ingenio fuerit. Quę publica fuerint Aureliani opa. Felix põtifex q̃dã ī ſacris inſtituit. Inſignis Ro. ciuitatis cõcordia, & qualis nũq̃ ab vrbe cõdita fuerit. Tacitus imperator optimꝰ militari tumultu occiſus eſt. Quę in Probo principe fuerit indoles. Militaris Probi opa. CCCC. milia hoſtiũ ab eo cæſa. Oẽ Scythicũ nomẽ aut vicit aut

ſibi ſocium adiunxit.Ciliciã & Pãphiliã latrociniis purgauit.Saturninũ in Ægypto oppſſit.Ble-
mias vicit.Procul⁹ a Probo in Gallia oppſſus eſt, atq; inibi Proculi ſalacitas in centũ Sarmaticas
virgines.Bonoſi quẽ Probus oppreſſit,temulentia.Probus militari tumultu periit.

EX LIBRO OCTAVO.

CHarus,q Probo ſucceſſit oẽm Meſopotamiam Ro.ſubiecit impio . Charus ictus LXII.
fulmine periit,quum ad Cteſiphontem haberet caſtra.Numerarius Chari filius
ſoceri fraude occulte occiſus eſt.Diocletianus imperator ſalutat⁹,Aprum a quo
Numerarius fuerat interfectus,pro concione confodit.Charini libido & immo-
dica luxuria,Charin⁹ in Delmatia a Diocletiano victus mortem occubuit.Q̃ũ
Ro.popu. Tichobatem ſpectauit & Ærobatem, & centum Salpiſtas vno tpe cõ
cinentes.Diocletianus Galliã pacauit.Maximianus Herculeus a Diocletiano conſors imperii in-
ſtitutus eſt.Maximianus Galerius & Conſtantius Cæſares appellantur. Vario marte vno die di-
micauit Conſtantius in Gallia. Diocletianus Ægyptum hoſtiliter afflixit . Galerius ob rem ma-
le geſtam a Diocletiano male acceptus eſt.Galerii p̃clarũ facinus. Diocletianus Baſtetnas & Sar-
matas vicit.Caius pontifex & innumeri Chriſtiani nominis Diocletiano impante martyrio affe-
cti ſunt.Diocletianus & Maximianus vltro ſeſe in ordinem redegerunt. Quæ publicę Diocletia-
nus extruxit opera.Conſtantius Gallias & Hiſpaniam obtinuit,Romæ Maxentius Herculei fili⁹
imperator ſalutatus eſt.Galerius Orienti p̃ſidet.Conſtantinus Conſtantio patre defuncto in Gal
lia impauit.Maximianus Herculeus Maſſiliæ interfectus eſt. Marcellus pontifex Maxentii ſęuitia
martyrio affectus.Catherina,Anaſtaſia,Barbara,& multi Chriſtianę pietatis viri virgineſq; Ma-
xentii imperio interfecti ſunt.Maxentius a Conſtantino victus in Tyberim præcipitatus eſt.Con
ſtantinus Roma potitus Syluestro Chriſtianęq; rei impẽſius fauet. Conſtãtinus Maximino & Li
cino quos Galerius Cęſares fecerat,e medio ſublatis,ſolus imperio potitus,filios Cæſares creauit.
Gothos Cõſtantin⁹ p̃lio vicit. Vrbẽ in Bizantiacis ſtatuit ruinis ingẽtẽ, & q̃ ab initio Roma di-
cta eſt,mox Cõſtantinopolis.Alię alibi a Cõſtãtino vrbes cõditę.Quę Cõſtãtinus opa Romę ex-
truxerit.Arrianæ ſectæ origo.Dãnatus eſt Arrius celebri antiſtitũ cõuentu . Sacratiſſimæ crucis
lignum vbi & per quos reptũ.Athanaſius Alexãdrinę eccleſię antiſtes in exiliũ agit. Quæ Iulius
pontifex in ſacris inſtituerit.Cõſtãtius Cõſtãtini filius in Meſopotamia parũ p̃ſpere cũ Perſis di-
micauit.Cõſtãs eius frater Gallos ad impiũ retraxit.Idẽ Magnẽtii fraude interfectus eſt.Magnen
tius a Conſtãtio victus manum ſibi intulit.Nepotianus temere Romę ĩperiũ occupauit, paucisq;
diebus impio & vita ſpoliatus eſt. Conſtãtius Arrianorum fautor orthodoxæ fidei viros infenſe
odit.Arriana peſtis totum fere corpus eccleſiæ inuaſit.Foeda pontificum cõtentio.Cõſtantii iudi
cium de Ro.ſenatu.Iulianus cognomẽto Apoſtata Chriſtiani nominis viros inſectatus eſt. Quæ
in Babyllæ ſepulchro euenerint.Quã vim Iulianus eſſe ſenſerit in ſigno crucis.Impia vox Iulia-
ni in Meſopotamia cadentis.Qui Iuliano principe pro Chriſto paſſi ſint.

EX LIBRO NONO.

IOuinianus,q poſt Iulianũ eſt ĩpator ſalutat⁹,pacẽ cũ Perſis fecit magis neceſſa LXIII.
riã q̃ honeſtã.Iouinianus in Galaciæ finibus fato deceſſit,vir tanta pietate, vt
impium nõ fuerit acceptutus,niſi ſciret ſe a chriſtiano exercitu ĩpatorẽ appella
ri.Damaſus põtifex in celebri antiſtitũ cõuẽtu adulterii cãm dixit,ĩnocẽſq; ab-
ſolutus eſt.Quæ fuerint Damaſi ſcripta & inſtituta. Valẽtinianus Saxones &
alias male pacatas gẽtes bello ſupauit . Monachi a Valẽte militare coacti ſunt.
Quę gens Gothi fuerint,& quoties ſint Daci a Romanis victi.Qui Hũni fuerint,& quas habue-
rint ſedes.Gothi ab Hũnis eiecti circa Iſtrũ cõſedere. Valẽs a Gothis viuus ĩ ignem cõiectus eſt.
Cõſtãtinopolis muliebri cõſilio defenſa.Quę fuerint Cyriaci põtificis in ſacris decreta.Gratian⁹
impator gallicũ bellũ feliciter cõfecit.Theodoſius a Gratiano adoptat̃,oriẽtaliq; ĩpio tuendo p̃fi
cit.Athanarici verba de Ro.ĩpatore. Gratianus Lugduni occiſus.Valentianus iunior Gratiani
frater a Theodoſio in ĩpiũ reſtituit̃.Qui viri ſanctitate & eruditiõe clari cũ his vixerint,& in his
Ambroſius Mediolanẽſis antiſtes.Baſilius.Gregorius Nazanzenus. Valẽtinian⁹ ab Arbogaſte ĩ
Gallia fraude oppſſus eſt.Theodoſi⁹ ĩ Arbogaſtẽ & Eugeniũ feliciter dimicauit.Theodoſi⁹ mo-
riens Archadio & Honorio filiis duo p man⁹ tradidit ĩpia.Q̃ꝫ Aureli⁹ Auguſtin⁹ orthodoxę fu
erit fidei vtilis,atq; ĩibi nõ pauca de Eremitanæ familię origine.Quæ ĩ cerimoniis fuerit ab Inno
centio pontifice conſtituta.Gildo res nouas ĩ Aphrica molitus eſt.Rufin⁹ p̃fidiæ cõuict⁹ meritã
mortẽ occubuit.Gothi a Romanis alienati Italiam bipttito inuadũt. Diui Hierony.ſtudia,& q̃ fic

ab eo teligio inſtituta.Redagaſus Gothoꝝ dux cũ ingẽti Gothoꝝ nũero eſt in Apẽnini ãguſtiis oppſſus.Alaricus aliquot ꝓliis fractꝰ,quũ pacatꝰ in Galliã abiret,Stiliconis fraude rebellauit.Stilico Honorii iuſſu occiſus eſt.Gothi Romã obſidione captã ſemel atq; iterũ diripuere.

ARGVMENTA ENNEADIS. VIII.

EX LIBRO PRIMO.

LXIIII. LIBRO Octauę Enneadis primo Hũnoꝝ origo & res ab his geſtę cõtinent.Prior Hũnicꝰ tumultꝰ.Qui hoim priſci Veneti fuerit,& vñ orti ac q̃tenus eoꝝ fines ꝓpagati.Vbi pria Venetę vrbis iacta ſint fundamẽta,& quo die vrbs fundata.Qui primi in vacuũ venerint,q̃ mox cõuenarũ ſit multitudo cõſecuta. Britãuia cũ exercitu ab Honorio recipit.Alpes aduerſus Gothos obſtruunt.Gothi Italia excluſi, Hiſpaniæ imminẽt.Athalus cui Gothi impiũ aſtruebãt,captus Romam ꝑducit.Heraclianus in Aphrica tyrãnidẽ occupat. Idẽ ꝓlio a Romanis victus ingentẽ amiſit claſſem. Gothi in vlteriorẽ Hiſpaniã a Cõſtatio cõpellunt.Ingens Gothoꝝ naufragiũ.Barbari int ſe ꝑtiunt Hiſpaniã. Athalus vtraq; manu multatus Byzãtiũ mittit. Etii ducis in Gallia ſucceſſus.Romanoꝝ inter ſe ducũ hoſtilis cõgreſſus. Quibꝰ fortunę fluctibus iactatus ſit Etius.Noui Britannię motus.Valẽtiniani duces in Aphrica a Bonifacio vincunt. Frãci Galliã inuadũt.Vãdali Aphricã.Britãniã angli.Neſtorii hæreſis.Athila Galliã inuadit.Memorabilis Athilę & Etii pugna apud Tholoſam.Italia ab Athila inuadit. Recens Venetoꝝ in inſulas migratio.Athilani Venetiæ vrbes populant.Aquileiæ excidiũ.Athila Leoni Romano põtifici ceſſit. Idem nuptiali temulentia ſubitaria morte extinguit.Vrbs Roma a Genſerico & Vandalis diripitur.

EX LIBRO SECVNDO.

LXV. PRimus Gręci nois Leo Byzãtii ĩpio potit. Neſtoriꝰ & Euthychiꝰ ſuo vterq; delirio illuſtrant.Pauli nolani antiſtitis inſigne pietatis exẽplũ.Prima Venetę vrbis forma q̃lis fuerit,& q ab initio magſatꝰ.Vãdali a Rõanis ſupant.Pãnonia & Meſia Gothis cõditiõe cedũt.Plutes vnꝰ poſt aliũ Romę tumultuoſe ĩpant.Heruli Italiã inuadũt Odoacris ductu.Britãnia inſula in Anglię nomẽ abiit.Italia multo maxĩa ſui ꝑte Heruloꝝ cedit armis.Theodoricus Gothoꝝ rex,Odoacre victo Italię ĩpio potit.Italia a Burgũdiis ĩuadit.Odoacris cædes.Quæ Simpliciꝰ pontifex tulerit decreta.Magnũ pietatis exẽplũ I Eudoxa q̃ Hilmerici fuit Vãdaloꝝ regis vxor.Clodoueꝰ Frãcoꝝ rex chriſti fidẽ ſuſcipit.Theodorici edictũ Italię calamitoſũ.Vbi primũ chriſtiani nois viri ĩ hoſtes fidei dimicarit.Gelaſii põtificis ſcripta.Boetiꝰ & Symmachꝰ Theodorici iuſſu necant Theodorici interitꝰ.Bñdictꝰ abbas ſuũ cõſtituit dogma.Qui hoim ſint Boemi,Poloni,& Sclaui,& vñ profecti.Iuſtinianus imparor iuris ſciẽtiæ cultor & vindex optimus.

EX LIBRO TERTIO.

LXVI. TErtiꝰ liber Gothici belli cãm & originẽ refert,nouũq; aphricę motũ. Qui Beliſarii in Italia ſucceſſus fuerit. Neapolis a Beliſario capit.Vitigis rex a Gothis creat.Rõa Beliſario dedit.Gothi vrbẽ Romã obſidiõe fatigãt.Frãci Tholoſam diripiũt.Frãcoꝝ regia domeſtico diſſidio agitat.Eiuſdẽ gẽtis in alpibꝰ & Italia ſucceſſus.duplex ꝓliũ int Gręcos & Gothos circa Tybrĩ amnẽ. Primi Lõgobardoꝝ motꝰ & eiꝰ gẽtis ſucceſſus.Comũdꝰ Gepidarũ rex. Sylueriꝰ põtifex Antoninę iuſſu dignitate ſpoliat.Gothi Mediolanũ excidio dedũt.Frãci ĩ Italiã irrũpũt. Duplexq; hic eiuſdẽ gẽtis victoria.Gothi afflictis totiꝰ gẽtis opibꝰ circa Rauẽnã poſtremo victi dedũt. Vitigis rex Byzãtiũ mittit.Gothoꝝ res a Totila reſtituũt. Græci ad Trebiã a Gothis magno ꝓlio victi cædunt.Totilæ humanitas in Rõanas mulieres Gręca claſſis a Gothis circa Neapolim ꝓfligat. Neapolis Gothis dedit.Beliſatiꝰ in Italiã reuerſus oĩa a Gręcis in ipſa terra mutata offendit.

EX LIBRO QVARTO.

LXVII. ROma iterũ a Gothis obſidet.Virgiliꝰ põtifex exagitat,ꝓbatq; eiꝰ patiẽtia.Durę cõditiões q̃ a Totila ſunt Ro.ciuitati ꝓpoſitę.Totila Tyberĩ obſtruit.Brutii & Lucani deficiũt a Gothis.Vrbs Totilæ ꝑdit.Ruſticiana Romanę indolis matrona mirę pietatis exẽplũ edidit.Totilas nudat vrbẽ mœnibꝰ. Rõa ſine cultu deſerit.Vrbs a Beliſario iſtaurat.Totilas Græcos caſtris exuit.Rõanũ ſolũ ĩ

tra muros ab obſeſſis ſeritur. Totila Roma potiť ab Iſauricis militibus ꝑdita. Pertinax Græcorũ certamẽ. Totila Romã reſtituit: Totilę geſta in Sicilia. Italicũ bellũ Narſeti decerniť. Gothoꝝ claſſis Græciæ orã populať. Gothi terra & mari vno tpe fugãť. Narſetis in Italiã acceſſus. Totila a Lõgobardis circa Padũ victꝰ mortẽ occubuit. Narſes Romã recipit. Gothoꝝ ſęuitia in Romanos. Teia Gothoꝝ rex Ceſanã intẽpeſtiue oppugnat. Cumis in ora Cãpanię cõditi Gothoꝝ theſauri. Gothi poſt Teiæ interitũ Gręcis deduñť. Per q̃ regnare deſierunt in Italia.

EX LIBRO QVINTO.

QVintus ſupputationẽ in frõte habet tẽpoꝝ & Narſetis reditũ ad vrbẽ. Gręci Lucã & foꝝ Cornelii obſidẽt. Frãci & Burgũdii ad Tãnerũ caſtra muniũt. Burgũdii & Gothi acie funduñť. Narſes cõtumelioſis lſis Sophiæ, q̃ fuit Iuſtiniani, a Gręcoꝝ ſtudio alienať. Oĩs Gothoꝝ gẽs abiit in Italicũ nomẽ. Narſetis iterirꝰ. LXVIII.
Qui hoĩm Lõgobardi fuerint & vñ ꝓfecti. Lãgobardi Pãnoniã Hũnis cõditione relinquũt. Gradẽſis eccliæ origo. Exarchi nomẽ qñ in Italiã allatũ. Cur aurꝰ nũmus ducatus ſit dictꝰ. Alboinꝰ Lãgobardoꝝ rex pre Italiæ potiť. Alboini patera ex humano capite. Idẽ vxoris opa interficiť. Roſimũda, q̃ Alboini fuit, venenũ qđ in nouũ cõiugẽ parauerat, hautire coacta extinguiť. Cephis Lãgobardoꝝ rex ĩmaniter regnat. Quo caſu Tiberiꝰ ĩparor ſit diues factus. Italia Lãgobardoꝝ ſæuitia affligiť. Quãtũ Italiæ Lãgobardis ceſſerit. Frãci bello petuñť a Lãgobardis, q bello victi magna ſunt clade affecti. Quibꝰ Saxones caſibꝰ ſint iactati. Quo tpe deſitũ ſit Romane loq. Hiſpani Chriſti fidẽ ſuſcipiũt. Celebris diui Gregorii põtificatꝰ. Angli Chriſtianę fidei accedũt. Exarchi violẽta adminiſtratio. Theodelindę pietas inſignis. Patauium inſtauratur. Agilulphus Langobardorum rex Romam obſidet.

EX LIBRO SEXTO.

CRemona ſola æquatur. Gregorius pontifex fato defungiť. Ro. eccleſia oĩm eccleſiarũ princeps declarať. Quæ Bonifacius tertius tulerit decreta. Hieroſolyma capiť a Perſis. Phocæ Lãgobardoꝝ regis cædes. Foꝝ Iuliũ ꝑdiť Bauaris. Romildis atrox ſuppliciũ. Sclaui Delmatiã & Illyricũ occupãt. Inteſtina Frãcoꝝ regũ diſcordia. Aphrica Perſicis ceſſit armis. Heraclius imꝑator Perſis haud vno ꝓlio victis dñicę Crucis lignũ recepit. Mahometes leges Arabibus ſanxit. Qui hominũ olim circũciderenť. Iſacius Exarchus ſacrã pecuniã ĩ Laterano diripit. Saraceni Perſide potiunť. Vñ ſit Saracenoꝝ nomen ortũ. Mahometis interitus. Opitergiũ tertio excidiť. Cõſtantius imperator Orthodoxã fidẽ pſequiť. Saraceni Coloſſum Rhodiũ demoliunť. Siciliã inuadũt. Cæſarea Regina Chriſtianę fidei ſtudio ex Perſide in Gręciã venit. Cõſtãtiꝰ ĩpator oĩa ſacra & ꝓphana vrbis loca rapina fœdauit. Inteſtina Lãgobardoꝝ diſcordia. Foꝝ Popilii excidio dediť. Cõſtãtiꝰ merita cęde ĩ Sicilia ĩterficiť. Qui hoĩm ſint Bulgari. Ro. ecclię ritꝰ ꝓbať a Gręcis. Cõſtãtini ĩpatoris edictũ mẽorabile. Veſuuiꝰ ĩcẽdio deflagrauit. Iuſtinianꝰ a Bulgaris pacẽ ignominioſam reportauit. LXIX.

EX LIBRO SEPTIMO.

REcens Langobardorũ diſcordia in fronte libri memorať, & q̃ in ea gẽte ꝓbroſum tonderi. Pipini nomẽ in Gallia apud Frãcos nobilitari incipit. Paulus Heraclienſis primus in Venetis dux creať. Aquileienſis ecclie & Gradẽſis diſcordia. Saxões Chriſtianã recipiũt fidẽ. Iuſtinianus variis vitæ fluctibꝰ iactať. Aphricã Saraceni occupãt & mox paulo Hiſpaniã. Iuſtinianus ab exilio reſtitutus ſugillatam imperii maieſtatẽ vlciſciť. Bñdicti abbatis corpus furto in Galliã trãfferť. Carolꝰ Coloniã Agrippinam vi capit. Gẽtilis mos dimicãdi in ſaracenis, teterrimaq; eius gẽtis cędes. Qui hominũ ſint Friſones. Aurelii Auguſtini corpus ex Sardinia in Italiã aduehiť. Saraceni haud vno loco cæduntur. Langobardi Italiæ ſtatum ſollicitant. Veneti claſſem comparãt in Pauli Exarchi gratiam. Langobardi ex Rauenna Venetorum opera eiiciuntur. LXX.

EX LIBRO OCTAVO.

GRegorii tertii pontificatu celebri antiſtitum conuentu decretum eſt vt diuorũ imagines in templis retinerentur, contra Leonis imperatoris ſtudium. Langobardi Italiæ ocium turbant. Francorum reges ſuſcipiunt res Roma. eccle. tuendas. Caroli Martelli filii inter ſe regnum partiuntur. Francorum regum pietas & regii ſtemmatis relatio. Pipinus rex proſpere rem gerit in Italia. Pipini pietas in Romanam eccleſiam. Carolus cognomento magnus, Aquitaniam ſubigit, mox & Langobardorum opes in Italia affligit. Res ab eodem Caro- LXXI.

lo in Hiſpania geſtę,& q̄ vario marte ſit cū Saracenis & hoſtibꝰ fidei in ea terra bellatū. Cōſtātini īpatoris cinis Bizātii diſſipat̄.Recēs de imaginibꝰ decretū.Carolꝰ Sclauos bello ſubigit.Hunnos acie fundit.Leo pōtifex ad Carolū regē pficiſcit̄.Carolꝰ a Leone pōtifice inſigit̄ impator.

EX LIBRO NONO.

LXXII. NOnus liber decretū Caroli cōtinet ī Lōgobardos,& q̄ Ticinēſis Pariſiēſiſq; gymnaſii fuerit origo.Duo īpia oriētale & occiduū fœdere iungunt̄.Pipinꝰ rē ab initio pſpere gerit in Italia.Saxonicū bellū Carolus ex ſnía cōficit.Nicephorus imperator tributarius fit a Saracenis.Io.Gradēſis antiſtes pcipitat̄.Heraclia & Eqliū in Venetis internicino bello ad excidiū pducunt̄.Pipinꝰ Venetis bellū īfert. Galli a Venetis nauali plio vincunt̄.Bohemi Sclauiq; a Carolo armis vincunt̄. Mauri deiiciunt̄ ex Sardinia.Morit̄ Pipinꝰ rex,ſecutꝰ nec lōgo inde īteruallo magni Caroli interitꝰ.Diui Marci corpꝰ ex Alexādria furto ſublatū Venetias deuehit̄. Particiacꝰ dux Venetꝰ Matemaucū diripit & incēdit.Italia a Saracenis inuadit̄, ac q̄tenꝰ ab his vexata ſit vltio loco pdit̄.

ARGVMENTA ENNEADIS.IX.

EX LIBRO PRIMO.

LXXIII. LOdouici Francorū regis filii domeſtica diſcordia inter ſe hoſtiliter cōfligunt.Græci & Veneti a Mauris nauali plio vincuntur. Ancon ab eadem gente diripitur.Carolus Caluus Britannos bello ſuperat.Baſiliſcus Romę interficitur,atq; inibi aliqua de Baſiliſco.Mauri a Ro.vincūtur.Cur Leonina pars vrbis ſit dicta. Ioan. pontificis turpis exitus. cuius probroſo vitæ ludibrio ſugillata eſt pontificia maieſtas. Græci Venetorū munere campano ære vti cœperunt. Bulgari qui olim Triballi Ro.iungunt̄ eccleſiæ.Carolus Caluus veneno ſublatus eſt. Normanorum origo,& aliqua ibi loci de rōe eius nois.Galli impare deficerunt.Sclaui Chriſti fidem ſuſcipiunt. Q̄ atrociter in Formoſum pontificem defunctū ſit Ro.ſęuitū,& q̄ in refoſſo cadauere miraculoſe extiterunt.Berengarius īperator plio vincitur.Hungari Venetos bello inuadunt, iidem nauali plio victi retro abierunt.Saraceni Italiā inuadunt,nec multo poſt ab Hungaris eadē terra repetit̄. Italiæ res eodem tēpore a Mauris & Hungaris affliguntur.Genuā Mauri diripiunt.

EX LIBRO SECVNDO.

LXXIIII. OTho q primus Germani ſanguinis ē nomē īpii adeptus, Boleſlaū Bohemū plio victū capit,ē & Italia nō multo poſt ab eo petita. Cādianꝰ dux Venetꝰ cū filio multitudinis incurſu interficit̄.Saraceni Italiā relinquūt. Græci Italia pellunt̄. Camaldulēſiū mōachoꝝ origo.Otho īpator Frācoꝝ res bello īfectat̄.Gręci Calabriā & Apuliā occupāt.Iidē Othonē grādi plio ſupāt. Iſtri Liburni & Delmatę Venetoꝝ ditiōis fiūt.Iidē Narētanis bello victis pacē reddunt.Otho tertius Venetiis apud principē occulte in hoſpitio fuit.Otho Romā hoſtilr petit.Quę creādi īpatoris ſit lex ſancita.Mōtferratēſiū principū origo.Sylueſtri pōtificis exitꝰ.Malateſtarū clariſſimę in Italia familiæ origo.Saraceni Sicilia eiiciunt̄.Normani Apuliā armis ſubigunt.Turcoꝝ origo.variæq; de his opiniones.Vbi & qn̄ Turci ſint Mahometi fidē cōplexi.Hieroſolyma a Turcis capit̄.Troię in Apulia cōditio.Nō vna rō impatoriæ coronæ.Gregorii ſexti exitus.

EX LIBRO TERTIO.

LXXV. QVę ſtatuę ratio fuerit in quam incidit Guiſcardus Hunfredi filius. Græci Calabriæ poſſeſſione eiiciunt̄.Quō contigerit Calabriā & Siciliā pontificiæ authoritati ſubiici.Fœdū ſchiſma in Ro.eccleſia. Ius creādi pōtificis & formula creationis.Quę a Normanis ſint in Italia inſigniter geſta.Hērici impatoris & Gregorii pōtificis diſcordia.Hēricus humiliter pontificē adiit.Veneti ſoluunt Dyrrachium Normanica obſidione.Bizātiū hoſtiliter diripit̄ ab Alexio imparote. Veneti & Græci a Normanis ad Dyrrachiū nauali plio vincunt̄.Roma a Normanis incendit̄.Amathildis fœmina illuſtris Henricū plio ſupat.Bellū a Chriſtianis ducibꝰ in Turcos cōparat̄, atq; inibi qui belli duces fuerint,& q̄ celeritas in apparatu.Nicea a Chriſtianis capit̄.Boemundus & cęteri duces pſpere in Turcos dimicant.Cilicia horum ductu Chriſtianis armis ſubiicit̄. Antiochia laborioſe oppugnata demum Chriſtiani duces potiuntur.

EX LIBRO QVARTO.

QVæ poſt Antiochiã receptã Galli in Syria geſſerint. Hieroſolyma a Chriſtianis LXXVI.
capiũ. Templũ iam ãtea pphanatũ humana cęde polluiũ.Hieroſolymitanũ regnũ
Gothifredo decernit.Nouus rex ꝓſpe in Turcos dimicat.Veneti Brũduſiũ capi-
unt.Balduinꝰ q Gothifredo ſucceſſit,a Venetis & Genuẽſibꝰ adiutꝰ Ptolemai-
dẽ capit.Idẽ a turcis ĩgẽti ꝓlio vincitũ.Tẽplarioꝝ militũ rõ. Veneti Delmatia re
ceptã Liburniã ſubigũt,q̃ nũc Croacia ẽ.Balduinꝰ rex cũ ducibꝰ plęriſq; Chriſtia
ni nois a Parthis ꝓlio victus capiũ.Veneti cũ numeroſa claſſe in Syriã ꝓficiſcunt ꝓſpeq; rẽ haud
vno loco gerũt.Michaelis Veneti ducis cõſiliũ in ſtipẽdio claſſiariis ꝑſoluẽdo.Piſani a Genuẽſibꝰ
ꝓlio victi ignominioſam ab his pacẽ acceperũt.Innocẽtii põtificis Gallicana ꝑegrinatio. Rogeriꝰ
Calabria & Apulia pellitũ.Diſceptatio de almi ſpũs ꝓceſſu.Rogerii in Aphrica ſucceſſus. Lodoui
cus Frãcoꝝ rex bellũ in Turcos cõparat.Hiſtri tributarii fiunt a Venetis.

EX LIBRO QVINTO.

ALmericus rex Hieroſolymitanꝰ Alexãdriã obſidet. Quo caſu ſerui in Ægypto LXXVII.
regnare cœpint,& rõ i his militãdi.Federicꝰ ĩpator Mediolanũ ſolo ęquat.He-
manuelis Gręciæ ĩpatoris in Venetos ꝑfidia.Ius gentiũ ab Hemanuele violatũ.
Mediolanũ finitimæ ciuitates inſtaurãt.Alexãdria in eodẽ Italiæ tractu cõditũ.
Federicꝰ ĩpator ĩ Comẽſi agro ꝓlio ſupatũ.Alexãdri põtificis fuga ad Venetos.
Federici claſſis a Venetis ſupatũ.Hemanuel ĩpator capitũ a Turcis.Ingẽs ĩ Syria
terręmotꝰ.Chriſtiana res labitũ in Syria.Saladini ſucceſſus.Hieroſolyma a Salodino capitũ.Recens
apparatus in Turcos.Federici Barbarubrę interitꝰ.Tuſculũ diruitũ a Ro. Ptolemais in Syria re-
cipitũ.Venetoꝝ & Piſanoꝝ diſcordia.Galli duces & Veneti Byzãtiũ capiũt. Balduinus ĩpator
creatũ.Diuiſio Cõſtantinopolitani impii.Carmelitarũ fratrum origo.

EX LIBRO SEXTO.

CAlaguritanus Dominicus & Frãciſcus Aſſiſias vitę ſctĩtate & ꝑdicatiõe clare-
ſcũt. Aphri Hiſpaniã inuadũt.Veneti Patauinos ad Bebias ſupant.Lateranẽſis LXXVIII.
cõuentus celebritas.Heliopolis in Ægypto a Chriſtianis capitũ.Clara virgo no-
uã virginũ familiã ĩſtituit.Dominici Calaguritani cõſecratio & Antonii Pata-
uini.Heliſabeth diuarũ nũero aſcribitũ.Nouus belli appatatꝰ in Turcos.Creten
ſes a Venetis ad obſequiũ retrahuntũ.Recẽs bellũ Cretenſe.Qñ Guelphi & Gi-
bellini eſſe cœpint.Patauini Gymnaſti origo.Qui hoim ſint Tartari,& q̃ regni origo.Quibꝰ ter-
ris ſint eius gẽtis arma euagata.Qñ Punicęꝰ Galetus geſtari cœpit.Ecelini crudelitas.Origo re-
cens belli Liguſtici.Genuẽſes in ora Syrię a Venetis vincuntũ.Byzãtiũ Balduino eiecto,Paleologo
ceſſit.Clarę virginis cõſecratio.Veneti Genuẽſes ad Drepanũ ſupant.

EX LIBRO SEPTIMO.

SIcilię regnũ Gallis ceſſit.Carolꝰ rex Cõradinũ ĩgẽti ꝓlio vicit.XXX.milia Tar
taroꝝ fracta glacie fluctibꝰ ꝑierũt.Caſſiani regis geſta.Venetoꝝ & Genuẽſium LXXIX.
bellũ.Anconitani a Venetis bello ꝑmuntũ,eſt & cũ Hiſtris nõ multo poſt bella-
tũ.Galli in Sicilia ad vnũ interficiuntũ.Seruoꝝ Deiparę virginis origo. Piſanoꝝ
opes teterrima clade ad Iamellũ accepta,fũditꝰ corruũt.Res Xpiani nois ĩ Sy
ria cõcidũt.Bonifaciꝰ.viii.capitalit Colũnẽſes ĩſectatũ.Sarrę Colũnii caſus.Res a
Venetis in Euxino geſtę.Veneti Paleologũ bello ĩſectantũ.Qñ primũ Iubileꝰ annus in Italia cele-
bratꝰ.Fraterculoꝝ ludibriũ.Qñ Ro.curia migrauit in Galliã.Tẽplarioꝝ ſuppliciũ. Noui ĩ Italia
dñatus ſimul exorti.Rhodus a Turcis recepta eſt.Frãciſci Dãduli pietas erga patriam.

EX LIBRO OCTAVO.

HEnricꝰ ĩpator ex vrbe pellitũ.Lodouici cõſecratio,mox Thomę Agnatis & alteri LXXX.
us huiꝰ nois Herfertẽſis.Lodouicꝰ Bauarꝰ ĩpator. Qui tũ illuſtres ĩ Italia prĩci
pes.Alię Italię vrbes ab aliis occupãtũ.Quot milia hoĩ militaris ętatis ſint Vene
tiis cẽſa.Fœdꝰ ĩ Scalanos int Venetos & ſocios ictũ.Accerſitũ Rubrꝰ ad ĩpiũ co
piarũ.Scalani Opitergiũ recipiũt.Ofo Veneti prĩcipis ad Rubriũ.Affligũt Sca
lanoꝝ opes.Pax Scalanis redditũ.Terra horrẽde mota ẽ, morbuſq; letalis cueſtiv-
gio ſecutus.Cauſæ tertii belli Liguſtici. Genuẽſiũ claſſis a Venetis ad Caryſtũ ĩtercepta eſt.Aui
nio põtificię fit ditiõis.Tres claſſes a Genuẽſibꝰ circa Boſphorũ ſupantũ.Genuẽſes alienę ditionis
fiunt.Sapientina Venetorũ clades.Veneti & Genuẽſes pacẽ inter ſe iungunt,Rãciũ vrbis Romę

Tribuni cædes. Varii Italiæ motus. Angli Gallos ſuperant. Tauriſium a Lodouico rege oppugnatur. Veneti cum Lodouico rege pacẽ ſanciũt. Recẽs Cretẽſiũ defectio Veneta in ſe arma reuocat. Pannon Italiam bello repetit, cum quo vario eſt euentu a Venetis certatum.

EX LIBRO NONO.

LXXXI. VRBAnus pontifex ex Gallia venit in Italiã, venit & Carolus ĩpator. Ieſuatorum origo. Qui Bandereſii Romę fuerint. Genuenſes Phamam Auguſtam in Cypro occupãt. Res a Venetis & Genuẽſibus in Delmatia geſtæ. Põtificia ſedes Italię reſtituit. Veneti a Genuẽſibus in Hiſtria ſuperant. Ligur foſſam Clodiam expugnat. Venetorũ & Genuenſiũ conatus circa foſſam Clodiã. Ligur lõga obſidione fatigatus in Venetorũ venit poteſtatẽ. Veneti & Genuenſes pacẽ inter ſe iungũt. Noui Italię motus ꝑ quos Pãnonũ & Galloꝝ ſunt arma exercita. Eſt & Vrbani ſexti pontificatus. Vndetriginta Cardinales vno die creati ſunt. Sociale bellũ in Galeaciũ Vicecomitẽ. Comitis Armeniaci in Italiã acceſſus. Annatarũ vſus inducit. Galeacii Vicecomitis interitus. Quæ Tãberlanes in oriente & ſeptẽtrione geſſerit. Dealbatorũ ſecta. Patauiũ Venetę ditioni ceſſit. Magnorũ principũ cõſpiratio in tollẽdo ſchiſmate. Preſbyteri regulares qñ eſſe cœperint. Sigiſmundus ĩpator Venetis bellũ infert. Io. xxiii. Põtificia dignitate priuatur.

ARGVMENTA ENNEADIS. IX.

EX LIBRO PRIMO.

LXXXII. INſigne volubilitatis exẽplũ in Philippi Vicecomitis rebus. Beatricis fœminæ illuſtris miſerabilis exitus. Vbi & quo dignitatis gradu, diem obiuerit Ioan. xxiii. Suitenſes ad Bellicionã cædunt. Philippus Genua & mox Forliuio potit. Florentinorum copię funduntur. Florẽtini Philippo bellum indicunt. Quibus vitæ fluctibus ſit Ioanna regina agitata. Io. Andegauẽſis Neapolitanus rex declaratur. Sfortia circa Aterni oſtiũ fluctibus obrutus periit. Caieta Aragoniis ceſſit armis. Florentini a Philippi ducibus magno ꝓlio ad Sagonariam vincunt. Bracchius in Amiternis victus interficitur. Turcorum ſucceſſus. Carmaniola a Philippo ad Venetos tranſit. Veneti fœdus & ſocietatem cum Florẽtinis aduerſus Philippum vicecomitem ineunt.

EX LIBRO SECVNDO.

LXXXIII. QVibus fortunę voluminibus agitatus ſit Sigiſmũdus ĩpator. Pannonię deſcriptio cũ relatione circũiectarũ gẽtiũ. Qui hominũ ſint Valachi & Bohemi, & q mores vtriuſq; gẽtis. Brixia Carmaniolę ductu a Venetis capit. Inſigne Mediolanenſiũ in ſuũ principẽ ſtudiũ. Bembus Venetæ claſſis p̃fectus pſpere rem geſſit in Pado. Carmaniola infeliciter dimicat ad Ortholengium. Philippi copiæ ad Maclodiũ ꝓfligantur. Brixia & Bergomũ ex fœdere Venetis cedunt. Nicolaus cognomento ſtella Lucenſes bello proſequit. Nouũ inter Venetos & Philippũ bellũ. Eugenii pontificis & Columnenſiũ diſcordia. Veneti circa Rapallũ pſpere dimicant. Veneta claſſis in Pado ꝓfligat. Carmaniola Venetiis capitali ſupplicio afficit. Sigiſmundus ĩpator Italiã ingreſſus Mediolani ferrea corona cingit. Nox Romę cęteris ornat imperii inſignibus. Franciſcus Sfortia Picenum nomen ſubigit. Franciſci Sfortiæ & Nicolai Picinini comparatio. Eugenius põtifex ex vrbe pellitur. Veneti & ſocii cum Philippo pacem iungunt.

EX LIBRO TERTIO.

LXXXIIII QVam memorabili euẽtu circa Caietã ſit a Genuẽſib9 aduerſus Alphõſum regẽ dimicatũ. Alphõſus & q cũ eo capti ſunt Philippi ducis munere liberant. Nicolai Stellę exit9. Genuẽſes a Philippo deficiũt. Alphonſus Caietã ſubigit. Picinini geſta in ora Hetrurię. Paleologi ĩpatoris & multoꝝ ducũ in Italiã acceſſus. Eugenii põtificis & Paleologi cõgreſſus. Vitellii ãtiſtitis geſta. Eugenio abſenti dignitas abrogat Baſilięſi cõuẽtu. Alcorani cõuerſio in latinũ. Qui hoĩm Frãci & vñ oriũdi. Frãcię ſitus moreſq; & ritus gẽtis. Varii armoꝝ caſus ĩ Neapolitano regno. Mellitę ducis audax facin9. Sfortię & Picinini conat9 circa Apẽninũ. Sfortia a Philippo ad Venetos trãſit. De Rutenia q̃ & Ruſia eſt, & morib9 gẽtis, atq; inibi de Carinthię ſitu, Auſtrię & Styrię.

EX LIBRO QVRTO.

ROmanę eccleſię eius quam Græci hſr vnio.Brixia ſumma ope a Philippi duci- LXXXV.
bus oppugnaẗ.Triremes ꝑ montiũ iuga in Benacum tractæ.Sfortia Picininum
prælio victum in Thenium compellit.Picininus Veronam occupat. Verona a
Sfortia recipitur.Vitellius antiſtes in Adriani mole necatur. Veneti Philippi
claſſem in Benaco ſuperant.Picininus ingenti ꝓlio funditur ad Anglariam. Po
lonię deſcriptio & mores gentis.Pruſię & Lithuaniæ ſit⁹.Deiparæ virginis mi-
lites ingenti ꝓlio victi magnaq; ex parte cęſi ſunt.Sclauorũ ritus & mores & Liuoniæ ſitus.

EX LIBRO QVINTO.

ALPHOnſus Neapoli potiẗ.Intẽpeſtiua Picinini expeditio in Brixienſes. Veneti LXXXVI
& Philippus pacificanẗ Sfortię arbitratu.Eugenius claſſem in Turcos inſtruit.
Vladiſlaus a Turcis ꝓlio victus mortem occubuit.Recẽs Chriſtianoꝝ clades.
Noui Italiæ motus.Alphõſus rex a põtifice declaraẗ.Picinini copiæ ad Vlmũ
ꝓfliganẗ.Nicolai Picinini interitus.Venetis recẽs cũ Philippo bellũ cõflaẗ.At-
tẽduli ſucceſſus circa Mediolanũ.Suitẽſiũ crudele exẽplũ. Philippi Vicecomi-
tis interitus.Alphõſi regis trãſitus in Hetruriã.Galli ad Boſtũ vincunẗ.Venetę copię ad Gara-
uagiũ ꝓfliganẗ.Sfortia cũ Venetis fœdus icit.Veneti cũ Mediolanẽſibus fœdus iungũt.Sfortia
Mediolano potiẗ.Res a Carolo ſeptimo geſtæ.De Anglię ſitu atq; inibi Scotorũ mores. Renatus
in Italiã tranſit.Ciſalpina Gallia bello quatitur.Stephani Porcii facinus.

EX LIBRO SEXTO.

BIzantiũ a Turcis oppugnaẗ.Cõſtãtini ĩpatoris cędes. Bizãtiũ captũ diripiẗ.Quę LXXX
mutatio facta ſit in terrarũ & gẽtiũ noĩbus.Nicolai põtificis acta.Inſtauratio la- VII.
tinę linguę.Bernardini Senẽſis cõſecratio.Caliſtus põtifex claſſem in Turcos cõ
parat.Nobilis Chriſtianoꝝ victoria ad Bagradũ.De Carthaio & moribus gẽtis.
De variis ꝓuinciarũ noĩb⁹ in q̃bus magna mutatio facta eſt.Comania q̃ terrarũ
olim fuerit.Balthach hodie q̃ olĩ Babylõ.Variatio Aſiani ĩpii.Trapezũtis impiũ
euertiẗ.Myſia inferior ſubigiẗ a Turcis.Librarię impſſiõis exordiũ. Vincẽtii Hiſpani cõſecratio.
Alphõſi regis ĩteritus.Mãtuan⁹ cõuẽtus quo de bello in Turcos cõparãdo eſt deq; homouſio nõ
nihil agitatũ.Caput Andreę apſ̃i Romã eſt delatũ.Iſthmus a Venetis obſtruiẗ. Neapolitani re-
gni motus.Memorabilis pugna ad Troiã in Apulia depugnata. Veneti in Penelopõneſo infelici-
ter pugnãt.Sigiſmũdus Malateſta Spartã oppugnat.Britãnoꝝ motus. Pius põtifex bellũ Turcis
indicit,memorabile ꝓliũ ad Molinellã editũ.Turci Eubœã Venetis adimunt.

EX LIBRO SEPTIMO.

IAcobus Picininus a Ferdĩnãdo rege captus incerto gñe mortis euanuit.Gallo LXXX
rũ principũ diſcordia.Leodini ſua ꝓtinacia piclitanẗ. Hedoardus regno eiiciẗ. VIII.
Matthiæ Pãnoniæ regis geſta.Petri Mocenici geſta in ora Aſiæ.Caſſiani regis
legatus.Caſſianus arte a Turcis vinciẗ.Cypri inſulę motus memorabilis.Sco-
dræ obſidio.Simonis pueri martyriũ illuſtraẗ.Turci Capha vrbe nobiliſſima in
ora põtici maris potiunẗ.Croiana pugna Venetis infelix.Munitiõis Sonciacæ
apparatus.Sonciaca cędes.Scodra iterũ oppugnaẗ.Veneti cũ Turcis pacẽ ſanciũt. Bellũ Tuſcũ.
Florẽtinorũ copię ad Bonicii Podiũ fundunẗ.Rhodus a Turcis oppugnaẗ.Galeacii Mediolanen-
ſium ducis cædes.Turci Hidruntẽ occupãt.Ferrariẽſis belli origo.Padi fluminis deſcriptio. Ve-
neti circa padũ res Eſtenſiũ bello affligũt.Alphõſus dux Calabrię ad campũ mortuũ in Veliterno
magno ꝓlio vinciẗ.Federici Vrbinatis exitus.Tota Italia in Venetos conſpirat. Aragonię claſſis
conatus.Calabri ducis & ſocioꝝ ad Vallegiũ ꝓgreſſus.Seuerinatis celeritas in ꝓueniendo hoſte.
Callipolis a Venetis capitur.Gallia Ciſalpina pacatur.

EX LIBRO OCTAVO.

BAlazetis & Zizymi fratris diſcordia.Zizymi ad Ægyptios tranſfugium.Idem LXXXIX.
fratri bellum infert.Zizymi ad fratrem.Quę Barbari forma fuerit,& q̃ mores.
Zizymus Gallis traditur.Sixti pontificis opera. Recens Neapolitani regni mo
tus.Neapolitanum regnum pacatur.Robertus Seuerinas copiis exuitur.Cau-
ſæ Rhetici belli.Roboretum a Germanis oppugnatur. Memorabilis pugna ex
prouocatione.Difficilis pugna ad Rapationem commiſſa,copiæ Atheſim trãſ
uehuntur. Clades ad Atheſim a Venetis accepta. Pax Venetorum cum Sigiſmundo Auſtriæ
duce. Vis bellica late vno tempore per omnes prope terras euagata. Atrox pugna inteꝝ vali-

diſſimos Barbararum gentium exercitus.Catherina Cornelia Cypri regina Venetias proficiſcitur.Federicus imperator in Italiam tranſcendit.Diuerſarum gentium mores. Luſitanorum longinqua & noua nauigatio.Plurium gentium ad ſeptétrionem repoſitarum ritus & mores . Matthię regis interitus.Prodigioſa fluuiorum inundatio circa alpes.Neapolitani belli cauſę.Federici imperatoris interitus.Alphonſi regis oratio ad pontificem maximum.Caroli in Italiam acceſſus. Ioan.Galeacii interitus.Prodigioſus aquarum auctus.

EX LIBRO NONO.

XC. DISÆ Carolo regi deduntur.Medicei Florentia eiiciuntur,Carolus vrbem Romã noctu ingreditur.Zizymus regi traditur. Alphonſus filium regem declarat.Alphonſus regnum relinquit.Ferdinandi oratio ad Neapolitanos . Capua Gallis deditur.Carolus rex Neapoli potitur. Aragonii excidunt Neapolitano regno.Nouum principum & populorum fœdus. Alexandri ex vrbe diſceſſus, Carolus Romam ingreditur. Alexandri conſilium in Carolo decipiendo. Memorabile pręlium ad Tarrum amnem.Ferdinandus iunior in regnum reſtituitur.Gallorum motus circa Neapolim.Pax inter Carolum regem & Lodouicum Sfortiam.Gallici morbi ratio.Lodouicus cum Venetis fœdus inſtaurat.Ferdinandus minor moritur. Federicus eius patruus rex ſalutatur.Vrſini pręlio ſuperant pontificium exercitum. Vrſini & Columnenſes inter ſe acie confligunt . Ægyptiaci regni motus, Piſana cauſa accendit Italorum animos ad certamen.Venetæ copiæ Bibienam occupant.Res parũ proſpere geritur a Venetis ducibus in Caſſentinati.Veneti Piſanam cauſam omittunt,& cum Lodouico rege fœdus ſanciunt. Lodouici Sfortiæ conſilium in diſcutiendo bello quod ſibi imminebat.Galli Mediolano potiuntur. Foroiulienſis ager a Turcis incurſatur.Naualis pugna ad Sapientiam.Valentini ducis geſta in Flaminia. Aſcanius & Lodouicus fratres Mediolanum recipiunt.Lodouicus Sfortia capitur,& mox paulo Aſcanius capt9 eſt.Quæ militandi ratio in Turcis.Metone a Turcis expugnatur.Benedictus Piſaurius claſſi pręficitur.Conſalis ducis domeſticum ſtemma.Cephalenia a Venetis expugnatur.

ARGVMENTA ENNEADIS.XI.

EX LIBRO PRIMO.

XCI. TERRARVM Omnium reges & principes primo loco referuntur.Italię deſcriptio,& qui mores ſint ritusq; populorũ . Piſaurius Turcorũ claſſem in Ambracio ſinu opprimit . Claſſiarii Venetarum triremium ad Eantẽ flu.vi tempeſtatis in littus deiecti in hoſtium poteſtatem venere.Bis Fauentia pontificis armis eſt oppugnata.Fauentini deditionem faciunt.Bononia tentatur. Lodouic9 rex Gallorum & Ferdinandus Hiſpanię fœdus inter ſe ſanciunt aduerſus Federicum regem.Noui Apuliæ motus.Apuliæ defectio ad Gallos,Capua Gallis deditur.Capua hoſtiliter diripitur.Federici regis deditio.Federicus rex in Galliam proficiſcitur.Mitylene oppugnatur.Gallorum naufragium.Leonardus Lauretanus ex Barbarici interitu dux Venetiis creatᷓ.Sophis noui ꝓphetæ ſucceſſus.Nouus Hetrurię motus.Nouum ſpectaculi genus Venetiis editũ.Mira celeritas & aſtus in Valentino duce.Vrſinorum defectio. Piſaurius Venetæ claſſis præfectus Neritum expugnat.Noui rerum motus in Vmbria.Vrſini in pontificis & Borgiæ fidem redeũt.Borgiæ mira calliditas in defectionis ducibus opprimendis. Duces defectionis Valentini iuſſu necantur.Vrſini Romæ opprimuntur.

EX LIBRO SECVNDO.

XCII. CERE Pontificis armis oppugnatᷓ. Vicanorũ in vrſinos fides & ſtudiũ . Gallorũ pugna & Italorꝝ ex ꝓuocatione.Itali Gallos ſingulari certamine ſupant. Veneti cũ Turcis pacẽ ſanciũt.Hiſpani Rubũ expugnãt.Cõſalis ꝑfectio in hoſtes. Galli ingenti ꝑlio ab Hiſpanis ſupanᷓ ad Criniolã in Apulia. Neapolis Hiſpanis ceſſit armis.Neapolitanæ arces ab Hiſpanis expugnanᷓ.Anceps Alexandri pontificis fauor inter reges.Aquilanorum defectio.Noui Gallorum conatus circa Lyrim amnem.Piſaurii præfecti Venetæ claſſis interitus.Gallorũ clades.Alexandri pontificis mors Pii.III.creatio & mors.Albiani ducis facinus.Iulii ſecundi creatio. Gallorũ conſiliũ in Lyri traiiciendo.Albiani conſiliũ.Galli ad Lyrim ꝓfliganᷓ. Petri Medicei interitus Iordani Vrſinii in Gallos ſtudium.Gallus & Hiſpanus reges inter ſe inducias pangunt.

Finis Epitomes Vltimæ.

M·ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, IN ENNEADEM SEXTAM PRÆFATIO.

SPECTABAT iam terrarũ orbis, victorẽ omniũ gen-
tiũ populũ, velut Athletã in celebri agone ſtantẽ, quẽ
cęteris, aut victis, aut ſe vincere deſperantibus, nemo
laceſſiuit ampli⁹, etſi adhuc parum pacatę erãt gẽtes,
quędã, q̃ nõ tã in armis eſſe pſeuerabãt, ꝙ ſpem vllam
in his repoſitã haberẽt, q̃ ꝙ temere ſumpta tuto exue-
re non poterãt. Tot regibus victis, tot ſubactis genti-
bus, formidoloſum erat oĩbus terris Romanũ nomen.
Inceſſere ꝑinde magis q̃ inceſſeret ferox populus, vin-
ciq; ſe exiſtimabat, niſi haberet quẽ poſſet vincere. Cæ-
terum exciſa Carthagine Numãtia euerſa, velut nul-
lum amplius ſupeſſet certamen ſuis viribus dignũ, q̃
validę illę eſſent in ſeipſam experiri adorta eſt bellico-
ſa ciuitas. Sed tãto qdẽ id ſcelus eſt cũ pudore ab ini-
tio tẽtatũ, vt Gracchus, & q cũ eo prima ciuili diſcordia perierũt, ſubſelliorꝫ fragmẽtis, qñ in
ciuẽ ferrũ ſtrigere impiũ crederet, interfecti ſint. Secuta eſt alteri⁹ Gracchi cędes, ac tũ primũ
ciuili ſanguine Romanũ ferrũ ĩbutũ, in eo tñ tẽperatũ, ꝙ in paucorꝫ capita cędes eſt illa pua-
gata. Sed vt ferę quędã, q̃ hũano cruore ſemel guſtato, in apertã rabiẽ exeũt, ita ciuitas ſuorũ
ciuiũ ſanguine ſemel atq; iterũ infecta, in tantã domeſtici cruoris ſitim exiit, vt iuſta acie ſit
nõnunq̃ inter ciues in parẽtũ & natorꝫ cõſpectu media vrbe dimicatũ. Hinc nefariũ illud Ma-
rii & Syllę certamẽ, qđ tot milia ciuiũ patrię abſtulit, triſte ac dirũ futuris malis rudimentũ.
Geſta ſunt inde alia ciuilia bella, quorꝫ velut nõ ſatis capax eẽt Roma, nõ ſatis Italia, nefaſq;
putaret ciuẽ in eo ſolo cadere, in quo & nat⁹ eſſet & educatus, ciuilis furor in Macedoniã pri-
mo trãſlat⁹ eſt, ad meridiẽ mox ſe vertit, & inde ad occidẽtẽ ſolẽ, vt oĩbus diffunderet terris
victoris ppl'i cruor. Sẽſerũt & maria id nefas, Lybicũ, Siculũ, Ambraciũ. Ad poſtremum terrę
rurſus, Philippi, Gallia, Germania, nequa mũdi plaga eẽt nõ Ro. ſceleris cõſcia, donec ciuitas
oĩm alioq gẽtiũ victrix, in ſuũ cõcidit vuln⁹. Talis rerũ ſeries iã hinc nobis explicãda eſt, vſq;
ad ea tẽpora, qb⁹ pace terra mariq; parta, ab Auguſto pricipe tẽplũ ſit Iani tertio clauſũ, ĩ quẽ
pacatiſſimũ tpis ſtatũ humanę ſalutis incidit exordiũ, vnde altera multoq; iucundior ad no-
ſtra vſq; tẽpora, ſi lõgior vita cõtigerit, a nobis texet hiſtoria. Cęterũ hęc q̃ in noſtratũ Ennea-
dũ ordine ſextũ vẽdicat ſibi locũ, haud tãtũ ciuilia cõtinebit bella, ſed externa quoq; & varia
& immẽſa, qbus res Romana nõ ſolũ creuit, ſed ad faſtigiũ etiã eſt rerũ hũanarũ euecta, qua
victoria glorioſe parta, qa ciuitas male vſa eſt, ſic accidit, vt quãtũ terra mariq; ſeptingẽtos
circiter annos bellãdo q̃ſiuerat, tãtũ breui tẽpore domeſtica amiſerit diſcordia. Enĩuero alie-
ni iuris facta, amiſit & ſperãdi materiã q̃ fuit cũ libertate cõiũcta. Hęc fortunę volumina per-
curret deinceps ſtilus, qui nõ tantũ rerũ varietate poterit lectoris animũ afficere, ſed docere
etiã & inſtruere, quaten⁹ iis q reipublicę pſunt, domeſtica arma ſint credẽda. qđ ſi florẽtibus
ſuis reb⁹ Romani ꝓuidere potuiſſent, diuti⁹ fuiſſent rerũ cũ libertate potiti. Verũ vt illis ea
clades exitio fuit, ita aliis documẽto eſſe poterit. Nunc ad ea quę ſequuntur reuertamur.

EIVSDEM RAPSODIÆ ENNEADIS SEXTÆ, LIBER PRIMVS.

ERANT Cenſores Romę p id tẽpus quo memorabilis illa peſtilẽtia cu-
ius ꝓxime mẽtio facta eſt tantã vim hominũ in Aphrica conſumpſit,
duo Q. Põpeius & Metellus Macedonicus. ſunt q hunc Macedonici
fuiſſe filiũ ſcribãt. Ambo plębei, qđ ad eã diẽ nunq̃ acciderat, vt ex eo — Duo plębei
ordine duo ſimul eſſent cẽſores creati. Fecerũt cenſurã illam nobilem — cenſores.
ad poſteros Metelli acta. Extitit is author, vt creãdorꝫ liberorũ cauſa,
ciuitas cõnubiis ſedulo daret operã. Habuitq; ſup ea re orationẽ ad
populũ, cuius pauca adhuc reſtãt. Si ſine vxore inqt Quirites poſſem⁹ — Metelli ver-
eſſe, oẽs ea moleſtia careremus, ſed qm̃ ita natura tradidit, vt nec cum — ba de cõnu-
illis ſatis cõmode, nec ſine illis oĩno viui poſſit, ſaluti ꝑpetuę potius q̃ — biis.

breuí voluptati eſt cōſulendū.Et mox illud.Dii immortales plurimū poſſunt,ſed nō plus vel
le debēt nobis,q̄ parētes,at parētes ſi pgunt liberi errare,bonis exhæredāt: qd ergo nos a diis
immortalibꝰ diutius expectemus,niſi malis rōnibꝰ finē faciamꝰ?Iis deos ppitios eſſe ęquū eſt,
q ſibi aduerſarii nō ſunt.Dii īmortales virtutem approbare nō adhibere debēt.Sed q̄ hoc de
Metello pulchrū eſt auditu,tā qd ſeqꝫ triſte & horridū relatu. Prętetierat idē Metellus, quū
cēſor eēt,in recēſendo ſenatu(ea ſane fuit illiꝰ ordinis nota)C.Atriliū Labeonē(apud quoſdā
Metelli Macedonici diſcrimen. Catiniū p Attilio ſcriptū repio)Is poſtea tribunꝰ plębis factꝰ,Metellū iā priuatū e cāpo meri
diano tpe,& iā vacuo foro reuertētē,violēter raptū ex Tarpeia rupe pcipitari iuſſit.Trahebaꝫ
vir nobilis ad crudele ſuppliciū,virtutis opa, cēſuraq́ grauiſſime adminiſtrata periturꝰ, niſi
filii,trepido de patre nūcio domo exciti,pſto illi affuiſſēt,q vix tribuno vno repto,q p patre ī
tercederet,ab ipſo mortis limine reuocarūt.Fuerūt alioq in Metello multa & varia vitę orna
Decem prę conia. mēta.Nā prętq̄ ꝙ ex Macedonia clarū cognomē reportauit,ꝙ Cēſor,ꝙ orator ſūmꝰ ea tēpeſta
te fuit.a quatuor filiis eſt rogo illatꝰ,vno ptore,tribꝰ cōſularibꝰ,duobꝰ triūphalibꝰ,vno cenſo
rio.Fuit huiꝰ auus L.Metellus,ī quo.X.illa fuiſſe tradunꝫ,in qbꝰ q̄rēdis ſapiētes viri ętatē exi
gāt.Primatiꝰ bellator.Optimꝰ orator.Impator fortis.Qꝫ eiꝰ auſpiciis res maximę geſtę eſſent.
Maximis honoribꝰ eēt vſus. Qꝫ pcipua ſapiētia fuiſſet. Qꝫ ſenator ſūmus.Qꝫ grādē pecuniā
innocēter q̄ſiuiſſet.Plures filios tulerit.Et ꝙ in ciuitate fuerit clariſſimꝰ.Cęterū quo minꝰ tā-
ta felicitas ſolida eēt ipſius cęcitas effecit:nā quū bis cōſul,Dictator,Magiſter equm, Pōtifex
maximꝰ Sexdecimuir fuiſſet diuidūdis agris,Primus Romanoꝝ elephātos in triūpho duxit,
Pontifex tñ quū palladiū ex Veſtali ęde incēſa p medios ignes reperteret,luminibꝰ captus, or-
bā exegit ſenectā,ad quā cladē reſarciēdā,datū eſt illi,qd Romanoꝝ nulli ad id tēpus,vt cur-
ru in ſenatū veheretꝫ.Sed dū Macedonicus cēſor eēt,ne ciuitas externis bellis vacua,domeſti
co frueretꝫ ocio,Gn.Carbo Trib.pl.rogationē tulit,vt plębi quoties libitū eēt,eūdē tribunū ſę
Scipionis vox. piꝰ reficere liceret.Eā rogationē quū grauiter Aphricanꝰ inſectaretꝫ,p cōcione dixiſſe ferꝫ,Vi
deri ſibi Tyberiū Gracchū iure cęſum,q ociū ciuitatis pniciofis rogationibꝰ,vt Gn.Carbo ex
agitare eēt auſus,q̄ vox mltitudinis ſtudiū,ob Gracchi memoriā,vehemēter ab eo alienauit.
Erātq́ res domi p hęc parū pacatę.Foris interea,quū Antiochi arma in Iudęā irrupiſſent,Si
Antiochi pfectus a Iudęis ſupatꝫ. mon Machabæi frater,penes quē erat rerū oīm ſūma,etſi iā grauis annis,filioꝝ tñ pſidio ful-
tus,exercitū aduerſus hoſtē,haud cōtēptibilē īſtruxit.Tū arte viribꝰ adhibita, pfectū regii ex
ercitꝰ in mōtiū anguſtiis adortꝰ,cū multa ſtrage fugauit,eratq́ ille p hęc pacē adeptꝰ,ſatiſq́
ſibi ab oīni externa vi tutus videbatꝫ,quū domeſtica eſt fraude oppſſus,fuitq́ Prolemęus eius
necis author,cuiꝰ Simon venenū in cōuiuio īprudēs hauſit.Eiꝰ vxorē & liberos in vincula cō
iecit,pter vnū Hircanū,quē Prolemęus capere nō potuit. Is haud multo poſt rege Hieroſoly-
mis excluſo,a ſuis popularibꝰ exceptꝰ in paternas opes ſucceſſit,ac breui poſt parato exercitu
Prolemęū ad Dagonē in Hiericunte obſedit,ad quē deterrēdū,Prolemęus matrē cū duobꝰ fra
Hircani pietas ī matrē & ī fratres. tribꝰ muroꝝ faſtigio ſtatuit,in ipſius hoſtis cōſpectu eos obtrūcaturꝰ, niſi ille oppugnatione
abſtineret.Suoꝝ piculo cōmotꝰ Hircanus,remiſſius inſtabat,quoties illi in muris ſtatuebanꝫ,
trahere tñ obſidionē,ſępius accidit,vt nutu matris admonitꝰ,quū muros ſubiiſſet,vbi in eos
tormēta expediri ſenſit,cōfeſtim pllo abſtinuerit.Intercurrit īterea ānꝰ ille quo Iudęi ab oīni
opę,vt ſeptimo quoq́ die,vacare cōſueuerūt,quo cōtigit,vt ſoluta obſidione Prolemęus nihi
Obſidētur Hieroſolymæ. lo ſecius Hircani neceſſarios occiderit,& ne nō ſemp aliquid de terrores īpēderēt,Antiochꝰ q Si
monis armis fuerat nup ex Iudęa pulſus,Hircanū bello adortꝰ, Hieroſolymis clauſit, vrbeq́
minaciter circūſeſſa,centū tres turres vrbanis muris altiores,aduerſus muroꝝ ppugnatores
erexit.Sed nihil ęque ac fames iudęos fregit,q̄ hoſtibꝰ diu aſſidētibꝰ adeo īualuit,vt Hircanꝰ
coactꝰ ſit ībellē mltitudinē ex vrbe eiicere,eā hoſtis nō mō nō accepit,ſed ad muros vrbis mi
naciter cōpulit.Vagabaꝫ miſerabilis turba portis excluſa circa pomœriū cū ploratu & flebili
lamētatiōe.Poſtremo appetētibꝰ tabernaculoꝝ diebꝰ,Hircanꝰ pietate cōmotꝰ,ī vrbē femineces
recepit,ide ī caſtra ad hoſtē miſit,q ī paucos dies ſacroꝝ gr̄a,ab eo inducias peterēt,q̄s nō ſolū
rex cōceſſit,ſed optimū etiā taurū auratis cornibꝰ ī vrbē miſit, & vaſa q̄dā odoramētis refer-
ta,cuiꝰ pietate aīa duerſa Hircanus p legatos pacē petiit, quā quū ęquā īpetrare nō potuiſſet,
his cōditiōibꝰ accepit,vt traditis armis, pſidiū in ciuitatē acciperēt,vt obſides darēt,tributi
nō redditi partē ſoluerēt:obſides dati,& cū his qngēta argēti talēta.Atq́ ī hūc modū obſidio
ſoluta eſt.Antiochꝰ aurea corona Hieroſolymis depoſita,exercitū pcul īde abduxit.Hircanꝰ
Dauidis ſepulcrū aperuit,vñ tria milia pecuniarū talēta prōpſit,primuſq́ oīm Hebręoꝝ du-

cũ mercenariũ cœpit militẽ alere.Ioſephus horũ author eſt.Euſebius,nõ Hircanũ ſed Simo
nẽ obſeſſum ꝑdidit. In eo ambobꝰ cõuenit,incidiſſe hęc,q̃ tũ circa Hieroſolymã geſta ſunt,in
Olympiadẽ alterã ac ſexageſimã ſupra cẽteſimã,quo tẽpore Attalus rex Aſię vita deceſſit.Pto
lemęus Phiſco q prius Cyrenis regnauerat,vt alio eſt loco ſignificatũ,fratris Ptolemęi cogno
mẽto Philometoris,q Syrio bello periit,regnũ & vxorẽ Cleopatrã vltro delatã adeptꝰ, primũ
oĩm priuigni fautores(erat eñ ex Philometore & Cleopatra filiꝰ q iã puraſcere cœperat)ad
vnũ ſuſtulit.Inde medio nuptiarũ apparatu,quo Cleopatrã vxorẽ recipiebat,puerũ ipſum in
cõplexu matris occidit,atq̃ ita genitalẽ thorũ priuigni ſui, ex fratre & ſorore geniti, cruore
reſperſum Rex crudeliſſimus cõſcẽdit. Peregrino inde milite vſus ꝑ ignobilia Alexãdrinorũ
capita eſt debacchatus.Ad poſtremũ amicis iuxta & inimicis atrociter ſublatis,Cleopatram
repudiat,eius filiã virginẽ:prius tñ viriatã ſibi matrimonio iũgit.Fecerat interim regis cru
delitas ingẽtẽ Alexãdrię vaſtitatẽ,Alexãdrinis magna ex parte interfectis, aliis ne interficerẽ
tur,in exiliũ ſua ſpõte dilapſis.Solus igiť in tãta vrbe,quũ regẽ ſe nõ hoĩm,ſed vacuarũ ędiũ
cerneret,peregrinos ad ſe ꝑ edictũ inuitare cœperat,quũ legati ex vrbe ad ſociorũ res inſpiciũ
das miſſi portũ tenuerũt,eratq̃ in his Aphricanꝰ minor,q magno ſpectaculo fuit regi,& iis q
cũ rege erãt.Sed q̃ ille venerabilis,tã Ptolemęus oĩbus ſub ipſum cõgreſſũ ridiculo fuit.Erat
ſane vultu deformis,ſtatura breuis,ſagina vẽtris nõ homini,ſed beluę ſimilis,quã fœditatẽ ꝑ
lucida veſtis multo inſignorẽ faciebat.Poſt legatoꝝ diſceſſum Ptolemęus nouo populo odio
ſior factus,cũ filio,quẽ ex ſorore ſuſceperat,& vxore matris pellice occulte in exiliũ abiit,con
tractoq̃ mercenario exercitu,bellũ vna ſorori atq̃ patrię infert, filiũq̃ maiorẽ natu ex Cyre
nis ad ſe acceſſitũ interficit.Ob eã rẽ eius ſtatuę paſſim ſunt ab Alexãdrinis dirietę,qđ Cleo
patrę ſororis,quã repudiauerat,cõcilio accidiſſe ratus,filiũ,quẽ ex ea quoq̃ ſuſtulerat,ſui exi
lii comitẽ necauit,eũq̃ in mẽbra diuiſum, paruaq̃ ciſta incluſum,matri natali eius die inter
epulas offerri iuſſit,quę tragici muneris ſpecies,nõ reginę tãtũ,ſed vniuerſę etiã ciuitati per
acerba & luctuoſa viſa eſt.Finito orbitatis luctu Cleopatra,quũ fraterno bello ꝑmereť,ad De
metriũ generũ Syrię regẽ ſeſe cõtulit auxiliũ iplorãs.Fuerat Demetrius ad id tẽpus ꝑ memo
rabiles vitę caſus iactatus,& primũ oĩm bello qđ Parthis ĩtulerat,quũ virtute vinceret,frau
de victus eſt.Eũ Arſacides Parthoꝝ Rex in poteſtatẽ redactũ,magno & regio aĩo vſus,in Hir
caniã vt alio eſt loco demõſtratũ relegauit,ſunt q in Bithyniã ſcribãt, nõ tantũ regio illi cul
tu cõceſſo,ſed filia etiã in matrimoniũ locata,pollicitꝰ fore,vt eum in Syrię regnũ aliqñ reſti
tueret,id eñ Diodotus Tripho,poſt ipſius captiuitatẽ,parricidio vt diximꝰ occuparat.Cęte
rũ Arſacide vita defuncto,Demetrius priuatã vitã pręſus,fugã occulte meditať,vnoq̃ dũta
xat Calimãdro comite,ducibuſq̃ ꝑcio q̃ſitis,Babylonẽ vſq̃ Parthico habitu ꝑceſſerat. Hinc
eq̃tes a Pharnace,q Arſacidę ſucceſſerat,ad inſequẽdũ miſſi,in Parthiã retraxerũt.Calimãder
nõ tantũ veniã,ſed ob egregiã in amicũ fidẽ ꝑmio donatus,ipſe grauiter caſtigatꝰ,in Hirca
niã ad vxorẽ remittiť,multo diligẽtiꝰ aſſeruari iuſſus.Procedẽte tpe, quũ iã & filios ex vxore
ſuſcepiſſet,hac fiducia vſus,cũ eodẽ Calimãdro fugã repetit.Cęterũ pari infelicitate ad regẽ
retractus,vxori & liberis eſt cõdonatus,Phraartes eũ talis aureis cũ puerilis leuitatis expro
bratiõe donauit,donatũq̃ ĩ Hircaniã pœnalẽ terrã remiſit,in quo ſeruãdo nõ tã cognationẽ
ſecutus crediť,q̃ q̃ in aĩo habebat Syriã Antiocho adimere.Erat is Demetrii frater,q Diodo
to ſublato regnũ,vt ſupra eſt memoratũ recuperauerat.Antiochus ratus Demetriũ ob eã rẽ a
Phraatre ſeruari,vt ipſius fauore in ſe debellãdo vtereť,bellũ Parthis vltro intulit,in quo or
nãdo nõ minor luxurię fuit,q̃ viriũ oſtẽtatio.Octingenta milia armatoꝝ ſub ſignis illi fuiſſe
dicunť,alteriuſq̃ hoĩm colluuionis.CCC.milia & ampliꝰ.Argẽti & auri adeo ingẽs copia,vt
vel gregarii milites caligas auro figerẽt,pculcarẽtq̃ materiã,cuiꝰ amore cęteri mortales fer
ro dimicãt.Culinarum argentea inſtrumẽta velut ad feſtas epulas,nõ ad bellũ exireť.Fuit ſic
quoq̃ fortuna belli Antiocho ꝓſpera.Parthis triplici ꝓlio victis,intraq̃ patrios fines cõiectis
Babyloniã occupat.Inde plęraſq̃ recipit gẽtes a Phraarte deficiẽtes. Ille ad vertendũ hoſtẽ,
iã Parthię imminẽtẽ,Demetriũ cũ Parthico ꝓſidio ad occupãdũ Syrię regnũ mittit.Interea
Antiochus diuiſo in Hiberna exercitu(etenĩ vna terra tãtam vim hoĩm haud facile alebat)
ſubita Pœnoꝝ defectiõe,q militũ iniurias ferre nõ poterãt,deſtitutus,trepidis nũciis ad ſuos
auxilio leuãdos,in quos vno tpe Barbari ꝑ partes impetũ fecerãt occurrit. Cęterũ Phraartes
obuiꝰ excõpoſito factus,iniecto ꝓlio,facile ſupauit.Pugnauit multo fortiꝰ Antiochꝰ rex,q̃ mi
lites,q cũ eo erãt,a qbꝰ medio certamine deſtitutꝰ,ad extremũ dimicãs, honeſte mortẽ occu

Ptolemęi Phiſconis crudelitas.

Fœda Ptolemęi corpulentia.

Tragica cœna.

Bis a Demetrio fuga tẽtata.

Luxurioſuſ belli apparatus.

Antiochi interitus.

buit,anno q̃ regnare cœpat nono.Phraattes victor cõfeſtim ad Demetriũ reuocandũ animũ
adiecit,celerrimis eq̃tibꝰ miſſis,q illũ ad ſe traherẽt.Interim Antiocho regalibꝰexequiis funerato,eiꝰ filiã virginẽ,q̃ patrẽ ad bellũ ſecuta fuerat,vxorẽ duxit.Demetriꝰ priuſq̃,eq̃tes adeſſent,Syriã ĩgreſſus,Phraartẽ ad quẽ reuocabaẽ,valere iuſſit.Per mltos igiẽ fortunę caſus plures ãnos iactatꝰ,atq̃ p hũc modũ ĩ regnũ reſtitutꝰ,iam Syriã obtinebat,quũ ad eũ Cleopatra,
Ægyptiis opibꝰ ĩ naues ĩpoſitis,in Syriã trãſmiſit.Erat Cleopatra Demetrii ſocrꝰ,cuiꝰ hortatu ille bellũ Ptolemęo ĩtulit.Cęterũ dũ alienũ nitiẽ regnũ occupare,ꝓpriũ amiſit.Antiocheni
Demetrius & Apamenii ipſius Demetrii ſupbiã ꝑρẽſi,primi oĩm ab eo defecerũt,ſecuta deinceps totiꝰSy
Syria eiicić riç defectio.Zebẽna vir Ægyptiaci ſãguinis Protarchi negociatoris filiꝰ a Ptolemęo ſubornatus,velut ab Antiocho,q ĩ Parthia periit,in familiã adoptatꝰ,ꝑ rege eſt receptꝰ.Nomẽ iuueni
vt maior ineſſet authoritas,Alexãdro eſt ĩditũ.Nec ita multo poſt Demetriꝰ ꝑlio ab Alexandro victꝰ,quũ Ptolemaidẽ ad vxorẽ & liberos cõfugeret,ĩde excluſus,ĩ Tyrũ modico ſeruorũ
Interficić. comitatu nauigauit,vt ibi ſe tẽpli religiõe tuereẽ.Sed vix bñ huc appulerat,quũ priuſq̃ Aſylũ teneret,ab ĩſulç ꝑfecto ĩterficić.Regnauit Demetriꝰduodecimo loco inter Syriç reges,annis
tribꝰ.Inde poſtliminio reuerſus,poſt Antiochi fratris interitũ regũ q̃rtuſdecimꝰ Syriã ãnos
q̃tuor tenuit.Seleucus ĩde,alter ex Demetrii filiis,qa iniuſſu matris diadema aſſumere eẽt auſus,illiꝰopa ĩterficić,altero filio,cui ob naſi magnitudinẽ Grypho cognomẽ fuit,rege cõſtitu
Gryphus. to.Alexãder interim Syriç regno tumẽs,Ptolemęũ Phiſconẽ,ꝑ quẽ ad regiũ faſtigium fuerat
euectꝰ,ludibrio habebat.qua ille ĩgratitudine cõmotꝰ,recõciliata ſororis gr̃a, ad euertẽdũ Alexãdri regnũ,cuiꝰacq̃rẽdi in Demetrii inuidiã author fuerat,& mẽtẽ & animũ adiecit.Gry-
Alexãder phũ Ægyptiis extructũ auxiliis ĩ Syriã mittit,ad cuiꝰacceſſum Alexãder ſubita ꝑρlorũ defe-
regno deii- ctione deſtitutꝰAntiochiã ꝑfugit,vbi pecuniç inops,quũ nõ eſſet vñ ſtipẽdiũ ſolueret, ex tem
citur. plo ĩouis aureã ſuſtulit Victoriã,cauillatꝰ ſibi a Ioue victoriã cõmodari. Paucis ĩde interie-
ctis diebꝰ,quũ ĩouis aureũ ſimulacrũ ĩmẽſi põderis cõuelli iuſſiſſet,ſubito oppidanorũ ĩcurſu,
vrbe eiicić.Fœda inde tẽpeſtate orta,a comitibꝰdeſtitutus,in latrones ĩcidit,a qbꝰ captꝰ& ad
Gryphũ ꝑductꝰ,eius iuſſu ĩterficić,quũ iã annos q̃tuor regno rẽt in Syria potitꝰ. Qua porro
Gryphus ſit deinceps fortuna vſus ſuo loco explicabić.Nec Iudęorũ res ꝑ hęc tp̃a ociũ tenuerunt.Hircanus q tũ princeps erat gẽtis,poſt Antiochi interitũ,cũ quo aduerſus Phraartẽ(Ioſephꝰ Arſacẽ ꝑ Phraarte ſcripſit)gẽtilibꝰ militauit auxiliis,in Syriã reuerſus Idumeos armis
Sebaſte. ſubegit,& Samariã vi captã deleuit.Eã multos poſt annos Herodes inſtaurauit, appellauitq̃
Sebaſten.renouauit & cũ Po.Ro.fœdus,eiꝰ legatis a Fannio in ſenatũ ĩtroductis.Circa Siciliã ꝑ id tẽpus quo Demetriꝰ ſecũdo in Syria regnauit,inſula repẽte extitit, q̃ Hiera inter Æo
lias nũcupata eſt.In hęc tẽpora incidit M.Terẽtii Varronis ortꝰ,q togatorũ erudítiſſimus eſt
Varronis iudicatꝰ,poſt quẽ decẽnio interiecto,ſi recte Euſebiꝰcolligit,eſt & M.Tullius Cicero natꝰ.Nec
& Cicerõis Romç interim q̃euit ciuilis ſtatꝰ.Poſt Gracchi cędẽ triũuiri agrarii Fuluius Flaccus,Papyriꝰ
ortus. Carbo,& C.Gracchi frater agrorũ diuiſionẽ adorti,magnũ ĩ ciuitate & tota Italia motũ excitare,poſſeſſoribꝰ ĩdigne ferẽtibꝰ,q̃ ex agris pellereńẽ,atq̃ ne id fieret oĩa turbãribꝰ. Cęterum
vbi cœpti ſunt deiici,oĩni alia ope deſtituti,Aphricani fidẽ ĩplorãt,rogãtes vt honeſtiſſimi or
diniscauſã ſuſciperet.Scipio Senatũ ĩgreſſus,Gracchi legẽ metu ꝑpli nõ eſt auſus cõtẽnere,tãtũ
cẽſuit iniquũ ſibi videri Triũuiros iudicare ĩ agrariis cauſis.Liuiꝰauthor eſt Carbonẽ tribunũ plębis ad ꝑplm tuliſſe,vt quoties ꝑpl's vellet,fas illi rẽt eũdẽ tribunũ reficere,eãq̃ rogationẽ Scipio graui orone diſſuaſerit,atq̃ inter agẽdũ,qa Tyb.Gracchi cędẽ ꝓbare viſus eẽt tãq̃ ꝑniciosſus ciuis iure fuiſſet occiſus,adeo ĩdigne tulerit ꝑpl's,vt cõcionãti illi,qđ nulli acciderat
obſtrepuerit multitudo.Hic primũ odiũ a plębe eſt Scipioni ortũ.Mox triũuiris agrariis obiectꝰ,eouſq̃,vt Liuiꝰ & Appianꝰ ſcribũt,ĩ eũ odia exarſerũt,vt quũ ĩcolumis domũ ſe veſperi
Populꝰ Sci receepiſſet,tabulãq̃ penes ſe locaſſet noctu aliqd ſcriptureꝰ,qđ ad ꝑpl'ʒ poſtridie diceret,ſine vul
pioni cõcio nere mortuꝰſit poſtridie ĩ lecto reptꝰ.Exiit nõ vnꝰde eiꝰmorte rumor.Fuerũt q Corneliç Gra
nãti obſtre chorũ mřis fraude extĩctũ crederẽt,q̃ illi venenũ dederit,ne Tyberii filii lex ꝑ eũ ſolucreẽ, Sẽ-
puit. pronia q̃ Scipiõi erat mřimonio locata matri cõſilii haud ignata.erat qdẽ Sẽpronia deformis
Scipionis & ſtoliditate q̃dã ĩſignis,& ob eã rẽ Scipioni parũ grata, ita vt neq̃ illã diligeret, neq̃ ipſe ab
interitus. ea diligereẽ.Plęriq̃ ꝑſuaſum habuerũt eũ ſua ſpõte vita deceſſiſſe,q̃ q̃ de antiq̃rione legis ab
initio pollicitus fuiſſet,videreẽ ſibi ꝑſtare nõ poſſe.Alii ſeruorũ indicio, q ſunt poſtea q̃ſtioni
adhibiri,cõpertũ ferũt ab exteris qbuſdã & ignotis,q noctu domi delituiſſent,eũ necatũ, nec
id palã dicere auſos,ob ꝑplm iratũ & eiꝰ cędis conſciũ. ſed quacũq̃ vi periit Scipio ille Car-

thaginis & Numãtię euerſor,hũc exitũ habuit,cuiꝰ funus,vt omĩ ſtudio celebrarẽt,Metellus ipſius inimicus filios vehemẽter hortatꝰ dicit,atq ita teſtatꝰ fore, vt maioris viri exequias viſuri eſſent nũq̃.Dicunt in eo fuiſſe tria,q̃ ſummũ ciuẽ efficere poſſint,vt optimꝰ imperator fuerit,optimus orator,atq optimꝰ ſenator.Sũt q Catoni cẽſorio eã laudẽ tribuãt.Interea C.Sempronius cõſul cõtra Iapides male primo rẽ geſſit,mox victoria quę altero ꝓlio ſecuta eſt,ignominiã diſcuſſit cladis nuꝑ acceptę.C.Aureliꝰ cõſul ꝑ id tẽpus Sardos ſubegit.Ligures adhęc trãſalpini tũ primũ bello domiti Fuluii Flacci cõſulis ductu,q opẽ Maſſilięſibus tulit aduerſus Calamos Gallos,q eoꝝ populabant fines.Eutropius author eſt C.Caſſio Lõgino,& Domitio Caluino cõſulibꝰ,q annus fuerit ſeptimus,ac vigeſimꝰ ſexcẽteſimuſq ab vrbe cõdita,primũ Romana arma in Gallos trãſlata,aduerſuſq Aruernorũ gẽtẽ,eorũq regẽ Virturtũ feliciter dimicatũ.Is virorũ numero fretus iactare erat ſolitus,fore vt Romani ob inſignẽ paucitatẽ,ad eſcam canibꝰ,quos Galli in exercitu alerẽt haud ſatis futuri eſſent.Habebat ſub ſignis Virturtus ad cẽtũ octoginta hoim milia.Cęterũ cõſerta pugna ingenti ꝓlio ferox Gallus eſt victus.C.quinquaginta bellatoꝝ milibꝰ partim cęſis,partim Rhodano ſubmerſis, ſoluto ponte,quẽ ex iũctis nauibꝰ ſupra fluuiũ hoſtes extruxerãt.Pręda ingẽs ex Gallorũ torqbus ſublata,Virturtuſq viuꝰ venit in Romanoꝝ poteſtatẽ,deq eo cõſules Romã reuerſi,celebrẽ triũphũ egere.Hęc Eutropius.Alii aliq̃to poſtea ea accidiſſe tradũt, Virturtũq nõ a Domitio Caluino,ſed a Fabio Maximo Æmyliano ſuperatũ.L. Opimius ꝑtor Fregellanos ad Lirim fluuiũ ꝑ id tẽpus in deditionẽ recepit.Fregellas diruit.Liuiꝰ in hęc tẽpora reiecit illã peſtilẽtiã,q̃ locuſtarũ ſtrage,vt ſuperiꝰ eſt dictũ,orta late Aphricã mortaliũ internicione vaſtauit.Luſtrũ Romę cõditũ cẽſaq ſunt.CCCXC.milia ciuium,&.DCCLXXXV.Erãtq iã alterius Gracchi actiões nõ ſolũ patribꝰ ſuſpectę,ſed adeo etiã iuiſę,vt appareret ꝓcellã nihilo minorẽ ab optimatiũ factione ipſi Graccho iminere,q̃ quę fratrẽ nõ multis ante ãnis oppſſerat.Id illi aliq̃to antea ꝑ quietẽ demõſtratũ ferũt.Viſus erat ſibi in ſomnis minor Gracchus a Tyberio fratre iã extincto moneri ne ceſſaret Po.Romanũ tueri,qñ ita fata ſtatuiſſent, vt eadẽ via ambo ad mortẽ tẽderẽt.Horrere itaq patres illũ,nõ ſolũ qa fraternis artibus ĩbutus merito popularis haberet,ſed ꝙ ferociore etiã erat ĩgenio,& ad dicẽdũ multo prõptiore.Cęterũ poſt fratris interitũ,quũ admodũ adhuc iuuenis eſſet(erat eñ nouẽ annis minor Tyberio)patriciis certãtibꝰ adhuc impar,vt ꝓcul foro & roſtris abeſſet,libẽs in Sardiniã q̃ſtor Horeſti cõſuli ꝓfectus eſt.Hic multiplex eiꝰ virtꝰ extitit,audacia & prõptitudo in hoſtẽ,iuſtitia in ſubditos,in cõſulẽ obſeruãtia,tẽperãtia tãta & induſtria,vt ętate ꝑuectos,nedũ ęq̃les lõge anteiret, quo cõtigit,vt a Iugurtha legati ad ſenatũ miſſi,ꝑter cętera nũciarẽt,regẽ ſuũ frumẽtũ in C.Gracchi gratiã ad exercitũ in Sardiniã miſiſſe,& Sardinię ciuitates eius ſuaſu veſtẽ militibꝰ dedere.Verũ quo maiores in eo eminebãt virtutes,eo in dies ſenatui ſuſpectior fiebat,q vt diutiꝰ domo abeſſet,Horeſti ꝓrogatũ eſt in ſequẽtẽ annũ imperiũ.Sẽſit ille patriciorũ artẽ,eaq iniuria inſtructꝰ,nõ expectato cõſulis deceſſu,Romã rediit,vbi ad cẽſores accuſatꝰ,ꝙ ante conſulem quęſtor ꝓuincia deceſſiſſet.XII.ſe annos militaſſe oſtẽdit,quũ lex cęteris.X.rãtũ in neceſſitatibꝰ definiret.Impleuiſſe adhęc q̃ſturę tẽpus,tuliſſeq ſecũ plenos pecuniarũ ſacculos,vacuos reportaſſe,quũ alii epoto qd̃ in ꝓuinciã extuliſſent vino,plenas auro & argẽto reportarẽt amphoras,valideq ꝑ hęc apud cẽſores purgatꝰ,rurſus in aliud incidit diſcrimẽ, tãq̃ Fregellanę cõiurationis fuiſſet particeps,qua calũnia pari innocẽtia diſcuſſa,tribunatũ petiit,tãto totiꝰ Italię fauore,vt comitiũ nõ fuerit multitudinis capax,ſintq ex tẽtoriis & tegulis lata ſuffragia.Tribunꝰ itaq creatꝰ,primis actionibꝰ multa de iniuria patricioꝝ q̃ſtus, q fratrẽ ſuũ tribunũ plębis in cõſpectu Ro.Po.interfeciſſent,quũ olim M.Vectiꝰ idcirco vltimo fuiſſet ſupplicio affectꝰ,ꝙ trãſeũti ꝑ forũ Tri.plę.de via nõ ceſſiſſet.Cęterũ nõ cõtẽti eiꝰ inimici,ꝙ ſacroſãctũ magiſtratũ violaſſent,corpus etiã ĩterfecti in Tyberim ꝓieciſſent,occidiſſentq eiꝰ amicos indicta cauſa,qbꝰ verbis cõcitata multitudine aggreſſus eſt nouis legibꝰ Popiliũ,q ꝑtor l Tyberii amicos temere aiaduerterat,& M.Octauiũ,cui tribunatꝰ fuerat abrogatꝰ.Popiliꝰ quũ in ſe iudiciũ parari vidiſſet,fuga ereptꝰ eſt.M.Octauii ſalutẽ cui noua rogatione Po.Ro.bñficiũ in ꝑpetuũ adimebat,Cornelię matri cõdonauit.Nec Cornelia minꝰ ob filioꝝ virturẽ, q̃ ob Aphricani patris memoriã a Po.Ro.colebat.In ſtatua,q̃ ei poſtea decreta eſt, ſic fuit ſcriptum.Cornelię Gracchoꝝ matri.Et C.ipſe quũ qdã petulãtiꝰ pauca q̃dã fuiſſet de Cornelia matre locutꝰ:Tu inqt Corneliã vituperare audes,q̃ Tyberiũ ꝑperit?an te cũ Cornelia cõparas?num tu ꝑpiſti vt illa?erat.n.cõuiciatoris mollities vulgo infamis.Atq nemo ait hoc ignorat diu-

Virtutes Scipionis.

Conſules.

Gallorum ſtrages.

Fregellę diruuntur.

Inſõnium Gracchi.

C.Gracchi indoles.

Legitimũ militię tẽpꝰ

Statua Corneliæ.

Gracchi lex.

tius Corneliã ſine viro fuiſſe,ꝗ tu te virũ egeris.Leges tulit Gracchus aduerſus ſenat⁹ potẽtiã,de Coloniis deducẽdis,& veſtib⁹ publice militib⁹ dãdis. Neq₃ minor ſeptẽdecim annorũ militaret. Vt ciuib⁹ & ſociis ęquũ ius eſſet ſuffragiorũ, vt frumẽtũ pauperib⁹ diſtribueref, & vt.CCC.quẽadmodũ Plutarchus ſcribit ex eq̃ſtri ordine iudices legerẽtur,quũ ſenatorũ tãtũ ad id tẽpus iudicia fuiſſent,ꝗ lex maxime ꝑcidit ei⁹ ordinis neruos. Liui⁹. DC.eqtes iudiciis aſcriptos author eſt.Idẽ prim⁹ olim quũ in roſtris ad populũ loq̃ref, in forũ conuerſus ſtetit,quũ priores curiã ſpectare ſoliti eſſent.Hęc ille ad labefactandã inuiſi ordinis potẽtiã.Cęterũ,ne nõ vbiq₃ frugi ac populaſis eſſet,publicas vias rectis regionib⁹ duxit,muniẽdaſq₃ curauit,dimẽſo earũ ſpatio,vt ad ſingulos mille paſſus lapideas fixerit colũnas,ſpatii indices & ab vtraq₃ viarũ parte altiora ſaxa ſtatuit,vt ex illis facilior eſſet in equos aſcẽſus.Ob hęc igif pp̃lo gratior adhuc fact⁹,in ſequẽtẽ annũ Tribunus reficif,cui⁹ anni principio,vt pp̃lm recẽti merito demereri poſſet, legẽ ꝓmulgauit de Capua & Tarẽto coloniis deducẽdis,cui vt cõmodius ſenatus reſiſteret,Liuiũ Druſum occulte ſubornãt,vt ipſe quoq₃ ad frãgẽdã collegę potẽtiã,popularẽ aliquã legẽ ferret,nõ defuturã ad id patrũ authoritatẽ.Id ille libens ſecut⁹ vt

Viarum dimẽſiones.

Lex de XII colonis.

XII.colonię deducerẽf legẽ ꝓmulgauit,fuitq₃ ea res eo gratior ꝙ ex authoritate patrũ Druſus id ſe populo dare ꝓfitebaf,ac tũ demũ in eo apparuit ſenatũ nõ tã Gracchi acta,ꝗ Gracchũ ipſm odio habere.Quippe ꝗ nup Gracchanę legi aduerſat⁹, velut duarũ coloniarũ deductione ciuitas nimiũ exhauriref,Druſo in.XII.deducẽdis annuiſſet,ꝗ ex ipſius ꝓſcripto ſex & triginta colonorũ milia ciuitati adimebãt.Hac Druſus lege,& aliis nõnullis pp̃lo gratificat⁹, haud mediocriter īfregit Gracchi authoritatẽ.Ille īterea in Aphricã nauigauerat,vt in ſolũ Carthaginis nouos deduceret colonos,ꝗ tribunitia ipſius rogatiõe reſtituebaf,bis lupi metas ibi poſitas ſubito īcurſu ſubuerterãt,quo reſpõſum erat Coloniã ipſam īfelicẽ futurã.Appianus author eſt Fuluiũ Flaccũ cũ Graccho ad eã Coloniã deducẽdã nauigaſſe.Cõtra Plutarch⁹ Graccho abſente Romę Flaccũ fuiſſe ait,ex cui⁹ certaminib⁹ multũ Druſi potẽtia creuerit,qm vtriq₃ erat ordinĩ Flacc⁹ inuiſus.Cęterũ Carthagine reſtituta,quã Gracch⁹ Iunoniã appellauit Romã reuerſus,tãq̃ & alias leges ꝓmulgatur⁹,magnã ex tota Italia multitudinẽ i vrbẽ cõſciuit,quã Fãni⁹ cõſul,patrũ ſuaſu,edicto vrbe ſũmouit. Et Gracch⁹ iã collegis inuiſus erat,quorũ fraude tertio eſt tribunatu deiect⁹,ſuffragiis ꝗ illi multitudinis ſtudio ſupabãt interceptis.Ibi vero inimicis exultãtib⁹,maligneq₃ irridẽtib⁹,Gracchus dixiſſe ferf. Ridere eos Sardonicũ riſũ,ignaros ꝗ magnis tenebris ex ſuis eẽnt actis circũfuſi.Nec ita multo poſt Opimius cõſul fauore patrũ creat⁹,edicto pp̃lm ad cõcionẽ vocauit,de Gracchanis legib⁹ ãtiquãdis relatur⁹,& p̃rio de Carthagine i aliũ locũ trãſferẽda,ꝗ oĩa mouebãf, vt Gracch⁹ ea initu ria irritat⁹ inimicis ſuæ necis occaſionẽ ꝑberet.Erat Caius īpar nobilium factioni getur⁹, niſi Fului⁹ Flacc⁹,& multitudo īgẽs reſiſtere parata,ꝗ freqũes circa illũ coiuerat,ad certamẽ excitaſſet.Quidã a Cornelia matre ad id facin⁹ īpulſũ exiſtimãt.Aliĩ ea iuita & repugnãte cõmotũ.Vbi itaq₃ dies affuit quo erat cõſul cũ pp̃lo actur⁹,Gracch⁹ & Fului⁹ cũ ingẽti multitudine,capitoliũ occupãt,& cõſul nihilo ſecius i tẽplũ aſcẽdit, factoq₃ ibi de more ſacrificio, quũ Antilius qdã miniſter īteſtina porriciẽs,iis q Fuluii latera ſtipabãt,dixiſſet,Cedite bonis ciuibus mali ciues,i obſcœnãq₃ formã,vt qdã adiiciũt,manũ cõglobatã cũ brachio ſuſtuliſſet, illico cõfoſſus eſt,& Plutarch⁹ in hũc modũ Antiliũ īterfectũ ſcripſit.Appian⁹ Opimio iã cũ populo agẽte Gracchũ i Capitoliũ veniſſe ait.Cęterũ virata multitudine,quũ in porticũ quãdã inãbularet,Atiliũ (ſic ille nõ Antiliũ vocat) virũ popularẽ ad eũ accurriſſe,apprehẽſaq₃ manu rogaſſe,vt patrię ignoſceret,cui quũ nihil Gracch⁹ reſpõdiſſet,totueq₃ hoĩem intueretur, ibidẽ inuito Graccho,fœde trucidatũ.Secũdũ eã cędẽ fuga cõtinuo facta eſt.Antilii corpus feretro īpoſitũ,i forũ iuſſu cõſulis eſt delatũ,vt maior īuidia cędis fieret.Indignari fremereq₃ multitudo,ꝙ Tyberi⁹ Gracch⁹ eodẽ loco īterfect⁹,in Tyberim ꝓiect⁹ eẽt,miniſtri fun⁹ in celeberrimã partẽ vrbis eſſet cõſtitutũ.Fului⁹ vbi ſibi periculũ inſtare vidit,plębẽ ad ſe vocauit. Gracch⁹ oĩm pene fauore deſtitutus,in foro aliq̃diu cõſtitit circa ſtatuã patris,eãq₃ tacito obtutu cõtẽplat⁹,expreſſo gemitu illachrymauit,qd̃ intuiti,ꝗ i ꝑrimo ſteterãt miſericordia cõmoti,illi ſeſe certatim agglomerãt,noctẽ ꝑuigilẽ circa eius ędes,nequa illi iniuria fieret, egerũt.Poſtridie Flaccus,cũ ſua manu,minaciter Auẽtinũ occupat.Eo Gracchus magis amicorũ impulſu,ꝗ repugnãdi cõſilio acceſſit.Ipſum domo egreſſum,Licinia coniũx cũ multa lamẽtatione eſt ꝓſecuta,velut ad euidẽs exitiũ euntẽ,a cuius cõplexu reſoluta,doloris magnitudine velut exanimis concidit,mox inde alleuata per manus in Craſſi fratris ſui domũ eſt delata,

Viarum dimẽſiones.

Carthago inſtauraf.

Riſus Sardonicus.

Antilii miniſtri cędes

Fului⁹ Flaccus & Gracchus Auẽtinũ occupant.

Ex Auētino Fuluii filius in forū ad cōſulē eſt cū caduceo miſſus, q̄ de recōciliatione ordinū
ageret.Erat iā cōſul in armis,quē honeſtus adoleſcens multis cū lachrymis precatus,magnā
ſenatus partē mouerat,vt pacē dādā cēſerēt.Cęterū Opimius pugnę & vltionis cupidus,irēt
reſpōdit,& aut Gracchus Fuluiuſq; in ęquū deſcēderēt ſe purgaturi,aut neminē mitterēt.Fe
runt Gracchū voluiſſe in forū venire,vt ſenatū alloq̄ret̄. Verū amicis diſſuadētibꝰ in retinēdo
loco ab eo ꝑſeueratū.Fuluii filius iterū miſſus a cōſule cuſtodiri eſt iuſſus. Ipſe Opimius,cū
multitudine militū & Cretenſibus ſagittariis,in Auētinū ꝓfectꝰ,poſt leuē pugnā,hoſtiū fecit
fugā.Maior oīno cędes q̄ ꝓliū fuit.Fuluius deſtitutꝰ in quoddā balneū ſe cōiecit,vnde haud Fuluii
multo poſt cū maiore filio abſtractus occidit̄.Gracchus,ne tētato q̄dē ꝓlio,in Dianę templum cędes.
conceſſit,conatuſq; ſibi manū inferre a Licinio & Pōponio amicis fidiſſimis ꝓhibitꝰ eſt, mox
ex tēplo fugā molitus priuſq̄ egrederet̄,procūbēs in genua,deā precatus dicitur, vt populus
Romanus ꝓ pręſenti in ſe ingratitudine,in ꝑpetuā ſeruitutem incideret,quādo ſuę libertatis
aſſertores ꝑfide trucidādos ꝑcuſſoribus ꝓderet.nā vbi primū ꝑ pręconē ꝓmiſſa fuit impuni-
tas omnibus ad conſulē tranſeūtibus,cōfeſtim qui circa illū ſteterāt,in ęquū deſcēdere.Grac
chū fugientē quū armati ꝑſequerent̄,& iā ad pontē ligneū,q Tyberi impoſitus erat,ventū eſ-
ſet,ibi Licinius & Pomponius reſtitere, donec telis obruti, vt decuit fortes viros,in veſtigio
periere.Gracchū,quacūq; ibat,etſi omnes ad fugā hortabant̄,nemo tamē illi ferre opem,nec
equū peteti cōcedere eſt auſus,qđ vbi ita futurū vidit,vt poſt paulo inimicoꝝ manu caderet
& iā q ad cędē miſſi fuerāt,appropinquabāt,in ſacrū quendā deoꝝ lucū,cū ſeruo Philocrate
diuertit.Ibi Gracchus ſuo ipſius iuſſu eſt a Philocrate interfectus.Nec ille hero ſupſtes fuit, Gracchi cę
ſed ſtatim ferrū herili cruore reſperſum,in ſeipſum vertit. Quidā viuos ambos in hoſtiū po- des.
teſtatē veniſſe aiunt. Caput Gracchi a Septemuleio Opimii amico relatū ſeptēdecim libras
& ſemiſſem appēdit,qđ fraude accidit,plūbo in caluā cerebro exinanitā infuſo. Tātūdē nāq;
auri edicto cōſulis ꝓpoſitū erat huic,q Gracchi caput retuliſſet.& Septemuleius aurū quidē
tulit,q Fuluii caput deportauit,mercede fraudatꝰ eſt. Amboꝝ corpora, & aliorū q in Auēti-
no,& in fuga cęſi ſunt,ad tria milia numero in Tyberim ſunt ꝓiecta. Cæterū Opimius adeo
crudeliter exercuit victoriā,vt & Quintū Fuluii filiū iuniorē,quē cuſtodiri iuſſerat, necaue- Concordiæ
rit,facta tamē illi mortis poteſtate.Sed nihil ęque multitudinē offendit,ac tēplū a ſenatu con templum.
cordię noīe erectū,ea enī ratione de ſe triūphatū credere. Nec plębs ſtudiū ſuū in Gracchos
diſſimulauit,qbꝰ ſtatuę in celeberrimis locis vrbis cōſtitutę ſunt, & ſacella vbi ambo cecide- Cornelię di
rūt,ita vt quotidie vtrobiq; fierēt ſacra.Mater Cornelia fert̄ ſępius dicere ſolita,ea demū ve- ctū&mores
ra dignaq; fuiſſe filioꝝ ſepulchra,Ipſa circa Miſenū reliquū vitę egit,mīta,ob Aphricani me
moriā,filiorūq; ꝓſtantiā,hoſpitū celebritate.Frequēs illa in rebꝰ patris,& natorū memorādis:
quo cōtigit,vt plęriq; eā magnitudine doloris victā,minus iā ſibi cōſtare arbitrarent̄. Sed ge
neroſitas fuit potiꝰ naturę ad dolorē moderate ꝑferēdū.vt enī fortuna nōnūq̄ aduerſus virtu
tē valet bona cuſtodientē,ita fortiter & moderate cadētibꝰ nihil auferre poteſt.Cęterū primo
C.Gracchi tribunatu,nā biēnio & ampliꝰ,hęc Romę acta ſunt Q. Cæcilius Metellus conſul
Baleātes inſulas ſubegit,vnde Balearici fuit illi cognomē.Sūt inſulę duę cōtra Hiſpaniā pa- Baleares.
rū inter ſe diſtātes,quas Gręci ab eo ꝙ ęſtate ibi incolę nudis agerēt corporibꝰ,Gymneſias ap
pellarūt.Sūt & Baleares dictę,Dubiū a teli miſſu,qa fundę vſus apud eos eēt frequēs,& vt q-
dā tradūt ipſius etiā gētis inuētū,an a Baleo Herculis comite ibi relicto,quum Hercules ad
Gerionē nauigaret.In Sallyis quoq; Alpina gēte P.Sextius ꝓcōſul, ſub id tēpus ꝓſpere bellū Salyi.
geſſit,illiꝰ illati cauſam haud reperio.Suſpicari libet,ob Maſſilienſes veteres ſocios, q ab ea gē
te infeſtarent̄,Romana arma eouſq; ꝓgreſſa. a Maſſilia lōgo intra Alpes & Rhodanū curſu,
ad Druētiā vſq; fluuiū Sallyi incolebāt qngēta circiter ſtadia porrecto tractu. Gēte itaq; bel
lo victa,Sextius haud ꝓcul a Maſſilia oppidū cōdidit,loco calidis frigidiſq; aq̄s irriguo, atq;
a ſuo noīe Sextias aquas dixit, locato ibi ꝓſidio aduerſus Gallos ad quos penitus cohibēdos Sextięaquę
Maſſilienſiū opes ad id tēpus īpares fuerāt.Strabo eſt huiꝰ rei author,a cuiꝰ opinione cōiectura
de origine belli ī Salyos geſti,quā ſuperiꝰ poſui,nihil diſcrepat.Sallyoꝝ bellū Allobrogicū pe
perit,ꝙ ea gēs Teutomaliū Sallyoꝝ regē ꝓfugū accepiſſet,acceptūq; ſūma ope iuuare aduer-
ſus Romanos eſſet auſa,& ꝙ Eduoꝝ agros ſocioꝝ Po.Ro. hoſtiliter populata eēt: Gn.Domi
tius ꝓcōſul,ad Vindaliū oppidū,cū Allobrogibꝰ feliciter dimicauit.Sūt Allobroges Narbo-
nēſis Gallię incolę,Rhodanūq; ex parte accolūt.Eoꝝ Metropolis Viēna fluuio īpoſita,rei bel Aruernorū
licę olim ſtudioſi,mox agroꝝ cura ſubiit.geſſit idē cū his bellū Fabiꝰ Max.Æmylianus Pauli cædes.

Allobrogũ cædes. nepos,Birtuitũq; Aruernorũ regẽ ĩgẽti ꝓlio vicit,cęſaq; ſunt vna pugna,vt Liuiꝰ ſcribit,certẽ XX.Galloꝝ milia.Strabo.CC.nũero ꝓfligata ꝑdidit,quũ.XXX.nec ãplius Romanoꝝ milia in acie ſtetiſſent.Birtuitꝰ Romã ꝓfectꝰ,vt ſenatui ſatiſfaceret,Albę eſt iuſſu patrũ cuſtoditꝰ. Eũuero dimiſſus,oĩa videbaſ nouo bello turbaturꝰ.Eſt & Cõgẽtianꝰ eiꝰ filiꝰ Romã deductꝰ, vt authoribꝰ belli ſublatis,pacatior deiceps eẽt Gallię ſtatꝰ. Tũ demũ & Allobroges in dedi tionẽ venere.Pugnatũ eſt id ꝓliũ in Aruernos,quũ tãta vis hoſtiũ abſũpta eſt,circa Comeriũ

Trophea Birtuitus. mõtẽ,vbi Iſar & Rhodanꝰ cõfluũt.duoq; tẽpla his locis a victore Fabio erecta.Marti vnũ, al terũ Herculi:Et Trophea ex cãdido lapide.Siĩitudo noĩm in regibꝰ,& Rhodanꝰ vtriuſq; pu gnę teſtis,efficiũt vt credã Birtuitũ hũc Aruernoꝝ regẽ eẽ,quẽ Eutropiꝰ,vt eſt ſupra memo ratũ,Virturtũ appellat,eũdẽq; a CaſſioDomitioq; cõſulibꝰ ingẽti ſcripſit ꝓlio ſupatũ,atq; nõ bis tã ꝓſpero euẽtũ in Gallos,ſed ſemel dimicatũ.Diuerſum tñ bellũ creditũ, qa fuerit a ſcri ptoribꝰ haud vno mõ relatũ,ſed vtcũq; res habet,porro inclytã eã victoriam fuiſſe oportuit, q̃ tãra fuerit hoſtiũ occidione parta.L.Opimiꝰ ĩterea a Q.Decio Tribuno plębis Romę eſt ad

Dies Opi mio dicit. pplm accuſatꝰ,ꝙ indemnati ciues ab eo ĩ vincula coniecti necatiq; eẽnt,qa cũ Graccho & Ful uio Flacco fuiſſent.Cęterũ q ſub ppli iudicio caſurus putabaſ,ſeu optimatiũ factione aduitẽ te,ſeu qa factũ ꝓbareſ,ꝑter oĩm opinionẽ abſolutꝰ eſt ppli ſuffragio.Cũ Sarniis quoq; Alpina gẽte,Martii cõſulis ductu & auſpiciis ꝓſpere bellatũ hoc tpe reperio,expugnatũ domitũq; vni uerſum nomẽ Sarniũ.Nec q̃ fuerit belli cauſa,qve armoꝝ conatꝰ ſatis habeo dicere.Eodẽ ſa

Micipſa. Atherbal. Hiempſal. Iugurtha. ne tpe Micipſa Maſiniſſę filiꝰ,q Manaſtabile & Galuſſa fratribꝰ morbo abſumptis Numidię re gnũ aliq̃diu ſolus tenuit,vita deceſſit,cui Atherbal & Hiẽpſal filii ſuperſtites fuere,& cũ his Iugurtha Manaſtabilis filiꝰ,q a patre ꝙ cõcubina ortꝰ eſſet,priuatꝰ fuerat relictꝰ.Fuit Iugur thę indoles ab initio Micipſę ſuſpecta,etſi eodẽ cultu quo liberi ab eo domi alereſ, adoleſcẽs decora facie,ingenio & viribꝰ pollẽs.Nõ luxui & inertię, vbi primũ adoleuit ætas,ſe dedidit, ſed eqtare,iaculari,certare cũ ęqualibꝰ curſu atq; aliis certaminibꝰ,q quũ cæteros virtute ãte iret,ęque oĩbꝰ erat charus.Multa adhęc ꝓclara venãdo,vt mos eſt gẽtis edere facinora, & qđ ad cõciliandã illi gratiã plurimũ valuit,quo magis erat oĩbus admirationi,eo minꝰ de ſe loq. His primę ętatis rudimẽtis Micipſa ꝑmotus,oppreſſiſſet fraude adoleſcẽtẽ,niſi veritꝰ eſſet,ne ob eius mortẽ ſeditio aliqua,aut inteſtinũ bellũ ſibi orireſ.Erat vehemẽter Iugurtha ſuis po pularibꝰ gratus.occultiore itaq; via ingreſſus,ꝑ ſpeciẽ militię in Hiſpaniã ablegat,vbi tũ Nu mãtia a Scipione ꝓmebaſ,ratꝰ fore,vt ferox iuuenis,obiectãdo ſe periculis,ꝓcul domo,ſine do meſtica inuidia extingueretſ,ſibiq; iã exacta ętate regnãti, filiiſq; ſuis regnaturis in poſterũ ſe

Iugurthæ indoles. curitas parareſ.Sed lõge aliter euenit,q̃ callidus rex euenturũ credidit.Iugurtha,vt impiger & acer ingenio,modeſtiſſime parẽdo,eũdoq; obuiã periculis,in tãtã breui euaſit charitudinẽ, vt Romano ĩperatori ęque ac militibꝰ notiſſimus eſſet,ac vehemẽter acceptus.Erat(quod in paucis ſit reperire)ꝓlio ſtrenuus,& bonus cõſilio,quoꝝ alterũ timor ex ꝓuidẽtia comitari ſo

Iugurthæ ambitio. let,alterũ temeritas ex audacia.Accedebat huc munificẽtia,animi & ingenii ſolertia, qbꝰ ſtu diis plęroſq; nobiliũ Romanoꝝ ſibi amicitia & familiaritate deuinxit, & in primis eius gñis, hoĩes,qbꝰ diuitię bono & honeſto potiores eſſent,quoꝝ pollicitis in ſpẽ haud dubiã venerat ferox iuuenis fore,vt Micipſa extĩcto ſolus Numidię regno potireſ.Quo prauo Iugurthę ſtu dio aĩaduerſo(nihil.n.ſolertẽ põt ducẽ latere eorũ q̃ milites agãt)Numãtia euerſa Scipio iu uenẽ ꝑ cõcione laudarũ,donatũq; militaribꝰ donis,ſecreto monuit,vt publice potiꝰ q̃ priua tim Romanã coleret amicitiã,nec inſueſceret cuiq̃ largiri,ꝑiculoſe emi a paucis,qđ multorũ eẽt.Futurũ vt facile ad regnũ ꝑueniret,ſi his artibꝰ ĩſiſteret,quarũ ꝑria apđ ſe rudimẽta depo ſuiſſet,cõtra nimis feſtinãdo cũ ſua largitiõe caderet.Atq; hęc Scipio locutꝰ,cũ lrĩs q̃s Mici pſę redderet,caſtris dimiſit.Epl̃a quã ille ad regẽ attulit,hoc fuit argumẽto cõſcripta.Iugur

Literę Scipionis ad Micipſam. thę tui ĩ bello Numãtino lõge maxĩa virtꝰ fuit,quã certo ſcio tibi gaudio eẽ,nobis ob meri ta ſua charus eſt,vt idẽ ſenatui Po.q; Ro.ſit ſũma opę nitemur,tibi qdẽ ꝑ nr̃a amicitia gratu lor,virũ habes te atq; auo ſuo Maſiniſſa dignũ.Micipſa phama preiꝰ,mox tãti viri teſtimonio ꝑmotꝰ,vt Iugurthã bñficio vinciret,eũ adoptatũ cũ filiis hęredẽ teſtamẽto ĩſtituit.Nec ita mł to ĩterie cto tpe,quũ iã finis vitę adeſſet,corã Atherbale & Hiẽpſale filiis,& cũ his amicoꝝ pię

Oro Micipſę ad Iug. riſq; adhibitis,ita Iugurthã affatꝰ dř.Suſcepi ego te Iugurtha ꝑuũ a pr̃e relictũ,ſuſcepitq; ea ſpe ęq̃ ac filiũ clemẽter ĩſtitui,vt nõ minꝰ tibi q̃ liberis quos genuiſſẽ chariſſimꝰ eẽm,tuq; iſſu turꝰ eẽs,q tibi & tuis fores glię & ornamẽto.nec deceptꝰ.Etẽi vt alia omittã,q̃ egregie ad hũc diẽ geſſiſti,nouiſſime ex Hiſpania reuerſus,tãtũ phamę & laudis tecũ attuliſti,vt nõ ego tan

tũ,qui te inſtitui,ſed omne etiã Numidicũ nomẽ ſit p te multo illuſtriꝰ factũ,noſtręq; familię
decꝰ ĩ Hiſpania renouatũ,qd nõ tãtũ laudi accedit,ſed emolumẽto etiã maximo.Ex amicis.n.
Ro.nobis amiciſſimi ſunt facti.Poſtremo ſupaſti laude oẽm humanã ĩuidiã, quo nihil eſt ĩ vi
ta difficiliꝰ.Nũc qm̃ mihi fatali eſt neceſſitati parẽdũ.p hãc dextrã Iugurtha fili.p regni fidẽ
te oro & obteſtor,vt hos q tibi ſanguine ppinq ſunt,meo bñficio fratres oĩ tpe charos habeas
nec alienos malis tibi adiũgere, q̃ ſanguine cõiũctos retinere,nõ exercitus,nõ theſauri pſidia
regni ſũt,ſed amici,q nõ vi & auro,ſed fide & officio parãt.Cęterũ qs amicior q̃ frater fratri?
nec quẽq̃ facile amicũ ĩuenias,ſi tuis fueris inimicus.Ego ſi boni eritis,regnũ vobis ſtabile ac
firmũ trado,ſi mali fragile & caducũ:vt em̃ res puę cõcordia creſcũt,ita diſcordia maxię dila
bunt.Sed te p cęteris Iugurtha q ætate & ſapiẽtia pſtas,ne qd accidat puidere oportet,ſiqdẽ
in oĩ certamine,q opulẽtior eſt,niſi etiã modeſtior ſit,qa plꝰ põt,facere ĩiuriã nõ accipe credit.
Vos Atherbal & Hiẽpſal colite & obſeruate hunc hoiem,imitamini virtutẽ,& enitamini ne
ego meliores liberos optaſſe q̃ genuiſſe videar. Ad ea Iugurtha,etſi longe aliter aĩo agitabat,
benigne tñ reſpõdit,ſatis gnatꝰ Micipſam ficto fuiſſe aĩo oĩa locutũ.Nec multis ĩteriectis die
bꝰ,ſenex morit.Tũ funere & exequiis multa celebritate pactis, quũ reguli ĩ vnũ cõueniſſent, Reſpõſum
de regno ĩ mediũ cõſultaturi,Hiẽpſal fratrũ minimꝰ natu dexter Atherbali aſſedit,ne Iugur Iugurthæ
tha mediꝰ ſederet,q locꝰ vt plęriſq; gẽtibꝰ,ita fuit & Numidis honoratiſſimꝰ: ægreq; alteriꝰ ad Micipſã
fratris monitu adduci potuit vt ætati cederet.mox vero quũ primũ oĩm Iugurtha cẽſuiſſet
oĩa Micipſę cõſulta & decreta pximi qnquẽnii reſcindi oportere,quo ſane tpe rex ſenio cõfe-
ctus parũ valuiſſet:Placet hoc inqt Hiẽpſal:nã & tu hoc triẽnio ab illo adoptatus ĩ regnũ p-
uenisti.Iugurtha duplici cõtumelia offenſus,cędẽ Hiẽpſali machinatus eſt , & qa priore illo
cõuẽtu,ob diſcordes aĩos placuit theſauros & regnũ diuidi, paucis diebꝰ alii ĩ alia loca the-
ſauris ppinqua,cęterũ Hiẽpſal Thirinda pfectus eſt,vt hic opportune ad diuiſionẽ occurre-
ret,vtebaturq; iteri domo Numidę cuiuſdã,q Iugurthę erat amiciſſimus,appatereq; illi con-
ſueuerat.Huius opa adulterinas ædiũ claues,nã verę noctu ad Hiẽpſalẽ deferebant,adeptus Hiempſal
Iugurtha,ĩmiſſis occulte militibus ad eũ noctu interficit.Tũ vero vniuerſum regnũ in duas Iugurthæ
velut factiones abiit.ſed multo plures Atherbali fauebãt.Iugurtha q̃maximas poteſt copias fraude oc-
cõparat,vrbes ptim vi,alias volũtate ſuo adiũgit ĩperio.Atherbal etſi cõfeſtĩ Romã miſerat,q cidit;
ſenatũ de his q̃ facta eſſent edocerẽt,militũ tñ multitudine fretus,armis decernere cõſtituit,
mox victus plio ĩ puĩciã Po.Ro.pulſus ſe recepit,ex puĩcia Romã nauigauit.Iugurtha vni
uerſo iã regno potitus,Romanoꝝ vltionẽ veritus,auaritię nobiliũ nõ ignarus, Romã cũ ma
gno auri & argẽti põdere legatos miſit,q & veteres amicos mũeribꝰ explerẽt,& nouos ſibi cõ
ciliarẽt,nec largitio illa fuit irrita,tãtaq; aĩoꝝ cõmutatio poſt legatoꝝ ad vrbẽ acceſſũ ſecu-
ta eſt,vt ex maxima nup inuidia ĩ gratiã Iugurtha & fauorẽ venerit.Et iã patrũ plurimi, ps
ſpe,alii pcio ſingulos ambiẽdo nitebant efficere,ne qd ĩ Iugurthã grauius ſtatueret.Interim
ſenatus Atherbali dat.Ibiq; Iugurthę legatis audiẽtibꝰ,ita eſt ille fari exorſus.Micipſa pater Oĩo Ather
meꝰ ex humanis decedẽs pcepit mihi patres cõſcripti,vt eiꝰ regni qd p manus tradebat,pcu balis ad ſe-
rationẽ meã eẽ exiſtimarẽ,ius & ĩperiũ penes vos futurũ,domi pterea militięq; eniterer, vt q̃ natum.
maximo vobis pploq; Ro.vſui eſſem.Vos mihi cognatoꝝ,vos affiniũ loco ducerẽ,futurũ,vt ĩ
veſtra amicitia vmbraq; Ro.noĩs ppetuo florerẽ,ĩ veſtro pſidio fore exercitꝰ,opes,regnũ, & no
ſtri regni munimẽta.Agitabãq; ego mecũ patris mei pcepta,ſtudioq; obſeruabã,quũ Iugur-
tha homo oĩm q ſunt hodie ĩ terris ſceleſtiſſimꝰ,veſtrũ ĩperiũ & authoritatẽ aſpnatꝰ, me Ma
ſiniſſę nepotẽ,& pptera a ſtirpe ſociũ & amicũ po.Ro.regno ac fortunis exuit. Cęterũ vellẽ
ego P.C.qñ ad hoc miſerię ventũꝰ erã,vt meis afflictis rebus petiturus eſſem a vobis auxilia,
meo alicui potiꝰ q̃ meoꝝ merito gratia deberet.Nũc qm̃ ita cõtigit,vt priꝰ oneri vobis futurꝰ
ſim,q̃ vſui eẽ potuerim,p ãtiquũ noſtrę familię in Ro.nomẽ ſtudiũ,p Maſiniſſę aui mei fidẽ,q
Carthaginẽſi bello vobiſcũ amicitiã ĩſtituit, quo tpe magis eius fides q̃ fortuna petẽda fuit.
ne patiamini me illiꝰ pgeniẽ,domo,regno,cęteriſq; fortunis exutũ,fruſtra a vobis auxiliũ ĩplo
rare,ad qd ĩpetrãdũ ſi nihil cauſę haberẽ,nũc qa regia familia ſum ortꝰ, nupq; paterno regno
collocatꝰ,opibꝰ,phama,diuitiis florẽs,nulli ĩfeſtus,Rõani noĩs hęreditariꝰ cliẽs, infanda eius
pditione,cui mea dignitas ac ſalus ĩ primis curę eſſe debuit,extorris ſum factus,exul,inops,
oĩbꝰ bonis,q̃ ad ornamẽtũ vitę meę neceſſaria ſũt,hoſtiliter ſpoliatus:Maieſtatis & clemẽtię
Ro.po.erat iniuriã phibere,nec pati cuiuſq̃ regnũ p ſcelus creſcere. Quid q; iis ſum finibus
eiectus,quos po.Ro.meis maioribꝰ dedit,vnde auus meus Maſiniſſa vobiſcũ Syphacẽ eiecit?

Veſtrũ mihi beneficiũ adimit,veſtra hęc iniuria,veſtra cõtumelia ẽ:Cur Iugurtha parricidio

Exclamatio cõmiſerationis plena.

poſſidet,qđ maiores veſtri virtutis eẽ pmiũ voluerũt!Heu me miſerũ,huc ne tuũ Micipſa pa
ter euaſit bñficiũ,huc tua I alienos paterna pietas,vt quẽ tu vna cũ liberis clemẽter iſtituiſti,
adoptaſti,regni pricipẽ feciſti, is tuę ſtirpis ſit hodie extictor!heu miſerabilẽ idignãq; fortu-
nã,nũq̃ ergo familia nr̃a ab iſectatione & fuga qetura eſt,ſemp i ferro & triſti diſcordia verſa
bit!q̃diu iſenſa Carthago ſtetit multa hoſtilia patiebamur,hoſtes finitimi erãt,vos amici p-
cul,i aſſiduo metu eẽ oportebat,verũ poſtea q̃ peſtis illa extincta ẽ,lęti pacẽ agebamꝰ, nullũ ha
bituri hoſtẽ,niſi quẽ Ro.Po.iuſſiſſet,quũ Iugurtha ifando ſcelere oĩa i luctũ & mœrorẽ vertit,
fratre meo eodẽq; ipſiꝰ ppĩquo priꝰ iterfecto,illiꝰ meũq; regnũ ſui ſceleris pmiũ fecit,ad qđ vi
dicãdũ vna ſpes ſupeſt ppl'ſ Ro. Etenĩ ad quẽ cõfugiã,aut quos iplorẽ pter vos,i quorũ mani
bꝰ & tutela a patre relicti ſumꝰ!Ille vt neceſſe erat naturę cõceſſit.Frater mihi nup adẽptꝰ eſt
affines,amici,pping,alii alia vi oppſſi a Iugurtha,nõnulli etiã beſtiis obiecti.Q̃q̃ ſi oĩa nunc
vt olĩ icolumia manerẽt,ſiqd exĩprouiſo mali accidiſſet,veſtrũ auxiliũ nõ ſecꝰ ac facio iploraſ
ſem P.C.qbꝰ p maieſtate & ãplitudine veſtri ipii ius & iniurias oẽs curę eſſe decet. Nũc vero
rerũ oĩm egẽs,quos alios iplorẽ nõ habeo.Appellẽ ne ego exteras gẽtes aut reges!q oẽs advnũ
ob veſtrã ſũt nobis amicitiã iſeſti.An terrarũ vlla eſt I qua nõ hoſtilia meorũ maiorũ ſũt monu
mẽta ipreſſa!Nemo fuit vobis aliqñ hoſtis,q ob Maſiniſſę & eius familię ppetuũ i vos ſtudiũ,
nõ nr̃o gaudeat exilio.Poſtremo ita nos Maſiniſſa Iſtituit patres cõſcripti,vt veſtrã ſoliꝰ ppli
amicitiã coleremꝰ,vt nullã ſocietatẽ,amicitiã nullã Rõanę pferremꝰ, ſatis pſidiũ i veſtri noĩa
vmbra fore arbitrarꝰ,vt ſi qđ dii auertãt,fortuna ipii huiꝰ mutata eẽt,nos & vno cũ eo caſuri
eſſemꝰ,ſi ppetua felicitate vti,nobis quoq; oĩa ſecũda euenirẽt:eritq; vt arbitror vobis malorũ
curatio eo facilior P.C.quo ipẽiiꝰ oẽs,vel officio,vel metu,veſtrũ ſequũt ipiũ: tñ illđ vereor,
ne quos Iugurtha,qa parũ adhuc ſit cognitꝰ,priuata amicitia trãſuerſos agat,quos audio ſũ
ma ope niti,ãbire,vos ſingl'os fatigare,neqd de Iugurtha abſente ſtatuaſ.Simulare me has q-
relas.meditatũq; ex regno fugã,quũ p ociũ regnare licuiſſet,qđ vtinã illũ cuiꝰ ſcelere i has ſũ
miſerias cõiectꝰ,eadẽ hęc ſimulãrẽ videã aliqñ,oriaſq; a vobis aut a diis imortalibꝰ vltor,vt q
nũc ſceleribꝰ ſuis ferox eſt ac clarꝰ,oĩbꝰ ſuppliciis excruciarꝰ,eorũ q̃ i fratrẽ meũ,mox i meipſũ
crudeliter & ipſe fecit,meritas luat pœnas.Q; tãetſi dolẽdꝰ,mihi eſt tuꝰ chariſſime frater in-
teritꝰ,pſerti q; vñ minime debuit,vita ẽ tibi erepta, gratulor tñ tibi pñtẽ ſortẽ,q; has qbꝰ p-
mor ærũnas cũ vita ſiml'amiſiſti.Ego miſer.Ego iſelix:q auxilii egẽs,nec tuã queo mortẽ vl-
ciſci,nec afflictis rebꝰ meis cõſulere,qñ & vitę & necis meę poteſtas ex alienis opibꝰ pẽdet,quo
fit vt neq; viuere libeat,nec ſine dedecore liceat mori:q̃re vos P.C.& oro & obteſtor p liberos
vr̃os,p parẽtũ vmbras,p maieſtatẽ Ro.noĩs,opitulamini mihi miſero,ite obuiã iniurię, nolite
pati Numidię regnũ qđ veſtrũ ẽ,p cędẽ & exilia familię nr̃ę labefactari,qđ idignũ faciuꝰ mihi

Peroratio.

miſerũ ſit,vobis P.C.Rõanoq; noĩ triſte & iuidioſũ.Poſtq̃ Atherbal dicẽdi finẽ fecit,Legatiq;
q cũ eo i curiã itroducti fuerãt,magis ſua largitiõe q̃ cã freti,ad ea tã mĩta q̃ rex dixerat,pau
ca ſubiiciũt.Hiẽpſalis cędẽ nihil ad Iugurthã attinere.Eũ qa i ſuos ſęuũ exerceret ipiũ,ipro-
uiſo Numidarũ icurſu iterfectũ,nec Atherbalẽ hr̃e qđ iuſte q̃ri poſſet,niſi forte eã q̃relã iuſtã
putaret,q; bello qđ ipſe vltro mouiſſet,eſſet ſupatꝰ,doleretq; nõ tã iniuriã factã,q̃ q; facere neq
uiſſet.Peti a Iugurtha,ne ſenatꝰ ſe aliũ iudicaret,q̃ q apđ Numãtiã fuiſſet,neu inimici verba
factis ãteponeret.Vtriſq; curia abire iuſſis,vbi ſenatꝰ cõſuli cœptꝰ eſt,multi p Iugurthę cau
ſa nõ aliter q̃ p ppria gloria cõnixi,& virũ fortẽ,& Romanę militię alumnũ illum pdicabãt.
Atherbalis quũ facta,tũ verba palã aſpnari. Cõtra pauci,qbꝰ bonũ & æquũ diuitiis charius
erat,ſubueniẽdũ Atherbali cẽſebãt,Hiẽpſalis cędẽ vindicandã : atq; oĩm maxime id Scaurus
Æmylius,q nõ tã honeſta cauſa a regia pecunia abſtinebat, q̃ q; talis largitio cœpat vulgo eẽ
iſamis. Callide igiſ ſua vitia occultãs,cũ iis q nõ pciũ aut gratiã vero ãteferebãt,obtinuit:vt

X.legati in Numidiã decernunt.

X.legati i Aphricã mitterent,q regnũ qđ Micipſa tenuerat, iter Iugurthã & Atherbalẽ diui
derẽt,cuiꝰ legationis princeps fuit L.Opimius,q cõſul C.Graccho & M.Fuluio Flacco iter-
fectis,nobiliũ victoriã,vt ſupra eſt ſignificatũ,acerbe nimis in plębẽ exercuit. Cęterũ quũ is,
tũ legatorũ plęriq; auro corrupti,ita i regni diuiſione egerũt Iugurthę gratificãtes, vt nulli
dubiũ fuerit,quin illis multo charius eo tpe regis aurũ fuerit , q̃ publica aut priuata fides.

Diuiſio Numidię, Delmatia.

Pars Numidię q̃ Mauritanię cõtigua eſt,agro & viris opulẽtior Iugurthę daſ.Altera magis
ſpecie q̃ vſu diues vrbibꝰ & ædificiis frequẽtior Atherbali ceſſit.In Delmatia,dũ hęc i Aphri
ca gerebanſ,nõnihil a Romanis eſt bellatũ L.Cęcilii Metelli ductu,atq; obſidione certatũ,ſed

quo euentu parũ cõpertũ habeo.Nec res Syrię īteri quietiores fuerũt.Gryphus,q poſt Alexã
dri īteritũ patriũ recuparauit regnũ,externis periculis liberatus,domeſticis inſidiis pene periit.
Cleopatra eiꝰ mater,q̃ Demetrio fratri nupſerat,& q̃ hũc ipſum poſtliminio reuerſum medio
ardore belli deſtituit,iniquo aĩo ferẽs authoritatẽ ſuã poſt filii victoriã de Alexãdro infirmio
rẽ cõtigiſſe,ab exercitu domũ reuerſo veneni poculũ obtulit, qua fraude iã antea inſtructus, Gryphi
veluti cũ matre pietate certaret,recuſat ſe ante illã bibiturũ,cui abnuẽti quũ fruſtra aliq̃diu aſtus in
inſtitiſſet,demũ indice ī mediũ adducto,deſtinati ſceleris arguit, vnãq; ad diluẽdũ crimẽ viã matrem.
ſupeſſe dictitãs,ſi qđ filio obtuliſſet ipſa biberet, atq; ita illa venenũ qđ ī aliũ parauerat in ſe
vertit.Octo deinceps ãnos Gryphus ocioſe regnauit,quoad eiꝰ frater Cyricoenus noĩe,ex ea
dẽ matre & Antiocho Demetrii fratre q periit ī Parthis genitꝰ,regni ęmulus eſt illi ortꝰ:quẽ
Gryphus veneno pdere conatꝰ ad bellũ cõcitauit.Erãtq; iã res Syrię ob fraternã diſcordiã pa
rũ quietę,quũ Ptolemęus Phiſcon vita deceſſit,regno vxori & alteri filiorũ, quẽ ipſa legeret,
relicto:q̃ quũ ī minorẽ natu pronior eſſet,maiorẽ tñ iuſſu populi legere coacta eſt . Erãt huic
duę filię,maior natu Seleuce,& altera Cleopatra,quã maiori filio iã ante matrimonio locatã,
beneq; cõueniẽtẽ,priꝰ q̃ illi regnũ daret,repudiare coegit, ac Seleucẽ ducere . Nec ita multo
poſt Cleopatra q̃ matris īiuria paſſa fuerat repudiũ,ãbobus īfeſta, Cyricoeno ī Syria nupſit. Cyricoenꝰ.
Ioſephus & Euſebius Cyzicoenũ p Cyricoeno ſcribũt . Et ne Cleopatra nudũ nomẽ coniugis
ſecũ afferret,Cypriũ exercitũ ad res nouas ſollicitatũ,velut dotalẽ ad maritũ traxit,qbus co
piis auctꝰ Cyricoenꝰ,cũ Grypho acie dimicauit,victuſq; plio Antiochiã vbi vxor erat Cleo
patra aufugit.Nec ita multo poſt Antiochia a Grypho capit . Gryphina Gryphi vxor, q̃ &
ipſa ex eodẽ erat Phiſcone genita,quo & Cleopatra,ſororẽ ad ſuppliciũ reqſiuit . ꝙ & inuita
matre ex Ægypto pfecta,Cyricoeno velut regni æmula nupſiſſet,eũq; aduerſus ſe & Gryphũ
maritũ ſuũ hoſtiliter īſtruxiſſet.Illa īfeſtũ ſororis animũ verita,ī tẽplũ pfugerat,vbi Gryphi
nę iuſſu īterfecta eſt,Grypho fruſtra reclamãte,ne ī cognatũ ſanguinẽ ſęuiret, a quo oĩa belli
iura abſtinerẽt.Pręciſe ſunt Cleopatrę manꝰ a militibꝰ,q̃ deę ſimulacrũ cõplexũ habebãt.Ipſa Cleopatrę
violatũ numen ī tãti ſceleris vltionẽ īuocãs cõcidit,breuiq; vltio ſecuta eſt.Cyricoenus alte cędes.
ro plii cõgreſſu victor, Gryphinę ſanguine vxoris manibꝰ parẽtauit.Erãtq; res Syrię in hoc
motu,quũ Cleopatra Ptolemęi mater Alexãdrini regni ociũ turbauit,quippe quę filiũ regni
ſociũ dedignata,Seleuce eius matrimonio abducta,quũ ex ea iã duas extuliſſet filios,ī exiliũ
egit,minore filio ī regnũ cõſtituto,nec cõtẽta illiꝰ exilio,abſentẽ bello inſectat.Erat tñ Ptole
męus ī Cypro inſula,vnde maternis eiectus armis,ad Cyricoenũ ſe cõtolit.Cleopatra īterfe
cto ſui exercitꝰ duce,q ex Cypro filiũ īcolumẽ abire paſſus fuerat,adeo Alexãdrũ alterũ filiũ
cui diadema īpoſuerat,terruit,vt & ipſe ſpõte regno ceſſerit.Illa verita ne ſi Cyricoenꝰ Syria
potiret,in Ptolemęi filii gratiã ſibi bellũ īferret,Gryphũ magnis iuuit auxiliis,trãſmiſſa eidẽ
filia Seleuce,quã ille ſibi matrimonio iũgeret.Ipſa quũ Alexãdro filio ī regno p legatos reſti
tuto capitales moliret īſidias,ab eo eſt interfecta,digna mulier tali vitę exitu, q̃ matrẽ thoro Cleopãtrę
expulit,filias alterno fratrũ matrimonio viduas fecit,natorũ alterũ extorrẽ eiecit,eiectũ hoſti exitus.
liter fuerat pſecuta,alteri adẽpto regno exitiũ machinari fuit auſa.Sed nec Alexãdro mater
na cędes inulta fuit.Alexãdrini vbi primũ cõſtitit Cleopatrã eiꝰ opa īterfectã,ī exiliũ egerũt,
maiore fratre q cũ Cyricoeno erat ī Ægyptũ reuocato,laudata eiꝰ pietate,q nec cũ matre bel
lare voluiſſet,nec regnũ a fratre repetere.Sed hęc multo poſtea geſta ſũt,ac ſub id tp̃s quo Cy
renaicũ regnũ teſtamẽto Rõanis ceſſit,qđ aliquot poſt ãnos accidit.Cyricoeno & Grypho fra
tribꝰ īter ſe diſceptãtibꝰ,ī Iudęa Hircanꝰ totiꝰ gẽtis princeps, pſnti rerũ opportunitate vſus,
Samaritas bello petiit,ꝙ Mariſſenos Iudęorũ colonos & auxiliares , Syrorũ regũ opibus freti
mltis ad id tp̃s cladibꝰ affeciſſent.Hircanꝰ hoſtẽ foſſa & vallo cĩgit,pficitq; obſidioni Ariſto
bolũ & Antigonũ filios.Horũ opa Samaritę ad tãtã rerũ inopiã ſũt redacti,vt ne ab obſcoenis Samaritanorũ obſidio.
qdẽ cibis abſtinerẽt.Poſtremo Cyricoenꝰ, eorũ pcibꝰ fatigatꝰ,cũ exercitu feſſis auxilio venit:
cõtractoq; ſub eiꝰ acceſſũ circa vrbẽ plio,victꝰ fugatuſq; Cyricoenꝰ Scythopolim fuga euaſit.
Samaritę iterũ īntra moenia cõpulſi,arctius q̃ ãtea obſideri coepti ſũt,Syrorũq; rebꝰ diffiſi ab
Antiocho eiꝰ hoſte auxiliũ īplorãt.Is etſi de ſũma totiꝰ regni ſollicitꝰ erat,ne ſuã fidẽ īplorã
tes deſtituiſſe videret,cũ Ptolemęo Lathiro egit,vt ſibi auxilia mitteret, ad Samaritas obſi Ptolemęus
dione eximẽdos.Lathiri cognomẽ Ptolemęus ille tulit,q a Cleopatra matre regno pulſꝰ,poſt Lathirus.
eius īteritũ ab Alexãdrinis fratre priꝰ pulſo qa matrẽ īterfeciſſet,ī regnũ reſtitutꝰ eſt.Is itaq;
priꝰ q̃ materna īiuria exulaſſet(enĩuero priꝰ q̃ extorris ille ad Cyricoenũ veniſſet,hęc ī Iudęa

& Samatia geſta ſũt) ſex milia auxiliarioꝝ ex Ægypto illi affuere, qbꝰ auctꝰ Antiochꝰ Iudeę
fines ĩuaſit, tumultuoſeq́ꝫ agros ĩcurſare eſt adortꝰ, ratꝰ fore, vt Hircanꝰ ſuoꝝ clade cõmotus
filios ex Samaria reuocaret. Sed lõge aliter euenit, q̃ hoſtis credidit, nã nec illi reuocati ſunt,
nec ĩpune Antiochꝰ eſt ꝑ hoſticũ diutiꝰ euagatꝰ, ꝓdatoribꝰ quũ locoꝝ ĩſcitia, tũ hoſtiũ ĩſidiis
vbiq́ꝫ ĩfeſtis. Ille quũ nihil ꝓter ignominiã ꝓſens lucraret, Calimãdro & Epicrate cũ exercitu
ad Iudeã vexãdã relictis, ĩ Syriã reuerſus ē. Calimãder paucis diebꝰ hoſtiũ arte captꝰ cũ ſuis
ꝑiit. Et Epicrates pecunia corruptꝰ, Scythopolim cũ circũiectis oppidis Hircano tradidit. Et

Samarię excidiũ.

Samaria nõdũ ãno adhuc ex quo oppugnari cœpat, circũacto capta ē, atq́ꝫ ita fũditꝰ exciſa, vt
certiora hoſtiliũ caſtroꝝ ad poſteros q̃ vrbis extarẽt veſtigia. Erat Hircanꝰ ſacerdos ſũmus, q
quũ forte eo die quo filii cũ Cyricœno acie dimicarũt, ſolꝰ thura ĩ tẽplo adoleret, vox ex ꝓrio
illi reddita ē, Filii tui hoſtẽ vicũt. Ille ratus ſe cœleſti voce monitũ, ex tẽplo egreſſus filioꝝ vi
ctoriã ꝑp̃lo ſignificauit, idq́ꝫ multo priꝰ accidit, q̃ victorię nũcii adeſſe potuiſſẽt. Creuerat his

Phariſei. Saducei.

ſucceſſibꝰ Hircanꝰ, florebãtq́ꝫ ſub eiꝰ prĩcipatu Iudęoꝝ res, quũ iꝑe Phariſſeis a qbꝰ fuerat ĩſti
tutꝰ, relictis, ad Saduceoꝝ ſectã trãſiit, vñ illi & filiis ĩexpiabilis ĩuidia eſt a ꝑp̃lo orta, vt enĩ
Saduceis potẽtiores & optimi q́q́ꝫ fauebãt, ita vulgꝰ & ignara m̃titudo Phariſſeoꝝ tota erat.
Cęterũ recõciliato ꝑp̃lo & re Iudaica optimo ſtatu collocata, fato deceſſit, quũ vnũ & .XXX.
annos ſũmę rerũ ꝓfuiſſet. Felix tribꝰ rebꝰ, Prĩcipatu ꝑp̃li, Sũmo ſacerdotio, & ꝓphetica diui
natiõe iudicatꝰ. Ariſtobolꝰ eiꝰ filiꝰ nõ Ionathę, vt Euſebiꝰ ſcribit, veterẽ prĩcipatꝰ fortunã, ſũ
pto diademate, ad regiã dignitatẽ trãſtulit, q ãnꝰ q̃drĩgẽteſimꝰ fuit atq́ꝫ octogeſimuſprimꝰ, ſi
ue vt Euſeb. ait q̃rtꝰ ab eo quo Iudęi ex Babylone ĩ Palęſtinã remigrarũt. Sed hęc geſta ſunt in
Iudęa poſt bellũ qđ ē cũ Iugurtha geſtũ ĩ Numidia ꝓfligatũ. Nũc ne ab ĩſtituto ordine lõgiꝰ
aberret explicatio, res Italę externas excipiẽt. Cato Porciꝰ Saloniꝰ cõſul ꝑ id tꝑs. quo Numidię
regnũ Iugurthę & Atherbali eſt diuiſũ, aduerſus Scordiſcos gẽtẽ ex Gallia oriũdã, ĩ Thracia

Tres veſtales dãnatę.

parũ memorabili euẽtu bellauit. Romę Æmylia, Licinia, & Martia veſtales inceſti dãnatę. Per
idẽ tꝑs Papyriꝰ Carbo ĩ Illyrico cũ Cimbris (is primꝰ Rõanoꝝ ipſi gẽti cũ exercitu occurrit)

Cimbrorũ victoria.

infeliciter dimicauit, fuſus fugatuſq́ꝫ eſt cũ multa cęde Ro. exercitꝰ. Sed quãtũ hic ignominiæ
acceptũ, tãtũ nec minꝰ laudis haud m̃to poſt ĩ Thracia ē q̃ſitũ recẽti victoria, vbi Liuii Druſi
cõſulis ductu & auſpiciis, Scordiſci ĩgẽti ſũt ꝓlio a Rõanis victi. Sed hęc parũ illuſtri phama
veterũ ſcriptoꝝ monumẽtis tẽpoꝝ ĩiuria deꝑdit is. Certior ac plenior relatio eoꝝ, q̃ ĩ Numi
dia, eadẽ tẽpeſtate geſta ſunt. Diuiſo Micipſę regno legatoꝝ arbitrio vt ſupra eſt memoratũ,
Iugurtha vbi primũ illi Aphrica exceſſerũt, reputãs aĩo ſic ſane habere vt apđ Numãtiã ac
ceperat, oĩa apđ Rõanos eē vęnalia, frętus ꝓterea eoꝝ amicitia, quos muneribꝰ expleuerat, ad
Atherbalis regnũ animũ adiecit. Ferox iꝑe & facinoroſus, cõtra ĩbellis ille & ĩiurię obnoxius.
Primo igiẗ ex Atherbalis finibꝰ ꝓdę hoſtiliter abductę, miſſiq́ꝫ ad Iugurthã legati q de ĩiuria
q̃rerent. His nõ mõ res nõ reddità, ſed bellũ haud multo poſt ex cõfeſſo illatũ. Quacũq́ꝫ Iugur
tha iter vaſtabãt agri, vici, oppida vi capta ĩcẽdebãt, eratq́ꝫ breui oĩa vnꝰ habiturꝰ, quũ Ather
bal haud ãpliꝰ cũctãdũ ratꝰ, parato exercitu ad Cyrthã oppidũ haud ꝓcul a Iugurtha caſtra
fecit, & qa diei extremũ, pugna vtriq́ꝫ abſtinuerũt. Ibi Iugurtha ĩ oẽm occaſionẽ ĩtẽtꝰ, noctu ſi
lẽti luna, ſigno repẽte dato Atherbalis caſtra tumultuoſe ĩuadit, qbꝰ ꝓrio ĩpetu captis, multi
ſemiſomnes opꝓſſi, alii ſubita trepidatiõe & pauore diſiecti, bñficio noctis ſeruati ſũt. Ather

Profligant Atherbalis copię.

bal cũ paucis eq̃tibꝰ Cyrthã cõfugit, & in togatoꝝ turba (nã m̃ti Ro. & Italici gñis Cyrthę
negociabant) Numidas fugiẽtibꝰ hęrẽtes a mœnibꝰ auertiſſet, eodẽ die quo cœptũ erat id bel
lũ ꝓfligari cõtigiſſet. Iugurtha oppidũ corona cĩgit, turres, vineas, & alias id genꝰ machinas
mœnibꝰ admouet, opprimẽdi Atherbalis cupidꝰ, priuſq̃ eiꝰ legati Romã ire poſſent, quos ali
quãto ãtea ille miſerat. Cęterũ illi ſœda nauigatiõe vſi mãdata ꝑtulerũt, miſſiq́ꝫ ſũt duo legati
in Aphricã, q ſenatꝰ ꝑp̃liq́ꝫ Ro. noĩe iuberẽt ãbos reges ab armis diſcedere. Iugurtha ĩ poteſta
te patrũ ꝑp̃liq́ꝫ Ro. eē ſe rñdit, ĩlbẽterq́ꝫ eã cognitionẽ pꝛibꝰ delaturũ. Cęterũ bellũ Atherba
lis culpa cõtractũ, q ſibi capitales molitꝰ eẽt ĩſidias. Atherbalis appellãdi copia legatis nulla

Legatorũ ignauia.

facta eſt, aut certe ſibi factã noluerũt. Iugurthę rñſo cõtẽti, velut ꝑ id bellũ ſoluiſſent, cõtinuo
Aphrica exceſſere. Iugurtha vbi de illoꝝ diſceſſu certior ē factꝰ, m̃to ferocior q̃ ãtea, Cyrthẽ
ſes adortꝰ foſſa & vallo vrbẽ circũdat, iſtatq́ꝫ varie ꝓpugnatoribꝰ nũc ꝓmia, nũc formidinẽ oſtẽ
tãdo. Suos ad virtutẽ hortari, erigere, prſus nihil laxamẽti hoſtibꝰ dare. Atherbal vbi res ſu
as ĩ extrẽo ſitas vidit, nã ꝓterq̃ ꝙ hoſtis arctiꝰ vrgebat, ne trahẽdi qdẽ belli ſpes vlla erat ob re
rũ oĩm ĩopiã, ex iis q ſecũ ĩ vrbẽ cõfugerãt, duos maxĩe ĩpigros delegit, quos pollicẽdo rogã

doq;,vt p̄ſentē fortunā ſuā miſerarent̄,ꝓpulit,vt ꝑ hoſtiū munitiones noctu dilapſi,Romā cū ſuis l̄ris ad ſenatū irēt.Felix hoꝝ audacia fuit,atq; Atherbalis literę i ſenatu recitarę,qbꝰ ille ſigniſicabat nō ſua culpa fieri ꝙ ſępius Romā oratū mitteret. Tāta inq̄t P.Conſcripti libido mei extinguēdi Iugurthę aīm īuaſit,vt neq; vos,neq; deos īmortales reuereat̄ āpliꝰ,meū ſanguinē ſitit,hūc mauult q̄ oīa,q̄ntū iā mēſem ego ſociꝰ& amicꝰPo.Ro.obſidiōe p̄mor,nec mihi Micipſę patris bñficia,nec veſtra decreta auxilianī.Ferro an fame magis vrgear īcertus ſū,de Iugurtha tm̄ dicā, petere eū haud dubie ſupra q̄ ego ſim aliud q̄ddā , neq; eñ ſimul & meū regnū & veſtrā ſpare pōt amicitiā.Vtrū pluris faciat nemini occultū eſt.Ab īitio Hiēpſalem fratrē meū occidit,īde me patrio regno expulit.Sed quales priuatę illę iniurię fuerīt, nihil ad vos.Nūc veſtrū ē hoc regnū q̄d armis tenet,me quē Numidis regē īpoſuiſtis,pluſq̄ hoſtiliter obſidet.Quāti ille veſtroꝝ legatoꝝ verba fecerit,p̄ſs fortuna mea declarat. Reliquū ē vt ille ab ſuo ſcelere arceri nō poſſit,niſi veſtra vi cohibeat̄. Vellē ego patres cōſcripti, & hęc q̄ nūc ſcribo,& q̄ āteа fui i ſenatu q̄ſtus,vana forēt,nec miſeria mea vobis fidē faceret.Sed qñ eo natus ſū,vt ille i me oīa ſuę crudelitatis exēpla exerceret, tātū inimici īperiū & corporis cruciatū dep̄cor,de Numidię regno q̄d veſtrū eſt,vt libet cōſulite:meq; ex impii hoſtis manibꝰ,ꝑ maieſtatē veſtri īperii,ꝑ amicitię fidē,ſiqua aui mei Maſiniſſę apd̄ vos memoria adhuc reſtat, eripire obſecro.Senatꝰ Atherbalis literis p̄motꝰ,multis cēſentibꝰ eſſe illi ſubueniēdū,miſiſſet illico in Aphricā exercitū,niſi Iugurthę fautores ſūma ope cōnixi,authores fuiſſent, vt tm̄ legati mitterent̄.Maiores natu nobiles miſſi,& i his Æmylius Scaurus,q princeps erat ſenatꝰ.Hi Vticā delati,Iugurthā ꝑ l̄ras acceſſunt,q ab īitio anceps,pareret ne,an i obſidione p̄ſeueraret hic metꝰ Romanoꝝ ni illoꝝ dicto obediēs eſſet,īde cęca p̄ficiēdi ſceleris cupiditas,diuerſū rapiebāt.Poſtremo ſubita vi oppidū adortꝰ,totis viribꝰ cape eſt conatus,q̄d vbi nulla eſt via ad irrūpēdū data, Vticā ad legatos ſe cōtulit.Hic tāetſi graues illi minę nūciabant̄, niſi ab obſidione deſiſteret:multa tñ ōſone cōſūpta,ad poſtremū īfecta re,legati diſceſſerūt, q̄d vbi Cyrthę eſt auditū,q Italici nōis cū Atherbale erāt,& quoꝝ virtute fuerat p̄cipue oppidū defenſū rati fore vt maieſtate Ro.nōis deditione facta īcolumes a rege mitterent̄,Atherbali authores fuerūt,vt oppidū Iugurthę traderet,vitā tm̄ ab eo pactꝰ,de cęteris curā ſenatui fore.Ille etſi oīa potiora Iugurthę fide putabat,veritꝰ tñ ne aduerſādo cogeret̄,deditionē fecit.Iugurtha Atherbalē deditū crudeliterq; priꝰ excruciatū interfecit . Sūt & cū eo oēs puberes Numidę, Italiciq; negociatores p̄miſcue,vt q̄ſq; armato hoſti obuiꝰ fuit,ad vnū cęſi,q̄d vbi Romę auditū eſt,nec i ſenatu q̄c q̄ ob Iugurthę fautores aduerſus tātā īiuriā decerni poterat, adeo plus regia pecunia & gr̄a male parta,q̄ publica dignitas i eo ordīe valebat.Sed nec īpune,crudelis auaritia i eā fuit vt eā rēp.quā Romę florētiſſimā habebāt,paucis annis amiſerint, & q̄d pene æquū fuit maiore nulliꝰ ordinis clade,q̄ illiꝰ cuiꝰ fraude tūc Atherbal ſociꝰ & amicꝰ Po. Ro. periit.Cęterū p̄ſes vbi C.Mēmiū tribunū plębis ſe crimiari ad populū ſenſerūt,ꝙ ipſoꝝ fraude tm̄,ſcelꝰ Iugurthę cōdonaret̄,Sēpronia lege Numidiā & Italiā ꝓuicias cōſulibꝰ decernūt.Cōſules declarati ſūt L.Calpurniꝰ,q ꝓuīcia p̄ſſime adminiſtrata,Beſtię poſtea cognomē tulit,& P.Scipio cognomēto Naſica,diuerſus (neqs erret) ab eo q indicatꝰ fuit olī Rōanoꝝ optimꝰ. Calpurnio Numidia ſorte euenit,Italia Naſicę.Cōſcribit̄ exercitꝰ,q i Aphricā deportaret̄,cęteraq;,ad bellū cōpant̄.Iugurtha factꝰ certior de iis q̄ Romę parabant̄, filiū cū duobꝰ legatis ad ſenatū mittit,qbꝰ p̄cipit,vt oēs īdifferēter auro aggrederent̄.His appropīquātibꝰ publico nōie,nūciatū ē,niſi regnū Iugurthāq; deditū venirēt,vt itra decē dies Italia excederēt.Numidis īfecta re ꝓfectis,cōſul Calpurniꝰ haud multo poſt legiones ꝑ Italiā Rhegiū traduxit. Ex Rhegio i Siciliā,mox īde i Aphricā exercitū deportauit.Hic Numidiā īgreſſus breui multos mortales,atq; aliquot vrbes pugnādo cepit.Erat L.Calpurnius vir acri īgenio,bellicarūq; artiū haud ignarus,ad p̄icula cauēda,& ad q̄ caſu īcidiſſent mature diſcutiēda, p̄ſenti firmoq; cōſilio.Prępediebat tā bonas artes i hōie īexplebilis auaritia,quā ꝑ legatos & M.Scaurū i primis Iugurtha verſare adortꝰ,eo ꝑpulit,vt pacē quā ipſe voluit,paucis ſit diebꝰ cōſecutꝰ.Inde in deditionē acceptꝰ,& ad turpiſſimę pacis deformitatē tegēdā.XXX. elephanti, pecus,atq; equi multi cū nō paruo argēti pōdere quęſtori tradunt̄,nec multū inde Calpurnius in ꝓuincia moratꝰ Romā ad comitia cōſularia habēda deceſſit.In Numidia īterea,& i Romano exercitu pax erat.Cęterū vbi hęc q̄ in Aphrica acta erāt, Romę vulgata ſunt incredibilis inuidia Calpurnio apd̄ plębē orta eſt.De eo ꝑ oēs locos & cōuētus,turpis ſermo habebat̄.Nec patres ſatis cōſtitutū habebāt,ꝓbarēt ne pacē adeo infamē. Itaq; inter dubitationē & morā ſenatus

L̄rę Atherbalis ad ſenatum.

Altera Ro. legatio.

Atherbalis & Ro. cędes.

Iugurtha hoſtis iudicatur.

Capitur regis pecunia Calpurniꝰ.

Oro Mēmii ad populū.

C.Mēmius tri.plę.cuius facūdia tū clara pollēſq; erat in vrbe,ita eſt popu. ꝑ cōcione affatus.
Satis ſupq; eſſe potuit & debuit Quirites,ꝙ auaritia & ſupbia patrū,poſt Gracchoꝝ cędē tā
inſolēter ī Rōana vrbe dñant̄:ſed nō ſatis eſt ꝙ ad hūc diē hoīes huiꝰ ordinis ærariū ſępiꝰ ex
pilarūt,vectigalia īterceperūt,ꝙ liberi ppl'i paucis nobiliū tributa ſoluūt iā eo īpudētię ꝓceſſe
rūt,vt leges & maieſtatē publicā vęnalē habeāt,qbꝰ qm̄ fides,pietas,decꝰ, oīa honeſta & īho
neſta q̄ſtui ſūt,rēp.īexplebili auaritia externis regibꝰ vēdūt,& qđ adhuc ſit iniquus ferēdū, vt
eoꝝ qſq; peſſime fecit,ita maxīe tutꝰ viuit,metu a ſuo ſcelere ad ppl'i ignauiā trāſlato.Cęterū
maiores nři Quirites,ſemel atq; iterū Auētinū armati īſederūt,vos ꝑ libertate & iure qđ ab
illis accepiſtis,nō ſūma ope nitemini,vt paucoꝝ īmoderato dñatui eatur obuiā!ſatiꝰ qdē fuiſ
ſet talia nō acqrere,q̄ q̄ſita ignauiter amittere.Nō manu,nō vi qcq̄ gerēdū cēſeo,ꝙ magis īdi
gnū ſit vos id facere q̄ illos pati,ſed q̄ſtionibꝰ & īdicio illoꝝ ſcelꝰ arguēdū.Deditꝰ Iugurtha
eſt,ſi vere eſt deditꝰ,veſtris erit iuſſis obediēs,Romā publice acceritꝰ veniet,ſi minꝰ,facile exi
ſtimabitis q̄lis illa pax aut deditio ſit, ex q̄ ad illū īpunitas ſcelerū, ad paucos diuitię, ad rēp.
dāna ac dedecora ꝑuenerūt.His ego ſic quoq; ignoſcēdū cēſerē Quirites,q̄a ciues ſint,niſi ta
lis venia ī publicā ꝑniciē verteret. Sed parū erit illis īpune male feciſſe, niſi faciūdi licētia eri
piat̄,& nobis ꝑpetuo ſollicitudo hęreat neceſſe eſt,quū aut ſeruiēdū ſit,aut libertas a maioribꝰ
accepta,aſſiduis certaminibꝰ tuēda.In quo ciuitatis ſtatu q̄nā ſpes fidei aut cōcordię eē pote
rit,quū nobiles dñari velīt,vos liberi eē,illi īiurias faciāt,vos cōtra arceatis!qđ quū ita ſit,q̄-
ro q̄ pax,q̄ cōcordia,tā diuerſis mētibꝰ eē poſſit!oportet īquā,oportet & fas eſt,quū ꝓpter alia
multa,tū ꝓpt hoc īpm,ne id malū īpunitatis ſpe,ſupra q̄ corrigi poſſit,īualeſcat,vīdicatū iri,
ne ſenatꝰ authoritas,ne veſtrū īpiū ī tā fœda pace,ſcelere eluſū videat̄. Adde ꝙ malis igno
ſcere,idē ſit qđ bonos ꝑdere:vbi.n.& bñ & male facta cōtēpſeris,ſegnior fit bonꝰ ad virtutē,&
malꝰ īprobior.His plębes accēſa iuſſit Iugurthā Romā accerſi,vt corā expoſtularꝰ,Calpurnii
Scauri & alioꝝ flagitia patefaceret.Cęterū dū hęc Romę agūt̄,velut cōtagio q̄dā īpatoris la-

Peroratio.

bes ad eos q exercitui ꝑerāt ꝑuenit,edita ab his quoq; flagirioſiſſima facinora.Elephātes regi
ob aurū redditi,& ꝑfugę ꝑcio reſtituti.Alii ex pacato prędā egerāt, velut ex hoſtico,tāta vis
auaritię oīm aīos velut tabes īuaſerat.L.Caſſiꝰ p̄tor ex vrbe ad id miſſus,Iugurthā priuata fi
de īterpoſita,Romā ꝑduxit,quē ī cōcionē ppl'i ſordida veſte ꝑductū.C.Mēmiꝰ tri.pl.dicere iu

Accerſitur Romā Iugurtha.

bet,quoꝝ authoritate & fauore frętꝰ Rex tot & tāta ī ſuos & Po.Ro.ſcelera ꝑpetrare eēt auſꝰ.
Scire Po.Ro.q illi ſint,cęterū velle ipſius iudicio magis oīa pateſcere:Si vera diceret,futurū
vt ī fide & clemētia po.Ro.magna ſpes eēt illi ſita.Cōtra ſi reticeat,neq; ſociis ſaluti ſit,&res
ſuas ī diſcrimē adduceret. Iugurtha turbatꝰ ac ſcelerū cōſciētia male ſibi fidēs,quū iā vt īcā

C.Bebius vetat regē fari.

peret expectaret̄,a C.Bebio q iā ātea ad hoc īpm erat p̄parꝰ,fari vetitꝰ ē. Ibi circūfuſa m'titu
do ira accēſa terrere regē clamore,ac minis īſtare,altercatiōeq; tribunoꝝ ī lōgū diſtracta po-
ſtremo Bebiꝰ obtinuit,vt ſine effectu cōcio ſoluta ſit.Erat tū Romę Maſſiua Guluſſę filiꝰ Ma
ſiniſſe nepos,q ī diſcordia regū Cyrtha dedita,& īterfecto Atherbale,Romā extorris venerat.

Conſules.

Hūc Sp.Albinꝰ q cū Quīto Minutio Ruſo cōſul creatꝰ erat,ꝓpulit,vt q̄n Iugurtha oīm īuidia
flagraret,a ſenatu Numidię regnū poſceret,quā ꝑuiciā ſorte adeptꝰ,noluiſſet pacatā,ſed ma
gno aliquo negocio accipe.Et Maſſiua agitat̄ rē cœpat,nec Iugurthę multū ſpei ī amicis eē,q
vulgo aduerſa phama laborabāt.Cōuerſus itaq; rex ī ſuas artes,Bomilchari viro ꝓxīo ſibi ac

Maſſiua Iugurthę opa obtrūcat̄.

maxīe fido occīdere īpat,vt Maſſiuę maturā necē machinet̄.Huiꝰ igit̄ opa,ꝑ hoīes talis negocii
artifices,adoleſcēti īſidias pat.Erat cędes clādeſtine patrāda, & ob id locꝰ & tps a ꝑcuſſoribꝰ
deſtīatū:Accidit tñ,vt īcōſultiꝰ ex his vnꝰ Numidā adortꝰ,cędē palā fecerit,ipſeq; dep̄hēſus,
apđ cōſulē Albinū īdiciū depoſuit.Fit itaq; reꝰ Bomilchar,magis ex ęquo & bono,q̄ iure gē
tiū,q comes regis ſub publica fide Ro.venerat.Iugurtha aliq̄diu ꝑ Bōilcharis eā nixꝰ,vbi ma
iorē vidit ſui facti īuidiā eſſe,q̄ gr̄a aut pecūia ſuſtīeri poſſet,Bōilcharē pulbicevadarū occīdere
ex vrbe dimiſit,ipſe paucis diebꝰ Italia abire iuſſꝰ,poſtq̄ Ro.egreſſꝰ ē,idētidē eā reſpiciēs,vęna

Oīa apud Roma,vęnalia.

lis vrbs dixit,ac ſi ēptorē īueneris cito pitura.Nec Albinꝰ m'to pꝰ patis,q̄ ad bellū erāt necia
ī Africā trāſmiſit,bellūq; acrit̄ agere adortꝰ,appetēte comitioꝝ tpe,quoquomō bellū cōficere
ſtudebat.Cōtra Iugurtha trahere oīa,alias atq; alias morę cās nectere,nūc deditionē polliceri
mox paulo metū ſimulare,cedere īſtāti,ac rurſꝰ ne ſuoꝝ aī frāgerēt̄,fortiꝰ reſiſtere,atq; ita nūc
belli,nūc pacis mora hoſtē ludificari,vt iā ꝑpemodū conſul merito ſuſpectus eēt tāq̄ cōſilioꝝ
Iugurthę & ipſe pticeps.Annoq; iā ꝑpemodū circūacto , Albinꝰ Aulo fratre q legatꝰ ī caſtris
erat cū copiis relicto,Romā ad comitia diſceſſit.Aulus belli cōficiūdi cupidus, aut certe pe-

cuniꝗ regi p metũ exprimẽdę,media hyeme milite ex hibernaculis educto,magnis itineribꝰ ad
oppidũ Suthul duxit,vbi regis aſſeruabãt theſauri.Erat locꝰ & ope & natura oppido muni
tꝰ,ſ ſpeciẽ tñ rei quoquo mõ obſidẽdę vineas & aggeres Aulꝰ erigit ĩ hoſtẽ,Iugurtha Auli va-
nitatẽ ĩtuitꝰ,vt illũ ĩ maiꝰ aliqd traheret diſcrimẽ,ad eũ ſuppliciter miſſitare, ipſe p ſaltuoſa
loca,& ignotos tramites vitabũdo ſiſis ductare exercitũ,ĩde auto corruptũ ducẽ, excõpoſito
in abditas traxit regiones,corruptiꝗ ĩteri ex cẽturionibus qdã & duces turmarũ trãſiuerũt
ad regẽ.Alii dato ſigno locũ deſeruerũt. Tũ Iugurtha legati caſtra noctu adortꝰ ẽ,vna Ligu
rũ cohorte & duabꝰ turmis Thracũ ad hoſtẽ medio tumultu trãſeũtibꝰ , fœda eſt trepidatio
orta.Mox excõpoſito via Numidis data,caſtra capiũt,Rõani paſſim alii alio diffugiũt,plęriꝗ
pximũ collẽ pene ĩermes cũ ipſo duce occupauere.Poſtridie Iugurtha cũ Aulo ĩ colloquiũ ve
nit,teſtaruſꝗ ſe humanarũ rerũ memorẽ,victoriã malle ꝗ cędẽ,ſubiugaturũ ſe exercitũ dixit
quẽ fame & ferro circũſeſſũ teneret,ea tñ cõditiõe vt pace deiceps ſecũ pacta dux ipſe.X.dieꝝ
ſpatio ex Numidia decederet.Hęc grauia erãt & flagitii plena,mortis tñ metu ęqua viſa ſũt.
Pax vt libuit regi,cõfecta eſt.Id fœdꝰ populꝰ Ro.irritũ habuit.Albinꝰ cõſul,etſi Tribunis ĩhi
bẽtibꝰ,paucis diebꝰ qbꝰ hęc ĩ Numidia geſta ſũt,in puĩciã rediit, eratꝗ valde ĩtẽtꝰ ad aliqd
pclarũ facinꝰ agẽdũ quo ſuã & fratris ĩuidiã leuaret.Romę ĩterea C.Maniliꝰ trib.pl.ad popu
lũ tulit,Populuſꝗ ſciuit,vt ĩ eos qreret,quoꝝ cõſilio Ppl'i Ro.authoritatẽ aſpnatꝰ eſſet Iugur
tha,qꝗ elephãtos regi tradidiſſent,fuiſſentꝗ ignominioſę illiꝰ pacis authores. Manilia roga — *Manilia rogatio.*
tione triũuiri creati ſũt,q eã qſtionẽ haberẽt,ĩ qbꝰ M.Scaurꝰ fuit,q Beſtię legatꝰ fuerat.Cęte-
ris nobilibus metu pculſis,hic vnꝰ multa ãbitione obtinuit,vt triũuir crearetur.Quęſtio aſpere
violẽterꝗ exercita eſt ex rumore & libidine plębis,tãta tũ ĩſolẽtia aduerſus nobiles,pñti ſuc-
ceſſu,eũ ordinẽ cepat.Qui mos ciuitatis velut ĩ duas factiones ſciſſę,poſt deletã Carthaginẽ
Romę ortꝰ erat ſublato hoſtili metu q ĩ bonis artibꝰ eã cõtinuerat.Praua glorię & dñatiõis ĩ
ter ciues,ex ocio & laſciuia,ſubiit cupiditas,ciuitateꝗ ĩ duas pres diſtracta,reſp.ꝗ media fuit — *Diuerſa ciuitatis ſtudia.*
fœde dilacerata eſt.Cęterũ ſoluta ſparſaꝗ multitudine vis plębis minor erat. Nobiliũ factio
magis pollebat,& qa plꝰ poterat,nõ:ptiꝰ deſtitit cũ ſupbia tũ auaritia ptẽ ꝗ minꝰ poterat infe
ſtare.quoad iure & ęqtate ex vrbe ſublatis,ciuilis diſſẽſio mota eſt, ꝗ orta a primis Gracchorũ motibꝰ adeo ĩualuit,vt ciuitas oĩm gẽtiũ victrix ſuis demũ cõfecta ſit viribꝰ. Sed hęc ſuo
poſtea loco deplorabũt.Diſcuſſo Gabini fœdere Metellꝰ,q ſub id tpſ cõſul cũ Syllano creatꝰ ẽ, — *Metellus.*
Numidiã ſorte adeptꝰ,vrbano ad bellũ delectu habito,acceſſitiſꝗ ex latino noĩe,& ſociis re-
gibꝰ,auxiliis cũ cõmeatu & oĩbꝰ ꝗ ad bellũ neceſſaria putabãt,ĩ Aphricã pficiſcit,magna ſpe
ciuibꝰ relicta futurę victorię,cũ ppter rei bellicę pitiã,tũ qa ĩuicto aduerſũ diuitias aĩo vulgo
habebat.Nec ipſe eã quã de ſe fecerat,ſpẽ aliquo mõ fruſtratꝰ eſt.Quippe q vbi primũ ĩ puĩciã
venit p magno habuit negocio militiã corrigere,pti ſupioꝝ ducũ negligẽtia,pti ignauia cor
ruptã.Imbellis ibi exercitꝰ erat,neꝗ piculi,neꝗ laboris ãpliꝰ patiẽs,nõ vigilię,nõ ſtatiões cir
ca caſtra.Milites lixis pmixti,vt cuiꝗ libitũ erat ab ſignis aberant. Frumẽtũ acceptũ vẽdere, — *Militum mollities.*
panẽ ĩ dies mercari,multaꝗ puĩcialibꝰ adimere,cũ vino & aliis pegre aduectis cõmutare.Nul
lũ ignauię luxurię ve pbrũ eſſe,qd ĩ exercitu illo ignominioſo nõ repiretur.Hãc militũ ĩtẽpetiẽ
cõſul paucis diebꝰ emẽdauit ppoſito edicto,Ne qs panẽ obſoniũve vllũ coctũ ĩ caſtris vẽderet.
Ne lixę exercitũ ſeqrentur.Ne gregariꝰ miles ĩ caſtris aut itinere,ſeruũ haberet aut iumẽtũ.Ipſe
quotidie trãſuerſis itineribꝰ ductare,caſtra velut hoſtis ĩ pximo eſſet,vallo & foſſa,nũc ĩ pri-
mis,nũc ĩ poſtremis,nũc ĩ medio verſari, atꝗ ita magis phibẽdo a delictis,ꝗ delicta vĩdicãdo
breui exercitũ cõfirmauit.Iugurtha Metelli puidẽtia ſimul & ĩtegritate pculſus,tũ demũ ad
verã deditionẽ animũ adiecit.miſſiꝗ ſũt ab eo ad cõſulẽ,q ſibi liberiſꝗ ſuis vitã peterẽt,cętera
Ro.po.dederẽt.Eã deditionẽ Metellꝰ Numidicę fraudis nõ ignarꝰ haud qdẽ recepit,qn lega-
tos mľta pollicẽdo occulte hortatꝰ eſt vt regẽ viuũ,aut ſi id minꝰ pcederet,mortuũ ſibi trade — *Metellꝰ ſibi regẽ tradi poſtulat.*
rẽt publice vero his mãdat,ꝗ regi nũciari placeret.Nec ipſe mľto poſt Numidiã ĩgreſſus,cõpo
ſitũ agmẽ explorabũdꝰ ductabat,velut hoſtis ĩ cõſpectu eẽt.Quacũꝗ ibat oĩa hoſtiũ patebãt.
Numidę paſſim illi obuiã occurrere ĩpata facturi . Deditũ & Vacca oppidũ celebri mercatu
nobile.Legati iterũ a Iugurtha miſſi regię pditiõis vt ãtea appellãt,qd vbi Barbarꝰ ſe ſuis ar
tibꝰ peti aĩaduertit,ꝗ maxias põt copias ex oĩ hoĩm gñe ĩſtruit,fortunãꝗ belli expiẽdã ratꝰ,ad
XX.milia paſſuũ a Muthul flumĩe caſtra fecit, porrecto mõtis iugo,qd myrtꝰ & oleaſtri ve-
ſtiebãt,cętera planities deſerta ac ſiticuloſa ad ãnẽvſꝗ patebat.His locis Iugurtha ſe Metello
veniẽti obiicere ſtatuit,leuiore armatura cũ elephãtis ſub Bomilchare ĩ obliquũ iugũ extẽſa.

Oro Iugurthę ad ſuos

Ipſe cū oī eq̄tatu & robore peditū ppiꝰ mōtē cōſedit.Turmatim īde manipulatiq; ſuos hortaſ,vt priſtinę virtutis memores,fortiter ī hoſtes dimicēt, illū diē dictitās aut oēs labores & victorias cōfirmaturū,aut maxiarū ærūnarū initiū fore.Alios vtiq; ſui bñficii cōmonefacere nōnullis aut polliceri aut minari,vt ſtrenue obirēt pugnā.Et Iugurtha p hęc ſuos confirmabat quū Metellꝰ haud pcul īde cū exercitu eſt cōſpectꝰ,q hoſtē ītuitꝰ pauliſp agmē cōtinuit, mox ſuos p tpē hortatꝰ,paululū mutatis ordinibꝰ,ī planū deſcēdit . Cęterū vbi hoſtes getos collē obtīere vidit:Rutiliū legatū,cū expeditis legiōibꝰ,ad flumē pmittit,iubetq; circa ripā metari caſtra.Ipſe paulatī pcedere,ratꝰ fore,vt a tergo hoſtis ex occaſiōe extremū eēt agmē īuaſurꝰ.Iugurtha vbi ptē agminis ptergreſſā vidit,quā Ro.ipa rot agebat, mōtē q̄ egreſſꝰ erat, exīprouiſo occupat,ne ſuis cōſul auxilio eſſe poſſet,cōfeſtiq; ſigno dato,reliquū agmē īuadit.

Iugurtha p̄liū capeſſit.

Fuitq; ab initio difficile Rōanis certamē,Numidis,vti ab rege iuſſi fuerāt,eminꝰ iaculātibꝰ, ſparſimq; nō turmatī īcurſantibꝰ.Erat adhęc loci natura Barbaro ad rē gerēdā habilis.Numidarū eq̄s facile īter virgulta dilabētibꝰ.Cōtra Rōanos ſoli aſpitas & īſolētia a negocio remorabaſ.Fœda & īſueta erat pugnę facies,diſpalati milites neq; ſigna,neq; ordines obſeruare,quo q̄ſq; loco dep̄hēſus erat,piculo occupatꝰ,p ſe pugnā ciebat:Arma,tela,equi,viri,ciues, atq; hoſtes pmixti dimicabāt.Nihil cōſilio aut īpio agi,& iā multū diei pceſſerat,quū Numidis minꝰ ferociter īcurſātibꝰ, paulatī Metellus aciē reſtituit,quatuorq; legionarias cohortes hoſtiū peditibꝰ obiicit,hortaturq; milites,vt Numidas feſſos & fugā circūſpectātes,īſtaurato p̄lio adoriant.Cōtra Iugurtha ipē quoq; ſuos adeq̄tādo ī pugnā cōcitare. Sic duo īperatores ex aduerſo certabāt,īter ſe pares aīo & virtute,Metello militū virtꝰ maior aderat , & iā veſp erat,quū Rōani vt pāti p̄lio aliq̄n defungerenſ,ī aduerſū collē cōnixi, hoſtē loco ſubmouēt,

Vincit Iugurtha ad Muthul flu.

ſubmotū ī fugā vertūt.Celeritas & regio hoſtibꝰ ignota,victis auxilio fuit. Cęterū dū hic p̄liū tenuit,Bomilchar cū leui armatura & elephātis, vt Rutiliū q ad metāda caſtra fuerat pmiſſus exīprouiſo opprimeret,citato agmine ad flumē cōtēdit.Nec Romanū fefellit puluis pcul inſpectus,tū miles pugnę cupidus,munitione relicta,venienti hoſti ſeſe ferociter obiicit. Numidę elephātorū pſidio freti,itrepide p̄liū capeſſunt. Sed nihil illis pſidii ī beluis eſſe potuit,arborū pplexitate īpeditis,quas Barbari vbi paſſim Rōanis pilis cōfoſſas diſiectaſq; videre,cōtinuo & ipſi fugā capeſſunt.Quatuor elephāti viui capti,reliq numero.XXX. ad vnū interfecti ſunt.Rutiliꝰ,pulſis hoſtibꝰ,q̄a Metellus āpliꝰ opinione morabaſ,illi obuiā pceſſit. Et iā haud procul inter ſe erāt,quū ppinquo ſtrepitu vtriq; alteris metū & formidinē fecere, eſſetq; fortaſſis obſcura iā nocte īter eos miſerabile facinus editū,ni pmiſſi vtrinq; equites rē cōminus exploraſſent.Pro metu igiſ ingēs eſt gaudiū ortū,mutuaq; gratulatio.Milites alius aliū lęti appellāt,& q̄ fortiter egiſſent,p ſe q̄ſq; effert laudibꝰ,vt ī victoria aſſolet, in qua vel ignauis licet gloriari.Cōtra res aduerſę bonis etiā detrectāt.Metellus quatriduo,quoad ſaucii curarenſ,ī eiſdē fuit caſtris,mileſq; īterī p cōcione laudatus.Quidā etiā militaribꝰ pmiis donati ſunt.Miſſi ex pfugis,q ex ppinquo pulſi regis itinera explorarēt, quo ſe recepiſſet, & q̄d cōſilii poſt aduerſam pugnā captaret . Ille q̄a Numidarū mos eſt,vt pter eq̄tē nemo regē ex fuga ſequaſ, nec id militię ſit flagitiū,ī occultiores ſaltꝰ cōceſſerat,ibiq; breui exercitū numero hoīm āpliorē coegerat,verū inermē & parū rei bellicę idoneū . Metellꝰ poſtq̄ Iugurthā audiuit exercitū reparaſſe,mutata belli ratiōe,ī frequētiſſimā Numidię partē ducit exercitū vbi quū oīa prim metu,parti armis ſubigeret,multaq; interim pręda Romanꝰ miles ditareſ,

Iugurthę fuga.

Iugurtha opinione deceptꝰ,q̄ppe cui oīs ſpes fuit ab initio ī fuga,vt fruſtra hoſtē lōgis erroribꝰ fatigaret,vbi oīa ſua ferro & igni vaſtari vidit,cū lectiſſimo eq̄tatu Metellū ſectari, nihil illi a tergo tutū relinq̄re,pabulatores caloneſq; Numidę eq̄tes paſſim excipiebāt,celeriq; curſu ī primos refugiebāt tumulos,atq; ita rex hoſtē ſeq coactꝰ eſt,vt ſuis auxilio eſſet.Romę interea poſt Numidicę victorię nūciū allatū,īgēs lętitia fuit, ſuppliciaq; diis ob rē pclare geſtā publice decreta.

Metellꝰ mutat belli rationem.

Metellus neq̄ua īuidia poſt gloriā ſeq̄reſ,caute bellū adminiſtrabat:ac neq̄ua obnoxiꝰ hoſti fieret,cohortes cū ſuo eq̄tatu,frumētatoribꝰ pſidio aderāt.Ipe ptē vnā exercitꝰ ductabat,alterā C.Marius.Bina fiebāt caſtra,vbi vi opus erat,cūcti aderāt,vaſtabaturq; īterim hoſtilis ager.Nec Barbarꝰ ocioſe ſuorū cladē ſpectare,nūc a frōte occurſans, pabulaq; & aquas qua hoſtis ventꝰ putabaſ corrūpere,nūc ex obliquo aut a tergo agmē carpe,oīaq; Ro. reddere īfeſta.Metellꝰ,vt hoſtē ad pugnā cōpelleret,Zamā vrbē obſidione cīgit,q̄d Rōani ducis cōſiliū pſentiēs Iugurtha,aliquāto celeriꝰ eo occurrerat, oppidanoſq; ad vrbē valide tuēdā cohortatꝰ,ad Siccā ire cōtēdit, quo Mariū cū paucis cohortibꝰ frumētatū iuiſſe acceperat.

Deſecerant Siccēſes primi omnium,poſt aduerſam regis ad Muthul fluuium pugnam. Ibi Iu-
Sicca.
gurtha Romanos vrbe egreſſos ſubita vi adortus,alta voce Siccenſes hortatur,vt a tergo ho-
ſtē inuadant,fortunā eis occaſionē dediſſe ſeſe in perpetuā libertatē vindicādi,regiſq́ ſui in re-
gnū reſtituendi.Mutaſſent fortaſſis Siccēſes in eo motu fidē,niſi Marius ſigna inferre maturaſ-
ſet,q̃ hoſtē aperto cāpo adeptus modico negocio fudit,prælioq́ diſcuſſo,cum incolumi ꝑſidio
ad Zamā in caſtra eſt reuerſus.Erat Zama in plano ſita,non tam natura,q̃ opere valida. Eam
Zama.
Metellus corona adortus,magnū oppidanis terrorē intulit.Miles mœnibus inſinuatus,plurib⁹
locis ſcalas admouet.Barbari ſaxa in ſubiectos deuoluunt,ſudes,pila,picē ſulfure & tæda mi-
xtam.Eratq́ vtrinq́ validum certamen accēſum,quū Iugurtha a tergo caſtra tumultuoſe ag-
greſſus,perculſis qui ad præſidium relicti fuerāt,munimēta irrūpit.Pauci Romanoꝝ,editiore
in caſtris loco vi retēto,hoſtiū victoriā in ſuoꝝ aduētum remorati ſunt.Metellus audito a ter-
go clamore,vbi caſtra ab hoſte teneri ſenſit,C.Mariū cum toto equitatu eo occurrere iubet,
eū idētidē obteſtās,ne patereť victoriā ſuā ignominia illi⁹ diei labefactari.Sub Marii acceſſum,
Zama bis
Numidæ cum multa cæde ſunt caſtris deturbati.Poſtridie cōſul caſtris validius munitis,ite-
fruſtra op-
rum vrbem inuadit.Vtrobiq́ acre fuit certamen,Romaniq́ ſub noctem,ſua ſpe fruſtrati,in ca-
pugnata.
ſtra reuerſi ſunt.Metellus qa iā hyems appetebat,præſidio in his vrbibus relicto,quæ a Iugur-
tha defecerāt,cū reliquo exercitu in hiberna cōceſſit.Cōſilio inde magis q̃ armis, hoſtē capere
Iugurtha
adortus,ꝑ Bomilcharē,ꝑmiſſa illi impunitate cædis,quæ Romæ ipſius cōſilio fuerat ꝑpetrata,
deditionem
liberaq́ bonoꝝ oīm poſſeſſione,Iugurthā ad deditionē cōpulit,vt ſe & regnum Metello trāde-
paciſcitur.
ret,imperata illi ſunt.CC.milia pondo argenti.Oēs elephanti ex fœdere adempti,& equorum
armorūq́ aliquantulū,& vt oēs perfugas Romano traderet.Perfugarū plurimi,conditionibus
pacis vix bene motis,in Mauritaniā trāſfugerūt,cætera ex fide cōſuli data.Et iā vnū reliquum
erat,vt Iugurtha a Metello accerſitus in caſtra veniret,quū ſcelerū conſcientia, cōſilio repente
mutato,multis magniſq́ præſidiis temere amiſſis,cōſternatus animo iterum arma induit.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS SEXTÆ, LIBBER SECVNDVS.

FREGERAT Metell⁹ Iugurthæ opes,ſed tumultuaria deditione quę
poſtea irrita fuit adeo acciſę ſunt,vt omnib⁹ appareret breui futurū,
vt in Numidia ex populi Ro.ſentētia debellareť.Interea M.Liui⁹ Syl-
lanus cōſul Metelli collega,in Gallia cū Cymbris parū feliciter dimi-
Cymbrorū
cauit.Fuerunt Cymbri vt Romanoꝝ quidā tradūt Germanici ocea-
origo.
ni accolę,cui opinioni aſtipulatur peninſulæ nomē, quæ ex ipſa ter-
ra in boreā prætēta Cymbrica eſt Cherſoneſus appellata,& ꝙ prę-
dones Cymbri apud Germanos dicunť.Alii Celticā terrā eam eſſe
Cymbrorū
crediderunt,quā gens ipſa incoluit,quæ ab externo littore lōgiſſime
nomen.
porrecta,in Scythiā excurreret,adducti credo ea cōiectura,ꝙ Celto-
ſcythę ſint a qbuſdā nominati.Alii(nā nō vnus eſt de his ſermo)Cimmerios q Cymbri poſtea
dicti ſint,a priſcis Græcis cognominatos autumant,qui ſeditione domo pulſi,Lydamo duce a
Mæoti profecti ſunt,atq́ horum plurimi ad oceanū conceſſerint,ſilueſtremq́ terram ſortiti,ac
multa arborum vmbra inacceſſam in Hercinios vſq́ reiectam tenuerint,q̃ quia polo pene ſub-
iecta eſſet,mundi cardines,extremoſq́ ſiderum ambitus,his eſſe locis vetuſtas fabulata eſt, ſe-
meſtri luce ac pari nocte.Sed quæ de Cimmeriis Plutarch⁹ ſcribit,Plinius Hyperboreis ait cō-
tingere.Quæ gens vltra aquilonē clementiſſimo degat cælo,oriaturq́ his ſol ſemel a ſolſtitio,
dieſq́ vna in brumā extendať,atq́ mox ſidus in tārūdē noctis occidat.Sed de Cymbris notior
mihi phama videť,q̃ vt tam repoſta gens credi debeat,qppe q Germanici littoris accolæ, ma-
ris æſtu,vt quidā tradiderunt, ſuis ſedib⁹ pulſi ſint, ſiue prædæ cupiditate eas vltro relique-
rint,finitima quod ſatis cōſtat,prius loca infeſtare cœperint.Succeſſu deīde rerū blādiēte,alias
atq́ alias terras ſint latrocinio ꝑuagati.CCC.milia armatoꝝ,vno tpe,inde egreſſa dicunť.Ge-
nus hoīm ꝓcera ſtatura,horrēdis oculis,in ꝑliū & cædes adeo ꝓceps,vt ante C.Mariū nullus
Cymbrorū
Romanorum ducū cum his niſi infeliciter dimicauerit.Syllano vt dixim⁹ victo,legatos Romā
ferocia.
miſerunt,ſedes & agrū in quo quieſcerēt petētes.Ea legatio etſi irrita fuit barbaris,ab Italia ta-
mē inuadēda in præſentia abſtinuerūt.In Numidia interim Vaccēſes Iugurthę ꝓcib⁹ fatigati
Romanū ꝑſidiū obtruncāt:Turpilius Collatin⁹ præſidii ꝑfectus vn⁹ oīm incolumis euaſit.Nec
ea ꝑſidia diu Barbaris inulta fuit.Biduo poſtq̃ res acta eſt,Metellus cū legione vna Vaccā ma-

Metelli ſtratagema aduerſus Vaccenſes,

gnis itineribus cōtēdit,q poſteaꝗ̄ vrbi appropinquare cœpit,militibꝰ mādat,vt tectis armis in hoſtē ire pergāt. Vaccēſes amicum id agmē rati,Iugurthā adeſſe arbitrātes(erāt eīm ī prio agmīe Numidę cōſtituti)ex vrbe certatim ſeſe effundūt,regi obuiā ituri.Ibi a Rōanis īcaute excepti,pmiſcue puberes impuberesꝙ̄ cædunt. Vrbs capta ac direpta. Turpiliꝰ dicere cauſam iuſſus,tanꝗ̄ eiꝰ culpę nō ignarꝰ,capite pœnas luit.Bomilchar īterea,adiūcto ſibi Nadalſa viro nobili,cuiꝰ opera Iugurtha in rebꝰ nō paruis vtebat̃,regi capitales inſtruit īſidias,pceſſiſſetꝙ̄ haud dubie illis cōſiliū,niſi Bomilcharis literę ad Nadalſam datæ,īdiciū feciſſent.Hortabat̃ il le hoīem,vt ad deſtinatū facinꝰ obeūdū pperaret.Literę ex Nadalſę dormiētis cubiculo a ſeruo ſubtractę ſunt,& ad regē delatę,quo accidit,vt Bomilchar & oēs deſtinatę cędis cōſcii, cōfeſti ſint ſupplicio affecti.Nec deīceps dies aut nox qeta regi fuit,neꝙ̄ loco,neꝙ̄ hoīm cuiꝗ̄, aut tēpori ſatis credere.Numidas Rōanosꝙ̄ iuxta metuere,locū noctu,cōtra regiū decꝰ, ſæpius mutabat.Sōno qnꝙ̄ exterritꝰ,ſumptis armis tumultuari.Metellꝰ vbi de Bomilcharis caſu ex pfu gis cognouit,ſtudio bellū reparat.Erat Mariꝰ a Metello alienatꝰ,ꝙ inuitus aliq̄diu eſſet ab eo in puincia retētus,ludibrioꝙ̄ habitus,ꝙ homo obſcuro loco natus ad cōſulatus petitionē aīm

C.Marii parentes,

adieciſſet.Is modicis parētibꝰ Mario & Fulcinia ortꝰ plurimū ī Cluernate villa Arpinatis agri egerat ab īitio ætatis.Cæterū vbi primū adoleuit,factaꝙ̄ eſt ętas militię patiēs,in Hiſpania pri mo militauit ſub Scipione Æmyliano,ī cuiꝰ cōſpectu cū forte ferociſſimū hoſtē cōfeciſſet,aliaꝙ̄ pclara militię munia obiuiſſet,dubiū cōiectura,an diuinitꝰ,Scipio(qđ ſatis cōſtat)rogatus ecquē poſt ipſum ſatis dignū impatorē Rōani habituri eſſent,Marii q tum forte aderat humerū tetigiſſe dicit̃ dixiſſeꝙ̄,hic pſtāti virtute erit. Militię deīceps clarus Trib.plęb.eſt factꝰ,vt Plutarchꝰ ſcribit,vt Criſpus Tribunꝰ militū.Mox bis eodē die repulſam habuit,qđ nulli ad id tp̄s acciderat,curulis ædilitatis prius,inde & plębeiæ,cādidatꝰ in ptura petēda ambitꝰ appellatꝰ,& quia in publico frigidā aquā bibiſſet,per ſeruum poculo allatā,velut parum ciuiliter egeſſit, a cēſoribus eſt ſenatu eiectꝰ,obtinuit tñ præturā,quā preclare geſſit,ſed multo pclariꝰ Hiſpaniā

Iulia Mario nubit,

quā ex ptura fuerat ſortitꝰ adminiſtrauit,p q̄ illuſtrior factꝰ Iuliā vxorē duxit C.Cęſaris q poſt ea dictator fuit,amitā.gręcā latināꝙ̄ facundiā æꝗ̄ aſpnatꝰ dicit̃,nec vrbanæ illius mūditiæ ſtudioſus.Domi modicus,belli īgēs,libidinis & diuitiarū victor,tātæꝙ̄ tolerātiæ,vt ad deformita tē euitādā varices ex altero crure ſit paſſus ſibi extrahi,ac defixis in vulnus oculis,ſine gemitu ſuſpiriove,immotꝰ inter ſecādū curādūꝙ̄ cōſtiterit.Alterū crus curari nō eſt paſſus magnitudini doloris impar futurus.Quū igit̃ in Aphrica legatus eēt,atꝙ̄ Vticæ rē diuinā faceret ī ſpē magnā futuræ dignitatis aruſpicis monitu eſt adductus,pdicātis magna porro ac pene incredi bilia portēdi,Iret & q̄ aīo agitarent̃ diis fretus capeſſeret.His illū ad cōſulatus petitionē accē ſum.Metellus,hō multa alioq virtute,ſupbia tñ & cōtēptu,duobus in nobilitate malis monere cœpit,ne ſupra fortunā ſuā gereret aīm,nec id a pplo Ro.peteret,qđ iure negari poſſet,ſatis eum habiturū,ſi cū filio ſuo cōſulatum eēt petiturus.Erat tū is in cōtubernio pris.XX. circiter annos natus.Ea cōtumelia Marius inſtructus iā inde non deſtitit Metellū maledictis apud milites īſectari,donec vt dixi,Cōſul bellū reparaturus,hoīem ſibi infeſtū Romā dimiſit,quo iā an tea lræ ex Aphrica de Metello & Mario a militibꝰ miſſæ,huic multū fauoris,illi īuidiæ parauę

Marius cōſul creatur,

rāt,quo cōtigit,vt pximis comitiis,ingēti plæbis fauore,Marius ſit cōſul factꝰ,iuſſuſꝙ̄ Mallia na rogatiōe,extra ſortē bellū cū Iugurtha gerere, decreto patrū ſublato,quo impiū Metello in ea puincia progabat̃.Sed dū hęc Romę agūt̃ Metellꝰ Iugurthā iuſto plio vicit.Ille & amicis & armis ppemodū exutꝰ,cū eqtatu & pfugarū manu,Thalā vrbē ex fuga ſeſe recepit.Erāt hic plę riꝙ̄ eius theſauri,plurimuſꝙ̄ filiorꝫ cultꝰ.Huc qa p arida & ſiticuloſa erat loca veniēdū,Metel

Metelli aquatio,

lus ex nouiſſimo flumine aquatus,ingētē vim aquę in ligneis vaſis,qbus vulgo Numidę vtūt̃, clauſam iumētis impoſuit,ad Thalāꝙ̄ regē cōſecutus Rōanus imperator,vix bñ metatus erat ca ſtra,quū tātus repēte imber eſt cælo deiectus,vt milites fere cæleſti aqua vſi,fluuialē aſpnarentur,addiditꝙ̄ ea res multū fiducię Rōanis,tāꝗ̄ diis īmortalibꝰ res ſuæ curæ eēnt.Rex nihil infectū Metello credēs,cū liberis & magna pecunia ex oppido noctu pfugit,neꝙ̄ poſtea vllo ī loco āplius vno die,aut nocte vna ē cōmoratꝰ,ne cuiꝗ̄ locū ad inſidias relinqret. Velut igit̃ negocio vrgeret̃,celeritate pditionē vitabat. Thala.XL.ampliꝰ dies,vineis,aggere,& turribꝰ oppugnata eſt.Oppidani feſſi,vbi diiectis muris apparuit oppidū paulopoſt captū iri,omni auro,ptio

Thalenſiū facinus,

ſaꝙ̄ veſte,ī regiā domū cōportata, vino & epulis grauati,ſubiecto igni ſeſe cū tota domo,& oī gaza incēdio cōſūpſerūt,atꝙ̄ ita pœnas quas ab hoſtibꝰ metuebāt ipſi volētes pepēderūt.Sub id tp̄s quo capta eſt Thala,legati a Lepti ad Metellū venerūt,orantes vt ſe iā antea deditos pręſi

dio euerteƭ,eſſe in vrbe ſua Hamilcharē hoīem factioſū q̄ rebꝰnouis ſtuderet, veteri ſe ne ſtatꝰ
ciuitatis,illius temeritate ī aliqđ ſeruitutis diſcrimē cōiiceret,niſi eiꝰ conatibꝰireƭ obuiā.Miſ-
ſus ē eo C.Antoniꝰ cū quatuor Ligurū cohortibꝰ.Id oppidū Sidonii cōdideſt,ciuili diſcordia Leptis.
domo pulſi.Vrbs inter duas Syrtes ſita ē.Duo ſunt hi ſinꝰ ī extrema pene Aphrica īpares ma Syrtiū na-
gnitudine,natura ſimili,quoꝝ ꝓxima terrę ꝑalta ſūt,cætera,vt ſors tulit,hic alta & ꝓfūda,bre- tura.
uia illic & ſupra modū vadoſa:nā vbi mare ſæuire cœpit,fluctꝰ, limū arenā & ſaxa īgētia huc
ſecū trahūt,ita locoꝝ facies cū vētis mutaƭ,Syrteſq̄ ab īpo tractu noīatę.Inter hos ſinꝰ & fre-
quētē Numidiā multi vaſtiq̄ loci ſunt,& ī his Philenoꝝ arę,nomē ob facti mēoriā ad poſteros Aræ Phile-
īſigne.Ea eīn tēpeſtate qua Carthaginēſes plęręq̄ Aphricę īpitabāt,eſſētq̄ Cyrenēſes īpi ī mul norum.
ta celebritate & opulētia,vnaq̄ arenoſa terrę facies īter vtroſq̄ fines iaceret,q̄ nullū diſcrimen
faceret,poſt lōgū certamē,legionibuſq̄ & claſſibꝰ vtrinq̄ fuſis,fugatiſq̄,ambarū ciuitatū rebus
ob id certamē afflictis,veriti duo ppl'i ne mox victos victoreſq̄ feſſos nouꝰaliqs aggrederēƭ ho
ſtis,ita īter ſe pacti dicunƭ,vt certo die legati domo ꝓficiſcerenƭ,ac quo ī loco ſibi obuii fuiſſēt,
id vtriuſq̄ ppl'i cōſiniū habereƭ.Duo fratres ex Carthagine miſſi,qbꝰ Philenis nomen erat,hi Phileni fra
maturauere iter.Cyrenēſes & īpi domo ꝓfecti minꝰ vię cōfecerāt,ſocordia,an caſu aliquo tar- tres.
dati,nō tradiƭ.Hi poſteaq̄ poſteriores ſe videƭ,& ob rē parū vtiliter nauatā domi pœnas me-
tuerēt,crimīari Carthaginēſes q̄ ꝓmature iter occupaſſēt,turbare fœdꝰ, oīaq̄ priꝰ malebāt, q̄
ꝓ victis abire.Demū Cyrenēſes cōditionē Philenis fratribꝰ deferūt,vt vel illi ī ſinibꝰ quos ſuo
ppl'o peterēt,viuos ſeſe obrui paterenƭ,vel eadē cōditiōe liceret ſibi quo vellēt ſuos fines ꝓmo-
uere.Phileni optiōe ꝓbata vitā patrię cōdonarūt,ſeq̄ viuos ībidē obrui paſſi ſunt.Carthaginē
ſes vt ī oīne æuū facti mēoria ꝓrogareƭ,Philenis fratribꝰ,vbi ſepulti fuerāt,duas cōſecrauerunt
aras.Sūt & alii eoꝝ mēoriæ honores decreti.Iugurtha poſt Thalā amiſſam Getulos genꝰhoīm
ferū & incultū,ignarūq̄ ad id tp̄s Rōani noīs,ad bellū cōtraxit,Bocchūq̄ Mauroꝝ regē p ami
cos quos ſibi muneribꝰ deuinxerat,eo ꝓpulit,vt aduerſus Rōanos bellum inchoaret, quodvt
Bocchus libētiꝰfaceret,affinitas q̄ illi cū Iugurtha iūcta erat,effecit.Nupta erat Mauro Iugur Bocchus Iu
thæ filia,vt Criſpꝰſcribit.Plutarchꝰ Bocchi filiā Iugurthę nupſiſſe author eſt.Alienauit ſuper gurthę iun
nouā affinitatē regē īpm a Rōanis,q̄ pacē & ſocietatē p legatos petitā Romę nō īpetraſſet.Co giƭ in Ro.
piis igiƭ inſtructis duo reges in vnum caſtra cōferūt.Ibi fide data & accepta,vt cōmunes iā in
de hoſtes Rōanoꝝ eſſent,ad Cirthā oppidum iter cōſtituunt.Hic Metellus captiuos,ꝓdā & ī-
pedimēta locauerat.Is de regū fœdere prīo factꝰ certior,mox de eoꝝ aduētu,caſtris haud ꝓcul
Cirtha munitis futuro ſe ꝑlio cōparabat,quū amicoꝝ lr̄is factus ē certior,Numidiā ꝓuinciam
Mario cōſuli plębiſcito datā,nā de eiꝰ cōſulatu iā ātea audiuerat.Ea re ſupra bonū honeſtūq̄
ꝑculſus Metellus,ne lachrymis qdē vir alioq̄ egregius tēꝑaſſe diciƭ.Multi id factū ī ſuperbiā
vertebāt.Alii bonū īgeniū cōtumelia ꝑmotū arbitrati,qdā eū nō tā ſua īiuria,q̄ Marii honore
ita affectū crediderƭ.Nec Metellus iā īde bellū eo ſtudio quo āte geſſit,ſtultum ratus,alienā rē
ſuo ꝑiculo curare,tātum Bocchū p legatos bello auertere conatꝰeſt,idētidē monēs,ne po.Ro.ſi-
ne cā hoſtis fieret,nec res ſuas florētis cum Iugurthę ꝑditis miſceret,licere cuiuis bellū īchoa
re,īchoatum finire ī victoris arbitrio eē.Bocchus ad ea benigne rn̄dit,oīa conuētura dictitās
mō pax cuiꝰ īpe cupiētiſſimus eēt,Iugurthę redderet,atq̄ ita Metellus tp̄s legationibꝰmitten-
dis ī Marii aduētum de īduſtria diſtraxit.Is poſteaq̄ ꝓuinciā extra ſortē ſibi datā vidit ppl'o ad
cōcionē vocato,ita de ſe & de tota adminiſtrādi belli rōne eſt locutus,vt oībꝰappareret,ī vir-
tute & innocētia ſpē oēm collocatā habere,potiuſq̄ in domeſtico ſplēdore aut diuitiarum īnſa Marii cōcio
nia,qđ nobiliū plæriq̄ facerēt,ac ſumma ope adnixurū,vt plębē nūq̄ pœniteret bn̄ficii & ſtu- ad populū.
dii ſui ī nouo hoīe,vt ſupbi qdā dicerēt,collocati.Summa totiꝰ cōnonis ea fuit,vt diceret nō no-
bilitatē ī hoīe,ſed virtutē ſpectari oportere.Q̄ꝫ ſi prīa origo hoīm ſpectāda eēt,naturā cōmunē
oīm mſem habēdā,fortiſſimum quēq̄ vere & dici & eē nobilē,multoq̄ pulchrius homini ſuis
nobilitatē pare,q̄ a maioribꝰ partā ꝑ ignauiā & ſcelꝰcorrūpere.Neq̄ q̄ gręcas lr̄as nūq̄ didiciſ
ſet,ꝓbro ſibi dari oportere,qppe q̄ ne græcis qdē īpis ad virtutē qcq̄ ꝓfuiſſent.Ipſiꝰgētis imbel
liā ꝑclare id teſtari.Aſt illa multo vtiliora reip.docte hoſtē ferire,ꝓſidiū agitare,nihil metuere,
niſi turpē phamā,hyemē & ęſtatē iuxta pati,inopiā & laborē tolerare. Quibus ꝓceptis milites
multo melius q̄ lr̄is imbuerenƭ,ꝓſertim ſi q ea faciēda monſtret,talis ſit,vt non tātum recte ꝑ-
cipere,ſed facere etiā velit,alioq̄ is dn̄m ſe verius agat q̄ impatorē.His ille & aliis in hāc ſnīam
dictis,quū plębis aīos in ſpē maximā ꝓuinciæ ſortitet obtīdæ erexiſſet,Aulo Manlio legato cū
cōmeatu in Aphricā miſſo,īpſe paucis diebus,dū delectu s haberetur,Romę commoratꝰ,ī quo

habendo,nõ ex claſſibus,vt ſemꝑ alias,ſed ex capite cẽſis humillimoq; genere hoĩm,ꝙ vtiq; ob
inopiã haud in claſſibꝰ cẽſeretũ,militẽ recepit,& ob id cũ aliquãto maiore numero,ꝙ̃ decretum
erat,in Aphricã trãſmiſit.Ibi a M.Rutilio legato exercitũ accepit,nã MetellꝰMarii cõſpectum
fugerat.Cęterũ Romã reuerſus,ꝑter ſpẽ ſuã,magno ciuitatis ſtudio & fauore eſt acceptus,tu-
litq; iã inde Numicidi cognomẽ,ob ea ꝙ̃ præclare in Iugurthã geſſerat.Mariꝰ bellũ gerere ag-
greſſus,paucis diebꝰ ꝙ̃ in Numidiã venit,haud ꝓcul a Cyrtha oppido Iugurthã ꝓlio cõgreſ-
ſum,armis exuit.Inde vrbes circuire ſtatuit.Nã Bocchꝰ crebris nũciis ſignificabat ſe amicitiã
velle po.Ro.nõ eẽ cur a ſe hoſtile quicq̃ expectari deberet.Cõſul vbi nulla rerũ ſuarũ clade cõ
Capſa oppi ꝑlli poſſe vidit,vt in cõſpectũ veniret ampliꝰ,ſed ꝓcul inde agere, Capſã oppidum opulẽtum
dum. (id Hercules Libycus cõdidiſſe ferebatᷣ)oppugnare cõſtituit. Erãt Capſenſes nõ ſolũ moenibꝰ
aduerſus oẽm externã iiuriã tuti,ſed ſitꝰetiã & locoꝝ aſꝑitate,ſquallor & ſolitudo oĩa obtine-
bat,ꝑter loca oppido ꝓpinqua,terra adhæc ſerpẽtibꝰ infeſta.Cõſul oĩbꝰexploratis Aulum Mã
lium cũ cohortibus ad Larim oppidũ ire iubet,vbi ſtipẽdiũ & cõmeatũ locauerat,ipſe prædãdi
Thanais prætextu,vt res occultior eſſet,cũ cætero exercitu,ſexto die ad Thanaim flumẽ ꝑuenit. Ibi ĩgẽ
fluuius. ti vtriũ vi, quã obitet ex ceſis pecoribꝰparari iuſſerat,milites aqua & iumẽta onerat.Erat ꝑ ari
das ſolitudines Capſam veniẽdũ,nec circa oppidũ fons vllus,aut flumiꝰ vnde exercitus aquari
poſſet.Ex Thanai tertia luce a duo milia paſſuũ ab oppido occultꝰ ſedit,inde ciuiũ plęriſq; ex
Capſenſiũ tra moenia interceptis,ad oppidũ adeq̃tauit.Capſenſes ſubito malo ꝑculſi cõtinuo deditionem
excidium. fecere,dediti cõtra ius belli interfecti,oppidũ & inuiũ,& parũ Rõanis vtile,direptũ eſt,atq; icẽ
dio cõſumptũ,qđ nõ tã cõſulis perfidia fecit,ꝙ̃ loci importunitas.Ingẽs ibi præda q̃ſita,quo fa
ctum,vt multo clarior Marius ad ſuos ex ea victoria cũ incolumi exercitu redierit. capta inde
aut dedita plæraq; Numidarũ oppida.Ad poſtremũ cõſul caſtellũ iexpugnabile adortꝰ,haud
Mulucha ꝓcul a Mulucha flumine(erat id regnorũ Iugurthę & Bocchi cõfiniũ) multis diebus fruſtra
flu. cõſumptis,quũ irriti eſſent oẽs Rõanoꝝ conatꝰ,Marius anceps cõſilii,iã de ſoluenda obſidione
aĩo agitabat,quũ fortuna ꝑficiendæ rei viã inuenit.Ligur quidã quũ forte auerſa oppidi parte
cochleas legeret,aliã atq; aliã legẽdo,ꝑ abrupta & cõfragoſa loca ĩ arcẽ euaſit.Defert ille rẽ cõ-
tinuo ad cõſulẽ.Lætꝰ Mariꝰ Ligurẽ magnis pollicitationibꝰ oneratũ, cũ quatuor tubicinibꝰ,&
aliquot fortiſſimis viris,eiſdẽq; agilibꝰ,locũ occupare imperat. Ipſe ad oppidanorũ aĩos a veri
periculi ſuſpitiõe auertẽdos,alterũ ſpecie aliquãto atrociꝰ illis a frõte obiicit, ĩ qđ vnũ Barba-
ros ꝑtinaciter intẽtos,ſubitꝰtubarũ clãgor,& clamor militũ a tergo exauditus adeo perculit,
vt omiſſa pugna trepide & incõſulte fugientibꝰRomanꝰcõfeſtim oppidũ ĩuaſerit.Atq; ita cor
repta Marii temeritas,ex culpa gloriã inuenit.Cæterũ dũ hæc aguntᷣ,L.Sylla q̃ſtor,cũ magno
equitatu venit in caſtra,ꝙ vt ex Latio & ſociis cogeret exercitũ,Romæ relictꝰfuerat a cõſule. Is
Sylla q̃ſtor. ille Sylla eſt,ꝙ funeſtis Ro.ciuitatis ac totius Italiæ cladibꝰ,ciuile bellũ poſtea cũ Mario geſſit,
primuſq; ꝑpetuã induit dictaturã,primus proſcriptione ciuiũ vſus,patricia familia ortꝰ,literis
Gręcis & Latinis æque eruditꝰ,facũdus,callidꝰ,amicitia facilis,altitudo ĩgenii ĩcredibilis, mul
tarũ rerũ & ꝓcipue pecuniæ largitor. Vbi igiᷣ in caſtra venit,rudis adhuc & ignatꝰ belli mili-
tes appellãdo,ꝓſtãdoq; officia nec repetẽdo,militariaq; mũera ĩpigre obeũdo,breuiter Mario &
militibus chariſſimus eſt factus.Iugurtha Capſa & aliis plæriſq; locis amiſſis,Bocchũ iã bellũ
Bocchus & dettectãtẽ,tertia Numidiæ ꝑte illi ꝓmiſſa,ſi aliq̃n præſenti bello defunctus eſſet,iterũ in diſcri
Iugurtha men traxit.Cũ valido igiᷣ exercitu ĩ Numidiã reuerſus,iũctis cũ Iugurtha copiis,ambo reges
Mariũ inua Mariũ in hiberna decedentẽ tumultuario prælio inuadũt,inclinabatq; iam dies in occaſum,qđ
dunt. tꝑs ſibi aptũ,hoſtibꝰ infeſtũ,de induſtria reges gerendæ rei delegerãt,ſiue fuga,ſiue inſectatiõe
opus eſſet.Trepidatũ eſt nõnihil a Romanis primo hoſtiũ cõgreſſu,mox prælio pluribus locis
iniecto(nã in re tam ſubita acies inſtrui non potuit,neq; imperiũ vllum exaudiri) eq̃tes pedi-
teſq;,vt quiſq; hoc vel illo dep̃hẽſus erat loco,tenere,arma expedire,manũ cõſerere. latrociniũ
magis a pricipio id fuit ꝙ̃ ꝓliũ. Verũ vbi coire vna ac manipulatim cõgredi coepit miles,multo
facilius vis hoſtiũ ſuſtineri coepta ẽ,iuuabatq; rẽ Mariꝰ ſua ꝑſentia & hortatiõe,eo ſeſe ĩgerẽs
cũ lectiſſimoꝝ militũ globo,quo plꝰerat laboris ꝑiculiq;.Et iã nox aderat,cũ cõſul hoſtiũ cõſi-
lio aĩaduerſo,ꝙ de ĩduſtria certamẽ ĩ noctẽ trahebãt,duos colles pene ĩter ſe cõtiguos metãdis
caſtris haud ĩhabiles cepit,ſuoſq; ſenſim pugnę ſubtractos,ĩ tutũ reduxit.Barbari vtrũq; locũ
multitudine circũdãt,clamore & ſtrepitu exultãtes.In Rõanis caſtris interim cõſulis iuſſu ſilẽ
Marii ſtra- tiũ fuit,& iã lõga nox ꝑuigilio a barbaris acta erat,quũ nocturno demũ clamore feſſi,ĩ ſomnũ
tagema. reſoluuntᷣ.Nec Mariꝰexpectatã occaſionẽ neglexit,qn ſubito ſignorũ cantu & clamore terribili

militē in hoſtē totis caſtris effundit. Tū vero Getuli Mauriq; tepēte exciti,ſubita re ꝑculſi,neq; fugā,neq; arma expediūt,multi mortales ſemiſomnes,aut ſtupore defixi,more pecoꝝ iugulari, alii noctis bñficio dilapſi,in tutū cōceſſerūt. Atq; ita Marius in hiberna,incolumi & victore exercitu abibat,quū quarto poſt die haud lōge a Cirtha trepide nūciat,hoſtes ex pluribꝰ locis adeſſe. Tenuit Marius agmē in oēs partes intentum,nec multopoſt haud vno loco bellandū fuit. Quadripertito Iugurtha Marianos inuaſerat,addidit & viribꝰ fraudē gregario milite forte īteremto,enſem cruore reſpſum Rōanis oſtērat,fruſtra eos dimicare clamitās,occiſum ex cōgreſſu a ſe Mariū cōſulē. Id paſſim Rōane locutꝰ,nā linguā apud Numātiā didicerat, adeo militē atrocitate rei ꝑculit,vt nihil ꝓpemodū res a fuga abeſſet,fuiſſetq; eo die cū ignominia & clade dimicatū,niſi Sylla ea pte qua primū hoſtes īpetū fecerāt,ferociter adortꝰ,Bocchū cōfeſtī auertiſſet. Mox Iugurtha cæteris fugiētibꝰ,dū certamē ꝑtinaciꝰ ſuſtinet,a ſuis excluſus ęgre īter dēſa Rōanoꝝ tela vitabūdus euaſit,tū cęde totis cāpis late edita,cōſtrata ē cadaueribꝰ planities.

Iugurthæ fraus.

Scdm eā pugnā Marius Cirthā ꝑuenit,quo quīto die poſtq̄ iterū a barbaris male pugnatū eſt legati a Boccho venerūt,q regis noīe a cōſule petierūt,vt duos fidiſſimos ad ſe mitteret,velle de ſuo Ppliq; Rōani cōmodo cū his diſſerere: L.Sylla & A.Mallius eo miſſi ſunt,q etſi acciti ībāt,Sylla tñ(erat eñ facūdior Mallio) tēpeſtiuo ſermone regē ad id qd ſua ſpōte facturꝰ videbat,incēdit,vt pacē cū po.Ro.q̄ bellū mallet,īdentidē hortatꝰ,ne ſe regē optimū cū Iugurtha hoīm peſſimo,miſcēdo cōmacularet. Opportunitatē illi adeſſe non ſolū corrigēdi,ſed ſuperādi etiā errata officiis,Po.Ro.nunq̄ ab vllo fuiſſe bñficio victum. Iret etſi qd ad ineūdā gratiā ſecū agitaret,forti aīo exequeretꝰ. Rex ad ea pauca benigne rñdit,purgās factū,Inuitus inqt arma in vos Romanos īdui,vt Numidię partē,mihi a Iugurtha datā,a veſtra Romanoꝝ tueret īiuria. Nec in eo mediocri ſum cōtumelia affectꝰ,q legatis Roma miſſis,a Ro.ſum amicitia repulſus. Sed vetera inqt obliterāda ſunt,nūc illd a vobis peto,vt liceat mihi Romā legatos mittere ad ſenatū,q ibi publice de pace agāt. Studebatq; ꝑ hæc futurę paci Bocchꝰ,quū iterum ꝑ amicos,quos ſuis artibꝰ Iugurtha corrupat,a pſenti eſt cōſilio auerſus,nec multis īde diebꝰ īteriectis, incertū ſua ſponte,an a tutiora monētibꝰ impulſus,quinq; legatos ad Mariū miſit, factaq; regi ptāte Romā mittēdi,pactiſq; in id tēps induciis,q ad ſenatū iuere,rñſum regi attulerūt. Senatū,Popu.q; Ro.bñficii & īiuriæ eē memorē. Cęteꝝ Boccho,qm̄ delicti pœniteat cōcedi,vt quū meruerit in fœdus & amicitiā recipiatꝰ. Eo Bocchꝰ rñſo ꝓmotꝰ,a Mario ꝑ literas petiit,vt ad ſe Syllā mitteret,cuius arbitratu de cōmunibꝰ negociis conſuleretꝰ. Fuerat is ab initio ad regem miſſus cū Mallio,vt dixi,cuius poſtea legatos in caſtra Romana miſſos,plures dies apud ſe comiter ac munifice habuerat.

Bocchi legati qd reſpōſum tulerint.

Sylla ad Bocchum pfectꝰ eſt cū pſidio eqtum,& cohorte vna Peligna,leuiq; armatura. Quinto deinceps die cum Voluce Bocchi filio,q cū mille eqtibꝰ illi obuiā ꝓceſſerat,cōiunctꝰ diei vniꝰ iter cōfecit. Hic quū caſtra feciſſēt,nūciatū ē Iugurthā haud ꝓcul inde abeſſe. Erāt q Syllę cōſulerēt,vt obuoluto capite,occulte ī tutū abiret. Id cōſiliū ille aſpnatꝰ,multis ignibꝰ accēſis,ſilēti agmīe noctu pfectꝰ,poſtridie ſub ortū ſolis metatꝰ caſtra ex Mauris eqtibꝰ didicit,Iugurthā ad duo milia paſſuū q̄ iturꝰ erat Sylla cōſediſſe. Ingēs Romanos pauor īuaſit,vulgo credere ſe a Voluce pditos,atq; īſidiis circūuētos. Multi itaq; eū ſubito obtrūcādū cēſebāt,ne ea pditio eēt barbaro īulta. At Sylla etſi eadē q̄ & alii arbitrari,oēm tñ a Voluce īiuriā abſtinuit,ſuos hortatꝰ,vt forti aīo ſint,ſępe a paucis fortibꝰ ingētes exercitꝰ ſuperari cōtigiſſe. Mīra īde teſtatꝰ,q a Boccho pfide hoſtibꝰ pditꝰ eēt,Volucē caſtris iubet excedere. Ille lachrymās orare obteſtariq;,ne ſe aut patrē ī id crimē deuocaret,qppe q ꝓcul a tā nefario cōſilio abeſſēt. Cęteꝝ qñ Iugurtha totꝰ ex pſis ſui opibꝰ pēderet,hortari Syllā vt ꝑ media Iugurthę caſtra ſecū iret,vix ſe credere poſſe regē ī ſe,aut eos q ſecū eēnt,qcq̄ hoſtile auſuꝝ. Placuit id cōſiliū,atq; exiprouiſo ad Numidarū caſtra ꝓgreſſi,dubio atq; hęſitāte Iugurtha īcolumes ī tutū ꝓceſſere.

Ro. metus.

Syllę & Ro. conſtantia.

Vbi vero ad Bocchū vētū ē,fluctuatꝰ creditꝰ ille aīo,Syllā ne Iugurthę traderet an Iugurthā Syllę. Iuſſuſq; Rōanꝰ q̄ſtor poſt decimū diē ad Bocchū redire: nā Rōani caſtra ſeorſū a barbaro fecerāt,aderāt eñ & Iugurthę legati,Bocchi cōſilia ſollicite explorātes. Publice itaq; Bocchꝰ Rōano diē cōdixit,q vbi ſeſe ī caſtra recepit,diē obſeruaturꝰ,noctu ē ad regē acceſſitꝰ,ibi fidis īterpretibꝰ adhibitis,benigne ac ꝓpemodū familiariter Bocchꝰ,qd publice nō fecerat ne quā moueret ſuſpitionē,ē iuuenē cōplexꝰ. Mox plā de amicitia, deq; republica īter ſe locuti Sylla quoquomō ānitēdū Boccho dixit,vt meritū aliqd ſecū ferret,in ppli Ro.amicitiā vēturꝰ aliqd pſtādū eē in nouo fœdere iīgēdo,qd magis Rōanoꝝ intereſſet,q̄ ipiꝰ regis q pacē peteret. Nec id multo labore q̄rendū,quū Iugurthę copiā haberet,quē ſi Romanis tradidiſſet,futu

Bocchi & Syllæ congreſſus.

rũ vt ꝑter amicitiã,q̃ ei ꝑpetuo mãſura eẽt cũ pplo.Ro.Numidiæ quoq; partẽ dono acciperet.
Vereti ab initio Bocchꝰ affinitatis iura,vereti & ſuoꝝ populariũ irã,q̃bus ſciebat Iugurthã
eẽ chariſſimũ,neceſſitas tñ & Syllę hortatiões plꝰpotueſt.Pollicet̃ igit̃ oĩa ſe ex Syllę volũtate
facturũ,cõpoſitoq; iter ſe dolo,Bocchꝰ Aſparẽ Iugurthę legatũ appellat,doceq; bellũ certis cõ
ditionibꝰpoſſe cũ Rõanis cõponi,iret & regis ſui ſnĩam exploraret.Iugurtha etſi pacis cupidiſ
ſimus erat,rñdit tñ ſe nihil Mario cõfidere.Cæterũ ſi Bocchꝰ ãbobus cõſultũ vellet,daret ope
rã,vt Syllã ĩ ſpeciẽ colloquii adductũ ſibi traderet.Fore,vt eo viro ĩ ptãtẽ redacto,tolerabilior
pax a Rõanis ĩpetraret̃,ne tãtus vir publica cã captus,in hoſtiũ ptãte relinq̃ret̃.Annuit primo
Rex,ac plures dies anceps fuiſſe dicit̃,vtrũ vtri traderet.Poſtremo Sylla ad ſe accerſito,ex illiꝰ
ſnĩa Iugurthæ inſidias tẽdit.Inde vbi dies affuit, Iugurthaq; cũ paucis amicis appropinquare
eſt dictus,Bocchus cũ Sylla,velut officii cã,illi obuiã ꝓcedit,inſidiis prius certo loco diſpoſi-
Iugurtha tis,quo vbi vẽtũ eſt,ſtatĩ ſigno dato vndiq; Iugurtha ĩuadit̃. Qui circa regẽ ſteterãt, cõfeſtim
Syllę tradit̃ obtrũcati ſunt,ipſe vt erat inermis captus Syllę tradit̃,& ab eo ad Marium ꝑductus. Vñ nefa-
ria illa diſcordia inter ãbos orta eſt,q̃ rẽ Romanã peſſimo exẽplo ad internicionẽ ꝑduxit, hinc
Sylla Iugurthę capti ad ſe laudẽ trahẽte,cõtra Mario ꝓdicãte,q̃cunq; Sylla & alii in Numidia
geſſiſſẽt,ſuis auſpiciis geri cõtigiſſe,totãq; ꝓide laudẽ ſuã nõ q̃ſtoris eẽ,q ſuo iuſſu ad Bocchũ
ꝓfectus fuiſſet.Cæterũ dũ ĩ Numidia bellat̃,varie res Rõana ẽ alibi adminiſtrata.Cimbri ĩ Gal
lia a Mario Iunio Syllano,q cũ Metello fuit cõſul,ꝓlio fuſi ſunt,eius rei obſcura mẽoria.Apud
quoſdã legere eſt eã pugnã,vt ſupra ſignificaui,Rõanis aduerſã fuiſſe.& M.Minutiꝰ ꝓcõſul,cũ
Scordiſcis & Triballis,qđ ſatis conſtat,feliciter dimicauit.Contra clades haud ignobilis in Al
lobrogũ finibꝰſub idẽ tp̃s accepta eſt,L.Caſſio conſule cũ exercitu a Tigurinis Gallis cęſo.Fuit
ea Elvetioꝝ gens,q̃ ſuis finibꝰ digreſſa,ĩ his forte locis conſederat.Milites q ꝓlio ſupfueſt,obſi
dibꝰ,dimidiaq; pte rerũ oĩm hoſtibus data incolumes dimiſſi.Inciditq; ea clades in id tp̃s,quo
C.Marius afflictis Iugurthæ rebus ĩminebat,ſed nondũ bello in Aphrica ꝓfligato,altera recẽ-
DuplexRo. tior clades ẽ in Gallia accepta.M.Aurelius Scaurus cõſulis legatus,fuſo a Cimbris exercitu,vi
clades. uus ĩ hoſtiũ ptãtẽ venit.In cõſiliũ inde a barbaris euocatꝰ,quũ Ro.pplm inuictũ ꝓdicaret ſua-
deretq; hoſtibꝰne alpes ſupare temere aggrederent̃,a Bolo eiꝰ gẽtis regulo iuuene ferociſſimo
ferro traiectus ẽ.Secuta haud mlto poſt clades longe oĩm fœdiſſima,C.Mãliꝰ&Q.Seruiliꝰ Cœ
pio ꝓcõſules,ab eadẽ gẽte circa Rhodanũ ingẽti ꝓlio victi,caſtris exuti ſunt.& ex Rõano exer
Maxima citu octogĩta milia hoĩm cęſa,Calonũ & Lixarũ.XL.milia.Nullo vnq̃ ꝓlio tãta vis hoĩm a Ro
omniũ Ro. manis deſiderata.Cœpioni cuiꝰtemeritate ea clades accepta ẽ,plębiſcito,qđ poſt Tarq̃niũ nul-
cladium. li acciderat,eſt impiũ abrogatũ,atq; eiꝰbona publicata.Iugurtha a Mario cũ duobꝰfiliis ĩ triũ
pho ductꝰ,mox detractis veſtibꝰĩ carcerẽ cõiectꝰ,q quũ opacũ barathrũ ſubiret,exclamaſſe fert̃,
o Hercules q̃ frigidũ ẽ hoc balneũ.ibi ſex dies fuit,vbi ĩedia vt Plutarchꝰſcribit cõſũptꝰẽ.Liuiꝰ
Iugurthæ & Eutropiꝰ,Marii iuſſu,ĩ vĩculis necatũ ꝓdideſt.Sũt q ex Tarpeia rupe ꝓcipitatũ arbitrentur.
exitus. Mariꝰ triũphali veſte curiã ĩgreſſus,qđ nemo ad id tp̃s fecerat,vbi factũ inſolẽs accuſari ſenſit
aſſurgẽs ſũpta ꝓtexta ſenatui ſe reddidit.Diſtractũ ẽ Iugurthinũ bellũ ĩ quartũ ãnũ,q fuit vn-
deq̃nquageſimꝰ vrbis Rõæ ac ſexcẽteſimꝰ,vt Eutropiꝰcolligit.Fuit annꝰ,quo Iugurtha ĩ Rõa-
M.TulliiCi noꝝ ꝑtãtẽ venit,ſecũdus Olympiadis ſexageſimęoctauæ ac cẽteſimę,quo triẽnio,M.T. Cicero
cerõis ortꝰ. ex Eluia matre,patre eq̃ſtris ordĩs,ex regio,vt Eutropiꝰſcribit,Volſcoꝝ gñe Arpini orit̃.Põpe
ius,q magni poſtea cognomẽ tulit,ſub id etiã tp̃s ẽ Romę natꝰ.Rhodiꝰ Coloſſꝰ,quo nihil ipſa ĩ
ſula vnq̃ clariꝰhabuit,ꝑ hęc quoq; tp̃a,terra ibi horrẽde mota corruit,vt q̃dã ſcribũt.nõ deſũt
vt alio ẽ loco ſignificatũ,q rẽ ipſam in aliud tp̃s reiiciãt.In Italia res mẽorabilis accidit. Puella
Mirificꝰful Romę nata,ĩ Apuliã ꝓficiſcẽs,obiter de cęlo icta ẽ,veſtibꝰ& calceamẽtis ſine ſciſſura vlla adẽ-
minis caſus ptis,monilibꝰcollo & ãnulis diſcuſſis,nudũ corpꝰſine veſtigio vllo cęleſtis ĩiutiæ exaĩe iacuit.
Eſt ĩter fulminũ gña qđ clarũ vocãt mirificę naturę,hoc dolia exhauriũt̃ ĩtactis eoꝝ opimẽtis
auꝝ & argẽtũ liquat̃,nec ſacculi aliq̃ mõ ãburũt̃,ne cõfuſo q̃dẽ cęrę ſigno ſi obſignati fuerit.Si
mili caſu Martia Rõanoꝝ prĩceps,quũ grauida eẽt icta ẽ,exaĩatoq; partu,citra oẽ aliđ incõmo
dũ vixiſſe fert̃.Sed hæc eo ſpectãt ne naturaliũ reꝝ ignari fabulas nos cõſectari arbitrent̃.Eſtq;
puellę ꝑ hũc modũ extictę,Eutropiꝰ author.Mariꝰ,ob Cimbricũ tumltũ,ĩ ſeq̃ntẽ ãnũ cõſul re
fectꝰẽ,quũ adhuc abſẽs eẽt.Ipſe poſteaq̃ Rõę de Iugurtha triũphauit,ad militarẽ diſciplinã cõ
Muli Ma- uerſꝰ,curſu,variiſq; & ĩplexis itineribꝰmilitẽ exercuit,q graui onere ꝑſſꝰ,ſigna ſeq cogebat̃.q̃ fa
riani. ctũ vt milites hmõi laboribꝰaſſueti Mariani poſtea ſint muli appellati.Alii Marii vocẽ,quũ a-
pđ Numãtiã ſub Scipiõe eẽt,auditã aiũt,eũ optimũ mulũ q̃ſitũ habere, ad ĩpedimẽta cõuehẽ-

da,ꝗ valitudine corpis,& robore cæteros anteiret,ac iã inde factũ,vt ꝗ robuſtus miles haberet̃ Muli Ma-
hũc Marianũ mulũ vulgo nũcuparẽt. Sed dũ Marius exercitũ ĩ barbaros cõparat,Cimbri ſubi riani.
to ĩpetu auerſi ĩ Hiſpaniã abierũt. Interim C. Lucius,ex Marii ſorore natꝰ,hõ alioꝗ acer, a Tre
bonio adoleſcẽte,cuius pudicitiæ vim inferre conatꝰ eſt,interficit̃. Aberat tũ forte conſul,ꝗ ad Marii iudi-
milites reuerſus,poſtq̃ ex Trebonio ad iudiciũ vocato cædis cãm accepit,adoleſcẽtẽ ꝑ concio- cium.
ne laudatũ corona donauit. Id iuſtitiæ exẽplũ tertiũ C. Mario cõſulatũ ꝑpit. Cimbri tñetſi ad
Pyreneũ vſqꝫ ſaltũ ꝓgreſſi erãt,ſub vernũ tñ tꝑs in Italiã vẽturi dicebant̃,ſed illi oĩm opiniõe
tardius ſunt reuerſi,ꝗppe ꝗ trãs Pyrenen,velut ꝓcella quædã,ſuo impetu euecti,aliquot Hiſpa
niæ loca,multa cæde & populatiõe fœdauere. Poſtremo a Celtiberis ꝓlio victi,Galliã repetũt:
vbi Theutoni & Ambrones,duæ ferociſſimæ gẽtes,ſocias cũ illis copias iunxere. Theutoni & Theutonij
ipſi vt Cimbri in Germania orti,q̃ vna terra ex oĩbus pene reliqua erat,de cuius ſitu & incola- & Ambro-
rũ moribꝰ,ex incepti opis inſtituto erat adhuc nobis dicendũ. Ea tota ſeptẽtrionalis a Gallis nes.
Rheno fluuio diuidit̃,a Rhetiis & Pãnonibꝰ Danubio,a Dacia qdẽ & Sarmaria mõtibꝰ, mutuo Germania.
qꝫ olim metu diſcreta. Cetera Oceanꝰ ambit. Ea etſi innũeris fere gẽtibꝰ coit̃,ĩ duas velut par-
tes fuit ab ĩitio diuiſa,vt q̃ alpibꝰ ẽꝓpĩquior,ſit ſupior Germania appellata. Altera ad ſeptẽtrio
nẽ & oceanũ verſa ĩferior. Durat hæc partitio ſub Alemaniæ appellatiõe (q̃ a Lemano vt qdã
autumãt lacu eſt) in hũc vſqꝫ diẽ. Gẽs ipſa indigena,vt veterũ ſcriptoꝝ qdã opinati videntur,
cõiectura haud inepta adducti,ꝙ terra ſit cælo aſpera,cultu aſpectuqꝫ pene ĩformis,niuoſis alpi
bꝰ,vaſtiſqꝫ fluminibꝰ,aut ęſtuoſo oceano adeũda,& ob id minime ĩuidioſa, nullã vnq̃ ſenſit ad
uenarũ colluuionẽ. Tuiſto qdã in ipſa terra genitꝰ,& Mãnus eius filius authores gẽtis cõdito Tuiſto &
reſqꝫ memorant̃. Mãno vnde terrę appellatio,& lacꝰ ducta videri poſſit,tres fuiſſe filii dicũt̃,vñ Mannus.
Ingeuones ſũt medii,& Herminones oceani accolę,cęteri Iſteuones nũcupari. Alii ex Tuiſtone
plures filios genitos arbitrati ſunt,a qbꝰ Suęui orti ſint,Gãbriuii,Vãdalii,& Marſi. Germanię
nomẽ multo qdẽ recẽtius,ꝗ primi Rhenũ trãſgreſſi Gallos expuleſt, Germani dicti ſũt,vt Ta Germanoꝝ
citꝰ Cornelius ſcribit,& ab his paulatim nomẽ in cęteras gẽtes eualuit. Prælium inituri Herculi deſcriptio.
ſacrũ canebãt hymnũ,quẽ volebãt aliqñ ĩ eã terrã veniſſe. Graui & terribili ſonitu nõ diſſono
cęterũ ad terrorẽ q̃ſito,pugnã capeſſebãt. Truces oculi pluribꝰ,ac cęrulei. Rutilę comę. Proce-
ra corpa. Ad primos ĩpetus ſubita & ꝓceps natura. Cæterũ laboris & operũ ĩpatiẽs. Siti & ęſtũ
vt Galli nõ ferũt,frigoꝝ patiẽtiſſimi. Auri & argẽti olim nullꝰ in ea gẽte vſus, Argentea vaſa Auri & ar-
eoꝝ legatis data,aut pricipibꝰ muneri miſſa,nõ minore cõtẽptu q̃ fictilia tractabãt. Cõmercio genti con-
rũ vſu aurũ & argẽtũ ab his primo receptũ. Credita & a qbuſdã tellus ipſa taliũ metallorũ ex- temptus.
pers,qñ & ferri inops,quo accidit,vt olim rari vterent̃ gladiis in ꝓlio,ſed longiore haſta,quam
ipſi frameã vocãt,& ĩ ea breui ferro,habili telo ſiue cõminꝰ ſiue eminꝰ dimicarẽt. Eques ſcuto & Framea.
haſta inſtruebat̃. Pedites miſſilia ſpargebãt,plura ſinguli. Nudi in pugnã,aut breui ſagulo tue
bãt,nulla cultꝰ occultatiõe,ſcuta tm̃ coloribꝰ,hiſqꝫ lectiſſimis diſtĩguebãt,paucis loricę vſꝰ,vix Militãdi ra
vni alterive caſſis aut galea:eq nec forma,nec velocitate cõſpicui,nec ĩ girũ,vt nñ,ſed recto tm̃ tio in Ger-
conatu agunt̃. Scutũ in pugna amiſiſſe ꝓcipuũ flagitiũ,vt ſacris & publico cõcilio excluderent̃ manis.
eiuſmodi clade affecti. Multi tali ĩfamię ſupſtites vitã laq̃o finieſt. Reges nobilitate legebãtur,
nec his libera infinitaqꝫ ptãs fuit. Exercitus is ductabat,ꝗ ꝓcipua virtute ꝓſtaret, quiqꝫ exẽplo
magiſq̃ impio polleret: Vincire,verberare,aĩaduertere in quẽq̃ nullius ius eſſe præterq̃ ſacer-
dotũ,vt nõ ĩpio,ſed diuinitꝰ flagitia vindicari crederent̃. Signa q̃dã deoꝝ lucis detracta in prę
liũ geſtari,pręcipuũ in pugna incitamentũ,oẽs ſuas neceſſitudines iu ꝓximo ſtatuebant,vt in
ſuoꝝ cõſpectu aut gl̃ioſe vincerẽt,aut cũ laude caderẽt. Liberi,cõiuges,parẽtes, ſanctiſſimi pu-
gnę teſtes adhibebant̃. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebãt,nec illę & nũerare & exi
gere plagas formidabãt. Eędẽ cibos hortationeſqꝫ pugnãtibꝰ ſuggerũt. Proditũ mẽoriæ eſt in-
clinatã aciẽ aliqñ illarũ hortatu reſtitutã. Credunt̃ adhæc arbitrari aliqd ſancti ꝓuidiqꝫ eſſe in Authori-
fœminis, earũqꝫ cõſilia haud ꝓpterea aſpernari,reſpõſave negligere. Mercurio certis diebꝰ hu- tas fœmina
manas hoſtias ĩmolabãt. Herculi & Marti ex cęteris aĩalibꝰ. Sortes & Auguria ĩ vſu. De mino- rum.
ribꝰ rebꝰ principes ciuitatũ cõſultabãt. De maioribꝰ vniuerſa ciuitas. In inchoãdis rebꝰ noua lu
na,aut plena obſeruabat̃. Noctiũ nõ dierũ numerꝰ ſupputabat̃ in ea gẽte. In cõciliũ armati vẽ
titabãt,ſnĩam approbaturi frameas cõcutiebãt,id honoratiſſimũ aſſentiẽdi genus. Contra aſp
nati fremitu ſignificabãt. Transfugę & ꝓditores ex arboribꝰ pendẽtes,ignaui & imbelles atqꝫ Supplicioꝝ
infami corpe,cœno obruti,aut a palude aliqua ſuperiecta crate necabant̃,tanq̃ ſcelera in aperto genera.
ponẽda eſſent,flagitia cõtegẽda. Nihil publice,aut priuatim magiſtratꝰ agere,niſi armis ĩſtru-

cti.In cōmeatu & affectatiōe incredibilis ęmulatio.Qui maiore globo iuuenū ſtipatꝰ in publicū
ꝓceſſiſſet,ꝑcipua celebritate apđ ſuos & finitimos eē.Turpe & in om̄i vita infame ſuo duci ſu
perſtitē in ꝑlio eē,niſi victor is ex acie deceſſiſſet.Princeps ꝓ victoria,comites ꝓ principibus di
Virtꝰ belli- micabāt.Bella vltro appetere,vtpote qbus oīs a re bellica eēt qes ingrata.Inertiæ & ignauię da
ca. bat̃ ſudore aliqđ q̃rere,qđ poſſet cruore parari.Belloꝝ cura deſtituti,ſōno & cibo vel fortiſſi-
mi qꝗ indulgebāt.Domo & agroꝝ cura fœminis & ſenibꝰ delegata,vt mirū videri poſſit,duo
tā diuerſa eidē gēti affuiſſe,& inertię amorē & odiū qetis.Vicatim plurimū diſcretiſq; domici
liis habitabāt.Tegumē fuit,ſagū, fibula,aut ſi ea defuiſſet,ſpina conſertū,locupletiſſimi veſte
Cultus cor deſtinguebāt̃,nō fluxa ſed ſtricta,ac pene ſingulos artus exprimēte. Idē fœminis habitus, q &
poris. viris.Atq; Germani ipſi olm fere,q ad ſeptētrionē & ortū habitāt,ſoli vnica vxore cōtēti ab ſi-
tio fuere,q̃q̃ & in his nōnulli plura celebrarēt cōnubia.nō vxor viro,ſed vir vxori dotē cōpara
bat.Nec ad delitias q̃rebat̃ cultus,ſed iugati boues dabant̃,frænatus equus & ſcutū cū framea
& gladio.Mira in fœminis pudicitia,nulla ſpectādi fuit illecebra,nulla conuiuioꝝ ratio,rara in
tā numeroſa gēte adulteria,cuius cōuicta mulier,reſectis capillis nudatā corā ꝓpinqs maritꝰ,
domo exactā,toto vico verberibus agebat.Profligatæ pudicitiæ nulla venia,nō ętas nō forma.
nō opes,cōnubiū corruptis cōciliare poterat.Nemo tū̄ vitia ridere.Id em̄ corrūpere ſęculū, &
corrūpi arbitrabant̃.Sic vnū mulieres maritū accipe,vt vnū corpus,& vnā vitā,nec vlla cogi-
tatio vltra,nec lōgior cupiditas,tāq̃ matrimoniū amarēt,nō maritū.plus apđ illos boni mores
valuerūt,q̃ alibi bonę leges.Serus ī iuuenibus vſus veneris,atq; eo minus exhauſta pubertas.
Nec cōnubia virginū ꝓperabant̃, vt validior eēt ꝓcreatio.Homicidiū certo pecoꝝ nūero lueba
tur,atq; vniuerſa domus ſatiſfactionē capiebat.Cōuictibꝰ & hoſpitali mēſæ ſupra modū ſtude-
bāt.Nefas hēbat̃ queq̃ domo aut epulis arcuiſſe.Gaudebāt muneribꝰ,nec data imputare,aut
obligari acceptis.Diē noctēq; potādo cōtinuare.Temulētia nulli ꝓbro data ē.Crebræ poſt cra
Optima cō pulā rixæ,raro conuiciis,cæde ſępius trāſigebāt̃.De pace & bello in cōuiuiis conſultare,q̄ſi nul
ſultandi ra lo alio tp̄e ſimplicius paterēt hoīm curę,aut ad res magnas magis incaleſcerēt.Gēs mīme aſtu
tio. ta,ſimpliciter oīa arcana detegere,poſtridie acta retractabāt,vt de ſumma rerū deliberarēt, dū
fingere neſcirēt,decretū vero ferrēt,dū errare nō poſſent.potus ex hordeo in ſimilitudinē vini
corruptus.Proximi fluuioꝝ accolę aduectitia vina in vſu habuerūt.Cibus ſimplex,agreſtia po-
ma,recēs farina,& lac concretū.Potus īmoderatior. Vno ſpectaculoꝝ gn̄e vſi,vt nudi iuuenes
inter gladios & frameas ſeſe celeriter expedirēt.Exercitatio artē parabat.ars decorē:aleæ adeo
ſtudioſi,vt cæteris amiſſis nouiſſimo iactu de libertate cōtēderēt,victꝰ volūtariā ſeruitutē adi-
bat,& q̃q̃ iuuenis & robuſtꝰ,ligari ſe & vēdi patiebat̃.Annū ī hyemē ver & ęſtatē diuiſū habu
Luctus gen ere,Autūnū vini & cęteraꝝ frugū īopia neſciētes.In funere lamēta & lachrymas cito abſterge
tis. bāt,ī dolore & triſtitia ꝑmanebāt diutiꝰ,fœminis tm̄ lugere ꝑmiſſū,viris meminiſſe ſolū. & hi
olī fuert Germanoꝝ mores,talis viuēdi ritꝰ,quē lōgo tp̄m interuallo vt ī cæteris gētibꝰ multū
mutari cōtigiſſe crediderim.Sed q̄ mutatio ſit facta,ſi ad noſtra vſq; tp̄a ꝓceſſerit huius hiſto-
rię ſeries,ex p̄ſenti ſtatu rerū,q a nobis ſuo tp̄e explicabit̃,poterit facile cognoſci.Germanici igi
tur ſanguinis Cimbri & Theutoni,q cū his ex Hiſpania reuerſis ſocia cōiūxert arma:qbꝰ Italię
imminētibꝰ,C.Marius quarto eſt cōſul creatꝰ, collega illi datus Q.Catulus Lucarius,hō īter
optimates clarus,nec inuiſus multitudini.Marius qa hoſtes appropīquare dicebāt̃,ſuperatis alpi
bus,ad Rhodanū cōſedit,grādi cōmeatu ī caſtra cōportato,ne alicuiꝰ rei inopia cogeret̃ cū ho
ſte manū cōſerere.Cęteꝝ vt mari quoq; aliquāto habilius neceſſaria ſubueherent̃,qa Rhodani
oſtia vt vadoſa nauigari nō poterāt,militari ope foſſam nauiū capacē,flumine corriuato,ad ma
Stagnum re deduxit.Fuit inde rei monumētū,ꝙ ſtagnū & foſſa a Mario deinceps nomē habuere. Hoſtes
Marianum. multitudine freti,iā em̄ & Ambrones cū his erāt,biptito Italiā ingredi cōſtituūt.Cimbri itaq;
impetu auerſi Noricos petunt.Theutoni & Ambrones,in Rōanoꝝ cōſpectu vaſtā occupāt pla-
nitiē,a qbus Romanus cōſul ꝓuocatus intra vallū ſeſe tenuit,nō,niſi occaſione, aduerſus tātā
vim hoſtiū dimicaturꝰ.Oſtētare interim eos ex vallo militibꝰ, vt paulatī terribilē illoꝝ aſpectū
vocēq; dirā,& a latino ſono abhorrētē,diſcerent pati,haud ignarus,vt q̄dā nouitate ſua terri-
bilia videri,ita aſſuetudine,q̄ vere terribilia eſſent,miteſcere. Irritari adhæc miles hoſtiū voci-
bꝰ cōtēptꝰ & contumeliæ plenis,vt iā ꝓpemodū moleſte ferret,ꝙ tādiu ꝑlio abſtineret̃. ſentire
Prodigia & id Marius ſimul & gaudere,cūctādoq; victoriā meditari.Inſtabat atrox pręliū. Romā interim
Phanatica ex Ameria & Tuderto allatum eſt noctu in cælo viſas ardētes haſtas,& ſcuta ꝑrio errare,mox
vox. velut duas ex aduerſo acies inter ſe concurrere,alterā ꝓfligatā ad terrā decidiſſe.Barthabaces

quoq; magnæ matris ſacerdos ad ſenatū venit,deq; ꝓ monitu illi victoriā ſe nūciare dixit,mone
req;,vt tēplū ipſi deæ faciēdū decerneret.Eadē ad ppl'm nūciare volentē Aulus Pōpeius Trib.
plę,vt vanū fari ꝓhibuit.Theutoni & Ambrones Marii caſtra oppugnare adorti teloꝝ nube a
Ro.repellunť,q ne lōgius aſſidēdo tererēt tp̄s,ad Alpes iter intēdūt.Inſtructi ſec⁹ Romana ca-
ſtra ſex cōtinuos dies lōgo agmine ꝓtereūtes,cōtēptim a militib⁹ intra vallū ſeſe tenentib⁹ ſci
ſcitanť,an haberēt q̄ vellēt ſuis vxorib⁹ nūciari.Romā ſe recta ituros.Hęc illi.Marius,vbi trāſ-
ire deſierunt,cōfeſtim motis caſtris extremū agmē tumultuario carpit ꝓlio.Ad Sextias aquas
inde vētū eſt,vnde breue erat iter ad Alpes.Hic cōſul,qa in aīo habebat acie cum hoſte cōflige
re,priuſq̄ ī Italiā trāſcēdereť,vt pugnādi neceſſitatē militi īponeret,aliquāto remoti⁹ a flumi-
ne caſtra locat,loco minime irriguo,qđ quū milites q̄rereť,ad flumē manum intēdēs,inde(inq-
quit)potus vobis ſanguine emendus eſt.Lixæ igiť & Calones vi,ſi ꝓhiberenť,aquaturi,dextra
armis īſtructa,altera vrnā habētes ad fluuium decurrūt.Hic aliquot hoſtiū repēte circa amnē
opp̄ſſi,q lauādi ſtudio eo cōceſſerāt(erāt eñ in ꝓximo balnea)cōtinuo tumultum exciuere,ac
primi oīm Ambrones.XXX.milia numero,iā crapula graues,cęterum ſupba & inſolēti oſten
tatione arma capiūt,nec tñ acies illa,cum īpetu,aut phanatico procurſu,ſed rhythmico pulſu,
& cōſonātia quadā armoꝝ,pedūq; ferebať,crebro clamore Ambronis nomen clamitātes,dubiū
vt ea ſe voce inuicē hortarenť,an vt noīs admonitu,terrorē Romanis incuterēt,qm̄ Cœpio &
Carbo ab his potiſſimum fuiſſent ad Rhodanum victi.Hæc Plutarchus,cui ſiqs accedat,fateať
oportet,prius Ambrones cū Cimbris militaſſe,q̄ illi in Hiſpaniā diuerterit.Authores fere oēs,
quos ſeqmur,Cœpionē a Cimbris ꝓlio ſupatū meminerūt,vt victorię laus ſit illis tributa quo
rū ductu & auſpiciis tū geſta res eſt.Ambronib⁹ primi Ligures ex Romanis caſtris occurrunt,
& ip̄m gen⁹ ferox hoim.ꝓlioq; circa fluuiū cōtracto obruti Ligures(multo eñ pauciores erāt
nūero)ab hoſte eſſent,niſi Romani cōtinuo illis auxilio affuiſſent,quoꝝ vi Ambrones cōtinuo
fuſi fugatiq; ſunt,cędeſq; circa ripas ingēs edita,& flumen cadauerib⁹ oppletū.Romani diſpa-
latos hoſtes ad caſtra vſq; ꝓſecuti,in nouū certaminis gen⁹ inciderūt.Ambronū mulieres ſecu
rib⁹ & gladiis temere arreptis mixto agmini ferociter occurrūt,terribili clamore īſtāt,ſuos cō
uicio īceſſunt,ī hoſtes truci aſpectu & fremitu ferarū ritu īruūt.Nōnullę ꝓ vulnera & crebra
tela ſeſe expediētes,gladios,& ſcuta ex illoꝝ manib⁹ extorquēt.atq; hoc euētu eſt primo die cū
hoſte cōcurſum.Romani,etſi Ambrones late a flumine ad caſtra ceciderāt,turbulētā tñ & ter
roꝝ plenā noctē egerunt,neq;.n.caſtra multa ope cōmunita erāt,multæq; hoſtiū myriades ad-
huc ītactę ſupererāt:tumuli,valles,totaq; planities,flebili minaciq; clamore,ꝑ noctē reſultabāt,
horrēdi gemit⁹ exaudiri eoꝝ,q ex ꝓlio adhuc iter vtraq; caſtra vagabanť.Timere cōſul & cęte
ri nocturnū hoſtiū īcurſum,atq; ita futurū arbitrari,vt ſequēti die ad ſuoꝝ cædē vindicādā,in
ſe īpetū facerēt.Sed illi.ꝓter ſpē,īſtructa acie ſequēti die ad noctē ſtetere.Tū Marius locū hoſti
imminētē M.Claudiū Marcellū noctu capere iubet,atq; ibi tādiu in īſidiis ſedere,quoad hoſtes
vidiſſet ꝓlio occupatos,tunc eos a tergo cum clamore īuaderet.Data illi ad id negociū tria mi
lia peditū.Cōſul cęteras copias ī aciē eduxit.Id Ambrones & ſocii cōſpicati,vltionis cupidi,in
Romanos nōdū in æquū digreſſos,irruūt,eſtq; ab initio īiquo loco dimicatū,mox hoſtibus ad
ima deturbatis,ibi velut ex ęquo vtriq; cōgreſſi,atroci⁹ ꝓliū ineūt:erātq; ī eā dimicationē vtriq;
erecti animi,cū Marcellus ſubito clamore ex inſidiis exortus,ingētē hoſtib⁹ terrorē & ſtragē in
tulit.illi velut ī inſidias lapſi,vbi a frōte & a tergo vrgeri ſe vidēt,ꝑculſi adhęc recēti clade,ſo-
luta acie diffugiūt.Romani ſui voti cōpotes fugiētes paſſim trucidāt,totāq; planitiē ſtrage &
ruina cōplēt.Ad.X.& ampli⁹ Myriades.i.ſupra cētū milia hoſtiū,aut cęſa eo die,aut capta di-
cunť.Liui⁹.CC.milia cęſa,& nonagita capta author eſt,& in his Theutobocū eoꝝ regē,hoīem
eximia magnitudine,& q quaternos ſenoſq; equos ſolit⁹ erat trāſcēdere. Maſſiliēſes,qđ ad ma
gnitudinē cędis attinet,ꝓcedēte tp̄e humanoꝝ oſſiū cōgerie vineas muniuiſſe dicunť, terraq;
dilutis crebro imbriū caſu cadaueribus humano cruore & adipe macerata in vbertatē & fru-
gū copiā incredibilē reſoluta eſt.Marius magna vi armoꝝ ad triūphū delecta,cætera in vnū co
aceruata circūſtāte exercitu ſubiecta face īcēdit.Multę inde fuerūt circa cōſulē gratulationes:
Quintū illi cōſulatum fauore deſtinātium,quē abſenti oblatum , haud multo poſt ad Sextias
fuit aquas dimicatū iniuit.Erātq; res hac belli ꝑte admodū lętę,quū alius recens terror eſt Ro.
exort⁹.Sic eñ ſæpe accidit,ſiue fortuna ſit,ſiue aliqua occultior inuidia,quæ nullam in huma-
nis reb⁹ felicitatē moleſtiæ expertē eſſe patiať,aduerſaq; ſecundis miſceat,nemo vnq̄ diu felix
fuit.Iā eñ Cimbri,qui diuerſi a Theutonis & Ambronibus abierant,Alpes tanta virium oſtē

Barbarorū multitudo.

Ambronū proceſſus ī pugnam.

Mulierum ferocia.

Marii ſtratagema.

Theutonū ſtrages.

Quintus Marii cōſulatus.

Cimbri.

Qua Cimbri in Italiā irruperunt.

tatiōe trāſcēderāt, vt nudi ꝑer niuoſa adhuc quibuſdā locis iuga incedētes, vbi ad decliuia & anfractus montiū vētum eſt, lata ſcuta corporib⁹ ſubiiciētes, velut tormēto aliquo contorti, ad imum ꝑ lubrica ruerēt potius q̄ laberent. Cōmuniuerat interim Catulus caſtra ad Athiſonē, vt Plutarchus ſcribit. Liuius Atheſim vocat, ſic em̄ fluuius dicitur, qui ex Tridētinis mōtib⁹ lapſus, Veronā interluit, & Florus Liuio aſtipulatur, qui per Tridētinū ſaltū Cimbros in Italiā deſcēdiſſe author eſt. Plutarchus iterū rem in dubiū trahit, qui author eſt, cū Cimbris haud ꝑcul Vercellis dimicatū. Florus in patētiſſimo ait campo cōcurſum, cui Caudio fuit nomē. Cimbri itaq̧ fluuiū ſuperare adorti, tumultu & clamore terribili, arboꝶ trūcos, validaq̧ robora, ad vim aquarū frāgēdā ripis deuoluūt, tumultos ęquant, cōplēt valles, multaq̧ huiuſmodi ad hoſtiū terrorē moliri. Romani, qui vltra flumen caſtra metati fuerāt, animo perculſi, iā apertā meditabant fugā, qđ vbi Catulus animaduertit (iam em̄ plęriq̧ caſtris exceſſerant) ne maiorē aliquā cladē exercitus adiret, caſtello, qđ circa flumen cōmuniuerant, armis & cōmeatu firmato, ī tutū caſtra trāſtulit. Milites, q̄ ad ꝓſidiū relicti fuerāt, a Barbaris oīa late obtinētibus ſub fide publica & gentilitio chirographo in quo æneus erat taurus, īcolumes dimiſſi ſunt. Erat tum

Æneus taurus Cimbroꝶ ſignū

Romę Marius, poſt Theutonicā victoriā ad triūphū acceſſit⁹, nec em̄ Cimbri tā cito affuerāt. Is hoſtiū aduētu audito, cōfeſtim ad Catulū iā procōſulem reuerſus milites ex Callia recepit. Mirari interea Cimbri quid eſſet ꝙ Theutoni nōdū in Italiā deſcēdiſſent, oīm, quæ ad Sextias aquas facta erāt, adhuc ignari, aut certe ea ſe neſcire ſimulabāt. Eoꝶ legati, q̄ ad Mariū venerūt placide ſibi & Theutonis cognatis ſuis, terrā aſſignari petebant, eā habituri, quā Romani datā vellēt. Ad ea Marius ſurridēs, mittite (inq̄t) vos Cimbri hāc de Theutonis curā, hn̄t illi terrā quā tātopere optabāt, habituriq̧ ſunt ſemper, inde eius gētis Regulos vinctos in mediū ꝑduci iuſſit, ex q̄bus cognita ſuoꝶ clade legati hoſtiū mœſti in caſtra abierūt. Nec ita m̄lto poſt Byorix Cimbroꝶ rex, citato agmine, ad Romana caſtra cōtēdit, Mariūq̧ oīa ad vſum belli circūſpectātē ad pugnā ꝓuocat, cui Marius, Romanorū (inq̄t) mos eſt ſuo, nō hoſtiū arbitrio dimicare. Paucis dieb⁹, velut excōpoſito, eſt vtrinq̧ in aciē deſcēſum. Erāt in Romanis caſtris duo & quinquaginta milia peditū. Mari⁹ ſuos in cornib⁹ locauit. Catulus mediā aciē tenuit. Cōſul pugnā

Anceps pugna.

initurus vota ſuſcepit. Ad primū cōcurſum tā denſus eſt puluis in nubē elat⁹, vt adēpto terū oīm cōſpectu, haud intelligi poſſet quid hac aut illa parte gereret. Sylla qui ꝓlio interfuit, hoſtes a Catulo in medio multa vi fractos ſcripſit, ac cęde diiectos. ſed Sylla Marii ex cōfeſſo inimicus. Pręcipua eius pugnę laus, qđ ſatis cōſtat, penes Mariū poſtea fuit, reſq̧ eius cōſilio adiuta, ꝙ ita acie cōcurrerit, vt a tergo Ro. haberēt ſolē, cōtra Cimbroꝶ oculi ſideris fulgore ꝑculſi parū aut nihil cernerēt quid facto opus eſſet, q̄ res ab initio reddidit hoſtibus pugnā difficiliorē. His incōmodis, & ꝙ gēs ipſa ſua natura magis erat frigoris q̄ caloris patiēs, manante totis corporib⁹ ſudore, magno cū anhelitu ſcutis ora obtegebāt. Pugnatū eſt ad tertiū calendas Auguſti, quo tp̄e vehemētiſſimi ſentiunt ęſtus. Maiore itaq̧ hoſtiū p̄te cęſa, fuga retro ad caſtra inclinauit. Ibi multi a mulierib⁹ fugā & dedecus auerſantib⁹ ferro obtrūcant. Quę currib⁹ ſtan-

Cimbrorū cædes.

tes, vbi nihil ęqui ab hoſte ipetrari poſſe apparuit, nā q̄dā id publicea cōſule perierūt, parentes, natos, & oēm imbellē turbā neci dedūt, īde ī ſe ipſas ſęuiētes, alię ferro aut reſtibus, q̄dā etiā ex ſuis capillis laqueo facto, arborib⁹ & currib⁹ ſuſpēſę, vitā finierūt, nōnullę bob⁹ ſtimulo agitatis ex illoꝶ cornib⁹ laq̄o pepēderūt. Sic quoq̧ ſupra. LX. millia capta dicunt, bis totidē & amplius

Cęſorum numerus.

cæſa. Pecunias Marii milites diripuere. Spolia, tubæ & cętera inſignia, ī caſtra Catuli delata ſūt orta īter Marii & Catuli milites cōtētiōe, vtroꝶ opa eſſet victoria q̄ſita, etū Parmēſiū legatoꝶ iudicio Catuli militib⁹ ea laus dabat, q̄a plura pila Barbaroꝶ corp̄ib⁹ īfixa eſſent, quib⁹ Catuli erat nomē, q̄ Marii īſcriptū, phama tū & decus oē, ob priorē victoriā & Catuli fugā, Mario tribuebat. Po. Ro. eū tertiū cōditorē vrbis appellauit, ꝙ nō minori diſcrimine tū Roma ſeruata eſſet q̄ quū Senones ſūt a Furio Camillo ex vrbe eiecti. Lęti itaq̧ ciues, cū vxorib⁹ & liberis, Diis domeſticis, & Mario libabāt. Ipſe etſi vterq̧ ſibi vni triūphus decernebat, cū collega tū triūpha-

Marii triūphus.

re maluit, militū īuidiā verit⁹, q̄ ſub Catulo militarant. Inſignis hęc victoria, eo die, quo fuit dimicatū, Romę nūciata eſt. Iuuenes duo laureati, ꝑ ędē Caſtoris, ꝓtori de eadē re lr̄as reddidiſſe dicunt, rumorq̧ frequēs Cimbricę victorię ꝑuaſit pp̄l'm, tū forte in cauea ſpectātē. Et cū Theutonis, Cimbris, & Ambronib⁹ hoc maxime euētu, C. Marii ductu & auſpiciis triplici eſt ꝓlio debellatū. Fuerūt ea tēpeſtate viri īgenio clari apud Romanos. Turpilius comicus, q̄ admodū ſe-

Turpilius.

nex Cimbricis tēporib⁹ Sinueſſę p̄iit. Lucili⁹ Auruncus, q̄ prim⁹ apđ nos Satyrā ſcripſit, cuiuſq̧

Lucilius.

interitus in hæc quoq̧ tp̄a īcidit, anno ſexto & nonageſimo vitæ Neapoli periit, publice ibi ſu

neratꝰ.M.Furius Bibaculus poeta,ſub id tp̃s Cremonę ortꝰ eſt.Natus & Romę Hortẽſiꝰ ora- Bibaculus.
tor ſua ętate inſignis,ac Ciceronis æmulus.In hęc quoq; tp̃a Euſebiꝰ reiicit,q̃ de Ptolemęo La
thiro & Cleopatra eiꝰ matre,q̃ illũ in exiliũ egit,Trogũ & Liuiũ ſecutus,ſuperius ſcripſi.Et in
Iudęa Ariſtobolus Iudęorũ primꝰ,poſtq̃ ex Babylone ĩ Iudęã eſt remigratũ,regiũ diadema tu
lit matre,cũ qua aliq̃diu de regni adminiſtratiõe ſimultatꝰ fuit,cuſtodiri iuſſa,atq; ĩedia cõſũ-
pta.Antigonũ fratrẽ,officii cã ad ſe venientẽ ratus ad cædẽ venite,interfecit. Nec ipſe multo Ariſtobolꝰ
poſt in turri Stratonis,vbi fratrẽ occidetat,morbo periit,nondũ anno eiꝰ circũacto.Timagenes impius in
in hiſtoria Ariſtobolũ moderatũ fuiſſe regẽ ſcripſit,valdeq; Iudæis vtilẽ:qppe q & opes gẽtis, fratrem.
& ritũ domi foriſq; ampliaſſet,Itureoq; pte circũciſiõi admota, & Ioſephꝰ aliena fraude potiꝰ
q̃ regis cõſilio,Antigonũ ĩterfectũ arbitratꝰ eſt.Poſt Ariſtoboli ĩteritũ Alexãder eiꝰ frater,qui
& Ianneus dictus eſt,Alexãdra Ariſtoboli cõiuge adnitẽte rex cõſtituit.Ferũt Hircanũ patrem
monitũ oraculo,quũ adhuc in humanis eſſet,fore,vt Alexãder in Iudęa aliqñ regnaret,q̃d ille Oraculum.
ægre ferẽs(erat eñ puer in Galilea natꝰ)pene abdicatũ deſtituit.Sed fatalis neceſſitas mutari
nõ potuit.Diademate recepto Iudaicę rei ampliãdę cupidꝰ,Ptolemaidẽ Syrię vrbẽ bello aggre
dit.Hæc & Gaza adhuc in Syroꝝ regũ poteſtate erãt.Diſceptabãt p id tẽpus armis duo inter
ſe fratres,vt ſupra eſt ſignificatũ,Antiochus Philometor & Cyricœnꝰ ex Cleopatra & duobꝰ Antiochꝰ.
fratribꝰ,qbus illa nupſerat,ambo geniti.Ea tẽpoꝝ occaſione Ianneus fretus Ptolemaitas p̃lio vi Cyricœnus
ctos,atq; intra moenia cõiectos,graui obſidione fatigabat.Hi deſperato Antiochi & Cyricœni
auxilio,ob domeſticã diſcordiã,qua illi plures annos ĩpliciti ſuas inuicẽ opes afflixere,ad Ptole
mæũ Lathirũ mittũt.q a Cleopatra matre pulſus,tũ Cyprũ obtinebat.Nec ille m̃lto poſt trãſ-
miſit ĩ Syriã,cũ.XXX.milibꝰ eqtũ,peditũq;,ſpe adductus Ptolemaidis ſibi.p occaſionem,ſubii
ciẽdę.Verũ priuſq̃ ĩ terrã appelleret ex vrbe legatos obuios habuit,publico noĩe nũciantes,ne
Ptolemaidẽ copias admoueret,qñ ciuitas recẽs decretũ tuliſſet,Lathiri auxiliis nolle vti. Mu- Ptolemaita
tati cõſilii author fuerat Demetriꝰ,orator tũ clatus ĩ ea vrbe.Is mõſtrato piculo,q̃d a Cleopa rũ anceps
tra Ptolemęi matre vniuerſę ciuitati ĩmineret,ſi eũ ĩtra moenia accepiſſet (iã.n.cõſtãs phama cõſilium.
erat exercitũ ab ea ĩ filiũ cõparari)adeo ſuoꝝ populariũ aĩos circũegit,vt cõtinuo ĩplorati au
xilii pœnitẽtia ceperit.Expoſuit nihilo ſecius ille copias ĩ littus,Gazeis & Zoilo tyrãno ipſius
opẽ aduerſus Iudęos ĩplorãtibꝰ,q Alexãdri ductu,ſuos fines hoſtiliter vaſtatẽt.Parte igiẽ vna
exercitꝰ ad Ptolemaidẽ obſidẽdã relicta cũ reliquo exercitu Iudęã irrupit,primoq; ĩpetu Aſcha
ron Galilęę vrbẽ,ſabbatoꝝ die cepit.Alexãder nouo bello pculſus,tumultuario delectu,ad qn-
quaginta milia hoĩm cõtraxit.Fuerũt q octogita ſcriberẽt.Nec multis ĩde ĩteriectis diebus,ad
Iordanẽ amnẽ acie cũ hoſte cõgreſſus,pgraue ĩiecit Lathiro negociũ.Primo paribus eſt animis
cõcurſum,fuitq; cruẽtũ vtrinq; p̃liũ.Ad poſtremũ Iudęi victi ſtratiq; ſunt totis cãpis. Trigita
milia hoĩm eo die deſidetata ſũt.Timagenes qnquagĩta milia pdidit. Qui cędi ſupfuerunt ad
vnũ ferme capti ſũt,pauci admodũ ex tã numeroſo nup exercitu funeſtę illius cladis nũcii do-
mũ abierũt.Ptolemęus Iudęę vicos villaſq; puagatꝰ,mulieribꝰ & pueris paſſim ĩterfectis,hũana
mẽbra alienis iuſſit elixari.ſed ad terrorẽ potiꝰ id dirũ faciñꝰ editũ,q̃ ad vſũ crediderim, velut
cũ eo hoſte Iudęis res eſſet,q ne a mortuis qdẽ hoſtibꝰ abſtineret. Cepit & Ptolemaidẽ Lathirꝰ
haud multo poſt.Quibꝰ filii ſucceſſibꝰ cõmota Cleopatra,terreſtrẽ naualẽq; in Lathirũ ĩſtruit
exercitum.Tẽtauit ille interim occulte Ægyptũ ingredi,q̃d quũ lõge aliter eueniſſet, cum oĩ-
bus copiis Gazã in hiberna cõceſſit.Et Cleopatra Ptolemaide potita eſt,& cũ Alexãdro, Ana-
nię arbitrio,quo militię magiſtro vtebaẽ(erat is Iudaici ſanguinis)ſocietatẽ iũxit.Reginę ami
citia fretus Alexãder,cũ nouo exercitu domo egreſſus Gadara,in ĩferiore Syria,expugnauit &
Amathunta,pfugium oĩm ſupra Iordanẽ habitantiũ,qbus locis Theodori incurſu,q puīcię p̃
fidebat,ad.X.milia militum,& ĩpedimẽta,Alexãder amiſit.Cæterũ nihil clade illa territus,ſe-
cus mare ducẽs,Raphiã & Anchidonã,quã poſtea Agrippiadẽ vocauit Herodes,vi cepit.Pto-
lemęus in Cyprũ abierat,quo ex Syria pulſo,Cleopatra & ipſa ĩ Ægyptũ ſe recepit. Eã Alexan Ptolemęi re
der nactus occaſionẽ,Gazeos,q Ptolemęũ ad Iudaicũ bellũ cõcitauerãt,obſidione cingit,multę ditus in Cy
q; interim citro vltroq; clades illatę & acceptæ,donec anno fere pacto,Lyſimachi pditione, qui prum.
Apollodoto fratri Gazeoꝝ duci p̃ſentẽ gloriã ĩuidebat,vrbs capta eſt.Iudęis in cędẽ diſcurren
tibꝰ Gazei,obſtinatis ad mortẽ animis,diu multũq; reſtitere,quoad pditis rebꝰ,ĩcẽſis domibꝰ,
liberiſq; & vxoribꝰ interfectis,alii alia vi,plures tñ ferro,ne Iudęis ſeruirẽt,ſibi mortẽ cõſciue-
rũt.Quingẽti numero ex nobilioribꝰ,q ĩ tẽplũ Apollinis cõfugerãt,inde abſtracti,ad vnũ iugu
lati ſunt.Vrbs incendio abſumpta ac diruta eſt. Per id tp̃s Antiochus,cognomento Gryphus

Gryphi & Cyricoeni interitus.

periit Heracliani inſidiis,cuiꝰ filius Seleucus rex appellatus,Cyricoenū patris ſui fratrē,& diuturnū hoſtē,ꝓlio victū īterfecit.Mox Cyricoeni filiꝰ Antiochꝰ cū Seleuco cōflixit,eūq; exercitu exutū regno expulit,ꝗ in Ciliciā ꝓfectꝰ,quū ibi ab Mopſeuſtanis,ad quos ꝓfugus venerat,acerbe nimis tributū exigeret,ſubita populi defectiōe,cū regia domo & amicis,eſt cōcrematꝰ. Nec diu poſtea Antiochus Cyricoeni regni cōpos fuit,ꝗ ab Antiocho Seleuci fratre victꝰ mortē occubuit.(difficile dictu eſt quāta ꝑ id tpſ diſcordia Syroꝝ regū ꝓgeniē ceperit) Antiocho,qui Gryphi fuit filiꝰ,& Seleuci frater,duo ſupſtites Cyricoeni filii,Philippꝰ & Demetrius,appellationē & regia īſignia adepti,ꝓ vno duo ſunt hoſtes nati,fuiſſet fortaſſis par ille āboбꝰ,niſi Laodicę Gameoꝝ reginæ ꝓcibꝰ aduerſus Parthos,vt ſocius & amicus,accerſitꝰ eo bello fortiter dimicās īteriiſſet,quo factū vt Demetriꝰ & Philippꝰ fratres,Cyricoeno geniti,tota ſint Syria potiti.Sed hęc aliquāto poſtea facta ſūt.Alexāder,poſt Gazeū excidiū,in domeſticū incidit diſcrimē.

Seditio Iudæorum.

Iudęi tumultuoſe tēplū īgreſſi,ſacris eū arcere conati ſūt,negātes rei diuinæītereſſe oportere eū,ꝗ captiua ſerua ī Galilea eēt natꝰ,qua ille cōtumelia iritatus ſex milia ciuiū Scenophegiorū die īteremit.Adiecit & ligneū parietē tēplo,quo ꝓphanū vulgus a ſacerdotibꝰ diſtiguerēt.Vicit inde Moabitas & Galaaditidas,victoſq; tributarios fecit.Expugnauit & Amathūta Theodoro nihil cōtra tēdere auſo.Bello mox īter ipſm & Abida Arabū regē orto,ī Galaaditide plapſus ī inſidias Hieroſolymā multo oībꝰ inuiſior rediit.Fuit mox illi duplex pugna īfelix quā ad eā diē cū multa ſuorū ſtrage depugnauerat,rātę apd Iudęos īuidiæ,vt ſex cōtinuos annos domeſticis ſit armis oppugnatꝰ.Demū eo rogāte qd vellēt ſe facere,oēs advnū reſpōderūt moriēdū eē.Ioſephꝰ author eſt qnquagīta milia hoīm ab eo pluribꝰ ꝓliis occiſa.Poſtremo Alexāder Demetrio Cyricoeni filio ab iis,ꝗ in ſe arma induerāt,ī auxiliū accerſito,cū magno exercitu ad Sycimā caſtra fecit.

Demetrii ī Syriā acceſſus.

Hic cū Demetrio ī aciē deſcēdit,victuſq; tribꝰ eqtū milibus & quadragīta peditū amiſſis,ī mōtiū deuia refugit.Nec ita multo poſt repato exercitu ex multitudine eoꝝ,ꝗ ad eū cōfugerāt,ſatis ad vim arcēdā inſtructꝰ videbaẽ, quum Demetriꝰ Iudæa exceſſit.Tum vero ſolutꝰ externo bello,cōfeſtim Iudęos rebelles adortꝰ,atq; acie victos, in Bethone vrbe obſidione fatigauit,redactoſq; ī poteſtatem extremo affecit ſupplicio.liberis, vxoribꝰ ante in eoꝝ cōſpectu crudeliter necatis,qua ſęuitia multo maiora ī eū exarſerūt odia,qbꝰ quū ī par futurus eſſet,ꝓſertim ꝗ externa arma ad id bellū ex Arabia acciri diceréẽ,Galaatidē terrā & Moabitidē,cū oībus vicis,Arabū regi ſe daturū pollicitꝰ eſt,ne Iudęos,ꝗ toties in ſe arma induerāt,auxiliis iuuaret.Ea res ita fregit rebelles,vt qnq; milia hoīm ſibi volūtariū cōſciuerint exiliū.Atq; ita Alexāder domeſtico bello ſolutus reliquū vitę feliciter & ocioſe egit.

Alexandri ſæuitia.

Sed dum in Iudęa hæc geſta ſūt,Demetrius cognomēto Ceraunꝰ(fuit hic Cyricoeni filiꝰ)Philippū fratrē in Beroea hoſtili obſidione fatigauit.Straton Beroeæ tyrānus Philippo fauebat.Affuit & Tincus Arabū princeps illi auxilio,& mox paulo Mitridates Parthoꝝ ꝓfectꝰ,qbus hoſtiū auxiliis Demetriani milites ad tātā ſunt reꝝ oīm inopiā redacti,vt ſpe venię coacti ſint Demetriū Mitridati tradere,nec traditū Parthus īteremit,ſed ī ſūmo apud ſe honore habuit. Philippus nō ſolū eſt obſidiōe ſolutꝰ,verū fratre alieni iuris facto,totiꝰ eſt Syriæ regnū cōſecutꝰ. Sed dū res Syrię & Iudęę ī hoc motu erāt,Romę īterea P.Malleolus maternę cędis reus primꝰ oīm,vt Liuiꝰ ſcribit,inſutus culeo ī mare deiectꝰ eſt.

Malleoli culeus.

Cęterū Dionyſiꝰ author eſt,M.Attiliū duūuirum Sibyllinoꝝ libroꝝ,ꝗ eos temere trāſcribēdos priuato hoī dediſſet,impie feciſſe iudicatū,bubulo corio īſutū,atq; ī mare Tarqnii iuſſu ꝓiectū.Secuta īde & alia ciuilis diſcordia.Gn.Apuleiꝰ Saturninꝰ a Q.Cecilio Metello Cēſore ſenatu eiectꝰ,iniuriā vltusꝰ,tribunatū ſūmo ſtudio petiit.

Saturninus

Numii cædes.

In qua petitione Nouiū ſiue Numiū,vt Liuiꝰ ait,cōpetitorē,ꝗ ab eo comitialibꝰ diebus publice eſſet criminibꝰ laceſſitꝰ,iā tribunū creatū,atq; e cāpo ſe domū recipientē, ſicarioꝝ manu in eū īmiſſa,interfecit.Ipſe ſtatim Glaucia ꝓtore adnitēte(is.n.tribunitiis ꝓerat comitiis)tribunus relatus eſt,& ob eā rē,Nouii cęde ſuppſſa,legē ꝓmulgauit,vt oīs Gallacię ager qui Galloꝝ fuerat,populo diuideréẽ,ſtatuitq; diē ſenatui,quo in eā legē iuraret,irrogata.XX.talentoꝝ poena iis,qui eā nō ꝓbarēt,& vt ſenatu ſubmouerenẽ. Lex mīto certamine primū lata,īde quū in eā iurare ſenatus coepiſſet,C.Mario ſextū cōſule ad id totū ſenatū adigēte,Metellus iuſiurādum recuſauit.

Metello aq̄ & igni īterdicitur.

Cęterū quū legi cōtradiceret,eā dictitans nō eſſe legem,q̄ tonante Ioue contra patrium morem lata eſſet,Apuleius lictore ad eum miſſo,curia educi iuſſit,inde ad populum latū vt igni & aqua Metello īterdiceréẽ,niſi ī legē iuraret,dies vna ad id cōſtituta illi eſt,qua exacta,quū in ꝓpoſito perſtaret,poſſetq; in vrbe armis diſceptare,patria excedere maluit,q̄ illā in certaminis alicuius diſcrimen adducere.Eo in exiliū acto Apuleius tertio eſt tribunꝰ refectꝰ.

Secuta eſt inde recētior cædes, Glaucias & Apuleius, quū Mēmiū tribunū fieri viderent, haud dubie diuerſarū partiū, in cōſpectu ppli ꝑ hoīes ſuę factionis peremerūt. Populus horum flagitiū deteſtatus in eos impetū fecit, quo metu perculſi, cū magna agreſtiū manu, q̄ legi fauebat & C. Saphinio Cenſore, Capitoliū inuadūt. Senatus eos interficiēdos cēſuit. Marius ea re turbatus iā plures armis īſtruxerat, cęterū eo ſegniꝰ arma expediēte (fauebat eīn haud dubie dānatoꝝ cauſæ) q ad cędē diſcurrerāt, aquarū fiſtulas q̄ in capitoliū cōfluebāt incidūt. Tum Saphinius deſperatiōe actus, rēplū incēdit. Dedūt inde ſeſe, fiti adacti, Marii opibus cōfiſi, quos conſul in curia incluſit velut rē lege executurus. Cęterū agreſti hoīm manu metu diſiecta Saphinius Glaucias & Apuleius in ſenatu obtrūcant. Cēſore igit, prætore, & tribuno in hūc modū interfectis, clamore poplus ſignificauit Metellū ab exilio reuocādū, cuius volūtati P. Furiꝰ tribunus plębis adeo ptinaciter obſtitit, vt ne Metelli quidē filii lachrymę piæve preces, multa & ſuppliciter ꝓ patre ṕcātes, flectere potuerint. Ipſe adoleſcēs ob id pietatis officiū, iā inde pii cognomē tulit. Furius ſequēti anno in iudiciū vocatꝰ, ꝙ tātę pietati nō ceſſiſſet, ꝓ cōcione a po. diſcerpꝰ eſt. Metellus ab exilio reuocatꝰ, in amplectēdis ciuibus obuiā effuſis diē conſumpſit.

Memmii cędes.

Capitoliū incenditur.

Metelli pietas.

Per id tps M. Aquilius, q ſeruile bellū in Sicilia cōfecit, repetūdarū accuſatus, quū cauſam diceret M. Antoniꝰ orator, q illi aderat, tunica ab eiꝰ pectore diſciſſa plurimas cicatrices aduerſo pectore, & ob id honeſtiſſime acceptas, iudicibus oſtēdit, qbus īſpectis cōtinuo eſt popli ſuffragio abſolutus. In Hiſpania Didius ꝓcōſul in Celtiberos pſpere bellauit. Periit eodē tpe Ptolemęus Cyrenarū rex, cui Appioni cognomē fuit. po. Ro. hęres ab eo relictꝰ Cyrenas & cęteras eius regni vrbes liberas eſſe iuſſit. Trogꝰ ī ꝓuīcię formā tū primū redactā Cyrenaicā regionē authoreſt. Rutilius quoqꝫ vir ſingularis īnocētię equeſtri ordini inuiſus, qa Aſiā ꝓuīciā ab illorū auaritia tueret, repetūdarū hoc tēpore poſtulatus in exiliū agitur. C. Geminius prætor aduerſus Thraces, hac quoqꝫ tēpeſtate, infeliciter dimicauit. Iſqꝫ tūc erat ciuitatis ſtatꝰ, quū ſociale bellū ex pluribꝰ Italię populis eſt Romanis ortū. Id pricipio ciuilē diſcordiā ſuſtulit, exitu mlto grauiorē excitauit.

Cyrenę fiūt Ro. popu.

Belli huiꝰ origo ex cōſulatu Fuluii Flacci aliquot ante ānos geſto, haud dubie extitit, q oīm primus palā agitauit, vt Itali in ciuitatē aſſumerētur, fierentqꝫ dignitatū participes. Cęterū eo cū C. Gracco īterfecto, Italię ciuitates tatę ſua cauſa tales viros periclitaros, eoꝝ cædē moleſtiſſime tulerūt. Mox Liuiꝰ Druſus trib. plę. pollicitꝰ de eadē re ſe legē ꝓmulgaturum, domi, incerto authore, ictus cōcidit, quū ī ſua porticu ius diceret, eſſetqꝫ mltitudinē dimiſſurꝰ Sutorius culter reptus eſt femori affixus. Poſt Druſi interitū, quū Itali peiora ī dies multoqꝫ iniquiora metuerent, nec ſpes melioris ſtatꝰ interim vlla adeſſet, plures vno tempore populi a Romanis defecerunt. Hi primo fœdere inter ſe occulte icto, mutuis obſidibꝰ datis & acceptis fidē ſanciūt. Erat tū Seruiliꝰ ꝓcōſul in Piceno agro. Ad hūc res primo eſt īdicio delata, q cū Aſculū temere occurriſſet, ibi publice īterficit. Mox poſt illū & Fonteius legatꝰ. Poſtremo & in alia Romanoꝝ capita libere eſt cędes euagata. Ad hūc Aſculanoꝝ motū, velut ad ſignū aliqd bellicū Marſi, Peligni, Veſtini, Marucini, Picētes, Ferētani, Hirpini, Pōpeiani, Venuſini, Iapiges, Lucani, Sānites, & qcūqꝫ vltra Lirim incolūt, cōſternati ad arma cōcurrūt, collatiſqꝫ in vnū viribus equitū peditūqꝫ cētū milia ad bellū, cōmuni noīe inſtruūt.

Origo ſocialis belli.

Seruilii proconſulis cædes.

Erāt tū Romæ conſules Sextus Iuliꝰ Cæſar, & P. Rutilius Lupus. His ꝑ partes bellū gerēdum decernit, ita vt vterqꝫ plures ſub ſe fortes haberet viros, ꝑ quos bellū adminiſtraret. Rutilio dati ſunt Pōpeiꝰ Strabo, q fuit magni Pōpeii pater. Q. Cœpio, Perpēna, C. Mariꝰ, & Valerius Meſſala. Sexto Iulio, P. Lētulus Cæſar conſulis frater, T. Didius, Liciniꝰ Craſſus, & Cornelius Sylla. Hoſtiū duces, etſi ſinguli populi ſingulos dederūt, primi tū oīm, penes quos fuit totiꝰ rei ſumma, fuerunt T. Afranius, C. Pōpiliꝰ, Marius Egnatius, Q. Pōpedius, G. Papius, Vectius Caro, M. Lāponius, C. Iudacilius, Erius Aſinius. Hi quoqꝫ partiti inter ſe copias, alii aduerſus alios Romanos ſtetere, variū qdē & multiplex bellū, varioqꝫ fortunæ euētu depugnatum.

Conſules.

Romani duces.

Hoſtium duces.

Primus oīm ab initio Sextus Iulius cōſul a Vectio Catone acie victus, duobꝰ milibꝰ in ꝑlio amiſſis, in Aſerniā eſt cōpulſus, q̄ vrbs adhuc ī fide po. Ro. erat: L. Scipio, & L. Aulius ſeruoꝝ veſte amicti ſeſe hoſtibus ſubtraxerunt. Cæteri lōga obſidione & fame feſſi in hoſtium poteſtatē venere. Marius interim Egnatius, Venafro ꝓditiōe occupato, duas Romanoꝝ cohortes q̄ eo ṕſidii cā venerāt interfecit, & quēadmodū accidere ſolet, vt clades multę quū ſæuire cœpit fortuna vna poſt aliā ſequant, Perpēna ab eodē Egnatio fuſus ac fugatus eſt, ad quatuor milia Ro. militum deſiderata, & ob eam rem dux ipſe dignitate priuatꝰ a Rutilio cōſule. Lāponius ex iis, qui cum Licinio Craſſo erāt, octingentos occidit, quo tēpore & Papius Nolam proditione cepit. Erant tum Nolæ ad duo milia Romanorum, quoꝝ

Socialium partiū ſucceſſus.

ſiqui hoſtiũ cõmilitiũ recuſarũt,ĩ carcere necati ſunt.Caſtabulos ĩde Papius & Saletnũ Roma=
nã coloniã cepit.Nucerię deinceps finitima adortus,oĩa igni & fœda populatione vaſtauit,au
ctoq; p hos ſucceſſus exercitu ad Acerras Papius caſtra poſuit.Cum Sexto Iulio Celtę milites

Oxinthas Iugurthæ filius.

erãt Numideq; & Mautiſii,his Oxinthã Iugurthę filiũ,q Venuſię cuſtodiebãt,purpura ami=
ctũ,quũ ſepi⁹ Papius in conſpectũ dediſſet,vt eoꝝ nõnulli velut ad regẽ transfugerint effecit.
Erat q; iã & cęteroꝝ fides ſuſpecta,ob eãq; rẽ cõſul Carbaros ĩ Libyã dimiſit. Nec ita mlto poſt
Papius Iulii caſtra adortus,temere vallũ ſubierat,quũ cõſul ſubita eruptione hoſtẽ pculit,per=
culſũ cũ multa cæde & ſtrage fugauit.Ad ſex milia hoſtiũ ibi cęſa dicunt.Erãt interea Rutili⁹
cõſul,& C.Marius circa Lirim fluuiũ,& vt facilior illis eſſet in hoſticũ trãſmiſſus,duo erãt põ
tes fluuio ĩpoſiti.Vetidius,q his occurrerat,tametſi nõ pcul a Marii põte metat⁹fuerat caſtra,
in Rutilii tñ copias eximprouiſo impetum fecit,ac plęroſq; ſubito acceſſu ĩter arida oppreſſit,
multo tñ plures in fluuiũ pcipitati ſunt.Cõſul eo ꝑlio ſagitta ſaucius paucis diebus expirauit.

Rutilii conſulis interitus.

Marius ex ſcutis & cadauerib⁹ fluitãtib⁹ ſuoꝝ cladẽ cõiectãs,haud cũctãdũ rat⁹ hoſtiũ caſtra
occupat,quo cõtigit vt Vetidius caſtris exutus pcul inde copias abduxerit.Cõſulis corpus &
alioꝝ nobiliũ,q eo ꝑlio occubuerãt,Romã delata,ingentẽ ciuitati luctũ ꝑbuere.Vetuit tñ ſena
tus publice funerari,ne id ſpectaculũ ciuiũ oculis admotũ,militaris ętatis aĩos frangeret,qđ in
Romanis mox hoſtes imitati dicunt.Erat interim Cœpioni P.Pompedius oppoſitus.Is captẽ=

Pompedii fraus.

di hoſtis gratia hmõi eſt cõſilio vſus.Duos impuberes ſeruos,liberali indole,purpuraq; orna=
tos,ſecũ p filiis ad hoſtes traxit,obtulitq; plũbi maſſas auro & argẽto oblitas,atq; tũ ibi,hæc
inqt Cœpio cũ filiis certũ meę fidei pignus habeto,tu me ſeqre,nã in fidẽ Romanoꝝ reditur⁹,
cõſtitui nõ ſine magno merito redire.Caſtra,qbus ꝑfui,& totũ exercitũ,vno tẽpore,in tuã pote
ſtatẽ redigã.Cęterũ maturato opus eſt,ne qui in caſtris ſunt meam abſentiã ſuſpectã habere ĩ=
cipiant.Cœpio hoſtẽ p trãſfuga ſecut⁹,in inſidiaſq; pcipitatus,cũ multis interceptus piit.Quĩ
ex ea clade fuga ſeruati ſunt.C.Mario patrũ decreto parere ſunt iuſſi. Sext⁹ Cęſar & ipſe parũ
proſpere rẽ geſſit,q in vallẽ quãdã ab Egnatio perdifficilẽ cõpulſus,in morbũ incidit,inde quũ
lectica ad primũ amnẽ veheret,vt exercitũ in tutũ trãſmitteret,hoſtis trãſeũtẽ adort⁹,pcipuã
copiarũ partẽ afflixit,cęteri fuga dilapſi,nã ad qnq; &.XXX.milia numero fuere, ad Acerras
cũ ipſo duce,cõſederũt.obſidebant a Papio iãdudũ Acerrani.Interim Cornelius Sylla & Mari⁹

Marſorum cædes.

Marſos per ĩplexa vitibus loca cõpulſos,ad ſex milia interfecerũt,victoria etſi nõ adeo memo=
rabili,qa hoſtis locoꝝ iniqtate ſit potius q̃ virib⁹ vict⁹,nihilo ſecius eſt ob eã rẽ de Marſis triũ
phatũ,quum ad id tp̃s nemo de his triũphũ egiſſet.Gnæus Pompeius a Iudacilio & Affranio
hoſtiũ ducibus ꝑlio victus Firmiũ ſe trepide recepit,hærebantq; Romanis hoſtes,vt res ab ob
ſidione haud pcul abeſſet,quũ Sulpitius a tergo illos eximprouiſo adortus,igni caſtris iiecto,ĩ
fugã auertit.Duces exuti caſtris Aſculũ fugã intẽdũt.Affranius in fuga interfectus eſt.Põpei⁹.

Romanorũ ſucceſſus.

Firmio profectus Aſculũ obſedit,quo Iudacilius cũ octo cohortib⁹ ſuppetias laturus,occulte
ſeſe inſinuauit,vt eruptione ex oppido facta,ipſe hoſtes a tergo inuaderet , pariq; exẽplo capet
quo ipſe ad Firmiũ haud multo antea fuerat capt⁹,feciſſetq; ſe Iudacilius voti cõpotẽ,ſi oppi=
dani mãdata executi eſſent.Cęterũ illis ſiue metu,ſiue qa fides labare cœpiſſet, tardãtibus,per
medios hoſtes in vrbẽ euaſit,exprobrataq; ſuis popularib⁹ aut pfidia,aut ĩbellia,interfectiſq; iis
quoꝝ culpa eruptio nulla fuerat ſecuta,ipſe pyra in tẽplo ĩſtructa,ibidẽq; laute epulat⁹,venenũ

Iudacilii exitus.

poculũ inferri iuſſit.Atq; ita ille p patria,vbi ſpes omnis illius tuẽdę adẽpta eſt, pulchre mor=
tẽ occubuit,ſed mlto pulchrius periturus,ſi media acie fortiter dimicãs cecidiſſet.Sext⁹ Cęſar
procõſul(iã eñ primus ſocialis belli annus exierat)cũ.XX.milibus hoſtium pręlio cõgreſſus
ad octo milia ex his occidioni dedit.Senatus,qa phama erat Tyrrhenos & Vmbros defectiõis
cõſilia agitare,reputãs ſecũ quãta eſſet moles belli ſubeunda,ſi reliqua Italia a ſuo ĩperio defe=
ciſſet,vt ſocioꝝ animi beneficio aliquo occuparent,cẽſuit ꝙ qcũq; Italoꝝ adhuc in fide eſſent
vno tpe ciuitate donarent.Populus id ſciuit,valuitq; ea res nõ ſolũ ad cęteros in fide cõtinen=
dos,ſed q iam antea defecerant,ſpe eius muneris demerẽdi,aliquãto ſunt pacatiores facti.Ii qui
tũ primũ ſunt ĩ ciuitatẽ allecti,ne numero ĩ ſuffragiis ꝑualerent,decimati,& in centurias reda

Fraus Romanorũ ſuffragiis.

cti,vltimo ſunt loco aſcripti.Cęterũ,quũ nouiſſime ſuffragiũ ferrẽt,ea ſuffragatio nullius fuit
momẽti.q̃ fraus aliquãto poſtea animaduerſa,noui motus ꝑbuit cauſam.Italiæ populi hoſtes,
q ad Ioniũ incolebant,quũ de Vmbroꝝ pœnitentia nihil adhuc reſciuiſſent,quĩdecim virorũ
milia in Vmbriã miſerant,qbus Gn.Põpeius conſul eximprouiſo occurrens, tertiã eorũ partẽ
ferro cõfecit,reliqui mõtib⁹ diſpalati,quũ hiberno tẽpore ſe domum reciperẽt,frigore & inedia

maiore ſunt ex parte cõſumpti.Eadẽ hyeme Cornelius Cato in Marſis interfectꝰ eſt,erat is cõ
ſul hoc anno cum Gnço Põpeio,a quo Ionii accolæ cæſi ſunt,q in Vmbriã intẽderãt. Et L.Syl Conſules.
la in Põpeiis mõtibus cum Cluẽtio hoſtiũ duce bis cõflixit,priore ꝓlio victus,mox populatori
bus ex primo receptis ſuperior Romanus fuit.Cõfluentibus inde ad hoſtẽ Galatis, Cluentius
audacior factus,pugnã poſcere,ibi ex auxiliaribus Galatis vnus amicũ agmen curſu ꝓuectus,
ex Romanis aliquẽ ꝓuocabat.Huic Maurifius ſtatura breuis exaduerſo inuectus primo cõgreſ
ſu pſtrauit hoſtẽ.Viderunt Barbari populatem ſuum cadẽtẽ,eiuſꝗ caſu ꝑculſi,in fugã vertun
tur,ibi cõfuſis ordinibus haud amplius cõſtitit Cluẽtio acies:Nolã verſus fugã inclinauit.Syl
lani hoſtẽ e veſtigio ſecuti paſſim vias & agros cadaueribus cõplẽt.XXX.milia in fuga cæſa Ingens ho
dicuntur,qui cædi ſupfuerunt numero.XX.milia a Nolanis excluſi mœnibꝰ, ne hoſtes ſecum ſtiũ cædes.
in vrbẽ traherẽt,ad vnũ in ſociorꝫ cõſpectu ferro dediti ſunt.Nolã inde quũ oppugnari cœpta
eſſet,magis metu,ꝙ volũtate deditã,militibus diripiendã ꝓbuit Sylla.Secũdũ hãc victoriã plę
rꝗ hoſtiũ ĩperiũ recepe,& Hirpini armis ſubacti ſunt.Samnium mox Sylla occulte ingreſſus
Emotilũ ducẽ inopinato acceſſu caſtris & exercitu exuit,ſuntꝗ & aliquot deinceps oppida ex
hoſte capta.Et hęc a Sylla ęſtate vna feliciter geſta,ꝙ tertia fuit ab ea,qua fuerat ſociale bellum
initũ.Gn.Põpeius in Marſos,Matucinos,& Veſtinos,parũ memorabili euẽtu bellauit. Coſco-
nius & ipſe Romanorꝫ ꝑtor ad Canuſiũ cũ Samnitibus cruẽto ꝓlio dimicauit. Cęterũ afflicta-
rũ viriũ cõſcius Cannas vicũ cõceſſit.Eo Trebatiꝰ Samnitiũ dux ſecutus Coſconiũ cõditione
ad ꝓliũ ĩuitat,vt aut ipſe Aufidũ amnẽ trãſcẽderet ſecũ acie cõflicturus,aut ſibi in ꝓliũ ituro
ripa cederet.Id Romanꝰ ſe liberiꝰ facturũ reſpõdit,paululũꝗ a ripa recedẽs tranſgreſſum ho-
ſtẽ,priuſꝙ aciẽ explicaret,aggredit̃.Tũ vero cædes ingẽs hoſtiũ edita.XV.milia ferro circa flu Recentior
uiũ cõſũpta,cęteri cũ Trebatio Canuſiũ fuga abierũt. Coſconiꝰ inſigni victoria clarior factus, hoſtium cæ
Larinatẽ Veſtinũ & Aſculanũ agrũ ꝑpl'at̃.Peduceos biduo ſubegit.Cęcilius Metellus q Coſco des.
nio ſucceſſit,Iapigas armis domuit.Interim Põpediꝰ hoſtiũ dux fato periit,poſt cuiꝰ ĩteritũ,ſiq
adhuc ĩ armis erãt,ꝑ ptes ad Metellũ venerũt.Et hęc qdẽ ſociali bello geſta,quo cõtigit,vt to-
ta Italia Lucanis dũtaxat & Sãnitibꝰ exceptis,q & ipſi hoc quoꝗ aliquãto ſũt poſtea cõſecuti
in Romanę ciuitatis corpus cõceſſerit.Id bellũ qd̃ popl'us Romanus cõtra plures populos vno
tpe geſſit,veteres ſcriptores nũc ſociale,nũc Marſicũ vocãt,credo ꝙa tũ primum de Marſis ſit
triũphatũ,aut certe ꝙa ſub Aſculanũ motũ primi oĩm Marſi ex ꝓfeſſo ſunt hoſtes facti.Fuit an
nus ille quo ita bellari cœptũ eſt,quinquageſimus ac ſexcenteſimus Romanæ vrbis,eſtꝗ ĩ qn-
tum annum protractum,quo L.Cornelius Sylla,& Q.Pompeius ſunt conſules creati.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEXTÆ, LIBER TERTIVS.

LVCIO Cornelio Sylla,& Q.Pompeio cõſulibꝰ,bellum eſt Mitridati
Põtico illatum.cũ nullo vnꝙ regũ diutius,magiſꝗ varie po.Ro.ptiꝰ
aut poſtea bellauit.Cęterũ priuſꝙ ad res bellicas referẽdas ſtat acceſ
ſus Mitridatis ortus & ĩcremẽta,ac belli cauſę a nobis explicabũtur. Mitridates.
Fuit is illius Mitridatis filiꝰ,qui rẽ Romanã iuuit bello,qd̃ aduerſus
Ariſtonicũ poſt Attali interitũ eſt in Aſia geſtũ,fuitꝗ ſextꝰ a primo
Mitridate,q regio Perſarũ genere poſt Alexãdri obitũ,Antigono hæ
ſit.Is quũ rex eſſet,per quietẽ ſibi viſus eſt aurũ ſerere,qd̃ Mitridates
meteret,ac quũ eo demeſſo ĩ Põtũ abiret:voluit ob id ĩſomniũ Anti- Mitridates
gonus hoſem interficere,ſed ſiue Demetrii ꝓcibus vt qdã tradũt,ille ſeruatus.
ſeruatus ſit,ſiue ꝙa fatalis neceſſitas mutari nõ potuit, cũ ſex eqtibꝰ
ĩ Cappadociã aufugit,vbi loco ab ĩitio munito aliis ſup alios ad eũ cõfluẽtibꝰ, Cappadocia,&
cęteris gẽtibꝰ Põto circũiectis bello ſubactis,regnum late ꝓpagatum poſteris ꝑ manꝰ tradidit.
Iunioris huius Mitridatis futura maieſtas euidẽtiſſimis, vt dicit̃,ꝓmõſtrata eſt ꝓdigiis.Anno
quo genitus eſt,& quo primum regnare cœpit,Cometes,ſtella ꝑ vtrũꝗ tẽpus.LXX.diebus ita Miriſicꝰ co
luxit,vt cælũ omne cõflagrare videret̃(occupabat eius magnitudo quartã mundi partẽ) ful- metes.
gorꝗ ſolis illiꝰ nitore ĩterdiu pſtringeret̃.Eius ortus & occaſus quatuor abſumebat̃ horis.Ipſe
admodum puer tutorꝫ ĩſidiis petitꝰ,fero equo ĩpoſitus iaculari cogebat̃,q conatus quum parũ
inſidiatoribꝰ ꝓcederet,veneno puerum aggreſſi,haud dubie ꝑdidiſſent ſæpius repetitum,niſi
aduerſus eã iniuriã pluribus ſe antidotis muniuiſſet,vt aſſiduo remediorꝫ vſu,ne mori quidẽ,
quum morte opus fuit,veneni hauſtu potuerit.Veritꝰ preterea ne ferro domi opprimeret̃,ve-

nandi ſtudiũ mẽtitus,quattuor annos ſaltus & nemora peruagatꝰ eſt,nullibi locoꝝ ſupra noctẽ
vnã diuerſatus,feras interim aut ꝓcul figere,aut cõminus pſternere,qbus & vitauit īſidias,&
corpus ad oẽm virtutis patiẽtiã firmauit,mox vbi regnũ adiit,de eo nõ regẽdo ſolũ,ſed augen
do etiã primũ oĩm cœpit cogitare,vicitq́ primꝰ oĩm finitimos Scythas, gẽtẽ ad id tẽps īuictã.
Põtũ inde,mox & Cappadociã,oẽmq́ Aſiã ignoto habitu pagrauit. Vrbiũ ſitũ ac ſtatũ diligẽ
ti cura perſcrutatꝰ domũ poſtremo reuerſus,domeſtica fraude pene periit.Laodice vxor eadem
& ſoror recepta eiꝰ mortis opinione,q̃ falſis rumoribꝰ fuerat diſſipata,quũ ſe in cõcubitꝰ ami

Flagitium ĩ vxore Mitridatis.

coꝝ ꝓieciſſet,filiũ marito abſente cõceptũ enixa erat,cuiꝰ culpę cõſcia bona cõiũx Mitridatem
tollere conata eſt,Venenũ ancillę indicio dep̃hẽſum ille in authoris pnicie vertit.Hyeme dein
ceps īminẽte nõ in cõuiuio,ſed ī cãpo,nõ īter ſodales,ſed īter ęquales,aut equo, aut curſu,aut
viribꝰ certabat.Pari exercitatione ſuos bello cõparabat.Inita īde cũ Nicomede Bithyniæ rege

Cã Mitridatici belli.

ſocietate Paphlagoniã ſubegit,ſubactãq́ cũ ſocio diuiſit.Quę vbi a regibꝰ teneri dicta eſt,lega
tos ad vtrũq́ miſit ſenatus,vt Paphlagoniã in priſtinũ ſtatũ reſtituerẽt.Legatis q ab Roma ve
nerãt,Mitridates ratꝰ ſe parẽ Romanis futurũ,id regnũ patri ſuo hęreditariũ obueniſſe reſpõ
dit.Mirari ſe eã cõtrouerſiã tũ demũ ſibi ĩtẽdi,q̃ nunq̃ patri fuerit ĩtẽrata.Nicomedes ſuis viri
bus diffiſus,ſe iuſto regi reſtituere velle dixit,atq́ Philomenẽ filiũ,Polemorẽ Paphlagonũ regũ
noĩe nũcupat,regnoq́ ĩponit.Legati p hęc ludibrio habiti,Romã reuerſi ſũt.Suſtulit inde Mi
tridates Ariaractẽ Cappadocũ regẽ p Gordiũ quẽdã , cui altera Laodice eiꝰ quã ipſe occiderat
ſoror nupſit,inde cũ paruis eiꝰ liberis ĩmineret,Laodice pacta cũ Nicomede matrimoniũ,eũ in
regnũ ĩduxit:Mitridates id ĩiquo aĩo ferẽs,Nicomedis pſidio ex Cappadocia pulſo,regnũ Aria
ractis filio reſtituit.Conatꝰ inde Mitridates Gordiũ,quo ĩ Ariaracte patre ĩterficiendo fuerat
vſus,ĩ Cappadociã ab exilio reuocare.Iunior Ariaractes eiꝰ frater,id ęgre ferens(cœperat eñ iã
adoleſcere)exercitũ ĩ Mitridatẽ cõparat.In hũc ille quũ.LXXX.milia peditũ,&.X.equitũ ar
maſſet,& falcatos currus.DC.nec adoleſcẽs finitimoꝝ regũ auxiliis,ſuiſq́ viribꝰ fultꝰ,multo ĩ

Mitridates Ariaractem fraude obtruncat.

ferior haberet,veritꝰ Mitridates ancipitẽ pugnę euẽtũ,Ariaractẽ p ſpeciẽ colloquii ad ſe voca
tũ occidit,regnoq́ filiũ octo ãnoꝝ,& ipm Ariaractẽ vocatũ,regẽ ĩpoſuit,Gordio illi rectore da
to.Nec Cappadoces diu tulerũt Gordii crudelitatẽ,qn ſubita defectiõe alienati,Ariaractẽ alte
rũ ſenioris illiꝰ filiũ,q ĩ Aſia educabat,regẽ cõſtituũt,quẽ Mitridates haud multo poſt reparato
exercitu regno expulit.Expulſꝰ puer breui poſt fato periit.Laodice a Nicomede ſubornata Ro
mã venit,mẽtita tris ſe ex Ariaracte filios enixã,ꝓcari vt vnũ ex Ariaractis filiis adhuc ſupſtĩ
tẽ,in paternũ regnũ reſtituerẽt,& iã puer aderat,quẽ ipſa falſo ex ſe & Ariaracte genitũ ꝓdica
bat. Id ĩpudẽs mẽdaciũ,quũ Mitridatis legatꝰ ad id Romã miſſus,in curia redarguiſſet,ſena
tus Cappadociã Mitridati ademit,& Paphlagoniã Nicomedi,iuſſitq́ vtrãq́ gẽtẽ liberam eſſe,

Ariobarzanes Paphlagonũ rex.

ſed negãtibꝰ Cappadocibꝰ ſe ſine rege eſſe poſſe,Ariobarzanes a ſenatu rex cõſtituit.Mitrida
tes Cleopatra filia Tigrani Armenię regi ĩ vxorẽ data,cũ eo egit,vt Ariobarzanẽ hoĩem ĩbel
lẽ regno pelleret q prĩo hoſtiũ motu territꝰ,Romã aufugit.Morit interim Nicomedes,cuiꝰ fi
liꝰ patris perq̃ ſimilis,ex Bithynia a Mitridate pulſus,ad ſenatũ q̃ſtũ illius ĩiuriã venit.Ad hos
igit reducẽdos duo ſunt ex vrbe legati miſſi,Aglius & M.Attiliꝰ. Qui in ꝓuĩciã ꝓfecti L.Caſ
ſii q ĩ Aſia cũ modico exercitu erat,Phrygũq́ & Galatharũ copiis freti,Nicomedẽ ĩ Bithyniã

Vnde Bithynia.

& Ariob.in Cappadociã reſtituerũt.Appianꝰ Bithynos Thraces eſſe autumat, q ex his fuerit
q cũ Rheſo ad Troiã militarũt,regeq́ interfecto ratibus ad Põti oſtia delati ſint , vbi ſedes ſibi
optauerint.Herodotus & Pliniꝰ ipſi quoq́ Thynos Thraces arbitrant,vñ & Bithyni ſint.Cę
terũ Appianꝰ nũc Bithyniã a Bebrycia corriuatã eſſe vocem ſuſpicat,quo noĩe fuerit ea terra
priꝰ nũcupata,nũc Bithym celebrat fluuiũ,apud quẽ Thraces cõſederit.Adiicit Bithym fuiſ
ſe Iouis & Thracis filiũ,q ab initio ĩ ea gẽte regnauerit,vñ & pplo & regioni ſit nomẽ poſtea

Bithynię & Paphlagoniæ ſitus.

datũ.Habet Bithynia ab occaſu os põti,& Thraciũ Boſphorũ, ad ſeptẽtrionem Euxini partẽ,
Aſiam a meridie,ab ortu Galatiam in Paphlagoniã vſq́.Eſt & Cappadocia de q̃ nũc agitur,&
ipa qua ad Arctoã plagã ſpectat Euxino mari adiecta,& ad occaſũ Galatię affinis,ĩde ad oriẽtẽ
excurrẽs, Euphrate a minori Armenia diuidit.Cilicia illi auſtralis ẽ.Fert Sinopicã terrã Hibe
ricæ æmulã,Cryſtallũ,Onychitem lapidẽ.Qui fuerit huius terrę ſtatus ante Alexandri tẽpora
parũ vt video liquet:dubiũ,paruerit ne Perſarũ regibꝰ,an liberi ꝓpriis vſi ſint legibꝰ,ab Alexã
dro,qd ſatis cõſtat,eius generis pricipes tãtũ tributũ dare ſunt coacti.Nicomedes igit & Ario
barzanes reſtituti,ſuis Romanorũq́ opibꝰ freti,cũ valido exercitu Mitridatis fines hoſtiliter ĩ
feſtãt.Eã Mitridates iniuriã apud Romanos q̃rit.Legatis qui ad id venerãt,reſpõſum eſt, neq́

velle ſe Mitridatē quicq̄ iniurię a Nicomede pati,neq; paſſuros ſe Nicomedem ab eo armis oppi
gnari,Quū id ambiguū reſpōſum Pelopidas Mitridatis legatus redarguere adort⁹ eſſet,e cōſilio
iuſſus eſt faceſſere.Tum vero Mitridates,velut aperta eſſet iniuria a Romanis affectus,validiſſi Mitridatis
mū inſtruxit exercitū,vt.CC.milia peditū,& equitū quinquaginta ſub ſignis haberet,naues ad bel copię.
licū vſum inſtructas.CCC.numero.Nec ita multo poſt,L.Caſſius cū legatis & ſociis regibus, ad
Amneū fluuiū ingenti prælio ſunt a Mitridate victi.Dimicauit eo prælio ferociter Nicomedes,
maximaq; Bithynorū pars cęſa a falcatis hoſtiū curribus,quicūq; viui capti ſunt ad cōciliādā cle
mētię phamā Mitridates dimiſit incolumes.Oppius a Laodicenſibus Mitridati traditus ignomi Ludibria
nioſe,cū lictore qui pręcedebat,per hoſtiū caſtra eſt circūductus.Mānius Attilius legatus cōflati Ro.
belli cauſa,aſino vinctus ſedens circūuehitur,pręcedēte tibicine, inde liquefactū aurū ei⁹ faucib⁹
infudit,rex auaritiā Romanis exprobrās.Ea victoria Mitridates elatus,nō ſolū Bithyniā Bithy
nięq; adiacētes terras,ſed Phrygiā,Pamphiliā,& cęteras gētes ad Ioniā vſq; armis ſubegit.Roma
na interim diſcordia fretus,nā L.Sylla,cui ea fuerat prouincia decreta,quū Ponticū meditaretur Prima ciui
bellū,in domeſticū & ciuile incidit:quo cōrigit,vt omniū opinione tardius in prouinciā exierit. Pri lis belli cā.
ma ciuilis diſcordię cauſa inde extitit,q; triūphales ſtatuas,quas Bocchus Maurorū rex Po.Ro.
& Syllę gratificaturus,in Capitolio erexerat,& ī his aureā Iugurthę imaginē a ſe q̄ſtori Syllę tra
diti.Marius detrahere conat⁹,grauē in vrbe exciuit motū:fuiſſetq; iā inde cœptū inter ciues ar
mis diſceptari,niſi ſociale bellū,qđ ſupra eſt memoratū,accēſis ad certamen animis, interueniſſet: Sylla conſ.
quo contigit,vt ex eo vix bene cōpoſito cōfeſtim ciuile extitit. Erat Sylla iam cōſul Pontū prouin
ciam ſortitus,quū Marius p Seruiū Sulpitiū Trib.plę.populū rogandū curauit,vt ſibi Mitridati
cum bellū decerneref,cui rogationi quū Sylla & Pōpeius cōſules ſumma ope reſiſterēt, pararētq;
de ea re iudiciū,in ambos cōcionē in rēplo Caſtoris habētes,Sulpiti⁹ cū armatorū manu eximpro
uiſo impetū fecit:filioq; Pōpeii cōſulis prius interfecto, fœdā circa rēplū ſeditioſiſſimus tribunus
edidit ſtragem.Pōpeius medio tumultu dilapſus periculo ſe ſubtraxit.Sylla in domū Marii per
ductus,iuſtitiū,qđ ob eū tumultū indixerat,ſoluere coactus eſt.Dignitas illi haud quidē adēpta.
Exercitus,qui ad Mitridaticū bellū erat cōparat⁹,Nolæq; cōuenerat,Mario Sulpitii rogatu attri
buitur,ad quē Sylla celeri curſu delatus(occulte enī ſeſe ex vrbe ſubtraxerat) poſtq̄ militē p con
cione docuit,q̄ inſolēs iniuria a Sulpitio Trib.plę.& Mario in ſe profecta eſſet,accenſi ſunt omniū Ciuilis cæ
animi,vt Tribunos ad ſe profectos,lapidibus obruerint.Marius de ea re factus certior,oēs amicos des.
Syllæ in vrbe deprehēſos occidit,ad quā inſuetā cędē ingens terror omniū animos inuaſit.Prodi
gia q̄ paſſim facta dicebātur,nō mediocriter pręſentē metū augebāt.Haſtę quibus publica geſta
bantur ſigna,adeo pertinaciter arſere,vt ægre emicās flāma reſtingui potuerit.Tres corui pullos
in via pductos fœde laniarūt.Sereno cęlo tubę ſonitus in aere auditus,acutam vocem & luctificā
intendēs,qđ prodigiū oīm maxime ciuitatē perculit.Mures ſuſpēſum ī tēplo aurū roſere.Senatu
ad Bellonā ſedente,paſſer ore cicadā gerēs,illius dimidiū in tēplo quo ſe intulerat deiecit,reliquū
pręperi volatu in pphanū extulit,ex eoq; futurā vates agreſtiū & vrbanorū ſeditionē interpretati
ſunt.Sollicita & anxia his terrorib⁹ ciuitate,trepide nunciatē Syllā cū exercitu ad vrbē venire.Se Sylla ad vr
nat⁹ q metu nō officio tot⁹ ex Marii & Sulpitii nutu pēdebat,Brutū & Syluiū ptores mittit Syl bē armatus
lę obuiā,q eū publice monerēt,ne exercitū ad vrbē admoueret.Horū faſces milites fregerūt,& ipſi redit.
paludamētis exuti,cū ignominia retro abierunt.Habebat Sylla ſub ſignis ſex legiones,reputanſq;
a principio quātū facinus adoriref,quia cūctātius de ſuo ad vrbē acceſſu deliberaret,Poſthumius
augur,omnē ex eius animo metū diſcuſſit,nullū ſe ſuppliciū recuſaturū dictitās, niſi oīa proſpere
euenirēt.Eſt & Bellona illi per quietē viſa fulmē tradere,quo īimicos pſterneret,quib⁹ malorū dæ
monū ſtimulis agitat⁹,vrbē petere pſeuerauit.Circa Triripā altera ex vrbe legatio obuiā ei ti fa
cta eſt,petiitq; ſenatus noīe,quū haud dubie id Mario & Sulpitio daref,ne ad.XL.ſtadia vrbē ex
ercitū admoueret.Sēſit Sylla vt callido erat ingenio,quorū illa mādata eſſent,benigneq; reſpōdit
ſe ita facturū,ac ſimul quædā expediri iubet,velut inibi metaturus,legatoſq; vano opere fruſtra
tos,poſtq̄ in vrbē dimiſit,L.Baſiliū & C.Māciniū pmittit,qui exquilinā portā inſiderent.Pōpeius
alter cōſul Collinā occupat portā.Ex murorū faſtidiis & tectis domorū tela ab initio in Syllanos
cōiecta ſunt,cæterū poſtq̄ Sylla affuit,quatiēſq; accēſam facē incendiū vrbi minitans , niſi telorū
iactu abſiſterēt,perculſa ciuitate legiones in vrbē immiſit.Marius & Sulpitius cū ea multitudine
quā circa ſe collectā habebāt,in exquiliis Syllę occurrūt.Fit prælium,nec fuit cōcurſus ille fortuit⁹
& qualis in ciuili ſeditione eſſe ſolet,ſed duę acies ſub ſignis exaduerſo cōſtiterūt, ac tū primum Ciuile pliū.
Roma ſuos vidit ciues hoſtiliter cōcurrētes.Qui annus ab illi⁹ origine ſexageſimuſſecūdus fuit,

Primũ ĩter ac ſexcẽteſimus. Primo igiť cõgreſſu Syllani paululũ gradu ſubmoti ſunt, Cõſulis deinde ꝓſentia
ciues acie & adhortatiõe ĩ ꝓliũ reuerſi, Marianos pauciores numero fundũt. Conatꝰ eſt Marius ſeruitia ſol
dimicatur. licitare, ſed vbi oĩa ĩcaſſum tẽtari vidit, vrbe exceſſit. Sylla ꝑ ſacrã viã nõ ſine cęde ꝑgreſſus, vbi ĩ
forũ venit ſenatũ vocari iuſſit, ibiq̃ multa de Marii & tribunorũ iniuria ꝗſtus author fuit, vt Ma
Sulpitii cæ rius Sulpitius, & q cũ his ſenſiſſent, hoſtes iudicarenť. Sulpitiꝰ a ſeruo ꝓditus atq̃ ĩterfectus eſt.
des. Indicẽ Sylla libertate prius donatũ, e ſaxo ꝓcipitauit, grãdẽ inde pecuniã ꝑ ꝓcõnẽ pollicitus eſt, q
cũq̃ Mariũ interfeciſſet, nõ paruo ĩgratitudinis exẽplo, quũ ipſe nuꝑ in Marii domũ violenter du
ctus, haud dubie periiſſet, niſi ille oẽm Sulpitii & aliorũ vim ab eo arcuiſſet. Offendit id Syllæ edi
ctũ vehemẽter populũ, adeo vt ꝓximis comitiis Nonius & Sertiꝰ Syllę neceſſarii, quũ in cãpum
cãdidati deſcẽdiſſent, illius fauore freti, ambo repulſam tulerint, qđ Sylla ciuili hilariq̃ vultu tu
liſſe diciť, libertatis illũ eſſe fructũ dictitãs, vt populus in quẽ vellet ſua libere ĩclinaret ſuffragia.
Hęc ille prę ſe ferre, quũ ĩiquo alioqui aĩo ſuorũ repulſam tuliſſet. Fuit vt dixi, verſuta hoĩs natu
Syllę inge ra, varia tñ & ĩcõſtãs, vt ipſe ſecũ ſępiꝰ diſcrepare videreť, rapere, multo plura largiri, contumelia
nium. dignos colere, ſupplices ludibrio habere, vt difficile dictu ſit, aſſentatoris an potius cõtẽptoris in
eo eſſet ingeniũ, nũc leuibꝰ de cauſis in puniẽdo grauis, nũc ĩ magnis ſceleribꝰ plectẽdis diſſolutꝰ,
vtpote, q Albini viri ꝓtorii legati ſui cędẽ, quẽ milites ſociali bello ſaxis & fuſtibꝰ interfecerãt, vin
dicare cõtẽpſerit, cõtra plęroſq̃ viros optimos ob minimã noxam ꝓſcripſiſſet. Fuit eidem ĩgenita
iracũdia, oculi glauci, ac vehemẽter acerbi, rubor ĩ facie ſparſim immixtus efflorebat, vñ illi Syllæ
nomẽ inditũ qdã arbitrati ſunt, alii a Sibylla vna detrita ſyllaba id nomẽ factũ potiꝰ voluere, ſed
qđ nõ ipſe primus ĩ familia tulerit. Mariꝰ circa Oſtiã nauim ĩgreſſus lęuã Italię orã circũuectus,
Marii erro ſequiẽte mari, Circeis eſt delectus, inde paucis comitãtibꝰ oẽm hominũ occurſum vitabundus ali
res. quãdiu ꝑ deuia errauit, inedia inde adactus, quũ ad paſtores diuertiſſet, vt ab eis eſculẽti aliqđ ſu
meret, monitus eſt vt cautius fugã teneret. Veniſſe ad ſe dudũ Syllanos equites, q ſollicita indag
gine eũ veſtigarẽt. Marius ꝓſenti ꝑiculo adhuc magis territus, comitibus fame & labore feſſis, via
Vaticiniũ. deflexit: ꝓfundũq̃ & deuiũ nemus adeptus, ibi ꝓxima nocte geuit, nulla alia re q̃ veteri augurio
fretus quo ꝓdictũ illi fuerat ſic fore, vt ſepties cõſul fieret. Enimuero quũ admodũ puer eſſet, ruri
ꝙ ſub parẽtibꝰ alereť, aquilę nidus cũ ſeptenis pullis ei oblatus diciť, quo domũ delato, atq̃ a parẽ
Cõſtitutio tibus ad aruſpices, reſpõſum eſt, nõ parua puero portẽdi, q ſepties ſub ſe ſigna Romana habiturꝰ
circa Ro. eſſet, atq̃ hinc credo fuit ꝙ ille ſuo ſecũdo cõſulatu aquilã Romanis legionibꝰ peculiariter dica
ſigna. uit, quũ ab ĩitio haud tãtũ aqlę ſignũ ſed lupi, minotauri, equi, & apri, ſingulos ordines anteirẽt.
Paucis ante annis ſola aqla in aciẽ portari cœperat, cęteris ſignis ĩtra vallũ relictis, qbus in totũ a
Mario abdicatis ſingulare ſignũ aquila iã apud Romanos fuit, ex eoq̃ poſtea obſeruatũ, vt nuſq̃
Aquilarum Romanę legiones in caſtris hibernarint, vbi nõ cõſpectũ ſit aquilarũ iugũ. Sed ĩ Marii augurio ſu
partus. bit illa reputatio, aqlas terna, vt Piniꝰ ſcribit, dũtaxat oua parere, binoſq̃ pullos excludere, cui opi
nioni Plutarchꝰ ex Muſei authoritate aſtipulať, niſi cõtra aliqs dixerit plura eſſe aqlarũ genera,
& ĩ his fortaſſe variã fœturã. Fuerat itaq̃ Marius ad id tẽpus ſexies cõſul, ſuperatq̃ iã ſpes ſepti
mi cõſulatꝰ, ad quẽ fato ſe ſeruari ꝑſuaſum habebat, repetita ꝓinde fuga, quũ iã. XX. ſtadia ꝓcul
a Minturnis eſſet (fuit id oppidũ circa Lirim amnẽ in Latii finibꝰ ad mare expoſitũ) hic duabꝰ ho
ſtiũ turmis in ꝓximo cõſpectis, Marius & ſocii ꝓcipiti curſu ad littus ſeſe ꝓripiũt, erãtq̃ duo for
te ibi nauigia, qbus vix bene cõſcẽſis, Syllani eqtes affuerũt, minaciſſime nautis denũciãt daturos
eos Syllę & po. Ro. pœnas, niſi Mariũ hoſtẽ iudicatũ ſibi dedãt. Cõtra Mariꝰ ſupplex & cũ lachry
mis orare, ne inimicorũ verba audirẽt, quin ſuę fortunę miſererenť. Interim nauiũ altera, ſublatis
velis cũ parte ſocioꝝ ĩ Ænariã trãſmiſit, q̃ Mariũ exceperat paululũ eſt littꝰ circũuecta, quoad ex
Marii diſ Syllanorũ cõſpectu abiit. Tũ iterũ terrę applicita, nautę Mariũ curãdi corporis ſpecie in littus ex
crimen. poſitũ, ſublatis repẽte anchoris ſolũ deſtituunt. Ille vbi ſe ꝓditum vidit, oĩ ſpe vitę abiecta, iacuit
nonnihil in nudo littore elinguis, inde ad ſe rediẽs, reſumpto aĩo, per paluſtria loca ad tugurium
ſenis ꝑuenit, a quo in primã ſcrobẽ demiſſus, calamoq̃ & paluſtri herba inſtratus, vix quieſcere
cœperat, quũ aduẽtãtium fremitus, & vox ſenis tumultuoſe a veniẽtibus excepti eius aures ꝑcu
Marius ne lit, quo ille metu ꝑculſus, abiectis veſtibꝰ, in altã ſeſe immerſit paludẽ. Mox hinc ab iis qui ex Te
candus. racina a Geminiano miſſi fuerãt, extractus Minturnẽſibꝰ necãdus tradiť. Hi decretũ tulerũt vt
Marius, qñ a Ro. po. hoſtis iudicatus eſſet, publice necareť. Ex ciuibꝰ nemo erat q tãti viri cędẽ cõ
taminari vellet. Gallus eques ſiue Cimber ibi forte repertus eſt, q in vltionẽ gẽtis ſtricto ferro, ad
Marium eſt ingreſſus. Erat locus in quo captiuus cuſtodiebať, ſubobſcurus. Ferunt ignẽ viſum
illi ex Marii oculis micare, vocẽq̃ terrificam ex abdito redditam ad percuſſoris aures peruenis

ſe.Tu ne homo Mariū interficere audes?qbus ille pdigiis territ⁹,adiecto ferro cōſternatus ſeſe in
apertum proripuit,clamitās nō licere ſibi Mariū occidere.Minturnēſes pœnitētia ducti(ſatis eñ
cōſtabat ingrate fieri,vt is q Italiā ſua virtute ſeruaſſet,ad explēdā paucoꝝ inuidiā interficeret)
carcere eductū ad mare euntē comitanť,augurioq; ei demōſtratū ferūt ſalutē maritima fuga non
terreſtri qrendā.Aſinus ex proximo eū intuitus,relicto repente pabulo ingēti voce velut claſſico
quodā edito,ad fontē petulca geſticulatione pcurrit.Naui igiť ablatus,quū aquę inopia Siciliā pe
tiiſſet,parū abfuit qn apud Erycē ab inſulę ſit qſtore iterceptus.Aliquot itaq; ex pſenti comitatu Marius in
amiſſis,ifeſto littore digreſſus in Aphricā nauigauit,quo nō multo prius Marius filius & alii plę Aphricam
riq; eius factionis viri,& ipſi fuga dilapſi appulerant.Et Marius ſenex poſtq̄ iudicatus eſt hoſtis nauigat.
huiuſmodi eſt caſib⁹ iactatus.Sylla interea cū exercitu ad Mitridaticū bellū pfectus eſt.Iā eñ no
ui cōſules creati erāt,Gn.Octauius &.L.Cinna.Mitridates ſociis Po.Ro.regibus ex Bithynia &
Paphlagonia pulſis,Pergami cōſederat,eius filius & ipſe Mitridates dict⁹,Pōtū cū Boſphoro ob
tinebat.Alter Ariaractes noīe Thraciā & Macedoniā cū īgēti exercitu ſubegerat,Archelaus dux
late mari imperitās Cycladas ī ditionē trahebat.Cythera intra Maleā pmōtoriū,cū ipſa Eubœa
iam antea fuerat armis ſubacta:erātq; ab Athenis in Theſſaliā vſq; oēs maritimę gētes a Roma-
nis alienatę.Brutius Surra legatus Sētii Macedonię prętoris obſtitit nōnihil Archelai conatib⁹,
verū triplici plio ad Cheroneā fractus,regiis armis ceſſit.Profuit oīno aliqd illius pſentia ad me-
diterraneas Gręcię ciuitates in fide retinēdas.Is rerū ſtatus erat in Aſia,& tota Gręcia,quū Sylla
ad bellum eſt profectus,qui quum ad primū ſuū in terrā Gręciā acceſſum plęraſq; vrbes ad impe
riū retraxiſſet,Athenas,q̄ ab Ariſtione tyrāno tenebātur,Pyreo capto,circūſedit.Erat is Epicu-
reę diſciplinę pceptis egregie doctus,cęterū ſubita vi patriā adortus,apertā exercuit tyrānidem.
Enimuero Archelaus Mitridatis pfectus,maiore Gręcię parte armis ſubacta,ſacrā pecuniā ex De Ariſtionis
lo,& duo milia hominū q eā cuſtodirēt,per Ariſtionē Athenas miſit.His Ariſtio fretus viribus, crudelitas
primorib⁹ ciuitatis q rē ad Romanos trahere putabanť,crudeliter interfectis,aut ad Mitridatem in Atheñ.
ire iuſſis,vim patrię intulit,ſic & Critias olim,ſic & qui cū eo philoſophię aſſectatores fuerāt,ali-
quot ante ætatib⁹ Athenis tyrānidē exercuerūt,ſic & Pythagoras in ea Italię parte,quæ magna Opinio de
Gręcia dicta eſt,multo crudelius q̄ q literarū ignari fuerūt,in alienā libertatē graſſatus diciť, vt philoſophis
merito alii q ſapiētię nomē adepti ſunt,in ſuſpitionē venerint,vt ociū literarū & paupertatem id
circo cōplexi ſint,qa eis principatū & tyrannidē indipiſci nō ſit datū,alienis opibus & imperiis,
non tā animi modeſtia & recti ſtudio,q̄ inuidia infeſti. Sed dū Sylla vrbē Gręcię clariſſimā oppu Syllę ſacri
gnat,pecunię īdigus ex omnibus illuſtrib⁹ tēplis & oraculis,q̄ in ea terra erāt,iuſſit ad ſe dona- legium.
ria ſacraſq; pecunias deferri,atq; in Delphicis theſauris expilādis cauillio vſus,qui quū inde ſi-
gnificareť auditā eſſe in tēplo dei citharā,tantū abfuit,vt ex ea re vlla ſit religio homini incuſſa,
q; ad Caphim,quē ea de cauſa Delphos miſerat,quiq; ea p literas ſignificabat,reſcripſerit,mirari
ſe,qd eſſet q; Delphicā pecuniā nō auderet attingere,ad quā tollendā ipe deus hilaris,atq; citha Fames īau
rę cōcentu inuitaret.Atheniēſes interea arcta obſidione preſſi,ad tātā rerū omniū inopiam reda dita Atheñ
cti ſunt vt mille drachmis venirer tritici medimnus,inops multitudo gramina circa arcē naſcen
tia pecudū ritu depaſcebať,quibuſdā coctos calceos,aliaq; obſcœna eſculēta mādere conātibus.
Ridere miſerorū ciuiū calamitatē Ariſtion,homo ad crudelitatē,nō ad ſapiētiā natus,ſacerdoti-
q; dimidiū frumēti ſextariū petēti piperis miſit.Viros pcipuę dignitatis & ſacerdotes ſupplici-
ter ab eo petētes,vt afflictę ciuitatis miſereref,pacēq; ab hoſte quoquo modo impetraret,ſagittis Vana
diſſipatos ſummouit.Ad poſtremū victus rerū omniū inopia,duos in caſtra ad Syllā miſit,q ex Atheñ. oro
tyranni ſententia,non humili oratione,præſentive fortunæ accommodata ſunt vſi,ſed a Theſei
laudibus & Eumolpi exorſi,memoriā inde rerū aduerſus Medos & alias gentes ab Atheniēſibus
geſtarū,ſtulte & inſolēter executi,nō modo nō flexerūt aliquo modo hoſtē,ſed iis multo infeſtior
factus q̄ antea fuiſſet,beatos abire iuſſit,retroq; ſecū totā illā laudationē ferre,ſe a Po.Ro.Athe-
nas miſſum,nō capiēdę diſciplinę cauſa,ſed vt infidā vrbē bello captā euerteret. Nec ita multis ī
de diebus interiectis,Sylla noctu Athenas occupauit.Cędes ingēs edita eſſet, & vrbs excidio de-
dita,niſi Midias & Caliphon exules,ſuppliciter & cū lachrymis a Sylla petiiſſent , vt quum ſua,
tum maiorū cauſa,vrbi nobiliſſimę parceret;quibus precibus motus Sylla,ſe multos paucis & vi
uos mortuis cōdonare dixit.Captę ſunt Athenę Calēdis Martiis.Ariſtion in arce incluſus, ſitiq;
domitus,a Curione,cui id negociū Sylla dederat,in poteſtatē redactus eſt.Secundū eā victoriam Syllanę co-
Sylla in Bœotiā cōceſſit,regionē multo q̄ Attica eſſet ad alendū bellum aptiorem.Hicq; tumu- piæ.
lum in Elaticis campis occupat ad Cephiſum amnē.Erant illi mille & quingenti equites,peditū

quindecim milia. Thaſiles Mitridatis prefectus ex Thracia & Macedonia cũ centum milibus pe-
ditũ,&.X.equitũ,curribuſqꝫ falcatis.XC.nuper egreſſus ĩ eiſdẽ locis caſtra fecerat:venit eo & Ar
chelaus,qui ꝗdiu obſidio tenuit circa Athenas habuerat claſſem. Hoſtes Romanorũ paucitatẽ
intuiti,pugnã efflagitabant. Thaſiles & ipſe ꝓlii author erat.Cõtra Archelaus a cõgreſſu abhor
rere.Ceterũ victus pluriũ cõſenſu,nauales copias terreſtribꝰ iũxit,explicãt inde aciẽ hoſtes ĩ Ro-
Romanorũ metus. manorũ cõſpectu,q quũ oĩa late obtinerẽt,terribili armorũ ſtrepitu adeo Romanos pterruere,vt
multũ diuqꝫ Sylla nũc hortatiõe,nũc minis inſtãdo elaborarit,priuſꝗ trepidatio illa ĩ caſtris orta
ſedari potuerit.Barbari,qa Sylla ſe caſtris tenebat,Panopeorũ oppidũ euertũt, Labedoqꝫ vrbe ca
pta,vetus eiꝰ loci oraculũ hoſtiliter diripiũt.Sylla ĩterim & ĩ Cephiſo corriuãdo,aliiſqꝫ caſtrẽſibꝰ
operibꝰ militẽ ita laborioſe habuit,vt q nuper hoſtẽ tãtopere horrebãt,aſſiduũ laborẽ ꝑtẽſi,& ipſi
pugnã vltro efflagitarẽt.Tũ callidus ĩperator,Haud quidẽ pugnare volẽtiũ hoc eſt ingt, ſed no-
lẽtiũ opari,aut ſi vera eſt hęc pugnãdi cupiditas,cur nõ ſumptis armis tumulũ illũ quẽ occupare
hoſtis ꝑperat,mecũ inuaditis?Erat locus ſaxeus ab Edilio mõte diſiũctus,qua Aſſus fluuiꝰ Cephi
ſo ĩfundiť.Celeritate igiť ſtrenuaqꝫ militũ opa vſus Sylla,locũ tenuit,cuiꝰ potiũdi Achelaus vbi
ſpẽ ſibi adẽptã vidit,ex ĩprouiſo Cheroneã inuadit.Duxit Cheron in eũ locũ colonos , vñ nomen
poſtea vrbi fuit.Eiꝰ mater Thuria,a qua & Thurii loci nomẽ vrbi fuit.Sũt q bouẽ his locis a Ca
dmo ĩmolatũ primo apparuiſſe exiſtimẽt,qa Phoenices Thur vaccã vocẽt.Hinc quoqꝫ hoſtes ſu-
bito Gabini acceſſu ſiue Hircii vt alii ſcribũt cũ vna cohorte Cheronẽſibꝰ auxilio miſſi, ſine vlla
Conflictus Syllę & Archelai. ſociorũ noxa,re ĩfecta abierũt:nec multo poſt Sylla cũ Archelao acie cõflixit. Ipſe dexterũ cornu
tenuit Murena lęuũ.Galba & Hortẽſius legati poſtremi cũ cohortibꝰ ſuccedere ſũt iuſſi,cauteqꝫ
ꝓſpicere,ne ab hoſte q multitudine abũdabat,a tergo circũuenirenť.Primo falcati currus plauſu
diſiecti ſunt,mox pedeſtre ꝓliũ fuit.Hic.XV.ſeruorũ milia ꝗ in frõte ſteterãt,ſagittis & glãdibꝰ
illico a Romanis in fugã vertunť.Conať interim Archelaus lęuũ Romanorũ cornu circũuenire,
quẽ Hortẽſius ex trãſuerſo illatus,haud magno negocio repulit.Sed dũ ferociꝰ cedẽti hoſti ĩſtat
ab Archelai equitatu excludiť a cętera acie,ad quẽ periculo eximẽdũ Sylla a dextro cornu,vbi nõ
dũ pręliũ erat ĩnitũ,occurrit.Ibi Archelaus ex ſublato puluere Syllę aduẽtũ conſpicatus , relicto
Hortẽſio,ĩ dexterã Romanorũ aciẽ duce ſpoliatã totus auertiť.Sylla aĩaduerſo hoſtis cõſilio rece
Syllę victoria. pto Hortẽſio,ſuis auxilio ire properat,vbi iã vehemẽs erat pugna.Cęterũ, Romani milites ducis
pręſentia ferociores facti cõtinuo hoſtẽ loco ſubmotũ,ad Cephiſi ripã propellũt.Paſſim inde fuga
facta eſt,iuxtaqꝫ cędes edita:tota planitie & ſub ipſis caſtrorũ munitionibꝰ hoſtes cęſi,ex tã nume
roſo exercitu vix decẽ milia ĩ Charcidẽ euaſerũt,& qđ nõ minus videri poſſit, quum multa milia
barbarorũ vna acie ſtrata eſſent,ex Ro.exercitu,vt Sylla in cõmẽtariis ſcripſit.XII.ſunt tãtũ deſi
derati.Romanus impator maiore felicitate rẽ actã ꝗ virtute ratus,ſtatuit in his locis Tropheum
qđ Marti,Victorię,& Veneri inſcripſit.Et ad Cephiſum amnẽ ita Romani proſpere dimicarunt.
Secuta inde nihilo minor victoria.Dorylaus Mitridatis praefectus cũ.LXXX.milibꝰ lectorũ ho-
Melas fluuius. minũ ex Chalcide in cõtinentẽ tranſgreſſus,Syllã ad Melã fluuium metãtẽ ex improuiſo eſt ador
tus.Oriť Melas ſub Orchomenorũ vrbe,vnus oĩm fluuiorũ Gręcię ab ipſo fonte nauigabilis,atqꝫ
circa ſolſtitiũ aſtiuũ,vt Nilus,ſtata accipiẽs incremẽta,nec lõgius excurrit,ſed ĩ lacus & cunicu-
los dilapſus,modica ſui parte Cephiſo ĩnfundiť.His locis Dorylaus Romanũ hoſtem metãdis ca
ſtris intẽtũ adortus,ſubito acceſſu fugã fecit,Sylla arrepto ſigno milites in ꝓlium reuocat,fugien
tes cõuicio inceſſit.Du æ primo cohortes hoſtiũ impetũ fregere.Militibus ĩde ad ſigna reuocatis
quum ferocius barbarus incũberet circa interruptas munitiões,pugna in noctẽ diſtrahitur.Poſtrĩ
die prima luce,ſubita Romanorũ eruptiõe,hoſtes ad lacus & paludes foeda ſtrage cõpellunť.Plu
Mitridatis legati dupli ci ꝓlio vincuntur. tarchus author eſt,ſua tempeſtate,quũ.CC.ferme anni ĩtereſſent,Galeas,arcus,& armorũ fruſta
his locis ab agricolis refoſſa,atqꝫ ita duplici pręlio,ad Cephiſum vno,altero ad Melam Mitridatis
opes a Sylla magna ſunt ex parte acciſę.Appianus author eſt,biduo ad Orchomenũ pugnatũ,ac
priore ꝓlio.XV.milia hoſtiũ cęſa,& ĩ his Diogenẽ Mitridatis filiũ.Plutarchꝰ Archelai,nõ Mitri
datis,nec filiũ,ſed priuignũ eũ fuiſſe tradidit.Mitridates qđ ſatis cõſtat,duobus aduerſis praeliis
iritatus . CL.milia Ro.in Aſia,& iis ꝓuinciis,quas vi & armis ſubegerat,cũ liberis & vxoribꝰ vno
die interfecit.Erãt hi procul domo negociorũ cauſa.Cicero & Plutarchus ſunt nefarię illiꝰ cędis
authores.Cęterũ quantũ res Syllę foris lętę erant,tantũ domi poſt eius diſceſſum ab inimicis fue
rãt acciſę.Cinna & Octauius poſt eũ cõſules facti,de reipub.adminiſtratione primo inter ſe cõtẽ
dere cœperũt.Conabať Cinna nouos ciues tribubus aſcribere. Cõtra nihibere Octauius, veterũ
ciuiũ cauſam cõplexus.Eo vſqꝫ igiť ſimultas ꝓceſſit,vt armis media ſit vrbe diſceptatũ. Octauiꝰ

victor Cinnā vrbe expulit,atq; in eiꝰ locū Corneliū Merulā cōſulē ſuffecit,qui flamē erat. Cinna
Capuę primo apud exercitū,multa de collegę iniuria eſt queſtus,ꝙ ſe publica dignitate ſpoliaſſet *Cinna vrbe*
patriaq; extorrē eieciſſet. Adhibitę his lachrymę,& veſtis in argumētū doloris a pectore diſciſſa. *pellitur.*
Exceptꝰ ingēti fauore Cinna,receptiſq; cōſulatus īſignibꝰ,Italiā peruagaẜ,vndiq; vires cōtrahēs
Interea Marius q in Aphricā trāſmiſerat,quū ſub primū in eā terrā appulſum per lictorē a Sexti *Marius*
lio prętore iuſſus eſſet ꝓuincię finibus excedere,moeſtus & exanimatus inter Carthaginis ruinas *Aphrica ar*
aliquādiu iacuit.Interim ſubita fortunę mutatiōe plęriq; ex amicis illi affuerūt,qui audito ipſiꝰ in *cetur.*
Aphricā appulſu,ad eū ſtudio cōuenerāt,Cethegus,Granius Albinouanus,Lectorius,& alii qui
dā viri illuſtres,q cū eo hoſtēs iudicati fuerāt. Affuit & Mariꝰ Iunior,q ad Iāpſam Nomadū regē
ſe cōtulerat auxilia īplotatū.Hic quū ſibi īſidias a barbaro parari indicio cōperiſſet, regię pellicis
opera,q̄ adoleſcētē ex mīa amare coeperat,mox & cōcupiſcere,occulte dimiſſus magnis itineribꝰ
ad ſuos venit.Marius ſuis pręter ſpem receptis,quū in ipſo littore deliberare coepiſſet,quo potiſ-
ſimū ad afflictas opes ſubleuādas curſum intēderet,oblatū eſt illi īſuetū ſpectaculū. Duo ſcorpio *Scorpionū*
nes,chelis & cauda ſeſe acriter inceſſentes,pugnā ciebāt.Eſt malū hoc Aphricę peculiare,nec vl- *pugna.*
libi terrarū magis noxiū.Marius tale omen auerſatus,in Cercinā proximā cōtinēti inſulā ſubito
trāſmiſit,ibiq; de nouo motu ciuitatis certior factus,paucis equitibꝰ Mauris,& ex iis qui ex Italia
ceſſerāt,circiter mille in naues īpoſitis,Italiā repetit.In Hetruriā ſecūda tēpeſtate delatus,ſeruos
ad libertatē vocat.Multi quoq; liberę fortunę ſua ſponte ad Mariū cōfluxere,veterē hominis cele *Mariꝰ Cin-*
britatē ſecuti,quo cōtigit,vt paucis diebꝰ,ad ſex milia hominū in vnū coiuerint.His ille copiis in *nę iungitur*
ſtructus,ſeſe Cinnę ꝑ legatos id petēti ſociū adiūxit,a quo procōſul declaratus,purpurā,& faſces
tanq̄ pręſenti fortunę parū cōuenirēt,repudiauit.Emuero iā inde,ex quo hoſtis iudicatꝰ exulare
coepit,capillū & barbā ꝓmiſerat,in nulla ferme veſte niſi ſordida cōſpectus.Hęc quidē & ꝙ iā ſe-
ptuagenarius erat,miſericordiā illi vulgo & fauorē cōciliabāt.Cinna Oſtia prius īterceptā,ad vr
bem copias admouit.Appianus a Mario Oſtiam occupatam ſcribit & direptā,& a Cinnanis Ari
minū ad ſuperū mare captū.Octauiꝰ cōſul,quū ab amicis monereẜ,vt ſeruos ad libertatē vocaret
negauit ſe ſeruis patriā daturū,a qua Mariꝰ arcereẜ,nec īterim aliqd moliri,quo Cinnā ab vrbe ar
mis excluderet,quo cōtigit,vt ſine vllo maiore certamine Cinna & Mariꝰ ad primū acceſſum Ia-
niculū inſederint.Milites q in vrbe erāt,dānata Octauii tarditate ad Metellū eiꝰ Metelli filiū,qui
fuerat a Mario expulſus,īperiū deferūt,ille vt moderato erat īgenio,hortatꝰ eſt vt ad cōſulē redi-
rēt.Illiꝰ eſſe exercitū regere,q poteſtate pręiret.Eā repulſam milites iniquo aīo ferentes,ad hoſtem
trāſiuere.Qua defectiōe ꝑculſus Metellus,publicę cauſę diffidēs,patria exceſſit.Octauius,q ī vrbe *Octauii cō*
eſſe ꝑſeuerauit,a militibꝰ q ad cędē ꝓmiſſi fuerāt,multis eſt vulneribꝰ cōfoſſus.Appianꝰ author *ſulis cędes.*
eſt ſedēti illi caput a Cēſorino amputatū,q exitus certo omine fuerat illi haud multo antea ꝓmō
ſtratus,ipſeq; ſuā cladē auguratꝰ eſt,vbi caput ex ſtatua Apollinis,ſine vlla euidēti cauſa colla-
pſum,humiq; cōfixū cōſpexit.Senatus cōſulis cęde ꝑculſus,Cinnā & Mariū ꝑ legatos ꝓcaẜ,ne in
miſeros ciues ſęuirēt.Cinna Curuli ſella vt cōſul ſedēs,benigne legatis reſpōdit.Cōtra Marius ta
citus ſedebat rigidoq; & truci aſpectu,haud dubie ꝓ ſe ferēs quātā paulo poſt editurus eſſet ſtra
gem.Aliis itaq; vrbē irrūpētibꝰ ſolus ipſe ad portas ſubſtitit,ibiq; ꝓfeſſus eſt nō licere exuli vrbē
vnde legibꝰ arcereẜ,īgredi.Proinde ſiquis patrocinio ſuo īdigeret,daret is operā,vt lex de ſe lata
cōfeſtim antiquareẜ.Cōtēptim īde populū ī forū vocari iuſſit,& ſuffragia eodē ferri.Inde militi- *Audi cru-*
bus ſeptus,quos ꝓcipites appellabat,vrbē ingrediẜ,dato ſuis ſigno,vt quē ipſe nō ſalutaret,aut ſa *dele Marii ī*
lutāti nihil reſpōdiſſet,ꝓ hoſte habereẜ,eūq; in veſtigio obtrūcarēt.Multi igiẜ ex occurſu cōtru- *perium.*
cidati ſunt,& in his Anchariꝰ vir ſenatorius.C.& L.Iulii,Attilius Seranus,P.Lētulus,C. Neſto-
rius,M.Bebius in vllis deprehēſi.Interfectꝰ eſt & Craſſus in fuga,q filiū ne ab inimicis trucidare
tur,ſuis manibꝰ īteremit,quaſi vero vllo maiore ſupplicio īfelix adoleſcēs potuerit affici,q̄ vt de
mū occidereẜ.Sed ſic ꝑfecto eſt,nō pauci cōſilio & malitia,ſed multo plures ira & cōſternatiōe,ī
magna ꝓlabunẜ ſcelera.Eſt deinde cędes ꝑ nobiliū atq; ignobiliū capita ſine diſcrimine euagata.
Pauci fuerūt q nō metu mortis amicos & hoſpites ad ſe fugiētes ꝓdiderint. Vix vnū memorabi-
le fidei exēplū in ſeruis extitit,q ex cęſorū numero vnū occulte ſublatum,īpoſitoq; annulo ꝑ Cor
nuto hero ſuo ꝑcuſſoribꝰ pyrę impoſitum mōſtrauere.Eum vero incolumē in Galliā deportarūt
M.Antonius orator ea tēpeſtate inſignis,quū apud hoſpitē lateret , cauponis indicio ꝓditus eſt,
qa puer ab eo vinū ſuauius ſolito mercareẜ,res aīaduerſa eſt. Vix Marius eſt a ſuis retētus quin *Antonii*
ipſe ad hoīs cędē occurreret.Milites q ad Antoniū obtruncādū miſſi ſunt illiꝰ ſuauitate demul- *oratoris cę-*
cti,tam diu ab eo violando abſtinuerunt,donec Anniꝰ cui id negocium fuerat a Mario demāda- *des.*

tū, cubiculū ingreſſus, increpita ſuorū ignauia, loquētē cōfodit. Catulus q cum Mario de Cimbris
triūphauit, vbi ſe quoq; morti deſtinatū ſenſit, carbonibꝰ in cubiculo nuper illito accēſis, ſeipſum
intercluſo ſpiritu peremit. Cadauera paſſim piecta horrori ciuibꝰ eſſe, & qđ nō medіocri moerori
acceſſit, pueri & vxores interfectorū, a ſeruitiis & iis qui Mario foedū id miniſteriū exhibebant, cū
multo dedecore, ad ſtuprū trahebant: quā rei indignitatē Cinnani milites haud ferēdā rati, facto
Conſules. in Marianos impetu, id flagitiū ferro vindicarūt. Ex Syllę amicis & neceſſariis pauci euaſere. Ipſiꝰ
domus euerſa eſt, bonaq; in publicū redacta. Eratq; tūc is ciuitatis ſtatꝰ, quū Marius ſepties, Cin
na iterū cōſules creati ſunt. Cęterū Calēdis Ianuariis inito cōſulatu, quia Sextus Lucius calami
tatē ingentē ac cladē ex portēto qđ tū forte acciderat vrbi imminere dixiſſet, Marii iuſſu pcipita
tus eſt. Cōſtās phama erat Syllā rebus tū pſpere in puincia geſtis, de reditu ad vrbē cogitare. Re
Marii inter putās proinde ſecū Marius, quātū periculi inſtaret ſibi, & collegę a ferociſſimo hoſte, atq; eodē vi
itus. ctore, variis curis anxius, nocturniſq; terroribꝰ inquietatus, in languorē incidit, quo ſeptē dierum
ſpatio cōflictatus periit, vt C. Piſo pdidit. Alii in qbus Poſſidonius fuit, iliaco morbo conſumptū
meminerūt. Exceſſit, qđ ſatis cōſtat, duos &. LX. annos natus, Primus Romanorū olim ſepties cō
ſul, vir acri ingenio, & ad rēbellicā potius q̄ vrbanā q̄ſito, difficile dictu paludatus ne magis vti
Mariꝰ fortu lis patrię fuerit, an pniciosus in toga. Verū inexpleta honorū cupiditas omnium illi malorū cauſa
nā increpat extitit. Moriēs crudelē fortunā dixiſſe fert, ꝙ priuſq̄ cōſilia & vota ſua explere potuiſſet, vita de
cederet, omniū ſucceſſuū & honorū qui illi in vita cōtigerāt, vt ex ipſius querela apparet, oblitus.
At quāto Antipater Tarſenſis gratior, q vita migraturꝰ eidē fortunę gratias egiſſe fertur, ꝙ quū
ſemel omnino ſe mari credidiſſet, optima vſus eſſet nauigatione. Sed ſic certe res habet, qui totꝰ
Sylla iudi ex fortuna pēdet, nec ſatietatē ſentit vllā, nec integrā felicitatē. Cinna Mario defuncto, Valerium
catꝰ hoſtis. Flaccū ſibi collegā aſcitū, loco Syllę hoſtis iudicati, ad Mitridaticū bellū dimiſit. Flaccus Brundu
ſiū pgreſſus, parte exercitus in Theſſaliā pręmiſſa, claſſem prope totā, partim ſęuitia maris, par
tim hoſtiū incurſu amiſit. Nec multo poſt quia i milites ſupra modū ſęuiret, ab vniuerſo pene ex
ercitu deſtituit. Qui ab eo defecere, per Theſſaliā in Syllę caſtra tranſiuerūt. Ipſe cū reliquo exer
citu, q Fimbrię q̄ſtoris opera in officio perſeuerauit, in Gręciā trāſiit. Erat Fimbria admodū miti
ingenio, multaq; bellicę artis experiētia, ac pptetea oībꝰ gratiſſimus, quo cōtigit, vt orta inter eū
& conſulem cōtentione, Flaccuſq; neſcio quid ignominioſe in Fimbriā decreuiſſet, illeq; Romam
abiturū ſe dixiſſet, dignitate etiā ſpoliauerit, eaq; iniuria ille alienatus, abſente conſule, ꝑtorē quē
Flaccus in caſtris ſubſtituerat, faſcibus militari fauore ſpoliauit. Inde Flaccum ex Chalcide reuer
Flaccus cō ſum, ſubita vi adortus, exercitu nudauit, nudatū Nicomediā vſq; perſecutus eſt, ibiq; in ſuam po
ſul a Fibria teſtatē redactū hoſtiliter interfecit, abiecitq; inſepultū. Ita cōſul & imperator Romanus a priuato
interficit. homine imperio & vita ſpoliat. Inde Fimbria aliquot pręlia proſpere geſſit cum Mitridatis filio
quē acie victū Pergamū vſq; eſt perſecutus. Ex Pergamo in Pythanē, vbi eū foſſa circūſedit. Mox
inde quoq; hoſtem naui ablatū in Mitylenē compulit. Poſtremo Aſiam ingreſſus, multas hoſtium
regiones populatus, Ilium obſedit. Ilienſes ad Syllam miſerūt, qui illi vrbem dederēt, a quo legati
benigne accepti, iuſſiq; ſunt ad Fimbriam ire, nunciareq; Ilienſes in Syllę poteſtate eſſe. Collauda
uit eos Fimbria vt ſocios & amicos, & quia cognati eſſent & progenitores Romanorum, viſere ſe
Fimbrię cru velle dixit eorū vrbem. Cęterū intra moenia receptus, ferro in omnē ſexū & ętatē immiſſo, miſe
delitas i Ili rabilem Ilienſium ſtragem edidit, vrbem incendit. Qui authores fuerant, vt ad Syllam mitteret,
enſes. alios aliis cruciatibus affecit, omnia ſacra & prophana, cęde & rapina violauit. Mineruę templū
cum iis, qui eo velut in aſylum confugerant, concremari iuſſit. Ædificia publica & priuata ſolo
adęquauit. Atq; ita Ilium mille & quinquaginta annis poſt excidium, quod ſub Agamemnone
Palladium. & Gręcis acciderat, a Romanis eſt funditus euerſum. Ferunt verum Palladium, quod ad id tem
pus fuiſſet Ilii aſſeruatū, illęſum inde inter murorum ruinas repertum. Alii Diomedem extuliſſe
meminerūt. Sub id tempus Mitridates, reputans animo, quantū virium duplici pręlio in Boeo
tia amiſiſſet, per Achelaū inducias belli tentare conſtituit. Archelaus conflati belli culpa in prio
Mitridates res Romanorū duces & legatos reiecta, qui ſua auaritia & ſtulta belli cupiditate, Mitridatem Ro
ad pacem i mani nominis ſtudioſiſſimum, inuitum ad arma traxiſſent, a Sylla petiit, vt bellum cū rege quibꝰ
clinat. ſibi videretur conditionibus, modo tolerabiles eſſent, componeret, futurum pollicitus, vt Mitrida
tes bellum aliorum culpa ortum, Syllę eſſet arbitrio finiturus. Sylla ſtipendii inopia, iam enim ſa
crę pecunię quas templis ademerat, conſumptę erāt, ipſeq; nō ſolum ex vrbe non expectabat belli
adiumentum aliquod, ſed hoſtis iudicatus liberis & vxore ſecum extorribus, & cum his magnā
ſenatus partem ex vrbe pulſam cerneret, ad pacem vltro inclinauit, vt rebus in prouincia cōpoſi

tis,ad inimicorũ vltionẽ i Italiã reuerteretur.Pacis itaq; cupidus ita Archelao reſpõdit. Profuit
inquit o Archelae Mitridati multis cladibus affecto,ob ea quę patiebat, legatos ad petẽdã pacẽ
mittere,inde ordine enumeratis,quę rex ab initio in Romanos & Romanorũ ſocios.pfide & cru
deliter egiſſet,qbus appareret illũ iuſta & nõ iniqua paſſum,has illi cõditiones obtulit.Exercitus Cõditiones
quẽ Archelaus haberet,ſibi traderet,vt legati & prętores qui in regis poteſtate erãt, cęteriq; ca- pacis Mitri
ptiui,Romanis redderẽtur,darẽturq; tranſfugę & fugitiui,vt Chii,quos medio belli ardore adẽ- dati datę.
ptis prius armis,vrbeq; eductos,cũ liberis & vxorib⁹ ad regẽ miſerat,rexq; in Pontũ ablegauerat
in ſuas ſedes reſtituerẽtur:vt præſidia deducerẽtur ex vrbibus & locis,quę Populus Romanus te
nuiſſet,totaq; geſti belli impenſa perſolueretur.Poſtremo ſi Mitridates paterni regni finibus con
tẽtus eſſe poſſet,futurũ,vt Romana arma nõ vlterius pgrederẽtur.Hęc Appian⁹ diſerte poſuit.
Plutarchus duo milia talẽtorũ cũ.LXX.nauiũ claſſe petiiſſe Syllã ſibi dari author eſt,& vt Aſia,
Pãphilia,Bithynia,Nicomedia,Cappadocia Mitridates cederet.Archelaus eductis vndiq; præſi
diis,cætera ex regis ſententia cõponenda,in ſuũ in Aſiam acceſſum diſtulit , in quod tẽpus Sylla
inducias pactus,ne interim in ocio eſſet,Dardanos Enetos & alios quoſdã Macedoniæ accolas, q
Romanarũ rerum pturbatione fręti,aſſiduis incurſionibus eã terrã infeſtabãt,bello adortus,cęde
& populationibus adeo perculit,vt & ipſi ſupplices pacem acceperint.Interim nuncii a Mitrida-
te affuerũt renũciantes regẽ paratũ eſſe cætera imperata facere,ptetq̃ q; Paphlagonia a ſe deceſ-
ſum nollet.Orare vt id Sylla ſibi pręſtaret,præſertim quũ multo æquioribus ſibi cõditionib⁹ pax
a Fimbria offerret.Sylla ad ea excandeſcens,Et Fimbria inquit mihi pœnas dabit.& ego poſtq̃ in
Aſiam trãſmiſero,videbo bello ne magis an pace Mitridates indigeat,ac cum his per Thraces ad
Helleſpõtũ iter intẽdit,pręmiſſo Lucullo qui haud multo antea cũ claſſe,ex Cypro,Rhodo,Phœ
nice,& Pamphilia collecta,ægre per difficiles Piratarũ cõgreſſus ad ipſum venerat.Superato Hel
leſpõto,Sylla ex Cypſelis,Mitridates ex Pergamo in colloquium venere.Prior rex pauca verba fe Mitridatis
cit,quibus omnẽ culpã eorũ quę acciderãt,a ſe moliri conatus eſt.Cõtra Sylla omnia q̃ ille crude & Syllę con
liter ac perfide in Romanos fecerat,a primis armorum motibus ad id tẽpus ferociter executus, greſſus.
adeo barbarũ pſenti accuſatione perculit,vt confeſtim ſuppliciterq; ſit pacem complexus, iis con
ditionibus quibus iam antea per Archelaum mota fuerat.Atq; ita Mitridaticũ bellũ ad tẽpus eſt
ſopitum.Secundum eã pacem Sylla exercitũ a Fimbria ſibi dari popoſcit,qd̃ ipſum quia ſibi nega
tũ iri haud ignorabat,ducẽ ipſum & exercitũ foſſa circũdedit.Nihil nõ fecit Fimbria, vt milites
in officio retineret,verum vbi eos detrectare pugnã & ad defectionem ſpectare vidit,Syllę pcuſſo
rem ſubornauit,cuius indicio proditus,colloquium ab eo,petiit.Rutilius eſt a Sylla miſſus, iuſ-
ſuſq; illi denunciare,ſi ſolus vellet Aſia excedere,futurũ vt Syllæ præſidio vſq; ad mare icolumis
abiret.Facilius ſe iter habiturũ ſi decedendum ſit,Fimbria reſpondit,ac cũ his Pergamum reuer Fimbria ſibi
ſus in templo Æſculapii ſibi manũ intulit.Sed quum id vulnus minus alte eſſet impreſſum, ſer- manũ iſert.
uum hortatus eſt vt incœptum iuuaret.Is herum primo,mox ſeipſum ferro trãſegit.Et Fimbria
in hũc modũ periit.Eius exercitum benigne Sylla ſuſcepit clemẽterq; ſub ſignis habuit, inde Cu
rioni dat negocium Nicomedis & Ariobarzanis regũ,huius in Cappadociam,in Bithyniam il-
lius reducendorũ.Atq; rebus Aſię,vtcũq; ad tẽpus pacari potuerunt,conſtitutis, Ilienſes, Chios,
Lycios,Rhodios,& Magneſios,qui publica,aut ſua cauſa,alii alias clades & incõmoda adierant, li
bertate donauit,amicitięq; Po.Ro.aſcripſit.Contra plurimis Aſię ciuitatibus libertas adẽpta eſt,
vrbiũq; moenia funditus diruta.Poſtremo ab Epheſiis & aliis ciuitatibus,quæ pro Mitridate ſte
terãt,fuerantq; in Romanorũ ciuium cęde adeo illi gratificatę,vt ne ab iis quidẽ qui in tẽpla con
fugerant,ferrũ abſtinuiſſent,ita acerbe tributũ exegit,vt multæ earũ coactę ſint ob inopiã Thea
trum,Gymnaſia,Porticus,aliaq; publica ædificia creditoribus addicere . Sylla ex Aſia profectus
triduo Piręum tenuit,ibiq; Eleuſinis initiatus,ex Apeliconis Teii Bibliotheca omnia Ariſtotelis
& Theophraſti,ſiqua extabãt,volumina deprompta Romã deportauit, quorũ Tyrannio grãma
ticus partem maximã in numerũ digeſſit.Cæterum in Theophraſti libris cognoſcendis nõ adeo
multi ſunt vt in Ariſtotelis ſcriptis verſati,Nelei Scepſii cauſa,cui Theophraſtus ſuã Bibliothe-
cã legauit,quę ad imperitos homines poſtea delapſa eſt,quos nulla honoris aut laudis tetigit cu
ra.Ex Athenis Sylla per Theſſaliã & Macedoniã ad mare deſcendit,mille &.CC.nauibus ex Dir
rachio Brunduſium trãſmiſſurus.Proxima eſt Dirrachio Apollonia, & circa hanc Nympheum
Sacer ibi lucus,virenti colle,ac pratis,quæ fontes multifariam irrigãt.Hic ſub id tẽpus,quo Syl- Satyrus ad
la eo cum exercitu venerat,Satyrũ animal humano ore,atq; ea forma,qua pingitur, ſomno preſ Syllam per-
ſum,atq; ita captum,locorum accolę ad Syllam vinctum perduxerunt:ibi haud vna voce interro ducitur.

gatus quis eſſet: mulierisque variarũ linguarũ peritis ad hoc ipſum adhibitis, tantum vociferatꝰ dici tur, voxque aſpera ex eo profecta, inter balatũ & hinnitũ media. Sylla religione tactus, datis comiti bus, qui eũ in ſolitudinẽ deducerẽt, miſſum fieri imperauit. Æſtimabũt hæc alii, vt volẽt, nam in his fidẽ meã, vt ſæpius ſum teſtatus, nunquam obſtrinxerim. Cæterum ſi opinatio omniũ libera ẽ, nõ Satyrũ, ſed malũ dęmonẽ eũ fuiſſe crediderim, qui Syllę ad Italię & vrbis vaſtationẽ redeunti, ea forma ſeſe obtulerit, qui ad id ſcelus exequẽdũ hortaret, vt p id omen acciperet facile cętera ter-

Prodigia. reſtria ſuę felicitati ceſſura, cui dii quoque q terras ipſas colerẽt ceſſiſſent. Quæ ab initio huius belli & alia quędã terrifica accidiſſe dicitur. Nã & mula peperiſſe fert, & mulier viperã pro infãte eni xa eſt. Terra in vrbe adeo horrẽde mota, vt quibuſdã in locis omnino ſoli faciẽ mutauerit. Capi toliũ anno circiter quadringẽteſimo, ex quo cõditũ erat, incẽdio eſt cõſumptũ. Fuerũt q Gn. Car bonis qui tũ cõſul erat, opera ignẽ tẽplo immiſſum arbitrarent. Sylla priuſq ex Dyrrachio tranſ-

Belli apparatus. mitteret, milites p cõcione hortatus dicit, vt in officio pmanerẽt, omnesque nouo ſacramẽto adegit, haud eũ in pacatũ deportabat exercitus. XV. Marianarũ partiũ imperatores, ſub quibꝰ quadri gẽtę quinquaginta armatorũ militabãt cohortes, Italiã obtinebãt. Cæterũ ea res nõ ſolũ nõ terro ri Syllanis fuit, ſed alacri animo operã ſuã polliciti, certatim ſinguli aliquã ipſi duci ad vſum bel li pecuniã obtulerũt. Collaudato militũ in ſe ſtudio Sylla nihil accepit. Inde ſpei plenꝰ in Italiam trãſmiſit. Mille & ſeptingẽtę naues, vt Appianꝰ ſcribit, ſub Syllę imperio fuerũt, & armatorum XL. millia, in qbus ſex Italicę erãt legiones. Liuiꝰ author eſt ex Brũduſio, vbi Sylla exercitũ expoſuit, le gatos Romã miſſos, qui ipſius nomine pacẽ peterẽt, ciuesque ad cõcordiã hortarent, qui contra ius gẽtiũ ab Gn. Carbone cõſule violati ſint. Affuit itaque Syllę haud multo poſt ipſum appulſũ, prin mus omniũ Cecilius Metellus, qui a Cinna & Mario ex vrbe pulſus, in Liguria vſque ad eiꝰ reditũ ſe tenuerat, totius rei euentũ opperiẽs. Secutus Gn. Põpeius Strabonis filius, q ſociali bello Aſcu lum occupauit: Is quũ vix pubeſcere coepiſſet ex Piceno voluntariorũ legionẽ adduxit, quã paterni nois fauore fretus i ea gẽte, ad bellũ cõcitauerat, mox duę legiones priori additę. Fuit in gerendis

Pompeii indoles. rebus Põpeius Syllanis partibꝰ ſupra ętatẽ vtilis. Nec Sylla cuique ſuorũ ducũ maiores honores i- pertiuit, quippe cui vni veniẽti aſſurgeret, vni caput nudaret, eũque honorifice appellaret. Venit & Cethegus ſecũdũ Mariũ & Cinnã Syllano nomini antea infeſtiſſimus, cęterũ ĩpetrata venia, miri

Cethegus. fice i partibꝰ fuit. Et iã cõſules Romę erãt, C. Norbanus & L. Scipio. Cinna quũ ſuperiore anno ſe cõſulẽ cũ Papyrio creaſſet, cogeretque ĩuitũ exercitũ naues cõſcẽdere, vt aduerſus Syllã ĩ Aſiã trãſ mitteret, ſubito militũ incurſu fuerat ĩterfectꝰ. Primi igit oĩm Norbanus & Mariꝰ Iunior in Cã

Syllę ſucceſſus in campania. pania vt Plutarchus ſcribit, cũ Sylla acie cõgreſſi, ſeptẽ milia hoĩm amiſere. Appianꝰ circa Cãnu ſiũ ait pugnatũ, cęſaque ſex milia militũ, ex Norbani exercitu. Cõſul victus plio, Capuã ſe recepit. Scipio eiꝰ collega, cũ valido exercitu ſed abiectiore aĩo, Syllę haud multo poſt eſt obuiꝰ factꝰ. Cæ terũ mẽtione pacis iniecta, quũ citro vltroque a Scipione ad Syllã, & ab eo rurſus ad Scipionẽ lega ti commearẽt, corrupto ab hoſte exercitu, cõſul ipſe & filiꝰ a militibꝰ relicti, in Syllę poteſtatẽ vene rũt, incolumesque ſunt ab eo dimiſſi, vt Marianorũ cõſilii expertes. Appianꝰ author ẽ Scipionẽ frau de in ſpẽ pacis adductũ, exercitu occulta illecebra corrupto, ab hoſte ſpoliatũ. Miſit & ad Norba nũ Sylla, q cũ eo de pace ageret, dubiũ an eo cõſilio vt hũc quoque velut Scipionẽ ſpe pacis iniecta reliquo exercitu priuaret, vel qa cõſenſum Italici nois aduerſus ſe formidaret. Nemo fere nõ Syl lã p id tẽpus vt publicũ hoſtẽ capitaliter oderat, vulgoque arbitrati eũ ad excidiũ, nõ ſolũ vrbis, ſed totius Italię, cũ tam numeroſo exercitu reuerſum. Metellus eodẽ tẽpore & qui ad Syllã ſe cõtule rat, C. Carbone & aliis Marianis annitẽtibus, hoſtes ſunt a Senatu iudicati, ac tũ demũ Capitoliũ Carbonis opera plerique, vt dixi, incẽſum crediderũt, alii cõſulum iuſſu id factũ arbitrati ſunt. Cau ſa tamen in occulto fuit. Sertorius qui cõditionibus pacis tũ primũ motis Sueſſam Syllæ ademe

Varii partiũ conatꝰ. rat, eã inuito etiã conſule aliquãdiu retinere perſeuerauit: vbi Scipionem cuius ductu militabat, armis exutũ vidit, in Hiſpaniã cuius erat iã antea prætor deſignatꝰ, nauigauit. Norbanus Capua profectus, auerſis a Sylla itineribꝰ, in Ciſalpinã Galliã trãſiit, exercitũ reparaturus. Scipio & ipſe in cõparãdis viribus pari ſtudio erat occupatus. Sylla ĩterea plerisque Italię locis, aut metu aut vo luntate ſibi adiũctis, in dies terribilior hoſtibꝰ fiebat. Abiitque per hęc prima ęſtas belli huiꝰ ciuilis in Italia geſti. Sequẽs annus cõſules habuit, Papyriũ Carbonẽ, & Mariũ ſenioris Marii, vt Liuiꝰ & Plutarchus ſcribũt, filiũ, vt Appianus affinẽ. Liuius. XX. nec amplius tũ natũ fuiſſe annos prodi dit, quũ cõſul eſt creatus. Appianus ſeptẽ & XX. Primi itaque cõflictus ſequẽtis anni ſub vernũ tẽ

Eſis flu. pus fuere circa Eſimũ fluuiũ. Ego hũc eũ crediderim, quem alii Eſim vocãt, antiquiſſimũ, vt Stra bo ait, Italiæ terminum. Hic Metellus Syllanarum partium dux, Carinam Carbonis prætorem

meridiano prælio pepulit,mox Carbo Metellũ ad obſidionẽ vſq; inſectatus eſt.Diuerſa parte Italię Marius cũ quinq; &.LXXX.cohortibus ad Sacriportũ, haud ꝓcul Præneſte cũ Sylla cõflixit,ibiq;

Sacriportꝰ.

ſiniſtra acie inclinãte,quinq; cohortes cũ duabus alis equitũ,ad Syllã trãſiuere,quæ ſubita defectio tantũ metũ Marianis in acie ſtãtibus iniecit,vt cõtinuo fuga inde ſecuta ſit,mox & cædes paſſim totis campis edita.Marius celerrimo equi curſu ſeruatꝰ,a Pręneſtinis ꝑ funẽ,q̃a clauſę eſſent portę,per muros eſt in vrbẽ acceptꝰ.XX.milia Marianorũ ſunt eo die cęſa,& octo milia capta. Aiũt eam cladẽ a ſeniore Mario ꝑ quietem ipſi conſuli demonſtratã,ſed fatum mutari nequiſſe. Feneſtella ꝓdidit Mariũ prælio nõ interfuiſſe,ſed dato ſigno preſſum ſomno iacuiſſe,ꝑditiſq; demũ rebus,tumultuoſe experrectũ,ac tum vix tp̃s ad expediendã fugam illi datum. Per eos dies,quibus ita eſt ad Sacriportũ dimicatũ,Carbonis exercitus a Metello ſuperatꝰ, & Pompeius Marium circa Senas debellauit,vrbẽq; hoſtiliter diripuit.Interea plæriq; Syllanarũ partium ſenatores , ſunt Romę obtruncati a L.Damaſco vrbis ꝑtore,& in his Mutius Scæuola põtifex maximus in veſtibulo Veſtę interfectꝰ.Sylla Mariũ foſſa & vallo Præneſte occluſum,ꝑ Lucretiũ Offellã, quẽ operi pręfecit,obſidione fatigat.Ipſe Pontio Theleſino Samnite,& Lãponio,qui cũ. XX. milibus hoĩm ad Marium obſidione eximẽdũ venerãt,Romã metu cõpulſis,caſtra in cãpo Martio fecit,inde vrbẽ ingreſſus,ſeditioſiſſimi cuiuſq; bona,q̃ metu vrbe ceſſerãt,in publicũ redegit.Populũ deinceps pro concione affatus,ſpem omnibus fecit , breui futurum,vt pacatiorem ciuitatis ſtatum cernerent,ipſamq; rempublicam in priſtinam dignitatem reſtitutam , inde quibuſdam ex ſuorum numero vrbi præſidere iuſſis , Cluſium cum exercitu contendit,pugnatumq; eſt ſub eius acceſſum ad Claniũ fluuiũ,interfecti eo cõgreſſu q̃ngenti eq̃tes,q̃ ex Celtiberia ad cõſules venerãt,nonnulli & ſponte ad Syllã defecere.Nec multis inde interiectis diebꝰ alterũ ꝓliũ Sylla ꝓſpere ad Saturniã pugnauit,vbi Carbonis copię fuga diſiectæ ſtratæq; ſunt. Eſt & ad Cluſiũ haud multo poſt ꝑ totum diẽ inter Syllã & Carbonẽ dubio marte certatũ,q̃bus diebus Põpeius & Craſſus, Syllanæ factionis duces,tria milia hoſtium in Spoletino agro interfecerunt,Carina cum reliquo exercitu obſeſſo.Sed ille noctis bñficio vſus deceptis hoſtibus,ſe & ſuos periculo ſubtraxit tacita ꝓfectiõe.

Pompeius Senas diripuit.

Scęuolæ cędes.

Clanius fluuius.

Saturnia.

Premebatꝰ interim Mariꝰ rerũ oĩm inopia Pręneſte circũſeſſus, q̃d vbi Carbo eius collega accepit Martium cum octo legionibus Præneſte ire iubet,Mario ſuppetias laturum. Hũc inſidiis exceptũ Põpeius cum multa cæde,in tumulũ quendã editiorẽ cõpulit,noctuq; inde Martiꝰ digreſſus a toto pene exercitu relinquitur.Pars arreptis ſignis Ariminũ cõtẽdit. Alii in ſuas vrbes dilapſi abierunt.Septem tantũ cohortes cũ ipſo duce ad Carbonẽ,infecto negocio retro reuerſæ ſunt. Mariꝰ deſperato ſuoꝝ ſubſidio vrbe egreditꝰ,ac multũ diuq; conatus hoſtiũ munitiones reſtringere,vt ĩ apertum euaderet,ſed a Lucretio q̃ lõge viribus ꝑſtabat,in oppidũ cõpulſus eſt,& vt per partes vbiq; Mariani vincerentꝰ,ꝑ eos ipſos dies Carbo & Norbanus haud ꝓcul Fauẽtia,quũ iã aduesperaſceret,Metellũ munitiore ſe loco tenẽtẽ,temere adorti,nõ modo nõ clade aliqua affecerũt,ſed ipſi locoꝝ iniq̃tate victi,oẽs ꝓpemodũ copias amiſerunt.X.milibus in pugna cæſis,& ſex vbi ãpliꝰ res ĩclinare cœpit,ad hoſtẽ trãſgreſſis,cæteri fuga diſpalati,quo quẽq; ĩpetꝰ tulit, alii alio ĩ tutũ cõceſſerũt.Hãc cladẽ alia recẽs ſecuta ẽ.Lucanoꝝ legio,q̃ ſub Albinouano erat,vbi res a cõſule & Norbano ꝑditas audiuit,ad Metellũ & ipſa fugã intẽdit,q̃ militũ inclinatio,ipſum quoq; ducẽ traxit ĩ ꝑtes.Verũ ne ea trãſitio ſine aliquo merito fieret,C.Antipeſtriũ & flauiũ Fimbriã Carbonis ꝑtores ad ſe vocatos Albinouanꝰ ꝑfide interemit,atq; ita ſuoꝝ cæde pollutꝰ,ad hoſtẽ ꝓfugit.Norbanus vbi rẽ ad defectionẽ ſpectare vidit,quũ iã nemo in fide mãſurꝰ videretꝰ,ex Arimino Rhodum nauigauit,vbi poſtea a Sylla repetitus,vbi Rhodios ad dedendũ ſe inclinatos vidit, medio foro ſibi manũ intulit.Poſt Norbani diſceſſum Galathę,q̃ ſuꝑiora Alpium incolunt,q̃q; ad id tp̃s ſub eo fuerãt,ad Metellũ defecerũt,reliquũ Carbonis exercitũ eodẽ tp̃e Lucullus circa Placentiã oppſſit:q̃ quũ Carbo q̃ abſens erat,cognouiſſet, etſi . XXX. milia hoĩm adhuc Cluſii ſub ſignis erant & duæ ſub Damaſippo legiones,aliæq; cũ Carina & Martio,deſparatis rebꝰ cũ paucis amicoꝝ ex Italia in Libyã nauigauit,eo cõſilio, vt in Aphrica repararet bellũ.Ex iis q̃ Cluſii relicti ſunt cũ Põpeio acie cõfligere auſi,plus dimidio in pugna cecidere.Martius & Damaſippus,cũ cæteris copiis velut Romã occupaturi,in Albano cõſederũt.Affuit Sylla vrbi metuẽs, circaq; Collinã portam eſt acie dimicatũ,fuitq; ipſe dextro cornu ſuꝑior,altero victꝰ ẽ,& ad portas vrbis reiectꝰ,cædeſq; teterrima in illis edita.Ad poſtremum Martiani victi fugam capeſſunt.Ceciderunt ea pugna ex vtraq; parte quinquaginta milia hoĩm.X.ex victis capta.Samnites,q̃ in numero captiuoꝝ reperti ſunt,ſex milia numero,Syllę iuſſu in circo maximo interficiuntꝰ,dum ipſe interim in tẽplo Bellonę ſenatum haberet,ad quem locũ quum clamor & gemitus cadẽtium perueniſſet, incuſſiſſetq;

Marii conatus.

Norbanus ſibi manum intulit.

Prælium in vrbe.

terribilis ille fremitus patribꝰ pauorē, dixiſſe ferẽ, ne ſupuacua attēderēt, eſſe illos flagitioſos quoſ
dā quos corrigi iuſſiſſet, atq; ita interfatus inſtitutū ſermonē repetiſſe. Liuius octo milia deditoꝝ
fuiſſe ſcribit, q in publica via trucidati ſint. Poſtridie Martiū & Carinā ex fuga retractos Sylla ſe
curi pcuſſit. Eorū capita Pręneſte allata, qbus inſpectis, Prænestini qa nulla ſpes amplius in parti-
Marii inter- bus eēt, vrbē Lucretio dedūt. Marius fugā cuniculo molitꝰ, vbi oīa obſepta ad ſalutē vidit, manū
itus. ſibi intulit. Sūt q viuū in hoſtiū poteſtatē veniſſe dicāt, atq; a Lucretio interfectū. Caput eiꝰ poſt-
ea Romā miſſum, in roſtris ſuſpendit Sylla, oportere dictitans iuuenē prius remo q̄ gubernaculo
admoueri, intēpeſtiuū eius cōſulatū irridens, qcunq; etiā Romanorū Prænesſte fuerāt, pręter pau
cos ſenatores q cum Mario vrbē iniuerāt, quos Lucretius occiderat, ab eo ſeruati ſunt. Sānites &
Prænestinos pter filios & vxores, quos liberos dimiſit, ex vrbe eductos ferro conficiēdos militibus
Norbanorū obiecit, vrbē hoſtiliter diripuit. Norbani, q & ipſi in partibus fuerant, Prænestinorū excidio cōſter
excidium. nati vbi vrbē ab hoſte occupatā ſenſere, multi ſibi manū intulerunt. Alii ſe mutuis cōfecerūt vul
neribus. Quidā ſe & liberos, cū tota domo cōcremarunt. Ad poſtremū ita ferrū & flāma oīa con
ſumpſit, vt pter agrum & areā, nihil ex capta vrbe ad victores puenerit. Et in Italia toto triennio
poſt Syllę reditū, hoc demū eſt euētu inter ciues bellatū. Ipſe miſſo in Aphricā Pōpeio, ad Carbo
nē & reliq̄s partiū cū eo debellādas, Romā reuerſus, crudeliſſime in Marianos victoriam exercuit.
Multi clari & illuſtres viri fœde trucidati ſunt, & in his Mariꝰ vir ſenatorius, quē brachiis & cru
ribꝰ fractis, naſoq; & auribꝰ fœde mutilaris, ac poſtremo effoſſis luminibꝰ, inſigni crudelitatis ex
Marii ſena- emplo necauit. Marii credo nomē in eo potiſſimū pſecutꝰ. Et iā vrbs referta erat cadaueribꝰ, quū
toris ſuppli Sylla a Metello in curia rogatus, ecqſnā pſentiū maloꝝ finis eſſet, aut q̄ futura ferri reges: rñdiſſe
cium. dicit, nōdū ſe cōpertū habere q ſeruādi eēnt. Tū Metellus. Statue inqt Sylla quos demū pditū ire
velis. Atq; ita ille monitꝰ. XL. ſenatores, mille & ſexcētos eqtes vno tpe pſcripſit, primuſq; oīm ne
fariū pſcribēdoꝝ ciuiū morē īduxit. Aſcripſit & pcuſſoribꝰ ſua pmia. Cōtra occultātibꝰ ſupplicia.
Secuta inde nefanda crudelitatis exēpla, expulſiones ciuiū, bonoꝝ publicatiōes, iudiciaq; priuato-
rum p Italiā dire exercebanẽ, qbus exhauſtis, ciuitates ad pœnas publice deuocatę. His arces, illis
Direptiōes thermę, qbuſdā mœnia adēpta, aliis pecunię mulctę noīe aſcriptę, & ex his plæraſq; colonias fecit,
vrbium. atq; ita ſupra. C. milia hoīm quos in agris collocauerat, ſibi ppetuo obſeqo & beneuolētia obſtrin-
xit. Priuauit adhęc pſcriptoꝝ filios nepoteſq; honoribꝰ. Proditū eſt quoſdā nullā aliā ob cauſam,
niſi qa diuites eēnt, in pſcriptis relatos. Q. Aurelius, hō ciuilis ocii & qetis amicꝰ, qq; ea tēporum
nouitate in nullis fuerat partibꝰ, forum ingreſſus, quū ad pſcriptiōis tabulā ſecurꝰ veniſſet, offen
diſſetq; in ea pręter ſpem nomē ſuū, exclamaſſe ferẽ, heu miſerū, Albana me villa pdidit, paululūq;
inde pgreſſus, a pcuſſore iugulatꝰ eſt. Dictaturā Sylla in. CXX. annos induit, fecitq; magiſtratū
Q. Aurelii ipſum perpetuū, quū ſemeſtris, ex maiorū inſtituto, ad id tps fuiſſet. Pōpeius interea Carbonem ex
cædes. Libya in Siciliā digreſſum & ex Sicilia in Corſicā fugā molientē, medio conatu interceptū capitis
cōdēnauit. Attulit res īuſitatū ſpectaculū, cæterū atrox fœdūq; militibus p cōcione ſtātibus mœ
rorē incredibilē, Romanus nobilis, & q ter cōſul fuerat, triplici catenarū ſerie vinctus, velut latro-
cinii dānatus, ignominioſe ad ſuppliciū eſt perductus, addiditq; ipſe morti dedecus, q tanq̄ vitæ
cupidus, vbi ferrū in ſe ſtrictū vidit, ſpatiū popoſcit ad exonerandū ventrem. Fuit annus ille quo
ANNI Ro. Sylla ſe ppetuū dictatorē dixit, ſexageſimuſoctauus ac ſexcenteſimus ab vrbe cōdita, q in ſeptua-
VRBIS. geſimāquintā ac cēteſimā incidit Olympiadē, vt ex Euſebio colligiẽ, cui Appianꝰ haud dubie aſti
pulaẽ, q Olympiade q̄ hāc proxime pceſſerat, Syllā ex Mitridatico bello in Italiā reuerſum author
eſt. Bellatū inde triēnio in Italia inter ciues, prius q̄ Sylla rerū potitus ſit. Fuerūt hac tēpeſtate vi
Viri illu- ri ingenio clari, T. Lucretius poeta, q amatorio poculo in furorē verſus, aliqūot volumina p iſanię
ſtres. interualla ſcripſit, ad poſtremū ipſe ſibi manū intulit. Cicero eius libros emēdauit. Fuit & L. Pōpo
nius Bononiēſis Atellanarū author. Plocius Gallus q primꝰ Romæ rhetoricen latine docuit. Ca
tullus Veronēſis, & Criſpus Salluſtiꝰ qui Romanā ſcripſit hiſtoriā. Micerni hic, in Sabinis ille in
Syrmione Benaci inſula ortus eſt, & Atace vico Narbonēſis Gallię natus Terētius Varro, cogno
mento Atacinus, L. Octacilius Pilutus & ipſe p id tempus rhetoricen docuit. Fuit is Pompeii ma
gni pceptor, primuſq; Libertinoꝝ apd Romanos hiſtoriā ſcripſit, vt Tacitꝰ Corneliꝰ pdidit, quū
ad id tēpus ingenui duntaxat ſcribere conſueſſent. Materia illi fuit Pompeii Strabonis, qui Pom-
peium magnū genuit, ſociali bello geſta. Regnabāt per id tēpus Mitridates in Ponto. Tigranes in
Armenia. In Iudęa Alexāder iunioris Ariſtoboli pater, Auletes Ptolemęus in Ægypto. In Syria
Antiochus & Philippus Demetrii fratres, quē a Mitridate Parthorū duce captū diximus, hi ali-
quot annos poſt eius captiuitatē Syriæ regnū tenuerunt, Arabico bello plurimū occupati. Eratq;

tũ rex eius gẽtis Herotimus,vel ob fœcundã ſobolẽ memorabilis.Trogus Põpeius,niſi id mẽda- Herotimi
ſe apud illũ ſcribit,author eſt ſexcẽtos ei ex numeroſo pellicatu filios fuiſſe,ꝑ quos varie bella ad- ſoboles.
miniſtrabant.Huiuſmodi pſidio fractus Herotimus,Syriç erat & Ægypto infeſtus.Nec Philipp⁹
& Antiochus,cui Liberi patris cognomẽ fuit,multũ inter ſe cõcordi aĩo eſſe,qn domeſtico malo,
& quaſi furiis qbuſdã ad regni euerſionẽ impulſi,eo mutuo odio pceſſerũt,vt domeſticũ certamẽ
cum ipſo regno finiuerint.Erat itaq; Antiochus tũ forte Arabico bello ĩplicit⁹,quũ Philippus il-
lius abſentiã nactus,Damaſcũ pditiõe occupauit.Fuit inter Damaſcenos Mileſi⁹ qdã hõ illuſtris Prodita Da
qui arcẽ Philippo tradidit.Is vbi nõ pmium modo,ſed ne gratiã qdẽ vllã ab eo ſe laturum vidit maſcus.
(iam enĩ cœperat regi ſuſpectus eſſe) ſuis populatib⁹ author fuit,vt Philippum ad campeſtrem
meditationem egreſſum vrbe excluderent,ſicq; accidit,vt paucis dieb⁹,Damaſcus vnius arte bis
fit pdita.Antiochus ex Arabia reuerſus,qa Philippus pcul Phœnice aberat,in Iudæam vertit i-
petum.Huius vires veritus Alexander,qui tum Hieroſolymis regnabat,a Carphala,q̃ poſtea eſt
Antipatris dicta,ad Ioppen murum centũ qnquaginta ſtadioꝝ ſpatio,turrib⁹ interiectis,late ho-
ſtibus obiecit.Antiochus prupta Alexãdri munitione,in Arabiã iterum cõceſſit,vbi cõmiſſo p-
lio quũ iam egregie vinceret,mediaq; acie incautus verſaret,letali vulnere accepto concidit.Re-
ge extincto Syri facile vincunt,multi ſunt in acie cęſi,ſed plures oĩno in fuga.Qui ſupſtites fuerũ
ab hoſte circũuenti,fame cõſumpti ſunt.Tenuit poſt hũc minorẽ Syriã Aretas a Damaſcenis in
Ptolemæi inuidiã ad regimẽ vocat⁹.Erãt Ptolemęo Damaſceni irati,q ex Ægypto cum exercitu
accerſit⁹,quũ Alexãdrũ Iudæoꝝ regẽ,cuius opes Damaſcenis inuiſę erãt,plio ad Idida vicũ ſupa
re potuiſſet,eiuſq; regnũ euertere,neſcio qd pecuniarũ cũ eo pactus,puincia exceſſiſſet.Poſt Pto-
lemęi digreſſum Alexãder q in armis erat,Eſſemon cepit,Gaulã & Seleucã & vallẽ q̃ Antiochi di
cebãt armis ſubegit.Cepit & caſtellũ Gamala.Et Alexãdri expeditio tam felix fuit,ipſe Hieroſoly
mã reuerſus magno oĩm fauore & gratulatione accipit,eratq; iã oĩs ora Syrię Iudaicę ditiõis fa
cta,a Stratonis turre Rhinocerã vſq;,q̃ fuit citra Raphiã,& introrſum plurimę vrbes & caſtella
Alexãdri regno ceſſerãt.Ipſe vero haud oĩno pacat⁹ agere,bella bellis ſerẽdo,plurimũ in armis eſ
ſe,quoad morbo multa crapula cõtracto interiit,quũ Rabagã caſtellũ trãs Iordanẽ obſideret,an- Alexandri i
nos ſeptẽ &.XX.regno potitus.Erat in caſtris vxor eius Alexãdra,q̃ tandiu viri iteritũ in occul- teritus.
to habuit quoad Rabaga potita ſit,mox victrix Hieroſolymã reuerſa,Phariſeos,quorum magna Alexandra.
erat apd pplm authoritas,cõplexa,ꝑ eos regnũ a marito ꝑ man⁹ acceptũ,ſibi & duobus paruis fi- Hircanus &
liis,Hircano & Ariſtobolo ſtabiliuit.Hircanũ q mitiore erat ingenio,principẽ ſacerdotũ inſtituit. Ariſtobo.
Ariſtoboli natura ferocior,& a re bellica minime ab horrẽs.Cæterũ dũ ãbo adoleſcũt,reginę ap-
pellatiõe cõtẽta,oẽm fere regni adminiſtrationẽ in Phariſęos contulit.Regnauit illa phęc annos
nouem,periitq; vt Ioſephus ſcribit,ſeptuagenaria,quo apparet Hircanũ & Ariſtobolum ſub pris
exitum,nõ pueros ſed iam puberes fuiſſe,niſi credat aliquis Alexãdrã qnquaginta & amplius an
nos natã peperiſſe.ſed mulier plurimũ quadrageſimo anno ſiſtit genitalẽ fluuiũ,ad quinquageſi- Mulieris fœ
mum tñ annũ in nõnullis extendit pcreatio.Cornelia ex Scipionũ gẽte diuerſa ab ea,q̃ fuit Grac tura.
choꝝ mater,Voluſiũ Saturniũ virum cõſularem,duos &.LX.annos nata,vt Plinius ſcribit,eni-
xa eſt.Sed taliũ fides erit apud eos quibus fuit curę hæc pdere,nã q annorũ qnq; &.LXX.puer-
peras tradiderũt,magis miranda q̃ credenda mihi ſecuti vident,niſi ad diuinam puidentiã tã ſe
ra pcreatio referatur.Alexãdra adhuc in humanis agente,quũ Syriæ res domeſtica regũ diſcor-
dia pene afflictæ eẽnt,oẽs fere eius terrę populi ad externa auxilia peregrinoſq; reges,ſtudia et fa
uorem verterunt.Pars Ptolemęũ ex Ægypto accerſendũ cenſebãt,alii Mitridatem,plures ad Ty
granem inclinabant,qui Parthica ſocietate fultus & Mitridatis affinitate,cũ.CCC.milibus hoim
oẽm ſuperiorẽ Syriã ingreſſus breui occupauit,annoſq; duodeuiginti ſine maiore aliquo rerum Tygranes
motu tenuit:quo tpe,ſicut omni bellorũ moleſtia tuta fuit Syria,ita crebris motibus terræ fœde Syriam oc-
vaſtata eſt,qua clade.CLXX.hoim milia,vt Trogus ſcribit,multęq; vrbes vna interierunt,quod cupat.
pdigiũ mutationẽ rerũ q̃ poſtea ſecuta eſt.portãdere aruſpices reſpõderũt.Sed dũ Tygranes Sy-
riam ſibi vendicat,Mitridates in nouũ bellũ pene inuitus recidit.Fuerat L.Murena in Aſia a Syl
la relictus cũ duabus legionib⁹.Is triũphi cupidus,vndiq; belli materiã captabat,erat Mitridates
per id tps Boſphorano bello occupatus.Cimmerii Boſphori accolę & Colchi ab eo alienati,ei⁹ fi
lium ſibi regem depoſcebãt,quẽ Mitridates ob id aureis catenis vinxit,vinctũq; necandũ curauit.
Ea res nõ modo nõ extinxit ferociſſimarũ gentiũ motũ,ſed vehementer etiã accẽdit,duab⁹ itaq;
gẽtib⁹ tumultuãtib⁹,coact⁹ eſt rex,ſup terreſtres copias,claſſem etiã ad id bellũ inſtruere.Percre-
buerat interim phama bellũ a Mitridate i Ro.parari,ad quos rumores Murena tãq̃ ad claſſicũ qđ

dã bellicũ temere excitus,cũ vniuerſo exercitu ꝑ Cappadociã Comẽ duxit, oĩm vrbiũ ꝙ̃ Mitridati patebãt lõge opulẽtiſſimã.Hic nõnullis ex regio eq̃tatu interfectis,pecuniaq; ex ſacro tẽplo direpta,totã regionẽ Murena hoſtiliter vaſtauit,regios inde legatos aſpnat⁹,q fœderis cũ Sylla icti, identidẽ admonẽdo,orabant,ne pacem temere violaret ,tumultuoſe Halim fluuium tranſgreditur.CCCC.ꝗ Mitridatis villas fœde populat̃. Rex ad Syllã & ſenatum miſit de Murenę iniuria queſtũ,nec legati certi quicq̃ ex vrbe retulerunt,niſi ꝙ ſenat⁹ iuſſiſſet vt regi parceret̃,cũ quo induciç pactę eſſent.Nec Romanus dux iam inde iniuria abſtinuit,quo accidit, vt ad Halim cum Mitridate cõgreſſus,caſtris & exercitu exutus,in Phrygiã turpiter aufugerit . Eo expulſo Mitridates Cappadociã ꝑ ociũ occupauit,qua recepta,Ioui militari ſacrificium fecit,cui lignorũ ſtruẽ ingentem more gentis,multis odoramentis in vnũ cõgeſtis incẽdit.Nec ita multo poſt Gabinus in Aſiã venit a Sylla miſſus,cui indigne regem oppugnari ratus vt bello abſtineret̃ edixit.Reſtituta igit̃ Cappadocia Ariobarzani,cui adẽpta erat,Mitridates Romano bello ſolut⁹,Boſphoranos per ociũ domuit.Põpeius ĩterea Carbõe,vt dixim⁹,ĩ Sicilia oppſſo,quũ ad ordinãdũ inſulæ ſtatũ aĩm adieciſſet,ciuitateſq; tãto rerũ motu pculſas clemẽter acciperet, vnis dũtaxat Mamertinis infeſto fuiſſe aĩo tradit̃,qb⁹ petẽtib⁹ ſibi ius dici ex ea iuris formula ꝙ̃ a Po.Ro.ſibi olim cõceſſa eẽt,Mittite inq̃t Põpeius vndiq; armis ſepti iura & leges celebrare.Idẽ quũ in vniuerſam ciuitatẽ alterius ꝑtĩ aĩaduerſur⁹ cõſediſſet,rogat⁹ a ſene quodã vt reos prius audiret, ne iuxta nocẽtes innoxiiq; plecterent̃,eũ Põpeius in q̃ſtionẽ arripuit,tũ ille ſeipſum vltro eſt defectiõis authorẽ faſſus , qm̃ id flagitiũ ciuib⁹ pſuaſiſſet ſuis,dignus a Põpeio iudicat̃,q ob eã fiduciã nõ ſibi ſolũ,ſed vniuerſę etiã ciuitati veniã impetraret.Sed,dum hęc in Sicilia agunt̃,literę illi a Sylla & ſenatu redduntur,qbus iubebatur in Aphricã aduerſus Domitium trãſmittere.Is oẽs ſecum copias habebat,qb⁹ Marius vſus fuit in Italiam ab exilio reuerſus.Cum ſex legionibus Pompeius,&.CXX. nauibus ad bellum profectus,vbi Aphricam tenuit,tantum hoſtibus terrorem ſuo iniecit appulſu , vt continuo ſeptem armatorum milia a Domitio ad illum trãſiuerint.Fuit inde aliquot dies exercitus in eruendo Carthaginis ſolo occupatus,ſpe pecunię inueniendæ,quã extremis ſuis temporibus Pœni obruiſſe credebantur.Fecerãt rei fidẽ raræ quędã pecuniæ,in quas milites , quum forte aliud quærerent,incidiſſent,vana inde ſpe eluſi,poſtea ꝙ̃ multum laboris fruſtra eſt exhauſtum,vt idẽ cõtinuo abducerent̃ Pompeiũ milites rogare occœperũt,q ab initio vanã tot miliũ hoĩm cupiditatẽ aſpnatus,eã militibus veniã dandã,vt in cęteris obſequẽtiores haberet,exiſtimauit . Itũ inde in hoſtem,eſtq; cœlo imbribus & fragore maximo obſtrepente proſpere cũ eo dimicatũ. Ex.XX. milibus,qui cum Domitio erãt,vix tria milia ex acie cum ipſo duce exceſſerunt,ibiq; Pompeius imperator ab vniuerſo exercitu appellatus,ſe eã dignitatẽ haud quidẽ admiſſurum reſpõdit,niſi prius eſſet hoſtiũ caſtris potitus.Nec vlla q̃dem mora fuit.Caſtra momẽto tp̃is oppugnata captaq; ſunt.Dux quoq; & q cũ illo ꝓlio ſupfuerãt ad vnũ interfecti. Hiarbas rex q cum Domitio bellũ inſtruxerat,captus eſt,Hiempſalq; illius loco regnare iuſſus.Põpeius ſcd̃m eã victoriã nõnullos dies cõſumpſit in Numidicis feris agitandis, teſtatus ne beluas quidẽ Aphricæ indigenas Romanĩ roboris ignaras eſſe oportere.Oĩe Aphricani belli tp̃s.XL.habuit dies. Vticã inde reuerſus Syllę dictatoris literas accepit,qbus ſignificabat̃,vt dimiſſo exercitu cũ vna legione ſucceſſorẽ expectaret. Tulit Pompeius id Syllæ imperiũ iniquo aĩo,ſed milites multo iniquiore, vt ꝑ conciõe eũ multuoſa accumulatione moneret̃,ne tyranni literis pareret.Ille etſi nõ mediocriter aĩo affectus, ꝙ ꝓ̃ter ſpem ſuã priuatus erat in Italiã rediturus,parendũ tamen dictatori cenſuit.Cæterũ,circũfuſa multitudine,atq; exercitũ & imperiũ retinendũ affirmãte, nec Pompeius æquiora monendo quicq̃ proficeret,teſtat⁹ eſt ſibi manũ illaturũ,ſi a Syllę imperio ſe abſtrahere conarent̃. Quieuit inde exercitus,ſed rumor nihilo ſecius Romã eſt perlatus,Pompeium cum exercitu a Sylla defeciſſe,ac tum ille inter ſuos q̃ſtus dicitur,ꝙ fatale ſibi eſſet,vt iam ſenex factus,cũ pueris diſceptaret,ad iuniorem Marium adagium referens, quem ante vigeſimum annũ conſulem factum hoſtẽ habuerat.Pompeius quatuor tunc erat &.XX.annos natus. Sed vbi ea quæ facta erant veri⁹ audita ſunt,& iam nouo decreto inde accerſitus Pompeius Romã venire dictus eſt,Sylla cũ ingenti multitudine illi obuiã proceſſit,eumq; ad primũ congreſſum Magnũ appellauit . Sunt qui dicãt Magni cognomen illi,quum in Aphrica adhuc eſſet,fauore militari datum. Appianus Pharnace pene prius fugato ꝙ̃ viſo,Cęſarem exclamaſſe ait.Hi ſunt q te magnũ fecere Pompei,ꝙ̃ vox ſignificare videt̃ ex ea nobili victoria,quam Pompeius ex oriente reportauit,Magnum appellari contigiſſe:Cęterũ ſatis cõſtat tum primũ in epiſtolis Magni appellationem vſurpaſſe, quum in Hiſpania aduerſus Sertoriũ geſſit bellum.Fuit ea appellatio q̃dem ingens,& quę Romanoꝝ nulli ad id

Murenæ motus.

Vincitur Murena.

Pax Mitridati reddit̃.

Senis fiducia.

Pompeius a ſuis imperator appellatur.

Pompeius magnus.

tẽpus cõtigerat,quũ maximi cognomẽ duobꝰ cõtigiſſet,& qđ magis mirũ ſit,ex vrbanis actiõibꝰ
Valerio q patres a plębe diſcedẽtes recõciliauit,& Fabio Rullo ,ꝑ quẽ diuites qdã Libertini gñis
curia ſubmoti ſunt.Obſtitit Sylla nõnihil Põpeio triũphũ de Hiarba,quẽ cũ Domitio vicerat,ꝑ
tenti,quum diceret eũ honorẽ cõſulibus duntaxat,& ſummis ducibus,q ſuis non alienis auſpiciis
bellũ pſpe geſſiſſent,decerni ſolere.Accedere ad id immaturã ętatẽ,cui nunq̃.Ro.Popu.talẽ eſſet
honorẽ decreturus.Tũ Põpeius.Multo plures inqt mortaliũ o Sylla orientẽ venerant̃ ſolẽ q̃ occi
Pompeii
dẽtẽ,ad ætatẽ q ſibi exprobrabat̃ haud dubie alludẽs,eteni ſic habet.Naſcẽtẽ laudẽ comitat̃ fauor
adagium.
contẽptus ſeneſcentẽ.Obtinuit qdem Põpeius vt triũpharet,q vt cõſpectiore aliquanto apparatu
Triũphus
vrbẽ inueheret̃,q̃tuor currui elephãtes adiunxit,qđ primus olim Liber pater India victa feciſſe di
Pompeii.
citur.Et Põpeius tã cõſpicuus,vt qdã aiunt,eſt vrbem ingreſſus,Procilius authore Plinio eqs in-
uectum ſcripſit,qa vrbis porta nõ fuiſſet beluarum capax,cui opinioni aſtipulat̃ Plutarchus.Ma
gnus inde fauor Põpeio cõciliatus,ꝙ partim illi virenti ętate acciderat,parti ꝙ eques adhuc,nec-
dum ꝑ ętatẽ in curiã aſcitus inſignẽ triumphum egiſſet.Torq̃bat̃ alieno ſucceſſu dictator Sylla,
ſed pudore adductus,ne præſentẽ iuueni fauorẽ inuidere putaret̃,ſilentium agere,tanta in eo iam
ſene erat ambitio,vt ne amicis qdem honorẽ vllum impertiret.Satis conſtat Lucretium Ofellam
Syllę ambi-
cuius ṕcipua opa in iuniore Mario opprimendo fuerat vſus,medio foro interfeciſſe,ꝙ eo inuito ĩ
tio & iactã-
conſulatus petitione pſeueraſſet.Ipſe ṕter triumphum, quẽ exquiſitiſſimo apparatu de Mitrida-
tia.
te egit,annum quo tantus ſibi honor contigiſſet,felicẽ appellari iuſſit,ſe & venuſtum & felicẽ in-
ſcripſit,gemellos vno Metellę coniugis partu editos,marẽ Fauſtum,alterius ſexus Fauſtã appella
uit.Quicqd enĩ felix eſt & hilare,id fauſtum veteres dixere Ro.Suſpectior inde Syllę eſt Põpeius
factus,ꝙ ex Aphrica reuerſus,quũ cõſularibꝰ comitiis ṕeſſet,oĩa Po.ſuffragia q̃ ſibi inuigilabant
Fauſtum.
Sylla inuito in Lepidum vertiſſet,eũq; prius cõſulẽ q̃ Catulũ renunciaſſet.Quod ne ab eo qdẽ ta-
citum tulit, velut parũ ciuiliter feciſſet , q Lepidum oĩm ſtultiſſimũ ṕtuliſſet Catulo Romanorũ
optimo.Nec Sylla multum poſtea ſupſtes fuit.Is poſtq̃ rerum potitꝰ eſt, decimã bonoꝝ oĩm Her
culi pſoluit,epulumq; ſumptuoſiſſime inſtructum dedit pplõ,cõuiuatuſq; eſt plures dies lautiſſi-
me,quo tẽporis Metellę e vita migraturę,ne domum funeſtaret,amicoꝝ conſilio repudium miſit
ex ſcripto,ſed in ea funerãda legis,quã ipſe tulerat,modum trãſgreſſus ẽ.Pari cõtẽptu ſumptua-
riã legẽ,cuiꝰ ipſe author fuerat,epularũ luxuria fœdauit.Paucis inde mẽſibus, qbꝰ eſt Metella de
functa,quum gladiatorium munus Sylla ederet,ſpectareturq; adhuc ꝑmiſcue a viris & fœminis,
Valeria mulier inſigni facie,Meſſalę oratoris filia,& Hortẽſii ſoror,poſt Syllã trãſiens, manu leni
ter eiꝰ veſti applicita in ſuas ſedes trãſiit.Mulieris audaciã Sylla ſecũ miratꝰ,quũ intẽtioribꝰ ocu
lis intueri pſeueraſſet,Nihil inqt illa eſt o Sylla cur mihi grauiꝰ ſuccẽſeas.Volui ego quoq; tuę fe
Vrbanitas
licitatis portiũculã ſortiri.Qua mulieris vrbanitate delectatus Sylla,oculorũ aſpectu captus, vbi
Valeria.
qua familia orta eẽt ſatis exploratũ habuit,eã in matrimoniũ recepit.Cęterũ luxurię ĩtẽpeſtiuiſq;
cõuiuiis deditus,nulliꝰ enĩ cõſuetudine magis tenebat̃,q̃ Roſcii Pãtomimi,& Macrobii Baccha-
nalium cãtoris,cibi & potus intẽperie inteſtinũ morbum tum primũ naſcentẽ aluit. Procedẽte tẽ
Syllæ mor-
pore vitiatũ corpus totũ in fœdã pediculoꝝ tabẽ abiit,vt tunicæ,thermę,balnea,q̃ aſſiduæ freq̃n
bus.
tabat,dapes quoq; diris polluerent̃ ſordibꝰ. Nulla poſtremo cura par erat tetrò morbo in horã re
naſcenti,Nec id calamitatis genus hunc ſolum hoiem,qđ ꝑditum ſit,attigit, vt hæc citra fidem
Pediculis
de Sylla tradita videri poſſint,Acaſtus Peliæ filius pari clade conſumptus dicit̃,Alcmanes condi
abſumpti.
tor carminũ,Pherecides rerũ diuinarũ ſcriptor,& Calliſthenes Olynthius.Præuidit adhæc Sylla
Alcmanes.
ſuum interitum,vt ipſe ſcriptum reliqt,filius quẽ ex Metella tulit,qq; paucis diebus añ matrẽ vi-
ta deceſſit,ei ꝑ quietẽ aſtare viſus eſt,multũq; ac diu hortatꝰ,vt pater ṕſentibꝰ ſe curis abſolueret
ſeſeq; ad Metellã matrẽ tẽderet,cũ qua reliquũ ęuum curarũ expers exigeret. Plutarchꝰ author
eſt,neq; vi morbi,neq; ſomnii portẽto adduci potuiſſe,vt reip.curã abiiceret . Appianus prꝫterq̃
ꝙ dęmonẽ quẽdã per qetẽ illi viſum ſcribit,q imminens fatũ nunciarit,vltro eũ ſe dictatura abdi
caſſe ꝑdidit,qppe q in mediũ ꝑgreſſus,populo & patribꝰ nihil tale expectãtibꝰ,media cõciõe vir-
gas & ſecures fregerit,lictores & corporis cuſtodes a ſe dimiſerit, pfeſſus ſe eo cõſilio dictaturam
Sylla dicta-
depoſuiſſe,vt oĩm q̃ in repu.egiſſet,priuatus rõnẽ redderet.Tantũ animi & felicitatis vni viro ſu
turam depo
perfuit,vt q in ea ciuitate , in qua centum milia ciuiũ & amplius occidiſſet, & in his duo milia &
ſuit.
ſexcẽtos equeſtris ordinis,ſenatores.XC.qndecim cõſules,q multos inſepultos abieciſſet,multoꝝ
bona publicaſſet,priuatam auſus ſit vitã agere,non imperii poteſtate filio, vt Ptolemęus in Ægy
pto fecit , Ariobarzanes in Cappadocia , Seleucus in Syria,ſed iis qui ipſius tyrannidem infenſe
oderant , cum vlciſcendi facultate relicta.Satis conſtat eum in ordinem redactum, domũq; ſe re-

cē & Pāphiliā ad meridiē,qua Cypꝛū ſpectat pelago obuerſa,obſcuro paruoq̧ īitio rē maritimā latrocinio īfeſtare adorti,paulatī vt fit,prędę dulcedine allecti,adiutiq̧ Mitridatis opibus,late maria ſuis curſibꝰ infeſta reddidere,idoneā graſſandi occaſionē nacti,ꝙ ea potiſſimū tēpeſtate res Romana ciuilibus eſſet bellis īplicita,atq̧ ita cōcuſſa,vt ne domeſticis qdē malis non modo externis ſatis mederi poſſet. Abiecta itaq̧ pelagi cura,quū nulla vſq̄ ꝓſidia eēnt,nullæ claſſes,qbꝰ tali iniuriæ iretur obuiā,Cilices haud tātū nautas,ſed maritimas vrbes,inſulaſq̧ ꝑdari,quoꝝ ope,qa aſſi- Cilicum duis ſucceſſibus creſcerēt,multos qſtuoſo latrocinii cōmercio allectos,in ſocietatē traxerūt: pluri- ſucceſſus. bus itaq̧ locis eoꝝ ſtatiōes eē,naualia maritimaq̧ ꝓſidia. Poſtremo eo res ꝓceſſit, vt aſſiduo qſtu eoꝝ qdā auratis nauiū rudētibꝰ vterenī,purpureis velis,remoſq̧ argēto,æris loco,ꝓmunirēt. Naues iā mille & ampliꝰ piraticę circūquaq̧ littora īſederāt,qdringētęq̧ ab his vrbes teneri, Aſyla religioſaq̧ deoꝝ tēpla paſſim violari,& in his Clariū,Didymeū,Samothraciū,Telluris phanum in Tēpla a Pi- Hermione,in Epidauro Æſculapii,in Iſthmo & Tænaro & Calabria Thraciæ Neptūni, in Actio ratis ſpolia- & Leucade Apollinis. In Samo Argis & Lucania Iunonis. Duo Romani ꝓtores ab his capti Sex- ta. tiliꝰ & Belinꝰ,q cū lictoꝝ faſcibꝰ,& cæteris magiſtratꝰ inſignibꝰ,in eoꝝ poteſtatē venere. C.Cęſar, Ro.a Cilici- q poſtea dictator fuit,iuuenis admodū,quū priuatꝰ adhuc eēt,& ī Rhodū nauigaret,ab iiſdē cir- bus capti. ca Pharmacuſam captꝰ,etſi vt magno fuit & elato aīo ſuā breui vltus eſt iniuriā. P.Clodius,q Ciceronē in exiliū egit,in id quoq̧ diſcrimē incidit,magnaq̧ ſe pecunia redemit. Venere & fœminę qdā nobiles in eoꝝ poteſtatē,& in his Antonii triūphalis viri filia,quū forte ī agrū iret. Adiectū ꝓſenti iniuriæ ludibriū,vt quū captiuoꝝ aliqs ſe Romanū eſſe fateretꝛ,velut ſubito pauore ꝑculſi,manus & femur ꝑcuterēt,inde illū toga īdutū,e naui velut in terrā dimiſſuri,in ſubiectū mare ꝓcipitabāt. Tā fœdū latrocinium qcqd pelagi a Gadibꝰ in Syriā excurrit & Helleſpōtū, lōge lateq̧ occupauerat. Nec Sertoriꝰ diu Pythiuſam tenuit,qn nauali ꝓlio,nō tam hoſtiū,q̄ pelagi ſęuitia victꝰ,plures dies,qa vbiq̧ īfeſtas terras habeter,mari euagatꝰ,poſtremo īſulas aquarū indigas tenuit,vñ in exterā Iberiæ orā trāſgreſſus,qua Bethis flu.oceano infundit,in quoſdā nautas in- Fortunatæ cidit,q,vt ipſi memorabāt,ex Atlātici maris īſulis,qs Fortunatas vocāt,nuꝑ venerāt. Hæ duę nu- inſulę. mero,paruoq̧ inter ſe ſpatio diſtare tradebanꝛ.X.milibꝰ ſtadioꝝ a Libya remotę. Imbres illic rari mediocreſq̧ vēti,ipſiq̧ plurimū ſuaues,ac roriferi,ſolū pingue,nec arari tātū plātatiue idoneum,ſed ſua etiā ſponte ſuauiſſimos fructꝰ ferēs,ocioſęq̧ multitudini alimēta ſuffectutū. Cœlū ad hæc multa tēperie,anniq̧ parua mutatiōe cōtentū. Vēti q a terra flarēt,Septētrio & Aqlo,ob lōgiſſima maris ſpatia,lāguidi,ac pene prius euaneſcerēt,q̄ eo applicarēt,q a pelago ſpirēt, Argeſtes & Zephyrus,modicos cierēt imbres,ibiq̧ oīa facile humido aere nutriri. Hæc quū illi ꝓdicarēt,& qa apud Barbaros quoq̧ ꝑcrebuerat fides,ibi Elyſios cāpos eſſe, & beatoꝝ domicilia ab Homero Elyſii cāpi. decantata,incredibilis cupiditas Sertoriū cepit ad ea loca penetrādi,vt a belloꝝ cura remotꝰ geſtā ibi vitā ageret. Sed qđ ad inſularū naturā attinet,plura de his ſunt a me alio loco memorata & ab his qdā etiā diuerſa. Sertorius qa ſub id tpſ,quo ad Iberum appulit, a Cilicibus deſtitutus eſt (enimuero ad latrociniū illi magis animū intēderāt,q̄ ad ociū & qetem) vbi phama accepit eos in Maurifioꝝ terrā traieciſſe,vt Aſcaliū ī regnū reſtituerēt,Mauriſiis ſe auxiliarē obtulit,atq̧ ibi Aſcalium ꝓlio victum obſidione cinxit,ad quē bello liberādū Pacianus a Sylla miſſus,a Sertorio interfectus eſt. Milites q cū eo venerāt ſeſe Romano duci etſi exuli dediderūt, eiuſq̧ ductu iā inde haud inuiti militarūt. Atq̧ ita Sertorius,viribꝰ auctus,Tingēnā vrbē,quo Aſcalius & fratres cōfugerant,expugnat. Hic Antei ſepulcrū fuiſſe tradiꝛ,cuius magnitudine Sertoriꝰ cōmotus,ad Antei ſepul- arguēdā vulgi vanitatē,cōditoriū dirui iuſſit. Inuentū ibi cadauer aiunt.LXX.cubitorū , qđ ille crum. intuitus ac religione tactus,tumulū inſtaurauit,honoreſq̧ & phamā auxit. Sūt ſcio hęc talia vt ꝓpemodū fidē hiſtoriæ abrogēt. Verū qa & a grauiſſimis ſūt ſcriptoribꝰ ꝓdita, vt eiſdē fidē meā nō obſtrinxerim,ita nec ꝑ vanis auſim repudiare. Adiicit Plutarchus,q huiꝰ ē rei author, Tingēnā fuiſſe Antei cōiugē,q̄ poſt viri interitū ex Hercule fit Syphacē enixa,q regnū in ea terra ſorti- Tingenna. tus vrbē de matris noīe Tingēnā cōdidit. Syphax Diodoꝝ genuit, vñ poſtea lōgo ſtēmatis inter- Iuba rex. uallo,ortus ſit Iuba regū oīm in hiſtoria ꝓſtātiſſimꝰ. Sertoriꝰ,pacato Maurifioꝝ ſtatu,a Luſitanis per legatos accerſitꝰ in Iberiā rediit, Ingens erat eius viri phama , qppe q fortiſſimus in aduerſis eēt, & in ſecūdis moderatiſſimus,ac pręter cæteras virtutes, quæ in eo permultę & magnæ fuerunt,in militū virtute ornanda erat munificus,in puniēdo mitis. Sed de eius clemētia anceps ad poſteros manauit phama,ipſe recepto a Luſitanis īperio,oēs Iberię accolas breui ſubegit. Erat illi Sertorii cerua eximii cādoris,quā Dianę munere ſibi oblatā credi voluit,nec vulgus, vt eſt in ſuꝑſtitionē ua. ſua natura ꝓnū,id habuit pro mēdacio. Augebat eā opinionē callidiſſimꝰ dux,q quoties rē aliquā

feliciter tentaſſet,ſe,quid agendum eſſet.per eam in quiete monitũ prędicabat.haud pauci Hiſpa
norum hanc phamam ſecuti,illi vltro imperium detulerunt, quaſi numinis alicuius ductu ſtipen
dia facturi.Erãt circa ducẽ ipſum ad ſeptẽ milia peditũ,& eqtes.DCC.his ille copiis fret⁹.CXX.
Sertorii vi- M.peditũ,&.VII.equitum,quæ ſub Romanis ducibus fuere,variis ꝓliis ꝓfligauit, vicitq́ primo
ctoriæ. circa Mellariam q̃ contra Aphricam in extrema Hiſpania eſt,nauali ꝓlio Cottam,mox & Phidiã
ꝓtorem cum duobus milibus Romanorum interfecit.Attriuit & Domitium ꝓconſulem pari ſuc
ceſſu,& Toranium miſſum a Metello conſule cum toto exercitu ꝓfligauit.Secutus inde Metell⁹
imperator alioqui ea tempeſtate nobilis,hic quoq́ tam male eſt a Sertorio habitus,vt Lucius Lol-
lius ex Gallia Narbonenſi,quam ille ꝓuinciam obtinebat,accerſitus laboráti auxilio venerit.Red
diderat ferociſſimus hoſtis oĩa Metello infeſta , vt ne aquatio qdẽ ſatis tuta eſſet illius militibus,
nec tñ in pręliũ Sertorius deſcendebat,quum multo inferior eſſet viribus,ſed cõſulẽ ex occaſione
fatigabat.Prouocaſſe tñ dicit̃ Metellum ad ſingulare certamẽ,q ꝓterq̃ ꝙ grauis ętat annis,haud
Ducis mors ignarus eum,q exercitibus ꝓeſſet,ducis non militis mortem obire oportere,honeſte id pugnę ge
nus dettectauit.Inde Metellus Lagobritas oppugnare eſt adortus,hoſtem domiturus,qñ ex vno
fonte tota aquaretur ciuitas . Occurrit eo Sertorius certo argenti pondere iis ꝓpoſito,q vtrẽ aq̃
vrbi intuliſſent , ipſe interim Aquilium cum ſex milibus hoĩm a Metello miſſum inſidiis excepit,
exceptũ oĩbus copiis exuit,eaq́ clade territus Metellus obſidionẽ ſoluere coactus eſt , & Sertorio
Sertorii cõ- his ſucceſſibus magnus eſt fauor in Hiſpania conciliatus , ſed multo maior ex eo ꝙ nobiliſſimos
ſilium in ob eius terrę adoleſcẽtes in Oſca vrbe, Græcarũ noſtratiũq́ literarũ ꝓceptoribus inſtituẽdos tradi-
ſidibus acci dit.Fuit res ipſa æque oĩbus grata,tametſi obſidũ verius q̃ diſcipulorũ fuit ille cœtus.Per hęc ille
piendis. vt dixi , Hiſpanis gratiſſimus factus,magna deuotorũ frequentia ſtipatus,in publico agebat. Ve-
tus mos Hiſpanorũ fuit vna mori cum eo duce,cui ſeipſos ſponte deuouiſſent.Eratq́ is rerũ ſta-
tus in Iberia,quum Gn.Pompeius in eam eſt terram cum exercitu miſſus.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS SEXTÆ, LIBER QVARTVS.

POſt dictatoris Syllę obitum M.Æmylio Lepido,& Q.Catulo conſuli-
bus,plura vno tpe bella in Romanos exarſerunt. Hiſpanienſe vnũ ad-
uerſus Sertorium,nam p id tp̃s ille eſt in Hiſpaniã a Luſitanis reuoca-
tus,de eo ne oĩa ſuo loco dicerent̃,haud qdem pauca ꝓximo volumine
conſcripſi.Eſt & alterũ in Cilicia & Pãphilia ortũ. Tertiũ in Macedo-
Plura bella nia aduerſus Thraces,qui a Sylla grauiter afflicti,eo viuo ad tp̃s geue
Ro.cõflata. re,& in Delmatia eſt p id tp̃s aliq̃diu bellatũ.Cn. Coſconii ductu,q ma
gna eius terrę parte ſubacta,Salonas cepit,biẽnioq́ id bellũ reſedit.Ad
uerſus Cilices rem terris gerendã P.Seruilius eſt ſortitus.Belli cauſa a
maris iniuria orta, cum his quoq́ certamen eſt in tertium annum di-
ſtractum,multęq́ interim ex ea gente ſunt vrbes captę,& in his Phaſelis & Olympus.Iſauros ide
Seruilius aggreſſus,cẽm eorum terram ad deditionem cõpulit,attulitq́ ea victoria ipſi duci Ro-
Iſauricus. mam reuerſo nõ ſolum triumphi materiã,ſed Iſaurici etiã cognomẽ,ꝙ ipſe Romanorum prim⁹
Iſauria. eam terram eſſet cum exercitu ingreſſus.Eſt Iſauria Ciliciæ indiſcretis pene finibus inſerta. Ad-
uerſus Thraces circa Macedoniam Appius Claudius ꝓconſul aliquot ſecunda fecit prelia.Poſtq̃
Plura bella Macedonia prouincia facta eſt,raro accidit, vt eius terræ fines non ſubitis finitimarum gentium
Ro.p Mace incurſibus inceſſerentur.Hinc crebrę illę diſceptationes cũ Thracibus,Triballis,Scordiſcis, Dar
donia fuere. danis,& Illyriis,ſępius adhuc memoratę,& quæ poſtea memorabuntur.Nec illi finium populatio
ne contenti,per Theſſaliam & Delmatiam effuſi,in Adriam vſq́ tumultuoſe proceſſerũt, ibi bar
barica rabies vi naturę coercita,frendens ira,gemenſq́,ꝙ vltra tendere non liceret , in oppoſitos
fluctus tela impia contorſit.Mactare interim pecorum more captiuos in ſacris,humanis capitib⁹
potare,ſęuiſſimiq́ oĩm Scordiſci.Nec hi viribus tantũ,ſed inſidiis bellare,ſyluarũ & mõtiũ aſpe-
ritate freti:quo accidit,vt Catonis ductu totus Romanus exercit⁹ ſit ab eis intercept⁹. Didi⁹ pri
Scordiſcorũ mus gentẽ ipſam vagã in ſuos fines cõpulit,Danubiũ vſq́ armis egit,eratq́ ea gens ſępi⁹ Roma
fractę vires. nis armis fuſa veri⁹ q̃ victa, quũ Claudii ductu multo acrius afflicta ẽ.Europi⁹ Claudiũ,in ea ex
peditione fato ait extinctũ.Sed dũ hęc diuerſa terrarũ parte gerũt̃,aut certe nõ multo pri⁹.poſte-
riuſve,Põpeius in Hiſpaniã cũ exercitu ꝓfectus eſt.Is poſt Syllę dictatoris īteritũ, orta inter Lepi
dũ & Catulũ diſcordia,optiatiũ ptes ſecut⁹,Brutũ,q Marci Bruti fuit pf,Mutinę, quã ille cũ Le
pido occuparat,aliq̃diu obſedit,atq́ in poteſtatẽ redactũ interemit,&,qđ memorabile ſane videri

poſſit, haud multis ĩde ĩteriectis ãnis. D. Brutꝰ ab Antonio triũuiro eodẽ in loco obſidione fa tigatꝰ haud multo poſt periit, quũ forte fugã ĩde molitꝰ eẽt. Cęterũ Lepido vt dixi Italia pulſo retinuit authoritate patrũ Põpeiꝰ tãdiu exercitũ, ꝙ ĩ Hiſpania ire ſit iuſſus, vt cũ Metello q iã ꝓcõſul ibi erat bellũ ĩ Sertoriũ gereret. Tenuit diſceptatio quo nõie Põpeiꝰ ĩ ꝓuinciã mitteretᷣ, rogatuſq; Luciꝰ Philippus ſuiam dicere cẽſuiſſe dicitᷣ, Põpeiũ nõ ꝓcõſulẽ, ſed ꝓ cõſulibꝰ ĩ ꝓuiciã mitti oportere. Sũt q q̃ſtoris nõie illũ exercitui ꝓfuiſſe dicãt. Liuiꝰ quũ q̃ſtor ĩgr adhuc eẽt, cõſulari ꝑtãte ĩ Hiſpaniã eſt miſſus. Sub primũ igitᷣ ad hoſtẽ acceſſũ Sertorio ſpe dimẽta ademit, ĩde Lauronẽ vrbẽ ſubita vi adortꝰ captã diripuit. Hic ille gregario militi oculos eruit, ꝙ ꝑ cõtẽptũ obſcœnis partibꝰ ĩdigenę mulieris medio tumultu oblatę digitos adegiſſet. Qđ exẽplũ Sertoriꝰ imitatꝰ totã cohortẽ ob eã iniuriã ĩterfeciſſe dicitᷣ. Sollicitabat interĩ ciuitates Põpeius ad defectionẽ, & iã nõnullas ab hoſte alienauerat, quũ cauillabũdus ille virga inqᷓ mihi & lotis opꝰ eſt ad puerũ hũc corrigẽdũ, vt vetulã ſectetᷣ, ad Metellũ forte alludẽs, q ꝓterq̃ ꝙ ãnis iam grauis erat voluptati & ocio vel medio ardore belli libẽs ĩdulgebat, eratq; ob id grauis ſociis ciuitatibꝰ nimio ſũptu, quo cõrigit, vt Põpeius breui ſit multo maior chariorq; q̃ veterat apđ milites & ſocios factꝰ. Acceſſit ad eã phamã recẽs facinꝰ ꝙ Herẽniũ & Perpẽnã Sertorianos duces Põpeiꝰ ad Valẽtiã fudit. Verno deĩceps ſequẽtis ãni tpe ad Sucronẽ (Appianꝰ Surũ ꝑ Sucrone ſcribit) totis eſt viribꝰ ĩ aciẽ deſcẽſũ, Metelluſq; ab altero cornu Perpẽnã fudit. Põpeiꝰ diuerſa parte eſt a Sertorio ſuparꝰ, femurq; ſauciꝰ pręlio exceſſit. Plutar. Metello abſẽte ſcribit ꝑliũ initũ, Sertorioq; ęgre vĩcẽte illiꝰ ĩteruẽtu pugnã diręptã, ac tũ a Sertorio mẽorabilẽ vocẽ illã cũ fremitu emiſſã, Pulſaſſẽ hũc puerũ hodie ad ſatietatẽ niſi anus ĩteruẽniſſet. Ceſſatũ deĩceps eſt aliquot dies Sertorio vehemẽter ſollicito, ꝙ ceruã quã penes ſe religioſe habuerat, aliq̃diu nullibi locoꝝ extitiſſet, q̃ demũ cõſpecta ſpei plenꝰ cõtinuo ſuos ĩ aciẽ eduxit. Fuit tñ leue ꝑliũ. Pugnatũ ĩde ad Magũtiã a meridie ad noctem pari pene euẽtu, quo nuꝑ ad Sucronẽ, pulſus eq̃ſtri ꝑlio a ſuo cornu Põpeiꝰ ſex milia hoĩm amiſit, ex altera parte Metellus ex Perpẽnę exercitu q̃nq; milia neci dedit. Et hęc fere ſũt eo ãno geſta, q ĩ ſeptuageſimã ſeptimã Olympiadẽ ĩcidit, quo tpe Bithynia, vt Appianꝰ ſcribit, & Cyrenaica ꝓuĩcię factę ſũt Po. Ro. Hęc Ptolemęi Apionis, illa Nicomedis teſtamẽto. Sed de Cyrene alia fuit relatio. Bithynia recẽs ꝓuĩcia Mitridatẽ ad arma reuocauit, ortũ eſt ſub id tpſ & ĩ Creta nouũ bellũ, & ĩ Italia gladiatoꝝ aliud, quoꝝ cauſę & ſucceſſus ſuo poſtea loco mẽorabũtur.

Erat in Hiſpania bellũ adhuc ĩtegrũ, tãtũq; aberat, vt Metellꝰ & Põpeius ſpẽ vllã victorię alerẽt, ꝙ tota fere Iberia excluſi, circa Pyreneũ vltimo eiꝰ belli ãno coacti fuerĩt hyemare, & Põpeius, quũ ſua pene oĩa cõſũpſiſſet ĩ alẽdo exercitu, ad ſenatũ ſcripſit, fore vt relicta ꝓuĩcia in Italiã cũ ſuis copiis rediret, niſi pecunia ſibi mitteretᷣ ad ſtipẽdiũ militibꝰ ſoluendũ, qđ aliq̃to difficiliꝰ ob rẽ ĩ ꝓuincia parũ ꝓſpere geſtã fuiſſet ĩpetratũ, niſi Lucullꝰ q Mitridaticũ bellũ ſibi aĩo deſtinarat (erat. n. iã rex ob Bithyniã vt dixi ex ꝓfeſſo hoſtis) veritus ne Põpeiꝰ Romã reuerſus fauore multitudinis Põtũ ꝓuĩciã ĩdipiſceretᷣ, author extitiſſet vt pecunię ad Ibericum bellũ exequẽdũ mitterentᷣ, cuiꝰ euẽtus eo magis dubiꝰ erat, ꝙ & a Mitridate legati ad Sertorium nõ multo ãtea venerãt, naues & pecuniã regis nõie pollicẽtes: initaq; ſocietate M. Marius cũ aliquot fortibꝰ viris miſſus erat a Sertorio q cõi nõie cũ rege rẽ ĩ Aſia gererẽt. Verno igitᷣ huiꝰ ãni tpe Metellus & Põpeius a Pyreneo mouẽtes hoſtẽ ex aduerſo cõciuerunt. Plutar. author eſt, Sertoriũ prius ꝑiiſſe, q̃ Põpeius eẽt hiberna egreſſus. Appianꝰ eũ cũ Perpẽna primis hoſtiũ motibꝰ ex Luſitania occurriſſe ait, vbi q̃a Ro. plęriq; a Sertorio ad Metellũ trãſiuerunt, remota a ſe ſuoꝝ populariũ cuſtodia, Hiſpano milite ſuũ muniuit corpus, ſimul & ſuoꝝ ſtudia a ſe alienauit, mãſit tñ ob ipſius ducis ꝑſtãtiã miles ĩ officio, eſtq; eo ãno Palãtia a Põpeio oppugnata, ſed Sertoriꝰ ſuo acceſſu obſidionẽ ſoluit. Mox Metellũ adortꝰ hoſtis q circa Calagurũ caſtra habebat, ad tria milia ex eiꝰ exercitu ĩterfecit. Et Sertorio hactenꝰ res ꝓſpere ceſſerãt, bellicarũ ĩde rerũ cura paulatim depoſita, voluptatibꝰ ĩtẽpeſtiuiſq; cõuiuiis deditꝰ, oĩa circa ſe ĩ peius labi patiebatᷣ. Accedere huc domeſtica odia, q̃ poſtremo ĩ eũ ob ſęuitiã adeo exarſere, vt ĩ cõuiuio a Perpẽna & paucis q cũ eo cõiurarãt fraude ſit ĩterẽptꝰ. Signũ deſtinatę cędis fuiſſe traditᷣ, phiala a Perpẽna cũ ſtrepitu ĩ mediũ ꝓiecta. Surrexit miles cõfeſtim ĩ authorẽ cędis, fuiſſetq; ĩcurſu militũ diſcerptꝰ, niſi ꝑ primores exercitꝰ, quos meneribꝰ ſubornauit militarẽ ſeditionẽ oppꝛeſſiſſet. ſed nihil ęq̃ ꝓſentẽ ĩuidiã auxit, ac teſtamẽti publicatio, quo ꝓ cõcione recitato cõuictꝰ eſt Perpẽna nõ ſolũ ĩgratitudinis, ſed etiã ĩpietatis, ꝙ ĩ eũ manũ iniecíſſet, a quo teſtamẽto ſcripeꝰ eẽt heres ĩ prima cęra. Sed Sertoriꝰ hũc exitũ habuit, hõ bellicis ar

Fatalis Mutina Bruto rũ genti.

Põpeius militi oculos eruit.

Sertorii cauillum.

Alterũ Sertorii Cauillium.

Bithynia.

Nouum cũ Mitridate bellum.

Sertorii interitus.

Sertorii pietas.

tibus egregius,amoreq̃ erga patriã incredibili,q̃ppe q exul ſolitꝰ eẽt ꝓdicare, malle ſe Romæ
ignobilẽ haberi,q̃ ꝓcul a patrię cõſpectu multarũ gẽtiũ īperiũ tenere,quẽ animi affectũ ſecu-
tus ad leniẽdũ patrię deſideriũ, Romãos nobiles q fuerãt ſuę fugę comites ſenatũ appellabat,
ꝑ quos etiã vrbes maioraq̃ rerũ negocia obire ꝑſeuerauit, Prętoribꝰ inde q̃ſtoribuſq̃ creatis,
nec patiebat̃ in aliquo Romanã diſciplinã labefactari,matrẽ quoq̃ mirifice dilexit,cuiꝰ morte
audita,ꝓ nimio mœrore pene extinctꝰ eſt.Periit nono circiter ãno,q̃ ĩ Hiſpaniã venerat.Metel
lus & Põpeiꝰ Sertoriana cæde elati bipertito ĩ hoſtẽ ꝓfecti:hic Perpẽnã petiit,ille ad recipiẽdas
Hiſpanię vrbes diuerſus abiit.Põpeiꝰ leuibꝰ qbuſdã ꝓliis,cũ Perpẽna ab ĩitio cõmiſſis,decimo
die ex quo caſtra cõtulere in aciẽ deſcẽdit,de ſũma belli decreturus,nec difficilis pugna fuit,
quũ neq̃ miles duci,neq̃ dux militi ſatis fideret,ad primũ pene cõgreſſũ fuga ex altera parte
facta eſt,cęteriſq̃ fœde cæſis aut captis,Perpẽna ſub quodã ceſpite nõnihil latuit,magis ſuos
q̃ hoſtẽ reformidãs,nec multopoſt inde abſtractꝰ, vt ſe ad Põpeiũ ducerent milites hortabat̃,
pollicitꝰ fore,vt illi lr̃as a primoribꝰ ciuitatis ad Sertoriũ datas traderet, ipſeq̃ indicio defer-
ret multorũ noĩa q Sertorianę factioni occulte fauiſſent.tãtũ abfuit,vt Põpeiꝰ ꝑ ea vllã nouæ
diſcordię cauſam q̃ſierit,ꝗ lr̃as diligẽter cõq̃ſitas,nec ipſe legit, nec ab alio legi paſſus eſt,ſed
Perpẽnę cædes. in faſcẽ vnũ collectas fideliter cõcremauit,Perpẽnę cęde priuſq̃ ad ſe traheret̃ ĩpata.Habuitq̃
Seruilis tumultus. Sertorianũ bellũ qd̃ ĩ decimũ fere annũ eſt diſtractũ,hũc quẽ dixi exitũ.Põpeiꝰ pacata Hiſpa
nia ĩ Italiã exercitũ deportare cogitabat,vbi medio Hiſpaniẽſis belli ardore ĩopinatũ & atrox
piculũ Ro.po.eſt ex ſeruitiis ortũ. Nutriebat Capuę Lẽtulus qdã Battiatus grãdẽ familiã ad
gladiaturę vſũ,erãtq̃ plurimi Galathę aut Thraces.Ex his plęriq̃ laniſtę ſęuitiã ꝑtęſi,quũ fu
giẽdi cõſiliũ cepiſſent indicio ꝓditi, cęteris metu ĩplicitis duo & octoginta fugã expediuere.
Alii.LXX.ſcribũt.Horũ priceps Spartacꝰ fuit,vir Thrax gñe,viribꝰ & audacia ĩter ſuos lon
ge pr̃iceps.Is quũ primũ venalis eſt Romã ductꝰ,Draco ĩ ſpirã cõuolutꝰ ad q̃eſcẽtis caput ap
paruit,qd̃ ꝓdigiũ Saga mulier intuita,formidabilẽ in hoĩe potẽtiã portẽdi dixit, ſed q̃ ĩfelicẽ
habitura eẽt exitũ.Primo itaq̃ ex Capua Veſuuiũ Spartacꝰ occupauit,quo breui ad.X.M.fu
gitiuoꝝ cõfluxere,& ex agris ſpe ꝓdę mlt̃i ſeſe his vltro agglomerãt,gladiatoriis armis vt in
utilibꝰ abiectis bellica induũt,partim a viatoribꝰ rapta,partim ex villis viciſq̃ cõtiguis q̃ſita.
Mõtẽ inde arduũ inſidẽt,circũquaq̃ ꝓterq̃ ab vna parte eaq̃ ꝑanguſta altis rupibꝰ ꝓruptũ,in
eo ꝑcipue occupati,vt armis corpora munirẽt, quoꝝ inopia qdã vimineos clypeos ſupiniecto
corio texuere,latrocinari adhęc atq̃ ex ꝓximo q̃rere ſibi ꝓdã.Huc primꝰ oĩm Claudiꝰ venit cũ
tribꝰ milibꝰ armatoꝝ,quã manũ ex agris,quũ ad eũ motũ opprimendũ veniret tumultuoſe cõ
ciuerat.Appianꝰ Varinũ ꝓ Claudio poſuit.Is cõcluſo mõtis aditu ſpẽ ꝑceperat ſeruilis ma-
Spartaci facinus. nus illiꝰ breui opprimẽdę,vt ſedẽdo fame domaret.Spartacꝰ vbi oẽm aliã ad euadẽdũ viã ſibi
ab hoſte ſeptã cõſpexit,author fuit ſociis,vt vitigineis teſtibꝰ noctu ſeſe ex rupibꝰ ad imũ de-
mitterẽt,demiſſi atq̃ armis ĩſtructi Romanã ſtationẽ a tergo ĩuadũt.Nec ibi vllũ negociũ vi
ctoriã retardauit.Fuga a Ro.facta Spartacꝰ caſtris potit̃ omifariã cõmeatu refertis.Phama ꝓ
clari huiꝰ facinoris magnã vĩ fugitiuoꝝ ad Spartacũ traxit:coire huc & ĩgenuorũ multi ĩ ho
rã,vt iã iuſto opus eẽt exercitu ad ĩchoatũ latrociniũ opprimẽdũ.P.igit̃ Varinius ſiue vt aliĩ
habẽt,Vorenꝰ cũ duobus legatis exercitũ ĩ Spartacũ eſt ducere iuſſus,q acie cũ eo cõgreſſus,
ne difficili qdẽ pugna victꝰ eſt,nec multopoſt & Coſſiniũ ꝓcõſulẽ,Liuiꝰ Caſſiũ ſcribit,cũ ma-
ioribꝰ copiis miſſũ hoſtis ex improuiſo adortꝰ,cũ incaute circa Salinas lauaret̃,parũ abfuit qn
captũ in ſuã poteſtatẽ redegerit.Cęterũ Coſſiniꝰ ĩpedimẽtis exutꝰ,ĩcolumẽ inde exercitũ du-
xit.Varinius ꝓterea leuibꝰ aliquot certaminibꝰ fatigatꝰ,vno ingẽti ꝓlio victus, equũ & licto-
res amiſit.Et iã ad.LXX.milia armatorũ Spartacus habebat,in dieſq̃ eiꝰ opes inualeſcebant,
Conſules. quũ Romę L.Gellius & Gn.Lẽtulus cõſules ſunt facti.Ira ſimul ac pudor patrũ aĩos verſare,
ꝗ ciuitas ad id tẽpus inuicta tantũ a maiorũ indole deſciuiſſet,vt fugitiuorũ latrocinio ꝓro-
rii & cõſulares exercitꝰ ceſſiſſent.Maiore itaq̃ indignatiõe q̃ cura bellũ cõſules inſtaurant , q
ad hoſtẽ ꝓfecti,Criſum vnũ ex Spartaci ducibus cũ.XXX.milibus armatoꝝ circa Garganũ
Criſi interitus. mõtẽ obuiũ habuere.Hic demũ hoſtis a duobꝰ cõſulibꝰ duobuſq̃ exercitibꝰ victꝰ,poſt tertam
ſuorũ cędẽ mortẽ occubuit. Ducere interim Spartacus ꝑ Apennini iuga in Galliã abiturus,
quẽ alter cõſulũ poſt victoriã viarũ cõpẽdio præteruectꝰ,atq̃ frõte occurrẽs inſtituto itinere
auertit,nec collega ꝓcul aberat abeũtis veſtigio ĩſiſtẽs.Tũ vero Spartacꝰ neceſſitate adductꝰ,
vtroq̃ verſum agmẽ cõuertit,duoſq̃ cõſules cum duobus conſularibus exercitibus ꝑ partes
vĩcit,victoꝝ.CCC.Romanorũ captiuos Criſo ĩmolauit.Inde ꝓſenti ſucceſſu elatꝰ, cũ ingẽti

exercitu Romā iret cōuertit.Incredibile eſt ꝙ̄ Plutarchus & Appianus q horū ſunt authores ꝗ
aduerſus Spartacū Romani ꝑ id tꝑs geſſere,vterq̧ ab altero diuerſi abeāt.Ille nō a duobꝰ cōſu
libus circūuētū Spartacū ſcribit,ſed a Lētulo,poſteaꝗ̄ victus eſt:atq̧ ita cōtigiſſe, vt Spartacus
cōſulibꝰ a ſe diſcuſſis ad Padū vſq̧ ꝓceſſerit,alii Mutinā dicūt,vbi C.Caſſius ꝑtor q Galliā cum
exercitu obtinebat,factꝰ ſit eūti obuiā,atq̧ tā īfeliciter cū eo dimicarit,vt cęſo exercitu vix ꝑtor
ipſe īcolumis euaſerit.Appianꝰ,nulla pugnę huiꝰ mētione facta,cōſules,q ī Apœnino victi fue
rāt,hoſti iterū ī Piceno occurriſſe ait,ibiq̧ nihilo meliore euētu ꝙ̄ antea dimicatū. Nec ꝓpterea
hoſtē Romā ducere auſum ciuiū multitudine deterritū, ꝙ̄ꝗ nulli ei cōſiliū ī re tumultuaria &
incerta cōſtare potuit,ꝑſerti cū nulla ciuitas illi poſt tot victorias defeciſſet,nec multitudo,ꝗ ſa
ne ingēs erat,adhuc,ſatis inſtructa eſſet armis.Curſu igit̄ īde auerſo Turiū petiit,cui abeūti M. — *M. Licinius*
Licinius Craſſus q tertio ſeruilis belli anno īperator ad id creatꝰ,opportune occurſurꝰ Mumiū — *Craſſus,*
(quidā Minutiū ꝓ Mumio ſcribūt) legatū ꝓmittit q cū duabꝰ legionibꝰ abeūtē aſſecutus tuto — *Spartaco*
eius veſtigio inhęreret,abſtineretq̧ īterim ab oī certamine.Cęterū ferox ille vbi primū eſt hoſtē — *occurrit.*
adeptꝰ ī pugnā temere deſcēdit,hic quoq̧ diſiectę cęſęq̧ ſunt Romanę legiones.Mumius eiꝰcla
dis author,cū paucis ad Craſſum reuerſus eſt.Ille legato grauiter īcrepito ex militibus decimū
quēq̧ ſorte ductū capitali ſupplicio affecit.Hoc magis crediderī,ꝙ̄ qđ Appianꝰ ſcribit,accepto
a veteribꝰ cōſulibꝰ exercitu,quatuor milia ex ignominioſis illis legionibus a Craſſo capitali ſup
plicio affecta,qñ talis aīaduerſio nō noui ducis fuiſſet,ſed ipſoꝝ cōſulū quoꝝ tūc cū male dimi
catū eſt,fuit īperiū.Plutarchꝰ.L.dūtaxat ait ſecuri ꝑcuſſos,ex qngētis q cū Mumio ſiue Minutio
ſiue vt alii ſcribūt,Mālio ī caſtra refugerāt,quo apparet decimū quēq̧ ſorte ad ſuppliciū ductū.
Craſſus veteris diſciplinę exēplo militibꝰ ad officiū reuocatis,hoſtē ꝑ Lucaniā ad mare ſecutꝰ eſt.
Hic quoq̧ authores quos ſeqmur ī diuerſū trahūt.Appianꝰ ait,Spartacū vno ꝓlio victū ad ma
re cōtēdiſſe,conatūq̧ freto ī Siciliā ratibꝰ traiicere:ſed a Craſſo q ꝓſto affuit, traiectu ꝓhibitū ī
pugnā deſcēdiſſe,duobuſq̧ ꝓliis,matutino vno,altero ad veſperā cōmiſſo,ad.XX.latronū milia — *Spartaci*
interfecta.Liuiꝰ qnq̧ &.XXX.prodidit,cū ex Licinianis tres dūtaxat cecidiſſent. Plutarchꝰ ſine — *clades.*
prelii mētione ad mare deſcēſū ſcribit,ibiq̧ Spartacū cū Cilicibꝰ piratis,q īpune toto mari vaga
bātur,certā mercedē pactū,vt duo milia ex ſuo exercitu ī Siciliā trāſueherēt,q eo cōſilio ī inſulā
mittebant̄,vt ſeruile bellū nōdū ibi reſtinctū,nouarū viriū acceſſu īſtaurarēt,ſed a ꝑdonibꝰ de
ceptū q pecuniarū ꝑte accepta diuerſū īde curſum tenuerūt,Cherſoneſum in Rhegino agro oc
cupaſſe,huiꝰ iſthmus triginta patebat ſtadia,qua Craſſus foſſam.XV.pedū latitudine ab vno lit
tore ad alterū duxit,atq̧ ita hoſtē a cōtinēti excluſū aliꝗ̄diu obſidere ꝑſeuerauit.Erat talis obſi
dio vt pudēda ita patribꝰ ꝑmoleſta, ꝙ tā fœdū latrociniū diutiꝰ ī Italię Lacinia hęſitaret.Ea īdi
gnatio fecit,vt patres Pōpeiū qa iā bellū eſſet ī Hiſpania ꝓfligatū ī Italiā cū exercitu reuocarīt. — *Pōpeius.*
Magna ex eo cura eſt Craſſo iniecta ne cōfecti belli laus ſibi ꝑriperet̄,eratq̧ de ea re vehementer
ſollicitꝰ,quū fortuna reſiduo bello exitū īuenit.Spartacus vt Appianꝰ ſcribit,audito Pōpeii ad
uētu conatꝰ eſt bellū diſſoluere,ſed oī ſpe pacis adēpta,foſſa vi ſuꝑata Brūduſiū verſus iter ītē — *Spartaci*
dit.Sed factꝰ certior Lucullū ex Aſia reuocatū,iā Brūduſii eſſe tū demū deſꝑatis rebꝰ oēm vi — *fuga.*
riū conatū ī Craſſum exiprouiſo vertit,q e veſtigio ſeqbat̄,ibi acriter vtriq̧ eſt pugnatū, poſtq̧
multā cędē Spartacus femore vulnerato ī genu cōcidit,alteroq̧ poplite demiſſo nōnihil hoſtē — *Spartaci in*
a ſe clypei obiectu diſtinuit.Ad poſtremū eo cadēte cętera multitudo multa cum ſtrage fuſa ad — *teritus.*
mōtes fugā ītēdit,vbi īſtaurato ꝓlio ad vnū ſunt oēs cęſi,ſex milibꝰ exceptis quos captos Roma
nus victor crucibꝰ affixit.XL.milia eo die ex Spartaci exercitu Liuiꝰ īterfecta ꝑdidit.Plutarchꝰ
foſſa ait Iſthmi ab hoſtibꝰ repleta,Spartacū cū oibꝰ copiis ī aꝑtū euaſiſſe,quē Craſſus ad Leuca
nidis paludē adeptꝰ leuioribꝰ ꝓliis laceſſitū,quū ad extremū certamen cōpellere nō poſſet,ſed in
fuga & celeritate oēm trahēdi belli ſpem repoſitā haberet,līas a Craſſo ad ſenatū datas, Sparta
cū cū his copiis ꝙ̄ ī Italia eſſent ſiſti nō poſſe,quo minꝰ ſuo arbitrio euagaret̄:ſi patribꝰ videret̄,
Pōpeiū ex Hiſpania cū exercitu reuocarēt,aut Lucullū ex Aſia,bellū cū fugaciſſimo hoſte geri,&
qui nō tā viribus ꝙ̄ fugę & celeritati fideret.Atq̧ hęc illū ad ſenatū ſcripſiſſe ait.Sed ne cōfecti
belli laus ad alios ꝑueniret,ſūma ope deinceps ſit cōnixus vt hoſtē ad cōſerēdā manū vel inuitū
cogeret,C.Caſſio & Cauinio miſſis q eū īſidiis exciperēt.Sed hi a callidiſſimo hoſte cū oībus co
piis deleti eſſent,niſi ꝑopportune Craſſus cū robore exercitꝰ ſubueniſſet,ac tū demū cōmiſſo ꝓlio
XIIII.milibꝰ hoīm amiſſis,Spartacū ī Petelinos mōtes cōceſſiſſe: Quinto legato & Scropha q̄
ſtore q veſtigio hęrebāt cū cęde a ſe repulſis,eoq̧ ſucceſſu Spartacū elatū militibꝰ id petētibꝰ in
Craſſum agmē cōuertiſſe,vt priuſq̧ Pōpeius adeſſet (iā eīn aduētare dicebat̄) de ſūma rei dimi

caretur,ac tũ demũ ĩ aciẽ vtrinq̃ deſcẽſum.Ferẽ Spartacus equũ q aciẽ ĩgreſſo oblatus eſt ferro cõfeciſſe,nõ defuturũ ſibi equũ teſtat⁹ ſi vinceret,nec ſibi victo vllũ ꝓfuturũ, ac mox ĩualeſcẽte ꝑlio quũ p cõfertiſſimũ agmẽ Craſſũ peteret,multis ſimul vulnerib⁹ cõfoſſus cõcidit.ita duo clariſſimi authores Grȩci pene æquales in re tã celebri diuerſa tradiderũt.Craſſus qđ ſatis conſtat ouãs vrbẽ ingreſſus eſt,laurea corona caput ꝓcinctus,quũ ad id tꝑs ĩ eiuſmodi triũpho Myrtea

Conſules.

dari cõſueſſet.Põpeius & ipſe de Hiſpania triũphauit.Mox ambo creati ſunt cõſules,quẽ magiſtratũ adeo diſcordi aĩo geſſere,vt p indecoras cõtẽriones tot⁹ ille ann⁹ ſine vlla alia re memorabili ſit act⁹.Sed quũ cõſularis dignitas iã ad exitũ ſpectaret,neuterq̃ prius altero exercitũ dimiſſur⁹ videreẽ,eſſetq̃ po.Ro.vehemẽter de ea re ſollicit⁹,frequẽti foro Gnarius Aurelius in eq̃ſtri familia nat⁹,ex ſupiore loco alta voce ꝓnũclauit ſibi Iouẽ p quietẽ ĩperaſſe, vt Po.Ro.cõmoneret,ne patereẽ cõſules pri⁹ magiſtratu abire q̃ ĩter ſe recõciliari eſſent.Tũ accẽſo ad eã vocẽ ꝑpli ſtudio corã efflagitatũ eſt,& oĩ ſimultate depoſita ĩ gratiã redirẽt,donarẽtq̃ patrib⁹ & po.Ro.ſi

Pompeii & Craſſi recõciliatio.

qua ĩter eos offenſa orta eſſet.Quũ ad publicas ꝓces Põpei⁹ ĩmoto ſtaret vultu,Craſſus aſſurgẽs illi dexterã porrexit,nec Põpei⁹ illũ min⁹ cupide cõplexus eſt.Subita & ĩgẽs lȩtitia totã cõcionẽ extulit,laudari publice ambo,gratiȩq̃ vtriq̃ actȩ,ꝙ rẽp.priuatȩ diſcordiȩ ꝓtuliſſent . Nihil toto eo cõſulatu popularius fieri cõtigit,niſi ꝙ tribunitia poteſtas ab his vt Liui⁹ ſcribit reſtituta eſt; quã dictator Sylla vehemẽter refugerat,lege lata,vt q tribun⁹ plȩbis eſſet nullã ampli⁹ gerere poſſet poteſtatẽ.quo cõtigit,vt iã ĩde nemo niſi idẽ obſcurȩ ſordidiuſq̃ tribunatũ peteret.Sed dũ ĩ Hiſpania cũ Sertorio & cũ fugitiuis ĩ Italia bellatũ eſt,Mitridates rex Romana arma circa Propontidẽ & Bithyniã exercuit.quieuerat ille poſt Murenã ad Halim flu.victũ , poſitis ex Syllȩ & ſenatus authoritate armis.Verũ Sylla defũcto quũ legatos Romã miſiſſet,q noua cũ Po.Ro. fœdera cõſcriberẽt,eſſetq̃ nemo illis id petẽtib⁹ in curia aſſenſus,Mitridates ad Tigranẽ generũ ſuũ ſcripſit,vt Cappadociã quã ipſe Sylla authore Ariobarzani reſtituerat, ſuo nomine occuparet. Nec ea res latuit Romanos,tametſi ſatis celebre erat vbiq̃ Tigranis nomẽ quũ ob regni opulẽtiã, tũ ꝙ Tigranocertã vrbẽ p id tꝑs condidiſſet,quo ad.CCC.hoĩm milia velut ĩ coloniã deducta ferebanẽ.Miſit Mitridates & ad Sertoriũ vt ſupra eſt memoratũ, cũ quo his legib⁹ fœdus ꝑcuſſit,vt minor Aſia,Bithynia,Paphlagonia,Cappadocia,Galacia Sertorio cederẽt,eſtq̃ eo nomine Martius Varus cũ L.Fanio ad regẽ miſſus,vt hi ſuo cõſilio & virtute regẽ ĩ adminiſtrãdo bello iuuarẽt,ipſe ſummo ope bellũ reparauit,vtpote q ĩ extremũ eſſet certamẽ deſcẽſur⁹. Prȩter

Mitridatis vires.

vetera auxilia acceſſere illi,Chalybes,Armenii,Scythȩ,Tauri,Achȩi,q ſupra Colchos incolũt a Troia,vt Appian⁹ exiſtimat,ĩ eas terras poſtliminio ꝓfecti.Enochi ad hos,Leucoſyri,& q circa Thermodoontẽ amnẽ agũt,q̃ Amazonũ terra fuiſſe diciẽ.Ex Europa Sauromatũ reges,Iazyges Coralli,Thraces,& Baſternȩ,q ad Iſtrũ flu.ſedes habẽt,auxilia miſerũt , vt centũ quinquaginta milia peditũ,& equitũ ſexdecim ſub ſignis eſſent.Cũ his copiis Mitridatres in Bithyniã motu-

Hortatio Mitridatis ad ſuos.

rus,pro cõcione ſuos hortatus diciẽ,vt forti alacriq̃ aĩo nouũ bellũ ſecũ capeſſerẽt,ad qđ iuit⁹ Romanoꝝ ſuperbia & auaritia cõpelleretẽ,ſpem certã ſecũ ferrẽt id bellũ ſi vllũ vnq̃ aliud optatũ exitũ habiturũ, populũ Ro.velut ĩ duas eſſe ciuitates diuiſam atq̃ eas ipſas ſibi infeſtiſſimas Certatũ inter ciues ĩ media vrbe,totãq̃ Italiã ciuili ſanguine fœdatã,breui fore vt ſine vlla etiã vi externa Romanũ nomẽ ſuis virib⁹ cõfectũ cõcidat,iã ex eo ĩperio qđ antea q̃ſitũ eſſet, vmbrã tãtũ ſupereſſe,Hiſpaniam a Sertorio teneri,totũ internũ mare cũ inſulis Cilices poſſidere, Italiã a ſeruitiis oppreſſam,adeo vt ne vrbs qdẽ ipſa ob inteſtinã diſcordiã ciuib⁹ tuta eſſet amplius .

Occaſio rerũ gerẽdarũ mater.

Cõtra nobis florẽtiſſimȩ inqt copiȩ adſunt,& auxilia a gẽtib⁹ inuictiſſimis,oĩa ita inſtructa & parata,vt ne Romana quidẽ re ĩcolumi par eſſet nobis hoſtis futurus.Sed ꝓter cȩtera occaſio oĩm rerũ gerendarũ mater,ꝓſentẽ victoriã pollicetẽ,quã ne maiorẽ qdẽ auſus eſſet quiſq̃ a diis immortalibus implorare:ſequiẽt Romani in ſe,& velut vnis mœnib⁹ incluſi intra Italiȩ fines cũ ſeruitiis dimicabũt,dũ nos p ociũ quicqd illi citra Taurũ ad mare latrocinio occuparũt , cũ tota Grȩciȩ ora,Macedoniaq̃ nobis bello vẽdicabim⁹.Hac ille hortatiõe vſus Bithyniã petiit, q̃ Nicomedis vt eſt ſupra ſignificatũ,teſtamẽto Romanis ceſſerat.M. Cotta,q tũc eius erat ꝓuinciȩ ꝓtor,ſuis opibus diffiſus in Chalcidẽ aufugit.Bithyni Romanoꝝ auaritiã pertȩſi,regẽ magno ſtudio & fauore excipiũt.Hoſtis ꝓſenti ſucceſſu auctus.p Propõtidẽ & Helleſpõtũ Cottã ſecut⁹ ĩ Chalci-

Mitridatis ſucceſſus.

dẽ cõpulit,trib⁹ Ro.milib⁹ circa mœnia ĩterfectis,& ĩ his L.Mãlio viro ſenatorio:oppreſſȩ & in Chalcidico portu,cuius catenã hoſtis vi refregit,LX. Romanoꝝ naues & cõbuſtȩ.Plutarchus ſignificare videtur Cottã,audito Luculli ĩ Aſiã acceſſu,belli fortunã experiri voluiſſe,terraq̃ & mari victũ,quatuor milia hoĩm cũ numero nauiũ,quas Chalcidi ĩterceptas dixim⁹,amiſiſſe.Nec

Mitridates eſt diutius ĩ Chalcide cõmoratꝰ, ſed ſub Luculli aduẽtũ q cũ.XXX.milibus peditũ
& duobus equitũ ac quingentis in Bœotiã venerat,ad Cyzicũ obſidendã retro abiit. Amiſerãt
Cyziceni in Chalcidica pugna tria milia hominũ,&.X.roſtratas naues q̃ Ro. claſſem ſeq̃bãtur.
Eſt Cyzicus in Propontide ea pte qua mare ĩter Helleſpõtũ & Thraciũ Boſphoꝝ ꝓcacius ſeſe
Aſię inſinuat.Mileſii id oppidũ cõdidere,vt Pli.ſcribit.Alii in quibus eſt Naſo, Theſſalos cõdi-
tores aſſignãt.Alexãder Philippi filiꝰ peninſulã militari ope ꝓpemodũ reddidit.Archoneſus &
Didymis olim nũcupata a Didymo mõte q illi ꝓpemodũ incubat.ibi vetus Troadis cõfiniũ,vt
Homeri carmẽ teſtaẽ.Huc Lucullus hoſtẽ ſecutus in vico,cui Thracię erat nomẽ,cõſedit,nullã
bene gerẽdę rei occaſionẽ ꝑtermiſſurus,eo ꝑcipue intẽtus, vt frumẽtationẽ hoſtibus q̃ maxime
infeſtã redderet.Mitridates terra mariqꝫ vrbẽ adortus, multo conatu connixus eſt ad hoſtẽ irrũ
pere,duabꝰ quinqueremibus,a portu cũ turre illis impoſita muro admotis, vnde ĩgẽs eſt terror
Cyzicenis iniectus,quũ pene prius muroꝝ faſtigiũ ab hoſtibus teneri ſit animaduerſum,q̃ inopi
nato periculo occurri potuerit.Deturbati tñ loco ſunt ſubito vi oppidanoꝝ regii milites,& in
naues ignis ſupe deiectus,metũ & trepidationẽ hoſtibꝰ attulit,vt retro ꝓ victis abierint ĩ caſtra.
Dederat rex ab initio ad tria milia Cyzicenorũ,q circa Chalcidẽ capti fuerãt,in ſuoꝝ ciuiũ cõ-
ſpectũ,vti illoꝝ miſericordia frangereẽ ciuitas.His Pyſiſtrati Cyzicenoꝝ ducis iuſſu publice re-
ſpõſum eſt,vt forti aĩo ferrẽt vincula & catenas,aliaqꝫ ꝑſentis fortunę ĩcõmoda, paterẽturqꝫ ita
euenire,vt publica fides,q̃ ꝑſtãda erat po.Ro.priuato cõmodo ꝑferreẽ. Et vt maritimꝰ conatus
ita terreſtris parũ ꝓſpere ſucceſſit regi,deiectis machinis aliiſqꝫ opibus bellicis,valide eſt oppidũ
defenſum.Hęrebat nihilo ſecius Cyzicenis Mitridates,ac multę ĩterĩ varięqꝫ dæmonũ præſtigię
ſunt oppidanorũ oculis oblatę aut obuerſatę aĩs.Celebraturi,Cyziceni veteri ĩſtituto Proſerpi-
nalia,nec nigra bos de more adeſſet,ſed vltra ſtagnũ q̃ huic ſacro fuerat deſtinata ĩ cętero armẽ
to paſcereẽ,eſſentqꝫ paniceã vaccã ꝓ vera immolaturi,ferũt ſua ſpõte pullã bouẽ q̃ ꝓcul aberat
vrbẽ annataſſe.Id Plutarchus & Appianus ſcribũt.Cęterũ ĩ eo diſcrepãt,ꝙ hic Palladis id ſacrũ
fuiſſe memorat,cui Cyzicus dotalis olim a Ioue tributa eſſet,ille Proſerpinę id ſolẽne prodidit.
Sed Appianꝰ q hęc de Pallade fabulaẽ,viderit q̃ dos huic dari potuerit,q̃ nulli vnq̃ nupſit.Plu-
tarchus q Proſerpinaliũ author eſt,Mineruã ſcribit Ilienſiũ q̃buſdã ꝑ quietẽ viſam lacerũ peplũ
oſtẽtare,teſtatã ſe ex Cyzico venire,vnde hoſtẽ laborioſe repuliſſet,q̃ res vſqueadeo ſit credita,
vt literarũ monumẽtis fuerit publice ab Iliẽſibus cõmẽdata.Lucullus etſi Cyzicus terra mariqꝫ
tã arcta obſidione ꝑmebaẽ,vt anguſtiſſimꝰ etiã pelagi meatus,q oppidũ a cõtinẽti dirimebat,re
giis nauibꝰ tenereẽ,paruo tñ nauigio ex Daſcylitide ſtagno in mare trãſlato noctu Cyzicenis mi
ſit auxilia. Florus author eſt ipm ducẽ vrri incubãtẽ ꝑ medias hoſtiũ ſtationes ad Cyzicũ nãdo
penetraſſe.atqꝫ obſidio ꝑ hęc in hyemẽ diſtracta eſt. Verũ tãta ĩterim rerũ oĩm inopia Mitridatis
exercitũ inuaſit,vt ne ab humanis quidẽ carnibus Barbaroꝝ quidã abſtinerent , tũ demũ fracta
regis ferocia debilior peditũ pars cũ impedimẽtis & toto fere equitatu in Bithyniã ꝑmiſſa eſt.
Hos Lucullus cũ.X.cohortibus niuali die apud Rhyndacũ amnẽ aſſecutus, adeo atrociter af-
flixit,vt mulieres ex Apollonia cõuolarint ad hoſtiũ ſpolia temere iacẽtiũ legenda. capta ſupra
ingentẽ cęſorũ numerũ quinqꝫ milia equorũ,virorũ quindecim,numerus adhęc ĩgẽs Vecteri-
norũ.Sed tãta vis frigoris Romanos adorta eſt,vt prę nimio rigore q̃dã militũ defeciſſe dican
tur,feceritqꝫ ea cęli intẽperies , vt lętitia tã nobilis victorię minus ſentireẽ . Tenebat adhuc Cy-
zicena obſidio,quũ Eumachus Mitridatis pręfectus Phrygiã cũ valido exercitu ĩgreſſus,multa
Romanoꝝ milia ꝓmiſcue viros ac fœminas cũ liberis peremit.In Pyſidas ĩde trãſgreſſus Iſauriã
& Ciliciã peruagatus in Gallaciã trãſcẽdit,vbi a Deiotaro graui ꝑlio exceptus, maiote copiarũ
parte amiſſa,ita animo cõcidit,vt nihil vltra memorabile ſit ab eo geſtũ.Ad Cyzicũ interea,quũ
ſupra famẽ peſtilẽtia quoqꝫ regis exercitũ cõſiceret,Mitridates ſoluta obſidione ex Didymo vn
de velut ex arce Cyzicenos oppugnarat,fugiẽtis ſimilis noctu in Parũ trãſmiſit,ꝑmiſſo exercitu
qui Lãpſacũ ꝓcederet.Nec tacitus hoſtis digreſſus latuit Lucullũ,q abeũtẽ hoſtẽ circa Granicũ
amnẽ adeptus tã fœda ſtrage afflixit,vt.XX.milia hoſtiũ cęſa ſint.X.milia ferme capta.Secũdũ
eã victoriã Ro.dux Cyzicũ ingreſſus,laudata socioꝝ fide in Troadẽ ꝓfectus,quũ in tẽplo Vene
ris diuerſareẽ,in ſomnis cęleſti voce ſibi viſus eſt moneri his verbis. O Leo q̃d dormis ? catulos
ſectare ꝓpinquos.Somno excitꝰ cũ repẽte allatũ eſſet.XIII.quinqueremes regias Lemnũ petere ,
ac circa Chiũ nuꝑ cõſpectas,ĩ altũ ſubito euectus Iſidoꝝ claſſis pręfectũ primo cõgreſſu obtrũ-
cauit,captaqꝫ ꝑtoria naui alias nõ ſine graui certamine,ad Achęoꝝ portũ quo ſe trepide recepe
rãt,expugnauit.Captus in his eſt Martius,q a Sertorio miſſus fuerat ad regẽ,vt ſupra eſt ſigni-

Margin notes: Cyzicus. — Hoſtes a Cyzicenis repellũtur. — Quę de Cyzico Gręci ſcribant. — Ingens Mitridatis clades.

ſicatum. Mitridates multiplici clade afflictus decẽ milibus lectorꝫ hominũ cũ.L. nauibus circa Lãpſacũ relictis,cũ Varo q̃ & ipſe a Sertorio venerat, Alexandro Paphlagone, & Dionyſio Eu-
nucho ducibus in pontũ nauigauit,veritus ne a Lucullo interciperet̃:eũ abeũtẽ tã fœda tẽpeſtas
Mitridatis naufragiũ. adorta eſt,vt.XL.nauibus obrutis,& cũ his multis,milibus hominũ,ipſe pene naufragus ſit co-
actus ex regia naui ſęuitia maris victa in Myoparonẽ piraticũ trãſcẽdere, quo in Heracleã p̃ter
ſpem omniũ eſt delatus.Appianus ad Synopẽ veniſſe ait, & inde ad Amiſum,vnde rex ad Ty-
granẽ ſocerũ,vt idẽ author ſcribit,alii eũ generũ fuiſſe aiũt,legatos miſit q̃ ab eo auxilia ĩplora-
rẽt.Miſit & ad Macharẽ filiũ Boſphoranorũ regẽ.Diocles cũ donis & obſidib⁹ ad Scythas miſ
ſus ad Lucullũ ſe cõtulit.Qui p̃ſentis victorię curſum ſecutus, p̃ Bithyniã & Gallaciã ad hoſtẽ
venerat,tãtaq; cõmeatuũ rerũq; omniũ opulẽtia,vt mãcipiũ quatuor drachmis vẽderet̃,ſinguli
Amiſus olĩ Enetia. boues ſingulis,pari vilitate caprę,oues,veſtes,& cętera ad vitã neceſſaria.Amiſum ĩde Roman⁹
exercitus obſedit.Id oppidũ Enetiam olim nũcupatã q̃dã arbitrati ſunt. Oppugnata eſt & Eu-
patoria quã Mitridates a ſuo noĩe appellauerat.Eſt & Themiſcyra ab Amazonũ vna,vt Appia-
nus credidit,noĩata,ad Thermodoontẽ fuit id oppidũ.Oĩa hęc Cappadocũ fuere,in quorũ ora
Ceraſus. Ceraſia. fuit & Ceraſus,vnde Lucullus Romã ceraſia tuliſſe p̃dit̃,pręcox pomi genus in terra Italia. Cu-
niculis Ro.Themiſcyrã oppugnarũt,q̃bus multifariã itũ eſt obuiã ab hoſte apũ examinibus,vr-
ſis,aliiſq; ferarũ generibus in operarios ex aduerſo immiſſis ; & ad Amiſum non mediocriter eſt
laboratũ,p̃pugnatorꝫ ferocia. Credit̃ Lucullus tẽpus de induſtria his vrbibus aſſidẽdo cõſum-
pſiſſe,ne ſi fugiẽti hoſti ferocius inſtitiſſet,Tygranis & aliorꝫ in ſe regũ arma cõcitaret,quin ſpa
ciũ regi dare voluit reparãdarũ copiarũ,vt cũ eo acie decertaret.Formidabat haud mediocriter
Lucullus Tygranis opes,qui p̃ter Armeniã & Mediã Syrię quoq; ĩperabat.Nec Mitridates ite-
rim in ocio fuit,quin Cabyris vbi hyemauit,ex immẽſo illo exercitu quẽ nup̃ ad Cyzicũ habue-
rat,vbi illi.CCC.circiter hominũ milia fuere,fragmẽta colligẽs,ad.XL.peditũ milia & quatuor
equitũ in vnũ cõtraxit,q̃bus copiis frętus,ad Lycum amnẽ cũ Romanis equeſtri p̃lio cõgreſſus
egregie vicit.Captus eſt ea pugna Põponius vir impiger,q̃ pluribus vulneribus confoſſus,& ad
regis cõſpectũ perductus,ab eo rogatus eſt,an ſi diligẽter ſuo iuſſu curatus eſſet , ſibi vellet ami-
cus fieri,cui Põponius:ero inq̃t ſi tu rex fueris Romanis amicus,alioqui hoſtis vt antea . Cuius
vocẽ inuictũq; animũ miratus Mitridates,oẽm ab eo iniuriã abſtinuit.Nec multo poſt Lucullus
per mõtes ad Cabyra p̃fectus eſt, iã enim regiũ equitatũ declinabat,cui haud dubie impar erat,
hic q; tumultuario prelio commiſſo , pauci militum qui hoſtem ab initio fugerant,ignominia a
Lucullo notati ſunt,ac diſcincti interiores veſtes iuſſi in conſpectu exercitus foueã cauare . Nec
multũ abfuit,quin dũ in p̃pinquo caſtra eſſent,Lucullus ſit Octalci cuiuſdã Barbari inſidiis op-
Octalcus. preſſus.Erat Octalcus Dandarius genere, ex his q̃ circa Meotim incolũt,qui in Romana caſtra
pro tranſfuga venerat,nec Mitridate inſcio,eratq; Barbari nomẽ apud Romanos iã antea haud
Luculli diſcrimen. obſcurũ,eaq; res fecit,vt a Lucullo in amicitiam receptus,cũ ipſo duce ſępius ſecretos haberet
ſermones amicorũq; cõuiuio intereſſet. Vbi igit̃ is deſtinatę cędis tẽpus adeſſe vidit,ſtrato equo
extra vallũ miſſo,ipſe ad prętoriũ proficiſcitur,ducis ſecretũ petens.Dormiebat tum forte Lu-
cullus,quo cõtigit,vt Barbarus a Menedemo cubiculi cuſtode excluſus,q̃a pene vi irrũpere fuit
auſus,ne paulopoſt deſtinati facinoris cõuinceretur, caſtris trepide egreſſus, pernicitate equi in
regia caſtra ablatus eſt,ſic Lucullus ſeruat⁹ eſt ſomno,qui multis alioqui exitialis fuit.Sarnacus
inde cũ.X.cohortibus a Lucullo frumentatũ miſſus,Menandrũ vnũ ex Mitridatis ducibus,quẽ
de induſtria cum valida manu rex miſerat, vt Romanos frumentatores opprimeret, ſibi obuiũ
cum multa cęde non ſolum reppulit,ſed effecit etiam,vt maior deinceps hoſtium clades paucis
Duplex Mitridatis clades. diebus ſit ſecuta.Nam ad eam ignominiam delendam, duo regii duces Menachus & Miron ad
Adrianum ex Cappadocia frumentantem opprimendum profecti,adeo vna pugna male habiti
ſunt,vt ex omni numero vix duo in regia caſtra reuerſi ſint.Appianus regio eq̃tatu cęſo p̃pau-
cos peditũ nocturna fuga ſeruatos author eſt,Mitridates q̃d ſatis conſtat, magnopere conatus
eſt fœdam ſuorꝫ cladẽ occultare,ſed vbi oĩa metus,& trepidationis plena vidit,neq; tã trepidus
nuncius celari potuit,quũ iam milites relictis ſignis fugam occuparent,pręſentibus rebus diffi-
ſus,ignoto pene habitu tabernaculo egreſſus fugã capeſſit.Ingens in portis colluctatio orta eſt
& res principum a Barbaris direptę,Dorylauſq; vnus ex Mitridatis ducibus ob purpuram quã
geſtabat interfect⁹.Sedebat vili equo Mitridates haud dubio paulo poſt caſur⁹,niſi a Ptolemęo
Eunucho alter recẽtior peropportune fuiſſet oblatus,quę res in primis fugienti regi adiumẽto
fuit.Iam eq̃tes a Lucullo miſſi veſtigio hęrebãt,nec procul a regio equo cędes & fremitus aduẽ

tantiū aberat,veniſſetq; rex ipſe ĩ hoſtiū poteſtatē niſi mulus auro honuſtus,incertū caſu an cō-
ſilio.vtrūq; eñ tradit) ſequētibus obiectus eſſet.Id certe ſaluti fuit : nā dū eqtes aurū diripiūt,
datū eſt fugiēti ſpatiū ad curſum pręoccupādū.Caſtra regia Lucullus diripiēda militibꝰ dedit :
Cabyraq; ſcdm eā victoriā,& loca Cabyris propinqua cōfeſtim deditionē fecere,ibi & regii the-
ſauri inuēti,& ex Mitridatis neceſſariis quidā, q ibi regis iuſſu cuſtodiebātur,oēs Lucullo iubē-
te ſoluti ſūt,captaq; & Mitridatis ſoror ſua meliore fortuna: nā Roxana & Statyra q̄ illi reliquę Mitridatis
erāt,quęq; ĩ virginitate pmāſerāt,quū iā quadragenarię eſſent,& vxores Veronica & Nonima: ſorores &
Mileſia hęc,illa ex Chio , deſperatione rerū regis iuſſu,poſt cladē ad Cabyra acceptā.p Bochidē vxores oc-
Eunuchū Pharnacię vbi forte erāt,necatę ſunt.Nonima ſe diademate ſuſpēdiſſe fert. Veronica cidi iuſſit,
cū matre id precāte veneni poculū partita eſt.Roxana & ipſa iuſſa venenū ſumere,diris eſt im-
precationibus fratrē inſectata.Cōtra Statyra multis laudibus,ꝙ ĩ extremis ſuis rebus ex digni-
tatis ſuorū nō fuiſſet immemor.Mitridates q Cumē verſus fugā intēderat ad Tygranē cū tribꝰ
milibus equitū ſe contulit.Ioſephus ſignificare videt:Tygranem p id tēpus in Syria fuiſſe,trepi-
diſq; nūciis inde cū exercitu reuocatū,ꝙ Mitridates fugiēs ſecū Romanū hoſtē in alienū regnū
traxiſſet.Poſt regis fugā Lucullus Amaſtrim & Heracleā recepit.Synopenſes haud tā cito dedi-
tionē fecere. Horū vrbē Athenienſes quū late mari rerū potirent condidiſſe dicūtur:ſed ciuilis Synopes
inſtituti verius authores fuerunt q̄ cōditores,ſi vera eſt phama, quę ad poſteros manauit,vrbē cōditio,
ipſam Antilochus,qui cū Hercule Amazonico bello militauit,occupatā mœnibus cōmuniuit ,
cuius ſtatua p id quoq; tēpus quo hęc in Mitridatē geſta ſunt,apud Synopenſes viſeretur. Poſt
Synopē receptā Lucullus,cū Machare Boſphoranorū rege Mitridatis filio fœdus percuſſit,quo Amaſi exci-
in amicitiā recepto:Amaſum vrbem nobiliſſimā vt Synopē ad mare ſitā expugnauit, quā ſub dium,
primā militū irruptionē,hoſtiū conſilio incenſam,ſeruare Lucullus non potuit. Dedit proinde
illius excidio lachrymas,queſtus ꝙ nō vt Syllę Athenas,ita ſibi Amaſum ſeruare licuiſſet.Ama-
ſenos ad ſe vocatos conſolatus eſt,pecuniaq; & veſte ſingulos ciuiū iuuit,hortatuſq; eſt ad vrbē
reſtituendam,adiecitq; priſtinę magnitudini.CXX.ſtadia.Fuit Amaſus Athenienſium colonia.
multūq; morum in ea adhuc erat Atticę ciuitatis.Scdm hęc Lucullus ad Aſiæ ſtatum compo-
nēdū cōuertitur,in quo recognoſcēdo quū omnia a fœneratoribus cōſumpta inueniſſet,pueriq;
& puellæ ingenuę,tabulę publicæ & priuatę,omnia ſacra & prophana crudeliſſime eorū auari- Decretum
tię addicerentur,ita impudentiſſimū illorū quęſtum circūcidit,vt homines eius ordinis plęriq; Luculli ad-
deſperatione adacti prouincia exceſſerint.Hi Romā pfecti,principes ciuitatis pecunia corrūpūt, uerſus fœ-
atq; in Lucullū concitāt.Hinc Ciceronis illa magis eloquēs q̄ probabilis actio pro Pōpeio . qua neratores,
ſimul & Luculli phama perſtringitur, & afflictę publicanorū fortunæ multa querela explicātur.
nulli eñ ordini eloquentia illa libētius ſuū pręſtitit patrociniū.Hinc vt arbitror res Luculli alio-
qui magnificę & amplę,in ſuſpicionē ſunt ad populū adductę.Sed clades illa Aſiana a.XX.mi-
lium talentorum tributo,qđ victor Sylla ipſi genti imperauit,originem habuit,& incrementū,
quā prouincię calamitatē Lucullus magis ad tēpus leuauit q̄ tollere potuerit . Sed dū ille hęc
gerit in Aſia,P.Clodius q ab eo fuerat ad Tygranē miſſus,vt Mitridatem ab eo repoſceret, Eu-
phrate ſuperato ad Daphnem peruenit,vbi regē expectare eſt iuſſus . Erat tū ille cū exercitu in
Phœnice.Cęterū reuerſus non ſolum ſe non daturum Mitridatem,ſed fortiter etiam illius iniu- Superbum
riam & cladem in Romanos vlturū reſpōndit,qui ſibi bellum niſi ſocer dederetur indicerent,& Tygranis
quia Luculli epiſtola rex tātum non rex regum ſalutaretur,ſic eñ appellari voluit ꝙ plures ac- reſpōſum;
colas gētes,& finitimos reges armis ſubegiſſet,ad eū reſcribens ne imperatorē quidē appellauit.
Complexus inde Mitridatem Tygranes,quū eum ſolaretur,doceretq; cauſam auxilii non antea
pręſtiti,oēm culpā negatę prius ſocietatis vertit in Metrodorū Sceptiū virū in dicendo nō iniu-
cundū,eo Mitridates in magnis rebus vtebatur,colebatq; vt patrē.Cęterū ab rege olim ad Ty-
granem miſſus,vt eū in ſocietatem belli traheret,rogatus Metrodorus a Tygrane an in partes
belli oporteret ſe deſcēdere,reſpōdiſſe fert (incertū Mitridatis odio,an vt ex ſententia cōſuleret)
Ego rex inquit vt legatus tibi vt opem feras ſuadeo,vt conſiliarius petieam vt neges moneo. id Metrodori
reſponſum quū non tacitū tuliſſet Tygranes cauſa fuit vt Metrodorus cōfeſtim ſit a Mitridate conſilium,
interfectus.Doluit Tygranes ſuo indicio tātū virū exitio deditū, ſed quem viuū prodidit extin- Cędes,
ctum magnifice funerauit.Nec ita multo poſt Lucullus in Tygranē mouit , duas dūtaxat ſecū
legiones habens.M,& ſexcentos equites.Cum his copiis ſuperato Euphrate, pacato ſimilis, per Lucullus in
hoſticum ductabat,nec interim repertus eſt qui ipſius acceſſum regi nunciaret,adeo oēs regem Tygranem
ob ingenitam ſuperbiam infenſe oderant,qui primus nūciū attulit, extremo ſupplicio eſt ab eo mouit,

affectus.Lucullus ꝑ Sophenē ad Tygrim ꝓgreſſus:hoc quoq; ſupato ĩ Armeniã trãſiit.Primus igiẗ Metrobarzanes cũ tribꝰ milibus eqtũ,magnoq; peditatu a rege miſſus,Romanis occurrit:q cũ ex ĩprouiſo ſeſe obtuliſſet,timuit nõnihil Lucullus,ne priꝰ manũ cũ hoſte cõſerere cogereẗ,q̃ vniuerſus exercitus adeſſet.Premittit itaq; Sextiliũ legatũ cũ toto eqtatu,pariq; nũero peditũ, mãdat ꝑterea,vt tãtiſꝑ hoſtē diſtineat iniecto ꝑlio,quoad ipſe cũ cętero exercitu adeſſet.Sed res multo ꝓſperius geſta eſt,q̃ Lucullus aĩo cõceperat. Metrobarzane cadēte hoſtes cũ multa cæde

Funditur regius equitatus.

cõfeſtĩ fuſi fugatiq; ſunt.Qua clade Tygranes ꝑculſus,ad Taurũ mõtē ducturus credebaẗ, vt locoꝝ opportunitate frętus,exercitũ q̃ opulẽtiſſimũ ꝑ ociũ cõtraheret.Miſit itaq; Lucullus Murenã q hoſtē ſi fieri poſſet,deſtinato itinere auerteret,miſit & Sextiliũ ĩ Arabũ manũ,q̃ regi auxilio eodē tpe appropinquare diceba̋t,vterq; ſuũ ſtrenue obiuit munus:& Arabes Sextilii acceſſu victi diſiectiq; ſunt:& Murena Tygranē anguſta valle copias trãſmittētē tumultuoſe adortus, nõ ſolũ impedimẽtis exuit,ſed fudit etiã fugauitq;.Multi Armenioꝝ eo die cęſi:plures oĩno capti,qbꝰ ſucceſſibꝰ elatus Lucullus ad Tygranocertã vrbē opulẽtiſſimã regni caput obſidēdã ire

Tygranocerta vrbs.

cõtēdit.Eã vrbē Tygranes vt ſupra eſt memoratũ,cõdidit muro.L.cubitoꝝ altitudine ĩ orbē circũducto.Nec multis ĩde diebꝰ q̃ hic Lucullꝰ cõſederat,quũ multa vndiq; auxilia regi affuiſſent, tãtus circa illũ eſt nũerus hoĩm collectus, vt multitudine frętus diceret ſibi dolēdũ, ac pudēdũ etiã ꝙ cũ ſolo Lucullo,& nõ oĩbꝰ Romanis ducibꝰ de ſũma rei eſſet cõfligēdũ,nec oĩno vana erat regis fiducia,qppe cui,vt Lucullꝰ poſtea ad ſenatũ ſcripſit.XX.milia ſagittarioꝝ,vno tpe affuiſſent,equitũ quinquagita milia,cētũ.XL.& amplius peditũ ĩ cohortes diſtributoꝝ.Cũ his copiis ille tranſcēſo Tauro,ad Tygranocertã obſidione eximēdã ꝓficiſciẗ: q vbi ꝓcul a ſuis cõſpectus eſt,cõfeſtim clamor ex vrbe oriẗ. Oſtētabãt Barbari e mœnibus appropinquãtes copias Romano aſſidēti,extremũq; ſuppliciũ minitari.Lucullus Murena cũ ſex milibus peditũ ĩ caſtris relicto

Tygranis verba.

ipſe numero pene duplo,& vniuerſo eqtatu regi ꝓceſſit obuiã.Tygranes Romanoꝝ paucitate aĩaduerſa cauillans dixiſſe ferẗ:ſatis qdē multi hi ſunt,ſi ad nos legati veniũt: ſi hoſtes nimis qdē pauci.Nec Lucullus multũ deĩceps moratus,vbi hoſtē ĩ cõſpectu habuit,cõfeſtĩ fluuiũ q vtraq; caſtra dirimebat vado ſupat.Fuit lux illa pridie nonarũ octobris:quo die Cœpio olĩ a Cimbris circa Rhodanũ victus ingētē amiſit exercitũ.Eratq; ꝓinde Romanis talis dies ater & ominoſus. Cuius rei admonitus Lucullus a ſuis reſpõdiſſe diciẗ. Ego ex atro feliciſſimũ Romanis faciam. Atq; ita ꝓpinquior hoſtibus factus:Tygranē ĩ ſe cõſciuit.Erat vicinus hoſti tumulus qdã facilis aſcēſu,quē Cataphracti regis equites inſederãt:in hos Lucullus Thraces a fronte ĩmiſit,equi-

Luculli ſtratagema.

tibus pręterea iuſſis,q hoſtē ꝑlio laceſſerēt,ipſe cũ duabus cohortibus occulte a tergo circũuectus tumuli verticē repēte occupat,locoq; potitus alta exclamat voce,vĩcimus milites.Regius equitatus.vbi ſe circũuētũ ſenſit,metu ꝑculſus ſine vllo maiore certamine,pręceps ĩde datus ad ima ruit.Secuta mox victoria,peditũ ordinibus equeſtri ĩpetu ruinaq; cõfuſis:tãtus pauor hoſtē inuaſit vt vndiq; ſimul fuga orta ſit.Romanus victor diſpalatũ hoſtē late ĩſequiẗ,ac paſſim obtrũcat,qđ vbi rex fieri vidit,paucis comitatus cõtinuo acie exceſſit,filioq; lachrymãs diadema ſibi adēptũ ĩpoſuit,hortatus vt diuerſũ iret ĩgreſſus ſalutē ſibi q̃reret. Cęterũ adoleſcēs viuo patre id ĩſigne nõ recepit,nec receptũ multũ ꝓfuiſſet:nã haud multo poſt ĩ hoſtē delapſus,ad Lucullũ

Cęſoꝝ numerus.

perductus eſt.Cētũ milia hoſtiũ & ãplius eo die cęſa Plutarchus tradidit. Ex tã numeroſo nuꝑ eqtatu,ꝑter paucos oẽs deſiderati.Nullo vnq̃ ꝑlio vt Liuius ſcribit:Romani pauciores numero aduerſus tot milia hoſtiũ conflixerũt,vt victoꝝ numerus vix ęquauerit vigeſimã eoꝝ partē qui victi ſunt.Eſtq; ꝑ hęc Lucullus ingētē gloriã adeptus,ꝙ duos potētiſſimos reges diuerſis artibus

Tygranocerta diripitur.

Luculli ſucceſſus.

viciſſet,cũctatione vnũ,alterũ celeritate,Tygranocertã a Gręcis quos Tygranes eo inuitos traxerat poſt ꝑliũ deditã,Lucullus militi diripiēdã dedit:Gręcoſq; viatico ꝓſecutus incolumes dimiſit.Mitridates q ꝑlio abfuerat,cũ Tygrane cõgreſſus,vbi cõmunē cladē cũ eo familiariter fleuit,reparãdi belli author illi fuit.Multi iterim reges ac populi Luculli felicitatē ſecuti: partim ĩ amicitiã po.Ro.ſua ſponte venerũt:partim belli metu ĩperata facere nõ recuſarũt: fuereq; ĩ his Arabũ reges,q petita pace ſeſe & fortunas regni Romano duci permiſerũt. Sophenorũ adhæc Gordianorũq; gētes,cũ liberis & vxoribus in Luculli gratiã,Romana ſigna ſi ꝑmiſſum eis foret ſecutę eſſent.Nec temere Gordiani præcipuũ hũc prę ſe tulerũt affectum: occiderat Tygranes Zarbienũ eoꝝ regē cũ vxore & filiis:qa indicio cõperiſſet,eũ cũ Romanis ſocietatē initurũ.Eius funus poſtea Lucullꝰ regali celebrauit apparatu,ornauitq; & tumulũ ſpoliis ex Tygrane captis.

Zarbieni theſauri.

Zarbieni theſauri nõ mediocriter ditarũt Romanos.Repta ſunt ĩ eius horreis tricies cētũ milia modioꝝ tritici.Cũ Parthis quoq; fœdus eſt pene renouatũ,id barbaris ꝑ legatos petētibus,ſed

cognita eoꝝ pſidia,ꝙ a Tigrane Meſopotamiā ſibi dari poſtulabāt,vt cum eo arma ī Romanos īſſgerēt,trāſtuliſſet Lucullus cōfeſtim bellū in Parthiā,niſi milites ex Pōto accerſiti, nimia impatoris indulgētia corrupti militiā cōtumacius detrectaſſent. Bello itaq; Parthico omiſſo ī Tigranē ſeſe iterū cōuertit,quē vt ad cōferēdā manū cogeret(iā eīn ingētē reparauerat exercitū), Artaxata petere cōſtituit,vbi erat Tigranis regia,vbi & theſauri.Eā vrbē Barchiu⁹ Hānibal cōdidit q poſt fractas Antiochi opes,ad Artaxā Armenię regē pfectus,aīaduerſa loci opportunitate,author fuit regi nouę illic vrbis cōſtruēdę,operiſq; pfectura hoſpitis iuſſu in ſe recepta,eā opulentiſſime cōſtructā a regis noīe Artaxata appellauit . Hic diuerſi abeunt ſcriptores,quos ſeqmur, Plutarch⁹ author eſt tris reges vno tpe ad Arſamanū amnē cū Lucullo acie dimicaſſe,ibiq; vno plio debellatū,victos hoſtes,copiiſq; & caſtris exutos, interfuiſſeq; huic pugnę Mitridatē,q oīm turpiſſime fugerit.Appianus bipertito ait ab hoſte in aciē deſcēſum,quū.LXX.milia peditū illi adeſſent,eqtū dimidiū.Sed Mitridatē a frōte foſſa circūſeſſum,ac fame aliq̄diu oppugnatū,ī Pōtū cū octo milib⁹ armatoꝝ fugiēti ſimilē abiiſſe,ac ſecundū eius digreſſum Tigranē in interiora Armenię loca cū exercitu cōceſſiſſe.Perrexiſſet Lucullus Artaxata ire,niſi vertente anno, poſt librę ęqnoctiū,frigora cōtinuo celerius ſentire cœpiſſent.Militibus adhęc lōgiorem militiā detrectātibus,Lucullus in Mygdoniā copias reduxit.Hic Antiochia capta,Barbari Sybin noīabant, Guras Tigranis frater q regioni pērat in deditionē venit.Et Lucullus tā pſpera ad id tēpus fortuna eſt vſus.ſecuta inde infamia ex inuidia & ęmulatiōe orta: nā pterq̄ ꝙ ipſius īdulgētia diſciplina militaris mox paulopoſt in exercitu ſoluta eſſet, eū ſupbię incuſabāt ꝙ ſuoꝝ ęqualiū q cū magiſtratu in caſtris eſſent dignatēē neminē.Criminari in eo & auaritiā, cuius īpulſu poſt Ciliciā captā,Aſiā,Bithyniā,Paphlagoniā,Gallaciā,Pontū,& Armeniā,ad diripiēdā Tigranis regiā per ęqua & iniqua ductaſſet exercitū,velut ad ſpoliādos reges,nō debellādos eſſet a Po.Ro.miſſus.Hę voces ex puincia ad vrbē delatę cauſa extitetūt,vt nō multo poſt ſit īperiū illi abrogatū Auxit hāc infamiā ꝙ poſtq̄ Mitridates in Pontū reuerſus eſt,Fabiū primo vicit, vnū ex Luculli ducibus,eoq; fuſos quingētos Romanos milites interfecit.Fuiſſetq; altero pręlio Fabius maiore fortaſſis clade victus,ni Mitridates duob⁹ vulneribus acceptis,popportune acie exceſſiſſet. Succeſſit huic Triarius,q velut in manibus victoria eſſet,bis paucis dieb⁹ acie dimicauit.Priore pręlio adeo atrox orta eſt tēpeſtas,vt vtrorūq; tabernacula ſubita pcella ſuſtulerit,magna oīm promiſcue terū ſtrage edita,vt & milites nōnulli,cū totis armis cōtorti fine,& in aere vi ventorū librati.Sequenti pugna,etſi Mitridates graue vulnus accepit, fœda tñ eſt Romanoꝝ cædes ſecuta.Septē milia peditū cęſa & in his.C.quinquaginta Cēturiones,tribuni militū quatuor &.XX. periit & Attilius vir ſenatorius.Lucullus his Mitridatis ſucceſſib⁹ ſtatiuis excitus exaduerſo caſtra fecit,vbi quū tubicē qdam ab Aſiæ pfecto miſſus,alta voce pclamaſſet Romanos Lucullum incuſare ꝙ vltra pſcriptum ſibi tempus exercitum retineret,publicanda eſſe militum bona, qui priuato deinceps paruiſſent,ad eam vocem mutata ſunt oīa in caſtris,maioreq; militū parte dilapſa,ipſe cū pauciſſimis relictus eſt,coactuſq; oēm cōficiundi belli ſpem abiicere. Cęterum dum hęc Lucullus in Ponto & Armenia geſſit,Romę interea.Gn.Lētulo,& L.Gellio conſulibus quatuor &.LX.ſenatores,quot nūq̄ alias,vno tēpore ſunt curia ſummoti.Cēſaq; proximo luſtro qđ iidem condiderūt ciuiū capita.CCCC.L.M.Templum Iouis in Capitolio,qđ medio ciuilis belli ardore cōflagrarat,magnifice inſtauratū.Q.Catulus dedicauit. L.Roſcius Otho Trib plæ.quū ad id tēpus equites cū plębe indiſcretis ordinibus ſpectaſſent,legē tulit,vt quatuordecim gradus in Theatro iis aſſignarent,qui quadringenta poſſiderent ſeſtertia. Eſt & in Creta eadem tempeſtate bellatum.Belli cauſa magis a Romanis eſt quæſita ſubigendæ inſulæ cupiditare,q̄ ab inſulanis oblata.Crimini datum eſt Cretenſibus ꝙ ſtudioſi eſſent Mitridatis regis cum quo Po.Ro. plures annos vario euentu bellauerat,eiuſq; rebus occulte fauiſſent.Primus itaq; M. Antonius illius credo pater qui poſtea Triūuir fuit, Antoniiq; oratoris fili⁹,magna ſpe victorię & fiducia inſulam inuaſit.Sed is parū rem pſpere geſſit,plęriſq; nauibus ab hoſte interceptis.Addita eſt victis ignominia, captiuos antennis religatos,triumphali velificatione,prę ſe victores egerūt.Q. Metellus proconſul,qui bellum per manus ab Antonio accepit, inſulam igni & ferro vaſtauit. Gnoſon.Lyctum,Erithreā,& ipſam vrbium matrē,vt Gręci aiunt, Cydonem vi cepit. inſulaq; triēnio pacatā Cretici cognomen ex ea retulit:quo tempore Cyrenaicum regnū Appionis morte Romanis teſtamento ceſſit,vt quidā ſcribūt.Sed quod ad Cretenſis belli exitū attinet, Inſulani ad Pompeium tum in Aſia bellantem miſere,qui illi deditionē facerent, miſſuſq; ab eo eſt Antonius in inſulam,legati nomine.Plutarchus L.Octauiū miſſum ſcribit. Eam Metellus iniuriam

Artaxata Hānibal cōdidit.

Lucullo abrogatur imperium.

Fœda Romanorum cædes.

Roſcii lex theatralis.

Ro. a Cretēſibus victi.

haud ferendā ratus Pōpeii legato ad irritū redacto,ipſe multo infeſtius Cretēſes inſectatꝰ acer-
biſſime victoriā exercuit.Nec Romę id factū ꝓbauit q̃ſq̃,Pōpeiū ęmuli criminantes,ꝙ velut A-
chilles ille Homericus,q Hectorē a nullo ꝑterq̃ a ſe violari paſſus eſt, in Cretā ad Metellū miſiſ-
Metellorū cognomina
ſet,vt hoſtibus abſtineret.Cęterū cōfecit ille bellū,nihilq; ex eo maius q̃ Cretici cognomē repor-
tauit.Aſſueuerat bellicis cognominibꝰ Metellorū familia:quo cōtigit,vt quū ſub id tēpus,vt Flo-
rus ꝓdidit,alius Metellus huius Cretici frater,Baleares nauali pręlio viciſſet,q & ipſi cū Cilici-
bus maria infeſtabāt,Balearici cognomē aſſumpſerit.Nā dū in Creta ita bellatū eſt,Cilices toto
mari ſublati ſunt,q quū oīa late infeſtarēt, vt nihil vſpiā toto mari ab illorū latrocinio Romanis
tutū eſſet amplius,Aulus Gabinus rogationē tulit ad populū,vt maris imperiū Pompeio demā-
Pōpeius maris impator
daret,q̃ lōge lateq; patet a Gaditano freto ad Syriā & Pāphiliā, & rurſus ab Ægypto Libyaq;
ad Helleſpontū,ipſeq; ad Piraticū bellū cōficiēdū quindecim ſibi ex ſenatorio ordine viros lege-
ret,qbus ſuo arbitrio legatorū noīe vteret,ſumeretq; ſibi tantū pecunię ex ęrario q̃tū ad alēdam
claſſem ſatis videret,vt par eidē poteſtas eſſet habēdi delectus,& cōmeatus ad bellū expediendi.
Eā rogationē cupide plębs cōplexa eſt,offendit tū optimū quēq; tā inſolēs īperiū,poteſtaſq; nul-
li ad id tēps cōceſſa:vt ne a Piſone qdē cōſule Pōpeiū tacitū tuliſſe ferāt,ꝓ Romuli gradus euntē
eūdē exitū habiturū.Quę vox effecit,vt parū abfuerit, quin cōſul ſit ꝑ cōcione multitudinis in
curſu diſcerptus.Catulus mitiore via īgreſſus parcendū Pompeio cēſebat,nec vnū tot periculis
onerandū.dandū itaq; illi collegā,cū quo bellū partiret,q̃ Catuli vox tāto fremitu & indignatio-
ne eſt a populo excepta,vt coruus ſupne volās,clamore ꝑculſus,in mediā cōcionē delapſus dica-
tur.Pōpeius interim incredibili celeritate vſus,claſſem & cōmeatū,oīm ſpe celerius cōparat. Po-
puli,Dinaſtę,Reges,Ro.noīs ſocii,auxilia,pecunias,cōmeatum ad id bellū miſere.Inſtructę itaq;
Copię * Pompeii.
naues.CCLXX.numero peditū,equitūq;,& nequa hoſtibꝰ pateret effugiū,Pompeius ita legatis
partitus eſt ꝓuinciā,Iberię orā,vſq; ad Herculis colūnas,Tyberio Neroni & Manlio Torquato
tuēdā tribuit,Gallicū mare & Liguſticū M.Pōpeio. Libycū Sardoū & Corſicū,cū interiectis in-
ſulis,Lētulus Marcellinus & P.Attilius obtinerēt.Italię orā L.Gellius & Gn.Lentulus.Siculū &
Ioniū in Acarnaniā vſq; Plotius & Terētius Varro.Pelopōneſi,Atticę,Euboeę,Theſſalię,Mace-
donię L.Cinna.Ægeū cū inſulis & Helleſpōto L.Cullio ceſſit.Bithynā,Thraciā,& Propōtidem
cū Boſphoro P.Piſo tueri eſt iuſſus.Lyciā,Pāphiliā,Cyprū,Phoenicē, Metellus Nepos.Singulis
certus eſt nauiū numerus attributus.Et maritimū bellū ita eſt datū ꝑ partes adminiſtrandū.Pō-
peius cū.LX.lectis nauibus Tyrrheno mari,Libyco,Sardoo,Siculoq; prius luſtratis, qd.XL.die-
rū ſpatio effecit,in Ciliciā Piratarū arcē iturus,Romā ex Brūduſio diuertit,ꝙ Piſo conſul inui-
dia naualē ſoluerat apparatū,militeſq; ſtipēdio exauthorauerat,quapropter tribunitia rogatio-
Pompeii humanitas in Piſonem.
ne fuiſſet magiſtratu abdicatꝰ,niſi Pōpeius officioſe ītercesſiſſet,quo minꝰ ea ignominia afficeret.
Repetita īde nauigatiōe,Ioniū emēſus,Athenas claſſem appulit,vbi inter cętera vrbis blādimen-
ta,ꝓ portis memorabile fuit carmē affixū.Quātū ſupra viros certas tātū deꝰ ipſe es. Athenis di-
greſſus ī Ciliciā curſū tetēdit,multis obiter Piratarū ſuppliciter deditis, Coraceſiū inde recepit
& alia Tauri munitiora loca,q̃ cū vxoribꝰ & liberis,oīq; bellico apparatu,Piratę īſederāt.Hi vno
nauali ꝓlio fracti,qd ſub Pōpeii acceſſū fuerat cōmiſſum,ſe & ſuos ſine alio maiore certamine de-
diderūt:Appianus ne pugnatū quidē ſcribit,ſed Pōpeii phama territis hoſtibꝰ cōtinuo deditio-
nē fieri cōtigiſſe,dedita ſunt ad.XX.milia hoīm,Piraticę naues captę tercētū ſex,vt idē author
ꝓdidit.Plinius multo maiorē numerū poſuit.Pōpeius ꝑdonū turbā ꝓcul mari ablegatā,ꝑtim So-
lis vrbe ꝑ id tēps ꝓpemodū a Tigrane ī ſolitudinē redacta,ꝑtim Dymis Achęorū oppido colloca-
uit.Solenſiū vrbs a noua huiuſmodi colonia Pōpeiopolis eſt appellata.Triū igit̃ aut quatuor vt
qdā tradūt,menſiū ſpatio,difficillimū alioq; bellum,dubiū maiore ducis virtute, an felicitate eſt
cōfectū.Eratq; adhuc Pōpeiꝰ ī Cilicia,quū rogatiōe Mālia,quā M. Cicero q tū p̄tor vrbanꝰ erat
elegāti ad ppl̄m ſuaſit oratiōe,Mitridatici belli ꝓuinciā ſibi plębiſcito datā cognouit,adiecto oīm
Pōpeius in Mitridatē.
copiarū imperio,q̃ in Aſia eſſent.Additę īde ꝓuincię ſunt noua rogatiōe,Phrygia,Lycaonia,Galla-
cia,Cappadocia,Cilicia,Colchis,& Armenia.quo tāti īperii nūcio accepto Pōpeius,velut a pri-
cipatu & īperio abhorreret,femur manu ꝑcuſſiſſe dicit̃,mox & illud cū gemitu ꝓnūciaſſe. Heu ī-
finita certamina,q̃to ſatiꝰ fuiſſet ignobilē naſci,ſi a militari cura nunq̃ diſcedēdū ſit: cōducibi-
lius erat,vt tāta exutꝰ inuidia,cū vxore & liberis ī agro viuerē.Inde in Gallaciā ꝓfectꝰ cū Lucul-
lo in colloqū venit,hic quū ābo laureatos faſces haberēt,Lucullani lictores viridiorē laurū forti-
ei,q; ꝑ amoena & opaca loca iter feciſſent ſpōte ſua Pōpeianos viridi frōde ornauere, qd factum
portēdere creditū eſt oēm ꝑſentis belli laudē,etſi ꝓpemodū ꝓfligatū acciperet, penes Pōpeiū fu-

turā.Cęterū duces cōtētione priꝰ,mox iurgio ſeſe īceſſentes,ęgre a legatis & tribunis q̄ aderāt,
in officio retēti ſunt.Nec ita multo poſt Lucullus,oī pene exercitu exutꝰ,quū nihil amplius in ꝓ
uincia q̄ ignominiā īdipiſceret,Romā ad triūphū deceſſit,q ęgre eſt illi a pplo cōceſſus, patribꝰ
Luculli triū phus.
ſūma ope annitētibꝰ vt triūpharet.Prelati ī pōpa.X.falcati currꝰ. LX.captiui nobiles regū pne-
ceſſarii.Roſtratarū nauiū ſimulacra.C.&.X.aureū Mitridatis ſimulacrū ſex pedū lōgitudine.Cly
peus ꝓcioſis lapidibꝰ ꝑditꝰ.Argētea pterea & aurea vaſa plurima.Octo muli aureis lecticis,ſex&
qnquaginta argēteis honuſti,cētū & ſeptē argēteā pecuniā portabāt. Ipſe poſt triūphū cōuiuiū
pplo dedit,Clodiaq; repudiata,q̄ ſup alia ꝓbra cū P.Clodio fratre īceſtū cōmiſiſſe ferebat, Serui
liā Catonis ſororē ſibi matrimonio iūxit.Cū hac quoq; diuortiū fecit.ob ipſiꝰ intēperiē:īde reip.
Luculli ocium.
cura ꝑter ſpem oīm abiecta ad ociū ſe cōtulit,dubiū qa illā iā pronā in lapſum cerneret,an cau-
tius facturꝰ q̄ C.Mariꝰ feciſſet,q clariſſimas res prius geſtas turpiſſimis certaminibꝰ extremo vi
tę tpe fœdauit.Multi voluptatis cauſa,oēm publicā ab eo curā neglectā arbitrati ſunt.Satis cō-
ſtat togatoꝝ nullū ſūptuoſius vixiſſe.Quo cōtigit vt qdā adoleſcētē in ſenatu obiurgaturus, q
quū intēperās eſſet longā & intēpeſtiuā de parſimonia & modeſtia traheret oratione,Tacebis ne
īqt hodie,diues vt Craſſus,viuēs vt Lucullus,loquēs vt Cato?Lucullanos hortos,qđ ſatis cōſtat,
inter ſumptuoſiſſima vrbis oꝑa mirata eſt poſteritas. Et in Tuſculano agro, & circa Neapolim
Luculli delitię.
totaq; ora Cāpanię adeo ſupbe & ſumptuoſe ędificauit,vt a Tuberone, q Stoicæ affectator fuit
diſciplinę,Xerxes togatꝰ ſit haud infacete appellatꝰ.Ex lautiſſimo epularū apparatu,cōuiuādiq;
rōne phamā qritabat,vt ſingulis tricliniis certus eſſet cōuiuii ſumptꝰ aſcriptus,ita vt in Apol-
Cœnatio celebris.
line(ſic eī cœnatio illa dicta eſt).X.milibꝰ diſcūberet,inde ei materia q̄ſita eſt famoſę illius cœ
nę Pōpeio Craſſo & Ciceroni in eodē cōclaui datę,quū ab his ſecū cœnaturis ægre īpetraſſet. vt
famulū ire domū iuberet ac nūciaret,vt in Apolline pararet.Et Lucullus talis fuit. Pōpeius Mi-
tridatē adortus Gallacia expulit,quā poſt Luculli diſceſſum occupauerat, foſſa deinde & vallo
CL.ſtadioꝝ clauſit,vn̄ occultiore fuga dilapſum, & ad Euphratē tēdentē Romanꝰ impator curſu
aſſecutus,ad cōferēdā manū cōpulit.Erāt Mitridati ad.XXX. milia lectiſſimoꝝ peditū,duo
equitū.Pōpeius noctu regē adortus,modico certamine caſtris & impedimētis exuit, cęſaq; ī pu
gna & fuga circiter.X.milia Mitridates victus ꝑ deuia & cōfragoſa loca,cū tribus dūtaxat fugā
Mitridates fugatus.
expediuit.Fuit ī his Hipſicratia pellex,quā ob virilē audaciā rex ita ficto noīe appellabat.Appia
nus cū ſcutiferoꝝ globo, ad Sinoregā oppidū,ſiue Inorā,vt alii habēt,ꝑueniſſe ait,vbi ex theſau
ris,q in ea vrbe aſſeruabant,ſex milia talētoꝝ deprōpſit, largeq; pecuniā diſtribuit iis, q tū circa
ſe erāt,nā multi nocturna clade dilapſi,regis veſtigia aut phamā ſecuti ad illū,paucis diebus, cō
fluxerāt.Hinc Mitridates ꝓfectus,quū in Armeniā iter intēdiſſet,vbi cōperit Tigranē iuniorē a
patre ad Romanos deſciuiſſe,ꝓpoſitaq; eſſe ꝑmia ſuis ꝑcuſſoribus,ꝑ Colchidē & Dioſcoros iter
Dioſcori & Eniochi.
fecit,ad Boſphoꝝ ꝑ Eniochos ꝑnetraturus.Erant hi a Gręcis oriūdi, nā vt Dioſcori oppidum
ita Eniochi arguūt Caſtoris & Pollucis ad ea loca aduētū.Rex ad Meotim ꝑuenit.Achęis in iti-
nere victis,hi quoq; a Troia ꝓfecti,tēpeſtate in Pontū delati,cū Barbaris eā terrā tenuiſſe dicū-
tur.Multi Dynaſtę priſtinā Mitridatis gloriā ſecuti,vltro eiꝰ partibꝰ acceſſere, quo ſucceſſu fræ
tus cogitaſſe dicitur,per Thraciā & Macedoniā Pęonas petere,inde per alpes Italiā bello inua-
dere.Macharus eiꝰ filiꝰ q ꝑ Lucullū in Romanū fœdus venerat,vbi patrē regni finibꝰ arcere non
potuit,eūq; ſibi parū placabilē ſenſit,in Tauricā Cherroneſum ſe ꝓripuit, vbi poſtq̄ comperit
miſſos eſſe,q ſe ad patrē retraherēt,mortē ſua ſpōte occubuit,atq; ita ex Machari morte Boſpho
Machari mors.
rani cū Cherroneſo,& tota Meoridis ora Mitridati ceſſere.Sed dū hęc in Boſphoro fiunt,Pom
peius,qui in Colchidē vſq; fuerat hoſtē ſecutus,poſtq̄ ab eo vlterius inſectādo deſtitit,ꝓ nō par-
uo habuit negocio oīa de Iaſonis in eā terrā acceſſu argumēta recognoſcere.Plures auriferi fō-
tes ex Caucaſo ſcatent,locoꝝ accolæ pelles in ima vada demittūt, aurūq; velleribus implicitū le
Aureū vellꝰ.
gūt,ita vt in emerſu aurea ſit pellis facies,vnde poetis materia orta videri poteſt tā multa de au
reo vellere fabulandi.Quū his eſſet locis Pōpeius,trepide afferṫ Orazem & Tocū reges, hūc Ibe
rū,illū Albanoꝝ,cū.LXX.M.hoīm,ad Cirtum flu.ſedere. Plutarchꝰ Cydnū vocat. Labitur is ex
Cirtus amnis.
Caucaſo,vt plęraq; alia,Araxemq; ex Armenia lapſum complexus,nomē illi aufert.XII. oſtiis in
mare Caſpium euoluitur.Pompeius ad hoſtes profectus,ſupato flumine, eos in profundiſſimas
ſyluas pręcipites egit,mox igni circūiecto,quū ad ꝑniciē inſectaret,flāma & ferro deleuiſſet,niſi
obſidibus datis ſuppliciter pacem victi reges implorαſſent. Appianus author eſt, haud paruam
mulierū copiam inter captiuos & obſides repertā,q̄ non minora q̄ viri ferrent vulnera acriterq;
Amazonū phama.
dimicarēt.Multi ex Pōpeii comitatu crediderūt eas Amazones eſſe, aut certe fœminarū genus

locorꝫ vicinitate Amazonicę virtutis ęmulũ.Plutarchus ait Albanos,qui circa Caucaſum habi
tant,ad Cirtũ amnẽ acie victos pacẽ petiiſſe,ac ſecũdũ eã victoriã in Iberes Tauri incolas mota
a Romanis eſſe caſtra,Genus hoĩm multo Albanis bellicoſius,quippe q̄ ne Macedonũ quidẽ ar-
mis Alexandri ꝓpibus ceſſiſſent.Cęſa ex his nouẽ milia prælio.X.milia capta,ac tũ demũ Iberes
deditos.quibus nuꝑ pacatis recens phama Põpeio nũciat Albanos defeciſſe. In quos ira conuer
ſus circa Abaurẽ amnẽ iterũ ꝑlio vicit,Coſi regis fratre Põpeii manu interfecto,atqꝫ in ea demũ
acie.Plutarchus credidit Amazonas ex regione,q̄ ſupra Thermodoontẽ iacet,acceſitas cũ Al-
banis militaſſe.Sed de Amazonibus lõgior eſt a nobis in diuerſa Rapſodię parte ſermo habitus.
Ex Iberia Põpeiꝰ ad Caſpiũ mare flexit iter.Cęterũ regiõe ſerpẽtibꝰ ĩfeſta ꝑſenti conatu excuſſus
in Tigranẽ oẽm belli ĩpetũ vertit.Tulerat Tigranes ex Mitridatis filia cõpluris liberos, occide-
ratqꝫ ex his duos,vnũ ſecũ armis diſceptãtẽ,in venatione alterũ,quũ patri ex equo humi effuſo
nihil opitulatꝰ eẽt,ſed eo adhuc iacẽte diadema ſibi ĩpoſuiſſet.tertiꝰ patris ſęuitia cõſternatꝰ ad
Phraartẽ Parthorꝫ regẽ cõfugit,eoqꝫ authore ſub primũ Põpeii ĩ Armeniã acceſſũ,ad Ro.ſeſe cõ
tulit.Erat iã Põpeio ĩter Barbaros cõciliata ĩcredibilis clemẽtię phama,quę res effecit,vt Senior
Tigranis largitio. quoqꝫ Tigranes nõ publica aut priuata fide prius ĩterpoſita,ad ipſiꝰ cõſpectũ venerit, a quo cle
mẽter acceptꝰ,magna eſt in Ro.munificẽtia vſus,ſex milibꝰ talẽtorꝫ Pompeio, q̄nquagenis dra-
chmis vnicuiqꝫ militũ datis,Legatis & ducibꝰ turmarũ denis milibꝰ. Huiuſmodi largitiõe ami
cior illi factꝰ Põpeius,cõtinuo filiũ patri recõciliauit,cui Sophenes Gordieneſqꝫ regnũ ꝑ legatos
deditũ habere dedit.Ea poſtmodũ terra minor eſt Armenia nuncupata.Patri maiorẽ Armeniã
reſtituit.Adiecit iuueni Syrię partẽ,q̄ iacet ad Euphratẽ,vñ Tigranes Antiochũ expulerat, ſed
breui ille regno excidit,q̄ quũ adhuc in Ro.caſtris eſſet,q̄a de cęde patris cõſiliũ iniuiſſe cõpertꝰ
eſt,eũ Põpeiꝰ ĩ vincula cõiectũ ad triũphũ reſeruauit.Plutarchꝰ author eſt Parthos, q̄̃ ĩ Gordia
nã erupiſſent,a Romanis Affranii ductu ꝑlio fuſos,atqꝫ Arbelitica vſqꝫ deiectos. Declarauit Põ-
peius & Ariobarzanẽ Cappadocię regẽ,cui Sophenẽ & Gordienẽ Tigrani iuniori adẽptas attri
Pompeii ſucceſſus. buit.Taurũ inde mõtẽ trãſgreſſus Antiochũ Comagenũ bello petiit,quo breui ad ſe recepto Da
rius Medorꝫ rex,q̄a cũ Tigrane aduerſus Ro.ſocia arma iũxerat,factus eſt hoſtis ac ꝑlio victus.
Ipſm quoqꝫ Antiochũ regno ſpoliauit,ĩdignũ ratꝰ Syriã,q̄ Tigrani plures annos paruiſſet,Ro.ar
mis nõ parere.Quicq̄d ergo Antiochus tenebat,q̄d ſub id tẽps recuperauerat,quo Lucullus ingẽ
ti ꝑlio Tigranẽ vicit,Põpeius Ro.Po.addixit,re3 legitqꝫ in ꝓuincię formã. Tranſlatũ inde eſt bel-
lũ in Iudęã aduerſus Ariſtobolũ,de quo priuſq̄ dicã ĩudaicarũ rerũ explanatio paulo altiꝰ eſt re
Hircani & Ariſtoboli diſcordia. petẽda.Fuerãt vt ſupra ſignificaui Alexãdrę matri ſupſtites Ariſtobolus & Hircanꝰ,iã inde a ſe
ditioſa adminiſtratione inter ſe aĩo diſſidẽtes:quo cõtigit,vt matre defuncta,velut irrequieti eiꝰ
manes ambobꝰ bellicũ cecinĩſſent,ſumptis armis apud Hiericũtẽ hoſtiliter cõflixerint.Ibi Hirca
nus magna militũ ꝑte deſtitutꝰ fugã ꝑoccupauit.Paucis inde diebꝰ interiectis,ita tem cũ fratre
decidit,vt regno ei relicto ipſe etſi maior natu priuatꝰ viueret. Atqꝫ in hoc foedus ãbo iuratĩ,re-
giã domũ Ariſtobolus ĩuaſit,Hircanꝰ ĩ priuatas ędes trãſiit.Nec diu poſtea q̄euit, q̄n a fratre vi
to facinoroſo vim metuẽs,Antipatri viri Idumęi cõſiliũ ſecutus (fuit is Herodis regis pater,&
apud Alexãdrã ĩ magna,dũ illa ĩ hũanis egit,celebritate)ad Arethã Nabatheorꝫ regem ꝓfugit.
Nabathei. Sũt Nabathei ſupra Syriã in ꝑte felicis Arabię,eorꝫ Metropolis Petra,triũ dierũ ſpatio ab Hieri
cũte,loco ꝑplano ſita ẽ,rupibꝰ alioq̄ eminẽtibꝰ cincta,ĩtus ꝑopportune irrigua. Quidã Nabatheã
a rubro mari ad Perſicũ ꝓtẽdi arbitrati ſunt,nomẽqꝫ terrę ĩditũ a Nabaoth Hiſmaelis filio.Are
thas Hircani ꝑcibꝰ,ſuaſuqꝫ Antipatri quo familiariter vtebat̃,bellũ Ariſtobolo ĩtulit.Cęterũ ne
qꝫ huiꝰ amicitia,neqꝫ illiꝰ ꝑces,plus apđ regẽ valuere,q̄ ſpes recipiẽdarũ vrbiũ,quas Alexãder Hir
cani pr̃ ex Arabis cepat.Has ſe illi redditurũ pollicitꝰ erat Hircanꝰ,ſi ꝑ eũ ĩ paternũ fuiſſet regnũ
reſtitutꝰ.Cũ.L.igit̃ milibꝰ armatorꝫ Iudęã ĩgreſſus, Ariſtobolũ magno ꝑlio fuſũ Hieroſolymis
Ariſtoboli clades. clauſit.Secuta ĩde recẽtior clades.Milites q̄ ad id tẽps ĩ officio mãſerãt,cũ magna ꝑte ꝑp̃li ađ Hir
canũ defecere.Arethas,admotis ad vrbẽ copiis,Ariſtobolũ obſidiõe fatigat.Interea Iudęorꝫ mul
titudo q̄ in caſtris erat,Hircani ꝑtes ſecuta,Oniã virũ ĩſigni pietate ĩ ſacerdotũ ĩuidiã,q̄ Ariſto
bolo enixe fauebãt,obtrũcãt.Nefarię huiꝰ cędis ꝓtextꝰ ꝑcuſſoribꝰ fuit,ꝙ ſacerdotes deuouere iuſ
ſus id facere noluiſſet.Additũ ĩde aliud piaculũ,quũ paſchales dies ĩ eã obſidionẽ ĩcidiſſent,deeſ
ſentqꝫ ſolẽnes hoſtię,acceptã ꝓ his ab Ariſtobolo pecuniã hoſtis dolo malo ĩteruertit,ĩde accidiſ
ſe creditũ,ꝙ totꝰ ager vñ Iudęi & Nabathei q̄ ĩ caſtris erãt cõmode frumẽtabãt̃,ſubita coeli tẽpe
ſtate ſit foediſſime decuſſꝰ.Tenuit tñ obſidio quoad Scaurꝰ cũ ꝑte copiarꝫ a Põpeio ꝑmiſſꝰ,Dama
ſcũ venit.Is pactus cũ Ariſtobolo cẽtũ talẽta Hieroſolymitanã obſidionẽ ſoluit.Nã Arethas ad

Ariſtobol⁹ ſoluitur obſidione.

primã Romanoꝝ denunciationẽ ab oppugnatione deſtitit. Nec Ariſtobolus diu vltionẽ diſtulit quippe qui nouo exercitu ſumma ope reparato ad Capiron (id loco nomẽ fuit in quo dimicatũ eſt) Arethã & Hircanũ ingẽti prelio vicit. Mulra Arabũ ꝑmiſcue & Iudeoꝝ milia, qui ab Hircano ſteterãt, ea acie ceſa tradunt, & in his Cephalon Antipatri Damaſceni frater. Nec multo poſt quũ Põpeius in inferiorẽ Syriã deſcẽſurus diceret, ꝑclara illi munera ſunt ex Ægypto, Iudea, & Arabia cogeſta, ſed oim maxime memorabile fuit Terpnon illud, qđ Ariſtobolus dono miſit. Fuit ea vitis aurea, que in Capitolio poſtea dedicata eſt, cũ titulo Ariſtoboli Alexãdri filii regis Iudeorum.

Terpnon.

Pompeius ſub vernũ tẽpus ex Apamea Damaſcũ deſcendit, cui Iudeorum legati, Antipatri ſuaſu, q Ariſtobolum infenſe oderat, ꝑſto affuerũt, ipſius ducis fidẽ aduerſus regem implorantes, ꝙ illius iniuria adacti, regũ libidinibus parere cogerent, quũ Iudeos patrio ritu ſacerdotibus obtẽperare oporteret. Aderat Hircanus, qui & ipſe fratris inuidiã vehementer auxit, multa de eo apud Romanos queſtus. Finitimi quoq; accole eundẽ criminari, ꝙ aſſiduo latrocinio ſuos fines infeſtaret. Ariſtobolus etſi ad omnia cõſtanter reſpondit, turbato tñ animo a Põpeio diſceſſit, quippe qui in Iudeã ſe proceſſurum dixerat, vt ꝑſens omnia certius cognoſceret.

Querelæ de Ariſtobolo

Poſtq̃ igitur Hieroſolymã venit, belliq; haud dubie pararet, Pompeius e veſtigio ſubſecutus in Hierico caſtra fecit. Hic Opobalzamũ naſcitur. Balſami arbor tũ primũ ibi a Romanis viſa eſt, & in triumpho, quem poſtea Pompeius egit, ſpectaculo prelata. Ex Hiericũte Põpeius Hieroſolymã caſtra tranſtulit, ad cuius acceſſum Ariſtobolus, metu ꝑculſus, deditionẽ fecit. Supplex ad imperatoris cõſpectum conſtitutus, Vrbem, Templum, Regiam, omnia diuina & humana ſeſe illi tradere teſtatus eſt, ipſe ſuo arbitrio omnia diſponeret.

Hiericus
Balſamus.
Ariſtoboli deditio.

Miſit Pompeius Gabinum in vrbẽ, vt regiam pecuniã acciperet. Ceterũ eo a militibus excluſo, qui eã deditionẽ irritã fecere, ira percitus Romanus imperator vrbẽ & templũ obſidione circũdedit. Seditione inde inter ciues & milites orta vrbs dedita eſt, Templũq; aliq̃diu oppugnatũ, ac bellicis operibus pene equatũ ſolo. Pleriq; Iudeoꝝ ſibi manũ intulerũt, iniecerũt ſeſe alii flãmis, duo &. XX. M. hoim ceſa. Fauſtus Sylla, Sylle dictatoris filius, primus oim tẽplum irrupit. Sabbatoꝝ die id captũ, qua luce, veteri inſtituto, Iudei omi humano opere feriari agebãt. Multi medio ſacrorũ miniſterio perierũt, ſatius rati ita cadere, q̃ rẽ diuinã metu intermittere.

Prophanatio tẽpli.

Incidit hec clades Hieroſolymitani templi omniũ, que in terris erant auguſtiſſimi, in annũ tertiũ none ac ſeptuageſimæ Olympiadis, vt Euſebius ſcribit. Ioſephus aliter colligit. Satis cõſtat eũ annũ, quo hec geſta ſunt Hieroſolymis, Romæ conſules fuiſſe, C. Antoniũ & M. Tulliũ Ciceronẽ, qui Catiline cõiurationẽ, de qua in fronte alterius libri dicam, ſua prudẽtia oppꝛeſſit. Repta in ſacris theſauris mẽſa aurea, & cũ ea cãdelabra & vaſa libatoria, ex eadem materia. Aromatũ vis ingẽs, & ſup hæc duo milia talentorũ, quibus Põpeius religione commotus pertinaciſſime abſtinuit. Templũ purgari iuſſit, ſacraq; veteri ritu inſtaurari, Hircano ſacerdotiũ reſtituit, inde belli authoribus ſecuri ꝑcuſſis, vrbẽ tributariã fecit, ſublataq; regia adminiſtratione, popularẽ induxit.

Pompeius abſtinet ſacris.

Per Scaurum inde Arethe bellũ illatũ, eſtq; Nabathcoꝝ Metropolis aliq̃diu obeſſa, ſed bellũ Arethas paucis diebus certo auri pondere redemit. Sub id tẽpus, quo hec circa Syriam geri cœpta ſunt, Põpeiuſq; in Ariſtobolũ iam mouerat exercitũ, aut certe iãiam moturus erat, nũciis & literis de Mitridatis interitu certior factus eſt. Ille ad vltima regionis ꝑpulſus, filiũ Xiphacẽ (Alii Artiaritẽ ſcribunt) occidit in Stratonices matris inuidiã q̃ cum Põpeio pri⁹ pacta filii ſalutẽ, arcẽ Romanis tradiderat munitiſſimã, vbi preter regios theſauros, Mitridatis cõmẽtarii repti ſunt, quibus venenoꝝ multiplex medicamentorũq; continebat ratio.

Erat interim Põpeius in Syria, a quo Mitridates ꝑ legatos pacẽ petiit, tantũ petens, vt ex omnib⁹ gentibus, qbus imperauerat, que due & XX. numero fuiſſe traduntur, paternũ ſibi regnũ relinqueret, atq; idipſum tributarium. Reſponſum eſt pacem impetrari poſſe, ſi Tigranis exẽplo ipſe ꝑ ſe depcaturus ad Põpeiũ veniſſet. Id ſupbiſſimus rex non ſolũ non fecit, ſed bellũ ſumma ope reparare eſt conatus. Sed quũ multe interim in habendo delectu belliciſq; rebus conquirẽdis fierent populis iniurie, Phanagorti Caſtoris cuiuſdã ductu a rege defecerũt, expugnata arce, ĩ qua erãt quatuor Mitridatis filii, Arthaphernes, Darius, Xerxes, & Oxatres, & cũ his Eupatora regis filia adhuc virgo, quã Mitridates ꝑcipue diligebat. Secuta inde & Cherroneſi defectio, Theodoſie, Nymphei & aliorum circa Pontum illuſtriũ locorum, qbus Mitridates territus, quum & exercitũ ſuſpectũ haberet, ob longã & infelicẽ militiã iã munus detrectantem, ad Scytharũ reges miſit, qui illis filias in matrimoniũ offerrent, auxiliaq; poſt iunctã affinitatẽ ab eis impetrarẽt, qui genti eqtes ſequebant Eunuchos, q ad id mittebant. Hi fide obiter mutata legatos ſubito obtrũcãt, regiaſq; ad Pompeium perducunt filias. Nec Mitridates ad ꝑſentem cladem animũ remiſit,

Mitridatis filiæ.

quin cęterarū gētium auxiliis deſtitutus,ad Gallos penetrare conſtituit,vt iuncta cū his ſocietate,Italiam inuaderet,Hānibalis exemplū ſecutus.Hęc illū animo agitantem Pharnacis filii inopinata defectio oppreſſit.Erat is ex Mithridatis filiis longe clariſſimus, & ad regni ſucceſſionē a patre inſtructus.Cęterū ratus fore vt a patre alienatus,facilius veniā impetraret. Sunt qui ſcribūt regni cupiditate id ab eo factū, alii vt ab Italica expeditione remoraret, q̄ difficilis nimis &

Pharnax a patre deficit.

periculoſa videret.Sed ꝗcunq̄ illi cauſa fuit,Romanis,qđ ſatis cōſtat,trāſfugis q in caſtris erāt, prius corruptis,inde & militibus,ſcirpo,vt in re ſubita, ꝑ diademate capiti circūducto, magno militū fauore rex conſalutatur.Habuit in animo Mitridates,accepto nūcio,ad exercitū exire,vt pro concione filiū ſceleris argueret,ſed quia nemo eoꝝ q mittebant ad ſe redibat,venenū miſcere cœpit,qđ ad ſimiles caſus in capulo enſis geſtabat incluſum.Aderāt illi duę filię,q̄ reliquę ex oībus apud illū educabant,

Mitridatis filiæ.

Mitridatia & Nyſa,Ægypti & Cypri regib[9] cōnubio deſtinatę.Hę cū lachrymis ad pedes patris prouolutę,ſuppliciter ꝑcabant,vt ſi vitę exitū quęreret,ſui fati comites amātiſſimas traheret filias,priuſq̄ vtranq̄ tolleret, q̄ de ſe aliud ſtatueret. Patet lachrymis victus exitiale virus ambabus īpertiuit,q̄ vbi exanimes ante illū iacuerunt, rex contra domeſticas fraudes antidotis & medicaminib[9] ab ineūte ętate aſſuetus,adeo corpus aduerſus eā vim lōga cōſuetudine muniuerat,vt veneno ſępius hauſto extingui nequerit. Bittito itaq̄ vno ex Celtarum ducibus ad ſe ferro conficiēdū ꝑcibus adhibito,ne viuus in hoſtiū poteſtatē veniret, fortiter occubuit.

Mitridatis exitus.

Et Mitridates rex cognomēto Eupator,ſic periit,q ſextuſdecimus fuit a Dario vltimo Perſarū rege,a primo Mitridate q in Macedonib[9] defecit,Pontūq̄ occupauit,octauus. Vixit ānos duodeſeptuaginta,ſeptē & quinquaginta rex fuit,circiter.XL.cū Romanis bellauit.Paternū regnū longe lateq̄ auxit,in Gręciā vſq̄ arma ꝓtulit, obtinuitq̄ mare a Cilicia ad Ionium. Fimbriā vicit,Murenā,Cottā virū cōſularē,Fabiū & Vtiariū.Eius opes Sylla cohibuit. Afflixit Lucullus.Pōpeius euertit.Crudele homini ingeniū ac ſęuū,vxorē,tres filios & filias totidē interfecit,occidit & fratrē & ſorores duas.Fuit alioq inuicto aīo,ſtatura ingēti,vt ex ei[9] armis q̄ poſt

Mitridatis robur.

ea Delphis dedicata ſunt,potuit intelligi,adeo laboris patiēs,vt equis ꝑ interualla diſpoſitis,mille vno die ſtadia cōficeret.Sexiuges equos nōnūq̄ etiā decēiuges agitaſſe fert, vino & veneri ſupra modū deditus,adeo natura interdū in vno vitia virtutibus miſcet. Appianus innuere videtur,Pōpeiū circa Scipionē fuiſſe,quū ex Pharnacis nūcio Mitridatis cognouit interitū. Plutarchus in Arabia fuiſſe ait.Ioſephus in Iudęa,quū in Ariſtobolū,vt diximus duceret.Pompeius ꝓ

Prouīciarū & regnorū conſtitutio

motis ad Euphratē & Ægyptū vſq̄ Romani imperii finibus,earū gētiū quas vicerat, alias liberas ob fidā in bello ſocietatē eſſe dedit,alias redegit in ꝓuincię formā,quaſdā etiā in regna diſtribuit.Armeniā Tigrani cōceſſit,Pharnaci Boſphorū, Ariobarzani Cappadociā, Antiocho Comageno Seleuciam,cū parte Meſopotamię,quā ipſe percurrerat.Conſtituit & Gallogræcię Tetrarchā Deiotarū,Paphlagonię Attalū,Colchidis Ariſtarchum Dynaſtam declarauit . Cōdidit adhęc alias alibi vrbes.In minori Armenia Nicopolim,vbi Mitridatē prelio vicerat. In Ponto, vbi Eupatoria fuerat a Romanis diruta,Magnopolim.In Cappadocia aliā vbi Maxaca fuit & in Cilicia,vbi Paleſoli,Pōpeiopolim.Hiſq̄ ingēti gloria militię geſtis,ſingulis militibus mille & quingentas drachmas Atticas,prędę nomine diuiſit,inde cęteris ducibus ſua cuiq̄ præmia, tā larga pecuniarū ꝓfuſione,vt ad ſexdecim milia talētoꝝ ea largitio abſumpſerit. Poſtremo in Italiā ad triūphū diſceſſur[9] Mitilenē petiit,Mitylenęoſq̄ libertate donauit.Hic quū forte Scænicos poetas ſpectaret,Theatri formā cōtemplatus,qa valde placuiſſet,typū ex ſtilo expreſſit,ꝓſimile alte-

TheatrūPōpeianum.

rum Romę,cęterū multo capacius,maioreq̄ apparatu ędificaturus:Rhodū inde ꝓfectus omnes liberalium artiū ꝓfeſſores audire ꝓ nō paruo habuit negocio,ſinguliſq̄ talētū vnū dono obtulit

Pōpeii ſtudium ī liberaliū artiū ꝑceptores.

Poſſidonium Stoicę diſciplinę virū,qui tū forte egrotus iacebat,domi viſere dignatus eſt,cuius ędes ſubiturus,vetuit lictores oſtiū vt moris fuit pulſare,ſummiſitq̄ inuictus imperator priuatę domui faſces,qbus pene tot[9] ſe otiēs ſubmiſerat,adeo tū vita & mirati virtutē nouit & venerari.Ex Rhodo Pōpeius in Italiā delatus,ad tertiū Calen.Octobris,Meſſala & Piſone cōſulibus,

Triūphus.

triūphans vrbē ingreſſus eſt.Prelata ſunt currui aurea & argētea vaſa,aliaq̄ nō pauca ꝑcioſiore materia,& in his duo milia ex ocnyte lapide mirifice fabrefacta,in Mitridatis ſupellectile reperta: Sunt & argēti auriq̄ ſignati.XX.talētoꝝ milia.Ducti ante currū Tigranes ſenioris Tigranis filius,ſeptem ex Mitridate geniti,qnq̄ virilis ſtirpis,duæ virgines Orſibaris & Eupatora.Atalces Colchoꝝ ſeptriger,Iudęoꝝ rex Ariſtobolus,Cilicū tyranni,tres Iberū duces,Albanoꝝ duo,Menander Laodiceus Mitridatis ꝓfectus.Qui oēs a Pōpeio,pro cuiuſq̄ dignitate donati domū dimiſſi ſunt,pręter Tigranem & Ariſtobolū, quorum vnus poſt alterū, vt quidam ſcribunt, ſunt

Romę interfecti. Multę adhęc variǽq; rerũ geſtarũ imagines, & qđ oĩm maxime fuit memorabile, triũphauit ille vno tpe, qđ decreti triũphi ꝓfatio, & Mineruę tẽpli qđ poſtea de manubiis dedicauit ĩſcriptio declarauit. De ꝑdonibꝰ toto mari eiectis, & ꝙ Ro. Po. maris imperiũ reſtituiſſet. Q; Aſiã, Põtũ, Armeniã, Paphlagoniã, Cappadociã, Ciliciã, Syriã, Scythiã, Iudęam, Albaniã, Iberiam, Cretã inſulã, Baſternas armis ſubegiſſet. Nauibus iterim hoſtiũ aut captis, aut depreſſis, octingẽtis numero & quadraginta ſex: Caſtellis adhęc oppidiſq; ĩ fidẽ receptis mille & qngẽtis. XXXVIII. hominũ fuſis, fugatis, occiſis, in deditionẽ acceptis, centiesvicies ſemel & octoginta tribus milibꝰ. Terris oĩbꝰ a Meoti lacu ad Rubrũ mare ſubactis, vt merito gloriatus ſit in concione, quã ad populũ habuit de rebus a ſe geſtis, ꝙ Aſiam quã vltimam Romani imperii prouinciam acceperat, finibus longe propagatis, mediam reddidiſſet.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEXTÆ, LIBER QVINTVS.

ERANT Romę conſules M. T. Cicero, & C. Antonius eo anno quo Põpeius Hieroſolymã cũ Ariſtobolo cepit, ſublataq; regia adminiſtratione, popularẽ induxit. Fuit annus ille Romanę vrbis ſexcenteſimus atq; vndenonageſimus, quo tẽpore Catilina, Lentulus, Cethegus, & alii plęriq; patricii generis viri, patrię ꝑ vim occupãdę nefariũ iniuere cõſiliũ. Erat Catilina (is eñ caput fuit cõiurationis) nobili Sergiorũ familia, valido corpore, malo prauoq; ĩgenio, cui ab ineũte ætate cędes, rapinę, ſtupra, & alia fœda dictu, ꝓ bonis artibus fuerũt cordi. Animꝰ audax, alieni appetẽs, ſui ꝓfuſus, & in quo multũ loquẽtię fuit, ſapiẽtię parũ. Itẽ Syllanę ꝓſcriptionis nefariiq; dominatꝰ mirator, peſſimo exẽplo captꝰ, animũ adiecit ad rẽp. ꝑ fraudẽ & ſcelus occupãdã, ad qđ flagitiũ ſatis qdẽ corrupti mores ciuitatis, ſed plus oĩno rei familiaris inopia, quã ipſe fecerat, impellebat. Stimulabãt ad hęc pudor & ignominia furioſum animũ, ꝙ bis ĩ cõſulatꝰ petitione repulſam tulerat. His ille actus ſtimulis, & qa ſatis ſciebat ĩ Romana iuuẽtute multos eſſe, q apđ ſe & facere & pati turpia cõſueti, qm̃ vitã oĩbꝰ ꝓbris cõtaminaſſent, tũ demũ prim egeſtate cõpulſi, ptim ſcelerũ cõſuetudine, oĩa mallẽt, ꝗ ociũ ciuitatis, eſſẽtq; ſua ſpõte talibꝰ cõſiliis acceſſuri. Debebat adhęc vbiq; æs alienũ, ꝗ res ꝓſępe, quũ ĩ aliis vrbibꝰ, tũ Romę magnorũ motuũ cauſa extitit. Multi ꝓterea Sillanę victorię memores, ciuile bellũ exoptabãt, nec vllꝰ erat ꝑ id tp̃s ĩ Italia exercitꝰ, ꝗ in ſubita re poſſet reip. ꝓſidio adeſſe. Hãc ille tẽporũ opportunitatẽ nactus, primo L. Cęſare & C. Figulo cõſulibus, quoſdã ꝓcipua familiaritate deuinctos, ſui cõſilii pticipes fecit, & ĩ his P. Lentulũ Surã ſenatorii ordinis, P. Antoniũ, L. Caſſiũ, C. Cethegũ, & alios quoſdã, q magis ſpe potẽrię, ꝗ inopia ferebant, & quũ magnifice & molliter viuere potuiſſent, ĩcerta ꝓ certis, bellũ ꝓ pace malebãt. Fuerũt ea tẽpeſtate q crederẽt M. Liciniũ Craſſum eiꝰ cõſilii fuiſſe nõ ignarũ, quoniã ex reſidua cũ Põpeio æmuliariõe cuiuſuis potẽtiã aduerſus illũ q tũ publicos in Aſia ductabat exercitꝰ, creſcere voluiſſet. Cõiurauerat nõ multo antea Catilina cũ P. Antonio & Gn. Piſone facinoroſo adoleſcẽte, vt Cottã & Torquatũ cõſules Calẽ. Ianuariis ĩ Capitolio obtrũcarẽt, ipſiq; correptis faſcibꝰ Piſonẽ cũ exercitu ad vtrãq; Hiſpaniã obtinẽdã mitterẽt. Cęterũ ſuſpecta cõiuratione, in Calẽ. Februarias deſtinatę cędis cõſiliũ diſtulerũt, fuiſſentq; eo die nõ ſolũ cõſules cęſi, ſed ex optimatibus etiã plęriq;, ſi Catilina maturiꝰ ſignũ extuliſſet. Res igiť bis infeliciter mota diſtulit nõnihil cogitatũ ſcelus, quoad L. Catilina cũ iis quorũ ſupra mẽtionẽ feci, ex ꝓſenti occaſione cõiurauit. Phama eſt ipm̃ ſceleris authorẽ, poſtea ꝗ vehemẽti oratione ſociorũ aĩos hortatus eſt, humanũ cruorẽ vino mixtũ circũtuliſſe, velut graui execratione ĩterpoſita, ſiqs rẽ tãtã nõ fido ſilẽtio texiſſet. Fuerũt q crederẽt totũ hoc poſtea fictũ ab iis q ingẽtẽ ĩuidiã M. Tullio ex illorũ ſupplicio ortã ſceleris atrocitate leniri cupiebãt. ſed quoquo modo res acta eſt, id flagitiũ nõ diu ĩ occulto fuit. Erat ĩ cõiuratis Q. Curiꝰ, cui vetus erat ſtupri cõſuetudo cũ Fuluia fœmina illuſtri ſed ꝓfligatę pudicitię, cui quũ ob inopiã minꝰ gratus eſſet, vt eã obſequẽtiorẽ haberet, cœpit homo vanus eximprouiſo multa inſolẽter iactare, nũc maria & mõtes pollicẽdo, nũc ferocius minitãdo, niſi deinceps eſſet vt ſi qñ alias ſibi obſequẽtiſſima. Nec Fuluia id patrię ꝑiculũ ĩ occulto habuit, ſed vtcũq; de cõiuratiõe ex illo audiuerat cõpluribꝰ patefecit, ꝗ res vehemẽter accẽdit optimatiũ ſtudia ad cõſulatũ M. Tullio demãdãdũ, cui cãdidato, ob familię nouitatẽ, nõ pauci ãtea aduerſati fuerãt. Cũ C. Antonio igiť eſt cõſul creatꝰ, turbauitq; illiꝰ nomẽ nõ mediocriter cęteros cõiuratiõis

Anni vrbis Ro.

Catilina.

Primi motus cõiurationis.

Cõiuratiõ ſanguine ſancita.

Fuluia.

Conſules.

ſocios.Sed de Catilinę ferocia nihil ꝓpterea remittebatᷣ,qn domí ac foris oĩa moliri,ꝗ ad exe-
quẽdũ facinꝯ videbātᷣ neceſſaria,& ad Malliũ cõiuratiõis ſociũ Feſulas pecuniā miſit,vt bellũ
occulte pararet,& ıp̃e ĩ vrbe plures ĩ horā ſui cõſilii pricipes faciebat,qn & mulieres aliquot,
vt ꝑ eas ſeruitia ſollicitaret,cõiurationi aſciuit, & ĩ his Sẽprōniā nobili familia ortā, formaq;
elegāti,ſed multis ꝓbris cooptā:polliceri ĩterea nouas tabulas,ꝓſcriptiones locupletũ,magi-
ſtratꝯ,ſacerdotia,rapinas,aliaq; aliis deſpõdere.Cicero poſtꝗ magiſtratũ ĩiit,ptitꝯ cũ Antonio
ꝓuĩciā,vt ılle foris eēt,ipſe domi rẽp.curaret,ad crudeliſſimũ Catilinę cõſiliũ opprimẽdũ cõ-
uerſus,a quo ſciebat ſibi capitales ĩſidias parari,primũ oĩm dat operā , vt ꝑ Fuluiā Curiꝯ oĩa
Catilinę cõſilia aperiat,q tãetſi oĩbꝯ erat ſuſpectꝯ,ob ea ꝗ parabantᷣ,certo tñ opus erat ĩdicio.
Catilina ĩterea vbi neq; ĩſidias ꝓcedere vidit,neq; vt ĩ ſequẽtẽ ãnũ cõſul deſignaretᷣ obtinere
potuit,multo enixius ĩcautiuſq; ꝗ antea,ꝓceps ĩ deſtinatũ ſcelꝯ abiit,in Herruriā,ĩ Picenũ,&
Apuliā miſit,q res nouas ꝓcul domo molirentᷣ. Ip̃e rurſus ĩtẽpeſta nocte,cũ ſociis cõiuratiõis
locutꝯ,Ciceronẽ q ſuis oĩm maxime obſtabat cõſiliis,domi ĩterficere cõſtituit, dataq; negociũ
ꝑpetrãdę cędis C.Cornelio eqti Rõano,& L.Vargũteio,q ſenator erat,vt hi ſub noctẽ cõſulis
Tẽdũtur ĩ-ſidię Cice-roni. domũ officii gratia ĩgreſſi,ĩcautũ cõfoderẽt.Curiꝯ id cõſiliũ Ciceroni cõſuli ꝑ Fuluiā apuit,
quo cõtigit,vt ꝑcuſſores ianua excluſi,retro ĩfecta re abierint.Cicero hmõi malis circũuẽtus,
de cõiuratiõe vulgi rumoribꝯ varie agitata,ad ſenatũ retulit.Patres magnitudine rei ꝑmoti
decernũt,vt conſules rẽp.tuẽdā ſuſcipiãt, dẽtq; operā,neqd incõmodi ex hmõi motu ciuitas
adiret.Vetus qdẽ & ꝓpriũ Romanoꝝ fuit,vt quoties ſubitũ aliquod piculũ ĩſtaret,in quo nõ
facile totꝯ ordo certũ expediret cõſiliũ,vti ſumma rerũ oĩm magiſtratibꝯ ꝑmitteretᷣ,qbꝯ belli
paciſq; poteſtas eſſet,alioqui iniuſſu populi nulli earũ rerũ cõſuli ius erat : & iā ex Hetruria
Motus ex-terni. literis ſignificabatᷣ ꝑ C.Malliũ Feſulis multitudinẽ armari,Capuę ſeruile bellũ moueri,ꝗ pha
ma effecit vt Q.Martiꝯ rex Feſulas ſit miſſus,& ĩ Apuliā Q.Metellus Creticꝯ. Erãt hi ambo
circa vrbẽ cũ exercitu inuidoꝝ calũnia ĩpediti,quo minꝯ ob res foris geſtas triũphali curru ĩ
vrbẽ inueherentᷣ. Prętores adhęc duo Q. Põpeiꝯ Ruffus Capuā cũ exercitu,quẽ ipſe ſibi cõ-
pararet,ire iuſſus eſt,Metellus Celer ĩ agrũ Picenũ.Sũt & ꝓmia ĩdicibꝯ cõiurationis decreta.
Seruo libertas cũ cẽtũ ſeſtertiis.Libero impunitas & ſeſtertia ducẽta. Cõſtitutęq; ꝑ opportu
na loca vrbis vigilię, vt crebris ſtationibꝯ ꝓſidiiſq; ab oĩ ĩcẽdio & cęde ciuitas cuſtodiretur.
Erat ꝑ hęc mutata vrbis facies,ꝓ laſciuia & ocio triſtitia & metꝯ oẽs ĩuaſerat.Ardebat nihilo
ſecius crudelis Catilinę animꝯ,moliriq; cędes & ĩcẽdia,q poſteaꝗ oĩa vidit ĩſidiis obſepta,diſ
ſimulãdi gratia,aut rumoris de ſe purgãdi,ĩ ſenatũ venit:cuius ꝓſentia M.Tullius cõſul cõ-
Catilina in ſenatu. motus,orationẽ ĩ illũ habuit luculẽtā.Cęterũ vbi cõſul dicẽdi finẽ fecit,Catilina demiſſo vul
tu,voceq; pene ſupplici a patribus petiit,neqd de ſe temere crederẽt,Ea ſe familia ortũ ita ab
adoleſcentia inſtitutũ,vt oĩa in bona ſpe haberet repoſita,nec ea rep.perdita ſibi opus eſſe,in
quā multa ſua maiorũq; ſuoꝝ extarẽt merita,ſi M.Tulliꝯ inquilinus ciuis eā ſeruaret. Inde ĩ
cõſulẽ cõuicia exorſus,quũ ei dicere volẽti optimi qq; obſtrepere occœpiſſẽt,hoſtẽq; & parri-
cidā vocarẽt,ira accẽſus,Quãdo inqt ego ab inimicis circũuẽtꝯ ꝓceps agor,meũ veſtra ruina
incẽdiũ extinguā.Cũ his ille curia egreſſus domũ ſe ꝓripuit,vbi multa æſtuãti animo repu-
tãs,poſteaꝗ neq; inſidię ad cõſulẽ opprimẽdũ procedebãt, neq; cõſiliũ ad vrbẽ incẽdẽdā quia
attẽte cuſtodiretᷣ,in Malliana caſtra ꝓficiſcitᷣ,ſociis cõiurationis prius cõfirmatis , iuſſiſq; vt
cõſuli maturarẽt ĩſidias,vrbẽq; quoquo mõ ĩcẽdrrẽt,affuturũ ſe haud mĩto poſt cũ exercitu.
Legati ex Mallianis caſtris ad Martium. Sed dũ hęc Romę fiũt,legati a C. Mallio ad Q.Martiũ miſſi, miſeroꝝ ciuiũ inopiā & cala-
mitatẽ queſtũ,per quos motus ille eſſet foris ortus,multis ꝓcibus conati ſunt ab eo ĩpetrare,
vti eoꝝ qui in armis eſſent,vellet cauſam tuẽdā ſuſcipere.Credo eo cõſilio id poſtulatũ,vt ſi
ſieri poſſet,Martius ſceleratoꝝ cauſam cõplexus a republica alienaretᷣ,qđ eo facilius euẽturũ
opinio erat,qa ꝑ id tẽpus offenſus eſſet ille ſenatui,ob triũphũ ſibi ab eo ordine denegatum .
Reſpõſum eſt vt Romā ad ſenatũ irẽt,haud dubiũ eſſe, quin ſi poſitis armis ad illius ordinis
clemẽtiā cõfugerẽt.oĩa æqua ab eo eſſent ĩpetraturi. Catilina ex itinere ad cõſulares quoſdā
literas dedit.qbꝯ ſignificauit ſe inimicoꝝ ĩſidiis circũuẽtũ Maſſiliā ĩ exiliũ ꝓficiſci,veniſſeq;
officiũ ſuũ ĩ ſuſpitionẽ,quaſi res nouas moliretᷣ,ꝙ miſeroꝝ ciuiũ cauſam ꝑ ſua cõſuetudine
Catilina in Malliana caſtra ſe cõfert. tuẽdā ſuſcepiſſet.Hęc & alia ĩ eādẽ ſentẽtiā,quũ aliis plęriſq;,vt dixi,tũ Q.Catulo ſcripſit,q
Catilinę literas ĩ ſenatu recitauit.Ille interea ex Reatino agro profectus,cũ faſcibus & aliis
imperii inſignibus abiit in Malliana caſtra,quę vbi primũ Romę audita ſunt, confeſtim cum
Mallio hoſtis iudicatꝯ eſt,cęteris certũ fuit tꝑs cõſtitutũ,quo ſine fraude liceret ab armis diſ

cedere. Decernit adhęc vt habito militū delectu Antonius Catilinā bello ꝑſeq̄ret: Cicero vrbi ꝑſidio eſſet. Interea neq ſpe q̄ſq̄ adductꝰ, neq metu cōiurationē patefecit: neq in Mallianis caſtris vlla ſecuta eſt defectio, tantꝰ furor vecordiaq reip. labefactādę plurimoꝝ aīos ī uaſerat. ſed nihil æque ciuitatis ocio officiebat, ac immoderata habēdi cupiditas, cuius explēdæ cā multi ꝑ æqua & iniqua ꝑcipites agebant, vel in primis q Syllanoꝝ temporū memores, ex alieno male bāt diuites & potētes fieri, q̄ ī libera ciuitate officioſe viuere. Repti ſunt etiā, q ne cōiuratiōi q dē adhibiti, nouādarū tū rerū cupidi, ſe ad Catilinā ꝑ eos dies cōtulerit, & in his Fuluius ſenatoris filius, quē ex itinere retractū pater īterfici iuſſit. Nec Lētulꝰ q poſt Catilinam ꝑimas ſibi partes pagēdę rei aſſumpſerat, interea q̄eſcebat, qn vt cōiurationis opes quoquo mō augeret Allobrogū legatos, & ꝑ eos totā gētē in deſtinati belli ſocietatē trahere eſt conatꝰ, ipſe quū ꝓtor eſſet P. Vmbreno legatoꝝ appellādi dat negociū. Erat ꝑ id tp̄s Allobrogū ciuitas publice & priuatim obęrata, gliſcebatq in dies magis ea calamitas, nec ſpes īterim erat vlla melioris ī poſterū fortunę, q̄ res eos facile ꝑpulit, vt Vmbreno meliora pollicēti acceſſerint. Perducti ſūt inde legati in D. Bruti domū, q ob Sēproniā illiꝰ fuit cōiuratiōis particeps, adhibituſq eſt ſermoni, vt maior ineſſet authoritas, Gabiniꝰ totiꝰ rei cōſcius, ibi cōiuratio Barbaris eſt ex ordine patefacta, nominati plęriq illuſtres, vt audacius ꝑiculū adirēt. Poſtremo multis pollicitationibꝰ dimiſſi, vt ſuis authores eſſent, vti cū Catilina ſentirēt. Diu illi in incerto habuere, qd cōſilii caperēt. Hinc æs alienū, belli cupiditas ad id facinus hortati. Cōtra reip. maieſtas, & pro incerta ſpe pręmiū certiſſimū, ſi ſuo indicio ciuitas imminēti ꝑiculo ſeruaret preſentis officii admonebat.

Allobrogū legati a cōiuratis appellati.

Hęc illis agitātibꝰ vicit fortuna po. Ro. ac Fabio Sāgę, cuiꝰ patrocinio plurimū vtebat Allobrogū ciuitas, rē oēm deferūt. Fabius nihil ī publico periculo cūctatus, Ciceroni Allobrogū indicium affert. Iubent legati ſtudiū cōiuratiōis aſſimulare, cęteroſq adire, atq induſtrie oīa coniuratorū conſilia cognoſcere. Interea foris ī Gallia citeriore, & in Piceno agro Brutioq maiores ī dies motus oriebant, in quibꝰ opprimēdis perutilis fuit Metelli & Murenę opa. Lētulus & cæteri q domi erāt oībꝰ cōparatis noctē cōſtituūt inuadēdæ vrbis, totū inter ſe negociū in hunc modū partiri, vt Gabinius cū magna manu duodecim diuerſis locis vrbē incēderet. Cethegus cōſulis ianuā obſideret, eūq nocturno tumultu excitūvi adoriret, aliiſq alios optimatiū obtrūcarēt, & in his plęriq nobiliū filii fuere, quibꝰ datū eſt negociū, vt parētes domi interficerēt, vrbeq incēdio & cęde ꝑculſa, vna cōiurati ad Catilinā erūperēt. Legati & ipſi a Lētulo, Cethego, & Statilio velut in patriā abituri iuſiurādū poſtulāc, qd ſignatū ad ſuos ꝑferāt, quo impetrato dat illis a Lētulo. T. Volturcius comes, vt legati ꝑ eū cū Catilina venirēt in colloquiū, fœduſq firmarēt, adiicitq hęc Statilius ad eū ſcribēs. Qui ſim ex eo quē ad te miſi cognoſces, fac cogites in quāta calamitate ſis, & memineris te virum eſſe. Cōſidera quid tuæ rationes poſtulent auxiliū petas ab omnibꝰ etiā ab infimis. Hęc breui ep̄la cōplexus, mādata hęc adiicit, qm̄ a ſenatu hoſtis iudicatꝰ eſſet, parū cōſiderate facere, ꝙ ſeruitia repudiaret, in vrbe parata eſſe oīa, quę ipſe fieri ꝑcepiſſet, nec diutius cūctandū quin ꝓpius accederet.

Prodūt coniuratoꝝ cōſilium Allobroges.

Statilii lſæ ad Catilinā

Cōſtituit īde nox qua legati cū Volturcio vrbe ꝓfecturi eſſent, qđ quū Cicero ipſoꝝ indicio reſciuiſſet, pōtē Miluium a L. Valerio Flacco, & a C. Pōtino prętoribꝰ iubet occulte occupari, vt Allobrogū legatos cū ſuo comitatu tranſeūtes opprimerēt, darentq diligenter operā ne lſæ quas haberēt īterciderēt: Rebuſq in hunc modū diſpoſitis, legati noctu egreſſi vbi ad locū venerūt, ad primū clamorē totiꝰ rei nō ignari ꝓtoribꝰ ſe dedūt. Volturciꝰ vim a ſe pellere conatꝰ, poſteaq̄ legatos deditos vidit & ipſe Pōtini fidē iplorat, traditq ſeſe illi. Cicero lętꝰ ꝙ ex ſnīa res tota ꝓceſſiſſet, paululū addubitauit, qua arte ſine motu ciuitatis tātos viros in poteſtatē redigeret. Lētulū ad ſe primo, inde Cethegū, Statiliū, alioſq alio ꝓtextu accerſit, q poſteaq̄ in vnū cōuenere, Lētulū qa tū prętor erat manu tenēs in tēplū Cōcordiæ ꝑduxit. in quē locū eo die ſenatū vocari iuſſerat. Cæteri eodē tacita cuſtodia ꝑducti. Huc legati cū Volturcio introducti ſunt, ſcriniiſq cū literis a Flacco ꝓtore in mediū plarū. Volturciꝰ ab īitio de itinere appellatꝰ, alia atq alia aſſimulare conatꝰ, poſteaq̄ rē vidit ī apto eſſe, publica fide accepta, vt neqd eoꝝ q̄ aduerſus rēp. facta eſſēt ſibi fraudi foret, quicqd de coniuratione cōpertum habuit ordine patefecit, fictiq ſunt Volturcii indicio rei Gabiniꝰ Cæparius Teracinēſis, P. Antronius, L. Vargūteius, ac plęriq alii, P. Lentulū præter chirographū ſermo, quē iactare erat ſolitus, nihil obſcure deſtinati ſceleris arguebat, Fatalibꝰ libris contineri Romanæ vrbis imperiū tribꝰ Corneliis deberi, ſeq poſt Cinnā & Syllā tertium in Cornelia gente futurum, q rerū eſſet in vrbe potiturus. Perlectis literis primū omniū ſenatꝰ decreuit, vt Lētulo magiſtratꝰ abrogaret, omneſq cōiurati in libera cuſtodia tantiſper eſſent

Intercipiuntur legatorū literæ.

Cōuincunt ī ſenatu cōiurati.

ee

quoad de ſontibꝰ aliud publice ſtatueretur.Erat Ciceronis nomē in ore oīm. Illum vulgo ciues
M.Craſſus & Cęſar nominati.
admirabātur,nūc patrē vrbis, nūc ſeruatorē appellātes.Deuocati ſūt interī alii plærique ī ſuſpitio
nē criminis,nominatuſq; in curia eſt a Lucio Targnio M.Craſſus,nec C.Cęſar ſuſpitiōe caruit
Cęterū implorato cōſulis teſtimonio,q ad eū quędā vltro de cōiuratiōe detuliſſet,facile obti-
nuit,vt nec Curio a quo fuerat noīatꝰ ſint data pmia,& Vectiū q eiꝰ chirographū pollicebatur Ca
tilinę datū,pene diſcerptū a cōciōe,captis pignoribꝰ in carcerē cōiecerit.Craſſus qa diues & po
tēs erat facile crimē diſcuſſit.Fuerūt q crederēt Targniū a P.Antronio ſubornatum,vt Craſſo
appellatō periculi ſocietate eius viri authoritas ceteros tāgeret.Alii Ciceronis opa Targniū,
a quo Craſſus ē noīatꝰ,immiſſū arbitrati ſūt,vt graui calūnia pculſus,ne malorū ciuiū vt erat
ſolitꝰ cām ſuſcipet.Criſpus Salluſtiꝰ ſcribit,audiuiſſe ſe poſtea Craſſum pdicātē,calūniā illā ſi-
bi a Cicerone impoſitā,quo tpe idē cōſul neq; pcibꝰ,neq; gra ptio ve impelli potuerit a C.Piſo
ne &.Q.Catulo,vt p Allobroges aliūve indicē pateretur Cęſarē inter ſocios cōiuratiōis noīari.
Exercebāt ambo illi cū Caio Cęſate graues inimicitias.Hic q ī petitiōe pōtificatꝰ ab eo ſupa-
tus eſſet:ille,qa in iudicio repetūdarū fuiſſet oppugnatꝰ.Idē author ē,tantū inuidię ex ea calū
nia eſſe Cęſari cōflatū(nā ęmuli nihilo ſeciꝰ,acſi res cōperta eſſet,eū in curia infamabāt)vt ex
ſenatu exeūti eqtes,q circa tēplū pſidii gra cū gladiis ſtabāt,ferrū intētarint.Tranqllꝰ qa nimis
ptinaciter cōiuratorū cām tueretur,pſidiarios ī ſe eqtes Caeſarē cōciuiſſe ſcribit,quū adhuc cō-
Oratio Cæſaris.
ſultatio teneret.vbi rogatꝰ dicere ſnīam,etſi oēs ex ſupiore loco ita dixiſſēt,vt atrociter de ſōti
bꝰ ſtatuerēt,ipſe ī hūc modū ſit locutꝰ.Oēs q de re dubia ī mediū cōſultāt,P.Cōſcripti,odio va
care debēt,gra,ira,mīa,atq; ceteris animi affectibꝰ,q plurimū in eā ſunt,vt qd verū ſit nō ita fa
cile animꝰ pſpiciat.Libidini ſimul & vtili nemo vnq̄ paruit,vbi īgeniū ītēderis valet, aut mēs,
aut libido dominetur neceſſe ē.Poſſemq; ego P.C.claros reges & populos noīare,q huiuſmodi af
fectus ſecuti,in extremas calamitates inciderunt,ſed malo dicere q̄ maiores noſtri omni libidi
ne excluſa rite recteq; decreta tuleſt.Rhodiorū ciuitas q̄ po.Ro.opibus creuerat,eo bello qd cū
Perſe rege eſt ī Macedonia geſtū,infida & aduerſa huic vrbi fuit.Cęterū finito bello ne diuitia
rū potiꝰ q̄ iniurię cā petiti bello Rhodii viderentur impunitos dimiſere.Punicis bellis quū mul-
ta & nefaria Carthaginēſes p inducias cōtra foedera feciſſent,nūq̄ illi adeo iuſtę irę indulſerūt,
vt nō qd dignū ſe foret potius quærerēt,q̄ qd illos pati oporteret:in quo & vos P.Cōſcripti ve
lim maiores noſtros imitari,ne plus P.Lētuli & cæterorū temeritas apd vos valeat,q̄ veſtra di
gnitas,nec veſtræ irę magis cōſulatis q̄ phamæ.Adde q ne poena qdē vlla digna tali ſcelere ex
cogitari poſſit.Qd quū ita ſit,iis vtamini æquum ē q̄ legibꝰ cōparata ſunt.Nec q̄ ad atrocita
tē rei augēdā ii q añ me dixerūt cōpoſite & accurate de cōiuratiōis euētu memorarunt,mul-
tū vt arbitror,ad pſentē cōſultationē attinēt.Nulli hoīm ſuę iiurię paruę vidētur,multi etiā gra
uius ferūt q̄ par ſit.ſed aliis alia licētia eſt.Multo inſigniꝰ peccāt,q alto & excelſo loco cōſtitu
ti ſunt,q̄ q humili & obſcuro.Quæ ī priuatis iracūdia dicitur,in ſummo impio ſupbia & crude-
litas.Vt quo amplior ſit fortuna,minor ſit peccādi licētia.Nā q Decius Syllanꝰ cōſul deſigna
tus tā acerbe de poena diſſeruit,vt nouū ſuppliciū excogitādū diceret,ego etſi certo ſcio eū rei
pu.cā dixiſſe q̄ dixerit,aliena tñ ſnīa a pñti cōſultatione mihi videtur.Etenī in luctu & miſeria
Mors ęrūnarū requies.
mors ærūnarū reqes eſt nō cruciatꝰ.Sed tātū abeſt vt maiores noſtri p exqſitos cruciatꝰ volue
rint Romanū ciuē necatū iri,vt lege etiā ſit cautū ne verberari quidē poſſit.Sed vos P.Cōſcri
pti,qd ſtatuatis idētidē cōſiderate.oīa mala exēpla ex bonis rebꝰ orta ſunt.Sic olim apd Athe-
niēſes.XXX.virorū cædes a paucis orta,p nobiliū & ignobiliū capita indifferēter euagata eſt.
Sic Sylla quū paucos iure occidiſſet,hāc demū vrbē cędibꝰ repleuit, & nūc pauci dabūt poenas
at ſi M.Tullio cōſule id accidere nō poterit,erit aliqñ fortaſſe in rep.Conſul(etenī multa ſunt
& varia in ciuitate ingenia)q vbi ſenatus decreto in ciues gladium ſtrinxerit,nō ita facile finē
ſtatuat.Poſtremo maiores noſtri P.C.q ab initio morē Gręciæ imitati de cōdēnatis ſummum
ſupplicium ſumebāt,poſteaq̄ reſp.adoleuit,& ciuiū multitudine factiōes valuere, ne qs aliena
fraude circumuētꝰ miſerabiliter piret,lege Porcia,aliiſq; legibus ſāxerunt,vt exiliū dānatis per
mitterēt.Nec credēdum eſt illis prudentiā defuiſſe,q ex tā paruis opibus tātum imperiū fece-
re,qn multo maiorē illis affuiſſe,q̄ nobis q hæc bene parta vix retinemus.Ergo dimittemꝰ eos
dixerit aliqs?Catilinęq; exercitū augebimꝰ?minime.Sed ita cēſeo.Publicādas eorū pecunias,ip
ſos ī vinculis p municipia habēdos,neu qs poſtea de his ad ſenatum referat, aut cum populo
Peroratio Cæſaris.
agat.Qui aliter fecerit contra remp.oīmq; ſalutem feciſſe credatur.His ille aut certe nō multo
pluribus effatus,totum pene ordinē mutauit,ita vt Syllanus qui cum P.Murena conſul erat

in ſequentē annū deſignatꝰ,cōtra dignitatē ſuā conatus ſit ſnīam quā dixerat,molliori īterp-
tatione mutare,Cœperatq̃ iā apte labare ille patrū cōſenſus,q de puniēdis ſontibꝰdudum fue
rat,quū Cato Porciꝰ & ipe ſnīam rogatus,ita eſt fari exorſus. Alia mihi P.C.multūq; diuerſa Oratio Por
ē ab iis ſnīa q ad hūc locū dixere.Ibi de pœna & ſupplicio eoꝝ q pſīę,parētibꝰ,aris,focis, bellū cii Catonis
parauere tātū diſputant,quum pſentis periculi admoniti,magis quid cauere debeamꝰprōſpice
re oporteat,q̄ quippiā in reos ſtatuere.Cætera ēm flagitia vbi facta ſūt recte pſequaris,hic niſi
puideris ne accidat,vbi euenerit,fruſtra iudiciū implores. Capta vrbe nihil reliqui fit victis.
Sed vos p deos appello,q domos,villas,ſigna,tabulas,pene pluris ſemp feciſtis q̄ rēp.Si iſta quę
cupide amplexamini retinere,ſi ociū veſtris voluptatibꝰ prębere vultis,excitemini aliquando,
& rēp.capeſſite,nō de vectigalibꝰ nūc agit̃,nō de iniuria socioꝝ,libertas & vita veſtra in diſcri
mine eſt.Sępe in hoc ordine ſum luxuriā ciuiū & auaritiā inſectatꝰ,nihil pręter odiū lucrifeci.
Cæterū eo faciliꝰ tūc malefacta libidini cōdonabā, quo firma opulētia uegligētiam tolerabat.
Nūc vero haud qdē id agit̃,bonis ne au malis moribꝰ viuat̃,ſed hæc q̄ noſtro iudicio magnifi
ca & ampla ſunt,noſtra an hoſtiū futura ſint.Hic mihi mīam & māſuetudinē quiſq̄ nominat
ſint munifici q videri volūt ex ſocioꝝ fortunis,ſint liberales ex furtis ęrarii, ſint miſericordes
qñ eo vētū eſt vt veris rerū noībꝰ nemo citet̃ amplius,noſtrū ſanguinē ne ſalrē largiant̃, & dū
paucis ſceleratis parcūt,videāt ne bonos perditū eant.Bñ & cōpoſite,C.Cæſar pauloāte ī hoc
ordine de vita & morte diſſeruit,falſa credo exiſtimās ea q̄ de īferis memorant̃,diuerſo itinere
malos a bonis,tetra loca inculta fœda habere.Cēſuit itaq; pecunias publicādas,ſontes ī muni
cipiis cuſtodiēdos,quaſi vero nō vbiq; improborū cōſpirationi vi eripi poſſint.Q; ſi piculū vi
tare voluit vanū eſt id cōſiliū,aut ſi in tāto oīm metu ſolꝰ nō timet, eo magis refert me mihi
vobiſq; timere,P.C.Quare hoc ita habete,qoqd de Lētulo & eius ſociis ſtatueritis,id ſimul de
exercitu Catilinæ & cęteris cōiuratis eſſe cōſtitutū.Quāto hæc fortius facta fuerit, tāto illis
auimꝰ erit īfirmior.Siqd remiſſe ac diſſolute decretū viderit,mīro ferociores aderūt.Nec maio
res nři armis ſolū hāc rēp.ex parua magnā fecere,ſed domi īduſtria foris iuſto auxerūt impio.
Lōge aliter nūc oīa virtutis pmia ābitio poſſidet.Domi voluptatibꝰſeruit̃,ī curia pecunię &
gſæ,quo nemini mirū videri debet,ſi ī vacuā rēp.impetus fiat.Sed hęc multū & ſæpe iā antea
queſti ſumus,nūc cōiurauere nobiliſſimi ciues ī patriā,Galloꝝ gētē Ro.noī infeſtā ad bellū cō
citauerūt.Dux hoſtiū cū exercitu vrbi imminet,& vos qd de hoſtibꝰītra mœnia dephēſis ſta-
tuat̃ iādudū cōſulitis:cū liberis,vxoribꝰ ac tota patria,niſi immīnēti periculo eat̃ obuiā,haud
dubie perituri,ne diis qdē ipis opē vllā immeritę ciuitati laturis,quoꝝ auxilia nō ignauia mu
liebribuſq; auxiliis parant̃,ſed vigilādo,agēdo,bene cōſulēdo,ſunt illi ignauię ſocordięq; īfeſti
Ergo,ſtultꝰManliꝰ q filiū occidit qa cōtra ſuū imperiū ī hoſtē dimicauit.Nūc qd de crudeliſſi-
mis patricidis ſtatuat̃,anceps tenet cōſultatio.Parcite Lētulo & eiꝰ dignitati,ſi ipe ſuæ pudici
tiæ,ſuę phamę,ſi patrię,ſi ciuibꝰ,ſi diis ipis,vnq̄ pepcit.Parcite Cethegi adoleſcētiæ,niſi patrię
bellū intulit.Quid de Gabinio,Statilio,& Cępario dicā?quibꝰ ſi qd pēſi fuiſſet vnq̄,ſiqd huma
nitatis,ne pietatis dicā,haud tā fœda cōſilia,de patria,de ciuibꝰ mouiſſent. Quod quū ita ſit
vt ī apertū diſcrimē paucorū culpa publica ſalus venerit,atq; vndiq; circūſtēt pericula,ſitq; iā
ſcelus nō indicio ſolū dephēſum,ſed ipſius ſceleris authores ſuo ipoꝝ cōuicti ſūt teſtimonio,
cēſeo pro eo ꝙ cędē,incēdia,aliaq; fœda facinora in ciues parauerūt, vt more maiorū capitale
de his ſumat̃ ſuppliciū.Et Cato ī hūc modū perorauit, homo ad virtutē natꝰ. Fuit C. Cæſaris Catonis pe
æqualis,nec tātū par ętas,ſed eloquētia ī vtroq;,magnitudo animi,gloria nō diſpar.Cęſar mu ratio.
nificētia clarus.Cato vitę integritate.Illi māſuetudo & mīa phamā conciliauit. Huic ſeueri-
tas & vitæ ſāctimonia.Cęſar dādo,ſubleuādo,ignoſcēdo eſt gloriā adeptus. Cato largitionem
vituperando,nihil indulgendo.In hoc pernicies malis.In illo profugiū.Huius conſtantia lau-
datur.Illius facilitas.Poſtremo laborauit Cęſar,amicoꝝ res tutatus ē,nihil cuiq̄ denegauit,ſē
per bellū aliquod ingens & imperiū optauit,in quo virtus ſplendeſceret:Cato cōtra modeſtiæ
& ſeueritati ſtuduit,cū ſtrenuo de virtute,cū modeſto de pudore certauit,eē q̄ videri bonꝰma-
luit.Itaq; quo minꝰgloriā petiit,eo maior ſecuta eſt,magnaq; pinde quū ſemp alias eiꝰauthori
tas in ſenatu,tū eo die quo iu eius ſnīam factū eſt ſenatuſcōſultum,vt de ſontibꝰ ſuppliciū ſu-
meret̃.Cōſul itaq; optimū factu ratus nō expectare noctē q̄ inſtabat,neqd noui motus in vrbe
fieret,Triūuiros expedire iubet,q̄ ad ſupplicium erāt neceſſaria,diſpoſitiſq; pſidiis Lentulum
ex palatio,vbi ad eam horam apud Spinterē iuſſu cōſulis cuſtoditus fuerat,in carcerē deducit
mox alii p prætores eodē deducti.Fuit locus in parte carceris ad læuā circiter.XII. pedes hu-

Tullianum mi depreſſus. Id Tullianū dixere, ab eo credo ꝙ locū Seruius Tullus prim⁹ in parte fori carcerē
cōſtituit, camera lapideis fornicib⁹ iuncta, ſed inculta tenebris & odore fœda: ibi prius Lētulum
laqueo vindices rerū capitaliū necauere, virū nobili familia, & q Rōæ cōſulare īperiū geſſerat.
Necatur Lētulus & ſocii. Inde Cethegus, Statilius, Cęparius, cęteriq; cōiurati, pari ſunt ſupplicio affecti. Nec Cicero id
occultū habuit, ſed ad frāgēdū eoꝝ aīos q per noctē reorū cauſa aliqd moturi credebantur, ad
multitudinē cōuerſus, vixerunt ingt. Ex ea audaci aīaduerſiōe tātus honos Ciceroni apud bo
nos acceſſit, vt idē Cato vir grauis, oīq; aſſētatiōe liber, eū patrē patrię appellādū eē ſuerit, atq;
vt cēſuit ita ſit decretū, q honor nulli ad id tēs Romę cōtigerat. Cęterū dū ea Romæ gerūtur
Catilina cū duab⁹ legionib⁹, quas ex ſuis & Manlii copiis tumultuoſe inſtruxerat, Antoniū cō
ſulē, q cū exercitu in ꝓuinciā venerat, aliqūdiu ē ludificat⁹, ꝑ ardua ducēs, nūc Galliā verſus nūc
ad vrbē iter intendēs, ꝓlio tū abſtinebat, ratus breui fore, vt Gallicis auxiliis aucto exercitu a-
cie cōfligeret. Interim ſeruitia repudiabat, quoꝝ vis ingēs ad eū cōfluxerat, ſeu qa cōiuratiōis
opib⁹ ſe victurū ſperaret, vel qa ingenuoꝝ cām cū ſordidoꝝ hoīm genere coniunctā videri no-
luit. Verum vbi de iis q̄ Romę acciderāt, nūtius in caſtra eſt ꝑlatus, ſumptumq; iā de coniura
tis ſuppliciū auditū eſt, multis ī hoſtē dilabētibus Catilina cū iis q in officio adhuc erāt, ī Pi-
ſtoriēſē agrū euaſit, vt inde ꝑ confragoſa & implicita loca in Galliā ſe ꝓriperet. Nec eū conſul
dimiſit, ſed ꝑ apertiora ducēs eūtē ſequebat̄. Interim Q. Metellus cū trib⁹ legionibus ex Pice-
no agro occurrerat, vt Alpib⁹ digreſſum cōfeſtim ꝓlio exciperet, qđ vbi Catilina cōpertum ha
buit, ancipiti ꝑiculo cōmot⁹ fortunā bello tētare cōſtituit, atq; cū Antonio ꝓliū cōſerere. Prius
Oratio Catilinę ad ſuos. igit̄ q̄ in aciē deſcenderet̄, ita eſt milites ꝑ cōcione affatus. Scio ego viri fortiſſimi, neq; verba
virtutē fortib⁹ addere, neq; ex ignauo ſtrenuū, aut fortē ex timido exercitū ducis oratiōe fieri:
ſed quāta cuiq; natura, aut moribus audacia eſt, tantū ſolere in bello patere. Etenī q neq; gloria
neq; periculo excitat̄, horteris hūc certo ſcio incaſſum. Siqdē timor animi aurib⁹ officit. Verū
ego aliud ſecut⁹ vos ī cōcionē vocaui, vt ꝑpauca monerē, quib⁹ oēm cōſilii mei rationēītellige-
retis. Etenī quātā ſibi nobiſq; cladē Lentuli ſocordia attulerit, oēs vt arbitror audiuiſtis, & nūc
quo loco res nſæ ſitæ ſint videtis: duo hoſtiū exercit⁹ premūt, hic a fronte, ille a tergo, nec in ĩis
locis quib⁹ deprehēſi ſum⁹ diutius ob ſoli ſterilitatē eſſe poſſum⁹. Quocūq; ire placet ferro iter
aperiendū eſt, quapropter vos hos hortor moneoq; vt forti paratoq; aīo ſitis, initoq; ꝓlio me-
mineritis diuitias, gloriā, dec⁹, patriā, vitā ipſam in vſis manib⁹ eſſe. Si vincimus oīa nobis tuta
erunt, patebūt municipia, coloniæ. Victis oīa aduerſa fiēt. Neq; loc⁹, neq; amic⁹ vſq̄ teget, quos
arma nō texerit. Accedit huc neceſſitas, q̄ vel timidos fortes facit, hæc ſola cogit oīa audere, ꝓ
patria, ꝓ libertate, ꝓ vita dimicam⁹. Fuga ſalutē ſperare quū arma teneas, eaq; ab hoſte auerte-
ris, apta demētia eſt. Semꝑ in ꝓlio iis maximū eſt periculū q maxime timent. Audacia ꝓ muro
habet̄. Accedit vigor, ætas, virtus veſtra milites, quę me magnopere hortat̄, beneq; ſperare iu-
bet, nec verēdū eſt ne hoſtiū multitudo pauciores circūueniat, montiū anguſtiæ id timeri ve-
tāt. Qꝫ ſi etiā id accidat, vt fortuna parū ſit nobis ſecūda, cauete viri fortiſſimi, ne inulti moria
mini, ſed totis virib⁹ enitamini vt cruentā funeſtāq; hoſtibus relinquatis victoriā. His Catili-
na vſus verbis ſuos in aciē eduxit. C. Mālius dextrū cornu tenuit, læuū Feſulan⁹ qdā: Ipſe cū li-
bertis & colonis ꝓpe aquilā coſtitit. Quę ea eſſe dicebat̄, qua C. Marius fuerat in bello vſus. Cō
tra C. Antonius iā ꝓcōſul quū pedū dolore laboraret, M. Petreiū hoſtibus obiecit. Ille quoq; ꝑ
paucis ſuos hortatus ferociter manū cōſeruit. Ferētarii pugnā īchoarūt, mox pilis in hoſtem
Nobilis pugna. miſſis, res gladiis geri cœpta ē. Veteranoꝝ fuit nobilis pugna, reſiſtere ſūma ope magnaq; obſti
natiōe hoſtis. Fuitq; aliqūdiu anceps certamē. Cæterū ſuperante Antonianoꝝ multitudine, Pe-
treius cohortē prætoriā ī aduerſam hoſtiū aciē immiſit. Tū vero inſignis cędes edita, mediiſq;
ordinib⁹ ſolutis tota vis ī cornua verſa eſt. Ibi Mālio & Feſulano cadētib⁹, quū iā aperte fortu
na inclinaret, Catilina memor generis priſtiniq; dignitatis in aduerſum hoſtiū cuneum inue
ctus, media iacentiū ſtrage cōfoſſus concidit. Inde reliqua multitudo cęſa, haud qdē loco vno,
Catilinę caſus. cæterū oēs aduerſis corporib⁹ iacuere. Catilina ꝓcul a ſuis inter hoſtiū cadauera eſt rept⁹ pau
lulum adhuc ſpirans ferocia quā viuus habuerat ī vultu ꝓminēte. Nec victoria po. Ro. īcruē-
ta fuit, fortiſſim⁹ qſq; aut in ꝓlio occubuit, aut grauiter vulnerat⁹ acie diſceſſit. Et atrociſſima
Clodii adulterium. illa Catilinæ cōiuratio ad patrię & bonoꝝ exitiū mota hunc habuit exitū. Sub id tēs quo Ca
tilina eſt ita foris oppreſſus, ſic eīn Liuius res digerit: aut certo nō mlto pri⁹ P. Clodi⁹ pulcher,
bonæ deæ ſacrariū muliebri habitu ingreſſus, cū Metelli Pōtificis vxore, vt idē author ſcribit,
adulterium cōmiſit. Appianus Calphurniā C. Cæſaris coniugē, q tum pontifex erat, ab eo ad

ulteratã ꝑdidit. Cæterũ Trãqllus & Plutarchꝰ Põpeiã Q. Põpeii filiã, quã Ceſar ob id crimen repudiauit, fuiſſe aiũt ad quã Clodius media cerimõia penetrauit: qbꝰ eo libẽtiꝰ accedo, qꝛ nec tũ Metellus põtifex maximꝰ erat, in cuius domo talia ſacra fieri cõſuerunt, ſed Ceſar, neqꝫ Calphurnia, cuius Appianus ꝓbrũ fuiſſe ſcribit, adhuc Ceſari nupſerat: qppe quã vertẽte anno ſui primi cõſulatus, aliquãto poſtq̃ hęc ita acciderãt ille vxorẽ duxit, cõiunctiſſime cũ ea vixit vſqꝫ ad exitũ vitę. Quã gręci Bonã deã vocãt: Phryges Mydę regis matrẽ arbitrati ſunt, Romani Dryadẽ puellã Fauni vxorẽ. Græcorꝫ qdã ex Liberi nutricibꝰ vnã fuiſſe aiunt, quã ne fari qdẽ liceret. Hoc argumẽto adducti, ꝙ mulieres eius ſacra pagẽtes, vitigineis tabernacula ramis intexebãt: dũ huic genio ſacra fierẽt, nefas fuit viris itereſſe, mulierũ dũtaxat erat id ſacrũ. Latuit prĩo Clodius operãtiũ coetu. Mox Aurelię ancilla (fuit Aurelia Ceſaris mater) illũ ædibꝰ errabundũ intuita, qd rei q̃reret ſciſcitat̃, quũ Aurã rñdiſſet Põpeię pediſſequã, ꝓtulit virilis vox mulierculã, ſuſpicataqꝫ qđ erat clamorẽ repẽte extulit. Claudit̃ cõtinuo domꝰ, matronæqꝫ attẽte oĩa ꝑſcrutãtes Clodiũ ex tenebroſo eruunt cubiculo, turbatiſqꝫ ſacris dimittunt. Appellatus inde ꝙ in opto bonæ deę fuiſſet, allegabat̃ rei abſentia ꝙ ꝑ id tp̃s quo ĩ optũ veniſſe diceret̃ ꝓcul ab Roma fuiſſet. Cicero teſtis citatꝰ teſtimoniũ dixit, Clodiũ eo die ſecũ Romę fuiſſe, teſtati idẽ ſunt alii qdã illuſtres. Ceſar poſt Aurelię matris teſtimoniũ, ab accuſatore appellatꝰ vt diceret, ſiqd de pollutis cerimoniis cõptũ haberet, nihil oĩno ſibi cõptũ rñdit, qđ de ea re affirmare poſſet. Nolebat Clodiũ gñe & eloquẽtia clarũ, & quẽ multitudini gratũ ſciebat, a ſe alienare. Ab eodẽ interpellatꝰ qd ergo Põpeiã ab ſe ablegaſſet, qm̃ inqt domũ meã non ſolum crimĩe carere oportet, ſed etiã ſuſpitione criminis. Clodius corrupto iudicio abſolutus eſt, Ciceroniqꝫ adeo inimicus ex ea re factus, vt a patribꝰ ad plębẽ poſtea trãſierit eo cõſilio vt Tribunus plæbis factꝰ hoĩem vlciſceret̃, cuius teſtimonio fuerat in diſcrimẽ adductꝰ. Sed hæc aliquãto poſt ea ſecuta. Erãt & alii interim plęriqꝫ, q ſeruatæ patrię illi gloriã inuidebãt, & in his C. Cæſar, q ꝑtor Cæcilio Metello Trib. plæ. ſe adiutorẽ obtulit, legẽ aduerſus optimatiũ factionẽ ferre conãti, qua Põpeius cũ exercitu reuocabat̃ ex Aſia vt Ciceronis potẽtiã euerteret. Sed nec Põpeius tum rediit, neqꝫ eñ lex fieri potuit, Catone ſumma ope reſiſtẽte: nec poſteaq̃ ille ex Mitridatica victoria eſt reuerſus, fuit aliquo modo Ciceroni infeſtus, cuiꝰ actionibꝰ abſens, & ad populũ ꝑ cõcione, & in ſenatu ſæpiꝰ ornatꝰ eſt. Ceſar ꝑturæ anno circũacto, q in Ciceronis cõſulatũ incidit, Hiſpaniã ꝓuinciã ſortitꝰ, quũ a creditoribꝰ forte retineret̃ M. Craſſi opa, qui octingentorũ triginta talentorꝫ ſe ſponſorẽ obtulit eos a ſe remouit. Erat haud dubie Craſſus Rõanorũ ditiſſimꝰ, Põpeioqꝫ iã inde a conſulatu quẽ cũ eo geſſerat inimicꝰ, ad cuiꝰ potẽtiã ĩ rep. infringẽdã C. Cæſarẽ, ac prõptiſſimũ quẽqꝫ oĩ officio affectabat̃. Cęſar in Hiſpaniã ꝑfectus in trãſcurſu Alpiũ exiguo & humili quodã oppido diuerſatus, qđ pauci admodũ moeſtiqꝫ tenebãt accolæ, ex comitibus qdã ꝑ iocũ rogaſſe dicit̃: crederet ne ibi quoqꝫ certamina de principatu oriri, ambitionẽve ſollicitare oppidanorꝫ aĩos. Mallẽ dixiſſe fert̃ hic priceps eſſe, q̃ Romę ſecundus haberi. Tãta ingeniũ illud dominãdi cupiditate exarſit. Trãqllus author eſt puerũ adhuc ſẽp Euripidis carmẽ qđ eſt in Phoeniſſis in ore habuiſſe. Si ius humanũ violãdũ eſt regnãdi cã violari oportet, in cęteris rebꝰ pietatẽ colas. Ex eodẽ affectu animi gemitus ille, ac lacrymę extiterũt, vt qdã dicũt, ꝙ magni Alexãdri ſtatua Gadibꝰ aĩaduerſa ꝑfeſſus eſt merito ſibi dolẽdũ ꝙ ea ætate qua ille orbẽ ſubegiſſet, nullũ eſſet a ſe ꝑclarũ facinꝰ geſtũ. His ergo ſtimulis incitatus, paucis diebus qbus ĩ Hiſpaniã venit. X. cohortes. XX. prioribꝰ adiũxit. Hiſqꝫ copiis frętus Callecos & Luſitanos vſqꝫ ad oceanũ domuit, ſubiecitqꝫ tũ primũ nouas aliquot gẽtes Roano iperio. Rebus in ꝓuincia optime cõſtitutis, ipſe ingẽti gl̃ia bello q̃ſita, ac ditior factꝰ Romã ad triũphũ ſimul & cõſulatũ deceſſit. Cæterũ edictis iã cõſularibus comitiis, qꝛ rõ ipſius abſentis lege haberi nõ poterat, niſi priuatus vrbẽ introiſſet, ãbire coepit, vt legibus ſolueret̃. Sed Catone & aliis diuerſæ factionis id negãtibus, triũphũ dimiſit ne cõſulatu excluderet̃. Duo cũ eo petierunt, M. Bibulus & L. Lucceius, quorꝫ Lucceiũ cõplexꝰ Ceſar cũ eo paciſcit̃, vt qm̃ ille minꝰ gr̃a valeret, de ſuo cõi noĩe in cẽturias nummos ꝓnũciaret, futurũ pollicitus, vt ſuo fauore quẽ bene conciliatum apud multitudinẽ haberet, Bibulo excluſo ipſe ſecũ cõſul crearet̃: qđ ne eueniret optimatiũ factio author Bibulo fuit, tãtũdẽ ſuo noĩe pollicẽdi, multiqꝫ ad id pecuniã cõtuleſt, ne Catone quidẽ abnuẽte eã largitionẽ e rep. fieri. quo cõtigit, vt hic quoqꝫ vt Ariſtides ille Atheniẽſis reip. cauſa aliqñ a recto deflexerit. Cum Bibulo igit̃ cõſul creatus Cæſar, vbi ꝓuinciã minimi momenti ſibi a patribus decretam vidit, pro magno habuit negocio Gn. Pompeium omni officio ſibi cõciliare. Erat tum is longe princeps ciuitatis, patribuſqꝫ magnopere offẽſus

Bona dea.

Clodius deprehẽdit̃ in domo Ceſaris.

Verba Cæſaris de vxore.

Cæſar ĩ Hiſpaniã ꝓficiſcitur.

Cæſaris dicta.

Gemitꝰ Ceſaris ad Alexãdri ſtatuã

Cæſar & Bibulꝰ cõſules

ꝙ ſenatꝰ ea q̄ ipſe poſt Mitridatē bello victū in Aſia egiſſet cunctātius cōfirmaret. Itaq; Marco Craſſo ei recōciliato, cū vtroq; ſocietatē iniit, vt neq̄d ī republica agi pateret, qđ nō ipſis tribꝰ placuiſſet. Primus igit̃ oim inſtituit, vt ſenatus & ppl'i acta die vno cōficerent̃, cōfectaq; publicarent̃, antiquū ad id morē retulit, vt eo mēſe quo cōſul faſces nō haberet, accēſus ante illū iret lictores pone ſequerent̃. Legē agrariā tulit ĩuito collega, quē de more obnūriantē, vt religionē illi incureret, foro armis expulit. Ea lege cāpū Stellatē agrūq; capanū ad ſubſidia reipublicæ relictū, XX. milibꝰ ciuiū, quibus terni pluresve liberi eſſent extra ſortē diuiſit, & publicanos tertia mercedū parte leuauit. Plutarchus tertiā tributorū portionē eq̄ſtri ordini ab eo remiſſam author eſt. Cętera pari poteſtate largiri, vt cuiq; lιbitū eēt, Bibulo ita abſterrito, vt poſtq̄ foro

Cato in carcerē ducit̃.

ſemel pulſus eſt nūq̄ ampliꝰ in publicū venire ſit auſus, quoad poteſtate abiit. Cato qa agētē interpellabat p lictorē e curia extractus, in carcerē eiꝰ iuſſu ductꝰ eſſet, niſi ſenatꝰ authoritas Cæſarē mouiſſet: nā ſimul ac abſtrahi cœptus eſt, optimi quiq; eū mœſto ſilētio in carcerē ſequebant̃, vt totus ordo nō ſenatoꝝ vnus iniuria affici videret̃, q̄ res in cauſa fuit, vt Cęſare conniuente tribunorū iuſſu ſit dimiſſus. Traduxit Cęſar & Publiū Clodiū a patribꝰ ad plæbē ī Cicerōis inuidiā, ꝙ is in quodā iudicio tēpoꝝ ſtatū deploraſſet, deditq; ſe Clodius plæbeio homini optādum, homo clariſſima familia ortus, poſtq; eā adoptionē breui eſt Tribunꝰ plæbis factꝰ. Cęſar vt ſuas opes priuſq̄ conſulatu abiret, nouis affinitatibꝰ firmaret, Calphurniā L. Piſonis filiā ſibi ī cōſulatu ſucceſſuri vxorē duxit: Iuliā ſuā Gnęo Pōpeio collocauit, Carōe idētidē clamitāte, rempublicā pdi nuptiarū lenocinio: qppe q non multo prius Pompeii affinitatē recuſaſſet, teſtatus ſe obſides contra rempublicā, neq; Pōpeio, neq; cuiq̄ daturū, pollicitus homini ſi recta faceret, amicitiā ſuā, q̄ eſſet omni propinquitate firmior. Socero igit̃ & genero ſuffragantibus

Cęſar Gallias pꝛuincias adipiſcitur.

ex omni prouinciarū copia Galliā cum Illyrico ſibi potiſſimū delegit, vnde idonea triumphorum prætendebat̃ materia, mox & Comata illi Gallia p ſenatū adiecta, veritis patribus ne ſi ipſi negaſſent, populus & hāc daret, quo gaudio Cæſar elatus, nō rēperauit qn frequenti curia diceret ſe inuitis & gemētibꝰ aduerſariis q̄ cōcupiiſſet adeptū, futurū pinde vt illoꝝ capitibus quū vellet inſultaret. Verū quodam p contumeliā negante poſſe id fieri, vt vlla tanti eſſet fœmina. Enimuero Cæſar parum pudicitiā ſuam ab ineunte ætate cuſtodiuiſſe ferebatur, & in Aſſyria, Semyramidē regnaſſe reſpondit, & magnam Aſiæ partem Amazones aliquando tenuiſſe. Ipſe

Cęſar ī Galliā pficiſcit̃

poſteaq̄ cōſulatu abiit, aliquādiu Romę cōmoratus, demū in pꝛuinciam profectus eſt, abſenſq; de actis ſupioris anni a L. Antiſtio tribuno plębis poſtulatus, appellato tribunorū collegio obtinuit, vt qū reipublicæ cauſa abeſſet ne reus fieret. Sed quū Romæ adhuc Cęſar eſſet, C. Antonius pconſul in Thracia parū pſpere bellū adminiſtrauit. Et P. Clodius Tribunus plębis factꝰ Ciceroni diē dicturus, vt eum aliquanto magis obnoxiū haberet, priuſq̄ reū faceret, author populo extitit, vt M. Cato in Cyprū mitteret̃ aduerſus Ptolemæū, cuius regnū omneſq; fortunæ ipſius Clodii rogatione fuerāt publicatæ, & vt exules Byzātium reduceret, in quam prouinciā

Cato vrbe ablegatur.

Cato profecturus, adeo indigne eſt a Clodio habitus, vt vrbe diſcedenti, non naues ſint illi de more inſtructæ, nō milites, non miniſtri. Sed duo ſcribę, atq; eorum fur hic notiſſimus, Clodii clientulus ille, tātū in ſtulta ciuitate ac cito peritura furioſi hominis valebat authoritas. Iā nec a Ptolemęo quidē vlla qđ ſciam publica in Romanos profecta fuerat iniuria, cur in eum id decretum fieret. Verum quia Clodius a Piratis captus, ab rege nō fuiſſet redēptus, Tribunus ſua rogatione effecit vt ille hoſtis ſit iudicatꝰ. Et Cato hoc prętextu vrbe ablegabat̃. Sēſit hō prudēs iudiciū Ciceroni parari, quare priuſq̄ Roma pficiſceret̃, eū hortatus dicitur, ne in nefariū aliquod certamen ciuitatē cōiiceret, ſed tpi potius cederet, iterūq; patrię ſalutē præſtaret. Ipſe Canidio in Cyprū pręmiſſo Ptolemæū hortatus eſt, vt ſine pugna & cōtētione publico decreto cederet, fore pollicitꝰ, vt neq; honoris expers, neq; pecuniarū poſtremo fieret, autorē ſe futurū po. Ro. vt ei Veneris Paphiæ ſacerdotiū cōcederet. Hæc p Canidiū ad Ptolemæū mandata dedit, ipſe Rhodū nauigauit, vt q̄ ad pꝛuinciā obeundā opus eſſent, mature compararet. Forte accidit vt p id tp̄s Ptolemæus cognomento Auletes ab Alexādrinis ob ignauiā ſordidoſq; mores eiectꝰ Romā nauigaret, ea ſpe vt Pōpeii & Cęſaris auxilio in regnū reſtitueret̃. Is audito Catonis ad inſulā appulſu, Rhodū diuertit, ratꝰ fore vt ſuo aduētu audito Cato officii cā ad ſe ve

Cato Ptolemęo nō aſſurrexit.

niret. Verū lōge aliter accidit ac rex fuerat opinatus. Curabat tū forte Cato corpus quū nūciatū eſt Ptolemęū adeſſe, q cuperet cū eo loq. Reſpōdit Cato vt Ptolemæus ad ſe veniret ſiqd ſe cōuento opus eſſet, nec veniēti magis pceſſit obuiā, aſſurrexitve q̄ ſi ad ſe veniret priuatus aliquis, quę res primo congreſſu regem haud mediocriter turbauit, conuertitq; in admirationē

ꝙ in priuato hoíe lateret tãta animí elatio.Mox vero vbi eũ loquentẽ audiuit,ac libere ꝓdicẽ-
tem quanti diſpendii aditurus eſſet,ſi cupiditati & auaritiæ principum Romanæ ciuitatis ſe
ſubiiceret,vt cęleſtẽ & diuinũ hoíem admirari cœpit:ipſiuſq; cõſiliũ haud dubie ſecurus,& fe
ciſſet retro vela in Ægyptũ quoquo modo cũ ſuis in Græciã rediturus,niſi amicorũ ſuaſu,mu
tato repẽte cõſilio,Romã ire pſeueraſſet.Nec multo poſt Auletis digreſſũ,nuntiis & literis co
gnouit Cypriũ Ptolemęũ audito Romanę ciuitatis in ſe decreto venenũ hauſiſſe,quo nũtio ꝑ- Cyprii Pto
motus Cato cõfeſtim Brutũ Seruilię ſororis filiũ in Cyprũ miſit,nã haud multã Canidio fidẽ lemæi in-
habẽs,in regia pecunia q̃ immẽſa dicebaẽ tractãda,ipſe reductis Byſantiũ exulibꝰ,cõpoſitoq; ci teritus.
uitatis ſtatu,in Cyprũ nauigauit,vbi ſũma attẽtione neqd reip.incuria deperiret,ad ſeptẽ mi-
lia talentoꝝ argenti coegit,veritusq; longiſſimã nauigationẽ,ingẽtẽ vaſoꝝ numerũ ſtudio cõ-
quiſiuit,duoꝝ & ãplius talentorũ capaciũ,qbꝰ lõgiores funes erãt innexi,cum ſubere ad caput
alligato,vt ſi naufragium fieri cõtigiſſet,vbi demerſum eẽt argẽtũ indicio ꝓderet.Nauibꝰ igit
aduerſo Tyberi ſubuectꝰ,frequentẽ ciuitatẽ plenis vtrinq; ripis obuiã habuit,vt celebritas illa
& magiſtratuũ frequẽtia oím ordinum officia,nõ multũ a legitimo triũpho diſtarẽt.Et Cato
nis reditꝰ ad vrbẽ tã clarꝰ fuit.Sed dũ is ꝓcul vrbe abfuit,Clodius diẽ M.Tullio dixit,ꝙ nobiliſ Ciceroni di
ſimos ciues necaſſet indicta cã.Erãt tũ Rõæ cõſules L.Piſo C.Cæſaris ſocer,& P.Gabinius qui es dicitur.
prouinciatum ſpe Clodii conatibꝰ conniuebant.Conſulum itaq; fauore deſtitutus Cicero ve-
ſtem mutauit,& cum eo vniuerſus ordo equeſter,vt.XX.milia hoím mutato habitu eum ſe-
querenẽ,potuiſſetq; reus aduerſus Tribunum media vrbe armis diſceptare,niſi Catonis cõſiliũ
ſecutus,vrbẽ a cæde & diſcordia ſeruare maluiſſet.Supererat ſpes vna vt Põpeius q primum ĩ
ciuitate locũ obtinebat,auxilio adeſſet.Cęterũ is ſiue Clodii inſolẽtiã veritus,ſiue per C.Cæſa-
rem a Cicerone alienatus,q ob id erat illi inuiſus,qa eum eo legatus in Galliã ire recuſaſſet,ſi-
ue reſiduũ fuit illud odiũ ab inſolenti adminiſtratione quã Cicero violẽter in cõiuratos exer-
cuit:vbi Ciceroni euidẽs periculũ inſtare vidit,in Albanũ ſuũ Põpeius cõceſſit. Circuire ĩterĩ
reus atq; obuiũ quẽq; in angiportis ꝑhẽſare,ſuppliciterq; & cũ lachrymis ſuã ſalutẽ oíbꝰ com
mẽdare,magnuſq; erat aĩorũ motus.Senatus frequẽs in curiã coiuerat decreturus, vt tota ci-
uitas cũ M.Tullio veſtẽ mutaret,ſed curia Clodianis armis obſepta,cõſulibuſq; rẽ impediẽtibꝰ
nihil decerni potuit.Cicero eiuſmodi difficultatibꝰ circũuẽtꝰ ad Põpeiũ in Albanũ ꝓficiſcit,cu
ius cõgreſſum ille declinãs,ꝑ ędiũ poſticũ ſeſe ꝓripuit.Tũ Cicero oĩ ſpe retinẽdæ vrbis abiecta, Ciceronis
Demoſthenis exẽplũ imitatꝰ,q ne ꝑ ſe dicere cogeretẽ,ſolũ vertit,media nocte vrbe egreſſꝰ,ĩ Lu exilium.
caniã prĩo cõceſſit,mox in Siciliã trãſfretaturꝰ.Clodius audita eiꝰ abſentia ad populũ tulit,vt
Cicero exul eſſet,eiuſq; bona publicarenẽ.Et vt quadringẽtis milibꝰ paſſuum ab Italia igni &
aqua illi ĩterdicereẽ,q eũ hoſpitio accepiſſet,is exul eẽt,oĩaq; eiꝰ bona ĩ publicũ redigerenẽ.Ad
dita rogatiõi eſt neq; de eo reducẽdo ad ſenatũ referret,diſputaretve,aut pedibꝰ in ſnĩam iret,
q̃ oĩa populus ſciuit.Clodius exulis villas in Arpinati,Tuſculano, Põpeiano,&.Formiano diri-
puit,direptaſq; incendit,domum in palatio demolitꝰ eſt a fundamẽtis,atq; in ea area tẽplũ Li-
bertatis cõſtituit.Bona oĩa haſtę ſubiecit.Nec in tota illa auctiõe ſector reptꝰ eſt.Cicero ꝓhibi
bitus ꝑ literas a C.Virgilio ꝑtore in Siciliã traiicere,Brũduſiũ flexit iter,ĩde Dyrrachiũ tranſ-
greſſus,quum hic parum ſibi tutꝰ videreẽ,in Macedoniã trãſit,vbi a Plancio eſt benigne acce-
ptꝰ.Tulit ille exiliũ,qđ eiꝰ ep̃lę ad Terẽtiã,& cæteros neceſſarios declarãt,parum forti aĩo,ac
multum infra eius ꝑſonæ quã gerebat dignitatẽ,maluiſſetq; ferro extingui, ſi cadendum fuit
q̃ extorrẽ fieri.Sed dum Cicero ex vrbe & Italia pelliẽ,ĩterea Cæſar iã antea vrbe digreſſus,cũ
Heluetiis Narbonẽſi Galliæ imminẽtibꝰ bellare cœperat.Tenebãt hi Comatę Galliæ partẽ quę Heluetii &
Rheno a Germania excludiẽ,Iura monte a Sequanis,Rhodano & Lemano lacu a Narbonenſi eoꝝ terra.
Gallia diſcreta,lõgitudine.CCXL.millium paſſuum,octogĩta ſupra cẽtum latitudine.Gẽs bel
lãdi cupida ægre ferẽs,ꝙ ꝑ multitudine hoím modicis terræ finibꝰ circũſcriberẽt M.Meſſala-
& L.Piſone Cõſulibꝰ,Orgẽtorigis nobilitate & diuitiis totiꝰ gẽtis lõge principis ſuaſu, alienos
fines ĩuadere decreuerãt,belloq; gl̃iam ſimul & nouã terrã ſibi q̃rere.Eã expeditionẽ ĩ tertiũ an
num cõſulto diſtuleẽt,vt maturius oĩa pararenẽ.Interea Orgẽtorige affectati regni crimine in
terfecto,qđã eũ ſalutis ſpe abiecta ſibi manũ ĩtuliſſe ꝓdiderũt:Heluetii tertio ãno quẽadmodũ
fuerat ab ĩitio decretũ ĩ Narbonẽſẽ Galliã trãſitũ moliũẽ,q̃ Geneua extremũ Allobrogũ oppidũ
ſedet,hic põs Rhodano ĩpoſitꝰ ĩ Heluetios trãſmittebat.Aſciuerãt ĩterea ſibi belli ſocios Raura
cos,hodie Baſilieſes ſũt,vt ſcribũr Gallicaꝝ reꝝ nõ ĩpiti,& cũ his Tuligos & Latobricos,quos Heluetioꝝ
ꝓpuleẽt,vt oppida,vicoſq; exurerẽt,qđ & ĩpi fecerãt,ne redeũdi ſpes vlla ſupeſſet. Adiũxerãt ſi opes augẽ-

Boii. bi & Boios.nũc Bauari dicunt̃.Hi quũ ſedes trãs Rhenũ haberẽt,Noricũ hoſtiliter irruperãt.
his ad ſe receptis,Rhodanũ ad Genuã ſupare aggrediũt,dubia ſpe Allobrogũ gẽtis ĩ ſocietatẽ
traducẽdę,q iã antea ancipiti ĩ Rõanos aĩo haberent̃.Hoꝝ q citra Rhodanũ hodie habitant in
Sabaudiæ parte collocant̃.Vi igit̃ ſi bona venia nõ liceret,hac iter Heluetii in ꝓuinciã facturi,
vniuerſę gẽti & ſociis edicũt,vt ad q̃ntũ calẽdas Aprilis oẽs ad ripã Rhodani cũ cibariis triũ
mẽſiũ cõuenirẽt.Is Heluetioꝝ mot⁹ Cęſarẽ tumultuoſe in ꝓuinciã exciuit:q tãta celeritate eſt
Cęſaris celeritas. lõgũ iter emẽſus,vt octo dierũ ſpatio ex vrbe ad Rhodanũ ꝑuenerit:eratq ĩ Gallia legio vna,q̃
recepta Cęſar q̃ maximũ potuit militũ numerũ vniuerſę ꝓuincię impat,põtẽq vna reſcindi iu
bet quo Rhodanus erat ab hoſte ſupãd⁹.Heluetii de Cęſaris aduẽtu certiores facti.ꝑ nobiliſſi
mos toti⁹ gẽtis ad id miſſos,petierũt vt ꝑ ꝓuĩciã pacate trãſire liceret.Ille q̃a ad Barbaros vi ar
cẽdos nõdũ parat⁹ erat,certũ dierũ nũerũ ſibi depopoſcit ad id deliberãdũ. Interim a Lemano
Lemanus lacus. lacu,nũc Lauxanę eſt,vſq ad Iurã mõtẽ,qua Heluetiis arctior patebat aditus, vndeuiginti mi
lia paſſuũ murũ & foſſam irregeto duxit ope,caſtella muro impoſita ꝓſidio firmat, quib⁹ quũ
iã ſatis fideret Cęſar poſſe Barbaros arceri,legatis q ad diẽ reuerſi ſunt ita reſpõdit,vt diceret
ſe nullo ſuoꝝ exẽplo poſſe cuiq̃ iter ꝑ ꝓuinciã dare:ꝙ ſi vim pararẽt,iturũ ſe oſtẽdit cõtra oẽm
eoꝝ ĩiuriã.Tẽtaſt Heluetii ratib⁹ flumẽ traiicere.Cęterũ repulſi ab iis q aduerſã ripã ꝓſidio ob
tinebãt.ꝑ Dumnorigẽ Heduũ,q gr̃a & largitione apd̃ Sequanos valebat,ĩpetrãt,vt datis & ac
ceptis ab ea gẽte obſidib⁹,ꝑ eoꝝ fines trãſire liceret,nã ꝑ Sequanos teſtabat iter vnũ,quo inter
cluſo,nullũ erat illis reliquũ.Obſides ad id vtrinq dati & accepti,vt hi ſine maleficio ꝑ Sequa
noꝝ fines agmen agerẽt:illi ne iter faciẽtib⁹ iniurii eſſent.Cæſar cognito Heluetiorũ cõſilio re
putãs aĩo quãtũ ꝑiculi ſuæ immineret ꝓuinciæ ab ea gẽte,ſi ꝑ Sequanos & Heduos in Sãtonũ
fines dilapſi in aptos & feraces Toloſatiũ cãpos tumultuoſe irrũperẽt,T.Labieno cũ iis copiis
Cęſar in Italiã reuertit̃. q aderãt,ad munitiõis ꝓſidiũ relicto,ipſe magnis itinerib⁹ ĩ Italiã reuerſus,duas celeriter legio-
nes cõſcribit.quib⁹ ad tres alias q̃ circa Aq̃leiã hyemabãt adiectis,qua ꝓximũ illi fuit ꝑ Alpes
cũ quinq legionib⁹ in viteriorẽ Galliã trãſiit, Cẽtronibus.Garocelis,& Caturigibus , Alpinis
gẽtibus,q̃a iter inhibere conati ſunt,haud vno ꝓlio victis.Poſtremo ab Ocelo in Vocontiorũ
fines ſeptimo die ꝑuenit:inde per Allobrogas in Sebuſianos duxit,q primi ſunt extra ꝓuinciã
trãs Rhodanũ.Heluetii ĩterea ꝑ Sequanos in Heduoꝝ terrã dilapſi,oĩa late populant̃. Retinẽt
Hedui hodie inter Burgundiæ populos vetus nomen.Vna igit̃ & ab Heduis legati ad Cæſa-
Hedui. rem venerũt,& ab Ambarris Heduoꝝ cõſanguineis opẽ implorãtes,ſecuti & Allobroges qui
trãs Rhodanũ incolebãt.Hi Heluetiorũ metu,relictis vicis ad Cęſarẽ cõfugerãt,nuntiãtes pręter
agrorũ fundum nihil ſibi reliquũ feciſſe eius gẽtis iniuriã.His cõmotus Cæſar,haud vltra
Arar flu. cunctãdũ ratus,in Santonum fines cum exercitu trãſiit.Seruãt hi vetus nomẽ inter Aq̃tanos.
traiiciebat̃ tum forte Arar fluuius,q nunc Sagona eſt,ab Heluetiis.Labitur is ꝑ Heduorum fi-
nes,& Sequanoꝝ qui Biſontinã hodie ciuitatẽ accolunt ampliſſimã,Rhodanoq infundit̃,ſeda
Heluetioꝝ cædes. te leniterq fluẽs,vt in vtrã partẽ tẽdat vix poſſit ſenſu deꝑhendi.Cæſar vbi exploratũ habuit
tris Heluetioꝝ ꝑtes flumẽ traieciſſe,reliquũ illd̃ copiaꝝ qd̃ ĩ citeriore ripa ſubſederat,noctu cũ
tribus legionib⁹ adortus magna ex parte ferro cõfecit,plæriq eoꝝ noctis bñficio ſeruati in ꝓxi
mas refugerunt ſyluas.Erat oĩe Helueticũ nomẽ in quatuor gẽtes diuiſum, Cæſar totã gẽtẽ
in Pagos diſtribuit.Pagus q tum cęſus eſt Turinus nominabat̃,nunc Turegus eſt vt quidã ar
bitrant̃.Is olim domo ꝓfectus L.Caſſio interfecto,eius exercitũ ſub iugũ miſerat.Cæſar ſecun-
dũ eã victoriã põte Ararim ſuperat,vt cæteros hoſtes aſſequeret̃,illi vero quũ nocturna ſuorũ
clade,tũ ſubito fluminis traiectu cõmoti,ad Cęſarẽ mittũt,eratq ei⁹ legatiõis prĩceps Diuico,q
Heluetiorũ legati. Caſſiano bello Heluetioꝝ dux fuit.Is pacẽ a Rõano petiit,pollicit⁹ ſi ea daret̃ futurũ,vt Helue
tii eo irẽt pacateq manerẽt,vbi Cæſar eos eſſe voluiſſet.ſin amicitię bellũ ꝓferret,priſtinã Rõa
noꝝ cladẽ meminiſſet,Heluetioꝝq facin⁹,quã gentẽ ſtultũ eſſet credere tã paucis annis a pri-
ſtina virtute degeneraſſe.Nec magnę laudis loco poneret,ꝙ Pagũ vnũ noctu ĩprouiſo adort⁹,
opportunum iniurię habuiſſet.ꝓſertim ꝙ ne auxiliũ qdẽ vllũ flumĩe dirẽptis exhiberi potuiſ-
ſet.Heluetios adhęc eſſe q veteri gẽtis inſtituto virtute nõ dolo,armis nõ vanis terrorib⁹ con-
tenderẽt.Quare videret,ne ſi in apertũ certamẽ deſcẽderet,locũ aliqua recẽti clade po.Ro.inſi
Cęſaris reſponſum. gnẽ ſua temeritate faceret.Ad ea Cęſar ferociter rñdit,& ob veterẽ iniuriã qua olim Romanos
affeciſſent,& eã qua nuprime ſocios,fore vt Heluetii debitas daturi eſſent pœnas,eãq vltionẽ
eo grauiorẽ expectarẽt,quo tardius ſecuta eſſet.Sed ne nõ aliqd a ſe ĩpetratũ crederẽt,ſi Helue
tii obſides darẽt ĩ id qd̃ ꝑ legatos pollicerent̃,et ſi de Allobrogib⁹ & Heduis ſatiſfacerẽt,pacẽ ſe

his redditurũ.Ad ea Diuidico,cõſueſſe Heluetios ait accipe,nõ dare obſides,eĩꝗ eiꝰrei Po.Ro. teſtẽ.Atqꝫ cũ his legati ĩfecta re caſtris exceſſerũt.Poſtridie Heluetii mõtis caſtris ꝓcul ĩte per gũt itinere ab Arare auerſo.Cęſar ꝑmiſſo eqtatu,q hoſtiũ veſtigiis ſine ꝓlio ĩſiſteret,ipſe cũ ro bore legionũ ĩ oẽm occaſionẽ ĩtẽtꝰ,ꝓcul ſeqbaẽ:cõmittiẽ ĩterim eqſtre ꝓliũ,ductorũ temeritate Vincuntur gngẽtiqꝫ Heluetioꝶ eqtes oẽm Cęſaris eqtatũ ꝓpemodũ auerterũt.Extulit id certamẽ Gallos, Romani. vt nõ ſolũ iã ſde ferociter Romano q veſtigio ĩſiſtebat reſiſterẽt.ſed vltro ẽt ad pugnã ꝓuoca rẽt.Et iã.XII.dies ſine ꝓlio ꝓceſſerat vtrũqꝫ agmẽ,ac tã breui ĩter ſe ſpatio,vt qnis ſenĩſve mi libus vtrũqꝫ ab altero metareẽ caſtra:ĩterea Cęſar ĩdicio cõperie Dũnorigẽ Heduoꝶ lõge prĩci pẽ ſuis popularibꝰ authorẽ eẽ,quo minꝰ Hedui vti polliciti erãt, frumẽtũ ĩ Ro.caſtra ſubuehe rẽt,culpãqꝫ eqſtris ꝓlii nuꝑ male commiſſi penes eũdẽ eẽ,a quo velut excõpoſito orta eẽt fuga. Praeerat Dũnorix Heduoꝶ eqtatui,affeciſſetqꝫ Cęſar eũ capitali ſupplicio, aut certe ꝓditionis Dumnori- cõuictũ Heduoꝶ ciuitati occidẽdũ dediſſet,niſi Diuitiacus eius frater Ro.nois ſtudioſiſſimus gis fides au multis ꝓcibꝰ ꝓ fratre ĩtercesſiſſet.Quibꝰ Cęſar cõmotꝰ,oĩ publica ĩiuria Dũnorigi remiſſa,ſa ceps. tis habuit,eũ ſecreto ĩcrepitũ admonere,ne ꝑgeret ea velle,q̃ ĩ ſuũ exitiũ verterẽt,qn fratrẽ po tiꝰ imitareẽ ĩ Romana amicitia ſtudio & fide colẽda,q̃ vtriqꝫ decori futura eẽt , & emolumẽto: ac cũ his dimiſſo cuſtodes appoſuit,q eiꝰ dicta factaqꝫ attẽte explorarẽt,ipſe quũ hoſtes ſub mõ te quodã cõſediſſent,ꝓcul octo milia paſſuũ ab eoꝶ caſtris caſtra fecit.Mox vero cognita mon Cęſaris ſtra tis natura q̃ ꝓopportuna ad ĩſidias eẽ diceret,T.Labienũ legatũ cũ duabꝰ legionibꝰ tertia no tagema. ctis vigilia iubet mõtis iugũ ĩſidere. Ipſe ſuꝑma vigilia cũ reliquo exercitu ad hoſtes cõtẽdit, eqteſqꝫ primi ĩre iuſſi.Et iã nõ ꝓcul erat Cęſar ab Heluericis caſtris,quũ Coſſidiꝰ hõ alioq rei militaris ꝑitiſſimꝰ,a Cęſare ꝑmiſſus.ex ꝓxio exploraret an mõtis faſtigiũ eẽt a Labieno inſeſſũ, citato equo nũciat iugũ qđ a Romanis occupari oportuit,Gallico ꝓſidio teneri.Id ſe ex armis & ĩſignibꝰ gẽtis obſeruaſſe.Hic error effecit vt Cęſar nõ auſus ſit cõcurrere,ſed eo nũcio terri tus,ĩ ꝓximũ collẽ ſubduxerit copias.Labienꝰ q ſtrenue munꝰ obiuerat, vti diſcedẽs fuerat iuſſꝰ ſignũ ad altũ diẽ expectãs ĩmotꝰ cõſtitit.Heluetii ſui ꝑiculi ignari vbi illuxit caſtra mouẽt,Cæ ſarqꝫ bñ gerẽdę rei occaſiõe fruſtratꝰ hoſtẽ de more ſequiẽ.Nec multo poſt quũ iã rei frumẽta rię ĩopia ſentireẽ,ad Bibracte oppidũ Heduoꝶ opulẽtiſſimum Romanꝰ dux iter auertit,qđ vbi hoſtibꝰ ẽ nũciatũ,metu id accidere rati,aut certe frumẽtatiõis ĩpediẽdę cupidi,cõtinuo & ipſi retro cõuerſi extremũ Romanoꝶ agmẽ adorti remorãẽ.Cęſar exercitu ĩ ꝓximũ collẽ ſubducto, trifariã aciẽ ĩſtruit,edicitqꝫ iis q ſũmũ collẽ tenebãt,vt locũ caſtris muniãt,ipſe remotis eqtibꝰ q ab hoſtiũ phalãge pulſi fuerãt,ĩ Gallos temere ſubeũtes,ex ſuꝑiore loco decurrit. Fit acre ꝓ Prælium. liũ,legionariiqꝫ milites cõnixi cõtinuo hoſtiũ ſcuta pilis reſcidũt,mox ſtrictis gladiis cũ multa cęde Gallũ ſubmouẽt.Recipiũt ſeſe Heluetii ĩ ꝓximũ collẽ cõſternati aĩo,paululũqꝫ geuere:ve rũ vbi hoſtẽ ferociter ſubeũtẽ viderũt,ꝓliũ ĩſtaurãt.Attulit nõ puũ negociũ Romanis,ꝙ a Tu lingis & Boiis,q.XV.M.nũero ĩ ſubſidiis locati erãt,eos ĩ aduerſũ collẽ tẽdẽtes a tergo prope modũ circũuenerũt.ſed ſignis vtroqꝫ verſũ illatis,hoſtis iterũ loco cũ ĩgẽti ſuoꝶ ſtrage ſubmo ueẽ.Cęſar a tertia diei hora ad veſperã dimicatũ ſcribit,& ad poſtremũ circa hoſtiũ caſtra vbi ex ſuis mľti mazaris & tragulis traſfixi ꝑierũt,potiti ſũt tñ illis Rõani.Hic magna vis hoſtiũ ꝑ noctẽ effuſa fugã occupat,ac cũ his q ex acie fugerãt citato agmĩe ĩ Lingonũ fines abierũt, Heluetiorũ quos biduo poſt Cęſar cõſecutꝰad deditionẽ cõpulit.Fuerũt q dediti ſũt ad cẽtũ.XXX.milia, deditio. quos Ro.impator acceptis obſidibꝰ,ĩ eã terrã vñ ꝓfecti fuerãt remiſit , iuſſis Allobrogibꝰ fru mẽti copiã his tãdiu adminiſtrare,donec ex agris fruges ꝑciperẽẽ,ne fame ĩterim laborarẽt. Id Cęſar ea maxĩe rõne fecit,ne ſi terra vñ Heluetii egreſſi fuerãt,cultoribꝰ deſerta iacuiſſet,Ger mani q trãs Rhenũ ĩcolũt,ſoli vbertate allecti eã occuparẽt.Reptę ſũt tabulæ ĩ iis caſtris qbus Heluetiorũ Rõani potiti ſũt,Gręcis lĩis cõſcriptę,qbꝰnotatꝰerat nũerꝰomnium eoꝶ q domo ꝓfecti fuerãt. ac ſociorũ Heluetioꝶ capita fuiſſe ſignificabaẽ.CCLXII.milia.Tuligoꝶ q poſtea Lotorigi noĩati ſũt, vt numerus. ſcribũt qdã,Latobricoꝶ,Rautacoꝶ,& Boioꝶ(tot.n.gẽtes cũ illis ſocia arma iũxerãt) centũ & octo milia vt oĩs ꝓmiſcue bellatoꝶ ĩbelliſqꝫ mľtitudinis ſũma fuerit.CCC.LXX.miliũ.Eoꝶ ve ro q domũ remiſſi ſũt,ſupra ẽ nũerꝰ relatꝰ,quo daẽ ĩtelligi q̃ta hoĩm mľtitudo duobꝰ fuerit ꝓ liis abſũpta.Coliẽ hodie frequẽs Helueticũ ſolũ,ſũtqꝫ nĩa tẽpeſtate ipſiꝰ vrbes vt qdã Gallicarꝶ rerũ ꝑiti lĩis tradiderit,Berna totiꝰ gẽtis caput,Suricia,Lucerna,alięqꝫ vrbes nõ ignobiles.Hel Heluetiorũ uetico bello ꝑ hũc modũ cõfecto,ex tota Gallia legati ad Cęſarẽ excõpoſito vno tpe venerunt, vrbes. fuitqꝫ eiꝰ legatiõis caput Diuitiacꝰ heduꝰ.hic cũ lachrymis totiꝰ Gallię noĩe,a Cęſare ſupplici Ariouiſtus. ter petiit,vt vniuerſã gẽtẽ ab Ariouiſti dñatu,ſuꝑbaqꝫ tyrãnide liberaret.Fuerat Ariouiſtꝰ ab

Aruernis & Seꝗnis ex Germania mercede acceſſitus quodã bello q̄d cũ Heduis illi habuere. Iſ
quũ facilẽ vnã pugnã ad Magetrobiã ĩ Gallos pugnaſſet,ſupbe crudeliterq̨ victoria vſus,obſi
des oĩbꝰ Gallię pplis ĩpauit:ac iã ĩde velut regno fretꝰ,nõ tãtũ accolis formidini eẽ, ſed remo
tioribꝰ etiã pplis,q̄ filiorũ charitate nihil ĩ eũ moliri auderẽt.Addere his Diuitiacus,niſi Ger
manis opibꝰ ĩ aliena terra aſſidue ĩualeſcẽtibꝰ iret̃ obuiã,breui fore vt tota Gallia illorũ armis
ſubigeret̃,q̄d nõ magis ipſis ĩdigenis calamitoſũ eẽt,q̄ Ro.Po.ĩdecorũ ac piculoſũ.Quũ oẽs qui
aderãt,ad eiꝰ pedes pؘuoluti,idẽ cũ lachrymis p̃carent̃,motꝰ cũ cęterorũ clade,tũ Heduorũ Cę
ſar,q̄ ſępenumero fratres & cõſanguinei a ſenatu appellari eẽnt,credere etiã Cimbrici Theuto
niciq̨ belli recordatiõe id parũ tutũ Italię Romanoq̨ impio fore,ꝙ Germanorũ res nimiũ ĩ ea
terra augeret̃,iubet eos bono aĩo eẽ,daturũ ſe operã,vt nõ mlto poſt vniuerſa gẽs eo metu libe
raret̃,dimiſſiſq̨ a ſe Gallis,q̄ idẽtidẽ p̃cibꝰ cõtẽderãt,vt ſua poſtulata ĩ occulto haberet,Arioui
Ariouiſti ſuperbum reſpõſum. ſtũ p legatos ad colloquiũ ĩuitauit:qbꝰ ille r̃ndit,ſi Cęſare cõuẽto ſibi opus foret,vltro ad eum
iturũ fuiſſe,at ſiq̄d eẽt q̄d ipſe a ſe petere vellet,venire eũ oportere nõ acceſſere.Nã q̄d ad collo
quiũ attineret,ſine exercitu teſtari nequo ſe iturũ,q̄ hoĩm numerꝰ,haud q̄at tã facile cõgri,q̄q̄
nõ poſſet nõ mirari q̄d rei eẽt Cęſari ſecũ,aut cur Po.Ro.ſe Gallicis rebꝰ ĩmiſceret.Cęſar iterũ
p legatos nũciari iuſſit,qm̃ ſe cõſule ipſe & rex & amicꝰ a ſenatu appellatꝰ eẽt, vt eã ſibi demũ
gratiã Po.q̨ Ro.referret,vti de ſũmis vtriuſq̨ rebꝰ medio aliquo ambobꝰ loco ſecũ cõgrederet̃,
Cæſaris poſtulata. q̄ ſi id oĩno p̃ſtare nollet,iuſſi ſũt legati dicere,q̄ corã erat Cæſar cũ eo acturus,vt ne quã hoĩm
multitudinẽ trãs Rhenũ ĩ Galliã traduceret,vt obſides Heduis reſtitueret, vt Seꝗnos liberos
dimitteret,ne Heduos tributis vexaret amplꝰ:q̄ ſi faceret ppetuã amicitiã ei cũ Po.Ro.futurã.
Cęterũ niſi ea ĩiuria tolleret̃,ob recẽs decretũ,q̄d Romę.M.Meſſala & L.Piſone cõſulibꝰ fuerat
latũ,vt quũq̨ Gallię cũ exercitu p̃eſſet,is Heduos cęteroſq̨ ſocios Po.Ro.ab oĩ tueret̃ ĩiuria,ſo
Ariouiſti facinora. re vt p viribꝰ amicorũ clades armis vlciſceret̃.Ad ea Ariouiſtꝰ ferociter r̃ndit,& ꝙ bello a ſe vi
ctis iure ĩparet,tributũq̨ exigeret ab iis quos armis vectigales feciſſet,qm̃ ne Ro.q̄dẽ ipſi aliter
ĩ eos quos viciſſent,ĩpiũ exercerẽt,iccirco nec tributũ ſe Heduis remiſſurũ teſtatꝰ ẽ,nec reſtitu
turũ cuiq̄ obſides.nã q̄d ad certaminis euẽtũ ptineret,credere ſe ita futurũ vt Cæſar demũ in
telligeret aliđ eẽ cũ iis bellare q̄.XIIII.ãnos tectũ nõ ſubiiſſẽt,q̄ cũ Heluetiis ĩcõpta hoĩm mul
titudĩe,q̄ nup domo egreſſa,ne arma q̄dẽ adhuc tractare didiciſſet.Hęc legatis renũciãtibꝰ,ab
Heduis eodẽ fere tpe affert̃ ſuos fines hoſtiliter vaſtari ab Harudibꝰ Targalis,q̄ nup ex Germa
Treuiri. nia ĩ Galliã trãſlati eẽnt:Treuirorũ quoq̨ legati gẽtis olim ĩ Belgicę finibꝰ,nũc germanica fere
lĩgua vtit̃,trepide nũciabãt cẽtũ Sueuorũ Germanorũq̨ pagos ad Rheni flu.ripã cõſediſſe,q̄ ĩ
Galliã traiicere molirent̃,q̄bus copiis Cimbreꝰ & Nauſa frẽs p̃eſſẽt.His cõmotꝰ nũciis Cęſar,
priuſq̄ tãta vis hoſtiũ cũ Ariouiſto ĩũgeret̃,dimicare cõſtituit.Magnis itaq̨ itineribꝰ ad hoſtẽ
p̃ficiſcit̃.Et iã tridui viã cõfecerat,quũ nũciatũ ẽ illi Ariouiſtũ cũ oĩbꝰ copiis ad Veſõtionẽ oc
cupãdũ pparare.Erat id oppidũ Sequanorũ maximũ loco ad bellũ opportuniſſimo ſitũ:Alduaſio
amne fere circũquaq̨ cĩctũ(nũc Dubio ẽ illi nomẽ)vna dũtaxat pte q̄ mõs arduꝰ ſurgit,cũ mu
nitiſſima arce,pedibꝰ vrbs adeũda,radices mõtis fluuio pene cõtiguę.Cęſar audita loci oppor
tunitate diurnis nocturniſq̨ itineribꝰ tãtũ vię cõfecit,vt añ Ariouiſti acceſſũ oppidũ occupa
rit,vrbeq̨ p̃ſidio firmata,quũ cõmeatꝰ cã ibi adhuc eẽt,ſubitꝰ metꝰ vniuerſũ exercitũ inuaſit,
Gallorũ vocibꝰ & Rõanorũ,q̄ ibi negocia & m͛ta & magna hẽbãt,milites didicere ĩgẽti ſtatura
Germanos eẽ,ĩcredibiliq̨ virtute,ſępe cũ his cõgreſſos ne vultũ q̄dẽ, truceq̨ oculorũ aciẽ ferre
potuiſſe.Plęriq̨ igit̃ q̄ amicitię cã ex vrbe cõitati fuerãt,alia atq̨ alia cauſari petebãt vt bõa ve
nia liceret ĩde pcul abire.Alii pudore affecti ĩ occulto flẽtes ſuã fortunã ĩcuſare, paſſimq̨ ĩ ca
ſtris teſtamẽta obſignabant̃.Obrepſit is metꝰ tacite ad eos q̄ magnũ in caſtris vſum habebãt,
minuſq̨ timidi videri volebãt,q̄ nũc ſyluarũ dẽſitatẽ,nũc locorũ anguſtias qbꝰ hoſtis adeũdus
erat q̄ſti,nihil obſcure p ſe ferebãt p̃ñtẽ aĩ fluctuationẽ.Erãt q̄ Cęſari nunciarẽt fore, vt quum
ſigna tolli iuberet̃,milites nõ eẽnt q̄ dicto parerẽt.Ob hęc ille vocato cõcilio adhibitis oĩm or
dinũ cẽturionibꝰ,cũctos vehemẽter ĩcuſauit.& ꝙ ĩ quẽ locũ,aut quo cõſilio ducerent̃, q̄rendũ
ſibi cogitãdũve putarẽt.Ariouiſtũ ſe cõſule amicitiã Po.Ro.vltro petiiſſe,cupidiſſimeq̨ cõple
xũ.Cur igit̃ q̄ſq̄ eũ tã temere ab officio deſciturũ iudicaret?ſibi p̃ſuaſum eſſe,futurũ, vt Ario
uiſtus cognita ſuorũ poſtulatorũ ęq̄tate,neq̨ ſuã,neq̨ Po.Ro.amicitiam repudiaret:ꝙ ſi furore
& amẽtia ĩpulſus amicitię bellũ p̃tuliſſet,q̄d ita ipſi de ſua virtute,aut de imperatoris diligen
tia deſperarẽt?ſatis ſupq̨ patrũ memoria periculum fieri cõtigiſſe , q̄d Romani virtute bellica
Germanis p̃ſtarent.Cimbri & Theutoni,a C.Mario cęſi, haud dubie inq̄t declararunt,q̄ vana
ſint hęc q̄ timidi & ſtulti in huiuſmodi gente reformidant. Quid ꝙ ſępiſſime ii,qui tantope

rẽ timent,ab Heluetiis ſunt ꝓlio victi,quã gẽtem vos nuper nullo negocio ſuperaſtis. Nec qui
Arioviſtũ ſequunt̃ ſuis popularibus fortiores ſunt credẽdi,q̃a Gallos vicerint,quũ cõſilio ma-
gis & dolo q̃ viribus,qd ſatis cõſtat,eã ſit ille victoriã adeptus. Omittite ꝓinde,q̃ñ pudor eſt,
itinerum rationẽ ꝑſcrutari,quando imꝑatoris id mun⁹ ſit,nec de re frumẽtaria multum ſollici
ti ſitis,q̃ ꝓterq̃ ꝙ Sequani,Leuci,& Lingones abunde miniſtrabũt,iã ſeges in agris matureſcit:
Etẽm qd ad ꝓſentẽ expeditionẽ attinet,haud multo poſt experiat,miles ne ſequi debeat impe-
ratorẽ,au imperator militẽ.Ego ꝓxima nocte quarta vigilia mouebo caſtra, vt primo quoq; tẽ
pore ſciã pudor ne,& officiũ plus apud meos milites poſſit,an metus & ignauia:ꝙ ſi cęteri iṗe Peroratio.
riũ detrectabũt,cũ.X.legiõe quã ſatis ſcio in officio manſurã, inchoatã expeditionẽ obibo. In
credibilis aĩorũ mutatio ad eã Cęſaris orationẽ ſecuta eſt,ſummaq; alacritas ac bellandi cupi-
ditas oĩm aĩos inuaſit.Egit & decima legio illi gratias,ꝙ optimũ de ſe iudiciũ feciſſet.Cæteræ
vero æmulatiõe accẽſæ,ꝑ primores cẽturionũ imꝑatori ſatiſfaciendũ curarũt.ea ſatiſfactiõe ac
cepta,quũ iã Cæſar in hoſtẽ moturus eſſet,legati ab Arioviſto venerãt,de ducũ colloq̃o actu-
ri,qd Cæſar ante petiiſſet.Erat iã Arioviſtus ꝓpinquus ad quatuor &.XX.milia paſſuũ, nec
Ro.detrectauit hoĩs congreſſum.Petere tñ Arioviſtus vt remotis peditibus Cęſar cũ ſolo eq-
tatu veniret,alioqui ſe diẽ non obſeruaturũ,veritum ne a Romano peditatu circumueniretur.
Cæſar ne occaſionẽ cõponendæ per colloquiũ rei omitteret,id cõſilii cepit,quia Gallicis equiti
bus nõ multũ fideret,illorũ equis decumanos milites,eorũq; fortiſſimũ quẽq; ĩpoſuit,vt ſi mi- Cæſaris cõ
litari opera opus eſſet,eos ad oẽ diſcrimẽ multo fideliores haberet.Cum denis eq̃tib⁹ ĩ mediũ ſilium.
vtrinq; ad tumulũ quendã ꝓgreſſi,q in patenti planitie in vtraq; caſtra modice attollebat̃.X.
legio ĩde ad.CC.paſſus aberat.pari ſpatio ex aduerſa ꝑte Barbarus eq̃tatus.Hic quũ nõ pauca Cæſaris &
citro vltroq; dicta & reſpõſa eſſent,adiiceretur q; ab Arioviſto,fore vt ſi Cæſar interficeret̃,ma Arioviſti
gnã eſſet gratiã apud prĩcipes Romanę ciuitatis initur⁹:ꝓceſſeratq; lõgi⁹ ſermo,quũ Ro.duci congreſſus.
nunciat̃ Arioviſti eq̃tes ꝓpi⁹ tumulũ accedere,& tela in nr̃os iacere cœpiſſe. Tũ ille facto dicẽ
di fine,receptaq; ad ſuos legione,ĩhibuit ꝓliũ fieri,ne pulſus hoſtis poti⁹ q̃ cęſus videret̃.Poſtri
die ei⁹ diei iterũ Barbarus ad Cęſarẽ miſit,velle ſe cũ eo adhuc in colloquiũ venire,aut ſi id nõ
daret̃,rogare vt ad ſe aliquẽ mitteret,cũ quo q̃cq̃d in aĩo haberet,cõmode agi poſſet.Miſit Cę-
ſar M.Valeriũ Procillũ,& Mariũ Metiũ,quos hoſtiũ caſtra ingreſſos ꝑ ſpeculatorib⁹ Arioviſt⁹
capi iuſſit,captos in vincula cõiecit,inde motis caſtris ſex milib⁹ paſſuũ a Ro.loco edito conſe
dit.Poſtridie ꝓter hoſtiũ caſtra cũ exercitu ꝓgreſſus,ad duo milia paſſuũ poſt Cęſarẽ metat⁹ ẽ,
vt cõmeatũ q ab Heduis & Sequanis importabat̃ intercluderet.Tenuit inde Ro.imꝑator q̃nq;
dies exercitũ inſtructũ,in hoſtiũ cõſpectu,fecitq; illi dimicandi copiã.Abſtinuit Arioviſtus pe
deſtri certamine,equeſtria tñ aliquot ꝓlia fuerunt,eaq; parũ memoratu digna.Arioviſto ſex eq
tũ milia ex oĩ numero lecta,ac totidẽ peditũ,quorũ alius aliũ legerat.Hi lõga exercitatione in-
ter eq̃tes aſſueti,cũ illis pręlium obibant,ſi quo longius prodeũdum fuiſſet,aut celerius recur Varii Cęſa
rendũ,equorũ iubis ſubleuati pari cũ illis celeritate agebant̃.Cęſar vbi hoſtẽ pugnã detrectare ris & Ario
vidit,triplici acie ipſius caſtra ꝓtergreſſus,ſexcẽtos paſſus vlteri⁹ cõſedit.Eo Arioviſt⁹ ſexdẽ- viſti conat⁹
cim milia hoĩm miſit cũ oĩ eq̃tatu,q Romanos a munitione ꝓhiberẽt.Cęterũ his repulſis,obti
nuit locũ Cæſar,quo ĩpigre munito,duas ibi legiões cõſtituit,quatuor reliquas ĩ maiora caſtra
reduxit.Poſtridieq; copias ĩ ꝓcĩctu habuit acie dimicatur⁹,nec hoſtis q̃cq̃ mouit,priuſq̃ ſe Ro
manus in caſtra recepiſſet.Tũ ſubito ꝓcurſu Germani hoſtẽ in ꝓliũ exciuere, pugnatumq; eſt
vſq; ad veſperã,ibiq; ſunt vtrinq; vulnera illata & accepta.Cognouit interĩ Cæſar ex captiuis
Arioviſtũ a ſortilegis mulierib⁹ monitũ,ne añ nouã lunã dimicaret,religiõeq; iniecta cõſtituiſ-
ſe ꝓlio abſtinere,cui⁹ obeũdi vt illi neceſſitatẽ ĩponeret,poſtridie ſtructa acie ad hoſtiũ caſtra ꝓ
ceſſit.Tũ demũ victa Germanorũ patiẽtia,deſcẽſum in ꝓlium.Cõſtituit Arioviſtus aciẽ gene-
ratim paribus interuallis.Hi fuere.Harudes,Marcomani,Tribores,Vngiones,Nemetes,Sedu-
ſii & Sueſii.Totã aciẽ Arioviſtus carris a tergo circũſepſit,nequa ſpes in fuga relinq̃retur.His Populi ſub
mulieres paſſis crinib⁹ ĩpoſitę viros in ꝓliũ ꝓficiſcẽtes flebiliter ꝓcabant̃,ne ſe Romanis in ſer- Arioviſto.
uitutẽ traderẽt.Cęſar ſingulis legionib⁹ ſingulos legatos ꝓfecit,vt q̃ſq; teſtẽ virtutis haberet.
Ipſe dextro cornu rẽ geſſit.Cõcurſũ tãto hoſtiũ ardore,vt null⁹ Cæſarianis vſus ĩ pilis fuerit.
Strictis igit̃ enſibus cõtinuo res geſta eſt.Obiecerũt Germani Romanis mucronibus phalãgẽ
qua ſubito refracta,pellit̃ ſiniſtra hoſtiũ acies.Repti ſunt ex Romanis militib⁹,q in mediã pha-
langẽ inuecti,manibus ſcuta reuellerent,hoſtemq; vulnerarent. In ſiniſtro cornu Romanorũ,
nonnihil eſt laboratũ.Sed hac quoq; parte,P.Craſſi ſtrenui adoleſcentis opera,q eq̃tatui ꝓerat

hoſtiũ fuga facta eſt. Ita palã fuſi cæſiq; hoſtes, ꝑ aliquot milia paſſuum pręcipiti curſu ad Rhe
nũ contẽderũt. Ibi alii nãdo fluuiũ traiecere. Alii & in his Arioniſtus, lintribus circa ripã rep-
tis, ſibi ſalutẽ quæſiuerunt: cæterã multitudinem Romanus eqtatus paſſim ferro cõfecit. Duæ
erãt Arioniſti cõiuges, ambę ĩ ea fuga periere. Periit & filiarũ vna. Altera ĩ Romanoꝝ poteſta
Procilli ca- tẽ venit. Receptus eſt Valerius Procillus, qui triplici catenarũ ſerie ab hoſte trahebat. Is ter in
ſus. ter hoſtes de ſe ſortib⁹ conſultũ affirmauit, igni ne viuus cremaret, an in aliud tẽpus eius dif-
ferret ſupplicium, ſortiũq; bñficio ſe ſeruatũ. Sueui qui ad Rheni ripã vt ſupra eſt ſignificatum
ꝓceſſerãt, audita ſuoꝝ clade ꝑculſi aĩo retro abierũt. Cęterũ cognita illoꝝ fuga, nõ pauci ab lo
coꝝ accolis intercepti perierũt. Cęſa ſunt eo ꝑlio octoginta Germanoꝝ milia. Cęſar duob⁹ ma
Cæſar ĩ Hi ximis bellis vna æſtate defunctus, paulo maturius q̄ tẽpus poſtulabat ĩ hiberna cõceſſit. Labieno
berna con- q; exercitui ꝑpoſito, ipſe in citeriorẽ Galliã ad conuẽtus agendos ꝓficiſcit. Sed dũ hęc a Cęſa-
cedit. re geruntur, ĩcredibile erat Romę ac tota Italia M. Tullii deſideriũ, nemoq; magis q̄ Põpeius ab-
ſentem deſiderabat, pœnitebatq; hoĩem Clodii iniuriæ non iuiſſe obuiã: quippe qui Cicerone
Clodius Põ in exiliũ acto, pari ferocia Põpeiũ vexare adortus, nõ ſolũ eũ ad populũ criminari, ſed vt mollẽ
peiũ ĩſectat & parũ pudicũ ꝓbris inſectatus eſt, circũfuſa hoĩm ſuę factiõis multitudine, ex alto ſublimiq;
loco q̃rebat, Quis vno digito caput ſcalperet? totaq; cõcio excõpoſito reſpõdebat Põpei⁹. Quis
impator ĩpudicitia laboraret? Põpeius. Quis vir virũ q̃reret? Pompeius. Qua cõtumelia ille ad-
actus, fretuſq; Lentuli authoritate q tum cõſul erat, Ciceroniſq; amiciſſimus, author fuit, T.
Annio Trib. plę. vt rogationẽ ad populũ ferret, de Cicerone ab exilio reuocando, q̄ res ingentis
in vrbe & tota Italia cõciuit mot⁹. Clodius cũ ſua factiõe Tribunitię rogatiõi obſtabat, eoq; ad
nitente aliq̃diu nihil agi potuit. Certatũq; eſt iterim ĩ publico armis, tribunitiaq; poteſtas vio
lata, multi quoq; interfecti, adeo vt Quintus Ciceronis frater ĩter cadauera latitãs ſit ſeruatus.
Poſtremo Põpeius ingenti bonoꝝ manu, multitudineq; ad hoc ipm ex tota Italia collecta, Clo
diũ foro expulit: auxilioq; fuit, vt pplus ſine aliquo maiore motu rogaret. Nũq̃ maior de aliqua
re cõſenſus Po. Ro. fuiſſe dicit, neq; tãtũ toti⁹ Italiæ ſtudiũ, q̄ ob hoc ipm Romã vndiq; cõfluxe
Celeber Ci- rat, vt nõ magis elegãter q̄ vere poſtea Cicero ſit gloriat⁹, Italię humeris ſe ab exilio reporta-
cerõis redi- tũ. Senat⁹ charitate & beneuolẽtia cũ pplo certauit, decreuitq; vt publice laudarent ciuitates q̄
tus. Ciceronẽ accepiſſent, vt dom⁹ ei⁹ & villę publico inſtaurarent ſũptu. Rediit ſextodecimo mẽſe
poſt q̄ vrbe eiect⁹ eſt, tãta oĩm ordinũ gratulatiõe, vt officioꝝ frequẽtia diẽ totũ ĩ vrbis ĩgreſſu
Certamen cõſũpſerit, dũ obuiã ꝓdeũtes cõplexu & oſculis excipit. Nec Clodi⁹ ꝓpterea qeuit, nã & Cice-
Clodii & Ci ronẽ interficere primo conat⁹ eſt, ĩpetuq; in ei⁹ domũ facto redẽptores opis fugauit, lapides &
ceronis. colũnas difiecit: q̄ Cicero ĩiuria ĩpulſus, cũ magna cliẽtũ & amicoꝝ manu, æneas tabulas q̄s il
le de reb⁹ a ſe ĩ tribunatu geſtis ĩ Capitolio fixerat, loco ſuo diuulſas fregit: de quo quũ ĩ ſena-
tu accuſaret, ꝙ publica monumẽta priuata authoritate ſuſtuliſſet, negauit Clodiũ tribunũ fu-
iſſe, qñ patricio hoĩ ꝑ leges plębeiũ magiſtratũ cape nõ liceret. ea ſentẽtia M. Catoni nõ placuit
q etſi pniciofus in ea poteſtate Clodius fuiſſet, nihilomin⁹ tribunũ fuiſſe ĩtelligi volebat, alioq
illa q̄ a ſe ĩ Cypro geſta eſſent, tenere nõ poſſe videbant, ſi Clodianę rogatiões nõ tenerẽt. Hĩc
orta credit tacita q̄dã ĩter Catonẽ & M. Tulliũ aĩoꝝ offenſa, ſed q̄ in aptã ſimultatẽ nõ euaſe-
rit. & Cicero in hũc modũ in patriã reſtitut⁹ fuit. Cęſar quũ adhuc in Citeriore Gallia eẽt, ru
Catonis & morib⁹ & Labieni lrĩs certior fit, Belgas q tertiã comatę Gallię ptẽ incolerẽt, aduerſus Ro. Po.
Ciceronis cõiuraſſe. Clariſſimę vrbes hodie ĩ ea gẽte, Colonia, Maguntia, & alię plęręq; admodũ illuſtres
offenſa. ciuitates, obſides adhęc ĩuicẽ dati & accepti dicebant, vt in obeũdo bello ſocialis fides cõſtaret.
Nouãdarũ rerũ ꝓtext⁹ fuit, ne Belgę pacati Romanis opprimerent armis, ſuaq; libertas ĩ diſ-
crimen adduceret. Pręterea ægre ferre dicebant, ꝙ Germanis bello eiectis, Romani exercit⁹ Gal
Cauſæ Bel licanis hibernis inſueſcerẽt: ſed nihil ęque eoꝝ aĩos exagitabat, ac infitũ genti nouandarũ rerũ
gici belli. ſtudiũ, & in primis eoꝝ q inter ſuos populares opib⁹ pollebãt: q veriti ne ſi Romano eſſet ĩpio
parẽdũ, ipſi pricipatu deiicerent, oĩa malebãt q̄ Romanas opes ĩtra Gallię fines ĩualeſcere. His
Cæſar nũciis excit⁹ duas ĩ citeriore Gallia legiões cõſcribit, ꝓmittitq; cũ his Q. Pediũ legatũ.
Ipſe quũ primũ pabuli copia fuit ĩ agris, ad exercitũ venit. Huc Senones Galli q Belgis finiti-
mi ſũt, & qb⁹ id negociũ Cęſar dederat, vt q̄ ei⁹ gẽtis cõſilia eſſent, attẽte explorarẽt, nũciãt oẽ
Belgicũ nomẽ in parãdo bello vehemẽter eſſe occupatũ. Cæſar nihil cũctãdũ ratus, magnis iti
neribus in Belgarũ fines exercitũ ducit. Perculit Gallos oceani accolas inopinat⁹ illius aduen
tus, Rhemiq; Belgarũ affines, ꝑ legatos deditionẽ faciũt. Ex his cognitũ eſt a Germanis Bel-
gas ortos, qui ſoli feracitate allecti, alii alio tpe Rhenum trãſgreſſi, eã terrã quę Belgica dice-

letur occupaſſent,diuidiq; totã gẽtẽ in multa nomina,eſſeq; oĩm opulẽtiſſimos Bellouacos,q
LX.milia armatoꝝ ad id bellũ iſtruxiſſẽt,quinquaginta milia Sueſſiones,totidẽ Neruii qui feri
tate iſigni pſtare dicerenẽ,nũc Tornacẽſes dicti:Atrebates.XV.milia.tempeſtate noſtra Picar-
diæ partẽ incolũt. Eoꝝ ciuitas Atrebas aulæoꝝ opificio celebris.Ambiani decẽ milia.Ambia-
nis hodie eoꝝ ciuitas,& ipſa Picardię finibꝰ cõtẽta.Morini.XV.milia. Galli nũc hoꝝ Metro-
polim Terrũanã vocãt.Menapii & Bellocaſſes vtriq; ſeptẽ milia,Caſtletẽſes nũc ſunt q Bello
caſſes fuere.Caleti & Catuaci,q nimirũ Siduaci hodie ſint,vndeuiginti milia.Codrũ & Ebu
rones,q nunc Leodiẽſes.XL.milia ad bellũ dedere.Cæſar ne cum tã numeroſo exercitu cõflige
re cogeretẽ,cũ Heduis egit,vt cũ q̃maximo poſſent exercitu Bellouacoꝝ fines inuaderẽt,vt eiꝰ
gẽtis opes ſociali bello auerterẽt.Ipſe Axonã fluuiũ in extremis Rhemorũ finibus trãſgreſſus
in vlteriore ripa metatꝰ eſt.Aberat inde Rhemoꝝ oppidũ Librax ad octo milia paſſuũ. Id Bel
gę ſũma ope erãt oppugnare adorti,nec vis hoſtiũ diutius ſuſtineri potuiſſet,niſi Cæſar Balea
res funditores,Numidaſq;,& Cretas ſagittarios,noctu oppidanis miſiſſet.Belgę oĩni ſpe potiũ
di oppidi abiecta,agrũ & vicos populati,in Cęſarẽ ĩpetũ auertũt,caſtraq; ad duo milia paſſuũ
caſtris cõferũt.Tãtaq; erat vis hoſtiũ,vt ipſoꝝ munitiones,qd ignibus & fumo ſignificabatẽ,ad — Belgarũ copiæ.
octo milia paſſuũ & ãpliꝰ late paterẽt.Cęſar Belgarũ numerũ,& bellãdi prõptitudinẽ veritus
haud qdẽ auſus eſt ab initio acie dimicare.Fiebãt interim eqſtria prælia,quæ quũ ſecunda fere
Romanis eſſent,capto prius caſtris loco ad explicãdã aciẽ idoneo,in aperto totis viribꝰ decerne
re cõſtituit.Erat media planitie locus paululũ editus,tantũ in latitudinẽ extenſus, quãtũ loci
acies inſtructa occupare poterat,in frõte leniter caſtigatus,paularim ad planitiem redibat. Ab — Cæſaris ſtratagema.
vtroq; latere Cęſar foſſam paſſuũ circiter.CCCC.obduxit,& ad extremas foſſas caſtella cõſti-
tuit,ibiq; tormẽta collocat,ne multitudine fretꝰ hoſtis a lateribꝰ ſuos circũueniret:duabꝰ ĩde le
gionibꝰ q̃ nouiſſime fuerãt cõſcriptę,ad caſtroꝝ pſidiũ relictis,cũ cętero exercitu locũ occupat
acie dimicaturꝰ.Erat palꝰ q̃dã iter vtraq; caſtra,quã vt Romani ſupare aggrederentẽ hoſtes ex
pectabãt,cõtra Romani velut Galli id auſuri eſſẽt itẽti ſtabãt.Neutri itaq; alteros laceſſere au
ſi in caſtra ſine plio rediere.Inter eqtes nõnihil eſt certatũ,fuitq; cõgreſſus ille Romanis multo
q̃ hoſtibꝰ pſperior.Belgę motis caſtris ad Axonã fluuiũ cõtẽderũt eo cõſilio,vt parte exercitꝰ ĩ
Rhemoꝝ fines trãſgreſſa,eos late popularentẽ,põteq; a tergo Romanis reſciderẽt. Ad pſidium — Axona flu.
põtis cũ ſex cohortibꝰ Q.Titurĩꝰ Sabinꝰ fuerat relictꝰ.Is exĩprouiſo hoſtiũ acceſſu ad Cæſarẽ
miſit.Numidę itaq; & Cretẽſes ſagittarii ad eũ miſſi,q Belgas pda ĩpeditos,medio flumie ad-
orti,magnũ pdatorũ numerũ ĩterfecere.Cęteri p ſuorũ cadauera trãſire conati, telorũ multitu
dine pene obruti ſũt.Poſtremo Belgę ſuis conaribꝰ fruſtrati,cõſiliũ coepe ſine plio domũ abeũ-
di.Trepide adhęc nũciabatẽ Heduos Bellouacorũ fines populari.Res tãta trepidatiõe acta ẽ,vt — Soluitẽ Belgarũ exercitus.
fugę ſpeciẽ pbuerit.Media nocte ſine ĩperio,ſine duce,turbato agmine abierũt.Cæſar iſidias ve
ritus,cãm tã ſubitę pfectiõis haud aĩo cõiicere potuit,vſq; ad lucẽ ſuos tenuit.Vbi vero oĩa ex
ploratiora habuit,eqtatũ ĩ hoſtes miſit,q extremũ remorarẽtẽ agmẽ.Q.Pediꝰ & L.Aurũculeiꝰ
legati,celeri curſu hoſtẽ cũ eqtibꝰ aſſecuti,ſubito metu & trepidatiõe Gallos fundũt,tãtamq;
hoĩm multitudinẽ ĩterfecere,quãta ad noctẽ vſq; cædẽdo confici potuit.Poſtridie Cæſar Sueſ-
ſionũ fines ĩgreſſus,Nouiodunũ oppidũ obſidiõe cĩxit.Id ſine aliquo maiore certamie eſt dedi
tũ.Trãſiit ĩde in Bellouacos,quos ĩ Bratuſpãtiũ oppidũ cõpulſos,ſuppliciterq; veniã ĩploran-
tes ĩ fidẽ recepit,& qa vrbs erat ĩ Belgis multitudine lõge pſtans,ſexcentos popoſcit obſides. — Gallorum deditio.
Ambiani ĩde volũtaria deditiõe recepti.Poſtremo Cæſar in Neruios mouit.Nullꝰ olim merca
toribus ad eã gẽtẽ aditꝰ,nulla cõmercia,neq; vina,neq; alia ad luxuriã ptinẽtia patiebantẽ ſibi ĩ
portari,rati eiuſmodi rebꝰ hoĩm motes corrũpi,oẽmq; vim animi his corporis illecebris labefa
ctari.Incuſabãt Belgas qui tã ſe molliter Romanis dedidiſſent,ipſi cũ Atrebatibꝰ & Veromã
duis ad Sabim fluuiũ(nũc Sãbra dicitẽ)ĩgẽti nũero cõſederũt.Cęſar pmiſſis,q locũ circa flumẽ
caſtris caperẽt,ad hoſtẽ ducit.Neruiis ĩterim pfugę nũciãt magnã occaſionẽ primę Romanoꝝ
legiõis ĩuadẽdę,diripiẽdorũq; ĩpedimẽtoꝝ dari,qñ magno ſpatio ſcdam legionẽ pcederet,& ali
as deĩceps ordie ſequẽtes.Hoc ipo,& qa vię ſatis ſua natura erãt ĩpeditę,hoſtes in ſpẽ bñ gerẽ
dæ rei adducti locũ ĩſidiis occupãt.Cęterũ vbi Cęſar ad flumẽ ppĩquare coepit,mutatis de mo
re ordinibꝰ,ſex expeditas legiões ſcdm eqtes pmittit,poſt ĩpedimẽta duę legiões nup cõſcriptę
extremũ cogebãt agmẽ.fluuio itaq; ſupato,prio eqſtre pliũ fuit,mox ĩpedimẽta hoſtes ex inſi-
diis adorti anceps certamẽ ĩiiciũt,& ex aduerſo colle in eos q caſtra muniebãt,Galli ĩpetũ fece-
re.Cæſar ĩ oẽs partes intẽtꝰ mittit,q milites ĩ ope cõtinerẽt,ipſe nũc decimã legionẽ, nunc ad

Attox præ lium ad Sabim fluuiũ.

alias recurrẽs,ꝑſitia & hortatiõe ſuos ad pugnã erigir.Res vario euẽtu acta ẽ,nona & decima legio a ſiniſtra pte Attebates vulneribꝰ cõfectos,& in fluuiũ ꝑcipites actos,medio tranãdi ſtudio,ad vnũ ꝑpemodũ cõfecerũt.Cõtra octauę & vndecimę legioni,cũ Viromãduis maius circa fluuiũ fuir negociũ,vbi quũ atrox eẽt certamẽ cõtractũ,nã ſeptima & duodecima legio ſub ſidio a dextro cornu aderãt,oĩs Neruioꝝ conatꝰ huc incubuit,ac multitudine frẽti,ꝑtim Romanã aciẽ circũueniũt,partim caſtra ĩuadũt.Ibi turbatio ĩgẽs orta,quũ hoſtes eo quo inuecti

Romanorũ fuga.

fuerãt ĩpetu,munitiões irrũperẽt,cõtinuo fuga fieri cœpta ẽ,& a Calonibꝰ,& leuis armaturæ militibꝰ.Qua turbatiõe pculſi Treuiti eqtes,quoꝝ virtutis opinio erat ĩter Gallos ſingularis, rẽ Romanã pditã rati,citatis eqs domũ abierũt,ſuis popularibꝰ q̃ facta eſſent ꝓpe nũciãtes. Interim Cæſar ab ea parte qua res bñ geſta erat,ad lęuũ cornu reuerſus,vbi aciẽ pene circũuẽtã vidit,ac rẽ ꝑpemodũ afflictã,ſigno vno amiſſo,cẽturionibꝰ quartę cohortis ad vnũ interfectis,cęteris grauiter vulneratis,arrepto gregarii militis ſcuto, appellatiſq; cẽturionibꝰ q in ꝑmo ſteterãt,ĩ mediã hoſtiũ aciẽ ꝓripit.Redintegrata pugna paululũ hoſtiũ ĩpetꝰ reſedit.Duę deinceps legiões q̃ nõ paruo ĩter ſe ſpatio diuiſę,ꝓliũ,iniuerãt,& ob eã rẽ pene circũuẽtę ab hoſte fuerãt,iuſſu Cęſaris ſigna cõferũt,ferocioreſq; mutuo auxilio factæ,non ſolũ hoſtẽ ſuſtinẽt, ſed valide etiã fatigãt.Occurrũt eo legiões,q̃ ĩpedimẽta ſeqbant̃, hę audito ſuoꝝ piculo,matu re affuerũt,ex ꝓpinquo itaq; colle cõſpectę,oẽm belli terrorẽ in Gallos vertũt. Tũ vero q̃tũ illis metꝰ eſt ſubito iniectũ,tãtũ Romanis audacię acceſſit . Qui vulnerati innixiq; ſcuto ſtabãt cõfeſtim ĩ pugnã redeũt,Calones quoq; turbatis hoſtibꝰ occurſant.Hic tãta fuit Neruioꝝ virtus,vt prĩꝰ paſſim cęſi ſint,q̃ ꝓ victis Romano ceſſerit,ex cęſoꝝ cadaueribꝰ dimicãtes non vis

Neruiorũ cædes.

vlla hoim,nõ locoꝝ iniq̃tas frãgere potuit,donec cęteris tetra occidione occiſis pauci ꝓlio effugerint.Ita Neruioꝝ gẽte extincta,ſenes q cũ pueris & mulieribꝰ fuerãt ĩ æſtuariis relicti,ad Cęſarẽ mittũt,veniã orãtes,q in deflẽda gẽtis calamitate cõfeſſi ſunt,fortunã totiꝰ gẽtis adeo vno ꝓlio acciſam,vt ex ſexcẽtis ſenatoribꝰ tres dũtaxat ſupeſſent, & ex ſexaginta milibꝰ bellatoꝝ q̃ngẽti q arma ferre poſſent. Cęſar miſericordia motꝰ,nõ ſolũ victis dedit veniã,ſed finibꝰ & oppidis,q̃ ad id tp̃s habuerãt,vti ꝑmiſit.Aduatici inde bello petiti,q Neruiis ſub ĩpm tp̃s pu

Aduatici.

gnę auxilio ꝓfecti,audita ſocioꝝ ſtrage,curſum retro auerterãt.Erant Aduatici a Cimbris & Theutonis ꝓgnati,q quũ illi bellũ Italię intulerũt, cũ ĩpedimẽtis q̃ geſtatu grauiora eſſent,in his locis relicti fuerãt.Hi audito hoſtiũ acceſſu locũ occupãt & natura & humano ope ꝓmunitũ.Cæſar,bellicis machinis oppido admotis, hoſtẽ ad deditionẽ cõpulit, iuſſiq; arma tradere, haud qdẽ ex fide ĩperata faciũt.Sic quoq; tãta vis armoꝝ circa oppidũ expoſita eſt,vt repletis foſſis munitiões oppidi cõgeries ęquarẽt.Cęſar neminẽ paſſus eſt oppidũ ĩgredi:nequa deditis

Aduaticoꝝ fraus.

& inermibꝰ ĩiuria fieret,qua illi occaſiõe vſi,ſecũda noctis vigilia,cũ iis armis q̃ occulto retenta erãt,& q̃ tumultuario ope paucis horis parati potuerũt,Romanas ſtationes cũ clamore ĩuadũt.Cæſar ſigno ex caſtellis edito cõfeſtim ſuis auxilio affuit.cęſaq; ſũt nocturno ꝓlio quatuor milia hoſtiũ.Cęteri in oppidũ cõpulſi poſtridie,refractis portis,ĩ Romanoꝝ poteſtatẽ venere. Sectio eius oppidi vẽdita eſt,captiuoꝝ numerꝰ ad ducẽ delarꝰ triũ fuit &.L.miliũ.Sed dũ hæc in Aduaticis geruntur.P.Craſſus a Cęſare cũ legione vna miſſus,Vnellos,Oſiſmos, Curioſolitas,Aulercos,Rhedones oẽs oceani accolas in deditionẽ accepit.atq; vniuerſa Gallia ꝑ hęc pa

Oceani accolę dedũt.

cata,Legati ab iis gẽtibꝰ,q̃ trãs Rhenũ incolebãt,ad illũ venerũt,amicitiã petẽtes,vltroq; obſides daturi.Cęſar iuſſis his ad ſe ſequenti ęſtate redire , habebat enim in animo in Germaniã bellũ transferre,quod & fecit:legionibꝰ in hiberna dimiſſis,in citeriorem eſt Galliam reuerſus.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEXTÆ,LIBER SEXTVS.

POSTq̃ Romę hęc q̃ Cęſar geſſerat,& literis & nunciis audita ſunt, ſupplicatio eiꝰ noĩe,in.XV.dies decreta eſt, qđ ad id tẽpus,datũ erat nulli.Ipſe Lucã vrbẽ ſuę ꝓuincię terminũ ꝓgreſſus,Põpeiũ & M.Craſſum officii ꝓtextu ex vrbe extraxit.Cęterũ multi Cęſaris munificentiã ſecuti,ſua ſpõte ad eũ ex Roma & ꝓuĩciis cõfluxere, in hiſq; Appius Sardinię ꝓtor,& Nepos ꝓcõſul Hiſpanię,atq; alii aliũde . ita vt vno tp̃e.C.&.XX.lictores cũ faſcibꝰ ĩ Cęſaris veſtibulo obſeruati ſint.

Faſciũ nũerus circa Cæſarem.

Venerũt eo ſenatorii ordinis circiter ducẽti,quos ille incredibili munificẽtia eſt ꝓſecutus,cũ Craſſo & Põpeio egit,vt ſequẽti anno cõſulatũ peterẽt,extruderẽtq; L.Domitiũ conſularẽ candidatũ (minari is

aꝑtē futurū vt cōſul pſiceret,qđ ꝑtor nequiſſet,vt exercitū & īperiū Cæſari adimeret)& vt
ambo conſules creati authores eſſent Galliarū īperii ſibi in alterū quinquenniū ꝓgandi.ob
tinuit vtrūq; Cæſar,ſed aliquāto poſtea.Pōpeiꝰ & Craſſus cōſules deſignati ſūt,multo tñ cer
tamine.Nā Domitiꝰ,Catonis īpulſu in cāpū deſcēdere auſus,poſt grauiſſimas cōtētiōes , quū
ſub noctē ſe domū recipet,Melito,qui lampadē pferebat,a Pōpeianis interfecto. Catoneq; dexte
rū cubitum ſaucio,ipſe cū cętero comitatu porro fugatus,ſe cū multa trepidatione domū re
cepit.Illi conſulatū adepti.C.Trebonii Trib.plæb.rogatiōe authores fuerūt,vt C.Cæſari īpiū
in.V.annos ꝓgaret.M.Craſſo Syria ꝓuīcia decreta eſt.Pōpeio Aphrica,cū vtraq; Hiſpania,
& quatuor legionibus,quarū vnā rogāti ſocero cōceſſit.Cæſar his ſucceſſibꝰ auctus,veteribus
legionibus vnā ex trāſalpinis Gallis cōſcriptā addidit,quā cultu diſciplinaq; Romana īſtructā
Gallico vocabulo Alaudā appellauit.Plutarchꝰ cāpeſtris huius certaminis & tumultuoſæ ro
gatiōis eſt author,licet in Pōpeio & in Cæſare lōge aliter ſcripſerit:Catonē ait,quū hæc Romę
facta ſunt,in Cypro fuiſſe,qđ eo me magis mouet,qa & Liuiꝰ ī id tp̄s Cypriā illā Catonis ꝓui
ciā reiicit,quo Veneti accolæ oceani ſunt a Cęſare ſupati,q quū ille in citeriore Gallia adhuc
eſſet,rebellarūt,Idē author eſt Catonē qa Trebonii rogationē de īperio Cęſaris,& cōſularibꝰ ꝓ
uinciis īpediret,tribuni iuſſu in vincula adductū.Sub idē tp̄s,aut certe nō multo prius,Ptolē
mæū Auletē ab Alexādrinis extorrē eiectū Gabiniꝰ q Syriæ ꝑerat,Pōpeii authoritate,cōtra re
ligionē in regnū reduxit.Ex Sibyllinis libris celebre carmē erat,ne Romanꝰ exercitus in Ægy
ptū deportaret,Alexādrini pulſo Aulete filiā eiꝰ maximā natu reginā cōſtituerūt,nupſitq; pri
mo illa Cybioſatti cuidā Syro,regia ſtirpe,vt ipſe credi volebat, ꝓcreato,quē regina paucis die
bus ob ſordidū īgeniū regno expulit.Iūcta īde Archelao eſt eiꝰ Archelai filio,q cōtra Syllā pro
Mitridate pugnauit,moxq; a Romanis in ſūmo fuit honore habitꝰ.Cęterū dū filia nouis ſtu
det nuptiis Ptolemęus Romā ꝓfectꝰ Pōpeio eſt ab Iitio cōciliatꝰ,ꝑ eūq; patribꝰ cōmēdatꝰ. De
eiꝰ reductiōe actū ſimul & de legatoꝝ cæde,q ſupra cētū ex Alexādria aduerſus Ptolemęū Ro
mā venerāt,& cū his Dion Academicus.Erat tū cōſul Lētulꝰ Spīter,q quū Ptolemæū ambire
ſenſiſſet,vt a Pōpeio reduceret,author patribꝰ fuit,pfecturæ maritimæ & terreſtris annonæ Pō
peio decernēdæ,vt maiorē ille dignitatē ſecutꝰ,de reducēdo rege oēm curā abiiceret.Ipſe & ꝑ
ſens,& mox ꝓcōſul abſens,ꝑ Ciceronē adnixꝰ eſt,vt reducēdi regis ſibi ꝓuincia decerneret.Sed
quū rex ꝑ Pōpeiū reduci mallet,nec id cōcederet,deſꝑato reditu Epheſū cōceſſit,tutus Dianæ
numine victurꝰ.Nec lōgo īde īteriecto tpe,Pōpeii,vt dixi,īpulſu Aulꝰ Gabiniꝰ iniuſſu ppli regē
reſtituit,q recepto regno filiā & Archelaū cui puella nupſerat occidit,nec ipſe diu poſtea filiæ
& gn̄o ſupfuit, periitq; fatali morte q̄tuor filiis ſupſtitibꝰ,duobꝰ virilis ſtirpis,ac totidē alteriꝰ
ſexꝰ.Ex his maiores natu teſtamēto pris regnare iuſſi ſūt.Dionyſiꝰ Ptolemæus q Pōpeiū puer
adhuc īterfecit,& Cleopatra,poſt cuiꝰ īteritū Ægyptꝰ ī ꝓuīciæ formā eſt redacta.ſed hæc mul
to poſtea acciderūt.Erat Cæſar ī citeriore Gallia,quū Sergiꝰ Galba,q cū legiōe vna & pte equi
tū in Antuates erat miſſus,poſt aliquot ſcda ꝓlia,gētē ipſam cū Sedunis & Veragis Ro.impe
rio ſubegit.Erāt hi Allobrogū affines,& ad ſūmas alpes mercatoribus vehemēter īfeſti,q̄ cau
ſa Cæſarē in primis mouit,vt eas gētes armis ſubigeret.Galba ī ea terra qua fuerat armis poti
tus hibernate cōſtituit.Hic medio hibernoꝝ tpe ī Octodoro Veragoꝝ vico,ſubita Galloꝝ de
fectiōe,cū ſemiplena legione(vndiq; eñ locus erat mōtibus circūſeptꝰ,quoꝝ fauces Galli īſede
rant)ꝑene oppſſus eſt,fuitq; metus eo maior quo res minus prouiſa. Eñ̄ueto ſimulac itet ho
ſtibꝰ obuiā,ecce Galli velut ꝓcella q̄dā mōtibꝰ deiecta,ad ima decurrētes vndiq; tela ī hoſtes ia
ciunt,ſex & ampliꝰ horis circa vicum eſt dimicatū,& quū iā Romanos tela & vires deficerēt,
parūq; abeſſet,qn Galli munitionibus potirent,q̄ vnica ſuperat ſalutis ſpes,paulum ab hoſte
certamen remittit.Recipiūt interim Romani animū,colligūtq; vires ad aliud facinus,& por
tis ſubito patefactis,cū clamore pluribꝰ locis erūpunt:hoſtis vi ſubmotus,atq; in fugā actꝰ paſ
ſim cædit.Ita Galba duobus milibus,Galloꝝ cæſis,ne ſæpiꝰ idē adiret ꝑiculū:poſtridie vico &
munitionibꝰ incēſis,cum tota legione incolumi,in Antuates ſe ad exercitū in hiberna recepit
Veneti interea in ora oceani bellū in Romanos meditati,vt obſides quos dare fuerāt coacti,re
ciperēt.T.Siliū & Q.Velaniū trib.militū a P.Craſſo,q cū vna legiōe ꝓpiꝰ oceanū hibernabat
frumētatū miſſos intercipiūt.Curioſolitæ & Euſubii Venetorū exēplū ſecuti,& ipſi qui ad ſe
eadē de cauſa venerāt,velut ex cōpoſito in vincula coniiciūt,miſſiſq; inuicē legatis coniurāt,
nihil ſe niſi cōmuni cōſilio acturos,eūdēq; laturos fortunæ exitū,ſollicitāt & alias ciuitates,vt
libertatē a maioribꝰ acceptā ſecū tueri vellēt.Mittūt inde ad Craſſum,vt ſi ſuos velit recipe ſi

Cæſar īpe rium ī quin quennium prorogatur

Carmen Si byllinum.

Ptolemæus Romā ꝓfi ciſcitur.

Ptolemæus reducitur in regnum.

Veragorū perfidia.

Galbæ pul chrū facinꝰ.

Ligeris flu-
uius.

bi obſides reſtituat. Cæſar interim factus certior de iis ꝗ in Gallia acciderãt: mandat in Ligeri
fluuio longas naues ędificari. Orit̃ is in Heduorũ finibus: eos a Biturigibꝰ dirimit, in Carnu-
tes inde ꝓlapſus, multis & variis anfractibus euagatꝰ, Aqtaniæ cõtiguus, oceano infundit̃. Ip-
ſe vero quã primũ ꝑ anni tp̃s potuit ad exercitum venit. Veneti & ſocii locoꝝ opportunitate
freti, quo maritimis opibus magis pollebant, eo bellũ ferocius cõparant. Naues ad Venetos vbi

Qui cũ Ve
netis coniu
rarint.

Cęſar bellaturus putabat̃ ſtudio cõferũt. Populi qui cũ Veneris ſocia arma iũxere, fuerũt Oſiſi
ni. Lexobii, Nannetes, Ambiliates, Morini, Diablitres, & Menapii. Oẽs hodie citeriorẽ Britan-
niã habitãt, tũ vero Celticę Gallię fuerũt, cõtra Britãniã iſulã ſiti. Vnde auxilia ſunt ad id bel
lũ accerſita. Cęſar quia rumor erat, pręter hos populos qui ex cõfeſſo erãt hoſtes facti, omnem
fere Galliã vno tẽpore nouis rebus ſtudere. Nã præterq̃ ꝙ libertas omnibus natura grata eſt:
vt ſeruitꝰ inuiſa, Galloꝝ ingenia ſubita ſunt, & in cõſiliis repentina. Prius itaq; ꝗ ciuitates cõ
ſpirare in vnũ poſſent. T. Labienũ legatũ ĩ Treuiros cũ eqtibꝰ miſit. Erãt hi Rheno finitimi. P.
Craſſum cũ. XII. cohortibus, & magno equitũ numero, in Aquitaniã. Q. Titurium in Curio-
ſolitas Lexobioſq;, q eas gẽtes armis laceſſeret. Deciũ Brutũ adoleſcentẽ, claſſi, Gallicisq; naui-
bus ꝓfecit, quas Pictones & Sãtoni, ac reliquę gẽtes, ꝗ in fide erãt, auxiliares miſerãt. Huic Ce-
ſar impauit, vt quũ primũ poſſet, ĩ Venetos moueret, ip̃e ad hoſtẽ pedeſtribꝰ copiis proficiſcit̃.

Situs & vr
bes Veneto
rum.

Erant Venetoꝝ oppida velut in peninſulis qbuſdã, ac promõtoriis ſita, ꝗ duodecima quaq; ho
ra, oceani æſtu oĩa reſtagnante, in inſularũ ſpeciẽ, mediis extabant fluctibus, atq; ob eam rẽ, neq;
pedibus ꝙ aquę ꝓhiberent, neq; nauibꝰ, ob vadoſum ſtãgnũ, aditu facilia. Cęterum ſie quoq; vi
cta locoꝝ difficultate vbi ad hoſtẽ aggeribꝰ ꝑuentum eſt, paratis ad id nauibꝰ, cũ oĩbus fortu-
nis, liberiſq; & cõiugibꝰ, in aliud Galli oppidũ migrarũt, mox hinc eiecti in aliud trãſiuerunt,
aut vñ primo ꝓfecti fuerãt populariter remigrarũt. Nec Romana claſſis in ora ĩportuoſa ocea
ni vim libẽter experiri. Venetoꝝ naues carina paulo planiore fabrefactę ex robore, ad oẽm ſęuiẽ

Venetarũ
nauium ro
bur.

tis pelagi iniuriã ꝑferendã ſatis erant validę, clauis pollicari craſſitudine confixę, ferreiſq; cate
nis innexę, ꝑ anchorariis funibꝰ. Vela ſcortea, & nõ ex lino, aut canabi facta. vt q̃tũuis ſęuã Ve
netoꝝ vim fortiter ſuſtinerẽt. Cęſar aliquot locis laborioſe captis, vbi parum ea via ſe ꝓficere
aĩaduertit, claſſem expectãdã cẽſuit, ꝗ poſtq̃ in cõſpectũ venit. CCXX. Venetorũ naues ad præ
liũ inſtructę illi obuiã ꝓcedũt. Parũ ab initio cõſtitit Bruto, qua potiſſimũ rõne in hoſtes dimi
caret, quũ oĩa apud illos eſſent accuratius ꝓuiſa. Sola militũ virtus ducẽ ferociorẽ reddidit ad
confligendũ, & ꝙ ſperabat ita futurũ, vt prio cõcurſu, reciſis hoſtiũ funibus, velis armamẽtiſq;
eoꝝ naues ſpoliaret. Augebat ſup oĩa aĩm Bruti & alioꝝ, Cæſaris ac totiꝰ exercitꝰ ꝓſentia, qui
tumulos vnde deſpectus in ſubiectũ patebat mare, lõgo agmine inſederant. Diſiectis igitur fal
ciũ occurſu Venetarũ nauiũ antennis, quũ binę ternæq; Romanorum ſingulas hoſtiũ circum-
ſtetiſſent, militeſq; multa vi in aduerſas naues traſcenderent, Galli fortuna & numero ĩpares,

Naualis pu
gna Ro. ꝓ
ſpera.

aliquot nauibus amiſſis fugã capeſſunt, & quũ iã in eã partẽ curſum intẽderẽt, qua vẽto fere-
bant̃, tãta ſubito tranqllitas ſecuta eſt, vt moliri curſum neqrent, ꝗ res ad maiorẽ victoriã conſe
quendã Romano ꝑopportuna fuit, qui ſingulas conſecutꝰ, ꝓter paucas, ꝗ noctis interuentu in
terrã abiere, cęterę ad vnã, aut captę ſunt, aut in alto dep̃ſſę. Quo vno ꝓlio Venetis rebꝰ vehe-
menter afflictis, quũ ipſi, tũ ſocioꝝ plæriq; ꝑ legatos deditionẽ fecere. Sed dũ hęc in Venetis ge
runt̃, Titurius Sabinus ab Vnellis Aulercis & Lexobiis bello exceptꝰ aliquot dies, quũ caſtra

Titurii con
ſilium.

hoſtiũ in ꝓximo eſſent, laceſſitus intra munitiões ſeſe tenuit. Prębuit ea cunctatio nõ ſolũ ho-
ſtibꝰ, ſed & Romanis militibꝰ formidinis ſuſpitionẽ. Verũ vbi id Gallis ꝑſuaſum ſenſit, ꝑfugã
Gallũ Titurius ſubornat, qui ad Viridonocẽ penes quẽ erat hoſtiliũ copiarũ imperiũ, iret, do-
ceretq; Romanũ ꝓxima nocte fugã moliturũ, vt Cæſari auxiliũ ferret, qui a Venetis in magnũ
belli diſcrimẽ adductus diceret̃. Res temere credita eſt, ſimulq; Galli arreptis armis, ad Roma-
na caſtra oppugnanda decurrũt. Locus erat caſtroꝝ editus, & paulatim ab imo accliuis circi-
ter mille paſſus. Huc Galli ꝑpetuo occurſu deferunt̃, ne qd Romanis ſpatiũ daret̃ ad arma pę
lio expediẽda, ſarmẽtis & alia materia ad replẽdas foſſas impediti, temere munitiões ſubeũt. Sa

Vnellorum
clades.

binus duabꝰ portis ſuos ĩ hoſtẽ emittit. ibi Galli ſubita vi hoſtiũ corporiſq; defatigatiõe ꝑcul
ſi, ne clamorẽ qdẽ eripẽtiũ ferẽtes, fuſi, ac ꝑ decliuia in ꝓceps acti. Multi quidẽ ꝑierũt, ſed mul-
to plures ab equitibꝰ, qui ad eos ꝑſequẽdos ſũt miſſi, tota planitie obtruncati. Atq; ita, vno fere
tp̃e. Cęſar duplicẽ ꝑ legatos eſt victoriã adeptꝰ. Vnelli & ſocii, poſt vnã aduerſã pugnam fracti
in deditionem venerũt. Per id quoq; tp̃s P. Craſſus in Aqtania, vbi paucis ante annis. L. Vale
rius ꝓconius legatus pulſo exercitu fuerat interfectus, & L. Manlius procõſul impedimẽtis exu

tus. Sontiates, gentē eius terræ ferociſſimā, ꝑlio vicit, cæſoq; magno Galloꝝ numero oppidū caput gentis eſt oppugnare adortus. Adiatonoq;, cū ſexcētis deuotis, quos illi *Suldorios* vocant, ex eruptiōne in oppidū incluſo breui conſecutus eſt, vt oppidani vltro deditionē fecerint. In Vocātios inde & Taruſates, bellū trāſlatū. Hi cū citerioris *Hiſpaniæ* populis Aqtaniç finitimis cōiurāt, indeq; auxilia & duces accerſunt, q cū *Sertorio* diu in Iberia militarāt. Galli etſi multo plures nūero erāt, q̄ Romani, qa cōmeatibꝰ intercluſis ſedēdo ſe vincere poſſe arbitrabant, cōſulto pugna abſtinebāt. Cōtra Craſſus, vbi hoſtes ad pugnā elici nō poſſe vidit, eorū caſtra repēte adortꝰ, milite Decumana porta immiſſo, ꝑcipitē ex ſuis hoſtē munitionibꝰ dedit, quē totis cāpis Romanus eques ꝑſecutus tam fœda afflixit cęde, vt ex quīquaginta milibus numero, q̄ ex Aquitania Cantabriſq; veniſſe ſatis conſtabat, vix quarta pars ſuperfuerit. Fractis ea pugna Aquitanis, q̄plurimæ ex ea gente ciuitates, obſidibus datis, pacem petiuere. Fuerunt qui ocium bello prætulerunt. Bigeriōes Preciani, Vocates, Taruſates, Garittes, Auſti, Gerūni, Siburzates, & Cocoſates. Cæteri, atq; iidem pauci, locorum opportunitate fræti, & quia iam hyems apparebat, in armis eſſe ꝑſeuerarunt. Sed dum hæc Craſſus in Aquitania. Cæſar Morinos & Menapios oceani accolas, ſubito bello inuaſit, ſed eos debellare nō potuit. Refugerāt Galli in paluſtria loca, ꝓfūdaſq; ſyluas, quas cōcidere Cęſar, adortus ꝑſenti incepto fruſtratus deſtitit. Denſus imber plures dies ad terrā deiectus, Romanū ſub pellibꝰ tenuit, ꝙ quū miles āpliꝰ paluſtri loco haberi nō poſſet, vaſtato vtriuſq; gētis agro Cæſar in Aulercos & Lexobios hibernatū cōceſſit. Sub id tēpus Vſipites Germani & Tencharetri diutino bello a *Sueuis* populo Germanorū oīm bellicoſiſſimo vexati, ꝑſentēq; rerū fortunā pertęſi, Rhenū nō lōge a mari, magna hoīm multitudine, in Galliā trāſierūt. Habebāt *Sueui* centū Pagos quoꝝ ſinguli mille ad bellū viros ſingulis mittebāt ānis, alterniſq; iter ſe militabāt, bellatores ab iis victū accipiebāt, q militię erāt īmunes, atq; ita duplex gēti rei militaris & agrorū fuit cultꝰ. — *Sueuorum ritus.*

Indiſcretus apud illos victꝰ, ex lacte & pecore plurimꝰ, & ex venatu quoq; nō modicꝰ. Vulgo venant, quū exercitatiōe corpis, tū libertate vitę, a pueris nullo officio, nulla ībuti diſciplina, vt nihil oīno inuiti facerēt, alerēntq; vires corporis, in frigidiſſimo terrarū tractu, nullo ꝑterq̄ ex pellibꝰ tegumēto amicti, & mercatoribꝰ idcirco ad eos patebat acceſſus, vt eēnt qbꝰ vēderēt, q̄ bello q̄ſiuiſſent equi parui, & informes, q a ſeſſoribus relicti, quū pedeſtre fieret ꝓliū, ſuo ꝑmanebāt veſtigio, donec ab equite repeterentur. Nihil ꝑterea apud illos turpiꝰ q̄ ephippiis vti, vinū ad ſe deferre vetāt, qm̄ ꝑſuaſum habeāt eius vſu hoīm corpora emolleſcere atq; effœminari. Pulcherrimū credere q̄ longiſſime a ſuis finibus agrū vacare, quā ipſi ſolitudinē bellica virtute feciſſent. Sed de Germanorū moribꝰ in vniuerſū plora alibi. A *Sueuis* igit Vſipites & Tēchateri natali ſolo pulſi, aliquādiu per Germaniā euagati, poſtrēo ad Rhenū deuenere. Colebāt Menapii vtrāq; ripā fluminis, cæterum Germanorū multitudine territi, ędificiis Germanicæ ripæ relictis Gallicanā aliquādiu tutati ſūt. Nec Germani defecto nauiū traiicere Rhenū poterāt, nec ſi affuiſſent, Menapiis arcētibꝰ, vlteriorē ripā vi vlla tenere potuiſſent. Simulāt igit ſe īde ꝓcul abſcedere, velut deſꝑato trāſitu retro abituri, triduoq; tm̄ itineris cōficiūt, vt nocte vna totū id ſpatiū pedibus euaderēt, atq; inde ad fluuium nocturno curſo reuerſi, ſine certamine ad vlteriorē ripā, q̄ nullis ſtationibus tenebat, ſilentio ꝓtendunt. Gallos flu. accolas opprimūt incautos. Eorū terra & vicis potiunt. — *Germani Galliā irrūpunt.*

De his Cęſar certior factos, nec ignarus q̄ ꝓpēſa ad res nouas eſſent Gallorū ingenia, vt publice viatores in oppidis rogarent. qd vbiq; gētiū fieret, atq; ex iis q̄ peregre nunciata eſſent belloꝝ caperent cōſilia, ne ea res alicuius rei motus ꝓberet materiā, ad Germanos ex Gallia depellendos exercitū accerſit, oīaq; eo maturius curauit, ꝙ indicio cōpertū erat, legatos ex nōnullis Gallię ciuitatibus, ad Germanos miſſos, qui eos ſollicitarent, vt ab Rheno profecti in intima penetrarent Galliæ, cōmeatū & arma pollicentes. Cæſar diſſimulatis, quæ de Gallorum motu ad ſe deferebant, in Germanos ꝓficiſcit, aberatq; iam biduo ab hoſte, quum inde legati ad eum venerūt ſignificātes ſe Romano Po. haud bellum intuliſſe, nec ſi iniuria laceſſantur, recuſare quin armis cōtēdāt. Eam eſſe Germanoꝝ cōſuetudinē, vt iis q bellū inferāt, fortiter reſiſtāt, potiuſq̄ iniuriā depcant. Fateri tamen ſe a *Sueuis*, cuius gentis opibus nulli hoīm pares ſint, patriis finibus eiectos alienā terram inuitos inuaſiſſe, quā ſi pRomanos retinere bona venia poſſint, futurū ne inutiles & pace bello forēt illis amici. — *Germanoꝝ legatio.*

Summa eorū q̄ his Cęſar reſpondit fuit, vt nullā diceret eis amicitiā cū Po. Ro. eſſe poſſe, niſi Gallia decederent, nec recte fieri ab iis, qui ſuos fines tueri nequeāt, alienos fraude occupare, nec in Gallia vllos vacare agros, q tantę multitudini ſine indigenarū iniuria, aſſignari poſſint. Petierūt legati, vt Cęſar nihil tridoū moueret; quoad ipſi cū nouis mādatis ad eū reuerſi eſſent. Sed id ab eo īpetrari nō potuit. Sciebat eni maximā Germanici equitatus partē abeſſe, q̄ vltra Mosam fluuiū prædas

tum procul a caſtris ſuerat, atq; ob id triduũ illud petitũ, dum ſparſi equites in caſtra reuocarent.

Moſa flu.

Oritur Moſa (Moſelã alii dicũt) in finibus Lingonũ ex Vogeſo mõte, ac parte quadã ex Rheno recepta Batauorũ inſulã efficit, ipſe Rheno infundit. LXXX. milibus paſſuum ab oceano. Rhenꝰ ex Lepontiis orit, q alpes incolunt, longoq; ſpatio prẹter Mantuãtes, Eluetios, Seq̃nos lapſus, mox & Mediomatrices, pari celeritate perſtringit Tribucos & Treuiros: vbi vero oceano propinquat in plures diffunditur partes, multaſq; & ingentes efficit inſulas, quarum pręcipua pars a feris olim colebatur gentibus, in quibus aliæ piſcibus aliæ volucrum ouis tãtum victitarẽt. Atq; ita ille pluribus oſtiis in oceanũ euoluit. Cæſar vbi hoſtes ꝓpinquiores habuit, eorũq; legati inſtarẽt rogãtes, vt ſuos a ꝓlio inhiberet, fore vt poſtridie ad eũ reuerſi, nullã eſſent aliã cõditionẽ habituri niſi quã Romanus dediſſet. Præceſſerãt agmen octingẽti Romani eq̃tes. Ad hos Cęſar celeriter miſit, vt niſi ab hoſte laceſſiti pugna olno abſtinerẽt, ſed tãtũ abfuit vt Germani q̃euerint, q̃ Romanum equitatũ ſubita pugna exceptũ, cũ multa cęde pulſum, vſq; ad grauis armaturę agmen infeſto curſu fine ꝓſecuti.

Duorũ fratrum pium facinus.

Periit eo certamine Piſo Aquitanus, vir acerrimus, cũ fratre, vterq; ob mutuã pietatem ꝑpetua memoria dignus. Piſo fratrẽ ab hoſtibus circũuentũ intuitus, ĩpetu in Germanos facto eũ ꝑiculo exemit, vertit interim in ſe ille totũ certamẽ, multiſq; vulneribꝰ cõfoſſus cõcidit. Sẽſit eius frater, q iam pugna exceſſerat, Piſonẽ cadẽtẽ, cõuerſoq; in hoſtes equo moriẽdi cõſilio, ĩ cõfertũ ſeſe agmẽ ĩmiſit, atq; ita cõtigit, vt mutua charitate, eodem loco, duo fortiſſimi fratres, vnus poſt alterũ, dũ ſtudẽt mutuo ſibi auxilio eſſe, pulchre occubuerint. Cæſar hoſtiũ ꝑfidia irritatꝰ, poſtridie quũ ex ipſorũ caſtris tertio ad ſe legati veniſſent, & cũ his ſeniorũ plęriq;, ſuorũ facinꝰ purgaturi, his retẽtis ipſe ĩ hoſtẽ tripertito mouet, priuſq; ſe in Germanorũ cõſpectũ dedit, q̃ ex caſtris ꝓfectus crederet. Illi vero re ſubita ꝑculſi, arma capiũt, ac qua cuiq; ꝓximũ fuit circa munitiones Cæſarianis occurrunt. Fit ꝓliũ, ſed Germanis multo iniquus, q̃ppe q primo pene ĩpetu caſtris deiecti ſunt reſtiterũt tñ nõnihil. Inteꝛi mulierũ & puerorũ multitudo, quã vltra flumẽ miſerãt, ſubito tumultu cõſternata, vbi caſtra oppugnari ſenſerũt, fugã capeſſunt, ad quã ĩbellẽ manũ trucidãdã Cęſar cõtinuo eq̃tes ĩmiſit. Qui igit in caſtris erãt, ſuoꝝ cędẽ ĩtuiti ſubito abiectis armis & ipſi in fugã vertunt.

Barbarorũ cædes.

Ingẽs cædes in caſtris ab irato milite heſterneq; iniurię vlciſcẽdę cupido edit, ſed multo maior in fuga. Tota planities cadauerib9 repleta eſt. Ingẽtẽ hoſtiũ manũ ad Moſę & Rheni cõfluẽtẽ fuga delatã, temereq; fluuiũ ingreſſam, corꝑibꝰ feſſis, viribuſq; curſu exhauſtis aquarũ vis vno tẽpe abſumpſit. Atq; ita. CCCCXXX. Germanorũ milia (tot enĩ bellatoꝝ ĩbelliſq; multitudinis capita fuiſſe dicũt) pene ad ĩternicionẽ ſunt vno die dedita. Qui capti fuerant facta illis abeũdi ꝑtãte, veriti Gallorũ ſupplicia, apd Romanos eſſe maluerũt, quos Cæſar oẽs libertate donauit. Ipſe vt Germanis ſuorũ finiũ tuẽdorũ curã iniiceret, q tã licẽtioſe aliena ĩuadere cõſueuerãt, Rhenũ copias traiicere cõſtituit.

Cauſæ belli in Sueuos.

Nec vna hęc cauſa illi fuit fluminis ſupandi, ſed q̃a Germanoꝝ, quos vicerat, eq̃tatus audita ſuorũ clade, in Sycãbroꝝ fines, q Ghelrenſes hodie ſunt, ſe receperat ac ꝑ legatos repetitus nõ fuerat his deditꝰ. Præterea Vbii, q trãs Rhenũ incolebãt, auxiliũ aduerſus Sueuos, a qbꝰ iniuſto bello lceſſebant, ad Romanos ĩploratũ venerãt. His cauſis Cęſar ĩpulſus fluuio copias admouit, & vt eas potius trãſmitteret, pontẽ Rheno ĩpoſuit, cuiꝰ iungẽdi hęc fuit ratio.

Pons Rheni.

Bina ligna ſeſquipedalis craſſitudinis (pedis dico vnius & dimidii) ab imo paululũ acuminata, hęc ad fluminis altitudinẽ dimẽſa, ac duũ pedũ ſpatio inter ſe diſtãtia, ĩmo fluminis vado, machina ad id quæſita, defigunt, iunguntq; fiſtucis, nec in morem ſublicarum, quę rectæ ligneis pontibus ſubiiciuntur, ſed ſecundo fluuio prona, quo minus aquarũ ĩpetus ſentiret: bina deinceps alia eodẽ nexu, ab inferiore parte prioribus illis ex aduerſo defixa, bipedales inde trabes a ſupioribꝰ ad inferiores interiectæ, quas ab vtraq; fronte fixorũ lignorũ faſtigia, binos iter ſe pedes diſtãtia, fibulis diſtinebãt, mira inter ſe ratiõe cõmiſſis, vt quo maior eſſet fluminis ĩpetꝰ, eo arctior tenaciorq; fieret nexus, ſupioribꝰ tignis capita q̃ trabẽ diſtinebãt vi fluminis in inferiora acclinantibus. Contra inferioꝝ faſtigia, q̃a imę partes aquarũ ĩpetũ exciperẽt, ĩ aduerſum põdus, & cõtra ſupiores ſublicas ſumma vi cõſurgebãt. Diſtabãt inter ſe trabes tignis ĩpoſitæ quadragenum pedum ſpatio, quibus lõguriæ, crateſq; ſunt ſupne iniectæ. Sunt & ab inferiore fluminis parte ſublicæ tignis ad morę, vt aduerſus fluminis ĩpetũ firmiora redderent. Sunt & a ſupiore parte applicitæ, q̃ ſuo occurſu, arborũ truncos, & nauigia, ad ſoluẽdũ pontẽ ab hoſtibus ĩmiſſa diſtinerẽt.

Cæſar Rhenum ſupat.

Decimo die, quo materia parari cœpta eſt, abſoluto opere, exercitus eſt in hoſticum tranſmiſſus. Cęſar, præſidio ad vtrãq; partẽ pontis relicto, Sycãbros primũ inuaſit, q interim dũ pons fluuio ĩponebatur, cũ liberis, & cõiugibus, in ſyluarũ ſolitudines abierãt. Horum vicos Romanus imꝑator incẽdio conſumpſit, agroſq; ferro & igni populatus, in Vbiorum fines qui ſocii erant, ſe recepit. Nec ita multis

interiectis,qa Suæui oẽm imbellẽ multitudinẽ in ſyluas ablegauerant,ipſiq; vno loco cõſtiterant,
certo reſiſtẽdi cõſilio,ſi Cęſar ad ſe cum exercitu veniſſet,qa & Sycambros vltus erat,& Vbios ꝑ
ſenti bello leuauerat,ſatis ratus ad Romani noĩs gloriã ꝑtinere,q; Rheno ſuꝑato,Germanos par-
tim ſꝗua clade vltus eſſet,partim belli phama ꝓcul auertiſſet,duodeuiginti diebus trãs Rhenum
conſumptis,copias in Galliam recepit,ponte poſt ſe reſciſſo,ne Germanis Galliã inuadere volenti
bus,aliq̃n vſui eſſet.Superat adhuc aliquid æſtatis.Cæſar q̃q̃ in regione ſeptẽtrioni ꝓpinqua,ac
pene ſubiecta maturius q̃ alibi ſentiunẽ frigora,& hibernæ tẽpeſtates,ſtatuit tñ,priuſq̃ copias in
hiberna dimitteret,in Britanniã cũ exercitu traiicere,vnde ſatis cõpertũ habebat,auxilia iis Gal- Britannici
lis miſſa,qui oceani orã accolunt,quiq; bello a ſe domiti fuerant:etſi inſula ipſa parũ alioqui Gal- belli cauſa.
lis ad id tempus erat nota.Negociatores igiẽ diligenter ſciſcitatus,quanta eſſet inſulæ magnitu-
do,q̃ frequẽter culta,qui hoĩm mores,q̃ bellãdi ratio,q̃ nauiũ copia,q portus, nihil proinde quod
ad deſtinati belli vſum ꝑtineret,ex his potuit cognoſcere. Ne tamẽ rẽ tãtã temere aggrederetẽ C.
Voluſenũ cũ naui vna longa,in inſulã miſit,qui rebus diligẽter exploratis, cõfeſtim ad ſe rediret,
ipſe interim in Morinos copias abduxit,nequid in mora eſſet. Inde breuiſſimus in Britanniam tra
iectus.Huc naues vndiq; accerſitæ.Noui belli phama ad Britannos delata,multas eius inſulę ci-
uitates adeo ꝑculit,vt legatos ad Cæſarem miſerint,qui Ro.Po.amicitiã peterent,obſideſq; polli-
cerenẽ.Hi benigne auditi,monitiq;,vt fidẽ ꝑſtarẽt,domũ dimiſſi ſunt,& cũ his Comius,quẽ Cęſar Comius rex
Attebatibus a ſe bello victis regẽ ĩpoſuerat,cui mãdat,vt q̃plurimas poteſt ciuitates adeat, eaſq; Attebatũ.
ad Romanorũ amicitiã & ſocietatẽ trahat. Interea Morini,q ad id tẽpus indomiti fuerant vltro Britanniæ
obſidibus datis In Romanoꝝ fidẽ venerũt.Et Voluſen9,quinto die q̃ a Cęſare diſceſſerat in Gal exploratio.
liam reuerſus,ordine exponit,q̃ fuiſſent a ſe loca explorata.Tũ vero Cęſar nil amplius moratus ex
octingentis octoginta nauibus,q̃ ſtudio in vnũ ex ſociis conuenerant, delectis,q̃ ad duas legiones
tranſuehendas ſatis eſſent,Q.Titutiũ Sabinũ & L.Aurunculeium legatos, cũ parte copiarum,in
Menapios & Morinorum pagos miſit, quia ad ſe legatos hi duo populi nõ miſiſſent:P.Sulpitium
Ruffum cum ꝑſidio,portũ vnde ſoluturus erat,obtinere imperat:mox ſecunda noctis vigilia,ido Cęſar in Bri
neam ad traiiciẽdũ tẽpeſtatẽ nactus,quarta circiter ſequentis diei hora,Britãniã attigit.Inſederãt tanniã trãſ-
inſulani colles ad iactũ teli pelago ꝓminẽtes,denſo armatorũ agmine:qđ Cæſar conſpicatus, tam mittit.
diu in anchoris ſtetit,quoad eqtes,qui onerariis vehebanẽ,affuiſſent.Mutato inde cõſilio,ne ĩ pri-
mo egreſſu tã opportun9 hoſtib9 eſſet miles,inſulã circũuectus,ad cẽtũ milia paſſuũ plano littore
naues cõſtituit.Nec hoſtes interim in ocio fuere,ſed equitibus & Eſſedariis ad occurrendũ ꝑmiſ-
ſis,cætera multitudo nõ multo poſt ſubſidio affuit.Eſt itaq; diu in littore certatũ,Romanis egre-
di nitentibus,contra ꝓhibẽtibus inſulanis,atq; ad naues vſq; occurſantibus.Aquila tamen in lit-
tus a ſignifero expoſita,pars militũ pudore,magiſq̃ q; tuto id fieret,nauibus egreſſa, hoſtem pau
lulum ſubmouit.Tenuit aliquãdiu dubiũ certamẽ,quoad aliis ſuꝑ alios in littus euadẽtibus,facto
agmine,hoſtes pulſi ſunt.q vbi ſeſe ex fuga in tutũ receperũt, continuo ad Cęſarẽ legatos mittũt,
pacẽ orantes.Venit cum his & Comius Atrebas,quẽ Cæſar in inſulam ꝑmiſerat.Britãniq; ad eũ
diem in vinculis habuerant,mox victi ꝓlio ſolutũ,ad deꝑcandã violatę fidei culpã cum ſuis popu
laribus ad Ro.imꝑatorẽ miſerant.Cæſar,vt facili in victos & ſupplices erat ingenio,veniam peten
tibus dedit,cęterum qa amicitiã,quã ſecũ in Gallia ſanxerãt,temere violaſſent,obſides imperauit,
quorum pars cõtinuo data eſt,reliqui longius accerſiti,haud tã ꝑſto adeſſe potuerũt.Naues quæ
equites vehebant,duodeuiginti numero,in inſulę conſpectu tẽpeſtate correptę,poſt longam in al-
to iactationẽ,ęgre Gallicum littus tenuerunt.Maior inde vis oceani,plena luna,ſentiri cœpta eſt, Rom.naues
quæ Gallicas naues,q̃bus exercitus fuerat tranſmiſſus,cum onerariis adorta,in maximum diſcri- tẽpeſtate af
men adduxit.Decumanus æſtus longas naues,q̃ ſubductæ fuerant,fluctibus cõpleuit:Onerarię in fliguntur.
anchoris ſtantes,in conſpectu exercitus,quũ nemo interim poſſet illis opitulari,valide afflictæ ſũt.
Complures igitur inuicem colliſę,alię armamentis nudatę,nullũ ſui vſum amplius ꝑſtare potue-
runt.Ea clades magnam Cæſarianis attulit perturbationem, nam neq; materia reficiendorũ ade
rat,neq; cõmeatus ad hyemãdum antea prouiſus.Inſulanorum principes,qui pacẽ a Cæſare ſup-
pliciter petierãt,ea difficultate aĩaduerſa rati facile euenturũ,vt Romanus imperator,cũ ea hoĩm Defectio In
paucitate,cõmeatuũ inopia in diſcrimen adduceretur,occulte iterũ inter ſe coniurant.Cæſar ex ſulanorum.
nauium clade,& quia obſides dare barbari deſtiterant,futurã defectionẽ coniectans,oĩa mature ꝓ
uidebat.Frumentũ ex agris ſummo ſtudio ferri in caſtra iubet,atq; ſumma ope nitiẽ,vt naues refi
cianẽ,& vt ex Gallia ſecundis tẽpeſtatibus cõmeatus cõuectarenẽ. Nec Britanni multũ quieuere
quin legionem ſeptimã,quæ frumẽtatum fuerat egreſſa,ſubito inuadẽtes inſigni clade affeciſſent

niſi Cæſar puluere ex caſtris cõſpecto,cũ ſtationariis cohortibus mature affuiſſet. Tota legio ab
inſulanis circũuenta,turbatiſq; ab Eſſedariorũ incurſu ordinibus,quum vndiq; hoſtili vi pmeret,
ducis interuentu ſeruata eſt. V tunt Britãni Eſſedis in ꝓlio,qui equorũ rotarũq; ſtrepitu ad primũ
cõgreſſum,hoſtiũ aciem ꝑcellũt.Inde,curribus relictis,pedeſtrẽ cient pugnã. Rurſus ſiqua vis vr-
geat,cogatq; retro abire,currus celeri curſu repetunt:qđ vt aliquãto,quum opus eſt,cõmodi⁹ fa-
ciant,longa meditatione condiſcunt.Secutæ inde fœdæ tẽpeſtates, q̃ plures dies Romanos a ꝓlio
abſtinuerunt.Interea hoſtes auctis copiis (nã ex tota fere inſula,haud dubia ſpe Romani exercit⁹
delendi,vnum in locum auxilia contraxerãt) recẽti ꝓlio Ro.repetunt.Iterũ itaq; dimicatũ,fuſi fu
Britãni dãt obſides. gatiq; Britanni,magna ſuorũ cæde,agrorũq; vaſtatione afflicti,de pace ad Cæſarem mittunt.Du
plo maior obſidũ numerus eſt victis imperatus, quibus acceptis & in continentem miſſis, pacem
Britannis reddidit.In Galliã inde reuerſus,a Morinis,quos pacatos reliquerat,bello excipitur.Hi
vno ꝓlio,atq; eo tumultuario fuſi , ac cæſi in paludes & lutoſa loca ſe trepide immerſerunt . Sed
hęc quoq; inſigni eius anni ſiccitate peruia Romanis fuerũt,factũq; eſt,vt a T.Labieno,quẽ Cęſar
ad eos pſequẽdos cum parte copiarũ miſerat,non multo poſt ĩ deditionẽ recepti ſint. Tituri⁹ quo
q; & collega,dũ Cęſar in Britãnia fuit,Menapiorũ regionẽ,q̃a hoſtes ĩ ꝓfundas ſyluas ſe cum libe-
ris & cõiugib⁹ illatebrarent,ferro & igni populati,ad impatorẽ iã ex inſula reuerſum receperũt ſe
cũ legionibus:ille rebus in Belgica cõſtitutis,in Italiã deceſſit. Romę ob ea,q̃ in Germanos & Bri
tannos feliciter geſta erant.XX.dierũ ſupplicatio decreta eſt.Cæſar conuentib⁹,vt ſolitus erat,de
more pactis,& obſidibus a Peruſcis Illyrica gente acceptis,q ad defectionẽ ſpectabãt.(Alii q̃ Ro.
puncię fines infeſtarẽt ab his obſides acceptos tradiderũt.) in Comatã Galliã ad exercitũ tranſit
vbi ad ſexcẽtas onerarias naues,quas hiberno tpe fieri mãdauerat,duoq; detriginta longas,ptim
refectas,partim recenti materia fabrefactas,inuenit.Laudata ſuorum induſtria totã claſſem ad Ici
um portum cõuenire iubet:vñ.XXX.circiter miliũ paſſuum ex Gallia in Britanniã patet tranſ-
miſſus.Ipſe interim,cum quatuor legionibus,& octingentis equitib⁹,in Treuiros pficiſcit̃,q neq;
vt cæteri Galli parebãt impio,& Germanos ad bellum accerſere dicebant̃.Certabãt tñ inter ſe de
principatu gẽtis Inducionarus & Cingentorix Hic audito Romani exercitus aduentu,cum hoĩ
Arduenna ſylua. bus ſuæ factionis ad Cęſarem ſe cõtulit:Ille cũ toto equitatu gẽtis,quo militiæ genere plurimum
pollebant Treuiri,& peditũ numero haud mediocri.Arduennã ſyluã inſidet . Extẽdit̃ id nemus a
Rheno fluuio.p mediã Treuirorũ regionẽ,vſq; ad Remorũ fides.Cæterũ Inducionarus, pculſus
Cęſaris aduẽtu,ad eũ miſit,qui dicerent,partẽ Treuirorũ,p ſpeciẽ militię,ſe a cętera ciuitate abdu
xiſſe,vt in officio cõtineret,ne ferox ſua multitudine populus aliquid per imprudẽtiam peccaret,
paratũ ſe eſſe ad eũ venire ſi iuſſerit,eiuſq; impara libẽter facturũ. Vere⁹ Cęſar ne Treuirico bel-
lo ĩpeditus Britãnicũ omittere cogeret̃,ad qđ exequendum omnia in promptu erãt,acceptis Tre-
Cæſar pacẽ Treuiris red dit. uirorũ obſidibus,& in his Inducionari filio,bello abſtinuit . Cingentorigem in ciuitatẽ reſtitutũ
publice cõmẽdauit,vt eius ſalus ſuis popularibus eſſet charior:q̃ res nõ mediocriter Inducionarũ
offendit,q iniquo aĩo ferebat,Romanorũ fauore ęmulũ,pluſq̃ ſibi tutũ foret,in Treuiris creſcere:
diſſimulauit tñ pſentem dolorem.Cæſar iuſſo toti⁹ Gallię equitatu cũ ciuitatum primoribus ad
Icium: Icium venire,ipſe vt primo quoq; tpe in Britanniam trãſmitteret ad naues rediit,vbi plures dies
commoratus eſt,Coro vento curſum ĩpediente.Interim Gallorũ principes,Dũnorigis Hedui per
ſuaſu,velut a Romanis,per ſpeciẽ militię,in Britãniã deportarentur,vt in inſulam delatos tutius
ibi pcul a ſuorum cõſpectu interficerent,metu cõſternati a Cęſare alienant̃. Et iã ex Icio erat ille
ſoluturus,quũ cæteris ãbigẽtib⁹,vnus Dũnorix cũ Heduorũ eq̃tatu fugã occupat.Miſit Cęſar,q
eũ ex itinere retraherẽt, hi vti iuſſi fuerãt,qm̃ vim Dũnorix parabat ,appellataq; ſuorum fide de
pellere a ſe Romanos conatus eſt,multis vulneribus confoſſum exanimẽ reliq̃re,eius equitibus ad
portum reductis.Labieno igit̃ cũ tribus legionibus ad Icii cuſtodiã relicto , ipſe ſub occaſum ſolis
Cæſar Britãniã repe tit. in altum ſecunda tẽpeſtate euectus.poſtridie inſulã tenuit,ſub cuius acceſſum Britanni qui littus
occupatant,nauium multitudine retro territi abierunt. Ille pſidio cum Q. Atrio circa claſſem re
licto,tertia vigilia ad hoſtes cõtẽdit.Hi modico negocio a ripa fluminis,quã inſederãt,ĩ ſyluã cõ
pellunt̃,quã circũciſis arboribus ſepſerant.Hic quoq; hæſit nõnihil certamen, mox inde cũ cæde
depulſos,Cęſar,locorũ ignoratiõe,& q̃a magna diei pars exierat,ſuos vlterius ſeq vetuit.Poſtridie
vix eq̃tes ad pſeq̃ndos hoſtes miſerat,quũ ei a Q. Atrio literę reddunt̃,quibus ſignificabat̃ , pxĩa
nocte,ſubita maris tempeſtate,totam claſſem fœde circa littus diſiectam,quapropter iuſſis legio-
nibus cõſiſtere,eq̃tib⁹ ad ſigna reuocatis,ad naues reuerſus,multo maiorẽ cladẽ offendit,q̃ Atri-
us ĩſis ſignificauerat,LX.nauibus amiſſis,cęteris in caſtra ſubductis,ĩgẽtẽ opificũ manum adhi

buit,vt q̃ celerrime reficerent̃.Scripſit & ad Labienum,vt q̃ plurimas poſſet naues vndiq; cogeret nouaſq; inſtitueret.Maiore inde p̄ſidio caſtris & nauibus impoſito,ad hoſtes bello ꝓſeq̄ndos teuertit̃.Cōuenerāt interim maiores hoſtiū copiæ q̃ antea in vnū: ſūma impii erat penes Caſſiuellaunū cuius regnū a maritimis ciuitatibus Thameſis dirimebat fluuius.Fuerat hic diu hoſtis cæterorꝫ inſulanorū,q mare accolūt,tū vero vt cōmunē libertatē tuerent̃,ſocia inter ſe arma copulauerant. Habebant̃ qui mediterranea incolunt indigenæ,q maritimas tenebāt vrbes,ex Gallia in ea loca ꝑfecti.Pecorū gēti multitudo ingēs,ædificia fere Gallicis ſimilia,ære ꝑ id tēpus,vt nūmo aureo vtebant̃,annulis ferreis,ad certum pondus examinatis nūmis.Plumbum album in receſſu fodit̃,ī maritimis ferrū,ære vtebant̃ īportato.Neſas ibi leporē, gallinā, aut anſerē guſtare. Alebāt tn̄ voluptatis gr̄a.Inſulæ forma Triq̄tra,latere quo Galliam ſpectat,ab Rheni oſtiis ad Pirenei arctica ex aduerſum p̄rēto. Ab Icio,vn̄ Cæſar ſoluerat.CCCXX.ſtadia,vt qdā tradunt,alii minus. Pliniꝰ a Geroſiaco Morinorū gētis littore,ꝓximū traiectū ꝓdidit quinquagenū miliū paſſuū. Longitudinē Germaniæ,Galliæ,& Hiſpaniç aduerſam inſulā excurrere. Miror Plutarchū Athlanticū oceanum vocare,quē alii Britānicū.Adiacet Britāniæ ad occidētē ſolē Hibernia inſula, dimidio minor,pari ſpatio ab ea diſtās,q̃ illa a Galliis.medioq; trāmiſſu Moria inſula eſt,atq; aliæ q̄dā,in qbꝰ ſub brumā,vt a qbuſdā ꝓditū eſt,triginta dierū ſpatio cōtinuo ſint noctes.Cæſar de ea re oīa ſciſcitatus nihil ſe cōperiſſe ſcribit.Cęterum noctes inibi aquarum menſuris aliquāto contractiores, q̃ in Gallia dep̄hendi.Habet Britanniç circuitus,vt idem colligit,vicies centū milia paſſuū.Mediterranei pleriq; lacte & carnibus,ſine frumenti vſu, victitant. Amiciebantq; ea tēpeſtate qua hæc geſta ſunt pellibꝰ.Glaſco ora inficiebāt,q color ē cæruleus,vt ī pugna horridiores eſſent,capillo ꝓmiſſo p̄ter caput cæterū corpus raſitare.Mulieres vno tp̄e denis & amplius viris matrimonio locari,habereq; eas fratres cū fratribus cōes,patētes cū liberis,ac ſiqui ex his nati eſſent liberi habebant̃.Hęc ferme Cæſar de Britānorū moribus,& inſulæ ſitu.Strabo authot eſt īſulā auro, argēto & ferro abūdare,ꝓceros hoīes ſupra Gallorū ſtaturā,capillo breuiore,nemora vndiq; obſepta vrbes illis eſſe,in his tuguria,qbus & domini & armēta ſtabulent̃,pluuiū ibi cęlū,magiſq̃ niuale,quū differenauit late nebula obtinet terrā,vt quatuor circiter horas meridianum ſolem aſpiciāt. Nec de Hiberniç ſitu Straboni cum Cæſare cōuenit.Hic ad occaſum ꝓdidit Britanniæ adiacere Hiberniā.Ille ad ſeptētrionē.Adiicit illius indigenas ſyluicolas narrari, qui humanis veſcant̃ carnibus,parentes defunctos eſitent,& qui cū alienis vxoribus miſceant̃ in ꝑpatulo, cū matribꝰ & ſororibus coeant.Diuus Hieronymus authot eſt,vidiſſe ſe,quū adhuc adoleſcēs eſſet,quoſdā huiꝰ gētis (ipſę Scotos vocat) muliebrē māmā & natē eſitātes,aſtipulaturq; Straboni & aliis in iis, q̄ de infando ei gētis cōcubitu tradūt.Mos hūanæ carnis veſcēdę Scytharū quoq; qbuſdā tribuit,& ī arctis obſidionibus idē Gallos & Hiſpanos factitaſſe memoriæ ꝓditū eſt. Vltima oīm inſularū quę ſcd̄m Britanniā memorat̃,eſt Tyle,in qua nullas eſſe noctes tradūt qdā Cancri ſignū ſole trāſeūte nulloſq; cōtra ꝑ brumā dies. Alii ſenis mēſibꝰ id accidere arbitrati ſunt,atq; inde vniꝰ diei nauigatione mare cōcretū eſſe,qd̄ Cronium vocet̃.Eſt & Mitteris inſula,ſex dierū nauigatiōe a Britānia albo plūbo nobilis.Cæſar igit̃ ad hoſtes reuerſus,eq̄ſtri p̄lio victos, in arcta ſyluarū loca deiecit.Illi agmine occulte circūacto in caſtra īpetū faciūt.Pugnatū eſt ꝑ vallo acriter,fuitq; id certamen anceps,& Romanis laborioſum,caſtra tn̄ defenſa.Poſtridie pauci hoſtiū ī tumulis, q ī caſtrorū cōſpectu erāt,taciti cōſedere,mox Romanos pabulatū egreſſos intuiti,militē in agria diſpalatū cū clamore adoriunt̃.Hi a legionariis & eq̄tatu,q ſubſidio affuit,ſubito fugati, ac totis cāpis cum multa cæde acti. Tum vero ſcd̄m eā cladē ſolutę inſulanorū copiæ domū cōceſſere.Cęſar ad Thameſim fluuiū ꝓgreſſus,ex aduerſa ripa hoſtiū agmē,primo acceſſu,deiecit.Erat acutis ſudibus ripa p̄fixa,p̄fixū & vadū fluminis,q̃ rerū ludibria Romanꝰ miles aſpnatꝰ,amnē ferociter ingreditur, vt vix capite aq̄s extaret,hoſtiūq; fugā ſola audacia fecit.Multi deinceps populi vltra in fidē venere.Caſſiuellauniq; oppidū opulētiſſimū expugnatū.Erat hæc ſylua foſſa & vallo munita.Nouiſſimus Caſſiuellauni conatus fuit,vt negocio quatuor regibus,q ſub eius impio erāt,iniūcto, totis viribus Cæſaris caſtra eximprouiſo inuaſerit,q̄ pugna fuit illis nihilo aliis felicior:fuſi ac cæſi ſunt Britāni,& ex ducibus vnus Cingētorix captus.Caſſiuellaunus tot eladibꝰ aliis ſup alias affectꝰ datis obſidibꝰ pactus eſt vt Britānia Po.Ro.vectigalis eſſet.Cæſar,magno captiuorꝫ numero in naues īpoſito,ſcd̄a noctis vigilia,circa ęq̄noctiū autūni,ex inſula ꝓfectus,poſtridie prima luce Galliç littus tenuit.Fuerūt q ſcriberēt ſpe Margaritarū Britāniā a Cęſare bello petitā,q̄a phama eēt eam inſulā eiuſmodi diuitiis abūdare.Sed Britannici vniones pui ſunt,& decolores,vt Plinius ſcribit, Idē Cæſar thoracē quē Veneri genitrici dedicauit,ex Britānicis margaritis factum ītelligi volu-

Britanniæ ſitus.

Britanniȩ ſitus.

Hibernia.

Britanniȩ noctes.

Britannorū mores.

Hibernorū mores.

Tyle.

Mitteris inſula.

Britānia vectigalis.

Vniones Britannici.

heç Arſaci darū i primi belli Punici tpa:atq; in eū annū,quo cōſules fuere,L.Mālius & Attilius
Regulus.Nec lōgo deinde tpe Arſaces Hircaniā occupauit,belloq; petitus a Seleuco hoſtē prçlio
ſuperauit.Atq; ſecūdū eū victoriā Parthorū opes multo ſunt firmiores factç,fuitq; Arſaces Par-
this,qđ & Cyrus Perſis,Alexāder Macedonibus,quo cōtigit,vt eo extincto oēs deinceps reges eiꝰ
gētis ſint Arſaces cognominati.huius filius cū cētū milibus peditū,&.XX.equitū aduerſus An- Arſacidarū
tiochū Seleuci filiū bellauit.Cui Pāpacus ſucceſſit & ipſe Arſaces cognominatꝰ,ex quo Mitrida- progenies.
tes & Pharnaces nati.Hic maior natu,ac proinde hçres,Mardos validā gentē domuit: q etſi plu-
res tulit liberos,Mitridati tñ fratri regnū p manus tradidit.Huius ductu Bactriani indicis bellis
fatigati,Parthorū armis ceſſere.Regnauerat nō multo prius in Bactris Eucratides,qui multa &
magna bella ſingulari virtute geſſit,atq; huius eſt facinus illud memorabile,ꝙ a Demetrio Indo- Eucratidis
rū rege obſeſſus,CCC.equitibꝰ fretus crebris eruptionibꝰ hoſtilē vicit exercitū,in quo.LX.fuerūt facinus.
armatorū milia:quo ſucceſſu elatus,magnā Indiç partem ſubegit.Cçterū domū reuerſus,a filio,
quē regni cōſortē fecerat,interficitur.Nec ipſius filius vno ſcelere cōtētus, p cruorē patris currū
egit,corpuſq; inſepultū abiecit.Is igiť a Mitridate Parthorū rege,cuiꝰ ſupra mētio facta eſt,bello
ſuperatus regno exutus eſt.Adiecit ſuis opibus poſt Bactros bello victos & Elymeos Mitridates
īperiūq; a Caucaſo mōte ad Euphratē fluuiū ꝓpagauit,fuitq; is primi Arſacis ꝓnepos: ex Mitri-
date Phraartes eſt natus,q Scythico bello a ſuis media pugna deſtitutꝰ periit.Poſt eū Artabanꝰ pa
truus rerū i Parthia potitꝰ eſt:q bellū Colcharariis ſibi funeſtum intulit.Huic Mitridates filius
ſucceſſit,cui res poſtea ꝓclare geſtç magni cognomē addidere.Huius auſpiciis plures gentes ſunt
Parthico regno adiectç:& Scythç aliquoties ꝓlio ſupati,geſſit & Armeniacū bellū,quo defūctꝰ a
Parthis pulſus eſt,ob inſignem ipſius crudelitatē.Regni ſedē vacuā Herodes eius frater(Plutar-
chus Hyrodē vocat)occupauit:Mitridatēq; ad Babylonē obſidione fatigatum,& in poteſtatē re
dactū,interfici iuſſit.Atq; is tū demū rex erat,quū Craſſus bellū Parthis intulit.Erātq; opes eius
gentis tā validç,vt Plinius quatuordecim numeret Parthorū regna. Trogus his oriētis imperiū Parthorū
attribuit,velut orbis diuiſiōe cū Romāis facta.Sermo Parthis ex Scythico & Medico mixtꝰ.pri opes.
mus regū maieſtati popularis ordo, vnde & in bello duces,& in ocio rerū moderatores leguntur Parthorū vi
Medicus veſtitus,fluida & pellucida veſte.Armorū Scythicus mos,exercitus maiore ex pte ſerui uēdi ritus.
lis.rarus ibi manumittēdi vſus.Iuxta vernas liberoſq; & ſagittare docent & equitare,vt qſq; val-
de locuples,ita magnū īſtruit ad bellū eqtatū,cōſerendç cōminus pugnç oīno ignari,expugnāda-
rūq; vrbiū imperiti.Procurrentibus equis dimicāt,aut refugientibus.Signū in pugna,nō çre ſed
tympano accipiunt.Intolerabiles in prçliis,niſi eorū impetus breui remitteretur.Medio pugnç ar
dore certamē ex improuiſo deſerūt,mox ex fuga redeunt in pugnā,vt quū maxime te viciſſe pu-
tes,tū ꝓcipuum inſtet diſcrimē.Munimētū equitibꝰ loricç plumatç,idē eqs qbus bello vtūtur.Au
ri & argēti nullus olim,niſi in armis vſus.Vxores ſinguli plures ducunt,nec vllum grauius flagi
tium ꝗ adulteriū vindicāt,ob id fœminis virorū cōſpectū interdicūt.Quidā aiūt.& ī his Strabo
cōiuges amicis in matrimonium tradere,ex qbꝰ liberos ſuſtulerūt.Carne nō alia veſcūtur ꝗ vena
tibus quçſita.Eqs oī tpe vehūtur,his petunt bella,his cōuiuia adeunt,mercanť, colloquunť,oīaq;
publica & priuata obeunt munia equo ſedētes.Atq; ſingulare illud inter ordines diſcrimē ꝙ ſer-
uilis fortunç viri pedibus cōmeāt,ingenui equis vehunť.Defunctorū ſepulchra canum aut volu
crum laniatus,nuda demū oſſa humi condunt.Deorū cura veneratioq; prçcipua.Ingenia gēti tu Parthorū
mida,ſeditioſa,fraudulēta, ꝓcacia,violētiā viris,mulieribus māſuetudinē aſſignant. Natura taci ingenia.
ti,multo ꝓmptiores actu ꝗ verbis.Proinde ſecūda iuxta atq; diuerſa ſilentio cōtegunt. Principi-
bus metu nō pudore obediunt.In libidinē ꝓiecti,ī cibū parci.Fides dictis ꝓmiſſiſq; nulla: niſi qua
tenus expedit,qđ quū ſçpe alias experiētia eſt cognitū,tū in primis hoc bello qđ M. Craſſus geſ-
ſit:q vbi oīa ab initio ſuſpecta ſenſit,etſi ferox aīo,belliq; cōficiūdi cupidus, acquieuiſſet tñ Caſſii Decipitur
& alioꝝ cōſiliis,qbꝰ oīa tutiora placebāt,niſi Abari cuiuſdā ſiue Arimanis,vt alii ſcribunt,ꝑfidia Craſſus.
diuerſus a flumine & mōtibꝰ,in vaſtiſſima cāporū ſpatia ꝓceſſiſſet.Erat is Arabs ex eorū gene-
re,q ī Meſopotamiç pte habitāt,ab hoſtibꝰ ad hoc ipm ſubornatꝰ,vt ſimulata cū Ro. duce amici-
tia & ducē & exercitū ī diſcrimē adduceret.Properādū Abarꝰ cēſebat,ne fugaciſſimꝰ hoſtis e ma
nibꝰ elaberetť,q ad Scythas & Hircanos,cū liberis & oībꝰ fortunis fugā moliri diceret. Hyrodes
interea Armeniam adortus,incertū Romanorū metu,an cōtēptu,bellū aduerſus Craſſū dat Su- Hyrodes.
renç adminiſtrādū,Parthorū ſecūdū regē nobiliſſimo,magnitudine corporis & robore oīm longe Surena.
principi.Craſſus p vaſta loca & ſiticuloſa deductꝰ,in quibꝰ nō arbores,non flumina non riui ocu-
lis occurrebant,cçlum duntaxat & cāporum vaſtitas in cōſpectu erat.Tum demum fraus ſentiri

cœpta eſt. Craſſus & q cũ Craſſo erãt Abarũ maledictis inſectanť, pſidięq corã arguũt. Ille velut
fiduciã ex cõſcientia & officio aleret, nũc ipſum ducẽ intrepide affari, nũc hilari vultu hortari mi
lites, bono vt eſſent aĩo, durarent adhuc paululũ, victoriã in manibus eſſe ſi cõpendio viarum ad
hoſtẽ ire pergãt. Accidit eo die q & Craſſus pulla veſte, nõ purpurea, in militũ cõſpectũ venerit,
eam rẽ ad vnũ oẽs q adhuc aderant in omen verterũt, ipſeq errore aĩaduerſo cõfeſtim paludamẽ
tum mutauit. Aliqua etiam ſigna vix humo reuelli potuerũt. Ibať tñ pcul via, quũ trepide ſpecu
latorii equites nunciant hoſtes adeſſe: atq ex ſuis quoſdam a Barbaris interceptos. Turbauit im
prouiſę rei nuncius quum alios, tũ Craſſum ducem. Cæterum ſatis cõſtanter ſuos in aciem edu
Baliſſus amnis. cit. Lat⁹ vnum Craſſo filio, alterũ Caſſio aſſignat. Equites peditũ ordines vtrinq tegebãt, atq ita
quadrato agmine ad Baliſſum riuũ potiuſq̃ amnẽ puenit, modicis fluentem aquis, fuit tamẽ per
gratus aquarũ cõſpectus militibus in tanta locorũ ariditate: cenſebãtq plærique ibi muniẽda eſſe
caſtra, ac tãtiſper cõmorandũ, donec exploratũ haberẽt q̃ magnus eſſet hoſtium numerus, & qd
conſilii illi caperent. Id multis tutius videri, quũ iuniori Craſſo edicif, vt cũ ſuo equitatu in ho
ſtem ire pgat, pliũq ad primũ congreſſum ineat: faceſſit patris impiũ ferox iuuenis, ac vix paſſus
ſuos cibũ capere in barbaros euehif, ſed haud multũ inde pceſſerat, quũ Parthicũ agmẽ exaduer
ſo apparuit. Dato itaq ſigno, confeſtim Parthi, graui & horrendo ſtrepitu, oẽm planitiẽ cõplent.
Parthorũ ſtrepitus. Neq hi tubis lituiſve aut cornibus vtunť, ſed corio cõcauis lancib⁹ extenſo, qđ crebris ictibus di
uerberatum horrendũ quiddã ac ferinũ ſonat, & velut tonitru mixtũ, haud ignari ex oĩbus ſenſi
bus auditum maxime animũ turbare, grauesq circa illum excitari affectus. Turbatis inſueto ſo
nitu Romanis adiectus eſt de induſtria nouus terror. Parthorũ primi q in conſpectũ venerãt, ve
lut inermes apparuere, vbi vero pugna fuit incunda ſtragulis veſtib⁹ qbus arma texerant, vno tẽ
pore deiectis, armorũ fulgor mẽtẽ & oculos Romanorũ pſtrinxit exaduerſo ſpectantiũ. Parthi præ
ualidam Ro. aciẽ primo conatu experti, patefacto agmine, in duas velut alas diuerſi abeũt: inde de
Prælium. xtra lęuaq immenſa ſagittariũ multitudine equitatũ inceſſunt. Affuit interim Craſſus pater cum
robore copiarũ, immiſſiq ſunt milites, q hoſtẽ ppulſarent. Hi telorũ nube pene obruti, confeſtim
ad ſuos rediere. Stabat tamen immota acies, etſi multis vulneribus confecta. Tũ Craſſus iunior
patris iuſſu, in aduerſum hoſtiũ agmẽ, cũ mille lectis equitib⁹ quos ex Gallia duxerat, & octo ſcu
tigerorũ turmis impetum facit. Ceſſerũt barbari de induſtria, vt lõgius extractũ a cætera multi
tudine excluderent. Craſſus & q cũ eo erant, ſe viciſſe rati, fugientem hoſtẽ vrgẽt, nec prius ab ea
Excluditur Craſſus iunior a ſuis. inſectatione abſiſtunt, q̃ ſe vndiq barbarorũ multitudine circũuentos ſenſere: ibi immenſa vi ſa
gittarũ, velut grãdine quadã cęlo deiecta, cooperti, cũ in orbem coirẽt, terra miſerabiliſq colluctą
tio orta eſt. Arena vngularũ pulſu in nubis ſpeciẽ ſublata oĩm terũ conſpectũ ademit. Galli ęgres
calore & ſiti confecti, poſt ſtrenuam operam in hoſtes nauatã, alii alio caſu piere. Craſſus & q cũ
eo erant in proximũ tumulũ conati euadere, vbi omnia obſepta armis viderũt, tetraq interim cęą
des paſſim ederef, monit⁹ vt eruptione facta Ichnas cõfugeret vrbẽ Ro. Po. nõ inimicã: Nulla in
qt tã acerba mors eſt q̃ me deterrere poſſit, vt pdidiſſe videar eos, q meo ductu hic pierunt, dimiſ
ſiſq a ſe q acie excedere voluerũt (fuerũt hi Gręci duo Hieronymus & Nicomachus, qui Carris
habitabãt) ipſe plurib⁹ vulnerib⁹ cõfectus ſuorũ vni latus hauriẽdũ obtulit. Cẽſorinus & Mega
bachus viri fortiſſimi, q circa illũ ad vltimũ dimicarãt, ne viui in hoſtiũ poteſtatẽ venirẽt, ſibi ma
Craſſi caput patri offertur. num intulerũt: quingẽti dũtaxat capti ſunt. Hoſtes Publii caput ad Craſſum detulerũt, quo inſpe
cto mœror ingens quũ patrẽ, tũ cęteros inuaſit. Sed qa recens cum hoſte certamen inſtabat, nihil
Craſſus deiectus animo, ob priuatũ vulnus, quin ſeipſo maior factus, milites ad pugnam hortaba
tur, idẽtidẽ pdicans oportere eos magna pati q eos adoriant. Nec Tygranẽ a Lucullo victum ſine
Romanorũ cęde, nec Antiochũ a Scipione, mille naues maiores ſuos circa Siciliã amiſiſſe, vt Pœ
nos vincerẽt. Irẽt fortes, eãq lęticiã hoſtib⁹ adimerent. Barbari enim⁹ ſagittis vſi, multos in Roma
Romanorũ metus. na acie conſauciabant, ita vt duo interdũ vno ictu configerenť. Demũ, quũ iam nox inſtaret Par
thi plium remittũt, faſſi ſe noctem vnam Craſſo elargiri, qua filiũ interitũ lugeret. Fuit nox illa Ro
manis terrorum & mœroris plena, ſinguli fatũ ſuũ & ineuitabilem ſortẽ lamẽtari, nec ſpes vlla ab
eũdi aderat, ſauciorũ turba iter impediẽte, q maximo oneri futuri erãt, ſi tollerenť, relicti voce ſua
& flebili clamore cęterorũ fugam pdituri. Craſſus in tenebris latebat fortunę exẽplum oĩbus gen
tibus futurus, qui quum inter tot milia ciuium maximus eſſe potuiſſet, ne rerum foris geſtarum
gloria duobus inferior haberef: ſe, filium, florentiſſimaſq legiones ad exitiũ pduxit. Craſſus & cę
Ro. fuga. teri primores cõſilium capiũt, vt vniuerſus exercit⁹ ſilentio noctis abſcederet, ſed res ſub primum
motum pdita eſt, turbantibus omnia clamore & flebili eiulatu, q affecto corpore relinquebantur,

Romanis oĩm,q̃bus oppugnati ſunt,grauiſſimus.Cęterũ euentus valdæ lętus . Nam & hoſtes cũ clade maxima tãtoq; cõtẽptu ſunt a vallo repulſi,vt porta repẽte patefacta,inuitatiq; vt in caſtra irrumperẽt,cõgredi nõ ſint auſi.Simul igiť hoſtis ꝓpulſatus eſt,& flãma, q̃ late graſſari cœperat, celeri ſtudio reſtincta.Erãt in his caſtris,Q.Pullo,& L. Vorenus cẽturiões,q̃ pluribus annis inter ſe de virtute certarũt, exieratq; ęmulatio illa ĩ apertas inimicitias.Hic Pullo Voreno appellato,Hic inquit dies Vorene eſt,qui de noſtris controuerſiis plane decernet,atq; cum his ex caſtrorum municionibꝰ,vbi acrior pugna erat,in hoſtes deſiluit . Nec Vorenus,vt pari virtute videreť,qcq̃ cũctatus loco deſedit,qn eũ ſecutꝰ hoſtẽ ſcd̃m Pullonẽ ferro haurit,atq; ita ambo,in hoſtiũ globo aliq̃diu ꝓliati,ad ſuos ſeſe incolumes recepunt.Sed dũ caſtra ꝑ hũc modũ oppugnanť , interea crebri nuntii,lr̃ęq; ad Cæſarẽ in horã a Cicerone mittebanť,vt ſuis laborãtibꝰ ꝓpatet auxilio adeſſe. Nũtii q̃cũq; ab hoſte capti ſunt,in cõſpectu Romanoꝝ exq̃ſitiſſimis cruciatibꝰ necabãť.Poſtremo Neruius q̃dã lr̃is iaculo alligatis ꝑ medias hoſtiũ ſtatiões vt Galloꝝ vnus ꝓtergreſſus,ad Cæſarẽ nuntiũ & literas detulit.Ille ſuorũ ꝑiculo ꝑcitus,Craſſum q̃ſtorẽ,cũ legiõe vna,ad ſe celeriter vocat,& ad G.Fabiũ & ad Labienũ ſcribit,vt ſibi ad hoſtẽ ꝓꝑerãti,certis occurrerẽt locis.Fabiꝰ ꝓſto affuit.Labienꝰ,audita Sabini & Auruculei cęde,veritꝰ ne,ſi caſtris copias educeret, a Gallis circũueniret,hibernis egredi nõ eſt auſus.Cũ duabꝰ igiť legionibꝰ Cęſar ad hoſtes ire ꝑgit. Celta eq̃te ꝑmiſſo,cum literis Græce ſcriptis,quibus Ciceroni ſignificabat,ſe paulo poſt ſubſidio affuturum.

Caſtra fortiter defendũtur.

Cæſaris ſtudium.

Q; Gręce Cęſar ſcripſerit arguit apud Gallos nullũ tum fuiſſe Gręcarũ lr̃arũ vſum,aut certe rarũ.Haud dubie id ſecutus eſt Cęſar,vt ſi lr̃ę in hoſtiũ manus incidiſſent,ſuũ cõſiliũ nõ tã cito deꝑhenderet.Gallus eq̃s tragulã cũ literis,vt iuſſus erat,intra caſtra cõtorſit.Hoſtes fumo & incẽdio ꝓcul ĩſpecto Cæſaris aduẽtũ ꝑſentiũt,cõtinuoq; relicta obſidiõe ad eũ ire cõtẽdunt.Erant ad LX.milia armatoꝝ.Q.Cicero obſidione liberatus,ſuſpicatus qd̃ erat,Gallos caſtris abſceſſiſſe, vt venientẽ Cęſarẽ interciperent,ꝓ magno habuit negocio hoſtiũ digreſſum illi celerrimo nuntio ſignificare,moneretq; vt Gallorũ inſidias caueret.Cęſar Ciceronis literas noctu acceptas,ꝓ conciõe militum recitauit.Inde vbi illuxit,motis caſtris vix quatuor milia paſſuum confecerat quum hoſtes a fronte conſpicatur.Conſederãt Galli ſupra riuũ ante fauces cõuallis.Romani etſi pauci numero erãt,Cæſaris tñ iuſſu,caſtra q̃ anguſtiſſime de induſtria metanť,vt hoſtes paucitate contẽpta (erãt enĩ cum Cæſare ad.VII.milia hoĩm,ob ſemiplenas legiones) temere ꝓliũ capeſſerẽt.Fuitq; interĩ circa aq̃s eq̃ſtre certamẽ,ſed q̃le ex ꝓcurſu & occaſione alterĩꝰ partis fieri ſolet.Poſtridie Gallorũ equites riuum tranſgreſſi manum cum Romanis eq̃tibus cõſerunt.Hi vti erãt ab imperatore iuſſi,ꝓlio vix bene cõſerto,curſu caſtra repetunt,quo hoſtes ꝓſecuti,vbi portas obſtrui vidẽt, & vallum altius ꝑduci,q̃ oĩa Cæſaris iuſſu de induſtria fiebãt,cõfeſtim totum agmen citra riuũ, ad caſtrorum oppugnationem cient.Circundãt Galli vallum,id cõtinuo reſciſſuri,niſi deditio fieret,quum equites repente,oĩbus portis immiſſi,turbant primo hoſtem,turbatum pedites fundunt fugãtq;,ſtrageq; multa deficiunt,paludes Gallos fugientes texerũt.Cæſar eodẽ die,cum incolumi exercitu,in Ciceronis caſtra ꝑuenit,vbi duce & militibus ꝓ concione laudatis Fabioq; cum ſua legione remiſſo,ipſe circa Samarobrinã ternis caſtris hyemauit.Erat interim tota Gallia in motu occultaq; inter ſe ciuitates inibant cõſilia,ſpectabãtq; oĩa ad defectionẽ.Cæſar,nũc minis, nũc hortatione cęteros in officio cõtinebat,quũ Senones,gẽs multæ in Gallia authoritatis,Moritaſgo expulſo,quẽ Cæſar in ea ciuitate regem cõſtituerat,conſternati arma capiunt. Vnius gentis motus adeo ꝓuinciæ ſtatũ turbauit,vt ꝓter Heduos & Remos , nulla gens fuerit in Romanis ſuſpecta, nec hyems adhuc exierat.Interim Induciomarus,qui incredibili ſtudio,q̃a Germanos non potuit Gallos ad arma concitabat.Labieni munitiones propius adequitãs,ſubita Romanorum eruptiõe, cũ ſuis equitibus fugatur,inde celeri curſu ad flumẽ delatus,medio tranãdi ſtudio, a Romanis,q̃ eius caput infeſtius petebãt,interficitur.Ferociſſimi viri interitus reddidit Gallię ſtatum aliq̃ãto Romanis pacatiorẽ:atq; Comatę res Galliæ ſic habebãt.Romæ interea M.Craſſus,q̃ ex conſulatu Syriã fuerat ſortitus ꝓuinciã,quũ multo maiora aĩo cõcepiſſet,q̃ eius ętas pateret,(erat enĩ pene ſexagenarius) multaq; inſolẽter de futuri belli euẽtu iactaret, ſuſpectior eius diſceſſus vulgo eſſe cœpit,animiq; hoĩm male ominabãtur.Ad Bactros & Indos ſe Romana arma ꝓmotuꝝ,poſt Parthos victos,minitari:Multi itaq; illũ ad bellũ ꝓfecturũ,ſed oĩm maxime Atteius Trib.plę. remorari conatus eſt,clamitans indignum fieri,& a Ro.Po.dignitate alienum,bello petere eas gentes,quę fœdere Romanis iunctę eſſent & amicitia:Sed Põpeio & aliis contra annitentibus, vbi Craſſus teneri nõ potuit,Atteius certo loco conſtitit,quo quum Craſſus ad bellum profecturus veniſſet,diras illi horrẽdaſq; obnunciat execrationes,ſæua quædã,patriq; nota deorũ nomina inuocans.Scio

Rarus aut nullus apd̃ Gallos Grecarum literarũ vſus.

Cęſaris ſtrategema.

Gallorum defectio.

Induciomarei cædes.

Attei diræ.

ꝑrexit tñ agmen ꝓcul ire: Parthis noctu nihil molientibꝰ. Equites cũ Gnatio aliquãto antea Car-
ras præceſſerant. Ab his Coponius, q̃ vrbi p̃erat, edoctus in quo ſtatu res eſſent, cũ ea militum ma
nu, quę in vrbe fuit, Craſſo ꝓdiit obuiã, eũ cũ exercitu intra vrbẽ accepit. Orta luce Parthi qua-
tuor milia ſauciorum, qui partim eo ipſo loco, vbi nox dimicãtes oppreſſerat, partim in itinere re
licti fuerant, ad vnũ obtruncãt. Quatuor p̃terea cohortes, quę a Bargũtio in caſtra veniebãt eoꝝ
quę acciderant ignarę, atq; ob eam rem in hoſtes ꝑlapſę, nonnihil ſe aduerſus omnẽ Parthorum
multitudinem tutatę fuerant, ad poſtremũ cõfixę telis perierunt. Carras inde Surenas copias ad
mouit, petiitq; primo Craſſi, aut alterius colloquium, velut iã de pace agitaturus. Clã vero Carrẽ Craſſꝰ ĩ nõ
ſibus qui Arabes erant minatur, ni Craſſum & Caſſium ſibi dedant. Illi ne fidẽ violaſſe viderenẽ uas ĩcidit ĩ
Craſſo authores fuerunt, vt cũ quibꝰ poteſt tẽpeſtiua ex vrbe fuga ſibi ſalutẽ q̃reret. Suadebat id ſidias.
in primis Andronicus, q̃ omniũ habebaẽ fideliſſimꝰ, ſeq; itineris ducẽ ꝓfiteri: nec de iis quæ para
bantur quippiam hoſtes latere, Andronico oĩa ad eos deferente. Craſſus noctu ex vrbe profectus
in ſyluã incidit foſſis vndiq; impeditã. Tũ vero ne in Andronico quidem plus fidei eſſe, q̃ ĩ Aba-
ro fuerat, haud dubie apparuit. Multi itaq; ex iis qui Craſſum ſequebãtur, Carras reuertendũ cẽ
ſebant. Caſſius rogatus a ducibus itineris, vt tãdiu permaneret, quoad Luna Scorpionẽ trãſiret,
ſe ſagittarium timere dixit, non Scorpionẽ. Mox vbi omnia ad pernitiẽ ſpectare vidit, cum quin-
gentis lectis equitibus, fido duce ad id vſus, per montana loca in Syriã iter auertit. Necdum luce
orta, cum quinq; milibus militum, qui ipſius veſtigia fuerant ſecuti, in pacatum abiit. Craſſus cũ
quatuor cohortibus & equitibus pauciſſimis Andronici ambages ſecutus, matutina luce oppreſ-
ſus, quia iam hoſtes aderant, in proximũ ſe collẽ recepit: ibi quum ſe validius tutaretur, Surenas
ſpe pacis ad colloquiũ vocauit. Craſſus nullã barbaro habebat fidem, authorq; erat ſuis, vt p dię
ſe tumulis tutarentur: noctu, quia per id tẽpus Parthi bello abſtinerent, futurũ vt facile in tutum
abirent. Cęterum frementibus ſingulis, q; fide accepta non auderet cũ hoſte id colloquiũ venire Extremũ
queſtus præſentem fortunam, teſtatuſq; alta voce, ſe non magis Parthorũ ꝑfidia, q̃ ſuorũ militũ Craſſi cõſi-
pertinacia proditum iri, ad imum deſcendit, vbi cũ iis qui fuerãt eũ ſecuti, eſt ab hoſtibꝰ interfe- lium.
ctus. Pomaxarthes Parthus Craſſum percuſſit. Caput dextraq; iacẽti abſciſſa eſt, ii qui in tumulis
erant, accepta fide, ſe ipſos dediderunt, ex reliqua multitudine plæriq; capti ſunt, ſed multo plu-
res Meſopotamię cãpis diſpalati periere a Parthis & Arabibus oppreſſi. XX. milia hominum in- Cęſorum
terfecta tradunẽ. X. milia capta. Surenas caput dexterãq; Craſſi in Armeniam ad Hyrodẽ miſit, numerus.
ipſe Seleuciã triũphanti ſimilis Caiũ quendã Craſſi familiarem, ꝓ ipſo duce, regię mulieris habi-
tu veſtitũ, triumphali põpa prę ſe egit, lictoribus cũ multa Romani nominis ſugillatione p̃miſſis,
quorũ faſces ſecureſq; Romanorũ capita ſuſpenſa habuere. Pellices inde ſcurręq; ſequebanẽ, ob-
ſcœna carmina in Craſſi, Romanorũq; mollitiem decãtãtes. Interim Hyrodes, ſoluto cũ Artaba-
ze bello, cuius ſororẽ Pacoro filio in matrimoniũ iũxit, frequẽs cõuiuiũ habebat, quũ Craſſi caput
eſt ei allatũ. Ibi Iaſon Trallianus Agauen, & quę de Pẽtheo ꝓdita ſunt in tragœdiis, multa cũ vo
luptate ſpectantium egit, Craſſi caput geſtãs. Cæterũ Surenas periurii pœnas haud multo poſt Surenę &
dedit, ab Hyrode, eius glorię ęmulo, interfectus. Nec ipſi regi ſua crudelitas impune ceſſit, quẽ ve Hyrodis
neno petitũ, q̃a lẽtius eſſet id genus mortis, Pharnaches filius ſubita vi ſuſtulit. & Craſſus in hũc exitus.
modum periit maiore diuitiarum q̃ rei militaris gloria. Nemo togatorũ plura vnq̃ poſſedit. Pro Craſſi diui
ditum memorię eſt, ſolitum eum dicere, neminem ſibi diuitem videri, qui priuatis non poſſet opi tię.
bus alere exercitũ. Cinnanis temporibꝰ, patre hoſtiũ iniuria amiſſo, qui cũ filio fuerat iuſſu Marii
interfectꝰ, ĩ Hiſpaniã ꝓfectꝰ eſt, locoq; maritimo in ꝓfunda latuit ſpelunca: ſeruus q̃dã mẽſes circi
ter octo Iubii Paciachi hoſpitis fide alimoniã illi miniſtrauit, ignarꝰ homini an genio, cibaria quo-
tidie ſup ſaxũ ſtatueret noctu accipienda. Sed dũ in Syria tã infeliciter bellatum eſt, in Gallia Cæ Craſſi late
ſar nouis cohortibus cõſcriptis eorũ loco q̃ ĩ Eburonibꝰ cũ Auruículeio & Sabino cęſę fuerant cũ bra ĩ Hiſpa
quatuor legionibus Neruios eximprouiſo inuaſit. Moliebantur hi, quod ſatis conſtabat, bellum in nia.
Romanos, quos Cęſar ſubito terrore ita perculit, vt obſidibus vltro datis, deditionem cõtinuo ſe
cerint. Inde verno anni tẽpore Senones & Carnutes ad imperiũ retraxit, mox & Menapios, eorũ
vicis prius vaſtatis, quibꝰ diebus Labienus auctus duabꝰ legionibꝰ Treuiros, qui ad ſe debellãdũ
venerant, ſimulata fuga, circa flumẽ extractos, cũ multa cęde profligauit, in profundaſq; egit ſyl-
uas. Cęſar quia Germani contra ſe auxilia Treuiris miſerant, & ne Ambiorix quem hoſtẽ ex con Cęſar iterũ
feſſo factũ, bello petere deſtinarat, ad eos confugeret, Rhenum copias ponte, vt antea, traiecit. Hic ſupat Rhe
ex Vbiis factus certior Sueuos gentẽ opulẽtiſſimã, cũ omni bellico apparatu, imbelliq; multitudi num.
ne, Bacenim ſyluam profundiſſimam petiiſſe, qua ſe tenerent. Erat ſylua Sueuis & Cheruſcis me

dia,ſatis celebris phama,ſed Hercinia multo celebrior,eã Heratoſthenes,& alii Grecoꝝ,q eius rei
mentionem fecere,Orcyniã dixerũt,itinere nouem dierũ in Germania orit,alioqui ex Heluetioꝝ
finibus & Tauriacoꝝ,rectaq; Danubii regione,ad Dacos vſq; extendit.Inde ſiniſtrorſus porrigẽs
ſe diuerſis a Rheno regionibus,multarũ gentiũ fines ſua magnitudine attingit,nec quum Ceſar
hæc in Germania geſſit,q̃ſq̃ fuerat adhuc repertus,q ad eius ſyluæ initium ſe veniſſe diceret,nec
quum.XL.dierũ iter ꝑ eã feciſſet. Nutrit Hercinia ſylua bouẽ cerui figura,cuius a media fronte
Boues ſyl- inter aures vnicum exiſtit cornu,alit & Alces,animal cornibus mutile,figura capreę ꝑq̃ ſimili
ueſtres. pelliũ inſigni varietate,enodia & ſine articulis crura:quo fit,vt caſu aliquo afflictę neq̃ant ſe am-
Alces. plius ſtatuere ſ pedes,ob idq; arboꝝ trũcis ĩnixę getẽ capiũt. Venatores obſeruato earũ veſtigio,
Vri. ſuccisis arborib⁹,aut ſubrutis,nocturno niſu cũ illis collapſę,humi iacẽtes capiunt.Alit & Vros
eadem ſylua magnitudine paulũ infra elephãtẽ,colore & figura tauri,mira velocitas,nec feritas
minor,neq; hoi,neq; feris pcũt.foueis capiunt,hos venãdo iuuenes plurimũ exercẽtur,magnaq;
in laude ponit,ꝑq̃ multos horũ occidiſſe.Ceſar audito Sueuorũ conſilio,quia longũ erat hoſtes
in ſyluis aſſectari nec rei frumentarię copia aderat,ea parte pontis,quę ad Germaniam ſpectabat
Arduẽna reſciſſa,p̃ſidioq; in citeriore ripa cõſtituto,ꝑ Arduennã ſyluã q̃ Gallię lõge maxima eſt,q̃ngẽtis &
ſylua. amplius milibus paſſuũ ab Rheno,finibuſq; Treuiroꝝ ad Neruios extenſa,L.Minutium cũ equi-
tatu in Ambiorigem mittit,ipſe cũ legionib⁹,& graui armatura,e veſtigio ſequit. Ambiorix ꝓpro
uiſo Minutii acceſſu pene interceptus eſt.Fuga & trepidatio ingens ex agris facta,in ſyluarũ ſoli
tudinem & paludes inuias extorris multitudo conceſſit.Ceſar Eburones ꝑſecuturus ad Vatucã
caſtellum impedimenta contulit.Hic ſuperiore anno Sabinus & Aurũculeius ſtatiua habuerãt,re-
lictaq; ibi ad p̃ſidiũ legione vna,cũ Q.Tullio Cicerõe,ipſe tripartito in hoſtes mouit.Labienũ occa
num verſus cũ trib⁹ legionib⁹ miſit,C.Treboniũ cũ pari numero in eã regionem,q̃ Aduaticis ad
Aſcaltes & iacet.Tris reliquas ad Aſcaltem fluuium egit q Moſam influit,& vt diſp̃ſi ſyluis hoſtes minus la-
Moſa flu. borioſe opprimerent,plures Gallorum ciuitates ad Eburonũ p̃dã gentẽq; bello ꝑſequendã accer-
ſiuit:cuius rei phama Sycãbri quoq; ex Germania ad duo milia numero,in Eburonũ fines p̃dabũ
di irrupere.Hi aliquãdiu in ea terra euagati ex captiuo quodã cognoſcũt,multo maiorẽ ſibi ſpẽ
p̃dę ꝓpoſitã,ſi in Romanoꝝ caſtra,q̃ modico tenerent p̃ſidio,impetũ facerent.Aſſeruari in his ne
gligenter multaꝝ legionũ impedimenta.Ceſarẽ cũ exercitu ꝓcul abeſſe,vnũ in locũ congeſta oĩa
quę tot annos Romanus hoſtis ex Gallia Britãnia & Germania p̃datus eſſet.Sycãbri p̃dę cupidi
huc curſum deflectũt.Accidit vt q̃nq; cohortes eo die,in agris frumẽtarent,quo factũ ẽ vt iopina
to Germanoꝝ acceſſu caſtra pri⁹ ꝓpemodũ ſint capta,q̃ ſubueniri potuerit. Repulſi ægre ſunt p̃
dones a portis & caſtroꝝ municionibus,mox militibus ad hęc tuenda recurrẽtibus,quũ ex oĩ ꝑte
Sycambro pellerent,Germanicus equitat⁹,infecta re,cũ ea p̃da,quã ob eã diẽ ſibi aliũde q̃ſiuerat,Romanoꝝ
rum fuga. metu,trãs Rhenũ abiit.Ceſar ſequenti nocte in caſtra reuerſus eſt,cuius aduẽtus trepidũ recẽti ꝑi
culo confirmauit p̃ſidiũ.Vicis inde totaq; Eburonũ regione igni & ferro exciſa,Ambiorix aliquo
ties pene captus,quatuor dũtaxat equitib⁹ comitatus,in deuios ſalt⁹ feraꝝ more ſeſe illatebrauit.
Cętera multitudo ꝓfundiſſimis paludibus immerſa,diſꝑſaq; ſyluis,omnem Romanoꝝ indaginẽ
fruſtrata eſt.Deſtitit poſtremo Ceſar ab irrita illa inſectatione,legionibuſq; in hiberna dimiſſis in
citeriorẽ Galliã ꝓficiſcit.Erat ꝑ id tẽpus Romanę ciuitatis ſtatus,P.Clodii cęde non mediocriter
turbatus.Petebãt conſulatũ,T.Annius Milo,P.Plãcius Hipſeus & Q.Metellus,magna quidẽ ani
moꝝ contentione,ſed largitione multo ꝓfuſiore.Appianus author eſt octoginta ſeſtertia cãdida
toꝝ nomine,ex ſeq̃ſtro fuiſſe Romę depręhẽſa,& iã neq; leges,neq; pudor p̃ſentẽ ambitũ cohibebat
Ambitus. rueretq; ꝑ hęc patrius mos,vetuſq; diſciplina.Petebat in eũdẽ annũ,P.Clodius p̃turã,q ob Cicero
nis reſtitutionem,valde erat Miloni infeſtus,fauebatq; enixe Metello,& Hipſeo.Videbat ille p̃ter
vulgatũ odiũ,fore vt Milone conſule nunq̃ dignitatẽ obtineret. Ea res ambobus materiã p̃buit,
ſępe inter ſe,totis factionũ opibus,in vrbe dimicãdi.Poſtremo q̃a facta erat in ſenatu mentio vni⁹
in rep.conſulis creãdi,qui dictatoria poteſtate ambitum & cętera vitia ciuitatis coerceret,deferre
turq; interim is honos multoꝝ conſenſu,Gn.Põpeio,quia ob id ipſum min⁹ ille ſuo cãdidato coo
perat fauere,offenſus Milo ſubita Põpeii mutatione,hoĩs incõſtãtiã incuſare.Accidit inde,paucis
Milonis diebus,vt quum Lauinium municipium ſuum,cuius dictator erat,cũ Fauſta,q̃ illi erat nupta fre
Clodii oc- quentiq; comitatu,peteret,P.Clodius paululum vltra Bouillas factus ſit illi obuius.Redibat is ex
curſus. Aricia triginta fere ſeruis & tribus amicis comitatus.Vehebat equo Clodius,Milo in curru cum
vxore erat.Sequebat ſeruoꝝ agmen:& cum his gladiatores quidã.Ambobus paululum pręterue
ctis(nã etſi inter ſe inimici erãt,inuicẽ tamen ſibi ceſſerant)rixa inter ſeruos orta,quũ Clodius

eum tumultũ miuitabũdus reſpexiſſet,Birrhia gladiatorũ vnus humerũ rõphea traiecit.Appia-
nus ceruicẽ ꝑcuſſam ſcribit:creſcẽte deinde pugna,Clodiꝰ vulneratꝰ ĩ tabernã Bouillano ꝓximã
eſt delatus,vnde Milonis iuſſu violẽter extractus,multis vulneribꝰ cõfoſſus periit: eius corpus in
via relictum,Sextus Tedius ſenator,q̃ pacte cędi ſupuenit,ſua Romã extulit lectica.Appianus Mi
lonem ſcribit ad diuerſorium cõtẽdiſſe,multiſq; conatũ a ſe eius iniurię culpã remouere,compel-
latũq; ab eo Clodiũ familiariter,cæterũ vbi morientẽ vidiſſet,infecto ope inde digreſſum. Clodii
corpus poſtridie illius diei,quo ĩterfectꝰ eſt,in Milonis ĩuidiã,L.Plancius orator & Q. Pediꝰ Ruf
fus Trib.pl,in roſtra deferri iuſſerũt.Mox curię illatũ,vbi ſubſelliis,tribunalibꝰ,mẽſis,in vnũ con-
geſtis eſt cõcrematũ,eoq; igni curia deflagrauit.Milonis domus a Clodianę factionis omnibus op
pugnata eſt,ægreq; defenſa.Ciuitate his motibꝰ cõcuſſa, Pompeius vnicus fit conſul, quod nulli
ad id tempus fuerat datum,vt cõſulari poteſtate ſolus rẽpub.adminiſtraret. Appianus q̃d miror,
tũ demũ Catonẽ in Cyprũ fuiſſe miſſum author eſt,Ptolemęũq;,cũ ſua pecunia,vltro in mare ꝓci
pitatũ,Sed nos Liuiũ & Plutarchũ ſecuti loco nõ multũ diuerſo aliter tradidimꝰ.De cęde Clodii
quęſtio decreta eſt,& iudiciũ Miloni cõſtitutũ,quem Cicero totis ingenii viribus defendit. Extat
hodie ořo quã ille vndiq; armis ad terrorẽ ſeptus egit,ſed plus ĩ eo iudicio valuit facti inuidia, q̃
ſumma eloquentia.Dãnatꝰ Milo ĩ exiliũ abiit.Inde Gabinꝰ eſt ĩ iudiciũ arreptus, ꝙ in Ægyptũ
cõtra Sibyllini carminis religionẽ Ro.duxiſſet exercitum.Dãnatus & ipſe abſens,eiuſq; bona pu-
blicata.Inde plęriq; illuſtres viri ambitꝰ appellatii ſolus Scipio,cuius filiã Corneliã Põpeius duxe-
rat vxorẽ,iudiciũ euaſit,Põpeii affinitate adiutꝰ.Quippe q̃ publicę perſonę,quã gerebat,oblitus cũ
Socero veſtẽ mutauit.Hec Romę.Cęſar quẽ Trib.pl.poſt mortẽ Clodii Põpeio collegam deſtina-
bant,ab his abſens petiit,vti cũ populo potius agerẽt,vt qñ ĩperii tẽpus expleri cœpiſſet, tũc ſecũ
di cõſulatꝰ ſibi abſenti petitio cõcederet,ne ſi cũ factꝰ eſſet cõſul,bello nõdũ ꝓfligato,ꝓuincia dece
deret:q̃d priuilegiũ adeptꝰ,ſpei plenꝰ,nullũ officiorũ genꝰ ĩ quęq̃ omiſit.Forũ Romę de manubiis
inchoauit.Munus gladiatoriũ,& epulũ populo,in filię memoriam ꝓnunciauit, q̃d ante eũ nemo
fecerat.Legionibus ſtipẽdiũ duplicauit,deduxitq; Nouocomũ ad Lariũ lacũ qnq; milia colonorũ
in quibꝰ quingẽti Gręci fuere,donauitq; eos Ro.ciuitate,q̃ totũ annũ ibi fuiſſent. Comũ veteres
dixerunt eã vrbẽ,Rheti Alpina gens a Tuſcis oriũda vaſtauerãt.Sed Põpeius Strabo,Magni Põ
peii pater,colonos in eã reſtituit.Mox,C.Scipio tria colonorũ milia ſuꝑadiecit.Tertio Cæſar recẽ
tem coloniam fecit,nouiſſimoq; incolatu Nouocomũ appellari contigit.Erat q; Cęſar dũ hęc fie-
rent in Ciſalpina Gallia,quũ comata ac pene quicq̃d trãs alpes Galliarũ erat,a Romanis ſubita de
fectione eſt alienatũ,a Carnutibꝰ orta ea cõiuratio,quorũ regulũ Acconẽ Cęſar ſuꝑiore anno oc-
ciderat,quũ cõperiſſet eũ nouis rebꝰ ſtudere,Romanos negociatores,& q̃ rei frumẽtarię cauſa eo
forte venerant,ad vnũ obtrũcãt,publiceq; res eorũ diripiũt.Ea phama,q̃d incredibile alioq̃ ſit di-
ctu.CLX.milia paſſuũ,vno die,vt Cęſar ſcripſit,lõgius euagata,multos populos ad defectionẽ ex
ciuit.Pręter Aruernos q̃ a principio Carnutibus acceſſerant,Senones, Pariſii, Pictones, Caducci,
Turones,Aulerci,Lemouices,Andi & omnes oceani accolę vno tẽpore rebellarũt,acerrimoq; de-
lectu inter ſe habito,cõſtituunt Cęſarẽ a legionibꝰ excludere,quẽ ne reuerſurũ q̃dẽ ꝓdicabãt,Ro-
manę ciuitatis diſcordia implicitũ.q̃ phama ꝓcipuã vt credo Gallis materiã ꝓbuit rebellandi,etſi
Craſſi interitus,totq; legionũ cũ eo in Parthis nuꝑ amiſſarũ clades,eorũ ſtudia ad defectionẽ nõ
mediocriter erexiſſe videri poſſunt,vt Parthos imitati virtute armorũ,Romanos ſuis finibus ꝓ
pulſarẽt.Acceſſerũt interim iis,q̃ ex cõfeſſo hoſtes facti erant,Rutheni,& Nitiobriges , & Gaba-
les,viribuſq; in vnũ cõtractis,Lucterii Caducci ductu,in Narbonenſem Galliam irrumpũt. Cæſar
trepidis ex Gallia nũciis reuocatus,quũ magnis itineribꝰ ad exercitũ rediret,audita hoſtiũ ĩ ꝓui-
ciã eruptione,Narbonẽ diuertit,vrbẽq; hoſtium iniurię obnoxiã ꝓſidio firmat,hoſtibuſq; ꝓuincia
depulſis cũ iis copiis quas Italia deduxerat,Gebẽna mõte ſuꝑato(eſt is ĩter Aruernos & Heluios
medius)niue militari opere diſcuſſa,eximprouiſo ĩ Heluios irrupit,nihil minus veritos,q̃ hyeme
adhuc tenente,Gebẽnã hoſtibꝰ patere,qñ ad id tẽpus nulli ĩdigenarũ hibernis menſibꝰ patuiſſet.
Quo minus igitur ea vis ꝓuiſa eſt,eo maior eſt hoſtibus terror iniectus.Brutus itaq; adoleſcens
cum his copiis quę aderant,late per hoſtiũ agrum auagari iuſſus eſt,prędęq; & populationis om
nia complere,ipſe Cęſar Viẽnam maximis itineribꝰ ꝓfectus,cũ eo equitatu quẽ paucis ante die-
bus pręmiſerat,ꝑ Heduorũ fines in Lingonas venit,vbi duę hibernabant legiones,huc prius cęte
ras cõciuit legiones ex hibernis,q̃ de ipſius aduẽtu quicq̃ Aruernis nunciari potuerit. Vercingẽ-
torix interea Aruernorum dux in Bituriges exercitum ducit,Gergobinam Boiorum oppidum
q̃d Heluetico bello Cęſar cõſtituit,Heduiſq; attribuerat oppugnaturus.Huc Cęſar paucis diebꝰ

Clodii cędes.

Curia crematur.

Põpeiꝰ vnicus cõſul.

Milo & Gabinꝰ dãnãt.

Nouocomẽſis colonia.

Gallorũ defectio.

Cęſar ĩ comatã reuocatur.

Gebenna mõs a Cęſare ſuꝑatur.

profectus,Ligeri ſuparo in Biturigū finibus cōſedit. Vercingētorix relicta Gergobinę oppugna-
tione dimicādi ſtudio Cęſari occurrit. Cōcurſum ab eqtibꝰ vtrinq; eſt,pugnatū q; a Romanis in
hoſtem proſpere.Hinc mutata belli ratione,Vercingentorix Biturigibus ſuadet,vt oppida natu
ra & opere minus munita relinquerent,eaq; cum vicis incenderent,vt locorū ſolitudine fatigare
tur hoſtis conficereturq; rei frumentarię inopia.XX.vrbes vno die incenſę ſūt,cōmuni oīm cōſen
Gallorū fa- ſu,migrauitq; in muniriora loca imbellis multitudo:puenit eius rei ſenſus ad Romanos,multiq;
cinus. longius caſtris frumentandi cauſa diſpalati,ab hoſtibus intercipiebant.Obſidebatq; interea Cęſar
Auaricū vrbē Biturigū nobiliſſimā,ſummaq; oīm rerū egeſtate exercitꝰ tenebat.Sed nulla anno
nę difficultas fuit tanti,vt ab obſidione ſit ceſſatū:& iā aggerē Ro.ſtruxerāt latum.CCC.pedes.
LXXX.a terra eductū,eratq; opus ꝓpemodū muris admotū quū noctu eruptione ex vrbe facta
vix ab hoſtili incēdio ſeruari potuit:dimicatū eſt a ſecūda vigilia noctis,vſq; fere ad lucē,tentatūq;
q̄ interim oppidani in Vercingentorigis caſtra cōfugere,cęterum prodiri clamore & lamentatio
Agger. ne muliebri,oppidū tueri cōpellunt.Ad poſtremū aggere muris admoto,vrbs vi capta eſt.Saruit
Roma.victor in oppidanos,adeoq; irę indultū fuit,vt ex.XL.milibus & amplius numero qui ī vr
Oppidano be erant,vix octingēti qui primo clamore ex oppido ſeſe eiecerāt mortē euaſerint. Cętera multi-
rū cędes. tudo ferro confecta eſt.Cęſar plures dies in Auarico copias refecit,& iam ver appetebat,quū He
duorū legati ad illum venerūt,nunciantes ſenatum & populū Heduorū in duas velut factiones
duorū fratrū diſcordia abiiſſe,fore vt cladē inexpiabilē ea ciuitas breui aditura eſſet,niſi ipſe ſua
authoritate inteſtinā diſcordiā tolleret.Cęſar etſi in tāta hoſtiū ꝓpinquitate parum ſuis rebꝰ cō-
ducere arbitrabat in Heduos ꝓficiſci,ne tū ciuitatē quā ab initio prę cęteris fouerat in tali diſcri
mine ꝑdere videretur,eo magnis itineribus ꝓfectus,rem ex ſentētia cōpoſuit,mox in caſtra reuer
ſus,quatuor legiones Labieno dedit in Pariſios hoſtes deducēdas,ſex ipſe in Aruernos ad oppidū
Pariſii Gergoniam duxit.Gallicarum rerum periti Claromontem hodie id oppidū vocari arbitrantur.
Gergonia. Cōſederat hic aliquāto antea Vercingētorix,caſtraq; circa oppidū pluribꝰ tumulis fecerat. Cę-
ſar terrę ſitū diligenter intuitus,cōſtituit locū caſtris capere,vnde erat infeſtam frumentationem
gallis facturus,eoq; potitus foſſam & vallū a caſtris ad collē duxit,in quo firmū ꝓſidium colloca-
uit:ſedetatq; per hęc bellū ad Gergoniā,quū Cęſari nūciat.X.milia Heduorū q ī caſtra mittebañ-
tur,Litauici ducis & quorūdā nobiliū adoleſcentulorum fraude ad hoſtes ex itinere tranſituros.
Quo nūcio ꝑculſus,cū quatuor legionibus obuiā ꝓgreſſus,immiſſo in Heduorū agmen equitatu
partim metu,partim q̄a equites Hedui qui ab authoribus defectionis dicebātur a Cęſare interfe-
cti in Romano equitatu apparuere,cōtinuo ad officium reuerſi ſunt,atq; in caſtra totū eſt agmē
traductum.Interim hoſtis cognita imperatoris abſentia,ipſiꝰ caſtra ferociter erat oppugnare ad
ortus,adduxiſſetq; Roma.pręſidiū in diſcrimē,niſi maturus ducis reditus ſuis periculū exemiſſet.
Nec multis inde interiectis diebus,quū Cęſar in hoſtiū caſtris inſignē paucitatē notaſſet,cogno-
uit omnē fere militarē multitudinē a Vercingētorige ad locū quēdā muniēdum ex caſtris abdu
Vis Ro.le- ctā.Vna itaq; legio exiprouiſo ſubmiſſa ſine certamine terna hoſtiū occupauit caſtra,iuſſiq; erāt
gionis. milites ſignū obſeruare,vt cū receptui caneret,in caſtra ſeſe reciperēt,nā iniquo erat loco res ge-
rēda.Cęterū Romani ternis caſtris potiti,ad oppidū vſq; ſpe ꝓdę īſinuari,tātā ī re ſubita trepida-
tionem oppidanis iniecere,vt multi velut hoſtis intra mœnia irrupiſſet,auerſa vrbis parte ſeſe e-
muris pręcipites dederint,mulieresq; aliquot metu perculſę,ꝑ manꝰ demiſſę ad Romanos tranſie-
rint.plęręq; veſtes & aurū iactantes,paſſis crinibus hoſtes mœnibus ſubeūtes obteſtari,vt a cęde
abſtinerent.Quidā etiā militū murū aſcenderāt.Sed Cęſar aīaduerſo ſuorū ꝑiculo,legiones colli
bus ſubiecerat,vt tutior eis eſſet ex tā iniquo loco receptus.Mox vbi hoſtes remiſſo ope ī ſuos ru
ere aīaduertit,cani iuſſit receptui.Id ſignum ſiue nō fuerit auditū,ſiue milites ſpe potiūdi oppidi
audire noluerint,oppidanos nihilo ſecius vrgēt.Adſunt interim Gallorū eqtes clamore reuocati.
Ab his primo Romani oppugnatione auerſi,prȩlio excipiūtur,affuit inde cętera multitudo.Tum
viribus & loco impares ꝑ decliuia & abrupta loca cū cęde & ſtrage deiiciuntur, fugaq; diſpalati
Cęſariano- ęgre ab eis ſeruari ſunt,q ſeſe hoſtibus ad radices colliū obiecere. Sic quoq; ſeptingenti circiter
rū cędes. deſiderati.Poſtridie Cęſar illorū temeritatem pro cōcione reprehēdit,q ꝓdę cupiditate, ſigno qđ
ſatis tempeſtiue datum eſſet nō paruiſſent.Laudare ſe militum fortitudinem dictitans,ſed nō mi-
nus prudentiā in eis q̄ promptitudinē optare.Nec diutius ibi moratus, ſoluta obſidione in He-
duos abiit,q̄ ciuitas ob ea quę acciderāt,ad defectionē ſpectare dicebat.Qui a Cęſare ad ſuorū po
pulariū animos conciliandos ꝓmiſſi ſunt,Ligeri amne ſuperato Nouiodonum oppidum occupāt
quo Cęſar frumentū & pecuniā ad vſum belli cōtulerat:qbꝰ direptis,Hedui Ligeris fluminis pō-

tibus poſt ſe teſciſſis,vt Cęſarē facilius trāſitu arcerent,apte deficiūt:Qui audita illorū defectio-
ne,magnis itineribus ad Ligerim ꝓgreſſus,vado copias traduxit,frumentūq; in agris,copiāq; pe-
cotum nactus,repleto omnifariā rerū exercitu,in Senones iter auertit.Labienꝰ interī aliquot op-
Labieni ſucceſſus.
pida hoſtibus ademerat.Bellouacos q̄ nouiſſime a Ro.defecerant,circa Sequanam prelio egregie
vicerat,deletiſq; hoſtiū copiis cū ipſo duce a ſe capto ad Cęſarem venit,& iā ī Heduos oīs vis bel
li inclinabat.Quū Vercingētorix Romanorū conatibꝰ occurſurus,ex vniuerſa fere Gallia (nam
prater Remos Treuiros & Lingones cęteri populi in vnum conſpirauerant).XX.milia equitum
ſibi adeſſe impat,pedeſtribꝰ copiis qbꝰ ad id tēpus vſus erat cōtētus,ſolicitat iterim territatq; mi
nis Allobroges.Eos hoſtiū motus Cęſar vt infringeret,in Narbonenſem Galliam ſtatuit ducere:
ſed dum ꝑ Lingonum fines iter facit,Vercingentorix cum totius Gallię viribꝰ fit illi obuius,ca-
ſtraq;.X.milia paſſuum ab eo fecit:inde ſuos ad pugnam hortatꝰ,eo oratiōe ꝑpulit, vt ſacramen
Gallorū equitū ſacramētum.
to ſint equites adacti,neminē in caſtra rediturū,q̄ nō bis totū Romanorum agmen perequitaſſet.
Magno itaq; aīo Galli poſtridie triplici agmine ſe Cęſari obiiciūt,ille vt pręſenti erat cōſilio toti-
dem modis acie inſtructa,non ſolum hoſtiū impetum ſuſtinuit,ſed dextro latere qua Germani(q
bus auxiliariis vtebat̃)impetū fecerāt,Gallicū eq̄tatū cū multa cęde ꝓfligauit.Vercingentorix ſe
cundum eam pugnam Alexiam Mādubiorū oppidū petiit,quo Cęſar eū aſſecutus,naturā loci cō
ſpicatus,hoſtē foſſa & vallo cingit.Erat id oppidū ī colle ſitū,nūc vicus eſt in ea Gallię parte quā
Alexia.
recentiores Burgūdiā dixere,obtinetq; vetus nomē.Radices collis duo flumina rigabāt,patebat-
q; planities ad tria milia paſſuum.In ea equeſtre ꝓliū fuit,Germaniq; Gallos intra caſtrorum mu-
nitiones compulerūt.Vercingentorix ſe & ſuos foſſa & vallo cingi intuitus,priuſq̄ opus cōtinua
Galli ī Alexia obſidēt̃.
retur,equites paſſim ad ſuos populares dimiſit,q̄ ex oībus ſociis auxilia accerſerent , rogarētq; ne
ſe,qui tot & tāta ꝑ publica libertate tuenda feciſſet,infeſtiſſimo hoſti ad cruciatum relinquerent
oēs q̄ per ætatē arma ferre poſſent,ſubſidio venirēt,ſecū ſupra octoginta lectiſſimorū hominū mi
lia hoſtiū munitionibus teneri,premiq; non viribus,ſed locorū iniquitate,frumentum paucorum
dierum adeſſe,obſidionē niſi mature ſubueniat̃,diutius trahi non poſſe,Cęſar hoſtiū metu ex ꝓfu
gis cognito,quatuordecim miliū paſſuū foſſa & vallo circuitū cōplexus,variis exq̄ſitiſq; operibꝰ
ab īterno īcurſu,oīq; extraria vi cōmunit caſtra.Ex vniuerſa īterī Gallia ꝑ ꝓces auxilia ī vnū coi-
uere.Hedui,Seguſani,Amblnareti,Aulerci,Brānonices,& Brānonii lectorū hoīm dedere qnq; &
XXX.milia:Arueni,Elenteti,Cadurci,Caballi,Vellani,Senbnes,Sequani,Bituriges, Xantones,
& Rutheni totidem.Carnutes.XII.milia.Bellouaci decem.Lemonoces parem numerum.Octo mi
Gallię ꝓpli coeunt.
lia Pictones.Turonici,Pariſii,& Heluetii biſſena milia.Ambiani,Mediomatrici, Petrocotii, Ner-
uii,Morini,Nitiobroges qua milia. Cenomani totidē.Atrebates quatuor milia.Bellocaſſes.XIIII.
M.Alerci & Eburones tria milia.Rauraci & Boii triginta milia.Curioſolites,Rhedones, Ambi-
bari,Cadetes,Offiſimi,Lemouices,Vnelli,ſena milia:Bellouaci duo &.XXX.milia,& is tū Gallo-
rū cōſenſus fuit ī cōmuni libertate aſſerenda.Septē milia igit̃ eq̄tū,& CCXL.milia peditū in vnū
coiuere,nam quicūq; arma ferre poſſet,ad id bellum mittere non placuit,ne gerendę rei turba in-
gens,quod ſępe accidit officeret.Sed dum copię in vnum coeunt,& quę ad vſum belli ſunt neceſ
Sñia hūanę carnis edendę.
ſaria expediunt,tāta interim inopia obſeſſi laborare cœperunt,vt a Critognato quodam ſenten
tia dicta,humanis carnibus exercitū ali oportere,priuſq̄ deditio fieret,qđ Cimbrico & Theuto-
nico bello in extremis rebus maiores ſui ꝑ libertate tuenda feciſſent. His conſiliis auxiliares co-
pię ſuperuenerunt.Qui cum Vercingentorige obſidebant̃,ſuorū agmē conſpicati(nā editiore lo
co cōſederāt)alacres ſe ad pręliū expediūt.Poſtero die totā planitiē Galli intra extraq; ſua multi
tudine cōplent.Equites pediteſq; ad expugnanda caſtra,ſeſe mutuo hortantur. Cæſar diſpoſitis
ab vtraq; parte copiis,intentos ſignū expectare iubet,quo dato,ab vtroq; vallo copiæ in ancipitē
pugnā ꝓrūpūt.Galli ſuo more cū vlulatu ꝓliū capeſſunt,dimicatūq; eſt a meridie ad veſperā du-
bia victoria.Poſtremo Germanorū impreſſione Galli in exteriora caſtra cum multa ſtrage cōpul
Pugna grauis.
ſi ſunt,qui ab Alexia proceſſerant,quiq; multo ꝑtinacius Iulianis caſtris inhęſerant,ſuorū fugā i-
tuiti,mœſto ſilentio in oppidū cōceſſere.Die deinceps vno intermiſſo,intempeſta nocte Romana
caſtra exteriore parte inuadūt.Qui in vrbe erāt audito clamore,in nocturnū ꝓliū ruunt, vtrinq;
harpagonibus ſcalis cratibuſq; foſſas tranſcendere conant̃.Sed poſt longū certamē is quoq; cona
tus fuit illis irritus.Multis igitur hincinde vulneratis ꝓliū ſub lucē remiſit. Poſtremū certamen
Acre ꝓliū.
intra extraq; vallum multo fuit prioribꝰ acrius,quū cęteris locis,tum a colle quem Cęſar ob lon-
giſſimū circuitū operibꝰ complecti nō potuit,& ob id eius iuſſu duę legiones aſſidue excubabāt,
Sexaginta milia Gallorū iugū mōtis noctu circūacta ſub meridiem ſeſe Romanis infeſto decurſu

obtulerūt.Cęſar idoneum locū nactus,ex edito ſpeculari quid quaq; verſum gereretur, auxiliaq; laborātibus mature ſubmittebat.Summa vi vtrinq; dimicabat.Romani iuxta Galliq; de ſumma rei certamen adeſſe ſentiūt.Hi de ſalute actum putant niſi in apertū euadāt,illi laborū omniū finem affuturū,ſi euadere phibeant.Cęterū pmebant Romani plus nimio ea parte qua decliuis patebat hoſtibꝰ deſcēſus.Eo Cęſar Labienū miſit cū q̄nq; cohortibus,vt ſuis laborantibus ſuppetias ferret.Huc tota vis certaminis incubuit.Ad poſtremū ipſe eo ſe contulit,cuius pſentia & vocibꝰ

Gallorū cędes.

Romani arctius connixi hoſtem loco ſubmouēr:ſubmotum partiq; ad fugā expeditū paſſim trucidant.Tam fœda hoc loco cędes edita eſt,vt ex.LX.milibus hoſtium,qui vt ſupra eſt memoratū, eo irrupant,q̄paucíſſimi icolumes ad ſuos reuerſi ſint.Ea clade Galli pculſi,exteriora caſtra celeri fuga relinquūt,fuiſſetq; eo die omne nomen Gallicū ad internicionem datū,ni Romani longo plio feſſi fugiētes pſequi deſtitiſſent.Equitatus de media nocte ad inſequēdū miſſus,extremū agmē adeptus,tetram cędem edidit.Poſtridie Vercigētorix cōcione aduocata,cōmunis libertatis, non priuatę neceſſitatis cauſa,id bellū a ſe ſuſceptum pfatꝰ eſt.Cęterū quādo fortunę cedendū eſſet,q̄ multū in cęteris rebus poſſet,ſed in bellis plurimū,ad vtrūq; ſe paratū obtulit,ſiue morte ſua Romanis ſatiſfacere velint,ſiue viuū eū tradere.Mittuntur de his rebus ad Cęſarem legati.Iubet il-

Galloꝝ deditio.

le arma tradi,principes produci.Vercingentorix & alii duces dedunt,abiiciūtur arma.Cęſar vniuerſam multitudinē toto exercitu pdę noīe ptitus eſt,legioneſq; ſublato Gallorū metu,alias alio ī hiberna dimiſit.Secundū eā victoriā Hedui & Aruerni in fidem rediere. Quę vbi Romę literis & nunciis cognita fuit.XX.dierū ſupplicationes Cęſaris nomine ſunt decretę.Nec hiberna quę

Reſidui gallorū motꝰ.

ſecuta ſunt,fuerūt omnino q̄eta,nā & Bituriges rebellarūt,ſed iidem ſubita expeditiōe ſunt a Romanis oppreſſi.Nec ita multis interiectis diebꝰ & Carnutes rebellarunt,qui Biturigibus bellū inferebant.Hos hyeme adhuc ſęuiente Cæſar ſubito acceſſu diſpulit, ppriiſq; ſedibus exutos alios alio in ppinquas vrbes extorris fugauit.cū Bellouacis inde bellum geſſit,qui Ambianos,Caletos, Aulericos,Velliocaſſos & Attrebates ſibi adiūxerant.Hi Corbei Bellouaci ductu in Sueſſionum finibus conſederūt,quo Cęſar cum tribus legionibus acceſſit, caſtraq; etſi numero multo īferior, caſtris pene contulit.Fuerūt inde plia aliquot equeſtria,eaq; plurimū Gallis pſpera.qd eo ęquius Romanus ferebat:quo magis hoſtiū ingenia,pſentiū ſucceſſu ad aliquid temere agendum iritari haud ignorabat.Et iam ſuorū paucitati diffiſus ad.Treboniū ſcripſerat,vt cū tribus ad ſe legionibus veniret.Sub cuius acceſſum Galli Alexianę cladis memores,in collē cōceſſerūt,mox in pacatum abituri.Eo Cęſar cū copiis pgreſſus,quū circa montis radices locum communiſſet, ne poſſent hoſtes tacita fuga dilabi,illi magna ſarmentorū copia in eā partē delata, qua ſuę erant munitiones in Romanos obuerſa,eaq; materia ſub lucē incenſę,eorū conſpectum ſubita vi flammarum hoſtiū oculis ademere.Secutus inde fumus q̄ ſenſum poſt q̄ diluxit non minus q̄ flamma impediebat.Interim diuerſa pte celeri curſu in pacatū ire cōtēdunt.Nec Cęſarē fefellit Gallorū conſilium quos nihilo ſecius ſecutꝰ,niſi inſidias ī tāta locorū īiquitate eſſet veritꝰ,tenuiſſetq; ob id ipſū impetum,proculdubio fugientes adeptus ſatis opportunos habuiſſet.Illi nouē milibꝰ paſſuum progreſſi,iterū caſtra faciunt.Cęſar haud multū ab hoſtiū veſtigio abſcedere.Erat q; interim Romanis frumentatio valde infeſta,multi ex occaſione a Gallis intercepti vita piclitari,quoad ſuis artibus Corbeus captus cū ſex milibus peditū,florentiq; equitatu a Ro. circūuentus ferro occubuit. Cętera multitudo ptim cęſa ptim metu & fuga diſpalata,in pfundas ſyluas ſeſe īmerſit. Bellouaci huiuſmodi clade affecti,obſidibus datis in fidem redeunt.Secutę ſunt hāc deditionem ſocię ci-

Gallia fere ex oī pte pacatur.

uitates,omniſq; Galliarū ſtatus p hęc fere breui pacatꝰ eſt.Cęſar,T.Labienum cum duabꝰ legionibus in Togatā galliā miſit,ad tuēdas colonias quas ſupiore ęſtate finitimi accolę infeſtarant.Eodem tempore,C.Caninius & Fabius cū legionibꝰ ſibi attributis,ad Duracium Pictonū regulū obſidione leuādū pfecti,Dumnacū a Lemone oppido qd obſidione cinxerat,repulſum circaq; Ligerim aſſecuti,primo īpedimētorū pte Fabius ala eq̄tū īmiſſa exuit,mox plio repetitū,ingenti ſtrage

Gallorū cædes.

pfligauit.Cęſa ad.XII.M.Gallorū,cętera multitudo abiectis armis pdę fuit.Nec multo poſt Carnutes a Fabio ſunt in deditionem recepti,& cum his plęręq; vrbes maritimę,quę Armoricę dice-

Armoricæ.

bantur.Caninius diuerſa parte Drapetem & Luteriū hoſtiū duces inſectatus,in Vxellodonum oppidum munitiſſimū primo coniecit,mox frumētatū egreſſos,quū ī vrbē ſe noctu reciperent, Luterius primo qui noctu frumētum vrbi importabat,cū ſua manu,totaq; iumētorū multitudine male habitus aufugit.Drapetē q.X.milia paſſuū inde ſe cū exercitu tenebat,caſtris exutū in ſuā poteſtatē redegit.tenuitq; Vxellodoni oppugnatio plures dies,Cęſarq; eo pfectus,incredibili oppidanorum ptinacia aliq̄ādiu eſt a victoria retardatꝰ.Primo fluminis aquatio hoſtibꝰ adēpta,maio

re deinde certamine vicini fontis vſus,erat is mœnibus pene contiguus, cum cuniculo corriuatum Romanus exiccauit.Tum vero aquarum inopia adacti oppidani dediderunt ſeſe.Cæſar ad cæteros Gallos deterrendos,omnibus qui arma ferre potuerunt,manus pręcidit,vt teſtatior cunctis eſſet improborum pœna.Drapes qui in vinculis erat vltro inedia periit, dubiũ carceris tædio an maioris ſupplicii metu.His rebus geſtis ipſe cum duabus legionibus in Aqtaniam conceſſit,a publio Craſſo qui in Parthis cum patre periit,ab initio Gallici belli aditã. Eam autem prouinciam breui confecit,obſidibus ab vniuerſa gente acceptis.Interim &Comius qui vnus Gallorum ducum adhuc in armis erat,variis belli caſibus iactatus,datis Antonio obſidibus,cuius ductu res in ea parte Galliæ gerebantur,veniam meruit.Cæſar vero Gallia in vniuerſum pacata,medio hibernorum tempore in Italiam tranſcendit.

Galloꝝ ſupplicium.

Gallia pacata.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEXTÆ,LIBER SEPTIMVS.

CÆSARIs reditus in citeriorẽ Galliã,non eã ſolũ cãm habuit,quã ſuperioribus annis,vt ei⁹ puinciæ cõuẽtus de more haberẽt,ſed ꝙ Romæ ipſius dignitas in ſenatu a cõſulib⁹& aliis eius ordinis principibus apte oppugnari cœperat.Marcellus cõſul ad ſenatũ retulerat vt ante tps ei ſuccederẽt,qñ cõfecta puincia dimitti deberet victor exercitus.Cæterũ,qa a paucis eſt pedibus itum in eã ſniam,ad vires Cęſaris cõminuẽdas author fuit patribus ſenatuſcõſulti faciundi,vt duæ legiones ad bellũ Parthicũ mitterẽt,quarũ vnã Põpeius ex ſuo exercitu daret,alterã Cæſar.Põpeio itaq; legionẽ ſuã repetẽte quã iã ãtea Cæſari ad Gallicũ bellũ cõceſſerat,coact⁹eſt ille & hanc ſibi conceſſã,& aliã ſuo nomine ex puincia dimittere,eas partim vt Põpeio gratificaretur, partim vt milites ſibi poſtremo munere deuinciret ornatiſſime inſtruxit,viritimq;.CCL.drachmas largit⁹ eſt. Vbi vero Rome retẽtas audiuit,nec ad bellum mitti,agnouit continuo inimicorum fraudem,iã antea ſuſpectã.Auxit eam ſuſpitionẽ ꝙ ex colonis quos Cęſar Comum deduxerat,ciuitateq; donarat,vnus a Marcello cõſule Romæ virgis cæſus fuerat,ꝓfatione adhibita, qua declarabãt id fieri,vt ſciret ille ſe ciuẽ Romanum nõ eſſe,haud enĩ ciues tali ſupplicio temere adhibeant. Iuſſus ad id eſt tergum verberibus fœdũ Cæſari enudare, vt appareret totã illã ignominiã in eius inuidiam colono illatã.Plutarchus Decurionẽ eum fuiſſe ait,q tũm virgis eſt Romæ cæſus.Erat Decurio in municipiis & coloniis,pene idem q & Romæ ſenator. Appian⁹ exiſtimare videtur eos tantũ a Cæſare ciuitate donatos,qui Comi p annũ ꝓtores fuiſſent,ꝓtoreq; illũ fuiſſe,q fuſtuario ſit adhibitus,ſuiſq; faſcibus mulctatum.Cæſar reputãs ſecũ aĩo quorſum ea iniuria tẽderet, diiudicãs ꝓterea quod ſæpe ab eo auditum ferunt,difficilius principem ciuitatis a primo loco ad ſcdm detrudi,q̃ a ſecundo ad vltimum,p Paulũ Æmilium Marcelli collegã, cui mille & qngẽta ſeſtertia dono obtulit,ex qbus ille poſtea nobiliſſimã in foro Baſilicã extruxit, & C.Curionẽ violẽtiſſimum Tribunoꝝ a ſe alieno ære leuatum ſumma ope reſiſtit. Verũ vbi oĩa obſtinatius fieri ſenſit,deſignatoſq; cõſules ex aduerſa parte Claudiũ Marcellum,& P.Lentulũ,atq; ex iis q̃ decernebant,cogeret exercitũ dimittere,priuatuſq; puincia excedere,ſenatũ p literas ꝓcatus eſt,ne ſibi Po.beneficiũ adimeret,vt abſenti cõſulatũ petere liceret,vel vt oẽs imperatores vna dimitterẽt exercitũ,futurũ ratus vt facilius ipſe(quũ libuiſſet) ſuos veteranos ad arma reuocaret,q̃ nouos milites Põpeius q merito ei ſuſpectus erat,quũ ppter alia quędam mutati animi argumẽta,tũ ꝙ in legibus ſanxerat,quũ vnicus fuit cõſul,quaſi obliuiõe capt⁹, oĩbus abſentib⁹petendi facultatẽ ademit,ne Cæſare qdẽ excluſo cui ſciebat id a populo datũ. Nec Cæſar iã inde a Iulię interitu deſtitit de Põpeii mutatione dubitare,ad cuius neceſſitudinẽ retinẽdã Octauiã ſororis ſuę neptẽ C.Marcello deſpõſam,ei cõditiõe detulit,vt ipſe ipſi⁹Põpeii filiã duceret vxorẽ,Fauſto Syllæ deſtinatã.Sed neutrũ fieri cõtigit. Multũ itaq; ab Æmylio eſt Cæſaris cauſa defenſa,ſed multo acrius a Curione,q magna cõtẽtione egit, ne exercitu ſpoliarẽt,niſi Põpeius & alii Ro.Po.imperatores pari cõditione ſine exercitu eſſent. Verũ quũ nihil æqui obtinerẽt,cum aduerſariis nouiſſime egit,vt cæteris legionib⁹ dimiſſis,duas cum citeriore Gallia obtineret,aut vnã cũ Illyrico quoad cõſul fieret.Negãtib⁹ illis vllã ſe de tepu. pactionẽ facturos,ad vim cõuerſus,cum quinq; milibus militum &.CCC.equitibus,Rauennã proceſſit,bello vindicatur⁹,ſi qd in tribunos qui ſuã cauſam tuebant,graui⁹ a ſenatu conſtitueretur.Huc Curio ad Cæſarem venit,a quo benigne acceptus,cum eius literis ad ſenatum re

Ciuilis belli ſemina.

Cęſaris deſenſoris.

Põpeii iniuria in Cæſarem.

Cæſaris lfæ ad cõſules. uerſus,iter a Rauenna Romã triduo cõfecit,literas nouis cõſulibꝰ Calidio & Lentulo legẽdas
obtulit,in qbus erat ſcriptum,ſe ęquis cõditionibus ad eã diẽ cum ſenatu egiſſe,vt cũ Põpeio
poteſtatẽ deponeret.Sed neq; id,neq; alia q̃ iuſte peterenẽ ꝑ ꝓtores vrbis & conſules impetrari
futurũ itaq; vt nõ multo poſt ad vltionẽ patrię quã ſupbe occupatã tenerẽt, ſuæq; dignitatis
cũ exercitu venturꝰ eſſet.Ad huiuſmodi denũciationẽ ex vniuerſa curia eſt reclamatũ,tumul-
tuoſeq; fit ſenatuſcõſultũ.L.q; Domitiꝰ ei ſucceſſor datur,Antonius & Caſſius Tribuni curia
excedere iubenẽ,niſi quid acerbius pati vellent.Tũ Antoniꝰ alta voce de cõſulibus queſtꝰ ꝙ po
teſtatem ſacroſanctã violarẽt,multaq; iis dire impcatꝰ q futuræ diſcordię authores eſſent,cum
Caſſio & Curione vrbe exceſſit.Id vbi Cęſar cõptũ habuit,nihil ãpliꝰ cunctandũ ratus aperte
vt mox paulo dicetur,arma induit.Põpeiꝰ inde ꝑdicare ſolitus eſt,qa opa q̃ Cæſar inſtituerat,

Cauſæ ciuilis belli. inopia exequi non poſſet,neq; expectationem quam de aduentu ſuo fecerat,priuatis opibus ex
plere,turbare oĩa armis voluiſſe.Alii eũ veritũ crediderũt,ne eoꝝ q̃ primo conſulatu ſuo con
tra auſpicia,leges,& interceſſiones geſſerat,rationẽ reddere cogereẽ,qđ futurũ M.Cato iureiu
rando denũciaſſet.Ipſe eã quã dixi cauſam ſuſcepto bello pretexuit, ꝙ Tribu.plæ.a conſulibus
eſſent curia eiecti.Cęterũ q̃cũq; illi fuit cauſa,etſi plures eſſe potuerũt,ne belli deĩceps geſti ſe
ries a nobis ĩterpolleẽ,pauca q poſt Ariſtoboli regnũ a Põpeio euerſũ,ſũt circa Iudęã geſta,bre
uiter explicabunẽ.Alexãder Ariſtoboli filius,quũ paternũ regnũ recuperaturus Iudæam inua-

Noui Iudęę motus. ſiſſet,Hircanus hmõi motibꝰ occurſurꝰ (Erat is ob ſummũ ſacerdotiũ ĩ ſuis popularibꝰ autho-
ritate priceps) vrbis muros quos Põpeiꝰ diruerat,reſtituere eſt conatꝰ.Verũ ꝓhibitꝰ a Rõanis
q Hieroſolymis erãt deſtitit incœpto.Interĩ Alexãder cũ.X.milibꝰ peditũ mille & quingentis
eqtibꝰ Macherũta in finibꝰ Arabiæ occupat.Nec ita multis interiectis diebꝰ cũ Gabinio q ĩ Sy-
riã cũ exercitu venerat,haud ꝓcul Hieroſolymis acie cõgreſſꝰ,tribꝰ milibꝰ hoĩm ĩ ꝓlio amiſſis
ac totidẽ captis,ĩ Alexãdriũ oppidũ ꝓfugit.Huc Gabiniꝰ copias adduxit,relictoq; M.Antonio
cũ parte copiarũ ad hoſtẽ obſidione premẽdũ,ipſe Iudęã cũ cętero exercitu perluſtrauit.Sũtq;
ea expeditione plures ab eo vrbes receptę,quas vi bellica ſemirutas iuſſit ĩſtaurari.Nec multo
poſt Alexãder deditionẽ fecit,Alexãdrio & Macherũte Gabinio traditis,q̃ duo ille loca magna

Quinq; Iudęorum curiæ. ex parte diruit,diuiſitq; oẽm Iudæoꝝ gẽtẽ in quinq; curias,Hieroſolymitanã,Gadaritẽ,Ama-
thũtiã,Sefforiã,& Hiericũtiã.Atq; ita Iudæi regiis terroribus liberati,ſub optimatiũ admini-
ſtratiõe qeſcebãt,quũ Ariſtoboli fuga ex vrbe ĩ Syriã delati,oĩa nouo bello turbauit.Hic a Põ-
peio Romã perductꝰ,quũ leui cuſtodia teneretur,ſpe regni ꝑ homines ſuæ factiõis recuperãdi,
cum Antigono filio in Iudęã ꝓfugit.Appianꝰ,qđ alio eſt a me loco memoratum, Ariſtobolum
paulo poſt Põpeii reditũ interiiſſe ſcribit.Ioſephus cui in his libẽtius accedo,illum poſtliminio
ait reuerſũ,breuiq; ad octo milia hoĩm collegiſſe,quibꝰ fretus,cũ Siſinnio & Antonio acie cõ-
greſſus,nihilo meliore euẽtu q̃ filius dimicauerit,victꝰ peneq; copiis exutꝰ,in Macherũtem ſe-
mirutũ oppidũ cõfugit,vbi biduo poſt captꝰ,cũ filio ad Gabinium ꝑducitẽ:Romã iterum miſ-
ſus arctius cuſtoditus eſt,filiis in matris gratiã q̃ a Romanis ſemp ſteterat, ꝓmiſſum,vt in Iu-
dæã redirent.Nec diu illi qeuere.Alexãder Iudæis ad defectionẽ cõpulſis,ꝑ id tẽpus quo Gabi
nius in Ptolemæo reſtituẽdo fuit occupatus,de qua expeditione proximo eſt libro memoratũ,
cum.XXX.milibus hoĩm Gazirim montẽ inſedit.Romanus impator ex Ægypto reuerſus,cũ
eo ad Itabrium montẽ cõflixit,ibiq; decẽ milibus Iudęorum vno pręlio cæſis, Alexandrum in
deuia loca cõpulit,cum Nabatheis ĩde nõnihil eſt a Rõanis bellatum,vnaq; pugna ſupati ceſſe
runt.Sed victoria ignobilis.M.Craſſus ꝑ Gabinio ſucceſſit,aureã trabem q̃ ſub lignea latebat
DCCL.põdo, vt Ioſephus ꝓdidit, cum octo milibus talentoꝝ Hieroſolymitano tẽplo ademit
cuius ſacrilegii haud multo poſt cũ filio luit pœnas. C.Caſſius (Appianꝰ Caſſium ſcribit) M.
Craſſi q̃ſtor.Parthos Craſſana clade ferociores factos, Syrięq; ĩminẽtes ꝓlio cecidit.Inde Ara-
chenã vrbẽ diripuit,in qua.XXX.milia hoĩm cepit,& ĩ his Pytholaũ Ariſtobolanę defectiõis
ſucceſſorẽ,in quo negocio Caſſius vſus eſt fida opa Antipatri viri clariſſimi, Romaniq; noĩs
ſtudioſi.Is ex Idumæa cõiuge,Herodẽ q poſtea rex fuit,filiũ ſuſtulit.& his caſibꝰ Iudæa facta-
ta eſt,ex eo tpe quo Ariſtobolus a Põpeio Romã eſt deductus, vſq; ad ea tpa qbus victus ille a
Cęſare in Pharſalia Ægyptũ petiit,vbi eſt Ptolemęi iuſſu interfectꝰ.Circa Ciliciã ea tẽpeſtate

Quę cicero in cilicia. nõnihil M.Cicero ꝓcõſul bellauit.Is Amani mõtis accolas ꝑpetuos vt ipſe ſcribit Ro.Po.hoſtes
ſubito bello aggreſſus,duo eoꝝ oppida improuiſa vi cepit,plęriq; mortales intus extraq; oppſ
ſi,capta ĩde ſex Amanoꝝ caſtella,multo plura incẽſa.Poſtremo Pradeniſum oppidũ captum ſe-
ptẽ & L.dies multis operibꝰ oppugnatũ,Quę dũ fierẽt ĩ Cilicia M.Cato Romę in petitione cõ-

ſulatus paſſus eſt repulſam,quā adeo cōſtāti aīo tulit,vt ſequēti die vnctus in cāpum deſcen-
derit,& poſt cibū ruſus de more ſine calceis & tunica ī forū veniēs,vna cū familiaribꝰ deābu
larit.Qđ Catonis factū Cicero reꝑhēdit,qū reip.ſtatu poſtulāte nō ſūma ope cōnixus eſſet vt
cōſul fieret,remiſeritꝙ ex ipſa ſeueritate animi aliqd ad ſtudia hoīm ſibi cōciliāda.Taliſꝙ fuit
M.Cato,cū quo mľti viri illuſtres ea tēpeſtate vixerūt,& ī his Cicero latinę ſpecimē eloquētię
quē ad id natū qdā tradiderūt,vt in eo oēs vires ſuas eloquētia experiret.In foro regnare dictꝰ
eſt.Cæſar tāto eum oīm triūphoꝝ maiorem gloriā adeptum ſcripſit,quanto plus fuit Romani
eloquii fines ꝗ imperii ꝓpagaſſe.Scripſit.CCC.circiter &.XX.volumina librorū,tractauitꝙ fe Ciceronis
re oēs philoſophię partes.C.Cęſar ꝗ tātū ei tribuit,adeo illi ꝓximꝰ fuit eloquētia,vt Fabii teſti opera.
monio vnꝰ oīm tāto viro opponi potuerit,ſi foro demū operā dediſſet.Credit eo ardore dixiſ- C.Iulius.
ſe quo bellauit,tātꝰ ī eo vigor animi,& velut ignea qdā celeritas,vt ſimul legere,audire,& dicta
re ſit ſolitꝰ,quaternas īterdū epiſtolas librariis dictaret,interdū & ſeptenas, ſi nihil aliud age-
ret.Idē qnquagies collatis ſignis dimicaſſe dicit.Fuit Ciceronis ęmulꝰ Hortēſius,vixerūtꝙ cū Oratores il
his & alii eloquētia īſignes,cęterū minores natu M.Brutus,in quo dicente grauitatē ſua ętas luſtres.
probauit,vt in Cælio indolē,in Calidio ſubtilitatē,prōptitudinē in Curione,ī Criſpo breuita-
tem.Sed is in hiſtoria clarior,niſi forte de altero cui Vibio fuit nomē Fabiꝰ ſcripſit.Catullꝰ Ve
ronēſis Lyrici author carminis etſi admodū iuuenis hac tēpeſtate periit,cū his oīno vixit,ęq̄lis
illi Bibaculus.Fuit & Orbilii grāmatici celebre ꝑ id tpś nomē.Is Beneuēti natus acerbo inge- Grāmatici.
nio,& in primis in ſuos aſſectatores,ob eāꝙ rē a Flacco plagoſus haud infacete appellatus.Cla
rus & Ateius cognomēto Philologꝰ,Athenis natus,ꝗ Clodiū pulchrū & fratres inſtituit,Cri
ſpū dilexit,cui breuiariū rerū Romanarū īſcripſit,vt inde ad vſum hiſtoriæ legeret ꝗ vtilia vi-
derent:tradidit & Aſinio Pollioni hiſtoriā ſcribere volēti ꝓcepta qdam,quorum illud maxime
celebre,vt noto ciuiliꝙ & ꝓprio ſermone vteret,vt Salluſtii obſcuritatē & ī trāſlationibꝰ auda
ciā vitaret.Fuit his æqualis Aurelius Cato inter Grammatiſtas eiꝰ ætatis celeberrimꝰ,ſi Bi-
baculus vera de eo ſcripſit,cuiꝰ illa ſunt.Sūmū grāmaticū optimū poetā Oēs ſoluere poſſe quę
ſtiones.En cor Zenodoti,en iecur Cratetis.Nec Cornelii Epicadi obſcurū nomē, qui Brutū &
Caſſiū docuit:nec Curtii Nicię ꝗ familiaris fuit Ciceronis.Fuerūt & Rhetores per id tempus Rōani rhe
celebres L.Plocius Gallus,ꝗ etſi Ciceronē docuit,vixit tñ ad hæc vſꝙ tpa:L. Octaciliꝰ Pilutus tores.
Pompeii magni præceptor,ꝗ primus libertinorū ſcripſit hiſtoriā,quum ingenua tantum con
ditione viri antea cōſueſſent,vt Nepos Cornelius tradidit:M. Epidius qui Antoniū triūuirū
& Auguſtū īſtituit:Sextus Clodius Antonii familiaris & ꝓceptor,vt Ciceronis teſtant monu-
mēta:C.Albutius Nouarienſis,Is exiguo fauore cauſas & dixit & docuit.In gręcis vero Apol-
loniꝰ Molonis,ꝗ aliquāto grandior natu fuit iis ꝗ ſequunt. Apollodorus Pergamus Calidii & Græci rhe-
Auguſti ꝓceptor.Theodorꝰ Gadareꝰ,ꝗ & Rhodiꝰ dici maluit.Ab his Theodorei & Apollodo- tores.
rei,velut duę in eloquentia fluxerunt familiæ.Fuit & Diodorus Siculus, qui hiſtoriā ſcripſit,
his tēporibꝰ interiectꝰ.Et Eualgius quē Fabius diligētiſſimū in tradēdo fuiſſe teſtat,cuius ars
Macio inſcripta ad poſteros extitit.Sapiētię noīe clari.Apollonides Stoicꝰ.Demetriꝰ Peripate Sapientia
ticus Catonis Vticenſis comites.Athenodorus Cordilio & ipſe Stoicę diſciplinę,quē ex Perga clari
mo idē Cato ſecū Romā abduxit,ſed is aliquanto maior natu.Illuſtris Cratippus Peripateticꝰ,
cū quo Pōpeius poſt Pharſalicā aciē in Leſbo cōgreſſus eſt.Sed iā locus hic interpollatæ hiſto
riæ admonet,vnde repetitis ciuilis belli cauſis fuimꝰ egreſſi.Tribunis itaꝙ vrbe eiectis, quum
haud dubie appareret,Cęſarē cōfeſtim ad arma iturū,fit ſenatuſcōſultū,ꝓuīciæꝙ alię aliis de
cernunt,L.Scipioni Pōpeii ſocero Syria.Domitio vt diximus Gallia data eſt.Tota Italia dele-
ctus habet.Ceſar certior factꝰ de iis ꝗ Romę acciderāt,milites ꝑ cōcione allocutꝰ,queſtus de ī
micoꝝ iniuria,ꝙ res ꝓclare in Gallia geſtas ſibi inuidētes,primū a ſe Pōpeiū alienaſſent , inde Verba Cæ
ſua facta in peius vertēdo eo rem reduxiſſent,vt niſi dignitatē ſuā tueret armis,ſe ad inimico- ſaris ad mi-
rū libitū cadere oporteret:oīa ęqua tētaſſe,vt illoꝝ inuidiā leniret,ꝗ ꝗa nō niſi ſuo poſſet capi lites.
te expiari,tribuniꝙ plębis illoꝝ iniurię obuiā irę conati,nō ſolū e curia,ſed ex vrbe quoꝙ extor
res eiecti eſſent,vnū in quo ſpē repoſitā haberet tātū ſupeſſe,vt ad vitā ſuā tuēdā ſuoꝝ militū
auxiliū imploraret:orare igit,obteſtariꝙ ſimul oēs vt ſi ſuarū victoriarū teſtes eſſent,ſuiꝙ ī eos
ſtudiū abūde exploratū haberēt,ſuā dignitatē ab īimicorū iniuria armis vindicarēt.Hæc Cæ-
ſar.Cui tota cōcio aſſenſa eſt,magnoꝙ clamore iuſſus vt ſuo iure militū opa vteret, ꝗ ſuo īpe
ratori deuota nuſꝗ eſſet illi defutura.Cæſar ſuorū cōſenſu fretꝰ, ex Rauēna cohortibꝰ aliquot
ꝓmiſſis ſub noctē rheda ꝓfectus Ariminū verſus iter tēdit.Erat tū Rubicō flumē Italiæ termi- Rubicon.

Digreſſus Ceſaris ex Rauēna.

nus,vt olim Eſis in Piceno,vt poſtea Phormio lapidiæ amnis,vt nouiſſime Arſia.Labit̄ Rubicō inter Rauēnā & Ariminū,Riconē hodie accolę vocāt,ac priuſq̄ ad mare deueniat, cū amniculo quodā cōgreſſus,obſcuro noīe ī Adriā vadoſo euoluit̄ oſtio.Huc Cęſar milites aſſecut⁹,p cōciōe eos ē affat⁹,vt qdā ſcribūt,mox ad ripā pgreſſ⁹paululū ſubſtitiſſe fert̄,ſecū reputās q̄tā cladē eius fluminis trāſitus hūano generi importaret,ſeruntq; cunctāti tale oſtentū illi oblatū

Oſtētum.

Quidā eximia magnitudine in proximo ſedēs apparuit,fiſtula ex calamis cōpacta canens,ad quē audiendū,quū pter paſtores ex militibus quoq; plurimi occurriſſent,atq; īter eos ęneatores quidā,rapta ab vno tuba in fluuiū pſiluit,ingētiq; ſpiritu claſſicū exorſus,ad vlteriorē ptēdit ripā. Tū Cęſar,eatur inq̄t quo deo℞ vocāt oſtēta,& inimico℞ iniq̄tas.Iacta eſt alea.Phaſmatis hui⁹

Somnium Cæſaris.

autor eſt Trāq̄llus.Plutachus nocte q̄ Rubiconis trāſitū pxime pceſſit, Cæſarē p quietē ſibi viſum ſcribit matri ſtuprum inferre,qđ inſomniū alii in Hiſpania quū q̄ſtor eſſet,obtigiſſe memorāt,eumq; a cōiectoribus admonitū,futurū vt terra q̄ oīm parēs eſſet,aliq̄n ipſius ptāri ſubiiceret.ſed qđcunq; illi oſtētum eſt oblatū minus tum inſigne fuit q̄ ea q̄ circa vrbem aut facta

Prodigia.

aut nuntiata ſunt.Nam & ſanguinē pluiſſe pditū eſt.Sudaſſe deo℞ ſimulacra. Plura loca e cælo tacta.Mulā pepiſſe.Et Rubicōe Cæſar Ariminū digreſſus ante lucē oppidū occupauit , eoq;

Cæſar pl'es vrbes occupat.

tribuni plebis ex vrbe pulſi ad eum venerunt,q in cōcione cōſpecti vehemēter militum aīos ad vltionē inflāmarunt.Inde Cæſar Aretium occupat,Piſaurū,Fanum fortunę,& Anconē, ex Tignio Thermum ptorē eiicit.Auximo eſt deinceps potit⁹,Actio Varo bona inde venia ab oppidanis dimiſſo,quē & milites ſub Cęſariano℞ aduētum deſtituere.Ho℞ nuntii Romā delati tātum terroris ciuitati incuſſerūt,vt cōſules cū magna parte patrū cōtinuo exceſſerint,Capuāq; ad Pōpeiū pfecti,ei ſummā impii deferūt.Cæſar interī cū duab⁹legionib⁹Corphiniū petit ceteris eā ex Gallia reuocatis vna dūtaxat ad eā diē ſupuenerat.Fuit Corphiniū(nā hodie nō extat).VII.milibus paſſuū a Sulmone,pfluebatq; illi amnis,cuius pōtē reſcindere pſidiarii milites adorti,interuētu Cæſaris in vrbē cōpellunt̄.Tenebat oppidum pſidio Gn.Domitius,q datus erat Cæſaris ſucceſſor.Is deſperata venia,a medico venenū petiit.pcipiti admodū moriēdi

Domitii puſillanimitas

cōſilio:Ceterum notum erat medico hoīs ingeniū īcōſtās,& variū,miſcuitq; p veneno ſoporiferum illi poculum,nec multo poſt Domitius rat⁹ſibi exitiū īſtare,muliebri afflictatiōe occœpit fortunā lamētari ſuā.Sed edoct⁹qđ actū eſſet,metu liberat⁹ad deditionē animū adiecit,cui dedito Cæſar pecuniā reſtituit,facta illi ptāte quocūq; vellet abeūdi, vt integrū ei eſſet ab armis diſcedere ſi vellet,& ad q̄etē ſe cōferre:aut ſi in partib⁹ manere ī aīo haberet, vtra magis cordi eſſet,eā ſeq̄ret̄.Pōpei⁹interea vrbe pfectur⁹ edicto pnūtiauit habiturū ſe p hoſte reip.quicunq;

Perhūana Cęſaris denuntiatio.

ſua ſecutus nō eſſet caſtra.Contra Cæſar amico℞ numero habiturū ſe pfeſſus eſt,qcunq; neutri partiū fauiſſet.Domitio itaq; dimiſſo,ipſe ſeptē dies circa Corphiniū cōmorat⁹,cū trib⁹ legionibus,nā hic ſedenti tertia ſupuenit legio ex Gallia,p Marucino℞ fines Ferentano℞ & Larinatiū in Apuliā deſcēdit,qbus dieb⁹Pōpeius auditis q̄ ad Corphinium geſta erāt,ex Luceria quo Capua pfectus aliquāto antea venerat,cū ſex legionibus,quatuor veteranis,& duabus nouo delectu cōſcriptis,Brūduſiū pfectus ē.Huc hoſtē Cęſar cōſecut⁹,obiectis circa fauces port⁹ molibus,intercludere conatus eſt.Ante cuius aduentū cōſules Dyrrachiū trāſmiſerāt cum magna parte copiarū,q etſi obſidēdo hoſti erat maxime intēt⁹,p Magiū tū pfectū fabrū,erat is Popeianus,de pace cum Pōpeio egit,qđ ſtatim poſt Ariminū captū tētauerat p L.Cæſarē.Ceterū ſemel atq; iterū incaſſum res mota eſt.Pōpeius nō multo poſt militibus in naues impoſitis no

Pōpęii fuga

ctu refracta hoſtiū catena p medias Cęſariano℞ ſtationes in altum abiit. Cęſar ſatius rat⁹ Italiā cōfirmare pſidiis,& qcqđ a tergo relinqueretur,q̄ hoſtē e veſtigio inſectari, in Hiſpaniā pficiſci cōſtituit,q a Pōpeianis ducibus tenebat̄,pfeſſus ire ſe ad exercitū ſine duce, mox ad ducē ſine exercitu rediturum.Recepto itaq; Brūduſio,iuſſiſq; nauib⁹eo vndiq; contrahi,mittit Cęſar

Partitio prouinciarum.

in Sardiniā Valerium legatum cum legiōe vna,Curionē cū trib⁹in Siciliā,vt ea recepta illico ī Aphricā trāſmitteret.Sardiniā M.Cotta obtinebat.Siciliā M.Cato.Sed Cotta ex inſula deiecto,Sardi vltro Cęſaris imperio ceſſerunt.Cato audito Curionis aduētu,multa de Pōpeio q̄ſt⁹ q imparatiſſimus graue bellum ſuſcepiſſet,ſine vllo maiore certamine inſulā reliq̄t.Cæſar Romā reuerſus patres de repu.in curiā appellatos benigne & phumane eſt affatus.Sūma ei⁹orōnis fuit qua declarabat̄ ſe nō cōtra patriā bellū ſuſcepiſſe,ſed vt dignitatē tueret̄ ſuā aduerſus pauco℞ iniuriā,q ſuæ laudi inuidentes ſe in diſcrimē maximū adduxiſſent,niſi eorum conatibus itum eſſet obuiā.Hortatus eſt inde totū ordinē,vt ſecum rēp.adminiſtrandā ſuſciperēt,& vt legati ad Pōpeiū de pace mitterent̄.Ceterum triduo p irritas actiones cōſumpto,nemineq;

eam legationē Pōpeii metu recipiēte,Cæſar lōgioris moræ īpatiēs,ærariū recluſit. Id ne fieret L.Metellus Trib.pl.nōnihil obſtitit,quoad irat⁹ Cęſar,An ignoras inquit adoleſcens difficilius eſſe mihi dicere q̃ facere! Appianus author eſt ſanctiores theſauros,& q execratione interpoſita ad tumult⁹ & bella Gallica ꝓpulſanda intacti māſerāt,diripiendos militi datos a Cæſare idē eidē ꝓdicāte,victis a ſe Gallis illā maiorū execrationē nō timere amplius. Auro potitus Cæſar Æmyliū Lepidū vrbi ꝑfecit,M.Autoniū q Trib.erat plebis,vniuerſæ Italiæ. Ariſtobolū regem ſoluit,q cū duab⁹ vt Ioſeph⁹ ſcribit legionib⁹ in Syriā eſt miſſus,vt Iudæa recepta Cæſaris partes aduerſus Pōpeiū tueret̃,ſed Ariſtobol⁹ priuſq̃ in Iudęā reuerſus ſit,veneno ſublat⁹ eſt,Pompeianoꝝ fraude vt credit̃. Cæſar cū exercitu profectus in Hiſpaniā,magnis itinerib⁹ ductabat cui eunti Maſſilięſes ſoli oīm portas clauſere. Vetuſtas vrbis quā illi habuerūt,& origo, ſuo ē loco ꝓdita. Humane ab initio Cęſar egit cū Maſſilięſibus,ne a totius Italiæ conſenſu diuerſi, ſeſe in bellū parū vtile minimeq̃ neceſſariū cōiicerēt. Rñſum eſt cōptū habere Maſſilięſes Po. Ro. in duas partes eſſe diuiſum,vnius quarū Pōpei⁹ eēt princeps,alteri⁹ Cęſar,nec ſcire ſe vtri⁹ cauſa ſit iuſtior. Illud non ignorare amboꝝ beneficia in ſe ampliſſima extare. Cōſtituiſſe ꝓinde neutri cōtra alterum fauere,ac q̃diu liceat ęqs ſtudiis vtriſq̃ colere. Hęc illi. Cęterū vbi Cęſar in vrbē acceptos audiuit Iuliū Ruffum,& Gn. Domitiū a Pōpeio miſſos,Maſſilięſes obſidione cinxit,q vt terra & aqs premerent̃. XII. longas naues celeri ope cōfecit,quib⁹ D. Brutum pręfecit. A terra dat C. Trebonio negocium expugnādæ vrbis,tribuſq̃ legionibus ad Maſſiliam relictis,ipſe cū pari numero in Hiſpaniā ire ꝑgit,iuſſis legionibus quæ non lōgo ſeq̄bant̃ interuallo ſuis inſtare veſtigiis. In Hiſpania M. Affranius,& L. Petreius cū qnq̃ legionib⁹ ad Ilerdā caſtra fecerāt,erantq̃ præter Romanas legiones ī his caſtris auxiliarioꝝ cohortes octogīta,eqtū quinq̃ milia. Labit̃ Sicoris flu. ꝑter Ilerdā,q ſub Cæſaris acceſſum iunct⁹ eſt haud vno loco pōtib⁹,fiuntq̃ interim equeſtria ꝓlia,eaq̃ oīno leuia,mox caſtra ꝓpe Ilerdā ꝓmota,foſſaq̃ & vallū hoſtib⁹ obiectū. Cæſar occupādi tumuli cuiuſdā cupidus,quo potitus oīa erat Pōpeianis iniqora facturus,ad locum legionem vnā ſubito immiſit,contractoq̃ ibi ꝓlio,copias omnes in aciē educit,eſtq̃ varie eo die inter tumulū & Ilerdā dimicatū,ceciderūtq̃ ex vtraq̃ ꝑte aliquot perditū,ſed multo plures vulnerari. fœda inde ꝑ biduū tēpeſtas, iugiſq̃ pluuia e cælo lapſa, omnē regionē inter Sicorim & Cingam inundauit,q̃ res effecit vt fluminibus late reſtagnātib⁹ Cæſar ſit in ſubitum rerū diſcrimē adduct⁹,oīni euagādi facultate pabulatorib⁹ adēpta,itineribus aquarū diluuio inceſſis abruptiſq̃ pōtibus fluminis impetu. Tenuit ea difficultas plures dies, q̃ occaſiōe vſus Affranius ex Cæſarianis non paucos oppꝛſſit ſubita inundatiōe a ſuis excluſos. Ea phama rerū Romā ꝑlata,& ex vrbe ad Pōpeiū,rebus in maius auctis,nunciabat debellatum eſſe in Hiſpania,Cæſaris copias fame & ferro ꝓpemodū deletas,ipſum aqs & vi hoſtiū obſeſſū ad vltimā egeſtatē redactū. Multæ itaq̃ gratulatiōes partiū,inaniſq̃ lętitia fuit. Verum Cęſar vimineis nauib⁹ cōtextis,curribuſq̃ ad fluuiū delatis (nā vis illa aquarū iā ex parte remiſerat) partē militū occulte traiecit in aduerſā fluminis ripā,q pabulatoꝝ nūerū igētē incautum oppreſſere,pontibuſq̃ ſtudio reparatis,cōtinuo rerum oīm copia ſecuta eſt. Sed dū hæc in Hiſpania gerunt̃,Maſſilięſes Domitii hortatu naualē pugnā cū Bruto depugnāt. Erat Cæſariana claſſis nūero nauiū īferior,ſed lōge viroꝝ robore præſtabat. Maſſilienſes celeritate nauiū & maris peritia,aliq̃diu ꝓliū ꝑcurſu celeri ac recurſu ſunt ludificati. Poſtremo Rōani harpagonib⁹ & manicis ferreis vſi,ad ſtatariā pugnā cōſerēdā hoſtē cōpellūt, q̃ Maſſilięſibus cruēta & calamitoſa fuit,nouē nauib⁹ amiſſis,cū magna ſuoꝝ cæde oppidani ꝓ victis ī vrbē cōceſſere. Et ad Maſſiliā ſic pugnatū ē. In Hiſpania īterea nōnullę ciuitates ad Cęſarē defecere, a qb⁹ ille popportūe cōmeatu adiut⁹ ē,cæteraq̃ ita mutata vt hoſtes,qa īterdiu nō poſſēt,nō niſi noctu frumētarēt̃,qb⁹ difficultatib⁹ Pōpeiani duces adacti, alio copias trāſferre cōſtituūt,relictis duabus cohortib⁹ ad Ilerdę ꝓſidiū,copias Sicorī traiiciūt,iterq̃ ad Iberū flumē intēdunt. Cęſar q in oēs erat occaſiōes intēt⁹,eqtib⁹ ꝑrio in hoſtē miſſis,extremū remorat̃ agmē. Secutæ inde legiōes, q̃ Sicorim nādo traiecere. Affranius & Petreius ab hoſte retardari ī edito caſtra faciunt. Cæſar qnq̃ milia paſſuum īde cōſedit,explorataq̃ locoꝝ natura ſaltū,q̃ ducturi erāt hoſtes ꝓſidio occupat,quo Pōpeiani ꝓgreſſi,aliquot cohortib⁹ ſubito ꝓlio amiſſis,retro abire coacti ſūt. Nec ita mlto poſt,Cęſar eos ī arido ſiticuloſoq̃ loco adept⁹,a fluminis aq̄tiōe arcet. Tū ibi re in aptum diſcrimē adducta,mutua vtrinq̃ colloquia fieri coepta,eſtq̃ de militū trāſitione ad Cæſarē agitatū:facileq̃ oīa cōuētura videbant̃,ſi Cęſar ipſos duces īcolumes vellet,qđ ipm benigne pollicitus,cōfeſtī mixta lętitia,velut pax cōfecta eſſet,citro vltroq̃ ab vtriſq̃ ī altera caſtra freq̄nter

Direptio ærarii.

Ariſtoboli mors.

Maſſilięſes.

Maſſilia terra & mari obſidetur.

Sicoris. Ilerda.

Sicoris reſtagnatio.

Naualē ꝓliū ad Maſſiliam.

De pace agitur.

eſt iuſſi.Multi q ordines ducebãt & Hiſpaniæ reguli,cũ his q ĩ Põpeianis caſtris militabant, ad
Cęſarẽ iuere eiꝰ gſam occupaturi.Cęſarianoꝝ cẽturiões & tribuni ab Affranianis comiter ĩui
tati,ĩ altera caſtra cõuenerãt.Quę poſteaq̃ ſũt ducibꝰ nũtiata,Affraniꝰ ęqore aĩo eiꝰ rei expecta
Petreiꝰ turbat pacem. bat euẽtũ:Cõtra Petreiꝰ furẽs,cũ ꝓtoria cohorte,& dẽſa cetratoꝝ manu,exiprouiſo ad caſtroꝝ
munitiones deuolat,militum colloq̃a dirimit:Cęſarianos a vallo repulſos ferro agit,ĩtra caſtra
dẽphẽſos obtrũcat.Plurimi ſago circa lęuũ brachiũ obuoluto,dextra ferrũ vibrãtes,ſeſe tuen-
tes globo facto,ęgre ĩ caſtra refugerũt.Multi quoq; latuere apũd hoſpites p diẽ,noctuq; ex vallo
ſũt dimiſſi.Petreiꝰ Affraniũ & cæteros milites nouo ſacramẽto adegit,vt ĩ fide pſtarẽt.Multo
mitius Cęſar q oẽs ĩ ſuis caſtris dẽphẽſos ĩcolumes dimiſit,nihil hoſtiũ pſidiã imitatꝰ.Hęſerat
itaq; his locis bellũ,ſed Affraniani multis difficultatibꝰ circũuẽti,& ĩ primis laborioſa frumen
tatiõe feſſi,plures ĩ diẽ in Iuliana caſtra trãſibãt. Põpeiani duces ea re pmoti caſtra mouẽt,qbꝰ
abeũtibus Cæſar adeo ferociter inſtitit,vt iniquo loco pcul ab aqs,coacti ſint metari caſtra.Tũ
occaſionẽ diu quæſitam cõplexus Cæſar,foſſa & vallo hoſtem a Sicoris aquatione excludit ad
quã munitionẽ impediẽdã tertio die Põpeiani caſtris egreſſi,in cõſpectu hoſtiũ aciẽ dirigũt.Cę
ſar in apertũ egreſſus ſuos ex aduerſo inſtruit,pugna tñ abſtinuit,ſatiꝰ ratus ſine cruore vicere.
Poſtridie itaq; hoſtes oĩbꝰ malis circũuenti pacẽ ſuppliciter poſcũt,Affraniuſq; cũ Cæſare con
Põpeianoꝝ ducum deditio. greſſus tãtũ impetrauit,vt ipſi duces ab exercitu diſcederent,liberiq; abirẽt:Milites Hiſpani cõ
tinuo exauthorati domũ remitterenẽ.Rõani & Itali quũ vẽtũ eſſet ad Varũ fluuiũ q Narbo-
nẽſem Galliã ab Italia dirimit,ſacramẽto ſoluerenẽ.Atq; p hũc modũ duo Põpeiani duces cũ
ſuis exercitibꝰ ſunt a Cæſare ſubacti.Quæ dũ circa Sicorim gerunẽ, Trebonius q ad Maſſiliæ
obſidionẽ fuerat relictus,ea parte qua vrbs ad cõtinentẽ ſpectat,octogenũ pedũ aggerẽ erexit,
hunc teſtudo.LX.pedũ ꝓcedebat.Cõtra hos apparatus vrbs valide eſt defenſa, dimicatũq; eſt
iterũ ĩ mari,aucta Maſſilienſiũ claſſe,L.Naſidio cum.XVI.nauibꝰ a Põpeio Maſſiliam miſſo,&
Brutus priori claſſi aliquot adiecerat.Spectabaẽ naualis pugna ex vrbe & Trebonianis caſtris.
Maſſilienſiũ matronę virgineſq; e muris,manibꝰ ad cęlũ ſublatis,victoriã ſuis ꝓcari.Multæ an-
te aras & ſimulacra deorũ cũ lachrymis proiectę itidẽ orabant.Cęterũ Maſſilienſes multo fero
cius q̃ Naſidiani pliũ ingreſſi,atrox certamen intulerũt.Cõtra Naſidius vbi duas Maſſiliẽſes
Maſſiliẽſiũ clades. fortuito inter ſe concurſu circa Bruti nauẽ afflictas vidit,cõfeſtim pugna exceſſit. Nec Maſſi-
lienſes a ſuis deſtituti,diu Romanos tulerunt.Quinq; eoꝝ naues ſunt depreſſę,quatuor captæ
cęterę diſiectę,aliæ alio fuga deferunẽ.Tenuit nihilominꝰ obſidio,vrbſq; a terra valide a Trebo
nio oppugnata,ad poſtremũ capta eſſet,niſi oppidanorum fraude Romanus iam victor pugnã
remiſiſſet.Aggere laborioſe extructo,muſculoq; mœnibꝰ admoto,diruta turris magna ex par-
te pciderat,&iã pulſis ꝓpugnatoribus,miles in vrbẽ irrumpebat,quũ Maſſiliẽſes fanatico cur-
Preces Maſſilienſium. ſu cũ filiis ex vrbe egreſſi,inermeſq; ad legatoꝝ pedes procũbũt,ibiq; multis lachrymis prouo
luti flebiliter orãt,vt dent veniã miſere ciuitati,iam nihil eſſe qđ victoriã remorari poſſit.Cõ-
donarẽt victis paruã morã,abſtinerẽtq; ab iniuria vſq; in aduẽtũ Cæſaris,in illius poteſtate fu
turum delere ne velit Maſſilienſiũ nomen,an vrbẽ ſuę victoriæ ad poſteros monumentũ incolu
mẽ manere.Ceſſere legati oppidanorũ precibꝰ,mileſq; ægre a muris reuocatus, fueruntq; inde
aliquot dies velut bellorũ ferię,habebaturq; iã negociũ p cõfecto,quũ Maſſiliẽſes obſeruata tẽ-
peſtate circa meridiem,quo ſane tempore nullus hoſtiũ motus etiam medio ardore belli time-
ri debuiſſet,ſubita ex vrbe eruptione,aggerẽ & turres incẽdũt,flammaq; operibus recepta,pri-
Maſſiliẽſiũ perfidia. uſq̃ ſuccurri potuiſſet,oĩa cõſumpſit.Legati militeſq; Maſſiliẽſibꝰ irati,machinas & bellica opa
mira celeritate reparant,atrociorq; q̃ antea oppugnatio hoſtẽ deinceps adorta eſt.Cęſar Affra
nio & Petreio debellatis,ad Varronẽ q cũ duabus legionibꝰ vlteriorẽ Hiſpaniã obtinebat op-
primẽdũ cõtẽdit,fuitq; ꝓuincia illa minꝰ laborioſa,ſine cæde,ſine prelio res cõfecta fuit ciuibus
Romanis rẽ ad illũ trahẽtibꝰ,alteraq; legionũ in partes vltro trãſeũte.Tũ Varro omnibus ciui
[illegible]onis [illegible]ditio. tatibus excluſus Gadis iter intẽdit,quã belli ſedẽ deſtinauerat,ſed Gaditanorũ defectiõe nũtia
ta,omniũ fauore deſtitutus,eam q̃ ſuperat,vltro hoſti legionẽ tradidit.Proceſſit Cæſar Gadis
vſq;.Omnem Hiſpaniã Caſſio cũ quatuor legionibꝰ obtinẽdã attribuit.Ex Gadibus Taraco-
nem naui delatus terreſtri itinere Maſſiliam petiit,vbi cognouit ſe dictatorẽ Romæ a M.Lepi-
do prætore creatum.Maſſiliẽſes omnibus malis feſſi(iam enĩ hordeo dũtaxat alebanẽ) ſub eiꝰ
aduẽtũ deditionẽ fecere.Dedit his veniã Cęſar,magis ꝓpter vrbis vetuſtatẽ,q̃ ꝙ vllũ ĩ ſe Maſ-
ſiliẽſiũ extaret meritum.Duabus itaq; legionibus ad vrbis pręſidium relictis, ipſe cum cæteris
copiis in Italiã proficiſciẽ.Sub id tꝑs Curio cum duabus legionibus ĩ Aphricam delatus, pari

cõplariũ numero in Sicilia relicto,primo appulſu locũ circa Vticã occupat:P.Varrus q̃ Aphri
cę pꝛęerat,& ipſe circa vrbẽ caſtra fecit.Hic Curio paucis diebꝰ auxiliares eqtũ alas a Iuba miſſas
ſemel atq̧ iterũ fudit, quo ſucceſſu imparor eſt a ſuis appellatꝰ,quũ alioqui is de more impera
tor diceret,cuiꝰ ductu.X.milia hoſtiũ cęſa eſſent.Priuatæ intercedebãt Curioni cũ Iuba ĩimici
tiæ,ꝙ tribu.plębis legem ꝑmulgauerat,de eius regno in publicum redigendo,ſub initiũq̧ ciui
lis belli Pompeii opera Iuba rex & ſocius fuerat a ſenatu appellatus.Dum Curio igit̃ hic ſedet
indicio cõperit exercitum per Quintilium Varrũ a ſe alienatũ ad defectionẽ ſpectare.Vltione
itaq̧ in aliud tp̃s dilata,pro cõcione ita eſt milites affatus.Nulli dubiũ eſt viri fortiſſimi,ꝙ Cæ Oſo Curio
ſar grata prædicatione fatetur veſtra opera magnã Italię partẽ eius viribus acceſſiſſe.Nã poſt nis ad milia
q̃ vos qui Corphinii cum Gn.Domitio eratis,in illius fidem vltro cõceſſiſtis,cæteri veſtrũ ſtu tes.
diũ ſecuti,ſine cõtẽtiõe maioreve vlla dimicatione,certatĩ cũ ipſis vrbibꝰ ĩ qbꝰ erãt ad eũ tranſ
iuere.Nunc quãti vos faciat Cæſar,aut quanti Pompeius fecerit,ex hoc quod dicam intelligi
poteſt.Hic priuſq̃ vires veſtras in re aliqua fuerit exptus,ignauiæ pręiudicio fugiens,velut ꝑ
dæ hoſtibus reliquit.Cæſar me,vt ſcitis,ſibi chariſſimum,duaſq̧ nobiliſſimas ꝓuincias,veſtræ
fidei credidit,& quum tali ſit in vos animo,nõ deſunt vt audio,a qbꝰ ad defectionẽ ſollicitemi
ni,velut parum nota ſit omnibꝰ noſtri imꝑatoris felicitas,diuerſarũ partiũ fuga,& ignominia.
An vero quę ille in Hiſpania nuꝑ geſſit,parũ explorata habetis? XL.dierũ ſpatio poſtq̃ in ꝓui
ciã venit,tres clariſſimos Pompeii duces cum florentiſſimis exercitibus, totaq̧ Hiſpania vſq̧
ad oceanum ſubegit.Maſſilienſes terra & mari domitos ad deditionem cõpulit. Italia & Gal
liæ cum eo ſunt.Qualis huius ſit belli euẽtꝰ futurꝰ qlibet poteſt facile iudicare,niſi q incolumes
reſiſtere nõ potuerũt,nũc demũ perditi reſiſtãt,& vos q dubio adhuc bello Cæſarẽ ſecuti eſtis,
nunc demum decreta rei cauſa victorem deſeratis,vt nullas partes ſeq̃mini,pręmiaq̧ veſtri offi
cii ꝑcepturi,periculũ,& vitæ diſcrimina adeatis.Se ꝓditos a vobis queruntur, prioris ſacramẽti
mentionem faciunt,vos,L.Domitiũ an ille vos deſeruit? nõne ille militẽ extrema pati volentẽ
proiecit?Ille ſibi ſalutẽ occulta ex Corphinio fuga,non vobis q̃ſiuit.Ab eo ꝓditi Cęſaris benefi
cio ſeruati eſtis.An eius ducis ſacramento tenemini,qui abiectis faſcibus,depoſito imperio pri
uatus,& captus in alienã venit poteſtatem?Relinquit̃ noua religio,vt neglecto nouo ſacramẽ
to cui adacti eſtis,illud reſpiciatis,quod ducis deditione,& diminutione capitis eſt ſublatum.
At credo qa Cęſarẽ ꝓbatis,Curionẽ negligitis,neglectũq̧ deſerere paratis.Etẽ̃ vt de meis in
vos meritis nihil dicã,q̃ ſunt adhuc & mea volũtate & vr̃a expectatiõe leuiora, q̃lis ſim futurꝰ
ne ipſi qdẽ dubitatis.nec mea in adminiſtrãdo bello felicitas vobis credo ſuſpecta eſt:Catonem
Sicilia eieci,incolumẽ exercitũ in Aphricã deportaui.Hoſtẽ bis fugatum cecidi.CC.onerarias
naues vno edicto ex Vtica huc extraxi.Eo rem ꝑduxi,vt neq̧ nauibꝰ,neq̧ pedeſtri itinere,am
plius hoſtis commeatu leuari poſſit.Et vos hac fortuna,his ducibꝰ repudiatis, Corphinięſem
ignominiã reſpicitis.?velut parũ adhuc cõſtet,vtrius partis melior ſit fortuna,victoriæq̧ ꝓpi
quior.Quod autẽ ad me attinet,quũ Cæſaris miles dici vellẽ,vos me imperatorẽ appellare ma
luiſtis,cuiꝰ nois ſi vos pœnitet,beneficiũ vobis remitto:mihi meũ nomẽ reſtituite,ne ſi qd peiꝰ Peroratio.
ſtatueritis,ad ignominiã id datum videat̃.His Curio ad milites vſus,vt vehemens erat in di
cẽdo(tres eñ in familia Curionũ clariſſimi oratores cõtinua ſerie fuiſſe tradunt̃,quoꝝ hic vnꝰ
fuit)adeo ſunt militũ animi cõmoti,vt infidelitatis ſuſpitionẽ auerſati,ſæpiꝰ dicẽtẽ ĩterpella
re conati ſint,ſinguliq̧ diſcedẽtẽ e cõciõe certatĩ hortari vt bono eſſet aĩo,duceret ſe ĩ ꝓliũ, ac
ipſoꝝ fidẽ experiret̃.Poſtridie itaq̧ eſt ĩ aciẽ deſcẽſũ,paruaq̧ dimicatiõe Varri acies fuſa,mĩtiq̧
ante caſtroꝝ munitiones interfecti.qua clade territus Põpeianus dux noctu cum toto exercitu
Vticã ingredit̃,velut vrbis munitionibꝰ tutior futurꝰ.Iã & Vticẽſes aduerſis partiũ rebꝰ terri
ti,de deditione faciẽda cũ Varro agere cœperant:quũ literę a Iuba allatæ ſignificarũt ſe breui Iubę aduen
cũ ingẽti exercitu affuturũ.Curio q vrbẽ obſidere cœperat,audito regis aduẽtu(haud amplꝰ tus phama.
qnq̧ &.XX.milibus paſſuũ aberat ab Vtica)ſeſe ĩ Cornelia caſtra recepit.Id loco nomẽ erat,
quẽ a Curione ſub primũ in Aphricã appulſũ,captũ oſtẽdimꝰ.Miſit & ĩ Siciliã,vt cõfeſtim duę
legiões,q̃ a ſe ibi relictę fuerãt,prima tẽpeſtate adeſſent:ipſe qd tutiſſimũ erat bellũ in ſuoꝝ ad
uẽtum trahere cõſtituit.Interim ex qbuſdã Vticẽſibꝰ ꝓfugis cognoſcit Saburã regis ꝑfectũ, cũ Sabura Iu
mediocribus copiis venire,regẽ Leptitanoꝝ cõtrouerſiis in regno reſtitiſſe.Tũ ille iuuẽta & re bæ ꝑfectus.
rum ſucceſſu ferox mutato cõſilio,cũ hoſtibꝰ acie dimicare cõſtituit,egreſſq̧ noctu mittit ĩ Sa
burã q caſtra ad Bagradã fluuiũ feciſſe dicebat̃. Illi ex ĩprouiſo barbaros adorti, inconditos &
ſparſos,intra extraq̧ munitiões iacẽtes q̃plurimos ĩterficiunt,reliquos fuga dilapſos in caſtra

cõpellũt,reꝗ ſic bñ geſta haud ꝑcul ĩde digreſſi vt retro ĩ caſtra abirẽt,ĩ Curionẽ q quadrato agmine aderat incidũt.Ille lętꝰ ſuoꝝ ſucceſſu,quũ ex captiuis ꝗſiuiſſet,ꝗs ꝑeſſet caſtris,rñſum ꝙ eſſet Saburã:haud vltra de rege ſciſcitatꝰ,ꝗa cũ trãſfugarũ indicio ea cõueniebant,ad hoſtẽ ire ꝑgit.Sed rex qnqꝫ milia paſſuũ poſt Saburã cõſederat,q factꝰ certior de his ꝗ noctu accide-rãt cõfeſtĩ ad duo milia Hiſpanoꝝ Galloꝝꝗ eqtũ peditũq lectiſſimoꝝ partẽ ſuis ſubſidio mit-tit,ipſe ſedato gradu cũ.XL.elephãtis inſtructo agmine ſeqbat̃,ſuſpicatꝰ qđ erat ꝑmiſſo eqtatu Curionẽ haud multo poſt affuturũ.Sabura ſuis edicit,vt ſimulato metu ꝗ lõgius poſſint ho-

Romanoꝝ laſſitudo. ſtẽ curſu fatigẽt.Curio verã fugã arbitratus barbaros ꝑ aliquot milia paſſuũ ſequit̃,repente in quem longo curſu defeſſum,Sabura agmen conuertit.Romani etſi multa inſectatione fatigati hortatu tñ Curionis ꝓlĩũ ferociter ineũt,ſed creſcẽte pugna barbaroꝝ acies cõtinuo aucta eſt, aliis ſup alios a rege aduenĩẽtibꝰ,degrauabat̃ꝗ iã vndiꝗ Rõanũ agmẽ,quũ ĩſigni paucitate,tũ ꝗa viribꝰ exhauſta corpora ad terrã ſua ſpõte defluebãt.Pauor itaꝗ & luctꝰ tũ demũ alos occu pat.Curio vbi rẽ ꝑditã vidit,ꝓximos colles vt ſui capiãt edicit,eoꝗ iubet inferri ſigna.Sed ho ſtis Ro.ꝓuenit,tumultuoſeꝗ celeri curſu occupat,ne eo pateret Curioni receptꝰ.Tũ vero paſ-ſim fit fuga,multiꝗ aut ferro,aut equorũ atteritu,medio conatu opprimũt̃.Dux ipſe a ſuis mõ

Cędes Cu-riõis & mi litum. nitus,vt cũ iis eqtibꝰ q adhuc circũſtabãt ſibi ſalutẽ quæreret, negauit ſe amiſſo exercitu quẽ ſuę fidei Cæſar crediſſet,amplius victurũ,atꝗ ita ad extremum dimicãs concidit. Milites ad vnum fere interfecti ſunt.Ex equitibus qui in caſtra refugerant,cum iis qui ad ꝓſidium caſtro-rum remanſerant,alii in naues trepide ingreſſi,in Siciliã abierũt.Alii Varo dediti eo inuito,ac querente non licere ſibi fidem deditis pręſtare,Iubæ regis iuſſu,in Vticæ mœnibus conſtituti telorum multitudine ſunt confixi.Sub id tẽpus aut certe nõ multo prius:C. Antonius Cæſa-

C.Antoniꝰ a Põpeianis vincitur. ris legatus,circa Illyricum ab Octauio Dolobella nauali ꝓlio ſuperatus,in hoſtiũ poteſtatẽ ve-nit.Opiterginorum cohors amiſſo duce,locorũꝗ iniquitate aꝗ hoſtiũ arte circũuẽta,quia cõ currendi facultas non daretur,vinculiſꝗ impliciti ratẽ qua vehebant̃ expedire nõ poterãt,mu tuis ſe vulneribus cõfecerũt,ne viui in hoſtium poteſtatem venirẽt. Cæſar ex Hiſpania reuer-ſus tãdiu circa Placentiã ſubſtitit,donec legionem ſeditione exagitatã,ad officium retraxit,au

Conſules. thoribus noui motꝰ capitali ſupplicio affectis.Romã inde reuerſus,proximis comitiis ſe cõſu-lẽ cũ P.Seruilio creauit.Prima conſularis actio fuit,quia creditę pecuniæ non diſſoluerentur vt æſtimationes poſſeſſionũ fierent,quãti earum ꝗꝗ ante ciuile bellũ ęſtimari potuiſſẽt,atꝗ ita ſe cundũ eã æſtimationẽ creditoribꝰ aſſignarent̃.Mox author fuit vt tribunitia rogatione ĩ vrbẽ reſtituerentur oẽs q lege Põpeia ambitus,aut maieſtatis,alteriuſve noxæ dãnati eſſent. Cuncti ꝑter Milonẽ reſtituti ſunt:cur illi reditus nõ ſit cõfectꝰ,haud plane video,popularis credo Clo dii mẽoria obſtitit:aut certe ꝗa vt nõnulli ꝓdiderũt,Maſſilia fuit illi exilii ſedes,ꝗ ciuitas Põ-peianas eſt opes ſecuta.Cæſar paucis diebꝰ depoſita dictatura Brũduſiũ ꝓficiſcit̃,eo.XII.legio-nes & oẽm eqtatũ cõuenire iuſſerat.Hinc ꝓfectus cũ.XV.milibꝰ legionarioꝝ & qngẽtis eqti-bus,plures eñ nauiũ inopia traiici nõ potuere,ꝑ medias hoſtiũ ſtatiões circa nonas Ianuarias in orã Macedoniæ trãſmiſit,locꝰ quo primũ ille applicuit Palęſte eſt dictꝰ:Orico vicinꝰ.Quidã Palęſtinã ſcripſere,alii Pharſaliam.Plutarchus Apolloniam tenuiſſe ait.Pompeius interim an-num ſpatium ad firmãdas partes nactus,ex Aſia,Cycladibus Iſulis,Corcyra,Athenis,Ponto

Pompeii co piæ. Bithynia,Syria,Cilicia,Phœnice,& Ægypto:claſſem ſexcẽtarũ nauiũ,vt Appianus ſcribit con flauerat.Legiões.XI.ciuiũ Romanoꝝ delectoꝝ,equitum ſeptẽ milia.Auxilia ꝑterea vndiꝗ ade rãt.Ex Gallogręcia Deiotarus.Ariobarzanes ex Cappadocia.Cotis filiꝰ ex Thracia,& Raſcipo lis ex Macedonia,aliiꝗ ex aliis locis cum auxiliaribꝰ copiis ad Põpeium venerant.Inſederat ad hæc ille maritima oppida naualibꝰ ꝓſidiis,& pelagus qđ Italiã & Macedoniã interiacet claſſibꝰ cõpleuerat,vt Cæſarẽ a Macedoniæ traiectu arceret,pręfeceratꝗ Aſiaticis nauibus D.Lęliũ C.

Claſſiũ pręfecti. Triariũ Syriacis,C.Caſſium Rhodiis,C.Marcellum & Gn.Põpeiũ Lyburnicis,Trebonium & Octauiũ Libonẽ Achaicis.Cæſar poſt ſuũ in Macedoniã appulſum ſequẽti nocte naues Brũdu ſium remiſit,quarũ.XXX.Bibulus qui cum claſſe erat Corcyrę,ſubito incurſu cepit, captas cũ ipſis nautis flãma cõcremauit,tãto maiore ira Põpeiani eo tempore bellabãt, ꝗ Cęſariani.In

Salonæ vali de defẽdũt. terim Octauius q erat in Delmatiæ ora,Iſſa a Cęſare alienata,Salonas tumultuoſe adortꝰ,quia nis caſtris oppidanos fatigabat,quoꝝ tãta fuit cõſtãtia vt ſeruos manumiſerint, ademerintꝗ mulieribꝰ capillos,qbꝰ arcus & bellica tormẽta intẽderẽt.Poſtremo ſubita eruptione facta Octa uii caſtra primo oppidani expugnant,inde reliqua ordine occupãt.Pompeiani cum ignominia & tętra cæde,ad mare cõpellunt̃,atꝗ infecta re Dyrrachiũ ꝓ victis abierũt. Cæſar haud mul-

to poſtq̃ in Macedoniā venit,per L.Bibulū Ruffum de pace cum Pōpeio egit,ſępe alias p ami- De pace po
cos tētata,vt ambo ab armis diſcederēt,qđ ab initio fuerat petitū,ne maior aliqua clades ex ea ſtremo ag ē
diſcordia orireť reip.quātum eīm in bello fortuna poſſet,vterq; ſibi ſuis incōmodis ſatis eēt do
cumento,Id vnū eſſe tēpus cōponēdę rei,dum ſibi vterq; confideret,& pares ambo viderētur,
ſi praeſens occaſio ꝑtermiſſa ſit,haud dubie ita euenturū,vt fortuna alterutro inclinante,is qui
poſtremo ſibi ſuperior videretur,minime ſit pacem probaturus,haud aequa parte contentus ſi
ſe omnia habere poſſe confidat.Hæc Cæſar.Sed Bibulus ſiue noluerit,ſiue ī tāta terrū trepida
tione nō potuerit,mādata non ſtatim pertulit,ſed quum aliquanto poſtea Pōpeium de ea re ap
pellaſſet,ab eo interpollatus iuſſus eſt nihil vlterius loqui,qm̄ ne vita qdē ſibi opus eſſet,ſi bene
ficio Cæſaris in vrbē reſtitueret.Cæſar eo die quo Pharſaliā applicuit,Oricū progreſſus oppi
danorū ſtudio vrbē ex L.Torquato recepit.pari celeritate & Apolloniam occupat,Apollonia-
tis vltro accipiētibus.Id deditionis ſtudium ſecuti Belidenſes,& Amātii,aliiq; plerīq; populi
portas patefaciūt.Erat tum Pōpeius in Cādauia,acceptoq; de iis q̃ circa Oricū & Apolloniam
fiebant nūcio,Dyrrachiū magnis itineribus petiit,ne ciuitas ad bellum opportuniſſima hoſtis
interuentu alienareť.Fuit Pompeii & exercitus qui eū ſequebatur,iter fugæ ſimillimū,verum
vbi in vrbis cōſpectu cōſtitit eodē loco caſtra muniri iuſſit.Ibi T.Labienus,q Cæſaris partibus Cæſaris ca-
relictis,iam Pōpeianus erat factus,author fuit,vt oēs legiones in Pōpeii verba iurarēt ſe nō ſi ſtra.
gna deſertutos.Cæſar & ipſe ꝓpropere Dyrrachium ducit.Sed hoſtibus pręuentus, in finibus
Apolloniatum,ad Abantem flu.caſtra fecit,reliquas ex Italia copias,eodē loco ſub pellibus ex-
pectatur⁹.Pōpeius q̄q̄ pars hyemis adhuc ſupererat,caſtra tamen & ipſe trans Tapſum amnē
metatus eſt.Calenus interim Cæſaris literis factus certior orā Macedonię totā hoſtiū claſſibus
teneri,qđ credo ſignificabať vt cautius appelleret,quū iā Brūduſinū eſſet portū egreſſus,vt cū
cęteris copiis ad eū trāſmitteret,periculo territ⁹,retro cū tota claſſe vela fecit.Per eos dies Ro
mæ Cælius Ruffus ꝑtor debitorꝫ cauſa ſuſcepta,cū patrib⁹ & Seruilio cōſule īuitis,ius aduer-
ſus creditores diceret,magiſtratu priuatus,Milonē q vnus oīm a Pōpeio damnatorū nō fuerat
reſtitutus,in Italiā ad res nouas moliendas exciuit.Is gladiatoriis familiis ſibi adiunctis Coſā Milonis in-
oppugnatione adortus in Tutino agro ictus ſaxo periit, nec multo poſt Ruffus ab equitibus teritus.
Gallis q in ea Italię parte tū forte erāt īterficiť.Sic ītra paucos dies nou⁹ ille Italiæ mot⁹,poſt
authorū interitū reſedit.In ora Macedonię circa Oricū Pōpeianę naues tāto ſtudio mare aſſer
uabāt,vt aquatione vetiti Cęſariani ab hoſtib⁹ q littus tenebāt nocturnū rorē lamberēt ex pel-
libus qbus naues tegebātur.Vrgebat interim Cęſar Antoniū & Calenū literis,vt primis ad ſe
tempeſtatibus tranſmitterēt.Id vero quū ſegnius fieret,ſub noctem pauciſſimis comitatus, ad
mare deſcēdit in Italiam traiectur⁹.Lembū itaq; ingreſſus atq; in altū euectus,magnitudine tē
peſtatis eſt pene obrut⁹.Quidā piſcatoriā cymbā eā fuiſſe ſcribūt,ſed veriora mihi videnť,quæ
Plutarchus ꝓdidit(nā Cęſar nihil de ea re ſcriptū reliqt)is author eſt nauim duodecim remo
rū p Anniū Flauiū ad mare demiſſam.Cęterū qa nocte illa vehemēti⁹ vēti e pōto ſpiraſſent,ma
gni ad oſtiū fluminis ꝓpellebanť fluct⁹,cū qb⁹ nauigii rector aliq̄diu colluctat⁹, quū vis maris
inſupabilis videreť,coepiſſetq; ille metu circūagere nauim,vt retro abiret,eū Cæſar ſeruili ha-
bitu latens manu apꝑhēdit,quin inqt procul tendis?Cæſarē vehis,& eius fortunam.Superato
itaq; fluminis oſtio in maiorē pelagi ſęuitiā incidunt,q̄ animo conceperant.Tū vero Cæſar ſe-
minaufragus gubernatori ꝑmiſit vt retro flecteret curſum,in caſtra ſe recipiētē pluribus q̄relis
milites accipiunt,ꝙ abſentiū gratia apertum vitæ diſcrimen adiiſſet,velut præſentibus copiis
parum confideret.Nec multo poſt Antonius cū reliquo exercitu,ex Brunduſio Nympheū te- Antoni⁹ cū
nuit incolumi claſſe.duæ naues deſtitutæ in anchoris ante Liſſum ſteterunt, vnius earum ty- copiis ī Ma
rones Octacilius,qui cū claſſe eā orā inſederat,ſibi deditos cōtra iuſiurādū crudeliter necauit. cedoniam
Altera q̄ veteranos vehebat,die in cōditionib⁹ tractādis de induſtria cōſumpto,ſequenti nocte tranſiit.
in proximū littus decurrit,militeſq; in terrā egreſſi,per medias hoſtiū ſtationes ad ſuos perue
nere.Cæſar Antonio cum copiis recepto,quia rei frumentarię inopia premebať. Gn.Domitiū
cū duabus legionibus & quingētis equitibus,in Macedoniā miſit,Caluiſiū Sabinū cū cohorti
bus quinq; in Ætoliam.L.Caſſium Longinum cum legione tyronum in Theſſaliā. Ex his ter-
ris plurimę ciuitates ad eum miſerant legatos,qui deditionē pacti præſidium peterent.Venie-
bat.L.Scipio per id tempus ad Pompeiū cū auxiliariorū exercitu,qui in Aſia & Syria,quam ei
prouinciā ab initio ciuilis motus datam oſtēdim⁹,foedā auaritię notam contraxerat,ob acerbā
tributorꝫ exactionē.Is ad Domitiū,q ī Macedoniā fuerat miſſ⁹,flexit iter,a quo īſidiis except⁹

duabus eſt equitũ turmis exutus, qbus dieb⁹ Gneus Põpeii filius qui Ægyptiæ ꝑerat claſſi, lõ
gas naues Cæſaris q̃ ad Oricũ ſtabant, refracta portus munitione ĩcẽdit, inde Liſſum expugna-
re adortus, natalibus ſociis aliquot circa muros amiſſis, infecta re inde abduxit claſſem. Cæſar
interea ad Aſparagũ Dyrrachinoꝝ (ſic erat loco nomẽ in quo Põpeius caſtra fecerat) cum oĩ-
bus copiis progreſſus eſt, poſtridieq̃ ſtructa acie in cõſpectum hoſtiũ venit, ꝑlio dimicaturus.

Cęſaris ſtrategema.

Mox vbi ab hoſte nihil moueri vidit, aliã ĩgreſſus viã ad Põpeiũ eliciẽdũ circũacto exercitu ve
lut ꝓcul inde abitur⁹, Dyrrachiũ ire pergit, quo Põpeius oẽm belli apparatũ cõtulerat. Sẽſit nõ
multo poſt id Põpei⁹, verũ priuſq̃ occurri potuerit Cæſar inter ipſm hoſtiũ agmen & vrbẽ ca-
ſtra fecit. Põpei⁹ Dyrrachio excluſus, in edito metat̃ caſtra, Petræ erat loco nomẽ: ibi Cæſar ne
bellũ lõgius traheret̃, Põpeii caſtra munitionib⁹ circũuallat, ĩ tumulis q plurimi circũſtabant,
caſtella militari ope erigit, circuitũ. XV. miliũ paſſuũ cõplexus, cõtinuata munitione ꝑ tumu
loꝝ interualla, nequa hoſtis eruptionẽ faceret. Siquidẽ Cęſar nõ ſolũ id belli cõpẽdiũ arbitra-
re, ſed ad phamã etiã vtriuſq̃ ducis ꝑtinere, ſi totus oriẽs, vbi celebre erat Pompeii nomẽ, audi
ret ducẽ ipſm ab hoſte munitionibus iuclusum, nec a principio auſum cũ Cæſare congredi, nec
poſſe iã ſi velit ampli⁹. Eſt itaq̃ opus ipſm haud modico certamie ad exitũ ꝑductũ, eratq̃ nouũ

Pompeius obſeſſus.

obſidionis genus, vt multo plures a paucioꝛib⁹ obſiderent̃. Obſeſſi cõmeatu abũdarẽt, q̃ũ quoli
bet vẽtorũ flatu, multitudine nauiũ, q̃ dextra lęuaq̃ aderãt, in ea caſtra ĩportarẽt. Qui obſide-
bãt oĩm rerum inopia ꝓmerẽtur, vel ĩ primis rei frumẽtariæ. Repertũ eſt a Cæſarianis quoddã
radicis genus (Chara id dicebatur) ex ea ad leuandã inopiã panẽ factitabãt, affirmãtes hoſtib⁹
ſibi famem exprobrantibus, prius futurũ vt corticibus arboꝝ veſcerent̃ q̃ Põpeianos incluſos

Panis herbaceus.

emitterẽt e manib⁹. Ferunt pane vno ex ea materia ad Põpeiũ delato, cæteris geſtiẽtibus, velut
per ea debellatũ eſſet cũ hoſte quẽ fames cõſiceret, prudẽtiſſimũ imꝑatorẽ ingemuiſſe, dixiſſeq̃
cum feris ſibi rẽ eſſe: & ne hoſtiũ patientia ſuoꝝ animi frangerẽtur, vetuit panẽ militibus com
mõſtrari. Cæſar omni genere cõmeatus præterq̃ frumenti ſuos eo tẽpore abundaſſe prodidit.
Facta ſunt interim aliquot nocturna ꝑlia ex alterutrius partis occaſione. Poſtremo Põpeiani a
L. Sylla q per noctẽ ſuis legionib⁹ auxiliũ tulerat fugati, victoriæ fortaſſis viam dediſſent, ſi Cę
ſarianus inſtare voluiſſet. Inhibuit ille ſuorũ curſum functus officio ab imꝑatore ſibi iniun-
cto, vt tantũ propulſaret hoſtes, pulſis nullo modo inſtaret, ne in inſidiis ꝓcipitaretur. Dimica-
tum eſt vno tẽpore pluribus locis circum caſtella tumulis impoſita, quæ quatuor & XX. nu-

Scæuæ virtus.

mero fuere, cęſaq̃ ſunt ex Põpeianis ad duo milia euocatorũ, ſex ſigna militaria adẽpta. Scæuæ
centurionis ſcutũ eſt ad Cæſarẽ relatũ ducentis & XX. ictibus perforatũ. Nec ipſe imꝑator id
facinus eſt ingrate ꝓſecutus, Scęua viro fortiſſimo. CC. milib⁹ æris donato, traductoq̃ ab octa-
uo ordine ad primipilũ. Hęc Cęſar, niſi ſit forte ĩ numero erratũ, nã Plutarch⁹. C. XXX. ictib⁹
Scęuę clypeũ cõfoſſum ſcribit. Trãqllus adhuc. X. min⁹, humeroq̃ & femore trãſfixis. Pari exẽ
plo fortitudinis vſus & Acilius, atq̃ idẽ Cęſarian⁹, q nauali ꝑlio ad Maſſiliã ĩiecta ĩ hoſtiũ pup

Acilii fortitudo.

pẽ dextra, eaq̃ abſciſſa, memorabile illd Cynigeri exẽplum apud Gręcos imitat⁹ hoſtilẽ nauim
irrupit, obuios vmbone ꝓpulſans. Nec multo poſt Roſillus & Egus fratres Allobrogici eqtat⁹
duces increpiti a Cæſare ꝙ ſtipẽdiũ a ſe acceptũ maligne equitibus redderẽt, ad Põpeiũ, cũ ali
quot ex ſuis popularibus tranſfugerunt. Ab his ille non pauca eoꝝ doctus, q̃ apd hoſtẽ fierẽt,
vi erũpere conſtituit. LX. igit̃ lectas centurias noctu eduxit ad eã munitionis partem, quæ lon
giſſime a ꝓꝛoꝛiis caſtris aberat, eã partẽ Lẽtulus Marcellinus præſidio obtinebat, cui ob aduer-
ſam valitudinẽ, Cæſar Fuluiũ Poſthumiũ ſubmiſerat. Erat eo loco foſſa. XV. pedum, & vallũ
hoſti oppoſitũ. Patebat agger ab ĩterno vallo ad externũ latitudine cẽtenũ pedũ, foſſa ab vtraq̃
parte proiecta, vt ſi dimicãdum eẽt, vtrinq̃ reſiſti poſſet. Cęterũ opis magnitudo nõ paſſa erat
opus circa mare ad exitũ perduci, qđ ꝑ Allobroges trãſfugas Põpeius cognouit. Militib⁹ itaq̃

Põpei⁹ Cęſaris munitionẽ adoritur.

terra & mari huc perductis, vno tpe intra extraq̃ hoſtẽ Põpeiani fatigãt. Obruebãt̃ Cæſariani
multitudine teloꝝ, ancipitiq̃ ꝑlio degrauati fugã capeſſunt, tãtaq̃ fuit conſternatio, vt cohor-
tes q̃ ex ꝓximo accitę ſubſidio aderãt, ſecũ fugiẽtes auerterit, mox alias atq̃ alias. Poſtremo An
tonii interuentu, q cũ. XII. cohortibus occurrerat, circa Marcellini ꝓſidiũ ſuppreſſus eſt hoſtiũ
impetus. Cõmittit̃ hic atrox ꝑliũ. Superuenit, Cęſar cũ aliquot cohortib⁹, ibi hoſtẽ citra munitio

Cęſar Pompeii caſtra irrumpit.

nẽ oĩa tenere intuit⁹, ſuos illis vallũ obiicere præcipit, vt foſſis poſt eos q in frõte dimicabãt ce
leriter educta, ꝓfiti conatu hoſtis auerteret̃. Ipſe diuerſa pte cũ trib⁹ & triginta cohortib⁹ Põ-
peii caſtra ex ĩprouiſo adort⁹, cõfeſtim munitiões irrupit. Affuit Põpei⁹ cũ legione vna ſuis au
xilio, ibi Cęſariani q in caſtris erãt, munitionũ ꝯplexitate impliciti, ſua ſponte turbari ĩcipiunt

primaqꝫ trepidatio ab eqtib⁹ orta,mox vbi nō vno loco ꝓmi ab hoſte cœperūt , creſcente metu
tota multitudo e caſtris ꝓceps agiť.Tetra ibi & fœda colluctatio orta ĩ apertū euadere feſtinā
tiū,cęci in foſſas ruūt,ꝑ abrupta ꝓcipites eūt.Alii alio caſu pereunt.Cęſar ſuoꝝ fugā ſiſtere co-
nat⁹,hunc pręhēſare,illū hortari,aliū reuocare,ſigniferis obiecto ferro obſiſtit,ſed neqꝫ precib⁹ Cęſarianorum fuga.
neqꝫ minis res ſiſti potuit,fœda fuga cędes fœdior paſſim edita:ipſe quū medio conatu quēdā
procera ſtatura militē dextera apphēdiſſet,vt loco ſiſteret,ab eo haud dubie trāſfixus eſſet,ni-
ſi vibrati ĩ Cęſarē gladii ſcutigeroꝝ vn⁹ opportune excepiſſet ictū . Vna res ſaluti fuit,ne vni
uerſus delereť exercit⁹,ꝙ Pōpeius veritus,vt crediť,inſidias ſuoꝝ curſum inhibuit,ꝓſenti ſuc-
ceſſu cōtentus.Cæſar in caſtra reuerſus,dixiſſe fertur Pōpeiū neſciuiſſe eo die victoria ꝗ parta Cæſorū numerus.
eſſet vti.Perierūt Cęſarianoꝝ militū.DCCCC.equitū duo &.LX.&.XXX.cētutiones.X.tri-
buni militū.Signa militaria.XXXII.amiſſa.Pōpeius ex ꝓlio imperator eſt appellatus.Labien⁹
qui ante Allobroges tranſfuga,vt dixi,erat factus captiuos oēs a Pōpeio impetrauit,quos per
contēptū interrogatos,an veterani fugere conſueſſent:ad vnū omnes interfecit.Extulit is ſuc-
ceſſus Pōpeianos ſupra modum,vt per totū orbē terrarū literas darent,Cæſarē victum,ac pro
ſligatum,fugā & latebram meditari.Ille mutādā belli rationem ratus,milites ex oīb⁹ pręſidiis
vno tēpore euocatos,pro concione hortatus eſt,ne ea ꝗ acciderant grauiter ferrent,nec ad vnā Verba Cæſaris ad milites.
aduerſam pugnā animū remitterent,ſed pręliū illud aduerſum proſpere geſtis opponerēt , ha-
bendā fortunæ gratiā ꝙ Italiā ſine prælio occupaſſent,ꝙ duas Hiſpanias cū tribus exercitibus
deditas obtinerēt,ꝙ Sicilia & Sardinia frugiferę inſulę ſuis tenereť ꝓſidiis,oportuiſſe fortunę
inuidiam aliquo detrimēto leuari.Eam cladem exercitui potiuſꝗ ſibi imputandam,quantū in
ſe fuit expugnata fuerāt hoſtiū caſtra.Cæterū ſiue militū metus,ſiue error,ſiue vis fortunę,vi-
ctoria haud dubie parta e manibus fluxerat,dandā itaqꝫ omnibus operā,vt acceptū incōmodū
virtute reſarciretur. Hacqꝫ concione habita,ex ſigniferis quoſdam ignominia notauit , locoqꝫ
mouit.Cætero exercitui tātus inceſſit mœror ex præſenti clade,tantus pudor ex fuga, vt pœ-
nam in ſe vlto milites depoſcerent,magiſqꝫ conſolandi fuerint,ꝗ puniendi,efflagitabantqꝫ vna
voce vt in prælium iterum ducerentur,futurū,vt aut fortiter caderēt,aut ignominiā illā vno ꝓ
lio emendarent.Haud viſum eſt Cæſari militem recenti prælio pulſum hoſtibus obiiciēdū,ſed
tantiſper dū animi reficereť,inde copias abducere ſtatuit. Impedimētis itaqꝫ prima vigilia ꝓ- Cęſar caſtra mouet.
miſſis,& cū his legione vna quæ illis præſidio eſſet,quarta inde vigilia totis portis cæteras or
dine legiones dimiſit,quæ quū aliquantulū proceſſiſſent,iuſſi militari more vaſa cōclamare,ſe
cūdūqꝫ id ſignū ipſe cum duabus legionibus quas ſecum tenuerat,ſubito egreſſus pleno gradu
ducens progreſſum agmen aſſequitur.Pompeius Cæſarem ſecutus ad Aſparagū conſedit.Cę-
ſar trans Genuſum amnē in ſuis veteribus caſtris tādiu cōſtitit, quoad Pompeianos alios aliis
reb⁹ occupatos ſenſit,tum repetita via ad octo milia paſſuū vlterius proceſſit.Inde Apollonia
Erico & cæteris vrbib⁹ præſidio firmatis,per Epirū & Acarnaniā in Macedoniā flexit iter.Pō-
peius & ipſe ꝑ Candauiā eodē ire ꝑgit:vterqꝫ,hic Scipiōi,ille Domitio latū auxiliū nolebat:nā
duces ipſi ex aduerſo caſtra in Macedonia iā antea cōtulerant. Domiti⁹ audito Pōpeii aduētu
ad Æginiū Cęſarē expectauit,quo Cęſar paulo poſt venit,Domitioqꝫ cū legionib⁹ recepto,Gō- Cęſar Theſſaliā irrumpit.
phos ꝑceſſit,qđ eſt primū Theſſalię oppidū.Erat tū Gōphis Androſthenes Theſſaliæ ꝓtor,cū
magna euocatoꝝ manu,is ſtudio cū fortuna mutato, poſt aduerſam ad Dyrrachiū pugnā ad
Pōpeiū rē trahere adort⁹,veniēti Cęſari portas clauſit. Cæſar munitis caſtris ſcalas & muſcu- Gomphi a Cęſare diripiuntur.
los ad oppugnationē expediri iubet.ꝑpoſitaqꝫ militib⁹ ꝓda,oppidū nona diei hora oppugnari
cœptū,priuſꝗ ſol occideret,etſi altiſſimis mœnib⁹ ꝓditū,vi captū diripuit,Gōphēſiū clades in
cauſa fuit vt oēs Theſſalię vrbes ꝓter Lariſſam ꝗ magno Scipiōis ꝓſidio tenebať ad Cęſarē ſtu
dia ĩclinauerīt.Paucis ĩde dieb⁹ ĩteriectis Pōpei⁹ ĩ Theſſaliā venit,iūctiſqꝫ cū Scipione caſtris,
ita ē cū eo honores ptit⁹,vt apđ illū claſſicū caneret,eidēqꝫ alterū tēdereť ꝓtoriū. Auxerāt Sci
piōis copię mirū ĩ modū Pōpeii exercitū,adeoqꝫ ſpes victorię oīm aīos occuparat,vt qđqđ tpis
ad pugnā ĩtercederet,id morari reditū ĩ Italiā crederēt:& qa Pōpeius nil temere factur⁹ videba
tur,eā cōditionē in peius accipientes,captū illū imperii cōſuetudine de induſtria bellū trahere
inſimulabāt.Magna adhęc ĩter Pōpeianoꝝ prīcipes orta erat de ꝓmiis altercatio.Alii cōſulatū
alii ſacerdotiū,alii Cęſarianorū ſibi bona depoſcebāt.Domiti⁹ Lētulus & Scipio de Cęſaris pō- Stulta Pōpeianoꝝ cōtentio.
tificatu ad cōuiciū vſqꝫ publice diſceptabāt.Hęc illi.Cęſar ſuę virtutis & felicitatis haud ĩme
mor,plures dies inſtructa acie,in ęquū deſcēdit,nullā pugnæ morā factur⁹,ſi pugnādi copia ab
hoſte facta eſſet,eſtqꝫ equeſtre ꝓliū ſemel cōmiſſum Iulianis non pœnitēdū. Verum quia Pom

ꝑeius ad certamē elici nō poterat,in aīo habebat Cæſar alio copias abducere,vt hoſtē e veſti-
gio ſequētē in aliquā dimicādi neceſſitatē adduceret:& iā moueri cœperāt ſigna,quū Pompei
acies pluſculū ſolito a caſtris ꝓceſſiſſe viſa eſt.Ea res effecit vt Cæſar ſpe futurę pugnę ī veſti-
Tunica ru- gio ꝑmāſerit,tunicāq; rubrā ante tabernaculū ſuſpēderit.Id erat pugnæ ſignū qđ militibꝰ pro
bra belli ſi- ponebat.Hic varie traditꝰ,inuitꝰ ne Pōpeius ad pugnā ꝓceſſerit,an ꝑlii & hortator & dux fue-
gnum. rit.Cęſar magno aīo illū ſuis victoriā pollicitū ſcribit.Plutarchꝰ & Appianꝰ diu multūq; telu
ctatū ne de ſumma rei decerneret,qñ haud dubie Cęſar cūctādo facilius vinci poſſet, cui vnus
Cato fit aſſenſus,q̄a ciuibꝰ parcēdū exiſtimabat.Nā Dyrrachina pugna Cęſarianoꝝ ſtragē in-
tuitus,obuoluto capite lachrymās ſeceſſit.Plutarchus quū ad Pharſalū pugnatū eſt , Catonē
abfuiſſe dicit.Cęteri nūc Agamēnonē,nūc regū regē appellando,atq; ex breuiſſima cūctatione
illi īuidiā faciētes,vt ſignū ꝓponeret ꝓpulerūt.Nec qbꝰ copiis cōflixerit oīno īter authores cō
Ducum co ſtat.Plutarchus & Appianꝰ mille equites,militū duo &.XX.milia Cęſari affuiſſe ſcribūt, qbꝰ
piæ. ipſe Cęſar aſtipulat,Pōpeio qnq; &.XL.milia peditū,ſeptē equitū ī aciē deducta.Alii.LX.milia
Italoꝝ,quidā.LXX,eo prælio cōcurriſſe ꝓdiderunt.Qui rē in maius auxere tercētū milia.Alii
quatercentū vtrinq; ī pugnā ꝑducta meminerūt,quoꝝ tertia pars fuerit Cęſaris.ſed qbuſcūq;
Cæſaris fa- eſt copiis cōcurſum:Cęſar vbi pugnā inſtare vidit,ſuos in aciē ducturus dirui iuſſit & æquari
cinus. caſtroꝝ vallū,ne cui ſuoꝝ ſpes eſſet receptui,qđ Pompeianoꝝ qdā intuiti hoſtē fugā meditari
interp̄tabant.At Pōpeius aliter,q multis audiētibꝰ teſtatus eſt videre ſe eo cōſilio Cæſarē in p̄
liū ire,vt aut cū ſuis caderet,aut hoſtiū caſtris potiret.Acies ita vtrinq; ſunt inſtructę.Dextrū
cornu tenuit Cæſar.Lęuū.M.Antonius.Media acies Domitio Calanio data.Ipſe Cęſar ſcripſit,
dextrū cornu P.Scyllæ a ſe datū,ſe cōtra Pōpeiū ſtare voluiſſe, q in aduerſa acie dextrū cornu
rexit.Lęuū.Gn.Domitius.Scipio ī medio ꝓcurabat.Poſtq̄ igit ſigna cecinerūt,Craſcinus euo-
catoꝝ vnus in hoſtē ꝓcurſurus Cęſarē reſpexit,atq; alta voce,faciā inqt hodie o imperator,vt
Acierum aut viuū me aut mortuū laudes. Hunc euntē.CXX.milites ſecuti ſunt,inde reliqua acies ꝓ-
conflictus. currit.Pōpeiani īmoti vt iuſſi fuerāt,qđ Cæſar rep̄hēdit,veniētes & cōcitatos curſu hoſtes ex
cipiūt.Inde eqtes ex aduerſo cōfligunt,ſagittariorūq; multitudine Cæſaris equitatus paululū
ceſſit.Tū Pōpeiani equites ſiniſtro cornu cōſpicari patefactā ſibi viā ad dextrū Cęſaris circūue
niēdū, alas pādere incipiūt,equoſq; circūagere.Quē hoſtiū conatū Cęſar diſcuſſurꝰ, dat ſignū
quartę aciei,quā ī hūc vſum p̄ter cōſuetudinē eo die poſt oēs ordīes locauerat, mādatq; ſimul
hoſtiū eqtes īuadi.Subſidiarię cohortes accepto ſigno,tāto īpetu ſūt ī hoſtē īuectę,vt momēto
tp̄is totū eqtatū ea p̄te auerterint.Ibi ſagittarii ab eqtibꝰ deſtituti ad vnū fere cędunt . Feroci-
Pōpeianoꝝ ter īde cohortes illę p̄teruectę ſiniſtrū Pōpeianoꝝ cornu a tergo īuadunt.Reſiſtebāt tñ Pōpeia
fuga. ni,verū tertia acie eodē Cęſaris iuſſu īmiſſa,cōfeſtim ea quoq; parte ī fugā vertunt. Pompeius
vbi fatigatos equos vidit,cęſoſq; ſagittarios,magnāq; aciei p̄tē ꝓfligatā,acie egreſſꝰ ī caſtra ſe
ſe recepit,ſummę rerū diffidēs,expectaturꝰ tū p̄ſentis certaminis euētū.Cęſar Pōpeianos ad ca
ſtra cōſecutꝰ,ſuos hortat vt vallū irrūpāt,nec patiant hoſtē reſpirare : qđ tāta aīoꝝ alacritate
eſt factū,vt cōflxis teloꝝ iactu ꝓpugnatoribꝰ,cæteris ī fugā actis cōfeſtim caſtra ſint capta. Pō
peius hoſtē īntra munitiones intuitus,proiectis īſignibꝰ, equo ſedēs decumana porta quatuor dū
taxat comitātibꝰ egreſſus citato curſu Lariſſam cōtēdit.Neq; hic multum cōmoratꝰ, eadē ce-
leritate paucos ex fuga nactus,ad mare deſcēdit,ibi frumentariā nauim adeptus, quā Petitius
Pōpeiꝰ Leſ- quidā agebat,homo ſibi nō ignotꝰ,cum triginta circiter comitibꝰ eā aſcēdit,Leſbum ꝓfectꝰ,
bū nauigat vbi Cornelia vxor ſepoſita erat.In caſtris poſt Pōpei diſceſſum fuga palā facta ē,eaq; magna ex
p̄te ad mōtes īclinauit,ſed multo maior numerꝰ Lariſſam petiit.Cęſar parte copiarū ī illis reli-
cta,ipſe cū quatuor legionibꝰ hoſtē e veſtigio ſequit,magnūq; eoꝝ numerū aſſecutꝰ,atq; in tu
mulo quē ex fuga occupatāt circūſeſſum & aquatione excluſum,poſtridie ad deditionē cōpu-
lit. Aſinius Pollio q ſub Cæſare militauit,ſex milia Pōpeianoꝝ eo die cæſa ꝓdidit . Alii quinq;
&.XX.M.tradiderunt.Cęſar ad.XV.M.periiſſe author eſt.Ceciderūt ī acie ſenatores.X.& cū
his.L.Domitiꝰ quē Cæſar ad Corphiniū obſedit.Signa militaria relata.C.LXXX.Aqlæ vnde
ſexagīta.Capta eodē p̄lio ex Pōpeianis q̄tuor &.XX.M.& ī his.M.Cicero vt qdā ſcribunt,hō
magis ad eloquētiā q̄ ad rē bellicā natꝰ.Plutarchus eū ob aduerſam valitudinē Pharſalicę pu-
gnę negat interfuiſſe , ſed cū M.Catone q claſſi circa Dyrrachium p̄erat,ꝑ id tēpus verſatum.
Geſſerat Cicero pene ſe mediū ab initio ciuilis belli,& ob id vtriq; ꝑtiū parū gratꝰ. Cōgreſſus
eſt cum Cæſare ſemel poſt Pōpeium ex Italia eiectum,quaſi de pace acturꝰ,mox ille ī Hiſpaniā
ꝓfectꝰ,quum rumor īcrebuiſſet.M.Tulliū ex Italia ad Pōpeium nauigaturū vt eēt ī partibꝰ,ex

itinere ad eũ literas in hãc ſniam dedit. Cęſar impator.S.dicit Ciceroni impatori. Etſi te nihil Literæ Cæ-
temere nihil imprudẽter facturũ iudicarẽ,tñ pmotꝰ hoĩm phama ſcribẽdũ ad te exiſtimaui, & ſaris ad Ci-
ꝑ noſtra beniuolẽtia petẽdũ,ne eo ꝓgredereris,iclinata iã te,quo itegra hoſtiũ fortuna ꝓgrediẽ ceronem.
dũ tibi nõ exiſtimaſſes:nã & amicitię grauiorẽ iiuriã feceris,& tibi minꝰ cõmode cõſulueris,ſi
nõ fortunę obſecutꝰ videberis(oĩa adhuc videnẽ ſecũdiſſima nobis,aduerſiſſima illis accidiſſe)
nec cauſam ſecutꝰ(eadẽ eñ tũ fuit quũ ab eoꝝ cõſiliis abeſſe iudicaſti)ſed meũ aliqđ factũ cõ
dẽnaſſe,hoc mihi grauius abs te nihil accidere põt,qđ ne facias ꝑ iure noſtræ amicitię a te pe-
to.Poſtremo qđ viro bono & qeto,bonoq ciui magis cõuenit q̃ abeſſe a ciuilibꝰcõtrouerſiis:qđ
nõnulli quũ ꝓbarẽt,ꝑiculi cã ſequi nõ potuerũt:tu explorato & ĩ te meo teſtimonio & amici-
tię iudicio,neq tutius neq honeſtius reperies qcq̃,q̃ ab oĩ cõtẽtiõe abeſſe. Vale. Fuiſſet ille vt
appatet Cęſari gratiſſimꝰ,ſi cũ neutro eſſe voluiſſet,verũ quũ ad Põpeiũ poſtea nauigaſſet,illũ
a ſe alienauit,Põpeioq fuit parũ gratus:nãDyrrachiũ ꝓfectꝰ,cõtẽpſim rogatus eſt a Põpeianis Cauilliũ Ci
cur tã ſerus ad ſe veniſſet:qbꝰ ille renidens,qđ ſero me huc inqt veniſſe dicitis,quũ nihil para ceronis in
tũ inueniã:oblique Põpeii & alioꝝ ignauiã taxãs.Cęſar ad illũ ſcribẽs impatorẽ appellauit,ꝙ ĩ Pompeiũ.
prouincia quã nuꝑ geſſerat,eũ fuerat appellationẽ adeptus:vnde in Italiã ſub ciuilis belli ĩitiũ
reuerſus,a ſenatu ĩpetrauit vt faſces haberet.Cato poſt pugnã Pharſalicã,vt vir ꝓtorꝰ ei q cõ
ſul fuerat,ceſſiſſe videret,ĩpiũ claſſis circa Dyrrachiũ illi tradere conatꝰ eſt.Id Cicero ñõ rece-
pit faſſꝰ ſe finẽ belli feciſſe,ĩ ociũ & qetẽ cõceſſurũ.Ea vox Põpeii iuuenis & alioꝝ aĩm adeo of
fẽdit,vt ĩ veſtigio fuerit Cicero multis vulneribꝰ caſurus,niſi Cato vĩ ab eo arcuiſſet. Funeſta Prodigia.
hęc pugna q̃ ad Pharſalũ pugnata ẽ,magnis qđẽ & mltis fuit ſignis antea ꝑmõſtrata. In Elide
ſimulacrũ victorię qđ ĩ tẽplo Mineruę fuit,a ianua auerſum,eo die quo ſic dimicatũ ẽ,ſua ſpõ-
te ad valuas ſe cõuertit.Antiochię ĩ Syria bis eodẽ die tãtꝰẽ clamor circa vrbẽ auditꝰ,vt cũ ar
mis ſit poplariter ĩ muros diſcurſũ.Ptolemaide ĩ tẽplo tympana exaudita ſunt.Patauii C.Cor
neliꝰ augur quũ capturꝰ auguria reſediſſet.prĩo cõſpectu ad ſuos repẽte cõuerſus,iã res ipa cõ
ſiciẽ inqt,iã viri opꝰ ineũt:mox repetito auſpicio lymphatica voce exiliit clamitãs. Vincis Cæ
ſar.Ea res quũ ſtuporẽ aſtãtibꝰ ĩcuſſiſſet,detractã ille capiti coronã nõ priꝰ repoſiturũ iuratꝰ ẽ,
q̃ res arti fidẽ aſtipulata eẽt.Liuiꝰſic accidiſſe author ẽ.Pliniꝰꝑueniſſe ſtrepitũ ait duarũ acierũ
ex aduerſo cõfligẽtiũ ad auguris ſenſũ in patauinis montibꝰ ſedẽtis,auſiq ob id affirmare,aut
mũdanã machinã breui ſolutũ iri,aut Cęſarẽ cũ Põpeio cõflixiſſe. Sub id tꝑs quo ẽ ĩ Pharſalia
dimicatũ Caſſiꝰ ſubito acceſſu cõcremauit qnq &.XXX.Cęſaris naues,qbꝰ M.PõponiꝰMeſſa
nę ꝑerat,veniſſetq Meſſana ĩ hoſtiũ ptãrẽ,niſi Pharſalicę pugnę nũciꝰ ꝓpportune fuiſſet ĩ in
ſulã allatꝰ.Inde alterã claſſem adortꝰ,quã P.Sulpitiꝰ agebat,aliquot naues priuſq̃ ſuccurri po-
tuerit ĩcẽdio cõfecit,reliqs cõtinuo ĩ mare deductis.Sulpitiani ĩ hoſtes ĩuecti,ꝓlio vicerũt,dua-
bus Caſſianis nauibꝰcaptis.Dux ipe ꝓtoria naui amiſſa,ĩ ſcaphã trãſgreſſus fuga ad cęteras ſe
naues recepit.Põpeiꝰ poſtq̃ Mitylenẽ venit Corneliã ad portũ acceſſitã ſub primũ cõgreſſũ ob
miſerabilẽ cultũ quo dux ipe erat amictꝰ tãto dolore affecit,vt aĩo repẽte collapſa, ad eiꝰ pedes
ſemiaĩs aliq̃diu iacuerit: mox ad ſe reuerſa,Agnoſco inqt cõiũx chariſſime,nõ tuę,ſed meę for
tunę opꝰ,vna te naui vectũ,q opulẽtiſſima olim claſſe hoc pelagus nauigaſti,qđ me huc viſere
ꝓfectꝰ es:cur nõ ĩuiſę me fortunæ reliqſti:q̃ te ĩdignũ tãta cladeĩpleuĩ. Heu nõ ſatis fuit,ꝙ P.
Craſſo ĩfeliciter nupſi.En iterũ matrimonio ceſſi,vt feliciſſimũ alioq virum, ĩfauſto connubio
infeliciſſimũ redderẽ.Põpeiꝰ paucis verbis Corneliã cõſolatꝰ mãdat oĩa q̃ illiꝰ eẽnt ad portum
cõtinuo deferri,Mitylenęis officioſe ĩuitãtibꝰ vt vrbẽ ĩgreſſus publico hoſpitio vteretur.Ite in
qt & hoc Cæſari ꝓſtate,qui victor eſt.Sunt qui ſcribãt hoc ab eo Latiſſeis reſponſum,qui acie
nuꝑ egreſſo obuiã ꝓdiuiſſent.Cornelia ĩ nauim recepta ĩ Ciliciã nauigauit. Hic ãcipiti ſẽtẽtia
diſtractꝰ,ad Parthos ne tẽderet,an ĩ Ægyptũ potiꝰ,q̃ Aphricæ cõrigua eẽt,& vbi is regnaret,
cuiꝰ pater ſua potiſſimum opa ĩ regnũ reſtitutꝰ fuiſſet , cõiugis amor a priore cõſilio auertit,
parum illi tutum videri puellã elegãti forma Parthicę libidini credere,eã ꝓſertim, q̃ Craſſo iu
uenitũ locata eſſet,quum fuit ille a parthis ĩterfectus.Tenebat adhuc ea deliberatio,quũ Pom
peiꝰ factꝰ eſt certior Catonẽ cũ.LX.fere ſenatoribꝰ,magnaq militũ manu,in Aphricã traiicere
Ea re cõfirmatꝰ,cõfeſtim ex Cypro,quo trãſmiſerat,ĩ Ægyptũ fecit vela.Habebat ꝑ id tꝑs Pro Põpeius in
lemęus puer circa Caſſiũ mõtẽ caſtra,cui bellũ erat cum Cleopatra ſorore iã antea conflatum. Ægyptum
Põpeius vento in hãc orã delatus,ad regẽ miſit,qui eũ ꝑ paterno hoſpitio,& amicitia rogaret applicuit.
vt ſe ĩ regnũ acciperet,acceptũ ſuis opibꝰiuuaret,ꝓſentiq calamitate tegeret.Erat Ptolemæus
admodum puer,vt per ætatem beneficium adhuc ꝑpẽdere nõ poſſet:acquieſcebat igitur pau-

coꝝ cōſiliis,& ī primis Photini.Is ſiue veritꝰ fuerit ne Pōpeius acceptus ſua auctoritate regnū occuparet,ſiue fidē cū fortuna mutādā cēſuerit,author regi fuit vt Pōpeiū ad ſe acceſſitū ī Cęſaris gratiā obtrūcaret.Miſſi itaq; ſunt Achillas regius ꝓfectus, & L.Septimius Trib.militū,q Pōpeiū ex naui ī ſcaphā acceptū interficerēt.Duxerat Septimiꝰ ordinē olim ſub Pōpeio piratico bello,eaq; res effecit,vt vir lōge prudētiſſimꝰ liberiꝰ ſeſe Barbaris crediderit.Fuit alioq Corneliç,& oībus fere,q ī naui erāt,ſuſpectꝰ regis aīus,poſtq̄ eū tā ignobiliter accerſitū viderūt,ſuadebātq; multi nō eē eūdū,maluit tū Pōpeius ad regē ire,ꝓtulitq; Sophocleū illud. Qui ad tyrānū ſe cōfert,etſi liber eſt,fit illius ſeruus.Parua inde nauicula exceptū Cornelia, anxia aīo euētū rei expectās oculis ꝓſequit.nec ꝓcul īde a naui aberāt,quū Septimius eū gladio traiecit:īde Achilla & aliis ferrū ſtringētibus,Pompeius vtraq; manu ad frontem obducta multis vno tpe ictibus cōfoſſus nullā emiſit vocē tāta viri maieſtate īdignā,ſed ſuſpirio dūtaxat edito,obtulit corpus feriēdū ꝑcuſſoribus.Illi cōfecta cęde adimūt iacēti caput,trūcū in mare deuoluunt,quē pelagi æſtu ad littꝰ depulſum,Philippꝰ eiꝰ libertꝰ,modica ex fragmētis nauiū materia cōq̄ſita, vt potuit,cremauit eodēq; tumulauit loco. Vbi poſtea id carmē fuit. Tēpli pōdꝰ erat,modica q clauditr vrna.Poſtridie Lucius Lētulus ex Cypro appulſus,quū forte circa littus iter faceret, recēs buſtū cōſpicatus,qs vtiq; inq̄t fatis hic quieſcit,mox velut amēs factꝰ,fortaſſe tu hic es ait. Magne,paululū īde ꝓgreſſꝰ iuſſu regis captꝰ eſt atq; ī carcere necatꝰ. Cornelia viri cædē īuita cū fletu,& lamētatiōe,ī altū abit,Cyprūq; vn̄ venerat repetit.Et Pōpeii viri ſua ętate ſūmi hic finis fuit.Periit poſtridie natalis ſui,quū natꝰ eēt annos vndeſexaginta.Cæſar poſt Pharſalicā victoriā,Pōpeii fugā ſecutus in Aſiā ad Helleſpontū trāſmittēs, C.Caſſiū cū.X.Rhodiis nauibus obuiū habuit.Is a Scipione & Catone,q Libyā verſus vela fecerāt,ad Pharnacē mittebatur vt ad reparādū bellū regē hortaret.Cęſar ꝓmiſſis copiis pene ſolus erat,hoſtē tamē multo validiorē nō ſolū nō refugit,ſed cōminus tēdēs ad deditionē hortatus eſt,deditūq; ac ſupplicē ad ſe recepit.Nec ipſe multū in Aſia fuit.Vbi eñ cōpertū habuit Pōpeiū ī Cypro viſum,ſuſpicatus qđ erat,in Ægyptū nauigaſſe,cū octingētis eq̄tibꝰ & duabꝰ ſemiplenis legionibus,vt vix in illis ꝓpter varia bella tria milia & ducēti milites eſſent,Ægyptū petiit,Rhodiis nauibus quas a Caſſio acceperat,& paucis Aſiaticis vſus.Perſeq̄ndi hoſtis cauſa illi fuit nō tā odiū , q̄ metꝰ ne per ociū alicubi bellū repararet,poſtea vero q̄ in Ægyptū venit,Pōpeii caput ſibi oblatū nō ſolū nō cupide vidit,ſed ne lachrymis q̄dē tēperauit,tēplūq; indignationis ſtatuit eodē loco quo ita affici cōtigerat,vt actę rei monumētū inde eſſet.Mox cōuerſus ad regū diſcordiā cōponendā placere ſibi ꝓnūciauit vt Ptolemæus & Cleopatra,dimiſſis exercitibꝰ,penes ſe nō armis, ſed iure diſceptarēt. Teſtamētū regis erat vt ex quatuor liberis,quoꝝ duo pueri eſſent, ac totidem puellę,ex vtroq; ſexu maiores natu regnarent,eratq; ea diſceptatio cognitu facilis. Cęterū ſiue ęq̄tas parū cordi fuit regiis cōſiliariis,ſiue iudicis ꝑſona ſuſpecta,q̄a Cleopatra occulte ad Cæſarē īgreſſa,cōtinuo & forma & ętate illū ſibi deuīxerat:Photinꝰ regię cauſę metuēs,ad Achillā miſit q eū ī vrbē cū exercitu occulte accerſeret.M.Cato interea cū.X.milibꝰ circiter,q in Libyā delati fuerāt,audita Pōpeii morte,ducatu ī ſe recepto Aphricā petiturꝰ,prīo Cyrenas venit.Hic quū audiuiſſet Scipionē a Iuba rege honorifice acceptū,aſinis q̄plurimis in vnū collectis,q̄bꝰ aqua ꝑ deſerta arenarū vtribꝰ veheret,ſeptē cōtinuos dies ꝑ loca ſerpētibꝰ īfeſta agmē ī Aphricā traduxit.Dicit Pſillos ſecū habuiſſe,q ſerpētū ictibꝰ mederēt,ipm ī prīo agmīe ſemp fuiſſe,apto capite,pedibuſq; iter faciētē.Cęſar q Alexādrię erat,audito Achillæ ad vrbē acceſſu,cū Ptolemęo egit,quē penes ſe ab initio habuit,vt ad exercitū mitteret,q Achillę īparēt, ne ad vrbē veniret.Ille oppſſis q a rege venerant,XX.milibus peditū,& duobus eq̄tū fretus,vrbē irrumpit,pariterq; in regiā domū facit īpetum.Cæſar obiectis Barbaro cohortibus ſubitā vim reppulit,fuitq; duplex pugna,circa Cæſarē vna,altera ī portu,ī eos cōmiſſa,q ad occupādā ex improuiſo claſſem ab Achilla accerſebant.Sed cū pugna circa regiā cōtracta in lōgū ꝓcederet iuſſit Cæſar tecta ꝓxima incēdi,eoq; igni hoſtis ꝓcul reiectus eſt,tū bibliotheca illa nobiliſſima quā Philadelphus Ptolemęus cōſtituit,ſubito incēdio deflagrauit,in qua ſeptingēta milia volumina libroꝝ cōſumpta eſſe ꝓditū eſt memorię.Nec multo poſt Cęſar incēſis hoſtiū nauibus Pharū occupat.Inſula fuit hęc Alexādrię obiecta,ponteq; continēti annexa,erātq; nihilo ſeciꝰ aſſidue ꝓlia ī vrbe.Cęſar difficili loco depḣēſus,& q̄a mlto potētior erat hoſtis,ex Cypro,Rhodo,Cilicia,& Creta auxilia accerſit.Interim ptē vrbis,quā retinere in aīo habebat,aduerſus hoſtiū impetū militari opere muniuit.Photinū obtruncat,cuius literæ ad Achillā depḣēſę ſunt e quibus illū hortabatur,ne ab incœpto deſiſteret.Nec multo poſt Arſinoe Ptolemæi ſoror,quę

Pōpeius interficitur.

Pompeii ſepulcrum.

Caſſius deditur.

Cęſar ī Ægyptum venit.

Ptolemæi teſtamētū.

Achillas Cæſarem īuadit.

Bibliotheca concrematur.

regni cupiditate ad exercitū,ſub primū in vrbē acceſſū,trāſfugerat,orta ſimultate īter eam &
Achillā militię ꝓfectū,ꝑ Ganymedē,a quo regia puella nutriebaṫ,ipm̄ belli authorem ſuſtulit. Achillæ cædes.
Māſit nihilominꝰ ītegrū bellū Cęſari,impio copiarū ī Ganymedē trāſlato:cui Alexādrini,q̄ ad
bellū cōſpirauerāt,īcredibili ſtudio fauebāt.Pars vrbis q̄ a ciuibꝰ tenebaṫ ꝓpiugor erat fluuio,
eſtq̧ Alexādria tota cuniculis ſuffoſſa,ſpecubuſq̧ ad fluuiū ꝑtinētibꝰ.Ganymedes vt Cęſarē &
q̄ cū eo erāt,ī diſcrimē aliqđ adduceret,ruptis cuniculis,ſupiniectaq̧ materia, aquā alio auer-
tit.Terruit ea res Cæſarianos,verū impator ipſe,nihil clade illa motus , mōſtrabat dulcē aquā
littoralibus locis vulgo īueniri,terra paulo altius ſuffoſſa:q̧ ſi hoc ipm̄ ī Phario littore nō da
reṫ,patere ſibi aiebat aptū mare,futurū vt naues,q̄ in portu eſſent,dextra lęuaq̧ ex oſtiis flumi
nis abūde ſibi & ſuis aquā deportarēt.Suffoſſū littꝰ dulcis aquę affatī dedit.Erātq̧ ī hoc ſtatu
res ī Ægypto,quū legio vna,q̄ Cęſari ſubſidio veniebat,Euri flatu portū tenere non potuit,ſed
ad littora Aphricę paulo ſupra Alexādriā ꝓpulſa,ī ſicca & arida regiōe cōſedit.Hic quū aduer
ſa tēpeſtate teneretur,factꝰ de ea re certior Cęſar ſtatuit cū iis nauibꝰ,q̄ ī portu ſtabāt,aquā illis ī
portare.Occulte itaq̧ naues īgreſſus Cherroneſum annauigauit,vt īde naues aquarenṫ. Illius
nauigatiōe ex captiuis cognita Alexādrini ī ſpē bn̄ gerēdę rei adducti,q̄a Romanꝰ ī nauibꝰ mi
lites nō haberet,ſuas celeriter cōſcēdūt,cū his Cęſar etſi īuitꝰ ī pugnā deſcēdit,vicitq̧ egregie Naualis pugna.
ꝓſentia & hortatiōe ſua magis q̄ viribꝰ,hoſtiū nauibꝰ ꝑrim captis.ꝑtī metu & īſectatiōe diſie-
ctis.Ea clade Alexādrini nō mō nō fracti ſunt,ſed paucis diebꝰ veteres naues q̄ ī publicis naua Recens pugna naualis.
libus aſſeruabanṫ,incredibili celeritate reficiūt , claſſem inſtruūt duū & viginti quadriremiū,
Quinq̄remiū etiā nōnullarū:adiiciūt & minora nauigia,fuitq̧ hoꝝ multo maior nūerꝰ.Cęſari
erāt naues quatuor & trigīta,q̄ audito hoſtiū apparatu,cōtinuo & ipſe claſſem ad ꝑliū expedit.
Cōcurriṫ vtrinq̧ ferociter,ſed tāta fuit Cęſarianoꝝ virtus,& in primis Rhodioꝝ,vt neq̧ fidu
cia,neq̧ nauiū nūerꝰ ꝓfuerit Alexādrinis,fuſi fugatiq̧.X.quadriremibꝰ amiſſis trepidi ī vrbē
ſeſe recipere coacti ſunt.Expugnatꝰ dein eſt Phari vicus,multaq̧ cōtētione ſexcenti pharitarū
capti,ꝑda militibꝰ data.Nec multo poſt acre ꝑliū circa inſulā cōmittiṫ,cui pugnæ tres ſunt co
hortes adhibitę:& iā Rōani ex pōte ī littꝰ mlta viꝫ irruperāt,quū oppidani ex trāſuerſo inuecti
hoſtē ex mole pōti oppoſita quā Cęſariani īuaſerāt,ſubita vi deturbāt,alii ad pōtē cōfugiunt,
alii ad naues,q̄cūq̧ ī littore excluſi ſunt ab Alexādrinis obtrūcanṫ.Cæſar q̄diu potuit ex pōte
ſuos hortatꝰ eſt.vbi fugā ſiſti nō poſſe vidit.ꝓximā nauim repetit,verū ea īpedita,vrgētéq̧ vi
hoſtiū,ī mare deſiluit,ducētiſq̧ paſſibꝰ ad ꝓximā nauim annatauit,lęua manu elata,q̄ cōpſſos Cæſar enatat.
habuit libellos.paludamētū mordicꝰ trahēs,ne ſpolio potireṫ hoſtis.Deſiderati ſūt eo die legio
narioꝝ.cccc.& ex claſſiariis aliquāto maior nūerꝰ.Nec Rōani ad eā cladē aīm remiſere.ſed ali-
quāto ferocīꝰ nūc ī vrbē irrūpere,nūc hoſtē cōminꝰ ꝓuocare . Tū demū Alexandrini,dubiū ſua
ſpōte,an occulto regis īternūcio id mouere iuſſi,cū Cęſare agūt,vt ſibi Ptolemęū relaxet. Ga-
nymedis & Arſinoes ſupbū īpiū ꝑtęſam ciuitatē,vero legitimoq̧ regi parere cōſtituiſſe,ſeq̧ ca
lamitoſo bello liberare.Cęſar etſi ſatis exploratā habebat Alexādrinoꝝ ꝑfidiā: verū q̄a fore vi-
debat,vt ſi fraude agērēt,honeſtiꝰ cōtra regē,q̄ cōtra ībellē mltitudinē bellaret,author Ptole-
męo fuit,vt ad ſuos Alexādrinos trāſiret,nobiliſſimęq̧ vrbi pceret,q̄ ſatis ſupq̧ eēt incēdio &
ruinis deformata,ciues ad ſanitatē retraheret,ipſeq̧ & ſibi & Po.Ro.fidē pſtaret.Hæc Cęſar il-
liꝰ dextrā tenēs ꝑhumane locutꝰ eſt.Ptolemęꝰ patria arte īſtructꝰ,lachrymis illū rogare occœ-
pit ne ſe dimitteret,q̄ñ nō ciuiū pn̄tia,nō regiū nomē,nō regnū ipm̄,ſibi optatiꝰ eo vno eēt.Cæ
ſar cōpoſita iḡt pace vna eximꝰ.Atq̧ cū his dimiſſus cōtinuo acerbiſſimi hoſtis pſonā induit, Ptolemæus fit hoſtis.
planeq̧ oſtēdit occulti gaudii lachrymas fuiſſe illas,nō futuri deſiderii.Gaudebāt facto tribu-
ni militū,& cēturiones,meritoq̧ accidiſſe prędicabāt,vt nimia Cęſaris ſimplicitas puerili aſtu
fuiſſet eluſa.Nec mlti deīceps dies ītercеſſerūt,quū Mitridates Pergamenꝰ,a pricipio eiꝰ belli a
Cęſare ad accerſēda auxilia miſſus īgētē ſecū ex Lycia trahēs exercitū,ex īprouiſo Peluſiū occu Mitridates Peluſiū occupat.
pat,ī cuiꝰ expugnatiōe Antipatri Iudęoꝝ ducis maxime opa enituit.Hūc Hircanus, ſacerdotū
maximꝰ,cū tribꝰ milibꝰ armatoꝝ,ad Cęſaris ptes iuuādas illi addiderat . Ægyptus,vt mariti-
mo acceſſu Pharo tātū puia eſt:ita terreſtri Peluſio.Mitridates ex Peluſio Alexādriā verſꝰ mo
uit,ad Deltā īde ꝓgreſſus(locꝰ ita appellaṫ a Gręcę literę figura,quā Nili ī mare abeuntis di-
uortia delimāt)Alexādrinoꝝ manū a rege miſſā habuit obuiā,cōmiſſoq̧ ꝑlio egregie Mitrida
tes vicit,fuiſſentq̧ ad vnū cęſi Alexādrini,niſi fugiētes locoꝝ peritia texiſſet.Ioſephus author
eſt,Mitridatē haud q̄dē in Deltā ꝑuenire potuiſſe,niſi Antipater Iudæos Ægyptios, qui circa
ea loca incolebāt,oſtenſis Hircani literis in partes Cæſaris traxiſſet, & in eo pręlio,q̄đ ad Del-

tã eſt cõmiſſum:Mitridatis cornu ab hoſtibꝰ fugato,Antipatri opera,q in læuo ꝓcurabat, ꝑliũ
reſtitutũ,Alexãdrinoſq; occidiõe occiſos.Prolemęꝰ,ſuoꝝ clade audita,ĩfeſto agmine Mitridati
occurrit,ne cũ Cæſare iũgeret copias.Sed Romanus imꝑator de Mitridatis aduẽtu certior fa
ctus illi ſubſidiũ ire ꝓperat.Pręceſſerat nõnihil Prolemęus,locũq; inſederat mediũ inter Mitri
datẽ & Cæſarẽ.Fluebat modicus amnis inter Romana & regia caſtra,ſed altioribus vtrinq; ri
pis ꝓditus,huc Alexãdrini ꝓceſſerãt,tranſitũ inhibituri.Romani vero iniquo animo ferentes
imbellẽ ciuitatẽ iãdudũ ſibi ꝑlio parẽ videri,multa vi locũ obtinuerũt,hoſteſq; ꝑ ſe agẽtes paſ
ſim trucidãt,pauci ad regẽ in caſtra refugiũt,quẽ poſtridie adorti,haud multo maiore negocio
eius caſtra q̃ pridie ripã expugnãt.Cędes ingẽs intra munitiones edita,rex ad nauim fuga dela
tus,q̃ in pręalta fluminis foſſa parata erat,multis ſeſe metu eodẽ ingerentibꝰ,nauigio depreſſo

Prolemęi Interitus.

Prolemęus,vt dicit̃,periit.Romanꝰ,re bene geſta,Mitridate cũ copiis accepto, Alexãdriã terre
ſtri itinere repetit:ciues morte regis ſuaq; clade afflicti,ſupplices veniã petũt,qua cõceſſa vrbẽ
veniẽtibꝰ patefaciũt.Cæſar Alexãdrino bello defunctꝰ cũ Cleopatra Æthiopia tenus,Nilũ ĩ ea
dẽ naui,eodẽq; thalamo nauigauit:mox Alexãdriã reuerſus,ſublato ex Clopatra filio,quẽ Ale
xãdrini Cæſarionẽ dixere,regiã puellã in patrio regno cõſtituit,cũ qua etſi intẽpeſtiua cõuiuia

Aſtrologiæ vacat Cæſar.

aſſidue celebrabat,vacauit tñ ꝑ id tꝑs aſtroꝝ cognitiõi,breuiq; ita ꝑfecit,vt Romã poſtea reuer
ſus,põtificũ correxerit faſtos,annũq; ad eã intercalatiõis formã cõſtituit,qua hodie vtimur.In
Aſiã inde tranſiit vrgentibus de Pharnace nũciis,q minorẽ Armeniã & Cappadociã ĩgreſſus
late omnia occuparat.Ariobarzanis igitur & Deiotari ad quos ea ĩiuria pertinebat,ꝓcibꝰ fati
gatus.Gn.Domitius,q cũ tribus legionibus in Syriã miſſus aduerſus Phraartẽ Parthoꝝ regẽ
ꝓſpere bellarat,ad Pharnacẽ miſit,vt a finibꝰ ſocioꝝ Po.Ro.abſtineret.Ceſſit ille Cappadocia:
minorẽ Armeniã retinuit,tãq̃ paterni regni ptẽ.Domitius cũ legione vna(nã cæteras ad Cęſa

Gn.Domitius a Pharnace ſupat̃.

rẽ in Ægyptũ miſerat)auxiliiſq; Deiotari & Ariobarzanis ĩ Armeniã ꝓfectus, apud Nicopoli
cũ Pharnace cõflixit,victuſq; ingẽti ꝑlio ſeſe in Aſiã recepit.Eo ſucceſſu Barbarus ferocior fa
ctus,Pontũ occupauit.Multũ itaq; Alexãdrini belli tꝑe,quũ hic Cęſariana arma varios ſũt ca
ſus experta:tũ in Illyrico,vbi Cornificius & Sabinꝰ ex Corcyra a Cornificio acceſitꝰ,circa Salo
nas ãbo vno ꝑlio ſũt victi a M.Octauio Põpeianarũ partiũ duce , qua pugna duo milia militũ
periere,octoq; & triginta cẽturiones:Gabinioq; paulopoſt vi morbi abſumpto,Octauiꝰad Tau
ridẽ inſulã nauali ꝑlio vincit̃ a Vatinio.qui & ipſe ex Corcyra cũ nauibus ſuis auxilio venerat
a Cornificio vocatꝰ.Hoſtiũ claſſis ita eſt vno ꝑlio afflicta,vt Octauius nõ multo poſt,ſuis viri
bus diffiſus in Aphricã ad Scipionẽ,cũ iis nauibus,q̃ reliquæ erãt,trãſmiſerit: cuiꝰ diſceſſu ꝓ
uincia pacata eſt.In Hiſpania quoq; rerũ motus ꝑ id tꝑs nõ mediocres extiterũt.Caſſius Lõgi

Perturbat̃ Hiſpaniæ ſtatus.

nus,q in ea ꝓuincia a Cęſare fuerat cũ ꝓſidio relictus,quũ acerbius cupidiuſq; pecuniã a ſtipen
diariis ciuitatibus exigeret,in caſtris vulneratus eſt,parũq; abfuit,quin & ꝓuincia ſit a Cæſare
alienata,tãta ex ea re turbatio orta fuit,vt Cæſariani exercitus ĩter ſe acie ꝓpemodũ dimicarit
Bogudq; ex Mauritania acceſitꝰ a Caſſio diſcordię ĩterfuit.Lepidus ex citeriore Hiſpania cũ
exercitu ſuperuenit.Marcellus q cõtra Caſſium exercitum ductabat ſe & exercitum concordiæ
cauſa Lepido tradidit.Caſſius nil tale egit,ſed nauibus ĩ hiberna iturꝰ ad hoſtiũ Iberi fluminis
cũ tota naui eſt abſorptus.Hic itaq; erat rerũ ſtatus in prouinciis,quum Cęſar ex Ægypto in

Cæſar in Pharnacem mouet.

Pharnacẽ regem mouit,in Syriãq; trãſgreſſus Hircano,qui Ægyptiaco bello interfuit, vt qdã
tradiderũt,ſacerdotiũ ſtabiliuit,& vt Hieroſolymarũ muros,quos Põpeiꝰ diruerat, reſtitueret
permiſit.Venit ad Cęſarẽ Antigonꝰ Ariſtoboli filiꝰ,petẽs vt quãdo pater ꝓ ipſiꝰ dignitate bel
lũ ſuſcepiſſet,ĩ quo adeũdo ĩimicoꝝ fraude ꝑiiſſet,ĩ paternũ regnũ ſe reſtitueret:ſed Hircano &
Antipatro aduerſantibus nihil Antigonus tenuit.Cæſar Antipatrũ ciuitate Romana & immu
nitate donatũ vniuerſæ Iudęæ ꝓfecit,qui poſt Cæſaris diſceſſum muros cũ Hircano reſtituere
adortus,cerneretq; eũ ĩ tali negocio ſegnẽ,filiũ ſuũ maiorẽ natu ꝓfecit,alterũ Herodẽ nõie qui
decim annoꝝ Galilęę ꝓſidere iuſſit.Is ſupra ætatẽ ad res gerẽdas ꝓuidus, Ezechiæ latrociniũ
cui magna ꝑs Iudęę erat obnoxia breui ſuſtulit.Quo cõtigit vt Sexto Cęſari q Syrię ꝓerat,gra

Tumultuoſi ex vrbe nuncii.

tiſſimus ſit factus. Tẽdebat Cęſar ad hoſtẽ,magnis itineribus,quũ literis ex vrbe acceptis ſit
certior,multũ aduerſa phama Romã cũ reliqua Italia a ſuis adminiſtrari,eſſeq; in ore oĩm furo
rẽ Dolobellæ,Amantii expilationes,Antonii ebrietates.Hi nũcii in cauſa fuerũt,vt aliq̃to etiã
celerius ad hoſtẽ feſtinauerit.Eũti Deiotarꝰ Gallogręcię tetrarcha,ſine regiis inſignibus reorũ
more,multiſq; ſuppliciis occurrit,veniã petẽs ꝙ auxilia in Põpeii caſtra miſiſſet, cauſatꝰ ſe nõ
arbitrũ fuiſſe ciuilis diſcordię,ſed ꝓſenti imperio parere oportuiſſe,quale nuper Põpeii fuerat

qui,eo in Hiſpania bellāte,totā ad ſe Aſiā partim metu,partim veteri authoritate traxerat.Ceſar
cōmemorato ſuo in Deiotarū bñficio,ꝙ ſe cōſule rex & ſocius Ro.Po.appellatꝰ eſſet,ſcire eū de
buiſſe reſpōdit,apud illū pro quo ſtaret Po.Ro.& corpus ciuitatis fuiſſe & ſummā imperii.Verū

Ceſar regia inſignia. Deiotaro reſtituit.

condonate ſe eā offenſam veteribus ipſius meritis,regiūq; habitū illi reſtituit.In Pōtū pgreſſus
ad zalam hoſtē inuenit,qbus in locis olim Mitridates Pharnacis pater Triariū debellauit. Vene-
runt regis legati ad Ceſarē orātes,vt quēadmodū Deiotaro,q ī partibꝰ fuerat,ignouiſſet,ignoſce
ret & Pharnaci,q nullis Pōpeium auxiliis iuuiſſet.Ille ſi Ponto excederet,aut ad ſe veniret,futurū
reſpondit,vt clementē potiꝰ q̄ publicę iniurię memorē Romanū experiref.Pharnaces quia explo-
ratū habebat Ceſarē ad vrbē magnis de cauſis reuocari,oīa ſe facturū pollicef:verū alia atq; alia
cauſando,de induſtria tempus terere,vt negocio aliis ablegato ipſe Romā pficiſceref.Nec barba
ri cōſiliū latuit Ceſarē,ad hoſtēq; eximprouiſo pfectꝰ ad pugnā exciuit,factūq; eſt vehemens præ
lium,ſed nō magis vehemēs q̄ breue.Fuſę fugatęq; regis copię,& cū multa cęde pfligatę, ipſe ve

Pharnax vincitur.

ro captus eſſet niſi oppugnatio caſtrorū Ro.ab hoſtis inſectatione retardaſſet:potitus tamen Cæ
ſar eſt caſtris,in qua victoria nihil illi iucūdius fuit q̄ celeritas:quo cōtigit vt hoſtibꝰ primo con-
greſſu fugatis exclamarit,hi ſunt q te magnū fecere Pōpeii,& ad ſenatū ſcribens his verbis victo
rię celeritatē ſignificauit.Veni,Vidi,Vici.Mitridatē Pergamenū,cuius diligēti opa Alexādrino

Veni,vidi, Vici.

bello fuerat vſus Boſphori regē cōſtituit.Sexta deinde legione comitatꝰ,in Italiā omniū opinio-
ne celerius reuertif.Romę,q̄q̄ ciuitatis ſtatus eius pſentia indigebat,qa hoſtes inuictū pene exer
citū in Aphrica habere dicebanf,tam diu cōmoratus eſt,quoad Decumanos,miſſionē & præmia

Ceſar Ro. reuertitur.

tumultuoſe flagitantes,ad officiū retraxit,deterrētibus amicis ne ad cōſpectū iratorū militū ac-
cederet.Ceterū nō ſolū intrepide acceſſit,ſed vna etiā voce,qua eos quirites appellauit, tam facile
circūegit,vt milites ſe eſſe reſpōderint,recuſanteſq; in Aphricā ſecuti ſunt.Ipſe circa ſolſtitiū hi-
bernū in Libyā traiecit,vbi naui egreſſus,quū primo littore cōcidiſſet,omine in melius verſo, te-

Ceſar in Aphricam traiecit.

neo te inqt Aphrica.Et qa pcrebuerat opinio inuictā eſſe Corneliorū gētē in terra Aphrica, eēt q;
imperii ſumma apd̄ Scipionē,qui fuerat Pōpeii ſocer,deſpectiſſimū quendā ex Corneliorū fami-
lia ſecū aduexit,cui Salutioni erat cognomē.Tēpeſtate aūt parū pſpera vſus,quū alii alio applicu
iſſent,ipſe ad Adrumetū cū tribus milibus peditū & ala vna eqtū conſedit,lociq; pſidio fruſtra tē
tato,qa in tāta militū paucitate tuto ibi eſſe nō poterat,ſuos ad naues cœperat reuocare, quū ex
oppido eruptio facta eſt.Cōſerta pugna res mira accidiſſe dicif,vt.XXX.Galli eqtes q cū Ceſa-
re erāt duo milia Maurorū eqtū ſuo ipetu auerterint.Ille ab Adrumeto digreſſus Lepti volunta

Gallorꝫ eqtum facinꝰ.

ria deditione potif.Ex Sicilia & Sardinia auxilia & cōmeatus accerſit.Criſpū Salluſtiū pretorem
ad Cercinam inſulam ire iubet,quo vis ingēs tritici ab hoſtibꝰ cōuecta dicebaf.Naues interim cū
copiis ad eum complures venerunt,qbus circa Ruſpinā,vbi caſtra fecerat,receptis, cum. XXX.
cohortibꝰ frumētatū pficiſcif:nec multū a caſtris aberat,quū in hoſtiū exercitū incidit,cui Labie
nus preerat.Nulla pugnę mora facta eſt,militibuſq; in aciē deductis vtrinq; ferociter concurrif,
nec multo poſt q̄ pugna cōſerta eſt Ceſariani,qa hoſtis multitudine abundabat, vndiq; circūuēti
in orbē pugnare coacti ſunt:eratq; acris vbiq; dimicatio,quum Decumanorꝫ vnus Feroculus ty
ro a Labieno appellatus,nudato capite,decimę ſum inquit legionis miles non Tyro Labiene,atq;
vno ictu fidē verbo faciā,cū hiſq; pilo in hoſtē cōtorto Labieni equū trāſuerberauit. Turbauitq;

Duplici pœlio Ceſar vicit.

vulnus illud hoſtes vehemēter,Ceſarq; acie q̄ longiſſime porrecta,cōuerſiſq; cohortibus, vt vna
poſt alterā ante ſigna rēderet,hoſtiū coronā in duas diuiſit partes, eqteſq; a cętera acie ſecluſos,
modico negocio fudit,itidē diuerſa parte hoſtis eodē tēpore eſt fuſus,& iam victor Cæſar ſuis ſi-
gnū receptui dabat,quū L.Petreii & Gn.Piſonis interuētu,q cū vna Numidarū ala,frequētiq; eiꝰ
generis peditatu,ſuis pſidio affuerit,inſtauraf pręliū,ſed qa parū diei ſuperat,Ceſariani vno im-
petu ſubmoto hoſte victores ſe ad ſigna recipiunt.Erat M.Cato Vticę,is Gn.Pōpeiū magni filiū
cōcitate adortus die noctuq; aſſidenti illi conuiciū facere,ꝙ Pōpeius pater admodū adoleſcēs pa
triā ciuilibꝰ diſcordiis oppreſſam,ſua virtute ſubleuaſſet,peſſimos ciues oībus terris inſectatus:ꝙ
Siciliā,Aphricā,Hiſpaniā pene puer Po.Ro.recuperaſſet,priuſq; triumphaſſet,bis impator fuiſ-

Cato Pōpeium iuuenē ad virtutē hortatur.

ſet,q̄ ſenator.Ipſe tanta nominis celebritate rempublicā ingreſſus,nihil ad id tēpus geſſiſſet,cur
Pōpeii filius merito crederef.His vocibus iuuenis glorię cupidus adeo eſt inflāmatꝰ, vt cōfeſtim
inſtructis nauibus,cū tribus milibus hominū,quos ſummo ornauit ſtudio,ex Vtica in Maurita-
niā curſum intenderit,ibiq; Bogudis regnū adortꝰ ad Aſturū Mauritanię oppidū expoſuit copi-
as,vñ cū multa ſuorū clade ad naues cōpulſus,Baleares īſulas petiit.Per eos dies Scipio,cui octo
peditū legiōes erāt,& quatuor milia eqtum,ex Vtica pfectus,circa Adrumetum,cum Petreio &

Labieno caſtra cōtulit,tantoq; copiarū apparatu freti,tria milia paſſuū a Cęſare conſidūt.Nec Iuba multo poſt cū immenſo exercitu ſecutus,q̃ mox paulo in regnū abiit,trepidis nūciis reuocatus ꝙ Cirtha capta totū regnūa Bogude rege & P.Sittio vaſtaret.Is olim Sittius Romę accuſat⁹ iudicii metu ſolum verterat,manūq; militū in Iberia comparatā in Libyam trāſmiſit,regibuſq; inter ſe bello diſceptantibus,adeo feliciter bellauit,vt ſemp victoria eorum partes ſit ſecuta,a quib⁹ Sittius ſtetit,eratq; ꝓinde eius nomē tum inter Barbaros admodum celebre,quū Caſar in Libyā traiecit,cuius partes ille ſecutus,cū Bogude Iubę regis opes valide affligebat:Cęſat interim tanta rerū omnium inopia laborabat,vt alga dulci aqua lota eius eq̄ aletent,multi tamen principes ciuitatū occulte ad illū in caſtra veniebāt,crudelitatē & auaritiā Pōpeianorū incuſantes,ſuppliciterq; orabant,vt q̃ maxima niti poſſet ope Aphricā liberaret.Prouocabat interim Scipio Cęſarem,identidēq; inſtructa acie in eius cōſpectū venitare,q̃ ſuos intra vallū cōtinebat citra cędē victoriā quęſiturus.Acilla adhęc ꝑ legatos deditionē fecit,& Criſpus Salluſtius,Celerina potitus,magnā vim tritici ad Cęſarē miſit.Venerūt ꝓterea ex Sicilia duę legiōes &.DCCC.equites.Nec

Veterani ī cidunt ī hoſtiū manus

multis inde interiectis diebus Veterani,q̃ naui ex eadē inſula in Aphricam vehebātur,in hoſtiū poteſtatē venere.His Scipio ſalutē & pecuniā eſt pollicitus,ſi in partib⁹ eſſe vellent.Tū Cēturio vnus quartędecimę legionis.Ego inq̄t nunq̃ beneficio vllo adduci queā,vt cōtra Cęſarē imperatorē militē,quin hortor te potius,vt ab iſtis armis diſcedas,quæ nihil tandē ſint aduerſus illū valitura:nā quāti eſſe poſſint facile ex hoc poterit cognoſci,delige ſi placet ex oībus cohortibus,q̃ tecū militāt,vel tuo iudicio fortiſſimā,eamq; mihi &.X.aliis veteranis cōmilitonibus meis obiicito,ex euentuq; eius certaminis coniicies,qs belli huius ſit futurus exitus.Scipio ira ardēs Vetera-

Veteranorū ferocia.

nos extra vallū eductos iuſſit ad vnū interfici.Hircius,ſiue Oppius fuit,q̃ hęc ſcripſit,author eſt

Imber lapideus.

ꝑ hos dies exercitū Cęſaris,lapidea ſaxorū grādine,qđ ſit incredibile dictu,q̃q̃ cōſtet ſępe in Albano e cęlo lapidatū,nocte vna pene obrutū,pilorūq; cuſpides ſua ſpōte exarſiſſe.Nec multo poſtq̃ hęc facta ſunt Iuba cū tribus legionibus.DCCC.equitibus frenatis &.XXX.elephantis numero ꝗ leuis armaturę ingēti,ad Scipionē & Labienū reuerſus,haud ꝓcul ab eoꝝ caſtris conſedit.Interim Cęſat oppugnaturus Vzetam oppidum,inter ſua & hoſtium caſtra ſitum,munitionem late vtrinq; ab oppido ducebat,ne ab hoſtiū equitatu circūueniri poſſet,reducebatq; ſub noctē legiones in caſtra ab inſtituto opere,quū Iuba Scipio & Labienus immiſſis equitibus in abeuntes,paululū fudere Cęſaris eq̄tatū,mox legionariis in ꝓliū verſis hoſtes late fuſi cęſiq; ſūt,& in caſtra vſq;

Cęſar hoſtes fugat.

ꝓcipites acti,ac niſi puluis ꝓſpectu abſtuliſſet,Iuba & Labien⁹ ī fuga capti eſſent.Promotis īde ad Vzetam caſtris mille Numidę eq̄tes calonibus mixti ad Ceſarē tranſfugere:facta ſunt inde circa oppidū aliquot ꝓlia,ſed parū memorabilia.Varus qui Andrumeti erat,celeri curſu Leptim delatus,ex Cęſaris nauibus,quę ante Cothonē in ſalo ſtabant,quaſdā ſubita vi cepit,alias flamma iniecta,priuſq̃ ſuccurri potuerit,ignis abſumpſit.Aberant caſtra Cęſaris quinq; milia paſſuū a Lepti

Naues Cæſaris ad Leptim cōcremantur.

quo cōtigit,vt audito hoſtiū acceſſu,eo cōfeſtim occurrerit,ac naub⁹,q̄ ī Cothone erāt,arreptis cum Epibatarū manu abeuntē hoſtē inſeq̄ret.Cōuertit Varrus claſſē,ferociterq; in pugnā rediit ſed mox paulo vi pulſus celeri curſu ſeſe Adrumetū recepit.Cęſar incēſis nauibus,q̄ in conſpectu

Cęſaris victoria aduerſus Varum.

Adrumentani portus in ſalo ſtabāt,ſuiſq; receptis,triremiq; vna ex hoſte capta,Leptim victor reuertitur.Affraniū,quē ex Hiſpania dimiſerat,hoſtili naui captū,piurii crīe necari iuſſit.Vzeta deinde potitus eſt,qua pręſidio firmata,quū in caſtra ſe reciperet,a Labieno īprouiſo ꝓlio excipit̃,quem modico negocio repulſum ad mōtes vſq; perſecutus eſt.Accerſiuerāt illum & Vaccenſes,

Vaccēſiū clades.

quo cū iter intendiſſet,Iuba cognito oppidanoꝝ conſilio eum curſu pręuertit,ibiq; oppidanis ad vnū interfectis locū militibus diripiendū dedit.Cęſar Vaccenſiū clade ex itinere audita cōuerſo ad Sarſuram curſu,cęſo hoſtiū ꝓſidio,oppidū occupat.Cepit & Thebanā vrbē in Iubę finibus,legatis ad hoc ipſum in caſtra miſſis.Ad Tapſum poſtremo caſtra ꝓmota ſunt,obtinebatq; id oppidū Vergili⁹ cum ꝓſidio haud cōtēptibili.Scipio Cęſarē cōſecutus octo milia paſſuum a Tapſo bina caſtra fecit.Cęſat lunata valli forma Tapſum operibus circundat,& hoſtes poſtridie huc copias admouent,ac circa ſtagnū locū munire odorti,in ſe Cęſarē cōciuere.Aſtabat erecta acies militib⁹ caſtra munientibus,hic cōmiſſo ꝓlio quū turbari ab initio viſus eſſet hoſtis,nec ordines illi cōſtarent,inuito etiā duce facta eſt a Cęſarianis in aduerſam aciē impreſſio,auerſiq; primo a fūditoribus elephāti,q̄ retro cōſternato agmine abeuntes,magnā ſuorū ediderūt ſtragē.Mēorabile fa-

Veterani audacia.

cinus hic accidiſſe dicit̃,ꝙ veteranus quidā in elephātē,lixarū vnū genibus proterentē,impetū facere auſus,a belua ꝓboſcide,cū totis armis arrept⁹,quū ſublimis rotaret,ꝓprii ꝑiculi admonitus eius manicā,quātū in ea trepidatione potuit,grauiter ferro cōſauciauit,quo vulnere elephas ter-

ritus relicto milite in aciē refugit.Mauri q poſt beluas ſtabāt,ꝑrim obtriti ſunt,ꝑrim a Cęſariāis
ceſi.Palam inde fuga facta eſt,totaq; planitie hoſtes ceſi,captaq; non tantū Scipionis & Labieni ca
ſtra,ſed eodē impetu & regia.Multi q ī tumulū caſtris ꝓximū ſe ex fuga receperāt,ſalutatiōe mi
litari more facta,quū ab ..ꝯtis armis veniā peterēt,a veteranis in commilitonū vltionē q a Scipiōe i
terfecti fuerant,occidione occiſi ſunt.Appianus author eſt octoginta milia militū,&.XX.equum
eo die profligata.Scipionis eqtes,q acie exceſſerant,Paradā fuga delati,quū portis excluderētur
(iam eñ aduerſę pugnę phama eo vſq; peruenerat)oppido vi capto Paradenſes omnes cū liberis,
& vxoribus pyra medio foro accenſa,viuos cōcremarūt.Inde plębeiorū Vticenſiū caſtra quae ex-
tra Vticę muros erāt adoriunť,vt ad vnū omnes in Cęſaris inuidiā trucidarēt(habebātur hi di
uerſarū partiū,ꝓpterea a Catone moenibus excluſi,circa vrbē ſibi tabernacula fecerant)hinc igiť
eqtes fuſtibus & ſaxis repulſi,in vrbē irrūpunt,eam diripere incipiunt,multoſq; paſſim obtrūcant
Attuliſſet omnino ille dies cladē aliquā ingentē Vticēſib⁹,niſi illi Catonis precibus & authorita-
te moti iniuria abſtinuiſſent.Hortatus eſt Cato vt ſecū oppidū tueri vellēt,qđ quū impetrari nō
potuiſſet,certam ſingulis pecuniā dedit,tantūdē & P.Sylla eiſdē annumerauit,qui vna cū eo eq
tatu,Vtica eſt ꝓfectus.Cato omni ꝑſidio deſtitut⁹, Vticenſes hortatur, vt ſeruitiis manumiſſis
oppidū tuerenť,verū vbi nō vnum ſenſit eſſe in vrbe conſiliū,hortatiōe deſtitit, praebuitq; naues
abire volentibus,cęteris reb⁹ quātū in ea rerū trepidatiōe potuit conſtitutis, quū conuiuio inter
fuiſſet,ſine vlla vultus mutatione,aut turbatę mentis ſuſpitiōe,cubiculū ad altā noctē ingreſſus,
deſperata reipublicę ſalute,ſibi manū intulit.Irrūpunt ſtatim in cubiculū ad cadentis ſtrepitū fili
us & cęteri domeſtici,iacētē tollūt,acceſſitur medicus,curatur vulnus,fili⁹ multis lachrymis pa
trē obteſtatur,ne patriā,ne liberos,ne amicos,in tanto diſcrimine deſtitueret.Patitur ille ſibi vul
nus obligari,ſimulata inde quiete poſteaq̃ neminē ſenſit circa ſe eſſe,vulnere atrociter dilacerato,
expirauit.Liuius media curatiōe ait reſcidiſſe,reſciſſoq; cōfeſtim defeciſſe.Cęſar Vticę potiundae
cupidus vt Catonē in ſuā poteſtatē redigeret,Meſſalam cōtinuo eo cū equitib⁹ ex acie miſit,Vti
cenſes illi obuiā facti vrbē ſupplices dedunt.Interim Cęſar Adrumetū recepit,multiſq; viris illu-
ſtribus captis veniā dedit,& in his,M.Aquinio Catonis filio,auditoq; patris ei⁹ interitu vehemē
ter indoluit,altaq; exclamauit voce.Ego Cato tibi mortē inuideo, tu mihi ꝓpriā ſalutē inuidiſti.
In his libris quos ipſe poſtea in Catonē ſcripſit victoriā ſibi illū inuidiſſe ꝓdidit , ob eamq; rē ſibi
mortē cōſciuiſſe.Iuba & Petreius,poſtq̃ ex acie exceſſerūt,nocturnis itineribus(interdiu enī lati-
tabāt)ad Zamā peruenerūt,vbi erāt vxores regis,& liberi:huc phama aduerſę pugnę regis aduē
tū ꝓceſſerat,quo contigit vt ab oppidanis ſit rex portis excluſus.Qui ab initio eius belli ingētem
pyrā cōſtruxerat,in quā Zamenſes,liberos,vxores,omnē regiā ſupellectilē,poſtremo ſe ipſum preci
pitaturum,ſi victus ꝑlio fuiſſet,publice ꝑdixerat.Multis igiť ꝑcibus cōtēdit,vt ſibi liberos & vxo
res reſtituerēt,ſed quū nihil impetraret,in villā ſuā,cū Petreio,& paucis comitibus cōceſſit. Nec
multo poſt Cęſar a Zamēſibus acceritus,cū expedito eqtatu eo occurrit.Iuba & Petreius vt am
bo vna perirēt,mutuis vulnerib⁹ cōcurrerūt.Petreius tamē prius cōcidit validiore regis ictu,ipſe
quū ſibi manū inferre nō poſſet,a ſeruo petiit vt ſe ferro traiiceret.Liuius Iubā a Petreio cōfectū
ſcribit,ipſumq; ſibi manū intuliſſe.Fauſtus Sylla,q aliquāto ante Catonis interitū,cū vna equum
ala,in Hiſpaniā iter intēderat,inſidiis a Bogude & Siccio exceptus cū liberis & vxore venit in ho
ſtiū poteſtatē,nec multo poſt orta inter exercitus diſſenſione interfect⁹ eſt.Scipio q cū paucis na
uibus Hiſpaniā petebat,ipſe quoq; a Siccio ad Hipponē circūuentus,poſt nauale pręliū,vbi oīa ꝑ
dita vidit,ſe ipſum ferro traiecit,abienſq; in vulnus in altos eſt fluctus ꝑcipitat⁹.Cęſar, regia ga-
za vēdita,Numidiaq; in ꝓuincię formā redacta,rebus poſtremo in Aphrica ſuo arbitrio conſti-
tutis,ex Vtica Idib⁹ Iuniis nauē cōſcēdit,ī Italiāq; victore exercitu reducto,quater vno mēſe tri
umphauit.Primū triūphū atq; oīm clariſſimū Gallicū egit.Sequētē Alexādrinū.Ponticū tertium
Nouiſſimū Aphricanū,oēſq; diuerſo apparatu,& īſtrumēto.Gallici triumphi die aſcēdit Capito
lium ad lumina quadraginta elephātis dextra lęuaq; lychnos geſtantibus.Pōtico triumpho īter
pōpę fercula triū verborū ꝑtulit titulū.Veni,Vidi,Vici:belli celeriter confecti notam.In Libyco
ductus eſt Iubę fili⁹,q ex Barbaro & Numida,adeo lītarū ſtudiis ꝑfecit,vt īter clariſſimos ſit poſt
ea ſcriptores numeratus.Populo Romano epulū dedit,ī quo duob⁹ &.XX. milibus tricliniorum
eſt accubitū,ciuibus viritim denos frumenti modios,totidēq; olei libras,trecentoſq; nūmos, diui-
ſit.Ludos regionatim in vrbe dedit ꝑ oīm linguarum hiſtriones.Munus gladiatoriū.Circēſes lu-
dos.Naumachiam,in qua Tyriae Ægyptięq; claſſes cōflixerunt.Quatuor milia remigū egerunt
naues.Mille vtrinq; pugnatores manū cōſeruere.Deſultorii eq in circo agitati,bigae quadrigęq;.

Cęſariāis caſtris Iuba ſtē exuit.

Paradenſiū clades.

Catonis cō ſtantia.

Catonis in terius.

Verba Cęſaris ad Catonem extinctum.

Pyra Iubę regis.

Iuba & Petreius ſe inter ficiunt.

Syllę & Scipionis interitus.

Cęſar quater triumphat.

Cęſaris munificentia.

Troia ludus a duabꝰ nobiliũ puerorũ turmis decurſus. Athletę triduo decertarũt. His ille ſpecta
culis ciuitatẽ, ciuilibꝰ bellis afflictã, haud mediocriter recreauit, velut fomentis quibuſdã pręſen
ti triſtitię & mœrori adhibitis. Quãtã ciuilibus bellis Ro. Po. iacturã fecerit ex cenſu, qui p id tẽ
Cleopatræ ad vrbẽ acceſſus.
pus eſt habitus, recte potuit intelligi, multitudine ciuiũ dimidio minore q̃ antea repta. Cleopatrã
ex Ægypto accerſitã Cęſar honorificẽtiſſime excepit, remiſitq; eã in regnũ honoribus & pręmiis
auctam: ipſe quadriennio per hęc circũacto, ad Hiſpanienſe bellũ eſt p̱fectus. Duo Põpeii filii opi
bus ſuarũ partiũ in Aphrica p̱fligatis, in Hiſpaniã p̱fecti, quorũ Gn. medio Aphricani belli ardo
re ex Vrica diſceſſerat, partim p̃cibus, partim fauore paterni nominis, nõ paruam Iberiæ partem
ſibi adiunxerant, pecuniaq; & armis adiuti, exercitũ pene inuictũ, ad bellũ inſtruxerãt. Et iam eo
vſq; creuerant illorũ opes, vt ſi quę vrbes vltro non accederẽt, eas vi & armis ſibi vendicarẽt. Hic
hoſtium ſucceſſus, poſteaq̃ maior eſſe cœpit q̃ Cæſaris partibus tutũ crederet, illũ in Iberiam tra
Cęſar ĩ hiſpaniã proficiſcitur.
xit. Quarto itaq; conſul deſignatus, cũ grauiſſimo exercitu, ſeptẽ & .XX. dierũ ſpatio in p̱uinciã
venit. Oppugnabat tũ Gn. Vlam vrbẽ. Sextꝰ minor natu Cordubã p̱ſidio obtinebat. Cæſar Vlẽ
Vla.
ſibus validum pręſidiũ noctu immiſit. Cordubã inde p̱fectus magnã vim hoſtiũ peremit, q̃ teme
Corduba.
re ad pugnã egreſſa veniẽtẽ prælio exceperat. Gn. factus de ſuorũ clade certior, Vlenſi obſidiõe
ſoluta Cordubam repetit cum omnibꝰ copiis, eſtq; ſub eius acceſſum aliquoties circa Bethim di
micatũ, ſed prælia illa ex occaſione cõmiſſa, & ob id parũ memoratu digna. Ateguã inde Cęſar eſt
oppugnare adortus, quo Põpeius p̱ alta loca ducens p̱ceſſit, ſuis ſubſidio futurus. Hic q̃a Cæſaris
opes in horas augebant, veritus ne aliqua maiore clade afficeret, Cordubã cũ exercitu rediit. Eiꝰ
digreſſu p̱culſi, q Ategue p̱ſidio erãt, deditionem facturi in caſtra mittũt, q ſibi salutẽ poſtularẽt,
ſed quũ oppidanis tantũ ignoſci diceret, Pompeiani deſperatione adacti Ateguẽſes hoſpites ſuos
Põpeianorũ ſæuitia in Ateguẽſes.
iugulãt, iugulatos e muris deiiciũt. Multi oppidanorũ p̱ hunc modũ periere: illi credo, q rẽ ad Cę
ſarem trahere niſi ſunt. Multa interim p̱lia circa oppidũ geſta, ſed qualia p̱ occaſionẽ tumultuoſe
obſidionali tẽpore cõmittunt. Poſtremo deditũ eſt oppidũ, occulto oppidanorũ conſilio, quo rece
pto ad Vcubim Cęſar p̱mouit ſigna, vbi Põpeius erat, caſtraq; caſtris cõtulit, eſtq; hoc quoq; lo
co ferocius dimicatũ vt .CCCC. & ampliꝰ ex Põpeianis ſint vno prælio cæſi, etſi parum æquo ſit
loco a Cæſarianis dimicatũ. Secũdũ eã pugnã Põpeius in Micadenſem agrũ tranſtulit caſtra, quo
Cęſar cõſecutus, q̃nq; milia paſſuũ ab hoſte metatꝰ eſt. Hic demũ vtrinq; inſtructę acies in pugnã
p̱ceſſerunt. Aderant Cęſari octoginta centuriæ peditum, octoq; equitũ milia, quo magis miror a
Cæſaris diſcrimen.
q̃buſdã traditũ Cęſarianos eo die cunctantiores ad p̱liũ factos: vt neq; precibus, neq; minis prius
pugnã iniuerint, q̃ Cęſar primus omniũ in aduerſam aciem, moriendi cõſilio, irruerit: Hic clami
tans milites mihi vitæ finis, vobis militiæ terminus, tum vero mota ſit, vt illi aiunt, tota acies,
metuq; aut pudore, Imperatoris impetũ ſecuta, in aduerſos hoſtes cũ clamore itũ. Ferunt ſolius
Cęſaris impreſſione .X. pedes Põpeianã aciem loco ſubmotam, paruoq; tẽporis momẽto .CC. ĩ eũ
tela concidiſſe, quorũ maior numerus ſit parma exceptus, auditũq; ex eo poſtea, die quo ad Mũdã
pugnatũ eſt, ſe de morte ſibi conſciſcenda cogitaſſe, quũ neq; minis neq; precibus poſſent milites
ad pugnã cõpelli, ſeq; de gloria & laude ſemp̱ alias, ad Mundã de vita tantum dimicaſſe. Qui hęc
ſcribunt militaris illius metus cauſam ſupprimũt. Ego quãdo Cæſar multitudine virtute hoim
& felicitate p̱ſtabat, nõ tam hoſtẽ ſuis terrificũ fuiſſe, q̃ locum crediderim, q p̱iniquus illis erat,
vt Hircius ſcribit, ſiue ſit ille Oppius. Per voraginoſum flumẽ, atq; riparũ anfractꝰ hoſtis petẽdꝰ
erat, ſed ſic quoq; anceps ille author, negat cũctationẽ dimicandi vllã in militibꝰ fuiſſe, q̃n vtrinq;
ait ferociter cõcurſum, q̃ũ pręter felicitatẽ pene paria oĩa eſſent, victoriã tamen a veteranis ortã,
qui in dextro Pompeianorũ cornu teterrimã cędem ediderunt, lęuum quoq; hoſtiũ latus, equitũ
incurſu eodem tempore degrauatũ, atq; ita media acies vtrinq; nudata, cũ cęde, & ſtrage multa,
pulſa ſit, ſuperfuiſſetq; nemo ex tanto nup̱ exercitu, niſi Munda, in cuius conſpectu eſt dimicatũ,
victis perfugio fuiſſet. Cęſa ſunt ſic quoq; .XXX. milia & amplius, & in his Actius Varus, & al
ter Labienus, ex Cęſarianis circiter mille. Septẽdecim duces capti, Sextus Pompeius minor fratrũ
accepto aduerſę pugnę nuncio, Cordubã reliquit, quã p̱ſidio obtinebat, cũ paucis ſilẽtio noctis in
de p̱fectꝰ, veritꝰ ne hoſti traderet. Gnęus maior natu ſauciꝰ, cũ L. eq̃tibꝰ exceſſit acie Cartheiã pri
mo profugit. Hic quũ parũ ſibi tutus videret ad naues deſcẽdẽs, quas in hunc caſum paratas ha
Põpeii minoris fuga & cędes.
buit, quũ anchorariũ funẽ celerius amputaret, ſibi pedẽ cõſauciauit: Didius, qui Gadibus erat, ab
eũtẽ ſecutꝰ, quarto die quũ forte aquatũ in litꝰ & dux & nautę exiuiſſent, improuiſo acceſſu, na
ues, q̃ in ſtatiõe ſtabãt, occupauit. Ea clade nouiſſime affectus, laborioſe fugã meditatꝰ eſt. Poſtre
mo, luxato, vt Oppius ait, nõ ſaucio pede duobuſq; vulneribus grauãtibus in ſpelũca quadam, in

quã ſeſe iniecerat,interficit.Eius caput eſt Cęſari delatũ quũ iam Gadis ꝑueniſſet.Qui tota puĩ-
CÆSAR IMPE.
cia recepta,Romã reuerſus,de Hiſpania nouiſſime triũphauit.Exquiſitiſſimi inde honores ſunt
illi a ſenatu decreti,vt ſacroſanctus,vt ꝑpetuus dictator eſſet,vt Cẽſor,vt prenomen imperatoris
Cęſaris honores.
ferret,vt cognomẽ patris patrię,vt ſtatuã inter reges haberet,ſuggeſtum in orcheſtra,ſedẽ aureã
in curia,ꝓ tribunali thenſam,Ferculũ in Circenſi põpa.Templa,Aras,Simulacra,inter deos pul-
uinar,Flaminẽ,Lupercos,vt Quintilis menſis ab ipſius noĩe Iulius diceref.Hi qdẽ honores vt in-
ſolentes,& in libero nuper populo inuidioſi,eius exitio viam pepererũt.Acceſſit iuſtę inuidię im-
Inuidia Cęſari orta.
moderata arrogantia,immodicuſq; dominatꝰ,regięq; appellatiõis libido excepta eſt palã vox eiꝰ,
nõ eſſe amplius rempublicã ſed appellationẽ ſine corpore,neſciuiſſe literas Syllam qui dictaturam
depoſuiſſet.Debere homines ſecũ cõſideratius loq̃,ac ꝓ legibꝰ habere quę diceret.Pręcipua tamẽ
& inexpiabilis inuidia inde illi mota,ꝙ ſenatui ad ſe venienti,cũ honorificẽtiſſimis decretis,ꝓ tẽplo
Veneris genetricis ſedens nõ aſſurrexit.Quidã a Cornelio Balbo retẽtũ arbitrant,quũ conaref
aſſurgere.Alii ne conatũ qdẽ ꝓdiderũt,ſed ꝙ Trebatiũ officii admonẽtẽ minꝰ familiari vultu re
ſpexerit.Atq; id factũ tanto intolerabilius eſt viſum,ꝙ ei triũphãti,ſubſelliaq; tribunitia ꝑtereun
ti,quia vnus e collegio tribunoꝝ Pontius Aqla nõ aſſurrexiſſet,indignatus ꝓclamarit,repete er-
go a me Aqla rempublicã tribunus,nec deſtitit plures deinceps dies oĩa ſub cõditione polliceri,ſi
per Pontiũ Aquilã liceret.Secutũ eſt recens factũ nõ minoris inuidię,ex latinarũ ſacrificio,qđ ve-
teri inſtituto in Albano celebrari cõſueuit,Romã reuerſus inter immodicas & nouas populi accla
mationes,vt rex etiã aperte appellaref,ꝙ in eo ciuiliter egit ꝙ ſe Cęſarẽ eſſe reſpõdit,nõ regẽ,tã
ſuperbe & imperioſe ꝙ Epidiũ Marullũ,& Cęſetium Flaccũ,Tribunos plebis,poteſtate priuauit,
quia faſciã,quod inſigne fuit regiũ,iuſſiſſent ipſius ſtatuę detrahi,& eũ,qui obligauerat,in vincu-
la conieciſſent.Fuerunt qui crederent Cęſarẽ doluiſſe eius animaduerſionis laudẽ ſibi ademptam
Percrebuit inde phama cõſtituiſſe illũ Alexãdriã aut Iliũ oẽs ĩperii opes trãſferre,exhaurireq; Ita
liam delectibus,vrbis ꝓcuratiõe amicis credita.Ferebaf adhæc,L.Cotta decemuir primo ſenatu
ſententiã dicturus,vt qñ Sibyllinis libris cõtineref,Parthos,niſi a rege bello vinci nõ poſſe,vt Cę
ſar rex appellaref.Ob hęc igif,& ꝙ M.Antonius cõſul,cũ Lupercis currens,Po.Romano ſpectan
te,atq; ingemiſcente,diadema ſedẽti illi inducere eſt auſus,qđ inſigne ſępius capiti admotũ,licet
cõſtanter reiecerit,tamẽ Po.Ro.patientiã tentari plures interꝑtati fuerant. Alienati ab eo populi
multa ſecuta ſunt argumẽta,quibus haud dubie demõſtrabatur pigere ciuitatẽ præſentis ſtatus.
Coniurationis capita.
A paucis itaq; orta cõiuratio,paulatim in plures ſerpſit,vt ſexaginta & amplius ſenatores in eius
mortẽ cõſpirarint:M.Brutus ex Seruilia,M.Catonis ſorore ortus,& ipſo Cęſare,vt multi perſua
Cędis ſigna
ſum habuerũt,C.Caſſius & D.Brutus fuerunt coniurationis capita.Multis interim ſignis mors
illi ꝓmonſtrata eſt.Ænea tabula paucis diebus,qbus interfectus eſt,circa Capuã,in quodã veteri
monumẽto reperta eſt,gręcis literis notata,qñ Capys oſſa detegerent,fore vt ab Iulo prognatus,
cõſanguineorũ manu interfectus,magnis Italię cladibus vindicaref.Tranquillus eſt huius rei au
thor,Cornelium Balbum qui hoc memorię prodidit ſecutus.Equi quos Marti in tranſitu Rubi
Equorum fletus.
conis cõſecrarat Cęſar,vagi & ſine cuſtode,vt emeriti ſacriq;,errãtes,comperti ſunt per eos dies
vberrim flere,pertinaciterq; abſtinere pabulo.In Pompeiana curia,vbi poſtea occiſus eſt,regalio-
lus auis a multitudine volucrũ eſt diſcerptus.Nocte cui dies cędis illuxit,Calphurnia eiꝰ vxor,ꝑ
quietẽ imaginata eſt faſtigium domus collabi,maritũq; ſuo gremio cõfoſſum teneri,foreſq; cubi-
li ſua ſponte patuerunt.Liuius ſacellum fuiſſe ait ante Cæſaris domum,cuius collapſum faſtigiũ
Calphurnia per quietem viderit.His ille prodigiis commotus,ob infirmam etiam valitudinem
cunctatus eſt,an eo die in ſenatum iret,qui ad idus Martias fuerat in Pompeii curiam vocatus.
Cæterum D.Bruto hortante,ne frequentem ordinem,ac iã dudum opperiẽtem deſtitueret quin
ta demum hora diei egreſſo,libellum ei ignotus quidam reddidit,inſidiarum indicem,quem aliis
quos lęua continebat quaſi mox lecturus inſeruit.Plutarchus Artemidorum Gnidiũ dicendi ma
giſtrum ſcribit,ex Bruti familiaribus,quæ pararentur,didiciſſe,ac tum eunti libellum obtuliſſe,
hortatumq; vt confeſtim cognoſceret,quid in eo eſſet,quando ad ipſius ſalutem pertineret id fa
cere,conatumq; ſępe Cæſarem eum legere,ſemperq; a circunſtantibus interpellatum. Fuerat & a
Spurina aruſpice monitus,vt periculum quod ei immineret intra Idus Martias caueret.Hũc ita-
q; intuitus,priuſq̃ curiam ingrederetur,vt falſum coarguit,ꝙ idus Martiæ ſine vlla ſua noxa ve
niſſent:cui ille,venere inquit Cæſar,ſed nondum præterierunt.Ingreſſus nihilo ſecius eſt ille cu-
riam,cui iam ſedenti Cimber Tullius,qui primas ſibi cõficiendę rei partes deſumpſerat,velut de
fratris reſtitutione rogaturus primus aſtitit,eoq; id negociũ in aliud tẽpus differente,ipſiꝰ togã

ab vtroq; humero apphendit,clamãteq;,hęc vis eſt,Caſſius ex aduerſo paululũ infra iugulũ vul-
nerat.Cęſar arrepto graphio Caſſii brachiũ traiicit,conatuſq; ꝓſilire altero vulnere retardatur
Cæſaris cæ- Appianus author eſt eius guttur a Caſca ꝑcuſſum,a Caſſio vultũ,femur a Bruto,interſcapiliũ,
des. a Buccolicano,inde vbi ferrũ in ſe ſtringi a pluribꝰ vidit,toga caput obuoluit,ſinu lęua manu ad
ima crura deducto vt honeſtius caderet.Tribus itaq; &.XX.plagis eſt cõfoſſus,vno dũtaxat ge
mitu ad primũ ictũ emiſſo:M.em̃ Brutũ in ſe graſſantẽ intuitꝰ,gręcis verbis dixiſſe ferũ,& tu fili
& ille ita multis vulneribus cõfoſſus cõcidit,quorũ vnũ dũtaxat,qđ ſecũdo loco acceperat,vt An-
Figura. tiſtius medicus poſtea indicauit,letale fuit.Erat Cęſar ſtatura excelſa,colore cãdido,teretibꝰ mẽ
bris,ore paulo pleniore,nigris vegetiſq; oculis,valitudine ꝓſpa,niſi ꝙ extremo vitę tpe ling aĩo ſo
lebat,atq; ꝑ ꝗetẽ exterreri.comitiali quoq; morbo bis inter res gerẽdas correptus eſt.Fuit & in cu
rãdo corpore ſupra q̃ credi poſſit moroſus,vt nõ tõderetũ ſolũ diligẽter ac raderetũ, ſed velleretur
etiã,vt ei qdã exprobrarũt.Caluitii deformitate offenſus,ex oĩbus honoribus ſibi a ſenatu decre-
tis,nullum libẽtius recepit,q̃ ius laureę coronę ꝑpetuo geſtãdę.Corpus eius cõiurati in Tyberim
ꝓiicere in aĩo habuerũt,M.Antoniũ cõſulem,& Lepidũ magiſtrũ eqtũ veriti cõſiliũ deſtituerũt.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, ENNEADIS SEXTÆ,LIBER OCTAVVS.

PERIIT Cęſar annos natus ſex & quinquaginta multiq; perſuaſum ha-
buerunt talem ei mortem pene ex ſententia obtigiſſe,qppe q apud Xe-
nophõtem lentum genus mortis in Cyro fuerit aſpernatus,ac q̃ celer-
rimam ſibi optauerit,& apud Marcum Lepidum pridie q̃ in curia occi
ſus fir.orto ſup cœnã ſermone ,qs eſſet cõmodiſſimus vitę finis,ſubitũ
& inopinatũ ꝓtulit.Sunt q ſcribant eum libellis quibuſdam ſignandis
occupatum,quæſtione propoſita,qđ eſſet optimũ genꝰ mortis,vltro oc
curriſſe,ſubitumq; dixiſſe & improuiſum.Sed ne mors quidẽ ab eo for
midata eſt.Auditum ferunt ex eo ſępius iam non magis ſua q̃ reipub.
intereſſe vt viueret.Satis honorum ſe in vita cõſecutum , futurum vt
ciuitas morte ſua in magnas rurſus diſcordiarum procellas dilaberetur.Contentus itaq; fuit con
iurationes ad ſe indicio delatas,edicto tenus vindicare , quo ſignificabat compertum ſe habere
quid ab improbis quibuſdam pararetur.Nec iam multũ aberat quin aperte notaret qui illi eſſẽt,
qui ſibi inſidias ſtruere dicerentur,calumnia de Antonio & Dolobella ad ſe delata,velut res nouas
moliẽtibꝰ,haud inqt crinitos & pingues pertimeſco,ſed pallidos & macilentos,Brutum haud du-
bie & Caſſium deſignans.Sed ſiue talem exitum effugere noluerit,ſiue non potuerit,vt neceſſe eſ
ſet euenire quicquid euenturum erat,qđ in ipſius ore frequens fuit,obtigit ei certe genus mor-
tis,ſi non optabile,minime tamen pudendũ,ꝙ clariſſimorũ ciuiũ manu,in conſpectu ampliſſimi ſe
Senatꝰ fuga natus,honeſte & fortiter occubuerit.Eo itaq; perempto fuga & turbatio ingens ſecuta eſt,qui in
curia erant alii alio metu dilapſi,cõiuratos conatos ordinẽ oratione retinere,fuga deſtituunt,ipſi
vbi omnia circa ſe conſternationis plena viderunt,multitudinis impetum veriti, læua manu ve-
ſte obuoluta,dextera pugionem habẽtes,in apertum prorumpũt,altaq; voce clamitãtes tyrannũ
a ſe & regem ſublatum,conglobati Capitolium occupant.Antonius conſul,quẽ dũ cædes perpe-
trata eſt,D.Brutus per ſpeciem colloquii extra curiam tenuit,ſiue quia Cęſari fidum nouerant,
& vt validum corpore timuerũt:ſiue ꝙ Brutus,vt quidam ſcribunt,iniquum cẽſuiſſet obtrũca-
re eum cum tyranno,qui publica inſignia haberet, ſubito tumultu perculſus, abiectis inſignibus
domũ ſeſe fuga proripuit.Lepidus & ipſe conſternatus aĩo in tranſtyberinam inſulam trepide cõ
Lepidꝰ i fo- ceſſit,vbi erat legio vna,cũ qua forum irrupit,vt conſuli auxilio adeſſet.Fit interim ex proximo
rũ irrupit. Theatro ad curiam concurſus.Gladiatores qui eo die producendi erant,in multitudinẽ graſſati
maiorẽ adhuc cõſternationem fecerunt,multi etiam cum percuſſorum coetu adiuncti,vt illis ꝓſi
dio eſſent,in Capitolium conſcenderunt.Cæſar ex curia a tribus ſeruis domũ eſt lectica delatus,al
tero brachio dependente.Antonius audito coniuratorũ deceſſu,& ꝙ cæde abſtinerẽ, reſumptis
magiſtratus inſignibus,ꝓ magno habuit negocio,Brutum & Caſſium ad ſe vocare,qui acceptis
ab eo obſidibꝰ in forũ eodem die ambo deſcẽderũt.Antonii & Lepidi filii obſides dati, Brutuſq;
apud Antoniũ frequẽti ſenatu retulit de diſcordiarum obliuione,cui mirifice aſſenſus eſt vniuer
ſus ordo,factũq; ſenatuſconſultũ ſuper ea re.Cicero author eius decreti vult videri,Traſibuli ex-

emplum ſecutus,qui apud Athenienſes offenſarum omniũ obliuionẽ ſuaſiſſet,quam illi Amniſtiã dixere.Secuta eodem contextu & alia decreta,vt Cęſaris acta rata haberentur,quibꝰ ſublatis apparebat concordiã coaleſcere non poſſe.Pręterea vt prouincię diuiderent̃,vt dictaturę nomen in ꝑpetuũ aboleret̃.Fuitq́ꝫ proinde lux illa Antonio celeberrima,apparebatq́ꝫ ꝑ eũ inteſtinũ bellũ,qđ ciuibus inſtabat,eſſe ſublatũ. Sed principatus cupido mox paulo hominem ſententia deiecit,cuius aſſequendi quũ ſpes haud dubia oſtenderetur,ſi Brutus e medio ſublatus eſſet, multitudinis voluntate explorata,Cęſarẽ pro roſtris de more laudauit,adiectis de induſtria affectibus, Cęſaris imagine tribus &.XX.vulneribus confoſſa inter agẽdũ ſępius ꝓlata.Eſt adhęc illi aurata ædes, ad effigiẽ templi veneris genetricis,ad tempus conſtituta,intraq́ꝫ lectus eburneꝰ auro ac purpura ſtratus,& ad caput tropheũ,cũ veſte,in qua fuerat interfectus,oĩbus ciuitatis ordinibꝰ eo odoramẽta,aliaq́ꝫ munera ꝓmiſcue cõgerentibꝰ,cãtata etiã quędam in inuidiã cędis,ex Pacuuii iudicio,Men' ſeruaſſe,vt eſſent q me ꝑderent?Et ex Accii Electra ad ſimilem ſententiam quędam.Recitauit ad hęc publice ſenatuſcõſultum Antonius præconis voce,quo omnes diuini & humani honores a ſenatu & populo decreti continebantur,& cum his iuſiurandum,quo populus ꝓ illiꝰ ſalute ſe aſtrinxerat,qbus ſtimulis multitudo exagitata vix abſtinuit dũ in roſtris Cæſar funeraretur,mox inde digreſſa ad Bruti,& Caſſii ædes cum facibꝰ retẽdit,Heluio Cinna obiter interfecto Corneliũ Cinnam ſe interficere rata,qui pridie illius diei cõtra Cęſarẽ extinctũ cõcionatus dicebatur.Cinna,qui interfectus eſt,nocte quę ſuprema vitę illi fuit,per quietem dicit̃ ſibi viſus a Cæſare ad cœnã inuitari,atq́ꝫ ob eã rẽ in publicum venerat,vt eiꝰ funeri intereſſet. Is multitudinis motus adeo ꝑculit cõiuratos,vt iterũ in Capitolium cõpulſi,nequid grauius paterent̃,vrbe exceſſerint.Statuit populus Cęſari colũnã ꝓpe.XX.pedũ Numidici lapidis in foro,in qua erat ſcriptũ. Parẽti patrię.Ipſum inter deos relatũ ob id vulgo creditũ,q́ꝫ ſeptẽ continuos dies crinita ſtella fulſit,haud multo poſtq̃ interfectus eſt,quũ votiui ludi ab Octauio ipſius filio ederent̃,eiꝰ ſimulacro cometes ſupra verticẽ adiiciebat̃,quo argumẽto Plinius affirmare videt̃ Romę,nec terrarũ alibi, cometen in tẽplo coli contigiſſe.Percuſſores alii alio digreſſi,q ꝓuincias a Cęſare decretas habuerũt,D.Brutus Ciſalpinã Galliam petiit.Trebonius Aſiam circa Iouiam.Tullius Cimber Bithyniam.Caſſii Syria erat,& M.Bruti Macedonia.Verũ qa tunc ambo p̃tores erant,aliorũ p̃ſidio ꝓuincię tenebant̃.Non multis inde diebus interiectis,Antonius conſul Amantiũ interfecit, quem militibus ſtipatũ ſibi inſidias ſtruere indicio compererat,eius affectatores armis foro expulit.Arã quã ille Cęſari in publico poſuerat,ignobiliſq́ꝫ multitudo frequentabat,cũ toto ſacrorũ apparatu diſturbari iuſſit.Sacrificulos alios ferro iterfecit,quoſdã in crucẽ ſuſtulit. Fuit p̃terea author patribus,ſenatuſcõſulti faciũdi,vt Sextꝰ Magni Põpeii filiꝰ ex Hiſpania reuocaret̃,vt gnquagies decies mille ſeſtertia ei pro bonis paternis ex publico darent̃,vt totiꝰ maris imperium eidẽ decerneretur,vt olim patri.per q̃ iterũ patribꝰ conciliatus,qa populo inuiſus habebat̃,obtinuit vt ſuũ corpus p̃ſidio muniret,quã facultatẽ adeptus ad ſex milia lectiſſimorũ hoĩm inſtruxit, quibus ſeptus iterũ p̃ceps abiit in omne nefas.Immunitates ciuitaibꝰ & ꝓuinciis vẽdere. Tributa remittere. Libertatẽ donare.Regna tradere,quũ nulli ĩterim ea libertas eẽt gratuita,ſed venaliſq́ꝫ vt magis rata haberent̃,ex Cęſaris cõmẽtariis quos penes ſe habuit cũcta fieri p̃dicabat,quaſi ita ille cõſtituiſſet,retuliſſetq́ꝫ in actis ſuis,velut nõ multo poſt ꝑ ſe,aut ꝑ alios exequẽda.Erãtq́ꝫ res ciuitatis in hoc ſtatu,quũ,C.Octauius,quẽ Cęſar ex teſtamẽto hęredẽ cõſtituerat,& in familię nomẽ adoptauerat,ex Macedonia Romã reuerſus eſt.Hũc cęteri ſcriptores Cæſarẽ ꝓ Octauio appellãt eo noĩe qđ fuerat teſtamẽto adeptus.Ego Octauiũ libentius vſurpo,donec auguſti ſit cognomẽ adeptus nequa oriat̃ noĩs ambiguitas,quũ & Cęſaris dictatoris ſit & ipſiꝰ mẽtio faciẽda. Erat is ex Accia & Octauio genitꝰ.Accia ex M.Accio Balo & Iulia,C.Cæſaris Dictatoris ſorore.A maiore igitur auũculo,q eũ adoptauit,in Macedoniã p̃miſſus,vt legiões,q̃ ad Daciũ & Parthicũ bellũ ex Italia trãſmittebãt,expectaret,vbi C.Cęſarẽ interfectũ cognouit,& ſe ab eo hęredẽ conſtitutũ, cõfeſtim ex Macedonia Romã venit,incredibili ſpe fultus eorũ,q̃ poſtea ſecuta ſunt.Ad quæ haud temere ſperãda multa ꝓdigia,q̃ in eiꝰ ortu euenere,Mathematicorũq́ꝫ reſpõſa,hortabant̃. Tranqllus author eſt,in Aſclepiadis Mẽdetis libris legiſſe ſe,Acciã eiꝰ matrẽ ad ſolenne Apollinis ſacrũ media nocte ingreſſam,poſita in templo lectica,dũ cęterę matronę qeſcerẽt eã quoq́ꝫ obdormiuiſſe. Interim draconẽ lecticę leuiter allapſum,ac mox paulo inde egreſſum,eãq́ꝫ expergefactã ſe velut a cõcubitu mariti purificaſſe,ac iã inde in eiꝰ corpore velut draconis maculã extitiſſe,q̃ haud ampliꝰ eximi potuerit,adeo vt iã inde publica balnea frequẽtare nõ ſit auſa,Auguſtũq́ꝫ decimo poſt mẽſe natũ,ob eãq́ꝫ rẽ Apollinis filiũ exiſtimatũ.Ipſa Accia,haud multo prius q̃ pareret,ꝓ getẽ imagi

Cęſar ꝓ roſtris laudat̃.

Funus Cęſaris.

Colũna Cęſari ſtatuit̃.

Cometes Romę colebatur.

Amantii cędes.

Antonius munit ſe ſtipatoribus.

Octauii reditꝰ ad vrbẽ.

Octauii ortus.

Apollinis filiꝰ Octauiꝰ.

nata eſt ſua viſcera ad cęlũ deferri,moxq; ꝑ oẽm terrarũ & cęli ambitũ explicari.Sõniauit & pater Octauiꝰ ſolis iubar ex Accię vtero exortũ.Incidit eius ortus in eũ diẽ,quo de cõiuratiõe Catilinę in curia agebaẽ,quo quũ tardiuſcule Octauiꝰ pater veniſſet,excuſaretq; vxoris puerperiũ,P.Nigidius,natali hora inſpecta,affirmaſſe diciẽ,Dominũ terrarũ orbi natũ.Ipſe quum Apollonię eſſet Theogenis Mathematici ꝑgulã cũ Agrippa aſcẽdit,ſed quũ multa & magna Agrippę priꝰ cõſulẽti Theogenes prędixiſſet,metu ac pudore ne minor in illo īueniretẽ,vix cõpelli potuit,vt ſuã vulgaret geneſim,qua edita Theogenes cõtinuo exiluiſſe ferẽ,atq; eũ adoraſſe,q̃ res tantũ illi fiducię attulit,vt ſuũ poſtea vulgauerit thema,nũmũq; argenteũ nota ſideris Capricorni,quo erat natꝰ ꝑcuſſerit.Ex Macedonia igiẽ reuerſus,quo primũ die eſt vrbẽ Romã ingreſſus, alioqui puro ſereno,q; circulus ad ſpeciem cęleſtis arcus orbẽ ſolis eſt circũplexus.Poſt reditũ cõtinuo hæreditatẽ adiit,q̃q̃ matre Accia & Martio Philippo vitrico diſſuadẽtibus.Ludos ꝑterea quos Cæſar ꝑ victoria vouerat,quũ eorũ nemo q̈bus id munus obtigerat ſuſcepiſſet,ipſe edidit,locũq; tribuni pl. tũ forte demortui petiturus in candida toga ꝓceſſit,q̃q̃ patricius,nõ tamẽ adhuc ſenator.Antonio eius conatibꝰ aduerſante,quẽ vel ꝑcipuũ adiutorẽ ſperauerat,nihil obtinuit.Cœpit ille ſuſpectus Antonio eſſe,iã inde a ſuo ex Apollonia reditu ī vrbẽ,q primũ oĩm reuerſus,ad Antoniũ, vt ad paternũ amicũ diuertit,apud quẽ pecunię mẽtione iniecta,quã Calphurnia vxor Cęſaris apd̃ illũ cũ teſtamẽto depoſuerat,(Erant ad quatuor milia talentorũ)adeo Antoniꝰ ira exarſit, vt iuuenẽ cõtumelioſe dimiſſum,nõ paſſus ſit ampliꝰ a ſe q̈cq̃ īpetrare ſine pactiõe grauiſſimę mercedis,qua ille iniuria inſtructus ad optimates ſe contulit,q̈bus erat Antonius ꝑcipue inuiſus,ob inſolentẽ ipſius calamitoſamq; reipu.adminiſtrationẽ.Erat tũ,M.Cicero eius ordinis lõge princeps qui Octauiũ in Antonii inuidiã cõplexus,breui reddidit ſenatui acceptiſſimũ.Ipſe vt magno erat aĩo,ac ſupra ætatẽ ad res magnas audẽdũ elato fauorẽ ꝑ ſe aucupari, breuiq; adeo ſeſe multitudini inſinuauit,vt merito eſſet Antonio formidabilis.Rediere tñ in gratiã nõ multo poſt in Capitolio,ad id cõgreſſi.Nocte vero q̃ recõciliationis diẽ ſecuta fuit,Antoniꝰ ꝑ quietẽ imaginatꝰ eſt ſuã dexterã fulmine ꝑcuti,attuleratq; viſus ille nocturnus nõ mediocrẽ aĩo ſollicitudinẽ, quũ indicio cõperit ſibi ab Octauio inſidias parari:qua ſuſpitiõe adoleſcẽs conatꝰ ſe purgare,quũ nihil Antonio ꝑſuaderet,in apertas iras & cõtumelias ambo prorupere.Tũ vero Octauius aĩo cõſternatus,ad Veteranos milites circa Colonias miſit.Hi erãt q cũ C.Cęſare diu militauerãt,poſtq; partã victoriã,ipſius bñficio,fuerant in agris collocati.Hos per internuncios docet,q̃d ab Antonio pararẽ, ob paternã memoriã orat vt ſibi ſubſidio ſint,mouitq; ea querela nõnihil veteranorũ aĩos. Antonius iã antea a ſenatu obtinuerat,vt ad Getharũ & Dacorũ excurſus cõprimendos,ſibi Macedonia ꝓuincia,cũ exercitu,q ibi florentiſſimus erat,decerneretẽ,ad quã obtinendã,C.Antonium fratrem ſuũ pręmiſerat,Bruto Creta inſula eſt data Macedonię loco.Enĩuero Senatꝰ in multis Antonio cõniuebat cõcordię cauſa,quę incolumi rẽpu.denegata alioq voluiſſet. Dolobella q cũ Antonio cõſulerat,Syriam ꝓuinciã in Parthos ſibi aſſumpſerat.Hęc duo bella,C. Cæſar animo moliebatur,quũ domeſtica cõiuratiõe oppreſſus fuit.Sed Dolobella aliquãto celerius q̃ deſtinauerat in ꝓuinciam eſt profectus,ꝙ Trebonius Brutus & Caſſius ſuas opes tota Aſia augere dicebanẽ. Antonius vbi nõ ſolũ Veteranos ſed totã Italiã in partes ſollicitari vidit,vt is exercitus, q in Macedonia erat,aliquo prætextu in Italiã deportaretur,petiit a Senatu, vt ſibi Gallicã prouinciam cum Macedonia commutarent.Haud latuit patres quid Antonius animo moliretur . Continuo itaq; ad D.Brutum ſcribunt,qui in ea prouincia erat,vt exercitum compararet,tueaturq; Galliam aduerſus oẽs Antonii conatus.Nec is in aperto diſcrimine deſedit expectaturus quid ſenatus decerneret,ſed ad C.Antonium fratrẽ occulte mittit,vt cõfeſtim ex Macedonia in Italiam cum exercitu veniret,quẽ vbi Brunduſii eſſe ſenſit,agitariq; exercitum ſeditione,vt vix legiones in officio continerenẽ,eo ex vrbe aduolat,authoribuſq; ſeditionis interfectis,quatuor legiones, q̃ eo fuerant deportatę,vt ſecus mare Ariminũ irent imperauit,ea parte Galliã inuaſurus.Ipſe quia tumultuoſe multa ex vrbe nunciabanẽ,& ꝙ Veterani ad res nouas concitarenẽ, magnis itineribus cum cohorte vna Romam reuertitur.Interea Octauius,eo abſente,veritus ne ſi cõſul Antonius cum exercitu ad vrbẽ veniſſet,in aliquod vitæ diſcrimẽ adduceretur,profuſa largitione Veteranos ad arma cõciuerat,q̃d Ciceronis cõſilio factum multi ꝑſuaſum habuere.Antonius vrbem ingreſſus Senatũ in curiam vocauit,Octauium maieſtatis accuſaturus,ꝙ priuatꝰ,& iniuſſu populi, abſq; etiã ſenatꝰ authoritatẽ,exercitũ cõparare eẽt auſus.Eratq; iã conſul de ea re relaturꝰ,quũ repente affertur ex quatuor legionibus quas Ariminum præmiſerat,eam quæ Martia diceretur,ex itinere ad Cęſarem diuertiſſe.Perturbatus eo nuncio Antonius,erat nihilo ſecius verba facturus

Theogenis vaticinium

Octauiꝰ hęreditatem adit.

Octauiꝰ ad optimates ſe confert.

Diſcordia Antonii & Octauii.

cõmutatio ꝓuinciarũ.

Duę legiones ab Antonio deficiũt

quũ recentiore nũcio fit certior,iam & quartã legionẽ defeciſſe. Tũ vero dimiſſo ſenatu ex vrbe
Albã ꝓficiſcit̃,quo Martia legio diuerterat,atq̧ inde excluſus Tybur cõceſſit,vbi aliquot dies de
lectũ habuit.Hinc Ariminũ cũ legione vna ꝓgreſſus,tres ibi alias offendit, nã vna q̃ reliqua erat
ex Macedonia duab⁹ prioribus ſupuenerat.His igit̃ fretus,primo multis hortationibus cũ Bru-
to egit,vt ſibi ꝓuĩcia cederet,quã populus decreuiſſet,ipſeq̧ in Macedoniã trãſiret. Verũ vbi pla
ne ſenſit nihil ſe ea via proficere,Galliã ĩgreſſus.Brutum Mutinã cõpulſum foſſa & vallo cingit, Antonius
fuiſſetq̧ Antonius cõtinuo hoſtis iudicatus M. Tullio id facinus vehemẽtiſſimis actionibus cri- Brutum ob
minãte,niſi L.Piſo in curia,in foro Saluius Tribunus Ciceronis conatibus obſtitiſſent.Factũ eſt ta ſidet.
men ſenatuſcõſultũ,vt Hircius & Panſa,noui cõſules,arma in Antonium cõpararẽt, vt Octaui⁹
(aderant enim illi duæ legiones,q̃ ab Antonio defecerant,tyronũ vna,& duæ Veteranorum ſemi Octauii co-
plenę) ꝓprætoris noĩe,in Antoniũ copias ſub cõſulibus duceret.D.Brutus laudatus ꝙ Antoniũ pię.
Gallię finibus excludere conat⁹ eſſet. Videbaturq̧ ꝑ hęc ille hoſtis indicatus,aut certe nõ multo
poſt iudicãdus,niſi eius mater Iulia & Fuluia vxor,eiuſq̧ filius, noctu nobiliũ domos circũeũtes,
mœrore & lachrymis,multorũ aĩos flexiſſent.Senſit id Cicero,poſtridieq̧ in curia ita locutus dici
tur.Quæ de hoſtili conatu Antonii vos cognoſcere oportuit P.Con.heſterno die effeci,vt oĩa illa Oratio Ci-
eſſent vobis abũde nota:quo cõtigit,vt veſtro decreto,quo eius hoſtes magnis honorib⁹ ornaſtis, ceronis in
eodẽ illo Antoniũ ipſum hoſtẽ iudicaſſe videamini. Vnus Saluius trib.plę.pręſenti decreto obſti- Antonium.
tit,quẽ aut oĩm prudẽtiſſimũ,iudicare oportet,aut ſi nõ amicitia cõmotus id faciat,eorũ q̃ ſiant
longe ignorantiſſimũ,ſed nobis turpiſſimũ eſt P.C.ſi vno hoĩe,atq̧ hoc ipſo Saluio,ꝑitiores ha
beamur,ſitq̧ idẽ reipu.beneuolentia & ſtudio ꝓpinquior,q̃ pſentiũ rerũ ignorantia maxime labo-
ret.Mihi qdẽ cõſulib⁹ potius fides adhibẽda videbat̃,ꝓtoribus,vniuerſo ſenatui,q̃ ætate,iudicio,
experientia,multo melius qd Antonius mereat̃,q̃ ille intelligũt.Eſt enĩ in publicis iudiciis id plu-
rimum qđ æquum ſit & iuſtũ.Q; ſi iterũ nobis dicẽda ſunt,q̃ in Antoniũ longo ſermone dixim⁹,
rerũ capita ſubiiciã C.Cæſare extincto.Antonius publicas pecunias interuertit. Idẽ Macedonia
ꝓuincia,quã a nobis acceperat,iniuſſu veſtro relicta,exercitũ q̃ aduerſus Gethas ducẽdus fuit in
Italiã deportauit,alienã ꝓuinciã ingreſſus,fideliſſimã Po.Ro.coloniã hoſtiliter circũſedet. Brutũ
cõſulẽ deſignatũ oppugnat,& veſtras legiones obſidione premit,eo exercitu fretus, quẽ in noſtrã
perniciẽ erat huc ex Brũduſio adducturus,niſi Octauii adoleſcẽtis virtute,& pſidio,ea peſtis fuiſ-
ſet a patriæ mœnibus,& bonorũ cæde repulſa,cuius metu ꝓcul hinc coactus fuit furioſum impe-
tũ auertere.Galliã igit̃ occupare eſt conatus,vt inde,quẽadmodum C.Cæſar fecerat,velut ex arce
quadã ciuili bello ſignũ daret,atq̧ in patriã ĩpetũ faceret. Age vero qua ille ſæuitia, qua crudelita
te vſus fortiſſimos veſtrarũ legionũ viros Brũduſii occidit,ex vniuerſo exercitu lectiſſimũ quẽq̧,
quũ nõ ſeditionẽ vllã excitaſſent,nõ pſidio deceſſiſſent,nõ ordinẽ in pugna reliqſſent:vn⁹ oĩm im
peratorũ ad hũc diẽ repertus,q̃ ꝑ riſum & cõtẽptũ fortiſſimos milites ſupplicio traderet, capitalib⁹
afficeret pœnis.Hoc crudelitatis exẽplo cõſternatæ duæ ab illo legiones defecerunt,quas heri,vt
benemeritas,honorificẽtiſſimo decreto ornauimus.Quę aũt metu diſcedere,nõ ſunt auſæ,cũ illo
nunc in Gallia latrocinant̃,prouinciamq̧ Po.Ro.hoſtiliter vexant,veſtrã coloniã, veſtros exerci-
tus,cum ipſo duce,oppugnant,& quem vos Galliam obtinere voluiſtis,is Antonii armis, quia illi
us latrocinio ꝓuinciam relinquere noluit,fatigatur.Quę quum ita ſint,vtrum quæſo nos Antoni
um hoſtẽ iudicauimus,an ille priuſq̃ iudicaret̃ hoſtẽ ſe reipu.per hęc quæ facit ꝓfeſſus eſt? Salui⁹
tribu.plę.optimus hęc nõdũ nouit,an nouit potius,ſed tãdiu diſſimulãda cenſet quoad D.Bruto
victo,ꝓuincia opportuniſſima,vrbiq̧ ꝓpinqua,cum toto exercitu Antonii opibus acceſſerit,ac tũ
ſolers tribunus hæc cognoſcere incipiet,quũ acerbiſſimus hoſtis noſtris capitib⁹ crudeliter inſul-
tabit,qui tum iudicatus fuerit hoſtis,an non,parum noſtra reiq̧ publicæ intererit.Et Cicero hoc Peroratio.
in Antonium argumento eo die diſſeruit,cui vniuerſus fere ſenatus aſſenſus pedibus erat in eius
ſententiam iturus,quum L.Piſo homo multa authoritate aſſurgens,ita pro Antonio verba fecit. Oratio L.Pi
Leges patres cõſcripti reũ audiri iubent.Audite itaq̧ pro reo reſpondentẽ ac tum demũ boni cõ ſonis p An-
ſulite,cupioq̧ in primis Ciceronẽ adeſſe,qui quum ad dicendum ſit potẽtiſſimus. Antoniũ tñ p̃ tonio.
ſentem nunq̃ accuſare eſt auſus,abſentem multis criminibus magnaq̧ inuidia obruit.Q; autem
ea,quæ in eum congerit,calumnia non careant,efficiam Patres Con.vt ad vnũ omnes iudicaturi
ſitis.Pecunias ait publicas Antonium interuertiſſe poſt Cæſaris interitum,id ſi ſic eſt,cur nõ ho-
ſtis lege iudicat̃:ſed vos per Deum videte quo pacto hoc ſe habeat.Antoni⁹,qđ oẽs ſcitis,poſt Cæ
ſaris cędem,publicam pecuniam inquirendam cenſuit,& vt pręmia indicantibus publice decerne-
rentur author fuit.Nunc ſiquis Antonium peculatus accuſet, parati ſumus duplum diſſoluere.

Quod autẽ ad Galliã ꝓuinciam attinet,non nos Antonio eã ꝓuinciã decreuimꝰ,ſed populus cuius libera ſunt ſuffragia.An igiť cõtra leges is facit,q populi bñficium armis,ſi bona venia nõ liceat,tuetuř?belluq́ id adimere volenti,iis legionibus infertur,q̃ etſi ad Gethicũ bellũ ſcriptę fuerant,qa tñ adhuc nõ ſit illatũ,ſine reipu.detrimẽto inde abduci potuerũt?Et quũ ita ſit,Cicero Antoniũ hoſtẽ putat q legẽ tueť.Brutũ nõ putat,q publico decreto repugnat. Cæterũ ſi lex cõtẽnitur author quoq́ legis cõtẽnať neceſſe eſt.Nec Cicero cẽſere debuit ꝓuinciã Bruto cõmittendã, quẽ ob parricidiũ cõmiſſum ppł'us extorrẽ eiecit,nec eũ nũc eiiciẽdũ,q eã ꝓuinciã a populo obtinuit,q̃ tã ſtultũ q̃ iprobũ eſt,hac nouitate tẽporũ, nõ multitudinis ſtudio & volũtati obtẽpare,ꝓſerti quũ veteri inſtituto Po.Ro.belli paciſq́ ſit arbiter.Sed milites Antonius occidit,quaſi vero nunq̃ fando auditum ſit,iꝑatorũ aliquẽ huiuſmodi aiaduerſiõe vſum in ſuo exercitu,quũ nullus vnq̃ pene fuerit,q nõ in ſuos milites,alia atq́ alia de cauſa aiaduertere ſit coactus.Qꝫ ſi vllus vnq̃ iure id fecit,merito Antonius feciſſe & videri,& dici poteſt,q inſidias ſibi a militibus parari indicio cõperit.Sed ille multo deterior,q author fuit,vt legionibꝰ ꝓmia decernereņť,q̃ a ſuo imꝑatore ad priuatum hoiem transfugerint,in quã inſaniã,non patrię amor,nõ qa ſalutare ſit exemplum, ſed priuatæ ipulerũt inimicitię.Inſectať ꝑterea Antoniũ,vt tyrãnũ,qa Cęſare dictatore ſublato,dominatum in ſe transferre conatus ſit.Sed vt hoc quale ſit,melius ſciri poſſit,liceat mihi pauca ex Cicerone quærere,ac primũ oim illud mihi demonſtres velim M.Tulli,ecquẽ hoim inauditum occidit Antonius,qui nunc inauditus in periculo conſtitutus eſt?quem ciuitate expulit?quẽ huius ordinis condemnauit?cui noſtrum ſtruxit inſidias?quando hæc Antonius?an quũ iniuriarum obliuionem confirmauit?aut quũ de publicis pecuniis inquiſitionem habendã cenſuit?aut quũ Pompeium ab exilio reuocandum decreuit?aut quũ Chamacem oppreſſit,qui C.Marii ſe filium mentitus,res nouas in vrbe moliebať?aut quum dictatoris nomen abolendũ cenſuit?Hęc ſunt tyrannica illius acta,quibus ille duobus menſibus,Cæſare extincto,ſolus reipu.præfuit.Quid q̃ ne ꝑcuſſorum quidẽ Cæſaris,quos iuuiſos populo ſciebat,occidit queq̃,aut vrbe expulit, quũ pro poteſtate,quã gerebat,haud dubie potuiſſet.At non modo non illis iniurius fuit,ſed quãtũ ſalua dignitate potuit indulſit etiã,ꝓuinciaſq́ illi datas,nulla motus inuidia,conceſſit:& hæc in Antoniũ collata crimina,q̃ qualia ſint P.C.abunde,vt arbitror,intelligitis. Adiecit accuſator acerrimꝰ huic calũnię diuinationẽ,teſtatus fuiſſe Antonium vrbem hanc cũ exercitu inuaſurũ,niſi Octauii metu nefario cõſilio deiectus eſſet.Quoniã,ſi diis placet,hõ impiger,& in armis diutiſſime verſatus, triginta millia armatorum ſecũ ducens,puerum tribus milibꝰ hoim tumultuoſe euocatoꝝ ſeptũ extimuit,vel ſi cũ.XXX.milibꝰ venire nõ eſt auſus,quo pacto cũ mille dũtaxat iſtructꝰ ex itinere huc diuertit?Quid q̃ illi reuerſo Tyburiq́ delectũ habẽti ſe ſũmo ſtudio ciuitas obtulit, multiq́ hoiẽ authoritatẽ ſecuti,vltro ſe ſacramẽto aſtringi petierũt?Sed certe ſic habet,nullus vnq̃ in hac vrbe cõſulatꝰ ꝑter eũ,quẽ M.Cicero geſſit,fortiter aut pulchre eſt geſtus,in quẽ ſermone ornãdũ oẽs eloq̃ntię neruos defatigauit.Nũc patres cõſcripti Antonii aim ſatis ex iis,q̃ dixi, ꝑſpectũ habetis:q̃ ſi cætera vobis parũ nota ſint,ſatis illũ ab oĩ ſuſpitiõe vindicãt chariſſima vitę pignora,q̃ hinc ꝓfecturus patrię reliquit,matrẽ,cõiugẽ,liberos,q moerore & triſtitia conflictanť, nõ Antonii facta,quæ nulla,niſi ſibi,& patrię ſalubria ſunt,ſed ne inimicoꝝ odiũ plus æquo apud vos valeat metuentes,moneo & hortor,vt nõ priuatas vniꝰ inimicitias publicę cõcordię anteponatis. Patiamini Antonium po.beneficiũ obtinere.Brutũ cũ ſuis legionibus ex aliena ꝓuincia reuocare,qbꝰ huc reductis tris alias q̃ ſunt apud Octauium adiicietis,q̃ hac nouitate tẽporum ſint huic ordini,ſint vniuerſę ciuitati pręſidio.Hoc multo conducibilius futuræ concordiæ ſit,q̃ ob priuatas contentiones,hominem armis & ætate florentem,a rep.alienare:in quo neq̃d temere fiat Martii Coriolani vetus exẽplum,& recens C.Cęſaris vos patres cõſcripti admonere põt,& debet.Hęc ſunt,quę ꝑ mea in rẽpublicã fide,dicẽda exiſtimaui.Vos q̃cq̃d ſuꝑ ea re ſtatueritis ſecundare deos volo.

Perotatio.

¶Piſonis vehemẽs oratio adeo vniuerſum mouit ordinẽ,vt Antoniꝰ nõ ſit hoſtis iudicatꝰ non tamen,vt Gallię pręeſſet tenere potuit.Oratores ad Antonium cõfeſtim ſunt miſſi,ꝓſcriptaq́ illi dies,qua Galliæ finibꝰ excederet.Affert interea C.Trebonium,q Aſiam circa mare obtinebat, a Dolobella cõſule,quẽ in Syriam ꝓfectum diximꝰ.Epheſi noctu oppreſſum, ac crudeliter necatũ, qđ facinus in curia,luculenta oratiõe Cicero inſectatus,author extitit,vt Dolobella hoſtis ſit iudicatus.Antonium quoq́,qa dicto nõ paruiſſet,haud multo poſt ſenatus pari iudicio cõdẽnauit. Ad brutum & Caſſium miſit,vt exercitꝰ cõpararẽt.Caſſiꝰ Syrię M.Brutꝰ Macedoniæ & Illyrico ꝓeſſent:D.Brutus interea lõga obſidiõe ꝑſſus,rerum oim inopia laborare cœperat,ad quẽ obſidione eximendum Hircius conſul eſt Mutinã miſſus,& cum eo Octauius cum veteranis,& iis legio-

Dolobella & Antonius hoſtes iudicantur.

nibus,ꝗ ab Antonio tranſfugerant,tertiã,quã ipſe coegerat,decreto patrũ cõſuli tradidit.Pãſa al
ter cõſul & ipſe tota Italia habebat delectũ,eo confeſtim occurſurus.Cicero Romæ abſentibꝰ cõ-
ſulibus importẽter oĩa adminiſtrabat , multiq́ interim ex Antonii amicis ab eo indigne vexabãt,
calũnia & operibꝰ pſſi.Eam cõtumeliã haud ferẽdã ratus P.Vẽtidius (militauerat is ſub Cæſare
dictatore eratq́ Antonii amiciſſimus).ex Cęſaris coloniis duas eximprouiſo voluntariorũ legiões,
vtpote oĩbus notus,in vnũ cõtraxit,quas quũ Romã ducere cœpiſſet,tantus in ciuitate motꝰ or-
tus dicit,vt multi liberos & vxores metu ex vrbe ſubtraxerint.Cicero quoq́ ſibi timẽs e medio ex
ceſſit.Ventidius,audita Ciceronis fuga,ad Antoniũ diuertit, a cuius cõgreſſu Hircii & Octauii
copiis excluſus,in Picenũ agrũ flexit,ibi euẽtũ expectaturus.Panſa interea cũ nouo exercitu Mu-
tinę appropinquabat,cui ꝑ arcta loca veniẽti Carſuleius,cũ pretoria Octauii cohorte, & Martia le-
gione miſſus eſt obuiã,vt ſiqd ab hoſte moueret̃ cõſuli auxilio eſſet.Antonius locorũ natura fre-
tus,cũ duabꝰ lectiſſimis legionibꝰ,totoq́ eq̃tatu,ac pretoria cohorte,paluſtri arctoq́ loco Carſuleiũ
primo velut ex inſidiis adortus,in graue ꝓliũ incidit.Locoꝝ ꝑplexitas effecit,vt paludibus inter-
Antonii motus.
iectis in duas velut acies duoq́ diuerſa ꝓlia certamenabierit.Hic Carſuleius, ibi Panſa ſuos hor-
tabant̃,vtrobiq́ atrox erat pugna,ſed inter Martias legiões multo atrocior ꝗ̃ alibi.Nã Antonius
poſt Martiæ legiõis defectionẽ alterã eodẽ noĩe inſigniuerat.Magna itaq́ cõtẽtio vtrinq́ aĩos ac-
cenderat.Hi ne immerito id nomen adepti viderent̃.Illi ne aliis cõlcatũ eſſe paterent̃.Non clamore
Acris pugna inter Martiales.
res gerebat̃,ſed ferro,non excurſus,non aditus erat vllus ad impreſſionem faciendam.Stabant eũ
dem locum obtinentes quẽ fuerant ab initio adepti,cuneatim dimicantes, vmboni vmbo herebat,
nulli ictus irriti,vulnera,gemitus,& ſuſpiria ꝓ vocibꝰ reſonabãt.Sed quũ in numerũ caderẽt,neu
tra tñ acies alteri cedere.Stabãt ſtupore pſſi,q cũ Panſa nuꝑ fuerãt ad id bellũ vocati,quũ in con
ſpectu tã atrocia facta cernerẽt.Poſtremo cohors pretoria Octauii vniuerſa cęſa eſt.Martialeſq́ qui
ſub Carſuleio erãt hoſtẽ loco ſubmouere cœperant,nõ tñ vt verteret terga, ſed vt ſenſim pugna
decederet,cæteri Martiales quos Pãſa ad pugnã hortabat̃ (nã tota legio ſub duobꝰ ducibꝰ dimi
cabat) ſtrenue ꝓliũ ciebãt,quũ cõſul ſagitta ꝑ ilia cõfoſſus acie exceſſit.Tũ vero ea pte cõſulis de
Panſa vulneratur.
ceſſu fuga fieri cœpta eſt.Euocati,q Panſam ſeq̃bãtur,quiq́ ſpectatores potiuſꝗ̃ pugnatores ade-
rãt,iſpecta ſuoꝝ fuga,cõtinuo & ipſi terga vertũt,vallũq́ nuꝑ a tergo cõmunitũ,ꝑcipiti curſu re
petũt,ab vtraq́ parte pulſi . Antonius Martialibꝰ omiſſis,q iam ꝑculſi,& magna ex pte cęſi vtriq́
ceſſerãt,euocatoꝝ agmẽ ꝑſecutus,magna cũ ſtrage diiecit,tendebatq́ iam ſol ad occaſum,& An
tonianorũ agmen incõpoſitum ſeſe cũ cantu & lætitia in caſtra recipiebat, quũ in nouũ & inopi-
natũ ꝓliũ incidit.Hircius,cũ altera legiõe,ꝗ ab Antonio defecerat,audito ꝓlio,quo Antonius col-
legam venientẽ exceperat.(Octo eni milia ferme paſſuũ a Mutina fuerat dimicatũ) vt ſuis ſubſi-
dio eſſet,pleno curſu in hoſtẽ ferebat̃.Subito itaq́ occurſu manũ conſerunt,magnaq́ quũ hi tũ il
Vincit Antonius ab Hircio.
li militaria edunt facinora:ſed Antoniani labore diurnoq́ ꝓlio fatigati,a recẽtibꝰ & integris faci-
le ſternuntur,qui non in veſtigio ſtantes perierunt,nox paludibus diiectos texit. Sic Hircius An-
tonio victoriam e manibus expreſſit.Periit ex vtraq́ parte dimidiũ fere militũ,habuitq́ Antoni-
us in animo poſt cladem illam acceptam prælio abſtinere,in id intentus,vt Brutum fame domitũ
ad deditionẽ cõpelleret.Cæterũ Hircius & Octauius, continuis inde diebus ſtructa acie in hoſti-
um cõſpectum ꝓdire,nullã pugnæ morã facturi,qui quũ Antoniũ ad certamen elici nõ poſſe cer-
nerent,diuerſa parte in vrbẽ conant̃ irrumpere.Tum Antonius veritus ne ſi illi ad Brutum per-
ueniſſent,victoria e manibus laberetur , totũ equitatũ,mox duas hoſtibus legiones obiecit,fuitq́
hęc pugna Antonio nihilo nocturna illa proſperior,cũ multa cæde in caſtra cõpulſus eſt.Hircius
dum circa hoſtium vallum fortiter obequitat,letali vulnere confoſſus, occidit . Octauius conſulis
corpus hoſtibus ſubtraxit,Fuerunt q crederẽt Hircium Octauii opera interfectum,atq́ ab eo con
Hircius interficitur.
foſſum dum incautus medio ꝓlio verſaret̃.Panſa quoq́ Hircii collega , qui paucis diebus interie-
ctis,vita deceſſit,eiꝰ fraude credit̃ necatꝰ veneno vulneri indito . Auxerũt hanc ſuſpitionem ea,ꝗ
poſtea ſecuta ſunt,ꝙ duobꝰ cõſularibꝰ exercitibus ad ſe receptis,haud multo poſt ab optimatibus
ad hoſtes tranſiit.Antonius duplici clade ꝑculſus,aliq̃diu anceps fuit,deberet ne in obſidione per
ſeuerare:inde ſubita mentis perturbatione cõcitus,relictis caſtris,ad Alpes cum oĩbus copiis ſeſe
proripuit.Octauius Brutum obſidione liberatum ſecũ cõgredi non eſt paſſus, teſtatus ſe veniſſe,
Mutinã, nõ percuſſorem patris ſui ſeruaret,ſed vt oppugnaret Antoniũ:ĩde Bononiam ꝓgreſſus
Quinq̃ginta dierũ ſupplicatio.
cũ Panſa qui adhuc viuebat de ſumma belli locutus,ſenatui ſignificauit,quę circa Mutinam acta
eſſent.Literas Cicero in ſenatu recitauit,cenſuitq́ vt quinquaginta dierum ſupplicatio decernere
tur,quot dierũ nullo vnq̃ tẽpore fuerat decreta,& vt ſaga deponerentur, quorũ ſumendoꝝ idem

patribus fuerat author.Cõſulariũ copiarũ ipſũ Bruto decernit, vt Antoniũ bello pſeq̃ret,eſt & p
ſtas Lepido & Plãco mãdatũ,q cũ exercitibꝰ pximi erãt,vt cũ Antonio hoſtilr cõfligerẽt,ne paterẽ
tur illũ a pſenti clade reſpirare.Octauii nulla in literis mentio erat,quo apparuit pta victoria cce
piſſe illũ patribꝰ ludibrio eſſe.Nec multo poſt Panſa morit,qui prius q̃ vita excederet, hortatꝰ di
citur Octauium,vt cum Antonio iam victo rediret in gratiã,q̃ via ſola illi pateret ad felicitatem,
ad quam natus videretur.Octauius,receptis legionibus,quas cõſulibus tradiderat,cõſulũ corpo
ra Romã dimiſit funeranda.Cæterũ dũ hæc in Italia gerunt,in Syria Cæcilius Baſſus, cũ duabꝰ
legionibus,a Sexto Mulco & Minutio Criſpo Cæſarianarũ partiũ ducibus obſidebat. Fuerat Baſ
ſus a Cæſare adhuc viuo alienatꝰ,ob Sexti Iulii cædẽ,quẽ ab illo in Syria,cũ legiõe vna,relictũ ſe
ditione in caſtris mota occiderat,occupateq; poſt Iulii mortẽ legioni alterã adiecerat. Prætendebat
itaq; obſidione Baſſus,ad quẽ piculo eximẽdũ C.Caſſius pfectus,primo duas illiꝰ legiões ſibi aſci
uit,mox ſex alias quas Minutiꝰ & Mulcus ductabãt,paucorũ īpulſu a ſuis ducibꝰ alienatas inter
cepit. Adortus inde Caſſius eximprouiſo Albinũ in Palæſtina, q ex Ægypto quatuor ducebat ad
Cassius & Brutus cõparant exercitum. Dolobellã legiões,quas a Cleopatra acceperat,ſine aliquo maiore certamine exercitu exuit:ita Caſ
ſius.XII.legionum impator factꝰ,Dolobellã Laodiceæ obſedit,tenuitq; oppugnatio illa plures di
es.In Macedonia M.Brutus C.Antoniũ exercitu ſpoliatũ,& deditũ, penes ſe aliq̃diu benigne ha
buit:mox vero,quum rebus nouis ſtuderet,nec familiariter monitus ab incœpto deſiſteret,in cu
ſtodia habitus eſt,donec in M.Tullii ab Antonio triũuiro interfecti vltionẽ, fit ad ſupplicium Ci
ceronis filio datꝰ.Sed id aliquãto poſtea fieri cõtigit.Cõtraxit inde Brutus haud minori ſucceſſu
q̃ Caſſius.X:legiones,qbus copiis poſtremo in Philippis ambo cõtra Octauiũ & Antoniũ ſtetere.
Sed dũ hęc in Syria & Macedonia gerunt.Octauius,ob Mutinẽſem victoriã,petiit vt ſibi triũphꝰ
decerneret,cui multa qdẽ repugnabant,& q de ciue nemo vnq̃ ad id tpſ triũpharat.Adde q,nec
ætas,nec mos id dari pmittebat,pſertim q non ipſius ſed conſulum auſpiciis ad Mutinam bella
tũ eſſet.Negato itaq; qđ iure negari debuit,tanq̃ meritus ſibi honor nõ redderet,cõtinuo ad An
toniũ deflexit aĩm,ac primũ oĩm paſſus eſt Ventidiũ cũ tribus legionibus ad eum ire, cum eun
Octauius a patribꝰ alienatur. tem facile opprimere potuiſſet. Huius igit opera vſus Octauius necnon aliorum quorundã,quos
Antonio nõ iniucundos ſciebat, occulte cũ eo de recõciliatione egit.Romę iterim decẽuiri,ad id
creati,oĩa fere acta Antonii reſcindebãt.Octauius ad Ciceronẽ ſcripſit,vt cũ ſenatu ageret vt le
gibus ſolutus cõſul crearet.Quę relatio,quum ab vniuerſo ſenatu reiecta eſſet, legionarii milites
ſuo noĩe id poſtulatũ miſerũt.His quoq; res negata eſt,patribus ætatẽ excuſantibus.Octauius eã
repulſam iniquo aĩo ferens,cum octo legionibus,magnis itineribus,ad vrbẽ contendit.Eius aduen
tu Romã nũciato,cõſternatio ingẽs inuaſit ciuitatẽ.Diſpoſitę circa portas cuſtodiæ,& tres legio
nes q̃ tũ forte aderãt,opportunis ſenatus locis pſidio intra muros collocauit. Oĩs militaris ætas,
publico decreto,arma induit.Mittũt patres & ad D.Brutũ,mittũt & ad Plancũ,vt legiões ad vr
Ciceronis fuga. bẽ admoueãt.Cicero aliq̃diu interim latuit,quæ res magnopere auxit ciuitatis metũ.Satis cõſta
bat neminẽ eſſe cuiꝰ ille cõſiliis libentiꝰ acqeſceret.Mater quoq; Octauii & ſoror cum multa trepi
datione reqſitę nuſq̃ interim extiterũt.Augebaturq; ciuitatis dolor q tantis eſſet obſidibꝰ priua
ta.Pauor itaq; & trepidatio oĩa occuparat,quũ ab eqtibꝰ,ad hoc ipſum pmiſſis, publice nũciatur,
neq; ab duce ipſo,neq; ab exercitu,qcq̃ incõmodi expectari oportere,pacata oĩa ciuitati futura in
Octauii aduẽtu.His nũciis cõtinuo oĩa mutata. Ciuitas oĩ metu & mœrorę abiecto ſeſe ad offici
Octauiꝰ vrbem ingreditur. um cõpat.Multi viri illuſtres Octauio obuiã pdiuere.Ipſe in Quirinali colle cõſedit. Poſtridie va
lida armatorũ manu ſeptus vrbẽ ingredit.Mater & ſoror Octauia cũ Veſtalibus gratulabundæ il
li occurrũt.Tres legiones,q̃ Romę erant,ſub eius ingreſſum,relictis ducibus,quorũ Cornutꝰ vnꝰ
ſibi prę nimio dolore manũ intulit,ad Octauiũ trãſiuere. Traducto inde in Martiũ campũ exerci
tu,cõſul cum Quinto Pedio cohęrede ſuo creat,,cũ duodeuiginti natus eſſet ãnos,mox magiſtra
tũ ineunti,quũ rẽ diuinã faceret,duodecim vultures,vt olim Romulo,auſpiciũ fecere.Lege curia
ta ſeſe iterũ defuncto Cæſari in adoptionẽ dedit.Dolobellã q,ob Trebonii mortẽ,fuerat a ſenatu
Damnãtur Cæſaris percuſſores. hoſtis iudicatus,numero hoſtium exemit.Cæſaris pcuſſores rogatiõe Pedia parricidii damnauit.
Interea factus certior Brutum & Caſſium,collatis caſtris,ad.XX legiones ſub ſignis habere,aĩm
ad Antonium ſibi recõciliandũ maiore ſtudio q̃ antea adiecit.Is Mutina pfectus in magnas prio
difficultates incidit,quũ p alpes ductaret exercitum,tanta cõmeatus inopia,vt corticibus arborũ
imperator veſceretur,corruptãq; potaret aquam,homo alioqui ad voluptatẽ natus.Nemo in ad
uerſis fuit frugi viro ſimilior.Nemo in proſperis corruptior.Laborioſi huius itineris illi cauſa fuit
vt cum Lepido,qui florentiſſimũ ductabat exercitum,ſuas copias iungeret.Fuerat Lepidus Cæſa

ris amicus,atq̧ p ipſum Antoniű in eius familiaritatē recep⁹. Vbi igiť haud pcul ab eo caſtra fecit,pſtolati primo an ab hoīe ſibi amico auxiliű vltro deferreť:qđ vbi fruſtra id ſe expectare ſenſit, ſqualore coopertus (nā poſt aduerſam pugnā neq̧ capillű,neq̧ barbā curauerat amplius) cultuq̧ ſordido ac miſerabili q̄ pxime potuit Lepidi caſtra adeqtauit, ibiq̧ extra vallű cōcionari exorſus vehemēter vel ipſo aſpectu mouit militű aīos.Qua re aīaduerſa cōtinuo Lepidus tubas iuſſit canere,ne cōcionātis vox illarű clangore poſſet a militibus audiri.Accēdit ea cōtumelia aīos militű ac ptim ira,partim miſericordia in Antonium conuerſi,Lęliű quendā & Clodium meretricio habitu ad illű occulte mittűt,hortāturq̧,vt Lepidi caſtra oppugnet,fore vt confeſtim milites a Lepido ad eű deficerēt.Nec Antonius in tali occaſione deſedit.Poſtridie ſupato fluuio,q vtraq̧ caſtra interfluebat,ad Lepidű ire pergit,quē venientē milites,refracto vallo,in caſtra ſummo cum fauore & lætitia accipiűt.Sed tātű abfuit,vt Antonius Lepido aliquo mō iniuri⁹ fuerit, vt eű benigne cōplexus patrē ſalutauerit,& quű iam ſumma īperii foret penes ſe vnű,imparoris nomē illi ſeruauit,q̄ duoꝶ cōcordia effecit,vt & Plancus Numati⁹,q exercitű ductabat haud cōtēptibilē,ſe ambobus iunxerit,ac tű demű Antonius,& q cű eo erāt hoſtes,vt Liuius ſcribit,ſunt iudicati.Ille vero pſenti ſucceſſu elatus,qnq̧ legionibus ad Galliæ pſidiű relictis in Italiā cum.X. milibus equitű &.XVI.legionibus tranſcēdit.Octauius Aſinio Pollione ad Antoniű miſſo ſeſe illi adiutorem obtulit ad Brutű pſequēdű,ac vbi de pace ambobus cōuenit:Octaui⁹ ſec⁹ Ioniű,cű ſuo exercitu,ī Ciſalpinā Galliā mouet.Brutus tantis hoſtiű viribus territus,etſi.X.illi ſub ſignis legiones erāt, priuſq̄ vndiq̧ intercluderet,ad Caſſiű & alterű Brutű p Rauennā & Aquileiā moliť fugā. Cæterű audito Octauii acceſſu,eius occurſum declinās,ad alpes iter flexit,vt Rheno ſupato per Germaniā in Macedoniā penetraret.Quatuor legiones ab initio ad Antonium defecere,mox euntē cætera multitudo deſeruit,ita vt cű.CCC.dűtaxat eqtibus ad Rhenű puenerit.Hic quoq̧ tranſitu deterritus,atq̧ ab oībus fere deſtitutus,cű paucis Gallico habitu Aquileiam verſus iterű flexit iter. Incidit interea in latrones,a qbus captus,& ad Camillű Galloꝶ quēdā regulű pductus interficiť. Liuius in Antonii poteſtatē viuű veniſſe ſignificat,atq̧ eius iuſſu a Capeno quodā Sequanæ gentis interfectű.Caput eius,qđ ſatis conſtat:Antonius videre voluit , atq̧ ita.D.Brutus ex Cæſaris percuſſoribus ſecundus a Trebonio periit.Bruto extincto Antonius,Lepidus,& Octaui⁹ circa Labiniű fluuiű:Mutinēſis agri,caſtra cōferűt,triduoq̧ in fluminis inſula de ſumma rei locuti,ſocietatē & fœdus iniuere,vt ad arbitriű ſuű rēp.adminiſtrarent, ita inter ſe puincias ptiti,vt Antonius Gallias teneret,vſq̧ ad Pireneos mōtes.Lepidus Iberiam & Libyā. Octauius Italiā cum Sardinia & Sicilia. Vt Caſſio & Bruto Antonius & Octauius inferrent bellű:Lepidus īterim conſul cű tribus legionibus vrbi pſideret. Deſtināt adhęc duaſdeuiginti Italiæ vrbes militibus diſtribuendas, in qbus agri & domicilia ſingulis aſſignarenť.Fuereq̧ in his Capua,Rhegiű, Venuſia, Beneuētű Nuceria,& Ariminű.Proſcripti deinceps ſunt.CCC.circiter ſenatores,equeſtris ordinis duo milia.Primus ex pſcriptoribus fuit Lepidus,& ex pſcriptis primus Paulus Lepidi frater. Secűdus pſcribentiű Antonius,& Lucius,eius frater ſecundo loco aſcriptus eſt.Sed magis placet vt L.Cæſar intelligať ipſius Antonii auunculus,q a Iulia ſorore ſua Antonii matre eſt ſeruatus.L.Antonius triűuiri frater frequēs fuit circa Mutinā,vt Cicero ſignificare videť,nec ab Antonio vſpiā abſceſſit.Antonius ea conditiōe auűculű pſcribi paſſus eſt ab Octauio, vt Cicero ſibi pſcribēdus ab eo traderet.Mota ſunt inde caſtra,legioneſq̧ ad vrbē admotæ,quæ tres & quadraginta numero fuiſſe tradunť.Metus primo,mox & ſtupor ingens ciuitatē inuaſit,augebantq̧ formidinē terrifica ſigna,q̄ ſub id tpſ apparuerűt.Lupi per medium forum diſcurrerant , animal vrbi minime aſſuetű Bos in ſuburbano loco eſt agricolā allocut⁹,ſe fruſtra vrgeri,nō frumētű ſed hoīes defuturos, & infans recens natus locutus diciť.Simulacra deoꝶ q̄dā ſudore,alia ſanguine manarunt,inanes voces auditę,armoꝶ ſtrepitus,equorű curſus,quű equos cerneret nemo.Lapidibus pluit,& circa ſolē pdigia q̄dā facta dicunť.Tres ſoles ſimul orti,in vnű coiuere.Accerſitis ex Hetruria vatib⁹,vn⁹ rēpu.in regnum relabi cecinit,oēſq̧ vt olim ſubiectű iri,prçter ſe vnű,atq̧ ita cōpreſſo ſpiritu extinctus eſt, Triűuiri ſingulatim vrbē triduo ingreſſi,oīa terrore & armis cōplēt.Ibi primű oīm P. Titius trib.plęb.pro concione attonitā multitudinē affatus,pnunciauit Antoniű Lepidű & Octauiű triűuiros,ſibi qnquēniű depoſcere ad rēp.reformādam,qua recepta ſtultű fuiſſet negare,quod vi extorqueri potuit.Proſcriptionis tabulas in apertű referűt,præmiaq̧ proponunt iis qui damnatorű capita retuliſſent.Tű vero miſerabilis fuga orta,multorumq̧ irriti conat⁹ fuere , turmarum ductoribus,exitus vrbis,portas,ſigna,lacunas,pontes & cætera ad fugam idonea , præſidio obtinentibus . Plurimi viri & boni & illuſtres periere, alii alio caſu , cæterum omnes miſerabili euen-

Excluditur Antonius a Lepido.

Antonius ī Italiam reuerſus,

Bruti cędes

Vrbes militibus decretæ Proſcriptio ſæuiſſima.

Prodigia.

Antonius Lepidus Octauius triumuiratum ineűt.

tu.Cicero cum tota domo ꝓſcriptus cũ lachrymis a fratre diuulſus Aſturã primo naui delatꝰ eſt,
mox Circeios vſq; nauigauit,ibi ſiue nauigatiõis tędio,ſiue ꝙ nõdũ ſpem de Octauio abieciſſet,in
terrã deſcẽdit.Aſturãq; pedibꝰ rediit,incertus an & Romã reuerteret.Hinc liberoꝝ monitu,repo-
ſita naui Formias ꝓceſſit.Appianus Capuam ꝓgreſſum ſcribit.Eũ circa Formias appellẽtẽ corui
infeſto volatu,ab infauſto appulſu arcere voluiſſe viſi ſunt, ex littore ad villã ſuã q̃ in ꝓximo fuit
lectica eſt delatus,vbi diutius cõmorari nõ eſt auſus, iiſdẽ alitibus garritu ĩportunoq; volatu oĩa
infeſtãtibꝰ.Referebat̃ igit̃ eadẽ lectica ad nauẽ , quũ Popiliꝰ Lenas quem ipſe capitali iudicio olim
Ciceronis i defenderat,cũ globo militum obuiã occurrit.Senſit Cicero eos ad cædẽ miſſos,continuoq; lecticã
teritus & deponi iuſſit,hicq; ſine gemitu,aut q̃rela vlla tacitus,barbãq; ſibi lęua manu,vt mos illi fuiſſe di-
vltio. cit̃,demulcẽs,veniẽtes excepit.Interficit̃ igit̃ annos natꝰ quatuor &.LX. Caput eiꝰ cũ dextera ad
ſe delatũ Antoniꝰ in roſtris ſuſpẽdit,quũ priꝰ inter epulas ad ſatietatẽ ſpectaſſet:eiꝰ frater Quin-
tus & Quinti filiꝰ haud multo poſtq̃ ipſe Roma egreſſus eſt , fuerãt interfecti. Brutꝰ,Ciceronis
morte nũciata C.Antoniũ triũuiri fratrẽ ad id tp̃s incolumẽ ſeruatũ, Cicerõis filio occidẽdũ tra
didit.Sic Antoniꝰ priꝰ fraterno ſanguine,mox ſuo,quũ ab Octauio victꝰ,ſibi mortẽ cõſciuit.Cice
ronis manibus,imo Romanę potiꝰ eloquẽtiæ,quã lęſerat,meritas exoluit poenas. Fugerat L.Cæ-
ſar ad Iuliã ſororẽ ſuã poſteaq̃ ſe ꝓſcriptũ cõperit,irruperũtq; ꝑcuſſores in Iuliæ ædes,ꝓſcriptum
Iulia Anto- hoĩem interfecturi:q̃bus obiiciẽs ſe illa clamitabat nunq̃ fieri poſſe,vt eũ violarẽt,niſi triũuiri ma
nii mat̃ fra- tre priꝰ ĩterfecta.Ceſſerũt illi Antonii nomẽ veriti.Produxit inde Iulia fratrẽ ad triũuiroꝝ tribu
trẽ tuetur. nal,vbi multa & acerbe in filiũ locuta,a triũuiris collegis ſuppliciter vitã ꝑcata eſt. Fert̃ Antoniꝰ
laudaſſe matrẽ,vt ſororẽ optimã:vituꝑaſſe,vt matrẽ parũ filii amantẽ,ꝙ eũ tueret̃,a quo ipſe ho-
ſtis iudicatus eſſet.Paulꝰ quoq; Lepidi frater ſeruatꝰ eſt,quẽ nemo ob Lepidũ inſectari fuit auſus.
Varro. Marcus Varro vir eruditiſſimꝰ inter ꝓſcriptos relatꝰ,aliq̃diu occulte fuit in Caleni villa,quã vo
luptatis cã Antoniꝰ frequẽtabat,Idicioq; ad triũuirũ delato,dixiſſe Antoniꝰ fert̃, viuat Varro vir
doctiſſimus.Scripſit hic ſupra q̃ngẽtos libros,quoꝝ pars maxima ea tẽpoꝝ nouitate ĩtercidit,ipſi
us bibliotheca,cũ cæteris bonis direpta.Sed quũ neq; ꝓſcriptoꝝ bona,neq; ingẽtes alioqui rapinæ
poſſent Antonii luxuriã explere,viroꝝ ꝓſcriptiõe cõfecta,mille & quadringẽtas locupletes triũui
ri ꝓſcripſerũt foeminas,q̃ a Fuluia Antonii & Lepidi vxore domo repulſę,in forũ ad triũuiros ma
Mulierum gno coetu cõuenere.Tũ Hortẽſia.Q.filia ante alias ꝓſcripta , ita ad Antoniũ & collegas publice
proſcriptio. verba fecit.Quũ veſtra moderatione indigeremus,tot taleſq; mulieres, ad veſtras vxores Antonĩ
& Lepide confugimus,ſed nullã ab his gratiam conſecutæ,& a Fuluia etiam reiectę,in forum ve-
nire coactę ſumꝰ.Vos nobis patres,vos viros & fratres,triũuiri ademiſtis,his ademptis in nos mi-
ſeras quæ melius cum illis periiſſemus ſæuire decretum eſt,nec ſexus reuerentia , nec innocentia
vitæ nobis auxilio ſunt.Deuocamur in apertum vitæ diſcrimen,nõ q̃a male meritę de vobis ſimꝰ,
ſed q̃m iniuriam pati poſſumus:nã ſiqua vis a nobis potuit in vos proficiſci,tanq̃ profecta ſit,nul
lum ſupplicium recuſamus.Proſcribite,eiicite,ferro ꝑſequimini . Si vero neq; hoſtẽ ex vobis quẽq̃
iudicauimus,non domum diripuimus,non exercitum ademimus,non prouincia , non honoribus
priuare conatæ ſumus,cur vt ſontes ſupplicio deſtinamur?cur in hoſtium numero habemur ? q̃d
ꝙ ne in publicũ q̃dẽ aliq̃d conferre debet hic ſexus,non imperii,non honorũ,nõ exercituũ,nõ vlli-
us magiſtratus particeps?Sed bellũ inſtat dixerit aliq̃s,pecunia opus eſt,at nõ noſtra,ſed veſtra vi
rorũ diſcordia ciuile eſt hoc bellũ cõflatũ,natura enĩ his curis liberę ſumus. Matres noſtræ olĩ au
rum in publicũ contulerunt,ſed tum certe quũ Carthaginenſes tota Italia occupata,excidio hu-
ius vrbis ĩminebãt,q̃q̃ illę vltro id fecere,nõ coactę.Pro patria retinẽda aurũ dedere,nõ ꝓ diſcor-
dia alenda.Illę ſolo ornatu exutę ſunt,nõ domibus,nõ ꝑdiis,nõ oĩbus fortunis. Si Parthicũ bel-
lum,ſi Gallicum inſtet,nihilo illis in patriã deteriores ſimus, nunc quid iſta bella alere cogimur,q̃
neq; nos intulimus,neq; aliunde ſunt vrbi allata?Talis olim diſcordia,patrũ memoria. Syllã,Cin-
nã,& Mariũ armauit.Talis nuper C.Cæſarẽ & Põpeiũ. Vicerũt quos fortuna vicere voluit,haud
propterea eorũ quiſq̃ tam impudenter vſus eſt victoria,vt in hũc humilẽ & imbellẽ ſexum ſit ho
ſtiliter graſſatus,aut ad tributũ cõpulerit,non Cinna,non Marius,non Sylla,qui tyrannidem pri-
mus in hac ciuitate exercuit.Q; ſi ille qui ex ꝓfeſſo tyrannus fuit,non fecit, multo minus vos fa-
cere debetis,qui popularis magiſtratus nomine,hanc rempu.non perdere vultis,ſed cõſtituere.Et
Peroratio. Hortenſia ad triũuiros in hunc modum locuta eſt:q̃bus excãdeſcentibus,ꝙ viris ſilentibus mulie
Proſcripto- res in publico loqui auderent,lictores miſſi eas loco ſubmouere coeperant,quum ad eã iniuriã plã
rum cẽtum ctus & muliebris comploratio orta flexit triũuiroꝝ animos,ac cæteris tabulę exẽptis quadringen
milia. tæ dũtaxat ſunt ꝓſcriptę,q̃ olĩ bonoꝝ rationẽ in publicũ detulerunt,inde ad centũ milia ciuium

qui Romæ foriſq; ditiores haberi,pari ratiõe ꝓſcripta,vt belloꝝ onera a triũuiris ſuſtineri poſſēt.
Sed hi fortunis nõ capite piclitati ſunt.Multi ꝑ id tp̄s ad Brutũ & Caſſiũ tanq̃ ad futuros vindi-
ces libertatis ꝓfugerũt.Alii ad Cornificiũ in Libyã,ſed multo plures in Siciliã ad Sextum Pompe-
ium,qui inſulam cũ claſſe obtinebat.Verũ dũ hęc in Italia gerunt̃ P. Sextius ab Octauio miſſus
in Libyã quã ꝓuinciarũ diuiſione fuerat adeptus,cũ Cornificio q eã ꝓuinciã a ſenatu accepat,no-
luit enim impio cedere,aliq̃diu armis diſceptauit.Ventidioq; eius ꝑtore ſupato a Cyrtha ad Vti-
cam,vbi erat Cornificius,mouit caſtra.Proceſſit illi eunti obuiam Lælius cũ toto equitatu,Cor-
nificii iuſſu,ipſe cum robore copiarum ſeq̃bat̃,compulſi primo equites in tumulum quendã,inde
pedeſtri ꝓlio commiſſo,victus Cornificius interficit̃,eſtq; Appianus horum author.Liuius,quod
miror.Sextium ait a Cornificio victum,atq; hunc ipſum Caſſianatum partium non Cornificium
fuiſſe.Lęlius ex tumulo res ſuorum perditas intuitus,ſibi mortẽ cõſciuit.Deleto itaq; hoſtiũ exer-
citu,Sextius totam Libyam obtinuit.Arabionem regẽ & Sittianos q̄bus erat in bello auxiliaribus
vſus ꝓmiis ornauit.Fuerat Arabio olim Iubę ſocius ciuili bello ſecũdo aduerſus Cęſarem,q debel-
latis in Aphrica Põpeianis in Hiſpaniã ad Põpeii filios ꝓfugit.Cęſar eius regnum Bogudi & Sit-
tio dedit.Sittius militibus ſuis partẽ regni quã fuerat ſortitus ex ęquo diuiſit.Cęſare demũ extin-
cto Sittium Arabio fraude interfecit,dimidia regni parte Bogudi armis adempta,atq; ita in pat-
tem regni reſtitutus pro Pompeianis ab initio ſtetit,mox vbi res Octauii proſperas in Italia eſſe
ſenſit,complexus Sittii filium,cum eo ſocietatem iniit.Sextioq; per illum conciliatus,in partibus
manſit,& Libya in hunc modũ pacata eſt.Caſſius interea Dolobellam,vt ſupra eſt memoratum.
Laodicę incluſum,obſidione fatigabat,miſeratq; in Rhodũ,Lyciã,Phœnicẽ,& Ægyptũ ad Cleo-
patrã,q auxiliares ab his naues acciperẽt,auxilia ab oĩb9 ꝑterq̃ a Sydoniis ſunt negata,Cleopatra
auxilii loco famẽ Caſſio & peſtẽ obtulit,q̄bus tum malis tota Ægyptus laborabat.Oderat regina
Caſſium & oẽs C.Cæſaris percuſſores,voluiſſetq; potius Dolobellę q̃ illi latum auxiliũ:quo ani-
mi affectu quatuor legiones quas a Caſſio interceptas diximus,ab initio inſtruxerat.Miſit tamen
Serapion,Cleopatra inſcia,aliquot ex Ægypto naues Caſſio ad bellum ornatas,q̃ res illam apud
triũuiros,velut diuerſarum partium fuiſſet,in ſuſpitionẽ adduxit.Eſt itaq; circa Laodiceã & ma-
ri nõnunq̃ vario euentu dimicatum:poſtremo Laodicenſiũ vrbs muris aggere diſiectis Caſſio ꝓ-
dita eſt,quã vbi Dolobella ab hoſte teneri ſenſit:Marſo cuidã iugulum aperiendum obtulit,ne in
Caſſii poteſtatem veniret.Dolobella iterfecto,Marſus & ipſe ſibi manũ intulit.Caſſius Laodicen-
ſium primoribus interfectis,oĩa publica,ſacra & ꝓphana diripuit.Laodicea potitus Cleopatrę bel-
lum inferre ſtatuit,quũ Bruti literis accerſitus eſt in Macedoniã,q̃m Antonius & Octaui9 in Ioni-
um copias traiicere dicerent̃.Caſſius ad Brutũ iturus,equitibus in Cappadociã miſſis,Ariobarza-
nẽ q inſidias ſibi paraſſe credebat̃,ex improuiſo oppreſſum,pecunia,oĩq; regio apparatu ſpoliauit.
Tarſenſibus adeo graue tributũ ĩpoſuit,acerbeq; exegit,ꝙ Dolobellã aurea corona donaſſent,vt
oĩa publica & priuata vendere ſint coacti,ſuntq; cũ cæteris bonis virgines pueriq; a parentib9 ꝓ̄-
tio alienati,parentes quoq; a filiis venditi,a fratribus ſorores:& Tarſenſes ita tũ male habiti ſunt.
Brutus & Caſſius inter ſe circa Smyrnam congreſſi,de ſumma belli conſultantes.Brutus accele-
randum cenſebat,& vt quando ſupra quadraginta legiones hoſtiũ eſſe dicerent̃,illas ꝑ partes ad-
orti,priuſq̃ vniuerſę copiæ trãs Ioniũ deportarent̃ inuaderẽt,vñ facilior victoria futura eſſet.Cõ-
tra Caſſius ita euenire cupiebat,vt hoſtes tantã vim hoĩm ſecum in alienã ꝓuinciã traherent fu-
turũ ratus,vt paucis diebus fame conficerent̃.Brutũ itaq; in ſententiã traxit,vt ante hoſtiũ aduẽ-
tum Rhodios & Lycios qui ex confeſſo diuerſarum eſſent partiũ,ſubito bello inuaderẽt.Caſſi9 ſi-
bi Rhodios ꝓuinciam delegit.Lycios Brutus adortus eſt.Erãt Rhodiis tres &.XXX.naues opti-
me inſtructæ,a Caſſio ꝑ legatos petũt,ne ſe iniuria laceſſat,quando certi ſint Rhodii oẽm iniuriã
fortiter ꝓpulſare,ꝓ̄ſertim ſi bona venia nõ liceat in ciuili Romanoꝝ diſcordia a partibus abſtine-
re,& æque Ro.oẽs colere:vel differret ſaltem tantiſper bellũ,dũ ipſi Romã mitterẽt ad ſenatũ,vt
ꝑ fœdere qđ cum Ro.Po.ictum haberent,ex ſenatus authoritate ſi in ocio eſſe nõ liceret arma ca-
perẽt.Caſſius etſi gręce fuerat Rhodi inſtitutus,ductaueratq; ſecũdo ciuili bello eoꝝ claſſem,ĩſen-
ſe tamen Rhodios oderat.Reſpondit itaq; armis eſſe nõ verbis decertandũ.Miſſus eſt inde ad illũ
Archelaus,quo Rhodi vſus fuerat pręceptore,acceptus eſt ab eo ſenex magna veneratione,cæte-
rum multis lachrymis bellũ deprecatus infecta re domũ abiit,adeo obſtinato ĩplacabiliq; in Rho-
dios aĩo fuit Caſſius.Pugnatũ eſt igit̃ nõ multo poſt ad Gnidũ,ibiq; Rhodii quinq; nauib9 amiſ-
ſis pluribus corruptis,ſeſe domũ pro victis receperunt,quo ſucceſſu Caſſius elatus Rhodum,cũ
LXXX.nauiũ claſſe petiit.Hic quoq; ſub primũ eius appulſũ,iterũ a Rhodiis infeliciter dimicat̃

Cornificii & Sextii ꝓliũ.

Lęlii mors.

Quid Cleopatra Caſſio opter.

Dolobellæ & Marſi interitus.

Caſſii ſæuitia in Tarſenſes.

Caſſi9 Rhodios bello petiit.

Bis Rhodii a Caſſio vincuntur.

duabuſq; nauibus amiſſis,in vrbẽ cõiiciunť,oppugnati inde terra mariq; ſunt a Caſſio,q nõ mul-
Caſſii acerbitas ĩ Rhodios.
to poſt,paucorũ cõſilio vrbẽ tenuit.Tũ vero tanq̃ vi capti eſſent Rhodii, poſita in publico haſta
quinquaginta ex primoribus ad ſe accitos morte mulctauit.Sacra & pphana q̃ publica haberẽť pri
mo diripuit.Priuatorũ bona publicauit,capitis ſupplicio irrogato,ſi qs ex priuatis qcq̃ occultaſſet.
Indici ſi ſeruus eſſet,libertas ꝓpoſita,ſi ingenuus decima pars eorũ quę intercepta eſſent. Caſſius
Rhodiaca prę́da haud quidem expletus,vniuerſæ Aſię.X.annorũ tributũ imperauit, vno tempo
re a miſeris ciuitatibus exigendum.Affertť interim Cleopatram,cum ingenti nauiũ apparatu,ex
Ægypto ad Antoniũ & Octauiũ,qbus ob Cęſaris memoriã fauebat,aut dudũ traieciſſe, aut non
multo poſt traiecturã:ad cuius curſum intercipiendũ Caſſius cũ legione vna &.LX.cataphractis
nauibus in Peloponeſum miſit,vt ex Tænaro Laconiæ in ꝓteruehẽtẽ ĩpetũ faceret. Brutus iterea
Xanthiorũ oppugnatio.
Xanthios in ora Lyciæ bello adortus,aliq̃diu circa munitiones quas illi extra vrbẽ ſuis obiecerãt,
aſſidua oppugnatione fatigatos mœnibus poſtremo incluſit.Oppugnati ſunt inde Xanthii belli-
cis operibus,certatũq; bis eſt circa vrbẽ,fuitq; illis prior pugna admodũ funeſta,multiq; victi ꝓlio
ac mœnibus excluſi,in ſuorũ conſpectu ſunt a Romanis interfecti.Altera eruptione , incenſa ſunt
Brutiana opera,ſed tam violenta fuit obſidentiũ ĩpreſſio in hoſtẽ abeuntẽ,vt oppidanorũ agmen
ſecũ intra mœnia Romanos traxerit.Ad duo milia quorũ in vrbẽ recepta, vbi portis repẽte clau-
ſis ſe a ſuis excluſos aĩaduertere,ex angiportis in forũ decurrũt,mox ex foro in Sarpedoniũ.Inſta-
te Brutus ſuorũ piculo cõmotus,militeſq; ad oppidi oppugnationẽ hortať,q̃cunq; via,aut vi mu
ros ſcandãt,edicit,portas refringãt:tãtuſq; fuit militũ ardor, vt pluribus locis vno tpe fit murus
Xanthiorũ excidium.
tranſcenſus,portiſq; vi refractis totus exercitus in vrbẽ irrupit. Tũ Xanthii vbi captã vrbẽ vide
runt,domũ curſu repetũt.Ibi vxoribus & liberis & aliis ſuper alios interfectis,atq; pyrę impoſitis,
quam in hunc vſum iam antea parauerant,ſe viuos p̃cipitauere.Tãta tum fuit in Xanthiis gene
roſitas.Viſa eſt Xanthia mulier quæ ſeipſam ſuſpendit,vna manu filiũ quẽ prius enecauerat,hñs,
altera incenſam facẽ,qua domũ moriens incenderet.Dedit ſignum Brutus ſtatim capta vrbe,vt a
cæde abſtinereť,ſed Xanthii nihilo ſecius deſtinatũ facinus peregerunt.Erat Brutus multo placa
Caſſius Epicureus.
bilior victis q̃ Caſſius.Epicureus hic atq; oĩm q̃ de inferis & immortalitate aĩorum traduntť con
Brut⁹ Stoicus.
tẽptor,contra Stoicus ille Catoniſq; auunculi imitator,Sacra itaq; Xanthiis reliquit intacta , nec
ex priuatis quicq̃ præter ſeruos ademit.Bis antea Xãthii libertatis cauſa a ſeipſis cõſumpti dicũ
tur:ſemel quũ ab Harpalo Medo Cypri ꝓfecto oppugnati ſunt, mox vero cũ magni Alexãdri ar-
mis p̃merenť,tũ regẽ,& cui ſe poſtea totus oriẽs ſubmiſit,aſpernati . Xãthiis bello victis Patarei
petiti ſunt,qbus metu deditis publicũ aurũ abſtulit, priuatã quoq; pecuniã ſibi edicto repræſenta
ri iuſſit,capitali pœna irrogata iis,qui imperio nõ paruiſſent . Delatus eſt iuuenis ſerui indicio,q
ad Bruti tribunal deſtitutus,quũ nihil pro ſe loquereť, appareretq; criminis cõuictũ interfectum
Exemplum maternę pietatis.
iri occurrit eo mater,motaq; filii piculo,ſe illo ignaro pecuniã occultaſſe ait,ſe ſupplicium meritã
nõ filiũ.Inſtabat index,atq; multo impudentius herũ crimine vrgebat,cuius petulantia offenſus
Brutus flexus p̃terea mulieris pietate q̃ ſeſe morti p filii ſalute cõſtanter obiecerat,ſeruo in crucẽ
ſublato,vt documentum eſſet aliis ne temere dominis in aduerſa fortuna inſultarẽt,filiũ haud du
bie illati criminis reũ,cum toto auro maternæ pietati condonauit . Smyrnei & ipſi quoq; a Lẽtu
lo quẽ Brutus cũ claſſe eo miſerat,portu ex ĩprouiſo occupato ĩ deditionẽ recepti,pecuniiſq; mul
ctati ſunt:& Lycii in ſocietatẽ aſſumpti,a quibus accepta claſſe Brutus Abydũ cõceſſit,ibi Caſſi
um expectaturus,vt vna copias Helleſpõto in Europã traiicerent. Murcus qui a Caſſio fuerat in
Peloponeſum miſſus,vt Cleopatram interciperet , vbi cõperit reginã in Libyã tempeſtate deiectã
atq; amiſſa claſſe aĩo & corpore ægrã ſeſe in regnũ recepiſſe:ex Tænaro ꝓfectus,inſulã quæ Brũ-
duſio p̃iacet,ſubito incurſu occupat,hoſtiliũ copiarũ ex Italia in Macedoniã curſum impeditur⁹.
Antonius. Murcus. Octauius.
Erat tum Antoni⁹ Brunduſii,qui turritis ratibus Murco aliq̃diu oppugnato,quum parũ ꝓfice-
ret,Octauium ex Sicilia acceſſit,vt cum claſſe Brunduſiũ veniret.Gerebat ille per id tp̃s bellum
terra mariq; cũ Sexto Põpeio,is poſt fratris ĩteritũ in Iberia a Cęſare neglectus (erat enĩ admodũ
adoleſcens quum eſt ad Mundã dimicatũ) primo ignotus circa oceani littora cum paucis pirati-
cam exercuit,mox agnitus breui nõ paruã hoĩm manum contraxit , claſſeq; maiorẽ in modũ au-
cta terribilis erat Iberiæ.Miſit ꝓinde Cæſar quum adhuc viueret Carinã, qui audaces illius cona
tus frangeret,eumq; debellaret.Cęterũ is primo congreſſu eſt a Pompeio ſuperatus,quo ille ſucceſ-
ſu ferocior factus,plęraſq; Hiſpaniæ vrbes ſuæ ditionis fecit. Aſinius Pollio ſecũdo loco miſſus,q
multo ꝓſperius Carina id bellũ adminiſtrabat,quum C.Cæſar eſt Romę interfect⁹.Ille haud mul
to poſt vt ſupra memoratũ,ab exilio reuocatus,Maſſiliã conceſſit,exitum ciuilis motus expectans

qui poſt C.Cæſaris cędē inter Antoniū & Brutū fuerat ortus. Verū quia maris imperiū ſibi de-
cretū nō ignorabat,inualeſcēte in dies diſcordia,nauibus quas ī Hiſpania reliquerat repetitis,
aliiſq; vndiq; cōparatis,cū claſſe haud cōtēptibili in Siciliā nauigauit.Fit interea magna ī rep.
mutatio,triūuiraliq; dñatu Rōæ exorto,Bithynicū nōnihil obſedit,ſibi inſulā dare recuſantē.
Qua poſtremo recepta & claſſē & exercitū opulētū magno ſtudio,maioreq; ſucceſſu inſtruxit,
quū ex vrbe & tota Italia triūuiroꝝ metu & iniuria,ad eū ingēs cōcurſ9 fieret.Hūc itaq; Octa
uius terra mariq; oppugnatur9,Saluideno claſſē tribuit,ipſe pedeſtri itinere cū exercitu Rhe-
giū pceſſit.Prīo nauali pugna certatū eſt circa fretū,fuitq; dimicatio illa vtriſq; p diē laborioſa,
ſed Saluideni naui b9 ad vim pelagi pferēdā minus aptis,maris æſtus terribilior fuit q̄ pugna,q̄
ſub noctē dirempta eſt.Vtriq; in ſuā ſtationē deceſſere,eratq; Saluidenus occupatus in reparā
da claſſe,&Octaui9 circa Rhegiū oīa ad bellū neceſſaria cōparabat,quū ab Antonio ē Brūduſiū
acceſſitus.Murcus audito Octauii acceſſu Brūduſio lōgiuſcule abſceſſit, hoſtiliū nauiū curſū
obſeruaturus.Sed Antonius & Octauius ſecundas tēpeſtates nacti copias in Macedoniā traie-
cere.Additus eſt interea Murco Domiti9 Ænobarbus pari nauiū nūero,atq; legione vna(erat
is quoq; Caſſianaꝝ partiū)conflataq; cētū triginta nauiū claſſe,duo pfecti breui totū mare qđ
Italiā interiacet & Macedoniā,mlto infeſtius q̄ antea reddiderūt:Norbanus q cū octo legioni-
bus fuerat ab Antonio & Octauio pmiſſus,p itima Macedonię ad Thracię mōtes celeri ductu
tendēs,poſt Philippos Torpidoꝝ anguſtias occupat.pſtat is locus ex Aſia in Europā tēdētib9
iter vnicū,atq; id ipm pdifficile.Iā Brutus & Caſſius collatis caſtris in Europā ex Abydo trāſ
mittere parabāt,quū Bruto terribile oſtētum ē noctis ſilētio oblatū. Sedebat ſolus in taberna-
culo de euētu belli vehemēter ſollicitus,& iā forte animū in aliquā eiuſmodi rei meditationē
intēderat,quū ſibi ipi intētus pſenſit ad ſe vnū quēdā ingredi. Tum vero ad ſtrepitū conuerſus
(nā nō multū luminis aderat)videre ſe arbitratus eſt feri corporis imaginē aſtare.Cōmot9 eſt
Brutus horrēdo dęmonis aſpectu,interrogare tñ auſus qs hoīm deoꝝve eſſet?Quid pterea ſi-
bi vellet?Sum ille(inqt ſubmurmurās)tuus malus genius Brute:in Philippis me videbis. Tū
Brutus interritus,Videbo ait,ac ſimul imago illa e cōſpectu abiit.A pueris inde q in taberna-
culis erāt ſciſcitat9 Brut9,an aliquē ad ſe veniētē vidiſſent?aut foras exeūtē?quū illi vtrūq; ne-
gaſſent,admiratiōis plenus dedit ſe qeti.Poſtridie quū primū illuxit Caſſio eā phātaſmatis ſpe
ciē enarrauit,ille Epicuri rationib9 innixus,vt inanē & nulli9 momēti aſpnatus eſt.Nec diutius
cōmorati in Europā circa Nigritem Ænū vt Appianus ſcribit,biduo copias traiecere, inde ab
Æno ad Sertiū montē,oīa q̄ interiacēt ppetuo victoriæ curſu armis ſubigunt.Norbanus ab ho
ſtibus ppemodū circūuētus præſidio deceſſit,fuiſſetq; oīno clades aliqua inſignis accepta, niſi
Antoni9 ſubſidio affuiſſet.Caſtra caſtris inde collata.Octauius& Brut9 ex aduerſo metati ſūt.
Caſſius cōtra Antoniū conſedit,q̄q̄ is aliquāto prius affuit q̄ Octaui9.Philippi vrbs ī vtroꝝq;
conſpectu erat olim Datos dicta.Sed Crenida prius ꝙ fontes plurimi circa collē vberrimis ſca-
tēt aqs,vnde vetus fuit loco nomē.Philippus id oppidū aduerſus Thraces emuniuit, Philip-
poſq; a ſuo noīe vocauit.Condita vrbs eſt in prupto colle,a ſeptentrione nemoribus clauſa,ad
meridiē vaſtā habet planitiē ad mare vſq; extēſam.Hāc Antonius inſedetat.Brut9 & Caſſi9 q
aliquāto prius affuere,binos tumulos octonis īter ſe ſtadiis diſtātes caſtris occupauerāt,duxe-
rātq; foſſam & vallū ab vno ad alterum caſtellis p interualla diſpoſitis.Cōmode adhæc milites
a tergo lignabant,& crebri fōtes vberrimā aqrionē pbebāt,cętera ad vſum caſtrēſem ex Thaſo
nauibus abūde ſubuehi poterāt.Cōtra Antonii milites ex foueis q̄s in media planitiæ fecerāt,
aqbāt,petebātq; ſibi cōmeatū ex Amphipoli.CCCL.ſtadioꝝ ſpatio.Sed tāta erat Antonii ala-
critas,adeo irrepide oīa moliebat,vt territis hoſtib9,nō parū ad victoriā vni9 viri ferocia,priuſq̄
ſit in acie deſcēſum cōtuliſſe videat.Facta ſunt itaq; paucis dieb9 aliquot plia.Interea Octauius
in caſtra ęgrotus venit,nec ad pliū ſatis firmus,pceſſere tñ ex eius caſtris milites ad pugnam.
Contra Brutus ſuos in aciē eduxit ſupiore tñ loco conſiſtēs,qppe q cum Caſſio ab initio conſi
liū trahēdi belli ceperat,vt ſedēdo hoſtē fame cōficerēt.Erāt vtriſq; ſupra.XX.legiones.equitū
Antonio & Octauio.XIII.milia.Caſſio & Bruto tertia parte maior numer9.Antoni9 rerū oīm
inopia adact9,vt pugnādi neceſſitatē imponeret,viā in paludibus occulte ſtrauit , vti a tergo
munitionibus excitatis,cōmeatū Caſſianis intercluderet.Qua re aīaduerſa,Caſſi9 murū circa
paludē ad mare educere cōſtituit,eratq; vehemēter in eo opere occupatus, quū Antonius ira
pcitus,ꝙ cerneret irritū fluere ſibi id cōſiliū,ſtructā aciē ad hoſtiū caſtra oppugnāda corripit
adeoq; celer fuit pcurſus,vt pene prius ſeſe munitionib9 inſinuauerit,q̄ Caſſiani obuiā pceſſe

Sexti Pōpeii opes.

Antoni9 & Octaui9 in Macedoniā trāſmittūr.

Phantaſma Bruto oblatum.

Philippi.

Antonii alacritas.

rint.Explicať ex altera parte Bruti acies in Octauii legiões,q̃ in ꝓcinctu ſtabãt,tãtuſq; fuit illo
Octauii aci rũ ĩpetus,vt primo pene cõgreſſu ſolutis ordinibꝰacie diſiecta,Brutus iu Octauii caſtra victor
es pſligať a irruperit.Qui ob aduerſã valetudinẽ neq; ꝓliũ ingreſſus,nec ob inſomniũ qđdã in caſtris eſſe
Bruto. voluit.Ferũt eiꝰmedicũ Artoriũ noctu ꝑ qetẽ ſibi viſum Palladis voce moneri,ne Octauius ſe-
quẽti die in caſtris eẽt.Sunt q dicãt illũ dũ pugnatũ ẽ in paludibꝰ latuiſſe.Satis cõſtat ipſius
acie pſligata,hoſtes q in caſtra ĩpetũ fecerãt,cędẽ teterrimã ĩtra vallũ ediđiſſe:Octauiiq; lecti-
cã q̃ forte illic fuit,multis ictibus cõfoſſã,fœdeq; dilaceratã:ꝙ ſi Brutꝰea pte victor cõfeſtĩ Caſ-
ſio ſubſidiũ tuliſſet,haud dubie parta erat victoria.Antonius eo ardore in hoſtẽ mouerat,Caſ-
Antonius ſianos ꝓlio auertit,munitioneſq; inter bina caſtra adortꝰhaud vno loco reſcidit:eſtq; interĩ in-
Caſſianos tra extraq; vallũ cædes edita.Caſſius haud ſemel conatꝰ ſuoꝝ fugã ſiſtere,vbi fruſtra ſe labora
fundit. re ſenſit,nec caſtra ãpliꝰretineri poſſe aĩaduertit,ĩ editũ Philippoꝝ collẽ ſeſe ꝓripuit inde ſpecu
laturus q̃ ſuoꝝ eẽt fortuna,puluis vero in nubis ſpeciẽ elatꝰ,pſpectũ rerũ oĩm ademerat,erat &
Caſſius vt diciť hebeti viſu.Deſperatis itaq; rebꝰ,Pindaro ſcutigero ſuo mãdat vt ferrũ ſtrin
gat,acceleretq; mortẽ,eoq; cũctãte afferť nunciꝰ,Brutum ex altera pte cęſis hoſtibꝰilloꝝ caſtra
occupaſſe.Tum Caſſiꝰibis(inqt)& illi dicito nos victoriã viciſſe oẽm.Cõuerſꝰide ad Pĩdarum
qđ ſtas inqt:cur me nõ ſtatim hac turpitudine liberas?obuolutoq; capite iugulũ illi aperiẽdũ
ꝓbuit.Plutarchus ait eqtibus ad eum accedẽtibus vt victoriã nũtiarẽt,vix ꝓcul inſpectis Titi-
niũ obuiã miſiſſe,vt cognoſceret an hoſtes eſſẽt,q ad cędẽ ꝑpetrarẽt,illoſq; Titiniũ lætitia circũ
Caſſii mors plexos hoſtiũ ſpeciẽ ꝓbuiſſe homini in ptãtẽ redacto vincula iniiciẽtiũ,ac tũ demũ Caſſiũ ſeſe
Pĩdaro iugulãdũ obtuliſſe,nec ꝑpetrata cęde Pindarũ ãplius vſq̃ viſum.q̃ res effecit vt plærięq;
pſuaſum habuerint Caſſium inuitum piiſſe.Brutus Caſſii morte pcepta,multis lachrymis,vt
Rõanoꝝ optimum lamẽtatus eſt,eum beatũ dictirãs,q ſe oĩbus curis & cogitationibꝰ ſoluiſſet
occulte aũt funerari iuſſit,ne pẽpri ducis aſpectu,militũ frangerenť animi.Perieřt ex Caſſianis
Cæſorum ad octo milia,in qbus & lixę & calones q̃plurimi fuere:ex Octauii exercitu,duplo maior nũerꝰ
numerus. Poſtridie vbi primũ illuxit,Antonius vt viciſſe videreť copias in aciẽ eduxit.Sẽſit Brutus An
tonii aſtũ.Age(inqt)& nos arma induamꝰ:legionibuſq; in æquũ deductis,Antoniꝰ tetro fine
ꝓlio cõceſſit.Erat eñ totus fere exercitus vulneribus cõfectus.Tũ Brutus,ecce q nos modo vt
defeſſos ꝓuocabãt haud experiri audẽt qđ poſſimus.Eodẽ die quo in Philippis ita triumuiri di
micarunt,ingẽs iu mari clades eſt ab eiſdẽ accepta:duę Martię legiones & cohors vna prętoria
(eteñ aliq̃to prius pugnari cõtigit q̃ oẽs copię eſſent ex Italia in Macedoniã deportatę)pauca
rũ nauiũ pſidio e Brunduſio trãſmittẽtes,a Murci & Domitii claſſe circũuẽtę ſiectaq; ĩ naues
Martialium ab hoſtibꝰflãma pſidiariis nauibus in alto diſiectis,ex Martialibꝰalii ſibi mortẽ cõſciuere,alii in
militum ia hoſtiũ naues deſiliẽtes,nõ ſuſcipi:ř,multi ĩ flãmas,qa pugnę copia nõ fieret,nec euadẽdi ſpes
ctura. vlla ꝓtenderet,ſpõte pcipitati,pauci naufragioꝝ tabulis temere arreptis, ad littora ſemineces
delati ſunt.Caluinius claſſis pfectus cum vna naui Brunduſiũ pfugit. In Philippis poſtridie q̃
ita dimicatum eſt:Brutus militeś ꝑ cõciõe allocutus eos vehemẽti oſone confirmauit,milleq;
drachmas ſingulis ꝓ re bene geſta numerari iuſſit,hortatꝰ vt ſedẽdo hoſtes vulneribꝰcõfectos
fame cõficerẽt.Antonius & ipſe copiis vnũ in locum cõtractis ſuoꝝ aĩos q recẽti clade cõcide-
rãt,alacri oſone erexit.Sępiꝰinde aciẽ in Brutũ erexit,fecitq; pugnę copiã.Brutꝰ de induſtria ꝓ
lio abſtinebat.Ferre eã morã milites iniquo aĩo,victoriãq; ſibi e manibꝰ extorq̃ri timida ducis
cunctatiõe arbitrabanť.Per ductores igiť turmarum & Cẽturiões ꝓliũ efflagitãt,quoꝝ cõſenſu
victus Brutus pugnę ſignũ ꝑpoſuit,teſtatus accidere ſibi qđ olim Põpeio,q magis militũ impe
Prælium. rio q̃ ſuo ductu cũ Cęſare ĩ Pharſalia dimicaſſet.Vbi duplex acies añ vallũ ſtetit: Brutꝰ equo
ꝓteruehẽs ſuos iuxta Caſſianoſq; ad operã impigre nauãdã hortať, iubetq; vtroſq; meminiſſe
magis ſuo q̃ ducis cõſilio in certamen deſcẽdere. Antoniuſq; & Octauius ſuos vehemẽter hor
tati obteſtatiq; ſunt,vt vno ꝓlio ducibus victoriã,ſibi diuitias & ociũ ꝑpetuũ quærerent. Irent
Aquilarum & hoſtẽ ſua ſponte victum vincerẽt.Stabãt itaq; duę acies in ꝓcinctu ſignum expectãtes, quũ
conflictus. duę aquilę magno alarũ clãgore ex aduerſo cõflixerũt,roſtris ſeſe infeſtoq; volatu inceſſentes.
Suſpẽdit id oſtẽtũ vtriq; agmẽ in pſentis pugnæ euẽtum.Poſtremo q̃ ex Antonii plaga ſtetit
valide aduerſã volucrẽ fugauit.Quo omine Antoniani ĩ ſpẽ certã victorię erecti ſublato clamo
re in hoſtẽ decurrunt.Nec aduerſa parte minus ferociter cõfligiť.Fit primo cõgreſſu cruẽtum
Acierum ꝓlium.Cõplexi ſe inuicẽ milites cõſertiſq; manibꝰ,nõ minori odio q̃ vi,vtriq; dimicãt,circũſo-
conflictus. nareq; gemitus& ſuſpiria cadẽtium.& iã plurimꝰerat cruor fuſus tetra illa & cruẽta cęde,quũ
prima Bruti acies loco ſubmota eſt,ordinibuſq; vi ſolutis,ad ſecũdũ tertiũq; ordinẽ penetrauit

metus.Is rē ad fugā īclinauit:qua aīaduerſa Octauii milites hoſtiliū caſtroꝝ portas multa vi
occupāt,ne cedētibus a tergo pateret effugiū.Tū vero maior excluſoꝝ cędes orit̃, a tergo & a
fronte Brutiani preſſi,fœda colluctatione,cęcoq̧ occurſu in ſe tuētes cędunt̃.Pluriū itaq̧ fuga Cędit Bruti acies.
ad mare inclinauit,& circa Zigacū amnē ad mōtes.Antoni⁹fugiētes cruēta cęde inſectat̃, in ca
ſtra refugiētes Octaui⁹incautos excipit,ita reb⁹ haud dubie ꝑditis Brutus ī ꝓximos ſe mōtes
ꝓripuit,magna armatoꝝ manu ſtipatus,ꝑ noctē q̄ inſtabat milites coacturus.Sed vbi oīa ho-
ſtiū ꝓſidiis teneri ſenſit,loco cōcauo,& magnā petrā habēte reſedit,cęlūq̧ & ſtellasītuēs, car-
men illđ ꝓtulit.Iſta Iouē haud lateāt,quiq̧ hoꝝ eſt cauſa maloꝝ,ad Antoniū vt multis ꝑſua- Carmen.
ſum eſt,alludēs,q quū libertatē tueri potuiſſet cū bonis,Octauio īdulgere maluit.Satis cōſtat
idē carmē ab Antonio poſteaq̄ ab Octauio ē victus,& in diſcrimē vitę adduct⁹,cū gemitu repe
titū.Mox ſitiēti Bruto aquā ex ꝓximo flumine miles galea detulit,ſed ex iis,q aquatū iuerant
Volumni⁹ & Dardan⁹audito ſtrepitu aliquāto vlterius ꝓceſſere explorabūdi ne ſubito hoſtiū
aduētu opprimerent̃.Ad Brutū īde reuerſi,quū aquā regrerēt,tū Brut⁹paululū ſubridēs,a Vo
lumnio dixit cōſumpta eſt,ſed vobis alia(inq̄t)afferet̃.Vnā ſpē Brutus alebat, ꝙ non multos
ex ſuis ea pugna cæſos arbitrabat̃,ad qđ explorādum in caſtra hoſtiū Statiliū miſit.Is ab hoſti
bus interceptus periit.Appianus quatuor legiones Bruto ſupfuiſſe ait,quas quū ad aliq̄d ꝓcla
re agēdum ꝑ noctē impelli nō poſſe vidit,q̄n apte ꝓdicarēt,nō eſſe vlterius periclitādum:haud
(inq̄t)patriæ āplius vtilis ſum,reſeditq̧ nōnihil tacitus,inde ex familiarib⁹ quodā admonente
eſſe iā de fuga cogitādū,quū tuto ibi diutius cōmorari nō poſſent,certe vt ais fugiēdum eſt in
q̄t Brutus ſed manibus,nō pedib⁹,mox ſe attollēs,dextrāq̧ ſingulis ſupimponēs,magnum ſola
mē ait attulit mihi ī his malis amicoꝝ fides,patriæ fortunā accuſo.Ego cōſciētia meoꝝ operū
me beatiorē exiſtimo iis q vicerūt,ꝙ patriā in libertatē aſſerere ſum conat⁹. Opus certe fuit ꝑ
petua glīa dignū,q̄ illis ne victorib⁹ q̄dē poterit cōtingere.Etenī mali iuſtos vicēr,& optimos
ciues peſſimi ꝑdūt,cōtra fas & leges dominant̃.Inde eos hortatus vt ſalutē ſibi q̄rerēt,paululū Brutus gladio incūbit
ab his ſeceſſit,gladioq̧ ambabus manibus ꝑſtricto fortiter incubuit.Appianus author ē Stra
tonē rhetoricę magiſtrū quo Brutus comite vtebat̃,ei latus apuiſſe,ne a ſeruo occideret̃,quē
ī hūc vſū ab illo admotū viderat,quū ipe aliq̄diu tā triſte miniſteriū amico denegaſſet. Periit
Brutus iā quadragenatius niſi in nūero eſt apđ Liuiū librarioꝝ incuria erratū.Antonius eius
corpus reptū in ꝓcioſiſſima ſuarū veſtiū obuoluit,eā quū furto ſublatā a quodā cōperiſſet,furē
occidi iuſſit,reliq̄as ad Seruiliā matrē Bruti & Porciā cōiugē miſit. Valerius ſcribit Porciam Porcię interitus.
ſiniēdę vitę cupidā,ferro,oīq̧ īueniēdę mortis facultate a neceſſariis adēpta,ardētis prunę hau
ſtu extinctā.Manauit tñ ad poſteros Bruti epl'a,vt Plutarch⁹ſcribit,ſi vere Bruti fuit,qua ille
de neceſſariis querit̃, ꝙ Porciā ita neglexiſſent,vt ex morbo vitā finire elegiſſet, qđ ſi accidit,
Valerius & multi cū eo parū cōpertū habuere,quo tpe,quove genere mortis Porcia fuerit ex-
tincta.Satis cōſtat Bruti fuiſſe amātiſſimā,cui ad bellū profecturo,quū ꝓcibus inſtaret,vt ſecū
abduceret,idq̧ impēſius efflagitaret,Brutus eo ſit carmine vxorē affatus quo Hector ille Ho-
meric⁹ Andromachen.Te tua pēſa decēt lanas calathūq̧ repoſce.Fuitq̧ ſupꝰmi hui⁹ digreſſus
author Bibul⁹ q hiſtoriā ſcripſit.Hūc Porcia ex priore marito enixa fuerat, cui Cato Vticēſis
pater admodū puellā matrimonio locauit.Fertur Brutus eodē anno quo periit,quū natalē ſuū
Sami celebraret,illđ potiſſimū in cōuiuio ceciniſſe.Sed me ſors miſera & Latonę ꝑdidit infans.
Et dæmon ille q per id tēpus quo in Europā erat cum exercitu vēturus,lucubrāti ſeſe oſtēdit, Omē in caimine Bruti
quū nouiſſimum ꝓlium inſtaret,interim ei oblat⁹credit̃.Æthiops nulli agnitus, quū copias ca
ſtris educeret ante vallum occurrit,qđ omē milites auerſati multis vulnerib⁹ cōfodere. Sed q
tum cæſus eſt,dęmon eſſe nō potuit.Sublatis ducib⁹hoſtes quicūq̧ in vnū coiuerāt,legatis ad
Antoniū & Octauium miſſis deditionē fecere:q ad.XIII.milia nūero fuerunt.Primores viri q-
dā ſeſe vltro tradiderūt.Alii ad īteritū vſq̧ pugnauere,& in his L.Caſſi⁹ ex Caſſii ducis fratre
ort⁹ M.Catonis fili⁹.Labeo ei⁹Labeonis pater,q iuris ſciētię nomē celebre eſt adept⁹.Fuerunt ī
partib⁹duo reguli fratres ex Thracia,q cum inteſtina diſcordia laborarēt,alter cui Raſto fuit
nomē,cū trib⁹milib⁹ peditum ad Octauiū & Antonium ſe cōtulit,huius frater Raſtupolis pari
eq̄tum numero,Caſſio & Bruto enixe fauit,cui Raſtus poſteaq̄ in Philippis eſt debellatū veniā
ab Antonio & Octauio īpetrauit.Crediderūt mlt̄i ſimulatā fuiſſe eoꝝ diſcordiā,atq̧ ex cōpo-
ſito ī vtriſq̧ caſtris militaſſe,vt alteri⁹crimini victoris meritū obſtaret.Thaſo cum oīni bellico
apparatu Antoni⁹& Octaui⁹breui potiri ſunt.Atq̧ Philippēſe bellū hūc exitū habuit, fuitq̧ Philippēſis belli finis.
ob hoc vnū maxīe celebre,ꝙ tot Rōanæ legiones nullo vnq̄ ꝓlio antea cōflixerant,nec qđ ꝑdi-

rum ſit memorię poſtea cōflixerūt. Antonius ea oratione, quā poſtea Epheſi ad oēs Aſiæ pplos habuit, ſignificare videt̃ affuiſſe ſibi & Octauio, eo bello octo & .XX. legiones, q̃ numerū cētum octoginta miliū militū expleuerint, quo intelligi pōt haud oēs legiōes affuiſſe, q̃ a pricipio fuerāt ad id bellū cōparatę. Fuit hic annus quo ita eſt in Philippis dimicatū, vrbis Rōæ decimus ſupra ſeptingēteſimū, quo anno Cicero pſcriptus periit, vt ſupra eſt memoratum. Periit ſed fato Laberi⁹ mimoꝝ ſcriptor Puteolis. Cornifici⁹ poeta in Libya, cui⁹ ſupra mētionē fecimus. Fuit illi ſoror Cornificia, cui⁹ epigrāmata mirata ē poſteritas. Periit eo biēnio & Nigidi⁹, quū exul eēt, homo inter Rōanos pcipuę eruditionis. & P Sulpirius iuris ſciētia nobilis, cui⁹ funus eſt publico ſumptu elatū. Florebat in Scæna, P. Mimographus. Maro iā adultus Rōa adhuc aberat. Flaccus Horatius Philippēſi acie pulſus, dānatis armis, ad Poeticen ſe cōtulit. Naſcit̃ quoq; in Pelignis Ouidius Naſo. Triumuiri Philippēſi bello defuncti gerēdarū rerū inter ſe munera partiti, Antonius ad oriētis res cōſtituēdas in Aſiā cū .X. milibus eqtum & ſex legionibus trāſiit. Octauius cū cæteris legionib⁹ & q̃tuor milibus eqtum in Italiā eſt reuerſus, ad agros militib⁹ aſſignādos. Interim Caſſius Parmēſis q a Bruto & Caſſio circa Aſiā fuerat relict⁹, poſt funeſtā in Philippis pugnā cū .XXX. Rhodioꝝ nauib⁹ optime inſtructis, ad Murcū & Domitiū nauigauit. Adiūxerūt ſe illi Clodius, & ipſe Caſſianarū partiū, cū .X. nauib⁹, & Cicero, M. Tullii fili⁹ & alii q ex Thaſo fugerāt. Sed priuſq̃ hi ad Domitiū venerint, Murcus ſuoꝝ clade audita, cū parte nauiū ad Sextū Pōpeiū ſe cōtulit. Caſſi⁹ & q cū eo erāt maluerūt cū Domitio eē: quo contigit vt velut duę ex vna factiōes ſint factę. Antoni⁹ quū Epheſi eſſet, oībus Gręcię pplis nouē ānorum tributa vt in biēniū exoluerēt cōceſſit, pпоſita neceſſitate, aut tributi tot annoꝝ exigendi aut agroꝝ militibus aſſignādoꝝ, quū octo & .XX. legionum deſideria explēda eēnt. Dedit & L. Caſſio veniā C. Caſſii fratri. Dedit & plæriſq; aliis diuerſarū partiū ſuppliciter ad ſe veniētib⁹. In Cęſaris pcuſſores nihilo fuit Octauio placabilior. Perierunt pinde illi eo triēnio quo ille interfectus eſt, alii alio caſu, cæterum multo plures ferro, q̃ alia vi, & ex his haud pauci eodē pugiōe quo Cęſarē violauerāt. Lycios tributoꝝ immunes fecit. Xāthioꝝ vrbē reſtituit Rhodiis quos Caſſius multis cladibus affecerat, Andrū, Tenū, Naxū, & Gnidū tradidit. Laodicenſes libertate donauit, & tributoꝝ fecit īmunes. Tharſenſes pcio venūdatos edicto liberos eſſe iuſſit. Æginā Atheniēſib⁹ cōtulit, Ceum quoq; Sciatū Peparetū & alia qdā loca nō ignobilia, p q̃ illi eſt hūanitatis & clemētiæ phama cōciliata, ſed multo maior luxurię. Epheſum adeūtē mulieres ī bacchas, viri, puericq; in ſatyros, & Panes traſſigurati exceperūt Thyrſis & hedera īſtructi, Dionyſium, Charidolē, Mallchiū ſalutātes. Ipſe Aſiaticis captus illecebris, adeo oīb⁹ ſe voluptatib⁹ immerſit, vt anni vnius ſpatio .CC. talentoꝝ milia Aſiæ tributis exacta, ab eo pfligata dicant̃, cum haud multo poſt pecuniæ īopiā q̃renti ferāt Hybreas qdā dixiſſe. Si tui ad te Antoni exactā pecuniā nō deferūt, eoꝝ iniuriā merito accuſes. Cęterū ſi delata ē, nec tāta vis auri te explere potuit, nulla nobis ſpes reliqua eoꝝ q̃ ſupſunt. Flexit vox illa nōnihil Antoniū, vt exactiōis acerbitate remiſſa, ſuoꝝ accuſaret fidē. Debacchari tū nihilomin⁹ p oīa voluptatū gña, tēpeſtiuis cōuiuiis, nocturniſq; potationibus deditus. Satis cōſtat coquū qa lautiſſime cœnā inſtruxiſſet, ab eo ampliſſimis ædibus donatum. Poſtremo in Cleopatræ amorē incidit, ac tū demū qcqd ī eo virtutis fuit aut ingenui vigoris, muliebres illecebræ extinxerūt. Accerſiuit eā Antoni⁹, quū forte ī Cilicia eſſet, vt ad ſe veniret cauſam dictura, cur C. Caſſiū regni opibus iuuiſſet. Miſſus eſt in Ægyptum Delius qdā ad eā accerſendā, q reginæ forma & elegātia inſpecta, ita futurū rat⁹, vt nihil mali ab Antonio eiuſmodi mulieri īmineret, ſed gratiam potius eſſet apd ipſm ducē potentiāq; ex eo iudicio adeptura, illi author extitit, vt q̃ exq̃ſitiſſimo poſſet cultu ad Antoniū nauigaret: nec humaniſſimū ducē formidaret, ī mulierū amorē pпenſiſſimū. Illa Delio aſſenſa, confiſaq; Antoniū eiſdē artib⁹ capi poſſe, qbus primo Pōpeii filius, & C. Cęſar capti eſſent, hi Cleopatrā adoleſcentulā & adhuc rudē cognouerant, quum ad Antonium pfecta eſt, erat iā adulta atq; ea ætate pdita, qua mulieres & forma & cōſilio pcipue vigent. Parat igit̃ pecuniā & munera pcioſioſiſſima, qualia ex feliciſſimo regno ad āpliſſimū ducē, atq; eūdē victorē erāt deferēda, ſed pl⁹ in ſe ſpei ac fidei repoſitū erat. Pelagus prio emēſa eſt, qd inter Ciliciā & Ægyptū latere paret. C[illegible]de amnē ingreſſa, hoc rerum apparatu aduerſo flumine eſt ſubuecta. Erat regiæ nauis au[illegible] puppis, vela purpurea, argētei remi, ad fiſtulę tibięq; modulos agebāt, ipſa ſub tētorio aurato ſedebat, cultu veneris duo vtriq; pueri ī cupidinū ſpeciē figurati, puellę īſignes Nereidū & Gratiarū habitu nauis gubernaculo & rudētib⁹ incūbebāt. Ancillę ignoto habitu ſuauiſſimos odores circa ripas adolebāt. Cōcurſum ē vndiq; ad id ſpectaculū, adeo vt Antoni⁹

ANNI VRBIS.

Laberii & Cornificii interitus.

Horatius.

Naſo.

Caſſianoꝝ diuiſio.

Cęſaris interfectores cęduntur.

Quātū auri Antonius profuderit.

Cleopatra ab Antonio accerſitur.

Egregius Cleopatræ apparatus.

pene ſolus in tribunali ſit relictus. Cauillari interī vrbanoꝝ coetꝰ venerē adeſſe,q̄ ad Aſiæ ſalu tē Bacchū deliniret. Appianꝰ hmōi apparatū nō ſcribit,adiicitq̄ Cleopatrā ab Antonio accu ſatā,ꝙ nullius laboris partē attigiſſet,eo bello qđ ipſe & Octauiꝰ in Cæſaris ꝑcuſſores geſſiſſēt, ad q̄ Cleopatra cōſtāter rñderit,& ab initio a ſe legiones Dolobellæ miſſas,quas Caſſius ducū neglīgētia intercepiſſet,inde cū ingēti claſſe domo ꝓfectā,vt ipſis ad Philippēſe bellū exeūtibꝰ obuiā ꝓcederet,fœda tēpeſtate in quā incidiſſet naues & exercitū amiſiſſe,mox ꝑ aduerſam va litudinē gerēdis rebus intereſſe nequiuiſſe,atq̄ ita ab Antonio ob id ꝙ ſe cōſtāter admodum purgaſſet,ſuauiter accepta,eoq̄ amabilius,ꝙ adoleſcēs adhuc quū ſub Gabinio ī Ægypto mi litaret,eā admodū puellā ardēter cōcupiuerat. Plutarchꝰ q̄ ſplēdidi huiꝰ apparatꝰ ē author, ait Antoniū ſub primū appulſum reginā ad cœnā īuitaſſe,ſed facile eā obtinuiſſe,vt apđ ſe eo die cœnarēt,vbi multo ſumptuoſiore eſt luxu diſcubitū,q̄ Antonius aīo cōcepiſſet. Captus itaq̄ illico fuit nō magis reginæ forma q̄ ſuauiſſimis eiꝰ moribꝰ. Erat Cleopatra facie ſatis eleganti, ſed q̄ nō nimiū eēt efficax ad grām ꝓmerēdā,nec q̄ ſolo aſpectu hoīes caperēt,veꝝ tā ſuaue fuit illi ingeniū,tāta ī loquēdo facūdia,tā iucūda cōuerſatio,vt his dotibꝰ adiuta forma īcredibiles ī aīs hoīm excitaret affectus. Pronūciaſſe dicit̄ dulciſſimo oris ſono,volubili līgua, & quaſi in ſtrumēto quodā pluriū chordarū. Paucis nationibꝰ ꝑ interpˀtē loq̄bat̄, plurimis ꝑ ſeipſam rñde bat, Ethiopibꝰ,Troglodytis,Hebręis,Arabibus,Syris,Medis,Parthis. His artibꝰ,velut venefi ciis q̄buſdā vſq̄adeo eſt Antoniꝰ raptus,vt Fuluia cōiuge cū Octauio Romę diſceptāte, & Par this Labieni ductu Syrię imminētibꝰ,velut ſui oblitus reginā ſit in Ægyptū ꝓſecutus,vbi in maiores adhuc ē voluptates ꝓlapſus. incredibilia ſunt q̄ de illius & Cleopatrę luxu a pluribus mēorię ꝓdita ſunt. Plutarchus auū ſuū ſibi narrare ſolitū ſcribit,audiuiſſe ſe ex Philota quodā Amphiſo q̄ ob medicinę cultū ꝑ id tp̄s Alexādrię fuit,inductū ſe a coquo Antonii in regiā cu linā,offendiſſeq̄ ibi ingētē epularū appatū,& octo in his apros,quū.xii.eēnt eo die apđ Anto niū & Cleopatrā cœnaturi,donatūq̄ ſe ſuꝑ cœna a filio Antonii Fuluia genito magno argēti pōdere,quātū tū ī mēſa erat,ꝙ leuiſſimū q̄ddā adoleſcētis ꝓbate viſꝰ eēt ſophiſma. Sed quū tā tā vī argēti cūctātiꝰ acciperet,veritꝰ Antonii volūtatē,grauiter fuerit ab adoleſcēte īcrepitꝰ,velut parū ꝑſpiceret eius muneris authorē eē Antonii filiū. Erat Antoniꝰ iā q̄dragenariꝰ,cęteꝝ adeo ī oēm laſciuiā & petulātiā abiit,vt noctu ſeruili habitu ꝑ vrbē vagaret̄ priuatis domibꝰ illudēs; vñ nō tātū cōuicia,ſed & verbera nōnūq̄ in regiā reportauit,ob q̄ dictus eſt ab Alexādrinis in Rōanos tragica ꝑſona vti,in Alexādrinos comica. Memoriæ ꝓditū Cleopatra ſpectāte Anto niū piſcari ſolitū,q̄ ad peritiā artis oſtētādā vrinatores occulte ſubmitteret, q̄ piſces prius ca ptos ſub aq̄s hamo affigerēt,ſenſit calidiſſima regina ducis vanitatē,mirari tñ tāq̄ neſcia eoꝝ q̄ fierēt,ꝓdicareq̄ Antonii in piſcatu felicitatē,hortatq̄ primores,vt voluptuoſę piſcationi ſibi & Antonio aſſint. Ipſa interea vnū quēdā ſubornat,vt Rōano vrinatore ꝓuēto,qđ dabat̄ hamō applicaret. Sēſit Antonius calamum ꝑđa degrauari,eoq̄ ſublato fumoſum piſcē ꝓ viuo extu lit. Tū vero cæteris ridētibus Cleopatra & ipſa ſuauiter ridēs. Relinque ait imꝑator clariſſime Alexādrinis calamū & retia,tuū eſt exercitꝰ ductare,hoſtes ꝓſternere,vrbes expugnare. Fuit & cœna illa ſatis famoſa,in quā vt Cleopatra cētū ſeſtertia ex ſpōſione inſumeret, vnionē vnum immēſi ꝓcii quē auribꝰ geſtabat aceto liq̄factū hauſit. Eratq̄ Antoniꝰ his ineptiis īmerſus, quū ex Italia affert̄ Fuluiā eiꝰ vxorē & L.fratrē primū ī vrbe cū Octauio diſſidētes,mox foris victos armis Italia deceſſiſſe,diuerſaq̄ terrarū plaga Labienū Parthoꝝ ducē,oēm Syriā ab Euphrate ad Ioniā occupaſſe. Quo nūcio cōmotꝰ velut lōga expꝛectus ebrietate,in Phœnicē trāſiit. Octa uii & L.Antonii diſcordia initiū habuit agroꝝ aſſignatiōe, nā poſteaq̄ Octauius in Italiā ve nit,milites ꝑ Colonias a triūuiris deſtinatas diſtribuere adortus,veteres vrbiū habitatores Ro mā cōciuit,oīs ętatis & ſexus agmina cū lachrymis & mirabili cōploratiōe ciuitatē circuibāt, flebiliterq̄ lamētari ſortē ſuā,ꝙ Itali ſanguinis & Rōanis cōſanguinitate mixti,vt hoſtes bello capti,domibus & agris pellerent̄. Milites cōtra minaciter eflagitabāt,vt ſibi ꝓmiſſa exoluerēt. Expediuiſſet Octauiꝰ nihilominꝰ negocii difficultatē ſine aliquo maiore tumultu:niſi L.Anto nius q̄ tum cōſul erat, & Fuluia petiuiſſent Antonii legiōes ſibi aſſignari, quas ipſi in agris & domibꝰ cōſtituerēt, qđ ille ad tollēdū diſcordiā cōceſſit. Erat Antonii nomē multo celebriꝰ po pulariuſq̄ apđ milites q̄ Octauii ob Philippēſe bellū totū fere illius opa & felicitate cōfectum. erātq̄ ꝓinde militū ſtudia in ipm abſentē & eius neceſſarios mlto ꝓpēſiora q̄ in Octauiū,qppe q̄ parū abfuit,quin ꝑ id tp̄s ſpectaculoꝝ die militū incurſu ſit in Theatro interfectꝰ,ꝙ grega riū militē ex eq̄ſtribꝰ vbi temere locū occupaſſet iuſſerat excitari, & mox paulo Nouiū turma

Cleopatræ dotes.

Antonius Cleopatræ deditus.

Munificentia in filio Antonii.

Piſcatus Antonii.

Diſcordiæ ciuilis cauſa.

Antonii nomē populare apud milites.

rum ductorē ex cāpo Martio,quo ſe ad diſtributionē agroꝝ Octauiꝰ vēturū pmiſerat,eiecerūt milites,eiectūq; nec pcul īde cōtrucidatū veniēti obiecerunt,quā ille iiuriā ad ruborē vſq; miliſ tū ciuiliter tulit.Inualuerat p id tpſ fames,Sexto Pōpeio maria circa Italiā īfeſtāte,latrociniaq; noctu plurima fieri in vrbe.Acceſſit his īcōmodis ꝙ poſtea q̄ Fuluia cōperit Antoniū Cleopatræ cōſuetudine teneri,L.Antoniū impulit,vt ociū vrbis & Italiæ abrūperet,futurū rata vt eiꝰ belli cā vir a ſe alienatꝰ in Italiā reuocaret.Erat L.Antoniꝰ ſatis ſua ſpōte triūuirali poteſtati infeſtus,vt popularis haberet.Cęterū nactꝰ Fuluię ſtimulos multo ꝓpēſior eſt factus ad turbandū Italię ſtatū.

L. Anto. & Fuluiæ digreſſus ex vrbe.

Vrbe itaq; digreſſus Antonii & Fuluię liberos ad milites q̄ in coloniis collocati erāt ſecū eduxit,ibi q̄ſtus ꝙ ab Octauio eqtes ad pueroꝝ cędē īmiſſi eſſent, illoꝝ ſalutē militibus cōmēdauit.Diluit Octauius eā calumniā p Luciliū,oſtēditq; eqtes ex vrbe egredi ſe iuſſos vt in Brutios celeri curſu contēderēt,quoꝝ ager a Sexto Pōpeio vaſtari diceret.Nec mlto poſt Luciū cōſulē Fuluia vrbe ꝓfecta eſt,tāq̄ ſe p̄ſente melius filiꝰ caueret,magnęq; ob hęc ſuſpiciones ſunt inter triūuiros ortæ,nā Antonius Romā exploratū miſit,an vera eſſent q̄ ſe a ſuo collega pati,L.frater & Fuluia p lřas q̄rerent.Cōtra Octauius apd optimates eſt de his q̄ſtus q̄ ab Antonii neceſſariis in ſe fierēt.Emergētibus inde aliis atq; aliis iniuriarū ſuſpitionibꝰ poſtremo ad arma deuenere.Erāt Lucio Antonio legiones ſeptēdecim,ſex quas ipſe parauerat &. XI. Antonii triūuiri,qbꝰ Calenus p̄ſidebat.Octauius legiōes.X.ad bellū inſtruit,apd patres ſæpiꝰ q̄ſtus,ꝙ Lucii Antonii & Fuluię intēperie vrbis & Italię qes turbaret,ſibi gratiā & beneuolētiā cum Antonio collega ſuo integrā manere,māſurā ſemp,quoad ipſe voluiſſet , p̄carūſq; eſt patres,vt de recōciliatiōe cū Lucio ſua authoritate agerēt.Miſſi ſunt ex primoribus Præneſte ad Luciū,quo alia atq; alia in Octauiū crimina cōgerēte,detrectāteq; eiꝰ rei cognitionē, re infecta Romā reuerſi ſunt.Tū Octauiꝰ oīni ſpe cōcordię abiecta,ad bellū ꝓfectus Lepidū cū duabus legionibꝰ in vrbe ad p̄ſidiū reliqt.Extiterūt ab initio tumultuoſi vtriq; conatꝰ, ſed quū Antoniꝰ nō oēs adhuc ſecū copias haberet,Peruſiā ſe cōtulit,ibi Vēridiū opperiēs,haud mlto poſt cū le-

Octauius L. Antoniū Peruſię obſidet.

gionibꝰaffuturū,fecitq; extra muros vrbis caſtra.Eū Octauiꝰ Agrippa & Saluidenus cedētem ꝓſecuti,ternis caſtris circūdār.Antoniꝰqa in aciē deſcēdere cū tyrone exercitu nō audebat,ad Vēridiū & Maniū mittit vt cū ſuis legionibus ſibi auxilio adſint.Interea Octauiꝰ foſſa & vallo Peruſiā circūdat,relictoq; in caſtris p̄ſidio,ipſe cū pte copiarū Vēridio & Aſinio occurrit,atq; īopinato acceſſu pculſos in fugā vertit.Rauēnā vnus celeri curſu,alter Ariminum petiit.Pulſis hoſtibꝰOctauius reuerſus ī caſtra,mille & qngētas ligneas turres in Antoniū vrbe excluſū erexit.Fames inde illū inuaſit,qđ malū quū in dies augeret,multis & laborioſis p̄liis conati ſūt q̄ obſidione tenebant vi erūpere.Interea vis ingēs ſeruitioꝝ īedia cōſicit.Nouiſſimꝰ Lucii conatꝰ fuit,quo circa Octauii munitiones mlta ē cæde dimicatū,vallūq; nō vno loco cōuulſum,& ex Lucianis plærīq; ſubito impetu hoſtiū murum cōſcēdere,eratq; res ī aptum diſcrimē adducta, quum ex Octauii exercitu lectiſſimi qq; eo decurrunt,in hoſtēq; iā feſſum inuecti , cū ſtrage,& ruina muro deturbāt,Antoniani magis obſtinatiōe q̄ viribꝰreſiſtunt,interea ab Lucio receptui canit,ad qđ ſignū milites mœſti in vrbē cōceſſere.Lucius vbi oīa a ſe tētari fruſtra aīaduertit, vt nec fames amplius tolerari poſſet,ne exercitū ſecum pditum iret,tres ex primoribꝰ militū ad Octauiū mittit,q̄ exercitui veniā īpetrarēt,ſe q̄ author belli fuiſſet ad ſupplicium dederēt.Rn̄ſum ē veniā dari militibꝰ,de iis vero q̄ ī eo motu temere ad arma cōcurriſſēt,aliđ futurū.Scio fuiſſe qbuſdā pſuaſum vltro Octauium ad id bellum acceſſiſſe,vt q̄ ciuium eēnt in ſe ſtudia,& q̄ pplꝛoꝝ voluntates cognoſceret,eſtq; Trāqllus author.CCC.ex dedititiis hoſtiarum more ad aras diui Cęſaris Martiis idibus mactatos.

L.Anto.deditio.

Poſt legatoꝝ reditum ipſi duces circa vallū in colloquium venere,vbi Antonius tārum p̄carus dicit vt exercitum īcolumē p̄ſtaret.Facta īde deditio,Luciuſq; benigne,atq; honorifice ab Octauio acceptꝰē Antonii collegę gr̄a,qđ ille ita euēturum a pricipio viderat atq; ob eā rē ſe hoſti dedēdū īrreſiide a militibꝰ vt dixi petierat.Habuit

Peruſiæ īcēdium.

Octauius ī aīo vrbē militibus diripiēdā dare,ſed qdā Cæſius ſua domo īcēſa,cā fuit vt flāma vi vētoꝝ primis ædificiis inſinuata tota ſit vrbis incēdio cōſumpta,atq; hmōi cladē Peruſia p id tēs ꝑpeſſa eſt,Vrbs olim vetuſtatis laude & noīs celebritate in Hetruria vt hodie valde inſignis.Eā Tyrrheni cōdidiſſe dicuntur,ſi verum eſt vt ex Lydia Coloni venerint,eāq; Italię partē aliquādo tenuerint,a Lydis oriundi ſunt Peruſini,ſi a Tyrrhis ea gens dicta,Indigenæ potiꝰ habēdi.Fuluia filiis comitātibus primo Dicæarchiā fugit,inde tribus milibus militū ſepta quos ad pueroꝝ p̄ſidium Aſinius Plācus & alii Antonianarū legionum ductores dederāt.Brunduſium ꝓficiſcit,ex Brunduſio quinq; nauibus lōgis Ionium emēſa in Græciā delata eſt.Interim

Octauius.XI.ex Antonii legionibus q̃ ſub ducibus in Italia vagabanẽ ſibi adiunxit:Galliãq; &
Iberiã obtinuit,quæ ſub illius prætoribus fuerãt.Qui ex Alexandria vt dixi,profectꝰ in Tyrum
primo venit,ex Tyro in Cyprum,ex Cypro Rhodum petiit,inde quum Ioniæ orã legeret, ex
literis & nunciis ſuoꝝ cognouit q̃ circa Peruſiã geſta eſſent.Athenas inde ꝓgreſſus Iuliã ma-
trẽ ibi recepit,a Sexto Põpeio,ad quẽ illa ex Italia cõfugerat,cũ aliquot triremibus miſſã.Obtu
lit adhæc Põpeius ſocietatẽ ſuã ſi bellum eſſet Octauio illaturus.Egit illi gr̃as Antonius ,ſeq;
eo,ſi contra illum armis dimicãdum eſſet,vt ſocio vſurum r̃ndit.Si Octauius in fide & ſocie-
tate perſtaret,daturum ſe operã vt Põpeium illi cõciliaret.Moturus inde Italiã verſus Fuluiã Antonii re-
morbo implicitã Sycione reliq̃t,vbi illa nõ multo poſt vita defuncta eſt.Octauius etſi terreſtri ditꝰ ĩ Italiã
bus pollebat armis aderãt iã illi ad quadraginta legiones ſub ſignis,veritus tñ ne ſi Antonius
cum Pompeio conſpiraret,multitudine nauium Italiã fame cõficerent(erant ambobus q̃ngen
tæ circiter naues)audito Antonii acceſſu dedit operam,vt per Mecœnatem iungeretur ſibi
matrimonio Scribonia Libonis filia,cuius ſoror Sexto Põpeio erat connubio locata, vt ꝑ ſoce-
rum & vxorem ille ſibi pacaretur.Lepidũ cum ſex legionibus ſibi ſuſpectioribus in Libyã miſit,
quæ prouincia fuerat illi iã antea deſtinata.Dimiſit &Luciũ Antonium,quẽ ad beneuolẽtiã fra
tris ſibi conciliandã hortatus eſt.Antonius quum Ionium nauigaret Domitium Ænobarbum
obuium habuit cum numeroſa claſſe,qui ratus ad Octauii potentiã euertẽdã illum accedere,
claſſem ei & exercitum tradidit.Quo ſucceſſu Antonius elatus,vbi primũ Italiã attigit,Brũ-
duſinos,q; ſibi portas clauſerant,foſſa & vallo cingit,& ad Põpeium mittit,qui eum ad Italiã
claſſe inuadendã inuitarent,ille Antonio gratificaturus,cõfeſtim cum quatuor legionibus af-
fuit:Thurioſq;,& Conſentiã,vno tẽpore obſedit.Octauius nouo bello territus, omnibus locis
trepide occurrit.Ipſe in Antonium mouit.Agrippa diuerſus ab eo ducẽs Põpeianos a Thuriis
primo repulit acceſſu.Hæſerat interim bellum circa Brũduſiũ,taciteq; erãt vtrinq; induciæ, Concordiæ
milites inter ſe de recõciliatione ducũ primo verba fecere,& iã animi inclinabãt ad cõcordiã, initium.
quũ de Fuluiæ obitu eſt nũcius allatus,q Antonio ne grauis quidẽ fuit, peropportunus quidẽ
videbatẽ eius interitꝰ ad amicitiã cũ collega reſarciẽdã.Lucius Cocceius cõmunis amboꝝ ami
cus,citro vltroq; curſitãs,primus ipſorũ ducũ ad pacẽ flexit animos.Acceſſere inde vtriuſq; ex
ercitus preces,q̃bus ambo imꝑatores ꝑmoti nouũ inter ſe fœdus iniuere,vt Antonius in Ful- Octauia
uiæ defunctæ locũ Octauii ſororẽ ex patre,q̃ a Marcello nuper defuncto vidua relicta erat,du- Anto.iũgitẽ
ceret vxorẽ,iũctaq; cõtinuo illi eſt,quũ ante decimũ mẽſem a mariti interitu nubere,patrio mo
re nõ liceret,partitiq; ſunt iterũ inter ſe res humanas,vt Clodropolis finis eſſet vtriuſq; impe-
rii.Antonius q̃cq̃d terrarũ eẽt ab eo loco ad Euphatẽ impio obtineret.Octauius Italiã cũ cęte Secũda fœ-
ris terris q̃ ad meridiẽ & occaſum vergerẽt.Cõceſſum tñ Lepido vt Libyã cũ legiõibꝰ teneret, dera Octa-
Antoniꝰ bellũ Parthis inferret.Octauius Sexto Põpeio,ſi inter eos de pace nõ cõueniret. Addi uii,& Anto
tũ fœderi,vt vterq; ex Italia delectũ habere poſſet,& hæc ſecũda fuiſſe dicunẽ Antonii & Octa nii.
uii fœdera,q̃bꝰ magna exercituũ lætitia cõfectis,Duces ipſi ſeinuicẽ cõplexi, Romã vna ꝓfecti
ſunt,vbi in grauiſſimos populi motꝰ inciderũt:nã & fames vrbanã multitudinẽ ꝑmebat,& ru-
mor exierat ĩ vulgus cõueniſſe ĩter duces,vt plures adhuc Coloni pellerenẽ,vt militũ deſideria
explerẽt:Itaq; Octauiꝰ ꝑ id tꝑs,mox & Antonius multitudinis impetũ militari ꝑſidio repellere
coacti ſunt,editaq; in vrbe tetra cędes,cadaueraq; plurima in Tyberim ꝓiecta.Is motꝰ neceſſi-
tatẽ ducibꝰ impoſuit pacis cũ Põpeio faciũdæ q̃ poſtq̃ ſecuta eſt,Antonius & Octauius cũ Pom Pax cũ Põ-
peio in colloquiũ venere,ictũq; fœdus,vt ille Siciliã Sardiniã & Corſicã ꝑſidio obtineret,ac ma peio.
re tutũ a ꝑdonibus redderet,mitteretq; Romã ex inſulis certũ tritici numerũ:fœdereq; rite fir
mato cœnatũ eſt apđ Põpeiũ. Is ab Antonio rogatus vbi cœnã ſibi & Octauio paraturus eſ-
ſet,nauim oſtẽdiſſe ferẽ. Illa(inq̃t)eſt mihi paterna domꝰ,in Antoniũ haud dubie cauillatus,q
Põpeianarũ rerũ ſector fuit.Põte igiẽ in nauẽ trãſgreſſis lautiſſima illis cœna appoſita eſt. Ibi
quũ multus de Antonio & Cleopatra ſermo haberetẽ,Menodorus ad Põpeii aurẽ accedẽs,quaſi
aliud dicturus,Vis(inq̃t)Sexte vt ſuccifis anchoris hic ſubito nauim auferã,teq; ſine alia belli
moleſtia ſtatuã rei Rõanæ principẽ? Oportuit (inq̃t)Põpeiꝰ te id facere,nõ a me ſciſcitari an
opus eẽt facto,q nũq̃ ſim fidẽ meã & iuſiurãdũ violaturus.Antonius & Octauius a Põpeio di-
greſſi Romã repetũt,de Parthico bello & iis quę ad reliquã imperii curã attinebãt,conſulturi.

SEQVITVR

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM
AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEXTÆ, LIBER NONVS.

NEC Antonius multũ inde in Italia cõmoratus eſt. Erat apd illũ qdã ex Ægypto magus q dubium vere id ſentiret, an in Cleopatræ gratiam fingeret, ſæpius Antonium hortatus fuerat, vt ꝓcul ab Octauio faceſſeret. Fortuna (inqt) tua Antoni ꝑ ſe ſplẽdida & ampla eſt, verum quũ Octauio adhæret, cõtinuo hebetat. Tuus ait dæmon illiꝰ geniũ reformidat, & quũ celſus ꝑ ſe ſit atq; alacer, huiꝰ tñ appropinquatiõe humilis fit & pauidus. Fecit is facilius fidẽ, ꝙ ſiue ſortibus, ſiue gallinaceorũ aut coturnicũ paria cõmitterẽt, Antonius erat ſemꝑ Octauio inferior. His igitur cõmotus, cũ Octauia ex qua iã filiolã ſuſtulerat, Italia ꝓfectꝰ Athenas nauigauit, ibi tributis ex ordine deſcriptis, plurioſq; reges cõſtituit. Põticæ oræ Darium Pharnacis filiũ. Idumeorũ & Samaritarũ Herodẽ, Piſidarũ Aminthã, Ciliciæ Polemonẽ. Vẽtidius interea q iã antea cũ parte copiarũ ad Parthicũ bellum fuerat ab Antonio miſſus, iterũ cũ hoſte feliciter pugnat. Erãt vero Parthi natura ꝑferoces, ſed multo ferociores adhuc facti, poſt Craſſorũ cædes, Romanaſq; legiones in Meſopotamia cæſas, quũ Rõani imperii fines iã inde inceſſere nõ deſtitiſſent, poſtremo ciuilis diſcordiæ occaſionẽ nacti, Phraartis Pacori & Labieni ductu (fuerat is a Bruto & Caſſio ſub Philippenſis belli tpſ in Parthiã miſſus, vt eã gentẽ ad arma in Antoniũ & Octauiũ ſollicitaret) Syriã irrũpẽtes, Didio Saxa Antonii legato armis ſuꝑato, oẽm ꝓuinciã ab Euphrate ad Lydiã fœda populatione vaſtarãt.

Ventidii victoria.

Hos Vẽtidius ferociter adortus, Labieno & Phraarte cadẽtibus, magno ꝓlio ſuperauit, cuius victorię nũcius Athenas delatꝰ Antoniũ in tãtã lętitiã extulit, vt Gręcis epulũ dederit, ludoſq; tota vrbe celebrari iuſſerit: ipſe poſitis magiſtratus inſignibꝰ, cũ adoleſcẽtibꝰ ſaltauerit.

Antoniꝰ ad Parthicum bellum.

Nec multũ poſtea cunctatus ad Parthicũ bellũ cõficiẽdũ ꝓficiſcit. Sed Vẽtidius dũ Antonius Athenis adhuc eẽt, Pacorũ Hyrodis filiũ cũ ãpliſſimo exercitu in Syriã veniẽtẽ, ad Cyrrhũ opprimit. Mlto maior hic ꝗ priore ꝓlio edita ẽ Parthorũ ſtrages. Cęſi Barbari toto terrę ſpatio quãtũ ĩter Euphratẽ & Orõtẽ late patet, ſicq; vniꝰ Vẽtidii ductu repẽſa ẽ gẽri duabꝰ cladibꝰ Craſſana clades. Nec Vẽtidius Barbaros in Medię & Meſopotamię ãguſtias cõiectos, ſeq voluit: Antonii veritus inuidiã quẽ ſciebat ad id bellũ venire. Ipſe interĩ Antiochũ Comagenũ in Samoſatis vrbe obſidiõe fatigat, cuiꝰ legatos apd ſe de deditiõe agẽtes ad Antoniũ miſit, q ꝓpediẽ affuturꝰ dicebat, & ille haud multo poſt ſuperuenit. Cęterũ obſidione ĩ lõgũ ꝓcedẽte, Barbariſq; validius ſeſe in dies tuẽtibꝰ pudore & pœnitẽtia adductꝰ Antoniꝰ, ꝙ nõ ſtatim regẽ ĩ deditionẽ accepiſſet. CCC. dũtaxat talẽtis ab illo acceptis (alii ꝗngẽta ab eo data ſcribũt) Athenas rediit: Vẽtidiũq; grãdi pecunia donatũ, Romã ad triũphũ dimiſit. Atq; ita cõtigit, vt is q puer eo triũpho quẽ Põpeius Strabo magni Põpeii pater de Aſculanis ſociali bello victis egit, añ currũ fuerat ductus, primꝰ Rõanorũ de Parthis triũpharit.

Ventidii triumphus

Sed dũ ab eo Parthi ſemel atq; iterũ vincunt, Octauiꝰ & Põpeius rupto ĩter ſe fœdere, iterũ ad arma recurrũt, cã recentis diſcordię nonvna ab Octauio ꝓtẽſa eſt, ꝙ Antoniꝰ Põpeio Pelopõneſum attribuiſſet, q poſtularet Octauio vt ſibi ꝑſolueret ꝗ Pelopõneſii deberẽt, Põpeius reddere noluiſſet, & ꝙ Menodorus ex Põpeianis ꝓfectis vnus idẽtidem iactaret, nõ fœdus illd fuiſſe qd ictũ diceret, ſed belli ĩducias, ornaretq; interĩ ſtudio claſſẽ Põpeius, vt bellũ eẽt paulo poſt reparaturꝰ, mariaq; occulto latrocinio infeſtarent, atq; ob eã rẽ fames iterũ ſentiret, nauibꝰ adhęc piratarũ interceptis, ꝓdones q in illis erãt, ſe a Põpeio miſſos ꝓdicarẽt.

Cauſę belli inter Octauium & Põpeium.

Quibꝰ cauſis Octauius cõmotus bellũ in Põpeiũ cõparat, lõgas naues ex Rauẽna, exercitũ ex Gallia acceſſit: Antoniũ vt ex Gręcia Brunduſiũ veniret hortat, ſecũ de ſumma belli cõſulturus. Venit Antonius cũ paucis nauibꝰ, nõ repto ibi Octauio, dubiũ metu, an ꝙ rũpi cũ Põpeio fœdus nõ placeret, cõfeſtim remẽſo Ionio in Gręciã reuerſus eſt, lrĩs ad Octauium datis, qbꝰ eũ monebat, ne fœdus cum Põpeio ictum temere violaret.

Antonius Brunduſiũ venit.

Ille Italię litoribus ꝓſidio firmatis, in Sardinã & Corſicã miſit, q a Menodoro legiones & naues qbus prę erat ꝓditione acciperẽt. Is a Pompeio leui quadã de cauſa alienatus, ad Octauium trãſiturus, tres illi legiones & naues qbus ꝓerat tradidit. Atq; ob id meritum ex Libertino eſt ab eo ingenuus declaratus, iuſſuſq; iis nauibus ꝓeſſe, ꝗs ſecum in partes adduxerat.

Menodorꝰ claſſem Octauio tradit.

Interea claſſis cũ qua Cornificius ex Rauẽna Octauii iuſſu Tarẽtum petebat, ſubita tẽpeſtate diſiecta eſt. ꝓtoria nauis q Octauio deſtinata erat, maris ſęuitia ꝑiit, qbus diebus Menecrates quẽ Sextus claſſi ꝓfecerat, & Menodorus q ad Octauium trãſfugerat, ex Hetruria Rhegiũ ducere iuſſus, ĩter Cumas & Enarſam inſulã ꝓlio cõgreſſi, ingẽs inter ſe certamen ediderunt. Intercedebãt illis veteres inimicitiæ ex æmulatione ortę. Prætoriis itaq; nauibus ex aduerſo inuectis, cõſertaq; inuicẽ har-

pagonibꝰ & ferreis manicis pugna, Menecrates poſt varios conatꝰ grauiter vulneratꝰ, & ob id Menecratis
ꝓlio inutilis, vbi nauim ab hoſte ſemicaptã vidit, in mari periturꝰ deſiluit. atq̧ ĩ ſiniſtro cornu interitus.
ita eſt a Põpeianis dimicatũ. Dextro latere ab altera parte Caluiſiꝰ & ipſe Octauii ꝓfectꝰ, nõnul
las hoſtiũ naues fregit, fugiẽteſq̧ Peloponeſum verſus eſt ĩſecutꝰ. Demochares Menecratis col
libertꝰ Caluiſiũ intuitꝰ in altũ abeũtẽ, ſuorũq̧ fugã infeſto ꝑmentẽ curſu, cęteras eius naues ex
improuiſo adortus ſubita vi diſiecit, plęrę q̧ ĩ ſcopulos & ſaxa metu temere obtrudunt, viriſq̧
in littus euadẽtibus, iniecta ſubito flãma incendit. Pellitur ĩde Demochares Caluiſii reditu. Se-
cundũ eã pugnã Octauius cũ alia claſſe & magna vi militũ, ex Tarento Rhegiũ petiit, vt ĩ Põ Octauii claſ
peiũ q̄ Meſſanę erat ĩpetũ faceret, ſed Demochare ad Põpeiũ reuerſo, q̄a duplicata erat claſſis, ſis cõcrema
cõſtituit Octauiꝰ Menodorũ & Caluiſiũ expectare, q̄bꝰ vt obuiã ꝓdiret ex Rhegio fretũ coepit tur.
annauigare, nec lõgius ꝓceſſerat quũ Põpeianę naues extremũ agmẽ adortę, terrorẽ iniecerũt.
Ibi quũ plęrę q̧ circũueniri coepiſſent, cętera claſſis metu ad petras delata, ĩ foedã incidit collu
ctationẽ. Suſtinuerũt tñ Octauii milites ĩ magna locoꝝ iniq̄tate, aliq̄diu ĩminẽtem hoſtẽ, nocte
deiceps oppꝛeſſi, nauibꝰ metu relictis ſeſe ad mõtes receperũt, illo fruſtra reclamãte ne naues ad
littus deſererẽt. Multitudo ĩ fugã ꝑceps ducẽ ipm ĩ deuia mõtiũ traxerũt, vbi nox vna laborio-
ſe acta eſt. Poſtea vero q̄ dies illuxit Caluiſiꝰ dictꝰ eſt appropinquare. Octauiꝰ ad littus deſpi-
ciẽs naues fere oẽs incẽdio cõſumptas videt, mare nauticis erat inſtrumẽtis & naufragiis refer
tũ Caluiſii & Menodori acceſſus hoſtis ĩpetũ inhibuit, q̄ vbi affuerũt nec ipſi temere ſunt ꝓliũ
inire auſi. Stabat itaq̧ in ꝓcinctu vtraq̧ claſſis quũ circa meridiẽ Notus vẽtꝰ paulatim cõſur-
gẽs infeſtũ ſtãtibꝰ reddidit mare. Põpei claſſis Meſſanã cõtinuo ſe recepit. Menodorꝰ rei mariti
mæ aſſuetꝰ maris ſęuitiã veritꝰ cũ parte nauiũ ad interiora pelagi ſeſe ꝓripuit, ibiq̧ locũ nactꝰ
aquarũ ꝓfunditate minꝰ infeſtũ in anchoris cõſtitit. Naues q̄ cũ Caluiſio erãt, tẽpeſtate ſub no
ctẽ inualeſcẽte in foedã miſerabilẽq̧ iactationẽ inciderũt. Fretum ſua natura vorticoſum, & ad
ſæuitiã ꝓnũ auſtri impetu abruptũ adeo atrocẽ induit faciẽ, vt neq̧ ſtãdi, neq̧ ꝓcul abeũdi præ
beret nautis facultatẽ. Rotabant in abruptũ, cæcoq̧ iter ſe cõcurſu naues obſcura nocte affige
bant, maris anguſtiæ, velis, remis, viris, cadaueribꝰ inundabant, exaudiri gemitus miſerabileſq̧
voces eoꝝ q̄ naufragiũ faciebãt. Alii rurſus circa littora edebant ploratꝰ. Milites qui circa littꝰ
erant ſe affligẽtes, quia ſuis ferre opem nõ poſſent, oĩa planctu & lamẽtatiõe cõpleuerũt. Si qui
ad littora naufragi depellebant, ꝓminẽtibus ſcopulis impacti, tanq̄ tormẽto quodã excuſſi alli
ſo corpore expirabãt. Auditũ ferunt ab ipſis locoꝝ accolis nunq̄ memoria hoĩm tam horrẽde
pelagus moueri cõtigiſſe. Deniq̧ illuceſcẽte die paulatim cũ vẽto foeda illa tempeſtas remiſit.
Octauiꝰ ne tãtã ſuoꝝ cladẽ aſpiceret Hipponũ ꝑ montes abiit, claſſeq̧ maiore ex parte amiſſa Octauius
Romã turbatꝰ reuertit. Ibi multis difficultatibꝰ circũuẽtus, ſiquidẽ renouati belli culpã penes amiſſa claſ-
vnũ eſſe vulgo clamitabãt, ciuitas quoq̧ ſiquãdo alias maxime fame laborabat, nec ſtipendium ſe Romã re
q̄d militibꝰ redderet, aderat, neq̧ in Antonio multũ ſpei erat repoſitũ, quẽ a ſe alienatũ arbitra uertitur.
ri q̄a eo inuito eſſet id bellũ motũ, ſollicitudine & moerore conficiebat. Verũ vbi ꝑter ſpem An
toniũ ſibi auxilio vẽturũ accepit, ſummo ſtudio eſt bellũ reparare adortꝰ. Sub id tꝑs Aquitani
in Gallia Agrippę ductu bello victi ſunt. Id bellũ ſeu q̄a ſit citra ꝓliũ geſtũ aut ꝙ celerrime ꝓ-
fligatũ, ne relatũ quidẽ a multis reperio. Antoniꝰ verno anni tꝑe cũ. CCC. nauibꝰ ex Athenis
Tarẽtũ ꝓfectus eſt. Ibi nouę inter eũ & Octauiũ ſuſpitiões ortę, vt iã neuter alteri fideret. Cri-
minati Octauiꝰ Antoniũ ꝙ in Galliã ad Lepidũ miſiſſet, qui eũ in ſe concitaret. Octauia q̄ ab
Antonio ꝑmiſſa erat, vt cũ fratre de recõciliatiõe ageret, quũ id crimẽ diluiſſet, Octauiũ perpu
lit, vt cũ Antonio in colloquiũ veniret. Tarenti ambo vna locuti ſunt, biduũq̧ ibi egere tãta ĩ
ter ſe fide, vt vterq̧ in domo alterіꝰ ſine ꝓſidio verſati ſint, eſtq̧ inter eos de futuri belli ratione
conſultatũ. Cæterũ Octauio ĩ vernũ ſequẽtis anni tꝑs maritimũ bellũ differẽte, nec Parthicum
q̄d Antonio ĩſtabat vllã pateret dilationẽ, ita inter eos cõuenit, vt Antoniꝰ. CXX. naues Octa Nouũ An-
uio ad bellum daret. Octauiꝰ duo milia Italoꝝ illi ĩ Parthos ituro, quos Antoniꝰ ex eo bello re tonii &
uerſus cõfeſtim reſtitueret. Miror eã cõditionẽ militũ adiectã, quũ in vltimo foedere q̄d ĩꝑato- Octauii foe
res ipſi iter ſe ꝑcuſſerãt diſerte poſitũ eẽt, vt Antoniꝰ ĩ Italia delectũ habere poſſet. Triũuira- dus.
tu itaq̧ ſibi in quinquenniũ ꝓrogato, Antoniꝰ Octauia cũ filia apđ fratrẽ relicta ĩ Gręciã reuer
ſus eſt, cõtinuo inde ĩ Syriã moturꝰ, erãtq̧ res alibi gẽtiũ vel in primis Romanoꝝ in hoc ſta-
tu. In Iudęa iã inde ab Herodis prefectura, intra extraq̧ Hieroſolymã res eius gẽtis velut ciui-
li quadã diſcordia agitatę, ĩ magno belloꝝ motu fuere. Malchus & alii plęriq̧ Iudęoꝝ pricipes
Antipatro Herodis patri inuidẽtes, ꝙ quũ ipſe ꝑcipua polleret authoritate, duo eiꝰ filii ſupra q̄

Herodes. tutũ eſſet publicæ libertati creuiſſet, vt Herodes Galilęã obtineret. Phaſelus eius frater reſſicie
Phaſelus. doꝝ Hieroſolymitanę vrbis muroꝝ magna noĩs celebritate munꝰ obiret. Primo parricidii iudi
ciũ eſt Herodi intẽtatũ, ad qđ quũ ꝓſidio ſeptus in vrbẽ veniſſet, a iudicibꝰ metu ꝑculſis idẽma
tus dimittiẗ, haud tñ abſolutus. Nec multo poſt quũ C. Caſſius ĩ Syriã veniſſet acerbiſſimeqꝫ
tributũ exigeret ab Iudęis, vt vrbes etiã ꝗdã cũ habitatoribꝰ venderenẗ, egregiãqꝫ operã in tri
buto exigẽdo Herodes Caſſio ĩpẽdiſſet, ab eodẽ toti Syrię inferiori ꝓſidere eſt iuſſus. Exagita
Antipatri bat Malchi animũ multo acerbiꝰ ꝙ̃ antea taciꝰ liuor, Antipatrũqꝫ per Hircani miniſtrũ, apud
interitus. quẽ forte vna cœnabãt, veneno ſuſtulit. Herodes patris necẽ vltutus, cũ exercitu vrbẽ ĩgrediẗ,
Malchũqꝫ vt nouarũ rerũ authorẽ interfecit. Hircano cędis cãm requirẽti Caſſii iuſſu id factũ
oſtẽdit. Mox Caſſio ad Philippẽſe bellũ ꝓfecto, magna ꝑturbatio Iudæã inuaſit. Malchi frater
plura Iudęæ oppida ab ĩitio occupauit, ꝗ̃ haud multo poſt ſunt ab Herode recepta. Antigonꝰ
Ariſtoboli filiꝰ, q nihil a Cæſare vt ſupra eſt memoratũ, impetrare potuit, Mario quẽ Caſſiꝰ Ty
riis ꝓſidere iuſſerat, bellũ infert. Tum vero Herodes qui Caſſianis partibꝰ fauebat, aduerſus An
tigonũ egreſſus in Galilęę finibus eũ ꝓlio vicit, victũqꝫ in montana Iudęæ cõpulit. Caſſio ĩter
ea & Bruto victis poſtꝙ̃ Antoniꝰ ĩ Aſiã venit, nobiliſſimi Iudęoꝝ ad eum cõfluxerãt, Herodẽ
& fratrẽ accuſaturi. Sed Antoniꝰ poſt multa crimina ꝗ̃ Iudęoꝝ pricipes Herodi & fratri inten
derãt, qa ſingula cõſtãter reꝰ diluiſſet, Herodẽ honorifice laudatũ ĩ priſtina dignitate retinuit.
Mãdauit adhęc qđ ſupra ſignificauimꝰ, vt qcũqꝫ Iudęorũ in tota Aſia Caſſii iniuria vendiri eſ
ſent, in libertatẽ reſtituerenẗ. Extãt de ea re Antonii literę ad Hircanũ datę, quarũ exẽplũ Ioſe
phus in Iudaica retulit hiſtoria. Venit nec multo poſt frequẽs ex Iudęa ad Antonium legatio
ſub id tꝑs quo Cleopatra ad illũ ĩ Ciliciã nauigauit, eſtqꝫ hic quoqꝫ Herodes ab inimicis accu
ſatꝰ ſed tãtũ abfuit vt illi ea criminatio aliquo mõ obfuerit, ꝙ ob paternã neceſſitudinẽ Anto
niꝰ (fuerat eñ Antipater Gabinii hoſpes, cũ quo iuuenis Antoniꝰ militauerat) Herodẽ & fra
trẽ Iudęæ Tetrarchas cõſtitueṙit. Legatos reluctari auſos (erãt eñ cẽtũ nũero) ꝑtinaciterqꝫ re
ſiſtẽtes, quo minꝰ ea declaratio fieret, Antoniꝰ magna ex pte ĩterfecit. Addixitqꝫ ſe dux ipſe haud
multo poſt voluptatibꝰ, Cleopatrę illecebris capꝰ, qui dũ reginæ epulis ſaginaẗ, Parthi in Sy
riã, qđ ſupra ſignificauimꝰ, irrupe, Labieni & Phraartis, ſiue Barzaphranis vt Ioſephus ſcribit
ductu. Hi mediterranea populati ſunt, Pachorꝰ Hyrodis filiꝰ cũ altero exercitu ad maritima lo
ca deſcẽdit, & cũ eo Antigonus Ariſtoboli filius. Is cũ ala Parthici eqtatꝰ per hoĩes ſuę factio
Antigonus nis Hieroſolymã ingreſſus, cũ Herode & Phaſelo medio foro armis dimicauit, victuſqꝫ ꝓlio in
Hieroſoly- tẽplũ cõcludiẗ. Fauebãt interim nõ pauci Antigono, vtpote paternũ ſibi regnũ vindicãti, mul
mã occupat taqꝫ vtrinqꝫ ꝓlia quotidie in vrbe fiebãt. Suꝑuenit Pachorus acceſſitꝰ vt crediẗ ab Antigono, ci
uilis diſcordię arbiter futurus. Is paucis diebꝰ qbꝰ eſt vrbẽ ĩgreſſus, Phaſelũ & Hircanũ ex vr
be ad Barzapharnẽ ablegauit, a quo Pachori iuſſu in vincula cõiecti ſunt, cuiꝰ rei nũcio ad He
Herodis fu rodẽ delato, veritus Pachori ĩſidias, cũ matre ſorore & cõiuge magna adhęc cliẽtũ mercenario
ga. rũqꝫ militũ manu ſilẽtio noctis vrbe egreſſus, Idumęã verſus fugã intẽdit. Matre interea caſu
quodã humi afflicta, quũ Herodẽ & alios remorareẗ, ratus fore vt cũctatio illa ſe & ſuos hoſtibꝰ
e veſtigio ſequẽtibus ad cędẽ dederet, exerto ferro ſibi manũ inferre conatꝰ eſt, ꝓhibitꝰ tñ a ſuis
matreqꝫ a lãguore paululũ recreata fugã repetit. Carpebat iã hoſtis extremũ agmen, in quẽ ille
fortiter cõuerſus primo ſuſtinet. Mox cõſerto ꝓlio fundit, fugatqꝫ, fuſumqꝫ ad ſatietatẽ cecidit.
Cõdidit inde Herodes eo loco quo hoſtẽ nocturno ꝓlio fuderat, vrbẽ de ſuo noĩe, vt in poſterũ
rei geſtę eſſet monumẽtũ. Idumæã poſtremo ingreſſus Ioſippũ fratrẽ obuiũ habuit, cũ quo de
ſũma rei locutꝰ, omni multitudine dimiſſa (erãt ad. XI. milia numero) dato ſingulis viatico, vt
diuerſi abeũtes ſeſe ad meliora tpa reſeruarẽt, ipſe cũ fratre & neceſſariis, delectaqꝫ amicoꝝ ma
nu in Maſada oppidũ diuertit, locũ natura & opere munitiſſimũ. Hic ĩbelli multitudine cũ ꝓſi
Parthi Hie dio relicta, ad Petrã Arabię cõceſſit. Parthi q Hieroſolymis erãt, Herodis regiã cũ pte vrbis di
roſolymam ripiũt. Cęterũ vrbica ꝓda pua illis viſa eſt, ſtudio itaqꝫ ꝓdãdi Hieroſolymis egreſſi ſuburbanam
diripiunt. regionẽ variis cladibꝰ affligũt. Interea Antigonꝰ aures Hircano ademit, ne ſacerdotiũ illi reſti
tui poſſet, nã lege cautũ erat, ne q ea dignitate frueretẗ, mutilus aut mãcus eẽt. Phaſelꝰ q & ipſe
cuſtodiebaẗ, vbi ſe piturũ cognouit, qa catenę eſſẽt manibꝰ iiectę, crebra arietatiõe caput parie
ti ĩpingẽs, ſeipſũ peremit. Sunt q dicãt Antigoni iuſſu veneno plagę illito abſumptũ, ac priuſꝙ̃
vita excederet, audita fratris ſui incolumitate, nihil ſibi acerbũ ĩ morte euenire teſtatꝰ eſt, quã
do certo ſciret nõ defuturũ ſuę necis vltorẽ. Herodes morte fratris audita, Romã ad Antoniũ
nauigauit, q a Fuluia & Lucio fratre ĩ Italiã reuocatꝰ, vti alio eſt loco dictũ, cũ Octauio ĩ gſam

redierat. Is Herodis calamitate cõmotꝰ, Senatui author fuit, vt regnũ & poteſtas ꝙ in ſacerdo-
tio erat, Herodi tribueret, eſtq́ ſenatuſcõſultũ in eiꝰ ſentẽtiã factum, ipſeq́ rex Iudæorũ ſaluta- Herodes
tus, medius inter Antoniũ & Octauiũ in capitolio aſcẽdit. Atq́ ita Herodes Antipatro Aſca- rex a ſena-
lonita patre ortus, matre Cypride Arabica, Iudeæ regno potitꝰ eſt, regiaq́ poteſtas a Iudęis ad tu appellat;
alienigenas trãſlata, appropinquãte iã Meſſię aduentu, qđ Iſrael vt Moſes tradidit, multis ante
ętatibus diuino afflatus ſpiritu futurũ ꝑdixerat. Ex eius oraculo hæc ſunt. Nõ deficiet prĩceps
ex Iuda, neq́ dux de femoribus eius donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gen-
tiũ. Cui diuinationi reſpondet propheticũ Danielis carmen, quo ille futurũ ꝑdixit, vt a templi
inſtauratione ꝙ in Darii regnum incidit, vſq́ ad Chriſti prĩcipatum hebdomades vndeſeptua-
ginta intercurrerẽt, qui anni fuere quadringenti octoginta tres, ꝗbus ſacerdotes qui idẽ ſunt
& Chriſti, principatũ in Iudęa obtinuerũt. Obſidebat interea Antigonus Ioſippũ Herodis fra-
trẽ Maſadę, tenueratq́ plures dies ea oppugnatio, quũ Ventidius ab Antonio in Syriã miſſꝰ,
ab Antigono pecunia corruptꝰ Hieroſolymis abſtinuit, ſupuenitq́ paulopoſt Herodes, Iudæoſ-
q́ aduerſæ factionis ſecũ acie cõgreſſos egregie vicit, Ioppẽ expugnat, inde victor ad Maſadam
cucurrit ſuos obſidione leuaturꝰ, qbꝰ demũ ſolutis Hieroſolymã Silonis exercitũ ducit. Erat is
cũ copiis ab Antonio miſſus ad aſſerẽdã Herodis dignitatẽ. Circũſeſſa vrbs eſt, ac in reliquum
æſtatis obſidione fatigata, mox vertẽte anno milites ĩ hiberna cõceſſerũt. Herodes cum paucis Herodis
cohortibꝰ Hiericũta occupat, Galileã ĩde ĩgreſſus Antigoni fugauit ꝓſidiũ. Ad Sephorĩ mox ſucceſſus.
circa Arbilõ villã latronũ manũ adortꝰ iuſta pugna ſupauit, fugiẽtes ad Iordanẽ vſq́ eſt ꝑſecu-
tus. Silone deĩceps a Vẽtidio ĩ Parthos accerſito, Herodes cũ ſua auxiliariorũ manu, ad latro-
nes iterũ expugnãdos ꝓficiſcit. Tenebãt hi ſpelũcas in ꝓrupto mõtis anfractu, erãtq́ illarũ ora
inacceſſa abruptis vndiq́ cautibꝰ. Poſt itaq́ varios conatꝰ milites ex ſũmo iugo ligneis machi-
nis ꝑ catenas demiſſi latronũ receptacula irruperũt. Immiſſus eſt & ignis, ꝙ res plurimũ hoſtes
ꝑculit. Fert hic eorũ vnꝰ vbi rẽ in aptũ diſcrimẽ adductã vidit, ex ſpelũcę ore nõdũ ab hoſte in- Deſpatiõis
feſſo, ſeptẽ filios vnũ poſt aliũ ꝓpria manu cũ vxore ĩterfeciſſe, corporibuſq́ ĩ ꝓceps deuolutis, exemplum.
ne viuus ĩ hoſtiũ ꝑtãtẽ veniret, poſtremo ſemetipm̃ ꝓcipitaſſe. Latrocinio ꝑ hęc ſublato in Iu-
dęã Herodes reuerſus, Ioſippũ fratrẽ cũ Machera a Vẽtidio ĩ auxiliũ miſſo, Antigono oppoſuit
ipe ad Antoniũ ire ꝑgit, ꝗ ad Samoſata Antiochũ Comagenũ obſidebat. Tenebãt anguſtię loco-
rũ ab hoſtibꝰ latrocinãtiũ more ĩ eos graſſantibꝰ, ꝗ in Antonii caſtra citro vltroq́ cõmeabant, Herodis fa-
reddebatq́ hic hoſtiũ excurſus oĩa Antonio infeſta. In hos Herodes mediocri euocatorũ manu cinus.
inuectꝰ pꝛĩo acceſſu fudit, multaq́ cęde diſſipauit, apertiſq́ itineribꝰ ꝑuenit ad Antoniũ, factꝰ illi
adhuc multo charior, ob nauatã nuꝑ operã ĩ hoſtibꝰ opprimẽdis. Ioſippus ĩterea ad Hiericũtẽ
ꝓfectꝰ, vt frumẽtũ iã ĩ agris matureſcẽs ex hoſtiũ agris demeteret, ĩ ĩſidias ꝓcipitatꝰ ac vndiq́
circũuẽtꝰ, vi hoſtiũ oppꝛeſſus periit. Eius mortis nũcio in Antonii caſtra delato, Herodes exerci-
tũ haud cõtẽptibilẽ ab eo accepit, cõtinuoq́ ĩ Iudęã reuerſus, hoſtes ĩ Galilęa nocturno ꝑlio vi-
ctos ĩtra mœnia cõiecit. Affuit ĩterim altera ab Antonio legio, qua inſpecta hoſtes metu ꝑculſi
Galilęę finibꝰ excedũt. Ad Hiericuntẽ inde ꝓfectꝰ eſt, vbi poſt cœnã dimiſſo cõuiuio repẽte Tri- Tẽpeſtiuã
cliniũ corruit, magna regis & amicorũ felicitate, ꝗ nuꝑ ꝑiculo impendẽte multa hilaritate accu- Triclinii
buerãt. Vno deinceps ꝓlio circa Hiericũtẽ cũ Iudęis cõmiſſo ſaucius acie exceſſit. Quinq́ dein- ruina.
ceps vrbes vi cepit Herodes, captaſq́ diripuit, ibiq́ ad duo milia hoĩm ĩ poteſtatẽ redacta, ĩ frĩs
vltionẽ occidit. Pauciſq́ ĩde diebꝰ Antigoni copias ĩ Samaria ꝓlio fugauit, mĺtiq́ ĩ fuga cęſi, &
cũ his Pãpus hõ ĩpiger ꝗ exercitui ꝓerat. Inde appetẽte vere Hieroſolymã obſidere adortꝰ tri- Hieroſoly-
plici aggere ĩ hoſtes erecto, minaciter inſtabat, duxitq́ ſub id tp̃s vxorẽ Herodes ad cõciliãdos morũ obſi-
Iudęorũ aĩos, ꝗ ipſiꝰ regnũ vt impiũ, ꝗ alienigena eſſet, ad vnũ fere auerſabãt, Mariamnẽ Alexã- dio.
dri, ꝗ Ariſtoboli fuit filiã. Venerũt ĩterea recẽtes ab Antonio copię, ꝗbus ille fretꝰ multo arctiꝰ
vrbẽ ꝓmebat obſidiõe, erãt ĩ caſtris ad. XXX. milia armatorũ, & ĩ his vndecim Rõanorũ cohor-
tes, & ſex milia eqtũ. Opibꝰ igit & cuniculis eſt vrbs plures dies oppugnata, captuſq́ iã erat ex-
terior murꝰ: Iudęi tñ in arctũ coẽtes, tãta obſtinatiõe reſiſtebãt, vt neq́ fame, neq́ periculo vl-
lo ad deditionẽ flecterent animi. Septimo deĩceps anno ineũte ꝗ gẽtili ĩſtituto Iudęis religioſus
erat, capta vrbs eſt, cędeſq́ ĩgẽs edita. A nullo aut ſexu, aut ętate ferrũ ira abſtinuit. Publica &
priuata ꝓdę Rõanis fuiſſẽt, niſi ĩ Herodis gr̃am Soſiꝰ & Silo Antonii duces ĩiuria abſtinuiſſẽt
quos magna pecunia cũ toto exercitu donatos, ille ad eorũ ĩpatorẽ remiſit. Fuit hic ãnꝰ quo ita Hieroſoly-
grauiter ſũt Hieroſolymę cõcuſſę, tertiꝰ regni Herodis, vigeſimuſſeptimꝰ ab eo quo Põpeii du- mę Herodi
ctu fuerat vrbs ipa ꝓpemodũ exciſa. Soſiꝰ Antigonũ captũ ad Antoniũ ꝑduxit. Herodes veritꝰ cedunt.
ne ſi Romã ꝑduceret Rõanorũ animi illiꝰ ꝓſentia aut ꝓcibꝰ flecterent, reſtituerẽtq́ in paternum

regnū magnā pecuniā pollicitꝰ, facile obtinuit, vt Antiochię Antonii ſit iuſſu iterfectꝰ. Atq; ita
Aſamoneo | Aſamoneoꝝ pricipatus in Antigono defecit, centeſimo ac vigeſimo anno ab eo quo ea familia
tum finis. | pricipatu & ſacerdotio florere cœpat. Herodes nō nobilis ſed plębeia familia fuit, regibuſq; ſub
iecta. Sic Ioſephꝰ quē plurimū ī Iudaica ſeqmur hiſtoria. Euſebiꝰ vt ſupra oſtēdimꝰ, Aſcalonitā
Herodis patrē fuiſſe ait. Herodes Hieroſolymis receptis, qnquaginta ex principibus vrbis, qui
Antigono enixe fauerāt, interfecit. Conſiliū inde cepit Hircani interficiēdi, q adhuc in Partho
rū poteſtate erat. Eum vt ī Iudęā remitterēt grādē Parthis ꝑſoluit pecuniā, quē poſtliminio re
ceptū, ne populū offenderet, vt patrē publice obſeruabat, multaq; veneratione ꝓſeqbať. Cæterū
qa ſacerdotiū illi adēptis auribus reſtitui nō potuit, Ananelū quendā in eius locum ſubſtituit.
Alexandræ | Alexādra Ariſtoboli filia Herodis ſocrus, īiquo aīo ferēs, Ananelū Alexādro filio quē adoleſcē
facinus. | tē habebat in dignitate ꝑlatum, per Gelliū quēdā Antonio q Alexādrię tūc erat, Mariamnē fi
liā elegāti forma præditā, q̄ Herodi locata erat, & Alexādrū ſexdecim annos natū ad ſtuprum
defert, vt qñ aliter nō poſſet, pudicitię iactura filio ea dignitas pararet, miſitq; vtriuſq; effigiē
illi occulte ſpectādā, vt in alterutriꝰ amorē traheret impatorē oīm ītēperatiſſimū, res ſibi ex ſē
tētia cōficeret. Antoniꝰ Cleopatrę ꝓſentiam veritꝰ, puella poſthabita, Alexādrū p lrās acceſſit
Herodes haud ignarus ad qd vxoris frater acceſſeret, ad Antoniū miſit, q ab eo ꝓcaret, ne Ale
xādrū vellet domo ablegatū, qđ ſine populi motu fieri nō poſſet: Ipſe īterea Ananelū ſacerdo
Alexādri i | tio priuat dignitate ī puerū trāſlata, q vno vix anno īteriecto, Herodis opa vt crediť, ad Hieri
interitus. | cūtē quū meridianis horis lauareť, fontibꝰ velut p luſū ab iis q vna lauabāť, ſępiꝰ īmerſus ꝑiit,
eoq; extincto in priſtinā Ananelus eſt dignitatē reſtitutꝰ. Alexādra morte filii exacerbata, cōfe
ſtim intuliſſet ſibi vim doloris īpatiēs, niſi ſe ad vltionē reſeruaſſet. Ad Cleopatrā igiť mittit,
cui ob veterē cōſuetudinē erat nō īgrata, ſuāq; orbitatē p lrās q̄ſta, eo ꝓcibus ꝑpulit reginā vt
ab Antonio cōtēderet, vti regnū Herodi abrogaret: quo cōtigit, vt nō multopoſt ſit ille Seleu
ciā ab Antonio acceſſitꝰ, cauſam dicturꝰ de Alexādri interitu, q ipſiꝰ fraude necatꝰ diceret. He
rodes ad iudiciū ꝓfecturꝰ, Ioſippo patruo ſuo defert regni ꝓcurationē, ſecretoq; illi ꝓcipit, vt ſi
ab Antonio ipſe qppiā paſſus eēt, cōfeſtim Mariamnē vxorē ſuā īterimeret, ne Antoniꝰ q eiꝰ for
ma captꝰ crederet, ſe extincto illiꝰ pudicitię īſultaret. Manauit īde rumor Herodē ab Antonio
Falſus de | occiſū, quo nūcio cōſternata regia, populoq; tumultuāte, cōſiliū capit Alexādra, ne ī ſubito mo
Herode tu | tu ciuitatis aliqd acerbe pateret, cū Mariāne & Ioſippo Rōana caſtra q̄ nō ꝓcul Hieroſolymis
mor. | ad ꝑſidiū regni aberāt, occulte adiit, futurū rata, vt p filiā Antonio charior facta regno potire
tur. Et hoc tū Alexādrę fuit cōſiliū, quū ab Herode lrę ſupuenerūt, acceptū ſe ab Antonio hūa
niſſime, abūdeq; illi a ſe ſatiſfactū de parricidii calūnia, ac ꝓpediē ſe domū vēturū, honoribꝰ etiā
ab ipſo impatore auctū. Regis epl'a publice recitata, oīs ciuitatis motꝰ reſedit, & Alexādra in re
gia ſe tenuit. Nec multis īde interiectis diebꝰ rex affuit, q quū de Alexādrę conſilio reſciuiſſet,
nōnihil ſuſpicatꝰ eſt de Ioſippi fide erga ſe, mox Mariamne mediis cōplexibꝰ muliebriter q̄ſta
ꝙ Ioſippo diſcedēs mādaſſet, vt ſe īterficeret ſiqd acerbius ī ſe Antoniꝰ ſtatuiſſet, ratꝰ ille puel
Herodis | lā a patruo adulteratā, q id arcanū ei apuiſſet, parū abfuit qn eā interfecerit, nec Ioſippū ad cō
ſuſpitio. | ſpectū ſuū venire eſt ampliꝰ paſſus. Puellę matrē cuſtodiri iuſſit, velut eiꝰ flagitii nō ignarā. At
ꝙ his caſibꝰ Herodes varie iactatꝰ aliquātulū īde ab armis qeuit. Antoniꝰ īterea ī Parthos mo
uit, cētū circiter &. XX. milia armatoꝝ ſub ſignis hñs, in qbus erant ad. XXX. milia exterarū
nationū. Apđ Plutarchū p. XXX. milibꝰ (qđ librarioꝝ īcuria haud dubie accidit) tercentum
milia ſcripta repio, deditq; Arthanades Armeniꝰ ad id bellū. XVI. milia eqtū, & ſeptē peditū.
Cleopatra illū ad Euphratē vſq; ꝓſecuta, quū ī Ægyptū reuerteret Hieroſolymā flexit iter, fuit
Herodis & | ꝙ ibi aliq̄diu cū Herode, quē ad cōcubitū ꝓuocaſſe crediť, dubiū qa mulier libidinibꝰ addicta eſ
Cleopatræ | ſet, an vt Herodē ī aliqđ diſcrimē apud Antoniū traheret. Cōſtās opinio erat eā ſępiꝰ ab Anto
congreſſus. | nio Iudęā & alias terras Ægypto finitimas petiiſſe, etſi ad id tp̄s nō impetraſſet. Habuit in aīo
Herodes eā īterficere, vt mōſtrū Antonio & Aſię regibꝰ pniciosū, ſed ſuoꝝ monitu deterritꝰ re
ginā multis muneribꝰ donatā, vt pacatiorē in futurū haberet, in Ægyptū vſq; officii cauſa eſt
comitatus. Antonii aduentū totꝰ oriēs expauit, ob inuicti exercitus phamā, fuit tū terrificꝰ ille
Parthicum | belli apparatꝰ Antonio inutilis, q amatoriis (vt ferť) medicaminibꝰ Cleopatrę victꝰ, vt q̄primū
bellum. | ad reginę oſcula & cōplexꝰ reuerteret, bellū neq; loco neq; tp̄e ſatis idoneo īchoauit, qppe quē
in Armenia hyemare vt aiūt oportuiſſet, vt miles octo miliū ſtadiorū itinere feſſus reficeret,
Phraarteſq; | mox īeūte vere Mediā occupare, quoꝝ neutrū ē ab eo factū, ſed ꝓcipiti pene curſu Mediā īgreſ
Iaſc Phraor | ſus Phraarta vrbē ſubita ē oppugnatiōe adortꝰ, machinis bellicis q̄. CCC. curribꝰ vehebāť, & ī
tes. | his aries octogīta pedū, poſt ſe relictis. Phraortes audito Antonii acceſſu, & ꝙ haud mlťo poſt

bellica opera ſeq̃rent̃,partẽ equitũ mittit ad ea intercipienda,q̃ decẽ milia armatoꝝ ad machi-
narũ ꝓſidiũ relicta,ſubito trucidarũt acceſſu,ꝑpauci viui venerũt in hoſtiũ poteſtatẽ,& in his
rex Polemo.Bellica opa victor barbarꝰ igne corrupit.Turbauit ea clades haud mediocriter An
toniũ,ſecutaq; mox altera recẽtior.Arthauades Armenꝰ q̃ capeſſendi belli author fuerat,poſt
mediocrẽ vnã cladẽ acceptã cuiꝰ mẽtio facta ẽ,Antoniũ deſtituit.His ſucceſſibꝰ Phraortes ela
tus in Romanoꝝ cõſpectũ venit,quẽ vt ad iuſtã pugnã Antoniꝰ eliceret,cũ tribꝰ legionibus &
vniuerſo eqtatu frumẽtatũ vniꝰ diei itinere a caſtris poceſſit.Affuit illi ſtatim barbarus,ſtetitq;
Medicus eqtatꝰ falcata ſpecie inſtructꝰ,mirariq; interim defixo obtutu Rõanos ordĩes,quũ re
pẽte Antonianꝰ eques accepto ſigno in hoſtes fecit impetum.Reſtitit Parthꝰ nõnihil,cęterum
vbi pedeſtris acies affuit,cõfeſtim ĩ fugã auertit̃.Sequit̃ fugiẽtẽ victor eques,diſtractaq; ẽ fuga
ſtadia circiter.CL.nec ꝑ tãta trepidatiõe adeo multi cęſi ſunt.Perſuaſum habuit Antonius eo
die a ſe cũ hoſte debellatũ:verũ vbi octoginta nec ampliꝰ ex hoſtibꝰ ĩterfectos accepit,mł̃to dif
ficiliꝰ genꝰ belli ſenſit ſibi inſtare q̃ aĩo cõcepiſſet.Poſtridie in caſtra redeũti hoſtis dẽſo agmi-
ne occurrit,ad pugnãq; ꝓuocat.Antoniꝰ barbaro ęgre a ſe repulſo,ſine aliquo maiore certami
ne rediit ad ſuos,acciderat q; vt eo die ſubita hoſtium eruptiõe ex oppido facta,ſtationarii mili
tes fuſi eẽnt,hoꝝ decimũ quẽq; ſorte eductũ,Antoniꝰ capitali ſupplicio affecit,cęteros hordeo
pauit.Nec mł̃ti ĩde dies ĩtercеſſerũt,quũ obſidio adhuc teneret,fames ſentiri cœpta eſt.Frigus
quoq; non ſolũ aliis,ſed a Medis & Parthis appetẽte hyeme timebat̃.De pace itaq; agi cœptũ,
repetitaq; ſunt ab Antonio Romana ſigna,ſed nõ recepta.Cũ Phraorte fœdus eſt ĩ hoc ꝑcuſſũ,
vt Antoniꝰ ĩde tutꝰ cũ exercitu abiret.Mardus qdã Parthꝰ gñe,ſed exploratæ fidei apud An-
toniũ,ſeſe ducẽ obtulit,autorq; fuit ne ꝑ plana & apta duceret̃ exercitꝰ,ſed ꝑ montana potius
loca,& ob id Parthico eqtatui minꝰ vtilia,ſi Phraortes nõ ſtetiſſet fœderibꝰ.Et iã duoꝝ dierũ
iter cõfecerãt,quũ circa flumẽ qddã Mardus abruptas recẽti opere ripas intuitus,ſuſpicatꝰ qđ
erat haud ꝓcul hoſtẽ abeſſe,Antoniũ monet,vt cõpoſito agmine ĩcedat,ĩminere ab hoſte ĩſidi
as,vixq; miles ĩ ordines redierat,quũ barbari a frõte & a lateribꝰ ſeſe Rõanis offerũt.Antoniꝰ
funditores & leuis armaturę milites ĩ hoſtes mittit,q̃ glãde plũbea mł̃titudĩeq; teloꝝ pene ob
ruti terga vertũt.Nec ipſi ĩteri paucas ĩferũt plagas refugo ſagittarũ iactu,cõuerſi deinceps re
tro,quũ irrũpere in Romanũ agmẽ conarent̃,a Celtibero eqte diſiecti ſũt.Quatuor deĩceps di-
es Antoniꝰ quadrato agmĩe ĩceſſit,leui armatura dextra lęuaq; exercitũ claudẽte,& iã barbari
q̃ veſtigio hęrebãt,oẽm ſpem bñ gerẽdę rei ꝓpemodũ abiecerãt,quũ Fuluiꝰ Gallꝰ leui armatu-
ra,atq; aliquot alis eqtũ ab Antonio ĩpetratis,ĩ hoſtẽ ferociꝰ inuectꝰ,dũ lõgiꝰ fugientẽ ꝑſequi-
tur,a barbaris circũuẽrꝰ,totũ exercitũ ĩ diſcrimẽ adduxit,dũ alii atq; alii turmatim,& nõ vno ĩ
ꝑetu ſuis laborãtibꝰ opẽ ferũt,ꝑ partes a victoribꝰ excepti ĩ nũerũ trucidabant̃.Fuiſſetq; eo die
exercitꝰ deletꝰ,niſi Antoniꝰ cũ tertia legiõe,facto in barbaros ĩpetu,victoriã ex illoꝝ manibꝰ ex
torſiſſet,ſic quoq; cęſa eo die dicunt̃ ex Antonii exercitu ad tria milia hoĩm,qnq; milia vulne
rata.Circuire Antoniꝰ ſaucios ĩcredibili charitate,eoꝝ dexterã ꝓhẽſare,hortariq; vt bono aĩo
eẽẽt,nulli ſe defuturũ polliceri.Illi cõtra orare vt ꝑgeret ĩde celeriter abire,ꝓprięq; ſaluti cõſu-
leret,ſatis ſe feliciter eo ĩcolumi ꝑituros.Nullus vnq̃ ĩpator tãta ĩ aduerſis rebꝰ fiducia vſus
dicit̃,tãta ĩ labore patiẽtia,quãtã Antoniꝰ ĩ eo bello ꝓ ſe tulit.Parthi ea victoria elati Romanis
ĩminebãt,velut nocte illa fugituris.Et Phraortes,q̃ ꝓlio abfuerat,tanq̃ victoria ĩ manibꝰ eſſet,
eo ferociter occurrit.Erãt illi.XL.milia eqtũ & nõ q̃dringẽta,vt apđ Plutarchũ legere eſt,libra
rioꝝ vt ſępe teſtatꝰ ſũ,incuria.Antoniꝰ ſuos ꝑ cõcione hortatꝰ,poſtridie quadrato agmĩe mo
uet caſtra.Ibi hoſtes varie agmẽ adorti,quũ vndiq; vi mł̃ta pellerent̃,viderẽtq; ſuos conatꝰ in
caſſũ euadere,iterũ ſpẽ oẽm victorię deponũt.Vẽtũ inde eſt ad decliuia q̃dã locoꝝ,vbi ne legio
narii in deſcẽſu hoſtiũ telis fierẽt obnoxii,altero poplite ĩflexo,ſcuta ĩ aduerſos barbaros obii-
ciũt ĩuicẽq; ſe tegẽtes primi ſcđos,ſcđi tertios ſcutoꝝ obiectu ꝑtegũt,imitabat̃q; ordo ille cly-
peoꝝ ĩmẽſi cuiuſdã tecti ſpeciẽ,q̃ Rõanoꝝ arte aĩaduerſa Parthi ita ꝑciti,poſito arcu haſtas cor
ripiũt,ĩpetuq; in aduerſam aciẽ ferũt̃.Tũ Rõanus ĩ pedẽ ſublatus,velut ex ĩſidiis coortus,tela
in hoſtẽ cõiicit,ferroq; cõminus vibrat,ad quẽ ſubitariũ cõgreſſũ Parthi cũ ĩſigni cęde retro fu
ſi fugatiq; ſũt,tenuitq; plures dies is pugnãdi tenor,& iã ob tardũ ĩceſſũ fames ĩgẽs exercitus
ĩuaſerat.Miles frumẽti oĩſq; cõmeatus ĩopia ad hęrbaꝝ radices effodiẽdas cõuerſus,inde ſibi
victũ q̃ritabat,ſed notioribus hęrbis cõſũptis,ad ignotas & ſuſpectas neceſſitas illũ adegit.Re
ꝑtũ eſt genus hęrbę,q̃ ꝑ inſaniã ad mortẽ adducebat,quicũq; eã cibo attigerat,ſubita terũ oĩm
obliuiõe captus,neminẽ agnoſcebat,vni tãtũ opi intẽtus erat,vt lapides effoderet,effoſſos ve-

Parthorum victoria.

Antonii victoria.

Milites hordeo paſcũt̃.

Repellũtur Parthi ab Antonio.

Ro.cędes.

Antonii cõſtãtia in aduerſis.

Funditur Parthi.

Genus herbę mirãdũ.

lut magnũ qddã īſtaret negociũ,ſtudio verſaret.Erãt igit̃ plena oĩa effodiẽtiũ lapides,effoſſoſ moliẽtiũ,q quũ paulopoſt bilẽ euomuiſſent,mors īprouiſa ſeqbat̃.Inſtabãt nihilo ſeciꝰ Parthi. Cęterũ viliores in dies fiebãt,cędebãturq; ſępiꝰ a Ro.Audita ẽ vox Antonii ĩ tã laborioſo receſ ſu,clamãtis:o.X.milia illa q̃ cũ Xenophõte Craſſana clade Babylonẽ puenerũt,mirãtis quonã modo ꝑ tã lõga terrę ſpatia euadere potuiſſent.Et qa apta vis parũ barbaris ꝓcedebat nouas machinant̃ īſidias,retẽtis arcubꝰ,pacis ſtudiũ aſſimulãt,multiq; fidẽ illis habere.ꝗ plures dies innoxii caſtra ſecuti eẽnt,& ipſe impator de exercitu ĩ planitiẽ deducẽdo cogitabat, ne ꝑ ardua ampliꝰ duceret,quũ Parthoꝝ vnꝰ(fuit huic Mitridati nomẽ)Numeſis cuiuſdã nepos,cui Antoniꝰ aliquot vrbes dono dederat,occulte ad Romana caſtra venit.Is ſciſcitatꝰ ab eo quẽ Antoniꝰ miſerat,an cerneret mõtẽ ꝓcul apparẽtẽ,quũ cernere ſe ille dixiſſet,ibi inqt oĩs Parthoꝝ ſe det eqtatꝰ,vt vos planitiẽ egreſſos ꝑlio excipiat,ꝓide caueat īparor ne mõtiũ ardua deſerat,niſi hęc loca,vt Craſſus nuꝑ,Romana velit clade īſignire.Antoniꝰ reperito itinere,qa ꝑ arida vniꝰ diei ductãdus erat exercitꝰ,milites monet,vt aq̃s galeis & vtribꝰ ſecũ deferãt.Parthi vbi mõtanũ iter a Romanis repertũ ſenſere,relicta īſidiarũ latebra noctu ꝓter morẽ gẽtis curſu ad hoſtẽ deferunt̃,primaq; luce extremũ agmẽ aſſecuti.Romanos q & ipſi tota nocte iter fecerãt,vt ꝓcul ab hoſte diſcederẽt,ꝑuigilio & labore cõfectos,magno īpetu adoriũt̃,pugnaq; tumultuoſe ĩ iecta,abeũtes remorari conãt̃,illi iiuriã cõtẽti a ſe ꝓpulſare,iter nihilominꝰ faciũt.Et iã vẽtum erat ad flumen ſalſę & peſtilẽtis aquę gelidę tñ & ꝑſpicuę.Admonet Mardus,q dux erat itineris,vt circa ripã diſponerẽt̃,q militẽ a potu arcerẽt,niſi cõtinuo extĩgui vellẽt, toleratentq; adhuc paululũ ſitim,dũ ad ꝓpiquũ flumẽ venirẽt̃,qđ haud ꝓcul ĩde flueret,cuiꝰ aq̃ dulcis erat & ſalubris.Multi vrgẽte ſiti ĩ hauſtũ ꝓcubuere,ac vix aq̃ ĩ ſtomachũ recepta,ĩteſtinoꝝ doloribus correpti,mox paulo extĩcti ſunt,geuit tñ hic paululũ exercitꝰ.Interĩ Mitridates ille Parthꝰ iterũ caſtris diſſimulãter ĩſinuatꝰ,ꝑ interꝑtẽ monet Antoniũ vt ꝑgat ꝓcul ire,ac fluuiũ q iã ꝓpinquꝰ eẽt ſupare,illucuſq; ſuos populares ꝓgredi cõſtituiſſe,nec vltra ꝓceſſuros. Obtulit Rõanꝰ indici magnũ auri põdꝰ,ſed ille tãtũ ſibi deſũpſit,quãtũ ſub veſte occultati potuit.Sub noctem inde mota ſunt caſtra,tumultuq; obiter exorto,militũ culpa,q noctis vmbra freti ĩ ſuos ꝓdę cupiditate graſſari cœperãt,tãtũ ĩ toto agmĩe eſt trepidatũ,quantũ ꝑ eos dies nũq̃ alias.Credere Antoniꝰ ſuos ab hoſte circũuẽtos eaq; nocte ſibi cũ toto exercitu cadẽdũ.Deſpatis itaq; rebꝰ libertũ iureiurãdo adegit,vt qñcũq; iuſſus eẽt,ſibi pectꝰ hauriret ferro,iacẽtiq; caput adimeret, ne hoſtibꝰ vt Craſſus ludibrio eẽt.Conabat̃ nihilominꝰ cõfuſũ militẽ ĩ ordines redigere,quũ eĩ nũciat̃,paucoꝝ temeritate turbari agmẽ,q auri cupiditate ĩ īpedimẽta q̃dã īpetũ feciſſent.Sub lucẽ hoſtis tumultuoſe affuit,cui leui armatura & eqtibꝰ obiectis nõ ſolũ reſtitit Antoniꝰ, ſed egregie ẽt a ſe reppulit.Tũ demũ illi retẽtis arcubꝰ,tutos abire iubẽt,laudãtq; ſimul Rõanoꝝ robur & cõſtãtiã,fuitq; id nouiſſimũ Antonio certamẽ cũ Parthis,quos duodeuigĩti ꝑliis vicerat.Senis deĩceps caſtris ab hoc flumĩe ad Araxẽ vẽtũ eſt,quo ſupato Rõanꝰ ĩ Armeniã trãſ iuit.Ibi vero oĩa pacatiora fuere,clemẽtiꝰ cęlum,aura lenior,terrę feracitas,quo ſucceſſu lętati milites ſe ĩuicẽ ꝓ nimio gaudio cõplecti,mutuoq; oſculari.velut fœda tẽpeſtate ĩ alto iactati ĩ columes portũ tenuiſſẽt.Multi tñ morbo ĩedia cõtracto abſũpti ſũt.Sẽſit Antoniꝰ ĩ recẽſendo exercitu.XX.milia peditũ eo bello amiſſa & q̃tuor eqtũ,quoꝝ ꝑcipuã ptẽ morbꝰ & fames cõſũpſiſſet.A Phraartis igit̃ vrbe ĩ Armeniã ſeptẽ &.XX.dierũ ſpatio traductꝰ ẽ exercitꝰ.Antoniꝰ Artanadẽ Armenię regẽ a quo fuerat ab ĩitio belli deſtitutꝰ,multis pollicitatiõibꝰ allectũ ĩ ſuã ptãtẽ redegit,redactũ ĩ triũphũ duxit.Cęterũ dũ ꝑ niuoſa loca,mediaq; hyeme, cũ exercitu ad Cleopattã ire cõtẽdit,ſuꝑ Parthicã cladẽ ad octo milia militũ amiſit.Interĩ vero dũ ſic ĩ Media eſt cũ Parthis bellatũ,Octauiꝰ Siculũ bellũ ad exitũ ꝑduxit.Primũ oĩm claſſi,quã ĩ Sextũ ſũma opꝫ ĩſtruxerat,M.Agrippã Caluiſii loco ꝑfecit:naues ĩde & exercitũ ĩ ꝓcĩctu ſtãtẽ patrio more luſtrauit,vt arę circa litꝰ ſtatẽt,q̃ vndis alluebãt̃.Multitudo oĩs circũfuſa ſilẽtio affuit,ſacerdotes ĩde naui cõſidẽtes ſacra pagũt,terq; exercitũ circũuecti ſũt purgamĩa deferẽtes,ducibꝰ vna adnauigãtibꝰ,poſtremo his diuiſis ptẽ vnã ĩ fluctꝰ porticiũt,alterã altatibꝰ īpoſitã adolẽt.Eſtq; id purificatiõis genꝰ adhibitũ,vt arbitror,ob ſęua maris naufragia,q̃ vnũ poſt alterum fuerat Octauiꝰ eodẽ bello exptꝰ,q̃s clades adeo iniquo aĩo tulit,vt Neptuni ferculũ Circẽſi põpę detraxerit.Ex Puteolis claſſis ꝑfecta ĩ Siciliã curſũ tenuit.Põpeiꝰ circa Lilybęũ Lepido,q ex Aphrica accerſebat̃ Pliniũ oppoſuit,reliquã ĩſulę orã ꝑſidiis varie firmauit,validiſſimꝰ nauiũ apparꝰ ad Meſſanã cõſtitit.Lepidꝰ ſub id tp̃s cũ mille onerariis nauibꝰ,octogĩta lõgis comitatꝰ ex Libya ad id bellũ ꝑfectꝰ eſt,vt collegę auxilio eẽt.Erãt illi.XII.legiões,& cũ his rerũ oĩm apparatꝰ ing

Tẽpeſtiuũ indicium.

Inſtar Parthus Ro. agmini.

Trepidatio nocturna.

Seve Antoniꝰ Parthos ſuperauit.

Antonius Armenię regẽ capit.

Nauium luſtratio.

Auxiliaris claſſis.

gẽs affuit,nec multo poſt & Taurꝰ cũ duabꝰ &.XXX.ſupra cẽtũ nauibꝰ,quas Antoniꝰ ex fœ
dere ad bellũ Octauio dabat.Is Tarẽto digreſſus,vt cũ Octauio ſe iũgeret,aduerſa tẽpeſtate eſt
eodẽ reuectꝰ,& Lepidꝰ vehemẽtiſſimo auſtri flatu,aliquot nauibꝰ amiſſis,Lilybęũ tenuit. Eadẽ Octauii
vi vẽtoꝝ Octauiꝰ duas &.XXX.grãdiores naues,& cũ his liburnicas q̃ſdã circa Siciliã ami- naufragiũ.
ſit,diſtuliſſetq́ recẽti clade pculſus bellũ ĩ ſequẽtẽ ãnũ,niſi pplꝰus fame adactꝰ eũ cõpuliſſet ad
claſſẽ cõtinuo reparãdã.His Octauii cladibꝰ elatꝰ hoſtis,p purpureo cęruleũ Neptuni more pa
ludamẽtũ ĩduit,q poſtq̃ oĩm opiniõe celeriꝰ claſſẽ ſẽſit ab Octauio repatã,collapſus aĩo cũ inui
cto hoſte ſibi rẽ eẽ faſſus ẽ.Miſit itaq́ Menodoꝝ cũ ſeptẽ nauibꝰ ad explorãdũ,cũ quãto nauiũ
nũero & q̃ñ ĩ ſe eẽt ille moturꝰ.Trãſfugerat Menodorꝰ ab Octauio ad Põpeiũ,poſteaq̃ vidit ſi-
bi Caluiſiũ ĩ pfectura claſſis plaţũ,ac tũ quoq́ a Põpeio miſſus ad pſentiẽdos hoſtiũ motꝰ,iterũ
ab hoc ad Octauiũ ſe cõtulit,quẽ ſupplicẽ ad ſe receptũ p vili trãſfuga iuſſit ille cuſtodiri,ſilq́
Meſſalã cũ duabꝰ legiõibꝰ ĩ Siciliã miſit,q ad Taurominiũ caſtra faceret,ipſe ex Hipponio cum
reliq̃ claſſe ad Strõgilẽ venit.Totũ Sicilię littꝰ ĩter Tyndaridẽ & Mylas Põpeianis tenebãt ar-
mis.Octauiꝰ ratꝰ ibi Põpeiũ eẽ dat Agrippę negociũ eo cũ pte copiarũ trãſfrerãdi,& vt hoſtẽ p
lio laceſſat edicit,ipſe ex Strõgile Hipponiũ reuerſus,cũ tribꝰ legiõibꝰ ad Tauri claſſẽ pficiſcit,
eratq́ cũ eo Meſſala,q nõdũ ĩ Siciliã trãſmiſerat.Agrippa interĩ ex Strõgile Hierã intercipit,
Põpeii pſidio ĩde eiecto.Breuiſſimꝰ hic ad Mylas pcurſus,ad q̃s occupãdas erat Agrippa ptia
occaſiõe occurſurꝰ,quũ Apollophanes huc venit a Põpeio miſſus cũ haud puo nauiũ nũero,
nec ipſe mlto poſt cũ octogita nauibꝰ eſt priorẽ claſſẽ ſecutꝰ.Erat & Demochares ĩ his locis cũ Põpeianaꝝ
XL.nauiũ claſſe,adeo vt q̃nq́ &.LX.ſupra cẽtũ naues acie dimicaturę eſſẽt.Nec Agrippa ho- nauium nu
ſtiũ cõgreſſũ detrectauit.Erat vtrinq́ ſplẽdidiſſimꝰ nauiũ apparatꝰ:turribꝰ a prora & puppi p merus.
minẽtibꝰ,cõcurſumq́ eſt ab vtraq́ pte intrepide.Erãt Põpeio agiliores naues,& viri rei mari-
timę lõga cõſuetudine aſſueti.Cõtra grauiores Agrippę,& ob id cõſerta pugna multo firmio Agrippa na
res:quo cõtigit,vt ex aduerſo cõcurrẽtiũ ĩpulſu Põpeianarũ cõplures corruptę ſint.Eratq́ A- uali pugna
grippa haud dubie ſupior,quũ Põpeiꝰ ſuis ſignũ dedit receptui.Perſecutꝰ ẽ Agrippa abeũtes, Pompeium
egiſſetq́ naues ĩ breuia & ſcopłos,ſeq̃ndi ſtudio,niſi a ſuis fuiſſet admonitꝰ,ne temeratio pcur ſuperat.
ſu fœdaret victoriã.Inhibuit itaq́ dux ĩpetũ retroq́ ad Strõgilẽ abiit.XXX.nauibꝰ ex hoſtiũ
claſſe aut captis,aut mari depſſis.Sub id tp̃s Octauiꝰ cũ pte exercitꝰ ex Leucopetra (ẽ id extre
mũ Italię pmõtoriũ)in ĩſulã trãſmiſit.Tauromini oq́ excluſus vltra Oenobalã fluuiũ claſſẽ ap
pulit,metabaturq́ ĩ his locis caſtra,quũ Põpeiꝰ exĩprouiſo affuit,affeciſſetq́ hoſtẽ ſubita te p-
culſũ clade aliq̃ ĩſigni,niſi Põpeiꝰ,terreſtriũ belloꝝ ignarꝰ pugna abſtinuiſſet,veritꝰ ne ĩ noctẽ di
micare cogeret.Cõceſſit itaq́ ĩ Phœnicẽ vrbẽ.Erãt cũ Octauio tres legiões & q̃ngẽti eq̃tes,le
uis armaturę circiter mille,ex auxiliaribꝰ bis totidẽ nũero.His Cornificio datis,vt bellũ cũ ho
ſte gereret,ipſe priuſq̃ illuceſceret,naues repetit ĩ alto ſi copia fieret dimicaturꝰ.Trãq̃llꝰ author
eſt,eũ nõ pugnãdi cõſilio naues repetiſſe,ſed vt ex cõtinẽti alias copias repeteret . Appianꝰ bis
vno die cõcurſũ ſcribit,pliũq́ ĩ noctẽ diſtractũ,poſtremo ĩcẽſis captiſq́ Octauii nauibꝰ totã claſ
ſẽ ab hoſte pfligatã,ipſe Octauiꝰ,vno dũtaxat armigero comitatꝰ,occulte ad Meſſalã penetrarit.
Trãq̃llus rurſus a Demochare air & Apollophane ſupatũ,atq́ nauigio vno ęgerrime ſeruatũ, Octauii diſ
q quũ pter Locros pedibꝰ peteret Rhegiũ a Põpeianis circa littus pene exceptꝰ ſit,& mox cũ ĩ crimen.
deuios tramites refugiſſet,ab Æmylii Pauli ſeruo,q vnicꝰ illi hęrebat comes,ĩ heri ſui a triũui
ris pſcripti vltionẽ ẽ ppemodũ iterfectꝰ.vbi igit ĩ caſtra venit,ad Agrippã & alias ptores ſcri-
bit,vt Cornificio opẽ ferrẽt,q ĩ ĩſula cũ tribus eẽt legiõibꝰ ĩterclusus:mouit aduerſę pugnę nũ
ciꝰ ſtatũ ciuitatis,vt q̃dã ẽt ad res nouas cõſurgere auſi ſint,quoꝝ plęriq́ extremo ſũt ſuppli-
cio a Mecœnate affecti,q ad hoc ipm fuerat ab Octauio ad vrbẽ miſſꝰ,vt eũ motũ cõprimeret.
Cornificiꝰ cõmeatꝰ iopia cõpulſus,qa aſſidẽtẽ hoſtẽ ad pugnã elicere non potuit,motis ſignis,
q̃rtis caſtris ĩ eã terrã venit,quã riuũ ignis vocãt Siculi.Percurrunt eã orã locoꝝ accolę noctu, Riuꝰ ignis.
ob ſuffocatiõis exhalationẽ,cinereq́ pulueri pmixtũ.Exercitꝰ his locis ęgerrime traductꝰ ĩ tris
legiões ab Agrippa Laronii ductu miſſas ĩcidit.Iũgunt vtriq́ copię,vbi plęriq́ militũ ex pxi-
mis fontibꝰ temere aq̃ri,aqs ĩ ſtomachũ receptis,cõfeſti extĩcti ſunt.Inde ad Agrippã exercitus
puenit,q iã Tyndaridẽ occupauerat.Octauiꝰ iterũ ĩ Siciliã trãſgreſſus cũ Lepido circa Meſſanã
caſtra cõtulit,Tauroq́ Antonianarum nauium præfecto mandat,vt Pompeio circunquaq́ ma
ritimos commeatus intercludat , quod negocium ille nauiter executus hoſtem breui ad tan- Pompeii po
tam rerum omnium inopiam redegit , vt de ſumma rei certare , haud multo poſt ſit coactus. ſtulatum.
Miſit itaq́ Pompeius qui Octauio diceret paratum eſſe ſe in vnius pugnæ euentum totius bel
li fortunam cõiicere,ſi ſecũ pari nauiũ nũero dimicare cõſtituat.Octauius,etſi a maritimo plio

abhortebat,ad declinãdã tñ infamiã accepit cõditionẽ.Cõparãt itaq̧ iter ſe,vt trecẽtis vtrinq̧ nauibꝰ ĩ pugnã ꝓdirẽt.Tũ vero mlta ad vſũ pugnę hincinde excogitata,turres,ꝓpugnacula,& q̃ harpagę appellant,ſunt ab Agrippa inuẽtæ.Erãt hæ naues falcibꝰ inſtructę.Vbi itaq̧ pugnę dies affuit,claſſes ex diuerſo ꝓgreſſę,inter ſe magno cũ ſtrepitu & clamore cõcurrũt,quo tẽpore Octauiꝰ,arctiſſimo p̃ſſus ſõno,vix vt ſignũ daret a ſuis excitari potuit,qđ eſt poſtea illi ab Antonio exprobratũ,velut inſtructã hoſtiũ aciẽ rectis ſpectare oculis nequiſſet,ſed ſupinũ cęlũ intuitus iterũ decubuiſſet.Strepitꝰ itaq̧ & clamor ab initio oĩa cõfuderũt,vtriſq̧ eadẽ vox erat,eadẽ

Natalis pugna.

fere nauiũ forma,idẽ apparatꝰ,redũdabat mare telis,naufragiis,cadaueribꝰ, varii hicinde affultus, varii certaminis conatus. Stabãt ĩ littore terreſtres copię de euẽtu pugnę ſollicitę nutu & clamoribꝰ ſuis fauẽtes,& iã ĩ lõgũ ꝓceſſerat id certamẽ,quũ Agrippa plęraſq̧ Põpeianarũ nauiũ defeciſſe intuitꝰ,ſuos ad victoriã hortatꝰ,ſũmaq̧ vi cõnixꝰ,hoſtẽ ĩ fugã vertit.Septẽdecim q̃ fugã p̃occuparãt ĩ pelagꝰ celeri curſu deferũt.Cęterę ad vnã ab Agrippa interclusę,aut captæ,

Põpeius Siciliã deſerit

aut ĩcẽſę,aut depſſę ſũt.Põpeiꝰ pñti clade ꝑculſus Meſſanã trepide cõfugit,terreſtris exercitus oblitꝰ,q ſcđm eã pugnã ĩ Octauii fidẽ cõceſſit.Tres Octauii naues ſuppſſę pierunt,hoſtiũ octo &.XX.cęterę aut captę ſũt,aut ĩcẽſę.Põpeiꝰ audita terreſtriũ deditiõe,nõ expectato Plinio,qui cũ octo legiõibꝰ ĩ horã ex Lilybæo expectabat,cũ decẽ & ſeptẽ nauibꝰ,q̃ p̃lio exceſſerãt,atq̧ iis rebꝰ q̃ ſecũ aſportare potuit,ex Sicilia ꝓfectꝰ ĩ Aſiã direxit curſũ , pacatiorẽ ſibi Antoniũ ratꝰ ob Iuliã matrẽ a ſe olĩ ſeruatã.Pliniꝰ cũ legionibꝰ Meſſanã ingreſſus,copias,q̃s ſecũ adduxerat, Lepido tradidit,q cũ Agrippa eo exercitũ admouerat,diripuitq̧ ille ꝑ noctẽ vrbẽ p̃da opulẽtã. Factꝰ ꝑ hęc duarũ &.XX.legionũ impator ad totã Siciliã occupandã aĩm adiecit. Miſit & p̃ſidia circa vrbes,q̃s ipſe receperat,qbꝰ impauit,vt ſi q ab Octauio ad ſe venirẽt mœnibus excluderẽt.Queſtꝰ eſt primo ꝑ amicos Octauiꝰ Lepidi iniuriã,mox in colloquiũ cũ eo venit,ibi palã eũ criminari,ꝙ ſociꝰ ad bellũ acceſſitꝰ ſibi Siciliã vĩdicaret . Ille Antoniũ & Octauiũ accuſare,ꝙ inſidi ſocii ſe recẽti fœdere excluſiſſẽt,tãq̃ oĩa habituri.Minacibꝰ ĩde verbis ſeſe ĩceſſẽtes diuerſi abierũt.Sẽſit inde Octauius ſtudia eoꝝ,qui cũ Lepido erant,multo in ſe eſſe q̃ in illũ ꝓpẽſiora,paucorũq̧ aĩos occulte periclitatꝰ,ad illiꝰ caſtra cũ toto exercitu acceſſit,quo extra vallũ relicto,ipſe quũ primũ munitiões eſt ĩgreſſus,& ĩ cõſpectũ militũ venit,impator ſalutaẽ, tranſierũtq̧ primi oĩm ad eũ,q ſub Põpeio militauerãt,ſpem veniæ ſecuri,& ꝙ ab exilio in Italiã ſibi reditꝰ cõficeret. Aliis ĩde atq̧ aliis apte deficiẽtibus,iam nihil obſcure Lepidi fortuna inclinabat,quũ de ea re factꝰ certior tumultuoſe arma ĩduit,magnaq̧ ſuoꝝ manu in Octauiũ impetũ fecit,iniectoq̧ certamine eqtatꝰ q ſtabat extra vallũ cõtinuo affuit, Lepiduſq̧ cũ ſuis fugatus

Octauiꝰ Lepidũ ĩ ordinẽ redigit.

paululũ receſſit,nec mlto poſt ab oĩbꝰ fere deſtitutꝰ,mutato habitu,ad Octauiũ ſupplex venit, cui ille veniẽti aſſurrexit,volẽtẽq̧ ad genua ꝓcũbere ꝓhibuit,miſit tñ eum ita vt erat priuato habitu Romã,tãtũ põtificia dignitate illi cõceſſa,quã poſt Cæſarem dictatorẽ obtinuerat , nec quũ poſtea populus eam a Lepido ĩ eũ transferret,viuo adimere ſuſtinuit,ꝓſtititq̧ illũ ꝑpetuo incolumẽ,etſi multi ad illiꝰ cędẽ hortarent.Et Octauiꝰ ꝑ hęc ciuiles diſcordias finiuiſſe videri potuit,quũ duodetrigĩta eſſet natꝰ annos.eius ſucceſſum & felicitatem multę vrbes ſecutæ,in ſuoꝝ deoꝝ numero habere cœperũt:ipſe Romã reuerſus oẽs epiſtolas,quę ſuſpitionis aliqđ cõtinerẽt,ad obliterãdã oĩm offenſarũ memoriã publice cõcremauit,p̃fatus rempublicã reſtituere cõſtituiſſe,quũ primũ Antoniꝰ ex Parthico eſſet bello reuerſus,cõfidere ſe futurũ,vt ille ſecũ libẽs eſſet pricipatũ depoſiturꝰ,poſtq̃ ciuiles diſcordiæ ſopitæ eſſent.Miſit & ad Antoniũ eadẽ de cã nũciũ,vt maiorẽ faceret fidẽ.Ob hæc illi populꝰ tribunatũ detulit in perpetuũ.Põpeiꝰ fuga dilapſus ad Laciniũ ꝓmõtoriũ applicuit,ibiq̧ Iunõis tẽplo donariis expilato,ĩ Aſiã flexit curſũ,Mitylenaſq̧ delatꝰ ibi aliq̃diu deſedit,Antoniũ ex Parthico bello eo cõſilio opperiens,vt ſeſe veniẽti illi dederet.Interim vani rumores diſſipãt,Antoniũ cũ ſuo exercitu piiſſe,q̃ phama

Põpeii ĩ Aſia conatus

ille ad ſpem Aſiæ occupãdę aĩm adiecit,miſſis in Thraciã nũciis,& in Armeniã,qui ad res nouas reges cõcitarẽt.Miſit poſtremo & ad Parthos operã ſuã eis pollicitus,ſi ab Antonio q iam redire dicebat,ĩ amicitiã nõ reciperet.Et Antoniꝰ ſub id tp̃s Alexãdriã reuerſus eſt,ad quẽ ille cõfeſtim legatos miſit,q verbis ſe amicũ veniſſe dicerẽt:re aũt vt circa Antoniũ oĩa explorarent,

Oĩo legatorũ Pompeii ad Antonium.

apđ quẽ legatoꝝ vnꝰ ita verba fecit.Sextus Magni Põpeii filius nos ad te mittit Antoni imparor clariſſime,q ſi bellũ tuę amicitię ꝑtuliſſet,ꝓuĩciã paratiſſimã habuit Hiſpaniã, quam breui curſu ex Sicilia tenuiſſet,vbi quũ ꝓpter paternã memoriã,tũ qa admodũ adoleſcẽs eã terrã cũ fratre defendiſſet,magnꝰ illi eſt q̃ſitꝰ fauor,magna ciuitatũ & pploꝝ gr̃a,adeo vt nõ ſolũ ꝑ literas & nũcios,ſed ꝑ legatos in eã ꝓuĩciã accerſeret,Nũc qa pacẽ optat,tecũ in ocio q̃ cũ alio

mauult viuere,ſub tua vnius vmbra & pſidio quieturus,vel ſi adhuc bellandũ ſit, tuo ductu &
auſpiciis militabit:fuitq́ id cõſiliũ illi quũ Siciliã adhuc teneret,floreretq́ eiꝰ res terra ac mari
qđ quũ ex multis aliis ſignis potuit ĩtelligi:tũ ꝙ de ſalute matris tuę tã ſollicitꝰ fuiſſet.Quũ igit̃
iã antea in te hoc eſſet aĩo.nos ad te ex Parthico bello reuerſum ſubito venire voluit: primo vt
tibi cõgratulemur,ꝙ barbaris paucoꝝ dierũ ſpatio toties fuſis,ĩcolumis Alexãdriã veneris,inde
vt abs te ſuppliciter peteremꝰ:vti eũ ĩ tuã reciperes amicitiã,in quã receptꝰ ne Sicilia qdẽ pulſus
ſibi videbit̃:nec ꝙ aduerſus ſe naues Octauio ad bellũ miſeris,tã ſibi nocẽdi ſtudio miſſas arbi-
trabit̃,ꝗ vt ille pmitteret te delectũ ĩ Italia habere:ſine quo victoriã cõſeq nequiſſes.Nũc vnũ eſt
qđ ꝑ ſuo ĩ te ſtudio & obſeruãtia te ꝑ nos monitũ voluit,vt qñ florẽtiſſimis copiis ꝑditus Italiã
tibi vẽdicare neglexeris:nũc diligẽtiꝰ cõſideres, ne Octauii ĩſidiis circũuẽtꝰ, vt affinitatis neceſ
ſitudine irretitus ab illo capiaris,fortunã ſuã oĩbꝰ documẽto eſſe,quãtũ ſit illiꝰ ĩgenio credẽdũ:
quippe q ꝑter fœdera nulla iniuria laceſſitus,ſibi arctiſſima affinitate cõiũcto bellũ ex improuiſo
intulerit,expuleritq́ ex ea ꝓuincia,quã ſibi olĩ ſenatꝰ decreuiſſet.ipſiq́ poſtea iure fœderis aſcri
pſiſſet : pari ꝑfidia Lepidũ ĩperatorẽ clariſſimũ,in bello ſociũ,in triũuiratu collegã, copiis ab eo
ſpoliatũ,ac dignitate deiectũ,& ne plura dicant̃ te vnũ ſupeſſe alt̃q illi obſtes quo minꝰ monar
chia diu cõcupita potiat̃.qđ quũ ita ſit haud cuiq̃ dubiũ qn Põpeio e medio ſublato,continuo
ſit tecũ armis diſceptaturꝰ,qđ ꝑfecto multo antea te ꝓſpicere oporteat,ne qñ ille te apto petierit
bello(nã cãm quũ libitũ fuerit facile reperiet)ad id imparatꝰ habearis:ad qđ ĩſtruẽdũ atq́ ex pte
adminiſtrãdũ offert ſe tibi Põpeiꝰ, quẽ ob egregiũ in te ſtudiũ , exploratãq́ fidẽ Octauio ꝑferre
poſſis,cui neq́ fœdera,neq́ vlla humana iura obſtãt,quo minꝰ fraude & dolo malo ſibi orbis ĩpe
riũ q̃reret.Exercitꝰ ꝑterea naues quas habet Põpeius: etſi ad hũc diẽ nõ tibi tradidit,vt ĩ tua tñ
poteſtate eſſent ab ĩitio decreuit,aderitq́ ſtatĩ ipſe accerſitꝰ,ſeipſm,oĩaq́ ſua tuę fidei cõmiſſurꝰ.
Qꝫ ſi pacẽ mediteris,haud ĩ poſtrema laude tibi ponas te Magni Põpeii filiũ ſeruaſſe: ſi bellũ ni
hil ĩdigne facturꝰ ſis,ſi in oẽm cõtẽtionis euẽtũ,tibi ſociũ eũ & cõſortẽ aſciueris.Quũ hęc illi di
xiſſent,Antoniꝰ ſe Titio mãdaſſe reſpõdit,vt ad Põpeiũ cũ exercitu iret,eũq́ bello ꝑſeq̃ret̃.ſi no Perotatio.
uarũ rerũ cupidũ cognoſceret:ſi ſuę fidei ſe crediḋiſſet honorifice ad ſe duceret,haud dubiũ qn
ſi ea ſentiret,ꝗ ipſiꝰ noĩe legati nũciarẽt,vltro ad ſe veniret.Erãtq́ adhuc legati apud Antoniũ,
quũ q a Põpeio ad Parthos mittebant̃,ab illiꝰ ducibꝰ intercepti,ad ĩperatoris cõſpectũ ꝑducunt̃,
ex qbꝰ cũ ea ꝗ pararent̃ Antoniꝰ cognouiſſet,eos legatis obtulit,q aĩo turbati,nũc Põpeii ætatẽ
q̃q̃ iã robuſtã excuſantes,nũc ꝙ tot cladibꝰ circũuẽto parũ ſua cõſtarẽt cõſilia,ſed breui futurũ,
vt Antoniꝰ experiret̃ Põpeiũ eũ eſſe quẽ ipſi ꝑdicarẽt,facile obtinuerũt,vt ille homo ſimplici in-
genio ſit eis aſſenſus.Põpeius iterea ad Phurniũ Aſię prefectũ,cũ exercitu ſe cõtulit,cui quũ ĩſi-
dias paraſſet,vbi id cõſiliũ nõ ꝓceſſit,ab eo digreſſus Lãpſacũ occupat:& iã illi.CC.eq̃tes aderãt Põpeii ſuccẽ
& tres peditũ legiones,cũ his Cyzicũ oppugnare adortus Phurniũ ſubſidio Cyzicenis veniẽtẽ ceſſus.
prelio ſupat,quo ſucceſſu magnꝰ vndiq́ factꝰ eſt ad illũ cõcurſus:mox Nicea & Nicomedia ca-
ptis,quũ exercitu & pecuniis auctus nõ ĩmerito formidabilis eſſet , Titius q cũ valida claſſe ab
Antonio venit,audaciſſimos illiꝰ conatus primꝰ fregit:cuiꝰ acceſſu territus ſuas Põpeius naues
ĩcẽdit.Tũ vero oẽs illuſtres viri q cũ eo erãt:Caſſius Parmẽſis,Thermus,Antiſtius,Fãnius, &
Libo Põpeii ſocer Titii hortatu ad Antoniũ trãſiuere,quoꝝ defectione ꝑculſus ille in Bithynię
mediterranea cõceſſit,in Armeniã penetraturus.Eũ Titius & Amynthas Antonii duces ternis
caſtris aſſecuti,quũ ĩ tumulo quodã obſediſſent,tribus ſcutatoꝝ milibꝰ noctu ĩ hoſtẽ imiſſis,ea Extremi Põ
parte qua irruptio facta eſt Antonianos fuſos cũ multa cęde reppulit,fuiſſetq́ fortaſſis victoriã pei conatꝰ.
adeptus,ſi nocturna clade ꝑculſis iſtitiſſet.Retro ĩde cõuerſus,quũ eq̃tatus inopia frumẽtariõe
prohiberetur,collapſus aĩo Phurnio ſeſe tradere voluit,eoq́ nõ recipiẽte voluit & Amynthę, a
quo itẽ reiectꝰ,noctu cũ paucis iter ad mare cõtẽdit,vt Titii claſſem ĩcẽderet,ſed a Scauro ꝓdi-
tus,q mature id cõſiliũ ad hoſtes detulit,ab Amynthę eq̃tatu oppꝛſſus eſt.Titius Põpeii exercitu
in fidẽ recepto ducẽ ipſm,q viuꝰ venerat ĩ manꝰ hoſtiũ, Mileti interfecit,quũ iã quadragĩta natꝰ Põpeii cęi
eſſet annos.Dubiũ Antonio id iubẽte,an ira & odio ille adactꝰ:ꝙ Phurino & Amynthę potiꝰ q̃ des.
ſibi ſe credere maluiſſet.Fuerũt q Antonio ĩſcio id Plãcũ Syrię ꝑfectũ mãdaſſe exiſtimẽt, ſed cu
iuſcũq́ iuſſu ille ĩterfectꝰ eſt:ita demũ accidit,vt tres Põpeii pater & duo filii,diuerſis mũdi regi
onibꝰ ſepulti ſint.Pater ĩ Ægypto,ꝗ ad Libyã attinet,vbi Ptolemei iuſſu periit. Natoꝝ maior ĩ Triũ Põpe
Hiſpania ꝗ Europę extrema terra eſt:Sextus ĩ Aſia,in quoꝝ buſtis terrarũ diuerſitate diſtinguẽ peioꝝ ſepul
dis,nõ magis varie fortuna opata eſt, ꝗ breuiter & lepide vrbaniſſimꝰ poeta carminibꝰ expſſit. cra.
Et hęc,ĩ Aſia ꝑ id tpſ geſta referunt̃.Octauiꝰ Siculo bello defunctꝰ,ad Antonii fortunã ꝗ adhuc

integra erat oculos deflexit.Octauięꝗ ſorori authoꝛ fuit,vt ad illũ nauigaret:haud ignarus fo-
re,vt ea ob Cleopatrę amorẽ,a viro repulſa,ſatis iuſta ſibi cã eſſet ad arma ĩ Antoniũ induẽda:
Octauius Id cõſiliũ,& qͥ ĩ Lepidũ & Sextũ Põpeiũ cõtra fœdera ꝑpetrauit:manifeſte arguũt parũ ſancte ne
fœderum ceſſitudines & fœdera Octauiũ coluiſſe.Octauia fraterni cõſilii ignara Athenas cũ magno appa
violator. ratu nauigauit,veſtẽ multã & grãdẽ pecuniã ĩ Antonii gratiã militibꝰ datura,& cũ his duo mi
lia militũ,quos illi ad vſũ belli daret.Antoniꝰ ad eã ſcripſit,vt ſe Athenis expectaret,dũ ex Medi
co bello reuerteret̃:etenĩ nõ multo poſt priorẽ illã ĩ Parthos & Medos expeditionẽ,orta ĩter bar
baros diſcordia,Medoꝝ rex a Pacoro alienatꝰ,ad Antoniũ legatos miſerat,q eũ ſuo noĩe horta
rent̃,ad Parthos bello repetẽdos,polliceret̃urꝗ ad hoc ipm oẽs Medici regni fines,q̃ res ſola An
tonio ad victoriã priore bello defuiſſet.Cõuerterat ob hęc iterũ Antoniꝰ aĩm ad bellũ Parthicũ,
& iã ſtudio copias ornare cœpat:ſed Cleopatrę lachrymę eũ ꝓpoſito auerterũt,q̃ illiꝰ deſideriũ
Cleopatræ negabat ſe iterũ laturã.Hęc Reginę ſtudioſi ꝑdicabãt,Antoniũꝗ inhumanũ dicere,ꝙ reginarũ
ficꝰ amor. nobiliſſimã ipſiꝰ amore flagrãtẽ ſua duritia & obſtinatiõe ꝑditũ iret,qbꝰ amicoꝝ aſſentationibꝰ
ꝑniciosiſꝗ Cleopatrę illecebris capꝰ,bellũ ĩ aliud tp̃s diſtulit.Sed illa Cleopatrę ſollicitudo non
amoris,ſed metꝰerat,ne a ſe Antoniꝰad Octauiã fratris potẽtia florẽtẽ aĩm cõuerteret,quo nihil
minꝰ ſibi ſuoꝗ regno tutũ arbitrabat̃. Tãq̃ igit̃ nõ multo poſt ad id bellũ exiretꝰ Antonius cũ
Medo amicitiã firmauit,deſpõſa illiꝰ filia puero ex ſe & Cleopatra genito.Octauiꝰ īterea Delma
Delmatici tis bellũ ĩtulit,cuiꝰ ĩferẽdi cã fuit illi ꝑpemodũ hereditaria.Enĩuero ciuili bello,qđ Caiꝰ Cęſar,q
belli cauſę. poſtea dictator fuit,cũ Põpeio geſſit,quũ Gabiniꝰ ꝑ eoꝝ terrã,cũ.XV.cohortibꝰ,& mille eqtibꝰ
ad Cęſarẽ q ĩ Macedonia erat,penetraret,Delmatę veriti ne ſibi vis illa armoꝝ ĩtẽderet,ꝙ Gallici
belli tp̃e exercitũ,quẽ Liburnis Cęſar auxilio miſerat,fœde trucidaſſent:Gabiniũ exĩprouiſo ado
orti,ꝑter ipm ducẽ,q cũ paucis eſt fuga dilapſus,cęteros ad vnũ pemere.D.ſtulit hãc vitionem
Cęſar maioribꝰ occupatꝰ,verũ ſub id tp̃s quo domeſtica ẽ cõiuratiõe oppſſus,quũ ĩ Parthos &
Dacas bellũ iſtrueret,nouꝰ Delmatas metꝰ cepit,ne ipi ĩ trãſcurſu opprimerẽt̃: legatoſꝗ Romã
miſerũt ab eo veniã ꝑcaturi,qꝗ oẽ Delmaticũ nomẽ dederẽt.Cęſar etſi legatis parũ pacate rñdiſ
cõditiõe tñ eoꝝ deditionẽ recepit,vt ꝑſidio accepto certũ ſibi tributũ pẽderẽt,eſtꝗ ĩ eã ꝓuĩciã
miſſus Anitiꝰ cũ tribꝰ legionibꝰ,validoꝗ eqtatu:cui Delmatę poſteaq̃ de Cęſaris ĩteritu ſũt cer
Delmatarũ tiores facti.prio parere recuſarũt,mox illũ po.Ro.maieſtatẽ armis vĩdicare adortũ,bello victũ Del
offenſę. matię finibꝰ eiiciũt.Anitiꝰ ꝓuĩcia eiectꝰ Epidãni tãdiu cũ exercitu fuit,quoad ea ꝓuĩcia M.Bru
to ſenatꝰ authoritate ceſſit,quã is quoꝗ Philippẽſi bello extinctꝰ obire nõ potuit. Ne igit̃ hmõi
offenſas gẽs vna a po.Ro.iultas ferret:Delmatę ſũt a Ro.prĩcipe bello petiti. Multi qdẽ Illyrici
noĩs ppl'i metu adacti ſub ipm Octauii acceſſũ ĩ Romanoꝝ fidẽ cõceſſere,in qbꝰ fuere Artoxyei,
Octauii ſuc Perthenetę,Taulãtii,Cãbei,Canãbri,Metromeni atꝗ Pyriſſeli:nã Docleatę,Carni,Nariſii,& Tau
ceſſus. riſci aliquãto laborioſiꝰ ſũt ſubacti,qbꝰ victis Hippaſini & Beſſi vltro ĩ deditionẽ venere.Meliti
ni & Corcyrei,q ĩſulas tenebãt,ĩgẽti ſũt bello ſupati,puberes ad vnũ cęſi,cętera mĺtitudo ſub co
rona venit:Liburnis ĩde naues adẽptę,qbꝰ maria ĩfeſtabãt.Mẽtini & Edeatę lapidũ ppl'i vltro in
fidẽ cõceſſerũt.Autopini q & ipſi lapides ſũt,relicta vrbe ĩ ſyluas cũ ĩbelli multitudine abierũt.
Nec Octauiꝰ eoꝝ vrbẽ ĩcẽdi paſſus eſt,futurũ ratꝰ vt illi poſtea ĩ fidẽ venirẽt,& cũ his haud qdẽ
multũ negocii fuit.laborioſiꝰ ĩde cũ Salaſſis & Iapidibꝰ q vltra alpes ĩcolũt bellari cõtigit,cũ Se
Pęones q & geſtanis Delmatis Datiſiis Pęonibuſꝗ,q Salaſſis ſe belli ſocios obtulerũt.Fuerũt Pęones a grę
Pannones. cis dicti:quos poſtea Romani Pãnonas dixere:eſtꝗ eoꝝ terra duplex.vna Iapidię ꝓpinqua: alte
ra ad Iſtrũ expoſita,q̃ ĩferior Pãnonia noĩat̃.Pęones & ipſi ĩter Illyrios cẽſebant̃.gẽs quũ ab ini
tio ferox,tũ hodie maxime bellicoſa.Tenebãt Salaſſi alpiũ vertices,mõteſꝗ ꝑpemodũ ĩacceſſos
arcta & difficilis ad eos ſemita ducebat,fuerãtꝗ toto biẽnio aliquãto antea Romanis armis ob-
ſeſſi,atꝗ ſalis inopia ad deditionẽ cõpulſi.Cęterũ ꝑſidio eiecto,quũ apte defeciſſent: Octauii le-
gatos ad ſe miſſos ĩſolẽter irriſere.Nec Octauiꝰ eſt eos vi ad ĩperiũ retrahere conatꝰ,quũ iã ma-
ius bellũ cũ Antonio iſtaret.Permiſit igit̃ vt ſuis legibꝰ viuerẽt.Cęterũ illi dilationẽ eã belli nõ
ĩiurię obliuionẽ rati,ĩ bello ꝑſeuerarũt,quoad Meſſala Coruinꝰ eos armis domitos ĩperio ſub-
Iapides. egit. Strabo eã gẽtẽ funditꝰ deletã ab Octauio ꝓdidit.Iapides natio ferociſſima.XX.annoꝝ ſpa
tio ſemel atꝗ iterũ Romanis armoꝝ vi depulſis,Aquileiã vſꝗ ꝑdabũdi ꝓceſſerãt:Torgio Roma
Torgium norũ colonia direpta. Hos Octauiꝰ ꝑ aſpa loca igreſſus,ĩ ſyluã cõpulit, quã illi ꝑciſã valli loco
Romana Romanis obiiceret hacꝗ vi inita ĩ aliã diffugiũt,vt ſequẽtẽ hoſtẽ ĩſidiis exciperẽt.Sẽſit Octauiꝰ
colonia. illoꝝ fraudẽ,quã vt ipſe noua arte eluderet,occulte ſuis mãdat mõtiũ vertices occupẽt,q hoſti
bus iminebãt,atꝗ vbi primũ cõtractum cũ hoſte prelium ex clamore cognouiſſent in eũ ſubito

decurrerēt.Romanis itaq̃ nemus ſubeūtibꝰ a lateribus & a frōte lapides ſubita vi circūſiſtūt,atq̃
tuliſſentq̃ his oīno cladē aliquā niſi q iuga mōtiū inſederāt in hoſtes clamore delati,ſubitā fugā
feciſſent.Octauius Terpono eoꝝ vrbe potitꝰ mœnibꝰ pepcit, haud ignarus fore,vt Barbari ī eā
reuerſi,in fidē demū cōcederēt, qđ ſane illi haud multo poſt fecere.Inde Metuliū eſt oppugnari
Metulium.
cœptū,ipſiꝰ gētis Metropolis.Erat illa duobꝰ tumulis ſita.quos breuis īterſecabat vallis,ad tria
milia armatoꝝ oppidū obtinebāt.Hic bellū aliquot dies hęſit,Metuliis Romanos a muro ꝓpul
ſantibꝰ,illis cōtra bellica opa ex aduerſo ī oppidanos erigētibꝰ.Poſtremo bini aggeres ſūt mœni
bꝰ admoti,& ex his pōtes ad muros extēſi:tū Octauii iuſſu vrbs ab oī pte oppugnari cœpta eſt,
vt oppidanoꝝ vires pluribꝰ locis fatigaret.Aderat īperator ac circa pōtes milites hortabaẗ,vt ī
vrbē euaderēt.Cęterū qa ſegnior erat pugna,neq̃ miles ducis pſentia & hortatione ad irrūpēdū
multo īcitatior videreẗ,attepto clypeo p pōtē Octauiꝰ curſu ferebaẗ: ſequiẗ eū Agrippa & alii
Strenua Octauii opera.
primores,tū milites pudore ducti certatim eo aduolāt,quoꝝ pōdere pōs depſſus,cū fragore &
ſtrage hoīm,ab īmo corruit.Multi ruina pōtis eliſi piere.Octauiꝰ crus dexterū & vtrūq̃ brachiū
cōſauciatꝰ ī pedes ſublatꝰ ex eminētiore loco ſeſe militibus oſtēdit,ne eius morte temere credita,
pliū remitteret.Pōte itaq̃ ſtatī refecto oppugnatio multo atrocior Metuliis īminebat,quo metu
perculſi p legatos deditionē paciſcunẗ,qngētis obſidibus datis. Inde Romani ī partē vnā vrbis
recepti,quū iis q ſupiora oppidi loca obtinebāt,ſibi arma tradere iuſſiſſent,cōſternati aīo oppi-
dani mulieres & pueros ī ſenatu ſub cuſtodia clauſerūt,vt cōtinuo vbi ſe ī diſcrimē adductos vi
diſſent locū īcēderēt. Vbi primū igiẗ vis ē a Romanis admota,cōtinuo ſubiecta a cuſtodibꝰ flāma
oīs imbellis multitudo igni cōſūpta eſt,viri & ipſi occidiōe occiſi ſūt.Ita Metuliū prius diteptū
Metulii excidium.
fuit mox igni cōſūptū ac dirutū,vt ne veſtigia qdē vlla tā clarę nupvrbis extarēt.Cęteri Iapides
Metulina clade exterriti certatī deditionē fecerūt,ac tū primū Iapides trāſalpini Romanę ſūt di
tionis facti.Poſſeni ex his nō multo poſt defecere,quos Marcus Elbius victos & ī ptātē redactos
authoribꝰ defectionis prius īterfectis,ſub corona vēdidit.Bellū īde ī Pæones trāſlatū,hoꝝ nemo
roſa regio ab Iapidibus ad Dardanos extēſa,nō vrbes,nō oppida tū illis erāt:ſed tota gēs villica
Pannonū ritus.
baẗ,neq̃ iudicia vlla aderāt,neq̃ principes,cētū milia viroꝝ ætate ītegra ad bellū armabāt,q ſine
duce,ſine īperio diſpalati,ſub Octauii acceſſum ī ſyluas refugerūt,qcūq̃ Romanoꝝ lōgius a ſuis
aberrātes ī eoꝝ poteſtatē venere interfecti ſunt,octo cōtinuos dies,hoꝝ agros & villas Romanꝰ
miles popularꝰ eſt,oī Pęonū Segeſtanorūq̃ regiōe vaſtata,ad Sauū vſq̃ fluuiū Ro.ſigna ꝓceſſere
in huiꝰ ripa vrbs munitiſſima tū erat,fluuio & īgēti foſſa circūdata,quā Octauiꝰ ob id expugna
re adortꝰ eſt,vt horreū eēt belli ī Dacos & Baſternas.Idē fluuiꝰ his ī locis Danubius vocaẗ,nec
Danubius prius mox Iſter.
multo īde īferiꝰ lapſus vberioribꝰ aqs:p Danubio Iſtri nomē aſſumit, Sauꝰ Iſtrū īfluit,vrbs Sa-
uo īpoſita Segeſtę nomē habuit.Segeſtani qa īperata facere recuſarūt , cōtinuo ſunt oppugnari
cœpti,aggereſq̃ cōtra mœnia erecti,& pōs fluuio īpoſitꝰ.Pęones q illis ſubſidio veniebāt,īſidiis
excepti:pti cęſi ſūt,pti fuga diſiecti.Segeſtani trigeſimo die q̄ obſideri cœperāt difficili plio victi
pacē petiere.Octauius eoꝝ virtute & pcibꝰ motꝰ,pace Barbaris reddita,ptē,vnā vrbis deditis aſ
ſignauit,qđ reliquū fuit qnq̃ &.XX.cohortibꝰ pſidio obtinēdū reliqt,q̄ nō multo poſt īperato-
ris digreſſū oppidanis,qa ī ſe īpetū feciſſent,ptim cęſis,pti fugatis tota vrbe potiri ſūt.Octauius
bellū ī Delmatas Taulātiis finitimos trāſtulit:q ad.XII.milia numero Pronomā Liburnoꝝ vrbē
Pronoma vrbs.
occupatā,validēq̃ munitā ſedē belli fecerāt,tumulis circa vrbē priꝰ īſeſſis,nequa Romanis ad ſe
pateret acceſſus.Ipſe ab īitio viſus ē velle oēs muro cōcludere,eūq̃ terrorē hoſtibꝰ obiecit,occul
te tū mittit q ſilētio noctis ad mōtes tacito acceſſu obreperēt,ii qbꝰ id negociū ē datū,ſtrenue p
noctē ad hoſtes puenere,Delmatas ī iugis ſedētes ac ſemiſōnes īprouiſo acceſſu opprimūt,extol
lūt īde ſignū,vt q ī caſtris erāt,ſcirēt mōtē a ſe teneri,q alios vertices īſederāt,vbi Romanos ſu
is pſidio depulſis,ardua tenere ſenſerūt, veriti ne a mœnibꝰ excluderenẗ celeri fuga ad vrbē de-
ferūẗ.Duo adhuc tumuli pſidio tenebanẗ, quos dū Octauiꝰ muro & foſſa cingit,īdicio cōperit
Teutinū cū altero Delmatarū exercitu adeſſe,q modico plio fuſus ad mōtes cōceſſit.Facta eſt &
ex vrbe ſub id tpſ eruptio,hoſtēq̃ hac quoq̃ pte ſuparū Romanꝰ victor pſecutꝰ,mixto agmine ī
vrbē irrupit,cęſaq̃ eſt tertia ps ciuiū,reliqua mltitudo ī arcē cōfugit,militeſq̃ ad portarū cuſto
diā ſub noctē relicti.hoſtiū metu loco deceſſerūt.Sed q ī arce erāt,quū poſtridie ſigna īſertividiſ
Capiẗ Pronoma.
ſent deditionē fecerūt,ex militibꝰ q pſidio deceſſerāt:Octauius decimū quēq̃ ſorte ductū morte
mulctauit.Cęteros tota æſtate hordeo pauit.Teutinꝰ q ī cōſpectuvrbis eminētiore loco ſedebat
euētū rei expectās,vbi deditionē ab iis fieri ſenſit,q ī arce erāt,cū ea manu,quā circa ſe habuit ex
fuga collectā ī deuia loca pficiſciẗ.Octauiꝰ ex Pronoma digreſſus,qa ꝑ cōuallē erat iter facturꝰ, ī

quā Delmatę Gabini exercitū oppſſiſſe dicebant,ne qua hoſtib⁹ occaſio relinq̃ret ad īſidias iuſſit
ſucciſa nemora incēdi:inde dextra lęuaq; p iuga mōriū leuis armaturę militib⁹ ęquo cū legiona
riis gradu ꝓcedere iuſſis,p ima ad arcta loca icolumē traduxit exercitū.Setoniā inde vrbē oppu
gnatiōe īuaſit:vn̄ quū auxiliarē hoſtiū manū vi conat̄ excludere,genu lapide ſauci⁹ plures dies
æger iacuit:ſed vbi primū ab eo vulnere cōualuit Romā ad cōſulatū capeſſendū reuerſus ē,exer
citu cū Statilio Tauro ad obſidionē relicto,initoq; magiſtratu cōtinuo ī Delmatiā rediit:ad cui⁹
regreſſū hoſtes fame domiti,obſidibus datis iugū accepe:ſigna q̃ Gabinio ademerāt cū tributo
Illyria oīs fit Ro. plurīū annoꝝ reddere coacti.Derbani & ipſi obſidib⁹ datis ī fidē venerūt,atq; ita oē Illyricū no
men Octauii ductu & auſpiciis Ro.acceſſit iꝑerio: aut certe q̃a nōdū ea gens īperio aſſueſſet:tū
primū ferre didicit.Senat⁹ ob eā rē iꝑatori triūphū decreuit,quē ille niſi poſt deuictū Antoniū
gerere noluit:nā altero iā cōis īperii quinquēnio circūacto,cōtinuo īter vtroſq; euidēres extite
rūt inimicitię.Octauius ſorori ex Athenis reuerſę,q̄m ab Antonio ſperneret̄,author erat vt ma
riti domo relicta,ſeorſū habitaret:qđ negauit illa ſe facturā,ne materia nouę diſcordię ciuiliūq;
bellorū extitiſſe videret̄:q̄n in Antonii domo eē ꝑſeuerauit,fouebatq; īterim,nō tm̄ cōes liberos
Octauiæ prudētia. ſed eos etiā quos ex Fuluia extulerat,incredibili charitate,Antonii amicos apđ fratrē oī officio
tuebat̄,& ī petēdis magiſtratibus oēm operā & diligētiā adhibebat,vt dignitatē obtinerēt.quæ
mulieris ī virū obſeruātia & modeſtia:quo maior erat,eo atrocior inuidia eſt Antonio cōflata ab
vniuerſa ciuitate,ꝙ Cleopatrā barbarā & īpudicā tali fœminę in amore ꝓtuliſſet. Acceſſit huc
aliud recēs facin⁹,multoq; deteſtabili⁹,ꝙ duob⁹ aureis thronis Alexādrię fabricatis qb⁹ argēteī
erāt grad⁹,vno ipſe reſidēs:altero Cleopatra,oī multitudīe ad id ſpectaculū circūfuſa:Cleopatrā
Ægypt ,Cypri,Libyę,Syrię Celes reginā appellauit,vna cū ea Cęſarionē regnare iuſſit,quē Cleo
patra ex dictatore Cęſare cōcepat.Plutarch⁹ hūc Poſthumū fuiſſe ſignificare videt̄:ſed Oppius
ſiue Hircius ī cōmētariis author eſt,quū Cęſar adhuc ī Alexādria eēt puerū ex eo & Cleopatra
natū quē a ſuo noīe ille ſit paſſus Cęſarionē vocari.Mox Antoni⁹ ſcđo loco ſuos & Cleopatrę fi
lios,reges regū noīauit,aſſignauitq; Alexādro Armeniā Mediā & Parthiā,ſiqn̄ regna ipſa bello
ſubigi cōtigiſſet.Ptolemęo natoꝝ alteri Phœniciā,Syriā,& Ciliciā,atq; hoꝝ vtrūq; vario cultu
Cidaris. circūtulit.Alexandrū Medica veſte & Tyara ꝓditū & tectū Cidari,q Medoꝝ erat regū habitus
Ptolemęus ī crepidis ꝓceſſit cū chlamyde & diademate,quo cultu vſi fuerāt oēs ab Alexādro
reges.Augebat hāc īuidiā Cleopatrę inſolētia,q̃ ī ſtola Iſidis ſe plurimū offerebat. Hęc Octaui⁹
Octauius Antoniū criminat̄. crebro & ī ſenatu,& ī cōcionib⁹ ad populū criminat⁹ īgētē apđ oēs ordines fecit Antonio īui
diā.Cōtra ille Octauii facta inſectari,& ꝙ Sicilię ſe pte fraudaſſet,ꝙ Lepidū collegā exercitu & di
gnitate ſpoliaſſet,& ꝙ ꝓuīcias,q̃ illi adēptę eſſent,ipſe ſol⁹ teneret,diuiſiſſetq; Italiā ſuis dūtaxat
militib⁹:cęteri ſuo fraudarent̄ ꝓmio.Ad ea Octaui⁹ Lepidi īſolētiā cauſat⁹:iure eū exercitu ſpo
liatū teſtari,& ꝙ haud militib⁹ diuidēda eſſet Italia,q Mediā & Parthiā haberēt:quas cū īpera
tore ſuo ꝓclariſſime pugnātes Ro.īpio adiūxiſſent.Erat tū Antonius in Armenia,quū poſtre
Antonii bellicus apparatus. mo hoc Octauii Cauillo iritatus: Canidiū cōfeſtim ad mare cū.XVI.legionibus miſit,ipſe cū
Cleopatra Epheſum proceſſit,quo vt oēs maritimę copię cōuenirent edixit.Fuere oēs naues cū
onerariis octingentę:quarū Cleopatra ducētas numero inſtruxit,talētoꝝ adhęc. XX.M. dedit,
& quantū cōmeatū vniuerſo exercitui ſat eſſet.A ſuis ꝓinde monitus,& ī primis a Domitio, ne
Cleopatrā ſecū duceret,in Ægyptū remittere cōſtituit,vt ſuo in regno euētum belli expectaret.
Corruptis tm̄ auro,q frequētes circa illū erāt,p Canidiū & alios obtinuit,vt ad bellū duceretur.
Octauia ab Antonio expulſa. Poſt igit̄ q̃ Athenas vētū eſt:miſit Antoni⁹ Romā,q Octauiā domo expellerēt.Illa oīb⁹ Antonii
liberis comitata,ꝑter vnū q cū patre erat,in priuatā domū trāſiit,mœſta & lamētabūda,ꝙ ciui
lis diſcordię cā haberet̄,cuius tollendę ſemper author fuiſſet.Ea res indigna admodū viſa eſt ci
uibus:ſed iis multo indignior,q Cleopatrā viderāt,q̃ neq; ætate,neq; forma eſſet Octauię ꝓferē
da.Sub id tp̄s Titius & Plancus cōtumeliis a Cleopatra affecti,ꝙ Antonio authores fuiſſent ne
ad bellū duceretur,ad Octauiū tranſierunt. Ab his edoctus ille Antonii teſtamētū apud veſta
les eſſe.ſublatū inde p ſe prius legit:mox ſenatui cognoſcēdū dedit,in quo illud ꝓcipue vniuer
ſum ordinē offendit,ꝙ teſtamēto mādarat,vt ſi Romę mori cōtigiſſet,eius funus per forū exquī
ſitiſſima exequiarū pōpa efferret̄.corpus inde funeris curatores Alexādriā ad Cleopatrā mitte
Criminat̄ Antonius ad ſenatū. rēt,Auxit Caluiſius hāc inuidiā ſua ſpōte motā:q varie Antoniū & Cleopatrā eſt ad ſenatū cri
minat⁹:& ꝙ ille.CC.milia volumina libroꝝ pergamenę bibliothecæ Cleopatræ dono dediſſet,
eāq; ab Epheſiis dn̄am vocari pateret̄:& ꝙ quū publice ius diceret,ex cryſtallo,aut vnguib⁹ tabel
las amatorie cōſcriptas q̃ a Cleopatra miſſę eēnt lectitaſſet,ꝙ Cleopatrā lectica medio foro ꝑter

uehētē cõſpicatꝰ,relicto cõcilio,q̄q̄ Furio viro ãpliſſimo dicēte,fuiſſet ſecutꝰ.Obſtiterũt tñ eiuſ amici,ne qd ĩ ſenatu de eo grauiꝰ ſtatueret.Miſſus ē q eũ amicoꝝ noie hortaret,ne p̄ cõtẽptũ au diret ꝙ parũ abeſſet qn a po.Ro.hoſtis iudicaret. Geminius q ad id fuerat miſſus,ignominioſe a Cleopatra acceptꝰ.Athenis occulte aufugit,Deliꝰ hiſtoricꝰ,& ipſe Cleopatrę metu ab Antonio diſceſſit.Reginę odiũ ĩ Deliũ ex eo ortũ ferũt,ꝙ ſup cœna dixiſſet Antonii amicis acidũ vinũ in fundi:Sarmētũ Octauii Scurrã Romę phalernũ potare.qbus ille verbis videbat Antoniũ ſuitare ad vrbē ex Alexãdria repetēdã.Ex multis eiꝰ erratis illd aptę ē demētię datũ,ꝙ nõ ſtatĩ vbi Athenas venit bellũ itulliſſet,quũ oĩa circa Octauiũ ĩpata eēnt,arderētq̄ ĩ illũ vrbis ac totiꝰ Italię odia ob tributũ acerbiſſime exactũ:verũ bello ĩ ſequētē ãnũ dilato,data ē Octauio facultas oĩa p̄ocĩũ ad bellũ cõpandi.Odiaq̄ iterĩ publica & priuata cũ tpe(vt fit) magna ex pte remiſerē.Vbi igit oĩa pata ſũt,bellũ aduerſus Cleopatrã decernit:Antoniuſq̄ iubet ĩperiũ deponere:ĩ quo iã antea mulieri cõceſſiſſet.Adiiciebat Octauiꝰ Antoniũ amatoriis poculis ĩfectũ ne ſe qdē regere aut gubernare poſſe ãpliꝰ:pugnaturos igit aduerſus ſe Photinũ & Mardionē eunuchos,& Iradē Cleopatrę tõſtricē,p̄ quos Antonii exercitꝰ gubernaret.Fœda aliquot ꝓdigia futurã Antonii cladē p̄ mõſtrauere. Piſaurũ nõ longe ab Adria quo ille colonos deduxerat,ſubito terrę hiatu abſorptũ periit,eſtq̄ Appianꝰ author.Acciderit ne eodē loco vbi hodie ea vrbs eſt hiatũ illũ fieri,ãn alibi, haud facile dixeri.Et Albę eiꝰ lapidea ſtatua plures dies ſudore pfundi viſa eſt.Dũ circa Pelopõneſũ Patriana vrbe eēt:Heracliũ fulmine ictũ deflagrauit,& Athenis Bacchus gigãtea pugna vĩ vētoꝝ excuſſus cõcidit:nã Antoniꝰ & ab Hercule ortũdꝰ credi voluit:qa Antonioꝝ familia ab Antone Herculis filio fluxiſſe diceret,& Bacchꝰ illi dux vitę erat.In regia Cleopatrę naui,q̄ Antonias noiata ē,hirũdines nidũ ſub puppe aſtruxerẽt,quē pegrię volucres nidificãtibꝰ fugatis euertere.Erãt Antonio qngētę naues ad pugnã ĩſtructę.C.milia peditũ,eqtũ duo &.XX milia,reges q eiꝰ ſigna ſeqbant,aliquot nũero,Bacchꝰ Libyę, Tarchodemꝰ ſupioris Cilicię,Archelaus Cappadocię,Philadelphꝰ Paphlagonię,Mitridates Comagenꝰ,& Adollas Thracię. Auxilia miſerũt Polemõ ex põto:Mãchus ex Arabia:Herodes ex Iudęa:Amynthas ex Lycaonia & Gallacia.Erãt & a Medoꝝ rege miſſa auxilia.Octauio.CC.&.L.naues erãt ad pugnã q̄ſitę,peditũ.LXXX.milia eqtũ par fere nũerus q & Antonio.Impabat hic ab Euphrate ad Ioniũ mare, ab Illyrico ille ad Ibericũ oceanũ cũ tota Libya,q̄ a Cyrenis ad Athlãticũ mare ptēſa ē:& rurſus a Britãnico oceano ĩ Siciliã & Sardiniã.Cęterũ cũ terreſtribꝰ copiis polleret Antoniꝰ,Cleopatrę cõſiliũ ſecutꝰ nauale p̄liũ cõmiſit.Et iã circa Actiũ Ambracię ꝓmõtoriũ vtrinq̄ pceſſerãt,quũ Domitiꝰ Ænobarbus paruã nauiculã ĩgreſſus ad Octauiũ tràſfugit,ad quē Antonius,Cleopatra etiã inuita,ĩpedimēta,ſeruos,& oēs neceſſitudines,& deſidera remiſit.Defecerũt & Amynthas & Deiotarus abſentes:Canidius & Antonii amiciſſimi qq̄ authores erãt terreſtris pugnę nõ naualis.Vicit vt in cęteris Cleopatra:ſũtq̄ duo &.XX.milia peditũ ex vniuerſo exercitu ad id certamē delecta,& p̄ter hos duo milia ſagittarioꝝ.Ferũt militē quēdã p̄ferocē,multiſq̄ cicatricibꝰ ĩſignē,Antonio p̄tereũti dixiſſe,qd tu ĩpator ĩ fragilibꝰ lignis militē ſtatuis,q collocato pede ſit certare ſolitꝰ, atq̄ ſic aut vincere aut mortē fortiter oppetere! Hũc ille vultu & manu hortatꝰ:nihil tñ voce rñdit velut eo nutu fateret recte illũ ſentire:ſed aliter facto opus eē.Mare eo die quo dimicãdũ erat,& mox toto biduo fluctibꝰ agitatũ p̄liũ inhibuit:Quarta demũ luce ĩ pugnã eſt deſcẽſũ.Antonius cũ Publicola dextrũ cornu tenuit.Cęliꝰ ſiniſtrũ.Mediã claſſē Marcꝰ Octauiꝰ,& M.Naſeiꝰ.Ex aduerſo Octauiꝰ ĩperator dextrũ regebat latꝰ,M.Agrippa lęuũ.Terreſtribꝰ copiis Canidiꝰ ab Antonio p̄erat,ab Octauio Statiliꝰ Taurus,q ſtructa vtrĩq̄ acie ĩ littore qeſcebãt,naualis pugnę euētũ oppiētes.Ferũt eo die quo pugnatũ ē:Octauio ex caſtris ad litꝰ veniēti ignotũ hoiem occurriſſe aſinũ p̄ ſe agētē,cui Nicon nomē erat,dño Eutychꝰ,quo omine ſupra modũ lętatꝰ dr̄,quũ illd victoriã,hoc felicitatē portēderet.Ad ſextã diei horã vtrĩq̄ ĩmota ſtetit acies:demũ ex lęuo Antonii cornu pcurſũ ē.Fit itaq̄ p̄liũ nõ ĩpetu,nõ mſta & varia irruptiõe:nã & Antonianis tardiores erãt ad pcurſũ naues,& ex Octauii pte cõcurſu abſtinebãt,ne ĩfirmiores carię validioꝝ ictu corrũperētur.Erat igitu certamē terreſtri pq̄ ſimile,iã cõtis & tragulis iaculatione res gerebat,quũ Agrippa lęuũ cornu circũagēte coactꝰ ē Publicola lõgiꝰ ſe extēdere:quo illico cõtigit,vt Antonii claſſe abrupta,ſecuta ſit & ordinũ turbatio.Erat adhuc tñ cõe certamē,& pugna vtrĩq̄ ferox quũ.LX.Cleopatrę naues,q̄ poſt primu ordinē ſtabãt,ſublatis repēte velis,fugã ſua ſponte occupãt,ſubitaq̄ defectiõe ſuoꝝ aios pturbãt.Fuit ea res prio hoſtibus admiratiõi qd ſubitus ille ſibi vellet receſſus,nec cãm ſatis ĩtelligebãt.Ibi Antoniꝰ,nõ mõ nõ ſtrenui ducis,ſed ne viri qdē cõſilio fretꝰ,vt is q totꝰ ex Cleopatrę pēdebat aſpectu,pugna egredit,egreſſus abeũtē ſeqt,ſuis ĩ apto

Sarmentus ſcurra.

Bellũ aduerſus Cleopatrã decernitur.

Portenta.

Antonioꝝ familia.

Octauii copię.

Naualis pugnę apparatus.

Omen.

Concurrũt claſſes.

Cleopatrę fuga.

Antonii pu-
dor & ira ī
Cleopatrā.

diſcrimine relictis,Illa ſequētē īperatorē īuita,ſignū e puppi ſuſtulit:ad qđ ille delatꝰ,poſtq̄ ī ea
dē naui receptꝰ ē,neq; eā aſpicere voluit,neq; ab ea cōſpici:ſed ſolꝰ & tacitꝰ ī prora cōſedit,mani
bus ad caput cōuolutis.Affuerūt īteri & Octauii naues q̄dā Liburnicę,ī quas Antoniꝰ verti iuſ
ſit prorā:eſtq; nōnihil ī ſuſtinēdo Liburnicarū īpetu laboratū,nec priꝰ remiſit pugna,q̄ ex Ægy
ptiis nauis vna p̄cioſiſſimis rebꝰ honuſta ſit ab hoſtibꝰ intercepta.Triduo Antoniꝰ eſt ſeorſū a
Cleopatra ī p̄ra cōmoratꝰ,īcertū ira an pudore:vbi vero ad Tęnarū Laconię p̄mōtoriū vētū ē
ibi & cœnare vna & cubare,ſimul p̄ſeuerauerūt,p quos factꝰ ē certior vniuerſā claſſē p̄lio amiſſā
terreſtris copias adhuc ī officio eē,ſubito igiť lr̄is ad Canidiū dari iubet vt p Macedoniā celeri-
ter cū exercitu ī Aſiā reuertať,ip̄e a Tęnaro Alexādriā traiecturꝰ nauē vnā,auro & argēto p̄cio
ſiſſimiſq; rebꝰ honuſtā,amicis q eo cōuenerāt,iter ſe diuidēdā tradidit,hortatuſq; eſt,vt ſibi ſa-
lutē q̄rerēt,cōmēdauitq; eos Theophilo Corinthi p̄fecto p lr̄as,vt tādiu eos occuleret donec ab
Octauio veniā īpetraſſent. Ad Acciū,poſteaq̄ Antoniꝰ acie exceſſit,eiꝰ claſſis fortiter Octauio

Ceſorum &
captarū na-
uiū nume-
rus.

reſtitit,donec aduerſo fluctu īpedita.X.diei hora ęgre ſupata eſt.Cęſa q̄nq; milia hoim.CCC.na
ues captę.Nemo fuit ab īitio q credere potuerit Antoniū p̄cul abſceſſiſſe,exercitu p̄ſerti īcolumī
&q; ip̄e ad id tp̄s īuicto aīo fuiſſet. Verū eiꝰ fuga patefacta ſeptē dies exercitꝰ ī fide p̄māſit,futu
rū ratꝰ vt īpator alicūde exīprouiſo ſibi adeſſet.Ad poſtremū,Canidio noctu ad Octauiū trāſeū
te,reliquꝰ exercitꝰ:īpatore p̄rio,mox duce deſtitutꝰ,deditionē fecit:quo recepto Octauiꝰ terra &
mari victor Athenas p̄ceſſit.Antoniꝰ poſteaq̄ Libyā tenuit:Cleopatra Alexādriā remiſſa,ip̄e Pa
rethonii cū duobꝰ amicis ſubſedit,Ariſtocrate rhetore,& Lucilio Latino. Nec multo poſt copię
q̄ in Libya erāt ab eo defecerūt,qua recēti clade cōſternatꝰ ſibi manū īuliſſet,niſi ab amicis q illi
aderāt p̄hibitꝰ eēt. Ex Parethonio Alexādriā delatus Cleopatrā offendit magnū opus moliētē,
vt p Arabicū dorſū(eſt id Aſię & Libyes,vt q̄dā exiſtimāt,cōfiniū,vbi terra.CCC.ſtadiorꝝ īter-
capedine,Ægyptiacū pelagus ab Erithreo diuidit ſinu)claſſe machinis traducta,cū magno auri

Audax Cle
opatrę con
ſilium.

pōdere,delectaq; ſuorꝝ manu,ad ignotas terras penetraret,ſeruitutē fugitura,ſed vna atq; altera
naui ab Arabibꝰ,q circa petrā īcolūt,latrocinio corrupta,p̄poſito deſtitit:p̄ſerti quū Antonius
adhuc ſpē ī terreſtribꝰ hr̄et copiis.Habitauit iā īde ille circa Pharū,vt p̄cul eſſet ab hoim cōſue
tudine.Athenīēſē illū Timonē imitatꝰ:de quo alio abūde loco diximꝰ.Hic demū fit certior ter-
reſtrē exercitū,nō multos poſt dies,q̄ erat ad Acciū in mari dimicatū,ī Octauii fidē cōceſſiſſe,&
quū alios reges plęroſq;,tū Hęrodē ex Iudęa ad eūdē defeciſſe.Is ſub Acciaci belli tp̄s,quū tā ve
hemēti motu terrę tota eēt Iudęa cōcuſſa,vt q̄nq; milia hoim ędificiorꝝ ruinis piiſſēt,ī Arabiā
legatos miſit,vt eā gētē q ī armis eē ferebať,ī amicitia & fœdere retineret.Illi vero Iudęorꝝ clade

Herodes
Arabes prę
lio ſupat.

elati,legatis cōtra ius gētiū īterfectis,bellū Herodi ītulerūt.Pugnatū p̄inde eſt trās Iordanē atq;
vna acie cęſa ſūt ad q̄nq; milia Arabū:q pugnę ſup̄fuerūt ab Herode circūſeſſi,cū aquatione arce
renť,paucis diebus deditionē fecere. Sed Antonio ad Acciū victo,timēs Herodes ne ſua cū illo
amicitia ſibi apđ Octauiū obeſſet,Hircanū iā octogenariū,tāq̄ res nouas moliētē occidit,veritꝰ,
ne ab Octauio ī paternū regnū reſtitueretť,regnoq; fratri cōmēdato ad illū nauigauit,a quo in re
gnū cōfirmatꝰ cōtinuo ī Iudęā reuerſus ē,paturꝰ q̄ Octauio p orā Syrię ī Cleopatrā & Antoniū
ducturo exercitui forēt neceſſaria.Antoniꝰ īteri ex Pharo ī vrbē reuerſus,cū Cleopatra velut ni
hil mali īpēderet priſtinis ſe voluptatibꝰ reddidit,nouo cōuiuii luxu īſtituto,quē cōmorietes di
xere,alludētes fortaſſe ad ip̄m vitę exitū q; cōmori vna ſtatuiſſēt.Nā qđ ad moriēdi cōſiliū atti
net,ſatis cōſtat Cleopatrā omnifariā venena p id tp̄s ſedulo exp̄tā,vt q̄p̄ſetiſſimū (ſiq̄ń opꝰ eēt)

Aſpidis
morſus.

haberet paratū.Cōp̄tū illi aiūt aſpidis morſu,ſine vllo graſſantis veneni ſenſu hoiem extingui,ac
velut grauato ex ſōno capite,leui ſudore p faciē diffuſo,paulatī ſenſū alienari,nō aliter exercita
tionē grauiter ferētibꝰ iis q ita affecti ſint,q̄ ſi altꝰ & placidꝰ ſōnꝰ ab aliquo īterpolareť. Miſerūt

Antonii &
Cleopatrę
poſtulata.

Antoniꝰ & Cleopatra ad Octauiū.Hic vt ſibi priuatā vitā Athenis agere liceret.Illa vt ſibi & fi
liis regnū cōcedereť.Ille Antonii legatiōe ī totū reiecta Cleopatrę regnū pollicitꝰ eſt,ſi Antoniū
interficeret,aut regno expelleret:Sed tm̄ abfuit,vt Cleopatra illū eiecerit aut aliquo affecerit ī-
cōmodo,q; ī eiꝰ natali celebrādo oēm magnificētię modū exceſſerit,ac multo arctiꝰ q̄ ātea colue
rit. Venit Octauꝰ aliq̄ta tardiꝰ ī Ægyptū q̄ fuerat oīm opinio, reuocatꝰ ī Italiā ab Agrippa q
Romę erat ciuitatis ſtatu eiꝰ p̄ſentiā deſiderāte.Trāq̄llus ſignificare videť ob militū ſeditionē,q
Brūduſiū remiſſi fuerāt,quū miſſionē & p̄mia p̄terēt,eū ex Samo reuocatū, quo ex Accio cōceſ
ſerat,vt ī ea īſula hibernaret,biſq; ea nauigatiōe pene fluctibꝰ abſorptū,nec āpliꝰ q̄ ſeptē &.XX.
dies ī Italia cōmoratū,donec militū deſideria ordinareń.Sub hyemis exitū,copiis p̄miſſis,ip̄ſe p
orā Syrię,cū nō p̄ua manu Ægyptū petiit,cui Herodes oīa ad exercitū alēdū abūde ſuppedita-

nit,iudicatuſq; ꝑinde eſt Octauii ſtudioſiſſim9.Cleopatra,hoſtiũ aduẽtu appropinquãte ad Iſi-
dis tẽplũ,vt ſepulcra erãt regia ꝑclare ædificata,oẽ aurũ,argẽtũ,ſmaragdũ,margaritã, hebenũ, Quid Cleo-
cinamomũ,ebur,& q̃cqd valde ꝑcioſũ i regia fuit,ſtudio cõgeſſit, hiſq; magna tędarũ vis adie- patra paret
cta,vt nemini dubiũ eẽt,qd illa aĩo agitaret.Hũc Octaui9 apparatũ quũ merito ſuſpectũ hr̃et,ve- i extremis.
rir9 ne Cleopatra,rerũ deſperatiõe,tãtas ſecũ opes cõcremaret,ꝑ lras & nũcios hortat̃ eã,vt bono
ſit aĩo,ipſeq; i Hippodromo circa Alexãdriã caſtra poſuit.Antoni9 vrbe egreſſus Octauii eq̃ta-
tũ i fugã vertit,hoſteq; vſq; i caſtra ẽ ꝑſecut9,atq; Alexãdriã reuerſus,armat9 vt erat Cleopatrã i-
uiſit.eãq; gratulabũdã cõplex9 ẽ,atq; oſculat9.Miles q eo die ꝑter cęteros egregie dimicauerat,
ab Antonio cœnę ẽ adhibit9,& a Cleopatra aureo thorace,& galea donat9,nocte q̃ ſecuta ẽ ad Antonius
Octauiũ trãſfugit.Prouocauit ĩde Antoni9 Octauiũ ad ſingulare certamẽ.Reſpõſũ eſt ſatis,mul- Octauiu p-
tas patere Antonio ad ĩteritũ vias.Ille vero nullã mortẽ honeſtiorẽ rat9,q̃ pugnãdo oppetere, uocat.
terra mariq; pugnare cõſtituit.Fert̃ i cœna ſuos hortat9,vt cibũ large ſumerẽt,ĩcertũ an poſtri-
die id facturi eẽnt.Proxima nocte exaudiri ſũt organoꝝ & tibiarũ cant9, & q̃ſi ſaltãtiũ chor9 vi- Bacchus
ſus vrbe egredi,& vt ſtulta fuit tũ hoim ꝑſuaſio Bacch9 Antoniũ reliq̃ſſe credit9 ẽ:i cui9 tutela abit.
ille ad id tp̃s fuiſſet.Poſtridie Antoni9 tumulũ extra vrbẽ cũ ſuis occupat:vñ late ꝓſpectus pate-
bat i pelag9,euẽtũ naualis certaminis ĩde expectatur9:iã eñ claſſes ex aduerſo mouerãt. Verũvbi
ſine certamine i vnũ coiuiſſe vidit,& ex duab9 claſſib9 vnã factã ad vrbẽ venire,collapſus aĩo pe- Deſtituit̃
ne amẽs aliq̃diu ĩmot9 ſtetit.Interi & a militib9 deſerit̃. Tũ vero ab oĩb9 deſtitur9 vrbẽ curſu repe- Antonius.
tit:Cleopatrę ꝑfidiã alta voce ĩcuſãs,ꝑ quã iis ꝓderet̃,qb9 ipſi9 cã fact9 eẽt hoſtis.Cleopatra ve-
rita Antonii furorẽ i regia monumẽta ſeſe recepit,cataractaq; demiſſa clauſtrũ obfirmauit,ſimul-
q; ad Antoniũ mittit,q illi nũciaret reginã ſibi mortẽ cõſciuiſſe,quo nũcio ille ad ſe rediẽs:Quid
iã inq̃t expectas Antoni?q̃ ſola viuẽdi cã ſupeerat,eã tibi fortuna ademit. Atq; his dictis cubiculũ
ingreſſus:O Cleopatra inq̃t,nõ doleo eq̃dẽ ꝙ te careã(nã cõfeſti vna adero)ſed ꝙ ille tãt9 ĩpator
fortitudine ſim a muliere ſupat9,ac tũ eia inq̃t Eros(ſeru9 hic erat ad hũc vſũ parat9)hauri hoc Antonius
pectus fortiter.Ille cõuerſo i ſe ferro ſeipm̃ trãſegit,cõfeſtiq; moribũd9 ad pedes dñi cõcidit. Tũ infert ſibi
Antoni9,ecce inq̃t Eros quoq; nos qd agẽdũ ſit ꝑclare monuit,ac ſimul ĩtra viſcera ferrũ adegit. manum.
iacuitq; cruore reſpſus moriẽti ſilis,& iã ꝓpiqu9 erat morti,quũ Cleopatrę iuſſu ad regia ſepul-
cra eſt delat9,reſtibuſq; feneſtra demiſſis regina,duab9 adiuta ancillis, ad ſe miſerabili conatu at-
traxit:cui recepto atq; i lectũ reclinato ĩctibẽs illa,peplo ſup eũ ſciſſo,capillos ſibi & ora laniabat Cleopatræ
nũc virũ,nũc dñm & ĩpatorẽ ſuũ,miſerabili lamẽtatiõe ĩuocãs. Qui paululũ ad ſe reuerſus regi- lamẽtatio.
nã admonuit,vt ſibi & rebus cõſuleret, ſeq; oĩm maxĩe q cũ Octauio eſſent Proculeio crederet,
nec ſe lugeret ob ꝑſẽtes calamitates,ſed beatũ poti9 exiſtiaret,ꝙ diu ſũma felicitate eẽt vſus,po-
ſtremo Roman9 a Romano ĩpatore victus fortiter moreret̃,ac cũ his paululũ vini hauſit,vt cele-
rior mors ſeq̃ret̃,ſicq; mox paulo efflauit aĩam. Vix eo defũcto ſupuenit Proculeius ab Octauio Fleuit Octa-
miſſus ad Cleopatrã:Nã ille cognita Antonii morte ex Diceteo ei9 miniſtro,q gladiũ quo ſe An- uius Anto-
tonius ꝑcuſſerat i caſtra detulit,i ĩtimã tabernaculi ꝑtẽ cõceſſit:ibiq; vbertĩ fleuit mortẽ collegę nii ĩteritũ.
& affinis ſui,multarũ reꝝ bellorũq; ſocii:ĩde cõfeſti Proculeiũ i vrbẽ ire iuſſerat,q daret operã ne
Cleopatra de ſe aliq̃d graui9 ſtatueret.Cupiebat Octauius eã i triũpho ducere.Sollicitus ꝑterea
erat de pecuniis,q̃s ſciebat apd̃ eã cõgeſtas.Proculei9 a Regia excluſus,loci naturã cõtẽplat9:Gal-
lo negociũ dedit,vt eã circa oſtiũ valide occluſũ ꝑ ſpẽm colloqi detineret.Ipſe ꝑ feneſtrã,q̃ fuerat
Antoni9 paulo añ ĩduct9,ſcalis occulte admotis,ac illã nihil tale ſuſpicãtẽ obrepſit.Quẽ ex ĩpro-
uiſo intuita ferrũ ſtrixit:qd̃ i hũc vſũ parauerat,vt ſe trãſfigeret,ꝑegiſſetq; cędẽ,niſi Proculeius Cleopatra
ambab9 manib9 eã cõplexus hortatus eſſet,ne ꝑgeret ſibiipſi & Octauio iiuriã facere,cui clemẽ- ſibi manũ
tię facultatẽ adimeret,ne mitiſſimũ prĩcipẽ,vt ipiũ & ĩhumanũ auerſaret̃.Hęc tũ Proculeius, ac inferre co-
ſimul illi ferrũ abſtulit veſte ĩſup excuſſa,ne qd ſub ea lateret veneni. Nec multo poſt Octaui9 af- natur.
fuit,vrbẽ cũ Arrio Philoſopho ĩgreſſ9 ꝑ cõciõe i Gymnaſio ꝓnũciauit,ſe vniuerſũ ꝑplm crimĩe
abſoluere,atq; id facere,quũ ꝓpter Alexãdrię cõditorẽ tũ ob Arriũ ꝓlm,vrbiſq; pulchritudinẽ.
Impetrauit Arri9 & Soſtrato veniã viro eloq̃ntiſſimo,a quo ſępe ita appellat9 dicit̃.Docti doctos Soſtratus.
Arri ſeruabũt,ſi docti erũt.Ex Antonii liberis Atyllũ maximũ natu ex Fuluia Octaui9 iterfici iuſ-
ſit.Theodorus pędagog9,quũ illi ceruix abſcinderet̃,ꝑcioſiſſimũ lapidẽ ademit,cuis poſtea furti Quos Octa-
cõuict9 ab Octauio eſt i crucẽ ſublatus.Occidit & Cęſarionẽ ex Cęſare & Cleopatra genitũ,a cõ- uius occi-
plexu paternę ſtatuę vi abſtractũ.Hũc credo,ne Cęſaris nomẽ ſibi aliq̃ñ obſtaret,ex quo adoleſcẽs derit.
erat genitus.Illũ q̃m Fuluiã ĩfẽſe oderat.Cęteros Antonii & Cleopatrę filios mira fouit pietate.
Cleopatra Octauii ꝑmiſſu Antoniũ ſuis manib9 funerauit,i q̃ cõflictatiõe febrẽ cõtraxit vñ oc-

Cleopatrę consilium. caſionē nacta,qñ aliter negbat,cōſtituit ſedia pire. Sēſit id Octaui⁹,minatuſq̧ illi eſt filiorꝫ necē, niſi daret operā vt viueret,qb⁹ illa velut machinis qbuſdā expugnata,ſe curari paſſa eſt. Paucis poſt dieb⁹ Octaui⁹ ad eā venit:ad cui⁹ pedes vt erat aīo & corpꝫ ęgra ſupplex ſe piecit,voce tremula & lacero pectore: ſed vt priſtinū illud formę decus ī rāto luctu & ſqualore adhuc īterluceret. Verba qb⁹ vſa eſt ad Octauiū fecere illi fidē fore vt ī vita pſeueraret,quū aliud certū cōſtitutū hēret,petiitq̧ vt Antonio parētare liceret,quo īperrato,paucis familiariū comitata ad ſepulcrū cōceſſit,Ibi ī terrā pcūbēs:O amice ingt Antoni cōplexa ſū te nup moriētē,quū libera adhuc eſſem,nūc captiua & ſub cuſtodia tuis manib⁹ parēto,ne plāctu & lamētatiōe cōficiā hoc ſeruū corp⁹,qd ad triūphū vt video ſeruaꝛ. Nulla pter hęc expectes a me libamina aut honores. nā hi tibi a Cleopatra vltimi ſūt:nos aūt viuētes nulla vis ſeparauit vnq̄:nūc vero piculū eſt,ne mortui pmutem⁹ loca,vt tu Roman⁹ ī Ægypto iaceas,ego Ægyptia ī Itala tellure. Verū ſi qua illic deorꝫ virt⁹ aut potētia eſt,qñ nos hic a nr̄is pditi ſum⁹,ne patiare me viuā duci,neue te ipm in meo corpe triūphari:ſec recipe me hic vna tecū ī hoc tumulo:nā ex īfinitis malis, qb⁹ miſera premor,nullū ita magnū aut graue mihi ē,q̄ hoc breue tps ſine te vixiſſe. Hęc quū illa miſerabiliter queſta eſſet,tumulū corona pcīctū diu āplexata,iuſſit ſibi balneū parari. Poſt vero q̄ lota eſt,magnifico epularū apparatu accubuit. Interī qdā ex agro veniēs ciſtā recētib⁹ attulit ficis refertā, eā cuſtodes retexere,verū vbi rātū fruct⁹ ineſſe viſi ſunt,reginę allata eſt. Ipſa ſtatim poſt cibū ad Octauiū tabellas miſit,oībuſq̧ pter duas,āciliis a ſe dimiſſis,fores occludit. iis lr̄is quas ad Octauiū dedit,precata eſt,vt id ſibi extremū daret munus,q̧ ſuū cū Antonio corp⁹ tumularet. Ille ad primū literarū cōſpectū ſuſpicatus qd erat,cōfeſtim iubet ſuos illuc aduolare,atq̧ eā ſi fieri poſſit puenire,ne ſibi mortē cōſciſceret. q ad hoc miſſi fuerāt ī eius cubiculū eximprouiſo irrūpūt, cuſtodibus nihil tale ſuſpicātibus:Cleopatrā mortuā,aureo iacētē lecto īueniūt,ad cuius pedes
Cleopatrę interitus. ancillarū vna extincta pcubuerat. Altera Charimoniū noīe iā moribūda, regiū diadema iacētis aptabat capiti. Ibi eorꝫ vnus q prim⁹ affuit:Sūt ne hęc ingt pulchra Charimoniū! pulcherrima ait illa,& q̄ tot regū pgenitē maxime deceāt,nec quicq̄ vlterius effata cōcidit. Perſuaſum pleriq̧ ea tēpeſtate habuerunt aſpidē cū ficis illi allatā,dataq̧ opa ſit a regina,vt inſcia ab ea morderetꝛ. Verū ea cōſpicata dixerit:An hic erat iſtud! ac tū brachiū illi nudatū porrexerit. Alii aſſeruatā in vaſe crediderūt, ac p fiſtulā irritatā brachiū momordiſſe. Multi venenū ab ea hauſtū pdidere ex laminula quadā,q̄ ſub crinib⁹ latebat. Sed quoquo mō extīcta eſt,nulla manifeſta veneni ſigna extiterūt,tātū ei⁹ brachiū duas notas habuiſſe ferꝛ,leuiter impreſſas atq̧ humidas. Serpēs vero a nullo cōſpecta eſt,ſed tractus qdā ī littore,qua dom⁹ ad mare ſpectabat,extitit,qb⁹ ſignis videtꝛ Octaui⁹ crediſiſſe,q in triūpho Cleopatrę imaginē tulit cū aſpide mordicus affixa. Ipſe etſi illi⁹ morte mediocriter erat affectus,motus tū mulieris generoſitate,magnifice ac regie eā cū Antonio ſepeliri iuſſit. Et Cleopatra ī hūc modū periit,ſuę ętatis āno vndeq̄dragēſimo,quū duos &
Qua ętate perierint Antoni⁹ & Cleopatra XX. regnaſſet annos,cū Antonio. XIIII. & āplius vixit. Antoniū annos ſex & quinquaginta natu periiſſe aiunt. Alii tres ex hoc numero adimūt. Eius ſtatuę paſſim ſunt diſiectę. Cleopatrę ſuo
Ægyptus facta puīcia vestigio retētę,ab Archinio quodā Reginę amico,mille talētis redēptę,ne loco mouerentꝛ, ac tū demū Ægyptus in prouincię eſt formā redacta, quū ī ea a primo Ptolemęo,q fuit Lagi filius ad Cleopatrā regnatū eſſet annos. CC. octoginta ſex. Prouincię Octauius Corneliū Gallum pfecit
Herodes. Herodi Gadarā attribuit,Ioppē,Samariā,quā a fundamētis excitatā Sebaſtē id eſt auguſtā appellauit. Floruerūtq̧ iā inde aliq̄diu res Herodis,mox orta īter regē & filios quos ex Mariāne tulerat ſuſpiciōe,varie p domeſticas ē diſcordias iactat⁹. Ad poſtremū filios deſtinati parricidii cōuictos interfecit. Sed hęc aliq̄to poſtea acciderūt. Octaui⁹ vt monumētū naualis victorię extaret, iuxta Acciū Nicopolim vrbē cōdidit,& quinquēnale inibi certamē inter cętera Gręcię ſpectacula haud ignobile. Strabo hūc agonē multo antea ibi celebratū arbitrat⁹ eſt:ſed ab Auguſto honorificētius auctū. Romā inde reuerſus Alexādrinū triūphū egit, duxitq̧ Cleopatrę filios ant currū
AVGV. II. IMPER. Auguſti cognomē a ſenatu delatū libēs recepit. Et ſextilis mēſis auguſtꝰ ē ab eo appellat⁹. Luſtrū Romę cōditū. Cēſa ſūt ſemel & q̄dragies. CLXIIII. milia ciuiū,vt Euſebi⁹ ſcribit. Sed tātū ciuiū numerū ex cęteris ſcriptorib⁹,qd ſciā,retulit nemo. Lunaris curſus rō Romanis hoc triēnio, vt
Viri illuſtres. idē authot pdidit,cōſtare cœpit,fuereq̧ ea tēpeſtate viri īgenio clari. Vergili⁹ Maro ī Ande ort⁹ Mātuani agri vico. Flacc⁹ Horati⁹ Venuſię ex Libertino pſe. Corneli⁹ Gall⁹ Foroiuliēſis,q prim⁹ ī Ægypto pfuit. Tibull⁹ & Propei⁹ vterq̧ elegiarū ſcriptor. Quintilius Cremonēſis Flacco & Maroni familiaris. Ouidius Naſo quē Auguſt⁹ relegauit,& Liuius Patauinus,vterq̧ in ſuo genere clarus,his aliq̄to iuniores fuere. Tucca & Varus priorib⁹ illis ęquales,q Maronis carmē ab Au

guſto cognoſcẽdũ ea lẽge acceperũt,vt adimerẽt quę vellẽt,nihil adiicerẽt. Vixit ad hęc vſq; tpa
M.Terẽtius Varro,q fere nonagenarius periit.Clari eloquẽtia fuerũt,Meſſala Coruinus, cuius in
dicẽdo dignitatẽ aurea eſt illa ętas mirata,vt I Pollione,q illi ęqualis fuit,diligẽtia, claruit & Nu
matius Plãcus,Cœlius,& Attatinus,q ſeptẽdecim ãnos natus,Cœliũ accuſauit,Caſſius Seuerꝰ.
Illuſtres dicẽdi magiſtri.Criſpus Paſſienus,M.Porcius Latro, q quartanę tędio ſibi manũ ĩtulit.
Albutius Sylo Nouarieſis.C.Iulius Iginius cognomẽto Polyhiſtor.Grãmaticę artis ſcriptores.
Meliſſus Spoletinus,Q.Cœlius Epirota,Sati eqtis Ro. libertus. Verrius Flaccus q Auguſti prĩ
cipis nepotes docuit.Luciꝰ Craſſitius Antonii triũuiri natoꝝ pceptor.Scribonius Aphrodiſius
a Scribonia emptus,q̃ prior Octauii vxor fuit,C.Iulius Phryginus Auguſti libertus,M.Põponiꝰ
Latini ſermonis exactor moleſtiſſimꝰ,q iudicio quodã(nã & cauſas dixit)rãdiu ĩſolẽter aduerſa
rii ſolœciſmũ carpſit,quoad Caſſius Seuerus a iudicibus petiit,vt eiꝰ rei cognitionẽ differrẽt,do
nec litigator ſuus ab grãmaticoꝝ aliquo patrociniũ ĩploraret.Clari ĩ Gręcia p id tpſ fuere ĩ phi
loſophię ſtudiis Arrius,in cuius gratiã Auguſtus Alexãdrinis veniã dedit.Anaxilaus Lariſſeus
Pythagoricus vrbe & Italia ab eodẽ principe expulſus.Rhetores ĩ eadẽ gẽte.Nicetas,Hibracas,
& Pluſio,Ariſtocrates,q Antonii triũuiri poſt Actiacam pugnã fuit comes,Cęſtius Smyrnęus,
Thebę in Ægypto funditus p id tpſ ĩteriere,& Trallis horrẽdo motu terrę ſubſederũt.Indi Au
guſti felicitate cõmoti,noĩſq; magnitudine,vltro p legatos ab eo amicitiã petiere. Poſt Actiacũ
bellum haud vno eſt loco aduerſus exteras gẽtes bellatũ.Myſi,q & Mœſi a qbuſdã dicunt,& Ba
ſternę dubiũ ferocia maiore an feritate(ſunt hi Iſtri accolę)quũ Romana in ſe arma cõciuiſſent,
vno plio,qd ne inire qdẽ ſunt auſi M.Craſſus pacauit.Deſciuerãtq; aliq̃to antea Thraces, quos
Piſo plio vicit.Liuiꝰ a Craſſo Thraciũ bellũ cõfectũ author eſt,ſed qcũq; eos vicit,captiui & ĩ vĩ
cula cõiecti ferreas catenas dẽtibus ĩfringere conati ſunt,adeo Idomita erat tũ gẽs ipſa. Daci &
ipſi truces habuerũt hi ſedes inter Iſtri fluẽta,quo frigoribꝰ cõcreto,ſocioꝝ populi Romani aut
vectigaliũ fines hoſtiliter infeſtabãt. Auguſtus opępreciũ ſe facturũ ratus, ſi ſuo alienove ductu
moleſtã accolis gentẽ vi & armis coerceret.p L.Lẽtulũ in vlteriorẽ fluminis ripã cõpulit,vt ma
gis Dacia ſubmota videri potuerit q̃ victa.Sũt eiuſdẽ ductu & Sarmaratum excurſiones cohibĩ
tę,& ab Iſtro pcul reiectę. Tãta tũ erat gẽtis feritas,vt ne pacẽ qdẽ ĩtelligerẽt,erãtq; iã hũanę gẽ
tes p oẽs terras pacatę,pter pauciſſimas,quę adhuc in armis erant,magis ſuã ptinaciã q̃ ſpem vi
ctorię ſecutę,& in his Cãtabri & Aſtures Iberoꝝ violẽtiſſimi,q ſoli oĩm Romani imperii immu
nes,crebris excurſionibus Vaccęos & alias finitimas fatigabãt gẽtes,ſed Cãtabri multo ad iniu
riã ferociores.Hos Auguſtus bello adortus,primo ad Segiſaniã caſtra fecit,inde partitus copias
totã p partes amplexus eſt Cantabriã,valida adhęc claſſis.p Gaditanũ fretũ & orã oceani circũ
uecta,a tergo hoſtes vrgebat.Primũ ſub Belgicę mœnibus dimicatũ,victiq; prælio Cantabri, in
Vinniũ mõtẽ eminẽtiſſimũ cõceſſere,citius eo maria aſcẽſura rati q̃ Romana arma. Attacillũ in
de ex ea gente oppidũ ſumma ope expugnatũ,atq; ipſi hoſtes in Medullo monte multo conatu
obſeſſi.ppetua.XV.miliũ paſſuũ foſſa,q vbi ſe ĩ apertũ diſcrimẽ adductos ſenſere,igni,ferro,& in
ter epulas veneno,ne viui ĩ hoſtiũ poteſtatẽ venirẽt,vltro mortẽ oppetiuere. Et hęc Antiſtii Fur
nii ductu,quũ Auguſtus circa Taraconẽ hibernaret.Ipſe dein Cãtabros mõtibus deduxit,dedu
ctos obſides vt darent coegit,quoſdã etiã ſub corona vẽdidit. Aſtures cũ qbus adhuc bellũ erat
integrũ,e mõtibus ſubito digreſſi,citato agmine,ad Scurã fluuiũ tre cõtẽdũt.Erãt hic terna Ro
manoꝝ caſtra pariter inuaſuri,fuiſſetq; ſubito hoſtiũ acceſſu clades oĩno ingẽs accepta,niſi Dri
gecinoꝝ indicio res pdita eſſet.Caluiſius venientibus inſidiatꝰ, magna incautũ hoſtẽ ſtrage affe
cit,nec pugna fuit illa Romanis incruẽta: Aſtures q cędi ſupfuere Laceã occuparũt vrbem,hic
adeo laborioſe eſt in hoſtes certatũ,vt in captũ oppidũ faces poſcerent ab irato milite. Ægre im
peratoris edicto ab incẽdio tẽperatũ,idq; factũ,vt incolume oppidũ Romanę eſſet victorię monu
mẽtũ,ac tũ poſtremo Hiſpania pacata eſt,prima oĩm externarũ puinciarũ a Ro.inita,& oĩm fere
vltima ĩperio ſubacta.Sub id tpſ Tyberiꝰ Nero Auguſti priuignus Rhetos & Noricos bello do
muit.Fuit Tyberius Tyberii Neronis filius,& Liuię Druſillę, quã Auguſtus facto cũ Scribonia
diuortio.prioris mariti matrimonio abductã,ac pgnantẽ vxorẽ duxit.Sũt q Rheticũ bellũ Cãta
brico pferãt,ſed vtcũq; res habet,niuoſa Alpiũ iuga,& loca pene inacceſſa,dabãt Rhetis Nori
cis & aliis alpinis gẽtibꝰ cũ qbꝰ bellatũ eſt,fiduciã ad rebellãdũ,eſtq; res geſta pene maiore feri
tatis argumẽto q̃ armoꝝ conatu.Mulieres deficiẽtibꝰ telis,filios humi afflictos,tormẽti loco ĩ ho
ſtiũ ora cõtorſiſſe dicunt. Tenebãt Rheti ab ea pte alpiũ,q̃ ĩ Italiã ſupra Veronã reſupinant,vſq;
ad Rheni decurſionẽ,erãtq; in Rhetoꝝ appellatiõe Lepõtii,Camuli, Vindelici, Norici,Brẽni,&

Latini ora tores & rhe tores illu ſtres.

Indi Augu ſti amicitiã petunt.

Dacoꝝ feri tas non no uit pacem.

Cantabricũ bellum.

Aſturenſe bellum.

Hiſpania pacatur.

Tyberius Nero.

Alpinarũ mulierum feritas.

Tennani,qui mõtana tenebãt exteriora.Prętextus belli Romanis fuit, ꝙ Rheticę gẽtes eã Italiæ orã,quæ alpibus ſubiacet,aſſiduis infeſtarẽt excurſionibus.Bellum vna eſt ęſtate confectum,nec Tyberii tãtũ,ſed & Druſi eiꝰ fratris ductu.Plinius oẽs alpinas gẽtes,quę partim Auguſti ductu partim auſpiciis Ro.ſunt imꝑio ſubactę,octo fuiſſe ait,&.XL.vt Trophei in alpibꝰ eius victorię cõſtituti habuit inſcriptio.Grauiꝰ inde bellũ cũ Germanis geſſit Druſus,ab Auguſto cũ valido exercitu ad id miſſus,vt eã terrã,quã C.Cęſar Romanoꝝ primꝰ armis inuaſiſſet in ꝓuincię formã redigeret,ſi bello vici cõtigiſſet.Domuit itaqꝫ Druſus Germanoꝝ primos Vſipetes, mox & Cattos,oẽm Marcomanoꝝ gentẽ ꝓlio fudit,deqꝫ eius ſpoliis trophẽũ erexit . Validiſſimas inde natiões,& in his quaſdã ad id tẽpus pene ignoras,bello petiit,multaqꝫ ꝑda ex Cheruſcis Sueuis

Vana Germanoꝝ ſpes

& Sicãbris abducta eſt,eaqꝫ militibus data.Germani tãta ſpe illatũ bellũ exceperãt:vt oẽs Romani exercitus ꝑdã priꝰ inter ſe partiti ſint q̃ quo cũ hoſte ſibi res futura eſſet ſatis ſcirẽt.Cheruſci ſibi equos vẽdicabãt.Sueui aurũ & argẽtũ,Captiuos Sicãbri. Verũ lõge aliter accidit,ipſiſqꝫ ꝓlio fuſis,coꝝ eq.pecora,aurũqꝫ,& qcqd fortunarũ fuit illis,cũ multitudine captiuoꝝ ĩgẽti,ſub corona venierũt.Druſus,vt ꝓuincia firmior eſſet,ſecus Rhenũ ꝑſidia diſpoſuit q̃plurima,caſtellis

Druſi mors

ad id paſſim excitatis,claſſeqꝫ vtrãqꝫ ripã & ꝑſidio firmauit.Hirciniũ inde ſaltũ Romanis armis patefecit,eratqꝫ ꝑ hęc oẽ Germanicũ nomẽ Romano imꝑio pene ſubactũ,quũ Druſus violẽto eq caſu afflictꝰ paucis diebꝰ vita deceſſit,cui ob ꝓuinciã ꝑclare adminiſtratã,ſenatus Germanici nomẽ decreuit.Sed multo feliciꝰ Germania ꝓuicia facta eſt q̃ poſtea retẽta:nã Germani,poſt Druſi interitũ,Quintilii Vari,q cũ legionibꝰ ad ꝓuincię ꝑſidiũ remãſerat,libidinẽ & auaritiã pertęſi, Arminio duce arma ceperũt,tãtaqꝫ tũ Quintilio pacis fiducia fuiſſe dicit̃,vt quũ de Germanoꝝ

Quintilii Vari & legionũ cędes

motu & defectiõe aliq̃to priꝰ reſciuiſſet,nihil ſit tñ cõmotꝰ,fuitqꝫ ea negligẽtia ipſi duci & legionibus exitio.Enĩuero quũ ĩcautus forte ius in caſtris Quĩtilius diceret,ſubito hoſtiũ acceſſu,ne certamine qdẽ vllo iniecto,cũ tribꝰ eſt legiõibus cęſus.cuius cladis nũcius Romã latus adeo ciuitatẽ ꝑculit,vt excubię ſint in vrbe indictę,neqꝫ in ſumma trepidatiõe exiſteret tumultꝰ,& Auguſtꝰ ꝑſidibus ꝓuinciarũ imꝑiũ ꝓrogauit,vt a rerũ peritis ſocii in fide cõtinerent̃. Vouit & magnos ludos Ioui,ſi reſpub.in meliorẽ ſtatũ reſtitueret̃,adeoqꝫ ea legionũ iactura affectꝰ dicit̃,vt ꝑ

Auguſti luctus.

cõtinuos mẽſes barba capilloqꝫ ſubmiſſo nõnũq̃ caput foribꝰ ĩpingeret vociferãs, Quintili Vare redde legiones,diẽqꝫ quo clades illa accepta eſt,quotãnis mœſtũ & lugubrẽ habuit. Tyberius

Bellum Illyricum.

tribunitia poteſtate in quinquẽniũ aſſumpta iã ad pacãdũ Germanię ſtatũ erat ꝓfecturꝰ, quũ Illyrici eſt defectio nũciata,ad quã noui belli curã cõuerſus,oẽs Ro.imꝑii vires omiſſa Germania auertit,cõfecitqꝫ id bellũ triẽnio,ſed q̃ laborioſe ſit ꝑ id tꝑs ea ĩ ꝓuincia bellatũ, argumẽto eſt copiarũ apparatꝰ.Quindecim legiõibꝰ pariqꝫ auxiliarioꝝ nũero res geſta eſt.Satis conſtat,ob rerũ oĩm difficultatẽ,Tyberiũ ſępiꝰ ab Auguſto reuocatũ:ſed ille,ſiue infamiã vitare voluerit,ꝙ prouincia nõdũ pacata decederet,ſiue vt ipſe videri voluit hoſtẽ ſit veritꝰ a tergo imĩnẽtẽ,nõ priꝰ bello deſtitit q̃ totũ Illyricũ,qd̃ ĩtra Italiã regnũqꝫ Noricũ Thraciã & Macedoniã pãdit̃,rurſus inter Danubiũ & Adriã excurrit,Ro.Po.ſubegiſſet.Sed tã lõgã belli ſeriẽ,ꝑditis ſcriptoꝝ monumẽtis,vt in arctũ cõiiceremꝰ neceſſe fuit. Tyberiꝰ Illyricũ triũphũ in aliud tꝑs diſtulit,ciuitate adhuc Variana clade mœſta,intrauit tñ vrbẽ ꝑtextatꝰ laureã geſtãs,mox ĩ Germaniã ꝓfectus nihil nõ ex ſuoꝝ cõſilio & ſentẽtia egit,quũ ꝑſertim cõſtãs phama eſſet Varianã cladẽ,nõ tã hoſtiũ virtute,q̃ ducis temeritate acceptã.Rhenũ trãſgreſſus nudo ceſpite cibũ cape ſemꝑ viſus eſt

Bellũ Germanicum.

ſępe etiã ſine tabernaculo ꝑnoctabat,ꝓlia cõſtãtius inibat q̃ audaciꝰ,ſed quarenꝰ res ibi geſtę fine parũ & hoc tradit̃ ab iis quos ſeqmur.Imparor,qd̃ ſatis cõſtat,in exercitu eſt appellatꝰ, q honor niſi iis q rẽ pulchre & inſigniter in hoſtẽ geſſiſſent,haud temere dabat̃.Ex Germania biennio reuerſus Illyricũ egit triũphũ.Eſt in Armenia quoqꝫ recipiẽda,quã Parthi ſibi vẽdicabãt, nõnihil

Parthi Ro. ſigna reſtituunt.

hoc tẽpore publice laboratũ,qua expeditione fato periit Caius Agrippę & Iulię filiꝰ,quẽ cũ L.fratre Auguſtus ſibi ꝑ aſſem & librã adoptauerat,ſed Parthi Auguſti felicitatẽ veriti,Armenia vltro relicta,ſigna quę Craſſo & Antonio ademerãt,reſtituerũt.Ea Tyberiꝰ recepit a victrico poſt Caiũ miſſus,vt Tygranẽ in regnũ reſtitueret.Scythę adhęc & Indi qd̃ ſupra eſt ſignificatũ Auguſti Populiqꝫ Ro.amicitiã ꝑ legatos petiere. ſed hęc aliq̃to priꝰ q̃ fuerit in Germania bellatum Eratqꝫ iã totus orbis terrarũ pacatiſſimus,eãqꝫ inter ſe humanę gẽtes pacem agebãt,qualis nũq̃ oĩm ętatũ memoria fuerat,quũ Auguſtus Ianũ Geminum tertio clauſit. Plutarchus author eſt

Pax. Iani tẽplũ clauſum.

Antonio ad Accium victo,ſtatim id fieri cõtigiſſe.Eſt & Chriſtus dei filius ex Virgine in Iudęa natus,a cuius ſalutari ortu ad noſtra vſqꝫ tempora.ob ea,quę in rerum natura euenerunt,alterũ velut nouũ opus inchoabitur.

ENNEAS. VI. FINITVR.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO IN ENNEADEM SEPTIMAM, PROOEMIVM.

MIRABITVR (Scio) aliquis, caſuq́ an conſilio ſit factũ ſciſcitabiẽ ꝙ ꝑximus noſtræ Rapſodiæ labor, quo nuꝑ defuncti ſumus, ſex numero ſit Enneades ſortit⁹. Sed deſinet is mirari, ac longe aliter opinari incipiet, ſi meminerit & fando ſępius auditum, & in ſacra hiſtoria diſerte traditũ, mũdum, & quę in eo ſunt, ſex dieb⁹ a deo optimo cõſtitutum. Simul & illud reputabit animo, oĩne mũdanũ tẽpus a primordio rerũ, ad humanæ ſalutis annos, in ſex diuiſum eſſe ętates ab iis q ſacram ſcribũt hiſtoriã, quo intelligi poteſt, qd in ſenario ſim⁹ numero ſecuti. Nunc, qđ ad futurã relationẽ attinet, longior (qđ ꝑfari liceat) via & velut alterũ nobis ſcribẽtibus reſtat opus, cuius magnitudo varietaſq́ tãta eſt, vt vel reſidui laboris admonitu animus longa rerum fatigat⁹ ſerie, ſuo excuti potuerit curſu: niſi ſpẽ quã ſibi ducẽ ab initio cõſtituit, nũc quoq́ ęquis ſequeretur paſſibus. Hortaẽ hęc ſequentẽ, efficitq́ trahendo, vt quũ vix ille poſſit amplius multũ tamen poſſe videatur. Sed in nulla re blãdior occurrit, aut ꝑſentior inſtat: q̃ ꝙ nobis vetuſtatis tenebras egreſſis, in pura claraq́ luce reliquus eſt labor hauriẽdus, ſitq́ ob hoc ipſum multo mollior via ad exitũ ꝑductura, minuſq́ moleſtię recens hoc negociũ allaturũ. Enimuero quũ ipſe mecũ reputo, quibus velaminib⁹ lateãt, quę ad hunc locũ literarũ monumẽtis ſunt a nobis tradita, atq́ ea ꝑſertim, q̃ ad ſacrã attinent hiſtoriã, videor mihi, velut ꝑ ignota loca, noctis ſilentio, euagatas, cui tametſi multę rerũ facies occurrerent, quales tñ eſſent, tã magnis circũfuſę tenebris, parũ ꝑſpicue apparebat. Nũc orta luce, oĩa faciliora cognitu & aſpectu iucundiora. Lux hęc Chriſtus eſt, a cuius ſalutari ortu ad meorũ temporũ memoriã (ſuperet modo vita) reliqua texeẽ hiſtoria, in quo negocio obeundo oĩa, vt ſpero, erunt meliora. Veritas, cuius ductu nemo niſi volẽs errauit vnq̃, noui ſeculi, nouęq́ religionis exordiũ, ꝑ quę vita multo melior, & via ad cælũ expeditior facta eſt, excuſſę maloꝝ dæmonũ tenebrę, & homo, qui ſuo lapſu corruerat, alieno eſt auxilio reſtituẽ⁹. Sequenẽ rerũ miracula, quibus totũ hoc pietatis opus eſt ꝑcipue illuſtratũ. Multæ adhæc varięq́ pioꝝ ſectę, ex vno velut fonte, corriuatę, quę etſi victu, cultu, noĩe, ſunt inter ſe diſcretę, vnã tamen fidẽ, vnũq́ Chriſti dogma, tam pie q̃ tenaciter ſequunẽ. Sed qualis inde virorum fruges, q̃ta vitæ & morũ ſanctitas, q̃ta eruditio, miraculoꝝ coruſcatioĩ quoꝝ explicatio, neſcias vtrũ vtilior ſit legẽtib⁹ an voluptuoſior futura. Accedẽt res humanarũ gentiũ, in q̃bus nõ minor interim mutatio facta, multa regna & impia, aut excidio dedita, aut mirabili caſu exorta. Italia olim rerũ dña externis armis ſępius petita, & qđ pudeat dicere, turpi etiã ſeruitio nõnũq̃ adacta, etſi nũc ſuis, nũc alienis armis, ſemp (qđ ſatis cõſtat) ab iniuria vindicata. Erit itaq́ pars hęc hiſtorię, quũ rerũ põdere, ad lectorẽ inſtruendũ, priore illa vtilior, tũ nouitate ipſa ad delectandũ aptior. Sed nullũ tã pulchrę rei exordiẽdę auſpicacius potuit principiũ cõtingere, q̃ vt ab hũanę ſalutis anno, pars altera Rapſodię hui⁹ ſortireẽ initiũ. Nã tũ vera lux affulſit gẽtibus, quę antea in tenebris fuerãt, nouũq́ ſeculũ conditũ, & qđ ad ꝓſperos opis ſucceſſus attinet, Chriſtus dei filius tũ virginali eſt vtero ortus, q & via tuta eſt ſcribẽtibus & veritas.

EIVSDEM ENNEADIS SEPTIMÆ LIBER PRIMVS.

PAX Erat igitur, & ocium humanis gentibus, quum alma virgo (Marię fuit illi nomen) Annæ & Ioachim filia in Bethleem Chriſtum enixa eſt Saluatorem. Incidit ſacratiſſimus ille partus in eum annum, qui alter a quadrageſimo fuit Auguſti principis, qui a Cęſare dictatore in familiam teſtamento aſcitus, non tantum in ſucceſſionem venit nominis, ſed & monarchię ab eo, qui adoptauerat, antea conſtitutæ. Fuit idem annus ſeptingenteſimus ac quinquageſimus ſecundus ab vrbe condita. Mundanæ originis nonageſimus nonus ſupra centeſimum ac quinquies milleſimũ. Superuacuum ſit, credo, quęrere, cur ea demum tẽpeſtate Chriſtus naſci voluerit, cur nõ prius poſteriuſve ſit miſſus, qui e cælo mittẽdus fuit, tanq̃ nõ facile occurri poſſit, ſic ei placuiſſe

Saluatoris noſtri natalis

ANNI MVNDI.

in cuius poteſtate ſunt & terrū oīm, & tēporum momēta. Etſi horꝫ quoqꝫ ratio habita videri poteſt, vt tū vnigenitꝰ dei filiꝰ terrā inuiſerit, quū pacē ī ea tātā eē voluit, q̄ta nulla fuit vnq̄ hoīm memoria. Iā & natalis terra multo aptior fuit ad id myſteriū ī oēs gētes ꝓpagādū, q̄ ſi remotiore
Vbi Iudea. aliqua mūdi plaga lux illa eſſet orta. Eſt Iudea terrarū fere media. In cęteris manifeſtior ꝓuidētia nā & ī matre q̄ſita eſt virginitas: vt ſanctꝰ ex ſancta naſceret̃. Eſt & ī gēte clarū ſtēma, in quo longa fit regū ſeries, & in his Salomon mortaliū ſapiētiſſimꝰ, Dauidqꝫ Salomōis pater ꝓphetico cātu nobilis, q̄ oīa in Chriſto euētura iā multo ante p̄dixerāt veteres ꝓphetæ. Notū eſt Eſaiæ car-
Prophetica men. Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū. Et rurſus. Exiet virga de radice Ieſſe. Fuit Ieſſes Dauidis
oracula. regis pater. Et alius. Tu Bethleē (inq̄t) nequāq̄ minima es in principibus Iudę, ex te exiet dux, q̄ meū regat ppl'm Iſrael. Cōceperat virgo diuini ſpūs hauſtu, qđ nō vnꝰ ꝓphetarū dixerat futurū. Et iā vterū geſtare cœperat, cęterū ne Ioſippus, cui deſpōſa erat virgo, rē vitio verteret tāti myſterii ignarꝰ, (Erat is iā grādis natu, & a Dauide ꝓphetarū maximo ꝓgnatꝰ,) cæleſti oraculo eſt monitus, diuinitꝰ factū ꝙ Maria, quā deſpōſam haberet virginē, grauida facta eſſet, manere eā intactā, pariturāqꝫ filiū citra oēm virginitatis noxā. His p̄ceptiſſimꝰ ſenex īſtructus in cōnubio ſancte pſeuerauit, tuebaturqꝫ puellā īſigni pietate. Et iā exacti erāt materni mēſes, quū ab Auguſto
Aug. Cæſaris edictum eſt Cęſare edictū, vt q̄cq̄d gētiū Romano pareret īperio, id paſſim terris oībus cēſeret̃, iubenturqꝫ Iudęi a Cyrino, q̄ Syrię p̄ſidebat, tributim dare noīa: quo cōtigit, vt Ioſippus ex Galilęa Bethleē ſit ꝓfectus cū cōiuge: vt ī Dauidica tribu cū ſuis cēſeret̃. Hic illa, intēpeſta nocte, partu leuata eſt natuſqꝫ puer inoffenſo matris vtero. Sāctū eñ eſſe oportuit omni tp̄e altiſſimi tabernaculū: vt ꝓphetica vox multo priꝰ teſtata eſt. Puerū pānis obuolutū, q̄a in diuerſorio, ob affluentē multitudinē, nō erat locꝰ, in p̄ſepio mater reclinauit. Occurrūt eo cōfeſtim paſtores ex ꝓximo, ſupne iuſ
Miracula in Saluatoris ortu. ſi ad diuerſoriū p̄cēdere, vbi puerū inuenirēt ad humani generis ſalutē nup editum. Steterūt hi poſteaq̄ ad locū ventū eſt ſtupore defixi, nec iterim cęleſte oraculū ī occulto habere. Subiit aſtātiū aīos cōtinuo tacita religio venerabūdiqꝫ puerū ītueri. Extiterūt & alibi argumēta q̄dā myſterii huius. Romę regione trāſtyberina oleū, vt Euſebius ſcribit, ſub idē tp̄s terra erupit, perqꝫ integrū diē ꝑpetuo manauit fluuio. Oroſius author eſt eodē die, quo Chriſtꝰ eſt in Iudęa natus. Octauiū Auguſtū edicto vetuiſſe ſe dominū appellari, manifeſto, vt reor, p̄ſagio maioris dn̄atus, q̄ tū in terris oriret̃. Nec minori fuit admirationi ꝙ paucis diebus q̄bus Chriſtus circūciſioni admotꝰ
IESVS. eſt, Ieſuſqꝫ vocatꝰ, qđ futurū priuſq̄ naſceret̃ p̄dixerat e cælo nūciꝰ, tres ab oriēte Magi, viri opibus & ſapiētia clari, cū p̄cioſis muneribus, regaliqꝫ comitatu, Hieroſolymā venere. Magos Babylonii & alię q̄dā gētes, q̄ ad oriētē ſolē vergūt, reges & ſapiētes vocāt. Hi vrbē ingreſſi continuo ſciſcitari īcipiūt vbi Iudęorꝫ rex eſſet, quē nup natū ſtella a ſe in cælo obſeruata demōſtraſſet, veniſſe ſe id aſtrū ſecutos, vt puerū adorarēt. Ciuitas, cui Magorꝫ noīa p ſe ſatis honorifica erāt, audita tā lōgi itineris cauſa, ſubito ī admirationē verſa eſt. Nemo erat q̄ nō pſuaſum haberet, nihil a viris tali ſapiētia temere credi potuiſſe, nec fuiſſe eos tā ꝓcul in aliena patria, alienoqꝫ regno q̄ſituros, qđ nō ſua & multorꝫ intereſſet. Hic itaqꝫ aīorꝫ motus ad Herodē perlatus, ſimul quia tantorum hoſpitum acceſſus diu latere nō potuit, vehemēter illius animum pculit. Nihil enim regi eſt regio nomine ſuſpectius. Sciſcitat̃ itaqꝫ a Sacerdotibus & Scribis, q̄bus curæ erant ꝓphetarū ſcripta, vbi eſſet Chriſtus naſciturꝰ. In Bethleē reſpōſum eſt, qđ ꝓphetę p̄dictio plane demonſtraret, eſtqꝫ carmē recitatū. Et tu Bethleē nequāq̄ minima es in principibus Iudę, ex te exiet rex qui regat populum meū Iſrael. Tū Herodes appellatis Magis quū ex his tp̄s ſtellę didiciſſet, Ite (inquit) & puerū inueſtigate, eoqꝫ reperto locū, & quę a vobis circa illum fuerint obſeruata, huc renunciate, nā & ipſe regem iſtum, quē nup natum cæleſte ſydus vobis demonſtrat, cupio viſere & adorare. Magi Hieroſolymis digreſſi, poſteaq̄ ſtellæ ductu ad locū peruenere, venerabundiqꝫ
Magorum munera. ante puerum iacuerūt, myrrhā, thus, & aurū, illi obtulere, monitiqꝫ p quietē ne redirēt ad Herodem, diuerſis vnde ꝓfecti fuerāt itineribꝰ abierūt. Secuta haud multo poſt virginis purificatio, nō q̄a purificatione opus eſſet aliqua, vnde oīs labes abfuit, ſed vt lege patrioqꝫ inſtituto cuncta fierent. Hic quoqꝫ res memorabilis accidit. Simeon homo magno natu, perſpectaqꝫ pietate, puerū tēplo illarū cupidiſſime cōplexus, regē, & ſaluatorē ſuū, ꝓphetico vocat ſpiritu, atqꝫ ex ea voce,
CHRISTVS. vt q̄dā ſcribūt, Ieſus inde fuit nomē puero, qđ idē hebraice valeret, qđ & ſaluator. Chriſti appellationē ex myſtico tulit Chriſmate, quo in argumētū regię poteſtatis pfuſus eſt. Sic Dauid rex. Sic quicūqꝫ poſt Dauidem in Palęſtina rerū potiti ſunt, vnguento delibuti, ad regium faſtigium peruenere. Fuit inunctio Palęſtinis regibus qđ & purpura noſtris īperatoribus. Chriſtū Hebræi Meſſiā vocāt. Anna quoqꝫ ꝓphetica mulier puerū vidit, & agnouit. Poſt luſtricū diē virginis q̄a

puerperio quadrageſimꝰ fuit, Ioſippꝰ cũ Maria & puero in Galilęã reuerſus eſt. Hic ſenex p̃ quietẽ viſus ſibi ſup̃ne moneri, vt cũ puero & matre cõfeſtim Ægyptũ peteret, futurũ vt niſi in ſolitudinẽ abiret, puer interceptus Herodis ſęuitia extingueret. Decretũ erat regi, recepta ꝓphetici carminis opinione, & ꝙ a Magis fuiſſet deceptus, oẽs pueros nuperrime ortos perdere. Cæterũ Ariſtobolo & Alexãdro filiis eũ ſęuitię apud Auguſtũ accuſantibꝰ, tãdiu deſtinatũ ſcelus diſtulit, quoad ſit Roma reuerſus. Tũ primũ oĩm a q̃bus fuerat oppugnatꝰ, & cũ q̃bus in gratiã parũ ſincera fide redierat, in Cęſarea laq̃o necauit, ĩde ad puerorũ cędẽ cõuerſus, q̃ eo fuerãt biẽnio nati (tãtũ fere tp̃is ab Chriſti ortu interceſſerat) ex cõpoſito trucidat, homo ad ſęuitiã natus, q̃ dũ nulli parcẽdũ putat, in ĩfantis filii cędẽ imprudẽs incidit, q̃ res materiã ꝓbuit Auguſto principi in vetꝰ gẽtis inſtitutũ cauillãdi, vt dixerit ſatiꝰ fuiſſe Herodis eſſe porcũ q̃ filiũ. Iudęi ſuilla carne veteri lege abſtinẽt, abhorrẽtq̃ vſqueadeo, vt ne alãt q̃dẽ id aĩal. Incidit ĩde Herodes in luctuoſiſſimas calamitates. Duxit ille plures vxores, licebat eñ ꝓpagãdę ſobolis cauſa pluribus vacare cõnubiis. Extulit itaq̃ nõ ex vna cõiuge liberos: quo accidit, vt immoderata regnãdi cupiditate æmulationeq̃ iuuenes accẽſi, nõ modo ipſi nõ amico inter ſe animo eſſent, ſed patri quoq̃ capitales molirent̃ inſidias, quo ſenex crimine Alexãdrũ occidit & Ariſtobolũ, vt ſupra eſt memoratũ. Occidit & Antipatrũ cuiꝰ illi ĩdicio perierãt. Erat Antipater cũ Archelao & Olympiade, ex Samarea ortus matre, Philippus & Herodes ex Cleopatra Hieroſolymis nata, atq̃ alii pleriq̃ ex aliis. Venit igit̃ Antipater apud patrẽ in ſuſpitionẽ tanq̃ illius regno & vitę inſidiaret̃, cuius cõſilii mater & neceſſariorũ pleriq̃ haud ignari eſſent. Fauere eiuſdẽ ĩceptis & Phariſęorũ factio, cuius ſectæ haud pauci ſunt eo crimine Herodis iuſſu ĩterfecti. Erãt Phariſęi portio q̃dã Iudęorũ, patrię legis ſcrupuloſi, & ingenioſi, vt videri volebãt, ĩterp̃tes, fictiq̃ diuinorũ cultores, ad ſex milia numero. Hi quũ olim iuſiurãdũ detrectaſſent, cui ꝓ Cęſare adhibebant̃, grãdi pecunia fuerãt ab Herode mulctati. Ab reſiduo igit̃ eiꝰ aĩaduerſionis odio Phariſęi rebꝰ nouis ſtudebãt, vt regis ſenectã inq̃etarẽt. Antipater ad declinãdã facti ĩuidiã cũ amicis q̃ Romę erãt, nã quũ ipſe, tũ alii Herodis filii educati ĩ vrbe fuerãt, ac regię culti (obſidũ noĩe, an rex ita euenire voluerit, vt fides ſua eſſet Cęſari ꝓbatior, Ioſephus & alii quos ſeq̃mur, nõ tradũt) occulte egit vt Romã ab Auguſto acceſſeret̃, q̃d quũ facile p̃ eos tenuiſſet, miſſus a patre eſt cũ muneribꝰ, quẽ abſentẽ multis ille apud Auguſtũ eſt criminibꝰ inſectatꝰ. Nec p̃ſenti ſcelere cõtẽtus, aliud multo atrocius adortus venenũ ad matrẽ ex vrbe miſit, q̃d illa ſuo miſceret patri. Tã dira regnãdi cupiditas iuuenis animũ inceſſerat. Id dep̃hẽſum Herodes occultũ habuit, quoad ſit filiꝰ ex Roma reuerſus. Tũ iuuenis corã amicis in q̃bꝰ fuit Varus Syrię p̃fectꝰ, iuſſus cogitati parricidii cauſam dicere, quũ parũ liq̃do ſe purgaret, cuſtodię traditus eſt arctiſſimeq̃ vinctus, nec rex poſtea multũ ſup̃fuit. Exedebat lentus ignis mẽbra, multoq̃ p̃niciofius ĩtus q̃ foris graſſabat̃ morbus, quẽ alebat inexplebilis q̃dã cibi auiditas. Sęua ĩgluuies nutriebat inteſtinũ malũ. Humor luridus circa pedes & ĩguina oberrabat, viriliaq̃ putredine corrupta ſcatebãt vermibꝰ. Ex ore crebra ſpiritus attractio anhelituſq̃ diri fœtoris, ac tũ demũ malorũ tędio quũ fore pomũ cultro purgaret, ſubitꝰ q̃dã impetus cepit vitę finiẽdę, trãſegiſſetq̃ ſe ferro, niſi p̃ſto affuiſſent q̃ vim inhiberẽt. Ioſephus ſub id tẽpus ait multos inſontes ſenis imperio ĩterfectos, eãq̃ cędẽ domeſticatim euagatã. Sed ille cauſam cędis aut neſciuit, aut certe diſſimulauit. Eſt & quũ iam proximus morti eſſet, nouis Iudęorum motibus agitatus, q̃ Mathiæ põtificis ſuaſu aureã aq̃lam ſubuertere adorti ſunt, quã eximii ponderis, affabreq̃ ornatã rex ante tẽplum dedicauerat. Erat Moſaicę legis p̃ſcripto cautum, ne q̃ aĩaliũ effigies in tẽplo coleret̃. Mathias ſacerdotio ſubmotus eſt. Principes ſeditionis in cuſtodiã coniecti. Ipſe Antipatro ĩterfecto, regnũ p̃ manus Archelao tradidit, nec ita multo poſt fato periit, quũ annos ſeptẽ & XXX. regnũ tenuiſſet. Fuit Ioſippus cũ Maria virgine & puero annos ſeptẽ in Ægypto, quo tp̃is ſpatio deorũ ſimulacra quos tũ gens ſtulta & oĩm errorũ mater coluit, ſua ſponte cõcidiſſe dicunt̃, obmutuerũtq̃ malorũ dęmonũ oracula, morſq̃ ſecuta eſt, q̃d futurũ multo antea p̃dixerat ꝓpheta. Ecce (inquit) leuem nubem conſcendet, & Ægypti ſimulacra mouebuntur in cõſpectu eius, tabeſcetq̃ cor Ægypti in medio ipſius. Ioſippus poſt Herodis ĩteritũ Hieroſolymã reuerſus, vbi Archelaũ defuncti regis filiũ regnum tenere ſenſit, paternam in nouo rege ſęuitiã veritus, Nazaretum cõceſſit cum puero, vnde & Nazareni cognomen poſtea illi fuit. Procedente deinde tẽpore, quũ iam puer. XII. eſſet annos natus, parentes ad ſolẽne ſacrum eſt Hieroſolymã ſecutus, peractiſq̃ ſacrorũ diebus, ſuis retro abeuntibus Hieroſolymis ſubſedit. Ioſippus & mater rati eũ in comitũ & cognatorũ cœtu eſſe, etſi cura & ſollicitudine anxii, ꝑgere tamẽ cũ aliis ꝓcul ire, quoad vnius diei itinere confecto, puer inter ꝓpinquos requiſitus defuit

Ioſippus in Ægyptum cum puero effugit.

Auguſti adagium.

Herodes filios interficit.

Antipater patri ĩſidiat̃.

Fœdiſſimũ morbi genꝰ.

Iudęorum motus.

Ioſippi reditus ex Ægypto.

Chriſtus Reuerſi itaqꝫ in vrbẽ triduo ꝗ̃ deſiderari cœperat,in tẽplo inueníũt,medio ſapiẽtũ cõſeſſu ſedentẽ.
XII.annoꝝ. Mirari circũfuſa multitudo pueri prudẽtiã,qui & ꝑcũctãdo & reſpõdẽdo multũ ſupra ætatẽ ſapeTet.Hic a parẽtibus receptus,rogatuſqꝫ a matre quid ita ſibi & patri tãtã ſollicitudinẽ inieciſſet cœtu aberrãs!En ambo(inqt)dolẽtes tertiũ iã diẽ te fili tota vrbe quęrimꝰ. Tũ ille. Quid me quęritis(inqt)mater!an ignari eſtis me in iis eſſe oportere quę patris mei ſunt! Et hæc tũ in Chriſto adhuc puero euenerũt,qui cũ parẽtibus in Galileã reuerſus.ſapiẽtia, vt euangelica tradit hiſtoria,& gratia ꝓficiebat,erat eñ cũ eo dei virtus.Quid vero iã inde a pueris ad trigeſimũ vitę annũ egerit,quo tpe a Ioãne Zacharię filio ad Iordanẽ fluuiũ ſacro fuit baptiſmo inſignitꝰ
Pax ingens. in occulto eſt.Sed cũcta pia & ſancta ſunt aĩo ꝓponẽda.Erat interea pax tãta terris oĩbus,quãta vt antea diximꝰ fuit nũꝗ̃,florebãtqꝫ res Ro.iperii vbiqꝫ phama & felicitate,ſed Italia ĩ primis tũ oĩm gẽtiũ domina,humanarũqꝫ rerũ princeps,de cuius ſitu,& hoĩm moribꝰ de induſtria diſtuli in hũc locũ dicere:vt tũ terrę nobiliſſimę mẽtio fieret:quũ maxime legibus,cultu,moribꝰ,oĩmqꝫ
Italię deſcriptio. rerũ quas miratꝛ vita,affluetet copia.Eſt itaqꝫ Italia ab Alpibꝰ ꝗ̃ a ſeptẽtrione terrã ipſam valde muniũt,inter ſuperũ inferũqꝫ mare ad fretũ vſqꝫ Siculũ extẽſa Tyrrhenũ ab occaſu,& Liguſticũ allatrante,inde ex aduerſo Ioniũ & Adriaticũ, ad meridiẽ Auſoniũ pelagus cũ Euripo Siciliã ab Italia dirimẽte. Adeo multa terrã nobiliſſimã ꝓfundũt maria. Excurrit Liguſticũ pelagus a Varo flu.Italiæ Gallięqꝫ cõfinio,ad Lunã Hetruriæ.A Luna Tyrrhenũ cũ ipſa Italia ad fretũ vſqꝫ ꝓtẽditꝛ,Ab ortu Ioniũ itet Calabriã & Corcyrã,ab Hydrũte ſumit initiũ.Adriaticũ a Corcyra ad intimũ tendit ſinũ,in quo inclytę ſunt Venetię,ab Hydrũte ad Laciniũ & Peloꝝ Auſoniũ mare inde illę iſaniẽtis freti anguſtię,ꝗ veteribꝰ poetis grandẽ fabulãdi materiã ꝓbuere. Abit extrema tellus velut ĩ duo cornua Laciniũ & Leucopetrã.Dexterũ hoc ꝓmõtoriũ.Illud lęuũ. Quo fit vt qdã cruci ſimilẽ Italiã dixerint,ꝓceritate multo ãpliorẽ ꝗ̃ latitudine. Alii quęrno folio aſſimilẽ.
Longitudo. Patet in lõgũ ab alpibus Rhegiũ,qđ oppidũ in eiꝰ humero eſt ſitũ:nã ibi incipit tellus flecti ĩ ceruicẽ decies cẽtena &.XX.milia paſſuũ, multo lõgiore ad Laciniũ mẽſura, ni obliquitas in latus
Latitudo. egredi videretꝛ.Pręcipua latitudo a Varo flu.ad Arſiã Italiæ & Delmatię terminũ.CCCCX.mi
Circuitus. liũ paſſuũ.Ab Aterni fluminis oſtio ad oſtia Tyberina qua Italia ꝓcipue contrahitꝛ.CXXXVI.
Diſtantia a milia.A caſtro nouo ad Tuſcũ mare adhuc minus.Ambitus ab Arſia ad Varũ tricies.CLVIII.
circũiectis milia paſſuũ.Diſtat Italia a Liburnia qbuſdã locis.C.milia paſſuum. Ab Epiro & Illyrico. L.Ab
terris. Aphrica minꝰ ducẽtis.A Sardinia.CXX.A Sicilia.M. &.D.paſſus.A Cyrno ſiue Corſica minꝰ LXX.milia.Littorales regiões.A Varo flumine ad Macrã Liguria terminatꝛ, vbi Genua illuſtris
Littoralia loca. Inde ad Tyberinũ amnẽ Hetruria,vbi Piſę.A Tyberi ad Lirim,Latiũ,vbi Roma.Intus Antiũ in ora.A Liri ad Sarnũ Cãpania,vbi Neapolis.Inde ad Silarim Picẽtinoꝝ regio vbi Surrẽtũ & Salernũ.A Silari ad Laiũ Lucania,vbi Peſtũ,& Buxẽtũ.A Laio ad Leucopetrã Brutii ĩ qbꝰ Rhegiũ Iuliũ.a Leucopetra ad Iapigiũ ꝓmõtoriũ,qđ & Salẽtinũ,magnę Gręcię ora,vbi Crotõ & Tarẽtũ ab Iapigio ad Brũduſiũ Calabria,vbi Hydrũtũ.A Brũduſio ad Garganũ Apulia,vbi Barium & Salapia.A Gargano ad Sari flu.oſtia Frentanoꝝ regio,vbi Iſtoniũ.A Saro ad Apnũ amnẽ Marrucinoꝝ ora,vbi Ortõ.Ab Apno ad Æſiũ fluuiũ ãtiqſſimũ Italię terminũ,Piceni,quoꝝ Ancon.ab Aeſio ſiue Aſio vt qdã ſcribunt,ad Rubiconẽ recẽtiꝰ Italię cõfinium,Senones,quoꝝ Phanũ fortunę,Piſaurũ & Ariminũ.A Rubicone ad Padi oſtia Boii,quoꝝ Rauẽna. A Pado ad Tiliauentũ Veneti.vbi nũc Venetię.A Tiliauẽto ad Natiſonẽ Carni,vbi Aqleia.A Natiſone ad Arſiã Iapi-
Mediterraneę gentes. des & Iſtri,quoꝝ Tergeſtũ & Formio amnis,& ipſe aliqñ Italię finis.Mediterranei ſub Alpibꝰ Euganei quoꝝ Verona & Vicetia.Cenomani,quoꝝ Brixia. Leponti, quoꝝ Bergomum. Inſubres quoꝝ Mediolanũ.Salaſſi,quoꝝ Prętoria Auguſta.Taurini,quoꝝ Dertona.Libyci, quoꝝ Vercellę.Introrſum circa Padũ togata Gallia,vbi Placẽtia,Mutina,Parma, Vmbria, vbi Æſiſiũ Spoletũ,Tuder,Sabinia,vbi Nurſia,& Reate.Æqculi,quoꝝ Citernũ.Peligni,quorum Sulmo. Veſtini quoꝝ Amiternum.Sãnites,quoꝝ Beneuẽtum.Et hi populi regioneſqꝫ Italię notiſſimę. Ligures,
Ligures. vt vetuſtas cẽſeatꝛ,a Ligyſto ſunt Phaetõtis filio,vt Pictor Fabius ꝓdidit,ſi hoꝝ gẽs Siculi fuere vt Thucydides arbitratꝛ,magna pars Italię ẽ ab his olim poſſeſſa.Siculi ab Oenotris Italia eiecti
Siculi. Siciliã tenuerũt.Ligurũ regio plurimũ nemoroſa,materia ad naualẽ fabricã his locis ꝓcipua,arbores tãta craſſitudine vt diametro octonos pateãt pedes.Gẽs ferox,& ad rebellãdũ nata,& quę diu Romana exercuit arma,plurimũ pecore victitãt, lacte hordeaceaqꝫ potiõe.Tuſci his finitimi
Tuſci. gẽs olim Italię opulẽtiſſima,a Gręcis Tyrrheni dicti,dubium a Tyrrheno Atys, an Herculis &
Tyrrheni. Omphales,an vt alii ſcribunt Telephi filio,ꝗ in eã terrã duxerit Colonos. Dionyſius a Tyrſibꝰ ędificioꝝ genere qbꝰ Tuſci vtebãtꝛ,id nomẽ factum ſuſpicatꝛ: Xãthium Lydum haud dubie ſeq

cutus,qui neqꝫ Tyrrhenũ in Lydorũ gẽte ducẽ, neqꝫ eius gentis in Italiã profectionẽ nouit vllã:
Romani nũc Tuſcos vocant,nunc Hetruſcos,Graiã fortaſſis vocẽ imitari, ꝗ diuinorũ cultores
Thioſcos dixere. Veterẽ Hetruſcoꝝ opulẽtiã,quũ pelagi nomẽ demõſtrat,magna ex parte Italię Hetruſcoꝝ
pretenti,tũ fines terrę ab infero ad ſuperũ mare,& ad Alpes ꝓpemodũ ꝓmoti. Satis cõſtat qꝗd opes.
terrę intra alpes iacet & Apœninũ Vmbroꝝ olim fuiſſe,ꝗ ĩde a Tyrrhenis ſint electi : Tyrrheni
a Gallis,Galli a Romanis,Romani a Lõgobardis,ꝗ poſtremo nomẽ ipſi terrę ĩdiderũt. Et qđ ad Lõgobardi.
celebritatẽ noĩs attinet,Latini,Vmbri,& Auſones,a Græcis Tyrrheni ſunt olim vno noĩe appel
lati:qdã etiã Romã ipſam Tyrrhenã vrbẽ opinati ſunt. Adeo vniꝰ gẽtis nomẽ prę cęteris Italiæ
cultoribꝰ fuit Gręcis ſcriptoribꝰ celebre.Curulis ſella,Pretexta veſtis.Lictores,Faſces,Sceptrum InſigniaRo
eburneũ,& alia regũ inſignia ab Hetruſcis ad Romanos fluxere.Gens in vniuerſum magis ſup mana.
ſtitioſa ꝗ̃ pugnax.Mirũ olim in his augurãdi ſtudiũ,ꝓcipuaqꝫ eiꝰ artis eruditio.Hinc ludibriũ il Augurandi
lud malorũ dęmonũ ad Romanos defluxit.Hinc Bacchanalia,quę vt fœda & perniciosa magno ars.
bonoꝝ cõſenſu ſunt authoꝝ ſupplicio vindicata,ex totaqꝫ Italia ſublata. Regio magis nitida ꝗ̃
ferax,& ꝗ̃ nõ tã natura ꝗ̃ colẽtiũ igenio placet.Lydi,ſi vera eſt phama,Colonos in eã terrã miſe
rũt,mox Pelaſgi,poſtremo & Romani,ꝗ Latio primũ,inde cęteris gẽtibꝰ impitarũt.Latiũ Apœ Latium.
nini iugis,mari,duobuſqꝫ fluminibꝰ Tyberi & Liri claudit.Dubiũ qa inter mõtes lateat:an qa in
ea terra latuerit Saturnꝰ,ſit nomẽ ſortitũ.Latini a Latio ſunt nõ a Latino Aboriginũ rege,ꝗ poſt Latini.
Ilii excidiũ Troianos & Ænea duce excepit hoſpitio:vt Gręci Latiniqꝫ ſcriptores ad vnũ ferme
tradũt.Orpheus ꝗ fuit ex Argonautis vnꝰ(hoꝝ eñ filii ad Troiã militarũt) Latinoꝝ finibꝰ na
uim ait Argo appulſam,quã vates vetuſtiſſimꝰ vocẽ vſurpare nõ potuiſſet, ſi nõ aliũde facta eẽt
ꝗ̃ ab Aboriginũ rege ꝗ poſt Troię excidiũ Ænee filiã matrimonio locauit. Habuerũt a pꝛĩcipio
Latiũ Siculi ipſius terrę ĩdigenę,ſi Dionyſius hõ in Ionia natus,Latii vetuſtatẽ p̄ cęteris habuit
exploratã.Thucydides Ligurũ gẽtẽ Siculos arbitratꝰ eſt.Oenotri ex Arcadia oriũdi Siculos La
tio cęteraqꝫ Italia eiecerũt. Tenuerũt & Sicani ex Iberia,vt qdã exiſtimãt ꝓfecti.Hi ab Aborigini
bus,ꝗ ex Oenotris voto vere ſacro orti dicũt,Italię finibus pulſi,Siciliã poſt Siculos tenuere:vn
de Sicilię ſunt & Licanię noĩa.Pelaſgi inde cũ Aboriginibꝰ circa Latiũ ſedes habuerunt, qui Pe Veteres La
laſgi ductu(fuit is Iouis & Niobes filꝰ)in Theſſaliã primũ ex Arcadia ꝓfecti ſunt: mox hic pul tii incolæ.
ſi in Dodoneã deuenere.Poſtremo in Italiã delati in partẽ terrę iã antea bello quæſitæ, ſunt ab
Aboriginibus recepti.Secuta alia Arcadũ manus cũ Euãdro.Mox Epii ꝗ ex Herculis comitatu
fuere.Nouiſſimi externoꝝ Troiani Ænee ductu in Latiũ venerũt. ꝗ Aboriginibꝰ mixti, duplex
gens(vt plures ſcribũt)in Latinoꝝ appellationẽ abiit.Tenuerũt Italici generis terrã ipſã Aurũ
ci & Rutuli citra Circeios antiquiſſimũ Latii terminũ, vltra Volſci, Oſci, & Auſones ad Lirim
vſqꝫ fluuiũ,vt ad.C.milia paſſuũ recẽtis Latii habuerit longitudo.Ferax terra,oĩmqꝫ frugũ præ Latii fines.
ſtãtia nobilis.Acre genꝰ hoĩm,& ante Romã cõditã pene incultũ. Romanis inde exerciti armis
priſci Latini,mox ꝓualidi populi cõmilitio aſſueti,vrbaniſqꝫ diſciplinis iſtructi,pace belloqꝫ mul
to cultiores ſunt facti.Sed nihil habuit Latiũ Roma pſtãtius,de cuiꝰ vera origine & incremẽtis
abũde ſuo loco diximus.Et Campania,ꝗ̃ eſt Latio affinis. Tuſci Oſcos eiecere.Oſci, Auſones,&
Opici ab initio tenuerũt. Tuſci a Samnitibꝰ inde pulſi ſunt,Samnites a Romanis. Etſi Calchidẽ
ſes & Cumæi multo prius Cumas & Neapolim in ea terra poſuere.Hic temulẽtia illa nobilis ſuc
cuſqꝫ p oĩs terras inclytus,& vt veteres dixere ſummũ Liberi patris & Cereris certamen. Quæ Campania.
hic de Cimmeriis ꝗ iuxta Auernũ ſubterranea tenuerũt loca,ꝗ̃qꝫ de Gigãtibꝰ in Phlegræo agro
victis ſũt memorię ꝓdita,tã ꝓpinqua videnť poetarũ fabulis:vt hiſtorię fide ĩcolumi neutro ver
ſum affirmari poſſint.Regio ferax & delitioſa,ac p̄ter vini olei & tritici pſtãtiã, odoratiſſimis ar
boribus tã frequẽs,vt Citrei Mediciqꝫ mali nemoribus veſtianť oĩa aprica regionis loca.Laureta
adhęc Myrtetaqꝫ his paſſim interiecta,hęc littoribus,illa collibus agnata, genus hoĩm dicax,ma
giſqꝫ delitioſum ꝗ̃ ferox.Picẽtes Strabo eã gentẽ exiſtimat,ꝗ circa Adriam ſedes adhuc habẽt.
Picentia metropolis.Eadẽ terrę felicitas,quę & Cãpanię,idẽ tractus,alienis etiã mẽſibus vernãs. Campaniſo
Mira his Silari fluminis natura,virgulta aquis imerſa lapideſcunt, colore & forma ĩ materia ſer li delitię.
uatis.Et Picentibus Lucanis & Brutiis Romani ſunt viatoribus & tabellariis vſi,remiſſo illis ob Picentes.
eã operã,omni alioqui militię munere.Lucani a Samnitibus orti,duce Lucio ſeu Lucillio,vt alii Silarii na
ſcribũt:vnde Lucanię nomẽ.Sunt qui id nomen factũ ab eo arbitrentur,ꝙ ea regio ſita ſit ad Lu tura.
ciferũ ſtellã:alii ꝙ loca ętherea ſint,& ob id multę lucis,ſiue ꝙ ii ꝗ in eã terram venere primũ in Lucani.
luco cõſederint.Cęterũ quęcunqꝫ fuit noĩs ratio,Siculis ab initio inde electis,Oenotri terrã te Lucanię no
nuerũt,mox & pelaſgi. Mira locorũ apricitas, ac perpetuo vernans litus,niſi fruſtra Maro bifera men.

his locis cecinit Peſti roſaria.Lucanoꝝ opes ad fretū vſq; Siculū ꝓceſſere,ide Brutii orā ipſam te
nuerūt:fuerūq; hi lucanoꝝ ſerui:vt alii dicūt filii,q patrio iſtituto quū paſtores eēnt: latrocinio
Brutiorum cōſtituto,magnas ſibi opes poſt ſeceſſionē a ſuis factā ꝗſiuere. Brutii rebelles & fugitiui dicunẽ:
origo. Lucanoꝝ lingua. Vetus ſtudiū gētis arguit res ipſa in ꝗ nata ē.Lucanoꝝ fuit qoqd illi ĩ extremo
Italię receſſu poſtea tenuerūt,Brutiorūq; ora dicta.Hic extremi Hānibalis ĩ terra Italia conatus
Hic Spartaci & fugitiuoꝝ obſidio illa mēorabilis.A Gręcoꝝ ora ꝗ & magna Gręcia dicta ē, Au
ſoniū mare hāc Italię alluit ptē,ac tū crebro lancinat,vt in eris breuis ora curuet ſin⁹,adeo ĩter-
Dionyſii dū ſeſe extenuās,vt nullibi ſit Italia anguſtior.Phama ē Dionyſiū maiorē ĩ aīo habuiſſe Iſthmo
tyranni co- circa portū q poſtea eſt Hānibalis dict⁹,reſciſſo:extremā Italię ptē Sicilię adiūgere.Hic Gręcoꝝ
natus. plęriq; nouas ſibi ſedes poſuerūt,Locri,Zephyrii,Theſſali,Philoctetę ductu,Cretēſes,Corinthii,
Spartaniq; Tarētū auxere. Adiacet magnę Gręcię Calypſus inſula:quā Homer⁹appellauit Ogy
giā.In eodē Italię receſſu celebris ille Pythagoreoꝝ coet⁹,Italiceq; pħię ort⁹,pugillūq; & Athle
tarū vet⁹ ſtudiū:gēs alioq rei bellicę inutilis.Tenuerūt Gręci ꝑximā huic orę terrā Cherſoneſo
Calabria. ſimilē.Eā Meſapiā dixere qdā,alii Salētinā,plures Calabriā,ab rerū credo optimarū ꝓuētu.In Io
niū ꝓcul excurrit:vñ in Macedonię orā traiect⁹.L.miliū paſſuū,quē pōte Pyrrhus rex, mox M.
Varro quū Pōpeii auſpiciis Piratas inſectaret,iūgere cogitauit.Mel & vellera his locis,ſed circa
Tarētū laudatiſſima.Id vt dixi Lacones Phalāti ductu inſtaurarūt.Cretēſes prius tenuere, q cū
Theſeo ex Creta ꝓfecti dicunẽ.Nullo Italia loco feracior nobiliorq; ꝓuētu.Hic triticū,Saccarū,
Hydruntū. Alica,Vinū,Oleū, Vellera, Eq bellaciſſimi ſtatura & habitu viſendo. Hydrus ibi, ſiue Hydrun
Appuli. tū,Ionii maris & Auſonii cōfiniū.Peucetii:ide Appuli,ex Arcadia:vñ Oenotrii olim ꝓfecti Phe
Peucetii. recides Oenotrii & Peucetii fratrū ex ea terra ꝓfectiōis meminit.Sūt & Daunii Appuli eodē tra
ctu,a Dauno Diomedis ſocero,habitu & lingua a Peucetiis ĩdiſcreti.Arguūt veterē Gręcoꝝ in
eā terrā acceſſum vetuſtatū vrbiū noīa ꝗdā,quas Ætoli,q cū Diomede ĩ Italiam venerūt, & alii
Frentani. Græcoꝝ cōdidere.Cāpeſtris & calida tota Apulia,& ob id alēdo pecori hibernis mēſib⁹maxime
Marſi. vtilis.Feraciſſima adhęc ordei,tritici,vini,& olei,ꝗten⁹colit.Frētani his ꝓping inter fortiſſimos
Samnites. Italię populos cēſeri ſoliti,vt Peligni,vt Marſi q Plinio authore a Circe ſunt oriūdi. Sānites q a
Peligni. Gręcis Sabelli dicunẽ,hoīm gen⁹ ferox & rebelle.Horū terrā Vmbros ab initio tenuiſſe credide
Piceni. rim.Piceni,qđ ſatis cōſtat a Sabinis ſūt voto vere ſacro.Sabini Vmbroꝝ Coloni.Picus auis quē
Sabini. eius gētis ſigna habuerūt,Picentib⁹ nomē dedit.CCCLX.milia ex his venete olim in fidē popu
Vmbri. li Romani,tā frequēs fuit tū Piceni noīs incolat⁹. Cōdiderūt in eadē terra Liburni, gens Illyrica
Tuſci. Truētū.Cōdiderūt & Siculi Numanā & Anconē. Quicquid inde ſoli eſt ad Padū & vltra Vm
bri gens Italię vetuſtiſſima habuerūt,quaſi Ombrii a Gręcis dicti,quia inundatione terrarū im-
bribus ſupfuiſſent.CCC. Vmbroꝝ oppida Tuſci debellaſſe dicunẽ.Quicqd igiẽ terrarū ei⁹ fuit
Senones. gētis,circa Padū & Adriaticum mare,Tuſci inde tenuerūt.Senones,Boii,& Inſubres Galli inde
Euganei. Tuſcos eiecerūt.Gallos Romani.Poſt Padi fluēta ad alpes Euganei Rhetiq; habuere. Hi a Tu-
Rheti. ſcis duce Rheto,illi a Gręcis oriūdi:fuerunt eñ comites Herculis.Caro in originibus ſeptem &
Veneti. XXX.numerauit Euganeoꝝ oppida.Hos Heneti,q poſtea Veneti dicti ſunt, & Troiani Ante-
Troiani. noris comites,antiqs ſedib⁹ expulerunt. Veneti ex Paphlagonia ꝓfecti ad Troiā cū Pylemene
militarūt,quo amiſſo,ſeditione agitati,Antenoris ductu in Italiā venere.Polybius rei maritimæ
ſtudiū & corporū cultū ſecut⁹ in dubiū ꝓpemodū trahit,ſint ne Veneti q ad Adriā habitāt, Pa
Carni. phlagonū gens,an potius a Gallis Venetis oceani accolis oriundi.Carnoꝝ regio Venetę proxi
ma,hodie Foroiuliēſes nō Carni dicunẽ,q inter alpes & mare habēt ſedes.Carnoꝝ appellatione
in iis q alpes ĩcolūt,adhuc reſidua.Tētauit his locis Galloꝝ man⁹ſibi vrbē ędificare, ſed parū fe
liciter.Romani plurifariā in hęc loca Colonos miſere.Barbari quoq; terrā ipſam vt ex ꝑimo ſę
pius inuaſerūt,& ad breue tp̄s oppſſam tenuerūt:vnde ſermo ille cōflatus videri poteſt,quo ho
die Foroiuliēſes vtunẽ,haud vnā ſonās linguā. Regio fertilis & amoena, & qa Alpes illi aqlonē
defendūt,ſuauiter aprica,ferox genus hoīm,nec tū inhoſpitale.Iapides ab Ætolis mihi eſſe vidē
Iapides. tur.Cæterum ab iis,q cum Diomede in Italiam venere,an aliis parū cōpertum habeo.Satis con-
ſtat Ætolū fuiſſe,q id nomen dedit genti,ſed hi magna ex parte alpini,& ob id multo ferociores
de qbus lōgior fuit ſermo in alpinarū rerū relatione.Poſtremo & Iſtri q eſſent abunde diximus,
quū de Argonautis ĩcidit relatio.Et hęc in⁹tranſcurſu de iis,q Italiam ab initio habuerūt. Apœ
ninus mons totam terrā velut in duas diuidit plagas,hāc ad occaſum & meridiem,illā ad ſeptē
Apœnini trionē & ortū obuerſam,ab alpib⁹,primo in Liguriā excurrēs:mox inde Ciſalpinā Galliā & Pice
tractus. num ab Hetruria & Sabinia dirimit,Anconēq; ꝓgrediẽ:vnde a uerſus in Apuliam & Garganum

montē extendit.Marrucinorū Pelignorū & Frētanorꝫ terrā a Latio & Cāpania ſeparās,vltim⁹ eī⁹ conatus ex Gargano eſt ad Leucopetrā:hinc Apuliā habēs,Calabriā,& magnę Gręcię orā. Picentes inde Lucanos & Brutios.Flumina Italię nobiliſſima.Padus,Truentū,Arnus,Tybris, Liris & Vulturnus.Celebres lacus.Verbanus vñ Ticinus fluit.Larius vñ Abdua. Eupolis vñ Lambrus. Sebinus vñ Ollius.Benacus vñ Mincius.Et hi in Ciſalpina Gallia.In Hetruria Traſimenus. In Sabinis Velinus.In Marſis Fucinus.Color Italis & ſtatura pene diuerſa. In Ciſalpina Gallia Venetoqꝫ receſſu color vulgo cādidus,cultus & ſermo accuratior. Contra in Hetruriæ tractu Latio Campania Lucania & Brutiis aquilus,capillus niger,breuior ſtatura,& macilenta,ſermo cult⁹ & ſimplex.Omnia ſimilia in Piceno & his qui ſuperi maris oram accolūt,vſqꝫ in magnā Græciā, niſi ꝙ in Appulis Calabris & iis q̄ extremā tenent Italiā,victus & ſermo cū Græcis ꝑmiſcuus durat. Tota Italia vt oīs fere Europa vno ſemꝑ fuit matrimonio cōtenta.Repudiū in Italis ex vrbe Roma trāſlatitiū.Hic Spurius Carbilius,ſterilitatē coniugis cauſatus,primus vxorē repudiauit. Triplex,tūc in ciuitatibus cōditio,ſeruilis,libertina,& ingenua.Ingenuorū triplex ordo,plæbeius,equeſter,& patricius.Sacrorum ratio penes pontifices & flamines & alia q̄dam collegia eſſe. Alia aliis dęmonibus ſacra facere.Sūmus honos & poteſtas I dictatore,a quo nulla fuit ꝓuocatio.Ea dignitas ſemeſtris.Huc ꝑ dignitatis gradus fiebat a q̄ſtura acceſſus.ꝑ ædilitatē,ꝑturā, cōſulatū & cēſuram,nō ꝙ ſemꝑ ꝑ hos gradus iret,explēduſqꝫ eſſet numer⁹,ſed in dignitate pṫāteqꝫ hic ordo erat, vt in re bellica certi militię gradus.Miles Cēturioni parebat.Centurio tribuno. Tribunus legato. Legatus cōſuli,ſeu alteri cuius eſſent auſpicia,magiſter equitū dictatori.Legitima militia decēniū habuit,ſi nō prius debellari cū hoſte cōtigiſſet,aut miſſio aliqua intercidiſſet, q̄ noīe & re nō vna fuit.Pręter legitimā illā cuius nūc mētio facta eſt,fuit & cauſaria. Hæc vt priore illa minus pulchra,ita reliqua honeſtior,q̄ ab re ignominioſa dicta eſt.Militaris ætas,ex Seruii Tullii ꝑſcripto a ſeptēdecim annis in octauū & quadrageſimū decurrebat.Pacati in Toga agebāt,bellātes in Sago & Paludamento.Bella feciali iure inferebant,illataqꝫ ſoluebant nō niſi legitime.Ciuitates aut ſocię,aut colonię,aut municipia Municipib⁹,aliis ciuitas cū ſuffragio data,aliis ſine.Coloni,vt mēbrum ciuitatis,Romanis viuebāt legib⁹,municipes ſuis.In his decuriōes erāt q̄d Romę ſenatores Purpura patriciū diſtinguebat ordinē ab equeſtri.Aurū equeſtrē a plebeio.Iudicia maieſtatis totius erant populi.Rerū capitaliū,iudicū,qui ad id ſorte lecti eſſent ex ea decuria quæ eo anno iudicaret.Ciuilium rerum prætoris centūuiralis haſtæ,aliaqꝫ aliorū. Eſt Italia vt pauca de tota terra in vniuerſum dicam,metallis grauida,vbiqꝫ vitalis & perennis ſalubritas,eximia cæli tēperies campi fertiles,aprici colles,innoxii ſaltus,opaca nemora,munifica ſyluarū gn̄a, mira frugum vitium & olearū fertilitas,nobilia pecori vellera,opima tauris colla,perſpicui & piſcoſi lacus,flumina fonteſqꝫ ſaluberrimi,portus plurimi,ipſa auide ad mortales inuādos in maria ꝑcurrēs, & velut gremium oīm gentiū cōmercio pādēs,vt vere dicta ſit a quibuſdā terrarū oīm alumna, atqꝫ eadē parens cæleſtiū ꝓuidentia electa,q̄ ſparſa cōgregaret imperia,molliretqꝫ efferatarum gentium ritus diſcordes ad colloquia linguas,munere literarum,latinoqꝫ ſermone cōgregaret. Cæterū vt gētes ſileā (nā longū eſſet numerare) quas Romani lingua,& armis vicere,tantum vna Quiritiū ciuitas virtutū oīm valuit exemplis,quātum omnis Græcorū eloquentia pręceptis, qui quaſi ita futurum diuinaſſent,vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quorā ipſius partem magnam Græciā dixere,& vt breuiter dicā,nō ſine prouidentia accidit,vt quū Deus optimus terras inuiſit,tū ibi cunctarū gētiū arx eſſet & īperiū,vbi mox Chriſtiani noīs futurū erat caput. Et Italia in hunc ſe modū habuit,quū Chriſtus Dei filius.XXX.iam annos natus, ſuā cœpit gloriam gentibus prædicatione & miraculis pandere.Tum toto triennio quo per hæc ille in terris verſatus eſt,excuſſę ſunt malorum dæmonum inſidię,patefactaqꝫ eſt hoīm ad ſuū creatorem via, q̄cquid pie vereqꝫ de deo,de trinitate,de tota cęli gloria ſentimus,noſtri regis doctrina eſt.Conciderunt tum demum vetuſtatis tenebrę,& quę figuris tegebantur diuina retexit ſapientia.Parabola plurimum,aut ſimilitudine vſus eſt doctor ille ſummus.Docere pietatē & iuſtitiā,ſed oīm maxime mutuā charitatē.Nec ꝑcipere tātū,ſed exēplo q̄ ꝑciperent ꝑſtare.Longum ſit,opiſqꝫ haud dubie inexhauſti imēſam miraculorū ſeriē,q̄ ille in agro ꝓpria eſt virtute operatus, ordine explicare. In Cananea terra,quod ſatis cōſtat,ſacraqꝫ teſtat̄ hiſtoria,frequēti conuiuio aquā q̄d abſolutū eſt diuinitatis opus,in vinū vertit:pari virtute quina hoīm milia,ſimul diſcumbentium,quinqꝫ hordeaceis panib⁹ duobuſqꝫ exaturauit piſcibus.Cęcis lux reddita eſt.Muti vocales facti.Surdi,Claudi.Elephantici, Paralytici, nunc tactu',nunc verbo ab eo curati,& q̄d olim maximū fuit,maxime ꝙ diuinum,adoleſcentem vita defunctum,cœptūqꝫ efferri, matri incolumē reſtituit, & Lazarum

Flu. Lacus.

Color & habitus Italorum.

Sacrorꝫ rō.

Magiſtratuum & militię gradus.

Ciuitatum genera.

Iudiciorum norma.

Italię laudes

Chriſti prędicatio.

Chriſti mi- quatriduo ante defunctũ a morte ſuſcitauit. Cõuerterãt hęc diuinitatis opa,ſaluberrimaq; ſalua
racula. toris ꝑdicatio,multos mortaliũ ad veræ pietatis ſtudiũ,& iam multitudo ingẽs Chriſto hęrebat
Celebris ꝑdi Hũc vnũ audire,verũ ꝓphetã,& eũ q deſup mittẽdus erat vulgo ꝑdicare. Totã Syriã aliaſq; cir-
catio ſalua- cũiectas terras impleuerat ꝑdicationis huius ac miraculorũ phama. Qua Abagarus Ediſſeniorũ
toris. Toparcha (erat ea gẽs vltra Euphratẽ poſita) impulſus,l'ras dedit ad Ieſum,in hanc ſententiam
Epiſtola Abagarus Vehanæ filius Toparcha Ieſu ſaluatori bono,q in Hieroſolymorũ locis apparuit,ſalu-
Abagari. tẽ. Auditũ mihi eſt,& de te,& de ſanitatibus quas facis.ꝙ ſine medicamẽtis, aut hærbis fiant iſta
per te,& ꝙ verbo tantũ cęcos facis videre,claudos ambulare,& leproſos mũdas,& immũdos ſpũs
& dęmonia eiicis,& eos q lõgis ægritudinib⁹ afflictãt curas & ſanas,mortuos quoq; ſuſcitas.Qui
bus omnibus auditis,id ſtatui in animo meo,vnum eſſe de duobus,aut qa tu ſis de⁹ & deſcẽderis
de cælo,vt hæc facias:aut ꝙ filius dei ſis,q hæc facis.Propterea ego ſcribens rogauerim,vt digne
ris vſq; ad me fatigari,& ægritudinẽ meã qua iãdiu laboro curare.Nã & illud comperi, ꝙ Iudæi
murmurant aduerſum te,& volũt tibi inſidiari.Eſt autẽ ciuitas mihi,parua quidẽ ſed honeſta, q̃
ſufficiat vtriſq;.Et hęc ille.Cui Ieſus per Ananiam curſorem qui literas attulerat,in hunc modũ
Saluatoris reſpondit.Beatus es qui credidiſti in me,quũ me nõ videris.Scriptũ eſt enĩ de me, qa ii qui me vi-
epiſtola ad dent nõ credẽt in me,& q nõ vidẽt me ipſi credẽt & vidẽt.De eo aũt ꝙ ſcripſiſti mihi, vt veniam
Abagarũ. ad te,oportet me oĩa ꝓpter q̃ miſſus ſum hic explere,& poſteaq̃ impleuero recipi me ab eo a quo
miſſus ſum,quũ ergo fuero aſſumptus,mittã tibi aliquẽ ex diſcipulis meis,vt curet ægritudinem
tuã,& vitã tibi & iis qui ſunt tecũ præſtet.Hæc neq; cõmẽtitia arbitref,in publicis ſe archiuis in
uenifſe ait Euſebius Ediſſenę,vbi Abagarus ea regnauit tẽpeſtate,his chartis notata, q̃ ipſius re-
gis geſta continerent,factaq; ad verbũ ex Syris Græca,his cõmẽtariis ſunt ab eo inſerta, quos de
euangelica pręparatione inſcripſit,in quib⁹ nihil ſum ipſe mutare auſus , vt integer in vtraq; ep'la
Tatheus. maneret ſenſus,& verborum ordo. Tatheus ex.LXXII.diſcipulis vn⁹ ad Abagarũ poſtea miſſus
eſt,cuius pręedicatione & miraculis,rex & multi cũ eo ſunt veræ fidei cultum cõplexi. Inde a rege
diſceſſurus,quũ aurũ ſibi daref repudiaſſe ferf,hæcq; ſubieciſſe,ſi noſtra relinquimus,quõ accipi-
mus aliena!Sed hæc aliquãto poſtq̃ Chriſtus paſſus eſt,ſunt apud Ediſſenios facta, quorũ ciuitas
Chriſtiani nois ſtudioſiſſima gloriari fit ſolita,ꝙ vt idem author ſcribit, ſaluatoris humani gene-
ris ad ſe miſſam haberet epiſtolam.Eratq; per hæc Chriſti nomen,vt dixi,in Iudæa & finitimis gẽ
Iudæorum tibus valde celebre.Cæterum quo maior ad illum fiebat concurſus,maiorq; de ipſius virtute erat
inuidia. opinio,eo acriores inuidiæ ſtimuli exagitare Iudæorum pontifices,& alios quorũ erat oĩs rerum
ſacrarum cura.Hi quũ per luxũ & libidinem oĩa perderẽt,eoq; ꝓceſſiſſet hoim neqtia,vt neq; ſua
vitia ferre poſſent amplius,neq; vlla pati remedia,infenſe oderãt frugiferã Chriſti ꝑdicationẽ.Sed
auaritia multo acrius torq̃bat illorũ aĩos,quũ cernerent oĩa pietatis & bñficẽtiæ ſtudia in Chri-
ſtũ cõuerſa.Odiſſe ꝓinde ſimul eũ,ſimulq; criminibus inſectari,quædã falſo obiicere,alia ꝑconta-
ri,mox Chriſti ſapientiæ impares ad vim cæci & amẽtes cõſurgere:eoq; iræ ſuę indulgẽdo ꝓceſſit
hoim vecordia,vt quẽ per ſe ꝑdere nõ poterãt,multitudini,cuius proprium eſt nihil ſapere,perdẽ
dum obiecerint,iuuitq; multũ nefariũ cõſiliũ phariſęorũ opa . Erãt tũ,vt alio eſt loco memoratũ,
tres apud Iudęos velut ſapientum ſectæ,ſed Phariſeorũ gratiſſima oĩm multitudini,ac præ cæte-
ris popularis.Ieſus igif q oĩa q̃ vẽtura erant ab æterno viderat,poſteaq̃ appropinquare tp̃s cœpit
De ap'lorũ quo pati oportebat,XII.illos affaf diſcipulos quos nõ ex Sophiſtarũ ſcholis (haud enĩ taliũ indi
delectu. ga eſt veritas) ſed ex probiſſimorum hoim grege,optimum quẽq; in totius myſterii ſibi teſtes de
legit,& q mox oĩa q̃ facta eſſent in oẽs gentes pia pręedicatiõe vulgarẽt.Paſcha inquit dilectiſſimi
poſt biduũ,vt ſcitis,fiet,iam & illud ſimul futurũ eſt,vt Iudęis traditus patiar.Cæterũ cupio,pri-
uſq̃ hæc fiãt,id ſolẽne vobiſcum celebrare:hęc ait,ac ſimul duos ex diſcipulis Hieroſolymam mit
Panis & vi- tit,qui locum parẽt,nec multo poſt ipſe cum aliis in vrbem ſecutus venit.Hic vbi cœptũ diſcũbi,
ni conſecra- ſub panis & vini ſpecie corpus ſuũ & ſanguinẽ verbo cõſecrauit,ſinguliſq; aſſumendum obtulit
tio. Lauit & inde oĩm pedes,vt ea res documẽto eſſet ſuis ad mutuã charitatẽ colendã:mox ordine re
texit q̃ in ſua erãt morte euẽtura,& ꝙ diſcũbentiũ vnus eſſet ſe Iudæis traditurus,traditũ cæteri
deſtituerent. Inde a cœna cum ſuis in Oliueti mõtẽ trãſiit.Erat is locus vrbi proximus trans tor
rentẽ Cedron.Ibi Ieſus orãdi cauſa hortũ frequẽtare erat ſolit⁹. Iudas (erat is ex duodecim diſci
Iudas prodi pulis vnus) occulte cũ principib⁹ ſacerdotũ in colloquiũ venerat,pactuſq; cum his erat.XXX.ar
tor. genteos nũmos,vt illis Ieſum traderet.Locus eſt & tẽpus ad id conſtitutũ,q̃ oĩa quum fierent,etſi
nihil diuinã mentẽ,q̃ in Chriſto erat,latere poterat,cœnæ tñ ſacratiſſimę proditorẽ adhibuit, &
ad extremũ tempus amicũ appellauit. Tã nefariæ proditionis cauſam impio homini fuiſſe ferunt

ꝙ vnguentũ quo Chriſtus eo triduo,apud Simonẽ leproſum recũbens,pie fuerat a Magdalena ꝑ
fuſus,nõ veniiſſet.Erat mulier diues,& ad poenitẽtiã Chriſti prædicatiõe nuꝑ cõuerſa.Ægre fere
bat impius Iudas,ꝙ eius pecuniẹ expilãdæ adẽpta eſſet ſibi facultas. Argẽto itaꝗ a Iudæis acce-
pto,cũ ꝓtoria cohorte quã Pilatus obtulit,ad Ieſum (notus enĩ erat ei locus) venit. Ille ab oratio
ne,cui ad altã noctẽ erat intẽtus,venienti ꝓceſſit obuiã . Iudãꝗ amice ꝑcontans ad quid veniſſet,
nihil eſt ꝓditoris oſculũ auerſatus.Iã & q cum Iuda erãt, potuiſſent diuinitatis q̃ in Chriſto erat
admoneri,ſubito ad terrã caſu afflicti,niſi ita euenire oportuiſſet,vt vnus ꝓ cunctis pateret.Diſci-
pulis itaꝗ ſubita cõſternatione dilapſis,ipſe arctiſſimis vinctus nodis,tumultuoſe in vrbem trahi
tur.Eſtꝗ primo ad Annã ꝑductus,mox ab eo ad Caiphã,qui pontifex maximus fuit eo anno.Pe- Chriſtus
trus vnus oĩm trahentiũ turbã procul ſecutus.Caiphẹ atriũ ingreſſus,q̃a Galileus erat,& freq̃ns vinctus.
circa Chriſtũ obſeruatus,factũ eſt vt diſcipulatus noĩe appellatus.Iudæos metuens,iterum ac ter
tio iureiurando Chriſtũ abnegauerit.Id Ieſus in Petro euenturũ ſuꝑ coenam dixerat,adieceratꝗ
defectionẽ illã añ primũ gallinacei cãtũ futurã:quo cõtigit vt ſimul ac vox alitis audita eſt, Ieſus Petri præua
ad Caiphæ cõſpectũ deſtitutus,oculos in diſcipulũ flexerit:& ille ſuẹ ꝓuaricationis admonitus fo ricatio.
ras egreſſus vbertim fleuit,flendoꝗ egit ſui lapſus pñiam . Interea duo falſi teſtes in Ieſum coorti
ſunt,qui eũ calumnia obruere conati , quia parum quadrabant q̃ pro teſtimonio afferebanť nul-
laꝗ videri aĩaduerſione digna,ꝓ vanis repudianť. Ad poſtremum accuſationis capita hẹc illi in-
tendebanť.Q; ſabbatorũ die curaret infirmos,quũ nil ex lege luce illa liceret opari,& ꝙ circunci
ſioni baptiſmũ ꝓtuliſſet.His frẹta calũniis Iudeorũ temeritas,Chriſtum veritatis aſſertorem,im-
mo veritatem ipſam,Pilato qui tum Iudæam ꝓcurabat,capitali ſupplicio afficiendũ tradũt.Is q̃a
celebre erat Chriſti nomen, ob ſigna q̃ multa & magna in eo extiterãt, apparebatꝗ nõ ſuo crimi
ne ſed Iudẹoꝝ inuidia premi,certus erat nolle eũ ꝑdere.Incredibilis itaꝗ cupiditas aĩm inceſſerat
ſigni alicuius in eo videndi,multũꝗ ꝑinde & monẽdo,& hortando inſtitit, vt obiecta crimina di
lueret.Haud dubiũ erat quin Pilatus,vel minima miraculi ſpecie motus,omni iniuria abſtinuiſſet. Pilati affe-
Ceterum ne humanæ redẽptionis opus interpellareť,nihil impetrauit. Miſit itaꝗ eum ad Hero- ctus & He-
dem tetrarcham qui tum Hieroſolymis erat.Fuit is magni Herodis filius,q toto ſuo regno pue- rodis.
ros ob Chriſtum vno die ſuſtulit.Enimuero Archelao fratre Cẹſaris iuſſu,ſublato,iuuenis ĩ pater
nũ regnũ ſucceſſit.Erat & Herodes vehemẽter cupidus miraculi alicuius vidẽdi,ſed ꝑtinaci ſilen
tio in eo offenſus Chriſtũ ꝓ deſpicato ad Pilatũ retrahi iuſſit,purpurea illi veſte qđ regiũ fuit in
ſigne,ad ludibriũ induta,ac rũ demũ Herodes,cui haud obſcuræ cũ Pilato inimicitiẹ ĩterceſſerãt,
in gr̃am cũ eo rediit.Pilatus Ieſum flagro adhibitũ,variiſꝗ ꝑ noctẽ ſuppliciis crudeliter affectũ,ĩ Pilati & He
cõſpectũ dedit ppl̃i,futurũ rat⁹,vt ſupplicii atrocitate cõmot⁹,ꝓſenti eſſet aĩaduerſiõe cõmotus. rodis recon
At nõ mõ nõ id accidit,ſed ſtulta multitudo ſacerdotũ ĩpulſu multo inſolẽti⁹ ſẹuire,atꝗ vna vo- ciliatio.
ce efflagitare,vt Chriſtũ in crucẽ tolleret.Ille vt Ieſum ꝑiculo eximeret (nulli dubiũ erat quin in
nocẽs pateretť) a populo ſciſcitať,vtrũ ſibi dimitti vellet Chriſtũ,an Barrabã hoĩem flagitioſum,
& qui ob ſeditionẽ fuerat in vincula cõiectus.Nã cõſuetudo tenuit,vt ꝑ ſolẽnes Paſchẹ dies,ex ca Pilati conſi-
pitalis noxẹ reis vnus ppl̃o donareť.Apparebat itaꝗ fore,vt Ieſum qui ꝓcul eſſet ab omĩ crimine, lium ĩ Chri
manifeſtaꝗ ꝓmereť ĩuidia,ſibi ppl̃s depoſceret.Cẹterũ tãta fuit multitudinis vecordia,adeo plus ſto ſeruãdo.
odio indulſit q̃ æquitati,vt Barrabã ſibi cõdonari maluerint.Tum Pilatus, vbi ꝓter opinionẽ ſuã
ſcelus innocẽtiæ ꝓlatũ iri vidit,flagitiũ pietati,ite inq̃t & vos ex veſtro legis ꝓſcripto in hũc ho-
minẽ aĩaduertite,ego qđ ad ſuppliciũ attinet nihil in eo reꝑio,quapropter vllũ meritus ſit ſuppli-
cium.Iudẹi ad hæc magis ſæuientes multo tumultuoſius inclamãt.Non is foret tibi a nobis tradi
tus Pilate,niſi reus eſſet mortis,iam vt cẹtera diſſimuleť,auſus eſt ſe regẽ nominare,niſi id flagi-
tium ꝓ ꝑtãte vindices,nõ es Cæſaris amicus. Commotus his Pilatus veritusꝗ Tiberii ſæuitiam, Pilatus la-
manus pro cõcione ſibi lauit,vt tam dirẹ culpẹ intelligeretur expers,inde in Golgotha loco extra uit ſibi ma-
vrbẽ paulo editiore Ieſum crucis patibulo extulit,in qua Græce,Latine,& Hebraice ſcripſit.Ieſus nus.
Nazarenus rex Iudæorũ.Nec Iudæi quũ id q̃rereť,a Pilato impetrare potuerunt , vt ea ſcriptio
tollereť.Ieſus vt erat cruci affixus,Mariã matrẽ ſuã q̃ ex Bethania eo occurrerat, Ioanni Zebedei
filio ſibi chariſſimo,arctaꝗ cõſanguinitate cõiuncto,in matrẽ obtulit,ipſumꝗ adoleſcẽtẽ virgini
dedit in filiũ.Nec ita multo poſt quum omnia quæ Sibyllæ & ꝓphetẹ de eo ſcripſerant , nihil ob-
ſcuro euentu iam pacta eſſent,capite paululũ demiſſo,circa nonã diei horã efflauit ſpiritũ.Cædis
huius nefariẹ cõtinuo cẹli manifeſta dederũt ſigna,nam & ſolis tanta defectio facta eſt,quãta nũq̃
alius hominum memoria.Dionyſius cognomento Ariopagita,aſtrorũ,quod ex hoc ipſo poteſt in
telligi,ſciẽtiſſimus,tam inſolẽs ſolis deliquium intuitus,quia in alienum tempus incidiſſet, dixiſſe

fertur,aut eo die deum naturę pati,aut mundanã ſolutũ iri machinã.Et Bithynia eadẽ hora hor
rendo eſt motu terrę cõcuſſa,& velũ tẽpli inter duo tabernacula cõſciſſum a ſummo ad imũ,vox
quoq; ex adyto audita.Migremꝰ ciues & his ſedibus.Ex ſacratiſſimo Chriſti latere poſteaq̃ mili
Centurio. tũ vnꝰ id ferro hauſit,ſanguis fluxit & aqua,qbꝰ ſignis pmotꝰ Cẽturio,q tei gerẽdę pfuit,Chriſtũ
Iudas ſuſpẽ credidit & cõfeſſus eſt Dei filiũ.Iudas q eũ tradidit,magnitudinẽ ſceleris ſecũ reputans,venię de
ſus. ſperatione pſumpta,vitã laqueo finiuit.Nec Pilatus tã impiæ cædis author,multo meliorẽ eſt exi
Pilati exitꝰ. rum ſortitus,qui magnis inde calamitatibꝰ afflictus,ſibi manũ intulit.Sũt tñ q tradant eũ pniam
egiſſe,meruiſſeq; e cælo veniã.Hæc igit & alia q̃ in Chriſto euenerũt iam inde ex quo virgineo fu
it vtero cõceptꝰ,ad ſacratiſſimę paſſiõis diẽ,adeo pphẽticis Sibyllarũq; reſpõdẽt dictis,vt ſi totũ
incarnatiõis myſteriũ,ſi ortũ,ſi vitã,ſi oĩa q̃ in morte & reſurrectione euenerũt,nõ ſpũ ſed corpo
reis illis oculis vidiſſent,ſignificantius dici nequiuerint.Nec grauaremur illorum vaticinia colli
gere,niſi lex hiſtoriæ obſtaret,qua phibeor ea teſtimoniis cõfirmare, qbꝰ hodie humanum genꝰ,
Chriſti ſe aut certe maxima pars hoĩm ſuo aſtipulet̃ conſenſu.Sepultus eſt Chriſtus a Ioſippo Arimathieo.
pulchrum. Maria virgine eius matre pauciſq; mulieribus,quæ dñicę paſſionis die,cum illa circa crucem pien
tiſſime verſatę ſunt.Viſitur hodie id conditorium Hieroſolymis,ſuntq; ibi Chriſtiani nominis vi
ri,qui ſacris operantur.Huc tanta vis mortalium pmiſcue mares fœminæq; pietatis ſtudio ex to
ta Europa confluunt,vt vectorũ noĩe triremis vna,nõnunq̃ etiã duæ verno anni tpe Venetiis in
Cuſtodia ſe ſtruant̃.Chriſto per hũc modũ ſepulto,placuit locũ militari ſtatione cuſtodiri,qđ vt fieret Iudæi
pulcri. a Pilato petierunt,ne ſi diſcipuli corpus inde occulte exemiſſent,reſurrexiſſe Chriſtꝰ diceretur,qđ
Reſurrectio futurũ affirmare erat ſolitus.Sed fruſtra opponunt̃ diuinæ voluntati humana cõſilia. Chriſtꝰ ter
Chriſti. tio q̃ paſſus fuerat die,ſua vi a mortuis reſurrexit,obtulitq; glorificatũ corpus ſuis cõſpiciendum
tractandũq; etiã vni,q cũctantius id credidit, & vt verũ corpus nõ vmbrã vanãve imaginẽ vidiſ
Chriſti aſcẽ ſe ſe arbitrarent̃,panẽ & aſſum piſcẽ comedit,in diſcipulorũ cõſpectu.Quibꝰ p hęc cõfirmatis,iuſ
ſus. ſiſq; ſpiritũ ſanctum expectare q ad eorũ mentes diuinitus inſtruendas e cęlo eſſet mox paulo ven
turus,quadrageſimo q̃ reſurrexerat die ipſis videntibus ad patrẽ aſcendit. Et Chriſtus dei filius
p hęc tribus &.XXX.annis ad humani generis reparationem,ſalubriter eſt in terris verſatꝰ,quo
Ioan.Bapti tpis ſpatio Ioannes Zachariæ filius,quo maior ſurrexit nemo,vt veritas teſtata eſt , paulo priuſq̃
ſtę cędes. Chriſtus paſſus ſit,Herodis iuſſu in Macherũtia arce fuit interfectus ,non q rex ſibi & regno ab
eo quippiã timeret,vt Ioſephus pdidit,ſed q Herodis flagitiũ deteſtaret̃. Is Herodiadẽ Agrippæ
ſororẽ Philippoq; fratri ſuo matrimonio locatã,inceſtis ſibi iunxerat nuptiis. Sed veritas ne ĩ me
Ioſephus de diis qdẽ tenebris in occulto eſſe potuit.Idẽ author Io. Baptiſtã verum fuiſſe ait pphetã,nec mul
Chriſto. rũ diuerſo loco.Fuit inqt his tẽporibus Ieſus vir ſapiẽs,ſi virum eũ noĩare fas eſt,mira opabat̃,do
cebatq;, maxime veritatis ſtudioſos ex Iudęis & ex aliis qdẽ gentibus ſibi adiunxit . Chriſtus hic
erat,hunc quũ Pilatus a principibus noſtræ gentis inſtigatus,in crucẽ agendũ cenſuiſſet,ii q eum
ab initio dilexerant,in ſtudio pmãſere,qbꝰ tertio poſt die q̃ mortuus eſt, viuus apparuit . Hæc &
alia de eo miracula futura,pphetę diuinitus afflati prędixerãt:Perſeuerat in hũc diẽ celebre Chri
ſtianorũ nomen,genuſq; ab eo inſtitutũ.Et Ioſephus Hebraici vir ſanguinis hæc de Chriſto lite
rarũ monumẽtis pdidit,cuiꝰ teſtimonio (necui hęc non Ioſephi videant̃) Egiſippus & Euſebius
vtunt̃.Pilatus ex Hieroſolymis ad Tiberiũ ſcripſit,de his q̃ in Chriſto euenerãt,deq; eiꝰ dogmate
ille ſup his ſenatũ cõſuluit,cẽſuitq; Chriſtũ inter deos referẽdũ,colẽdũq; tẽplo.Senatus, qa prius
ad Tiberiũ de ea re q̃ ad ſe Pilatus dediſſet,eiuſmodi relatione reiecta.Chriſtianos ex vrbe reiiciẽ
Auguſti exi dos decreuit,pposito delatoribus pmio,ſed Tiberius capitali ſupplicio irrogato,id ſcelus inhibu
tus: it,vt Tertulianus ſcripſit.Auguſtus vt Romanarũ rerũ hiſtoria aliquanto altius repetatur , vlti
mum vitę diẽ Nolæ obiit,quũ a primo cõſulatu annos ſeptẽ & quinquaginta rẽp.tenuiſſet.Euſe
bius qđ miror,eũ Atellę defunctũ ſcribit.Periit rebus Romani populi ocio & opibus apprime flo
Auguſti rẽtibus,vrbe adeo ędificiis exculta,vt gloriari ſit ſolitus ſe eã lateritiã inueniſſe,marmoreã relictu
opera. rũ.Publica opa ſuo noĩe extruxit,forũ cũ ęde Martis vltoris,quã Philippẽſi bello vouerat . Tẽplũ
Apollinis in ea parte Palatinę domus, quã ictam fulmine a deo deſiderari pnunciarunt aruſpices
Condidit & tonantis Iouis ędẽ in Capitolio Cantabrico bello votã,quũ nocturno itinere fulgur
ipſius lecticã pſtrinxiſſet.Fecit & Porticũ Baſilicãq; Lucii & Caii noĩe, quos per aſſem & librã ab
Agrippa patre emptos ſibi.Marcello ſororis filio extincto,cuiꝰ noĩe Theatrũ extruxerat,adopta
Ædes ſacræ uit.Eſt & altera porticꝰ Liuiæ cõiugis & ſororis Octauię noĩe ab eo extructa. Iã & principes viri,
Auguſti hortatu,publica q̃dã ſtatuerũt opa . Martius Philippus Octauii vitricus ædẽ Herculis
& muſarũ.L.Cornificius Dianæ.Aſinius Pollio atrium libertatis.Numatius Plancꝰ ædẽ Saturni

Theatrum Corneli⁹ Balbus.Statili⁹ Taurus Amphitheatrũ.M.Agrippa tot opa & tã egregia,q̃
nemo alius,& in his plures aquarum ductus.Nota vox eſt Auguſti principis ad populũ vini copi
am impudentius efflagitantem,ſatis ab Agrippa genero ſuo prouiſum,ne ciuitas ſiti laboraret.Le
ges ſanxit aduerſus immoderatos ſumptus,de adulteriis,de pudicitia,de ambitu,& ordinibus ma
ritandis.Præfecturam vrbis primus inſtituit.Triũuirarum legendi ſenatus, & alterum equitum
turmas recognoſcendi.Senatorum ordinẽ,quũ ſupra mille & ampli⁹ eſſent, ad priſtinũ numerum
& ſplẽdorẽ redegit.Eſtq́ ob hæc & alia q̃ feliciter illi in longa reip.adminiſtratiõe, lõgoq́ imperio
euenere tã felix Auguſtus exiſtimatus,vt in nouorũ principũ gratulatione ſit lõgo deinceps tẽpo Auguſti fe-
re acclamatũ.Auguſto felicior.Traiano melior.Sed haud quidẽ pauca in eo fuere, q̃ ſi recte fue- licitas.
rint æſtimata,parũ ſolida repief tam celebrata felicitas.Neq́ eni hũc quiſq̃ vere felicẽ dixerit,q ci Auguſti ad
ues aliqñ pſcripſit ſuos,q in pniciẽ libertatis triũuiratũ exercuit,tot ciuilia obiit bella,q acie vict⁹, uerſa.
triduũ egit in paludib⁹ latitãs,qd fœda naufragia qb⁹ & exercitus & naues amiſit:qd ſalutis de-
ſperatio vrgente hoſtiũ manu,morſq́ a comitibus iplorata:Quid clades alteri⁹ exercitus ruina pon-
tis ad Delminiũ accepta:Filiæ & neptis adulteria:Ipſeq́ toties capitalibus inſidiis petitus, filiorũ
acerba funera,vrbis peſtilẽtia,fames Italiæ,& legiões in Germania cæſæ:vt q̃libet vna tãtarũ cla-
diũ fœdarũq́ ſugillationum,ad oẽm felicitatis opinionẽ tollendã ſatis eſſe potuerit:ſed vtcũq́ res
cẽſendæ ſunt,periit ille anno vitę ſexto & ſeptuageſimo,quum Ieſus rex oim quindecim eſſet an-
nos natus.Auguſti interitus variis eſt ſignis pmonſtratus,ſed oim illud maxime memorabile, ipſi Auguſti exi
us ſtatua fulmine icta prima nois litera abolita eſt,conſultiq́ taliũ oſtẽtorũ periti, futurum dixere tus.
Auguſtũ centum deinceps dies victurũ,q numerus C,litera contineref.Fore pterea vt poſt obitũ Oſtentũ ful
cõſecraretur,qa æſar Hetruſca deus lingua diceref.Forma fuit eximia,& p oẽs ætatis gradus ad- minis.
modũ venuſta,vultu adeo ſereno trãquilloq́,vt ex principibus Gallorũ qdã faſſus ſit inter ſuos, hoc Auguſti
vno ſe inhibitũ ac reuolutũ,quo minus vt deſtinauerat in tranſitu alpium p colloquii ſpeciẽ ab eo forma.
admiſſus,ex eminẽti ſcopulo pcipitauerit.Clari & nitidi oculi,& qbus credi volebat aliquid diui-
ni vigoris ineſſe.Gaudebatq́ ſiquis ſibi acrius intuenti quaſi ad fulgorẽ ſolis vultũ demiſiſſet.Pli
nius,qd pene diuerſum eſt,glaucos fuiſſe ait,iracũdeq́ ferre ſolitũ ſiquis eos itẽrius ſpectaſſet. Co
lor inter aquilũ & cãdidũ medius,capillus ſufflauus,& leuiter inflexus,ſtatura breuis, quinum vi
delicet pedũ & dodrantis,vt Maratus eius libertus pdidit , oĩs elegãtioris cultus tam negligens,
vt vno tpe pluribus tonſoribus daret operã,nec veſte temere alia q̃ domeſtica vteref ab vxore;fi-
lia,aut ſorore cõfecta.Liberaliũ ſtudiorũ adeo cupidus,vt medio Mutinẽſis belli ardore legeret,aut
ſcriberet,quotidieq́ declamaret.Gręce ſciuit,& latine,ſed nõ niſi Romane ſcripſit,nec adeo mul- Auguſti eru
ta,& in his carmẽ qd Siciliã inſcripſit.Exorſus eſt & tragœdiã Aiacẽ, multo maiore ĩpetu q̃ ſuc- ditio.
ceſſu:quo accidit,vt deleto carmine,rogatus ab amicis quid Aiax ageret,reſpondiſſe dicaf Aiacẽ
ſuum ſpongię incubuiſſe.Ad eius viri exitũ alludẽs,q ad Troiã ferro incubuit.Auguſtus vita de
functus in campo Martio ſepultus eſt,vbi ſexto ſuo cõſulatu ſibi Mauſoleũ extruxit,inter Tyberi
num amnẽ & viã flaminiã.Claruerunt Auguſti principatu poſt ſalutarẽ Chriſti ortũ. Strabo qui Auguſti ſe-
de ſitu terrę accuratiſſime ſcripſit.Philiſtion Magneſius mimorũ author. Athenodorus Tarſen- pulcrum.
ſis Stoicæ aſſectator diſciplinę. M.Verrius flaccus grãmaticæ artis ſcriptor.Meſſala Coruin⁹ ora Viri illu-
tor,q biennio anteq̃ moreref nouo pene exẽplo pericliratus eſt memoria,vt ne nomen quidem ſuũ ſtres.
teneret amplius.Ad poſtremũ vlcere circa ſacrã ſpinã illi orto inedia ſe cõfecit. Cœpit & Sycion Memoriæ
Alexandrinus haberi illuſtris,cui Anneus Seneca dedit operã . Archelaus magni Herodis filius amiſſio.
quem Auguſtus Galilęę tetrarcham cõſtituit,quia moliri res nouas diceref, vt quidam ſcribunt
Ioſephus a Iudæis ait accuſatũ,ꝙ auare nimis & ſupbe regnaret,nono ſui principatus anno Viẽ-
nam Galliæ vrbẽ eſt ab eo relegatus, iuſſuſq́ Herodes ipſius frater regnum obtinere , quo poſtea
Tetrarcha Chriſtus,vt ſupra fuit ſignificatũ Hieroſolymis eſt paſſus.Sed Iudęorũ res mox paua-
lo ſunt a nobis altius repetẽdę.Succeſſit Auguſto Tiberius Tiberii Neronis & Liuię filius,per ma TIBERIus
trẽ,q̃ quũ prior maritus adhuc viueret Octauio nupſit,ipſi principi inſinuatus,vt primo adopta- III.IMPE.
tus mox relictus ſit hæres,Iuſſus ipſe Germanicũ fratris ſui filiũ adoptare.Credif Auguſtus ma-
gis Liuiæ impulſu q̃ ꝙ ita crederet reip.cõſulẽdũ,eum hæredẽ cõſtituiſſe,quippe cuius neq́ mores,
neq́ ingeniũ pbauit vnq̃,ptinaciã pertęſus & ingenitam aĩo ſęuitiã,q̃ virta, multa arte q̃diu pri-
uatus vixit Tiberi⁹ diſſimulauit.Satis cõſtat Auguſtũ ſub extremũ vitæ tempus, illo ex colloqo
dimiſſo,exclamaſſe miſerũ populũ Ro.qui ſub tam lentis futurus eſſet maxillis.Tiberius etſi con
tinuo poſt vitrici obitũ nihil obſcure principẽ egit,inuitus tñ voluit rẽp.adire, hortãtibus ami- Iudiciũ Au
cis,vt publicã adminiſtrationẽ capeſſeret,negauit eos ſcire q̃ magna belua eſſet imperiũ. Interdũ gu.de Tibe.

etiã deliberanti ſimilis teſtari,ſe lupũ auribus tenere.Poſtremo quũ ſenatũ id ſuppliciter petẽtem ambiguis reſponſis ſuſpenderet,haud tacitũ qdã tulerũt,cęteros hoies tarde ꝑſtare q̃ pollicerent, Tiberiũ qđ ꝑſtat tarde polliceri,ſed aut ageret,aut agere deſineret:Impioq ꝑ hęc recepto ſe medium ille geſſit aliq̃diu,in multis etiã popularẽ. Nullũ honorẽ q humanitatis tranſcẽderet faſtigium

Ciuica corona.

ſibi decerni paſſus eſt.Ciuicã coronã in veſtibulo domus recuſauit.Fuit id inſigne olim eoꝝ,q ciuẽ ꝓlio ſeruaſſent,at Cęſaribus datũ,q̃a ciuẽ nõ ꝑderẽt, qñ in eoꝝ ꝑtãte eſſet occidere quẽ vellẽt. Quũ qdã eũ dñm appellaſſet,vetuit ſe amplꝰ cõtumeliæ cã noĩari. Pari ciuilitate tulit,ꝙ ſuũ no-

Tiberii patientia.

men famoſis carminibus ꝑſcinderẽt,faſſus in libera ciuitate linguã & mẽtẽ oĩbus liberã eſſe oportere.Iã & in eo admodũ popularis apparuit,ſi ille ingt aliter fuerit locutꝰ,dabo ꝓpam,vt oĩm quæ aut dixi,aut feci,reddã rationẽ,at ſi ꝑſeuerauerit inuicẽ odero.Diogenẽ grãmaticũ,quẽ quũ Rho

Diogenes grãmaticꝰ.

di eſſet,adierat extra ordinẽ auditurus,q̃a ab eo exclusus eſſet domo,iuſſuſq poſt ſeptimũ diẽ redire,quo ille diſputare erat ſolitus,ea Rhodo Romã ad ſe iam principẽ officii cã ꝓfectũ,miſit q ꝑ foribus ſtantẽ iuberet eũ diſcedere,moneretq vt poſt ſeptimũ ad ſe annũ reuerteretur, ciuili phuanaq admonitione cõtentus.Præſides ꝓuinciarũ,ne ſubditæ ciuitates plus æquo tributis onerarẽtur,ſæpius ſcripto monuit,boni paſtoris eſſe dictitãs tõdere pecus,non deglubere.Principatũ adeptus nullam prouinciarũ adiit amplius,etſi oĩbus ꝓpemodũ annis oĩa ad ꝓfectionẽ pararet,patereturq pro itu ſuo & reditu publice vota ſuſcipi.Cæterum in oram Latii, aut in Campaniam vſq,

Gallipes.

quum lõgiſſime,progreſſus eſt,vt iam vulgo Gallipes diceretur,q ales curſitat , nec cubiti menſurã

Tiberii ars intuendo imperio.

perficit.Nec foris per legatos eſt eo principe geſtũ aliqd memoria dignũ . Tantũ reges ſibi Populoq Ro.ſuſpectos,aut minis repreſſit,aut pollicitationibus multis Romã extractos, nunq̃ a ſe dimiſit,vt Marabodũ Germanũ,Thraſipolũ Thracẽ,& Archelaũ Cappadocẽ,cuius regnũ redegit i prouinciæ formã.Iudæos ad quatuor milia numero in Sardiniã militiæ ꝑtextu relegauit,q militare

Iudæorum fraus punit.

noluerunt,variis cruciatibus affectos interfici iuſſit.Hęc aĩaduerſio ea eo orta eſt,ꝙ ex ea gente qdã Fuluiã matronã nobilẽ multis perſuaſionibus induxerant,vt grãde pondus auri & argenti Hieroſolymã dono mitteret ad vaſa & veſtes in vſum ſacroꝝ,q̃ munera fraude intercepta in ꝓ

Flagitium Iſiacorum.

phanũ illi vſum verterãt.Pari pene fraude Iſiacus eſt cultus ea vrbe ab eodẽ prĩcipe ſublatꝰ. Amabat iuuenis qdã Paulinã fœminã nobilitate generis & forma ꝑſtantẽ,hanc quũ Mundus (nam id illi nomẽ fuit) neq auro,neq ꝓcibus corrũpere potuiſſet.Iſiacoꝝ vſus ꝓpa muliere potirꝰ eſt,commenti illi nouã artẽ tanq̃ ab Anubis oraculo iuſſi ad Paulinã venſſe,nũciantq velle deũ cũ ea noctu cõgredi,detulit rẽ credula mulier viro,q & ipſe religione imbutꝰ cẽſuit cedẽdũ eſſe,numiniq obtẽperandũ.Clauſa itaq mulier in Iſidis æde,a mortali q iãdudũ erat in eã occaſionẽ erectus , & tũ extinctis luminibus ea quadã latebra obrepſerat,cõpreſſa eſt.Id facinꝰ iuuenis quũ parũ occultum habuiſſet,ſibi exilii cã fuit,quo a Tiberio mulctatus eſt.Sacerdotes in crucẽ ſublati ſunt. Tẽplum Iſidis dirutũ.Imago in Tyberim deiecta,eſtq flagitii huiꝰ & vltiõis author Ioſephus. Tiberius poſt Germanici & Druſi interitũ,quoꝝ hic naturalis erat filius,ille adoptiuus, abiecta reip.

Capreæ inſula.

cura Capreenſem receſſum petiit,vbi reliquũ vitę egit. Eſt Capreaꝝ inſula in ora Cãpaniæ cõtra Neapolim rupibꝰ imẽſæ altitudinis,ac ꝓfundo mari ſepta,vno eoq pãguſto adeũda tramite.Hãc ille ſecreti adeptus licẽtiã & a ciuitatis oculis ꝓcul remotꝰ,vitia diu diſſimulata,cũ ĩperii ſugillatione,& hoĩm ꝑnicie vno velut impetu ꝓfudit.portẽtoſis libidinibus & ob id relatu pudẽdis, intẽpeſtiuiſq potationibꝰ deditus,vt biduũ interdũ & noctẽ vnam potãdo veſcẽdoq cũ paucis abſumeret.Erat ille vini natura appetentiſſimus, ita vt primo ſuo tyrocinio in caſtris ꝑ Tiberio Biberius & pro Nerone Mero ſit dictꝰ.Par auaritia ac luxuria.Crudelitas multo adhuc inſignior,quã in eo adoleſcẽte Theodorus Gadareus,quo ille vſus eſt dicẽdi magiſtro,ſagaciter dꝑhẽdiſſe dicitur,lutum idẽtidẽ appellãs ſanguine maceratũ.Druſum fratrẽ apud Auguſtũ in apertũ vitæ diſcrimen adduxit ꝓdita eius epl'ſ,qua ille de Octauio & ambobus ad libertatẽ reſtituẽdã cogẽdo ſecum agebat. Agrippã iuuenẽ cohæredẽ ſuũ priuſq̃ Auguſti obitꝰ vulgaretur interficiendũ curauit , etſi non defuerunt qui Liuiæ nõ Tiberii iuſſu eũ interfectũ arbitrarentur. Filiũ Druſum fato extinctũ non modo non luxit,ſed Ilienſium legatis paulo ſerius ad cõſolãdum miſſis, rñdit ſe quoq Ilienſiũ vicẽ dolere,q Hectorẽ egregiũ ciuẽ amiſiſſent.Germanicꝰ Druſi filiꝰ , quẽ Auguſti iuſſu adoptauerat,ipſiꝰ opa creditur veneno interceptꝰ.Agrippinã eiꝰ cõiugẽ Neronẽq & Druſum filiũ iam ad

Druſi & Neronis mors.

ultos,variis calũniis coopertos Senatui dãnãdos obiecit,hic in Palatio necatus,ita vt ſubductis alimentis tomẽtum e culcitra mãdere conatꝰ ſit,ille in Põtia iſula quo fuerat relegatꝰ, viſo vnco & catenis i carnificis manibꝰ,ratꝰ patrũ decreto ad ſuppliciũ venire,ſibi vim intulit.Nec in Iuliã olim ſibi nuptã mitior extitit,quã adulterii a pr̃e dãnatã,ac poſtremo relegatã , omnibus poſt Auguſti

interitũ pẽnuauit alimẽtis. Matrẽ Liuiã poſteaꝗ̃ Capreas ſeceſſit, ſemel adiit, mox ne mortuã qdẽ videre voluit. Conſtituit Capreis velut carnificinã quandã, vbi miſeros ciues p exqſitiſſimos necabat cruciatus. Ex eminẽtiſſima rupe ꝑcipitabat ĩ ſubiectũ mare capitis deſtinatos, vt ſemineces excepti remis contiſqꝫ fœde a claſſiariis laniarent̃. Heliũ Seianũ, quẽ ad faſtigiũ dignitatis euexerat, ſubita vi oppreſſum abſens interfecit. Ex oĩbus amicis vix duos tandẽ incolumes ꝑſtitit, quo magis miror fuiſſe, qui hunc ipſum inter medios imperatores reponãt, quũ meo ſit iudicio inter peſſimos habẽdus. Multi grãmaticę artis aliarũqꝫ diſciplinarũ periti, aut phama ſub eo, aut capite pioſcripti ſunt, quorũdã etiã ſcripta abolita, & iam eo ꝓceſſerat ſæuitia, vt oẽ crimẽ p capitali ab eo reciperet̃, multiqꝫ interim viri nobiles leuiſſima ſunt de cauſa afflicti, odiiqꝫ p hæc ille humanũ gen⁹, odioqꝫ fuit oĩb⁹, qđ verſiculi de eo ſine authore editi, nihil obſcure demõſtrãt. Aſp & īmitis breuiter vis oĩa dicã. Diſperẽã ſi te mater amare põt. Et mox paulo. Et dic Roma perit regnabit ſanguine multo, Ad regnũ qſqs venit ab exilio. Nã Auguſto pricipe Rhodi plures fuit annos, etſi legati noĩe, inuitus tñ. Nec domeſticis tñ flagrauit odiis, ſed multę qdẽ & ꝑferoces gẽtes q̃ Auguſti maieſtatẽ veritę diu generãt, fœdiſſimũ vitæ inſtitutũ in Tiberio aſpernatæ, ad res nouas cõſurrexere, atqꝫ ita accidit, vt Armenia ſit a Parthis occupata. Sarmatæqꝫ & Daci Meſiã Po. Ro. puinciã Ipune ſint populati. Germani Gallias. Sed circa Hieroſolymas multo in maiore motu res fuere. Iudæi genus hoĩm magis ſeditioſum, q̃ forte. Herode extincto Auguſto adhuc in hũanis agẽte, Mathiæ põtificis mortẽ ĩſolẽtius qſti, eã publice vĩdicãdã clamitare. Tẽtauit pmo Archelaus ſęuientẽ multitudinẽ lenire verbis, q vbi parũ ſenſit ſe pficere. Tribunũ cũ pte militũ miſit ad eũ tumultũ cõprimẽdũ. Is cũ magna ſuorũ cæde pulſus eſt. Coiuerat enĩ per dies Azimorũ vis agreſtiũ ingens, creueratqꝫ ob id Iudæis anim⁹. Archelaus eqte in eũ globũ īmiſſo facile diſiecit, quo tumultu ad tria Iudęorũ milia cæſa dicunt̃. Et prim⁹ Iudæorũ motus hũc exitũ habuit. Nec ita multo poſt Archelaus Romã nauigauit ab Auguſto impetraturus, vt paternũ regnũ author ille ſibi ratum faceret. Octauius poſt multas Archelai & neceſſarioꝝ inter ſe altercatiões dimidiũ Iudęę Archelao attribuit, q Tetrarchæ nomẽ nõ regis gereret. Alterũ dimidiũ ex æquo Philippo partit⁹ ẽ & Antipatro, ipſis quoqꝫ Herode genitis, fuitqꝫ hic Antipater diuerſus ab eo quẽ pater aliquãdiu cuſtoditũ necari iuſſit. Cæterũ dum hæc Romæ agunt̃ tota Iudęa velut rabie quadã cõtacta, per partes ad arma cõſurgit, primaqꝫ defectionis cauſa a Sabini iniuria orta eſt. Erat is Cæſaris pcurator, q quũ rapinis & cęde oĩa fœdaret, materiã Iudęis ꝑbuit rebellãdi. Galilęi, Hiericũtii, & q trãs Iordanẽ accolũt, tumultuoſe ad arma coorti, ĩ tẽplũ cũ multa cæde a Romanis cõpellũt̃, mox igni iniecto portic⁹ tẽpli deflagrauit, fœdatũqꝫ ẽ tẽplũ Iudęorũ ſanguine, theſauriqꝫ direpti. Iudęi multitudine abũdãtes, Sabinũ haud multo poſt obſidione cingũt. Interea plurib⁹ locis noui mot⁹ extitit. Iudas Ezechię filius collecta hoĩm manu circa Sephori Galilęæ regiã diripuit gazã, atqꝫ late oĩa eſt latrocinio fœdare adort⁹. Et Simon cũ altera manu Hiericũtis regiã cremauit. Sed is haud multo poſt oppreſſus periit. Athonges hõ diuitiis magis q̃ gñe nobilis, & ipſe collecto exercitu regis appellationẽ excepit. Varus Sabini literis certior factus de iis q̃ Hieroſolymis acciderant, & q̃ ipſe ſuiqꝫ apto periculo tenerent̃, etſi Sabini factũ parũ ꝓbabat, timẽs tñ legioni q̃ cũ eo erat cum iuſto exercitu Hieroſolymã occurrit. Sub Vari acceſſum ſoluta eſt obſidio. Sabin⁹ ſuæ ſibi temeritatis cõſcius Vari cõgreſſum euitãs ad mare fugiẽti ſimilis deſcendit. Varus ex Iudęis ad duo milia in crucẽ ſuſtulit. Sephorimqꝫ in Iudęorũ ĩuidiã cremauit. Nec ita multo poſt Archelaus in Iudęã eſt reuerſus. Is poſt aliquot annos accuſatus ꝙ auare nimis & crudeliter imparet, ab Auguſto, vt dixi, ẽ in Galliã relegat⁹. Sub id tpſ aut nõ multo poſt Cirinũ (alii Quirinũ ſcribũt) ab Auguſto in Iudęã miſſum ꝓdidit Ioſeph⁹. Euſebi⁹ & alii aliquãto pri⁹ ĩ Syriã veniſſe tradũt. Philippus tetrarcha in Iudęa ad Paniadã fontẽ Iordanis vrbẽ cõſtituit, Cæſareãqꝫ vocauit: cuius rei exẽplo Herodes æmulatiõe acceſſus, ĩ Tiberii gratiã q Auguſto humanis defuncto rerũ potit⁹ eſt, Tiberiadẽ cõdidit. Cęterũ Herodes, cuius nũc mẽtio facta eſt, ſcđs ab eo fuit q vt Chriſtũ nup natũ pderet, infra bimatũ pueroꝝ vim ingẽtẽ necari iuſſit. Is cũ Herodiade vxore quã Philippo fratri ademit, relegat⁹ pcul regno periit, tertiuſqꝫ Herodes ſecut⁹, q Iacobo Ioãnis fratre interfecto, Petrũ cuſtodiri fecit, vt eũ ad pplm pduceret, ſic Euſebi⁹ res digerit, vt ſub pmo ſit Herode Chriſt⁹ natus, ſub altero paſſus, q terti⁹ a pmo regnauit, ipie ſit Chriſti diſcipulos pſecutus, etſi Ioſephus eundẽ exiſtimare videt̃ & q dñicę interfuit paſſiõi, a quo Io. Zacharię fuerat aliquãto antea īterfectus, & eũ q Iacobũ gladio pemit, Petrũqꝫ Barionã vinxit. Copin⁹ q cũ Cirino in Iudęã venit, plures deinceps annos puinciã ꝓſidio obtinuit, ſucceſſit mox illis Gratus. Sed hoꝝ memoria nihil in Iudæa dignum fieri contigit. Secuta dein Pontii Pilati pcuratio, q̃ ab initio grauis fuit & permo

Tiberii crudelitas ĩ matrem.

Seiani cędes

Primus Iudæorũ motus.

Auguſtus Iudæę Tetrarchas cõſtituit.

Sabinus.

Sabini fuga.

Herodes tres.

Pilatus.

Noua Iudæorum ſeditio. — leſta Iudęis, qui Cæſaris ſtatuā tēplo inferre conatꝰ, grauē cōciuit Hieroſolymis motū. Iudæi etſi impares erāt ad reſiſtēdū (Aderat enī Pilato exercitꝰ) obſtinatis tñ aīs tēpli fores obſidēt obiectā tes ferro capita, teſtati multo libērius ſe perituros, q̄ p ea q̄ pararent̄ paſſuri eſſent legē violari. Pilatus gētis conſtantiā miratus, pſenti conatu deſtitit. Philo author eſt vbiq terrarū Cæſaris ſtatuas ea tēpeſtate dedicari cōtigiſſe, pterq̄ in Synagoga Iudęorū. Euſebiꝰ cui libērius accedo, Caligulæ principatu id factū arbitrat̄, is enī nō Tiberiꝰ, vt Trāquillus ſcribit, deus haberi & adorari voluit. Inchoauit adhęc Pilatus aquæductum ex ſacra pecunia, vt fontē in vrbē induceret, ſumptuoſum opus atq ppemodū inexhauſtū, ſi vera ſunt q̄ ſcribit Ioſephus, duum miliū ſtadiorū ſpatio cōtinuabant̄ aq̄. Et iam operarioꝝ manꝰ ingēs erat loco admota, quū Iudęi circūſtrepētes opus īpedire conati ſunt, īpēdiū credo auerſati. Pilatꝰ hoim intēperiē pręſus in tumultuātē turbā cētū milites īmiſit, q licētioſius ferro vſi q̄ īperatū eſſet, cū cęde & ſtrage multa tumultuoſum illū globū diſcuſſerūt. Nec multo poſt Pilatus in nouū Iudæoꝝ motū recidit. Caphedon hō facinoroſus populo pſuaſit, vt Gazarim montē cōſcēderēt, fore vt ibi vniuerſa vaſa q̄ Moſes humi cōdidiſſet ipſorū oculis ſubiicerent̄.

Moſis vaſa. — Et iā manꝰ hoim ingēs ad Tirathnā vicū pceſſerat, mōtē cōſcēſura. Pilatus cui res ipſa ſua erat ſpōte ſuſpecta, ne aliq̄ ſeceſſio fieret a Iudęis, primū edicto obſtitit. Cæteꝝ vbi oīa obſtinatiꝰ fieri vidit, eqtibꝰ cū leui armatura in agmē illud īmiſſis, circa vicū pugna edita eſt, ac Iudæoꝝ plurimi partim cæſi, partim capti ſunt, multi quoq fuga dilapſi.

Iudæorum cædes. — Erat tum in Syria Vitellius, ad hūc Iudęi q̄ſtum miſere Pilati iniurias. Ille Marcellino quodā Hieroſolymā miſſo, Pilatū Romā ad dicendū cauſam ire iuſſit. Inde Vitellius Hieroſolymā venit Antiochiā ducturus, vt Artabani motibꝰ occurreret. Is ex Media vbi late impabat, a Parthis in regnū vocatꝰ, in Armeniam Po. Ro. puinciā hoſtiliter irrupat. Fuerāt res Parthoꝝ aliquot añ ānis in motu, nā poſt Phraortis interitū Phraortes eius filiꝰ ex Thermuſa Italica fœmina caſu quodā natꝰ, qa tres legitimi regis filii Romę obſides eſſent, regnū nefario matris occupauit cōſilio, pſe occulte interfecto.

Parthorum motus. — Hūc Parthi qa inceſto matris ſe polluerat cōcubitu, regno exegerūt. Sed Phraortes breui poſt q̄ ita pulſus eſt fato periit. Irodes q illi ſucceſſit, quū ſupbe nimis crudeliterq imperarēt, dū forte ſacris opat̄, alii medio venatu ſcribūt, Parthorū incurſu trucidatus eſt. Miſerūt inde Parthi Romā ad Tiberium, vt regiæ ſtirpis vnū Parthis reſtitueret, quē ſibi regē crearēt. Miſſus eſt illis ex vrbe Bonones, quē barbari pro deſpicato velut obſes ſeruitutē ſeruiuiſſet, breui regno deturbant. Tum vero ex Media Artabanꝰ accerſitꝰ, vario euētu cū Bonone iterū acie cōflixit. Is poſtea ī Armenia captus Syllano Syriæ ptori tradit̄, quē ille antea ſibi Romę notū penes ſe honorifice habuit. Artabanus cū filio ſuo Irodi Armeniā attribuit, periitq p id tp̄s Antiochus Comagenes, quo defuncto cōtinuo duæ factiōes in regno extiterūt. Nobiliū vna, hi Comagenē in puinciæ formā redigi cupiebāt. Plæbeioꝝ altera, q regē malebāt. Vtriq igit̄ legatos Romā miſerūt, ad Tiberiū & ſenatū, & ob eā rē Germanicus ad ordinandum oriētis ſtatum cū exercitu eſt miſſus, de cuius interitu loco haud multū diuerſo mentio facta eſt.

Parthi Armeniam occupant. — Artabanus q Armeniā ſibi vēdicabat, adeo factus erat Tiberio formidabilis, vt Vitellius q poſt Germanici obitū in Syria cū exercitu fuit, iuſſus ſit qbuſcūq poſſet cōditionibꝰ cum Barbaro pacē cōponere, aut ſi de pace nō cōueniret, illius conatꝰ quo quo modo euerteret. Vitellius Antiochiā pgreſſus magnis pollicitationibus Albanoꝝ & Iberꝝ ſollicitauit reges, vt bellum Artabano inferrent. Illi bellum auerſati, Caſpias portas, qd̄ æque valuit, Scythis reſerāt, q in Armeniā effuſi, totā regionē ferro & igni populati ſunt. Artabani filio cum numeroſo exercitu cæſo, afflictiſq p hæc Parthoꝝ opibꝰ in Armenia, Vitellii cōſilio domeſticæ Artabano patant̄ inſidię, qbꝰ barbarus malis circūuētus ad pacē inclinauit. Datq obſidē Dariū filiū ſuū, gnaq cum co munera Romā mittit, & in his hoīem ſeptē cubitoꝝ, cui Lazaro fuit nomē, eū Hebraici fuiſſe ſanguinis Ioſephus ſcribit, ex iis credo q olim in Mediā ex Samaria tranſlati ſunt.

Homo. vii. cubitorū. — In Iudęa quoq ſub id tp̄s Herodes tetrarcha cū Aretha coꝝ Arabū rege, q circa Petrā incolūt, pdifficile geſſit bellū, ob illiꝰ filię repudiū. Fuerat hęc diu in Herodis matrimonio, mox ab eo excluſa ē ob recentes Herodiadis nuptias, quā ille ſibi inceſto iunxit cōnubio, Philippo fratri ſuo ex altera matre nato abductā. Exercitu igit̄ vtrinq cōparato, Herodis & Arethæ duces in Gamillica regione, infeſtis aīs cōfligūt, fuitq ea pugna Herodianis funeſta.

Arethæ & Herodis pelium. — Herodes ad Tiberiū pricipē ſcribit de Arethę in ſe iniuria, ſquite illū; qa cōiugē filię ſupduxiſſet tanq̄ ſibi nō liceret plures ſi ita libitum eſſet ducere vxores, pſertim quum mos patrius id nō phiberet. Tiberius Vitellio pcepit, vt Herodis opes tueret̄: pceſſerat itaq ille ex Antiochia cum exercitu in Iudæā vſq, quū lſis & nūciis factus eſt certior de Tiberii obitu. Hic milite in noui principis verba coacto, incertus quo faturꝰ eēt ira Arethā aio Caligula nouus priceps pſenti bello abſtinuit, auxiliatibuſq a ſe copiis dimiſſis cū

cætero exercitu Antiochiā eſt reuerſus.Ioſephꝰ author eſt fuiſſe tū multos q ita pſuaſum habue
rint in eā cladē Herodē incidiſſe,ob Ioānis Zachariȩ filii cȩdē,quē virū bonū,vt Ioſephi vtar ver
bis,Macherūti interfecerat,quia Iudæos ad virtutē hortaret̃.ꝑciperetq; vt iuſticiā colerēt,in deū — Io.Baptiſta
pietatē ſeruarēt,ꝑ baptiſmū ī vnū coirēt,ad quē quū magnꝰ fieret cōcurſus,veritus Herodes,ne — interfectus.
ex eo coetu aliqs nouus motus exiſteret,ꝓphetā interfecit.Hȩc Ioſephus.Alii ꝙ īceſtas Herodia
dis execraret̃ nuptias ab eo interfectū ꝓdidere.ꝑceſſiſſeq; nōnihil aiūt cȩdē illā nefariā aliud atro
cius Iudȩorū facinus,ꝓ qđ Chriſtꝰ rex noſter patibulo fuit crucis affixꝰ.Tiberiꝰ etſi fœdo ſȩuoq; — Tiberii na
ingenio,honeſta tñ & decora fuit facie,ſtatura q̃ iuſtā excederet,ſiniſtra manu agilior,articuliſq; — tura.
adeo robuſtis,vt recēs malū digito terebraret,cōſauciaretq; adoleſcētis caput taluro.Color cādi
dus,prȩgrandes oculi,& qui noctu in tenebris cernerēt,ſed ad breue tp̃s,& quū a ſomno patuiſ
ſent,religiōis negligēs,vt qui totus pēderet ex Mathematicorū pſuaſione fato oīa fieri,expauēſce
bat tamē ſupra modū tonitrua,in cuius rei remediū turbatiore cȩlo nūq̃ nō laureā geſtauit.Ne
gatur id genꝰ frōdis afflari fulmine.Fuit liberaliū diſciplinarū grȩce & latine doctꝰ,Meſſalā Cor
uinū ex noſtris ſecutꝰ,ſed affectatione nimia obſcurabat ſtilū,maior extēporalis videri,ac gratior
q̃ pmeditatꝰ.Grȩce Euphorionē & Partheniū ſecutꝰ.Scripſit poemata,& in his Lyricū carmen, — Tiberii inte
qđ inqſitionē appellauit.Periit in Cāpanię ora,in villa Lucullana,anno vitȩ octauo & ſeptuageſi — ritus.
mo,quum tris &.XX.imperaſſet.Obiit anno qnto ab eo quo Chriſtus paſſus eſt.Cauſa mortis in
certa.Fuerūt q crederēt eū tabifico lētoq; veneno a Caio q fuit Germanici filiꝰ,ſublatū.Alii cibū
a febre deſiderāti negatū dixere.qdā puluinū illi iā ꝓpemodū cōfecto aiūt iniectū,atq; ita īterclu — Viri illu
ſo ſpiritu necatū.Fuerūt Tiberii principatu viri doctrina īſignes,C.Aſiniꝰ Gallꝰ orator Polliōis — ſtres.
filiꝰ,quē Euſebius ſcribit a Tiberio crudeliter necatū.Liuius Patauinus Romanȩ hiſtoriȩ cōditor
& Ouidiꝰ Naſo quorū ſupra meminimꝰ,vno anno ſi Euſebiꝰ recte colligit,ſuū diē obiuerūt. Hic
Tomis quo fuerat ab Auguſto relegatus.Ille Patauii.Vixit cū his,L.Feneſtella hiſtoriarū & car
minis ſcriptor.Cumis ſitꝰ eſt.Obiit & Q.Ateriꝰ orator iā grādis natu,& Votienꝰ Mōtanus Nar
bonēſis vir dicēdi facultate clariſſimꝰ & a Tiberio ī Balearīū vnā relegatꝰ. Caſſiꝰ Seuerus orator
& ipſe illuſtris adeo paup defunctꝰ eſt vita,vt vix eiꝰ verēda pāno tegerent̃.Claruit & Diodorus
orator Aſianꝰ Sardibꝰ ortꝰ.Valeriꝰ Maximꝰ & ipſe ꝑ hȩc fuit tpa,q carptim & magis ad vſum q̃
ad eloquētiȩ oſtētationē ſcripſit hiſtoriā.Traſillꝰ mathematicꝰ eadē fuit tēpeſtate inſignis,quo fa
miliariſſime eſt Tiberiꝰ vſus.Incidit in annū qntū Tiberiani īperii terrȩmotus ingens,quo trede — Terrȩmotꝰ.
cim haud obſcuri noīs vrbes vno tpe corruerūt,& in his Epheſus,Magneſia,& Sardis,& ī Italia
XX.hoīm milia Fidenis ſubita amphitheatri ruina periere.Poſt Chriſti Saluatoris ad patrē aſcē — Spūſſancti
ſum,q quinquēnio ꝑceſſit Tiberii obitū,vt ꝓxime eſt ſignificatū,eius apoſtoli diuino ſpiritu pau — miſſio.
cis poſt diebꝰ ſupne accepto,variis cœpere linguis illiꝰ acta ꝓdicare,videri ea res eo mirabilior cū
ctis,ꝙ eorū quidā oīs fuere eruditiōis expertes,in cōmune igit̃ viuebāt,nil erat ꝓprii cuiq̃,ſiqd illis
pie offerebat̃ id ſupra naturȩ vſum paupibꝰ erogare.Cȩterū vt ꝓpheticū carmē euētu ꝓbaret̃,in
omnē terrā exiuit ſonꝰ eorū,& ī fines orbis terrȩ ſunt eorū verba ꝓpagata,partiti ſūt īter ſe ꝓui
cias.Thomas Parthos ſortitus eſt.Matthȩus Æthiopiā.Citeriorē Indiā Bartholomeus.Andreas
Scythiā.Io.Aſiā.Pōtꝰ Gallatia Bithynia & Cappadocia Petro obtigerūt.Erat Petrꝰ Galilȩus ex — PETRVS
Bethſaide vrbe,& Andreȩ apoſtoli frater,cuꝰ mō mētio facta eſt.Et qa in dies augebat̃ piorū nu — .I.
merꝰ,erātq; plurimi diſcipuli,ne miniſterii cauſa multorū īterpollaret̃ oratio,ſeptē creari placuit, — PONTI.
qbꝰ ea decerneret̃ cura,eſtq; ī his apoſtolorū cōſenſu Stephanꝰ creatꝰ,q eo fere biēnio,quo paſſus
fuerat Chriſtꝰ,cū his de ſynagoga ī certamē deſcēdit,q variis appellatiōibꝰ.Alexādrini ſunt noīa
ti,Cyrenaici,Cilices,vbi quū plures & docti vt ipſi videri volebāt,vni nō reſiſterēt,ſed cæleſti ſa
piētia qua ſupne erat īſtructꝰ iuuenis obruerent̃,cū fremitu & īdignatione circūſtabāt Stephanū
vixq; manibꝰ prȩ nimia ira tēperabāt.Interim vero teſtatꝰ ille ſe cȩleſtē gloriā īrueri,maiꝰ adhuc
in ſe odiū cōcitauit,eā vocē vt īpiā litigatores auerſati aures obtegūt,factoq; in illū impetu vrbe
eiiciūt,eiectū lapidibꝰ obruūt.ſicq; primꝰ oīm Stephanꝰ Chriſti nomē publice cōfeſſus mortē oc — Stephani
cubuit,eſtq; ob id ꝓtomartyris appellationē adeptus.Interfecit & Herodes Iacobū Io. fratrē gla — martyrium
dio quarto nōdū anno a Chriſti aſcēſu exacto,q̃ nefaria cȩdes,qa Iudȩis placuiſſe viſa eſt,his gra — Iacobi iteri
tificaturꝰ cōiecit & Petrū & cȩteros Galilȩos ī cuſtodiā,vt hoīes ſuȩ ditionis & ad oēm īiuriā op — tus.
portunos.Cœpat Petri nomē poſt Chriſti ad patrē aſcēſum,cōtinuo miraculis illuſtrari.Hieroſo — Petri mira
lymis ī aditu tēpli ad ſpecioſā portā,claudū ab vtero matris iā q̃dragenariū ī Ieſu Nazareni noīe — cula.
in pedes ſtatuit,libereq; ambulare dedit.Lyddȩ pari virtutē ȩgrotū iā decēnio cubantē reſtituit. — Ioppes ve
In Ioppe Phœnicū vrbe vetuſtiſſima Tabitā vita defunctā diſcipulorū rogatu,qbus illa pie victū — tuſtas.

ll v

miniſtrabat,a mortuis ſuſcitauit.Mira ſunt q̃ Plinius de ea vrbe ꝓdidit,nã ꝑterq̃ ꝙ terrarũ fundatione antiquiorẽ veteri opinione credidit,vrbi ſaxũ ꝑiacere ait, in quo vinculorũ Andromedæ veſtigia oſtenderent,& ꝙ olim fabuloſa illic colerent Ceto.Vinctũ itaq; Herodes tradidit Barionã cuſtodiendum quatuor militum quaternionibus,q numerus ad quatuor noctis vigilias (I tot enĩ partes diuiſa erat nox militari ĩſtituto)eſt vt arbitror referendus,vt quaterni milites inuicem Petrũ cuſtodirent.Erat is ꝑcipue apud Iudæos inuidiæ vt diximus,in Chriſti noĩe nihil obſcure miracula opari.Habebat Herodes in aĩo Petrũ ad populũ ꝑducere,quũ is noctu,cæleſti voce iuſſus eſt ſurgere,& angelũ qui e cęlo aderat,ſequi.catenis igitur ſua ſponte cadentibus,ſolutuſq; vinculis,per medias militum ſtationes ad ferreã ꝑductus eſt portã,quę vltro illi patuit,& iã in tutũ euaſerat,quũ genius quẽ ducem habuerat,repente ex oculis euanuit,ita vt quũ omnia vere fierent, viderent tamẽ Petro ꝑ quietẽ illa animo obuerſari.Et ille per hęc naſcẽti eccleſię ſeruatus eſt.Fuit inde Petrus Antiochię annos ſeptẽ,nouęq; ibi eccleſię iecit fundamenta.Hieroſolymis interim Iacobus iunior piorum coetui pręſidere.Eſt hic Chriſti frater dictus,nõ ex altera Ioſippi ortus cõiuge,vt quidã falſo arbitrati ſunt,ſed ex ſorore virginis,ſanctus,qđ ſatis conſtat,a pueris,& vt Egeſippus ꝑdidit,nullum nouit aut vini,aut carnis vſum,ĩtonſus,vnguẽti & balnei expers,& cui ob aſſiduum orandi vſum,genua in Camelorũ ſpeciẽ occalluiſſent,& hæc fere in naſcenti eccleſia & in prophana rerum ſerie,toto Tiberii principatu,digna quæ literarum monumentis traderentur domi foriſq; geſta ſunt.

Iacobi minoris ſanctitas.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ,LIBER SECVNDVS.

CALIGVLA.IIII.IMPERA.

SEQVITVR,C.Cæſaris imperiũ,cui Caligulæ fuit cognomẽ,a militari caliga,ĩ qua puer in paternis caſtris eſt plurimũ conſpectus. Fuit illi pater Germanicus Druſi filius,nõ Druſus vt qdã falſo ꝓdiderunt mater Agrippina ex Iulia Auguſti filia & M.Agrippa genita.Cõciliauit nouo principi ꝑcipuũ fauorẽ Germanici patris memoria, quo nullus vnq̃ Romano fuit populo charior.Natꝰ eſt Germanicus ex Druſo Tiberii fratre & minore Antonia,triũphauitq; de Germanis quos ſub Auguſti exitũ ꝑlio vicit,periitq; ſecundo ſuo conſulatu Antiochiæ a Tiberio,cui viri indoles & gratia apđ multitudinẽ ſuſpecta fuit,eo ad cõponendũ oriẽtis ſtatũ expulſus. Ingeniũ in vtroq; doctrinæ genere pręcellẽs,cõciliãdęq; hoĩm gratię,amoriſq; ꝓmerẽdi efficax ſtudiũ.Sępe hoſtẽ cõminꝰ ꝑcuſſit,triũphales cauſas orauit,reliquitq; inter cętera ſui ſtudii monumenta gręcas comœdias.domi foriſq; ciuilis & frugi.Illuſtrium virorum vmbris libens dabat inferias.Militum qui Variana clade perierunt,vt vni oſſa inferrent ſepulcro,ſua manu primus omniũ eſt legere adortus,tulitq; ſuarũ virtutum fructum.Enimuero adeo fuit omnibus gratus,vt ſępius prę nimia officiorũ turba quũ Romam reuerteret,vitę periculũ adierit,multitudine ciuiũ omnis ſexus & ętatis ad vigeſimum vſq; lapidẽ obuiã ꝓdeunte.Audita eius morte tẽpla ſunt Romę lapidata,ſubuerſę deũ arę, lares domeſtici a quibuſdã in publicũ abiecti.Barbarorũ regũ quidã,qui Ro.nomen alioqui infenſe oderant, barbã depoſuiſſe dicunt,& vxorũ capita raſitaſſe,in argumentũ maximi luctus. Parthorũ rex cõuictu & venatu abſtinuit,qđ in ea gẽte ſit iuſtitii inſtar.Fuitq; Germanicus talis,q q̃tũ oẽs,ex Cęſarũ familia q ad id tẽpus fuere,virtute ꝑſtitit & gratia,tãtũ Caligula quẽ ille genuit ſęuitia & ſceleribus,vt merito quũ ipſe,tũ Domitiꝰ Nero,q vno Claudio ĩteriecto,poſt Caiũ ĩperauit,duę humani ſint gñris faces dicti,duabꝰ Agrippinis geniti.Hic ex Caligulę ſorore,ille vt dixi,ex Agrippę & Iulię filia,q̃ Germanico nupſit.Hoc itaq; prĩcipe,vt diuinarũ rerũ prior ſit relatio,dũ Petrꝰ Antiochenę ꝑſidet eccleſię,Matthęus apoſtolorũ vnꝰ,primꝰ oĩm eſt euãgeliũ ſcribere exorſus,quę meditatio ſacratiſſima incidit in tertiũ Caligulani imperii annũ.Fuit Caligula ab initio clemẽs,& popularis,oĩ in matrẽ & ſuos iniuriarũ memoria abolita,ſatis cõſtabat alieno ĩpulſu variaq; delatione;eos a Tiberio afflictos.Matris Agrippinæ cineres & Neronis fratris,ex Pãdataria & Põtia inſulis aureo vaſe relatos,Auguſti Mauſoleo intulit.Inchoauit & aquæductum Tiburti regione quẽ Claudius poſtea ꝑduxit ad exitũ.Piſiſtrati regiã in Samo reſtituit,habuit in aĩo Corinthiacũ Iſthmũ effodere.Puteolos Baiis perpetuo ponte commiſit,triũ miliũ & quingentorũ paſſuũ ĩteruallo,ſup quẽ ſpectãte ppl'o aurigatus eſt.Varia ad id ſpectacula edidit,quũ Romæ,tũ alibi, & in his latinæ Græcæq; facundiæ vnũ Lugduni in Gallia,vbi q ſuccubuiſſent victorũ laudes cogebãtur ſcriptis celebrare,q̃ nõ placuiſſẽt ſpõgia detergere,niſi ferulis obiurgari mallẽt,mergiq; pri-

Germanici Cęſaris laudes.

Luctus ex Germanici interitu.

Duę faces hũani gñis

Certamen eloquentię.

mo flumine,mox velut facto agmine,oĩa in vno vitia repẽte extiterũt,ſęuities tãta vel potius feri
tas,vt ex cuſtodia notaret quorũ carnib⁹ beſtiæ ad munus alerent:multos etiã his in arena laniã-
dos obiiceret,moneretq́ carnificẽ in reorũ quẽpiã aiaduerſurũ,vt minutis cruciarũ traheret icti
bus idẽtidẽ repetẽs,fac vt ſentiat ſe mori.In hu⁹ carnificinã Pilatus incidit,vt Euſebi⁹ & Ioſeph⁹
Pilati mors
ſcribũt,q multis calamitatib⁹ implicit⁹,ſibi manũ intulit.Nõ defuerũt q traderent eũ ſuę impieta
tis poenitẽtiã egiſſe,meruiſſeq́ a deo veniã.Per hęc Caius ſęuitię exẽpla eo venit , vt apte q̃reret
de ſuorũ tẽporũ cõditione,q̃ nulla publica inſignirent clade,optaretq́ idẽtidẽ Romanorũ exerci-
tuũ cędẽ,famẽ,peſtilẽtiã,incẽdia,hiatũ aliquẽ terrę.Doluit aliqñ q̃ Ro.populus nõ vnã ceruicem
haberet,vno ictu,ſi licuiſſet,tã numeroſam ciuitatẽ pditur⁹.Pari odio ſupbiaq́ illuſtriũ virorũ in
genia cõtẽpſit,Homeri carmina abolere cogitauit,ſępius dictitãs licere ſibi qđ & Platoni,q poetã
Caligulę inuidia ĩ ſummos viros.
ipſum ex ſua ciuitate ſuſtulit,parũq́ abfuit quin oĩa Liuii Maroniſq́ monumẽta aboleuerit.Hunc
nullius fuiſſe ingenii teſtat⁹,illũ negligẽtẽ & verboſum.Ademit & quiritũ q̃buſdã gẽtilia ornamẽ
ta.Torquato aurei torq̃s vſum.Crines Cincinnato.Põpeiorũ ſtirpi cognomẽ magni. Sed quo pe-
Nefaria libellorum inſcriptio.
ſtis illa hoĩm eſſet pceſſura,duorũ libellorũ noĩa q poſt ei⁹ cędẽ in aptũ plati ſunt.palã fecere.hic
pugio,ille gladi⁹ erat inſcriptus.Reptũ eſt ſcriniũ venenis refertũ,q̃bus Claudii iuſſu ĩ altũ mare
deiectis,adeo ſunt aquę infectę vt mox paulo piſces per littora exanimes iacuerint.Fuit in oẽs fœ
Veneni vis
das libidines tã pnus,vt cũ trib⁹ ſororibus Druſilla,Liuia,& Agrippina ſtupri cõſuetudinẽ fece-
Libido.
rit,quarũ Druſillã adhuc pterxtat⁹ vitiaſſe credit.p huius nomẽ iã princeps ad populũ & milites
p cõcione deierauit.Liuiã Oreſtillã puellã nobili loco ortã nuptiarũ die,C.Piſoni,cui matrimonio
iungebaẽ,ademit.C.Memio Iuliã Paulinã:ad poſtremũ Cęſoniã duxit vxorẽ,quã ob laſciuiã pdi-
tãq́ libidinẽ cõſtãti⁹ adamauit,oſtenditq́ ſæpe eã militib⁹ chlamyde pelta & galea inſtructã.Hu
ius amatoriis potionibus alienat⁹,minus tñ inde ſibi cõſtitiſſe credit.Tãtũ pterea rapuit, vt ſuper
aureos nũmorũ aceruos nudis ambularet pedib⁹,iterdũ toto corpe volutaret.Rẽ bellicã ſemel at
tigit.In Galliã pfectus primo acceſſu Bellini Britãnię regis filiũ a patre pulſum in deditionẽ re-
Stulta ridiculaq́ Caii expeditio.
cepit,mox deficiẽte bellorũ materia Rheno tumultuoſe ſupato,Germanorũ quoſdã quos occul-
te velut in inſidiis fecerat,tãq̃ bello captos retraxit in caſtra,ſuſpẽſis eorũ ſpoliis in tropheorũ ſpe
ciẽ in ſylua quã ad hoc ipm adornauit,velut ibi loci res geſta eſſet.Copiis inde ad Oceanũ produ
ctis machinas & balliſtas in extremo littore diſpoſuit,ignara multitudine qđ rei inchoaret. Inde
velut Oceano victo repente edicit vt miles cõchas legeret,ea eſſe vera Oceani ſpolia pdicãs,his ſi
nus & galeas cõpleret, eas Capitolio Palatioq́ deberi exuuias. Nouiſſime conſiliũ cepit Romani
exercit⁹ q ĩ Germania erat trucidãdi.Sed re aiaduerſa,quũ iã ad vim oĩa ſpectarẽt,nefario incœ-
pto abſtinuit,vrbẽ inde Romã ex Gallia ouãs ingreſſus eſt.Cæterũ quũ talis eſſet ĩter Caſtorem
Caligula ſe adorandũ præbuit.
& Pollucẽ ſedẽs ſe adeũtibus adorãdũ pbuit,ſibiq́ ſacerdotes tẽplũq́ conſtitui paſſus eſt.Scripſit
& Petronio Syriæ pfecto vt ſtatuã ſuã Hieroſolimitano tẽplo inferret ſub Iouis optimimaximi
titulo.In Capitolio ſol⁹ ſedebat ſuſurrãs:tãq̃ eẽt ſibi cũ Ioue colloquiũ:interdũ etiã altercãdo cõ
minari cõſpectus ſtultitia eſt : q̃nq́ in deorũ habitu aureã habẽs barbã teneniſq́ fulmẽ dextera:in
terdũ fuſcinã:aut Mercurii caduceũ.Per hæc ille flagitia ſcelerũq́ atrocitatẽ quatuor ppemodũ
annos rerũ potitus eſt. Ad poſtremũ quũ inuiſus eſſet oĩbus:domeſtica coniuratione ludorũ die
oppreſſus periit:multis cõfoſſus vulneribus.Ferũt in ea domo qua cædes peracta eſt:nullã iã in-
Caligulę interitus.
de noctẽ ſine terrore trãſactã:quoad incẽdio cõſumpta ſit.Fuit in dicendo vehemẽs:ita vt prę ni
mio ardore vix vno loco cõſiſteret.Anneũ Senecã arenã aiebat eſſe ſine calce.Ad ei⁹ſcripta haud
dubie alludens:q̃bus nulla coaleſceret oratio.Nec ſaltãdi ſtudiũ aurigandive contempſit.Statura
fuit eminenti,pallido colore,ceruicis crurũq́ enormi gracilitate,oculis & tẽporibus cõcauis, tor-
ua fronte,capillo raro,& circa verticẽ nullo,hirſutus cętera,vt capram noĩare capitale fuerit illo
imperãte.Vultus teter ac horrid⁹,ſed quẽ ipſe de induſtria efferaret,vt ſpectãtib⁹ formidoloſior
eſſet.Exterrebaẽ p quietẽ miris rerũ imaginib⁹,vt q pelaſgi ſpeciem ſecũ loqui fuerit aliqñ imagi
natus.Et Caius q quartus a Cęſare dictatore imperauit talis fuit.Claudi⁹ Nero ei⁹ patruus magis
Capta. CLAVDIVS. V. IMPERA.
caſu q̃ hoĩm cõſilio,poſt ei⁹ cędẽ imperiũ eſt adeptus.Fuit is Druſi & minoris Antonię filius.Cæ
terũ a quo fuerit ĩ Cęſarũ familiã adoptatus nõ reperio,quo magis miror Trãquillũ authorẽ eſſe
Cæſarũ pgeniẽ in Nerone defeciſſe.ſed vtcũq́ ille in gentẽ receptus eſt,Caligulę cęde cõſternat⁹
in Dieta,cui Hermeo fuit nomẽ,nõnihil latuit,vnde a paucis extractus,atq́ ĩ caſtra tumultuoſe
delat⁹,prerogatiua militari impator eſt appellat⁹.Senatuſcõſultũ quia parũ tutũ videretur ĩre ob-
uiam armatę multitudini,fecit illi ratũ imperii nomẽ.Et Claudius tã pcipiti fortunę ĩpetu ad fa
Petrus Romã pficiſcitur.
ſtigiũ eſt dignitatis euect⁹.Altero cui⁹ regiminis anno Petr⁹ Bariona Chriſti apoſtol⁹ ex Antio-
chia Italiã petiit, plurib⁹ in Aſia eccleſiis cõſtitutis,& in his Antiochena,cui nõ tñ naſcẽti,ſed iã

ꝓpemodū adulte ſeptē ꝑſedit annos. Ad maiora īde rerū īnitia ꝓfectꝰ, ꝑdicās euāgeliū primordia
noue fūdat eccleſie, cuiꝰ plures deīceps ānos cuſtos fuit & rector. Vulgat ille ſedulo docetq; Chri
ſti dogma, īgerit veritatē volētibꝰ frugiferāq; ſaluatoris doctrinā. Multi ꝑ hec ad verā pietatē tra
ducti, ſalutiferaq; fruge imbuti, baptiſmi ſunt lauacro admoti, & ī his Ioannes cui cognomē fuit

Marcꝰ euā geliū ſcribit

Marco, Iſraeliticꝰ, vt Hieronymꝰ ſcribit, leuita. Is ad Chriſtū cōuerſus, ſacreq; hiſtorie peritior fa
ctus, euāgeliū ſcripſit, quā ei Petrus ꝓuīciā chriſtianorū hoīm īiūxit rogatu. Legitq; pius doctor
diſcipuli ſcripta & ꝓbauit. Mox aq̄leiā ꝓfectꝰ eſt, ſub īitia cōdite ibi cōdēde ve eccleſie. Hic quoq;
aliqua ſcripſiſſe credit. Inde Alexādriā delaꝰ, tātū ſcripto & ꝑdicatiōe ꝓfecit, vt breui frequēs ce
lebriſq; ſit orta eccleſia, q̄ Alexādrina ab ipſiꝰ vrbis noīe eſt poſtea cognominata. Et iā oībus terris
iacta erāt vere fidei fundamēta, gliſcebātq; paſſim pietatis cultu, quū Maria virgo Chriſti Naza-
reni mater īclyta, ī celū aſſūpta eſt. Incidit illiꝰ diſceſſus ī q̄rtū Claudii prīcipis annū, q ſeptimus

Marie vir- ginis obitꝰ.

fuit & quadrageſimꝰ hūane ſalutis. Claudiꝰ principatū adeptꝰ domeſticis externiſq; īſidiis petitꝰ,
vita ꝓemodū & īperio ꝑiclitatꝰ eſt, q̄dā plebeiꝰ hō cū ferro nocte ꝓpe media āte eiꝰ fuit cubiculū
depheſus, & duo eq̄ſtris ordinis deſtinati ſceleris cōuicti ſūt, quorū hic Theatrū egreſſū obtrūca-
re aīo deſtinarat, ille ad ede Martis diuinis opātē. Cōiurarūt adhec ī vrbe viri illuſtres. Gallꝰ Aſi
nius & Statiliꝰ Coruinꝰ, Pollionis & Coruini nepotes, ex libertis ipſiꝰ & ſeruis q̄buſdā in ſocietatē
cedis aſſumptis. Procul domo Furius Camillꝰ Delmatie legatꝰ, ſed motus ille intra q̄rtū diē reſe-
dit, legionibꝰ q̄ fidē mutauerāt religiōe iniecta ad pœnitētiā cōuerſis, itinere enī ad Camillū no-
uum imperatorē ꝓpoſito, ſigna neq; ornari, neq; loco moueri potuerūt. Ex ille ꝑ hec diſcrimina iā
princeps exercitꝰ eſt, vt difficile ſit dictu, ꝓſperiorē ne ſit fortunā in q̄rēdo prīcipatu exptꝰ, an va
riā magis & mutabilē in retinēdo. Ceterū ſtabilito īꝑio, vnā oīno ſuſcepit in Britānos expeditio

Britannica Claudii ex- peditio. Circius.

nē, hodie Anglos vocāt. Erāt iā plures ānos Britāni Romanis armis ītacti, tumultuabanturq; tū
forte īſulani, q̄a obſides nō ſibi reſtituerent. Hāc nactꝰ belli anſam Claudiꝰ triūphi cupidus, ī Nar
bonēſem Galliā trāſiit, quo quū ex Hoſtia naui veheret, vehemēti Circio prio ī ora Ligurie mox
apud Stœchades īſulas q̄ ſunt āte Rhodani oſtiū, ꝓpemodū eſt fluctibꝰ obrutus. Eſt Circius Nar
bonēſi gallie peculiaris, nulli vētorū violētia īferior, vt ex aduerſo nitētē ne reſpirare q̄dē ſinat, aut
veſtigio cōſiſtere, ſed aut vi ſua īpellit, aut humi affligit. Cato in originibus armatū hominē ſcri-
pſit & currꝰ honuſtos Circii īpetu ꝑcelli, & quū tā vehemēs ſit, nō modo nō alias attingit terras,
ſed ne Viēnā q̄dē eiuſdē ꝓuīcie vrbē, quo manifeſta ſit lex nature, vētis quoq; eē nō ſolū tēpora
quibꝰ ſpirēt, ſed fines etiā ꝑſcriptos. Talis & in Apulia Iapix, & ī Pōto Cæcias, cuiꝰ flatū trahere

Iapix. Cæcias. Claudii te- ditus ad vr bem. Germaniæ motus.

ad ſe nubes Ariſtoteles credidit, nō ꝓpulſare. Claudiꝰ ex Maſſilia terreſtri itinere Geſſoriacū ꝓfe-
ctus (eſt id oppidū in ora Gallie ad oceanū) in Britanniā trāmiſit, ꝓuinciaq; citra ꝓliū paucis die-
bus pacata, ſexto q̄ ex vrbe ꝓfectꝰ fuerat mēſe ī Italiā rediit. Hic ex Pado ꝑ Vatrenū, īſigni domo
verius q̄ naui, in Adriā īgreſſus, ſuperi maris ora enauigata, vrbē triūphās ītrauit. Eſt & in Ger-
mania eodē prīcipe tumultuatū. Cheruſci, vt Tacitꝰ Corneliꝰ ſcribit, Italū regē quē Romæ natū
Germanis petētibꝰ Auguſtꝰ prīceps dederat, ſubita defectiōe vt vniuerſæ genti ſuſpectū pellere
adorti ſunt. Ceterū ꝓlio ab eo victi ad rēs q̄euere, inde hoſ ſupbiā præſi, ad quā ille rerū ſucceſſu
vt ſit deſciuerat, regno deturbāt. Italus Lōgobardorū opibꝰ adiutus, res Cheruſcas per læta & ad
uerſa īfeſtabat. Chauci quoq; inferiorē Germaniā incurſare, ſed hi Corbulōis īteruētu breui pa-
cati ſunt Gānaſto oppſſo, eiꝰ motus authore. Circa Babylonē duo Iudaici ſanguinis fratres, quo-

Iudaicorū fratrum fa cinus.

rū vni Aſineo fuit nomē, alteri Auuleo, a nataalis fabricæ magiſtro, apud quē operabant, increpi-
ti, q̄a ſegnius ad opus rediiſſent, in mōtes irati cōceſſerūt, vbi collecta equaliū manu, in vicinos ac-
colas primo latrocīniū exercuerūt, locis inde ſibi ad receptū cōmunitis, multitudineq; ſpe queſtus
affluēte, primo finitimos ſubigūt, inde Mitridatē Artabani regis Parthorū legatū, cū exercitu ad
uerſus ſe miſſum, copiis nocturno incurſu exutū, in poteſtatē redigūt, redactū ne de vita dimica-
re crederent, intactū dimittūt. Mitridates, vxoris ſtimulis adactus, erat is regis gener, reparato ex
ercitu, vt accepte ignominie notā ſibi & ſuis demeret, iterū in Iudeos ꝓfectus in Meſopotamie cā
pis eos ꝓlio vicit. Anuleus (nā minor fratrū aliquāto antea fuerat veneno ītereptꝰ) Iudeos quos
ex pugna egreſſos ſyluæ texerant, in vnū contrahit, Neerdāq; occupat, vbi loco a Babyloniis oc-
culte īnito, ipſe cū p̄cipua ſuorū parte interfectus eſt, q cedi ſuperfuerūt (erat adhuc manus nō cō

Multiplex Iudæorum clades.

temptibilis) Seleuciā conceſſere. Hic a Grecis & Aſſyriis, qui eā vrbē tenebāt, nefaria conſpiratio
ne ad L. milia Iudeorum occidione occiſa ſunt, pauci q media cede dilapſi ſunt, primo Cteſiphon-
tem petūt, inde conſternato agmine, vt tutiore eſſent loco, Neerdam iterum occupant, tutius in-
de ſe aduerſus tot infeſtas gentes defenſuri. Et Iudæi in Meſopotamia hanc, per id tempus, cladē
duorum temeraria defectione adiere. Nec in Iudæa multo meliore ſtatu res eiuſdem gentis ea

tẽpeſtate fuere.Enimuero Azimorũ diebꝰ Cumanus, q ꝓuinciæ p̄erat.veritus ne in tã numeroſo
Iudęorũ cõuẽtu aliqs nouus motus in vrbe orireť,milites circa tẽplũ diſpoſuit,q velut p̄ſidio eſ-
ſent põtificibꝰ.Tũ ex gregariis militibꝰ vnus,populo ſacris occupato, verẽda corpis apto mõſtra
uit ſinu.Iudęi eiuſmodi flagitio cõmoti,nã res in cõtumeliã verſa eſt,vt certe acta erat.q̃ſti nõ ſe
ſolũ,ſed religionẽ etiã cõtẽni,tumultu repẽte orto,militẽ vt ipiũ exectari.Occurrit eo Cumanus
ſęuientẽ multitudinẽ placaturꝰ.Cęterũ vbi vis & impetꝰ ſiſti nõ potuit,milites in Antoniã rece-
pit.Erat is locꝰ munitiſſimus tẽplo iminẽs.Iudęi rati p̄ſidiarios ad id ſubductos,vt mox paulo ad Iudęorum
cędẽ imitteteť,cõſternati aĩo capeſſunt fugã,tãtaq; ꝑturbatio circa portas ſecuta eſt,vt ad.XX. metus.
milia hoĩm momẽto tpis perierint.Sũt authores cladis huiꝰ Ioſephus & Euſebiꝰ.Ea res,& ꝙ Sa-
maritarũ & Iudęorũ diſcordias alere Cumanꝰ diceret Samaręorũ muneribꝰ corruptꝰ,tãtũ illi cõ Publica
flauit ĩuidię,vt Romã ad dicẽdã cauſam ſit accerſitꝰ,atq; in exiliũ actus.Et hęc in ꝓuinciis.Publi Claudii opa
ca Claudii opa fuere.Fucini lacꝰ emiſſio mõte ꝑ tria milia paſſuũ aut effoſſo,aut exciſo. Abſoluit
id opus.XI.annorum ſpatio.XXX.milibꝰ hoĩm aſſidue operãtibus.Extruxit & Oſtiẽſem portũ,
mole oſtio fluminis obiecta,q̃ vt ſtabilior eſſet,nauim qua Obeliſcꝰ igẽs fuerat ex Ægypto adue-
ctus,plenã puteolano puluere alto mari depſſit.Pilis ĩde cõgeſtis turrim ĩ Alexãdrię Phari ſpeciẽ
impoſuit,vt ad nocturnũ lumẽ eo nautę ex alto curſum intẽderẽt.Tẽtauerat id opus aliqñ Cęſar
dictator,ſed difficultate rei deterritus abſtinuit.Perfecit Claudius aq̃ductũ quẽ C.Cęſar qui ante
illũ impauit inchoauerat.Sed q̃ in publicis opibus fuit fortuna illi ꝓſpera,tã ĩ domeſticis ſęua &
aduerſa,p̄cipueq; in Meſſalinæ cõnubio.Fuit hæc Barbati Meſſalæ filia,mulier portentoſæ libidi-
nis,& q̃ viuo Claudio,atq; oĩm gẽtiũ principe C.Silii nõ ſolũ ſit cõcubitũ ſecuta,ſed & cõnubium Meſſalinę
etiã affectauerit:quã occaſionẽ nacti liberti & amici principis,illi authores fuerũt,vt Meſſalinã ca cædes.
pitali ſupplicio afficeret.Interfecta eſt in Lucillianis hortis,feſtinataq; eſt cædes Narciſſi opera, ve
riti ne Claudiꝰ muliebribꝰ lachrymis flecteret,nã vt natura fuit ſtolida,nulli dubiũ erat quin faci
le coniugi ceſſiſſet,ſi ad illiꝰ cõſpectũ venire potuiſſet.Peracta qđ ſatis cõſtat cęde.poſtq̃ in tricli-
nio paululũ decubuit,cur dña nõ veniret req̃ſiuit.Supduxit Claudiꝰ Meſſalinę ꝑ hũc modũ ſub-
latæ Agrippinã Germanici fratris ſui filiã.Hãc Caligula a ſe inceſtatã,ſuis ad ſtuprũ exoletis ſub
iecisſe ferť,mox vero vt ĩſidiarũ aduerſus ſe cõſciã relegauit.Nupſerat Agrippina primo Domi- Neronis or
tio Neroni,ex quo Neronẽ q poſt Claudiũ impauit enixa eſt.Auditã ferũt eiꝰ viri vocẽ,q nuncia- tus.
to vxoris puerperio,nihil ex ſe & Agrippina niſi ĩfelix & ꝑniciosum gigni potuiſſe reſtatꝰ eſt. Sed Stultitię at
in Claudio tãta fuit vecordia,vt quũ cõtra patriũ morẽ fratris ſui filiã matrimonio ſibi iũgeret, gumẽta in
deq; ea re ꝑ cõciõe ageret,illã idẽtidẽ filiã appellauerit ſuo gremio natã p̄dicãs,atq; a ſe educatã. Claudio.
Agrippinæ igiť illecebris captꝰ Neronẽ priuignũ adoptauit,quũ Britãnicũ haberet ex Meſſali-
na genitũ,& iã adoleſcere ĩcipiẽtẽ,cui deteſtabili facto adiecit & ſtolidũ dictũ.Neminẽ vnq̃ ꝑ ado
ptionẽ Claudię fuiſſe genti inſertũ,ſed ab ineũte ætate parũ illi mens cõſtitit . Qđ quũ Auguſti
ad Liuiã epiſtolę teſtatę ſunt,tũ Antonię matris vox ſępiꝰ audita,q̃ quũ ĩſignem ĩ aliquo notaret
ſtultitiã,eſſe eũ diceret ſuo Claudio ſtultiorẽ,portẽtũq; hoĩs appellaret,nec abſolutũ , quũ dicere-
tur aliqñ impaturꝰ,tã dirã Po.Ro.ſortẽ clare deteſtata eſt ſoror Liuilla.Auia Auguſta tã deſpica
tũ habuit,vt nũq̃ allogo dignareť,ſed breui & acerbo corripuit,quũ opus fuit,chirographo.Exti
terũt vecordię huiꝰ multo maiora in publica adminiſtratiõe ſigna,nã ingenia & mores hominũ
multo faciliꝰ depꝛhẽdunť,quũ vita in illuſtri eſt loco ſita.Sed nullis hoĩm princeps ille magis ĩdul
ſit,q̃ libertis ſuis,quorũ Felicẽ triũ reginarũ maritũ Iudęę ꝓuincię p̄fecit.Polybius a ſtudiis ſæpe
inter duos conſules medius ambulauit.Narciſſo ab epiſtolis & Pallãti a rationibꝰ q̃ſtoria p̄toria Claudii li-
q; tribuit ornamẽta,tantũq; diuitiarũ ingeſſit, vt inter mortalium ditiſſimos,C.Plinii teſtimonio berti.
cenſeanť.Fuit vini cibiq; incõtinẽtiſſimꝰ.Captꝰ aliqñ nidore prãdii,qđ Saliis parabatur, tribunali
relicto,ꝓtinꝰ ad ſacerdotes aſcẽdit,vnaq; accubuit.Ingeniũ fœdũ & ſanguinariũ,extãtq; nõ pau- Claudii ſæ-
ca eius ſęuitię documẽta,quę ſuperuacuũ ſit referre.Cæterum quum talis eſſet,nemo vnq̃ fuit in uitia.
principatu illo vno timidior,nullũ vnq̃ ęgrũ temere adiit,niſi eius cubiculo a militibꝰ prius explo
rato,culcitraq; & ſtragulis excuſſis,neq; ad ſe ſalutãdũ admiſit quẽq̃,cuius ſinus & veſtes nõ fue-
rint p̄tentatę.Coluit ĩſigniter gręca & latina ſtudia,ſcripſitq; vtroq; ſtilo hiſtoriã bellorũ ciuiliũ, Quę Clau-
vnũ &.XL.volumina,a Cęſaris dictatoris cęde ad ciuilẽ pacẽ ſerie deducta.Scripſit & octo de vi- dius ſcripſe
ta ſua magis ĩepte q̃ inelegãter.Cyrenaicoꝝ libros.XX.gręce,& Carthaginẽſiũ octo,q ſtatis die- rit.
bus Alexãdrię quotãnis legi cõſueuerũt.Veteri literarũ numero tria addidit elemẽta,ſed quę eo
principe tãtũ in ꝓmiſcuo vſu fuere.Vixerũt eo ĩperãte viri ingenio illuſtres.Domitiꝰ Afer Nau Viri inge-
maſenſis Fabii Quintiliani p̄ceptor,q Neronis pricipatu,cibi redũdãtia in cœna periit . Euſebius nio clari.

author eſt,q ſi vera ſcribit,ipſe viderit quonã modo accidere potuerit,vt quẽadmodũ perſuaſum habuit,Fabius Galbã,q poſt Nerone imperauit,ex Hiſpania ſit Romã ſecut⁹. Fuit & Palęmon Vicẽtin⁹ grãmaticę artis ſua tẽpeſtate princeps. Ferũt eũ pdicare ſolitũ ſecũ latinas literas natas ſe cũ perituras. Videt Maro,manifeſto quodã futuri pſect⁹ pſagio adduct⁹,de eo adhuc puero illd ſcripſiſſe. Audiat hęc tãtũ,vel q venit,ecce Palęmon,& mox paulo eũ vicinũ appellat. Potuit Palęmonẽ Maro vidiſſe,verũ puerũ,aut certe admodũ iuuenẽ. Dionyſius Ariopagita ĩ hęc tpa deſcẽdit. Claruit & Anneus Seneca Stoicę affectator diſciplinę,de quo plura poſtea ĩ Nerone. Viri ac fœminæ ſanctitate clari. Petronilla Petri Barionæ filia,quã virginẽ,quũ Flaccus comes ĩuitã ſibi matrimonio iſigeret,triduo ad deliberãdũ imperrato,perpeti ieiunio,oratiõeq; id tps tranſegit,ex humaniſq; ad Chriſtum emigrauit. Cõflata eſt Nicomedi pſbytero ex tã matura Petronillę mor te apud Flaccũ inuidia. Eſt & Fellicolæ eius puellæ comiti. Huic qa oĩm Petronillæ cõſiliorũ eſſet particeps. Illi q̃ e vita migraturę Euchariſtię ſacramẽtũ obtuliſſet. Vtrũq; Flaccus ſęuiens per varios cruciatus occidit. Eſt p id tps Lazarus Marthę & Magdalenę frater iterũ fato abſumpt⁹ quẽ Chriſt⁹ tex oĩm quatriduo q̃ vita deceſſerat ad vitã reuocauit. Fuitq;,vt tradũt qdã, Maſſilieſis eccleſię antiſtes. Philipp⁹ Apoſtolorũ vn⁹,quũ annos circiter. XX. euãgeliũ in Scythia pdicaſſet,oẽm fere gẽtẽ ad verę pietatis cultũ ptraxit. Mirũ eſt qd illi media pdicatiõe cõtigit, id diuina puidẽtia factũ vt piũ eſt,ita ęquũ iudicare,& ob id qdẽ memorabile,q eũ tractus ille eſſet ab iis,q verę pietatis lucẽ auerſabanẽ,ad Martis ſtatuã,vt inuit⁹ ſacrificaret, Draco ide repẽte extitit,q põtificis filiũ certo ĩpetu adortus,letaliter pcuſſit. Mox & duo tribuni icti ſunt, q Philippũ eo vinctũ traxerãt. Multi adhęc ab eo afflati cõſeſtim in peſtiferũ lãguorẽ inciderũt. Philipp⁹ perculſam multitudinẽ affat⁹,ſi quę vobis mõſtrata fuerint ingt ſedulo curabitis,polliceor futurum vt & q mortui ſunt,diuina virtute ad vitã retrahanẽ,peſtiferq; hic ſtatim abigaẽ ſerpẽs. Rogant illi qd op⁹ ſit facto. Ite ingt & dęmonis hui⁹,quẽ colitis ſimulacrũ deiicite,locũq; vñ illd demoliti fueritis,crucis ſigno ĩſignite,idq; ĩ Chriſti Nazareni memoriã mecũ ſupplices adorate. Faceſſũt Scythę piũ opus,quo rite pcurato,& q defũcti fuerãt reuixere,& pnicioſa peſtis illa pcul diſcuſſa eſt. Hęc Philipp⁹,quẽ multa vtiliter opatũ,quũ Hieropoli veniſſet,Hebionitę,q Chriſtũ phãtaſticam nõ verã ĩduiſſe carnẽ impie arbitrati ſunt,vi oppreſſum,patibulo crucis affixere. Et ille hoc martyrii genere coronat⁹ eſt,annos iam octo & ſeptuaginta natus. Fames,quã oĩbus terris futurã Agabus pphetico pdixerat ſpũ,Claudii pricipatu late euagata eſt:qua tẽporũ ĩiqtate,Helena Diabenorũ regina,q Iudaicũ primo cultũ cõplexa,mox apoſtoloq; pdicatiõe Chriſti regis eſt fidẽ ſecuta,magnã vim tritici Hieroſolymã miſit,ne piorũ cœtus,q tũc eã vrbẽ icolebat,fame cõficeret. Meminit cladis hui⁹ Trãqllus,q author eſt Claudiũ arctiore annona,q ob aſſiduas ſterilitates inciderat,in foro a multitudine cõuiciis exceptũ,ac ita panis fragminib⁹ inſtratũ,vt ęgre per poſticũ in Palatiũ euaſerit. In Ægeo p id tps inter Therã & Theraſiã,inſula repẽte extitit tricenum ſtadiorũ ambitu. Hę quoq; vno emerſu,nec eo admodũ vetuſto,factæ dicunẽ. Sũt & tres ſoles ſimul viſi,vt Euſeb⁹ pdidit. Pudet referre numerũ Ro. ciuiũ,quẽ idẽ author ex cẽſu Claudii principis ponere eſt auſus. Ceterũ qa ab eo ẽ literis tradit⁹,ſine rubore referã,ſexagies nouies. C. &. XL IIII. ciuiũ milia Romę cẽſa fuiſſe ait,quãtũ hoĩm numerũ ne totã qdẽ Italiã,ex omni colluuione gẽtiũ efficere potuiſſe credere par eſt. Sed fides ſit apud eos q hęc pdere ſunt auſi. Periit Claudi⁹ annorũ quatuor & ſexagita,quũ annos quatuordecim eſſet rerũ potitus, Aſinio Marcello,& Acilio Auiola cõſulib⁹. Fuerit ne hic Auiola ille,q rogo illat⁹ reuixit,vt Plini⁹ ſcribit,an ali⁹ p certo nõ auſim ponere. Satis cõſtat inualeſcẽte flãma,laboranti ſuccurri nõ potuiſſe. Fuit Claudi⁹ plixo nec exili corpore,aderatq; formę dignitas vel ſtantis vel ſedẽtis,canitie pulchra,opimaq; ceruice, gradiẽtem poplites deſtituebãt,riſus indecẽs,ira turpior,ſpumãte rictu,linguaq; titubãte, capite, quũ ſemp alias,tum quãtulocũq; ictu vehementer tremulo. Periit Agrippinę opera,vt credit,quę illi boletũ,cui⁹ erat cibi appetẽtiſſimus,veneno illitũ obtuliſſet. Ea phama,etſi anceps, eo tũ celebrior facta eſt,q nõ multo prius q̃ ita affectus periit,ſigna qdã nec obſcura pœnitentiæ dederat de Agrippinæ matrimonio,& Neronis adoptiõe,& q illa ĩmoderata ferebaẽ cupiditate filii ad ĩperiũ puehendi,adeo vt aliqñ a futurorũ peritis ſciſcitata,an filius eſſet imperio potitutus foreq; reſpõſum eſſet vt ille ĩperaret,ſed ita vt matrẽ interficeret, Interficiat dixerit,modo regnet. Fuit annus ille quo Nero imperiũ adeptus eſt,humanę ſalutis ſextus & qnquageſimus. Vrbis Romæ octingẽteſimus octauus. Mundanæ originis quinquageſimus ſupra ducenteſimum ac quinquies milleſimũ. Præſidebatq; Petrus Bariona Chriſti apoſtolus Romanę eccleſię nuper ab eo conditæ. Erat tũ Romę Simon qdã magus Samareus genere,cui pſtigioſis opibus diuinitatis erat opinio

Palęmon.
Petronilla.
Lazari iñteritus.
Philippi pdicatio.
Philippi martyrium
Fames.
Inſula emerſit.
Numerus Ro. ciuium
Claudii ſtatura.
Vaticiniũ.
NERO. vi. Imperator.

apud multitudinẽ cõciliata.Iã ĩter duos põtes latinis erat literis ſcriptũ.Simoni deo ſancto.Fue-
rat is a Philippo,q ex ſeptẽ diacõis ab initio cõſtitutis fuit vnꝰ,baptiſmo ĩſignitꝰ.Sed malũ inge-
niũ virtutẽ alere nõ potuit.Oĩa itaq̧ ĩ peiꝰ vertẽs haud vniꝰ hęreſeos origo fuit & caput:poſtre-
mo hoĩs temeritas eo ꝓgreſſa eſt,vt Barionã ſit in miraculorũ certamẽ ꝓuocare auſus. Cadauer
defuncti pueri,& vt Egiſippꝰ ait,Nerõis ꝓpinq magicis conatus artibꝰ ſuſcitare,mouit oĩo aliqd Petri apli
ſed mox illd vt antea exanime iacuit.Tũ Petrꝰ ĩ Chriſti Nazareni noĩe vt vi ſua ſurgeret effecit, & Simonis
quo miraculi euẽtu Magꝰ irritatꝰ pfeſſus eſt ſe Ro.ſpectãte pplo ex Capitolio in Auẽtinũ prope Magi certa
te volatu euaſurũ,ſi Petrus ſeq̃ref.Id factũ facile declaraturũ vter deo eſſet charior,& iã Magus men.
ſublimis a terra vehebaf,quũ Bariona ſupplex eſt a deo p̃catus ne po.ĩ peius oĩa vertẽrẽ magicis
capi pſtigiis ſineret,nec p̃ces ĩ caſſum miſſæ, medio Simon conatu ad terrã ruẽs,fracto crure ſolo
affligif,ac breui poſt ex eo caſu eſt Aricię extinctꝰ,quo poſt acceptã ignominiã fuerat a ſuis dela-
tus.Ab eo Simoniaci dicti,q ſpũs ſancti dona vænalia habuerũt,nã poſteaq̃ ĩ Samaria a Philippo Vñ Simo-
baptiſmũ accepit,veniſſentq̧ eo Petrus & Ioãnes,vt manꝰ ĩpoſitione q nup in fidem venerant inſi niaci.
gnirẽt ſpũſancto,Simõ vt Lucas ꝓdidit pecunia id donũ a Petro ĩpetrare conatus eſt,quũ fide &
pietate debuiſſet.Cęterũ repulſus,iã ide vt credere par eſt,fuit Barionę ĩſeſtꝰ. Romã ex Samaria
pfectꝰ,cœpit ſub Claudio magicis opibꝰ illuſtrari,mox Nerone ĩperãte,multo celebrior factꝰ,ſtul
tiſſimo principi ſtultis artibꝰ eſt ĩſinuatꝰ.Polliceri ille,vt Egiſippꝰ ait,ꝑpetuũ victoriæ curſum lõ
gioraq̧ vitę ſpatia,ꝑ quę Neroni tã charus fuit,vt p̃cipua odii cauſa ĩ Petrũ inde orta videri poſ-
ſit.Nemo vnq̃ vlli artiũ,vt Pliniꝰ ſcribit,validiꝰ fauit q̃ Nero magicę,vt nõ minori vmbrarũ fe-
raliũq̧ vocũ libidine teneref,q̃ citharę & tragici cãtꝰ,et ſi demũ oĩa vana ille falſaq̧ expꝰ eſt.Poſt
Simonis ĩteritũ Petrꝰ,rogatu ppli vt qdã tradũt,dedit Marco euãgeliũ ſcribẽdum. Quo functus Marci euã-
munere Alexãdriã,vt ſupra eſt ſignificatũ,pfectus octauo anno q̃ eo venerat vita deceſſit,vir ſã- geliſtę exi-
ctitate & doctrina ĩſignis,& qd ad pietatis pfectũ attinet,eccleſia Alexãdrinę ciuitati optime cõ- tus.
ſtituta,eiꝰ ſcripta q̃ti futura eſſent ad poſteros primus oĩm vidit Io.Zebedei filius,q Leonis ſpecie
alis ĩſignẽ ad diuinũ tribunal vidit ſtãtẽ.In demortui locũ Annianꝰ Alexandrinę eccleſię antiſtes
ſurrogatꝰ.Viſit Alexãdrię Marci cõditoriũ,vñ ſacratiſſimũ corpꝰ,poſt aliquot ętates ẽ Venetias
trãſlatũ.Incidit eiꝰ obitꝰ ĩ octauũ annũ Neroniani ĩperii.Sequẽti anno,q fuit eiuſdẽ principis no- Iacobi mar
nus,Iacobꝰ Chriſti frater,q primꝰ Hieroſolymitanꝰ fuit antiſtes cõſtitutꝰ,a Iudęis impie necatus tyrium.
eſt,ſanctꝰ ab vtero matris,vt ſupra fuit memoratũ.Eũ Auanꝰ Iudęorũ põtifex,qa cogi nõ potuit
vt Chriſti nomẽ abnegaret,lapidibꝰ pene obrutũ,ex ſupiore pte tẽpli p̃cipitauit,eũdẽ humi affii-
ctũ ꝑ pcuſſoribꝰ orantẽ,fuſtuario necauit:Tã ſpectata fuit in eo ſanctitas,vt Iudęorũ multi pſua-
ſum habuerint,ob impiã illiꝰ cędẽ breui poſtea eueniſſe,vt vrbs ipſa cũ tẽplo & ſacerdotibꝰ ſit ex
cidio dedita.Hic vt feref fuit diſcipulꝰ ille cui primũ Chriſtꝰ a reſurrectiõe apparuit,nec prius eſt
ab eo agnitꝰ,q̃ oblato pane comede dixit frater panẽ tuũ,filiꝰ hoĩs reſurrexit.Barnabas cui Ioſe- Barnabæ
pho cognomẽ fuit,ꝑ id quoq̧ tp̃s in Cypro ĩſula,ob Chriſti nomẽ,martyrii coronã tulit, cũ Pau- martyrium
lo ad apoſtolatũ diu antea aſſumptꝰ,vnã oĩno ſcripſit epiſtolã,nec eã in vſum ſacrorũ receptã.Pau Pauli ꝓge-
lus q antea fuit Saulus Giſcalis oppido ĩ Iudæa ortus,Beniamina tribu,patria a Ro. bello capta, nies.
cũ parẽtibus Tharſum,q̃ Cilicię eſt,migrauit,mox Hieroſolymis operã dedit Gamalieli,Moſaicę
legis peritiſſimo.Stephani martyrio interfuit,acceptiſq̧ a Iudęorũ põtifice literis,vt eos velut ĩ-
pios inſectaref,q Chriſtũ Nazarenũ dei filiũ aſſererent,quũ Damaſcũ ꝑgeret,ſubita lux obiter in
ſpeciem fulguris occupauit,ad terramq̧ pauore deiectus vocem audiuit,velut increpantis, Saule
Saule qd me pſeq̃ris:ille torpore & metu preſſus,qs inq̃t es:Cæterũ vbi Ieſum eſſe Nazarenũ au-
diuit,cuiꝰ ipſe nomẽ inſectaref,ſubita religione tactus,venerabundus petiit , qd iuberet ſe facere.
Pergeret porro ire reſpõſũ eſt,fore,vt quũ Damaſcũ veniſſet,ibi audiret qd facto opus eſſet. Sta- Paulus ad
bãt eiꝰ comites miraculo rei attoniti.Cęterũ Saulũ ſe ęgre attollẽtẽ,ꝑ manꝰ ĩ vrbẽ deducunt.Fuit Chriſtum
ille triduũ Damaſci nihil vidẽs.Occurrit ĩde illuc Ananias cęleſti oraculo iuſſus ad eum ire.Erat conuertif.
is vnꝰ ex Chriſti diſcipulis,ad cuiꝰ acceſſũ cõfeſti lux Saulo reſtituta eſt,doctuſq̧ ab illo q a Deo
optimo maximo lectꝰ eſſet ad chriſtianũ dogma ꝓpagandũ,paucis diebꝰ,qbus Damaſci fuit, cum
diſcipulis humiliter verſatꝰ.Chriſtũq̧ Nazarenũ dei filiũ aſſerere exorſus,cõfeſti in ſe oĩm oculos
vertit.Mirari ſubitã ĩ hoĩe mutationẽ Iudęi,mirari vim dicẽdi,extẽporaleq̧ facultatẽ,nec erat in
ſynagoga q diſputãti illi reſiſteret,acceperat eñ ſpũmſanctũ.Mox Damaſco pfectꝰ Chriſti nomen Pauli prędi
lõge lateq̧ p̃dicatione ꝓpagat.Aſſumpſitq̧ interim Pauli nomẽ a Sergio Paulo Cypri inſulę pro- catio & no
conſule,quẽ poſt certamẽ,qd Paphi cũ Bariero mago habuit,magnaq̧ hoĩs clade trãſegit,ad ve men.
ri dei cultũ cõuertit.Ex Cypro digreſſus Antiochię primo,mox Iconii multos mortales ſua pro-

dicatiõe,Chriſtiano adiũxit cultui.Lyſtris ĩde ĩ Lycaonia,quũ claudũ ab ĩfantia curaſſet, feciſſent
illi & Barnabę q aliquãdiu eiꝰ comes fuit Lyſtrẽſes,vt tũ paſſim maloꝝ dęmonũ vigebat cultꝰ, tã
q̃ duobus diis rẽ diuinã,nã Iouẽ hũc,illũ Mercuriũ ob eloquẽtiã arbitrari,niſi ſui erroris admoni
ti ĩcœpto deſtitiſſent:ſcindẽtibꝰ illis ſibi veſtẽ ĩ argumẽtũ doloris,& cũ clamore teſtãtibꝰ ſe mor-
tales eſſe nõ deos,negãtibuſq; diuinos honores hoĩm cuiq̃ cõuenire.Erãt itaq; ambo apd̃ Lyſtrẽ-
ſes in ſumma veneratiõe,quũ Iudęorũ interuẽtu,q ex Antiochia eo occurrerãt,mutato multitu-
Pauli pere- dinis ſtudio Paulus pene ad necẽ lapidatꝰ eſt.Secũdũ hęc Piſidia & Pamphilia vtiliter ꝑagratis,
grinatio. Antiochiã reuerſi ſũt,& mox paulo orta ibi q̃ſtiõe,an poſt baptiſmũ circũciſiõe opus eẽt, cũ Bar
naba Hierõſolymas eſt ad apoſtolos,q ibi erãt,& p̃ſbyteros miſſus,rem tũ ambiguã diſcuſſurus,
ac ꝑ id tꝑs a Petro,Io.& Iacobo q adhuc ibi erãt collega eſt aſſumptꝰ,ac Chriſti apoſtolus creatꝰ.
Nec diu inde Hieroſolymis fuit,ſed cũ Syla,quẽ ſibi comitẽ aſciuit, ꝑ Syriã & Ciliciã Derben &
in Lyſtrã venit,Timotheoq; ſibi adiũcto,Phrygia,Galatia,& Myſia ꝑagratis,ex Troade ĩ Samo-
thraciã ꝓtendit,hincq; ĩ Macedoniã trãſgreſſus,nõnihil ĩ Philippis fuit.Nec multo poſt in Thia
thineorũ vrbe dęmonẽ ex fatidica puella excuſſit in Chriſti Nazareni noĩe, ob id in crimen deuo
catus ab iis q vaticiniũ illud quæſtuariũ ſibi fecerant,Paulus & ſocii fuſtuario admoti,in vincula
cõiiciuntur:vltro hinc dimiſſi Theſſalonicen Paulus venit,ex Theſſalonice Beroã,vtrobiq; ĩ Syn
agogis diſſerens plurimos ad Chriſtũ conuertit.Athenis inde fuit,vbi in Ariopagum adductus,
quũ multa de deo grauiter diſſeruiſſet,deq; pœnitẽtia & reſurrectione,parũq; ꝓbaretur ipſiꝰ ſer-
Dionyſius mo ab iis,q Ethnicis erãt erroribus imbuti,e medio diſceſſit.Apoſtolorũ acta Dionyſiũ Ariopagi
Ariopagita tam cum nõ paucis demõſtrãt diſertatione illa ad fidẽ cõuerſum. Ex Attica cõtulit ſe Paulꝰ Co
rinthũ,vbi apud Ponticũ Aquilã & Priſcillam eius cõiugẽ fuit in hoſpitio. Erant hi Iudaici ſan-
guinis,& ex vrbe a Claudio eiecti,diſputabatq; Paulus oĩbus ſabbatis in ſynagoga ,arreptuſq; a
Iudæis ad Gallionis Achaię ꝓconſulis tribunal,nihil ab eo incõmodi tulit,ꝙ in lege a Iudæis diſ
ſentiret.Nec paruę interim fiebãt eius p̃dicatione in fide acceſſiões:in Ioniã inde tranſgreſſus cũ
Aq̃la & Priſcilla,q Cenchreis(fuit id Corinthioꝝ nauale)ſibi caput totõdere,eos Epheſi reliquit,
vbi cũ Iudęis Paulus in certamẽ deſcendit,mox in Cęſaream ꝓfectus eccleſiã,q̃ ibi in horas gliſce
bat,inuiſit.Eſtq; ſecũdũ hęc Pauli prędicatio lõge lateq; ꝑ Galatiã iterũ & Phrygiã euagata. Ver
Pauli præ- ſatus eſt deinceps Epheſi aliquãdiu,vbi mirifice operatꝰ in Macedoniã reuertit̃, ex Macedonia in
dicatio. Græciã,vnde in Aſiã relatus,circa Troadẽ puerũ p̃cipiti lapſu extinctũ vitæ reſtituit.Hinc Mity
lenẽ naui adiit,Ionięq; orã circũuectus,Epheſinę eccleſię maiores natu appellauit,quibus teſtatus
eſt diuino ſe ſpiritu moneri,vt Hieroſolymam peteret,vbi pro Chriſto magnũ eſſet certamẽ adi-
turus,hortatuſq; ſuos ad verę pietatis cultũ,diuinitus p̃dixit fore, vt ab Hæreſiarchis nõ multo
poſt cõuelleret̃ eccleſia.Cũ multis ĩde lachrymis a piorũ cõplexibꝰ ſolutꝰ,Choum,Rhodũ,& Pa-
tarã ſtringẽs,Cypruq; p̃teruectus,Tyrũ in Syria tenuit.Hic Ptolemaidẽ,& mox Cęſaream adiit,
fuitq; apd̃ Philippũ in hoſpitio ex ſeptẽ diaconis vnũ.Erãtq; huic filię quatuor ꝓphetico ſpiritu
Agabus. inſignes.Hic Agabus ꝓpheta Paulo p̃dixit fore vt Hieroſolymis vĩciret̃,perrexit ille nihilo ſeciꝰ
Paulꝰ Hie- vrbẽ petere,vbi in tẽplo agnitus,ob ea q̃ foris aduerſus Iudęos egerat, continuo correptus eſt ad
roſolymis ſuppliciũ,catenęq; iniectę.Dein in publico cõſtitutus Lyſię tribuni permiſſu,cui traditꝰ erat,ad Iu
vincitur. dęorum multitudinẽ q̃ in cõcionis modũ circũſtabat, conſtãter & accurate de ſe egit,& ꝙ Iudęus
eſſet Tharſi natꝰ,ſub Gamaliele inſtitutus,inde quũ Chriſti nomẽ inſectaret̃,vt miraculoſe affli-
ctus ad lumẽ veritatis manifeſto numine ꝑueniſſet,cuius volũtatẽ executus rẽ Chriſtianam late
oĩbus terris p̃dicatiõe ꝓpagaſſet,ad quã vt verã & ſalutarẽ p̃ſentẽ multitudinẽ hortati. Iudæi ad
huc magis irritati veſtimẽta ſibi ſcindere,puluerẽ in eũ iacere,fuiſſetq; ꝑ cõcione diſcerptꝰ,ni tri
bunus eũ cẽturioni tradidiſſet in caſtra abducẽdũ,mandaſſetq; vt virgis cæderet̃,torqueretur q;
Sed rẽperatũ eſt iniurię,vbi ſe ille Romanũ eſſe ciuẽ teſtari cœpit.Productꝰ iterũ in cõcionẽ Pha-
Phariſęorũ riſęorũ Saduceorũq; diſſidio ſeruatꝰ eſt.Fuerat Paulus Phariſęus ab initio,fateri id dogma reſur
dogma. rectionẽ,& ſpiritũſanctũ,a qua Saducei opinione abhorrebãt.Cõiurauerãt iterim.XL.& amplius
in illũ,diriſq; execrationibꝰ ſe deuouerãt,ſi priꝰ aut cibũ aut potũ ſumerẽt,q̃ Paulũ interfeciſſent,
erãtq; poſtridie illũ ꝑductũ ſubita vi oppſſuri,qđ nefariũ conſiliũ quũ Lyſias indicio cõperiſſet,eũ
in Cęſareã ad Felicẽ,Claudii libertũ,Syrię p̃ſidẽ miſit,apud quẽ ſemel dixit cauſam, cuſtoditusq;
eſt vſq; ad Feſti ĩ ꝓuĩciã acceſſum,q Felici ſucceſſit.ab eo,q̃a Cęſarẽ appellauerat(petebatur enim
Paulus Ro a Iudęis ad ſuppliciũ)Romã ſub cuſtodia miſſus eſt,vbi bienio ĩ cuſtodia fuit, ſed ea tã libera, vt
mã mittit̃. aſſidue cũ Iudęis,q Romę erãt,in diſceptationis certamẽ deſcenderet.Dimiſſus inde a Nerone &
docuit & ſcripſit multa,Extãt eius epiſtolę ad Romanos,Corinthios,Galathas,Epheſios,aliosq;

ꝓpſos & gẽtes.Extãt & ad Anneũ Senecã nõnullę,rurſus Senecę ad illũ,quarũ vna hoc habuit.
Cõfiteor inqt Auguſtũ(quũ interi de Nerone loq̃ret)ſenſib⁹ tuis ꝑmotũ,cui lecto virtutis ĩ te
exordio,iſta vox fuit,mirari ſe poſſe,vt q nõ legitime ſit imbut⁹,taliter ſentiat,cui ego rñdi,ſo
lere deos ore innocẽtiũ effari.& hęc tũ vir ille maloꝝ alioq dæmonũ ſeruitio addictus ad Pau
lũ,& apd̃ Neronẽ de Paulo.Petrus quoq duas ſcripſit epl̃as,q̃ canonicæ dicunt̃,etſi q̃ ſcd̃o ẽ lo
co edita,aliq̃ñ in dubiũ venit,an illius eſſet,velut multũ a priore ſit diuerſa.Ipſe quum ſedulo ꝓ
dicationi vacaret,eſſetq frequẽs in oꝛone,qa plurib⁹ intẽtus eẽ nõ poterat, Linum & Cletum
epõs ordinauit,q ſacroꝝ munia obirẽt,oĩaq pii cœtus deſideria explerẽt.Eratq ꝑ hæc iã pien
tiſſimus ſenex in tãta apd̃ oẽs veneratione,vt parum abeſſet,qn ꝓ deo coleret̃.Nero cui iuxta
aliena virtus in cũctis,& oĩs laus,q̃ ex virtute aliqua naſceret̃,ſemꝑ ſuſpecta & inuiſa fuit ꝓmo
leſte ferre hunc Chriſtiani hoĩs ſucceſſum,innocẽtiæq & pietati imminere cœpit,deq Bariõæ
cæde cogitare:cui⁹ rei.ſenex admonit⁹,ad ſęuiſſimi principis irã declinãdã,amicoꝝ cõſilio cõſti
tuit vrbe excedere.Et iã ad primũ lapidẽ ꝓceſſerat,quũ Chriſt⁹ rex factus eſt illi obuiã. Tũ Pe
trus ꝓcidẽs ĩ genua,quo ꝑgis inqt dñe?Romã(ait ille)iterũ crucifigi.Eſt miraculoſi hui⁹ occur
ſus author Egeſippus,Et nunc via Appia extra vrbẽ ſacellũ viſit̃ monumẽtũ rei ibi actę.Petrus
rat⁹ id oraculũ ad ſuũ exitũ ꝑtinere,Romã cõtinuo reuerſus,Clemẽtẽ epm̃ cõſecrauit,tradiditq
illi ſacrã ſedẽ obtinẽdã,eccl̃iam cõmẽdauit pie & ſancte iſtitutã.Ego inqt eã Clemẽs & ligãdi &
abſoluẽdi tibi trado ꝑtãtẽ,quã mihi Chriſtus reliqt,tu reb⁹ oĩb⁹ vitę fortunęq cõtẽptis doctria
& oꝛone piũ gregẽ,vt bonũ decet paſtorẽ,tueberis.Eccleſiaq in hũc modũ cõſtituta,haud mul
to poſt,cũ Paulo,q tũ Romæ erat,Neronis iuſſu interfect⁹ eſt,nec eodẽ ſupplicio.Petrus pedib⁹
in ſublime elatis cruci affigit̃,qd̃ ſupplicii genus ſibi optaſſe ferunt.Eſt & Paul⁹,eodẽ die,ſecu
ri ſubiectus.Hic Hoſtiẽſi via eſt ſepultus,vbi poſtea magnificẽtiſſimũ fuit illi tẽplũ erectum.Pe
trus ĩ Vaticano,via Aurelia,ſecus hortos Nerõis,qb⁹ locis nobiliſſima ẽ eius noĩe ꝓcedẽte tpe
baſilica cõſtitura,loco põtificia dom⁹ accubat.Præfuit Petrus Ro.eccl̃iæ annos qnq & .XX.Fu
itq hic annus,quo duo apl̃oꝝ pricipes ſunt martyrii coronã adepti,Neroniani impii vltimus
q humanæ ſalutis erat ſeptuageſimus,ab Chriſti aſcẽſu ad ꝑrem ſeptimus ac triceſim⁹ Rõanę
vrbis non⁹ & octogeſimus ac ſeptingẽteſim⁹.Sũt & alii verę pietatis cultores.ꝑ id tp̃s,ob Chri
ſtũ necati,Nereus & Archilleus ffes Rõani ſanguinis,Proceſſus & Martian⁹ milites,quos ĩ car
cere Petrus Bariona ſacri baptiſmi temerſit fonte.Sũt & Torpetus,Torquatus,Cecilius,Æſti
uus & Euphraſius martyrio coronati.Eſt & Nazarius patricii ſãguinis.Marcellus & Apulei⁹
q Simõis fuerãt Magi aſſectatores,inde Barioni diſcipuli,Frõtonius Petragoric⁹ ãtiſtes,& Pau
lus Narbonẽſis,vterq ſacerdotio & ſanctitate ĩſignis.Maria Magdalenę ſaro defũcta ẽ,trigĩta
hæc poſt Chriſti aſcenſum fuit annos ĩ eremo,quãtũ antea mulier mũdo indulſit,tantũ a pœ
nitentia caſtimoniæ & religioni,a Magdalo oppido,vbi matrimonio locata fuit,illi cognomẽ in
ditũ.Cæterũ qñ hiſtorię ſeriẽ ſecuti,eo venimus,vt nõ multo ſupi⁹ Neronianoꝝ fit mẽtio hor
toꝝ facta,ſatis cõſtat in his plurium ſanctoꝝ corpora ꝑ id tp̃s ſepeliri cõtigiſſe,nã quũ peſtis il
la hũani gñis ꝑ cũcta eẽt ſcelera euagata,ne qd demũ ĩtẽtatũ relinq̃ret,qd̃ ad furorẽ & ſæuitiã
ꝑtineret,patriã incẽdit,abſumpſitq magnã illi⁹ partẽ nefarius ignis,ſex cõtinuos dies ac totidẽ
noctes ꝑ vrbis ædificia ſacra & ꝓphana euagatus.Ad leuãdam igit̃ ſceletis atrocitatẽ oẽm cla
dis illius inuidiã in veræ pietatis cultores viros innocẽtiſſimos reiecit, ſubornatis q Chriſtia
nos eius incẽdii authores falſo criminarent̃,eãq ſæuiẽdi materiã adeptus, plurimos pietiſſimi
illius ordinis arreptos affecit ſupplicio.Cæterũ q̃ ꝓcul ab omni maleficio Chriſtiani eſſent,Ta
citi Cornelii declarant verba,q Chriſtiano fuit nomini alioq inimicus.Ii haud ꝓinde tã crimĩe
incendii,q̃ odio humani generis cõuicti ſunt.& mox illa ſubiicit, addita pereuntibus ludibria,
vt ferarũ tergoribus cõtecti,canũ laniatu interirẽt,aut crucib⁹ affixi,aut vbi dies defeciſſet, in
vſum nocturni luminis vrerent̃.Hortos ſuos Nero ad id ſpectaculũ obtulit,dignus ipſe,q ꝑ eos
cruciatus oẽm vitã egiſſet,etſi nullũ tã atrox ſuppliciũ potuit ĩueniri,qd̃ nõ multo adhuc atro
cius meritus eẽt,Homo ad dedecus & ſæuitiã natus,q in tota vita nil laudabile egit, ꝓterq̃ ꝙ
meritũ ſuppliciũ reformidãs,ſibi manũ ĩtulit,etſi ne illd̃ qdẽ ſatis fortiter. Sed q̃ impius Nero,
de quo mox paulo dicã,tã Tacit⁹ Cornelius delirus,q flagitioſum genus hoĩm Chriſtianos vo
cat,ſed cur nõ vocet,q ſuoꝝ populariũ diis infeſti eſſent,mallentq deo optimo maxio ſeruire q̃
Claudio ſacrificare,cui defuncto arã & Claudianũ flaminẽ ſtulta ciuitas cõſecrarit?Sed partes
agere hoc ẽ,nõ hiſtoriã ſcribere.Nũc ad Neronẽ redeo,q qualia futurus eſſet,Domiti⁹ ei⁹ pater
ab eius ortu certũ,vt nõ multũ diuerſo loco oſtẽdi,fecit omẽ.Ei⁹ genitura multis formidoloſa

Neronis opinio de Paulo.

Petri celebritas.

Petrus & Paulus a Nerone occiduntur.

Sanctorum martyria.

Magdalenę

Neroniani horti.

Chriſtianorum innocentia.

Cor. Taciti error.

Qualis Nero ab initio principatꝰ.

coniectātibus ꝓſagio fuit eorū quæ in eo poſtea euenerūt. Regimē itaq; adeptꝰ (erat eīm maior natu Britānico, ob idq; pricipē ab īitio egit) aliq̄diu ſe variū geſſit, ſęua fœdaq; natura ad tṗs diſſimulata, muſicę artis ſtudio plurimū deditꝰ, in quo gn̄e tātū ꝑfecit, vt nō ſine maieſtatis ſugillatiōe in ſcęnā ꝓdiuerit, ac primū Neapoli, ꝓcul ab vrbis cōſpectu, vbi quū eo cātāte terram moueri cōtigiſſet, nō priꝰ deſtitit, q̄ inchoatū abſoluerit nomō, & mox omi pudore abiecto Romæ cātu in theatro certauit, vbi inſanū Herculē acturus, quū de more vinculis ornareť, tyrunculus, q ꝓſidii eā in ꝓximo ſtetit, catenas intuitꝰ, ratuſq; vim illi intēdi, conſternatus aīo, eo occurrit opē principi laturus. Nec ſatis fuit ꝑ hęc īdelebilē Rōano ꝑp̄lo notā ab eo inuſtā, ī Gręciā cātādi ſtudio nauigauit, oībuſq; eiꝰ gētis ſpectaculis, cātu, aurigarione, ꝓconio certauit, decēiuges agere conatus. Inde reuerſus, curru quo olim Auguſtus triūphās vrbē īgreſſus ē, ꝓmiorū pōpa tituliſq; ſingulorꝝ certaminū, lōgo ordie ꝓmiſſis. Et Achaica expeditio talis fuit quam

Achaica Neronis expeditio.

Nero ſuo ductu & auſpiciis obiit. Oīa in illa ꝓbri & ignominiæ plena, ꝑter q̄ ꝙ Iſthmū effodere ē adortꝰ, primuſq; corbē extulit humeris. Sed tā infeliciter res ab eo mota, q̄ olī a Demetrio Antigoni deſtinata, mox a Cæſare dictatore, nouiſſime a Caio principe tētata fuerat. Cætera ꝑ legatos ſunt foris geſta, eaq; honeſtiora relatu. Parthi Armeniā ingreſſi, Radamiſto pulſo, q ſępe rerꝝ ī ea terra fuerat poritꝰ, regioq; faſtigio exciderat, ꝓuīciā ſibi vēdicabāt. Occurrit primis

Armeniaci belli explicatio.

Parthorꝝ motibꝰ Domitiꝰ Corbulo, quē Nero ad eā ꝓuīciā armis retinēdā cū exercitu miſerat. Tertius Vologeſes, Corbulonis phama, q & viribus corꝑis, & rei militaris ꝑitia pollebat, obſidibus datis Armenię finibꝰ ceſſit. Idē vero nō m̄lto poſt iniquo ferēs aīo Tiridatē frēm ſuū quē Armenię regē noīarat, regni exꝑtē agere, bellū repat. Corbulo cōtra & ipſe bello accingiť, certus aut mori, aut armis eā terrā retinere, q̄ Luculli & Pōpeii ductu olim Ro.Po. ceſſiſſet: ſed res ab initio parū ꝓſpe geſta ē, Pactii Orphiti primipili temeritate. Miſerat hūc Corbulo cū ꝓſidiariis cohortibus ad opportuna loca obtinēda, ſed vt ab omi certamine abſtineret. Cęterū Pactiꝰ, ne

Romanorū clades.

glecto imꝑio, temere cū hoſte cōflixit, fuitq; ea pugna Rōano parū ꝓſpera, fuſus fugatuſq; eſt, nec ſine cęde ſuorꝝ in caſtra cōpulſus, ac tū demū crediderī magnā Armenię ꝑtē ad Parthos deſeciſſe, q̄q̄ ſub primū eorꝝ reditū multas vrbes ab his receptas credere par ſit, niſi forte poſt obſides datos priꝰ eſt a Parthis rebellatū, q̄ ꝓuīcia deceſſiſſet. Trahebat inde bellū Tiridates, a ꝓ̄lio tū ꝑtinaciter abſtinebat, quē vbi Corbulo in diſcrimē trahere nō potuit, vt vel vna dimicatiōe de ſumma rei decerneteť, ad locorꝝ expugnationē animū adiecit. Volādum primo vi captū diripuit, puberibꝰ ad vnū interfectis, caſtellis inde aliquot expugnatis, Artaxata vrbē ad Araxē fluuiū ſitā legiōes admouit. Occurſare hic Rōanis Tiridates cū leui eq̄tatu, ſed oī cōgreſſu abſtinere. Accingebāt ſe nihilo ſeciꝰ illi ad vrbē oppugnādā, quū ſpōte facta ē deditio, q̄ recepta ciuibus Corbulo dedit veniā, vrbē incēdio deleuit. Vrbis delēdæ cā Corbuloni fuit, ꝙ ſine magno

Artaxata delentur.

ꝓſidio teneri nō poterat. Adiiciť & miraculū facto, ꝙ puro ſerenoq; extra vrbis pomœrium cælo id terrę ſpatiū, qđ muri circuibāt, atra fuerit nube coop̄tū, vt ſuꝑis infēſāribꝰ vrbs exitio dederet. In Germania ꝑ id tṗs Friſii, & alię q̄dā gētes parū notæ, Rōana in ſe irritaſt arma, ſed horꝝ

Miraculum

motꝰ facile cōp̄ſſi. Corbulo īterea Mardorꝝ regiōe ꝑp̄ſata, ad Tigranocertā copias admouit. Hęc quoq; ſpōte dedita ē priuſq̄ vi vllā expireť. Et Corbulo ꝑ hęc Armeniā Ro.Po. vēdicabat, quū Tigranes ī eā terrā vēit. Fuit is Archeloti regis nepos, ex Cappadocū nobilitate, vt Tacitꝰ Corne

Friſii.

Tigranocerta.

liꝰ ſcribit, ad id regnū a Nerōe delectꝰ, fueratq; Rōę diu obſes, vſq; ad ſeruilē patiētiā demiſſꝰ. Data ſūt ipi regi ꝓſidia, vt validiꝰ regnū tuereť. Et ꝑ id tṗs fœda ē clades a Rōanis in Britānia accepta, ſed multo fœdior paulo poſt hoſtibus repēſa. Obtinebat tū Britānos ꝓſidio Paulinus

Britāni cæduntur.

Suetonius geſtorꝝ Corbulonis ęmulus. Is Monā inſulā expugnare adortus (erat hęc incolis valida, & trāſfugarū receptaculū) ī nouū pugnę icidit diſcrimē. Stabāt mulieres ī aduerſo littore

Furialis habitus in mulieribus.

furiali habitu ac flāmis īſtructę, ſtabāt & Druidę ſacerdotes, diraſq; ī Rōanos fūdebāt ꝓces, manibꝰ ad cęlū ſublatis. Cętera multitudo pugnę fuit īſtructa, q̄ nō tā terrori erat Rōanis, q̄ mulie bre illđ ocl'orꝝ ludibriū. Sed miles ducis hortatiōe ī littus egreſſus, cōfeſtim inſulanos diſpulit, fuſi fugatiq; Barbari ad deditionē cōpellūť. Pręſidiū deditis imponiť. Luci euerſi, ī q̄bꝰ Druidæ diro ritu hūanas mactabāt hoſtias. Britāni īterea Paulini abſēriā nacti a Rōanis deficiūt, Phraſuratū Tigęnorꝝ regē ducē ſecuti. Hic ob vxorē a veteranis militibꝰ pulſatā, duaſq; filias pollutas ſtupro, veritꝰ ne adhuc ꝑiora pateret, inſulanis author fuit, vt cōfeſtim ī Rōanos arma ſumerēt. Multa ſub ipm defectiōis tṗs ſunt ꝓdigia Britānorꝝ ocl'is obſeruata, & oceanꝰ cruēto aſpectu fluxit, & hūanorꝝ corporꝝ effigies ſunt littoribꝰ deſtitutę. alit eīm talia mōſtra oceanus, vt clariſſimi authores tradūt, & mulieres ī furorē verſę futurꝝ exitiū cecinere. Prio itaq; īſulanorꝝ

motū veterani metu pcłſi,tēplū qddā occupāt,vbi oēs ad vnū iterfecti ſūt:īde legio vna,q̄ Peti
cerealis ductu his auxilio mox paulo affuit,fuſa cęſaq; ē.Petus cū ſolo eqtatu ſeſe ī caſtra rece-
pit.Catꝰ Britānię ꝓcurator media trepidatiōe dilapſus,ī Galliā trāſiit.Peruagata inde ē Inſu-
lanoꝝ ira p Rōanoꝝ ciuiū & ſocioꝝ capita,cęſaq; dicūt ex ībelli mł'titudie ad ſeptuagita hoīm
milia.Nec Paulinꝰ multo poſt affuit,erāt cū eo ad.X.milia armatoꝝ.His copiis fretus cū mul
titudine hoſtiū imēſa cōflixit.Britāni,bellatoꝝ nūero freti,tā certa ſpe victoriæ pugnā iīuere,
vt mulieres curribꝰ ſtātes ſint ſpectaculo admotę.Certatū eſt loco āguſto & ob id Rōanoꝝ pau
citati ad victoriā putili,fuitq; pugna ab īitio atrox,poſtremo hoſtes fuſi fugati ſunt,ac cū mul
ta cęde paſſim diſiecti.Octogīta fere milia Britānoꝝ ſunt eo ꝑlio cæſa.Fuit iā inde Inſulæ ſtatꝰ Britānorū
pacatior.In Armenia interim Vologeſes & fratres bellū reparāt. Permoleſte ferebāt id regnū ſtrages.
Mitridati ceſſiſſe.Corbulo ad noui belli phamā duas in Armeniā legiōes miſit Seueri verulani
& Vetii Bolani legatoꝝ ductu,q̄ Mitridati auxilio eēnt,quē Tiridates a fratre ꝑmiſſus(habe-
bat eīm Vologeſes bellū cū Hyrcanis cōflatū)ſub primū acceſſū regno exturbauerat,Tigrano-
certāq; recepat.Affuit interim Cęſenius Petus a Nerone ad hoc ipm miſſus,vt Armeniā tue-
ret,nā Corbulo Syriā obtinebat.Petus cū tribus legionibꝰ Taurū trāſgreſſus, cū Vologrſe ca-
ſtra cōtulit,hic quū oīa temere fierēt,aliis cladibꝰ ſup alias acceptis,eo Rōanꝰ dux venit,vt a p-
this obſidiōe fatigatꝰ,priuſq̄ a Corbulōe ſubueniri potuerit,cū hoſte pactꝰ ſit,vt Rōani Arme
niæ finibꝰ excederēt,munitiōibꝰ caſtelliſq; cū cōmeatu Vologeſi relictis.Manauit rumor Rōa Ro.a Par-
nas legiōes ſup aliā ignominiā ſub iugū miſſas.Sed vtcūq; res acta ē,Petꝰ fugiēti ſīlis,quū igno this obſidē-
minioſū traheret agmē,circa Euphratē ī Corbulonē incidit.Nec ita mł'to poſt is & Vologeſes tur.
ita īter ſe pacti ſūt,vt Parthꝰ ꝑſidia ex tota Armenia abduceret.Rōani munitiōes diruerent q̄s
vltra Euphratē ī Parthos extruxerāt.Actū inde īter Corbulonē & Tiridatē de pace,adorataq;
pricipis imagīe,q̄ erat ī caſtris,pollicitꝰ ē Tiridates ſe Romā ad Neronē iturū,ꝓcibuſq; petitu-
rū,qđ bello q̄ſitū teneret.fore ſe & regnū ſuū ī ipiꝰ pricipis & Po.Ro.ptāte.Viſa ē pax illa Cor-
bulōi & aliis Ro.Po.maieſtate nō idigna,vt nō aduerſis Parthoꝝ rebꝰ Arſacides ſupplex a Ro.
īpatore regnū peteret.Profectuſq; ē nō multo poſt Tiridares Romā, Trāq̄l.& Pliniꝰ Mitridatē Tiridates
vocāt,igētiq; rerū apparatu a Nerōe acceptꝰ,ī cōſpectu Po.Ro.diademate īſignitꝰē.Fuitq; iā ī Romā ꝓfi-
de Armenię ſtatꝰ qetior: & ꝙ Parthi ſua ſpōte ad pacē inclinarint,id credo fuit ī cā,ꝙ Vologe ciſcitur.
ſes vehemēter horrebat munitiōes,q̄s Rōani vltra Euphratē ꝑſidio tenebāt, vń velut ex arce
q̄dā videbant Meſopotamiā,& alia Parthoꝝ regna,quoties libitū eſſet īgetaturi.Videbat ad-
hæc Corbulo totis viribꝰ annixusꝰ,vt ignominia a Peto accepta, aliqua recēti Parthoꝝ clade
deleret.Eſt & in Iudæa a Nerone pricipe bellatū,ſed extremis eiꝰ rpibꝰ.Cauſa īllati belli, & per
quos res geſta ſit,ſuo loco mēorabit.nūc q̄lis Nero domi fuerit,qđ reliquū erat,dicā.Poſt Clau
dii exitū,recepto īpii gubernaculo Britānicū ex Claudio & Meſſalina genitū freq̄nti conuiuio Nero Britā
ſuſtulit,veneno eius poculis īfuſo,vt ad primū hauſtū cōfeſtī puer cōciderit.Cęterū ad leniēdā nicum vene
rei atrocitatē,q̄ ſua ſpōte fuit oībꝰ ſuſpecta,Cōitialē cauſatꝰ ē ī puero morbū,tāq̄ eo ſępiꝰ īfeſta no ſuſtulit.
ret.Sed ſatis cōſtat Locuſtā flagitioſam fœminā,venenoꝝ indicē a Nerōe flagro admotā,ꝙ ve-
nenū prius Britānico īfuſum,parū efficax fuiſſet,citaſſetq; dūtaxat aluū,mox quū alterū coxiſ
ſet,atq; ī hædo exptū,q̄a vitā ī paucas horas traheret,toties recoctū quoad porcello datū cōti-
nuo aīal extīxerit.Agebat iterī Nero pricipē haud qdē pœnitēdū,etatq; ī decernēdo & iudicā
do,quū mitis,tum etiā prudēs,mrem,vt multi credūt,veritꝰ,cuiꝰ īpotētiā ab īitio ſui pricipatꝰ
habuit inuiſā.Inde vero vterq; alteri ſuſpectior factus,nihil obſcure ī teip.adminiſtratiōe diſſē
tiebāt.Agrippina multū ſua authoritate ꝑgrauāte:Tētauit mulier flagirioſiſſima filium nefa-
rio cōcubitu,ſibi obſequētiorē reddere,multiſq; illecebris facta eēt voti cōpos,niſi domeſtici &
ii,q̄bus ſuſpectū erat ferox Agrippinę īgeniū,Neronē ab eo ſcelere deterruiſſēt,affirmātes ita fo
re,vt ſi cū mre īceſtuoſe miſceret,tāq̄ ipiꝰ oīm fauore deſtitueret.His ille tertiꝰ declinare prio
mris cōgreſſū,inde adēpta illi militū ſtatiōe palario expulit.Nouiſſime eiꝰ minis & violētia ter
ritus eā veneno ē aggreſſus:cūq; ātidotis ꝑmunitā ſēſiſſet, ficta recōciliatiōe,cū ea in grām re- Nerōis ars
diit,Baiaſq; ex Baulis ad ſe vocauit,vt ſecū feſtos Mineruę celebraret dies.hic eius naui,velut in perdēda
fortuito liburnicę icurſu,corrupta,quū oīa excōpoſito fierēt,aliā Baulos repetēti ſolutilē ſubie matre.
cit naui vt naufragio piret.Cęteꝝ vbi aliter euēiſſe cōpit,Lagerinū mris libertū,cū gaudio ad
eū reuerſū,ac nūciātē Agrippinā mrem fctō naufragio nādo ad litꝰ ꝑueniſſe hūero tm̄ remoꝝ
īpulſu media trepidatiōe leuiter ſauciato,cętera incolumē terrā tenuiſſe,tāq̄ nō nūciꝰ ſibi a ma
tre,ſed ꝑcuſſor,adeſſet iuſſit interfici:miſit & q eā,vtcūq; affectā occiderēt.Agrippina,vbi per-

Atrox. cuſtores adeſſe ſenſit,pectore & iugulo porrecto eos ad cędē inuitauit,adeo in ipſa fortuna na
Neronis ti norāt,vel in extremis reb⁹ſeruare decoꝝ.Occurrit ad locū cędis Nero,pperrata cęde,vt mor
facinus. tuā videret,&qđ vix crediderī,nudū corp⁹vt erat ī lecto iacēs cōfoſſū ſpectaſſe dr̄,tractaſſeq́ ēt
ſingula mēbra,ac laudaſſe q̄dā,alia vitupaſſe.Et ille talis fuit ī matrē,cui⁹ſpecie noctu ſe exagi
tari poſtea cōfeſſ⁹ē,terreriq́ verberib⁹furiarū facibuſq́ ardētib⁹,q̄ ſibi īſtādi videreť.Tētauit ob
Domeſtica id magicis ſacris maternos manes euocare,ppitiareq́ ſibi vtcūq́ p̄cib⁹.Iūxit mſis parricidio &
parricidia. amitę necē,quā ęgrā medici ei⁹iuſſu necauerāt.Cū Octauia vxore,ex Claudio & Meſſalina nata,
prīo diuortiū fecit,mox abdicatā relegauit,ſepoſitāq́ poſtremo īterfecit,falſo adulterii crimīe.
Occidit &Pōpeiā quā Octauię ſupduxit,hāc grauidā ictu calcis ſolo afflictā pemit,q̄ ex noctur
na aurigatiōe tardi⁹domū quū veniſſet ab ea iurgio accept⁹.Antoniā & ipſā Claudii filiā, ſed
ex Petina nō Meſſalina genitā,ipſi⁹nuptias ptinaciter recuſātē,tāq̄ res nouas moliret̄,īterfecit.
Sūt adhęc ex amicis plęriq́ afflicti,& ī his Anne⁹Seneca,quo fuerat p̄ceptore vſ⁹. hūc etſi pſan
cte iurauerat,nūq̄ ſe illi nociturū,qa p̄diues erat,ad mortē cōpulit:null⁹īde mod⁹aut delect⁹cę
Portentoſæ diū fuit,ex oīb⁹ciuitatis ordinib⁹plurimi,alii alio p̄textu,cęterū crudeliter oēs,īterfecti.At ne-
libidines. ſcias maior ne ſęuitia ī eo fuerit an libido,& auaritia an luxuria.Pudet referre,ſed qa Corneli⁹
&Trāq.ſūt flagirii hui⁹authores,mēorādū ē,Spoꝝ cōcubinū ſuū ī muliebrē ſpeciē trāſfigurare
conat⁹ p legitima vxore habuit, ipſeq́ Doriphoro liberto ſuo nupſit,ſūtq́ & auſpices & ſigna
tores nuptiis de more adhibiti,vt nō inſulſe vrbanoꝝ qdā dixerint,bn̄ potuiſſe cū hūano gn̄e
agi,ſi talē Domiti⁹pr̄ vxorē habuiſſet.Pecuniarū fructū nullū aliū arbitrari q̄ pfuſionē & imo-
deratū ſūptū,ſordidos credere qb⁹ īpēſarū rō cōſtaret.Nullā veſtē bis induit,q̄drīgētis milibus
in p̄ctū ſeſtertiis aleā luſit.Piſcabať aureis retib⁹funib⁹purpura & cocco intortis,mulaꝝ ſoleę
argētęę,carrucis mille nec paucioribꝰſp iter facere.Extruxit domū rārę magnitudinis,vt ex pa
Palatinę do latio in exqlias excurreret,ab eaq́ euagatiōe trāſitoriā appellauit.Manaſt īcerto authore verſi
mus appa- culi duo,īmēſi illi⁹opis indices.Rōa dom⁹ſiet,Veios migrate qrires.Si nō & Veios occupat iſta
ratus. dom⁹.Veſtibulū tā ſublime vt cētenū & vicenū pedū ī eo ſtaret Coloſſus,tres ſr⁹militarię por
ticus,& ſtagnū maris inſtar,rura,vineta,ſyluę,cū oīni gn̄e ferarū,cętera auro illita,gēmis diſti
cta,& cōchis vnionū.Coenatiōes eburneis tabulis laq̄atę,&ī his vna q̄ dieb⁹noctibuſq́.vice mū
di,circūageret̄,& quū palatina dom⁹talis & tāta eēt,hacten⁹ pbaſſe fert̄,vt diceret,iā ſe coepiſ
ſe habitare vt hoīem.Iā qdē multa maioris diſpēdii opa aīo deſtinabat foſſā duarū qnq̄remium
Sumptuoſa capacē,ab auerno lacu Hoſtiā vſq́,ſpatio.CX.miliū paſſuū,piſcinā a Miſeno ad Auernū porti
opera. cibus cōtectā,Corinthiaci iſthmi effoſſionē.q̄ inſana opa quū mlt̄ū auri poſcerēt,multū neceſ-
ſe fuit vt rapet.Epulas a meridie ad mediā noctē ptrahebat,ſępi⁹calidis piſcīs fot⁹, ęſtate niua
tis.vagari ſol⁹noctu ludibūd⁹,nec ſine pnicie eoꝝ q ſoli occurrerēt,verberabat ſine cā,īferebat
& plagas:ſi qs vī arcere conat⁹eēt,aut cloacis mergere,adiitq́ nōnūq̄ nocturna illa petulāria pi
culū vitę,pene ad necē cęſus ab vno ſenatorii ordinis,cui⁹vxorē ignotus attrectauerat,quo pi-
culo inſtructus,nūq̄ iā inde,niſi tribunis pcul & occulte ſeq̄ntibus,illū horę ſe publico cōmitte
Neronis re ē auſus.Fuitq́ ī tāto ſcelerū comitatu īgeniū a lrarū ſtudiis minime abhorrēs.liberales dſci
ſtudia. plinas oēs fere puer attigit,a philoſophię ſtudiis mr̄ eū auertit,idētidē admonēs, inutilē eē eā
ſciētiā impaturo,quū Plato vir ſūmus,nil magis putet neceſſariū huic,q ſit reip.p̄futurus.Sed
illa nō principē ſed tyrānū agitabat aīo,& tā ſibi & aliis pniciosū,q̄ poſtea Nero fuit. Eſtq́ ita
in primis poeticē cōplexus,edebatq́ carmē,tā facile q̄ libēter,par ſtudiū pingēdi,fingēdiq́,oīm
ęmulus q̄ quoquo mō vulgi ſtudiū & fauorē cōciliarēt.Luctabať aſſiduę,quo cōtigit vt nōnul-
lī pſuaſū habuerint ſtatuiſſe eū in Athleticū certamē deſcēdere.Poſtremo ſe eum deſtinarat,q
Apollinē cātu,Solē aurigatiōe,eqparare putareť,imitariq́ Herculis facta,ī idq́ leo paratus fuiſ
ſe dr̄,quē nud⁹in Amphitheatro,claua aut brachioꝝ nexibus,eliderer. Nouiſſimis ſuis tpibus
vouiſſe eū ſcribūt qdā,ſi incolume ſib impiū māſiſſet,fore vt ludis,quos p victoria vouiſſet Hy
draulā pderet,& Coraulā &Vtriculariū,ſaltaturūq́ Vergilii Turnū,in quo artiū conatu ſtu-
Nerōis am dioq́ ppl'aritatis eo ptinaci⁹hęſit,quo maiore īmortalitatis cupiditate tenebať,q vt phama ſui
bitio in me noīs lōgi⁹extēdereť,Aprilē mēſē,ex ſuo noīe Neroneū appellauit,ac vt fert̄,deſtinatū habuit,vt
moria ppa- Rōa Neropol'diceret̄.Oīs ppemodū religiōis negligēs,cōtēptorq́,p̄terq̄ deę Syrię,quā poſtre-
ganda. mo adeo aſpnat⁹ ē,vt vrina etiā foedarit.& hęc de eo in vtrāq́ prē Rōani ſcriptores pdidert, q̄
Ioſephus parū vere tradita exiſtimat,quū alii odio euecti,alii ſpe gr̄æ cōmoti,multa finxiſſe vi-
deant̄,q̄ in eo minime fuerūt.Ego vero nō video cur ī his poti⁹q̄ in cæteris noſtroꝝ eleuāda ſit
fides,q̄ ſi ii q domeſtica ſcribūt,merito ſuſpecti habēdi ſunt,videat Ioſephus qd ipſe mereatur

ꝙ ꝑterq̃,ꝙ Egiſippo populari ſuo ſuſpectꝰ ē,tã̄q̄ parũ ſyncera fide hiſtoriã ſcripſerit, in Hebrai-
cis ſit tãtũ rebus verſatus,eaſq̃ poſtremo oĩbꝰ ingenii viribꝰ illuſtrare conatꝰ ſit,qbꝰ ipſe non in-
terfuit ſolũ,ſed p̄fuit.Scio adhęc fuiſſe ex noſtris etiã,q parũ ſyncera fide hæc tã multa de Ne
rone tradita exiſtimarēt,ſed nos p̄ter externos Tacitũ & Trãqllũ ĩ his ſecuti ſumꝰ,quoꝝ fides
potuit fortaſſe ĩ qbuſdã ſollicitior eē,a vero aũt vt reor flecti nõ potuit,qbꝰ eo maior authori-
tas ineſt,ꝙ hęc videre quodã mõ potuere. Nero quũ quatuordecim fere ãnos p hęc impiũ ad
miniſtraſſet,militũ fauore deſtitutus periit.Habuit defectio initiũ a Iulio Vindice,q Comatam
Galliã cũ exercitu obtinebat,nũciuſq̃ alienatæ ꝓuĩcię eo die,quo matrē occiderat,eſt ad Nero
nē,delatus:mox & Hiſpaniarum exercitus fidē mutauit Galbę ductu,ad quē nunciũ adeo defe Nerõis con
cit,vt collapſus aĩo aliq̃diu ſine voce iacuerit,mox reſipiſcens,diſciſſa veſte,diuerberauit caput ſternatio.
actũ de ſe vociferãs,q̃ſtus ꝙ alii in morte,ipſe viuus amitteret imperiũ.Medio inde belli appa-
ratu literæ ei deferunt,qbꝰ cæteroꝝ exercituũ & ducũ defectio ſignificabat,quas prãdenti ſibi
redditas ira & dolore pcitus concerpſit,ſubuertitq̃ mēſã,duoſq̃ gratiſſimi vſus ſcyphos,quos
a celatura carminis Homericos appellabat,ſolo affixit.Plinius cryſtallinos eos fuiſſe ſignificat. Locuſta.
ſumpſitq̃ a Locuſta p̄ſētiſſimũ venenũ,qd̄ ĩ aureã cõdidit pyxidē.Mox ſub noctē a ſtatiõe mili
tũ deſtitutꝰ,excluſuſq̃ amicoꝝ domibꝰ,quas cũ paucis p̄ria vigilia noctis circuiuit vt de ſũma
rei cũ his cõſultaret,in cubiculũ rediit,vbi oĩa direpta ĩuenit,&veneni pyxidē amotã,tũ pcuſſo
re reqſito,nec repto,ergo inqt Nero neq̃ amicũ habet,neq̃ inimicũ,pcurritq̃ ſimul velut ſe in
Tyberim p̄cipitaturꝰ.Cęterũ reſũpto aĩo,q̃tuor dũtaxat comitãtibꝰ,Phaõtis liberti ſui,vmbra Neronis fu
noctis vſus,ſuburbanũ petit ad quartũ lapidē,ſubito motu terræ ſub ipm̃ digreſſum,aduerſoq̃ ga.
fulgure pauefactꝰ,exaudiri adhęc voces ex ꝓxio,Nerõi aduerſa,Galbę ꝓſpera ominãtiũ, vbi ad
diuerticulũ ventũ eſt,relictis in publico eqs.p loca vepribꝰ & ſpinis obſita,in aduerſã villã nu-
dis pedibꝰ euaſit.Hic certior factꝰ ſe a Senatu hoſtē iudicatũ,ac q̄ri ad ſuppliciũ,vt more maio- Mote maio
rũ puniret,quo ſontes nudi ceruice furcis ĩſerta ad necē cędebant,ſupplicio territꝰ cõfeſtĩ ſtrin tum plecti.
xit ferrũ p̄tētãs aciē,cõdiditq̃ rurſus,nõdũ adeſſe fatalē horã teſtatꝰ.Nec multo poſt,audito ad
uētãtiũ ſtrepitu,illud iugulo adegit.Affuit ſtatĩ cēturio,veſteq̃ iugulo oppoſita,auxilio ſe ve- Nero ſe in-
niſſe ait,tũ ille ſero inqt,atq̃ ĩ ea voce defecit.Iacuit rigētibꝰ oculis vſq̃ ad viſētiũ terrorē,cõ- terficit.
diti ſũt eiꝰ cineres vetuſto Domitioꝝ monumēto,qd̄ e cãpo Martio viſebat,q̃ circa eiꝰ ſepulcrũ
ꝓcedēte tp̃e euenerit,ſuo poſtea loco explicabit.Fuit Nero ſtatura pene iuſta,corpe maculoſo & Neronis
fœtido,ſufflauo capillo, vultu pulchro magis q̃ venuſto,oculis cęſiis & hebetioribus, ceruice ſpecies.
obeſa,vētre p̄iecto,cruribus gracillimis,valitudine ꝓpemodũ ĩoffēſa.piit altero a trigeſimo vi-
tæ anno,die quo octauiã ĩteremerat. Vixerũt cũ eo viri illuſtres.Probꝰ Berythiꝰ grãmaticorum Viri illu-
eruditiſſimꝰ.Statiꝰ Surculꝰ Toloſanꝰ rhetor,q multa noĩs celebritate ĩ Gallia rhetoricē docuit ſtres.
Perſiꝰ Volateranꝰ Satyrarũ ſcriptor,q vndetrigĩta ãnos natꝰ piit.Anneꝰ Lucanꝰ poeta ex Cordu
ba Hiſpaniæ Bethycę vrbe Romã puer delatus.is Piſoniana cõiuratiõe dep̄hēſꝰ,ad mortē cõ-
pulſꝰ,medico venas ſecãdas p̄buit.Anneꝰ Gallio declamator ĩſignis,fuit is Senecę frater Lucãi
pr̄ an patruꝰ nõ facile dixerĩ.is quoq̃ Neronis ſęuitia ſibi vĩ ĩtulit.Nec multo poſt & Seneca pa Senecæ.
ri ĩiuria ſibi venas ſecuit.Fuit & alter Seneca,vt Martialis carmē teſtat,ille credo cuiꝰ hodie ali Dicendi ge
quot extãt tragœdiæ,elegãti ſtilo editę.nã qd̄ ad ſtoicũ attinet,dicēdi rõnē in eo pq̃ pauci pro- nus in Sene
bãt.Arenã ſine calce dixit Caius priceps.Fabiꝰ Quĩtilianꝰ vt corruptũ in eo dicēdi carpit genꝰ, ca.
nec ĩ Philoſophia oĩno ꝓbat,magnũ alioqĩ eo ĩgeniũ,& qd̄ meliora velle debuiſſet. qcqd enim
voluit effecit.Claruerũt cũ his Muſoniꝰ phũs,& Plutar.Cheroneꝰ.ſed is vſq̃ ad Adriani tp̃a ꝑ-
uenit.Euax Arabũ rex, & phũs ĩſignis,hac quoq̃ tēpeſtate claruit,q de medicina opꝰ ad Nero-
nē ſcripſit,quo nõ vires ſolũ herbarũ,ſed lapidũ etiã noĩa & colores ſpeciatĩ ꝓdidit. Vectius Va
lēs Gręcꝰ gn̄e,Meſſalinæ adulterio nobilitatꝰ.Is quoq̃ ad Neronē de medicina ſcripſit. Critias
Maſſiliēſis medicę diſciplinæ & ipſe ſua tēpeſtate inſignis,q authore Plinio,mathematica ephi-
meride ęgrotis p̄buit cibos,horas obſeruãs,vt tutiꝰ morbi curarēt.In Aſia Laodicea Hieropo- Terręmotꝰ
lis & Colaphe.p id tp̃s,grauiore motu terrę ſũt cõcuſſę ac ꝓpemodũ funditus euerſę.Põtus po Hiſtorię ꝑ-
lemacus & ex Cotii Regis ĩteritu Cotianę alpes ĩ ꝓuĩcię ſunt formã redactę,vt ſcribit Euſe.Ne paratio.
rõis ĩteritũ ĩgēs rerũ ſecuta ē pturbatio.grauiuſq̃ reſp.domi ē foriſq̃ ciuilibꝰ diſcordiis iactata
Tres p̄ricipes cõtinua ſerie tã breue q̃ ĩfelix ĩpiũ ſortiti ferro pierũt. Tria bella ciuilia, vno fere
anno geſta.plura externa,res ꝓſpę ĩ Iudęa,ad occidētē ſolē aduerſę.tumultuatum ĩ illyrico,nec
Galliarũ oĩo getꝰ fuit ſtatus,Sarmathę Ro.armis victi,Parthi ꝓpemodũ hoſtes facti ſũt,Pſeudi
Nerõis ludibrio,oĩa tũ ſuo loco,referēda.Cęterũ vt dicēdarũ rerum ordo facilior ſit cognitu le-

GALBA VII. IMPERA.

gētib⁹,Sergi⁹Galba,q Nerōe extīcto cōſeſtī ē īpio potit⁹,pximę relatiōi dabit īitiū.Fuit Galba ſi verū ipſe de ſe iā prīceps ptulit ſtēma,pſno gñe a Ioue oriūdus,materno a Paſiphae,q̄ Minoi Creteſiū regi nupſit. Vñ Galbarū cognomē ſit ortū parū liqdo tradit:ſūt q ide factū arbitreť,φ q prim⁹i Sergiorꝫ gēte id tulit,Hiſpanię oppidū facib⁹ galbano illitis īcēderit:alii φ in lōga valitudie galbeo aſſidue ſit vſus remedio lanis ſuoluto,aut ga hebetioris fuerit viſus,quē Galli Galbā vocēt,vel ab exilitate poti⁹qua ſic ſūt aīalia q̄ in Eſculis Galbę appellatiōe gignūť.Sed q̄cūqꝫ fuit cognomis cā,ipſe claris ort⁹natalib⁹,auito omine,tū augurū rñſo oraculoꝫ certā futuri impii ſpē tulit ſecū,& ppetuo aluit.

Oſtēta futuri principatus.

Auus eius fulgur pcurās,quū aqla ex ei⁹manib⁹exta rapuiſſet,ſublimiſqꝫ elata in frugiferā extuliſſet q̄rcū,augurqꝫ ſūmū,ſed ſerū gēti impiū portendi dixiſſet.Sane inqr ille irridēs quū mula pariet.quo pdigio in primis Galba cōfirmat⁹dr̄,nā ſub id tp̄s,quo in Hiſpania res nouas molliri ē adort⁹,ī ea terra mula enixa ē,iā & iuuenis qdē pgetē ſibi viſ⁹ē audire fortunā dicētē,ſe ſtare añ fores deſeſſā,ac niſi ocy⁹raperet,cuicūqꝫ obuio pdę futurā.Ille ſomno expret⁹,apto atrio æneū deę ſimulacrū añ oſtiū inuenit,qđ inde ſublatū mira deinceps veneratione coluit.Et mox Hiſpaniā ingreſſ⁹,quū forte rei diuinę daret operā accerrā tenēti capillus toto capite incanuit.Nec defuerūt q cōiectarēt eo pdigio rerū mutationē ſignificari.& ille p hæc maloꝫ dæmonū ludibria ſibi crudeliſſimū impii affectatiōe aſtruxit exitū.Octauo iā āno obtinebat Hiſpaniā,quū Gallias cōpit tumultuari,mox Iulii Vindicis q auc̄tor fuerat Gallici tumultus,rogat⁹lris,vt hūanis ſe reb⁹aſſertorē ducēqꝫ accōmodaret,haud diu cunctat⁹cōditionē accepit,ptim metu ſubactus,nā & Nerōis mādatū ad pcuratores de nece ſua cōperat.ptim auſpiciis q̄ dixim⁹vaticinioqꝫ cōfirmat⁹.Extabat fatidicę puellæ carmē in Hiſpania.CC.āte āno editū,quo ſignificabať fore vt ex Hiſpania prīceps & dñs rerū orireť & iā magno oīm cōſēſu & fauore apte ad res nouas cōſurrexerat,quū audita Vindicis morte collapſus aīo,parū abfuit,qn & vitę renūtiaret.Vergini⁹Ruffus q Germanicū ductabat exercitum ad prios Vīdicis motus ī Galliā trāſiit,aut certe caſu aliquo cōtigit,vt p id tp̄s ī ea puīcia eēt,cōueniebatqꝫ āmbob⁹ducib⁹in noua defectiōe.Cęteꝝ Vergini⁹q̄q̄ a ſuis impator appellareť, neqꝫ ſe acceptuꝝ impiū teſtari neqꝫ paſſuꝝ quēq̄ dici,niſi quē ſenatus iuſſiſſet,quū Vīdex interea ad Galbā aīm adieciſſet,eūqꝫ impatorē vellet ſalutari.

Temerari⁹ cōflictus inter amicos exercitus.

Interea ita accidit,vt inuitis ducib⁹duo ferociſſimi exercitus Vindicis & Verginii hoſtiliter cōflixerint,quo plio ad.XX.milia ex Gallicano ſunt exercitu deſiderata.Huius calamitoſę cladis impatiēs Vindex, media cadētiū ſtrage ſibi manū intulit.Et iā rumor erat Ruffum cōditiōe a ſuis impatorē appellari,vt aut impii appellationē recipet,aut exercitus iterum ad Neronis fauorē cōuertereť. His nunciis Galba pculſus, ad Verginiū ſcripſerat,vt cōmuni noīe vellet ſecū libertatē tueri.Eratqꝫ his ille curis anxius, quū ei Icelus libertus,q ſeptimo die,vt Plutarchus ſcribit,ex vrbe in Hiſpaniā nauigauit,ex improuiſo affuit.Is & Nerone occiſum nunciauit,quē ipſe mortuū vidiſſet,& Galbā Rōæ impatorē appellatum.qb⁹ille lætus nunciis Icelū aureis annulis donatum,eq̄ſtri noīe Martianum vocauit,depoſitoqꝫ legati noīe Cæſaris appellationē recepit.Et ille p hæc maiore eſt fauore impiū adeptus,q̄ pſpero adminiſtrarit euētu.Enīuero auaritia cōtinuo coepit in eo infamis eſſe,inde & ſęuitia odio fuit.

Redit⁹Galbę ad vrbē

Sub primum eñ ad vrbē acceſſum Claſſiariis,quos Nero tumultu Gallico legitimæ militiæ aſcripſerat,vt eoꝝ opa pſenti bello vtereť,iuſſos ad naues redire,qa aqlā & ſigna ptinacius flagitarēt,eqtatu repēte immiſſo,tetra cæde,& ſtrage multa diiecit. Nec pſēti iniuria cōtētus,legionē ipſam decimauit,Germanoꝝ cohortē,ad Cæſarū cuſtodiā inſtitutā,ſine pmio dimiſit,augebatqꝫ hæc hoīs vitia amicoꝝ intēperies,q adeo ſibi ſenē vēdicabāt,vt parum ſibimet cōſtare credereť.Sed oīm vt potētiſſimi apud illum,ita peſſimi Corneli⁹ Laco ptorii pfectus,& Liuius ei⁹legat⁹in Hiſpania,Miræ hic cupiditatis,Ille ſocordiæ & arrogātiæ intolerabilis.Nec minora in Martiano vitia q nup aureis fuerat donatus annulis.His igiť diuerſo vitioꝝ gñe ſenē diſtrahētib⁹,magna illi & iudicāti & decernēti in dies inuidia oriebatur ab vniuerſa ciuitate,ſed multo maior a militibus:quo cōtigit vt ſupioris Germanię exercitus,ineunte anno,addici ſacramēto recuſarit,niſi in verba ſenatus iurareť:miſeruntqꝫ Romā ad ptorianos q illis nunciaret,diſplicere ſibi impatorē factū in Hiſpania,legerēt ipſi vnum aliquē, quē cæteri pbarent exercitus.Hæc Trāquillus,quē ſeqmur.Plutarchus Vitellium ſcribit eo motu imperatorē appellatum.Galba tumultuoſo hoc pculſus nuncio ratus ætatē ſuā contēni a militibus,(erat iā tris & ſeptuaginta annos natus)Piſonē Licinium iuuenē nobilē atqꝫ egregia indole e medio ſalutantiū coetu ad ſe vocatū,apprehēſaqꝫ eius manu ita affat⁹ eſt.

Galbæ oſo ad Piſonem

Si priuat⁹ ego hodię te Piſo,curiata lege,vt moris eſt,in filiū adoptarē,& mihi honorificū foret,& te qui a C.

Pōpeio & M.Craſſo viris illuſtribus trahis originē,meæ familiæ inſererē,& tibi quoq; nō me-
diocre eſſet ornamētū in Sulpicioꝝ,Lutatioꝝq; familiā aſcitū iri.Nunc me deoꝝ hoimq; con
ſenſu ad huiꝰ imperii faſtigiū vocatū,tua indoles & amor patrię impulit,vt principatū,de quo
maiores noſtri toties armis diſceptarunt,bello adeptus,tibi vel qeſcenti deferā,Octauii Augu.
exemplū ſecutus,q Marcellum primo ſororis filiū,mox.C.&.L.nepotes,poſtremo Tiberiū pri-
uignū ꝓximo ſibi faſtigio collocauit.Sed ille ſucceſſorē ſibi domi q̃ſiuit,ego in repu.Etenī neq;
impiū hoc ambitioſe accepi,neq; ſum cuiq̃ traditurus.Eſt huius meæ volūtatis documētū, ꝙ
neceſſarios & amicos,q abunde mihi ſunt ,poſthabui oēs,non tñ fortunā tuā ſecutus,q̃ adhuc
parū tibi fuit ꝓſpera,ſ̃ fidem & liberalitatē,ꝑcipua hūani animi bona,quas virtutes ſi conſtan
ter tueberis,nec patieris adulationibus,q̃ ſunt peſſimū veritatis venenū,corrūpi,loquemur nos
inter nos ſimpliciſſime,cæteri libētius cū fortuna noſtra q̃ nobiſcū. Suadere enī principi quod
oporteat ꝑdifficile eſt,aſſentari facile.Si immēſa hæc imperii moles ſine rectore ſtare poſſet,di-
gnus erā a quo illa in antiquum ſtatum reſtitueret:nunc qa fieri nō pōt,nihil erat qđ ſenectus
mea plus Po.Ro.conferre poſſet,q̃ bonum imperii ſucceſſorē,nec tua plus indoles,q̃ bonū prin
cipē.Sub Auguſto enī Tiberio,Caligula,Claudio velut hæreditariū fuit hoc impium,iā liber-
tatis loco ſit ꝙ legi cœperimus,ex principibus tñ boni q̃ mali ꝑeātur,traditurq; his ꝑ manus
imperiū ſine diſcrimine,at ſi quē eligas,conſenſu ꝓbet neceſſe eſt.Poteſt nobis documēto eē Ne
ro,quē lōga Cæſarum ſerie tumentē,nō ego cū vna legione,nō Vindex,nō alii,ſed ſua imma-
nitas & luxuria perdidit,nec adhuc exemplū dānati principis extabat vllū,& tñ eſt a ſenatu ho
ſtis iudicatus.Nos ciuium nſoꝝ & exercituū æſtimatiōe aſciti,etſi cum inuidia,tñ egregii eri-
mus.nec te deterreat,ꝙ duæ in Germania legiones parū adhuc qetę ſint,ne ipſe qdā adhuc ſe-
curus ſum,verū audita tui adoptione deſinā illis videri ſenex,qđ vnū mihi obiicit.Nero a peſ-
ſimo exēplo ſemꝑ deſiderabit,mihi & tibi dāda opa eſt ne a bonis deſideret.ſed te pluribꝰ mo-
nere non eſt huius tpis,tantū habeto imperaturū te hoibus, q nec totā ſeruitutē pati poſſunt,
nec totā libertatē:prudentia & tēperamento opus eſt,q̃ oīa conficiūt.Et Galba in hūc modum Peroratio.
locutus Piſonē filium appellauit.Ad q̃ ille nullū dicit dediſſe ſignū turbati aut exultātis ani-
mi quaſi imperare poſſet magis q̃ cuperet.In caſtra inde itum,ac ꝓ militū cōciōe eſt Piſo adopta
tus.Erat Romæ,M.Syluius Otho,q pueritiā parū pudice cuſtodiuerat,adoleſcētiā petulantius M.Syluius
texerat,Neroni cōciliatꝰ luxus æmulatione,apud hunc ille Popeā Sabinā,quam ꝑdite amabat, Otho.
poſteaq; in vxorē duxit,tātiſper olim depoſuit,dū Octauiā vxorē amoliret, mox in eadē fœmi-
na ſuſpectū in Luſitaniā relegauit legationis ꝓtextu.Teſtati ſunt id facinus duo verſiculi ſub
incerto authore temere i Neronē vulgati.Cur Otho mētito ſit q̃ritis exul honore? Vxoris mœ
chus cœpat eſſe ſuę.Cōſtabat enī nō ſolū a Nerōe miſſos ad Popeā ex Othone recipiēdā nō ad
miſſos,ſed ipm etiā principē foribꝰ excluſū ante Othonis ianuā noctu ſtetiſſe,fruſtra minas ꝓci
bus miſcētē.Ea igit ignominia adactꝰ Otho in ptes trāſgreſſus adiutorē ſe ſub prios terū mo-
tus Galbæ ꝓbuit,habuitq; ab initio ꝑſuaſū fore,vt gr̃a cū eo inita, nō multo poſt in filiū ab illo
adoptaret,q̃ demū ſpe fruſtratꝰ cōfeſtim ad res nouas aīm adiecit,ꝓtētato paucoꝝ militum aīo,
apđ quos erat illi libertatis noīe nō mediocris fauor cōciliatꝰ.Augebat hoc ꝓtorianoꝝ ſtudiū
Nerōis mēoria,cui fuerat olim Otho gratiſſimꝰ.Re igit feliciter tētata,parant Galbæ & Piſo-
ni īſidię.Cōſtituit ad rē trāſigēdā tps,& locꝰ.clades q̃ adeūda fuit variis eſt Galbæ ꝓdigiis de- Prodigiis q̃
mōſtrata,vel oīm maxime terribili motu terræ,q cū ſonitu mugitui ſili eū excepit, quū primū Galbæ mor
vrbē impator ingreſſus ē.Eo die,quo interfectꝰ eſt,quū mane ſacrificaret, ab Aruſpice monitꝰ tē ꝓceſſerit.
dicit,vt caueret ꝑiculū,nō ꝓcul abeſſe ꝑcuſſores.Nec multo poſt nūciatū ē ꝓtoria caſtra ab O-
thone teneri.Enīuero is vbi Galbā mane ſalutauit,a quo oſculo exceptꝰ eſt,ſacrificāti principi
aſtitit,inde liberto adeſſe architectos nūciāte,qđ ſignū cōuenerat,quaſi venalē domū inſpecturꝰ
abſceſſit,deſcēditq; ad colūnā aureā,q̃ fuit i foro,vbi a militibꝰ expectabat. Alii febrē ſimulaſſe
dicūt,atq; eā excuſare iuſſi ſūt q ꝓxie ſteterāt,ſi ipſiꝰ ꝑitia a pricipe regreret.Ipē a tribꝰ &.XX. OTHO
militibꝰ i caſtra muliebri ſella ꝓtrepide defert,deficiētibuſq; lecticariis ſuccolatꝰ,interq; fauſtas VIII.
acclamatiōes a ꝓtorianis exceptꝰ impator ſalutat,ibi miſſis q Galbā & Piſonē interficerēt,ad cō IMPERA.
ciliādos militū aīos,breui cōone teſtatꝰ ē,id demū habiturū qđ ipſi reliqſſent.Perculit Galbam
trepidꝰ de Othone & ꝓtorianoꝝ defectiōe nūcius.Subito itaq; linteā loricā induit,etſi teſtatus
eā aduerſus innumeros mucrōes parū valiturā.diſſipatis deinceps rumoribꝰ de induſtria a cōiu
ratis,vt eū in publicū elicerēt,oppſſū eē militarē illū tumultū,eiuſq; motꝰ authores īterfectos,
vſqadeo credidit,vt gloriāti militi ſe Othonē occidiſſe,quo authore Galba dixerit. Ex palatio

itaq̃ in foꝝ deſcēdit, vbi circa lacũ Curtiũ, quo eq̃tes ĩ ſe graſſãtes ꝓcul ſeruitus declinarat, mi
Galbę ĩteritus. tis eſt vulnerib⁹ cõfoſſus. Eſt & Piſo eo motu interfect⁹. Caput iacẽti Galbę deſectũ circũlatũq̃
eſt Othonis iuſſu a calonib⁹ & lixis ad ludibriũ totis caſtris. Fuerẽt caſtra ꝓtoria extra vrbẽ, ad
quartũ lapidẽ, via Appia, ad locũ quẽ hodie caput bubulũ vocãt, haud ꝓcul a Sebaſtiani ęde.
Primus impatoꝝ Tiberi⁹ Cæſar, cohortib⁹ q̃ Romæ erãt, vagæq̃ ad id tp̃s, ĩ vnũ cõtractis, ꝓto
Galbæ ſtatura. riana cõſtituit caſtra. Periit Galba, quũ impator eſſet, põtifex maximus, & cõſul, tris &. LXX.
annos nat⁹, mẽſe ſeptīo ex quo ĩpare cœpat. Fuit ſtatura iuſta, capite caluo, oculis cæruleis adũ
co naſo, manib⁹ & pedib⁹ articulari morbo ita affectis, vt ne libellũ q̄dẽ ſatis cõmode euolueret,
aut calceũ pateret, tã grãdis gibbus dextro ei⁹ latere excreuerat, vt ægre faſcia ſubſtringeret.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ, LIBER TERTIVS.

SERGIVS Galba q̃ ſeptimus a Cæſare dictatore impauit, hũc exitũ habuit, fuitq̃ ei⁹ principat⁹, vt breuis, ita parũ felix. Sed nec Otho q̃ eo adhuc viuo fuerat impator ſalutatus, multo meliorẽ ſortitus ẽ exitũ a ſuppliciis & terroribus impiũ auſpicatus. Enĩuero nox, q̃ primũ
Nocturna cõſternatio in Othone. impii diẽ ſecuta eſt, adeo turbida, & infeſta illi cõtigit, vt ꝑ getẽ ſubito pauefactus gemitus ediderit ĩgẽtes, repertuſq̃ ſit ab iis, q̃ eo occurrerãt, humi ante lectũ iacẽs, ob idq̃ Galbæ manes a quo deturbari ſe ſe expelliq̃ viderat, ꝓpitiare conatus ẽ. Sed grauior ĩde cura inceſſit. Tumultuoſe ex Germania afferebaẽ Aulũ Vitelliũ ab legionibus, q̃ ibi erãt, aliquanto antea q̃ Galba cæſus eẽt, imparorẽ appellatũ. Qđ vt ita eẽ cõpit, ſenatui author fuit, legatiõis in Germaniã mittẽdæ, q̃ exercitũ doceret creatũ eẽ Rõæ principẽ, pacẽ & cõcordiã ſuaderet, q̃ vt cõmodius ſeq̃retur obtulit ſe Vitellio impii cõſortẽ, & generũ. Cornelius author eſt Vitelliũ ad Othonẽ ſcripſiſſe, & Othonẽ ad Vitelliũ, multaq̃ ꝓbra & flagitia vtrũq̃ alteri obieciſſe, ſubornaſſe adhęc ſibi inuicẽ ꝑcuſſores. Cæterũ omĩ ſpe pacis e medio ſublata, & iã Vitellianis ducib⁹ Italiæ appropĩquãtibus Otho, ꝓtorianoꝝ fiducia, neglectis etiã ancilioꝝ diebus, q̃bus mouere arma fuit apud maiores religioſũ, hoſtib⁹ ire obuiã feſtinauit. Sed nihil æq̃ obfuit Othõis opibus, vt poſtea dicerẽ, ac nimia cõfligẽdi celeritas, quũ ſatis ĩter oẽs cõſtaret, ſi bellũ Otho paululũ traxiſſet, fame, & locoꝝ iniq̃tate, facile oẽs hoſtiũ conatus infringi potuiſſe. Pręmiſſi erãt a Vitellio duo duces, cũ duobus validiſſimis exercitibus, Fabius Valẽs & Cecina, huic. XXX. milia armatoꝝ data, q̃ ꝑ Apenini iuga Italiã inuaderet: Fabius cũ. XL. milibus ꝑ Cottianas trãſcẽſum moliri iuſſ⁹.
Vitellianorum ducũ geſta. Cõſtabat vterq̃ exercitus magna ex ꝑte Germanoꝝ auxiliis, ſęuitũ obiter ĩ gẽtes & ciuitates vel ad obſeq̃ũ patas, magis militũ feritate & vecordia q̃ ducũ cõſilio. Vna in Matricis ciuitas a Cecluanis excidio ꝓpemodũ dedita ẽ, etſi ꝑbenigne milites in vrbẽ accepti eẽnt. Qui cũ Fabio erãt, q̃a cũ Bathauis vnũ felix ꝓliũ depugnaſſẽt, ab Heduis & Lugdunẽſib⁹ pecuniã cõmeatuſq̃ metu expſſẽt. Viẽnẽſes ægre ab eoꝝ iniuria ſeruati ſũt, & Vocõtioꝝ oppido faces admotę, oppidanos ad pecuniã Fabio dãdã metu ſubegẽt. Sed maius oĩno fuit Cecinnę negociũ cũ Eluetiis, q̃ modica gẽtis iniuria irritat⁹, Eluetică terrã paſſim ẽ ꝑpĩari adortus, Mediouagos gentẽ vnã tumultuoſe traxit in ꝓliũ. Fuſi hi prĩo, paſſimq̃ ĩ ſyluas diſpalati, cũ mlta ſuoꝝ cæde, in tũ eũ cõceſſere, multi etiã capti ſũt, & ſub corõa vẽditi. Cęterę gẽti ęgre venia data ẽ. & Vitellianę copię ꝑ hęc in Italiã trãſcẽdere. Rõæ interea ex re parua orta ẽ ſeditio, q̃ oĩb⁹ bonis ꝓpemodum excidio fuit, cũ decĩaſeptima cohors coloniæ Hoſtiẽſis inſtruẽda eẽt armis, nã adhuc Otho Romę erat in oĩa ad bellũ feſtinãda pene ꝑceps, datũq̃ eẽt negociũ Vario Criſpo Tribuno depromẽdi ex armamentario tela, quũ ſub noctẽ id fieret, ꝓtoriani milites ſuſpicati ſenatoꝝ familias armari ad Othõis ꝑniciẽ, prĩo fremere ĩcipiũt, inde ſũptis armis, tribũoq̃ & cẽturionib⁹ cęſis, q̃ ſæuiẽti multitudini obſiſtere conati ſũt, ex caſtris tumultuoſe vrbẽ petũt. Habebat tũ Otho ce
Militaris motus. lebre cõuiuiũ cũ priorib⁹ fœminis viriſq̃ in palatio accubãtib⁹, quũ repẽte tumult⁹ allat⁹ eſt, & milites ſcire volẽtes an Otho ſalu⁹ eẽt, ſtrictis gladiis tricliniũ minaciter irrupunt. Tũ turbato cõuiuio, aliis alio metu dilabẽtibus, vix Otho temulẽtã militũ ſęuitiã ꝑcib⁹ & lachrymis flexit. Tãtus terror ex nocturno illo tumultu ciuitatẽ inuaſit, tãq̃ ad bonoꝝ cędẽ ſeditio illa orta eẽt
Othõis oro ad veteranos. vt poſtridie pauci in publico viſerenẽ. clauſis domib⁹ maxĩa pars ciuitatis ſe in priuato teneret. Otho q̃q̃ turbidis reb⁹ ĩcertiſq̃ militũ animis bonoꝝ ꝑiculo cõmot⁹, ita ẽ milites ꝑ cõciõe affatus. Non eo cõſilio huc veni cõmilitones, vt veſtrũ in me animum, q̃ eſt mihi exploratiſſimus,

deuotiorẽ redderẽ,neq̃ vt vos ad virtutẽ hortarer,vtrũq; eñi egregie ſupeſt,ſed fortitudinis tẽ
peramẽtũ poſtulatur⁹,veſtręq; erga me pietatis modũ.Enĩuero primũ tumultũ,non cupiditas
aut odiũ,q̃ duo mala mltos & magnos exercit⁹ĩ calamitoſã diſcordiã ſępe egere,ſed nimia vr̃a
excitauit pietas,q̃ vlteri⁹ oĩno q̃ oportuit puecta ẽ.nã qđ ad hui⁹ mot⁹originẽ attinet,Im⁹ ad
bellũ,nũ oẽs nũcii q ĩ horã afferũt,nũ naſcẽtia ex illis cõſilia a militib⁹ & audiri & cognoſci de
bebũt:tã neſcire q̃dã milites q̃ ſcire oportet,ſic ducũ authoritas habet,ſic militaris diſciplinę ri
gor vt tribuni tãtũ & cẽturiões ſciãt,q̃ occulte aut celeriter ſũt agẽda,& nũc p deũ qd min⁹de
cuit q̃ quũ pxia nocte tale aliqd ſine meo iuſſu fieret,vt vn⁹ alterve ex gregariis temerari⁹ &
temulẽt⁹,tã foedã pcellã exciuerit,vt ſuas milites man⁹ tribunitio ſanguine foedarit!Quid Vi
telli⁹ & ei⁹ exercit⁹ magis optare debebãt,q̃ vt miles noſter,neq; cẽturioni pareat,neq; cẽturio
Tribuno,ſed pedites eqteſq; ĩ mutuũ exitiũ ruam⁹!Parẽdo poti⁹milites q̃ ducũ decreta ſciſcitã
do militaris diſciplina cõtinet̃,& is plurimũ ĩ pugna fortiſſim⁹ ẽ,q ante pugnã q̃tiſſim⁹.vobis
arma & ferox aĩus ſit,mihi cõſiliũ & regimẽ relinqte,paucoꝝ culpa fuit,duoꝝ poena erit.Cę
teri abolete memoriã foediſſimę noctis,nec ſenatorib⁹ vllę ãplius itẽdant̃ minę,in qb⁹ caput &
ſũma impii ſita eſt milites.Romę & ĩ terra Italia geniti Romanũ ſenatũ ad ſuppliciũ & cędem
depoſcẽt!quẽ ſi Vitelli⁹ qđ de⁹ nolit victoriã obtineat,ſi Germani,q eũ ſequunt̃, hãc vrbẽ irrũ=
pãt haud violare audeãt.Nec eſt vt video,ĩ quo Vitellianarũ ptiũ ſordes magis pſtringam⁹,q̃ Othonis iu
q̃ a nobis ſtet Senat⁹,quo fit.vt hinc reſp.inde reip.hoſtes ſtare videant̃.Ciuitatis hui⁹ ęterni dicium de
tas,pax gẽtiũ,mea & veſtra ſalus ſenat⁹ incolumitate cõtinet̃. Dãda itaq; nobis opa eſt,vt hic Ro.ſenatu,
ordo a Romulo vrbis cõditore auſpicato ĩſtitut⁹,p tot ętates a maiorib⁹ cult⁹,nec ab vllo prin
cipũ adhuc lęſus,q̃tũ ĩ nobis erit ĩcolumis poſteritati tradat̃,nã vt ex nobis ſenatores,ita ex ſe
natorib⁹ pricipes naſcunt̃.Flexit hmõi oratio totũ exercitũ,vt mox duob⁹ſupplicio affectis cę
tera multitudo qeuerit.Eratq; Otho ad bellũ pfectur⁹ quũ Tiberis pdigioſo auctu vrbẽ & cir
cũiecta loca fundauit,ſublicio põte ĩ pceps acto.Statua Cęſaris dictatoris ĩ Tiberina inſula cla
ro trãqlloq; die ab occaſu ad ortũ ſe vertit,qđ ad futurũ Veſpaſiani ĩpiũ ptinuit, & ĩ Hetruria
bos locut⁹ dicebat̃.Otho luſtrato exercitu nihil ĩ vrbe cũctat⁹,ad bellũ pficiſcit̃,habuitq; ĩ aĩo
a pricipio ſi ĩ Cortianarũ alpiũ ãguſtiis hoſtẽ acceſſu ĩhibere nõ poſſet,ĩ Narbonẽſẽ Galliã trãſ
ire.Cęterũ Padũ pgreſſus,vbi hoſtes ĩ Italia eẽ dicti ſũt,cõtinuo ad pliũ aĩm adiecit, ĩcertũ ſpe
victorię ſi ante Vitellii aduẽtu dimicaret̃,an q̃a ptoriani feroci⁹ plium efflagitarẽt,ipe qđ ſatis
cõſtat Brixelli ſubſedit Titiano fratre rei gerẽdę pfecto.Ter paucis diebus dimicatũ eſt,primo
ſub alpib⁹,mox circa Placẽtiã,fueratq; duob⁹ pliis Othonis res ſupior,& iã Fabio aduẽtãte Ce
ciuna,vt duplicẽ ignominiã ſibi & ſuis adimeret,añ collegę aduẽtũ tertio ad Caſturẽ cõflixit.
Hic quoq; aliq̃to maiore clade q̃ antea fuſi fugatiq; ſũt Vitelliani.Sub Fabii ĩde acceſſum ador
ti ſunt hoſtes Padũ ſupare,ſed põte ab Othonianis ſoluto q ex nauib⁹ erat fluuio ĩpoſit⁹ pmi
conatu auerſi,ĩ caſtra abiere.Otho ſuos p lrãs hortat̃,vt de ſumma rei in vltimũ certamẽ deſcẽ
derẽt,ois morę ĩpatiẽs,tãq̃ ex alta rupe velatis oculis rẽ totã fortunæ pmitteret.Milites vt ĩpa
tor pugnę adeſſet,poſtulabãt,verũ eo adhuc abſente,ad Bebriacũ ĩ pugnã eſt vtriq; deſcẽſum.
Fuit id oppidũ Cremonẽſis agri,vt Plutarch⁹ ſcribit,ac Bebriacũ vocat.Cornelius Bedriacũ.
Fuitq; nouiſſima illa pugna Othonianis funeſta,ptorianis maiore ex pte cęſis,ac ſiq ex acie ĩ ca Bebriaca
ſtra refugerãt illi quoq; hoſtib⁹ dediti ſũt.Erat Otho Brixelli,q accepto aduerſę pugnę nũcio, pugna.
etſi ſatis validę copię atq; eędẽ ĩtactę adhuc illi ĩ Italia erãt,& ex Moeſiaco exercitu auxilia ap
propinq̃re dicebant̃,vt cohortes etiã q̃dã Aqleiã vſq; peruaſiſſent,de vita tñ finiẽda cõtinuo co
gitare coepit.Ad qđ facin⁹ pagẽdũ manipularis exẽplo militis ẽ nõ mediocriter ĩpulſus,q quũ
Bebriacẽſi pugna repulſus,reiq; male geſtę nũci⁹ prim⁹ oĩm ad Othonẽ veniſſet, nec faceret fi
dẽ ſed ĩmaturę fugę vt ĩbellis argueret̃,ignominię ĩpatiẽs,ſibi manũ ĩtulit,vt q̃ ſibi vilis eẽt vi Gregarii
ta oẽs ĩtelligerẽt.Tũ Otho,nõ eſt inqt cur tales viri ãpli⁹ mea cã piclitent̃.Fratrẽ igit̃ Titianũ militis faci
& Saliũ Occeiũ fratris filiũ atq; amicos plures,q eo ex acie refugerãt,cõfeſtĩ abire iuſſit,ne ho nus.
ſtiũ ĩteruẽtu opprimerent̃,ipe ſingulatĩ oẽs cõplexus , cõſolari,caſtigareq; ipſoꝝ lachrymas,ad
didit & munera,vt q̃ſq; erat dign⁹.ſororẽ p lrãs cõſolatus eſt . Fecit inde p diẽ oĩb⁹ ſui adeũdi
ptãtẽ,vbi aduespauit frigidã hauſit aquã,vt ſitim reſtigueret.Inde duoꝝ pugionũ acie explora
ta alterũ puluio ſubdidit,quo ſe paulo añ lucẽ ĩfra lęuã papillã trãſfixit.Periit ſeptẽ &.XXX.
annos nat⁹,nõ octo & q̃dragĩta,vt mẽdoſe apud quoſdã legere eſt.Fuit Otho modica ſtatura, Otho ſibi
ac male pedat⁹,mũditiarũ pene muliebriũ,vt vulſo corpe capilloꝝ raritatẽ galericulo celaret,ra manum in
ſitaretq; quotidie faciẽ,madidoq; leniret pane,q̃ oĩa ĩ cã fuerũt vt ei⁹ ſit mors eo nobilior viſa tulit.

quo magis a talibꝰ mũditiis abhorruit. Tenuit Otho ĩpiũ tris ferme mẽſes, quo tẽporis ſpatio
Rhoſolani gẽs Sarmatica ad Mœſiã po. Ro. puĩciã tumultuoſe irruperãt. Trucidarãt hi ſupio
re anno duas Rõanorum cohortes, eoq̃ ſucceſſu elati magis pdę q̃ pugnæ ĩtẽti puinciã puagari.
M. Oponiꝰ cũ tertia legiõe, eos iã pda graues eximprouiſo adortus, haud magno negocio occi
dioni dedit. Ad nouẽ milia eqtũ fuere, oẽſq̃ cæſi ſunt, pter paucos, q in pximas paludes refuge
rũt. Cæterũ hi quoq̃, deſpata ſalute, ſe mutuis vulneribꝰ cõfecere. Nihil tã pfuit ad victoriã, q̃
humidus dies, ſolutęq̃ paſſim niues, qbꝰ equorum curſũ impediẽribꝰ, facti ſũt Sarmatæ pedeſtriũ
VITELLIVS. IX. IMPE.
pliorũ ignari ad cædẽ opportuniores. Erat Vitelliꝰ adhuc ĩ Germania, quũ eſt ad Bebriacũ di-
micatũ, dabatq̃ operã firmãdis ptibꝰ, quũ nũciis & lrĩs de ſuorum ducũ ſucceſſu, & Othonis ĩter-
itu factꝰ eſt certior: nec mltũ inde ĩ puincia cõmoratꝰ in Italiã trãſiit, ac q̃dragesimo poſt die q̃
dimicatũ fuerat, locũ cędis & cęſorum ſtragẽ illuſtrãs oculis, quũ mlti cadauerũ fœtorẽ horrerẽt
Vitellii dirum dictũ.
horum ĩbelliã & mollitiẽ ĩcrepãs, optime olere dixit cæſũ hoſtẽ, ſed multo ſuauiꝰ ciuẽ, vox dira, &
minime eo hoĩe digna, q natꝰ eſſet ĩ ea vrbe, qua & maior Africanꝰ, q ſolitꝰ eſſet dicere, malle ſe
ciuẽ vnũ ſeruare, q̃ mille hoſtes pdere. Pari ĩſolẽtia ſaxũ ſtuitꝰ memorię Othonis ĩſcriptũ. Tali
ĩnqt Otho Mauſoleo fuit dignꝰ. Ferrũ quo ſe ille ĩterfecerat, ĩ Coloniã Agrippinẽſẽ miſit Mar
ti dedicãdũ. Vrbẽ ĩde paludatꝰ petiit, ferroq̃ ſuccictꝰ eã ĩgreſſus ẽ, terribilis & truculẽtꝰ aſpectu
In mathematicos ſęuitia.
Multi eiꝰ ſęuitia afflicti ſũt, ſed nullis hoĩm magis fuit ĩfeſtꝰ q̃ mathematicis, eiꝰ pfeſſiõis viros
adeptꝰ, vel ĩauditos, capite puniuit. Iritatũ eũ credidere, q quũ edicto iuſſiſſet, vt Mathemati-
ci oẽs ĩtra calẽ. Octobris Roma & Italia excederẽt, reptꝰ fuerit libellꝰ hoc hñs. Mathematicos
dicere bonũ fatũ, vt Vitelliꝰ Germanicꝰ intra eãdẽ calẽdarum diẽ nuſq̃ futurꝰ eẽt. Matrẽ ſuſtuliſ
ſe creditꝰ, qa ita cõpiſſet fore, vt tũ demũ ĩparet ſi matri ſupeſſet. Alii eã a filio venenũ ĩpetraſſe
ferũt iminẽtiũ malorum metu, iã eñ a primo eiꝰ ortu mathematicorum pdictiõe ita illiꝰ geniturã
Vitellii luxuria & voracitas.
exhorruit, vt p afflicto ſit filiũ lamẽtata vbi primũ cõpit ĩpatorẽ eũ ſalutatũ ab exercitu. nec mi
nor fuit illi luxuria, quotidie iẽtabat, prãdebat, cœnabat, atq̃ a cœna comeſſabatur, tot epularum
vicibꝰ ſufficiẽs freq̃nti vomitu. Proditũ mẽorię ẽ vnã illi cœnã a fratre datã, q̃ duo milia lecto-
rũ piſciũ & ſeptẽ auiũ fuerĩt appoſita. Sed ipſiꝰ patina magis ĩfamis, quã a magnitudĩe Miner
uę clypeũ appellauit. Eã ſcarorum iocinoribꝰ, pauonũq̃, ac phaſianorum cerebellis, murenarũ lactibꝰ
a Carpathio mari & Gaditano q̃ſitarũ refertã põtificali vt arbitror cœna appoſuit, nã & põti
ficatũ poſtq̃ Romã venit Alliẽſi ĩuaſit die. Sed dũ Vitelliꝰ Palatinis ſaginatur epulis, Veſpaſianꝰ
q a Nerone fuerat cũ exercitu ĩ Iudęã miſſus, impator ĩ Syria ſalutatur. Cęterũ, priꝰ q̃ de ea re di
Iudaici belli origo.
cã referẽda eſt nobis mẽorabilis belli origo, qđ p id tps ĩ palęſtina ipſiꝰ ductu gerebatur, quã rela-
tionẽ ne oĩa ĩ arctũ cõiiceremꝰ de ĩduſtria ĩ hũc locũ diſtuli. Impiũ Iudęorum ſcelus cui obſtrĩxit
ſe tota gẽs, quũ Chriſtꝰ rex paſſus eſt, in cã fuit credo, q nũq̃ eius terræ ſtatꝰ qeuit ampliꝰ ſed
animi ad diſcordiã accẽſi, furialibꝰ ſtimulis agitati, nũc in ſe, nũc in alios, nõ prius ſęuire deſie-
rũt, q̃ vniuerſa gens ſit cũ ipſa vrbe excidio dedita: mitto põtificũ ĩ minores ſacerdotes iniuriã
mutuaq̃ ipſorum ordinũ ĩter ſe odia, ciuiũ factiões & tyrãnos ex factiõibꝰ ortos, cędes, & latroci-
nia Hieroſolymis & foris cõſtituta, qbꝰ oĩa ſacra pphanaq̃ fœdari cõtigit. Nec. n. talia ſunt, vt
Ceſtius.
longã alioq̃ hiſtoriæ remorari debeant ſeriẽ. Acceſſit his malis externa iniuria. Ceſtius Florus
(Corneliꝰ Egeſſum p Ceſtio ſcribit) in Iudæã a Nerone miſſus, quũ ſupbe nimis & auare ĩpiũ
in eã gẽtẽ exerceret, factũ ẽ, vt q ſeipſos iãpridẽ ferre nõ potuerãt, nec Ro. tulerĩt impiũ ampliꝰ
ſed velut rabie q̃dã & furore acti, ſumptis armis, vniuerſa gẽs vno tpe rebellauit. Ille quum ad
primos motꝰ Hieroſolymã occurriſſet conatꝰ eſt vrbẽ irrũpere, cæterũ inde excluſum atq̃ ĩ hi
berna abeuntẽ (inſtabat eñ iã hyems) Iudæi ferocius coorti, plures ſunt dies hoſtiliter inſecta
ti, nũc carpẽdo a tergo agmen, nũc a lateribꝰ laceſſendo, poſtremo ad vltimos Galilęæ fines cõ-
pulſum impedimẽtis exuũt, ex Rõanis auxiliaribꝰ qnq̃ milibus & amplius cæſis. Tranqllus ſi-
gnũ vnũ ait Romanis fuiſſe adẽptũ, qđ miror Ioſephũ ĩ ſuorum laudẽ pnũ nõ poſuiſſe. Nero ſubi
Veſpaſianꝰ tricies cum hoſtibus dimicauit.
ta Iudęorum defectiõe cõmotus Flauiũ Veſpaſianum, virũ ĩpigrũ, & iã inde a Britãnica Claudii
principis expeditiõe bellica laude clarũ, quippe q tricies ad id tps cũ hoſtibꝰ dimicarat, in Sy-
riã miſit, duabꝰ priori exercitui legionibꝰ additis, Tito filio ĩter legatos illi dato. Iudæi interea
qa toto oriẽte (vt Tranqllus ſcribit) cõſtãs opinio erat eſſe in fatis, vt eo tẽpore ex Iudęa profi
ciſcerentur, q ĩter mortales rerũ potituri eſſent. Id oraculũ, ad duos Veſpaſianos haud dubie pti
nẽs, Iudęi ad ſe trahẽtes, req̃ ab initio feliciter geſta, ſupra modũ elati, maiora adhuc aĩo pcipi-
entes, tris ſibi duces conſtituũt. Nigrum Perattã, Syllã Babylonium, & Io. Myſeum. Horũ ductu
Aſcalon.
Aſcalonẽ vrbẽ ſibi inuiſã expugnare conati ſunt. Diſtat ab Hieroſolymis locꝰ nonaginta milia

paſſuſ.Hic duobus ꝓliis a Ro.præſidio ſuperati duodeuiginti milia hoīm cū ipſis ducibus Iu
dęi amiſere.Nec multo poſt Veſpaſianus filio in Alexādriā ꝑmiſſo vt duas īde legiōes ī Iudęā
traduceret,ipſe ex Achaia ꝓfectꝰ,vbi tū forte Nero,vt ſupra eſt ſignificatū,ſacris erat certami
nibꝰ intētus,in Syriā trāſmiſit,eratq; qđ ad fortunę mutationē attinet, ꝑ id tp̄s,quo ei Iudæa
ꝓuincia delata eſt,adeo Neroni inuiſus vt a principis ſalutatiōe ꝓhibitꝰ ꝓpemodū lateret,erat Neronis
illi grauis ignominia cū periculo inde orta,ꝙ Nerone canēte,aut diſcedere eſſet ſolitus,aut ob odiū in Vē
dormiſcere.Cæterū ꝓuīciā īgreſſus decreto Galilęā petiit.Eſt terra hęc duplex,ſupior vna,alte- ſpaſianum.
ra inferior,vtraq; ferax ac paſſim culta īrriguaq; fontibꝰ,pugnax genus hoīm,atq; in Iudęis fe- Galilæa.
rociſſimū.Vrbes plurimę viciq; tā frequētes olim & populoſi,vt ī ſingulis minimū cēſerent qn
decim incolarū milia.Fecerāt Iudæi caſtra ad Sephorī vrbē eiꝰ terræ nobiliſſimā,eratq; totius
rei ſūma penes Ioſippū,virū multa eruditione & prudētia ꝓditū,ducē ad hoc ipm̄ hortatū,vt
Galilęā aduerſus Romanos tueret.Cęterū Veſpaſiano ꝓuīciā īgreſſo,Iudęi q ad Sephorim ſta
bāt,metu dilapſi,alii alio ī tutū abierūt.Ioſippus cū ea hoīm manu,q̄ in officio adhuc erat,Tī
beriada vrbē cōceſſit.Veſpaſianꝰ interea Gaddara vrbē occupat ad Hiericuntē fluuiū ſitā,olī Veſpaſianꝰ
Hippodion noīatā:quā Iudęoꝝ odio,Romanꝰ dux cōſumpſit īcēdio,ferroq; & igni circūiectos Galilæā po
vicos populatus,Ioppata vel,vt Egeſippus ſcribit,Iotapata oppugnare adorit.Huc qa vrbs na pulatur.
tura & ope eēt valide munita,vis Iudęoꝝ īgēs ꝓfugerat.Venerat eo & Ioſippus ex Tiberiade
vbi hoſtē Hypatēſibꝰ iminere ſenſit,vt ſuis auxilio eēt.Fuit oppugnatio illa Romanis & lōga
& laborioſa,multiq; & varii vtriq; conatꝰ extitere,certaminaq; circa muros neutris incruenta.
Poſtremo vrbe potiꝰ ꝓdita,q̄ capta,ſęuitū eſt ī oēm ſexū & ętatē,ex.XL.milibꝰ,q ī vrbe fuerāt,
quū primū vrbs oppugnari coepta ē,vix mille &.CC.viui venerūt ī hoſtiū poteſtatē.Cęteri ad
vnū occidione occiſi.Ioppatis ferro & igni exciſis,Ioſippꝰ dux,q media trepidatiōe ſe cū paucis
in altiorē deiecerat ſpecū,īdicio ꝓditꝰ,ad Veſpaſianū ꝑducit.Hic affirmare auſus fore breui,vt
ille Ro.potiret impio,qa euētꝰ haud mlto poſt rei fecit fidē,non ſolū veniā meruit,ſed benigne
etiā & clemēter eſt ab eo habitꝰ.Hūc plures Ioſephū malūt dicere.Scripſit is gręce libros.XX. Quis Ioſe-
hebraicę vetuſtatis,ſcripſit & Iudaicū bellū,quo Hieroſolyma a Rōanis exciſa eſt,in q̄ rerū rela phus fuerit
tiōe vnū ꝓcipue ſeqmur,vt ī Iudaica vetuſtate fecimus.Fuit vt ipē teſtat Hieroſolymis ſacer-
dos,ac Matathię filiꝰ.Ioppatis exciſis Tiberiadē vltro deditā Ro.victor recepit,hic mlti morta
les Taricheas ꝓfugerāt vrbē mlto munitiſſimā.Sūt Tarichęę & Tiberias ad Geneſarā lacū,eiꝰ Geneſara
aq̄ dulcis ac potabilis patet latitudīe.XL.ſtadioꝝ,cētū lōgitudīe.Hic,qa terra & aqs res gerē- lacus.
da erat,Iudęi ſcaphis aduerſꝰ hoſtē vſi nauale ꝓliū ciebāt.Vtebāt Ro.ratibꝰ ī hūc vſū ſtructis,
ſtabātq; militū robore & armis.Aderāt terreſtres copię circa lacū velut ī ꝓcīctu ſtātes, quo cō
tigit vt Iudęi velut ī medio teloꝝ mltitudīe afflicti īſignē cladē adierīt.Plęraq; nauigia cū ſuis
pugnatoribꝰ medio lacu depſſa.Alii metu & trepidatiōe ſcopulis īpulſi naufragio ꝑibāt.mlti
ad terreſtrē aciē ꝓiecti ferro excepti foede trucidabāt.Repletꝰ eſt lacꝰ cadaueribꝰ ac cruore foe-
datꝰ.Sex milia ea pugna & ſexcēti ꝑiiſſe dicūt.Mox Taricheis deditis oēm imbellē mltitudinē Tarichea
Veſpaſianꝰ īterfici iuſſit.Sex milia iuuenū ad Iſthmū ī Achaia fodiēdū miſit,qđ opꝰ Nero,dū capiūtur.
ī ea terra fuit,vt ſupra oſtēdimꝰ,inchoarat.Cętera mltitudo,q̄ auxiliarioꝝ.XXX.milia habuiſ
ſe dicit,ſub corona vęniit,Gamala īde plures dies oppugnata eſt,ī aduerſa lacꝰ ora cōtra Tari-
cheas.Hęc loci aſꝑitate & ꝓpugnatoꝝ deſꝑatiōe nō ſine Rōanoꝝ clade ꝑtinacíꝰ defēſa diu victo
rię curſum remorata eēt,niſi Titus Veſpaſiani filiꝰ cū lecta hoīm manu ex īprouiſo irrupiſſet
vrbē,hoſtēq; ſubita cęde ꝑculſum ī arcē cōpuliſſet,cōpulſū Romanꝰ qa minacius inſtaret ad eā
deſꝑationē redegit,vt liberos,vxores,ſe ipſos ꝑ abruptas crepidines in ꝓfundā vallē deiecerint,
fuerūt q ita ꝓcipitati ſūt,ad qnq; milia numero,quatuor milia cęſa,eratq; ꝑ hęc oīs Galilęa do-
mita,ꝓter Iſcalā,huc Titꝰ a patre cū mille eqtibꝰ miſſus,qa ſpes deditionis facta eēt ſub primū
acceſſum oēm vim abſtinuit.vbi vero nox affuit,multitudo īgēs Io.cuiuſdā ductu,q cū latronū
manu locū īſederat,tacito agmine Hieroſolymā ꝓfugit.Poſtridie ſemiplenū oppidū deditū.Ro
manꝰ victor,qa iā ſāguinis ſatietas coepat,ab omī cęde abſtinuit,vrbē ne iterū ab hoſte occupa
ret,valido firmauit ꝓſidio.Cęteras copias in Cęſareā reduxit,quo Veſpaſianꝰ pater ī hiberna cō
ceſſerat,ꝓxima ęſtate Hieroſolymā inuaſurꝰ,quo ꝑ id tp̄s,quo hęc in Galilęa gerebāt,latronū ī
gēs nūerꝰ cōfluxerat.Hi primo occulta moliri lattrocinia adorti,īde ī cędes & rapinas verſi,mi
ſerā ciuitatē mltis cladibꝰ immiſerūt,Io.ꝓfugarū ab Iſcala ducis īpulſu.Anhelabat is ad tyrānī
dē occupādā.Primo ſæuitū ē in oēm nobilitatē,q velut rē ad Rōanos traherēt,alii alia vi ſunt
crudeliter interfecti.Sæuitū ī pōtifices,tēpluq; ſacra & ꝓphana cęde pollutū.XII.milia nobiliū

Quot ma-lis Hieroſolyma īfeſta ſit. cæſa Ioſephꝰ ſcribit,quoꝝ bona latronibꝰ,ſtulteꝗ multitudini ī ꝑdā cõceſſere.Affligebať itaꝗ
triplici malo ciuitas,Rõano bello,domeſtica ſeditione,& tyrãnide in vrbe conſtituta.quū Ve-
ſpaſianꝰ Gaddarẽſiū motu ex hibernis excitus,Gaddara copias admouit.Ad eiꝰ acceſſum mul
ti q bellū ſuadebãt,ꝑculſi fugã occupãt.Cęteri q pacis & ocii erãt authores,Romano duci por
tas patefaciũt,demoliti priꝰ muros,vt maior ſibi fides haberet.Veſpaſianꝰ,Gaddaris receptis,
ꝓſidioꝗ īpoſito,Placidū cū tribꝰ milibꝰ peditū,& iuſto eqtatu ad ꝑfugas ꝑſeqndos mittit,quos
ille ad Becanabrī vicū aſſecutus,ad Iordanē flu.cõpulit,amnis pluuio auctu vadari nõ potuit:
Iudæorum cædes. Gaddarẽſes deſpatiõe adacti ī pugnā vertunť,ſed parū valuit inermis audacia.XIII.milia cęſa
ſunt cætera multitudo,ꝑditis rebꝰ,ꝓceps ī Iordanē deſiluit,capta duo milia & ãpliꝰ cū īgẽti ꝑ-
da,multa hoīm cadauera vorticoſo flumine ī Aſphaltitē lacū delata ſunt.Placidꝰ ꝓſpꝛi ſucceſſu
fretꝰ aliquot circa lacū loca occupauit,& ī his Dilā Iuliadē,& Beſemothū ſubegit.& ꝑfugarū
vi īgẽtē,q ex primo ad lacū ꝑfugerãt,vt ī tutiora traiicerẽt loca. Trãs Iordanē ad Macherõtē
vſꝗ oẽs Iudęoꝝ gẽtes Romanis armis ceſſere.Erãtꝗ res Romanę in hoc ſtatu circa Syriã.quū
nūciis & lr̃is Veſpaſianꝰ factꝰ eſt certior,Gallias a Nerone defeciſſe,nec mľto poſt & de eiꝰ mor
te phama ꝑlata eſt.Ipſe,qa videbat ita fore vt ī tãto motu rerū ſtatꝰ reip.eſſet nullo mõ qetur,
ꝓ magno habuit negocio,qđ reliquū fuit belli ad exitū ꝑducere,vt ſi ad res nouas conſurgẽdū
eẽt,totū poſt ſe oriẽtē haberet pacatū.Ex Cæſarea itaꝗ ad pr̃ia veris ſigna Antipatridē venit,
hic biduo ī cõponẽda ciuitate cõſũpto,Tamnā ꝓceſſit,q̃ vltro dedita Iãnā & Liddā recepit.Ad
Amathūtē īde vẽtū,circaꝗ Idumęã hoſtilis ager ferro eſt & igni vaſtatꝰ,Begrabiꝗ & Caphar
Veſpaſiani ſucceſſus. tophatne vicis media Idumea vi captis,ſupra.X.milia hoſtium peremit,circiter mille cepit.Ex
Idumea ꝑ Iãnā Toparchiã & Samaritidē,ſub pricipiū Iunii mẽſis ad Hiericūtē fecit caſtra,quo
Traianꝰ q ſub eo militabat venit cū parte copiarū,oībꝰ q ad ima Iordanis loca habitabãt , nuꝑ
ſubactis.Hiericūtē Rõani cultoribꝰ deſtitutū īuenerũt,q ad primã appropīquãtiū hoſtiū pha-
mã ī aſꝑos ſe mõtes ꝓripuerũt,ſiq ī vrbe repti ſũt ī eoꝝ īuidiã q temere fugã ꝑceperãt occidio
Hiericus. ni dedunť.Sedet Hiericus ī planitie cui nudꝰ mõs ac ſterilis lõgo ꝓtẽdiť tractu.Obtẽdiť & aliꝰ
ſilli mõs circa Iordanē.His media īteriacet planities.Cãpū accolę magnū dixere,ad lacum vſꝗ
Aſphaltitem excurrẽs. CCXXX.ſtadioꝝ lõgitudine,latitudo pene dimidio minor. Duo his
locis celebres lacus Aſphaltites quē Egeſippus Aſphaltium vocat,& Tyberiẽſis,cõtraria inter
ſe natura.Dulcis hic & piſcium abũdãs,ſalſus ille & ſterilis.Sed de Aſphaltite lõgior ſuo loco
Fons Hie-cuntius. fuit ſermo.Ad Hiericuntē fons olī non ſolū frugibꝰ pernicioſus,ſed mulierū etiã partubus oīa
peſtilẽti morbo corrumpens,mox Heliſei prophetę ꝓcibus(vt dicitur) ſaluber factus ab Hieri
cuntiis hoſpitio accepti.Irrigatio tã felix,vt ex calicibus palmarum mel eliciať.Fert alioqui re-
gio mel & Balzamū arborē,qua liquor exprimiť nobiliſſimus.Tãta loci tẽperies,vt quum reli
qua Iudęa niue obtegitur,ibi locoꝝ accolę lino veſtianť.Diſtat ab Hieroſolymitanis ſta.C.L.ab
Iordane ſexaginta.Iordanē nõ in Panio monte aut ex Peneade,vt Piniꝰ ſcribit,ortum habere
Egeſippus credidit,ſed in Traconitide.CXX.ſtadiis a Cæſarea,in Panio refuſionē eē fluminis
nõ ortū,qđ paleæ deiectu deꝓhẽdereť.His locis Veſpaſianus ꝓſidia aliquot cõſtituit, vt Hiero
ſolymas cõmodius oppugnaret.Occupauit & Gephaſium,locum ad id quod parabatur ꝑ op-
portunū.L.Annio huc miſſo,oppidū direptū & incẽſum,milleꝗ Gephaſianorū cęſi.Eratꝗ per
hęc Hieroſolyma Romanis vndiꝗ circũdata ꝓſidiis,vt iam nihil obſcura teneretur obſidione,
quū ex Italia affertur Othonē,q Galba cæſo imperiū occuparat,a Vitellianis ꝓlio victum,ſibi
manū intuliſſe,nã Vitelliū ī Germania impatorē appellatum phama aliquãto antea nūciarat.
Sed quo tumultuoſiores ex Italia nūcii afferebanť,eo maior ſpes altioris fortunę ſurgebat aīo,
verū nihil temere mouẽdū ratus in oēm erat Veſpaſianus occaſionē intẽtus,q̃ mater eſt rerum
oīm gerẽdarū.Feſtinare interea bello defungi,Cęſareãꝗ ex Hiericunte reuerſus Acrabaticam
Toparchiã ſubegit & Coſmiticã ī mõtibꝰ.Poſtremo Vitregã & Vfren oppida,vñ facilis Hiero
ſolymã erat excurſus.Cerealis cū parte copiarū circa Idumeã,Capherã, Caphaſim & Crebron
Hieroſolymis ꝓpīquū cepit:& iam oībus circa vrbē ſubactis,ꝓter caſtella q̃dã,q̃ adhuc latronū
VESPAS. X. IMPE. ꝓſidiis tenebãtur,Hieroſolyma dũtaxat erat expugnãda,quum Veſpaſianus a ſuis eſt impera-
tor ſalutarꝰ.Primus fauor illi eſt ex Mœſia ortus,etenim quum forte ex Mœſiacis legionibꝰ vt
ſupra eſt ſignificatū,aliquot cohortes,q̃ Othoni auxilium ferebãt,Aquileiam ꝓceſſiſſent,hicꝗ
Othonis cęde audita aliq̃diu ſubſediſſent,tẽpoꝝ licẽtiã milites nacti mľra fœdaꝗ in ciues fla-
gitia perpetrarũt.Veriti itaꝗ ne pacatiore reip.ſtatu eoꝝ q̃ feciſſent reddẽda eſſet ſibi ratio,in
prouinciã reuerſi authores fuerunt ſuis noui ſibi imperatoris deligẽdi,qđ Hiſpanienſis primo,

ĩnde prętorianꝰ poſtremo Germanicus feciſſet exercitꝰ.Miro itaq̨ oĩm cõſenſu Veſpaſiani nomen eſt ſignis aſcriptũ,ſuppꝛeſſa tñ res eſt quoad cõpertum habuere Tiberiũ Alexãdrũ qui cum duabus legionibus Ægyptum obtinebat,adegiſſe ſuos in Veſpaſiani verba iurare.Is ꝓrogatiuę Iudaici exercitus externoꝝ primus acceſſit.Additus eſt & Licinius Mutianꝰ,q Syrię pꝛ̃ſidebat Miſſi ſunt in Parthiã & Armeniã legati,q Barbaros reges traherẽt in partes:prętoriani quoq̨ ſunt ad res nouas ſollicitati,q a Vitellio exauthorati ſpe dignitatis recuperãdę oĩa citius laturi q̃ pꝛ̃ſentẽ rerũ ſtatũ credebãtur.Nec multo poſt Mœſiaci exercitꝰ Delmaticũ & Pãnonicũ traxere in ſua ſtudia.Sũt adhæc in Hiſpaniã & Britanniã frequẽtes literæ ad legionarios datæ vt in Veſpaſiani partibus eſſe mallent.Ipſe haud cunctandũ ratus, Titũ Iudaico bello pꝛ̃ficit,ipẽ ĩ Ægyptũ trãſgreſſus eſt , vt ꝓuinciã ad oẽs belli caſus opportunã pꝛ̃ſidiis firmaret,inde primis tẽpeſtatibus Italiã petiturus.Mutianus aliquãto priꝰ ſupato Helleſponto,terreſtri itinere cum valido exercitu Romã ꝑtebat,& ex alia parte Pannonicus & Delmaticus exercitus Mœſiacis legionibꝰ iũcti Italię imminebãt.His Vitellius terroribus circũuẽtus duplicẽ hoſtibus claſſem oppoſuit.Rauennę vnã. Alterã Miſeni.Inde diligẽti delectu habito Bebriacẽſes duces & copias obiecit Flauianis a terra .Sed vtrobiq̨ res Vitellio ĩfeliciter ceſſit,prim ducũ perfidia,prim militũ imbellia.Nã Cecinna q cũ exercitu ꝓceſſerat(Fabius eñ ob aduerſam valitudinẽ haud tã cito ad bellũ exire potuit)Pado ſupato inter Hoſtiliã Veronenſiũ vicũ & Tartari flu.paludes,loco ſatis tuto cõſedit.Cęterũ vbi eiꝰ fides ſuſpecta eẽ cœpit militibꝰ:nã haud multo poſt q̃ ĩ Veronẽſi agro caſtra fecit,occulte cœpat Flauianoꝝ rebꝰ ſtudere,incertũ leuitate animi,an Fabii Valẽtis apud Vitelliũ æmulatione . Vbi igiť eius fides nutare viſa eſt,continuo iniectæ ſunt illi catenę,Flauiani iterim ꝑ Aquileiã,Altinũ,Patauiũ, & Areſte occupãt,his primo locis nõnihil eſt certatũ.Sedes inde belli in Cremonẽſẽ agrũ tranſlata,velut fato fieret vt ĩ eadẽ terra ſępiꝰ ciuilia decernerenť bella.Hic magno pꝛ̃lio Vitelliani victi caſtris quoq̨ nõ ſine cruẽto certamine exuunť.Proditũ memoriæ eſt quia noctu fit acie dimicatũ multos cognatoꝝ manu periiſſe,& in his Iuliũ Mãſuetũ,q letali vulnere a filio ꝓſtratꝰ inter ſpoliãdũ ab eo quũ adhuc ſpiraret eſt agnitꝰ.Cremona cũ Vitellianis q eo cõfugerãt metu dediť,cõtinuoq̨ direpta eſt & incẽſa,ĩuidiãq̨ totiꝰ facti ĩ Antoniũ vertit,Is oĩm Flauianoꝝ ducũ maxĩe eſt eo bello illuſtratꝰ, ꝙppe q ꝑter Mutiani & alioꝝ ſñiam bellũ maturauerat.Adiit Cremona cladẽ illã ĩſignẽ anno q̃ cõdita fuit ducẽteſimo octogeſimo ſexto,deditaq̨ excidio eſt vrbs clariſſima errore potiꝰ q̃ cõſilio:ſiqdẽ Cremona recepta,quũ Antoniꝰ ĩ balneũ cõceſſiſſet cruorẽ abſterſurꝰ,excepta vox eius eſt quũ forte balnearũ tepor excuſareť,futurũ vt ſtatĩ ĩcaleſcerẽt,ac tũ demũ q̃ſi ſignũ dediſſet ad vrbẽ ĩcẽdẽdã,quadragĩta milibꝰ armatoꝝ vno agmine irrũpẽtibꝰ,nõ vna clades vrbẽ inuaſit.Ciues indifferenter cęſi.Res direptę, tecta & parietes q̃triduo ignis abſumpſit. Obruderat interea Fabiũ Vitelliꝰ ad bellũ,q audita Lucilii Baſſi ad hoſtes defectiõe(pꝛ̃erat is circa Rauẽnã in ora ſupi maris Vitellianę claſſi)ĩ Hetruriã flexit,Hic Cremonẽſis pugnę nũcio ꝑculſus,ad ĩferũ mare deſcẽdit:ex Piſis ĩde ĩ Narbonẽſẽ Galliã delatꝰ,vt ĩ ea terra totaq̨ Gallia ac Germania bellũ repararet,circa Stœchades ĩſulas q̃ Rhodano pꝛ̃iacẽt,Valerii Paulini liburnicis ẽ Valẽs oppꝛ̃ſſus.Fuerat Paulinus ĩ priuata etiã fortuna Veſpaſiani amicus,& tũ illius rebꝰ pꝛ̃cipue ſtudebat,eratq̨ eo cõſilio ĩ Gallia,vt ciuitates eiꝰ ꝓuĩcię & milites q fuerãt a Vitellio exauthorati traheret in ꝑtes.Vitellius his excitus nũciis Meuaniã vſq̨ ꝓceſſit,vt Tacitꝰ ſcribit,id exercitu q Apẽnini fauces obtinebat flagitãte.Huc ꝓgreſſus audita alteriꝰ claſſis q̃ Miſeni ſtabat defectiõe,trepidꝰ Romã repetit ,& iã Narniã ꝑuenerat,quũ tumultuoſe afferť Teracinã q̃ ad ĩferũ mare ſedet,a Flauianis teneri.Hic nõnihil deliberabũdus hęſit,q̃ qbus cõſilia anteponeret, demũ copiarũ ꝑte Narniæ ad pꝛ̃ſidiũ relicta,L.Vitellium fratrẽ cum ſex cohortibꝰ & eqtibꝰ gngẽtis ĩgruẽti ex Cãpania bello oppoſuit,ipẽ Romã oĩm rerũ anxiꝰ reuertiť,mox fractꝰ aĩo,quũ iã terra mariq̨ hoſtes vrgerẽt,ꝑ gradibꝰ Palatii circũfuſa militũ ciuiũq̨ multitudine,ſe impio cedere ꝓfeſſus eſt,qđ inuitꝰ accepiſſet,idq̨ ſe pacis & cõcordię cauſa facere.Cõmẽdare oĩbꝰ ſui memoriã,fratrẽ,cõiugẽ,& innoxiã liberoꝝ ętatẽ.Inde fletu pꝛ̃pediente,exolutũ a latere pugionẽ cõſuli aſſiſtẽti(erat is Cęcilius Simplex)velut ius necis vitęq̨ ciuiũ tradere conatꝰ eſt.Cæterũ cõſule & aliis magiſtratibꝰ nõ recipiẽtibꝰ,tãq̃ ferrũ & cętera impii ĩſignia in cõcordię ędẽ poſiturus abſceſſit.Tranqllus,poſt Flauianos in Capitoliũ cõpulſos,id ab eo tentatũ author eſt: nã Vitellius militũ vocibꝰ cõfirmatꝰ,haud multo poſt armatos miſit in Flauiũ Sabinũ Veſpaſiani fratrẽ,ad quẽ ab hoĩbꝰ patricii ordinis ꝓmiſcue & equeſtris & ex militibꝰ magnꝰ ĩ horã fiebat cõcurſus.Hoꝝ hortatiõe impulſus vt ipẽ quoq̨ fratris imperiũ in vrbe iuuaret , obtrude-

Titꝰ Iudaico bello pꝛ̃ficitur.

Vitellianorũ perfidia.

Atrox facinus.

Cremona diripitur.

Narnia.

Teracina.

Flauiani in Capitoliũ cõpelluntꝰ. — retꝗ Vitelliũ iã ſua ſpõte cedẽtẽ,armatoꝝ globo ſeptus domo exierat,quũ in Vitellianos incidit.Hic pugna cõfeſtim inita Sabinus ab omnibꝰ ꝑpemodũ deſtituꝰ,cũ ſuis ĩ Capitoliũ cõpulſus eſt,quo noctu Domitianũ fratris filiũ accerſiuit,ne ĩ eũ adhuc ĩpuberẽ hoſtes ſęuirẽt.Egiſippus Domitianũ nõ Veſpaſiani filiũ ſed fr̃is manifeſto errore credidit. Poſtridie nonnihil eſt de pace actũ,quã cupide Vitelliꝰ amplexabaꝫ.Cęterũ milites furore pciti Capitoliũ ſubito ĩuadũt.Flauiani deſup lapidibꝰ aliiſꝗ multifariã telis ſubiectũ hoſtẽ obruunt,laborabaꝫ nihilo ſeciꝰ ab

Capitoliũ incẽditur. Flauii ĩteritus. — his Vitellianoꝝ ꝑtinacia,quũ ĩiecta(ĩcertũ cuiꝰ manu)ĩ Capitoliũ flãma,ſubito oĩa conflagrãt.Flauiani ancipiti ꝑiculo ꝑculſi,pugnã remittũt,aliꝗ cõſternati,alii alio diffugiũt. Irrumpũt Vitelliani,tẽplũꝗ mĩta cęde polluũt.Flauiũ Sabinũ iniectis catenis ad Vitelliũ perducũt. Domitianꝰ media trepidatiõe dilapſus,apud ædituũ latuit,liberti inde ſolertia,Iſiaco habitu,ſacrificolarũ turbę ĩmixtus,ĩ Cornelii materni clientis domo apd̃ velabrũ ſeruatus eſt.Sabinus ĩquiẽte multitudĩe(nã ſordidũ vulgus ꝓ Vitellio ſtabat)occiſus eſt,& ad Gemonias ſcalas ꝓiectꝰ.Sub id tp̃s L.Vitellius Vitellii prĩcipis frater Teracina ꝓditiõe recepta,ex claſſiariis q ad Flauianos defecerãt,q̃plurimos occidioni dedit,nauibꝰ ꝑter paucas q̃ primo tumultu euaſerãt aut captis,aut põdere ſeſe ĩgerẽtiũ ĩ portu depr̃ſſis.Apollinaris defectiõis author,q viuꝰ in hoſtiũ poteſtatẽ venit,verberibꝰ cęſus,ĩ Lucii cõſpectu interficiꝫ.Sed dũ hęc circa vrbẽ in Vitellii ꝑtibꝰ geruntꝫ,copiæ q̃ ad Vmbrię anguſtias obtinẽdas circa Narniã relictę fuerãt,ad hoſtes defecere.Proceſſeratꝗ Anto.Otriculũ vſꝗ,vbi plures dies ſubſedit,fuitꝗ mora illa multis ſuſpecta,nã & Capitoliũ dũ oĩa ſegniꝰ aguntꝫ ĩterea captũ eſt,vt dixi,& ĩcẽſum, & Sabinꝰ cũ multis bonis ĩterfectꝰ.Nec Petiliꝰ Cerealis q cũ mille eq̃tibꝰ ꝑ Sabiniã Salaria erat vrbẽ ĩuaſurus,ſatis properauit.Cæterũ.audita Capitolii obſidione vterꝗ eſt Romã feſtinarũ,ſed parũ mature Flauianoꝝ ꝑiculo occurſum.Petilius ante portas vrbis ꝓlio exceptꝰ a Vitellianis fundiꝫ,ac Fide

Flauianorũ fuga. — nas vſꝗ retro eſt cõpulſus.Antoniꝰ q Flaminia via ꝓceſſerat,audita Sabini cæde, & Capitolii cõflagratiõe ad ſaxa rubra cõſedit.Iã ſatis cõſtabat totã plæbẽ ſẽtire cũ Vitellio.Huc legati ab vrbe ad Antoniũ venere.Miſſi ſunt & ad Petiliũ de pace acturi.Nã Vitelliũ vrgẽtibus vndiꝗ Flauianis,cõfeſtim Capitolii ĩcẽſi Sabiniꝗ ĩterfecti pœnituit,ꝓ cõcioneꝗ teſtatꝰ eſt ea q̃ facta eſſẽt nõ ſua.ſed alioꝝ culpa accidiſſe,iurauitꝗ ſe nihil ab ĩitio magis optaſſe q̃ pacẽ,ac tũ demũ

Vitellius pacis ſtudium celebrat. — pugionẽ cõſuli obtuliſſe ſcribit Trãqllꝰ,fuitꝗ ſiĩ author,vt legati ad hoſtes mitterẽꝫ:miſſæ ſũt cũ legatis virgines veſtales,q̃ Vitellii literas Antonio reddiderũt orãtis vt diẽ certaminis eximeret.Veſtales cũ honore acceptę ac dimiſſę,Vitellio reſpõſũ Capitolii ĩcẽdio,& ĩdigna Sabini morte ſublata eẽ oĩa belli cõmercia.q ad Petiliũ iuere ꝑpemodũ violati ſũt. Cõcurſum itaꝗ eſt & circa Salariã portã,& ĩ Flaminia via,eſtꝗ plębs Flauianoꝝ eq̃tũ ĩuectu cõtinuo diſcuſſa. Maius cũ Vitellianis militibꝰ negociũ fuit,dimicatũ ẽ circa Salluſtianos hortos,ꝑtractaꝗ ĩ no

Vitelliani in vrbe cõpelluntur. — ctẽ pugna.Interim Flauiano eq̃te ꝑ Collinã portã irrũpẽte, Vitelliani q circa Flaminiã dimicabãt viã,a tergo circũuẽti in cãpũ Martiũ cõpelluntꝫ,ibi ꝓliũ inſtauratum.Stabat pro Flauianis fortuna partiũ,& ſpes victoriæ.Deſperatio & ira ꝓ Vitellianis.Aderat ſpectator populꝰ velut in ludicro certamine,& nũc hos,nũc illos plauſu & fauore fouebãt.Ad poſtremũ Vitelliani in caſtra vi acti ſũt.Refractis ĩde portis adeo obſtinatis animis ad extremũ dimicarũt,vt aduerſis vulneribꝰ oẽs ad vnũ occubuiſſe dicanꝫ. Vitelliꝰ Flauianis ĩ vrbẽ irrũpẽtibꝰ tẽtauit primo Teracinã ad fratrẽ ꝑfugere,ꝓceſſitꝗ ĩ Auẽtinũ vſꝗ ad domũ vxoris,mox damnato cõſilio ĩ Palatiũ,vt Corneliꝰ ſcribit,eſt reuerſus.Trãqllꝰ ĩcertis ait rumoribꝰ ĩpetratę pacis eũ retardatũ,qđ ſi ſic accidit,aliquãto priꝰ q̃ hoſtes vrbẽ ĩuaſerit fugã eũ molitũ ĩtelligamꝰ neceſſe ẽ. Sed q̃cũꝗ fuit illi cã remanẽdi,in Palatiũ reuerſus,vbi oĩa circa ſe vidit ſollicitudinis plena ſeruitioꝝ ẽt

Vitellii latebra. — infimis ſuũ occurſum declinãtibꝰ,metu & ſtupore ꝑſſus ſeſe ĩ ianitoris cellã iniecit,religato ꝑ foribꝰ cane,lectoꝗ & culcitro obiectis.Hinc a Iulio Placido Flauianarũ partiũ tribuno reuulſꝰ religatis poſt terga manibꝰ,& laq̃o ceruicibꝰ iniecto,diſciſſa veſte,comaꝗ a capite reducta,ceu noxiis ſolet.ꝑ magna rerum & verborum ludibria toto vię ſacrę ſpatio ĩ forum trahiꝫ, nõnullis etiã ſtercore & cœno ĩceſſentibꝰ,q̃buſdã incẽdiariũ patinariũꝗ vociferãtibus,vitiaꝗ corporis cauillio exprobrãtibꝰ.Erat in eo enormis ꝓceritas,rubicunda facies, plęrunꝗ ex vinolentia vẽter obeſus,alterũꝗ crus ſubdebile,atꝗ ĩ tot malis vna vox nõ degeneris aĩ illi excidit tribuno inſolẽtius procaciuſꝗ ĩſultãti.Et quum ſim talis inq̃t quãdoꝗ tuus imꝑator fui. Perductũ

Vitellius fœdiſſime trucidatur. — ad Gemonias ſcalas minutis ibi ictibus milites excarnificati ſunt.VII.& quinquaginta annos natũ,mẽſe ex quo imꝑare cœperat octauo. Sic vagum & incertum imperium trium rebellione prĩcipũ.gens Flauia ſtabiliuit,Reate municipio oriunda,nã Veſpaſianus qui poſt Vitellium

impauit,principatũ velut hęreditariũ per manus filio tradidit.Cęterũ eo adhuc abſẽte, Flauia
ni vrbẽ ingreſſi,crudeliter ĩ Vitellianos victoriã exercuerũt.ĩ ſacro & ꝓphano cęſi ꝗ diuerſarũ
partiũ fuere,euagataqꝫ eſt cędes ꝑ nobiliũ capita,fuitqꝫ ciuitatis ſtatꝰ parũ ꝗetus ante Veſpa-
ſiani reditũ,q ꝑ aduerſas hyemis tẽpeſtates haud tã celeriter ꝗ̃ aĩo ꝓpoſuerat in Italiã ex Ægy
pto nauigauit.Nec ĩ Gallia Germaniaqꝫ res iterũ multo quietiores fuere,aliis alio ſtudia trahẽ
tibꝰ.Bathaui primo tumultuati ſunt.Accolũt hi Sitan ĩſulã,quã Oceanus a frõte alluit,a ter Bathauorũ
go & lateribꝰ Rhenus.Claudius ciuilis vir regia ſtirpe ĩſulanorũqꝫ lõge prĩceps,ficto Flauiana motus.
rũ ꝑtiũ ſtudio,vt ſi res minꝰ ꝓceſſiſſet,Veſpaſiano gratificatus videret̃,Cãnefates ferociſſimã
inſulę gẽtẽ ad defectionẽ ĩpulit,hi duabꝰ Friſioꝝ trãſrhenanę gẽtis cohortibꝰ ad ſe accitis,Bri
nonis ductu,Romana caſtra ꝗ̃ a Vitellianis tenebãt,exĩprouiſo adorti,cũ multa cæde occupãt
Erãt Germanicę legiones & Gallicę in Vitellii partibꝰ,nec ille adhuc perierat,quũ hęc ita acta
ſunt.Erat & claſſis in Rheno quatuor &.XX.nauiũ,quã haud multo poſt Cãnefates nautaꝝ
perfidia cũ claſſiariis opp̃ſſere,atqꝫ ꝑ hęc illi Romanũ ꝓſidiũ tota ĩſula expulerunt. Fuerũt ĩde
varii vtrinqꝫ conatus,atqꝫ ꝓlia ꝗdã ꝑ occaſionẽ alterius partis edita. Eñuero Vitelliani inſula
electi,& q ſuis auxilio occurrerãt,Bathauos infenſe oderãt,hoſtiliterqꝫ inceſſebãt.Sed ꝗ̃ iterim
ſunt vtrinqꝫ geſta vt parũ memoratu digna haud opęꝓciũ fore credidi literis cõmẽdare.Flauia
nis inde rebꝰ ĩ Italia ꝓualẽtibꝰ,Flaccus Hordeoniꝰ q Germaniã ꝓVitellio obtinebat,a militibꝰ
interficit̃,huiꝰ cęde haud mediocriter remiſit Vitellanioꝝ ſtudiũ,mox Vitellio ĩterfecto,quũ
res Romana inteſtinis diſcordiis grauiꝰ cõuulſa crederet̃,nouus ĩ Gallia morꝰ orit̃. Claſſicus
ꝓfectus alæ Treuirorũ & Claudius ciuilis Bathauus,q prioris fuerat defectionis author,Gal-
los ad eximẽdũ ſibi ſeruitutis iugum hortati,Germanicas legiones Vitellianarũ ꝑtiũ tuenda- Claudius
rũ ꝓtextu ſibi adiunxerunt,Vocula prius interfecto q ꝓſenti obſtare videbat̃ cõſilio . Siq fidẽ ciuilis.
ꝓdere voluerũt,Galloꝝ ducũ fraude ĩterfecti ſunt.Multi ĩterim Gallię populi ad res nouas cõ
ſurrexere,gliſcebatqꝫ ĩ dies defectiõis ſtudiũ,quũ Petilius Cerealis ĩ Galliã venit, ad hũc motũ
opprimẽdũ ex Italia miſſus.Is primũ oĩm Treuiros ad Rigodolũ ꝓlio vicit,Coloniãqꝫ Treuiro
rũ ꝓgreſſus,legiones ꝗ̃ Galloꝝ fraude a Ro.impio defecerãt,ad obſequiũ retraxit. Nec ita mul Galli a Ro-
to poſt Galloꝝ duces ad Moſellã fluuiũ,laborioſo a Romanis ꝓlio vincunt̃, victiqꝫ caſtris exuũ manis vin-
tur:ſecuta ĩde varia certamina,varioqꝫ euẽtu depugnata,ac circa Rhenũ multo atrocius dimi cuntur.
catũ,ad vltimũ pulſi Bathaui ſuis vrbibus direptis & incẽſis,ne hoſtibꝰ ꝓdæ relinꝗ̃rentur in ĩ-
ſulam abierũt.Hęc Tacitus,ꝗbus dat̃ intelligi Bathauos extra inſulã habuiſſe vrbes & oppida
niſi aliꝗs eas quas illi tueri nõ potuerũt ſocias fuiſſe vrbes interꝓtet̃ Tutor & Claſſicus hoſtiũ
duces,cũ.CCC.Treuiroꝝ ſenatoribꝰ Rhenũ trãſiuere,q prim ꝓcibꝰ & cõmiſeratiõe (nã Batha
uis ĩſula ſe tenẽtibꝰ oĩs belli vis eos ĩuaſura videbat̃)ꝑti auro grãdia ad bellũ auxilia traxerũt.
Obſtitit primo his veniẽtibꝰ Romana claſſis,diſtinuitqꝫ a trãſitu flu.hoſtẽ.Ducis ĩde & claſſia
riorũ ſocordia,hoſtes noctu ſtatiõibꝰ ĩſinuati,aliquot Rõanis naues ademere.Qui deiceps fue-
rint bellorũ ꝓceſſus ĩ Gallia,ꝑditis veterũ ſcriptoꝝ monumẽtis haud quidẽ reperio, ſed Gallia
ꝗd ſatis cõſtat,haud m̄lto poſt pacata eſt:nã ad phamã Flauii Domitiani aduẽtãtis,Galli Ger
maniqꝫ arma poſuere,is etſi admodũ adoleſcẽs,patreqꝫ adhuc abſente,ferociter tñ id bellũ obeũ
dum ſuſcepit,ſed paterni amici ꝓpoſito auerterũt. Veſpaſianus interea ex Alexãdria Romã de
ceſſurꝰ magnã copiarũ partẽ ꝗbus fuerat Iudaico bello vſus,Tito filio reliꝗt,vt cum ea gẽte Dæmonũ
aliꝗ̃ debellaret̃.Mirũ quãrũ ꝓſtigioꝝ ipſius principis & alioꝝ oculis offuderint mali dæmo- præſtigiæ.
nes ꝑ id tẽpus quo ille Alexãdriæ fuit.Nã & Baſilides libertus,q aberat,viſus eſt illi ſacrificãti
miniſtrare,vt regium nomen futuro impio omen fecerit,& mox paulo illum ꝓ tribunali ſedẽtẽ
duo e plębe viri adierunt,opem ſibi orãtes a Serapide demõſtratã.Hic oculis captus,ille debili
crure,ꝑ quietẽ ſe monitos dicere,fore,vt cæco dies illuceſceret,ſi ipſiꝰ oculos ſputo Veſpaſianꝰ
inunxiſſet:alterqꝫ firmior fieret,ſi calce cõtingeret̃,quũ vix fides rei eſſet,nec res vllo mõ ſucceſ
ſura crederet̃,ne experiri ꝗdẽ a prĩcipio Veſpaſianꝰ auſus ẽ.Cæterum amicis hortãtibꝰ vtrũqꝫ
ꝑ cõcione tẽtauit,nec defuit euentus . Verebat̃ ſcilicet dæmon ille,quẽ ſub Serapidis nomine
colebat Ægyptus errorum mater,ne piorum eccleſia recens ibi cõſtituta ex vetuſto illo ſe ex- Ægyptꝰ er-
turbaret domicilio,ꝓuiditqꝫ futurum vt duo ægri vterqꝫ ſua defuncturus eſſet clade , ĩpulitqꝫ roꝝ mater.
ꝓinde ambos vt a Veſpaſiano opẽ implorarẽt,vt quũ euentus ſecutus eſſet,eius fauore q erat
rerũ potiturus oraculi maieſtas augeret̃,nec ex ipſo impii faſtigio ad veræ lucis fulgorẽ animũ
intẽderet,niſi forte aliquis interꝓtet̃.partam fuiſſe Veſpaſiano diuinitatẽ,quia quũ ſuperiori-
bus bellis,tũ Iudaico,quod gerebatur,multum humani ſanguinis hauſiſſet.Sed aliis oĩno gra-

dibꝰ cælũ ſcandit. Titus,quũ pater adhuc Alexãdrię eſſet,ad bellũ cõficiẽdũ ĩ Iudæã eſt reuer-
ſus. Fuerũt illi ab initio quatuor legiões,tres qbꝰ pater id bellũ adminiſtrarat,& vna q̃ ſub Cę-
ſtio Gallo fuit. Pręfuit is Syrię vt Corneliꝰ ſcribit,p id tp̃s quo Egeſſus cognomẽto Florus p-
curatorio noĩe Iudęã adminiſtrauit. Affuerunt & auxiliares copię ex Ægypto & ab Euphrate
vſq,amiciſq regibꝰ. Copias igit Hieroſolymã admoturꝰ vt vrbis ſitũ exploratiorẽ haberet,ca-
ſtris ad Gabeſaul vicũ factis(diſtat locus minꝰ quatuor milibꝰ paſſuũ ab Hieroſolymis,ĩterp̃ta
turq Saulina vallis)cũ ſexcẽtis ad vrbẽ eqtibꝰ pceſſit. Hic cũ mœnibꝰ cõtẽplabũdus obequita-
ret paululũ a ſuis diſceretꝰ ſubita eruptione eſt ab hoſtibꝰ circũuẽtus,atq ita a ſuorũ equitũ ala
Titus Hieroſolymam inuadit. exclusus p cõfertiſſimũ Iudęorũ agmẽ,telis vndiq ĩ vnũ coniectis,ad ſuos ĩcolumis euaſit. Inde
ad Scopos caſtra fecit,ſeptẽ ab vrbe ſtadia,partituſq copias vrbẽ haud vno loco circũſedit. Iu-
dęi etſi ĩteſtina diſcordia tenebant,lacerabãtq corpꝰ ciuitatis tres ĩter ſe ĩimicę factiones,qua-
rũ vna tẽplũ obtinebat,cuiꝰ Eleazarus Simonis filius erat princeps,Helotæq cũ eo erãt latro-
nũ manus ciuibꝰ ĩfeſtiſſima. Inferiorẽ partẽ vrbis,altera Ioãnis Gyſtalis Galilęæ oppido pfugæ
authoris & capitis oĩm malorũ. Simõ ſupiora ĩſedetat loca cũ.XX. Idumęorũ milibꝰ q ad vrbẽ
Zelotarũ latrocinio liberãdã acceſſiti,qa vltro nõ accipetent,vi vrbem irruperũt. Miret hic ali-
Cauſę Hieroſolymitani excidii. quis quõ acciderit vt eo potiſſimũ tpe quo euidẽs vrbi ab Romanis ĩminebat excidiũ, tot ſimul
diſcordię exarſerint,aut cur ſi priꝰ ortæ nõ p id tp̃s remiſerint. Poterũt ſcio aliis alię cauſæ vi-
deri,ego oĩm q̃ eẽ potuerũt,vt primã ita veriſſimã ſemp duxi qđ Egeſippus exiſtimaſſe videt,
publici ſceleris vltionẽ,vt furiarũ ſtimulis agitata ciuitas,iã ĩde a nefaria Chriſti Saluatoris cę-
de nũq̃ a diſcordia & ſeditione ampliꝰ qeuerit,quoad vltimũ ſit excidiũ paſſa. Altera illi cauſa
ex pximo bello orta ẽ. Iudęi Veſpaſiani armis tota Galilęa pulſi,iuxta bõi maliq pmixta hoĩm
colluuione Hieroſolymã petiere. Tũ vero mlti,aut egeſtate adacti,aut tẽporũ licenria fracti,oc-
culte priꝰ iis q minꝰ poterãt cœperũt vi inferre,mox ĩpulſores ſcelerũ & duces adepti,ĩ oẽ fœ-
dũ facinꝰ abierũt. Cõſtiturũq eſt palã latrociniũ ĩ vrbe,oĩſq nobilitas ab initio abſumpta,inde
pdę cupiditate ĩ cæterã multitudinẽ ſęuitũ. Eratq ciuitas huiuſmodi cladibꝰ afflicta , & velut
in medio latronũ deſtituta,quũ Titus eo copias admouit. Cęterũ q̃q̃ diuerſę factiões ĩuicẽ ſęui-
rẽt,ſępiuſq ĩ vrbe & circa tẽplũ ĩter ſe tyrãni dimicaſſent,ſub Romanorũ tñ acceſſum ſumptis
armis p ptes vrbẽ tueri adorti ſunt. Factꝰ itaq ĩpetꝰ eſt ĩ eos q ad Slaconẽ caſtra muniebãt. Eſt
Elacõ mõs. is mõs cõtra vrbẽ ad oriẽtẽ ſolẽ Cedrone valle ĩteriecta,vt ait Ioſephus. Iudęi adeo ferociter ſe
inuexerãt,vt Romani ĩtermiſſo ope iã fugã circũſpectarẽt,quũ Titus affuit,tũ ducis pręſentia
redintegrata pugna cõpulſi ſũt hoſtes,ac pcipites acti ĩ pfundã vallẽ,Romanis temere pſequẽ-
Attrox pugna. tibꝰ,hic ĩ ima valle,diuerſa certaminis forma ĩcidit,Iudęis p decliuia aduerſi mõtis omnifariã
tela ĩ ſubeũtes ĩgerẽtibꝰ,vi tñ multa,pcipuaq Titi ferocia,ĩ vrbes acti ſunt. Incidit prima obſi-
dio ĩ azimorũ dies,celebrari id ſacrũ quartodecio Aprilis,quo cõtigit vt ſup eã multitudinẽ q̃
priore anno ex Galilęa,& oĩi fere Iudęa,ptim belli metu,ptim ĩiuria ſuis ſedibꝰ ĩ vrbẽ cõfluxe-
rat,innumeri mortales ſub id tp̃s quo obſideri cœpta eſt,ſacrorũ cauſa Hieroſolymã venerint,
quã Titus occaſionẽ adeptꝰ videt mihi ab initio feſtinaſſe vrbẽ vallo cingere,vt fames citiꝰ ſen-
tiret. Fuerunt itaq multi hincinde conatus,pliaq fere aſſidua priuſq̃ ſit hoſtis vndiq vallo ſe-
ptus. Ioſephus author eſt quatuor ptoria circa vrbẽ erecta,valliq ĩ orbẽ deductũ quadraginta
ſtadiorũ ambitu,quũ vrbis circuitꝰ triũ & trigita eẽt, quo appet opus pfũdarũ valliũ ĩteriectu
cõtinuari nõ potuiſſe,qđ idẽ author ſignificat. Mirũ dictu ac tale vt vix fidẽ ĩueniat relatio,q
Iudęi ĩ apto vitę piculo cõſtituti,& quũ foris ab hoſte ſibi & vrbi exitiũ ĩmineret,domi fames
oĩa vaſtaret,nã id malũ cõtinuo affuit,tanta tñ libidine tenerent,p ſcelus & flagitiũ oĩa pden-
Hieroſolymæ munitio. di,vt ĩter ſe hoſtiliter tyrãni dimicarẽt,editaq ſit cædes circa tẽplũ teterrima. Cingebat Hie-
roſolyma triplici muro ea parte qua adiri poterat. Huc oĩs Ro.ĩcubuit conatus. Huc agger &
aries admotꝰ,poſtq lõga & dura certamina duplex eſt murus expugnatus,quo tpis interuallo
vis hoĩm ĩcredibilis fame & rerũ oĩm inopia eſt(vt Ioſephꝰ ſcribit)extincta,certaſſe inter ſe ar-
Dira fames mis domeſtici dicunt,ſiqđ eſculẽti temere ad manꝰ veniſſet. Filii ex ore paterũ cibum rape,neo
frater fratrẽ miſerari,nec ſororẽ ſoror,qſqs ĩ ea deſperatiõe rerũ malle ſibi q̃ alii cõſultũ. Talen-
to vęniit modiꝰ tritici. multi bubulũ ſimũ mãdere conati ſunt. Alii Cloacas rimari,ciboſq ĩde
obſcœnos ſibi q̃rere,coria ſcutis detracta,& calceorũ aluta fuit multis cibus, fœniq laceramẽ-
ta quibuſdam victui fuere. Periit interim inedia tãta vis mortalium,vt Aninus Eleazari filius,
qui medio tẽpore obſidionis ad Titũ tranſfugit,CXV. milia cadauerum in vrbe elata dixerit.
Egeſippus vna dũtaxat porta tot funerũ milia elata author eſt,defunctaq alioqui tali aut ſili

clade ad ſexcēta hoīm milia,Romanis Hieroſolymę aſſidētibus.Tenebāt adhuc Iudæi extra mu
ros Antoniā locū in ſpeciē atcis munitiſſimū.Fuit olim loco nomen Maſtro,atq; aliquanto prius
Baris fuit & ſignificare videt̃ Egiſippus.Arcē ad Aqlonē obuerſam Herodes q primus pegrini
ſanguinis in Iudęa regnauit,multa ope muniit,atq; in Antonii triumuiri gratiam appellauit An
toniam.Tenebāt Iudęi & tēplū qđ ponte iungebat̃ vrbi,in qbus expugnādis multo plus eſt labo
rum q̃ alibi exhauſtū.Antonia prius oppugnata eſt,multiq; & varii extiterunt vtrinq; conatus.
Romanorū plęriq; q temere muros ſubiere,telorū multitudine,plurimiſq; grādioribus ſaxis ſunt
atrociter afflicti,& bellica opera quę muris admouebant̃,eodē tpe corrupta.Titus q̃q̃ fames bre
ui erat hoſtem domitura,lōgioris tñ morę impatiēs ſuos adhortādos ratus,vt totis ſemel viribꝰ
locū inuaderēt,ita p cōcione eſt milites affatus.Omnis in gerēdis rebꝰ adhortatio cōmilitones p Titi oratio
culdubio ſuperuacua ſit,niſi quū pericula adeunda ſunt,tū vero illud primū poſtremūq; cēſeo mi ad milites.
litibus monſtrandum:nihil tā fortē virū decere,q̃ p gloria dimicare,quę eo plenior venit,quo ma
ius certātibus pponitur piculū,nūc qa nō niſi p ſummū certamē hoc latronū receptaculo potitu
ri ſumus,qui vos ſitis conſiderate potius q̃ qbuſcū res gerēda eſt,q̃q̃ hęc Iudæorum patientia &
in duris rebus cōſtantia,nō ex virtute oritur ſed deſperatione,certaq; moriendi cupiditate, furor
animū oēſq; vires corporis perturbat,vt nec qd agi oporteat videre poſſit qui ita affectus ſit, nec
quū res eſt gerēda multū ſecum fiducię affert in pugnā,qppe q vel paruis momentis fractus ruat
Vos cōtra & bella tractare,& vincere ſueti,& poteſtis & debetis ībelle hoīm genꝰ cōtēnere, ī pa
ce ſeditioſum,in bello ignauū.Nec qa muro ſe tueant̃ vobis formidādi ſūt,quū fame,vigiliis,vul
neribus cōfecti vmbrę ſint verius q̃ hoīes,q̃q̃ ſi valido eſſent corpore turpiſſimū ſit vobis Iudęos
ignauū genus hominū toties victos a Ro.nunc demū nō poſſe vinci.Ite & quādo iā victoria ī ma
nibus eſt(vno enī hoc loco nil dubiū eſt,quin & vrbe ſimus cōfeſtim potituri) Ite rurſus & iam
captos capite,tātum audacia opus eſt , cætera virtus peraget.Nemo fortis oīa pericula metitur,
q̃q̃ ſi qđ nolim cadēdū ſit,an quiſq̃ veſtrū eſt tā vitæ cupidus,vt nō malit p patria, pro imperato
re ſuo mortē occūbere,q̃ p ignominia viuere!An ignoratis virorū fortiū aīas,eorꝫ dico q fortiter
dimicādo mortē occubuerūt,puro æthere poſt mortē collocari,vbi Heroum beatorūq; ſedes eſſe De viris fortibus.
dicunt̃:q̃ vero per ignauiā & deſidiā corporibus ſoluunt̃,ſub terras ire,eūdēq; memoriæ eſſe ter
minū q ſit & vitę!Erit itaq; nō paruū p̄miū fortibꝰ ſi ceciderint,cęlum & æternitas nominis. me
autē pudeat ſemp meę ingratitudinis,niſi ſedulo dabo operā,vt qui primi hoſtium muros cōſcē
derint,ita dignitate & opibus floreant,vt oīm iudicio ſint q̃beatiſſimi.Et Titus p hęc ſuos eſt ad Perotatio.
Antonię expugnationem hortatus.Cæterum p̄ſens piculum qđ a difficili oppugnatione intende
bat̃,in cauſa fuit,vt pauci omnino repti fuerint,q facinus ſe tentaturos pfeſſi ſint. Sed in p̄q̃ pau
cis Sabinus quidā intrepide piculum adiit,q quū in ſummū murum euaſiſſet,deiectus ad ima ho
ſtium telis obrutus prius piit q̃ piculo eximi potuerit.Cæterum biduo poſt,pauci qui in ſtatione
erāt,quarta noctis vigilia.p ruinas quas bellicę machinę fecerāt,ſilētio inſinuati, priuſq̃ ſentiren Antonia capitur.
tur,in ſummū euaſere:ibi cuſtodibꝰ ocęſis,inde aliis atq; aliis ſeſe ingerentibus,arcē Romani tenue
runt.Iudęos ad tubę ſignū repēte excitatos ſemiſomnes victor miles obtrūcat.Plęriq; e muris p̄ci
pitati.ptim ſuo pōdere afflicti ſunt.ptim beneficio noctis in vrbē abiere.Secutū inde alterū certa
men cū iis q tēplū obtinebāt.De loci apparatu ſatis ſit vno adhuc loco dixiſſe,eoq; in hūc multū
diuerſo.Habuit in aīo Titus illud ab omni iniuria tueri, religione credo, ſed multo aliter euenit,
nā poſt aliquot certamina cū hoſtes neq; hortationibꝰ,neq; minis ad deditionē cōpelli potuiſſent
quia locorū munitionibꝰ frēti,nulla vi niſi fame,qđ lōgum erat,aut flāma expugnari poſſe putabā
tur,igni a gregario milite temere in ſacrum cōiecto,cōfeſtim eſt incēdium cōflatū, quo templum
olm q̃ ad id tp̄s fuere auguſtiſſimū miſerabiliter deflagrauit.Qui ſupiora obtinebant pars vna in Tēpli deflagratio.
vrbē refugerunt: ſed multo plures ferro aut flāma extincti ſunt.Extiterūt in qbuſdā p̄clara forti
tudinis exēpla,ſupma illa tēpli expugnatione.Pedanius Ro.eques hoſtē circa tēplum violēter arre
ptum ad impatoris conſpectum ſublimē detulit.Miles cui Lōgo fuit nomen, a ſuis loci iniquitate
excluſus,Iudæis incolumitatem pollicētibus ſibi manū intulit,maluitq; fortiter mori q̃ hoſtis be
neficio viuere.alius q deditionē ſimili caſu fecerat,quum velatis oculis ſtaret ab hoſte feriēdus ad
ſuoſq; pripuiſſet,dum pcuſſor ferrū expediret,diſcinctus armis a Tito cū ignominia dimiſſus eſt.
Acorius ex eminēti pte tēpli ſe p̄cipitaturus(vrgebat enim vis hoſtium) Luci inquit hæres meus
eſto,ſi me cadentē exceperis,ruens ſuo lapſu hæredē pemit oneri ſubeuntē,ipſeq; ſeruatus eſt. Sa
cerdotes vitā ſibi petierunt nec īpetrarunt.Negauit Titus tēplo & ſacris extinctis operæp̄ciū eſſe
ſacerdotes viuere,eſtq; adagii huius author Egiſippus . Incidit templi excidium in.X. auguſti

méſis dië,quo olim a Babylonio rege fuerat concrematū,velut fatalis fuerit lux illa, loco alioqui æternitate digniſſimo,intercurrerátq; anni a prima ipſius conſtructione,cuius Salomon rex author fuit,vſq; ad ſecūdū Veſpaſiani principis annū quo eſt penitus exciſum,mille.CXXX.& mēſes ſeptē.Ab eiꝰ inſtauratione,q̃ in ſecūdū primi Cyri annū incidit.DC.XXXIX. Iudęi in arctū cōpulſi,etſi nulla ſpes reliqua erat pſentibus malis defungēdi,niſi cū morte,durare tñ. Cæterum nihil erat qđ magis animū infringeret q̃ fames.Ioſephus author eſt p eos dies quibꝰ tēplum deflagrauit,tragicū facinus & qđ vix apud poſteros inueniat fidē a muliere gñe & diuitiis nobili ꝑpetratū.Erat hęc ex Vetezbra trās Iordanē vico,Percę regionis vt Egiſippus videt̃ ſignificare, q̃ in

Muliebre facinꝰ ĩ extrema fame.

gruētiū piculoꝝ metu Hieroſolymā cū ſuis popularibꝰ pfugerat.Intolerabili igit̃ fame adacta infantē filiū occidit,ac dimidio cōſumpto,qđ reliquū fuit tyrānoꝝ ſatellitibus,q oīa ꝑcacius ſcrutari,vt obſonia domeſticatim raperēt,ſponte obtulit,illi atrocitate pariſper defixi , primo facinus deteſtari,ide mulieris fortunā miſerati,rē oēm tyrānis deferūt. Fregit res tā atrox illorū aīos, vt qui nūq̃ ad id tps de deditione cogitarāt,tū demū cū Tito de ea re ĩ colloqū venerit.Sed quū ſera nimis pax tētatet̃ ac ppemodū capti p liberis dimitti vellēt,re infecta paucos adhuc dies vrbs defenſa eſt.Interea innumeri mortales fame ſtimulāte in caſtra ex vrbe trāſiuerūt,horū numerus ingens nullo fere precio vēditus,ſed quū hæc fierēt transfugarū vnus obſeruatus eſt aurū legēs ex corporis excremētis.Peruaſit rumor caſtra,Iudęos plenis auro viſceribꝰ trāſfugere ad Romanos,nā priuſq̃ vrbe egrederent̃ nudi a ſatellitibꝰ ſtatuebant̃,neqđ auri alteriuſve rei ſecū aſportarent,q̃ ipſis aut hoſtibus vſui eſſe poſſet.Ea phama temere vulgata in cauſa fuit,vt auri cupidi-

Miſerabilis Iudæorum cædes.

tate ad duo milia Iudęorū vna nocte exenterati ſint,multo plures adhuc eo modo perituri niſi Titi intercelliſſet edictū,ne qs vinctos īterficeret. Vrbs poſtremo vi capta eſt.Fuiſſetq; cędes p oēm ſexū & ætatē euagata,niſi edictū fuiſſet vt inermibus parceret̃.Direpta primo vrbs, mox incenſa eſt,ac magna ex parte diruta,tātū ædificiorū relictū,vt ſatis eſſet ad pſidiū tuēdū,& cū his Hippicus Phaſelus & Mariannes turres materia & ꝓceritate viſenda,vt monumētū eſſent in multā ætatē vrbici apparatus.Exciſa eſt Hieroſolyma octauo die ſeptēbris quinto ferme mēſe q̃ obſideri cœperat.Ex captiua multitudine Titus decē & ſeptē milia robuſtiore ætate Alexādriā miſit, oēs

Iudæorum ſupplicia.

opibus deſtinatos,minores natu ſub corona vēdidit,duo milia p vrbes & ꝓuincias diſtribuit, vt beſtiis ſpectaculorū diebꝰ obiicerent̃.Fuit oīs captiuorū numerꝰ ſeptē & nonaginta miliū,quū ab

Obſeſſorū numerus.

initio decies cētū milia obſidione fatigari cœpta ſint,quorū pars multo maxima fuerit pegrinoꝝ nō ciuiū,oēs tñ Hebraici ſanguinis.Pudet a Ioſepho diſſentire,q hūc numerū in hiſtoria poſuit, & ꝙ Hebręus ſit,ꝙq; iis q̃ tū in Iudęa geſta ſunt īterfuerit.ſed miret̃ iure aliqs quonā modo vrbs alioqui exigua,q̃ ſuo eſſet circuitu tria dūtaxat &.XX.ſtadia cōplexa,tātum mortaliū numerū capere potuerit. Verū multo magis miretur qđ idē author prodidit,Ceſtio Iudæam procurante paſchalibus feſtis cęſa fuiſſe.CCL.hoſtiarū milia,quū tot nec pauciora eſſent tabernacula, quorū ſingula decē haberent viros,qui victimalibus veſcerētur carnibus,atq; ita initum a pōtificibꝰ numerum vt vicies ſepties cētum milia hoīm a nona diei hora ad vndecimā(nam id erat legitimū agēdi tēpus)vno die ſacrificaſſe ꝑter lepra īfectos,& q genitalis ſeminis fluuiū paterent̃,mēſtruaſq; mulieres,q̃ gentili lege ſacro arcebātur.Sed fides ſit apud eū q hæc tradidit.Incidit Hieroſolymæ excidiū in alterū annū Veſpaſiani principis,q milleſimus fuit,ſi integer eſt apud Ioſephū numerus,cēteſimuſq; & ſeptuageſimuſquartus,ab eo quo vrbs ipſa fuit cōdita.Eius cōditionis author nō Moſes vt Strabo exiſtimat,ſed Cananeorum rex potētiſſimus,cui patria lingua Iuſto nomen.Is erecto ibi tēplo locū Hieroſolymam vocauit,quū prius Solyma vocaretur.Cananeis inde eiectis Leobius Iudæorū rex ſuis habitādū dedit.CCCC.deinceps anno quartoq; & ſexageſimo a Babyloniis euerſa eſt.A Leobio qui prius in ea regnauit ad Titianū excidiū anni.MCLXXIIII.interfuere,ſuntq; horū authores Ioſephus & Egiſippus.Eſt & aliꝰ adhuc ſermo de Hieroſolymorū

Vnde Hieroſolyma nūcupata.

cōditiōe,vt Luza fuerit ab initio locus dictus ab amygdali arbore,q̃ frequens his locis naſceretur mox Bethel,quæ vox id valeat qđ domus dei. Melchiſedechus qui iuſtus rex dici poteſt,primus muniuit vt aiūt qdā,dixitq; locū in vrbis ſpeciē cōſtructū Salem.Cęterū quū Hiebuzei id oppidū poſtea tenuiſſent,ita accidiſſe vt Hiebus ſit nuncupatum,atq; inde factum vt vnius alteriuſve literæ mutatione duę voces in vnam coaluerint,ſitq; vrbs Hieruſalē nuncupata.Celebrāt & aliam Hebręi opinionē,vt Salē Melchiſedechus dixerit,inde quū ibi filiū obtuliſſet,Hiere locum appellaſſe,fieriq; cōrigiſſe ex duabus vocibus nomen vnū Hieronymus Salē vrbē iuxta Scythopolim pcul inde abfuiſſe arbitrat̃,nec videri ſibi ex Gręca & Barbara voce id nomē cōflatū.Sūt q Solymā quaſi Salomoniā interpretentur,a Dauidis filio,q eā ampliauit.Iam ſatis conſtat multas poſt

ætates Heliã eſſe dictã ab Helio Hadriano q eã inſtaurauit.Sed ꝗcũq; fuit noĩs ratio & origo lo-
ci vtriuſq; enĩ parũ liq̃do tradiť,fuit Hieroſolymitani excidii annꝰ mũdanę originis ſecũdus & ſe- ANNI
ptuageſimus ſupra ducẽteſimũ ac quinq̃es milleſimũ,ab Roma vero cõdita octingẽteſimus cẽteſi MVNDI.
mus q̃ntus.Ab eo quo Chriſtus paſſus eſt quadrageſimꝰ.Et Hieroſolyma oriẽtaliũ vrbs nobiliſſi
ma hunc exitũ habuit.Cecidit Hieroſolyma eo minus miſerabilis,quo ob ſuã ĩpietatẽ magis me-
rita eſt id excidiũ.Nulla vnq̃ terra ꝓphetarũ partu fœcũdior,nulla tñ ꝓphetis ipſis magis infe-
ſta,nec gens vlla ſanctiorꝰ creuit initiis,nulla maioribus polluta ſceleribus iuſtius corruit. Eſtq;
id exitiũ qđ ipſi vrbi & vniuerſę gẽti inſtabat,manifeſtis antea ſignis demõſtratũ,nec ſignis tãtũ
ſed ꝓphetica etiã voce,vt pœnitẽtia agi potuerit,& dira ſcelerũ vltio declinari,ꝓpiciato numine,
niſi obſtinatio amentiam peperiſſet,amẽtia rerũ oĩm obliuionẽ,vt pietatis & iuſtitiæ immemores
cęci in ſuũ exitiũ ruerẽt.Sydus gladii figura in cęlo apparuit vrbi ĩminẽs Azimorũ die,q octauꝰ Prodigia.
erat mẽſis Aprilis.Nona noctis hora circa maximã arã tẽpli tm̃ lumẽ effulſit,vt dies putareť illu-
xiſſe.Eodẽ die quũ bos ad arã trahereť,medio tẽplo peperit.Ænea porta ĩterioris tẽpli cuius oſtia
viginti ſimul viri remoliebanť,ferreis ſeris æneoq; occluſa peſſulo,ſexta hora noctis ſua ſpõte pa-
tuit.& ad vndecimũ Caleñ.Iunii viſi ſunt ꝑ aerẽ currus diuerſis cęlĩ regionibꝰ vagari,& armatæ
acies tranare nubila,nocte q̃ diẽ pẽtecoſtes ꝓceſſit,ſacerdotes ĩtimũ tẽpliũ ſubeũtes ſacrorũ cauſa
ſtrepitũ prío quẽdã ſenſerũt,ĩde & vox eſt ex ꝓxío reddita dicẽtis.Migremꝰ hĩc. Etſi nõ deſunt q
ſub id tp̄s hoc accidiſſe tradãt,quo Chriſtꝰ paſſus eſt.Ieſus q̃dẽ Anani plębeii ruſticiq; hoĩs filꝰ,
quũ ad ſolẽne ſacrũ veniſſet,quo ĩ tẽplo ſtatuebanť Attegię,phanatico ſpiritu repẽte ĩpulſus ex-
clamare cœpit,vox ab oriẽte,vox ab occidẽte,vox a quatuor vẽtis,vox ĩ Hieroſolymã & tẽplum,
vox ĩ ſpõſos & nouas nuptas,vox in oẽm populũ.Hęc interdiu noctuq; vociferãs vrbẽ circuibat,
ſępiuſq; correptus verberibꝰ,ab iis q vocẽ vt ciuitati ominoſam auerſari,nihilo ſeciꝰ id facere.Per
ductus ĩde ad Romanũ ꝓſidẽ,& ad oſſa vſq; flagello laceratꝰ,nec ſupplex q̃cq̃ locutus eſt,neq; la-
chrymã ſupplicio dedit,ſed tãtũ illud ĩ ore eẽ,ve ve Hieroſolymis.Albino autẽ q tũ iudex erat, q̃ Prophetica
rẽte ex eo q̃d ſibi vellet,aut cur ita inſaniret,nihil reſpõdit.Per q̃ ſtultus ab Albino iudicatus di- vox.
miſſus eſt.Ipſe ſeptẽ cõtinuos annos haud adiit quẽq̃,ſed velut orationẽ meditatus, aſſidue illud
dicere,ve ve Hieroſolymis,nec in aſſidua q̃rela eſt vnq̃ raucus factus.Poſtremo vrbe a Romanis
circũſeſſa,quũ muros circuiret,ve ciuitati clamitãs.ve tẽplo,ve vniuerſo pp̃lo, factũ eſt vt & illđ
ĩnſolẽs adiecerit,ve mihi etiam,atq; in ea voce hoſtili tormẽto ictus cõcidit.Titus Hieroſolymis
captis,incenſiſq;,ac maiore ex parte euerſis,ꝓſidio ad circũiectam regionẽ relicto, ad Euphratem Titi ad Eu
vſq; ꝓceſſit,erat tum is Romani imperii finis.Ad Zeugma itaq; ꝓgreſſo,ꝓſto illi Parthorũ lega- phratẽ pro
ti affuerũt,inſignẽ de Iudęis victoriã gratulaturi.Obtulerũtq; iidẽ regis nomine aureã coronã. ceſſus.
Ferũt in Syria luſtrãda ꝑueniſſe eũ ad Sabbaricũ amnẽ,cui inde ſit nomẽ ĩpoſitũ,q̃a ſeptimo quo Sabbaticus
q; die q̃eſcat,ſatis cõſtat a pleno fluuio ſex dies ꝑpetuo aquarũ detrimẽto affici,ita vt ſeptĩo quo- amnis.
q; die penitꝰ areſcat alueus,mox denuo perpetuis incrementis totidem dierum ſpatio ad ſummũ
augeri.Fluit is medĩꝰ ĩter Arcas & Raphaneas Herodiani regni vrbes.Inde Titus Romã reuer-
ſus cũ patre de Iudęis clariſſimũ egit triũphũ.Ducti ſunt ante currũ Simon & Ioannes,q dũ Hie
roſolyma obſidereť,tyrannidẽ in ciues exercuerũt.Ducti cũ his viri Iudaici ſanguinis circiter ſe-
ptingẽti,corporis & formę præſtantia inſignes.Lucilius Baſſus in Iudæã cũ exercitu miſſus eſt, q
Macheruntiis bellum intulit.Sedet Macherus loco natura munitiſſimo,cuius olim opportunita Macherus.
tem Alexander Macedo contemplatus,caſtellum ibi cõmuniuit.Id Gabinius diruit eo bello quod
aduerſus Ariſtobolũ geſſit.Herodes loci ſitũ vt Macedo ſecutus,eſt enim Arabiæ vicinus atq; eiꝰ
gentis excurſionibus oppoſitus,vrbeculã ſubiectã mõti cõſtituit,arcẽq; validius inſtaurauit.Cingi
tur Macherus ꝓfunda ad ſeptẽtrionẽ valle,vbi Debras locus eſt in quo radix naſciť flammę ſimi- Debras.
lis veſperi refulgens ac velut radians,tãdiu refugit legentis manũ,quoad muliebris vrina,aut mẽ Radix mi-
ſtruus ſanguis fuerit ſuperinfuſus,quin tunc etiã legẽtibus letalis,ſi manũ attigerit,ob idq; ſemi- randa.
reuulſæ canis alligať,q abeũtẽ dominũ ſecutus,eã radiciꝰ auulſam funiculo trahat, contactuſq;
moriť,quo extincto impune tãgiť. Et hac ĩmũdi ſpiritus viuẽtiũ corporibus immerſi fugari cre
duntur.Nec procul hinc ſpelunca,vbi duo tumẽtes ſcopuli paululum inter ſe diſtantes, mamma Diuerſæ a-
rũ ſpecie ꝓminẽt,ex hoc calida aqua fundiť,gelida ex illo.Belli Macherũtiis illati cã fuit,q Elea- quarũ ſca-
zarus cũ nõ parua Iudæorũ manu eũ locũ occupauerat.Eſt itaq; locus nonnihil oppugnatus.Cę- turigines.
terũ oppidani deditionẽ pacti vbi Iudęos fugiẽtes videre ad Baſſum ꝓpropere mittunt, qui Elea
zari & eorũ q cũ eo erãt fugã ſignificaret.Miles agmen aſſecutus,mille & q̃ngentos interemit, im
bellis multitudo in ſeruitutẽ abducta,pauci ex omni numero celeri fuga in tutũ euaſerũt. His ge

ſtis Baſſus ad tria Iudęorũ milia ĩ ſaltu q Iarde dicit,circũſedit,atq; vndiq; armis ſeptos, ad vnũ
ppemodũ occidioni dedit.Per idẽ tpſ Cẽſennius Petus q Syriæ pɾat,Antiochũ Comagenũ quí
cũ Bologego Parthorũ rege cõſpiraſſe dicebat,Veſpaſiani iuſſu ſubito acceſſu exturbauit,paca-
tus ille velut oĩs noxæ expers Romanũ excepit,ceſſitq; facillime regno.Epiphanes & Calenicus fi
lii cũ iis q ſeſe regiis iuuenibus agglomerauerant acrẽ cũ Cẽſennio pugnã cõmiſere.Cęterũ præ-
lio victi ad Parthum pfugerunt.Pater quo inuito armis dimicari contigerat,Lacedęmonẽ primo
conceſſit.Inde eſt Romã accerſitus,huc & regii iuuenes venere Parthorũ cõmendatione veniam
adepti,vbi Veſpaſiani clemẽtia regie culti ſunt.Eadẽ tẽpeſtate Halani q inter Tanaim & Mæoti-
dem ſedes habẽt,p Caſpias portas quas illis rex Hyrcanorũ patefecit,Mediam hoſtiliter incurſa-
rũt,omnẽq; regionẽ populati ſunt,Pacori regis vxore & cõcubinis captis,quas cẽtum rex redemit
talẽtis.Halanos Armeniã inde ĩgreſſos Tyridates,pɾlio excepit,fuſoq; Armeniorũ exercitu fuiſſet
captus Tyridates,niſi laqueum quem hoſtis intenderat,gladio diſſecuiſſet.Halani opulentam ex
vtroq; regno prędã adepti impune retro abierũt.Quã Halani cauſam habuerint aliena regna in
uadẽdi authores quos ſeqmur nõ ponũt.Baſſo interea in Iudæa defuncto,Flauius Siluius ei⁹ lo-
co ĩ puinciã venit,is Meſadã caſtellũ munitiſſimũ oppugnauit,nã hic reliquus erat ex oĩb⁹ locis,
quæ a Hieroſolymis perfugę occupauerant.Difficilis loci natura atq; vndiq; fere inacceſſa plures
dies reddidit omnis Romanorũ conatus irritos.Cęterũ bellicis operibus miles muros ſubiit , nec
procul aberat qn oppido potiret, eratq; iã victoria in manibus,pɾſidiiſq; oppidũ cinxerat Flauius
nequis Iudęorũ effugeret noctu,tũ Eleazarus perfugarũ princeps media ſuoꝝ cõſternatione,quũ
iam nullã in fuga ſpem repoſitã haberet,vt ſuos ad mortẽ occupãdã hortaret , ita eſt p concione
affatus.In quo res noſtræ ſtatu ſitę ſint nemo eſt veſtrũ viri Iſraelitæ,q nõ plane intelligat,iam nõ
tã virtute q̃ multitudine vincimur,nec ſpes vlla veniæ eſt,ac ſi vita cõcedatur, quia multo cala-
mitoſior futura ſit omni morte,fortiter contemnẽda eſt:nemo veſtrũ vt reor ignorat p quas igno
minias & cruciatus reliquũ vitę egerint,q patriæ excidio ſupfuerint:venditi ſunt aut terræ viſce-
ribus immerſi vt lapides & metalla in tenebris effodiant,aut beſtiis ad laniatũ obiecti,multi etiam
inter ſe dimicare ferro coacti ſunt,vt multo optabilius fuerit illis cũ patria extingui q̃ ad dolorẽ
& ærumnã ſeruari,eſt enĩ nõ mors miſera,ſed via q̃ ducit ad mortẽ,mors libertatẽ animis affert,
ad beatiora traducit loca vbi ſine oĩs met⁹ & doloris exptes,tũ enĩ mortuę ſũt quũ corporeo hoc
carcere tenẽtur,cuius põdere ad terrã depreſſæ hebetiores ſiunt.Cõtra his vinculis ſolutæ cæle-
ſtes repetũt ſedes,ac tũ demũ beatę ſunt,tũ veriſſime viuũt,vbi mortalitatẽ exutę,æternitatẽ ſuã
cognoſcere incipiunt.Admonemur animorũ immortalitatis vel modica quiete, qua paululũ libe
rius euagati ſępius futura videmus.ſtultũ eſt mihi credite id timere,p qđ viuere incipiamus. Qꝫ
ſi nulla circa hęc a maiorib⁹ tradita nobis eſſet diſciplina,per quã noſtrã immortalitatẽ agnoſce-
remus,iam Iudęorum ſapiẽtes qdã ſatis hortari poſſent ad vitã cõtemnẽdã, q vltro mortẽ oppe-
tunt,futurę vitę cupiditate.Cęterũ tantũ abeſt,vt qſq̃ miſeros putet ita extinctos,vt beatiſſimos
etiã iudicẽt,illiſq; meliorẽ vitã inuideat.Qꝫ quũ ſapiẽtis ſit tũ mori quũ vita grauis eſſe cœperit
multiq; repti ſint q eã etiã florẽtẽ cõtẽpſerint,vt meliorẽ adipiſcerẽtur,non video q̃ mihi aut vo-
bis viri fortiſſimi cauſa vlterius viuẽdi eſſe debeat,patria incẽſa,auguſtiſſimo tẽplo diruto,ami-
cis,ppinqs,neceſſariis oĩb⁹ cũ patria extĩctis,qđ miſeris ſupeſt pɾter fugam,exilium,famẽ, pericula
odiũ oĩm gẽtiũ!q̃q̃ hęc quoq; vt video nobis adẽpta ſunt.Iãiã lux aderit q̃ nos hoſtili ferro truci-
dãdos obiiciet,quãto pulchri⁹ ac memorabili⁹ fuerit ſi vt fortes viros decet,hoſtem pueneriműſ;
mortẽ nõ inuiti adiiſſe videbimur ſed vltro appetiuiſſe,vt queãdmodũ primi illi nrę gẽtis cõdito
res oĩm mortaliũ ſctĩſſimi fuere,ita nos vltĩa eoꝝ pgenies fortiſſimi.His & aliis ĩ hãc ſentẽtiã di-
ctis ita oĩm aĩ accẽſi ſunt ad mortẽ obeũdã,vt priuſq̃ dies illuxerit liberos cõiugeſq; ĩ vnũ dedu-
ctas iugularint,ide ſe bellatores ipſi mutuis vulnerib⁹ cõfecere.Ro.poſteaq̃ dies illuxit,quũ ex ag
gere põtẽ muris applicuiſſent,mirari primo nullũ ſibi ex hoſtib⁹ occurrere,mox ſilentiũ ſuſpectũ
eſſe cœpit,ſed vbi ex duarũ ſupſtitũ fœminarũ vna,q̃ ĩ ea cõſternatiõe ſeſe ĩ pfundã cloacã deiece
rat Iudęorũ facinus cognitũ eſt,mirati hoĩm cõſtãtiã ad locũ cędis ĩſidiarũ dubii ſuſpenſo gradu
puenere,vbi cõſpecto cẽſorũ aceruo fides rei habita.Flaui⁹ Meſadã receptã pɾſidio firmauit, & qa
null⁹ erat ãpli⁹ ĩ tota puĩcia loc⁹ q a Iudęis teneret,Cęſareã cũ exercitu rediit.In Ægypto quoq;
plurimi Iudęorũ p id tẽpus excruciati ſunt,q; vt Cæſarẽ dñm aut queq̃ aliũ pɾter deũ pfiterent,
neq; hortatiõib⁹ vllis,neq; minis cõpelli potuerũt. Nulli⁹ igit aut ſexus,aut ętatis,reſpectus fuit.
Pueri & adulti p varios ſunt cruciat⁹ necati,mirũ videri id Lupo Alexãdrię pɾſidi,& mirũ aliis q
hmõi ſpectaculis aderãt,q; tãta eſſet Iudæis in ſuppliciis & cruciatu conſtãtia.Scripſit Veſpaſia-

Antiocho Comageno & filiis regnum adimitur.

Halanorꝫ ĩ Armeniã irruptio.

Oſo Eleazari viri fortis.

Peroratio. Memorabilis Iudæoꝝ cędes.

nus Lupo a quo fuerat factus certior de nouo Iudęorũ motu, vt tẽplũ qđ Iudęi habebãt in Ægy- Ægyptia-
pto apud Thãnas, funditus dirueret. Id Onias q Hieroſolymis fuerat põtifex ab Antiocho Syrię cũ Iudęorũ
rege fugatus cõdidit, ſed de ea re alibi lõgior fuit ſermo. Lupus tẽplũ clauſit, prius donariis ſpo- tẽplũ clau-
liatũ. Paulinus q Lupo ſucceſſit omni poſtea cultu deſertũ reddidit: fuitq; annus ille quo in eo ſa- ditur.
crificari deſitũ eſt, trecẽteſimus eius ædificationis ac trigeſimꝰ. Circa Cirenẽ & Pẽtapolim alia Iu
dęorũ manus Ionathę ductu quũ ad res nouas ꝑ idẽ tꝑs ſurrexiſſet, a Catulo breui diſcuſſa eſt. &
hęc in Iudęos in poſtremis geſta. Veſpaſianus Achaię, Lycię, Rhodo, Bizantio, Samo, libertatem
ademit, cauſam nõ repio. Ciliciã & Comagenẽ Antiocho & filiis Romã traductis in ꝓuincię for-
mã redegit, Cappadocię ob aſſiduos Barbarorũ ĩcurſus legiones addidit. Et hęc foris. Romæ Ca-
pitoliũ qđ Vitelliano bello deflagrauit ruderibꝰ purgare adortus, primꝰ oĩm operi manus admo-
uit, ac q̃dã extulit, ænearũ tabularũ cũ Capitolio reſtituẽdarũ curã ſuſcepit, ad tria milia fuiſſe di
cuntur, q̃ ignis corrupat, ĩſtrumẽtũ Ro. ĩperii pulchrũ & vetuſtũ, quo Senatuſcõſulta ab ipſo pene
vrbis exordio & oĩa plębiſcita cõtinebanť. Tẽplũ Pacis cuius hodie veſtigia extãt foro primum
multa mole cõſtituit. Erexit & Amphitheatrũ media fere vrbe. Extat noſtra tẽpeſtate id opꝰ, ſed
magna ex ꝑte corruptũ. Author Senatui fuit ſanciẽdę legis, vt mulier q̃ ſe alieno ſeruo iunxiſſet,
ancilla haberet. Nec fœneratoribꝰ ius eſſet exigẽdi filiorũ familias crediti, poſt mortẽ q̃dẽ patrũ
ſcilicet cautũ voluit ætati, ne q̃ ſua ſponte fit ꝓdiga, ab eiuſmodi hoĩm gñe circũſcriberet. Fuit
Veſpaſianus aĩo minime elato, clemẽtia ſingulari. Æliũ Priſcũ a quo iã impator priuato fuerat no
mine ſalutatꝰ, nõ prius relegauit, q̃ altercationibus inſolẽtiſſimis ab eo pene ĩ ordinẽ redactꝰ eſt.
Relegatũ ſeruare conatꝰ poſt ꝑcuſſores ad eũ miſſos, ſeruaſſetq; haud dubie, niſi falſo nũciatũ eẽt Ælii Priſci
Priſcũ periiſſe. Ĩmoderata cupiditas eius phamæ obſtitit, nã ꝑter vectigalia & tributa q̃ ꝓuinciis cędes.
duplicauit, pudẽdas exercuit negociationes, plęroſq; publicis adminiſtrationibus ditabat vt diui-
tes factos cõdemnaret, q̃bus vt ſpongiis vti dicebať, ꝙ ſiccos madefaceret, exprimeret madentes.
Fouit liberaliſſime ingenia. Latinis & gręcis rhetoribꝰ annua cẽtena cõſtituit. Fuit ſtatura corpis
quadrata, mẽbris firmioribꝰ, beneq; cõpactis, vultu nitẽti ſimilis, ĩ quẽ nõ infacete eſt q̃dã ex dica-
cibus cauillatus, q Veſpaſiano hortãte vt ĩ ſe aliq̃d diceret, Dicã inq̃t quũ vẽtrẽ exonerare deſie- Veſpaſianꝰ
ris. nec ipſe parũ dicax ꝑſertim ĩ lucrorũ ſordibꝰ. Quũ ex diſpẽſatoribꝰ vnꝰ occulte pecuniã pactꝰ dicax.
eſſet cũ cãdidato quodã, principiq; vt fratrẽ cõmẽdaſſet, re ĩdicio cõpta Veſpaſianus clã illi pecu
niã expſſit, quãtã videlicet cũ diſpẽſatore pepigerat, nec multo poſt ab eodẽ miniſtro ĩterpellatus
tãq̃ de fratris dignitate ſollicito, Aliũ iq̃t fratrẽ q̃re, nã hic quẽ tuũ putas meꝰ eſt. Tito filio ęgre
ferẽte ꝙ ſuꝑ alia ſordida lucra vrinę vectigal excogitaſſet, coactã ex ea re pecuniã eius naribus ad
mouit, rogauitq; an illiꝰ odore offenderet, negãte illo offenſam inde vllã ſentiri, Atq; inq̃t e lotio
hęc tibi eſt. Nũciãtibꝰ legatis decretã ei ſtatuã haud mediocris ſummę, cõtinuo cauã manũ oſtẽ-
dit, atq; vt ſtatim eã poneret hortatꝰ eſt, eã fore ſtatuę baſim dicẽs. Sed ne ĩ vitę q̃dẽ diſcrimine io
co abſtinuit, nã paulo priuſq̃ ęgrotare cœpiſſet quũ crinita appuiſſet ſtella, ad Parthoꝝ regẽ q cri
nitus eſſet, id oſtẽtũ ꝑtinere dixit, & ad primã morbi acceſſionẽ iã deus fio inq̃t, vt arbitror ad illũ
alludẽs ꝙ Cęſarũ quidã inter deos poſt mortẽ relati eſſent. periit ĩ Reatino agro vbi villã habuit Veſpaſiani
annos natus vnde ſeptuaginta, quũ nouẽ imperaſſet, efflauitq; animã inter manus ſubleuantium interitus.
conſurgere conatus, imperatorẽ ſtantẽ mori oportere non iacentem dictitans.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ LIBER QVARTVS.

CLARVERVNT Poſt Neronis ĩteritũ, ad hęc tꝑa, q̃bus tres Flauię
gẽtis pricipes vnꝰ poſt aliũ ſunt rerũ potiti, nã Titus q & ipſe Veſpaſi
ani tulit nomẽ, patri ſucceſſit, Domitianꝰ Tito: viri phama inſignes, Fa
bius Quintilianus, q de oratoria ĩſtitutiõe libros. XII. erudite & elegã
ter ſcripſit. extãt eiuſdẽ declamatiões pari laude cõſcriptę. de huius pa Viri illu-
tria q̃ nobis eẽt ſentẽtia ĩ ꝓxima viroꝝ illuſtriũ relatiõe ſatis ſignifica- ſtres.
ui, quũ negarẽ fieri potuiſſe vt a Galba, qđ Euſebiꝰ ſcripſit, fuerit ex Hi
ſpania adductꝰ. Accedit huc ꝙ Martialis q illi ęqualis fuit, & cuius ad
ipſm Fabiũ extat carmẽ, nũq̃ Hiſpaniã tali partu fraudaſſet, quũ nõ ma
gis breui q̃ lepido carmine celebrat viros ſui tꝑis literarum ſtudiis inſi
gnes, q̃n diuerſo illũ loco Ro. togę vocat decus, ipſe quoq; vt togatorũ vnꝰ nõ Hiſpanꝰ ſemꝑ mi-
hi loq̃ videť, q̃bꝰ adducor vt Romani potiꝰ credã q̃ externi gñis. Fuerũt illi ęquales Aſconiꝰ Pedi
anus, q extrema eſt ætate oculis captꝰ, vixit ĩde annos. XII, nec ꝓpterea ĩter ſuos minus venerabĩ

lis.LXXXV.annorũ obiit.Gabiniꝰ rhetor ꝑidẽ tẽps in Gallia docuit.Serapio philoſophꝰ & ora-
tor cũ his agnoſcit.Philo Iudęus Alexãdrię ortus,q Serapiõis ab Alexãdrinis cõtra Iudęos miſſi
temeritatẽ cõpſſit,multa ſcripſit,eaqꝫ adeo copioſe & elegãter,vt merito ſit illũ vſurpatũ,aut Pla
LINVS.II. PONT. to Philonẽ effingit,aut Platonẽ Philo.Eſt idẽ Romę Claudii prĩcipatu nõnihil cũ Petro apoſtolo
verſatꝰ,cui a Nerone ĩterfecto Linus ſucceſſit.Pręfuit is eccleſię ab vltimo Neronis anno ad Ve-
ſpaſiani tẽpa.Fuit Linus gñe Tuſcꝰ,Herculaneus illi pſ.Sũt q Clemẽtẽ cõfeſtim Petro ſubiiciãt Li
no & Cleto ſilẽtio ꝓſſis,ſed hi Hieronymi authoritate refelluntꝰ,q Clemẽti quartũ a Petro locum
reddidit.Inſtituit Linus qđ fieri Petrꝰ mãdaſſe dicitꝰ,vt neq̃ mulier niſi velato capite tẽplũ ĩgrede
retꝰ.Scripſit Bationę acta,& ĩ his certamẽ qđ ille cũ Simone mago habuit.Linus multa ſctĩtate cla
CLETVS III. PONT. rus,imũdos enĩ ab humanis corporibꝰ fugabat ſpũs,& iã defũctos vita ſuſcitabat,a Saturnino cõ
ſule ĩterfectꝰ,ſitꝰ eſt ĩ Vaticano.Sedit annos.XI.Cletꝰ Romę ortꝰ Lino ſucceſſit,hõ ob ſingularẽ
doctrinã,vitęqꝫ ĩtegritatẽ ĩter ſuos nõ ignobilis.Cleto eccleſiã tenẽte,Lucas medicus Antiochẽſis
Pauli imitator,& ĩ pegrinatiõibꝰ aſſiduꝰ comes,Gręce ſcripſit euãgeliũ.Periit q̃tuor & octogita
annos natꝰ.In cęlibatu vixit,etſi qdã falſo tradũt eũ vxorẽ ĩ Bithynia habuiſſe.Bizãtii eſt ſepultꝰ
quo eiꝰ oſſa cũ Andreę apl̃i reliqs ex Achaia.XX.Cõſtãtii ãno ſunt celebriter trãſlata.Bartholo-
meus e duodecĩ vnꝰ ĩ Lycaonia,& vt Theodorꝰ abbas de eo ſcripſit,ĩ ſuꝑiore India euãgeliũ ꝑdi
cauit,mox ĩ Armeniã ꝓfectꝰ Palemoniũ Albanes vrbis regẽ cũ cõiuge &.XII.ciuitatibꝰ traxit ad
Chriſti cultũ.Hic multa opatꝰ miracula ad poſtremũ a Palemonii frẽ põtificũ q dęmonibꝰ ſeruie
bãt,ſuaſu ĩterficitꝰ pelle priꝰ illi detracta,vt atrociꝰ expẽderet ſuppliciũ.Eſt & Andreas Petri frater
martyriũ paſſꝰ ĩ Scythia diu ꝓpagãdę fidei ſtudio verſatꝰ,demũ Patris Achaię vrbe ab Egea,vt q
dã ſcribũt,ꝓcõſule ĩ crucẽ ſublatꝰ vita migrauit.Eiꝰ corpꝰ.XX.Cõſtãtii ãno Bizãtiũ, vt ſupra ẽ
memoratũ,trãſferri cõtigit,nr̃a memoria eiꝰ caput ẽ Romã delatũ.Id Piꝰ Romanꝰ Põtifex ad Mil
uiũ põtẽ venerabũdꝰ excepit,auguſtiſſimęqꝫ Petri Baſilicę q̃ ĩ Vaticano eſt,ml̃ta cerimonia intu
lit,Sacello ad id ex cãdido marmore cõſtituto.Thomas cognomẽto Didymꝰ,multũ & ipẽ de pie
tate meritꝰ,quã ĩ Medos,Perſas,Hircanos & Bragmanas Indorũ gẽtẽ lõge lateqꝫ ꝓpagauit,ĩ Ma
gorũ q Chriſtũ puerũ adorauere,terrã ꝑdicatiõe delatꝰ,ab iis q lucẽ ĩfenſe oderãt,priº ẽ cãdẽtibꝰ
laminis aduſtꝰ,ide ĩ fornacẽ deiectꝰ viuẽs lãceis ẽ cõfoſſus.Eſt & ĩ Iudæa ꝑ id tẽps crucis patibulo
necatus Mathias Bethleemites,q poſt Chriſti ad patrẽ aſcẽſum,Iudæ q ſibi vim ĩtulit,loco ſorte
venit ĩ apoſtolatũ.In Æthiopia quoqꝫ quã ad fidẽ cõuerterat Mattheus apl̃us regis eſt iuſſu trũ-
catus,Ephigenia nobili puella cũ.CC.virginibus nuper baptiſmo ĩſignita.Scripſit Mattheus euã
geliũ hebraice.Id Barnabas eiꝰ diſcipulus ſua illuſtrauit ꝑdicatiõe.ſcripſit Iudas q & Thadeus ꝑ
breuẽ epiſtolã ĩter ſeptẽ canonicas poſtremo receptã.diu in Meſopotamia fuit ꝓpagãdę fidei dedi
tus,ad poſtremũ Perſidẽ cũ Simone Cananeo ĩgreſſus q & ipſe ĩ Ægypto late ampliauerat Chri
ſtianę pietatis cultũ,ãbo ĩ ea gẽte ſunt martyrio cõſũpti,ĩmẽſa mortaliũ multitudĩe priꝰ ad lucẽ
veritatis traducta.Sũpſit Cleti põtificatus initiũ a ſeptio Veſpaſiani cõſulatu,pceſſitqꝫ ĩ Domi-
tiani pricipatu,quo tẽpe Titꝰ q Veſpaſiãi tulit nomẽ vt pr̃,biẽnio ĩpauit.Tm̃ illi ad oĩm gratiã pe
merẽdã vel ĩgenii ſupfuit , vel artis,vt delicię & amor ſit hoĩm dictus.Iudaicũ bellũ cõfecit, euer
titqꝫ Hieroſolymã vrbẽ clariſſimã,alioq victoria clemẽter vſus,vt cõquiſiti ſint etiã eiꝰ iuſſu Da-
uidicę ſtirpis viri,q ꝑpauci adhuc ſupeſſe dicebantꝰ,reptiqꝫ apud illũ & patrẽ in magno poſtea ho
nore fuerũt.Triũphauit cũ prẽ de Iudęis.Viſitꝰ totũ fere triũphi illiꝰ ſchema lapideo ĩ arcu quẽ
Veſpaſianis Po.Ro.ĩ ſũma via noua ſtatuit,& ĩ his q̃ currui plata ſũt Hieroſolymitani tẽpli cãde
labra ĩ fuſcinę ſpeciẽ vt ſcribit Ioſephꝰ ſurgẽtia.Viſuntꝰ & Tabulę Moſaicę legis.Ex Iudæa reuer
ſus,qđ eo celeriꝰ fecit,qa quũ Alexãdrię ĩ Api boue cõſecrãdo ex veteri inſtituto diadema geſtaſ-
ſet,venerat apđ patrẽ ĩ affectati regni ſuſpitionẽ,ad quã diluẽdã oĩm opiniõe celeriꝰ ex Ægypto
venit in Italiã:geſſit inde cũ patre ſeptẽ cõſulatꝰ,cẽſurã vnã,ĩ q̃ illud memorabile accidit ꝙ in eo
Italię tractu q mediꝰ ẽ ĩter Apeninũ & Padũ,tres Parmę repti ſũt.CXX.ãnos nati,duo.CXXX.
TITVS XI. IMPER. Placẽtię vnus.CXXXI.Fauẽtię mulier vno adhuc anno maior.Arimini tres.CXXXVII. Ve-
leiatii(Eſt id oppidũ citra Placẽtiã)vnꝰ.CL.Galeriꝰ felix.Accepit ĩde ꝑ manũ a prẽ imperiũ Titꝰ
quo recepto multiplici eſt ab initio ĩfamia reſpſus,nũc luxurię ĩmodicę habitus,quaſi ad mediam
noctẽ extẽderet cõuiuia cũ ꝓfuſiſſimo quoqꝫ familiariũ,& ꝙ eius ĩ Beronicẽ reginã amor nihil eſ-
ſet obſcurus,cui etiã nuptias ꝓmiſiſſe credebatꝰ.Fuit & ſęuitia in eo ſuſpecta,fuit & rapacitas, ſed
mox omnis calumnia in laudẽ verſa eſt,nullo in eo vitio repto,virtutibus cõtra multis & magnis
Amphitheatrũ dedicauit,Thermaſqꝫ celeriter extruxit , ſpectaculũ edidit exq̃ſitiſſimum, quinqꝫ
millibus ferarũ vno die in arenã ꝑductis.nũq̃ aliquis ab eo petiit quicq̃,quẽ ſine ſpe dimiſerit.Do-

meſticis eã facilitatẽ ęgre ferẽtibꝰ, admonẽtibuſq; identidem, ꝙ multo plura polliceref q̃ pſtari poſſent nõ oportere affirmabat quẽq̃ ex pricipis ſermone triſtẽ diſcedere. Recordatꝰ aliqñ ſup cœnã ꝙ nullũ in quẽq̃ eo die officiũ cõtuliſſet, memorabilẽ vocẽ illã emiſit. Amici diẽ pdidi. Pontificatũ maximum icc irco accepiſſe ſe teſtatus eſt vt puras ſeruaret manus. Delatores fuſtuario admotos in aſperrimas inſularũ relegauit, qdã etiã ex his eius iuſſu vẽdiri ſunt. duos affectati imperii cõuictos nihil ampliꝰ q̃ vt deſiſterẽt monuit, affirmãs principatũ fato dari. Domitianũ fratrẽ ſibi inſidiãtẽ, ſępius lachrymis orauit, vt mutuo erga ſe eſſe vellet aĩo: ſed quo principatꝰ ille mitior fuit cunctiſq; ſalubrior eo breuior. Periit biẽnio poſtq̃ rerũ potitus eſt ĩ Sabinis vbi & Veſpaſianꝰ pr, duos & quadragita ãnos natus. Fuit forma egregia, & cui nõ minor authoritas ineſſet q̃ gra, ſtatura haud multũ pcera, vẽtre paulo piectiore. docilitas in eo ſingularis, armorũ & eqtãdi peritiſſimus, latine gręceq; impẽſe doctus, nec muſicę oĩno rudis, imitari ſtilo cuiuſcũq; chitographum ioco inter ſuos teſtatus, potuiſſe ſe falſariũ fieri optimũ. Veſuuius mons Cãpanię, eo principe deflagrauit, & Romę totũ triduũ incendiũ tenuit, ciuitateq; ob id attonita pfeſſus dicit nihil cuiq̃ preterq̃ ſibi deperiſſe. Sed quãtũ Titi pricipatus amabilis fuit, tñ Domitiani q poſt illũ impauit inuiſus & deteſtabilis. Fuit is ingenio & moribus multũ a ſuis diuerſus, etſi a prima adminiſtratione vtriuſq; æmulatus eſt. Catis Germanicæ gẽti magis ſpõte q̃ neceſſario bellũ intulit, deq; victis triũphauit. Sũt & Sarmatę bello petiti ob legionẽ vnã cũ legato ab his ſubita defectiõe cęſã, de his Capitolino Ioui laurea relata eſt. Sũt & Daci ab eodẽ triũphati, gens rebellis ĩprouiſa defectione Appiũ Sabinũ virũ cõſularẽ oppreſſerat, mox & Corneliũ Fuſcũ ꝑtorianarũ cohortiũ pfectũ, cui ſũmã belli pmiſerat Domitianꝰ. Ciuile bellũ qd L. Antoniꝰ ſupioris Germanię pfectꝰ mouerat, alterꝰ ductu cõfecit, mira q; felicitate pons Rheni dimicatiõis hora repẽte diſſolutus, Gallorũ copias, q̃ ad Antoniũ erãt trãſiturę, ꝓpoſito auertit. victoria eodẽ die quo pugnatũ ẽ Romæ pſagio cognita. Domeſtica eius opa Capitoliũ reſtitutũ, forũq; qd poſtea eſt Neruæ appellatũ, tẽplũ Flauiæ gẽtis & alia q̃dã, ſed vix memoratu digna. Clemẽs a prima adminiſtratione vt dixit ac frugi, vt q mares caſtrari vetuerit, & ĩ ſũma vini vbertate atctiſſimaq; frumẽti ãnona edixerit, ne qs ĩ Italia nouellaret, vt ĩ pũciis vineta ſuccideref, relicta, vbi plurimũ, eorũ dimidia pte, ratus agrorũ cultũ vinearũ ſtudio negligi, etſi in re exequẽda nõ pſeuerauit. pbroſis mulieribus lecticæ vſum ademit. Veſtaliũ inceſta ſeuere vindicauit, Cornelia virginũ maxima veteri inſtituto defoſſa, ſtupratoribus ad necẽ ĩ comitio cęſis. Monumẽtũ qd filio qdã cõſtruxerat ex lapidibus Capitolini Iouis templo deſtinatis, dirui imperauit, oſſaq; ĩ eo cõdita pelagi fluctibus immergi. & hęc ille frugaliter & iuſte, ide in tãtã euaſit ſęuitiã, vt ne ea ppĩquorũ qdẽ cęde abſtinuerit. Sup̃bia & ĩanis gloria multo maior. Oĩm ĩperatorũ primꝰ & deus & dñs appellari voluit, eratq; ĩ pcuratorũ epiſtolis dñs & deꝰ noſter ita iubet fieri. Eſtq; inſolẽtiſſime huiꝰ appellationis nõ tñ Trãqllus author, ſed & Euſebius, duoq; poetę illuſtres Valerius Martialis, & Papinius in ſyluis, q ea tẽpeſtate fuerunt. Nullas ſibi ſtatuas decerni eſt paſſus, ꝑterq̃ aureas & argẽteas. Germanici cognomen adeptus ſeptẽbrẽ mẽſem & octobrẽ de ſe Germanicũ dixit & Domitianũ. Libidinis fuit adeo ĩmodicę vt Iuliã fratre ſuo genitã, patreq; adhuc viuo vitiauerit, mox eo defũcto amarit ardẽtiſſime, fueritq; eiꝰ mortis cauſa obortiuorũ frequẽtia. Quotidie ſecretũ petebat, quo tpe tñ muſcas ſolitus dicit aucupari, q̃s ſtilo defigebat, vt nõ ĩfacete Vibius Criſpus q̃rẽti cuidã an aliqs eſſet cum Cęſare, ne muſca qdẽ reſpõderit. Poeticę ſtudia ſimulauit magis q̃ coluit. Sagittãdi ſciẽtiſſimus, vt q cẽtenas vno die ſterneret feras, quarũ capita ita de ĩduſtria ꝑfigeret, vt ſagittę vtrinq; affixę cornuũ ſpeciẽ ꝑberẽt pcul ſpectãtibꝰ, ſimul & inocuas ſagittas ad artis oſtẽtationẽ ꝑ oĩa digitorũ expãſę manꝰ trãſmitteret interualla. Periit domeſtica cõiuratione pluribꝰ cõfoſſus vulneribꝰ. q triſtis exitꝰ multis eſt modis illi ꝑmõſtratꝰ, nã ſup alia pdigia, q̃ aut facta ſunt, aut nũciata, octo ferme mẽſes tot e cælo fulmina cecidere, vt aliquãdo exclamauerit. Feriat iam quẽ volet. Chaldęi ad modũ adoleſcẽti ꝑdixerãt & tps & mortis genus, ſed qd ĩ Aſcletatione mathematico euenit, oĩm maxime memorabile. Is ad pricipẽ delatꝰ, ꝙ de eius exitu q̃dã ꝑdicere eſſet auſus, quũ ne ĩficiaret qdẽ iactaſſe ſe, q̃ ex arte ꝑuiſa ſibi eẽnt, ita accẽſus Domitianꝰ, Dicas inqt mihi oportet, qs te tãdẽ maneat exitꝰ? Affirmãtẽ illũ fore vt breui laceraref a canibꝰ, ad eleuãdã ſciẽtię fidẽ cõfeſtim interfici iuſſit corpuſq; accuratiſſime cremari, ſepelirig; cineres. Hęc ille. Sed fatũ mutari nõ potuit. Dẽſus imber cęlo deiectus medio rogũ miniſterio reſtinxit, cadauerq; ſemiuſtũ a buſtuariis relictũ, q in optũ refugerãt, canũ ſupuẽtu cœptũ eſt lacerari. Id ei cœnãti quũ Latinꝰ mimꝰ ĩter cęteras illiꝰ diei fabulas enarraret, ita cõmotꝰ eſt, vt iã ĩde vitę diffiſus oĩbꝰ viueret caſibus obnoxius. Pr Mathematicorũ reſpõſo iſtructus, quũ adoleſcẽs adhuc Domitianus fungis ſup cœnã abſtineret, ti-

Titi principis memorabilis vox.

DOMITIANVS XII. IMPER.

Sagittandi peritia.

Creber fulminũ caſus

Mathematici caſus.

Domitiani diffidētia. ſiſſe dicit̄,ꝙ ille q̄ſi mortis ſuę ignarus nō magis ferrū q̄ fungos formidaret. Et pridie q̄ īterfectꝰ
eſt,quū tuberes ſibi oblatos ī craſtinū iuſſiſſet aſſeruari,illud adiecit,ſi illis inquā vti licebit.Con-
uerſus ide ad eos q ꝓxime ſteterāt,futurū eſt inqt vt cras luna I aquario cruētet̄,exiſtetq; facinus
aliqđ de quo hoīes oībꝰ terris loquant̄.Cęterū qa monitꝰ fuerat vt quintā illiꝰ diei horā caueret
ſollicitꝰ ꝑſeuerat aruſpicis cauſam audire,q de caſu fulminis cōſultꝰ mutationē rerū portēdi di-
xerat.quū igit̄ inter agēdū verrucā in fronte ſcalpendo fregiſſet,fluxiſſetq; ex eo attritu paululū
ſanguinis,Vtinā inqt hactenꝰ.Tū horas reqrēti,ꝓ qnta quā metuebat,ſexta excōpoſito nunciata
eſt.ad eā vocē lętus tāq̄ inſtās periculū euaſiſſet,ſurgēs ad curā corporis feſtinabat, quū Parthe-
Domitiani cędes. nius cubiculi ꝑfectus reuocauit.nūciās q magnū neſcio qđ afferret,neq; id differendū.Summotis
itaq; oībꝰ ī cubiculū ſe recepit,vbi ſeptē vulneribꝰ a Parthenio & cōiuratis cōtrucidatus mortem
occubuit,anno ætatis quinto & quadrageſimu,ex quo impare cœperat qnodecimu. Statura fuit
procera,modeſto vultu,ruboreq; ſuffuſo,grādibus oculis,ſed hebetioribus.Caluitiu dehoneſtaba
tur,& vētris obſcœnitate.remacruerāt illi crura ad deformitatē,lōga corpis valitudine. Fuit etſi
diſciplinarū oīm negligēs ſermonis tū haud inelegātis,qđ apophthegma illud plane demōſtrat,
vellē ego tā formoſus eſſe q̄ ſibi Metius videt̄.Caput ꝓterea ſubrutilū canitieq; reſpſum,niuē di-
xit mulſo ꝑfuſam.Fert̄ ſomniaſſe aliqñ aureā ſibi gibbā poſt ceruicē natā,ex eoq; ꝑſuaſum habuiſ
ſe beatiorē poſt ſe lętioreq; portendi ſtatū reip.qui eo ſublatu ſequentiū eſt principū moderatione
ſecutus.Sed nihil illiꝰ principatus crudelius habuit q̄ ꝙ Chriſtiani noīs viros atrociter eſt inſecta
Chriſtianorū martyrium. tus.Cletū pōtificē īterfecit virū inſigni pietate.Eſt & Domicilla virgo Flauii Clemētis filia, cum
Eupheoſina & Theodora,& aliis virginibus Chriſtianę pietati deditis,in Pontia inſula,quo fue-
rat relegata,martyrio coronata.Per idē tempus Nicomedes preſbyter Romani ſanguinis & Her
magoras Aquileienſis Antiſtes,q Marci fuit euangeliſtæ diſcipulus,cū Fortunato archidiacono
ſunt martyriu dediti,etſi nō deſunt q Nerone principe Hermagorā ſupplicio affectum exiſtimēt.
CLEMEns IIII. PONT. Sedit Cletus annos.XII.ī cuiꝰ locū Clemēs Romę in Cœlio ortus,ſuffectus eſt.Fuerat is a Petro,
quū I humanis adhuc eēt,ſucceſſor deſtinatꝰ.Cęterū Linū primo,mox & Cletū,vt ſingulari fuit
modeſtia,ſibi in honore ꝓtulit.In huius pōtificatū exiit Io.Zebedęi filii viuaciſſima ſenectus,quē
Chriſtus rex ꝓcipue dilexit.Oīm nouiſſimus euāgeliū ſcripſit,ꝓbatitq; aliorū ſcripta. Credit̄ eo
cōſiliu iā grandis natu ad euāgelicā hiſtoriā aīm adieciſſe,vt Hebionitarū Hæreſim infringeret,
Chriſtū aſſerētiū ante matrē nō fuiſſe.Diuinā itaq; Chriſti naturā aſſerturus, tā ſublimis eſt ille
ſpiritu euectus,quātum viuens nemo alius,altiloquū illud exorſus.In principio erat verbū.Nota
ſunt cętera.Scripſit & cęleſtiū arcanorū opus,qđ Apocalypſim inſcripſit.Poſt Domitiani cędem
cuius iuſſu in feruentis olei lacū fuerat deiectus,vt ſacrę teſtantur literę,atq; inde incolumis rece
ptus I inſulā deportatus,Epheſum reuerſus Druſianā iuenit nuꝑ defunctā.Addixerat ſe hęc ve-
rę pietati Io.ꝑdicatiōe,ſuiſq; opibꝰ iuuerat Chriſtiani noīs viros.Eā Io.frequēti populo in Chriſti
Nazareni noīe ad vitā reuocauit.Id diuinitatis opus multos mortales ad verā fidē cōuertit.Cę-
terū Domitianus adeo vbiq; odit pietatē,vt ſiq Iudęorū adhuc ſuperāt Dauidicę ſtirpis,rapuerit
ad ſuppliciū,exegeritq; a cęteris acerbiſſime tributum.Egeſippus agnouiſſe ſcribit Domitianum
quoſdā a Dauide oriūdos,ſed nulla ab eo iniuria affectos.Fuit annui tributi ratio binę in ſingula
capita drachmę,vt Ioſephus ꝓdidit.Viri ſanctitate illuſtres ꝑ id tēpus fuere,Timotheꝰ Epheſinꝰ
Viri ſanctitate clari. antiſtes,Titus,& Creſcentius Pauli apoſtoli diſcipuli.Fuit & Iulianus Cenomanēſis eṗs,& aliꝰ eo
Viri īgenio clari. dem noīe q parētes errore deceptꝰ pemit,egitq; deinceps pœnitētiā. Viri ingeniu clari, C.Piniꝰ
ſecūdus,Veronæ an alibi natus haud facile dixerim.Extāt ſeptē &.XXX.eius libri quibꝰ eſt na
turalē hiſtoriā cōplexus,magno qdē verborū pōdere,ſed varietate tāta,vt cum natura certare vi
deat̄.Alia ſtudiorū eius monumēta pierūt,q̄ multa alioq variaq; fuiſſe tradunt̄.Periit Tito prin-
cipe,dū Veſuuii mōtis īcēdiū parū caute ex ꝓximo cōtēplat̄,Aſconius Pedianꝰ,q Tito principi
fuit nō īgratꝰ.Fabiꝰ Quītilianꝰ.ſed horū vterq; ī ꝓximā virorū illuſtriū relationē incidit. Corne
lius Tacitus hiſtoriarū ſcriptor.Plinius Iunior.Suetoniꝰ Tranqllus,quē plures ſecuti ſunt in Cæ
ſarū hiſtoria.Poetę ꝓterea multi cū his vixere.Papinius Neapoli ortꝰ,ſed ex Sellis Chaonię oriū-
dus.Siliꝰ Italicꝰ q ſecūdū bellū punicū carmine cōplexus eſt.Valeriꝰ Flaccꝰ Patauinꝰ Silio nō īge
nio ſed materia īferior.Argonautica ſcripſit,rē ī plures vulgatā,ī qua Gręcorū plęriq; antea ver-
ſati fuerāt,& ī his Orpheus & Apollonꝰ.Nec Iuuenalis Aqnī ortꝰ parū ꝑ id tp̄s meruit I Satyra
nec Valeriꝰ Martialis minꝰ epigrāmate.Nullꝰ poetarū fuit vrbanior,vterq; alteri Romæ notus.
In Hiſpania hic vbi Bilbilim habuit patriā,ille ī Ægypto periit.Fuit his ęq̄lis Stella Patauīi ortꝰ.
Fuerūt alii,quorū monumētis vetuſtate abolitis,magis alieno q̄ ſuo viuūt īgenio.Domitiāo Coc-

ceius Nerua ſucceſſit, claris vt Dion ait ortus natalibus. Fuit is annꝰ quo ille ē ipſū adeptus, hũa- NERVA.
nę ſalutis octauus & nonageſimus, ab vrbe cõdita octingẽteſimꝰ ac quinquageſimꝰ. Mũdanæ origi- XIII.
nis nonageſimꝰ ſupra ducẽteſimũ ac quinquies milleſimũ. Nullꝰ vnq̃ prĩcipatꝰ fuit mitior maiorisq; IMPERA.
beneficẽtiæ expoſitꝰ. Fert Nerua iureiurando affirmaſſe, fore vt nũq̃ ſe prĩcipe ſenatorũ quiſq̃ inter ANNI
ficeret, & qđ ab initio pollicitꝰ eſt pſtitit, q̃ Domitianus fiſco intulerat, dñis reſtituẽda curauit. Ex MVNDI.
ꝓpriis fortunis tm̃ ſibi reliquũ fecit, qđ ſatis futurũ putauit ad ciuilẽ vitã agẽdã, cætera largitus
eſt. Secari mares vetuit, ꝓhibuitq; lege fratris ſororiſve filiã vxorẽ haberi. Nullas ſibi ſtatuas ex
auro argentove poni paſſus eſt q̃ Domitiano ex vtraq; materia fuerãt cõſtitutæ, quo minꝰ patrũ
decreto deiicerent, deiectæq; cõflarent, nihil interceſſit. Et quũ ꝓ hęc popularis eſſet, inſidiatoribꝰ
tñ non caruit. Cæterũ cõiuratione indicio cõpta, ſumptũ eſt eo iuito de ſontibꝰ ſupplicium. Ipſe M.
Vulpium Traianum gñe Hiſpanũ, q tum Germaniæ pſerat, abſentẽ adoptauit, eamq; adoptionẽ Nerua
mors ſenis haud multo poſt ſecuta eſt, quum paulo plus anno vno pfuiſſet imperio. Obiit annos Traianum
octo & LX. natus, vir quum tota vita principatuq; ſuo laudabilis, tum in adoptando principe ſu- adoptat.
pra q̃ dici poſſit laudẽ meritꝰ, q quũ multi eẽnt, quos iure ꝓpinquitatis ſine ãbitiõis ſuſpitiõe potuit
adoptare, Traianũ maluit, in quo oẽm gẽtis & familiæ gratiam poſt publicã habuit ſalutẽ. Traianꝰ
poſteaq̃ de Neruæ interitu factus eſt certior, pter cętera q̃ ad ſenatum ſcripſit, ſe bonorũ nulli no- TRAIA-
citurum pollicitꝰ eſt, ꝓmiſſaq; iuramẽto ſanxit. Sed Chriſtianę pietatis cultores q oĩm optimi fue NUS. XIIII.
re, nõ paſſus ẽ eẽ ĩcolumes. Clemẽte Ro. põtifice q quartꝰ poſt Petrũ pfuit eccleſiæ, in ĩſulã depor- IMPERA.
tato. Erãt hic ad duo Chriſtianorũ milia ſecãdis marmoribꝰ adhibita, pincõmodeq; aquabat ma-
nus illa pietatis cultrix ex remotiore loco. Clemẽs agnũ in ꝓximo cõſpicatꝰ modico tumulo ſtan-
tẽ, tacita religiõe tactus ad locũ ꝓceſſit, vbi fõtẽ offẽdit ſub altero agni pede vberti ſcatẽtẽ, ĩſpara
aquatiõe reccata ẽ illa piorũ manꝰ, q̃ ſiti pmebat. Hoc miraculo plęriq; moti q Ro. deos colebãt, cõ
feſtim ſunt veræ fidei cultũ cõplexi. His Traianꝰ adhuc iratior factꝰ. Clemẽtẽ iuſſit ĩ mare deiici,
anchora ad collũ ſuſpẽſa, vt ad ima deprimeret, ſed haud multo poſt ſacratiſſimũ corpus ẽ ad lit-
tus delatũ, ſepulcrũq; ſecꝰ fõtẽ ab eo reptũ. Incidit Clemẽtis martyriũ in tertiũ Traiani ãnũ, quum
ipſe nouẽ ſediſſet & aplꝰ. Anacletꝰ Athenieñ. Antiocho pſe ortꝰ, ĩ Clemẽtis locũ ſucceſſit. Is pri- ANACLE
mus ĩſtituit ne ſacrorũ Antiſtes neue ĩitiatorũ quiſq̃ capillũ aleret aut barbã, ne a paucioribꝰ tribꝰ or TVS. V.
dinaret eps, Vt oẽs Chriſtiani nois cõſecratiõe pacta quotidie Euchariſtiã ſumerẽt. Augebat aũt PONTI.
dũe piorũ nũerꝰ, vt iã mltitudo mlto eẽt Traião ſuſpectior q̃ religio. Eſt itaq; tertia Chriſtiãorũ p
ſecutio ĩſtituta. Simõ Cleophæ filiꝰ, C. & XX. ãnos natꝰ (fuerat is hieroſolymis eps poſt Iacobũ
ordinatꝰ) cruci ẽ cõfixus. Admotꝰ ẽ martyrio & Egnatiꝰ Antiochenę eccleſiæ antiſtes, Io. Zebe-
dei filii diſcipulꝰ, vt ipſe ĩ epl'a ad virginẽ Chriſti matrẽ teſtat. Placuit exẽplũ ponere ea figura q̃ ad
poſteros manauit, vt rei plꝰ fidei eẽt. Chriſtiferę Mariæ ſuꝰ Egnatiꝰ. Me neophytũ Io. q tui diſci Egnatii epi
pulũ cõfortare & cõſolari debueras. De Ieſu enĩ tuo pcepi mira dictu, & ſtupefactꝰ ſũ ex auditu, a ſtola.
te aũt q̃ ſemp fuiſti ei familiarit cõiũcta, & ſecretorũ eiꝰ cõſcia, deſidero ex aĩo fieri certior ex audi
tis. Valeas, & neophyti q mecũ ſunt, a te, ꝑ te, & ĩ te cõfortẽt. Et hæc Egnatiꝰ. Cui illa. Egnatio di-
lecto diſcipulo hũilis ãcilla Chriſti. Quæ de Ieſu audiſti a Ioãne & didiciſti vera ſunt, illa credas, Mariæ epl'a.
illis inhęreas, & Chriſtianitatis votũ firmiter teneas, mores & vitã voto cõformes. Sta & viriliter
age ĩ fide, nec te moueat pſecutiõis auſteritas, ſed valeat & exultet ſps ĩ deo ſalutari. Sed hęc mul
to priꝰ & quũ deipara virgo adhuc ĩ hũanis eẽt, q̃ Claudii prĩcipatu vt alio ẽ loco ſignificatũ, ĩ cę
lũ aſſũpta ẽ. Hortari adhæc Ignatiũ ad Iudęorũ pſecutionẽ ferẽdã, ab ĩparoribꝰ enĩ nulla adhuc or
ta erat ĩ Chriſtianũ nomẽ ĩiuria. Extitit, vt ad Ignatii tpa redeã, C. Plinii epl'a q tũ forte ꝓuĩciã ad
miniſtrabat, ad Traianũ data, q̃ ſignificauit multa hoĩm milia quotidie obtrũcari, ĩ qbꝰ nihil oĩno
ſceleris iueniret, aut qđ Romanas offenderet leges, niſi q antelucanos hymnos Chriſto cuidam
deo canerẽt, qbꝰ pmotꝰ Traianus reſcripſit Chriſtianos nõ eẽ reqrẽdos, oblatos tñ puniri oporte- Traiani re
re. Euſtachius cognomẽto Placidꝰ, militũ magiſterio functꝰ, eiuſdẽ prĩcipis ĩiuria ob Chriſti nomẽ ſcriptum.
cũ vxore & liberis eſt martyrio admotꝰ, & Anacleto ſedẽte ita Chriſtiana res Traiani ĩpio ẽ pcuſ- Euſtachii
ſa. Euſebiꝰ ſub Cleto hæc facta arbitrat. Anacletꝰ quũ ãnis nouẽ ſediſſet, Traiano adhuc imperante martyrium
obiit. Euariſtꝰ illi ſubiectꝰ ẽ, vir ĩ Græcia Iudæo pſe ortꝰ. Is vltio Traiani ãno eſt martyrio coro- EVARI-
natꝰ vt qdã tradũt, plures ſentiũt in Adriani principatũ eiꝰ adminiſtrationẽ exiiſſe. Euariſti huiꝰ STVS. VI.
pontificatu, vt qdã ſcribũt, Io. Chriſti apl'us Traiano adhuc ĩpãte quũ iam vndecenteſimũ ageret PONTI.
annũ, ſtructũ ſibi ĩ Epheſina æde ſepulcrũ viuẽs ſubiit, tũ ſplẽdor tumulo circunfuſus loci hoĩſq; Io. euange.
circũſtãtibus ademit aſpectũ, quo poſtmodũ remittẽte inane apparuit conditorium, nec ipſe poſt
id tempus eſt in terris viſus. Fuit Traianus vt ad ꝓphanos redeam, etſi Chriſtiano nomini infe-

ſtus,vtilis alioq Ro.impio,q ex Gallia Romã reuerſus,haud multũ ibi cõmoratus in Dacos mouit:Inſ. ecdi belli ꝑtextꝰ illi fuit,ꝙ ꝑter varias clades,quas gẽs ipſa Romano ĩtulerat imperio,iam

Dacorum clades.

& pecunia Dacis pẽdebat tributi noĩe.Cum Decebalo igit Dacorũ rege in Tapis ꝑlio congreſſus barbaros ingenti clade afflixit.Nec incruẽta Romanis obtigit victoria, ſed quũ multi vulnerati eſſent,faſciaſq; ad obligãdas plagas deſiderarent, ꝓ ſauciorũ copia veſtẽ ſibi Traianus cõſcidit in eum vſum,eãq; militibus benigne partitus eſt,iis q in acie occubuerant arã cõſtituit,& ãnuas iſerias.Hoſtes inde ꝑ iuga mõtiũ inſectatꝰ,nullũ prꝰ inſequẽdi finẽ fecit,q̃ circa Dacorũ regiã cõſedit.Decebalus fractus aĩo ſuppliciter pacẽ petiit,q̃ his eſt cõditionibus illi reddita, vt caſtella munitioribus locis cõſtituta diſiiceret,trãſfugas fabros,arma & tormẽta traderet,locis q̃ vi occupaſſet,decederet.Traianus Dacii cognomẽ ex ea victoria adeptus in Italiã victor rediit.Sed nec De-

Decebali rebellio.

cebalus diutius quieuit,qn Iazigas finitimos accolas q in fide erãt Ro.Po.infeſtare adortus,iterum in ſe Romana cõciuit arma.Gerere interĩ oĩa barbarꝰ dolo magis q̃ vi apta: quo cõtigit vt Traianus ĩſidiis peritꝰ ꝓpemodũ ꝑicliatꝰ ſit.Enſuero in Myſiã vſq; miſſi ſunt a Decebalo q vt trãſfuge recepti Traianũ ꝑ occaſionẽ trucidarẽt.Et mox tãq̃ dãnato bello paci & ocio ſtuderet.Longinum Traiani legatũ ꝑ colloquii ſpeciẽ,neglecto iure gẽtiũ,ĩ ſuã ptãtẽ redegit,redactũ variis cruciatibus torſit,vt ex eo Traiani cognoſceret cõſilia,nec ea ꝑfidia cõtẽtꝰ hoĩem ita affectũ veneno ſuſtulit.

Traianus Iſtro pontẽ impoſuit.

Traianus Decebali inſidiis inſtructus iam inde cautè magis q̃ cupide belligerare.Danubioq; pontẽ ĩpoſuit opꝰ ĩter cætera,q̃ ſũptuoſe magnificeq; ſũt ab eo edita,ĩ primis mẽorabile. Pylas.XX. nũero ex q̃drato lapide,cẽtenis ſeptuagenisq; pedibꝰ inter ſe diſtãtes,alto violẽtoq; fluuio ab imis vadis ad faſtigiũ cẽtenũ qnquagenũ pedũ prio ſtatuit.Craſſitudo ĩ ſingulis ſexagenũ fuit pedum. Arcus ĩde fornicatim interiecti põtẽ ſtatuere,q a citeriore ripa ad vlteriorẽ ſtadia hũit.VII.pedes CCXXX.qđ ſpatiũ,ſi ad notiorẽ mẽſurã redigas,hẽbit paſſus nongẽtos & vnũ.Sed nihil fuit tã mirũ ĩ difficili ope,q̃ q fũdãdi rõ aduerſus vĩ fluĩs ſiri potuerit,vt q prio alterove loco ſtatuerẽt ſolida manerẽt ꝑſertĩ cœnoſo vado,fluuioq; minime corriuabili,atq; ibi loci maxĩe ꝓfundo. Nam quũ alibi duplo triplove latꝰ fluat Iſter,hic vbi ope iũctꝰ eſt,quo arctꝰ cogit,eo tumidior,ac velut riparũ ãguſtias indignatꝰ,cõcitatior in aptũ euadere feſtinat.Nec nomẽ tñ ea re q̃ſitũ,ſed Romanæ etiã legionũ ſecuritas,q̃ ꝑſidio trãs Iſtrũ mittebat, vt ſi aliqñ hibernis tꝑibus,amnis minꝰ ſolito gelu cõcreuiſſet,eſſetq; ꝓpterea ĩſupabilis,prꝰ auxilio iret,ſubuenireq; laborãtibꝰ,q̃ ſubita

Adrianus pontem diruit.

hoſtiũ rebellione oppimerẽt.Cęterũ Adrianꝰ priceps magnã eiꝰ opis prẽ diruit, veritꝰ ne ſi trãſi ſtrani aliqñ põtis ꝑſidiũ expugnaſſent nullo in Myſiã negocio irrũpẽt.Traianꝰ ꝑfecto ope exercitũ ĩ Daciã duxit,fuitq; bellũ cũ ipſa gẽte lõgũ & difficile,ſed tãto militũ ſtudio erga pricipẽ & ardore geſtũ,vt vnꝰ acie egreſſus qa graue vulnꝰ accepiſſet,vbi id letale eẽ audiuit & incurabile,reſumptis armis cõfeſtim in ꝑliũ redierit,magnãq; circa ſe ediderit ſtragẽ. Poſtremo idẽ fuit illi pugnæ q & vitæ finis.Decebalus plurĩbꝰ ꝑliis victꝰ,regnoq; & regia exutꝰ,ne viuus veniret in hoſti

Decebali inuentũ in occulẽdo theſauro.

um ptãtẽ,ſibi manũ intulit.Traianus regiis theſauris potitꝰ eſt,quos ille ĩ imo Saegerię flu.alueo barbarico aſtu defoderat.Corriuato eñi fluuio q regiã vrbẽ ꝑſtrigebat,rerũq; altiꝰ defoſſa,theſauros in imã ſcrobẽ cõiecit,ſaxaq; ſupĩpoſuit,ita cõpacta, vt ne humectari qdẽ poſſet qcqd infra conderet,mox ãnẽ in priſtinũ alueũ reduxit,captiuos quoq; qpa in ea re vſus fuerat, ad vnũ interfecit. Bicilis igit arq̃lis amicus regis,& cui vni oĩa ſua cõſilia Decebalꝰ credere erat ſolitꝰ,poſt illius interitũ Traiano aurũ patefecit.Sub id tꝑs quo hæc in Dacia gerebãt.Arabes q circa Petrã incolũt, pugna parũ mẽorabili victi ſunt a Syrię ꝑfecto:& legati ab Indis ad Traianũ venere,q Romę auditi ſunt.Edidit inde Traianus tria &.XX.diuerſi gñis ſpectacula tã ſumptuoſe & magnifice inſtructa,vt in qbuſdã dena milia ferarũ ſint confecta,qna gladiatorũ paria cõmiſſa, vt plures vno tꝑe dimicarẽt.Põtinas paludes viis ſaxo cõmunitis,interiectiſq; põtibus ꝑmeabiles reddidit.Co-

Columna Traiani.

lũnã in foro ingẽtẽ ſtatuit,miro qdẽ ope,vt Dion ſcribit.Fuit mõtoſa ibi pars vrbis. Eã quaq; verſum ex colũnæ ꝑſcripto excidi iuſſit,donec ꝑ craſſitudine ad iuſtã longitudinẽ extaret. Id ille ſibi deſtinauit ſepulcrum.Fori cõplanatio teſtata eſt poſtea opis ratione. Scđm vrbana hæc bellũ Traianus Armeniis ĩtulit & Parthis,illato bello cã ꝑtẽſa eſt.ꝙ Parthamaſites Armeniæ rex diadema a Parthorũ accepiſſet rege,quũ a Rõano principe debuiſſet.Multi ꝑſuaſum habuere eã Traianũ ꝓ

Traiani ſucceſſus.

uinciã ſuſcepiſſe,nõ tã neceſſitate ductũ q̃ laudis cupiditate,miro itaq; ſucceſſu vtrãq; Armeniã ꝑuagatus,ad Scitila oppidum fecit caſtra,vbi Parthamaſiris cãm audiuit,& ꝓ Ro. Po. maieſtate vindicauit.Cõtra Eniochorum regẽ in honore habuit,qa officioſe ſibi affuiſſet, cæteros reges & Dynaſtas pri ſua ſpõte deditos,parti metu ſubactos,ĩ amicitiã & ſocietatẽ recepit.Parthiã poſtremo ingreſſus,ſolerti ductu ad Niſibim & Batauã ꝑuenit,ſubegitq;, qbus ꝑclare geſtis ſenatus illi

optimi cognomen detulit,inde & Parthici.Ipſe appetẽte hyeme Antiochiã cõceſſit,vbi medio hi-
Terręmot⁹.
bernoꝝ tpe adeo horrẽde terra mota eſt,vt mõtes cõuulſi ſubſederint,alibi flumina repente fluxe
rint,defecerint alibi,multæ pterea vrbes pene ad excidiũ concuſſę ſunt,ſed oĩm maxĩe Antiochia,
vbi vis ĩgẽs mortaliũ ędificioꝝ ruinis piit,& ĩ his Pedo cõſul.Traian⁹ a quodã Genio monit⁹ q ſe
ſe illi forma auguſtiore hũana obtulit,ab ĩitio ĩ agrũ euaſit,ac plẽs dies quib⁹ terror ille tenuit,in
Hippodromo pmãſit,inde ſub ĩitiũ veris Parthi bello repetiti ſũt Traian⁹ ſolutiles naues q̃s antea
Traiani ex-
ad Niſibim cõparat,p Cardinũ mõtẽ in Euphratẽ ptraxit,nõ ſine ĩgẽti barbaroꝝ certamine claſ-
peditio.
ſeq; ad Diabenẽ puenit.Eſtq; hæc Aſſyriæ regio,vbi Arbela & Gaumela,qb⁹ locis Magn⁹ Alexã
der Dariũ ingẽti plio vicit.Cornelius Tacit⁹ videt Diabenẽ Armeniæ nõ Aſſyriæ adiũgere.Cæ-
terũ hoſtis nuſq̃ fuit Romano obui⁹.Erãt ea tẽpeſtate Parthoꝝ opes pene ad ĩteritũ pductę dome
ſtica diſcordia.Traian⁹ Babylonẽ deinceps venit,vrbeq; p ociũ inſpecta,in aĩo habuit Euphratem
foſſa ĩ Tigrim corriuare,cæterũ vbi cõptũ hũit altiorẽ eẽ Euphratis alueũ q̃ Tigridis,ĩcœpto abſ
tinuit,naues remulco pductæ ad vtriuſq; fluminis cõfluẽtiã,nã Euphrates ĩ paludes labit ac ſtatĩ
Cõfluens ti
Tigri miſcet.Hoc ſupato ad Cteſiphontẽ puenit , vrbeq; vi capta,ſtatuit oceanũ petere,quo ſcdo
gridis & Eu
Tigri deuectus,cõſpicatus quoſdã in Indiã nauigãtes,o q̃ ingt libẽter iſtuc nauigarẽ ni ingraue-
phratis.
ſcẽs ipediret ætas,beatũ vocãs Alexãdrũ,q mlto lõgi⁹ vincẽdo pgreſſus eſſet.Fuerũt q ſcriberent
claſſem ab eo ĩ ora rubri maris cõſtitutã ad Indiæ fines ĩceſſendos, ſed Dion quẽ ſeqmur nihil ei⁹
rei meminit.Cæterũ dũ Traian⁹ oceano incũbit,magna Parthoꝝ ſecuta eſt defectio.Occurrit eo
Luſius cum pte copiarũ,p quẽ parũ feliciter res prio geſta ẽ,inde pſperiore rerũ ſucceſſu vſus, Ni
ſibim & Edeſſam receptas ferro & igni vaſtauit.Fuit Niſibis ſub Maſio mõte,quã & Antiochiam
Niſibis.
dixere.Mygdoniã cognomẽ,vt ſcribit Strabo,barbari Niſibĩ vocabãt.Antioch⁹ a ſuo noĩe Antio
Antiochia.
chiã dixit.Ptolemęus duplicẽ ĩ Syria ponit Antiochiã,ad Taurũ mõtẽ vnã,alterã ad Orõtẽ.Ni-
ſibim ĩ Meſopotamia,nulla inibi Antiochię mẽtiõe facta.Cõtra Plini⁹ Antiochię meminit,nõ Ni
ſibis.Eryci⁹ Clarus,& Iulius Alexãder Seleuciã vi captã ĩcẽdio cõſumpſere. Traianus ĩterea Cte
Seleucia
ſiphõtẽ reuerſus Rõanoꝝ & barbaroꝝ cõuẽtu Parthamaſpathẽ diademate ĩpoſito Parthoꝝ re-
igni cõſu-
gẽ declarauit,atq; Parthia p hęc pacata,in Arabiã Traianus cũ exercitu trãſiit. Agarenoſq; bello
mitur.
adort⁹ ẽ,q p id tpſ defecerãt.Circũſedit Rõan⁹ exercit⁹ plures dies Agarenos,vbi impator cũ to-
to exercitu plurib⁹ ẽ ĩcõmodis affect⁹.Habebat Agarena Apollini ſacra,nã tũ quoq; multi erãt ĩ
Agarena.
maloꝝ Dęmonũ mãcipio,ſubiitq; tacita religio militũ aĩos ,vt vulgo crederẽt numẽ ĩ cui⁹ tutela
vrbs eſſet,oĩb⁹ ſuis conatib⁹ offenſare.Fuit itaq; oĩm opiniõe lõgior obſidio,nec magis longa q̃ ir
rita.Re itaq; infecta Traianus inde diſceſſit,q quũ iam graui morbo languere cœpiſſet Romã re-
dire cõſtituit,mox vbi a morbo cõualuiſſet Meſopotamiã repetitur⁹.Itaq; P. Ælio Adriano cum
exercitu in Syria relicto.Selinuntẽ vſq; q̃ poſtea Traianopolis dicta eſt , delatus vita deceſſit.Alii
Seleucię eum extinctũ pdiderũt.Defunct⁹ eſt vita annos natus tris &.LXX.quũ duodeuiginti &
Traiani in-
a Cæſare dictatore quartuſdecimus impaſſet.Periit vt multi,& ipſe quoq; pſuaſum habuit,vene-
teritus.
no.Alii qa ſanguinis fluui⁹ ſua ſpõte ſteriſſet,q quotãnis illi ab imis ptib⁹ fluere cõſueſſet. Parthi
audito Traiani ĩterituParthamaſpathe q rec̃tis bñficii mẽor Rõanę amicitię tuẽdę erat author
neglecto,cõtinuo rebellarũt,priſtina regiminis forma denuo ĩducta.Ita ĩclytã Ro.victoriã,q̃ Par-
thia,Armenia,Meſopotamia,maiore ex pte Ro.armis ceſſerãt,feſtin⁹ principis interit⁹ fecit irritã.
Sub id tpſ quo Traianus vita deceſſit,Iudęi ſubita defectione,Gręcos Rõanoſq;, q Cyrenis totaq;
Cyrenaica regiõe agebãt,eximprouiſo adorti,ad.CCXX.milia hoĩm trucidauere.Euſebius circa
Iudæoꝝ re-
Cyrenas & in Ægypto dimicatum ſcribit a Iudæis aduerſus locoꝝ incolas.Verũ quoquo mõ res
bellio circa
geſta eſt nulli mortaliũ atrocius in pẽptos ſæuire,ſi vera ſunt q̃ Dion de ea re tradidit. Cæſoꝝ inte
Cyrenas.
ſtinis pcĩxiſſe ſe dicũt,cruore inunxiſſe,cute velaſſe capita,hũanas carnes eſitaſſe,multos a vertice
ſerris diſſectos,alios beſtiis obiectos,aut inter ſe ferro dimicare coactos.Hac rabie cõtacti q Iudęo
rũ Alexãdrię & in Cypro p id tpſ fuere.Artemione quodã duce arreptis repente armis tã fœdam
vtrobiq; ſtragẽ edidere,vt his quoq; locis.CCXL.milia hoĩm vno ſiue tpe occidiõe occiſa.Nec hĩ
tã atrox facin⁹ ĩpune tulerunt.Luſius a Traiano adhuc in hũanis agẽte ad vltionẽ miſſus, rebellẽ
gẽtẽ teterrimis affecit cladib⁹.Euſebi⁹ Iudæos q in Meſopotamia erãt,rebellaſſe author ẽ,in eoſq;
miſſũ Luſiũ Quietũ,alii Lyſiã ſcribũt,aiũtq; acie cũ Iudęis dimicatũ,cęſaq; eo plio eẽ mlta Iudęoꝝ
milia.Nec ita multo poſt Iudæos ĩ Cypro rebellaſſe,poſtq; fœdiſſimã ĩſulanoꝝ ſtragẽ Salaminem
etiã ab his excidio deditã,ob idq; diu capitale fuiſſe ĩ eã ĩſulã ſiue caſu,ſiue cõſilio,appellere.Fuit ĩ
Traiano mira animi comitas,& cũ ciuib⁹ mutua officioꝝ cura.Ferũt dicere ſolitũ ,talẽ pricipẽ in
Traiani cõ-
priuatos eſſe oportere,quales vt priuati in ſe ſint ipſe cupiat & optet , nihil fertur egiſſe vnq̃,aut miras.

cogitaſſe qđ non ad cõmunẽ vſum ptineret,ĩmunitates multas tribuit,aliis tributa remiſit. Anco
nitanoꝝ portũ lato paltoq; muro munitiorẽ reddidit ad coercẽdũ maris impetũ. Et ille talẽ egit
principẽ,quo poſtea inſtitutũ eſt,vt in nouoꝝ principũ creatione,ad Iuſtiniani vſq; tpa,acclamari
ſit ſolitũ.Felicior Auguſto,Traiano melior. Eius cineres Romã delati,aurea vrna in foro qđ ipſe
ſtruxerat ſunt ſepulti,ſub colũna cochlide,de qua ſupra memoratũ eſt. Viſit hodie quoq; Romæ
ADRIANUS.XIIII. IMPERA. centenũ q̃dragenũ pedũ altitudine.Ælīꝰ Adrianꝰ poſt Traiani ĩteritũ ĩpio potitꝰ eſt.Ælio Adria
no patre natꝰ,cognomẽto Aphro Traiani cõſobrino.Ipſius maiores Adria oriũdi,vrbe Picenis p
xima,etſi ex Hiſpania recẽs illi genꝰ,idq; ſecutꝰ credo Euſebiꝰ Adrianũ tradidit Italicæ in Hiſpa
nia ortũ.Spartianꝰ eũ Romę natũ author eſt,ſed vbicũq; ille ortus eſt,a Traiano adoptatꝰ,eo fata
li morte ſublato impiũ aſſecutus eſt,quũ Euariſtus põtifex adhuc ſederet, ſiue vt Euſebio placet.
Euariſti põtificis martyrium. Alexãder,qui illi pxime ſucceſſit.Cæterũ Euariſtꝰ ſiue hoc ſiue illo ĩpãte, ipſe qđ ſatis cõſtat mar
tyrii eſt palmã morte adeptꝰ.Idẽ primꝰ oĩm titulos Romæ diuiſit pbris , ſeptẽq; diaconos ĩſtituit
q veritatis gfa pdicantẽ obſeruarent. Fuit Euariſto adhuc ſedẽte,Papias Hieroſolymitanus anti
ſtes,qui de re Chriſtiana eleganter ſcripſit hiſtoriã,hũc Hereneus eſt poſtea ſecutus. Apollinaris,
Tertullianus. Victorinus Pictauiẽſis,& Lactantius Firmianus,Quadratus (fuit is apoſtoloꝝ diſci
pulus) piclitãtẽ ſub Adriano eccleſiã,ſua fide & induſtria ſeruauit. Erat Adrianꝰ Athenis hicq;
eorum impulſu q domiciliũ illud dæmonũ apud Eleuſim colebãt,in veteꝝ pietatis cultores ſęuire
adortus,afflixiſſet haud dubie Chriſtianũ nomẽ clade atrociſſima, niſi de Chriſtiano dogmate rẽ
Quadrati libri. peſtiue illi librum Quadratus exhibuiſſet,qđ & Ariſtides Athenieñ.feciſſe fert.hõ phię ſtudiis iã
antea illuſtris,tũ vero Chriſtiani dogmatis aſſectator piētiſſimꝰ.Hoꝝ Apologeticis libris pmotus
impator,Minutio Fundano Aſiæ pcõſuli ſcripſit,vt Chriſtianoꝝ nemini noceret,niſi criminis cõ
uicto quũ antea ĩdicta cã paſſim ad ſuppliciũ raperẽt.Sũt q Euariſtũ hoc demũ tumltu dicãt mar
tyrio adactũ.Phama vt dixi,de eius exitu nõ vna eſt.In Vaticano qđ ſatis cõſtat,eſt ſepultꝰ. Ale
ALEXANDER. VII. PONTI. xãder illi ſurrogatꝰ eſt,ſeptimꝰ põtifex a Petro,vir Romæ natus,viridi adhuc ætate,prudẽtia &
moꝝ ſctĩtate ſenex,author fuit vt luſtralis aq̃ ad malos Dęmões fugãdos,in tẽplo,domiq; haberet
Cõſecraturꝰ primꝰ aquã vino miſcuit,inſtituitq; vt oblatio ex azimo nõ fermentato,vt antea fie
Azimi vſus ret pane,hoc vt purior materia eſſet,vel potius qa Chriſtꝰ azimo cõſecraſſet,illud vt Chriſtꝰ ec
cleſiæ cõiũctus ſignificaret.Per id tps Sabina Romani ſanguinis,& Saphyra Antiochena p Chri
ſto martyriũ tulere. Adrianꝰ tumultuoſum ab initio ſortitꝰ eſt ĩpiũ.Eniuero poſt Traiani deceſſũ
& puĩciæ Po.Ro.plęręq; & reges tumultuati ſunt.Sed motus illi citra bellũ fere,alii aliter,plures
tñ authoritate cõpſſi.Ille igit ex Syria Romã reuerſꝰ triũphũ Traiano debitũ,ſibiq; a ſenatu ob
latũ,recuſauit,qn dedit operã,vt triũphi põpa traduceret. Traianiq; imago triũphali curru ſit añ
oculos ciuitatis ptereucta.Inde Sarmatico motu vrbe excitꝰ,iam & Halani ob imminuta ſtipẽdia
nihilo ſetius agebãt,in Mœſiã pceſſit,& cũ Halanorũ rege facile negocium cõpoſuit,eoq; pacato
Martiũ Turbonẽ Pãnoniæ Daciæq; ad id tps pfecit. Romã ĩde reuerſus oĩ munificẽtię gñe lĩ cũ
ctos vſus eſt ad demerẽdũ ciuitatis ſtudiũ.Nec multo poſt ĩ Galliã pfectꝰ ẽ,ex Gallia ĩ Germaniã
trãſiit,nõ tã belli q̃ pacis cupidus.Exigebat interim a militibꝰ oĩa militiæ munera, haud aliter q̃
ſi bellũ ĩſtaret,quos vt nõ ĩpio tñ,ſed exẽplo quoq; cõfirmaret,tãq̃ manipulariũ vnꝰ in aperto veſce
Caſtrẽſis cibus qualis. bat,caſtrẽſibꝰ cibis cõtẽtus,larido,caſeo & poſca.Pedibꝰ nõnũq̃ inter milites iter facere , militeſq;
p hęc ad laborẽ inſtruere,ac pter cętera admonere,ne qd ocioſum emeret aut paſceret.Ex Germa
nia in Britãniã trãſmiſit.vbi Romanos ab ĩſulanis diuiſit,muro octogita miliũ paſſuũ lõgitudine
interiecto.Britãniæ rebꝰ cõpoſitis in Galliã reuerſus eſt.Nemauſiq; Baſilicã eximii opis extruxit.
Petiit inde Hiſpaniã,Taracõeq; hyemauit,vbi Auguſti tẽplũ ẽ ab eo ĩſtauratũ.Parũ abfuit, quin
hic furioſi hoĩs ĩcurſu fuerit ĩterfectꝰ,quẽ,dũ ſeorſum a ſuis inãbularet, in ſe ſtricto ferro irruẽtẽ
vix a cæde cõtinuit,quoad miniſtri trepide affuerũt,tũ vero,cõperta hoĩs valitudĩe,nõ mõ nõ ſup
plicio affecit vllo ſed medicis quoq; curãdũ tradidit.Mauroꝝ motũ ſui noĩs authoritate cõpſſit.
Bellũ inde a Parthis ortũ,& ob id ad oriẽtẽ ſolẽ pfectus verbis dũtaxat cõpoſuit,tãta de ipſiꝰ pri
cipis virtute erat etiã apđ barbaros opinio.Inde Aſia pagrata ĩ Atticã renauigauit, vbi Eleuſinĩs
ſacris ĩitiatꝰ,Atheniẽſibꝰ leges petẽtibꝰ,ex Dracõis & Solõis pſcripto dedit.Cereris ĩitia in cã fue
re,vt in Chriſtianos ſęuiturꝰ fuerit,niſi Quadrati & Ariſtidis Apologetici libri illũ pposito auer
tiſſent, vt ſupra eſt mẽoratũ.Ex attica Siciliã petiit, Ætnæ miracła cõtẽplaturꝰ,qđ vt cõmodiꝰ fa
Adrianꝰ oẽs Ro. puĩcias inuiſit. ceret,montẽ aſcẽdit,inuiſitq; craterẽ ex pximo.Ex inſula Romã reuerſus eſt,vñ cõtinuo ĩ Aphri
cã trãſmiſit.Haud eni qſq̃ pricipũ tã breui tpe tñ terrarũ pagrauit vnq̃.Dicit ſub eiꝰ in Aphri
cã appulſum affatim pluiſſe, quũ toto antea qnquẽnio cecidiſſet nũq̃ e cœlo imber. Fuit proinde

eius acceſſus Aphris gratiſſimus.Carthaginẽ aliqua ex parte ĩſtauratam Hadrianopolim noĩari iuſſit,ſicqꝫ oĩbus ꝓpemodũ terris impꝛeſſa ſunt pegrinatiõis illiꝰ veſtigia.Ex Aphrica reuerſus Aſiam iterũ petiit,Atheniſqꝫ tñ ſubſedit,quoad illic Iouis Olypii tẽplũ,iã antea a ſe ĩchoatũ,dedicauit,ac tũ demũ,vt qdã ſcribũt.Atheniẽſibꝰ ſcripſit leges.Aſiã ĩde adiit,in qua pagrãda plura ſuo noĩe cõſecrauit tẽpla.Erat enĩ põtifex maximus.Syriã poſtremo ĩgreſſus,reges multos & Tetrarchas,vt ad ſe venirẽt,inuitauit,vt cũ his corã fœdus & amicitiã ſanctiꝰ iungeret,& in his Coſdronẽ Parthũ,cui filiã a Traiano captã reſtituit.Venerũt qdẽ pauci ipſius fidẽ ſecuti,oẽſqꝫ tã comiter & benigne accepit,muneribuſqꝫ ornauit,vt pœnitẽtiã poſtea egerint,q venire recuſarũt.Iudęi interea in Syria nõnihil tumultuari ſunt,ꝙ gẽtili more ꝑcidi vetarẽt,diuiſitqꝫ in Antiochẽſiũ inuidiã Adrianꝰ Syriã a Phœnice,ne illa plurimũ diceret vrbiũ Metropolis,cũ eiꝰ odii in Antiochenos nõ ꝑdit qd ſciã.Hieroſolymã ædificiis ĩſtauratã Æliã a ſuo noĩe appellauit.Iudæos qcũqꝫ aderãt,variis cladibꝰ affectos expulit,vrbe Chriſtianis ꝑmiſſa.Permẽſus ĩde Arabiã ad Caſiũ mõtẽ ꝑuẽit vt ex eiꝰ vertice,tertia noctis vigilia,oriẽtẽ ſolẽ itueret.Caſii celſitudo alio eſt hiſtoriarꝫ loco declarata.Põpeii tumulũ magnifice ĩſtruxit,mox ĩ Ægyptũ trãſgreſſus Nilũ nauigauit,quo tpe Antinoum amiſit,fleuitqꝫ muliebriter.Gręci Alexandrię agentes in principis grãm Antinoum cõſecrauere.ſed q̃ fuerit apd maiores mortuorꝫ rõ cõſecrãdorꝫ loco haud multũ diuerſo declarabit. Tã longa igit variaqꝫ pegrinatiõe bella q̃dã temere mota ſilẽtio trãſegit,cũ Parthis certior fuit illi amicitia ꝙ regẽ ipſi gẽri detraxit,quẽ Traianꝰ inuitis dederat:In Armenia ꝑmiſit,q iã antea ipſius ꝓuincię fuerat legatꝰ.Aſſyriis tributũ remiſit a Traiano ĩpatũ.Albanorꝫ & Hiberũ reges maximis largitionibꝰ ſibi ꝑpetua beneuolẽtia deuinxit. Bactriani quoqꝫ reges ipſius amicitiã ꝑ legatos petiere & hęc foris.Domi ſupra q̃ dici poſſit ciuiliũ morũ ſtudioſus,vt ſe ꝓpemodũ in ordinẽ redigeret,nimia comitate.Neminẽ vidit pauperẽ mõ innocẽtẽ quẽ nõ ditauerit.Odit cõtra fraude & dolo malo diuites.Quos priuatus habuit inimicos,prĩceps incolumes ꝑſtitit,atqꝫ ĩ his vnũ in quẽ ĩfeſtiore fuit aĩo.Hũc iam princeps factus quũ ſibi timeutẽ eſſet intuitus. Sis inqt bono aĩo,iam periculum euaſiſti,ꝑ q̃ videt mihi ſignificare voluiſſe,fore vt ſe principe incolumis eſſet,quẽ priuatus ꝑditurus fuerat.Lauabat publice,vbi veteranũ quẽdã cõſpicatꝰ dorſum marmoribus deſtringentẽ,vbi ſerui inopia audiuit id fieri,eum ſeruis & pecunia donauit:poſtridie quũ ad principis liberalitatẽ ꝓuocandã ſenes plęriqꝫ de induſtria id facerẽt,eos ad ſe accerſitos iuſſit ſeſe inuicẽ defricare. Quum a Staſmane rege dona q̃dã accepiſſet & in his aureas chlamydes. CCC. noxios in arenam auratis chlamydibus in regii muneris cõtẽptũ ꝑduxit.Ludos & venationes magnificẽtiſſimo dedit apparatu,vt interdũ die vno cẽtũ leones in arena ĩterficerent,crocũ & balſamũ ꝑ ſcęnæ gradꝰ fluxerit,tãto venãdi ſtudio tenebat,vt & canibꝰ ſtrueret ſepulcra, & hic vbi vrſam ferro peremiſſet oppidum cõſtituerit.Seruum cõſpicatꝰ ſuum inter duos cõſules ãbulãtẽ,miſit q illi colaphũ ĩfligeret,admoneretqꝫ ſuę ſtultitię ꝙ ĩter eos ãbularet,quorꝫ adhuc eſſe poſſet ſeruus.Fuit & videri voluit oĩm artiũ pitiſſimꝰ,in rhetoribꝰ & grãmaticis carpẽdis frequẽs, oĩm fere artiũ ꝓfeſſores præ ſe cõtẽpſit,arguebatqꝫ eos palã vt indoctos.Nota eſt vox Fauorini phi q ea tẽpeſtate fuit,cuiꝰ verbum quũ Adrianus reꝑhendiſſet,nec Fauorinus cõtra niteret qbꝰ poterat rõnibus,caſtigatus ab amicis ꝙ parũ ſuæ cõſuluiſſet dignitati,q tã facile Cæſari ceſſiſſet.Cur inqt ille nõ cedã huic q triginta hẽt legiões!Amauit vetuſtũ dicẽdi genꝰ,ob eãqꝫ rẽ Catonem Ciceroni ꝓtulit . Virgilio Enniũ.Salluſtio Cęciliũ.Extãt eius verſiculi quos ꝓpinquus morti dictaſſe dicit. Animula vagula blãdula hoſpes comeſqꝫ corporis,q̃ nũc abibis in loca pallidula rigida nudula,nec vt ſoles dabis iocos.Romę Pãtheon ĩſtauranit.Id opus M.Agrippã q fuit Auguſti Cæſaris gener,ſtatuiſſe vetuſtiſſimæ teſtant lrę,q̃ hodie ĩ fronte,ſupra epiſtylia colũnarũ manifeſto vetuſtatis argumẽto viſuntur.Bonifaciꝰ q̃rtus,Phocæ prĩcipis ꝑmiſſu.diuę virgini cũctiſqꝫ martyribus dedicauit,quũ gẽtilibus fuiſſet diis antea ſacrũ.Inſtaurauit Adrianus in cãpo Martio,ſepta,Baſilicã,Neptuni ędem,forum Auguſti,& Thermas Agrippæ.Impoſuit Tyberi põtẽ ſui noĩs,& ſepulcrũ cuiꝰ moles Põti incubat in extrema Vaticani valle,hodie põtificia arx eſt.& ab Alexãdro põtifice maximo multa ope inſtaurata,validiuſqꝫ circũducto Tyberi munita. Villã in Tyburti tã luxurioſe inſtruxit,vt ſingulis etiã partibus,vrbiũ celebriũqꝫ locorũ indiderit noĩa,vt Lyciũ.Academiã,pritaneũ,Canopũ,tẽpe,& ne nõ noĩa adeſſent inferos etiã finxit.Et ille ꝑ hęc annos duos &.XX.rerꝫ potitus eſt. Alii vnũ &.XX.tradiderũt.Habuit in aĩo relinq̃rę ſibi ſucceſſorẽ Cęioniũ Commodum quem in adoptiõe Æliũ Verꝫ dixit.Cæſarẽqꝫ appellauit.Sed quũ Cõmodus nimis valitudinarius eſſet,aſſiduoqꝫ cõflictaret morbo,in caducũ inqt parietẽ inclinauimꝰ. huiꝰ Cæionii fuit cõmẽtũ illud edulii,quo Adrianus fere vſus dicit,vt ſumen,Phaſianum,Pauonẽ,& Aprunam, & cruſtula,c onfun-

Adriani geſta circa Syriam.

Mira comitas in Adriano.

Adriani ſcõma.

Serui caſtigatio.

Adriani arrogantia in omnibꝰ ſtudiis.

derẽt,Id Tetrapharmacũ dixere.Idẽ lectos ſibi fecit ex reticulis,q̃ rhoſarũ foliis referſit, Stragula ex lilioꝝ foliis.Martialẽ Maronẽ ſuũ appellauit,curſoribuſq; innexuit ſuis alas in ſpeciẽ cupidinis noiaq; vẽtoꝝ a ſua cuiq; celeritate indidit,hũc Circiũ vocãs,illũ Notũ,aliũ Boreã,iubebatq; eoſ-
Adagium. dẽ indefeſſe curſitare.Vxori q̃rẽti ꝙ extraneis ſeſe voluptatibus addixiſſet. Patiare inq̃t me ĩ aliis exercere voluptates,nã vxor dignitatis nomẽ eſt,nõ voluptatis.Et Cælomꝰ q̃dẽ talis fuit,quo ex tincto Arriũ Antõinũ,q poſtea eſt pius cognominatꝰ,ea lege Adrianꝰ in adoptionẽ recepit,vt ipſe Anniũ Verũ,& M.Antõinũ adoptaret,q poſtea primi oĩm pariter rẽpublicã adminiſtraſſe. Periit
Adriani interitus & forma. Adrianus Baiis annos duos &.LXX.natus.Statura fuit ꝓcera,capillo inflexo,ꝓmiſſa barba,vt cicatrices qbꝰ os dehoneſtabañ tegerent. Multi pſuaſum habuerũt illũ nõ natura, ſed arte mitiorẽ ſe in publica adminiſtratiõe ꝓbuiſſe,veritũ ne ſibi q̃d & Domitiano accideret, nã & Seruianũ ſocerũ ſuũ iam nonagenariũ ſub id tp̃s,quo periit,cui ſuſpitiõe ad mortẽ cõpulit. Et plerią; viri illuſtres illo principe,aut exilio,aut morte afflicti ſunt.Ipſe diu morbo cõflictatus ſæpius conatꝰ eſt ſibi manũ ĩferre.Puteolis ſepultꝰ eſt in villa Ciceroniana, vbi tẽplũ ꝓ ſepulcro Antõinꝰ ĩpator illi
Viri ingenio clari. poſuit,vñ Pii eſt cognomẽ adeptꝰ.Vixerũt cũ eo viri clari.Ptolemęus Mathematicꝰ ſua tẽpeſtate inſignis.Ægyptiꝰ gñe,ſed nõ regia ſtirpe ortus,vt vulgus exiſtimat,quũ ętate vna,& ãpliꝰ ĩ ea terra regnare deſiſſẽt eſſet.Cœpit ſub Traiano florere & in Adriani tp̃a deſcẽdit,Fauorinus philoſophus.Palemon.Herodes Atheñ.M.Byrãtiꝰ,Rhetores inſignes,Apuleius apher,Aulus Gel.Plutarchus Cheronẽꝰ.Appianꝰ Alexãdrinꝰ hiſtoriarũ ſcriptor, & Suetoniꝰ Trãq. cui ep̃larũ magiſtro ſucceſſorẽ Adrianus dedit,ꝙ liberiꝰ cũ Sabina cõiuge ſua verſari diceret, q̃ aulicæ domꝰ reuerẽtia poſtularet.Reponũt q̃dã in hęc tp̃a Pliniũ Iuniorẽ Nouocomẽſem.Dionẽ Pruſiẽſem qui de regno multa ſcripſit. Terẽtiũ Scaurũ grãmaticæ artis ꝓfeſſorẽ,& Egiſippũ,q Hebræoꝝ rebꝰ aliiꝰ rẽ peritis ad Hieroſolymitanũ vſq; excidiũ ꝑtraxit hiſtoriæ filũ.Alexãder põtifex multa pie operatus, poſtremo martyriũ adiit Adriano adhuc pricipe,quũ ãnos.X.& ãpliꝰ ſediſſet. Nomẽtana via ſe-
SIXTVS. VIII. PONTI. pultꝰ ẽ.Sixtꝰ q octauo poſt Petrũ loco ꝓfuit eccl̃ię,Romanꝰ fuit patria,& Alexãdri ſucceſſor, hũc Alexandrũ & Euariſtũ ſub Traiano martyriũ paſſos ſcribũt q̃dã,alii ſub Adriano malũt.Cæterũ quocũq; Sixtus principe tenuit eccleſiã,ipſius hęc ferunt decreta, ne ſacra vaſa ꝓphanæ attingerẽt manus,ne ep̃i ad põtificẽ vocati a ſuis reciperent,niſi põtificias haberẽt lr̃as, ĩſtituit & carmẽ
Rei diuinæ inſtitutio. q̃d cõſecrationẽ ꝓcedit,quo ter ſanctus canit. Nuda fuit ab initio oĩs cerimoniarũ ratio, plus pietatis habẽs q̃ apparatꝰ.Satis cõſtat Petrũ poſt cõſecrationẽ cõtinuo inferre ſolitũ dñicã orationẽ, auxit inde hæc myſteria Hieroſolymitanus antiſtes, auxit Baſilius,aliiq; alia inſtituere.Cæleſtinꝰ miſſæ introitum.Gregorius,vt nouies Kyrie diceret.Hymnum gloriæ Telephorus. Collationes Gelaſius.Epiſtolã & euãgeliũ Hieronymꝰ.Alleluia ex Hieroſolymitana eccleſia trãſlatitiũ ẽ.Symboli decãratio in Niceno cõuẽtu ĩſtituta.Defunctoꝝ cõmemoratio Pelagii eſt.Leonis tertii oſculũ pacis.Agnus dei Innocentii. Miſit Sixtus Peregrinũ Romani ſanguinis in Galliã ad cõfirmãdos Chriſtiani noĩs viros,q in ea tũ ꝓuincia erãt.Inde autem reuerſus Appia via,vbi diſcedẽti Petro Chriſtus fuit obuiꝰ,ſupmo eſt affectus ſupplicio.Seraphia Antiochena virgo,& Symphorioſa Getuli vxor cũ ſeptẽ liberis eodẽ tp̃e ſunt martyrio affectæ, vt q̃dã tradũt,alii in aliud tp̃s reiiciunt,
Chriſtianorum martyria. vt ſupra eſt memoratũ.Symphorioſa prius eſt palmis cæſa,mox crinibꝰ ſuſpenſa,molari inde ſaxo ex ceruice alligato in Anienẽ ꝓcipitata eſt.Sabina Romani ſanguinis ferro icta in Auentino concidit.Eleutherius Meſſanenſis antiſtes.Euenus,Theodorus pr̃sbyter,Quadratus Atheñ.epiſcopus. Quirinus Romæ cum.X.milibus & ducentis tribus eodem tumultu perierunt.Poſtremo Sixtus quoq; martyrium eſt paſſus, iam anno.X.ſui pontificatus exacto,in Vaticano eſt eius corpus ſitum.Telephorus Græci generis poſt Sixtum eccleſię præficitur.Incidit Telephori creatio in.XII.
TELEPHORVS IX. PONT. Adriani principis annum, quadragenarium ieiunium ante Paſchales dies huius fuit inſtitutum, & ꝙ dñico natali ter ſacerdos celebraret,quũ Chriſtus naſcit,quũ natũ inuiſunt paſtores,poſtremo vbi prima lux humano generi affulſit, quum prius nulli ante tertiam diei horã celebrare fas eſſet.Adiicit & alius myſticꝰ ſenſus,vt triplici actu nõ vnus gẽriũ ſtatꝰ ſignificetur,primus qui ſine lege fuit,quum oĩa fuerũt tenebris circũfuſa:lucis alter & tenebrarũ pticeps,quũ poſt legẽ latã fuit oĩno aliq̃ dei optimi agnitio,ſed nõdũ plena:poſtremus gr̃ę eſt, cui ſol.i.veritatis lux affulſit. Idẽ pontifex author fuit vt ſub ipſum ſacrificii exordiũ hymnꝰ gl̃iæ diceret. Telephoro põtifice Iuſtinus philoſophꝰ ex Neapoli Palęſtinæ regionis librũ Chriſtiani dogmatis aduerſus gẽtes Antõino pricipi obtulit.Scripſit & dialogũ cõtra Triphonẽ Iudæoꝝ pricipẽ.Fregit & Creſcẽtẽ Cynicũ q Chriſti nomẽ ĩpugnabat,cuiꝰ ipſe poſtea ĩſidiis circũuẽtꝰ ꝓ Chriſto fudit ſanguinẽ.Euſebius hunc philoſophum appellat arrogantiæ amatorem. Valẽtiniana Hæreſis ꝑ id tp̃s orta eſt,fuit

eius peſtis author Valētinus Platonicæ aſſectator diſciplinæ. Perſuaſum is habuit Chriſtū nihil ex diua virgine aſſumpſiſſe,ꝑ eā pure trāſfuſum.Excurrit Thelephori pōtificatꝰ in alterū Antonini pricipis ānū.Is cur Pii cognomē tulerit,nō vna potuit eſſe cā,multæ qdē afferunt,ſed q̄ oīm ſit veriſſima haud diſerte tradit.Sūt q inde illi cognomē datū exiſtimēt,ꝙ a pricipio ſui pricipatus ſeruauerit quos Adrianꝰ morti deſtinauerat,alii ꝙ Adrianū defūctū piētiſſima ſit mēoria pſecutꝰ,tēplūq; illi,vt pxio eſt loco ſignificatū,cōſtruxerit,cōtraq; oīm ſtudia imēſos decreuerit honores.Iā & illud pietati datū ꝙ Adrianū ſe interficere conātē phibuerit. Cæterū qa natura piꝰ & clemēs fuit,vt nihil triſte aut aſperū ab eo expectaret,fieri potuit, vt inter primas fauētis populi acclamationes,ſit Pius cognominatꝰ.Paternū illi genꝰ ex Nemauſe Galliç oppido.Vxorem duxit Anniā Fauſtinā,eā tertio ſui iperii āno defunctā cōſecrari paſſus eſt.Ex ea Fauſtinā habuit, quam M.Antonino ſucceſſori ſuo matrimonio locauit.Fuit annꝰ ille quo Pius pīceps ipare cœpit,hūanç ſalutis cētēſimꝰ ac quadrageſimꝰ.Romanç vrbis octingēteſimꝰ nonageſimuſſecūdus.A mundi exordio, quinges milleſimꝰ trecēteſimꝰ trigeſimꝰ nonꝰ,ipauitq; ſextuſdecimꝰ a Cæſare dictatore. Telephorus q nonꝰ a Petro tenuiſſet eccleſiā,altero Antōiniani impii āno,ꝑ fide mortē occubuit; quū annos ſediſſet vndecim.Sufficit illi Iginꝰ Atheniēſis,q author fuit, vt tēpla ſolēni cerimonia dedicarent,ne augeri poſſent,aut minui,niſi priꝰ factꝰ eēt author metropolitanꝰ Antiſtes,vt nefas eſſet ex ſacro trabes,tegulas,aliā ve materiā in pphanū vſum trāſferre,vt ifans nō niſi ꝑ virū vnū aut fœminā extrariā baptiſmo admoueret,ne Metropolitanꝰ pſul reū queq̄ faceret aut factū dānaret,niſi puīciç Antiſtitibꝰ priꝰ iudicio admotis.Venit Igini tpibꝰ Romā Polycarpꝰ, vt Platina in pōtificia tradit hiſtoria.Hieronymꝰ Anniceto nō Igino ſedēte eū veniſſe ait.Fuit is Smyrneus Antiſtes & Io.Zebedei diſcipulus,vir multa eruditiōe,plēroſq; Martionis & Valētiniani deteſtabili pſuaſiōe a fide alienatos ad priſtinum pietatis cultū retraxit.Martioni ex occurſu rogāti an ſe agnoſceret? Agnoſco inqt priogenitū diaboli,ad illud alludēs ꝙ Hæreſiarcha eſſet,negabatq; deū eſſe Chriſti pſem,q ꝑ filiū creaſſet oīa.Sed Polycarpus Smyrnæ poſtea igni crematꝰ eſt,M.Antonino & L.Vero ipantibꝰ.Hi q̄rto poſt Neronē loco Chriſtianā iſectati ſunt pietatē.Melito Sardianus Antiſtes librū de Chriſtiana doctrina Pio Antonino dedit.Tertulianꝰ author eſt ex piorū cœtu fuiſſe quoſdā,q pphericū i Melitone ſpm̄ fuiſſe arbitrati ſunt.Scripſit & Theophilꝰ Antiochenç pſul eccleſiæ librū aduerſus Martionē,ſcripſit & in Hermogenis hæreſim,q materiā ex q̄ conſtat mūdus deū eſſe arbitrabat.Iginꝰ decimꝰ pōtifex fato morit,quū quatuor ſediſſet ānos.In demortui locū Pius Aqleienſis eſt ſurrogatꝰ,Ruffino genitꝰ.Peruenit Pius pōtifex ad M.Antonini tēpora,q cū L.Vero ipauit.Pius Antoninus,ex Adriani deceſſu iperiū adeptꝰ mirā in oībus præbuit æqtatē,nullus vnq̄ principū ꝑ oē impii tpſ ita oībus fuit gratus,nemo eius iuſſu interfectus eſt.Dicitur maioris Aphricani illud ſemp in ore habuiſſe,malle ſe ciuē vnū ſeruare q̄ mille hoſtes ꝑdere.Alterius itaq; ductu cōfecit bella ſiqua ſunt aliunde orta. Britānos ꝑ Loliū vrbicum legarum bello vicit,alterūq; rebellibus inſulanis obiecit murū ceſpitibus & gleba extructum.Mauros & ipſos bello domitos ad pacem ſuppliciter petēdam cōpulit. Victi ſunt alieno ductu Germani, Daci,& Iudæi crebris rebellionibus infeſti.In Achaia quoq; & Ægypto nōnihil bellatum eſt. Sūt & Halani eruptionibus imminentes cōpreſſi,ob q̄ magna illi deinceps fuit apud barbaros & populos authoritas.Pharaſmanes rex ad eū Romā venit,quū id Adriano perēri recuſaſſet,huius quoq; principis ep'la Rex Parthorū Armeniaco abſtinuit bello.Idē Abagarū regē authoritate nominis ab Oriente exciuit.Rimethalcē audita ipſius & curatoris cauſa in Boſphoranū regnū remiſit, & Olbiopolitas cōtra Tauroſcytharū gētē auxiliis iuuit, quoad Scythæ victi obſides illis dare coacti ſunt.Fœdaſt pulcherrimū alioq pīcipatū mīrç & variç clades,ptī cçli,ptī hoīm iiuria ortç.Fames dira & terrçmotus ingēs,quo Rhodus & alia illuſtria loca horrēde cōcuſſa ſunt,incēdiū vrbis.CCCXL.vrbanis inſulis ppetua flāma cōſumptis.Narbo in Gallia, Antiochia, & forum Carthaginis per idē tēpus deflagrarunt.Tyberis inſolenti auctu oīa loca inundauit. Natus & biceps infans.In Arabia iubatus ſerpens viſus,qui ſui dimidium a cauda deuorauit.Quatuor feri leones ſe vltro i Arabia capiēdos pbuerūt.Ex opibꝰ incēdio cōſumptis Adriani tēplū reſtituit,& Græcoſtaſim.Amphitheatrū inſtaurauit.Adriani ſepulcrū.Tēplū Agrippæ.Pōtē ſublicium,Pharū Caietani portus.Lauacrum Hoſtiēſe,& Antiatiū aqductus,& Lauuii tēpla qdā. Colūnam nobiliſſimi opis,a qua hodie pars vna vrbis Romç nūcupat.Antonini opus multi arbitrant. Cum amicis impator nō aliter verſatus q̄ priuatus fecerat.Intra vrbes mortuos ſepeliri vetuit.Spectacula edidit magnificētiſſima,vt miſſiōe vna cētum ſint leones pducti.Exhibuit & Elephātos,& Crococotas,tigrides,rhinocerotes,crocodilos, & hippopotamos. Deceſſit vita in ſuburbano ſuo ad duos

Valentiniana hæreſis.

Vnde Pii cognomen.

ANNI MVNDI.

IGINVS X. PONTI.

Polycarpus

PIVS XI. PONTI.

ANTONINVS PIVS XVI. IMPERA.

Antonini Pii populare ingenium.

Oſtenta per id tempus facta.

deciꝰ ſi lapidē ab vrbe,ānos.LXXVII.natꝰ,āno q̄ īpare cœpat,tertio ac trigeſimo.Impiū & Fau
ſtinā filiā quā illi matrimonio locarat.M.Antonino moriēs cōmendauit, vltimū tribuno ſignum
dedit æquanimitatē.Fuit ſtatura eminēti,ſed quū iā ſenex curuaret̃,tenuibꝰ ex tilia tabulis,faſcia ad
pectus obligatis,ꝓ remedio vſus eſt,videturq̢ materia ad id petita, q̄ frigido eſſet corpori putilis.
Tiliæ natura. Eſt enim Tilia calidioris naturæ arbor,idq̢ ex eo dep̄hendit̃,ꝙ ſuo tactu retūdit aſciā.Vnus fere
principū vixit ſine vlla ciuium aut hoſtiū ſtrage , q̄tum ab hoīe ꝓuideri potuit,& ob eā rē a plæ
riſq̢ dignus iudicatus,q Numę cōferret̃.Et Pius impator,q ſextuſdecimus Romę poſt Cæſarē di
ctatorē eſt rerū potitus,talē ſe principē geſſit,cui defuncto flaminē,Circēſes & Antonianos ſoda
M. ANTONINVS, L.VERVS XVII.IMPERA. les decreuit ſenatꝰ.Secutꝰ eſt Marcꝰ,q cū L.Vero a Pio adoptatꝰ Antonini cognomē ex adoptio
ne tulit.Iuſſus a ſenatu gubernaculū reip.ſuſcepit,aſſumpſitq̢ Luciū fratrē ſibi collegā īperii.Cę
terū tā hic eſt q̄ ille Antoninus dictus,nomē ab eo q vterq̢ adoptauit ſumptū.Hi duo ex Cæſa
ribus primi Romę æquo iure imperarunt,quū ad id tp̄s ſinguli cōſueſſent.Cōſors ambobus īpe
riū māſit,paribuſq̢ auſpiciis oīa domi foriſq̢ geſta.Remiſſior in Lucio animꝰ,ac partī virilis, mul
taq̢ in fratrem obſeruantia.Defunctus vita eſt in Venetis vndecimo anno, q̄ cum Marco impare
cœperat,quū ex cōcordia ābo eodē curru Altinū peterēt,ſubito ſanguinis ictu extinctus eſt.Græ
ci Hypoplexim vocāt.Hunc Marcus,vt Piū,a quo fuerāt adoptati,cōſecrādū curauit:q̄ igitur cū
eo primū & mox ab illius interitu ſolus geſſit ordine explicabunt̃ , ſi prius ad diuina paululū de
flexerit ſtilus Pius pōtifex (ſic enī accidit, vt is & īpator Antoninꝰ nuꝑ defunctus Pii tulerint co
gnomen, quū eodē tp̄e,hic īpiū,ille ſacrā apoſtoli obtineret ſedē) ab Hermete quo familiariter eſt
Pii pontificis decreta. vſus librū accepit,in quo āgelus ſub paſtoris ꝑſona mādat Paſcha dn̄ico die celebrari, qđ vt fieret
Pius conſtituit,& ne ex Iudaica hęreſi q̄ſq̄ baptiſmo adhiberet̃.Thermas in vico Patricio in tēpli
vſum cōuertit,quas Praxedis eximię ſanctitatis fœmina diuę Potētianę ſororis ſuæ nomine extru
xerat,atq̢ inibi baptiſmi fontē cōſtituit.Sacerdotibꝰ pœnā irrogauit,q Chriſti corpꝰ & ſanguinē
negligētius cōtrectarēt.Si inqr ex his aliqđ in terrā deciderit.XL.dierū pœnitētiā agito.Si ſuꝑ al
tare triū dierū.Si ſuꝑ linteū q̄tuor.Si ī aliud linteū nouē,vbicūq̢ vero fuerit effuſum lāptu recipi
to,ſi recipi pōt:ſi minꝰ,lauet̃ linteū,aut radat̃,lotū & raſum cōcremet̃,aut īferat̃ ſacrario. Vixere
Viri ſancti. ꝑ id tp̄s viri ſanctitate & eruditiōe clari,Apollinaris Hieropolitanꝰ ātiſtes,q de Chriſtiana pieta
te ſcripſit ad Antoninū principē: Vixit Iuſtinꝰ philoſophię aſſectator,q librū ſili argumēto eidē co
gnoſcēdū tradidit,ſed is Creſcētis Cynici īſectatiōe piit martyrio celebrior factꝰ. Tatianꝰ,quē Iu
ſtinus īſtituit,piorꝫ nūero potuit aſcribi,ſi q̄ a p̄ceptore didicit tenuiſſet. Cæterꝫ via aberrās nouā
cōdidit hęreſim,quā dein Seuerꝰ auxit,vn̄ Seueriani.Hi vino & carnibꝰ abſtinēt,nec vetꝰ ꝓbāt te
ſtamētū,nec Chriſti reſurrectionē.Scripſit & Philippꝰ Cortinę vrbis q̄ Cretę īſulæ eſt,Antiſtes,in
Martionē,a quo Martioniſtę.q Cerdonis dogma ſunt ſecuti. Eſt & Muſanꝰ ī Eucratianā hæreſim
inuectus.Horꝫ error a Seueriano nō multū diuerſus,oīfariā cibos auerſari,quos deꝰ hūanę vitę ꝑ
Galenꝰ medicus. poſuiſſet. Vixit cū his Galenꝰ Pergami ortꝰ,medica arte ſua tēpeſtate clarꝰ,ſed ad poſteros multo
clarior.Scripſit Gręce libros.CL.extātq̢ hodie ex his q̄plurimi,totꝰ Hippocratis eſt. Taurꝰ Bery
thius Platonicę aſſectator diſciplinæ.Arrhianꝰ Byrhinus Nicomedię ortꝰ.Apolloniꝰ Chalcidicꝰ
ANICETꝰ. XII PONTI. Stoicꝰ,quo M.Antoninꝰ vſus eſt p̄ceptore.Pius pōtifex fato deceſſit,ſeditq̢ ānos.XL.& āpliꝰ.Ani
cetꝰ Syrus ei cōtinuo ſucceſſit,pōtificū ordine duodecimꝰ.Sūt q Anicetū Pio p̄ferāt,ſed vtcunq̢
res habet in M.Antonini incidit tp̄a,recētibuſq̢ decretis auxit eccl'iam, ne clerꝰ nutriret comā:ne
Antiſtes vllus a paucioribus q̄ tribus ſui ordinis ſacraret̃, vt Metropolitano conſecrando ex tota
ꝓuincia ep̄i adeſſent.Egiſippus Aniceto adhuc ſedente Romā venit,ſcripſitq̢ p̄ter ea quę dixi,hi
ſtoriam,ab eo tempore quo Chriſtus eſt paſſus ad Eleutherium, q fuit Aniceti diſcipulus & mox
pōtifex.Inclaruit martyrio Aniceti pōtificatu Felicitas Romani ſanguinis mulier pietate inſigni,
perieruntq̢ cum ea filii ſeptē,Ianuarius,Felix,Philippus,Cyllanus,Alexāder,Vitalis & Martialis
Alii alio cruciatu cælum adepti.Cæterū mater gladio perempta eſt. Sequūt̃ Marci pricipis geſta.
Is Romæ in cœlio ortus,vt Capitolinus ſcribit,ex Annio Vero,q p̄tor obiit,& Domitia caluina.
Vtrūq̢ gētis ſtēma vetuſtū & illuſtre.Hoc a Numa Pōpilio,vt Mariꝰ Maximꝰ ſcripſit,illud a Sa
lētino Mallēmo Daſummi filio q Lopias cōdidit,lōga ſerie ductū. Vxorē habuit Anniā Cornifi
ciā,inde Fauſtinā iuniorē amitinā ſuā,nā ſi Capitolinus verus eſt author , Annius Verus & ma
ior Fauſtina Rupiliā Fauſtinā matrē habuere.Mira in Marco iam inde a pueris grauitas, nec mi
nor ſtudiorū cura.Græce & latine ab initio inſtitutus,pluribꝰ vtriuſq̢ linguæ grāmaticis & rhe
toribus vſus, ſed nulli plꝰ tribuit q̄ Cornelio Frōtoni.Dedit & Gemio Comœdo opā,& Androni
muſico,eidēq̢ & Geometrę,in Philoſophia Apolloniū Chalcedoniū Stoicę diſciplinę virū ī primis

coluit, cuius domum poſt Cęſaris appellationē receptā, dicēdi cupiditate frequētauit. Dedit & Sexto Cheroneo operā q Plutarchi fuit nepos, Claudio maximo, & Ruſtico Cinnę eiuſdē diſciplinę aſſectatoribꝰ. Peripateticos audiuit Claudiū Seuerū & Iuniū Ruſticū, cū quo poſtea princeps oīa publica & priuata cōmunicauit cōſilia, cōſulē deſignauit, defūcto ſtatuas in ſenatu poſuit tātū oībꝰ ꝓceptoribus tribuit, vt quorūdā aureas in ærario haberet imagines, aliorū ſepulcra hoſtiis & floribus venerari ſit ſolitus. Didicit & ius ciuile, in quo gn̄e ſtudiorū Voluſio Metiano ē ꝓceptore vſus. Frequētauit & ſcholas declamatorias, tā frequēs & circa multa aſſiduus, vt ſupra modū affliceret corpus, eoq; noīe ſępe, quū puer adhuc eēt, a ſuis corriperet̄. Vſus ē & Diogneti opa in pictura, pugiles & eorū certamina diſcēdi cupidꝰ attēdit. Aucupari venariq; nō ſepte. Pila ludere frequēter & ſcite. Poſtremo phīa totum ſibi hoiem vēdicauit, nec ita tamē vt ex ingenita humanitate aliqd remitteret̄. Frugi qdē ac minime contumax, verecundus ſine ignauia, ſine triſtitia grauis. Et talis qdē adhuc priuatꝰ, dein impiū adeptus, iā quadragenariꝰ eū ab īitio pricipē egit, vt Pii lenitatē nemo deſideraret. Turbarūt ciuile & philoſophicū Marci ociū varii bellorū motus, q vno fere tpe extiterūt. Vologeſus Parthorū rex Cornelianū Syrię ꝓfectū ꝓlio fuderat, iminebat & Britānicū bellū, Catti in Germaniā & Rhetiā tumultuoſe irruperāt. Calphurnius Agricola eſt aduerſus Britānos miſſus. Cattorū ꝓuincia Aufidio Victorino data. Ad Parthicū bellū Verus Antoninꝰ Marci frater ꝓfectus ē. Ipſe Romę eē voluit, tādiu ibi futurus quoad vrbis deſideria poſtularēt. Verus in Syriā Antiochia & Daphne tenus ꝓgreſſus, venatibus gladiatoriiſq; certaminibꝰ deditus, oēe belli tps ocio trāſegit. Eſtq; interī in Armenia ꝓſpe bellatū, Artaxatis vrbe nobiliſſima a Statio Priſco legato captis, q̄ victoria vterq; Cæſar Armeniaci recepit cognomē, inde & Parthici, poſteaq̄ cū Vologeſo debellatū ē, cū quo priuſq̄ ſolutū ſit bellū, Marcomani facti ſunt hoſtes, gēs Germanica Quadis vicina, ac velut in frōte ſita, qua terra ipſa Danubio pagrat̄. Hi reges indigenas ad Domitiani vſq; tpa habere ſoliti poſtremo & exteros paſſi ſunt. L. Verus Parthico bello qđ qnq; habuit annos reuerſus, cū Marco fratre ſenatꝰ decreto ad Germanicū exiit bellū. Iā & Quadi Marcomanorū affines tumultuari dicebant̄. Parthi quoq; temere ad arma recurrerāt. Cæterū terribilis duorū impatorū phama ad bellū ꝓficiſcētiū pleraſq; gētes, q̄ aut defecerāt ab impio, aut nō multo poſt erāt defecturę, ita in fide tenuit, aut alienatas ad impiū retraxit, vt Quadi rege amiſſo, ea lege nouū crearēt, ſi duo Cæſares ꝓbaſſent. ꝓceſſerāt illi in Pānoniā vſq;, rebuſq; ꝓuincię in ꝓſens cōpoſitis, Italiā repetūt, vbi mox paulo Verus ſubita ē morte ſublatꝰ, ſed de eiꝰ exitu alia erit relatio. Marcꝰ Lucio defūcto Marcomanos repetiit bello. Cōiurauerāt poſt ipiꝰ in Italiā reditū vno tpe in Rōanū nomē Marcomani, Variſtę, Hermūduri, Quadi, Sueui, Sarmatę, Lacringes, Burei, Siſibes, Sicobotes, Roxolani, Baſtarnæ, Halani, Coſtoboci: aliǽq; ad ſeptētrionē gētes, ab Illyrico limite vſq; in Galliā. Marcomanis itaq; in Danubii trāſitu victis, aliiſq; ꝑ partes, aut bello ꝓſſis, aut metu ad imperiū retractis, Pānonias omni infeſtarum nuꝑ gētiū metu liberauit, in cōficiundo bello quū ærario exhauſto a pecuniis laboraret̄, oīa aurea vaſa argentea, cryſtallina, & myrrhina, cū omni principali ſupellectile, ornatuq; cōiugis, publice vēdidit, ne tributa impādo, ciuitatibus aut ꝓuinciis eēt grauis. Cōtra tātū bellorū motū ſeruitia armauit, maiorū exēplū ſecutꝰ, q ſcđo bello Punico id fecerāt, ſeruos militię aſcitos, vt illi, Volōes noīauit. Sūt & gladiatores īſtructi, quos latrones dixit. In Illyrico & aliis gētibus, miles ad id bellū eſt q̄ſitus. Pepit credo eā militū inopiā terra peſtilētia, q̄ in vrbe & agris ingētē, ea tēpeſtate, fecerat vaſtitatē, ſed q̄cūq; fuit īſolētis illius delectus eā, tā graui piculoſoq; bello ꝓſpe defunctus, clariſſimū Marcꝰ princeps cum Cōmodo filio, quē Cęſarē appellarat, triūphū egit. Rē bellicā ex amicorū ſnīa adminiſtrauit, illđ idētidē teſtatus, multo ęqus eē ſe taliū amicorū cōſiliū ſeq, q̄ tales amicos ſuā vniꝰ voluntatē. Mauros q Hiſpaniā vaſtabāt, ꝑ legatos vicit. In Ægypto quoq; res parū qetę ꝑ id tps fuere, militibꝰ multa grauiaq; ꝓuinciæ inferētibꝰ, quos ꝑ Auidiū Caſſiū retudit, q poſtea tyrānidē arripuit. Et ne nō vbiq; gētiū ꝑ id tps laboraret̄, Seq̄nos, & Luſitanos authoritate cōpſſit, q ſpōte ſua ad res nouas ſpectare dicebant̄. Auidius Caſſius ſeſe in Ægypto impatorē appellauit, ob idq; hoſtis dānatus eiuſq; bona Rōmę publicata, eratq; adhuc Marcus impator Marcomanico bello occupatus; qđ decreto erat ipſi gēti iterū illatum, Certus erat Ro. impator Marcomaniā & Sarmatiā in ꝓuinciarū formā redigere, quū Caſſiano motu excuſſus ē ab ipſo gerēdarū rerū curſu. Et iā ī Caſſiū mouerat, quū ille medio ē ſuorū motuū conatu interfectus, eiuſq; caput ad Marcum delatū, id Stoicꝰ homo nullo lætitię ſigno inſpexit, atq; humari iuſſit, doluitq; vicē ſuā, ꝙ ſe principe ille vnus ex omni ſenatorū numero interfectus eēt, quū vniuerſum ordinē ab initio incolumē ꝓ-

Varia bella vno tempore exorta.

Marcomani.

Veri principis ſubitaria mors.

ſtare ſtatuiſſet.Antiochenſis,q cũ Caſſio cõſpiratãt,veniã dedit.Dedit & Cypriis vnde Caſſius
Fauſtinæ interitus. fuit.Sed tñ Cyprũ videre noluit.Ea expeditiõe piit Fauſtina eius vxor ad radices tauri montis,
in vico Alale,quã defunctã Marcꝰ Priceps laudauit,quũ mulier alioq fuiſſet parũ integræ pudi
citiæ,dubiũ neſciuerit maritus illiꝰ pbra an diſſimulauerit.Satis cõſtat aliqñ Caietæ, nauticas
& gladiatorias ſibi cõditiões qſiuiſſe.Multi etiã pſuaſum habuerunt Cõmodũ,q poſt Marcum
impauit,adulterio cõceptum.Quidã fabulã adiiciũt,q Fauſtina gladiatores quoſdã cõſpicata
vt pna erat in libidinẽ,cõfeſtim in vnius amorẽ exarſerit,ide ægritudine affecta,quũ eo graui
us lãgueret quo impẽſiꝰ occultabat tã ſordidũ amorẽ,lãguorq morbũ pepiſſet, ad poſtremũ vi
ro cãm diligẽtius ſciſcitãti de ſuo amore cõfeſſa eſt,cõſultos ferũt ab Antonino ſup ea Chaldę
os,qbꝰ authoribꝰ,ad eiuſmodi affectũ abolẽdũ,iuſſa ſit Fauſtina ſublauare ſe interfecti gladia
Quo conceptu natꝰ ſit Cõmodus. toris ſanguine,in quo maxime laborabat,ac cõtinuo cũ marito cõgredi,quo coitu nefarius ille
illicitę veneris ſtimulus ſit extinctꝰ,ſimulq partꝰ in vtero cõceptus,atq ita acciderit,vt Fauſti
na poſt maternos mẽſes gladiatorẽ ſit potiuſq̃ principẽ enixa.Enimuero Cõmodus q eo partu
natꝰ eſt,qq poſt M.Antoninũ pfem impauit,gladiatorias obiit pugnas,vt Capitolinꝰ tradidit
Ferũ Marcꝰ impator qñq ab amicis monitꝰ vt cũ Fauſtina mltis pbris coopta diuortiũ faceret.
ſi occidere nollet,qbus ita occurrerit,ſi vxorẽ dimittimꝰ & dotẽ reddamus neceſſe ẽ, ad impiũ,
alludẽs,qđ a Pio Antonino principe Fauſtinę patre p manus accepat,dubiũ hoc an aliđ ſecutus
ipe qđ ſatis cõſtat,adeo patiẽter tulit Fauſtinę flagiria,vt eiꝰ mœchos etiã ad dignitates pmo
uerit,& ĩ his Tertullũ,quẽ cum ea prãdẽtem aliqñ dephẽderit.Pacato oriẽtis ſtatu Marcus in
Italiã reuerſus ẽ,quã vbi primũ attigit togã induit,togatiq milites p Italiã ſũt pricipẽ ſecuti,
nec multo poſt Marcomani,Hermũduri,& Sarmatę ſunt bello repertti.Id bellũ Marco fuit oĩm
hũanorũ operũ extremũ.Enĩuero triẽnio q̃ ad id bellũ exierat vita deceſſit.Cętera priuſq̃ aiam
efflaret,quũ graui morbo pmeteẽ eẽtq nõ pcul a morte,filio metuẽs ne poſt ſuũ obitũ bõas ar
tes & ſtudia aſpnatꝰ,fœdis ſe voluptatibus ĩmergeret, qđ multis antiquorũ principũ accidiſſe
nõ ignorabat,q iuuenes admodũ & immatura adhuc ętate ad impium euecti p luxũ & licẽtiã
ex honeſto & recto turpiſſimũ vitę genꝰ ſecuti eẽnt,oĩmq maxĩe terreret recẽs Nerõis mẽoria
fœdiſſimuſq vitę exitꝰ,primores militũ ad ſe in cubiculũ acceſſitos alleuãs ſeſe paululũ ita eſt
p cõcione affatus.Haud dubiũ ẽ viri fortiſſimi,qn graui dolore afficiamini quũ me ita affectũ
Marci verba in morte ĩtuemini,nihil ẽ.n.tã pptiũ hoĩs q̃ hũanis caſibꝰ moueri, q̃q̃ neſcio quonã mõ multo plus illa
afficiunt,q̃ oclĩs cernimus q̃ q̃ auriũ ſenſu pcipimus.Cæterum q vehemẽter affecti ſitis in hoc
meo caſu,quũ ratio quã dixi ſuadet,tum meus in vos ppetuus amor,ac pietas,vt ſic dicã, oĩbꝰ
pſpecta,p qbꝰ tã æquũ eſt me nũc grãm expectare,q̃ veſtrũ referre,ſi grato in me aĩo,eorũq mẽo
res eſſe vultis,q̃ publice & priuatim in vos cõtuli.En ego nunc vita migraturꝰ ſum,relinquo vo
bis filium vix primas adoleſcẽtiæ metas ingreſſum,& ob id gubernatoris & magiſtri indigum
Vereor ne ĩ his rerũ humanarũ fluctibꝰ deſtitutus,rudis ad oĩa & ignarus rectiore curſu ſua
inſcitia alienaq aſſẽtatiõe excuſſus,ĩ malarũ artiũ ſcopulos impingat.Eſte itaq oẽs rogo illi pa
tres p vno adẽpto,atq in eo excolẽdo aſſidui,nec patiamini eũ funeſtis aſſentationibꝰ auferri,q
bus nulla ẽ capitalior peſtis pricipibꝰ data,nõ prauis voluptatibꝰ cõtingi,q̃ inimicę ſunt cõtinẽ
tiæ & moderatiõi.Mõſtrate cupidæ & pferoci adoleſcẽtiæ nulla vi auri luxuriã expleri.Mõſtra
te ciuium beneuolẽtia,nõ armis,principũ latꝰ muniri oportere.Sciat demũ eos tuto diuq ĩpa
re,q nõ metum ex crudelitate,ſed amorẽ ex bñficẽtia ſuorũ ciuiũ animis ĩfundũt,oĩs ſeruitꝰ ĩui
da niſi volũtaria,ſiq vltro obtẽperãt,nullaq coacti neceſſitate ſub alieno ĩpio degũt,hi certe &
beneuoli ſunt,& ab oĩni aſſentatiõe vacui.Cõtra inſidi & pniciõſi violẽter & cõtumelioſe habi
ti,Nullũ ẽ aĩal cõtumaciꝰ hoĩe,nullũ maiore arte tractãdum.Qđ vero ad filium attinet, haud
ignoro q̃ difficile ſit in magna licẽtia,ſummaq rerũ affluẽtia,frenare voluptates,ſibi ipi impa
re:q ſi illi recte viuẽdi authores eritis,& q̃ nunc corã audit ne aĩo excidãt ſępiꝰ monebitis,ami
ceq & fideliter hortabimini,& vos,vt ſpero,optimũ principẽ habebitis,& nſam defuncti mẽo
M.principis interitꝰ. riã demerebimini.Hęc ille,q quum adhuc loqref,repẽte aĩo collapſus,defũcto filis, ſine voce ia
cuit.Ad quẽ caſum tãta orta eſt circũfuſi coetꝰ cõmiſeratio,vt plęriq parũ animi cõpotes cla
morẽ extollerẽt,ipe vix vnũ ſupuixit diẽ.Defunctꝰ fato magnũ oĩbꝰ eiꝰ ætatis hoĩbꝰ reliqt deſide
rium,poſteris mẽoriã virtutis ſempiternã.Eiꝰ morte vulgata ĩcredibilis luctꝰ exercitũ occupat.
Nulla adhęc fuit gẽs aut pplus Rõanæ ditiõis q in eiꝰ morte nõ lachrymas dederit,alii parẽtẽ,
alii principẽ oĩm,q vnq̃ fuerãt,aut eſſe poterãt,optimum pdicãtes.Iulius Capitolinus nõnihil
diuerſus abit ab Herodiano,q eſt ſermonis huius author.Illę plures ait dies cũ cibo abſtinuiſſe

ſe moriēdi cupidū,ac iā ſexta luce,vocatis ad ſe amicis,quū eos flētes intueret̃,qd inqt me fletis viri optimi?Cur nō magis de cōi morte cogitatis?Tū rogatus cui filiū cōmēdaret?Vobis ait ſi dignus fuerit,& diis īmortalibꝰ.Imparauit Marcus duodeviginti ānos,vixit vnū &.LX. vir moderamine & clemētia ſingulari,philoſophiæ pter cætera cupidus.Sēp Platonicū illū in ore habuit,beatiſſimā eē ciuitatē in qua aut philoſophi imperēt,aut impatores philoſophent̃.In tetra peſtilētia,q̄ ciuitati vaſtitatē attulit inſignē,primoribꝰ ciuitatis,& q ſunt clade illa extincti ſtatuas erexit.Ignotā multitudinē publico ſumptu extulit.Fuit adhęc,eo principe,pſtigiator q per id tp̄s quo peſtilētia atrocius ſęuiit,ignē dixit e cęlo caſuꝝ,mundūq̧ finē habituꝝ.Fidē rei fore,ꝙ ipſe ex Caprifico cadēs in Ciconiā verteret̃.multi mortales in cāpū Martiū cōfluxere,vt īcredibilis aliq rei euētū cognoſcerēt.Stabat m̄ltitudo miraculo īrēta,quū ille ſubito ex arbore demiſſꝰ ē ac ſimul auis quā ad id parā habuit īde dilapſa.Cōſpirauerat is cū plęriſq̧ in hoc ipm̄ vt ſolitudinē vrbis & infrequētiā nacti in ciuitatē graſſarent̃.hoiem deſtinati ſceleris cōuictū Marcꝰ nullo affecit ſupplicio,adeo miri fuit īgenio,& ad ignoſcēdū facili.fuitq̧ p hęc tā charꝰ vniuerſę ciuitati,vt maiores natu filiū appellarēt,fratrē ęq̄les,Iuniores pŕem. Mortuo diuini honores ab oīi ſexu ordine & ętate habiti.Ppl̄s ſenatuſq̧ ppitiū deū dixit,eoq̧ poceſſit vana pſuaſio, vt p ſacrilegio hēret̃ q defūcti imaginē nō domi coleret.Tēplū publice cōſtitutū.Flamines ſodaleſq̧ dati.Potuiſſetq̧ Marcꝰ tali exitu felix dici,ſi princeps oīm optimꝰ filiū oīm peſſimū nō reliqſſet.

M.principis vox memorabilis.

Grata Marci principis memoria.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ, LIBER QVINTVS.

AELIVS Verus princeps,qui vndecim annos cum Marco imperauit, q̄q̄ prior vita deceſſit,qa tamen poſt illum eſt imperator declaratus, merito ſecundā ſortitur relationē.Fuit is L.Ælii Veri filius,qui primus eſt Cęſaris appellationē ex adoptiōe adeptꝰ,Homo ad voluptatē potiuſq̄ ad impiū natꝰ.Hic ille eſt,quē quū ſibi Adrianus pīceps adoptaſſet,videretq̧ breui piturū corpe aduerſa valitudine pfligato,in caducū dixit ſe parietē incubuiſſe.Nec Verus, q ex eo ortꝰ eſt, multū a patris ingenio degenerauit.Nota eſt infamis eiꝰ coena, quā Romę princeps duodecī cōuiuis dedit,ſexagies cētenis milibꝰ ſeſtertiis inſtructā.Singuli cōuiuę ſingulis ſunt pincernis donati,eleganti forma ſtructoribꝰ ſingulis,quoꝝ miniſterio in coena vſi ſunt.Congeſtaq̧ ſunt vaſa argētea,aurea,cryſtallina,myrrhina,nā potātibꝰ nunq̄ idē ē calix appoſitꝰ ſed alius recēs,diuerſę pcioſęq̧ materię,quot ciboꝝ gn̄a,tot vina,aīalia ex oīi gn̄e oībus data,coronę cū aureis lēniſcis,& floribꝰ alieni tp̄is:Poſtremo abeūtibꝰ triclinio mulę qbꝰ ſedētes domū abirēt & muliones dati.Pari luxurię infamia aſpſus in Praſina aurigarū factiōe fouēda. Praſino equo quē volucrē a celeritate nūcupauit,aureū cōflauit ſimulacrū,qd̄ eq deſiderio ſecū abſēs habuit. Eidē ad pſepe ſtāti paſſas vuas ppria manu fudit,& hordeū enucleatū.Nūq̄ niſi purpura iſtratū,ad ſe pduci iuſſit, extīcto ſepulcrū in Vaticano fecit.Auri modiū ſępe Praſiani ab eo petiert̃. Ad Parthicū bellū pfectꝰ Antiochię ſubſedit,dū p legatos in Parthia,Media, Armenia bellatū ē,& qa vbiq̧ res pſpe fluxerunt,Parthici,Medici,& Armeniaci cognomē recepit.Triūphauitq̧ Romā reuerſus,quū nihil minus eſſet,q̄ triumphum meritus.nec multo poſt ad Marcomanicum bellū cū fratre exiit,alpibuſq̧ ſupatis,vix tādiu vrbis deſideriū tulit quo ad res in Pannonia cōponerent̃.Voluptatibꝰ inde vrbanis in Italiā reuocātibꝰ,retro Aqleiā cōceſſit, traxitq̧ ſe cū Marcū fratrē,& impii collegā,q ob fœdiſſimos vitę mores,iniquo aīo ferebat , ſe abſente cū Rōæ eē.Dū igit̃ ex Aqleia Cōcordiā,mox inde Altinū vehiculo petit,ſubita vi morbi oppſſꝰ,p defuncto Altinū delatꝰ,poſt biduū expirauit.Fuit eiꝰ mors ſuſpecta,q̄ſi veneno a Fauſtia oſtreis indito pierit,ꝙ ille parū occultū habuiſſet inceſtū,qd̄ cū ea feciſſet,ſed Lucillæ cōiugi ſuæ,quę Marci & Fauſtinæ erat filia,retexiſſet,q̄ phama nō multū a Fauſtinæ vita abhorret.Eſt & Marcus ea infamia aſpſus,vt ipſe non alius in ſuilla vulua venenū dederit,collegę vitā fœdiſſimoſq̧ mores pręſus.Capitolinus Marcū crimine abſoluit ſanctioris vitę argumēto adductus.Ego vt dicā qd̄ ſentio,nihil ab eoꝝ opinione abhorreo,q eiꝰ cędis Marcū haud ignarū exiſtimāt,q quū Germanicū bellū inſtaret,idq̧ Verus detrectaret,ſiue ꝙ nollet fratrē vlla belli laude īſignitum iri,ſiue cōe impiū pati nō poſſet,aut qd̄ plures tradunt,domeſticarū voluptatum cupiditate captꝰ,impedimēto eēt quo minꝰ bellum cōficeret̃,nā Rōæ illum eſſe ſe abſente ob fœdā & pbroſā vitā videbat Marcus ſibi & principali maieſtati nō cōducere,ob idq̧ ſatius duxerit hoīem quo

ÆLIVS VERVS XVII. IMPERA.

Ælii Veri portentoſa luxuria.

Praſinꝰ equꝰ.

Fauſtinæ opa Verus periit.

quo mõ tollere,ꝗ p eũ impii curã abiicere.Sed cuiuſcũq; ille cõſilio pȓit,nã qs p certo rẽ iã veru
ſtã affirmet,pſertim q̃ tũ quoq; parũ cõſtitit,quũ fieri cõtigit?Obiit Verus anno.XI. ꝗ impare
Veri ſtatura & forma coeperat,iã duos &.XL.ãnos natus,decorus corpore,barba plixiore,capillorum adeo curioſus,
vt eos tamẽto auri illiniret.Coluit prima ætate ſtudia literarũ,vſuſq; eſt ab initio Scauro grã
marico eius Scauri filio,q Adrianũ principẽ docuit.Gręcos pceptores habuit,Telephũ,&Har
pocrationẽ.Rhetorib⁹ vſus eſt Apollonio Celere,& Herode Attico,& ex Rõanis Cornelio Frõ
tone.Attigit & Philoſophiæ ſtudia,fuitq; orator min⁹ malus ꝗ poeta,retulitq; quũ aliis vitiis
Neronẽ,tũ nocturna euagatiõe in ciues graſſabũdus,quo tõtigit vt ſæpe, queadmodũ Nero,a
validiorib⁹ afflictus,cõtuſa facie ſit domũ reuerſus. Et Verus de quo hæc ſcribimus,talis fuit.
Marci Antonini eius collegę q̃lis fuerit vita abũde eſt,vt arbitror,ſupra demõſtratũ.Habuit hu
Viri docti. ius principatus annos duodeuiginti,quo tpis interuallo fuerunt viri eruditione clari, Fronto
rhetor inſignis,q Verũ principẽ docuit,& Peregrin⁹ philoſophus,q Piſis ſe viuũ ardẽti rogo ie
cit.Anicetus põtifex martyrii eſt coronã adeptus,quũ vndecim Rõanæ ecclĩæ pfuiſſet annos,
SOTER. via Appia ſepultus in Caliſti coemiterio.Soter Fundis ortus poſt Anicetũ pontifex creat⁹ ẽ,an
XIII, no q Veri pĩcipis obitũ pceſſit,q decimus fuit imperii Marci Antonini, peruenitq; ad Cõmo
PONT. di, vt Platina ſcribit, principatũ,q Marco patri ſucceſſit.Euſebius triẽnio priuſq̃ Cõmod⁹ im-
pare coepiſſet eũ vita defunctũ colligit.Inſtituit Soter ne Sãctimoniales palã contrectarent, ne
miniſterii cãtus acerrę imponerẽt,dũ res diuina fieret,vt inceſtũ haberet cõnubiũ cui ſacerdos
nõ rite adeſſet,bñdiceretq; illi,ac niſi puella a parẽtib⁹ ſolẽni more viro deſpõderet. Sunt q ad
Euariſtũ id decretũ referãt.Auxit p id tẽpus rẽ Chriſtiani nois Dionyſi⁹ Corinthi⁹ Antiſtes,
Diony. efficaciſſimo epiſtolarũ gñe,quo vſus dicit.Scripſit & Theodocion Aſianus nõ pauca in vſum
Theodo. veteꝛ fidei,carpſitq; haud inepte Apellis heretici demẽtiã,q deũ,quẽ coleret,ignorare ſe fatere-
Viri illuſtres. tur,Chriſtũq; non vere deum diceret ſed phãtaſticũ hoiem apparuiſſe.Clemens Alexãdrinę ec
cleſiæ pſbyter Stromarũ libros ſcripſit.Promet⁹ Cretẽſis vir eloquẽtiſſimus,&Herodian⁹.Fuit
& Opianus Cilix poeta,q Elẽchiã ſcripſit.Iulius Pollux grãmatic⁹ & rhetor,q de verboꝝ ĩterp
tatione ad Cõmodũ principẽ dedit librũ.Cataphrygarũ Hęreſis p id tps Mõtano authore orta
eſt,vt qbuſdã placuiſſe video,ſunt q in aliud tẽpus reiiciãt.Obiit diem Soter anno ſui pontifi-
catus nono.In Appia ſitus eſt,ad Caliſti coemiteriũ.Tenuit ſedẽ tertiuſdecimus a Petro Eleu-
ELEVTHERIVS. XIIII. PONT. therius ille Gręcia oriũdus ſed Neapoli in Italia ort⁹ cõtinuo ſucceſſit.Cũ hoc nup dignitatẽ
adepto Lucius Britãniæ rex p literas egit,vt ſe & ſuos vellet Chriſtianoꝝ nũero addicere.Miſ
ſi ſunt eo Fugatius & Damianus viri pietate inſigni,hi regẽ cũ tota domo ppłoq; vniuerſo ba
ptiſmi ſacramẽto inſigniuere,ſublatoq; maloꝝ Dęmonũ cultu,vera in gẽte pietas cõſtituta eſt.
Lucius Britannoꝝ rex Sic Britãnia oim puinciarũ prima publicitus Chriſti nomẽ recepit,anno poſt eius aduẽtũ cen
teſimo circiter & octogeſimo.Fuit Eleutherius author,vt pioꝝ nemo ſupſtitiõis noie repudia-
ret cibũ,quo hũana cõſuetudo veſceret.Ne qs priuaret ſacerdotio niſi accuſat⁹,criminiſq; cõ-
uictus.Ne reo abſente ſcdm accuſatorẽ vllũ fieret decretũ.Cęterũ Eleutheriano põtificatu pax
& qes vbiq; piis fuit,eſtq; res Chriſtiana p oẽs ĩterĩ terras iſigniter aucta,multiq; ex Rõana no
bilitate,cum tota domo,ſunt ad fidẽ cõuerſi.Apollonius Orator inſignis vn⁹ oim ea tẽpeſtate
martyriũ paſſus ẽ,qa de Chriſtianæ fidei laudib⁹,qd tũ capitale fuit orõnẽ habuiſſet.poſt cui⁹
Martiõis hęreſis diuiditur interitum multa inualuit hæreſis.Primũ Martiõis dogma varie diuiſum.Alii principiũ vnum
faſſi.Alii duo,qdã etiã plura,tris pſonas totidẽq; naturas aſſerẽtes.Florinus Blaſco,& Quolitia
nus impie multa cõtra veritatẽ machinati.Quidã Frõtonẽ Rhetorẽ & Galenum in hęc tpa re
ponunt,de qb⁹,etſi ſupra mẽoratum ẽ,fieri tñ potuit,vt ad Cõmodi tpa puenerint,de quo poſt
iã hinc dicẽdũ.Is a paterno funere milites affatus,multa de ſe eſt locutus, ꝙ impatore nat⁹ eẽe
COMMODVS.XVIII. IMPE. pſe,nõ aliunde aſcit⁹,repſiſſeq; ſe infantẽ in palatina purpura,puerũ in militũ cõplexib⁹ creuiſ-
ſe,ſæpius a pſe ſingulis cõmẽdatũ,ſæpius exercitui,nõ incertũ eẽ principẽ & impatorẽ ſed na-
tũ.His ille magiſq̃ ꝙ ſpẽ faceret futurę virtutis vllã militibus cõmẽdatus,donatiuum de more
ppoſuit,grãdẽq; eo noie largit⁹ eſt pecuniã exercitui,aequitq; nõnihil prudẽtioꝝ cõſiliis. In-
de naturę vitio,aulicaq; aſſentatione,pſentiſſimo principũ veneno ad priora delapſus, vrbana-
rũ voluptatũ deſiderio,bellũ magna ex parte cõfectũ intermiſit.Præſidio itaq; ad ripã Iſtri flu.
relicto ipe cũ cętero exercitu Romã reuerſus eſt.Rediit ille oibus æque charus.Nemo erat cui
nõ pſuaſum eſſet nouum principẽ nullius potiuſq̃ patris ſui imperatoris optimi veſtigia imita
turum.Cõplexa eſt vniuerſa ciuitas adoleſcẽtẽ incredibili lętitia,veriſſimoq; animi affectu. Cõ
ciliabat illi ætas fauorẽ incredibilẽ,cõciliabat recens patris mẽoria,domeſtica nobilitas,triplici

gradu impatoriũ ſtēma,Rõanãq; nobilitatē attingēs.Paternũ genꝰ ãplũ mĩtiſq; ꝓtoriis & cõſu
latibꝰviris iſigne.Mater Fauſtina,vxor pricipis pricipe genita,q̃ Adrianũ auũ ꝑ mſem habuit,
Traianũ ꝓauũ.Augebat domeſticũ ſtudiũ pl̄chra facies,& virilis,trãqlleq; facies ocl'is micãtes,
& criſpa cęſaries,q̃ cũ ad ſolē velut igni rutilaret,multi credere eã aurea ſcobe ſuffuſã.Demum
nihil vni defuit ad ꝓmerēdã oĩm gſam,ꝓter meliorē mētē,q̃ quũ in occulto adhuc eēt,tanq̃ oĩa
afforēt,ꝓ fauſta oĩa,lętaſq; ppl'i acclamatiões vrbē ingreſſus,poſteaq̃ deoꝝ tēpla inuiſit,ſenatui
prĩo,mox ꝓtorianis egit gſas,ꝙ eoꝝ in ſe fide & ſtudio paternũ ſibi impiũ mãſiſſet incolume.
Egit ĩde aliq̃diu mediũ,vt Herodianꝰſcribit,principē paternis amicis vſus.Capitolinꝰcõfeſtim
ꝓcipitē in vitia abiiſſe author ē,Perēnio ꝓtorii ꝓfecto viro inexhauſtę auaritiæ cura rerũ oĩm ꝑ
miſſa.Nec ita multo poſt Lucillã ſororē occidit.Hęc puello Vero principi priꝰ nupſit,q fuerat
cũ pſe impator.Poſt illiꝰobitũ Põpeiani cõnubio ceſſit iratāq; erat fratri,ꝙ ille ĩpatoria ĩſignia, Commodꝰ
q̃ fuerãt ſibi poſt prioris mariti interitũ ſeruata,ĩ Criſpinã cõiugē ſuã trãſtuliſſet.Quadratum Lucillam ſo
igit adoleſcētē nobilē cuiꝰſtupri cõſuetudĩe tenebať,vt phama erat multis illecebris eo ꝓpulit, rorē occidit
vt cũ plęriſq; ſenatorii ordĩs in Cõmodũ cõiuraret.Datũ inde negóciũ Quĩtiano,q in Amphi
theatri aditu Cõmodũ obtrũcaret,ille,ſiue metu,ſiue amētia,ex latebra repēte egreſſꝰnudũ Cõ
modo pugionē obtulit exclamãs.Hũc tibi mittit ſenatꝰ.Quĩtianꝰq̃ſtioni adhibitꝰtotũ cõiura-
toꝝ cõſiliũ & ipam rõnē cędis patefecit.Sic Lucilla deſtinatę cędis cõuicta interficiť.Eſt & Qua Quadrati
dratꝰ,& q cũ eo cõiurarãt,capitali ſupplicio affectꝰ, atq; hinc Cõmodi principis maxĩa odii cã & coniura-
in ſenatũ extitit.Eſt nec multo poſt & Perēniꝰinterfectus,q & vitę principis & ĩpio inſidiabať, toꝝ cædes.
ſuffectuſq; ē huiꝰ loco Cleãder hõ Phrygii ſanguĩs,q ſub corona olĩ venit.Is quoq; prioris for
tunę oblitꝰ,poſt grãdē pecuniã cõgeſtã,aĩm ad impiũ adiecit:cęterũ ad captãdũ multitudinis fa
uorē,Gymnaſiũ ĩ vrbe ædificauit & balneas,ĩde vt ciuitatē fame adactã militēq; obſequētiorē
hēret,imēſã vĩ tritici occultauit cõfeſtim matura ꝓditiõe laxiorē redditurꝰ ãnonã.Ppl's inedię Attende
ĩpatiēs tumultuoſe in Cõmodi ſuburbanũ fecit impetũ, Cleãdrũ ad ſuppliciũ poſcēs. Cleãder atrocem ſe-
ꝓtorianũ eqtē in plębē immiſit,factaq; cõfeſtim fuga ē,multiq; obtriti ſunt,aut ferro trucidati. ditionem.
Cędes ad vrbē vſq; diſtracta.Eqtes mixto agmine portas irrũpũt,tectiſq; inſinuati teloꝝ mlti-
tudine cõfeſtim obruunť.Iuueſt & milites q Rõæ ſtationē habebãt,vrbanã multitudinē.Prętorìani
xiani eqtes vndiq; degrauati ęgre in aptũ euaſere.Eratq; ꝑ hęc Cleãdri culpa ciuile bellũ cõfla
tũ,Cõmodo voluptatibꝰimmerſo,& ob id eoꝝ oĩm q̃ fiebãt ignaro.Erat Cleãder ita oĩbꝰformi
doloſus,vt ne ex iis qdē,q circa Cõmodũ ꝑ id tp̃s fuere,auſus ſit aliqs hiſcere.Fadilla principis
ſoror,cũ multis lachrymis ad eiꝰꝑedes aduoluta,ſciſſa veſte,& crinibꝰ paſſis velut in ſũmo fra-
tris ꝑiculo,quãtũ mali inſtaret,Cõmodo detulit.Ille ꝑiculo cõmotꝰ,Cleãdrũ ad ſe accerſitũ co
rã ĩterfici iuſſit,caputq; cõto affixũ mãdat ꝑ vrbē circũferri,atq; ita ſupplicio vniꝰ ſeditio ꝓſſa
eſt.Sũt & cũ Cleãdro duo filii interfecti,& ex amicis plęriq;. Cadauera vnco diſtracta & ĩ cloa-
cas aut in Tyberim ꝓiecta.Et fortuna tali in vno hoĩe vaſa ē ludibrio,vt repēte ex infima fortu
na ad culmē diuitiarũ dignitatiſq; extulerit,ſublatũ inſꝑato caſu afflixerit.Atq; hi motꝰ in vr
be Cõmodo pricipe fuerunt.Foris Maternꝰhõ facinoroſus,ſignoꝝ deſertor,modica prĩo latro-
nũ manu,ĩde aliis ſup alios ſeſe illi ſpe ꝓdę agglomerãtibꝰ,refractiſq; paſſim carceribꝰ,tãtã vim
hoĩm in vnũ cõtraxit,vt Galliã & Hiſpaniã aliq̃diu hoſtiliter vexarit.Ad poſtremũ vbi vndiq;
ĩ ſe a ꝓuĩciarũ legatis auxilia cõtrahi vidit,ignotꝰItaliã repetere ē auſus, Romãq; occulte in- Maternicõ
greſſus cõſiliũ cepit,Cõmodi,media ſacroꝝ põpa,obtrũcãdi,ꝑegiſſetq; fortaſſis id facinꝰ,niſi re ceptum fa-
ad pricipē ꝑ eos delata,quos ſui cõſilii ꝑticipes Maternꝰfecerat,aũ deſtinatæ cædis diē oppſſus cinus.
ꝑiiſſet.Sunt ĩterſhos motꝰ ꝓcul domo victi ꝑ legatos Mauri & Daci.Pãnonia,Britãnia,& Ger-
mania,q̃ impiũ detrectabãt,in officio retētę.Cõmodus iterea,toties inſidiis petitꝰ,nulli ſſ inde
multũ credere,eoq; ꝓceſſit metꝰ,vt ne raderetť qdē ãpliꝰ,aut tõderetť,ſed capillũ & barbã,vt Ca
pitolinus ſcribit,adureret,erupitq; in aptã ſæuitiē,multiq; patricii ordinis,& in his ſenatores
oppido multi eiꝰſæuitia interfecti ſunt.Eſt & vrbs fœdo incēdio deformata.Ortus ignis in tē-
plo Pacis,qđ in via noua fuit,nobiliſſimũq; vrbis ędificiũ prĩo deflagrauit,& cũ eo multoꝝ pe
cuniæ,q̃s eo ciuitas,velut in ſãctiſſimũ repoſuerat ſacrariũ.Arſit & Veſtalis ædes,vñ deꝓmi-
ptũ eſt Palladium ĩ aptũ,nulli antea,niſi veſtalibꝰ,& põtifici viſum.Plures inde dies ea eſt cla- Palladium ĩ
des ꝑ vrbē graſſata,plurimaq; interim ędificia publica & priuata cõſumpta ſunt.Crediderunt apertum de
multi nocturni caſu fulminis id incēdiũ cõflatũ,ſed res eo ꝓdigioſior viſa,ꝙ ſereno,vt Herodia fertur.
nus ſcribit,cęlo fuerit ignis ortꝰ.Euſebiꝰ Capitolium aliq̃to prius,cum bibliotheca & circumie
ctis ędificiis,ſili caſu arſiſſe author eſt.Incēſo deletoq; pacis tēplo multi triſtia augurari,bellaq;

portẽdi interpretabant̃. Accidit & aliũ ꝓdigiũ, ꝙ ſtellæ ꝑ diẽ ꝑpetuo appꝛuerunt, q̃dã etiã ex his
in lõgũ ꝓductę medio quaſi aere pẽdere. Cõmodus interea nihilo ſeci⁹ ſęuiebat, media ſęuitia

Prauę Commodi voluptates.

adeo voluptatibus immerſus, vt. CCC. milib⁹, ſi Capitolinus verus ẽ author, cõcubinis vteret̃,
ex oĩ matronarꝫ & meretricũ numero exq̃ſitiſſime delectis. Par exoletorꝫ numer⁹ ex oĩ flore iu-
uẽtutis aſcit⁹, vt oĩm ꝑpetrãdarũ libidinum vberior adeſſet materia. His deditus oĩa ꝑ luxũ &
libidinẽ fœdare, cũ his intẽpeſtiua cõuiuia trahere, balneas ſubire, facere interim ac pati turpia.
Cum vxoribus ꝓterq̃ cũ Lucilla, quã occiderat, ſtuprũ feciſſe dr̃. Vxorẽ Criſpinã ĩ adulterio rep
tã exegit prio, mox relegatã occidit, fuitq́ Cõmodus ea demẽtia, vt cõcubinarꝫ q̃ſdã Fauſtinæ
m̃ris & ſororꝫ noĩa ferre dederit. Et quũ talis eẽt, ſæuire tñ in dies multo atrocius in pr̃es & cæ
terã nobilitatẽ. Feras Rõę & in Lauinii Amphitheatro cõfecit, eaq́ iaculãdi ꝑitia, vt interdũ cẽ

Mira iaculãdi peritia ĩ Commodo

tum leones totidẽ ictibus in arena ꝓſtrauerit. Nec minus in eo ſagittãdi ſtudiũ minorve ꝓfe-
ctus, q̃ vt plenior ſeq̃ret̃, ſp̃ penes ſe, vt Herodian⁹ ſcribit, Mauros iaculatores habuit, & Scythas
ſagittarios. Fuitq́ tã valido corpe, vt elephãtũ haſta, & Origis cornu trãſfigeret, vno ictu plu-
rimum feras cõficiebat. Adeo certa fuit illi manus, vt q̃cq̃d ocl'o deſtinaſſet ſagitta contingeret.
Gladiatores thetiarioſq́ circiter mille, aut vicit aut occidit, trecẽties ſexagies q̃nq̃es, viuoq́ ad
huc pr̃e ĩ id certamẽ deſcẽdit, mox ĩpator magnũ palmarũ numerũ expleuit, ob hęcq́ vanę ꝑ-

Cognomina vaniſſime adoptata.

ſuaſiõis plenus, Peſcẽnio ĩterfecto, felix dici voluit, vt Sylla. Inde Herculis cognomẽ recepit vo
luitq́ Iouis nõ Marci filius dici. Repudiato Romanorꝫ principũ habitu, leõis pelle inſtratus, cla
uãq́ geſtãs, in mediũ ꝓdibat. Interdũ non ſine contẽptu & deriſu in muliebri veſte, vt ille cui⁹
æmulus videri voluit, ſeſe ſpectãdũ obtulit. Romã poſt incẽdiũ inſtauratã Cõmodianã coloniã
appellari iuſſit, & ſenatũ Cõmodianũ. voluit & mẽſes Cõmodũ ꝓ Auguſto dici, ꝓ Septẽbri Her
culẽ, Octobrẽ inuictũ, Nouẽbrẽ ſupatoriũ, Amazoniũ Decẽbrẽ, nã totidẽ vſurpabat cognomia.
Et vt terribilior oĩbus videret̃ ſtatuã ſibi poni iuſſit ꝓ curia, q̃ arcũ intẽderet. Cęterũ eo extin-
cto ſtatua ſublata eſt patrũ decreto, libertatis ſigno eadẽ baſe ĩpoſito. Ademit & Coloſſo ſolis ca
put, ſuũq́ iuſſit ĩponi. Fuit adhęc ea feritate, vt q̃ bellonã ex ſacrorꝫ ĩſtituto, ſuo placare debue-
rat ſãguĩe, vere iuſſerit ſibi brachia ſecare, quũ Anubĩ portaret, media ſacrorꝫ põpa. Iſiacorꝫ ca

Commodi ſæuitia.

pita ſimulacri ore cõſauciabat, atq́ eoſdẽ pineis nucib⁹ vſq́ ad ꝑniciẽ cogebat ſibi pect⁹ cõtũde-
re. Debiles & claudos ĩ gigãtũ mõ formatos ſagittis cõficiebat. Si q̃s mori deſtinaſſe diceret̃ eũ
ĩuitũ iubebat ꝓcipitari. Fecit adhęc dixitq́ plura relatu ĩdigna. Poſtremo quũ deſtinaſſet Cal.
Ianuariis gladiatorꝫ manu ſtipat⁹ ex ludo nõ ex palatio ꝓdire in publicũ, ſubnotaſſetq́ multorꝫ
noĩa, quos luce illa erat ĩterfectur⁹, & ĩ his Martiã quã ex oĩ cõcubiñarꝫ nũero ꝑcipue adamauit,
habuitq́ ꝑpemodũ iuſtę cõiugis loco, Q. Artiũ lętũ, Prętorii p̃fectũ, & Electũ cubiculi cuſtodẽ.
Libellũq́ dũ ĩ balneũ ꝑperat oblit⁹, Puſio quẽ ĩ deliciis habuit, ac Philocõmodũ appellauit, pugil
larẽ nact⁹ pueriliter ad Martiã detulit, q̃ agnito principis chirographo, cognoſcẽdi cupida q̃d eſ
ſet in eo notatũ, ne ꝑ incuriã liber ſi alicui⁹ eẽt põderis interciderit, vbi ſe cũ m̃tis morti deſti-

Parantur Commodo inſidiæ.

natã aĩaduertit, ꝑiculi magnitudine exterrita, Electo, cui⁹ cõſuetudine tenebat̃, & fortaſſis ob eã
noxã vtriq́ mors parabat̃, ſine arbitris libellũ tradidit. Mox & cũ Lęto res cõicata ẽ, placuitq́ con
feſtim illo veneno ꝑuẽire. Martia ex balneo redeũti in ſuauiſſimo vino obtulit, quo hauſto cõſe
ſtim decubuit. Narciſſus inde audax adoleſcẽs immiſſus, q̃ iacẽtẽ & iã grauiter affectũ, ſtrãgu-
lauit, quo noĩe ipſe poſtea ẽ a Seuero interfect⁹. & Cõmodi exit⁹ talis fuit, q̃ decimuſoctauus ĩpa
uit a Cęſare dictatore, extinct⁹ ãno q̃ impare cœpat decimo. Heluius ꝑtinax iã ſeptuagenari⁹ cæ
terũ domi militiæq́ clarus, & tũ p̃fectus vrbis, magno oĩm cõſenſu eſt ĩpator ſalutatus, q̃ niſi
recẽti gratia obſtitiſſet Cõmodi corpus fuiſſet in Tyberim ꝓiectũ. Ita in illũ iã extinctũ exar-
ſit ſenatus ira. Clamatũ ab oĩbus exaudi Cæſar, Carnifex vnco trahat̃, ſæuior Domitiano ĩpu-
rior Nerõe, vnco trahat̃. Qui oẽs occidit vnco trahat̃, q̃ tẽpla ſpoliauit vnco trahat̃. Et hæc q̃-
dẽ aliaq́ non minus atrocia ad inuidiã ſunt in illum ab vniuerſo ordine iactata. Paſſus eſt Per
tinax oẽs eius ſtatuas ſenatus decreto aboleri, nomẽq́ ex omnibus publicis priuatiſq́ locis tol

PERTINAX. XIX. IMPERA.

li ꝑmiſit. Heluius Pertinax q̃ vndeuigeſim⁹ impauit, Cõmodo ſucceſſit, libertina illi cõditio, ꝑti
naciſq́ cognomẽ inditũ a lignaria negociatiõe, quã ꝑtinacit et exercuit. Ipſe in Apennio ortus,
in villa, q̃ Martis dicta eſt, operã dedit Sulpitio Apollinari, inde grãmaticẽ docuit. Cęterum te-
nuẽ q̃ſtum pertæſus, multo auſpicacius militiã inchoauit, duxitq́ ab initio ordinẽ, ꝓcedente de
inde tp̃e, magnis auctus ſucceſſibus, vnus paternorꝫ amicorꝫ a Cõmodo eſt relictus. Adeo tñ il-
lius ſæuitiæ obnoxius, vt quũ principis cædes adhuc in occulto eẽt, Lętuſq́ p̃torii p̃fectus, eo cõ
ſilio, vt impii ſucceſſionẽ illi aſtrueret, ipſius domum eximprouiſo irrupiſſet, crediderit ad ſe

iugulãdum miſſum,vltroq; Letũ hortatꝰſit ad cędẽ ſubito pagendã.Edoctꝰinde q̃ facta eſſet ac Pertinacis
pſuaſus vt rẽp.capeſſeret.p Letũ in caſtra ductus impator ſalutatus eſt.Poſtridie in ſenatu pa- cõſternatio.
tribꝰratũ illi faciẽtibus impiũ,magno totiꝰordinis aſſenſu,ĩ hũc modũ ex ĩpatoria ſella, in quã Oratio.
reſederat,verba fecit.Potuit fateor patres cõſcripti vr̃ hic cõſẽſus,& ſingulare ſtudiũ,quo ĩ me
hodie ornãdo vtimini,cuiuſuis aĩm timidũ licet & iacẽtẽ ĩ ſpẽ maximã erigere,vt nõ ſolũ ea,q̃
a vobis tãto fauore deferũt,libẽs & audacter ſuſcipet,ſed ſuſcepta etiã facili gubernatiõe teneri
poſſe cõſideret.Ego vero lõge aliter affectꝰ,quũ aĩo cõſidero,q̃ magnũ ſit hoc onus,qđ a vobis
mihi hodie imponit,& q̃ multi in hoc ordine ſiut,qbꝰ,quũ nobilitate gñis,tũ ætate integriore
honeſtiꝰ,tutiuſq; res tãta credi potuiſſet,nõ poſſũ nõ ſollicitꝰ eẽ,atq; diffidere etiã,poſſe fieri vt
oĩ tpe ſitis hoc de me iudiciũ pbaturi.Cerno eqdẽ magnũ ĩ omĩ reliq̃ vita ppoſitũ eẽ mihi cer
tamen,ne aliqñ indignus videar,in quo faſtigium hoc dignitatis ſtatueritis.Neq; illud ignoro
dignitatẽ impii,nõ aurea ſella,in qua me nup collocaſtis,eẽ ſitã,ſed ĩ virtutibus,animi,& opibꝰ
q̃ maieſtatẽ tueant,& hoĩm fauorẽ cõciliẽt & beneuolẽtiã. Sed q̃ ſit hoc difficile,ex eo qđ dicã
põt facile intelligi.Si natura cõparũ eſt pſes cõſcripti,vt nõ tã acceptũ bñficiũ delectet,q̃ iniu-
ria offendat.Illiꝰ memoria breuis eſt,huiꝰ vero tenacior atq; indelebilis,nec ſua cuiq̃ libertas tã
pulchra videt,q̃ ſeruitꝰodioſa,& deteſtabilis.Immo ne putat qdẽ huic habẽdã eſſe grãm,p quẽ
ſuis rebus ſuo arbitrio vtat.Cõtra ſiqs in tãta rerũ mole incõmõ afficiat,nũq̃ ĩiuriã obliuiſcit
Obſtat & illđ nõ mediocriter ad fauorẽ cõciliãdũ,q; q̃ publice pſunt parũ cuiq; curę ſunt.Si q̃
clades acciderit,q̃ priuatos attĩgat,tũ nemo ſatis ſecũ benigne agi exiſtimat.Nec illđ parũ ſol
licitudinis habet,q; pplus immoderatis pricipũ largitionibꝰ aſſuetꝰ,ſi frugaliꝰ cõtinẽtiuſq; cũ
eo agas ex inopia pecuniarũ,eã moderationẽ cõtinuo ĩ auaritię crimẽ vertit,neq; cogitat opor
tere eũ,q mlta largiat,mlta ex alieno rape.Cõtra ſi qs recte & p cuiuſq; dignitate q̃ dãda ſũt p-
tiat,hũc ipm nihil cuiq̃ adimere,ſed ſalubri exẽplo frugalitatẽ docere & pſimoniã.Qđ quũ ita
ſit,nõ poſſum non eẽ ſollicitus pſes conſcripti de futuri regiminis euẽtu,an ea adminiſtrãdi rõ
mihi cõſtare poſſit,q̃ futura ſit oĩbꝰ pbabilis.Qđ ipm ppemodũ deſpaſſem,niſi ſapiẽtia & mo
deratio ordinis huiꝰampliſſimi oĩa meliora polliceret,iuberetq; me ſpare ita fore, vt cũcta ſint
feliciter pceſſura,quũ vr̃o conſilio,opa,exẽplo,fuero vſus.qđ ipm vt nobis & pr̃ię contingat ca
pſſite mecũ rẽp.pſes,Ro.impiũ veſtro conſilio & authoritate tuemini.Sit cõis hic labor,ſit cõ
munis cura.Sẽtiãt oẽs rẽ Romanã non magis mihi q̃ vobis creditã.Eſtis,mihi credite, q̃diu vi
xero non tyrãnidẽ ſed optimatũ rẽp.habituri.Atq; hoc & vos ſperare debetis, nec non & aliis
polliceri.Poſteaq̃ Pertinax eſt ĩ hũc modũ locutꝰ,maior illi fauore ab vniuerſo ordine exortꝰẽ, Perotatio
fauſtiſq; acclamationibus curia eductus Iouis tẽplũ inuiſit.Inde primũ oĩm vetuit edicto,ne ci Pertinacis
uiũ quẽq̃ milites ĩniuria afficerẽt,neu pulſarẽt militari via trãſeũtes.Ipe mlta comitate ius di ſtudia.
cere,recti & honeſti fautor,ac p oĩa Marci principis æmulus.Multę gẽtes iã dudũ rebelles,aut
non mlto poſt rebellaturę noui pricipis phama impulſæ alię ĩ fide pmãſerũt,q̃ in armis eẽ cœ-
perãt p legatos pacẽ pcatę ſũt.Fuit pterea tã ciuili aĩo,vt neq; vxorẽ paſſꝰſit Auguſtã appella
ri,neq; filiũ in palatiũ acceſſiuerit,ſed in priuatis ędibꝰeſſe voluit.Ludũq; lite rariũ cũ æq̃libus
vt ãtea frequẽtare.Delatores expulit,iis q̃ cęteri impatores ſibi vſu vẽdicarãt,vetuit ſuũ nomẽ
aſcribi,negãs illa eẽ principũ ſed Po Ro.faſſus in curia ſanctius ſibi videri ſe pauperẽ rẽp.obti-
nere,q̃ p ſcelera & flagitia diteſcere.Scurras & infamia noĩa Cõmodianę luxurię pſcripſit ac vẽ
didit,& Cõmodi ſupellectilẽ,& in his arma gladiatoria gẽmis & auro clta.Cęterũ quũ talis eẽt Pertinacis
nõ caruit auaritiæ crimine,ob idq; militibus ingratus,ſubito illoꝝ incurſu interfectꝰeſt.Dicit cædes.
eos tumultuoſe irrũpẽtes intrepide affatus,ac parũ abfuiſſe qn a cæde reuocauerit.Cęſus ẽ an-
nos natꝰ.LX.tertio mẽſe ab eo quo impare cœperat.Fuit aſpectu venerabilis,plixa barba,capil
lo inflexo,habitu corpis pinguiore,impatoria ſtatura,eloquẽtia mediocri,magis blãdus q̃ beni
gnus,nec vnq̃ creditus ſimplex,cæterũ ſermone affabilis,ingenio illiberali, ac ppemodũ ſordi-
do.Capitolinꝰauthor eſt,ſtudio priuatę vitę fuiſſe eũ impiũ depoſiturũ,ſi lõgior vita cõtigiſſet
Eo triduo,quo interfectꝰeſt,imaginatꝰfuit cernere ſe hoĩem in piſcina cũ ferro ĩminẽtẽ,& hoſtię
cor defuit,die quo occiſus ẽ,& pridie q̃ interfectus ſit,ſtellæ ĩterdiu iuxta ſolẽ emicuerũt.Fecit
& ipe ſibi omẽ q Didiũ Iulianũ,quũ priuatus adhuc eẽt,collegã & ſucceſſorẽ appellauit ſuũ al
ludẽs aĩo ad illđ q; olim pcõſul ei deceſſerat.Euſebius.LXX.& ampliꝰannos natũ piiſſe eũ ſcri Eleuthe.
bit,ſed aut in Euſebii numero ẽ librarioꝝ incuria erratum,aut in eo,quem priore loco poſui ex
Capitolini ſnĩa.Incidit Eleutherii Ro.põtificis exitꝰin breuiſſimũ Pertinacis principatum,ſi rẽ
poꝝ rõ conſtat Euſebio.Fato obiit,anno q̃ ſedere cœperat quintodecimo.Victor genere Apher

VICTOR XV.PON ꝗntuſdecimus põtifex eccl'iæ ꝓficiẽ.Sãxit Victor,ex Eleutherii ſuia,vt paſcha dñico celebraret
die,a quartadecima luna primi mẽſis ad.XXII.ne cũ Iudęis Chriſtianoꝶ tõ cõpeteret,qbꝰmo
ris fuit id ſolẽne aliq̃to prius celebrare.Id decretum externoꝶ antiſtitum qdã ab initio repudia
rũt,rati ſe haud inepte facere,q nihil aberrarẽt ab Ioãnis inſtituto,q chariſſimꝰ fuit Chriſto.ſa
tis cõſtabat,q̃diu ille in hũanis fuit,Iudęoꝶ more paſchale tꝑs obſeruaſſe.Polycrates Epheſiꝰ.
Antiſtes de ea re ſcribẽs,Nos inqt inuiolabilẽ celebramꝰ diẽ,neqꝫ adiiciẽtes qcq̃,neqꝫ minuẽtes,
Philippus q Hieropoli eſt mortuus,hãc ſecutus eſt opin ionẽ,hãc & Ioãnes q ſupra pectus dñi
recubuit,& põtifex eius fuit in frõte aureã portãs laminã.Decreuit adhęc Victor vt oĩbꝰ ĩdiſ
ferẽter,quũ vrgeret neceſſitas,baptiſma adhiberet.Fuerẽt tũ Antiſtites eruditiõe clari Appion
q hexamerõ ſcripſit.Paulꝰ Samoſatenꝰ q cũ Theodoro Coriario ſaluatorẽ credidit purũ fuiſſe
Viri erudi- tione clari. hoĩem.Fuit & Sextus q de reſurrectiõe ſcripſit.Arabianꝰ & Iudas,q ab ãno ſalutis ad Cõmodi
principis tꝑa deduxit hiſtoriæ filũ,vel vno ĩſigni errore ĩfamis,ꝙ ſua tẽpeſtate Antichriſtũ vẽ
turũ ꝑdidit,idqꝫ eũ crediſſe arbitrati ſũt qdã,ꝙ ſupra q̃ dici poſſit hoĩm vitia p id tꝑs ĩualuiſ
ſent.Scripſit & Victor põtifex de Chriſtiana religiõe,aliq̃,q quũ p hęc.X.ãnos Ro.adminiſtraſ
ſet eccl'iam extremũ vitæ diẽ fato obiit,quo ſane tꝑe magnis rerũ motibus res Rõana cõcuſſa ẽ
nã milites poſt Pertinacis cædẽ,vrbanã multitudinẽ veriti,ſe ꝓtoriis caſtris aliq̃diu tenuerunt.
Patribꝰ ĩde in ſuburbana loca dilapſis,qſqꝫ eñ ꝓcul ab eo motu eẽ cupiebat,ciuitateqꝫ pñti ma
lo attonita.vbi nihil ĩ vrbe moueri milites aĩaduertũt,nec mẽtionẽ vllã fieri noui ĩꝑatoris cre
andi,ex caſtroꝶ munitionibus clamore denũciãt ſe vænale impiũ habere,habiturũ illũ q plura
militibꝰ donaret.Occurrit eo Didius Iulianus,hõ magis diues q̃ ꝓbus.Euſebiꝰ illi iuriſſciẽtiã
IVLIAnus CÆSAR. aſſignat.Is multa pollicitus in caſtra acceptus eſt,atqꝫ imꝑator ſalutatus.Ex caſtris vrbẽ ingre
diẽ, ſeptꝰ armis,mœſto ppl'i ſilẽtio,multi etiã ꝓtereũtẽ taciti execrari.Hic Didiꝰ primꝰ fuit q
Ro.impiũ auſus eſt licitari,ac tũ demũ diſciplina militaris p luxũ & licẽtiã ꝑnitꝰ ſoluta ẽ.Nec
mi'ro ĩde charior fuit militibꝰ,q ꝓmiis fraudati(nã tãtã vis pecuniarũ quãtã ſe Iulianꝰ daturum
ꝓmiſerat ꝑſolui nõ potuit)haud minꝰ nouũ principẽ odiſſe,q̃ Pertinacẽ oderãt.Deſtitutꝰ itaqꝫ
ille inter populi & militũ odia,cœpit & cõtẽptui eẽ,iactare voces in circo ſolẽni ſpectaculo,Pe
PESCENNIVS NIGER CÆSAR. ſcẽnio Nigro bene ominãtes.Pręerat tũ ille Syriacis legionibꝰ,q l'ris & nunciis factus de iis cer
tior,q̃ in vrbe fierẽt,explorata priꝰ militũ volũtate,nã Syri,vt natura ẽ gẽtis ĩcõſtãs rerũqꝫ no
uarũ cupida,paci erãt ad defectionẽ,frequẽti militũ ꝓuincialiũqꝫ cõuẽtu,imꝑatoris appellatio
nẽ recepit,fuiſſetqꝫ ſcdm nomẽ haud dubie euentus ſecutus, niſi Antiochenis captꝰ illecebris,
ludos & ſpectacula bello ꝓtuliſſet.Phama Syriaci motus p Pãnonicos & Illyricos exercitus in
Germaniã & Galliã delata,vbi circa Rhenũ & Danubiũ pręſidiariæ erãt legiões,ſpẽ Septimo
Seuero attulit impii intercipiendi.Pannonici exercitus vtraqꝫ ꝓuincia vnius regebãtur impio.
Erat Seuerus Apher gñe,Leptitanus patria,vehemẽs ac ferox,vitæqꝫ inſuetus duræ & aſperę,
in rebus excogitãdis ꝓmptꝰ,acer in exequẽdis.Is de Iuliani contemptu & Nigri deſidia certior
factus,cõfeſtim animum ad imperium,quum plęriſqꝫ aliis auguriis, tum memorabili quodam
Seueri ſomnium. ſomnio fretus adiecit.Sub id tẽpus quo Pertinax imperator creatus eſt,poſteaq̃ milites in eius
verba ſacramẽto adegit,domũ reuerſus,in ſubitũ ſoporẽ incidit.Ibi per quietẽ ſibi viſus eſt cer
nere ſe Pertinacẽ phalerato equo ſedẽtẽ vehi per ſacrã viã in forũ,ſubqꝫ ipm ingreſſum equo ex
cuſſũ,humiqꝫ grauiter afflictũ.Inde quadrupes videri aſcẽdẽdũ ſe ſubiicere Seuero,receptuſqꝫ
tergo viſus ſibi eſt per vrbẽ ſublimis ferri,atqꝫ in forum delatũ,a venerãbũda multitudine exci
pi.Extitit inde Romę vt Herodianus ſcribit,tota inſomnii huiꝰ figurario ex ęre cõflata.Hero
diani hæc ſunt.Spartianus ſignificare videtur,prius Seuerum in Germania, nõ in Pãnonia, q̃
SEVERus XX. IMP. Peſcẽnium in Syria imperatorẽ appellatum.Erat Seuerus omnium mortalium ad amorem ſi
mulandum efficaciſſimus,ita vt ſanctiſſimum quoqꝫ iuſiurãdũ ſæpe falleret,vt Punicũ in hoĩe
ingenium agnoſcas,aliud loqui,aliud ſentire Qubus ille artibus prius Pannonias,vt Herodia
nus ſcribit,cũ exercitibus,inde & Illyricum ſibi adiunxit.Imperator itaqꝫ pro concione appella
tus Pertinacis cognomen accepit,cuius etiã ſe cędem vlturum pollicitus eſt.Sciebat illius me
moriã quum toto Illyrico vbi ſumma cũ laude diu ductauit exercitũ,tũ Romę vt populatẽ vi
gere.Ex Pãnonia confeſtim Italiã petiit,nullis intergeſcens locis,vix militibus in ſumma celeri
tate ſat ocii dari ad curanda corpora,ipſeqꝫ imperator in primo agmine eſſe,militari cibo,modi
coqꝫ tabernaculo cõtẽtus.Sũma eius celeritas affecit,vt pene prius Romã aduentare ſit dictus
q̃ ex Pãnonia mouiſſe crederet.In Italię trãſcurſu,quum vbiqꝫ magno plauſu & fauoribus acci
peret,tãtiſper ſingulis ſubſedit vrbibus,dum ſacrificaret,aut populos alloqueretur.Seri & tu-

tumultuoſi fuerūt Didii conatꝰ,qbus ad irritū cadētibus,fauoreq̄ etiā militari deſtitutus,ſenatꝰ decreto interficit̄.Seuero priuſq̄ Romā veniſſet,patres ad occupādā gſam īpiū & Auguſti nomē decernūt.Ille,vbi Romā īgreſſus ē,eiꝰ iuſſu milites exiprouiſo circūſiſtūt p̄torianas cohortes,q̄ inermes laureatęq; officii cā,veniētē Seuerū exceperāt.Pretorianis p hęc ī ptātē redactis, ita eſt Seuerꝰ p cōcione locutꝰ.Ecquid ſentitis adhuc pſidi milites vbi teneamini,& ī quo ſitis diſcrimine cōſtituti!vita & mors veſtra ſi neſcitis,in mea manu eſt.Statis iādudū hic victimæ paratę,ac ferro qđ in manibꝰ habemus obnoxię,ſi veſtro ſceleri debitū q̄rat̄ ſupplicium.Pertinacē īmpatorē veſtrū virū oīm optimū ac ſanctiſſimū,quē vos ab oī vi tutū p̄ſtare oportuit,vſa manu occidiſtis:Romanū impiū ppetua gloria inclytū,& qđ maiores noſtri,aut virtutis,aut nobilitatis noīe ſuſcipiebant,vænale propoſuiſtis:Quid q̄ ipſum imperii ſectorē tueri auſi eſtis milites ignauiſſimi,& ad militiæ dedecus nati!Nemo certe eſt q nō aperte intelligat q̄ atroci ſupplicio digni ſitis,vt documēto res eſſet omī poſteritati,nequis domi militięq; auderet talia perpetrare.Sed ego neq; veſtrū imitabor exemplum,neq; me ciuium ſanguine fœdabo,ſi ciues habēdi ſunt,q nō ſuam tantum,ſed publicam etiam libertatem vænalem habent. Condonabitur itaq; vobis vita,ignominia tñ non remittitur.Ite ingt milites,diſcingite hos omnes,diſcinctis veſtimēta detrahite,inde quū nudos ſtatueritis illis edico vt confeſtim vrbe diſcedant,ac centū milia paſſuum procul inde reliquū vitæ agāt,ea lege vt ſiquis ītra p̄ſcriptos fines fuerit deprehenſus,capite mulctetur. Ac ille tantū effatus,dum milites exuuntur mittit q celeriter Prætoria caſtra occupent,ne ira affectis ad īduēda arma pateret illuc recurſus.Et Seuerꝰ huiuſmodi ignominia Prętorianos affecit,ipſe p fauſtas voces & acclamatiōes vrbē ingreſſus,dato ciuibus cōgiario,p̄ſidioq; ex oī flore militię ad vrbis cuſtodiā relicto,ad Nigrū opprimēdū pficiſcitur,adiūxitq; ſibi ſpe ſucceſſiōis & appellatiōe Auguſti,priuſq̄ ad deſtinatū bellū exiret,Albinū virū clari gnīs,q Britānico p̄erat exercitui,neqd in ſe maioribus curis implicitum molireт̄. Niger īminentis belli phama pculſus,velut longa ebrietate experrectus,maritima Syrię loca pręſidiis occupat,obſtruit & Tauri mōtis anguſtias circa Ciliciā.A Parthis Armeniis & aliis barbaris gētibꝰ auxilia ad bellū poſtulat.Armenii nihil dederūt,mercenario ea gēs milite nō vtebat̄:Artabanꝰ ſe ſuis imperaturū Satrapis vt exercitū cogerēt pollicitꝰ eſt.Venerūt & ab Atrenis ſagittarioꝝ auxilia,q̄ Barſenius rex miſit.Occupat Niger & Byzantiū in Europa. De ſitu vrbis huius & apparatu in parte Rapſodiæ huiꝰ maior fuit ſermo. Nūc illud adiiciā,fuiſſe veteres eius vrbis muros,vt Herodianus ſcribit,quadrato lapide tā artificioſe cōſtructos,vt nullis ſaxoꝝ coagmētis extātibus,tota muroꝝ facies ex vno conſtare videret̄ lapide.Seuerꝰ vbi teneri ab hoſte Byzātiū audiuit,ad Cyzicū occupādū q̄ in Propōtidis ora eſt,cōſiliū adiecit. Occurrit eo Æmylianus,cui oēm Syriaci curā belli demādauerat Niger.Hic aliquot p̄liis hoſtiliter cōmiſſis.ad vltimū victoria Seuero parta eſt.Fuerūt q crederēt Æmylianū parū ſyncera fide p̄uinciā ſibi traditā adminiſtraſſe.Vel qa Nigro inuideret īperiū,aut q̄ ipſius liberi in Seueri poteſtate eſſent.Eīnuero ille recepto īperio,vbi primum Romam īgreſſus eſt,pro magno habuit negocio oīm q exercitibus præeſſent liberos in ſuā poteſtatē redigere,redactos cuſtodire, vt illoꝝ cauſa aīos haberet parentū ad obſequiū magis obnoxios. Cōtra īpē impator ſalutatꝰ primū omniū dedit operam vt filii occulte ex vrbe ſubtraherēt̄,ne in eos Iulianus ſęuiret. Nullū cōmodus princeps dimiſit cū imperio in p̄uincia cuius liberos obſidū loco non Romæ penes ſe habuerit.M. Tullius parētū delicta idcirco more maioꝝ expiata filiorū ſupplicio credidit,vt illoꝝ charitate ciues ab omni ſcelere arcerent̄.Poſt proſperam ad Cyzicum pugnam Seuerus Nicomediā in Bithynia vltro deditā recepit.Nicēſes,qui adhuc in partibꝰ erant,& eos qui ex Cyzicena acie eo pfugerant,vno p̄lio vicit.Peſcenniani iterū prælio victi, Tauri mōtis anguſtias occupāt,hic plures dies cōflictati ſunt Seueriani.Niger interea ex Tauro Antiochiā recurrerat,vt pecuniā & copias cōtraheret.Cęterū dum ſtudio oīa fiūt,Laodicēſes Antiochenoꝝ odio,& Tyrii Berythioꝝ,ad Seuerū defecerunt,vtrāq; ciuitatē Mauris iaculatoribꝰ īmiſſis Peſcennius haud vna clade affecit.Laodicenſes ſine diſcrimine trucidati ſunt.Tyrus ciuibꝰ crudeliter interfectis,direpta & incenſa eſt. Sed dum hæc in Syria geruntur,Seueriani p̄ſidio ab hoſtibus relicto Tauri anguſtias occupant,quas Niger Piſcennius ab vno iugo ad alterum cōtinua munitione ifixerat,eam molem torrēs,q pfūda valle defluit,ſubito imbrium auctu dū vi facit ſibi viā,valide circa imum concuſſit,Seuerianiſq; ad euadendū fecit aditum,quo caſu Peſcēniani pculſi fuga dilabuntur, veriti ne a tergo circumuenirent̄.Seuerus Taurū tranſgreſſus in Ciliciam erupit.Affuit nec multo poſt Niger,cū ingēti exercitu,Circa Iſſicū ſinū vtriq;

Seueri oro.

Attende ignominioſā aīaduerſionem.

Ciliciæ anguſtiæ.

Muri Byzātini.

Cyzicena pugna.

Seueri aſtutum cōſiliū

Seuerꝰ Ciliciæ anguſtiis potit̄.

eſt in diſcrimē pugnę deſcēſũ.Datius rex olim his locis fuit ab Alexādro ingenti prælio vicꝰ,
nõ tñ captꝰ,vt Herodianus falſo ꝓdidit,neq₃ vltimũ fuit illud Dario cũ Macedonibꝰ certamē,
vt idē author ſcribit,ſed ad Arbelā ĩ Aſſyria,vbi ꝑrſus Perſarũ opes acciſę ſũt.Curuat̃ ibi litꝰ
in receſſũ,planitieſq₃ mari ꝑiacet,vndiq₃ mõtibꝰ in theatri ſpeciē circũſepta. His itaq₃ locis Ni
Atrociſſimũ ꝑliũ in Cilicia. ger Seuerusq₃ ſuos ĩ aciē dimiſere,pugnarũtq₃ Syri eo die ſupra gentis naturā ferociſſime,ſed
plus oĩno valuit robur & ſciētia militaris q̃ audacia.Diſtractũ eſt ꝑliũ ĩ plures horas,tātaq₃ vis
hoĩm cęſa eſt,vt flumina q̃ ꝑ eā planitiē decurrũt,multo cruore ĩfecta,plus ꝓpemodũ ſāguinis
q̃ aquarũ eo die ſecũ in mare detulerit. Vicit tñ Seuerus egregie. Niger cũ paucis acie egreſſꝰ
Antiochiā ꝓfugit,nec m̄lti deĩceps dies ĩterfuerũt,q̄bus Seuerianoꝝ ſupuētu Niger in ſubur-
bano latitās ĩterfectꝰ eſt.Spartianꝰ & Eutropiꝰ Cyzicena pugna Nigrũ periiſſe authores ſunt
ſed nos Herodianũ ſeq̄mur.Cęterũ vbicũq₃ mortē occubuit,ſi Seuero hoſti,q̃ de eo hæc ſcripſit
credere ęquũ eſt,fuit Niger glorię cupidꝰ,vita flctꝰ,moribꝰ turpis,& iā exactę ętatis quũ impe
Peſcēniꝰ Niger vocaliſſimus fuit. riũ ĩuaſit,ſtatura ꝓlixa,decorꝰ facie,capillo in verticē ad gr̃am ĩflexo,adeo vocalis,vt quũ ĩ apro
loq̄ret̃,ad mille paſſus vox eiꝰ audiret̃.Militibꝰ nunq̃ indulſit,quũ olim in Ægypto ab eo vinũ
petiiſſent,Nilũ inq̄t habetis & vinũ petitis!& rurſus milites a Sarracenis victi,quũ cauſarētur
idcirco ſe vinci q̄a vinũ nõ potarēt,erubeſcite ait ſi q̄s pudor ē,nā q̃ vos vicerũt vinũ nõ bibũt.
Idē Palęſtinis petētibꝰ vt cēſu leuarent̃,Vellē r̄ndit vt noſtrũ quoq₃ cælũ cēſeri poſſet. Sciſcita
tus eſt q̄dā Pythiā delphis,q̄a tres vno tp̄e eſſēt imꝑatores,quē ex his ĩꝑetare reip. expediret,id
Car. pythię illa carmē ꝓtulit,Optimꝰ eſt fuſcus,bonus Apher,peſſimꝰ albꝰ.Ex Peſcēnianis multi metu ho
ſtiũ Tygrim trāſgreſſi ad Barbatos trāſfugerũt,quoꝝ cõſuetudĩe oriētis opes m̄lto ſũt ad bel
lũ inſtructiores factę,ac mĩnꝰ Rõanis tolerabiles,nā & armoꝝ nõ vnũ illis vſũ oñdere,q̃ ipſi ſu
is manibꝰ fabricari ſũt.Docuerũt & ſtatariā obire pugnā,cõmõſtrata diſponēdoꝝ ordinũ rõne.
Seuerꝰ primoribꝰ hoſtiũ ſupplicio affectis,militibꝰ q̃ ĩ Aſſyriā trāſfugerāt ĩpunitatē ꝓpoſuit,
recepitq₃ ex iis q̃ in fidē redire voluerũt,ſed nõ pauci cũ Barbaris,vt ſupra eſt mēoratũ,libētiꝰ
māſere.Fuiſſent cõfeſtĩ a Seuero Parthi & Armeni bello petiti,ob auxilia Peſcēnio miſſa,niſi vr
gētibꝰ de Albino nunciis ꝙ liberius Auguſti nomē vſurparet,eſſetq₃ multo gratior ſenatui &
vniuerſæ nobilitati,q̃ aut ſibi tutũ eſſet,aut ipſe ęquo aĩo pati poſſet,vt ſibi filiiſq₃ principatũ
firmaret,ad Albinũ e medio tollendũ adiecit aĩm,ſubornauitq₃ illi ꝑcuſſores, ſed q̃ ad id miſſi
fuerāt deſtinatę cędis cõuicti ſupplicii affecti ſũt.Seueri fraude patefacta cõfeſtĩ nouũ bellũ ex
titit.Is in Albinũ motutꝰ miſit q̃ Byzātiũ oppugnarēt , adhuc.n.Nigrianorũ ꝑſidio tenebat̃.
Byzātiũ ꝓpemodũ excidio dedit̃. Vrbs fame capta,atq₃ ꝓpemodũ exciſa,ĩ vici formā redacta ē,Perinthiiſq₃ adiudicata.Sic & An
tiochia Laodicenis.Seuerꝰ nõ hiberno anni tp̄e,nõ Alpiũ ſęuitia territꝰ,haud ignarus q̃ magna
belloꝝ momēta eſſent ĩ celeritate,irreq̄eto ductu Galliā petiit.Nec Albinꝰ in ocio fuerat,ſed ad
primā hoſtiliũ motuũ phamā ex Britānia in cõtinētē trāſmitteus,extremo Gallię littore fecit
caſtra,coactiſq₃ vndiq₃ auxiliis,Seuerianis iā Alpes trāſgreſſis ꝓdiit obuiā. Hic leuia aliquot ꝓ
lia ſunt primũ cõmiſſa,poſtremo circa Lugdunũ de ſumma rei dimicatũ, fuitq₃ Albinꝰ prĩo cõ
greſſu ſuꝑior Britānoꝝ virtute.Seuerus fugiēs equoq₃ ꝓcipitatus,paludamēto abiecto,ignobi
Fortunę varietas ĩ ꝓlio liter latuit.Lętus q̃ aciē immotā ad id tp̄s tenuerat,erat is vnꝰ ex Seueri ducibꝰ,vbi rē vidit in
apertũ diſcrimē adductā,ac iā ꝑditā,niſi extrema vis tētaret̃,velut ꝓcella q̄dā in victorē hoſtē,
& iā victoria exultātē,ſubito effert̃.Inſtaurat̃ pugna,Seuerꝰ recēti equo ĩpoſitꝰ ſuis auxilio oc
currit,obſtinatiõe magis q̃ viribꝰ.Britāni ſunt poſtremo fuſi,ac cũ magna cęde diſiecti.Captũ
Lugdunũ excidio deditur. eſt Lugdunũ,direptũ & exciſũ.Albini caput ad Seuerũ delatũ.Spartianꝰ illũ ex palude q̄dā ſe
minecē extractũ author ē.Fuerũt q̃ crederēt Lętũ de ĩduſtria cũctātiꝰ in pugnā deſcendiſſe,vt
Seuerũ ĩ vitę diſcrimē adduceret,eoq₃ maior rei fides fuit,ꝙ ille nõ priꝰ certamē inierit, q̃ ĩpa
torē extĩctũ rumor ferret,tāq̃ ſibi nõ illi eo die Lętꝰ vincere ſtatuiſſet.Sed quocũq₃ ille cõſilio tā
Albini ſeueritas in milites. ſerũ certamen iniit,tāq̃ manifeſtę ꝓditiõis cõuictꝰ,a Seuero nõ multo poſt ĩterfectꝰ eſt.Fuit Al
binꝰ parũ militibꝰ facilis,veteriſq₃ diſciplinę militatis exactor acerrimus.ip̄e ſub dio cibũ cape,
onera vt gregariꝰ miles ferre.Militibꝰ ĩ expeditiõe vini vſũ ademit,vt obſequētiorē haberet mi
litē ad labores.Mariũ & Hānibalē ex oĩbꝰ ĩꝑatoribꝰ ꝓcipue mirari.Quũ q̄dā ipſiꝰ geſta vellet
ſcribere,q̄n ea potiꝰ ſcribas inq̄t,q̃ Marius geſſit,aut Hānibal,vt illa imitemur,nā res geſtas ſi
Albini iudiciũ de Scipionibus. liꝰ ſcribere a quo ꝓmiũ expectes aut pœnā,luſus eſt.Rogatꝰ de Scipionibꝰ q̃d ſētiret,eos felices
magis q̃ fortes fuiſſe r̄ndit.Fuit,vt q̄dā ꝓdiderũt,Albinꝰ ꝓdigioſę ꝓpemodũ edacitatis,Capito
lĩo authore cētũ Perſica.X.Pepones Hoſtiēſes,q̄ngētas ficos paſſarias,&.CCCC.oſtrea vna vo
Voracitas. rauit cœna.Seuerꝰ tribꝰ ĩꝑatoribus breui tp̄e ſublatis,Iuliano Romę,Peſcēnio ĩ Syria, ĩ Gal-

lia Albino,ingẽti glĩa,Gallię & Britãnię rebꝰ ordinatis,Romã reuerſus ẽ.Laureatꝰ ppl'ls uenië
tẽ excepit,ipſe pactis de more ſacris cõgiariũ pplo dedit,victorię noĩe,& militibꝰ pecuniã largi-
tus eſt.Frumẽti mẽſurã adauxit,& domi mulierẽ habere ꝑmiſit,rẽ neq; prius vſitatã neq; ĩ fu
turũ militiæ conducibilẽ.Hic oĩm primus duritiã aſperitatemq; militaris victus laboꝝ tolerã
tiã,veterẽq; diſciplinã ſuſtulit:Tũ milites,neglecta ducũ reuerẽtia,& opibus ſupra modũ ĩhia-
re & mũditias colere occœperant.Ipſe ſua natura ſęuus,multoq; ob auaritiã adhuc ſæuior fa-
ctus,qua oẽs oĩm tẽpoꝝ prĩcipes ſupauit,multos in vrbe viros diuitiis & nobilitate claros oc
cidit,plures in ꝓuinciis,vno in oĩbꝰ ꝓtextu vſus,ꝙ Albini partibꝰ fauiſſent. Cæterũ quũ talis
eſſet ppl'aris videri voluit,& qdẽ multa fecit vt crederet̃.Ludos omnifariã ꝓbuit,& in his ſęcu
lares,quos tribꝰ ante ętatibꝰ,qđ miror,celebratos ait Herodianꝰ.Sed Domitianꝰ q annos circi
ter centũ ante Seuerũ impauit,ſi Trãqllus verꝰ eſt author,ſęculares eiuſmodi edidit ludos.Po Sęculares ludi.
tuit vero Herodianus ad minora ſęcula alluſiſſe,q̃ ad Saturni curſum,q.XXX.eſt annoꝝ,ac-
cõmodarũt veteres.Potuit & librarioꝝ incuria id mendũ libris inoleuiſſe.Sed vt hoc in medio
libẽter relinqmus,ita illud a vitio vindicari nõ poteſt,ꝙ Dariũ ab Alexãdro ait ĩ Cilicia captũ,
qđ falſum eſſe ſupra oſtẽdimus,nec ꝙ Põpeii filios ſcripſit ab Auguſto victos, quũ ſatis cõſtet
ex duobꝰ Põpeii filiis maiorẽ natu Mũdẽſi acie egreſſum in fuga aliquot ante annos periiſſe q̃
Auguſtus impio fit potirꝰ.Nec multũ inde Seuerus Romę fuit,Barſenii eñi vlciſcẽdi ꝓtextu,
q Peſcẽniũ Nigrũ iuuerat auxiliis,iterũ ad ortũ duxit exercitum.Sed Parthis & Armeniis nõ
minꝰ q̃ Atrenis,qbus Barſenius imperabat,bellũ inferebat̃.Armeniꝰ rex legatos illi obuiã miſit
qui muneribꝰ & obſidibꝰ datis pacẽ ĩpetrarunt.Interim & Augarus Oſrhenoꝝ rex obſides de Seueri ſucceſſus.
dit.Seuerus ꝑ Arabenos in felicẽ Arabiã tranſiit,multiſq; Arabũ locis obiter captis,in Atreno
rũ fines venit.Atras eius gẽtis caput aliq̃diu Ro.impator oppugnauit. Cęterũ quũ infecta re ĩ
de abiiſſet Cteſiphõtẽ vrbẽ,qua ſe tenebat Artabanus,ſubita vi adortus,capit diripitq;.Rex cũ Seuerꝰ Cteſiphontem capit.
paucis eqtibus,medio tumultu dilapſus eſt,matres puerię in captiuitatẽ abducti. Venerũt &
regii theſauri cũ ꝓcioſa ſupellectile in Romanoꝝ ptãtẽ. Atq; ita Seuerus Parthicã ex inſpato
eſt victoriã adeptꝰ,datiſq; ad ſenatũ literis de iis q̃ aduerſus Barbaros egiſſet,ꝓter cęteros ho-
nores a ſenatu decretos,Parthici cognomẽ Arabici & Arabenici recepit.Fuit inde Romæ ali-
quot ãnos,quo tpe Plautianꝰ ꝓtorii ꝓfectꝰ affectati impii cõuictꝰ ab eo occiſus ẽ.Erat is Apher
gñe,filiq; cõſanguinitate,vt multi putãt,ꝓpinquꝰ.Alii eũ iuuẽtutis flore Seuero cõciliatũ cre
didere.Cęterũ impatoris indulgẽtia ad id diuitiarũ venerat,vt tñ poſſideret q̃tũ ad id tp̃s pri
uatꝰ nemo.Erat Plautiani filia Antonino,Seueri filio,mꝛimonio locata,quã ille nõ ſolũ oderat,
ſed Plautianũ etiã puellę cã,nec linguę interim tẽperare ferox iuuenis,idẽtidẽq; ꝑdicare,furuꝝ
vt ſimulac impiũ adeptꝰ eẽt,vtrũq; ſeruiliter interficeret,abſtinebatq; a puellæ cõgreſſu.qbus
ꝑ filiã Plautiano delatis piculi metu adactus,prioris adhæc fortunæ oblitus,aiũ ad occupã
dũ impiũ adiecit.Cẽturionẽ ſibi fidiſſimũ ſubornat,q Seuerũ & duos filios vno tpe obtrunca-
ret.Ille nõ ſolũ qđ receperat nõ peregit,ſed Plautiani etiã cõſiliũ Seuero detulit. Vix a principio
credita res eſt,mox ipſe velut a Cẽturione in palatiũ accerſitꝰ,q̃ſi cędes pacta eẽt, quũ thorace
indutꝰ veniſſet,ĩ cõſpectu Seueri,a Cẽturione & militibꝰ q aderãt,Antonini generi ſui iuſſu,ĩ Plautiani ꝑfecti cædes.
veſtigio ĩterfectꝰ eſt.Eius filiã,ne ab Antonino occideret̃,in Siciliã relegauit Seuerꝰ. Erãt prĩci
pis filii duo,Baſſianus & Getha a patruo vel auo paterno ſic dictꝰ.Cęterũ Baſſiano maiori na
tu pater qa ꝑ quietẽ monitꝰ eẽt fore vt Antonino ſucceſſore moreret̃.M.Aurelii Antonini co-
gnomẽ ferre dedit.Tali oraculo ĩpulſa Iulia Gethę mater,cũ Seuero egit vt & minorẽ etiã filiũ
Antoninũ cognoĩaret,ne fatali appellatiõe velut ꝓiudicio oĩ ſucceſſiõis ſpe priuaret̃,atq; ita
factũ,vt & Getha quoq; tulerit Antonini nomẽ.Perſeuerauitq; iã ĩde Seuerꝰ Antoninos & ſuc
ceſſores ſuos ambos appellare.Hi quũ eodẽ eſſent patre geniti,adeo ĩter ſe diſcordes fuere,vt ni Seueri filii diſcordi inter ſe aĩo fuere.
hil eẽt ĩ quo illis demũ cõueniret.Nihil erat vni gratũ qđ nõ alteri diſpliceret.Quę fœda alter
catio & magnis domibꝰ piculoſa,ĩgẽtẽ Seuero,iã ętate cõfecto,ſollicitudinẽ attulit,multũ diu
q; elaborauit,vt vtrũq; alteri recõciliaret,traheretq; ad mutuũ amorẽ,affecitq; interi ex illorũ
miniſtris plęroſq; ſupplicio,illoꝝ ratꝰ aſſẽtationibꝰ id diſſidiũ ortũ.Eratq; ſenex domeſtica diſ-
cordia nõ mediocriter ſollicitꝰ,quũ ſubito allatũ ẽ Britãniã tumultuare.Qđ ille libens accepit,
vt filios ꝑ occaſionẽ belli,ab vrbanis illecebris vindicaret.Simul itaq; Britãnica expeditio ſuſce
pta ẽ,atq; magnis itineribꝰ ĩ ꝓuinciã itũ. potuiſſetq; ſtatꝰ iſulę citra cruorẽ pacari,Britãnis ſub
Seueri acceſſum pacẽ petẽtibꝰ.Ille vero Britãnici quoq; cognominis cupidꝰ bellũ maluit. Mul
ta itaq; ꝓlia cũ inſulanis gerebãtur,eaq; Romanis multo q̃ illis difficiliora. Britãni paluſtribꝰ

Britãni paluſtribꝰſe locis tuebant

aſſueti locis,facile,quū opus foret,pugnã eludebãt.Eſt Britãnia magna ex pte paluſtris oceani alluuiõe,& ob id fortaſſe ipſi indigenę nudi dimicãt,anguſto ſcuto lãcea & gladio cõtẽti,vẽtrẽ & ceruicẽ ferro incingũt,id ſibi ornamẽtū eſſe ac diuitiaꝝ argumẽtū rati,vt aliis aurū gẽtibꝰ. quin & ipſa corpora oĩfariã aĩaliū picturis variãt,credũturqꝫ veſtiū vſu abſtinere ne figuratio nẽ illã adoperiãt.Trahebat Britãnicū bellū,locoꝝ difficultate,quū Seuerꝰmorbo & ętate cõfectus vita deceſſit vigeſimꝰ a Cęſare dictatore,nã Didiꝰ Iulianꝰ,Albinꝰ,& Peſcẽniꝰ niger in nũerū ĩpatoꝝ nõ veniũt,ſi Euſebiū ſeqmur.Sed idẽ Galbã Othonẽ & Vitelliū exemit.Cõtra Trãquillus & Eutropiꝰ poſuerũt.Poſuit & Iulianū Eutropiꝰ ĩter eos q Romæ ſũt rerū potiti.Cui

Seuerus XXI.a Cæſare dictatore imperauit.

ſiqs accedat,fateat neceſſe eſt Seuerū primū & vigeſimū a dictatore nõ vigeſimū fuiſſe.Fuit ille,quẽcũqꝫ ſibi locū vẽdicat,ſubdolo ingenio,pfidiaqꝫ & crudelitate punica,etſi Romę diutiſſime verſatꝰ,barbarū tñ ſonãs,nullꝰ ppemodū impatoꝝ plures in pace occidit,vt punicas clades in toga Romano poplo repẽderit.Nec in pplares ſuos mitior,gppe q legatꝰ pcõſularis in Aphrica municipẽ ſuū Leptitanū fuſtuario admonuit,ꝙ ſe quẽ diu nõ viderat,veteri cõſuetudine fretus,ex occurſu cõplecti & oſculari auſus eẽt,adhibito eulogio.legatū pop.Ro.plębeiꝰ hõ

Iudiciū de Seuero.

ne temere ãplexaberis.Fuit ipſe vir fortis nec Ro.impio inutilis,vñ illud ſenatꝰiudiciū extitit. Oportuiſſe Seuerū aut nũq̃ naſci,aut nũq̃ mori.Eiꝰ opa Septizoniū & Thermę Seuerianę.Statura fuit ĩgẽti,pmiſſa barba,cano capite,vultuverecũdo,canora voce,patrii leguminis appetẽs, carnis plurimū ignarꝰ,in expeditiõibꝰ Hãnibalis ęmulꝰ,celeritate & patiẽtia ĩcredibili. Duos reliqt filios Antoninos noĩe,maiorẽ natu ex Leptitana cõiuge ortū,ex Iulia quã illi ſupduxit, alterū.Iulię pbra & adulteria ciuiliꝰ tulit,q̃ aut impii maieſtas ferret,aut hoĩs natura.Nullꝰex oĩbꝰ q ad id tps imperatãt ditiores reliqt filios, nullꝰ turpiores:vt fere obſeruatū ſit ſũmos vi

Seueri interitus.

ros aut ſine liberis mori aut tales relinqre,vt ſatiꝰ fuerit filios nõ habere.Periit Seuerꝰ octogenariꝰ,quū ãnos duodeuigĩti impaſſet.Vltima eiꝰ verba fuiſſe dicũt. Turbatã rẽp.vbiqꝫ accepi,

Viri illuſtres.

pacatã vbiqꝫ Britãnis exceptis liq.Fuerũt tẽpeſtate illa viri illuſtres,Papinianꝰ iuriſſciẽtię pitiſſimꝰ quẽ Antoninꝰ Seueri filiꝰ ĩterfecit,ꝙ ſuū parricidiū tueri noluiſſet.Pãtenꝰ Stoicꝰ & Clemẽs Alexãdrinę eccleſię Antiſtes,in Chriſtiani dogmatis diſputatiõe diſertiſſimꝰ.In hęc quoqꝫ tpa reiicit Euſebiꝰ diſqſitionẽ illã ĩter Chriſtianę fidei antiſtites de paſchali die celebrãdo ortã, Moſis ne vetꝰ inſtitutū an recẽs tpis obſeruatio ſequẽda eſſet.Fuerũt eadẽ tẽpeſtate Polycarpꝰ & Bacchilus Aſiani Antiſtites,& Cãdidus Chriſtiani dogmatis defenſor acerrimꝰ . Incidit in

ZEPHERINVS.xvi. PONTI.

octauū Seueri annū Zepherini põtificatꝰ,q Romę Rõaniſqꝫ ortꝰ parẽtibꝰ,ſextuſdecimus fuit a primo põtifice.Is primꝰ inſtituit vt initiatis pphaniſqꝫ aſtantibꝰ,leuita & ſacerdos ordinaret. Vt cõſecratio diuini ſanguinis,in vitreo vaſe,nõ in ligneo,vt antea fieret.Antiquatū eſt id decretū pcedẽte tpe,cautũqꝫ ne ĩ ligneo vaſe ſacerdos ſacris opatet,materię raritate,q̃ ſacramẽtū ĩbibit,neqꝫ vitreo,ga fragile,neqꝫ ex metallo ob tetrū ſaporem quo ĩbuit,ſed ĩ auro aut argẽto, aut ſi vtrũqꝫ deſit,in ſtãno.Vt q pubertatis annos attigiſſent minimū ſemel quotãnis cõicarẽt paſchali die,cui decreto Innocẽtiꝰ tertiꝰ cõfeſſionẽ adiecit.Claruit Zepherino põtifice Heracli

Maximus. Origenis ingenium.

tus,q in Paulũ aplum cõmẽtarios ſcripſit.& Maximꝰ,q phamoſam illã qſtionẽ, Vñ malū,& ꝙ facta eſſet a deo materia,inſigni volumine diſcuſſit.Cãdidus q Hexameron cõpoſuit.Origenes decimo Seueri ãno ĩſectatiõe ĩ Chriſtianos viros mota patrẽ amiſit,quẽ ipſe adoleſcẽs ẽ ad martyriū hortatꝰ.Domeſtica inopia grãmaticẽ docuit,vt matri vidueę & fratribꝰ victū q̃reret.Mirū eſt qđ de huiꝰ ĩgenio tradit,nullã fuiſſe linguã,nullū literarū genus qđ Origenes nõ calluerit,potꝰ & cibi parciſſimus.Chriſti paupratẽ imitatus,plures annos nudis ãbulauit pedibus. Multi huiꝰ ductu Chriſtū cõfeſſi martyriū adepti ſunt,& ĩ his Potamiena mulier,feruẽti pice eius capiti infuſa.Paſſę ſunt Perpetua & Felicitas mulieres piẽtiſſimę,cū Saturnino & Secũdulo beſtiis piectę.Obiit Zepherinꝰ Seuero adhuc imperãte vt Platina ſcribit,quo authore ſedit annos octo.Euſebiꝰ ſeptẽdecim dixit,pfertqꝫ eiꝰpõtificatū in Heliogabali impiū,q Caracalla &

CALIſtus. XVII. PONTI.

Macrino ĩteriectis,poſt Seuerū ĩpauit.Zepherino qĩcũqꝫ diẽ obiit,Caliſtꝰ & ipſe Ro.patria ſuc ceſſit,cuius acta loco magis idoneo ſunt referẽda.Antoninꝰ poſt patris interitū pacẽ Britãnis reddidit obſidibꝰ ab ea gẽte acceptis.Imperiū inde a paternoꝝ amicoꝝ cæde eſt auſpicatus,nã & medicos occidit,q parū ſibi obtẽperaſſent in nece patris maturanda.Pari ſæuitia ſuos & fratris nutricios afflixit,ꝙ ſe inuito de amboꝝ recõciliatiõe qñqꝫ egiſſent.Cęterū,quū piculoſum ſibi duceret cõtra oĩm ſtudia tẽdere,nouerca,& cæteris maiore authoritate viris,de ſua & fratris recõciliatiõe agẽtibus,inuitꝰ ceſſit.Romã reuerſi laureato populo excepti ſũt.Singuli Cæſares primū oĩm ſalutare.Inde alabaſtri vrnã,in qua Seueri erãt cineres,ſupplices venerari,quã

do ad id dedecoris ppl'ſ oīm gētiū olim victor venerat,vt carnifici ſui Leptitaniq municipis ci neres adoraret,Noua cōfeſtī diſcordia inter fratres erupit,vt vterq alteri ſuſpectꝰ ſeorſū habi taret,nec niſi in publico cōgredi.Primū oīm patrē cōſecrarūt,cōſecratiōis quū in illo,tū in cæ teris Cæſaribꝰſeruatę,hęc,vt Herodianꝰſcribit,fuit rō.Locabāt ī regię veſtibulo ſupta eburneū lectū auro ſtratū imaginē defūcto pricipi pq̄ ſimilē,recūbebatq pallida effigies ī modū ægrotā tis,circa lectū magnā diei ptē aſſidebat Senatꝰ oīs ad lęuā pullis veſtibꝰamictꝰ,ad dexterā lectę ex oī nobilitate marronę ī albis veſtibꝰ:is eñ color lugubris fuit ī muliere olim,oī alioq ornatu detracto.Id ſeptē diebꝰ defūcto dabāt,medicis velut adhuc ſpirātē īteruiſentibꝰ,denūciātibuſq in dies morbū īgraueſcere.Ad poſtremū ꝗſi tū demū vita defūctū eqſtris ſenatoriiq ordinis iu uenes p viā ſacrā in forū deferūt,lecto in roſtris depoſito,pueri puellęq pſici i gñis,cōpoſito ab vtraq pte cœtu hymnos ī defūctū canūt flebili carmie emodulatos.Dein eburneo lecto cū effi gie ex foro ī cāpū Martiū trāſlato,igēs ibi ſuggeſtꝰq̄drata forma,lignea tñ materia cōtexit,mł tis gradibꝰ ī phari ſpeciē faſtigio aſſurgētibꝰ.Singuli auro & purpura īſtrati,ſignis ex ebore fa ctis,variiſq picturis īſigniter excolūt,ac quo altiores illi minuſq patētes,eo minores his ima gines pminebāt,īteriꝰ erat moles aridis referta fomitibꝰ,effigie ſcdo gradu collocata,oībuſq odoramētorū gñibꝰ oīfariā admotis,q̄ certatī a tota ciuitate eo cōgerebāt. Nobiliſſimi iuuenes eqſtris ordinis trabeati tabernaclo obeqtabāt,motu quodā pyrrichio,ſolēniq decurſu. Circū agebāt & currꝰ qbꝰ īſidebāt rectores pſonas illuſtriū pricipū gerētes,ac tū demū ab īpīi ſucceſ ſore face admota circūfuſa mltitudo ab imis ptibꝰ molē īcēdit,ac ſiml' ignis cœpit īualeſcere,ex ędificii faſtigio aqla emittit,q̄ pricipis aīam ī cęlū ferre putabat,q p hęc cōſecratꝰ eēt,īter deos colebat.Sed hāc cōſecrādi rōnē poſteritas ſūpſiſſe mihi videt ex Cæſaris dictatoris funere,cuiꝰ forma nō mltū ab ea,cuiꝰ nūc mētio facta ē,fuit diuerſa.Gliſcebat īterī tacita inter frēs diſcor dia,ſuſiq vtriq ſtudiū.Militaris res Antonino cordi eē.Gethę,q & ipſe Antonini cognomē tu lit,lfarū cognitio,mltiplexq diſciplina,luctabat cū ęqualibꝰ,aliaſq cāpeſtres exercitatiōes pba re.Aſper & ſęuꝰ ille.Hic getus lenis & pplaris.Poſtremo eo pceſſit diſcordia,vt de īperio inter ſe diuidēdo corā Iulia matre & paternis amicis agitatū ſit.Herodianus Iuliā vtriuſq matrem arbitratꝰ ē.Capitolinꝰex Leptitana Antoninū priore Seueri cōiuge,nō Iulia,genitū ſcripſit.Im perii diuiſio ea fuit,vt Europa Baſſiano cederet,Gethę Aſia,vt apd Chalcedonē Bithynię vr bē hic haberet caſtra,ille apd Byzātiū,loca modico īter ſe freto diſcreta.Ve Italici gñis milites Baſſianū ſeqrent,cęterarū gētiū Gethā.Numidas & Mauros haberet ille.Hic reliquū Aphricę ſibi vēdicatet oriētē ſolē verſus.Hęc illis agitātibꝰ,quū cęteri mœſtū tenerēt ſilētiū,Iulia dolo re interfata,Terrā inqt & mare filii inueniſtis,quo pacto orbē inter vos diuideretis. Mater in feliciſſima quonā mō diuidēda vobis eſt?Ite & qñ ita placet,hoc miſerum corpus ī ęquas ptes diuidite,diuiſum ac dimidiatū diuerſis mūdi ptibꝰ humi cōdite,vt ego quoq eiſdē terræ ma riſq diſcriminibꝰ,vt vterq veſtrū ab altero,a me ipſa diuidar.hæcq cū lachrymis & flebili la mētatione locuta,conata eſt ambos recōciliare.Illi maternis lachrymis pturbati,īfecta re diuer ſi abierūt.Multiplices īde inſidias ſibi inuicē tēdere.Quę quū patū pcederēt,lōgioris morę īpa tiēs Baſſianꝰ,q ꝑter Antonini tulit & Caracallę cognomē,ratꝰ oportere ſe magnū aliqd aut fa cere,aut pati,īgreſſus repēte frīs cubiculū,eū nihil tale expectātē ī matris gremio obtrūcat, īde ad militū ſtationē egreſſus,illorū fidē īplorat,oratq vt capitalibꝰ domeſticorū inſidiis ægre ſer uatū,ī caſtra deducāt.Ibi p cōcione multa obliquās magis intelligi voluit q̄ declarari qd domi actū eēt,ppoſitoq duū miliū & qngentū drachmarū donatiuo,ac maiore q̄ antea annona,facile obtinuit vt Gethā hoſtē,atq ob id iure cęſū cōclamarēt.Ipſe miro oīm cōſenſu impator eſt ap pellatꝰ,ac tū vno die ad explēdā militū auaritiā pfuſum eſt qcquid auri Seuerꝰ.XX.ferme an nos in oībꝰ terris & gētibꝰ cōpilarat.Poſtridie ſeptꝰarmis venit in ſenatū,vbi in hūc modū ver ba fecit.Scio ego nullū eſſe cędis genꝰ deteſtabiliꝰ,magiſq patres cōſcripti authori īuidioſum q̄ illud qđ domeſticis inferat,vt ſimulac phama rei hoīm auribꝰinciderit,nō tā cauſa q̄ facinus ppēdat,totiuſq facti inuidia vertat in authorē.infelices.n.cōmiſeratio,potētes inuidia ſeqt,vi ctorq ſemp iniuriā intuliſſe credit.Cęterū ſiqs rectꝰ cām expēdat,nec tā qd factum ſit ſpectet, ſed cur ſit factū,facile inueniet ęquū eſſe & neceſſariū vīdicate magis q̄ accipe iniuriā.Accedit huc ꝙ q iniuriā accipit timidus etiā habet,q eā vīdicat,ꝑterq̄ ꝙ īcolumis eſt,phamā quoq viri fortis īdipiſcit.Quoties ego a fratre petitꝰ ſim īſidiis,q̄ multi & varii fuerīt illiꝰ conatꝰ in me pdēdo,ex iis quos ille aut ſubornauit mihi pcuſſores,aut veneno ſollicitauit,qſtione cognoſce re poteſtis,Cęterū qa haud aliter illi nefariū cōſiliū pcedere poterat,cū paucis cōcepti ſceleri

Cōſecrādo rū mortuo rum ratio.

Diuerſa fra trū ſtudia.

Diuiſio im perii.

Matris mi ſerabilis q̄ rela.

CAracalla XXI.IM PERAT.

ſocijs erat in me ĩpetũ facturꝰ,qđ vbi indicio cõperi,vltꝰ ſũ fateor hoſtẽ,hoſtẽ inquã,nã neq̃ fratris ĩ eo mẽs erat,neq̃ fraterna moliebaẽ,vlciſci eũ q̃ priꝰ ĩſidieẽ vt ęquũ ẽ,ita vbiq̃ gẽtiũ vſu receptũ.Romulꝰ huiꝰ vrbis cõditor,ne illudẽtẽ qdem ſibi fratrẽ ꝑtulit,& vt Neronis ꝑtereã & Domitiani factũ,impator Marcꝰ phiæ affectator inſignis,Lucii Veri collegę,ffis,& generi ſui cõtumeliã ferre nõ potuit,ego quũ venenũ & ferrũ ĩ me cõparatũ toties depħẽderĩ vlciſci non debui hoſtẽ?verũ me nõ mõ nõ pœnitet facti,ſed ad deoꝝ ꝓuidẽtiã qcqd actũ ẽ referẽdũ puto,q̃ me a capitalibꝰ ffis ĩſidiis ĩcolumẽ ꝓſtiterũt,eãq̃ poſtremo mẽtẽ dedere,vt peſtẽ illã ad ſuoꝝ exitiũ natã extinxerĩ.Qđ quũ ita ſit,ite & diis gr̃as agite,ꝙ alterũ vobis prĩcipẽ ſeruarit,nec poſt hac mẽtes in diuerſa ſtudia ꝑtiri,vnũ intuemini,vnũ obſeruate.Sicdẽ Iuppiter,vt ipſe ĩter deos vniꝰ imperiũ obtinet,ita vni mortaliũ adiudicat.His ille minarũ plenꝰ,truculẽtoq̃ ore vſus,ꝑculſis pallẽtibuſq̃ Gethę amicis,e curia in palatiũ rediit.Et ex Herodiano hęc.Spartianus author eſt viuo adhuc Getha cõq̃ſtũ eẽ Caracallã de illiꝰ pſidia apđ exercitũ, nec mł̃to poſt miſſos eẽ q̃ fratrẽ ĩ palatio obtruncarẽt,actaſq̃ ab eo gr̃as ꝑcuſſoribꝰ.Sed quoquo mõ ĩterfectꝰ ẽ Getha,in eiꝰ amicos qđ ſatis cõſtat ſęuitũ ẽ,nec ĩ amicos ſolũ,ſed ĩ amicoꝝ liberos & vxores.Mł̃ti itaq̃ hoc noĩe afflicti ſũt, & ĩ his Sãmonicꝰ Serenꝰ q̃ libros erudite ſcriptos ipſius Antonini noĩe ediderat.occiſus eſt & Papinianꝰ iuriſcõſultoꝝ ꝑitiſſimus.Sũt & Senatorii ordinis plurimi. Cadauera curribꝰ extra vrbẽ exportata,totas ille noctes cędibꝰ ĩpẽdebat.Occidit & Marci Antonini filiã iã ãnũ ꝙ Gethę cędẽ apđ Iuliã matrẽ familiariter lamẽtata eẽt.Pari ſęuitia interemit & Plautiani filiã olĩ ſibi matrimonio locatã,relegatãq̃ a ſe ĩ Siciliã.Poſtremo circẽſibꝰ armatũ exercitũ,qđ nemo vnq̃ fecit,ĩ ppłm ĩmiſit,ꝙ pauci neſcio qd temere cauillati eẽt ĩ aurigã,cui ipſe ĩpẽſiꝰ fauebat.Cędes teterrima edita ẽ,dũ iuxta ſontes ĩſõteſq̃ ſine diſcrimĩe cędũt. Sũt & puĩciarũ duces ꝓcuratoreſq̃ vt Gethę amici ad vnũ ĩterfecti.Inde Roma egreſſus Iſtri flu.ripas petiit.ibi Germãos ſibi oẽs adiũxit,ex quo gñe hoĩm lectiſſimũ quẽq̃ ad cuſtodiã ſui corpis aſciuit.Eſt & ipſe q̃nq̃ germanico habitu cõſpectꝰ flauã geſtãs cęſariẽ,quã capiti mł̃ta arte coaptabat,vt Germanicũ cultũ plenius effingeret.Aurigabaẽ libẽter aut venabaẽ.Militaria munera primꝰ oĩm obire,ſiue qd fodiẽdũ eẽt ſiue põs flumini ĩponẽdꝰ.In apto prãdere ſimplici cibo cõtẽtus,poculis vaſiſq̃ eſculẽtariis ex lignea nec alia materia factis , ipſe ſibi tãtũ tritici truſatili mola terebat,quãtũ vni ſatis eẽt,ĩdeq̃ farina ſubacta,panẽ carbonibꝰ incoctũ ſtãs edebat,ꝓ oĩa gregario militi ſĩlis,plurimũ ꝑdibꝰ iter facere,curru rariſſime vti,Cõmilitonẽ ſe vocari malebat q̃ imparorẽ.Geſtate & ipſe ĩterdiu ſigna publica,vel robuſtiſſimis militibꝰ grauia, eratq̃ ob hæc ille ſuis exercitibꝰ gratiſſimꝰ,mirantq̃ ſimł oẽs,ꝙ vir tãtulę ſtaturę tot par eſſet laboribꝰ.Rebꝰ circa Iſtrũ cõpoſitis Thraciã petiit Macedonibꝰ cõterminã.Hic repẽte adeo ſtudioſus Alexãdri factꝰ eſt,vt oẽs vrbes & vrbiũ tẽpla illiꝰ imaginibꝰ breui repleuerit, renouata paſſim ducis memoria.qu bicipitia q̃dã ſimulacra figurauit ſua ſcilicet & Alexãdri facie. Ipſe Macedonico more cauſiã geſtabat & crepidas.Lectiſſimã iuuenũ manũ Macedonicã phalangẽ appellauit.Rõanarũ legionũ ductores iuſſi ſũt ferre noĩa,q̃ olĩ Alexãdri duces tuliſſẽt.Ex Thracia ĩ Aſiã trãſmiſit,quo traiectu ſęuitia maris eſt pene naufragꝰ factꝰ.Pergamũ prĩo petiit,mox Iliũ ꝓgreſſꝰ,Achillis tumulũ ĩuiſit,ornauitq̃ corona & floribꝰ,quẽ vt imitareẽ Feſtũ libertoꝝ chariſſimũ Patroclũ appellauit.Hũc paucis diebꝰ qbꝰ Ilii fuit extĩctũ,ipſiꝰ opa, vt q̃dã putãt,vt Achillis ritu amicũ funeraret,alii fato defũctũ credidere.cęterũ quoquo mõ Feſtꝰ ꝑiit,eũ extĩctũ honorificẽtiſſime ſepeliuit,Achillẽ ĩ oĩbꝰ imitatꝰ,ĩ quo miniſterio quũ crinẽ q̃reret quẽ rogo ĩiiceret,eẽtq̃ Caracallę ꝑrarꝰ capillꝰ,oĩbꝰ ridiculo fuiſſe diciẽ,totõdit tñ quos habuit.Poſt Achillẽ & Hãnibalẽ Pœnũ mirari & ex Rõanis ducibꝰ vnũ Corneliũ Syllã.Aſia & Bithynia peragrata Antiochiã petiit,ex Antiochia Alexãdriã.Exceperãt Antiocheni veniẽtẽ exq̃ſitiſſimis honoribꝰ,ſed mł̃to maioribꝰ Alexãdrini,muſicis oĩfariã ĩſtrumẽtis ad cõcẽtũ diſpoſitis,paſſim aromata & oẽ genꝰ ſuffimẽta dextra lęuaq̃ adolebãt.Ipſe q̃cũq̃ iret floribꝰ ſpargebaẽ. Inde Alexãdri cõditoriũ ĩgreſſus,paludamẽtũ purpureũ,gẽmatos ãnulos,baltheũ,& oẽm ꝓcioſũ corporis ornatũ tumulo ĩpoſuit.Gaudere his Alexãdrini,ac totos dies nocteſq̃ eximia lętitia celebrare, ignari q̃tũ ſibi mali ĩmineret ab eo quẽ ſtudioſiſſime colebãt.Enĩuero Caracalla decreto Alexãdriã petierat vt totã ciuitatẽ exercitui trucidãdã obiiceret.Cauſa eiꝰ odii ĩ Alexãdrinos ĩde orta dr̃,ꝙ hi vt ſũt natura dicaces,mł̃ta ĩ Seuerũ patrẽ,mox ĩ ſe prĩcipẽ dicteria iacere dicerẽt,ipſis vt videbaẽ leuia & feſtiua,iis ĩ quos dicebanẽ moleſta & ĩuiſa.Cęterũ quũ eiuſmodi multa ĩ eũ ẽt pñrẽ iacerẽt,ne fratris qdẽ cęde diſſimulata,matrẽq̃ Iocaſtã appellarẽt,& ꝙ tã ꝑuę ſtaturę hõ Achillẽ & Alexãdrũ ęmulareẽ,dũ ſe iocari putãt,ſibi exitiale odiũ conflarunt.Miror He

Caracallæ truculẽtia.

Caracallæ ſæuitia.

Caracallæ patientia.

Caracalla Alexandrũ imitatur.

Achillis ꝑſonã ſimulat Caracalla.

Quos duces mirareẽ Caracalla.

Alexãdrinorũ dicacitas

rodianũ ꝑſuaſũ habuiſſe Iuliã ex qua Getha natus eſt, fuiſſe Antonini huiꝰ matrẽ, quũ Antoni
nus ex altera, vt ſupra oſtẽdi, ortꝰ eſſet Seueri cõiuge, q̃ Leptitana fuit. Qđ quũ ex aliis põt in-
telligi, tum ex eo ꝙ Iulia cum Getha habitabat. Praeterea Alexãdrini eã Iocaſtam vocabant, ꝙ
vt Spartianꝰ ſcribit, Iulia etſi nouerca, Antonino tñ poſtea nupſit, vt Iocaſta filio. Talibꝰ itaq;
offenſus Antoninꝰ, vt natura erat iracũdus, maxieq; ſanguinariꝰ, ꝑ ſpeciẽ delectꝰ habẽdi omnẽ
Alexandrinoꝝ iuuẽtutẽ iuſſit in apertũ egredi, vt delecto oĩm flore alterã phalangẽ ĩ Alexãdri
memoriã legeret. Tũ lęta ciuitas in apertũ egreſſa, dũ intẽta negocio eſſet, qđ de ĩduſtria aſſimu
labaŧ, ab armato exercitu circũuẽta eſt. Datoq; repẽte ſigno, ad vnũ iuuenes cũ parẽtibꝰ & ne- Miſerabilis
ceſſariis q ad id ſpectaculũ exierãt trucidati ſunt. tãta vis hoĩm cęſa diciŧ, vt ſanguinis riui me Alexãdrino
dia planitie in Nilũ defluxerit. Et Alexãdrini ſuę dicacitatis in hũc modũ poenas luere. Anto- rũ clades.
ninus ex Ægypto ꝓfectꝰ, nã poſt cędẽ cõfeſtim ĩde abiit, ad Parthoꝝ opes affligẽdas aĩum adje-
cit. Arte itaq; minime Romana Artabanũ Parthoꝝ regẽ frequẽtibꝰ literis & muneribꝰ pellexit
vt ſibi filiã matrimonio locaret, ex ea affinitate futurũ ꝓdicãs, vt duobꝰ mũdi iperiis Parthico
& Rõano foedere & neceſſitudine cõiũctis, oẽs gẽtes in terris quietẽ agerẽt, ac ſiquę minꝰ paca
tæ eſſent, fore vt nõ multo poſt impio ſubigerenŧ. Abnuit primo Artabanus cauſatus nõ licere
Rõano homini externarũ gẽtiũ ſectari cõnubiũ, verũ ſtudiũ & charitatẽ rei vxorię iureiurãdo
Ro. impator pollicitus, eo regẽ ꝑpulit, vt filiã ſe locaturã ꝓmiſerit. hanc anſam ille nactꝰ Arta-
banũ ſocerũ, ſeq; generũ vocat. Barbari eo cõnubio læti tanq̃ ſempiternã cũ Ro. po. pacem ha-
bituri, q̃ maximo poterãt rerũ apparatu Romanũ veniẽtẽ expectabãt. Vbi igiŧ appropinquare Foedũ Ca-
dictꝰ eſt, rex cũ magno ꝓcerũ comitatu extra regiã vrbẽ genero ꝓdit obuiã, Parthiq; cũ eo ĩdi- racallæ faci
genis floribꝰ coronati, auroq; & purpura veſtiti, ad tibiarũ tympanoꝝ cantũ choreas agẽtes, q nus.
bus gens ipſa ſupra modũ delectaŧ, ac tũ maxime quũ ſeſe largiꝰ vino inuitarũt, Romani armis
inſtructi, inermes Parthos excõpoſito ĩuadũt. Foeda ibi cędes edita, vix Artabanꝰ a ſuis ĩ equũ
ſublatus celeri fuga ſeruatꝰ eſt. Ingẽs hominũ multitudo in veſtigio cęſa, ſed multo maior ĩ fu
ga, ſunt inde Rõana arma, lõge lateq; ꝑ Parthicos fines cũ vicoꝝ & villarũ ĩcẽdio, multaq; ho
minũ cęde ad libitũ euagata, mltiplexq; ꝓda parta. Nulla vnq̃ expeditio maiorem meo iudicio
ſugillationẽ Romano nomini attulit, vt multo ſatius fuerit vinci q̃ perfidia pluſq̃ punica Rõa
nã indolẽ foedate. Sed erat Caracalla barbaris ortꝰ parentibꝰ, atq; ambobus punica terra natis.
Scripſit poſt id ꝓbroſum facinꝰ Romã ille, totũ oriẽtẽ a ſe armis ſubactũ. Patres etſi iã ſatis cõ-
pertũ habebãt maiorẽ fuiſſe Ro. nomini notã ex ea re inuſtã, q̃ laudẽ vllã q̃ſitã, veriti tñ princi
pis ſęuitiã, ingẽtes abſenti honores decernũt, & in primis Parthici cognomẽ, nã Germanici pa
tre adhuc viuo acceperat. Nec multũ ĩde tpis ĩterceſſit, quũ Caracalla Carras vrbẽ ꝓfectꝰ a Mar
tiale cẽturiõe ĩterfectꝰ eſt, cuiꝰ fratrẽ ipſe paucis añ diebꝰ occiderat. Fuit tã audacis facinoris au
ctor Macrinus vnꝰ ex copiaꝝ ꝓfectis. Is quũ faſcẽ literarũ q̃ ab vrbe principi ꝑferebantur, ipſiꝰ
iuſſu ꝑlegiſſet, nã ſub tabellarii acceſſum impator aurigatũ ꝑerabat, ĩcidiſſetq; in Materniani
ꝓcuratoris literas, q̃bus ille ſignificabat Mathematicoꝝ reſpõſo cõpetiſſe ſe Macrinũ prĩcipis Paranŧ inſi
vitę & ĩpio inſidiari, hortariq; ꝑinde vt primo tpe hoĩem e medio tolleret, rei ꝑiculo territꝰ Ma dię Caracal
crinus, ſuppſſit literas, q̃ ſibi exitiũ afferebãt. ꝑpulitq; multis ſuaſionibꝰ Martialẽ ad id facinꝰ ꝑ læ.
agẽdũ, qđ ille recẽti iniuria adactꝰ facile recepit. Inuiſerat forte Caracalla Lunæ tẽplũ, qđ inter
Carras & Hedeſſã multa indigenarũ religiõe colebaŧ. Spartianꝰ id Luni tẽplũ dictũ nõ Lunę ꝑ
didit, ꝑſuaſumq; Carrẽſibꝰ fuiſſe ait, vt ꝙcũq; lunã foeminã eſſe arbitraref, aut muliebri voce nũ
cupaſſet, is mulieribꝰ addictus molliter vitã ageret, cõtra q marẽ deũ eſſe Lunã ratus eſſet, ille
& vxori dñareŧ, & a mulieribꝰ nullas pateref inſidias, quo fieret, vt Ægyptii myſtice nõ deã Lu
nã ſed deũ vocitarẽt. Hic paucis comitatꝰ vrbẽ repetebat Caracalla, quũ leuandę veſicæ cauſa
paululũ via deflexit, cęteris ſubſiſtere iuſſis, auerſũ ac ſubligacula ſubducẽtẽ Martialis ꝑuo pu-
gione trãſfixit. Spartianus quũ equũ aſcẽderet cõfoſſum ꝑdidit. Nec Martialis id ipune tulit
quẽ fugã molientẽ Germani equites multis vulneribꝰ cõfecerunt. Eo extincto, quia fraternæ cę
dis vltio q̃ſita videbaŧ, nulla tñ primũ Macrinꝰ reſperſus eſt ſuſpitione, ipſe cũ aliis pricipis ne
cẽ lamẽtatꝰ, cineres ad Iuliã cõiugis loco receptã Antiochiã miſit, q̃ atroci caſu ꝑculſa, dubiũ MAcrinus
iuſſa, an ſpõte ſua cõtinuo ſibi mortẽ cõſciuit. Spartianꝰ haud Macrinũ tãtũ, ſed plures etiam XXIII. IM
ait fuiſſe eiꝰ cõſilii cõſcios, Nemeſianũ Apollinarẽ & Martiũ Agrippã. Fuit exercitꝰ biduo ſine PERA.
impatore. Mox q̃a Artabanus ad vltionẽ cladis ſibi nuꝑ illatæ aduẽtare dicebaŧ, milites Audẽ-
tiũ primo alterũ copiarũ pręfectũ, cęterum q̃a ille ſenectutẽ excuſans, delatũ non recepit iperiũ
Macrinũ impatorẽ creauere. Interfectꝰ eſt Antoninꝰ annos natus tris & quadragĩta, quũ ſex tã

tũ ĩpetraſſet. Tulit & Caracallę cognomẽ ex gñe veſtis ad pedes dimiſſę, quã pplo dedit, fueritq́ꝫ eiuſmodi veſtes ĩde in frequẽti vſu, ſũtq́ꝫ Antoninę dictę. Publica opa reliq́t thermas Romæ ſui nõis ĩ qbꝰ ſoleatis cellę artificiũ negabãt recẽtiores architecti poſſe queq̃ vlla rõne imitari. Ex ære vel cupro cãcelli ſuppoſiti fuere, qbꝰ tota cõcamerario credita eẽt, qđ ĩ magno vt erat, ſpatio cõtẽdebãt pitiſſimi opifices nunq̃ euenire debuiſſe. Porticus quã a patris nõie appellauit Seuerianã, eiuſdẽ Antonini fuit opus, habuit illa oĩa Seueri bella & triũphos ĩſigniter figuratos. Iuliã nouercã ſuã cuius filiũ occiderat, inceſtis nuptiis ſibi iũxit vxorẽ, q̃ quũ pulcherrima
Iuliæ ars. eſſet, atq́ꝫ ĩcuria vel potiꝰ arte, corã priuigno corporis ptẽ quãdã enudaſſet, Antoninus dixiſſe fert. Vellẽ ſi liceret. ac tũ illa. Si libet inq́t licet, an neſcis te eſſe imperatorẽ, imperantiũq́ꝫ eẽ nõ accipere ſed date legẽ? qua ille voce cõfirmatus, cõfeſtim illicitas ſibi nuptias cõcinnauit. Cognoĩa tulit Germanici, Parthici, Arabici, & Alamanici. Vicit & Alamanoꝝ gẽtẽ, vt Spartianꝰ ſcribit, quibus verbis intelligunt Alamani in Germanis nõ eẽ vt vulgus exiſtimat. Grauiſſimi ſcriptores duplicẽ Germaniã fecere, minorẽ vnã, q̃ diuidit ĩ ſupiorẽ & ĩferiorẽ. Fuit itaq́ꝫ Antoninꝰ inceſtus, fuit parricida, pfidus, atq́ꝫ hũani ſanguinis appetẽtiſſimꝰ. Macrinꝰ legionũ metu ſubactus qbꝰ fuerat ille chariſſimꝰ, Antoninũ ĩter deos retulit, tẽplumq́ꝫ & Salios decreuit, ſed
Macrinꝰ imperio potit. hęc poſtea. Ipſe recepto ĩperio confeſtim milites ad piculũ qđ a Parthis ĩſtabat, diſcutiẽdũ hortatꝰ eſt. Aderat Artabanus cũ oĩbꝰ oriẽtis viribꝰ Antonini pfidiã vlturus. Triduo itaq́ꝫ ęquo eſt marte dimicatũ, etſi multo plures ex hoſtibꝰ caderent, multitudo in cã fuit cur minus dãna ſentirent. Poſt tertiã pugnã Macrinus ſiue metu, ſiue rei ſtudio citra periculũ trãſigẽdę, Artabano ſignificat Antoninũ eiꝰ iniuriæ, quã ipſe vltũ veniſſet, authorẽ a ſuis interfectũ, dediſſeq́ꝫ
Pax reddit Parthis. illũ ſuæ pfidiæ pœnas, ſe cũ Romano exercitu paratũ eſſe bello paciq́ꝫ, ꝙ ſi & ipſe quietẽ pferat, authorẽ ſe futurũ militibꝰ, vt captiui & oĩs pda ex Parthis cõtra fœdꝰ capta reſtitueret. Gauiſus eſt rex tali nũcio, cõtinuo & ipſe pacis cupidꝰ, recepta pda fœdus cũ Romano duce pcuſſit. Pacataq́ꝫ Parthoꝝ puincia, Macrinus cũ exercitu Antiochiã cõceſſit, vñ lras ad ſenatũ & pop.
Macrini lrę ad ſenatũ. Romanũ dedit, qbus ordine ſignificabat qcq̃d in Caracallę cæde eueniſſet, & vt ſuo ductu & auſpiciis cũ Parthis ita eſſet bellũ cõpoſitũ, vt p eos totus eſſet oriẽs Ro. pplo pacatus. Pollicitus adhęc fore, vt ſub ſe Ariſtocratiã eſſent potiuſq̃ principatum habituri. Hortari plurimum ne fortunã & nobilitatẽ gñis ſemp in nouo prĩcipe intuerent, quã ſępius vniuerſę ciuitati pniciosã expti eſſent. Siqđẽ fortunę munera etiã parũ dignos ſępius exornare, virtutẽ animi ppriã cuiq́ꝫ gloriã cõciliare. Hæc ille & alia in hãc ſniam ſcripſit, qbꝰ nihil inſolẽtius pnicioſiuſq́ꝫ in principe eſſe ſignificabat, q̃ domeſticę nobilitatis ſtulta pſuaſio, q̃ in cã ſępe fuit, pſertimq́ꝫ p ximo principatu, vt q colẽdi ſint p vilibꝰ mãcipiis habeant, & quoꝝ dignitas tuẽda ſit, ad peſſimi cuiuſq́ꝫ libitũ miſerabiliter affligant. Sũma eoꝝ q̃ tũ Macrinus ſcripſit fuit hæc, vt diceret imperiũ ſibi a militibus delatũ, nullo ſe modo accepturũ, niſi ſenatus populuſq́ꝫ Ro. ſuo id aſſẽſu ratum facerent. Senatꝰ multũ gauiſus eſt Macrini ſucceſſiõe, ſed multo plus Antonini interitu. Confeſtim itaq́ꝫ ſeruitia, quoꝝ delatione dñi periclitati fuerãt, & oẽs quoꝝ delatione plurimi nobiles perierãt, publico decreto ſunt in vrbe & tota Italia patibulo affixi. Multi igitur aut hoc ſunt ſupplicio affecti, aut exilio damnati. Macrino abſenti patrum & populi conſenſu, ſtabilitum eſt imperium. qui & magnis ciuium acclamationibus poſcebatur, perſeuerauit tamen Antiochiæ eſſe, Syriacis voluptatibus vrbiſq́ꝫ amœnitate captus.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ, LIBER SEXTVS.

OBFVERVNT Macrino Antiochenę illecebrę nõ minus q̃ Peſcennio, ac neſcio an plus multo q̃ illi. Remotiorẽ Nigro lõgior ille receſſus concinnauit hoſtẽ, Macrino finitimũ. Ille aperta vi peritꝰ. Hic occulta & pene improuiſa oppreſſus eſt. Erat Antiochiæ mulier quædã Phœniſſa, ex vrbe Emeſa, Iuliæ illius ſoror, quę prius Seuero principi mox & Caracallæ priuigno nupſit, huic duæ erant filiæ, Sœmis & Mammea. Alexianus huic erat filius, illi Baſſianꝰ, ambo Solis ſacerdotes quẽ Phœnices Heleagabalum dicũt. Erat lapis maximus teretior ab imo ſenſimq́ꝫ faſtigiatꝰ ppemodum in coni figuram, niger illi color quem indigenæ iactabant cælo delapſum, viſebat in lapide
Heleagabali figura. Baſſiani forma. forma qđã quam ſolis vulgo eſſe arbitrari, haud humano artificio fabrefacta. Huius igit ſacerdos erat Baſſianꝰ, iã ãnos. XIIII. natꝰ, forma adeo elegãti, vt Baccho ſimillimũ multi puerũ pdicarent

rẽt. Eratis quotidie in oculis Romanoꝝ militũ,q in Phoeniciæ finibꝰ habebãt caſtra,magnuſq́; fie
bat ad tẽplũ cõcurſus pueri viſendi ſtudio,cõciliabatq́; illi militarẽ fauorẽ forma,ſed multo maio
rem Meſæ maternæ auiæ teſtimoniũ,q̃ dubiũ mẽtita,an qđ ita eſſe exiſtimarit,Baſſianũ ex Cara-
calla genitũ inter milites ꝑdicabat,q eo tpe quo ipſa Seuero principe,apud Iuliã ſororẽ ſuã Romę
fuiſſet.Soenim filiã adhuc virginẽ vitiaſſet,vitiatãq́; ꝑgnãtẽ reddidiſſet(Euſebius nõ Soenim ſed BASSIA-
Soeniã vocat.)Res temere credita,militũ aĩos incẽdit ad impiũ puero demãdãdũ.Augebat id ſtu NVS. XX
diũ Caracallæ memoria militibꝰ gratiſſima, necnõ ſpes auri qđ Meſam diutiſſime in prĩcipis au- III. IMPE.
la verſatã poſſidere rumor erat.Id aurũ anus & quaſcũq́; cõgeſtas haberet opes ꝓfuſura putabat,
vt nepoti impiũ aſtrueret.Hęc milites ſecuti,illũ ĩ caſtra ꝑductũ,impatorẽ cõſtituũt. Neglexit ab
initio Macrinus hũc nouũ terũ motũ,miſitq́; eo Iulianũ copiarũ ꝑfectũ cũ pte exercitus, hũc mili
tes q cũ eo miſſi ſunt,iſpecto puero ꝓpoſitaq́; mercede cõfeſti ĩterficiũt adiũgũtq́; ſe Baſſianis. In
terfecti caput ad Macrinũ mittũt,qbꝰ ille ꝑmotꝰ,cũ toto exercitu eo occurrit,fit itaq́; ꝑliũ, quod
multo acriꝰ Antonini milites (ſic enĩ puerũ ad cõciliãdũ ei fauorẽ appellabãt) ſupplicii metu cie
bãt q̃ q a Macrino ſtabãt.Inde multi ppl'are pueri nomẽ ſecuti,ad hoſtes trãſeũt.Macrinꝰ vbi for-
tunã ꝑditiõe militũ ĩclinare vidit,ĩgnoto habitu fugã molirꝰ ẽ. Stetit ĩde exercitꝰ q ĩ fide adhuc
erat fortiter ĩ acie ſine duce dimicãs,verũ vbi eiꝰ fuga cognita eſt, ĩpunitate ab Antonino ꝓmiſſa
cũ priſtina dignitate,ceſſit.Miſſi q Macrinũ fugiẽtẽ ſeq̃rent,hũc q miſſi ſunt circa Chalcedonẽ in Macrini &
Bithynia aſſecuti,cũ Diadumeno filio in ſuburbano quodã latitãte obtrũcãt,atq́; Opilius Macri filii cædes.
nus quũ ãnũ vnũ & duos ĩperaſſet mẽſes,interficiẽ.Erat Macrinꝰ ſordido loco natꝰ,foedo carnifi
ciq́; ingenio.Alii alia,cęterũ oẽs de eo turpia & ſæua ꝓdiderũt.Gladiatoriã pugnã exhibuiſſe qdã
ſcribũt,mox accepta rude venatorẽ factũ. Tabellionatũ inde exercuiſſe, fuiſſe & fiſci aduocatum,
vñ mox ꝑ varios ſucceſſus ad ꝑfecturã ꝑuectꝰ,Caracalla ꝑempto,impiũ ſibi aſtruxit,ex variis ho-
noribꝰ a ſenatu decretis.Pii cognomẽ reſpuit,hõ natura ſęuus,vix fidẽ ſit res habitura,ſi ſæuitiæ
memorentẽ exẽpla,q̃ tã breui impio edidit,milites in crucẽ ſuſtulit, ſempq́; ſeruilibus affecit ſuppli
ciis.Duos milites ancillaris ſtupri cõptos duobꝰ exectis bobus inſeruit extãtibꝰ dũtaxat capitibꝰ.
Tribunũ q excubias deſeri paſſus fuerat,currui alligatũ,viuũ prĩo mox exanimẽ ꝑ longum traxit
ſpatium.Adulterii cõuictos viuos cõcremabat,parietibus includebat.Diadumenꝰ q cũ patre piit,
etſi oĩm q ea ætate fuerũt lõge pulcherrimus,fuit enĩ ꝓcera ſtatura,crine flauo,nigris oculis, ele-
gãtiq́; deliniatiõe,paternã tñ in tenera adhuc ætate retulit ſęuitiã.Eius epl'ę ad patrẽ vna , altera
ad matrẽ data,abũde id demõſtrãt,q̃ deinceps in mediũ plate ĩn cã fuerũt,vt cũ patre ſit ferro de
dirus,quum a militibus eſſet alioqui ſeruãdus.Baſſianus hoc ludibrio fortunæ ad rerũ faſtigium
euectus,Meſæ auiæ impulſu quæ diu Romanæ aulæ inſueuerat,cõfeſtim Romã iter ꝓpoſuit. Sy
riaq́; digreſſus Nicomediæ ob anni intẽperiẽ,luxui & ocio deditꝰ hiemauit.Incidit in primos. He CALISTꝰ.
leogabali ãnos caliſti pontificis creatio,qui quintuſdecimus fuit pontifex.Alii quibus libentius ac XVII.
cedo,decimũſeptimum illi aſſignant locum in ordine , q̃ variatio inde eſt ꝙ qdã Linũ & Cletũ,vt PONT.
ſupra eſt ſignificatum ſupprimunt.Clementis pontificatũ Petro cõfeſtim ſubiiciẽtes.Miror Plati
nã ſcripſiſſe Caliſtum ad Seueri tẽpora ꝑueniſſe,quũ Euſebius ita colligat,vt Heleogabalo ĩpante
creatus intelligatẽ.Hæc quoq́; variatio ex eo eſt ꝙ q̃diu Zepherinus ſederit parũ,vt video,conſtat
inter ſcriptores ipſos.Cęterũ quocũq́; Caliſtus tẽpore ſedere coepit,primꝰ,quod ſatis cõſtat, inſti-
tuit vt frumenti vini & olei gratia ter in anno ieiunaretẽ.Inde mutato cõſilio,in quatuor partitus Caliſti põti-
tempora id ieiunium,in ver,æſtatẽ,autũnum & hyemẽ.Idem hæreticos iudicauit,qui negarẽt ſa- ficis decre-
cerdotibus poſt crimen admiſſum (ſi etiã poenitentiam egiſſent) patere ad dignitatem reditum. tum.
Baſilicã virginis in Tranſtyberina regiõe ædificauit,nec tñ illã vt credere par eſt,q̃ hodie magni
ficẽtiſſimo viſiẽ apparatu.Erãt tũ imperatorum metu adhuc omnia in occulto,vt ſacella modica
eaq́; fere ſubterranea fierent.Condidit via Appia Coemiterium ſuo nomine,vbi multorũ martyꝝ
repoſiti erant cineres,viſunẽ hodie his locis & ſacella q̃dam,quibꝰ occulto rem diuinam priſci illi
pietatis cultores feciſſe creduntẽ,qñ publice non liceret.Fuit Caliſti tẽporibus Tertulianus apher Tertullianꝰ
vir acri ingenio,cuius ſcripta tanti fecit Cyprianus,vt ne vnum quidem diem egiſſe dicatur ſine
Tertuliani lectione.Is quum ad mediã ætatem ſacerdos fuiſſet.Ro.cleri inſectatione impiũ Mon-
tani dogma cõplexus eſt,aduerſus eccleſiam ſcripſit,de pudicitia,de monogamia,de ieiuniis.Scri-
pſit & in Apollonium ſex libros.Origenes cuius ſupra mentio facta eſt,ipſe quoq́; ꝑ id tempus mul-
ta ſcripſit,impugnauitq́; Hebionianã hęreſim q̃ Chriſtũ ex Ioſippo & Maria genitum aſſeruit,pu VRBA-
rumq́; fuiſſe hominẽ.Hieronymꝰ author eſt Origenẽ ad ſex milia libroꝝ ſcripſiſſe. Caliſtus anno NVS. XV
fere ſeptimo ſui põtificatus martyrio cõſumptꝰ eſt.Vrbanꝰ illi ſucceſſit vir & Quiritii ſanguinis III. PONT.

PP

ANNI MVNDI HELEOGABALus IMPERATOR.

ac Romæ natus. Fuit annus ille quo Vrbanus ſedere cœpit ducẽteſimus ac. XXVII. ab eo q̃ fuit humanę ſalutis primꝰ. Vrbis Romæ ſeptuageſimꝰ ac nõgẽteſimꝰ. Mũdanæ originis qntus & viceſimꝰ ſupra quadringẽteſimũ ac qnquies milleſimũ, quũ Romæ interim Heleogabalus imparet, vt alii ſcribunt, vt Euſebius. Alexander q̃ Heleogabalo ſucceſſit. Cæterũ ſiue hic, ſiue ille ĩpauit, quum Vrbanus ſedere cœpit, de Heleogabalo ꝓxima oĩno eſt relatio, q̃ multo melius inter tetra naturę mõſtra, ſi vera ſunt q̃ de eo in lr̃as miſerũt q̃dã, reponi potuiſſet q̃ ĩter principes. Subſedetat Nicomedię nouus ĩpator ob hyemis magnitudinẽ, quẽadmodũ ſupra mẽoratũ ẽ, eratq̧ adhuc ibi voluptatibꝰ addictꝰ, quũ Romã ad Senatũ tabulã miſit, ĩ q̃ ipẽ molli erat, ac ꝑpe muliebri ornatu figuratꝰ, cũ eo numine cuiꝰ ipſe erat ſacerdos, iuſſitq̧ tabulã ſtatui ſupra Victorię caput ĩ curia, vt cũ ſenatꝰ haberet, ibi ſinguli thura adolerẽt. Herodianꝰ piclitari eũ voluiſſe ait patiẽtiã eiꝰ ordinis, q̃ ęquo aĩo peg̃rinũ eẽt cultũ ſuſceptũꝰ. Ego ĩſanũ adoleſcẽtẽ & ad flagitiũ natũ, vix crediderĩ tã religiõe motũ, q̃ ſuæ fortunæ vana oſtẽtatiõe, quã vnã ſatis ſibi fore ad ĩpiũ tuẽdũ arbitrabat, q̃ſi ſcortũ nõ ĩpator illiꝰ ordis totiuſq̧ ppl̃i futurũ, q̃d fœdiſſimꝰ vitę exitꝰ facile demõſtrauit. Sed quocũq̧ id cõſilio ẽ factũ, potuit Senatꝰ Po. q̧ ex eo adminiſtratiõis rudimẽto nihil obſcure ꝑcipe q̃lẽ eẽnt ĩpatorẽ habituri, ſed occalluerãt aĩ turpi ſeruitio, exciderat q̧ vetꝰ illa Quiritũ virtus, martiaq̧ alioq̃ ciuitas ocio & luxurię dedita, tã erat oĩs noui dñatꝰ cupida, q̃ ãtea fuerat ĩimica. Oĩm tñ malorũ culpa fuit ĩ milite, q̃ poſteaq̃ venale habere cœpit ĩpiũ, nũq̃ modũ ampliꝰ fecit auaritię ſuæ, eoq̧ meliꝰ locatũ ĩri in aliquo ĩmpiũ arbitrari, quo plus auri videbat̃ largiturꝰ. Quũ duo igit̃ peſſima vitia atq̧ inter ſe cõtraria Romanã ciuitatẽ ꝑmerẽt, luxuria domi, belli auaritia, ita accidit, vt q̃ pulchre antea ĩpauerat, tã demũ turpiter ſeruiret. Senatus etſi ab initio ꝑmoleſte tulit eã creationẽ, oderat eñi Caracallę mẽoriã, cuiꝰ hic erat filiꝰ, q̃a tñ parum ſe ꝓfuturum credebat, ſi q̃d ſtatuiſſet cõtra militum ꝓrogatiuã, ꝓbauit factum. Nec multo poſt Heleogabalus venit Romã, qui dato ciuibus cõgiario, ſpectaculiſq̧ omnifariã editis, tẽplũ ſuo deo maximum pulcherrimũq̧ in palatio erexit, vbi quotidie Hecatõben & ouium vim mactabat ingentẽ, odoribꝰ in arã cõgeſtis, multas optimi vini amphoras infundebat, vt paſſim vini cruoriſq̧ riui fluerent, agitabatq̧ choros circa arã, vnaq̧ Phœniſſę mulieres ſaltãtes cymbala q̃tiebãt, ſenatu & eq̃ſtri ordine in cõcionis modũ circũfuſo. Adortꝰ inde eſt Heleogabalꝰ veſtalẽ ignẽ. Cybeles Typum & oĩa deorũ ſimulacra, & ſacrorũ ritus, & cũ his Chriſtianã etiã deuotionẽ, vt Lãpridii vtar verbo, q̃ hæc ꝑdidit, in id tẽplũ trãſferre, vt ſolus in vrbe Heleogabalus coleret̃. Inde eo ꝓceſſum eſt, vt vxorem ſuo q̃reret deo ſtultus adoleſcẽs, primoq̧ illi nomine cõiugis Palladẽ admouit, mox negans belligerã deo cõiugẽ cordi eſſe, alterã q̃ritare. Lunęq̧ ſimulacrum eſt eius iuſſu tẽplo illatum, q̃d Dido q̃ & ipſa fuit Phœniſſa, quum Carthaginẽ conderet, ſacraſſe dicebatur. Aphri Vraniam vocabant. Phœnices Aſtroarchẽ, ac tum demũ id cõnubiũ cõuenire teſtatꝰ eſt. Nã Heleogabalũ plures ſolẽ interꝓ̃tari ſunt. Inde quũ bonꝰ ĩpator muliebriter viros pateret̃, cœpiſſetq̧ eo noĩe ab oĩbus initio

Stulta Heleogabali opera.

ſuſpectus eſſe, rumor erat drancos ſibi cõditione q̃rere ad fœdam libidinẽ explendã, oculos adhæc & genas expingere, eoq̧ ſtatu quo Venus ad Paridis iudicium ſteriſſe dicit̃, nudum corpus iis ſpectandum offerebat, quibus ad tam fœdum miniſterium vtebat̃, manu vna mammæ applicita, altera vereudis partibus appoſita, ꝑcipuum vitę fructũ ratus, ſi dignus aptuſq̧ pluriũ libidinibus videret̃. Cæterum ne mulier omnino crederet̃ vxorẽ duxit Romanã fœminã, nobili loco ortã, quã Auguſtã appellauit. Sed cũ ea paulo poſt diuortiũ fecit, adẽptiſq̧ honoribꝰ in ordinẽ redegit. Captus inde veſtalis amore, cuius virginitas erat Romano ritu inuiolabilis, violenter tẽplo abductã ꝓ vxore habuit, ſenatũq̧ tali flagitio mœſtũ libello conſolatꝰ eſt, teſtatus id humanũ eſſe, captum ſe illius amore eã in cõnubiũ adduxiſſe, æquũ eſſe ſacerdotẽ ſacerdoti nubere. Alterũ inde ſuæ ſtultitię cõdidit tẽplũ in ſuburbano ſuo, quo Heleogabalum aureo curru auexit, ꝓcioſiſſimis lapidibꝰ exornato, ſex equi niuali cãdore trahebãt currũ, toto viæ ſpatio ab vrbe ad ſuburbanũ, quo vehebat̃, auroſa arena inſtrato. Vix fidẽ habitura ſunt q̃ de ꝓdigioſa principis luxuria ſunt memoriæ ꝓdita, nũq̃ veſtẽ vllã vel ꝓcioſiſſimã bis induit, nec cũ fœmina vlla ꝓ̃ter vxorẽ cõgreſſus eſt iterũ. In lucernis Balzamũ exhibuit. Roſacea aqua piſcinas impleuit. Calceamẽtis applicuit gẽmas nobiliſſimorũ artificũ manu ſculpeas, ſemꝑ aurea, aut q̃d minimũ fuit, ſerica eſt tunica vſus, nũq̃ minus cẽtum cœnauit ſeſtertiis, interdũ tribꝰ milibꝰ. Phœnicẽ ſe cõuiuis appoſiturũ eſt pollicitꝰ, nũq̃ nõ floribus ſuffultus, odoribuſq̧ exq̃ſitiſſimis cõuiuatus eſt, appellabatq̧ precioſa obſonia q̃ etiã plurimi empta ſibi dici volebat, vt ſuauiora eſſent, cõuiuii Orexim. Sexcenta ſtruthionum capita vna cœna appoſuit, vt ex his cerebella dũtaxat aſſumerent̃. Circenſibus ludis nauale certamen dedit in euripio vini pleno. In maritimis locis nunq̃ piſcibus conuiuatus eſt, quum vero ꝓcul mari

Stultũ Heleogabali facinus.

Portentoſa luxuria.

abeſſet oĩa marina exhibuit. Murenarũ & Lupoꝝ lactibus ruſticos in mediterraneis pauit. Totum
Tricliniũ ĩſtrauit croco, quũ primores ciuitatis ad cœnã vocaſſet, eiuſmodi fœno dicens dignos, q
cõuiuio adhibiti eſſent, porticũ ſcobe auri, dolẽs ꝙ negret & electri. Vẽtris excrementa auro exci-
piebat, myrrhino vrinã. Teſtatus eſt fore vt ſi filiꝰ ſibi naſceret, tutorẽ illi daret, q cogeret eũ id fa
cere. Domeſtice aliquẽ rogatꝰ an tineret paup fieri. Cui inqt meliꝰ heres fuero ꝙ mihi, & vxori meę?
Negauitq; ob id ſe filios optare, neq; ſibi frugi naſceret, vectatꝰ eſt nũc a canibꝰ in ꝗdrigarũ ſpeciẽ
iunctis, nũc a ceruis, nũc leonibꝰ tigribuſve, & qđ pximũ pdigio fuit, nudis mulieribꝰ iter dũ vri, ꝙ
vt ꝗdrupedes, currũ traherẽt. Cæterũ neſcias vtrũ maiore luxuria an ſtultitia laborarit, ad. X. mi
lia põdo aranearũ collegit, ex his ſe intelligere teſtatꝰ ꝙ magna eſſet Roma. Exhibuit & decẽ milia
Heleogabali ſtultitia.
muriũ, mille muſtellas, paraſitos rotis alligatos, atq; in orbẽ circũactos aqs interna pte mergebat.
Ixionios appellãs. Ridebat tã incõpoſite, vt theatro pleno vnꝰ oĩm ridẽs dignoſceret. Vim ſerpen-
tũ maximã p Marſicę gẽtis ſacerdotes ꝗſitã, antelucanis horis in multitudinẽ miſit, ꝙ ſpectaculoꝝ
die loca in theatro, vt moris fuit, occupare ſolebat, quo terrore multi afflicti ſunt, multi illaꝝ mor
ſu exanimati. Oẽs vrbis meretrices & lenones p cõcione affatꝰ eſt, neq; oĩbꝰ libidinũ & voluptatũ
gñibꝰ lõgũ habuit ſermonẽ, eas cõmilitones appellãs, ſingulisq; dõatiuũ noĩe ternos numerauit au
reos: atq; p hæc debacchatus, qa ex Syriis ſacerdotibꝰ cognouerat fore, vt violẽta piret morte, ex
Apparatus funeſtarum rerum.
ſerico & cocco habuit intortos funes, qbus ſi neceſſitas coegiſſet ſeſe ſuſpẽderet. Habuit & aure-
os cultros, turrimq; eminẽtiſſimã, auro & gẽmis excultã, vñ ſe pcipitaret, vt quoquo mõ mori co-
ctus eſſet, pcioſa, vt dicere ſolebat, mors eẽt ſua. Supprimunt a me cõſulto ꝗdã, ꝙ ſalua auriũ reue-
rẽtia in apertũ pferri nõ poſſunt. Tulit Ro. Po. hęc mõſtra rerum in fœdiſſimo prĩcipe ꝗtuor ferme
annos, alii paulo plus duobus eũ impaſſe ſcribunt, ſed nihil ęque ac fœda maieſtatis ſugillatio ani
mos ſtringebat hoim. Senatũ togata mancipia appellabat, ſaltatorẽ quẽdã ſcænicũ pfecit exerciti-
bus. Aliũ ex ſcęna iuuentuti, alium ſenatui, alium equeſtri prępoſuit ordini, aurigis & hiſtrionibꝰ
puincias demãdauit. Cõtra Sabinus vir clariſſimus & Vlpianus iuriſconſultus atq; vniuerſus ſe
natus vrbe iuſſus eſt faceſſere, neqđ ſuis obſtaret cõſiliis. Alexandrũ cõſobrinũ ſuũ, quẽ adoptaue
Heleogabalus Alexandro iminet.
rat, appellaueratq; Auguſtũ, qa ſancte inſtitueretur, eſſetq; diuerſo a ſe ingenio (erat is. XII. annos
natus, egregia indole, ob idq; militibus gratiſſimus) pdere conatus eſt, quæ res ipſius multo ma-
gis accelerauit mortẽ. Heleogabali cędẽ varie referũt authores quos ſeqmur. Lãpridius bis tumul
tuatũ ſcribit in prętorianis caſtris, pertitũq; priore motu a militibꝰ, vt oẽs a ſe remoueret Draucos,
qbus ſuũ abutendũ dediſſet corpus: iterũ ſenatu vrbe eiecto, quũ fraternę cædi nihil obſcure ĩmi-
neret, milites id mõſtrũ haud vltra ferendũ rati, in hortis quũ aurigationi eſſet intẽtus, eximpro-
uiſo in eũ impetũ fecere. Prĩo itaq; irrũpẽtiũ clamore territꝰ, in pximã latrinã ſe cõiecit, quũ nul-
la opportunior in ea trepidatiõe occurreret latebra. Hic ille cũ matre pluribꝰ eſt vulneribꝰ cõfoſ-
ſus: Herodianus Heleogabalũ cũ matre in caſtra veniſſe ait, extuliſſeq; ſecũ Alexãdrũ eodẽ vehi-
culo, quẽ phibitũ in publicũ exire, milites tumultuoſe regrebãt. Poſtea vero ꝙ in caſtra ſunt rece-
pti, qa multo maiore militũ fauore Alexãder ꝙ Heleogabalus acciperet, iratus iis impator, q prer
cæteros puero fauerẽt, p noctẽ illoꝝ noĩa ſubnotauit. Hos inde vt ſeditionis authores, quũ ad ſup
pliciũ arripi impaſſet, tumultu orto, cũ Sœnide matre quã Lãpridius Symiamirã vocat, & exole-
Heleogabali cædes.
tis q cũ illo erãt, trucidatus eſt. Heleogabali & matris cadauera plębi milites tradiderũt, ꝙ tota vr-
be raptata ſunt atq; in cloacas piecta, vt p eas in Tyberim defluerent. Lãpridius Heleogabali cor
pus, ex Æmylio põte, ingẽti põdere degrauatũ, ne fluitare poſſet, in Tyberim deiectum pdidit: id
publicũ Romanoꝝ odiũ in Sœnidẽ inde cõflatum crediderim, ꝙ ad eã temeritatẽ fuerit euecta, vt
quoties ſenatus haberet, vellet intereſſe, ſe tanꝙ decretoꝝ oĩm moderatrix ſubſcribens; qđ ne Au
guſtaꝝ qdẽ vlla ad id tpſ feciſſet. Hiſq; p hunc modum oppreſſis, ſecutum eſt ſenatuſcõſultum, vt
Heleogabali cognomẽ ex oĩbus publicis deleret opibus, ne princeps vllus iam Antonini ferret co
gnomen. Inoluerat vſq;adeo id nomen lõga imparoꝝ ſerie, vt iã ppemodum popularius opinione
hoim, ꝙ Auguſtoꝝ, aut Cæſaꝝ haberet. Sed vniꝰ vita adeo coinquinatum oẽs credere, vt p diro &
deteſtabili ſit repudiatum. Nicopolis p id tpſ quo Roma Heleogabalum tulit, in Palæſtina condi-
ta eſt. Olim Emaus fuit. Iulius Aphricanus tẽpoꝝ ſcriptor eadẽ tẽpeſtate claruit. Prætoriani poſt
Emaus.
Heleogabali cædẽ. Alexãdrum. XII. annos natum, ĩpatorẽ ſalutãt. Erat is quoq; ex Caracalla geni
ALEXANDER. XXIIII. IMPE.
tus, vt Mœſa auia pdicabat. Fuit hęc cũ ſorore Iulia vt ſupra eſt ſignificatũ Romę Seueri & Cara
callę prĩcipatu. Teſtari itaq; anus duas diuerſo tpe filias quas ſecum habuit, cũ in aula Seueri prĩ-
cipatu verſata eſt, a Caracalla iuuene cõpreſſas, quarũ Sœnis Baſſianũ qui Antoninus Heleoga-
balus eſt dictus, inde quadriẽnio poſt Mãmea Alexianũ eſt enixa, q & Alexãdri tulit nomen. Cæte-

rum ſi altero anno ſui impii periit Heleogabalꝰ,ſatis quadrat ratio tẽporũ,vt.XII.eſſet Alexãder
annos natꝰ,quũ impator creatꝰ eſt,ſi quadriẽniũ habuit principatꝰ ille,quatuordecim annoꝝ fuiſ-
ſe intelligi neceſſe eſt,quũ impare cœpit,ꝗ ætate Heleogabalꝰ fuit, ꝗ quadriẽnio maior natu erat
quũ in Phœnicia eſt impator ſalutatus.Fuit Alexãder Mœſæ auię impulſu ab Heleogabalo ado-
ptatus. Videbat prudẽs anus fœdiſſimũ nepotis impium diuturnum eſſe non poſſe. Ne igitur eo
ſublato in priſtinũ vitę ſtatũ relaberet̃,cũ eo egit,vt qñ ſacris & ꝓphanis curis impar vnus eẽt,cõ
ſobrinũ fratrẽ adoptaret,ꝗ per ætatẽ alterutri eſſet curæ iam ꝓpemodũ idoneus,aut certe nõ mul
to poſt futurus.Eam prudẽs anus ꝓtexuit cauſam,quum de imperio eſſet in primis ſollicita,ne in
alios transferret̃.Cęſar itaq; appellatus cõtinuo oim fauorẽ & ſtudiũ in ſe vertit, vt ſupra eſt me-
moratũ:quo cõtigit vt poſt Heleogabali cædẽ cõfeſtim ſit in caſtris impator ſalutatꝰ.Alexãder I-
perium adeptus,matre & auia authoribꝰ,primũ oim a ſenatu petiit,vt ſexdecim ex eo ordine lege-

Pulchra ad-
miniſtratio-
nis forma.

rẽtur,qui authoritate & innocẽtia cæteros anteirent,ꝗbus in cognoſcendo & decernendo vteret̃
cõſiliariis. Fuit inde author patribus decernẽdi vt oĩa deoꝝ ſimulacra ex Heleogabali tẽplo ſuis
reſtituerent̃ ſedibus.Quoſcunq; Heleogabalus ex ſordido loco publicæ adminiſtrationi admoue-
rat,dignitate illis adempta in ordinẽ redegit, forenſibus negociis peritiſſimo cuiq; legum ꝑitiſſis
exercituũ cura militię aſſuetis ac bellica laude claris.Et quũ per hæc aliꝗdiu impiũ adminiſtraſ-
ſet.Mœſa iam ætate confecta,ſuum obiit diem.Mãmea materno ſpoliata conſilio,multo impẽſius
incubuit in filii inſtitutionẽ, nec pati eũ adiri a quoꝗ malarũ artiũ artifice. Sed author erat ado-
leſcenti,vt iis ſe artibus exerceret,ꝗ impatori neceſſarię eſſent,adeoq; natura ſua ſpõte mitis ma-
ternis ꝑfecit cõſiliis,vt quatuordecim annos incruentum egerit imperiũ,ne vno quidem interfe-
cto.Iraſcebaturq; Mãmeæ matri ꝙ extruẽdarũ opũ paulo cupidior eſſet. Et iam annũ tertiũdeci-
mũ trãquille pacateq; impitabat, quũ ex Syria & Meſopotamia literis ſimul & nunciis affert̃ Ar-

Bellum Per
ſicum.

taxerxẽ Perſarũ regẽ,victo & interfecto Artabano qui in Parthis late ĩperauerat, eius regnũ occu
paſſe,imminereq; Ro.imperii finibus,ac inſolenter iactare totã Aſiam vſq; ad Helleſpõtũ Perſaꝝ
olim fuiſſe,repetiturũ ſe armis ſi Romani nõ ſpõte illius poſſeſſiõe cederẽt: & iã res ad vim apertã
ſpectabat,imminebatq; Artaxerxes Romanis exercitibus,qui veteri inſtituto obtinebant fluuioꝝ
ripas.His Alexãder nunciis turbatus,ex ſuoꝝ conſilio Artaxerxi ſcripſit, vt temerario abſiſteret
incœpto.Cęterũ tm̃ abfuit,vt iam inde barbarus ex ſua ꝗꝗ ferocia remiſerit,ꝙ Meſopotamia in-
curſata Romana ſit caſtra oppugnare adortus,ꝗbus tumultuoſe nunciatis,confeſtim Alexãder ꝑ
cipit tota Italia delectũ haberi,ipſe ꝓtorianis ad cõcionẽ vocatis.Cuperẽ inquit milites,vt ea apud

Oratio Ale
xandri ad
milites,

vos hodie vti oratione liceret,ꝗ & mihi ornamento,& vobis lætitię eſſet,etenim animi longæ pa
ci & ocio aſſueti,non poterunt nõ moueri ſubita belli denunciatione,ſed decet viros fortes,& mo
deratos ſemper optima optare,ſiqua vero dura & ꝓter ſpem accidãt,eadẽ illa fortiter ferre: vt enĩ
ſuauis eſt & dulcis voluptas,ita virtus glorioſa & æterna,maiorq; oĩno virtus eſt ꝓpulſare ꝗ̃ ĩfer
re iniuriam.Hoc temerarii eſt,illud ſtrenui & prudẽtis.Enſuero ꝗ prior laceſſit ipſe ſibi iniuriꝰ vi-
det̃. Contra laceſſitus melius ſperat,fiduciãq; ex iuſtitia mutuat̃. Artaxerxes vir Perſa,Artabanũ
regem ſuũ nuꝑ ꝓlio victum ĩterfecit,interfecti regnũ occupauit,nec ꝓſenti ſcelere cõtẽtus,res po-
puli Romani bello laceſſere adortꝰ eſt,monituſq; a me ꝑ lſas,vt ĩcœpto abſiſteret,nõ ſolũ nõ paru
it,ſed multo infeſtior factꝰ.Meſopotamiã ꝓuinciã Rõani impii ĩcurſatiõe fœdauit,nſaq; circa flu-
uios ꝑfidia oppugnare auſus eſt.Quare excitemini ſtrenui milites,mecũq; alacri aĩo arma indui-
te,vi opus eſt vt iniuria hæc ꝓpulſet̃,imo ꝑ virtutẽ vindicãda eſt,adimẽda hęc nota Ro . noĩs,vt
barbari ꝗ toties nr̃is armis ceſſerint,ac recentiſſimis tpibꝰ Seuero auo meo,mox & Antonino pr̃i
nunc vltro nobis bellũ inferãt.Ite & vos veterani trophęoꝝ memores,quos illoꝝ ductu in ea terra
erexiſtis,recẽtẽ ex inuiſa gente ꝗrite vobis gloriam,cæteri ꝗbꝰ integra eſt ætas veſtro exemplo di-
ſcant fortiter dimicare,ꝓcul domo patriã tueri.Nam quod ad victoriã attinet,vt ferocius inſtant
barbari cedentibus,ita in acie ſtantibus minime reſiſtunt.Tantum ille locutus edicit militibus,vt

Peroratio.

ſe ad expeditionẽ præparent.Magnus oim fauor & conſenſus ſecutus eſt,rebuſq; ad bellum matu
re cõparatis.Alexander Roma ꝓficiſcitur,ſenatui & populo deſiderabilis,per Illyricum vbi copi-
as auxit in Syriam cõtendit.Subſedit nonnihil Antiochiæ,dum bellum diligentius ornat,pericli-
turq; iterum per legatos Artaxerxis animum,an ad pacẽ inclinaret , verum vbi nihil inde pacati
renunciarunt qui ad regẽ miſſi fuerant,quin & ab Artaxerxe mox paulo legati affuerunt petẽtes,

Arrogantiſ
ſima perſaꝝ
poſtulata.

vt Romani tota Aſia decederent, ſupbis & arrogãtibus barbarorum verbis cõmotus Alexander,
eos cõpręhendi impat,equiſq; & armis adẽptis in Phrygiã cõtra ius gentiũ relegat,vſq; adeo pri-
ſca illa Ro.indoles ad id tp̃s exciderat.Sic olim Antoninus pater Parthoꝝ regẽ poſt fœdus & aꝝ

ſinitatem ꝑdidit.Iã moliebat̃ Alexãder fluuioꝝ trãſitũ,quũ milites perpauci ex Ægypto acceſſi-
ti a Romanis deficiũt & in Syria alii nõnihil tumultuati ſunt. Sed hi motus illico compreſſi aiad
uerſumq; eſt in ſeditionis authores.Mouit inde Alexãder ex amicoꝝ ſnĩa in hoſtẽ triptito , partẽ Tripertito
vnã copiarũ ꝑ Armeniã q̃ tũ Romanis amica erat.Medoꝝ iubet fines irrũpere.Alterã ꝑ inferiora Alexander
loca,qua Tygris & Euphrates cõfluũt ĩmittit,ipſe media ducit regiõe,futurũ rat⁹,vt hoſtes plu- bellũ infert.
rifariã petiti cõfeſtim metu dilaberent̃,aut certe diuiſis copiis infirmiores fierẽt.Fuit id Alexãdri
cõſiliũ ſatis tutũ ſpecie,ſed euẽtu infelix,nã & q in Mediã irruperãt locoꝝ magis q̃ hoſtiũ iniuria
coeliq; inclemẽtia,magna ſunt ex pte cõſumpti.Fatigarũt hi tũ nõnihil Artaxerxẽ locoꝝ aſperita
te fracti,q̃ pedeſtribus erant ꝑliis magis q̃ equeſtribus idonea. Alter exercitus q Parthoꝝ fines ir-
rupit,fretus regis abſentia (ille enĩ primis Romanoꝝ motib⁹ occurſurus Mediã petierat,cũ robo-
re copiarũ) incautius hoſtilẽ terrã ꝑuagari.Alexãdri acceſſum ꝑſtolaturus. Cæterũ Alexãder ſi-
ue metu,ſiue matris ſuaſu,in veſtigio tenuit exercitũ,quo accidit vt ĩprouiſo Artaxerxis in Par-
thiã recurſu.Romani hoſtili eqtatu circũuenti aliq̃diu in orbẽ dimicare coacti ſcutoꝝ obiectu ſe
ſe defenderint,poſtremo Barbaroꝝ multitudine & vi teloꝝ obruti , ad vnũ fœda occidione occiſi Ro.cædes.
ſint.Tanta vis hoĩm ibi deleta eſt,vt inter inſignes clades,quas Romani toto oriente aliq̃n adiere
fuerit hęc,vt Herodianus ſcribit,aut omnium fœdiſſima,aut certe inter paucas memorabilis.Pha
ma cladis huius ad Alexandrum delata,quum aeris intẽperie ſua ſponte languere cœpiſſet,eũ ſu-
pramodũ affecit,dolere ſimul ac pudere ſuo metu & deſidia florẽtiſſimas legiones hoſtibus prodi Duplex Ro.
tas,& qđ ſępe fit vt cladem vnã altera ſequatur,ecce & qui in Mediã ꝓceſſere, ipſi quoq; cũ coelo clades.
& hoſtibus colluctati ꝑpauci incolumes retro abire dicti ſunt.Duplici itaq; clade ꝑculſus Alexan
der,qui in æſtuoſis Meſopotamiæ cãpis ſedendo,nihil ꝑter militum inuidiam lucrifaceret,corpo-
re & aĩo æger,exercitum morbo affectum reduxit in Syriam oĩbus propemodum inuiſus. Sunt
multi inde vita defuncti,ipſeq; non prius a morbo cõualuit,q̃ Antiochiam venit. Hic effuſa pecu
niæ largitione primum omnium ſibi militum animos reconciliauit,& iam de nouo in hoſtes exer
citu cõparando cõſilia agitabat,quum certior factus eſt Artaxerxẽ exercitũ dimiſiſſe , & qđ æque
fuit illi gratum,indicio cõperit ex hoſtibus nihilo pauciores Romanis cecidiſſe iis pręliis, quæ in
Media Parthiaq; infeliciter alioqui fuerant a ſuis depugnata,viciſſe Perſas non viribus ſed nume
ro.Cęterum q̃ grauiter Perſicę opes fuerint afflictæ,tempus quod omnia tegit facile demõſtra-
uit,quadriẽnio poſtq̃ hæc geſta ſunt.Perſæ oĩni bellico conatu abſtinuerũt.Remiſerat Alexander
his nunciis oẽm rei bellicę curã Antiochenis captus delitiis,quũ trepide nunciat̃ Germanos limi- Nuncius
tes tranſgreſſos Romani impii ꝓuincias vaſtare,oppugnariq; ab eadẽ gẽte Romana pręſidia circa Germani-
duo flumina.Rhenum & Iſtrum.Tumultuoſis Alexãder nũciis excitus,parte copiarũ ad Euphra ci belli.
tis cuſtodiã relicta,ne Perſæ nudã Romani Po.ꝓuinciã inuaderẽt,cũ cætero exercitu ad Rhenum
cõtẽdit,quo põte ſuprato cũ Germanis aliquoties feliciter pugnauit.Erat Alexãder ſubtimido in-
genio,& ob id ocii magis q̃ belli ſtudioſus.Medio igit̃ rerũ actu etſi oĩa ꝓſpere fluerẽt,cõſilia tamẽ
agitabat de pace a Germanis redimẽda.Ferre id ægre milites,duciſq; metũ incuſare,q ĩter belli pa
ciſq; morã ociũ tereret,quũ Germani bello potius vlciſcendi eſſent,q̃ auro ditãdi.Premebat recẽs
inuidia Alexãdrũ,erãtq; vulgo milites & matri,cuius ille ꝓceptis obtẽperabat , haud mediocriter
infenſi,quã occaſionẽ adepti tyrones,rerũ nouarũ cupidi,Maximinũ virũ fortẽ , ſub quo haud ꝓ-
cul a caſtris Alexãdri exercebant̃,militari inſtituto tumultuoſe impatorẽ ſalutãt,dubiũ eius mot⁹
& defectionis ignarũ,totiuſq; cõſilii expertẽ, an hõ callido barbaroq; ĩgenio impandi cupidus to-
tũ id negociũ ſibi arte cõcinnarit.Purpurã,qđ ſatis cõſtat,nõ pri⁹ accepit,q̃ ſtringi in ſe ferrũ vi-
dit.Repẽte igit̃ correptis ſignis,Tyrones ad Alexãdrũ opprimendũ cõrẽdũt,vt feſtinato curſu nũ
cium præuenirent.Præuertit tũ phama Maximini acceſſum,qua perculſus Alexander confeſtim
tabernaculo egreſſus militum fidem cum lachrymis implorauit.Mouit miſerabilis aſpectus exer
citum,plurimiq; operam ſuam polliceri.Cæterum vbi Maximinus adeſſe dictus,conſpectuſq; pro
cul puluis,aperta defectio ſecuta eſt.Alexander ab omnibus deſtitutus, in tabernaculum refugit, Alexãder cũ
vbi cum matre & amicis Maximini iuſſu interficitur.Et hæc Herodianus,cui ne temere accedã. matre inter
Lampridii facit authoritas,fuit is aliquanto recẽtior,nec eorũ ignarus q̃ ille in ſua ſcripſerat hiſto ficitur.
ria,igitur annales,authoreſq; haud ignobiles ſecutus, quędam oĩno ab Herodiano diuerſa haud
imprudens ſcribit,multa pręterea memoratu digna ab eo traduntur,quæ nõ tam pro falſis repu-
diata videri poſſunt ab Herodiano,q̃ parum perquiſita.Natus itaq; eſt,vt ille ait.Alexãder in Ar
cena vrbe Syriæ , die quo olim magnus Alexander periit , atq; in templo quod in ea terra fuit illi
ſacrum,quum feſto die illuc Mammea mater veniſſet , ſacris operatura . Caſus itaq; puerpetii fe-

cit vt pueto fit Alexádri nomen inditum,pater Varius illi fuit,ſed Moeſæ aulæ mendacio Anto-
ninus Caracalla creditus.Serapione dicendi magiſtro vſus eſt foris.Romæ Iulio Frontino,Bebio
Macrino,& Iuliano Granio,cuius declamationes diu poſtea extiterũt.Signa qbus præmonſtratũ
eſt illi imperium,Olympia nutrix,quo nomine fuit magni Alexandri mater,& Philippus nutrici-
us.Antonini & Magni cognomina imperator creatus repudiauit.Sed q̃ in hoc ciuilis,tam in na-
tale ſuũ inſolẽs,q gẽtis ſuę ſtẽma ad Metellũ referẽs.Syrus neq dici neq credi voluit.Innocentiæ
fautor.Furibus infenſus,cuius criminis cõuictos nõ ſolũ mulctauit, ſed leui etiã ſuſpitiõe reſpſos
nunq̃ ad ſalutatiõis officiũ admiſit,ad oẽm taliũ ſordiũ mentionẽ digitũ intẽdens, tanq̃ oculum
Pulchrum ſupplicii genus. fontibus effoſſurus,Verconiũ Turinũ fumo necari iuſſit, q vanã ſpem rerũ a principe impetran
datum ciuibus venderet,pręcone clamante.Fumo plectitur qui fumũ vendidit.In expeditionibus
ſi qui in alienũ fundũ graſſabundi aberraſſent,graui ſupplicio aut ignominia affecit,atq in crimi
ne vindicando pconẽ admonebat,qui identidẽ illud,vt Lãpridius ait, a Chriſtianis acceptum in-
clamaret.Quod tibi non vis,alteri ne feceris.Id pręceptum ſemper in ore habuit,& in palatina do
mo pluribus iuſſit locis inſcribi.Fuit vt mihi videt Alexander poſt Adrianũ omnium imperatoꝝ
primus,qui ex iis tenebris qbus pars mortaliũ adhuc multo maxima erat ĩmerſa,verę pietatis cœ
pit lumen intueri.Optarant ſibi ad pium vſum Chriſtiani homines publicũ quendam locum, de
quo quũ popinarii illis litem intenderent,cõſultus Alexander reſcripſit.Satius ſibi videri vt de9 eo
Alexãdri reſcriptum. loco coleret,q̃ vt popinarii tenerent.Teſtari etiã a ſuis indigne fieri, q quũ Chriſtiani nõ pri9 ſa-
cerdotẽ legerẽt q̃ vitã & mores eius exploratos haberẽt, ab ipſis qbus hoĩm fortunæ & vita cre-
derẽt tã boni q̃ mali ſine diſcrimine puinciarũ rectores fierẽt. Scribit adhęc ſtatuiſſe Alexandrũ
in Lario inter domeſticos deos Chriſti ſimulacrũ,habuiſſe in aĩo illi tẽplũ erigere,atq inter de-
os recipe,qd facere multo prius Adrianus cogitaſſet,qui vrbib9 plęriſq templa ſine ſimulacro vl-
lo,aut dei cuiuſq̃ titulo excitari iuſſit,quæ poſt illius obitũ,qa nulli eſſent deo ſacra.Adriani cœ-
perũt nũcupari,ſed phibitum eſſe Adrianum a deſtinata dedicatiõe aruſpicũ reſpõſis,q ab eo cõ
ſulti dixiſſent futurũ,vt oẽs Chriſtiani fierent,cæteraq tẽpla cultu deſtituerent. Et Alexãder gẽ
Seuera aĩaduerſio in totam legionem. tili alioqui vanitate a pueris imbutus ita Chriſtianæ fuit pietati affectus. Militarẽ diſciplinam tã
ſeuere rexit,vt ad Perſicum bellũ pfecturus,totã legionẽ ademptis armis exauthorarit, quia apd
Daphnẽ in Syria milites ſcortari,intẽpeſtiueq potationi indulgere dicerent. Nec prius reſtituit,
q̃ in tribunos qui omniũ fuerant maloꝝ cauſa,ſit publice aĩaduerſum . De bello in Artaxerxẽ ge-
ſto,oĩa diuerſa ſunt q̃ Lãpridius ſcribit,ab iis q̃ ex Herodiano authore ſunt ſupius memorata . Is
vbiq rem bene & feliciter geſtam prodidit.Alexandrũq non ſolũ,nõ ſuis defuiſſe , vt ille memo-
rat,ſed prælio etiã interfuiſſe,ſuaq pſentia monẽdo,& obequitando plurimũ ſuoꝝ victoriã iuuiſ-
ſe.Confixit Alexander illa acie,vt ipſe poſtea in curia teſtatus eſt,cũ cẽtum.XX. milibus equitũ
leuis armaturæ,elephantis.DCC.mille & octingentis falcatis curribus, quoꝝ mille ſint in acie ca-
pti.Elephãti qngẽti aut in caſtra adducti,aut interfecti.X.milia Cataphractoꝝ eqtum cæſa , quos
Attende inclytum triumphum. Perſę Clibanarios dicerẽt,qb9 pclare geſtis triũphũ impator egerit clariſſimũ, poſtq̃ Romã victor
reuerſus eſt,cuius currũ quatuor vexerint elephãtes,q̃ omnia tã diuerſa ſunt ab iis q̃ Herodianus
ſcripſit,vt neq p veris affirmare audeã,neq p falſis repudiare, etſi ob ea q̃ diximus magis ad Lã
pridiũ inclinat animus,tñ qa ipſe quoq nõ ignorauit fuiſſe q Alexandrũ nõ mõ nõ viciſſe crimi-
narent,ſed ne vĩci poſſet,hoſtẽ refugiſſe,quã calũniã videt Herodianus ſecutus , quũ pluriũ ſcri-
pta victorię aſtipulent,q̃ multiplex & varia,vno tpe,illi legatoꝝ ductu contigerit, vt in Mauritã-
nia,quã puinciã Furius Celſus feliciter adminiſtrauit, Varius Macrinus in Illyrico , in Armenia
Iunius Palmat9,ſintq ab oĩbus laureatę lrę ad impatorẽ miſſæ.Habuit in exercitu ad Magni Ale
xãdri imitationẽ Argyraſpidas.Magna in militari diſciplina ſeueritas,pſertim in cohibenda mili-
Quibus cõſiliariis ſit Alexander vſus. tũ licẽtia,domi multo ſeuerior.Nullã legẽ ſanxit ſine viginti viris iuriſſciẽtiæ peritis,quos ĩ cõſi-
lio habuit,& in his Fabiũ Sabinũ Sabini viri inſignis filium.Domitium Vlpianum.Iulium Fron
tinum.Pomponiũ,Alphenum,Aphricanum,Martianum,Caliſtratum, Hermogenem, Venuleiũ,
Triphonium,Merianum,Proculum,Modeſtinum,omnes Romani iuris ſcientia inſignes,& q ope
ram Papyriano dederant.Affuit illi & Venacus orator ea tempeſtate nobilis.Illud vero in princi-
pe mirum in primiſq memorabile, q Ouinium Camillum familiæ vetuſtate clarum,affectati im-
perii conuictum,non ſolum non occidit,ſed gratiam etiam illi egit, q reipublicę curam quæ recu-
ſantibus bonis imponeretur,ſua ſponte reciperet:perductumq ad ſenatum,ac ſibi timentem ĩpe-
rii conſortem appellauit ĩ curia,ĩde ĩ palatiũ reuerſus cõuiuio adhibuit, ĩperatoriiſq ĩſignib9 or-
nauit.Inde Perſica expeditione quum Alexãder pedibus iter faceret,illũ equo vehi paſſus eſt,Po-

ſtremo quũ militiã detrectatet,remitteretq; ſua ſponte oẽm dignitatis appellationẽ, cũ inſignibus
libere dimiſſus eſt,vixitq; inde aliq̃diu in agro,vbi Alexãdri iuſſu eſt demũ interfectꝰ,qa vir mili
taris eſſet,militibuſq; dilectꝰ ſupra q̃ ipſi principi tutũ putaret. Id clemẽtiæ exẽplũ in Traianum
vulgus reiicit.Cæterũ Septimius Acilꝰ.Encolpius,& Lãpridius hos ſecutus ad Alexandrũ refer
re maluerũt.Annua ſalaria Rhetoribꝰ,Grãmaticis,Medicis,Aruſpicibꝰ,Mathematicis,& Archi-
tectis inſtituit.Et in ꝓuinciis annonã oratoribꝰ,q cõpti eſſent in foro gratis agere.Nihil auri vnq̃
in tẽplis repoſuit,illud idẽtidẽ ſuſurrãs.In ſancto qd facit aurũ! Obtulit dono ipſius ꝓmiſſu lega-
toꝝ vnꝰ Memię vxori ſuæ vniões duos ĩmẽſi ꝑcii,quos cõfeſtim vendidari iuſſit.Cęteꝝ quũ nemo
eos licitaret,dubiũ ob ĩmẽſum ꝑcium,an vt inuidia declinaret,negauit vxorẽ ſuã vti oportere qđ
emi nõ poſſet,eoſq; Veneris iauribꝰ dedicauit.Gẽmas ĩ vniuerſum aſpnatꝰ eſt,multo meliores di
ctitãs iu Marone eſſe,quẽ poetarũ Platonẽ appellabat.Romæ q̃dã vetera inſtaurauit opa,nõnulla
ab imo extruxit.Thermas ſui nõis hic vbi Neronis fuere,earũ veſtigia ſunt,vt qdã arbitrãt,q̃ ho
die Romæ ĩter circũ Flaminiũ (nũc agonẽ dicũt) viſunt & Euſtachii ædẽ. Aquęductũ q̃ Alexan
drina eſt deinceps dicta.Ex duobꝰ marmoribꝰ oĩm primꝰ diſtinxit opus Porphyritico & Lacedæ-
monio.Id Alexãdrinũ nũcupatũ.Inchoauit & Baſilicã ĩter ſepta,& cãpũ Martiũ,ſed morte ꝑuen
tus nõ ꝑfecit.In Baiano ꝑtoriũ extruxit & ſtagnũ ingẽs admiſſo mari. Habuit iu aĩo oĩbꝰ artibus
ordinibuſq; ciuitatis ſuũ veſtimẽti genꝰ aſſignare,vt veſtitu dignoſcerẽt.Cęterũ Vlpiano & Pau
lo iuriſſciẽtiæ ꝑitis diſſuadẽtibꝰ,mõſtrãtibuſq; id parũ cõducere cõcordię ciuiũ,ob iniurias q̃ide
iu minus potentes poterãt exiſtere,incœpto deſtitit.Prouinciarũ ꝑſides more maiorũ inſtruebat.
His in ꝓuinciã ꝑfecturis vicena argẽti põdo dabat,phialas ſenas,mulos binos,& totidẽ equos,ve
ſtes forẽſes binas,domeſticas ſinglas,balneares ſingulas,aureos cẽtenos,coquos ſingulos, & ſi vxo
rem nõ haberẽt ſingulas concubinas,qui per ętatẽ ſine illa eſſe nõ poſſent.Et hæc illi accipiebant,
equos,mulos,coquos,& muliones redderent,poſtq̃ ꝓuincia deceſſiſſent. Non ſcænicis voluptati-
bus ſup cœna capiebatur, ſed coturnicum certaminibus, & gallinaceorum,aut catuli & porcelli.
Oblectabat & palũborũ freq̃ntia,vt.XX.milia vno tpe habuiſſe dicat. Fuitq; ille domi & militiæ
talis.Cęterũ ad Germanicum bellũ ꝓfectus,ſeditioſas legiões ignominia notauit, quæ res in ipſi-
us exitium vertit,vt quidam ſcribunt,in Britãniaq; ſubita militũ conſpiratione cum matre oppſ-
ſus eſt,alii Maguntię dixerunt,nonnulli in Sicilia Gallię vico.Herodianus,quod memoratum eſt.
Tyronum defectionem Alexandro & Mammæ matri exitio fuiſſe ait,a cuius opinione Lampridi-
us non oĩno abhorret.Cęterum,quacunq; vi oppreſſus eſt , & vndecunq; illi defectio orta , periit
Alexander anno ex quo imperare cœperat tertiodecimo,alii vnum adiiciunt,vndetriginta annos
natus , ſic authores quos ſequimur: quod ſi ſic eſt,aut maior natu ad imperium acceſſiſſe creda-
tur neceſſe eſt,aut biennio amplius imperaſſe,inter iuſtos & moderatos imperatores iure reponẽ-
dus,& qui niſi auaritię ſuſpitione laboraſſet,quę nulli certe nocuit,ac quæcunq; fuit in matrẽ po-
tius reiicitur,cuius obſeruantiſſimus fuit,moderatione alioqui,omnium ciuilium virtutum indo
le cuilibet optimorum principum merito conferri poſſit.Præfuit eccleſiæ Alexandro ſperante Vr
banus pontifex q Caliſto ſucceſſit.Sic Euſebius digerit tpa.Platina Vrbani pontificatum in Ca-
racallę imperiũ reiicit,ſed potuit vtriuſq; principatus eſſe particeps.Fuit Vrbanus ſanctitate vitæ
& doctrina ſingulari,multos is mortales traxit ad veræ fidei cultũ,& in his Valerianũ virũ nobi
lẽ cui Cæcilia virgo erat deſpõſa,& Tyburtiũ Valeriani fratrem, qui conſtãter inde martyriũ tu
lere.Eſt & Cęcilia eũdem exitum ſortita,paterna domo prius deo per Vrbanum dicata.Is primus
author fuit fundos & ꝑdia recipiẽdi a cultoribus fidei oblata , vectigaliaq; inde exacta in ſacrorũ
miniſtros diuidẽdi. Vrbani eſſe aiunt quidam quatuor anni temporum ieiunia.Clatuit ſub Vr-
bano Triphon,quẽ Origenes docuit.Minutius Felix actor cauſarum inſignis,cuius Lactãtius me-
minit.Dialogũ ſcripſit de Chriſtiana & Ethnica religione.Scripſit & cõtra Mathematicos. Fuit
his ęqualis Alexander Hieroſolymoꝝ antiſtes,conſtituit is celebrem in ea vrbe bibliothecam.Re-
ponit Euſebius & Origenẽ in hęc tpa,qui ꝑter ea quæ de ipſius ingenio adhuc prodidimus Ale-
xandrinę ſacerdos fuit eccleſię,vnde a Mãmea,vt nõnulli ſcribunt,fuit Antiochiam accerſitus, vt
alii ex Antiochia Romã,vt de Chriſtiana religione differentẽ audiret. Nã & Mãmea Chriſti fidẽ
amplexata eſt,vt opinati ſunt qdã,quod nõ abhorret ab iis,q̃ de Alexãdri in Chriſtianũ nomẽ ſtu
dio memoriæ ꝓdidit.Porphyrius oĩa Platonis ſecreta Origenẽ tenuiſſe arbitratus eſt.Scripſit tñ
aliqua a Theologica opinione diuerſa,in quibus illud eſt inſigniter erratũ,ꝙ futurum ſcripſit , vt
Chriſtus ſua pietate,non tantum hominem,ſed angelos qui cælo ruerant redimeret,ꝓpheticum
carmen ſecutus.Non in ꝑpetuum iraſcetur,neq; in æternum cõminabitur. Fuit & Plotinus Ori-

Alexandri ſtudiũ in ꝓfeſſores artium.

Quid Alexander habuerit in animo.

Varia opinio de Alexandri cęde.

Vrbanus pontifex.

Vrbani põtificis decretum.

Origines a Mammea accerſitus.

genis condiſcipulus,quem Marſilius Ficinus Florentiæ natus,fecit latinum,fecit & Platonem ma
gno noſtratiũ literarum icremẽto.Sed his aliq̃to iunior Porphyrius,quẽ Plotinus docuit.Fuit is Ty
rius patria, conſciuiſſetq; ſibi mortem aliquãdo atrabile pcitus,niſi pceptoris authoritate q ſaga
citer id pſpexerat,a pposito eſſet reuocatꝰ.Fuit Chriſtianæ pietatis oppugnator acerrimus. Vr-
banus martyrio cõſumptꝰ eſt ãno qnto ſui põtificatꝰ nõdũ acto. Tyburtina via hũatꝰ eſt in Prę

PONTIANVS.XIX PONT.

texati Cœmiterio.Põtianus Quiritii ſanguinis Calpurnio patre genitus Vrbano ſubiicit,vnde-
uigeſimus ecclię pfuturus.Incidit huiꝰ põtificatus i Alexãdri ipium,vt ſcribit Platina,cui,vt vi-
deo,nihil cũ Euſebio cõuenit:quo fit vt ſępe anceps animus trahat vtrouerſum iclinet.Cæterum
Platinã libentiꝰ ſequor,nã i Euſebio librarioꝝ icuria merito ſuſpecta eſt,q̃q̃ Platina,qd miror,ſæ-
pe ea dicit q̃ nihil obſcure ſibi repugnãt. Eniuero qd magis abſurdũ dici põt q̃ tradere Alexãdrũ
tã Chriſtiani cultus ſtudioſum fuiſſe,vt Saluatoris effigiẽ in Larario habuerit,habuiſſeq; i aio il-
li tẽplũ erigere,mox loco nõ multũ diuerſo tradere Pontianũ pontificẽ cũ Philippo pbſo i Sardi-
niam illius iuſſu deportatũ,pſertim quum in cunctis fuerit Alexander cõſtantiſſimus?Multo igit
vero ſimilius eſt qd Euſebiꝰ ſcribit,altero Pontiani anno Alexãdrũ piiſſe,cui Maximinus ſucceſſit
Chriſtiani noĩs inimiciſſimus,vt æquũ ſit credere,huius nõ Alexãdri iuſſu.Põtianum ob Chriſti
nomen,cuius vicariã gerebat pſonã,vexari cõtigiſſe,qd q; ne tẽpora qdem ſatis quadrant?Platina
Pontiani creationẽ i eũ annũ reponit, q humanæ ſalutis ducẽteſimꝰ fuit ac qntus & quadrageſi-
mus,cui numero Euſebius nouem adimit annos.Hoc igit authore pterierãt anni,quũ Pontianꝰ ſe

ANNI MVNDI.

dere cœpit,ab eo q primus fuit humanæ ſalutis,ducenti trigita ſex,ab vrbe condita nongenti ſe-
xagita qnq;,a primordio mundi qnq; milia quadrigenti quadragita.Pontiani pontificatu Orige-
nes Germanum Antiochenæ eccleſiæ pbſm , & Berillum Arabum antiſtitem a nefaria hæreſeos
oblucinatione ad lumen verę fidei retraxit. Negabat Berillus fuiſſe Chriſtum anteq̃ incarnaret.
Fuit in Origene tam velox igeniũ,fœcũdaq; eruditio,vt vix ſeptẽ actuarii ſibi iuicem ſuccedentes
vni ſatis eſſent dictanti.Pontianus i Sardiniã delatus,multa & grauia p fide & eccleſia paſſus,qn
to poſt anno q̃ ſedere cœperat iteriit.Corpus eius Fabianus pontifex q vno Anicerio itericcto il-
li ſucceſſit,ex iſula Romam deportauit.Maximinus,vt ad res iperii reuertat hiſtoria, a Germani-
cis exercitibus receptus,militari progarina cõtẽtus,oẽm ſenatꝰ,qd nemo ad id tpſ fecerat, negle-
xit authoritatẽ,& qd gra & beneuolẽtia nõ dabat, ſęuitia terroreq; iperiũ ſibi ſtabilire eſt adortꝰ,

Sæua Maximini natura

terribiliſq; videri maluit q̃ iucundus haberi iis qbus ob fortunæ ſordes neq; gratus, neq; venera-
bilis eſſe potuit.Homo truci igenio & quẽ media Barbaria genitum agnoſcas.Ignobilis Thraciæ
vicus fuit illi patria,tam humili loco natus,vt oẽs domeſticaꝝ ſordiũ cõſcios priceps occiderit,ne
obſcuritas gñis parẽtũ ve humilitas illoꝝ idicio pderet,fuitq; ab initio paſtor,mox pria ſtipendia
ſub Seuero fecit Alexãdri auo.Forma ſtaturaq; fuit virili,decorus facie,ingenio ferus,atq; oĩm cõ
tẽptor.Interdũ etiã æquitatis fautor.Seuero ab initio eſt cõciliatꝰ cãpeſtri certamine,quo lixas ſe-
ptẽ vnũ poſt aliũ pſtrauit,cum his ob ignobilitatem eſt primo luctari iuſſus,mox altero ſudore to
tidẽ milites,quare aureo eſt torque ab iperatore donatus,aſcituſq; iter laterũ ſtipatores, ac tũ de-
mũ illuſtrari cœptus eſt,corporis vaſtitate & cãdore iſigni,oculiſq; vegetibꝰ ſua ſpõte cõſpicuus.
Mirũ eſt qd Capitolinus de eo ſcribit,ſępe vno die bibiſſe vini amphorã.Comedit & libras carnis

Maximini bibacitas.

quadragita,Cordus Capitolino authore ſexagita ſcripſit . Sudorẽ ſui corpis vbertim fluẽtẽ calice
excipiebat,vt iterdũ ex eo tris ipleuerit ſextarios. Tyronũ legionẽ quã ſub Germanici belli tpſ ac
cepit iſtruendã,quotidie exercuit,vnaq; ipſe exercebat,quos ſenoſue milites quotidie ſternebat,tũ
tribunoꝝ vnus vir ſpectatę virtutis cauillabundus . Quid mirum iquit ſi Tribunus milites vicit?
Hũc ex puocatiõe cõgreſſum prio ipulſu ad terrã deiecit,exclamãs.Date aliũ,ſed Tribunũ. Fuit
vt Cordus ſcribit,octonis pedibꝰ,atq; vno digito maior,pollice ita pigui,vt vxoris dextrochetio p

Corpulẽtia. Robur.

anulo vteret,vi tãta,vt equũ pugno pcuſſum nudaret dentibus,crura calce pfringeret, tophaceos
lapides fricaret digitis,maiuſculaſq; arbores dimidiaret , quæ virium multiplex experientia effe-
cit,vt Anteum qdam eum vocarent,alii Herculem,aut Milonem Crotoniatem , & Maximinus tã
valido fuit corpore.Sæuitia i eo pluſq̃ barbara,ſed ſæuior factus poſt ipium receptum,partim ſua
ſponte,vt exercitus & populos metu i fide contineret, partim variis ſuorum i ſe coniurationibus
exacerbatus.Coniurauit i eum Magnus vir patricius & conſularis cum multis,qui id conſilii i eo
perdendo cepiſſe dicuntur,vt Iſtrum ponte tranſgreſſum , eo reſciſſo ponte illum hoſtibus truci-
dandum reliquerent,quando Iſter magnitudine & violentia aquarum tranſnari non poſſet.Scri-
bunt qdã Magnũ cum ſuorũ manu abrupto ponte,illũq; a cętero exercitu excluſum obtruncare ſta
tuiſſe.Cæterũ cõiuratione pdita,priceps coniurationis & ſocii indicta cauſa interfecti ſunt.Mul-

ti ꝑſuaſum habuere eos falſo crimine periiſſe,eãꝗ calũniã a Maximinio compoſitã,vt honeſta ſibi occaſio dareť in Magnũ & alios ſęuiendi.Eſt & alia defectio Oſrhoęnorũ ſecuta. **Quarcini motus.** Quarcinum quẽdã virũ fortẽ a Maximino dimiſſum ſubito corripiunt,correpto & retrectãti purpurã tumultuoſe induũt,dãtꝗ imꝑatoris nomẽ,ſed Quarcinꝰ haud multo poſt dormiẽs occiſus eſt a Macedone (id fuit interfectoris nomẽ)ꝗ quũ Oſrhoęnis ꝓfuiſſet,iniquoꝗ aĩo ferret in aliũ imperiũ trãſlatũ, vt vitor eiꝰ defectionis cuiꝰ ipſe author fuerat crederet,hũc quẽ nuper cũ ſuis ĩuitũ cõpulerat ad imperiũ recipiẽdũ,ꝑfide obtrũcat.Caput ad Maximinũ defert.Fuit ea res ꝑgrata principi,ſed ꝓditor ĩuiſus,quẽ breui poſt extremo affecit ſupplicio.His ferũ illud ĩgeniũ inſidiis exagitatũ in tantam euaſit ſęuitiẽ,vt Cyclops a qbuſdã ob animi immanitatẽ diceretur. **Cyclops dictus Maximinus.** Ab aliis Buſiris,Phalaris Typhon appellareť.Multi Romę circa tẽpla tacitis ſe votis obligarũt,ſi prius periiſſet Maximinꝰ ꝙ̃ ad vrbẽ veniret.Adeo eius ſęuities fuit oĩbus formidoloſa.Ipſe in Germaniã trãſgreſſus quadringẽtis fere paſſuũ milibus hoſtilem terram vicatim populatus eſt,nullo ei obuiã ꝓdeũte. Vbi vero ad paludes ventũ eſt,qbus ſe tuebať omnis Germanorũ multitudo,primus omniũ non ſine **Maximini ferocia in Germanos** aperto vitæ diſcrimine,in hoſtes equũ per altas immiſit voragines,aquiſꝗ ſupra quadrupedis latera immerſus pugnam conſeruit.Traxit audax imꝑatoris facinus vniuerſum exercitũ in difficile & anceps certamen,dimicatũꝗ eſt atrociter cũ Germanis mediis aquis,tãta hoſtiũ ſtrage,vt mutata ſit aquarum facies,ſtagnũꝗ cadaueribus oppletũ.Parta igiť ingenti victoria,Romã ſcripſit. Non poſſumus patres cõſcripti tantũ loqui quantũ fecimus,quadringentis milibus paſſuum hoſtilẽ terrã afflixímus,greges abduximus,captiuos abſtraximus,armatos occidimus,in palude pugnauimꝰ,proceſſiſſem ad ſyluas niſi ſtagni altitudo inhibuiſſet. **Literarum forma.** Iuſſit & tabulas cũ omni rerũ geſtarũ ſerie figurari,quæ in veſtibulo ſunt curię affixę,vt geſti belli magnitudo nõ tãtum auribus ſed oculis perciperetur.Multa inde in germanos geſſit,gentemꝗ præferocem variis effecit cladibus,qbus geſtis ita ad ſenatũ ſcripſit.Breui tempore P.C.tot bella geſſi,quot nemo veterũ.Tantũ prędę in Romanũ ſolũ auerti,quantum ſperari nõ potuit,Captiuoꝝ numerũ adeo ingẽtẽ,vt vix Romani imperii fines capiant.Et Germanicũ bellũ Maximinus tã magno adminiſtrauit ſucceſſu Germania pacata Syrmium petiit Sarmatis bellũ illaturus.eo cõſilio,vt ad Oceanũ vſꝗ Sarmaticũ Romanum propagaret imperiũ omni Arctoa plaga late lõgeꝗ domita,eratꝗ in ornando bello occupatus,quum ab Aphrica ꝓuincia deſtituiť.Erat in Maximino ꝑter ſæuitiẽ omnibꝰ ſuſpectã, **Auarus & ſęuus Maximinus.** auaritia vrbi & ꝓuinciis exitialis,vbiꝗ ad delatoꝝ arbitriũ iuxta nobiles ꝓdiuiteſꝗ indicta cauſa rapiebanť ad ſuppliciũ,expilabanť ſacra prophanaꝗ loca a Maximini procuratoribus,qua iniuria inexpiabile illi odiũ erat vbiꝗ cõflatũ.Cęteris vero quieſcentibus Carthagini ꝑpauci nobiles adoleſcẽtes paternis bonis leui calũnia piclitaturi ſimul coniurant,occulteꝗ agreſtiũ manu in vrbem accita,Maximini ꝓcuratorẽ adorti,facta miniſtroꝝ fuga,obtruncant,inde vno agmine Tiſdrũ cõtendunt,vbi erat Gordianus proconſul,homo iam octogenarius,clara familia ortus, paternũ genus illi ex Gręcia,patre Metio Marullo,Olbia matre,liberalium diſciplinarum cultor fuit vehemẽs,ſcripſit poemata varii generis,ac ſeorſum Antoniniadẽ,quo carmine eſt Pii & Marci Antonini geſta triginta voluminibus cõplexus.Nemo priuatus plura in prouinciis poſſedit. **Gordiani opes.** Ædilis ſingulis anni menſibus ſingula dedit populo ſpectacula,eaꝗ adeo ſumptuoſa vt ad quingena gladiatorũ paria interdũ exhibuerit,nunꝙ̃ minus cẽtenis qnquagenis,mille vrſos vno die, feras Lybicas centũ.Habuit ſyluã in qua fuerũt cerui palmati,eq ſylueſtres trigĩta,Alces decẽ, Tauri Cypriaci centũ,Struthiones trecenti,Onagri triginta,Apri cẽtũ qnquaginta,Ibices ducenti,ac totidẽ Damę,quę oĩa populo diripiẽda dedit,eo die quo ſextũ edidit munus.Idẽ Romanorũ primus, palmatã togam & tunicã pictã ſuã habuit,quum ex capitolio peti cõſueſſet.Fuit decora facie,ruber magis ꝙ̃ cãdidus,oculis,ore,& fronte verenda.Quũ frequens igiť iuuenũ globus eximprouiſo ſenẽ circũſteriſſet,ſtupentẽ ac ſibi timentẽ,tumultuoſo clamore imperatorẽ ſalutant. **GORDIANUS.XXV. IMPERA.** Acceſſit continuo militũ conſenſus,adeo cuncti Maximini nomẽ oderãt.Sunt ꝗ tradãt cædẽ Carthagini editã militũ impulſu,nec Gordianũ multũ tũ ſalutantiũ conſenſui repugnaſſe.Sed vtcũꝗ tũc ille affectus fuit,recepta Auguſti appellatione,cũ oĩbus imperii inſignibꝰ Carthaginẽ venit.Multę cõtinuo ciuitates ad eũ defecere,ꝓſentẽ rerũ ſtatũ ꝑtęſę.Gordianus ad ſenatũ & populũ ſcripſit,quid in Aphrica actũ eſſet.Sumpſiſſe ſe arma ꝓ omniũ gẽtiũ liberatione aduerſus immaniſſimã beluã optare tamẽ ad id curię & populi cõſenſum.Hęc ille ſimul ſcripſit,ſimulꝗ Romã quęſtorem cum fidiſſimis cẽturionibus miſit,ꝗ Vitalianũ Maximini ꝓcuratorẽ eximprouiſo obtruncatẽt.Patres **Maximinꝰ hoſtis iudicatur.** & vniuerſus populus ratũ fecere Gordiano imperiũ.Maximinus hoſtis iudicatꝰ eſt,eius nomẽ abolitũ,ſtatuęꝗ ſubuerſę.Senatus reputans aĩo qd ſibi & vniuerſę ciuitati patiendũ eſſet ab armato

hoſte & natura immaniſſimo,ſi ille Romā cū legionibꝰ veniſſet,ad oēs eius conatus infringendos
de nouo īperatore deq̧ patrū & vniuerſę ciuitatis cōſenſu,ad exercitū & ꝓuinciarū ꝑfectos dant
celeriter literas,vt pro rep.aduerſus hoſtē iudicatū arma cōparēt,vrbes & totā Italiā ꝑ ptes mu-
niūt,vt ex agris in munitiora loca deferant decreto edicūt.ſed hęc aliq̄to tumultuoſius,nā qđ ad
primū ſenatuſconſultū attinet,quo Gordiano ſeni,& eius filio Auguſtoꝝ appellatio cū īperio eſt
Occultū ſenatuſcōſultum. decreta,adeo occulte ſunt oīa in ſenatu acta,vt nō ſcribæ,nō ſerui publici,nō alii publicoꝝ conſi-
lioꝝ miniſtri ſint tū in curiā admiſſi,ſed ſenatores oībus amotis arbitris,illoꝝ munera obitent,ne
qđ eoꝝ q̄ fierēt ꝓderet.De hoc ſecretiore decreto Maximinus ad vrbis ꝑfectū ſcribēs,his verbis il
lius carpſit ignauiā.Senatuſcōſultū illoꝝ principū legi,qđ tu ꝑfectus vrbis factū eſſe fortaſſe non
Iunioris Gordiani ingenium. noſti.q̧ duo Gordiani ꝑ hæc Auguſtoꝝ ſunt nomē adepti.Fuit iunior Gordianus,vt de hoc quo
q̧ breuiter dicā,literis & moribus inſignis,forma cōſpicuus,memoria admodū tenaci,tanteq̧ ꝓbi-
tatis,vt quū ęqualiū aliqs apud ꝑceptorē flagro adhiberet,daret in id ſuppliciū lachrymas.Sāmo
nicus Serenus ꝑceptor adeo eius ingeniū ꝓbauit,vt bibliothecā illi ſuā duū & ſexaginta miliū vo
luminū teſtamēto legauerit.libido in fœminas vt nimia īmoderata accuſat, q̄ppe q vno tpe dua-
bus &.XX.vteret cōcubinis,ex quarū ſingulis ternos q̄ternoſve tulerit filios.Illud in duobꝰ Gor
dianis memorabile,q̧ ſenior Auguſto fuit principi tā ſimilis,vt nō ore tatū illū referret,ſed voce,
moribꝰ,& ſtatura.Filius de quo hęc ꝓxime ꝑdita ſunt,Magno Pōpeio ſimillimꝰ.Tertius Gordia-
nus quē hic ꝓcreauit,Aſiatico Scipioni q maioris fuit Aphricani frater.Prodito ſenatuſconſulto
Vrbana cædes. & Maximino iā hoſte iudicato,Sabinus ꝑfectꝰ vrbis interfectus eſt,q ad tumultū opprimendum
occurrerat,quo inſignis eſt cędes in vrbe edita ꝑ eos q in ſuoꝝ creditoꝝ domos impetū fecere,ve
lut in Maximini amicos graſſaturi.Cęterū eſſet ne Sabinus a Gordianis vrbi ꝑfectus,an is eēt ad
quē Maximinꝰ ſcripſerat,haud facile dixerim.Et hęc Romę & in Aphrica paucis ſunt diebꝰ geſta,
q̄ poſteaq̄ Maximinus ita facta eſſe cōperit,homo ſuo ingenio ferus,ſic ira exarſit, vt nunc caput
parieti impingeret,affligeretq̧ ſeſe humi ac veſtē ſcinderet,nunc gladiū temere arreptum in vni
uerſum ſenatū vibraret,verberaretq̧ ſiq illi cōſolādi gratia apparerēt.Eruiſſet & filio oculos,niſi
ille ex ſęuiētis conſpectu ſe mature proripuiſſet,requirebat iuuenē ad ſupplicium Maximinus, q̧
cōfeſtim Auguſtus appellatꝰ,nō Romā ꝓfectus eſſet,vt ſui fuerat cōſilii.Hęc Iulius Capitolinus.
Contra ne ſignum qdē vllum doloris ab eo editum ſcribit Herodianꝰ,ſed totū biduum ſilētio exa
ctum,īde ad milites egreſſum,ſic ꝑ cōcione locutum.Rē vobis nouā milites,& ꝓpemodū īcredibi
Oro Maximini ad milites. lē affero,& q̄ nō minus admirationis habeat q̄ riſus.Inferunt nobis bellū nō Germani genꝰ hoīm
ferox,hos enim nō ſolū viciſtis,ſed eorū opes ita ſunt virtute veſtra affectę,vt ne ſuſpirare quidē
audeāt,nec Perſę q̄cq̄ hodie in vos moliunt,q iampridē ſuis finibus contenti boni cōſulunt,Ger-
manorū cladibus edocti,libenter ocium armis ꝑferunt,veſtrā in re militari gloriā ꝑtimeſcētes, iā
pridem haud ignari,quātus ſit in re bellica is,cuius ductu militatis,quum Euphratis ripā ꝑſidio
obtinuit.Sed nūc Carthaginēſes cū Gordiano ſene & ob ętatē deliro ad res nouas cōſurgunt.Du
bium ꝑſuaſus ille an coactus nomē ludit īperii,& qđ plus oīno mirari poſſis nulli ſunt in Aphri-
ca exercitus,qbus ille fretus rē tantā nouiſſe videri poſſit,nec auxilia vlla in ea terra expectanda,
quę ſit ſua natura infrequens,& iādiu bellis deſueta,nō arma,nō equi,non deniq̧ res vlla quæ ad
id facinus hominē ſanę mētis poſſit impellere.Nec vos illa moueant q̄ ex vrbe nunciant, Vitalia-
nus fraude,qđ ſatis cōſtat,interfectus eſt,q̄ inſtabilis ſit ꝑterea vrbanę multitudinis natura, iā an
tea intelligitis.Leui momento huc atq̧ illuc fert,clamoribus multo aptior q̄ certaminibus,para-
ta ſemper fauorē inclinare vnde paululum fortuna arriſerit,magis ꝓprii q̄ publici ꝑiculi memor,
& nūc ſi pauci milites arma habētes eximprouiſo cōſpecti ſint,cōfeſtim ſoluat trepida multitudo
turpiſq̧ fiat fuga.Nec multo magis miranda ſunt quæ in curia facta dicunt.Durior videatur ne
ceſſe eſt iis q in ocio luxuria agunt militaris hęc continētia,morumq̧ ſimilitudine adductus non
erubuit ordo ille ignauam hoīs vitā bellicę virtuti anteferre,iā illi fortiſſima quęq̧ ac grauiſſima
pro aſperrimis,diſſoluta & mollia pro mitibus & voluptuariis habēt,atq̧ hinc eſt,vt noſtrum im
periū,qa induſtriū ſit & moderatū reformidēt,Gordiani nomē ament,cuius infamia nemo eſt ve
ſtrum vt arbitror,cui iā antea nō ſit nota.Cū huiuſmodi igit hoīm imbellia vobis milites bellū fu
turū eſt,ſi bellū appellari poteſt,vbi nemo ex aduerſo ſtaturus ſit.Enīuero ſic mihi ꝑſuaſum eſt fo
re,vt quū Italiā attigerimus,ex vrbe multi occurſuri ſint,atq̧ ad pedes cum lachrymis obuoluti
Peroratio. ſuppliciter ſint veniā ꝑcaturi,aut certe fugā ꝑoccupabūt,vt mihi magis liberū ſit illorū bona vo-
bis attribuere qbus in ꝑpetuū fruamini.Hęc ille,ſimulq̧ irarū plenus ꝓfectionē in Italiā edicit. In
Aphrica interea magna rerū ꝑturbatio ſecuta eſt. Erat in Mauritania Capelianus cum exercitu.

Huic Gordianus cõfeſtim vbi imperator ſublatus eſt,ſucceſſorē miſit, ob reſiduum veteris cū eo
ſimultatis odiū.Sed is nō mō nō ceſſit,ſed vt ſuā Maximino fidē ꝓbaret,exturbaretq; veterē ini-
micū faſtigio dignitatis,cū numeroſiſſimo exercitu Carthaginē petiit.Proceſſit huic obuiā Gor
dianus iunior cū incōdita Carthaginenſiū multitudine,q leui ꝑlio victus cõcidit.Sūt Pœni inde
ꝑdicare ſoliti nō minus fœda cęli tēpeſtate q̄ hoſtili ferro ſuorū aciē diſiectā,varieq; afflictā,qđ eo
ꝓdigioſius fuit quo in ea terra rarius pluit.Carthaginenſes fuga diſſipati paſſim cęſi ſunt,nec ali
bi maior cædes edita q̄ in portis vrbis,vbi dū qſq; ꝓ ſe feſtinat vrbē īgredi.Mauius iaculator tur
batū agmē ac pugnę immemor teloꝝ multitudine cõfixit.Gordianꝰ ſenex vbi hoſtē adeſſe ſēſit,
ſuſpicatus qđ vere acciderat,filiū piiſſe,cubiculū ingreſſus ꝓpria ſe zona ſuſpēdit,quū annū vnū
& dimidiū īperaſſet.Sūt q ante filii interitū eū ſibi vim intuliſſe credant,diffiſum ſuis viribus,ſed
eius mortē in occulto habitā,ductuq; Gordiani iuuenis hoſtibus itū obuiā,ac victis Aphris vnā
acie debellatū.Carthago capta hoſtiliter vexata eſt,oīa ſacra ꝓphanaq; direpta.Principes eius
ciuitatis tāq̄ authores eiꝰ motus Capeliani iuſſu extremo ſunt ſupplicio affecti.Ager vrbi circū
iectus militibꝰ in prædā datus,multaq; indulgentia Capelianus paſſus eſt exercitū vrbana agre-
ſtiq; ꝑda ditari,vt ea tēpoꝝ nouitate haberet militē ad oīa deuotiorē,iā enī de īperio occupando
agitabat aīo,ſiqd Maximino & filio accidiſſet.Romę audito Gordianoꝝ caſu īgēs terror curiā &
vniuerſum exercitū inuaſit.Verū metus q ab hoſte imminebat,haud paſſus eſt ſenatū iacere,qn
in Capitolium vocatus duos creauit īperatores,q pari poteſtate rēp.domi foriſq; adminiſtrarēt,
Maximū Pupienū virū conſilio & prudētia ſingulari,& ad ꝑfecturā vſq; vrbis ꝓuectū,& Balbinū
q bis cõſul fuerat,referebatq; ſuū genus ad Corneliū Balbū,ꝓ quo īſignis extat Ciceronis oratio
ſed huiꝰ natura ſimplicior.Capitolinꝰ author eſt.XX.ex cõſularibꝰ viris ꝑtoriis q̄ſtoriis & tribu
nitiis creatos,q ꝑ partes Italiā tuerent̃,atq; ex eo numero duos illos fuiſſe,qbus tradita eſt īperii
ſumma.Cęterū tumultuāte populo,negāteq; ſe paſſurū quēq̄ Romę īperare Gordiani ꝓgenie ſu-
perſtite,ad tollēdā tali tpe diſcordiā puerū ex Gordiani filia ortum,vt Herodianus ſcribit.Deſiſp
pus & ipſe Grecus author,ex Gordiano iuniore,vt ſupra eſt demōſtratū,tertiū Gordianū ꝓcrea
tū ꝓdidit.Sed quocūq; natus eſt patre,hūc ſenatꝰ Cęſaris appellatiōe dignatꝰ eſt,ita tres vno tpe
īperatores creari.Incidit inde terror alius,cladeſq; nō expectata,quū duo ꝑtoriani milites ſeſe cu
rię dum ſenatus haberet̃,inſinuaſſent,explorādi ſtudio quę ibi fierēt,a Gallicano cõſulari viro &
Mœcenate ꝑtorio interfecti ſunt.Senatus ea cęde cõſternatus,militum & populi ſęuitiā veritus,
fuga dilapſus eſt.Gallicanus manu cruore reſpſa curia repēte egreſſus,populū clamoribꝰ cõcitat
in milites ꝑtorianos tāq̄ reip.hoſtes q ꝓ Maximino ſtarēt.Stulta multitudo ſtultum ducē ſecuta
ꝑtorianos q in vrbe erāt,cum cęde,ſed non admodum inſigni,in caſtra cõpulit,plures dies vrba-
na multitudo caſtra circūſedit,ſępiuſq; ſubita militū eruptione cū ſtrage in fugā verſa eſt.Poſtre
mo aqua q̄ caſtris influebat alio auerſa eſt,qua clade fracti milites in gratiā cum ciuibus rediere.
Caſtris itaq; ꝑfecti vt pacato agmine Romā ingrederent̃ de pace acturi,vrbana multitudo eiꝰ cõ
ſilii ignara,tegulis aliiſq; id genus venientes excepit,ad quā ſubitā iniuriā tumultu exorto, latro
nibuſq; ſeſe militi agglomerātibus,ignis nō vno loco eſt priuatis domibꝰ iniectus,eoq; inualeſcen
te vrbs fœdiſſimo eſt incendio deformata,& cędes paſſim edita.Eratq; his cladibus ciuitas obno-
xia quū Maximinus Italię appropinquans,de Gordianorū exitu & vrbana diſcordia,vno fere tpe
fit certior.Spei itaq; plenus ꝑ Hemonā vrbē,iā tū quoq; in imis Alpiū iugis deſtitutā, in Italiam
tranſcendit.Iā & Pupienus aliquāto prius q̄ vrbicus ille motus incidiſſet,munere gladiatorio edi
to,votiſq; ꝓ victoria in Capitolio nuncupatis,ad bellū exierat.Qꝫ gladiatoriū munus ab iis exhi-
beri cõſueuerit,q ad bellū ꝓficiſcerent̃,nō vna potuit eſſe cauſa.Sunt qui eam velut deuotionem
quandam hoſtilis ſanguinis fuiſſe exiſtimēt,vt ſi cruore dimicandū eſſet,Nemeſis.i.quędā vis for
tunę vrbano cruore placaret̃.Alii ꝑſuaſum habuerunt id a maioribus inſtitutū, vt tyronū oculi
ad bellū ꝓficiſcentium cruori & vulneribus aſſueſcerēt.Sed de Pupieni diſceſſu parū vt video cõ
uenit,Herodianus mota iā Romę diſcordia,turbatoq; ciuitatis ſtatu,qa extremū bellū nullā pate
retur dilationē,vrbe Balbino relicta,Pupienū habito ꝑ Italiā delectu,aliquāto antea Rauennā ꝓ-
ceſſiſſe author eſt,vt ſeſe Maximino obiiceret.Nec ille multo poſt Aquileiā eſt oppugnare ador-
tus.Reſtiterunt Aquileiēſes ſumma ope infeſtiſſimo hoſti,ac tanta indole vrbs defenſa eſt,vt mu
lieres quū ad cęteros belli vſus,tū ad intendēdos arcus capillos ſibi ademerint.Carthagini ſub ini
tiū tertii belli punici idē accidiſſe ꝓdiderūt qdā.Sunt & q Romę id aliqn̄ factū memorēt, monu-
mētūq; rei ad poſteros māſiſſe Caluę Veneris templū,qđ in eius ſexus honorē publice fuerit cõ-
ſtitutū.Prętereā Aquileiēſibus Criſpinus & Menephilus viri cõſulares,qui aliquāto prius ad hoc

Iunior Gordianꝰ īterē citur.

Senior ſuſpenditur.

PVPIEnꝰ BALBInꝰ. XXVII. IMPERA.

Tertiꝰ Gordianus ſiue iunior Cęſar creatur.

Vrbs īcendio deformatur.

Gladiatorii muneris ratio.

Conſtātiæ muliebris exemplum.

ipſum fuerāt Aqleiā miſſi,hoꝝ opa vndiq; triticū & alia ad obſidionē tolerādā neceſſaria fuerant
ex agris in vrbē ſtudio cōparata,& agreſtis multitudo,q̄ eo venerat,adiumēto fuit,ad tutandā vr
bē.mœnia vetuſtate collapſa,quātū in eo tumultu feſtinari potuit, magna ſunt ex parte inſtaura
ta.Præmiſit Maximinus ab initio legatos,quū iā Aqleię appropinquaret,q ciues ad volūtariā de-
ditionē hortarent.ꝓmiſſa eoꝝ oīm,q̄ feciſſent,impunitate.Erat in his tribunus qdā militū patria
Aqleiēſis,q varie ſuoꝝ municipū aīos flectere conatus eſt,ſed vbi oīa incaſſum moueri vidit nihil
vlterius tēdēs,infecta re ad Maximinū retro abiit,ille legatis ad ſe reuerſis,ira accēſus,Aqleiā ver
ſus ferebat,quū ad.XII.milia paſſuū ab vrbe in amnē incidit vberius ſolito fluētē Alpinis niuib⁹
verno tp̄e liq̄ſcētibus.Natiſonē fuiſſe crediderim,lapideū pōtē q fluuio erat impoſitus,Aqleienſes
ad primos hoſtiū conatus infringēdos de induſtria diruerāt.Eſt itaq; circa amnē triduū conſum-
ptū.Interim ſiq in alueū temere ingreſſi ſunt,vorticoſo violētoq; aquarū tractu,cū eqs periere.Cup
pis igit̄ qbus locorum incolę ad exportanda vtebant̄ vina,ex ꝓximo cōquiſitis,atq; inter ſe conte
xtis,quādo nulla alia lignoꝝ aderat materia,exercitus ad vlteriorē eſt ripā deportatus,atq; ad vr
bē admotus.Grauis oppugnatio Aqleiēſes adorta eſt,machinamentis oīfariā admotis militiſq;
alacritate.Perſuaſum habuit Maximinus fore vt primo impetu vrbē caperet,quā captā cert⁹erat
excidio dedere.Decorū ſibi & ad phamā gerēdarū rerū cōducibile arbitrabat̄ vrbē opulētiſſimā,
& q̄ oīm prima ſibi Italiā ingreſſo obſtitiſſet,funditus euertere.Erāt Aquileiēſes, quū ſua ſpōte ī
fide māſuri,tū multo firmiores reddebant̄ Criſpini p̄ſentia & hortatiōe,q Aruſpicū reſpōſo affir
mabat fore vt Maximinus circa Aqleiā ſterneret̄.Perſuaſum fuit multis vt tū vana erat ſupſtitio
Oraculum. Beleni oraculo,ſic ipſi accolę vocabāt Geniū quēdā,quē alii Apollinē interp̄tabant̄,promiſſam ab
initio Aqleiēſibus victoriā.Maximini milites,dubiū ad eleuandā ignominiā,ꝙ tā validus exercit⁹
a paucis vinceretur,an ꝙ ita ipſi arbitrati ſint,affirmaſſe dicunt̄,viſam a ſe ipſius numinis ſpeciē
ꝓ vrbe dimicātē,Sed hæc poſtea ſecuta.Fuit itaq; terribilis prima hoſtiū oppugnatio.Cōtra Aq-
Aqleiēſium virtus. leiēſes pro patria,ꝓ liberis,ꝓ vita dimicātes,nō ſolū vim oēm ſuſtinēt,ſed cū multa etiā cæde ſub
eūtē hoſtē a mœnibus reiiciūt.Tenuit plures dies certamē,multiq; īterea circa muros oīfariā te
lis obtriti ſunt,aut ſubitario igni picliriati,q ſulphure,pice,bitumine doliis incluſo repēte cōflatus
improuiſam & ineuitabilē afferebat militib⁹ cladē,flamma ꝑ dēſos cuneos graſſante,cogebant̄ mi
lites arma abiicere.quo ſucceſſu adeo creuerāt Aqleiēſib⁹ animi,vt in Maximinū ipm̄ & filiū mu
ris obeqtātes fœdiſſima ꝓbra iacerēt.His ille īritat⁹,qa in hoſtē ſęuiendi nulla aderat facultas,in
ſuos duces oēm ꝓfudit irā,multoſq; ex his vnū poſt aliū breui tp̄e interfecit,criminat⁹ illoꝝ igna
uia fieri,ꝙ vrbs vna tādiu ſibi reſiſteret.Reddidit atrox illa aīaduerſio Maximinū oīb⁹ militib⁹in
uiſum,augebatq; militatē irā oīm cōmeatuū inopia,q̄ in horas grauior ſentiri,inſeſſis oīb⁹ Ita
lię itinerib⁹,ita vt ne ea qdē q̄ Romę fierēt nūciari poſſent Maximino.Hac milites deſperatiōe ad
acti,ſimul vt patrię ociū q̄rerēt,Maximinū cū filio meridiātē,facto ī tabernaculū īpetu obtrūcāt.
Maximinorum cędes. Alii quū ad milites egrederent̄ īterfectos ꝓdiderunt. Amborū capita Romā miſſa,corpora ferarū
volucrūq; laniatui relicta.Exercit⁹ cōfeſtim ab Aqleiēſib⁹ cōmeatu & veſtib⁹ adiutus eſt.Eqtes q
capita portabāt Rauennā ad Pupienū Maximū venere,nā hucuſq; eū ꝓgreſſum tradūt quidam.
Vbi ingēti oīm gaudio accepti ſunt,ac gratię diis actę ꝙ citra pulueris iactū,vt dicit̄,victoria par
ta eſſet.Romę multo maior lętitia fuit.Ad tā inſperatū nunciū oīs ętas ſexuſq; cōtinuo tēpla in-
Hecatōbe q̄lis fuerit. uiſunt diis gratulaturi.Balbin⁹ Hecatombē fecit.Id ſacrificii gen⁹ tale fuit,vt cētū aręceſpititiæ
vno loco extruerent̄,ad q̄s aut cētū oues,aut cētū ſues mactabant̄,interdū & cētum boues,vt ma
ior Aphricanus fecit ex Hiſpania reuerſus,pari rōne cētū leones,aut cētū aqlę cōſueuere nōnūq̄
ab imperatorib⁹ mactari.Maximinoꝝ capita ꝑ vrbē Balbin⁹ circūferri iuſſit. varie aīos ciuium id
ſpectaculū effecit.Alteri⁹ caput,vt īuiſum,oībus voluptati fuit ſpectātib⁹. Maximini adoleſcētis
Forma Maximini iunioris. effigiē nō ſine cōmiſeratiōe ītuita eſt ciuitas.Cui⁹ ętatē ſimul & formā vulgo miſerari,tāta in eo
pulchritudo fuit q̄ta in nullo illi⁹ ętatis alio.Ep̄la quā Maximin⁹ pr̄ ad ſenatū de eo dedit,hoc ha
buit.Ego quū ꝓpter affectū quē pr̄ filio debet Maximinū meū īperatorē appellari ꝑmiſi,tū etiā vt
pp̄lus Ro.& ſenat⁹ ille antiqor,iurare poſſit,ſe īperatorē nunq̄ pulchriorē habuiſſe.Et qd̄ ad iuue
nis formā attinet,quū paſſim caput illd̄ iactaret̄ ſordib⁹ & tabo obductū,īterluxiſſe tn̄ in eo dicit̄
priſtinę pulchritudinis ſpēs q̄dā.Fuit gręcis & latinis literis legitime īſtitut⁹.Ex noſtris Philemo
ne grāmatico vſus eſt,Tatiano rhetore,& Modeſtino iuriſcōſulto.Retulit multum paternę ſuper
bię,vitę lętioris,vini parciſſim⁹,cultu corpis ad muliebres ꝓpemodum munditias acceſſit,argētea
& aurea ē lorica vſus,īaurato clypeo,aurata haſta,habuit gladiū argēteū,habuit & aureū, galeā
gēmis ꝓditā,cęteraq; magis ad luxū q̄ ad vſū bellicū cōpta.Eſt hoꝝ Capito author.Cordū ſecu-

tus.Maximinoꝝ nullũ poſtea ſepulcrũ extitit.Capita ad inimicoꝝ ſatietatẽ iactata in campo Mar
tio,vt qdã ſcribũt,cremata ſunt,vt alii,in Tyberim piecta.Habuit Maximini imperiũ tris ãnos &
ſupra triẽniũ dies aliquot.Miror Euſebiũ & alios quoſdã illũ ſecutos,ſcriptũ reliquiſſe Maximinũ
a Pupieno interfectũ,quũ ille Rauẽnę adhuc eſſet qñ duo Maximini circa Aqleiã interfecti ſunt,
vt Herodianus & Iulius Capitolinus ſcribunt,niſi forte Euſebius & q Euſebio accedũt ad Pupie
nũ id decus referant,vt ad eũ cuius auſpiciis oĩa tum foris tum in terra Italia gerebanť.Incidit in
Maximini imperiũ Antheri Põtificatus.Alii ĩ primũ Gordiani annũ reiiciũt.Fuit Antherus au ANTherꝰ
thor vt martyrũ res cõgſitę literarum monumẽtis mandarenť,Notarii ad id credo cõſtituti, qui XIX.
eas memoriæ ꝑderẽt,ꝑditas eccleſię ſacrario ĩferrẽt.Huiꝰ quoq; eſt illud,vt niſi epiſcopus fuiſſet PONT.
prius,ſummus põtifex fieri nõ poſſet,vt ex priori eccleſia fas eſſet ſibi alterã optare,qđ nõ optan
tis,ſed animarũ cauſa fieret.In hęc tpa reponũt qdã Iuliũ Aphricanũ.Is plura ingenioſe ſcripſit, Iuliꝰ Aphri
conatuſq; eſt lõga epiſtola Origeni pſuadere ea quę de Suſanna ĩn eccleſia vulgata eſſent, ĩ ſacra canus.
hiſtoria apđ Hebręos nõ haberi,ſed Origenes multo lõgiore eccleſiã ab ea vindicat calũnia.Affe
ctus eſt martyrio Antherus anno ſui põtificatꝰ duodecimo ineũte,vt qdã ſcribũt,vt alii anno ter
tio.Euſebius,niſi in eo mẽdũ eſt,vnũ habuiſſe mẽſem Antheri põtificatũ author eſt.Sed ſcripto-
res quos ſeqmur,ita in colligẽdis tẽporibꝰ diuerſi abeũt,vt multo tutius ſit talia in mediũ relinq̃
re,q̃ in re tã vetuſta temere aliqđ affirmare.Ad Caliſti Cœmiteriũ via Appiana ſepultus eſt An FABIAnꝰ.
therus,in cuius locũ Fabianus Romani ſanguinis eſt ſuffectꝰ.Fuit humanę ſalutis annꝰ ille quo XX.PON
Maximini interfecti ſunt,quadrageſimus ſupra ducẽteſimũ,Vrbis Romę,nõgẽteſimus nonage- TIFEX.
ſimuſſecũdus,etſi non deſunt q huic numero quinq; adimãt annos. Ab orbe condito trigeſimus ANNI.
octauus ſupra quadringenteſimũ ac qnqes milleſimũ.Imꝑauit Maximinus q̃nto & vigeſimo loco MVNDI.
poſt Monarchiæ formã a Cæſare dictatore Romę cõſtitutam,quo ſublato Maximus Pupienꝰ ex
Rauẽna Aquileiã ad exercitũ ꝓgreſſus,milites ꝑ cõcione laudauit,ꝙ ſuo in remp.ſtudio & obſer
uãria ociũ bello ꝓtuliſſent,legitimũ imperiũ, tyrãnico,Romanũ imperatorẽ Barbaro,ꝑmiſſaq; im
punitate & obliuione omniũ q̃ facta eſſent,largoq; ſtipẽdio militibus numerato,Barbaros,q Maxi
minũ ſecuti fuerãt,pacatos domũ dimiſit.Legionarii in ꝓpria caſtra redire iuſſi ſunt. Ipſe Romã
reuerſus cũ ingẽti lætitia exceptꝰ eſt,Erat q; iã res Romana in meliorẽ ſtatũ reſtituta,domi mili
tięq; pax erat & ociũ miti moderatoq; duoꝝ ſenũ imperio.Gordianus adhuc puer rãtũ Cæſaris
nomẽ ferebat.Cęterũ ꝓtoriani flagitio aſſueti,tã lętũ reipu.ſtatũ inuidẽtes ludoꝝ die repente in
Palatiũ impetũ faciũt,Maximũq; & Balbinũ correptos in mediũ abſtrahũt,in caſtra ad ſuppliciũ
ꝑducturi,interim huc repẽte afferť Germanos milites,quos Pupienus ad ſuũ & collegæ ꝓſidiũ in
vrbe cõſtituerat,auxilio adeſſe.Ea res effecit vt ꝓtoriani duobꝰ ſenibꝰ in publico interfectis Gor-
dianũ puerũ imꝑatorẽ ſalutarint,ſalutatũ in ꝓtoria caſtra ſeptũ armis ꝑduxerint.Sic duo optimi GORDIA
principes,reiq; publicę ſalutares,militũ iniuria oppſſi ſunt,qbus nihil magis obfuit, q̃ ꝙ diſcordi nus.XXV.
aĩo cœperãt rẽpu.adminiſtrare,quo cõrigit vt audito ꝓtorianoꝝ motu,quũ Pupienꝰ Germanos IMPERA.
accerſi ĩperaſſet,vt primis militũ conatibus illos obiiceret,id Balbinus in ſuã perniciẽ ratus,non
ad ꝓſidiũ vocari,accitos venire ꝓhibuerit.Sic illi indignũ,vt dixi,exitũ habuere,quũ biennio im-
peraſſent.Ego qđ ad ꝓtorianorum motũ attinet,duo video potuiſſe eos ad nefariã principum cę-
dẽ impellere,metũ futuri ſupplicii,ne aliqñ rationẽ reddere cogerenť,q̃ in ciues perpetraſſent ſub
tranſcẽſum Maximini in Italiã,vt fraudi ac noxę ſibi verteret vrbanũ incẽdiũ,& cædes intra mu
ros vrbis extraq; ꝑ idẽ tp̃s editas,& ꝙ Germanos milites in vrbe,velut ſibi nulla fides haberet,ad
principũ cuſtodiã cõſtitutos viderẽt.Gordianus Pupieno & Balbino ꝑemptis,militari fauore ſer
uatꝰ,atq; in palatio cõſtitutꝰ,ſolus ĩde impiũ tenuit,& q ad id tp̃s fuerat Cęſar appellatꝰ,Augu- Gordianus
ſti eſt cognomẽ adeptꝰ,imꝑatorq; declaratus,magno ppl̃i aſſenſu.Duxit inde Miſithei filiã vxorẽ ſolus ĩperat
viri eloquẽtia clari,quo noĩe dignũ ſua affinitate iudicauit.Hũc Gordianus Pretorio ꝓfecit eiuſ
q; ſalubri cõſilio vſus eſt vſq; ad bellũ Perſicũ,qua expeditiõe Miſitheus fato piit.Vixit adeo oĩbꝰ
gratus,vt quadrigis publico ſit decreto honeſtatus.Fuitq; eius ſtatuæ ita aſcriptũ.Miſitheo parẽ
ti principũ.P.R.tutori reip.S.P.Q.R.Extiterunt diu poſt Gordianę literę ad ſocerum ſcriptæ,q-
bꝰ ſeſe illi purgabat.Miſer inqt eſt ĩperator apđ quẽ vera reticenť,q quum ipſe publice ãbulare nõ
poſſit neceſſe eſt vt audiat & q̃ plurimi dixerit cõfirmet.Nec diu ĩ ocio fuit,hic Thracibꝰ & Sar
matis,ĩde Perſis rẽ Romanã infeſtãtibꝰ.Apto itaq; Iano cum valido exercitu Miſiã petiit,mox eſt
& Thraciã ĩgreſſus,qbꝰ terris ĩgẽtẽ vim hoſtiũ ꝓlio vicit,potroq; fugauit.Inde ĩ Aſiã trãſgreſſꝰ
ꝑ Syriã venit Antiochiã,q̃ iã a Perſis tenebať.Hic pluribꝰ ꝓliis victor Saporẽ Perſaꝝ regẽ Syria
ſubmouit,receptaq; Antiochia Carras & Niſibim in Meſopotamia de Perſis cepit.Et iam Cteſi

Miſithei interitus.

phõti imminebat,quũ Miſitheus,cuiꝰ cõſilio oĩa gerebant,vita deceſſit.Perſuaſum multi habuerũt Philippi fraude eũ ſublatũ,q cũ ęgrotaret,parataq eẽt potio a medicis ad pmẽdã aluũ,ſummoto poculo alterã ſubiecerit,q multo ĩfeſtiꝰ ſoluit,quo fluuio ſenex breui extinctꝰ eſt,in cuiꝰ locũ pfectꝰ eſt Philippus exercitui.Cęterũ hõ Barbarꝰ,humiliq loco natꝰ,adoleſcẽtis ętatẽ nactꝰ inſidiis obnoxiã nõ cõtẽtꝰ malis artibꝰ ad pfecturã feciſſe ſibi gradũ,coepit & ĩperio ĩſidiari,remotiſq frumẽtariis nauibꝰ,caſtriſq in aſpa & dota loca trãſlatis,velut Gordiãi iuſſu ea fierẽt, milites ab eo alienauit,ide calũniis adoleſcẽtẽ adortꝰ,ꝙ nimiũ adhuc iuuenis eẽt,& ob eã tẽ gerẽdo bello parũ idoneus,nõ priꝰ ab ea ĩſectatiõe deſtitit,q militũ fauore fit ambobꝰ ęquatũ impiũ,quo ſucceſſu Philippus ferocior factꝰ,quũ iã tepẽte oĩa ad ſe traheret, iritatꝰ ea Gordianꝰ ĩiuria,amicorũ cõſilio in cõcionẽ deſcẽdit,vt Philippo ĩperiũ abrogaret.Sed lõge aliter euenit q ſperauerat,ſiqdẽ ille pparato ad hoc ipm militari fauore,cõtinuo ſupior fuit:q aiorũ iclinatiõe aiaduerſa,collapſus aio Gordianus periit,vt ęquũ eẽt ãbobꝰ ĩperiũ,qđ ipm quũ nõ impetraret,eo decurrit vt Cęſaris ſaltẽ nomẽ obtineret.Inde,qa id quoq nõ dabat,petiit vt pfecti loco eſſet,nec illud cõceſſũ,Vltimę preces fuerũt,vt ordinẽ ſaltẽ duceret in caſtris,vitaq ſibi cõdonaret.Anceps aliq̃diu Philippꝰ dubitauit an hoc illi daret.Cęterũ repotãs aio q populare eẽt Gordianorũ nomẽ,q adoleſcẽs iucũdus eſſet Romę ſenatui vniuerſoq pplõ,q in Aphrica & Syria celeber,veritꝰ ne mutato militũ ſtudio aliqñ molto maiore cõſenſu impiũ illi reſtitueret,q tũ p irã eẽt adẽptũ,militũ fidẽ ĩplorãtẽ ĩ medio

Gordiani cędes.

diũ ptrahi iuſſit,inſignibuſq impii ſpoliatũ militi iterficiẽdũ dedit.Et Gordianꝰ tertiꝰ ita idigne periit,anno vitę vigeſimoſcđo,vt Cordus pdidit,q ſexdeci annos natũ impio potitũ ſcripſit.Quidã vndecim annorũ fuiſſe tradiderũt.Alii tredecim quũ Cęſar eſt appellatus. Ipſe qđ ſatis cõſtat,

Populare Gordiani nomen.

ſex annos imp uit,adeo ante Philippi calũniã oĩbꝰ gratꝰ,vt milites filiũ,ſenatꝰ & populus publicas delitias vocarẽt.Satis cõſtat Romę ſeditiõe ſub id tps orta,quo puer ipſe Cęſar appellatꝰ eſt,quũ ad pnictẽ ciues ſęuirẽt inter ſe,nec certamẽ ſemel accẽſum dirimi a Balbino poſſet,ſed media colluuione hominũ violatꝰ ceſſiſſet,nõ prius tumultũ illũ reſediſſe q puer Gordianꝰ pceri cuiuſ-

Eclipſis ſolis.

dã hoĩs humero inſidẽs,fuerit in mediũ platꝰ.Defecit ſol Gordiano principe ita inſigniter vt tenebris tertę inductis nihil oĩno poſſet agi niſi luminibꝰ accẽſis.Eſt & terra ſub eo adeo horrẽde concuſſa,vt vrbes quędã ſubito hiatu ſint cũ populis abſorptę.Capitol.author eſt,qđ miror ab Euſebio ptermiſſũ,q naturę hęc portẽta diligẽter eſt executus.Senatus nũcio de Gordiani morte accepto,Marcũ virũ grauitate & ſapiẽtia ſingolari impatorẽ cõſtituit,q paucis diebꝰ qbus fuerat ĩperiũ adeptus vita deceſſit.Subſtitutus illi eſt Seuerus Hoſtilianus,is quoq mox paulo quũ langu̇ere coepiſſet,medicis temere venã ſoluẽtibus,interiit.Philippus,pacato ad tẽpus orientis ſtatu ex Meſopotamia quã hoſtibus ex foedere reliquit,Romã cũ exercitu venit,cui abſenti ſenatꝰ quũ parũm nota eſſet adhuc Gordiani cędes,militũ prærogatiuã ſecutus, ratum fecerat imperium.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS SEPTIMÆ,LIBER SEPTIMVS.

PHILIPpꝰ XXIX.IMPERA.

TERTIO Philippi impatoris anno,alii ſecũdo aliũ,q milleſimus fuit ab vrbe cõdita,Sęculares ludi ſunt in cãpo Martio tridoo celebrati. Fuit idẽ annus humanę ſalutis ducẽteſimꝰ atq vũqnquageſimꝰ. Spectacula multa & varia, Venatioq inſigni ferarũ varietate , Alces, Tygres, Elephanti,Leones,Pardi,Hienę,Hippopothamus,Rinoceros,Camelopardi,Onagri,Eq feri.& Gladiatorũ paria mille edita, q oĩa Gordianus ĩ eũ vſum ſtudio cõparauerat,Philippus edidit.Fuit is Arabs genere Voſtris ignobiliter natus. Voſtrarũ Marcellinus meminit. Idem Auguſtorũ primus,Fabiani põtificis opera,qui vndeuiceſimus poſt Petrum eccleſię pręfuit,cũ Philippo filio & Seuera coniuge,baptiſmo in

Philippus impator baptiſmo cũ filio inſignitus.

ſignitus,Chriſti eſt nomen pfeſſus.Tã ſeuero Philip.iunior fuit ingenio,vt nunq̃ riſiſſe dicatur, auerſatuſq ſit nonnunq̃ patrẽ in publico ſolutius ridentem:Ambo Decii opera,q ſecũdũ illorum cędẽ occupauit imperiũ,interfecti,Veronę a militibꝰ ſenior Philippus,Romæ filius a pretorianis, anno q̃ imperare coeperant quarto vt tradũt qdã,vt alii qnto,vt alii ſeptimo.Ambo(qđ ſatis conſtat)inter dioos relati.Horũ principatu Põpeii Theatrũ Romæ deflagrauit ſęcularium ludorum diebus,incendio nocturnis luminibus,quibus peruigil populus vtebat,conflato.Pari clade eſt & ĩ campo Martio Hecatoſtylon conſumptum,centom colũnarum opus,ppterea q cẽtenaria porticus dicta.Fueruntq diuinatum literarũ ſcientia viri illuſtres Dionyſius Alexandrinus Antiſtes Origenis auditor,qui pie & vtiliter multa ſcripſit . Claruit & Hammonius philoſophus dicen-

di peritiſſimꝰ,quē Euſebius in euāgelico canone ſecutus eſt.Fabianus pontifex ꝑ idē tēps ſtituit. Fabiani pō
vt ſacrū chriſma quotannis renouaref in cœna dñi,vetus cōbureref,vt ſacerdos cuiuſcunqȝ cri tificis decte
minis reus cauſam diceret,mulctareturqȝ in ſacro nō ꝓphano foro,ne qs vxorē duceret ītra qrtū tum.
cōſanguinitatis gradū,vt ter quotānis oēs Chriſtiani nominis q ad pubertatis annos ꝑueniſſent,
euchariſtię ſumerēt ſacramētū.Idē ſexagita epōꝝ cōuētu Nouatianū hęreticū ꝓnūciauit.Is No
uato adnitēte,q primi ſchiſmatis fuit author,extra corpus eccleſię pontifex factus, omnes ſui do
gmatis aſſectatores mūdos appellauit.Negabāt hi apoſtatas,ſi pœnitētiā qdem egiſſent,eſſe reci-
piēdos,velut parū liqdo documēto demōſtraſſet Chriſtus eccleſię caput a pœnitētia nulli negan
dā eſſe veniā.Petrū,a quo ter fuerat abnegatus,in integrū reſtituit.Preſſit & Origenes, q vixit in
hæc tpa,eorū hęreſim,q aīos cū corpore extingui ꝑſuaſum habuerāt.Et Helcheſatarū alterā Pau
lū apoſtolū nō ꝓbātiū,qqȝ crimini dandū negabant,medio ſiqs cruciatu Chriſtū verbo abnegaſ-
ſet.ꝑſtaret mō animꝰ in priſtina pietate.Dedit ad Philippū imꝑatorē Origenes literas, quibus il-
lum & Seuerā q̄ illi nupſit,ad Chriſtianę eſt pietatis cultum hortatus.Scripſit de fidei ordine nō
pauca ad Fabianū pōtificē,quē quū iā annos.XIIII.ſediſſet,Decius ex Philipporū cęde īperiū cō
ſecutus martyrio affecit.Ferunt poſt Antheri pontificis obitū,quū ſucceſſor q̄reref,cādoris colū DECIVS.
bā eximii Fabiano ſupra caput alluſiſſe,haud obſcuro ſanctitatis,q̄ in eo fuit,argumento.in Cali- XXX.IM-
ſti cœmiterio funeratꝰ eſt,relatuſqȝ in numero ſanctoꝝ.Decii odiū in Fabianū inde habuit princi PERA.
piū,vt tradunt qdā q̄ Philippus,quū Decium haberet infenſum,ſuos Fabiano obtulit theſauros
Alii Philipporū cauſa,quos ille mortuos etiā infenſe odit,Deciū Chriſtianū nomē īuiſum habuiſ
ſe arbitrati ſunt.Sed q̄cūqȝ Decianę fuit impietatis origo,ipſe,qđ inter oēs cōuenit,īperiū adeptꝰ
Fabianū interemit:edictū ꝓpoſuit,vt Chriſti cultores vbiqȝ interficerenf. Poſt Fabiani cędē Cor
nelius fit pontifex.Hic quoqȝ Romę ortus,vir,vt Hieronymus ꝓdidit,diſertus,multa ad multos CORNE-
ſcripſit de Nouatiana hęreſi.Extāt & Cypriani ad hūc Corneliū epiſtolę de fide & religiōe.Cor- LIVS.XX
nelianum decretum eſt,ne qs a ſacerdote niſi ꝓ fide exigeret iuſiurādū.Pauli apoſtoli corpus,Lu- I.PONTI.
cinę fœminę piētiſſimę rogatu,extra portā Capenā,Hoſtienſi via,in illius ꝓdio ſepeliit, vbi capita
li fuerat ſupplicio affectꝰ,Petrū in Vaticano,vbi pia poſteritas,vtriqȝ ſuū,grandia ſtruxit templa,
etiā nū vetuſtate viſenda,ſed materię apparatu multo auguſtiora.Cētūcellas īde Decii iuſſu Cor
nelius relegaf(eſt id oppidū in Hetruſco littore)vnde ad Cyprianū Carthaginenſem antiſtitē de
dit literas & accepit:quod ſcribēdi cōmercium vbi primū Decius cōpertū habuit,Corneliū ex Cē
tūcellis ad ſe ꝑduci iuſſum ita eſt in Telluris ęde allocutus.Sic inqt Corneli obſtinate agendū pu
tas,vt neqȝ deos cures,neqȝ principum minas ꝑtimeſcas!Cōtra rempu.des ad alios literas & acci
pias!Ad quē Cornelius,de Chriſti laudibus,& ſalute ait animarū,nō de repu.dedi aut accepi lite
ras.Tum iratus Decius Corneliū plūbatis(fuit,vt qdā ſcribūt,id flagelli genus)atrociter contu-
ſum in tēplū Martis ꝑduci imꝑauit,vt ſtatuā illiꝰ adoraret,aut ſi ad cultū cōpelli nō poſſet,ſupre
mo ſupplicio afficeref.Cęterū dū ille ad indubitatū martyriū trahif,certꝰ enī erat malle mori q̄ ꝑ Cornelii ve
uaticari,Stephanū Archidiaconū intuitus,oēm illi rē eccleſię cōmendauit,ipſe ad tertium nonas xatio.
Maias,Appia via haud procul a Caliſti cœmiterio,martyrii eſt palmā adeptus.Lucina mulier ſin
gulari pietate,in ſui ꝓdii arenario ſepeliit.Fuerunt q crederēt,& qa ſic illis ꝑſuaſum eſt:idcirco lite
rarum monumētis tradiderunt,Cornelium ſub Gallo & Voluſiano paſſum.Damaſus a Decio ī
terfectum arbitratus eſt,quo plures ex iis quos ſeqmur inclināt.Habuit Cornelii Pontificatus an
nos duos vt autumāt qdā,alii tres putauere.Reddif illi ī pōtificū ordine locꝰ alter a vigeſimo.Lu
cius Porphirii filius,Romanus patria,in eius locū ſucceſſit,Decio adhuc pricipe.Is quū duos fer LVCIVS
me annos imꝑaſſet cum filio quē Cęſarē appellauit(triēniū alii ab eo imꝑatū memorāt)dignum XXII.
ea qua fuit īpietate ſortitus eſt exitū,dū ī Miſia ꝓlium in Barbaros ciet paluſtri voragine obrutꝰ PONTI.
ꝑiit,ita vt ne corpus qdē extiterit vſpiā.Euſebius cum filio ꝑiiſſe author eſt.Pomponius Lętꝰ eos Decii inter
ſpōte ꝓcipitatos exiſtimat,vt veteꝝ Decioꝝ exēplum imitati ſe ꝓ futura victoria deuouerēt. Cę itus.
teꝝ ſiue caſu illi ſiue cōſilio ꝑiere:ꝑgratus fuit ſenatui Decius pater manifeſto thermaꝝ argumē
to,quas eius nomine ordo ille in Auentino ędificauit.Eutropiꝰ Laurētium ſcribit a Decio necatū
ſed plures ī Valerianū dirum illud ſuppliciū reiiciunt,q cū Galeno filio haud multo poſt tenuit
imperiū.Antoniꝰ monachꝰ,Decio adhuc īperāte,in Ægypto natꝰ eſt,& Romę Amphitheatrum
deflagrauit.Vibius Gallus Decio ſublato īperium adeptꝰ eſt.Is Voluſianum filium cōſortē fecit VIBIVS
īperii,qbꝰ īperātibꝰ dira peſtilētia in vrbe & reliqua Italia orta eſt,fecitqȝ lues illa in ꝓuinciis Po. GALLVS
Ro.ꝓcipueqȝ in Ægypto vaſtitatē ingētē.Meminerunt cladis huiꝰ Dionyſiꝰ & Cyprianꝰ,ſic Chri XXXI.IM
ſtiani noīs cruor ſub Decio fuſus expiatus eſt,prioꝝ authoris exitu,quo nullus potuiſſet eē acer- PERA.

biot,mox oīm gentiū ſtrage teterrima,ſed multo tetrior fuit oī clade po.Ro.ignominia,q̄ Scytha
rū factus eſt tributarius ex eo fœdere qđ Gallus cū ea gēte pcuſſit.Sed quū p hęc nōdū bienniū
ille imperaſſet,Æmyliano res nouas in Miſia moliēte,ad bellū cū filio pfectus eſt,verū eā puinciā
ÆMYLIANVS CÆSAR. nō obiit,ambo ſubita militū defectiōe deſtituti ad forū Flaminiū,ſeu vt alii ſcribūt,Interānę īter
fecti ſunt.Euſebius,& q eū ſequunt,ab Æmyliano ciuile bellū in Miſia motū ſcripſere, Treuellius
Pollio in Ægypto Æmylianū īperatorē appellatū author eſt,atq̧ ī ea terra a Theodoto Galeni,q
poſt Gallū impauit,duce oppſſum.Gallo & Voluſiano extīctis haud multū fuit Æmylian⁹ ſuper
VALERIANVS XXXII. IMPER. ſtes,q Valeriano in Rhetia & Norico ab exercitib⁹ imperatore ſalutato militū defectiōe piit.Lu
cius pōtifex ſcđm Galli pīcipis cędē ab exilio Romā reuertit,authorq̧ fuit vt duo preſbyteri &
diaconi tres ſuū vbiq̧ comitarent antiſtitē oīm illi⁹ operū teſtes.Sedēte Lucio Cyprian⁹ eſt mar
tyriū paſſus.Euſebius Sixto nō Lucio pōtifice Cypriānū īterfectū arbitraṫ.Docuit is ab īitio rhe
toricē,mox Cęcilii pſbyteri ſuaſu & hortatiōe ad Chriſtū cōuerſus oīa ſua paupibus partit⁹ eſt,
ſacerdos primo īde Carthaginēſis epiſcopus fact⁹,Gallo & Voluſiano filio impantib⁹ martyrio
afficiṫ.Perſuaſum habuit aliqū Cyprian⁹ eos,q in hæreſim laberent aliquā,ſi pœnitētiā egiſſent
ſola man⁹ īpoſitiōe in gratiā recipiēdos,ortaq̧ eſt īli de hmōi re grauis cōtētio cū Cornelio Ro.
Pōtifice,q ita puaricatos iterū baptiſmo admouēdos arbitrari,quā poſtremo ſentētiā ſecutus eſt
Cyprianus.Lucius pōtifex Valeriani iuſſu interficiṫ,quū vigeſim⁹ ſecūdus a primo pōtifice quat
STEPHANVS.XXIII.PON. tū iā annū ſederet.Appia via ſepult⁹ eſt.Stephanus archidiaconus vir Romani gnis, cui Lucius
oēm eccleſię poteſtatē pmiſerat,pōtificiā inde ſedē tenuit.Incidit hui⁹ pōtificat⁹ in magnā rerū
humanarū pturbationē,q̄ quū atrociſſimo Valeriani caſu,tū Galeni ignauia , orta eſt & coaluit.
Fuit Valerianus īgenio adeo populari,vitaq̧ ad ſeniū vſq̧ īcorrupta,vt nullus vnq̄ principū ma
iore militū ſtudio omniūq̧ ordinū cōſenſu,ad impiū puenerit.Eūiuero quū iā grādis eēt natu pa
trū cōſenſu abſenti illi cēſura decreta eſt.Erat tū apđ Deciū impatorē Valerian⁹,q cēſoris creādi
fecerat illi ordini poteſtatē,acceptoq̧ ſenatuſcōſulto ita Decius eſt illū p cōcione affatus,Felix in
q̄ Valeriane vniuerſi ſenat⁹ ſentētia,īmo oīm gētiū iudicio,accipe dignitatē, quā tibi Romana
Cēſoriū munus quale fuerit. reſpu.detulit iudicaturus de morib⁹ noſtris,q ſit curia dignus æſtimaturus,tu equeſtrē ordinē ī
antiquū reſtitues ſtatū,tu oīm fortunas cēſebis,vectigalia formabis,publica recognoſces, tibi ſcri
bēdarū legū authoritas data,de ſingulis ordinib⁹ tibi iudicādū,tu arma īſpicies,tu Palatinos ho
mines tu iudices,tu puinciarū pfectos,ſi ita viſum fuerit,ignominia notabis,tuū erit de oīb⁹ ſen
tētiā ferre pterq̄ de pfecto vrbis,de cōſulib⁹,de rege ſacrorū,& veſtaliū maxima,ſi tn̄ hęc ipſa īcor
rupta māſerit.Quib⁹ Decii verbis daṫ ītelligi q̄ta apud Romanos,etiā ſub Cęſarib⁹,fuerit cenſo
ria poteſtas.Cęterū tātus p Valeriano fauor ſtetit,ſub id tpſ quo impator eſt creat⁹,vt ſi oīb⁹ gē
tibus liberū de nouo principe creando fuiſſet ſuffragiū datū, totus orbis fuerit ſuū ſtudiū & fa
uorē in vnū īclinatur⁹.& Valerian⁹ hoc hoīm cōſenſu eſt impiū adept⁹.Sed quo min⁹ diuturnū
fuerit illi id dec⁹,ipſi⁹ credo īpia in Chriſtianos aīaduerſio effecit,nā haud multo poſtq̄ Chriſtia
nū nomē inſectari eſt adortus,ad Perſicū bellū pfectus ſiue aliena fraude id acciderit,ſiue ſua ip
Valerianus a Perſis capitur. ſius temeritate,nā vtrūq̧ tradiṫ,ī hoſtiū poteſtatē viu⁹ venit.Ferūt Saporē Perſarū regē,a quo ca
ptus eſt adeo inſolēter & barbare captiuo ſeni(erat iā Valerian⁹ ſeptuagenari⁹)illuſiſſe,vt p ſca
bello ei⁹ tergo vtereṫ equū aſcēſurus.Mlti amicorū regū Saporē p literas monuiſſe dicunṫ,vt mo
derati⁹ vtereṫ victoria,&īn his Belſolus rex regū,Valeri⁹ rex Caduſiorꝫ,& Armenię rex Artha
beſdes q ppoſita Romanorꝫ felicitate opibuſq̧ īuicti ppl'i hortabanṫ amicū regē vt bñficiū occu
paret,reſtitueretq̧ vltro ſuis Valerianū,nec expectaret vt Septētrio,Meridies,& Occidēs,& Oriē
tis pars nō parua,ī Romanorꝫ gratiā,ad eā ignominiā abolēdā,ī Perſarꝫ excidiū cōiurarēt. Iā Ibe
res,Albani,& Tauroſcythę Saporis literas aſpnati,quas ad ſe de ea victoria dederat, ad Romāos
duces miſerāt auxilia pollicētes,ſi Perſas bello petituri eſſent.Sed neq̧ Sapor captiuum reſtituit,
nec ille filii ignauia armis vindicat⁹ eſt.Odenatus Palmyrenus Decurio,collecta agreſtium ma
Odenati Palmyreni virtus. nu,eam propemodum Romani nominis aboleuit ignominiam,qui ad Cteſiphōtē vſq̧ tumultuo
ſe progreſſus,regios theſauros occupauit,& cum theſauris Saporis concubinas barbaris regibus
omni pecunia chariores.Quo ſubito terrore pculſus Sapores,nā & Romanas copias formidabat
GALEnus XXXIII. IMPERA. q̄ ex ea clade euaſerāt,ſeſe intra Perſicos recepit fines.Nec Odenati motus aut Romanorꝫ multo
longius proceſſere,Galeno ocio & luxuriæ dedito.Nulla deinceps pars fuit reipublicæ, nulla pro
uincia,vna duntaxat Italia excepta,in qua nō ſit tumultuatū,totq̧ eo principe rebelliones extire
runt,tot tyrāni,q impatoris nomina tulerūt,quot a Cæſare dictatore ad id,tpſ,in tā lōga impera
torū ſerie,fuere nūq̄.Triginta numero a Treuellio ponunṫ,q vno tpē,alius aliis terris, exercuere

imperiũ,i qbus fœminę etiã q̃dã Rõano nomini illuſere,adeo vel Galeni ſertia ludibrio fuit oĩbꝰ
vel fato quodã id fieri cõtigit, vt qñ oĩa orta intereunt,imperiũ tãta virorũ ĩdole q̃ſitũ,tãto labo
re auctum,cruore ꝓpagatum,q̃ mox paulo fuerit inclinatũ, hmõi fortunæ ludibriis, ꝑſagio
quodã futuri excidii,labefactari cœpit.Euſebius author eſt Ciliciã,Syriã,& Cappadociã a Per
ſis,Saporis ductu,fœda ꝑpl̃atiõe vaſtatas.Alemanos,Gallis hoſtiliter vexatis,in Italiã trãſgreſ-
ſos.Gothos,Pontum,Aſiã,Macedoniã & Græciã populatos.Quados & Sarmatas Pãnonias oc
cupaſſe.Taraconẽ in Hiſpania a Germanis oppugnatã.Treuellius rẽ latius explicat,in multiſq;
diuerſus ab Euſebio abit.Primũ oĩm Oriẽtalis exercitus,q Perſico bello ſupfuit,Galeno Roma
nis illecebris immerſo,Macrianũ,vt Pollio ſcribit,ſibi imꝑatorẽ cõſciuit,virũ fortẽ & ꝓdiuitẽ,& Macrianus
cui duo filii erãt,florẽti ætate,manuq; prõptiſſimi.Macrianꝰ recepto imperio,vt Græcia ſibi pate Cæſar.
ret,ſi qñ eẽt Romã periturus,Piſonẽ ĩ Achaiã miſit,q Valẽtem fraude opprimeret,obtinebat is
Greciã ꝓcõſulari ꝑtãte.ſed vt ſunt mala cõſilia difficilia tractu,euẽtu peſſima,Valẽs explorato
Piſonis cõſilio illũ in Theſſalia interfecit,quo,Piſo trepide ſeceſſerat,vbi ſe ſuſpectũ Valẽti,& iã
ꝓ hoſte nõ hoſpite haberi aĩaduertit,atq; ſcdm Piſonis cædẽ Valẽs imꝑator eſt appellatus,co- Valens Cæ
gnomẽto Theſſalicus.Macrianus audita Piſonis cæde,Oriẽtis rebꝰ ad tp̃s cõſtitutis,cũ valido ſar.
exercitu & altero filiorũ,cui & ipſi Macriano fuit nomẽ,ad Valẽtẽ opprimẽdũ ex Syria ꝓfectꝰ ꝑ
Aſiã duces in Europã trãſiit.Eũ venientẽ Aureliꝰ,q in Illyrico imperiũ cõtra Galenũ ſumpſerat,
ꝑlio excepit.Fuit ea pugna Macrianis infelix,oĩſq; eorũ exercitꝰ Aurelio deditus eſt. Odenatus Odenatus
Palmyrenus factꝰ certior de iis q̃ ĩ Illyrico geſta erãt,oriẽtis imperiũ occupauit,altero Macriani Cæſar.
filio ꝑ Baliſtã copiarũ ꝓfectũ priꝰ interfecto.Cęterũ vt ꝓ Galeno ſtare videreť,quũ re ſibi aſtrue
ret imperiũ,bellũ Perſicũ diligẽti ſtudio executꝰ eſt,in Valeriani vltionẽ.Ademit Perſis Odenatꝰ
Niſibim,Carras,vñ captiui nobiles plęriq; ſunt Romã miſſi.Cteſiphõtẽ inde circunſedit,regio
nẽq; illi circũiectã ferro & igni populatꝰ,vim hoſtiũ occidit ingẽtẽ.Galenꝰ velut ſuo ductu par
ta eſſet victoria,vt vano fuit ingenio,Perſicũ triũphũ egit,quũ pater adhuc in hoſtiũ ꝑtãte eſ-
ſet.Sed hæc aliquãto poſt geſta.Sub id aũt tp̃s quo Odenatꝰ ẽ ĩꝑatoris nomẽ adeptꝰ,Æmylianꝰ
in Ægypto imperiũ occupauit,hũc Theodotus Galeni dux ꝑlio victũ,atq; in poteſtatẽ redactum
viuũ Romã ad ſuppliciũ miſit.Galli & ipſi rerũ nouarũ cupidi,Poſthumũ ſibi ĩꝑatorẽ cõſtituũt Poſthumus
Miſit Galenꝰ Theodotũ ad Poſthumũ opprimendũ,q cũ hoſtẽ obſidiõe ꝓmeret,ac muris hoſti Cæſar.
um explorabundus obeqtaret,ſagitta ſaucius periit, ac tũ voti cõpos factus Poſthumus plures
ãnos Galliã obtinuit.Erãtq; res imperii ꝑ hæc vehemẽter acciſæ,quũ Galenus,velut longa expe
ctus ebrietate,pacẽ cũ Aurelio fecit,vt Poſthumũ Galliarũ imperio exturbaret,exturbato Galli-
as ad obſeqũ retraheret.Cæterũ ne nõ vbiq; res Rõana ſub id tp̃s eſſet ignominię obnoxia Scy
thæ Bithyniã adorti,multas eiꝰ terræ vrbes,& in his Nicomediã excidio dederunt. In Sicilia
quoq; eſt bellũ ſeruile ortũ,q rerũ motꝰ,quũ ĩ dies inualeſcerẽt,vix credibile eſt q̃ ſupinę ac ſtoli
de ſit Galenus in ſua mala cauillatus.Ægypti defectione nunciata dixiſſe ferť. Quid!ſine lino
Ægyptiaco eẽ nõ poſſumꝰ!& quũ Aſia a Scythis vaſtari diceretť,Et abſq; Aphronitro(inquit)
Romæ viui põt.Gallia alienata,& ſine ſagis & trabeis tuta reſp.ſtare poterit.Iã & Gothi gens
Scythica,Thracia occupata,Macedoniã populari fuerãt,Theſſalonica nonnihil oppugnata,& Scythæ
alia qdẽ Scytharũ manꝰ ꝑ Aſiã euagata,Dianæ Epheſiæ tẽplũ diripuit,& incẽdit.Bizãtiũ a ꝑſi Epheſinæ
diariis Galeni militibus adeo rapinis & latrocinio afflictũ,vt vrbs nobiliſſima,opportunoq; lo Dianæ tem
co ſita,veteribꝰ colonis deſtituta,iteritura fuerit,niſi ꝑpauci peregrinorũ ĩ ea eẽ ꝑſeueraſſent.Ga- plũ diripiũt
lenus interea etſi luxurię & ocio addictꝰ,fœda tñ imperii ſugillatiõe cõmotꝰ,in Galliã cũ valido
exercitu ꝓfectus ẽ,Poſthumũ debellaturus,duobꝰ clariſſimis fretꝰ ducibus,Aurelio,& Claudio
q poſtea imꝑator fuit,feciťq; cũ hoſte plura ꝑlia,q cõmunicata cũ Victorio appellatiõe imperii ſũ
ma ope reſtitit,etſi ſępius acie victꝰ.Periit tñ ĩteriecto tp̃e Magũtię,ſeditiõe militari,cui Victo
rius ſucceſſit.Is cũ aliena mr̃imonia corrũperet,Agrippinę trucidatus ẽ.Sed hęc aliq̃to poſtea. Victorius
Galenus Gallico bello adhuc ĩtegro,Thraciã cũ exercitu petiit,Bizãtiũq; ĩgreſſus ad vnũ ꝑſi- Cæſar.
diarios milites occidit,q vrbẽ,vt ſupra ẽ mẽorarũ,ſuo latrocinio veteribus incolis deſolatã ꝓpe
modũ reddiderãt.Romã inde reuerſus triũphũ,multo maiore apparatu q̃ merito,egit. Gallis
Sarmatis,Perſis,Gothis:nã ea gẽs nõ m̃lto prius ab Galeni ducibꝰ fuerat ex minori Aſia armis
pl̃ſa añ currũ actis.Attulit illi intẽpeſtiuꝰ imerituſq; triũphus plus ĩfamię q̃ fauoris,quũ tã ſto
lide captiui pſis fortunę illuderet.Fueſt ex vrbanis ſcurris q Perſico cœtu miſti(nam diſcreti
Barbari currũ ãteibãt)ſollicite ſingulorũ ora ĩtuẽtes,q̃ſi vnũ aliquẽ ĩ eo cœtu vellẽt agnoſcere,
rogati quẽ requirerẽt,Valerianũ dixere.Cæterũ nõ mõ nõ vlla paternæ pietatis ſubiit recorda-

tio,ſed ira ꝑcitꝰ Galenus raptos ad ſupplicium ſeruras viuos cõbuſſit.Dũ hæc Romę geruntur,aut
certe nõ multo prius poſteriuſve,Odenatꝰ circa Cteſiphõtẽ cũ Perſis aliquot ꝓſpa fecit prælia.
Scythę diuerſa terrarũ pte Cappadociã ĩgreſſi,pluribuſq; eiꝰ terrę vrbibꝰ captis,Bithyniã inua-
dũt,quã recẽtẽ iniuriã vindicaturꝰ Galenꝰ in Gręciã vſq; eſt cũ exercitu ꝓgreſſus,inde Athenis
aliq̃diu fuit,vbi Archõ eẽ voluit,ciuiũ numero aſcribi,Cereris ſacris initiari.Interea Iſis & nũ-
ciis de iis factus certior,q̃ ĩ Meſopotamia ab Odenato geſta eẽnt,eũ Auguſtũ appellauit, cõſor
tẽq; fecit impii nũmo eiꝰ noĩe ꝑcuſſo.Eratq; his Galenꝰ ineptiis deditꝰ,quũ Scythę nauibꝰ ad id
fabricatis,grãdẽ ex Heracliẽſi agro ꝓdã auerterũt, nauali inde ꝓlio ſuperati nõ ſine ingẽti nauiũ
ZENOBIA. hoĩmq; clade retro abiere.Odenatꝰ haud multo poſtq̃ ita fuerat a Galeno ornatꝰ,medio Perſici
belli ardore,domeſtica fraude,cũ Herode filio interfectꝰ, duobꝰ paruis filiis & Zenobia cõiuge
ſupſtitibus.Hęc vt virili fuit aĩo intrepide impiũ recepit,receptum multa indole adminiſtauit
Galenꝰ poſt Odenati cędẽ exercitũ ĩ Perſas cõpauit,quẽ Heracliano ductãdũ dedit.Is a Palmy
renis victus,q impare cõſueti ſuſpecta credo habebãt Romana arma,oĩbꝰ ẽ copiis exutꝰ.Scythę
interea Euxino occulte enauigato,p Iſtri oſtia ingreſſi Myſos & alios Iſtri accolas ĩopinato ac
ceſſu ꝑculſos,magnis cladibꝰ affecere,late inde Scythicꝰ terror euagatus eſt,donec Atheneꝰ &
Cleochanus,quos Bizãrio iſtaurãdo Galenꝰ pfecerat,Barbaros ꝓlio victos,a tã inſolẽti euagãdi
licẽtia cõpeſcuere.Victi ſunt & nauali ꝓlio a Veneriano Rõanę claſſis pfecto,ſed vt ſunt belloꝝ
vices & varii ꝓlioꝝ euẽtus,Venerianus haud multo poſt a Scythis ꝓlio victus,mortẽ occubuit
Scytharum arma late euagantur. Qua elati victoria multo ferocius Barbari inuecti Cyzicenã orã & Aſiã ppłati ĩ Gręciã traiece-
re,vbi a Deſippo,q ſuoꝝ tp̃m ſcripſit hiſtoriã,ꝓlio victi,auerſo ꝑcul ĩpetu oẽm Epiꝝ Hęmoniã
& Bœotiã ꝑuagati ſunt.His excitus terroribꝰ Galenꝰ Scythis ĩ Illyrico occurrit,tumultuariaq;
pugna hoſtẽ adortꝰ iſigni cęde diſiecit.Scythę p̃tri clade ꝑculſi p Geſſacẽ mõtẽ fugã fecere.Va
rio inde euẽtu Martianꝰ cũ ea gẽte ſępiꝰ cõflixit, iritauitq; potius q̃ cõpſſit, ita vt oẽ Gothicũ
nomẽ vno tpe ad bellũ cõſpirauerit.Sed is motꝰ aliq̃to poſtea ẽ ſecutꝰ.Interea Galenus quũ cõ
Alii paſſim Aureolum ſcribunt. tẽptui eẽt ſuis,cœpiſſetq; ab Aurelio diſſẽtire, eo pricipũ ſimultas ꝓceſſit vt res iã ad vĩ & ar-
ma ſpectaret.Tũ Martianꝰ cũ Heracliano cõſiliũ capiũt,Galeni fraude opprimẽdi, vt eoꝝ alter
impiũ occuparet.Erat tũ Claudius,q poſtea impauit,apđ milites ĩ magna celebritate.Fuerit is
eiuſmodi cõſilii pticeps haud facile dixerim,nec Trebellio oĩno accedo q Claudiũ eiꝰ fuiſſe ait
cõſilii ignarũ.Ad Cõſtãtinũ pricipẽ ſcribit ille hęc cuius familię Claudiꝰ author fuit.Martianꝰ
& ſocius cõiurationis Heraclianus vt Galenũ aliquo mõ ex vrbe extraherẽt,falſo nũciari iubẽt
Aureliũ cũ exercitu aduẽtare,cui ille obuiã iturus cõfeſtim exercitũ educit,atq; ita ĩiuriæ op-
Galenꝰ cum Valeriano fratre interficitur. portunior factus,cũ Valeriano frẽ circa Mediolanum interficit.Viſebaẽ Valeriani huius iunio
ris ſepulcrũ his locis qbus interfectus eſt,ſimilitudoq; noĩs effecit vt plęriq;,voce decepti,mẽda
ciũ cõfinxerit,Valerianũ pfem poſtliminio reuerſum in Italia piiſſe.Cæteꝝ ſemel ille diminu-
tus capite in mãcipio vixit ad extremum.Impauit Galenꝰ ãnos qndecim hõ ad luxuriã magis
q̃ ad impiũ natus.Fecit ſibi ex vernis rhoſis cubiculũ,& autũno caſtella ex oĩfariã pomis,viren
tes vuas triẽnio ſeruauit,exhibuitq; anni Bruma Melopepones.Monſtrauit adhęc rõnẽ q̃ mu-
ſtũ toto ãno biberet,ficos virides & cęteras fruges ex arboribus alienis ſp mẽſibus pbuit,mẽſas
mãtilibꝰ ſtrauit aureis.Aurea vaſa ad ppetuũ vſum gẽmis cõmuniuit.Aurea ſcobe capillos aſp
ſit.Eſt & gẽmato balteo vſus gẽmatiſq; caligis,ad tibiarũ cãtum ꝓceſſit in aptum,ad organoꝝ
cõcẽtum ſeſe domum recepit.Lauari ęſtiuis diebꝰ ſepties.Hyeme iteꝝ ac tertio.Sẽp ex auro bi-
bit,vitrũ vt re vilẽ oĩbuſq; cõem aſpnatus eſt,nunq̃ ĩ cõuiuio bis idẽ vinũ potauit.Scurrę & mi
mi ſp ſcđa mẽſa in triclinio accubuerunt,admotæ eius conuiuio concubinæ, & cũ illis ſæpius
lauit.Nec minor ĩ eo ſæuitia q̃ mollities,adeo duo diuerſa vitia vno q̃ſq; habitãt loco,tria mi
lia militum ac q̃terna vno die occidit.Nunciata pris captiuitate,Sciebã (inqt)pfem meũ mor
Stultum Galeni ingenium. talẽ eſſe.Statuã ſibi duplo maiorẽ Neronis Coloſſo fieri impauit,cuius ſumma haſta eſſet infã
tis capax.Deſtinauit porticum Flaminiã ad põtẽ miluiũ ꝑducere,ſed hoc opus non inchoauit,
illđ impfectum reliqt.Fuitq; Galenus talis,ſi Palphurius Suras,& Pollio Treuellius,Palphuriũ
ſecutus,ad fidẽ hæc de eo mẽoriæ ꝓdiderunt, triſtis & terroꝝ plenus huius principatus non
ſolum frequẽti ꝓuinciarum rebellione,ſed q; res Rõana ludibrio fuit Barbaris,fœdeq; vexata ẽ
Portenta. & q; dira naturę portẽta illo ĩperãte ſũt oĩbus terris facta:plures dies velut tenebris iacuit ter
ra obuoluta,auditũq; tonitruũ terra mugiẽte nõ cęlo tonãte,ſecutuſq; vt ſolet motus terrę in-
gẽs,quo plura ædificia cum habitatoribus ſubito terræ hiatu abſorpta ſunt, multiq; mortales
nimio terrore exanimati,ſed id malum Aſiã pcipuæ habuit obnoxiã,mota eſt Roma , mota &

Libya,terręq̄ hiatꝰ vaſtiſſimi pluribꝰ extiteꝛt locis.Maritimas vrbes ſubitũ mare obruit. Peſtis
ĩde orta,ſed Rõę & in Achaia pcipue laboratũ.Quina milia funeꝝ vno die ſũt elata.Tenebatq̄
adhuc Valeriana pſecutio,quũ Sixtꝰ patria Athenięſis ex phiæ aſſectatore pius Chriſti cultor SIXTVS
factus,põtifex poſt Stephani martyriũ creať.Stephanus q vigeſimuſtertius a Petro pfuit eccle XXIIII.
ſię,Galeni iuſſu,vt alii tradũt,a reſidua Decii pſecutiõe,cũ pluribꝰ fidei cultoribꝰ interfectus ẽ, PONTI.
& ad Caliſti cœmiteriũ via Appia funeratꝰ.ãnos ſeptẽ & qnq̄ ãplius ſedit mẽſes.huiꝰ decretũ
ne ſacerdos aut leuita pterq̃ in ſacroꝝ miniſterio ſacra vtereť veſte.Eadẽ huic ſnia q̃ & Corne
lio põtifici de iis q ad fidẽ reuerterenť iterũ baptiſmo admouẽdis.Acceſſeꝛt huic ſniæ ſacerdo
tes & ãtiſtites,nõ Aſianę ſolũ,ſed Aphricanę etiã ecclię,qđ lris Dionyſiꝰ Stephano ſignificauit,
Iuuit p id tps ecclĩam Malchiõ pſbyter Antiochenꝰ,ſcripſitq̄ iu Samoſatenũ eiuſdẽ vrbis ãti
ſtitẽ,q̄ Artemõis dogma tueri conareť,affirmãtis Chriſtum cõis naturę tãtũmõ hoiem fuiſſe
nec ſp eum fuiſſe,ſed a matre ſumpſiſſe principiũ,quã poſtmodũ ſniam Antiochenũ cõciliũ vt
impiã reprobauit.Sixtꝰ igiť q Stephano ſucceſſit magnũ & ipſe p fide ſubiit certamẽ.Sũt q cre
dãt hoc Põtifice Cyprianũ martyrio coronatũ.Hieronymꝰ ſub Galeno & Valeriano eũ paſſũ
arbitratus ẽ.Apđ Barcen,Ptolemais hęc recẽtiore fuit noie appellata,Pẽtapoleoſq̄ fuit ciuitas,
impia & execrabilis eſt orta hæreſis,a Sabellio Pẽtapolitano,vt qdã ſcribũt,tã dirę blaſphemię
authore Sabellianũ dogma nũcupatũ.Chriſtũ dei filiũ eẽ Sabelliani negabãt,tollebãt & ſpũſã Sabelliana
ctũ intellectũ.Cheritꝰ quoq̄ a vera pietate aberrãs,poſt mille ãnos defunctoꝝ poſuit anaſtaſim, hæreſis.
& Chriſti regnũ in terris,hõ ois fœdæ voluptatis amicꝰ,ciboꝝ & mulierũ copiã affuturã pdi Anaſtaſis
care,atq̄ ob id deliriũ Gręci Chiliaſton dixere.Sed iã mille & ãplius anni pteriere,nec ipſe re Cheritii
ſurrexit ad eas quas ſibi effinxit voluptates.Idẽ in Ægypto credidit Nepos a quo Nepotiani Nepos.
ſunt,opinatꝰ ẽ hõ ad ſaginã nõ ad rẽ diuinã natus,Chriſtũ in deliciis & oibꝰ corporeis volupta
tibus in terris regnaturũ,& cũ eo numeroſum ſctõꝝ cœtũ.qs ſæuas aioꝝ peſtes meditabať Six
tus extinguere,quũ tertio ſui põtificatꝰ anno nõdũ acto Galeni ſiue Decii,vt alii aiũt,iuſſu,qa
Chriſtũ pdicaret,ad ſuppliciũ rapiť.Eũtẽ illũ Laurẽtiꝰ Archidiaconꝰ ſic diciť affatꝰ.Quo(iqt) Laurentius
pater graderis ſine filio! Quo ſacerdos ſine miniſtro!Cui Sixtus.Ego haud te deſero (inqt) fili
ſed maiora tibi ſupſunt p fide certamina,triduo poſt me ſeqris,interĩ ſiqd in theſauris habes
id pauperibꝰ diſtribue.Interfectꝰ eſt Sixtꝰ quarto idus auguſti,& cũ eo ſex diaconi extremo ſunt Sixti põtifi
ſupplicio affecti,Feliciſſimꝰ,Agapitꝰ,Ianuarius,Magnꝰ,Innocẽtius,& Stephanus.Laurẽtius ex cis martyri
Sixti pdicatiõe triduo poſt cũ Claudio,Seuero,Creſcẽtio,& Romano oſtiario, p fide eſt paſſus um.
alii alio cruciatu.Laurẽtius igni exuſtus ſubiecta ferrea crate.Paucis ide diebꝰ, qbꝰ hęc acta ſũt
Hippolytus q Decii pcurator Rõę fuit,qa Laurẽtiũ Tyburtina via funeraſſet,cõfitereťq̄ nihil Hippolytꝰ.
obſcure Chriſti nomẽ, martyrio cõſumptꝰ eſt,familia in eius cõſpectu prius crudeliter trũcata
ipſe bigis ẽ diſtractꝰ p loca vepribꝰ & dumis horrida. Valerianꝰ Decii iuſſu Hippolytũ necauit.
Secutꝰ credo Hippolyti nomẽ eo gñe mortis inſontẽ affecit,quẽ in fabulis eẽt,Hippolytũ The
ſei filiũ ab eqs diſtractũ piiſſe,ſed mľto optabilior hic Rõani hois q̃ Attici illius exitus, hic cæ
lũ ẽ adeptus ex morte,ille tartara.Rõanus vt qdã ſcribũt cũ Laurẽtio necatus ẽ,vt alii, medio
Laurẽtii cruciatu ad Chriſtũ cõuerſus,iuxtaq̄ baptiſmo ẽ admotus ſimľq̄ fuſtibus cęſus,ac ſecu
ri pcuſſus.Et Galenꝰ,p hęc pioꝝ ſupplicia ĩ ſuo ĩpio debacchatus.Dionyſiꝰ haud obſcuro loco
natꝰ poſt Sixti põtificiũ ẽ dignitatẽ adeptus,cuiꝰ admiſtratio ĩ alteꝝ exiit ãnũ Claudii pricipis DIONYSI
q Galeno ſucceſſit.Iacobus Eremitanus ĩ chronicis in Galeni impiũ reiicit totũ Dionyſii põti VS.XXV.
ficatũ,Felicis q Dionyſio ſucceſſit adminiſtrationẽ in Claudiũ extẽdẽs.ſed Euſebius & Platina PONTI.
lõge aliter.Fuit vtcũq̄ habet,annꝰ ille,quo Claudius cœpit ĩpare,dũcẽteſimꝰ ſeptuageſimus pri
mus humanę ſalutis.Ab vrbe cõdita vigeſimuſtertius ſupra milleſimũ.Mũdani exordii qnqes ANNI
milleſimꝰ quadringẽteſimꝰ ac ſeptuageſimꝰ.Detulit Flauio Claudio impiũ poſt Galeni cędẽ MVNDI.
militaris fauor,idq̄ ſenatꝰ & ppľi cõſenſus fecit illi ratũ.Magnũ domi ſed militię multo maius FLAVIVS
erat Claudio ciuiũ militiq̄ ſtudiũ cõparatũ.Hoc illi pepit ĩpiũ nõ domeſtica nobilitas, qppe q XXXIII.
ne Rõani qdẽ fuit ſanguinis,ſed Delmata,ſiue,vt alii tradũt,Dardanꝰ.nã & Dardani ĩ Illyriis IMPERA.
ſunt iis cognomines,q Phrygiã tenuerũt,q̃ res,vt arbitror,effecit,vt Claudii maiores ab Ilo &
Dardano,q fuit Troiani gñis author,ex aſſentatoribꝰ qdã oriundos ſcribere ſint auſi.Cęteꝝ q̃
cũq̄ gẽte maioribuſq̄ Claudius ortus eſt,iã inde a Decii principatu in magna eẽ cœpit celebri
tate,quũ Tribunꝰ militũ miſſus ẽ ab eo ĩperãte ad obtinẽdas Thermopylaꝝ ãguſtias.Sed mľto
clarior ſub Valeriano factꝰ,clariſſimꝰ ſub Galeno,qđ ipſoꝝ triũ principũ eplę demõſtrãt. Gale
nus ſuis extremis tpibꝰ eũ ſibi iratũ,magnis muneribus donatũ,retinuit ĩ officio.Imperiũ itaq̄

Claudiꝰ imperio potiť. adeptus primũ oĩm Aureolũ opibꝰ & armis florẽtẽ, & quẽ ꝓcipẽ imꝑii fecerat Galenꝰ, vt ſenatus & Po. Tyrãnũ iudicarẽt author extitit, eũdẽ fractũ & feras cõditiões ꝗrẽtẽ circa Mediolanũ ſuis trucidãdũ obiecit. ab Aureliano, ꝗ poſt Claudiũ ĩꝑauit, interfectꝰ ẽ. Sũt ꝗ tradãt ne iubente ꝗdẽ Claudio eũ occiſũ. alii nõ Claudio ſed Aureliano ĩꝑrãte id factũ ꝓdideſt. Suſcepit ĩde Claudius Gothicũ bellum. Eñuero Gothi ĩ Illyrico nuꝑ male habiti, iritati potiꝰ clade illa ꝗ fracti multas ſimul gẽtes in Romanũ nomẽ vno tpe cõcitaſt. CCCXX. milia Barbaroꝝ fuiſſe tradũtur, ꝗ tũ arma in Rõanos induerũt. Fuerũtq; his duo milia nauiũ, nã terra & aqs bellũ intuleſt.

Terribilis Scytharum motus.

Lrãæ ꝗs poſt victoriã Claudiꝰ ad ſenatũ dedit, & ad Iuniũ Bocchũ, ꝗ Illyrico ꝓſidebat, nihil obſcure ſignificaſt, ꝗtus mortaliũ numerꝰ ſit eo bello cõſumptꝰ. Deleuimꝰ inqt. CCCXX. Gothorum milia, duo milia nauiũ alto mari deꝑſſimꝰ. Priꝰ igiť ꝗ victi ſint, lõge illi lateq; vagati velut ꝓcella ꝗdã ꝗcunq; irẽt Ro. Po. ꝓuĩcias afflixere. Eñuero diffuſi inde in ꝑtes multa priꝰ Rõanis dãna intuleſt, ꝗ aduerſus tãtã vim hoſtiũ Claudiꝰ cõpare potuerit exercitum. Primo itaq; ĩ Myſia ẽ dimicatum circa Martinopolĩ, terraq; & aqs res geſta. ſi in ſupiore Myſia dimicati cõtigit (nã Martinopolĩ in Myſia nõ reꝑio) naualis pugna fluuialis fuit: ſi ĩ inferiore, ꝗ in Põtum extẽdiť, & mari res geri potuit & Danubio. Sed ſiue his ẽ aqs ſiue illis cõflictũ, vtraq; pugna fũt Gothoꝝ opes ſupra modũ afflictę innumeri mortales aut cęſi aut capti ſunt, multi etiã naufragio ꝑiere, cętera multitudo diſiecta, haud vno dein loco pari euẽtu pugnatũ, & circa Bizãtium, quo ꝓlio ꝓcipue enituit Bizãtioꝝ opa. Pugnatũ & ad Theſſalonicẽ ĩ ora Macedonię, diuerſiſq; terris, nec ſꝑ Claudii ductu, nullaq; hoſtibꝰ pugna nõ interĩ funeſta & exitialis fuit, vt oẽs ꝓꝓlĩ Ro. ꝓuĩcię ſeruitioꝝ multitudine ſpoliiſq; eiꝰ gẽtis repletę ſint. Tẽratę ſunt bello a Gothis Creta & Cyprus inſulę, ſed vtrobiq; morbo & ferro res eoꝝ ſunt atrociter acciſæ. Vna duntaxat clades hoſtiũ cõtẽptu ẽ a Rõanis accepta, nã milites ſcd̃is rebus, ꝗ ſapiẽtiũ etiã aĩos fatigãt, elati, dum cõtẽpti & minꝰ caute agũt, ad duo milia & ãplius ſubita vi hoſtiũ occidiõe occiſa ſũt. Treuellius Pollio author ẽ, iſignẽ eo bello operã a Delmaticis militibꝰ nauatã, & qa ſit forte genꝰ hoĩm, & ꝗ ꝓ principe ſui gñis dimicabãt.

Gothorum clades.

Clypeus aureus Claudii.

Claudio, ob inſignẽ victoriã, clypeũ in curia aureũ decreuit ſenatus, & ſtatuã in capitolio añ tẽplũ Iouis. Eſt & altera illi ſtatua argẽtea iudicio oĩm gẽtiũ in roſtris decreta, palmatęq; colũnę ĩpoſitę. Eutropius, qđ alioꝝ nemo tradidit, CC. Germanoꝝ milia ſcribit ꝑ id tꝑs a Claudio deleta, dimicatũq; haud ꝓcul Benaco lacu ĩ Lugana ſylua. Gothi (qđ ad Eutropii vocẽ attinet) Scythę ſunt, Scytharũ nomẽ vt Piniꝰ ſcribit vſq;quaq; trãſit in Sarmatas & Germanos, nec ĩ aliis priſca illa durauit appellatio, ꝗ ꝗ harũ gẽtiũ extremi ſũt ĩgnotiq; ꝓpe cęteris mortalibꝰ degũt. vt nulli mirũ videri poſſit, ſi Germani cõmilitiũ cum Gothis feciſſe dicãť. Sed de Gothis mox paulo maior erit relatio.

Gothi qui ſint.

Dũ hęc ĩ Gothos geſta ſũt, Palmyreni Sabę & Thimogenis ductu Ægyptiis bellũ intuleſt, tenuitq; aliꝗdiu id armoꝝ certamẽ quoad ſit Probatꝰ, quo Ægyptiis duce vtebãť, Thimogenis ĩſidiis ĩterfectꝰ. Euſebiꝰ Bruchũ ſcribit nõ Probatũ Alexãdrię oppſſũ. Cęterũ ſiue hic ſiue ille fuit, Ægyptii metu ꝑculſi in fidẽ & obſeqũ rediere, iuraruntq; ĩ verba Claudii abſentis. Treuelliꝰ, ꝗ hęc tã cõfuſe ſcribit, ſignificare videť Palmyrenos nõ ſibi, ſed Rõanis in ea expeditiõe militaſſe. Fuerẽ Palmyreni (qñ eo veniꝰ vt ſæpius eiꝰ gẽtis fieret mẽtio) inter duo ſũma impia Rõanũ & Parthicũ medii, Palmyra hoꝝ Metropolis, vñ & gẽti nomẽ, vaſto ãbitu vndiq; arenis includiť, velut cęteris terris exẽpta, media inter Damaſcũ & Seleuciã Parthoꝝ ꝗ ad Tigri noiať. Cõdidit Palmyrã vrbẽ Salomõ rex, ſi Ioſephus verus ẽ author, eãq; Thadamurũ appellauit. Reſtituiſſet his ſucceſſibꝰ Claudiꝰ rẽpu. breui ĩ priſtinũ ſtatũ, ſi lõgior illi vita cõtigiſſet. Sed tã breue fuit id ĩpiũ ꝗ vtile. Haud eñ biẽniũ ĩpleuit, Syrmii fato deceſſit.

Qui Palmyreni ſunt.

QVINTILIVS. XXXV. IMPERA.

Quĩtiliꝰ Claudii frater Auguſtꝰ ẽ a ſenatu appellatꝰ. Cęteꝝ paucis diebꝰ qbꝰ ad id decꝰ euectꝰ ẽ Aqleię interficiť, quũ vir eẽt egregiꝰ, nulloq; virtutis gñe inferior fratre. Vopiſcꝰ author ẽ Quintiliũ ſibi venas ſecuiſſe, quũ audiuiſſet Aurelianũ imꝑatorẽ ab exercitu ſalutatũ.

AVRELIANVS. XXXVI. IMPERA.

Aurelianꝰ Syrmii obſcura familia ortus, vt alii ſcribunt, in Myſia, vt alii, ĩ Dacia, ĩpiũ Quintilio ſublato ẽ militũ fauore adeptꝰ. Callicrates Tyrius, Gręcoꝝ ſua tẽpeſtate doctiſſimꝰ, ſolis ſacerdotẽ fuiſſe ꝓdidit Aureliani mřem, ꝗ ĩ eo vico, vbi ille natꝰ ẽ, religioſe coleret. Adiicit & diuinatiõis aliqd in ea fuiſſe, ꝓpt̃ ꝗ marito olim iertiã & ſordẽ, vt ſit, exprobratura, en dixerit imꝑatoris ꝑřem. Ipſe ab ineũte ętate nullo die nõ ſe pilo & ſagittis exercuit, etiã feſtis diebꝰ, oĩs ocii & ĩertię impatiẽs. Fuit adulta ętate, ꝓcerus ſtatura, neruis validiſſimꝰ, vini cibiq; paulo cupidior, rarę libidinis, gladii agitãdi ſtudioſꝰ, ita manu ꝓ̃ptus, vt Sarmatico bello, quẽ admodũ Theocliꝰ ꝓdidit, ꝗ geſta Cęſaꝝ ſcripſit, octo & ꝗdragĩta hoſtes vno die ꝓpria manu occiderit.

Aureliani prõptitudo in pugna.

Pluribus vero bellis ſupra nõgẽtos ꝗnquaginta. Militari ſaltatiõe, quã belloꝝ feriis iter

ſe milites de more celebrabãt,illđ fuit carmẽ de Aureliano inſertũ.Mille viuat ãnos q mille oc
cidit.Tãtũ vini bibit q̃tũ fudit ſanguinis.Et aliud in eãdẽ ſnĩam de eo a militibꝰ iocularitẽr ia
ctatũ.Mille Sarmatas & Mille Gallos ſępiꝰ occidimꝰ,mille Perſas q̃rimꝰ.Tãta ĩ eo fuit ſeueritas
ita militibꝰ formidoloſus,vt poſt vnã caſtẽſẽ aĩaduerſionẽ nemo ſub eo deliq̃rit ãplius. Militẽ Sæuiſſima
q hoſpitis vxorẽ adultauerat,duabꝰ diuerſis arboribus vi inflexis alligatum, ſubitoq; remiſſis aĩaduerſio
atrociter laniauit.Opęp̃ciũ credidi,in hac militari licẽtia qua hodie oĩa diuina & hũana turbã Aureliani.
tur,pbreuẽ Aureliani ep̃lam cognoſcere,quã ille ad Tribunũ quẽdã militũ dedit, quẽ pręſidio
p̃fecerat.Si vis(inq̃t)tribunꝰ eſſe,imo ſi vis viuere,manꝰ militũ cõtine,nẽo pullũ alienũ rapiat,
Ouẽ nemo attigat,vuã nullus auferat,ſegetẽ nemo deterat,Oleũ,Salẽ,Ligna nemo exigat, ſua
q̃libet ſit annona cõtẽtus.Hoſtili p̃da nõ p̃uincialiũ lachrymis diteſcãt,arma deterſa ſint, cal-
ciamẽta fortia,noua veſtis veterẽ excludat,ſtipẽdiũ ĩ baltheo habeat nõ ĩ põpa.Torquẽ, armil-
las,& annulũ deponat eques,ſaginariũ equũ defricet,captũ aĩal nõ vẽdat,aliꝰ alii vt famulꝰ ob-
ſequat̃,a medicis gratis curent̃,aruſpicibꝰ nihil dẽt,in hoſpitiis caſte ſe habeãt, q litẽ fecerit va
pulet.Et Aurelianꝰ hmõi diſciplina militiã correxit.Extat & Valeriani ep̃la ad Antoniũ Gallũ
cõſulẽ ſcripta,qua apte teſtatus eſt ſe filiũ Aureliano inſtituendũ iccirco credere noluiſſe,q̃a ni
mię eẽt ſeueritatis,timuiſſe ſe ne ſiq̃d ille pueriliter deliq̃ſſet acerbiꝰ ab eo plecteret̃.Extãt adhęc
& multa & varia eiuſdẽ de Aureliano teſtimonia,ſed illđ maxime memorabile,q̃ Gothis ab Au
reliano ad Nicopolim victis,ita eũ poſt victoriã reuerſũ ſit Valerianꝰ allocutꝰ.G̃ras(inq̃t)Au-
reliane tibi agit reſpu.q̃ ſe a Gothorũ p̃tãte liberaſti,abũdamꝰ p te p̃da,abũdamꝰ g̃lia,& oĩbus Dona victo
q̃bus Rõana auget̃ felicitas.Accipe igit̃ p rebus a te geſtis coronas murales quatuor, vallares riarum.
q̃nq;,nauales duas.Ciuicas duas,putas haſtas.X.vexilla quatuor, Tunicas rubras ducalis or-
namẽti quatuor,Pallia p̃cõſularia duo,Togã p̃textã,Tunicã palmatã,Togã pictã,Sellã eburne
am,te eñ cõſulẽ deſigno,ſenatꝰ de more ſcipionẽ dabit & faſces.Hęc ille corã.Inde Romã ad p̃-
fectũ ærarii ſcripſit,vt Aureliano cõſuli deſignato Circẽſes ludos edituro,ĩ eoꝝ appatũ ille ex
fiſco daret aureos Antonianos.CCC.Philippeoꝝ argẽteoꝝ tria milia,minutoꝝ q̃nquagies ſe-
ſtertiũ æris.Tunicas multicias viriles.X.lineas Ægyptiacas.XX. mantelia Cypria paria duo
Tapetes aphros.X.ſtragl̃a Maura.X.Cẽtũ ſues,atq; oues totidẽ,maiores hoſtias duas,minores
q̃tuor.Quibꝰ Valeriani verbis põt ĩtelligi q̃ti Circẽſiũ ludoꝝ ſtaret appatꝰ.Nec ĩ Gothos tan- Quãti Cir
tũ p̃ſpe bellauit Aurelianꝰ añ receptũ impiũ,ſed aduerſus etiã Sarmatas, & Sueuos, vt Vopi- cẽſiũ ludoꝝ
ſcus ſcribit.Marcomani(ſũt hi Germani nõ Galli vt Eutrop.interp̃tat̃)dũ Aureliãꝰ iã prĩceps ſtetit appa
a tergo inſtat,Italiã tumultuoſe ĩgreſſi,Mediolanẽſem agrũ ſubita populatiõe fœdaſſe,eos tri- ratus.
plici p̃lio Aurelianꝰ afflixit,circa Placẽtiã vno altero in Ticinẽſi,ad Metauꝝ tertio, non p̃cul a
Phano fortunæ.Quidã ad Placẽtiã poſtremo dimicatũ ſeſe.Alii ad Ticinũ,q̃ nũc Papia ẽ.Cæte
rũ vbicũq; debellari cõtigit,ſcđm eã victoriã Aurelianꝰ,iterũ plenꝰ,ob leues ſeditiões,q̃ interi
ĩ vrbe a monetariis extiterãt,Romã reuertit̃,ac ſupra modũ ſęuiẽs parua vindicauit delicta, vt
ſupra q̃na milia hoĩm ſint ferro dedita,& in his pleriq; inſõtes, q̃ res illũ cõtinuo ex pp̃lari ĩui
ſum reddidit multitudini,multiq; fodiẽdũ talẽ prĩcipẽ nõ optãdũ cẽſerẽt.Alii eũ bonũ medicũ
p̃dicatẽt,ſed acerbiꝰ curãtẽ.Muros vrbis ãpliauit,pomœrio tñ nihil moto,nã id p̃ferre nulli prĩ
cipũ licuit,niſi q Barbarici agri p̃te aliqua rẽ Rõanã locupletaſſet,qđ Auguſto cõtigit, Traia- Qui princi
no,& Neroni,quo prĩcipe põtus Polemaicus,& Alpes Cottię Romano acceſſerũt impio.His in pum p̃paga
Italia & mox Rõę geſtis Zenobię Palmyrenoꝝ regię bellũ ĩtulit,ac medio ductu circa Illyrium rint vrbis
& Thraciã Barbaros vicit,Canabãq; ſiue Canabãdẽ ducẽ cũ q̃nq; milibꝰ Gothoꝝ vno p̃lio pe- Pomœriũ.
mit.In Aſiã dein trãſgreſſus Bithyniã recepit.Syriã poſtremo inuaſit. Zenobiãq; apđ Emeſſã
vrbẽ,alii apud Thymã ſcribũt,ingẽti p̃lio vicit,victus cũ ea Zaba belli ſocius,inde Palmyra pe
tita ẽ,fuitq; expeditio illa Aureliano p̃difficilis,Syris locoꝝ iniq̃tate frętis paſſim inſenſantibꝰ.
Poſtremo feſſus Aurelianus ac fugatꝰ p l̃ras Zenobiã ad deditionẽ hortatꝰ eſt,vitã illi pollicitꝰ
cui Zenobia ita ſcripſit.Zenobia oriẽtis regina Aureliano Auguſto.Nemo p̃ter te,qđ poſcis li Zenobiæ re
teris petiit.Virtute nõ verbis ĩ bello opus eſt.Petis vt me tibi dedã,quaſi neſcias Cleopatrã re ginæ ferox
ginã mori maluiſſe,q̃ deditã in qualibet viuere dignitate.Nobis Perſarũ nõ deſũt auxilia.Sta- reſponſum.
bũt pro nobis & Sarraceni.Stabũt Armenii,& Latrones Syri,q tuũ fuderunt exercitum.Si no-
bis hęc auxilia aderũt,q̃ in diem expectamus,erit q; acie confligendũ,pones vt ſpero ſuperciliũ
quo nũc quaſi victor mihi deditionẽ imperas.Sup̃biſſimas reginæ literas Lõginꝰ Philoſophus
quo magiſtro in Græcis literis vſa eſt Zenobia,dictaſſe creditꝰ eſt,& ob eã rẽ ab Aureliano poſt
victoriã interfectus, etſi literas Syriaco ſermone notatas Roma,imperator accepit,quas Nica-

nor in Græcũ vertit.Aurelianꝰ Zenobiæ reſpōſo iritatus Palmyrā iterũ inuadit arctaq; obſidio
ne cingit.Perſæ auxiliares cũ Palmyrenis obſidione fatigati ſunt.Armenios & Sarracenos Au
relianus partim pollicitationibꝰ,partim minis a regina alienauit.Eſt Palmyra aliquādiu īde de

Zenobia regina capit.

fenſa,poſtremo regina armis victa,quũ in Perſas fugā intēdiſſet,eq̄tibꝰ eueſtigio ſequētibꝰ ca-
pta eſt,& ad Aurelianũ ꝑducta.Sub id tp̄s quo hęc in Palmyrenos Romanus geſſit, Firmus in
Ægypto rebellauit,conatꝰ Zenobię partes iā ſemifractas medio belli ardore reſtituere.Fuit Fir
mus Seleucius patria.Hic Zenobię rebꝰ acciſis,ac regina capta,victꝰ ꝓlio,vitā vt quidā tradūt

Dentes elephantini.

laqueo finiuit.Fuerūt illi duo elephātini dētes tā enormi magnitudine,vt Aurelianus ꝑ mira
culo Romā deportādos curauerit,eo cōſilio,vt dicūt q̄dā,vt ſi totidē ea magnitudine repti eſ-
ſent ex his Ioui ſellā cōſtitueret.hoꝝ lōgitudo tradit̃ denũ fuiſſe pedum. Iucunda ſunt relatu
etſi nō vſq; adeo vtilia ſcitu,q̃ de Firmo Aureliꝰ Feſtius ſcripſit.Eũ Crocodilino adipe vnctum
impune inter Crocodilos annataſſe,Hippopotamos eſitaſſe,iunctiſq; ſtruthionibꝰ vectũ,vt q̄ſi
volitare ſit viſus.Fuit cibi appetētiſſimus vt ſtruthionē vno die comederit,bibit etſi alioq̃ vini
parciſſimus,ex ꝓuocatione duas vini ſitulas,increpituſq; a cōpotore ꝙ non fecē bibiſſet,Terra
(inq̃t)ſtulte nō bibit̃.Aurelianus,pacato oriētis ſtatu,Romā reuerſus ē.Scribit Vopiſcus inter

Attēde mirificũ purpuræ apparatũ.

cętera ſpolia q̃ & multa & ꝑtioſa ſunt ab Aureliano tēplis defixa,fuiſſe purpureũ palliũ in tē-
plo Capitolini Iouis ſuſpēſum,diuini,vt eiꝰ verbo vtar,coloris,qualē neq; prius,neq; poſtea Ro
ma viderit.Imꝑatoris purpura nobiliſſimarũq; matronarũ illi admota cinericii videbat̃ colo-
ris.Id munus Aurelianꝰ a Perſarũ rege poſt Palmyrenā victoriā dono accepiſſe ferebat̃,ab inte
rioribus Indis in Perſidē miſſum.Fuit inde curę ipſi principi,mox Probo & Diocletiano ꝑ nobi
liſſimos infectoriæ artis opifices id genꝰ purpuræ cōficere.Sed neq; ratio,neq; materia inueniri po-
tuit.Sādyx Indica quũ rite curata eſſet credita eſt eũ colorē cōficere.Reuerſus Romā Aurelia
nus Zenobiā in triũpho duxit.Ea ſubaquilo fuiſſe colore tradit̃,oculis nigris,ſupra modũ vigē

Zenobię forma & mores.

tibꝰ,venuſtate eximia,dētibꝰ adeo cādidis,vt margaritas plærique dentiũ loco eā ſibi concinnaſ
ſe crederēt,vox clara & virilis,clemēs vbi opus eēt,& q̄d rarũ in fœmina eſt,miræ caſtitatis, vt
ne virũ q̄dē ſuũ ſciret niſi mēſiũ circuitu tētatis cōceptionibꝰ. Vixit regali pōpa,Perſarũ regũ
more paſſa eſt adorari.Galeata ad cōcionem ꝓceſſit,gēmis purpureo limbo depēdētibus. Raro
vſa eſt pilēto,equo ſæpius.Ambulauit ſæpiſſime ad quatuor milia paſſuũ cũ peditibꝰ.Bibit ſæ
pe cũ ducibꝰ,quũ ſobria alioq̃ eſſet.Eunuchos nō niſi grādes natu habuit, raras puellas.Filios
adeo latino exercuit ſermone,vt Græce vel difficile,vel raro loquerent̃.Nec ipſa Rōanæ ignara
linguæ,ſed rarius ſic locuta,pudore cohibita.Ægyptiace plurimũ loq̄bat̃. Fuitq; Alexandrinæ

Zenobia triumphatur.

hiſtoriæ totiuſq; oriētis ꝑitiſſima,quā in formā Epitomes redegiſſe tradit̃.Et Zenobia quũ ta-
lis eſſet Aureliani currũ captiua ꝓceſſit,adeo gēmis onuſta,vt ſępe proceſſu pōpæ reſtiterit,faſ
ſa ſe nimiũ gēmarũ pōdere degrauari.Iūcti erāt pedes & manꝰ aureis cathenis.atq; ꝑ hunc mo
dum triũphata ī Tyburti vixit cũ filiis,vbi ꝑdia ſunt ei publice data.Māſit loco nomē in poſte

Vbi Zenobia cōſenuerit.

rũ,vt Zenobia diceret̃,haud ꝓcul ab Adriani villa,& loco cui nomē cōchę eſt.Eutropius Rōæ
cōſenuiſſe author eſt,& ab ea Zenoniā familiā in vrbe ꝓpagatā.Fuit Aureliani triũphus vario
apparatu inſignis.Tres regii currus ꝑlati ſunt,argēto auro & gēmis inſignes.Odenati vnꝰ cu-
ius Zenobia fuit vxor.Perſicꝰ alter ab eiꝰ gētis rege dono miſſus.Tertiꝰ Zenobię, quo infelix re-
gina ſe Romā victrix inituram dixerat.Sed id omē in malũ vertit,victa eñ eodē curru inuicta eſt

Cerui trahunt Aureliani currũ.

priuſq̄ de ea ſit triũphatũ.Cerui q̄driiuges quartũ currũ traxere.Fuerēt q traderēt eum Getha
rũ regis fuiſſe,hiſq; Aurelianũ triũphārē Capitoliũ aſcēdiſſe,ceruoſq; ab eo Ioui ex voto immo
latos.Pręceſſere Elephāti.XX.feræ Libycę Palęſtinęq; cicuratę.CC.Tygres q̄tuor.Cameli Par-
dali.Alces.Gladiatoꝝ paria octingēta.Ex Barbaris gētibꝰ captiui,Blemiæ,Arabes,Indi,Bactria
ni,Hiberes,Perſę,Saraceni.Hi eñ & Blemiæ ꝓ Firmo ī Ægypto,vt ſocii,bellarũt. Sunt & alia
gētiũ noīa minꝰ nota triũpho adhibita,& alia mũdi plaga,Gethę,Halani,Roxolani,Sarmathę,
Galli,Sueui,Vādali & Germani.Fuere & Palmyrenoꝝ principes & Ægyptioꝝ q ex rebellione
vt hoſtes triũphati ſunt,& q̄d olim maxime cōſpicuũ fuit,mulieres q̄dā virili habitu dimican
tes,q̃ cũ Gethis captę fuerāt,quũ pleræq; alię in pugna ꝑiiſſent.Eas Amazonũ progeniē eſſe ti-
tulus indicabat.Ductus eſt & Tetricus,q aliquādiu in Gallia tyrānũ egerat,tunica Galbina &
Gallicis brachis ornatus.Prælatæ aureę coronæ cũ titulis ciuitatũ,q̃ eas principi dono dedere
Collegiorum omniũ vexilla,& alia huiuſmodi ornamēta,quæ celebriorem triumphi pompam

Paniceę coronæ.

reddere potuere.Poſt triũphũ Aurelianꝰ Paniceas populo coronas viritim dedit,quas in Zeno
biam moturus ꝓmiſerat,ſed aureas ſibi promiſſas populꝰ interꝓtabatur. Diuiſit & domeſtica

tim ſuillã carnẽ,ediditq́ omnifariã ſpectacula,tẽplũ ſolis ædificauit.qb⁹in vrbe geſtis,in Galliã
ꝓfectus eſt,Vindelicoſq́ Barbaroꝝ obſidiõe exemit.Sũt q Gebẽnas in Allobrogib⁹ ab eo cõdi
tas expeditiõe illa Gallica dicãt.Illyricũ dein petiit,vbi bello iã Perſis indicto,ꝙ Zenobiæ auxi
lia tuliſſẽt,quũ ad Boſphoꝝ tẽderet,ĩ Aſiã trãſmiſſur⁹,inter Heracleã & Bizãtiũ paucorũ con
ſpiratiõe interfect⁹eſt,quorũ nõia Mneſteus a manu,quũ ſciret ſibi principẽ iratũ,cũ ſontibus
qbuſdã,tanq̃ hi quoq́ occidẽdi eſſent,ſubnotauit,eiſdẽq́ legẽda occulte ꝓbuit,quo illi metu ad
acti facile ſunt ad eã cædẽ ꝑpetrãdã impulſi.Mneſteus poſtea fraude cognita palo eſt affix⁹,be-
ſtiiſq́ laniãd⁹& volucrib⁹relict⁹.Interfect⁹ẽ Aurelianus anno q̃ impare cœperat ſexto.ſed nõdũ Aurelianus
acto.Fuit,qđ nemo negat,plus nimio ſeuer⁹.Extãt tñ & clemẽtiæ exẽpla mẽoratu digna.Quũ interficitur.
in Zenobiã duceret,Thyanna vna oĩm vrbiũ in Bithynia eũ mœnibus excluſit,qua ille iniuria
accẽſus,iurauit fore,vt eius vrbis canes ad vnũ obtrũcaret,eaq́ ꝓditione recepta,ꝓditorẽ capi-
tali ſupplicio affecit,ciues,canib⁹ ad vnũ interfectis,vt ſacramẽto liberaret̃,ꝑter oĩm opinionẽ
incolumes ꝓſtitit.Quidã authores ſunt,& in his Vopiſcus,nocturno Aurelianũ oraculo phi-
bitũ ĩ Thyanneos ſæuire.Per qetẽ viſa eſt illi aſtare effigies Apollonii Thyãnei,viri ſtudio ſa-
piẽtiæ celebris,atq́ ita affari.Aureliane clemẽter agas,& viceris.Vrbẽ Romã ita ãpliauit vt qn
quaginta ꝑpemodũ milia paſſuũ ambitu cõplecteret̃.Dacos,q̃ vltra Dãnubiũ in fide contineri
nõ poterãt,in Myſiã traduxit,Daciãq́ appellauit.Quindecim milia põdo auri Capitolino tem
plo intulit.Thermas in trãſtyberina regione de ſuo nõie inchoauit,Foꝝ in Hoſtiẽſi.qua morũ
varietate neq́ inter bonos principes relatus eſt,neq́ inter malos.Diocletian⁹,q nõ mlto poſt po Diocletiani
titus eſt rerũ,dixiſſe fert̃ oportuiſſe Aurelianũ ducẽ ẽẽ,nõ impatorẽ.Ferũt eundẽ dicere ſolitũ iudiciũ de
nihil eſſe difficilius q̃ bñ impare.Cæterũ q̃ Diocletian⁹ipſe bene imperarit alii viderint,magis Aureliano.
ãſt impie,qđ vere dicit̃,impauit nemo.Oloſerica veſte Aurelian⁹ nuq̃ vſus eſt, nec aliũ vti ꝑmi Attẽde Au
ſit ſe pricipe.Eutropi⁹,qđ miror,eũ diademate regio more vſum tradidit,& aurata veſte aogẽ reliani cõti
mata,qđ Rõanoꝝ nullus ad id tꝑs feciſſet.Quũ vxor ab eo ꝑcibus cõtẽderet vt filiæ vnicę ad- nentiam.
huc virgini id daret̃,Abſit(ĩqt)vt filia auro pẽſet̃.Eniuero ſericũ ea tẽpeſtate auro appẽdebat̃.
Addidit & vnciã põderib⁹,vt vilior eſſet annona,ſua teſtat⁹epl̃a,nihil Rõano ppl̃o ſaturo eſſe
lætius.Vinũ quoq́ gratuitũ ppl̃o dare cogitauerat,vt oleũ,triticũ,& ſuillã carnẽ,qđ vt aliquã
do fleret,a Valeria via ꝑ Hetruriã ad Alpes vſq́,oĩa aprica Apenini iuga vitib⁹ſerere in aĩo ha
buit,captiuoꝝ multitudine inducta,ſi locoꝝ dñi nouellare noluiſſent.Rẽ iãdudũ inchoatã au
thoris ꝑmaturus exitus diſcuſſit.Fuere q crederẽt amicoꝝ monitu incœpto deſtitiſſe, q dice-
rẽt futurũ,vt ſi gratuitũ ppl̃o vinũ daret̃,gallinacei & anſeres dãdi eſſent.Ægrotus nuq̃ medi-
cũ vocauit,ſed inedia curabat ſe.Mimis nõnihil delectat⁹ eſt.Sed multo plus Phagone porten- Phagonis
toſæ voracitatis,q in cõuiuio totũ comedit aprũ,veruecẽ vnũ,& porcellũ vnũ, & cũ his panes cuiuſdam
cẽtũ,bibitq́ ꝑ infundibulũ vini orcã.Hęc Flauius Vopiſcus,q̃ nuq̃ referre eſſẽ auſus, niſi natu- portentoſa
ræ potentiã æſtimare volẽtibus hinc reputatio illa orirẽt, quonã modo humanũ corpus quale voracitas.
ætate illa eſſe debuit,tãtum alimoniæ vno tꝑe cape potuerit,aut quõ receptũ coquere.ſed hoꝝ
fides erit apud eos q talia memoriæ ꝑdiderũt.Dionyſius pontifex,a Galeni principatu,ꝑ Clau
dii,Aureliani,& Taciti impia,ad Probũ vſq́ principẽ,ſedere ꝑſeuerauit,ſi Euſebi⁹recte colligit:
ꝙ ſi annos ſex ꝑfuit ecclĩæ,qđ plures ſcribũt,fieri nõ põt,vt tã lõge ꝑceſſerit.Cæterũ qbuſcũq́
Cæſaribus ſedit,nã de Galeno & Claudio in dubiũ venire nõ põt,eo,qđ ſatis conſtat , ſedente
Paulus Samoſatenus Antiochię antiſtes,relicto orthodoxę fidei cultu,Artemonis eſt hæreſim Paulus Sa-
cõplexus,homo inſolenti ingenio,& q Chriſtianorũ antiſtitũ prim⁹,ob immodicũ comitatum, moſatenus.
cœpit odio eſſe multis.Negabat Artemon Chriſtum dei filium e cælo deſcendiſſe,ſed a matre
habuiſſe principiũ,atq́ ob hoc ipm Antiocheno cõcilio,frequẽti antiſtitũ cõuẽtu,hæreſeos dã
natus eſt.Fuit in ſynodo illa Gregorius Cæſariẽſis ãtiſtes,q eſt poſtea pro fide paſſus. Sed nẽo
reũ ferocius preſſit q̃ Malchio Antiochenę ecclĩæ preſbyter,vir diſert⁹.Dionyſius põtifex iam
ſenio cõfectus haud multo poſtq̃ hęc Antiochiæ acta ſunt vita deceſſit.Sedit ãnos ſex.Euſebi⁹ FELIX.
XII.ſcripſit.Felix ĩ demortui locũ ꝑficit̃ ecclĩæ,vir Rõan⁹ patria.Eius adminiſtrationẽ Platina XXVI.
in Aureliani reponit tpa.Philippus Eremitan⁹ in Claudii principatũ.Euſebi⁹Probo imperãte PONTI.
ſederi ab eo cœptũ arbitrat̃.Cæterũ quocũq́ princip̃e ſumm⁹illi honor delatus eſt,primus oĩm Felicis põti
inſtituit annua ſacra in martyrum memoriã. Vt nemo rẽ diuinã niſi ſacris initiatus faceret, ficisdecreta
nec alibi q̃ in ſacro.Si tẽpli cuiuſq̃ dedicatio veniret in dubiũ,abolita ob vetuſtatẽ memoria,vt Mannes.
iterũ dedicaret̃.Haud bis fieri;ratus qđ ne ſemel qdẽ factũ ſatis ſciri poſſet. Per id tꝑs Mannes
vir Perſici generis,vita & moribus barbarus,Chriſtum ſe ꝓfiteri auſus duodecĩ ſibi legit diſci

FELIX. pulos,Chriſti ſaluatoris noſtri nō verū ſed imaginariū corpus fuiſſe ꝓdicās.Sed quātū is odio
XXVI. dignus & deteſtatione,tā Anatolius Laodicenꝰ ꝓſul ſanctitate & eruditiōe memorabilis.Felix
PONTI. q ſextus poſt Petrū ac vigeſimus ſedit,martyrio Aureliani iuſſu cōſumptus eſt.Alii qbꝰ nihil
grauate accedo ad Claudiū Felicis cędē referūt,Aurelia via funeratus eſt.Tenuit eccliam ānos
Chriſtiano quatuor.Sūt & alii p id tpſ martyrio illuſtrati.Euſebius monachus Teracinę Claudii iuſſu i
rū ſupplicia terfectꝰ ē.Is Cęſariū Diaconū & Iulianū pſbyterū martyres ſepeliit.Hoꝝ Cęſarius ſacco obuolu
tꝰ Cal.nouēbribꝰ fuerat in mare deiectus.Sūt & in Gallia dira illa tēpeſtate vario cruciatu ne
cati Adiochus,Tyraſiꝰ,& Felix,cū Polycarpo,q illos īſtituerat,ad octauū Cal.octobris,quū ver
beribꝰ cæſi inuerſiſq manibꝰ p diē pependiſſent,vectibꝰ demū cōfoſſi martyrio defuncti ſunt. Nec
Quirinus. Claudii īpietas p hęc tātū ſupplicia debacchata ē,ſed Quirinū etiā,virū Romani ſanguinis,&q
militū fuerat tribunꝰ,tertio Cal.Aprilis,qa Chriſtū cōfiteret,mēbratim cōcidi iuſſit. Valenti
nū preſbyterū ſimili cauſa,priꝰ cęſū,ſecuri ſubiecit.Maurū,q pegre cū Martha vxore & liberis,
pietatis ſtudio,p eos dies Romā venerat,pari ſæuitia interfecit.Vinxit & Theodorā Hermetis
ſororē Aurelianꝰ cōſul,Claudio adhuc in humanis agēte,quā poſtea impator factꝰ extremo af
Cyrilla. fecit ſupplicio.Salaria via ſita eſt.Repoſūt qdā & Cyrillæ martyriū in hęc tpa.Fuit Cyrilla De
cii principis filia,cui octauū & vigeſimū diē octobris pia ſacrauit poſteritas. & ſanctoꝝ ſanguis
EVTICHI Claudiano impio tā large fuſus ē.Succeſſit Felici Eutichianꝰ Tuſcus gñe,cuiꝰ adminiſtratio īci
ANVS. dit in extrema Aureliani tpa,q̄ vero lōga fuerit in ſumma authoꝝ diſcrepātia affirmare nō au
XXVI. ſim.Euſebiꝰ octonos illi tribuit mēſes:Platina annū,mēſem,& diē vnū.Philippus Eremitanꝰ an
PONTI. nos octo & ampliꝰ.Sed q̄ vita incerta tā illuſtris ad poſteros viri ſanctitas & eruditio,vt ſuo de
TACI- inceps loco declarabiſ.Nūc Taciti principatꝰ referēdus,in cuiꝰ tpa incidit ſacra Eutichiani ad
TVS. miniſtratio.Fuit hic Aureliani ſucceſſor,cæterū ſexto mēſe ab illiꝰ cęde impator ſalutatꝰ, adeo
XXXVII. ſera fuit noui principis creatio.Peperit eā morā honeſtiſſimū ſenatꝰ & patrū certamē,nā Aure
IMPERA. liano īterfecto exercitꝰ q cū eo erat ad ſenatū ſcripſit,vt ipſi ſuo arbitrio legerēt īpatorē,obſerua
turos ſe quēcūq honoratiſſimꝰ ille ordo dediſſet.Pſes qa videbāt fieri nō poſſe,vt exercitꝰ ī ſū
ma aloꝝ incōſtātia tādē pbaturꝰ eēt,quē ipſi creaſſent,eā declarationē ad milites reiecerunt re
Concordia nuitq,qd nūq̄ antea acciderat,mutua illa denegatio plures mēſes,quo tpis interuallo tāta fuit
ordinum. quū patrū modeſtia,tū militū verecūdia,inter ordines cōcordia,tāta domi foriſq tranqllitas,
quāta ab vrbe cōdita ad id tpſ nūq̄ antea.Nec ſenatꝰ diſſimulauit ſuū gaudiū, quū iā in anti
quū ſtatū rēp.reſtitutā arbitraref,quin de ea ordinū cōcordia,deq authoritate creādi pricipis
ſibi a militibꝰ reſtituta publice lſas ad Aqleiēſes dedit,ad Mediolanēſes,Treuitos,Carthaginen
ſes,Corinthios,Achęos,aliaſq illuſtris ciuitates,populoſq Ro.impio ſubiectos.Patres victi mi
litari cōſenſu,Tacitū virū grauē ſingulariq eruditiōe impatorē creāt, cōcordi voce teſtati ne
minē aut iuſtius q̄ grauē virū,aut prudētius q̄ doctū impare.Cæteꝝ Tacitus multū diuq re
Qui impa- luctatꝰ,nūc ætatē iā ppemodū decrepitā,nūc corporis infirmitatē excuſare.Cui reclamatū eſt.
torū ſenes Traianꝰ iā ſenior impiū cepit,Adrianꝰ cepit,Antoninꝰ cepit,impatorē ſe creaſſe nō militē,īpato
imperare ris eē pcipere,milites pugnare,Nec a Seuero pricipe fruſtra ꝓdicari ſolitū,caput impare non pe
experit. des,quo ille cōſenſu victus pñti patrū ſtudio ceſſit.Scribit Flauiꝰ Vopiſcus legiſſe ſe ī Elephan
tinis libris Vlpię Bibliothecę,Tacitū vbi primū in curia moueri ſenſit de impio ſibi decernēdo
Oratio Ta- in Baianū ſuū ſeceſſiſſe,vbi duos mēſes pcul ab vrbe fuerit,eā dignitatē vt ſibi exitialē auerſa
citi. tꝰ.Sed vbicūq fuit,quū honor ē illi decretꝰ,cōſenſu ordīs victꝰ in ſenatu verba feciſſe dicif,atq
ita exorſus.Sic mihi cōtingat patres cōſcripti iuſte & viriliter imperiū regere,quēadmodū ego
oia ex vſa ſnīa me agere oportere duxi.Veſtrū ē igif patres decernere ac iubere,q̄ veſtro ordini
q̄ exercitibꝰ,q̄ po.Ro.cōmoda videanf:meū vſa decreta cū dignitate exequi,inde cætera execū
tus author fuit ſenatuſcōſulti faciūdi,vt capitale eēt ſiqs publice priuatimve æs argento mi
ſcuiſſet,ſiqs argentū auro,aut æri plūbū.Ne ſerui in dñoꝝ capita rogarenf.vt oēs Aurelianum
pictum haberēt.Petiuit eadē oratione fratri ſuo Floriano cōſulatū,quē quū nō impetraſſet,qa
Taciti mo- uiſus eſt,teſtatuſq ſcite Ro.ſenatū quē impatorē legiſſet.Oīe patrimoniū ſuū publicauit. Pe
res. cuniā quā habuit militibꝰ ſtipēdii noīe numerauit.Nō aliis veſtibꝰ impator vſus eſt q̄ priuatꝰ;
Corneliū Tacitū Hiſtoriarū ſcriptorē,quē patrē appellare cōſueuerat, Bibliothecis oībꝰ iuſſit
inferri,inſtituitq vt decies ī āno publice ſcriberef,ne ipiꝰ monumēta deperirent.paternā domū
demolitꝰ ī Thermarū vſum vertit,q̄ populo paterēt.cētū Numidicas colūnas ex domeſtico ap
paratu Hoſtiēſibꝰ dono obtulit.Cibi & potꝰ parciſſimꝰ.Lactucas plurimū eſitare,idētidē ꝓdicās
ſe ſomnū lactucarū vſu mercari. Vxorē ne impator qdē paſſus eſt gēmis vti,qa Aureliano ad

huc priuatꝰ author fuiſſe credit̃, vt auri vſum ex veſtibꝰ & cubiculis ſubmoueret. Fuitq̃ tã po
pularis Tacitꝰ, ſed neq̃ modeſtia pr̃cipis neq̃ ſanctitas coercuit militarẽ ſtultitiã, ſexto ille mẽ
ſe q̃ ĩpare cœpat ĩ Põto, vt qdã tradũt, militari tumultu ĩterfectꝰ eſt. Nõ deſũt q morbo eũ piiſ FLORIANVS CÆSAR
ſe memorẽt. Extincto Florianus q frater illi fuit, iniuſſu patrũ imperiũ vt hereditariũ arripuit. XXXVIII
Sed vt ſũt temeraria cõſilia ab initio lęta, tractu difficilia, euẽtu plurimũ funeſtã, duos poſt mẽ IMPERA.
ſes ad primos rumores Probi oriẽtaliũ exercituũ fauore ad impiũ aſciti Tharſi ĩ Cilicia a mili
tibꝰ obtrũcat̃. Sic duoꝝ fratrũ ĩpería ãnũ ĩplere nõ potuerũt. Fuit eoꝝ pr̃cipatꝰ, vt dixi, breuis.
Sed Eutichiani põtificatꝰ haud multo lõgior, q vix ãnũ expleuit, vt plures ꝑdiderũt, qua tpoꝝ
anguſtia. CCC. martyres ſuis manibꝰ ſepeliit, ĩſtituitq̃ ne qs ſine Dalmatica collobioue marty
rẽ ſepeliret. Claruit eo ſedẽte Dorotheꝰ Eunuchꝰ vir gręca & latina facũdia ĩſignis, chriſtianiq̃
nõis affectator piiſſimꝰ. Aurelianꝰ aliq̃diu eſt eo viro delectatꝰ, fuit eñ ab initio ſui principatꝰ
chriſtianę pietati haud inimicus, mox ĩploꝝ calũnia pios ĩſectatꝰ, fœda morte debitas luit pœ
nas. Euſebiꝰ Dorotheo operã dediſſe credit̃, quũ diuinã enarraret hiſtoriã. ſcripſit & Anatoliꝰ
Laodicenꝰ antiſtes in mathematicis q̃dã, ſcripſit & ĩ Manichęos, quoꝝ venenũ plus nimio cœ
perat inualeſcere. Hi duas ſubſtãtias poſuere bonã & malã, aĩas ex deo quaſi ex aliquo fõte ma
nare, vetꝰ teſtamẽtũ repudiabãt. recẽtis etiã ꝑter pauca oĩa reiicere. Et hi quidẽ tũ viri illuſtres
fuere. In Eutichiani locũ Caiꝰ Delmata põtifex ſurrogatꝰ eſt, q Probo pr̃cipe põtificiã tenuit CAIVS
ſedem. Probꝰ, qñ ſua ſpõte in hũc deflexit ſtilus, Syrmii ortꝰ eſt (fuit is locꝰ ĩ Pãnoniæ & Illyrii XXVIII.
cõfinio) natalibꝰ etſi nõ adeo illuſtribꝰ, nihil tñ ſordidis, pater honeſtiſſimũ ordinẽ duxit, piitq̃ PONTI.
in Ægypto Tribunꝰ militũ. Nõ defuerũt q Probũ per matrẽ Claudio principi ꝓpinquũ ſcribe
rẽt, ad ducti fortaſſe eo, ꝙ vt a qbuſdã ꝓditũ eſt, poſteaq̃ Probus a militibꝰ occiſus eſt, a Claudia
ſit ſorore funeratꝰ. Ipſe priuſq̃ pubeſcere cœpiſſet, qđ nulli tã tenera ætate cõtigit, Tribunꝰ mi
litũ a Valeriano ordinatꝰ eſt. Huiꝰ ille ĩdolẽ adeo miratꝰ dicit̃, vt Galenũ ſit filiũ ꝑ lr̃as hortatꝰ
vt in eiꝰ adoleſcẽtis mores ſeſe formaret, laudes deinceps hoĩs executꝰ illud adiecit, Si nomẽ la
ge Probi nõ haberet, potuit habere cognomẽ. Fecit & ſub Galeno ꝑclara ſtipẽdia iã adulta ęta
te, cui æque fuit charꝰ ac patri. Aureliano mox ĩperãte decimæ ꝓfuit legioni. Tacitꝰ ſecũ conſu
lẽ deſtinauit, edidítq̃ interim priuatus ꝑclara militię facinora. In Aphrica Marmaridas vicit,
afflixit & Gallos ĩ paludes cõpulſos. Germanos & Halanos a Romani ĩperii limitibꝰ ſubmouit
quo tpe Valeriũ Flaccũ nobilẽ adoleſcẽtẽ, & Valeriani pr̃cipis ꝓpinquũ, ex hoſtiũ manibꝰ eri
puit. Geſſit inde ꝑclare multa in Sarmatas, & Parthos, atq̃ in Põtico tractu inſignẽ reipub. na
uauit operã. Ducẽ hoſtiũ in Aphrica ex ꝓuocatiõe ꝓſtrauit. Palmyrenos & Perſas retudit, mul
taq̃ ĩ Ægypto vtiliter extruxit militari ope, põtes, tẽpla, porticus, Baſilicas, ne nõ ſemp militi
bus negociũ aliqđ eſſet, ob q̃ priuatꝰ adhuc inſignia tulit pręmia. Donatus haud vno tpe qua
tuor puris haſtis, coronis vallaribꝰ duabꝰ, vna ciuica, vexillis puris quatuor, binis aureis armil
lis, torque vno aureo, patera ad ſacroꝝ vſum vna. Halanico bello quũ equus ex hoſte captꝰ eſſet
miræ pernicitatis, q captiuoꝝ ĩdicio ferebat̃ cẽtũ milia paſſuũ ſingulis diebus ꝑpetuo curſu cõ Mira ĩ equo
ficere, in eaq̃ celeritate octonos dies ꝑſeuerare, oĩbus illũ extra ſortẽ Probo deſtinãtibꝰ recuſaſſe pernicitas.
fert̃, teſtatus ꝑniciſſimũ equũ fugaciſſimũ decere militẽ. Sortiri itaq̃ eũ milites iuſſi, quũ Pro. ĩ
nomẽ ex vrna primũ fuiſſet eductũ, idq̃ plures milites nomẽ ferrẽt, ad tollẽdã diſcordiã magno
oĩm fauore eſt id ꝓmiũ vni illi addictũ. Fuitq̃ Probus talis, priuſq̃ impator ſit factus, mox vero
vbi Senatꝰ ex ipſius literis cognouit de militũ electiõe, author fuit, vt quẽ milites pr̃cipẽ creaſ
ſent, huic ratũ eſſet ĩperiũ. Mãliuſq̃ Statianus in curia ſentẽtiã dixit, vt nõ ſolũ Cæſaris Augu
ſti ferret cognomina, ſed & pater patriæ diceret̃, eſſet & põtifex Maximꝰ, Tribunuſplębis, ꝓ cõ
ſulare gereret ĩperiũ, & ius tertię relationis. Probus accepto de his ſenatuſconſulto, primũ oĩm
eos ſupplicio affecit, q Aurelianũ interfecerãt, dubiũ patribꝰ gratificaturꝰ, an vt documẽtum
poſteris daret, ne cęde pr̃cipis ſe temere polluerẽt. Gallias ĩde cũ ingẽti exercitu petiit. Germa
ni eã terrã poſt Aureliani cędẽ, hoſtiliter occupauerãt. Poſthumꝰ (qđ ſupra eſt memoratũ) ali
quãto prius fuerat ĩterfectꝰ. Plura igit̃ & varia cũ hoſte fecit ꝓlia, ſexagita & amplius nobiliſſi
mas Galliæ vrbes a Germanis recepit, quadrĩgẽta milia trucidauit, immẽſa præda & ſpoliis ex Probi ĩ Gallia geſta.
hoſte captis, afflictiſq̃ Germanoꝝ opibꝰ in hoſtico caſtra fecit, ĩſtituitq̃ trãs rhenũ præſidia, ad
inhibẽdos Germanoꝝ motꝰ, ꝓmoto limite, Germanis obſides impauit, ac. XVI. milia Tyronũ
qui ĩde dati ſunt, ſuis Probꝰ ꝓſidiis ĩſeruit, vt eiuſmodi tacitis auxiliis res Rõana validior fie
ret, iuuareturq̃ magis q̃ iuuari ſentiret. Rebuſq̃ ꝑ hæc in Gallia Germaniaq̃ cõpoſitis, Probꝰ
ĩ hãc ſnĩam ſcripſit Romã ad Senatũ. Ago diis ĩmortalibꝰ gratias. P. C. ꝙ veſtra de me iudicia

Laureatæ cõprobaui.Subacta eſt oĩs qua late tẽdit Germania,nouem reges diuerſarũ gentiũ ad meos pe
Probi literę des,immo veſtros ſuppliciter ſtrati iacuerũt,oẽs iam Barbari vobis arãt,vobis ſeruiũt,& cõtra
ad patres. interiores gẽtes militãt.Supplicationes igit̃ veſtro more decernite,nã quadrigẽta milia hoſtiũ
ceſa ſunt,ſexdecim milia armatoꝝ nobis obſidũ loco oblata,ſeptuaginta nobiliſſimæ vrbes ca-
ptiuitate hoſtiũ vindicatæ,vniuerſa Gallia pacata.Hæc Probus & alia nõ pauca,ſed relatu nõ
ita neceſſaria,de rebꝰ a ſe geſtis ſenatui ꝑ lr̃as ſignificauit.Inde Germania ꝓfectus Rhetiã paca
uit,vñ belloꝝ terrore diſcuſſo in Illyrico Sarmatas vicit,oĩaqꝫ circũiecta loca recepit.Per Thra
ciã deinceps ducẽs tantũ terroris cũctis gẽtibꝰ qbus Ro.nomẽ ꝓpemodũ ludibrio fuerat,incuſ
ſit,ꝑſertim phama rerũ ĩ Germania & Gallia geſtarũ,vt ſine aliquo maiore belli conatu oẽ Scy
thicũ nomẽ,partim in deditionẽ,partim ĩ Po.Ro.amicitiã ſua ſpõte ceſſerit.Hiſqꝫ gentibꝰ vſqꝫ
ſubactis,aut in ſocietatẽ aſcitis in Aſiã trãſiit,Palphurioqꝫ latrone illuſtri circa Iſauriã oppſſo,
oẽm Pãphiliã Ciliciãqꝫ latrociniis purgauit,ſempiternaqꝫ latronũ receptacula,aditu difficilia,
veteranis dedit militibꝰ habenda,ea lege vt liberos a decimooctauo ãno in Romana caſtra mit
terẽt,ne priꝰ latrocinio aſſueſcerẽt ꝗ militię.Inde ad oriẽtẽ ſolẽ ꝓgreſſus,Blemias vicit,captiuis
ex ea gẽte Romã miſſis.Blemiarũ effigiẽ obſtupuit Ro.Po.vt Vopiſcus ſcribit,nec poſuit qđ
Qñ Blemię fuerit in illis,qđ cernẽtibus ſtuporẽ induxerit.Plinius author eſt Blemias capitibꝰ carere,eſſeqꝫ
Romę viſi. oculos illis & ora pectoribus affixa,neqꝫ in Syria eã ait eſſe gẽtẽ,per quã ille in Perſas ductabat
exercitũ,neqꝫ in Meſopotamia,aut Arabia,ſed in Æthiopia,quo magis miror Vopiſcum tradi
diſſe Coptẽ & Ptolemaidẽ vrbes a Blemiis receptas,niſi Coptũ putet aliqs eſſe potius legẽdũ
q̃ Ægypti mediterranea eſt,nõ ꝓcul a Thebis,vt ꝓximi Æthiopes eũ locum inſederit.At neqꝫ
ille,neqꝫ aliꝰ meminit ĩ Ægypto expeditiõe illa eſſe aliqd geſtũ.Etſi idẽ author loco haud mul
tum diuerſo Firmũ Seleucũ,q in Ægypto latrociniũ verius ꝗ tyrãnidẽ exercuit,cũ Blemiis &
Sarracenis fidã iũxiſſe ſocietatẽ ſcripſit.qđ cũ ita ſit,videt̃ mihi Flauiꝰ parũ exploratũ habuiſſe
qui hoĩm eſſent Blemiæ.Probꝰ oriẽtis rebꝰ ad tp̃s cõpoſitis in Thraciã reuerſus cẽtũ milia Ba
ſternarũ in Romani imperii limite collocauit,adiecti ſunt & ex aliis barbaris gẽtibus plurimi.
quoꝝ Gauthũni & Blãduli ſubita rebellione plęraſqꝫ Ro.noĩs ꝓuincias hoſtiliter fœdarũt,Pro
Baſternæ bo interim maioribꝰ bellis occupato.nã multi eo prĩcipe diuerſis terrarũ locis temere tyrãnidẽ
vbi colloca inuaſerãt,vt Saturninꝰ in oriẽte,Proculus & Bonoſus ĩ Gallia.Saturninũ Aurelianꝰ oriẽtalis
ti. limitis exercitui ꝓfecerat,ſimulqꝫ ꝓceperat,ne Alexandriã adiret,velut ita futurũ ꝓſenſiſſet.vt
Alexãdrinoꝝ incõſtãtia ille ad res nouas aliqñ conſurgeret.Potuit tñ Saturninus inhiberi,ſed
fatum tolli nõ potuit.Inuiſit ille Alexãdriã etſi Aureliano extincto,inuiſit tamẽ,ac ſimul vrbẽ
SATVR- ingreſſum Alexãdrini tumultuoſe Auguſtũ ſalutarũt.multũ diuqꝫ reluctatus dicit̃,Auguſtiqꝫ
NINVS appellationẽ vt rẽ ſibi funeſtam auerſari.Neſcitis inquit amici quid mali ſit imperare. Habetis
CÆSAR. Probũ merito amabilẽ,cui me ęmulũ meo veſtroqꝫ exitio obiicitis. Cęterũ vbi parũ abeſſe ſen-
ſit vt iã ꝓ hoſte haberet̃,veritus ne acceſæ multitudini reſiſtẽdo vim pateret̃, In apertum vitæ
diſcrimẽ me trahitis inqt,verũ hoc mihi erit ſolatiũ,maloꝝqꝫ oĩm leuamen, ꝙ nõ ſolus cadã.
Ac quaſi diuinaſſet haud mĺto poſt a Probi prĩcipis militibꝰ obſeſſus ac captus eſt,abſẽteqꝫ &
inuito iugulatꝰ.Fuit Saturninꝰ Gallus gñe ac diuerſus ab eo q Galeni tẽporibus rebellauit,vt
PROculus credidit Vopiſcus.Proculꝰ Liguſtici fuit ſanguinis,Albingauni natꝰ, diu latrociniũ exercuit,
edidit & militaria facinora multa & inſignia,is per luſum priꝰ in cõuiuio,mox Lugdunẽſibꝰ ad
id facinus hortãtibꝰ,aperte rebellauit.Idẽ poſt Probi acceſſum Galloꝝ fauore deſtitutꝰ triſtem
& ipſe ſortitus eſt exitũ.Nihil ĩ eo fuit dignũ memoria,ꝓter vnũ atqꝫ id fœdũ relatu,ſed opęp-
ciũ eſt nõ ignorare,ꝗ diuerſa ſint hoĩm igenia,vt ſint q laudis etiã loco ducãt,quę turpiter fe
cerit,in aptum referre,qđ tñ Proculus fecit.Extat eiꝰ epiſtola ad Metianũ ſcripta in hãc ſenten
Facinus idi tiã.Proculus Metiano affini ſalutẽ.Cepi cẽtum Sarmaticas virgines,ex his nocte vna decẽ iiui
gnũ relatu. oẽs itra dies.XV.mulieres reddidi.Sed potuit Proculus ſi nõ externũ ĩ Alexãdro Macedõe ex
emplũ,q vxorẽ Darii regis,filiaſqꝫ virgines ĩ poteſtatẽ ſuã redactas,vix videre voluit,at ſaltem
domeſticũ ĩ maiore Aphricano ſeq.ſimulqꝫ cõtinẽtiã diſcere,q Carthagie ĩ Hiſpania capta pul
cherrimã virginẽ parẽtibꝰ & viro ĩcorruptã & ſine ꝓcio reſtituit.Nouiſſime Bonoſus oppſſus
eſt circa Rhenũ,hõ ĩtẽpeſtiuę luxurię,ſuppliciũ veritꝰ rebellis eſſe maluit ꝗ reus . tãtũ is bibit
Adagiũ in ꝗtũ mortaliũ nemo,vnde Aureliani dictũ extitit nõ ĩfacetum,q Bonoſum dixit natũ nõ vt vi-
Bonoſum ueret,ſed vt biberet.Ingurgitabat ſe ille ꝑpetuo vini hauſtu,veratroqꝫ exonerabat,victꝰ collũ la
bibacẽ ho- queo ĩplicuit,dictuſqꝫ eſt haud ĩfacete nõ homo,ſed amphora pendere.In Britãnia ortꝰ eſt Gal
minem. licana matre,etſi eiꝰ maiores Hiſpani fuiſſe tradãt.Quia igit̃ Galli,Hiſpani,& Britãni ea tẽpo

rum nouitate auxilio fuerãt,fecit his Probꝰ poteſtatẽ ſerẽdę vitis:& vini cõficiũdi.Ipſe ad vſũ vrbanę multitudinis circa Syrmiũ Almã montẽ militari ope foſſum vite cõſeuit.Romã poſtremo reuerſus multa & varia edidit ſpectacula,ſyluã ĩ Circo maximo ad tp̃s fecit ex arboribꝰ radicitꝰ cõuulſis,ac militari manu trãſlatis,altiuſq; defoſſis.Habuit id nemus plures aditus,ĩ cũctis diuerſa animaliũ genera,vt ſingula milia ſuũ obtinerẽt aditũ.Sũt & cẽtũ iubati leones vno miſſu in Amphitheatrũ ꝑducti,atq; a iaculatoribꝰ cõfecti.Producta poſtremo.CCC.gladiatoꝝ paria,& in his Blemiarũ nõnulli.His Romę pactis,quũ Probus iterũ Perſas bello peteret,ductareta; ꝑ Illyricos exercitũ,militari eſt defectiõe oppꝛeſſus.Offendit ille ſuoꝝ irã,ꝙ plurimũ in ſeruili ope habuit exercitũ occupatũ,vt ne hibernis qdẽ mediis vlla daretᷣ militibꝰ requies.Audita eſt ſępiꝰ vox eiꝰ,nõ oportere militẽ gratuitã cõſumere annonã.Addidit & aliud grauiꝰ dictum,quapropter cędes eſt adhuc magis feſtinata,breui fore teſtatꝰ,vt reſpu.militibꝰ non egeret,ſignificãs barbaras gẽtes,ſuo ductu & auſpiciis ſubactas,ſub Rõano imꝑio tãdẽ quieturas.

Spectaculi genus.

Probi principis vox memorabilis.

Et iã aggreſſus erat in Syrmiẽſi paludẽ exiccare,quũ milites pręſentẽ operã grauati, impetum in eũ fecere,quẽ in ꝓximã turrim ꝓfugere conãtẽ aſſecuti foede trucidarũt.Imꝑauit Probus annos qnq;,vt Flauius Vopiſcus ſcribit.Euſebius annũ vnũ adiicit & amplius. Fecit idẽ author Felicis põtificatũ Probiano imꝑio de quo plurimꝰ adhuc ſermo,ęqualẽ. Sed plures ita digerũt vt Euthychianꝰq Felici ſucceſſit,Taciti & Floriani prĩcipatu ſederit. Mox Caius qa plures annos vixit,nõ tãtũ Probi,atq; deinceps Chari,qui Probo ſucceſſit,ſit ĩperia trãſgreſſus,ſed ad dira vſq; Diocletiani tp̃a ꝑuenerit.Charus aũt Romę ortꝰ eſt,ſed Illyrico oriũdꝰ,vt Oneſimꝰſcripſit.Fabiꝰ Celerianus eũ in Illyrico ortũ ꝓdidit nõ Romę,ac ne Illyriis quidẽ,ſed Pęoniis parẽtibꝰ. Vopiſcus ſe in Ephemeride quadã legiſſe author eſt, Charũ Aquileiẽſi auo Mediolani natũ,ipſe ſe Romanũ ꝓfeſſus eſt,ad Aureliũ Ciliciæ cõſulẽ ſcribẽs.& ad Senatũ imperator appellatꝰ in hãc ſententiã ſcripſit. Gaudẽdũ vobis eſt inqt patres cõſcripti ꝙ vnus ex veſtro ordine veſtriq; generis imꝑator ſit factꝰ.Sed vbicũq; loci ille ortus eſt,ꝑ honeſtiſſimos militiæ gradus ad ꝑtorii ꝑfecturam euectus,dextere munia obeũdo breui cõſecutꝰ eſt,vt ſi Probo principi fuit gratus,ſub quo ꝑfectura functꝰ eſt,multo gratior fuerit militibꝰ,nec illi ſuũ ſtudiũ & beneuolẽtiã quũ opus fuit diſſimularũt,quin Probo interfecto,cõfeſtim Charo imperium detulerunt.

CHARVS XXXIX. IMPERA.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ,LIBER OCTAVVS.

FVISSET oĩbus merito ſuſpecta tam feſtina prĩcipis declaratio,tanq̃ Charus cędis nuꝑ perpetratę author extitiſſet,niſi mortui beneficiũ in Charũ,ipſiuſq; ſupſtitis mite in oẽs ingeniũ futurę calũnię obſtitiſſent.Cęterũ ille ĩperiũ adeptꝰ cõfeſtim aĩm adiecit ad Perſicũ bellum exequẽdũ,qd̃ Probus ſũma ope inſtruxerat,duobuſq; filiis Charino & Numerario Cęſaribꝰappellatis,ne nouus aliqs interim motꝰ a tergo exiſteret,qui ſe poſtmodum ab ĩcœpto bello auerteret,Charinũ cũ valido ꝑſidio iuſſit Gallias obtinere.Numerariũ ſecũ eſſe voluit,vt illius opera in Perſas vteretᷣ.Bello itaq; Sarmatico,qd̃ tũ in manibus fuit,maiore ex parte profligato,in Syriam profectus eſt. Ex Syria Meſopotamiã ingreſſus,nullo hoſtiũ occurſu tardatus,breui qcqd terrarũ inter Tygrim iacet & Euphratẽ occupat,& iam ad Tygrim fluuiũ ꝓceſſerat,habebatq; circa Cteſiphontem caſtra,vlteriuſq; ꝓferre Romana meditabatur arma,quũ ſubita vi morbi, vel vt alii aiunt,ictu fulminis periit.Satis cõſtat ſub eius exitium horrẽde tonuiſſe,terribiliq; fragore edito quoſdã circa defunctum exanimatos.Cõſumptũ ne ſit incẽdio tabernaculũ cæleſti flãma an humana fraude parũ liquido traditᷣ.Manauit rumor nefas eſſe Rõanis ducibus vltra Cteſiphontẽ ſigna ꝓmouere,Charũq; ob id extinctũ,qa aduerſus fatalem neceſſitatem id facere conaretᷣ.Tenuit ille imperium annos duos.Numerarius & ipſe paternæ mortis mœrore & fletu aſſiduo, in dolorẽ incidit oculoꝝ,geſtabaturq; lectica,quũ Arrii Apri ſoceri ſui opera,adiecerat is aĩm ad imꝑiũ occupandũ,interfectus eſt.Latuit nõnihil nefaria cędes,quũ diceretur iuuenis nõ prodire in apertũ,ne aeris intẽperie morbꝰ iualeſceret.Cęterũ cadaueris fœtore ſcelere patefacto, Aper confeſtim in mediã concionẽ eſt adductus.Ibi C.Aurelius Diocletianꝰ imperator ſalutatꝰ,priuſq̃ oĩm in Aprũ conuerſus,indicta adhuc cauſa,vt manifeſtæ cædis reum gladio tranſegit,tãtũ fatꝰ.Gloriare Aper,magni Æneæ dextera cadis.Poſſit iure aliqs mirari qd ſit ꝙ Diocletianꝰ a tã atroci miniſterio ſit imꝑiũ auſpicatus. Vopiſcus author eſt,fuiſſe eum in Gallia fatidicæ

CHArinus NVMERARIVS, CÆſares.

DIOCLETIANVS XL.IMPE.

mulieris voce monitũ fore,vt tũ demũ impio potiret̃,quũ Aprũ īteremiſſet.ratus itaq̃ Diocle
Ap fatalis.
tianꝰ eũ eē fatalē Aprũ,quē Gallicana mulier dixiſſet a ſe interimēdũ,cędē feſtinauit. Ipſe iacē
Numerarii eloquētia.
tem intuitꝰ adieciſſe fert̃.Fatalē Aprũ cōfeci.Tāta fuit ī Numerario eloquētia,vt ſenatꝰ ſtatuā
quā illi viuo poſuit,ita īſcripſerit.Numerario Cęſari oratoꝝ ſui tpis potētiſſimo.Sed q̃ Charꝰ
Charini luxuria.
pater Numerariuſq̃ populari īgenio fuere,tā Charinꝰ qui ābobꝰ ſupfuit flagirioſo & tyrānico.
Enīuero Gallias cũ Italia & Hiſpania a patre creditas,īſolēti voluptuoſaq̃ adminiſtratiōe fœ-
dauit,vſqueadeo libidinibꝰ addictꝰ,vt ne Genio quidē ſui ſexus pceret.Luxuries adhęc tā pdi-
ta,vt nihil p̃ter vnũ meditaret̃,qbꝰ modis oīa p luxũ pderet,oībꝰ īſenſus bonis , flagitioſiſſimi
cuiuſq̃ fautor,tā īmoderatę libidinis,vt breui tpe cũ nouē vxoribꝰ diuortiũ fecerit,& ī his q̃dā
domo exactę ex eo p̃gnātes.Probroſam Charini vitā pręſus pater in aīo habuit abrogatũ illi ī
periũ Diocletiano pmittere,eratq̃ ille his curis anxius quũ ſubita eſt morte oppſſus.Charinus
audito patris interitu,nec multopoſt & fratris,tāq̃ oībꝰ ſolutꝰ vinculis ptinꝰ in oē ſcelus & fla
gitiũ p̃ceps abiiſſet,niſi noui impatoris declaratio eũ ī noui belli diſcrimē totũ rapuiſſet,nā vt
ſunt plęriq̃ hoīm q mlto pulchrius ferũt aduerſa q̃ ſcũda,vbi magnũ ſibi cũ Diocletiano certa-
men īſtare vidit,nō ſibi,nō ſuis defuit,ſed cũ īſtructiſſimo exercitu ſe Diocletiano venīēti oppo
Charini interitus.
ſuit,pluribuſq̃ p̃liis ad Margũ ī Delmaria cōmiſſis,ad extremũ ictus occubuit . Nihil ſecundũ
bellũ qd̃ pſpere adminiſtrauit,fuit ī toto impio Charini tā populare q̃ ludi quos ſũptuoſiſſime
Aerobates & alii ludicri.
edidit ab initio pricipatꝰ.Aerobates exhibitus eſt,q cothurnatꝰ vētis ferri videbat̃,& Tichoba
tes p aduerſā ſupināq̃ muroꝝ faciē verſos ludificās,cētũ pſalpiſtę vno crepitu cōcinētes,multa
q̃ adhęc oculoꝝ & auriũ oblectamēta adhibita,qbꝰ populoꝝ ſtultęq̃ multitudinis emit̃ fauor.
Viri illuſtres.
Impauit Charinꝰ duos dũtaxat annos,qua tēpeſtate fuerũt viri eruditione clari,Iuliꝰ Capitolī
nꝰ,Vopiſcus Syracuſanꝰ,& his aliq̃to antiqores Treuelliꝰ Pollio,Helius Lāpridius,Volgatius
Gallicanꝰ,Helius Spartianꝰ,& Herodianꝰ,quos plurimũ ſecuti ſumꝰ in hiſtoria, etſi ex his q-
buſdā nō tā fides defuit q̃ eloquētia,nā ſic ſane accidit,vt paria pene īterrimēta Ro.fuerīt li-
guę q̃ & impii,atq̃ vtraq̃ clades eo pceſſit,vt tā huiꝰ rei,q̃ illiꝰ nō corpus ſed vmbra corpis ſit
ANNI MVNDI.
poſteris relicta.Cœpit Diocletianꝰ impare āno ſeptimo ſupra octogeſimũ ac ducēteſimũ hūanę
ſalutis,q cōditę vrbis milleſimꝰ fuit atq̃ vndeq̃dtageſimꝰ.Ab ipō mũdi exordio nonageſimꝰ ſu
pra q̃dringēteſimũ ac q̃nquies milleſimũ.Multi iā īde ex quo Diocletianꝰ impator eſt factꝰ,oī-
bus fere terris nouarũ rerũ motꝰ extiterũt,Galliaq̃ primũ turbata ē,agreſtiũ tumultu,q factio
nũ ſtudio noībuſq̃ diuerſis iter ſe ſequientes,puīcię ſtatũ valde ſollicitũ p id tp̄s habuere.Miſit
Diocletianꝰ ad hũc motũ cōponēdũ Maximianũ,cui Herculeo fuit cognomē,q p̃ſſo agreſtium
MAXIMIANVS HERculeꝰ IMPERA.
motu priſtinũ reddidit Gallię ociũ.Cęterũ ſtrepētibꝰ alibi atq̃ ī horā īualeſcētibꝰ bellis,Diocle
tianꝰ viſus ſibi īpar tot rerũ negociis,Maximianũ impii cōſortē aſciuit, Auguſtũq̃ appellauit,
& vt plures oīno eſſent maieſtatis aſſertores,Cōſtātiũ Claudii pricipis ex filia nepotē, & Gale-
Cęſarũ declaratio.
riũ Maximinũ Cęſares declarauit.Erat Cęſarũ declaratio nō impii dignitas,ſed q̃ gradũ ad īpe
riũ faceret,vt velut pmanꝰ ab eo q Auguſtꝰ & īpator fuiſſet,Cęſares īpii regimē acciperēt. Plu
res igit̃ vno tpe rebellarũt aliꝰ alibi.Crauſſiꝰ Britānias occupar. Achilleꝰ Ægyptũ.Narſeꝰ bel
lũ ī Meſopotamia mouit.Crauſſii defectio ſupplicii metu orta ē.Iuſſus erat is orā oceani circa
Belgicā tueri p̃ſidio aduerſꝰ Saxonas q maria īfeſtabāt.Putabaturq̃ de īduſtria nō priꝰ hoſtibꝰ
occurrere,q̃ illos p̄da honuſtos ſēſiſſet,vt ea Saxonibꝰ adēpta potiret̃,nec eñ res ita receptę re
ſtituebāt puīcialibꝰ.ſibi itaq̃ flagitii cōſciꝰ,quũ cōpiſſet īdicio Maximianũ q tũ ī Gallia erat,
q̃dā de nece ſua cuidā mādaſſe,ſubita rebelliōe Britānias occupauit.Cũ eo varie eſt īde bella-
tũ,ſed quũ ſubigi nō potuiſſet,facile pacē īpetrauit,ſeptēq̃ deīceps ānos tenuit Britāniā. Eum
Alectꝰ amicoꝝ vnꝰ īterfecit,ſeq̃ tyrānũ cōſtituit.Idē triēnio poſt Aſclepidoti ductu,erat is p̃to
rii p̃fectꝰ,nō tātũ p̃nti dñatu,ſed vita quoq̃ ſpoliatꝰ ē,atq̃ ſic accidit vt decio poſt āno,q̃ a ty
rānis teneri cœpāt,ſint Britānię a Ro.receptę,quo tpe Cōſtātiꝰ Cęſar apd̃ Lingōes ī Gallia vno
die vtrāq̃ ē belli fortunā exptꝰ.Subito.n.Germanoꝝ īcurſu ad vrbē cōpulſus īminētiũ hoſtiũ
periculo p muros in vrbē acceptꝰ eſt.Subito inde copiarũ acceſſu in aciē reuerſus ſexagita fere
Duplicem belli fortunā Conſtanciꝰ vno die experitur.
Alemanoꝝ milia cecidit. Videt̃ mihi Alemani eſſe q circa Lemanũ lacum accolũt, Narbonēſi
Gallię īſerti,vt a lacu nobiliſſimo ſit gēti nomē īditũ.Sed hęc cōiectura ē. Ptolemæus Tricaſti
nos,& Vocūtios,& q circa Maſſiliā īcolũt,puę aſcribit Germanię.Maximianꝰ ī Aphrica ipſe rē
quoq̃ pſpere geſſit,Gētianis q p idē tp̄s tumultuati ſũt breui tpe pacatis.Fuerũt hi quinqua-
genarii milites q Aphricā hoſtiliter īfeſtabāt eius terrę impiũ occupare conati.Cęterũ p id tp̄s
Alemani.
vt pptes bella tolleret̃,Achilleus ī Alexādriā a Diocletiano cōpulſus,obſidiōeq̃ ſubactus re

meratię rebelliōis meritū expēdit ſuppliciū. Exercuit eā victoriā crudeliter Diocletianꝰ, afflixitq̄ totā Ægyptū variis cladibꝰ. Galeriꝰ Maximinꝰ cū Narſeo ſemel atq̄ iterū īret Cerras & Gallietiū cōflixit, fuerūtq̄ ea ꝑlia Rōanis parū ꝓſpa, hoſtiū mltitudie ſupātr, pulſuſq̄ Galerius ad Diocletianū ꝓfugit, a quo tā īdigne acceptꝰ eſt ob rē male geſtā, vt aliquot milia paſſuū, vt erat purpura amictꝰ, añ illiꝰ currū coactꝰ ſit pedibꝰ iter facere. Mox reparato ī Myſia & Illyrico exercitu, ī Armenia ꝓſpe cū Narſeo cōflixit, victūq̄ īgēti ꝑlio caſtris exuit, vxorē & liberos cū regia Gaza cepit, & cū his mltos Perſarū nobiles, ipmq̄ ī vltimas regni ſolitudies egit. Fuit Narſeus (ſūt q̄ Narſē ſcribāt) Varanis ſcđi filiꝰ. Varanes Vararacis. Is Vararanē primū patrē habuit, Vararanes Hormiſdā, Hormiſdas Saporē, Sapores Artaxerxē, q̄ militari fauore ꝑ ſeditionē Perſarū fuit regnū adeptꝰ. Galeriꝰ victor ad Diocletianū ī Meſopotamiā reuerſus, īgēti ē ab eo honore acceptꝰ, vt vix tā iratꝰ fuerit illi victo, q̄ poſtea victori blādꝰ: inde cōi ductu plura obiuere bella Baſternis & Sarmatis victis, vñ captiuoꝝ mltitudo ingēs abducta ī Rōanis finibꝰ locata eſt. Hęc Dioclętiano pricipe ſūt militię geſta, q̄propter Romā reuerſus īſigniter triūphauit. Fuit ipſe ſagaci īgenio, ſolertia & ſeueritate īſigni, primꝰ Ro. pricipū regio more adorari voluit, quū ad id tp̄s ſalutari cōſueſſent. Sed q̄ īſolēter id ſibi cōſciuit, tā īpie Chriſti regis eſt nomē īſectatus, nulliꝰ pricipis ſęuitia atrociꝰ Chriſtianos afflixit. Enīuero Caiū pōtificē q̄ in dita illa tp̄a īcidit, ex ſubterraneis locis quo ſeſe teterrimę peſtis illiꝰ metu illatebrarat, abſtractū cū Gabinio frē & Suſanna frīs filia martyrio affecit. Inſtituit Caius dū ſedit, vt velut gradibꝰ q̄buſdā ad faſtigiū dignitatis veniret, vt ſacris deſtinatꝰ primū oſtiariꝰ fieret, inde lector, mox exorciſta, Acolythus deīceps, ſubdiaconꝰ, diaconꝰ, p̄ſbyter, nouiſſimeq̄ ep̄us. Decreuit adhęc ne ꝓphanꝰ ſacris initiatū ī iudiciū vocaret, ne hęretico aut q̄ baptiſmo inſignitꝰ nō eſſet, ſacerdotis initiative cuiuſq̄ accuſandi ius eēt. Funeratꝰ eſt Caius via Appia, ſeditq̄ ānis. XI. & āplius. Marcellinꝰ inde pōtifex fuit. Caii itaq̄ & Marcellini pōtificatu late ferrū & oīa ſupplicia ſūt ꝑ Chriſtiana capita crudeliſſimo Dioclętiani edicto, Romę foriſq̄ euagata, trūcati ſūt verę pietatis cultores, p̄cipitati, lapidibꝰ obruti, feris & beſtiis laniati, ī flāmas deiecti. Nūq̄ plura fuere noīa ſanctoꝝ Catalogo aſcripta. Sacrarū rerū monumēta, vt Chriſti nomē aboleret, igni cōſūpta ſūt. Magiſtratus & honores adēpti Chriſtiani noīs hoībꝰ. Seruis q̄ ī fide pſtarēt ī ꝑpetuū negata libertas, militibꝰ cōditio ꝓpoſita, vt aut diis īmolarēt, aut exauthorati ſecuri ſubiicerent. Pioꝝ vnꝰ q̄a īpiū pricipis edictū laceraſſet, nudatꝰ pelle ſale & aceto ꝑfuſus, atrociſſimo cruciatu necatꝰ eſt. Cęterū quū ꝑ id tp̄s regia domꝰ deflagrare cœpiſſet, ꝑinde ac Chriſtiani hoīes eā cladē ītēdiſſēt, quū ꝓcul alioq̄ ab oī culpa eſſent, cōfeſtim ſęuo pricipis iuſſu chriſtiani q̄ aderāt correpti, prim ceſi ſunt, ꝑtim ī ignē cōiecti, mox rabies illa late ꝑ oēs eſt terras euagata, eſtq̄ chriſtiana pietas ī Leſbo, Aſia, Syria, Ægypto, Aphrica, aliiſq̄ terris īmaniter afflicta, eoq̄ ꝓceſſit tortoꝝ ſęuitia, vt luminibꝰ effoſſis vacuas ſedes cauterio inurerēt. Paſſi itaq̄ ſūt viri īſignes, nā oīm noīa exeq̄, nec oīno neceſſariū arbitror, nec ꝓpoſitę breuitati cōducibile, Anthimꝰ Nicomedię antiſtes, Lucianus Antiochenꝰ vir doctiſſimꝰ, Pāphilꝰ Cęſariēſis, Hileas Ægyptiꝰ, q̄ & Thymis eſt dictꝰ. Damaſus author eſt ſeptēdecim pioꝝ milia, ꝑmiſcue viroꝝ & fœminarū. XXX. dierū ſpatio martyriū adepta, ac p̄ter hos aliū nūerū īgētē, metalloꝝ effoſſiōibꝰ, lapidibuſq̄ excidēdis, pari ſęuitia dānatū. Marcellinꝰ pōtifex ad ſimulacra dęmonū ductꝰ, ſupplicii metu, thura illoꝝ focis īpoſuit, nec ita mlto poſt Sinueſſā, quo ātiſtites cōplures coiuerāt de pietate acturi, ſqualidꝰ & cilicio hūs occurrit, ſtatuq̄ & ore miſerabil', ſuppliciter petiit vt de ſuo arbitrio ſtatuerēt, q̄ vt vitę parceret gētiliū deos adoraſſet. Mouit illū pioꝝ cōſeſſū afflicta hoīs fortuna, nec ī tāto ātiſtitū nūero (ad C. & octogīta fuiſſe dicūt) reptus eſt q̄ Marcellinū ſit auſus cōdēnare, cūctis affirmātibꝰ Petrū ſili affectu flēdo veniā meruiſſe. Rediit Romā Marcellinꝰ, vltroq̄ Dioclętianū adiit, ac corā vt īpiū arguit, q̄ ſe ad deos gētiū adorādos, q̄ iidē eſſent q̄ & mali dęmones, metu ꝓpuliſſet, q̄bus ille verbis iritatus cōfeſtī Marcellinū adoptatū arripuit ſuppliciū, q̄ quū ad mortē traheret Marcellū p̄ſbyterū monuit, ne ī iis Dioclętiano obtēꝑaret, q̄ ad fidē ꝑtinerēt, neve ſuū ſepeliret corpꝰ, īhumatū abiici oportere illđ, cuiꝰ cā Chriſtū abnegaſſet. atq̄ ita dies ſex & xxx. inſepultus iacuit, cū Claudio, Syrino, & Antonio q̄ cū eo ꝑempti ſūt. Poſtremo Marcellus ꝑ q̄etē monitus, ęterna ſctōrū funera, via Salaria ī Priſcillæ cœmiteriū extulit. Pręfuit Marcellinus ecclęſię ānos. IX. ī cuius locū Marcellꝰ ſurrogatꝰ eſt, is quoq̄ ea tp̄oꝝ iniq̄tate, q̄ ī plures annos exiit, martyrii tulit palmā. Sed plures adhuc cēſēdi, q̄ ſub Dioclętiano paſſi ſunt. Maximus & Claudiꝰ ex Hoſtia deportati igni cremari ſunt. Mauriciꝰ cū īregra legiōe ob Chriſti nomen in Gallia obtrūcatꝰ. Petrus Alexādrinus antiſtes ſecuri ꝑcuſſus, ac. CCC. & āplius cū eo Nicomedię Pātaleon medicæ artis peritiſſimꝰ Romę Primus & Felicianus Romani ſanguinis Marty-

Attende ignominioſam aīadverſionem.

Dioclętianus Chriſtianum nomen inſęctatur.

MARCELLINVS XXIX. PONTIF.

Martyres inſignes.

Marcellinꝰ pœnitentiā agit.

MARcellꝰ. XXX. PONTI.

Martyrum nomina.

rio affecti.Petrus exorciſta & Marcellinus pſbyter trũcati.Pãphilus Cęſariẽſis ĩ Cęſarea Palæſtinę,q plurima ex Origene excripſit volumina.Petrꝰ Diocletiani cubicularíꝰ Nicomedię ferreę

Quintinus

crati impoſitꝰ. Quintinus vir gallici ſanguinis Maximiani iuſſu excruciatꝰ martyris nomen tulit.Ruffus Romæ a Diocletiano cũ tota domo ĩterfectꝰ.Sabinꝰ Spoletinꝰ antiſtes,cũ Exupanrio,Marcello & Venuſiano in Vmbria patit.Saturninꝰ pſbyter & Siſiniꝰ diaconꝰ Romę trũcãt

Sebaſtianꝰ.

Sebaſtianꝰ Narbonẽſis primę cohortis ductor,primo ſagittis cõfixus,inde fuſtibꝰ ad necẽ cõtuſus.Sergiũ & Bacchũ in Narbonẽſi gallia Maximianꝰ Diocletiani collega ĩterficit.Hunc ſecuri pcuſſit.Illũ crudis execuit neruis.Tyberius,Modeſtus,& Florẽtia ĩ Agathẽſi cęſi.Theodorꝰ miles in Matmatide apud Amaſiã.Theodoſia virgo cęſareę ĩ Cappadocia a beſtiarũ laniatu & aqs ſeruata:ſecuri pcuſſa eſt.Bononiæ Vitalis & Agricola.Hic crucis patibulo cõſumptꝰ:ille atrociter excarnificatꝰ.

Vitus.

Vitus puer ĩ Sicilia cũ Modeſto nutricio & Creſcẽtia Modeſti cõiuge ĩ picis & feruẽtis olei ahenũ deiecti:mox ad oſſa verberibꝰ diſſecti.Victor mediolanẽſis liq̃to plũbo pfuſus inde ſecuri pcuſſus.

Vincẽtius.

Vincẽtius leuita Valẽtię a Tatiano exq̃ſitiſſimis cruciatibꝰ:& ĩ his ferreis pectinibꝰ dilaniatꝰ.Et Diocletiani ſęuitia p hęc ſanctorũ ſupplicia circitet.XX.annos qbus impauit:ĩpie debacchata eſt.Cęterũ vt viuens ſuæ ĩpietatis expẽderet ſupplicia:primũ vt inglorius viueret ſponte ĩperiũ depoſuit cũ Maximiano Herculeo:q pari ſeuitia fuerat Chriſti nomẽ

Diocletianus ſe ĩ ordinem redigit.

ĩſectatus.Hic Mediolani ſeſe in ordinẽ redegit:Diocletianꝰ Nicomedię:qđ diuina vltione factũ æquũ ſit iudicare:vt q tã ſupbe iuſtis inſultaſſent,alienæ iniurię viuerent obnoxii.Diocletianus multis variiſq; vexatus morbis,demũ mẽte alienatus,furiiſq; exagitatꝰ ſcelerũ,ſibi vim intulit:vt q inſontibus nõ pepcit:nec ſibimetipſi parceret.Eutropiꝰ Salonis extremo vitæ tpe vixiſſe ait Inde p literas accerſitus ad rẽp.iterũ capeſſendã:vt quidã ſcribũt:vt alii ad Conſtantiæ nuptias quæ Licinio nupſit:impetiũ nõ aliter q̃ tetrã peſtẽ auerſatꝰ:ociũ & loci amœnitatẽ ita excuſauit vt ſcripſerit.Vellẽ Salonis videretis holera noſtris manibꝰ ĩſtituta:nũq̃ ad iſt hęc reſumẽda vocaretis

Infelix Diocletiani exitus.

Ad vltimũ minacibꝰ ex vrbe literis acceptis qbus arguebaẽ ꝙ Maxẽtio & Maximo fauet aſpioris ſupplicii metu venenũ hauſit.Inter diuos priuatorũ oĩm vnus relatꝰ eſt:vt Eutropiꝰ ait:ſed tẽplũ illi inter impios ſub terra eſt.Periit annos duodeoctoginta natus.Supfuit in ordinẽ redactus annos decẽ:quũ viginti impaſſet.Herculeus in Lucania priuatus vixit.Euſebius pcuſſum tẽpeſtate illa Chriſtianũ gregẽ opinatus eſt diuino iudicio:qa plus nimio inoleſcere vitia in eccleſia cœpiſſent:viderenturq; ſacerdotes iã tyrannidẽ ſapere:nõ humilitatẽ:fueritq; emẽdatio

Decima pſecutio.

illa pii gregis nõ diſſipatio:nec vlla iã ĩde adeo inſignis pſecutio eſt Chriſtianos adorta:fuitq; ĩ ſectatio illa decima ab ea quã Nero crudeliſſimꝰ oĩm primus cõſtituit & exercuit.Diocletiani prĩcipis opus vnũ Romæ extitit,Thermæ ab eo nũcupatæ,vt Carthagini Maximianæ. Ingẽs motus terræ circa Sydonem & Tyrũ p id tp̃s eſt factꝰ.Multa ædificia ſubuerſa,cũ magna mortaliũ pernicie.Incidit ea clades in decimũnonũ impantis Diocletiani annũ,cuius Martio menſe paſchalibus feriis ſacræ piorũ ædes,impio principis edicto ſunt dirutæ.Fuit idẽ annus hũanæ ſalutis ſextus & trecẽteſimus.Diocletiano & Herculeo in ordinẽ redactis , Conſtantius &

CONſtãtiꝰ GALEtius XLI.IMP.

Galerius impium tenuere.Hic Diocletiani filiã,ille Helenã ex qua Conſtantinũ tulerat,repudiare iuſſus,Theodorã Herculei priuignã duxit vxorẽ,ex qua mox ſex virilis ſtirpis pcreauit liberos.Hi molẽ impii inter ſe partiti,Galerius Orientẽ ſortitus eſt.Italiã Conſtantius cũ tota Aphrica Hiſpania & Gallia.Cæterũ hõ frugi minimeq; ambitioſus,Gallię dũtaxat Hiſpanięq; imperio cõtentus vixit,verũ ne Italia ſine præſidio eſſet,Galerius duos Cæſares inſtituit,Maximinũ & Seuerũ.

MAXENTIus.XLII IMPERA.

Huic Italiã obtinendã,illi orientem attribuit.Ipſe Illyricũ tenere voluit,velut vtriuſq; tegiminis arbiter,& qua Barbari q Italię imminebant,iter facturi putabanẽ.Fuit Conſtantius ciuilitate inſigni,eratq; eiꝰ comitas eo Gallis gratior quo ſuſpectiꝰ fuerat ipſi gẽti auſterũ in Diocletiano ĩgeniũ,in Maximiano inuiſa crudelitas.Florebant Gallię & Hiſpaniæ ocio Cõſtantii clementia & popularitate,quũ Romę Prętoriani ſubito tumultu Maxentiũ Herculei filiũ Auguſtũ cõſalutãt.Herculeus velut claſſico ex Lucania excitus,Romã aduolat ĩperiũ recepturus,inuitatq; Diocletianũ adhuc in humanis agentẽ,ad priſtinam dignitatem recipiẽdã quã vt rẽ homini peſtiferã & exitialẽ ille vt dixi auerſatus eſt.Galeriꝰ ex Illyrico Romã Seuerũ Cæſarẽ mittit cũ exercitu,vrbẽ obſidet.Cæterũ defectione militũ deſtitutꝰ fugã occupat,fugiẽs Rauẽnæ interficiẽ.Diſceptatũ inde p cõcione inter Maxẽtiũ & patrẽ.Ambire Herculeus milites vt filio deturbato ſibi regnũ reſtituerẽt.Sed ille nõ ſolũ nõ id tenuit,ſed cõuiciũ etiam tulit.

Conſtantii Interitus.

Omni itaq; recupandi ĩpii ſpe deſtiturꝰ,Galliã decreto petiit , vt qñ id cõſiliũ patrũ feliciter ceſſiſſet,alia ad recupandã dignitatẽ via graſſareẽ.Impabat Cõſtantinus in Gallia,qui imperiũ per manꝰa patre acceperat.Conſtantius in Britannia Eboraci anno ſui principatus.XIII.diem

obierat,quo defuncto filiꝰ magno militū fauore fuerat īperator ſalutatꝰ.Erat Conſtātinus ex
Cōſtātio & Helena genitꝰ,cū qua is ille diuortiū fecerat,Theodorā Herculei priuignā ducere
iuſſus,vt ſupra eſt declaratū,& mox Cōſtātino Fauſta eiuſdē Herculei filia matrimonio loca-
ta eſt.tāq̄ igiẽ extorris ad hoſpitē,ſocer ad generū,Herculeus ad Cōſtātinū ſe cōtulit,eo tñ cō
ſilio vt eo iuuene ꝑ fraudē oppſſo ſiml' Galliarū īperiū & exercitū īuaderet.Qꝫ ſi ſcriptoribꝰ in
re obſcura cōiectare licet,videẽ mihi Herculeus & Maxētiꝰ excōpoſito ī eā diſceptationē veniſ
ſe vt rē minꝰ ſuſpectā facerēt.Ceterū cōſpiraſſe ī illđ ambo,vt Cōſtantino quoquo mō ſublato,
Gallias & Hiſpaniā ſuo adiūgerēt impio,īde ꝑ eos ſucceſſus cęteras gētes ſubigerēt,ſed quocū
ꝗ illi aīo diſſidere cœperūt,fraus qđ ſatis cōſtat,eſt Cōſtātino ītētata ab Herculeo,ꝗ comiter a Fauſta Cō
iuuene acceptꝰ eſt,ac benigne & clemēter ab īitio cultꝰ,verū vbi Fauſtę cōiugis indicio cōperit ſtātini vxor
Herculeū ſuo īperio & vitæ īſidiari(nā ſenex ratus plus filiæ pietatē apđ ſe valiturā q̄ iugalē
fidē qđ aīo moliret occulte cū Fauſta cōicauit)cōfeſtim ad vltionē cōſurgit.Herculeus fugam
molitꝰ Maſſilię vnde ad filiū in Italiā trāſmittere parabat,Cōſtātini iuſſu īterfectꝰ eſt.Sic Maxi
mianus Herculeus homo ad ſęuitiā natꝰ,dignū ſuo ingenio ſortitus eſt exitū.Sed dū hęc alibi
fiũt,Marcellus pōtifex diuinis intētꝰ Priſcillā pio hortatu impulit,vt cœmiterium Salaria via
cōſtrueret,qđ ab initio ſui pōtificatꝰ tenuit.Titulos q̄nq̄ &.XX.in vrbe cōſtituit,vt pioꝝ de
ſideriis cōmodiꝰ cōſuleret.Cōperit īterim īdicio Maxētiꝰ Lucinā Romanā nobilē oēs domeſti-
cas fortunas eccleſię teſtamēto cōſciuiſſe,quo īdicio iratꝰ mulierē ad tpš relegauit.Marcellum
captū compellere conatꝰ eſt ad pōtificatū vltro deponendū,fidēq̄ abnegandā,q̄ vbi fruſtra mo
ueri ſenſit illū ī cacabulū cōiecit ad publicas beſtias cuſtodiēdas,vbi Marcellꝰ neq̄ orationē ne
q̄ ieiuniū ītermiſit,hortariq̄ ſuos ꝑ literas ad pietatis cultū,& religionē tuēdā.Nono deinceps
mēſe q̄ eo cōiectꝰ eſt,paucoꝝ initiatoꝝ opera tetris illis ſordibꝰ eximiẽ. Maxētiꝰ nihilo mitior
factꝰ,ſed maiore adhuc ira accēſus,piū & venerabilē ſenē cū fremitu repertū in eaſdē ſordes ob
trudit,vbi multo pędore & ſitu cooptꝰ vitā cū morte cōmutauit,āno q̄ ſedere cœpat nōdū ex
acto.Eius corpus Lucina ī Priſcillę cœmiterio funerauit,viuarii locū in ſacræ ędis vſum vertit
pia poſteritas.Phanū Marcelli noīe cōſtitutū hodie ī celeberrima ꝑte vrbis viſiẽ,atq̄ ita euenit,
vt vbi ille ꝑ ludibriū & cōtēptū cōſumptꝰ eſt,illic hodie celebri tēplo veneret.Sūt & alia marty
rū ſupplicia ſecuta.Eñuero Maxētius aīo fuit nihilominꝰ piis cultoribꝰ īfeſto q̄ Diocletianꝰ Qui ſub
fuerat.Interfecti itaq̄ ſunt crudeliſſimo eius īperio Damianꝰ,Coſmus,& Sergiꝰ.Lucię,Agnetis Maxentio
& Agathę martyriū,qdā in hęc tp̄a reponũt,alii ī Diocletiani pricipatū reiiciũt,Agnes virgo martyriū
a Sēproniano vrbis ꝑfecto ad lupanar diſtracta,cæleſti lumine circūfuſa,ab oī labe defenſa ē.Sē paſſi ſunt.
proniani filiꝰ,ꝗ oīm vnꝰ ad eā īgredi eſt temere auſus,cōfeſtī exanimis iacuit,ſed virginis pre-
cibꝰ ad vitā reſtitutꝰ,mox in ignē cōiecta,quū nihil flāma officeret,gladio trāſfixa animā cęlo
reddidit,eius parētibꝰ ſepulcro cū fletu & lamētatiōe aſſidētibus,frequēti virginū cœtu circū-
ſepta cādida & refulgēs apparuit,hortataq̄ eſt illos vt piis lachrymis modū īponerēt,qñ in cæ
lū ſublata,vberrimum ferret ſui martyrii præmium.Eſt & Anaſtaſia Romana mulier martyrio
admota,cū mulieribꝰ.DCC.& ducētis viris Chriſtiani noīs primo in Palmariam īſulā depor-
tata,īde totꝰ ille pioꝝ coetꝰ vno die per varia eſt ſupplicia cōſumptꝰ.Anaſtaſia in ignē cōiecta
eſt.Durarūt ī poſterū Anaſtaſię ep̄lę ad Chryſogonū martyrē elegātes & eruditæ.Barbarę vir Barbara.
gini ī Hetruria nerui cōciſi ſunt,ardētes faces corpori admotę,mānię vulſę,ad vltimū trāſfixa
gladio occubuit.In Cilicia Bonifacius Tharſi cruciatu cōſumptꝰ eſt. Carpophorꝰ ꝑſbyter,&
Abūdius Spoleti.Claudius,Nicoſtratꝰ,Symphorianꝰ & Simpliciꝰ in Lucania.Criſpinus Sueſ-
ſę,Chriſtophorus Sāmonæ ī Lycia.Mira ſunt q̄ de huiꝰ viri ſtatura enormiq̄ magnitudine di
cunẽ,virgis ferreis primo cęſus eſt,dein flāmis exuſtus,poſtremo ſagittis cōfoſſus. In Ægypto
Catherina virgo Coſti,vt qdā tradunt,regis filia diuinarū rerū adeo perita,īcerto tñ authore
vt allegorice,methonomice & myſtice ꝑcontareẽ & reſpōderet.Accidit vt quū Maxentiꝰ Ale- Catherinæ
xādrię eſſet,vnuſq̄ Chriſtiani nois(vt illius fuit ſęuitia)ad ſuppliciū eius iuſſu traheret,pieta virginis
tis ſtudio tēperare nō potuerit,q̄n Maxētiū vt ſęuū & demētē īcreparet,ob idq̄ puella cuſtodi ſupplicium
ri iuſſa eſt.In mediū īde ꝑducta,cæleſti mēte afflata,ita de vera pietate diſſeruit, vt.XL.ſapien
tię ꝓfeſſores ad Chriſtū cōuerſi ſint.& cū his Porphyrius Maxētii neceſſarius,vxorq̄ pricipis,
ꝗ ad vnū oēs ſūt ſupplicio affecti ipſa flagris cæſa,gladiiſq̄ rotarū dilaniata, capite mulctatur.
Eius corpus ī Syna(eſt is Arabiæ mōs nobilis)angeloꝝ miniſterio eſt collocatū.Secutū Cyria
ci martyriū,Largi & Smaragdi,& cū his.XX.pietatis aſſertoꝝ.Cyriacus liquata feruētiq̄ pi-
ce ꝑfuſus,ac neruis cęſus,ſecuri ſubiectus ē.Dōninus gladio traiectꝰ eſt via Claudia.Dorothea

& Theophilꝰ ī Cęſarea Cappadocię.Eulalia & Euphemia virgines,hęc ī Chalcedōe,illa ī Eme
rita Hiſpanię,Eleutheriꝰ Nicomedię,Eupolus Catanię,Felix & Adauctꝰ,Ianuariꝰ,Fortunatus
Georgius. & Septimiꝰ ī Apulia,vel vt alii ſcribūt,ī Aphrica. Paſſus eſt eadē tēpeſtate Georgiꝰ martyr in
Perſide apud Dioſpolim.Gorgoniꝰ Nicomedię.Geruaſiꝰ & eiꝰ frater Prothaſiꝰ Mediolani.Ge-
neſiꝰ Romę.Adrianꝰ cū tribꝰ &.XX.Nicomedię.Heraſmꝰ & Ianuariꝰ, Beneuētanꝰ hic,ille cā
panus antiſtes.Hic ſecuri ꝑcuſſus.Ille pice plūbo reſina feruefactis ꝑfuſus.Hilaria Aphrę virgi
nis mater ī Auguſta cū tribꝰ virginibꝰ cōbuſta.Julianꝰ Antiochenꝰ Romę cū plæriſq; aliis.Lu
cia virgo Syracuſis vbi orta ē.Iuliana & Leucadia,& ipſę virgines,Toleti hęc,illa Comi,vtraq;
natali ſolo.Methodiꝰ Tyri olim antiſtes,mox Chalcidēſis,ī Euboea.Marcꝰ & Marcellinꝰ Romę
ad ſtipitē ligati,cōtiſq; cōfoſſi.Et reſidua illa Diocletiani īſectatio,ī Maxētii īperiū ꝓpagata,ꝙ
hæc pioꝝ ſupplicia,Romę fortiſq; ī Chriſtianū nomē graſſata ē.Cęterū dū Maxētius ſic imperat,
Galeriꝰ,q Illyricū obtinebat,Liciniū Dacia oriūdū,virū manu ꝓmptū, & iā inde a Narſeanico
Liciniꝰ Cęſar. bello ꝓclaris facinoribꝰ illuſtrē,Cęſarē appellauit,nec ipſe ī hūanis diu poſtea fuit.Ita quatuor vno
tēpe diuiſū inter ſe imperiū tenebāt,Cōſtātinꝰ & Maxētiꝰ Auguſtoꝝ filii,Liciniꝰ & Maximianꝰ
noui hoīes,quoꝝ hūc Galerius oriēti ꝓfecerat,illū Illyrico.Conſtātini Gallia erat,& oīs occi-
dua ora.Maxētii Italia cū Aphrica & Ægypto.Cōſtātinus itaq; primꝰ Maxentio bellū intulit.
Nulla.n.regni ſocietas diu fuit patiēs cōſortis.Etſi Cōſtātinus vltionē ſecutus videri poteſt,ꝙ
ꝑ Maximianū patrē Maxētiꝰ ſuę vitę & impio inſidiatꝰ eſſet.Sed quęcūq; illi fuit īferēdi belli cā,
nā ab iis quos ſeq̄mur,nulla qdē traditꝰ,quinto ſui impii anno Cōſtātinus ciuile bellū iniit,pu-
gnauitq; aliquoties ī Italiā trāſgreſſus ꝓſpero marte,fugauitq; Maxētii copias,poſtremo vltra
Miluiū pōtē hoſtē prælio vicit.Maxētius acie egreſſus pontē celeri curſu repetit,quē ad fallēdū
hoſtē mītis īſtruxerat decipulis.Suarū itaq; artiū oblitꝰ,illū magna animi cōſternatione occu
pat.quo cōtigit,vt ī ſubiectū Tyberī cū multis q ꝓxime adęquabāt,ſit ꝓcipitatꝰ ac verticibꝰ ab
ſorptus,hō impiꝰ īpio patre natus,dignꝰ q adhuc infeliciꝰ perire debuiſſet.Sed hiſtoria rerum
narratio eſt nō īſectatio.Excidit imperio & vita Maxētiꝰ anno ſexto ꝗ Auguſtus fuerat appella-
tus.Supfuit Maximiano patri q Maſſilię periit,ānos quatuor,Galerio q ī Illyrico duos,Sedit Ma
EVSEbius XXXI. Pontifex. xētio pricipe poſt Marcellū Euſebiꝰ trigeſimuſprimꝰ in ordine.Fuit Euſebiꝰ natiōe Gręcus,me
dico patre natus.Nō deſunt q hoc pōtifice ſacratiſſimū crucis lignū dicāt ī Iudæa repertū.Eu
ſebiꝰ cui plures aſtipulanē,Silueſtri pōtificatu id cōtigiſſe author ē.Floruerūt tēpeſtate illa vi
Viri illuſtres. ri ingenio clari.Lucianus Nicomedię ꝓſbyter,vir mīta eloquētia,& q plura ad vſum veræ fidei
ſcripſit.Martyr obiit,vt eſt ſupra memoratū.Lactātius Firmianus Arnobii Aphri diſcipulꝰ.Is
quū Nicomedię rhetoricē doceret,diſcipuloꝝ infrequētia motꝰ,ad ſcribēdū ſe cōtulit.Extāt eiꝰ
libri elegātiſſime aduerſus gētes ꝓ Chriſtiana fide ſcripti,in alienis refutādis maior habitꝰ ꝗ ī
noſtris cōfirmādis.Mirus in eo cādor,vt q ꝓximū a Cicerone nominēt,haud īepte facere videā
tur.Manarūt ad poſteros,præter diuinarū inſtitutionū libros.De,ira dei liber vnus.De homi-
nis opificio vnus.De Phoenice & reſurrectiōe Chriſti elegās carmē.Epiſtolarū libri ad Deme-
trium, & ad Probū de ꝑſecutiōe liber vnus.Sympoſiū qd̄ adoleſcēs ſcripſit.Docuitq; iam gran
dis natu in Gallia Criſpū Cōſtātini filiū.Fuit his ęqualis Iacobꝰ cognomēto ſapiēs Niſibinēſis
antiſtes,hic quoq; varie & vtiliter multa elaborauit.Sex &.XX.eius volumina ſingula ſingu-
lis argumētis edita,cęterū oīa ad religiōis vſum ꝑtinētia.Vixit cū his Euſebiꝰ Cæſariēſis anti
Euſebii monumenta. ſtes.Eiꝰ monumēta,Libri de euāgelicę lectiōis apparatu.Eccleſiaſtica hiſtoria.Apologię qbꝰ Ori
genis ſcripta defendunē a Porphyrii calūnia.Pāphili martyris vita.Res gētiū & tpa a primor-
dio mūdi ad vigeſimū Cōſtantini pricipis annū,ꝑpetua chronicō ſerie digeſta.Inſunt anni qn-
q; milia qngēti.XX.quā tēpoꝝ obſeruationē nos plurimū ſumus in hiſtoria ſecuti,haud igna
ri fuiſſe q minorē oīno numerū ſequerēē.Scripſit idē ſanctoꝝ acta.XX.libris complexa,& alia
quædam minꝰ celebria.Periit fato Euſebius Romanus pōtifex,anno ſuæ creatiōis ſexto,ad Ca
MELciades XXXII. Pontifex. liſti humatꝰ eſt.Melciades Apher illi ſucceſſit,q Maximiani iuſſu,vt quidam ſcribunt,necatus
eſt.Sed nō video quonā modo quadrare poſſit illis temporum ratio,iam eñ Maximianꝰ cogno
mēto Herculeus,Maxentii pater perierat.Iunior Maximianus quem Galerius Cęſarē appella-
uit,ꝓcul ab vrbe īperauit,quū Maxētius eſt rerū in Italia & Aphrica potitus. Qꝫ ſub Maxen-
tio ſederit Euſebiꝰ,ex eo pōt intelligi ꝙ Silueſtri q illi ſucceſſit pōtificatꝰ in Cōſtātini imperiū
incidit,q Maxētiū vicit,īperioq; & vita ſpoliauit.Imperauit Maxentius annos ſeptē,quū ſacra
Melciadis adminiſtratione qnq; quidē annos impleuerit, niſi forte primis Maxentiani imperii
annis eū periiſſe dicat aliquis,quo biēnio Maximianus Herculeus cū filio Maxētio Romę fuit,

aut Maxẽtiũ ipſum velint. Maximiani tuliſſe cognomẽ, qđ eoꝝ quos ſeqmur ſcribit nemo. Periit
Melciades anno q̃ ſedere cœperat quarto, menſe ſeptimo. Sũt huius decreta ne dominico die & q Melciadis
Iouis dicit ieiuniũ celebraret, qa vterq; gentilibꝰ eſſet ſacer. Sunt & aliqua in oblationibꝰ cõſtitu ponti. decre
ta. in Caliſti crypta ſepultꝰ eſt. Periit eo ſedẽte Sophronia, q̃ a Maxẽtio ſtupri appellata, quũ ſuum ta.
corpus ab ea labe tueri nõ poſſet, ſibi manũ intulit Lucretię exẽplũ imitata. Sed magis pie Doro-
thea, q̃ in idẽ diſcrimẽ adducta, maluit ſuũ corpus alieno ferro, q̃ ſuo violari, ne tyrãni ſtuprũ pa-
teret. Cõſtãtinus Italia potitus ad oriẽtis iperium occupandũ aĩm adiecit, qđ vt maturiꝰ fleret p
opportune accidit, vt non multopoſt q̃ ille Italiã tenuit Maximinus bellũ Licinio intulerit. Erat
huic Cõſtãtia Cõſtãtini ſoror cõnubio locata, ob eãq; affinitatẽ Liciniꝰ vt credere par eſt, cœpit
Maximino ſuſpectus eſſe, ſed quãcunq; ille nouo bello ꝑtexuit cauſam, nã q̃ alia fuerit non repio,
cõparato exercitu iã in Liciniũ mouerat Maximinꝰ, quũ inflatis ſubito viſceribus Tarſi diẽ obiit.
Ferunt ita corpus cõtabuiſſe, vt nihil a cadaueris ſpecie clades illa ſæuiẽtis morbi diſtaret, vermi
bus fœdo aſpectu toto corpore ſcatẽtibꝰ, ac tũ medio cruciatu, eorũ impulſu q dæmonibꝰ ſeruie- Maximini I
bant, homo impius quaſi ad remediũ eſt nomẽ Chriſtianũ inſectatus. Poſtremo pœnitentiã egit, teritus.
violariq; Chriſtianos vetuit, & vt ſuis vterent legibꝰ pmiſit. obiit nihilo ſecius hõ ſęuus & variꝰ,
quo e medio ſublato Cõſtãtinus Licinio bellũ itulit, nec affinitas obſtitit aĩo iperãdi cupido, aut
redigendi potius in vnum diſſipatũ Romani iperii corpus. Sunt q ſcribant Chriſtiani noĩs cauſa
qđ Licinius Conſtantino inuito crudeliter inſectabat, bellũ inter eos ortũ. Primo itaq; ꝓlio in Pan
nonia vincit, varia inde prælia inter eos fuere, interdũ etiã pax facta, ſed aĩs ad iniuriã accẽſis cõ-
tinuo eſt ad arma recurſum, ad vltimũ Licinius rebus ſuis terra & mari afflictis, in Nicomediam
compulſus, ſalutẽ cũ hoſte pactus, deditionẽ fecit. Sed ille haud multopoſt cõtra iuſiurãdum quo
priuata illi vita pmittebat, Theſſalonię interficit, vt Eutropius ſcribit. Imperauit Licinius Caſa-
ris noĩe annos propemodum quindecim, auaritię cupiditate oĩm peſſimus, & in venerem pronus
diſciplinarũ oĩm exps, & ob eã rem literarũ ſtudiis infeſtus, virus & peſtẽ publicã vocans omnẽ li-
terariã diſciplinã. ꝓcipueq; forẽſem induſtriam, ruſticãtibꝰ facilis, vtpote ruri educatꝰ, vtilis mili-
tię cuſtos, in ſpadoĩes & aulicos ſeuerus, palatinos mures & tineas appellabat id hominũ genus.
Conſtantinus Licinio victo & in deditionẽ recepto iã lõge lateq; iperio potitꝰ, filios Cæſares crea CONSTA
uit, mox vt ſunt quorundã hoĩm ingenia, q̃ multo difficilius ſecundã ferunt fortunã q̃ aduerſam TINVS.
ex optimo & mitiſſimo principe violentũ & imitẽ aliquãdiu egit, nã & ſororis filiũ iterfecit, mox XLIII.
Fauſtã cõiugẽ, inde amicos, nec quidẽ paucos, quo cõtigit, vt ab initio iperii ſit iter optimos prin- PONTI.
cipes habitꝰ, inde inter medios. Fuerũt alioqui in eo virtutes & multæ & eximiæ, militaris gloriæ
ſtudiũ ingẽs, fortuna i bellicis rebus ꝓſpera, nec minor induſtria. Gothos ciuilibꝰ defunctus bellis
varie afflixit, pacẽq; his reddidit. atq; his virtutibus imortale nomẽ adeptus, liberaliũ artiũ haud
mediocri ſtudio trahebat. quũ ociũ a re bellica eſſet. liberalitate & munificẽtia oĩm gratiã pmere
ri. Leges ex bono & ęquo ſanxit, quaſdam ſupuacuas antiquauit, aut correxit, ſi q̃ nimium rigoris
habuere. Vrbẽ in Bizãtiacis ruinis citra Boſphoꝝ egregie cõſtituit, magnitudine & ędificiorum
apparatu Romę ęmulã, vñ & ipſa a pricipio Roma appellatã. Quod equeſtris ſtatua principis ſuo
teſtata eſt titulo. Põponius Lętus ꝓceptor noſter, in Auguſtalibus libris, Cõſtantinũ ſcribit in Sar
diano agro primũ vrbẽ ponere voluiſſe, inde ad Sigęũ Troadis iacta ab eo fundamẽta, mox Chal-
cedonem trãſlatum opus, poſtremo quũ hic vrbẽ metantibus aquilę regulares funiculos ademiſ-
ſent, trãs fretũq; præpete volatu detuliſſent, id ille ſecutꝰ auguriũ in ora Thraciæ, vbi Bizantiũ
fuit, nouam ſtatuerit vrbem. Reſtituit & Drepanã in Bithynia, quam a noĩe matris Helenopolim
dixit. Sed hęc aliquãto poſtea. Quinto aũt anno quo in Gallia cœpit Conſtantinus iperare, Silue
ſter vir Romanus patria, multa ſanctitate inſignis, in Melciadis locũ ſurrogatus eſt. Fuit annus il SILVE-
le Romanę vrbis milleſimus quinquageſimꝰ ſextus. Humanæ ſalutis trecẽteſimus ac quartuſdeci STER.
mus, quo biennio Cõſtantinus Maxentio victo, Roma potitus eſt. Cæterum priuſq̃ peſtis illa bel XXXIII.
lo ſublata, qa nihil vſpiã Romæ erat tutũ Chriſtianę pietatis hoĩbus, Silueſter Soractis latebram PONTI.
adeptus adhuc latebat, quũ Conſtãtinus Romã venit. Sũt q tradãt fuiſſe illũ non ſeceſſum, ſed re
legationẽ: Sed quacũq; vi adactus illic fuit, Conſtantino Romam ingreſſo Silueſter haud multo-
poſt ex Soracte in vrbem venit. Hic primũ oĩm principẽ adiit, quẽ ſua ſpõte bene cogitãtem facĩ-
li ductu pertraxit ad Chriſtianã pietatẽ demerendã. Enimuero ille priuſq̃ Romam venerit, ita fue
rat iſtitutus, vt ad bellũ iturus nullo alio q̃ crucis ſigno vteretur. Sunt q ſcribãt eo die quo cum
Maxẽtio proſpere cõflixit, ſereno puroq; cęlo crucem ab eo viſam, quã ſuſpexerit & adorauerit, au-
ditamq; ſuperne vocẽ. Cõſtãtine vinces in hoc ſigno. Nec defuit oraculo euentꝰ, nã quum pugna

Pia Conſtātini opera & dona.

illa,ꝗ inſtabat,ꝓſpere pugnata eſt,tū cęteris quę deinceps bella geſſit,pat felicitas affuit.Silueſter
igit̃ ſanctitate motus,piiſq; eiꝰ hortationibꝰ in Equitii hortis ſacrā ędē ſtatuit,haud ꝓcul a Dio-
cletianis Thermis.Tenuit aliquādiu id nomē locꝰ.Eāq; donariis ampliſſimis īſtruxit.Patera argē
tea.XX.pōdo,Scyphis duobꝰ ex eadē materia,aureo calice,& alia ꝓcioſa ſupellectile ad ſacrorum
vſum q̄ſita.Obtulit & aureū diadema gēmis diſtinctū,quo Silueſter & oīs pōtificū poſteritas vte

Arrianę Hęreſeos origo.

ret,ſed ille id īſigne nō recepit,velut parū religioni idoneū,Phrygia mitra cādida cōtētꝰ.Dedit &
fundū ī Sabino agro,domū & hortū Romę,eratq; fauore pricipis iā chriſtiana pietas ī ſpe maxia
dignitatis ī poſterū augēdę,quū Arriꝰ Alexādrinę eccleſię preſbyter,vir ſpecie & forma magis ꝗ
virtute īſignis,glorię & laudis nō veri ſtudioſus,īpio cōmēto orthodoxā fidē ī dubiū trahere eſt
īpie adortꝰ,filiū ab ęterna patris ſubſtātia ſeparare conatꝰ.Erat īquit aliqū qū nō erat,nō intelli-
gēs filiū eſſe patri coęternū,eādēq; in trinitate ſubſtātiā,velut nō ſatis ꝑſpicue dictū eſſet . Ego &
pater vnū ſumꝰ.Obſtitit diu multūq; hoīs vecordię Alexādrinę eccleſię antiſtes Alexāder,enixe-
q; elaborauit vt hoiem ab errore retraheret,veritꝰne id venenū ī plures ſerperet,iā enī nō deerāt
q illi temere accederēt.Ea res ī cauſa fuit vt Cōſtātino authore ſit cōciliū in Nicea īdictum,quo.
CCC.& ampliꝰ venere antiſtites,eſtq; Arrius eo accerſitꝰ,tenuitq; nōnihil diſceptatio illa.Poſtre
mo veritate cōperta ita eſt decretū,vt filiꝰ homouſios patri ſcriberet̃.Probauit id decretū Cōſtā-
tinus,īdixitq; exiliū iis q nō eſſent decreto acq̃eturi.Arrio,q̄a ab īſana opinione nō deſtitit,cū ſex
aliis īdictū eſt exiliū,adeo nūq̄ defuere q ſua ſtultitia piclitari maluerint,ꝗ aliena ſapientia ſeruari.

Ebionitana & Sabelliana Hęreſis.

Eodē cōuētu Photiniani Ebionitanę hęreſis ſūt dānati.Photinus Gallogręcię Antiſtes dedit his
nomē.Affirmabāt Ebionitę Chriſtū a matre pio coitu cōceptū.Dānati & Sabelliani q vnā dūta-
xat ꝑſonā ī trinitate ſtatuerūt.Fuerūt & alia eiꝰ cōcilii decreta,vt q libidīs īpatiētia ſeipm caſtraſ
ſet nō ampliꝰ in clerū reciperet̃.Ne qſq̄ ſacris initiaret̃,niſi eiꝰ explorata eſſet vita & eruditio.Nec
ſacris admiſſus cū extraneis mulieribꝰ habitaret.Cū matre ſorore & amita tātūmodo liceret,Ne
quē ſuus expulerit Antiſtes,ſiue ꝓphanū,ſiue initiatū,alius ſuſciperet,& ne cuiq̄ īiuria fieret. Cō
ſtitutū adhęc vt quotānis cōciliū in ꝓuincia haberet̃.Hūc morē annui cōuētus habēdi,vt antiſti
tum & cęterorū vita exploraret̃,aboleuit poſteritas.Ne ꝑterea q ꝑſecutionū tꝑe ſine cruciatu pie
tate excidiſſent anū quinquēniū reſtituerent̃,ſed īter Cathecuminos eſſent.Poſtremo decernūt ne
qs a minore eccleſia ad maiorē ambitiōe & auaritia,ſed piorū cauſa faceret ſibi gradū.Et hęc rūc

Silueſtri pōtificis decreta.

Nicęnſi ſunt cōuentu decreta.Silueſter qđ ad pōtificiū attinet munus,primus inſtituit vt ſanctū
chriſma ab epiſcopo cōſecraret̃,vt idē baptiſmi fonte remerſos ſignaret,qđ & ī mortis articulo fa
ceret.Neu q initiatus nō eſſet clericū in ius vocaret.Ne preſbyter in curia ageret cauſas,aut ad ꝓ
phanū tribunal.Iā & aliqua īſtituit circa cultū ſacris operantiū.Vt vno quiſq; eſſet ordine contē
tus,& vnius vir vxoris.Cōſtantinus augēdę religionis ſtudio in Coelio Baſilicam ędificauit ma-
gnifico apparatu.Conſtantiniana olim,nūc Lateranēſis dicitur,pręclara huc donaria intulit Fa-

Conſtātini donaria.

ſtigium tēpli argēteū,& ex eadē materia ſaluatoris ſtatua ī maieſtate ſedēs,dextra lęuaq;.XII.apo
ſtoli quinū pedū ſinguli,librarū.XC.& rurſus ſaluator ī apſidē reſpiciēs pōdo.CXL.circa thronū
alati genii ex eadē materia cētenū quinū pōdo aureas in manibꝰ coronas habētes.Delphini qua-
tuor argētei.Altaria ſeptem ex puriſſimo auro.Adiecit his prędia vrbana & externa. Inſtituit &
ſacrū baptiſmi fontē ex porphyritico lapide Baſilicę ꝓximū,argēteus fundus,in medio columna
porphyritica,& in ea aurea phiala quinquaginta pondo balſamo plena,vt paſchali die vſum no
cturni exhiberet luminis.In ſupcilio fontis agnus puriſſimi auri,vnū ſacrę manabat aquę fluuius.
Nec ꝓcul ab agno Saluatoris ſignū ex argēto,& ex aduerſo alterū Io.Zacharię filii,cū ꝓphetico
verſu.Ecce agnꝰ.cętera nota ſunt.Septē cerui in orbē diſpoſiti late aquā fundebāt,& ipſi argentei
octogenū pondo ſinguli.Prouētus ſacri fontis ex vrbanis & Italicis prędiis cōſtituti,quibuſdam

Tēpla a Cōſtantino cōdita.

etiā ī Aphrica & Gręcia ſitis.Statuit & Petro apoſtolorū maximo in Vaticano templum eiuſdē
pōtificis hortatu.Huc & corpus trāſtulit,trāſlatū cupro & ęre clauſit.Supra id ſepulcrū crux au
rea cōſtituta,centenū quinquagenū pōdo,dextra lęuaq; quatuor argētea cādelabra,& in his apo
ſtolorū actus affabre inſigniti,tres aurei calices.XX.argētei denū pōdo ſinguli.Patena aurea tre-
cenū pōdo gemmis iacynthinis & margaritis prędita,altare argento & auro clauſum,pluribuſq;
gemmis diſtinctū.huic quoq; tēplo in vrbe foriſq; ſua prędia decreta.Extruxit & diuo Paulo ſuū
Hoſtienſi via templū,nihilo minore apparatu,idēq; muneribus ornauit ampliſſimis. Crux aurea

Tēplū crucis.

cētū pōdo diui cōditorio īpoſita.Prouētus ex Cilicia & Syria cōſtituti,vnū balſamū,crocū,vnū ca-
ſię aromata,oleum,& alia ad ſacrorū vſum neceſſaria.Phanū crucis eiuſdem eſt principis opus in
Theatro Seſſariano,huc partem dominicę crucis intulit ex Hieroſolymis deportatę,crucē Hele-

na Cōſtātini mater ſecū detulit, mulier religione & pietate inſigni. Hæc diuinarū rerū ſtudio nocturnoq; viſu impulſa Hieroſolymā eo noīe periit vt dominicā quæreret crucē, vñ humana ſalus pepēdiſſet. Ita forte accidit vt Veneris ſimulacrū eodē eſſet loco cōſtitutū ab impiis fidei pſecutoribꝰ, vt oē dñicę paſſiōis monumentū aboleref, Chriſtianiq; metu ſubacti p Chriſto cogebanf Venerē adorare. Cęterū loco ruderibꝰ purgato crux reperta eſt, & cum ea q̄ Saluatoris fuit duę alię ſubrutę, vñ duo pependerāt latrones. Triplex titulus vetuſtate ppemodū abolitus rei īdicio fuit, ſed maius cōtinuo ſignū ſecutum, admota mulieri defunctę vitā reſtituit. His Conſtātinus princeps motus, vetuit quēq̄ eo ſupplicio necari, ſic res q̄ antea mortalibꝰ probro fuerat venerationi eſſe cœpit. vno adhęc clauorū, nā tres cū cruce refoſſi ſunt, Cōſtantinus p amuleto in conogalę vſus eſt, altero bellatorē equū cōmuniſſe dicif, reliquū ī mare ab eo deiectū ad fœdā tēpeſtatē cōpeſcendā. Partē crucis quā ſecū Helena ex Hieroſolymis attulit ī Seſſorianā ædē repoſuit, q̄ crucis nūcupata eſt. Hūc quoq; locū Cōſtātini pietas muneribꝰ ditauit āpliſſimis, dedit & eccleſię agros intra extraq; vrbē in Phaliſco & Neriſino fundū. Statuit & Agnetis tēplū cū baptiſmi fonte, vbi filia ſororq; Cōſtātini ſacris ſunt lymphis admotę, huic quoq; ędi ſua ſunt dona data, aſſignati & foris agri. Laurētio dein Tyburtina via, & Marcellino Lauicana optimus princeps extruxit tēplū vbi loci in honorē matris, Mauſoleū erexit, quā porphyritico clauſit ſepulcro. his locis multa variaq; cōgeſſit, & pdia ad ſacroꝝ vſum. Extra vrbē duobꝰ apoſtolis magnificū ī Hoſtiēſi erexit tēplū Ioanni Zacharię filio in Albano. Capuę cōmuni apoſtoloꝝ noīe. Neapoli quoq; ſcribūt quidā ſacrā ab eo ędē erectā. Cęterū cuiꝰ noīe parū cōſtat. Nullus vſq̄ ſacer eſt ab ipſo principe locus cōſtitutꝰ cui nō ſua dona nō ſuū vectigal attribuerit. Cōſtātinopoli Baſilicę duę erectę. Irenes vna. Altera apoſtolorū. Oīa gentiliū tēpla cū delphicis tripodibꝰ pientiſſimo principis edicto ſūt euerſa. Quidā & ī his Hieronymꝰ nō Silueſtri ſed Marci q illi ſucceſſit id pōtificatu factū pdidere. Et Cōſtātinus chriſtianę fidei cultū priorū pricipū ſęuitia varie afflictū p hęc ī poſterū ſtabiliuit. Legē pterea ſanxit, vt virginibꝰ & q ī cęlibatu viuerēt religiōis cauſa, teſtari liceret. Quorū legatis videri pōt eccleſię patrimoniū vehemēter auctū. Scio ex recētioribus fuiſſe q ſcriberēt, nā phama quoq; rei huiꝰ manauit ad poſteros, etſi apd ſcriptores quos ſeqmur nō repio, Romā cū mltis Italię vrbibꝰ puinciiſq; a Cōſtātino Ro. eccleſię attributā. Qd factū ab eiꝰ viri ī chriſtianū nomē pietate nō abhorreret. Silueſter tertiꝰ & trigeſimꝰ pōtifex quū annos tres &. XX. eccleſię pfuiſſet, vt ſcribit Platina, vt Hieronymꝰ, vnū &. XX. fato periit, ad Priſcillę cœmiteriū ſepulcꝰ eſt. Vixerunt cū eo viri religiōe clari, Iuuēcus pſbyter gñe Hiſpanꝰ, q euāgelicā heroico carmine ſcripſit hiſtoriā. Porphyrius q quū librū de re chriſtiana ad principē dediſſet ab exilio eſt reuocatꝰ. Athanaſiꝰ Alexādrinę eccleſię antiſtes, is ab Arriana factiōe pulſus ad Cōſtantinū ſe cōtulit, huius Symbolū illud eſt cęleſti mēte cōceptū aduerſus impiū Arrianoꝝ dogma. Eſt & Metrodorus philoſophus p id tēpus agnitꝰ. Rheticiꝰ Heduoꝝ antiſtes, vir ſanctitate diuinarūq; literarū eruditiōe inſignis. Euſtathius Berythanus, is quoq; in Arrianos multa ſcripſit. Nazarius rhetor clarus ſuo noīe ſed Eumonia filia clarior. Virgo hęc & q̄ eloquēter multa ſcripſit. Hieronymꝰ vſq; adhęc tpa duraſſe videri vult Arnobiū rhetorē q Lactātiū docuit, & q a chriſtianoꝝ cœtu nō eſt priꝰ receptꝰ ob id q diu fidē impugnauerat, q̄ libros cōtra gētilium religionē ſcripſerit & ediderit. Donatus per id quoq; tēpus eſt ī Aphrica illuſtratꝰ, a quo Donatiani. Eadē tēpeſtate Iuliani Frumētii & Ediſii illuſtri pdicatiōe plęręq; gētes populiq; ſunt ad fidē cōuerſi. Iberoꝝ gēs ad pōticū & Caſpiū mare ex captiua muliercula, cęterū chriſtiāę pietatis nō ignara Chriſti nomē pcipiūt. Mox Bacchurii hortatu & cultū recipiūt. Valuit ea tēpeſtate ad mouēdos hoīes Antonii ſanctitas q ī ſolitudine vixit, huic Helena Cōſtantini mater ſe & filiū p literas cōmēdauit. Panis illi eſcę fuit & aqua potui, ſemel ī die & ſub occaſum ſolis tenui cibo reficiebaf, vir ægyptiaci gñis porroq; oratiōi deditus. Hieronymꝰ author eſt eū aliquot epl'as ægyptiace ſcripſiſſe, q̄s ob ſētētiarū pōdus Gręci ī ſuū vſū verterint. Periit in Thebaica regiōe Ægypti annos cētū & ampliꝰ natꝰ. Corpus Iuſtiano pricipe repertū Alexādriā eſt primo, mox ī Galliā trāſlatū. Hinc videf mihi monaſticę vitę q̄ hodie late paret principiū ortū, vt ſcdm clerū ſit ipm religiōis dogma oīm vetuſtiſſimū. Marcus Silueſtro ſucceſſit, Roma fuit illi patria, pater Priſcus. Hoc pōtifice Gethę Gothi ſunt in Sarmatia a Romanis ſupati, & Sarmatę reges ſuos diſſidētes (hos Arcatagētes dixere) facto ī eos ipetu ſuis exturbarūt finibꝰ. Collocerus res nouas ī Cypro molif & opprimif. Cōſtātinꝰ iā ſenio cōfectus nec multo prius q̄ vita deceſſit baptiſmi lauacro admotꝰ eſt. Euſebiꝰ Nicomedię antiſtes illum ſacro fonti admouit, in Arrianū dogma prius vt quidā ſcribunt pуaricatum. Erat Euſebius Arrianæ ſectę fautor. Cęterum baptiſterium qd Romę tā inſigni ſtruxit apparatu, efficit, vt nō temere iis accedā q hęc

Sanctiſſimę crucis ligni vbi repertū
Claui.
Templum Agnetis.
Tēpla gētiū euertunf.
Viri clari.
Athanaſiꝰ ab Arriāis pellitur.
Eumonia.
Antonii abbatis ſanctitas.
MARCus XXXIII. PONTI.

tradiderűt.Nec credere ęquű ẽ fuiſſe eű tot tẽpla poſiturű aucturũq; tãta pietate tẽ chriſtianã nĩ
ſi baptiſmi fuiſſet fonte priꝰ ſublatꝰ.Alii Cõſtãtię ſororis impulſu tradűt Arriũ ab eo reſtitutű,
velut p inuidiã fuiſſet in exiliũ actus.Cęterũ quantű Cõſtãtię pſona effecit,vt huic opinioni non
oĩno repugnẽ,nã & Licinio nupſit q chriſtiani fuit noĩs inimicus,& Liciniꝰ ex ea genitus chriſtia
nos palatio expulit,vt Euſebius ſcribit,Tantű Cõſtãtini pietas ab ſimili infamia abhorret. Sed q
hęc tradiderűt decreto aiűt Cõſtãtinű baptiſmű in id tẽpus diſtuliſſe,vt Chriſti ſaluatoris exem
plű imitatꝰ ĩ Iordane fluuio baptizaret̃.Hęc qñ tã varie tradunt̃,neq; pro certis affirmare auſim,
Conſtãtini neq; pro falſis refellere.Sűt qđ ad eiꝰ exitű attinet,q tradãt illű Bizãtio ad calidas aquas valitudi
exitus. nis cã egreſſum vita demigraſſe,vñ videri põt rumor ille ortus de eiꝰ lepra,& lauacro ſanguinis.
Plures ſunt tñ & ĩ his Hieronymꝰ authores eű bellű Perſis illaturũ(ſunt q Parthis dicãt)p Me
ſopotamiã ĩcurſaſſet,apđ Nicomediã,q̃ Bithynię eſt,ĩ Acirone villa publica fato periiſſe.Deceſſit
vita qnq;,vel vt alii ſcribunt,ſex annos & ſexaginta natꝰ.Impauit annos vnum & triginta Appa
ruit ſub id tẽpus quo tãtꝰ princeps eſt vita defunctꝰ Cometes inuſitatę magnitudinis.Marcꝰ põ
tifex q illi ſupſtes fuit,Cõſtãtino adhuc ĩ humanis agẽte duo cõſtituit tẽpla, Ardeatina via vnű
Marci põti vbi eſt ipſe poſtea ſepultꝰ,Romę alterű,qđ piẽtiſſimꝰ princeps magnis muneribꝰ excoluit. Fuerűt
ficis decre ius decreta,vt Hoſtiẽſis antiſtes a quo Romanus cõſecrat̃,pallio vteret̃,vt feſtis diebꝰ poſt euãge
ta. lium clerus ſymbolű enunciaret,vt idẽ faceret & pioꝝ coetus q ſacroꝝ cauſa adeſſet. fuerat tamẽ
Hibernia id iã antea Niceno cõuẽtu decretű.Hibernia inſula q̃ nűc Scotia eſt,p id tp̃s Chriſti cultum rece
Chriſti cul pit,res a modico principio orta miraculo coaluit.Muliercula chriſtianę pietatis cultrix, reginę in
tű recipit. ſinuata,Chriſti nomẽ & illi mirifice ĩculcauit.Regina regẽ docuit,rex vniuerſum populű.Arme
nii quoq;,Hiberes,& Colchi eadẽ tẽpeſtate verę pietatis cultű ſunt cõplexi.q̃ fidei incrementa,Iu
lio ſedẽte Philippus Eremitanꝰ fieri cõtigiſſe arbitrat̃,Cõſtãtino adhuc impante.Incidit Iulii põ
tificatꝰ in extremos eiꝰ impii annos,vt Hieronymꝰ demõſtrat.Platina,Marco adhuc ſedẽte,vt ſu
pra ſignificauimꝰ,Cõſtãtinű ĩ humanis eſſe deſiiſſe arbitrat̃,adeo oĩbꝰ tẽpoꝝ articulis variãt au
thores,quos ſeqmur.Habuit Marci põtificatꝰ,quocũq; obiit principe,annos duos & amplius:Iu
IVLIVS lius eſt indę põtifex creatus,quintꝰ & trigeſimꝰ ab eo q primꝰ ſedit,idẽ Romę natus.Magnum illi
XXXV. negociű ab Arrianis ortű,quoꝝ hęreſis Cõſtãtii principis fauore ſupra modű breui aucta eſt.Ac
PONTI. cepit Cõſtantius impiű p manꝰ a Cõſtãtino patre,impauitq; annos quatuor &.XX.cű Cõſtãtino
Conſtãs & & Cõſtãte fratribꝰ.Erat & Dalmatiꝰ Cæſar cű his relictꝰ in ſucceſſionẽ imperii,ex Cõſtantini fra
Conſtãtius tre ortꝰ,adoleſcẽs egregia indole,ſed is breui poſt a militibꝰ eſt occiſus,magis nõ pbãte Cõſtãtio
XLIIII.IM q̃ repugnãte,ob eãq; rẽ reſpſus eſt cędis ĩfamia,multiq; pſuaſum habuere fuiſſe Cõſtãtiű eiꝰ faci
PERAT. noris authorẽ.Interfectꝰ eſt Dalmatius Cęſar anno tertio poſt Cõſtãtini maioris obitum.Nec ita
multo poſt ĩperii ambitio cęteros fratres traxit ĩ nefariű armoꝝ certamẽ.Cõſtãtinꝰ,q Gallias cum
Hiſpaniis & alpibꝰ Britãnia Orchadibꝰ & Tyle fuerat ſortitꝰ,bellű Cõſtãtio ĩtulit,q Italiã cű A
phrica & Illyrico obtinebat:poſtq; varios bellorű conatꝰ ad Aſiã(eſt is Venetię fluuiꝰ)haud pcul
Agleia ĩcõſultꝰ dimicãs occubuit,atq; ita reſpublica ad duos Auguſtos Cõſtãtiű & Cõſtãtẽ re
Cõſtãtius cidit.Fuit ĩde Cõſtãtii ĩpiű aliq̃diu.iuſtű & populare,valitudine ĩde aduerſa,prauiſq; amicoꝝ cõ
Arrianorű ſiliis grauis eſt oĩbꝰ factꝰ.ſed nullis grauior q̃ hoſtbꝰ chriſtiani noĩs.Arrianę hęreſi addictꝰ primű
fautor. oĩm Arriű reſtituit.Qđ ſi ſic eſt,manifeſti mẽdacii arguunt̃ illi q dicűt Cõſtãtię pſuaſu illű a Cõ
ſtãtino pſe reſtitutű.Inde Cõſtãtius,pietatẽ pietatiſq; cultores ĩſectatꝰ,author fuit,vt Laodiceam
Syrię chriſtianoꝝ Antiſtitum cõuẽtꝰ ĩdiceret̃.Tenuit diſceptatio ĩter Arrianos & orthodoxę fi
dei ppugnatores plures dies,ſed quum Arrius reſiſtere nõ poſſet Athanaſio Alexãdrię antiſtiti,
q validis nixus demõſtratiõibꝰ qbꝰ Chriſtum aſſerebat cum patre Homouſion,vbi ea q̃ diceret pa
rum ſibi quadrare ſenſit Arrius,ſuãq; plane cauſam ĩclinare,calũniã cõmẽtꝰ Athanaſio falſum ĩ
tẽdit crimẽ tãq̃ magicas exerceret artes.Dãnat̃ itaq; Athanaſiꝰ Cõſtãtii iuſſu,ac porro ĩde fuga
Damnat̃ tus ĩ vetuſtiſſimę ciſternę lacu ſex circiter annos ſine ſolis aſpectu latuit,demum e cęlo monitus ad
Athanaſiꝰ Cõſtãtis ſeſe ptes cõtulit,quo adnitẽte a Cõſtãtio eſt in gratiã receptus.Arrius ĩterea aſſectatoꝝ
ſtudio,multarũq; gẽtiű fauore,quű in multa eſſet celebritate,iã enĩ clariſſimi cű eo antiſtites ſen
tiebãt,quű forte vẽtrẽ exoneraret,ruptis ſubito viſceribꝰ,magnaq; inteſtinoꝝ parte in latrinã de
Arriũ ĩteritꝰ miſſa fœdã mortẽ obiit.Iuliꝰ põtifex(nã multis & ipſe iactatꝰ caſibꝰ Arrianoꝝ ĩſectatiõe)decimo
ſui exilii mẽſe Romã reuerſus eſt,ſub id tp̃s quo Conſtantius eſt ad Alſam ĩterfectꝰ,q̃ cędes anno
poſt Laodicenã ſynodű ſecuta eſt.Nec deſtitit ĩde Iulius aſſiduis lr̃is Oriẽtales ãtiſtites ĩſectari q
nõ ſe authore prius facto Laodiceã coiuiſſent de ſũma re acturi,quű Romanę eccleſię antiſtes cęte
ros dignitate anteiret.Cauillabant̃ illi dictitãtes chriſtianę fidei pricipes a ſe ad occidẽtẽ ſolẽ miſ

graſſe,oportere ſuã eccleſiã,vñ i d bonũ ad alias fluxiſſet gẽtes,principẽ haberi.Iulius tpi nõ cauſę
ceſſurus,rẽ ſilẽtio antiquauit,atq̧ ita accidit,vt principũ indulgẽtia,maieſtas oĩs & põdus religio
nis penes Oriẽtalẽ fuerit clerũ,quoad Phocas ĩpator,decus ꝑ ãbitionẽ adẽptũ Romanę reſtituit
eccleſię.Cõdidit ĩde ampliãdę religiõis ſtudio duo in vrbe tẽpla,tria cœmiteria.Flaminia via vnũ Iulii pontiſficis opera.
Alterũ Aurelia,Portuẽſi reliquũ.Decretũ ĩde tulit ne ſacerdos,aut quoquo mõ initiatus cauſam
apd aliũ q̃ eccleſiaſticũ ageret iudicẽ,vt oĩa ad rẽ ſacrã ptinẽtia notarii literaꝝ monumẽtis trade
rẽt,vel hoꝝ Primicerꝰ.Hi ab initio fuiſſe videri pñt quos hodie Protonotarios vocãt.Vixit Iu Protonotarii.
lii tẽporibꝰ Marcellus Anticyranꝰ ꝓſul,q multa in Arrianos ſcripſit.Arguiẽ ꝑterea ab Aſterio &
Apollinari,vt Sabellianoꝝ vnus.Arguit & Hilarius.Quã Marcellꝰ calũniã accuratiſſima defẽſio
ne diluit,tantum faſſus ſibi cum Iulio & Athanaſio nõ cõuenire.Habuit & Baſiliũ Antigranũ ĩ Baſilius antiquiranus.
feſtũ.Is librũ de virginitate ſcripſit.Claruit & Theodorꝰ Heraclię Põticę Antiſtes,vir facũdꝰ, &
q tã pie q̃ vtiliter ſcripſit.Iuliꝰ põtifex fato cõſũptꝰ eſt ãno ſuę adminiſtratiõis qntodecimo.Sedit
Cõſtãte & Cõſtãtio imperãtibus,quo tpe Meſopotamia Perſicis eſt armis vaſtata,& Niſibis duos
fere mẽſes ab eadẽ gẽte Saporis ductu oppugnata,nullo Niſibis maiore,vt crediẽ,defẽſa eſt ꝓſidio
q̃ Iacobi antiſtis viri ĩſigni pietate,& q ipſiꝰ vrbis ꝓſidebat eccleſię.Dimicauit & Conſtãs Augu
ſtus aliquoties ꝑ id tẽpꝰ ĩ Gallos,vario tñ euẽtu.Poſtremo Galli ſuis rebꝰ fractis,pacẽ petiere. Sed
maius fuit Cõſtãtio fratri cũ Perſis negociũ,q̃buſcũ nouies laborioſe conflixit. Vltimũ vero ꝓliũ, Quoties
qd eſt ad Singarã noctu cõmiſſum,nõ ſolũ laborioſũ fuit Romãis,ſed valde etiã calamitoſum.Nã Cõſtãtius
quũ victoria iã ĩ manibꝰ eſſet,militũ ſtultitia victus eſt Cõſtãtius.Niſibis alięq̧ illuſtriotes ĩ Me cũ Perſis cõ
ſopotamia vrbes,poſt tẽ a Romanis male geſtã,captę ſunt a Perſis.Cõſtãs iterea Magnẽtii, q duo flixerit.
rũ fuerat ordinũ comes,fraude ĩ Helena(eſt id oppidũ haud ꝓcul Hiſpania)anno ſui impii deci Magnẽtius
moſeptimo ĩterficiẽ.Platina Cõſtãtẽ Perſicum bellũ geſſiſſe ſignificare videẽ. Hieronymus & Eu
tropiꝰ Cõſtãtiũ ſcribũt.Iidẽ authores ſũt Magnẽtiũ,cuiꝰ fraude Cõſtãs periit,cõfeſtim eo oppſſo
impium occupaſſe,ceſſiſſe illi breui tpe Gallias cũ Italia & Aphrica.qd Cõſtãtio Perſicis rebꝰ oc
cupato facile cõtigit.Sed dũ Magnẽtius alibi ſuas ꝓpagat opes,in Illyrico Vetrauio vir ꝓbꝰac ve
terũ morũ,ſed oĩm liberaliũ artiũ expers,militari tumultu ĩpator appellaẽ.Io Cõſtãtio ad fratẽr
nę cędis vltionẽ redeũte,nouo exẽplo ac ſine vlla maiore noxa impium depoſuit.Ferẽ Vetrauio tã Vetrauio.
exps oĩm diſciplinaꝝ fuiſſe,vt ne elemẽta qdẽ literarũ,niſi iã grãdis natu didicerit,vt multo me
lius ĩ hũc dici potuerit,qd Cęſar dictator ĩ Syllã dixiſſe ferẽ.Eũ depoſuiſſe ĩpetiũ qa neſciret lrãs.
Sed Sylla gręce & latine abũde fuit eruditꝰ.Cęteꝝ Vetrauio licet ĩdoctꝰ,nõ tã ignoratiõe rerum
ſe vitro priuauit impio,q̃ ocii & qetis ſtudio.Sed ne nõ vbiq̧ noui motꝰ exiſterẽt,Nepotianus ex Nepotianꝰ.
Cõſtãtii ſorore genitꝰ,gladiatoꝝ manu fretꝰ,quũ adhuc Cõſtãtiꝰ abeſſet,temere impiũ Romę oc
cupat,at tẽ male partã breui cũ vita amiſit,vigeſimooctauo ſui ĩmpii die,hic vbi nomẽ & ĩſignia
principis temere arripuit,a Magnẽtii ducibꝰ eſt oppſſus.Secuta cędes nobiliũ,& ꝓſcriptio multo
rũ q Nepotiano fauiſſe crediti ſunt.Magnẽtiꝰ breui poſt ad Murſam ꝓlio a Conſtãtianis vinciẽ,
vbi magnã Romanaꝝ viriũ ptẽ cruẽtiſſimũ ꝓliũ abſũpſit.ad.LIIII.milia bellatoꝝ ea acie cęſa dicũ
tur.Variis ĩde fatigatꝰ ꝓliis Magnẽtiꝰ,& ad poſtremũ res ꝑditas intuitꝰ,Lugduni ſibi manũ intu Attẽde cruentũ ꝓliũ.
lit.Per idẽ tẽpus Gallꝰ Cõſtãtii patruelis Cęſar factꝰ a Cõſtãtio(credo)vt plures vniꝰ familię im
perio ĩſueſcerẽt,quũ ob acrẽ indolẽ principi ſuſpectꝰ eẽ cœpiſſet(erat enĩ feroci & ſęuo ĩgenio, & Gallus.
ad tyrãnidẽ ꝓno)ĩ Iſtria ĩterficiẽ.huiꝰ geſta nulla qd ſciã tradunẽ,ꝑterq̃ ꝙ Iudęis ĩ Syria rebellã
tibus,q ꝓſidio tumultuoſe cęſo arma temere induerãt,multa milia eiꝰ gẽtis interfecit vſq̧ ad ĩno
xiã ætatẽ.Eoꝝ vrbes Cęſareã Tiberiadẽ Dioſpolim & alia cũ his ĩgnobilia loca hoſtiliter direpta
ac cõbuſta excidio dedit.Siluanꝰ,q Gallias tuẽdas acceꝑat,ipſe quoq̧ ad ĩperiũ occupãdũ aĩm ad
iecit,ſed nihilo meliore euẽtu res ab eo tentata eſt,q̃ ab aliis añ fuerat,qppe q medio conatu terũ
eſt atrociter oppſſus.Sic Cõſtãtiꝰ fratribꝰ & Tyrãnis aliis alio caſu extinctis ſolꝰ potitꝰ eſt terũ, Cõſtãtiꝰ ſolus rerum potitur.
qd vigeſimo poſt anno accidit ab eo quo cœpat cũ fratribꝰ ĩperare.Tenuit ĩde ĩperiũ ãnos q̃tuor,
ſed is toto ſuo prĩcipatu fuit Arrianoꝝ fautor,eiuſq̧ ĩpotẽtia piẽtiſſimi orthodoxę fidei antiſti
tes exilio ſolũ vertere coacti ſũt,& ĩ his Athanaſiꝰ Alexãdrinꝰ,q in Galliã aufugit Cõſtãtii metu Athanaſii exilium.
Fuit is ĩ hoſpitio apd Maximiniũ Treuirũ,ĩde celebri cõuẽtu q poſtea ẽ Mediolani habitus,oẽs q
Athanaſio fauebãt ſũt ĩ exiliũ acti.Secuta recẽs ſynodꝰ Ariminẽſis,vbi quũ Oriẽtalis eccleſię vi
ri ĩgenii acumine & facũdia ꝓualerẽt,placuit Romanę eccleſię & oĩm ad occidẽtẽ ſolẽ vergẽtium
antiſtitibꝰ altercationẽ diu agitatã deponere,atq̧ ĩ aliud tẽpus orthodoxę fidei cõmodiꝰ differre.
Nã ꝑter alia ĩcõmoda Cõſtãtiꝰ Arrianos cõplexus,ex cõfeſſo oderat & ad ꝑniciẽ inſectabaẽ oẽs q
illoꝝ opinioni nõ accederẽt.Deceſſerat ĩterĩ ex humanis Iuliꝰ põtifex ãno.XV.ſuæ adminiſtra

LIBERIus tionis,fueratq; ĩ eiꝰ locũ ſuffectꝰ Liberiꝰ vir Romanꝰ,is a Cõſtãtio iuſſus Athanaſiũ condẽnare,
XXXVI. qa id facere recuſaſſet ĩ exiliũ exactꝰ eſt,trienniũq; ab vrbe abfuit,quo tpe ſollicitatꝰ dicit a Fortu-
PONTI. natiano Agleieſi vt ad Arrianos trãſiret.In Liberii exulis locũ Felix eſt põtifex creatꝰ,q tñ abfuit
vt Arrianis acceſſerit,vt octo &.XL.Antiſtitũ cõuẽtu Vrſatiũ & Valẽtẽ pſbyteros ab eccleſia ſe
parauerit,qa ĩ Cõſtãtii gratiã cũ Arrianis in fide ſentirent.Hi pcibus ſuis apud Cõſtãtiũ in Feli
cis inuidiã Liberio rediturũ ad vrbẽ cõfecere:quo ille bñficio cõmotꝰ ex cõfeſſo Arrianꝰ,vt quidam
ſcribũt,ẽ factꝰ.Fuit nõnihil Liberiꝰ apd Cõſtãtiã ſororẽ pricipis,q̃ ad Agnetis cœmiteriũ habita
bat,vt ea annitẽte tutius vrbẽ ingrederet.Sed quũ id grauate impetraret,Vrſatio & Valẽte prin
cipẽ inſtigãtibꝰ,factũ cõtinuo eſt vt Felici iuſſu principis indictũ ſit exiliũ,Liberiuſq; in vrbem re
Impia pſe- ceptus.Tũ crudelis & impia pſecutio orta,ſacerdotes paſſim in tẽplis trucidati ſunt,alii exilio in-
cutio ortho dicto ex vrbe eiecti.Tradiderũt qdã Romanas mulieres Circẽſiũ die a Cõſtãtio petiiſſe,vt Liberiꝰ
doxæ fidei. in vrbẽ reſtitueret.Sed ſiue matronarũ pcibꝰ,ſiue Arrianorũ ſtudio id acciderit,Liberius qd ſatis
cõſtat,priſtinã dignitatẽ obtinuit.Fuit Cõſtãtiꝰ quum ita affectus eſſet,a chriſtiani nois cultu ni
hil alienus,nã & Arriani,ne qs erret,chriſtianũ nomẽ tulere,fouitq; princeps ipſe diligẽtiſſime no
Viri illu- bilia vrbis tẽpla,curaq; & ſtudio ppetuo excoluit.Fuerũt viri p hęc tpa illuſtres,Euſebiꝰ Eniſenus
ſtres. q ſcite multa ĩ Nouatianos & Iudęos ſcripſit.Eriphylus Cyprileтrẽſis,q ĩ Salomõis cãticũ edidit
Donatiana cõmẽtarios.Donatꝰ Aphet vñ Donatiana,& Macedoniꝰ vñ Macedoniana hęreſis.Credere Do-
hæreſis. natiani filiũ minorẽ pře & ſpũſctõ maiorẽ,ſcripſitq; Donatꝰ hõ demẽs multa Arrianę ĩpietati pq̃
ſimilia,ſed multo plura Aſteriꝰ eiꝰ factiõis pſis.Lucifer Caralitanꝰ cũ Pãcratio & Hilario ad Con-
ſtãtiũ miſſus,qa abnegare fidẽ noluit Niceenſi cõuẽtu pbatã, in exiliũ miſſus cõtra principẽ ſcri
pſit,eiq; legẽdũ miſit.Serapion ob ĩgenii elegãtiã ſcholaſtici nomen meruit.Scripſit is accuratiſſi
FELIX. me quędã in Manicheũ.Liberiꝰ ãno ſexto,q̃ ſedere cœpat,fatali ẽ morte cõſumptꝰ,ĩ cuiꝰ locũ Fe-
XXXVII lix Romanꝰ patria ſurrogat,trigeſimuſſeptimꝰ in ordine.Incidit in hæc tpa Antonii monachi in
PONTI. teritꝰ in Eremo defuncti,centũ & qnq; vixit annos,vt Hieronymꝰ ſcribit.Fertur is multa narrare
ſolitꝰ de Paulo quodã Thebęo,q vitã in Eremo egiſſet.Fuerũt Antonii diſcipuli,Sarmata, Ama-
Viri inge- tas,& Macharius.Sarmatã Saraceni ſuo latrocinio interfecerũt,impetu in Antonii monaſterium
nio & eru- facto.Æquales his fuerũt viri citra diuinarũ rerũ cognitionẽ ingenio & doctrina clari,Victorinus
ditiõe clari rhetor,& Donatus grãmaticus,diui Hieronymi pceptor.Victorinus ſtatuã in Traiani foro me-
ruit.Et hi tũ Romę celebres.In Aqtania vero Alcinius & Delphinꝰ ambo rhetores,Euãtiꝰ Grã-
maticorũ ſua tẽpeſtate peritiſſimꝰ,Bizãtii obiit,ĩ cuius locũ Cretus eſt ex Aphrica accerſitus. An
dreę apoſtoli & Lucę oſſa p id tps,vt qdã tradũt,ſũt ex Bizãtio Romam deportata Cõſtãtii opa.
Nicomedia horrẽdo motu terrę funditꝰ cõcuſſa corruit,finitimis vrbibꝰ ſimili clade haud medio
criter affectis.Et vt Hieronymꝰſcribit,oẽs p id tps eccleſię,Arriano ſũt veneno ĩfectę.Erat p id tẽ
IVLIAnus pus Cõſtantius princeps Perſico bello occupatꝰ,quũ Iulianꝰ patruelis frater ſubito militũ fauore
XLV. eſt impator ſalutatꝰ.Erat is genitꝰ ex Cõſtãtio maioris Cõſtãtini fratre,& ĩ Galliã miſſus tũ for-
IMPERA. te tumultuãtẽ.Pacauerat ille puincię ſtatũ multa indole hoſtibꝰ trãs rhenũ depulſis,ad vndecim
milia.Ro.recepat,q ſeruitutẽ apd Alemanos ſeruiebãt.His pculſus nũciis Conſtantius, Parthico
bello intermiſſo,ad aliud maius & plus q̃ ciuile aĩm ĩtẽdit,& iã totis viribus ĩ hoſtẽ ferebat,quũ
Mopſocreni in Cappadocię & Cilicię finibꝰ diẽ obiit,qnq; &.XL.annos natus,ſui imperii quarto
& vigeſimo Arrianę impietatis ſupra q̃ dici poſſit fautor,& ob id orthodoxę fidei ſemp ĩfeſtus,
moderatꝰ alioq princeps & comis,& q olim aureo curru vrbẽ ĩtraturus qritiũ multitudinẽ intui-
tus,q officii cã illi obuiã pdierãt,veriſſimũ fuiſſe dixit Cinee teſtimoniũ,q apud Pyrrhũ affirma-
uit Romę nõ ciues ſe vidiſſe,ſed reges.Et quũ talis eẽt,deriſus eſt aliqñ a pplo,q; quũ puſilla eſſet
ſtatura portas vrbis & triũphales arcꝰ ſubiturus ĩ morẽ anſeris ceruicẽ acclinaret,ne caput forni-
cibus ĩpingeret.Mox apparatũ vrbis cõtẽplatꝰ,nã plurimũ Bizãtii fuerat,obſtupuit faſſus natu-
rã oẽs vires ſuas ĩ vnius vrbis apparatũ cõtuliſſe.Stabat Traiani equus ĩ atrio mirificũ opus,cuiꝰ
ĩſtar quũ ſibi alterũ Cõſtãtinopoli fabrefieri mãdaret,Ormiſdas,q cũ eo erat,fuit is Perſarũ regis fi
lius,q domeſtica ĩiuria ad Romanos trãſierat,vltimis magni Cõſtãtini rẽponibꝰ,magnificẽtiſſimũ
atrii apparatũ ĩtuitꝰ,Neceſſe eſt inqt Impator vt ſtabulũ huic pq̃ ſiſe paret futuro equo ſi tibi vis
opꝰ pcedere.Idẽ a Cõſtãtio rogatꝰ qd de vrbe Roma ſentiret.Tãtũ rñdit placere ſibi vnũ q; didiciſ
ſet ĩ ea quoq; hoies mori.Felix q Liberio ſucceſſit primũ oĩm Cõſtãtinũ cõſtãtini filiũ a Nicome-
dẽſi ãtiſtite iterũ baptiſmo admotũ pmulgauit.hęc Platia.Hieronymꝰ ita colligit vt cõſtãtinꝰ q ma
ioris fuit cõſtãtini filiꝰ priꝰ ĩ bello occubuerit,q̃ Liberiꝰ nedũ Felix ſit põtifex factꝰ.Cęterũ quoctũ-
q; põtifice Cõſtãtinꝰ ſcdo baptiſmi fõte ſublatꝰ eſt,hũc potiꝰ q̃ patrẽ crediderim ĩ Arrianã hęre

ſim ꝑuaricatum,vociſq; ſimilitudine factũ vt filii delirũ temere qdã patri aſcripſerint. Ex hmõi variatione fit vt nõ grauate illis accedã,q Cõſtãtiũ legẽdũ exiſtimãt,nõ Cõſtãtinũ. Per hęc tẽpora execrabilis ille error ab Arrio ortus in duas velut ſectas abiit. Nã Eunomius,vnde Eunomiani poſtea fuerũt,vir leproſo corpe,ſed aĩa lepꝛoſiore,auſus eſt affirmare filiũ in oĩbus patri diſſimilẽ nec ſpm̃ ſanctũ cũ pr̃e & filio cõe aliqd hr̃e. Felix octo & .XL. antiſtitũ cõuentũ habuit,eoq; concilio eſt decretũ,vt q vrbiũ eccleſiis ꝑſiderẽt,quoties cõuẽtus aliquo ĩdicereꝫ,oẽs eo occurrerẽt, aut libellis ſignificarẽt,cur nõ eſſent affuturi. Poſtremo quum pietatẽ fortiter tuereꝫ,ab hoſbꝰ Arrianę factionis cum plęriſq; pie ſentiẽtibꝰ captus interficiꝫ. Sepultus eſt via Aurelia in Baſilica, quã ipſe fecerat. Sedit annũ vnũ & mẽſes quatuor.

Eunomiana hæreſis.

Subiiciꝫ in defuncti locũ Damaſus patria Hiſpanꝰ cuius pia adminiſtratio incidit in Iuliani imperiũ,cui Conſtantio extincto oĩa facile ceſſere. Vſus eſt Iulianꝰ Eubolo ſophiſta & Libanio rhetore ꝑceptoribus,quorũ opera adeo profecit vt cuilibet optimoq; principũ iure potuerit cõparari,ſi vera ab illis fuiſſet pietate imbutꝰ. Fuerũt alioq in eo virtutes multę & eximię,quas impio & crudeli in chriſtianos odio ad extremũ euertit. Callidꝰ pietatis inſectator grãdibus pręmiis atq; illecebris velut occultis quibuſdã machinis pręcipuã populi partẽ religione auertit. Publice vetuit chriſtianos vti gentilium pręceptorum opera,neve literarii ludi paterẽt iis q nõ deos deaſq; colerẽt. Vix Proheteſio viro doctiſſimo cõceſſum,vt chriſtianorũ vnus publice doceret. Sed priuilegiũ illud Proheteſius aſpꝛnatus eſt. Militare cingulũ vetuit principes chriſtiani noĩs hoſbꝰ dare,neq; his ꝑuinciarũ ꝓcurationes actionẽve vllam dicũdi iuris credendã cẽſuit,qa horũ primaria lex eſſet q̃ gladio vti vetaret. Athanaſiũ magorũ & augurũ rogatu iterũ in exiliũ egit,q Cõſtantii literis vt Hieronymus ſcribit,fuerat ab exilio reſtitutus. Fateri nihil obſcure eiuſmodi hoĩes Athanaſiũ vnũ obſtare,quo minus ſuę artes valerẽt. Satis cõſtat Daphniũ quendã in Antiochię ſuburbano Apollinẽ litare conantem,quũ vox nulla reddereꝫ,cauſamq; ſilentii a ſacerdotibꝰ ſciſcitareꝫ,reſpõſum eſſe aiunt dęmones vicinum Babylę martyris ſepulcrũ formidare. Chriſtiani iuſſi tumulũ alio trãſferre quũ lęti illi id facerent,canerẽtq; ꝓpheticum carmen,Cõfundanꝫ oẽs q adorant ſculptilia,& q gloriãꝫ in ſimulacris ſuis,in tantam Iulianus irã exarſit,vt ꝑter ſuũ inſtitutũ multos chriſtiani noĩs interfecerit.

DAMASVS. XXXVIII. PONTI.

Iulianus ſpator chriſtianos inſectatur.

Babylę martyris ſepulcrum.

Idẽ magum quẽdã in profundiorẽ ſpecũ ſecutꝰ,audita dęmonũ voce,muniuit ſe ſigno crucis. Quo dęmonibꝰ porro fugatis Iulianus admirationis plenus credere ſe teſtatus eſt aliqd occultę potẽtiæ ipſi ſigno ineſſe. Cui ita magus occurrit,vt homines ita dęmones horrere id genus ſupplicii,atq; ita ille principis aĩm impio cultui ſua ſpõte deditũ,impio mẽdacio in artis admiratiõe retinuit. Factꝰ itaq; ꝑ hęc chriſtianis infeſtior in hoꝝ inuidiã Hieroſolymis templũ Iudæis reſtituit,quũ dicerent non licere ſibi alibi ſacrificare,ſed tẽplũ haud multo poſt ſubito motu terrę corruit,multiq; Iudęorũ ſunt ea ruina oppreſſi. Poſtridie ſemirutũ tẽplum cęleſti flãma deflagrauit,adeoq; oĩa vltor ignis conſumpſit,vt ferramenta ſint etiã corrupta , ac penitꝰ adeſa,quo miraculo Iudęorum plęriq; ſunt chriſti fidem cõplexi.

Crucis horror.

Hieroſolymitanũ tẽplũ miraculo deflagrauit.

Inde Iulianus in Perſas mouit,diiſq; chriſtianũ vouit ſanguinẽ pro victoria. Sed ſuo non alieno litauit,enimuero ꝑfuga duce in deſerta loca cũ exercitu ductus,copiis magna ex parte ſiti ac fame abſumptis,quũ forte a cętero agmine aberraſſet,hoſtilĩ occurſu periit. Sũt q eũ acie dimicantẽ haſta traiectũ ſcribãt. Alii ſagitta ex incerto miſſa cõfixũ exclamaſſe, viciſti Galilęe viciſti. Sic eñ impiꝰ ille Chriſtũ appellat. Nota vox eſt adoleſcẽtis ad Libaniũ ſophiſtã rogantẽ qd Galilęus ageret. Iuliano inqt locellũ aptat,nec voci euentus defuit,ſiquidẽ Iuliani cadauer paulo poſt paruo eſt loculo auectũ. Quidã memorię ꝓdiderũt,fuiſſe Iulianũ a pueris orthodoxice initiatum, inde a vera fide ad malorũ dęmonũ cultũ deſciuiſſe,ob eãq; rẽ Apoſtatę illi cognomẽ ĩditũ. annũ vnũ ĩperio potitus eſt & mẽſes octo. Eutropius q cũ eo militauit anno ſeptimo q̃ imperare cœperat ſcribit extinctũ,ꝑcuſſumq; hoſtili manu dum ferocius ſe prælio infert occubuiſſe, nec qd miror de exercitu inedia cõfecto ſcribit aliqd. Periit annos natus duos & triginta. in ſuburbana Tarſenſis agri villa ſepultus eſt.

Attẽde impiã Iuliani vocem.

Illuſtriſſimi oĩm q ſub eo martyriũ paſſi ſunt Ioannes & Paulus. Hic Conſtantiæ virginis magni Cõſtãtini filiæ primicerius,ille ꝑfectus vrbis, ambo Romæ interfecti Gordianus Epimachus Latina via,Donatꝰ Aretii Antiſtes,Theodoricꝰ Antiochenꝰ preſbyter, Demetria virgo,& Iuliana. Hęc plumbo cęſa,illa ad interitum verberata. Pigmeus Iuliani olim ꝑceptor. Quiriacus,q & Iudas,Hieroſolymitanꝰ antiſtes,cũ Anna matre. Hic ille Iudas cuius indicio ſacratiſſimũ crucis lignũ eſt ab Helena repertum,mox Quiriacus ex bapiſmo appellatꝰ. Hæc alii. Eutropius infeſto ait fuiſſe aĩo Iulianũ in Chriſtianos oẽs,ſed citra cruorẽ odiſſe. Fuit annus ille quo impius apoſtata in Perſis occubuit,ſeptimus humanę ſalutis ſupra ſexageſimũ ac trecẽteſimum,Romanę vrbis vndecies centeſimus atq; vndeuiceſimus.

Martyres.

Iudas.

Anni ſalutis & Ro. vrbis.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ, LIBER NONVS.

IOVINIANVS. XLVI. IMPERA.

NEC DIV Poſt Iuliani interitū ſine duce exercitus fuit. Nā imꝑatore carere nō potuit medio belli diſcrimine, aut certe noluit. Iouiniano ꝗđ ſatis conſtat, cōfeſtim imperiū detulit. Pānonio is nō Romano aut Italo fuit patre ortꝰ. vir īſigni corpore, nec a literarū ſtudiis abhorrēs. Imperator itaq; ſalutatꝰ, quū receptū exercitū rerū oīm inopia confectum cerneret, duobuſq; aduerſis ꝑliis fractū, & ob id parū idoneū, vt hoſti amplius obiiceret, pacē ſanxit cū Perſarū rege magis neceſſariā ꝗ̃ honeſtam, magna Meſopotamię parte hoſtibus relicta, ꝗ̃ diu ſub Romano fuerat imperio. Quidā authores ſunt exercitū ab eo ſeruatū, decretoq; ceſſiſſe, ne Romanę legiōes multifariā afflictę hoſtibꝰ ꝑdę eſſent. Sunt ꝗ memorent tacita ęmulatione accēſum, ne quis alius Romę, aut alibi imꝑator crearet, feſtinaſſe ꝓuincia decedere. Cęterū ex Syria ꝓfectus, in Gallacię finibꝰ ſeptimo ſui imꝑii menſe, ſiue vt alii ſcribūt, octauo periit, fama tenet eū nimia ciboꝶ crapula extinctū. Fuit & alius ſermo de eius itere itu, ꝙ offenſus graui odore cubiculi nuꝑ tectorio obliti feſtinatā obiuerit mortē. At qdā prunaꝶ odore crediderūt, ꝗ̃s graui frigore adoleri iuſſerat. Obiit tertio vitę āno ac trigeſimo, vir magno ingenio & doctrina nō vulgari.

Iouiniani pietas.

Tāta adhæc pietate, vt ſe nō prius paſſus ſit imꝑatorē ſalutari, ꝗ̃ exploratū habuerit Chriſtianū eſſe exercitū a quo ſibi īperiū deferret. Et Iouinianꝰ tā breuē cum vita ſortitꝰ eſt prīcipatū. Damaſus ꝗ ꝑ id tꝑs ſedit, magna ſuffragioꝶ diſceptatiōe pōtificatū obtinuit, iā enī ambitio honoꝶ paulatim cœpat ſubire iuxta pōtificū aīos & eoꝶ ꝗ ad id decꝰ anhelabāt. Nō igit ſuffragiis tātū eſt ī Sicinini baſilica certatū, ſed vi quoq; & armis. Cęterū, Vrſicino cōpetitore ſuparo, magno cleri & ꝑp̄li fauore Damaſus pōtifex eſt creatꝰ. Incidit nec multo poſt in aliud diſcrimē ac multo fœdiꝰ.

Damaſꝰ pōtifex adulterii accuſat.

Adulterii accuſatꝰ, multa cū īdignitate, & ꝑſonę quam ſuſtinebat ſugillatiōe coactꝰ eſt ī publico antiſtitū cōuētu adulterii cauſam dicere. Sed criminis īcōptus abſoluit. Cōcordiꝰ & Caliſtꝰ ꝗ eā calūniā ītēderāt, dānati ſūt, & ab eccleſia reiecti. Damaſus hiſtoriaꝶ cupidꝰ, oīm ꝗ añ ſe fuerāt pōtificū vitas monumētis tradidit literarū, deditq; id opus Hieronymo cognoſcēdū. Tēpla & diuinum auxit cultū. Duas Baſilicas ſtruxit, ꝓpinquā Theatro vnā alterā Ardeatina via. Dedicauit & Platoniā vetꝰ pricipis apoſtoloꝶ cōditoriū. Primꝰ oīm īſtituit vt chorus alternis pſalmos caneret, carmēq; illud in fine adiiceret, qđ hodie tribus diuinis ꝑſonis reddit. Is primꝰ Hieronymi ſcripta recepit, receptaq; illuſtrauit, & authoritatē nō paruā tribuit

Hieronymi ſcripta legi incipiunt.

vt pſalmi & bibliaci libri, quos ī latinū vertit, oībus eccleſiis legerent inſtituit. Illud quoq; Damaſi eſt, vt ſacerdos ſacris operaturus priuſꝗ̃ altare cōſcēdat, faciat cōfeſſionē. Et quū ꝑ hęc ānos vndeuiginti Ro. ꝓfuiſſet eccleſię, alii vnū huic numero adimunt, vita deceſſit. In Ardeatina Baſilica quā ipſe extruxit ſitꝰ eſt.

Viri ingenio & eruditione clari.

Quidā ī Damaſi tꝑa reponūt Euſebiū Vercellaꝶ antiſtitē, ꝗ ꝓ fide priſo exilium, mox & martyrium eſt paſſus, Apollinarē Laodicenum, Didymū Alexandrinum, quorum vterq; nō pauca ſcripſit ad chriſtianę fidei vſum. Adiiciunt Baſilium Cęſarīēſem, ꝗ nō ſolum docte & pie multa ī eundē vſum ſcripto tradidit, ſed īſtituit etiā monachoꝶ dogma. Id ī Gręcia vbi viuēs claruit, iā ꝓpemodū exciſa adhuc durat. Hieronymꝰ nō in Iuliani tꝑa aut Iouiniani, vt Platina, Damaſi reponit pōtificatū, ſed altero Valētiniani anno, ꝗ Iouiniano ſucceſſit, pōtificem creatū ꝓdidit. Exiit vt Proſꝑ colligit ī ſextū Gratiani annū, ꝗ poſt Valētinianū rerū potitꝰ eſt. Cęteꝶ ꝗbuſcūq; imperātibꝰ ſedit Damaſus, fuerunt eo pōtifice viri clari, ꝓter eos ꝗ ꝓximo ſunt loco relati,

Ambroſius

Ambroſius Mediolanēſis antiſtes, vir ſanctitate multa doctrinaq; ſingulari. Octo circiter & ſexaginta ſcripſit volumina. Is Aurelium Auguſtinū, ꝗ poſtea Hipponēſis fuit eccleſię antiſtes, baptiſmo admonuit. Sed de Aurelio mox paulo lōgior inſtituet ſermo.

Cyrillus.

Fuit & Cyrillus Hieroſolymitanus antiſtes, ꝗ in Arrianorum gratiā ſępe pulſus, poſtremo Theodoſiii principis beneficio reſtitutus eſt. Epiphanius Salaminius, Gregorius Nazanzenus, vterq; impiorū dogmatum oppugnator acerrimus.

Photinus.

Photinus Smyrneus quondam antiſtes. Is Hebionis hęreſim inſtaurare conatus, a Valētiniano pulſus, mutato cōſilio, multa aduerſus gentiū deos ſcripſit. Aſſerebat Hebionis deliriū Chriſtū purū fuiſſe hoīem.

Iouiniani hęreſis aboletur.

Iouinianus Hęreſiarchus hac quoq; tempeſtate inclaruit, ex Monacho clerū ſecutꝰ. Affirmabat nemīnē poſt baptiſmū peccare amplius. Errorē hunc diuus Hieronymus adeo infregit, vt Iouinianus qđ neſcio an alii Hæreticorum cuiꝗ̃ acciderit, ſectatorē ſui dogmatis habuerit neminē.

Vigilātius.

Scripſit Hieronymus & aduerſus Vigilantiū preſbyterū Gallici ſanguinis, ꝗ & ipſe quędā ambitioſe & dirę hęreſeos plena, elucubrauit. Mellania Romana mulier, fi-

lio prætore in vrbe relicto,Hieroſolymā nauigauit pietatis cultū ſecuta.Fuit & Hieronymi obſer
uantiſſima inſigni ſanctitate mulier,Teclæ nomē accepit.Moſes monachus & mox Saracenis An
tiſtes datus multos ad fidē conuertit.Duo Macharii,Antonii abbatis diſcipuli,ambo Eremo cla-
ri.Pābo idē monachus & vt illi ægyptius.Hilarion apud Salaminē Cypriā inclyta ſanctitate cla
rus.Arſenius ſenator ex vrbe in Scythiā ꝓficiſcit̃ in ſolitudine victurus. Paphūtiꝰ nec ipſe ī The
baidis deſerto obſcurus,Onophrii Anachoritę ſcripſit vitā.Agathon q ſilētii cauſa triēnium ha-
buit lapidē faucibꝰ incluſum.Euphraſia inſigni virginitate monaſticaq; abſtinētia ac miraculis il-
luſtrata eſt Alexādrię.ſed hęc Theodoſii claruit principatu.Maria cognomento Ægyptia ſeptem
& quadraginta egit annos in ſolitudine.Fuerūt his ęquales Euagrius & Didymus,monaſtica hic
ſanctitate inſignis,literario ille ſtudio,ſanctorū vitas in deſerto agentiū ſcripſit.Et hi per hęc tpa
fuerūt viri ingenio & ſanctitate clari.Valētinianꝰ interim ex ſcutatoꝝ ꝓfecto,poſt Iouiniani obi- VALEN-
tū,apud Nicęā imperator eſt appellatus.Habuit is Gratianū patrē ex Pannonia Cibaliēſi virum TINIA-
fortē,& q ex ſordido loco ad prętorii prępfecturā fuit euectus,cuiꝰ memoria multum apud milites NVS.
valuit ad imperiū filio deferendū,ſed plus oīno diuina volūtas,nā quum chriſtianæ eſſet pietatis
cultor,claraq; ī Romanis caſtris faceret ſtipēdia,a Iuliano iuſſus gētiū diis ſacrificare, aut caſtris
abſcedere,maluit ignominiā ferre,q̄ pietatē violare:quo cōtigit vt Apoſtata perempto confeſtim Valentinia
fit in ordine reſtitutus,& mox paulo īperator ex Iouiniani deceſſu ſalutatꝰ,ſicq; pro paruo hono- ni pietas.
re ad tēpus neglecto ampliſſimū eſt illi decꝰ repēſum.Rerū potitꝰ Valētinianꝰ primū oīm cū Va
lente fratre cōmunicauit imperiū,qbus Bizātii Procopius tyrannidē inuadere conatus eſt.Cęterū
homo audax primo rerum motu in Phrygia oppreſſus periit,nec multo poſt Valentinianus con
iugis ſuaſu Gratianū filiū nōdum puberē Cęſarē appellauit. Valens quia ab Euxodio,Arrianę im Gratianus
pietatis antiſtite,fuerat ex baptiſmi fonte ſublatus,orthodoxę fidei cultores illius impulſu atroci Cæſar.
ter eſt inſectari adortus.Sed Valētiniani authoritas & Themiſtii Philoſophi literę ꝓpoſito auer
terūt.Et res piorū in hūc ſe modū habebāt,quū interim ꝓcul domo gētes & populi Romani impe
rii haud vno erant loco barbarorū iniurię obnoxii.Mauia Saracenorū regina (gēs fuit hęc Ara-
bica) quū rē Romanā frequētibꝰ attriuiſſet pręliis,Arabico Palęſtinoq; limiti infeſta, ea demū cō Saraceni.
ditione arma exuit,vt Moſes cuiꝰ nuper mētio facta eſt (erat is arabꝰ ꝓcipuaq; ſanctitate īſignis)
ſuę antiſtes gentis crearet̃.Saxones Germanoꝝ gens ad oceanū,& Burgūdiones ad Rhenū poſi-
ti,Romanis erāt rebꝰ infeſti.Cęterū vtrorūq; motus ſunt Valētiniani armis oppreſſi.Paulus Dia- Saxones.
conus octoginta Burgundionū milia fuiſſe ait,q circa rhenū cōſederant, quiq; haud multo poſt Burgūdio-
ſint ad fidē cōuerſi.Vltima Valentiniani expeditio fuit Sarmatica,ea gēs ruptis Pannonię finibꝰ nes.
ipſam hoſtiliter terram vexare.Hanc Valētinianus iniuriā vindicaturus,quum ad id bellū profi-
ciſceret̃,ad Brigionē oppidū ſubito ſanguinis ꝓfluuio interiit,anno ſui imperii vndecimo. Vir ſo
lerti ingenio,vultu & corpore decenti,beneq; cōpacto,grauitate animi & moribus Aureliano per
q̄ ſimilis,ſermone cultiſſimus,etſi verboꝝ parcus,vitiis omnibꝰ infeſtus,auaritiæ tū ſupra q̄ dici
poſſit inimicꝰ,defunctus eſt fato quinq; annos & quinquaginta natus. Valēs inde imꝑator fuit,ſu
perſuitq; fratri annos quatuor,obtinuit interim oriētis imperiū,Gratiano Valentiniani filio Ro- VALENS
mę & in occidua ora rēp.ꝓcurāte.Is Valentinianū iuniorē fratrē ſuū,ſed altera matre natum,ſibi XLVIII.
imperii cōſortē aſciuit.Ferūt Valētinianꝰ pater Iuſtinā ab vxore impēſius a forma laudatā, illi vxo IMPERA.
rē ſupduxiſſe,lata prius lege vt ꝓcreatiōis cauſa liceret duas habere vxores,ex recētiore cōnubio
ortꝰ Valētinianꝰ iunior,q a pueris eſt a fratre reip.admotꝰ. Valēs interea ne nō ſemꝑ occaſionē ha
beret orthodoxę fidei cultoribꝰ illudēdi,monachos ad bellū ꝓfecturus exegit,ſiqui militare nolue Valētis im
runt,eius iuſſu ſunt fuſtuario necati.Ortꝰ eſt ꝑ id tps in Libya ingēs terū motus. Thirmus (ſuo pietas.
an alieno cōſilio nō habeo dicere) Mauroꝝ,qđ ſatis cōſtat,rex creatꝰ Aphricā hoſtiliter Maurita
niāq; vaſtauit.Theodoſius eo miſſus eſt.Fuit is eiꝰ Theodoſii pater q non multo poſt imperauit.
Huius ductu Thirmꝰ pluribꝰ ꝓliis fractꝰ ad mortē cōpulſus eſt.Scđm Thirmi cędē vtraq; ꝓuin-
cia breui pacata eſt,q rerū ſucceſſus inuidię Theodoſio vertit,inuidia exitiū illi pepit.Falſi crimi
nis apud Valentē inſimulatꝰ eius iuſſu interficit̃.Erat tū ille Carthagini, vbi ꝑ extremū vitę tps
baptiſmū requiſiuit,ſed a nullo oblatꝰ eſt,ipſe ſuo pietatis voto fruſtratꝰ ꝑcuſſori,q a Valente ve-
nerat,vltro iugulū obtulit hauriendū.Et iā rebꝰ impii fato inclinantibꝰ teterrima clades Italię & Theodoſii
vrbi a ſeptētrione orta eſt.Hunnorum Scythica gēs inacceſſis incluſa montibꝰ ſubita vi Gothos cædes.
adorta ſuis expulit ſedibꝰ.Gothi vident̃ mihi ii eſſe quos veteres nūc Gethas,nūc Dacos dixere
Scythicū genꝰ hoīm ac poſt Iſtrū in Scythiæ ora ſitū ad Euxinū mare.Priſcus q ad Gothorū re- Daci.
gem ſe publice miſſum teſtatꝰ eſt,in hiſtoria exiſtimare videt̃ Gothos Scythas eſſe,ſed diuerſam

omnino a Gethis gentẽ,mediterraneaq; loca ligneis vrbibꝰ incolere. Strabo author eſt opinatos
eſſe quoſdã ex veteribꝰ Gethas diſcretis ſedibꝰ diuerſos a Dacis habitaſſe.Cęterũ eandẽ eſſe gẽtẽ
Gethę Daui. vt Daci mediterranea tenerẽt Germaniã verſus,& Iſtri fontibꝰ viciniores, qui olim Daui vocati
ſunt:Gethę q in Pontũ verſi magis orientales eſſent.qua veterum partitiõe fieri potuit, vt quos
vetuſtiſſimi rerũ ſcriptores Dacos dixere,Priſcus Gothos dixerit,crediderit idcirco a Gethis di
uerſos,qa mediterranei eſſent,quũ Gethę ad mare habitẽt.Cęterũ ſi Strabo verus eſt author,Ge
thę & Daci gẽs vna eſt atq; eadẽ Scythica ac tantũ ſedibꝰ diſcreta.verũ ſiue Gothi ſint q iidẽ &
Daci q & Gethę,ſiue diuerſi nã in re tã vetuſta nihil habeo qd in alterutrã partẽ affirmẽ,libẽtius
Gothos ſcribã q̃ Gethas,qñ ita vox inualuit recentiũ ſcriptorũ vſurpatione vt ſiquis Gethas p
Primus Dacorũ motꝰ. Gothis dicat diuerſum dicere videat.Quicq; igit Gothi fuerũt,quinq; ante ætatibus tem Ro
manã ſollicitare auſi,a Lucullo ex Myſia pulſi ſunt,vt Priſcus & alii Priſcũ ſecuti ſcribũt.quorum
verba plane arguũt Dacos q & Gethę ſunt,fuiſſe olim quos recẽtes Gothos appellãt,nam a Lu
cullo Dacos ex Myſia eiectos nec aliã gẽtẽ interptant veteres ſcriptores.Procedẽte dein tpe eiuſ
dẽ gẽtis legati in Hiſpaniã ad Auguſtũ principẽ pacẽ petitũ venere,data eſt pax illis,vetitiq; ſũt
Duplex Ro.clades a Daci. Danubii limitẽ trãſcẽdere.Violatis inde finibꝰ duo Romani duces primo Oppius Sabinus,mox
Domitiano principe Cornelius Fuſcus ad eã iniuriã vlciſcendã miſſi , vnus poſt aliũ cũ ſuis ſunt
copiis cęſi,q̃ clades q; a Dacis ſint nõ ab alia gẽte Romano populo illatę,Trãquillus & Corneliꝰ
haud dubie demõſtrãt.Expulit mox Traianus princeps eã gentẽ Romanis finibꝰ,atq; in ſuas ſe
des compulſos,maioribꝰ affecit cladibꝰ.Nonageſimo deinceps anno Antoninus,q Caracallę tulit
Gothi a Caracalla vincuntur. cognomẽ,aliud certe negociũ ſecutus(ductabat eñ ad Parthos exercitũ)Dacos quia parũ quie
turi viderent,eximprouiſo adortus,tumultuariis aliquot vicit pliis,& vigeſimo mox anno Gor
dianus iunior Romanis rebus imminẽtes leui plio auertit.Maiores dein ingētiſſimę gentis ſecuti
ſunt motus.Enimuero Philippo imperãte,is eñ primus,vt alio eſt loco demonſtratũ, eorũ q Ro
mę ſunt rerũ potiti,chriſtianũ tulit nomẽ.Hoc itaq; principe plęriq; ferociſſimarũ gentiũ populi
Atroces Gothorum motus. Gothorũ ductu octauo poſt anno q̃ a Caracalla victi fuerant Romani imperii finibus tumultuoſe
trãſcenſis,Thraciã Myſiãq; variis cladibus afflixere,trecẽta armatorũ milia fuiſſe tradunt. Obie
ctus eſt illis Decius cũ exercitu,q aliquot pręliis victus,re infecta puincia deceſſit.Inde haud mul
to poſt Philippo fraude extincto impator factus eã gẽtẽ dimiſit intactã,renouatũq; eſt cũ his foe
dus Gallo & Voluſiano rẽp.tenẽtibus.Ceſſarũ inde vſq; ad Valerianũ,quo a Perſis capto,quum
Galeni ignauia reipu.corpus in plures ſcindi cœpiſſet partes,multiſq; ad tyrãnidẽ cõſurgẽtibus
Aſia quãdo a Gothis inita. Gothi Aſiã inuaſerũt claſſe ad id parata,Bithyniaq; primũ vaſtata eſt.Nicomedia eius terrę vrbs
nobiliſſima ppemodum excidio dedita.Pari interim iniuria Thracia ab eadẽ gẽte affligit & Ma
cedonię pars nõ parua,Theſſalonicaq; in ora obſidiõe tẽtata.In Achaiã inde pgreſſos Macrinus
Dianę templũ a Gothis diripit. pręlio vicit,victos ferociſſimo conatu auertit.Interea qui Aſiam inuaſerãt pulcherrima puincia
multiplici clade afflicta Dianę tẽplũ diripiũt,direptũ incẽdũt.Eratq; ea vis adhuc latius euaga
tura,niſi Claudius princeps eã gẽtẽ in Myſia ppemodũ ad īternicionẽ cecidiſſet.CCC.milibꝰ ho
ſtiũ vt ſupra eſt memoratũ,aut cæſis aut captis,& cũ his duobꝰ milibꝰ nauium , partim depreſſis
partim in poteſtatẽ redactis.Quieuerũt aliquot inde annos Gothi afflictarũ rerũ conſcientia.Cæ
terũ gẽs ferox,& rebellandi cupida ab Aureliano principe,quũ iã arma induiſſet, vltra Danubiũ
vno prælio victa eſt quinq; milibꝰ bellatorũ cũ Canabo rege amiſſis,qua pugna bellicoſę quędam
qd ſuo loco eſt ſignificatũ,captę ſunt fœminę,quas in triũpho ductas ex Amazonũ gente vulgus
temere credidit.Trigeſimo poſt hãc cladẽ anno multo maiorẽ Gothi adiuere , ac pene parem illi
qua ſub Claudio fuerant affecti a Flauio Conſtãtino victi:ac tũ demũ tot cladibꝰ aliis ſup alias af
flicti,renouato cũ Romanis fœdere annos circiter ſeptuaginta nihil mouere ſunt auſi, donec Va
Recẽs Gothorum clades. lente Oriẽtis imperiũ obtinẽte(nã Romã cũ occidua plaga habebat Gratianꝰ)Gothi magno Ro
mani impii malo ab Hũnis victi pulſiq; ſuis ſedibus Iſtrũ tumultuoſe trãſiuere.Hos Valens,q ad
eũ motũ occurrerat,ſine vllo fœdere citra fluuiũ in Romanę puincię ſolo cõſtituit. Fuerũt Hũni
& ipſi Scythę,eoq; Gothis efferaciores,quo Ripheis mõtibus & Boreę ppinqores habuere ſedes,
rigidioreq; ſub cęlo agitabant.Viſigothi ab his primo victi.nã oĩs Gothorũ gẽs,vt recẽtes aiunt
Oſtrogothi & Viſigothi. in duo fuit noĩa diuiſa,Oſtrogothos & Viſigothos,vt hi magis occidui,illi ad oriẽtẽ ſolem verſi
Euxino ppinquiores eſſent.Eam vt mihi vident partitionẽ ſecuti,qua Strabo in Getharũ relatio
ne vſus eſt.De his igitur quãdo iam hinc ſępius habẽdus eſt ſermo,nihil ab ea re ſũ mihi viſus fa
cere,ſi ab initio qui fuerint eiꝰ gẽtis motus,& q̃ varie ac quoties Romana arma ſollicitarint ordi
ne exponeremꝰ,vt quę per partes fuiſſent a me ad hũc locũ relata,in arctũ cõpreſſa , multo eſſent

faciliora cognitu.Nec de Hunnis vnus eſt ſermo,nã pręter ea quæ de his nuꝑ ſunt in tranſcurſũ
memorata,fuerunt q tradcrent eã gẽtẽ inacceſſis antea incluſam mõtibus,ac repẽte velut rabie q̃
dã ꝑcitã,ad finitimoꝝ iniuriã ſurrexiſſe.Diuus Hieronymus inter Thanaim & Maſſagethas,ſũt
eni hi quoq; Scythę,Hũnoꝝ terrã fuiſſe exiſtimat,aſperis incluſam rupibus,atq; iã inde ab alexã Hunnorum
dri tꝑibus ferã gentẽ,clauſtris coercitã,in nulla celebritate fuiſſe.Cęterũ fatis Romani noĩs gloriã ſedes.
ad exitũ trahẽtibus.Hũni qcũq; hoĩm fuere,ſubita vi Gothos ſuis ſedibus eiiciũt,eiectos Valens
ſine vllo fœdere,vt nuꝑ eſt ſignificatũ,circa Iſtrũ accepit,ne armis qdẽ adẽptis,vt cõmodius in of
ficio cõtinerenť.Hi nõ multo poſt fame adacti, qđ Maximi ducis iniuria accidiſſe qdã memorant,
cõſternati ad arma cõſurgũt.Valẽtiſq; exercitu pugna ſupato Thraciã incẽdio & rapinis hoſtili
ter fœdãt.Hęc Oroſius,cuius fidẽ eleuat nihil obſcurũ ipſius in Valẽtẽ odium,cui eã temeritatis
notã,vt hoĩ Orthodoxæ fidei infeſto iniuſtã voluiſſe videri põt . Ablauius q ꝑcul ab oĩ odio fuit,
Oſtrogothis ait ab Hũno victis q magis oriẽtales erãt. Viſogothos metu ꝑculſos ad Valentẽ le
gatos miſiſſe,q cũ eo agerẽt,vt Myſiã citra Danubiũ ſibi inhabitandã daret,futurum polliciti,vt
Chriſtiani fierent,nã Arriani,qbus Valẽs indulgebat, Chriſtiani,vt dixi,erant noĩs , etſi impium
tuerenť Arrii dogma:futurũ ꝑterea,vt ſuis viribus tutã ꝑſtarẽt Romani imperio Danubii ripam
ab Hũnis & oĩm aliarũ gentiũ incurſu.Hæc q; gẽtis ꝓmiſſa in cauſa fuiſſe, vt Valẽs nihil graua
te permiſerit Viſigothos cũ liberis & vxoribus Iſtrum ſupare,qb[9] in parte Myſiæ collocatis Ar Viſigothi
rianæ hæreſeos detulit antiſtites,quoꝝ impia ꝑſuaſione tota ab initio gẽs imbuta eſt.Dati ꝑterea Iſtrum ſu
Lupicinus & Maximus duces,q Gothoꝝ deſideriis mature cõſulerẽt.Hi quũ auare nimis agerẽt, perant.
maligne q; victũ ipſi gẽti miniſtrarẽt,ſibi & multis exitiũ q̃ſiuere. Tulerũt aliq̃diu Viſigothi cala
mitatẽ ſuã Rõanoꝝq; ducũ auaritiã,poſtremo fame adacti.Alatheo q; & Frigiterno regulis ſuo
rũ patientiã increpãtibus Romanũ ꝑſidiũ repente adorti,cũ ipſis ducibus,fœde trucidarunt,oĩq;
per hæc metu diſcuſſo Myſiã Thraciãq; armis ſubigunt,ſubactis tributũ iperant.Tum vero Go Gothorum
thorum opes his auctæ ſucceſſibus formidoloſę cœperũt Romanis eſſe.Valẽs ſuæ ꝑ hæc impieta rebellio.
tis admonitus oĩs Orthodoxæ fidei antiſtites ab exilio reuocauit,vrgentibuſq; de Gothico motu
nunciis cũ numeroſo exercitu ex Antiochia in Thraciã ꝓdit, nec Gothi veniẽtis occurſum de
trectãt,qn ꝓlio ferociter cõgreſſi,primo Romanũ eqtatũ fundũt, mox legiones circũſiſtũt eqtũ ꝓſi
diis nudatas,has quoq; haud magno negocio ſagittis pene obrutas ſoluũt,ſolutas in fugã vertũt.
Tetra fœdaq; cędes fugientiũ edita.Valens ſagitta ſaucius viuus in hoſtiũ poteſtatẽ venit,igniq;
cõſumptus eſt,anno q̃ imperare cœperat quartodecimo.Viſigothi ꝑſenti ſucceſſu elati Bizantiũ
obſidione cingunt.Erat ibi Valẽtis vxor.Dominicæ fuit illi nomen.Hæc grãdẽ ciuib[9] pecuniam
largita eſt,vt impio obſequẽtiores haberet,redderetq; eos ꝑtinaciores ad ſuas opes tuendas.Salu
bri itaq; cõſilio vrbs defenſa eſt.Incidit clades illa Romanorũ,qua Valẽs periit,in alterũ & octoge
ſimũ ſupra trecẽteſimũ ſalutis annũ,q milleſimus fuit Romanę vrbis tertiuſq; ac trigeſimus. Ab
vrbe cõdito octogeſimus ſupra quingẽteſimũ ac qnquies milleſimũ,in quẽ vſq; annũ diuus Hiero ANNI
nymus traxit ſuã de tꝑibus hiſtoriã,quã cõtinuo Euſebianæ ſubiecit.In hæc tꝑa Platina reponit MVNDI.
illã illuſtriũ viroꝝ frugẽ,de qbus ꝓxima fuit relatio.Cęterũ Syricio nõ Damaſo ſedente prodidit
hæc geſta,q̃ ſub Valẽtis interitũ Gothi in Thracia & Myſia geſſere,tantũ ab Hieronymo & aliis
diuerſus ille abiit.Sedit Damaſus (nã hunc aut illos refellere nec volo nec poſſum, quum his au
thoribus nitamur,qbus illi vſi ſunt) annos vndeuiginti.Syricius q poſt illum põtifex fuit Roma SIRICIVS
no eſt parte natus,atq; idẽ Romę ortus.Cœpit is ſedere Valentiniani maioris principatu,vt qdã XXXIX.
memorant.Proſper q poſt Hieronymũ Chronicon ſeriẽ ab Euſebio inſtitutã ſecutus eſt,in extrẽa PONTI.
Iunioris Valẽtiniani tꝑa Syriciacũ põtificatũ confert. Atq; per id tꝑs Platina fieri contigiſſe ſcri
bit,quæ loco non multum diuerſo de Mãmia fœmina Arabica ſunt a nobis memorata. Idem au
thor eſt fuiſſe tempeſtate illa Themiſtiũ peripatetice diſciplinę affectatorẽ, cui[9] literis Valens mi
tior ſit factus in Orthodoxæ fidei cultores.Fuerunt Syricii,quocũq; ſedit principe,decreta,vt Mo Themiſti[9].
nachus ſi vita ꝓbaretur ſacris initiari poſſet,& ab infimo ordine ad ſummũ prouehi:vt ſacri ordi Syricii de
nes nõ vno tꝑe,ſed per interualla darenť.Manichei affectatores,qui tum Romę agebãt,vetuit ve creta.
rę pietatis cultoribus miſceri,ſiq priuam agerẽt recipiẽdos cẽſuit, attñ vt monaſteriũ igreſſi ieiu
niis & orationibus reliquũ vitę agerẽt:vt q viduã aut bis vxorẽ duxiſſet oĩ eccleſiaſtica admini
ſtratione priuareť.Hæreticos per manus ipoſitionẽ recipiendos.Claruerunt his tꝑibus viri ſancti
tate & eruditione inſignes quum plęriq; alii quoꝝ noĩa in Damaſo ſunt a nobis relata,tum Didy Viri clari.
mus Alexãdrinus,qui ab incunabulis captus oculis & ob id primarũ lr̃arum ignarus, iam grãdis
natu ita Geometriã & Dialecticã cũ primis lr̃is didicit , vt in Mathematicis etiã præclara quędã

ſcripſerit.Edidit in Arrianos nō pauca.Fuerũt viri ſctitate illuſtres.Io.Eremita Ægyptius gñe,&
Germanus Altiſſiodorẽſis antiſtes q Rauẽnæ deceſſit.Sedit Syricius ãnos circiter ſexdecim. Hoc
Anaſtaſius. defuncto Anaſtaſius Romani gñis vigeſimo poſt die fit pontifex.Difficile dictu eſt q̃ parũ inter-
XL. dum cõſtẽt ſibi authores,quos ſeqmur.Platina Anaſtaſium Gratiani principatu fuiſſe ait. Proſp
PONTifex q poſt Hieronymũ digerit tpa,in vltimũ Gratiani annũ Syricii,q Anaſtaſiũ pceſſit,creationẽ inci
diſſe ſignificat.Sed vtcũq̃ res habet.Gratianus impator. Valẽte a Gothis interfecto,imperiũ cum
Valentiniano fratre tutatus eſt,ortũq̃ eſt illi,ſup Gothicũ tumultũ , graue aliud in Gallia bellũ,
quod iuuenis inſigni pietate & prudẽtia feliciter confecit.XXX.Germanorũ milibus,q Romãos
fines hoſtiliter inuaſerãt,ad Argẽtariã vno plio cæſis.In Italiã inde victor reuerſus,qa vndiq̃ res
imperii grauarent,Neruæ principis exẽplum ſecutus,q in magno reipubli.diſcrimine Traianum
Theodoſius adoptauit,Theodoſium eius Theodoſii filiũ,q in Aphrica poſt rẽpu. ſtrenue adminiſtratã Valen
conſors im- tis iuſſu interfectus eſt,ex Hiſpania accerſitũ cõſortẽ imperii fecit. Syrmiiq̃ purpureo amictu inſi
perii. gniuit.Theodoſius ĩperii inſignibus receptis cõfeſtim in Viſigothos pfectus,multis variiſq̃ prę-
liis eã gentẽ afflixit,acciſiſq̃ p hæc hoſtiũ opibus Cõſtãtinopolim cõceſſit.Orientis enĩ ĩperium a
Gratiano tuẽdũ acceperat.Huc Athalaricus Gothorꝫ rex,alii Gruitũgorꝫ dicunt,venit icto pri⁹
cũ Theodoſio fœdere,qđ nõ tã optatũ q̃ neceſſariũ fuit Romanis,ob grauẽ morbũ in quẽ Theo
doſius medio victoriæ curſu inciderat.Acceptus benigne eſt Athalaricus. Cæterũ magnificẽtiſſi
mũ vrbis apparatũ intuitus,auguſtã domũ obſeqaq̃ circa principẽ & officia, haud dubie (inqt)
deus terrenus eſt impator,cui ſiquis vim intẽderit cõfeſtim ſui ſceleris luat pœnas neceſſe ſit.In-
Athalarici cidit inde in morbũ Barbarus,quo tertio mẽſe q̃ languere cœperat,vita eſt defunctus, eum hono
interitus. rificẽtiſſimo exeqarũ apparatu Theodoſius extulit,cuius Gothi virtutes mirati,priuatiq̃, vt tũc
erant,rege in Romani imperii fidẽ ceſſerunt,cœperũtq̃ Theodoſio iã inde & reipub. ſtipẽdia face
re.Parthi quoq̃ & alię plęręq̃ gẽtes,q̃ ad id tps fuerãt Romano nomini infeſtæ.Theodoſii ſucceſ
ſibus cõmotę Cõſtãtinopolim legatos miſerunt,q cũ eo aut nouũ fœdus ſancirẽt,aut vetus reno
Maximus. uarent.Interea Maximus vir fortis in Hiſpania impator militari fauore creatus in Galliã tranſiit
Ad hũc motũ opprimẽdũ Gratian⁹ ex vrbe occurſurus,quũ exercitũ in Galliã ductaret.pferretq̃
Halanorꝫ manũ,quã ad ſe auro pellexerat,veterano militi,tã acerbã ex ea re cõtraxit offenſam , vt
nõ multo poſt ſit ab exercitu deſtitutus.Romanus miles ad Maximũ defecit.Gratianus,ſubita mi
Gratiani cę litum defectiõe cõſternatus,quũ in Italiã trãſire conaret,dolis circũuẽtus,Lugduni interficit quũ
des. iam triginta eſſet annorꝫ.Valẽtinianus Gratiani frater hoſtili metu profugus Bizãtiũ ad Theo
doſium ſe cõtulit,a quo paterna eſt pietate cultus.Fuit Gratianus liberaliũ diſciplinarum ſtudio
ſiſſimus,poeta & orator haud vulgaris,ſpiculo ſe frequẽs exercere,diuinę cuiuſdã artis eſſe ratus
deſtinata ferire,ſomni & libidinis victor,ſed quũ talis eſſet reipu.tamen adminiſtrãdæ ſcientia illi
Langobarbi defuit,quã etiã aſpnatus eſt ol tpe.Impauit cum fratre ſex annos,quo tpe Lãgobardi quorꝫ origo
Vandali. ſuo poſtea loco referenda eſt.Vandolos primum vicere.Iã & q hoim fuerint Vandali quum opus
fuerit demõſtrabit.Fuerũt q memorię pderẽt Gratianũ & fratrẽ in tã tetrã cladẽ incidiſſe,ob im
pium Iuſtinę matris in Arrianos ſtudium,quos indulgentiſſime fouit aduerſus orthodoxæ pieta
Ambroſius tis cultores.Eratq̃ olim maxime Ambroſio infeſta Mediolanenſiũ Antiſtiti,hunc pcõſulari impe-
Mediolanen rio puinciã adminiſtrãtẽ, Mediolanẽſes incredibili ſtudio in Auxẽtii defuncti locũ hois Arrianæ
ſis antiſtes factionis ſibi antiſtitẽ creauere.Catechuminus baptiſmo eſt admotus,cõtinuoq̃ initiatus vir mo-
creatur. ribus & doctrina memorabili. Quantũ in re Chriſtiana augenda ſcribẽdo elaborarit in Damaſo ẽ
dictum,in cuius põtificatũ ſacratiſſima illius ſtudia reponũt qdã.Anaſtaſii decreta fuerũt,ne quũ
euangeliũ caneretur legereturve,ſederẽt q ſacris intereſſent,ſed curui & venerabũdi ſtarẽt, ne pe
gre veniẽtes,pſertim trans mare,in clerum reciperent, niſi qnq̃ Antiſtitũ haberent chirographa,
ſicq̃ Manicheorꝫ fraudi itũ eſt obuiã,quorꝫ hęreſis late ad meridiẽ inoluerat . Ad orthodoxã igit
fidẽ corrumpendã quoquouerſum ex Aphrica mittebantur,qui religionis prætextu occulte ſuæ
Viri clari. impietatis venenum piorꝫ animis infunderẽt.Ne manci debileſve ſacerdotio inſignirent. Baſilicã
quę Creſcentina vocata eſt,Anaſtaſius dedicauit via Mamertina. Vixerunt cum eo viri ſanctita-
te & doctrina clari Baſilius Cęſarienſis antiſtes,qui in Cappadocia,olim Maza dicta eſt,ſcripſit de
monaſtico inſtituto.De ſpiritu ſancto,& in Eunomium libros quoſdã. Gregorius huius frater co
gnomẽto Nazanzenus,q Hieronymum inſtituit,ſed de his in prima illuſtriũ virorꝫ relatiõe qđ ſę
pe fecimus,vt ſemel atq̃ iterũ iidẽ memorent,qbus lõgior cõtigit vita,& ob eã rẽ cũ pluribus vi-
xerint.Scripſit Nazanzenus & pie & ſcite multa.Cõſtantinopolitanos ab internicina hæreſi vin-
dicauit.Epiphanius Salaminius antiſtes eleganti & copioſe dicendi genere omnes hæreſes valide

impugnauit.Scripſit & Ephrem nõ pauca.Diacon⁹ is fuit Edeſſeni⁹.Syriaco vſus ſermõe,adeoq; Ephrem.
pie & accurate vt eius ſcripta in gbuſdã legerent eccleſiis.Fuit & Hieronym⁹,cui⁹ mẽtio nup in- Hieronym⁹.
cidit,Euſebii filius.Stridoni ort⁹ in Pãnonię & Delmatiæ cõfinio,id oppidũ Gothi direptũ euer-
terũt. Romæ puer Donato grãmatico primũ eſt pceptore vſus,mox & Victorino rhetore poſtre
mo græce latineq; liberalib⁹ diſciplinis egregie inſtitutus,vnde trigita ãnos natus a Liberio põti
fice Romanæ eccl'ię pbr ordinat,dein Roma pfectus Gregoriũ Nazanzenũ Bizantii audiuit,in-
credibiliq; diſcẽdi ardore alios alibi viros attendit, Alexãdriæ Didymũ,Antiochię Apollinarẽ,&
circa Bethleẽ & Hieroſolymã Baraniã, cui Iudæoꝝ metu dabat noctu operã. Affectatus ad hæc
viros doctos oĩs gñis & pfeſſiõis,Latinos,Græcos,Hebræos,Syros,Chaldæos,tantaq; diſcendi cu
piditate flagrauit,vt iam grandis natu diſcipulus dici q̃ pceptor mallet, varie itaq; triplici lingua
verſatus oẽm ſtudioꝝ rõnẽ ad Orthodoxæ fidei vſum accõmodauit,vertit ex Græco q̃dã,ſed ex
Hebraico multo plura,vetus teſtamentũ Romanũ fecit ex Hebręo,recẽs Latinũ ex Græco.Orige- Diui Hiero
nis homilias ex Græcis latinas.Legunt eius epl'ę multę & elegãtes.Scripſit de illuſtrib⁹ viris Trã nymi opa.
quillũ imitatus,hiſtoriæ ſtilo ab Apl'is ad ſua tpa pducto,& vt breuiter dicã,nulla ferme pars ẽ no
uæ veteriſq; legis,nihil Propheticũ,Hiſtoricũ,Euãgelicũ,nihil aut myſticũ,aut arcanũ, qđ nõ ille
tã ſcite q̃eloquẽter tractarit,ſiqs taliũ nomẽclatura gaudet,q̃ res eſt breuitati maxime cõtraria,p
legat q̃ ipſe de ſe ad Deſideriũ ſcripſit.Eremitas & monachos ſanctioris vitæ libẽter inuiſit, vt ſo
litudini aſſueſceret.Poſtremo ab Cyrillo Hieroſolymoꝝ antiſtite ſolitudinis circa Bethleẽ ĩpetra-
uit locũ,cõſtruxitq;,vbi reliquũ vitæ apoſtolico egit ritu.Vixit cum eo Euſebius Cremonenſis,& Hieronymi
alii plerīq; viri pcipuæ ſctitatis.His ille canonicas horas inſtituit,gbus diuinæ in tẽplis laudes ca Eremus.
nerent.Inclyta viri ſctitas multos mortales ad religionẽ & cultus æmulationẽ traxit,ortaq; eſt per
hæc pie operantiũ velut noua q̃dã familia,q ab authoris noĩe Hieronymitæ appellati,natiuo ami
ciuntur colore,pallioq; ſuper tunicam rugato, atq; anteriore parte a ſummo ad imum ſciſſo ſca- Hieronymi
pularis amictus,ſcortea zona tunicã ſuccingunt,ſoleis pedes ligneis muniunt.Fuit in eo cõmenta tarũ veſtit⁹
rio ſcriptum qđ Hieronymus Mutonius Cremonẽſis Hieronymitanę obſeruationis mihi de diui
huius pfectu,totaq; vita tradidit,multa pcul Italia & in Hiſpania pcipue initiatoꝝ eſſe loca,q ri-
tu & habitu ſint Hieronymitę crediti,tñ vulgo ab iis diuerſi,q hodie ſunt ĩ terra Italia,q pectore
& humeris ſit illis demiſſior lacinia.Enimuero patrũ mẽoria Eugenii quarti põtificatu. Carolus co Carolus
gnomẽto Granellus,hõ claro loco Fluẽtię nat⁹.Eremiticũ ſua ſpõte iduit habitũ,q̃lẽ ferũt ab ini- Granellus.
tio inſtitutũ,ſedẽq; ſibi optauit in Feſulanis mõtibus, quo plerīq; mortaliũ,religionis ſtudio bre
ui cõfluxere,acciditq; vt ſanctioris vitæ exẽplo plures vnum æmulati rẽ modicis,vt fit,principiis
ortã haud mediocriter auxerint:qđ eo facilius contigit,quo plura velut ſanctitatis lumina iam in
de a primordio rei ĩ noua fulſerũt familia.Sũt poſt Carolũ noui cultus authorẽ ĩ brorũ nũerũ re-
lati Gualteri⁹ hui⁹ diſcipul⁹.Philippus Cotonẽſis.Antonius Romani ſanguinis.Euſebius Maſſe
us Veronẽſis.Hieronymitaꝝ cõuẽtus in Italia.XIIII.nũero,& ĩ his Venetiis ad gſarũ ædẽ vnus
poſt Gregorii phanũ,qua ſtagnũ ab vrbe ad foſſam eremigat,locus frequẽti initiatoꝝ cœtu mul-
taq; religiõe inſignis.Nũc ad diuũ reuertor,q pter alia exqſitæ eruditionis & ingenii argumenta,
vt patrium ſermonẽ illuſtraret,noua lrarum elemẽta cõmentus eſt, qbus ĩ ſacris pphaniſq; rebus
regionis accolę noſtra tẽpeſtate vtuntur.Et Hieronymus chriſtianę pietatis aſſertor eximius talis
fuit.Deceſſit vita centum circiter annos natus.Anaſtaſius anno tertio q̃ ſedere cœperat fato de-
functus eſt.Platina in Gratiani tpa eius ſedẽ reponit.Alii in Arcadii & Honorii q a Theodoſio pa Hieronymi
tre regnum p manus accepere.Theodoſius a Gratiano oriẽtis fuit ĩpio platus. Freqũes hęc ĩ au- interitus.
thoribus variatio efficit,vt parũ nobis ĩterdũ cõſtẽt tpa.Sed hæc ipſi viderint,quoꝝ ea in ordinẽ
redigere pcipua fuit cura,nos hiſtoriã ſcribim⁹, etſi quoad fieri põt in manifeſto ſcribẽtiũ diſſidio
nõ fidẽ ſolũ nobis cõſtare volumus,ſed & rerũ ordinẽ,q in obſcura & ãbigua tẽporũ ratiõe vix ĩ-
offenſus cõtigere poſſe videat. Theodoſius Gratiani cędẽ vltutus,& vt Valentinianũ illi ſupſtitẽ
& extorrẽ ĩ iperii faſtigium reſtitueret,bellũ Maxĩo itulit. Cæterum tam celeriter res geſta eſt,vt
pene priuſq̃ Bizãtio mouiſſe crederet,ſeſe alpibus inſinuarit.Erat tũ Aqleię Maxim⁹,vbi obſeſſus Maximi cę
captuſq; capite mulctatus eſt.Sũt q ſcribãt ad tertiũ inde lapidẽ a Theodoſio & Valẽtiniano ſu- des.
peratũ viuũ veniſſe ĩ hoſtiũ poteſtatẽ,ibiq; a victore hoſte vltimo ſupplicio affectũ, ãno poſt Gra
tiani cędẽ vixdũ circũacto.Martinus Turonẽſis antiſtes vir pietatis eximiæ Maximo pdixiſſe fert
quũ in Britãnia adhuc eſſet,infeliciſſimũ eius vitæ exitũ.Andragatius q ſummã belli adminiſtra Valentinia
bat.Maxĩo ĩterfecto,mortẽ oppetiit,e naui pcipitat⁹.Valẽtinian⁹,Roma & Italia receptis ĩ Galliã ni ĩteritus.
tranſiit.Hic quum ſatis pacate ageret,Arbogaſtis Halanorũ pfecti fraude, Viẽnę ſtrãgulatus eſt.

ARBOGaſtis. Cęterum vt volũtariã ſibi mortẽ cõſciuiſſe crederẽt laq̃o cadauer ſuſpẽdit. Arbogaſtis Valẽtinia
no ꝑ hũc modũ ſublato impii dat nomẽ Eugenio cuidã, rẽ ad ſe trahit, ſuoq; arbitrio diſponit oĩa
Eugenius. vir Barbarus manuq; & audacia prõptus. Nec cõſiliũ in rebꝰ gerẽdis deerat, nec felicitas, breuiq;
adeo creuit, vt nõ ſolũ Gallię huiꝰ opibꝰ ceſſiſſent, ſed tributũ etiã pẽderẽt Germani, & auxilia ad
bellũ mitterẽt, & iam Eugeniꝰ Italię iminebat, alpeſq; trãſcẽdere occeperat, cũ Theodoſiꝰ factꝰ eſt
illi obuius. Erat is vehemẽter ſollicitꝰ de futuri ꝓlii euẽtu, hoſtiũ vires aĩo reputãs. Cæterũ victori
am a deo eẽ ratus, cibi expers, noctẽ peruigilio & oratione inſomnẽ egit, in ꝓliũ inde ferociter ruẽs. Io
nes enĩ Anachorita ab eo cõſultus victoriã polliceri. Cæterũ hoſtiũ inſidiis exceptus haud dubie
perierat, niſi Arbitrio hoſtiliũ dux priũ, qđ credas deo cordi fuiſſe, ſubita trãſitiõe Theodoſiũ ſeruaſ-
Cæleſtis fauor. ſet. His ille viribus fretus multo ferocius ꝓliũ iniit, ſecutꝰ cęleſtis fauor, nã ſimul ac res geri cœpta
eſt vẽtorũ turbo a Theodoſii ꝑte repẽte exortꝰ aduerſa hoſtiũ ora tã valide verberabat, vt vix reſi
procãdi ſpũs darẽt militibꝰ facultas. Nec tñ in hoc valuit vis illa, ſed tela hĩc miſſa violẽtius ĩ ho
ſtẽ vehebant. Cõtra hoſtilia aduerſis flatibus diuerberata ictũ nullũ ꝑferebãt. Extat Claudiani car
mẽ huius rei teſtis, q ad Theodoſiũ ſcribẽs. O nimiũ (inq̃t) dilecte deo, tibi militat æther. Et cõiu
rati veniũt ad claſſica vẽti. Nec diu anceps pugna fuit, tñ prio cõflictu. X. Gothorũ milia, q Theo
doſii ſeq̃bant ſigna, hoſtibus obiecta perierunt, qđ lucro fuit potius q̃ detrimẽto. Secuta inde hoſti-
Eugenii & Arbogaſtis exitus. um cædes, qbus paſſim cũ ſtrage & ruina diſiectis. Eugenius captus interficit. Arbogaſtis deſpera
tis rebus ſibi manũ itulit. Scđm Alpinã hãc victoriã Theodoſius vtroq; eſt imperio potitus, quum
ab initio Cõſtãtinopolitanũ tenuiſſet, octauo q̃ ibi cœptũ erat imperii loco. Fuit Theodoſius Tra
Theodoſii mores. iano pricipi, vt qdã in lr̃as miſere, oris liniamẽto ꝑq̃ ſilis, multa in ſuos pietate, ſed in patruũ ꝓci-
pua, munificus, ſagax, nec a lr̃arũ ſtudiis abhorrẽs, religiõis tñ diligẽs obſeruator, vt ciuiliter tule-
ritq; Mediolani ab Ambroſio antiſtite tẽplũ adire ſe ꝓhibitꝰ niſi prius pniam egiſſet, ꝙ quoq; ho
minũ milia ipſius iuſſu Theſſalonicæ fuiſſent interfecta, ob iudicis vnius, ſiue vt Euſebius ait, mili
tis cædẽ in theatro cõmiſſam, nec ille vt dixi huiõi ĩpietatis nota excanduit, q̃q̃ natura iracundi-
or. Pontificis dicto paruit, deditq; ſedulo operam, vt poſt paulo pie pureq; ſacris intereſſet. Vxorem
habuit Flaccillã, ex qua Arcadiũ & Honoriũ tulit. Flacillę defunctę Galliã Valẽtiniani maioris &
Iuſtinę filiã ſuperduxit, ex qua mox illi Placida nata eſt. Mediolani fato periit cũ iam quinquagena-
rius eſſet, & qa iam plures annos vtrobiq; erat imperatũ, vt iam ex vno duo facta eſſent impia, occi
duũ per manus Honorio tradidit ĩperiũ. Arcadio Cõſtãtinopolitanũ. Imperauit Theodoſius cũ Gra-
Honoriꝰ & Arcadiꝰ Imperator. L. ANNI MVNDI. Viri illuſt. tiano & Valẽtiniano annos. XI. mox triẽnio ſolus. Corpus eius ex Mediolano Cõſtantinopoli Ar-
cadius detulit. Incidit illius obitus in annũ ſeptimũ & nonageſimũ ſupra trecẽteſimũ humanę ſa
lutis, qui Romanæ vrbis milleſimus fuit cẽteſimus ac quinq̃geſimꝰ. Ab orbe cõdito ſexcẽteſimꝰ cir-
citer annus ac quinquies milleſimus, quo tpis ſpatio fuerunt viri ingenio clari. Claudianꝰ poeta Æ-
gyptius gñe, cuiꝰ hodie poemata extãt multa & varia, nitidus & ferox in ſentẽtiis, maiorq; inuen
tiõe q̃ figura carminis, ſic quoq; talis vt ſi ĩ recẽtiorũ nũero ponas ſit haud dubie primꝰ, vt veterũ
vltimꝰ. Fuit & prudẽtius q multa pie ſcripſit, vt Chriſtianũ virũ facile agnoſcas. Heraclides Mona
chus pietatis ꝓcipuæ ſctõrũ vitas lr̃arũ monumẽtis tradidit. Apollinaris Laodicẽſis q in Porphy-
riũ triginta ſcripſit libros. Tarianꝰ Barchinõiꝰ Nouatianorũ oppugnator. Eſiciꝰ Nazãzeni diſcipu
lꝰ, q Origenis & Pãphili bibliothecas vetuſtate corruptas ſedulo iſtaurauit. Britius Merulẽſis, q ꝓ
fide grauiter vexatus eſt. Heluidius, quẽ Auxẽtius Arrianus iſtituit, dignus qui in oblatratorum
numero nõ lr̃atorũ cẽſeat, ob ea q̃ de virgine Chriſti ſaluatoris matre impie ſcripſit. Sed oĩm ma-
Ambroſius & Aurelius Auguſtinus. ximi inſigniq; ſanctitate & eruditiõe clariſſimi Ambroſius Mediolanẽſis antiſtes, & Aurelius Au
guſtinus. Ambroſii filius fide & baptiſmo. Fuit Aurelius Apher Tagathenſis patria, vt Poſſido-
nius ſiue Poſſidius eius municeps ſcripſit, vir acri ingenio diuinarũq; rerũ humanarũq; capaci, a
pueris legitime inſtitutus adeo ꝓfecit, vt nõdũ. XX. annos natus Carthagini rhetoricen docue-
rit. Mathematicas artes & cæteras philoſophiæ ptes, ꝑ ſe multa legẽs eſt adeptus. Italiã ĩde petiit
ac primo Romæ, Mediolani dein docuit. Ambroſii ꝑdicatione & hortatu Manicheorũ ĩpietatẽ exe
cratus, cui fuerat ſectę ab initio addictus, ãnos duodetriginta natus, alii quadriẽniũ adiiciũt, ad fi-
dẽ cõuerſus eſt, cũ Ambroſius baptiſmi lauacro extulit, vbi medio actu pius ille antiſtes cãticũ ex
orſus. Te deũ (inq̃t) laudamus, cui ſtatĩ illud ſubiecit Aurelius. Te dñm cõfitemur, mox diuino
Auguſtini baptiſmus. afflati ſpiritu alternis ãbo verſibus carmẽ ꝑegere. Fuit Aurelius ĩde annũ & ãplius apđ Simplicia
nũ virũ haud obſcurę ſctitatis. poſt Romã reuerſus Hoſtiã deſcẽdit primis in Aphricã tẽpeſtati-
bus abiturus. Hic cũ forte eẽt, eius mater (fuit illi Monichæ nomẽ) Chriſtianæ pietatis mulier
obſeruãtiſſima, fato defuncta eſt. Aurelius ĩ Aphricã delatus patrimoniũ omne ſuũ vendidit, per

cuniãq; inde coactã in pios vſus vertit.Duplex hic opinio ad poſteros manauit,fuerint ne ab eo i
ſtituti ii quos hodie Canonicos vulgus regulares vocat,& qbus tunica candida cũ linea toga ſub Canonicorũ
nigro pallio eſt,tegumẽ a ſcapulis ipoſitũ ceruicẽ totũq; cõtegit caput,pterq̃ a frõte, eſt & nomẽ inſtitutio.
hodie & familia nõ ſcelebris,in q̃ vt eoꝝ cõmẽtarii demõſtrãt,pter claros Antiſtites q plurimi nu
mero cenſent.XXX.quot i nulla alia.Romani fuere põtifices,ſed viri ſctitate clari adhuc plures.
Quæ itra extraq; Italiã ſortiti ſint loca eius pfeſſiõis viri,aut quãtus ſit hodie initiatoꝝ numerꝰ
neq; ipſi ſcribunt,nec ipſe aliq̃ ſcriptũ repio.Cęterũ hi ne tũ primũ fuerit ab Aurelio iſtituti, an
q ab Eremo nomen ferunt,qñ vtriq; eã ad ſe laudẽ trahũt,teſq; in dubio adhuc eſt, ad fidẽ hiſto-
riæ ptinere exiſtimaui locũ in medio relinq̃re:cęterũ Eremitica qđ ſatis cõſtat familia multo ẽ ho Eremitani.
die celebrior,atq; adeo nobilis,vt iter Chriſtianę pietatis ordines & celebritate & viroꝝ fruge cre
dat nulla iferior,ſed de his nõ multo poſt dicã.Fuit Aurelius tãdiu in Eremo vt qdã ſcribũt, nã
id quoq; vt video i dubiũ venit,quoad Manicheis i terra Aphrica pgrauãtibꝰ Hipponẽſis fit An
tiſtes factus.Tenuit ide annos.XL.eã ſedẽ,ſcripſitq; iterea tã multa,vt mẽritꝰ credat q oĩa eiꝰ opa
ſe legiſſe dicere auſus eſt.Baptiſta Alouiſianꝰ Rauẽnas Eremitani ordinis,diuinaꝝ pfeſſor lraꝝ,q Aurelii ſcri
de Aurelii Auguſtiani rebꝰ mihi cõmẽtarios tradidit accuratiſſime cõſcriptos,ſupra cẽtũ hęreti pta,
coꝝ ſectas ab eo oppugnatas,Poſſidonii teſtimonio,tradidit,quarũ nonagita numero ſint vno no
mine extĩctæ,ſuũq; vnicuiq; nomẽ reddidit.Periit Aurelꝰ fato ãnos ſex &.LXX.natꝰ. Sed de eiꝰ
exitu ſuo poſtea loco erit ſermo.Multi mortales Auguſtino adhuc i hũanis agẽte ſctitatẽ viri ſin
gularẽq; doctrinã ſecuti,oĩbꝰ q̃ i terris miramur cõtẽptis,i Eremũ cõceſſere,vñ Eremitaꝝ eſt no-
mẽ vt arbitror,deductũ,nã hoc quoq; parũ liqdo tradit.Cæteꝝ ſiue ab eo qđ ẽ ſupra ſignificatũ,
vt q i deſertis eẽnt ſint i vnũ aggregati & iſtituti,ſiue ipſius vitã & dogma ſecuti paſſim deſerta
coluerĩt,rẽ auſpicatiſſime ichoatã,ac ſupra fidẽ auctã ipia Vãdaloꝝ arma,q̃ totã ide Aphricã ſũt
puagata,atroci iſectatiõe ppemodũ extinxere.Adiit ide nec vnã cladẽ Eremitanũ nomẽ. Cæterũ Eremitanõ-
ſępius varieq; iſtauratũ i plures abiit familias.Nũc pcipua nois celebritas ẽ penes eos,q ab Eremo rum veſtitꝰ.
nomẽ ſortiti ſũt,hi nigra tunica amiciunt,cõcolor tegmẽ a ſcapulis ad caput iducũt , ſubter can-
dida tunicula cũ cãdida liſta,ſcortea cingũt zona,bubulo cornu fibulata, calceatus nihil a cõi di-
uerſus,tõdent nouacula a vertice,infra dimidiũ caluæ,capillus inferne reciſus i pui circuli ſpeciẽ
circa aures & tpa totũ ãbit caput. Vetꝰ vt mihi videt res eſt nudatio capitis in iis q ſacris initiãt
ac priuſq̃ Chriſtiana ſit pietas cõdita i qbuſdã ſacerdotiis a veteribꝰ vſurpata.Cæteꝝ ſiue a nřis
inter ipſa religiõis primordia nouiter iſtituta ẽ,ſiue veteri ritu ſũpta,ita ſeſe oĩbꝰ initiatoꝝ ordi-
nibus iſeruit,vt nullũ ſit hodie maiꝰ inter mortales ſacri pphaniq; capitis diſcrimẽ,etſi clerꝰ oĩm
parciſſime tõdet.Miꝝ ẽ q̃tũ Eremitanoꝝ res toties afflicta ad poſtremũ creuit. Sũt nřa tẽpeſtate
vt Alouiſiani cõmẽtarii demõſtrãt.Eremitani ordinis cõuẽtus,quoꝝ rõ iniri põt,circiter duo mi Eremitano-
lia,initiatoꝝ ad.XXX.milia nũero. Virginũ loca tercẽtũ nũero,viri theologica eruditiõe clari & rum nume-
qui pie multa & accurate ad orthodoxę fidei munimẽtum ſcripſere,cẽtũ & ãplius nũero,& in his rus.
Nepotianꝰ,poſſidoniꝰ tagaſthẽſis,Oroſius,Alphraganꝰ,Egidiꝰ, quo poſt Aureliũ neq; plura qſq̃ Viri Eremi
in diuinis ſcripſit,neq; accuratiꝰ.Thomas Argẽtinꝰ,Gregoriꝰ Ariminẽſis,Paulus Venetus,& alii tani nomi-
pari celebritate inſignes.Sctõꝝ catalogo aſcribunt,diuus Auguſtinus.Nicolaus Toletinas, Sim- nis inſignes
plicianus,& Guilielmus Britãnicus.Btõrũ nũero octo &.LX.In ſanctaꝝ & beatarũ tredecim re-
ferunt.Et i his Aurelii mater,Perpetua virgo,& Clara,q̃ i Vmbria religioſe colit. Et hæc eremi-
tani nois lumina,nõ terris vnis,nec vno tpe ad noſtrã vſq; mẽoria claruere. His paucis ãnis qbus
hæc cõmẽtabamur, pegre in Italiã delati ſunt Eremitanę obſeruationis qdã ex ea Æthiopia q̃ eſt
ſupra Ægyptũ,hi Romanũ lõgo cõmercio ſermonẽ adepti magnũ dicere initiatorũ nũerũ nomi-
nis huiꝰ eẽ in terra,vñ pfecti eẽnt,cõuẽtuſq; plurimos quorũ certꝰ iniri nõ poſſet nũerꝰ i tãta ter
rarũ vaſtitate,q̃ eo mihi veriora videt,quo ex Libya,vbi is pietatis cultꝰ ortꝰ ẽ,facilius potuit i eã
terrã,q̃ locorũ ppiqtate agnata illi ẽ,q̃ i remotiores oras penetrare, quũ Vãdalorũ iturã ab ĩitio
declinauit.Et hæc lõgiore fortaſſe ſermõe q̃ iſtitutus patiat ſtilus.Illud teſtatum relinquo,hæc q̃ Q̃ diu vixe
de Aurelio Auguſtino vnũ in locũ cõtulimꝰ,pluriũ ãnorũ ſpatio fieri cõtigiſſe,ſeptuagenariꝰ enĩ rit Auguſti
periit ãno.XL.q̃ Hipponẽſis fuit ãtiſtes declaratus . Sub Theodoſio itaq; maiore ſacerdotiũ ade- nus.
ptus p Honorii tpa deſcẽdit in ſeptimũ iunioris Theodoſii annũ, q Arcadii fuit filius.Enimuero
Honorius pricipatũ a Theodoſio patre p manus acceptũ,ita cũ Arcadio fratre ptitus eſt,vt ex de
functi ſnĩa ipſe occiduũ teneret imperium,cuius caput Roma eẽt,ille apud Bizãtium Orientale. Scriptorum
Fuit Honorius ſeptimus & quadrageſimus eoꝝ,q Romę ſunt reꝝ potiti, etſi nõ deſunt q Galbã variatio.
Othonẽ & Vitelliũ huic nũero eximãt,vt Euſebius & q Euſebiũ ſecuti ſunt,Sed nos Tranquillũ

ſeqmtur,ꝗ tres illos in ordiné redegit.Paulus diaconꝰ,qđ miror,altero a quadrageſimo eũ loco im
peritaſſe author eſt.Arcadius nonus a Cõſtantino,ꝗ Auguſtoꝝ primꝰ Cõſtantinopolim iſtaura-
tã alterũ imperii caput cœpit illuſtrare. In hos annos qbꝰ duo illi Theodoſio geniti iperitaſt Pro
ſper & Philippus Eremitanus Anaſtaſii põtificatũ & Innocẽtii reponũt.Platina cui cur minꝰ gra
Platinæ ac- uare accedã paulo poſt dicã,Anaſtaſiũ Gſano iungit,ꝗ Theodoſiũ maioré ad ĩpiũ traduxit.Inno-
cedit. cẽtiũ Theodoſio,tãtũ authores ipſi iter ſe variãt.Mihi vt libere dicam qđ ſentio pſuaderi nõ põt
Platinã virũ ĩpenſe doctum,& ꝗ in ſumma libroꝝ copia ſcripſit hiſtoriã,fuit enĩ Sixti põtificis Bi
bliothecariꝰ,temere a Proſpo & aliis,quosvidiſſe credibile eſt,diuerſum abiiſſe,qn dignus eſt ꝗ ob
ea q̃ dixi diligẽtiores ſecutꝰ authores exiſtimari debeat, & ex multis qđ veriſſimũ putauerit ſcri-
pſiſſe.Is igiẽ cui & tutius,niſi opinione fallor,ita libẽtꝰ accedo.Innocẽtiũ Ro.põtificẽ,fuit is Alba
Innocentius uus,& in Anaſtaſii locũ defuncti ſurrogatꝰ,maioris Theodoſii ĩpio æquat. Quocũq; igiẽ ĩperãte
XLI. Ro.pſuit eccľię Innocẽtiꝰ ſabbatoꝝ ieiuniũ ĩſtituit,ꝙ eo die Chriſtꝰ dei filiꝰ i ſepulcro fuerit,eiuſq;
Cataphry- diſcipuli id tp̃s ieiunio trãſegere.Cataphrygas hæreticos, cuiꝰ delirii authores fuere Montanus,
gę. Priſca,& Maximilla ex vrbe expulit.Pelagiũ monachũ,& Cæleſtinũ Hæreſeos dãnauit, ꝙ liberũ
arbitriũ pluris q̃ diuinã gr̃am ducerẽt,volũtatẽq; ſatis eſſe crederẽt ad diuina iuſſa exequẽda.In
hunc multa ſcripſit Auguſtinꝰ.Dedicauit Innocẽtiꝰ cõem Geruaſii ædẽ & Prothaſii. Veſtinę te
Apollinaris ſtamẽto cõſtructã,exultãq; donariis eiuſdẽ legato. Fuit p id tp̃s Apollinaris Laodicenus Anti-
hæretici ſtes diſputator acerrimus,hinc Apollinariſtæ,ꝗ corpus aſſerebãt nõ aĩam a Chriſto ſuſceptã.Inde
dogma. erroris huiꝰ author cõuictus de aĩa quoq; cõfeſſus eſt,nec ea pte qua eſt illa rõnalis,ſed q̃ viuit cor
pus ſuppleret verbũ.Cyrillꝰ Hieroſolymitanꝰ & ipſe multa Theodoſio ſcripſit.Paula Romani ſã-
guinis mulier pietate ĩſigni,ad quã extãt Hieronymi pbri epľę,in hos ãnos reponiẽ a qbuſdã. Ex
ZOZIMus vrbe Hieroſolymã petiit pietatis ſtudio,fuitq; Bethleę aliq̃diu,vbi eadẽ tẽpeſtate Alexius & Do-
XLII. natus Epirẽſis Antiſtes multa vtetq; ſanctitate claruere.Sedit Innocẽtiꝰ ãnos.XV.Zozimus eius
PONT. loco eſt ſuffectus,pfuit ſacris Honorio & Arcadio ĩperãtibꝰ,quo ſane tpe nõ pricipũ culpa,ſed p-
Vnde pri- fidia ducũ,res Romana aptius inclinauit.Præfecerat Theodoſius pater tribꝰ ĩpii ptibꝰ,quum filii
mi terũ mo- adhuc pueri eẽnt,tris ſummos duces.Ruffinum oriẽtali ĩpio.Stiliconẽ occiduo,vniuerſę Gildonẽ
tus orti. Aphricę.Is Theodoſii morte audita cõfeſtim aĩm adiecit ad pұinciã ſuo ĩpio ſubigendã,pueroꝝ
ætatẽ aſpnatꝰ,nec audaci cõſilio defuit euẽtus.Cęterũ res male parta,cito dilapſa eſt.Maſtezel eiꝰ
frater aĩo in Gildonẽ,ob filios ab eo crudelr̃ necatos,pluſq̃ inimico,illum impio & vita priuauit.
Eniuero Maſtezel,vbi Gildonẽ,poſt Theodoſii iteritũ,ĩperii occupãdi cõſilia agitare ſenſit, fratris
ſcelus,vt impiũ deteſtatꝰ,ex Aphrica in Italiã trãſiit,duobꝰ filiis ĩ pұícia relictis,quos Gildo ĩ fra
tris ĩuidiã extremo affecit ſupplicio,Maſtezel igiẽ in Aphricã aduerſus Gildonẽ miſſus,ex Capſ-
inſula viros pcipua ſanctitate in pұinciã deportauit.Hoꝝ fratus pſentia cum legiuncula vna ad
LXXX.milia hoſtiũ pfligauit.Gildo fugã molitꝰ nauim cõſcẽdit. Cæterũ maris ſęuitia in terrã
relatus,vt hoſtis,Maſtezelis iuſſu ĩterficiẽ.Is tã q̃ ſibi nõ Honorio viciſſet.Aphricã armis receptã
ad ſe trahere conatꝰ eſt,maluitq; fraternũ ſcelus q̃ optimi ducis officiũ imitari,adeo ſemp trãſuet
ſos egit hoĩm aĩos cæca dominãdi libido,ſed res nihilo meliore eſt euẽtu ab eo mota q̃ ãtea fuerat
Maſtezelis a Gildone.Milites eius ĩpiũ priꝰ ptaẽ q̃ expti primo conatu Maſtezelẽ obtrũcãt, ſicq; duo rebel-
cædes. les fratres Aphricæ ĩpiũ nõ magis temere q̃ infeliciter tẽtate auſi cõtinuatis pene cædibꝰ periere.
Nec Ruffinꝰ & Stilico,quoꝝ hic Occiduę aulę erat pfectꝰ ille oriẽtalis,ĩ fide & officio mãſerunt.
Ruffinꝰ (fuit is Gallici ſanguinis,niſi Claudianus decreto vbiq; fabulaẽ) Hũnis & ꝗ his finitima
accolũt ĩ nefariũ fœdꝰ aſcitis.Arcadiũ ĩpio priuare ẽ adortꝰ. Audacis ne hoĩs ĩpii dicã motꝰ ĩ eiꝰ
caput vertere.Proditiõis cõptus,ĩ medio conatu ab Arcadio ĩterfectꝰ eſt.Stilico pari dñandi affe
Ruffinꝰ ab ctu & ipſe Honorio ĩſidiaẽ,ſed quo maior fuit hoĩs authoritas,maioreſq; vni opes q̃ſitæ ob dupli-
Arcadio ĩ- cẽ cũ pricipe affinitatẽ.(Enĩuero duę Stilicõis filiæ Maria & Thermaria vna poſt alterã Honorio
terficitur. nupſere,etſi prior ĩtacta deceſſit) eo capitalior fuit hoſtis,& ad res ĩperii ĩfringẽdas efficacior. Ac
ceſſit ad ĩpiũ ſcelus callidũ hoĩs ingeniũ,ꝗ nõ priꝰ qđ paraẽ eẽ oſtẽdit,q̃ res vtriuſq; ĩperii in apertũ
adduxit diſcrimẽ.Erat Stilico Vãdalus gñe, hãcq; occaſionẽ nactꝰ populares ſuos ad Gallias ho
Stilico. ſtiliter ĩuadẽdas occulte excitat,& cũ his Sueuoꝝ gẽtẽ Burgũdios & Halanos, inde vt Romani ĩ
perii opes vno ĩpe vbiq; fatigaret,nã ad Eleutheriũ filiũ rẽ trahebat,dat operã vt Viſigothi, qui
iãpridẽ Cõſtãtinopolitani ĩpii merebãt ſtipẽdiũ,exauthorati,cõtumelię cauſa,aut ſtipendii inopia
ad res nouas cõſurgerẽt.Claudianꝰ oẽm Gothoꝝ motũ in Ruffinũ cõfert,haud dubie ignatꝰ eo
Claudiani rũ q̃ flerẽt,aut certe diſſimulator.Sed ſtilico oĩm fuit maloꝝ cauſa,ꝗ ratus fore vt Viſigothi,ſti-
error. pendio adẽpto,ira & egeſtate adacti Italiã inuaderẽt,eiꝰ gẽtis exauthorandæ fuit, vt dixi,author

Vandalis diuerſa parte Halanis & Burgūdiis Galliā vaſtātibus futurū credere, vt ſiue hos ſiue
illos Honorius petiiſſet,ipſe cum vellet alterutris auxiliaribus vtereť,atq ita fore, vt Honoriꝰ ꝑ-
ſenti bello ſuccūberet.Iā & illud nefario cōſilio aſtruxerat,vt ſimulac Gothi Italiā inuaſiſſent,ſibi
id bellū cōficiēdū depoſceret,ꝑcipua copiarū parte ſecū abducta . Honoriū in Gallia Vandalis &
iis q cū ea gēte cōmilitiū faciebāt opprimēdū relinqueret.Ipſe Gothis,qđ futurū ſperabat, ꝑlio vi
ctis,Romā cū tota Italia occuparet,atq p hæc impio potireť.Anno itaq Arcadii & Honorii octa
uo,q ab Chriſti incarnatiōe quadringēteſimꝰ ſeptimꝰ fuit.Stilicone & Aureliano cōſulibus. Viſi
gothi ſtipēdio & cōmeatu priuati,ex Thracia tumoltuoſe in Pānoniā trāſeūt, hicq regē ſibi cre Gothi Pan-
ant,quū poſt Athalarici interitū annos qnq &.XX.ſine rege fuiſſent . Theodoſii eni & Gratiani noniam oc-
ſex annos ſtipēdiū meruere,inde vniꝰ Theodoſii,q Gratiano ſupfuit annos.XI.Poſtremo Arcadii cupant.
& Honorii annos octo,quo tpis ſpatio nullos Gothi duces habuerūt,ꝑter eos q ab impatoribꝰ da
ti eſſent.Pānoniam igitur ingreſſi Halaricū regē cōſtituūt,virū fortē ex Balthoꝝ familia ortū, in Halaricꝰ go-
Gothis lōge celeberrima.Nec multo poſt Radagaſus cū.CC.milibꝰ Gothoꝝ ſeſe Halarico adiun thorū rex.
xit.Is vñ venerit,aut vbi terraꝝ eā vim hoim cōtraxerit Oroſius & Ablauius nō tradūt. Sed ni-
hil ſit abſurdū credere Gothos ex ſedibus ſibi circa Danubiū aſſignatis biptito pfectos,mox I Pā
nonia I vnū coiuiſſe,aut certe manꝰ illa,q Halaricū in Pānonia creauit regē,aliqto priꝰ ab Iſtro p
fecta eſt,moxq Radagaſi ducto ſit altera ſubſecuta:Sed vtcūq tāta vis hoim in vnū tā breui con
fluxit his Halaricꝰ copiis fratꝰ,cū Radagaſo Thraciā,Pānoniā,Illyricū,Noricū,& eā Italiæ orā,q
adiacet,ferro & igni populať. Vaſtati ſunt agri,oppida direpta,cędes oīs ſexus & ętatis paſſim edi
ta.Zozimus pōtifex Graii ſanguinis p id tps ſacrā tenuit ſedē,q Innocētio ſucceſſit.Hoc pōtifice
Roma a Gothis eſt capta,nec deſtitit interea vir pietati deditus,vel media rerū pturbatiōe,eccle Zozimi in-
ſiā inſtitutis augere.Huiꝰ eſt illud,vt Linoſtimis lęuas diaconi integerēt,dū res diuina fieret. Vt ſtituta.
dñicę reſurrectionis ſabbato cęreus parochiatim ſacrareť. Ne clerici ī publico potarēt.Ne mācipi
um initiareť.Miſit Zozimus Fauſtinū epm & duos cum eo pbros qui Carthaginenſi Synodo in-
tereſſent,vt oībus appareret nihil vſpiā rite decretū iri qđ ad rē diuinā ptineret, niſi Ro.pontifi-
cis authoritate id fieret.Carthaginēſi cōuētu Pelagiana eſt hęreſis dānata. Habuit Pelagiꝰ pſua- Pelagiana
ſum holem p ſe ſalutē idipiſci priuo merito,priuaq virtute dirigi ad iuſtitiā,quū neutrū, niſi de Hæreſis dā-
us annuat,ꝑſenſq adſit,cōtigere poſſit cuiq,naſci ꝑterea hoim ſine origīali labe, & ob eā rē haud natur.
opępreciū eſſe baptiſmo admoueri.Fuerūt eadē tēpeſtate,aut certe nō multo priꝰ, viri ſctitate in
ſignes.Martinꝰ monachꝰ Turonēſis.Dies illi feſtus ad tertiū idus Nouēbris, huiꝰ eſt mēorabilis Viri erudi-
illa pallii ptitio,quo militē texit & regē,vt Ambroſiꝰ ſcribit. Chriſtū videlicet q rex eſt in paupe- tione clari.
re,& ſe qui Chriſto militabat.Io. cognomēto Chryſoſtomus Bizātii Antiſtes vir & ipſe apprime
doctꝰ,& q multa tā pie q vtiliter ſcripſit.Caſſianꝰ monachus Chryſoſtomi diaconꝰ. Symphonios
quē Hieronymus inſtituit.Iulianꝰ Cāpanus eps.Ruffinus Aquileienſis eccleſiæ pbř. Atticꝰ q poſt
Chryſoſtomum Conſtātinopolitanæ ꝑfuit eccleſiæ.Et hi qdē oēs eruditione clari, quoꝝ monumē
ta nouit poſteritas.Interiicit Platina his tpibus Diodorū Tarſenſem,Euſebii non eloquentiā ſecu
tum ſed ſententias.Euagrium,qui latinam Antonii monachi fecit vitā,quā gręce Athanaſiꝰ ſcri
pſit. Tyberianū & Ambroſiū,qui Didymū audiuit,hic in Apollinarē ſcripſit,ille ſe & Priſcilianū
Apollogetico eſt libro tutatus.Scripſit & Lucius Arrianę ſectę Antiſtes Hypotheſeon librū. Pe-
tronius Bononiēſis & Poſſidonius Tagathēſis cū his vixiſſe creduntſ.Scripſit Primatius multa ad
Fortunatum,texuit & Proba Adelphi pcōſulis vxor carmē (Cētonā vocāt) opus piū Maronia Proba.
niſq hemiſtichis cōſertū.Eudochię, q Theodoſii fuit iunioris cōiunx,eā multi induſtriā aſcribūt.
Et hi qdē hoim tū maxime in terris ingenio & ſanctitate claruere,quum Gothi Halarici regis &
Radagaſi ductu Italiā inuaſerunt.Cęterū multitudo ingēs fecit,vt cōmeatuū inopia bipertito du
ces ipſi ductare coacti ſint.Radagaſus Apeninū trāſgreſſus Feſulis cōſedit,cui Hetrurię iminenti.
Vldinus & Sarus cum exercitu obuiā facti ſunt.Erāt cū his,ꝑter alias copias,Hūnoꝝ Gothorūq Vldinus &
vis ingēs.Quādo vero hi hoim ad Romanos trāſierint,aut qua de cauſa, Oroſius qui eſt hoꝝ au Sarꝰ duces.
thor,nō expedit,ſuſpicari tū libet,qđ ad Gothos attinet,fuiſſe eā manū ex iis reſiduā, q cū Theo
doſio in Gallia militarunt,etſi magna ex pte vna acie periiſſe dicanť.Cæterum qcunq Barbaroꝝ
illi fuere,q cū Vldino & Saro Feſulas pceſſerunt,breui eoꝝ occurſu accidit,vt Gothorū multitu-
do ingēs atq alioq inuida in locoꝝ anguſtias deiecta, cōmeatibꝰ vndiq īterclufis inedia confecta
ſit.Radagaſus poſt res pditas fugā cū paucis molitus īterficiť.Sūt q tradāt.Stilicōia ductu hęc ī Gothorum
Gothos geſta. Oroſiꝰ & Paulus diaconꝰ authores ſunt rei p eū modū quē dixi in Apenino geſtę. clades inſi-
Adiiciunt tātam vim hoim captā,vt ſeruitioꝝ greges vno aureo ſectores licitarenť nūmo . Nec gnis.

Halaricus multo poſt q̃ hæc Gothis eſt clades illata,cum altera manu affuit,ac multo tumultuo
ſius q̃ Radagaſus,haud ꝓcul Rauēna,loco cui Candiano eſt nomē,caſtra fecit.Quibꝰ excitus nū-
ciis Stilico,erat tū ille Bizātii,ꝓmiſſis q hoſtes,extremū agmē carpēdo, ab inſtituto itinere remo-
rarent̃,ipſe cū robore copiaꝝ.per Agletā & Patauiū,ꝑq loca qbꝰ nūc Ferraria eſt. Rauēnā deſcē
dit.Halaricus Stiliconis acceſſu cōmotꝰ,ad Polētiā vicū caſtra trāſtulit,duo &.XX.milia paſſuū
a Rauēna,vt loca Apenino ꝓxima obtineret.Abeſt Polētia duo milia paſſuum a vetuſto Triēno-
rū foro,Bertonoriū nūc vocāt.Stilico vt erat rei militaris ſciētiſſimꝰ,cōſilio magis q̃ viribꝰ (erat
enī hoīm nūero multo īferior) Viſigothos fudit,fuſoſq in arctū cōpulit, vt ferro & fame delere
Stiliconis perfidia. potuerit,ſi debellatū in Italia voluiſſet.Cæterū fatigare hoſtē de īduſtria,ſimulq bellū trahere,oc
caſionē inuadēdi impii expectās,ſub Vandaloꝝ aliarūq ferociſſimarū gētiū in Galliā irruptionē.
Senſit Stiliconis ꝑfidiā Halaricus,& ꝑ legatos,triēnio poſtq̃ fuerat Italiā ingreſſus,rem Honorio
detulit,petiitq ſibi & ſuis eā Galliæ ꝑtē aſſignari,cui Sueui,Halani, Burgūdiiq iandudū īmine-
rent.Honorius Stiliconis ꝑfidia ꝑmotꝰ, neq enī vno indicio cōpererat hoīem ſuo impio inſidiari,
Stiliconis facinus, ad eū ſcribit vt Halaricū & Gothos in Galliā pacatos dimittat.Paruit ille īpio,ictoq cū Halarico
vt iuſſus erat fœdere,in eū abeūtē Saulū Hebræi ſanguinis ducē,cū valida Iudæoꝝ manu, ex fo-
ro Popilli īmittit.Suſcepetāt Viſigothi iam antea Chriſtianæ fidei cultū,erātq pietatis huiꝰ ob
ſeruātiſſimi,quo cōtigit vt feſto die feriati,quū nihil mīnꝰ q̃ ab eo īſidias expectarēt, a quo nuꝑ pa
cati adiutiq cōmeatu diſceſſerant,ſubita ſint & īprouiſa vi petiti, & ob id ad īiuriā accipiēdā op-
portuniores facti.Hic res mira tradit̃.Gothi religiōis metu,qa nefas ducerēt feſto die ī pugnā de
ſcēdere,diu īmoti hoſtiliq ferro expoſiti ſtetere,quā Saulus opportunitatē adeptus , prio acceſſu
fœdiſſimā edidit ſtragē,īde clamore & tumultu ad regē ꝑlato,Gothi iuſſu regis arma capiūt, fa-
Hebræorū cædes. ctoq in Hebręos īpetu primo ſiſtūt,inde paululum cōnixi,modico negocio fundūt,fuſos diſſipant
paſſimq cū multa cęde ſternūt.Id flagitiū poſtremo palā fecit q̃ occulte Stilico coqueret conſilia,
vt Gothoꝝ gēte penitus extincta Vandalis popularibꝰ ſuis,primo Gallia,dein Italia pāderet̃.Go
thi ad eā iniuriā infeſtiꝰ coorti.Stiliconē metu ſubigūt,vt ad cladē reſarciēdā ab Honorio ſupple
mētum peteret.Dedit ille qđ petebat̃,ſimulq copiarū q̃ in ſupplementū mittebant̃ ducibꝰ īperat,
vt occaſionē nacti Stiliconē cū Eucherio filio īterficiāt.Peragūt illi īpigre mādata, amboſq exco
Stiliconis & filii cędes, poſito adorti merita cæde obtruncāt.Sūt q poſt Romā captā in foro pacis,eū cū filio īterfectū ſcri
bāt.Sed quoquo modo periit Stilico qđ ſatis cōſtat vir fortis,cæterū Barbarica ꝑfidia, nefarii cōſi
lii luit pœnas,q vt filio purpurā īduceret res hūanas in aptū traxit diſcrimē.Sed vix tā prudēter
Honoriꝰ in vniꝰ cęde maturāda feciſſe credit̃,q̃ mox īcōſiderate,ne ſtulte dicā, ꝙ duce fortiſſimo
ſublato,in eius locū exercitui ꝑfecit nemīnē:quo cōtigit vt exercitꝰ ſine duce ſępiꝰ fuſus ſit a Go
this,ac cæſus,ac miles q vincere ſuetus erat turpiter vincit̃.Quibus hoſtis ſucceſſibus ferocior fa
ctus,Italiā ꝑ partes populat̃.Romam obſidet,obſeſſam armis & inedia fatigat.Pertulere aliquādiu
Miſerabilis Ro.vrbis obſidio & captio. Romani obſidionē,eſtq interim tāta rerū oīm inopia laboratū,vt ne ab humanis qdē carnibꝰ,ne-
dū a cętera ciboꝝ obſcœnitate,abſtinuerit miſerabilis ciuitas:Hęret vox,inqt Hieronymꝰ,& ver-
ba ſingultus intercipit.Capit̃ vrbs q̃ totū cepit orbē,imo priꝰ fame periit,q̃ gladio , & vix pauci q
caperent̃ repti ſunt,ad īfandos cibos erupit eſuriētiū rabies,& ſua inuicē mēbra laniarunt,dū ma-
ter nō parcit filio,& recipit vtero quē nuꝑ effuderat.Aſtipulat̃ Hieronymo Aureliꝰ Auguſtinus,
cuius ſcripta tꝑis illiꝰ atrocitatē haud vno demōſtrāt loco.Poſtremo ſiue armoꝝ vi, ſiue ciuitate
oībus malis fatigata,nā hoc quoq parū ꝑſpicue tradit̃,ſiue armis potiꝰ & inedia ſubacta,vt ciues
fame affecti arma ſuſtinere āplius nō poſſent,nedū hoſtē a mœnibꝰ arcere,a Gothis Roma capta
ANNI MVNDI. eſt.Prio die Aprilis vrbe ſunt hoſtes potiti,fuitq annus ille ab eo quo Romulꝰ eā cōdidit milleſi-
mus ac cēteſimꝰ quartuſq & ſexageſimꝰ.Alii duos ex nūero adimūt ānos.Hūanæ ſalutis duode-
cimꝰ ac q̄dringēteſimꝰ.Vrbe capta edictū ꝓpoſuit Halaricꝰ, vt capitale eēt ſiqs apl'oꝝ principum
violaret tēpla,& vt in vniuerſum cæde abſtineret̃ ſibi placere oſtēdit.Multi mortales ꝓmiſcue no
ſtratis alienęq religiōis ſunt tēploꝝ maieſtate ſeruati. Tātum ſacra vaſa magni ꝑcii ex Vaticano
tēplo direpta,regiſq iuſſu cōſeſtim reſtituta. Vrbs cędibꝰ,ſtupris,& incēdiis nōnihil fœdata. Pla-
cidia Honorii principis ſoror (ipſe ꝓcul aberat) in hoſtiū poteſtatē venit.Roma olim gentiū dña
triduo direpta eſt,exhauſtaq ſpoliis ex oī terra q̄ſitis.Gothi triduo poſtq̃ vrbe potiti ſunt, īde di
greſſi,Cāpaniā prio,mox Lucaniā,& Brutios populāt̃ , in Siciliā ꝑ aduerſas tēpeſtates trāſfretare
Athaulphꝰ Gothorum Rex. nō potuerūt,aliquot in freto nauibꝰ medio conatu amiſſis.Nec ita multo poſt Halaricus rex Cō
ſentię morit̃.In eius locum Gothi Athaulphū defuncti regis ꝓpinquū ſubſtituerunt.Halarico ne
locoꝝ accolę refoſſum cadauer laniarēt.Buſſēto amne ad tꝑs correuato, ī fluminis alueo ſepulcrū

condidere,opificibus interfectis,ne vbi loculus cũ oſſibus multiſq; diuitiis defoſſus eſſet,ſciri poſ
ſet.Fuit credo peculiare ipſi gẽti cadauera & theſauros p eũ modũ cõdere, qđ alio ẽ loco demon-
ſtratũ Athaulphũ Placidia,quã Romę captã Barbarꝰ ſibi matrimonio iunxit,multo Romanis mi
tiorẽ reddidit,nã vrbe repetita,q̃ poſt Gothoꝝ digreſſum ita paucis mẽſibꝰ,q̃bus illi abfuere,in pri
ſtinũ,ab ea clade qua fuerat affecta,ſe ſtatũ vĩdicarat,vt p̃ter pauca incẽdii veſtigia,q̃ adhuc exta-
bant,nihil hoſtile paſſa videret̃,habuit in aĩo Athaulphus vrbẽ ab oĩ recenti iniuria ſeruare,Pla-
cidię cõiugi gratificatus,ſed Barbarorũ feritas plus potuit q̃ iperiũ . Roma iterũ tanq̃ vi capta a
Gothis hoſtiliter diripit̃,a cæde tñ & incẽdio tẽperatũ.Nec ita multo poſt hoſtes inde ꝓfecti,eam
ſine p̃ſidio relinquunt,iam enim Placidię p̃cibꝰ cœperat Barbarus ad pacẽ inclinare.Sunt qui ſcri Athaulphi
bãt cupiuiſſe Athaulphũ Romã funditꝰ euertere,alterãq; diuerſo loco vrbẽ ſtatuere, abolitaq; an conſilium.
tiquĩ noĩs mẽoria,ꝓ Romanis Gothos,ꝓ Roma Gothiã noĩare,ipſeq; nouæ vrbis cõditor in Au-
guſtoꝝ locũ ſurrogatus pro Auguſto Athaulphi nomẽ ad poſteros trãſmitteret.Cæteꝝ Placidia Tempeſtiua
affirmante rem Romanam adeo creuiſſe,vt eius noĩs memoria aboleri non poſſet.Fuiſſe initia eiꝰ Placidiæ
ciuitatis per ſe grandia ac læta,ſed rerũ incrementa multo maxima,ac ſupra humanitatis faſtigi parenęſis.
um excelſa,q̃ nõ magis vi & armis q̃ legibus a quibus Gothi abhorrerẽt,optimiſq; inſtitutis cre-
uiſſent. Tẽpeſtiua mulieris p̃dicatio adeo animũ ꝓpoſito auertit , vt ꝓ vrbis euerſore inſtaurator
dici maluerit.Cœpit & de ſanciẽda pace amicitiaq; iungẽda agere cũ Honorio.Cæterũ dum Vi-
ſigothi Roma capta ac direpta Italiã ꝑuagant̃,Vandali,Sueui,& Halani Galliã p̃rio, mox Hiſpa
nias rapinis & incẽdio fœdãt.Sunt Vandali Germaniæ populi a fluuio quẽ accolunt noĩati.Hoꝝ
pars ſunt Burgundiones,vt Plinii verbo vtar , & Sueui Germani,q cũ Vãdalis Gallias inuaſere. Qui hoĩm
Halani q cũ his cõmilitiũ fecere Scythæ ſunt origine,ſed cũ Vandalis ꝑ id tp̃s habitaſſe credũt. Vãdali ſint
Tacitus Cornelius inde Burgũdioꝝ nomẽ factũ exiſtimat q Vãdali a Druſo & Tyberio Neroni
bus Auguſti auſpiciis victi vicatim habitare coacti,id nomen a ſimili incolatu ſortiti eſſent, quo Burgundii.
niam vicos illi Burgos vocent.Vandali igit̃ Burgũdii & Halani vna.CCC. milia bellatoꝝ fuiſſe
tradunt̃.Sunt q.CCCC.dicant,natoꝝ cõiugũq; pari nũero.Erat ꝑ id tp̃s p̃ter Sueuos altera Ger
manoꝝ gẽs in Gallia.Francos ſe a Frãconia dixerũt.Germanię parte vnde aliquot ante annos fue
rant ꝓfecti.Hi ſeptimo Arcadii & Honorii anno,mutandę ſedis ſtudio Rhenũ tranſgreſſi,in Tre Franci q ho
ueris & Leucis,aliiſq; finitimis populis cõſedere.Hos Burgundii , Halani & Vandali in Sueuorũ minũ fuerit
gratiam,qui cum ea gẽte veteres exercuerãt ſimultates.Galliæ finibus pulſos,in eã Germanię par
tem vnde profecti fuerant remigrare coegerunt,ipſi Galliã late populati ſunt.Cæterum Burgun-
dii figendæ ſedis cupidi eam ſibi terram,quæ fuit Heduoꝝ,Lingonũ,Veſuntioꝝ,& Cabilonenſiũ
vendicarũt,q̃ ab nouo gẽtis cultu Burgũdia iam inde nũcupata eſt.Olim Belgica fuit Gallia.Alii
prædabundi in Aquitaniã trãſiuere a Ligeri ad Pyreneũ ꝓrenſam,fuitq; Barbaris animꝰ Pyreneo Belgica.
ſaltu ſupato Hiſpanias inuadere , ſed p̃ſenti conatu ꝓhibiti in mediterranea Galliæ conceſſerunt.
Sub id tp̃s Gratianus in Britãnia homo eius inſulę indigena tyrãnidẽ occupauit.Hoc breui ſubla
to Romani milites,qui p̃ſidii cauſa in inſula adhuc erant,Conſtãtinũ ſubiiciunt, virum nõ gene-
re,nõ militia clarum,& in quo nihil præter nomen ſecuti videri poſſunt.Tranſmiſit is ex inſula in
Galliã cũ exercitu,tenuitq; ſeſe in Venetis & Cenomanis aliiſq; oceani accolis,conatuſq; eſt Gal-
liam pacare,inducias ſi pacẽ non poſſet cum Vandalis,Sueuis,& Halanis paciſcendi cupidus,ſed
neutrum tenuit.Inſederant interim Dindymus & Seuerianus Palentini fratres ſuo p̃ſidio Pyrenei
clauſtra,nec Vãdalos tãtũ & q cũ his cõmilitiũ faciebãt ab Hiſpaniarũ ingreſſu arcere,ſed a Cõ Conſtantini
ſtãtini etiã tyrãnide ꝓuinciã vindicare,Honorio gratificati:tenuitq; aliq̃diu id p̃ſidiũ quoad Pa- tyranni mo
lẽtini duces a Conſtãte interfecti ſunt,Conſtãtini tyrãni filio, quẽ pater ex monacho Cęſarẽ dixe- tus.
rat.Palentinoꝝ p̃ſidio ex ſaltu deturbato,cõtinuo Hiſpanię ad iniuriã patuere,rũ vero multiplex
clades eſt omne Hiſpanum nomen adorta, fœdaq; hominum & rerũ ſtrages ſecuta quicquid a Py Hiſpaniæ
reneo ad oceanum patet ſoli in prædam & populationem abiit.Palentini primi oĩm hoſtiliter ca- clades.
pti & afflicti.Aſturaga dein ad Aſturagam fluuiũ ſita oppugnata eſt. Toletoq; fruſtra tentato ad
Athlanticum oceanum deſcendit victor Barbarus.Oliſiponẽſes oceani accolę ſibi auro pacem re-
demerunt,ne vrbs ab ea gente circunceſſa maiorem aliquam adiret cladem. Et hęc fere ſunt eo
anno geſta quo Roma a Viſigothis capta eſt,per quæ Romani imperii maieſtas aperte inclinauit Arcadii in-
Arcadius aliquanto priuſq̃ vrbs eam cladem adierit Conſtantinopoli vita defunctus Theodoſio teritus.
filio imperium per manus tradidit.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB OR
BE CONDITO ENNEADIS SEPTIMÆ, LIBRI NONI ET VLTIMI FINIS.

M. Antonius Sabellicus Leonardo Lauretano. Sereniſſimo Venetiarum principi felicitatem.

PLATO. Vir ille ille ſummus, humanæꝗ ſapientiæ antiſtes sereniſſi-
me princeps, nihil in terris eſſe credidit, nihil in gentibus q̃ ipſas colunt
terras, quod Deo optimo maximo magis curæ eſſet, propiuſꝗ reſpice-
ret, q̃ eam rempub. quæ moribus eſſet & legibꝰ optime inſtituta. Id ve
riſſimum eſſe, quum aliis ſuorum tẽporum nouitatibꝰ variiſꝗ caſibus
experta eſt Veneta ciuitas, tum hac demũ tempeſtate nihil obſcura ꝓ-
dicatione teſtari & potuit & debuit. Nam vt oĩs retro memoria repeta
tur, vel ab ipſo vrbis primordio, nullum quod ſciam tempus fuit vnq̃,
quo res Veneta maiorem in principe ſapientiam requireret, maiorẽ fi-
dẽ, cõſtantiã, itegritatẽ, q̃ hoc ipſum in qđ tuus felix incidit pricipatꝰ.
Erant in mari res Venetę parũ lætæ. Italia prioribus bellis concuſſa recentibus affligebaẽ, impen-
dentibus erãt obnoxia, vt nihil magis difficile videreẽ, q̃ rem ſiſti poſſe, q̃ plus nimio ꝓna eſſet in
lapſum. Sed affuit coeli ꝓuidentia, teꝗ magno optimatiũ cõſenſu, oĩm ordinum ſtudio, totiꝰ ciui
tatis voto reip. gubernaculo admouit, vt eſſet ꝑ quẽ Venetũ nomen non ſolum ſuo conſiſteret ve
ſtigio, ſed inſigniter etiã augereẽ. Audi Lauretane princeps mitiſſime, ac patienter q̃ſo audi, qs de
tua pulcherrima adminiſtratione ſit hoĩm ſermo, q̃ hodie exiſtimatio. Tu vero per te tuiſꝗ geni-
um rogatus noli hæc q̃ ex officio ſcribuntur opinari in gratiam a me ad tuam ſublimitatem ſcri
bi, nam adulari neſcio, nec ſi ſciam velim, ac ſi vtrũꝗ adſit, nullus vt arbitror apud te iſta ſapiẽtia
principẽ relinqtur eiuſmodi vitio locus: nemo fuit tertio abhinc anno quũ de nouo principe creã
do agereẽ, q nõ dignitatẽ iſtã tibi votis aſtrueret, q adepto nõ felicẽ & diuturnã optaret. Fuitꝗ il-
lud nõ hoĩm ſtudiũ, ſed auguriũ ꝓſagiũꝗ optimę adminiſtrationis q̃ poſtea ſecuta eſt, q̃ nulla eq-
dẽ ſanctior inſtitui potuit, nulla Venetę ciuitati, vniuerſęꝗ reip. ſalubrior. Ius oĩbus æquatũ, tẽplo
rũ ſanctitas defenſa. Cerimonia vindicata. Sicariorũ vis, ſiqua fuit, cohibita eſt, iudicia inſtaurata,
oĩs forẽſis licẽtia cõpreſſa, cætera domi ſanctius inſtituta, foris tua felicitate defenſa & aucta, ſociis
regibꝰ ſuus honor habitus, ſubiectis ciuitatibꝰ clemẽter vt ſemꝑ ĩpatũ, nulloꝝ ꝓces nõ benigne &
manſuete auditæ, ꝑ q̃ facile cõſecutus es ſapiẽtiſſime princeps, vt non hõ aliqs, hominũve ſuffra-
gio credaris in iſto dignitatis faſtigio conſtitutus, ſed felix qdã Deus e coelo miſſus, qui pace rem
Venetã æqtate & innocẽtia tuereris, bello prudẽtia & felicitate augeres, q patriæ eſſes ſaluti, tuis
laudi, oĩbus documẽto, q̃ bene recẽs hoc decus in Lauretana ſit domo collocatũ. Enĩuero quum ex
vna patricia gẽte pene plures claſſiũ ꝓfecti fuiſſent, q̃ ex vlla alia trierarchi, eſſetꝗ nullus ferme lo
cus totis Italię littoribꝰ, aut qua ĩternũ mare ad meridiẽ & ortũ excurrit, vbi nõ tui maiores ſua
rũ virtutũ veſtigia ĩpreſſeriſt, neſcio quo caſu accidit, quũ tãta viroꝝ indoles oĩ tẽpore in vna do-
mo effulſerit, in tam lõga ducũ ſerie, q̃ vrbis huius originibus ꝓpemodũ agnata eſt, nulli tñ tuoꝝ
iſtud decus cõtigit. Dixi ego iſtud caſu accidiſſe, ſed veriꝰ ꝓuidẽtia dixiſſem, vt tu Leonarde prin
ceps inclyte primus in tua gẽte nouũ hoc ſortireris decus, qui qđ nullꝰ fortaſſe tuoꝝ maioꝝ potu
iſſet, ꝓclarum tuę ciuitati ſpectaculũ exhiberes, vt q̃tũ illi foris virtute, fide, felicitate, Veneto no-
mini ꝓfuerunt, tantũ tu illoꝝ æmulꝰ domi, pietate, cõſilio, & ĩnocẽtia ꝑdeſſes, q in oĩ laudũ gñe eo
maior videris q̃ auoꝝ quiſq̃, q̃to excelſiore loco tua eſt laus q̃ illoꝝ ſita. Sed iſta pręclara admini-
ſtratio laudeſꝗ tuę iucũdiſſime princeps, aliud tꝑs requirunt, aliũ locũ, vt cõmodius dicanẽ. Nunc
ſiquid ab intẽtiſſima reip. cura q̃ te ſibi pene totũ vẽdicat, daẽ ocii, ne graueris precor has tres no
uiſſimas noſtræ Rapſodię Enneades cognoſcere, quas ſeptem illis, quarto ab anno editis, adiicere
fuit curę, vt oẽs oĩm gentiũ res a prima mũdi origine ad hęc tꝑa velut vna ſpecteneẽ tabula. Conti
net ſupremus hic opis labor mille circiter & octoginta annorũ hiſtoriam, a Venetæ vrbis origine
ad ſacrum annum, quẽ Alexãder ſextus celebri piorum conuentu nuper ſolẽnẽ Chriſtiano nomi-
ni fecit. Erãꝗ hic ego demũ ab lõgiſſimæ hiſtoriæ curſu iucundiſſime princeps quietutus, ceu lõ
giſſima aliqua nauigatiõe feſſus portũ tenuiſſem diu antea optatũ, ui tuus feliciſſimus principatꝰ
qui in eũ annũ incidit, q celebrẽ illũ ab Alexandro cõditũ eſt ꝓxime ſecutus, & ea q̃ deinceps hoc
biẽnio ſunt in Italia ĩſigniter geſta me ad ſtilũ reuocaſſent, q̃ quũ huiuſmodi ſint, vt nõ ſolũ hone
ſte in ampliſſimo hoc hiſtoriaꝝ theatro ſedere poſſint, ſed ꝓſidere etiã, nihil ab re ſum mihi viſus
facere, ꝙ ex his velut appendicẽ quãdã his noſtris enneadibus aſtruxi. Erit ſpero hęc lectio in vni
uerſum tuæ ſerenitati nõ iniucũda, vel ꝙ res Venetę ſępius intercurrũt, ſunt enĩ extrariis ĩſertæ,
& in his tuoꝝ decora, ac q̃dã etiã ad tuã ſolius laudẽ ptinẽtia, vel qa hoc quicqd eſt tibi princeps
feliciſſime inſcribiẽ, vt ſi aliqñ publicũ dabiẽ ſortiri, tuo nõ alterius noĩe ſortiatur. Vale.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ, PROOEMIVM.

QVANTA Sit humanarum rerũ incõſtãtia, & q̃ obno-
xiæ ſortis hæc, in quibus bonorũ omniũ ſumma ſita eſt
vulgi opinione, quũ reliqua vita ſuæ ſibi fragilitatis cõ
ſcia demõſtrat, tũ multo planius id faciũt triſtes regno
rũ exitus, exciſaq; funditus imperia. Quippe q̃ magnis
auſpiciis orta, ꝑpetuis aucta ſucceſſib⁹, ad rerũ faſtigiũ
ſumma ope euecta, armis, legibus, conſilio ſtabilita, con-
ſenuerũt tamẽ & interiere: adeo iuxta hoĩes, & q̃ hoĩm
ſunt, fatali neceſſitati debent. Peruet⁹ eſt Aſſyrii regni Aſſyriorũ
mẽoria, fuitq; idẽ magnũ & diuturnũ, occidit ꝓpterea imperium.
nihilominus, & quo magis nr̃æ infirmitatis admone-
mur, vix tãta q̃ſitũ fuit indole, quãta eſt poſtremo deſi-
dia euerſum. Pari neceſſitate excidit & Medorũ impiũ. Medi.
Hi enĩ poſt Aſſyrios in Aſia ſũt rerũ potiti. Sic Perſę, Macedones: ſic ĩ terra gręcia, Athenieſes, Perſę. Athe
Lacedęmonii, Thebani impare deſierũt, quorũ opes eadẽ vis nõ ſuſtulit ſolũ, ſed vrbiũ etiã, quas nieñ.
illi habueſt, aboleuit cadauera. Excidit & Carthago Ro. impii æmula triplici bello victa. Nec Lacedæmo-
Roma, q̃ Carthaginẽ vicit, extra humanitatis fuit aleam, ſed q̃ cęterarũ victrix fuit gẽtiũ, a Go nii.
this demũ victa eſt, direptaq; & incẽſa, ſuã ſenſit fortunã inclinare, ſenſit & imperiũ: Vrbe cæli Thebani
ꝓuidẽtia ſuo in veſtigio retẽta, vt hũanæ demũ pietatis eſſet caput, quãdo gentiũ vt antea eſſe Ro. imperiũ
nõ potuit, & hæc q̃uis magna, cõciderũt tñ, alia alio caſu. Cæterũ neceſſitas vna cadẽdi fuit oĩ Carthagi-
bus, quia hoĩm eſſent, quorũ nihil eſt in terris ꝑpetuũ, nihil qđ nõ interitũ ſentiat. Licet id quũ nenſes.
ex aliis multis exiſtimare, tũ ex his q̃ Romano accideſt impio. Id q̃a externis nõ potuit, ſuis la
befactari coepit viribus, libertateq; in diſcrimẽ adducta, impii ſumma ad vnũ deuoluta eſt. Tum
variis caſibus res Ro. ſub cæſarib⁹ agitata, ſenſim in peius delapſa eſt, ac quãtũ nõnũq̃ vni⁹ alte
riuſve principis virtute, vt ſenile aliqđ corp⁹, morbo & ęgritudine viſa eſt leuari, tãtũ ſequẽtiũ
ſtultitia eſt grauiter afflicta, donec vrgẽte fato, vni gẽti, quã ſępe vicerat, victã ſuis ſedib⁹ expu-
lerat, de q̃ plęriq; Ro. duces triũpharũt, clara tulerũt cognomina, fuit prędę: ĩ quo ſi q̃d culpari
debet, non tã Stilicõis accuſanda eſt ꝑfidia, q̃ humanarũ rerũ cõditio, q̃ ea eſt, vt neq; ſciat, neq;
ſi ſciat poſſit fatali neceſſitati obſiſtere. Sed ĩ eo vis hęc mitior, minuſq; homini ĩfeſta, ꝙ quãtũ
mortalib⁹ hoc loco, vel illo adimit, tãtũ his alibi ac nonnũq̃ amplius rependit, pariaq; fouendo
leuat inuidiã. Ex Phoenicũ terra eiect⁹ Cadmus Thebas in Boeotia cõdidit. Dido Carthaginẽ
ex Tyro ꝓfuga. Phocenſes Maſſiliã. Phryges exciſo Ilio Patauiũ & Albã cõdidere. Ex Alba Ro
ma eſt. Hãc domeſtica vis libertate priuauit, externa imperio. Cęterũ ne libertatis & impii no-
mina Italia expũgerent, nõ ſine ꝓuidẽtia cõtigit, vt poſt Romã a Gothis captã cõtinuo diuer-
ſa Italię parte, tãq̃ alter Troianę ſtirpis recẽtior partus, Venetię cõderent, vbi vtrũq; nomẽ diu
ti⁹ geſceret. Nũc q̃ñ Venetiarũ mẽtio ſua ſpõte incidit, q̃ hoĩm fuerint priſci Veneti, & quæ il-
lis cauſa vrbis mediis fluctib⁹ cõdendæ, omni aliarũ gẽtium relatione paululum poſthabita, de
his potiſſimum dicã, vt ab re lõge memorabili auſpicatius futura hæc relatio ſortiatr̃ exordiũ.
Cæterũ quia ex Hũnico tumultu condendæ vrbis cauſa orta eſt, q̃ Hunni fuerint, & vnde pro-
fecti, & qui eius gentis bellorum proceſſus, prius referendi ſunt, q̃ vrbis primordia aperiantur.

ENNEADIS OCTAVÆ EIVSDEM, LIBER PRIMVS.

HVNNI Scythicum genus hominum ſedes ab initio habuere Ryphe Hũni q̃ ho
is montibus propinquas. Gens dira, humaniq; cruoris ſitiens, in præ- minum fue
lio aut vincere ſueta aut in veſtigio mori. Horum pars vna anno hu- rint.
manæ ſalutis circiter. CCC. vltra Meotidem per orientem & Aſiam la
te euagata eſt. Alii Mandulco, & Subtaro Regibus, Gothorum gẽtem
bello adorti, qui circa Iſtrum agitabant, multis fatigatos præliis, ſibi
vectigales fecere. Cæterum Mandulco defuncto, Subtarus Burgundiis
bellum intulit. Qui hominum hi fuerint, abunde eſt alibi demonſtra-
tum. Fuit id bellum Hunnis ab initio felix. Verum Burgũdii ſuis opi Burgundii
bus diffiſi, ad diuina confugiunt remedia humanis potiora, Chriſti fi- Chriſti fidẽ
dem populariter complexi, Hunnis audacius confligunt. Fuit res Burgundica multo ſuperior recipiunt.

ſſ

eo prælio,vicerunt egregie q̃ vinci cõſueuerãt.Hũni Subtaro cadẽte cum multa ſtrage diffe
cti ſunt.Qui ꝓlio ſuperfuere,terrã,vnde profecti fuerant,afflictæ ſibi fortunæ conſcii repetunt.
Circũtulit mox Athila Mãduci filius Hunnica arma lõge lateqꝫ ſub arcto & aqlone,eratqꝫ ꝑ
hæc nomẽ viri non ſolum ingẽs,ſed formidoloſum etiã omnibus gẽtibus toto fere ſeptẽtrione
ſubacto.Ad hunc victoria exultantẽ Priſcus Theodoſii iunioris epiſtolarũ magiſter eſt miſſus,
vt ipſe de ſe ſcriptũ reliquit,ſeqꝫ veniſſe ait in eum locum,vbi Indigoia Gothorum fortiſſimus
Sarmatarum fraude aliquãto antea occubuiſſet.Nec procul inde vicum,vbi Athilę fuit regia,
a forma & magnitudine vrbis nihil diuerſum,moenia huic ex lignea materia,ędificiaqꝫ tabulis
Forma Athilæ. mira arte cõpactis.Fuit Athila breui ſtatura,patẽti pectore,capite grãdiore,minutis oculis,ra-
rus barba,ſimo naſo,tetroqꝫ colore,inceſſu ſupbus,oculorum aciem huc illuc torue circũferẽs,
extabatqꝫ in ipſo motu corporis animi elatio.Bellicæ rei cupidus,ſed manu tẽperãs,cõſilio vti-
lis,inexorabilis ſupplicibus.Et Athila quidẽ talis fuit.Huius itaqꝫ,& Bledæ fratris ductu Hũ-
ni Thraciã,Myſiam,Illyricumqꝫ foede populantes Byzancio imminebant,quum prælio vno ab
Theodoſii ducibus victi aliq̃diu quieuere. Cæterũ Athila(neqꝫ enim minus vnq̃ quieſcebat,q̃
quũ victus eſſet)exercitũ ſumma ope reparat,validiſqꝫ auctus copiis Valentiniani opes decre-
to inuadit.Fuit motus hic priore illo multo terribilior,ſed Ro.rebus minus calamitoſus.Nam
Barbarus bellũ fratris nece,quẽ Budę incautũ pemit,auſpicatus(diſſuadebat ille Romanũ bel-
lũ)quatuor ferociſſimarũ gẽtiũ regib⁹,Herulorum,Gepidarum,Halanorum,& Turcilingorũ
in cõmilitium aſſumpeis,in Galliam ſubito belli impetum auertit.Sed hæc aliquãto poſtea.Pri
mo autẽ Hunnorum motu,qui eo terribilior Italiæ incidit,quo propius id malum pceſſerat.Iã
Venetiarũ exordium. enim omne Illyricũ ſtrinxerat,& in ipſo propemodum Italiæ cõſpectu fuerat barbaricus ignis.
Multi ex priſcis Venetis,q̃ Italiæ receſſum circa Adriam incolebant,erant hi propiores pericu
lo,in inſulas,& littora ſtagno mariqꝫ circũflua metu tranſiuere. Siquidẽ mare crebris fluuiorũ
oſtiis intra littora late diffunditur,aliãqꝫ pelagi faciẽ prębet ſpectãtibus.Erãt in hoc receſſu tũc
inſulę plęręqꝫ numero modicis inter ſe diſcretę ſpatiis,omniqꝫ cultu deſertę,vt credere par ẽ,aut
certe perq̃ pauci tẽpeſtate illa in his agebãt,vt vna atqꝫ altera omnium maxime fuit idonea ad
peregrinas merces excipiẽdas ex alto per fluuiorum oſtia inuectas. Igitur qua cuiqꝫ proximum
fuit ex cõtinentis ora eſt per id tempus in hæc loca migratum Hunnorum metu,quorum no-
men,vt in immẽſa Barbarorum colluuione præcipue eminebat,ita ipſi⁹ gẽtis feritas multo fuit
inſignior,vulgoqꝫ ad expectationẽ terribilior.De priſcis Venetis non vnus eſt ſermo.Sunt q̃ eo
Varius de priſcis Venetis ſermo rum originẽ ad Venetos Oceani accolas referant,vt trãſlatitiũ perinde ſit ex Gallia nomen,ac
Cenomanoꝝ,Inſubrũ,Senonũ,aliarũqꝫ gentiũ.Quorũ opes citra,vltraqꝫ Padũ intra Apeninum
& Alpes,late patuerunt.Nec leue interim argumẽtum ſecuti,ꝙ hi qui circa Adriam habuerũt
ſedes,rei maritimę vt illi ſtudium colerẽt,variarenturqꝫ inſulę,quas hi poſtea tenuerũt,vt eoꝝ
qui in Gallia ſunt,alterno maris æſtu.Polybi⁹ cultu corporis,q̃ vtriſqꝫ idẽ fuerit,aut certe non
multum diuerſus,ꝑ argumẽto vſus eſt.Sed multo plures,vt in Venetis rebus eſt prius demõ
ſtratum,Henetos Paphlagonum gentẽ ad Troiã militaſſe aiunt,regeqꝫ circa Ilium amiſſo cum
Antenore in Italiã veniſſe,pulſiſqꝫ Euganeis ex ea terra q̃ inter Medoacũ iacet & Atheſim his
primo locis terrũ potitos.Latius inde eorum fines ſunt cũ ipſo noĩe euagati,etſi nõ deſunt qui
Liuium ſecuti eos arctius cõtrahant,faſſi ſe non intelligere quonã modo accidere potuerit vt
Venetum nomẽ tot Galloꝝ nomina extinxerit,in eo terrarũ tractu,qd̃ ab Euganeis longe in-
ter Alpes & Padũ ad Abduã excurrit.ſed his parũ conſtare videtur temporum ratio,nã Vene
toꝝ in Italiã acceſſus aliquot ætatib⁹ pręceſſit oẽm Galloꝝ in hãc ipſam terrã deſcenſum.Sup-
uacuũ ſit credo hoc ipſm demõſtrare,eñ uero ſatis cõſtat,Antenoris & Æneæ in Italiã appulſũ
tercẽtũ & amplius annos ꝓceſſiſſe Romuli & Remi ortũ,q̃ Romã cõdiderũt, vt Rõanarũ rerũ
ſcriptoribus vulgo video pſuaſum.Ab vrbe condita ad priſci Tarquinii tpa interfuerũt anni
circiter ducẽti,quo Romæ regnũ obtinẽte,vetuſtiſſim⁹ Galloꝝ Bellouẽſi ductu in Italiã memo
ratꝰ deſcẽſus.Hæc haud dubie demõſtrãt nõ Gallicũ nomẽ a venetis,ſed Venetũ a Gallis ex ea
terra ſublatũ,quæ Venetoꝝ fuiſſe dicit̃.Cæterũ quãdo in re tã vetuſta coniectura magis,q̃ ſcri
ptoꝝ teſtimonio vtimur,euenire potuit,vt Veneti Euganeis victis,ad Abduã ſuos demũ fines
pmouerint,eiectis ex ea terra Tuſcis,quorũ infrequẽs fuerit per id tẽpus in his locis incolat⁹.
Fines Venetoꝝ vetuſt. Galloꝝ inde interuentu priſcorũ fines Venetoꝝ Atheſi fluuio tenus ſint reiecti,quatenus ſcili
cet Euganeoꝝ olim patuit terra.Qd̃ Liuius ſignificaſſe mihi videtur,q̃ Italiæ angulum dixit a
Venetis teneri.Sed quibuſcunqꝫ finibus olim vſi,poſt Langobarborũ in Italiã acceſſum,Vene-

ti ad mare cõpulſi,multo anguſtiores q̃ ante habuerũt.Nec mirũ videri debet toties vniꝰ gẽtis
fines mutari cõtigiſſe,quãdo ne Italia quidem ipſa eiſdẽ ſemper ſit vſa finibus.Humanarũ re-
rũ varietas facit,vt terrarũ noĩa,fineſq;,cum ipſa ſæpe fortuna mutẽt.Et de Venetiæ finibus
ab occidua terrę parte tã anceps ſermo eſt,ab ortu Aquileiam illi cõfinium aſſignãt,q de ea re
diligẽtius ſcripſere,nam qui in Pannoniã vſq; extẽdũt,haud plane intelligo quid ſibi velint,niſi
Herodotũ audiendũ putent,qui Venetos in Illyriis poſuit.Illyrium Pannoniam attingit,eſtq;
ꝑ hæc lõgitudo terrę vtrinq; anceps.Amplitudo ab Alpibus ad mare ex cõfeſſo traditur.Sed q̃
venetorũ origo,venetięq; fines incerti,tã me hercule nec minus vrbis cõditio.Verũ ne ſtili obli
tus videar cõſulto prætereo quę in primo rerũ venetarũ ſunt a nobis de ea re lõgiore ſermõe ꝑ
dita.Id ſequar qđ in dubiũ nõ venit,in inſula,cui tũc fuit,& nunc eſt Riuoalto nomen,iacta eẽ
prima vrbis fundamẽta,eſtq; hodie is locus in celeberrima parte vrbis,dubiũ a ꝓfundiore flu-
minis vado fuerit id nomẽ illi inditũ,an ꝙ inter alias altius extaret inſulas. Patauini Hũnorũ
metu ad mare cõpulſi cõditionis huiꝰ authores tradunt.Verũ cuiuſmodi fuerit prima illa ędi
ficãdi ratio,parũ liquido expediũt ii,quos in Veneta hiſtoria ſecuti ſumꝰ.Bernardus Iuſtinia
nus q recentiſſime de ea re tã diligẽter,q̃ copioſe ſcripſit,Ædẽ ait Iacobo ſacram,quæ in Riuo
altina nũc viſitur area,ad numularias mẽſas,ab his primo conditam,qđ piũ faſq; ſit credere,vt
vrbs,quę poſtea in ĩmẽſum creuit,tale ſortita ſit exordiũ:qñ nulla,vt ait Plato,poſſit ciuitas ſi
ne fauore numinis proſpere conſtitui,nec cõſtituta feliciter adminiſtrari.Incidit,vtcũq; cœptũ
eſt ædificari,primordiũ illud vrbis in octauum calendas aprilis eius anni,qui quadringẽteſimꝰ
fuit humanæ ſalutis,ac primus & vigeſimus.Scio fuiſſe quibuſdã curæ & hoc tradere,mũdũ
eodem die a deo cõſtitutum.Verum quia circa meridiem iacta ſint prima illa vrbis fundamẽta
ſatis apparet ea hora Arietẽ,q ſolẽ geſtabat,medium cælum,quaſi mundi verticem tenuiſſe,fu-
iſſeq; tunc & Veneris ſidus in eodem ſigno,Recto Ioue vndecimam piſcium partẽ tenente,Re
cto & Mercurio octauã,vt in eo felicium planetarũ cõmercio,proximoq; reſpectu,ſiqua vis eſt
ſideribus,vt video omnibus ꝑſuaſum,circa hæc quæ in terra ſiunt,non ſit abſurdũ dicere,nihil
ea luce,& hora inchoari potuiſſe,qđ nõ felix eſſet,& ad rerũ faſtigiũ ꝑuẽturũ.Iam & illud ad fe
licitatẽ multũ attinet,ꝙ Chriſtus dei filius eadẽ ſit luce virginis vtero cõceptus,vt iuxta cæ-
li,diuinaq; natura,nouę vrbis primordio affuiſſe videri poſſint,hæc quia iterũ ſit ipſo die nobi
liter opata,illi feliciſſimorum ſiderum affulſu,mutuoq; aſpectu.Verũ enĩuero fuerit publicum
illud Patauinorũ decretum,an Hunnorũ metu Patauio ꝓfugi,qui eo loco ſederant, ſua ſponte
mouerint rem tum ſpecie paruam,ſed quæ luxurioſa ad poſteros habitura erãt incremẽta,quã
do in vtranq; partẽ extãt authores,pro certo ponere nõ auſim:nõ ambigã tñ,qđ in Veneta hi
ſtoria feci,fuiſſe q tũ fugã occuparunt viros nõ ex humili plæbe,neq; eius vrbis regẽ,qđ quidã
falſo tradidere(nullus enĩ eſſe potuit cũ oĩa Romano parerẽt impio)ſed viros opibus & autho
ritate inter ſuos lõge principes.Enĩuero vt qſq; maxime diues fuit,ita ꝑiculo lõgiſſime voluit
abeẽ,ne cum oĩbus fortunis crudeliſſimo hoſti eſſet prædę.Hoc multo fidei ꝓpius,q̃ credere
ab obſcura & ignobili multitudine,tum primum in inſulas cõceſſum,quæ quo minus habet,
eo ſemper nouarũ fuit rerum magis cupida.Et cauſa condendæ vrbis hęc fuit,hic ortus & ori
go,in quo reputatio illa ſubit animũ,velut diuina prouidentia ita eueniſſe,vt cõuulſo Roma-
no imperio,& iã ĩ caſum prono,noua ſit vrbs in Italia orta,q̃ tuẽdę libertatis ſtudio, ditiõiſq;
terra & mari ꝓpagandæ,Romã ſibi ab Ilio cognatã ęmularet.Ex Alba qdẽ Roma eſt,Alba Tro
ianorũ colonia,ſunt & Venetię ex Patauio,Patauiũ Antenor cõdidit,idẽ vt Æneas ab Ilio ꝓfu-
gus.habitarũt adhęc circa Adriã nõ vnã vrbẽ ab Roma miſſi,Patauiũ,Opitergiũ,Concordiam
Altinũ,Aqleiã,qbus ab Hũno excifis ꝑmiſcue eſt in inſulas migratũ,abiitq; in vnũ corpꝰ ciui
tatis ꝑmixta multitudo.Sed hæc aliquãto poſtea.Incidit prior ille Hũnorũ in Illyricũ excurſus
feſtinatuſq; Patauinorũ in Riuumaltũ deceſſus,in Zozimi põtificatũ,cuiꝰ ſupra mẽtio facta ẽ,
tenebatq; Honorius occiduũ impiũ multiplici clade cõuulſum.Arcadius circa Byzãtiũ imperi
tabat:Sunt q vt alia pleraq; ipſam quoq; Riuoaltinæ adminiſtrationis formã in dubiũ trahũt.
Cæterũ oẽs fere,q de origĩe vrbis aliqd ſcriptũ reliqre,cõſularẽ ꝑtãtẽ aiũt illic ab initio vſurpa-
tam,qđ vſq; adeo fuit illis ꝑſuaſum,vt cõſulũ etiã noĩa diſerte ponãt,tenuitq; prima illa admini
ſtratiõis forma in aduẽtũ vſq; Athilę,tũ q a paſſim inſulæ cœptę ſũt frequẽtari, Tribuni creati
ſũt,q ius inſulanis qſq; ſuis dicerẽt,q de ſũma rei ĩ mediũ cõſulerẽt.Et hęc de priſcis Venetis,
deq; Venetę vrbis origĩe pluribꝰ fortaſſe,q̃ inſtituta hiſtorię breuitas patiat.Ipſiꝰ incremẽta vr
bis,& cętera memoratu digna,q̃ ad venetũ nomẽ ꝑtinebũt,vt in Romanis fecimus,ꝑmiſcue cũ

Cõditio vrbis Venetiarum.

Qui hoĩm. fuerint Venetæ vrbis conditores.

Prima admiſtratio Venetæ vrbis.

his q̃ ſunt cęterarũ gẽtiũ referre erit curę.Nũc aliquãto altiꝰ ẽ hiſtoria repetẽda.Conuulſa erat
ac grauiter affecta Rõani impii maieſtas,multis variiſq; cladibꝰ aliis ſup alias paucoꝝ annorũ
ſpatio acceptis.Nã ꝑter Romã,in qua totius rei ſumma fuit ſemp,rapinis & incendio nup de
formatã,Gothi,qui eiꝰ fuerãt authores iniuriæ,etſi nõ vt antea erãt Italiæ infeſti,iminebãt tñ
nihilominꝰ ipſiꝰceruicibꝰ,iterũ eã perituri, niſi de pace conueniſſet. Vandali Hiſpanias vaſta
bãt.Britãnia tyrãnide ꝑmebat̃.Erat & Gallia Germanicis terroribꝰ obnoxia,nec Aphrica aſſi
duis motibꝰcõcuſſa tutiore loco ẽ.Adeo re ſemel inclinata oĩa in peius tendere,ac velut ĩ prę
ceps abire.His Honoriꝰ difficultatibꝰ diſtrictꝰ,vbi primũ Gothico ẽ terrore leuatus(placaue
Conſtantii gesta. rat eã gentẽ Ro.nomini priꝰPlacidia,vt alio eſt loco ſignificatũ,inde Cõſtantiꝰvir patricii ſan
guinis,militię magiſter)maieſtatẽ imperii vindicare adortꝰ,primũ oĩm Gothis in certã ſpẽ Ro
manę pacis & ſocietatis inducta adductis,Cõſtãtinũ Britãnię tyrãnũ,circa Arelatum obſidione
fatigatũ,& in poteſtatẽ redactũ occidit.Occupauerat eũ locũ tyrãnꝰ,vt ſeſe Honorii,& Viſigo
thoꝝ conatibus obiiceret.Nã Gothi vt diximꝰnõ abnuebãt Romanoꝝ cõmilitiũ in Hiſpania
a Vãdalis vindicãda,futurũ rati,vt in ea terra Romanis volẽtibus ſedes ſtabilirẽt.Conſtantini
interitũ cõtinuo filii cędes ſecuta eſt.(Viẽnę domeſtica fraude oppreſſus periit.)Milites Gerõ
tio interfecto,q fuerat eius cædis author,Maximũ ſibi ducẽ legũt,nec ita multo poſt ſubita du
Honorii ſucceſſus. ctiꝑ pœnitẽtia hũc purpura exutũ in vlteriorẽ Hiſpaniã relegãt,ſimulq; impiũ recipiũt,impetra
ta priꝰvenia eoꝝ quæ feciſſent.Honorius Britãnico exercitu recepto cõfeſtim & inſulã ad ſpe
rũ retraxit.Exceſſerãt interea Gothi Italię finibꝰ,tanq̃ pacẽ quã ipſi vellẽt cũ Romanis habitu
ri.eſtq; res de ĩduſtria aliquãdiu citro vltroq; iactata.Cæterũ ob iniquas conditiones,q̃ a barba
ris ferebant̃,pax nulla ſecuta eſt.Nec Honoriꝰ eiuſmodi occaſionẽ neglexit,ſed dũ qbus potiſſi
mũ legibꝰpax ſanciẽda eſſet,diſceptat̃,Italiæ validis ꝑſidiis obſtruxit clauſtra,cuiꝰbello reperẽ
dę vbi ſpẽ omnẽ ſibi ademptã ſenſerũt Gothi,ac ſimul ſpe pacis deſtituti,citeriorẽ Hiſpaniã ſta
tuũt inuadere,ex Hiſpania in Aphricã trãſmittere,cæterũ ne barbarũ nomẽ ꝑſenti obſtaret cõ
Athalus. ſilio,Athalũ Romani ſanguinis virũ Athaulphus Gothoꝝ rex impatorẽ deſignat,vt Honorii
opes infringeret.Athalus in Bethicã ꝓgreſſus ex ſuis quoſdã in Aphricã ire iubet,q ĩ ea ꝓuin
cia ius dicerẽt.His Honorius motibꝰ occurſurus Heraclianũ miſit in eã ꝓuinciã cũ valida claſ
ſe,ſub cuiꝰ appulſum eiecti ſunt tota Aphrica Athali iudices.Ipſe nauali pugna victus ĩ medi
terranea Bethicę ſe trepidus recepit.Hiſpani q ꝑ id tꝑs impẽſius Romano fauebãt impio,Atha
lũ in poteſtatẽ redactũ,ſub cuſtodia ad Honoriũ mittũt, quẽ impator Romã reuerſus captiuũ
ante currũ duxit,atq; ita triumphatũ Liparã deportari iubet,amputata illi prius dextera.Nec
Heraclianus diu in fide mãſit,ſed cũ Sabino viro impigro,quẽ ſibi generum cõſtituit in Aphri
ca tyrãnidẽ occupat.Quã vt validius tuerent̃ ingẽtẽ vim nauiũ cõtrahunt,tã numeroſa claſ
Claſſis maxima. ſis ab his cõflata eſt,q̃ nũq̃ alias omni hoĩm memoria,quaterna milia nauiũ in altum deducta
Oroſius ꝓdidit,qbꝰ Heraclianus fretus recta Italiã petit,Romã occupaturꝰ,oĩ ſpe victorię in
celeritate & phama nauiũ repoſita.Sed vt ſũt ſubita & temeraria hoĩm cõſilia difficilia tractu,
Att. fortunę ludibriũ. fœda ac triſtia exitu,Tyrãnꝰĩ terrã egreſſꝰ,ꝑter ſpẽ,totã Romã acie dimicaturã obuiã habuit,
q̃ ſpecie ꝑculſus ne cõſerto qdẽ ꝓlio turpi fuga littus repetit,paruoq; nauigio exceptꝰ Cartha
ginẽ abiit,vbi breui poſt militari eſt tumultu interfectꝰ.Sabinꝰpoſt ſoceri cędẽ Cõſtãtinopolim
nauigauit,vt ſe ꝑiculo eximeret,vñ nõ multo poſt ad ſuppliciũ eſt Romã miſſus.Honoriꝰ tra
ditũ exilio mulctauit,& hęc triẽnio illo,quo Roma a Gothis capta eſt,intra extraq; Italiã geſta.
Honorii cõ ſilium. Honoriꝰ Italia,Gallia,& Aphrica pacatis in ſpẽ certã venit Romani imperii ab oĩ barbarie vĩ
dicãdi,ac primũ oĩm Gothos,q nup citeriore Hiſpania fuerãt potiti,bello ſtatuit ĩuadere,qbꝰ vi
ctis nĩl dubiũ erat,qn Vãdali,& oĩs Barbaroꝝ colluuio,q̃ ſine regibꝰ,ſine ĩpio,remotioribꝰter
ris vagabat̃,facile deleret̃.Cõſtãtiꝰ,cui totiꝰbelli ſũma ꝑmiſſa ẽ,exercitu ĩ Narbonẽſi Gallia cõ
ſcripto,cõmeatibꝰterra & mari interclũſis breui Athaulphũ ad eã rerũ oĩm ĩopiã redegit,vt cũ
oĩ Gothoꝝ gẽte coactꝰſit ĩ vlteriorẽ Hiſpaniã cõcedere,hic regi atrox ĩuidia a ſuis orta ẽ,pa
lã eũ criminãtiũ,ꝙ Placidiæ illecebris addictꝰ,prĩo vrbe Ro.aliena virtute capta,mox Italia ceſſe
rit,poſtremo ſuoꝝ ludibriũ veriꝰq̃ pacẽ ſecutꝰ,nobiliſſimã victoriã e manibꝰemiſerit.His bar
Athaulphi cædes. bari criminibꝰregẽ onerãt,ſimulq; impiũ detrectãt,nec mĩti inde dies interceſſere,quũ Athaul
phus domeſtica fraude ꝑiit,tertio anno q̃ regnare cœpat.Gẽſericũ Gothi in eiꝰlocũ regẽ creãt.
Genſericus Cęterũ hũc quoq;,qa ꝑter ſpẽ oĩm Rõanę paci ſtuderet,ſimili iniuria ĩterficiũt.Vallia q Gẽſe
rico ſucceſſit,tãetſi a Romanoꝝ amicitia nõ abhorrebat,timẽs a ſuis popularibꝰ inuidiã,claſſẽ
ad Aphricã occupãdã ſũma ope cõpat.Sed quãtuſcũq; fuit ille nauiũ appatus in Gaditano fre

to piit,atrociſſima tẽpeſtate claſſe diſiecta,cũ igẽti mortaliũ pnicie.Renouauit hęc Gothoꝝ cla
des ſiculi naufragii mẽoriã,qđ circa Pachinũ duo Rõani cõſules priõ bello punico fecere.Val
Naufragiũ mẽorabile.
lia,pcipua exercitꝰpte cũ nauibꝰ amiſſa:mutato cõſilio nõ ſolũ Aphrica abſtinuit, ſed pacẽ cũ
Honorio iſixit,obſidibꝰad id datis,Placidiãq; ſororẽ,quã poſt Athaulphi cædem penes ſe hono
rifice& honeſte habuerat,vltro reſtituit,offert adhæc ſe ſociũ belli ad Vandalos ex Hiſpania
Placidia reſtituitur.
deiiciẽdos.Honoriꝰ Placidiã receptã Cõſtãtino,q exercitũ ductabat,matrimonio locat.Cui illa
Valẽtinianũ enixa eſt,q poſt auũculũ impauit.Cõſtãtius Gothoꝝ auxiliis fratus Halanos pri
mũ bello petiit.Tenebãt hi Emeritã Luſitanię Metropolĩ.Enĩuero Vãdali,& q cũ his Hiſpaniã
inuaſerãt,Pyreneũ trãſgreſſi ita ſunt iter ſe terrã ipſam partiti,vt Vãdali Bethicã haberẽt,Ha
lani & Sueui Luſitaniã,nã vlteriore tantũ Hiſpania fuerãt potiti.Luſitaniã duę illę gentes iter
ſe ex æquo diuiſere,vt Sueui Olſiponem haberẽt,Emeritã Halani cũ oĩni Gallacia. Soli Canta
bri & Aſtures Hiberię pplĩ p id tps in fide Ro.impii mãſere.Halani magno plio ad Emeritã vi
cti Achacẽ regẽ ĩ pugna amiſert.Phama pugnę huiꝰ magnũ incuſſit metũ Barbaris Hiſpaniã
Ro.ſucceſſꝰ in Hiſpania
tenẽtibꝰ.Veriti itaq; ne pptes Rõanis armis obruerent ab Honorio & Cõſtãtio pacẽ petierũt
fore dictitãtes vt Vãdalicũ & Sueuicũ nomẽ,ſi ĩ fœdꝰ& amicitiã reciperent,nõ minorẽ q̃ Gothi
cũ ſecũ acceſſionẽ afferret Rõani impii rebꝰ.facta ſpes ẽ barbaris futurę pacis,qđ magis neceſſi
tas Cõſtãtio q̃ volũtas expſſit,vrgẽtibꝰ ex vrbe nũciis.Erat tũ Honorius Cõſtãtinopoli quum
hæc in Hiſpania gerebant,quã nactꝰ occaſionẽ Tertullꝰ vir patricius,tyrãnidẽ veriꝰ, q̃ imperiũ
inuaſit,quo p hoĩes aduerſę factiõis ĩterfecto cõfeſtim Athalus q fuerat Liparę relegarꝰ,impato
ris nomẽ inuaſit.Et iã Honoriꝰ in Italiã venerat,trepidis ex Byzãtio nũciis excitꝰ,eratq; Rauẽ
nã pgreſſus,cũ Cõſtãtius illi affuit,cũ Placidia cõiuge.Ad cõſtãtii acceſſũ,ob res pclare in Go
thos prius,mox & in Halanos geſtas,tãta in vrbe mutatio facta eſt,vt ciuitas maiorẽ cladẽ ve
rita Athalũ,quẽ magno hoim fauore ad impii faſtigium extulerat,catenis vinctũ,Cõſtãtio &
Placidię,Rauẽnã ad ſuppliciũ miſerit.Hic lęua manꝰ q̃ reliqua illi fuit,Cõſtãtii iuſſu eſt illi diſ
Athali recẽs clades
ſecta,atq; p hęc inutilis factus cõſtãtinopolim mittit,ad ludibriũ verius & ſuppliciũ,q̃ ad vitæ
ſolatiũ ſeruatꝰ.Laudauit Honorius Cõſtãtiũ p cõciõe,& q; tyrãnos tãta indole ſuſtuliſſet,&q;
Barbaroꝝ vim ingẽtẽ,partim fame,partim armis domuiſſet,pacaſſetq; Britãniã,Galliã,&Hi
ſpaniã Rõano ĩpio.Laudat &Placidia,q̃ barbaꝝ regẽ,cui nupſerat,tẽpeſtiue,molliterq; tractãdo,
calamitoſo Italiã bello liberaſſet.Cõſtãtiũ itaq; purpura ornatũ occidui cõſortẽ fecit impii.In
de multa cũ eo de ſũma rerũ locutus,Romã Honorius petiit.Cõſtãtiꝰ Rauẽnę ſubſedit ad Hi
Cõſtãtiꝰ cõſors fit imperii.
ſpaniẽſe bellũ qđ exequi in aĩo habebat,neceſſaria paraturꝰ.Cęterũ aduerſa credo ſors impii fe
cit,vt medio belli apparatu immatura Cõſtãtius ſit morte extinctus,ſeptimo mẽſe q̃ Cęſar fue
rat appellatus.Honorius Cõſtãtii loco Etiũ patricii generis virũ,ex Doraſtana Mœſię oriundũ
copiarũ impio pfecit.Is Burgũdios bello adortꝰ,iã eni apte res nouas moliri dicebant,metu,cõ
pſcuit.Idẽ Frãcos Germanoꝝ gẽtẽ,q Rheni ripã inſederãt,ĩminebãtq; Galliæ,armis diſiectos
Etii ſucceſſus.
ĩ ſuos fines coegit retro abire.Halanos ĩde bello pſecutꝰ,egerãt hi aliq̃diu pacate ſuaꝝ reꝝ affli
ctarũ cõſciẽtia,geuerãtq; ſub Sueuoꝝ vmbra,poſt calamitoſã illã pugnã ad ſe aduerſus Cõſtan
tiũ infeliciter pugnatã.Cęterũ Cõſtãtii ĩteritu elati Gallaciã,vñ eiecti fuerãt,ſibi armis vẽdica
re.Affuere his auxilio Vãdali & Sueui,q pacis nomẽ,quã pene ſupplices a Cõſtãtio ĩpetrarãt,
aſpnati iũctis exercitibꝰ ad Emeritã cõſedere.Etius rãtis barbaroꝝ viribꝰ ĩpar,ĩ citeriorẽ Hiſpa
Noui Hiſpaniæ motus.
niã hoſtiũ metu recepit copias.Tulit eã rẽ ĩigore aĩo Honorius,ratus nõ tã vires Etio deeſſe,q̃
aĩm ad exequendũ bellũ.Detulitq; copiarũ impiũ Caſtino,ſcythici gñis viro, ſimulq; cõſulem
deſignatũ Etio ſucceſſorẽ dedit.Nec Caſtinꝰ ex citeriore Hiſpania priꝰ mouere aliquid eſt auſus
Barbaras opes veritꝰ,q̃ Bonifaciꝰ comes (inoluerat iã vox comitis apđ pricipẽ,eratq; dignatio
nis nõ pueṛ)cũ auxiliaribꝰ ex Aphrica affuit copiis.Erat Bonifaciꝰ thrax gñe,ſed Rõana ĩgenui
tate.Adminiſtraſſe hi aliq̃diu rẽp.cõcordi aĩo,quoad Bonifacii virtꝰ Caſtini pſtrixit aĩm acribus
inuidiæ ſtimulis,qbꝰ ille adactus Thracẽ virũ fortẽ,& Ro.impio vtilẽ,cũ ſuo exercitu ĩ vlterio
rẽ ablegauit Hiſpaniã,eo vt ipſe interptabat cõſilio,vti hoſtibus pdę eẽt,qbꝰ ne duo qdẽ exerci
tus pares alioq eẽ crederẽt.Bonifaciꝰ eiuſmodi iniuria inſtructꝰ,relicta puĩcia,cũ ſuis in Aphri
cã trãſmiſit.Eratq; interĩ cũ Barbaris nihilo ſecius bellũ in Hiſpania,cũ Honoriꝰ impator vita
deceſſit,ãno q̃ cũ Arcadio fratre impare cœperat,vndetrigeſimo,cum Theodoſio Arcadii filio
Honorii interitus.
ſextodecimo. Sedit Zozimus põtifex Honorio pricipe anno vno,& amplius,cui defuncto Boni
facius huius appellatiõis primus ſucceſſit,vir Romani ſãguinis,quartus a Petro & quadrage
Bonifacius xliiii. põtifex.
ſimus põtifex.Pręfuit is Honorio imperãte eccleſiæ,quo tẽpore Cõſtantius Hiſpanienſe bellũ

geſſit.Bonifacii decreta hęc feruntur,nequa mulier ne ſanctimonialis quidẽ,ſacrũ attrectaret pallã
thurave cõtingeret:ne ſeruus,nexus,obęratuſve,in clerũ reciperet̃.Oratoriũ cõdidit ad Felici-
Viri illuſtres. tatis ædẽ,vbi ſitus eſt.Conſiciunt̃ in hæc tẽpora viri ſanctitate & eruditione clari,Gelaſius Pa-
leſtinę Cęſareę Antiſtes,amœno vir ĩgenio:Dexter Patiani filiꝰ,q hiſtoriam ſcripſit,tradiditq;
Hieronymo legendã.Laudauit Amphilocius ſpiritũ ſanctũ ſtilo haud vulgari. Sophronius li-
brũ de Serapidis euerſione edidit,Hieronymus & legit id opus & probauit.Protomartyris oſſa
per id tẽpus ſunt a Luciano preſbytero inuenta.Sunt & Gamalielis,qui Pauli fuit apoſtoli prę
ceptor.Scripſitq; de ea re græce ad oẽs piorũ eccleſias.Habundius ea in latinum vertit ad Oro
ſium ſcribẽs.Interſiciunt̃ his Caſſianus,& Maximinus,ambo impẽſe docti.Eutropius Aurelii
Auguſtini diſcipulꝰ,eadẽ fuit tẽpeſtate,vt quidã ſcribũt,ſcripſitq; rerũ Rõanaꝶ Epitomẽ ſatis in
Eulalius reuocatur. genioſe.Fuit his æqualis Iuuenalis Cõſtãtinopolitanus Antiſtes,vir ſanctitate illuſtri.Et hi qui
dem viri Bonifacii põtificatu claruere,quo defuncto Eulalius Romã publice reuocatus ẽ. Fue
rat hic ab hominibꝰ ſuæ factiõis cũ Bonifacio Põtifex creatus,ac vi vrbe pulſus.Dubium acce
Cælestinus pontifex. ptę ignominiæ memor,an ꝙ res humanas dignitateſq; aſpnaret̃,magno qd ſatis cõſtat,ciuium
cõſenſu accerſitus redire noluit.Cælestinus Bonifacio,q tris annos & mẽſes.viii.ſederat,ſurro-
Io. tyrannꝰ veriꝰ q̃ imperator. gatur,dubiũ Romæ ortꝰ,an Capuę,hoc demũ ſedente Honorius moritur.Quam nactus occa-
ſionẽ Ioãnes quidã Romani generis patriæ inſidiatur,principis prędidio orbatæ,ſubitoq; tyrãni
dem inuadit,Caſtino ad id facinus hortãte.apud quoſdã Craſtinũ p Caſtino legere eſt.Caſtinꝰ
Caſtinus. ex reſiduo ſimultatis odio Bonifacio duci q Aphricã obtinebat infeſtus,primũ tyrãno author
fuit,vt Bonifaciꝰ Romæ hoſtis iudicaret̃.Pari deiceps ſtudio eũ opprimẽdi,cũ exercitu ĩ Aphri
cã traiecit,hic hoĩem fraude adortus literis illi ſignificat ſe Vandaloꝶ potentiã veritũ,qa im-
par eſſet tãtis opibus,decreto Aphricã petiiſſe ex Hiſpania,vt tutus cũ Rõano exercitu in Ro
mana puincia eſſet.Extuliſſe aĩos in ea terra ſupra modũ barbaros ex Honorii deceſſu,cũ qbꝰ
niſi feſtinata mors prĩcipis ĩteruenisſet breui debellari potuiſſet.Erat Bonifaciꝰ Aurelio Augu
ſtino adhuc ĩ hũanis agẽti,ob cõe pietatis ſtudiũ,mutua beneuolẽtia iũctꝰ,cuiꝰ lrĩs monitꝰ di-
cit̃ vt ſuæ ſaluti,& puĩcię ocio cõſuleret.Inde vterq; ad pacẽ hortatꝰ eſt.Cęterũ dephẽſa Caſti
ni fraude Duces ipſi,omĩ ſpe pacis e medio ſublata,hoſtiliter cõfligũt.Fuit ab initio cruẽtũ pliũ
Confligunt inter ſe Ro. Duces. verũ Caſtinus acie victꝰ exercitũ male affectũ ĩ Hiſpaniã reportauit.Phama aduerſę pugnę Ro
mã plata,Ioãnes veteranoꝶ delectu habito Aphricã bello repetit,nec Bonifaciꝰ interea in ocio
ẽẽ,qn & ipſe ſtudio arma cõpat.Hortari hũc Aureliꝰ Auguſtinꝰ,idẽtidẽq; p lrãs obteſtari ne bel
li ocio pferret,qn pacẽ potiꝰ,ſi nõ qbus vellet,ſaltẽ qbꝰ poſſet legibꝰ amplecteret̃,ne reſpub.tot
cladibus ad id tẽpus afflicta,domeſtica & inteſtina diſcordia cõficeret̃.Audire hæc ille,cæterũ
deſpata pace,nulla eñ a tyranno,q̃ æqua fuit,ſperari potuit,bellũ ſumma ope cõpat,aderatq; p
hæc certamẽ ingẽs de Aphricę poſſeſſiõe,cũ Theodoſius Arcadii filius,q ad oriẽtẽ impabat,ex
Valẽtiniani acceſſus in Italiam. Honorii deceſſu Valẽtinianũ,quẽ cũ Placidia matre auũculus Italia deiecerat,(cauſam Hono
rii a Placidia alienati,q autores ſunt ignominiæ huiꝰ nõ tradũt) Cęſarẽ declarauit,ſollicituſq;
de his q̃ Rõæ fiebãt,magnis inſtructũ auxiliis ĩ Italiã miſit.Hic Rauẽnã primo obſidere adortꝰ
q̃ veniẽti clauſit portas,breui ſubegit,exercuitq; crudeliter ĩ ciues victoriã.mĩs vt credit̃ ĩpul
ſu:eratq; adhuc Rauẽnæ Valẽtinianꝰ,cũ Caſtinus,cui Ioãnes ad Aphricũ bellũ pfectꝰ Italiam
cũ Roma tuẽda reliqrat,apd Vercellas ſubita militũ defectiõe eſt a Burgũdio Valẽtiniani du-
Caſtinꝰ exilio dãnatur ce captꝰ,ac Rauẽnã miſſus.Eſt & Etius ex vrbe adductꝰ,vtpote q tyrãni rebꝰ impẽſius fauiſſet.
Caſtinus exilio dãnatus eſt,Etio Valẽtinianus,ſuaſu mĩs,dedit veniã,atq; in amicitiã recepto
Etii varia fortuna. Galliã tuẽdã cõceſſit.Polliceri Etius fore vt Hũnis pſuaderet,vti ĩ Pãnonia ſeſe tenerẽt.Fuerat
Etius variis caſibus iactatus iã inde ex quo illi Honoriꝰ copiarũ ademerat impiũ.Eñuero quũ
Romã reuerſus priuatã vitã iſtituiſſet,plurimũq; ruri a geret,ĩimicoꝶ crimĩatiõibꝰ,aut qa cer
te ſua ſpõte ad res nouas occulte aĩm adieciſſet,in ſuſpitionẽ adductꝰ,breui interficiẽdus erat,
cũ occulta fuga ſubtractꝰ in Pãnoniã abiit,fuitq; apd Hũnos q̃diu Honoriꝰ ſupſtes fuit,nec bar
baris ingratꝰ,ob excellẽtes animi virtutes,p quẽ de rerũ Italicarũ ſtatu edocti,& ad eã ĩuadẽdã
eiꝰ hortatiõe ſuaſuq;,tanq̃ ad certã pdã inuitati,Italicũ bellũ meditari credebant̃.Cęterũ Etius
his fortunę voluminibus in veterẽ dignitatẽ reſtitutus,rem Romanã nõnihil ſua virtute teſti-
Valentinianus impa. dictus. tuit.Sed de his,q̃ ab eo geſta ſunt,haud multũ diuerſo loco dicẽdũ:Valẽtinianꝰ poſtq̃ Rauen-
nã recepit Romæ impator appellatꝰ eſt,mox & Theodoſii decreto Auguſti appellationẽ rece-
pit.Britãnia interea nõnihil bello vexata eſt.Pictaui & Scoti primo inſulanoꝶ res latrocinio foe
dare adorti,foederis ptextu conati ſunt ſibi inſulã vendicare.Gliſcere ĩ dies id malũ, ac vltra q̃

tutũ eſſet impii rebus,augebat̃ duarũ gentiũ audacia,appatebatqꝫ breui totã inſulam alienatũ
iri,niſi eiuſmodi conatibus matute iret̃ obuiã.Erat tũ Britãnia ſine ꝓſidio.Id veritꝰ Etius,fati
gatuſqꝫ eoꝝ ꝓcibꝰ,q adhuc in fide erãt,legionẽ vnã miſit ex Gallia ĩ inſulã.Sũt Pictaui & Scoti
variis inde cladibus ab Etianis affecti,eſtqꝫ inſulę ſtatus multo pacatior factus,q̃ diu antea fuiſ
ſet.Quieſcebat ꝑ hæc Britãnia vniꝰlegiõis ꝓſidio,cęterũ Burgũdiis Galliã infeſtãribus, Etius
ſuos ex inſula reuocate coactus eſt,ac legiõe vna Pariſiis,& Aureliẽſibus ad ꝓſidiũ relicta,& Ta
raconẽſibꝰ in Hiberis altera,cũ cętero robore copiarũ in Burgũdios mouit.Scoti poſt legiona
rioꝝ deceſſũ,cũ Albiẽſibus cõfeſtim ad res nouas cõſurgũt,nauibuſqꝫ circũuecti maritima Bri
tãniæ oppida ferro,& igni populant̃,exarſiſſetqꝫ ꝑ hęc nouũ bellũ ĩ inſula,niſi Valẽtiniani iuſſu
Noui Britãniæ motus.
legio,q̃ Pariſiis ꝓſidio erat ab Etio relicta,Gallionis Rauẽnatis ductu inſulanis pręſto affuiſſet,
ſub cuiꝰappulſum vileſcere cœperũt Scotoꝝ & Albiẽſiũ latrocinia.In Aphrica interea Ioãnes
plutibꝰ eſt præliis a Bonifacio victus,& vt Guido Rauẽnas ꝑdidit,Iterfectus.Eratqꝫ Bonifacii
celebre in Libya nomẽ,creuerãtqꝫ in ea terra eius opes pluſq̃ tutũ eſſet Valentiniani imperio,q̃
res fecit,vt exptus ſit Valẽtinianus illi ꝓuinciã & exercitũ adimere,ſed quũ impiũ cui affetus
erat ĩhiberi nequiſſet,Mahertiũ,& Gallionẽ,ſiue Mauortiũ,vt alii ſcribũt,& Galbionẽ ĩ Aphri
cã mittit cũ validis exercitibus aduerſus Bonifaciũ iã ex cõfeſſo hoſtẽ.Verũ tãtũ abfuit,vt ho
mo fortis,& bellis aſſuetus ceſſerit,vt duos duces,cũ omnibus copiis,in ipſo littore graui ꝓlio
Valentiniani duces vincuntur.
exceptos vicerit,victoſqꝫ pemerit.Frãci ad eã famã velut claſſico quodã exciti:nã cõſtãs phama
erat Aphricã a Valẽtiniano alienatã duceſqꝫ & exercitus in ea ꝓuincia cęſos,Clodionis,& Me
ronei ductu Galliã multo ferocius q̃ vnq̃ ãtea inuadũt,Etioqꝫ Burgũdico bello iãpridẽ occupa
Francoꝝ in Galliam acceſſus.
to Rhenũ trangreſſi,Aureliẽſiũ & Pariſioꝝ terram occupant,figuntqꝫ ibi ſedes:Auctum eſt in
de Frãcorũ nomẽ proceſſu tẽporis tota Gallia,factũqꝫ eſt,vt quicquid terrarũ inter Rhenũ,& Pyre
neos iacet mõtes intra Iurã & Iubẽnam Oceanũqꝫ in Franciæ ꝑpemodũ nomẽ abierit.Etius q
Burgundicũ bellũ magna ex parte ꝓfligatũ habebat,eius gẽtis opibus multifariã acciſis,nouo
hoc terrore perculſus,Burgundiis pacẽ gemens frendenſqꝫ reddere coactus eſt.Et res Galliæ
ſic habebãt.Nec Valẽtinianus clade vna,etſi atrociſſima,affectꝰ Aphricanũ intermiſit bellum
ſed Siſulphium virum impigrum, cũ nouo miſit exercitu ad Bonifaciũ debellãdum,is meliore
euẽtu,q̃ priores duces bellũ geſſit,paucis diebus,quibus in Aphricam venit,Carthagine,& lo
cis Carthagini circũiectis ꝑpetuo ſucceſſu potitus,hoſtẽ ſuis viribus diffidentẽ in Mauritaniã
compulit.Sed aduerſo Romani imperii fato ingens tunc a Viſigothis metus impendebat Van
dalis,qui in Hiſpania erãt,quo accidit,vt a Bonifacio in Mauritaniã ea conditione acciti,vt ſe
des in ea terra caperent,populatẽturqꝫ opulentiſſimam Romani imperii prouinciam,Genſerici
regis ductu populariter in Mauritaniã tranſfretarint,Bethica quã annos circiter viginti tenue
rant,Gothis relicta.Aſſignauit his Bonifacius,ſub primum appulſum,aliquot maritima oppi
Vandali ex Hiſpania in Aphricam migrant.
da,& alia a mari nõ multũ diuerſa,ĩ ea Mauritania,q̃ eſt cęſarienſis cognominata,fuerũtqꝫ ĩ his
Boualica,Sala,Tamanuſida,Banaſa,& Tingẽda,in q̃bus Vandali omni Hiſpaniẽſi præda cum
vxoribus & liberis collocata,cõfeſtim ad latrocinium verius q̃ ad bellum vertunt̃,iuxta q̃ Ro
manorum adhuc erãt,quęqꝫ Bonifacio parebãt,hoſtiliter adorti,paſſim ferro & igni omnia po
Vãdaloꝝ latrocinium.
pulãtur,diripiũt,incendũt.Carthago & loca illa ꝓxima ægre Siſulphii ꝓſidio ſunt defenſa.Mi
ſit Theodoſius auxiliares copias ex Byzãtio cum Ariouindo & Auſila ducibus,qui Valẽtinia
no aduerſus Vandalos ſuppetias ferrent.Proceſſerãt hi Siciliam vſqꝫ,ac breui tẽpore,quo hic
ſtatiua habuerũt,rapinis & om̃i iniuriarũ genere nobiliſſimam inſulam afflixere.Nec in Aphri
cã Theodoſii duces trãſmiſere,ab eo ob Hunnicum tumultũ reuocati.Nã Athila terrifico ar
moꝝ ſtrepitu,vt ſupra eſt demõſtratũ,Theodoſii ꝓuicias ferociter adortus,Myſiã,Macedoniã
& Illyricũ fœde populari.Et iã Byzãtio ĩminebat,quũ Theodoſiꝰ medio belli apparatu morit̃
ãno ſui ĩpii trigeſimo.Martianꝰ Theodoſio ſucceſſit,q Hũnicis armis circũſtrepẽtibꝰ, cũ Perſis
Martianus Theodoſio ſucceſſit.
q tũ male pacati erãt,in certũ tẽpus inducias paciſcit̃,vt in Hũnos oẽs imperii vires cõmodius
verteret.Arneſtis primo eſt hoſtibꝰ obiectus,cũ exercitu minime cõtẽptibili, vicitqꝫ iuſto ꝓlio
Hunnũ ad Martianopolim.Ex re bene geſta negligẽtia vt ſit orta eſt,q̃ res duci & exercitui exi
tio vertit,victus Arneſtis ab Athila magis arte q̃ viribus,mortẽ occubuit.hic parum liq̃de tra
ditur ſi ab Arneſte victus Athila paululum interquieuit,vt ſupra eſt mẽoratũ,an poſt illũ in
terfectũ dũ Gallicã meditat̃ expeditionẽ in Pannonia nõnihil arma & cõmeatũ cõparãdo deſe
dit.In Italia & Aphrica,qđ ſatis cõſtat,Valẽtinianus imperator ratus fortunã imperii neqꝫ cõ
ſilio,neqꝫ viribus ſiſti poſſe ampliꝰ,barbaris vndiqꝫ incũbẽtibus,eoꝝ exẽplũ imitatus q vẽtorũ

& maris ſæuitia victi vel ingētē iacturā p nihilo habēt,ne nauim & oīa pdant,cū Vādalis bellū ī Aphrica cōpoſuit,ſedibus Gēſerico in Tingitania cōceſſis,pacataq̧ per hęc puincia,Siſulphiū inde reuocat.Nā de Gallia retinēda noua inceſſerat cura,quā Athila inuaſur⁹ vulgo ferebaē.Nec Gēſeric⁹ diu ī fide māſit,ſed nouā cōplex⁹ opportunitatē,puīciā oīni pſidio ſpoliatā ferociter īuadit,modicoq̧ negocio ſubigit.Inter initia hui⁹ belli Aureli⁹ Auguſtinus ſeptē & ſeptuaginta annos natus diē obiit.Carthago quoq̧ capta ē a Vādalis ac direpta,eſtq̧ p hęc nobiliſſima puīcia ab impio alienata.Sūt q Valētiani cōſiliū accuſent,& ꝙ Vādalis puīciæ partē aſſignaſſet,ignominioſam pacē temere ſecut⁹,& ꝙ barbaris obnoxiā ſtulta largitione factā ſine pſidio reliqſſet.Cęterū ſi ea,q̄ fiunt,magis a cōſilio æſtimari debēt,q̄ ab euētu,nulli,dubium eſt,qn Valētiniani factum omni careat reꝑhenſiōe.Primo pacē illi non tā voluntas expreſſit,q̄ neceſſitas,qn̄ maius omnino piculū inſtabat ab Hunnis,ad qđ ſuſtinēdū totis imperii virib⁹ opus erat.Præterea ſi Athila Galliā ſubegiſſet,confeſtim videbaē in Italiam tranſcēſurus.nulla enim puincia fuit vnde fœdiores belloꝝ tēpeſtates ſeſe in Italiā effuderint.Cōtra Aphrica parum Italiæ noxia,bellaq̧ inde pfecta ſemp in authoꝝ pniciē verterūt.Fato itaq̧ nō Valētiniano aſcribiē qcqd malorum puinciæ alienatio vrbi cęteræq̧ Italiæ importauit.Nec Vādali ſeſe intra Aphricę fines tenuerūt,ſed in Siciliā trāſgreſſi pdabundi totā ſunt inſulā puagati,& vt ſunt res hūanæ in lapſum & excidiū pnæ,nec tā facile creſcunt,q̄ retro dilabuntur,vbi fortuna

[Britannia alienatur.]

ſæuire cœpit,Britannia & ipſa p id tēpus amiſſa eſt,quā Pictauis & Scotis eā ſibi vindicātibus nulla Etius miſit inſulanis auxilia Rōani imperii fidē implorantibus.Dubiū noluerit quia parꝫ amico eſſet in Valētinianū aīo,cū iam de tyrannide occupanda cogitare cœpiſſet,an maiorib⁹ belli curis diſtrictus nō potuerit.Ipſe qđ inter oēs conuenit,Francos p id tempus atroci bello inſectatus eſt.Britāni ab Etio Anglos in auxiliū accerſunt.Hi ſibi non inſulanis bellantes victorię cōpotes facti inſulā ſuæ ditionis faciunt,factāq̧ angliam vocant.Sic Britāni patriā & nomē ſimul amiſere.

[Alii Pictis & ſcotis. Britanniā Angli occupant.]

Sed id aliquāto poſtea accidit vt quidā ſcribunt,vt quū Aurelii cuiuſdā ductu inſulani ab Anglis defeciſſent,bello victi coacti ſunt populariter ex inſula diſcedere.Sedes pfuga multitudo adepta eſt in Turonum,Cenomanorum,& Venetorum terra,ſecus oceanū,Britāniāq̧ hodie vulgo vocāē,a veteri incolatu.Sed hāc migrādi neceſſitatem in Auguſtuli tēpora quidā reiiciunt,q Herulis Odoacris ductu Italiā lacerātibus,imperio excidit,fuitq̧ vltimus eorum qui auguſti appellationē tulerunt.

[Cœleſtinus pontifex.]

Cœleſtinus pontifex per id tempus quo Angli Britanniam a Scotis & Pictauis recepere diē obiit,anno q̄ ſedere cœperat octauo,vel vt alii ſcribūt nono,mēſe decimo.Cęleſtini eſt illud,ꝙ pſalmi prius q̄ ſacra fiāt antiphoniatim dicuntur in templis Idē primus inſtituit,vt rem diuinam facturus,prius q̄ aram aſcendat,dauidicū carmē enūciet.Iudica me,Cętera nota ſunt.Graduale ad hūc referūt quidā.Baſilicā Iuliā dedicauit,intulitq̧ donaria āpliſſima.

[Neſtorii delirium.]

Neſtorius Hęreſiarch⁹,q Chriſtū purū hoīem nō deū fuiſſe aiebat,cęteꝝ diuinitatē illi ex merito collatā,eodē pōtifice,Cyrilloq̧ Alexādrino adnitētib⁹, Epheſino cōuētu cū ſuis aſſectatorib⁹ impi⁹ iudicat⁹ eſt.Suut & pelagianę Hęreſeos viri ſimul dānati,qui Neſtorii conatū iuuabāt.Miſit Cęleſtinus ſcđm haec q̄ Epheſi facta ſunt,Germanū Antiſtitē Altiſiodorenſem in Britaniā,ad pelagianam hæreſim,quę paſſim tota inſula inoluerat ,prædicatione tollendā,Palladium ad Scotos fidei indipiſcēdæ cupidos.erat Palladi⁹ a Cœleſtino ad epiſcopatum pmotus.Horum tam pia,q̄ vtili opera Chriſtianæ pietatis cultus lōge lateq̧ eſt ad occidētem ſolē propagatus.Mirum eſt & ad exemplum vanę ſupſtitionis vitandę conducibile qđ ſcribunt qdā,Cœleſtini pontificatu in Creta inſula cacodęmonē Moſis pphetarum vetuſtiſſimi pſonā induiſſe,obuerſatūq̧ ante oculos iudęoꝝ,q in ea inſula habitabāt,pollicitūq̧ ſe ſicco pedę eos ī terrā pmiſſiōis reducturū,ſtātib⁹ vtriq̧ aqs,vt ī rubro olim, cū popul⁹ ex Ægypto educt⁹ eſt,in muroꝝ ſpeciē ſtetiſſent.Multi his temere pſtigiis aſſenſi,ac pelag⁹ igreſſi marinis fluctib⁹ ſunt obruti,pter paucos,q tū demū ſuę vanitatis admoniti ſūt Chriſtū cōfeſſi.

[Art.dęmonis ludibriū]

Sit⁹ ē Cęleſtin⁹ extra vrbē via Salaria,ad Priſcillę cœmiteriū.

[Xixtus pōtifex.]

Xixtus Rōani generis poſt illū pōtifex fuit, hui⁹ noīs terti⁹,incidit ei⁹ pōtificatus in Valētiniani tēpora,eoq̧ ſedēte Vandali vt Platina ſcribit, Aphricā Rōanis ademerūt,īſectatiq̧ ſunt atrociter barbari,Arrianoꝝ īpulſu,orthodoxę fidei viros illuſtris,q quū ad Arrianā īpietatē neq̧ Gēſerici authoritate,neq̧ minis traduci potuiſſent,viri ex his pietiſſimi atq̧ Hiſpani gñis,Arcadius,Probus,Paſchaſius & Eutius, etſi barbaro regi antea familiares,variis cruciatib⁹ affecti,martyriū tulere.

[Pioꝝ martyrium in Aphrica.]

Pari cōſtātia reſtitit Paulill⁹ puer formę elegātia & īgenio antea regi cōciliat⁹,cęterū fuſtuario admot⁹,qa mutari nō potuit,infami eſt ſeruitio addict⁹.Alienata eſt Aphrica a Rōano impio,anno ab excidio Carthaginis,

quo tp̄e facta fuerat ꝓuincia,qngēteſimo quartoqꝫ & octogeſimo.Et res alibi ī hūc modū habe Athila Gal
bāt,cū Hūni Athilę ductu Galliā irrupe.Etius q eā ꝓuīciā p̄ſidio obtinebat terribili hoſtiū ap liā inuadit.
paratu cōmotꝰ,ꝓ nō paruo habuit negocio Gothoꝝ opes ſuis adiūgere,cū Theodorico eiꝰ gē
tis rege,quocū iāpridē graue bellū cōflatū habebat,erātqꝫ clades multę hīcīde illatę & acceptę
his cōditionibꝰ fœdꝰ ꝑcuſſit,vt cōmuni īpēſa,& paribus copiis bellū aduerſus Hūnos gererēt.
Affuerūt his p̄ter Romanos & Gothos Halanoꝝ auxilia,affuerūt & Burgūdii,Frāci,Saxones,
Riparioli,Lābriones,& Sarmatæ,Luteriani,magis Athilę odio,q̄ Rōanoꝝ ſtudio adducti. Erat
Hūni ſuꝑbia feraqꝫ crudelitas oībꝰ terris nota,q̄ res fecit,vt neqꝫ Theodoricꝰ rex magnus polli
citationibꝰ ad ſocietatē belli īuitatꝰ flecti ab eo potuerit,nec Etius ꝓmiſſa q̄ ab Hūno repete-
banť,p̄ſtiterit.Rumor eñ erat Etii īpulſu res Ro.impii Hūnū īuadere ſtatuiſſe,vt nō ſit abſur
dū credere Athilā Etii odio vt hoīs p̄ſidiā vlciſcereť,decreto Galliā petiiſſe,quū multo breuiꝰ,
qđ poſtea fecit,ꝑ Illyricū iter ad Italiā īuadēdā patuiſſet.Habuit Athila ſecum Gepidarum &
Oſtrogothoꝝ reges,fuerūt Oſtrogothi etſi cognatū genꝰ a Viſigothis tñ diuerſi,aderāt Hun Athilę co-
no p̄ter iā dictos Marcomani,Quadi,Heruli,Turingi,vt ad qngenta milia armatoꝝ ſub ſignis piæ.
eſſent.Germaniā itaqꝫ cū ſtrage & ruina ꝑuagatꝰ,in Galliā Hūnꝰ irrupit,Remēſeſqꝫ prio ad-
ortꝰ miſerabili clade affecit.periit ea clade Nicaſiꝰ vrbis antiſtes,vir ſāctitate illuſtris,caput cer Nicaſius.
uice defecta diuinū carmē ꝓtuliſſe diciť.In Catalaunicis eſt īde cāpis cōflictū,haud ꝓcul a To Athilæ &
loſa.Nulla hoīm mēoria maiores ī Europa exercitꝰ,īfeſtioribuſqꝫ aīs acie dimicarūt,fuit itaqꝫ p̄ Etii cōflictꝰ
liū ab īitio cruētū,tātaqꝫ vis hoīm cōfecta,vt hūani ſanguinis riui fluxiſſe dicanť,q̄ phama eo
facilꝰ fidē īuenit,ꝙ tāta ſit vtrīqꝫ eo die cędes edita,quāta nullo alio,qđ ꝓditū ſit,p̄lio,eratqꝫ
adhuc mars āceps,cū vox īcerto authore emiſſa,diremit certamē.q̄lis illa fuerit authores quos
ſeqmur nō ponūt.Ad.clxxx.milia hoīm ea acie occubuiſſe dicūť,& ī his Theodoricꝰ rex Tra- Cæſorum
ſimūdi p̄ť,fuitqꝫ ea pugna mlťo Hūnis funeſtior,adeo vt Athila de morte ſibi conſciſcēda poſt numerus.
pugnā cogitarit,cui phamę ne grauate accedā ſubitꝰ Hūni digreſſus facit,q afflictarū virīū ſi-
bi cōſciꝰ,traiecto cōfeſtī Rheno,exercitū male affectū ī Pānoniā reduxit,magis ob eā cladē iri-
tatus,q̄ a re bellica deterritꝰ.Erat iā Pānonia Hūnoꝝ ſedes facta,vñ recēs nomē ſortita videri Vñ Hūga-
pōť,vt ab Hūnis & Garis q cū ea gēte militaſſe dicunť,Hūgaria ſit ad poſteros dicta.Cęliꝰ Hū ria.
nos fuiſſe ait,q & Auares,vñ id nomē factū videri pōť,vt duplex vox ī vnam coaluerit.Eratqꝫ
Athila ī reparādo bello vehemēter occupatꝰ,atqꝫ id vnū p̄ter cętera meditari,qua vi,qua ve at
te Toloſanę pugnę ignominiā aboleret,rependeretqꝫ Romano noī cumulatā cladē.Vnus Etius
cuiꝰ virtꝰ ī eo p̄lio p̄cipue clara fuit,Athilā anxiū habebat,vnus in mora eſſe quo minꝰ barba-
rus cōtinuo bellū inferret Italię.Cęterū fortuna Rōani impii q̄ in ꝑniciē oīa trahebat, eā vnam
īpēdētiū maloꝝ breui ſuſtulit morā.Etiꝰ iu affectatę tyrānidis ſuſpitionē adductꝰ,Valētiniani Etii īteritꝰ.
iuſſu Romę interficiť.Suſpicari libet Toloſanā pugnā fuiſſe illi fraudi,ꝙ quū Athilam delere
potuiſſet,noluerit,ſociis gētibꝰ ad id eū hortātibꝰ,vt hoſtē afflictū,& ob acceptā cladē ſibi diſ-
fidētē,oībus copiis inuaderet.Cęterū Etius magno in ea re vſus cōſilio diciť, cui quū nō minꝰ
ſocioꝝ q̄ hoſtium ſuſpecta eſſet fides,maluit eſſe quem tanta barbarorum colluuio formidaret
q̄ vt eo ſublato Romanū imperiū hoſtem deſtinaret.Sunt qui ſcribant Etium Romæ a Boniſa
cio ſuperatū,qui ex Aphrica reuerſus magiſterium militū inuaſerat,verū hoſtis ille an Valen
tiniano recōciliatus parū liquido traditur,Bonifacius paucis diebus quibus proſpere in Etiū Bonifacii ī
dimicauit,Romæ fatali eſt morte cōſumptus,ſi Proſper verus eſt author.Xixtus pontifex q ī- teritus.
ter initia ſui pōtificatus a Baſſo in iudicium fuit adductus,quis autem fuerit Baſſus,& quā il Xixti opa.
li calumniam intēderit,nō tradunt authores quos ſequimur,ſeptem & qnquaginta antiſtitum
conuentu oībus eſt abſolutus ſuffragiis,indicto accuſatori exilio, quē poſtea extinctum Xixtꝰ
pie ſuis funerauit manibꝰ,adeo tum magis fuit pietatis ſtudium, q̄ vltionis. Ædes virginis ad
Macellū Libyę prius,mox ad præſepiū,Maioris poſtremo cognomen adepta, Xixti fuiſſe opus
traditť.Idē donariis inſtruxit ampliſſimis,ditauitqꝫ p̄diis.Excoluit & ambonē tēpli porphyriti
cis lapidibꝰ.Ornauit Valētinianus Xixti rogatu, q̄dā Romæ tēpla,& argenteū faſtigium con
ſtātianę baſilicæ a barbaris ſublatū reſtituit.Sabinæ tēplū in Auentino ꝑ idē tēpus Petrus qui-
dam antiſtes Illyrici gñis ſtatuit.alii Cęleſtino ſedēte id factū nō Xixto arbitranť,vetuſtū car-
men ſecuti,qđ in parte tēpli ad hunc diē durat.Viri eruditione inſignes cū Xixto vixere,Euſe Viri illu-
bius Cremonēſis,& Philippus Hieronymi affectatores,Eucherius Lugdunēſis antiſtes.Hic di- ſtres.
cēdi copia & doctrina celebris,illi ſermōis elegātia & dignitate,vt Hieronymi diſcipulos agno
ſcas.Vixit & Hilariꝰ Arelatēſis,quū pari doctrina,tū ſanctitate nobilis.Obiit Xixtus anno q̄ ſe

dere cœpat octauo,eſtq̃ Tyburtina via ſepultꝰ in Laurẽtiano cõditorio. Leo huiꝰ nõis primus
Tuſcus gñe,in demortui locũ põtifex eſt factꝰ.Athila accepto de Etii morte nũcio,Italicã expe
ditionẽ maturauit,ratꝰ nihil ſupeſſe ampliꝰ,qđ ſuis conaribꝰ obſtaret, Etio ſublato cuiꝰ ductu
res Rõana victrix fuit Toloſana acie.Burgũdii & Frãci Rõanis ceſſerãt armis,Viſigothi adiũ
cti.Lętꝰ tãto nũcio,ac velut vĩculis ſolutus,reges & primores gentiũ q ad id tp̃s cũ Hunnis cõ
Athilę oſo, militiũ fecerãt,ad ſe vocatos,ĩ hũc eſt modũ allocutꝰ. Occaſio rerũ oĩm gerẽdarũ mater,negat
nobis geſcẽdũ eẽ ampliꝰ viri fortiſſimi,offert illa ſeſe nobis vltro,hortatq̃ ſi ne oblatã repudie
mus,vt ſi p ignauiã p̃termiſſa ſit,fruſtra a nobis poſtea reqrat.Hęc illa ſuclamãs aĩo facile per
pulit,vt vos de cõi laude appellarẽ,nõ vt vos ad bellũ hortaret,ſupuacuꝰ eſt eñ oĩs apud viros
fortes de hmõi re ſermo,p̃ſertim cũ virtꝰ vr̃a ſirtã mihi explorata,vt nihil exploratiꝰ eẽ poſſit.
Vos mecũ Sarmatas viciſtis,vos Thraciã,Myſiã,Macedoniã & Illyricũ populari eſtis, Germa
niã afflixiſtis,poſtremo Galliã victores puagati,acie cum toto occidẽte cõflixiſtis.Fuit(fateor)
pugna illa nobis parũ p̃ſpa,at fuit & hoſtibꝰ nõ icruẽta.Eſſẽ ego vere igratꝰ niſi tãtę virtutis
eſſem oĩ tpe memor,nõ igit adhortatiõe opus eſt hic,vbi nõ deſunt animi,ſed ſupſunt. Nec qđ
vobis agẽdũ ſit me dicere oportet,ſed qđ ex pulcherrimo facinore,qđ aĩo molior,ſit ſperãdum.
Nemo eſt veſtrũ viri fortiſſimi q nõ abũde itelligat quãtũ paucis ãnis retro abierit opes Ro.i=
perii,quãtis res Rõana itra extraq̃ Italiã ſit cladibꝰ affecta,vt nõ ſolũ Ro.ppli puicię p̃dę fue=
rint hoſtibꝰ,ſed ip̃a etiã Rõani impii caput bis a Gothis capta ſit,bis direpta & icẽſa,potuiſſet
Rõanũ nomẽ cũ ip̃a vrbe funditꝰ deleri,niſi muliebres illecebrę plus apđ Athaulphũ q̃ ſuum
ſuæq̃ gẽtis decus valuiſſẽt.Iã res eo venit,vt nihil p̃ter Italiã ex tãto nup impio,ſit Rõanis reli
quũ.Vãdali Aphricã poſſidẽt,Viſigothi Iberiã,Angli Britãniã, Germani p partes ſibi Galliã
vẽdicãt,Pãnonia noſtra eſt,Myſia,Thracia,Macedonia,Illyricũ p̃dę nobis ceſſerũt,ſola Italia ſu
pereſt,q̃ quo opulentior eſt,eo maiore ſtudio nobis adnitẽdũ vt captã diripiamus,ſed qđ adnitẽ
dũ dixi!quaſi vero maiore aliquo conatu opus ſit ĩ ea terra ſubigenda,quæ nullis ſit fulta p̃ſi=
diis,nõ duces illi præſidio adſunt,non exercitus vlli,non noui delectus,Etius vir acer vnicũ ve
teris diſciplinæ exemplum,& q vnus omnium noſtris obſtabat conſiliis,Valentiniani eſt iuſſu
interfectꝰ.Ip̃e neq̃ paci,neq̃ bello bonꝰ,parũ vt mihi dicit ſibi cõſtat:ſedet Italia oĩ p̃ſidio ſpo=
liata,afflictarũ rerũ ſibi cõſcia,& ob eã rẽ ſuis diffiſa viribꝰ,magis prædæ q̃ obſtaculo inuadẽti
bus futura.Ne igit p ignauiã & inertiã tantam p̃termiſiſſe occaſionem videamur,inuadere,qđ
mihi & vobis bñ vertat,cõſtitui eam terram,qua capta totus orbis a nobis captus videri pote
rit,atq̃ ita rẽ maturari volo,vt priꝰ Italię finibꝰ,ſi fieri poterit,ĩſinuemur,q̃ nos hic mouiſſe ſci
ri poſſit.Patebũt nobis oĩa,non vrbes,non arces,non flumina obſtabunt. Nec verendũ eſt ne
nõ & Romã perituri ſimus,niſi Viſigothi vrbem opibus florentem & veterem fortunã adhuc
ſpirãtẽ,bis cape potuerunt,Hunni qui gentẽ ipſam & eoꝝ cognatos toties vicere, nõ poſſe pu
tãdi ſũt,neſcierũt Gothi vti victoria,at Hũni ſciẽt. Dabo vobis vrbẽ captã diripiendã,direptã
excidio dedam,eritq̃ tantæ vrbis præda ingens,longeq̃ opulentior q̃ q̃ſq̃ poſſit animo conci=
pere,vt q̃ ſit ex oĩm gentiũ ſpoliis cõgeſta.Sed inclytæ victorię phama ad poſteros multo cla=
rior,q̃ vlla poſſit ætas abolere.Omnis poſteritas mirabit Hũnicã virtutẽ,mirabit felicitatẽ,nec
tantũ ſuperbiſſimę vrbis euerſores p̃dicabimur,ſed terrarũ omniũ hũaniq̃ generis vltores. Ad
do illud qđ ad victorię magnitudinem attinet,Roma capta & exciſa, Italia direpta,nullæ am=
plius gẽtes noſtris obſtabũt armis,vel quia non poterunt,aut quia poſt Romam captã reſiſtere
nõ audebunt.Accingimini viri fortes feliciſſimę expeditiõi,equos,arma,viros,cętera q̃ ad bel=
lũ neceſſaria maturate,nequid in mora ſit,celeritate opus eſt,cętera fortuna & virtus cõficiẽt.
Peroratio. Hęc quia nõ magis ſpecioſa dictu q̃ facilia factu,oĩbus q aderant viſa ſunt,ob acciſas Romani
imperii opes,cũcti ingẽti alacritate ſunt Athilę orationi aſſenſi.Iuſſi itaq̃ in certũ diem adeſſe
concilio dimittunt,nec longior inde mora fuit,plęrq̃ ferociſſimę gentes cum ſuis regibus af=
fuere,Oſtrogothi,Heruli,Turcilingi,Guadi,Rugi,q̃bus Hũnꝰ auxiliis fretus Illyricũ tumultu
oſe inuadit,cũ ſtrage rerum omniũ quacunq̃ iret,ad mare fœdiſſima illa armorum tẽpeſtas in
Delmatia clinauit.Littorales Delmatię vrbes,nullo Martiani q Byzãtii imperabat præſidio munitę,bre=
ab Hunnis ui in prędã conceſſere.Tragurium,Sibinicum,Iadera,Signia,Pola,Tergeſtum,direptæ & incẽ=
vaſtatur. ſę.Sunt q ex Pannonia ſine deflexu Italiam petiiſſe ſcribant,vt per campeſtria Hunnus duxerit
& plana p̃pemodum loca,qualis via a Buda regia Pãnoniũ vrbe,in qua munienda fertũ Ble=
dã Athilę opera interfectum,ad Aquileię confinium ducit,ſiquidem in magno Alpium circũ=
actu nullibi earum iuga caſtigatius aſſurgũt,q̃ inter Zagabriam & Lubianã,quæ Liburniæ eſt,

ac patẽs ſaltꝰ vel honuſtis prius currib⁹ in Italiã trãſmittit ꝑ colles molliter accliuos. Lubiana
hinc fluuiꝰ labit͛. olim credo Corcoras dictus, Corcoras, qđ ſatis cõſtat, Sabo infundit͛, Sabꝰ Dra Corcoras.
bo, Drabus Noaro, Noarus in Sordiſcis Danubio infuſus nomẽ amittit. Vlpauus diuerſo Alpi
ni ſaltꝰ latere ortꝰ, ꝓter Goriciã humili valle decurrẽs Sõtio miſcet͛, mixtuſq̧ ſine noĩe ĩ Adriã Sontius.
defert͛. Sõtius cuius nomen veterũ ſcriptoꝝ nullus qđ ſciam, miſit in literas, vno apud Verucã
oppidũ a Gothis cõditũ (hodie Monſfalco eſt) in mare euoluit͛ oſtio. Hęc eſt pars illa Alpiũ fui
dia naturę ad Italię ꝓnicië ꝑuia barbaris gẽtibꝰ relicta. Trãſcẽſæ ſunt fateor non vno loco Al Qua parte
pes alio loco ab aliis gẽtibꝰ, Graiiq̧ primi olim Herculis ductu eas ſupaſſe dicũt͛, Ide ſęp̃iꝰ Galli, pateat Ita
mox Poeni, Theutones deiceps, Cimbri, & Ambrones, fuerũtq̧ conatꝰ illi laborioſi, & ꝑdifficiles lia externis
in emolliẽda naturę aſpitate, q̃ tãta alibi eſt, vt nõ temere gẽs vna ſit veſtigia alteriꝰ ſecuta. Hũc armis.
vero natura locũ gẽtibꝰ parare voluit ad Italiã ĩfeſtãdã, qua velut patẽti porta admiſſę terram
ad imperãdũ alioq natã ſemꝑ ſollicitã haberẽt. hac Gothi inſinuati in Italię viſcera penetrarũt:
hac Hũni, Heruli, Auares, Lãgobardi, Hungari, aliæq̧ infeſtæ gẽtes: hac Turci olim immaniſſi
mi, noſtra tẽpeſtate crebro tranſmiſſi, Carnoꝝ oram ferro & igni populati ſunt. Obſtruxit loca
hæc olim Maximus tyrannus, vt Theodoſium Italia excluderet, ſed hoſtiũ conſilio deceptꝰ irri
tũ fluxit illi opus: obſtruxerũt Othomanico bello & Veneti, circa Sontiũ amnẽ, aliquot milibꝰ
paſſuũ fluuialibꝰ ripis munitiõe impoſita. Eſt & Athilæ nõnihil copiarũ circa Phamaticũ finũ
& Arſiã Italiæ cõfiniũ venienti obiectum, quo apparet aut ꝑ Delmatiam Hunnum Iſtriæ in
ſinuatum, aut copiarũ partem ad eius terrę populationẽ a rege miſſam. Sed q a Valentiniano
ſunt barbaris obiecti, priuſq̃ hoſtis affuiſſet, metu dilapſi retro fuga abierũt. Athila tumultuo Athila Ita
ſe Italiã ĩgreſſus, Aqleię ꝓximus cõſedit. Eſt vrbs hæc ſita in maritima Carnoꝝ ora, latina co liã inuadit.
lonia barbaris Italiæ incũbẽtibꝰ oppoſita. Fuit hic annus quo Athila eſt Italiã ĩgreſſus, qnqua Aquileia.
geſimus hũanę ſalutis, ac quadringẽteſimꝰ, vndetrigeſimus ab eo quo priore tumultu Hũnico,
quũ Mãdulci ſiue vt plures ſcribũt, iuuenis admodũ Athilæ ductu Hunnoꝝ arma in Illyricũ
vſq̧ ꝓceſſerũt, quo tẽpore ab his q ex Patauio in inſulas migrarunt, circa Riuũaltum iacta fue
rãt prima vrbis fundamẽta. Cæterũ multo frequentius tum demũ ex tota continentis ora eſt
ad littora & inſulas decurſum, vbi immaniſſimus hoſtis in cõſpectu fuit. Aquileienſium imbel
lis multitudo Gradũ occupat, Cõcordiẽſes Caprulas, Altinates & Opitergini Maurianũ, Ma
iorbiũ & alias circũiectas inſulas, Patauinorũ maior numerus q̃ antea Riuũaltum, tanq̃ Colo Migratio
niã iam antea cõſtitutam, & alias quæ illi adiacent, tenuerunt inſulas. Ateſtẽſes, Silicini, & alii Venetorũ
finitimi pari trepidatione, qua cuiq̧ ꝓximum fuit, circa foſſam Clodiam, Phileſtinam, & Meta ad inſulas.
maucum cõſedere. Hoc multo verius tradit͛ q̃ qđ quidã ſcribũt, eſſe tũ demũ fugã a priſcis Ve
netis factã, poſteaq̃ Aquileia capta & exciſa eſt, cœptęq̧ ſunt cæteræ vrbes expugnari, tũc quũ
ne ĩtegrũ quidem fuiſſet, ꝑ ferrum & hoſtes imbellẽ multitudinẽ & fortunas traducere. Q
ſi nõ om̃is multitudo ſub primã Aquileię oppugnationẽ ſit in tutũ dilapſa, at certe imbellem
ætatem & ſexum præmiſſum fateri oportet. Athila cõtinuo Italiam ingreſſus, finitimas vrbes
ad defectionẽ impellere conatus eſt, faſſus ſe Romã decreto ꝑtere, huic vni ſe non Italiæ bellũ
inferre. Cõducere itaq̧ omnibꝰ ſe pacatum accipere q̃ hoſtem experiri. Hunnorum ferĩtas fecit
vt ex nullo fere loco pacatũ Hũnis tulerĩt rñſum. Cęliꝰ Taruiſiũ & Veronã deditas author ẽ.
Tũ Athila Aquileiam ſumma vi adortꝰ, copiarum partem iubet porro ire, omnemq̧ regionẽ
populari, capta oppida diripere & incẽdere, eſtq̧ fœda illa armorum procella totã Venetię orã
calamitoſe ꝑuagata. Fuit Hunno Aquileienſis obſidio multo laborioſior q̃ animo conceperat, Aqleiæ obſi
quo cõtigit vt conſumptis omnibus quæ in agris erant, cœptũ ſit in caſtris frugũ inopia labo dio.
rari. Parte itaq̧ exercitꝰ ad obſidionem relicta, Athila cum cætero copiarum robore Cõcordiã
adortꝰ multa vi capit, nec gratuita contigit victoria, ſeptẽdecim milibus hominũ circa vrbem Concordia
amiſſis, dubiũ prelio an vrbis oppugnatione. Concordia direpta eſt, atq̧ incẽdio cõſumpta, ex excidio de
tant hodie veſtigia, & ædificia adhuc plęraq̧, incubãtq̧ in vici cuiuſdã ſpeciem Limeni fluuio ditur.
vnde & portus oppidũ nũc celebre, paululũ ſupra eũ locũ, vbi fuit Concordia, Limen eñ graia
voce portus eſt. Cõcordia exciſa, Opiterginos, & Altinates ſęua illa tẽpeſtas adorta eſt, vtraq̧
ciuitas amiſſis vrbibꝰ ad mare cõpulſa eſt. Sex inſulæ ſuburbanę quas Altinates tenuerũt, a ſe
nis partibus amiſſæ vrbis nomen ſortitæ ſunt, plures portarum illa aiũt fuiſſe nomina, Torcel
lum, ſunt qui Turricellum malint appellare, Amorianum, Maiorbium, Boreanum, Conſtantia Patauiũ &
cum & Amianum. ex his duæ nouiſſimæ obrutæ iacent ſtagno, modicis adhuc extantibus ve Vicetia ca
ſtigiis, q̃ magis hominum cura eſt ab aquis tutata, q̃ locorum natura. Patauium inde & Vice piuntur.

tia,vt Cęlio placuit,excidio deditæ,quo ſucceſſu Athila ferocior factꝰ,totꝰ in Aquileienſes ver tit,fremere,vehemẽterq̧ indignari vnã vrbẽ nobiliſſimę victorię curſũ remorari.& iã oĩbus tota regione cõſumptis,ſentiri cœpta eſt in caſtris pœnuria rerũ oĩm,nec iã ambiguę voces exaudiebanť tã inertẽ detrectãtiũ militiã,poſcẽtiũq̧ vt aut Romã verſus mouerenť caſtra,aut ĩ Pãnoniã ad liberos & vxores dimitterenť:obſidebať eĩm in tertiũ annũ Aqleia,vt plures ſcribũt,et ſi mirũ videri poſſit quõ ſit factũ,vt regio magis amœna q̃ ferax,tãdiu ĩmẽſum alere potuerit exercitũ.Cæterũ ſiue obſidio tã lõga fuit,ſiue,qđ credere par eſt,multo breuior,Athila curarũ plenus,cũ forte vrbẽ obequitaret,Ciconiæ,vt ferť,augurio cõfirmatꝰ,q̃ ĩplumes pullos roſtro ad mare deferret.alii cõiectura nõ augurio ductum volũt,q̧ cõſpicatus ille auem ſtationarii militis ſimulacro inſidẽtẽ,ratꝰ qđ erat vrbẽ a ciuibꝰ & pſidio metu deſertã,iuſſerit ſigna ĩferri.Qui augurio cõfirmatũ aiũt vrbẽ vi captã volunt.Quibus Cęlius haud dubie aſtipulať,is ſeptẽ &

Aqleienſiũ cædes.

triginta milia hoĩm ſub hoſtiũ irruptionẽ cęſa author eſt,huic opinioĩ ſi qs accedat,fateať neceſſe eſt vrbẽ ſumma ope expugnatã.Cæterũ,quoquo mõ capta eſt, vrbs ab irato hoſte direpta

Aqleię excidium.

& incẽſa eſt,ac funditꝰ euerſa,ita vt ne veſtigia quidem vlla extent hodie veteris Aquileiæ aut certe prata. Adiiciũt vrbis vi captę authores exẽplũ muliebris pudicitię ad poſteros memorabile,quũ victor Hũnus,nõ cruente ſolũ,ſed libidinoſe etiã exerceret victoriã,paſſimq̧ virgines

Aqleienſiũ pudicitia.

matroneq̧ ad ſtuprũ traherẽtur,vna reperta eſt digna cuius nomen omni ęuo viueret niſi nomẽ ipſm intercidiſſet,hæc iminẽtẽ ſibi hoſtẽ in altiores ędiũ ptes vitabunda quũ forte euaſiſſet, inſtaretq̧ intẽperãs Hũnus blandienti potius q̃ minanti ſimilis,tũ illa in lachrymas & preces verſa,vim deprecari eſt adorta.Cæterũ quũ nihil pficeret,age inquit & me quando ita libet ſequere,vt optato potiatis,ac cũ his ne hoſte quidẽ tale facinus expectante,in ſubiectum ſeſe flumen pcipitem dedit,Dicunť & alię plęræq̧ ne vim paterentur,ſibi pectus & ora fœtidæ carnis cõtactu coinquinaſſe,vt ad primum cõgreſſum p faſtidiis intactæ dimitterenť. ſed hæc multũ a fide abhorrere videnť,vt in tam atroci excidio vacauerit mulieribꝰ hęc ludibria cõminiſci, pſertim quũ per omnem ſexum & ętatem ſit cędes euagata,vt quibuſdam placere video,nec illud ſatis pbo q̧ quidam negant potuiſſe hoſtem falli ab vrbana multitudine,vt vrbs ſilẽtio deſeri potuerit,iis qui aſſidebant nihil ſentientibus,tanq̃ fando nunq̃ auditum ſit,aut a nullo pditum,q obſidione tenerẽtur,ſilentio noctis deceptis hoſtibus in pacatum abiiſſe.Quod Aqui-

Vrini origo.

leienſibꝰ multo facilius fuit ob pximum mare,teſquoſaq̧ ea parte loca quę ab hoſte inſideri nõ potuerũt.Sed hæc in medio relinquẽda,nõ aliter q̃ ea quæ de Vrini origine non vno ſunt modo memoriæ pdita.Nam nõ deſunt qui arcem vrbe media extãtem Hunnorum fuiſſe opus arbitrarẽtur,cui opinioni pfundiſſimi putei tumulo ad aquandi vſum circũiecti,ſatis quidẽ aſtipulantur.Sed multo magis ipſius loci nomẽ,etenim nihil inepte videor mihi ab initio feciſſe, quum in libris quos de vetuſtate Aquileię primo ſtudiorꝫ tyrocinio ſcripſimus,Hunnũ p Vrino ſcripſi,hoc magis placet q̃ qđ Forliuienſis Blõdus exiſtimat,Auſtranorꝫ id fuiſſe opus,Hũniciſq̧ temporibꝰ recẽtius.Nec quia authores rerum a Gothis & Lãgobardis in Italia geſtarũ nihil eius rei meminerũt,nõ idcirco ad Hunnos tanta res referẽda ẽ,quũ ne admirationi quidẽ fuerit locus cuiq̃ aut eſſe potuerit,niſi poſteaq̃ excoli cœptus,ingẽſq̧ illa ędificii moles tumulo ĩpoſita.At nõ ſcripſerũt alii.Certe qui de rebus circa Aquileiam geſtis cõmentarios ſcriptos reliq̃runt non prętermittunt,quibus eo libẽtius accedo,q̧ eorum quidam indigenæ fuerũt.Sed iam videri poſſum propoſiti ſtili propemodum oblitus. Quare breuiter ſunt cætera Hunnorũ referenda.Athila Aquileia exciſa,cæteris vrbibus partim direptis & incẽſis,partim metu dedi-

Quę vrbes ab Athila captæ.

tis,late inter Abduam & Atheſim peruagatus,præter vrbes iã dictas,Mantuam, Brixiam,Cremonã,Bergomum,pari clade affecit.Rauẽnã quoq̧ ab eo captam memorãt qdam. Cæterũ qa dedita eſſet,minus in Rauennates ſæuitum.Peropportunus vrbis ſitus haud dubie fecit,vt ad oẽs externos motus,ſiue ab ortu,ſiue ab aquilone ĩpenderent Italiæ,Roma olim libera, & mox Romani pricipes huc obuiã proceſſerint.Qđ quũ alii antea plæriq̧ numero,tũ Athilano bello Valẽtinianus fecit.Qui q̃diu Aquileia obſeſſa eſt ab Hũnis & oppugnata,ſeſe Rauẽnæ tenuit, ſuggerens iis qui in obſidione erant ſubſidia.Contulit & Aquileiæ q̃diu ſtetit ad celebritatem ſua loci opportunitas,q̧ velut Italiæ clauſtra obtineret.Quibus ſane contigit,vt ſecundũ Romã vbi ſita erat totius imperii ſumma,inter cęteras Italiæ vrbes Aquileia, & Rauenna diu ĩ pcipua celebritate fuerint.Athila Rauenna potitus,omnem Italiæ tractũ inter Apeninũ & Alpes miſerabili clade afflixit,Ticino,Placentia,Parma,Mutina direptis.Apeninũ inde trangreſſus,in Hetruriã ſæuientis procellæ modo ſeſe barbarus effudit.Actum erat de Romano impe-

rio. Actũ de ſalute vrbis. Erat hoſtis iã ꝓpemodũ in conſpectu, quũ Valentiniani hortatu Leo põtifex iã grãdis natu cũ altero conſulum, & parte nõ parua Romani ſenatus, ad Athilã venit

Athilę progreſſus.

multa canitie, & auguſtiore habitu venerabilis. Erat tũc Athila, vt qdã ꝓdiderunt, circa Mĩciũ amnẽ, alii Apenninũ ab eo ſupatũ meminerũt. Cæterũ fieri potuit, vt parte exercitus Apenninũ trãſgreſſa, ipſe adhuc circa Minciũ ſederet. Sed vbicũq; ille repertus eſt, ſupplex Leo ita regẽ affatus dicit. Senatus populuſq; Romanus quõdã orbis victor, nũc vero victus ſuppliciter abs te

Oſo Leonis põtificis ad Athilam.

veniã & ſalutẽ ꝑcat rex regũ Athila, nihil tibi in tãta geſtarũ rerũ gloria cõtingere potuit, aut ad pſens decus pulchrius, aut ad poſteros memorabiliꝰ, q̃ vt is populus ſupplex ad tuos pedes iaceret, ante quẽ olim oẽs gẽtes & reges ſupplices iacuerũt. Subegiſti qdẽ Athila oẽm orbẽ terrarũ cui Romanos oĩm gẽtiũ victores ſubigere eſt datũ. Nũc tãtũ ꝑcamur, vt teipſum vincas, q vincis cętera, nec eſt qđ iã oẽ humanitatis faſtigiũ tranſcendiſti, in quo deo immortali ſimilior eſſe poſſis, q̃ quo plures viceris, plures ꝑ te ſaluos eſſe velis, ſenſerũt mali flagellũ tuũ, ſentiant nũc ſupplices clemẽtiã, vel qa ſe victos fateantur, aut quia ſunt vltro imperata facturi. Hęc Leo in cuius habitu venerabiliq; aſpectu cõtẽplãdo quum tacitus ſtaret Athila deliberabundo ſimilis, vtrum ꝑcanti daret veniam, cõſul & ſenatus ad eius pedes cũ lachrymis prouolutus iacuit, tũ ille etſi barbarus atrociq; ingenio, humanæ tñ ſortis admonitus, reputans ſimul animo terrenarum rerum inconſtantiam, ꝙ ſenatus ille a quo omnes gentes quandoq; iura petiiſſent, nũc victus, ſupplex, pſtratus, ante ſuos pedes iaceret, ſurgere ac ſtare iuſſis, Bono ſitis inqt aĩo. Datur vobis venia. Cælius author eſt tributum Romanis ab Athila imperatũ, quod illi polliciti ſint Hunno quotãnis pẽdere. Mirari reges & primores ducũ ſubitã in Athila mutationẽ, rogatuſq; ab his q proxime ſteterãt, quid eſſet ꝙ tam facile pulcherrimam lachrymis hoſtium victoriã cõdonaſſet, reſpondiſſe fertur oportuiſſe ſic fieri, quando medio affatu duo ſibi viſi eſſent dextra lęuaq; viri auguſtiore habitu ꝑ põtifice aſtare, qui ſtrictum ſibi ferrum intẽderent

Athilę miraculum.

niſi illius dicto obtẽperaret. Sed noſtra inquit Roma eſt, & quicquid Romanoꝝ patet imperio, qđ Hunnorum ſunt vectigales facti, ſatis abunde victoria parta eſt, ſi populum Italiæ & imperii caput ſubegimus, vt non modo ſe victum fateať, ſed ad noſtros proſtratꝰ pedes iacuerit, ſupplex veniã & pacẽ implorans, imperata facere non recuſarit, tributum quod imperauimus promiſerit ſoluere. Ite lęti, clariſſimæq; victoriæ compotes facti, opulenta honuſti præda, lares, liberos, vxores, & omnia q̃ vobis chariſſima ſunt teuiſite. Iam ſatis gloriæ quæſitum eſt, nec fortuna vlterius fatigãda, ne quũ omnia velimus, ſubito aliquo caſu omnia adimanť. Scio fuiſſe qui ſcriberent Athilam aruſpicum monitis Roma abſtinuiſſe, canentium nõ expedire ipſius ſaluti eam vrbẽ adire, quã captam Alaricus fato abſumptus retinere nequiuiſſet. Siue igitur humano cõſilio ſiue diuino poriꝰ accidit, vt ex atrociſſimo nuꝑ hoſte hũaniq; cruoris appetẽtiſſimo ſit ille tã mitis factus, pace Romanis reddita, Athila in Pannoniam cum victore exercitu reuerſus, quũ in Idilconis nuptiis quam ſibi matrimonio iungebat largius ſe vino, & oĩfariã crapula ingurgitaſſet, ꝓfluuio ſanguinis dormiẽs extinctus eſt, anno ſexto & qnquageſimo vitę. Cęlius

Athilæ interitus.

eo die natũ ꝑdidit, quo & dictator Cæſar, atq; idibus Martiis extĩctũ. Qua luce is ĩ curia tribꝰ & viginti cõfoſſus eſt vulneribꝰ. Ferunt ea nocte qua Athila extinctus eſt, Martianum, qui tũ oriẽtale obtinebat imperiũ, per quietem imaginatũ ſe cernere arcum Athilę regis diffractum,

At. ſomnii ſpeciem.

adeo nonnunq̃ hoĩm animi ſuæ originis admonitu fiunt futurorum participes. Fuitq; hic annus, quo Athila ex hũanis deceſſit, quartus & q̃drageſimus ab eo quo fuerat Roma a Gothis capta, quo tẽporis ſpatio, Daciam, Sarmatiam, & quicquid terrarum eſt intra Rhenũ, & Danubium Romanũ amiſit imperium. Eſt & Hiſpania vlterior per idem tempus alienata, Vaſconia, Aquitania, & pars Galliæ lõge opulentiſſima. Hũnoꝝ opes cum Athila propemodum exciderunt, Oſtrogothoꝝ Valamirus, & frater, & Ardericus Gepidarũ reges, primi oĩm ſeſe in libertatẽ vendicant, hoꝝ defectionem ſtudio ſequunť Marcomani, Quadi, Heruli, & Turingi. Euricus & Hernacus Athilæ filii Hunnicis fręti armis, Valamirũ & Ardericũ authores defectiõis decreto inuadũt. Hunni duplici ꝓlio victi, Hernacoq; in pugna amiſſo in Scythiam compellũtur, adeo rebus duplici pugna acciſis, vt iã inde nihil memorabile geſſerint. Et Hunnoꝝ opes ſic breui retro abierũt.

Hũnorum opes dilabũtur.

Valẽtinianus q puer adhuc Honorio auunculo ſucceſſit, ꝙ eo principe Roma eſſet Hunnoꝝ vectigalis facta, etſi vulgo antea odio eſſe cœperat ob Etianam cędem, tũ vero publica illa ignominia adhuc inuiſior factꝰ, anno poſtq̃ Athila Italiã reliqt, Romæ in loco qui tunc ad Laurum dicebať, interfectus eſt, anno q̃ ĩperare cœperat trigeſimo. Traſila qui ſub Etio ſtipẽdia fecerat, cæterũ Maximo q imperiũ occupauit impulſore interfecit, Etianæ cædis

Valẽtinianus interficitur.

vltionem tam audaci flagitio aſtruens. Vixit plurimum Rauennæ Valentinianus,eſtq; ab eo vrbs ipſa quũ muroꝝ refectione,tum publicis exculta ædificiis, factaq; vrbium quatuordecim caput. Antiſtitem vrbis laneo donauit pallio,quo tum ſolus vtebatur imperator,vñde altercatio illa inſolens Rauennatium antiſtitũ orta,Romano pontifici æquari poſcentium. Maximus cuius opera olim Etius periit,inde & Valentinianus,imperium inuaſit,ſimulq; Eudoxã Valẽtiniani,vt plures ſcribunt,vxorem,alii ſororem fuiſſe aiunt,inuitã & reſiſtẽtẽ ſibi matrimonio iungit. Perſuaſum habuit tyrannus fore vt per eam exercitus & prouinciæ ſibi obſequẽtiores eſſent. Sed ille multũ ſua deceptus eſt opinione,enũuero mulier violentis nuptiis adhuc magis irritata ſtudiũ noui cõnubii palã aſſimulat,occulte vero ꝑ fidiſſimũ nuncium Gẽſericũ Vãdaloꝝ regẽ in Italiã ex Aphrica accerſit.

Art. Eudoxę nefariũ conſilium.

Nec barbarꝰ tãtã ꝓtermiſit occaſionẽ,delectu ex Aphris Mauris,& Vãdalis mature habito,ad trecẽta armatoꝝ milia cõtrahit,nec lõgior inde fuit mora,cũ his Vãdalus copiis in Italiã prius pene trãſgreſſus eſt,ꝗ qd pararet ſciri potuerit. Improuiſa res,phamaq; tã numeroſi exercitꝰ tãtũ Romanę ciuitati terrorẽ iniecit,vt innumeri mortales,& ĩ his nobiliſſimus quiſq; relicta vrbe,in mõtes,ſyluas,& loca deuia munitioraq; oppida ꝑtrepide abierint.

Roma deſeritur.

Maximus tãti mali author,dũ & ipſe fugã meditat̃, ab Vrſo Romani ſanguinis viro ĩpigro,iterficit̃.

Maximi cædes.

Prodiit Leo põtifex obuiã Gẽſerico veniẽti, ſuppliciterq; ꝑcatus eſt,vt ab ea vrbe ĩiuriã abſtineret,cui Athila oĩm hominũ immaniſſimꝰ,victor peperciſſet, aut ſi vrbẽ ſuis diripiẽdã dare ĩ aĩo haberet,parceret ſaltẽ tẽplis,parceret ædificiis publicis, & priuatis, vrbẽ nobiliſſimã,ciuibuſq; magna ex pte vacuã ab excidio ſeruaret. Erat Gẽſericꝰ Arrianę hæreſis veneno ĩbutꝰ,& ob eã rẽ Orthodoxę fidei iã ãtea infeſtꝰ. Quẽ quũ talis eẽt,neq; pſonę dignitas flectere potuit,neq; pietas religiõis,qn Romã ĩgreſſus,oĩa ſacra & ꝓphana ꝑmiſcue fœdauit,quatuordecim dies cõſumpti in egerẽda ꝑda,abductaq; eſt vis ingens hoĩm omnis ſexus & ætatis,quũ Eudoxa Romanis irata,cũ filia ex Valẽtiniano genita,ſecũ ĩ Aphricã aſportauit vt magis vrbẽ deformaret:atq; ꝑ hunc modũ Vandaloꝝ ductu,Aphrica Carthaginis excidiũ ſuaſq; clades vlta eſt.

Roma diripitur.

Gẽſericus ex vrbe digreſſus,Latiũ populat̃, Capuam vi captam diripuit, direptã ſolo adæquauit. Neapolis inde multa ope eſt a Vandalis oppugnata,ſed maiore aliquãto defenſa. Genſericus præſenti conatu fruſtratꝰ,Neapolitana obſidione omiſſa, in Aphricam tranſmiſit. Fuit hic annus quo Roma eſt a Vandalis direpta,octauus & quadrageſimus ab eo quo eam Viſigothi,Alarici ductu,ceperant. Humanæ vero ſalutis quadringenteſimus,ſextꝰ ac quinquageſimus,quum Martianus iam ſextum annum Byzantii imperaret.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ,LIBER SECVNDVS.

VRBS Roma Vandalico terrore defuncta,iterũ frequẽtari cœpta eſt, creauitq; ſenatus imperatorẽ ex ſuo ordine,Auitum quendã,cũ quo Martianus fœdus & ſocietatem iunxit,vt in tantis barbaroꝝ motibus vtrũq; imperium auxilio eſſet alteri,mutuoq; fauore ſtarẽt.

AVItus ĩperator.

Cęterũ Gothi,qui Athilæ & Hunnoꝝ metu aliquãdiu quieuerãt,vbi Athilã defunctũ,eiuſq; gẽtis opes acciſas audiuere,Romęq; Valẽtinianũ interfectũ,ac poſtremo vrbem a Vandalis direptam,Romanũ nomen aſpernati reliquũ Hiſpaniæ,cũ tota tranſalpina Gallia,ꝑter eã terrã, quã Burgũdi,& Frãcoꝝ gẽs habebat,armis ſibi vindicãt: Narbonẽſis ꝓuincia Geruãdi ꝑſidio defenſa eſt,Quẽ Valentinianus ipſi terrę ꝑſidere iuſſerat. Inter Gothici motꝰ initia Martianus ſeptimo ſui imperii anno,vita deceſſit. Leo primus Graii ſanguinis,cæterũ ſextuſdecimus a Conſtantino,poſt Martianum oriẽtali eſt imperio potitus. Fuerunt qui Beſſicum nõ Græcum fuiſſe traderent. Hoc principe in ꝑpetuo motu res Italiæ fuerunt.

Leo imperator primus Graii ſãguinis.

Primo Leonis anno Auitus Romæ fato defunctus eſt,poſt quem Maioranus imperauit,prærogatiua militari Rauennæ ab exercitu imperator appellatus,Leonis vt credit̃ impulſu. Is cũ iã tertiũ annũ imparet,circa Dertonã in Ciſalpina Gallia,tumultu militari interficit̃.

Maioranus imperator.

Poſt Maioriani cędẽ Seuerianus Romę imperator appellat̃.

Seuerianus imperator.

Primo huius impii anno Biorgus,Halanoꝝ rex,ſunt hi poſtea vt qdã arbitrant̃, Alemani appellati,cũ ingẽti Barbaroꝝ manu per tridentinũ ſaltũ Italiam inuaſit. Erant Halani ex his,qui cũ Burgundiis,Vãdalis,& Sueuis octauo & quadrageſimo ante anno in Galliam irruperant,vnde a Conſtãtio pulſi,cum Vandalis in Bethicã conceſſere,Vandalis inde in Aphricam abeuntibus,in Gothoꝝ fide aliq̃adiu quieuerant. In Italiam igitur effuſi omnem Ciſalpinam Galliam Venetiæ receſſu prędati,

Iſtria tenꝰ puaſere,inde ĩpetu auerſi Rethimerẽ a Seueriano miſſũ,circa Benacũ obuiũ habuere.Erat Rethimer Gothus gñe,cęterũ in patriciatũ Romę aſcitꝰ.Prio igĩt occurſu acie ẽ dimicatũ,fuitq pugna illa Rõanis pſpera.Halani rege in pugna amiſſo cũ multa cæde diſiecti ſũt. Nec Seuerianꝰ diu poſtea ſupſtes fuit,periit eo triẽnio quo ĩpare cœpat. Anthemiꝰ q fuit Marciani gener,Seueriano ſucceſſit.Leo põtifex & ipſe ſub id tp̃s vita defũctꝰ ẽ.Fuit quũ pſona quã gerebat,q̃ p ſe ſatis erat pplaris,Valẽtiniano & vniuerſę ciuitati gratiſſimꝰ,cũ ob receptã vulgo de eiꝰ ſanctitate opinionẽ,ſed ppter Hũnũ Italię ceruicibꝰ excuſſũ,lõge venerabilis. Neſtoriũ Cõſtãtinopolitanũ antiſtitẽ,& Euthychiũ abbatẽ Chalcidonẽſi cõuẽtu ſexcẽtoꝝ trigĩta antiſtitũ,nefarię hęreſeos dãnauit. Dicere Euthychiꝰ diuinã naturã cũ hũana in idẽ cõpoſitũ recidiſſe vnũq factũ,nec vllo mõ debere diſtingui.Sed lõge aliter Athanaſiꝰ,aliter orthodoxę fidei aſſenſus,Athanaſio aſtipulãtis,Chriſtũ & deũ & hoĩem.Cęterũ vt caſtigatiꝰ nũc q̃ olim in rebꝰ Venetis(illud.n.ĩprudẽter excidit)pſtringatĩ locus,fatetĩ hũana pietas deũ fuiſſe Chriſtũ, fuiſſe & hoĩem,ip̃ni vero vnũ nõ ex cõuerſiõe diuinitatis ĩ carnẽ,ſed aſſumptiõe hũanitatis in deũ,vnũ rurſus nõ cõfuſione ſubſtãtię,ſed vnitate pſonę.Nã velut rõnalis aĩa & caro eſt hõ,ita deus & hõ Chriſtꝰ.Neſtoriꝰ deiparã virginẽ nõ dei ſed hoĩs aiebat fuiſſe matrẽ,aliã carnis pſonã arbitratꝰ,aliã diuinitatis.Eſt & Dioſcorus Alexãdrinꝰ a Leone põtifice cõculcatꝰ, Euthychianę ĩpietatis ĩpius fautor. Fuit idẽ author,vt Demetria mulier pientiſſima promartyri templũ in ſuis ſtatueret pdiis,qđ hodie viſitĩ latina via.Ipſe ad Vãdalicã cladẽ reſarciẽdã in Appia Cornelio Baſilicã ędificauit.Sacra vaſa a Barbaris cõminuta,aut expilata pientiſſima cura reſtituit. Apoſtoloꝝ ſepulcris cuſtodes ex Romano addidit clero,cubiculares nũcupauit.Eiuſdẽ illud eſt,vt carmẽ intra miniſterii actionẽ dicatĩ, Hoc ſanctũ ſacrificiũ,& cętera q̃ ſequuntĩ,neue ſanctimonialiũ vlli fas eẽt ſacrũ capitis velamẽ ſumere,niſi q̃ annos q̃draginta caſte ĩtegreq vixiſſet.Erat tũ ille his curis intẽtꝰ,quũ orta eſt Acephaloꝝ hęreſis.Videtĩ Acephali nomẽ ab eo ſortiti q ſine Hęreſiarcha eſſẽt. Negare ĩpii hoĩes Chalcidonẽſẽ cõuẽtũ aſpnari vllã pter vnã fuiſſe ĩ Chriſto naturã,quã Leo calũniã pluribꝰ ep̃lis,ad orthodoxę fidei viros elegãter & docte ſcriptis,egregie refutauit. Viri ſanctitate ĩſignes fuere p id tp̃s,Paulinꝰ Nolanꝰ antiſtes,qui quũ Vãdalico bello oẽm in ſuis pplaribꝰ redimẽdis domeſticã pecuniã cõſũpſiſſet,ſeip̃m poſtremo barbaris captiuũ obtulit,vt ſuus viduę filiꝰ reſtitueretĩ,ſeruiuitq ĩ Aphrica apũ Gẽſerici generũ,ignoto habitu,eſtq breui moꝝ dexteritate illi ĩſinuatꝰ:eñuero quũ hortũ coleret,nũc flores nũc olẽtis hęrbas herili mẽſę ĩferẽs,tẽpeſtiuo allogo facile cõſecutꝰ eſt,vt multo honeſtiꝰ coleretĩ q̃ pſens fortuna poſceret:tũ qđ credas deo cordi fuiſſe,ne ſingularis viri pietas diutiꝰin occulto eẽt,herũ hortatꝰ dicitĩ vt ſuis rebꝰ mature cõſuleret,fore vt paucis diebꝰ Gẽſericus ex hũanis decederet.Perſuaſũ erat iuueni,etſi barbaro,magnũ in eo viro eẽ pietatis ſtudiũ,magnũ q innocẽtiã,q̃ res fecit,vt nõ mõ nõ ſit hoĩem aſpnatꝰ,ſed oraculo ad Gẽſericũ delato illiꝰiuſſu ſuũ in regiã mãcipiũ traxerit.Dicitĩ Gẽſericus hoĩem intuitꝰ ĩmotus aliquãdiu ſtetiſſe ſtupẽti ſimilis,inde ad ad generũ cõuerſus,Certe ſic habet inq̃t,breui nobis eſt e vita migrãdũ.Proxĩa nocte viſus ſum mihi ſiſti ad triũ iudicũ tribunal,eſtq in his obſeruata mihi ſpecies huic hoĩ perq̃ ſimilis,tulerũt hi iudiciũ vt flagellũ qđ erat in manibꝰ deponerẽ.magna inde cura ſubiit aĩm ſciſcitari qs eẽt,verũ vbi pſona ampliꝰ celari nõ potuit,eſtq ſimul cognita ſeruitii cã,donatĩ cõfeſtim libertate,donantĩ municipes oẽs Nolani,q in Aphrica ſeruiebant,in eius gratiam, atq ita Paulinus ſuoꝝ cœtu ſepeus,duabuſq nauibꝰ frumẽto honuſtis,triũphãti ſiĩis ĩ Italiã trãſmiſit.Meminerũt viri huiꝰ Hieronymꝰ in ep̃lis & in Dialogis Gregorius. Fuit Paulino eq̃lis Proſper Aqtanus,hõ ĩpenſe doctus.Mamercus Viẽnẽſis,q in frequẽti motu terrarũ rogationes inſtituit,noſtri graiã ſecuti vocẽ Letanias vocãt.Eſt & Vrſula Angelicæ gentis virgo cum vndecim milibꝰ virginũ Coloniæ martyrium paſſa,dum Hunnus Germaniam populatĩ. Sedit Leo annos vnũ & viginti,ad Barionę in Vaticano ſepultꝰ eſt. Hilarius Sardus genere ſit inde põtifex octauus & quadrageſimus a primo,vt colligit Platina.eratq hic alibi rerũ ſtatꝰ.Gulꝰ interea inſularũ,quas priſci Veneti ex cõtinẽtis ora Hũnico bello deiecti ĩſederãt, inſigniter augeri,multarũ cladiũ memoria,q̃s paucis ãnis res Venetę adierãt crebris efferatarũ gentiũ aliis ſup alios terroribꝰ,deſpatioq melioris in poſterũ fortunę,ſi in veteres remigratũ eſſet ſedes,pfugã multitudinẽ ſubegit,vt ſatiꝰ ducerẽt ĩ his eẽ locis q̃ ſibi & poſteris incolumitatẽ pollicerẽtur,q̃ terrã tot bellicis cladibꝰ damnatam repetere. Memorabant adhæc maiores natu quoties paucis annis Veneti Italoꝝ primi pdę fuiſſent,barbaris in Italiam irrumpentibus,ſic Radagaſus,ſic Alaricus,ſic Athila,nuper omnem Venetam terram ferro & igni populatus dicebatur,

Anthemiꝰ imperator.

Neſtorii & Euthychii hæreſes.

Acephali.

Paulinꝰ Nolanꝰ ãtiſtes.

Viri illuſtres.

HILArius PONTI.

Nec videre ſe aiebãt qd in futurũ ſperari poſſet, Italia toties ĩpune lęſa, tot locis Barbaricæ ferį tati recluſa, Roma tertio capta, ac direpta, acciſis Ro. imperii opibus, nõ duces eſſe, nõ exercitꝰ, nõ deniqꝫ pſidia vlla, quibꝰ afflictus terræ ſtatus quietior inde, aut tutior futurꝰ ſperari poſſet Cæterũ qñ vetꝰ patria retineri neq̃at, ſitqꝫ loci natura oĩbus bellorũ diſcriminibꝰ obuia, ac velut pdæ irrũpentibus barbaris expoſita. eſſe iuxta ſibi poſteriſqꝫ cõſulendũ, agẽdũqꝫ ibi potiſſimum vbi reliquũ vitæ tutiꝰ agerẽt, & illđ ſępiꝰ fando auditũ, nũc cæli, nũc hominũ iniuria, ex ppriis ſedibꝰ ab aliis alio migratũ, idqꝫ multo auſpicatiꝰ factũ, q̃ pſens fortuna pollicerẽt. Sic Carthaginẽ in Libya cõditã, ſic Saguntũ in Hiſpania, in Gallia Maſſiliã, in Gręcia Thebas, Tyrum in Phœnicia, eadẽ ſorte Romã, q̃ oĩbus nup imperaſſet, in Latio orta, ſic Patauiũ & ipm̃ clari noĩs. Docere pterea locorũ ſalubritatem quã prægrãdis ætas, inoffenſaqꝫ eorum valitudo argueret, qui perrati his locis agitabãt, monſtrare vna littoris & inſularum naturã, ab om̃i terreſtri mari timaqꝫ iniuria tutã, mõſtrare cõmercii facultatem, ſiue finitima loca ſtagno petenda eſſent, ſiue mari remotiora, iã & illud memorare nulla ope res hũanas citiꝰ q̃ maritima, & coaleſcere & augeri. poſtremo ſiq eſſent, q paluſtri materia cõtenti eſſe non poſſent, ruinas vrbium, & agreſtiũ tectorum affatim materiam præbituras oſtendere, nec ædificiorum humilitatem faſtidiendam aiebãt, aut meliora deſperãda, quãdo earum vrbium, quæ ad faſtigium rerum poſtea euectæ eſſent, nihilo maiora auguſtiorave fuiſſent ĩitia. Hic vera pietas, q̃ illis affuit, hic maior ſpes quęrendarũ opũ, ac q̃ſitarũ maior tuendi facultas, & q̃ (ſi deus optimꝰ ſecũdare velit) poſſint ſupg̃ audeat nũc aliquis ſperare in immẽſum augeri. Hæc & alia nõ multũ ab his diuerſa, nã ĩ re tã vetuſta qs audeat certa verba ponere! quũ neqꝫ vniꝰ ore, neqꝫ loco vno ſecũdis autibꝰ audirent paulatim animi cõfirmari cœpti ſũt, vt in inſulari incolaru pſeuerarẽt: accedebat his vſus, quo oĩa molliora fiũt.

Prima ſpecies naſcentis vrbis.

Plurimi igiť mortales, quo ſua quẽqꝫ ſors tulerat, ĩclinaueratve fuga, ſuũ loco deſpondent animum. Habuit recẽs vrbis forma non vnius ſed plurium oppidorũ ſpeciem, neqꝫ enĩ conſilium vnum, neqꝫ vna voluntas. Sibi quiſqꝫ viuere, ſuã ſpem, ſuaqꝫ vota alere.

Inſularum nomina.

Fuerũt inſulæ, q̃ tum primũ ſunt a profuga multitudine inſeſſæ, in ora, Gradus, Capru ę, Equilium, Methamaucum, Albiola, Philęſtina, & Foſſa Clodia, in ſtagno, Turcellum, Maiorbium, Boreanum, Amianum, Conſtãtiacum, Amorianum, Riuumaltum, aliquot ante annis Patauio profugi, vt ſupra eſt ſignificatũ, frequẽtare occœperunt. Nec procul hinc Oliuolus ab olea vt credere par eſt, vel graia voce, quota terrę portio dicta, Caſtellũ hodie vocãt, a veteri fortaſſis ędificio, & velut arce q̃dã piratarũ latrociniis obiecta. Fuit & Pharus ingẽs ad nocturnos nauigãtiũ curſus dirigẽdos, vbi nũc & turris ingens ex candenti lapide vetuſto Barionæ templo incubãs. Inſulæ minus nobiles, Caſtratia, Marcelliana, Caſtrupuntium, Centenaria, Muſſiones, Vigilia, Barbaria, Brẽtellæ, Bebię, & Caput aggeris, haud infrequens cultu. ſiqs præſentem ciuitatis formam ſpectet, fateatur neceſſe eſt mľto plures fuiſſe inſulas q̃ vt breuiter cẽſeri poſſint, ac pene totidẽ quot ſunt hodie plębanicæ ędes, ſexaginta & ampliꝰ numero, riuorũ diuortiis diſcretę. Tempeſtiuę igiť prudentiorum hortationes, ſpeſqꝫ futurorum ſucceſſuũ, quam multitudo pceperat animis, ſi rei maritimæ aſſueſcerẽt, facile tenuerũt vt numerus ingens mortalium inſulas frequẽtare maluerit, q̃ in priſtinas ſedes remigrare, ſed nihil æque iuuit eam animorum ĩclinationẽ, ac reſiduus barbarorum metus, aliis terroribus ſuper alios impendentibus, Romaqꝫ a Vandalis pene deſolata. Vicit in multis patriæ charitas, ſuntqꝫ plærıqꝫ numero, cũ liberis & fortunis in continẽtẽ reuerſi & hæc recẽtior illa Venetę vrbis conditio, quæ Hunnicum eſt bellũ ſecuta, in qua non tã ædificiorũ ratio ſpectanda, q̃ mortalium conſenſus inſulas incolere volẽtiũ.

Venetiarũ pria adminiſtratio.

Cæterum prima ciuitatis forma inde ſumpſit exordium, vt bini inſulatim ſint annui tribuni creati, alii ſingulos ſcribunt, qui ſuis popularibus ius dicerent, capitaliaqꝫ exercerent iudicia, ac ſiqua de ſumma rei conſultatio incidiſſet, celebris conuẽtus indicerẽt omnibꝰ inſulanis. Boninrẽdius & alii, quos in Veneta hiſtoria ſecuti ſumus, non tribunitię modo, ſed conſularis quoqꝫ ſunt adminiſtratiõis authores, ſed illa aliquãto vetuſtior, ac circa Riuumaltum vbi orta, ad tribunorũ vſqꝫ creationem ſeruata. Et Venetę vrbis origo, & quæ prima ſunt originibus, ſe p hũc modũ habuere.

Raguſium conditur.

Apud quoſdã ſcriptũ reperio Raguſium, in Delmatiæ ora, per id tempus conditũ liberi iuris, Epidauro, vt aiũt, a Gothis euerſo. Sed ab Hunnis potius crediderim. ex Epidauro pfugi ad mare nouam vrbem ſtatuerunt. Epidauri meminerunt ex veteribꝰ plęriqꝫ, nec vnius, ſed Pelopõneſiacæ, ciuꝰ celebtior fuit phama ob Æſculapii templũ, Cacodæmonemqꝫ inde petitum a Romanis ſerpentis ſpecie, notior. Altera vnde Raguſium, quæ & Delmatica. Roma poſt Vandalicã iniuriam tyrannidem verius q̃ imperium paſſa, in magnas incidit calami

tates.Perditi hoïes,nec pauci numero,vnus poſt alium,capta magis ꝗ recepta rep.cædibus,rapi-
nis,pſcriptionibus,miſerã ciuitatẽ grauiter afflixere,tanta tunc ciuiũ aĩos libido cepit,id qđ ex tã
to imperio reliquũ fecerat fortuna ꝑ flagitium & ſcelus perdendi.Hanc credo anſam vrbis hoſti-
liter repetendę Genſericus nactus,aut ab Eudoxa potius impulſus,quæ exilium videri adepta ex Vãdali Ita-
teterrimo facinore,non imperium, ſi Carthagini reliquum vitæ ageretur,,nihilo minore ꝗ antea liãte petũt.
apparatu bellum cõparat,tenebat tũ Romę imperiũ Anthemius,is Italiæ fractus opibus.Leoniſq;
Cõſtãtinopolitani imparoris auxiliis,q Baſilicũ cũ valida claſſe ad Vãdalorũ conatus infringen-
dos miſit in Italiã,magno aĩo Vãdalicũ bellũ excepit,traditaq; Baſilicu Italica claſſe,vt mari rem
gereret,ipſe vrbẽ pſidio obtinere ſtatuit,ne pdæ,vt antea,eſſet hoſti,ſi in terrã egrederet. Cæterũ
pugna vna nauali debellatum eſt.Genſericus circa Populoniam a Baſilico exceptus pſio fuſus fu Genſericus
gatuſq; eſt,claſſeq; magna ex parte amiſſa inglorius Carthaginẽ abiit.Per hæc Hilarius pontifex ſuperatur;
q in Leonis locũ ſucceſſit,cultu & inſtitutis rẽ facrã inſtruxit,huius illud eſt,ne põtifices ſibi ſuc- Hilarius;
ceſſorẽ legerẽt,quo inſtituto vniuerſus tenet Clerus.Pontificii iuris decreta in vnũ cõtulit,publi-
cauitq; oĩbus terris,ſcripſit & ep̃l'as multi ponderis,fuit idẽ author vt triplici cõuentu Epheſino,
Chalcidonẽſi,& Niceno,Euthychiani & Neſtorii ĩpietatis dãnarent.Tria conſtituit Oratoria in
baptiſterio Cõſtãtinopolitanę baſilicæ, diſtinxitq; pcioſis lapidibus & auro,ſacrauitq; vnũ domi-
nicæ Cruci,intulitq; crucis lignũ,auro incluſum,& exculptũ gẽmis , ex duobus reliqs hoc Ioanni
Zachariæ datũ,illud euãgeliſtę.In Baptiſtę Oratorio aurea fuit lucerna denũ põdo. Cerui argen
tei tres,& Colũna aurea.In oratorio crucis Agnus aureus Onychiæ colũnę ĩpoſitus,& aliæ circa
locum colũnę pceritate & materia viſenda.Hũc Hecaron vocãt.Duplex adhęc bibliotheca accu-
bãs baptiſterio.Eſt & Lunẽſe monaſteriũ ab eodẽ ædificatũ,intulitq; donaria multa, alia aliis tem
plis.Germanus Antiſiodorenſis Antiſtes.Lupus Trechareus.Hilarii põtificatu inſigniter claruе
rũt.Pelagianæ peſtis vterq; oppugnator,celebrat & Gẽnadius Cõſtãtinopolitanus doctrina & mo
ribus clarus. Victorinus Aqtanicus,q Paſchalẽ diẽ ad Lunę curſum accõmodauit,in quo ope Eu
ſebius & Theophilus ſunt ab eo ſupati.Fuit ꝑ idẽ tp̃s & Helini Anglici nomẽ apud vulgus cele-
bre,ſed de eo plura fortaſſe ſunt mẽorię pdita ꝗ oportuit.Obiit Hilari9 anno ſui põtificat9 ſepti
mo eſtq; in Crypta Laurẽtiana cõditus.Simplicius Tyburi ortus,poſt illũ põtifex creat.Inter ini- Simplicius
tia huius põtificat9,aut certe nõ multo prius Gẽſericus obiit in Aphrica,inciditq; in idẽ tp̃s illđ pontifex;
Paulini oraculũ de Gẽſerici exitu,de quo ſupra eſt memoratũ. Honoricus poſt hũc regno potit9
eſt multo ꝗ Genſericus orthodoxæ fidei viris infeſtior , trecẽti numero antiſtites ex tota Aphri-
ca eius iuſſu ſunt in Sardiniã deportati.Sed dum Honoricus tã infenſe pios inſectat,aut certe nõ
multo prius,circa Byzantium Leo imparor domeſtica coniuratione pene oppreſſus,coactus eſt in
vrbe cum Aſpare Patricio,q Ardaburẽ filiũ fauore ciuiũ Cæſarẽ appellauerat,de ſumma imperii
dimicare,ad poſtremũ victor defectiõis authores in poteſtatẽ redactos interfici iuſſit.Eã occaſio-
nẽ Oſtrogothoꝝ reges adepti Illyricũ vaſtauere,nec pri9 ab ea iniuria ceſſatũ,ꝗ Pãnoniæ,vñ Athi
lę filios eiecerãt,& Meſia,ſunt ipſi gẽti a Leone cõceſſæ.pcuſſumq; eſt in id fœdus,datuſq; Theo-
doricus Theodemiris Gothoꝝ regis fili9 obſes Leoni.Valamir Theodemiris frater quia nihil ex
ea veriqs pda,ꝗ Leonis munificentiã eſſet adeptus,fratri & Leoni iratus in Scythiam mouit , oĩa
ſi rẽ ibi feliciter geſſiſſet mox paulu circa fines imperii turbaturus.Cęterũ cõſerto cũ ea gẽte pſio
mortẽ occubuit.Theodemir fratre extincto Daciæ,Oſtrogothoꝝ,Meſiæ & vtriuſq; Pãnoniæ re- Pannonie &
gno potit.Erat iam Theodemiris potẽtia ꝑ hęc multo formidoloſior facta.Tãtas itaq; opes veri- Meſia cedũt
tus Leo,vt aliq̃ ſibi gr̃a regis aĩm cõciliaret,Theodoricũ filiũ vltro ei reſtituit. Theodemir haud Gothis.
ignarus qđ ſibi vellet illa Graii principis beneficentia,ne gratia vinceret,inducias, quas cũ Leone
pactus fuerat,viuo adhuc fratre,in pacẽ cõmutauit . Theodoricus haud multo poſt miſſus a pr̃e
aduerſus Sarmatas cũ exercitu,adoleſcens adhuc,pſpereq; in hoſtẽ dimicauit.Baccho eius gẽtis
rege in pugna interempto.Et hęc procul Italia,vbi ne nõ ſemꝑ laboraret.Rechimeris ab Anthe-
mio,q tũ Romæ imperabat,defectio fecit,vt pſens ocium multo breuius fuerit vrbi & Italię.Erat
Rechimeris nomen,ob Halanos in Italia victos,haud incelebre,ipſeq; gener ab Anthemio aſcit9, Noui Italię
pſatuſq; Ciſalpinę Gallię,ſed neq; gratia,neq; affinitas obſtitit,quo minus cæca dominandi libido motus;
ſeruum armauerit in dominum . Ducẽ in imperatorẽ,generum in ſocerũ,quę ſit belli cauſa preſ-
ſa nõ ponit ab his quos ſequimur.Rechimer,qđ ſatis cõſtat , terribili armatoꝝ apparatu ex Gal-
lia reuerſus Anthemiũ in vrbẽ cõpulſum arcta obſidione fatigat . Affuit nec multo poſt Anthe-
mio,& Romanis auxilio Bilmir & ipſe genere Gothus,ex Narbonẽſi Gallia, quã præſidio obtine
bat,cui via Caſſia Richimer obiectus,cõmiſſo in cõſpectu Vrbis pſio circa Adriani molẽ,Bilmir

medio pugnæ ardore cecidit. Venerat & Olymbrius a Leone cum auxiliaribus copiis,q Anthemi
um tuereť,ꝓceſſeratꝗ Rauennā vſqꝫ,vnde lĩas ad Anthemiū dedit,atqꝫ his hortatus eſt,vt ꝑge
ret forti animo ſe & vrbē tueri, futurū vt paucis diebus ſuo ad vrbē acceſſu eximereť obſidione,
ſubſediſſe ſe Rauennæ tantiſper dum exercitus a maris iactatione reficereť. Anthemius incertū
deſperatione melioris fortunę,an qa vrbs amplius defendi nō poſſet,ſumma reip.ciuibus ꝑmiſſa ſe
Rechimer in ordinem redegit.Nec ita multo poſt Rechimer in vrbem admiſſus Anthemium interfecit,ſed
Roma potiť gaudiū ex re male parta ꝑbreue illi fuit.Tertio mēſe,q̄ voti cōpos factus fuit,vita deceſſit. Olym
Olymbrius brius,qui circa Rauēnam adhuc erat eo cōſilio,vt vrbē ipſam, & alia illi loca circūiecta aduerſus
imperator. Rechimerē tuereť.Romam acceſſitus īpator appellať. Adiecerat is animam ad occidentale im
Glycerius perium reſtituendū,idqꝫ tū maxime agitabat aīo quū ipſe quoqꝫ immatura eſt morte præuentus.
imperator. Glycerius poſt Olymbrium imperat,quē populus inuitus legit imperatorem,quū Gundibaris ab
eo accerſitus cum exercitu aduentare diceretur,vi populo eſt expreſſum , qđ bona venia non da
batur.Hunc Nepos vir patricius Leone imperatore,& ciuibus cōniuētibus, imperio deiectum Sa
lonis ſacrorum antiſtitem creandum curauit.Fuiſſet Glycerii iniuria magno Italię motu vindica
ta.Gundibare & Rauennatibus,in quibus fuerat Glycerius ſenator, aliiſqꝫ pluribus tumultuanti
bus,niſi Epiphanius Ticinenſis Antiſtes,vir inſigni pietate, gliſcentē diſcordiam ſua preſſiſſet au
Leo impera thoritate.Inter hos motꝰ obiit Leo īpator adminiſtratiōe ꝑ manꝰ tradita Leoni ſororis ſuę filio.
tor, & pium Is quum paucis mēſibus imperaſſet,Zenonem Iſauricū patrē ſuū īperatorē cōſtituit principalibꝰ
facinus. ornatum inſignibus.Rarū pietatis exēplū in filio,qū multo plures oī tpe repti ſunt , q dominandi
Zeno impe cupiditate parētibus & eoꝝ impio ſint inſidiati,q̄ qui his regno ceſſerint.Etſi raro vt reꝝ accidit
rator. ꝙ filius viuo patre ſit alieno iudicio imperator creatus.Sunt q ſcribāt id ab eo factū,ꝙ conflicta
tus morbo crederet ſe breui moriturū.Cęterum quoquo modo ille ceſſit patri, erat Zeno poſt īpe
Baſilicus ī rių receptū plurimū Chalcedoni,quo abſente Verrina eius ſocrus Baſilicū fratrē Byzātii īpatorē
perio potiť. ſalutādū curauit,paucoꝝ ciuiū cōſenſu & fauore fracta . Zeno tā triſti nūcio ꝑculſus in Iſauriā cū
vxore cōceſſit,vbi priuatā inſtituit vitā,ſatius ratus id facere q̄ rēpu.domeſticis certaminibꝰ lace
rare.Nec Baſilicus impiū,qđ furatꝰ fuerat verius q̄ adeptꝰ,diu tenuit,quē vitæ fœditas prīo īuī
ſum reddidit pp̄lo,ſed multo inde inuiſior factus,vbi Neſtorianā impietatē eſt cōplexus.Reuocať
itaqꝫ Zeno magno ciuiū ſtudio.Baſilicū cū filio,quē Cęſarē appellauerat,ſibi traditū in Cappado
ciā relegauit.Eratqꝫ is rerū ſtatus circa Byzātiū.Oreſtes interea,quē Nepos Ro.imꝑator miſerat
Auguſtulꝰ in Galliā cū exercitu,Auguſtulū filiū Rauēnę īpatorē declarauit,Rauēnatiū ſtudio,vt credere
īꝑio potiť par eſt,militariqꝫ fauore fretus.Tā ſubita defectiōe Nepos ꝑculſus,qa nullus erat alius exercitus,
quo vīdicare poſſet maieſtatē,in Delmatiā nauigauit.Auguſtulꝰ & Oreſtes cū Vādalis,q Aphri
ca late imperitabāt,fœdus ſanciunt,incolume ſibi imperiū māſurū rati,ſi eā gentē pacatā haberēt
Heruli Itali Sed dū timēt ab auſtro,multo fœdior tēpeſtas eſt illis ab Aquilone orta. Heruli & Turingi Odoa
am inuadūt cris ductu Italiā,vt ſiqū barbarorū vllī,tumultuoſiſſime inuadūt.Erāt Heruli & Turingi Athila
ni exercitus reliquæ,q cū Athilæ filiis ab Oſtrogothoꝝ & Gepidarum regibus victi circa Danu
bii oſtia,qua parte Scythiā attingūt,aliquādiu quierāt.Prætextus his repetendę Italiæ fuit,ꝙ di
cerent Athilā,q hanc ſubegiſſet,eſſetqꝫ breui Roma potiturꝰ,capularis ſenis ſuaſu,velut pharma
co alienatū,pulcherrimā victoriā abieciſſe.In morem igitur turbinis ꝑcipiti ductu Italiā inuadūt.
Aquileiaqꝫ ad lęuam relicta,per Taruiſinos & Vicetinos,in Brixianū agrū populabūdi irrumpūt
Obiecit Auguſtulus Odoacri venienti Oreſtem patrem ſuum cum exercitu,is cum Romanis le
gionibus,& accuratiſſimo Italiæ delectu,circa Laudē Pōpeii,in barbarorū cōſpectu fecit caſtra.In
de ad pugnā ꝓuocatus,quū aciē inſtrueret,ſubita Italoꝝ defectione ꝓlio abſtinuit.Pręſentibꝰ itaqꝫ
viribus diffiſus cū Romanis legionibus Ticinū cōtendit. Hic barbarus abeuntē aſſecutus in vr
bē cōpellit,cōpulſum obſidione fatigat,inde Ticinū vi captū diripit & incendit.Cędunť Romanę
Capitur Ti legiones,eſtqꝫ tantū vno loco Romani cruoris fuſum,quantum nō alibi iam inde ex quo Romanū
cinum ab inclinare cœpit imperiū.Odoacer Oreſtem Placentiam perductum ſpectante exercitu ꝓpria ma
Herulis. nu interfecit.Ticinenſis clades,perpetuiqꝫ hoſtium ſucceſſus,adeo reliquam Italiam perculerunt
vt certatim vrbes populiqꝫ deditionem facerent.Auguſtulus audita cęde patris & legionum , ex
Rauenna Romam contendit,hinc quoqꝫ deiectus in Lucullano oppido Campaniæ purpura & cæ
teris imperii inſignibus abiectis,ſeſe imperio abdicauit . Alii Romæ depoſita aiunt ab eo inſignia
Auguſtulꝰ quum a ſenatu repudiareť.Cęterum vbicunqꝫ id fieri contigit,inclytum Auguſti nomen, omni
imperio ſe bus olim gentibus venerabile , hunc habuit exitum , anno quingenteſimo , ac decimoſeptimo, ab
abdicat. eo quo Octauius Cęſar id primus omnium tulit.Sub idem tempus & Britannia nobilis inſula no

men amiſit,vt Forliuienſis Blondus colligit.Inſulani Aurelii Ambroſii ductu Anglos quoꝗ ditio nis fuerant nuper facti, ſubita rebellione adorti ſunt inſula deiicere. Erat Aurelius Romani gñis qui vnus ꝑpemodum ſupfuerat cædi,qua Valentiniano principe fuerāt Romani a Saxonibꝰ Anglicis in ea inſula occidione occiſi.Sumpta itaꝗ purpura,& imperatoria appellatione recepta.Aurelius aliquādiu cum Saxonibus Anglicis bellauit,eſtꝗ interim ſępe vario euentu dimicatum ad poſtremum inſulani acie victi ducem in prelio amiſerunt.Exercuerunt Saxones crudeliter victoriam in rebelles,cœperatꝗ per omnē ſexum & ætatem tota inſula cædes euagari,quo metu Britāni adacti populariter in Galliam tranſiuere,lembulis , omniꝗ nauigiorum genere in tumultuaria fuga vſi.Terra,quā illi in Turonibus & Venetis circa oceanum tenuere,Britāniæ nomen adepta eſt,atꝗ ita accidit vt tertio & ſexageſimo anno,ꝗ̄ Romanū imperiū cœptū erat labefactari,nō ſolum poſſeſſio,ſed nomē etiā ſit inſulæ amiſſum,vt iam inde a Saxonibus Anglicis Anglia ſit dicta, factūꝗ eſt.vt q ſuū nomē in patria retinere nō potuerūt, alienę terrę intulerint.Impabat,quū hæc ſunt circa Britāniā geſta,Zeno apud Byzātiū.Romę Auguſtulus,quē Odoacer ſuſtulir,vt eſt nuper ſignificatū.Herulus poſt Ticinēſem victoriā Italia magis dedita ꝗ̄ vi capta,Romā periit.Frequēs ciuitas ꝓceſſit illi obuiā,regēꝗ ſalutauit.Per fauſtas inde acclamationes & honores exqſitiſſimos capitoliū aſcēdit.Tenuit inde Odoacer annos quatuordecim Italiam ſatis pacate,ceſſitꝗ interim regi & Herulis,ex annuis ꝓuētibus,pars tertia frugū oīm,adeoꝗ ꝑ hęc vetus illa Romanorū Italicíꝗ noīs indoles cōcidit,vt Odoacer ab Herulis q in patrio ſolo remāſerāt accerſitus, ꝙ a Felteo Rugorū rege Danubii accola ꝑpetuo inceſſerent bello,nihil de vrbe Roma,aut Italia ſollicitus exercitū duxerit in Felteū,hoſteꝗ interfecto tā ocioſe ſit in Italiā reuerſus,ꝗ̄ oli Romani duces clariſſimā aliquā victoriā adepti cōſueuere.Ferebāt hāc Herulorꝫ felicitatē Oſtrogothi,q ſub Theodorico erāt,iniquo aīo,inuidebātꝗ ipſi gēti quū phamā noīs,tū opes,quas in Italia cōceſſerāt.Incuſare ꝓinde regis deſidiā,incuſare ſe ipſos q tā lōgū ociū ſub ocioſo rege ferrēt: agūt itaꝗ cū eo,vt ſiue in Italiā velit,ſiue alio ducat exercitū, extingui totiꝰ gētis bellicā virtutē lōga armorū deſuetudine,extingui phamā noīs inerti ocio,florere opes Viſigothorū gentis ſibi cognatę totam Hiſpaniā ſub illorꝫ imperio eſſe.peruagari ipſorū nomē oībus terris. Aquitaniā,& Vaſconiā ab Halanis teneri,ab Anglicis Saxonibus Britāniā, Galliā a Francis & Burgundiis , Aphricam a Vandalis,Italiā cū vrbe Roma ab Herulis & Turingis ocioſe poſſideri,ſolos hoīm Oſtrogothos ocio & deſidia marceſcere,ſine opibus,ſine phama æuū agitare,nec ex tanti nuꝑ īperii præda aliđ ꝓter ſtipēdii nomen habere.Iret,etſi nō ꝓpria laude moueretꝛ, ſuorꝫ ſaltē populariū fortunā & dignitatem reſpiceret.Mouebāt hæc Theodoricū,cæterū pudor obſtabat, diu enī Byzantii fuerat, atꝗ honorificentiſſime a Zenone habitus,& multo prius adoleſcēs adhuc apud Leonem impatorē obſes a parte datus,benigne curatus,nunꝗ̄ inde deſtitit imperii nomē in eo,& q poſt illū ſecuti ſunt,omnibus officiis affectari.Cæterum victus ſuorum querelis rem ad Zenonem defert, teſtatꝰ inuitum ſe de his fortaſſe acturū,quę amiciſſimus princeps minus libenter audiret,quum nihil iā inde a Leonis memoria antiquius habuiſſet,ꝗ̄ vt Cōſtantinopolitanos principes coleret,at cogi ſe ſuorum inſolentia bellum ocio præuertere,qui longa belli vacatione ſibi exprobrata non ſine conuicio efflagitarent,vt in Italiam ducerentur,nec ferendum dicerent,vt Heruli,genus hoīm ignobile,tandiu in ea terra & vrbe dominarentur,quæ fuerit olim gentium caput. Scio inquit nec fallor,ſi tuo permiſſu Italiam petamus,ita futurum,vt aut Heruli,qui ſunt ex confeſſo Imperii hoſtes,deleantur,aut Oſtrogothi victi cęſiꝗ deſinant mihi,tuiſꝗ rebus graues eſſe, aut vtriſꝗ gentis fractis viribus Italia ſeruitio liberetur. Tātum abfuit vt Zeno Theodorici poſtulata ſit aliquo modo auerſatus , vt cum vniuerſo Senatu cenſuerit fuiſſe illi eam prouinciam vltro deferendam ſi a nullo ea res mota eſſet.Igitur illum ſacro regit velamine,in argumentum rei ab imperio cōceſſę,ſimulꝗ in Italiam dimittit.Straplia Gepidarum rex,qui Arderico ſucceſſit, & Buſaris Bulgarorum gentis Danubii accolæ,cum Athilani exercitus reliquiis.Theodoricum euntē ſubito adorti ab inſtituto itinere nonnihil auerterunt,adduxerūtꝗ in difficile certamen.Gratificati ne ſint Odoacri & Herulis,vt ab Italia bellum auertere conarentur,an ſuo in Oſtrogothos odio ita hoſtiliter in eos coorti ſint,authores,quos ſequimur,non tradunt, nec in re tam vetuſta facilis coniectura eſt. Theodoricus,quod ſatis cōſtat,hoſtibus non ſine ſtrage a ſe repulſis,breui Italiam tenuit.Odoacer,qui de Gothorum acceſſu iam antea cognouerat,cum validiſſimo exercitu,circa Sontium amnem,Theodorico occurrit,nec multum inde moræ fuit,ſed continuo eſt acie certatū, ab ſumpſitꝗ cruentum prælium vim hominum ingentem , victus tamen Odoacer ad Padum conceſſit,cuius oſtia claſſe & præſidiis muniuerat. Theodoricus Veronam progreſſus voluntaria de-

Angli Britanniam ſibi vendicāt.

Britānię nomen in Angliam abiit.

Odoacer potitꝛ Italia.

Theodorici pudor.

Theodoricꝰ Italiam inuadit.

ditione potitus,& iam de Odoacre pſequendo agitabat aĩo,quum ille ex improuiſo, cum validore
adhuc exercitu,affuit. Nec Oſtrogothus pugnam detrectauit,dimicatum eſt iterum circa Vero
Vincitur Odoacer magno ꝑ-lio. nam,fuitq́ ea pugna Herulis nihilo felicior Sontiaca, Odoacer ſub primum congreſſum ab Italo
rum auxiliis relictus,parte ſui exercitus multo maxima,quę ptinacius in pugna pſeuerauit,amiſ-
ſa victus acie exceſſit,Romámq́ decreto petiit:hinc vero excluſus ſuburbana tecta,& agrũ vrbi cir-
cumiectũ,ferro & igni populatus eſt. Romani ob ea q̃ Cõſtantinopoli facta dicebant, Theodorico
vt legitimo principi fauebant,is omni Transpadana Gallia in fidẽ recepta, tantiſp eſt Mediolani
cõmoratus,dũ exercitũ duobus ꝓliis attritũ reparat. Odoacer pluribus diebus fruſtra circa vrbẽ
conſumptis, Rauennã petiit cum iis copiis quas habebat,cœperat enĩ exercitus laborare cõmea-
tuum inopia: Stabat adhuc magna pars Italiæ ab Herulis, & qđ plus omnino ſollicitudinis intu-
lit Oſtrogotho,plęriq́ ex iis,q Odoacrẽ in acie deſeruerunt,magnis pollicitationibus allecti,in fi-
dẽ rediiſſe dicebant. Interrupto itaq́ victoriæ curſu Theodoricus Ticinũ ſibi ſedem belli delegit.
Cęterũ ne Italia non oĩbus eſſet gentibus ludibrio,ſub idem tp̃s,quo duæ barbaræ gentes de illi⁹
Burgundii Italiam inuadunt. poſſeſſione inter ſe armis certabant. Burgundii,Rheni accolæ,Gundobaldi regis ductu,per Do-
muſſulę ſaltum alpes in Italiam tranſgreſſi,omnem Nouocomẽſem agrum, cũ Turinorum terra
hoſtiliter ꝑdantur,innumeri mortales capti, capta eſt & pecorum rerumq́ agreſtium ꝑda ingens,
atq́ impune trans alpes abducta. Interfecerat Gundobaldus Chilpericũ fratrẽ, vt regnorũ natu-
ra eſt plurĩũ impatiẽs,eratq́ Crotohildis Chilperici filia iam matura viro atq́ elegãti forma inſi
gnis,cuius phama ĩpulſus Clodoueus rex Frãcoꝝ,eã ſibi vxorẽ occulte depoſcit:nec puella reſpu-
it tãti regis nuptias,accepitq́ inſcio patruo cõditionẽ,tãtũ ꝑ cõnubio pacta,vt Clodoueus Chri-
ſtianũ nomẽ reciperet: iungit itaq́ Crotohildis fortiſſimo regi,Gũdobaldo nõ ꝓbãte,nec tñ Clo-
douei metu renuẽte,erãt enĩ Frãcoꝝ opes quũ cæteris accolis tũ Burgũdiis ꝑ ſe formidoloſę. Nec
Clodoueus Chriſti fidẽ ab initio recepit,paſſus eſt tñ filios eo cõnubio ortos baptiſmo admoue-
ri. Tenebat ſe dum hæc in Gallia agerentur,Odoacer Rauennæ,cęterum quum præter opinionẽ
nihil inde moueretur,ea re Oſtrogothus audacior factus,impedimentis cum imbelli multitudine
ad Ticinum relictis, communiuerat enim arcem Theodoricus & vrbem ipſam quum mœnibus,
tum valido præſidio,cum robore copiarum Rauennam profectus,Odoacrẽ triennio obſedit, eſtq́
Odoacer deditionẽ facit bis interim iuſta acie certatum,atq́ vtroq́ prælio Odoacer victus,redactuſq́ ad extremã rerum
inopiam ſe & vrbem Theodorico tradidit,incolumitatem pactus cum portione aliqua Italię ſibi
ſuiſq́ popularibus aſſignãda,eſtq́ fœdus inter reges ictum,qđ Theodoricus irritum habuit,nam
haud multo poſtq̃ Rauenna potitus eſt,Odoacer cum filio & primoribus gentis,per ſpeciem rixæ
Odoacer interficitur. cum Oſtrogothis motæ,Theodorici iuſſu interfectus eſt. Veteri credo Oſtrogothus neqđ Odoa
cris nomen futurę quieti officeret. Herulorum gentem circa Auguſtam prætoriam ſub alpibus, da
to illis regulo,collocauit. Omnis Italia poſt Odoacris cædem Theodorici imperio ceſſit. Nullus
Barbarorum regum libentius eſt Romæ viſus,maioreve ſtudio & fauore ciuiũ in vrbẽ acceptus,
nullum rurſus in ſe mitiorem eſt aut Roma aut Italia experta. Enimuero pacato Italię ſtatu ꝑ ma
gno negocio habuit in Galliam mittere,qui Italos a Burgundiis in prædam abductos redimerẽt,
miſſuſq́ eſt Epiphanius Ticinenſis Antiſtes,cum magno auri pondere,quod ex fiſco eſt illi datũ,
multi mortales publice redempti ſunt,ſunt cum his quinq́ milia gratis recepta, quę Gundobal-
dus,vir chriſtiani nominis,Epiphanio viro chriſtianiſſimo ſine precio reſtituit. Theodoricus,ſiue
q́ ſuſpectam habuerit Romanorũ fidem,ſiue loci opportunitatem ſecutus, cura vrbis Senatui ꝑ-
miſſa,Rauennam conceſſit. Simplicii pontificis, qui his ſedit temporibus, hæc feruntur decreta.
Vrbem Romam in quinq́ regiones eſt pbr̃is partitus, Petreiam, Paulinam, Laurentianam, La-
Simplicii pontifi. Decreta. teranenſem, & quam Mariæ maioris non pigeat nominare. Ne prophanis beneficium poſceret
clerus. Id decretum poſtea Gregorius pontifex,& alii Gregorium ſecuti rite ſanxerunt. Eſt præ-
terea Romana eccleſia, omnium præſtantiſſima,etiam a græcis iudicata. Petierunt per literas a
Simplicio pontifice Achatius Conſtantinopolitanus antiſtes,& Timotheus vir doctiſſimus,vt Pe
trum Alexandrinum Eutichetis ſectatorem impiæ hæreſeos damnaret (ſunt,quod miror,qui Ti
motheum inter Hæreſiarchos reponant,) præſtitit id Simplicius,ſed conditione,certumq́ reo tẽ
pus aſcripſit,quo integrum eſſet homini pœnitentiam agere. Fuerunt ea tempeſtate viri doctri-
na & ſanctitate clari. Remigius Remẽſis Antiſtes, qui Clodoueum Francorum regem baptiſmo
Viri phama illuſtres. admonuit. Theodorus Syrius,qui multa in Eutichetem ſcripſit, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ libros de-
cem reliquit,Cæſarienſem Euſebium imitatus. Fuit & Ioannes Antiochenus ex Grãmatico pre-
ſbyter factus,is quoq́ in eos ſcripſit,qui vnã in Chriſto ſubſtantiam eſſe aiebant, Gẽnadius Con-

ſtantinopolitanus vir & ipſe non vulgari eruditione,plures Homilias ſcripſit,& Danielē eſt ad li-
teram interpretatus.Reponitur in hæc tempora Arthurus rex,q in Britānis regnauit,vir bellica Arthurus.
gloria inſignis,ſed circularibus fabulis magis q̃ eruditorum teſtimonio decātatus, dignus tamen
cuius memoria clara ſit ad poſteros,ꝙ vehemens fuiſſe fertur cultor pietatis. Per idem tēpus oīs
fere ægyptus in Dioſcori errorem abiit, & Himericus Vandalorū rex Arrianæ ſectæ plus nimio
addictus infenſe Orthodoxā fidē inſectatus,q̃ res peperit illi cōnubii diſſidiū.Eudoxa vere pieta- Eudoxę piū
tis cultrix,viri impietatem pertæſa,votum ſimulans Hieroſolymam petiit,vbi poſtea vitā cū mor conſilium.
te commutauit.Sunt & heliſei oſſa Alexandriā per idē tp̄s delata,repertū eſt & Barnabę corpus
& cum eo Euāgeliū ipſius Chrirographo notatum,hæcq̧ Simplicio pontifice,q anno quintode-
cimo q̃ ſedere cœperat vita deceſſit,in vaticano ad Barionę ſepultus eſt.Felix eius nois tertiꝰ,Ro Felix poteſt.
manus patria,fit inde pontifex quinquageſimus in ordine. Sumpſit huius adminiſtratio initium
ab Odoacris regno,deſcenditq̧ in Theodorici tēpora,q Odoacrē Rauennæ deditū interfecit.Feli-
ce authore Petrus Alexandrinus Eutichianę hęreſis fautor,cū Achatio,ꝑ quē fuerat in exilium il
lud cōpulſus,ac per eundem fraude reſtitutus, frequenti Antiſtitum cōuentu hęreſeos damnat.
Idem pontifex templum Agapeto poſuit Laurentianę ædi propinquum.Huius illud eſt,vt diuorū
ædes ab Epiſcopis dedicarentur.Theodorus pbr̄,vt quidam tradūt,per id tempus græce ſcripſit, Theodorus
veteris nouiq̧ teſtamenti ſcripta conferens,ad hæreticorum impietatem infringendam.Quidam
& Ioannem Damaſcenum in hæc reponunt tempora,qui ſententiarum ſcripſit librum, Gregoriū Ioannes
Nazanzenum,Didymum Alexandrinum,& Gregorium Nicenum imitatus,ſcripſit de morborū Damaſcenꝰ
cauſis & remediis.Sedit Felix annos nouem.Humatus eſt Hoſtienſi via,ad Pauli baſilicam.Gela-
ſius Apher primus huius nominis in defuncti locum ſurrogatus eſt.Dum Gelaſius ſedet, agere- Gelaſius pō
turq̧ tota Italia ſatis pacate,Clodoueus rex Francorum Burgundiis bellum intulit, repetebatur tifex.
pars regni,q̃ Chilperici fuerat,a Gundobaldo,q eū interfecerat,fuerat enim Crotochildis Chilpi-
ci filia,qđ alio eſt loco ſignificatum,hęc Clodoueo nupſit,illati belli vt cauſa hęc ꝓtēſa eſt,ſed par
ricidii vltio q̄ſita videri poteſt:cæterum ſiue hęc ſiue alia fuit,acciſis Burgundiorū rebus autho-
rē ſe præbuit Crotochildis componendę pacis inter virum & patruum,velut is iam multum pœ-
narum per ea quæ eo bello euenerant fraternis manibus expendiſſet,ſed immodica regni cupido,
quę omni æuo diuina & humana miſcuit,in cauſa eſſe potuit,cur bello ſint Burgundii petiti.Ve
rum enimuero vndecunq̧ illi orta eſt bellandi materia, quicquid terræ eſt inter Ligerim & Sequa-
nā Clodoueus Burgundio ademit,ſecuta dein pax eſt Crotochildis opera,poſt id bellum Clodo-
ueus Alemanicū inchoauit,ſunt qui id bellum Burgundio pręferant:huius quoq̧ nulla,qđ ſciam,
traditur cauſa,fuit id bellum Clodoueo multo laborioſius,q̃ ipſe aio ꝓceperat,prælio cum Alema-
nis cōſerto vbi ſuorū fugam inclinare vidit,nec humana ope fortunam amplius ſiſti poſſe arbitra
tus eſt,ad diuinā cōfugit.Supreme deus inq̄t qui cęlū & omnia gubernas, quē Crotochildis vxor
pie caſteq̧ colit,ſiſte precor meorum fugam,verteq̧ illorum metum in hoſtes, tibiq̧ Baptiſmi la-
uacrum voueo,qđ contra fidem coniugi datam ad hunc diem non cepi.Dixit, ac ſimul ſenſit oīa
mutari.Reſtitit primo Frācorum acies,quæ nuper cęde & ſtrage multa paſſim effuſa fuga agere-
tur, inde inſtaurato prælio hoſtem e veſtigio fundit ac fugat. Alemani vna aduerſa pugna fracti
Francorum vectigales fiunt.Clodoueus damnatus voti vbi primū cū victore exercitu domū ve-
nit, baptiſmo inſignitus eſt. Remigius Remenſis vir ſanctitate clarus ſacro ex fonte ſuſtulit.Res Clodouei re
Francorum per hos ſucceſſus adeo iam inde auctæ ſunt,vt Theodoricus rex, cuius opes in Italia gis baptiſmꝰ.
& Narbonenſi Gallia tum maxime florebant,vt externas vires domeſticis adiungeret. Andefledā
Clodoueo genitam duxerit vxorem,ſuam Almarico,Alarici Viſigothorum regis filio,deſponde
rit,qui vtrāq̧ obtinebat Hiſpaniam.Ipſe iterea tam dextere,manſueteq̧ regnum adminiſtrare, ci Popularis
uitates & populos tractare,vt cum Auguſto principe,Traianove,aut alio ex iis, qui optimi prin- Theodorici
cipum iudicati ſunt,merito conferri potuerit,adeo interdum vel in media Barbaria præclara pro adminiſtra-
ueniunt ingenia,vt in mitiſſimis etiam gentibus nonnunq̃ peſſima.Enimuero tametſi Rauennæ tio.
ageret,qđ non tantum eſt ab eo factum,quia Romanorum ferociam horreret,vt tradunt quidam,
deſperaretq̧ poſſe fieri,vt Roma diu & regem & Barbarum ferret,q̃ ꝙ videbat nūq̃ fore vt Go-
this Romaniſq̧ cōueniret,quorum diuerſi mores,diuerſaq̧ ſacra eſſent.erant enī Gothi Arriani,
Romę Orthodoxę fidei tūc,vt hodie,vigebat cultus:ad tollendam omnem diſcordię materiā,vel
qđ alii ſcribunt,loci opportunitatem ſecutus,Rauennę,qđ ſatis cōſtat, ānos fuit circiter quadra-
ginta, vrbis adminiſtratione ſenatui permiſſa, nec abſens vnq̃ deſtitit ipſum ordinem per literas
hortari,ne paterentur vrbē multis cladibus aliis ſuper alias deformatam,ſenioq̧ confectam, ſitu

Vrbis inſtauratio.

& ſqualore coopertā iacere,ſed publica vrbis ædificia inſtaurarēt,iidēq; authores eēnt, vt priuata inſtaurarent,multaq; p hęc ſacra & pphana loca veterē formē & nitorē recepere.Capitoliū,Palatiū,Thermæ,porticus,Cloacæ,aquæ rūductus refecti:aderāt nō ſolū operū pfecti,ſed q vrbē etiā attēte cuſtodirēt,ne ſtatuæ,aliaq; vrbis ornamēta ſuo dimouerent loco.Inſtauratū eſt a Theodorico Auguſti Mauſoleum.Leges & inſtituta vrbis nō modo nō mutata,ſed mores ſiqd a priſco viuendi ritu degeneratū eſſet,nouis ſanctionibus caſtigari, eſtq; per oīa (militari dūtaxat diſciplina excepta) vetus ciuitatis forma,q̄ libera olim fuerat,in integrū reſtituta. Omnifariam ſpectacula,vt olim ſub Cæſaribus,ipſius ſunt regis impenſa edita:vetuit adhæc, qđ nō minus populare fuit,ex auro argentove monetā feriri alia forma q̄ veteri. Et q̄ in moribus & vrbe excolēda fuit ille vtilis:tam pfecto Romę & cæterę Italiæ in eo,qđ dicā,calamitoſus.

Art. Theodorici edictum.

Edicto imperauit, ne Roman⁹ quiſq̄,nec paterno genere Italus militaret,aut arma cuiuſq̄ generis domi haberet,qua lege videt mihi Theodoricus voluiſſe euenire,qđ certe euenit,vt quicqd Romanæ indolis,veteriſq; diſciplinæ militaris adhuc reliquū erat,idipſum longo ocio,deſuetudineq; armorū extingueret,Cyri credo maioris exēplū imitatus,q Lydorū regno euerſo piſam gētē interdicto armorū vſu inſtitoriis ſedentariiſq; artibus ex ferociſſima molliſſimā reddidit.Cæterū qa nouitates tēporū crebriq; terrores,multos Italici noīs ex vrbibus in agros cōpulerant,vt ignobiliter villicari mallēt, q̄ in luce hominum cum periculo verſari,vt vrbes frequentius colerentur,recentiore edicto vetuit,ne qs ingenuus in agris cōmoraretur,præterq̄ meſſium & vindemiarum cauſa: quo contigit vt tota ſit Italia in antiquum velut ſtatum reſtituta.Sunt vrbes quædam ab eodem rege ædificiis excultę,Ticinū

Atten. populare barbari regni.

Mutina,regia domo vtrobiq; conſtituta.Poſuit & Protomartyri phanum Arimini,Rauennę Martino Baſilicam, Spoletum ſumptuoſiſſimo ædificiorum apparatu excoluit . Sipontinis tributum remiſit,vt vrbem ſemirutam reſtituerent. Aponi Balnea in Patauino agro muro clauſit , ædibus balneo impoſitis,vt cōmodius frequentarent.Sed Rauenna Theodorici indulgētia omniū Italiæ vrbium maxime aucta eſt,excultaq; ædificiis,ex vrbe Roma & Byzātio marmorib⁹ q̄ſitis. Eratq; Theodoricus talis in ornanda Italia,quā vt ab omni externa iniuria commodius tueretur, variis affinitatibus ſuas opes,velut præſidiis,firmauit.Clodouei filiam,qđ ſupra eſt memoratum,duxit vxorem,Amalefredam vxorem Honorico Vandalorū regi matrimonio locauit, Almarico Viſigothorū regi filiarum vnam,Grundibaro Burgundio regi alteram, Hamalambergā neptē Hermifredo,q in Turingiis late regnabat,Amalaſiuntham filiā vltimā Euchario adoleſcenti nobiliſſimo,ex Balthorum gente,quo ſupremo vitæ tēpore eſt,vt filio vſus : hiſq; neceſſitudinibus fultus non minus ſe venerabilem reddidit externis gentibus,q̄ quiuis alius Ro.principum,qui longe potentiſſimus fuiſſet,tutatuſq; eſt regnum nō magis gratia & opibus,q̄ authoritate quæ tāta ī vno

Theodorici authoritas.

fuit apud barbaros reges,vt non modo Italia abſtinerēt, ſed ipſi etiā inter ſe aliquādiu pacate egerint.Obtinuitq; interim Theodoricus nō ſolū Italiā,Romāq; Italię caput,ſed & inſulas prouinciaſq; quæ ipſi terræ adiacent,& cum his Delmatiam,Lyburniā, eāq; illyrici partē quæ ad Adriam ſpectata tenuit & Narbonēſem Galliā,in comata Gallia circa rhenū,gentes quaſdā ſuo regno adiecit.Pars adhęc Pānoniæ q̄ ad Syrmiū ſpectat,eius pſidio defenſa eſt aduerſ⁹ Bulgaros, q relictis ſedibus,quas circa Iſtrū ſcđm Pānoniā & Noricū habuerāt,Thraciā populati ſunt,quā Zeno inſuriā nunq̄ inhibere potuit,quum ob attritas imperii opes,tū qa Byzantiū p id tempus incendio magna eſt ex parte cōſumptū,hoſtili an fortuito,authores,quos ſequimur,nō tradunt.Ad poſtremū vt tutior eſſet & Italia ab omni externarū gētiū incurſu,omnia alpiū clauſtra, a mari ad Tri

Theodorici opera.

dentinū ſaltū,Gothorū principibus attribuit,Tridētūq; muro cinxit. Verucā in Agleienſi,nunc Monſfalco eſt,a fundamētis ſtatuit.Atq; his Theodoricus artib⁹ eſt cōſecut⁹,vt diu Italia, cū magna Europę parte,nullis bellorū terroribus fuerit obnoxia.Prima terū mutatio a Clodoueo eſt orta,qui Alarico Viſigothorū regi bellū intulit,illati prętextus fuit,q; Viſigothi Arriani eſſent.Ex Burdegala Vaſconię Alaricus cū exercitu profectus hoſtem ad ſe venientem in Pictauis excepit, fuitq; id plium atrox,& aliquādiu anceps,ad poſtremū Alarico cadēte Viſigothi fuſi cæſiq; ſunt

Prima chriſtianorū aduerſus impios pugna.

& prima qdē pugna poſt Chriſtianam fidē conditā aduerſus impios tā feliciter depugnata eſt.Exercuit Clodoueus crudeliter victoriā in Arrianos,diripuitq; Burdegalā, & Arrianarū vrbiū pcipuas.Almaricus Theodorici gener tā atroci clade perculſus,cū iis,qui pugnę ſuperfuerant. Pyreneum ſaltum inſedit,vt Hiſpaniam tueretur.Tulit iniquo animo Alarici caſum Theodoricus,nō magis affinitate motus q̄ Arriano nomine,cuius erat ipſe ſtudioſiſſimus,& iam ſua ſponte meditari quomodo Almarico genero opitularetur,quū alius ſtimulus additus ad oīa turbanda. Anaſtaſius,qui oriētis Imperium a Zenone patre per manus acceperat,audiris quæ a Clodoueo ī Gallia

fortiter geſta eſſent,& quantū Francorū opes armorū gloria floreret, miſit q Clodoueo ſuo noīe
de præſenti rerū ſucceſſu gratularenť,attulerūtq q ad id miſſi ſunt , illi tunicā blacteam dono qua
ſoli vtebanť imperatores,& alia q̄dam inſignia,Patriciū cōſulē & Auguſtum Anaſtaſii noīe appel — Clodoueus
larūt.Clodoueus præſenti victoria lętus,auctuſq̄ inſuper Anaſtaſii muneribus, Auguſti appella- — Auguſtus
tione ornatus,ſedenſq̄ equo inſigni nummum in publico ſparſit in argumentum lętitiæ, inde per — appellatur.
fauſtas acclamationes Pariſios reuerſus,ibi regiā fixit ſedē,ædificauitq̄ magnificētiſſimo appara-
tu tēplū,qđ principi apl'orū p victoria vouerat.Hęc vbi ſunt,vti geſta erāt,ad Theodoricum dela
ta,ratus oīa in ſuā & Oſtrogothorū cōtumeliā fieri,ad Clodouei conatus infringendos q copiaꝝ
parte ad bellū relicta abſens Almaricum vrgebat,quadraginta milia Gepidarū , quos apud ſe ha-
bebat,Ibbę comitis ductu ad generum miſit.Obtinebat Clodouei exercitꝰ Vaſconiam Viſigothis
adēptā,erāt hi ad triginta milia numero,q cū Ibba acie cōgreſſi poſt anceps & cruentū p̄liū editū — Francorum
victi ſunt,magnaq̄ ex pte cęſi.Māſit iam inde Almarico regnū incolume Theodorici p̄ſidio, q q̄- — cædes.
diu deīceps ī hūanis fuit p̄ſtitit Viſigothoꝝ res tutas in Hiſpania ab oī Francoꝝ iniuria. Sed dū
Theodoricus tam feliciter regnat,Gelaſius pontifex Manicheos Romę dep̄henſos exilio dānat,li
bris,qui eorū errores cōtinebāt,publice cōbuſtis:miſit & in Græciā, q Petrum Alexandrinum &
Achatium quorū ſeditionibus cędes & tetra flagitia fieri dicebanť in græcanicis tēplis,cohiberēt
monerētq̄,vt pniam agerēt,fore vt niſi dicto audiētes eſſent,vt pōtificio anathemare ppetuo dā-
narenť:tenuit mos diu inter īitia ecclīę,pīaq̄ eiꝰ īcremēta,vt q p̄uaricati eēnt aliquādiu expecta-
renť an ſua ſpōte ad ſanitatē redirēt,qđ ipſum quū in aliis eſt factitatū,tū vero in duobꝰ his,q per
hęc graiorū ecclīam polluebāt.Dedicauit Gelaſius Tyburi Euphemiæ ædem,Romę Nicandri,&
Eleutherii via Labicana.Deiparæ virginis Laurētina via.Clerū mirifice dilexit,eſtq̄ ab eo īſigni-
ter dilectus,inopes ab inedia & in omni egeſtate texit,Hymnos ſcripſit Ambroſium imitatꝰ. Scri — Gelaſii pōti
pſit in Euthychē & Neſtoriū libros q̄nq̄,duos in Arriū.Orauit grauiter,& eleganter,extiterūtq̄ — ficis ſcripta.
ad poſteros eius orōnes & ep̄lę multi pōderis,& elegātiæ nō vulgaris.Eſt & Anaſtaſius īpator ab
eodē ex piorū coetu deiectus,vt tradūt q̄dā,q̄ Achatio fauere diceret,quo apparet vetꝰ eſſe, vt ī-
peratores pontificiæ eſſent cēſuræ obnoxii.Pari telo Gelaſius petiit Vandalorū regē , q fidem or-
thodoxam in Africa cædibus & exiliis affligebat in Arrianoꝝ gratiā. Vixerūt cum Gelaſio Ger- — Viri illu-
manus antiſtes Cāpanus,Epiphanius Ticinenſis,vterq̄ pietate clarus.Iannociatus abbas Carno- — ſtres.
tenſis,Mezentius Pictauenſis,& ipſi pietate inſigni,doctrinaq̄ haud mediocri. Habuit Gelaſii pō
tificatus annos quatuor,& octonos menſes,ipſe in vaticano ad Barionę ſitus eſt. Anaſtaſius ſecū-
dus inde pontifex fuit ex Quiritia gente,quo ſedēte Traſimūdus Vandalus tēpla chriſtiani no-
minis tota clauſit Africa, centū viginti antiſtites ex ipſa terra in Sardiniā relegauit. Potuiſſet bar
barus ſuę impietatis admoneri,per ea ſigna,q̄ ſub id tp̄a Carthagini facta dicuntur. Olympius Ar — Olympii exi
rianus antiſtes ſanctam trinitatem in publico deteſtatus,tribus ictus fulminibus,ita periit, vt con — tus.
ſumptum ſit cadauer cæleſti flāma:& alius pari titulo & amentia,quū cathecuminū baptiſmo ad
mouiſſet,hæcq̄ effari cœpiſſet verba,baptizat te Barbas(id enī illi fuit nomē) in noīe p̄ris p filiū
inſpiritu ſancto,ferunt aquā nuſq̄ extitiſſe,quo miraculo motꝰ,q characterē expectabat, confeſtim
ad orthodoxos trāſiit. Quidā pōtificiū illud anathema aduerſus Anaſtaſiū,de quo eſt ſupra me-
moratū,ad hūc pōtificē referūt. Contraxit inde pōtifex offenſam indelebilē ab Achatio ſeductus,
quē reſtituere adorꝰ vniuerſum a ſe clerū,q hoīem infenſe oderat,alienauit:ipē ſubito morbo cor
reptus in latrina,quū vētrē curaret,inteſtinis repēte effuſis extinctus eſt,altero ſui pōtificatꝰ āno
nōdū circūacto,is quoq̄ eſt in vaticano humatus. Fuit p id tēpus Fulgētius genere Apher,Rupē — Viri illu-
ſis antiſtes,qui & ipſe in Sardiniam eſt Traſimundi iuſſu deportatꝰ,is ne nō ſemper pie aliqd age- — ſtres.
ret,exilii ociū tuendę augendęq̄ fidei ſtudio in negociū vertit , docere piorum coetum,fideiq̄ ſa-
cramentum prędicatione augere,hęc agere,ſimulq̄ non pauca tam pie q̄ docte commentari. Edi-
dit de Trinitate libros,de libero arbitrio,ſcripſit & in Pelagium,habuit & ad populum orationes
multi ponderis. Iuuit Egiſippus vir impenſe doctus piorum eccleſiam,is de monaſtica inſtitutio-
ne ſcripſit. Et Seuerini vitam elegāti edidit ſtilo. Extiterūt ad poſteros & Fauſti monumēta haud
quidem pauca in re literaria,ſed oīm efficaciſſimū ac maxime celebre habitū,qđ in Arrianos edi-
dit. Impugnat & alio opere eos qui aliquid eſſe aiunt,qđ in creatis ſit incorporeū,diuinarūq̄ īſraꝝ
teſtimonio,nec aliud quicq̄ præter deum incorporeum dici oportere demonſtrat,ne & creata in-
corporea dicerenť. Symmachus gn̄e Sardus Anaſtaſio ſucceſſit. Fuit Symmachi creatio tumul- — Symmachꝰ
tuoſa,ordinumq̄ diſcordia infamis,nā quum in Cōſtātiniana eſſet Baſilica creatus, quē pars vna — pontifex.
Romani cleri ſuffragio legerat,reliquus ordo Laurentium pontificem eodem tēpore ad Deiparæ

Seditio ciuilis. Phanum,qđ eſt in via noua,aduerſa inuidia declarauit. Traxit hęc initiatorum diſcordia cõtinuo ciuitatem in diuerſa ſtudia,eſtq; nõ inter ciues ſolum,ſed inter ordines etiã opibus & authoritate certatum,quũ Senatus in hunc ꝓpenſior eſſet,ignobilis multitudo in illũ: indictuſq; eſt Rauennę conuentus,vt corã Theodorico ex æquo & bono diſceptaret. Tenuit Symmachus dignitatẽ, q tantũ abfuit,vt Laurentiũ,quẽ tam infeſtum habuit,aliquo incõmodo affecerit,vt Nucerinorũ antiſtitem creauerit:cæterũ eadẽ factio,cuius ſuffragiũ Laurentius tulerat,quarto poſt ãno eũ ex Nuceria Romã accerſunt. Feſto & Probino Senatorii ordinis adnitẽtibus, inſtabatq; iam nouum certamen. Theodoricus hanc cleri intemperiẽ pertæſus,vt diſcordia adhęc e medio tolleret,Petrũ Altinatem miſit Romã,q Symmacho & Laurentio pulſis ſedẽ pontifex teneret. Verũ Symmach⁹ centũ viginti antiſtitũ conuentu Romę habito,cauſam tam conſtanter & accurate dixit,vt omnibus ſuffragiis ſint Laurẽtius & Petrus Altinas relegati,eſtq; per hæc multo maior q̃ antea in vrbe ſeditio orta,paſſimq; ſacer prohanuſq; cruor fuſus,vt ne a ſacris qdẽ virginibus ferrum abſtineretur,fuiſſetq; nefaria illa cędes per plurium capita adhuc euagata,niſi Fauſtus conſul miſeratus, Probinum tantorũ ſcelerũ authorẽ armis exterruiſſet:reſpirauitq; aliquãtulũ eiuſmodi ꝑſidio res

Clodouei regis pręclarũ facinus. Chriſtiana,ſed nihil perinde valuit ad fauorem Orthodoxæ fidei viris conciliandũ , ac Clodouei regis ꝑclarũ facinus,q ferro inſectabaẽ Arrianũ nomẽ. Symmachus,ſtabilita dignitate, Manicheos vrbe expulit,eorũq; libros p foribus Conſtantinianæ baſilicæ cremauit. Idem templa quædam

Symmachi opera. a fundamentis extruxit,alia ſumpta ornatuq; exquiſitiſſimo reparauit. Poſuit Andreæ Phanũ in Vaticano ad Bationę,reddiditq; auguſtiorem Petreię baſilicæ porticũ marmoribus, opere vermiculato. Ampliauit & gradus templi a fronte & a lateribus,nouos adiecit,cõdidit & Agathæ templum via Aurelia,necnõ & Pancratii cũ arcu argenteo qndecim põdo. Balneũ ad Pauli baſilicam a fundamẽtis cũ aquarũductu,Coſmæ & Damiano ędẽ Tyburtina via,in Paciano fundo,Oratoria Cœmiteriũ Iordanoꝶ aut conſtituit,aut in meliorem redegit formã . Fundauit ad vſum pauperum habitacula ad apoſtoloꝶ ædes in Vaticano & Hoſtiẽſi via,adiecitq; & victũ. Africanis ãtiſtitibus in Sardiniã a Traſimundo relegatis,pecuniã & veſtes ſubminiſtrauit. Captiuos procul Italia redemit. Symmachi illud eſt,vt Dominica luce,& Martyrũ natalibus Hymnus glorię caneretur: ne quis ꝑterea viuo pontifice de alterius electione conſilia moueret,anathematis poena delinquẽtibus irrogata:ne ſacerdos niſi eiuſdem ſanguinis & familię in mulierũ cõtubernio eſſet. Viri p id

Viri illuſtres. tempus illuſtres fuere,Gennadius Maſſilienſis antiſtes,qui de dogmatibus ſcripſit,multa interim complexus ad ſalutem pertinentia,ſcripſit adhęc de claris viris Hieronymũ imitatus. Floruit & Symmachus vir Quiritii ſanguinis multa eruditione,multũ ſuo ingenio clarus,ſed Boetio genero adhuc clarior. Symmachi huius eſt ſententia illa. Natura æqualibus gaudet,atq; id demum familiare,qđ & ſiſe. Reliq; Symmachus ep̃las & graues & elegãtes,ſed Boetii ſcripta longius durãt

Boetius. varieq; verſatum eſt illud ingenium per oẽs philoſophiæ partes,tã copioſe & elegãter, vt neſcias vtrum vltimus fuerit eorum,qui Romane locuti ſint,an primus,qui inclinatã eloquentiã in integrum reſtituere ſit adort⁹. Scripſit in diuinis quędã.ſed ĩ Mathematicis multo plura,extãt in Dialecticen Cõmentarii,extat & carmen,cæterum quum vtrũq; ſit ab altero diuerſum , iure dubitari poſſit,vtrum fuerit illi natura magis proprium,in cunctis tã caſtus & elegãs,vt cum quolibet maiorum certet. Sedit Symmachus pontifex ãnos quindecim & dimidium,in Vaticano eſt ſepultus.

Hormiſda pontif. Huic Hormiſda Fruſinonius patria ſucceſſit,quartus a Bariona & quinquageſimus. Incidit Hormiſdę pontificatus in Theodorici & Anaſtaſii tempora, hic Conſtãtinopoli imperitabat,ille late regnum intra extraq; Italiam obtinebat. Dãnauit Hormiſda Euthichianos celebri conuentu quẽ Romæ habuit. Ioannem Conſtantinopolitanum literis & nunciis hortatus eſt ad duas in Chriſto

Ioã. Conſtãtinopolitani cõtumacia. naturas credendas,ſed homo grauis,ſuaq; natura contumax: Anaſtaſiiq; fauore adhuc contumacior factus , Romani pontificis literas & monitus non ſolum aſpernari , ſed legatos etiam ad id miſſos contra ius gentium graui contumelia affecit:fuerunt legati, qui ab Hormiſda miſſi ſunt, Euodius Ticinenſis antiſtes,Fortunatus Catinenſis,Venãtius preſbyter,& Vitalis diaconus: hi in rimoſam nauem,ac pene ſolutilem impoſiti recta in Italiã nauigare iuſſi ſunt,vetitiq; gręcię littus vllum attingere. Sed q̃ per hæc ignominioſe legatos dimiſit , tã ſuperbe & inſolenter reſpondit,vt diceret ſcire ſe Auguſtorum eſſe non pontificis imperare,aut ſiquid foret,in quo hiſ, cui diuinæ curę ſunt,iubere oporteat,ſe eum eſſe,a quo alii multo melius ſua iuſſa expectent, q̃ ſua ꝓponãt exequenda. Et Conſtãtinopolitanus ãtiſtes per hunc modum defecit a Romano pontifice, ſed neq; authori diu id ſcelus fuit inultum,quippe qui haud multo poſt de cælo ictus luit ſuę impietatis poenas. Incidit hæc diuina vltio in eum annum,quo Symmachus & Boetius, quorum ge

xi me meminimꝰ cōſules fuerūt,q vigeſimus circiter fuit ab anno ſalutis & quingenteſimus. Nec
Anaſtaſius princeps,qui flagitio cōniuebat,fuit multū illi ſuperſtes:periit anno ſeptimo & vigeſi-
mo ſui imperii.Iuſtinus ſenior ſucceſſit,ſextuſdecimus ab eo q primus Bizātii imperauit.Iuſtinus Iuſtinus im-
recepto imperio Romā ad Hormiſdā pontificē miſit(erat enī orthodoxæ fidei cultor obſeruātiſ- perator.
ſimus)qui apoſtolicę ſedi debitā venerationē fidei exhiberēt,pacēq; omnibus eccleſiis exquirerēt.
Ea re permotus Hormiſda,Theodorico authore,ad Iuſtinū legatos miſit. Sūt ii,qui Bizātiū iue-
re,multa veneratione a principe & vniuerſa ciuitate accepti:enīuero qualis eſt princeps,tales plu-
rimum ſunt mores ciuitatis.Acatiani ex Conſtātinopoli eiecti ſunt.Et Hormiſda eodē tpe Mani-
cheos,ſiqui adhuc erāt,vrbe eiecit.Iuuit hunc Ro.eccleſiæ ſucceſſum Ildericus Vandalorū rex,q Ilderici pie-
Tranſimundo patre defuncto,erat enī materna pietate a teneris imbutus,cōtinuo regnū adeptꝰ, tas.
omnes orthodoxę fidei antiſtites,ex Sardinia reuocatos,in priſtinā dignitatē reſtituit, permiſitq;
vt ſuo viuerent inſtituto.Sunt & diuoꝝ tēpla p id tēpus donariis aucta Clodouei & Iuſtini prin-
cipis munificētia,q certatim vaſa,gēmas,libros ad tēplorū ornatū Romā miſere.Excoluit & Theo-
doricus rex tēplū Barionę in Vaticano argentea trabe,mille pōdo & amplius in eo dicata,& cęro-
ſtratis duobus argenteis eximii ponderis.Intulit & Hormiſda ſuo nomine Conſtātinianę baſilicę
donaria qdā inſignia,intulit & Paulinæ Hoſtiēſi via.Ipſe cū p hęc pietatis opera nouē ſediſſet an-
nos,fatali lege cōſumptus in Petreia baſilica tumulat̄,quę eſt Barionę.Ioānes inde Tuſcus gene- Ioānes pō.
re fit pōtifex,qntus & qnquageſimus pōtificū.Hoc demū ſedēte Iuſtinꝰ oēm Arrianę peſtis labē
ſuſtulit,oībus eius ſectę antiſtitibus toto orientali imperio eiectis.Tulit id factū pmoleſte Theo-
doricus,vtpote Oſtrogothus,quę gens centeſimo & amplius ante anno ſub Valēte principe,atq;
eius opa venenū hauſit Arriani furoris,Antiſtitibꝰ ad hoc datis,vt error in plures ppagaret̄. cę-
terū nō tā inſectatio hęc grauis fuit Theodorico,vt creditur,q̄ optima populariſq; Iuſtini admi-
niſtratio ſuſpecta,ob eāq; rē Symmachus & Boetius in ſuſp'tionē venere,quaſi Iuſtini partibꝰ ſtu-
derēt.ſunt ob id primo relegati,inde interfecti,qd̄ ſuo poſtea fit loco dicēdū.Theodatus nepos ex
Narbonēſi Gallia reuocatus,cui prouincię pſidebat,Hetruriā eſt obtinere iuſſus,quibuſdam vrbi- Theodori-
bus attributis,quas ſuo nō publico poſſideret nomine.Cęterum ne de ea,quam ad id tempus prę- ci conſiliū.
ſe tulerat,clementia quicq̄ mutatū videret̄,permiſit ſenatui,vt vnum aliquem patricii ſanguinis
quem vellent mitterent,qui puincię pręeſſet.Sed iritatus regis animus his ſuſpitionibus,aut po-
tius ſua ſponte concitus,ſæuire non deſtitit,quin legationis prætextu Ioannem pōtificē, & ex Se-
natorio ordine quoſdā lōge principes,adiūcto his Rauēnate antiſtite,vt res minus ſuſpecta eſſet,
procul Italia ablegauit.Hi ad Iuſtinū ire iuſſi,ac cū eo agere,vt Arrianos reſtitueret,addiditq; im-
perio minas,fore dictitās,vt niſi rite mandata faceſſerent,breui audirēt Romā cum oīni Italia cæ-
dibus & incendio teneri,omnemq; Arrianorum iniuriam niſi reſtituerent̄,hominibus orthodoxę
fidei in Italia a ſe repræſentatam.Excepit Iuſtinus pontificem venientē multa veneratiōe, demiſ-
ſuſq; ad eius pedes adorauit:incidit inde difficilis cōſultatio vtrū Arriani reſtituendi eſſent, eſtq;
pōtificis & legatoꝝ lachrymis,qui cōſtāter affirmabāt fore,vt ſi ea res Theodorico negata eſſet Arr.ponti.
breui Roma & omnis Italia excidio dederet̄,eo decurſum,vt de Arrianis diuinę puidentię pmit- preces.
teret̄,vti per ſe aliquando veritatem reſpicerent,aut opportuniore tēpore omnibus terris ea peſtis
expungeretur.Ne Roma igitur,& omne Italum nomen,ex ea re maiorem cladem adiret , datum
eſt pontifici & legatis,vt Arriani reſtituerent̄,ſuoq; inſtituto viuerent.Dimiſſurus inde pontifi-
cem,voluit ab eo Iuſtinus coronari,tanq̄ res ipſa magis ratū factura eſſet imperiū,aut certe augu-
ſtius.Impenſiſſimi honores in Ioannem pontificem & Romanos a Iuſtino congeſti, adeo Barba-
ro regi iam antea male cogitanti ſuſpecti fuerunt,vt eos ex Græcia illa legatione reuerſos Rauēnę Theodori-
pędore,ſitu,& inedia necauerit:ac tum demum Symmachū,& Boetium,iā antea Ticini cuſtodi- ci ſæuitia.
tos interfecit.Sūt qui aliquāto antea necatos memorēt.Sic & Theodoricus qui ad id tēpus adeo Boetii &
clementer rexerat,vt cū optimo quoq; antiquorū principū merito conferri potuerit, omnem ante Symmachi
actę vitę laudem ad extremū perdidit,eſtq; ex populari & iuſto ſæuus & violentus , ſibiq; ſimilior interitus.
q̄ bonorū cuiq̄ factus.Sedit Ioannes annos duos & menſes octo.Defuncti corpus ex Rauenna eſt
Romam delatum,& in Vaticano ad Barionę ſepultū.Nec Theodoricus diu poſtea ſuperfuit,ſed
nonageſimo die cædis illius nefariæ,Apoplexia morit̄,alii pfluuio ventris aiūt extinctum. Proco- Theodori-
pius author eſt paucis diebꝰ,quibus ille vita deceſſit,cū forte caput eſſet piſcis ei in cœna oblatū, ci interitus.
imaginatum eſſe regem Symmachi ſe faciem cernere, quæ inferiore labro mordicus apprehenſo
toruis ſibi oculis minaret̄,territūq; eo oſtēto in lāguorē incidiſſe,quo ſit poſtea breui cōſumptus.
Gregorius pontifex quodam Dialogo prodidit virum quendam anachoritam , in Liparia inſu-

la agẽtẽ,eſt hęc vna ex Æoliis,eo die,quo Theodoricus interiit,Gothorũ viro ſane nobili affirma
re auſum,viſam a ſe Theodorici animã,q̃ ad ſuppliciũ in Vulcani ollã deiecta eſſet.Periit Theo-
doricꝰ anno trigeſimo octauo ab eo,quo Italię eſt regno potitꝰ.Amalaſiũtha,q̃ Euchario ĩ Oſtro
gothis viro ſecũdũ regẽ lõge principi nupſerat,regnũ a patre ꝑ manus accepit,erat hęc priꝰ q̃ pa
ter ex humanis deceſſiſſet,vidua relicta cũ Athalarico filio,quẽ ĩ eo matrimonio fuerat enixa.Mi

Amalaſiunthę virtutes.

ra ſunt,q̃ Caſſiodorus de huiuſmodi fœmina memorię ꝓdidit,in qua tãtã ait fuiſſe indolẽ,vt ſine
veneratione eã viderit nemo,ꝓ miraculo fuerit audire loquẽtẽ,quũ Gręce Latineꝗ ſciret egregie
illud credo Sophoclis ſecuta,ſilentiũ mulieris ornamẽtũ.Niſi forte Caſſiodorꝰ eloquẽtiã & vim
dicẽdi in ea miraculo fuiſſe audiẽtibꝰ ſignificare potiꝰ voluerit,nã & linguas omniũ gẽtiũ tenuit
qbus adhuc aliquid cõmercii erat cũ Romano impio,qđ & vni Cleopatrę,quã Octauiꝰ Auguſtꝰ
vicit,& Mitridati põtico in regibus qđ ſciã,contigit.Tanta in decernẽdo grauitas,vt criminis cõ

Athalarici inſtitutio.

uicti dũ plecterent̃ nihil ſibi acerbũ pati viderent̃.Erat Athalaricus octo annos natꝰ,tradideratꝗ
eũ prudẽtiſſima mulier Romanis moribus liberalibuſꝗ diſciplinis inſtituẽdũ,vt q in ſpẽ ſucceſſio
nis tanti regni aleret̃,reclamabãt Oſtrogothi,militaribuſꝗ puerũ artibꝰ potiꝰ imbuendum cenſe
bãt,ſed nulla res ęque obſtitit matris cõſilio,ac triũ ex his q puerũ regebãt,auaritia,q nihil minus
ad ſuas cupiditates explẽdas expedire arbitrabant̃,q̃ frugi & moderatũ habere regẽ.Ipſa ad clemẽ
tię phamam ſibi cõciliãdã Symmachi & Boetii liberis paterna bona reſtituit,enixeꝗ dabat operã
vt Oſtrogothi ab omni iniuria abſtinerẽt,vt nouũ illud regimẽ nihil eſſet diuerſum ab ea admi
niſtratiõe,quã pater ab initio inſtituerat,ſed in clemẽtia & moderatiõe adhuc optabilius.Obiit &
Iuſtinus imperator,per id tẽpus,Imperii adminiſtratione relicta Iuſtiniano ſororis filio.Eſt & Clo
doueus fato defunctus quatuor in regno filiis relictis:Inclaruit his tẽporibꝰ Benedicti ſanctitas,
Is in ſolitudine perdiu verſarꝰ,ad poſtremũ in Caſſinati ſibi ſedẽ ſtatuit,ſparſoſꝗ & ſoliuagos ad

Benedicti dogma.

id tempus monachos in vnum cõtraxit cœnobium,mores & vitam inſtituit parũ vulgatæ obſer
uationis,& vt credere ęquũ eſt fuiſſe eũ cœtũ deo optimo maximo gratũ:creuit res ꝓcedẽte tẽpo
re in immenſum,abiitꝗ in plures familias,& noĩa porro illuſtria,Ciſtercienſes,in quibꝰ fuit Ber-
nardus clariſſimus,Camalduleſes,Cluniacẽſes,Cęleſtinos,Sylueſtros,qui & humiliatorũ cogno-
men ferunt.& hi quidem necnon alii,quorũ ſuo cuiuſꝗ loco ſit poſtea origo referẽda,ex vno ve-
lut fonte manaſſe dicitur,cęterũ q tum primũ inſtituti ſunt,hi fuiſſe tradunt̃,q pullo hodie ami
ciunt̃ colore,laxiore tunica ac diſcincta,& ad pedes demiſſa,amictu capitis in humeros & ſcapu-
las breuius reiecto q̃ cęteris,ſubter cãdida tunicula cũ cilicio.Carnibus ꝑpetuo abſtinent,niſi quũ
ęgrotare cœperint,plurimũ ſeruant ſilẽtiũ.Ex nullo pioꝝ cœtu plures viri ſummo ſacerdotio ſã-
ctitateve claruerũt,vt a qbuſdã proditũ video.Romani pontifices in his quatuor & viginti nu-
mero.Antiſtites punicei pilei cẽteni octogeni & tres amplius: Nigri aut viridis mille quadringen
ti ſexaginta quatuor.In ſanctorũ numero relati quinꝗ milia quingenti & amplius. Fuit & Brigi
da æqualis illi in Scotis nata,cęterũ ſanctitate inſignis.Ioãnes preſbyter Antiochenus,qui & gra

Brigida.

uiter & accurate multa ſcripſit.Iſidorus Cyprignꝰ,Hiſpani generis,Apocalypſeos haud vulga-
ris interpres.Felix inde pontifex eſt Ioanni ſurrogatus.Incidit huius creatio in extrema tempora

Felix pont.
Sclaui.

aut certe non multo prius q̃.Theodoricus interiit.Sclaui gens Scythica,vt tradunt quidã,Hiſtri
am primaſꝗ Veneti anguli fauces inuaſere.Hi patriis ſedibus Mauritii principis tẽporibꝰ egreſ-
ſi circa Cimmeriũ Boſphorum primo cõſederũt,mox hinc bipertito digreſſi, pars vna ad dextrã
deflexit,ſeptẽtrionem verſus,ſciſſaꝗ eſt in duos populos,quorũ hi Boemi dicti ſunt,cæteri Polo-
ni,gens hodie & Chriſtiana pietate,& armoꝝ virtute clara.Pars altera,tranſmiſſo Iſtro,ſecundũ
Sauum amnẽ Delmatiam vſꝗ ſedes tenuere,nihil mutato nomine. Cæterum tres huiuſmodi gẽ

Boemi,Poloni,Sclaui vna vtunt̃ lingua.

tes vna ꝑpemodũ hodie vtunt̃ lingua,indubitato ſuæ originis argumento.Procedente tꝑe qui in
Delmatiam venere,alia atꝗ alia appetendo,in Adriam deſcendere, Narenta oppido in ora condi
to,a nomine propinqui fluminis.Exercuerunt inde Narẽtani diu piraticam,ad quã iniuriã tollen
dã longũ poſtea cũ his bellum Veneti geſſerunt,multæꝗ ſunt clades citro vltroꝗ illatæ & acce-
ptæ,quoad Narentani bello domiti,cũ tota ora Delmatiæ,Venetæ ditioni ceſſere. ſed hęc aliquã
to recentiora.Hiſtri Venetię accolę Sclauonico tumultu territi, Venetoꝝ credo exẽplum ſecuti
ex continenti in Inſulam trãſiuere,cui Caprarię tũ fuit nomen,oppidũ ſibi condunt,qđ in Iuſtini
principis gratiam,qui orientis tenebat imperiũ,Iuſtinopolim dixere.durat vetus incolarũ appel-

Iuſtinopolis origo.

latio,finitimi adhuc Capretianos vocant.Sed ad res Gothoꝝ reuertor,Amalaſiũthãꝗ reginam,
cui filii vt dixi inſtitutio parum ex ſententia proceſſit paucorum culpa,puerum de induſtria cor
rumpentium,vt ex ſua ſententia puero abuterentur,eaꝗ res effecit, vt Athalaricus vbi primum

adoleſcere cœpit.prauis domeſticorū ꝑſuaſionibus minus matrē audiret,ſęuitiāq; pro clemētia
pro pietate ſuperbiā cōplexus,ne colloquio quidē dignaret illam amplius,ſępe dictitans deſiiſſe in
humanis eſſe Iuſtinū,quem vt Romę & Italię optabilem,formidoloſum mater ſibi puero affinxiſ
ſet.Obſtare ſapiens regina,& tanq̃ auriga equorū violentia abreptus,nunc cedere ſæuienti,nunc
habenas inhibere,ne paterni regiminis ratio aboleretur,ſuſtulitq; interim e medio tris illas faces
domeſtici incēdii,eſtq; his artibꝰ octo circiter annos cū filio rerū potita.Sed de Athalarico multū Athalarici
diuerſa tradidit Caſſiodorꝰ a Procopio,q horū q̃ diximus eſt author, ait ille nihil a materni aui regnum.
popularitate degenerattū,ſed ad vniꝰ exēplar ſapiēter oīa,multaq; comitate adoleſcētē regnū ad
miniſtraſſe,dediſſeq; enixe operā,vt Bonifacius & Ioānes pōtifices,ī quorū tēpora adminiſtratio
incidit(de his nō hic tātū dicā)vt ī ſumma eſſet apud Romanos veneratiōe,extiterūtq; in poſte
rū huiꝰ decreta,vt idē author ſcribit,ne epiſcopi ab vllo pręterq̃ a Romano pōtifice ordinarent,
neu quis res occuparet ſacras:vt eccleſiæ libertas incolumis inoffenſaq; maneret vbiq;.eſt & edi
cto Romanos & vniuerſam Italiā ad cultū bonarū artiū hortatus,fuit author vt liberaliū diſcipli
narū ꝓceptoribꝰ annua cōſtituerent ſalaria,qđ fieri deſierat.publica opera ab Theodorico īchoa
ta,ad exitū ꝑduxit.Sed hęc Amalaſūthę decreta nō filii crediderim,q̃ ad fauorē puero cōciliādū
ꝓſertim apud Clodoueū & Iuſtinū,q Theodorico ſupſtites apprime orthodoxę fidei cōſultū vo
lebāt.Caſſiodorꝰ vt familiariū vnus Theodorici regis,cuiꝰ fuit ſtudioſiſſimus, ſtirpi tribuiſſe mi
hi videt.Cęterū vtrūq; hęc accipiēda ſunt,Narbonēſis Gallia,qđ ſatis cōſtat,in fœdere,qđ Ama Narbonēſis
laſiuntha & filiꝰ cū Theodeberto Clodouei ꝓpinquo ꝑcuſſerūt,ab Oſtrogothis alienata eſt, etſi Galliadeſiit
aliquāto prius id accidiſſe quidam meminerūt.Obiit Athalaricus octauo anno q̃ regnare cœpe Ro.eſſe.
rat.Amalaſiuntha filii collegio priuata,Theodatū quē Theodoricus Hetturię ꝓfecit,in regni ſo
cietatē aſciuit,oblita ſcilicet iniurię,qua pneceſſariū hominē affecerat,ſed in humanis ita cōpara
tum eſt,illatā iniuriam facile obliuiſcimur, recordamur acceptam, q̃q̃ ignominiæ illius potuit id
eſſe hoſtimentum.Cæterū ſiue neceſſitate adacta,ſiue conſanguineo viro gratificata, Amalaſiun
tha nihilo felicior fuit in noua regni ſocietate,q̃ fuerat in filii inſtitutione.Fuit Theodatus gręce
& latine impēſe doctus,ſcripſitq; ſuorū tēporū hiſtoriam,Platonicæ aſſectator diſciplinæ , ſed ad
res,gerendas parum ſolers,geſſit tamen feliciter bellum cum Burgūdiis & Alemanis,Amalaſiun Theodati
thæ,non ſuo ingenio,ſuntq; interim aliqua omnino vtiliter geſta de amborū ſententia: ad poſtre eruditio.
mū Theodatus,ſiue diſſidii cauſam quæſierit,que acceptæ a regina iniuriæ memor(nā Athala Theodati
rico viuo,tanq̃ nobis rebus ſtuderet,maieſtatis reus factus grandi fuerat ab ea multatꝰ pecunia) adminiſtra
ſiue ſuo potius,q̃ Amalaſiunthæ ingenio indulgens,palam expilare cœpit ſubiectas ciuitates,cō tio.
gerendęq; pecunię ſupra modum ſtudere,inter ſuos identidem faſſus parare ſe priuatę vitę viati
cum,ſi caſu aliquo regno excidiſſet.Ferre id moleſte Amalaſiuntha , ſuiq; ſexus oblita ferociter
ire obuiam eiuſmodi ſordibus,ſed nullum vitiū pertinacius eſt auaritia,minuſq; curabile.Relega
ta a Theodato in Vlſinienſis lacus inſulam,eius iuſſu interfecta eſt.Et Amalaſiuntha,rati mulier Amalaſiun
exempli,hunc exitum habuit.ſed hęc,vt alio eſt loco ſignificatū,ſunt aliquanto poſtea ſecuta. Fe thę exitus.
lix pontifex,qui Ioanni ſucceſſit,Coſmæ & Damiani templum Romæ via ſacra ædificauit, teſtat Felix pōti
id carmen,quod in vetuſta templi facie,vermiculato opere,adhuc legitur, Saturnini phanū via fex.
ſalaria incendio conſumptum reſtituit. Vixeruntq; cum eo viri illuſtres,Caſſiodorus Rauennas
cuius eſt mentio ſæpius facta.Scripſit non pauca de republica ſenator.Interpretatus eſt & Daui Priſcianus.
dis pſalmos,Monaſticam vitam ſecutus.Fuit & Priſcianus Cæſarienſis eadem tempeſtate clarus,
qui in grammatica arte tam multa ſcripſit,q̃ nemo alius.Arator carminū conditor,quibus euā
gelicam eſt hiſtoriam cōplexus.Eſt & Iuſtinianus Valentianę eccleſiæ antiſtes,non obſcurum no
mē adeptus prædicatione rerumq; diuinarum ſtudio.Sedit Felix annis quatuor,in Vaticana Ba
ſilica humatus eſt.Bonifacius ſecundus Romani nominis poſt Felicē ſacram tenuit ſedē, inter pō Bonifacius
tifices ſeptimū & quinquageſimū locū ſortitus.Incidit huius adminiſtratio in Iuſtiniani princi ſecūdꝰ pon.
patum,q Beliſarii viri fortiſſimi ductu Perſas vicit & Vandalos: eſtq; de vtraq; gente triumpha Iuſtinianus
tum,ſed maior ingenii felicitas.Romanarū legum immenſam congeriem ad ſtudiorum vſum in princeps.
breuiorem redegit formam,ſuperuacua & inutilia reſecans,quum incondita & ſparſa ciuilis illa Iuſtiniani i
iuris corpulētia obrueret magis ſtudia q̃ ad communem vſum inſtrueret,retulit ex ea re Iuſtinia duſtria in
nus maiorem laudem,q̃ ſi imperii fines longius propagaſſet,eſtq; in eo immortalitatis opere,Ioā lgibus.
nis patricii,Tribuniani,& Theophili Dorothei vſus opera, ad duo fere milia librorum volumi
na,ab vrbe cōdita ad id tēpus multorū iudiciis elaborata,in quinquaginta numero libros digeſſit
horum complexum Digeſta appellant,ſunt qui & Pandectas vocent,q iuriſſciētiæ omnimodam

doctrinã cõtineat id opus.edidit & Epitomẽ legũ partitus materiã alioq; vbertimã ĩ quatuor vo
lumina,vulgo inſtituta appellant,ſed inſtitutiões verius dicerent.Ferũt eiuſdẽ eſſe codicẽ,& vo-
lumen.Inciderũt huiꝰ primordia principatꝰ in annũ,q quintus fuit & vigeſimus ſupra qngenteſi-
mũ humanę ſalutis,quũ ab orbe cõdito anni intercurriſſent qnq; milia ſeptingẽti viginti quinq;.
ſcripſit & de Chriſti incarnatiõe tã pie q̃ elegãter.Memoratiſſimũ illud Sophię tẽplũ deo optimo
maximo(eſt eñ Chriſtus patris ſapiẽtia)Cõſtantinopoli conditũ incõparabili magnitudine, Iu-
ſtiniani eſſe opus qdã mihi videnẽ exiſtimare.Bonifacius q inter initia ſui Põtificatus nõnihil cle
ri ſeditione iactatus eſt,Dioſcoro paucis diebus morte cõſumpto,is enĩ per clerũ aduerſę factiõis
eodẽ tpe creatus fuerat põtifex,omi moleſtia liberatꝰ,ad Roma.eccleſiã decretis inſtruẽdã cõuer-

Bonifacii decreta.

tit.Sanxit primũ omniũ,ne epiſcopus ſibi ſacerdotii ſucceſſorẽ legeret,qđ decretũ cæteri Pontifi-
ces ratũ habuere.vt trina luce ab vniꝰ interitu nouus crearẽ Põtifex,ne mora ſeditionẽ pareret,
adeo omi tẽpore fuerũt,q malis artibꝰ rẽ bonã affectare ſint auſi.Diſcreuit idẽ põtifex ꝓphanam
multitudinẽ a clero,quũ fieret res diuina.Per idẽ tẽpus Maurus & Placidius,patricii vterq; gene
ris,Benedicti inſtitutũ ſecuti, Caſſinũ montem religionis cauſa petiere, amborum ſanctitas inde
nobilitata eſt.Dionyſius abbas paſchalis diei calculũ multo accuratius edidit,q̃ cęteri feciſſent,q
de ea re aliquid commẽti eſſent.Probanẽ & Facũdi ſcripta in Euthichianos. Sedit Bonifaciꝰ duo

Ioan.ſecun pontifex.

bus annis,eſtq; & ipſe in vaticano ſepultus,Ioannes Romæ Quiritio ſanguine ortus, qui ſecun-
dus id nomen tulit,Bonifacio defuncto põtificiam dignitatẽ adeptus,Anthemiũ Conſtantinopo
litanũ antiſtitẽ Arrianæ impietatis damnauit.Miſit ad hũc Iuſtinianus legatos,qui a pientiſſimo
principe grandia tulerũt dona,aureũ ſcyphum gemmatum & alia multi precii munera,quę Va-
ticano tẽplo intulere,Pontifici nouã dignitatẽ,ſui principis nomine,gratulati ſunt.teſtatiq; præci
puã venerationẽ in terris deberi huic,qui Romę Apoſtolicã ſedẽ teneret,vtpote qui vnus omniũ
Chriſti regis gereret in terris vicem.Fuit huius põtificatus breuis admodũ,nec pręter ea quę di
ximus alioqui inſignis.Periit altero ſui pontificatus anno circũacto.Agapetus ſecutus & ipſe Ro

Agapetus Pontifex.

mani generis,miſit hunc Theodatus ad Iuſtinianũ imperatorẽ,q Amalaſiunthæ vltioni immine
bat,accepit Ro.pontificem imperator exquiſitiſſimo apparatu,ac veneratione multa, paſſuſq; eſt
ſe ab eo exorari,nefarię cędis iniuria,ad quã depcandã Agapetus venerat,Theodato remiſſa.Egit
inde Iuſtinianus cũ eo,vt Euthichianã opinionẽ ꝓbaret,a quo pientiſſimus pontifex labe quũ ma
iorem in modũ abhorreret,inſtaretq; grauius imperator minas precibus miſcens,putabam inquit
Agapetus veniſſe me ad Chriſtianiſſimũ principẽ,ſed ad Diocletianũ veni vt video.tã libera vo-
ce delectatus Iuſtinianus,vel qa id deo fuit cordi,tantũ abfuit,vt ob eam rem iam inde aliquo mõ
illi infeſtus fuerit,vt Anthemiũ,Cõſtantinopolitanũ antiſtitẽ,quia Euthichianus eſſet,vrbe eiece
rit,Mena orthodoxę fidei viro in Anthemii locũ ſuffecto.Nec ita multo poſt Agapetus defunctꝰ
eſt,quum adhuc Bizantii eſſet.Corpus loculo plumbeo eſt Romã delatum,ſepultumq; in Bario-
nę templo.Tam breuis fuit Agapeti Pontificatus,vt ne annũ quidẽ impleuerit.Syluerius fit inde
pontifex,Theodato adnitente,vel imperante potius,quũ ad id tẽpus non regũ,ſed imperatorũ in

Syluerius pontifex.

teruenire cõſueſſet authoritas,atq; ea demũ iniuria Iuſtinianũ accẽdit ad bellum Theodato infe
rendũ.Erat Iuſtiniani nomen Barbaro,ob res feliciter geſtas,valde formidoloſum.Nã inter initia
ſui imperii,qđ a Iuſtino auunculo acceperat,Parthorũ gentẽ, qui fines imperii hoſtiliter inuaſe-
rãt,multa cũ ſtrage repreſſit.Deformauit inſignẽ alioqui victoriã,pugna vna ad Euphratem infe
liciter cõmiſſa,qua Græcorũ exercitus fuſus eſt a Barbaris.Sed dũ vario marte cũ Parthis res ge
rebatur,Gepidę diuerſa parte & Bulgari Illyricũ populantes ſępius ſunt a Iuſtiniani ducibus cę-
ſi.Et cum Parthis Beliſarius,q ad id bellũ extremis tẽporibus fuerat miſſus,fœdus percuſſit,paca
toq; Orientis ſtatu continuo in Aphricam mittiẽ cũ exercitu,vt eã ꝓuinciã Vandalorũ ſeruitio

Beliſarii geſta.

eximeret.Cõfecit id bellũ dux fortiſſimus feliciter,afflictiſq; eius gẽtis rebꝰ omnẽ Aphricã ad im
periũ retraxit,duxitq; Bilimerẽ Vandalorũ regẽ captiuũ,cũ hoſtiũ exuuiis, ad Iuſtinianũ impera
torem,a quo cõſul deſignatus de Vandalis triumphum egit.Hos potiꝰ a Beliſario triumphatos
crediderim,q̃ Perſas,qđ quidã etiam ſcribunt.His Iuſtiniani ſucceſſibus perculſus Theodatus,p
legatos conatus eſt bellum,qđ inde imminebat,deprecari:quod non modo nõ impetrauit,ſed con
tra ab iis poſtulatũ q ad hoc ipſũ ſunt a Iuſtiniano miſſi,vt Italia & ĩſulis Italię adiacẽtibꝰ Oſtro-
gothus faceſſeret,Cõſtãtinopolimq; ſe cõferret,magnas ibi diuitias habiturus,victuruſq; in lite-
rario ocio,qđ ab ineunte ætate fecerat.Nec Theodatꝰ Iuſtiniani poſtulata fecit,neq; vt tardo he-

Iuſtiniani poſtulata.

betiq; erat ingenio & ad maiora negocia capeſſenda timido,arma,aut pręſidia parauit quibus Ita
liam tueretur.Fuiſſet itaq; continuo bellũ Italiæ illatum , vbi ſatis conſtitit cũ q̃ imbelli hoſte res

futura eſſet,ſed vt ſine maiore Italię motu ea res cōficeret̃,legati in Galliā miſſi ſunt a Iuſtiniano ad Clodomirē Frācorū regē,q magnis muneribus datis facile tenuerunt,vt Theodēbertus ei⁹ neceſſarius ex Narbonēſi Gallia,quā armis obtinebat,nihil moueret,dū in Italia bellaret̃. Hac itaq; cura leuat⁹ Iuſtinian⁹ Delmatiā inuaſit,q̃ ab Oſtrogothis tenebat̃.Mūdus vir ĩpiger,cū exercitu in eā ꝓuinciā miſſus,primo impetu Salonas cepit,magnoq; Delmatas tumultu implicuit.Mittit̃ inde Beliſarius ad Italiā ſeruitio liberādā:Cęterū q̃ varie ſit cū Gothis in ipſa terra bellatū,& quē demū exitū ſit multorū annorū bellū ſortitū,ex hiſtorię huius inſtituto per partes explicabitur.

Beliſarii acceſſus ĩ Italiam.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS OCTAVÆ,LIBER TERTIVS.

FVIT Bellū,qđ ꝑ Italię libertate cū Gothis eſt in ipſa Italia geſtū,fortunę varietate,vrbiū & populorū cladibus,tā inſigne & memorabile,q̃ memoratiſſimū aliud a cōdito æuo in ipſa terra geſtū,& ob eā rē fortaſſe plures reperti ſunt,q de eo accuratius ſcripſerūt.Procopius Cęſarienſis,qui in Beliſarii caſtris (is enim multo maximā eius belli partē geſſit)medicinā exercuit.Guido Rauennas,Leonardus Aretinus,Blōdus Forliuienſis,etſi is,vt Platina & Bernardus Iuſtinianus,hiſtoriarū ſerie ductus videri poteſt,quorū maiorē quiſq; de ea re ſermonē inſtituit,q̃ propoſiti ſtili materięq; ſuſceptę poſtularet ratio,magiſq; rei celebrādę ſtudio,q̃ neceſſitate videri poſſint Gothicis rebus immorati: a nobis multo breuius,etſi per partes,vt cętera,quę adhuc ſcripſimus,eſt id bellū referendū,eritq; relatio hęc vt ſpero eo legētibus iucūdior,vel potius minus grauis,quo maior cęterarū erit rerū varietas Gothicis inſerta.Nulla demū lectio nō grauis,q̃ nihil ꝑter vnū docet,ſed alii alia ſequūtur atq; ex ſuo qſq; ingenio,q̃ legit,aut ꝓbat,aut vituperat.Hiſtoria quoquo modo ſcripta delectat.Primordia igit̃ illati belli ſunt breuiter referēda.Cauſę qbus initia cohęrēt ex iis q̃ ĩ ꝓximo volumine ſcripſimus facile intelligunt̃:hę etſi plures fuiſſe videri poſſunt,occaſio tamē omniū rerum gerendarū mater ꝑcipua,vt arbitror,fuit Iuſtiniano principi tātę rei mouēdę, vt Italiā bello repetere ſit auſus.quia ab timido & inerti rege teneretur,qui iuxta ſuis Italiſq; eſſet ob auaritiæ ſordes & imbelliam inuiſus.Pręcepta itaq; futurę ſpe victorię Beliſarius cū claſſe ex Gręcia profectus,decreto Siciliā petiit,nec ibi quicq̃ hoſtile ab initio oſtēdit,ſed alia atq; alia aſſimulās tanq̃ inde exercitum in Aphricam deportaturus,tempus terere,inde ſubitaria vi Catinā adortus repente occupat,Syracuſis dein potitus eſt,ac tū demū alienā deſiit perſonam gerere,faſſus ſe Siciliam Italiāq; ſeruitio eximere.Cauſa igit̃ cognita expeditionis illius,continuo vrbes & oppida multa a Gothis defecerunt,veteris imperii deſiderio.Gothi qui tūc in Sicilia erant,ſubita Inſulanorum defectione perculſi,Panormū ſe cōferunt,locū ſitu & opere munitiſſimum,ſedem belli ſibi legūt. Sed vrbs a terra valide oppugnata & a portu inſeſſa,vbi nō procul aberat vt vi caperetur, Panormitani deditionem fecere.Territus his Theodatus ad Iuſtinianum miſit qui dicerent ſe pacis ſtudio vltro Sicilię poſſeſſione ceſſurum,fore vt ſi Italia abſtineret,quoties opus eſſet tria milia militū ex Romana iuuentute ei ad bellū daret,enixiuſq; curaret,vt breui Roma cū tota Italia in antiquum libertatis ſtatum ſibi reſtituta videret̃:futurū præterea,vt Italici regis ſtatua nō niſi poſt imperatoriam poneret̃,atq; id ſtatim feciſſe credit̃.Blondus author eſt ſpectari Rauennæ, in cælo aureo Muſeo opere Iuſtinianum cum Theodora coniuge figuratum,Theodatumq; inferiore loco ſtārē.Hęc Theodatus polliceri,ad quem legati nihilo pacatiora ex Bizātio retulerūt q̃ poſt primam legationem fuerant Iuſtiniani nomine poſtulata.Sed dum legati eunt redeuntq;, Beliſarius interim tota Sicilia recepta,Syracuſis vltimo die ſui conſulatus ludos edidit magnificētiſſimos,nummūq; multitudini ſparſit in argumētū lętitię.Inde in Aphricam traiecſt, ad ſedandum prouicię ſtatū.Enimuero Storſia vir obſcuri nominis,quippe qui neq; ordinē duxerat adhuc, neq; clara vlla fecerat ſtipendia,concitata in Iuſtiniani iudices multitudine,eo amentiæ proceſſerat, vt iam apertam exerceret tyrannidem,atq; is fuit credo ab initio petendę Aphricæ illi prætextus, qđ miror ab aliis prætermiſſum:Cæterū pacatis prouinciæ rebus,confeſtim in Siciliam rediit, Italiam petiturus.Sed dum hęc alibi gerunt̃,in Delmatia interim Gothi ſubito armorū conatu Salonas petunt.Mauritius Mundi filius,audito hoſtium aduentu cum modico equitatu ferox iuuenis vrbe egreditur,vt & hoſtium numerum,& quæ eorum eſſent conſilia ex proximo cognoſce-

Belli Gothici ſcriptores.

Belli cauſa.

Panormus.

Theodati poſtulata.

Aphricæ motus.

Mauritius

ret.Nec ꝓcul Salonis aberat quũ in exploratoriã Gothoꝝ eqtũ alã incidit, tumultuarioq̧ cũ his
ꝓlio cõmiſſo,dũ iuuenis fortiter dimicat,ictus cõcidit.Eodẽ fere tꝑe ꝓſpera filii pugna,interituſq̧
Mũdo nũciatus.Qui amẽti ſimilis in hoſtẽ inuect⁹,cruentã edidit pugnã,affuerunt interim cęte
Pugna a- rę Gothorũ copię,tanq̃ ex cõpoſito,eſtq̧ totis virib⁹ vtrinq̧ dubio euẽtu dimicatũ, poſtremo mi
trox in Del lites fortiſſimi ducis exẽplo accenſi,multaq̧ vi connixi,barbarũ fundunt, fœdaq̧ ſtrage diſſipant,
matia. Inſtat dux ferox fugientibus,multumq̧ hoſtilis ſanguinis haurit perſequendo:ſed dum neq̧ mo-
dum vltionis inuenit neq̧ menſurã,ac plus nimio irę & dolori indulget,lõgius a ſuis euectus per
occaſionẽ ab hoſte interficiť.Fœdauit ducis interitus nobiliſſimã victoriam,fuitq̧ pugna illa nõ
ſolũ luctuoſa,ſed calamitoſa etiã Iuſtiniani rebus.Milites ducis interitu ꝑculſi Salonas deſerunt,
quã Gripa dux Gothoꝝ reparato exercitu breui recepit.Theodatus fact⁹ certior de ſuorũ in Del
matia ſucceſſu,& ꝙ Beliſarius in Aphricã nauigaſſet,Iuſtiniani iuſſa aſpernatus,cõtra ius gẽtiũ
legatos cuſtodiri iubet,ad cõciliãdãq̧ beneficẽtię phamã,ſacra ex argento & auro vaſa,quę Aga
petus põtifex pecuniarũ inopia oppignerauerat,ex fiſci pecunia redẽpta.Vaticanę teſtituit baſili-
cę.Regiones quaſdã Italię annona donauit.Nemo erat q nouũ in rege ingeniũ nõ neceſſitati po-
Beliſarii tius q̃ naturę aſcriberet,manebãt ꝓinde occulta odia in eũ vt antea.Beliſarius cõpoſitis in Aphri
ſucceſſus in ca rebus,in Siciliã,vt dixi,reuerſus inſulã ꝓſidiis firmat,Italiã ex ꝓximo inuadit.Rhegyni eũ fre-
Italia. to tranſgreſſum in vrbẽ accipiũt.Hãc Rhegynorũ defectionẽ finitimi magno ſtudio ſecutitãtum
Embrino Theodati genero,q Brutiis ꝓſidebat,terrorẽ iniecere,vt vltro ſe cũ his q adhuc in fide
erãt Beliſario cõmiſerit.Miſit Beliſari⁹ Gothũ in fidẽ receptũ ad Iuſtinianũ,a quo magnis dona
tus munerib⁹,in patriciatũ eſt allectus.Poſt Brutios Lucania a Beliſario recepta eſt,omniſq̧ Picẽ
Neapolis tinorũ ora.Neapolis qa magno Gothorũ præſidio tenebatur nonnihil victoriæ eſt curſum remo
obſidetur. rata,eſtq̧ interim terra & aquis obſidione fatigata.Nam Græca claſſis proximũ littus legẽs ter-
reſtriũ copiarũ proceſſum obſeruabat.A terra itaq̧ & a mari,eodẽ tempore,vrbs circũſeſſa, tenta
taq̧ eſt an vltro factura eſſet deditionẽ.Ciues contra Beliſarium rogant,vt quando liberi & vxo-
res Neapolitanorũ Rauennæ cuſtodirentur,Theodari iuſſu,ipſiq̧ pręualido tenerentur pręſidio
vt ſoluta obſidione inchoatã victoriam exequereť,pergeretq̧ Romã ire , qua recepta futurum vt
breui cætera Italia potireť.Negare id ſe facturũ Beliſarius,minitariq̧ cędem & incẽdiũ ciuib⁹ ſi
pergerent ſuę victorię curſum interpolare.Tenuit inde obſidio plures dies, qbus interrupto aquę
ductu,quũ iam materies ſtudio cõueheret ad bellica opera in aduerſos muros erigenda,Iſauricus
quidam miles per aquęductum mœnibus inſinuatus,iam enim aquarum deriuio exaruerat , na-
tiuum eſſe ſaxum animaduertit idq̧ fiſtulatũ,quo intra extraq̧ aquæ committeretur ductus,eoq̧
murorum aciem interrumpi.poſſe fieri vt ore latius excauato peruium fieret expedito militi, eã
tem,vt comperta erat,ad Beliſariũ defert Iſauricus,dataq̧ eſt opera,vt attritu,ne ſenſus ad hoſtẽ
perueniret,occulte fit ſaxum patefactum,& iam victoria haud dubie in manibus erat, miſertus ta
men Beliſarius vrbis clariſſimæ,momento horæ ferro & igni interituræ,experiri conſtituit an ci-
ues ſponte eſſent imperiũ facturi,verum vbi ſe contemptim audiri vidit,obſtinatiuſq̧ vrbem defẽ
di,quadringentos ex omni exercitu delegit q per ſaxeũ aquęductum in vrbẽ noctu euaderent.Sca
lę huc ſilentio deferunť.Dux cũ cętero exercitu diuerſa parte hoſtem territat,alia atq̧ alia affin-
gens,quę ad oppugnationis vſum videri poterant neceſſaria.Pars multo maxima propugnatorũ
eo confeſtim deuolat,vnde vanum vrbi periculũ oſtendebatur.Interea lectiſſima illa cohors in vr
bem euaſit,eſtq̧ nõnihil ab iis qui miſſi fuerãt,certatum cum ipſa loci natura:tenuerunt tñ locũ
in vrbe arduum,vnde ſigno repente edito confeſtim pluribus locis ſunt ſcalæ mœnibus admotæ
Capiť Nea Beliſarii iuſſu,tertiaq̧ noctis vigilia refracta portarum vna,exercitus ea parte,qua minime puta-
polis. batur in vrbem irrupit.Ciues ancipiti malo territi,relictis mœnibus,alii alio diffugiunt,edita eſt
Neapolita- cędes ingens ab irato hoſte,matronę virgineſq̧ ad ſtuprũ raptę.Beliſarius vbi primũ illuxit mili
norũ cędes. tem pro concione ita affatus eſt,Cepimus inquit vrbem clariſſimam milites,magis conſilio q̃ vi-
Beliſarii ribus:Cęterũ quo victoria minus cruenta nobis obtigit,eo magis clemẽter & moderate ferẽda eſt
oratio. ne non ad Italiam ſeruitio liberandam a Iuſtiniano miſſi videamur ſed ferro & igni conficiẽdam.
Deliquerunt Neapolitani grauiter,noſtrę victorię curſum & commodum Italię impedire conati,
ſed culpa eo dignior venia eſt,quo malor eſt hominũ in cõiuges & liberos charitas,ex vtraq̧ aũt
genere plures Theodato obſides Neapolitani dediſſe dicuntur,qui nũc Rauẽnę barbari iuſſu cu-
ſtodiuntur,pœnas haud dubie daturi ſi temere mutaſſent fidem. Acceſſit huc fiducia ciuium, q
regis præſidio fræti,certam ab initio ſpem præcepere vrbis validius tuendæ.ſed vtcunq̧ illorum
pertinacia æſtimanda eſt, & ad Iuſtiniani clementiam pertinere arbitror, & ad victoriam facilius

cōſequēdā,vt ciuitates & populi Italici nominis,quoquo modo recepti,ab omni clade & iniuria a
nobis īcolumes pſtent,nihil certe tā populare eſt apud oēs gētes,q̄ clemētia,nihil tā odioſum,tā ī
uiſum,q̄ crudelitas.Cōciliabit nobis Neapolis ſeruata multū vbiq; fauoris,nos vt aſſertores liber
tatis ſuę accipiēt reliquę ciuitates,nō vt hoſtes formidabūt,nos accerſent,Gothos eiiciēt,extermi
natiq; volēt nomē ei⁹ gētis,totis Italię finibus,vt peſtilēs & exitiale,pda veſtra eſt,ferrū & vim o-
mnē a ciuib⁹ abſtinete,ſit muliebris pudicitia pcul ab oī labe filię & vxores vt ciuib⁹ reſtituātur
edico,pecuniā miles,& ſi qd eſt trāſlatu facile,habeto:talis modeſtia laudabilior erit,& ad gerēda
rū rerū curſum multo cōducibilior.Paruit īperio miles,reſtitutiſq; captiuorū corporib⁹,omni dein
ceps iniuria temperauit,Gothi q pſidio erant,nō mō nō violati ſunt,ſed in magno etiā honore a
Beliſario habiti.Et Neapolis hoc euētu,vt Procopius ſcripſit,eſt a Beliſario capta.Iordan⁹& cęte
ri q de ea re ſcripſerūt,Neapolitanos aiūt cū pſidio ab irato hoſte occidiōe occiſos,vrbēq; crudeli
ter direptā.Erat quū hęc Neapoli geſta ſunt Theodat⁹ Romę,nec quū tā primus eſſet hoſtis,eſt
pter ea qcq̄ ab eo ex priſtina deſidia remiſſum,torpere nihilo ſeci⁹,quū oia an̄ oculos flagrarent
bello,ſegnis animus,nec arma,nec pręſidia expedire.Gothi tam pudendā in rege imbelliam pertę
ſi,alii alios hortati,caſtra ad Regetam oppidū muniūt,quinto & trigeſimo ab vrbe miliario(ſunt
qui Rugiate vocent)Vitigitēq; humili loco ortum,cęterum Gothorum fortiſſimum ſibi regem
creant.Theodatus audita noui regis creatione,perculſus animo,occulte Rauennā iter intendit,eū
Optaris a Vitigite miſſus,cum expeditiſſimo equitatu feſtinantē aſſecutus interfecit. Periit Theo
datus tertio anno q̄ regnare coeperat,meritaſq; luit poenas Amalaſiunthę manibus,vt qui nobi-
liſſimam foeminam conſortem pati nequiuerit,non regni conſortem,ſed percuſſorem breui inue
nerit.Vitigis Romam ingreſſus,Syluerium pontificem,ſenatumq; & populum,multis eſt verbis
hortatus,vt in fide perſtarent,teſtatus tantas eſſe Gothorū opes in Italia,vt res nouas nemo mo
liri poſſet,niſi in ſuam & ſuorum perniciem.commemorata adhaec ſunt Theodorici regis ī Ro
manum nomen multa & ampla beneficia,quorum ſi memor eſſet ciuitas,ſi grato in defūctū regē
animo,ſi grata memoria,omnia Gothorum cauſa velle deberet.Secundū hanc hortationem Vi
tigis Roma pfectus eſt,vt qcquid Gothorū tota eſſet Italia in vnum contraheret,quatuor mili-
bus Gothici nominis ad vrbis pſidium relictis.Iunxit ſibi Vitigis,vbi primū Rauennā venit, Ma
thaſiuntham Amalaſiunthæ filiam matrimonio,inuitam & reſtitantem.Aſpernari regia puella
Vitigitis ignobilitatē.Celebrat ille vt affectum virginis animum pręſenti moerore leuaret,q̄ ma
ximo poteſt rerum apparatu nuptias,nec minus erat interea intentus bello comparando, vndiq;
copias ſtudio,arma,equos cōtrahere,cōmeatus expedire,nec quicq̄ minus curę eſſe q̄ qđ geri vi-
debat.Et Vitigis tam negocioſus erat in ocio,quū Beliſarius Syluerii impulſu ex Neapoli Romā
pgreſſus,magno populi ſtudio,eſt in vrbem acceptus.Gothi ſubita ciuiū defectione territi publi
cam fidē implorant,eaq; accepta vltro ceſſerunt,incolumeſq; dimiſſi ad regē agmine abierūt. Ba
deris praeſidii praefectus,Vitigitis ſaeuitiā veritus,Romae eſſe maluit.Eodem die Beliſarius Aſina
ria porta ſub ſignis vrbē ingreſſus eſt,& Gothi per Flaminiā emiſſi.Beliſarius Roma p hūc mo-
dū recepta,Beſſę & Conſtātiano partitus copias,ad opportuna Vmbrię,& Hetturię loca recipiē-
da confeſtim exire iubet.Beſſa primo acceſſu Narnia voluntaria deditione potitus eſt, Conſtan-
tianus Spoleto & Peruſia,q̄q̄ haec nonnihil obſidionem tulit,ad cuius oppugnationis phamam,
quum Nilla & Piſſia Gothorum duces,cum validis copiis occurriſſent,a Vitigite miſſi,vt Peru-
ſinos obſidione eximerent,prius q̄ ad hoſtem ventum ſit,vrbem deditam audiuere.Nec Conſtan
tianus intra muros ſe tenuit,audita Gothorū appropinquatione,quin pugnæ cupidus eductis co
piis,cum hoſte confligit.Fit atrox praelium,diuq; anceps mars fuit,demum Gothi fuſi ſunt por
roq; fugati.Captos in praelio duces Cōſtantianus Romam ad Beliſariū miſit.Ipſe interea valide
vrbem moenibus & foſſa,omnifariamq; propugnaculis munit,ſuarum viriū cōſcius. Nā phama
erat Vitigitem centum quinquaginta milia armatorū habere ſub ſignis.tam numeroſi exercitus
author eſt Procopius,alii cētū milia ſcripſere.Vitigis audita ſuoꝝ ducū clade,Vmbria ad dexterā
relicta,in Sabinos flexit,a Tyburtibus inde oppido excluſus Anienem vado traiicere non potuit.
Erat vernum anni tempus,quū liquatis niuibus flumina vberius fluūt , etſi ſua natura Anien ſit
infra Tybur,pene nūq̄ vadabilis.Romam igitur per aperta ducēs,in Fidenate agro cōſedit, qua
Anio longo anfractu Latio praefluens,haud multo poſt Tyberi infunditur, eratq; pons fluuio im
poſitus,qui a Beliſarii pręſidio tenebatur.Caeterum,ſiue hoſtium metu inde milites deiecti ſint,
ſiue pecunia corrupti,Vitigis,quod ſatis conſtat,ponte proxima nocte potitus eſt. Improuiſa res
pene exitio fuit Beliſario,nam quum ex vrbe cum mille equitibus pontem adequitaret, vt locum

Theodati deſidia.

Gothi nouum regē creant.

Theodati īteritus.

Vitigitis adhortatio ad Ro.pop.

Vitigis Mathaſiunthā ducit vxorem.

Roma Beliſario dedit.

Gręcorum ſucceſſus.

Vitigis vrbem petit.

metandis caſtris caperet,ſimul vt quid ab hoſte paraceē ex ꝓximo exploraret,ꝑter oēm expectatio
nē in primos Gothoꝝ eqtes improuidus incidit. Perculit inopina res haud aliter Beliſarii equita
tū,ꝗ ſi in inſidias incidiſſet,coepit itaq; equos cōtinuo circūagere,ac fugā ſpectare,ſed Beliſarius
vt ꝓſenti erat animo,& in ſubitis rebꝰ intrepido,ſuos alta voce hortaē,Gothoſq; ait eos eſſe,quos
ipſi toties viciſſent,nouiſſimeq; occidione teterrima apud Peruſiā occidiſſent(Iam Duces & exer
citus Beliſarius Romam reuocauerat ad Vitigitis aduētantis phamam)adiicere & illud fore,vt
ſe cōſpecto ſuſpicaturi eſſent hoſtes,nō tā paruū equitatū,ſed Roma.populū cum ſuo duce ad pu
gnā ꝓgreſſum,atq; ita euēturū,vt;pauci innumeros vincerēt,aut ſi multitudo ſuſtineri nō poſſet
vrbis vicinitate incolumes in tutū abirent.Fit itaq; ꝓlium.ꝓ certantiū paucitate atrociſſimū,eſtq;
Atrox pugna. ſępe Beliſarius agnitꝰ hoſtiū cuneo petitus,multiq; interim Gothici nominis eiꝰ manu interfecti
Cęteri cū ſtrage multa ad pōtē pene ꝓcipites acti.poſtremo hoſtes caſtris effuſi Beliſariū i vrbem
cōpulerūt.Procopiꝰ author eſt mille hoſtiū ea pugna cecidiſſe,ex Beliſarianis octoginta deſidera
tos.Secūdū hāc pugnā Gręcus dux circa portas ꝓſidia diſponit,ꝓpugnatores murorū faſtigiis lo
cat,ipſe vicatim obeūdo attonitā ciuitatē(vndiq; enī impendebāt hoſtiū minę)tēpeſtiua horta
tione erigit:Gothi a Flaminia via ad Prēneſtinā,caſtris ꝑ interualla diſpoſitis,vrbē obſidione cin
Roma obſidiōe cingiē gunt,ſimulq; aquęductus interrūpunt.nec ea res ſolū obfuit ciuitati,ꝗ ſolita aquatione priuare-
tur,ſed ꝙ molarū,ꝗbus deſeruiebāt,oīs adimebaē vſus.Beliſariꝰ aduerſus hęc incōmoda Tyberi
no alueo geminos ſtatuit lēbos modice inter ſe diſtātes,vtrūq; ab vicina ripa funibus aut catenis
rdigat,circa pōtem,ꝗ primꝰ ex vrbe in trāſtyberim mittit,qua ędificioꝝ lateribꝰ fluuiꝰ impactus
aliquātulū cōcitatur,inde alios lōgo ordine diſpoſuit,molas interiicit,ꝗbꝰ ne ignis aliave materia
ab hoſte ſupne iniecta officeret,ſuperiore parte catenas intendit,quę ſecūdo fluuio deuecta excipe
rēt,excepta parati erāt q vncis & harpagonibus inde eximerēt.Hęc ratio,quando aquæductꝰ eſſe
defierunt,adhuc Romę durat. Tota ciuitas ex Tyberi aquabaē. Hoſtes interim arietes & caetera
opera bellica ſtatuūt ad moenia diſturbāda.Sunt & turres ligneę in aduerſos muros erectę.Scalę
adhęc omnifariā ad oppugnationē quęſitę.Incubuit primus hoſtium conatus circa Pincianam &
Salariā portā.Sed multitudine telorū ex aggere in ſubeūtes cōiecta irritum reddidit omnem Bar
Multifariā vrbs fatigatur a Gothis. barorum conatum.Oppugnabatur interim vrbs tribꝰ locis,adeo hoſtes multitudine abūdabant,
Eniueto Vitigis.parte vna copiarū,eaq; multo maxima ad Beliſarium fatigandū relicta ipſe cir-
ca portam Praeneſtinam,cum altero ſuorum globo,eximprouiſo impetū dedit. Et ad Fontinalem
portam diuerſa hoſtium manus vrbem ſumma ope oppugnabat.Erat & aliud certamē ad Aure-
liam,& ſummū Ianiculū.Sed dum nō vno loco per hunc modū laboraretur,Gothi Caſſia via oc-
culte inſinuati,laruerāt enī ſecūdū primā porticum,inferiorē partem Hadrianę molis repente oc
cupant,applicitis exteriore parte ſcalis.Ordetat eū locū Beliſarius Conſtantio viro impigro tuē
dū,qui ex ipſa mole intuitus,dū alibi certamē teneret.Gothos Tyberim ratibus traiicere,vt a re-
gione Martii cāpi,qua muri erāt humillimi,ac pene neglecti,obiectu fluminis vrbē inuaderēt,rei
periculo cōmotus,eo cum parte militū deuolauit.Caeterū barbaris ꝓſenti conatu auerſis, clamor
a tergo indicauit molis partē vnam ab hoſtibus teneri,qui a Conſtātio relicti fuerāt ſuperiora te
Art. piculū pene captae vrbis. nentes,ſubiectū hoſtē atq; ictibus obnoxiū telorū multitudine obruunt,quibus deficiētibus vete
res ſtatuas,quadrigaſq; nobiliſſimi operis,quę in faſtigio eminentioris areę ſtabant,in ſubeūtē ho
ſtē,cū ruina & fragore deuoluūt.Affuit interim Cōſtātius,cuius recurſu hoſtis ancipiti metu;ꝓ
culſus loco deturbatus eſt.Pari periculo eſt ad Praeneſtinā portā laboratum,erātq; propemodum
capta moenia,quum Beliſarii interuentu inde Gothi cū ſtrage repulſi ſunt,atq; Roma per hunc
Accuſatur Beliſarii temeritas. modum luce illa defenſa eſt.Tenebar nihilo ſecius obſidio,exaudiebāturq; hominū querelę Beliſa
rii temeritatem accuſantium,qui cum tam modicis copiis,ac multo inferioribus, ꝗ Gothicae eſ-
ſent,Italiam Romamq; ipſam funeſto bello implicuiſſet.His Beliſarius querelis commotus, enim
uero omnibus nota erat ſuorum paucitas,ad Iuſtinianum ſcripſit ſe Romę a Gothis obſidione te
neri,eſſeq; penes ſe legionem vnam,eamq; ſemiplenam,reliquum copiarum reliquiſſe ſe in Sicilia
ad inſulae praeſidium,teneri adhaec ſuo praeſidio Neapolim,& alias opportunas Italiae vrbes,per
quae ad eam paucitatem militum ventum eſſet,vt niſi confeſtim maiores copiae ad bellum mitte-
rentur,vereri ſe,ne Romani paulopoſt deditionem facerēt.Miſit confeſtim Iuſtinianus quicquid
copiarum aderat,qui miſſi ſunt,in Aetolia,& Acarnania , hyemis magnitudine hibernare coacti
ſunt. Interea in Delmatia, Aſinarius & Vligilaus Gothorum duces, quos cum exercitu , haud
contemptibili , ac multarum nauium claſſe Vitigis in eam prouinciam miſerat, Salonas ob-
ſidebant.Conſtantianus Iuſtiniani dux multo viribus inferior , vrbe praeſidio firmata , mari ter-

raq̃ res Gothicas variis cladibꝰ vexate. Sed hęc ĩ Italia & Delmatia gerũt, ĩ Gallia Childibertꝰ Francorũ rex & fratres, bellũ Burgũdiis ĩferũt, vt maternũ auũ vlciſcerent: iã cũ eorũ opes eo ꝓceſſerãt, vt nõ tãtũ paterni regni facultas tuẽdi adeſſet, ſed finitimos etiã bello laceſſendi. Studio itaq̃ vlciſcẽdi auitã cędẽ arma ĩduũt. Fuit is, vt ſupra eſt a nobis demõſtratũ: Crotochildis pater a fratre crudeliſſime ĩterfectꝰ, q̃ Sigiſmũdũ & Gothomarũ genuit: eſt itaq̃ ĩ Agaunẽſibus atrociter dimicatũ, fuſis cęſiſq̃ Burgũdiis Sigiſmũdus eorũ rex cũ liberis & vxore captus, in vltionẽq̃ paternę cędis ad vicũ Colũnę cũ ſuis ĩ puteũ ꝑcipitatꝰ eſt.

Childebertus.

Clodomiris ĩde, Childeberti frater, bellũ executus, quũ Burgũdios iterũ acie victos ferocius ĩſectaret̃, ꝓcul a ſuis euectus interficit̃. Tũ vero Frãcorũ Duces regis morte multo acrius accẽſi, victos ad internicionẽ perſequũtur. Gothomaro interfecto copiiſq̃ occidione occiſis, ĩ ĩbellẽ multitudinẽ, q̃ domi mãſerat, immaniter eſt ſęuitũ.

Burgũdii à Frãcis vincuntur.

Geſſit ĩde bellũ Childibertus cũ Almarico Viſigothorũ rege, ſororis cõtumeliã vlturus, q̃ Almarico locata q̃rebat̃ ꝙ ab eo ĩdigna pateret̃. Almaricus ſuis opibus diffiſus fugã molitus eſt, intẽderatq̃ iter ad mare: ſed curſu ab hoſte ꝑuẽtus interficit̃. Late ĩde Hiſpaniã Childibertus populatus eſt, Toloſamq̃ vrbẽ opulẽtiſſimã, vi captã, diripuit. Et ille ꝑ hęc ſuorũ iniuriã vltus, cũ ſorore iã vidua, in Galliã reuertit̃. Viſigothi tumultuario bello leuati, in Almarici locũ ſibi Theutã regẽ creãt.

Hiſpanienſe bellum.

Toloſa diripitur a Francis.

Agitatę ĩde ſunt res Frãcorũ domeſtica diſcordia, ob duos Clodomiris, q̃ Burgũdico bello periit, filios ſupſtites, hi quũ adhuc infantes a Crothochilde auia, attẽtiſſima cura, velut in ſucceſſionẽ regni alerent̃: Clotarius & Childibertus patrui terrę alliſos necarũt. Cõſpiratũ ĩde a Childiberto in Clotariũ fratrẽ, aſcito ſibi tãti facinoris ſocio Theodeberto, q̃ Narbonẽſem Galliã obtinebat: erat is Childiberti & Clotarii ex fratre nepos, & iã fraternę acies in ꝓcinctu ſtabãt ĩter ſe hoſtiliter cõflicturę, quũ Crothochildis mater ĩ mediũ progreſſa, nũc hũc, nũc illũ leniter caſtigãdo, miſcẽdoq̃ ꝓces lachrymis, natorũ pietate tenuit, vt abiectis armis vterq̃ cũ altero ĩ gratiã redierit.

Domeſticã ſeditio Frãcorum.

Pulchrum pietatis exẽplũ ĩ matrẽ.

Cęterũ quũ ſatis appareret bellicoſum genꝰ hoĩm, nihil minꝰ q̃ ociũ laturũ, author fuit mater illis, vt Clotarius & Childibertus Hiſpaniã inuaderẽt Viſigothoſq̃ aut ad Orthodoxę fidei cultũ traducerẽt, aut regno pellerẽt. Theodebertus diuerſa pte Italiã magnis bellorũ motibꝰ agitatã armis ſubigeret. Fuit Hiſpaniẽſis illa expeditio Frãcorũ regibꝰ felix, nec magis felix q̃ breuis. Nã Viſigothi ad Auguſtã ꝑpetua oppugnatione fatigari, quũ plus non poſſent, ad diuinã opẽ cõuerſi rectiorẽ fidei cultũ accepere, quẽ ſeruaturos ſe iureiurãdo polliciti ſunt.

Gothi ad orthodoxã fidem vertũtur.

Pacata prouincia Frãcorũ reges, cũ victore exercitu, in Galliã reuerſi, Crotochildẽ matrẽ iã grãdẽ natu amiſerũt, poſuerũtq̃ Pariſiis diuo Vincentio ædẽ magnifico apparatu, vt monumẽtũ eſſet Gothicę victorię. Nã huius diui Palliũ Auguſtẽſes e muris ꝓtenderãt in argumẽtũ receptę fidei. Sed dũ res per hũc modũ in Hiſpania geſta eſt, Theodebertus, miro victorię curſu, Rhetiã & Alpes Coccias, omni Gothorũ ꝑſidio nudatas, ſubegit, dein Italiam ingreſſus Liguriã occupat. ſunt qui & Hetruriã ab Theodeberto captam bello memorent. Sed hi ſunt, q̃bus curę fuit Francorũ geſta ſcribere. Gothi, q̃d inter plures cõuenit, regionẽ, quæ media eſt inter Padum & Apeninũ, valide tutati, omnẽ tranſpadanam terram, cum Alpibus & Gallia Narbonenſi, Francorũ armis paſſi ſunt occupari. alii Narbonẽſem Galliã aliquanto prius Francis ceſſiſſe arbitrati ſunt, ex fœdere a Theodeberto cũ Gothis icto, vt ſupra eſt ſignificatũ.

Francorum ſucceſſus in Alpibus & Italia.

Incidit Theodebertus in grauẽ morbũ, profligataq̃ bona valitudine coactus eſt retro abire, reliquit ſub tribus ducibus exercitũ florentiſſimũ, per quẽ omnia quę de Gothis fuerãt bella capta ſunt poſtea defenſa. Nec Theodebertus multũ inde ſuperſtes fuit, defunctus vita eſt eodẽ tẽpore, vel vt quidã tradũt, nõ multo prius, q̃ Crothochildis mater. Theodobaldus a Theodeberto patre regnũ accepit.

Theodeberti mors.

Roma interea arcta obſidione tenebatur, habebatq̃ atrox hoſtis ſollicitam ciuitatẽ, ſed ſuper id extremũ malũ laborabat res Romana inteſtina Cleri diſcordia. Syluerius pontifex, inter hos bellorũ motus, eſt a Theodora Auguſta iuſſus (erat hęc Iuſtiniani principis coniunx) vt Mena Conſtantinopolitano Antiſtite pulſo, Anthemiũ ab exilio reuocet, qui ob Euthichianam ſectã fuerat in illã cladẽ cõpulſus. Negat Syluerius id ſe facturũ, q̃d pontificia pietate incolumi preſtari nõ poſſit.

Theodora.

Excanduit fœmina inſolens quę nihil ſibi nõ licere arbitrabatur, ſcripſitq̃ ad Beliſariũ, vt Syluerio pulſo, Vigiliũ diaconũ, cuius impulſu petitum erat a Theodota vt Anthemius reſtitueretur, in eius locũ ſubſtituat. Beliſarius rei bellicę intentus Antoninę coniugi dat id negociũ, quę ſubornatis a Vigilio teſtibus, qui Syluerium dicerent cõſilia agitaſſe de vrbe hoſtibus prodenda, hominẽ coegit ſeſe dignitate abdicare pallioq̃ depoſito Monaſticã ſibi cucullã inducere, ſicq̃ in Pontias relegatus breui moritur. Per idẽ tẽpus Galli literis & nũciis cũ Benedicto, cuiꝰ ſanctitas vbiq̃ clara eſſe cœperat, egiſſe dicunt̃ vt vnũ aliquẽ

Syluerius ſe dignitatẽ abdicat.

Maurus. ex ſuis diſcipulis ad ſe mitteret,q Gallos monaſticũ ritũ edoceret. Maurus eſt in eã terrã miſſus
qui rẽ docuit. Ex Vigilius Antonina adnitẽte Põtifex creat̃,Syluerio pulſo,q annũ vnũ & dimi
diũ nõ ĩpleuit. Tenebant̃ adhuc obſidiõe Romani,fremeretq; Vitigis lõgioris morę ĩpatiẽs,oĩaq;
circũſpicere,vt aut ĩ vrbẽ irrũpere,aut Romanos neceſſitate aliqua adactos ad deditionẽ cõpel
leret.Cęterũ quũ oẽs circa muros conatus ad id tẽpus irriti fuiſſent,portũ vrbis,qui dexter fuit
Port⁹ vrbis capitur. Tiberino fluuio cũ vrbe illi impoſita,copiis repẽte ĩmiſſis occupat,vt hoſtẽ fame ſubigeret:pce
pit adhęc Vitigis Romanos ex oĩ nobilitate lectos,q obſidũ noĩe Rauẽnę ĩ libera cuſtodia erãt,
Beliſarii cõ ſilium. ad vnũ interfici.Beliſarius interclußis cõmeatib⁹,q Tiberi ſubuehebant̃, verit⁹ ne fames cõfeſtĩ
ſequeret̃,author Romanis fuit,vt oẽm ĩbellẽ multitudinẽ pcul vrbe ablegarẽt. Cõiuges liberiq;
cũ ſeruitiis Hoſtienſi,& Appia via,q̃ maxime erat ab hoſtiũ caſtris auerſa dimiſſi,partim Neapo
lim,partim ĩ alias Cãpanię vrbes, vt cuiq; fuit cõmodũ,abierũt, quidã etiã in Siciliã,nec multo
poſt mille & qngenti eqtes a Iuſtiniano, Valeriani ductu,Romã venere,q in Ætolia,vt ſupra eſt
demõſtratũ,ſquiẽte mari coacti fuerãt hyemare.His fretus virib⁹ Beliſari⁹ mutata belli ratione
primo leuibus pręliis,& per occaſionẽ cõmiſſis,hoſtẽ ſollicitare,inde quũ aliquot pręlia feliciter
Duplex pręliũ & vtrũq; varium. ceſſiſſent,videreturq; miles ſuo ſucceſſu audacior fact⁹,acie decertare auſus tã feliciter ab initio
dimicauit,vt ſub Gothorũ caſtris fit aliquãdiu certatũ,ad poſtremũ ſuperãte hoſtiũ multitudi
ne,Romani pſidiariiq; ĩ vrbẽ cõpellunt̃,multi portis & muro excluſi, ac maiori ex parte inermes
moenib⁹ hęrẽtes ęgre ſeruati ſũt,eſtq; vno tẽpore nõ ſolũ circa caſtra regia dimicatũ,ſed via etiã
Caſſia.hic quoq; adeo a pricipio felix fuit pugna Beliſarianis,vt pulſis ad mõtes Barbaris,capta
direptaq; ſint eo⁊ caſtra.Sed dũ ciues nimis ſunt pdę intẽti,datũ eſt ſpatiũ hoſtib⁹ recipiẽdi anĩ
mũ a pauore,pugnaq; inſtaurata,q nuper vicerãt facile victi ſunt,iuxtaq; pręda & caſtris exuti.
Perierũt eo die ex Beliſarii militib⁹ pmulti,eſſetq; multo maior clades accepta,vbi apte fuga ĩcli
nauit a regiis caſtris ad vrbẽ,niſi duo viri fortes,q ambo ordinẽ ducebãt,ſua irruẽti hoſti corpa
Principii & Taruntis facinus. obieciſſent:Principio & Taruunti fuere illis noĩa,vterq; ĩ veſtigio,ille multis vulnerib⁹ cõfectus
corruit,Taruũtes ad Pincianam portã multo reſperſus cruore cõcidit.Abſtinuit ĩde plures dies
Beliſarius ab hoſtiũ cõgreſſu.Laborabat̃ iteꝝ Romę frugũ inopia,nec tãtũ q obſidione tenebant̃
id malũ attigit,ſed & regia caſtra vniuerſãq; Italiã extrema fames ĩuaſerat.Daci⁹ Mediolanẽſis
Antiſtes,tã arcta caritate annonę in ſua ſcripſit Dioeceſi laboratũ, vt pterq̃ q; foeda & obſcoena
multa eſui eſſent.repta ſit mulier,q̃ fame adacta,a filii carnibus nõ abſtinuerit,laborabatq; p hęc
duplici malo Italia,vrbis obſidione,& fame teterrima,quũ alia multo calamitoſior peſtis ab aqlo
Langobardorũ succeſſus. ne orta eſt.Lãgobardi gen⁹ hoim atrox (q mortales hi fuerĩt loco nõ multũ diuerſo demõſtrabi
tur)cõſederãt hi iã ĩde ab Odoacris Herulorũ regis,quẽ Theodoric⁹ occidit,tpib⁹,Andoini du
ctu,q nonus in ea gẽte rex fuit,ĩ vlteriore Danubii ripa, mox victo Turiſmũdo Gepidarũ rege,
fuit is pnepos Atdarici,q cũ Athila cõmilitiũ fecit,ĩferiorẽ Pãnoniã tenuerũt.Iuuerũt ĩde An
doini arma Auares Hũni,Athilani exercit⁹ reliquę, q poſt Athilę mortẽ a Gepidarũ ſunt regib⁹
pſlio ſupati.Durith Athilę fili⁹,cũ qb⁹ illi militabãt,victus ĩ Scythiã cõceſſit,vbi nõ multo poſt
eſt a ſuo exercitu interfectus Durithi Zeliorbes ſucceſſit,qui cũ viginti Hunnorũ milibus,cum
Coſdra Parthorũ rege militauit aduerſus Iuſtinianũ pricipẽ, cęterũ venit Hũnus in ſuſpicionẽ
q; cũ Iuſtiniano aduerſus Coſdrã cõſpiraſſe diceret̃.Satis cõſtabat ab eo magnis munerib⁹ dona
tũ.Parthus Hũnos ĩcautos adort⁹ ad ĩternicionẽ ppemodũ noĩs occidit. Zeliorbe ĩterfecto,Hũ
Auares vñ dicti. ni q ex ea clade ſupfuere,Hunnorũ nomẽ olim inclytũ,rũ vero vt infauſtũ peroſi,ab Auario,quẽ
in Zeliorbis locũ regẽ creauerãt,ſe Auares p Hũnis dixerũt,relictaq; Pãnonia in Noricũ cõceſ
Bauaria vñ dicta. ſere,ab eoq; incolatu factũ,vt gdã in literas miſere vt vnius elemẽti adiectione Bauaria ſit regio
nũcupata.Norici pars q̃ eſt nomẽ ſortita Pãnoniã habebat ad oriẽtẽ ſolẽ,ad occaſum Sueuiam,
Danubius illi borealis,auſtralis Italia. Cęterũ Bauarię partẽ , q̃ Auſtro iacet obuerſa,vna prius
Auſtria vñ. ętate,& amplius Auſtraſii occuparũt,nũc Auſtriã dicũt. Auares igit̃,quũ ſuo veteri ĩ Gepidas
odio,tũ Clotſiundę ſuaſu,quę Andoino erat matrimonio locata ,erat hęc ex regia Francorum
gente orta,iã vſq; in Auarũ fines regnũ Frãci ppagauerãt,aduerſus Gepidas bellũ geſſerũt,pſlio
Comundus rex Gepidarũ iterficit̃. cõmiſſo,Comũdus Gepidarũ rex Andoini dextrã percuſſit, ille cõtra Comũdi ĩterfecti caput alĩ
quot dies caſtris circũtulit,pateraq; ex ei⁹ calua fecit,auroq; inſigniuit, ex qua iã inde ſolẽnibus
epulis cõuiuiiſq; libare perſeuerauit.Iunxit ĩde ſibi Andoinus Roſmũdã Comũdi filiã matrimo
Gepidę. nio,vt p eã Gepidarũ gentẽ obſequẽtiorẽ haberet.Satis cõſtat poſt eã pugnã Gepidas, neq; regẽ
habuiſſe amplius,neq; ducem,ſed partim Langobardis mixtos in eius gentis nomen abiiſſe,par
tim ſub Auarum vmbra nulla magis fide q̃ paupertate tutos,ſuperioris Pãnonię partẽ tenuiſſe

Hęc ꝓcul Italia,Romę Beliſarius recreatis ab ea aduerſa pugna animis,quã ſub regiis caſtris in
felici euẽtu cõmiſſam ſupra eſt demonſtratũ,aſſiduis ꝓliis hoſtẽ ſollicitare,nec tñ de ſumma rei
vna acie decernere, ſuorũ paucitati diffiſus.Interim Tyberina nauigatione interclusa data eſt
opera,vt naues Tarracinã vſ cõmeatũ cõueherẽt,inde Appia via aut Hoſtiẽſi Romã deferrẽt.
Vitigis vt hãc quoq Romanis ſpem adimeret,noua caſtra ad qntũ lapidẽ inter Appiã & Latinã
Fames Romę inualeſcit.
cõmuniuit,qua duo diuerſi aquęduct⁹ coibãt.Infeſſis igit̃ itinerib⁹ fames multo maior q̃ antea
obſeſſam ciuitatẽ inuaſit,nec diu tolerari potuiſſet,niſi milites noctu iã maturis ſegetibus furto
aliqd frumẽti ex agris corripuiſſent.Sed quũ annona arctior erat,tũ grauis peſtilẽtia ciuitatẽ aſ
fligebat.querebant̃ Romani apd̃ Beliſariũ,ꝙ ipſius fidẽ ſecuti in eas calamitates incidiſſent.Ciues
Ro.querimonia.
ſuos Rauẽnę a Barbaris interfectos,vrbẽ ignominioſe obſideri,ſe liberis,vxoribus,& oĩbus quæ
mortalibus chariſſima ſunt.priuatos,arctiſſima obſidione teneri,bello,fame.peſtilẽtia,miſera ci
uiũ corpora cõſumptũ iri.Rogare Ducẽ,vt ſe in hoſtẽ ducat,inermeſq,ſi ita libeat,armatis hoſti
bus obiiciat,Satius fore ſibi honeſtã mortẽ occũbere,ꝓ patria dimicãtib⁹,q̃ ad tã ſęuos cruciat⁹
ſeruari.Caſtigauit Dux prudẽtiſſim⁹ Romanoꝝ deſperationẽ,iuſſitq bono aĩo eſſe,fore vt bre
ui a Iuſtiniano cõmeat⁹ adeſſent.atq ita ciuib⁹ expectare iuſſis,ad impediẽdos hoſtiũ cõmeat⁹, ex
Beliſarii ſtratagema.
ſuis Ducib⁹ aliquot Tybur,Tarracinã,Albã cũ ſuis eqtibus dimiſit,vt oĩa hoſtib⁹ itineta redde
rẽt infeſta,& ad Paulinã ædẽ Hoſtiẽſi via,ꝓſidiũ cõſtituit,vt ſuburbana tecta ab omni hoſtiũ in
curſu tutiora eſſent.Procopi⁹ nullã ſacrarũ ædiũ a Gothis violatã author eſt.Hoſtiari⁹ in Sylue
rio oĩa ſacra & ꝓphana ab his igni & ferro petita ꝑdidit,exterminataq diuoꝝ corpora.adeo in
re vna diuerſi interdũ abeũt authores.Eratq circa vrbẽ hic rerũ ſtatus, quũ nouę ab Iuſtiniano
Nouę copię.
copię,terra mariq ad Beliſariũ venere,eqtes Thraces octingẽti,alteri⁹ generis mille & trecenti,
quos ductabãt Alexãder,Maxẽtius,Zeno,pedites nauib⁹ aduecti tria milia & trecenti, ꝓter hos
quingẽti alii,quos Procopius Cęſariẽſis,q hoc bellũ ſcripſit,Neapoli inſtruxerat.Ferebãt hi ſecũ
tritici & omnifariã cõmeatuũ vim ingẽtẽ,q̃ verit⁹ Beliſarius,ne ſi illoꝝ ad vrbẽ acceſſum hoſtis
Beliſarii ſtratagema.
pręſenſiſſet,priuſq̃ Romam venirẽt ſubita vi interciperet,ſub id tẽpus quo hi erant vrbẽ intraturi
hoſtiũ caſtra adortus eſt,factaq eſt eruptio ꝑ Flaminiã portã , quã a prima obſidione Beliſarius
obſtruxerat.eſt & ars alia huic cõſilio addita,eqtes leuis armaturę iuſſi ſunt Gothorũ caſtris ad
equitare,tumultuoſeq hoſtẽ ad pugnã elicere,mox conſerta pugna paulatĩ cedere,hoſtẽq ꝓcul
a caſtris diſtrahere.Qđ quũ illi nauiter feciſſent,eſſetq iã ꝓpe ad vrbẽ vẽtũ,tũ ſimul ab his qui ꝑ
Flaminiã emiſſi fuerãt portam,a tergo oritur clamor,& equites qui fugam ſimulauerãt, ſubito
equorũ circũactu ferociter in pugnã redeũt.Sic Barbari ancipiti metu perculſi in medio cędunt̃
ſimulq auxiliares copię & cõmeatus in vrbẽ tuto recepti ſunt.Vitigis vnũ aduerſum pręlium
expertus,& q a hoſtẽ auxiliis & cõmeatu auctũ ſenſit.laborareturq pterea in caſtris fame,& peſti
Inducię inter Beliſariũ & Vitigitem.
lentia,cũ Beliſario egit,vt in tris mẽſes inducię fierẽt,quoad legati irent ad Iuſtinianũ principẽ,
& redirent,totũ cõponẽdi bellum negociũ ſe illi permiſſurum pollicitus. Nec Beliſarius reſpuit
Vitigitis poſtulata,pactęq ſunt vtrinq in id tempus inducię,quibus tenentibus auxilia & cõ
meatus tuto ſunt Romã cõportati.Sũt q per id tẽpus quo eiuſmodi belli ferię tenuerunt,ea fieri
contigiſſe exiſtiment , quę de Syluerio non multum diuerſo loco ſunt memorata . Adiciunt
Syluerium ab æmulis accuſatum.ꝙ per literas & nuncios Vitigiti pollicitus eſſet,Aſinariam ſe
Gothis portam noctu patefacturum,Lateranenſi domui proximam quã tum Pontifex incolebat
ob eãq rem a Beliſario appellatũ,ibiq accidiſſe,vt quũ Syluerius ad ducẽ veniret, aſſideret ille
Syluerius Antoninæ iuſſu dignitate priuat.
Antoninę coniugis lecto,quę ex Neapoli acceſſita languebat adhuc e via,& vt eſt mulierum in
poteſtatibus intẽperies,inſolenſq & intẽpeſtiua loquacitas,vbi hęc Syluerium ad ſe venientẽ vi
dit,procul ſtolida voce correptũ exclamat : Quo meo bone vir,quove Beliſarii mei merito, tua
Gothis prodimur opera! Sic illa,ac ne poteſtate quidẽ Syluerio diluẽdi criminis facta Põtificiũ
cultũ ei detraxit,monaſticam cucullam inducit,ſeponi iubet.Ortę ſunt inde offenſę quędam, &
iniuriarum querelę,ꝙ Beliſarii milites Portuenſem vrbem,& Centũcellas a Gothis per inducia
Res a Gothis repetuntur.
rum tempus relictas,occupaſſent,ſuntq res a Vitigite per legatos repetitę,quę niſi adderentur,
teſtari qui ad id miſſi ſunt,violatũ intelligi fœdus,qđ nuper eſſet inter Duces ſolenniter ictum.
Reſponſum eſt in fœdere diſerte poſitum,vt neutris liceret, quæ ab alteris tenerentur, violare:
non vt in vacua nõ liceret venire,videri ſibi ſi ex æquo diſceptetur,loca omni cultu & pręſidio
deſerta,a quibuſuis hominũ ſine iniuria occupari potuiſſe,ſed multo iuſtius ab his quorum an
tea fuiſſent.Hęc Beliſarius aduerſus legatorum poſtulata.Cęterum quia hibernorũ tempus ap
petebat, & Beliſarius copiis abundabat, duo milia equitum in Picenum agrum miſit, quæ illic

hyemarēt,ꝑcepitq; occulte Ioāni Vitaliano,quē eqtibus ꝓfecit,vt ſi qd Gothi hoſtiliter moue-
rēt ob res nō redditas,cōtinuo eoꝝ liberos & vxores (nā ipſi populariter exierāt ad bellū)vrbes
& loca q̃ in ipſius gētis poteſtate eſſent tumultuoſe īuaderet.Sūt & alii alio miſſi,ne futura hi-
berna eēnt Ro.ciuib⁹ grauia.Sub id tp̄s Mediolanēſes ad Beliſariū legatos miſere,& ī his Dariū
ſuę vrbis Antiſtitē,q vbi Romā venere publico noīe defectionē polliceri,ſi modicū ad ſe ꝓſidiū
mitteret,fateri adhęc fore,vt breui oēm Ciſalpinā Galliā ſecū ad īperiū retraherēt,mō īter prima
initia aliqd viriū oſideret.Mediolanēſes,q ad id venerāt,benigne audiri ſūt,iuſſiq; rē occultā hēe
quoad ꝓſidiū mitteret,id vt mature fieret Beliſarius recepit.Incidit īde Dux ipſe in apertū diſ-
crimen vitę,nā quū acrius inſtaret,vt gladius ꝓcioſe ornatus,viq; Romano ciui ablatus, domi-
no reſtitueret,idq; Conſtātinus iniurię author ſe facturū negaret, orto ſup ea re iurgio, accerſi-
Beliſarius pene interficitur, tiſq; a Beliſario apparitoribus, ratus ille fore vt ad ſuppliciū accerſerent, ſtricto ferro Beliſariū
paululū īfra ſtomachū cōſauciauit,fuiſſetq; ſātus vir ad exitiū repetit⁹, niſi circūſtātiū occurſu
inhibita vis eſſet.Nec Cōſtātinus impune tulit id facin⁹,q paucis dieb⁹,qbus maieſtatē leſerat,
Beliſarii iuſſu interfectus eſt.Tētarūt & Gothi Romā furto occupare,primo ꝑ aquęductū inſi-
nuati,occulto inde Tyberis traiectu circa regionē Martii cāpi,ſed vtrūq; cōſiliū fuit illis irritū.
Beliſarius,qd ad fluminis traiectionē attinet,quia duo pecunia corrupti ſoporiferū pharmacū a
Vitigite acceperāt vt nocturnos vigiles cōmodius fallerēt,re vnius indicio patefacta,ꝓditionis
authori aures & naſum ꝑcidit,aſinoq; impoſitū ī caſtra ad regē miſit,vt ex eo appareret detectā
Violantur induci. eſſe fraudē.Cęterū ratus ob ea,q̃ acciderāt,nō eſſe āplius ſtādū induciis,qū vtrinq; violatę,neq;
ſancti quicq̃ haberēt amplius,neq; fidei,ad Vitalianū ſcribit,vt res Gothorū ſubita vi adoriat.
Peragit ille impigre mādatū,atq; eximprouiſo hoſtiū terrā ferro & igni populatur.puerorū mu-
lierūq; numerū ingētē in prędā abducit,Vglitheū Vitigitis patruū,q ad vim inhibēdā cū exer-
citu occurrerat,prelio victum interficit,exercitum maiore ex parte cæſum diſſipat.Victor inde
Vitalianus plura ex hoſtibus loca recepit,& in his Phanū fortunę,& Piſaurum.Auximo,& Vr-
Vitaliani ſucceſſus. bino,qa multo tutiore loco eſſent,q̃ vt tā facile capi poſſent,cōſulto abſtinuit. Ariminū quoq;
deiecto inde Gothorū preſidio ad imperium retraxit.Perſuaſum habuit ab initio Vitalianus vt
Arimino capto,qa Rauēnę ea vrbs ꝓpiqua eſſet,fore vt Gothi vrbē obſidione ſoluerēt, nec ille
ſua eſt opinione deceptus,Enīuero Vitigis,audita Arimini alienatione,Rauēnę timēs,vbi ſum-
ma rei Gothicę erat,incēſis caſtris Romā obſidione ſoluit.Beliſarius Vitigitē abeuntē ſecutus
vbi dimidiū copiarū ponte trāſmiſſum vidit,extremū agmen a tergo inuaſit.Plurimi itaq; Bar-
barorū ſunt circa fluminis ripā interfecti,multi etiā ī ſubiectū amnē ꝓcipitati.Habuitq; obſidio
illa Romanę vrbis hūc exitū,q̃ in eū annū incidit,qui humanę fuit ſalutis quingenteſimus atq;
Quo tempore Roma obſeſſa. vndequadrageſimus,mundanę originis trigeſimuſoctauus,ſupra ſeptingenteſimū ac quinquies
milleſimū,ex quo Romę imperari deſitū erat ſexageſimus octauus . Vitigis Rauēnam petiturus
vrbes,q̃ adhuc in officio erāt,ꝓſidio firmauit mille eqtib⁹ Cluſii collocatis, pari numero Vrbē
veterē firmat:Tuder qngētis,Vrbinū duobus milib⁹,Auximū plus duplo,Cęſenā ala vna eqtū,
Montē Feretrū vna.Inde Ariminū obſidere adortus eſt,quo Beliſarius aliquāto prius validū ꝓ
Ariminū oppugnat. ſidiū miſerat.Statuit turrē ligneā ante muros Vitigis vnde ꝓpugnatores inceſſeret: & iā futu-
rę erat oppugnationi intētus,quū nocte ager & foſſa ingēs eſt Gothis ea parte obiecta:irruptio-
ne dein in ꝓſidiarios facta,atrox ꝓliū eſt editū circa hoſtilē machinā,cecideruntq; ex Barbaris q̃
plurimi.Sed dū Vitigis Arimino aſſidet,Mediolanēſes acceptis a Beliſario copiis,a Gothis de-
ficiūt.Secutę ſunt eā defectionē illuſtres vrbes,Comū,Bergomū,Nouaria & alię q̃dā,ſed minus
Mediolanū deficit a Gothis. clari nominis.Permotus Vitigis Mediolanenſiū defectione,Vraiam nepotē ſuū ex fratre cū va-
lido exercitu in Ciſalpinā Galliā mittit,vt loca quę adhuc in fide erāt,in officio cōtineret,q̃ ad
hoſtē defeciſſent,ſumma ope niteret vt ad obſequiū retraheret.Procopius & a Teodeberto ait
Francorū rege,cū quo ictū haberet foedus,Vitigitē auxilia petiiſſe . Forliuienſis Blondus ex Li-
guria mauult petita,q̃ ex Gallia,ſed neutrū vero diſcrepat,iam eñ ſatis cōſtat Theodebertū ex
Francorū gēte ortū,atq; Alpes Coccias cū Ligurib⁹,vt ſupra eſt demōſtratū,illi⁹ armis ſubactas
eiuſq; preſidio retētas.Quin illud merito in dubiū venit,a Theodēberto petita ſint auxilia,an a
Theodobaldo ei⁹ filio,q haud mlto poſt Ciſalpinā illā expeditionē ſupra memoratā extincto ſuc
ceſſit. Beliſarius vbi primū ſegetes flaueſcere viſę ſunt in agris,ex vrbe cū exercitu ꝓfectus, Go
thos ex Cluſio & Tuderto deiecit,ad Anconē ꝑ id tp̄s Conō Beliſarii dux cū mille,nec amplius
quos ad ꝓſidiū vrbis acceperat,temere cū quatuor milib⁹ Gothoꝝ cōflixit, q ex Auximo Noui
ductu retatū magis q̃ oppugnatū Anconē venerāt.Vict⁹ itaq; eſt ꝓlio Conō,ꝓſidiariiſq; cū ſtra

ge & cęde multa ī vrbē cõpulſis,ægre hoſtis eſt a mœnib⁹ reiectus: Conõ ꝑ funē ſupne demiſſu
intra muros eſt receptus.Nec multo poſt Beliſari⁹ ī Picenũ agrũ venit,affueruntq; ſub id tp̄s illi
Iuſtinus Illyrici dux limitis & Narſes,ille penes quē finiẽ belli hui⁹ dec⁹ fuit,an ali⁹ parũ cõptũ
habeo.Venerũt & duo Herulorũ milia Sãdro & Phanatheo ducib⁹,q circa Firmiũ cũ Beliſario
iũxerũt copias.Hic de ſũma belli cõſultatio inter duces anceps īcidit,eſſet ne Arminẽſib⁹,& iis
q in ꝑſidio erãt,ſuccurrẽdũ,an Auximũ oppugnãdũ,ſed Ariminũ obſidiõe leuãdũ primũ oĩm
viſum eſt:qm̃ ſatis cõſtabat,q obſidiõe tenebant rerũ oĩm inopia ſubactos breui ī hoſtiũ poteſta
tem ventUros niſi mature ſubueniretur.Beliſarius poſtea q̃ eã ſententiã ſedere vidit, vt Ariminũ
iretur,quia multo inferior erat q̃ vt aperto marte cũ hoſte cõfligere poſſet,arte agẽdũ ratus vbi
vires deeſſent,triptito in hoſtiũ conſpectu venit, iuxta claſſis ex alto apparuit, & circa littora
cõſpectus eſt terreſtris exercitus,qui ſub noctẽ multo plures q̃ pro numero, vti iuſſus erat,accẽ
dit ignes,ipſe ꝑ mõtana loca ducẽs tãtũ hoſtibus terrorem incuſſit,vt Gothi ancipiti metu per-
culſi,tãq̃ inſidiis circũuẽti ſoluta obſidione Rauennã fugiẽtibus ſimiles abierint. Arminẽſibus
periculo liberatis,Vrbinũ Beliſarius & cęteri duces obſidione cingũt, & iam bellica opera vrbi
admouebant,quũ repẽte fons vnde ciuitas aquabat ſua ſpõte exaruit, quo velut ꝓdigio territi
Vrbinates cõtinuo deditionẽ fecere. Cæſena inde oppugnata capi nõ potuit, multi qui auda-
cius muros ſubierũt,telis molibusq; ſaxorũ ſuperne deiectis ſunt atrociter afflicti. Forũ Corne-
lii voluntaria deditione imperiũ recepit.Mediolanenſes interea ab Vraia bello premebãtur,qui
Theodobaldi regis auctus auxiliis: Mediolanũ caſtra admouerat. Laborabat populoſa ciuitas
magis annonę q̃ ꝓpugnatorum inopia,ſunt q ſcribãt legatos ob id miſſos ad Iuſtinianũ:& ī his
Datiũ Antiſtitẽ,qui cũ Corinthũ veniſſet,vt Gregorius ī dialogis ſcribit,domũ omni humano
cultu deſtitutã,malorũ dæmonũ incurſu liberauit.Mediolanẽſes & q in pręſidio erãt ad poſtre-
mũ fame confecti dedere vrbẽ coacti ſunt,ſuã prius cũ hoſte ſalutẽ pacti, vt incolumes ex vrbe
abire liceret.Procopius author eſt Mediolanũ a Gothis receptum,atq; excidio deditũ alii nihil
excidii huius meminerũt,& in his Datius Antiſtes, de quo ſupra memoratũ eſt, illius epiſtolæ
abũde demõſtrãt,quæ mala ſint Mediolanenſes ea obſidione paſſi,nec direptionis vllius aut ex-
cidii fit ab eo mẽtio,nec Paulus Langobardicę hiſtorię ſcriptor, qui ab Albino eã captã & poſ-
ſeſſam ſcribit.Qꝫ ſi tale excidiũ ſub Gothis eſſet paſſa,quale Procopius ſcribit,haud tã breui tẽ
pore inſtaurari potuiſſet.Sed quocũq; euentu vrbs nobiliſſima eſt a Gothis recepta: Beliſarius
ſub id tempus,quo hęc alibi geſta ſunt, cũ parte vna copiarũ Auximũ aggreditur, altera Cy-
priano & Iuſtino data,qui iuſſi ſunt Feſulas inuadere: Vitalianus interea & Martianus duces cũ
cętero exercitu,circa Padũ caſtra haberẽt ad Vraiã diſtinẽdũ.Hi Dertonã Pado proximã exim
prouiſo adorti occupant,ſedẽ belli faciũt,vt inde Vraię conatus infringerẽt. Auximũ interea
& Feſulę obſideri cœpęre:fuitq; tã hęc q̃ illa obſidio Gręcis laborioſa,vtraq; vrbs in arduo ſita,
ac tã valido Gothorũ pręſidio defenſa eſt,vt circa Auximũ ſit nõnũq̃ iuſta acie dimicatũ. erat
perinde expectandũ,vt fames hoſtes ſubigeret,quãdo vi alia nõ poterãt.Circa Padũ interea ma
gnus eſt rerũ motus ſecutus. Franci & Burgundii cũ Ligurũ appendicibus a Theodobaldo ꝑ
Apeninũ emiſſi,eximprouiſo in Placentino agro cõſederũt.Habebat tum Vraia Gothorũ dux:
caſtra circa Padũ,ſeptẽ milibus paſſuũ Beliſarii ducibus propinqua, habuitq; Vraias ab initio
perſuaſum auxiliares eſſe copias,quę a Theodobaldo aduẽtare dicebãtur:nã ſuperiore anno ſu
erat talibus auxiliis vſus in Mediolano recipiẽdo.Sed illi nõ magis Gręcis hoſtes q̃ Gothis, ad
vtrorũq; ꝑniciẽ feſtinabãt,vt ꝓuinciã de qua armis diſceptabat,Theodobaldo vindicarẽt.Iniquo
is animo ferebat vllius gẽtis opes,in ea terra q Ligurię & Alpibus cõtigua eſſet,plus creſcere q̃
ſibi & ſuis tutũ putaret.Erat iis q tũ miſſi ſunt galea & ſcutũ ad tẽgẽda corpora,Gladius ꝑter-
ea ad feriẽdũ,& bipẽnis,qua ad ſtuporẽ vſq; hoſtiũ, galea & ſcuto refractis, ꝓfunda infligebant
vulnera.Primo itaq; acceſſu (ex cõpoſito an caſu parũ cõptũ habeo) cũ Gothis manũ cõſerunt,
qui victi fuſiq;,ac Gręcorũ caſtra fuga ꝑteruecti,primo hoſtibus miraculo fuere:nã de earũ co-
piarũ trãſcẽſu nihil adhuc erat his exploratũ:īde Beliſariũ rati eximprouiſo ad hoſtẽ īſinuatũ eos
occidioni dediſſe,armis temere arreptis,quũ nõnihil a caſtris ꝓceſſiſſent,in Frãcos & Burgun-
dios incidũt.Perculit res ſubita Gręcorũ aĩos,coactiq; manũ cũ nouo hoſte cõſerere,multo mi-
nore negocio q̃ nup Gothi,funduntur.ſic eodẽ die duob⁹ exercitib⁹ ꝓfligatis binisq; caſtris,Frãci & Bur-
gũdii potiti ſunt. Vraias cũ his copiis,q̃ ex ea fuga colligi potuerũt,Rauẽnã abiit. Gręci ꝑ Pla-
cẽtinorũ & Parmẽſiũ fines Apenini iugo ſuperato,in Hetruriã cõceſſerũt. Procopius q horũ au-
thorẽ,triginta milia armatorũ fuiſſe ꝓdidit,q duos exercit⁹ īprouiſo acceſſu vno die deleuerũt.

Beliſarii cõ ſilium.

Soluit Ariminũ obſidione.

Mediolanũ Gothis deditur.

Noua Francorum eruptio in Italiam.

Francorũ arma.

Duplex Frãcorum victoria.

Sed vix temere aliquis accedat huic fidei,vt tãtus mortaliũ numerus fallere potuerit duos ho-
ſtiles exercitꝰ ſibi infeſtos,& ob id in oẽm bellorũ occaſionẽ erectos: hoc multo difficilius fuit q̃
qđ idẽ author Francis & Burgũdiis accidiſſe ait,vt nimia bubulę carnis crapula, Padoq; auide
epoto,adeo illorũ corpora cõtabuiſſent,vt tãta vis hoĩm,quãta ĩ illis fuit caſtris,paucis ſit diebꝰ
propemodũ deleta.Propiora vero ſunt q̃ Guido Rauennas de ea re prodidit,iuiſſe Francos &
Burgũdios Gothorũ opes Mediolanẽſi obſidione.ſed mercede cõductos , inde quũ Beliſarii vi-
res plus nimio in Italia inualeſcere diceretur,vt iã Vitigitem Rauennę obſideret,quia id parum
tutũ ſuis rebus arbitrarẽtur,iterũ vtrãq; gẽtẽ in Italiã reuerſam,leuiterq; & tumultuoſe ſe Beli-
ſarii caſtris oſtẽdiſſe,facileq; a vallo repulſos.Feſulæ poſt longã obſidionẽ Graecis deditæ ſunt.
In Auximũ oẽs belli conatus incubuerũt, eſtq; atrociter dimicatũ circa fontẽ, qui vnicus erat
ciuitati ſub mœnibꝰ. Conatus eũ diuertere Beliſarius,quia ob veteris ſtructurę duritiẽ nõ po-
tuit,aquã noxiis infecit herbis,fœtidorũq; cadauerũ iactu inutilẽ reddidit potãtibus. Perierunt
ex Beliſarii militibus plęriq; his certaminibus , poſtremo victa Gothorũ pertinacia (nã pręter
cętera incõmoda vnde aquari poſſent nõ erat amplius) cũ Beliſario ita pacti ſunt, vt oppidum
dederent,dimidiũq; rerũ ſuarũ cedere militibus prędę nomine, ipſi ſub Beliſario pari iure cum
Auximum deditur. aliis militarent.Auximo recepto Rauennã Beliſarius petiit,Gothorũ regiã,ac belli ſedem.Hic
primũ omniũ vtrãq; Padi ripam inſedit,qua Rauennę proximus Adrię interfluit, ne cõmeatus
ſecũdo fluuio ex Gallia deueherẽtur.Spineticũ dicitur id Padi oſtiũ, a Spina vrbe vetuſtiſſima ,
quã Diomedes condidit.Ferũt prodigii loco acceptũ q̄ Padus adeo ſub id tẽpus exaruit,vt fru
mẽtarię naues quę ſecũdo Pado vehebãtur,in ſicco vado relictę prędę fuerint Gręcis militibꝰ .
Nec a mari interea ſpes vlla Gothis prętẽdebatur:Beliſario hinc Ariminũ & Anconem tenẽte,
inde Venetis a Pado ad Iſtros totã maris oram accolentibus,qui in fide erãt imperii.Omne ro-
Rauenna obſidetur. bur copiarũ Rauennę mœnibus aſſidebat.Et Rauenna per hũc modũ erat circũſeſſa,quũ legati
ex Gallia venerũt ad Vitigitem,pollicentes illi Gallorũ tranſitũ in Italiam,ſi in ſocietatẽ regni
Gallorum pollicita. a Gothis reciperẽtur,fore affirmãtes,vt quinquaginta milia armatorũ Alpes tranſcẽderent , q-
bus tãtũ abeſſet,vt Beliſarius repugnaturus crederetur,vt nõ ſolũ Rauẽnati ſolo ad eã phamã,
ſed tota Italia cõfeſtim excederet.Hęc vt erãt magnifice expoſita, inſolentiq; Gallicarũ virium
oſtẽtatione,plus metus & terroris q̃ ſpei Vitigiti & Gothis iniecere.Cupere hi auxilia,ſed Frã
corũ opes formidare,haud ignari regnorũ iura ĩ armis fore,neq; hic ex æquo viui poſſe vbi non
æquę vires eſſent.Horrere itaq; Francos Vitigis,& qđ horrebat cogebat neceſſitas probare,niſi
ſupueniſſent a Beliſario legati,qui Vitigitẽ hortati ſũt ad pacẽ,docẽtes & Regi & Gothis expe
dire totã rẽ cognoſcendã Iuſtiniano principi mitiſſimo permittere,idq; multo tutius q̃ Franco
rũ gẽtẽ in Italiã accerſere:ſub qua ipſe,cũ ſuis popularibus,turpiter eſſet nõ multo poſt ſeruitu
rus.Hęc eo veriora ſunt Vitigiti viſa,quo Francorũ opes ſua ſpõte erãt illi ſuſpectiores. Facile
itaq; Vitigis matura Beliſarii hortatione eſt adductus,vt repudiatis ex Gallia auxiliis, belli q-
bus vellet cõditionibus ſoluẽdi arbitriũ Iuſtiniano detulerit,ſuntq; de ea re oratores Conſtãti-
nopolim miſſi.pactęq; in certũ tẽpus inducię.qbus tenẽtibus,regia horrea,cũ immẽſa vi tritici:
Rauennę deflagrarũt,quę clades Gothos in ſummã difficultatẽ adduxit,multi caſu fulminis id
accidiſſe arbitrati ſunt,alii Beliſarii opera id factũ ſuſpicati, vt Gothos ad æquiores pacis con-
ditiones in ſumma egeſtate cõſtitutos,vel inuitos ſubigeret. Fuerũt q crederẽt Mathaſiunthã
quę inuita Vitigiti nupſit,fuiſſe eius facinoris nõ ignarã.Turbauit ea clades,qđ ſatis cõſtat,ve
hemẽter regẽ,ac ꝓpemodũ ĩ deſperationẽ adduxit:nulli nõ plane apparebat futurũ vt breui ex-
Inclinant aperte res Gothorũ. trema fame laboraret,eaq; neceſſitas ĩ diſcrimẽ maximũ ſeruitutis adduceret oẽ Gothicũ nomẽ
Sed dũ legati eunt,redeũtq;,ex Alpinis Gothis qdã ſua ſpõte ad Beliſariũ defecere ad ꝓoccupã
dã credo gratiã,vbi fortuna gẽtis apte ĩclinare cœpit.Erat tũc Vraias ĩ Ciſalpina Gallia,ab ini
tio eoꝝ miſſus,vt exercitũ cõpararet,ferretq; ſuis q Rauẽnę obſidebant,ſuppetias.Ille audita ſuo
rũ defectiõe,ad eũ motũ opprimẽdũ,ſubito ſeſe Alpibꝰ ĩſinuauit,vt vi & armis,ſi hortatiõe neq
ret,Gothos ad officiũ retraheret.Eũ Beliſarii duces,q & ipi copias his locis ductabãt,eueſtigio
ſecuti,aliquot exĩprouiſo oppida ex Gothis cepere,captiq; ſunt ĩ his liberi & vxores illorũ,q cũ
Vraia militabãt,ea res ĩ cauſa fuit vt Vraiani milites,ſuorũ charitate adducti,alii alio ĩ ſua op
pida dilapſi ſint. Vraias ꝑ hęc militibꝰ exutꝰ ĩ Galliã reuerſus,ſpẽ oẽm abiecit reparãdi exercitꝰ.
Cõditiones pacis. Eratq; hic rerũ ſtatus in Italiã,quũ Legati ab Iuſtiniano venerũt,q his cõditionibꝰ pacẽ redde-
rẽt Vitigiti & Gothis,vt Rex ipſe cũ tota gẽte oĩa vltra Padũ teneret,citra nihil iuris his eſſet,
ac quicũq; Gothorum alibi habitarent imperio ſubeſſent,vt dimidium Regiæ pecunię Vitigis

Iuſtiniano daret. Legati qui cũ his mãdatis venerãt, cũ Beliſario prius locuti Rauennam ingrediũtur, pacis cõditiones exponũt, quas Vitigis & primores gentis cupide cõplexi ſunt. Cęterũ Beliſarius vt ingẽti erat ſpiritu ac glorię cupidus iniquo ferebat aĩo quęſitę victorię decus per hęc ſibi ademptũ iri, quo minus igit̃ inchoata pax teneret, vtili qdẽ, ſed parũ ad exẽplũ ꝓbabili effecit cauillio. Enimuero legatis in caſtra redeũtibus petẽtibus a Beliſario vt ſuũ nomẽ fœderi aſcriberet, ꝑtinaciter recuſauit, ea res vehemẽter Vitigẽ & Gothos turbauit, fremere itaq; palãq; ꝓdicare ſe eã pacẽ irritã habituros, cũ Beliſari⁹ nõ aſtipularetur, hãc calũnię anſam nactus Procopius ſcripſit Gothos Beliſario ſuaſiſſe, vt Italię regnũ occuparet: verũ qa ab eo nõ reciperetur, Trãſpadanos Gothos ſibi Idouadũ regẽ cõſtituiſſe, q cõſeſtim purpurã depoſitutus ſit inter ſuos ꝓfeſſus, ſi Beliſarius qđ de occupãdo regno pollicitus eſſet demũ pſtaret. *Sed* conſilii huius Procopius vnus omniũ eſt author. Inſtaurato itaq; bello Beliſarius breui Rauẽna potit⁹, Vitigẽ cũ omni regia pecunia, & Gothorũ primoribus, ſecũ ad Iuſtinianũ deportauit, quinto anno q̃ ĩ Italia cœptũ erat aduerſus Gothos bellari. Vicit Beliſarius magis arte quadã, ne fraude dicã q̃ viribus: nã & prioribus induciis, quũ Romę obſideret, & mox circa Rauẽnã parũ ſancte videt̃ mihi cuſtodiuiſſe fœdus bis ictũ cũ hoſte, illic Portuẽſi vrbe & Cẽtũcellis medio induciarũ tẽpore interceptis, & in Piceno, cũ inducię adhuc tenerẽt, bello renouato, hic Gothorum defectione recepta, vexatiſq; circa Alpes hoſtiũ rebus, quũ de ſoluẽdo bello ꝑ legatos apud principẽ ageret̃, turbaſſetq; pacẽ, q̃ ab eo Gothis reddebat̃. Fuit alioqui Beliſarius militaris diſciplinę peritiſſimus: tãta adhęc comitate, quãta dux illius ætatis, qđ ſciã, nullus, vt iuxta diuiti inopiq; comis faciliſq; ſemꝑ occurreret, exegitq; a militibus ſeuere abſtinentiã, vt ne ex humili qdẽ plębe pateret̃ violari quẽq̃, nec militaribus viis ex ꝓximis arboribus fruges poma ve temere decerpi: & quũ bello talis eſſet, religio, pietaſq; ꝓcipue illi curę fuit. Intulit ex Maurorũ manubiis, quos Aphricã vaſtãtes mira celeritate domuit, crucẽ aureã centũ põdo gẽmis diſtictã Barionę tẽplo, qđ in Vaticano eſt. Ceroſtrata duo magni ꝓcii. Ædificauit Romę ex ære ſuo Xenodochia duo, in via lata vnũ, alterũ via Flaminia. Orę circa Tyberim Iuuenalis phanũ cõdidit, ꝓdiiſq; ditauit. Et in Beliſario hę qdẽ virtutes fuere. Cęteri Iuſtiniani Duces q poſt illũ exercitus in Italia habuere, multo inferiores habẽdi cõſilio, comitate, abſtinẽtia, quo cõtigit vt breui cũ ipſo duce mutata ſit fortuna belli. Creuere vt ſit Gothi animi ex hoſtiũ imperitia & negligentia: ac ne ſine Rege eſſent, primo regiũ nomẽ in Vraiã deferũt, eoq; nõ recipiẽte, excuſanteq; neceſſitudinẽ, quę ſibi cũ Vitigire intercedebat, inhumane impieq; ſe facturũ affirmãte, ſi patruo adhuc viuo, regiã appellationẽ in ſe transferri pateret̃, pergrata fuit oĩbus Vraię modeſtia, laudatuſq; eſt a tota concione, vt minime ambitioſus, & pietate egregia in ſuos, cõuerſiſq; in aliũ ſuffragiis, in Ildouadũ, qui Veronę longe princeps erat Gothi nominis, regnũ totius gẽtis ſtudia conferunt. Blondus Forliuienſis eius ditionis Veronã fuiſſe, ſignificare videt̃. Hũc itaq; Ticinũ accerſunt, accerſitũ magno cõſenſu & fauore regẽ creant. Nec Ildouadus vbi ſummã totius gentis vidit ſibi creditã, in ocio fuit, ſed cõfeſtim ex hominibus ſuę gẽtis, atq; Italici noĩs, q infenſe oderant ſuperbiã & auaritiã eorũ, quos Iuſtinianus poſt Beliſariũ Italię rebus ꝓfecerat, pręualidũ coegit exercitũ. Iuuit audax Ildouadi facinus, ꝙ Iuſtiniani milites, q ad ꝓſidiũ Italię fuerãt relicti, quia ſtipẽdiũ ſibi nõ redderet̃, occulte fauebãt Gothorũ conatibus, omniaq; prius malebãt q̃ pſentẽ ſtatũ rerũ. Breui itaq; Ildouadus oẽm terrã q̃ intra Padũ iacet & Alpes, armis recepit, congreſſuſq; acie in Taurifino agro cũ Vitale q vnus erat ex Iuſtiniani Ducibus, nõ ſolũ fudit, ſed milites ꝓpemodũ ad vnũ cecidit, ægre dux fuga ſeruatus, & cũ eo pauci numero. Incredibile eſt q̃tũ vna victoria creuerint Gothorũ vires, nã nõ tãtũ cõtinẽs Venetię, ſed qcqd citra vltraq; Padũ ab Alpibus ad Apeninũ terrarũ patet, certatim ſeruitii iugũ recepit. Interrupit hũc victorię curſum Vraię cędes: qui cũ in ſuſpicionẽ veniſſet apud Ildouadũ, ꝙ quaſi cũ hoſtibus ſentiret, ſeu quia vt alii exiſtimãt, Vrię virtus & potẽtia ſua ſpõte erat Ildouado ſuſpecta, regis iuſſu vir fortiſſim⁹ ĩterfect⁹ eſt. Ex ea cęde tãta eſt Ildouado inuidia orta, vt nõ multis ĩde dieb⁹ interiectis, in cõuiuio ab ſpiculatorũ vno ſit cõfoſſus. Rex ĩde creatus eſt Ardaricus, is quoq; quinto q̃ regnare cœperat mẽſe ſuorũ fraude periit, ſicq; duo reges vix bienniũ impleuere. Magno inde oĩm cõſenſu ſed maiore Italię malo, Totilas q & *Baldiula*, Rex eſt a Gothis ſalutatus. Tenebat is ſe Tauriſii, quã vrbẽ hęreditario iure obtinebat, adeoq; indigne ferebat Ildouadi propinqui ſui cędem, vt iã de tranſitione ad hoſtẽ cõſilia agitaret, quę res vbi indicio cõperta eſt, accelerata eſt. Ardarici cędes regnũq; illi delatũ, ne tãtus vir a Gothico noĩe alienaret̃. Erãt in Italia vndecim Iuſtiniani Duces, ſed omniũ clariſſimi Cõſtãtianus & Alexander. Hi poſteaq̃ inertię & deſidiæ

Beliſarii cauilliũ.

Vitigis Bizantiũ ducitur.

Quot ãnos habuit Gothicũ bellũ.

Beliſarii dona.

Gothi nouũ regem creant.

Vraias interficitur.

Totilas rex creatur.

accuſari ſe a Iuſtiniano audiuere,ꝙ ĩ aperta Barbaroꝝ diſcordia rei occaſionē neglexiſſent,ad eã
infamiã abolendã ad bellũ ſubito cõſurgũt:Veronãq; copias admouẽt,cuius recipiẽdę ſpes illis
occulte ſiebat.Mattianus qdã regulus,q caſtellũ ſupra Veronã poſſidebat,partiũ ſtudioſus no-
ctu Graiis Ducib⁹ portã vrbis patefecit,& iã Artauades Armenius ab Alexãdro & Cõſtãtiano
miſſus,cũ lectiſſima manu militũ,portã & muros tenebat,Gothi qui Veronę erãt,nocturno cla
more exciti,vbi hoſtē in vrbe eſſe ſignificatũ eſt,nocturna fuga arcem capiũt,quę vrbi imminet:
Duces,qui cũ robore copiarũ ſeq̃bant,vbi Veronã a ſuis teneri exploratũ habuere,īter ſe diſcre
pare cœperũt de partitione prędę,quũ quinq; milia paſſuũ adhuc loco abeſſent,tenuitq; ſordida
Socordia Gręcorũ ducum. illa altercatio vſq; ad lucē.Gothi īterim hoſtiũ paucitate animaduerſa,arreptis armis ex arce in
vrbē deuolãt,eos ferociter inuadunt.Supueniũt duces,qui vbi ſuos prelio occupatos videre,et
ſi ab his ſtrenue reſiſtebat̃, nõ minus ſtulte q̃ nuper auare rē ſemiperditã,vt magis adhuc perde
rēt:cõtinuo auerſi retro abierũt.Sic milites ſubſidio deſtituti, partim in ipſis muris teloꝝ mul-
titudine cõfixi ſunt,partim ꝑcipitati,ꝑter paucos ad vnũ aut cęſi ſunt,aut capti.Sic nobiliſſimę
vrbis recipiẽdę occaſio turpiter eſt e manibus emiſſa. Ex Verona digreſſi Alexander & Cõſtã-
tianus Pado copias traiciũt.Erat tñ Totilas Ticini,qui nũciato hoſtiũ aduẽtu,tumultuariũ cõ
trahit exercitũ, pariq; celeritate vrbe egreſſus hoſtiles copias circa padi ripã offendit metandis
caſtris intẽtas.Totilas etſi multo erat viribus inferior,deſcẽdit tñ ĩ diſcrimē pugnę, ſed vt vires
Totilę ſtratagema. cõſilio aliquo iuuaret,vnã ſui æquitatus partē,noctu.ꝑter Gręcorũ caſtra,ad viginti fere ſtadia
iuſſit equitare,Trebiaq; ſupato ĩ iſidiis ſederẽt ,quoad ꝑliũ cõſertũ audirẽt,tũ vero effuſo curſu
tumultuoſe a tergo ſeſe hoſtib⁹oſtẽderẽt.Vbi igit̃ illuxit,vtriq; eſt ĩ aciē deſcẽſum.ſtabãt aduer
ſę acies mox paulo cõcurſurę,interea Valaris qdã Gothus vir fortis,& inſigni equo ſedẽs,armis
inſtructus fulgẽtib⁹,ferox aĩo,gẽtiliũq; oſtẽtator viriũ ante aciē ſtãs alta clamabat voce , vt vn⁹
aliqs ex hoſtibus ſecũ ſingulare pręliũ decerneret,cęteris quieſcẽtibus, Artauades Armenius ex
Singulare certamen. aduerſo progreſſus,certamen obiit:infeſtis itaq; haſtis in ſe equos concitant,ac primo concurſu
Artauades Gothũ lancea tranſfixũ ad terrã moribũdũ explicuit, ipſe bellatoris equi impetu in
aduerſam cuſpidē euectus,letale vulnus accepit,quo triduo poſt extinctus eſt . Cęterũ ſingulari
illa pugna decreta cõfeſtim acies cõflixere,fuitq; diu ꝑliũ & cruẽtũ & anceps, multi variiq; hinc
inde conatus:nec tñ adhuc alterutro fortuna inclinabat,quũ repẽte Gothicus equitat⁹ a tergo
cũ fremitu & clamore appropinquare viſus eſt.Turbauit res inopina Graios duces,turbauit &
Gręcorum cędes, militē,q in acie ſtabat,ancipitiq; metu capti in fugã vertunt̃:tũ vero,ſolutis ordinibus,diſpalati
milites cędũtur:multi qdē in fuga cęſi:ſed plures omnino capti:& qđ victoriã multo inſigniorē
reddidit,Iuſtiniani ſigna q̃ ĩ acie ſteterãt capta ſunt,& ad Totilã relata:fuit hoc quoq; celebrior
victoria,ꝙ cũ duplo maiore hoſtiũ numero Totilas cõflixerat, ipſe victoriã ꝑhumane exercuit,
mltis ſine ꝑcio dimiſſis,qđ ad clemẽtię ꝑhamã cõciliãdã multũ cõtulit.Nęc Iuſtiniani duces ad
vnã aduerſam pugnã etſi valde colamitoſam,collapſi ſunt aĩo,ſed copias pro ſe quiſq; reparare,
Totilas & ipſe poſt victoriã ne quid laxamenti daret̃ hoſtibus, alieno ductu pręualidũ exercitũ
miſit in Hetturiã,vbi Iuſtinianus erat vnus ex Gręcis ducibus. Hũc Gothi improuiſo acceſſu
Flotẽtiã cõpulſum obſidione cingũt.Cęteri duces ſuorũ periculo cõmoti ex Rauẽna cõtinuo in
Hetruriã aduolãt,quoꝝ aduẽtu ſoluta eſt obſidio:Securi dein ſunt Gręci abeũtē hoſtē , ducta-
batq; Vitalianus primũ agmē.Is ferociter Gothos adortus,vt ex edito loco deturbaret,in aduer
ſum mõtē ꝑ iniqua loca egit militē:hic quũ medio conatu miles,q circa Ducē intrepide pugnã
obibat,tranſfixus haſta cõcidiſſet,falſus rumor peruaſit aciē,ducem primo loco dimicantē,non
militem,ictum occubuiſſe temere credita tãtũ militibus iniecit terrorem vt continuo cœpta ſit
Gręcorum fuga, fuga circũſpectari,eſtq; adeo fœda trepidatio orta,vt fugiẽs miles copias,quę a tergo ſequebant̃
cũ ipſis Ducibus retro auerterit,ſicq; nullo vrgẽte numeroſus exercitus turpi fuga diſſiparur .
Gothi ſiue terrorem hunc ignorauerint,ſiue copiarũ ſint magnitudinē veriti,Florentiã qđ ſatis
conſtat,nõ ſunt repetere auſi.atq; per hęc ſeptimus Gothici belli annus,quē Beliſarius inchoa-
uit,eſt circũactus.Principio igitur eius anni,qui proxime ſecut⁹ eſt,vbi primũ miles eſt hibernis
eductus:Totilas cũ florentiſſimo exercitu in Flaminiam venit.hic demũ Iordanus, & Agnellus
Rauennas,qui de his rebus ſcripſere,pugnã illã ad Placentiam ſuperiore anno a Iuſtiniani Du-
Totilę ſucceſſus, cibus male pugnatã crediderũt.Totilas Cęſena aliiſq; Flaminię locis partim vi,parti metu ſub-
actis in Hetruriam tranſmiſit:inde Tiberim trãſgreſſus,per Vmbros,Sabinos,& Marſos,in Cã-
paniã deſcẽdit,nec multo poſt Beneuentũ vi captã mœnibus nudauit, ne locus alioqui natura
munitus,ſedes belli fieret hoſtibus.Neapolim inde eſt oppugnare adortus, quã pręſidio obtinę

bat Conon Iuſtiniani dux,erātq; cū eo mille militū.Sed dū vrbs vna obſidione teneret,Cumę,&
alia quædā oppida,Neapoli circūiecta,aut vi capta ſunt,aut vltro dedita, venerūtq; matronę plę
ręq; ex Romana nobilitate,i Gothorū poteſtatē,quas ꝓhoneſte Totilas penes ſe habuit,atq; ho-
neſtiſſimo comitatu gratis Romā ad ſuos dimiſit,adeo vel media Barbaria optima interdū ꝓue
niūt ingenia,enīuero ortus erat Totilas in Italia,Gothico tamē ſanguine oriūdus. Et qa procul
aberāt Iuſtiniani duces,paucis diebꝰ,vniuerſa Apulia,Lucania,& Calabria, Totilianis ceſſere ar
mis.His hoſtiū ſucceſſibꝰ ꝑculſi Gręcorū duces,cęterū qa pecuniarū defectu ſtipēdiū militi non
dabatur,& ob id militiā detrectabat,quādoq; caſtra in aperto fieri nō poterāt,partiti ſunt inter ſe
ꝓuincias,vt alii alia loca p̄ſidio obtinerēt,Romā Vitalianus.Beſſas Spoletū,Cyprianus Peruſiā
Iuſtinus Feſulas,Cōſtātianus Rauēnā ſortitus eſt.Obſidebat̃ iterea Neapolis a Totila, terra ma
riq;,apparebatq; breui fore,vt vrbs ipſa,cū ſuo p̄ſidio,in hoſtiū poteſtatē veniret,niſi mature ſub
ueniretur.Excādeſcere Iuſtinianus,factus de iis q̃ in Italia fiebāt certior,pudereq; ignauiæ ſuorū
ducū,quorū imbellia tā breui oīa in Italia mutata eſſent, bellūq; tā integrū cū Gothis eſſet q̃ ab
initio fuerat.Mittit itaq; Maximū ꝑtorii p̄fectū in Italiā, q aliorū errata corrigeret, repararetq;
ſimul bellū,data eſt illi claſſis opulēta,cū valido exercitu,vt & terra & mari rem gereret.Sed ho
mo timido ingenio magiſq; ad ociū q̃ ad negociū natus,in Epirū vſq; ꝓgreſſus,dū ibi nunc hęc
nūc illa cautius ꝓuidēdo ſedet,Italię incēdiū ſupra modū inualuit: quū igit̃ minor i dies ſpes in
Maximo eſſet,Iuſtinianus oīs morę impatiēs,Demetriū quēdā,q ſub Beliſario militauerat,iubet
cū claſſe in Siciliā nauigare, ac ſiqua occaſio daretur,ex ꝓpinquo iuuaret res Italię.Is vbi inſulā
attigit,cōperit Neapolim cū ſuo p̄ſidio breui ſubactum iri,niſi laborātibus ſubueniret, iam eīm
ad extremā inopiā ventum erat,opitulandum illis ratus,confeſtim ex tota inſula naues accerſit
conflatq; claſſem ingentē,ſed eam ipſam inanē. Perſuaſum habuit Demetrius poſſe fieri, vt vbi
primū ingens ille numerus nauiū in hoſtiū cōſpectū veniſſet,territus Totilas a mari ſaltē ſolue-
ret obſidionē,nec tale ludibriū caruiſſet effectu,ſi Demetrius ex alto curſum ad vrbem intendiſ-
ſet,verum pręteruehens ſe tātum oſtendit,ac velut aliud negociū ſecutus Tyberina petiit oſtia,
curſu nihil intermiſſo,vt ex vrbe ſupplemētum claſſis acciperet,Milites q Romę erāt bis prælio
victi,naues aſcendere recuſarunt.Tum vero Demetrius pręſenti ſpe deſtitutus,cum his nauibꝰ,
quas ab initio habuit,etſi lōge impar hoſti,fortunā experiri ſtatuit.Totilas factus certior de De
metrii reditu cum nauibus ad pugnā inſtructis,in eum iam appropinquantē ex improuiſo facit
impetum.Subitus hoſtiū acceſſus adeo Demetrianos terruit,vt ne tētare qdē pugnam ſint auſi
ſed paſſim fuga diſiectos Gothi celeritate nauium aſſecuti velut inertia pecora trucidant.Pauci
admodū,& in his Demetrius,ſcaphis vſi,in ꝓximū littus euaſere.Cęteri ad vnum, aut ferro cęſi
ſunt,aut cū frumētariis nauibus capti.Sub id tēpus Maximinus cū maiore claſſe Siciliā tenuit
ſed quum oīa ab eo cunctātius fierent, nec proximo Italię periculo oculiſq; propemodum ad-
moto moueretur,abſens Iuſtinianus,abſentē cōuicio carpebat,inſtabatq; nunc imperio, nūc mi
nis,vt in Italiā tranſiret,ille ſiue ignauia quadā animi torpēs , ſiue qa plus videret q̃ cęteri,nulla
vi ſubigi potuit vt Italiā peteret,quin claſſe tribus ducibꝰ data,Demetrio,Herodiano,& Phaſſę
in inſula deſedit.Erat iam brumale anni tēpus,& ob coeli intēperiē mare parū tractabile,quo ac-
cidit vt tota claſſis,ſquiēte pelago ſit ad ea littora deiecta, qbus Gothi ꝓxima habebant caſtra.
Nec hoſtes tantam occaſionem neglexerunt,qui facto in naufragos impetu,ſine vllo maiore cer
tamine & viros & naues in ſuam poteſtatem redigunt, paucis admodum numero interfectis, q
primo occurſu ꝓliū tentare auſi ſunt.Cęteri capti ſunt,& in his Demetriꝰ dux claſſis.Cæteri du
ces,caſu potius q̃ cōſilio,interfecti,atq; ita modica tēporis intercapedine, duę Iuſtiniani claſſes
ſunt circa Neapolim deletæ.Totilas Demetriū vinctum Neapolitanis & militibus ſpectandum
prębuit,q regis permiſſu ad ſuos verba fecit,hortatuſq; eſt ad deditionē,quādo duabus claſſibus
vna poſt aliam amiſſis,non eſſet amplius vnde auxilia expectarent. Ingens metus luctuſq; ciui-
tatem inuaſit,vbi ſatis apparuit nullā ſpem ſupereſſe amplius tolerādę obſidionis:nemo erat cui
non perſuaſum eſſet diem,qua Totilas Neapoli potiretur,eādem ſupremam fore vrbi ciuibuſq;
quos Barbarus plus q̃ hoſtiliter odiſſet.Eratq; ciuitas in hoc mœrore , quū præter ſpem omniū
Totilas e muris ciues benigne affatus,in ſpem erexit melioris fortunę , teſtatus gratiā non ſup-
plicium a ſe Neapolitanos expectare oportere.Quādo vnus omniū populus in Italia, nō vltro-
ſed vi,Beliſariana oppugnatione,Grati īperii iugū ſubiiſſet:factaq; p hęc ciuibus ſpe venię,pro-
miſſaq; militibꝰ icolumitate,quū triginta induciarū dies petiiſſent,ne deditio temere facta vide-
retur reſpōdiſſe fertur Totilas nō tricenos tātū dies libenter conceſſurū ſe,ſed ter tricenos,ſi ita

Totilę hu-
manitas in
Ro. mulie-
res.

Grę̨ci du-
ces partiun
tur inter ſe
prouincias.

Nouę Græ
corū copiæ

Profligatur
Iuſtiniani
claſſis.

Periclitat̃
Grę̨ca claſ-
ſis.

Neapolita-
norū metus.

Neapolis deditur Gothis.

ipſi vellent.Cęterū ciues,& qui in praſidio erant.tātā in hoſte comitatem complexi,paucis diebus illi portas patefecerūt:pręſtitit fidē deditis Totilas,nemo violatus eſt, nihil cuiq̄ adēptū,dataq; eſt opera a rege,ne longā inediam paſſis immoderata cibi affluētia officeret,dato ſuis negocio vt ad certū pondus daret ſingulis cibus,quotidieq; aliquid adiiceretur.Cononi pręſidii pfecto,& q cū eo erant cōmilitiū ea cōditione obtulit,vt ęquo iure cū Gothis ſuo ductu bellarēt,cęterū abire volētibus naues pbuit,inde qa p aduerſas tēpeſtates mare tractari nō potuit,terreſtri

Totilę ſeueritas i ſuos.

itinere dimiſit,equiſq; abeūtes iumētis & viatico iuuit.Sed quū tā facilis eſſet in alios Totilas,a ſuis diſciplinā militarē ſeueriſſime exigebat,vt nihil īpune delinqueret,rapere aliena,aut vim inferre,capitale erat,ſequebaturq; ſuppliciū bonoꝝ publicario.Hęc Gothoꝝ modeſtia, contra diſſoluta hoſtium licētia & intēperies,adeo ſtudia hoīm immutarunt,vt iā multo popularius eſſet Gothicū nomē in Italia,q̄ Iuſtiniani principis & Gręcoꝝ.Et ſors bellica per hūc modū variabat

Beliſari⁹ iterū in Italiā mittitur.

quū Beliſarius ex Perſico bello,qd nōdū profligatū habebat cū Coſdrone eius gentis rege, Iuſtiniani iuſſu,eſt in Italiā reuocatus.Iordanus q res huius tēporis ſcripſit,Coſdronē Parthoꝝ regē prodidit nō Perſarū,ſed Perſę ſub Parthoꝝ rege tū fortaſſe erāt,vt diu antea fuerāt. Traxit ſecū Beliſarius ad quatuor milia volūtarioꝝ Thracū(erat enim opus nouo milite) veteranis ad Perſicū bellū relictis,cū his ille in Delmatiā venit,ſoluitq; obiter Idruntū obſidione.eſt id oppidū in cōfinio Calabrię,qua parte inſigniter mare angit inter Italiā & Ceraunia pmōtoria. Has rex Pyrrhus anguſtias olim,inde M. Varro Epiratico bello pōtibus iūxiſſent,niſi diuerſę vtriuſq; curę a tā memorabili ope auertiſſent.Gręci obſidione fatigati, pacti fuerāt cū Gothis i paucos

Beliſarii in Italiā redit⁹ Oīa mutata inuenit Beliſarius.

dies deditionē,niſi auxilia adeſſent.Cęterū maturo Beliſarii occurſu,q Valerianū cū cōmeatu,& nouo pſidio eo celerare iuſſit,Idrūtini obſidione ſoluti ſunt.Ipſe Salonas primo,īde Polā pgreſſus,ibi Tyronē exercitū aliquādiu exercuit,poſtremo Rauēnā trāſmiſit.Hic oīa ſua opinione deteriora īuenit.Gothoꝝ opes plus nimio īnualuerāt,fracti erāt ciuitatū & populoꝝ animi hoſtiū ſucceſſu.Quidā etiā pſidioꝝ iniuria,& ducū auaritia,ſupbiaq; īntolerabili,ab imperio alienati,in Gothos ſtudia & fauorē inclinauerāt.Milites laborē militarē horrere , ignauię & inertię dediti. Socioꝝ ſpolia magis cordi eſſe,q̄ hoſtiū,p fortib⁹ inertia,licētia p modeſtia placere.Hęc mala in cauſa fuerūt,vt Beliſarii ducis oīm ea tēpeſtate clariſſimi haud pinde gratus fuerit acceſſus,nec multū eius pſentia erecti ſunt ſuoꝝ animi in ſpem aliquā felicioris militię, quādo ne pecuniam quidē ſecū attuliſſe diceretur,vt meritū militibus redderet ſtipendiū,exercitus quē in Italiā deportaſſet,ex tyrone milite conſtaret.Nemo igit̄ concionē habenti,differentiq; de ſumma belli eſt voce aut vultu aſſenſus,ſed deſperatio in ore omniū eminere. Senſit rem perditam callidiſſimus dux,ſimulq; pœnituit Italię a ſe repetitę.Totilas interim per oppidanoꝝ diſcordiā Tybur occupat.vnde Gothi Romā & vniuerſum latium velut ex arce quadā ſunt īcurſare adorti,mox audito Beliſarii acceſſu in Picenos aduolat rex,Auximūq; obſidione adorit̄.Miſit eo Beliſari⁹ mille equites,ſub tribus ducibus,hoꝝ Racilas poſtridie q̄ venerat ad pugnā egreſſus mortem in pꝛlio occubuit.Profectus eſt & Vitalis in Æmyliam,cū Illyrioꝝ manu,qui Bononiā a ſe recēptā, ſubita militū defectiōe,haud multo poſt coactus eſt relinquere.Illyrii domū abiere,coactiq; eius defectionis reddere rationē,cauſati ſunt iniuriam eoꝝ,qui tum tributa crudeliter exigebāt, quorum ſęuitia liberi & vxores,cæteris bonis adēptis,pelli dicerētur propriis laribus. Teſtari igitur non ſe ad hoſtes trāſiuiſſe,ſed domeſticę calamitati ſubuenire voluiſſe.Græci equites qui Auximū pſidio obtinebant,paucis diebus,quibus eo miſſi fuerāt, quum obſidio nihil ſecius teneret, ne cum equis cōmeatu deficiente inedia abſumerētur,priuſq̄ vndiq; circūſederet oppidū,ſilētio noctis vrbe digreſſi,vt in pacatū abirēt,in inſidias plapſi, cæteris metu diiectis,ducēti in hoſtiū poteſtatē venere.Qui noctis beneficio ſeruati ſunt,trāſuerſis itineribus Ariminū puenere. Tenebat̄ Ariminū valido eqtū pſidio,q paucis dieb⁹,qbus hęc circa Auximū geſta ſunt,Beliſarii iuſſu Piſaurū iniuere,videri locus ille ad res gerēdas peropportunus.Eā vrbē Vitigis mœnib⁹ nudarat,quare irrequieto opere a Beliſarianis eſt foſſa & vallo munita. Iā & muri aliqua erant ex parte reſtituti,quū Totilas ex Auximo eo improuiſus occurrit.Loc⁹ ſtrenue defenſus eſt,& munitionibus,quę hoſti obiectę ſunt,& equitū virtute . Totilas vbi oēm belli rationē cū ipſo duce mutatam vidit,nec fieri ab hoſte ſibi copiā dimicandi,ne tā numeroſus exercitus vnis mœnib⁹ parum induſtrię aſſideret,parte vna copiarum ad Auximū relicta,Firmū & Aſculum oppugna-

Gothorum ſucceſſus.

re adoritur,quibus haud multo poſt deditis in Vmbros tranſiit,vbi pręter ſpem Spoleto,cū arce munitiſſima,quę vrbi incubat,potitus eſt.Herodianus pręſidii pręfectus,qui eam deditionem fecit,cū ſuis ad Gothos tranſiit.Aſiſiū aliquādiu eſt a Siſifredo defenſum, verū eo cadente Aſi-

ſtates ſe & vrbem hoſtiũ fidei crediderũt.Eſt & Peruſia ſuo pręſidio ſeruata. Totilas omis lõgio ris morę impatiẽs,Peruſina obſidione omiſſa, Romã petiit,qua armis circũſeſſa oẽm ab agreſti turba abſtinuit iniuriã,quod ab initio ſui regni in cętera Italia fecit,vt latius agri colerentur.

Recẽs obſidio vrbis.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, ENNEADIS OCTAVÆ LIBER QVARTVS.

ERANT Romæ Conon & Beſſas,Iuſtiniani duces,& a Beliſario,cognito hoſtium conſilio,Artaſiras Perſa,& Barbation Thrax,cũ valido militũ manu,iuſſi fuerãt eo occurrere,q̃ eruptione ex vrbe facta, Gothos primo impetu fuderunt.inde lõgius pſequẽdi ſtudio euecti,circũuentiq; ab hoſtibus,in medio cęſi ſunt,perq̃ pauci media cęde dilapſi in vrbẽ refugerunt.Perculit ea clades ciuitatẽ,omniſq; ꝓpemodũ ſpes retinendę vrbis eſt abiecta.Incidit adhęc ſuſpitio ingẽs ne vrbs priuato cõſilio hoſtibus proderet̃,qua Getheus infamia reſperſus,etſi princeps ſenatus,ac ꝓinde magna vir authoritate,vrbe pellit̃. Iã & fames ciuitatẽ inuaſerat,interclusis terra & mari cõmeatibus. Neq; enĩ Totilas tãtũ vrbẽ ꝓmebat mœnibus aſſidendo,ſed reparata claſſe,qua in Neapolitana fuerat obſidione vſus,orã inferi maris grauiter infeſtabat.Et circa vrbẽ res in hoc ſtatu erãt,quum Pacẽtia,in Ciſalpina Gallia,quæ oĩm eius regionis vrbiũ,in Iuſtiniani partibus adhuc erat,ab altero Gothorꝶ exercitu obſidebatur. Beliſarius q̃ ſuarũ viriũ cõſcientia,nõ ſine dolore,magnaq; animi indignatione ſeſe mœnibꝰ tenuerat,eratq; militũ numero lõge inferior,vbi cętera Italia ꝓpemodũ alienata, vrbẽ Italię caput oppugnari vidit,ratus,qđ futurũ erat, vt niſi mature ſubueniret̃, fore vt ipſa quoq; Roma breui in hoſtiũ poteſtatẽ veniret,relicto Rauẽnę pſidio,in Delmatiã trãſiit,nã per Vmbriã & Hetruriã,ob Gothorꝶ arma,nullus patebat ad vrbẽ acceſſus.Diuerſis igit̃ itineribꝰ cõſtituit ſuis laborãtibus ſubuenire,cõmeatꝰ & auxilia vrbi ĩportare.Sed dũ ille copias a Iuſtiniano expectat,interea Phocas & Valẽtinꝰ,ab eo miſſi,Portuẽſem vrbẽ tenebãt.oĩa circũiecta loca reddẽtes hoſtibus infeſta crebris excurſionibꝰ,quo ſucceſſu audaciores facti,dũ incautiꝰ euagarent̃,in inſidias ꝑcipitati,cũ ea manu militũ,quã habebãt,occidione occiſi ſunt,fuitq; clades illa q̃ ꝓ cęſorꝶ numero calamitoſior,magna vi frumẽti amiſſa,q̃ ex Sicilia vehebat̃.Sũt q̃ a Vigilio pontifice ex inſula id Romã miſſum exiſtimẽt.Operępciũ eſt hoc loco memorare q̃bus caſibꝰ fuerit Vigilius iactatus.nã q̃s fuerit eiꝰ exitus ſuo poſtea loco curę erit referre.Succeſſit Vigiliꝰ in Syluerii locum Theodora Auguſta adnitẽte,hęc quum aliq̃diu paſſa eſſet Anthemii cauſam obliterari,quapropter Syluerius in ꝑduellionis crimẽ calumnia deuocatꝰ, in miſerabile illud exiliũ fuerat cõpulſus,ne nõ ſemꝑ fœmina inſolẽs inepτiret,cũ Vigilio agere cœpit,vt de Anthemio q̃ priuatꝰ adhuc fuerat ſibi pollicitꝰ,tũ demũ põtifex pſtaret. Reſpõdit Vigilius impudẽter ſe feciſſe,qui cũ Apocriſarius eſſet,hoĩs hęreſeos damnati reſtitutionẽ ꝓmiſiſſet, ſed multo impudẽtius facturũ,ſi apoſtolica locatus ſede,id pſtaret.Credere ſe nõ ea ꝓmiſſa ſeruãda,q̃ indigna eſſent & nefaria. Excãduit Theodora,& vt ſunt mulierũ ingenia in prauis tenacia,Vigilio irata,Romã miſit Anthemiũ Scribonẽ,q̃ põtificẽ ipm inuitũ,ſi ſponte ire nollet, ad ſe Conſtantinopolim deportaret, deditq; ſuper ea re literas Ro.populo, vt ſi Vigilius ſua iuſſa detrectaret,vincula illi inicerẽt,& Anthemio vinctũ traderẽt.Platina Vigiliũ tradit Romę in iudiciũ arreptũ,Theodorę iuſſu,Romanis q̃buſdã adiuuãtibus,capitaq; accuſationis fuiſſe,ꝙ ipſius fraude Syluerius circũuẽtus,dignitate ſpoliatus eſſet,& mox in exiliũ actus,& ꝙ eiuſdẽ Vigilii põtificis iuſſu,adoleſcens q̃dã a Vigilio Aſterii cõſulis filio,ad necẽ cęſus eſſet.Cęterũ ne põtifex iudiciũ ſubterfugeret, ab Anthemio quẽ Theodora miſerat ad Cecilię ædẽ captus,Cõſtãtinopolim ꝑductus eſt.Ferũt naui ſecũdo Tyberi deuectũ lapidibus a populo petitũ,additas etiã diras execrationes.Oĩm malorꝶ nobis cauſa fuiſti,oĩa tecũ mala deferas.Q̃ꝫ ſi vera ſunt hęc,q̃ Platina ſcribit,a fide haud dubie abhorret,qđ de eadẽ re in literas miſit Blõdus,illũ in Siciliã delatũ magnã inde vim tritici miſiſſe ad eiꝰ ciuitatis quã nuper diſcedens tã infeſtã habuiſſet,inediam leuãdam:cęterũ quoquomodo hęc accipienda ſunt, frumentariæ naues circa Portuenſem vrbem, cæſo vt diximus præſidio interceptæ,ſunt ab hoſte.Scribunt q̃dam Vigiliũ eorũ permiſſu,a quibus deportabatur in Siciliã, Ampliatum preſbyterũ ordinaſſe,& Valentinũ antiſtitem ab eodem ad dignitatem promotum iniũctũq; illi a Vigilio negocium,vt ſe abſente Romanam eccleſiã & clerũ tueretur. Sicilia dein

Beliſarii cõſilium.

Cędes Græcorũ ducũ.

Vigilꝰ põtifex exagitatur.

uectus,poſt longã nauigationẽ,quũ iã Bizantio appropinquaret,Iuſtinianũ cũ magno comita-
tu habuit obuiũ,a quo ſumma veneratione acceptus,perductuſq; eſt clero pręcedente ad augu-
Theodoræ poſtulata,
ſtiſſimũ Sophię tẽplũ.Inde de Anthemii reſtitutione a Theodota appellatꝰ, quũ oĩa priꝰ ſe ſubi-
turũ ſupplicia diceret,ꝗ vt impiũ hoĩem in eã eccleſiã reſtitueret, in qua celeberrimo conuentu
ſe Pontifice fuiſſet decretũ, vt Chriſti mater Theotocos.i.Deipara diceretur, inſtare minaciter
inſolens fœmina,ac vim intendere niſi poſtulata faceret. Tũ põtifex,ad Iuſtinianũ inqt putabam
Art.Iõſtan tiã Gręcoꝝ.
me veniſſe nõ ad Diocletianũ.ꝗ vox adeo iniquis auribus eſt a circũſtantibus excepta, vt Theo-
doræ iuſſu ad necẽ fit ꝓpemodũ cęſus.Cęterũ in Euphemię tẽplũ dilapſus, inde a tortoribꝰ vio-
lenter extractus,ꝑ totã vrbẽ,laqueo ad collũ ſuſpenſo,ignominioſe eſt diſtractus,in carcerẽ inde
Art. Vigilii patiẽtiam.
obtruditur,vbi aliquãdiu panis dũtaxat fuit illi cibus & aqua potus.Ferũt tã patiẽter hęc tuliſſe,
vt idẽtidẽ diceret ſe multo atrociora adhuc laturum,ſi ꝑ meritis digna ſibi poena irrogaretur.
Qui Vigiliũ officii cauſa ſecuti fuerãt,partim in exiliũ acti,partim ad metalla excidẽda deporta-
ti.Mireẽ aliquis quo modo accidere potuerit,vt is quẽ Iuſtinianus nuք tã honorifice acceperit,
mox paulo tã fœdã tulerit ignominiã,atq; ex principali domo,nõ aliũde illatã, ꝑſertim quũ ni-
hil occulte fieret,ſed Iuſtiniano ipſo,vt credere par eſt,nõ ſolũ audiẽte,ſed vidẽte etiã. At ferũt
Theodoræ authoritas ob viti amẽtiam.
extremis tẽporibus Iuſtinianũ parũ fuiſſe mẽtis cõpotẽ, quã nacta occaſionẽ Theodora, multo
maximã adminiſtrationis partẽ ad ſe trahere. Aut certe Diocletiani exprobratio fuit Vigilio no-
xę,apud principẽ alioq; mitiſſimũ. Fuit inde plures ãnos in carcere Vigiliꝰ,alii cũ ſuo comitatu
relegatũ ſcribũt,nec prius ſolutꝰ eſt ꝗ Narſes,q extremã manũ ĩpoſuit huic bello,populo Roma-
no adnitente,cuius animũ tã lõgi ſupplicii miſericordia ſua ſponte ſubire cœperat,author fuit,
vt ſolutus ſit vinculis,ſeu ab exilio reuocatus.vtrũq; enĩ traditur. Sed quẽ tot mala ꝑdere non
Vigilii interitus.
potuerũt,Italiã repetẽs,calculi morbo Syracuſis extinctus eſt. Corpus ex Sicilia delatũ ad Mar-
celli Phanũ ſalaria eſt via ſepultum.Sed hęc ꝗ ad Vigilii mortẽ attinẽt, aliquot interiectis annis
ſecuta ſunt.Cęterũ ꝗdiu Vigilius vixit,Pelagiꝰ propõtifex eccleſiã Romę adminiſtrauit.Fuerat
Pelagii nomẽ apud Romanos ſatis illuſtre, ſed quũ vir optimus, & multa poſſidens in ſumma
annonæ caritate innumeros ciues pecunia iuuiſſet,leuaſſetq; ꝑ viribus ciuiũ deſideria,quũ rerũ
oĩm anguſtia laboraretur,multo ex eo clarior eſt factus. Miſſus itaq; eſt legatus ad Totilã, q cũ
eo ageret vt induciis datis bello abſtineret,fore,vt niſi ſibi auxilia per eos dies mitterentur,vrbẽ
illi traderent.Accepit Totilas Pelagium ad ſe venientẽ ſatis amico vultu,priuſꝗ ille poſtulata ef-
fari cœpiſſet:inde vbi ad quid veniſſet Barbarus audiuit, tũ rex acerbe inſolẽterq; in Romanos
inuectus,Theodorici & Gothorum beneficia in eã ciuitatẽ exprobrans, perfidã ciuitatem & in-
Totilas in Ro. iuehit.
gratã appellare,inde quũ plura magis barbare ꝗ hoſtiliter in hanc ſententiã dixiſſet, eo detorſit
orationẽ,vt diceret nulla opus eſſe legatione,nullã ſalutis viã reliquã fore populo Romano,præ-
ter vnã,ſi muros demoliantur,ſed & Gothorũ exercitũ in vrbẽ inducant, eam fortunã habituri
Durę cõditiones quæ a Totila ꝓponebãtur.
quã victor eſſet hoſtis daturus. Tum Pelagius,quando inquit Totila, præter ius gentium lega-
tos aſpernaris,vt ne preces qdẽ velis audire,nos diuinã opẽ implorabimus,inuocatũ coeli numẽ
vt ſpero aderit,humanãq; franget ſupbiã,atq; pauca hęc effatus retro abiit. Poſt Pelagii reditũ
ciuitas Totilę ſuperbiã auerſata,omnia extrema prius ferenda cenſuit, ꝗ iratũ hoſtem ciuiũ exi-
tio imminentẽ,in vrbem accipere.Obſtinatis itaq; animis ad reſiſtendum,famem alioqui intole-
Noua auxilia a Iuſtiniano.
rabilem,maiorũ metu,conſtanter ferunt. Venit nec ita multopoſt a Iuſtiniano nouus in Delma-
tiam exercitus ad Beliſariũ.Incidit hic anceps cõſultatio terreſtri ne itinere per Apuliam cum
commeatu Romam tenderet,an pars vna mari cum commeatu iret, altera terreſtri itinere. Cæ-
terum,quia res nullã patiebatur dilationẽ,placuit vt terra mariq; iretur, fore aiebant ſi ſecundæ
adeſſent tẽpeſtates,vt quinto die claſſis ſubiret Tyberina oſtia.Beliſarius itaq; cũ claſſe in Italiã
tranſgreſſus Hydruntũ obſidione leuat,inde inſtituta nauigatione celeriter repetita Romã irre-
quieto curſu petebat.De huius aduentu factus certior Totilas,quia ſatis apparebat ad qd veni-
Tyberis obſtruitur a Totila.
ret,Tybrim ab vna ripa ad alterã trabibus ferreaq; catena iũxit, duodecim milia paſſuum ab vr-
be,qua amnis arctiſſime fluit, pontem fluuio impoſuit,ſtatuitq; vtrinq; caſtella, cũ ſuo præſidio
vt omnis importandi commeatus facultas adimeretur.Nec ita multo poſt Beliſarius Tyberinũ
oſtiũ ſubiit,ſubſeditq; circa portũ,ſuorũ aduentũ expectaturus,q poſt Beliſarii diſceſſum in Ita-
liam tranſmiſerũt. Erat Ioãnes cognomento Vitalianus horũ dux, is Gothos ſubita pugna ad-
ortus ad ſatietatem cecidit:Brunduſiũ primo impetu capit,vbi paululum commoratus eſt quo
ad Apuliæ & Calabriæ ciuitates in fidem reciperentur : Canuſio inde potitus eſt, veniq; circa
Cannas vicum veteri Romanorum clade ad poſteros inſignem,cum Tulliano in colloquiũ,erat

is Venãtii filius,q tũ in Lucanis erat lõge princeps.Per hunc igit̃ eſt ſpes Grȩcis facta fore vt Lu
cani & Brutii,q Grȩcoꝝ militũ iniuriis ad Gothos defeciſſent,ſua ſponte in fidẽ redirẽt ſi ſpes
veniȩ fieret.Laudatus eſt Tullianus,iuſſuſq; rẽ exequi. Miſerat interea Totilas Capuã ꝓcipuam
partẽ ſui equitatus,eſtq; equitũ ducib⁹ mãdatũ vt Vitalianũ prætergreſſum eueſtigio ſequeren
tur,cȩtera fore ſibi curȩ.Nec Grȩcũ ducẽ latuit regis conſiliũ, qui vbi indicio cõperit quid eſſet
pręfectis eqtũ negocii iniũctũ,inſtituto itinere auerſus in Brutios abiit,vbi circa fretũ Richimũ
dũ Totilȩ ducẽ,q pręſidio eã prouinciam obtinebat,tumultuario ꝑlio adortus,facile ſuperauit.

Vitaliani prudens cõſilium.

Magna pars copiarũ cȩſa eſt,ipſe dux perditis rebus,cũ iis q cædi ſupfuerãt,deditionẽ fecit.Bru
tii & Lucani,tã opportunã occaſionẽ cõplexi,ſecundũ eam pugnã a Gothis defecerũt. Fremere
interea Beliſarius,Vitaliamq; ignauiam palam carpere,ꝙ cũ lectiſſimũ equitatum haberet, nam
Heruli & Hunni cũ eo erãt,vnã Gothorum equitũ alam formidaret,futurũ vt ea mora ſupra q̃
dici poſſet,Iuſtiniani rebus officeret,ſi Roma tã inedia cõfecta hoſtibus,qa plus nõ poſſet, poſt
lõgã ſubſidii fruſtrationẽ dederet.Hȩc ille in abſentẽ iactare, Vitalianus dubiũ metu, an qa id fa
cere cõducibili⁹ duxerit, nõ modo nõ Romã venit,ſed retro in Apuliã reuerſus,ibi caſtra fecit.

Brutii & Lucani a Gothis deficiunt.

Beliſarius deſperãs ſuoꝝ acceſſum,haud amplius expectãdũ ratus,experiri cõſtituit,an cum his
copiis,quas habebat,poſſet cõmeatũ & auxilia vrbi iportare: & qa multo erat hoſtibus inferior,
q̃ vt apte acie dimicare poſſet,fluuiũ ſibi puiũ facere audaci conatu adort⁹,ducẽtas naues, quas
Grȩci Dromones vocãt,noſtri credo Celoces,frumẽto honuſtas,lectiſſimiſq; militib⁹ in eas ipo
ſitis,aduerſo egit flumine.Prȩcedebat lignea turris duabus ratibus iposita maiore celſitudine q̃
eſſent Gothoꝝ caſtella,quȩ ab vtraq; frõte pontẽ obtinebãt.Habuit & turris ſuos ꝓpugnatores
omnifariãq; tela ad hoſtes exaduerſo conficiendos.Reliquæ copiȩ,cõpoſito agmine,ripam tene
bãt,ac cũ nauibus,quȩ ab Helciariis trahebantur ex ȩquo procedere. Primo itaq; acceſſu hoſtis
citeriori ꝓſidio deiect⁹,lȩua eñi ripa Beliſarius ductabat agmen,quæ Totilanis erat caſtris auer
ſa,miſerat adhȩc Græcus dux Romam q ſuos monefaceret,vt ſub id tempus, quo ipſe erat Ro
mam venturus,illi eruptione ex vrbe facta,Barbarum pugna diſtinerent,ſed Beſſus neq; id fecit
neq; quãdiu tenuit obſidio,egit quicq̃ memoratu dignum. Beliſariani ꝑlio ex vna parte defun
cti põtẽ cũ reliquo ꝓſidio nitunt̃ occupare,fuitq; interim atrox vtrinq; pugna,variiq; hincinde
conat⁹,ad poſtremũ reliquũ hoſtiũ ꝓſidiũ eſt igni expugnatum: quo certamine ducenti circiter
Gothorum periere.& iam reſciſſo ponte erat inclyta victoria in manibus, quũ iniquũ vrbis fatũ
vel vnius potius ſtultitia,omnia peruertit.

Beliſarii cõſilium.

Beliſarii ſtratagema.

Att. fortunȩ mutationem.

Reliquerat Iſaacem Beliſarius ad Portuenſis vrbis ꝓ
ſidiũ,cũ vxore & oĩbus impedimẽtis,præceperatq; illi,vt ad nullos de ſe nũcios,aut de iis qui in
diſcrimen ibant,aliqd moueret,tantum pergeret cũ militibus,qui ad id dabantur, locũ tueri qd
ille nõ modo nõ fecit,ſed audito ſuoꝝ ſucceſſu,qui ex altero fluminis ꝓſidio hoſtem deieciſſent
partam ex eo victoriam ratus,tãq̃ id facere eſſet iuſſus,cõfeſtim arreptis armis,traiectoq; cũ ſuis
flumine,impetum in Gothorum ſtationem fecit,qui exaduerſo Hoſtiam tenebãt. Fudit Iſaaces
primo impetu hoſtem,qui mox paulo in pugnã reuerſus Græcos milites modico negocio auer
tit,auerſos ac metu diſpalatos paſſim trucidauit:Iſaaces viuus venit in hoſtium poteſtatẽ.Hæc
clades Beliſario nũciata adeo ducẽ perturbauit,vt nec vbi,nec quo caſu Iſaaces capt⁹ eſſet ſciſci
tatus ſit,ſed tantũ ratus oppidũ cũ vxore,& rebus omnib⁹ a Gothis teneri, cõſternatus animo
cum nauibus,& copiis,retro pręceps abiit,certo moriendi conſilio,aut locum nup amiſſum re
cipiẽdi.pręter ſpem circa portũ omnia pacatiora offendit,ſenſitq; nullã adeo maiorem cladem a
ſuis acceptã.Cȩterũ animus ira & lãguore affectus,ꝙ vnius temeritate tanta e manibus occaſio
fluxiſſet,in febrẽ incidit,qua diu poſtea cõflictatus eſt.

Iſaacis temeritas.

Beliſarius incidit in febrem.

Iſaaces Totilȩ iuſſu in vinculis occidit̃ ob
Roderici Gothoꝝ fortiſſimi mortẽ,q circa põtẽ fortiter dimicãs occubuiſſet,iã eñi clemẽtia illa
quã Totilas ab initio oſtẽderat in ſȩuitiã paulatim abierat, ſiue ꝙ aſſiduis ſucceſſib⁹ ferocior in
dies animus fieret,minuſq; iniuriȩ patiẽs,ſeu qa ficta ab initio virtus diu ſimulari nõ potuit.Sa
tis cõſtat famem Romȩ pertinacius toleratã,qa eius immanitas vulgo eſſet formidoloſa,equinæ
carnes,murinȩ,& alia fœda dictu miſeris ciuibus militibuſq; cibatui fuere,& cũ his omnifariam
herbȩ,atq; ex iis q̃dã,quȩ ne muta qdẽ animalia attingũt. Verum deſperato auxilio, tum demũ
in lachrymas & mœrorẽ verſi,alii ſua ſponte vitam finiebant,alii deceptis ſtationibus noctu fu
gam moliri.Sed multo plures in priuato fame cõtabuerunt.Eratq; hic rerum ſtatus Romȩ,quũ
quatuor Iſaurici milites vrbem Totilȩ prodiderũt.Hoſtis per Aſinariam portã noctu occulte in
ductus eſt.Cȩterũ Totilas,ſiue vrbis magnitudinem veritus,ſiue fraudem aliquã, intra mœnia
compoſitũ agmen circa Lateranũ vſq; ad lucem immotũ tenuit. Peruaſit interim rumor ciuita

Fames vrbana.

Vrbs Totilȩ proditur.

tem,hoſtē in vrbe eſſe,cōclamatūqꝫ eſt noctu ad arma,q̃ pauci admodū induerūt:cętera multitu
do metu cōſternata,alii alio amētes diſcurrere,ac multi mortales ꝑ eas portas quę maxime erāt
hoſtibus auerſę,certatim effuſi in agros & deuia loca abierūt,imbelli turbę,q̃ multo maxima fu
it,Diuoꝝ tēpla ad effugiū patuere.Poſtea vero q̃ abūde illuxit,Gothi ꝑ vrbē diſcurrētes oīs ſe
xus & ętatis obuios ſine diſcrimine obtrūcāt.Inde Totilas,denſo agmine ſtipatus,voti noīe ad
Vaticanā Barionę ędē media vrbe adequitauit.Hic Pelagius tū propōtifex(vt arbitror) ſolēni
habitu amictus,habēſqꝫ in manibꝰ euāgelia,ſuppliciter veniēti Barbaro ſeſe obtulit. Hunc Toti
las intuitus,q̄d hoc eſt inq̄t Pelagi?ad me ſupplicaturus venis? Venio inq̄t quādo deus te mihi
dominū cōſtituit,ſed tu miſerere quęſo tuoꝝ ſeruoꝝ, miſerere captę vrbis . His lenitus Totilas
Totilas mitius exercet victoriam. veniā dedit ciuibus,vetuitqꝫ ferrū amplius euagari,edixitqꝫ vt præda Gothoꝝ eſſet,corpora ci
uiū libera ſinerent,præcepitqꝫ ſimul nequis muliebri pudicitię illuderet, adhibuitqꝫ diligentiam,
vt ſexus ille oīs eſſet iniurię expers.Ipſe,vt ſuoꝝ ferociā leniret,cōcionabūdus militē circuire,ad
Att.verba Totilæ ad ſuos. moneręqꝫ humanę fragilitatis ꝑſultantē exercitū.Fuiſſe olim Romanū Populum virtute bellica
omniū ꝑſtātiſſimū,longe lateqꝫ īperitaſſe,iam vero pręclaro humanarū rerū documēto,victricē
orbis terrarū vrbē victā,ſeruitioqꝫ preſſam iacere,magnoqꝫ fortunę ludibrio factum vt paucis an
nis eadē ſit ciuitas ſępius capta,ſępius direpta,& ad hoſtiū libidinē vexata . Iā & in eo nō paruū
bellicę ſortis exēplū extitiſſe,ꝙ octo circiter Gręcoꝝ milia,Beliſarii ductu, ducēta fere milia Go
thorū,ex Italię poſſeſſione ꝑpemodū deieciſſent, rurſus quatuor Gothoꝝ milia, viginti & am
plius Graii noīs,ſuo ductu & auſpiciis viciſſent,vnaqꝫ victoria factū vt Italia, quę ꝑter Veronā
Ticinū,& Tauriſium,tota Gręcoꝝ pręſidiis tenebaꝫ,multo maxima eſſet ex parte ſuis armis re
cepta,q̄bus fortunę inq̄t voluminibꝰ admonemur,nō ſuperbe & crudeliter oportere nos ꝑſentē
victoriā exercere,ſed ꝑhumane potius & clemēter. Adde ꝙ res ſecūdas vt aduerſas immodera
te ferre nō fortiū viroꝝ eſt,ſed hoc diffidētis eſt,illud hūanas vices obliuiſcētis . Et Totilas his
verbis vim inhibuit,īde Romanos ꝑ cōcione affatus,vehemēter eos increpuit, ꝙ nō minus ſtul
te q̃ ingrate res Gręcoꝝ,gētis oīm leuiſſimæ,Gothis ꝑtuliſſent,ꝑ quos primo ab Odoacris tyrā
nide,grauiqꝫ ſeruitio liberati eſſent:inde Theodorici clementia multos annos & feliciter & ocio
ſe egiſſent.Contra a Gręcoꝝ dominatu,q nihil ſecū in Italiā ab initio belli attuliſſent pręter ver
ba quoꝝ abūdantiſſimi eſſent,ſupbiāqꝫ & auaritiā,in apertū rerū oīm & vitę diſcrimen adducti
ſemel atqꝫ iterum obſidionē paſſi,nihil ꝑter famē,cędem,ac nouiſſime bonoꝝ amiſſionē lucri fe
ciſſent.Italiam aſſiduis tributis exhauſtam,quę ſub Theodorico multo frequētiꝰ populis remiſ
ſa eſſent,q̃(nō crudeliter & ſupbe vt a Gręcis ſed perhumane)a ciuitatibus exacta.Nulli igitur
mirū videri debere ſi Romanus populus ſuę inconſtātię luat pœnas,quādo nil tā acerbum pati
poſſit,q̄n acerbiora adhuc ſit meritus.Atqꝫ his dictis,ſine ſpe vlla melioris ſtatus cōcionē dimi
ſit,eſtqꝫ per hęc Ruſticiana mulier nobilis arrepta in iudiciū,q̃ Theodorici regis ſtatuas frāgi de
Ruſticiana Symmachi filia. lerigꝫ feciſſet,in patris ſui Symmachi & Boetii coniugis vltionē, q Theodorici iuſſu fuerāt īter
fecti.De facto nihil ābigebaꝫ,cęterū mulieris pietas & amor in defunctos plus valuit apud Toti
lā,q̃ regia maieſtas,abſoluta a rege eſt,ac nequa vis illi fieret diligenter cauit.Miſit inde Totilas
Totilæ clementia. ad Iuſtinianū,q dicerent illi Romā eſſe in Gothoꝝ poteſtate,fore vt ſi cum Gothis pacē q̃ bellū
mallet,vt Roma a ſe incolumis præſtareꝫ,polliceri adhæc magna Gothorū auxilia, q̄bus ille oī
Att.Totilæ poſtulata. bus bellis vtereꝫ.Contra ſi pergeret Italiā infeſtare,ne vrbis curā ſe a gerendis rebus auerteret,
æquaturū ſe eā ſolo, potius q̃ hoſtibus relinqueret occupandā. Legati ad eū miſſi Pelagius cuiꝰ
ſupra haud vno loco facta eſt mentio,& Theodorus orator ea tempeſtate haud ignobilis. Am
bo iuramento adacti vt mandata ex fide exequerētur,Romāqꝫ redirēt defuncti legationis mune
re.Sed dum legati eunt redeuntqꝫ,Beliſarius q̄q̃ morbo implicitus adhuc,in oēm tamen recipiē
dę vrbis erat occaſionē erectus:Id hoſtium cōſilium,quū nō lateret Totilam,maluit ipſe Romæ
eſſe q̃ in Lucaniam & Brutios ire,vbi plus nimio Iuſtiniani arma inualeſcebāt.Miſit itaqꝫ Gothꝰ
rex partem copiatum ad id bellum,vt Græcoꝝ conatibus mature iretur obuiam.Legati q Con
ſtantinopolim iuerant,comiter & ꝑhumane ſunt a Iuſtiniano accepti,inde iuſſi dicere ad q̄d ve
niſſent,cū multis lachrymis exponūt Totilę poſtulata,docēt q̄d victor Barbarus in animo habe
Miſerabilis legatorum oratio. ret,niſi pax ſibi & ſuis redderetur,inſtare ſupremū excidiū vrbi nobiliſſimę,in cineremqꝫ abitura
auguſtiſſima Diuorū templa,fora,Porticus,Theatra,omniaqꝫ ſacra & prophana,niſi bello abſti
neretur. Vbertim igitur flentes,& ad pedes principis ſuppliciter ꝓuoluti,etiā atqꝫ etiā orare vt
infeliciſſimę vrbis miſerereꝫ, pateretūqꝫ eā potius ſeruire,q̃ extremo excidio dedi, poſſe fieri vt
præſenti periculo ſeruata in libertatem quādoqꝫ reſtitueretur, at ſi flammis & ferro dedita vrbę

eſſet,fore vt breui buſtũ & fabula Roma fieret.Hęc illi.Iuſtinian⁹ verò,ea ſocordia qua fuiſſe trã dit,Beliſariũ reſpõdit in Italia eſſe,illi totũ belli negociũ a ſe iniũctũ,nec vltra verbũ addidit.apparebat ex his fatũ vrbis ex vni⁹ ſatellitis ſentẽtia pẽdere, quo piculo adacti Pelagius & collega nõ deſtiterũt plures dies ambire,ac cũ lachrymis ꝑhenſare, q chariſſimi erãt Iuſtiniano, hos illi rogare,multiſꝗ ſupplicijs obſecrare:vt Principis animũ flecterent,ne bellãdi ſtudio eã vrbẽ pderet,qua exciſa impij dignitas nulla in poſterũ futura eſſet ampli⁹.Hęc legati.Cęterũ Iuſtinianus Vigilij cauſę erat potius ꝙ publicę intentus, iã eñ alterũ ille annũ pene exactũ in vinculis erat. Tẽtauit itaꝗ impator p Pelagiũ flectere Vigilij animũ,vt Anthemiũ reſtitueret,ad poſtremũ,qa ſentẽtiã mutare noluit,eũ demũ,vt qdã ſcribũt,flagro adhibitus eſt.pmiſſu principis, ac p vrbẽ laqueo diſtractus,eſtꝗ Pelagius infamia reſperſus,quaſi in Anthemij cauſa,Iuſtinano & Theodorę gratificari voluiſſet,ſed is haud aliter ꝙ Vigili⁹ id facinus,vt impium,auerſari. Legati retro re infecta ſunt Romã reuerſi.

Vigilius pon. diſtrahitur.

Hic Totilas vbi quę a Iuſtiniano reſponſa haberent audiuit,pacẽꝗ ſibi negari,paululũ addubitauit qd a ſe fieri oporteret.Inde furẽti ſimilis vrbẽ excindere adort⁹ primo eã munitionibus nudat,mœnibus plus tertia parte ſolo æquatis, Capitoliũ inde incẽdit mox paſſim ędificia publica & priuata ſubiecto igni deflagrarũt.Ardere vna hęc, ſimulꝗ Auentinus,Quirinalis, Cęlius, cęteriꝗ colles eodẽ tpe incendio teneri.Exaudiri fragor ruẽtiũ tectoꝝ multarũꝗ ętatũ opus,clariſſimaꝗ viroꝝ monumẽta,miſerabiliter extingui.Incenſa exciſaꝗ vrbe oĩs ciuiũ multitudo,neqꝫ extremis patrię cineribus dare poſſet lachrymas,p Latij & Cãpanię oppida diſperſa eſt a Totila. Senatũ & primores ciuitatis penes ſe ſolũ ioco habuit,inde Roma egreſſus,ne vnũ qdẽ viuentiũ,marẽ,fœminãve,in ea remanere paſſus eſt, vt omi humano cultu deſerta vrbs quõdã rerũ domina iaceret,magnũ omni æuo documẽtũ, ꝙ parũ ſit humanę felicitati credẽdũ,ꝙ quo maior eſt eo graui⁹ ruit,multoꝗ magis affligit quũ cadẽdũ ſit.ꝗꝗ ꝙ tãta eſſe potuit felicitas,vt calamitas & ignominia,vrbis totiẽs captę,nõ ſit multo maior ęſtimãda! Et eñ vt omittã ꝙ in ipſa adoleſcẽtia capta a Gallis,direpta,& incẽſa eſt,anno ꝙ cõdita fuerat circiter trecẽteſimo,ac ſexageſimo,iã vero oĩm gẽtiũ victrix,diuꝗ rerũ potita,a Gothis Alarici ductu iterũ capta eſt ac direpta,atꝗ ex parte incẽſa,nec multo poſt ab Ataulpho,q Alarico ſucceſſit,ad ꝑdã repetita,pariꝗ clade deformata funditus exciſa interiiſſet,niſi vnius mulierculę ꝓcib⁹ in ſuo eſſet veſtigio retẽta.Secuti inde Vandali,q Genſarici ductu eã diripuerũt.mox Odoacer & ipſe Barbarus eã tyrãnice occupauit,quo ſublato Theodoricus Oſtrogothoꝝ rex plures annos eãdẽ cũ tota Italia tenuit.Recepta inde a Beliſario eſt, biſꝗ obſidione fatigata, inedia & fame ꝓpemodũ enecta.Demũ ſub Totila miſerabile paſſa eſt excidiũ, de quo nunc ſermo eſt.

Totilas nudat vrbem mœnibus

Capitoliũ incenditur.

Roma ſola deſeritur.

Miſerabilis ſors vrbis.

Interfuerũt a Senonico bello,quo ꝑter Capitoliũ,oĩa ſunt a Barbaris fœdata, ad Viſigothoꝝ tẽpora q Alarici ductu iterũ Romã cepere,anni circiter octingẽti,haud eñ ad viuũ reſeco tẽpora, quod Chronica ſcribẽtiũ eſt, non hiſtoricorũ,a Viſigothis ad Vandalicam direptionem quadraginta quatuor.A Vandalis ad Odoacrem & Heruloꝝ regnũ,duodeuiginti,ab his ad Oſtrogothos& Theodoricũ quatuordecim,ab Oſtrogothis ad Beliſariũ q Romã ab ea recepit gẽte,circiter quinquaginta.Hinc ad excidiũ,qđ ſub Totila paſſa eſt,anni duodecim.ac toties tã breui annoꝝ ſpatio,domitrix illa humani generis,atꝗ omniũ gentiũ Roma ludibrio fuit Barbaris.

Tẽpora ſupputatio.

Totilas parte vna copiarũ Beliſario obiecta,ipſe cũ cętero exercitu aduerſus Vitalianũ,alterũ Iuſtiniani ducem,ire contẽdit,nec ille ferociſſimũ hoſtem,recentiꝗ victoria exultantẽ ,eſt auſus expectare,ſed cũ ſuis copiis Hydruntũ conceſſit,vnde breuiſſimus eſt in Epirum & Gręciã traiectus.Eſt id oppidũ in ora Italię vnde Ioniũ mare ſumit initiũ.Ea confeſſio conceſſę hoſtib⁹ victorię,fecit vt cõtinuo Lucani,Brutij,& Calabri,iterũ ad Gothos deſciuerint.Et res alibi ſic habebãt,quũ Spoletũ in faucib⁹ Vmbrię a Gothis ad Gręcos defecit.Cuſtodiebat arx,ꝙ facta eſt ex Amphitheatro qđ ꝓuetuſtũ ibi fuit,Gothoꝝ ꝑſidio vrbẽ Totilas mœnibus nudauerat,eratꝗ Martianus quidã Conſtantinopolitanus inter ꝑſidiarios milites,is cũ duodeuiginti alijs ꝑfecto arcis interfecto eã Beliſario tradidit.

Lucani Brutii & Calabri ad Gothos deficiunt.

Sub id tẽpus Calabriæ his finitimi,domo profugi, Tarentũ, quod aliquãdiu omni cultu deſertum deſolatũꝗ iacuerat,inſtaurarunt,non veterẽ vrbis aream, ſed partem complexi,portui ꝓpinquã,quã in Cherroneſi ſpeciẽ mare vtrinꝗ alluit.

Tarẽtũ inſtauratur.

Totilas Brutiis, cũ Calabria & Lucania,ꝑter Hydruntũ,receptis,Rauennam petere in animo habebat,quũ ſubito affert Romam a Beliſario occupatã irrequieto opere muniri,ille enim rem auſus,quę vix ſit ad poſteros fidem habitura,Vrbẽ magna ex parte mœnibus nudatam,cum iis copiis.quas circa portum habuit,ingreſſus,incredibili militum ardore,ſeptẽ & viginti dierum ſpatio foſſa, vallo,propugnaculis,omnifariãꝗ munitionibus, aduerſus omnem vim extrariam hoſtileꝗ impetum inſtruxit

Art.Beliſarii audax facinus.

Multi mortales,patrię deſiderio,Beliſariiq; virtute freti ex finitimis locis in vrbem rediere,plæ
riſq; etiã laxitate annonę eſt illuc recurſum,ſiqdẽ Beliſarius,vrbe a ſe inita,cõfeſtim ſibi adeſſe i
perauit naues quę tritico honuſtę in portu ſtabãt,quo cõrigit, vt Totilas, q magnis itineribus
Romã recurrerat,haud dubia ſpe vrbis primo acceſſu recipiendę.aliquotiẽs conat⁹ vallũ trãſcẽ
dere ſemp ſit cũ ſuorũ cęde a munitionib⁹ reiectus:His Beliſariani ſucceſſib⁹ audaciores facti,ex
tra vrbẽ ad pugnã egreſſi,Gothos ꝑlio fatigãt,interfectoq; ſignifero parũ abfuit quin hoſtiũ ſine
ſignis potiti.Totilas vbi omnia vidit ſibi obſepta ad vrbẽ inuadẽdã,frendẽs gemẽſq;,Tybur cõ
ceſſit,vt inde,velut ex arce quadã,vrbẽ ĩfeſtaret.Fluit Anio infra Tybur altioribus ripis,& ob id
nuſq̃ fere vadatu facilis.Salaria via,Nomentana, & Tyburtina pontibus ſuparur, q ſunt ad vnũ
terrupti Beliſarii iuſſu,vt ea pte rutior eſſet vrbs,& loca vrbi ſubiecta ab oi hoſtiũ incurſu.Beli

Vrbs a Beliſario iſtauratur.

ſarius poſt Totilę digreſſum muros vrbis validius reſtituit,portas repoſuit,claues Cõſtãtino
polim ad Iuſtinianũ miſit,vt ſciret vrbẽ iterũ a ſe in libertatẽ aſſertã, & cũ is circũactus eſt duo
decimus Gothici belli annus.Nec Totilas diu eſt Tyburi cõmoratus, ſed cũ robore copiarũ in
Vmbriã ꝓfectus Peruſiã decreto petiit,fuerat ea vrbs multa ope a Gothis oppugnata, ſed maio
re aliquãto defenſa,grauior itaq; oppugnatio ſub regis acceſſum eſt Peruſinos adorta,ferre tamẽ
illi fortiter cũ ꝑſidio ꝑferocẽ hoſtẽ,intrepideq; ire obuiã illius conatibus. Sed dũ Gothi Peruſiã
aſſidendo grauius vrgẽt, Vitalianus hoſtis abſentiã nactus ex Hydrunto cũ ſuo eqtatu tumul
tuoſe Cãpaniæ fines irrupit.Cuſtodiebant municipatim Totilæ iuſſu Romani ſenatores,cũ ꝓci
pua nobilitate,habuitq; ab initio ꝑſuaſum grecus Dux fore vt hi perculſis ſuo hoſtibus acceſſu
cuſtodia liberarent.Erãt vrbes & oĩa fere oppida eius terrę a Gothis nudata mœnibus.Leui itaq;

Ro. ſenatores liberant

ꝑlio,fuſis hoſtiũ eqtibus,q ex improuiſo ſeſe illi obtulerãt,rẽ ex ſentẽtia cõficit,oẽs Romani no
minis inde abducti Romã remigrarũt,fuitq; multo maior matronarũ q̃ virorum numerus:nam
plurimi nobilium nocte,q̃ vrbs Roma tradita eſt Gothis nocturna trepidatione dilapſi,p auer
ſa ab hoſtibus loca ad Beliſarium perfugere.Tulit permoleſte id factũ Totilas nec vltionem diſ
tulit,ſed expeditiſſima exercitus parte ſibi aſſumpta,citato agmine per Picenũ & Marucinos,in
credibili celeritate,in Apuliã irrupit,hinc tranſuerſis itineribus ad hoſtem properans,priuſq̃ ex
Vmbria nũcius ſciri potuerit ex Peruſia eũ ꝓfectũ,noctu Vitaliani caſtra adortus, his primo im

Totilas capit Vitaliani caſtra.

petu potitur,nox effecit vt minor ſit cędes edita:milites ſubita trepidatione diiecti, ĩ proximos
mõtes effugere. Vitalianus & Arnulphus Herulorũ dux, q cũ Gręcis militabat, Hydruntũ fu
ga delati ſunt,quo milites nocturno metu diiecti paucis dieb⁹ tanq̃ ad ſigna frequẽtes coiuere.
Reddidit ea victoria Totilæ nomen valde inclytum,præclarum videri omnibus regem cũ exer
citu magnã Italię partem emenſum tanta celeritate,quãta ne expeditiſſimus quidem curſor po
tuiſſe crederetur.Erantq; res Italiæ in hoc ſtatu,quũ nouę a Iuſtiniano copię Hydruntum appli
cuere.Has Beliſarius recepturus,Conone cũ ꝑſidio ad cuſtodiã vrbis relicto, ipſe cũ octingẽtis
eqtibus & peditibus trecẽtis,ex omni numero lectis,oram Cãpanię Lucanięq; claſſe præteruect⁹

Beliſarius Crotonem petit.

Crotonem tenuit,vlterius ire p aduerſas tẽpeſtates nõ potuit. Propoſito itaq; curſu excuſſus,to
tum equitatum in Thurios miſit,vbi Ruſcia locus ad res gerendas opportunus Gręcorum pręſidio tenebat.
Beſſas Hibetius & Barbatio Thrax,præfecti equitum, circa Ruſianum, loco ſatis
munito conſederunt,vbi ſub primũ acceſſum cum hoſtium equitibus tumultuaria pugna con
greſſi,ducentos circiter interemere.Peperit res bene geſta Gręcis negligentiã,qua nihil eſt in bel
lo pernicioſius,contemptim & negligenter agere,non ſaltum explorare,non ſtationes,non ſpecu
las diſponere,velut omnia circa ſe pacata eſſent procul a ſignis euagari. Id vbi Totilas comper

Att. celeritatẽ in Totila.

tum habuit,pari qua nuper celeritate ſaltum occupat, Gręciſq; ex improuiſo terrorem inicit.
Beſſas cũ parte vna equitum hoſtem nonnihil ſuſtinuit,ediditq; interea præclara belli facinora.
Cęterum eo cadente fuſi fugatiq; ſunt alii,ac paſſim tetertima cęde ꝓfligati.Barbatio cum pau
cis ad Beliſarium tãtę cladis nuncius venit.Nulla ęque res aduerſa inuictum alioqui ducis ani
mũ eo bello affecit,ac inopina illa florentiſſimi equitatus iactura.Conſternatus animo qa victor
hoſtis haud multo poſt affutur⁹ credebat,naui cũ vxore.quã ſuarũ expeditionũ plurimũ habuit
comitem,trepide conſcenſa,temete ſe ventis permittens Meſſanam caſu delatus eſt.Nec Romæ
res interea meliore ſtatu eſſe,Conone,q ad vrbis pręſidium fuerat relictus, militari ſeditione in

Cononis cędes.

terfecto.Cędes ab ducis auaritia orta eſt,qui quũ in re frumẽtaria negociaretur, arctiorem reddi
dit annonã.Miſerũt milites ad imperatorem,qui ab eo peterent,vt eiuſmodi motus n[illegible]ini frau
di eſſet,quę res niſi impetraret futurũ dicerẽt vt breui Roma a militib⁹ Totilę traderetur.Mina
ciſſima hæc legatio fecit,vt venia ſit militibus data.Premebatur interim ad Ruſianum Græco

rum ꝓſidiū,arctiſſimaꝗ tenebaṫ obſidione,& ad eū ventū erat inopiā, vt vi ſubacti milites in
certū diē pacti eſſent deditionē,niſi aliūde auxilia ſibi interim mitterenṫ. Nec Beliſariꝰ in aper
to ſuoꝝ diſcrimine deſedit,ſed ex Meſſana Hydrūtū ānauigauit,vbi exercitu a Valeriano acce
pto,cū uumeroſa claſſe,& omni copiarū robore,ex alto ſeſe iis q obſidiōe tenebanṫ oſtēdit, hic
priuſq̄ littoribꝰ appelleręṫ naues ſubita ſūr tēpeſtate diſiectę,fecit tñ cōſpecta claſſis,vt deditio
nulla ſecuta ſit,ſpe em̄ elati ꝓſidiarii milites ī retinēdo loco ꝑſeuerarūt. Affuit nec multo poſt
Beliſariꝰ nauibꝰ ex tumultuoſa illa iactatiōe receptis,ſed ī terrā deſcēdere nō ē auſus,Gothis ī
ſtructa acie littus obtinētibꝰ. Adſ auertendū igiṫ hoſtē præſenti conatu Vitalianū in Picenum Beliſarii cō
agrū,cū Valeriano & parte copiarū ire iubet,ibiq́ res Gothoꝝ ſubita vi bellica īfeſtare,ipſe cū ſilium.
reliquo exercitu Romā,ad militarē ſeditionē cōprimēdā,retro abiit. Totilas etſi bellū ex Piceno
nūciabaṫ,perrexit tamē Ruſianū oppugnare,duobꝰ milibus equitū miſſis,q Picentes a Græco-
rū armis tuerētur. Nec q Ruſiani erāt diutius hoſtē tulerūt,qn omni ſpe ſubſidii abiecta, cum Ruſianum
Totila incolumitatē paciſcuuṫ,quā nō ſolū impetrarūt,ſed vt oīa ſua haberēt ꝓmiſſum ē,ſi cū deditur.
Gothis militare vellēt:ſi minus vt cū ſingulis veſtimētis ꝓſidio decederēt. Magna pars militū
ne ſua amitterēt,apd̄ hoſtē remāſerūt. Alii eqs & armis traditis Crotonē īcolumes ſunt dimiſſi.
Vnus Colegerius ꝓſidii ꝓfectꝰ,q author fuerat oppidi poſt primū fœdus cōtra fidē retinendi,
Totilæ iuſſu verberatꝰ eſt,atq interfectus. Oppidanoꝝ bona militi prædæ fuerūt. Virorum &
fœminarū corpora libera rex eē iuſſit. Et res Italię ꝑ hūc modū habebāt,quū Beliſarius ē ī Grę Beliſarius
ciā reuocatus,impetrato illi ꝑ Antoninā cōiugē reditu,quę ad hoc ipm ex Italia,Cōſtātinopo in Græciā
lim ad Iuſtinianū & Theodorā,aliquāto antea nauigauerat,viri ꝓmiſſu. Cæterū non tā mulie- reuocatur.
bres ꝓces Iuſtinianū flexere ad Beliſariū reuocādū,q̄ Parthici belli terror,q tum maxime impē
debat. Beliſarius tribus milibus peditū Romæ ad ꝓſidium cū Diogene viro impigro relictis in
Græciā nauigauit,quinquēnio poſtq̄ in Italia bellum inſtaurauit, fuitq hic deceſſus illi haud
tā ſpecioſus & celeber q̄ prior ille,quū Vitigitem,& Gothoꝝ primores,Bizātiū captiuos du-
xit. Potuit ſcio nō vna cā aſtrui īmaturo huic Beliſarii deceſſui,ſed certe vel vna quā dicā fuit,
aut certe ꝓcipua,ꝗ res Gothoꝝ adeo validę erāt,vt de Italia & vrbe retinēda dux belloꝝ peri-
tiſſimꝰ deſꝑaſſet. Sub Beliſarii ꝓfectionē Peruſia,diu oppugnata,Gothi vi & armis potiti ſunt.
Et Totilas audito Beliſarii diſceſſu Romā iterū oppugnare eſt adortus,ſed vrbs quū Diogenis
& militū virtute,tū ciuiū cōſenſu,q infenſe Gothū oderāt,multo fortius eſt defenſa, q̄ ab īitio Romā Toti
fuit hoīm opinio. Hoſtis a mœnibus repulſus vnā ſpem alebat,vt diutius aſſidendo ciuitatem las repetit.
fame adactā ad deditionē cōpelleret. Erāt multi Romani generis apd̄ Iuſtinianū domo & Italia
ꝓfugi,efflagitare hi die noctuꝗ vt Beliſariꝰ in Italiā remittereṫ. Idem Godingus ad id ex vrbe
miſſus publico noīe poſtulare. Polliceri multa Iuſtinianus,armaꝗ & alia ad eā expeditionē ne-
ceſſaria ſtudio cōpare,Libero quodā ex Rōana nobilitate duce ad Italicū bellū exequēdū decla-
rato. Cęterū aliis ſupuenīētibꝰ curis Gothicū bellū omiſit. Totilas īterea, Portuēſi vrbe capta,
omnē ſpē cōmeatus Tyberino fluuio ſubuehēdi hoſtibꝰ ademit. Cætera oppida vrbi finitima ī
Gothoꝝ poteſtate erāt. Habuit vt dixi,ab initio ꝑſuaſum Totilas,vt breui ciuitas fame domi
ta ſibi dedereṫ,nec ſua deceptꝰ eēt opinione,niſi Diogenis & eoꝝ q obſidione ꝓmebantur,indu-
ſtria,tēpeſtiuuſq cōſiliū,futurę inopię ꝓcauiſſet,qcqd em̄ ſoli intra muros fuit vacuū ædificiis
inatarūt,ſparſerūtq tritico,quo cōtigit vt priuſq̄ cōmeatus deficeret,matura ſit ſeges vrbe de Romani ſo-
ſecta,erātq ꝑ hæc Rōani diu laturi obſidionē,ſeruaſſentq poſtremo vrbē,ni Iſauricorū militū lū intra mu
fraude fuiſſet Gothis tradita. Habebāt hi ſtationē ad Capenam portam,cæterum queſti inter ros ſeritur.
ſe ꝗ ſtipēdium ſibi nō daretur,de vrbe hoſtibus prodēda cōſilium ineunt,miſſiq ſunt ad Toti-
lā qui cū eo de proditione agerēt. & iā de tempore & loco conuenerant,veritus tamen Totilas Totilę ſtra-
nequa vis interueniret,quo minus ſibi porta aperiretur: tale cōmentus eſt ludibrium,vt duo tu tagema.
bicines,fluuiali ſcapha ſedētes,nocturno tpe,aduerſo Tyberi ſubuecti,vrbi ſeſe occulte inſinua-
rent,inde repēte terribile claſſicū ederēt,ipſe cū robore copiarum tā propinquus vrbi conſiſtit
vt ſtrepitus armorū ab iis q ī muris eſſēt,exaudiri nō poſſet. Ad ſubitū igiṫ tubarū clāgorē in
credibilis terror īuaſit ciuitatē: nullꝰ em̄ ſenſus eſt terribilior auditu. Cōclamatū eſt itaꝗ ad ar
ma,cōcurſūq eo vnde maiꝰ oſtēdebaṫ ꝑiculū. Interea aduerſa parte Totilā ꝓditores in vrbē acci Roma capi
piunt,tū vero a tergo verus terror ortus,cędeſq ſimul edita. Ciues militeſq ancipiti malo per- tur.
culſi,al[illegible] alio diffugiūt ac parte vrbis maxime hoſtibꝰ auerſa fugā moliūtur. Diogenes cum glo
bo militum vrbe egreſſus Cētūcellas iter intēderat,erat id oppidum adhuc in Græcorū pote-
ſtate,ſed inſeſſis ab hoſte itineribus in inſidias ꝓcipitaṫ,ægreq ex ſuoꝝ reuulſus ſtrage,aliquot

etiá vulneribus acceptis ſeruatꝰ eſt.In vrbe aliquot locis ẽ atrociter dimicatũ,ſed vir vnꝰ Cilix
gñe.Paulo fuit illi nomẽ,eqtũ alæ præfectus,ꝑlio pluribꝰ locis inſtaurato,vſq; ad lucẽ memora
bilẽ pugnã edidit circa Adriani molem,quo oĩs Barbarorũ impetus incubuerat,alibi aut tantũ
fuga fuerat,aut breui certamẽ remiſerat.Inſederat ille pontẽ,moleſq; tergo erat nonnihil adiu
Pertinax Græcorum certamen.
mẽto.Inſigniter hic certatũ,Gothis indignãtibꝰ,ꝙ tã pauci victoriá iá partã interpolarẽt,illis
vt in extremis rebꝰ ſolet accidere,ꝑtinaciter reſiſtẽtibus,adnitẽtibuſq; ne inulti caderent.Multi
igiť Gothoꝝ circa põtẽ occubuerãt,erãtq; adhuc multo plures occubituri,quum Totilas cani
Difficilis in tercluſorũ conditio.
iuſſit receptui,teſtatus ſtulti & demẽtis ducis eſſe a victo,quę gratis poſſit, velle ſuoꝝ ſanguĩe
redimere,teneãt inqt locũ dũ fames illos nobis tradat hic aſſidentibus intra biduũ aut triduũ
ad ſũmũ,nã ne in craſtinũ qdẽ paratũ habẽt vnde viuãt.qbus verbis apparet ad id tps Adriani
molẽ ſine cõmeatu & pręſidio fuiſſe.Erãt cũ Paulo Cilice quadringẽti equites, viri fortiſſimi,
q remiſſa pugna q̃rere cœperũt inter ſe,qua via qua vi incolumes inde abirẽt. Erãt q deditio
nẽ faciẽdã cẽſerẽt.alii durandũ eſſe arbitrati,atq; eqnis veſcendũ carnibus,nõ deerãt qui celeri
fuga inde abeundũ dicerẽt:verũ neq; deditio placebat,horrebãt ad vnũ oẽs irati hoſtis ſæuitiá
horrebãt incõſtantiæ & ꝑfidię nomẽ,nec tã fœda & inſueta alimẽta ꝓbabat quiſq̃,quæ ſi etiam
ꝑſuaderi potuiſſent,nulla tñ auxilia quæ expectari poſſent,& iam oĩa erãt hoſtibus infeſſa, vt
ne ſpes vlla in fuga eſſet amplius.Quũ nulla itaq; ratio iniri poſſet q̃ ſalutẽ polliceretur,nec tã
Oratio Cilicis.
difficilis cõſultatio dilationẽ vllã pateretur, tũ Cilix ita ad ſuos verba feciſſe diciť. Qꝫ manifeſto
teneamur ꝑiculo videtis viri fortiſſimi,quocũq; mẽtẽ & oculos vertimꝰ minaciter fortuna ſeſe
nobis offert,nõ cõſiſtẽdi hic,nõ abeundi facultas vlla nobis relinquiť,omnis ꝑterea deditio mi
ſera,ſed quę ne ſalutẽ quidẽ pollicetur lõge miſerrima,ac præ cęteris ęrumnoſa.Circũſedemur
vndiq; infeſtis Barbarorum armis,ſine cõmeatu,ſine ſpe auxilii,nec ſpes vlla in victoris clemẽ
tia repoſita eſt,q præterq̃ ꝙ natura eſt ſæuus & immitis,multo nunc infenſius nobis imminet
ob ſuorũ cędẽ nuper editã: & quia vrbe capta victoriá illi interpolare auſi ſimus,nõ tã vincẽdi
ſpe q̃ reſiſtẽdi ꝑtinacia quadã.Dandus eſt ſanguis immaniſſimo hoſti,ſed cauẽdũ eſt ne ĩpune
deť,ne turpiter dediti,vt inertia pecora iugulemur,q̃q̃ ea eſt gẽtis ĩmanitas vt ſimplici genere
mortis cõtẽta eſſe nõ poſſit,inſultabũt illi nobis ĩ poteſtatẽ redactis.ꝑ varia ſupplicia diſtrahẽt
vitę cruciatũ.Qđ quũ deditio nulla eſſe poſſit,aut tuta aut honeſta,ſitq; oĩs ſpes abeũdi haud
dubie adẽpta.nec ſit ꝑterea cur hic ĩedia macerari velimꝰ,pueros imitati,q in aduerſa valitudi
ne dolore cõfici malũt,q̃ ferro ſecari.Sed hos timidi & inertes imitari debẽt, & q neq; cor hñt
neq; ſanguinẽ,nobis fortis & honeſta mors eſt oĩbꝰ anteponẽda,facere fortia aut pati viroꝝ for
tiũ eſt,quos nihil formidare oportet,niſi qđ turpe ẽ & ignominioſum.Qđ quũ ita ſit vna nobis
via relinquiť,quã ingreſſi fortes oĩ æuo iudicabimur,vt ſubita irruptiõe in hoſtẽ inuecti ſtra
gem q̃ maximã edamus,ac ꝓ numero inauditã,nõ ludibrio ſit illis noſter interitꝰ ſed funeſtꝰ &
exitialis.Fleãt illi nobis cadẽtibꝰ nõ rideãt.Quid ꝙ ſi venia etiá ĩpetrãda ſit!nolim tamẽ hoſtiũ
beneficio viuere.An paucoꝝ annorũ acceſſio cuiq̃ tãti eſſe debet,vt non malit honeſte cadere,
q̃ cuiq̃ obnoxiꝰ viuere!Qꝫ ſi libere etiá & honeſte liceat,humanę vitę exitꝰ in vniuerſum de ho
mine iudicat.q quo pulchrior eſt eo lõgius extẽdit defuncti mẽoriá, cõmẽdationẽq; trãſmittit
ad poſteros:talis mors vita eſt,& nõ ea q̃ ex fato pẽdet,quũ oĩa obliuiõe ĩuoluit.Ite igiť viri for
tes mortẽq; ꝑ virtutẽ oppetite,quã iuxta ciues hoſteſq; mirabuntur,inuidebuntq; ſi viri ſunt.
Neceſſitas & virtus ad id facinus hortanť,hęc vult vt ꝑpetuo viuamꝰ,illa ne moriamur inulti.
Peroratio.
His dictis accẽſi eqtes aĩm indubitatæ morti deſpõdẽt.Cõplexi itaq; ſe atq; inuicẽ oſculantes
vltimo ſe certamini cõparãt.Cõſiliũ erat ĩ ꝑmã Gothoꝝ ſtationẽ impetũ facere,ac quũ totũ
exercitũ in ſe vertiſſent,fortiter dimicãdo mortẽ occũbere.Sẽſit id Totilas,ac ſimul vidit hoſtẽ
ad extremũ ſe caſum parare,veritꝰ,ne deſperatio & virtus paucorum maiorem q̃ pro numero
Honeſta deditio.
Gothis cladẽ afferret,Caduceatorẽ ad eos miſit,q cõditionẽ ferret,vellẽt ne equis & armis re
lictis incolumes abire,an oĩa habentes ſecũ militare.Lætati eo nũcio equites ꝑter ipm ducẽ,qui
cũ Mundo Iſaurico ad Iuſtinianũ redire maluit.cæteri cõditionem accepere.Totilas Romanos
qui in tẽpla refugerãt incolumes præſtitit,nec vrbem aliquo modo violauit,quin vt frequẽtius
coleretur,ex tota Cãpania Latioq; ac reliqua Italia,ciues vt Romã remigrarẽt,edixit,edidítq; eq
ſtres ludos,& alia qdã ſpectacula,vt ciuiũ animi tã lõga maloꝝ ſerie affecti in ſpem aliquã eri
gerenť melioris fortunæ.Adortus eſt & publica quędã opera reſtituere,vt nõ tantũ odii priore
victoria præ ſe tuliſſet in diruẽda vrbe,q̃ tũc iterũ capta ſtudii & clementiæ in ea reſtituenda,
qđ quidã voto accidiſſe arbitrati ſunt,alii credere ꝓmoleſte eũ tuliſſe,ꝙ ſe Francorũ regis filiæ

nuptias petente,eſſet vulgo a Gallis iactatū,nō eē Totilā Italiæ regē,Rōa ab eo exciſa. Quidā
alii,& in his diuus Gregorius,q̄ haud multo poſt fuit pōtifex,aiūt,Totilā poſt Romā pmo ca-
ptā,cū Benedicto abbate cōgreſſum in Bauro,vbi ille vetuſtū Apollinis tēplum,in monaſterii
vſum verterat,obtuliſſeq; ſe illi ignoto habitu,vt ſanctitatē hois,q̄ ī ore multoꝝ erat,experire
tur,eſtq; nihilo ſeciꝰ agnitꝰ,quū alius ī frequēti comitatu regis īſignia geſtaret,tū ab eo moni-
tus dicit̄,ne victoria crudeliter vteret̄,tēperaretq; ab excidio vrbis & Italiæ,fore vt Romā ite-
rū caperet,& Siciliā ītraret,ac demū nono ſui regni āno victꝰ plio mortē occūberet. Tum vero
qā iis q̄ de vrbe Roma pdixerat,manifeſtus reſpōderat euētus,ratū cętera ordine euentura, ne
maiorē numinis irā icurreret,ab omi deinceps iniuria cōſulto abſtinuiſſe. Obſedit inde Cētū-
cellas ī ora Hetrurię Totilas,quo Diogenes ex nocturna captę vrbis fuga ſe cōtulerat , eratq;
circa illū militū globꝰ haud cōtēptibilis.Miſit ad hūc Gothꝰ Caduceatorē,q eū hortaret̄,vt aut
acie cū Gothis dimicaret,aut pſidio decederet.vtrūq; ē illi negatū,quū diceret Diogenes ſe ex
ſua nō hoſtiū ſnīa dimicaturū,nec ſe prius pſidio deceſſurū q̄ ois ſpes externi adēpta eſſet auxi
lii.Eſt itaq; eo decurſum vt inducię fierēt in certū tēpus,quo exacto ſi nulla a Iuſtiniano miſſa
eſſent auxilia,tū deditio fieret.Et rebꝰ p hūc modū ī Hetruria cōpoſitis,Gothus pualida claſſe
Siciliā petiit,tētauitq; obiter Rhegyū expugnare,eſt id oppidū Siculo freto p̄rimū. Thermūdꝰ
qui præſidio vrbē obtinebat,Gothū a mœnibus cū multa ſtrage repulit,inde repulſus Totilas
Tarētū inuaſit,eſtq; vrbe ipſa breui potitꝰ,in Siciliā dein trāſgreſſus poſt aliquot ignobilia lo-
ca parti vi capta,ptim dedita,Syracuſas terra mariq; obſedit. Sub id tps Gothoꝝ duces,quos
ante ſecūdā vrbis obſidionē Totilas ī Picenū aduerſus Grecos miſerat,militū ſupplemēto aucti
Ariminū cepere.Eſt inde in Rauēnatiū cōfinio dimicatū,fuitq; pugna illa Gothis pſpera,cęſus
eſt Verus Heruloꝝ dux,cū oībꝰ copiis,q̄ deſcēderāt in diſcrimē martis.Et q Rhegyi erāt defi
ciēte cōmeatu vrbē Gothis tradiderūt.Erāt apd̄ Iuſtinianū plęriq; viri nobiles Roma profugi.
Horū aſſiduis pcibus Iuſtinianus,aliorūq; Italię populoꝝ,q idē occulte flagitabāt,fatigatꝰ, ad
Italicū bellū reparandū,Germanū virū pnecеſſariū,Ducē creat.Erat Germanus Iuſtiniani pa-
truelis frater,vir impiger, militariq; diſciplina clarus,accedebant his dotibus liberalitas,& in
nocentia ſingularis,quibus ille virtutibus erat iuxta militibus populiſq; optatiſſimus.Hęc du
cis fama tā popularis terruit haud mediocriter Gothos,erexitq; ciuitates q̄ adhuc in fide erāt
in ſpem maximā tuendę libertatis.Obtinebātur adhuc Græcorum pręſidio,Hydruntum, An-
con,Rauenna,& Centūcellę,& Germanus in Illyricum venerat,haud multo poſt in Italiā trāſ-
miſſurus,quū Sclaui gēs fera,& ad id tempus parum nota,trāſmiſſo Danubio Macedoniam &
Thraciam inuaſere,tam hęc q̄ illa terra fœde populata eſt,gliſcebatq; in dies ille terror ex Bar-
barorū ſucceſſu,quo Iuſtinianus tumultu territus,& iā de ſumma imperii ſollicitus Germanū
ab Italica expeditione remoratus eſt.Quę res magnā pbuit Gothis facultatē Sicilię per ocium
vexādæ.Et Germanus quū in Illyrico adhuc eſſet,fato defunctus eſt,quū incredibilis quædam
expectatio de eo eſſet in Italia.Erāt cū Germano duo ex Mathaſuntha filii, ex ea crederē quæ
fuit Theodorici neptis,inuitaq; Vitigiti nupſit,ſi tēpora paterent̄.Enimuero Germano defun
cto Italicū bellū filii exequendū,Iuſtiniani iuſſu,velut hęreditarium accepere, qd̄ vix per ætatē
contingere potuiſſet,ſi ex illius Mathaſunthę matrimonio orti eſſent,quę cum Vitigite & pri
moribus Gothorum,a Beliſario prima Italica expeditiōe abducta eſt Bizātium:quos ſi eā ma-
trem habuere impuberes adhuc ac pene pueros eſſe oportuit,quod tacite videtur ſignificari ex
eo q cū Vitaliano bellū adminiſtare iuſſi ſunt.Erat is Germani gener,lōgaq; Italici belli admi
niſtratione Gothis armis aſſuetus.Tres igit̄ duces ad exercitū miſſi,circa Salonas(erat eñ bru
male anni tēpꝰ)ſubſedere,ad prima veris ſigna in Italiā traiecturi.Erāt adhuc illi in hibernis,
quū Iuſtinianꝰ,mutato cōſilio,Italici belli curā Narſeti detulit,ſcripſitq; ſuis ducibꝰ,ne ī Italiā
exercitū deportarēt,priuſq̄ Narſes ī Illyricū veniſſet,penes quē totiꝰ belli ſumma futura erat.
Valebat Narſes plurimū gratia apd̄ principē,adminiſtrabatq; Iuſtiniani aulā ſuo arbitrio, vir
ad oīa virtutis opa natus,magnus qdē cōſilio,ſed religiōe & pietate maior,qui multo plura ſit
votis cōſecutꝰ,q̄ vi & armis.Erat pterea natura munificus,quæ virtus in primis apta eſt ad fa
uorē conciliādū.Iuuerūt proinde ducem,in cōparando bello,cōciliata hominū ſtudia,atq; oim
maxime Regū quorundā amicitię,populorūq; clientelæ,quos ille perpetuo apud principem pa
trocinio texerat.Exercitu itaq; opulētiſſime inſtructo,ex Bizantio in Thraciā trāſiit, fuitq; nō
nihil Philippopoli de Hūnico tumultu ſollicitꝰ:enimuero ſub id tēpus gēs ipſa Macedoniā &
Thraciā,cęde,incendio,rapinis,affligebat.Fortuna ducis,quæ ad res maiores eū trahebat,effe-

Cōgreſſus Totilæ & Benedicti abbatis.

Totilas Siciliā petiit. Geſta totilę in Sicilia.

Gothorum ſucceſſus.

Germani ducis virtutes.

Sclauorum motus.

Mathaſunthæ filii.

Narſeti Italicū bellum defertur. Narſes.

Hunnicus tumultus.

cit,vt diuiſo Hũnoꝝ exercitu terror ille breui ſit diſcuſſus.Biptito Barbari bellũ gerere adorti,pars vna Bizãtiũ petiit,Theſſalonicen altera,ſicq́ Barbaroꝝ ſucceſſibꝰſua ſpõte remittẽtibꝰ,Narſes ĩ Italiã ducere pſeuerauit.Nec Totilas terribilẽ hoſtiũ apparatũ cõtẽpſit,qn copiaꝝ parte ſub ducibꝰad Siculũ bellũ exequẽdũ relicta,ipſe de minaciſſimi belli euẽtu ſollicitꝰ,ĩ Italiã trãſfretauit.Hic oĩa circũſpiciẽs primũ oĩm opulẽtã miſit claſſẽ ad vexãdã Græciæ orã,& ad oſtẽtã

Gothica claſſis Græcorum orã populatur.

das Gothoꝝ opes id ptinere ratꝰ,& ad hoſtiũ cõſilia euertẽda,ſi priuſq̃ Italiã ĩuaderẽt, audirẽt ſua domi ferro & igni deflagrare.Diripuit Totilana claſſis Corcyrã,ĩſulaſq́ Corcyræ circũiectas,inde ĩ cõtinẽtẽ trãſgreſſa,Epirũ,Acarnaniã, & Ætoliã ĩcẽdio & rapinis fœdauit.Obſeruare adhæc Gothi maris ãguſtias,pluribuſq́ Græcoꝝ nauibꝰĩterceptis,oĩa reddere illis infeſta.Cæterũ dũ hęc alibi gerunt,Ancon interĩ in Italia a Gothis multa ope oppugnabat.Valerianꝰ,q Rauẽnę pſidebat,veritus ne ſi parũ mature laborãtibꝰ ſubueniret,vi ſubigerent aliqua ad deditionem faciundã, ad Vitalianũ ſcripſit,q adhuc in Illyrico erat,vt ſociæ vrbi ſuppetias ferret, nec ille ĩ aperto ſuoꝝ periculo deſedit,etſi iuſſus erat Narſetẽ expectare,cũ duodeuigiti nauibꝰ ad pugnã inſtructis ex Illyrico Rauẽnã decreto petebat, vt cũ Valeriano de ſumma rei loq̃ret quẽ quũ altũ adhuc teneret,forte obuium habuit,duodecim naues ſecũ habentẽ. Magna itaq́ gratulatione cõgreſſi vnã claſſem ex duabꝰ faciunt,atq́ concordi animo Anconem verſus cur

Dux Græcoꝝ claſſes.

ſum intẽdunt:nec Gothi qui a mari etiã hoſtẽ premebãt,quũ in hunc vſum & ipſi claſſem ĩ pcinctu haberẽt,pugnã detrectarunt,qppe qui nauiũ numero aliquãtulum pſtabãt.Erãt Græcorum naues triginta,alii quadraginta fuiſſe aiunt,& in his Venetas quaſdã auxiliares,quę præclarum in ea pugna ſpecimen dederunt naualis ſtudii.Gothorum naues ſeptẽ & quadraginta

Naualis pugna.

fuere,hinc Graii duces,inde Alidas & Gothildus(Scipuar eñ tertius dux,ad caſtrorum præſidiũ remãſerat)ſuos ad pugnã hortati,aduerſas in ſe claſſes cõmittunt. Fit cruẽtum prælium fuitq́ pugna magis pedeſtri q̃ nauali ſimilis,cõtis gladiiſq́ cõminus dimicabatur,nec erat ĩ tãto negocio qſq̃ ſegnis,fuitq́ per hæc aliquãdiu fortuna anceps,quoad Gothorum deterior eẽ cœpit,nõ bellatorum virtute,ſed rei maritimæ inſcitia:naues plures ĩ arctũ coeũtes ſibi impedimento eſſe ad rem gerendam,& non adiumento,ſecutaq́ eſt tetra colluctatio quum ſeſe multo

Profligatur Gothorum claſſis.

conatu ad certamẽ nequicq̃ expediũt,ex ea trepidatione orit metus,is Gothos in fugã auertit. Decem celeri circũactu proras ad littus deflexere,cęterę aut captę ſunt,aut in alto depreſſæ, q̃ ad littora refugerunt a Gothis iniecta flamma cõfeſtim corruptæ ſunt,ne victor hoſtis illis potiretur,ipſi caſtra repetunt trepidationis pleni,vbi non minus erat formidinis q̃ ſecũ tulerant, hinc quoq́ metu depulit pauitantẽ hoſtem ac ſibi diffidentem,ſoluta repente obſidione cõſter

Gothi caſtris exuũt.

nato agmine,Gothi Auximũ abierũt.Græca claſſis portum ingreſſa, ingenti Anconitanorum lętitia mutuaq́ gratulatione excepta eſt,hoſtiũ caſtra direpta,ac qcqd in his cõmeatuũ fuit in vrbẽ eſt delatũ,ipſi duces Ancone digreſſi,Valerianus Rauennã cum ſua claſſe,Salonas Vitalianus diuerſi petiere:Vna aduerſa pugna naualis adeo fregit Gothoꝝ animos,vt iã inde res eius gẽtis minus ac minus ſibi cõſtare viſæ ſint,ſempq́ retro lapſæ in peius abierunt,vt origo malorũ,qbus fortuna eius gẽtis poſtea obruta eſt,hinc credat initiũ habuiſſe.Totilas pſenti clade pculſus,omne fere robur copiarũ ex Sicilia reuocauit,quo cõtigit vt Artuades Iuſtiniani dux q cũ claſſe poſt Liberiũ in Siciliã miſſus eſt,(Liberius enim tantũ Syracuſarũ portũ inuitis hoſtibꝰ ingreſſus,ne claſſiarioꝝ multitudo grauis eſſet ciuitati cõtinuo abiit, nec aliud memoria

Græcorum ſucceſſus in Sicilia.

dignũ in ea expeditiõe geſſit)vbi vires hoſtiũ vidit debiliores factas,nõ Syracuſas modo liberauit obſidione,ſed Gothos etiã p ptes adortus,q oppidatim pſidii cauſa tota erãt inſula diſpſi, facile vicit.Sũt & Crotoniatę,q & ipſi obſidiõe tenebant,ſub Gręcę claſſis acceſſũ periculo ſubtracti.Gothi q aſſidebãt cũ multa cęde diſiecti ps vna ad mõtes refugit,cęteri effuſa fuga Tarẽtũ petiere.Perturbauit recẽs hęc clades maiorẽ ĩ modũ Gothoꝝ aĩos,ac eo magis ꝙ fama con

Res Gothorum aperte inclinant.

ſtãs erat Narſetẽ ꝓpediẽ Italiã intraturũ cũ inuicto exercitu,& qđ oĩm maxime regis aĩm fregit,duo Gothoꝝ duces,haud obſcuri noĩs,Reginaris & Moras,q erãt circa Tarentũ & Acheruſiã,cũ ſuis militibus ad hoſtes trãſiuere.iã ex Sardinia,q̃ a Gothis tenebat,noui motꝰ nũciabant,aderãt & Iuſtiniani ducibus abunde auxiliares copiæ,nã & Alboinꝰ Langobardoꝝ rex q Pãnoniã ſub armis tegebat,duodecim milia lectoꝝ hoĩm ad id bellũ,ĩ Narſetis gratiã,miſerat. Procopius quinq́ milia nec amplius pdidit.Paulus Singibertus & Guido Rauennas maiorem numerũ poſuere.Affuerũt Narſeti cũ his Heruloꝝ auxilia,numero tria milia, & Hũnici generis adhuc maior numerꝰ,nõ tã Iuſtiniano gratificaturi ,q̃ ꝙ Oſtrogothoꝝ gẽtẽ infẽſe oderãt. Guniades pterea vir Perſa,Romanęq́ militię aſſuetus,cum manu ſuę gẽtis hoĩm haud cõtem

nēda ſeſe ad bellū obtulit, adeo regū animos, Barbararūq; gētiū ſtudia, Iuſtiniani beneficentia immēſaq; pecuniarū largitio, ſibi ad obſequiū deuinxerat. Gepidę & ipſi quīgētos bellatores dedere Aſſuadis pugnaciſſimi adoleſcētis ductu Phagas Grecorū & Thracū exercitū agebat: erāt & ī Illyrico cū Vitaliano ingētes copię: vno itaq; exercitu ex duobꝰ facto: ſub vernū tēpus, Narſes ex Delmatia ꝑ Lyburniā, Hiſtriā, & Iapidiā Italię fines īgreſſus, circa Aquileiā cōſedit, vtra ſibi via tenēda eēt deliberaturꝰ, duę eñ vię erant: ſecus mare vna, altera ꝑ Taruiſiū, Vicetiam & Veronā, tā hęc q̄ illa difficilis: crebro fluuiorū occurſu, multi qdē Alpini amnes ab Aquileia ad Padū paſſim ſibi terrā vēdicāt, ꝓcipitia primo vt ruere quędā nō fluere credātur, ꝓſertim circa Alpes, inde paulatim miteſcētia; mariq; appropinquātia, paludes aliit vaſtiſſimas. In fronte igit̄ Italię ab Aquileia, Vaianus, Tiliauētū, Lemen, Liquētia, in Tauriſino Anaxus, & Silis, in Vicetino Togiſon & Bacchilio: in Veronēſi Atheſis & Tartarus, ſequūtur īde Mincius, Ollius Abdua oēſq; Padi accolę. Padus ex Apenino magnis auctus amnibꝰ, & ī his Ticino oīm vberrimo ſeptē oſtiis mari infundit̄. Hāc remorādi hoſtis facultatē haud aſpernatus Totilas, Tauriſiū hęreditariā vrbē, Veronā, & alia fluminibꝰ loca interiecta ꝑſidio & opere muniuit: miſitq; Teiam ſecūdū regē Gothorū ea ætate pręſtātiſſimū: cū parte copiarum: q ab Atheſis tranſitu oēm hoſtiū conatū arceret, fatigaretq; ꝓhibēdo, ꝙ ſi vis inhiberi nō poſſet, trāſgreſſū eueſtigio ſeq̄ret̄, ipſe Ticini ſubſedit, cętera ad bellū ꝓuiſurꝰ. Habuit ferociſſimus rex ab initio ꝑſuaſum fore vt ſi Teias ea parte, qua veniēti hoſti obiectꝰ erat, ſtrenue operā nauaſſet, facile cætera Italia Narſes ſua opera excluderet̄. Ille vero vbi quę ab hoſtibꝰ paratētur factus eſt certior, Lāgobardorū auxilia ꝑ mediterranea ire iuſſit: q vbi ad Padū perueniſſent Brexelli cōſiſterēt. Erant tū Brexellani Rauēnatiū ſtudia ſecuti adhuc in fide. Hinc Lāgobardi iuſſi ſūt Totilā bello implicare diſtinereq; procul, dū Narſes ī ītima Italię penetraret. Florētiſſimū Lāgobardorū equitatū nulla vis tenere potuit, ſed ꝓceps ꝑ æqua & īiqua, qua voluit ſibi fecit iter, partē itaq; multo difficillimā Italię emēſus circa Padum cōſedit. Teias ſuis diffiſus viribus decreto pugna abſtinuit, nā neq; Gothorū adeo multi ex hibernis adhuc exierāt īopia ſtipēdii. Et vrbes quæ in fide erāt audito Narſetis aduētu, negligētiꝰ impaca facere. Nec Narſes Langobardis a ſe dimiſſis in ocio fuit, ſed ꝑ Venetos lęuo mari Rauēnā duxit exercitū. Cōtigit Graio Duci facilior ductus Venetorꝫ opera, q nauibus ſtrauerunt fluuiorꝫ oſtia, ſic Philiſtina ſuperata eſt, ſic Clodia foſſa, Brūdulum, & Carbonatia (fornaces hodie dicunt̄) ſic alia fluuiorꝫ vada, ſic demū Capreſia q̄ nunc Magna vacca eſt. Et Veneti tā perplexū iter Narſeti, rei maritimæ locorꝫ peritia, ꝑ hūc modū expediuere, vt ſine tumultuoſo traiectu in intima Italiæ ſit exercitus trāſmiſſus: Dux ipſe locorꝫ naturā cōtēplaturus ꝑ æſtuaria naui prætteruehēs in Riuumaltū deſcēdit, vehemēter miratus dicit̄ nouū mortaliū incolatum, ꝙ inſulatim ſtagna colerent̄, multæq; oppidorꝫ ſpecies, velut vno cōplexu breuibus inter ſe ſpatiis media ſtagni facie cōſurgerēt. Venete ad Narſetē ex cōtinētis orę vrbibus frequēs legatio, & in his Patauini, q cætera ad ſtudium ſuū & fidē declarādā executi, multa de Venetorꝫ iniuria queſti dicūtur, quū dicerēt ſe oſtiis fluuiorū, quibꝰ ea ciuitas vſa eſſet, totoq; ſtagnorꝫ excurſu ab inſulanis arceri, eſtq; apud Ducem ipſum lōga oratiōe diſceptatū, vt Iuſtinianus ſcribit: cæterū ſiue tā magno verborꝫ cōplexu q̄ ille ait, ſiue paucioribus ſit verbis res vtrinq; acta, Narſes, qđ ſatis cōſtat, nihil in alterutrā partē decreuit, præfatus maiorē eā cognitionē eſſe q̄ in tāto bellorꝫ ſtrepitu a ſe, per ociū, cognoſci poſſet, hortatus itaq; vtroſq; eſt ad pacē inter ſe agendā, atq; Iuſtiniani partes terra & aquis iuuandas, laudataq; eſt ſimul ab eo Venetorꝫ fides ac virtus, ꝙ nauali pugna nuꝑ aduerſus Gothos proſpere pugnata ſtrenue iuuiſſent opes impii, & ꝙ tū demū nō minus vtiliter iuuarēt ī traducēdo exercitu. Nec multū Narſes eſt in inſula cōmoratus, ſed ſtagno placide eremigato exercitū ſubſecutꝰ eſt. Fertur tū priuſq̄ ex Riuoalto ſolueret, duobꝰ Cœlitibus ſuū vtriq; templū vouiſſe, ſi id bellum ex ſententia adminiſtrari contigiſſet, fleretq; victoriæ cōpos. Templa hodie Venetiis viſuntur, cū veſtigio vetuſtatis, quorꝫ Narſes author traditur, vnū Theodoro ſacrū, aurea nūc ęde cōpręhenſum, in frōte Martianæ areæ Geminiano. Prima ꝓterea Aquileiæ reſtitutio, nā ab Athilano excidio iacuit inculta, Narſetis opus fuit, vt Blondus & qdā tradūt. Venetorū itaq; oram per hæc Narſes emēſus, Rauēnā decreto petiit, vbi Valerianus & Iuſtinus Duces, cōfeſtim cū eo copias iūxerūt. Erāt veteranorꝫ multi in Italia, ſine ſignis, ſine impio vagi. Qui ob ſtipēdiū nō ſibi redditū infenſe oderāt Duces, nec pati a ſe exigi munus aliqđ militare. Hos Narſes edicto ad ſigna reuocauit, nouoq; inauthorauit ſtipēdio, emeritū ꝑſoluit. Quibꝰ copiis Narſes Italiā intrauerit eorꝫ quos ſequimur, ſcribit, qđ ſciā, nemo. Procopius Blōdo authore qnq; milia armatorū cū ha

Auxilia Gręcorum.

Venetiæ ora difficilis trāſitu.

Ciſalpinæ Galliæ flumina.

Art. Langobardorū ferociam.

Padi oſtia.

Situs Venetę vrbis.

Narneſetis votum.

Dubium cũ gbus copiis venerit Narſes.

buiſſe ꝑdidit qđ multũ diuerſum eſt ab eo qđ de belli huius apparatu eſt ſupra memoratũ.Sed quãtuſcũq; fuit illi exercit⁹,fuit eñ vt credere æquũ ẽ,multo firmior & ĩ ſe ſtructior,q̃ vll⁹ antea ex Bizãtio miſſus,quũ Narſetis apđ principẽ fauore,tũ etiã regũ populorũq; ſtudio,q certatim illi in bello reparãdo gratificati ſunt.Accedit eo neceſſitas,nũq̃ eñ a pricipio ei⁹belli maiores fuere Gothoꝝ opes ĩ Italia,nec cũ acriore hoſte erat bellatũ,aut ſolertiore.Veꝝ qbuſcũq; ẽ ille copiis vſus,ex Rauẽna ꝓfect⁹,cũ omni robore copiarũ,Romã petiit.Eũtẽ Vſdriala Gothus vir impiger conatus eſt ĩpedire,obtinebat is Ariminũ ꝑſidio.Dimicatũ eſt ãte vrbẽ, hic vero quũ Vſdriala ferocius in hoſtẽ eueheref,telo transfixus cõcidit.Amiſſo Duce cõtinuo Gothi ꝑculſi animo in vrbẽ cõpellunf:fuiſſetq; Narſes breui Arimino potitus,niſi Romã petere ꝑſeueraſſet,Italiæ caput & arcẽ.Ferebat is ſecũ ſpẽ maximã futurę victorię,quẽ ex euẽtu Ariminẽſis illius pugnę ꝯceperat,ꝙ non ſolũ hoſtis fuſus eſſet,ſed hoſtiũ dux in ꝑlio peręptus.Sed dum

Omen gerẽdi belli.

Narſes ita feſtinat,diuerſa Italiæ parte Lãgobardi,qui ex Brixellanis ſtatiuis ſępius Parmẽſem agrũ incurſarãt,ferroq; & igni vaſtarant,Gothum vltionis cupidũ ad ꝑliũ traxere. Enimuero Totilas eius iniuriæ impatiẽs,ex circũpadanis & tota Ciſalpina Gallia milite euocato,pręceps in hoſtẽ ferf,ne Teia qdẽ expectato,quẽ ex Verona acceſſiuerat.Lãgobardi qa eqtũ nũero ꝑſtabãt,etſi magn⁹erat hoſti peditat⁹,pugnã ferociter capeſſunt,iuſſis Brixellanis ĩ aciẽ deſcẽdere, pedeſtrẽq; pugnã iuuare.Totilas,qđ plęriſq; ſummoꝝ Ducũ accidit,nullũ eo die,vt q ſibi eſſet vltim⁹oĩm humanoꝝ operũ,optimi ducis ꝓtermiſit officiũ,aut ĩ diſponẽda acie , aut ſubſidiis locãdis ꝑlioq; reparãdo,idq; p cõpto tradif,cętera parũ liqdo ꝓdita ſunt memorię.Nã ad Brixellũ an Tãnetũ poti⁹ſit dimicatũ,authores q de ea re aliqđ ſcripſerũt,parũ liqdo explicãt,nec quãdiu pugnatũ ſit aut qb⁹ fortunę caſib⁹ponif,tãtũ Totilã ĩterfectũ meminerũt,deletaſq; Gothoꝝ copias.tãta fuit ſcriptoꝝ eius ſæculi aut inſcitia aut negligẽtia.Ex recẽtiorib⁹qdã ãceps ait fuiſſe ꝑliũ ab initio,neutroq; adhuc fortuna iclinãte ex Brixello oppidanoꝝ cohortẽ ſubito

Totilæ interitus.

erupiſſe,eoq; terrore Gotorũ acie auerſum,& cũ ipo rege fœde cæſũ.Et Totilas Gothoꝝ regũ fortiſſim⁹,hunc exitum habuit:Periit nono anno q̃ regnare cœpat,qđ in Bauro illi multo ãtea fuerat ꝓdictum.Gothi q funeſtę ſupfuerũt pugnę Ticinũ cõceſſere,vbi Teiã ſibi regẽ creauerũt,

Teias rex a Gothis creatur.

erat is rei bellicę aſſuet⁹,ꝓſentiq; ĩ dubiis cõſilio:bellũ igif ſtudio repat,Amingum & Lothariũ duces,ĩ Liguſtinis Alpib⁹ & Narbonẽſi Gallia a Theobaldo relictos, ex fœdere,qđ cũ ipa gẽte ictũ habebat,ĩ Italiã acceſſit,p q̃ breui cõſecut⁹ eſt,vt merito fact⁹ ſit hoſtib⁹ formidabilis.Obſidebat Narſes Loceolim oppidum ĩ Flaminia,haud ꝓcul Cãtiano,eſt is locus ĩter Vrbinum & Egubiũ,quum de ꝓſpa ſuoꝝ pugna,& Totilę ĩteritu,eſt ad eum nuncius plat⁹. Peropportune ad cętera exequẽda res tãta nunciata eſt,nã oppido mox dedito p Vmbriã ꝓgreſſus,Narneã q̃ Gothorum tenebatur præſidio,breui recepit.Spoletinis militem ad præſidium ꝓbuit,dum muros reficerent.Eſt & Peruſia dedita,poſtremo Roma obſideri cœpta eſt.Interim affertur Gallorum & Burgundiorum ingẽtẽ numerum Gothis auxilio veniſſe,cõſediſſeq; apud Claſtidium in Ticinẽſi,q nuncius vehemẽter turbauit Narſetis animum,iã eñ Langobardos poſt Brixellanã pugnã magnis donatos muneribus domum remiſerat,traxeratq; ipſe ſecum omne fere robur copiarum,vt iã oĩa ꝓterq̃ circa Rauennã,vbi Valerianus erat,nuda ꝑſidiis a tergo eſſent. Cæterum fortuna q̃ in omni re multũ poteſt,vt vulgus exiſtimat,ſed re bellica plurimum,iacẽ

Narſetis ſucceſſus.

tẽ Narſetis aĩm in ſpẽ priſtinã erexit,oblata illi ex inſperato Siſualdi Heruloꝝ regis ſocietate, ea cõditione,vt ſi Gothi Italia eiicerenf,ipſe partẽ eius terrę vnde illi eiecti eſſent, circa Alpes ſortiref.Erat Siſualdus ab eo ꝓcreatus,quẽ Theodoricus poſt Odoacrẽ interfectum cum Herulorum manu circa Auguſtã Prętoriã collocauit,ĩ Taurinis & Eporediis.Narſes nouo ſubnixus fœdere,Valerianoq; ex Rauẽna Brixellũ & Tãnetum cum ſuis copiis occurrere iuſſo,vt hoſtẽ

Narſetis cõſiliũ in bello adminiſtrando.

ꝓcul diſtineret,oĩni metu liberat⁹,q a tergo impẽdebat,Romã aliquãto etiã arctius q̃ ãtea vrgebat,& vt res hoſtium plurib⁹locis bello fatigarenf,Ioannẽ cognomẽto Phagã,cum parte copiarum retro abire iubet,Ariminumq; oppugnare,Gunſadẽ Perſam & ipm cum altera militũ manu ĩ Vmbriã mittit,q Spoletinoꝝ ductu & auxiliis,in Picenũ penetrarẽt, ibiq; ſi p hoſtium paucitatẽ in apto metari poſſet,ad ſingula oppida circũſiſterẽs ſigna ciuitates & populos ad imperium retraheret:ſin minus,ex Ancone velut arce quadã aſſiduis excurſionibus oĩa redderet

Narſes Romã ĩgredif.

Gothis infeſta.Nec ita multo poſt Narſes Romã ingreſſus eſt magna ex parte ciuibus deſertã quippe q veriti, vt credere par eſt,ne toties famẽ & alia obſidionis mala cogerenf adire,priuſq̃ vrbs a Narſete obſideri cœpta ſit,multi in vicina oppida dilapſi,vrbẽ admodũ infrequẽtẽ reddidere:etſi iã inde a Totilana clade,neq; frequẽtiam, neq; ædificioꝝ faciẽ Roma viſa fuerat,re-

cepiſſe. Ingẽs igiť ſolitudo Gothos adegit partẽ vnã vrbis cõmunire circa Traiani pontẽ, quã
velut arcẽ quãdã obtinerẽt, cuſtodire tñ mœnia, ſed modica qdẽ ſpe tãti ambitꝰ tuẽdi, ſi ſe ma-
ior aliqua oppugnatio adorta eſſet. nec illi decepti ſunt opinione, nã ſimul ac Narſes vrbẽ plu-
ribus eſt locis oppugnare adortus, breui recepta eſt, eaq; potiſſimũ parte, qua muri viroꝝ defe-
ctu ꝓpugnatores nõ habuere. Gothi amiſſa vrbe, pars vna portũ petiit, alii Adriani molẽ occu
pãt, ſed hi haud multo poſtq̃ oppugnari cœpti ſunt incolumitatẽ pacti, deditionẽ fecere. Et for
tuna hũc nouũ luſit ludũ, vt paucis ãnis vrbs oĩm clariſſima ſępiꝰ ſit capta, q̃ obſeſſa. Erãt nõ
nulli patricii generis, principeſq; eiꝰ ordinis, in Latii & Cãpanię vrbibꝰ, qbꝰ Totilas reditum ad
vrbẽ negauerat, ne nouarũ rerũ quãdoq; cauſa eſſent, iã & alii plęriq;, quoꝝ fides ſuſpecta erat
Gothis, ſub Narſetis aduẽtũ ꝓcul fuerant ab vrbe ablegati cũ cõiugibus & liberis, qui ob iram
amiſſæ vrbis ad vnũ fere ſunt ab hoſtibꝰ interfecti. Pari ſæuitia ſunt Teiæ iuſſu ĩterfecti trecẽti
numero adoleſcẽtes Quiritii gñis, q veriꝰ obſides q̃ milites vltra Padũ cũ Gothis militabãt.
Nec recepta vrbe Narſes multũ quieuit, ſed ſoletti hoſtiũ inſectatiõe, primo Portuẽſem vrbẽ illis
ademit, inde Cẽtũcellas, & alia loca vrbi finitima. Et circa Tarẽtũ Machurius dux, q Hydrũtũ
ꝓſidio obtinebat, etſi leui ꝓlio fudit tñ Tagnariũ Gothũ. Defecerat is ad Gręcos audito Toti-
læ interitu, dederatq; in id obſides aliquot. Verũ vbi cõperit Teiam regẽ creatũ, pœnitentia ad-
ductus, vt ſuos obſides reciperet, ad Machuriũ miſit vt mitteret ad ſe ex lectiſſimis militibꝰ ali
quot, ĩdicio ſe cõperiſſe Gothos Tarẽtũ vẽturos, vt improuiſo acceſſu oppidũ occuparẽt. Miſit
Machurius nihil fraudis ſuſpicãs qnquagĩta milites, ſeu illi qngẽti potius fuere, niſi ad ꝓſidiũ
arcis nõ vrbis miſſi ſunt. Hos Tagnaris in poteſtatẽ redactos cuſtodiri iuſſit, miſitq; ad Machu
riũ, vt ſibi ſuos obſides reſtitueret, ſi milites, quos Tarẽtũ miſerat, cuperet eſſe incolumes. Sẽſit
Barbari perfidiã ille, ac ſimul ira accẽſus Tarẽtũ oĩbus copiis occurrit, Tagnarimq; auſum in
pugnã deſcẽdere modico negocio fudit, occiderat crudeliſſimꝰ hoſtis milites, q cuſtodię traditi
fuerãt, priuſq̃ in ꝓliũ deſcẽderet. Cæterũ victꝰ ꝓlio, quũ ꝓcluſis ab hoſte itineribꝰ, Tarento vrbe
excluſus eſſet, Acheruſiã ad ſuos fuga delatus eſt. Ex Alpibꝰ & Siſualdus ſub id tẽpus in Go-
thoꝝ loca nũo ꝓſidio munita, fecit ĩpetũ, qua tũ nulla vis externa a Gothis timebať, erãtq; oĩa
in agris ꝓdæ expoſita, ac tã pacata, vt iuxta die noctuq;, vrbes, oppida, caſtellaq; paterẽt. Aſpor-
tatũ eſt itaq; ex Gothoꝝ finibus, quãtũ Alpina illa Siſualdi manꝰ aut voluit, aut potuit. Facie
bãt hos Siſualdo aĩos, nõ tã domeſticę opes, q̃ locorũ, quibus ĩpabat ſitus, paſſim eñ angulus
ille Alpiũ riuis torrẽtibuſq; intercidiť, ꝓtẽdebaturq; Tenarus amnis, qua regio adiri poterat.
Tenarũ triginta circiter torrẽtes onerãt. Erat Siſualdus, & q illi parebãt, Heruloꝝ ꝓgenies. Sed
ꝑ Herulis mutato nomine ſe Brẽtos dixere. Flexiſſet Teias ĩ Siſualdũ oẽm belli ĩpetũ niſi ſub
id tpſ & circa Ariminũ ſuos teneri obſidiõe, & in Piceno bellũ inſtauratũ vno tẽpore accepiſ-
ſet. Quibus ille difficultatibꝰ anceps, ita ad ſocioꝝ duces, & Gothorũ primores, ꝓ cõcione ver-
ba fecit. Sæpe qdẽ fando auditũ ẽ Viri fortiſſimi, & experientia, q̃ rerũ eſt oĩm magiſtra, demon
ſtrat, nihil in re bellica æque ac cõſiliũ valere, arma, pecunię, claſſes, vires corporis, animoꝝ prõ
ptitudo, fortuna demũ ipſa, q̃ quũ ĩ cæteris rebꝰ, tũ in re militari potẽtiſſima exiſtimať, niſi cõſi
lio regant, ad poſtremũ fluxa ſunt, & in pernicię eorũ vertunť, q vti neſciueŕt. Et ne de fortuna
dicã, q̃ oĩbus horis, ac vna oĩm voce, ſtulte inuocať, tãq̃ nõ oĩa ſint ad prouidentiam referenda,
nihil eſt tã neceſſariũ in bellis, nihil tã ſalubre, q̃ prudentia conſilioꝝ mater. Quod quũ ita ſit
vidẽdũ eſt quũ viribꝰ abundemꝰ, ſimuſq; multo ſuperiores hoſtibus copia & virtute armorũ,
ne temere bellãdo inferiores videamur. Nã qđ ad vires attinet qđ ĩ Gręcis eſt qđ poſſit nobiſcũ
cõparari? auxilia illis permodica ſunt, eaq; nõ minus illis aĩo q̃ nobis infeſta. Enimuero Lango-
bardi, poſt Brixellanã pugnã, non niſi quia ſuſpecta erat illorũ fides, tanq̃ ſibi potius vellẽt vin
cere q̃ Græcis, cõtinuo ex Italia demiſſi ſunt. Pars multo maxima copiarũ ex Gręco milite con
ſtat, eſt id genꝰ hoĩm loquax, ac plus verboꝝ ſecũ ferẽs in bellũ q̃ ferociæ. Quoties eñ hoc bello
ſunt a nobis fuſi? fugati? cęſi? aut qñ tot annoꝝ ſpatio cũ Gothis manũ cõſeruere, vel multo plu
res numero, ꝙ non ſemper victi ſint, & velut viliſſima pecora a noſtris ad ſatietatẽ cæſi? Vna
naualis pugna illis ꝓſpere ceſſit, eaq; ſociarũ nauiũ potiuſq̃ Gręcarũ virtute. Quid ꝙ ꝓter pau
cos veteranos, q inopia ſtipẽdii inuiti nuper ad ſigna reuocati ſunt, cætera multitudo Tyronũ
eſt, vt vix intelligi poſſit vtrũ dux illis, an illi duci minus noti ſint. Qđ quũ ita ſit, qs niſi ſtultꝰ
Græcoꝝ imbelliã, cum Gothoꝝ virtute cõparet? quis Tyronẽ exercitum cũ veterano? modica
& infida auxilia cum iis, q̃ nobis adſunt, fide, virtute, armis, multo potiora? At verendum eſt ne
quũ cętera nobis meliora ſint, Dux illis aut fortior, aut prudẽtior cõtigerit. Sed dũ cũ eo Du-

Infrequens cultꝰ vrbis.

Sępius Roma capta q̃ obſeſſa.

Sęuitia Gothoꝝ ĩ Romanos.

Att. Gothicam calliditatem.

Tenarus flu.

Teię oratio ad ſuos.

ĉe nobis eſt res viri fortiſſimi,ꝗ ne vir qdē iure dici poſſit,moliſſimꝰ eunuchꝰ,& ĩ tota vita mu
liebria paſſus,ac poſteaꝗ̃ vſuariꝰ eſſe deſiit,aulicę libidinis miniſter factus,cui ſpeculū pro par
ma fuit,ꝑ ferro calamiſtrū,pluma plotica.ꝑ ſudore vnguētū,vt merito timeri poſſit,ne cū mol
liſſima muliercula,& nō cū viro bellū geſſiſſe videamur,ſicq́ minor laus ſequatꝛ ſi optata vt ſpe
ro victoria cōtigerit.Sed cū Narſes ſit talis,qs illū cū veſtro duce cōparet,quē in armis natum,
verſatūq́ in bellis a pueritia nō ignoratis?aut qs nō potius ex noſtris Tyronibꝰ ſi q ſunt,quēli
bet tali duci ꝓferat,cui nō ars,nō vires,nō experiētia adeſt vlla,ꝗ ꝓter mollitiē nihil ad bellū tu
lit?Q; ſi militū virtute,copiis,auxiliis,Duce,& cęteris:ꝗ̃ victoriā parere ſolēt,haud dubie ꝑſta
mus,dāda eſt nobis opera,vt quū cætera abūde adſint,nō deſit cōſiliū.Cognoſcite igiꝛ quid ſit
illud,de quo ad vos referēdū duxi.Iā hoſtes ꝑ partes aggreſſi ſunt res noſtras infeſtare.Hinc ab
Heruloꝝ gēte nō expectatum latrociniū nobis nuper ortū,& a frōte circa Brixellum pars vna

Teię conſilium.

Gręcoꝝ ad noſtros motus impediēdos caſtra fecit.Ariminū diuerſa pte obſidione premiꝛ.Pice
nus ager infeſtaꝛ.Romā Narſes Eunuchꝰ tenet.Decernite nūc fortiſſimi viri,vtrū vnā ĩ partē
omnis vis belli ĩclināda ſit:petēdū belli caput,vt de ſumma rei vno ꝓlio decernatur, an diuerſo
exercitu oībꝰ locis occurrendū,lateq́ tota Italia bellādum,hoc vt libere dicā qđ ſentio, multo
tutius mihi videꝛ,vt pulchriꝰ illud,fortes decet.Sed vos in mediū cōſulite,& qđ mihi & vobis
bene vertat,qđ magis expedire videbiꝛ ſentētiis declarate.Hęc Teias.Cęterū vna oīm fuit ſētē
tia,vt ꝑ partes laborātibꝰ ſubueniteꝛ,atq́ ita Franci & Burgūdii duces, cū ſuis copiis,Siſual
do & Herulis obiecti ſunt.Teias cęterā Italiā tuēdā ſibi aſſumpſit,ac primū oīm ſtatuit Arimi

Att. Teiæ tagema

nū obſidione leuare, veritus tamē ne Valerianus,ꝗ inter Tānerū & Brixellū caſtra fecerat,cōſi
liū ĩpediret,repēte ĩ Hetruriā iter ꝓficiat,quaſi:Lucā petiturus,ꝗ in Gothoꝝ fide adhuc erat
Ductabāt tūc exercitū ĩ Hetruria duo Narſetis duces,Philimūtes & Vitalianꝰ, & ob id riſiſſe
diciꝛ ad primos rumores Hetruſcę expeditiōis hoſtis imperitiā Valerianꝰ,ꝙ velut in hoſtiū te
tia ſe imprudēter coniiceret.Teias vbi in ſummū Apenini iugū euaſit,& ad locū quē Bardonis
Alpē Paulꝰ & alii recētes dixere verū eſt,ſubito inde Dux ſagaciſſimꝰ iter auertit,retroq́ Ape
nini decliuia remēſus ad Rhenū,ĩ Bononiēſi agro,tumultuoſe cōſedit. Occurrit eo Valerianꝰ
amēti ſimilis, vbi hoſtē a tergo ſedere ſenſit,vt quātū vi aliqua aut arte poſſet,illū a curſu re
moratꝛ.Sed Teias multū interea itineris emēſus,Ariminū verſus abierat. Nec latuit Phagā,
ꝗ Arimino aſſidebat,hoſtis acceſſus.Suis itaq́ viribꝰ diffiſus in tutū,cū ſuo exercitu cōceſſit:

Cæſena a Tea oppugnatur.

Teias vbi ſolutā obſidionē accepit,ad Puſam fecit caſtra,Eſt is torrēs a Cæſana & Ariminoęqs
ſpatiis diſtās,ipſe cū paucis Ariminū adequitauit,laudataq́ ciuiū fide ad exercitū reuerſus,Cæ

Hyems Gothis calamitoſa.

ſenā ſubita vi adoritur.Appetebat iā Bruma,verū potiundę vrbis cupidus Teias Cæſenā op
pugnare perſeuerauit,quo accidit vt quātū Alpina illa expeditio felix fuit Gothis, tātū hiber
na hęc oppugnatio triſtis & calamitoſa,nā & niualis annus fuit,iacueꝛe plurimū altiores a ter
ra niues.Quare quū pabuli inopia,tū frigoribꝰ magna equorū vis hyeme illa conſumpta eſt,&
Græcorum arma liberius per Picenum euagata,multo maximā eius terrę partē ad imperiū tra
xere.Teias ad pria veris ſigna,ſoluta obſidione,Ariminū periit, vt equos hyemis ĩiuria ſediaq́
ſtrigoſos & inutiles factos,apricioribus reficeret locis,fluxitq́ illi per hæc pręcipua pars veris.
Inde in Picenum tranſgreſſus Cingulanos ad deditionē cōpulit. Obſedit & Septēpedates, ſed
diſpari euētu,nā hi ſubigi nō potuerūt.Recinates inde ſunt bello petiti,ſunt hi in cētro fere Pi

Græcorum ſucceſſus.

ceni agri:Laboratū hic quoq́ ē aliquādiu,ad poſtremū metu ſubacti Recinates deditionē fecere.
Nec Narſes tātā ab hoſte quietē adeptus in ocio fuit,ſed omnes Campaniæ vrbes,dū hæc alibi
fiunt,ꝓter Cumas,alieno ductu recepit,& in Lucanis aliquot vrbes in Iuſtiniani fidē rediere,&
ex Brutiis ꝗdā Lucanoꝝ ſtudiū ſecutę a Gothis ad Gręcos defecere.Interea Narſes erat Rōæ
vni ꝓcipue curę intentus,vt vrbē cultu & ædificiis reparatet.Cōperit interea captiuæ cuiuſdā

Vbi cōditi Gothorum theſauri.

indicio,erat hęc Gothici ſanguinis,tenebaturq́ Totilas dū vixit eius cōſuetudine, omne ipſiꝰ
regis aurum Cumis & Ticini collocatum,fecitq́ res ipſa fidē,ꝙ duo hæc loca,multo attentius,
maioribuſq́ ꝓſidiis,ꝗ̃ cęterę vrbes tenebanꝛ.Cōtinuo itaq́ Narſetis iuſſu ſunt Cumæ ſumma
ope obſideri coeptę.Circa Alpes interea Siſualdus Eporediam ex hoſtibꝰ cepit.Fuit id oppidū
Sibyllinorum librorū reſponſo a Romanis cōditum. Taurinū aliquādiu oppugnatum,hyemis
interuentu,capi nō potuit.Erat præterea ſitus vrbis munitiſſimus,& ciues multo maiore He
rulorum odio,ꝗ̃ Gothoꝝ gratia,mœnia multa ope tuebanꝛ. Sociorū duces qui eā belli partem
ſibi tuendā ſuſceperāt,nō ſolum res Gothoꝝ nō texerunt a finitimorū iniuria,ſed maiore qua
dam clade,ꝗ̃ hoſtes ipſi miſerabiliter affecerunt.Eni muero poſt Teiæ diſceſſum Ciſalpinā Gal

liā peruagari,oīa fœdo latrocinio magis q̃ vi bellica in ꝑdā vertere.Nec ita multo poſt occultū
cū Siſualdo fœdus ꝑcuſſere,vt priorib⁹ fœderib⁹ relictis Iuſtiniani & Gothoꝝ res vno tp̄e ho-
ſtiliter adorirenť.Frācoꝝ & Burgūdioꝝ ꝑda eſſet,vrbes & oppida Siſualdo cederēt.Bucelinus
externoꝝ ducū vnus,per Patauiū & Tauriſiū,in Aquileienſem agrum & Hiſtros excurrit ſuit
ꝗ illius excurſus eo populis calamitoſior ꝙ pacati & ſocii ducis perſonā ꝓ ſe ferebat,qum [illegible]
aīo hoſtis eſſet.In Capratiā igitur inſulam delatus in qua Iuſtin⁹ ſenior,qui Iuſtinianū adopta
uit Hiſtroꝝ primores collocauit,quū barbaroꝝ iniuriā declinarēt,nunc Iuſtinopolis eſt manife Vnde Iuſti
ſto rei geſtę argumēto.Et hoc q̄dā ex authorib⁹ quos ſeq̄mur,nā haud mihi excidit q̄d ex alio nopolis.
rū ſentētia diuerſo ſit a nobis loco de Iuſtinopoli ꝑditū. Bucelin⁹ in vrbē recept⁹ eā hoſtiliter Att.nobili-
diripuit,direptā incēdio cōſumpſit,ꝑęſus credo Iuſtini nomen.Amingus Vicetiā,Veronā,Mā um vrbiū
tuā,Brixiā & Bergomū,ꝓſidii noīe obtinebat,quas nō min⁹ cru[illegible]ter afflixit, q̃ ſi bello captæ calamitatē,
eſſent.Lotharius,q reliquus erat ex Ducib⁹,reliquū Galliæ circa [illegible]icinum ac Padū nefaria pol-
luit rapina.Sed dū pulcherrima pars Italiæ triplici latrocinio affligiť,Teias interea,audita Cu
marū obſidione,nō tā loci q̃ auri metu ne eo hoſtis cū arce potireť,ꝑ Marſos,Pelignos,& Sāni-
tes,in Apuliā deſcēdit,Caſinatē & Venaphranū ſaltū,qua breuior via ad Cumas obſidiōe leuā
das,hoſtes ꝓſidiis inſederāt.Narſes ad primos rumores de Teię aduentu ex vrbe excitus parte
vna copiarū ex Hetruria reuocata,in hoſtē celeriter mouit,a quo ſit licet ꝑperatū,prius tamen
Teias Nucerinos ad deditionē cōpulit q̃ Narſes appropīquare diceret.Erat tū Nuceria neutra
rū partiū,ſed inter vtroſq̄ media agebat.Narſes reputās aīo quātū in vtrāq̄ partē momēti ha
beāt eiuſmodi defectiones,ꝓſertim eo bello,quo duces & virtute & viribus ſint īter ſe pares,ex
Cāpania ad hoſtē ire ꝑgit,vt cū eo acie cōfligeret.Nec Teias a ꝓlio abhorrebat,q Nuceria po-
titus in animo habebat in Cāpaniā ad hoſtē ire,ſi ab eo nō fuiſſet ꝓuētus.Circa Nuceriā colla
ta ſunt caſtra,ſed oīno aliquot dies interceſſere priuſq̃ ſit in aciē deſcēſum,ſuntq̄ interim q̄dā
leuiora ꝓlia ex alterutri⁹ partis occaſione cōmiſſa,eaq̄ Gothis plurimum proſpera.Interea Go
thoꝝ claſſis,qua cōmeatus in caſtra vehebanť,a Brūduſinis intercipiť,qui quū & ipſi ad id tē
pus neutro ſua ſtudia inclinaſſent,vbi Narſetis & Græcoꝝ res ꝓſpere fluere cœperūt,vt ꝯſam
cū Iuſtiniano inirēt,onerarias Gothoꝝ aduerſis tēpeſtatib⁹ in portū delatas contra publicā fi-
dē oppſſerūt,eſtq̄ ob eā rē nōnihil in Teianis caſtris rei frumentariæ īopia laboratū.Sed maior
oīno ſecuta eēt fames niſi ſegetes in agris iā flaueſcere cœpiſſent,q̄s miles,ea vi ſubact⁹, priuſq̃
matureſcerēt deſecuit.Cęterū Teias veritus,ne his deficiētib⁹ ad extremā inopiā redigeretur ꝓ Gothorum
terq̃ ꝙ ſua ſpōte erat pugnæ cupidus,neceſſitate adactus ſignū pugnæ propoſuit . Dirimebat diſcrimen.
paruus amnis vtraq̄ caſtra,eratq̄ pons fluuio impoſitus,quē Gothi obtinebant.Hac quum ſę
pius Goth⁹ exercitū emittere cœpiſſet,ferociterq̄ exaduerſo hoſtis,priuſq̃ iuſta acies explica-
reť Barbaros ad flumen reieciſſet,qa toties res infeliciter mota eſſet,ꝑculſus aīo Teias ī altio-
ra loca trāſtulit caſtra.Narſes vt hoſtem in arduo ſedentē fame conficeret,omnia Gothoꝝ fru
mētatorib⁹ reddidit circa mōtē infeſta,equitū turmis paſſim dimiſſis,qui vagū in agris hoſtē
interciperēt,breui eo inopiæ eſt ventū,vt aut fame cōficiēdus eſſet exercit⁹,aut in pugnam de-
ſcendēdum , nā fugæ ſpes omnis adimebať,omnia Græcis circa montem obtinentibus.Gothi Gothorum
neceſſitate adacti in rabiem vertuntur,ac moriendi cupidi,ſi vincere non detur,acie eximprovi deſperatio.
ſo inſtructa,in ſubiectū hoſtē,nec in id quidem ſatis paratum,in morem fœdiſſimæ procellæ,cū
ſtrepitu & fragore deiiciuntur.Turbauit inopina vis Narſetanos,ſed mox paulo in ordinē re-
deūtibus,duceq̄ alacri vultu vt pugnā capeſſerēt hortante,initū eſt cruentū certamē , idq̄ pe-
deſtre,nam hoſtes per decliuia mōtis deiecti impetū in Græcos dederāt,quib⁹ in locis null⁹ eſſe
poterat equoꝝ vſus.Dimicatum eſt a prīa luce ad noctē,tāta hoīm ſtrage,quāta vllo vnq̃ me-
morabili ꝓlio maxima,in quo neq̄ miles duci nec dux militi defuit,nā Narſes huc & illuc cō-
uolans ſuos ad pugnā hortari,matureq̄ oīa ꝓuidere . Teias non ſolū optimi Ducis,ſed militis
etiā operā lōge memorabilē edidit,ſtrauiſſe etiā ex hoſtib⁹ nō vnū ꝓpria manu dr̄,q̃ maxīe cru
entū erat præliū ſeſe ingerēs:ad poſtremū,quū ſcutū telorū multitudine cōfixū,& ob id parum
tractabile mutaret ī cōferta acie,nudū regis lat⁹ telū exaduerſo miſſū hauſit,letiferoq̄ vulnere Teię īterit⁹.
confoſſus cōcidit,vir dignus q fortiſſimę gētis regno potireť.Nec Gothi amiſſo rege pugnam
remiſerūt,ſed diſtracto in noctem pręlio in montem conceſſere.Poſtero die paribus animis pu-
gna inſtaurata eſt,Gothis de vita dimicātib⁹,Narſetanis vt Gothicū nomē delerēt ſupra vires
adnitētib⁹.Fuitq̄ recētior pugna nihilo heſterna mitior.Sed quū Gothi,qb⁹ fortūa belli ꝑpce- Gothorum
rat,pacē poſcerēt,quia multū cruoris erat vtrīq̄ hauſtū,nec deleri poterāt , quū animū morti deditio.

Gothici regni finis.

deſpõdiſſent,ſine ĩſigni cęde eorũ q̃ vincerent.Narſes ex ſuoꝶ ſentẽtia hoſtẽ deditũ ea cõditione recepit,vt qui citra vtraq; Padum domus haberent nõ prius ad ſuos redirẽt q̃ vrbes & oppida in Iuſtiniani poteſtatem veniſſent,atq; ita demum Oſtrogothi regnum & nomen amiſerunt,anno altero & ſeptuageſimo q̃ Theodorici ductu fuerant Italiæ imperio potiti.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ,LIBER QVINTVS.

Viri illuſtres.

PRÆSIDEBAT iam ſextũdecimũ annũ Pelagi⁹ Romanę eccleſię,quũ hoc quo diximus euẽtu eſt in Oſtrogothos ad Nuceriam dimicatũ. Erant tunc viri ſanctitate & ĩgenio clari ĩtra extraq; Italiam,Caſſiodorus Monachus,Arator Romanæ eccleſiæ ſubdiaconus,q̃ Apoſtolorum acta heroico eſt carmine cõplexus.Bñdictus Abbas vir ſanctitate ĩſigni.Victor Cãpanus Antiſtes,q̃ in paſchali calculo Dionyſium rephẽdit,libro de ea re accuratiſſime edito.Sabinus Canuſinus.Gregorius Lingonenſis.Vedaſtus Remigii diſcipulus . Sunt qui Priſcianum Cęſarienſem his temporibus interiiciant,quo nemo Grammaticorum plura ſcripſit.Celebrata eſt p ĩdẽ tp̃s Herculani Peruſini Antiſtitis ſanctitas,quem Totilas interfecit.

Tépoꝶ ſupputatio.

Fuit annus ille q̃ Nucerina pugna inſignitus eſt,quartus & quinquageſimus ſupra quingenteſimum humanæ ſalutis. Ab orbe cõdito quĩquies milleſimus ſeptingẽteſimus tertius & quinquageſimus:A prima imperii inclinatione centeſimus quadrageſimus ſecundus.Sunt qui Vigilio Pontifice dicant cum Gothis in terra Italia debellatum:quibus facile accedo,Nam ſatis conſtat Vigilium Gothico bello ſuperfuiſſe,ſed pcul ab vrbe eum fuiſſe,atq; in perpetua ęrũna cõſtitutũ.alii Pelagiũ ſediſſe aiunt,quũ Propõtifex per id tempus ille nõ põtifex fuiſſet.Cæterũ Vigilio defuncto qđ nõ multo poſt accidit,pontificatus Pelagio ceſſit,vt mox paulo declarabit̃.Nec quantum hominum Nucerina pugna cõſumpſerit ſatis,vt video,cõſtat.Guido Rauẽnas cẽtũ milia Gothorum cæſa:pdidit indubitato,vt Forliuienſis Blõdus exiſtimat,mẽdacio.Sed cur ita exiſtimet,nec ipſe aliquo modo docet,neq; ipſe ſatis intelligo.Narſes poſt Nucerinã pugnã,relictis qui Cumanam arcem oppugnarent,attẽtaq; aſſidẽtes cura pſpicerent,ne terra marive quicq̃ cõmeatuũ ĩportaretur,victore exercitu

Redit⁹ Narſetis ad vrbem.

Latina via pmiſſo,ipſe per Appiã ſecut⁹ q̃dã obiter in Cãpaniæ vrbibus ordinaturus, Romam magna cum ciuium lętitia & cõgratulatione,ouãti ſimilis ingreſſus eſt. Nec multũ ĩde ĩ vrbe fuit,ſed reputãs animo quãta adhuc belli moles profligãda eſſet , vt Italia pacaret̃,etẽm Gothi

Cõſpirant Gothi cũ Francis & Burgũdiis.

audita ſuorũ clade,in Hetruria Lucã & Foꝶ Cornelii in Æmylia,multa ope cõmuniuerãt:cõſpirauerant adhæc cũ Francoꝶ Duce & Burgũdio,vt aduerſus Narſetem Ciſalpinam Galliã armis tuerent̃ futurũ tati,vt quẽadmodũ res Gothicę,q̃ pro deploratis habebant̃ poſt Vitigitẽ captum,in priſtinum fuiſſent ſtatum reſtitutæ,pari ſucceſſu fortuna gentis,quę vna aduerſa pugna concidiſſet,ſiquid deus iuuaret,facile ab ea clade reſpiraret.Et Gothi huiuſmodi ſpe fracti bellum reparabant.Narſes qui nihil horum,q̃ flebant apud hoſtes,ignorabat,haud ignarus q̃ magna ſint bellorum momenta in celeritate,omnium opinione celerius venit in Hetru-

Gręci Lucã & Foꝶ Cornelii obſident.

riam,fecitq; caſtra ad Auſerim amnẽ. Luca multo validius defenſa eſt q̃ Narſes ab initio conceperat.Aſſedit itaq; vrbi aliquot mẽſes,eſtq; interim & Forum Cornelii a Valeriano,& duob⁹ aliis Græcorum Ducibus, quibus fuerat id negocium a Narſete iniunctum , obſidione fatigatum.Sed quum vtrobiq; Narſetani impune ſederent,interea Francorum Duces,qb⁹ poſt Teiæ interitũ multo ſuſpectiores eſſe cœperãt Græcoꝶ ſucceſſus,ſiquidem vereri ne Ciſalpina Gallia recepta,exteras pũincias bello adortus Narſes ad imperium retraheret, non vt Gothis ſolũ gratificarentur,ſed metu etiam ſubacti,viribus vndiq; collatis,in Ciſalpina Gallia tuẽda cõſpirant.Cæterũ ne in tãta opportunitate ceſſarent,dum Narſetanæ copiæ,duabus vrbib⁹ aſſidendo,aliquid dabãt laxamenti a prouincia tuenda,vt ipſi quoq; partem belli obirent aliquam,ex

Franci & Burgundii ad Tãnetũ faciunt caſtra.

Placentia pfecti Tãnetũ obſidione cingunt,eo conſilio,vt Tannetanis vi aut metu ſubactis,cõfeſtim Bononiam inuaderent.Narſes de his Francorũ motibus certior factus,mandat vt Dagiſteus vnus ex Ducibus,qui ad Forũ Cornelii ſedebãt,cũ parte copiarum Bononiam eat,oſtentetq; ex ppinquo ſpem ſubſidii Tannetanis,ſi ſuoꝶ paucitati diffiſus,acie nõ audeat decertare atq; tantiſper hoſtẽ ſollicitũ haberet,quoad Luca expugnaretur,qua recepta continuo ipſe cum robore copiatũ ſubſidio affuturus eſſet.Paruit imperio Dagiſteus , & Luca paucis poſt diebus dedita eſt,ſeptimo menſe ab eo quo obſideri cœperat.Sub id tempus eſt & Forum Cornelii vi

captū,atq; ab irato hoſte ſolo ęquatū,hodie Himula ē.Sed dū hęc alibi fiūt,Burgūdii & Oſtro
gothi,q Tānetū obſidebāt,vt Dagiſteū,q circa Bononiā ſtatiua habebat,ex īprouiſo opprime-
rēt,celeri ductu illuc cōuolārt,relicta obſidiōe.Nec Dagiſteus pugnā detrectauit,ipſeq; oīm pri
mus p̄liū iniit,vt ducis exēplo milites alacriꝰ pugnarēt.Effuderūt oēs ſimul vires hoſtiū duces
ac conati ſunt,velut vndāti agmīe,aduerſā aciē obruere,adeo vt a frōte,a laterībꝰ,& ī ſubſidiis
ſit vno tp̄e laboratū.Turbauit nōnihil Dagiſteū p̄mꝰ Frācoꝝ impetus,cōſtitit tū illi integra Burgundii
acies.Inde vbi hoſtis circūfuſus,nō arte,nō cōſilio dimicare viſus eſt,hortati ſe inuicē Dagiſti- & Gothi fū
ni nō ſolū reſiſtūt,ſed audaci etiā conatu hoſtē ſūmouēt,īde Dagiſtei hortatu acrius cōnixi,la dunt acie.
te fundūt,fuſūq; & diſpalatū paſſim trucidāt.Fuiſſet maior adhuc cędes edita,ni Dagiſteus ī-
ſidias credo veritꝰ,aut fortunę mutationē,edixiſſet neu qs lōgius hoſtē inſectaretur,q̄ tubę ſignū
exaudiri poſſet.Bucelinus vnus ex tribꝰ alpinis Ducibꝰ in p̄lio occubuit.Lotharius & Amin-
gus,ꝑpetua fuga Placentiā delati ſunt.Quātꝰ hoſtiū numerus ſit ea pugna cæſus diſerte nō po
nit ab iis quos ſeq̄mur.Guido Rauēnas tā ingētē poſuit vt merito illi fides abrogetur.Cæterum
quātacūq; fuit cędes illa,fuit eīm oīno non vulgaris,Dagiſteus Brixellū progreſſus exercitū re-
cēti pugna affectū reparat cōtinuo Padū traiecturꝰ.Gothi interea ex ſuo corpe ducē ſibi creāt
q cōfeſtim bellū īſtauraret,Vuidini fuit illi nomē.Is cū ſociis ducibꝰ Veronā ꝑfectus eſt,vt lo Vuidis dux
co eſſet ꝑopportuno ad finitimas vrbes ī fide cōtinēdas:aut ſi Dagiſteo reſiſti nō poſſet,ī Gal- a Gothis
liā abiret,ſocios ſecutus.Erat tū Veronæ Etheus,vir clarus in Oſtrogothis,is qa neq; nouo du creatur.
ci fuerat ſuffragatꝰ,neq; accerſitꝰ eius declarationi intereſſe voluit,author fuit Veronēſibꝰ,vt
Vuidinē cū externis ducibꝰ,mœnibus excluderēt,ne in ſe oēm vī belli verterēt,qđ eo eſt faciliꝰ
ciuitati ꝑſuaſum,quia Amingi nomē haud aliter q̄ crudeliſſimi hoſtis erat vulgo inuiſum.Ex
cluſus Verona Vuidis,āceps cōſilii aliquandiu addubitauit quo potiſſimū flecteret:poſtremo
Ticinū repetere cōſtituit.Hic diſſidiū eſt īter Duces ortū.Lothariꝰ trās alpes abiturꝰ ad Bena Diſſidium
cū flexit.Vuidis & Amingus,quū retro abirēt,ac circa Minciū de Dagiſtei appropinquatione Gothorum
nūciū accepiſſēt,priuſq̄ caſtra fieri potuerit,ſubito p̄lio occupati,ac modico negocio victi ſūt, & Burgun
Vuidinē captū Dagiſteꝰ ad Narſetē miſit,Narſes Cōſtātinopolim ad Iuſtinianū.Amingꝰ Da- diorum.
giſtei ꝑmiſſu interfectus eſt.Lotharius quū ex Benaco in Tridētinos flexiſſet in febrem incidit
ac morbi magnitudīe,paucis diebꝰ q̄ ægrotare cœperat,īteriit.Sicq; nō minori felicitate q̄ vir
tute victoria ingēs parta eſt.Gothorū Reguli,q tota Ciſalpina Gallia ſparſim adhuc vrbes &
oppida obtinebāt,eiſdē cōditionibꝰ qbus ad Nuceriā victi,pacē a Narſete impetrauere.Super-
erat adhuc vnus Siſualdus,q ſuę ſibi perfidię conſcius,audito ſociorum caſu,in montes & lo-
ca pene inacceſſa refugit.Sunt aliquot turmarū ꝑfecti in Siſualdū miſſi,q breui oīa illi ademe
rūt,q̄ per occaſionem,latrocinio potius q̄ iuſto bello,in Alpibꝰ occupauerat.Et Italia ꝑ hæc po
tiſſimū pacata eſt,anno q̄ cum Oſtrogothis bellari cœptū erat decimooctauo.Narſes egregiā
adeptus victoriā,ad vrbem Romam non ſolum inſtaurandam,ſed in antiquā etiam dignitatē
reſtituendā,animū adiecit:qđ vt cōmodius ſequeretur,Amatum virū patricii ſanguinis Narbo-
nēſi Galliæ ꝑfecit,tū demū credo receptæ.Frācilioni Quiritii generis Ciſalpinam Galliā dedit
adminiſtrandā.Et iā tota Italia,vnius ductu & auſpiciis,Rōano noī parebat.Cæterū non tātū
prophanæ res illi curæ eſſe,ſed & ſacrorum dignitas:nam clero gratificaturus,q multis id pre
cibus flagitabat,ad Iuſtinianū literas dedit,de Vigilio Romam remittēdo,eſt id Narſeti datū.
Vigilius ex Procōneſo,quo cū ſuis relegatꝰ fuerat,Cōſtantinopolim deportatꝰ eſt:ibi Clerus a
principe appellatus,rogatuſq; Vigiliū vellet,an Pelagium mallet Romæ pontificē eſſe,vbi Vi
giliū præferri vidit,poteſtatem illi fecit Romā abeūdi.Sed quē neq; carcer neq; cruciatꝰ vllus
cū longo exilio extinguere potuit,dolore laterū,quo Syracuſis correptꝰ eſt,paucis diebꝰ priuſq̄
inſula abiret,interiit:ac tū demū Pelagius,qui Propontifex ad id tempus fuerat,eſt dignitatem
adeptus.Sic rem digerit Blondus.Sed ſi ſeptēdecim annos habuit Vigilii pōtificatꝰ,vt oēs af-
firmant,eſtq; inter initia Gothici belli Cōſtātinopolim miſſus,nec cū Gothis priꝰ debellari cō
tigerit,q̄ decimꝰ octauꝰ ſit annus eiꝰ belli circūactꝰ,nō video qua ratione fieri potuerit,vt poſt
pacatā Italiam Narſes cum Iuſtiniano per literas egerit de Vigilii reſtitutiōe.Aut igitur dicēdū
eſt prius de Vigilio impetratū,q̄ ꝓfligatū fuerit bellū ī Italia,aut Vigilii pōtificatū plures ha
buiſſe annos,q̄ Platina & alii ſcribūt.Sed vtcūq; ī eo variatū eſt,Pelagii q ei ſucceſſit,hęc,qđ ſa
tis cōſtat,decreta feruntur:vt ſchiſmatici & hæretici ſæculari manu coercerentur,ſi ad ſanitatem Pelagii pon
aliter retrahi nō poſſent:vt ſeptē canonicæ horæ quotidie a clero celebrarentur:nemo abbas pro tificis de-
moueri poſſet niſi canonice aſſūptus:ne accuſatorius libellus in ſacro foro admitteretur,niſi reo creta.

pſente.Narſete dein authore,pro cuius victoria populo ſupplicationẽ ĩdixit,traduxitq; põpã
a Pancratii ęde ad Baſilicã Petri,q̃ in Vaticano eſt,Ne qs ambitu ad ſacros ordines admouere
tur.Nec Pelagi⁹ ĩ ea adminiſtratiõe caruit calũnia,venit ĩ ſuſpitionẽ tãq̃ author fuiſſet malorꝝ
oĩm q̃ Vigilio acciderãt.Sed oẽm inuidiã ex ea re cõflatã,ſanctiſſimo ad populũ iureiurãdo diſ

Iuſtiniani ĩteritus.

cuſſit.Erat igiť iã Pelagi⁹ põtifex,quũ Iuſtinian⁹haud multo poſtq̃ Italia a Gothis vĩdicata ẽ,
quadrageſimo ſui impii ãno,vita deceſſit.Sũt eius auſpiciis multa & magna bella interĩ felici-
ter geſta,vt merito Gothici,Vãdalici,Perſici,Aphricani,Alemanici cognõia ferre potuerit. Iu
ſtinus illi ſucceſſit.Valuit apud hũc,ſub initia pricipatus,plus liuor hoĩm & Iuidia magnarũ
domuũ alũna,q̃ Narſetis merita,cui gloriã apud oẽs gẽtes merito q̃ſitã,peſſimi qdã hoĩm Iui-
dẽtes,leuiſſimũ hoĩem ſubornãt,q Iuſtino affirmaret futurũ,vt ſi Narſes,cuius petulãtia iã in
tolerabilis eſſet,diutius pꝛeeſſet Italiæ,Romani vltro barbaros accerſerent,ne molliſſimo hoĩ ſer
uirẽt.Nec cõtentus ille hæc Iuſtini aurib⁹ infudiſſe,ingerit eadẽ crimina & Sophię,q̃ malo Ita
liæ fato,defuncto viro ſupſuerat.Illa vt ĩpotẽs eſt muliebris natura,ac quo maioris fortunę eo
minus cõpos rõnis,tanq̃ oĩa de Narſete ſibi cõpta eſſent,cũ Iuſtino agit,vt cõfeſtim illi ſucceſ

Att. cauilli um Sophię fœminæ inſolẽtiſſimę.

ſorẽ mitteret.Addidit inſolens fœmina huic facto cõtumeliã,vt literis minata ſit fore, vt Nar
ſes Cõſtantinopolim reuerſus,ne priuatus ageret,pẽſa diſtribueret ancillis,qđ eunuchorũ ma
gis pꝛpriũ ſit q̃ pꝛuinciæ & exercitib⁹ præeſſe.Narſes q ſine cõtumelia facile,vt credere par eſt,
paſſus eſſet ſibi ſucceſſorẽ dari,ea verborꝝ petulãtia cõmot⁹reſcripſiſſe diciť,qñ pro magnitudi
ne rerũ a ſe geſtarũ,ad cõtumeliã,nõ ad triũphũ reuocareť, futurũ vt breui talẽ ordireť telã,q
& Sophiæ fœminæ inſolẽtiſſimę,& eius Iperio eſſet inextricabilis:atq; vbi Lõginũ ſibi ſucceſſo
rẽ datũ audiuit,factus de eius in Italiã aduẽtu certior,Neapolĩ cõceſſit.Hinc ad Alboinũ miſit
Langobardorꝝ regem ſibi amiciſſimũ,q eũ hortaretur,vt Pannonia relicta,q̃ ſemp primos incũ
bẽtiũ Barbarorꝝ motus excipere ſolita eſſet,oẽm Lãgobardorꝝ gẽtem in Italiã traduceret,terrã

Laus Italici ſoli.

oĩm,q̃ in toto orbe eſſent,ſalubritate cæli,frugũ vitorũq; pꝛeſtantia,lõge principẽ:qua potitus
facile in multas gẽtes ſuũ propagaret imperiũ.Hęc Narſes:quib⁹ Alboinus aſſenſus, ſe ad pro-
fectionẽ ſedulo cõparat.Sed dũ tanta belli moles agitať,Pelagius vita deceſſit.In demortui lo-
cum Ioannes eius noĩs tertius eſt ſuffectus,Romæ honeſtiſſimo loco ortus.Fuit Pelagius ãnos
vndecim Pontifex,q a Vigilii interitu numeranť,quo põt intelligi quot annos Narſes res Ita-

Oĩs Gothorũ gẽs abiit n Italicum nomen.

liæ adminiſtrarit.Abiit interim omnis Gothorꝝ gẽs,q̃ bello ſuperfuit,in Italicũ nomen, vt Lan
gobardici belli initio Itali,nec aliud hoĩm genus,abacti armis dicanť.Ioãnes pontifex ſacrã ade
ptus ſedẽ,reputans aĩo q̃ parum Romanæ ciuitati,& vniuerſę Italiæ cõduceret tãti viri aliena
tio,ad Narſetẽ Neapolim acceſſit,facileq; ab eo impetrauit,erat eñi natura facillim⁹, vt Romã
ſecũ reuerteret,vbi p magno habuit negocio,vt cũ Baſilio viro patricio fieret Cõſul. Ea res ef
fecit vt Narſes & literis,& nũciis conat⁹ ſit Alboino ſuadere,vt Italia abſtineret,teneretq; ſe,vt
antea intra Pãnonię fines,id credo fuit in cauſa,q; expeditio illa nõ ſit admodũ feſtinata, eñi ue

Narſetis interitus.

ro vixit Narſes aliquot inde annos,cõſumptuſq; eſt fato,eo anno,quo & Ioannes põtifex,cuius
põtificatus habuit annos duodecim.Alboin⁹ poſt Narſetis ĩteritũ,aut certe ſub id tpſ,quo il
le vita eſt defunct⁹,Italiã iuaſit.Sed dũ peſtis illa,q̃ vrbi & Italię imminebat,pcul alitur,cęterę
gẽtes ſatis inter ſe pacate agebãt.Frãci & Burgũdii Comatę Gallię partẽ multo maximã tene

Britãnorũ migratio.

bãt,Britãni ex inſula pfugi portionẽ eius terrę tenebãt oceano pximã,q̃ ab recẽti incolatu nũc
Britãnia eſt.Inſula cui id olim fuit nomẽ,Anglia terra hodie eſt,Saxones,q eã occuparũt, An-

Gotholani & mox Cathelani.

gli dici maluerũt.Vtrãq; Hiſpaniã Viſigothi habebant,ſed Citeriorẽ pmiſcue cũ Halanis,quo
factũ eſt,vt duarũ gentiũ nõia in vnũ coaluerint,ſintq; vno noĩe Gotholani dicti,& mox litera
vna iuerſa Cathelani.Frãcorꝝ rex erat Chilpericus,qui fuit Clotarii filius,quum Oſtrogothi

Qui ſtatus gentiũ tũc fuerint.

ſunt in Italia deleti:in Viſigothis rex Athanagildus,q Agilanti ſucceſſit,Agilãtes Gialo,Gia-
lus Theudæ,Theuda Almarico,is Thuriſmũdi fuit filius,ac Theodorici nepos,q memorabili
aduerſus Athilã & Hũnos prelio in Gallia geſto,fortiter dimicans periit.Bizantii Iuſtinus im

Prodigia.

peritabat.Ignee acies p id tẽpus in cęlo viſę ſanguine manãtes. Sunt fœdiſſimæ imbriũ tempe-
ſtates ſecutę,qbus in Gallia pars Aruernię optima quę Alemania eſt,ĩ ſtagnum abiit.Rhodan⁹
adeo inundauit,vt Arari ſuas aquas ĩfuderit.Inundauit & Tyberis,quum ſemper alias,tũ ma

Qua pte Lãgobardi Italiã Itrãuerit

xime ipſi vrbi & Italiæ fatidicus:nã ſub id tẽpus Alboin⁹ ex Pãnonia cũ omni Lãgobardorum
gente,per Noricum,q̃ Bauaria prius,mox Auſtria dicta eſt,& Lyburniam,Italiã ingreſſus eſt.
(Fuit annus ille tertiuſdecimus Iuſtini).Non deerit credo preciũ operę ſi hic priuſq̃ Lãgobar
dorũ in Italiam acceſſus referatur,paululũ in vetuſtate gentis explicãda immorabimur,vt qui

hoim fuerint ſciri poſſit,qui tūc Alboini ductu terrã oĩm nobiliſſimã occuparunt, occupatam
ducẽtos & amplius annos tenuerũt.Fuit gẽs ipſa ex Scandinauia oriũda,eſt iſula hæc Germa
nici oceani,in Codano ſinu,quẽ Seuo mõs nihilo Rypheis iugis minor vaſto efficit circunactu
ad Cimbroꝝ vſq; ꝓmontorium extenſum,multæ in eo inſulæ,Scãdinauia oĩm maxima,ac tãtę
magnitudinis,vt Hilleuionũ gens quotã inſulę portionẽ quingentis colat pagis,cętera magni- Scãdinauię
tudo incõperta,ꝗ quãta ſit,vel ex eo poteſt intelligi,ꝙ accolæ alterũ orbẽ terrarũ vocent. hinc magnitudo
ſiue alio caſu aliquo,ſiue cõſilio potius,parũ eñ ꝑſpicue id tradit,nã qđ ſcribũt ꝗdã,quia inſu
la multitudinẽ nõ caperet,idcirco inde ĩdigenarũ partẽ ſortito emiſſam,ratione caret,modo ve
ra ſint ꝗ a Plinio de eius vaſtitate tradunt. Sed quæcũq; migrandi fuit illis cauſa, Langobardi
olim hinc egreſſi Thatonis & Aionis ductu aliquãdiu euagati,a crebra ſedium mutatiõe Vi-
nuli ſunt dicti.Lãgobardi,vt plures affirmãt,a barbæ ꝓlixitate nomẽ ſunt adepti, quia ſoli pro Lãgobardi
pe Germanoꝝ barbã alerẽt.Poſt Aionis ĩteritũ & Thatonis Agelmũdũ ſibi regẽ creauere,eoq; vnde.
a Bulgaris interfecto(ſunt hi Iſtri fluminis accolæ)Lamiſſio Rex ſecutꝰ eſt,a Lamiſſiõe Hildo Lãgobardo
ocus filius regnũ per manꝰ accepit.Poſt hunc Godoocus regnauit,is Lãgobardica arma adDa tum reges.
nubiũ vſq; ꝓmouit ſub id tꝑs quo Odoacer Italia potitꝰ eſt.Godooco ſucceſſit Claſtero,ꝗ Tha
toni filio regnũ reliquit.Nec Thato diu regno potitꝰ eſt,ſed ꝓfligata Herulorum gente mor-
tẽ in prælio occubuit.Vuacho octauo loco rex fuit,Vuachoni Valtarith filius ſucceſſit, huic
Andoinus,cuius ductu Lãgobardi Pannoniã adepti ſunt,ſub quo primo & mox ſub Baldoino
eius filio,ꝗ vndecimus rex fuit,ea gens annis duobꝰ & quadraginta Pannoniã tenuit.Eã terrã
Alboinus in Italiã moturus,vt tutus oĩ tẽpore ſibi in prouinciã ipſam pateret reditus ſi Itali-
ca expeditio minꝰ ex ſentẽtia ſucceſſiſſet,cõditiõe Hũnis tradidit habitandam,vt ſibi eã repo- Att. ꝗ cõdi
ſcẽti,ſiquãdo neceſſitas cogeret,bona fide reſtituerẽt.Erant hi Hunnorum progenies,qui cum tiõe ſit Pã-
Athila in Italia militarunt,multiſq; iactati caſibꝰ in Auarũ nomẽ ꝑpemodum abiuerãt.ac iam nonia Hun
inde p̃ter ſpem nobiliſſimam prouinciã adepti,multo felicius ꝗ antea agere cœperũt, ſunt res nis relicta.
eoꝝ ꝓcedẽte tempore adeo auctæ,vt finitimorũ nulli aut opibus,aut celebritate cederent. Ac- Hũgarorũ
ceſſit felicitatis cumulo ꝙ tota regio ab ipſo demũ incolatu eſt Hungaria appellata,nã ipſi ꝗa opes.
Hũni & Auares eſſent,Hũgari,cõfuſa voce,nominati ſunt.Scio ex recẽtioribꝰ ſcriptoribꝰ eſſe Tẽpoꝝ ſup
ꝗ Hungaros recens genus hominum exiſtimarint,eamq; gẽtem ex Scythia egreſſam,anno hu putatio.
manæ ſalutis octingẽteſimo circiter & octogeſimo,ꝗ Auaribus ex Pãnonia pulſis eã terrã ſuã
iure belli fecerint.Et Alboinus ꝑ hæc,oĩa poſt ſe tuta relinquens,viginti Saxonũ milibꝰ in cõ
militiũ aſſumptis,per Lyburniam & Iapidiã qua parte Italia barbaris fuit ſemper armis obno-
xia,in Carnorũ ora,ꝗ nunc eſt Forliuiẽſium,tumultuoſe conſedit. Fuit hic annus,quo Alboinꝰ
eſt Italiã bello adortus,ab Romani imperii inclinatione cẽteſimus ac ſextus & quinquageſimꝰ Carni.
ab eo ꝗ fuit humanæ ſalutis duodeſeptuageſimꝰ,ac quingenteſimus,eratq; tũc Benedictus põ
tifex Quiritii generis,& ꝗ primus in ea dignitate id nomẽ tulit.Sed multo plures aiunt,Ioãne Bñdictꝰ pri
adhuc ſedẽte Italiã ab Alboino initã,Cæterũ ſiue res ſic habet,ſiue qđ Blõdus ſcribit, ꝗ paulo mus ponti-
tardioris eſt acceſſus author,ſedit Ioãnes,ꝗ alter a ſexageſimo põtifex fuit,ãnos circiter trede- fex.
cim,ſi recte colligit Platina.Vixerũt eo ſedẽte Paulus Aqleiẽſis antiſtes, & Felix Rauennas,ꝗ
Taurifinę ꝓfuit eccleſiæ,qꝗ ob creditã vitę ſãctitatẽ Alboinũ Taurifinis,qđ ſuo ſit loco poſtea
dicẽdũ,infeſto aĩo imminẽtẽ ꝓcibꝰ flexit.Vixit cũ his Fortunatus,vir eruditione non vulgari,
multaq; eloquẽtia,qui optima literarũ fruge & vitę ſanctimonia,Gallos mitiore ĩſtruxit cultu. Germanus
Dedit ad Sigibertũ eius gẽtis Regẽ,librũ de regni adminiſtratiõe.Reponũt ꝗdã Germanũ Pa-
riſienſem in hæc tẽpora,ꝗ Frãcos reges incredibili æmulatiõe accẽdit ad pietatis cultũ.tãtũ ad
ꝑfectũ vitę ꝓdeſſe queunt optimi Antiſtitis exempla.Armenii ꝑ hęc tpa ſunt Chriſti fidẽ com
plexi.Ioannes in Vaticano ſitus eſt.Narſes ꝑ id tempus obiit,eſtq; loculo Bizantiũ relatus.Al- Narſes mo
boinus primũ Italiæ limen ingreſſus ferẽ circa Vipagũ amnem altiore loco conſtitiſſe, vnde in ritur.
planitiẽ late iacentem ingẽs erat ꝓſpectꝰ.Hic ille ad ſuos cõuerſus.Hæc eſt inqt viri fortes pul
chra illa Italia,quã ſeqmur,iam eam capillis tenemus.Forũ Iuliũ,& oĩa illi circũiecta loca con-
tinuo deditionẽ fecere.Paulus Aquileienſis Antiſtes,recẽti muroꝝ ſtructuræ diffiſus,nam per
id tẽpus Aqleia fuerat inſtaurata,vt ſupra eſt ſignificatum,cũ oĩ clero, & diuorum reliquiis ſa Gradẽſis ec
croꝝ cerimonia,Gradũ,ꝗ locus ad mare eſt,migrauit.Hinc Gradenſis origo Eccleſię,quę adeo cleſię origo
creuit,vt cũ Aqleienſi diu poſtea de principatu certarit.Multi mortales,Barbaroꝝ metu,ad in
ſulanos Venetos ꝑ id tempus cõceſſere.Tum & riuumaltũ aiũt frequẽtiorẽ factũ ꝓfuga mul-
titudine,& vnã inſulã,cui Lupię fuit nomẽ,priorũ numero adiectam. Duo in ea hodie templa Lupia.

inſigni vetuſtate,dñicæ crucis vnũ:Hermagorę alterũ & Fortunati,vna tum fuit inſula,nunc canalis maximus vtrãq; ędẽ ab altera diſſecat.Alboinꝰ ad Plauẽ fluuiũ victor ꝓgreſſus,vt oĩa poſt ſe pacata relinq̃ret,Siſulphum adoleſcẽtẽ multa ĩdole,ſibiq; ꝓneceſſariũ Foroiulienſiũ du-

Plauis.

cẽ creauit.Labiẽ Plauis ex Alpibus,inter Feltrinos & Belunenſes,perſtringitq; Tauriſinũ agrũ ꝓceps adhuc & violẽtus,miror ex veteribus neminẽ fluminis huius meminiſſe,niſi is ſit fortaſ-

Flu.mutationes.

ſe,quẽ Plinius Anaxũ vocat.Potuit & illud accidere,qđ Ariſtoteles ait,vt alibi flumina orianẽ deſinãt alibi fluere,nã neq; Nilus ſemper fluit,vt ille ait.Hic paululũ Alboinus addubitauit,eſ-ſet ne ſibi exercitus ad ſingulas vrbes circũagẽdus,nã plęraq; loca ꝑopportuna Græcoꝝ ꝑſidiis tenebanẽ,an vltro ſequẽda victoria.Enĩuero Lõginꝰ,q Narſeti ſucceſſor datꝰ,poſt ſuũ ĩ Italiam acceſſũ ſemꝑ ſe tenuit Rauẽnę,Romã ne videre qdẽ dignatus eſt,aut certe ob Narſetem in hu-

Nomen exarchi quando in Italiã allatum.

manis agẽtẽ nõ eſt auſus.Attulit is ſecũ in Italiã nouũ regiminis nomen Graię ſuꝑbę plenum vt exarchꝰ diceret.Idẽ primꝰ veterẽ adminiſtrationis formã tota Italia ſuſtulit,vt nõ cuiq; ꝓ-uincie regionive ſuus eſſet magiſtratus,ſed ſingulis vrbibus ſinguli,q poteſtate pręirent,& ius ciuibꝰ ſimul dicerẽt,duceſq; appellarenẽ.Magiſtratũ tñ,quẽ vnũ Romę cõſtituit,Præſidẽ appel-

Mutatio adminiſtrationis in Italia

lauit.Sed q poſtea ſecuti ſunt duces dici maluerũt,quo cõtigit,vt multis inde annis Romanus Ducatus ſit dictus.Fortaſſis & aureus nũmus,q Romę cudebaẽ,inde nomen adeptus. Sicq; tũ demũ Romæ & reliqua Italia vetꝰ adminiſtratiõis forma cũ magiſtratuũ nominibus interiit,q̃

Vñ aureus nũmꝰ ducatus dictus.

cõtumeliæ ratio nomẽ Ro.Populi apud exteras gẽtes,maieſtatẽq; ad nihilũ redegit,quũ ꝑ tot alioq clades quot alię ſuꝑ alias cẽtũ ſexaginta annoꝝ ſpatio a prima ĩmꝑii inclinatione rẽ Ro-manam afflixerant,neſcio quonam mõ decus illud vetus,& maieſtas nõis,magis hominũ opi-nione q̃ re,adhuc vigeret,veteris imꝑerii vmbra potius q̃ ꝙ aliqđ ſuꝑeſſet adminiſtratione di-gnũ.Igiẽ Lõginꝰ,audito Alboini acceſſu,qa cũ modicis erat copiis in Italia(q̃ ſub Narſete mili-tauerãt cõfeſtim ab eo exauthoratę domũ dimiſſę fuerãt,ne credo ſucceſſori eſſe poſſent vſui)

Lõgini cõſilium ĩ temorãdo hoſte.

ꝑſentibꝰ diffiſus viribus ab alpibus ad mare, vt quiſq; locus maxime opportunus viſus eſt,ad infringẽdos hoſtiũ conatus,validiſſimo muniit ꝑſidio,Vulturinã in Alpibus, quod nomẽ val-li dedit,Patauiũ,Montẽ ſilicẽ,Cremonã,Mantuã,& Cæſareã,inter Rauennã & oppidum Claſ-ſenſe.Alboinus locoꝝ oppugnatiõe in aliud tꝑs dilata,ne ꝑſens victoriæ curſus mora aliqua ĩ-terpolareẽ,poſt Tauriſiũ metu deditũ, Vicetiã petiit.Vicetini Veronenſeſq;,ne maiorẽ aliquã cladẽ adirẽt,& ipſi deditionẽ fecere.Inde late ẽ victoria euagata,Brixia,Mediolanũ,& alia mul-ta citra vltraq; Padũ loca breui Lãgobardicis ceſſere armis. Alboinꝰ parte copiarũ vna ſecum ad Ticini oppugnationẽ retẽta,multo maximã exercitus partẽ miſit in Hetruriã. Afflixit tẽpe-

Hetruria a Lãgobardis affligitur.

ſtas illa armoꝝ amœniſſimã Italiæ regionẽ,direptaq; ſunt paſſim & incẽſa oĩa ſacra & propha-na,hinc Barbari Apenini iuga iterũ trãſgreſſi Arimino potiũtur.Nec Iuſtinꝰ vbi literis & nũ-ciis factus eſt certior,in quo res Italiæ ſtatu eſſent,Romæ & aliarũ vrbiũ,q̃ adhuc ĩ fide erãt, neglexit ꝑiculũ,qn ab eo diligẽs cura adhibita eſt,vt ex Aphrica,miſſis ad id nauibus,cõfeſtim immẽſa vis tritici Romã veheteẽ,quo ipm Italiæ caput,& vrbes illi circũiectę,auxilio deſcep-

Loca Italiæ quæ in fide manſerunt.

ſteterũt.Vrbes q̃ eã Italiæ inclinationẽ ſeq noluerũt,ſed in fide pertinacīꝰ mãſere,Tybur cũ to-to Lario,Sutriũ,Nepete,Ameria,Polimartiũ,Blera,Horta,Vrbs vetus,Narnia & ĩ ora Rõanus portus,Oſtia,& Cẽtũcellæ ad ſuperũ mare expoſitę,Rauẽna,& in mediterraneo Brixellũ,Fauẽ-tia,Tyberiacũ nũc Bagnacaballũ,Saldubiũ nũc Caſtrũ carũ,Foꝝ Liuii,Forũ Popilii,Foꝝ Bren-tanoꝝ nũc Brẽtonoriũ,vt Blõdꝰ ſcribit,Cęſena,Cremona,Mãtua,Vulturina, Mõſilex,& Pata-uiũ,reliquũ Italiæ ab Hetruria & flaminia ad alpes,Balauini duces triẽnio Lãgobardicis opi-bus adiũxerũt,quo tꝑis ſpatio Ticinũ,aſſidẽte rege,valide eſt defenſum.Quã morã pæſus Al-

Att.miraculum ĩ Alboini caſu.

boinus,iureiurãdo affirmauit fore,vt eã vrbẽ captã ciuibꝰ cũ pręſidio cęſis,ſolo æquaret.Cæte-rũ portis irrupturus cũ toto equo ad terrã ꝓuolutus,quum neq; bellator equus ſurgeret,neq; ipſe equo implicitꝰ eximi poſſet periculo,ab vno quodã q auxilio occurrerat monitꝰ,vt vltionẽ Ticinẽſibus remitteret,ꝓmiſſa venia cõfeſtim equus rege incolumi ſeſe in pedes ſtatuit . Atq; ꝑ hũc modũ Ticinũ eſt iminẽti excidio ſeruatũ,manifeſta numinis prouidentia.Exierat iã ter-tius Lãgobardici belli annus,eratq; dimidiũ quarti circũactꝰ,quũ Alboinꝰ Ticino potitus,Ve-

Att.qua patera vtereẽ Alboinus.

ronã cõceſſit,vbi Roſimũdã coniugẽ,cum imbelli multitudine,& regia gaza,reliquerat:agita-batq; animo eam vrbẽ regni caput conſtituere,feciſſetq; victoria potitus,niſi domeſtica fraude fuiſſet oppreſſus.Edebat rex ludos Veronæ,magnifico apparatu,vt tũ lętiſſimę Langobardoꝝ res erãt,idulgebatq; cõuiuiis & temulẽtię,media ſpectacloꝝ lętitia,potaueratq; ex patera,quã ex Comũdi Gepidarũ regis calua a ſe in Pãnonia interfecti,ad conuiuiorum vſum ſibi ex auro

celauerat.Fuit quorũdã barbarorũ mos eiuſmodi poculorũ genere vti,ĩ argumẽtũ credo hoſtis
a ſe ĩ pugna occiſi,eratq̃ iã Aldoinꝰ ĩ multũ vini ꝓuectꝰ,cũ ſui,qđ ꝓpriũ temulentiæ eſt,oblitꝰ
officii,pincernam ad vxorẽ mittit contra accubantẽ,cũ patera illa nefaria,mandatq̃ alta voce,
vt cũ patre bibat,ſic futurũ vt ſuauius potaret.Peſtrinxit reginę animũ ĩtempeſtiua illa pater
næ cædis exprobratio,ſecũq̃ iã inde q̃rere cœpit locũ inſidiis,vt virũ perderet. Erat adoleſcẽs
ĩ ea gẽte nobili loco ortꝰ,ac manu ꝓmptꝰ,& forma & ętate amabilis,Amelchidi fuit illi nomẽ.
Hũc Roſimũda multis artibꝰ conata ĩ regis caput armare,quũ nullis pollicitationibꝰ ꝓcibuſve
flectere potuiſſet,pro ancilla,cuius cõſuetudine adoleſcẽs tenebat,ſeſe occulte illi ſubiecit:mox Att.Roſimũdæ artẽ
vbi perſona quã mẽtiebat depoſita q̃ eſſet mulier palã feciſſet,territũ adoleſcẽtẽ,atq̃ ꝑculſũ aĩo Alboinus
nunc hortationibus inſtãdo,regnũq̃ & ſuũ cõnubiũ pollicẽdo,eo ꝓpulit,vt regẽ ſomno deditũ interficitur
interfecerit.Et Alboinꝰ ſic periit,q̃ ſua ſtultitia ſibi exitiũ peperit. Verũ q̃a libera eſt ĩ dubiis cõ
iectura, ego Roſimũdã,nõ tã ſuę pietati ĩ partẽ,q̃ immoderatæ libidini ĩdulſiſſe crediderim,q̃
ſi paternã cædẽ vltam voluiſſet,nõ defuiſſet illi occaſio viri occultius perdẽdi,ac multo priꝰ q̃
in Italiã ſit vẽtũ.Sed illa amore,q̃ vt fertur cæcus eſt,ad id ſcelus impulſa,vltionem parricidio
ꝓtexuit,tãq̃ tum primũ ſubire debuerit interfecti patris memoria,poculi aſpectu,quo in ſolẽni
bus cõuiuiis,tot annis fuerat Alboinꝰ vſus.Sed potiri illa voluit & regno & adoleſcẽte,qđ vt
cõmodius aſſequeretur,pro cõcione conata eſt efficere,vt Amechildis rex a multitudĩe ſaluta
ret.Sed quũ ꝑ eo qđ petebat regię cędis vltio intẽderet,ſibi & adoleſcẽti timẽs Roſimũda, cum Roſimũdæ
Amelchilde,& Alſũda,quẽ ex Alboino fuerat enixa,magnoq̃ auri põdere ſecundo Atheſi oc fuga.
culte Rauẽnã petiit,fide publica priꝰ ab Exarcho accepta.Excepit Lõginus eã veniẽtẽ ampliſſi
mis honoribꝰ,inde ſiue illiꝰ forma captꝰ,ſiue potiũdi auri cupidus,qđ ſecũ mulier extulerat,ad
eius nuptias animũ adiecit.Poteſt etiã maiorem adhuc ſpem ſecutus videri, vt ꝑ eã crediderit
Lõginus poſſe ſibi oẽm Lãgobardorũ gẽtẽ cõciliari,qua ſibi adiuncta, facile potiturus eſſet Ita
liæ ĩperio. Nã & Iuſtinus defunctus erat per id tp̃s,& Tiberius qui ſucceſſerat,ad Parthicum
bellum ꝓfecturus dicebat.Siue igitur hęc illi,ſiue alia fuit cauſa,Roſimũdam quotidie cũ Exar Exarchi cõ
cho agẽtẽ,ac paulo etiã liberius,q̃ aut mulierẽ aut hoſpitẽ deceret,vt Longobardos Italia eiice ſilium.
ret,aut vi ſubigeret ad regnũ ſibi & Amechildi reſtituẽdũ,multis adortus pollicitationibꝰ (vt
incõſtãs eſt & mutabilis fœmina)facile in ſentẽtiã traxit,vt nouo ſponſo e medio ſublato,ipſa
ſibi nuberet,futurũ affirmãs,vt tũ demũ & Lãgobardorũ & Italiæ regina,vno tp̃e appellaretur.
Obtulit igit Roſimunda Amechildi balneis egreſſo letiferũ poculum,ſenſitq̃ ille cõtinuo vim
veneni interius recepti,quũ nõdũ totũ hauſiſſet poculũ, diſſimulatq̃ iuuenis dolorẽ,porrectoq̃
illi calice,age inq̃t,& tu quoq̃ balneo languidula bibe hoc reliquum.Negat Roſimũda ſibi po
tu opus eſſe,inde alia aliq̃ atq̃ alia quo obſtinatius detrectare,eo ſe ſuſpectiorem facere, iuue
niſq̃ acrius inſtare,vt vel inuitã cogeret ſi ſpõte nollet id facere. Poſtremo vbi ſtringi ferrũ in Roſimũdæ
ſe intuita eſt metu ſubacta intrepide poculũ hauſit.Atq̃ ita ambo vno tẽpore,eodẽq̃ gñe mor interitus.
tis,cõſumpti ſunt.Lõginus pecuniã regiã,cũ Alſũda Roſimũdæ & Alboini filia Conſtantino
polim ad Tiberiũ imperatorẽ miſit.Longobardi interea ſibi Clephiu regẽ creauere apud quoſ
dã,pro Clephi,Daphonẽ ſcriptũ repio,ſed diligẽtiores priorẽ vocem ſequunt.Fuit is hõ ſæui Clephis ſæuitia.
tia pluſq̃ barbarica,iuxta ſpõte deditos ac vi captos immaniter trucidare:horrere Italia eã pe
ſtem,multiq̃ mortales relicta patria fugã occupauere.Fecit recens hic metus,vt frequenter ſit
per id tẽpus in Venetas inſulas migratum.Clephis Tãnetũ ſolo æquauit. Forum Cornelii ab
Antiocho Narſetis Duce euerſũ reſtituit,fuit hæc poſtea Imola ab arce,quã Forũ Cornelii ha
buit edito loco ſitam.Reſtitutionis illius cauſa credita eſt,vt Lãgobardi haberẽt vnde Rauẽna
tes,Fauẽtinos,& Forliuiẽſes,ꝓpius infeſtarent.Claſſenſe dein Clephis oppidũ occupauit,locũ
haud ꝓcul Rauẽna.Hinc velut ex arce quadã Barbari diu Rauẽnatiũ res crebris incurſionibꝰ
infeſtare ꝑſeuerarunt.Miſit Clephis ſuos duces cũ parte copiarum ad cætera Italiæ loca oppu Magna ps
gnãda,quę ſub Alboino capi nõ potuere,ac tũ demũ ꝓter Romã & Tybur Romę propinquum Italiæ Cle
cęterę vrbes,oppida,arces,& quicquid hominum ad id tempus ĩ fide impii fuerat,magis metu phi ceſſit.
q̃ vi Lãgobardorũ armis ceſſere.Nulli dubiũ erat,quin ſi Clephis diutius vixiſſet,Romam quo
q̃ captã aut funditus diruiſſet,aut omni Quiritiũ ſtirpe crudeliter extincta,eam hominibꝰ ſuę
gẽtis habitandam tradidiſſet.ſed ille,qđ non ſine prouidẽtia eueniſſe ęquum eſt credere,altero
ſui regni anno nondũ peracto,domeſtica fraude periit.Lãgobardi interfecti regis odio,nam Cle
phis nihilo mitior fuit in ſuos,q̃ in cęteros fuiſſet,triginta ſibi Duces creauere, q̃ ſũmę rei ꝑeſ Clephis cędes.
ſent.fuit gẽs ipſa toto mox decẽnio ſine rege.Incidit crudeliſſimũ Clephis regnũ ĩ extrema tẽ

pora Bñdicti Pontificis,qui multo mœrore confectus,ſub id tp̄s,quo Clephis Italiam affligere
adortus eſt,fatalem diē obiit,quum iam oĩa circa vrbem,& reliquā Italiā,ferro & flāma rueret.

Pelagiꝰ ſecū dus ponti. Succeſſit illi Pelagius ſecūdus.pōtificū quītus & ſexageſimꝰ.Tenebat oriētis imperiū Tiberiꝰ
quē Iuſtinus adoptauit.Mira ſunt quæ de iuſtitia & pietate huius principis memoriæ prodita

Tiberii īpa toris pietas ſunt,eſtq́ operæprecium audire ꝗ manifeſta prouidētia auro abundauerit.Intuitus forte crucē
in pauimēto figuratā,religiōe cōtactꝰ,cōfeſtī tolli iuſſit, ne imprudēter pedibus cōculcaretur:

Quo mō ti be.ſit diues factus. hac ſublata,altera inferius apparuit,poſt hāc rurſus alia atq́ alia,quoad pauimētū alriꝰ remo-
liēdo in vim auri ingentē incidit,eſt ex ea re adhuc multo beneficētior factus.immenſumq́ au
ri pōdus paupéribꝰ partitus eſt.Theſauros adhæc Narſetis primo,mox Roſimundę ad ſe miſ-
ſos ad munificentiā & liberalitatē accōmodauit.Miſit ad Sigibertum Frācorum regem quum
alia præclata munera,tum quinquaginta aureos nūmos librales.Miror Sigibertum regē appe
lari ab iis q hæc tradiderūt,fuit Sigibertus Chilperici frater,qui Clotario patri ſucceſſit,etſi ſę
pe Sigibertus īſidiis,aptaq́ vi a Chilperico hoſtiliter petitꝰ regias fratris opes ita īfregit,vt ni-
ſi fraude e medio ſublatꝰ eſſet fuerit haud dubie oĩa quæ Chilperici erāt ſibi armis vindicatu-
rus.Quare ad Chilpericū qui diutius regnauit legatos a Tiberio in Galliam miſſos libentius
crediderim.Cęterū ſiue ad hunc regem ſiue ad illum regno imminētem legati ex Bizantio ve-

Art.genus nūmi aurei nerūt:fuit in his nūmis quos ei dono attulerūt imago principis inſcripta. Tiberii Cōſtātini p-
petuo Auguſti.Frōs diuerſa quadrigā habuit cū aſcēſore,& his verbis.Rōanoꝝ gloria. Acceſ-
ſit huic felicitati ꝙ exercitus quē miſerat in Perſas,victor reuerſus,tā opulentā inde prædam
auexit,quantam ad id tp̄s nullus alius.Iuuit Tiberius in publica illa Italię calamitate Ro.Po-

Qui viri il luſtres. pulū armis,iuuit & commeatu.Certauit religione & pietate cū ipſo pricipe Ioānes Cōſtātino-
politanus Antiſtes,q ꝑ idem tempus,quo Italiæ ſtatus ꝑpetuis quatiebatꝰ terroribꝰ,orientalē
Eccleſiā tenuit in officio,diſputando,ſcribēdo,docēdo,ſuſtinuitq́ fortiter aduerſariorū intem-
periē.Pari ſtudio Leāder Toletanꝰ ſiue Hiſpalēſis,vt alii habēt,īu quo maior ne fuerit eruditio
an eloquētia difficile ſit iudicare.Scripſit qdē mlta ad orthodoxæ fidei vſum. Arrianū dogma
īpugnauit,quā peſtē Vandali ex Aphrica a Beliſario pulſi ſecū tulerāt ī Hiſpaniā,etſi ab īitio
Viſigothi Arriano fuerāt veneno ībuti.Lāgobardici Duces q ī Clephis fuerāt locū ſubſtituti,

Affligitꝰ Ita lia a Lāgo- bardis. ꝑter Ariminū & Vrbinū iu Vmbros delati,regionē omnem armis ſubigūt,vrbes indifferenter
ſiue vi captas,ſiue ſpōte deditas,hoſtiliter diripiūt,direptas ruinis & īcēdio vaſtāt. Pari clade
Picētes afficiūt,Pelignos,Marſos,Sānites.Nulla vnꝗ maiore clade Italia cōcuſſa eſt.In oēm ſe-
xū & ætatē licētioſe eſt ferrū euagatū.Vrbes nobiliſſimę,atq́ vrbiū Theatra , porticꝰ,tēpla,oĩa
publica & priuata ornamēta diiecta,eratq́ īterim eo maior terror quo & ꝓ īperio ſęuiētiū nu
merus maior.Barbari ꝓſenti ſucceſſu elati duos cōſtituūt ſuę gētis duces,Spoleti vnū,alterum
Beneuēti.Ceſſerit ne ab īitio Neapolis Lāgobardoꝝ armis parū liqdo traditur,nā ꝙ aliqū ſine
barbari ea vrbe potiri nemo dubitat.A Neapoli ad fretū ſiculū & rurſus a Siponto in Salenti-

Quātū ter rę Italię ſub egerint Lā- gobardi. nos,& a Bñuēto in Calabros,oĩa in veteris imperii partibus māſere.Et Lāgobardi duces anni
vnius ſpatio tm̄ Italię terrę ſibi q̄ſiuere,quātū vix expeditꝰ eques cōmode circuire potuiſſet,ab
vrbis expugnatiōe cōſulto,vt creditur,abſtinuere,aut qa maior ſpes ꝓdę alibi oſtēderetꝰ.aut ꝙ
cætera Italia ſubacta,apparebat fore,vt fame & aliis vitæ īcōmodis Roma ſubigeretꝰ.Nec bar
baros ſua fefellit opinio, pſſa Ciuitas longā malorū ſeriē,quia nec ex Græcia ſpes vlla auxilii
oſtēdebatꝰ,nā Tiberius,in quo oĩs ſpes ſita erat,poſt Perſicū bellū,quū ī grauem morbū īcidiſſet
Mauritiū,cui ipſiꝰ filia erat matrimonio locata,ſucceſſorē ſibi declarauerat,admouetatq́ homi

Inducię in- ter Ro.& Langobar- dos. nē publico regimini,neq́ virtute ſibi,neq́ cōſilio felicitateve ſimilē.Romani oĩ ſpe deſtituti,ad
hoſtiū duces mittūt,q his cōditiōibꝰ pacē īpetrarūt,vt Lāgobardi haberēt qcqd ī Italia ſibi ar
mis q̄ſiuiſſent,ſinerēt Romā eſſe ſui iuris,ſancirēturq́ īduciæ in certū tp̄s,quibus tenērēbꝰ neu
tri alteros infeſtarēt.Deſcēderūt Barbari in tam ęquas cōditiōes,nō vt Rōanis gratificarētur,
ſed ꝙ bellū ex bello ſerere in aĩo habebāt,ac Gallos vlciſci,quos a prīo ſuo ī Italiā ingreſſu ſem
per habuerant infeſtos.Enimuero Francoꝝ reges,quū iniquo animo ferrent Italiā Lāgobardo-
rū fieri,vereri credo ne ea ſubacta ꝓpinquū incēdiū Galliā corriperet,auxilia miſerant Romano
& Frāciſioni,q circa Alpes & Niceā ꝓuīciis populi Ro.præſidebant . Erant tūc Francoꝝ opes

Frācorum opes. quadrifariā diuiſæ.Clotarii filii regnum a patre relictū inter ſe ita partiti fuerāt,vt in Pariſiis
Arithpreus maximus natu regnaret,in Aurelienſibꝰ Gūtānus, Chilpericus ī Sueſſionibꝰ,ī Me-
tēſibꝰ Sigibertꝰ,ad quē ampliſſima munera miſerat Tiberiꝰ,vt prīo eſt loco ꝓditū.Hi vero nō
cōtēti Romanos ꝓſides auxiliis iuuiſſe,Saxonibꝰ,q in Italiā cū Alboino venerāt,authores fue

runt,vt relicto Langobardorũ cõmilitio,ꝑ Alpes in Galliã trãſierint,domũ pacato agmine abituri
Recentiore iniuria Lãgobardi adhuc magis irritati, pactis cũ Romano populo iducijs,haud vltra Lãgobardi
bellũ diſtulerũt.In Gallos igit̃ pfecturi,Taurinũ & Epirediã primo impetu capiũt, Frãcilionem in gallis bellũ
Comacinã inſulã Larii lacus cõpellũt.Alterius pſidis triſtior fortuna fuit,qppe q Gallorum auxi inferunt.
liis fretus,auſus eſt cũ Lãgobardis acie decertare.Burgũdii & aliç Gallicç gentes,q̃ auxilio vene- Lãgobardo
rant,fœde cçſç ſunt,& dux in fuga interfectus.Langobardi victoriam adepti,non ſolum hoſtium rũ victoria.
ſpoliis potiti ſunt,ſed præda etiã immẽſa ditati.Cçterum quũ parum ſuis rebus expedire arbitra
rentur diutius domo abeſſe,puincia egreſſi,Italiã repetunt.Reddidit proſpera hçc Langobardo-
rũ expeditio gẽtẽ ipſam adhuc ſuſpectiorẽ Siſiberto & Guntanno Francorũ regibus, q veriti ne,
ſucceſſu blãdiente,Langobardi Gallicis inſueſcerẽt excurſionib⁹,Enniũ Mumulũ,Quiritii ſangui
nis,hortantur,Ro.Populi puinciã fortiter tueat̃,tribuuntq́ ſimul illi validas copias.Id vbi Lãgo-
bardorum duces reſciuere,diuerſis itineribus inſinuati,iterũ Galliã inuadũt,atq́ in Ebredunẽſem
agrum egreſſi,cçdibus & incendio fœdant paſſim omnia.Ennius trãſuerſis tramitib⁹ hoſtem aſſe Lãgobardõ
cutus,eximprouiſo adoritur,fretuſq́ locorũ opportunitate tantã edidit ſtragem,vt par nuper ac rũ ſtrages.
ceptæ ſit clades ppemodũ Lãgobardis repẽſa.Cçſorũ numerus nõ ponitur ab iis quos ſequimur.
Q: vero cçdes fuerit ingens illud indicio eſt quia Italia ſine alio memorabili facinore ab iis repe-
tita eſt.Saxones qui Francorũ regũ ſuaſu Italia exceſſerant,multis per id tempus ſunt caſibus ia Saxones va
ctati.Enimuero alpes tranſgreſſi perpetuo itinere in Remẽſes puenere.Hic ſibi apud Strablonem riis caſibus
caſtra muniũt,pſtolãtes credo vt regũ auxilio patriã ſortirent̃,nec erant interim cuiq̃ iniurii, ſini iactantur.
timis abunde cõmeatũ exhibentibus,mox vero vbi Burgũdios cũ Romano duce cæſos audiuere,
mutato conſilio,repẽte omnia rapinis & latrocinio fœdãt.Occurrit huc Ennius regum hortatu,
eoſq́ eximprouiſo adortus,maiore tumultu,q̃ cçde diſſipat.Inde ſaxones ex ea trepidatiõe in vnũ
collecti cum Ennio acie decertare ſtatuunt,vt ſeſe ab ea ignominia vindicarent,fuiſſetq́ non ſine
magna cçde dimicatũ,niſi Francorũ regũ authoritas interceſſiſſet,q nunciis citro vltroq́ miſſis,
tenuerũt vt pax fieret inter duos exercitus,& ꝙ Saxones p damnis q̃ Remenſibus intuliſſent,cer-
tã penderẽt pecuniã,ipſiq́ in Italiã reuerterent̃.Nec illi poſtea multũ in Italia fuere, Langobardo
rũ ſuperbia & faſtu ꝑgrauãte,cũ qbus oportebat ex çquo viuere,vt belli ſocios.Cum vxoribus igi
tur & liberis Galliã repetũt,icto cũ regibus fœdere,vt in patriã reſtituerent̃.Tenebãt Sueui ter-
rã,quã illi anno quartodecimo ante reliquerãt,Lãgobardorũ ſocietatẽ ſecuti.Cæterũ qa dimidiũ
redderet̃,ipſiq́ in integrũ reſtitui vellẽt,res armis decreta eſt,fuitq́ ea pugna Saxonibus funeſta,
cçſi ſunt eo ꝑlio ad internicionẽ,eſtq́ terra ipſa iã inde Sueuia dicta.Sed dũ hçc alibi gerunt̃, in Saxones ad
Venetis Gradus caput ppinquarũ vrbiũ facta eſt,nouaq́ Agleia dicta.Crebrç barbarorũ i Italiã internicio-
irruptiões aliç ſuper alias fecere,vt ex Agleia ſçpe fit,nõ ſolũ a prophana multitudine,ſed ab anti nẽ cçdũtur
ſtite & vniuerſo clero,huc cõceſſum.Sic Athilanis temporib⁹ Nicetas.ſic Marcellianus Odoacrẽ Gradenſis
Italiã quatiente(Erat id oppidũ cõtra Agleiã in littore cõſtitutum)Mox Paulus & ipſe Aquileiç eccleſiç in-
Antiſtes,Lãgobardorũ ferocitatẽ verit⁹ cũ toto clero omniq́ ceremonia ſacrorũ,Gradum pfugit crementũ.
vbi quoad vixit eſſe pſeuerauit.Secutus eſt Probinus,is quoq́ tẽporũ iniqtate illic eſſe maluit, q̃
Agleiã reuerti.Helias q poſt Probinũ eã adeptus eſt dignitatẽ,quũ res Italiç non modo nõ melio-
re ſtatu eſſent,ſed aliquãto etiã infeſtiore,pollueretq́ oĩa ſacra & prophana impiæ Langobardorũ
manus,cum vniuerſo clero egit vt dignitatem eccleſiç eo transferrent,vbi tutior vita futura eſſet
Pelagiũ pontificẽ maximũ authorẽ fieri placuit,cuius impetrato aſſenſu,Gradenſi ſynodo, quam
plerıq́ ex circũiecta regione celebrarunt Antiſtites,Pelagii diplomate recitato,expoſitaq́ tranſla
tionis cauſa magno omniũ aſſenſu Gradenſis eccleſia finitimarũ mater & caput declarata eſt. In Gradẽſ. ec
cidit ea declaratio in eũ ferme annũ qui octogeſimus fuit ſupra qngẽteſimũ humanç ſalutis. He- cleſia caput
lias ex Aquileienſi nuper antiſtite Gradenſis renũciatus eſt.Domũ,vt tũ res erãt,ſatis amplã ver regionis de
tit in Euphemiç templũ,intulitq́ Hermagorç & Fortunati corpora,q̃ ex Aquileia fuerãt delata. claratur.
Et hçc qdẽ in Venetis.Gregorius interea Romanç eccleſiç Leuita,quiq́ poſtea fuit põtifex Maxi Gregorii
mus,nonnihil eſt Conſtantinopoli apud Mauritiũ principẽ verſat⁹. Fuit Gregorius Quiritii ſan põt. Idoleſ.
guinis,Gordiano viro ſenatorio ortus.Sed ipſe,quum pontificia dignitate,quam poſtea adeptus
eſt,tum doctrina & ſanctitate multo maiorem attulit ſplendorẽ patri q̃ ab eo accepiſſet. Miſerat
hũc Pelagius Bizãtiũ,vt ſe apud principẽ purgaret,ne ſibi noxç daret̃,ꝙ ſine illius aſſenſu paſſus
eſſet ſe põtificẽ renũciari.Enimuero irrita erat tũc Põtificis declaratio,niſi eã Impator ſuo probaſ
ſet aſſenſu.Iã erat Pelagio & multis pſuaſum futurũ,vt mox paulo noui ex Grçcia exercit⁹ mitte
rentur,ad Italiã ſeruitio liberandã.Cæterũ ſuſpicari libet veritũ fuiſſe Pelagiũ Impatoris irã,non

tam quia Mauritius nõ ab initio factus eſſet ſuę creationis author,potuit enĩ locorꝫ diſtãtia & tẽporũ difficultas excuſari,q̃ ꝙ ipſe & primores ciuitatis authores fuiſſent ſoluẽdi belli cum Lãgobardorũ gẽte.Sed q̃cũqꝫ fuit cauſa illiꝰ mittẽdi,dũ Gregoriꝰ adhuc Bizãtii eſſet,Pelagiꝰ ad eũ literas dedit,q̃bꝰ ſignificauit lãgobardos cõtra foedus & iuſiurãdũ eſſe,vt ſiq̃n alias, Romanę ciuitati & aliis q̃ in officio eſſent ĩfeſtos,futurũ vt niſi nouus dux cũ nouo exercitu mitteref,q Italiã a langobardorũ iniuria vindicaret,res Romana pro deplorata haberef.Nec ĩ Exarcho ſpem eſſe vllã auxilii,quippe q Rauẽnã,& circumiecta loca ægre tueref.ageret itaqꝫ cum Mauritio principe eũqꝫ precibus fatigaret,vt Romanã vrbẽ reliquãqꝫ Italiã miſeraref,nec pateref terrã olim nobiliſſimã ſeruitute preſſam iacere.Et Pelagius in hãc ſentẽtiã ad Gregoriũ ſcripſit,cuiꝰ exẽplũ epiſtolę Blõdus ſuis ĩſerit hiſtoriis,in quo illud mirari poſſis,iã ĩde a primis lãgobardorũ tẽporibꝰ deſitum Romę eſſe Romane loqui,nã & Dõnus inibi fuit,& tribulariões,alięqꝫ voces inoleſcẽtis Barbarię teſtes.Gregorius & q poſt eũ ſunt a Pelagio miſſi,eo Mauritiũ ꝑpulerũt,vt Smaragdũ,virũ ĩpigrũ miſerit cũ exercitu Rauẽnã,q Italiã ſeruitio liberaret.Eũ veniẽtẽ Gregoriꝰ comitatꝰ eſt.

Quo tp̃e de ſitũ ro.loq.

Nec ita multo poſtq̃ nouus venit Exarchus,Claſſenſe oppidũ eſt ex barbaris receptum. Feroaldo Duci,& quicũqꝫ eiꝰ gẽtis in Gręcorũ poteſtatẽ venere,Lãgobardica crudelitas repreſentata eſt,ad vnũ ferro dediti Lãgobardici noĩs viri ibi loci dep̃henſi.Fecit ea victoria multo celebriorem Smaragdi in Italiã aduẽtũ,erectiqꝫ ſunt ad res nouas populorũ animi,ſecutaqꝫ eſſet defectio ingẽs,niſi barbarorum Duces id veriti regẽ ſibi cõtinuo creaſſent,Antharis fuit Clephis filius,cuiꝰ ſæuitiã auerſati decẽ annos ſine rege fuerãt Lãgobardi.Platina niſi error eſt in numero.viginti annos ait eam gentẽ regẽ nõ habuiſſe,nec multo poſt Alboini interitũ regẽ ab his creatũ,& vt nõ in re vna ſit ab eo variatũ,Euthariũ vocat quẽ Blondus Antharim.Adiicit Flauium cognominatum eſſe Eutharim,q̃d poſtea cognomen tulerint cæteri Lãgobardorũ reges,q longa dein ſerie ſecuti ſunt

Antharis Clephis filiꝰ ſit rex.

Alta adoleſcẽtis indoles magis illi ꝓfuit ad dignitatẽ,q̃ vmbra paterni noĩs. Hunc certatim Duces pro ſeſe quiſqꝫ pecunia ampliſqꝫ muneribꝰ iuuarũt,vt & exercitũ aleret,& regium tueref decus.Ipſe ſecũ reputãs quãti ſit momẽti in bellicis rebꝰ celeritas,pene priuſq̃ de eius creatione auditũ ſit,Brixellũ ferociter inuadit.Diu multũqꝫ vtrinqꝫ laboratũ eſt Langobardis infeſtius muros ſubeũtibus,cõtra Dotrula,cuiꝰ opera Smaragdus in Feroaldo opprimendo fuerat in primis vſus pertinaciter tuente.Vicit ad poſtremũ hoſtiũ pertinacia,quũ nihil laxamẽti daref ꝓſidio & oppidanis,ſed a terra & a flumine,irrequieta oppugnatione vrgerent, defeſſi tandẽ incolumitatẽ paciſcunf,oppidũ Langobardis relinquũt.Eutharis Brixellanos muros diruit.Perſuaſum habuit Smaragdus,& q cũ eo Rauẽnę erãt,Eutharim,Brixello exciſo,in Frãcilionẽ moturũ,q inſulã in Lario lacu,iã annos ſeptẽdecim aduerſus Barbaros tuebaf.Sed rex ꝑter oĩm opinionẽ,haud multo poſt cũ nouo exarcho pactus eſt inducias ĩ certũ tẽpus,ſtabiliẽdi regni cupidus.Et Smaragdus eas belli ferias libẽs cõplexus eſt,quippe q haud ſatis fidebat poſſe ſe ꝓferoci regi,ac potẽtiſſimo diutiꝰ reſiſtere.Et vrbes q̃ in fide erãt,vix defendi poſſe videbanf,ſi bellũ eſſet,quũ citra vltraqꝫ Padũ ſparſę multũ inter ſe diſtarẽt,eſſentqꝫ hoſtiũ rebꝰ quodã modo inſertę.Loca q̃ in fide adhuc erant fuere Comũ,Vulturnia,Cremona,Mãtua,Patauiũ,Monſilex,Rauẽna,Parma,Bononia,Fauentia Regium Lepidi,Forum Liuii,Forũ Popilii,Brẽtonoriũ,& Cæſena.Poſtulat locus hic,vt de Ciſalpina Gallia,eiuſqꝫ veteri incolatu,& vrbiũ origine,q̃dã adhuc dicanf,nõ q̃a non veriſſima putẽ, q̃ alio loco Rapſodię huius de ea terra ſunt memoriæ ꝓdita,ſed vt illa potius,quę ab aliis tradunf,quales ſint poſſint intelligi.Circunferunf hodie fragmenta quędã Porcii Catonis & C. Sẽpronii noĩe de Italię vetuſtate,in quibꝰ eſt Veronam eſſe a Vera Colonia Tuſca,argumento rei eſſe,ꝙ Volaturnia ſit vallis circa lacũ nomẽ ab initio ſortita.Mediolanũ a Medo,inſubriũ duce,antea Licinophorũ dictũ.Bononiã olim Felſinã a Tuſco rege,mox a Bono,q illi ſucceſſit,Bononiã.Padũ quondam Heridanũ a Duce Coloniarũ.Nouariã Lybiã vocatã cognomine Ariam,Ægyptio vocabulo Leoninã,mox a Liguribus inſtauratã Nouariã dici cõtigiſſe.Ariminũ ab iis q Herculem comitati ſunt conditum,Anconẽ & Picenum Hetruſco vocabulo. Hęc & alia ab his non multum diuerſa, quũ legerẽ in eiuſmodi cõmẽtariis,nõ potui nõ moueri tam impudẽti mẽdacio,q̃m, ſi Deo placet eo venimus,vt nemo ſit amplius qui velut per tranſennam videat,ſi aliter nequeat,qua forma ſit Porcius Cato,qua cæteri veteres locuti.extant hodie,ſi cætera deſint, vera Catonis monumenta liber vnus de re ruſtica,cum quo ſi quis hos conferat libellos,q vnius & aliorũ veterũ nomine inſcribunf,tantum veteres illos ab hac ſorde verborũ diſtare ſentiet, quantũ Glauci arma ab iis q̃ Diomedis fuere.nec illa exequor,q̃ ĩ referẽda italicarũ vrbiũ origine q̃dã ex recẽtioribꝰ ſecutus eſt quę multo honeſtius potuiſſent præteriri, q̃ ad ludibrium ſcribi ex ignobilium ſcriptorũ ſenten-

Brixellũ a Lãgo,diruitur.

Vrbes q̃ in fide adhuc erãt ĩperii.

Vnde Verona.

Mediolanũ

Bononia.

Padus

Nouaria

Ariminum

Ancon

Picenũ dicta ſecundũ quoſdam.

tia.Ego q̃ũ libera eſt cõiectura,ſi nulla extarẽt bonorũ monuméta, quibꝰ innixus vix credã poſſe
fieri vt decipiar,quia Mediolanũ,Verona,Brixia.& alia hmõi noia, ĩ trãſalpina Gallia reperiunt
nunq̃ iis q ad Gallos harũ vrbiũ originẽ,& aliarũ pluriũ,citra vltraq; padũ referũt,nõ libens aſti-
pulabor.Nũc qđ ad hiſtoriæ inſtitutũ attinet,merito aliqs miret̃ gd fit,q̃ neq; in Gothicis rebus
neq; Lãgobardicis Mutinæ vnq̃ fiat mentio.Blondus,cui libẽs accedo,exiſtimat p id tp̃s veterem
illã ciuilibus Romanorũ bellis eximie illuſtratã Mutinã,ſine cultu iacuiſſe,cuius nunc quoq; ex- Vetus
tẽt veſtigia quędã,aliquot milia paſſuũ diſtantia ab ea Mutina,q̃ nũc eſt.Induciis cũ Barbaro re Mutina nũc
ge initis,Smaragdus Germanũ virũ Patricii gñis,Romã miſit Præfecti nomine. Hũc ex Rauen- extat.
na Gregorius comitatus eſt,fuitq; eiꝰ viri reditus æque omnibꝰ gratus,cuius præſentia, ob credi
tam hominis ſanctitatem, diuinę opis præſidium ſponſabat affectę ciuitati.Sunt itaq;,quũ illius
reditu,tũ Smaragdi ſucceſſu,Romanorum animi nõnihil recreati, multiq; ſpem præcipere melio
ris rerũ ſtatus,futurũq; arbitrari,vt Smaragdi virtute & felicitate Langobardi Italia eiicerentur.
Gliſcebatq; in dies ſpes hæc,quũ noua & inexpectata clades ciuitatẽ affecit. Dira aquarũ alluuio
totam pene Italiam obruit,fluminibus paſſim arua inundantibus. Tyberis oĩm maxime,& quan- Tyberis ca
tus nunq̃ alias,hominum memoria,portentoſo auctu fluxit,vt murorum vrbis altitudinẽ quibuſ taclyſmus.
dam locis æquarit.Præceſſit Cataclyſmus ille paucis diebus Calendas nouembris, quo accidit vt
ſata,cœno obruta,germinare nequiuerint,nec arua amplius tractari potuerint,aquis & limo oĩa
obtinentibus.Attulit intemperies illa ingentem Italię famẽ,iam & peſtilentia eſt ſimul orta, quæ
multo maximã mortaliũ partem abſumpſit.Pelagius pontifex ea lue conſumptus eſt.Platina ſub
id tempus,quo inundatio illa incidit,Pelagium pontificem creatũ videtur ſignificare , idq; fuiſſe
in cauſa q̃ ſine Principis aſſenſu pontificatum iniuiſſet.Et is tam diuerſus abiit a Blondo, quem
nos ſecuti,multo prius Pelagium ſedere cœpiſſe ſcripſimus,q̃ ſit illa inundatio facta.Habuit Pe-
lagii Pontificatus annos vndecim,eſtq; ipſe peſtilenria extinctus,ex cataclyſmo orta.Pelagii inter
itus fecit vt omnis cura auertendæ cæli iræ,paciſq; expoſcendæ in Gregoriũ incubuerit.Nec ipſe
in tanta ciuium deſolatione detrectauit id munus,ſed mira charitate ciuium ad peſtem auertun-
candam nunc pias fundebat preces,nunc hortando ſuadendoq; tolerantiam languẽtibus afflictã
ciuitatẽ erigebat in ſpem peſtilentia defungendi.Poſtremo quia,vt vbiq; eſſet fieri nõ poterat,po
pulo ad cõcionẽ vocato:multitudinẽ ad rẽ diuinã hortatus eſt,cõſtituitq; vt ab vniuerſa ciuitate Art.ſuppli-
ſupplicaretur,ſed diſcretis ordinibus.Vt clerus vniuerſus a Ioannis Baptiſtę tẽplo: Prophana vi- cãdi modũ.
torum multitudo a Diuo Marcello:Monachi a Ioanne & Paulo: Sanctimoniales a Coſma & Da-
miano:Matronæ,quæ in matrimonio erant,a Protomartyre:Viduę a Vitale:Puerorũ & puellarũ
chori a Cæcilia,ſuppliciter pcederent,atq; vbi oĩbus eſſet tẽplis ſupplicarũ,ad ædem virginis,cui
nouæ cognomentũ eſt,oẽs reuerterent̃.Ferũt quũ hæc pararent̃ adeo peſtilentiam atrociter incu
buiſſe, vt populo ĩ cõcione ſtãte octoginta exanimati ſint.Nec Gregorii & populi ſupplicãtis ſũt
preces incaſſum miſſę.Peſtilẽtia ſenſim remittẽs breui extincta eſt.Neq; huic malo Pelagii ponti- Laborioſus
ficatus,belloq; & portẽtoſis tẽpeſtatibꝰ fuit obnoxius,ſed Schiſmati,& Italorũ Antiſtitũ diſſidio, Pelagii põ-
quũ Smaragdus Exarchus Rauẽnatẽ eccleſiã pregeret,tãq; ambitioſe coleret, vt Romanę aude- tificatus.
ret pręferre:& vt maior authoritas Ioãni eiꝰ eccleſię Antiſtiti,q̃reret̃,erat is Schiſmaticus,Seue-
rũ Agleiẽſem cũ tribꝰ aliis antiſtitibꝰ,ex Gradaris aqs Rauẽnã abſtractũ,ĩ Rauẽnatis eccleſię par
tes traxit ĩuitos.Cęterũ illi poſt annũ,qa ĩuiti a Romano põtifice deſciuiſſent,decẽ Venetę puin
cię Antiſtitũ cõuẽtu,q ad hoc ipm Maranũ coiuere,fuit id olim Varanũ,in priſtinã ſunt ſedẽ re-
ſtituti.Et hi p hũc modũ dignitatẽ recepere.Romę pace e cælo impetrata,oĩm prima illa fuit cu-
ra,vt nouus crearet̃ Põtifex in Pelagii defũcti locũ,fuit ille quintꝰ & ſexageſimꝰ Põtifex, cœpitq;
ſedere Tiberio principe,quẽ Iuſtinus adoptauit,obiitq; Mauritii principatu, anno decimo ſui Põ
tificatus.in Vaticano ſepultus eſt.Fuerũt Pelagii opera Hermetis Cœmiterium,& Laurẽtii baſi-
lica a fundamẽtis inſtaurata.Vniuerſus clerus populuſq; Gregoriũ pontificẽ creabãt,ipſe contra Gregorii
oĩa malebat q̃ põtifex creari.Cæterũ moris fuit,qđ alio eſt loco demõſtratũ,vt Põtificiã dignita- laus.
tẽ Imꝑatores iis,q crearent̃,ſuo ratã facerẽt aſſenſu.Gregoriꝰ vbi maiora erga ſe vidit hominũ ſtu
dia q̃ vt reluctãdo par illis eſſe poſſet,occulte ad Mauritiũ dedit literas,qbꝰ impẽſis ab eo ꝑcibꝰ pe
tebat,neqd populo Romano & clero de ſe gratificaret̃,adeo ille ex cęleſtibꝰ pẽdẽs terrena parui fa
cere,repudiareq; id decꝰ,cuiꝰ cauſa tã ambitioſe cęteri cõtẽderẽt.Gregorii literas & nũciũ Germa
nus q ab Exarcho Pręfecti noĩe fuerat Romam miſſus,intercepit,ipſeq; cũ Mauritio egit vt viro
oĩm optimo,quẽ Clerus & tota ciuitas ſuffragio Põtificẽ deſignarat,ratã faceret dignitatẽ. Sicq; Gregorius
oĩm ordinũ conſenſu & fauore victus Gregorius Pontificatũ adiit.Eratq; p id tẽpus,Romę ciui- fit pontifex

tatis ſtatus domi,foriſq; parũ lętus,nã & Lãgobardi,induciis adhuc tenẽtibꝰ ab iniuria nõ abſti
nebant,& in vrbe Graii milites,q̃ pſidio aderãt,inter ſe grauiter diſſidebãt.Recepto igitur huma
nę pietatis gubernaculo,eã in primis curã ſuſcepit nouus Põtifex vt pſentibꝰ mederet̃ incommo
dis.Interim,induciis exeũtibꝰ,Eutharis partẽ copiarũ nõ paruã miſit in Iſtros,q̃ omnifariã cladi
bus affecti,magno auri põdere coacti ſunt pacẽ ſibi redimere.Francilio,q̃ Comacinã in Lario inſu
Comacina inſula dedit.
lam tenebat,obſidione fatigatus,pactus ſibi & ſuis veniã,cũ cõiuge & liberis,precioſaq; ſupellecti
le,ſecundis fluminibus Rauennã deſcendit,inſula Euthari relicta,& cũ inſula magno auri ponde
re,quãtum ſcilicet viginti annorum ſpatio,nobiliſſimis vrbibus & vectigaliũ & tributorũ noĩe ex
preſſerat.His ſucceſſibus auctus Eutharis Childeberti Frãcorũ regis ſibi filiam vxorẽ petiit. Nec
Gallus florentiſſimi regis affinitatẽ aſpnatus eſt,quin facta nuptiarũ ſpe pręclara quædã munera
miſit Euthari,cõueniebatq; inter reges de connubio,quũ Ricaredus Viſigothorũ rex ex Hiſpa
nia ad Childebertũ miſit,q̃ filiæ nuptias ab eo peteret. Tũ Gallus reputãs aĩo,qđ certe erat,nunq̃
poſſe fieri vt filię,q̃ chriſtiana pietate imbuta eſſet,recte cũ Euthare cõueniret,qui in malorũ dæ
monũ ſeruitio eſſet,coleretq; eos cũ tota gẽte,ad Viſigothi affinitatẽ inclinauit, idq; eo libentius
fecit,q; Viſigothi populariter receperãt orthodoxę fidei cultũ.Fuit Ricaredus Lemugildi filius.
Lemugildo duo fuerant virilis ſtirpis liberi,Ricaredus & Helmẽgildus,is a patre interfectus eſt q;
Leandri Hiſpalenſis Antiſtitis pręedicatione ſuaſuq;,Arrianã hęreſim repudiaſſet,orthodoxęq; ſi
dei cultum gẽtili ptuliſſet.Eſt & Leãdrũ Lemugildus eo noĩe grauiter inſectatus.Sed quũ in mor
bũ incidiſſet,pfligata valitudine,pœnitẽtiã egit,Leãdrũq; ad ſe accerſitũ obteſtatꝰ eſt,vt Ricare
dũ,q̃ vnicus ſupererat filius,talẽ ſibi redderet,qualis Helmengildus fuit.Leander libẽs ſe id factu
Recta fides ab Hiſpanis accipitur.
rũ recepit,& qđ receperat pſtitit.Cęterũ,Lemugildo vita defuncto,Ricaredus nouus rex, Toleta
no cõuentu duorũ & ſexaginta antiſtitũ,Arriana hæreſi abdicata,orthodoxã fidẽ cũ tota gente
complexus eſt.Hoc Childebertus in noua affinitate ſecutus,Viſigothũ Euthari in filiæ connu
bio ptulit.Eutharis Theudelindã,Garibaldi Bauarorũ regis filiã duxit vxorẽ,qua affinitate com
motus Childebertus,iniuriã,qđ fieri ſolet,iniurię addidit,vt iuſtę vltionis occaſionẽ,huic quẽ ab
dicauerat,adimeret,bellum Euthari indixit,eo cõſilio,vt prius eius opes affligeret q̃ nouus rex ſi
bi regnum ſtabiliret,quẽ vt pluribꝰ locis bello implicaret,Garibaldũ eius ſocerũ eodẽ tpe adortus
bello breui ad deſperationẽ redegit,vt ſuis rebꝰ diffidẽs Bauarus liberos in Italiã miſerit.Theude
lindę cum Gõdobaldo fratre aduẽtanti Eutharis,qui Veronę erat,obuiã pdiit, in Gradenſi cãpo
quo diuerſi cõuenere,cõnubiũ eſt ſolẽni aſtipulatiõe pactũ:Nec multo poſt Childebertus rex Ga
ribaldo pulſo Bauarũ eſt regno potitꝰ,quo rerũ ſucceſſu multo ferocior factus,continuo oẽs belli
minas in Eutharim vertit,Tridẽtinoſq; hoſtiliter inuadit,eorũ agrũ cæde & incendio fœdat.Au
gebat Childeberti ferociã Mauricii principis fauor.Polliceri is grãdẽ in ſtipẽdiũ pecuniã, ſi Fran
cus in Italiã tranſcẽderet,Ciſalpinã Galliã Lãgobardorũ dñatu vindicaret,bello receptã imperio
reſtitueret.Hęc ſecutus pollicita Childebertus vt facilior victoria ſequeret̃,cũ Langobardorũ Du
cibus egit vt q̃ñ iã totã gentẽ regis tęderet,darẽt ipſi operã vt Eutharim e medio tollerẽt,fore vt
eo ſublato Italiã relinqueret Ducibꝰ ipſis,vt antea,adminiſtrandã.Frãcorũ metu ſubacti Lãgobar
dorum primores quidã a rege defecerunt,eratq; iã in ſpe victoriæ nõ dubia Childebertus,quũ ſe
cum reputare cœpit,q̃ validæ futuræ eſſent Ciſalpinæ Galliæ acceſſione,Mauritii opes,ratus ni
hil id ſibi & cæteris Italiæ accolis expedire,inchoatã relinquẽs victoriã,retro in Galliã abiit. Nec
Eutharis multũ inde ſupſtes fuit,ſed anno vix dũ exacto a Theudelindę cõnubio,fato periit.Eu
thari defuncto Lãgobardi pacẽ a Childeberto ſuppliciter petũt,legatiõe ad id ĩ Galliã miſſa,eſtq;
ſimul cœptum agitari de nouo rege creãdo.Cæterũ q̃a parũ inter primores conueniebat, q̃s oĩm
Theudelindę indoles.
potiſſimũ crearet̃,eo decurſum eſt,vt quẽ Theodelinda ex omni ducũ numero ſibi virũ legiſſet,
is totius gentis rex eſſet,tãta tũ indoles in vna fuit fœmina,vt genus hoĩm ferox & immane non
dubitauerit ampliſſimi regni ſummã eius arbitrio ſubiicere.Quãta in Theodelinda virtus fuerit
Diui Gregorii demõſtrãt epiſtolę.Legit hęc ſibi virũ Agilulphũ,Taurinorũ ducẽ,virũ fortẽ,for
maq; & ætate florẽtẽ,q̃ ex cõiugis progatiua rex declaratus,primum oĩm captiuos,quos Childe
bertus ex Tridentino agro hoſtiliter abduxerat,redemit,pacemq; ab ipſo rege impetrauit. Miſſi
Att. exẽplũ pietatis.
ſunt in Galliã Agnellus & Ennius,hic Dux,ille Tridẽtinus antiſtes,hic vt paci operam daret,ille
vt captiuos redimeret.Res ab antiſtite breui pacta eſt,quippe qui a Brunechilde Frãcorũ regina
fœmina pientiſſima,captiuos quotquot inueniri potuerũt ppria pecunia redemptos , dono rece
pit.Eſt & pax a Childeberto honeſtis cõditionibꝰ ĩpetrata,quã pportune Agilulphus adeptus
par inde fuit ad domeſticos motus compeſcendos.Plerîq; eius gentis,alii motibus ſuper alios diu

nouũ regẽ ſollicitũ habuere.Inteſtina diſcordia ex eo orta eſt,ꝙ Agilulphus illorũ perfidiã vlciſci adortus erat,q ab Euthare defecerãt,ſumpſitq; inde vltio exordiũ,vñ & defectio,Minulpho Duce occulte interfecto,q̃ res vbi palã facta eſt Gandulphus Bergomatiũ dux ad defectionem ſpectare cœpit,cæterum ad officiũ reuocatus moræ nup defectionis cõſciẽtia rebellauit,Comacinæ inſulæ oppidũ furto occupat,potiturq; cũ ea magno auri põdere,qđ a Frãcilione diximus congeſtum Occurrit eo Agilulphus cum tumultuario exercitu,Grandulphũq; aliquãdiu obſidione fatigatum,ſub cõditiõe incolumẽ dimiſit.Rex Comacina arce recepta,aurum,qđ ibi ad id tẽpus fuerat cuſtoditũ,in Ticinenſem arcẽ trãſtulit.Eſt & Vlfaris Dux Taurifinus bello petitus,ꝙ & ipſe res nouas moliri diceref,captus vinctuſq; ad regẽ perductus eſt.Sed dũ Agilulphus inteſtinis agitatur motibus,Romanus nouus Italiæ Exarchus,is eñ Smaragdo erat a Mauritio ſucceſſor datus, Patauiũ & cætera loca,q̃ inter Padũ & Alpes in officio manebant,validis muniuit præſidiis,nec vt tantũ vrbes tutę eſſentſed vt prępidiatię cohortes Langobardorum opes infeſtarẽt,ipſe ex Rauenna cũ exercitu Romã ꝓficiſcitur,eas vrbes armis recepturus,quas Langobardi induciarũ tẽpore interceperant:nec euentus defuit cõſilio,aliquot locis æſtate vna receptis,& ĩ his Sutrio,Polimartio,Horta,Tuderto,Ameria,ac Peruſia,reſpirauitq; per hęc nõnihil res Romana, quo ſucceſſu gauiſus Gregorius pontifex animũ ad rẽ diuinã domi foriſq; augendã per ociũ adiecit, ſcripſitq; de ſacramẽtis volumẽ vnũ,Antiphonariũ Diurnũ Nocturnũq;,cõmẽtarios in Ezechielem, in quatuor euangelia,in Iob quoq; nõ pauca,q̃ ad mores & hiſtoriam retulit, ſcripſit & dialogos & ad Ioannẽ Rauennatẽ antiſtitẽ de ratione adminiſtrandæ eccleſię librũ, quẽ paſtoralẽ inſcripſit vt ornatus & concentus ſacris adhiberetur,vt Antiphona,alii introitum dicere malũt.Eiuſdem eſt illud vt nouies caneref Kyrie in ſacris,& Alleluia,interiectis tantũ ſeptuageſimæ diebus . Eſt & illud eiuſdem,Dieſq; noſtros in tua pace diſponas.Rogationes quas Græci Litanias vocant primus inſtituit.Stationes ad ſacras diuorum ædes.Suſtulit celebri antiſtitũ conuentu, quẽ ad Barionę indixit,quędam orthodoxę fidei obfutura,nõnulla etiã conſtituit,in quibus eſt illud ne Bigamus qui bis vxorẽ duxerit preſbyter ordinaref:ne ſacerdoti in cõcubinatu agẽti qſq̃ daret operam.Vetuit in eadẽ prouincia duos eſſe Metropolitanos antiſtites,fauitq; ob eã rẽ Cãdiano Gradenſi,aduerſus Ioannẽ Aquileiẽſis eccleſię antiſtitẽ,quẽ Foroiulianis Agilulphus prępecerat. Dedit & ſacerdotibus publice cauſam dicturis,vt vitę innocẽtiã iureiurãdo ꝓbarent. Vetuit mulieres Monachorũ Cœnobiũ ſubire,ne id gen⁹ hom quẽq̃ baptiſmo admoueret.Miſſi ſunt ab eo viri quidã optimi,& in his Auguſtin⁹ & Melit⁹,quorꝫ ꝓdicatiõe & hortatu Angli orthodoxę fidei dogma ſuſceperũt.Viſigothi etiã,vt quidã tradũt,huius opa Arrianã peſtem auerſati,in verę fidei vnionẽ venere.Eutharis quoq; fert,Theudelindę coniugis opa,ad quã Gregorius Dialogum de morib⁹ dedit,multo mitior factus,& ad verã pietatem amplexãdam pnior. Fuit Theodelinda chriſtiani cultus ſtudioſiſſima,Ioannis Zachariæ tẽplũ qđ Modœtię viſif (diſtat locus a Mediolano decẽ milia paſſuũ)huius opus eſt,Agathę ædẽ in ſuburra Gregorius dedicauit,paternã domũ in cliuo Scauri,nõ lõge a circo maximo,in Monaſteriũ redegit.Vbi loci hoſpites benigne accipere erat ſolitus,cibo & potu inopes reficere.Sex in Sicilia monaſteria ꝓprio cõdidit ſumptu, & quũ tot⁹ ex pietate pẽderet,nõ caruit tñ calũnia.tãq̃ author fuiſſet paſſim diruendi vetera vrbis ornamenta,ne q Romã pegre venirẽt,recognoſcendæ vetuſtatis ſtudio ſacra aſpernarenf.ſed iniuria fuit illa tpis nõ hoĩs,nihil eñ eſt ope & manu factũ qđ vetuſtas nõ cõficiat vt Cicero pręclare ſcribit,ac ſi qd in eo humanæ fuit iniurię,priuatę dandum eſt luxurię,ꝙ multi ædificãdi cupidi vetera alii alio tpe demoliti ſunt.põt & priuata habẽdi cupiditas in crimen deuocari,enimuero foramina illa fornicibus,quadratorumq; lapidum iuncturis impacta,quæ paſſim hodie in antiquis operibus vi ſunf,auellẽdi ęris cauſa,quo grãdiora coagmẽtabanf ſaxa,a barbaris potius q̃ a noſtratibus viris videri poſſunt ĩpreſſa.Vindicanda eſt ſanctiſſimi viri pietas ab huius impietatis labe,vt patriã ea iniuria affecerit quã nemo hoc vno caſtius amauit,ſancti⁹ fouit, impẽſius ab oĩ labe tutat⁹ eſt,ꝑ qua Mauritii ꝑtulit inimicitias,& annuã Lãgobardorꝫ obſidionẽ:noui eñ belli cã inde orta eſt,ꝙ Ioãnes Cõſtãtinopolitan⁹ antiſtes,frequẽti Synodo ſe Oecomenicũ.i.cęterorꝫ antiſtitũ patriarchã renũciauit,cuius ſtultitiã ſtult⁹ Princeps ſecutus,ad Grego. ſcripſit vt Ioãni obtẽperaret.Ad ea cõſtanter Romanus põtifex reſcripſit,ligãdi ſoluẽdiq; poteſtatẽ Petro & q illi ſucceſſiſſent,nõ Cõſtãtinopolitano Antiſtiti traditã,deſineret ꝓinde iuſtã irã numinis ĩ ſe cõcitare,dũ tã ocioſe eius eccleſiã diſſidio quęrit labefactare.Mauritius militibus ex tota Italia reuocatis,Agilulphum hortaf,vt fœdere poſthabito,qđ ictũ cũ Romanis haberet,vrbem armis inuaderet.Hæc ille,q̃q̃ iam antea Italiæ Exarchus vir Graii ſanguinis,receptis bello vrbibus. de quibus

Roman⁹ exarchus.

Gregorii ſcripta.

Gregorii decreta.

Angli orthodoxã fidẽ accipiũt.

Theodelindę piũ opus

Gregorii põt.pietas.

Gregorii laus.

Exarchi iniuria in italas vrbes.

eſt ſupra memoratũ,rapinis & occulta cũ Barbaris cõſpiratinoe,valde rẽ Romanã afflixerat. Ma
naturũt ad poſteros Gregorii põtificis literę ad Ioãnẽ Rauẽnatẽ antiſtitẽ datę,q̃ ſignificabãt neq;
Exarchũ cũ hoſtibꝰ bellare,neq; pati Romanos cũ his inducias paciſci.Acceſſit huic iniuriæ alia
recẽs,Propoſuit impius Princeps ĩpiũ edictũ,vt qcunq; Romanę militię eſſet aſcriptus,niſi finita
militia aut vi aliqua debilitato,deo militare nõ liceret. Erantq; res Italię in hoc ſtatu,quũ Roma-
Gallinicus. nus Italiæ Exarchus,omniũ malorũ author interiit.Gallinicus defũcto ſucceſſit, fuit is quartꝰ in
Italia Exarchus,abſtinere idẽ a ſociorũ rebꝰ,ab oĩq; flagitio abhorrere,odiſſe infenſe Langobardi
cũ nomen,inſtauraſſetq; continuo bellũ cũ ea gente,niſi viriũ cõſciẽtia deterritꝰ ociũ bello ꝓtuliſ
ſet,inducias pactus in certũ tẽpus cũ Agilulpho,q & ipſe ex innata ferocia,gentiliq; ĩmanitate ali
Att. quid ad id tẽpus remiſerat,Theudelindę cõiugis pia ſuaſione.hęc ſanctiotibꝰ Gregorii pręceptis
Theudelin imbuta,ꝑferocẽ alioqui virũ,dextere monẽdo veritatiſq; lucẽ oculis admouẽdo eo traxit, vt omni
dę pietatẽ. bus ſuæ gentis author fuerit,a malorũ dęmonũ cultu,deteſtandaq; hęreſi,ſeſe vindicandi. Reſti-
Childeber- tuit inde omnia,q̃ Lãgobardi Diuorũ tẽplis ademiſſent,auxitq; donaria,ſuperadiecit & prędia.Pa
tus. ri in orthodoxam fidẽ ſtudio Childebertus Rex Frãcoꝝ,Brunechildis cõiugis impulſu Taſſillo
Taſſillo. nem Bauarię regẽ ea lege cõſtituit,vt a Sclauoꝝ gẽte(habebãt ii ſedẽ circa Iſtrũ)bello inſectanda
non prius deſiſteret q̃ ad Chriſti fidẽ amplectendã ſubegiſſet.Geſſit ab initio rẽ ꝓſpere Taſſillo, I
greſſuſq; hoſtiliter Sclauorũ fines grandẽ inde prædã abducit.Peperit ſucceſſus hic,vt fit,hoſtiũ
contemptũ,duoq; Bauarorũ milia temere eandem terrã ingreſſa ſunt prædandi ſtudio.Bauari a
Cancano eius gẽtis rege inſidiis excepti,ad internicionẽ cæſi ſunt.Obiit ſub id tempus Childeber
tus.& mox paulo Gõtanꝰ eius frater,q in Aurelienſibꝰ regnabat, Vtrũq; regnũ Brunechildis ad
puberẽ vſq; ætatẽ Theodeberto & Theoderico ex Childeberti fratre ꝓcreatis,tutata eſt.Cãcanũ
Hũnorũ regẽ(fuit is diuerſus ab eo,cuius nuꝑ mẽtio habita eſt,duorũq; poſt regũ interitũ ex Pã
nonia hoſtiliter Turingos inuaſerat)pluribꝰ ꝑliis ita fatigauit,vt Hunnus modica pecunia acce-
Noui motꝰ pta Gallię finibus exceſſerit,tanta fuit in Brunechilde indoles.Cęterũ Cãcanus,q ex occaſiõe alie
circa Pãno- nũ nuꝑ regnũ ferociter inuaſerat,haud multo poſt(vt eſt oĩs rerũ humanarũ felicitas breuis) de
niam. ſuo retinendo in diſcrimẽ venit.Mauritius Impator Hũnos Pãnonię finibus elicere adortꝰ,Theo
doſii filii & Germani eius ſoceri ductu,Cãcano bellũ intulit.Barbarus pluribꝰ pręliis victus,cũ to
ta gẽte ad Sclauos ꝓfugit,Pãnonia hoſtibꝰ relicta,Sclaui Mauritii opes veriti cũ finitimis ſocieta
tem iungũt.Tres gẽtes cõtinuo in fœdus venere,Frãci,Bauari,& Langobardi,erant credo ſuſpe
cti his omnibus Mauritii ſucceſſus,ne ſi plus nimio eius opes inualuiſſent cęteras ꝓuincias ad ĩpe
rium retrahere conarẽt.Sclaui noua ſocietate aucti,cũ Hũnorũ appẽdicibus Agilulphi (vt ferẽt)
impulſu Iſtriæ orã tumultuoſe ingreſſi,nã in Pãnoniã,Mauritianis copiis ad Danubii ripam ſedẽ
tibus,non patebat acceſſus,Polæ,Segnię,Iaderę agros,cum toto regionis tractu fœde populantur
Nec Lãgobardi in Italia quieuere,ob id credo,q ægre ferret gẽs ipſa Hũnos ex Pãnonia deiectos,
Caſinenſe quã a ſe vſuariã accepiſſent.Zoto Dux Beneuentanus primꝰ oĩm induit arma, Caſinenſeq; diri-
cœnobium puit Cœnobiũ,direptũ incẽdit,īcẽſum ſolo ęquat.Nec is diu ſuꝑſtes fuit ſacrilegio,ſed breui poſt
diripitur. morte conſumptus eſt,cui Arrigẽ Agilulphus ſurrogauit,ad quẽ Gregorii Pontificis extãt epi-
ſtolę,quibus nouũ Ducẽ ad Monaſterii inſtaurationẽ hortatẽ.Arnulphus Dux Hetruriæ Roma-
nũ agrũ ad vrbẽ vſq; populatus eſt,fuitq; ea vis eo terribilior quo minus expectata.Hos Lãgobar
dorũ motus vindicaturus Italię Exarchus Parmã,ex ea gẽte , ſubita vi occupat,vbi Agilulphi fi-
liã ex priore coniuge Taurinẽſi ꝓcreata,cũ viro capta eſt:Ex Theodelinda Adoaldũ habuit, cuiꝰ
puerperii cõpos pientiſſima mulier facta,Ioanni Zacharię templũ voto erexit.Id hodie Modetiæ
viſiẽ,vt alio eſt loco ſignificatũ.Permouit ea clades Agilulphũ,doloreq; amiſſæ vrbis filięq; in ca
ptiuitatẽ abductę,quia multo maiores erant Exarcho copię q̃ vt tuto a ſe in aciem deſcẽdi poſſet,
Patauii in- belli impetu ꝓcul auerſo,Patauiũ inuadit,vallo duntaxat & plãcis munitũ.Iacuerat vrbs nobiliſ-
ſtauratio. ſima,ab Athilano excidio,annos ferme ſexaginta ſine mœnibus,foſſa,vallo, omniq; humano cul-
tu propemodũ deſerta,a Theoderico Gothorũ rege,foſſa & vallo primũ muniri cœpta eſt, inter
ceſſere iã inde anni circiter centũ & viginti a prima inſtauratione,ad Agilulphi oppugnationem
quo tẽporis īteruallo & publica & priuata ædificia ex aſſeribꝰ,qbus abũdat regio,nec vlla fere alia
cõſtiterũt materia,hãc ædificiorũ formã cõtẽplatus hoſtis,validiore vẽtorũ flatu incẽſas ĩ aduer-
ſa tecta immiſit faces,ſagittariorũ opera ad id vſus.Cõflatũ eſt illico incendiũ,ac pars multo ma-
xima tectorum flammis cõſumpta,eaq; clade perterriti deditionẽ Patauini fecere.Barbari dedita
Recẽs Pata vrbe ciuibus cum pręſidio dimiſſis,qđ reliquũ fuit flãmis dedunt,atq; ſic accidit vt Patauium,an-
uii excidiũ. no fere cẽteſimo poſt atq; octogeſimo q̃ ab Athila fuerat excidio deditum,fit tunc iterũ a Lango

bardis excifum. Afferť interea Exarchũ armorũ vim ingentẽ contraxiſſe,vt ſuarũ partiũ vrbibus ſubito opẽ ferret. Agilulphus ſuis reb⁹ timẽs Ticinũ reuertiť,ſub vernũ tẽpus Mãtuã & Cremonã aliaq́ loca,q̃ in fide imperii erãt,maiore armorũ apparatu inuaſurus:id vero vt cõmodius fieret,a Sclauis,cũ quib⁹ ictũ habebat fœdus,petiit auxilia,edixitq́ oĩb⁹ Lãgobardicę gentis ducib⁹, vt cũ q̃ maximis poſſent copiis,ad prima veris ſigna,ſibi Mediolani adeſſent. Nec interim ea gens quieuit,ſed Silicẽſes p hyemẽ ſubacti ſunt,quib⁹ quo minus mature ſubueniretur Gallinici Exarchi interitus fecit. Obiit is fato inter initia Silicinæ oppugnatiõis. Fit igiť Smaragdus iterũ Exarchus. Gregorius,cui omniũ maxime res Romana p id tẽpus fuit curę,verit⁹ ingẽtis Lãgobardorũ opes,quũ ipſe Romę perpaucos haberet milites,eoſdẽq́ perq̃ ſegnes,cõtumaceſq́ ad militaria munera obeũda,quũ diu ſtipẽdiũ nõ accepiſſent,author fuit ciuib⁹ pacis cũ Nordulpho Hetturiæ, & cæteris eius gentis ducibus,componẽdę,qđ & nouus Exarchus,qui Rauennæ tunc erat,haud multo poſt fecit,ſuis viribus diffiſus. Reſtituta eſt eo fœdere Parma cũ Agilulphi filia & genero, tũ ab Exarcho capti. Sed regia puella,cũ honeſte habita eſſet apud hoſtes, honeſtioreq́ comitatu domũ remittereť,itineris iactatione(geſtabat eñ vterũ)ex abortu periit. Creuit interea res Veneta inſigniter,Patauino excidio multi mortales oĩs ſexus & ætatis in inſulas migrauere. Cæterũ quum Riuuſaltus nõ eſſet ꝓfugę multitudinis capax,inſula cui Geminę fuit nomen,nouiter coli cœpta eſt,ſuntq́ ab initio duo ibi templa conſtituta,quæ hodie cũ veſtigio vetuſtatis viſunť vnũ Ioannis Zachariæ,Martini Turonenſis alterum,eſt & Acelũ eodem anno quo & Patauium,excidio deditũ,ſic eñ nonnulli Montẽ ſilicẽ appellant,qđ oppidũ vi captũ ſupra demonſtratũ eſt. Hic quoq́ frequenter eſt in Venetas inſulas itũ. Et res Italię erãt in hoc ſtatu. Mauritius,q ſua ſponte erat Gregorio infenſus,poſteaq̃ de pace audiuit,qa ad ſe res nõ prius delata eſſet q̃ bellũ cõponeretur,vt id fœdus irritũ redderet,ex vrbe Roma ꝑſidiũ abduxit,vrbibuſq́ circũiectis milite firmatis,præcepit ſuis vt,Arnulphi res hoſtiliter infeſtent. Hanc Agilulphus occaſionẽ complexus,vbi primũ de Mauritii & Romanorũ diſcordia reſciuit,ſpem præcepit Romæ cũ cætera Italia potiũdę. Multum diuq́ Theodelinda conata eſt pacẽ tuerĩnã & Arnulphus q̃q̃ a Mauritianis Hetturia infeſtareť,qa Mauritiũ infeſto eſſe in Romanos aĩo ſatis cõpertũ habebat,omnẽ vim bellicã ab vrbe abſtinuit. Malebat Arnulphus põtificẽ & Romanos obnoxios habere,q̃ Agilulphum totius Italiæ imperio potiri. Cæterũ ab Agilulpho minaciter iuſſus bellũ inſtaurare,vt hoſtem magis incautum opprimeret,nihil ab initio bellũ oſtendit,prius iniuria illata eſt q̃ intẽdi crederet,duabus vrbib⁹ in fœdere aſcriptis,Balneo regis,& Vrbe vetere eximprouiſo captis. Et Agilulphus Padũ cum exercitu Apenninũq́ tranſgreſſus,ſe terribilẽ ex Hetturia oſtentat hoſtibus. enimuero ad primã eius aduentus famã incredibilis metus vrbem inuaſit. Nec Gregorii pietas in publico pauore deſedit,ſed prætore in vrbe relicto,ad eas ciuitates,q̃ adhuc in fide erãt,in officio continendas cũ magiſtro militũ aduolat,eſtq́ ab hoſte adeo celeratũ,vt parũ abfuerit qn ab eo ſit põtifex interceptus. Agilulphus,qa Romã decreto petebat,nulla obiter locorũ oppugnatione tentata,irrequieto ductu ad vrbẽ venit,quã integrũ annũ ꝑpetua fatigauit obſidione,eſtq́ interea & Romę & circa vrbẽ,omnibus malorũ generib⁹ laboratũ. Teſtanť atrocitatẽ illius tpis Gregorii pontificis epiſtolę,teſtanť & homilię. Defenſa eſt tamẽ vrbs,non tam humana q̃ diuina ope,nam aſſiduis imbribus,perpetuaq́ cęli intẽperie hoſtis territus,quũ nihil aſſidendo pręter iacturam tẽporis & ignominiã lucrifaceret, ſoluta obſidione,in Hetturiã primo conceſſit,ex Hetturia in Ciſalpinã Galliam tranſiit. Mauritius qui ĩ aperto rerũ diſcrimine nihil Romanis auxilii tulerat,ſed verborum contumeliis calũniaq́,medio belli ardore,Gregorii patientiã varie exercuerat, oraculo deterritus ab impia inſectatione deſtitit. Conſtans fama eſt ignotũ quendam,monaſtico habitu,clara luce, in forum veniſſe,ibiq́ ad gladiatoris ſtatuam nudũ enſem circũtuliſſe,exclamaſſeq́ alta voce Mauritium ferro petiturum. Hoc ille oſtento territus pœnitentiam agere cœperat, quum recens eſt illi terror per quietẽ oblatus. Dormiens imaginatus eſt,ſe cũ Conſtãtia cõiuge & liberis iugulandum dari Phocæ militis gladio,nec multo poſt Bizantium affertur Phocam ab exercitu Imperatorem creatum. Conatus eſt Mauritius aſſiduis concionibus populum in officio cõtinere. Cęterũ vbi tumultuantẽ multitudinẽ ſiſti non poſſe vidit,labareq́ iam aperte hoĩm ſtudia,ignoto habitu cum vxore & filiis fugam molitus eſt,ſed Chalcedone captus quo paruo fuerat nauigio delatus(eſt id oppidum cõtra Bizãtiũ)anno q̃ imperare cœperat vigeſimo ſecuri percuſſus eſt. Fuit Mauritius decimuſſeptimus ab eo,qui primus Bizantii rerũ potitus eſt. Erat hic annus,quo ille periit, humanę ſalutis ſexcẽteſimus tertius,ſedebatq́ adhuc Gregorius pontifex. Agilulphus ĩ Italia rex erat in Gallia Theodebertus Lotharius & Theodericus,Cancanus in Hunnis,Coſdra in Perſis regnũ

Pacať Italia

Venetorũ incremẽta.

Turbantur res Italię de nuo.

Obſidetur Roma.

Oſtentum.

Mauritii cędes.

obtinebat. Bizantii Ioānes, q primus Patriarchę nomē in ea vrbe tulit, clero pręſidebat. Eſt & Ma
hometes p id tps ortus, dira peſtis humani generis. Sed vnde terrarū illud incēdiū primo emer-
ſerit, ac quantam in perniciē omniū hominum ſit actū, proximus liber demonſtrabit.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ, LIBER SEXTVS.

POST Mauritii cædē, Cōſtātinopolitanus populus militū pręrogatiuā
ſecutus, magno oīm ordinū cōſenſu, ratum fecit Phocę imperiū. Eſt &
Romę ei feliciter acclamatū, nā & ad Gregoriū pōtificem, & ad Roma
nos dedit ille de ſuo principatu literas. Eſt & pōtifex eidem abſenti gra
tulatus, hortatuſq; vt primū oīm eo aīm intenderet, vt libertas mane-
ret omnibus inoffenſa, reges gentium teſtatus ſeruis imperiare, impera
tores liberis ciuitatibus. Et hęc literis. Miſit pręterea q apud illū affli-
Cremona ſolo æquat. ctum Italię ſtatū deplorarēt. Enimuero Agilulphus eā tēporū nouita-
tem, qua Mauritius cū ſuis periit, pro occaſione cōplexus, Cremonam
adortus, poſt trigeſimū diē vi captā diripuit, ac ſolo æquauit. Mantua
inde obſideri cœpta, defenſaq; eſt plures dies, poſtremo muris haud vno loco diſiectis, deditio fa-
cta eſt. Agilulphus deditam magna ex parte mœnibus nudauit. Exarchani, qui Brixellum tene-
bant (fuerat id oppidum ab Euthari rege dirutum, dein tumultuario opere munitum a militibus
ex Rauenna ad id miſſis, erat is locus ad res gerendas peropportunus) duarum vicinarum vrbiū
clade territi, munitiones ferro & igni demoliti, Rauennam ſecundo Pado refugiunt. Et hæc inter
initia principatus Phocæ in Italia. Cæterum tanta fuit in nouo principe indoles, talem ſe omnib⁹
gentibus oſtendit, vt Agilulphus illius fama perculſus pacē cū Exarcho & Romanis in annuum
tempus ſanxerit. Et cum Theodeberto Francorū rege pacem & affinitatem iunxit. Eratq; per hęc
Gregorius pōtifex moritur. Italię ſtatus aliquanto pacatior ſolito, quū Gregorius ex humanis deceſſit, anno ſui pontificatus
quartodecimo nondū acto. Ciuitas mœrore affecta, ad Barionę templū qd in Vaticano eſt, multo
extulit fletu. Eius viri ſanctitas, pietaſq; omnibus perſpecta, fecit vt multo maius ſit defuncti ſecu
tum deſideriū. Ipſe per hęc cęlum adeptus, inter primores orthodoxę eccleſię eſt doctores relatus.
Sabinianus pōtifex. Fuit primus annus optimi illius pontificatus ſexcenteſimus humanæ ſalutis, atq; vndecimus, ſi
recte colligit Platina. Sequit Sabinianus pōtifex, a Bariona q primus ſedit, ſexageſimuſſeptimus.
Fuit is Gregorii memoriæ adeo infeſtus, vt paruo minus abfuerit qn ei⁹ ſcripta aboleuerit. In ſū
Infamatur Gregorii pōtificat⁹. ma annonæ charitate monitus, vt in ſubleuanda inopia Gregorii pietatē imitaretur, Gregorius
(reſpondit) homo nequā & ambitioſus, popularē aurā captās, eccleſię patrimonium conſumpſit.
Fuerūt q crederēt Sabinianū, Romanorū quorundā impulſu habuiſſe Gregoriū inuiſum, ꝙ pon-
tifex ſtatuas & reliqua vrbana ornamēta ſuſtuliſſet. Sed tam atroci calūnia vindicat ſe præcipua
viri pietas, qđ abunde eſt ſupra demonſtratū. Vt canonicæ horę diſtinguerentur diuinorū cauſa
Sabiniani eſt, & ꝙ Lampades ꝑpetuo in tēplis arderent, atq; in Vaticana Baſilica præcipue. Cum
Lāgobardis toto huius pōtificatu pax fuit. Sedit Sabinianus annū vnū ac fere dimidiū, quo tem
Prodigia tpis huius. pore vt quidā memorāt, puer quadrupedes natus eſt. Crinita ſtella terribili aſpectu plures eſt dies
in cęlo obſeruata. Mōſtra pelagi humana effigie circa delū a prima luce ad meridiē, hoīm ſeſe ocu
lis tuēda prębuerūt. Viri doctrina & pietate inſignes, eadē tēpeſtate fuerunt, Ioannes Alexandri-
nus Antiſtes, Latinianus Carthaginenſis, vterq; ſuam præclare auxit eccleſiam. Scripſit & Seue-
rus, Latiniani familiaris, ſcite multa in Vincentium Cæſaraugustanū, ꝙ in Arrianū dogma decli
naſſet: edidit & de virginitate librū ad ſororē, quem Aureolū inſcripſit. Sepultus eſt Sabinian⁹ in
Vaticano. Bonifacius eius nominis tertius, in demortui locum ſit inde pontifex. Egit is ab initio
Bonifacius tertius pō. ſuę adminiſtrationis cum Phoca, vt Romana eccleſia eſſet omnium aliarum caput, eſtq; id ægre,
nec ſine multa contentione, apoſtolicę ſedi datum. Gręci id ad ſe decus trahētes, ibi chriſtianę pie
tatis arcem eſſe oportere aiebant, vbi & imperii. Romanus pontifex contra Cōſtantinopolim Ro
manam eſſe coloniam prædicare, Romam velut matrem & dominam adhuc eſſe, quod ipſi Gręci
perbelle faterentur, qui ſuum principem Romanorum imperatorem ſuis diplomatibus & libellis
inſcriberent, ipſiq; Conſtantinopolitani Romęi gręca voce dicerent. Iā & illud adiicere. Apoſtoli
Ro. eccleſia oīm princeps declarata. cam ſedē Petrū Barionā q fuit apoſtolorū princeps, & cui animarū poteſtas primū eſt a deo attri-
buta, Romę nō Bizantii fixiſſe, fixam & ſtabilitam poſteris per manus tradidiſſe. Et Romanus pō-
tifex, per hęc tenuit vt Romana ſit eccleſia omnium princeps declarata. Idem author fuit, vt cele
bri antiſtitum conuentu, quem Romæ habuit, ſit decretum, ne a pontificis interitu prius tri-

Y

duo quiſq̃ in demortui locū crearetur, iniunxitq; anathematis pœnā ſi quis decretum aboleuiſſet; vt eodē crimine teneretur, qui ad pōtificatum aliamve eccleſiaſticam dignitatem, ſibi gratia aut largitione aditum feciſſet: vt vrbium antiſtites a populo & clero legerentur, ac tum demum id ratū haberetur, ſi quē illi legiſſent, princeps ciuitatis ꝓbaſſet, pōtifex maximus ſuā authoritatem adieciſſet, tātum effatus volumus & iubemus: ſed vtrūq; decretum eſt abolitū. Sedit Bonifacius menſes nouem, eſtq; in Vaticano ſitus. Succeſſit huic eiuſdē nominis Bonifacius quartus, ex Marſorū gente, Valeriæ ortus, quæ & nobiliſſimæ dedit viç nomen. Ducit hæc ex vrbe in Marſos per Tybur, & vicū Valerium, q̃ Anieni incubat. Pantheon vetuſtum M. Agrippę opus, Deiparæ virgini atq; diuis omnibus, Phocæ ꝑmiſſu, dedicauit, excluſoq; malorū dæmonū cultu, quorū ſimulacra plura hic numero fuere, locū expiauit, ad martyres vulgo nuncupata eſt. Hanc ipſam ædē, ab ædificii forma, rotundā nunc vocant. Quieuit inde Italia ab inteſtinis bellis aliquot annos, eſtq; bellicus furor ad alias tranſlatus gentes. Praſini Veneticiq;, Erithrei ſinus accolæ, mutuis ſeſe cladibꝰ per id tēpus afflixere. Vetus vtriuſq; gentis odiū, iam inde ab Antonini Veri principatu nō ignotum Romanis legionibus, quibus ad duorū populorum bellum inhibendū miſſis, Praſini obſequēter imperata fecere, contra Venetici fauorem Ro. Principis propenſiorem in hoſtes q̃ in ſe eſſe arbitrati, eum ꝓuincia abeuntē eximprouiſo adorti, multis affecere incommodis. Qui hoim fuerint Venetici, quive Praſini, ex iis quę ſuperius ſunt a nobis prodita, poteſt facile intelligi. Ipſa nomina in dubium veniunt, fuerint ne in Arabiam trāſlatitia ex vrbe Roma, vbi Venetici Praſiniq; in aurigarum factionibus percelebres fuere, an hi ab illis potius fuerint nomen adepti, nec quo caſu id acciderit quiſq̃ facile dixerit. Cōcinnauerant igitur duæ gentes graue inter ſe bellū, quū Coſdras rex Perſarū ꝓuincias Romani īperii īuaſit, eſtq; prius id bellū illatū q̃ oſtenſum. Improuiſa res, & vis armorū ingēs, fecit vt nullę ſint vrbes ꝓuinciæq; bello tētatę, quibus nō ſit barbarus facile potitus. Nec Phocas ire potuit obuiā iniuriæ, in pacāda Africa occupatus, quę tū prouincia ſęuis quatiebatur motibus. Heraclianus Africę ꝓpętor Priſci generi ſui impulſu, qui in magna erat apud principem authoritate, a Phoca defecit, vt Heraclio filio ſuo imperium aſtrueret. Rebus imperii per hæc turbatis, Coſdras totam Meſopotamiam armis ſubegit, profligatoq; Græcorū exercitu; Hieroſolymam vſq; Perſarum arma ꝓceſſere. Omnia ſacra & prophana diripit victor exercitus. Lignum dominicæ crucis auferunt, magnū mortalium numerū capiunt, multo maiorē ferro conficiunt, ad nonaginta milia hoim cęſa prodiderunt quidā. In eo temperaſſe, immo pie videri pōt Coſdras egiſſe, ꝙ lignum dominicæ crucis, ex Caluariæ loco vbi ab Helena Conſtātini matre fuerat conſtitutum, in Perſidem trāſlatum, in throno ſtatuit auro & gēmis fabrefacto, cuius extrema ſuperficies in ſimilitudinē cæli circūageretur. Eſt & Zacharias Hieroſolymæ antiſtes a Perſis captus, vir ſanctitate inſigni. Incidit hęc clades in extrema tempora Phocę principis, eſtq; illi ex hac clade ingens inuidia cōflata, materiaq; vberior oblata Priſco & Heracliano illius e medio tollendi: nā Priſco tāq̃ principi gratificaturus pacis ſtudiū aſſimulat, cū ſocero fingit ſe agere, vt impetrata a principe venia, ꝙ turbandi Africæ ſtatus author fuiſſet, in officio iā inde eſſet, imperata faceret, filiū obſidē daret, ipſe cū q̃maximo poſſet exercitu in Coſdram ad bellū exiret. Mittitur ex Africa Heraclius ad Phocā in fidē eorū q̃ ꝑmittebant. Nec Heraclianus multo poſt cū validiſſimo exercitu in Thraciā nauigauit, Perſici belli ꝓtextu. Sub illius appulſum Priſcus q̃ in eā occaſionem erat intētus, Phocā obtrūcat, ſoceri exercitū accerſit, quo ꝓpius admoto occupat Heraclius īpiū ob muneribus metu queſcētibꝰ. Nec Heraclianꝰ ſtabilito filii principatu multū ī Thracia fuit, ſed ad obtinendā ꝓuinciā cōfeſtim exercitū in Africā reportauit. Nec Italia, dū hæc alibi fiunt, ab externis quieuit. Auarū rex, quē ipſi Cācanū vocāt, Lāgobardorū res hoſtiliter adortꝰ (cauſam illati belli non reperio) in Foroiuliēſes cāpos tumultuoſe effunditur. Giſulphus eiꝰ dux ꝓuincię, cū exercitu haud cōtēptibili ſit Bauaro obuiꝰ, cōmittitur atrox ꝓliū, pugnaturq; vtrinq; maioribus animis q̃ viribus. Fuit demū ea pugna Lōgobardis funeſta, q̃ duce in acie amiſſo, ad internicionē cęſi ſunt. Et Giſulphus ſuę īpietatis eo prælio pœnas luit, q̃ ſupra barbaricā īmanitatē Orthodoxæ fuit fidei īfeſtus In Gradēſis eccleſię inuidiā, priua ꝑtāte, Ioānē abbatē Agleię Antiſtitē creauit. Pari iniuria circūiectos Antiſtites inſectatus, Ioānē Cōcordienſem ad eā deſperationē cōpulit, vt relicta Concordia ſedem Caprulas tranſtulerit. Bauarus tametſi cruentā fuerat pugnā adeptus, quia prælio vicerat ferocior factus, late victoriā exercet, aliis alio dimiſſis, ad vrbes & loca hoſtiū ſubigenda regionemq; vaſtandā. Ipſe cum multo maxima parte copiarum Forumiulium obſidet, maiore conatu q̃ ſpe munitiſſimę vrbis potiundæ. Cœperat vrbs hæc iam inde ab Agleiæ excidio, totius regiōis tanq̃ arx & caput haberi. Sunt qui id olim fuiſſe arbitrentur, qđ nunc in Foroiulienſibus, Nati-

Atten. decretum.

Bonifacius quartꝰ pontifex.

Praſini, Venetici.

Hieroſolyma capitur a Perſis.

Locus dominicę crucis.

Obtruncatur Phocas.

Langobardorum cædes.

ſone interfluēte,Ciuitatū vocāt,circa Alpiū radices,etſi in primis earū iugis, qđ in vetuſtate Ag‐leiæ ſcio a me ꝑditum,vetuſtiſſimi oppidi veſtigia viſuntur,quę Iulii fuiſſe proximi accolę autu‐mant,& ipſi Iuliū vocāt.Cæterū celebritate loci, & ꝙ vetuſtiſſimū ſit oppidum,qđ ad Natiſonē ſedet,facile adducor,vt illorum ſim opinionis,qui ad Ciuitatenſes id decus referunt,ſed quęcūq; tunc eius gentis arx fuit Romilda Giſulphi vxor tenebat vrbem mœnibus & pręſidio munitam, erantq; cum ea,Rhodoaldus & Germoaldus filii,cū liberis & gaza oīm primorū Lāgobardici ſan‐guinis,defendebaturq; oppidum valide aduerſus oēs Bauarū conatꝰ.Sed qđ vis nulla potuit,mu‐

Prodit Bauaris Forū iulium.

liebris intēperies vrbē alioqui munitiſſimā hoſtibus patefecit. Romilda regē forte intuita mœni‐bus obequitantē,forma & ætate florentē,criſpo adhæc rutilantiq; capillo,eius amore capta, miſit qui cum eo vrbis proditionē paciſceret,ſi ſe in matrimoniū reciperet. Accepit barbarus cōditio‐nem,victoriæ cupidus,fideq; in id,quod ꝓmittebat,data & accepta,Romildæ opera in vrbem ad‐

Att. Romildę ſuppliciū

mittit.Hic rex,ne fidē falleret,nocte vna Romildā pro cōiuge habuit,inde effrenatā mulieris libi‐dinem duodecim robuſtiſſimis militibus ſubiecit,qui ꝑ ludibriū & dedecus eā aſſiduis congreſſi‐bus explerent,poſtremo mulierē miſerabiliter vexatā palo affixit, vt oībus ſui ſexus documento eſſet,ne libidinē rationi anteponerēt,voluptatē vtili & honeſto,ſimul vt oēs ſcirent ꝓdiā, ne apđ eum qdem,cui gratificari ſe putet,rarā eſſe oportere.Oppidū inde direptū eſt,hauſtūq; qcqđ opū Heruli,Gothi,nouiſſimeq; Lāgobardi,ex tota ciſalpina Gallia,annos centū qnquaginta & amplꝰ vnū in locū cōgeſſerāt.Multitudine inde extra vrbē educta,in Lāgobardorū inuidiā incendio con‐ſumptū eſt ac ſolo æquatū.Fuit ānus,quo Forumiuliū eſt ita exciſum,ducēteſimꝰ fere ab eo, quo Aquileia ab Hūnis Athilæ ductu diruta eſt.Forliuiēſis Blondus ignorare ſe ſcribit,vbi Foriiuli‐um fuerit,qū nulla illius tota regiōe extēt veſtigia.Māſerunt plura eius regionis loca intacta quę capi nō potuerūt,& in his Conthona,Memaſum,Oſopiū,Artenia,Reunar,Glemona, ꝗ ſub pri‐mū hoſtiū acceſſum fuerant ab agreſti multitudine inſeſſa.Nec Bauari ſunt multū inde in Italia cōmorati veriti credo Lāgobardicas opes,ꝗ tū in Italia validiſſimę erāt,& iā Ticini, nūc Papia ē, a primis Bauarorū motibꝰ,frequēti cōuētu,bellū erat decretū,in quo apparādo ſit licet feſtinatū,

Nouus Iulienſiū dux.

nō prius tñ arma expediri potuerūt,ꝗ de Iulienſiū excidio ſit auditū.Giſulpho,ꝗ in prælio occu‐buit,Graſulphus frater,& regis & oīm primorū cōſenſu dux creatus ſucceſſit. Bauari in patriam reuerſi ex omni captiuorū multitudine,virilis ſexus pubertatē ſupergreſſos ad vnum interfecere. Pueri venditi ſunt.Mulieres quoq; aut venui datę,aut ad pellicatū retentæ.Giſulphi liberi fuga, vt Paulus ſcribit,dilapſi poſtliminio ad ſuos rediere.Nec res īꝑii ꝑ id tpͤs,vno ſunt loco acciſę,nā

Sclaui Delmatiam & Illyricum occupant.

præter cladē in Syria acceptā,Sclaui,qui in Iſtriæ tractu, & littorali tantū Delmatię ora diu ſe te‐nuerant,inter Africę & Syriæ motus,ad res nouas coorti,oēm Delmatiam & Illyricum ſuæ ditio‐nis fecere.Et Rauennates pertæſi Ioānis Lemigii ſupbiam, quem Smaragdo exarcho Phocas de‐derat ſucceſſorē,hominem tumultuoſe interficiunt,graſſataq; eſt ciuitas ꝑ libidinem in eius con‐iugem & pellices nec tantum exarchi domū attigit vis illa,ſed exarchanorum etiā iudicum ꝗ cū Ioanne venerant.His cum Exarcho interfectis res eorum pari ſunt iniuria affectæ. Et hæc intra extraq; Italiā ſunt geſta.Bonifacio ſedente,quo tempore viri ſanctitate & eruditione claruerunt, Ioannes Alexandrinus antiſtes cognomento eleemoſynarius.Ioannes Gerundēſis, qui ſcite & vti‐liter multa ſcripſit,ad Chriſtianum dogma & pietatem pertinentia.Eutropius Valētianus,& Co‐lumbanus,vir Gothus genere,in vtroq; ſpectata ſanctitas, & in Eutropio eruditio etiā nō vulga‐ris.Lixonenſe monaſteriū & in Apenino Bobienſe,Colūbani opera eſſe dicuntur. Nec Bonifacius externę pietati ceſſit,ſed propriam domū vertit in Monaſterii vſum,aſcripſitq; loco ꝓdia paterna, in monachorum alimoniā.Sedit optimus pontifex ſex annos,& octo menſes. In Vaticano ſepultꝰ eſt.Theodatus Romani generis Bonifacio eſt ſurrogatus,ſeptuageſimus a Petro. Nullus in eo di‐gnitatis faſtigio magis clerum dilexit,tanta in viro ſanctitas, vt Elephantico morbo laborantem

Theodatus pontifex.

oſculo ſanauerit.Huius eſt illud,nequis eam puellā duceret vxorē, quā ex baptiſmi fonte leuaſſet patet.Eratq; Italię ſtatꝰ ſatis pacatꝰ,quū iret initia Theodatini pōtificatus,Eleutherius Italiæ Ex‐archus,Heraclii principis ignauia fretus,tyrānidē Rauēnę inuaſit,eſtq; rex Italię ſalutatus. Sed

Eleutherꝰ tyrannidē inuadit.

vt dura ſunt tractu,ac fœda exitu,temeraria conſilia,Eleutherius breui poſt ab exercitu interfici‐tur.Caput ex Rauēna ad Heracliū eſt miſſum.Sic ꝓter oīm opinionem, paucis diebus compreſſus eſt Eleutherianus ille motus,vnde fœdū timebatur incendium.Secutus eſt inde Iſacius Exarchus

Eleutherii cędes.

ſub cuius in Italiam aduentū,Agilulphus rex vita deceſſit,a quo Adoaldus filius puer adhuc cū Theodelinda matre, magno totius gentis ſtudio & fauore regnum per manus accepit, manſitq; regnum puero incolume pacatumq; toto decennio,quo vixit muliebri tutela,tanta fuit in Theo‐

delinda virtus.Per id tēps Francorꝫ reges,domeſtica diſcordia agitati, eo regnādi cupiditate multiſq̧ odiis proceſſere,vt tragicis ſceleribus polluta ſit regia domus . Theodebertus a Clotario & Theoderico fratribus cōtēto ꝓlio ſuperatus,captuſq̧,cū ingēti ſuorꝫ numero interfectus eſt,mox Theoderico vita defuncto,Clotarius eius filios,vt ſolus regno potiret̃,crudeliter interficit. Et in oriente res imperii nihilo interea lætiores eſſe.Nā Perſæ Heraclii ignauia,tota Aſię ora,q̄ ad meridiē vergit,armis ſubacta Ægyptū ingreſſi,Alexādria potiti ſunt.Subſtitit hic nōnihil Perſicæ victorię curſus,afferebatur enim Heraclianū,Heraclii patrē,ex Africa cū ingenti exercitu Ægyptū & Aſiam petere.Cæterum eo medio conatu rerum extincto (fata credo ruentis imperii obſtabāt quo minus reſiſti poſſet) Perſæ pręſenti metu liberati ex Ægypto Africā inuadūt.Facilis inde victoria fuit,Carthago & omnis Africa,Ducis pręſidio ſpoliata,Perſiſis ceſſit armis. Coſdroas ꝓuincia præſidiis firmata per Alexandriam retro abiit.Petiit Heraclius pacem a Barbaro hoſte tātis affectos cladibus,q̄uis ignominioſam accepturus:cæterum quum nullam impetraret,tū vi magis q̄ virtute adactus exercitū cōparat,ſuppliciiſq̧ ꝓpitiato numine ī hoſtē ꝓficiſcit̃. Erat tū Coſdroas Azoti,fuit Azotum Syrię vrbs ea tēpeſtate inſigniter opulēta.Eam decreto Heraclı⁹ petiit, vt de ſumma rei cū hoſte decerneret.Sed ille prius q̄ Heraclius adeſſet fugiēti ſimilis in Meſopotamiā ſe recepit,paſſim adultas fruges,& iam flaueſcētes populatus,vt oīs ꝓſequēdi facultas hoſti adimeret̃.Secutus eſt nihilo ſecius abeuntē hoſtē Heracli⁹,aſſeq tū nō potuit. Omiſſo itaq̧ curſu ad regionē ferro & igni vaſtādā cōuertit oēm belli īpetū.Cōperit interea duos fortiſſimos Duces, cū duobus exercitib⁹ a rege relictos,q locorꝫ oportunitate frēti ſuū iter remorarent̃.Heracli⁹ parte vna copiarū relicta ad ſubigēdas vrbes & loca,q̄ poſt ſe intacta relinq̄bant̃, ipſe cum robore copiarum magnis itineribus Taurū petiit,quo celeriter ſopato,Salbarū oīm Coſdroæ ducū fortiſſimū ad Sarone fluuiū adeptus , ad ꝓlium compulit,eſtq̧ hic laborioſe certatū, poſtremo Salbarus amiſſo ꝓſidio,qđ erat amni impoſitū,in Perſidē cōceſſit cū exercitu, cui Coſdroas Saym ſucceſſorē dedit.Poſteaq̄ Heraclius appropinquare dictus eſt.Says aucto nouis copiis exercitu,quē a Salbaro accepit,intrepide Heraclianos excepit.Nec ita multo poſt , ex cōpoſito eſt in aciē deſcenſum, ac pugna a pria luce inita,in ſerū diei ꝑacta eſt,magna hincinde cæde edita,eratq̧ tādē ſuperior Perſa niſi dēſos imber mixta grādine cū fragore & ſtrepitu horrēdo,cœlo effuſus aduerſam Perſarū aciē ꝑculiſſet,ꝓcella Barbarorꝫ ora oculoſq̧ vēto & fulguribus ꝑſtringēte.Capti Perſę oculis & auribus,ac pene attoniti,paſſim cędunt̃,pauci ex tā opulēto exercitu ſeruati , cæteri aut capti, aut cęſi ſunt.Coſdroas inſigni clade accepta,bellū totis īperii viribus reparat, Razateneq̧ nouum ducē copiis ꝓficit,q maiore niſu q̄ cæteri duces cū Heraclio cōflixit,ſed nihilo meliore euētu.Fuit poſtrema illa pugna atrox,ægreq̧ per integrū diē depugnata,& ob eā rē nobilis , ſed Razatenis ducis fortiſſimi caſu multo nobilior facta.Capta ſunt ex hoſte ſeptē & viginti ſigna militaria. His fractus cladibus Coſdroas,vltra Tygrim abiturus,Medarſem filium regni conſortem declarauit altero filio adoleſcente,ꝓclaræ īndolis & maiore natu,poſthabito, qua ille adactus contumelia occulte cū Heraclio paciſcit̃,vt patre & eo quē pater ſibi prætuliſſet,cū omni regia gaza ꝓditis, deductiſq̧ ꝓſidiis ex oībus Ro.imperii ꝓuinciis,ipſe Perſarū regnū obtineret,paxq̧ inter vtrūq̧ imperiū eſſet.Percuſſo in hoc ipſum fœdere, Coſdroas cū Medarſe & vxoribus ex fuga retractis in vincula coniiciunt̃,nec multo poſt Syrochii iuſſu ambo īterfecti ſunt.Crux dñica recepta eſt,quę vt reſtitueret̃ diſerte erat in fœdere poſitū,anno q̄rtodecimo ab eo quo in Barbarorꝫ ꝑtātē venerat.Fuit annus ille quo hæc victoria parta eſt, quart⁹ & vigeſim⁹ ſupra ſexcēteſimū hūanæ ſalutis,Heracliani īperii duodecim⁹,Perſicę expeditiōis ſextus.Recepta Africa eſt , Ægyptus,& q̄cq̄d terrarū fuerat ex Romano īpio a Perſis occupatum,a Meſopotamia ad orā Syriæ,& Erithreū mare,Arabia dūtaxat excepta,cuius defectio magnū peperit hūano generi incendiū , inde ſeminarū illud malorꝫ terris ortū,errore inextricabili,q mortaliū partē multo maximā in veri obliuionē abduxit.Mahomet⁹ tanti mali author vir dubiū arabs an Perſa,vtrūq̧ enī tradit̃,patre malorū dęmonū cultore,matre Iſmaelita,& ob id Hebraicę legis nō ignara.Diſtrahete puerū illi,ambiguſq̧ effingere,dū hic,dū illa,ſuā vterq̧ legē ingerit. Igit̃ vtroq̧ puer imbut⁹ cultu,neutrū adultus recepit,qn hō callidus atq̧ vafer īgenio,inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſime verſatus,rē pnicioſam hūano generi ex duabus legibus cōmētus,prīo īter Arabes cōcionabūdus,Coſdroæ factū deteſtari,q vt deus q̄dā edicto adorari voluiſſet, nulli mirū debere videri , ſi poſt opes regni afflictas,cū tota fere domo infeliciter cōſomptus eſſet.Medius īde īter duas leges,Hebręos aiebat impie facere,q Chriſtū natū ex virgine inficiarent̃,qū id ꝓphetæ viri ꝓcipua ſanctitate, diuinoq̧ afflati ſpiritu,futurū cecīniſſent,expectādūq̧ multo antea ꝓdixiſſent . Cōtra chriſtianos ſtulte cre-

Francorum regum diſcordia.

Carthago & oīs Africa Perſis ceſſit

Azotum.

Salbarus fugit.

Says Coſdroæ regis dux.

Prodigioſa tempeſtas.

Heracli⁹ ſępius Perſas vicit.

Att.fœdus inter Heraclii & Coſdroę filii.

Crux dñica recipitur.

Arabiæ defectio.

Mahometi parentes.

dete Ieſum dei amiciſſimum, natũq; ex virgine, opprobria & cruciatum a Iudæis perpeti voluiſſe Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti regis noſtri ſepulcro memoriæ ꝓdidit,

Quid Turci & Saraceni de Chriſto.

Saracenos & Turcos, ex antiqua Mahometi ꝑdicatione ridere chriſtianæ gẽtis hoſtes, ꝗ id conditorium venerabundi obſeruent. Chriſtum prophetam ſummũ affirmantes, ex dei ſpiritu, oĩs terrenæ labis expertem, venturũ iudicẽ gentium, inficiari tamen verum ipſius ſepulcrũ adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino conceptum flatu, prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius, & alia ĩ hanc ſentẽtiam, ꝗ̃ a Mahometicę gentis hoĩbus, non magis impie ꝗ̃ ſtulte in noſtros iactari ſoleãt. His Pſeudopropheta quũ ſuã gentẽ malis imbuiſſet, legem tulit, cui ne ab hoĩbꝰ ſanę mentis quãdoq; iretur obuiã, abrogareturq;, vt ſordidę & peſtilenti, capitalem inſcripſit pœnã ſanxitq; in ſuo Alcorano, ſiquis de ea auſus eſſet diſputare: qua ſanctione palam fecit nihil ſynceri in ea lege eſſe, quã velut myſterium quoddã texerit, vetueritq; tractari, vt quale eſſet id qđ ferebať populꝰ haud ſcire poſſet. Et hæc de Mahometo. Quidã ſunt qui eum Iſmaelitã memorẽt, ſordidoq; loco natũ, puerilibus annis furaci quæſtu victum illi quæſitum, locandis conducendiſq; camelis ad deportãdas merces, inde adultum latrocinium exercuiſſe, comparataq; latronum manu, vno atq; altero facinore illuſtratum, viduæ mulieris nuptias ſibi conciliaſſe, per quam grandem pecuniam & caſtella quædam conſecutus animum ad maiora extulerit, fueritq; iam inde Perſicis rebus infeſtus, vt qui in Heraclii partibus eſſet, eſtq; eo prælio, quo res Coſdroæ conciderunt, vt quidam Græcorũ ſcribunt, vulneratus a gregario milite, cui Turco nomen eſſet. Fracta inde Perſarum potẽtia, nactꝰ Heraclii deſidiam, cui ille poſt Perſicam victoriam deditus eſt, multo maior factus, nec iam contẽptibilis, per varios ſucceſſus eo euaſit, vt iura & leges ſuæ genti dederit, in quibus ferendis, a Sergio quodã Neſtorianæ impietatis viro, eſt ꝓcipue adiutus. Egerat is monaſticã, cæterũ quum nullius eſſet inter ſuos dignationis, ꝓſentẽ vitæ ſtatũ pertæſus, Bizãtio profectus, ad Mahometũ, cuius nomen iam celebre erat, homo transfuga ſe contulit. Huius igitur conſilio vſus legem propo-

Quid Mahometꝰ ſanxerit.

ſuit, ꝙ vt popularior eſſet, ex oĩm gentiũ ſectis aliqđ aſſumpſit. Chriſtũ vt in ſuo teſtatus eſt Alcorano, in primis laudãdũ cẽſuit, virũ fuiſſe affirmãs ſanctũ, & oĩ virtute ꝓſtãtem, eundẽq; ſupra humanitatis faſtigiũ ponere, nunc verbũ, nunc ſpiritũ & dei animã ꝑdicãs virginis vtero natũ, ipſã virginẽ miris efferre laudibꝰ, aſtipulari miraculis, & Euãgelicę hiſtorię, ꝙ̃tenus a ſuo non diſcrepat Alcorano. Euãgelia ab Apoſtolorum diſcipulis corrupta, oportuiſſe ꝑ Alcoranũ ſuũ emendari. Et Chriſtiani noĩs multitudini ꝑ hæc blãditus a Sergio voluit baptizari, inde ad aliorũ ſtudia cõciliã-

Att. ſummã plurium ſectarum.

da, cũ Sabellianis negare Trinitatẽ, cũ Manicheis binariũ in diuinis numerũ ponere. Negare æqlitatem patris & filii cũ Eunomio, Spiritũ ſanctũ creaturã dicere cũ Macedonio, cũ Nicolaitis multitudinẽ vxorũ ꝓbare, & vt Iudęis aliqđ dareť circũciſionem & baptiſmũ ſimul ꝑdicare, ꝓbare & vetus teſtamẽtũ, tãetſi id quoq; diceret ꝗbuſdã in locis nõ carere vitio. Prętexuit his ãbagibꝰ ĩcredibilẽ illecebrã, qua facile vita capiť, remiſſis ſuæ gẽti veneris & oĩm voluptatũ habenis. Et ille quidẽ talis fuit in ferẽda lege. Cęterũ habuit res peſſima luxurioſa incremẽta, adeo eſt vita pronior in lapſum, ꝗ̃ in bono conſtãs. Serpſit peſtis illa in gẽtes fere innumeras, vt iã quota pars hominũ, præ multitudine illa a vero aberrãtium, ſit nunc demum in officio. Primordium tãti mali, qđ ſupra ẽ demonſtratum, ex Arabia eſt, ne non ſemper eadem terra peſtilens eſſet humanis gentibus, ſic tũc

Arabia malorum omnium mater.

Mahometus, ſic olim Cham, & eius progenies, hi malorũ dęmonum cultum induxerunt, ille veri dei mira virtute cõſtitutũ ſuſtulit. Sed hęc quæ de Mahometo ſcripſimus aliquãto poſtea acciderunt. Heraclius tumultuãtem Arabiã ad tempus pacauit, militari iuuentute, cui conceſſum erat tractare arma, per ſpeciem militię procul ablegata, ipſe Hieroſolymã reuerſus, enixe curauit, vt indigenę alii alio caſu in finitimas vrbes dilapſi, in patriam remigrarent, vt vrbs ſancta frequentius coleretur. Circũtulit imperator Hieroſolymã ingreſſus lignum dominicę crucis, ad poſtremum ĩ Caluarię montem ſuis detulit humeris. Ferunt miraculo datum ꝙ Heraclius, vt erat auro & gẽmis cultus, in egreſſu vrbis aliq̃diu hæſitarit imaginatus ſe exitu prohiberi. Tum vero monitꝰ a Zacharia Antiſtite, quẽ poſtliminio receperãt Hieroſolymitani, videre ne parũ rite fieret, ꝙ Chriſtum imitaretur in ferenda cruce triũphali nitens cultu, quũ ille nudis calcibus, atq; humiliter tu-

Att. miraculum in circũferenda cruce.

liſſet, ferunt Heraclium mutata veſte, iam enĩ iniecta erat ex ea religio quædã, ſine offenſa cõfeciſſe reliquũ vię, vbi vero ad Caluariæ locũ eſt ventum, crucẽ ibi ſtatuit, vnde fuerat a Perſis ſublata, mox Bizãtium reuerſus de Perſis triumphauit. Sed dum Heraclius in Meſopotamia tam feliciter bellauit, Siſebutus Viſigothorum rex aliquot recepit vrbes in Hiſpania, quę ad Romanos defecerant. Iudæos ſuppliciorũ metu ad Chriſti fidem recipiendã compulit, rogatu (vt fertur) Heraclii, qui oraculo monitꝰ diciť, vt a circũciſis caueret. Sed vis fatalis vitari nõ potuit. Iudæos ca-

uit Heraclius,ſed a Saracenis eſt oppſſus,qui vt Iudęi veteri inſtituto circũcidebãtur,vt recẽtiorũ
quidã aiunt.Plinius Iudęorũ,Æthiopũ,& Ægyptiorũ id fuiſſe author eſt. Herodotus Colchorũ,
ſed ex Ægypto tranſlatitium.Et hæc alibi.Romæ Theodatus pontifex,bello Perſico nondum p-
fligato fatalem diem obiit,anno tertio q̃ ſedere cœperat.Vixerunt cum eo Arnulphus Metenſis
Antiſtes,Iſidorus Hiſpalenſis,qui pie & vtiliter multa ſcripſit,maior in homine ſanctitas q̃ erudi- Iſidorus.
tio, Germanici ne ſanguinis an Hiſpani fuerit parũ liquido traditur.Bonifacius quintus Theoda-
to ſucceſſit.Incidit eius creatio,(nã non omnia vno loco dici poſſunt)in id tempus,quo Eleuthe- Bonifacius.
rius Exarchus regnum occupare conatus eſt.Eodem ſedente Mahometi lex impia cœpit inclare- V.pontifex.
ſcere,vt quidã ſcribũt,alii Honorio qui poſt Bonifacium fuit pontifex,ſedente,virus illud exitiale
aiunt propinari cœptum mortalibus atq; initio eius pontificatus. Heraclius Arabum defectionẽ
ex eo motu ortã primo cõpeſcuit,vt ſupra eſt proditum,militari ætate partim pollicitatiõe ad of-
ficium reuocata,ablegataq; procul domo militiæ ꝑtextu,qđ fieri cõtigit ſub exitum Perſici belli
quo tpe Bonifacius Romæ rerũ diuinarũ cultũ nouis auxit inſtitutis,reddiditq; rem ſacrã aliq̃to
auguſtiorẽ.Huius illud eſt.Ne q ĩ ſacras ędes ꝑfugerẽt vi inde abſtraherent.Ne Acolyti martyrũ Bonifacii de-
reliquias attrectarent.Vt ſacrilegi vbiq; telo anathematis peterentur.Cœmiteriũ Nicomedis fe- creta.
cit & dedicauit.Ex omni clero eos maxime dilexit & fouit,q optime vitã inſtituiſſent.Et Bonifa-
cius talis fuit.Obiit ãno ſui pontificatus quinto vel vt alii colligũt ſexto.Gallus Colũbani diſcipu-
lus,ꝑ id tp̃s ſanctitate claruit.Fuerũt illi æquales Euſtarhi⁹ abbas & Aurea mulier, ſc̃titate vterq;
inſigni.Honorius Petronio viro cõſulari natus poſt Bonifaciũ põtifex creat.Inter initia põtifica- Honorius
tus huius Theodelinda Lãgobardorũ regina ex humanis deceſſit,poſt cui⁹ obitũ Adoaldus filius pontifi.
regno deturbat.Eius loco Lãgobardi Ariobaldũ regẽ creãt. Is pacẽ cũ Romanis & cætera Italia a Adoaldus.
Theodelinda ſtabilitã ſancte cuſtodiuit,quã tẽporũ gerẽ Honorius adeptus aliquot diuorũ tẽpla iã
vetuſtate collapſa,Romę iſtaurauit.Vaticanã Apl'i baſilicã æneis tegulis texit, quas ex Romuli tẽ- Honorii
plo Heraclii ꝑmiſſu ſuſtulit.Agnetis ædẽ Nomẽtana via a fundamẽtis ſtatuit.Apollinaris marty- opera.
ris & Cyriaci,q̃tuor coronatorũ,& Seuerini, in Tyburti vigeſimo ab vrbe miliario Petri & Mar-
cellini,via Labicana Pãcratii,via Aurelia Adriani,in tribus foris,& in aq̃s ſaluiis, ad Pauli decol-
lationẽ Anaſtaſii martyris,cuius corp⁹ ex Perſide delatũ Romã miſit Heracli⁹, miſit & Monachi
corpus,multis miraculis illuſtratũ.Ipſe q̃tum ad id tp̃s pie & feliciter egerat,rãtũ inde reliqua vi-
ta infelix fuit,atq; oĩbus odio.Aruſpicinæ ac malorũ dęmonũ ꝑſtigiis addictus, chriſtiana pietate Heraclii er-
neglecta,Monothelitarũ eſt errorẽ cõplexus.Cõtraxit ꝑter impietatis notã,alterã offenſam nõ mi- rata.
nus infamẽ,& ad vulgus magis inuidioſam,ſororis ſuę filia in matrimonium recepta,quidam pri-
uignam fuiſſe aiunt vxoris iam defunctæ,ex priore matrimonio ortam.Sed hæc extremis vitę tẽ-
poribus. Mathematici igitur & Arioli ꝑdixerant Heraclio magnum illi & eius imperio immine- Att. Hera-
re periculũ a circũciſo populo,qui Iudæorũ gentẽ denotari interꝑtat⁹,quicũq; Iudęorum toto ſuo clii poſtula-
imperio fuere,inuitos chriſtiano nomini adiunxit.Egit inde impenſis ꝑcib⁹ cum Dagoberto Frã- ta.
corum rege qui per id tp̃s regnum per manus a Clotario patre acceperat,& cũ Siſebudo Viſigo-
thorum rege,qui Hiſpanias tenebat,magno chriſtianę fidei affectu,vt ambo idem facerẽt,ac tum
credo Hiſpanię vrbes,q̃ pro Romanis ſtabãt,Heraclii ꝑmiſſu,a Siſebudo receptas,vt ſupra eſt de-
monſtratum.Fecere illi Heraclii poſtulata,ſed nõ tã illi id crediderim q̃ pietati datũ,cuius ille ſtu-
diũ præ ſe ferebat.Cæterũ Heraclius ſua ſpõte per hæc inſaniens, haud multo poſt alieno impul-
ſu Monothelitarũ eſt hæreſim cõplexus.Prędicabãt Monothelitæ vnã in Chriſto voluntatẽ fuiſ-
ſe.Inculcarũt hũc errorem Pyrrhus Conſtãtinopolitanus Antiſtes,& Cyrus Alexãdrinus, cuius Monothe-
ſceleris Heraclius ab Honorio põtifice per literas admonitus,paſſus eſt Pyrrhũ ſua ſede deiectũ litæ.
in Africã relegari.Sed hęc extremis Heracliani ĩperii annis.Cæterum Heraclio adhuc imperãte
Honorius in humanis eſſe deſiit.Habuit eius põtificatus ãnos fere tredecim. Succeſſit huic Seue-
rinus,cuius creatio vt rata eſſet principis aut Exarchi opus fuit aſſenſu.Iſacius, qui tum in Italia
eiuſmodi fungebatur honore,Romã eo nomine petiit,vt ipſe præ ſe ferebat,ſed veri⁹ vt ſacrilegiũ
patraret.Potuit ille ratam nouo pontifici facere dignitatem ſuo aſſenſu,ſed mercenariam maluit
operam præſtare homo ſacrilegus. Pecunia quæ Lateranenſi ſacrario obſignata ſub præſidio ad
pios vſus cuſtodiebatur,ab eo direpta eſt,partem vnam militibus dedit, ad Heraclium alterã mi- Att.Iſacii ſa-
ſit,vt Guilielmus Lateranenſis bibliothecarius ꝑdidit,qđ reliquũ fuit ſceleris authori ceſſit. Nec crilegium.
id impune tulit Heraclius,enſueto cũ militibus ſtipendiũ daretur,q̃rerenturq; Saraceni q militiæ Att. Sarace-
vt ſupra eſt ſignificatum,fuerãt ab Heraclio aſcripti,fraudari ſe merito ſtipẽdio, tũ is cui id nego- norum defe-
cium fuerat forte iniunctũ,vix inge ęſt qđ Gręco & Romano militi deſ, & hæc canum turba tam ctionem.

impudẽter efflagitat ſtipendiũ. Ad eã vocẽ Saraceni ita acceſi primo in Syriã ſeceſſere,ibiq́ aucta multitudine Damaſcum occupãt,ide ex iis q domi remãſerãt,aucto exercitu Ægyptũ ingreſſi,fa cile ſunt ea terra potiti,vicinorũ Arabũ cõmeatu & auxiliis adiuti.Exarſit inde latius id incendiũ Arabes Mahometi ĩpulſu ſubacta Ægypto.Perſas bello petierũt,qa nullis hortationibus miniſve flecti potuere,vt legẽ reciperẽt,quã tum ſummus (vt ipſi aiebãt.) Propheta ferret.Habuerãt Per

Perſæ Saraceni facti.

ſę Syrochim regẽ poſt Coſdroã,cuius regnũ ne annũ qdẽ ĩpleuit.Syrochis Adhiſeri filio regnũ p manus tradidit,quo breui extincto Perſæ Hormiſdã ſibi regẽ creauere. Hoc in pugna amiſſo Per ſę acie victi facile ſubacti ſunt,ac tũ demũ Mahometi lege accepta,nõ ſolũ ipiũ,ſed nomẽ etiã ami ſere.Saraceni iã inde p Perſis appellari,ãno ſalutis ſexcẽteſimo trigeſimo ſcđo, ex quo gens ipſa re gnare cœperat,rerũq; potita eſt in Aſia trecẽteſimo atq; vndetrigeſimo. Saraceni,q tũ Perſas vi

Vnde Saraceni dicti.

cere,partẽ ab initio habuerũt eius Arabię q̃ Petrea dicta eſt, qua pte ipſa terra inſerta eſt Ægypto & Iudeę,a Sara,q̃ fuit Habrahę,ſeſe ortos arbitrari,quã Mahometꝰ anſam ãplexus, facile vaniſſimæ genti pſuaſit,ſolos eos oĩm mortaliũ legitimos eſſe diuinæ pfeſſionis ſucceſſores. His Mahometi & eius gẽtis ſucceſſibus conſternatus Heraclius,tũ demũ a vera fide ad Monothelitas deſſe xit,Pyrrhi & Cyri ſuaſu.Cæterũ qa nulli dubiũ erat Saracenos,Perſide ſubacta breui Iudęã inua ſuros,Hieroſolymã miſit q dñicam inde crucẽ Bizãtiũ aſportarẽt,ne in Agarenorũ manꝰ veniret. Sic tũ Gręci Saracenos,opprobrii cauſa,appellabãt,tãq̃ ab Agare Habrahæ ancilla oriũdos. Nec Heraclius ſua eſt opiniõe deceptus. Barbari poſt Perſas bello victos Antiochiã adorti,breui vrbẽ nobiliſſimã capiũt,nec multo poſt ſunt & Hieroſolymis potiti,cui victoriæ Mahometus nõ multum ſupſtes fuit.Obiit annos natus quatuor & triginta,ſex vero facẽ illã humani generis circum

Quot ãnos natꝰ Mahometꝰ obiit.

tulit.Fuit annus,quo peſtis illa teterrima eſt in terris extincta,humanæ ſalutis ſexcẽteſimus trige ſimus ſecundus.Eſt in Perſide vrbs Mœcca noĩe,hic viſiẽ ferrea illius arca,quã totus Oriens co lit.Mahometi Caliphas ſucceſſit,cui ob nimiã ſupſtitionẽ impiũ eſt abrogatũ,atq; eius loco alter

Quo tpe Mahometus obiit.

eodẽ Dux noĩe creatus.Quo tẽpore Seuerinus pontifex maximus vita deceſſit quum paulo plus anno ſediſſet.Ioannes Delmatici generis,vir multa pietate dein ſedẽ cepit. Fuit is huius nominis

Ioan. quartus pontifi.

quartus pontifex,eratq; tũ in Lãgobardis rex Rotharis,qui Arioaldo ſucceſſit. Vir acri ĩgenio ac iuſtiſſimo,etſi in Arrianã hæreſim pronior.Eſt ex eo errore alter adhuc calamitoſior ortus,ſingu

Atten. diſſidiũ ecclesię.

lis vrbibus Langobardici nominis nefario regis edicto,Arrianæ impietatis eſt Antiſtes datus,atq; ita factum vt duo vbiq; eſſent Antiſtites:Orthodoxę fidei vnus,alter Arrianus.Eadem tẽporum iniquitas fecit credo,ꝙ Lãgobardi non multo prius q̃ id malum ſit Rothari rege vulgatũ in Fo

Fortunatus Aquileiẽſis.

roiulienſi,quia peruincere nõ poterãt,vt Gradẽſes Antiſtites Aquileiam remigrarent. Fortunatum,Arrianæ impietatis hominẽ,Aquileienſi pfecerint eccleſiæ.Nec homo ĩprobus diu quieuit, ſed Lãgobardicis fretus armis,Gradum ex improuiſo occupat,templum diripit, ſiqui vim arcere voluerunt partim interfecti ſunt,partim vulnerati,& vt res erat latrocinio pxima, tranſlata in naues præda,Aquileiam confeſtim abiit.Honorius qui vno Seuerino interiecto,ante Ioãnem quartũ Romanus pontifex fuit,id ſcelus deteſtatus,Fortunatum,Arrianæ hæreſeos dãnatum, dignitate priuauit.Suffecto illi Primogenio,Romanæ eccleſiæ ſubdiacono, cui nihil quietior adminiſtratio contigit,Lãgobardis oĩa Gradenſiũ ſacra & pphana latrocinio fœdãtibus. Petiit Gradẽſis eccleſiæ Antiſtes ab Heraclio auxiliũ,aduerſus vnius gẽtis iniurias,nec impetrauit,rebus imperii tum toto Oriente maxime periclitãtibus:miſit tamen Heraclius vaſa quędam aurea argẽteaq;, ad eccleſiæ damna reſarcienda,miſit & diui Marci cathedram, quã victo Coſdroa ex Alexãdria ſubla

Diui Marci cathedra.

tã triumpho prætulit.Et Heraclius in Venetorum gratiam, qui ſemper in partibus imperii fuerãt,Gradenſis eccleſię cladem per hunc modũ reſarſit. Rhotaris,vt eo redeat hiſtoria vnde egreſſa eſt,tam acri fuit ingenio,vt leges,quæ ſola memoria & vſu tenebantur, in certum ordinem redegerit.Codicemq; ad Iuſtiniani æmulationem vocari edixerit.Q; vero Arrianos fouerit,non tã fidei q̃ partiũ ſtudio,ab eo factũ credi poteſt,nã quia Romano põtifici Orthodoxæq; fidei viris p belle cũ Exarchis conueniebat,eũ cõſenſum ratus ad ſuę gentis opes euertẽdas ptinere, Arrianos per eum modum,quem diximus,affectatus eſt.Rege itaq; adnitente,eo Arrianorũ authoritas cre uit,vt oĩbus fere Italię vrbibus duę eſſent eccleſiæ, duo diuerſi Antiſtites. Traxit hæc peſtis alias

Duæ vbiq; eccleſiæ & duo Antiſtites.

ad ſe hęreſes,vt totus inde orbis ſit eiuſmodi lue infectꝰ,adeo vt Oriẽtalis auſa ſit eccleſia cũ Romana de dignitate certare.Rhotaris,hõ non minus bellicę rei q̃ paci & ocio natus.Hetruriã oẽm ad regem retraxit,omnem Ligurię orã ſuæ fecit ditionis, quo ſucceſſu elatus bellum in Venetos vertit.Opitergium,iam magna ex parte inſtauratum,ſubita vi adortus capit,captum immaniter diripit,direptum ſolo æquat. Sic oppidum clari olim nominis in Venetis,a prima Athilæ demo

litione,tertio eſt a Barbaris exciſum. Incidit clades hæc Opitergina in ãnum circiter ſexcẽteſimũ
humanę ſalutis,ac quinquageſimũ,qui Venetę vrbis ducenteſimus ac vigeſim⁹ octauus.Erat tũc
eius vrbis Antiſtes Magnus Altinas vir ſanctitate illuſtri.Is Opiterginorũ ſortẽ miſeratus,Lãgo-
bardorũq; ĩpietatẽ fugiẽs,q nihil obſcure fauebãt Arrianis,in ſtagnis locũ cepit cõdẽdæ vrbi,quã
in principis gratiã Heracliã dixit,nondum enim Heracli⁹ ad Monothelitas deflexerat, aliiſve ſce
leribus ſe cõtaminarat,ſed virtutũ opiniõe oĩbus erat gẽtib⁹ venerabilis.Fama tenet nouẽ templa
oraculo quodã circa Riuumaltũ ab eo cõdita.Dãdulus q de origine Venetę vrbis ſcripſit,vulga
tę opinioni nõ aſtipulať. Et Heraclia,cui⁹ hodie veſtigia nulla fere extãt,ſub nouæ vrbis noĩe,ꝑte
hũc modũ cõdita eſt.Eadẽ tẽporũ intẽperies elecit ex Altino Paulũ ei⁹ vrbis Antiſtitẽ, q & ipſe ꝑ
idẽ tꝑs quo eſt Opitergiũ exciſum,cũ magna piorũ manu,in Torcellũ iſulã,cũ religis diuorũ,mul
taq; cerimonia migrauit. Seuerin⁹ Roman⁹ põtifex ratã fecit ĩſulanis ſuo aſſenſu trãſlatã ſedem.
Maurus Torcellanus antiſtes,q Paulo defuncto ſurrogatus eſt,id a Seuerino ĩpetrauit.Horũ exẽ
plũ ſecutus Paulus Patauinus,cũ Orthodoxę fidei cultorib⁹. Arriania Lãgobardorũ fauore vbiq;
ꝑgrauantibus Metamaucũ ꝓfugit,eſt hic ꝑſeueratũ quoad vrbs ipſa ſit fluctibus abſorpta ac tum
ex eo loco ſedes Clodiã trãſlata eſt,ſic breui tempore quinq; Antiſtitum ſedes ſunt inſulanis qſi-
tæ.Gradẽſis,Caprulana,Heracliana,Torcellana,& Metamaucẽſis.Petiit Rhotaris anno ſexto q̃ re
gnare cœperat,tradiditq; regnũ p manus Rhodoaldo filio. Mirũ videri poſſit, qđ Platina ſcribit
circa regem ſepultum accidiſſe.Sacerdos quidã,vt ille ait,eius tumulũ noctu aperuit,vt inde fura
reť quicquid ꝓcioſum cum rege illatum fuerat ſepulcro,cui medio actu Ioãnes Zachariæ,quẽ di
uorum vnum Rhotaris ꝓcipua veneratione coluit,effigie auguſtiore humana aſtitit minaciter ꝓ
cipiens,vt illico inde faceſſeret,nunq̃ id tẽplũ ãplius ſubiturus.Miteť inquã iure aliqtis,q hõ Ar
rianę impietatis fautor tam charus fuerit ſuperis,niſi ſacrilegii ratio potius q̃ hoĩs habita intelli
gatur.Rhodoaldus Gundibergam Theodelindæ filiã duxit vxorem,quæ matris pietatem imita
ta,vt illa Modetię,ita hęc Taracinæ Ioãnis Zachariæ templum opulentiſſimum ſtatuit.Rhodo
aldus in adulterio deꝓhenſus vitam cum regno amiſit, poſt quem Aritpertus inde regnũ eſt ade
ptus ex Gudualdo ortus qui fuit Theodelindæ frater.Condidit nouus rex apud Ticinum Pha
num ſaluatoris,donariiſq; inſtruxit non vulgaribus,attribuitq; loco agrorum vectigalia.Et hęc in
cętera Italia.Romæ interea Ioãnes huius nominis quartus erat pontifex, quo ſedente Ioãnes Be
luacenſis,& Muardus Remenſis viri multa ſanctitate & doctrina claruerunt. Adiiciunt quidam
Reginulphã,Gallicanã fœminã,pietate nobilem,Rainaldum Traiectẽſem & ipſum inſigni ſancti
tate virum,Iodocum Britãnum regis filium,qui diu in eremo vixit, inclaruitq; poſt mortem mi
raculis.Et hęc tũ clara fuerunt virorum nomina. Ioãnis pontificatus ne ãnum quidem impleuit,
in Vaticano ſepultus eſt.Fit inde Theodorus pontifex,Theodori Antiſtitis filius,pater Hieroſo
lymis fuit oriundus.Per id tempus Mauritius Chartularius Lateranenſis,ſacrilegii furiis agitat⁹
(enimuero is vnus facem Iſaciano ꝓtulit furori in Lateranenſi pecunia diripienda) res imperii to
to oriente affectas intuitus,animũ extulit ad rerũ Italicarũ adminiſtrationẽ.Iſaciũ itaq; Exarchũ
apud iudices & milites,qui Romę erant,criminať,q ad Italiæ regnum occupandum aſpiraret,te
nuitq; tempeſtiua illa calumnia vt principes Romanæ ciuitatis,Iudices,& milites,in Mauritii ver
ba aduerſus Iſaciũ iurauerit. Sed res temere mota breui oppreſſa eſt,Mauritii fraude deprehenſa,
ipſe author defectionis ex ſacra æde Deiparæ virginis,q̃ ad ꝓſepe dicta eſt,nunc maior dicitur, ab
ſtractus & in vincula coniectus,ad Iſacium cum capitibus coniurationis mittitur. Mauritius pri
uſq̃ Rauennã ſit ventũ,Iſacii iuſſu percuſſus eſt ſecuri,cæteri in carcerem coniecti ad ſupplicium
ſeruabãtur,quum Exarchus repentina morte extinctus eſt.Poſt Iſacii interitum Rauẽnates defe
ctionis authores in Romanorum gratiam vinculis eximunt.Heraclius Iſacii loco Theodorum co
gnomento Caliopam Exarchum miſit in Italiam,nec ita multo poſt ipſe morbo intercutis moriť
Imperauit annos vnum & triginta.Fuit pręter veteras artes,& hæreſim receptã, quia ſacrilegio
inceſtiſq; nuptiis ſeſe extremis ſui imperii temporibus polluit,multis odio.Acceſſit cumulo inui
dię q eo principe Oriẽtis ĩpiũ non ſolum inclinare cœperit,ſed tota etiã ſit Aſia ſpoliatũ. Fuit He
raclius vndecimus eorũ qui Bizãtii imperitauerunt.Conſtãtinus huic filius ſucceſſit. Sed q̃ He
raclii longum fuit imperiũ,tã hoc breue,Martinę nouercę ſuę fraude,ſexto q̃ iperare cœperat mẽ
ſe veneno extinctus eſt.Aggreſſa eſt mulier id facinus, vt Heracleoni fratri aſtrueret imperiũ, eſt
q; nex Cõſtãtino feſtinata,Pyrri Conſtãtinopolitani Antiſtitis conſilio, is audita Heraclii morte
confeſtim ex Africa,quo fuerat relegatus,in Italiam tranſmiſit,prouolutuſq; ad pedes Theodori
pontificis petiit errati veniam,facileq; impetrauit.Formam inde Orthodoxę fidei a pontifice ob

Heracliæ cõditio.

Reſũ venetarum incrementa.

Art.miraculum circa Rhotaris ſepulcrum.

Ioã.IIII.põtifi.maxi.

Viri illuſtres.

Iodocus.

Theodorus pontifi.

Mauritius ſecuri ſubiicitur.

Heraclii interitus.

latā venerabundus accepit,mox Bizātiū reuerſus haud diu compos fuit ſacerdotii ſcelere recuperati.Senatus & populus Conſtātinopolitanus domeſticum Martinæ & Heracleonis ſcelus auerſa

> Att.vltionē

ti vtrūq; ad ſupplicium depoſcunt:naſum Heracleoni pcidunt,linguā ſorori,ambos relegant Pyrrhum authorē ſceleris ex fuga retractum interficiunt.Fit igit̃ Conſtātius Conſtātini filius imperator,apud quoſdā Conſtātem pro Conſtātio ſcriptum reperio.In Pyrrhi locum Paulus Conſtātinopolitanus eſt Antiſtes creatus.Hic qa neq; hortatu,neq; minis peruinci potuit, vt rectam fi

> Theodoti pontificis opera.

dei formā reciperet,a Theodoro pontifice priuatus eſt dignitate,in qua retinenda cōtumaciter pſeuerauit Cōſtātii fauore fretus,qui & ipſe in Monothelitanā hæreſim,vt a tuus deflexit.Theodorus ab eo certamine ad ſacrorum curam conuerſus primū Feliciani oſſa ex Arenario Nomētanæ viæ Romam delata,ad Protomartyris in Coelio collocauit, Baſilicā via Flaminia circa Miluium pontem ſtruxit & dedicauit.Romæ Oratoria duo fecit,Sebaſtiano vnum in Laterano,Hoſtiēſi via

> Martin⁹ pōtifi.maxi.

alterū Eupolo Martyri ſacrū.Deſiit Theodorus in humanis eſſe anno ſexto q̄ ſedere cœpat.Vaticana Barionę ędes eum ſepelit.Martinus in demortui locū pōtifex declarat̃.Tudertū illi patria. Primum omnium a noua declaratione Paulum Conſtātinopolitanum, conuentu cētum & quinq; Antiſtitum Romæ habito,vt impium dānauit,q; Orthodoxę fidei formā non recipiſſet.Blondus Forliuienſis in huius pontificis tempora reponit,quę nos Platinam ſecuti,in Ioannis quarti pontificatum reiecimus. Adiicit præterea, Paulum Diaconum & Sigiſbertum ſecutus inter Theodorum Exarchum & Rotharim acie dimicatū ad Scultennā fluuium, in Mutinenſi agro,deſiderataq; Exarchanorū ſeptē milia.Sed hæc quocunq; ſunt pōtifice geſta,Conſtātius, quod ſatis con

> Conſtantii impia mandata.

ſtat, Theodoro Exarcho Olympium ſucceſſorem dedit,cui primū oīm imperauit, vt enixe daret operam vti Romanus pontifex & omnes Orthodoxę fidei Antiſtites,ad Monothelitarum hæreſim amplexādā,pro poteſtate cogerent̃:ſi bona venia nollēt,obſtinatiuſq; reſiſteretur, daret operā vt pontificem in poteſtatem redactum,ſub cuſtodia ad ſe mitteret,vel ſi capi non poſſit interficeret.Olympius Italiam ingreſſus cum Rauennate exercitu Romā venit,vbi quum nihil hortatione aut minis proficeret, quia manum in pontificem iniicere parum ſibi tutum arbitrabatur quē

> Att.miraculum circa Martinum pontifi.

vtriq; Ro.populo ſciebat gratiſſimum,conſilium cepit illius interficiendi.Mirū hic accidiſſe aiunt, percuſſor in Deiparæ ędem irrumpere iuſſus,vt parricidiū patraret, repente capt⁹ eſt luminibus, vt pontificem,quem decreto petebat,obortis tenebris internoſcere nequiuerit, atq; ea re territus Olympius deſtitit incœpto.Erat hic annus quinquageſimus ab eo quo cœperat orientis imperiū inclinare,q̄ clades extremo Phocæ principis orta eſt anno,quo tēporis ſpatia adeo Saracenorum opes creuere,vt Aſia adempta ipſam ſint Europā inuadere auſi.Sed Rhodos prius petita eſt,Mauię ductu,quæ tametſi ad Aſiā ſpectat,erat tamen adhuc ſub imperio.Barbari inſula potiti Co

> Saraceni demoliuntur Coloſſum Rhodium.

loſſum celeberrimum demoliti ſunt.Conflatę materiā ſtatuę noningenti extulerūt Cameli, fuitq; ſtatua ænea,vt Blōdus interpretari videt̃.Cæterū miror eū adieciſſe a quo ciuitas inſulæ primaria nomen habuit,nā de ſolis coloſſo haud quidem intelligi poteſt vt arbitror,quē Chares Lyndius fecit,duodecim ānorum ſpatio,trecentis talentis ex apparatu Demetrii regis,q mora tędioq; Rhodū obſidione fatigare deſtitit.Fuit opus illud ſeptuaginta cubitorū,per qđ Rhodos clarū eſt nomen adepta.Cōcidit id terrę motu anno ſexto & quinquageſimo q̄ fuerat cōſtitutū,iacebatq; Plinii temporibus,iacenſq; eſſe viſentibus miraculo,paucis eius pollicē amplectentibus, maiores digi

> Coloſſi rhodii magnitudo.

ti q̄ plęraq; ſtatuæ,vaſti ſpecus hiare defractis mēbris,ſpectariq; intus magnę molis ſaxa,quorum pondere ingenioſus opifex id librauerat opus.Coloſſum hunc Saraceni niſi iacentē depopulari nō potuerunt,quum plures antea ętates corruiſſet.Mutian⁹,qui fuit ter conſul,ſeptuaginta tria milia ſignorū Rhodi fuiſſe pdidit,& Plinius centum Coloſſos ab eo,qui fuit ſolis,eandē vrbē habuiſſe author eſt.Et hæc præſentem in locum conieciſſe non ab re fuit,quando Blondus author alioq gratiſſimus,quædam obliquans,incertum reliquit, quē tum Coloſſum demoliti eſſent Saraceni. Platina,qui ſolis Coloſſum interpretatur,videat quomodo id accipi poſſit, quum tanto prius ille proſtratus iacuiſſet,niſi ex diſiecta materia tum barbaris pda quæſita eſt,qđ nō inepte aliqs ſuſpicetur,ſi tot ætates pſtrata humi moles incolumis iacere potuit.Saraceni,quod ligdo tradit̃,Rhodo ſupra modū afflicta,per Ægęum delati,pari clade Cycladas affligunt,puecti inde in Siciliā pri

> Saracenorū iniuria late euagatur.

mo littoralem orā populant̃,peruagari inde mediterranea ferro & igni inſulā nobiliſſimam multiplici clade affligunt.Occurrit eo Olympius,Italiæ Exarchus,naualiq; pręlio cū barbaris congreſſus,adeo cruentā eſt victoriam adeptus, vt propior victo q̄ victori ſit inſulam ingreſſus: ceſſerūt

> Saraceni Siciliā inuadūt

tamen hoſtes tota inſula.Olympius laborioſa pugna defatigatus in morbum incidit, quo paucis diebus q̄ ægrotare cœperat,obiit.Conſtātius nihilo per hęc melior factus, Theodorū Caliopam

iterum Italiæ fecit Exarchũ,pręcepitq́ oĩm primũ vt Romanũ pontificẽ,quẽ Monothelitarum
nomine infenſe oderat,ad ſe vinctũ mitteret.Exarchũ venientem Romana ciuitas benigne ac-
pit,prioris Exarchatus memoria,quẽ ille clemẽter & humane adminiſtrauerat.Poſthabuit oĩa
hoſpitalitatis & priſtinę amicitiæ iura Theodorus principis imperiũ ſecutus; ad pontificemq́
officii prætextu ingreſſus,catenas illi iniecit,vinctumq́ ad Conſtantium miſit.Eũ impius pri
ceps in Thraciã Cherſoneſum relegauit,vbi inopia & egeſtate preſſus,ſexto ſui põtificatꝰ an-
no vita defunctꝰ ẽ.Eugeniꝰ huiꝰ noĩs primꝰ in defuncti locũ fit pontifex,vir quiritii ſanguinis
quo tpe & Bizãtii Paulus Monothelitanæ hęreſeos affectator,vita deceſſit.Petrꝰ,q poſt eũ Cõ
ſtãtinopolitanã tenuit ſedẽ,tametſi meliuſcule ſenſit,a Rõanæ tñ eccl'iæ forma abhorruit, qua
propter eius literas ad Eugeniũ datas adeo eſt clerus deteſtatus,vt non priꝰ ſit eũ paſſus ſacris
opari,q̃ impii hoĩs literas recitaſſet.Agebãt interea Lãgobardi, Arithperto rege,cũ Romanis
& cętera Italia ſatis pacate.Fuit Arithptꝰ Romanæ eccl'iæ obſeruãtiſſimꝰ,nã & Coccias Alpes
illi attribuit,& oẽm Liguſticę orę tractũ.miror virũ quendã nr̃a tẽpeſtate literarũ ſtudiis haud
ignobilẽ ſcripſiſſe Alpes Coccias eẽ vbi nũc Genua ſit,quũ Genua ne ad Alpes qdẽ ſpectet.Cæ-
terũ q̃ Coccianæ vrbes fuerint,Pliniꝰ,Strabo,& alii demõſtrãt.Fuit Arithptus & iuſtitiæ tuen
dæ cupidꝰ,vt ignoto habitu interdũ p vrbes ſui impii,& oppida vagaret̃ ſciſcitabundus qd de
ſe & ſuis iudicibꝰ ppl'i loquerent̃.Et Arithpertus tã tenax fuit iuſtitiæ,tametſi regnũ p ſcelꝰ ſibi
ꝯſuerat,Cõperti regis filio interfecto.Eo itaq́ extincto,nã in Ticinũ amnẽ cũ equo cõiuratorũ
metu ꝓcipitatꝰ ꝑiit,Pertherites & Gũdibertꝰ filii pacẽ p manꝰ acceptã haud ſancte cuſtodiebãt
quũ vis eſt illis illata ab hoĩbꝰ ſuæ gẽtis. Grimoaldus dux Beneuẽtanꝰ, cognita duorũ fratrum
diſcordia,nullũ vnq̃ regnũ ſatis patiẽs duorũ fuit,eã occaſionẽ complexus,cum ingenti exerci-
tu Ciſalpinã Galliã ingreſſꝰ Pertheritẽ Ticino expulit,Gũdibertũ ex Mediolano vbi ille ſeorſũ
a fratre agebat.Fama belli huiꝰ in Galliã delata,Clodoueus Frãcorũ rex ratus inteſtina diſcor-
dia facile ſolui poſſe Lãgobardorũ opes,exercitũ ĩ Italiã miſit.Fuit Clodoueus Dagoberti filiꝰ,
q fuit Clotarii ſecũdi,Clotarius hic Chelperici,Chelpericꝰ Clotarii primi,Clotariꝰ Clodouei q
fuit princeps gẽtis.Sũt q ſcribãt copias ad id miſſas,vt Gundiptũ & fratrẽ in regnũ reſtituerẽt.
Francorũ exercitũ poſt acre pręliũ,Grimoaldus dux Italiæ finibꝰ expulit.Aiũt qdã arte Gallos
nõ viribꝰ victos,vt Lãgobardi ſimulato metu caſtra oĩs opulentiæ & vini in primis referta ho
ſtibꝰ reliquerint,fugaq́ temere credita,Galli ſub noctẽ caſtra ingreſſi in oẽm voluptatẽ,atq́ in
multã vini crapulã effuſi,ab hoſte occulte reuerſo tã fœda occidione occiſi ſint,vt ne vnus qdẽ
ſit repertus,qui eã cladẽ ſuis nunciaret.Sed quoquo modo ſunt Galli victi, Grimoaldus ſecũ-
dum eã pugnam omnem Ciſalpinam Galliam ſubegit.Hæc alibi.Romæ Eugenius pontifex,p
id tp̃s,vita defunctꝰ eſt,magnũ pietatis nomẽ adeptus,magnũ comitatis,& munificentiæ.Obi-
it tertio ſui põtificatus anno,mẽſe nono,ad Bariõnæ ſepultus eſt,fuitq́ ſeptimus in ordine põ
tificũ ac ſeptuageſimꝰ.Fit inde pontifex Vitalianus,Signiæ ortus,quo ſedente Cæſarea,Perſa-
rum regina,verę pietatis ſtudio occulte cũ paucis Chriſtiani noĩs Cõſtantinopolim venit.Fuit
hic annus quo mulier,digna q̃ omni æuo celebret̃,tam pulchrũ auſa eſt facinus,ſexcẽteſimꝰ ab
eo qui fuit primus humanæ ſalutis tertiuſq́ & octogeſimus, niſi in numero eſt error.Excepit
venientẽ reginã Cõſtãtius exquiſitiſſimo apparatu,eſtq́ haud multo poſt baptiſmi lauacro ad
mota,cuius cauſa fuerat tã longũ iter emenſa.Miſit Perſarũ rex legatos Bizãtiũ q vxorẽ a pri-
cipe repoſcerẽt.Reſpõſum his eſt reginã a nullo teneri,in illiꝰ ptãte eſſe abire ne vellet an ma
nere,ab ea ſciſcitarent̃ quid ĩ animo haberet.appellata itaq́ de reditu a legatis,negauit ſe ad vi
rum rediturã,niſi ille,ſuũ exemplũ ſecutus,prius Chriſti fidem recepiſſet.Rex pientiſſimæ con
iugis poſtulatis aſſenſus,cũ quadraginta milibꝰ hoĩm,pacato agmine, Bizãtiũ venit, is quoq́
honorifice acceptus eſt,ibi Perſa cũ vniuerſo comitatu eſt baptiſmo admotꝰ, ac tũ demũ rece-
pta coniuge in regnum reuerſus eſt.Hæc Platina,cui ne facile accedã,ipſiꝰ gẽtis fortuna,Perſi-
carũq́ rerũ ſtatꝰ facit.Nec eñ video quẽ tũ regẽ Perſæ habere potuerint,q bello a ſaracenis vi
cti,iuxta regnũq́ & nomẽ amiſerant,q̃q̃ ſi rex etiam vllus in ea tũ gẽte fuiſſet,ſaracenorũ metu
vix credo eſſet auſus tã pcul peregrinæ religionis ritum quę rere.Suſpicari libet Parthorũ po
tius regem,quę gens non tam obnoxia tunc erat ſaracenorum armis,quibus nominibus video
ſæpe a recentioribꝰ variatum,vt q Parthus eſſet Perſa diceretur,& contra Parthum dixere nõ
nulli,quẽ Perſam dicere debuerunt,quę oblucinatio ex ipſo regnorum nexu orta videri poteſt.
Et in Cęſarea fœmina memorabili hoc fuit pietatis ſtudiũ.Cõſtantius haud multo poſtq̃ hæc
facta ſunt,Italiã petiturus,Conſtantinum filium imperii conſortem ſibi aſciuit, belli ſtudium

Martinus Ro. pont. in Cherſoneſo obiit.

Eugeniꝰ primus pont. maxi.

Arithper. regis munere auget eccleſia.

Att. Arithpti iuſtitia.

Att. exẽplũ domeſticæ diſcordiæ.

Att. qua arte galli capti ſunt.

Vitalianus põt. maxi.

Cæſareę reginę acceſſꝰ in Græciã.

Perſarũ rex Bizãtiũ venit.

Perſę & parthi nõ iidẽ ſunt.

inde affingit,exercitū cōparat,quo Italiā a barbaroꝝ ſeruitute vēdicet.Hic illi fuit eiꝰ belli, qđ parabaẗ,ꝓtextus.Cęterū ſordidiſſimꝰ princeps nefarium latrociniū meditari,vt poſtea euentus declarauit.Præmiſſa itaq; claſſe,Athenas pedeſtri itinere profectus eſt,hinc ſecundis tēpeſtatibus in in Italiā claſſe delatus,Tarentū primo tenuit:īde exercitu in terrā expoſito,Luceriā Cōſtātiꝰ cepit,oppidanis facile cedētibꝰ,vt qui in clementia principis multū ſpei repoſitū haberēt

Cōſtātii in Italiā acceſſus.

ſed Lucerinis ea res exitio fuit,enimuero Cōſtātius prędę cupidus,vrbem,vt tum res erāt,prædiuitē nullo maiore negocio receptā diripuit hoſtiliter,direptā ferro & igni excidit ac diruit, velut barbarico ſolo,& nō ī gremio Italię captā.Pari ſæuitia plęraq; Apulię loca afflixit. Acheꝛūtii Lucerinoꝝ excidiū ſibi ꝓponentes,fręti q; loci natura,valide ſuā vrbē tutati ſunt. Hic ille ſuo fruſtratus ꝓpoſito Beneuētū ꝓmouit caſtra,maior hic rerū apparatus,multoq; acriꝰ hoſti incubuit Gręcus impator,tueri ſe & ſuos Romoaldus adoleſcēs,pſe abſente, ferociterq; hoſtiū conatibꝰ occurrere,obireq; nō ſolū ducis,ſed & militis munera,diſponere ī muris pręſidia,crebras irruptiones facere,nō laboribꝰ,nō ꝑiculis parcere. Nec Grimoaldus ceſſauit in manifeſto ſuoꝝ diſcrimine,ſed ex tota Ciſalpina Gallia militē ſecū trahēs,circa Foꝝ Popilii, īprouiſo Rauēnatis exercitꝰ incurſu,pene fuſus eſt.Cęterū nulla maiore clade affectꝰ, ꝑ Picētes in Samniū trāſiit,Beneuētanis ex ꝓximo opitulaturus.Soluit obſidionē Cōſtātius ad famā appropinquātis hoſtis,q̄ multo terribilior incidit īterceptī nūcii fraude,q ad terrorē,& numeꝝ & vires hoſtiū ſupramodū auxit.Petebat decreto Neapoli Cōſtātiꝰ,& iā aliqđ viæ cōfecerat exercitus, quū apđ Calorē amnē Lāgobardi,extremū agmē adorti,cōſerēdi manū Cōſtātianis neceſſitatē impoſuit.Fit igiẗ ꝓliū multo Gręcis difficillimū,erat pars copiaꝝ nō parua fluuiū trāſgreſſa cū principe,qū ſubſidiarii,q agmē cogebāt,coacti ſunt pugnā capeſſere.Igiẗ his,q in vlteriorē ripā euaſerāt,ducis veſtigia ſeruātibꝰ,nec vt ſuis auxilio eēnt vadū repetētibꝰ.quoſcūq; ferox hoſtis eſt citra flumē adeptꝰ,fuerūt qđē haud pauci numero,ad vnū cecidit.Ex Neapoli Cōſtātiꝰ Romā petiit,viginti milia lectiſſimoꝝ eqtū ſecū trahēs,quibꝰ Suburrū Neapolitanū præfecit.Eūti via Appia ad ſextū lapidē Vitalianus pōtifex cū clero & magna parte populi prodiit obuiā, Ipſe vrbē ingreſſus auguſtiſſima vrbis tēpla accuratiſſime inuiſit,oēm temploꝝ apparatū tacitis luſtrās oculis.Fecerat Suburrus caſtra in Formiano,vt quaq; verſum hoſtes vim intēdiſſet, præſto ſubſidio ſuis foret,ſiue Romā occurrēdū eſſet,ſiue Neapolim recurrēdū.Romoaldus exercitu a patre accepto,ad hoſtē ire pergit,dimicādi cupidꝰ.Nec Suburrus detrectauit pugnam q̄ anceps & cruēta fuiſſet,niſi Gręci Italū ducē perterriti,cōfeſtim fugā feciſſent.Inſtat fugiētibꝰ ferox iuuenis,paſſimq; diſpalatos obtrūcat:mlti itaq; mortales deſiderati ſunt,& in his Suburrus,qui oīm extremus remiſit pugnā.Cōſtātius quinq; diebus in perluſtrāda vrbe cōſumptis, ad eā ſpoliandā conuertiẗ, vbi quicqđ antiqui operis ex ære & marmore fuit,quicqđ oculos potuit delectare,ſublatū,aut vi reuulſum,ad naues deferri iuſſit,vt plus ornamentoꝝ vnꝰ ſeptē dierū ſpatio vrbi detraxerit,q̄ barbari ducentoꝝ quinquagintaocto annoꝝ interuallo. tot ſane anni intercurrerāt a prima imperii inclinatione,ad luctuoſam illā cladē, quā Romanorū compilator verius q̄ impator,miſeræ ciuitati intulit.Et vrbe ꝑ hæc deformata, duodecimo q̄ venerat die Roma digreſſus,Neapolim primo,inde in Siciliā tranſiit,ſubſtititq; Syracuſis tādiu ibi cōmoraturus,quoad tributum ad libitū non ex veteri forma imperatum,ex Italiæ vrbibꝰ,inſulis, ꝓuinciiſq; exigereẗ,eſtq; tāta acerbitate id exactū,adeo auare & ſupbe,vt multi non ſolū fortunis ſpoliati ſint,ſed liberis etiā & vxoribꝰ.Et Cōſtātius talis quidē fuit,inuenit tū breui ſuorū ſcelerū vltionē.Dū Syracuſis molliter & libidinoſe verſatur,a ſuis interficiẗ.In eiꝰ locum exercitus Mezentiū impatorē ſalutauit. Vitalianus interea diuinis intētus eccleſiaſticū canonē inſtituit,adhibuit & ad cantū organa,vt quidā ſcribūt.Miſit idem Theodotum Antiſtitē & Hadrianū abbatem,viros & eruditione & ſanctitate illuſtri,in Britaniam quæ & Anglia dicta eſt qui eam gētem prędicatione & exemplo in fide continerent.Fuit Vitalianꝰ ſeptuageſimuſoctauus in ordine pontificum,ſeditq; annos quatuordecim & ſex menſes.Eū Vaticanꝰ ſepelit. Theodatus mox pontifex ſecutꝰ eſt.Fuiſſet res Romana haud dubie Lāgobardicis armis īfeſtat poſt Cōſtantii diſceſſum,ob ea q̄ vanus Impator in eā gentē temere mouerat,niſi inter initia Theodatini pontificatus inteſtinū bellū eſſet inter duces eiꝰ gentis ortū.Cōmendauerat Grimoaldꝰ in Conſtantium moturus, Ticinum cum Æmyliæ & Hetruriæ vrbibus,& tranſpadano tractu Lupo Foroiulienſium Duci.Is Grimoaldū ratus breui periturum (ferebanẗ eñ Cōſtantii opes multo maiores eſſe,q̄ vt Grimoaldus par illis futurꝰ crederet)confeſtim eo ad bellū ꝓfecto regnū cœpit affectare,qđ vbi Grimoaldus comperit,Bauaros,cū quibus ictum fœdus habebant

Græcorum cædes.

Cōſtātiꝰ expilationē tēploꝝ meditatur.

Gręcorū recēs cædes.

Cōſtātii ſacrilegium.

Conſtantii auaritia.

Theodatus pont.maxi.

Lãgobardo rũ diſcordia

Lãgobardi,aduerſus Lupũ in Italiã accerſiuit.Polliciti ſunt eã expeditionẽ Bauari Grimoaldo nihil grauate,ſimulq́ ad bellũ neceſſaria cõparant.Nec Grimoaldus Conſtantio Italia digreſſo,receptiſq́ locis,q̃ circa Beneuẽtũ hoſtis occuparat,in Lupũ ꝓfectionẽ diſtulit.Et iã p Hetruriã citatum agmen in Galliã agebat,quum Lupus de eius reditu factꝰ certior (de Bauario bello,qđ ſibi impẽdebat,iã antea cognouerat)ancipiti metu territus,ĩ Foroiuliẽſes cõceſſit,vbi apte oſtẽdit defectionẽ,oĩa in trãſpadanis tumultu & rebellionibꝰ inuoluere conatus. Hæc mihi multo veriora videnť,q̃ qđ ſcribũt quidã,Lupũ idcirco habuiſſe Grimoaldũ infeſtũ quia cũ eo militare noluiſſet aduerſus Conſtantiũ:nã qd attinuiſſet Bauaros cõcitare,ſi maturiꝰ p ſe Grimoaldus Lupi cõtumaciã vlciſci potuiſſet?ſed piculũ qđ ab eo inſtabat Grimoaldũ ſubegit Bauaros illius motibꝰ opponere.Cæterũ ſiue hæc ſiue alia fuit cauſa,Bauari Italiam ĩgreſſi,circa fluuiũ(eſt id Hiſtriæ oppidũ)vbi primũ hoſtẽ obuiũ habuerũt,intrepidi pugnã conſeruerunt: par ferocia & Lupianis,adeo vtriq́ gẽti ad omne facinus ſupererant animi.Quatriduo collatis ſignis eſt dimicatũ,cruẽto marte.Primũ prælium proſperũ fuit Lupianis,poſtero die æquo marte pugnatũ,tertia luce maiore vtrinq́ vi cõcurſum,Bauariſq́ ad mõtes compulſis eoꝝ caſtris & impedimẽtis ſunt hoſtes potiti.

Quatriduĩ pugna.

Lu. foroiulienſis interficitur.

Poſtremo Bauari,nouarũ copiarũ acceſſu aucti, acie vicerunt, fuitq́ pugna illa eo funeſtior Lãgobardis,ꝙ eoꝝ dux in confertiſſima ſuoꝝ ſtrage mortem occubuit.Bauarus Foroiulienſiũ fines ingreſſus,cęde,incendio,rapina oĩa fœdat.Fuiſſetq́ ea clades latius euagata,niſi Grimoaldꝰ actis Cãcano gratiis,ꝙ vt bonũ & fortẽ ſocium decuit ſuis rebꝰ mature ſubueniſſet:ab eo vt cõfeſtim Italia excederet,obtinuiſſet.His ſucceſſibꝰ Grimoaldus elatus vlciſci ſtatuit Popilienſiũ iniuriã a quibꝰ fuerat ſupiore anno nõ parua clade affectꝰ dum Beneuẽtanis a Conſtantio obſeſſis auxilio properaret.

Att.Grimoaldi celeritatem.

Simulata ĩn Vmbros expeditione Apeninũ ſuperat vt res minus eſſet Popiliẽſibus ſuſpecta,occultis inde tramitibꝰ eundẽ remenſus in Flaminiã eximprouiſo deſcẽdit,rãtaq́ celeritate res acta eſt,vt priuſq̃ hoſtis adeſſe audiri potuerit,Lãgobardi in vrbem irruperint.Erat Sabbatoꝝ die dominicę reſurrectiõis vniuerſa ciuitas in templis cerimoniarũ cauſa:quo accidit vt multitudo ſacris intẽta prius trucidari cœperit,q̃ a quo cæderet ſatis ſcire potuerit.Cædes teterrima eſt in ſacro & in prophano edita:ſęuitum eſt ſine diſcrimine in oẽm ſexum & ætatẽ,infantes ſacerdoteſq́ vna ad fontem baptiſmi alii ſup alios cæſi.Sic miſera ciuitate ferro conſumpta, vrbẽ Grimoaldus diripuit, atq́ ab imo euertit.Et Popilienſes p hunc modũ periere.

Popilienſiũ cædes.

Foropopilii excidium.

Sed dũ hæc alibi geruntur,in Foroiulienſibꝰ res nihilo quietiores fuere.Aneſrites Lupi filius paternũ principatũ recuperaturus, Sclauos q Delmatiæ partem tenebãt, ſpe prędæ ſecũ in Italiã traxit.Cum his Foroiulianos fines ingreſſus,apđ Nemaſum oppidum in inſidias præcipitatus,auxiliariũ manu temere diſiecta ipſe in fuga occiditur.Irritauit ea clades cæteras Sclauoꝝ gentes,q circa Hiſtriã & Delmatiam habebant ſedes armiſq́ maiore ſtomacho q̃ cõſilio ſumptis ad Natiſonis pontẽ proceſſerunt. Vectaris Vicetię comes,quẽ Grimoaldus Foroiuliẽſiũ ducẽ creauerat,huc ferociter occurrit. Sclaui magnis ab hoſte incõmodis affecti,fugiẽtibꝰ ſimiles retro abire coacti ſunt.Grimoaldꝰ a Popiliano excidio reuerſus,Opitergiũ diruit,qa cõpertũ habuiſſet Opiterginos Aneſretis conatibꝰ fauiſſe,a cæde tẽperatũ.Opitergio ꝓfugi Heracleã nup cõditã cõceſſere.Cæterũ qa locꝰ nõ erat multitudinis capax,cõtra Heracleã littus occupãt,vbi Eqlũ oppidũ poſtea fuit.Multi etiã ex primoribꝰ eius ciuitatis Torcellũ petiere,vicũ in Cõſtantii gratiã Cõſtantiacũ dixere.Nõ deſunt qui id nomẽ inter prima initia vrbis referãt.Et Opitergiũ toties eſt a barbaris exciſum.Poſuiſſem ego eiectã eius extremã hãc euerſionem,veritꝰ ne,qa varie eſſet ab authoribꝰ relata,duo excidia eſſe crederenť,qđ vnũ reuera fuiſſet,niſi recẽs hoc ſcriptores ad Grimoaldũ referrẽt,alterũ ad Rhotarĩ, q aliquot regibꝰ interiectis prius regnũ tenuit in Lãgobardis.His Grimoaldus ſucceſſibꝰ elatꝰ, iã multo maiora agitabat aĩo,eratq́ merito Romanis & Rauẽnatibꝰ formidoloſus.Adduxiſſet haud dubie vtrãq́ ciuitatẽ in aliqđ diſcrimẽ,niſi ꝑopportuna mors barbarũ regẽ e medio ſuſtuliſſet.Sed mortis cã ſuo poſtea loco referẽda ẽ.

Cõſtãtiacũ.

Per idẽ tp̃s Cõſtãtiũ ĩ Sicilia piiſſe ſcribit Blondus,noĩatq́ Armeniũ quẽdã cędis authorẽ Miſſeſſum,alii Magnetiũ ſcribũt, qdã vero Mezentiũ,q Perſico bello honeſtiſſimũ duxerat ordinẽ.Conatus eſt hõ audax impiũ inuadere , militũ (vt credere par eſt)fauore fretꝰ.Sed res audacter magis q̃ feliciter mota, nã ad primã Cõſtãtii interfecti famã adeo Italia cęteræq́ ꝓuincię extulerũt aĩos lętitia,vt Italiæ Exarchꝰ,& copiaꝝ duces,nullũ in publico gaudio auſi ſint triſtitiæ aut mœroris ſignũ oſtẽdere.Percrebuit ĩde rumor oriẽtalis exercitꝰ,q ĩ Sicilia erat,ęgre noui hoĩs impiũ ferre,ad quã famã tanta eſt animorũ mutatio ſecuta,vt Rauẽnates milites primo Theodori exarchi ductu,inde & Romani ſum

Conſtantii cędes oĩbus grata.

ꝑis armis in Siciliã traiecerint,Cõſtantii cædẽ vlturi,ſimul vt Cõſtãtino eius filio imperiũ vĩ
dicarẽt:affuerũt velut ex cõpoſito ex Sardinia & Aphrica auxiliares cohortes.Arcuiſſet modi-
co negocio Miſſeſſus hinc Italos,inde Aphros milites,ſi oriẽtalis exercit⁹ in officio mãſiſſet.Cę
Miſſeſſus opprimitur
terũ eo tumultuãte(nihil eñ incõſtãtius eſt militari turba impio ſoluta)patefacta eſt externis
militib⁹inſula,nouuſq; imꝑator facile oppreſſus.Qui audacis ſocios facinoris ſeſe illi adiũxerãt
in vincula cõiecti,Bizãtiũ deportati ſunt.Scripſerũt quidã Cõſtãtinũ in Siciliã claſſe delatum
paternę cędis fuiſſe vltorẽ,ſuiq; vindicẽ imꝑii.Sed interfuit ne Cõſtãtinus rebus gerendis,an
poti⁹domi mãſerit,dubie tradit̃.Tãtus(qđ ſatis cõſtat)metus illũ inuaſit,paterna cæde nſicia-
Conſtãtini crudelitas ĩ fratres.
ta,vt facile impio deturbari potuerit,ſi vis fuiſſet illi ab aliquo intẽtata. Fratres minores natu
verit⁹ ne qñq; ſibi imperãti officerẽt,crudeliter interfecit.Quã in nouo principe imbelliã nacti
Saracenorũ duces,claſſem occulte cõparãt,Thraciã & Gręciã inuaſuri,ſi qđ Bizãtii tumultua-
tũ eſſet,verũ ꝗa pacata inde oĩa afferebant̃:cõſulto Siciliã petũt,nouis motib⁹agitatã,refertãq;
Romanis ſpoliis.Delati huc ꝑpetuo curſu Syracuſas ſubita vi capiũt,nullo eñ tenebãt̃ ꝑſidio.
Cęterũ,ꝗa tuto hic eſſe nõ poterãt Italię & Aphricæ propinquitate,cædẽ ꝗ maximã potuerũt
Saraceni Ro.vrbis ornamẽtis potiuntur.
primũ edidere,ornamẽta Romanæ vrbis illuc a Conſtantio cõgeſta,omnẽq; Syracuſanã gazam
in naues imponunt,opimaq; prędа honuſti Ægyptũ repetũt.Sũt ꝗ ſcribãt a Conſtantino Con
ſtantii filio oĩa,ꝗ pater Romanis ademerat,Bizãtiũ delata,ꝗ paterna cæde audita continuo in
Siciliã nauigarit,ac Miſſeſſo feliciter oppreſſo ꝗcqđ ſpoliorũ ibi fuerit naui ſecũ extulerit, qđ
multo ꝓpius vero mihi videt̃,ꝗ qđ aliqui dicũt barbaris ꝑdæ cõceſſiſſe,qui poſt vindicatã Cõ
ſtantii cædẽ inſulam inuaſere.Accedit huc nõ leuis cõiectura,ꝙ Bizãtiũ hmõi ornamentorum
fuit iã inde abundãs,vt tradũt quidã.Et hæc intra extraq; Italiã Theodaro põtifice geſta,ꝗ ma
Prodigia.
la euidẽtibus ꝓmõſtrata ſunt ꝓdigiis,ꝗ per id tp̃s apparuere.Cælũ maximo ſpectãtium terrore
decẽ dies eſt viſum ardere,& mox eo triẽnio crinita ſtella tribus mẽſibus apparuit,ceciderũtq;
cælo imbres ꝑpetui,& tonitrua horrenda,qualia nunꝗ hoim memoria fuerant audita,crebérq;
caſus fulminum,quibus expiandis ſæpe Theodat⁹ ſupplicationem indixit populo,& ipſe ſolen
ni more põpam ſecutus eſt.Obiit diẽ Theodatus magno dolore ciuitatis anno pontificatus ſui
Donus põtifex.
quarto,in Vaticano ſitus eſt.Donus eſt inde ſedẽ adept⁹.Hoc pontifice Grimoaldus,de quo ſu
pra nõ vno loco incidit mẽtio,vita deceſſit,vt ſcribunt quidã, adiiciũtq; quũ nono a phleboto
mia die actius arcum intẽdiſſet,nimia venarũ intẽtione cicatrice abrupta,ſubito ſanguinẽ exi-
luiſſe,nec amplius ſiſti potuiſſe,atq; ita regẽ conſumptũ.Fuit Grimoaldus non tantũ rei bellicę
ꝑitus,ſed ciuili etiã ocio vtilis,quippe qui aliquot capita addiderit Rhotaris edicto,ꝗ ad poſte-
ros formã & vim legũ habuere.Ædificauit & Ticini Ambroſii Phanũ,in quo ſepultus eſt.Erat
Att.oraculum.
Arithpertus,quẽ ille paterno regno ſpoliauit,ꝓ id tp̃s ĩ Gallia,iãiã in Britaniã traiectur⁹,quũ
incerta voce monere ſibi viſus eſt,vt Grimoaldo extincto paternũ regnum repeteret.Id oraculũ
ille ſecutus,tertio mẽſe a Grimoaldi interitu regnum vnde exciderat ſine certamine recupera
Dagoberti anima.
uit.Periit ſub id tempus Dagobertus Francorũ rex,cuius anima a dæmonibus Lipara tenus de
lata eſt,vt ꝗdã ſcribunt,ac demũ ſeruata,Martini,Dionyſii,& Mauritii auxilio,quos ille ex om
Doni decreta.
ni cælitum numero pręcipua coluit religione.Donus põtifex veſtibulũ Vaticanę Baſilicę mar
morib⁹ ſtrauit,Clerum diuerſis ordinibus diſtinxit,honoribuſq; auxit variis.Monachos Syria
cæ gẽtis,cũ Neſtorianis ſentientes,ex Boetiano monaſterio deiectos,in pauca quædã Orthodo
xæ fidei loca diſtribuit,Boetianum Romanis colendum attribuit.Rauennatem eccleſiã a Rõa-
na diſſidentem apoſtolicę ſedi reddidit obſequentiorem,tantum valuit & ingenio & doctrina.
Proiectus.
Per idẽ tp̃s Proiectus Antiſtes in Cameracẽſi agro martyriũ adiit ob Chriſti fidem.Mezelindis
ab Ardenio amatore petita,multiſq; cruciatibus affecta,in tuẽda pudicitia lucis reſtitutionem
impetrauit e cęlo ſupplicii ſui & cruciatus authori,ꝗ medio conatu captus fuit luminibus.Se
Agatho pont.max.
dit Donus annos ꝗnq; & aliquid amplius.Vaticana fuit illi ſepulcro.Succeſſit Agatho Sicul⁹
octogeſimus prim⁹ a Bariona.Fuit annus hic,quo Agatho põtifex eſt fact⁹,ſi Platina recte col
ligit,ſeptingẽteſim⁹ ſecundus humanę ſalutis.Agathone ſedente Rauennas eccleſia eſt ad offi
ciũ reuocata,vt ſcribit Blõdus.Platina ad Donũ,ꝗ pręceſſit,id decus refert. Cæterum quocũq;
põtifice res acta eſt,Theodorus Rauennas a Clero contumelioſe deſtitutus in illius ĩuidiã Ra
uennatẽ eccleſiam priuo aſtipulatu Romanæ ſubiecit. Cõſtantinus decimo impii anno aduer-
ſus Saracenos proſpere dimicauit,Locũ in quo ſit pugnatũ neq; ponũt authores,quos ſeꝗmur
neq; militũ numerũ,non deſunt tamen ꝗ triginta Saracenorum milia vno dicãt prælio deleta
cui fidei ne accedũt quidẽ alii.Ego vel ex eo inclytam fuiſſe victoriam autumo,ꝙ Saraceni eo

bello ſũt imꝑtii vectigales facti. Sũt q immẽſam Saracenoꝝ claſſem deletã dicãt,nõ vi aliquã
ſed a Galeno quodã ab Heliopoli Syriæ trãſfuga,q rõnẽ oſtẽderit ignis ſub aqua ardẽtis. Fuit
pax hæc,ꝗ cũ Saracenis ſancita eſt,impii rebus ꝑopportuna:nã Bulgari diuerſi ab iis,q iam an
tea Danubiũ accolebant,de quibus aliquoties ad hunc locũ fuit ſermo,ſed tũ primũ Scythiæ fi
nibꝰ egreſſi,Thraciã tumultuoſius adorti,oĩa terroris cõpleuerãt.Cõflixit cũ his Cõſtantinus
in Pãnoniæ & ſuperioris Myſiæ cõfinio,fuitꝗ pugna illa Græcis infelix,eratꝗ ob cladẽ vno ꝓ
lio acceptã de victoria hoſtibꝰ cõceſſum,abibatꝗ Cõſtãtinus retro,fugienti ſimilis,quũ pax ꝓ
ter ſpem eſt illi a barbaris oblata,cupide eã impator cõplexus,fœduſꝗ in ea q̃ ꝑmitterent ẽ in
ter Principẽ & Bulgaros ictũ,quo vtraꝗ Myſia illis cõceſſa eſt,quã terrã Danubio ꝓximã ho
die quoꝗ obtinet gẽs ferox & bellicoſa,ac ſcdm Pannones,ex oĩbus gentibꝰ,q ad ſeptẽtrionem
vergunt,ad Turcoꝝ conatus aut remorãdos,aut infrĩgẽdos,Chriſtiano noĩ vtiliſſima.Quieue
uere inde Bulgari nõnihil,verũ quia nulla pax ſatis firma eſſe põt inter ferocis ingenii ppl̃os,ſę
ꝑ pace belloꝗ eſt cũ his alternatũ,quoad Cyrillus ꝑdicatiõe & miraculis eã gentem traxit ad
Chriſtianæ fidei cultũ.Fama eſt primũ regẽ in Bulgaris Trebelliũ vocatũ, is monaſticã ſecutꝰ
vitã,ex duobus filiis regnũ maiori natu reliquit.Rediit nouus rex nõ multo poſt ad malorum
dæmonũ cultũ,pietatẽ patris & inſtitutũ aſpernatus.Nec id filii ſcelus tulit Trebellius,ſed ꝑ
ſona quã gerebat ad tp̃s depoſita,regiã induit,receptoꝗ regni gubernaculo,filiũ impietatis in
crepitũ luminibꝰ priuat,regnũ dat minori natu habẽdum,qđ pie ex ſuoꝗ inſtituto adminiſtra
ret,ipſeꝗ id documentũ dediſſe cõtentus, cõtinuo ſe in ordinẽ redegit.Conſtantius Bizantiũ
reuerſus,ex Agathonis ſentẽtia,cõuentum habuit ducentorũ & amplius antiſtitum,vt Mono
thelitarũ cauſa qñꝗ cognoſceret.Occurrerunt eo Rõani põtificis legati.Aſſerebãt Monotheli
tæ vnam in Chriſto fuiſſe voluntatẽ,eſtꝗ eoꝝ cauſa ꝑ Gregoriũ Cõſtãtinopolitanũ antiſtitẽ,
& Machariũ Antiochenũ acta.Sed is multo ꝑtinacius errorẽ tutatus eſt.Gregorius auditis q̃
ab Orthodoxæ fidei viris afferebant facile ceſſit.Antiochenus impietatis dãnatꝰ,priuatuſꝗ di
gnitate,Romã relegat.Dãnati cũ eo Sergiꝰ & Pyrrhus,aliaꝗ Monothelitanę peſtis capita.Ope
ratus eſt inde ſacris in Sophiæ tẽplo auguſtiſſimo Ioãnes Portuẽſis antiſtes,põtificis legatꝰ,pe
gitꝗ ſacrũ Rõano ritu,Conſtantino,& Gregorio antiſtite,aliiſꝗ claris Graiæ eccl̃iæ nomini
bus cũ vniuerſo populo aſtãtibus,eſtꝗ ea diuinoꝝ ratio frugi & ſalutaris viſa,oĩbus vna voce
teſtantibꝰ ſanctũ videri piumꝗ ſacrificandi ritũ,quem Romana ſanxiſſet eccleſia,diſcedere a re
cto & honeſto quicunꝗ eũ nõ probaret.Fuit hic antiſtitũ cõuẽtus cuius nũc mẽtio facta eſt, ex
celebratiſſimis,quos terra vidit Græcia,ſextus in ordine.Primus quidẽ Niceæ habitus Cõſtã
tini magni tẽporibꝰ,Iulio ſedente,q ſextus & trigeſimus fuit pontifex, eſtꝗ tunc Arrius dãna
tus,q diuerſas in trinitate ſubſtantias aſſeruit.Conſtantinopolitanus alter ab eo quẽ diximus
memoratur,Gratiano principe, & Damaſo pontifice, qui vndequadrageſimus fuit a Bariona,
res acta in Macedoniũ & Eudoxũ,negãtes deũ eẽ ſpũritũ ſanctũ.Tertius Epheſinus,Theodoſio
imperãte,& qui quintꝰ & quadrageſimus pontifex fuit,Apoſtolicã Cæleſtino ſedẽ tenente, ĩ eo
Neſtorius Cõſtantinopolitanus antiſtes impugnatus,qui Mariã deiparã,hoĩs nõ dei mr̃em fu
iſſe aiebat,quiꝗ aliã ꝑſonã carnis dicere,aliã diuinitatis.Chalcedonꝰ quarto loco celebrat,Leo
ne pontifice,Martiano imperante.Eutichianus error in eo diſcuſſus. Fuit Eutiches Cõſtãtino
politanus abbas.Aſſerebat Chriſtũ,poſt hũanã aſſumptionẽ nõ ex duabꝰ naturis cõſiſtere ſed
ſola diuina fuiſſe contẽtũ.Cæleſtino Leo ſucceſſit,cuiꝰ proxime mẽtio facta eſt, vno Sixto inter
iecto.Theodorus quinto eſt cõuẽtu oppugnatus,q Bizãtii eſt habitꝰ. Aiebat impius Theodorꝰ
diuã virginẽ ſolũ hoĩem peperiſſe,non deũ & hoĩem,eſtꝗ in ea Synodo decretũ vt Chriſti ma
ter Theotocos,id ẽ Deipara diceret.Nouiſſimꝰ hic,vbi Machariꝰ Antiochenꝰ dãnat.Eſt hic quo
ꝗ Bizãtii celebratus.Arbitrati Antiochenꝰ ille,& q cũ eo ſentiebãt,vnã in Chriſto fuiſſe volũ
tatẽ,atꝗ ob eã rẽ Monothelitæ dicti.Aſtipulant priorũ opinioni Damiani Ticinẽſis literæ,ſiue
qa ambigit Mãſueti potiꝰ Mediolanẽſis illę fuerit.Erat ĩ his.Vera ẽ dei hoĩs fides, vt duę cre
dant in Chriſto volũtates.Ego inqt & pater vnũ ſumꝰ,ſi diuinitatẽ ſpectes,ſi humanitatẽ,qa pr̃
maior me ẽ.Sequunt inde.Chriſtũ in naui dormientẽ cernis vt hoĩem,vt deũ mari & vẽtis ĩpe
rantẽ.Agatho,quo põtifice Lunę & Solis deliquio,atrociꝗ peſtilẽtia eſt laboratũ,alterũ ſui ponti
ficatus anno,vita defungit.Leo huius noĩs ſecundus poſt illũ eſt pontifex creatꝰ,Gręce & lati
ne doctus,Pſalmodiã ſcripſit,Hymnos redegit ad cõcẽtũ multo ſuauiorẽ.Huiꝰ illud eſt,vt ĩ ſa
croꝝ cerimonia,pax aſtãti circũferat ppl̃o.Inſtituit adhæc ne Rauẽnatis cleri lectio teneret,niſi
eam Romanꝰ ꝓbaſſet pontifex. Prius exarchorũ poteſtas ſacra & ꝓphana ꝑmiſcue ſanciebat.

Att.cõmentũ hominis

Qui hoĩm Bulgari.

Pulchrum Trebellii facinus.

Monothelitaꝝ dogma reprobat. Ro.ſacrorũ ritus ꝓbat a græcis.

Nobiliſſimæ gręciæ ſynodi.

Theotocos

Leo.II.põti. maxi.

Leonis ſcđi decreta.

Sanxit idẽ põtifex ne ad Archiepiſcopatũ quiſq̃ aſſumptus pro pallii vſu,aliorũve officiorꝫ ali
quid pẽderet eccl'iæ.Hæc Leo.Rhomoaldus interea dux Beneuẽtanus,cũ valido exercitu Tarẽ
tum & Brũduſiũ cũ tota Apulia,ſuis adiicit opib⁹,ex cuius victorię manubiis,Theodata Rho
moaldi circa Tarẽtũ Petro Barionę ſtatuit tẽplũ,auguſtiuſq; fecit frequẽti virginũ cœtu.Obiit
inde Rhomoaldus,cui Grimoaldus,auito noĩe ſucceſſit ſine virili ſtirpe,tradiditq; ob eam rem
Siſulpho fratri principatũ habendũ.Sed hęc poſt.Leo q alter ab octogeſimo fuit põtifex, decio
q̃ ſedere cœpit mẽſe,vita deceſſit.Raro alius ex ea humanæ pietatis arce maiorẽ tulit laudem.
Benedictus põt.maxi. Benedictus Romę genitus poſt Leonẽ eſt põtificatũ adeptus.Multa in hoĩe eruditio,nec minor
ſanctitas,q̃ bona animi Cõſtantinus in Romano põtifice complexus ſtatuit,vt quẽ iã inde cle-
rus populuſq; Romanus cũ exercitu põtificẽ creaſſent,is vere vicẽ Chriſti ĩ terris gerere crede
Quæ fuerit imperatorũ authoritas. retur,quũ ad id tp̃s Cõſtantinopolitani principis Exarchive authoritas eũ ratã põtifici faceret
dignitatẽ.Pertharis,q a Grimoaldi maioris ĩteritu paternũ recuperauerat regnũ,vt vir erat pie
tate inſigni,Agathę Phanũ Ticini p id tp̃s ſtatuit,cui virginalẽ cœtũ attribuit ſacrorꝫ cũ.Rho
delinda vxor domeſticę pietatis æmula Deiparę virgini extra vrbẽ alterũ erexit tẽplũ,qđ ad p-
ticas eſt nũcupatũ.Et vt late patebãt tũ eius gentis opes,dũ Grimoaldus & vxor hęc pie operã
tur,Alachis Tridẽtinus dux in Bauaros accolas feliciter dimicat,Grauione eius gẽtis rege in-
terfecto.Extulit vna felix pugna Alachis aĩm,& vt res lętæ ſunt ad ſupbiã pronæ,ex contẽptu
bellum Perthari & Cunipto regibus intulit.Quæ ſit huic bello cauſa pretenſa,quæve Bauari-
co,ſcriptores,quos ſequimur,non tradũt.Eſt itaq; aliquoties inter reges & Alachim dimicatũ
ſempq; cruento marte,inclinauit tandẽ victoria ad reges,Alachiſq; Tridentũ compellitur.Vr-
bẽ Tridẽtinã haud multo poſt regibus dedidere.Eſt & Alachĩ q media obſidione fugã occupa
Bñdícti põti.opera. uit,data venia,quẽ Cuniptus etſi patre nõ ꝓbante Brixię Ducẽ ꝓfecit.Benedict⁹ pontifex p id
tp̃s Bationæ templũ in Vaticano,Laurentii martyris in Lucina,Valentiniani via Flaminia,Dei
paræ virginis ad martyres magno ſumptu reſtituit, Ophitico atq; Porphyritico lapide & pa-
rietũ incruſtatione,opereq; vermiculato.Cõtulit ex auro & argento vaſa,veſtẽ Oloſericã,& au
Att.oſtẽtũ. ro intextã ad ſacrorꝫ vſum.Prodiderunt quidã cæleſtium rerum ignari,eodẽ pontifice,ſub do-
minici natalis diẽ vergiliarum ortu ſtellã apparuiſſe,q̃ totis diebus & noctibus luxerit ad Epi
phaniã vſq;,quo nihil poteſt videri minus ſcite poſitũ,tanq̃ nõ ſatis cõſtet Vergilias,circa ver
nũ æquinoctiũ,ad nonũ kalendas Aprilis oriri,niſi aliquis interpretet̃ iuxta ſidus Vergiliarũ
Cometen obſeruatum,vt in mũdi circũactu Vergilias comitaretur,cui interpretationi repu-
gnat eruditorũ opinio.Enimuero tametſi falſo quidam Cometas perpetua eſſe ſidera arbitrati
ſint,ac cũ mũdo agi plurimũ:tñ in arctico circulo hmõi phaſmata exiſtunt,& vt verius dicit̃,
ex fortuito humore & vi ignea cõcreſcunt,ac multum infra ſtellas,vt cũ mũdo agi nõ poſſint.
Veſuuius deflagrauit Per idẽ tp̃s Veſuuius mõs tantã vim igniũ repente euomuit,vt circũiecta loca ſint paſſim icẽ-
dio cõſumpta,qđ aliqđ.añ ætatibus acciderat,Tito q fuit Veſpaſiani filius imperãte, ſi Tran-
quillus verus eſt author,quo magis miror Platinã ꝑſuaſum habuiſſe,Euſebii credo authorita-
te adductũ,Traiano principe Veſuuiũ deflagraſſe.Bñdictus q q̃diu põtifex vixit,in multa fuit
Io. quintus pont. venerationẽ,decimo q̃ ſedere cœpat mẽſe morit̃.Ioannes,q nois huius fuit quintus,ſedem inde
tenuit patria Antiochenus.Inter huius põtificat⁹ initia Cõſtãtinus Impator obiit,quũ ſeptẽ-
Iuſtinianus iunior imperator. decim imperatum eſſet ab eo annos.Iuſtinian⁹ iunior a patre accepit impiũ.Saraceni ſub id tẽ-
pus rati,vt credere par eſt,fore vt nouũ aliqđ certamen orirec̃ de imperii poſſeſſione,quod ſæpe
acciderat,Aphricã bello inuadũt.Hic incredibili ſucceſſu oĩa ad mare expoſita armis ſubigũt.
Contrahit ad hos motus Iuſtinianus exercitum,prouinciam armis vindicaturus.Abimelech⁹
Att. fœdus cũ ſaracenis ictum. qui Armiratus erat(id eñ eius gentis duci tum nomen fuit)noui exercitus fama territus,pa
cem p legatos petiit,quã libens Iuſtinianus cõplexus eſt,ſanxitq; fœdere,quo Aphricã recepit.
Fuerunt q traderent fuiſſe in fœdere aſcriptũ, vt Saraceni in decem proximos annos ſingulis
diebus penderent mille aureos Ro.Imperatori,equum vnum,& mancipium vnum ſuæ gentis.
Eratq; hic reſtitutus alibi.In Gallia p id tp̃s Theodoricus Francorũ rex, a Pipino Auſtraſiorũ
rege bis ꝓlio victus,regni adminiſtrationẽ victori permiſit.Hinc Carolus ille cognomẽto ma-
gn⁹,Italiæ aſſertor,fuit:hinc lõga regũ ſeries,in qua tot Chriſtiani nois lumina emicuerũt.Ioã
nes pontifex a trib⁹ antiſtitibus in Lateranenſi æde,vt Leo,cõſecratus eſt, qui mos ad poſteros
Doctrinæ nomẽ quib⁹ honori fuit. trãſiit.Viri ea tẽpeſtate clari.Felix Flauiani patruus,cui eruditionis cauſa Cõdiptus,Arithper
ti filius,Langobardorꝫ rex,baculum dono dedit,auro & argẽto munitũ.Ioannes Bergomi An-
tiſtes,cui idẽ ille Cõdiptus & alii eius gentis,qui præceſſerant, ſanctitatis & doctrinæ opinione

aſſurgere conſueuerant.Ioannes pontifex maximus fatalem diem obiit,quum ne integrum quidem annum ſediſſet. Librũ ſcripſit de pallii dignitate. Vaticano tegitur.

Conon pontifex angelicus.

Conon thrax genere, in Sicilia educatus,vacuam eſt ſedẽ adeptus,vir ſiue animi dotes,ſiue bona corporis ſpectes,eo dignitatis faſtigio non indignus,præter pietatem & eruditionem cæteraſq; virtutes, quæ illi ſuperfuerunt,veneranda canities,& dignitas formæ tanta in eo fuit,vt plæriq; angelicum vocarent.In nullo vnq̃ pontifice creando maior extitit ordinum conſenſus.Præſtitit & Theodorus Exarchus ſuum aſſenſum,cui non multo poſt defuncto Ioannes cognomento Platina,alii Platym habent,ſucceſſit:

Ioãnes põt. maximus.

hunc Platina,quem ſequimur in hiſtoria,authorem loci fuiſſe arbitratũ, quem in Cremonenſi agro ipſe ſplendore ſui nominis magis q̃ cõditor illuſtrauit, ſi Exarchus ille Platinæ vere conditor fuit,nec Cononis pontificatus annum impleuit. Ambiuit vacaturã ſedem Paſchalis,põtificii theſauri cuſtos,ſacra pecunia in id largius effuſa, multo iuſtius pauperibus diſtribuenda,profuſa Exarchum largitione affectatus, vt pontificatum ſibi aſtrueret. Accepit Exarchus,ſed pollicita ad extremum non præſtitit.Fuerunt ea tempeſtate viri ſanctitate & doctrina clari.

Viri illuſtres.

Gubertus Britannus antiſtes,Leodegarius Auguſtodunenſis,quem Theodoricus Gallorum rex interfecit,quum tyrãnicæ adminiſtrationis ab eo argueretur,& Audocus Rotomagenſis.Fuit Conon quintus & octogeſimus pontificum,cui Sergius ſucceſſit patria Antiochenus.

Sergius põtifex

Nec ſine motu res tranſacta,Paſchalis & Theodorus,qui eam dignitatẽ ambibant,vniuerſum populum in duas traxerant factiones,nec procul aberat quin armis in media vrbe decertaretur,quum Sergius repente eſt a paucis ſalutatus.Secutus inde eſt ad tollendam diſcordiam vtrarumq; partium aſſenſus,quum partiũ neutra alteri ceſſura eſſet,vtraq; eſt nouum hominẽ liberius complexa,q̃ quẽ nuper impugnaſſet.& Sergius per hæc ad humanæ pietatis faſtigium eſt productus,ad quod ille ſanctitate vitæ multaq; innocentia haud dubie fecerat ſibi gradum.Cœmiteria vrbis priuatus vnus omniũ pio affectu frequentare,ſacriſq; in his plurimum operari.Nec paſchalis deſtitit Exarchum ſollicitare vt vrbem peteret, qui profuſa largitione iam antea captus,& tunc nouis oneratus pollicitationibus Romam venit,cæterum victus ciuitatis conſenſu maiore conatu abſtinuit.Inſtare nihilominus improbus ille,poſceretq; impudentius vt ſibi promiſſa exoluerentur.Sed Sergio eam largitionem non probante, quum nihil Exarchus ex pontificia pecunia ſperaret amplius, donaria quædam ex Vaticano templo ſuſtulit,adeo omni tempore reperti ſunt qui malis artibus,ſi bonis nequeant,ſibi gradum ad dignitatem facerent,quiq; ſacrilegio ſe polluere mallent,q̃ frugaliter & innocenter vitam agere. Nec Paſchalis ſcelus diu manſit inultum.Enimuero ſortilegii accuſatus,flagitiiq; conuictus, in monaſterium pœnitentiæ cauſa obruditur,vbi quinquennio poſt nihilo melior factus(animorum enim morbo ſola mors medetur)vitam cum morte commutauit.Obiit per id tempus Cunipertus rex,filiumq; Liuthpertum reliquit ſub Aſprandi ducis ſtrenui tutela.

Att.pacatiſſimum terrũ ſtatũ.

Fuit tũ pax tanta vbiq; gentium,quanta raro alias hominũ memoria.Sed quo breuior eſſet,Iuſtiniani principis fecit inconſtantia,qui violato fœdere quod cũ ſaracenis habebat,in Meſopotamia & perfide multis eam gentem affecit incommodis.Sed breui Meſopotamia eiectus præter ignominiam multo maiora accepit damnaq̃ intulerit.Compoſuit tamen bellum vtcunq; potuit,fœdere iterum cum Saracenis icto.Cæterum præſenti labore defunctus pari ſtultitia in aliud diſcrimen incidit.

Bulgaricũ bellum.

Enimuero pacem aſpernatus cum Bulgaris a patre conſtitutam,ipſi genti bellum eximprouiſo intulit.Perculit res ſubita hoſtem,nec in magna animorum cõſternatione potuit ab initio iniuriæ iri obuiam,ſunt proinde Iuſtiniani ſigna aliquandiu per hoſticum euagata,fœdataq; eſt interim vtraq; Myſia,quæ Bulgaris fœdere ceſſerãt,omnia cædibus & incendio repleta.Animaduerſa interea Iuſtiniani temeritate,& imperitia bellandi,diſſolutaq; Græcorũ militia,Bulgari,qui in ſuperioris Myſiæ ardua cõceſſerãt,nihil grauate ferre q̃ hoſtis licẽtiæ aſſueſceret,ac ſpe prædæ lõgius a ſignis aberraret.Ipſi interim obſtruunt ſaltus, & locorum anguſtias per quas hoſtis erat retro abiturus. Quod Barbarorũ conſiliũ vbi ſatis exploratũ habuit Iuſtinianus,cũ Bulgaris ita bellũ decidit,vt captiuis cũ omni p̃da reſtitutis pacẽ ſibi precario redditã,ſuo ſuorũq; ducũ ſacramẽto ſanxerit.Et Bulgaricũ bellũ hunc exitũ habuit.

Att. ignominioſam pacem,

Eodẽ anno & in Gallia bellatũ:fuitq; id bellũ eo ad poſteros magis memorabile,q̃ maius inde Chriſtiano nomini q̃ ex vllo antea bello lumen affulſit,tum enim Caroli nomẽ omnibus terris celebre futurũ cœpit illuſtrari.Sed tã pulchræ familiæ exordia proximo ſunt volumine referenda.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ, LIBER SEPTIMVS.

ERANT in Auſtraſiorũ gente duo reguli fratres: Martino fuit vni nomẽ, alteri Pipino, cui poſtea breui eſt cognomẽ inditũ. Platina Auſtriæ ducẽ Pipinũ fuiſſe ait, nõ regẽ. Cæterũ quacũq; ſunt fratres illi tũc dignitate functi, his Theodoricus Frãcorũ rex, apđ quoſdã Hillericũ pro Theodorico ſcriptũ reperio, alii Chilpericũ ſcribũt, adeo obſcure multa a nr̃is de Frãcorũ vetuſtate ꝓdunt. Is quocũq; fuit noĩe, Ebronii cuiuſdã, cuius cõſiliis libẽs acqeſcebat, impulſu bellũ intulit. Occurrunt Auſtraſii fratres Theodorico ad vicũ Lucofodũ, ac ſtatim cõmiſſo ꝓlio victi acie, cũ multa cæde fundunt. Martinus hoſtiũ fidẽ ſecutus illorum fraude periit. Nec multo poſt Ebroniꝰ ab Hermẽfrido interficit. Pipinus pace cũ Theodorico (qdã Hillericũ ſcribunt) inſtaurata, facile tenuit vt Hermẽfridus in Ebronii locũ, ad rerũ adminiſtrationẽ admitteret. Et Pipinus a quo tã pulchrum regũ ſtem-

Noua Lãgobard. diſcordia. ma eſt, his ſe auſpiciis Francorũ rebꝰ immiſcuit. In Italia interim Lãgobardorũ res in magno motu eſſe. Rãgibertus Taurinẽſiũ Dux inique & ꝑmoleſte ferre Aſprãdũ ſibi ꝓlatũ ĩ regii pueri tutela. Induit ad eã rẽ in nouũ regẽ arma, cõflixitq; circa Nouariã cũ Aſprãdo & aliis ducibus, q in fide & officio erãt. Vicit ea pugna Rãgibertꝰ egregie, eſtq; ex hmõi victoria Ticino potitus, regiã vrbẽ adeptus occupat ſtatim & regiũ nomẽ. Nec ita multo poſt Rangibertꝰ moriens regnũ Arichpto filio reliqt. Is paternis fretꝰ opibꝰ, fretꝰ & exercitu q floẽtiſſimꝰ aderat, aduerſus Liuthptũ, & oẽs Lãgobardorũ duces, q totis viribꝰ cõnixi bellũ reparauerãt, vt regiũ puerũ teſti tuerẽt, ad Ticinũ amnem in aciem deſcendit. Certatum eſt ibi loci totis Ciſalpinæ Galliæ viribus, fuit atrox pugna, ac diu anceps. Poſtremo regii duces victi fugã capeſſunt. Liuthpertus puer in hoſtiũ poteſtatẽ venit, alii partiũ Duces alio fuga dilapſi. Rhotaris dux, Laude Põpeii ꝓſidio & ope firmata, Bergomũ cõceſſit. Hic a Zotone, Pharone, & aliis ducibus fuge comitibꝰ in Arichpti inuidiã rex cõſalutatur. Perſuaſum credo habuere, q acie exceſſerãt, regium puerum illico ab hoſte interfectũ. His cõmotꝰ Arichptus cõfeſtim in Rhotarim eſt ꝓfectus, captaq; Põpeii Laude, Bergomũ aliquãdiu obſedit, poſtremo vrbẽ deditã recepit, Rhotarim captum toton-

Tonderi in Lãgobardis probroſum. dit, qđ maximũ erat in ea gente opprobriũ, paucisq; dein diebꝰ cũ Liuthpto iugulari iuſſit, qbꝰ interfectis, Arichptus Comacinæ oppidũ inuaſit. Huc ex acie Aſprãdus ꝓfugerat, cęterũ audito hoſtis aduentu fugã occupat, Italiaq; porro relicta ad Bauaros ꝓficiſcit. Comacinę inſulę oppidum vi captũ Arichpertus diruit. Quieuiſſet alibi Italia inter hos motus, atq; oĩm maxime Romana ciuitas, niſi Iuſtiniani inquietus, animꝰ concordiã a Cõſtantino patre cũ Romanis põtificibus inchoatã nouis turbaſſet motibus. Siquidẽ magno antiſtitum conuentu Bizãtium in dicto paſſus eſt, aut certe author fuit, nã hæc parũ liqdo tradunt, aliqua decerni ab orthodoxæ fidei ritu abhorrẽtia. His tametſi oratores a Romano põtifice miſſi imprudenter fuerãt chirographo aſſenſi, cẽſuit tñ Sergius indigna eſſe q̃ reciperent. Quid in eo cõuẽtu ſit decretũ, ab iis quos ſequimur, haud diſerte ponit, cæterũ quicqd celeberrima illa ſynodo eſt decretũ, qa Sergius irritũ hãbuiſſet, excãduit Iuſtinianus vehemẽter, & vt erat in omne facinus ꝓceps, Zachariã Protoſpathariũ quẽ Romani militiæ principẽ recte dixerint, in Italiã miſit, q Sergium ad ſe vinctũ Bizãtiũ deportaret. Inhorruit Romana ciuitas, ac cætera Italia, vbi de impio Principis mãdato eſt auditũ, mœror ingens occupat aĩos, fuiſſetq; id ſcelus haud dubie ꝑpetratũ, niſi milites Rauẽnatis exercitus, quũ pietatis officio, tũ odio principis ducti, citato agmine Romã petiiſſent, põtificiã dignitatẽ ab ea iniuria vindicaturi. His Zacharias motibꝰ perculſus, & qa ad famã Rauẽnatis exercitꝰ aduentantis Romani animum extuliſſe videbant, ſibi metuẽs, Sergii fidẽ implorat, fuiſſet ꝓculdubio populi & exercitus incurſu diſcerptus in Iuſtiniani ĩuidiã, niſi pontificis authoritas interceſſiſſet, quẽ periculo ſeruatũ honorifice Sergius a ſe dimiſit. Sed dũ ille Bizãtium repetit, Iuſtinianus ſuæ impietatis interim dedit pœnas. Cõtraxerat is ad id tempus grandẽ offenſam apđ populũ atq; optimũ quẽq;, eſſeq; oĩbꝰ odio, q pateret matrẽ ſuã Anaſtaſiã, a Stephano quodã Perſa, ſacellario ſuo, viro flagitioſiſſimo, cui Bizãtiũ adminiſtrationẽ ꝓmiſerat, ad bellum exiturus, per cõtemptum verberari. Expendit igit maternæ cõtumeliæ pœnas. Leõtius patricii ſanguinis, Galanico antiſtite, populũ ad arma conciuit, carceres refregit, inhibitoq; impio, Iuſtinianũ in ſuã poteſtatẽ redegit, deſectiſq; illi naſo & auribꝰ in cherſonneſum relegat. Fuerũt quũ alia quędã atrocia facta Iuſtiniano inuidię tum Rauẽnæ vrbis Gręcis chariſſimæ excidium. Enimuero a Gothis recepta ſemꝑ vna hęc mãſerat in fide ĩperii, fueratq; Exarchorum ſedes facta. Rauennates, etſi iniquo animo ferebant ſuam eccleſiam Agathonis

Pōtificatu Romanæ ſubiectā,cū qua de dignitate nōnūq̄ fuerat certatū(id quonā mō accidiſ-
ſet loco nō mſto hic diuerſo eſt abūde demōſtratū) Cōſtātini tū īpatoris authoritatē veriti
cui optime cū Agathone cōueniebat,veriti & Olympiū Exarchū,quē Theodorꝰ Rauēnas An
tiſtes authorē eius rei & comitē habuit,quū Romā profectus eſt ad eccleſiam ſuam apoſtolicæ
ſedi ſubigendā,ad tp̄s quieuere.Felicis inde antiſtitis īpulſu pciti,q longa oratione q̄ſtus p cō-
cione,ꝙ indigne vetuſtū decus,vnius Theodorici ſiue ſtultitia ſiue deſperatione, eſſet Rauēna Rauennatū
ti eccleſiæ ademptum,facile ciues perpulit,vt animos extulerit ad libertatē ſuæ eccleſiæ vindi motus.
cādā.Cæterū quū omnia temere flerent,defectionis ſpeciē habuit ille motus verius q̄ aſſertiōis.
Imperauit itaq; Iuſtinianꝰ Theodoro,q cū claſſe erat in Sicilia,vt octo nauiū numero Italiā pe-
teret,cū Felice ageret vt Romano pōtifici ſatiſfaceret,ac ſiqd temere ipſiꝰ culpa offenſum eſſet
corrigeret:ſi impata nō feciſſet,eū vinctū cū primoribꝰ ciuitatis ad ſe Bizātiū mitteret. Id vbi
palā eſt Rauēnę factū,maior cōtinuo motꝰ orit,accerſuntq; Rauēnates ex finitimis vrbibꝰ au-
xilia,Cęſena,Ceruia,Conacho,Forocornelio,q̄ vbi Theodoro nūciata ſūt,ratꝰ nō verbis rē agē
dā,ſed vi & armis,cū claſſe quā aduexerat & appēdicibꝰ Venetoꝝ Rauēnā admigrauit.Conati
ſunt Rauēnates Gręci ducis appulſū inhibere populariter ad mare pgreſſi,verū intuiti militē
haud vno loco ī litꝰ irrūpētē,qa ſine duce & īpio īcōpta multitudo pugnā iniuiſſet,facile ī fu Att.Rauen
gā vertūt.Theodorani hoſtē cōſectati,diſpalatos diſiectoſq; paſſim trucidāt,īhęrēteſq; pertina natū cædē.
ciꝰ veſtigio vrbē irrūpūt.Theodorꝰ Rauēna potirꝰ ex authoribꝰ defectiōis quoſdā occidit,alios
Romā relegauit,multo plures eoꝝ bonis diuēditis cum Felice antiſtite vinctos Conſtantinopo
polim duxit.Felici cādētis æris obiectu lucē Iuſtinianus ademit,cæteri ſontes p Bithynię & pō
ticæ orę oppida dimiſi ſunt.Et Rauēnates Iuſtiniani impio hāc cladem adiere,quæ res auxit,vt
credere æquū eſt,illiꝰ inuidiā.Sūt q nō negēt hæc q̄ ad Rauēnatiū excidiū attinēt Iuſtiniani ī
perio facta,ſed Iuſtiniani ab exilio reuerſi,nec prius circa Rauennā tale aliqd fieri cōrigiſſe q̄ il-
le impio exciderit.Ipſe vero,quacūq; ſit de cauſa multitudinis fauore deſtitutꝰ,p eum modum
quē dixi,imperiū amiſit,ad quē rerū motū Saraceni cōfeſtim animos extulerunt, Abimelechi-
q; Armirathi ductu Aphricā iuadūt.Ad eā vim inhibendā Ioānes patricius eſt a Leontio,cum
exercitu,in eā pˡuinciā miſſus.Is Barbaros acie victos breui tota Aphrica expulit. Erāt Sarace Saracenorū
noꝝ opes ī Syria totoq; oriēte tā validę,vt iā merito oībꝰ eſſent gētibꝰ formidoloſę. Id Ioānes opes.
ſecū reputans,ratuſq; pˡuinciā,quā tenebat,cū iis copiis,quæ aderant,diutius defendi nō poſ-
ſe,relicto in Aphrica exercitu,Bizātiū nauigauit,vt a Leontio nouas in ſupplemētum accipiat
copias.Nemo erat q nō pſuaſum haberet fore vt barbari nō multo poſt maiore aliquāto q̄ an-
tea apparatu,Aphricā ex Ægypto quā tenebāt inuaderēt . Cæterū dū Bizantii omnia ſegnius
fiūt,Aphricanus exercitus Abſimarum,cui Tiberio cognomē fuit,tumultuoſe ſibi crear īpera Tiberius ī-
torē.Tiberius,recepto īperio cū præcipua parte copiarum,Conſtantinopolim ire pgit,vt prius perator ſa-
Leontiū q̄ parare poſſet arma,opprimeret.Subitꝰ acceſſus fecit,vt ſine vllo maiore negocio no lutatur.
uus ſit impator Bizātio potitus.Leontium iu poteſtatem redactum,truncis naribus in vincula
conſicit.Et res in hoc ſtatu erant alibi terrarum.In Gallia p id tempus Pipinus obtinebat(Sūt
qui Pepinū pro Pipino ſcribant)regiæ Francoꝝ domus magiſteriū,qui Auſtriā recepit.Vteba
tur Theodoricus eius gentis rex,Bertarii cuiuſdā opera,in regni adminiſtratione. Is quum nō
minus auare q̄ ſupbe omnia labefactaret,eſſetq; ob id populis & ciuitatibus īuiſus,Pipinus quē
Francoꝝ odia in Bertarium nō latebāt(apud quoſdā Ebroynū pro Bertario legere eſt)vniuer Att.Pipini
ſæ gratificaturus gēti,ex tota Auſtria vires comparat,ſe communis iniuriæ vltorem profitet. facinus.
Nec Theodoricus & Bertarius in eo motu geuere,ſed ſtructo exercitu prodeūt Pipino obuiā.
Bis ad Bicophalū dimicatū eſt vario euētu,ad poſtremū egregie vicit Pipinus, pulſoq; Berta-
rio Theodoricū reſtituit,ſe regię domus,regniq; moderatorem pnunciat.Apd̄ quoſdā ſcriptū
reperio bis ad Bicophalū Pipinū plio ſuperatū,victūq; in Auſtriam abiiſſe.Tertioq; ad Textri-
ciū cū Theodorico acie cōgreſſum,fuiſſeq; eā pugnā illi nō ſolū pſperā,ſed regiæ aulę magiſte
rium cōparaſſe.Verū enimuero Pipinus compos voti factus nō multū īde ī aulicis deliciis de
ſedit,ſed Mūdiberto vno ex ſuis ducibꝰ vicariæ adminiſtrationi admoto,in Auſtriā reuertitur.
Obiitq; breui poſt Theodoricus,a quo regnū Clodoueus filius p manꝰ accepit.Is biēnio quo re
gnare cœperat,fato cōſumptus eſt.Adeptus eſt inde regnum Childebertus, Theodorici frater
quo regnū tenēte,Pipinus Grimoaldū filiū regiæ domui præfecit.Eſtq; per hæc Pipini nomen Pipinigeſta
maiorē in modū nobilitatū,mlta & grauia bella deīde geſſit cū Sueuis,aliiſq; Germanici noīs Sergii pon.
gētibus.Romæ interea Sergius pontifex maximus partē dominicæ crucis inuenit, in Vatica- opera.

nõ ad Barionꝫ ænea capſa īcluſam. Excoluit pтẽ tẽpli anteriorẽ vermiculato ope. Leonis pōtificis corpꝰ ex humili ſepulcro ſublatū, nobiliori īculit, Apoſtoloꝝ ſimulacra vetuſtate oblita renouauit, ſacroꝝ locoꝝ opa aut collapſa reſtituit, aut ex integro fundauit. Sergii huius eſt illud, in Euchariſtię fractione vt Agnus dei (notū eſt carmẽ) dicat ſacerdos. Aqleiēſem eccleſiā quītam Synodū nõ ꝓbantẽ, eruditiõe & authoritate ad officiū retraxit. Fuit illius Cõſtātinopolitani cõuentꝰ decretū, vt Chriſti mater Deipara diceret. Agebat adhuc ī humanis Sergius, quū ducēta Saracenoꝝ milia in Syria cęſa ſunt. Romani q in ea terra adhuc agebāt, quū multis ab ea gēte incõmodis afficerent, arreptis ſubita cõſpiratione armis inſignẽ Barbaris cladẽ intulerūt. Blõdus Tiberii eos fuiſſe milites mauult credere. Fuit hic annꝰ, quo Saraceni tā fœde cęſi ſūt ſeptingēteſimus hūanæ ſalutis, quo triēnio primus eſt in Venetis dux creatus. Magiſtratꝰ huius creādi fuit cā Tribunoꝝ inſulariū diſcordia, qua ī dies gliſcēte extulerūt aīos finitimi ad rē Venetā ſoluēdā, ac primi oīm Langobardi, qui ab initio Venetū nomẽ infenſe oderant, quū libertatis odio, ꝙ illis in ꝓximo alebaf, tū qa ad id tpꝯ ſemꝑ fuiſſet in Romanoꝝ Pōtificum orientaliſqꝫ imperii partibꝰ. Sūt q tradāt anceps latrociniū, quo res Veneta infeſtabaf, materiā præbuiſſe inſulanis creādi ducis, nā ab altero mari ꝑdones inuecti totius gētis ocia impune īquietabāt, & a cõtinēti fluuioꝝ oſtiis inuecti, ſępius ſtagna hoſtili incurſu fœdabāt ꝓximi accolę. Enīuero conſumpto Romano īperio, libertate alibi aut extincta, aut modica ſpe retenta, permoleſte ferre alii, ſed Barbari, q tū Italię pтẽ multo maximā tenebāt, oīm moleſtiſſime, ī Venetis Adriā accolentibꝰ, inoffenſam libertatẽ adhuc manere, ac ſupra ꝙ turū eſſet futuris accolis res liberæ ciuitatis mediis fluctibꝰ augeri. Odio itaqꝫ & inuidia Barbari duces hinc bellū intētare, ſollicitare inde rẽ Venetā externū latrociniū, nec īterim ſpes vlla melioris ſtatꝰ adeſſe, nullus vlciſcēdæ iīuriæ viror. Tribunis inſularibus magis domeſticā alētibus diſcordiam, ꝙ aut publica aut priuata dãna fotis vindicātibꝰ. Heracliēſi itaqꝫ conuētu res multis oīm ordinū querelis iactata eſt, deploratuſqꝫ cū multa Tribunoꝝ inuidia ciuitatis ſtatus, niſi ꝑſentibus malis iref obuiam. Aderat publico cõcilio Chriſtophorus Gradēſis antiſtes, vir in Venetis, & grauitate morum, & vitæ ſanctitate venerabilis. Is quū nihil obſcure appareret nouū regimẽ ab īſulanis deſiderari, in hūc modū dicif ꝑ cõciõe effatus.

Art. Saracenorū cædẽ.

Venetus dux primꝰ.

Libertas inuidię cauſa erat Venetis.

Oratio Chriſtophori Gradēſis Antiſtitis.

Diuina ꝓuidētia factū arbitror viri Veneti, vt quum duplex ſit patria oībus tributa, tẽporaria hęc quā in terris habemꝰ, ꝑrēnis altera, ac ſemꝑ duratura, in hac quærēda ſim vobis paſtor & dux datus, in illa retinēda cõſiliariꝰ. Qꝫ quū duplicẽ ꝑſonā gerā, enitēdū mihi eſt, vt nõ ſolū exēplo & ꝑdicatiõe ſim meis ciuibus vtilis, ſed fide & cõſilio. Id ego quū ſemꝑ libēs feci, vt in nulla re patriæ aut ciuibus deeſſem meis, & nūc multo libētius facio, qa de ſūma re ꝑdifficilis cõſultatio īcidit. Enīuero liqdo apparet ꝑſentẽ ciuitatis ſtatū nõ placere, nouaqꝫ regiminis forma opus eẽ, vt īcolumis maneat nobis libertas, quā maiores noſtri ne amitterēt, relicta patria patriiſqꝫ penatibus, ī hęc ſtagna nauigauere, qbus nihil ab initio fuit, qđ ad ſui cultū īuitare poſſet quēꝙ, tātū ſpẽ tuēdę libertatis ſecuti, nā hos ſucceſſus, & hęc rerū incremēta, ꝙ poſtea ſecuta ſunt, ne ſperare qdẽ illi auſi eſſent. Nunc qa dei optimi benignitate res Veneta multo luxurioſiꝰ creuit ꝙ locoꝝ fortuna ab initio pollicebaf, danda nobis opa eſt viri optimi, ne qđ tāta indole eſt ab initio inchoatū, virtute & felicitate auctū, noſtra laſſeſcat ignauia, diſcordia dilabaf. Dicā itaqꝫ libere qđ ſentio, cęterū quę dixero vos viri Veneti ī bonā qſo partẽ accipite. Optimi cõſiliarii eſt in omni dubia cõſultatione iuxta ꝙ dicunf patienter audire, quęqꝫ in rẽ dici poſſunt nõ reticere: qđ quū ita ſit, adhibēda eſt manꝰ vulneri, Inſulani viri, ac qcqd hoc mali eſt, vt cõmodius curef, patefacere. Dolor & metꝰ duo grauiſſimi affectus & vñ maximę aīorū ꝑturbatiões exiſtūt, ſunt, vt arbitror, in cauſa ꝙ ꝑſens rerū ſtatꝰ nulli placeat, dolor acceptā vult iniuriā vlciſci, metꝰ inferendā vult vitare. Cęterū ꝙ alienę ſitis iniurię obnoxii, nõ tā locoꝝ accidit ꝙ hoīm vitio. Satis tutę eſſent res veſtræ, quas hinc ſtagnum claudit, inde īportuoſum littus, ſi iis q reipublicæ ꝑſunt curę eſſent. Enimuero eā eſt locoꝝ ꝙ tenemus natura, vt ſi qs veſtrarū rerū curā gereret, aut nulla accipiēda ſit iīuria, aut ſiqua alicunde illata eſſet, cõfeſtim vindicāda, ſiqdẽ finitimorū latrocinio ſemel his ſtagnis opꝑeſſo, quo nihil ſit faciliꝰ, ſi mature illis eatur obuiā, abſtinebūt: qs neſcit? iā īde ſimili iniuria. At qa īpune toties lęſi ſumꝰ, ferociores ſūt, & ad iīuriā propēſiores terreſtres & maritimi latrones. Sic Gradēſis eccleſia olim a Fortunato Aqleiēſi direpta eſt, ſic Gradus a Lupo Foroiuliēſi, ſic Heraclia cum Eglo a Lupi filio armis petita, ſic his paucis diebꝰ ex inſulis, ꝙ ſtagno circūfluę ſunt, īpune ꝑda aſportata eſt. Dū Tribuni cõciliū īdicūt, dū de ſumma rei diſceptaf, res veſtræ īpune affligūtur, ſumuſqꝫ ꝑ hęc ludibrio, qbꝰ terrori merito eſſemus, ſi locoꝝ opportunitate, ſi viribꝰ vte

Cæterũ q̄a nulli curę ſumꝰ,aut ſi ſumus,q̄a maluĩt in quoꝝ manibꝰ rei ſumma eſt,inter ſe de re
bus minimis diſceptare,q̃ totũ corpus reipublicæ tueri , nõ mirũ cuiq̃ videri debet,ſi ludibrio
ſumꝰ finitimis,niſi forte ſpet aliq̄s futurũ vt priꝰ Barbari & cæteri accolę q ſemꝑ Venetũ no
mẽ oderũt,ſuſpectãq̄ habuerũt hãc vrbẽ vicino ſibi loco creſcẽtẽ,ſua ſpõte iniuria abſtineãt,q̃
vi aliqua cohibeant quo minꝰ iniurii eſſe poſſint,qđ hac regiminis forma manẽte fiet nũq̃. Mul
titudo eñ ſine duce corpus ſine capite eſt,nec multiplex principatꝰ ſalutaris,vnꝰ debet eẽ prin
ceps,vnꝰ dux,ad quẽ oĩm deſideria referant,qui ſi opus ſit de tota re deliberet, & qui priꝰ quæ
vtilia putarit exequat,ſi res poſtulet,q̃ de his cõſiliũ cepiſſe credat,atq̄ is demũ ſit,q oẽs curas
& cogitatiões ſuas ad reipulicæ vſum referat,putetq̄ ſe ad patriæ & totiꝰ ciuitatis vſum nõ ſi
bi ſoli natũ.Tali moderatore vobis opus eſt viri Veneti,vt ꝓſentibꝰ malis q̃ nõ ſunt vobis am
pliꝰ ferẽda,aliq̃ñ defũgi poſſitis.Ite igit & qđ vobis, Venetoꝝ noi bñ vertat,vnũ aliquẽ legite
(multi q̄dẽ adſunt,tali honore digni)qui totũ corpus reipu.ſuſcipiat tuendũ,q non regis,nul
la eñ vox magis inuiſa eſt libero populo,nulla magis infeſta,ſed ducis nomen ferat,cuius pote
ſtas ſit vniuerſę gẽtis cõciliũ quũ opus fuerit cogẽdi,Tribuni iſulatim ius dicãt,ab his ſit ꝓuo
catio ad eũ quẽ creabitis.Sacerdotia,q̄bus a clero populoq̄ decreta fuerit,idẽ ꝑ manꝰ tradat ha
bẽda.Sit demũ is q ducis nomẽ feret,nõ dux ſolum ſed qđ i familia bene iſtituta paterfamilias
qđ gubernator i naui,q patriã tueri & ſciat & velit,vt q̄quid egerit ad illius vtilitatẽ referat
ſuoꝝ cõmodoꝝ oblitꝰ,vniuerſum corpus ciuitatis pari charitate fouẽs,ne qđ ꝑnicioſi q̄dã fa
ciũt,ꝓtẽ vnã reip.tueat,cęteras deſerat:ſitq̄ demũ tutela illa ciuitatis,nõ adminiſtratio,vt non
ſua,nõ amicoꝝ cauſa,ſed eoꝝ q ſuę fidei crediti ſũt,ſit oĩa facturꝰ. Qꝫ ſi is quẽ legeritis erit ta
lis(Sed cur nõ talis ſit futurus?)erit ciuitas hæc multo tutior,ac multo q̃ vllo antea tẽpore fe
licior.Hæc ſunt q̃ a me ad cõem vtilitatẽ dici potuerũt.Vos q̄quid ſuꝑ ea re ſtatueritis,id vo
bis patriæ Venetoq̄ nomini feliciter euenire & cupio & opto.Hęc vt vere grauiterq̄ dicta fue
rãt magno oĩm,q aderãt,excepta ſũt fauore,cõtinuoq̄ eſt dux creatus Paulus Heracliẽſis,vir
tunc in Venetis inclyta iuſtitia.Annales quos in Veneta hiſtoria ſecuti fuimus,nihil oratiõis
huiꝰ meminerũt,nec de tꝑe vt video multũ cõuenit,plures tamẽ authores primi ducis creatio
nẽ in ãnũ vrbis referũt nonageſimũſeptimũ ac ducẽteſimũ.Nec tñ primũ Venetos eã ſuffragio
rũ formã ſecutos arbitror,qua hodie i nouo duce creando ciuitas vtit,ſed multo ſimpliciorem
fuiſſe crediderim,quũ nullꝰ in tã ꝓba ciuitate,adhuc emineret ambitꝰ, nulla honoꝝ affectatio
Tradita ſunt nouo duci iſignia quædã,quibꝰ ãpliſſima dignitas inſtrueret, multoq̄ venerabi
lior fieret,nec oĩa q̃ nũc circa illũ viſunt ornamẽta ſunt ab initio data,quũ plura ſint ex his re
cẽtiora & aliũde q̄ſita,qđ ſuo ſit poſtea loco dicendũ.Iã ne iſigne q̄dẽ capitis id hodie eſt qđ ab
initio fuit,tũc eñ i Phrygię mytrę ſpeciẽ in conũ ibat,vt vetuſtiſſimæ pricipũ teſtãt imagĩes,
hodie a frõte deꝑſſa eſt infula,retro attollit in refracti formã cornu, vt appareat faſtigiũ digni
tatis in eo ordine eſſe,q pricipẽ comitat.Recepta igit reipublicę cura,nihil nouus dux putauit
antiquiꝰ,q̃ vt domi foriſq̄ diſcordiã tolleret.Cũ Liutprãdo pacẽ ſanxit,fluuiorum oſtia firma
uit munitionibus & ꝓſidiis.Edicto ꝓcepit vt inſulani certũ haberent nauiũ numerũ,vt cuiuſq̄
erãt inſulę,oppidorũq̄ facultates,eſtq̄ ſimul imparũ vt eas in ꝓcinctu haberẽt quoties ſignum
a pricipe daret.Naualia cõſtruerẽt,munirẽtq̄ validiſſime aduerſus Piratarũ incurſus.Extãt ad
huc taliũ operũ veſtigia q̄dã.Coluit & Arithperti regis amicitiã nouus dux,per quę res Vene
ta iã inde tutiore loco fuit.Sũt & Veneti fines circa Piauim amnẽ lõgiꝰ ꝓmoti.Veteres id am
nis nomẽ,qđ ſciã,nõ ponũt,ſuſpicari libet Anaxũ eſſe,quẽ Pliniꝰ ait eo Venetoꝝ tractu fluere.
Eſt & res domi,poſt nouũ ducẽ creatũ, melior facta,maiorq̄ ęquitatis & innocentię cultus,ſic
eñ cõparatũ eſt,vt tales ſint ciuitatis mores quales ſunt q eas adminiſtrant.Nõ tam igit ex le
gũ ꝓſcripto iudicia cõſtituta,q̃ ex bono & æquo,quod vel ex eo libet ſuſpicari, q̄a Veneti oĩ
tẽpore paucis fuere legibus cõtenti,Abſtinuerũt ꝑtinaciter a Cæſareis,ne ꝓiudicium credo res
ipſa faceret libertati i qua vrbs nata eſſet.His operibꝰ editis Paulus dux vita deceſſit,quũ an
nos viginti & dimidiũ reipublicæ ꝓfuiſſet,In demortui locũ Marcellus Heraclianꝰ dux omnibꝰ
ſuffragiis declarat.is Lãgobardoꝝ amicitiã a Paulo inchoatã diligẽtiꝰ fortaſſe coluit,q̃ patriæ
expediret.Enĩuero,eo ſilẽte,Liutprãdus,qđ nemo antea iꝑetrare potuit,a Gregorio eiꝰ nois ter
tio tenuit,vt cũ Aquileiẽſi eccleſia rediret in gratiã,reſtitueretq̄ illi palii vſum,quod principis
inter finitimas fuit eccleſiæ inſigne,qua dignitate annos circiter cẽtũ & q̄nquagĩta caruerant
Aquileiẽſes Antiſtites.Ac tñ demũ ꝑ hęc duarũ eſt eccleſiarũ ſecutũ diſſidiũ,atq̄ ita compara
tũ,vt mediterranei Antiſtites ad Mincium vſq̄ Aquileienſis eſſent eccleſiæ ſuffraganei , Gra

Paulus Heracliẽſis primus Venetorum dux

Pauli ducis opera.

Diſſidiũ Aq̄leiẽſ.& Gradenſis eccleſiæ.

dẽſis Venetiarũ & Hiſtrię.Et hæ duę pricipes ecclię,tã ꝓpinquo ĩter ſe loco,nũq̃ iã ide fine mõ
tibꝰ fuere,quũ neutra alterã ferret.Orta itaq; vt ſepe alias,ab Aqleienſibus iniuria,Seuerꝰ eius
vrbis antiſtes,Liutprãdi armis fretus,Gradũ eximprouiſo occupat,Candianũ loci Antiſtitem
in poteſtatẽ redactũ,multis afficit cõtumeliis.Fuitq; iã ĩde Aqleiẽſis ecclia rebꝰ Venetis ſemp
infeſta,nec vnq̃ ab iniuria qeuit,donec oĩs Carnoꝶ ora qđ patrũ memoria accidit,Venetę ditio
nis facta eſt.ſed Venetarũ rerũ relatio paulo lõgius ꝓgreſſa eſt.Ad Sergiũ Põtificẽ redeo,quo
ſedẽte Saxones ad Chriſti fidẽ cõuerſi ſunt.Et Lãbertus vir inſigni pietate martyrio defunctꝰ

Saxones Chriſti fidẽ accipiũt
Lambertus
Ioannes.vi. pontifex.
Suſpectus Exarchi aduentus.

eſt,qa Pipinũ increpuiſſet,q Alpiadẽ pellicẽ vxori ſupduxiſſet.Alpiadis frater Lãbertum pere-
mit,nec impune,incidit nefarię cędis author in atrociſſimũ genus morbi erodẽte ſe ipſum cor
pore ſuppliciaq; ſibi gignẽte,Græci phthiriaſim vocãt,Pedicularis Romana voce dicit. Obiit
Sergius anno tertiodecimo q̃ ſedere cœpat.Ioãnes noĩs huius ſextus Sergio ſucceſſit. Inter ini
tia eius Põtificatus Tiberius impator Theophilagiũ miſit in Italiã Exarchũ,cœperat Gręcoꝶ
imperiũ vulgo Italis odio eſſe,q̃ res fecit vt noui Exarchi aduẽtus haud pinde gratꝰ ciuitatibꝰ
eſſet.Cęterũ ipſe odiũ auxit nouo ꝓfectiõis gñe,nã cęteri Exarchi,quũ Rauẽnam petere cõſueſ
ſent,Theophilagiꝰ in Siciliã primo trãſiit,inde Romã petiturꝰ.fecit inſuetũ iter tem Ro.Po.&
militibꝰ ſuſpectã.Horrere itaq; cũcti illius aduentum velut vrbi & Italiæ exitialẽ.Conſternati
milites aĩo circa vrbẽ coeũt,ſupueniũt his.ex Rauẽnate exercitu alii ſimul metu cõpulſi. Tum
vero vtriq; alteros ad vltionẽ hortati,ſi vis aliqua intẽderet,veniẽtẽ Exarchũ ſine tumultu,cæ
terũ hoſtili affectu expectant,fuiſſetq; veniẽti illi haud dubie vis illata,niſi Romanus pontifex
ſua ĩterceſſiſſet authoritate,obtuliſſetq; ſeſe ĩter Exarchũ & milites pacis arbitrũ.Petiẽrat Ro
mã,vt poſtea cõptũ eſt,Exarchꝰ decreto,vt q̃plurimos ciuiũ ꝓſcriberet, peregiſſetq; id facinus
niſi Põtificis monitu,ꝓpoſito abſtinuiſſet.Cæterũ nequa ſibi vis intẽderet,Rauennã illico ꝓfe-
ctus eſt.Poſt Exarchi digreſſum Giſulphus Dux Beneuẽtanus,dubiũ qa cerneret Romanis cũ

Giſulphi Beneuentani ducis motus.

Theophilagio nõ cõuenire,an noui Exarchi impulſu,q occulte hoſtilia ĩ põtificẽ & Romanos
moliri,oppida,ſiqua adhuc in fide erant Ro.Po.hoſtiliter inuadit,populatiõe & incẽdio oĩa cõ
plet,Sorã,Arpinũ,arcẽ occupat.Miſſi ſunt a Romano põtifice,q Giſulphũ impẽſis precibꝰ ora
rẽt,vt iniuria abſtineret.Nec incaſſum ſunt preces miſſæ,motus pontificis authoritate hoſtis
modica pecunia manubiarũ noĩe accepta,captiuos & ꝓdã reſtituit.Beneuẽtũ inde reuerſus de
ſtitit ab oĩni Romanarũ rerũ inſectatiõe.Poſitis itaq; a Giſulpho armis pacatũ erat vbiq; Lan-
gobardicũ nomẽ,ꝓterq̃ in extremo Italiæ angulo,vbi q in Foroiulienſibꝰ erãt,graue cũ Hiſtris
& calamitoſum geſſere bellũ,multæ variæq; clades vtrinq; illatæ & acceptæ,multi hoſtiles in-
curſus populationeſq;,ac ſepiꝰ prędę abactę.Sed quũ vna Italię parte ita laborat,Iuſtinianꝰ,quẽ

Quibꝰ Iuſtinianꝰ caſibꝰ iactet.

impio deiectũ Leõtiꝰ Cherſonã relegauit,alii Cherſoneſum legũt,qa res nouas moliri cõpertus
eſt,cõiectꝰ foret a Cherſonẽſibus in vincula,& ad Tiberiũ,q Leontiũ impio deturbauit,ad ſup-
pliciũ miſſus,niſi fuga ſolũ vertiſſet.Ad Bauaros itaq; delatus,a Cãcano eſt eius gẽtis rege ho
neſte habitus & ĩ generũ aſcitus,Fuit inde per annũ in Bauaris Iuſtinianꝰ regio hoſpitio & affi
nitate fretus.Cęterũ plus valuit apđ barbarũ regẽ vis auri,q̃ hoſpitii aut affinitatis iura.Cor
ruptꝰ Cãcanus pecunia a Tiberio,hoſpitẽ & generũ p ſcelꝰ illi tradidiſſet,niſi pari felicitate Iu
ſtinianꝰ fugã ꝓoccupaſſet,exemiſſetq; ſe imminẽti piculo.Trebellius Bulgarorũ rex (qui hoĩm
Bulgari eſſent alio eſt loco ſignificatũ)ꝓfugũ accepit,nec ſolũ texit,ſed armis etiã in patriã re
duxit.Miror fuiſſe q ſcriberẽt a Perſarũ rege Iuſtinianũ reſtitutũ,ſororẽ cuiꝰ ꝓfugꝰ duxerit vxo
rem.Blõdus cui libentius accedo , ad Trebelliũ id refert,magnoq;,vt ait,eſt armorũ certamine
diſceptatum priꝰ q̃ victoria de hoſte contigerit,perq; hos imperii motus Saraceni, qui Leontii

Aphrica a Saracenis occupatur.
Saraceni Hiſpaniam occupant.

pricipatu fuerãt ex Aphrica deiecti,iterũ terrã cũ tota Libya occuparũt,multo maiore armoꝶ
apparatu q̃ antea ex Ægypto ꝓfecti.Promotis itaq; ad oceanũ armis, ĩ Hiſpaniã trãſgreſſi,qc
quid terrarũ a mari ad Pyreneum lõge lateq; patet,Cãtabris dũtaxat & Aſturibꝰ exceptis ſuę
ditionis fecere.Subit hic reputatio duarũ fortiſſimarũ gẽtiũ Cãtabroꝶ & Aſturũ , q vltimi o-
mniũ Hiſpanię pploꝶ Romani iperii iugũ accepere , iidẽ Gothicis tẽporibus nouiſſimi oĩm ab
eo alienati ſunt,Pari ferocia,Saracenis eã bello terrã ſubigẽtibus, ſoli oĩm inuicti manſere,nul
la Saracenorũ labe cõtacti.Cætera Hiſpania nõ tãtũ eius gentis imperio ceſſit,ſed in fide etiã
fecit iacturã.Fuit iam inde nobiliſſima pars Hiſpaniæ in Saracenoꝶ poteſtate ad noſtram vſq;
ætatẽ.His paucis annis ductu & auſpiciis Ferdinãdi citerioris Hiſpaniæ regis,Bethica,q̃ nũc
Granata eſt,ex impia gente eſt recepta.Incidit calamitoſa hæc duarũ nobiliũ prouinciarũ alie
natio in Ioãnis huius nominis ſexti,Pontificatum.Cœpit ſedere anno humanæ ſalutis ſeptĩ

gẽteſimo primo, alii ſex adimũt ãnos ex eo nũero, adeo in tẽpoꝝ ſerie digerenda ſcriptoꝝ incõ
ſtãtia laborat. Cæterũ quocũq; ãno tãto terrarũ Chriſtiano eſt noĩ adẽptũ, Aphrica, qđ ſatis cõ
ſtat, Saracenis ceſſit ſeptuageſimo prĩo cẽteſimoq; poſt ãno q̃ a Vãdalis fuerat recepta. Et Ioã-
nes Põtifex inter hęc mala obiit anno ſui põtificatus tertio. Sũt q martyrio cõſumptũ ſcribãt
ſed authorẽ martyrii nõ ꝓdũt ii, quos ſeqmur. Fuit his tpib⁹ Bedas ſacerdos ſanctitate vitæ & Bedas.
doctrina venerabilis. Is diuino afflat⁹ ſpiritu ꝓdixiſſe ferẽ, teſtatuſq; eſt ſuis literis, quas ad amĩ
cos prĩcipes dedit, futurũ vt breui res Chriſtiana incredibili detrimẽto afficeret, niſi incẽdio iã
ꝓxima carpẽti iret obuiã. Scripſit Bedas in Actus Apoſto. & in Lucę euãgeliũ. Reliq̃t & de tẽ-
porib⁹ librũ, & Homilias, quarũ freq̃ẽs eſt vſus in Gallia. Vixerũt cũ eo Strabo & Haimo eius
fratres, hic Homilias ſcripſit, ille Geneſim interꝑtat⁹ eſt. Sequit Ioãnes ab eo q primus tulit id Viri illuſtres.
nomẽ, ſeptimus, a prĩo põtifice duodenonageſimus. Hoc demũ ſedẽte Iuſtinianus Imperiũ rece Io. vii. pon.
pit. Tiberiũ & Leõtiũ e vĩculis eductos, ſpectãte populo, iuſſit iterfici. Gallinicũ Antiſtitẽ, qui ĩ maximus.
Leõtii partib⁹ fuerat, luminibus priuatũ Romã relegauit. Indulſit inde Iuſtinianus nimiũ dolo Reſtituitur
ri ſuo, qppe q Leõtii odio, quoties trũcas emũgebat nares, vn⁹ aliqs, q in eius fuiſſet partib⁹, ex- Iuſtinianus
cõpoſito ad ſuppliciũ rapiebat. Cyrũ, cuius liberalitate exul fuerat in Thracia adiutus, Gallini imperator.
ci loco Cõſtãtinopolitanũ fecit Antiſtitẽ. Reuerſus ĩde ad inſaniã, qua Sergiũ Ro. pontificẽ, pri Att. exẽpliũ
uſq̃ impio excidiſſet, fuerat vexare adort⁹, Romã miſit, q cũ Ioãne q tũ apoſtolicã tenebat ſedẽ vltionis.
agerẽt, vt q̃ de Homouſio oriẽtalis pſuaſum haberet eccleſia, idẽ & occidua fateret. Legati q ad
id miſſi fuerãt, infecta re ſunt Roma dimiſſi. Nec Põtifex, ob rẽ impie motã, Iuſtinianũ Anathe
mate, aliave notauit cẽſura. Per id tp̃s Coccię Alpes ĩ Ligurię tractu ſũt Ro. eccleſię ab Arithp-
to datæ, vt ſcribũt qdã. Miror Blondũ crediſſe Genuã ĩ Cocciis eſſe Alpib⁹, quũ ne ad Alpes
quidẽ, ſed Apeninũ ꝑtineat Genua. Sed vbi veræ ſint Coccianæ Alpes Plinius & Strabo demõ
ſtrant. Scribũt qdã Arithptũ rata hæc feciſſe Ro. pontifici ſuo aſſenſu, quũ iam antea fuiſſent
attributa Cõſtãtini munere. Sed de his quid cõptũ haberemus alio eſt loco ſignificatũ. Ora-
toriũ Deiparę, ad Barionę in Vaticano, vermiculato emblemate Ioãnis opus eſt Põtificis, reſti
tutio Eugenianæ ędis, Marcellini adhęc, Damaſi & Marci Cœmiteria excoluit. Breuis Põtifica
tus, qppe q ne bienniũ quidẽ impleuerit. Sed multo breuior q ſecutus eſt. Siſini⁹ inde, ſiue Soſi-
mus (nã vtrũq; ſcriptũ reperio) põtifex creatus eſt. Is vigeſimo a ſua creatione die eſt morte cõ Siſini⁹ ſiue
ſumpt⁹. Inſigniuit tã breuẽ põtificatũ Benedicti abbatis corpus, ex Caſſino ĩ Galliã furto trãſ- Soſimus põ
latum. Adiecerat Soſimus aĩum cõfeſtim ſedem adeptus, ad vrbis mœnia inſtauranda, templo- tifex.
rũq; reſtitutionẽ, ac q̃tũ ea dierũ paucitate accelerari potuit, ingẽs materia parata eſt, ad opus Benedicti
inchoandũ. Sed ſubita mors conſiliũ interrupit. Conſtãtinus nonageſim⁹ inde põtifex fuit, a cu corpus in
ius creatione triennio eſt fame in vrbe laboratũ. Iuuit piẽtiſſimus põtifex vulgi inopiam incre Galliã trãſ
dibili liberalitate, fuitq; ea tẽpoꝝ iniq̃tate tã gratũ ciuitati põtificis mun⁹, vt e cęlo miſſus vul fertur.
go crederet. Sed q̃ Conſtantinus Romæ clemens & popularis, tam Bizantii atrox & ĩmitis Iu- Conſtanti.
ſtinianus, q ne nõ ſemper ſæuiendi materiã haberet, Mauritiũ patricii generis, & Heliã Spata- pontifex.
riũ, ſuæ crudelitatis miniſtros, cũ opulenta claſſe Cherſonam miſit, quo nouitate ſuorũ tẽporũ Cõſtantini
fuerat a Leontio relegatus, alii Cherſoneſum ſcribũt. Hi loco potiti crudeliter abuſi ſunt victo põtificis be
ria, principis imperiũ ſecuti. Primores ciuitatis interfecti ſunt, alii puberes ad vnũ ferro deditos neficẽtia.
aiũt. Eſtq; Iuſtinianus Cherſonẽſiũ offenſam ſic vltus, qui ꝑ id tp̃s, quo res nouas apđ illos mo Iuſtiniani
liri credit⁹ eſt, niſi fuga ſeſe ꝓripuiſſet, catenis publice iniectis, fuiſſet Cõſtãtinopolim ad ſuppli impatoris
cium miſſus. Sunt qui ſcribunt authores dũtaxat eius cõſilii ad ſuppliciũ reqſitos, quoꝝ pars vltio.
igne aſſi ſint ac credeliter laniati, alii ſub cuſtodia Bizãtiũ miſſi, atq; ex hoc gñe hoĩm, quoties
Iuſtinianus emungebat, vnus aliquis protrahebatur ad ſuppliciũ. Sed q̃ in alios trux & ferus
fuit, tã in Trebellium, ꝑ quẽ imperiũ receperat, ingrat⁹: orta eñ vt aſſolet inter finitimos Thra
ces & Bulgaros de finibus cõtẽtione, bellũ ipſi genti ĩtulit, ĩgreſſuſq; Bulgariã affeciſſet haud
dubie eam gẽtẽ magnis cladibus, niſi Trebellius progreſſus illi obuiã victũ prælio ac male affe Iuſtiniani
ctũ, ſuis eieciſſet finibus. Nec iam ĩde mitior eſt Iuſtinianus factus, nec vlli placabilior, ignomi- ĩgratitudo.
nioſi exilii memor. Verũ enĩuero vnũ in eo factũ oẽs, vt video, ꝓbãtq; Ro. fauit Põtifici in Ra-
uennatis eccleſiæ contumacia vindicanda, nã hoc demũ tẽpore Rauennates pene ad excidium,
vt ſupra eſt memoratũ, ſunt Theodoro vindice afflicti. Blõdus & Platina eum ſecutus ita res
digerũt. Per idẽ tempus Aiſprandus, Bauarum fretus opibus, auitũ regnum recuperauit. Cũ
Arithpto rege acie cõgreſſus egregie vicit. Arithpertus vict⁹ ꝓlio, cũ vita regnũ amiſit, fugi-
ens, Ticini fluminis ĩpetu arreptus periit. Nec ſuæ victoriæ diu ſupfuit Aiſprãdus, ſed fato cõ

ſumptus regnū Liutprādo filio reliqt. Fuit Liutprādus duodeuigeſimus Lōgobardoꝝ rex, corpore valido & animi dotibꝰ multaq; pietate inſignis. Is ille Liutprādus q Coccias Ro. Pōtifici attribuit Alpes, vt eſt ſupra declaratū, cū Liguſtica ora. Cōſtātinus pōtifex, ꝑ hęc tpa, ad Iuſtinianū nauigauit, multis ab eo ꝓcibus acceſſitꝰ. Habuit Romanus Pōtifex, quū Bizātiū nauigaret, Tizocopū patriciū circa Neapolim obuiū. Mittebaꝫ is ab Iuſtiniano in Italiā ad Exarchatū gerēdū. Cōtulit ille ſe ad pōtificē multa veneratione, a quo digreſſus, poſteaq̄ Romā venit, cōfeſtim adortꝰ eſt ſacrā pecuniā cōpilare. Hic quatuor ꝓſbyteri, qbus rerū oīm adminiſtratio fue

Tizocodi ſacrilegium. rat a Cōſtātino Pontifice pmiſſa, conati rē eccleſiæ tueri, ab eo interfecti ſunt. Inde ſacrilegio & infanda cæde pollutꝰ Rauēnā Tizocopus ꝓfectus eſt, vbi debitas ſuoꝝ ſcelerū luit pœnas. Rauēnates ira & dolore acceptæ nuꝑ cladis, a Iuſtiniano alienati, inter initia violētię adminiſtrationis Exarchū interfecere, & ille ſuo merito ſic periit. Cōſtātinꝰ Bizātii exqſitiſſimis honoribus eſt a Tiberio Iuſtiniani filio acceptus, & mox Nicomedię, quo ex Bizātio eſt a pricipe acceſſitꝰ, ibi eñi tūc erat Iuſtinianus, q venerabūdus ſeſe ad Cōſtātini pōtificis pedes demiſit. Blōdꝰ exiſtimare videꝫ Iuſtinianū in Pōtifice acceſſendo tātū pietatē ſecutū, vt ſanctiſſimi viri ꝓſentia & alloqo frueręꝫ, ꝑ eūq; numē ꝓpitiaret. Æſtuabat alioqui aīo Iuſtinianus, nouūq; bellū meditabatur in Cherſonēſes. Siquidē Cherſonā multo plures legūt oppidū in Pōto, vt qdā aiūt, nō ignobile, ſed ego id nomē in ea terra nō reperio, quicūq; hoīm fuere, quū haud ignari eſſēt magnū ſibi bellū a pricipe iminere, aut certe cæſoꝝ nuꝑ ciuiū dolore adacti Philippicū quēdā com

Att. Tiberii īſomniū. plexi ad defectionē ſpectare. Huius opera Tiberius, q alio eſt noīe Abſimarꝰ dictꝰ, in Leōtio opprimendo vſus, in eā vrbē poſtea relegauit, quia adoleſcēs, nobili loco natus, ꝑ quietē viſus fuerat circa caput ſupiectu aquilæ inumbrari, eo itaq; vt ꝓcul ab omī ſpe eſſet potiūdi imperii. Tiberii iuſſu deportatus lōga cōſuetudine factus erat Cherſonēſibus charus, ſed ea temporū nouitate multo charior eſt factꝰ poſteaq̄ ad res nouas cōſurgere eſt auſus. Eniuero iuuenis Cherſonēſiū odio in Iuſtinianū, necnō Pōticarū gentiū, q̄ cū Cherſonenſibus ſentiebant, fauore fr tus, nihil obſcure bellū cōparabāt. Diciꝫ Cōſtantinus Pōtifex, ſuo digreſſu, Iuſtinianū monuiſſe vt paci & ocio ſtuderet, deſiſteretq; a Cherſonenſiū inſectatiōe, nec Philippicū bello ꝓſequereꝫ ſed impunitate pmiſſa ad officiū retraheret. Verū Iuſtinianus magis dolori indulſit, q̄ ſaluberrimo pōtificis cōſilio, vno eodēq; tēpore Cōſtātinꝰ ex Nicomedia ꝓfectus eſt, & claſſis in Philippicū & Cherſonēſes miſſa. expertus eſt tū demū Iuſtinianꝰ q̄ ꝑniciosa res ſit ꝑtinacia, q̄ melio ra nō audiuit conſilia. Duces qui ad bellū miſſi erāt, vbi primū ad hoſtē venere, diuerſarū partiū facti ſunt, Philippici opes cū claſſe & copiis vniuerſis ſecuti. Quibus ille fractus auxiliis, ad īfictō exercitu quē ipſe in Pōto cōparauerat, Bizātiū caput & arcē imperii petiit, ꝓdiit huic obuiā Iuſtinianꝰ cū iis copiis, quas in ſubita rerū mutatione cōparare potuit. Fit ꝓœliū atrox ad

Philippicꝰ imperio potitur. duodecimū lapidē ab vrbe, fuitq; pugna illa admodū cruenta & dubia a pricipio, verū Iuſtiniano, & Tiberio filio cadentibꝰ, Philippicus īperio potitꝰ eſt. Is dubiū hęreticoꝝ ſuaſu an Cōſtātini odio, quē ſciebat tā familiariter cū Iuſtiniano nuꝑ cōgreſſum, vixdum recepto īpio Ro

Att. impiū edictum. mā ad Pontificem & clerū ſcripſit, vt Conſtantinopolitanæ eccleſiæ de Homouſio aſtipularentur. Edixit ꝓterea vt ſanctoꝝ ſtatuę & imagines ex oībus tēplis raderenꝫ. Impiū pricipis poſtulatū tanta animorum indignatione eſt Romæ auditum, vt non modo Pontifex non imperata fecerit, ſed populo id magnis clamoribꝰ petente Philippicum ſchiſmaticū iudicauerit, iuſſeritq; vt in nulla re diuina, publicove aut priuato actu, eius nois aut īperii mentio fieret. Nec diu peſtis illa eſt īperio potita, ſed haud multo poſtq̄ hæc tam impie mouerat, exitū quē debuit ſortitus eſt. Sexto mēſe q̄ īperare cœperat imperio & luminibus priuatꝰ, dedit ſuę impietatis pœ

Arthemius imperium occupat. nas. Arthemius q eū oppreſſit, imperiū occupat, ſimulq; ad Cōſtantinū pontificem ſcribit, eſtq; Platina author, cæterū Blōdus prius Cōſtantinū ex humania deceſſiſſe ait q̄ Philippicus excederit īperio. Sed ad quēcūq; nouus impator literas dedit, pollicitus eſt, qđ ſatis conſtat, ſe acerrimū Orthodoxæ fidei ꝓpugnatorē. Sed is quoq; triēnio poſt a militibꝰ deſtitutus in ordinem

Theodoſiꝰ redigiꝫ, Theodoſius quē milites imperatorē ſalutauerāt, ne Arthemio, q Anaſtaſii tulit nomē, amplius ad imperium pateret reditus, initiari iuſſit. Idē Orthodoxæ fidei obſeruātiſſimꝰ Diuorū imagines a Philippico ſublatas, templis reſtituit. Conſtantinus ꝑ hæc, aut aliq̄to prius

Gregorius II. Pontifex vt alii ſignificāt, ſeptimo, qđ inter oēs cōuenit, Pontificatus ſui anno periit. Cōſtātino Gregorius ſcdus, vt plures ſcribūt, ſucceſſit, Blōdus pro Gregorio Stephanum illi ſubiicit Guilielmi

Variatio hiſtoriæ. Lateranenſis bibliothecarii, aut qđ propius vero eſt librariorum qui eius ſcripta vitiarunt, errorem inſectatus, vetuſtiſſimi codicis fidē celebrat, qui Stephanum eius nominis ſecundum, duo

buꝰ Gregoriis & Zacharię ī ordine ꝓtulit.Platina poſt tres illos Stephano locū aſſignat,cui eo
libētiꝰ accedo ꝙ ille Blōdū vidit,& tñ haud dignū putauit,cui pñti loco deberet aſtipulari.Sed
dū hęc Rōani impii cōplexu gerunt,magni rerū motꝰ in Gallia extiterunt,Theodebaldus,qui
poſt Grimoaldi patris cędē,Rathagalii Laudicēſis fraude ꝑempti,Pipino auo adnitente tenue
rat vt magiſter regiæ eſſet domꝰ,totiuſq Frācoꝝ regni moderator,nobili magiſterio q̄q̄ iā ſe-
nio cōfectꝰ auus fūgebat.Cęterū ſene hūanis rebꝰ exēpto,cōtinuo ad tā celebris viri ſtetitū gra-
ues ſunt ī Frācoꝝ gēte motus exorti,Rāgafredo regię domꝰ magiſteriū ambiēte,Theodebaldo
vt locū honeſtiſſimū tueret̄ ſūma ope adnitēte. Traxit id certamē Frācoꝝ gentē in duas velut Francorum
factiōes,eſtq graue bellū inter eos ortū,pugnatūq ad Coſiā ſyluā totis partiū viribꝰ.Theode- diſcordia.
baldus ꝓlio victꝰ fuga ſeruatꝰ eſt.Dagobertus potiorē partē cōplexus in Theodebaldi locū vi-
ctorē ſubſtituit.Erat ex Pipini liberis,Grimoaldo ꝑempto,Carolus ſupſtes, cui Martello cogno
men fuit,robuſta & ferrea natura.ſunt q duos Carolos Pipino patri ſupfuiſſe ſcribant,hūc cuiꝰ
nūc facta eſt mētio,& alterū Carolomanū appellatū,Blōdꝰ vnicū celebrat, cui Martelli cogno-
mē reddidit,Sigibertꝰ duoꝝ eſt author,adiicit Vincētius in veteribꝰ Frācoꝝ monumētis tra-
ditū eſſe Carolū Pipini filiū,q patri ſucceſſit,qq magni eſt nomē adeptꝰ,ex Berta Heraclii pri- Caroli ma-
cipis filia,genitū.Forliuiēſis Blōdus duas Pipinio ait vxores fuiſſe,Calpiadē ex qua Carolus,q gni ortus.
Martelli cognomē tulit,ſit genitus,ſecūdo loco Plectriudē.Sūt q Calpiadē Plectriudi ſupductā
tradāt,nō deſūt q Martellū ex cōcubina nō legitimo thoro natū ſcribāt,tāta vbiq ſcriptoꝝ la-
borat̄ incōſtātia.Cęterū Martellus,quacūq matre natus,Plectriudis nouercę īpulſu a Dagober
to Frācoꝝ rege,bello eſt petitus,ipſeq īprouiſa nouercę fraude interceptus,vitam cum princi-
patu amiſiſſet,niſi prius ſeſe cuſtodię exemiſſet q̄ hoſti traderet̄. Dagobertus oīa circa Moſam
fluuiū late populatus res Caroli pluſq̄ hoſtiliter afflixit. Nec multum inde rex ī humanis fuit:
poſt quē Daniel,homo obſcuri generis,vt quidā tradunt,eſt regnum adeptꝰ,alii regia ſtirpe or- Daniel rex.
tū memorāt.hūc Dagobertū Franci,vel vt alii ſcribūt,Chilpericū tertiū dixere.Cęterū quod-
cūq poſt regnū tulit nomē,Raginfredi & Plectriudis,vt credit̄,īpulſu cōfeſtim Carolū ſibi ho-
ſtē deſtinat,nec ſuis cōtentus viribꝰ Rathodū Friſonū ducem ſibi belli ſociū adiungit. Qui ho
minum Friſones eſſent,& vbi habuerint ſedes,haud multo poſt dicam.Carolus,etſi ſatis ꝑſua-
ſum habebat recentē illam belli tēpeſtatē nouercę in ſe odio concitari,ea tamē fuit modeſtia,vt
tāq̄ nullo ab ea incōmodo eſſet affectꝰ,haud aliter q̄ matrē coleret,ferretq patiēter,vt initio ſe-
cerat,nouercales inſidias,muliebrēq intēperiē,in principatus adminiſtratione. Franci & Friſo-
num appendices,hoſtiū fines ingreſſi,omnia fœdāt cęde & incendio.Carolus ad arcendā popu
lationē egreſſus,decreto offert ſeſe hoſtibus dimicādi ſtudio,eſtq primo occurſu prælium ini-
tum.Fuit hęc quoq dimicatio Carolo infelix,magnaq clade affectꝰ munitiora petiit loca. Ho
ſtis ꝓſenti ſucceſſu ferocior factꝰ oēm Caroli regionē ad Rhenū vſq populat̄,Coloniā Agrippi Colonia
nam caput eius gētis obſidione cingit,fuiſſetq ea demū potitus niſi Plectriudis pacem ſibi & Agrippina.
ſuis grādi pecunia redemiſſet.Et in Gallia ꝑ id tempus hęc geſta ſunt,quo Anaſtaſius q & Ar-
themius eſt dictus,orientis impio potiebatur.In Italia Caſſinenſe monaſteriū,qđ centū & duo
decim iacuerat annos dirutū,Partonax Brixianꝰ ſtructura & monachoꝝ cœtu īſtaurauit,Gre-
gorii Pōtificis ſuaſu.Ipſe muros vrbis magna quidē ex parte reſtituit,& cū his diuoꝝ tēpla q̄
dā reſtituta ſunt,excultaq donariis. Gregorii huius opera Germani Chriſtianæ fidei cultum Germani fi-
accepe,Bonifacio ad id miſſo,q excuſſis malorū dæmonum tenebris adeo indomitā alioqui gē- dē accipiūt
tem ad veræ pietatis cultum accēdit,vt multi Germanici ſanguinis veræ pietatis ſtudio,& vt
baptiſmi lauacro admouerent̄,Romā venerint.Hos Gregoriꝰ pōtifex,ex cathecuminatu,ſacro
admouit fonti.Idē Liutprādū ſua authoritate flexit,vt ratū fecerit Romanæ eccleſiæ Arithpti
donū ſuo aſſenſu.Creuit Gregorii huius pōtificatu adeo īſigniter Tybris,vt ꝑ Flaminiā portā
ſit vrbi infuſus,auctęq via lata reſtagnātes aquę iuſta hominis ſtatura,enauigataq tota īterca- Portētoſus
pedo,q̄ a Miluio ponte ad Vaticanā ędē Barionæ.Septenos dies intra extraq vrbē iacuerunt Tybridis
oīa diluuio obruta,cū fœda domoꝝ & animaliū ſtrage. Luna quoq per eos dies obtenebrata auctus.
eſt,a prima ad tertiā vigiliā noctis,ſanguineo colore ſuffuſa.Apparuit & crinita ſtella terrifico Prodigia
aſpectu,cauda ad arctū obuerſa,qbus terroribꝰ ſæpius eſt Romę ſupplicatū Pōtificis edicto,ad cæleſtia.
irā numinis auerruncandā.Cæterū ciuitate ſacris occupata,eximprouiſo nunciat̄ Cumanam
arcē a Lāgobardis Beneuētani ducis ductu,furto occupatā.repetitę ſunt res,vt aſſolet,nec red-
ditę.Verum vbi ſatis apparuit omnia diuina & humana iura contēptui eſſe Barbaris,tū Pon-
tifex cum Neapolitanis occulte agit, vt ſibi & Romano populo diligentem operā nauarent in

recuperanda arce,ꝗ ſi aperta vi nõ poſſet,eadẽ arte,qua fuerat amiſſa,a barbaris reciperet. Arx
ab iis,q eo miſſi ſunt,ſtrenue recepta eſt,cęſiq; ſunt ex Lãgobardis pſidiariis circiter treceti nũe
ro,qngẽti capti,ac ſic iniuria illa nõ minꝰ pie vindicata eſt ꝗ ſtrenue.Pace foris parta,Gregoriꝰ
ſup ea ꝗ alio ſunt loco memorata,ſãctiſſimę crucis Baſilicã reſtituit.Oſannæ oratoriũ extruxit
in Cœlio.Vertit paternã domũ in Monaſterii vſũ,Agatheq; dedicauit. Et Gregoriꝰ tã pie Ro
mę agebat.Anaſtaſiꝰ interea Rõanę eccleſię ſãctiões ſynodorũq; decreta cõplexꝰ,Saracenos Chri
ſtiani nois hoſtes ſtatuit bello pſeq.Opulẽta itaq; claſſe inſtructa,dat hãc duobꝰ ducibꝰ agẽdã
ac ſimul iperat vt Alexãdriã in Ægypto,ſiqua daret occaſio,occupẽt. Cęterũ ii qbus credita ẽ
claſſis iniũctaq; belli cura,nõ mõ nõ impata fecerũt,ſed nouo ſibi imperatore creato,omnẽ vim
belli retro in Anaſtaſiũ vertũt.Theodoſiꝰ q ab iis Cæſar appellatꝰ eſt,obſcuris ortꝰ natalibꝰ,apd
publicanos ob inopiã ſcriptũ fecerat,(mira alioq in hoie comitas,& ad pmerendã gratiã inge
niũ natura cõparatũ.)qbus animi dotibꝰ,facile eſt cõſecutus,vt eſſet oibus æque charus.Ana
ſtaſius hoia obſcuritatẽ aſpnatus , cũ nouo exercitu pficiſcit illi obuiã,iperiũ armis inhibiturꝰ
Theodoſii victoria. Ad Niceã duę aduerſę acies cõflixerũt,victorq; Theodoſiꝰ nulla maiore Anaſtaſiũ affecit iniu
ria,ꝗ ꝙ in ordinẽ redactũ ſacris initiauit,ne de iperio cogitare poſſet ãplius.Et Anaſtaſiꝰ p hũc
modũ impio excidit.In Italia,ne nõ ſemp Barbari eſſent alienis rebus iſeſti,Feroaldꝰ Spoletano
rũ dux ſimulato ad regẽ ſuũ itinere,ex Cęſena ad mare eximprouiſo deflectẽs,Claſſenſe Rauen
natiũ occupat oppidũ.Sũt q & Rauennã dicãt ab eo captã,verũ qa nullę tũc erãt Lãgobardoꝝ
cũ Romanis & Rauennatibus inimicitię,Liutprãdi iuſſu res redditę ſunt,eſtq; ab oĩ alia iiuria
rẽperatũ.In Foroiuliẽſibꝰ dux eiꝰ terrę Sclauos accolas,q Italos erãt fines iſeſtare adorti,prẽlio
difiectos tetra eſt clade inſectatꝰ.Eratq; hic rerũ ſtatꝰ in Italia,quũ in Gallia Carolus ad delẽdã
ignominiã priore pſlio acceptã,bellũ eximprouiſo reparat in Chilpericũ Francoꝝ regẽ,& Ragin
fredũ regiæ domus moderatorẽ.Exceperũt illi,nã in hoc ipſum paratũ habebãt exercitũ,veniẽ
tẽ hoſtem intrepide,ad Viuaciacũ conflictũ eſt,vicitq; Carolꝰ egregie,ingẽti hoſtiũ ſtrage edi
ta.Inde late p hoſticũ euagatus imẽſam retro pdã Frãcoꝝ finibus abduxit:rebuſq; ſuis ea victo
CarolusColoniãAgrippinam vi cepit. ria cõfirmatis,Coloniã Agrippinã,vbi Plectriudis erat nouerca cũ theſauro,qui Pipini patris
fuerat,vi cepit.Nec fœminã ſibi aĩo infeſtã maiore vllo affecit incõmodo,adminiſtrationẽ dũta
xat illi ademit,cuiꝰ ignominię ipatiẽs mulier iperio aſſueta,exilio ſolũ vertit,lõgũq; emẽſa iter
ad Danubiũ defert,fluuioq; ſupato Bulgaros adiit,exẽplũ credo ſecuta Iuſtiniani pricipis,q nõ
multo priꝰ p Trebelliũ eiꝰ gẽtis regẽ,amiſſum ipiũ recepat.Chilpericus interea & Raginfredꝰ
bellũ reparãt,Eudonẽ Viſigothũ cuiꝰ ditiõi s erãt Aqtania & Vaſconia,i ſocietatẽ belli merce
Caroli ſucceſſus. de aſciſcũt.Hos de ſũma belli cõſultãtes Carolꝰ eximprouiſo adortꝰ,tãtũ incuſſit terrorẽ,vt Eu
done pugnã detrectãte Frãci cõfeſtim metu difiecti ſint.Chilpericꝰ cũ Eudone,Sequana tranſ
miſſo,i Vaſconiã vſq; eſt fuga delatꝰ,regię gazæ trahẽs ipedimẽta.Carolꝰ i Pariſios pgreſſꝰ ho
ſte nõ repto,veritꝰ ne Eudo Chilperici opibꝰ inhiãs parũ ſanctã haberet belli ſocietatẽ , pluſq;
auri cupido apd Barbarũ valeret ꝗ iura hoſpitalia,iniecta pacis mẽtiõe facta ſpe cõcordię,Chil
pericũ ea cõditiõe reſtituit,vt Raginfredũ dignitate priuaret.Nec Chilpericus multũ ide ſup
fuit,qppe q domũ poſtliminio reuerſus breui fato cõſumptꝰ eſt. Theodoricꝰ q fuit illi ex fratre
nepos,Carolo adnitẽte regno potit.Perſecutus eſt ide Carolus Raginfredũ,quẽ Andegaui mœ
nibꝰ incluſum,atq; i poteſtatẽ redactũ,iuſſit iterfici.Magiſterio dein regiæ domꝰ recepto,lõge
lateq; bellãdo gẽtis gloriã auxit.Saxones prio vicit iſeſtiſſimos accolas & rebelles.Inde Alema
nos bello adortꝰ ſubegit.Subacti ſũt & Sueui,pluribꝰ aĩi cladibꝰ affecti,ad poſtremũ Carolꝰ trãſ
greſſus Iſtrũ Plectriudẽ nouercã ex Bulgaria receptã in Galliã deportauit . Sed dũ pcul domo
hæc a Carolo geruntur,Eudo inuidẽs credo illi pretuũ victoriæ curſum,aut certe veritꝰ ne illius
Eudo bellũ Caroloiſfert potẽtia maior fieret ꝗ tutũ eẽt ſibi & finitimis,pace quã cũ eo fœdere ſanxerat,violata regni fi
nes hoſtiliter iſeſtat.Miſit Carolꝰ legatos cũ exercitu,q eã iniuriã vlciſceret.Hi Ligeri trãſmiſ
ſo Vaſconũ fines fœde populant,ad quã vi arcẽdã Eudo pgreſſus cruẽtũ pliũ cũ legatis depu
gnauit,victuſq; Eudo acie fugiẽs i pacatũ abiit.Et Carolꝰ p id tps tã feliciter intra extraq; Gal
liã bellauit.Eratq; tũ Romę Gregoriꝰ põtifex eiꝰ nois ſcdus,vt oibus pterꝗ vni Blõdo placere
video.Et Bizãtii p id tps Theodoſiꝰ a Leone eſt iperio deiectus,quũ nõdũ integrũ annũ impaſ
ſet.Nec ille maiore vlla affectꝰ ignominia,e medio ceſſit,monaſticã ſecutꝰ vitã.Leo itaq; tertiꝰ
& trigeſimus eorũ qui Bizantii ſunt rerum potiti,imperium obtinebat,quũ Eudo a Caroli du
cibus nuper victus,ſuis opibus diffiſus,Saracenos,qui iam decimum annum Hiſpanias tene
Abidiramꝰ bãt,in Caroli inuidiã auxilio acceſſit.Abidiramus rex eius gẽtis potentiſſimus Carumnã am

nem trãſgreſſus,Burdegalã vi captã crudeliter diripuit. Cædes ſine diſcrimine in omnem ſexum & ætatem,Chriſtiani nominis odio,eſt euagata,templa ſolo æquata.Inde in Pictauos impia gens impetu delata,oĩa cęde,rapinis,& incẽdio cõplet.Inceſſit libido regis animũ Turonũ ĩuadere, vt Martini Turonẽſis tẽplũ multa religiõe preditũ,ac donatiis opulentum diriperet, direptum funditus euerteret.Nec Carolus in tanto Chriſtianę rei diſcrimine deſedit,ſed totis quidem regni virib ꝰ comparat bellum,cum Eudone occulte agit, vt omni iniuriarum obliterata memoria ſecum conſpiret ad impiam Saracenorum gentem opprimendam . Nec grauate Viſigothus id pſtitit,q̃ prætergꝙ vehemẽter cupiebat cum Carolo redire in gratiam,malebat Chriſtiano nomini cõſultum q̃ immaniſſimo generi hominũ totius Europæ ĩperiũ affectanti.Iunctis itaq; copiis ad Turonum ire contendunt,ne ſi ſegnius ſubſidio itum eſſet,vrbe & tẽplo nobiliſſimo hoſtis potirẽt,qui eo ex Pictauis mouiſſe credebãt,aut certe nõ multo poſt moturꝰ. Prius itaq; Carolus & Eudo caſtra in illoꝝ cõſpectu metati ſunt,q̃ Saraceni Pictauorũ finibus egreſſi eſſent.Nec lõgior ĩde mora fuit,patibus odiis animiſq; eſt vtrinq; cõcurſum,fuitq; pugna illa vtriſq; difficilis,ſed Saracenis ad extremum funeſtiſſima.Gens fera & pna in cędẽ multitudine fræta,impetu & velut ruina quadam,aduerſam aciem ſueta erat obruere,aut ſtolide inuecta paſſim dabatur hoſti trucidanda. Lateranenſis Bibliothecarius qui ea tempeſtate fuit, qa cũ vxoribus & liberis Aquitaniã ingreſſi eſſent,promiſcue omnis ſexus & ætatis trecenta ſeptuaginta Saracenorũ milia deleta prodidit,ad Burdegalã tam inſigniter dimicatum ſcribũt qdã.Ex Gallis mille & quingentos deſideratos.Hũc cęſorum numerum habuiſſe dicitur epiſtola quã de rebus a ſe in Saracenos geſtis,ad Stephanum pontificẽ dedit Carolus,ſic enĩ Blõdus ſcribit Bibliothecariũ ſecutꝰ. Nec Carolus poſt tam inclytam victoriã quieuit,quin ferocior factus,quũ iã maiores aleret ſpiritus,q̃ vt priſtina eſſe poſſet fortuna cõtentus,animũ adiecit ad finitimas gẽtes armis ſubigẽdas,Burgũdii primo victi ſunt, eſtq; Carolus modeſte ea victoria vſus,quę vt minus ĩuidioſa eſſet, quos bello vicerat fœderatos appellauit.Obiit interim Eudo Aquitanus, de cuius morte factus certior Carolus Ligerim Garũnaq; cũ exercitu tranſgreſſus,magnã Aquitanię ptẽ ſuis opibus adiecit.Cõuertit inde animũ ad Friſones bello perſequendos,q adhuc erãt in malorũ dæmonũ mãcipio. Nondũ enĩ Chriſti fidẽ receperant.Tenebant tunc Friſones ex cõtinẽti Gallia belloꝝ iniuria pulſi,Aminiam,Strachiã,& Aſtracham inſulas circa Rheni oſtia,in qbus vxores liberoſq;,q p ætatẽ militare non poterant, tanq̃ in tuto collocarant.Huc Carolus p Aquitanicũ ſinum claſſe deuectus,inſulas diripuit , cædẽ edidit inſignem,nõ ſexus,nõ ætatis ratio habita.Deorũ ſtatuę & luci ſubuerſi,tẽplaq; barbaræ impietatis ferro & igni dedita . Reuerſus ex ea victoria ne materia augẽdę glorię nõ ſemp aliqua pſto eẽt in nouos Galliæ incidit motus,Burgundii,Viſigothorũ impulſu,iam apte ad rebellionem ſpectabãt.Permoleſte ferebãt Viſigothi ꝙ vrbes,quæ Eudonis fuiſſent , Carolus ſuis rebus adiunxiſſet. Ademit itaq; is Burgũdiis qcqd terrarũ iuxta pprios fines tenebãt , redegitq; in poteſtatem ſuã Lugdunũ, Arelatem,Maſſiliam.Cæterũ dũ hęc fierẽt, eximprouiſo ac pter omnẽ Caroli expectationem multo difficiliꝰ bellũ q̃ vnq̃ antea ex Hiſpania oriẽ.Athinus Saracenorũ rex, Viſigothis in ſocietatẽ belli aſcitis,cũ ingẽti claſſe in Narbonenſem Galliã venit.Oſtiũ ĩde Rhodani ĩgreſſus aduerſo flumine nõnihil ſubuectus,Auinionẽ ſubita vi capit.De ortu & oſtiis Rhodani , deq; eiꝰ per Lemanũ lacũ memorabili fluuio,in pte Rapſodiæ huiꝰ eſt abũde dictũ.Facta eſt igiẽ ſedes belli Auinio,ac velut arx imperii,qd in ea terra bellãdo ſibi quętere in aĩo habebãt ſaraceni. Carolus vicinitate vrbiũ fretus,quas non multo prius ſuæ ditionis fecerat (ex qbꝰ hoſtibus captę fuerint authores quos ſeqmur non dicunt) vnũ ex ſuis Ducibus Auinionẽ pmittit cũ parte copiaꝝ,ipſe e veſtigio cũ robore exercitus ſeqẽ,vrbẽq; natura munitiſſimã obſidione cingit . Erat in vrbe ingẽs Saracenoꝝ numerus ex citeriore Hiſpania accerſitꝰ.Sed tãto Galloꝝ ardore res geſta eſt,vt neq; mœnia,neq; hoſtiũ vis vlla victoriam remorari potuerit.Innumeri mortales cęſi ſunt, multi inter metum & trepidationem captæ vrbis dilapſi,in nauesq; refugientes ſeruati,& in his Athinus qui Narbonem fuga delatus eſt.Carolus hoſtem ſecutus vrbem corona cingit,eratq; intẽtus vniꝰ vrbis expugnationi,quũ ex Hiſpania Amorteꝰ rex cũ vniuerſo exercitu ſuperuenit, ſuis ſuppetias laturus.Carolus relicta obſidione, omnem vim belli vertit in nouum hoſtem . In valle concurſum eſt Birtæ fluuio adiecta, Corbane loco nomen . Cupide magis q̃ caute Saraceni prelium iniuere, primuſq; omnium Amorteus,quo contigit vt rex inter paucos pugnans mortem occubuerit.Eiꝰ caſu perculſa impiorũ acies fugam capeſſit,quũ adhuc plures in pcinctu ſtarẽt , immenſa vis hominũ cæſa eſt,eaq; parte potiſſimũ q̃ fuga ad naues ĩclinauerat . Multi mortales pcipiti curſu ad ſtagna & flumẽ delati,facile perierũt.Siqui vltra teloꝝ ictum vadatim ſeſe ſtagno inſinuatãr vt

Mos dimicãdi in Saracenis.

Saracenorũ cædes.

Eudonis mors.

Friſones q̃ fuerint.

Authini motus.

Saracenorũ cædes.

Amorteus ſeu Amorreus.

mortem effugerent, hos Galli e veſtigio ſecuti, multis ictibus repetitos cõficiũt, aut vi aliqua affictos aquarũ voraginibus mergũt. Plurimi tñ, Gallis moratorũ cæde occupatis ad naues peruaſere, q ſcdo fluuio ad mare digreſſi inſulas, q̃ Tyrrhenię & Liguriæ obiacent, improuiſo appulſu di-
Corpus Aurelii Auguſtini ex Sardinia vehiť. ripuerunt, direptas incẽdio & cęde vaſtarũt. Inter hos mot⁹ Liutprãdus rex veritus credo ne Sardinia quoq; impiæ gẽti eẽt ꝑdæ. Aurelii Auguſti corpus ex ipſa deuehendum inſula curauit nauibus ad id miſſis, deuectũ Ticini multa veneratione ſacrauit. Fuerat diui corpus in ea inſula annos ducentos quinquaginta aſſeruatum, iam inde a Vandalicis terroribus ex Hippone piorum opera ſublatum, quum eius gentis iniuria Arriana peſtis plus nimio inualuit tota Africa, orthodoxęq; eſt fidei cult⁹ ex ipſa terra expulſus. Viſigothi, & q cũ his circa Pireneũ Sueui & Halani, q citeriorem tenebãt Hiſpaniã, Caroli & Frãcorũ armis breui poſt Saracenorũ opes in Narbonenſi Gallia acciſas ꝑdæ fuerũt: exercuitq; eam victoriam Carolus eo crudelius in Viſigothos, quo maius illi periculũ intẽderãt Chriſtiano nõi Saracenorũ accitu. Q; niſi Caroli virtus & felicitas tẽpeſtatẽ illã armorũ diſcuſſiſſet, qđ reliquũ erat Europę, Viſigothorũ ductu, breui impiorũ iugũ ſubiiſſet. Affectæ ſunt igiť res Viſigothorũ tã atrociter, vt tñ demũ funditus interiiſſe credanť, I quo
Merouęus. nõ vnius laudis fama Carolo q̃ſita eſt, ſed ꝙ ducẽteſimo poſt anno q̃ gẽs ipſa a Merouęo q prim⁹ rex Francorum Chriſtianum nomen tulit, bello petita eſt, Caroli ductu & auſpiciis eſt afflicta ac ꝓpemodũ extincta, idẽq; Orthodoxæ fidei diu ab his oppugnatę, ſimul & Rõani ĩperii, qđ hi oĩm mortaliũ primi labefactare cœperũt, veterẽ vltus eſt iniuriã: Narbo, Nemaſum & alię inſignes vrbes, q̃ Viſigothorũ fuere, excidio deditæ ſunt, vt Viſigothorũ nomen cum re interire potuerit niſi pauci nũero ſupfuiſſent, q in Barchinonẽſiũ fidẽ cõceſſere. Sed q̃ res chriſtiani nõis lætæ erant in Gallia, tã triſtes & calamitoſę ꝑ idẽ tp̃s fuere circa Bizãtiũ & cæterã Europã, q̃ in fide adhuc erat
Leo impa. Ro. eccleſię hoſtis. imperii. Siqdem Leo Theodoſiũ expunxit magna parte ſui principatus, q neſcio quo malo imperii fato multo fuit diutior, q̃ rebus hũanis expediret (impauit enĩ ãnos quatuor & viginti.) Orthodoxæ fidei & Romanis põtificibus, rectioris dogmatis, odio fuit plus q̃ hoſtis. Multis itaq; cladibus Italia & cętera imperii loca ſunt eo principe grauiter affecta. Primo qdẽ huius ĩperii ãno, qui ſeptingẽteſimus fuit hũanę ſalutis ac duodecimus, Athinus & Amorreus Saracenorũ duces citeriorẽ Hiſpaniã inuaſerunt, vt ſupra eſt memoratũ. Altera eiuſdẽ gẽtis man⁹ in Thraciã ex Aſia
Att. nũeroſam claſſem tranſiit Zulemonis ductu, eſtq; nũeroſa claſſis Bizãtio admota. Tria milia nauiũ habuiſſe qdã ꝓdiderũt, trecẽtarũ ſunt alii authores, qb⁹ libẽtius accedo. His virib⁹ barbari ſunt terra & aqua Bizantiũ adorti, adduxiſſentq; breui vrbẽ clariſſimã in aptũ diſcrimẽ, niſi ꝑdæ cupiditas ab intentione oppugnatione auertiſſet, manus ingẽs ex caſtris profecta prædandi ſtudio per Thraciã ad libẽtũ euagata, in Bulgarię fines irrupit. Bulgari genus hoĩm acre, Chriſtianæ fidei & patrię charitate ad vltionẽ accẽſi, ſumptis armis in populabũdũ hoſtẽ ferociter inuehunť, eſtq; cędes adeo la-
Saracenorũ cædes. te euagata, vt ad duo & triginta ꝑdatorũ milia in Bulgaris interfecta ſcribant nõnulli. Iactata eſt inde impia gens graui ſeditione circa Bizãtium in nouo ſibi duce creãdo, nã Zulemo ſub idẽ tp̃s quo clades illa eſt in Bulgaris accepta, fato deceſſit, eſtq; ob ſeditioſam ducis creationẽ aliquãdiu oppugnatio intermiſſa. Aminchas demũ in defuncti locũ creať, q nõ tã oppugnãdæ vrbis q̃ ducatus ſibi confirmãdi curã ab initio ſuſcepit. Interea nihil æquo auxilio fuit feſſæ ciuitati, ac piorũ ꝓces, aſſiduæq; circa templa ſupplicationes. Maior inde clades eſt Saracenos adorta q̃ Leo & alii
Saracenorũ clades. optare eſſent auſi, in quo manifeſta apparuit numinis ꝓuidẽtia, enĩuero toto biennio, quo vrbs in obſidiõe fuit, fame, frigore, morbo multo maxima pars hoĩm cõſumpta eſt. Stationarię naues, partim fœdis tẽpeſtatibus, partim cœleſti igni, vt crediť, pꝯcitatę ſunt, nã eius incẽdii neq; author vllus neq; cauſa aliq̃ euidẽs extitit, illud ſatis cõſtat, ex tãta nup claſſe, quãtã nulla hoĩm vidit ætas, ſi veri ſunt, q immenſum nauium numerum poſuerunt, perpaucæ nũero naues ſupfuere. Bizãtiũ
Grauis peſtilentia. etſi pulchre eſt defenſum, grauis tamen ſub id tp̃s vaſtauit peſtilentia, ad trecenta hoĩm milia conſumpta authores ſunt qdã. Leo tã atroci clade, magnoq; terrore belli ſeruatus, tãtum abfuit vt melius vitã mutauerit vt cõfeſtim periculo leuatus animũ ad ſacrilegium adiecerit, vt auguſtiſſima Romanę vrbis tẽpla donariis ꝓcioſiſſimoq; ſacrorũ apparatu ſpoliaret. Datũq; eſt id negociũ Marino Spatario, ac ſimul imperatum vt pontificem caperet ſi iniurię conareť ire obuiã, vel ſi minus capi poſſet, ferro aut veneno tolleret. Aſſũpſit is ſibi deſtinati parricidii ſocios Iordanẽ Chartulariũ, & Ioãnẽ Lurionẽ ſubdiaconũ. Cæterũ Marin⁹, ſubita vi morbi preſſus, negociũ exequi non potuit. Secut⁹ Paulus Patricii ordinis Exarchus, cui a Leone eſt idẽ ſcelus iniunctũ. Is Marini cõſilio cõiuratos deſtinati facinoris appellat. Sed dum hi minus caute exitiũ põtifici ꝓperant, in ſuum verterunt, coniuratione deprehenſa populus atrocitate rei commotus, Iordanem & Lurionemq;

ferro cōſiciunt. Baſiliū (nā is quoq; erat eiuſmodi cōſilii conſcius) vita donatum in monaſteriū
obtrudunt. Exarchus tāq̃ ea res nihil ad ſe attineret, eam populi vltionem ciuiliter tulit. Nec ita
multo poſtq̃ impiū parricidii cōſiliū eſt paucoꝝ morte vindicatū, Rauēnā ꝑfectus eſt. Gregorius
pontifex īexpugnabili principis in ſe odio nou tātū erat ſollicitus, ſed ꝙ ꝑ id tpſ Spoletanus Dux
Lāgobardicę vir gētis, Narniā in faucibꝰ Vmbrię cepat, & Liutprādus Rauennā iam plures dies
obſidione fatigabat, ꝑ id tpſ quo Paulus Exarchus Romam venit. Liutprādus fruſtra aſſidendo,
quum nulla potiundæ vrbis ſpes oſtenderetur, ſoluta obſidione, cēm belli imperum in Hetruriam
vertit, hic Cluſium vi captū crudeliter diripit, q̃ recens Lāgobardorum iniuria multis ad Leonem
querimoniis delata nullis opibus vindicata eſt, neſcias maiore principis impietate, an imperii ſu-
gillatione. Aſpernari Leo mala hæc Italiæ, nec minus interea pontifici īminere, cuius mors, vt ma
turaret, Exarchus inſtructus armis Romā ꝓficiſcit. Periiſſet haud dubie Gregorius, alii Stepha-
num ſcribūt, niſi Lāgobardoꝝ auxilia illi mature affuiſſent. Lāgobardi cupidi Romam & cæteras
Italiæ vrbes a Gręcis alienare, vt cōciliatis Italoꝝ ſtudiis res ſuę tutiore loco eſſent, nihil grauate
ex Spoleto & Vmbria auxilia Grægorio Romā miſere, qbꝰ Romanꝰ pōtifex fretꝰ, Exarchū veniē
tē a Miluio ponte repulit. Fremere Leo iterea, atq; excādeſcere, ꝙ pōtifex toties a ſe dolo & vi peti-
tus nullo affici potuiſſet incōmodo, quē vt in diſcrimē aliqđ adduceret, remiſſo oī inſectatiōis ſtu
dio, amice poſtular, vt ſuū exēplū imitatꝰ, ex oībꝰ tēplis ſanctoꝝ delear imagines, in quo non ſolum
ille non eſt principi gratificatus, ſed ꝑ oēs ſcripſit eccleſias, vt in antiqſſimo inſtituto ꝑſtarēt. Pepe-
rit ea res Leoni inuidiā ingentē, quū apud alias gētes, tū in primis apud Italos, & iā apud Roma-
nos cōſilia mouebanē de nouo imparore ī Italia creādo, accedebāt ſtudia totius Italiæ, erupiſſetq;
cōſenſus ille in aptā defectionē niſi pōtificis authoritas īterceſſiſſet, tenuiſſetq; leniendo caſtigan
doq; ſuoꝝ ferociā, vt in veteri ꝑſtaret officio, quū conſpiratio illa eo interea ꝓceſſiſſet vt Marino
Spatario, vrbis duce, & filio q Cāpaniæ vrbibus ꝓſidebat, interfectis, cęſoq; a Rauennatibus Exar
cho, iam vrbes & populi nouos ſibi magiſtratus legerent. Sed hæc aliquāto poſtea ſecuta ſunt, nā
Exarchus priuſq̃ interfectus ſit a Lāgobardis eſt Rauenna eiectus, Venetorūq; auxiliis reſtitutus
vt Paulus Diāconus & Bonirēdius ſcriba ꝓdiderunt. Cęterū quonā mō ea res geſta ſit, haud mul
to poſt in Venetis rebꝰ explicabiē. Lāgobardi hūc Italię motū in occaſionē vertēres, vbi miniſtros
imperii paſſim eiectos videre, neq; in vrbibꝰ magiſtratꝰ vllos eſſe, aut ſi q forēt, nouos qdē, & tumul
tuarios, ſumptis repēte armis Bononiā in Æmylia occupār, in Flaminia Foꝝ Liuii, Forū Popilii, &
Cęſenā, in Piceno agro Auximum. Venit interim nouus a Leone Exarchus Eutirhius nomine, ac
tum demum palā eſt factū quo Leo princeps eſſet aīo in pōtificē & Romanos, enīuero Eutirhius
nō mō nō vltꝰ eſt q̃ Lāgobardi ſuis dāna ītulerāt, ſed duces etiā eiꝰ gētis magnis donatos mune-
ribꝰ ad fœdus & amicitiā īuitauit, eſtq; ꝑ līas Rōanoꝝ quoſdā hortatꝰ vt in pōtificis caput cōiu
rarēt, qbꝰ publice recitatis īmēſus multitudinis clamor pōtificē ꝓpulit, vt cōtinuo Eutirhiū abſē
tem anathematis ſpiculo defixerit, eſtq; graui illa cenſura Exarchus oī ſpe priuatus dignitatis in
poſterū retinēdæ, qū oībꝰ odio eſſet, atq; vt impiū publice & priuatī oēs auerſarenē. Gregorius &
Romani his circūuenti difficultatibus, rati qđ erat, multo cōducibilius fore faciliuſq; īpetratu, vt
diſſimulata iniuria a Lāgobardis accepta, q̃ meliori tpe vindicari poſſet. Liutprādi amicitiā & fœ-
dus q̄rerent, q̃ fruſtra expectare vt Leo qđ nunq̃ facturus videbaē, de pōtifice & Romanis incipe-
ret bene cogitare. Ad euitandū igiē exitiū, qđ inde imminebat, cū Liutprādo pacē ſanciſſe, nulla lo
corum mētione facta q̃ Lāgobardi nuper occuparāt, eſtq; pax breui violata. Sutrio ab Spoletano
duce intercepto, foretq; ob eam rem cōtinuo ad arma recurſum, niſi Liutprādus īterceſſiſſet, q in-
tra quartū mēſem iuſſit oppidū reſtitui. Sed quū id cōtumaciter fieret, erāt enī Spoletanꝰ & Bene
uētanus Duces ſoliti regis imperiū aſpernari ſuis opibus freti. Liutprādus regiā maieſtatem ab ea
cōtumelia vindicādā ratus cū ingēti armorū apparatu trāſiit in Vmbriā, verū priuſq̃ vis vlla in-
tenderet, pax ſecuta eſt, cuius Romanus pontifex fuit arbiter. Hic regem cupido ſubiit Vaticani
Apoſtoli limina viſendi, ꝓceſſitq; cū toto exercitu Romā. Romani, q ſemp ambiguā habuere Lan-
gobardorum fidem, citra Tybetim ſe tenuerūt. Rex cū pōtifice in Vaticano cōgreſſus eſt, vene-
rabūduſq; ſe ad Gregorii pedes demiſit, multa dein religiōe Petri Baſilicā īgreſſus, armillas balte
um & enſem, ad arā maximā dedicauit, ac ſcđm hęc pacatꝰ retro abiit. Exarchꝰ ꝑ idē tpſ, aut certe
nō multo poſt, a pōtifice eſt in pioꝝ cœtū reſtitutꝰ, ac rogatꝰ vt Rauēnā reuerteretē, tenuerat enī
ſe Neapoli iā inde ex quo fuerat a pontifice ignominia notatꝰ. Leo interea, vt quidā ſcribunt, oēs
diuorū imagines & ſimulacra ex ſacro & ꝓphano iuſſit tolli. Alii prius id ab eo factum memorāt
ſublataq; in Romanę eccleſię īuidiā, q̃ lōge aliter ſentiebat, flammis tradidit, iuſſitq; palā interfici

Att. piā vl-
tionem Ro-
pontifi.

Langobardi
res imperii
ſollicitant.

Leōis Poſtu
latum.

Nouus Ita-
liæ motus.

Lāgobardo-
rum ſucceſ-
ſus.

.. go
rii ponti. cō
ſilium.

Liutprādus
rex, ro. petit.

Impiũ Leo- quicũq; edicto minus audiẽtes fuiſſent,Germanũ Antiſtitẽ dignitate priuauit,qui inſanientis pri
nis edictum. cipis factũ fuerat verbis caſtigare adortus,eſtq; deiecti loco Anaſtaſius Cõſtãtinopolitanę eccleſię
admotus,q ꝗ impudenter alienã ſedẽ inuaſerat,tã impie , nec minus ſtulte eſt per lr̃as a Romano
pontifice petere auſus,vt eũ vniuerſo clero ſuæ aſtipularet̃ hæreſi.Gregoriꝰ eũ anathemate pcuſ-
ſum ſacerdotio & dignitate priuatũ ꝓuocauit,admonuit & Leonẽ vt a ſua impietate reſipiſceret.
Nec ita multo poſt ſiue Stephanꝰ rũ põtifex fuit,ſiue Gregorius,vt plures ſcribũt,eius nois ſecũ
dus in hũanis qđ ſatis cõſtat eſſe deſiit.Qui Gregorii põtificatũ celebrãt,Bõifaciũ aiũt,eo adhuc
in hũanis agẽte,Romã veniſſe,q ob ſanctitatis opinionẽ vulgo de eo receptã ex Monacho ad epi-
ſcopatũ ſit ꝓmotus,inde in Germaniã miſſus,vt exẽplo & ꝑdicatione eam gentẽ inſtrueret,Magũ
tinus eſt Antiſtes creatus,ex Germania mox reuerſus in Africam trãſiit,augẽdæ pietatis ſtudio,
vbi medio ꝑdicationis curſu ab Orthodoxæ fidei hoſtibus ĩterfectus eſt.Fuit huic æqualis Egidi
Viri illu- us vir Graii ſanguinis,vitæ ſanctitate & mox miraculis clarus.Sunt q ſcribãt Caſſinẽſe monaſteri
ſtres. um a Petronio Romani gñis,ꝑ id tp̃s,ĩſtauratũ,& alii qđ ſupra eſt ſignificatũ,Brixianũ fuiſſe me-
Cometę. morãt,eſtq; Pattonax ab his dictus nõ Petroniꝰ.Duo ꝑ idẽ tp̃s cometę apparuiſſe dicunt̃ , atq; ob
id ꝑcipue memorabiles,ꝙ orientẽ ſolẽ vnꝰ ꝑcedebat,alter occidẽtẽ ſeq̃bat̃.Obiit Gregorius anno,
ab ipſius creatione,ſextodecimo,fuitq; nonageſimus primus in ordine pontificũ.Sequitur Grego
rius tertius,Syrus genere,fuitq; hic annus,quo ille eſt pontifex factus,ſeptigẽteſimus humanę ſa-
Grego.III. lutis atq; vndeſexageſimus.Egregia hoĩs eruditio,diuinarũq; lr̃arũ interpres, magnus ipſe pieta-
tis aſſertor,ſed cultor adhuc maior,quippe qui & recte ꝑcipere,& præcepta ſeruare,vt ſenſiſſe cre
di poſſit ꝗcunq; ꝑdicauerit.Relabit̃ hic ſtilus in eãdẽ ſcriptoꝝ incõſtãtiam,nã hũc quẽ Gregoriũ
tertiũ Platina & alii faciũt,Forliuiẽſis Blõdꝰ ſcđm ꝑ tertio ſcribit.Sed nos vt ſępe teſtati ſumꝰ,re
centiores libẽtius ſeq̃mur,qui Blondũ haud dubie viderũt,& tamẽ ab eo diuerſi abeunt.Nunc qñ
aliarũ gentiũ relatio paulo longius excurrit,ad res Venetas redeo,ꝗ vt in Romanis fecimus pri-
Res Vene. mo erãt loco a nobis referẽdæ.Præfuit Marcellus,q ſcđs in Venetis dux fuit,annos nouem Vene
to nomini.Secutus Orleus Hippatus cui Vrſo fuit cognomen.Obſedit per id tp̃s Liutprãdus Ra
uennã,Claſſenſi oppido prius occupato,imminebatq; ferociter barbarus Rauennatibus . Carolus
interea,de quo multa ad hunc locum diximus, graue & periculoſum cum Saracenis bellũ geſtu
Atten. Liut rus,ad Liutprãdum regẽ miſit,q ab eo amice peterẽt auxilia.Id ille nõ ſolũ ꝑſtitit,ſed Rauẽna ob-
prãdi obſeq ſidione fatigãda ſuis relicta,cum robore copiarũ ad Carolũ ꝓficiſcit̃,dubiũ priore bello,qđ in Aq-
um in Caro tania eſt in Saracenos geſtũ,an altero recẽtiore,qđ magis credo,ob locoꝝ vicinitatẽ,nã circa Rho
lum. danũ in Narbonẽſi Gallia res geſta eſt.Cęterũ vbicũq; rũ bellatũ eſt,Liutprãdo in Galliã profecto,
Idelprãdus & Pręderus Vicetinus duces,q̃bus trahẽdæ obſidionis erat negociũ iniunctũ,ꝑ nobili-
um factionẽ Rauẽna potiti ſunt.Erat tum Paulus Italię Exarchus,q poſtea,vt ſupra eſt demõſtra
tũ Rauẽnatiũ ĩcurſu periit,amiſſa vrbe ad Vrſum ducẽ & venetos fuga dilapſus eſt , cõplexus eſt
eũ venientẽ ꝑbenigne Venetꝰ,eſtq; verbis hortatꝰ,vt ꝑſentẽ caſum forti aĩo ferret, ac ſimul oſtẽde
re eiuſmodi ludos ludere fortunã ſolere cui ſola virtus reſiſtat,id vnũ tutũ & incolume mortalibꝰ,
eſſe ab oĩ illius iniuria,qm̃ ꝗ nõ det fortuna auferre nõ poſſit.Secutæ cõtinuo Gregorii põtificis
literę,q̃bus ille Exarchi cauſam Veneto duci amice cõmendabat.Exẽplũ literaꝝ quas ad Vrſum
pontifex dedit,Bonitẽdius ſcriba ſuis cõmẽtariis ĩſeruit.Placuit hic earũ exẽplum ponere, vt pla
nius intelligi poſſet ex externis ſcriptoribus quoſdã,q rẽ ſilẽtio ꝑſſerũt,Veneto nomini laudem in
Gregorii li- uidiſſe,nã ꝑteriiſſe eos hunc locũ parũ credibile eſt,qui ſcrupuloſe etiã multa ſecuti ſunt.Grego-
teræ. rius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei dilecto filio Vrſo duci Venetorum.Quia Pacato fauẽte Ra-
uẽnatiũ ciuitas,quæ multarũ caput extat eccleſiarũ,a nefanda gẽte Lãgobardoꝝ capta eſt,& filiꝰ
noſter eximius dñs Exarchus,apud Venetias vt cognouimus,morat̃ , debeat nobilitas tua ei ad-
hærere & cum eo noſtra vice pariter decertare,vt ad priſtinũ ſtatũ ſanctæ reipublicæ ĩpiali ſerui-
tio dñorũ filiorũq; noſtrorũ Leonis & Cõſtãtini magnorũ ĩperatorũ ipſa reuocet̃ Rauẽnatiũ ciui-
tas zelo & amore ſanctæ fidei noſtrę.Deus te ĩcolumẽ cuſtodiat dilectiſſime fili.Et Gregorii lite-
rę vtcũq; ĩ illa ſtudioꝝ calamitate ſcriptæ,hoc habuerũt,q̃bꝰ publice recitatis,Exarchꝰ in publico
Oratio Ex- inſulanoꝝ cõuẽtu ita locutꝰ dicit̃.Quid poſſit fortuna ĩ hũanis rebꝰ meũ ad vos ꝓfugiũ declarat
archi. Vrſe dux clariſſime & vos viri Veneti,enĩuero qñ vnꝗ illa tã variũ luſit ludũ! aut qñ tã varia &
volubilis in re aliꝗ extitit!q nũc ſecũdus erã ab ĩperatore ſũmo,ſũmũq; magiſtratũ gerebã, copias
ductabam,cui populi,ciuitates,& inſulę nobiliſſimæ parebãt,a quo auxilia cuncti implorabãt bar-
bari & externi reges,en exul,extorris,ſine exercitu,ſine dignitate , ſupplex alienum cogor auxiliũ
implorare.Sed vos viri Veneti non tam fortunam oportet ꝗ Lãgobardorũ ꝑſidiã vereri , ꝑ quos ·

fortuna mihi ĩſidiata eſt,ꝑ quos ĩſidiabit̃ & vobis niſi ꝑitri ĩcẽdio eat̃ obuiã, hi enĩ nõ cõtenti ptẽ
multo maximã Italię occupaſſe,tot nobiliſſimis vrbibus libertatẽ ademiſſe ,iam ſiqd reliquũ erat
qđ nõdum ſeruitio preſſum iaceret,vi & armis ſuis adiungunt opibus, nec prius quietura eſt ſæ-
ua barbaries q̃ ipſum libertatis nomẽ tota Italia extinxerit,qđ quũ aliis moleſtũ videri debet , tũ
vobis acerbiſſimũ dux & viri Veneti,quorꝫ maiores nõ tã mortis q̃ ſeruitutis metu in hęc loca olĩ
deuenere,q hoc domiciliũ libertatis,mediis fluctibus cõſtitutũ,vobis ꝑ man⁹ tradidere,cui tanto
ſunt hodie barbari infeſtiores,quãtu ſtabilior eſt hic omni tpe libertas q̃ alibi futura , ſi ſint dico q
eã tueri velint,ſed cur vos illorũ ꝓgenies nõ omni tpe tueri velitis, qđ priſci Veneti ne amitterẽt
amoeniſſima Italiæ ora relicta in hęc loca decretu migrarũt ! in qbus nihil erat qđ poſſet queq̃ ad
ſui cultum inuitare,ꝑter locorum fiduciã,qbus illi freti ꝑ tot belliꝗꝫ motus,tot ſtrepitus,tot rerũ
nouitates,libertatẽ tutari,iã adultã & ſtabilẽ vobis reliqre,qđ cõmune bonũ quo maiore eſt ab il-
lis indole q̃ſitũ,eo vobis eſt magis adnitẽdũ ne ꝑ ignauiã & inertiã amittatis , atq; eo enixius quo
res ꝓpior periculo eſt q̃ vllo vnq̃ fuit tpe.Iam quo tẽdãt Lãgobardorum conatus videre facile eſt
tota Italia potiri volunt q nunq̃ fuerãt eius parte cõtẽti.Rauẽnã ſubiectã habent, alterũ liberta-
tis ꝑfugiũ,Romę & cęteræ Italię iminẽt,ſed vobis oĩm maxĩe,nã ꝑterq̃ ꝙ ab initio fuerũt Veneti
noſs hoſtes,iã quãto tutiore locu eſt vobis q̃ aliis libertas,atq; ob id minus expugnabilis,eo illi in
fenſius odere.Quare quo maius ĩminet a vicino hoſte piculũ,eo magis vos niti decet vt hoc incẽ
dium,qđ in veſtris oculis nũc ardet,priuſq̃ vos attingat reſtinguat̃,nec qa pacate vobiſcũ agunt
ob id minus infeſto in vos aĩo eſſe arbitremini,non ſtomachu id dat̃ ſed tẽpori,non voluntati ſed
neceſſitati,nunc pacẽ agũt vt quũ occaſio aderit cõmodius rẽ gerãt,q̃q̃ ne hoc qdẽ ociũ vobis for
taſſe ab ea gẽte cõtigiſſet,niſi Ro.põtificib⁹,& noſtris cæſarib⁹,veſtra ſalus ſemꝑ curę fuiſſet.Nũc
niſi Rauẽna recipiat̃,qualis ſit futur⁹ veſtrarũ rerũ ſtatus itelligitis credo.qđ quũ ita ſit decerne-
re vos oportet,velitis ne Rauennã veſtra opa & virtute reſtitui,an ꝑditiõe captã Liutprãdo ſerui
re vtrũ ſit vrę libertati cõducibili⁹,veſtroq; & maiorꝫ veſtrorꝫ ſtudio dign⁹ q in imperii & Roma
næ eccleſię ptib⁹ ſemꝑ eſſe voluiſtis,nulli credo dubiũ eſt.Adde ꝙ nulla occaſio demerẽdi imperii
maior offerri potuit hac vna,q̃ vobis oblata eſt: eniuero q̃ id facinus ſit Leoni & cæteris imperato
ribus gratũ futurũ,tũ vrbis ꝓſtãtia,tũ põtificis literæ de hac re ad veſtrũ ducẽ datę, facile demon
ſtrant.Et nũc illud vobis ꝑſuadete viri Veneti,nõ Italię Exarchũ,ſed Romanũ põtificẽ,& Leonẽ
imperatorẽ,in cõſpectu veſtru ſtare,veſtrũ auxiliũ,veſtrã fidẽ implorare,multis ꝓcibus cõtendere
vt vrbẽ clariſſimã velitis veſtra opa ad impiũ retrahi.In veſtra igit̃ poteſtate eſt,velitis apud ſum
mos Chriſtiani nominis principes ſũmũ bñficiũ collocare, de cui⁹ hoſtimento dubitet qdẽ nemo,
niſi q imperatoriã maieſtatẽ,dignitatẽq; põtificiã,ita ꝓfligatã exiſtimet , vt nulla poſſit inde gra ĩ
futurum expectari,qđ tam ĩpiũ ſit q̃ ſtultũ credere.Qđ aũt ad negocium attinet,haud dubia ſpes
adeſt dux & viri Veneti bene gerẽdæ rei, Liutprandus rex ꝓcul abeſt cum robore copiarꝫ,orbem
duo iuuenes obtinent ꝓſidio.q ꝓcul a prudẽtia & cõſilio abſunt, quorꝫ etiã ꝑmiſſu Lãgobardi te-
terrima facinora ꝑ libidinẽ & auaritiã quotidie in Rauẽnates edere dicunt̃ ’ qua illi iniuria adacti
nihil magis optare credunt̃,q̃ vt alicunde ſibi nouãdarum rerꝫ det̃ occaſio. Eſt ꝑterea vrbs a mari
neq; moenibus,neq; ꝓſidio munita,vnde ob inſolẽtiã rei maritimæ nullus a Lãgobardis oſtendeba
tur metus.Hac vos noctu vrbem eximprouiſo aduecti,prius illi inſinuabimini , q̃ vos adeſſe quiſq̃
ſuſpicari poſſit,qđ vt cõmodius fiat ego a cõtinẽti,ſub veſtrũ appulſum,vrbẽ acriter oppugnabo
ne verus terror inter agendum ad ſenſum ꝑuenire poſſit.Sic receptæ vrbis omne decus cedet,erit
q; laus veſtra,q oĩm primi vrbẽ occupabitis.Nunc etiã atq; etiã vos moneo & hortor,viri Veneti
ne talem promerendorꝫ principum oportunitatẽ elabi patiamini,qn maturatu opus eſt,nec barba
ri regis reditus eſt expectandus,q ſit uia factur⁹ difficiliora:Occaſio arripiẽda,q̃ quũ in cæteris re-
bus,tum in bellis omnium gerendarum rerum & mater & opifex optima. Poſteaq̃ dicendi finem
fecit Exarchus,cõcilio ſubmotus,iuſſus eſt reſponſum expectare. Variatũ eſt inde ſentẽtiis eratq;
in ore plurium Arithperti & Liutprandi regum amicitia foedere ſancita,quã publice violare, non
magis periculoſum credere q̃ turpe Veneto nomini.Inciderat ꝑinde anceps cõſultatio,quũ Vr- Att.' difficilem
ſus dux in hanc ſententiam ad populum verba fecit.Si conſultatio hęc ea eſſet viri optimi, q̃ diſ- cõſultationem.
crimen famę publicæ eſſet fideiq; allatura, tanto nunc mihi enixius ꝓuidẽdũ foret,nequa infamia
adiretur,quãto in iis quæ publice peccant̃,maior ciuitatis principes q̃ cæteros ciues attingit infa Vrſi ducis
mia,nã ita demũ ꝑſuaſum eſt,qualis ſit is q reipublicę præſit,tales eſſe ciuitatis mores. Qđ quum oro ad po.
magis mea,q̃ cuiuſq̃ veſtrum interſit videre,ne qd in republica peccetur,vel quia optimi ſit prin Venetum.
cipis id cauere,vel ꝙ maior in me q̃ in alios inde redũdaret inuidia,nunq̃ paterer, viri Veneti,pu

CÆDEM Vrſi principis noua reipublicæ excepit adminiſtratio, inſo-
lens tegiminis forma, q̃ ꝓceſſit, triſtiſq; ob infelicẽ exitum recordatio fe-
cit vt Heracliano cõuẽtu, q primę ſecutus eſt, nõ dux vt antea, ſit cre-
atus, ſed nouus ſit magiſtratus inductus, dixerunt hũc, quẽ creari pla-
cuit, Magiſtrũ militũ, nomẽ vetus & militaris imperii plenum, ſed tunc Magiſteriũ
non magis ad belloꝝ vſum q̃ſitum q̃ ad totius ciuitatis regimen. Eſtq; litum.
primus oĩm creatus Domiuicus Leo. Sunt q Metamauci non Heraclię
creatũ malint, q̃a iniquũ putaret̃ vnũ dũtaxat locũ totius gentis cõuẽ-
tu celebrari, quũ plura alioq; in ꝑxio ferent, q̃ & veteri ĩcolatu, & homĩ-
num frequentia, Heraclię eſſent iure ꝑferenda. Cæterum vbicũq; eſt id
magiſterium tũ primũ creatũ, ciuitas qđ ſatis conſtat, nouã ſortita eſt regiminis formã, anno cir-
citer quadrageſimo a primi principis creatione. Habuit hic annus, qui militaris magiſterii prim⁹
fuit, nihil memoria dignum. Sequens vero qui Felicem Corniculã habuit, inſignis fuit Sclauorũ ĩ
Foroiulienſes eruptione. Rachis eius dux gentis, cũ multa ſtrage, ſuis hoſtẽ finibus eiecit, qđ pri-
mo eſt volumine demonſtratũ. Succeſſit Corniculę Theodat⁹, Vrſi ducis filius, quẽ in exiliũ actũ,
mox vero reſtitutũ, ciuitas paterni odii oblita, vt leuiter multitudo & amat & odit, ad faſtigium
dignitatis extulit, tãto oĩm fauore, vt in ſequẽtẽ annũ ſit illi imperiũ ꝓrogatũ. Cæterũ priuſq̃ ma-
giſtratu abiret vltimũ diẽ obiit. Iulianus Ceparius in demortui locum ſurrogatur. Quidã Iubia-
num ꝑ Iuliano ſcribunt, Hypatum ꝑ Cepario. Hoc anno aiunt nõnulli Rauennã a Langobardis
Venetoꝝ opera receptam, eoq; fortaſſis merito Ceparius conſulari eſt dignitate ab ĩperatore do-
natus. Poſt Ceparium Ioannes Fabriciacus ſecut⁹ eſt. Is nõdũ ãnuo munere exacto, pupuli ſæuitia Att. ſęuitia
luminibus & dignitate priuatur. Authores habeo quoſdã, hoc demũ ãno ad internitionẽ bellatũ tis popu.
inter Equilinos & Heraclianos. monimẽtũ rei geſtæ ad poſteros fuit canalis, q a pugna illa duob⁹ exemplum.
populis funeſta ab arcu cognomẽ traxit. Ferunt tum demũ velut dãnatis ſedibus, alio vtrinq; mi-
gratum. Sed q̃ fuerit abeundi cauſa ſuus poſtea loc⁹ demõſtrabit. Eratq; ꝑ hæc militaris magiſte-
rii annus q̃rtus nõdum actus quũ tædiũ (q̃ eſt vulgi inconſtantia) ſubiit receptæ adminiſtratio-
nis, videbaturq; multitudo haud diutius latura ꝓſentẽ regiminis formã, quũ Metamauci, põt id
nomen factum videri a Græca voce & domeſtica, vt ſit Metamaucũ, q̃ſi tranſmedoacũ dictũ, huc Metamau-
enſ cõciliũ totius eſt gẽtis indictũ: Dux creatus eſt Theodatus Vrſi filius. Scriptum reperio apud cum.
quoſdã hunc altero anno, in quẽ fuerat illi militaris magiſterii dignitas ꝓrogata, vita defunctum
ſed plures ad ducatum ꝑueniſſe aiũt. Sed dũ Theodat⁹ in Venetis dux eſt, aut certe ſub eius exi-
tũ, Gregorius tertius eſt põtifex factus, Blõdus ſcdm ei⁹ noĩs nõ tertiũ autumat, in Stephano, vt
reor, oblucinatus, quẽ duobus Gregoriis ꝓtulit. Eratq; Liutprãdus Lãgobardoꝝ rex, Leo oriẽtis ĩ- Gregorius.
perator, ad cuius hæreſim infringendã Gregorius Italoꝝ Antiſtitũ cõuẽtu decernẽdi author fu- III. põ. max.
it, vt ſanctoꝝ imagines maiore q̃ vlla vnq̃ veneratione in tẽplis colerent̃, ipſum magno cleri popu- Att. nouum
liq; cõſenſu pioꝝ cõmunione priuat, nõ ſolũ ꝙ ſanctoꝝ imagines oĩbus tẽplis ſuſtuliſſet, ſed ꝙ de decretũ de
Homuſio quoq; ĩpie ſentiret. Tueriq; ꝑ hæc orthodoxã fidẽ Gregorius, ſimulq; vrbana templa, & imaginibus
vrbis mœnia ſedulo inſtaurare, quum nouum eſt illi cum Liutprando rege & Lãgobardis bellum ſanctorum.
magis caſu q̃ cõſilio ortum. Rebellauerat Traſemundus Spoleti & Vmbrię dux regi, cum quo nõ Att. nouam
multo prius in g̃ſam redierat. Liutprandus noua ducis iniuria ꝓuocatus, iraq; plenus, fit eni fu- belli cauſam
ror patiẽtia ſępius lęſa, ingenti vi armoꝝ Vmbriã inuadit, Spoletum vi capit, & q̃cq̃d vrbiũ Tra- cum Laugo
ſemundo fuit. Ipſe fuga dilapſus, publica fide accepta, Romã ſe cõtulit. Petiit Liutprandus a põtifi- bardis.
ce & Romanis vt ꝑfugã ſibi redderẽt, aut ipſi necarẽt, neutrũ eſt regi datum, quo etſi irato, pericu- Liutprandi
lum tñ qđ inde ĩminebat, publicę fidei poſthabẽdũ putarũt. Nec barbarus diſtulit vltionẽ, Romã geſta.
aliquãdiu obſedit, cæterum vbi mœnibus aſſidẽdo vidit ſe nihil ꝓficere, in vrbes & municipia, q̃ ĩ
Põtificis & Romanoꝝ fide erãt, oẽm belli ĩpetũ auertit, cepitq; ex his celeri victoria Ameriam, Or-
tã, Blerã, & Polimarciũ. Reuerſus inde in Vmbriã Hildericũ creat Spoleti ducẽ. Ex Vmbria Be-
neuentum petiit, Siſulphumq; Grimoaldi filium paterno principatu deturbat, habuerat Liutprã-
dus pueri patrẽ ſemꝑ infeſtum, Bñuẽtum Gregorio nepoti ſuo attribuit, ducemq; declarat. Poſtre-
mo Ticinum rediit, vbi graui cõflictatus morbo Hildebrãdũ reliquũ ex nepotibus conſortem ſi-
bi regni cõſciuit. Ceſſatum eſt ĩde ab iniuria aliquot ãnos, fuitq; ĩter pacẽ & bellũ q̃es cũ Lãgobar-
dis, quoad Rõani iniq̃ ferẽtes tot vrbes & oppida, haud obſcuri noĩs, ſibi a Liutprãdo vno tpe ad-
empta, ĩgẽtib⁹ copiis ex tota Rõani noĩs ditiõe cõtractis, Traſemũdũ in Vmbriã reſtituere velle
ſe rumores diſſipãt, belliq; ſimul oſtẽdũt, ſimulq; Stephanus patricii g̃nis q tũ Romę dux erat, &

Traſemundus biptito in hoſtē pficiſcunt. Affuerūt & a Godeſcalo Bñuētano duce auxiliares co-
piæ, occupauerat is Gregorio extincto eius principatū, magis arte q̄ armis. Traſemūdus p Sabi-
nos Vmbriæ fines ingreſſus, breui Spoletū, & loca Spoleto circūiecta, recepit. Stephan⁹ cū Rōano
exercitu, & Beneuētanorū appendicib⁹, Marſos, Furconios, q Aglani ſunt hodie Blōdo authore &
alios minus nobiles populos ad Traſemūdū retraxit, tā lōge lateq, media Italia, vnius principat⁹

Magna rerū mutatio.

ſunt fines euagati. Quo in integrū reſtituto, Romanus dux in aīo habebat Ameriā, & cæteras vr
bes, quas Liutprādus occupauerat, Lāgobardorū ex his pſidio vi & armis eiecto, ad imperiū retra-
here, repetebaturq a Traſemūdo hoſtimētū opę a Rōanis in eo reſtituēdo nup nauatę. Ille pudo-
re impeditus, neq auxilia negare, neq tn̄ ſe ad id bellū expedire, trahere itaq rem parū ſincera fi-
de, quū repēte nūciat Liutprādū cū magno armorū apparatu domo pfectum Vmbriā decreto pe-
tere. Metus itaq Traſemūdo expreſſit, vt cōfeſtim cū Romano iunxerit copias. Primū itaq oīm
itum eſt hoſti obuiam, quē ſoluto agmine venientem, inter Phanum Fortunę & Forum Sempro-

Liutprādus rex magna clade afficit

nii, Romani Vmbriq, loco ſyluis impedito adorti, magna Liutprandum clade affecerunt. Inclaru
it tumultuaria illa pugna Rachiſii Foroiuliani virtus, cogebat is forte regiū agmē, & iam tumul-
tus & trepidatio ad ſubſidiarios euenerat, multi etiā ſaucii, pcipiti fuga in extremū agmē incide-
rant. Vnius itaq voce & cōuicio ſiſtit fuga, mox eiuſdem hortatu ex his q antea fugiebant, quiq

Pugna ex p uocatione.

ſubſidio aderāt, fit globus, inſtaurat pliū, eratq iā ppemodū æquata pugna, quū Spoletinus eques
Rachiſiū primo loco dimicantem noīatim cōpellat, puocatq ad ſingulare certamē, nec hō ferox
detrectauit pugnā. Cōcurrunt ex aduerſo īfeſtis haſtis, eratq pons præcipiti loco īpoſitus, in quo
forte cōgreſſi ſunt. Cæterum Rachiſius violēto lāceę ictu Vmbrū pcipitem ex pōte egit, non ſine
hoſtiū riſu: infelici credo eius dimicationis euentu Romani Vmbriq pculſi, remiſſa pugna retro
abierunt, eſtq interim ita feſtinatū, vt verius fuga illa q̄ receptus fuerit, nec enim prius agmē con
ſtitit q̄ in pacatū venit. Romanus dux a pōtifice & populo domū accerſitus, cōfeſtim a Traſemū
do cū exercitu diſceſſit. Affuit nec multo poſt Liutprandus, Spoletū obſidione cingit. Multū inde
laboratū eſt in ſubigendis Traſemundi viribus, ad poſtremū Liutprādus, victorię cōpos, iā de bel-
lo in Romanos trāſferendo cōſiliū agitabat, quū Gregorius pōtifex diē obiit. Platina author eſt,
Gregorio adhuc in hūanis agēte Romā a Liutprādo obſidione fatigari cœptā, qua iniuria ponti
fex adactus, qa in Leone impatore nulla ſpes eſſet, ad Carolū, vt ille ait, in Galliā miſit, q ſibi & Ro

Quādo Frācorū reges eccleſiæ fauere cœperunt.

manis laborātibus a rege auxiliū imploraret, ac tū primū Romanæ vrbis, Apoſtolicæq ſedis tute
la, q̄ ad Cōſtantinopolitanos principes, ſiqd grauius accidiſſet, oīa ſua deſideria deferre conſueue
rat, Gallorū eſt regū facta. Suſcepit nihil grauate pientiſſimū patrociniū Carolus Pōtificis rogatu
egitq cū Liutprādo vt p mutua beneuolētia abſtineret ab eccleſiæ & Romanorū rrb⁹, q in ſua tu-
tela eſſent. Erat Liutprandus Caroli amiciſſimus, quippe q Pipino Caroli filio, ad id ex Gallia a
parētibus miſſo, capillū ſacro ritu ſucciderat, donatūq magnis muneribus domū dimiſerat. Ne igi
tur nō oīa Caroli cauſa velle crederet, cōfeſtim Romā ſoluit obſidiōe. Hęc Platina. Blondus longe
aliter rem digerit, adeoq diuerſi abeūt, vt ob eā, q̄ fit in pontificū ordinatiōe variatio, neq tpa le-
gentibus, neq ordo rerum cōſtare liqdo poſſit. Gregorius, qđ iter oēs cōuenit, atā maximā in Va
ticana Apoſtoli æde, ſenis ex Onyche lapide columnis multo auguſtiorē reddidit q̄ antea fuiſſet.
Supſtabāt trabes argēto delibutæ, & in his Chriſti regis & Apoſtolorū ſtatuæ, æquis inter ſe diſpo
ſitę ſpatiis. Struxit eodē tēplo oratorium, intuliťq reliqas ſanctorū fere oīm, adiecit & pauca verba
ſacris ſecreto enuncianda. Quorum ſolēnitas in cōſpectu tuæ maieſtatis celebratur dn̄e deus no-
ſter toto in orbe terrarum, & alia quæ vno carmine continent, q̄ vſus non recepit. Aureū Deipa-
ræ virginis ſimulacrum cum filio, eiuſdem aiunt eſſe pontificis opus. Viſiturq hodie in ęde vir-
ginis quæ p ęſepe nuncupatur, ſed plures maiorem malūt appellare. Inſtituit & monaſticā vitam,
qua rectius ſanctiuſq viuerēt monachi. Muros vrbis inſtaurauit. Sedit Gregorius annos decē, &
aliquid amplius. Zacharias tertius & nonageſimus a Petro pontifex inde creatus eſt. Græcū illi

Zacharias pont. max.

genus. Vir mitis & ingenio ad promerendam gratiam comparato. In huius pontificatum Blon-
dus reiicit hoſtiles Liutprandi minas aduerſus pontificē, & Romanos, quod bellum Zacharias ol-
im primum diſcuſſerit, miſſis ad regem legatis qui illi ſatiſfacerēt, mox & auxiliis aduerſus Tra
ſemundū pmiſſis, quocū Liutprādus bellū nōdum pfligatum habebat, ſecutaq eſt pax & fœdus
inter pontificem ictū & regē, petitūq vt Ameria cum cæteris vrbibus a Langobardo interceptis

Traſemundus principatu excidit

reſtitueretur. Traſemundus, qui ad id tempus bellum pertulerat, vbi pontificis & Romanorum
auxiliis regis potentiam auctam vidit, deditionem fecit. Deditum Liutprandus initiari iuſſit, vt
omnis ſpes principatus in poſterum recuperandi ei adimeretur. Agiprandū nepotem ſuum Spo-

leto.& Vmbrię ꝑfecit.Godeſcalus Traſemũdi caſu pculſus,liberis & vxore in nauẽ impoſitis fu-
gã moliebaſ,cęterũ Beneuentanorũ incurſu,priuſq̃ nauim cõſcẽderit interficiſ. Qui in naui erãt
audito tumultu,diſcuſſo ponte oras abrũpũt,trepideq; in altũ euecti opprimi nequerunt.Per hos
rerũ ſucceſſus petiit a rege Romanus pontifex,vt Ameriam,& loca ex fœdere ꝑmiſſa,teſtitueret:
id quia cũctãtius ꝑſtabatur Zacharias ad Liutprandũ profectus eſt,qui tum Narnię erat. Prodiit
Zachariæ põt. & Liutprandi congreſſus.
illi rex obuiã ad octo milia paſſuũ,magnaq; veneratione exceptum in vrbẽ induxit, locauitq; ho-
norificentiſſime ad Valentini ædem.Profuit regi & vniuerſę genti frequẽs pontificis cõgreſſus,
monituſq; eſt Liutprandus vt ab humana abſtineret cęde,parceretq; muliebri pudori, parceret vi
ctis,nullas ſupplicum preces aſpernaretur.Hęc dextere monendo aſſidendoq; adeo regis animum
perfidũ alioqui & truculentum,mutauit,vt nõ tantũ vrbes,quæ ex fœdere poſtulabantur , reſti-
tuerit,ſed in Sabinis multa,q̃ annos quatuor & triginta poſſederãt Lãgobardi,dono dederit Ro-
manę eccleſię,dedit & Narniam in faucibus Vmbrię,in Picentibus Anconẽ,& vallẽ Sutrini agri
cognomento Magnam.Fœdus in decem annos cũ Ro.pontifice ſanxit, captiuos Romanis & Ra
uennantibus reſtituit,& in his Agnellũ & Sergiũ Victorẽ Rauennatiũ conſules.Et Liutprandus
talis fuit in pontificem.Sed q̃ hic pius & mitis,tam immanis & impius Leo imperator in eorũ pie
tate inſectanda qui ſanctorum imagines quoquo modo colerent.Duxitq; per id tẽpus vxorẽ Con
ſtantinus Leonis filius Hirenen Cancani Bauarorũ ducis filiã,cũ qua ſemp diſcordi animo vixit,
orthodoxę pietatis cultrix illa,hic ſęuus,paterneq; impietatis multum referens,cuius rei manife-
ſtum in puero præſagium extitiſſe ferunt,q; infans baptiſmi lauacro admotus, media cerimonia
Att.omen in puero.
aquã polluit alimonię excremento.Obiit eodẽ tẽpore Theodoricus rex Francorum,cui Carolo ad
nitente Childericus eius frater ſucceſſit.Nec ita multo poſt & Carolus,iã grauis annis,fatali con
Caroli Martelli īterit⁹.
ceſſit neceſſitati:duobus virilis ſtirpis liberis Pipino & Carolo ſuperſtitibus.Adiiciũt qdã tertium
Gryphonẽ nomine,violento & rapaci ingenio,q̃ res illi cognomẽ inuenerit.Horum Carolomanus
Diuiſio regni inter filios.
maximus natu ex patris diuiſione Auſtriam & Sueuiam eſt adeptus,Pipinus Burgũdiã & Fran-
corũ partẽ.Grypho poſt patris interitũ,Saxonũ auxiliis frętus,fratribus bellũ intulit,ſed bellũ Pi
pinus & frater ex ſententia confecere,Theodorico Saxonũ principe in fidẽ & amicitiam recepto.
Nec interea Liutprandus pacẽ quã cũ Zacharia põtifice ſanxerat,ratã habuit, Rauẽnã ꝑter oim
expectationẽ hoſtiliter adortus.Miſit ad regẽ pontifex,qui eũ fœderis & amicitię admonerent,ro-
garentq; vt ab iniuria abſtineret.Legati,qui ad regẽ miſſi ſunt, fuerunt Benedictus Tuſculanus
antiſtes,& Ambroſius Primicerius,nec ad illorũ acceſſum remiſit aliquo modo obſidio.Tuebatur
vrbẽ forti animo Euthichius Exarchus,nihil veritus ꝑter longã obſidionẽ.Põtifex vbi regẽ in ꝓ
poſito perſtare vidit,ex vrbe ad Liutprãdũ profectus eſt,pacẽ a rege corã impetraturus,vt Nar-
niæ fecerat.Liutprandus dubiũ quia parum ꝓficeret Rauennatibus aſſidendo,an quia de acceſſu
pontificis reſciuiſſet,Claſſenſi oppido capto,ac direpto,Rauennã obſidione ſoluit,cuius abeuntis
veſtigia põtifex ſecutus ad Padũ proceſſit,vbi naues offendit regis iuſſu paratas.Et hic quoq; põ
tifex a Liutprando benigne & comiter habitus,ſuntq; tũ res reddite,& pax inſtaurata ex pontifi-
cis ſententia.nec multi poſt dies interceſſere,qbus pontifex eſt Romã reuerſus, tenebantq; adhuc
in vrbe ſupplicationes ob felicẽ eius reditũ,quũ nunciis & literis eſt allatũ Liutprandũ fato deceſ-
Liutprandi interitus.
ſiſſe,Hirprãdũq; fratris filiũ,quẽ ille ſibi hęredẽ,& conſortẽ regni aſciuerat,regno deiectũ. Ferunt
die,quo ille cõſors fuerat regni a patruo declarat⁹,quũ ex veteri eius gẽtis īſtituto ī apertũ egreſ
ſus haſtã geſtaret,ī eius ſummo auẽ cuculũ ſediſſe,occinuiſſeq; q̃rulũ carmẽ,eoq; permotos augu
Cuculi augurium.
rio Lãgobardos,etſi viuo rege nihil mouerãt,mox eo defuncto noui regis imbelliã pertęſos,quã eo
oſtẽto ſignificari arbitrabanſ,Rachiſiũ Foroiuliẽſem,Hirprando deiecto regẽ ſibi creaſſe , Platina
ex Hirprãdi īteritu regnũ ad Rachiſiũ deuolutũ ſignificat.Hic eſt ille Rachiſi⁹,q ad Forũ Sẽpro-
nii rẽ ſuę gẽtis pdită reſtituit,hoſtẽq; ex ꝓuocatione vicit. Conſtituit nouus rex pacẽ cũ Romano
põtifice & Rauẽnatibus,in viginti annos.Sub idẽ tẽpus quo hęc ī Italia gerunſ,Cõſtãtinus Impa
tor,nã Leo vita deceſſerat,claſſe ī Saracenos mouit,Alexãdriã inuaſurus,quo abſente Arthauſtus
homo alioq obſcuri noĩs,Bizãtii tyrãnidẽ īuaſit,corrupta largitionibus multitudine,& iã imperii
Arthauſti facinus.
nomẽ aſſumpſerat Arthauſtus,quũ Cõſtãtin⁹ factus certior de iis q̃ domi acciderãt,claſſe Bizan
tiũ reducta vrbẽ obſidet,ac vi capit,Arthauſtũ in poteſtatẽ redactũ luminibus priuat , damnatq;
libero exilio,cũ paucis eorũ,q fuerãt eius motus nõ ſolũ cõſcii ſed authores.Bizantio accepto,re-
Arthauſti ſuppliciũ.
buſq; paucorũ ſupplicio pacatis audiuit Cõſtãtinus Zacharię pontificis legatos,qui ad hoc miſſi
fuerant,vt eũ hortarẽtur vti orthodoxę formã fidei probaret,piũq; Romanæ eccleſię inſtitutum.
Et hęc pontificis fuerũt poſtulata,quibus aſſenſus eſt Cõſtãtinus, vt Platina ſignificare videtur.

In Gallia,eadẽ tẽpeſtate Caroli ꝓgenies magnũ eſt in vitę inſtituto paſſa diſſidium.Carolomanus
ſponte religionẽ ſecutus Romã ad Zachariã pontificẽ venit,a quo ſacris initiatus,monaſticaq; in
dutus cuculla,Caſſinẽſe petiit monaſteriũ,vbi reliquũ vitę ageret,qđ ab initio,ex religionis inſti-
Pipini geſta. tuto,eſt ꝓfeſſus.Contra Pipinus,Caroli patris,& Pipini aui geſtarũ rerũ gloria accenſus,amborũ
virturẽ æmulaẽ.Nec cõſilio defuit euẽtus,Burgũdios bello vicit,Germanos,Aquitanos,& Alema
norum gentem.Moderatus eſt & Frãcorũ reb⁹ vt patet,Childerico regnũ tenẽte,nihil ĩ ea admi
niſtrariõe ęque illi fuit moleſtũ ac regis demẽtia,cui⁹ deliria ineptiaſq; diſſimulãret ferre.Cæterũ
primores regni & populi amplexi Pipini virtutẽ,ꝓceſq; regis amẽtiã,Zacharia Romano põtifice
Rex Francorum fit Pipinus. pri⁹ cõſulto,regis appellatiõe Childerico adẽpta,vt ſpes etiã regni adimereẽ,ĩ clerũ detõdẽt,Pipi
nũ regẽ creãt.Egit is cũ põtifice,vt Frãcoꝝ ſibi regnũ ratũ ſuo faceret aſſenſu.Hoc poti⁹ credide
rim q̃ qđ Platina ſcribit,paternũ prĩcipatũ Pipino a põtifice ſtabilitũ.Et Frãcorũ regnũ ꝑ hũc ma
xime modũ,Auſtraſioꝝ ceſſit gẽri,anno humanę ſalutis ſeptingẽteſimo qnquageſimotertio. Ra
chiſius interea turbat Italię ocia,paceq; exĩprouiſo violata quã ĩ viginti annos cũ Ro.põtifice pa
ctus fuerat,Rauẽnatẽ agrũ hoſtiliter populaẽ.Peruſiã obſidione fatigat .Occurrit eo Zacharias,
ferociſſimũq; regis aĩm dextere tẽpeſtiueq; verſando,adeo mutauit,vt nõ ſolũ ex hoſte amicũ fe
cerit,ſed ad religionis etiã cultũ traxerit,ſiqdẽ,ſoluta obſidione,vt aĩm quoq; humanis liberaret
curis,impẽſiuſq; pietatẽ coleret,regnũ Aiſtulpho fratri attribuit,ipſe Romã cũ vxore & liberis ꝓ
Qui ob religionẽ ſunt regna aſpernati. fectus,a Zacharia põtifice ſacris initiaẽ,monaſticãq; ꝓfiteẽ vitã.Sic duo illuſtriſſimi viri, rex hic,
ille regis frater vno tẽpore,pietatis ſtudio,ampliſſima ſunt regna aſpernati,tãto res diuinę maio
ri tũ curę fuerũt mortalib⁹ q̃ terrenę,niſi illud forte reputet aliqs,atq; ĩ vtroq; damnet,ꝙ tã hic q̃
ille ſit poſtea ꝑuaricatus.Nec Zacharias multũ inde ſuperfuit,quo adhuc ſedẽte corpus Benedi
cti abbatis,Pipini ꝑmiſſu,ex Floriacẽſi Gallię monaſterio eſt Italię reſtitutũ,Caſſinenſiq; monaſte
rio,vnde fuerat ſublatum,eſtq; id Carolomano & Caſſinenſibus monachis datum , q a pontifice
id impenſis ꝓcibus impetrarũt,Pontifex a Pipino.Et iam pace vbiq; parta,Zacharias Lateranẽſis
Zacharię opera. eccleſię turrim a fundamentis erexit,æneas portas & cãcellos extruxit ad Barionę ædẽ,bibliothe
cam reſtituit,cũctis ſuũ vectigal templis attribuit,Gregorii ædẽ in Velabro condidit,Oratorium
Cęcilię Tyburtina via,& alterũ Cyri abbatis.Inſtituit adhęc vt a Buccellariis quotidie eleemoſy
nę in Lateranenſi domo exhiberenẽ pauperibus.& hęc Zacharię opera fuere,ipſe decimo anno ſui
Stephanus .II.põ.max. põtificatus fato deceſſit.Stephanus huius nominis ſecundus fit inde pontifex,Romæ ortus, Ro
manis parẽtibus.Blondus pro Stephano Gregoriũ tertiũ Zachariæ ſubiicit,ſed nos Platinam qđ
ſępe teſtati ſumus,in põtificia hiſtoria libẽtius ſeqmur.Fuit Stephanus ſapiẽtia & pietate nulli põ
tificũ ſecũdus.Cęterũ quo eius virtus humanę vitę fluctibus exercita clarior eſſet,incidit ei⁹ põ
Aiſtulphi ſuperbia. tificatus in Aiſtulphi regnum,qui Lãgobardorum fuit regum ſuperbiſſimus,æqui & boni contẽ
ptor maximus.Hunc itaq; inter initia ſui pontificatus rem Romanam ſollicitantem Stephanus
donis placare adortus,reſponſum tulit nullã iam inde ſe pacẽ cũ pontifice & Romanis habiturũ,
niſi tributũ ſibi penderetur.Nec ita multo poſt Barbarus Rauẽnã occupat,quam ſeruitute preſ
ſam quũ ꝑ legatos pontifex repeteret,nõ ſolũ nõ reddidit,ſed minaciter etiã nũciari iuſſit põtifici
& Ro.populo,fore vt niſi Romã & quicquid in Romanorũ fide adhuc eſſet,ſibi vltro ſubiicerent,
nõ multo poſt captos bello ad vnũ trucidaret. Stephanus his belli terrorib⁹ ꝑculſus author fuit
vt Bizantiũ ad Cõſtãtinũ mittereẽ,vnde ii,q miſſi ſunt,literis ſignificarũt nullã ſpem eſſe auxilii
in Conſtantino,aut quia nolit,aut quia non poſſit,aliũde implorãda ſubſidia.His pontifex literis
adhuc magis commotus,cum populo egit vt in Galliam ad Pipinũ regem mitteretur,qui Roma
nis & laboranti eccleſię aduerſus Aiſtulphi iniuriã opitularet.Petiit Pipinus vt Stephanus pon
tifex in Galliam ad ſe iret,pollicitus fore vt oĩa quę vellet corã a ſe impetraret.Accingit ſe confe
ſtim pontifex ad eã profectionẽ,& qđ ſua erat ſponte facturus,accitus multo libentius facit,para
ri iubet omnia occulte,ne ſi Aiſtulphus de ſuo in Galliam itu reſciuiſſet,ſubito vrbem inuaderet
priuſq; res Romana affligereẽ q̃ Pipini authoritas aut arma interoederent.Cæterũ nõdũ ꝓfectus
erat põtifex,quũ legati ex Bizãtio Cõſtãtini nomine nũciãt vt Stephanus ad Aiſtulphũ ſe confe
rat pacẽ cũ eo inſtauraturus.Nec is in mora fuit,vt erat pacis cupidus , & iã Roma digreſſus ad
Aiſtulphũ iret intẽderat,quum a Pipino legati affuerũt orãtes vt in Galliam iret.Fuerunt qui ex
Att.Frãcorũ regũ pietatem. Gallia venerãt,Rothingrãdus Antiſtes & Antharius dux.Stetit nõnihil anceps conſilii Stepha
nus põtifex inter duorũ regũ officia deſtitutus,perrexit tamẽ ꝓcul ad Aiſtulphũ ire,cum quo qa
nihil cõfici potuit,petitũ eſt a Pipini legatis vt põtifici tutum iter pateret in Galliam per Aiſtul
phi loca.Nihil moleſtius ille audire potuit, q̃ ꝙ Romanus pontifex in Galliam iret . Cæterum

Pipinū veritus,cui nihil negatū voluiſſet,etſi inuitus,fecit tamen eundi poteſtatē.Eunti Carolus
Pipini filius q̄ a magnitudine rerū geſtarū magni poſtea tulit cognomē, adoleſcens adhuc, patris
iuſſu ad cētū milia paſſuū officii cauſa obuiā ꝓceſſit.Sed ne Caroli & Pipinorū noīa toties repeti
ta perplexitatē afferāt lectori,Pipinus,q̄ Auſtraſiorū primus īſeruit ſe Frācorū rebus,Carolū filiū Pipinus
habuit cognomēto Martellū.Is Pipinū & Carolomanū filios reliq̄t.Sūt q̄ tertiū adiiciāt,Grypho Auſtraſi⁹.
nē noīe.Carolomanus religioni ſe vltro addixit.Pipinus q̄ Stephanū pōtificē in Galliā acceſſiuit
filiū habuit Carolū,q̄ pōtificē veniētē comiter excepit.Tulit is poſtea vt dixi,cognomen Magni,
Langobardorūq; regnū euertit.Nec Pipinus honori ceſſit,vbi pontifex aduentate dictus eſt , ſed
ad tertiū lapidē obuiā ꝓgreſſus,ad eius pedes ſe venerabundū demiſit,inde equi frenū regens,pe- Pipini pie-
dibus equo ſedētē in regiū ꝑduxit hoſpitiū,tāto tūc regibus q̄ nūc priuatis maius fuit pietatis & tas.
religionis ſtudiū.Aiſtulphus pōtifice in Galliā demiſſo,reputās aīo q̄ fœdā tēpeſtatē illius ad Pi-
pinū regē acceſſus parere poſſet ſibi & ſuis,cōfeſtim ex primoribus gētis miſit,q̄ eū ex Italia nōdū
digreſſum aſſecuti,oīm rerū reſtitutionē polliciti ad ſe retraherent.Sed q̄q̄ ſit ab iis ꝓperatū,Ste
phanū aſſeq̄ nō potuerūt,q̄ hoc ipm̄ fortaſſe veritus iter ad Alpes accelerauerat,ne ad ſuperbiſſi-
mum regē vi ſi aliter ire nollet,retraheref.Rex,vbi infecta re q̄ miſſi fuerāt Ticinū rediuere,freme
re,palāq; vociferari aduolaturū ſe Rauēnā,ac Rauēnatibus aliis ſup alios interfectis, vrbem dire-
pturū,direptā ferro & igni exciſurū,petiturūq; ſe inde Romā,q̄ pari a ſe clade prius afficeretur q̄
Pipinus auxiliū ferre poſſet.Pipinus interea pōtifici gratificaturus bellū celeriter cōparat,ad pri Pipinus bel
ma veris ſigna in Italiā moturus.Supuenit illi Lāgobardicū bellū moliēti,Carolomanus,quem re- lū cōparat.
ligioni deditū Aiſtulphus vt ex Caſſinēſi ī Galliā iret perpulit,fratrēq; ꝓpoſito auerteret.Ceterū
tantum abfuit vt ſuo Carolomanus acceſſu aliquid regi gratificari potuerit,ꝙ ſiue ſuſpectus fue
rit illius reditus,ſiue alienū ab hoīe eius ꝓfeſſionis duxerit Pipinus aliq̄d aduerſus pōtificē & Ro Caroloma-
manā eccleſiā moliri,in Vienēſe monaſteriū obtruſerit,vbi ille mœrore confectus diē obiit.Pro- ni relegatio.
fuit tn̄ Carolomani in Galliā acceſſus,ꝙ Aiſtulphus,ꝓcepta ſpe belli ꝑ eū auertēdi,a Rauēnę exci-
dio & vrbis oppugnatione abſtinuit.Pipinus priuſq̄ aperte bellū oſtenderet,in Italiā miſit qui ab
Aiſtulpho ſciſcitarentur an rebus pontifici & Romano populo reſtitutis pacē bello pręferret.Ce-
terum quū nihil pacati inde reſpōderetur,Rex ꝓmiſſis aliquot equitū turmis quæ Italiæ clauſtra
occuparent,ipſe cum robore copiarum eueſtigio ſequitur. Ii, qui præmiſſi ſunt,multo pauciores
numero cum Aiſtulpho tumultuario prælio congreſſi,magno Langobardum incommodo affece
runt.Pipinus ſuorum veſtigia ſecutus nullo maiore negocio Italiam ingreditur, Ticinum obſidio Pipini ī Ita
ne cingit,Ticinēſem agrū ferro & igni populatur.Hic Pipinus pontificis precibus fatigatus, ſpē liā acceſſus
facit hoſtibus redimēdę pacis,ſi res imperio & Ro.eccleſię reſtituant.Tum demū Aiſtulphi perti Pax Lango-
nacia periculo victa ſe poſtulata facturū pollicef,Pontificis pietatē & ſapientiā celebrat, q̄ publicū redditur.
bonū proprio commodo præferret,Rauennam imperio,& omnia,quæ Romanorum pontificiſve
fuiſſent,bona ſe fide redditurū pollicef:paceq; per hęc parta,Pipinus cū exercitu cōtinuo Italia ex
ceſſit,poſt cuius digreſſum nō ſolū ille nō præſtitit promiſſa,ſed ſubita rebellione exercitum con
trahit,Romam minaciter inuadit,Pontificē & Romanos obſidione fatigat, ſuburbana loca ferro
& igni vaſtat.Stephanus pōtifex & Romani ſubita iniuria adacti,in Galliam ad Pipinū mittunt,
qui auxiliū extremis eccleſię rebus implorent.Qui ad Pipinū miſſi ſunt ſecundo Tyberi ad mare
deſcendūt,proſperis inde tēpeſtatibus vſi Maſſiliā primo deferuntur,ex Maſſilia ad regem in vlte
riorem Galliam ꝓfecti,Pontificis & Romanorū mandata expoūt,in quo res ſint periculo docēt,
opem implorant.Reſciuerat aliquāto prius Pipinus bellū in Italia a Langobardis renatū,deteſta- Pipini ſtu-
tuſq; Aiſtulphi perfidiam ſtudio arma cōparabat,vt rebus partiū periclitātibus mature ſubueni- diū in Ro.
ret.Sed dū Romæ & cętera Italia in hunc modum laboratur,Conſtantinus imperator,tanq̄ nihil eccleſiam.
ad ſe iniuria pertineret Italicarū rerū ſecurus agere,dubium quia nollet a Pipino opem implora-
tam,an ꝙ Aſia per id tēpus magnis quateretur motibus.Enimuero Turci gēs ad eam diē obſcuri
nominis,atq; ex Scythia,vt q̄dā ſcribunt,profecta,Halanos primo armis adorti, inde Colchos &
Armenios,late arma circūferendo,breui aſſecuti ſunt vt cæteris gentibus iure formidandi eſſent.
Sēſit inde maior Aſia eius gētis arma,mox & Saraceni,q̄ variis cladib⁹ aliis ſup alias affecti, ea de
mū cōditione ſibi pacē ipetrauere,vt Perſis vetus nomē reſtituereſ,q̄d iā inde ab Heraclii tp̄ibus
ipſi gēti bello victę ademerant,abietantq; iam Perſę in Saracenorum nomen, veterē credo Perſici
noīs celebritatē veriti.Sub Perſis eē maluere Turci(nā cū his aliquādiu poſtea habitarūt)q̄ Sara
cenorum ferre,in aliena terra,dominatū.Sed de Turcorū origine,& eius gētis īcremētis,ſuo poſt
ea loco longior inſtituetur ſermo.Eſt pręterea per id tēpus,Bizantii peſtilentia laboratū, vaſtitaſ

blicam Mauricius adminiſtrate nõ multo prius poſteriuſq̃ q̃ Aiſtulphus vita deceſſit, cuius in-
teritu magnus eſt belli motus repẽte ĩ Italia ortus,ſed q̃ Põtificis authoritate breui reſedit. Occu
pauerat Deſiderius,vt dixi,Lãgobardorũ regnũ Aiſtulpho ſubitaria morte extincto. Id Rachiſi⁹
Aiſtulphi frater iniquo animo ferẽs,regnũ armis vindicaturus,monaſticã exuit pſonã, quã ad id
tẽpus tulerat,cõſpirat cũ eo oĩs Langobardorũ gens.Deſiderius in magnam rerũ difficultatẽ ad-
ductus Stephanũ Põtificẽ & Romanos cõplexus multis pollicitationibus,dira execratione inter
Ro.pont.
poſita,ſi fidẽ falleret,traxit ĩ belli ptes.Miſit põtifex q̃ ſuo & Romani populi noĩe Rachiſiũ, & bel
Deſiderio
li ſocios moneret,vt ab armis abſtinerẽt,Deſiderioq̃ obtẽperarẽt,alioq̃ fore vt breui intelligerent
fauet.
nõ cũ Deſiderio tãtũ,ſed cũ Pipino & Romanis eſſe ſibi armis decertãdum.Qua minaci denũcia-
tione territi q̃ in armis erãt Rachiſii cauſam cõmuni ocio poſthabẽdã cẽſuere,ac tũ demum Deſi
derii pmiſſu Fauẽtia põtifici ceſſit.Nec multo poſt Stephan⁹ põtifex vita defunct⁹ eſt.Eius opa
tẽplorũ iſtauratio,q̃ Aiſtulphus ſuburbanis locis ĩ obſidiõe vrbis vaſtauerat. potuerũt qdẽ tẽpla
inſtaurari,diuorũ reliq̃,q̃ ĩpius rex ĩde ſuſtulerat,recipi nõ potuerũt.Paulus prim⁹ ei⁹ noĩs creat⁹
Paulus pri-
eſt ĩde põtifex,quint⁹ & nonageſim⁹ in ordine.Fuit is Stephani ſecũdi frater,vt alii aiũt ex fratre
mus pont.
nepos.Platina author eſt incidiſſe Pauli pontificatũ in Cõſtãtini & Leonis imperiũ.Mira fuit ĩ vi
Att. vera
ro ſanctitas,mirum pietatis ſtudiũ,nulli vnq̃ malũ p malo reddidit,ſed Chriſti regis ſummi exẽ-
pietatis
plum imitat⁹,cui⁹ vicẽ ĩ terris geſſit,iis etiã bene p̃cat⁹ eſt q̃ ex cõfeſſo fuiſſent ſibi ĩiurii. Duobus
opera.
ad hęc tribusve famulis comitat⁹ noctu pauperũ ægrotãtiũ cubilia circuire,morbo affectos ver-
bis & eleemoſynis leuare,nexos ſoluere,aut cuſtodia liberate,alieno ære creditoribus ſoluto, Pu-
pillos viduaſq̃ circũſcriptorũ fraude p̃ſſos ab iniuria tueri aleteq̃ ſuo ære.Petronillæ corpus Ap
pia via marmoreo ſepulcro repertũ,multa veneratione ac cerimonia Apollinatis tẽplo ad caput
Vaticanę baſilicę intulit,ſepulcrũ habuit carmẽ,Petronillę filiæ dilectiſſimę. Magnum fuit Paulo
negociũ cum Conſtãtino de imaginũ reſtitutione,anathematis ſpiculũ per literas interminatus,
Sed tãtũ abfuit vt eo metu ĩ melius mutari potuerit,vt cum Abdala Saracenorũ duce foedus &
amicitiã ſanxerit,Sabinũq̃ Bulgarorũ regẽ,cui ſemp alioq̃ fuerat ĩfeſtus, in amicitiã receperit,q̃a
in abolẽdis imaginib⁹ ſuã ſeq̃ret hęreſim.Sed Sabino res haud impune ceſſit.Bulgari hoĩs impie
tatẽ auerſati peremiſſent regẽ ſubito incurſu,niſi fugam præoccupaſſet. Conſtantinopolis fuit illi
exilii ſedes.Bulgari nouũ ſibi regem creauerũt,Paganũ nomine.Sæuit Conſtãtinus in homines
Cõſtãtini
orthodoxę fidei,ſummum Bizantii antiſtitem ſui nominis,quia in eius impietatem reclamare au
impietas.
ſus,fuſtuario cęſum interfecit,ſpoliauitq̃ ædes ſacras donariis,& precioſa veſte tota Thracia, pe-
cuniãq̃ inde coactam ad ſe deferri iuſſit homo ſacrilegus,addiditq̃ ſceleri cauilliũ idẽtidem teſta
tus,Eunuchum,cuius miniſterio ea fiebant,ſibi vnũ amicorũ a deo ex ſentẽtia datũ.Et Conſtãti-
nus per hęc oĩbus inuiſus imperitabat.Cõtra Pipinus oĩa dicta factaq̃ ad pietatem & nominis
immortalitatẽ referre,Traxillonem Bauarũ ducem,& Saxones ea cõditione in amicitiam recepit
vt quoties opus eſſet trecentos ſibi equites ad bellũ darẽt.Maius tamẽ fuit illi cũ Aquitanis nego
cium,cũ quibus octauo demũ anno eſt debellatũ.Prima expeditio breuis fuit,ac principio lęta,ſed
hoſtiũ perfidia exitu triſtis.Ad Theloatũ oppidũ primo caſtra fecit Pipinus,cęterum Nauferius
Nauferii
Aquitanię dux,pacis ſtudium aſſimulans datis obſidibus pacẽ a Pipino impetrauit,inde vero vbi
Aquitani
Frãcũ in interiora regni ſeſe recepiſſe cõpertũ habuit,exercitũq̃ dimiſiſſe,Pipini regnũ ſubita vi
fraus.
adortus,late lõgeq̃ foeda populatione euagatus eſt priuſq̃ ſubitę iniurię obuiã iri potuerit. Pipi-
nus exercitum tumultuoſe reparat,hoſtiliſq̃ perfidię vlciſcendę prouinciam Carolo filio iniungit
Erat eñ iam Pipinus grandis natu.Ingreſſus Aquitaniam Carolus Burboniũ,Claromõtẽ, & alia
Caroli ma-
quędã illuſtria ex Aruernis cepit loca,hiſq̃ lætis initiis ille militare imperiũ auſpicatus,nunc ſuo
gni tyroci-
nũc patris ductu,Aquitanicũ bellũ executus ex ſentẽtia cõfecit. Vniuerſa Aquitania Francorum
nium.
imperio ſubacta eſt.Nec Pipinus multũ inde ſuperfuit.Incidit tãti regis interitus in decimũ annũ
Pauli Romani pontificis,qui eiuſdẽ põtificatus nouiſſimus fuit.Cęterũ Pipini authoritas tantũ
apud oẽs gẽtes valuit,vt Lãgobardi toto Pauli pontificatu nihil fere in Italia mouere auſi. Paulo
autẽ vita defuncto,Toto dux Nepeſinus,Deſiderii regis impulſu,Conſtãtinũ fratrem vi Apoſto-
licę ſedi obtrudit,magis non reclamante aliquo,q̃ clero aut ciuibus id probãtib⁹. Enimuero arma
torũ manus ingens ſub id tẽp̃us in vrbem a Totone inducta,terrori erat ciuibus,proceſſitq̃ adeo
metus,vt Philippicus,q̃ & ipſe erat a paucis põtifex creatus,cõfeſtim ſit dignitate priuatus. Egit
iam inde pro pontifice nõnulla Conſtãtinus,quoad Stephanus Siculus,ad Hadriani ædẽ quę eſt
in tribus fatis,ſit a clero & populo magno põtifex conſenſu creatus . Nec Conſtantinus ppterea
inhibuit pontificatum,Mittit itaq̃ Stephanus ad Pipinum regem,nam de eius interitu nondum

nem ferēdę diſcordię rationē,Romę foriſq; ab eo laboratū,vt pontificis authoritas quoquo modo infringeret,ſimulq; vt oīs e medio concordia tolleret.Neq; pax igit neq; bellū erat cum Deſiderio ob ferox pōtificis reſpōſum,quū magna ſpes illi oblata eſt oīs metꝰ,q a Gallis imineret, excuriēdi:q res quū ipſi regi,tū vniuerſę Lāgobardorū gēti,exitio fuit,ex magno eī gaudio magna orītur triſtitia. Berta q̄ fuit Carolomani vxor,eiꝰ dico,q fuit Caroli frater,vidua nup relicta , ꝑſentē gloriā Ildegardę Caroli ſupſtitis iuidēs,vt ipatiēs eſt oīm affectuū muliebris natura,& ob irā i oē ſcelerū facinꝰ prona,ex Gallia cū liberis ad Deſideriū ꝑfugit,futurū rata vt Carolomani memoria & ſtudia filiis,ob paternū nomē,cōciliata aliquē eſſent motū Caroli rebus allatura.Accepit eā cupide Deſiderius,qppe q ab initio perſuaſum habuit poſſe fieri,vt ſi pueri matrē ſecuti a Ro. pōtifice Gallię reges inungerent,oīs Frācorū potētia velut i duas factiones abiret,eſſentq; Caroli opes ob eā rē multo īfirmiores futurę minuſq; ſibi formidabiles,qbꝰ quoquo mō cōminutis,aut domeſtica diſcordia iplicitis,certa ſibi facultas pararet Italię oī externo auxilio deſtitutę,ꝑ ociū ſubigēdę.Cæterum qa nihil ſe bona venia ipetraturū a pōtifice ſciebat quū ob alia plęraq; cōſtātis & inuicti animi argumēta,tū qa de pace tā ferociter reſpōdiſſet:vt igit vi illi exprimeret qđ ſpōte negaturus videbat,ad cōminuēdos pōtificis ſpiritꝰ,cōfeſtim eſt Italię ocia labefactare adortus.Rauennatiū res primo hoſtiliter petitę.Adminiſtrabat tūc Rauenna tribunitia poteſtate.Tribuni a pōtifice auxiliū iplorāt.Mittit pōtifex Rauēnatiū legatos cū Stephano Sacellario & Paulo Quiritii ſanguinis ad Deſideriū,a quo res ſolēni more repeterent.Auditis legatorū poſtulatis,quāto i quit rex,æquius fuiſſet pōtificē ad me venire,vt de his corā ageret.Occupāt iterea Lāgobardi ꝑter loca qdā veteris Exarchatus ab initio capta,Vrbinū,Senogalliā,Eugubiū,iā & Hetruſca Lāgobardorū manꝰ Blerā ceperat,& ex Vmbria altera Otriculū circa Tyberim.Sūt ide citro vltroq; miſſę & auditę ſępius legationes,Pōtifex tm̄ poſtulare vt rebus redditis Deſiderius ab iniuria abſtineret,ille vt pōtifex ad ſe iret,qđ rebꝰ redditis ſe facturū ille polliceri.ad poſtremū tm̄ abfuit vt Hadrianus quicq̄ æqui ꝑ legatos ipetraret,vt rex aperte cōminatꝰ ſit ſe Romā oppugnaturū. Tū pōtifex eiuſmodi nūcio ꝑculſus,ſtudio parare cœpit qcqd ad ꝑferēdā obſidionē videri poterāt neceſſaria,miſitq; in Galliā ad Carolū,q regē oraret,vt eccleſię rebꝰ,qbus euidēs imineret excidiū,mature ſubueniret.Deſiderius vbi de legatione ad Carolū miſſa factus eſt certior,cum Berta & eius filiis,regioq; comitatu,ex Ticino ꝓfectus,Spoletū ꝓceſſit,mittit hinc q pontifici nuncient Deſideriū cū vxore & liberis Carolomani,pacate Romā venire.Sēſit Hadrianus regis vaframetū,vt regiis a ſe pueris inunctis,Caroli fauor a ſe & Romanis alienaret,ſimulq; Frācorū res ex ea diſſidiū paterent,ſic Italia oī Gallorū fauore ſpoliata,Lāgobardicis cōculcaret armis. Velut igitur hoſtis non hoſpes adeſſe diceretur,Romā pōtifex firmat ꝑſidiis,duo auguſtiſſima vrbis templa hoc i Vaticano,illud Oſtiēſi via,ſublatis i vrbē theſauris,& oī ſacrorū apparatu,claudi iuſſit. Et iā Interamnē vſq; Deſiderius venerat,quū tres illi Antiſtites,ab Hadriano pōtifice,facti ſūt obuiā,Albēſis,Tiburtinus,& Prænestinus,pōtificis noīe Deſideriū,& oēm regiū comitatū monefaciūt,vt ſub anathematis pœna,Romani ducatꝰ finibꝰ abſtineāt.Tā atrox nūciꝰ religionē icuſſit regi,cōfeſtiq; retro abiit.Reuerſi ſunt nec multo poſt a Carolo legati,qui i mādatis habebāt,vt ſi quū i Italia veniſſent,res a Deſiderio redditę nō eſſent,ipſi ad regē irēt corāq; ſuo noīe monerēt, vt pōtifici ſatiſfaceret.Cęterū neq; Caroli authoritas neq; metꝰ q ide ipendebat,Deſideriū flexit ſed tā acerbū,q̄ vnq̄ antea legati tulerūt ide reſpōſum.Iuſſi itaq; ab Hadriano,iterū Galliā repetūt,vt viſa & audita Carolo referrēt,agerētq; cū eo ꝓcibus,vt vltionē maturaret,ſubueniretq; rebus eccleſię,domi metu,foris apta laborātibꝰ iniuria.Sed dū Italia quatit motibꝰ,Cōſtātinꝰ interea ſuorū ſcelerū dabat pœnā,quū nemo toto oriētis impio,ob impiū illius edictū,palā coleret ſanctorū imagines,belliq; Bulgaris inferret,ꝙ Romanę eccleſię iſtitutū ſeqrētur, duo fere milia nauiū tot enī fuiſſe dicunt cū toto exercitu,naufragio amiſit.Scio ego de Thraciæ finibus eſſe quādoq; cū Bulgaris bellatū,ſed prior cauſa mihi verior videtur,ob quā regē ſuū gēs ipſa vt impiū auerſata,extorrē,qđ ſupra eſt ſignificatū,eiecerat.Eratq; hic rerū ſtatus alibi,quum Carolus rex in Italiam tranſcendit.Obiecerat illi Deſiderius magnā ſuarū viriū partē circa Taurinorum anguſtiā inſederatq; Alpiū aditus,& in his Ciniſium,& Iouis ſaltū,per quæ Carolus loca in Italiā tranſcenſurus videbatur.Tentauit iterū Carolus,per legatos,an Deſiderius redditis rebus mallet pacem q̄ bellum habere,ſed quū nihil pacati inde redderetur,tum Carolus imperat ſuis vt per æqua & iniqua ſibi viā faciāt.Galli haud ſecus ac iuſſi ſunt,paſſim vi & armis occupāt Alpium iuga Langobardorū ꝑſidiis cū cęde multa diſcuſſis.Sunt q ad Mortariā circa Vercellas Deſideriū a Carolo pugna ſuperatū ſcribāt,vbi Amilius & Amicus ſepulti ſunt viri adeo indiſcreta facie vt neu-

Inuidię exēplum.

Bertę & filiorum ſuorum ꝑfugium.

Att.Deſiderii regis reſpōſum.

Aadriani legatio ad Carolum.

Att. ſagacitatē Hadriani.

Att.Pōtificis denunciationem.

Att. memorabile naufragium.

Acceſſus Caroli in Italiam.

ſuſcepe.Saxonib⁹victis Carol⁹bellũ in Hiſpaniã trãſtulit,affuerũtq; Gallis ad id bellũ auxilia ex Burgũdia,Bauaria,Auſtria,ex Rõanis & Lãgobardorũ gẽte nup victa.Erãt i Hiſpania pluri mi mortales a vero fidei cltu abhorrẽtes,ceſſeſtq; plerẽq; harũ gẽtiũ vrbes Gallicis armis, & in his opib⁹& celebritate nois florẽtiſſimę Auguſta & Pãpilonia vi captę atq; hoſtiliter direptę. Tenebãt tũ late Hiſpaniã Ibnalach⁹ & Denizes,q ſuis virib⁹diffiſi,pacẽ his ſibi cõditionib⁹re- demerũt,vt Carol⁹ſup magnũ auri põdus,qd tributi noie dabaṫ,citeriorẽ haberet Hiſpaniã. Sũt q ſcribãt tres fuiſſe reges,q i hęc fœdera veneſt.Cęterũ Carol⁹victor,quũ i Galliã reduce- ret exercitũ,circa Pireneũ i Vaſconũ iſidias Icidit.p diẽ iniquo eſt loco dimicatũ,multiq; Galli ci nois eo ꝑlio piere,& in his Anſelmus,Egibardus,& oĩm Gallorũ fortiſſimus Rolandus Ca- roli ex ſorore nepos,cuius fama pluſq̃ heroica manauit ad poſteros,ſed nõ tã hiſtorica fide q̃ circulatoriis vulgata ꝓconiis.Periit vir fortiſſim⁹ poſt igẽtẽ ſuorũ ſtragẽ,nec ferro,vt aiũt,ſed ſiti.Vaſcones ęgre a Gallis repulſi,honuſti ꝑda,in turũ cõceſſere.Cęterũ ſiquã ex cruẽta illa vi ctoria lętitiã ſenſere,pbreuẽ fecit illis Carolus,q gentẽ ipſam eſt cõfeſtim atroci bello inſectat⁹. Etenĩ ſępe cęſi,bellicilq; cladib⁹varie afflicti,meritas ſuę pfidię luere poenas.Et hęc qdẽ aut cer te nõ multum diuerſa,recẽtiores rerũ ſcriptores,de mẽorabili illa a Gallis circa Pireneũ clade accepta,in lras miſere.Ego inſtitutæ breuitatis haud oblitus,nec ga ignorẽ qd hiſtoria diſtet a fabula,ſed ꝙ impie videret mihi facete,ſi eos q Chriſtiani nois tã ſtudioſi fuerunt, & p eo vel tuendo,vel augẽdo mortẽ occũbere non dubitarũt,ſciens pateret ſua fraudari laude,locũ hunc plenius tractãdum cenſui,pręſertim ga perſuaſum habeo Turpinum Remẽſem antiſtitẽ q fuit Caroli comes,eiuſq; ſcripſit geſta,non eo cõſilio ad ſcribendum veniſſe,vt fabulator dici vellet, quum nihil ſit mẽdacio turpius hic vbi res ſeria agitaṫ,nihilq; a bono viro magis alienum.Et ne de rebus a Carolo in Hiſpania geſtis lõgior inſtituaṫ ſermo,cæteris eius gẽris in ea terra ex peditionib⁹breuiter relatis:nã nõ ſemel Hiſpania eſt bello a Gallis petita,vt Turpinus ſignifi- cat,tãtũ ea latius ſcribã,q ad cladẽ eã ptinebunt,cuius nup mẽtio facta eſt,& q̃ multis,vt idem author pdidit,præmõſtrata eſt pdigiis,nã p id tẽpus,quo tã triſti euẽtu eſt in Hiſpania bella tum pridie calẽdas Februarii,decimaſeptima luna,ſol circa meridiẽ defecit,quũ triduo ãte luna idẽ paſſa eẽ:Acies eadẽ nocte apparuere:viſa ẽ & Mercurii ſtella decimoſexto Calẽdas April. in medio ſole velut macula qdã nigra.Subegerat Carolus oraculo vt ille ait monitus, multo maximã Hiſpaniæ pteṁ,quo bello Pãpilonia eſt capta,Oſca,Lucerna, & aliæ vrbes opibus inſi- gnes,magis diuina q̃ humana ope,vt Turpinus ſignificare videṫ, mox Saracenis ex Aphrica Aigolandi ductu eã ſibi terrã vẽdicãtibus,iterũ a Carolo ꝓuincia repetita eſt,ad Baionãq; Va ſconię vrbẽ aliquoties ẽ ex ꝓuocatiõe,ac p partes,dimicatũ,varioq; euẽtu:poſtremo totis vtriq; virib⁹in aciẽ deſcẽſum,cęſaq; ꝑlio quadraginta hoim milia Chriſtiani nois,& in his Milonem Angleriũ,Rolãdi patrẽ,virũ fortiſſimũ,q vniuerſum ductabat exercitum,reſtituta tñ res ẽ Ca roli virtute poportunoq; auxiliariũ copiarum aduẽtu,q tum ex Italia ſub id tẽps Gallis affue- re.Aigolãdus q ferociter Carolo iminebat,vbi Gallorũ opes ſenſit nouis auxiliis auctas,occulte fugã ꝓccupauit:Carolus & ipſe acciſarum ſibi viriũ cõſcius,in Galliã ſeſe recepit. Nec Aigo- lãdus diu quieuit,ſed reparato exercitu,Carolũ in Vaſconiã exciuit,eſtq; Genium vrbs ſeptẽ mẽ ſib⁹ obſidione fatigata.ex Gennio Aigolãdus eiectus in Sãctonas trãſiit,vbi ingẽti ꝑlio victus, in Hiſpaniã refugit,bellum reparaturus.Carolus in Galliã reuerſus, vt aliquãdo Hiſpanienſe bellũ ad exitũ pduceret,opulẽtiorẽ q̃ vnq̃ alias cõtraxit exercitũ,in quo cogẽdo ſoluta ſunt er- gaſtula,vt Turpinus pdidit,& qcqd ſeruitiorũ vbiq; fuit donatũ eſt libertate. Sic præter legiti- mæ militiæ aſcriptos,inſtructa ſunt armis cẽtũ triginta quatuor milia.Principũ noĩa,q ſũt Ca rolũ in Hiſpaniã ſecuti,fuere,Turpinus Remẽſis antiſtes,quẽ nunc ſequimur. Rolãdus Blauii comes Angleriis natus,Caroli ex Berta ſorore nepos,Oliuerius comes Gebẽnẽſis,Eſtuleus Pin gonẽſis comes Odonis filius,Araſtagnus Britãniæ rex,Engelerius Aqtaniæ dux,Gayfer⁹Bur- degalẽſis,Gundeboldus rex Friſiorũ,Oellus comes Nãnetẽſis, Arnaldus Bellãnicus qui poſtea Aigolãdũ in ꝑlio interfecit.Alius Turpini codex Rainaldum habet p Arnaldo, & p Bellãnico Albẽſem.Naamã Bauarię dux,Ogerius rex Daciæ,Lãpertꝰ Bituricẽſiũ priceps.Sãſon dux Bur gũdiæ,Cõſtãtin⁹vrbis Rõæ pfect⁹.Garin⁹ Lotaringię dux.Tãta adhęc vis mortaliũ Caroli ſi- gna ſecuta ẽ,vt ad duodeci milia paſſuũ,ſi Turpin⁹ver⁹eſt author, exaudireṫ caſtrorũ fremitus. Vẽit cũ Carolo Hiſpanã igreſſo,Aigolãd⁹i colloqũ,q etſi Cordubę & Sibilię reges atq; iuictũ pene exercitũ traheret,veritus tñ Caroli opes,nõ auſus acie dimicare,cum Carolo egit, vt ad declinãdã tãtã hũani gñis iacturã,quãta haud dubie ſecutura videbaṫ, ſi totis vtrinq; viribus

Hiſpanienſe bellum.

Att.Rolãdi & Gallorũ cædem.

Att.prodi- gia.

Gallorum cædes.

Att.Caroli delectum.

Qui viri il- luſtres cum Caolo fue rint.

in aciẽ deſcẽderẽt:vt Saraceni Gallicꝙ ꝑ partes velut ex ꝓuocatiõe dimicarẽt.eoꝝ certaminũ euẽ
tũ declaraturũ vtra fides deo eẽt gratior. Aſſẽſus ẽ Carolus,fuitcꝙ res Chriſtiana oĩbꝰ fere ꝑliis
ſupior.Et iã barbarꝰ eo venerat vt poſtridie dixerit ſe velle baptiſmi lauacro admouerĩ.Fide ita
ꝙ accepta ad hoſtẽ ꝓfectꝰ ẽ,de pace & noua fide acturꝰ,atcꝙ ita accidit vt Carolꝰ tũ forte prãde
ret quũ ille ad ipiꝰ tabernaculũ vẽit.Admouerat Gallꝰ rex de more pleroſcꝙ ex primoribꝰ ducũ
Att.Caroli prãdio,miratuſcꝙ ẽ Aigolãdus,quũ pricipũ viroꝝ idolẽ,tũ regii cõuiuii apparatũ.Cõſpicatꝰ in
conuiuium de ſeminudos quoſdã,humilius accubãtes,ac terra pene nuda prãdẽtes,rẽ ille nouã miratꝰ,qui
Att.Aigo- hoĩm hi eſſent ſciſcitatꝰ eſt,ꝙ tã humiliter,& ꝑ deſpicatiſſimis diſcũberẽt.Cui Carolus(calle-
landi cauil- bat.n.hoſtilẽ liguã)ſunt inqt hi Aigolãde cęleſtis dei nũcii,ꝙ ad me veneſt.Ego ne inqt ille tuũ
lium. iſtũ ſequar deũ,cuius nũcios tu ita aſpnatis,vt quũ cæteri lautiſſime epulenẽ,ipſi oĩm egẽtiſſi
mi,cõtẽptui & ludibrio tibi ſint?Valebis cũ tuo fidei inſtituto.& cũ his in caſtra reuerſus,futu
ro ſe ꝓlio accingit.Perſtrixit libera hoſtis exprobratio Caroli aĩm,deditcꝙ iã inde operã vt biſſe
ni paupes.ꝙ penes ſe ex veteri iſtituto paſcerẽt,lautiꝰ accũberẽt, honeſtiuſcꝙ velarenẽ.Cõmiſſũ
eſt nec multo poſt acre ꝓliũ,quo Aigolãdus in multa ſuoꝝ ſtrage cõcidit,Arnaldi dextra ictus.
Francorum Pãpilonia inde capta eſt,ſęuitũcꝙ in oẽm ſexũ & ætatẽ.Nec Gallis ea victoria incruẽta obtigit:
victoria. multi ſpolioꝝ & cædis cupidi,tardius ad ſigna redeũtes,a Sibiliæ & Cordubę regibꝰ excepti in
ſidiis,ꝓter paucos nũero,cęteri ad vnũ cęſi ſũt.Eſt & cũ Surria Nauarrę rege ꝓſpere dimicatum.
Inde ad Nagerã mota ſũt caſtra.Eratcꝙ hic vir qdã fortiſſimꝰ,igẽti ſtatura,quẽ Goliathꝰ Baby
Feracutus. lonię Admurathꝰ cũ vigĩti milibꝰ Turcoꝝ miſerat in Hiſpaniã vt Saracenis auxilio eẽt.Feracu
to erat illi nomẽ.Laborãt haud dubie a fide ꝙ Turpinꝰ de hoĩs magnitudine & iuiolabili corpe
ꝓdidit.etſi qdã clari ſapiẽtia viri,de recẽtioribꝰ loquor,videnẽ huic opinioni aſtipulari,ad vĩ ſi-
Statura derũ oĩa referẽtes.Sed ego ĩ his fidẽ meã nõ aſtringo.etſi qđ ad corpis vaſtitatẽ attinet,Pliniꝰ
enormi ho- Puſionẽ & Secũdillã,ꝙ fuerũt Auguſti principatu,& Gabbarã Claudii tẽporibꝰ, enormi fuiſſe
mines. ſtatura ſit author:miracꝙ adhęc ſunt ꝙ Herodotꝰ de Oreſtis oſſibus tradidit,Tegeæcꝙ reptis,ꝙ
idẽ Plinius,de Orionis corpore,ſi Orionis fuit,ĩ Creta iſula iuẽto.Cęterũ quatenꝰ hęc credenda
ſint alii viderit.Multi,qđ ſatis cõſtat,ex Galloꝝ fortiſſimis ab eo ex ꝓuocatiõe victi ĩ vrbẽ ab-
ducti ſũt.Poſtremo Rolãdus biduo anceps cũ eo traxit certamẽ:primo ex equo dimicatũ, mox
pedeſtris fuit pugna.Magis igiẽ arte ꝙ vi,ſub ſtomacho a Rolãdo ictꝰ quũ ĩ vrbẽ a ſuis ſemine-
cis deferreẽ,facto a Gallis impetu,Feracutꝰ ĩterficiẽ,ſimulcꝙ hoſtiũ tergo hęrẽtes Galli mixto
agmine vrbẽ irrũpẽr.Ad Cordubã ĩde ꝓmota ſunt caſtra,vbi ludibrio verius ꝙ ꝓlio Galli ſũt
Saracenorũ ab hoſte excepti,qbꝰ lymphata acies cũ tĩtinabulis obtulit ſeſe exĩprouiſo obuiã. Inſueta & ob
cõmentum. id terrifica hoĩm ſpecies,atcꝙ igẽs ſonitꝰ,prĩo ꝑcurſu auertit Caroli eqtatũ,poſtridie vano me-
tu diſcuſſo,Saraceni ad hoſtiũ ſatietatẽ cęſi ſũt,& Corduba mox dedita.Intergeuit nõnihil bel
Galeciani lũ,dũ Carolꝰ Galecianã Iacobi ędẽ iuiſit,ditatcꝙ ꝓdiis ampliſſimis,inſtruit donariis. Turpinꝰ,&
tẽpli dedi- nouẽ cũ eo antiſtites vt ipe ſcribit,Caroli iuſſu tẽpliũ dedicaſt.Erãt adhuc Marſuriꝰ & Beligã
catio. dus ĩ Hiſpania debellãdi,quos Babylonię Admurathꝰ ad Hiſpanias obtinẽdas miſerat.Vt igiẽ
bellũ qđ iã magna ex pte ꝓfligatũ habebat,ad exitũ ꝑduceret, Gaualonũ (ego hũc fuiſſe arbi-
Gaualonus trot,quẽ Gauũ circulatores vocãt)ad hos miſit Carolꝰ,vt has illis cõditiões ferret, vti Chriſti
proditor. fidẽ & pacẽ acciperẽt,aut certũ auri & argẽti ſibi põdꝰ tributi noĩe pẽderẽt.Peregit Gaualonꝰ
Caroli mãdata,cæterũ hoſtili auro captꝰ,ex caduceatore factꝰ eſt ꝓditor,cũ Marſurio & fratre
cõſiliũ capit,qua vi,qua arte,oẽ Gallici exercitꝰ robur his ꝓbeat trucidãdũ.Magno itacꝙ auri põ
dere ab hoſtibꝰ accepto,author fuit regi,vt Ciſſareos portꝰ cũ cętero exercitu trãſgreſſus,Rolã
dũ cũ vigĩti milibꝰ lectoꝝ militũ relinqueret,ꝙ tributũ ab hoſte acciperẽt,eſſentcꝙ ſubſidio ſuis
ſi gẽs alioqui incõſtãs,in Pyreneo ſuperãdo noui aliqd moliref.Rolandus ac lectiſſimi ducum
ꝙ cũ eo relicti ſunt,ĩ Runciualle(id eſt loco nomẽ)in Vaſconibus caſtra metati ſunt.Hos Mar-
ſurius & frater,ꝙ ĩ eã ſtabãt occaſionẽ erecti,exĩprouiſo adoriunẽ.Aderãt his quinquagĩta bel
latoꝝ milia,quos ĩ duas acies diuiſere.Prĩa phalãx,ꝙ vigĩti milia bellatoꝝ habuit,ex inſidiis co
orta haud mediocrẽ Gallis attulit ꝑturbationẽ,Rolãdi tũ & alioꝝ virtute cæſa ẽ.Aſt vbi recẽ
Francorum tior alter ac multo nũeroſior Gallos iã feſſos iuaſit,tũ paſſim nobiles ignobileſcꝙ ĩ veſtigio cęſi
cædes. ſunt,& ĩ his Oliueriꝰ,& alii viri fortiſſimi.Rolãdus media cęde reuulſus,qui inter ꝓclara eius
Durenda diei facinora Marſuriũ interfecit,quũ labore & ſiti intolerabili preſſus iã ſibi defecturꝰ videreẽ
enſis. Durendã gladiũ,mira arte fabrefactũ,quo ĩ ꝓlio vtebatur,frangere conatus eſt,ne eo hoſtis po
Rolandi in- tireẽ,defectꝰ tũ viribꝰ nõ potuit,aut certe ea fuit ferri durities,vt ꝗꝗ multa vi ĩ aduerſam cau
teritus. tẽ deiectus cõminui nequerit.Durẽda qđ ſatis cõſtat,durꝰ interꝓtaẽ ictus.Supuenit Baldoinus

inſultuſq̨ Rolãdum iã humi afflictũ,ac morti p̃ximũ,eiꝰ equo vſus,Carolũ curſu cõſecutꝰ ſoꝛtiſſimoꝝ ducum & exercitus cædẽ nũciat.Periit Rolãdus annos duos & quadragĩta natus,vt Turpinus ſcribit,teſtaturq̨ id breue carmen,quod ſemper Carolus in oꝛe habuiſſe dicitur.

Tu patriam repetis,triſti nos oꝛbe relinquis:
Te tenet aula nitens,nos lachrymoſa dies.
Sed qui luſtra geris octo binos ſuper annos,
Ereptus terris iuſtus ad aſtra redis.

Sepulcra Palatinorũ ducum.

Eſt Rolãdus ſepultus Blauii,cũ gladio ad caput,coꝛnu ad p̨des ſuſpẽſo. Oliuerius cũ Ogerio Daciæ & aliis pleriſq̨ Belini.Burdegalæ Saipherus Burdegalẽſis rex,Engleriꝰ Aqtaniæ,Rainaldus Spinẽſis,cui poſt Rolãdũ p̃cipuũ famæ decus eſt eo bello q̃ſitum,Arelate Eſtulphus,Sanſon Salomon,& Arnaldꝰ Belãdicꝰ.Scribit idẽ author,nã is cũ Carolo erat eo die,quo clades illa inſignis eſt a Gallis accepta,ſe ſacris apd regẽ operãtẽ,media cerimonia,ſibi viſum cernere audireq̨ cœtũ aiarũ ad cælũ cũ cãtu aſcendẽtiũ.Carolus tã atroci nuncio p̨culſus retro in hoſtes rõuerſus,abeũtes p̨ magna ſpatia iſectatꝰ,ad ſatietatẽ cecidit,Gaualonũ inde,p̨ditionis conuictũ

Gaualoni ſupplicium

ferociſſimis quadrigis diſtractũ,fœde laniauit.Et Turpinꝰ i hũc maxime modũ mẽoratiſſimã illã Caroli expeditionẽ digerit,cui p̃terq̃ in paucia,qbꝰ qa imodicꝰ mihi videt̃,ſtudio credo ſuæ gẽtis nobilitãdæ,aut certe augẽdæ rei cã,nemo ſanus temere acceſſerit,i cæteris nõ video quid ſit,cur fides tãto viro poſſit abrogari,aut qa ſacerdos fuit,aut q̨ ea ſcripſit,qbꝰ iterfuit.Incidit Galloꝝ clades hæc ſub Pyreneo accepta,vt qdã colligũt,i ſextũ & nonageſimũ hũanæ ſalutis annũ,quare nõ grauate his accedo,q Leõe põtifice hæc accidiſſe aiũt.Habuit Hiſpanieſe bellũ,vt Turpinꝰ ſcribit,annos quatuoꝛdecim.Cęterũ q Hiſpanoꝝ p̃conia ſcripſere,in vniuerſũ negãt,q̃ a Carolo i Hiſpanos geſta vulgo p̨dita ſunt,cõtra Turpini fides,ſi Turpini eſt opus illd qd eiꝰ noĩe circũferẽt,receptæ de ea re opinioni vehemẽter aſtipulat̃.Nũc ad ea redeo,q̃ i Italia & Græcia geſta ſũt,poſt Deſiderii regnũ a Carolo euerſum,nec.n.i Lãgobardoꝝ iniuria vlciſcenda

Hadriani pontificis inſtitutum.

Hadriani põtificis tãtũ virtꝰ enituit,ſed in tẽploꝝ & publicoꝝ operũ iſtauratiõe.Cõſtituit ad hæc,vt i Lateranẽſis domus atrio cẽtũ quotidie pauperes cibo potuq̨ reficerent̃.Aquæductꝰ vetuſtate collapſos,iter cętera publica op̨a reſtituit.Alphẽtinũ ductũ,quã aquã via Claudia Auguſtꝰ princeps,ex Alphẽtino lacu,duobꝰ & viginti milibꝰ paſſuũ,i Trãſtyberinã traxit,regionẽ ad Hortoꝝ,Thermarũ,& Naumachiæ vſum,aquã alioq parũ ſalubrẽ, reſtituit. & Sabatinam

Hadriani opera.

aquã,ex Sabatino lacu,eſt is & angularis dictꝰ,a tribꝰ angulis,Aurelia via in Vaticanũ defluẽs vt ſacerdotes a Barionę rẽ diuinã facturi īde aquarent̃,lauarẽturq̨ inibi pauperes,Paſchali tp̃e eleemoſynã ex põtificis manu accepturi.deſeruiebat aquæ fluuius p̨ decliuia cadẽs triticeis molis.Reſtituta ẽ & Iulia aqua,duodecimo lapide,via Latĩa.ex Tuſculano agro,Claudia ex Sublacẽſi,duodequadragĩta milia paſſuũ ab vrbe.Huius riuus Baptiſterio Saluatoris excipit̃ i Laterano,Reparauit & Virginẽ aquã q̃ ab octauo lapide Latina via hodie quoq̨ vrbi infũdit̃, Lutregiũ dicũt.Incidit i vigeſimũ Hadriani annũ Tyberis inũdatio iſolẽs,fluuialis aqua i torrẽtis ſpeciẽ,

Tyberis inſolẽs inundatio.

p̨ Flaminiã portã,nunc pp̃li dicit̃,cũ magna hoĩm & rerũ ſtrage,late lõgeq̨ expatiata ẽ magna pars vrbis enauigata cymbis fluuialibꝰ,qbꝰ põtificis iuſſu cibaria ſubminiſtrata ſunt pauperibꝰ neq̃untibꝰ in aptũ exire,oĩq̨ alioq miniſterio carẽtibꝰ.Tecta vrbis,& armẽta,i p̃ceps acta.Obfuit cataclyſmus ille nõ tm̃ i p̃ñs,ſed cã etiã fuit,vt ſeq̃nti ãno ſit Rõæ frumẽti inopia laboratũ,cõſolatꝰ ẽ ciuitatẽ eiuſmodi clade affectã Hadrianꝰ põtifex,multa multis dedit,vt calamitas illa minꝰ ſentiret̃,muros & turres vrbis aquarũ vi dirutas refecit.Et Hadrianꝰ p̨ hæc rerũ volumĩa põtificatũ exegit,vel ob id etiã mẽoratiſſimũ,q̨ tã diu pene ſedit q̃ Petrꝰ Bariona,q̃tuor.n. & vigĩti ĩpleuit ãnos minꝰ mẽſibꝰ duobꝰ,quo adhuc ſedẽte Cõſtãtinꝰ ĩpator Elephãtico morbo

Lõgus Hadriani pontificatus.

p̨iit,vñ fama illa de Cõſtãtini magni lepra q̃ vulgo vt video,recepta ẽ,orta videri põt, vt noĩs ſĩilitudine oblucinata ſit ignara poſteritas.Cæteꝝ Cõſtãtinꝰ maximis cõſũptꝰ cruciatibꝰ,moriẽs dixiſſe fert̃,addictꝰ ſum ĩextĩguibili flãmæ.Theodora,ſiue Hirene illa fuit potiꝰ,eiꝰ nurꝰ mulier piẽtiſſima,Theodori antiſtitis hoꝛtatu cadauer refoſſũ publice cremari iuſſit,cinereq̨ iactauit i mare.Leo q huiꝰ fuit filiꝰ p̨ſtuę ĩpietati,cuiꝰ nõ minꝰ q̃ ĩpii hæres fuit,ſacrilegiũ adiecit,nã quũ i ſano flagraret gẽmaꝝ amore nec ex p̨phão cõgſitis expleri poſſet,ex Sophię ſacrario abſtulit cauillio vſꝰ,Chriſtũ cuiꝰ tẽplũ illd eẽt pauperiẽ nõ gẽmas p̨baſſe. Deprõptã igit̃ coronã ex ſacro auro & gẽmis cõtextã ſacrilego capiti ĩpoſuit ſic ſe auguſtiorẽ fieri ratꝰ.Sed poena breui ſecuta ẽ,caput ſacrilegio pollutũ carbũculi apoſtẽate ĩtumuit,quo noĩe fuerat gẽma,cõtactũ, pauciſq̨ diebꝰ vi moꝛbi cõſũptꝰ iuſtas ſui ſceleris luit poenas.Hirene Atheniẽſis q̃ huic nupſerat,aliquã

Cõſtãtini cinis diſiectꝰ.

Att.ſacrilegium.

diu impiũ ꝑ Cõſtãtino filio adhuc puero adminiſtrauit, mulier quũ viro nuper defũcto tũ Cõſtã
tino ſocero i rebꝰ impii adminiſtrãdis multo prudẽtior, forma adhęc inſignis, ſed moꝝ ſanctita
te inſignior. Huiꝰ iuſſu cõuẽtus trecentoꝝ quinquaginta antiſtitũ eſt Niceæ celebratus, vt ſemel
decernerẽt eſſent ne ſanctoꝝ imagines tẽplis reſtituẽdę, an res in omne tp̃s abolẽda. Magno oĩm
cõſenſu eſt decretũ, vt Rõanæ eccleſiæ ritu in tẽplis haberent, additaq́ eſt colẽdi forma, duobꝰ
Decretum de imaginibus.
carminibꝰ cõplexa, vt res ab omni idololatriæ ſuſpitione abeſſet. Viſunt hodie verſus hi Ve
netiis aurea æde figurati, vetuſta literarum forma, vt ex Græco fuerant in latinum verſi.

Nam deus eſt quod imago docet, ſed non deus ipſa:
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

Leo pont.
Sed dũ hęc alibi fiũt, Rõæ Leo tertiꝰ, iã põtifex erat, vir quũ vitę ĩtegritate, tũ cęteris animi do
tibꝰ Hadriano pq̃ ſiſis. Hoc demũ ſedẽte, Carolus iterũ Saxonico bello defunctꝰ, in Italiã reuer
Bellum Saxonicum.
ſus ẽ. Cauſa tenati cũ Saxonibꝰ belli ĩde orta, ꝙ medio Hiſpaniẽſis belli tp̃e, ea gẽs temere rebel
laſſet. Nacti Caroli abſentiã Saxones oĩa ad Rhenũ vſq; populatiõe & ĩcẽdiis fœdaſt, demũ ꝓ
lio victi arma, q̃ temere ĩduerãt, exuere ſũt coacti. Fuit bellũ Carolo tã laborioſum vt decẽ ãnos
Britones.
nullũ aliũ ĩde ꝑter vnũ qđ ĩ Britãnia geſſit, tẽtauerit. Accolit gẽs ipſa Galliæ orã circa oceanũ.
Hos Carolꝰ magis laceſſentes, q̃ ꝙ ab vllo laceſſerent, ꝓlio fuſos ĩ fœdere aſcripſit. Hiſq; feliciter
Reditus Caroli in Italiam.
geſtis, vigeſimo fere ãno q̃ Deſideriũ vicerat, rediit Carolꝰ ĩ Italiã. Cã nouę expeditiõis q̃ ab ini
tio illi fuit, patrocinium ſcilicet Ro. eccl'ię tã pie q̃ cõſtãter receptũ. Alcuinꝰ author eſt Aregiſiũ
Beneuẽtanũ ducẽ, Cãpanię vrbes põtifici ſubiectas tẽtare auſũ, qa haud aliter geturꝰ videbat,
Leoni neceſſitatẽ ĩpoſuiſſe, Caroli ĩ Italiã reuocãdi. etſi nõ deſũt q tradãt Aregiſiũ a pontifice
monitũ vĩ ĩhibuiſſe, miſſoſq; ab eo Romã filios, ꝑ quos Caroli ĩteruẽtu, pax fuit cũ Leõe ĩſtaura
ta. Eratq; hic rex ſtatꝰ ĩ Italia, quũ Cõſtãtinꝰ ſextꝰ, fuit is Leõis & Hirenes filiꝰ, atrociter ĩpiũ ad
miniſtrabat. Verũẽnuero q̃ diu ille mr̃ia cõſilio obtẽpauit rite oĩa domi foriſq; habuere, nullæ
pp̃loꝝ q̃relę, nulli belloꝝ motꝰ, pace & ocio oĩa florere. Cõtiebat ſapiẽtiſſia mulier filiũ ĩ officio,
ĩdẽtidẽq; mõſtrare bõis artibꝰ ĩpia augeri, ſupbia & auaritia labefactari. Dictare hęc mr̃, filiq; filii
vitã a flagitio tueri, & pp̃lis ꝓdeſſe. Sed pluria ĩgenia bonos nõ nutriũt mores. Cõſtãtinꝰ prios
Conſtãtini imperatoris ſæuitia.
pubertatis ãnos ĩgreſſꝰ, mr̃em haud vlteriꝰ paſſꝰ adminiſtratiõe deiicit, deiectã ĩ ordinẽ redigit,
ĩ ſubiectos immaniter ſęuit, mĩri mortales alii alio ſupplicii gñe plecitari. Hãc in prĩcipe ſęui
tiã Cõſtãtiopolitana ciuitas auerſata cõſilia occl'te agitabat, de ĩpio illi abrogãdo, eratq; Nice
Conſtãtini ſcelera.
phorꝰ Cõſtãtini qñti filiꝰ ĩ quẽ mĩri tacite ſuffragia ĩcliabãt. Hũc Cõſtãtinꝰ patefacta cõiuratio
ne, ligua & ocl'is priuatũ ĩ vĩcula cõiicit. Nec his ſcelaribꝰ cõtẽtꝰ, vxorẽ fœminã optimã, ac bene
alioq cõueniẽtẽ, ĩ mõaſteriũ obtrudit, Theodorãq; eiꝰ ãcillã ſibi mr̃imonio iũgit, quã nihil ĩ illa
amabile eẽt, ꝑter formã. ſic neſcio quo aduerſo ĩpii fato accidit, vt tres prĩcipes oĩm qvnq̃ hoĩm
mẽoria fueſt peſſimi, vnꝰ poſt aliũ, ſint Bizãtii rex potiti. Sed dũ Cõſtãtinꝰ tã crudeliter & libidi
noſe ĩpat, Carolꝰ diuerſa terraꝝ ꝑte bellãdo ſibi ĩmortale nomẽ q̃rere. Saxõibꝰ bello victis cũ Thaſ
ſilõe Bauaꝝ duce pacẽ ſãxit. Cęteꝝ quũ neq; ꝓmiſſos obſides Thaſſilo ex fœdere dediſſet, neq;
Bauaricum bellum.
ad Carolũ veniſſet, ab eo acceſſitꝰ, bellũ Bauaro rex ĩtulit, tripititoq; hoſtiũ fines ingreſſꝰ, ipſe ad
Lotofredũ cõſedit, Auſtraſii, Turigi, & Saxões ad Satiga, q locꝰ Danubio adiacet, metati ſũt, Pi
pinꝰ filiꝰ cũ Italico exercitu iuſſꝰ ẽ Tridẽtũ obtĩere. qbꝰ belli terroribꝰ ꝑculſꝰ Thaſſillo deditionẽ
fecit, duodecĩ obſidibꝰ datis, quos priore fœdere datuꝝ ſe ꝓmiſerat. Miſit Thaſſilo & Theudonẽ
filiũ. Cęteꝝ qa ipſa deditio ſp̃ta ẽ ac ludibrio habita, vt paꝝ tẽpeſtiua, ꝑitẽ vitę ſtatũ ꝑceſꝰ Thaſ
ſillo, cũ Theudõe mõaſticę ſe vitę addixit. Sed dũ Carolꝰ Bauarico eẽt bello ĩplicitꝰ, Cõſtãtinus
fortiſſimi regis occupatiões ĩ vſũ vertẽs, ꝑ magnę Gręcię pp̃los, q adhuc ĩ fide erãt ĩpii, Italię ſta
tũ ſollicitat. Hi Beneuẽtani Spoletaniq; ducatꝰ fines ĩgreſſi, oĩa ab Aterno flumĩe, nũc Piſcaria
ẽ, Beneuẽtũ vſq; hoſtiliter populãt. Occurrẽt ſubitę Gręcoꝝ ĩiurię Ildeprãdꝰ Spoletanus dux &
Grimoaldꝰ Beneuẽtanꝰ. Fit atrox ꝓliũ, ac nõnihil ãceps, poſtremo fuit pugna illa gręcis adeo fu
Sclaui bello domiti a Carolo.
neſta, vt nihil inde diu mouere ſint auſi. Carolꝰ Bauaris ĩ deditionẽ receptis bellũ ĩ Sclauos, Iſtri
accolas, trãſtulit. Gẽs ęſtate vna ꝑdomita ẽ, mox Hũnos maiore conatu adortus eſt. Tenebãt hi
Hunnicum bellum.
vtrãq; Pãnoniã & cũ his Danubii ĩſulas. Bipetito itaq; Hũni, q iã & Hũgari dici cœperãt, peti
ti ſũt, nauibꝰ q̃s Carolus in Auſtraſiis ĩſtruxerat, ſecũdo flumio miſſis, nec nõ terreſtri exercitu.
Cęterũ ĩgreſſus Carolꝰ hoſtiũ fines, ne illati belli cã ignoraret, toto triduo ſupplicari, ac Chri
ſtiano ritu ſacra fieri iuſſit apto cãpo: nã ea gẽs mĩtũ a Chriſtiano cl'tu abhorrebat. Hũni ĩcipi
ẽ ĩ terrore ꝑculſi, vrbes Danubio ꝓpĩquas populariter relinquũt, nauibuſq; ad ĩferiora fluminis
delati ĩſulã occupãt ad Rabę oſtiũ mũitiſſimã. Gallꝰ hoſtẽ ꝑſecutꝰ, factaq; pugnãdi copia cõgre

diauſos inſigni cęde affecit,ac mox deditos phumane & clemẽter accepit.Hiſq; īclyta fama gẽ
ſtis,ac tot ferociſſimarũ gẽtiũ victor Carolus Frãconiã īuiſit.Eſt hęc Germanię regio,vñ Frãco Franconia.
rũ reges & regni nobiliſſimi origo pria ẽ.Fuit rex ī ea terra totũ fere biẽniũ,q̃ tpis ſpatio, cele-
bri Antiſtitũ cõuẽtu,q ad Caroli edictũ ex tota Gallia Germaniaq; eo cõuenerãt dãnata ẽ Fe-
liciana hæreſis de abolẽdis ſctõꝝ imaginib⁹.Interea Saxones,qa a Chriſtianę fidei cultu defece
rãt Caroli ī ſe arma retrahũt.Certatũ ẽ cũ ea gẽte maiorib⁹ ppe odiis q̃ virib⁹,īcliauit tñ victo
ria ī meliorẽ cãm,trigita milia Saxonũ cęſa,ac ſup eã cladẽ hoſtile ſolũ vaſtatũ,abductiq; ex ea Ingẽs Saxo
gẽte obſides ne toties rebellaret.Incidere hęc,vt ſcribũt qdã,ī extrema tpa Hadriani põtificis, nũ cædes.
vt alii,iter īitia pximi põtificat⁹,q Leõis tertii ei⁹ noĩs fuit.Sed ne īter initia qdẽ accidere potue
rũt,ſi Leõe ſedẽte Italia a Carolo repetita ẽ,vt ſupra ẽ mẽoratũ.Verũ quocũq; põtifice hęc ali-
bi geſta ſũt,p id tp̃s ī Gręcia Hirene Cõſtãtinũ filiũ cui⁹ īpieratẽ oderat, Cõſtãtinopolitanis cõ Pulchrum
niuẽtib⁹ qn īpellẽtib⁹ etiã ī poteſtatẽ redactũ,luminib⁹ priuat,priuatũ ī vincula cõiicit.Sic me- Hirenes fa-
morabili exẽplo,mulier oĩm,q̃ ea tẽpeſtate fuere,optĩa,publicũ bonũ, priuatę charitati ptulit: cinus.
Cõſtãtin⁹ maternę cõtumelię īpatiẽs nullo maiore cruciatu affect⁹ paucis dieb⁹ luctu & mœro
re expirauit.Et hęc tũ Bizãtii,quũ alibi terrarũ noui ī horã extitere belloꝝ motus, vno.n.tpe Varii bello
velut excõpoſito Saxões & Hũni a Carolo defecere,& Bauari Foroiuliẽſib⁹ & Lãgobardis, qui rum motus
adhuc ī ea terra agebãt,bellũ īdicũt.In Hiſpania Saraceni ex Oliſipone & Barchinone pꝛios ac
colas Chriſtiani noĩs hoſtiliter īfeſtare,vt ne ab vrbiũ qdẽ oppugnatiõe abſtinerẽt.His Carol⁹
motib⁹ occurſur⁹,Saxões decreto adorit̃.Pipino filio Hũnicũ decernit,ac ſiml' pcipit,vt Hẽricũ
quẽ ipſe Foroiuliẽſib⁹ ducẽ dederat,ab oĩ Bauarũ īiuria tueat̃.Mittit & Adelphõſo Aſturiæ &
Gallacię regi Chriſtiani noĩs ſtudioſiſſimo auxilia,hortaturq; p lras ,vt Saracenoꝝ mot⁹ cõpri
mat vĩdicetq; bello res Chriſtianę fidei.Affuit ſtatĩ hac pte fortũę fauor:nã Zarus Barchinõis
pfect⁹,cũ ipſa vrbe ī Caroli ptes trãſiit.Pipin⁹ ī Pãnonia pſpe dimicãs,hoſtes plurib⁹ pliis victos
ad deditionẽ cõpulit.Nec Bauaris motũ bellũ pſpe ceſſit,q'a Nouiomiro legato Hẽrici Foro-
iuliẽſiũ ducis ſępi⁹ victi,Ringũ prio ducẽ fortiſſimũ amiſere,īde Cagorõ & Ingurrã cũ oĩb⁹ co- Caroli ſuc-
piis:quo cõtigit,vt eoꝝ vrbes ad hoſtiũ ſatietatẽ ſint dirępte,atq; oĩfariã cladib⁹ afflictæ.Et ne ceſſus.
nõ vbiq; res pſpe fluerẽt,Adelphõſus p idẽ tp̃s ingẽti plio Saracenos in Luſitania ſupauit,Oliſi
ponẽq; gẽris caput,vi captã,militi diripiẽdã dedit,ex qua pda q̃dã miſit ad Carolũ regẽ ſpolia,
& cũ his multa captiuoꝝ corpa.Erat īterea,Caroli bñficio,Italiæ ſtatus pacatiſſim⁹, quũ Rõa
terro eſt flagitio fœdata.Paſchalis Primiceri⁹ & Cãpul⁹ pſbyter,Leonẽ põtificẽ media ſuppli-
cationũ põpa,ad ædẽ Silueſtri,cũ hoĩb⁹ ſuę factiõis adorti põtificio amictu exuũt , inde ſenem
(erat.n.iã grauis ãnis) oĩ auxilio deſtitutũ,nã ad primũ clamorẽ ingẽs circa illũ fuga facta eſt,
ſolo affligũt,īſtãt pcuſſores,iacẽtiq; linguã & oculos conant̃ adimere,poſtremo ſauciũ multoq; Leonis põti
cruore reſpſum in vicula cõiiciunt ad Heraſmi phanũ.Hinc Leo Albini cubicularii opa,q cuſto ficis caſus.
des fefellit,in Vaticanũ occulte ſe pripuit,latuitq; tãdiu,quoad Vinigiſii Spoletani ducis pſi-
dio comitatus,vrbe egreſſus,Spoletũ cõtẽdit.Paſchalis & Cãpulus,vbi Leonẽ elapſum ſenſere
põtificis & Albini domos a fundamẽtis diruũt.Cõiuratoꝝ odiũ ī põtificẽ īde ortũ fert,q; illi li
beri⁹ viuere aſſueti,ferre nequiſſent grauẽ põtificis cẽſurã.Leo ex Vmbria ad Carolũ abiit,q tũ Cauſa odii
Saxonicũ gerebat bellũ.Occurrere eo legati ab iniurię authorib⁹ miſſi,q ad leuãdã atrocis facti in põtificẽ.
inuidiã põtificẽ palã criminari.Carol⁹ ea cognitiõe in aliũ tp̃s reiecta,Leonẽ cũ magno antiſti Leo ad Ca-
tũ comitatu Romã remiſit,pollicit⁹ fore vt nõ m'lto poſt ipſe Italiã repeteret, eoq; cõſilio Romã rolum regẽ
vẽturũ,vt vrbis & Italię ſtatũ ī meliorẽ formã redigeret.Leoni Romã remeãti tota ciuitas effu contendit.
ſa ẽ obuiã ad Miluiũ põtẽ:nã pter Caroli fauorẽ q haud dubie p põtificia dignitate ſtabat,īcre
dibilis q̃dã de ei⁹ ſãctitate pcrebuerat opinio illa tp̃m nouitate,vulgo ferebat̃ linguã illi & viſũ
miraculo reſtitutũ.Carol⁹ Saxonico defunct⁹ bello nõnihil Aqſgranii fuit,quã vrbẽ alterã Fran Miraculum
coꝝ regiã edicto declarauit.Diuerſaꝝ ibi gẽtiũ legatiões audiuę,Oſcẽſiũ ex Hiſpania,q vrbẽ de in Leone.
didere,nunciãtes Saracenos,q ſecũ eã vrbẽ hẽbãt,Chriſtianę fidei cultũ ſpõte ſuſcepiſſe. Et ab Aquiſgra-
Hirene venerãt legati,q amicitiã pollicerẽt̃.ex Balearib⁹ q regi gras agerẽt,q; ei⁹ auxiliis vſi Sa nium.
racenos plio victos ſuis finib⁹ eieciſſent.Sed nõ tãtũ grę ab his actę,ſed Inſulani etiã pubice de
diti.Affuit & Guido Britãnię comes inſulę a ſe nup pacatę nũci⁹.Nec ita multo poſt Carolus
Aqſgranio pfect⁹ p Maguntiã,Micnã,& Noricos in Foroiuliẽſes trãſiit.Hic quũ Hẽricũ ei⁹ p- Alii Taruiſinos dicũt.
uincię ducẽ Tauriſinoꝝ fraude īterfectũ offendiſſet,authorib⁹ cædis capitali ſupplicio affectis
nouũ reſtituit ducẽ,īde p Rauẽnã Carol⁹ Romã pficiſcit̃.Tauriſinoꝝ ſuppliciũ locoꝝ ppingra
te ſitũ admonet,vt ad res Venetas flat redit⁹.Enimuero Mauricio pricipe,Ioãnes Aq leiẽſis An

tiſtes diſcordia illa fretꝰiter Aiſtulphū regē & Stephanū Ro.pōtificē orta,de ꝗ alio ē loco dictū aīm ſuſtulit ad oīa circa ſe quoquo mō turbāda,nā ne Rōanū gdē pōtificē multū vereri,Aiſtulphi opibꝰinnixꝰ.Grādēſem itaq̃ eccl'iam opprimere adortꝰ,oēs Iſtricę orę antiſtites multa ſuadēdo eo ꝑpulit,vt a Gradēſi eccl'ia alienati,Agleiēſis eēnt ſuffraganei,erant illi iā nihil obſcure diuerſarū partiū,faterīq̃ apte nihil ſibi rei eē cū Gradēſi eccl'ia.Tā inſignē cōtumeliā Mauricīꝰ princeps cū oī Veneto noīe auerſatꝰ,ꝑ lrās eā iniuriā ꝗrunt apd̄ Stephanū Ro.pōtificē,Apoſtolicę ſedis fidē & authoritatē īplorāt.Hoꝝ ꝗrelis cōmotus pōtifex ad Ioānē Agleienſem dedit lrās vltiōis indices,niſi īcœpto abſtineret.Moniti ſunt & Iſtrię antiſtites ne nouarū rerū ſtudio

Stepha.pontificis lrǣ.

ꝓgerēt peſſimo exēplo Rōanoꝝ pōtificū decreta antiquare.Scripſit plura in hāc ſnīam Stephanus,ſed nihil ꝑfecit.Cęterū Veneti indignatiōe rei accēſi tātū vi abſtinēdū cēſent,donec legati ob eādē cām irēt Romā & reditēt.Miſſus eſt Gradēſis antiſtes,ad quē ea iniuria maxime ꝑtinebat,cū Magno ꝑſbytero & Cōſtātino Tribuno.Accidit vt priuſq̃ ad pōtificis cōſpectū fuerint admiſſi,Stephanꝰ vita deceſſerit.Succeſſit illi Hadrianꝰ,ad quē nō multo poſt ingreſſi primū gratulati ſunt illi de dignitate nuꝑ adepta,īde legatoꝝ vnꝰita ad eū verba fecit,vt diceret,neq̃ vires neq̃ cōſiliū deeſſe Venetis,ad quācūq̃ finitimoꝝ iniuriā ꝓpulſandā,cęteꝝ ꝗrere ſe ex veteri inſtituto ciuitatis mitiora remedia,ꝗ ſi nulla ſint nō defuturū Venetis quonā mō rē ſuam

Venetorū oratio ad pontificem.

armis vindicēt.Agleiēſis,inqt,antiſtitis temeritas eo ꝓceſſit,pater beatiſſime,iu nr̄is rebꝰ ingerēdis,vt cumulata iniuria ferri nō poſſit āpliꝰ,furor fit patiētia ſæpiꝰlęſa.Iā vero quoties Gradēſis eccl'ia direpta ꝓphanataq̃ eſt hmōi latrocinio!quoties clerus violatꝰ! Nullæ hoīm ꝗrelæ Apoſtolicæ ſunt ſedi notiores.Nūc nō mō auguſtiſſimæ nomē eccl'iæ abolēdū putat bonꝰ antiſtes,ſed Apoſtolica authoritate etiā neglecta ꝓ irritis habet pōtificū decreta,qbꝰ vtriq̃ eccl'iæ cauet,ſuūq̃ ius tribuit.ſua in ſuffraganeos antiſtites poteſtas.Fraude adhæc & dolo malo plæroſq̃ Iſtricæ oræ antiſtites a Gradēſi eccleſia abalienauit,quā vt dignitate ſpoliaret, funditusq̃ euertat,iuxta oīa diuina & hūana cōfundit,& dū plꝰnimio ſtomacho īdulget,dū ſuo ferť odio, ea violat ꝑ ꝗ ipē vult īuiolabilis haberi.Sed Veneti ſi tua Pater beatiſſime apd̄ illū authoritas minꝰvalitura eſt,poſthac viderit ꝗtenꝰ ſit ſibi hęc īiuria ferēda. Verū tuū ē Hadriane pontifex maxime,tuū ſane Apoſtolicęq̃ ſedis,ꝓſpicere quo audaciſſimꝰhoīs conatꝰeuadat.Nemo malus fuit vno flagitio cōtētꝰ.Sępius ex eo auditū eſt,nihil ſibi rei eē cū Ro.pōtifice,habere ſe ſocios ātiſtites,quoꝝ authoritate nixus,nulliꝰſit ſibi vis timēda.Cōſpirauit,vt credere par eſt,cū Mediolanēſi & Rauēnati ātiſtite ī iſtā hūanę pietatis arcē,in iſtud pōtificiū decꝰ,vt nulla in re Romano pōtifici īferiores habeāť.Nūc ꝗ ſint his malis remedia adhibēda,ꝗ te meliꝰvideri poſſit, eſt,vt arbitramur,nemo:nulli dubiū qn iſtd̄ pōtificiū decꝰ,Apoſtolicęq̃ ſedis maieſtatē,ab oīni ꝑditiſſimoꝝ hoīm conatu,tā prudēter ſis ꝗ fortiter vindicaturꝰ.Nobis Venetis,ꝗ nr̄orū maiorū exēpla ſecuti,tātū oī tp̄e & in oī cā nobis licere voluimꝰ,ꝗtū Ap'l'cę ſedi placuit,decretum eſt tuo ſoliꝰ arbitrio Pater beatiſſime rē exeq̃,ſiue bello,ſiue pace velis,nā & res tueri armis poſſimus & ꝑ ſilētiū pati eas ꝑditū iri finitimis ſi ſāctitas tua ita velit euenire,ſed cur velit,aut cur nō potiꝰiubeat tā fœdū facinꝰvīdicari!Improbior ſit ꝗ īpunę peccat,nemo malꝰſtatuit ſibi peccādi modū,ꝗre vltiōe opus ē,aut certe vltionis metꝰīcutiēdus,vt aliqn̄ hac īiuria cateamꝰ.Per motꝰhis legatoꝝ verbis pōtifex ad Ioānē Agleiēſem minaciſſime ſcripſit,niſi īcœpto abſtieret, breui futurū vt facti pœniteret,& in Iſtriā ad eiꝰterrę antiſtites miſit,vt ī veteri officio ꝑſtarēt, nec ſe alienę miſcerēt eccleſiæ cōtra Ro.pōtificū decreta.Obtēꝑatū eſt Hadriani lrīs,nō tā voluntate ꝗ metu:nā Lāgobardici regni euerſio ī id tp̄s incidit, ex cuiꝰ fauore pēdebat Agleiēſis eccl'ia.Sed ꝗ hac pte res Veneta ꝗtior inde fuit,tā circa Riuūaltū auguſtior facta.Riuoaltinis ægre ferētibꝰ,nobiliſſimā nouę vrbis ptē,& ꝗ oīm circūiectaꝝ īſularū prima īcoli cœpiſſet,ſine antiſtite eē,quū plęraq̃ ſuburbana loca mīori alioq̃ celebritate,eiuſmodi dignitate niterēt,eo ꝗrela ꝓceſſit vt Mauricīꝰ,celebri cōuētu de ātiſtite Riuoaltinis īpetrādo, ad Tribunos & oē nomē Venetū retulerit,magnoq̃ Inſulanoꝝ cōſenſu,cū Hadriano pōtifice de ea re lrīs & nunciis egit facileq̃ īpetrauit.Eſt itaq̃ Obeliatꝰ Eneagrii Tribuni Metamaucēſis filius primꝰ antiſtes

Primꝰ Oliuolenſis antiſtes.

crearꝰ,ſedes illi ī Oliuolo data,Oliuolēſiſq̃ ab initio dicta eccl'ia mox & Caſtellana nuncupata. Vrſus Particiacīꝰ,ꝗ tertio loco eā ſedē tenuit,ędē ibi ap'l'oꝝ principi ſacrā erexit.Māſit loco dignitas,vſq̃ ad Nicolai qnti pōtificatū,ꝗ īcidit ī nr̄oꝝ patrū tp̄a.Is locū dignitate auxit Gradē

Qn̄ Gradēſis titulus ī Oliuolum tranſlatus.

ſis eccl'iæ titulo ī eā vrbis ptē trāſlato,veteriq̃ locoꝝ appellatiōe abolita,Venetꝰeſt Patriarcha nūcupatꝰ.Primꝰhoc decꝰtulit Lauētiꝰ Iuſtinianꝰ,ꝗ ob creditā ſanctitatē,ī beatoꝝ eſt numerum relatꝰ.Fuit annꝰille,quo Gradēſis ſedes ē Venetias trāſlata, ꝗdringēteſimꝰ ac qnq̃geſimꝰ ſupra

milleſimum humanæ ſalutis. Eſt Mauricius dux cõſulatu ab imperatore donatus. Erat is æque oĩbus charus, ob ea q̃ eius auſpiciis feliciter euenerãt, ſed plurimus illi fauor ex virtute cõciliatus per quẽ populo impetrauit vt Ioannẽ filiũ ſibi collegã in publica adminiſtratione adoptaret, rẽ tũ parũ aĩaduerſam, ſed libertati periculoſam, & q̃ magnorũ deinceps motuũ fuit cauſa. Sunt quidã authores, Mauricio adhuc viuo, qđ in Venetis reb⁹ eſt a me pditum, iter Equiliẽſes & Heraclianos renouatã diſcordiã, & Fortunatũ Gradenſem antiſtitẽ magnis motibus ciuitatis in exiliũ eiectũ. Alii in Ioãnis huius filii & Mauricii iunioris principatũ, id referũt. Fuit iunior Mauricius auito exẽplo a patre collega aſcitus. Sed q̃ turbulẽta fuerit illorũ adminiſtratio primo volumine explicabiť. Mauricius anno tertio & vigeſimo ſui principat⁹ vita deceſſit. Præfuit annis ſeptẽ reipublicę cũ filio, vir magni exẽpli, & q ob principatũ optime adminiſtratum, magnũ reliq̃t ſui deſideriũ. Sed dũ Ioãnes Mauricii filius rẽ Venetã adminiſtrat, Carolus p Noricos, vt ſupra eſt ſignificatũ, in Italiã trãſcẽdit. Sũt q Forũiuliũ ab eo captũ ſcribãt, nec cauſam explicãt. Sed Henrici cædes potuit Foroiuliẽſes in diſcrimẽ adducere apud Carolũ. Is Pipino filio p orã ſuperi maris aduerſus Grimoaldũ Beneuẽtanũ ducem miſſo, qui res nouas Græcorũ accolarũ impulſu, moliri dicebať, p Rauẽnã vt ſupra eſt memoratum, ſe Romã cõtulit. Regẽ venientẽ Leo honorificẽtiſſime ad Barionę ædẽ excepit. Is octauo die q̃ venerat, vniuerſum clerũ & pplm in Vaticanum vocari iuſſit, Leonis cãm p cõciõe cogniturus. Primo audita ſunt q̃ a Paſchale & Cãpulo crimini dabanť põtifici. Tũ iuſſi q aderãt dicere ſniam, a toto cõſeſſu & cõcione eſt reclamatum, nõ eſſe priuati cuiuſq̃ de eo, q in Apoſtolico ſit ſolio locatus, temere iudicare, moreq̃ ſeruatũ vt Romani põtifices a nullo pterq̃ a ſe ipſis iudicarenť. Tã graui reſponſo Carolus cõmotus q̃ſtionẽ omiſit. Leo q id iudicium vehemẽter expetebãt, ſuggeſtum aſcẽdens, petiit vt liceret ſibi poſtero die, obiectis criminibus reſpõdere. Poſtridie eius diei clero & populo p cõcione ſtãtibus, ex eodẽ loco venerabundus ſacra tãgẽs Euãgelia, iureiurãdo, qđ ſanctiſſimum eſſe potuit, affirmauit oĩa, q̃ aduerſus ſe inimici attuliſſent, falſa eſſe, & ab ipſis cõficta ad leuãdã ſui ſceleris atrocitatẽ, nulla ſua culpa accidiſſe, vt tã impie a ſceleſtiſſimis viris violareť. Habuit id põtificis de ſe teſtimonium nõ minus põderis, q̃ ſi fuiſſet ab alio platum, tãtum interdum tẽpeſtiua de ſe valet pdicatio. Cæterũ dum hæc Rõæ fiunt, Pipinus Grimoaldum Beneuẽtanum bello adortus, q̃a finitimis eſſet accolis infeſtus, multis cladib⁹ aliis ſuper alias affectum, Beneuentum cõpulit, cui bello ad exitum pducẽdo Vinigiſium ducẽ Spoletanum pfecit, ipſe Romã ad patrẽ venit, quẽ haud multo poſt Pipini acceſſum, Leo pontifex, inter ſacrorũ ſolennia, ſcito rogatuq̃ Romani populi, q officii cauſa circunſtabat, in Vaticano tẽplo Barionæ, Romanorũ imperatorem cõſecrauit & inunxit. Cõſecratio illa facta eſt ad altare baſilicæ, vbi loci accepit Carolus imperii inſignia, mox illis inſtructus ad aram maximã tẽpli eſt inunctus anno q̃ Carolus in Galliis regnare cœperat tertio & trigeſimo, quum Italia iã annos tercentũ & triginta ſine imperii nomine fuiſſet. Manſit mos idem in cæteris, vt q Auguſti nomẽ legitime reciperent a Romano põtifice inungerentur. Acclamatũ ter eſt ab vniuerſa multitudine Carolo Auguſto Magno & pacifico vita & victoria. Eſt & Pipinus Caroli filius vna inunctus, quẽ põtifex Italiæ regẽ ſolenni decreto declarauit, ac tum demum magna rerum mutatio facta eſt. Creditum iã inde imperii arbitrium Apoſtolicæ ſedis eſſe, quum antea e cælo dari crederetur.

Ius adoptãdi collegæ duci datũ.

Carolus Leonis cauſã cognoſcit.

Att. de pontificis authoritate,

Beneuentanum bellũ.

Inſictio Caroli imperatoris.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS OCTAVÆ, LIBER NONVS.

IMPERATORIA Appellatione recepta, Carolus pontificię dignitatis vindex primũ oĩm Cãpulum & Paſchalem impietatis reos, capite damnauit. Cæterum Leonis precib⁹ fatigatus, extrema pœna illis remiſſa, ambos in Galliã relegauit. Fuerunt qui Carolo ſuaderẽt vt oẽ Lãgobardicũ nomẽ ex Italia tolleret, feciſſetq̃ fortaſſis vltro, ad tollẽdã oẽm nouorũ motuũ materiã, niſi Italorũ inuidiã veritus eẽt. Erãt Lãgobardi longa cõſuetudine Italicæ genti adeo inſerti, vt in diſcrete ppemodũ viuerẽt, pſertim in his vrbibus, q̃ ſub ipſius gẽtis ãnos ducẽtos & ãplius fuerãt impio. ne igiť quũ vnã tolleret, vtrãq̃ offenderet, nihil acerbius aduerſus eos ſtatuit, oĩ adminiſtrãdarum rerũ facultate adẽpta, vt ſcirent ex æquo eſſe ſibi cũ Italis viuendũ. Et hæc Carolus nõ minus vtiliter q̃ clemẽter. Mira ſunt q̃ de ei⁹ viri indole & ingenio pdita ſunt mẽoriæ, iuxta pacis belliq̃ artib⁹ eminẽs, inſignis in eo pietas, beneficentia & humanitas,

Campuli & Paſchalis damnatio.

quãta in ſuperiorum principum nullo.Difficile dictu eſt bellica virtus maior an felicitas in eo
fuerit:nullus vnq̃ Europa plures ſubegit gentes,nemo bonarũ artium ſtudia indulgẽti⁹fouit,&
penſius adamauit.Albinũ cui Alchuini cognomen redditur,ex Britãnia a regibus miſſum, vt
pacẽ a ſe impetraret,ob eximiã eruditionẽ cõplexus,ex legato hoſpitẽ fecit ſuũ, ex hoſpite pce-

Exemplũ in Carolo memorabile.

ptorẽ,vetus Atheniẽſiũ exẽplũ imitatus,q Gorgiã a Leontinis publice ad ſe miſſum,legationis
munere defunctum,Athenis remorati ſunt eius capti eloquentia.Pariſiis diuinæ humanæq ſa
pientię Gymnaſiũ inſtituit,& in Italia Ticini alterũ,vt quibuſdã placere video.Adiiciunt caſũ

Att.doctorũ hoim pfeſſionem.

memorabilẽ.Viri duo monaſticæ profeſſionis,cum Britãnicis mercatoribus ex Hibernia ĩ Gal
liam delati,quum alii alias merces proponerent ſe ſapiẽtiã vænalẽ habere alta voce teſtari,ſi em
ptorem inueniãt.Crediti ſunt primo delirare, mox quotidiana pdicatione cœpta eſt a paucis,

Origo nobiliũ gymnaſiorum.

vt fit,illorũ aſſeueratio animaduerti.Interim rumore in regiã perlato, ad Caroli cõſpectum ac-
certiti,appellatiq corã rege de vænali merce,quum idẽ teſtarentur,rogati ecquãti ſtatura eſſet
emere volenti,victu inquiunt docẽtis & veſtitu.Cæterũ Carolus bellicis impeditus curis,nam

Origo Pariſienſis gymnaſii.

hæc aliquãto antea acciderſit,q̃ imperii nomẽ fuit adeptus,horũ vnum Pariſiis collocauit,Cle
mẽtis aiunt illi nomen fuiſſe,cui ex omni ordine ciuitatis dati ſunt iuuenes inſtituẽdi,Alter in
Italiã trãſire iuſſus,ac Ticini,nunc Papia,ſapiẽtiã docere.Eſt & alius ſermo de Pariſino Gym
naſio,vt a quatuor ſit viris monaſticæ profeſſionis inſtitutũ,Rabano,Alchuino,Claudio,& Ioã
ne Scoto.Conſulto miſſa facio,quæ Turpinus antiſtes de Caroli ſtatura & viribus ſcripſit, mł
to.n.fabulis ppiora ſunt q̃ vt hiſtorica fide incolumi in literas mitti poſſint,adeo a fide abhor-
rent.Quæ veriora mihi viſa ſunt,ea breuiter ſecuti ſum⁹,vt q̃ bene imperii nomen fuerit in eo

Anni mũdi

collocatũ,quãta indole in poſteros tranſmiſſum,cognoſcere volentib⁹ nõ deeſſet facultas. Fuit
annus ille quo Carolus eſt id decus adeptus,octingẽteſimus primus humanæ ſalutis,alii annũ
vnum adiiciunt,mundanę originis quintus & ſexageſimus ſupra ſeptingẽteſimum ac quinges
milleſimũ.Scio eſſe,qđ alio ſum loco teſtat⁹,q ex hoc numero,Hebręã ſecuti ſupputationẽ,mil
le ſubtrahãt annos,ſed nos Euſebiũ & Hieronymũ ſequimur.Fuit idẽ annus quadringẽteſimus
ſexageſimus octauus ab eo quo Bizãtium ex vrbe Roma eſt impii ſedes a Cõſtantino tranſlata.
Imperabat hic p id tẽps Hirene,q̃ etſi cũm prudẽtiſſima,qa tñ fœmina,Leoni põtifici materiam
præbuit imperii nomen alio trãſferendi,quum Bizãtii tãtum,diu eſſet imperitatum. Deturba
uit Hirene filiũ,vt ſupra eſt demõſtratum,ex imperii faſtigio,cũ quo decẽ annos rei ſummam
adminiſtrarat,quo tẽpe Bizãtii inuẽta eſt Lamina aurea,& ſub ea cadauer,ĩ qua fuit Græce ſcri

Att.oraculum.

ptũ.Chriſtus naſcet de virgine, crede in eũ,o ſol ſub Cõſtãtino & Hirene me iterũ videbis.Iiſ-

Paulus Aqleienſis.

dẽ ĩperãtib⁹ſanguis e cælo pluit.Viri ingenio clari ea tẽpeſtate fuerũt,Paulus Agleiẽſis eccleſię
diaconus,q Langobardorũ ſcripſit hiſtoriã.Hunc Carolus euerſo Deſiderii regno in Galliã du
xit,fuitq regi ab initio charus donatuſq eſt ab eo libertare,cõpert⁹inde nouarũ rerum,& q de
Deſiderii regis fuga cõſilia agitaret,ĩ Diomedis inſulã relegat⁹ poſt aliquot ãnos ad Arachim
ſe cõtulit,vbi Adelpergę eius cõiugis rogatu(fuerat hęc Deſiderii filia)Eutropii hiſtorię duos
adiecit libros,hiſtorię ſtilo a Iuliano principe ad primi Iuſtiniani tẽpora extẽſo,Cæterũ Arachi
defuncto in Caſſinẽſi Cœnobio reliquũ vitę egit,vñ ſæpe ad Carolũ dedit lrãs & accepit.Hui⁹

Alchuinus.
Iſuardus.
Martyrologium.

illũ eſt in diuinis.Vt queãt laxis reſonare fibris.traduñt & ĩ alia ſimul figura ab eo edita.Fuit
eadẽ tẽpeſtate & Alchuinus,Caroli pceptor,cuius multa ad poſteros manarunt ſapiẽter & pie
magis q̃ eloquẽter elucubrata.Eſt & Iſuardi nomẽ celebre,q fuit his æqualis,Gallicæ vir gẽtis,
& monaſticę pfeſſionis,ad Euſebii imitationẽ diuorũ acta breui ſtilo cõplexus, id opus Marty-

Legatio Hirenes ad Carolum.

rologiũ ĩſcripſit.Tenebat oriẽtis impiũ Hirene,vt alio eſt loco ſignificatũ,quũ Carolus Romæ
eſt imparor ſalutat⁹,q̃ lrĩs & nũciis certior facta de iis,q̃ Rõę acta erãt,ne nõ in tãta rerũ muta
tiõe aliqd ſuis reb⁹caniſſe videret,ad Carolũ miſit,q illius amicitiã & fœdus peterẽt. Sunt qui
tradãt Leonẽ Spathariũ ad id miſſum,q de fœdere & finib⁹impii cũ eo ageret,deferretq illi ſuũ
cõnubiũ.Alii id a Carolo petitũ malũt,rato p eas nuptias poſſe iterũ ĩpiũ vniri,ac reſtitui ĩ an
tiquũ rerũ ſtatũ,miſſoſq ob eã rẽ legatos ex Gallia Bizãtiũ vſq Ambianẽſem ãriſtitẽ,& Eligã
dũ comitẽ,quib⁹facta ſit ab Hirene ſpes cõficiundi negocii,petitũ eſt ab ea tẽps ad deliberãdum
q̃ res Nicephoro materiã pbuit,Hirenes primo apud milites,mox ad pplm criminandæ,tanq̃ p
eas nuptias imperiũ Gallis pderet.Fuerũt q dicerẽt falſo Hirenen ab eo cõnubii inſimulatã.Cę

Hirene ĩ ordinem redigitur.

terum quoquo modo res acta eſt,id crimen tantæ fuit illi inuidiæ,vt Nicephorus militũ & po
puli fauore fretus,eã ſine vllo maiore motu in ordinẽ redactam,in Leſbum apud filium relegaa
rit:nã nõ deſunt q Cõſtãtinum,non in vinculis expiraſſe,ſed omni oculorũ orbitaris mentione

omiſſa,tantū relegatū a matre memorēt.Excidit īperio Hirene anno quarto q̄ ſola imparē cœ-
perat.Nicephorus recepto īperio,cū Caroli legatis,q adhuc Bizātii erāt,fœdꝰ pcuſſit,ī quo di-
ſerte eſt poſitū,vt Veneti ſuis vterent̄ legibus,eſſētq; vtriuſq; īperii amici, q pace bellove neu
trius priſi cēſerent̄.Sed dū hęc alibi gerunt̄,Pipinꝰ rex a patre in Italia relictus,Beneuentū ali-
quot mēſibꝰ oppugnatū capi nō potuit,Theate vi captū diripuit Gallus,atq; incendio cōſum
pſit,dein Luceriā & Orthonā adortus vtranq; vrbē Theatenoꝝ clade pculſam,ſine maiore ne-
gocio ad deditionē cōpulit,eſtq; cū Luceria deditꝰ Grimoaldꝰ dux Beneuētanꝰ,eiꝰ belli author
q vbi ſe vidit in hoſtiū poteſtatē redactū,ac pricipatꝰ opes penitꝰ acciſas,mœrore cōfectꝰ pau
cis diebꝰ q̄ cuſtodiri cœpat vita deceſſit.Et Beneuētanū bellū hūc exitū habuit. Legati interea
ex Bizātio ad Carolū reuerſi,quū de iis q̄ cū Nicephoro acta eſſēt,retuliſſent , a Carolo Romā
miſſi ſunt,vt de vtriuſq; īperii finibꝰ,Pōtificis arbitrio res trāſigeret̄.Tū Veneti, vt quidā ſcri
būt,reputātes aīo quātū ad maris negocia ſibi oriētis impiū eſſet vtiliꝰ q̄ occiduū,occulte cum
Nicephoro egerūt,vt fert̄,renuerūtq; vt in ſanciēdo fœdere occiduis rebus eximerent̄. Galloꝝ
legatis inſulanoꝝ nomē aſpnātibꝰ,fœdus in hęc fere verba eſt ictū, vt oriētaliū rerum vnus cu
ram gereret,occidētaliū alter,circa Italiam Venetiæ ſtagna & Beneuentum in Sānio in medio
eſſent,ac neutri partiū dicerent̄ aſcripti,etſi Græco impio vt Blōdi vtar verbis,magis Veneti
cōſentiebant q̄ Romano.Carolus ſeq̄nti anno q̄ Italia deceſſerat,Saxones bello adortus, nā tan
tiſper dū rex ī Italia fuit,ad arma gēs rebellis recurrerat,multos ex his captos cū liberis & vxo
ribꝰ in Galliā trāſtulit.Fama credo belli huiꝰ impulſus Gothifredꝰ rex Dauoꝝ (Daui iidē ſūt
& Daci,Germanici nūc Oceani accolę,trās Hiſtrū olī ſedes habuere.Danos apud quoſdā pDa
uis ſcriptū repio,ſed vnius elemēti īuerſione inoluit id mēdū,vt credere æquū eſt.Qui aūt ho-
minū ſiut Daui,ſuo loco explicabit̄) ingenti claſſe Saxoniæ littoribꝰ appulit,pacēq; cū Carolo
& amicitiā īiūxit,reddiditq; Germanos trāſfugas,q ſupiore āno Caroli abſentiā nacti res nouas
moliri dicebant̄.Carolus pacato Germaniæ ſtatu in Galliā reuertit̄,quo tpe Leo pōtifex Roma
pfectus eſt ad declinandam quorūdā e clero īuidiā,q nouarū terū cupidi vehemēter erāt illi in
feſti.Tradit̄ & alia pfectionis huiꝰcā,haud ſane leuis,vt Carolo gratificaturꝰ Leo Mātuā petie
rit,pſens cogniturus miracula,q̄ p id tēpus ibi facta dicebant̄ circa Chriſti ſanguinem,id qua-
le eſſet,vt diligēter exploraret̄,Carolus p literas cū pōtifice egerat.Enīuero Hirene & filio īpe-
rantibꝰ,ferunt Hebraici ſanguinis virū quēdā in Syria,in Chriſtianoꝝ contēptū Chriſti ima-
ginē lācea ſuffodiſſe,vñ vbertim ſanguis effluxerit.Is ſtudio aſſeruatꝰ ne tantū ſcelus dephen
deret̄,multis deinceps mortalibꝰ in grauiſſimo morbo ſaluti fuit,ex Syria diuino magis q̄ hu-
mano conſilio Mantuā trāſlatus,in multa eſt hodie veneratione.Re igit̄ inſpecta,riteq; pbata,
in Galliā Leo pfectus eſt,vt regē pleniore demereret̄ obſeqo,doceretq; coram qđ in re ſeria com
pertū haberet.Qꝫ autem Leo tam longū iter ſuſceperit,nō tā Mātuanū negociū, vt arbitror,ſe
cutus eſt q̄ domeſticā diſcordiā auerſatus,vt pcul periculo abeſſet,cōmodiuſq; cum Carolo de
ſtatu ciuitatis loq̄retur.Eodem anno q primus fuit Nicephori īperātis,Aron Saracenoꝝ Ad-
mirathus,cū trecentis milibus hoīm Aſiæ puincias q̄ adhuc Conſtātinopolitano parebāt īm-
perio,tumultuoſe adortus,Nicephoꝝ cōpulit ad pacē ſibi turpiter redimēdam,certo auri pon
dere,qđ tributi noīe ipſi gēti annuū pēderet.Per id tēpus Leo pōtifex ex Gallia reuerſus p Tau
riſiū & Rauennam,multa officioꝝ frequētia,Romam petiit,vbi oīa opinione pacatiora inuenit
quieſcētibus vrbanę ſeditionis authoribus.Nemo erat cui nō pſuaſū eſſet eū Caroli fauore fre
tū,ſine vllo maiore præſidio,ad vrbē veniſſe.Cæterū qa pđiane Leo a Fortunato Gradenſi an
tiſtite fuerat Tauriſii acceptus,haud multo poſtq̄ Romā venit palliū illi miſit.ex Apoſtoli cor
pore ſumptū.Erat tū Fortunatus Ioanni & Mauricio Venetis ducibus infenſus,qbus aduerſa-
tus fuerat in ciuili defenſione.Sed Fortunati odium in duces , nō tā ex publica cauſa ortū vi-
deri pōt,q̄ ex priuata iniuria:nā quū Ioānes multum diuerſus abiiſſet a Mauricio patre,eſſetq;
vulgo inuiſa hoīs ſupbia,pſuaſum habuit ciuitas poſſe id vitiū tēperari,ſi collega illi contigiſ-
ſet mitiori ingenio,paſſaq; eſt ob id illū ſibi Mauricium filium collegam cooptare,ppemodum
adoleſcētē,qppe q priuatꝰ adhuc bonā de ſe ſpem dederat,vt aui multo ſimilior futurus eēt q̄
patris,ſed principatus facile hoīem demōſtrat:Confeſtim a pria adminiſtratione in patrē cōuer
ſus,tanq̄ fax priſtino incēdio adhibita multo inſolentiorē reddidit:Neſcias maior libido in his
eēt,an ſupbia,muliebri pudicitię īſidiari,vitiare virgines,rape adhęc bona ciuiū,ſęuire ī priua-
tos,ea dicere facereq;,q̄ īmaniſſimi ſolent tyrāni.Spectare hæc attonitas ciuitas,nec erat q ſuo
auderet piculo vim inhibere.Vnus oīm Ioannes Gradēſis antiſtes,quē ad Hadrianū pontificē

Att. fœdꝰ īn ter impera.
Pipini ſucceſſus ī Italia.
Venetorū conſilia.
Saxonicum bellum,
Daci.
Miraculum in Chriſti imagine.
Leo in Galliā pficiſcit̄
Nicephorꝰ fit Saracenorum tributarius.
Leo pontif. palliū mittit Gradēſi Antiſtiti,
Att. tyrāni cā adminiſtrationem

publice miſſum ſupra eſt demõſtratũ,ſua fretꝰ innocẽtia fretꝰ & authoritate.erat enĩ pter opi
nionẽ de eiꝰ ſanctitate vulgo receptã iã grãdis natu.Caſtigare is ducũ flagitia, admonereq́ ne
pgerẽt diuina oĩa & hũana cõfundere,qn meminiſſe eos oportere icc irco ad eã dignitatẽ aſci-
tos,vt nõ tã ſuis pẽeſſent ciuibꝰ,q̃ vt pdeſſent.Male vertit bonũ cõſiliũ ſeni apd̃ malos prĩcipes
eſt p officio exitium illi repenſum . Mauricius Ioannis filius,cum apparitoꝝ & cliẽtum manu

Ioannes Gradenſis Antiſtes pcipitatur.

Gradũ pfectus,acceptuſq́ hoſpitaliter,homo impius pium antiſtitem hominem perneceſſariũ
hoſpitemq́ ſuũ,ex alta turri præcipitat.Fert̃ miraculo factum,vt nõ imbres, nõ intẽperies cęli
vlla diluere potuerit cruorẽ,q ſubiectis eſt marmoribus infuſus.Tantę fuit inuidiæ nefaria illa
cædes Mauricio,& eius patri,vt niſi amicoꝝ ſuaſu ſuppliciter ſeſe ad populum purgaſſent,diſ
cerptura fuerit vtrũq́ irata multitudo.Leniit ſequientes adhuc animos tẽpeſtiua Fortunati de-
claratio,q in Ioãnis patrui ſui locũ Gradenſis eſt antiſtes ſurrogatꝰ.Et hæc priuata odii cauſa

Eqlinoꝝ & Heracliẽſiũ diſcordia. Inundatio ingens.

in principes Fortunato fuit,vnde publica illa poſtea orta eſt.Erat igit̃,quũ ob hęc,quæ diximꝰ
vulgo inuiſa pſentiũ ducum adminiſtratio,tũ quia diſcordia inter Equilinos & Heracliẽſes p
id tẽpus tentata eſt,quã ſua ſpõte gliſcẽtẽ nõ ſolũ poteſtate illi nõ cohibere,ſed occultis ſtimu-
lis alere credebant̃.Et vt calamitoſior adhuc eſſet eoꝝ prĩcipatꝰ,inſolẽs inundatio facta eſt per
id tẽpus toto Venetiarũ tractu,hinc marinis fluctibus vehemẽtiore auſtro irrũpẽtibꝰ,inde flu
minibꝰ ex aduerſo ſuas aquas ingerẽtibꝰ,adeo ſtagna creuere,vt duobus pedibus paſſim aquæ
omniũ inſularum faciem obruerint,ſubiitq́ metus ingens,ne qd̃ ſemel mare ſibi vendicaſſet p
petuo retineret,Venetiq́ populariter ſuis ſedibus pellerent̃.Sed nihil ducibꝰ æque obfuit ad in

Cõiuratio i Venetos principes.

uidiã,q̃ ciuilis diſcordia,q̃ horũ,q̃ diximꝰ,aut nutrix fuit,aut alũna.Nã Fortunatꝰ Ioannis pa-
trui ſui cęde impulſus,cũ Obelerio Tribuno Metamaucẽſi(dubiũ fuit ne tũ Tribunꝰ in Tribu
natu functus vt tribunitios viros Tribunos appellarẽt) i Mauriciũ & patrẽ cõiurauit.Cęterũ
res maiori odio q̃ cõſilio mota,pmature patefacta eſt. Coniurati,veriti ne ad ſuppliciũ raperẽt̃

Fortunati criminatio.

ſolũ exilio vertunt.Fortunatus in Galliã ad Carolũ abiit, Obelerius cũ ſociis cõiuratiõis Tau
riſiũ cõceſſit,diſſimulata ſuę pfectionis cã.Fortunatus magnũ erga Carolũ aſſimulat ſtudium
ad quẽ admiſſus Venetos duces inſimulat,q Cõſtãtinopolitanę rei ſtudioſi, quũ æque vtrũq́
ex fœdere ĩperiũ colere debuiſſent,enixe ab his opa dedita eẽt,vt Carolus in Nicephori fœdere
maritimis fraudaret̃ Delmatię vrbibꝰ,in quibus incredibilis qdam amiſſa eſſet gerendarũ rerũ
occaſio.Audite hęc Carolus,cęterũ maioribꝰ belli curis ĩplicitꝰ eã Pipino curam remiſit,q idẽ
tidẽ ſimilia audiebat ex Venetorũ accolis,q iniquo aĩo ferebãt rẽ Venetam in dies augeri,liber
tatẽq́ vni oĩm Italiæ ciuitatũ tot ætatibus & p tot belloꝝ motꝰ inoffenſam manſiſſe.Diſſimu
lare itaq́ Pipinus qd̃ in animo haberet,ſimulq́ occaſionem expectare. Veneti haud ignari quã
rũ inuidiæ aliena criminatione ſuſtinerẽt,ad Nicephorũ mittũt,docentq́ ſimul in quãto diſcri
mine res Veneta ſita ſit,niſi ipſe auxilio adſit,cernere ſe fœdã belli tẽpeſtatẽ in ſe cieri,fore vt ſi
in medio deſtituti nulliꝰ auxiliis iuuarent̃,breui fortunaꝝ libertatiſq́ periculũ adirẽt.adiiciũt
pterea vagari famã Gallos animũ adieciſſe ad ſuperi maris imperiũ occupandũ.Quibus ſtimu

Nicephori pollicita. Obelerius dux tumultuoſe fit.

lis,& qa ex Delmatię ora legati idẽ nũciabant,commotus Nicephorus,auxilia Venetis pollicet̃
ſiquã infeſtari cœpiſſent Gallorũ armis,miſſurũ pterea ſe haud multo poſt claſſem in orã Adri
aci maris,q̃ fines ĩperii & ſocios tueret̃.Et hęc belli expectatio tũc erat,quũ Obelerꝰ ab his,qui
tũc cũ eo erant & aliis Veneti nõis exulibus ad hoc ipſum accerſitis dux Tauriſii acclamatur.
Veneti duces rati qd̃ erat nũq̃ Obeleriũ fuiſſe ducis nomẽ inuaſurũ,niſi cõſenſũ ciuitatis cõp
tũ habuiſſet,ſuis rebꝰ diffiſi Mãtuã pfugiũt cũ Chriſtophoro antiſtite,quẽ græci generis ado-
leſcentẽ in Oliuolenſi ſede ſuo beneficio locarant.Obelerius factione partiũ ſtipatus Venetias
repetit,ducatũ inuadit.Et Fortunatus factꝰ certior de iis q̃ Venetiis acciderãt,haud mlto poſt
ex Gallia affuit.Obelerꝰ pmiſſu popli Beatũ(id.n.illi nomẽ fuit)fratrẽ ſibi collegã aſciuit.Sũt
q ſcribãt & Valẽtinianũ adhuc minorẽ natu ab eo coaptatũ,vt tres vno tẽpore rẽpublicã fra-

Att.ciuilẽ diſcordiam

tres adminiſtrarint.Nec ciuitatis ſtatus quietior ĩde fuit,nã quũ Heracliẽſes agitare cõſilia di
cerent̃ de Ioãne & Mauricio reſtituendis,erant enĩ Heracliani ,Obelerius homo pferoci ĩgenio
ad eorũ opes ĩfringẽdas aĩos Eqlinis occulte ſubminiſtrare,ĩſtigareq́ ad Heraclianoꝝ res ĩfeſtã
das.Nec opus fuit multa hortatione,odiũ ex veteribꝰ inimicitiis adhuc reſiduũ temere ad diſ-
cordiã recurrit.Pugna atrox de finibꝰ pugnata eſt,certatũq́ ẽ maiori odio q̃ viribꝰ,fuitq́ Eqlia

Heraclię & Equilii excidium.

nis multo calamitoſiꝰ id pliũ q̃ Heraclianis.Occurrit eo Obelerius ex Metamauco,affuerũt &
ex inſidiis Tribuni,res varie iactata ẽ,nec ſine tumultu,ad poſtremũ ĩſulanoꝝ cõſenſu ne ĩſana
bilis illa diſcordia reliquũ corpus Veneti nõis caperet,placuit vtrũq́ locũ exciſum iri,atq́ ita ex

Equilio & Heraclia eſt populariter migratū,deſitūq; vtrobiq; habitari.Et ex Venetis ſcriptori
bus qdā ꝑ hūc maxīe modū duo illuſtria Venetoꝝ oppida deleta affirmāt.Me nō pœnitet illo Heraclię &
rū opinionis eē q Heracliā & Egliū a Pipino euerſas memorāt,& nos in Venetis rebꝰ ſcripſimꝰ. Equilii exci
nec video qd ꝓhibeat nos credere eas vrbes a Pipino exciſas,q graui bello Venetos ꝑſecutꝰ eſt dium.
aūt qđ minus attinet dicere eā Pipini hūanitatē fuiſſe,vt eas vrbes nunq̄ euerſurus fuerit,qui
Riuoalto excluſus,q̄cūq; loca circa littus occupauerat,excidio dederit:Nec eo īficias fuiſſe Ve
netos de Caroli rebꝰ bene meritos,q Langobardicā illiꝰ victoriā circa Ticinū claſſe iuuerūt,vel
ſi Pipinꝰ id credidit,cur poſtea Veneto noī fuit terra & aqs tā īfeſtꝰ,vt de ſumma re Venetos ī
cōſpectu vrbis dimicare coegerit?Liberū eſt vnicuiq; ī his q̄ ambigue tradūt credere q̄ velit,at
mihi ꝓpiꝰ vero videt̄ duas vrbes bello captas ab hoſtibꝰ exciſas,q̄ qa veteri diſcordia laborarēt
tanq̄ duo nobiliſſima mēbra a reliquo corꝑe abſciſſa.Cæterū qđ ad originē belli attinet cū Pi-
pino geſti,adeo varie res tradit̄ a Venetarū rerū ſcriptoribꝰ,vt qd potiſſimū ſequat̄ difficile ſit
diſcernere.Primū oīm ſatis cōſtat bellū nō a Carolo ſed a Pipino geſtū,cōflati belli cām alii in Cauſę belli
Fortunati Antiſtitis criminationē cōferūt.alii qa Veneti quū neutriꝰ eſſent impii,vt ī fœdere ī cū Pipino
ter Carolū & Nicephorū icto erat expreſſum,comperti eſſent Nicephori partibꝰ multo impen geſti.
ſiꝰq̄ Caroli ſtudere,icciirco bello petiti ſunt.Blōdus Gothifredū ſecutꝰ innuere videt̄ Venetos
Beati & Obelerii deditiōe in Pipini poteſtatē veniſſe,eaq; cōditione libertatē illis reſtitutā,vt
nihil rei eēt illis amplius cū Cōſtantinopolitano imperio.Sed Veneti ſcriptores nihil huius rei
meminerūt.Sūt q Pipinū dicāt aīm adiecíſſe ad Delmatię orā ſuis opibꝰ adiūgēdā. Cæterū vt
facilior fieret ad eā īuadēdā aditꝰ,ꝑ Fortunatū Gradēſem paternū amicū tētaſſe,vt Veneti recē
tiori aliquo fœderis vinculo peculiare ſtudiū ciuitatis erga ſe & Carolū patrē ī ea re declara-
rēt.Detulit rē Fortunatꝰ ad Obeleriū,traxitq; facile hoīem in ſentētiā.Tribuni etſi iā ātea ſen
ſerāt eā rē Pipino cordi eſſe,taciti tamen expectabāt vt aliqd eius noīe moueret̄.Verū vbi de il
lius poſtulatis auditū eſt,conciliū indici placuit inſulanis,hic anceps īcidit cōſultatio,& vt res Difficilis
magis ꝑplexa erat ita maiorū aīorū varietate,lōgioreq; diſceptatione agitata eſt.Honoriꝰ vir ī cōſultatio.
Venetis magna authoritate,nec vulgari dicendi facultate, author erat noui fœderis,Angelus
Particiaciꝰ ſiue Particiacꝰ vt alii ſcribūt,q poſtea dux fuit nihil temere mutandū cēſuit,vterq;
lōgiore vſus ē oꝛone,& ſuꝑ ea re accuratiſſima.Vicit tñ Particiacii ſnīa q̄ honeſtatē ꝑiculo an
teponebat,ꝑſeuerātūq; ī veteri fœdere.Miſſi tñ & ad Pipinū legati q agerēt illi grās q ad nouū
fœdus Venetos īuitaſſet,ſatiſfacerētq; regi ꝙ nihil ex veteri fœdere mutare placuiſſet.Miſſi &
ad Carolū ī Galliā,q apđ illū diluerēt accolarū quorūdā Venetoꝝ exulū aduerſꝰ ſe calūniā,ſi
mulare hi nihil eē Venetis Galloꝝ noīe īuiſiꝰ,nihil venerabiliꝰ ī terris Nicephoro,ex cuiꝰ vm
bra & authoritate pēderēt.Legati q ad id miſſi ſūt,qa accuratiſſime regi ſatiſfeciſſent,iuſſi ſūt
bono aīo eē,& vt veteri īſtituto viuerēt ꝑmiſſum.Nec multū īde tpis īterceſſit,quo Nicephori Nicephori
claſſis ī Delmatię orā venit,eratq; huiꝰ ꝑfectꝰ Nicetas.Is Venetias adnauigauit,vbi Delmata- claſſis venit
rū cā q ingetari q̄terent̄,iactata ē,ac de pace actū,ſed pax nulla ſecuta eſt,īducię dūtaxat īitę in ī Delmatiā
aliquot mēſes.Authores quos ſeqmur,qd īiuriarū interceſſiſſet quapropter induciis opus fue-
rit nō dicūt:Cęterū qa ex ora Hiſtriæ Delmatarū res ſollicitaret̄ regis iuſſu,& ob id fortaſſe res
nō ꝓcul aberat a iuſto bello,icciirco pactę videri poſſūt īter ſe ꝑtes,paucoꝝ mēſiū belli ferias.Id
vt ſuſpicer nō ſolū rerrarū ꝓpīqtas facit,ſed qa Nicephorana claſſis,priuſq̄ Veneti aperto tene
rēt̄ bello,nūq̄ illoꝝ rogatu veniſſet ī orā Adriatici maris,vt temere Pipini res,q mľto erat Nice
phoro potētior,auderēt īfeſtare,niſi a rege priꝰ orta eſſet īiuria.Sub Nicetę aduētū Fortunatꝰ
Antiſtes iterū ī Galliā ꝓfectꝰ eſt,ſui in Carolū ſtudii ſibi conſcius.Niceta paucis diebus qbꝰ Ve
netiis fuit,Obeleriū prīcipis Spathariū declarauit,multiſq; ornauit muneribꝰ Nicephori iuſſu, Obelerius
eſtq; Beatus Obelerii frater Nicetā abeūtē Bizātiū ſecutus,gratias Nicephoro acturus Vene fit Nice-
ti ducis noīe,& vt publicū Venetoꝝ ſtudiū in iꝑm īpium corā ꝓbaret. Chriſtophorꝰ Oliuolē- phori Spa-
ſis Antiſtes,q cū Mauriciis ſolū verterat,fueratq; in patriā reſtitutꝰ,qa ꝓ Gallis ſtare putaret̄ tharius.
officii ꝑtextu,cū Beato ad Nicephoꝝ eſt miſſus.Eſt & Felix Oliuolenſis Tribunus eo ſecutꝰ,q
& ipſe tanq̄ Galloꝝ rebꝰ occulte ſtuderet in ſuſpitionē venerat.Ambo ꝓcul domo relegati,ne
ea tēpoꝝ nouitate aliqd Pipino gratificari poſſent.Interea rex quū ętate ferox,tū patris poten- Pipinꝰ bellū
tia multo ferocior,q̄ vt quēq̄ pateret̄ ſecū ex ęquo viuere,claſſē ſtudio cōparat in ora ſupi ma- comparat.
ris.Veneti vbi rē ad bellū ſpectare arbitrati ſūt,Nicephoꝝ certiorē faciūt de iis,q̄ a Pipino pa-
rarent̄,ac ſil' hortāt̄ vt ad retinēdū maris impiū claſſē cōtinuo reparet.Nec ipſi ī ocio ſūt,ſuas
naues ad bellum inſtruunt,q̄ negocioꝝ cā ꝓcul aberant acceſſunt,caſtellum circa Brunduſium

ꝓſidio firmãt,cętera cōparant q̄ ad diuturnũ bellũ ſuſtinēdũ neceſſaria videri. Nicephorꝰ haud diutius cōmoratꝰ,Paulũ quēdã patriciũ cũ claſſe minime cōtēptibili mittit in orã inferi maris, mãdatq; vt Pipino bellũ inferat. Is ꝓ̄ter Siciliã ĩ Tyrrhenũ mare delatꝰ,Populoniam in ora Heturiæ ꝑtim vi,ꝑtim fraude captã diripit,littorales vrbes ferro & igni vexat. Altera Nicephori claſſis,Nicetæ ductu a ſupero mari irrũpens,Comaclũ adorit. Eſt id oppidũ ꝑuetuſtũ haud procul Rauenna in ſtagno ſitũ. Hinc ſiue hoīm vi,ſiue refluo aquarũ æſtu,nã vtrũq; traditur, Niceta cũ cæde repulſus ſuo fruſtratꝰ cōſilio retro tenuit curſum. Sed dũ Venetũ littꝰ legit,apud Obeleriũ & Beatũ,q iam a Nicephoro redierat cōſulari honore auctus,in hoſpitio fuit. Fuerat occulta ad id tp̄s inter fratres ſimultatio,quã nō tã odiũ,alebat q̄ ingeniorũ diuerſitas,mitis alter & ad gratiã ꝓmerendã habilis,Obelerius ferox,& ad oēm iniuriã ꝓceps. In tanta morũ diſſimilitudine,& q̄a Obelerius Gallici ſãguinis duxerat vxorē,ſũt q Caroli filiã fuiſſe dicãt,multo popularius erat Beati nomē apud multitudinē q̄ Obelerii. Et iã in ſuſpitionē venerat tãq̄ a Gallis occulte ſtaret,eaq; opinione ſemel aĩs recepta,quũ in dies deſpicatior fieret, ac magis inuiſus multitudini,ad Carolũ in Galliã trãſfugit. Hic multa de fratris in ſe ĩgratitudĩe ꝑfidiaq; mentitus,quē vltro diceret a ſe collegã cooptatũ,cōmunicatãq; principatus dignitatē,ꝓ eo tñ beneficio ſibi exiliũ repēſum,in quã calamitatē cōpulſus eſſet,vt capitales illiꝰ vitaret inſidias. Inde Carolo demonſtrat fieri poſſe vt Veneti,modico negocio,vel ĩuiti,in ꝑtes traherent. Aſtipulari illiꝰ dictis Fortunatꝰ Antiſtes,quē aliquãto prius diximus in Galliã ꝓfectum. Rediit nec multo poſt in gratiã Obelerius cũ fratre vt ſcribũt q̄dã,a q̄ opinione non oīno abhorreo,q̄a nō deſunt q ſcribãt haud multo poſt,deſꝑatis rebꝰ,ambos ad Pipinũ trãſiuiſſe. Cæterũ priuſq̄ Veneti bello petiti ſint,iterũ Delmatarũ cã iactata ē Venetiis,nihilo meliore q̄ ãtea euētu. Tũ vero Pipinus,q̄ñ ꝑ Venetos ſtetiſſet,quo minꝰ res ad exitũ perduceret,verſa a Delmatis in Venetos ira,bellũ aperte meditari. Hęc ille bello ꝓ̄texere:ſed maior odii cã inde orta videri pōt q; Nicephori claſſis pecuniis & ſupplemēto a Venetis adiuta diceret. Igit primũ oīm Pipinꝰ validã circa Rauēnã conſtituit claſſem,q̄ oēm maris oram Venetis redderet infeſtã,atq; ita commeatibꝰ excluſi breui ad deditionē compellerent. Veneti vbi bellum maturari vident,omnium opinione celeriꝰ,velociſſimis nũciis aliis ſup alios miſſis,Nicephori claſſem auxilio accerſũt,ꝓſidia opportunis locis diſponũt,vt hoſtē ꝓcul diſtineãt in amicę claſſis aduētũ, portꝰ maioribꝰ nauigiis occupãt,a cōtinēti fluuiorꝫ oſtiis minores naues obiiciũt. Forliuienſis Blōdꝰ Gothifredũ ſecutꝰ bis ait Venetos a Pipino bello petitos,ac priore bello Heracliã exciſã. Alii ſemel cũ Pipino bellatũ ſcribũt,atq; ita res digeſt,vt Pipinꝰ Venetos fines hoſtiliter ĩgreſſꝰ. Brũdulũ vi ceperit. Turris valide defenſa ē,ĩde Clodia dedita,mox Paleſtina ad Bacchilionis oſtiũ,nũc Peleſtrina corrupta voce eſt. Ceſſit & Albiola Gallorꝫ armis a Medoaco patēti ꝑaltoq; canali diſcreta. Medoaci eſt nōnihil dubitatũ eſſet ne deditio faciũda,cæterũ Particiaco authore,cuiꝰ ſupra facta ē mētio,in Riuũaltũ cōceſſum eſt. Mōſtrabat ille potuiſſe littꝰ terreſtribꝰ copiis ꝑuiũ facile occupari at ĩſulas q̄ vndiq; eſſent ſtagno circũfluę,nō poſſe,fore vt Galli breui experirent aliud eſſe mediis fluctibꝰ q̄ terris bellare. Aucturam ꝓ̄terea Venetas opes Nicephori claſſē,q̄ appropĩquare diceret,oĩa meliora Venetis futura circa inſulas,hoſtibꝰ deteriora. Imbellis mĺtitudo primũ trãſmiſſa eſt,cũ oĩbus fortunis,Clerus ĩde cũ tota ſacrorꝫ cerimonia,mox cętera mĺtitudo ꝓ̄ter paucos,q in patriis latibꝰ incertę rei euētũ expectare maluerũt,in Riuũaltũ trãſmiſit. Fuerũt q ſcriberēt Valētinianũ ꝑ id tp̄s ducē fuiſſe Beati & Obelerii fratrē,cuiꝰ ductu ſit ex Medoaco migratũ,Alii ſuppꝛeſſo oĩ de Valētiniano ſermone,cōfeſtĩ a Gallico tumultu Particiacũ principē aiunt in Riuoalto creatum. Pipinus vbi mutatã vidit belli rationem,aliq̄diu anceps deliberabundus ſtetit,bellũ ne exeq̄ret an retro integro adhuc bello abiret. nã omnium opinione lōgior oppugnatio oſtēdebat,quũ inſulanis a mari inhiberi nō poſſet cōmeatus ob multa & varia fluuiorũ oſtia,q̄ niſi niſi ſoluta claſſe inſideri nō poterãt,& a terris ꝑ flumina,q̄ ſtagno ĩfũdunt,liber erat oīm rerũ inuectus. Cęterũ primoribus Gallorꝫ ad ꝓſequēdũ hoſtē hortãtibus iubet naues eodē accerſi. Verũ priuſq̄ extrema vis intēderet,caduceatorem in Riuumaltum miſit q ab inſulanis q̄reret,vellēt ne deditionē facere dũ venię adhuc ſupeſſet locꝰ,an vi capti oĩa extrema expiri. Miſſi ſũt retro legati q de pace agerēt ſi æq̃s daret cōditionibꝰ,etſi nulli dubiũ erat de pace nō cōuēturũ,malebãt tñ ꝑ hęc rē trahi ĩ amicę claſſis aduētũ. Legati ad regis cōſpectũ cōſtituti ſuppliciter veniã ſil & pacē orãt. Tũ Pipinus ſupbo truciq; vultu eos ĩtuitus,Ad pacē ne inq̄t,an ad deditionē veniſtis? quũ ad pacē illi reſpōdiſſent,& q̄ oīno ęq̄ videret,Deditionē facturi huc ait Pipinꝰ accerſiti eſtis,nō de pace acturi. Ite & hęc domũ renũciate,fore vt bre

Nicephori duplex conatus.

Comaclum

Diuerſum ingeniũ in fratribus.

Obelerii tranſfugiũ.

Pipini ſucceſſus.

Pipini poſtulata.

Atrox Pipini reſpōſũ.

ni oẽ Venetũ nomẽ meritiſſimas det ſuę ſupbię pœnas, a quo toties nr̃a læſa eſt clemẽtia. Et cũ his ille legatos dimittit, ac nauale ꝓliũ q̃ maxima vi põt, parari iubet. Legatiõis huiꝰ pauci admodũ Venetarũ rerũ ſcriptores meminerũt. Sed dũ Pipinꝰ ſe nouo ꝓlio cõparat, Iſulani, qbꝰ ab initio decretũ erat nõ niſi ꝑ ſtragẽ & iacẽtia corpa aditũ Gallo relinqre, vbi plane cõſtitit cõſiliũ cepiſſe hoſtẽ de bello ĩ inſulas trãſferendo, Tribunoꝝ edicto, oẽs q ꝑ ætatem nauale prœliũ obire poterãt, ex ꝓximis inſulis in Riuũaltũ coiuere. Deferẽ ſumma belli Victori Heracliano, viro in Venetis ferocia animi, maritimarũq; rerũ ſciẽtia, vt tũ res erãt, lõge principi. Is vbi claſſis in ꝓcinctu ſtetit, vltimũq; inſtabat certamẽ, parabanẽ em̃ oĩa in craſtinũ, ita ſuos ꝓ concione hortatꝰ eſt. Siqs vnq̃ ꝓpꝰus de ſumma rei dimicaturꝰ potuit, aut debuit, felicẽ ſibi pugnę exitũ ꝓponere, niſi me publicæ cauſę amor decipit, nos viri Veneti iure & poſſumꝰ & debemꝰ, qppe q nõ minꝰ piã q̃ iuſtã fouemꝰ cauſam, ne fœdus ſanctiſſime ictũ violeẽ pugnamꝰ: ne publica libertas ĩ qua patria hæc nata eſt, & coaluit, nobis eripiaẽ, ferrũ tenemꝰ: nõ laceſſentes, iniurii ſumus cuiq̃, ſed iniuriã ꝓpulſamus laceſſiti: ꝙ ſi fides, ſi pietas cęlo grata eſt, nulli dubiũ eſſe debet qn præſens volenſq; ſit nobis deus ĩ pugna affuturꝰ, cuius ꝓſidio & fauore fretꝰ, nõ mõ non Pipinũ timebo, nõ Gallos, q Pipino militant, ſed cũ toto orbe terraꝝ cõfligere nõ recuſẽ. Amat dicet aliqs, iuſtos Deus, ſed fortes mauult vincere. Ego viri fortes nõ qa melior noſtra ſit cauſa q̃ hoſtiũ, ob id ſolũ victoriã mihi ꝓpono, ſed qa optima cauſa optime ſit a nobis defendenda, nã vt illud omittã, ꝙ ſi terreſtris etiã dimicatio nobis ſubeũda eẽt, qa ꝓ patria dimicamꝰ, ꝓ tẽplis, ꝓ liberis ꝓ libertate ipſa, q̃ nihil eſt mortalibꝰ chariꝰ, eo cõſilio ſtãdũ eſſet in acie, vt vinceremus, aut victoriã q̃ maxime cruentam relinqremus hoſtibus, ſed multo optatiſſimũ dimicationis genus nobis ꝓponiẽ, & quo nullũ potuerit aut gratiꝰ aut tutiꝰ cõtingere. Nauibꝰ pugnã q̃ inſtat decreturi ſumꝰ viri fortiſſimi, vbi oĩa nobis aderũt mł̃to q̃ hoſtibꝰ meliora, rei naualis ſciẽtia, nauiũ agilitas, locoꝝ peritia, anguſto vadoſoq; ẽ loco cõfligẽdũ. Cõtra Gallis oĩa aduerſa, naualis pugnę inſolẽtia, nauiũ tarditas, & ad circũactũ minime habiliũ, vadoꝝ ĩſcitia, vt nulli dubiũ ſit, qn ad primũ nauiũ cõcurſum hoſtes titubare ĩcipiãt, ac ſua ſpõte turbari. Etem̃ qd futurũ putatis vbi Gallis terreſtribus ꝓliis aſſuetis, non qua velint, ſed qua veheẽ, conferenda erit manus? quid quũ violẽter ĩpulſa fuerit nauis, aut ĩ arcto circũagẽda, aut ſiqua vis alia trãſuerſam in hãc aut illã egerit ꝑtẽ, quãta tũ corpoꝝ ĩcõſtãtia, quãta titubatio illis oriaẽ neceſſe ẽ q̃ noua oĩa, q̃ terribilia inſuetis hoĩbus videbunẽ? quũ hęc aĩo cõſidero ĩ tã certã ſpem victorię adducor, vt nihil magis verear q̃ ne hoſtis ſuę temeritatis admonitus, mutato cõſilio hoc genere pugnę abſtineat. Sed cur ne faciat vereor qđ haud dubie facturi ſunt? Supbia & cæca ꝓdãdi libido Gallos ꝑ æqua & iniqua agit, qui nõ cõtenti dimidiũ imperii occupaſſe, iã vt quoquo modo totũ occupẽt, meditanẽ, & nunc Caroli & Pipini noĩbꝰ ĩflati, expectabãt credo vt a nobis hoſpitaliter inuitati, nõ vt hoſpites, ſed vt bello captos ĩmaniter vexarent, aurum & argentum adimerent, mulierũ pudicitiæ ad libitũ inſultarent, in noſtra corpora, velut in viliſſima mancipia, ſæuirẽt. Sed ſi fortes eſtis, & qui in tãto libertatis & fortunarũ diſcrimine eſſe debetis breui vt ſpero, intelligẽt, in virtute aĩoꝝ & viribꝰ corpoꝝ non in vanis tegũ noĩbꝰ victoriam cõſiſtere. Quid ꝙ piſcatores nos vocãt & nautas, obliti ſcilicet vbi locoꝝ res gerẽda ſit. Sed vocẽdũ hoc qđ inſtat certamine experianẽ quãtũ nos rudibꝰ & inexꝑtis nautica virtute pręſtemus. Et qa nobis piſcatũ cauillabundi exprobrant, ite viri fortiſſimi & Gallos toto ſtagno diiectos capite, captos mediis fluctibꝰ mergite, idẽtidem ꝓõtãtes Adriaci ne maris aq̃ ſalſiores ſint an oceani Britãnici. Sed qd? nõ pudet viros leuiſſimos cũ piſcatoribꝰ bellare? aut ſi nõ pudet, non turpe & inhumanũ ducũt cõtra eos induere arma quoꝝ auxiliis niſi aliqñ freti eſſent nũq̃ Langobardico bello ex ſentẽtia defungerẽẽ? At violare fœdera noluimus, nec ꝑ nouũ fœdus libertatẽ noſtrã ꝑditũ iri. Hęc ſunt ob q̃ Pipinꝰ nobis bellũ ĩtulit, hęc q̃ ſe Veneti noĩs excidio vlturũ pollicẽẽ, q̃ ſi aliꝰ nõ feciſſet bello vĩdicãda eſſent. Sed vos viri fortes ſꝑnite vanas hoſtium minas, ac qñ cã, arte, loco, nauibꝰ hoſtẽ ꝓſtatis, cõſtãtia aĩ & virtute ꝓſtate. Dimicabimus de patria de libertate, ĩmo de vita oĩm. Spectabũt parẽtes, liberi, cõiuges cum lachrymis: intuebuntur vẽſtras dextras, laudabũt ſtrenua facta: votis, nutu, & fauore hortabunẽ. Aut igiẽ ĩ ea pugna vicedũ eſt, aut fortiter cadẽdũ, vtraq; ſors ĩgẽs: hęc optabilis, illa nõ recuſãda, ſi neceſſitas cogat. Ite inquã, atq; vna pugna, eaq; vt ſpero feliciſſima, date ĩſigne documẽtum poſteris, vt aut ĩ libera ciuitate liberi viuere velint, aut ſi caſura ſit patria, caſura libertas, cũ patria & libertate malint cadere, q̃ ſeruitutẽ ſeruire, vel qa nihil ſit illa hoĩ ĩgenuo turpius, vel qa nihil ĩtolerabiliꝰ. Et Victor dux claſſis huiuſmodi eſt oratiõe vſus, aut certe nõ multũ diſſimili, nã ĩ tãta vetuſtate qs ſingula q̃ ponere verba, quum ne veteribus quidẽ Venetarum rerum ſcriptoribꝰ talia conſe

Venetorũ apparatus.

Oſo Victoris.

Peroratio.

ctati fuerit curę. Accẽſa qđ ſatis cõſtat, eſt ꝑ hęc mĺtitudo, alacriq; voce teſtata nõ defuturũ ſe
ſuo duci, iret, ac ſil' expireꝛ, q̃rũ pl⁹ alioꝝ ſupeſſet Venetis, ĩ ſua libertate tuẽda, q̃ ĩ re aliena ſolli
citãda. Ediciꝛ oĩb⁹ vt ſe ĩ craſtinũ parẽt. Pipin⁹ poſtridie cũ claſſe ĩ pugnã ꝓceſſit. Veneti ex ad
Att. pugnæ genus. uerſo ipſi quoq; dimicaturi ꝓdeũt, leuioraq; nauigia ĩ pria acie locãt, qb⁹ ĩpatũ erat, vt laceſſẽ
do hoſtẽ locoꝝ ignarũ traherẽt ĩ breuia. Pipin⁹ ĩruit⁹ dẽſiſſimũ cymbarũ agmẽ nõnihil ĩhibuit
remos, ĩde cõceptа illarũ puitate ſublato clamore Galli pugnã capeſſũt. Cymbatii vti iuſſi fue
rãt ſequẽtẽ hoſtẽ ĩ arctũ trahũt, hic vbi vadis Gallicę naues ĩplicari cœptę ſũt, tũ Veneti leuio
rib⁹ nauigiis vſi, gnariq; locoꝝ hoſtẽ circũſiſtũt, fũda, arcu, ſcorpiõib⁹ ĩceſſũt, teloꝝq; mĺtitudi
ne operiũt. Inferiũt nihilo ſeci⁹ maiores Galloꝝ naues, magis obcũdi ꝑlii cupidę, q̃ loci, ĩ quo res
gerebãt, mẽores. Cęterũ ꝓcedẽte pugna ſenſim aq̃ ſubtrahũt ęſtu, ĩde vadari carinę nauiũ hęſi
tãtes timeri deſierũt, nã nihil iã obſcure ĩ circũactu laborabãt. Tũ Venetę claſſis ꝑfect⁹, ecce ĩqt
viri fortes victoriã quã pollicit⁹ erã, ĩ manib⁹ hẽtis ſi paululũ adniramini. Ite & Gallũ ſua ſpõ
te turbatũ, locoꝝ & nauiũ opportunitate freti, emin⁹ cõminuſq; laceſſite, habetis hoſtẽ harũ ar
tiũ ignarũ & vix ĩ veſtigio cõſiſtẽtẽ. Tũ redintegrato clamore oĩfariã nauib⁹ vſi q̃ cuiq; primũ
Vincuntur Galli. fuit hoſtẽ ĩuadũt, nec telis ſolũ res geriꝛ, ſed harpagonib⁹ ĩiectis ollas picis & calcis Venet⁹ in
hoſtiũ tabulata effũdit, ad quẽ iactũ tãta eſt ludibricitas ſecuta, vt ꝑterq̃ ꝙ Gallus aq̃rũ ĩſolen
Gallorum cædes. tia & nauiũ iactariõe titubare cœpar, veſtigio cõſiſtere nõ poſſet. Tũ vero nauiũ aliæ cæſis aut
afflictis ꝓpugnatorib⁹ in vada obtrudũꝛ, aliæ altiorib⁹ mergunꝛ fluctib⁹. Ingẽs vis hoĩm ptim
ferro, partim aq̃s abſumpta eſt. Claſſis fœde diſiecta. Veneti annales, & ex iis multi, q de vrbis
origine ſcripſerũt, Gallũ aiũt, rate doliis ſupſtructa, in pugnam delatũ, quibus nihil grauate ac
cedo, vt Gallus q robore militũ ꝑſtabat, etatq; terreſtri pugnę nõ nauali aſſuetus, ex rate præſer
tim in ſtagno, vbi vis vẽtoꝝ non vt in mari erat maiorẽ in modũ timẽda, dimicare maluerit, vn
de ſtatariã cieret pugnã, nã ꝙ impitia locoꝝ factũ videri volunt qdã, vt tam iniquo loco gran
dioribus Galli vſi ſint nauib⁹, a fide abhorret, quaſi vero fieri potuerit vt ex captiuis, aut dedi
titiis, non facile hoſtes diſcere potuerint, vbi loci & cũ qbus res gerẽda eſſet. Qui autẽ ſtabilio
Hiſtoria anceps. ris ſunt pugnæ authores, ptim hũana vi, ptim ventis q ſub id tempus vehementius flauerit ſo
luta multifariã rate, cũ Gallis aiũt debellatũ. Sed vt libenter huiuſmodi pugnæ authorib⁹ aſti
pulor, ita ab illoꝝ opinione abhorreo, q põtẽ ad tria milia paſſuũ aq̃s ſtratũ memorãt, vt eq̃tes
dimicarent, qđ credere deliri ſit & demẽtis aĩ, etſi ĩ Riuoaltina porticu vetuſti opis fuit tabula,
in qua eq̃tes fuiſſe dicũꝛ ex põte dimicantes. Verũ quoquo modo res geſta eſt, memorabilis eo
die victoria de Gallis, qđ inter oẽs cõuenit, eſt q̃ſita. Pipin⁹ pugna vna nauali male habit⁹, quũ
cõſilii anceps adhuc ex ſua ſtatione Venetis ĩmineret, ecce repẽte nũciaꝛ Paulus Ceſpheranus
cum Nicephori claſſe, Delmatię orã legere. Blondus Ceſſerani cognomẽ Paulo reddidit, a quo
Citranorũ ſit familia. Veneti recenti ſucceſſu ferociores facti, aliquot naues mittunt illi obuiã
Gallicę claſſis fuga. Tũ vero Pipini claſſis, q̃ circa Hiſtriã idcirco ĩ ſtatione erat, vt Ceſpherano occurreret, audito
Venetoꝝ acceſſu, verita ne ĩ medio opprimereꝛ, ſublatis armamẽtis in altũ ſeſe ꝓripuit, trepi
deq; ſe Rauẽnã recepit. Turbat⁹ rex recẽti ſuoꝝ ignominia retro abiit bello adhuc ĩtegro, Ve
netoq; noĩ ĩrat⁹ Albiolã, Peleſtrinã, & Foſſam Clodiã excidit, iuxta ſacra loca ꝓphanaq; direpta
& incẽſa, & cũ his auguſtiſſimũ Brũdulani Michaelis phanũ donariis ſpoliatũ, irat⁹ hoſtis ſolo
ęq̃uit. Et bellũ qđ Pipin⁹ tã minaciter Venetis intulit hũc exitũ habuit. Sũt q ſcribãt ſub Pipi
ni diſceſſũ renouatũ eſſe fœdus inter vtrãq; claſſem, & Pipinũ cũ Venetis in gratiã rediiſſe, tũ
in eo fœdere poſitũ vt Veneti pace belloq; ĩ Cõſtãtinopolitani impii ptib⁹ eſſe cẽſereꝛ. Fuit ille
anu⁹ cõditę vrbis trecẽteſim⁹ ac fere q̃quageſim⁹, eſtq; eodẽ anno atq; ob eũdẽ caſũ ducaria ſe
des ex Metamauco in Riuũaltũ trãſlata. Blõd⁹, qđ alio loco teſtat⁹ ſũ, Heracliã & Egliũ oppida
credidit a Pipino euerſa, vñ multo maxia pars Venetę nobilitatis in Riuũaltũ defluxerit. Fue
rũt & ex Venetis ſcriptorib⁹, q idẽ traderẽt, vt in eius gẽtis reb⁹ teſtat⁹ ſum, q̃ ſi vera ſunt, bis
Venetos bello petitos fateamur neceſſe eſt, id vſq; adeo eſt Blõdo ꝑſuaſũ, vt inter priorẽ Pipini
Boemicum bellum. expeditionẽ & hãc Riuũaltinã, ꝑſpe ĩ Boemos bellatũ dicat a Carolo, q̃ & ipſe fuit Magni Caro
li fili⁹, ſed ex cõcubina nat⁹. Interfecit eo bello Carolus Leonẽ Boemorũ Ducẽ, oẽmq; eorum ter
rã quatenus coliꝛ fœde populat⁹ eſt. Illatũ inde Sclauis bellũ, q ad Albiã flumẽ incolunt, reperti
q; ſunt armis Boemi nihilo q̃ antea pacatiores. Vtrũq; bellũ Carol⁹ iuuenis ex ſentẽtia cõfe
cit, quo tpe Pipinus Mauros ex Corſica depulit, q eã inſulã atrociter affligebãt. Ademarus Ge
nuę Comes claſſe ad id bellũ miſſus, is magis ferociter in Mauros q̃ caute dimicãs mortẽ occu
buit. Tenuerũt nihilomin⁹ Galli ꝓpoſitum, Mauris cũ multa cęde tota ĩſula deiectis. Et Caro
lus ſenior per idẽ tpſ Nauarros & Pãpilonenſes Hiſpanos, qui a Chriſti fide defecerãt, per lega

tos ad verę pietatis cultũ retraxit.Nec Mauri q in Hiſpania erãt mltũ geuere,ſed opulẽta claſ
ſe Sardiniã & Corſicã adorti,vtrãq; ſibi iſulã conant̃ adiſigere.Inſtruxit Carolꝰ i Mauros claſ- Mauri Sar-
ſem,Buccharediq; comitis ductu circa Sardiniã hoſtes ꝓlio victi,ad qnq; milia hoim amiſere, dinia deii-
mox ex Cyrno fugati pte claſſis exuũt.Sed dũ hęc alibi gerebãt,cũ noua orta eſt diſcordia īter ciuntur.
duo impia,ex q̃ ortũ eſt bellũ Venetis,de quo ꝓlixiꝰ fortaſſe nuꝑ diximꝰ q̃ īſtituta opis breuitas
pateret.Sed ita facto opꝰ fuit,vt locꝰ ī tota Venetarũ rerũ ſerie maxie ꝑplexꝰ,foret cognoſcere
volẽtibꝰ facilior.Sed dũ ī Venetis eo mõ quo diximꝰ bellatũ ẽ,Saraceni q ī Hiſpania erãt,Chri
ſtianoꝝ diſſidiũ ī ſuũ cõmodũ vertẽtes,Sardiniã vñ nõ mlto prius fuerãt repulſi cũ īſigni cęde
ſuorũ ex iprouiſo īuadũt,ideq; ſubito auerſi Corſicã petũt,Aleriaq; vrbe direpta,ꝓter illius an
tiſtitẽ & ſenes admodũ paucos,cęterã multitudinẽ captiuã īde auehũt.Et ī Gallia haud mlto
poſt magna eſt belli moles orta,ſed breui terror ille diſcuſſus.Gothifredꝰ Danoꝝ rex Friſones
q Caroli īꝑio parebãt,ſubito bello aggreſſus,ꝓlio ſupat,victos armis ad ãnuũ tributũ ſibi pẽ Bellũ cum
dẽdũ cõpellit.Nec Carolꝰ eã tulit īiuriã,Rhenũ traiicit,vt copię ſibi ad Viſarę & Allarę cõfluẽ Danis.
tẽ adſint edicit.Cęterũ dũ Gallꝰ hic habet caſtra,expectatq; hoſtẽ minarũ plenũ,recẽtiq; victo-
ria exultãtẽ,nũciꝰ ex īſperato affert̃ Gothifredũ domeſtica fraude īterfectũ,fuitq; lętitia illa ſub
lari hoſtis Carolo & aliis breuis,Pipini filii īteritu ſub idẽ tp̃s nũciato.Obiit ille diẽ Mediolani Pipini īter-
eodẽ anno quo cũ Venetis parũ feliciter bellauit.Carolꝰ Dacico tumultu extĩcto,Aqſgranium itus.
reuertit̃,quo haud mlto poſt a Nicephoro īpatore affuerũt legati,& ab Ambulacho Saraceno
rũ rege ī Hiſpania,& Eumigho Dacoꝝ,q & Daui dicti ſũt,rege.Succeſſerat in Gothifredi pa Daci qui &
trui ſui locũ Eumighus.oĩbꝰ data pax eſt,cuiꝰ īpetrãdę cã ad Carolũ miſſi fuerãt,q̃ vt ſanctior Daui.
cũ Nicephoro eẽt,miſit Carolꝰ q̃tuor ad eũ oratores,ī qbꝰ fuiſſe tradit̃ Obelerius,olĩ Venetorũ
dux,tũc exul patria.Struxit īde Carolꝰ claſſẽ in oceano aduerſus Britãnos,ꝓceſſitq; Bononiã Noui Cato
vſq; vrbẽ maritimã,vbi claſſẽ ad bellũ paratã īſpexit & ꝓbauit.Reuerſo dein Aqſgraniũ Sclauo li conatus.
rũ Polonũ,& Boemoꝝ legati,cũ ãpliſſimis muneribꝰ ꝓ̃ſto affuerũt. Horum poſtulata fuere vt
pax ſibi cũ Gallis īcolumis maneret.Id quũ ꝓhumane Carolꝰ dediſſet,ne nõ ſemꝑ eẽt aliqd qua
propter res lętę triſtibꝰ miſcerent̃,ecce nõ minꝰ triſti nũcio affert̃ Carolũ alterũ filiũ ꝓ̃ſtãti īdo
le iuuenẽ q cũ exercitu Germanię limen obtinebat,īmatura morte cõſũptũ.Et ī Gallia ꝑ hunc
modũ res alternabãt,quũ diuerſa terrarũ pte Nicephorus aliquoties ꝓſpe in Bulgaros dimica
uit,cũ q̃ gẽte graue bellũ cõtraxerat,de Thracię credo finibꝰ de qbꝰ ſępe fuerat cũ ea gẽte armis
diſceptatũ.Pugnatũ erat cũ his ſępiꝰ ſcđo marte a Nicephoro,ad poſtremũ cõgreſſus acie cum
Chrũno Bulgarorũ rege ī ſupiore Myſia victus ꝓlio occubuit.Incidit illa pugna ī id tp̃s quo le
gati a Carolo vt ſupra eſt demõſtratũ,Cõſtãtinopolĩ venere.Stauratiꝰ Nicephori filiꝰ q ex acie
ſaucius exceſſit,Bizãtiũ reuerſus,īpio potitꝰ ẽ.Fuitq; ad breue voti cõpos. Michael eiꝰ ſororiꝰ
tertio mẽſe q̃ iuuenis impare coepat,faſtigio deturbat, principatũ īuadit,cũ legatis q ex Gallia
venerãt foedꝰ renouat:cõditiões foederis fuiſſe dicũt, vt Michael Oriẽtẽ cũ Bizãtio obtineret, Art.foede-
Carolꝰ occidẽtẽ cũ Ro.Paulꝰ diaconꝰ abiicit Hiſpaniarũ pt̃e Cõſtãtinopolitano īꝑio reddirã, ris formulã
& vt Veneti in oriẽtalis impii ptibꝰ eſſent,vterẽturq; tota Italia īmunitatibꝰ a Carolo cõceſſis.
Teſtat̃ id ꝓ̃ter Venetos annales,Gothifredꝰ Vetulonẽſis.Inuaſit ſub id tp̃s duplex Saracenoꝝ
claſſis īſulas inferi maris,q̃rũ altera circa Sardiniã deleta eſt,reliq̃ fugiẽti filis domũ eſt reuerſa.
Ea res fecit vt Ambulachꝰ cũ Carolo pacẽ īſtaurauerit.Carolus breui tp̃e duobꝰ orbatus filiis, Lodouicꝰ cõ
vt Lodouico,q vnicus virilis ſtirpis ſuperat,gradũ faceret ad īꝑiũ,celebri totiꝰ Gallię cõuẽtu ſors a Caro
cõſortẽ declarauit īpli,Bernardũ Pipini filiũ Italiæ regẽ.Sub id tp̃s Saraceni ex Aphrica Am lo declarat̃.
bulachi pacẽ aſpnati,Corſicã īuaſere,hos ꝓ̃da honuſtos alto mari adeptꝰ Ermẽgariꝰ q ꝑ Italię
rege maiorẽ ex Balearibꝰ ꝓ̃ſidio obtinebat prio cõgreſſu fudit,atq; aliquot nauibꝰ ex ea claſſe ī
terceptis qngẽti Chriſtiani noĩs viri ſeruati ſũt,q̃ ex inſula captiui aduehebãt. Nec ob eã cla-
dẽ Saraceni geuere,qn claſſe circũacti Italiã decreto petũt,Cẽtũcellas ī Hetrurię ora ex iprouiſo
occupãt,captã vrbẽ diripiũt,ferroq; & igni vaſtãt.Narbonẽſem inde orã populati Sardiniã in-
uadũt,ꝓ̃dæq; & populatiõis oĩa cõplẽt.In hos licẽtioſiꝰ palãtes Ermẽgarius cũ inſulanoꝝ ma
nu repẽte fecit īpetũ,fuſoſq; cũ multa cęde ad mare agit. Hic dũ naues tumultuoſe aſcẽdũt,ad Saracenorũ
hoſtiũ ſatietatẽ cędunt̃,atq; ita grauiter affecti,magnaq; claſſis pte amiſſa,ī Aphricã traiecere. cædes.
Quieuerũt inde aliq̃diu res occidui impii,Saracenis nihil mouẽtibꝰ. Interea Michael impator
Bulgarico bello īſtaurato,quum ipſe quoq; vt Nicephorꝰ aliq̃diu ꝓſpe bellaſſet,ab ſucceſſu,vt
fit,ferocior factꝰ,ac minus cautus ad Hadriãnopolim victus,fugatuſq; exercitum amiſit.Cęte- Michael ſe
rũ adeo martius ille animus ad vnam aduerſam pugnã cõcidit,vt Bizantiũ reuerſus cõfeſtim imperio ab
dicat.

ſe ipſo abdicauerit,dubiũ q̃a vereret̃ ne ob rẽ male geſtã populus in ſe impetũ faceret,an ꝙ pſẽ
ti fortunę irat⁹ priuatã maluerit vitã agere,q̃ cũ dedecore ĩpare.Erat Pardi viri patricii Leo fi
li⁹ vir ĩpiger,is magno militũ oĩmq; ordinũ cõſenſu Michaelis loco impator creat̃. Chrunnus
Bulgariæ rex pñti victoria fortiter vſus,Cõſtãtinopoli duxit victorẽ exercitũ,caſtra ĩ cõſpectu
vrbis locat.Leo facta ĩ hoſtẽ eruptione,audaces Bulgarorũ fregit conat⁹,regẽ ſibi cõgreſſum in
terficit.Parta eſt vna pſpera pugna Leoni,& ei⁹ ĩperio q̃es,qualẽ nup occiduo q̃ſitã diximꝰ, Sa
racenorũ opib⁹ ĩ Sardinia acciſis.Sed id ociũ breui⁹ fecere fata Ro.impio infeſta,Carolo in quo
Carol⁹ rex moritur. pacis & ocii ſũma,oĩſq; tutela gẽtiũ ſita erat,fatali morte cõſumpto.Periit ãno vitę ſeptuageſi
mo prĩo,q̃dã annũ vnũ huic nũero adiicičt.Aqſgrani ſit⁹ eſt,vbi hęc ſũt. Caroli magni Chri-
ſtianiſſimi Rõanorũ ĩpatoris corpus hoc cõditũ eſt ſepulcro.Ipſe vt cœlitũ vn⁹ ab indigenis lo
corũ religioſe colit̃.Fuit idẽ ann⁹ hũanę ſalutis q̃ntuſdecim⁹ ſupra octingẽteſimũ.Sed Caroli ĩ
Saracenorũ diſſidium. terit⁹ eo calamitoſior fuit quo Saracenorũ gẽs ſub id tp̃s mľto mai⁹ q̃ vllo vnq̃ tpe paſſa ẽ diſ-
ſidiũ,quapropter facili⁹ deleri potuiſſet,ſi lõgior illi vita cõtigiſſet.Enũuero Mahat mag⁹ Amir
thas cũ Haldale fratre hoſtiliter cõgreſſus,vbi ſuarũ partiũ fortuna apte cœpit ĩclinari,ĩ id fœ
dus cõceſſit,vt ambo æquo iure pariq; titulo impitarẽt, ſicq; factũ vt p vno q ad id tp̃s fuerat
Amirrhantes, duo cœperint Amirrhãtes eſſe in Saracenorũ gẽte.Ea res adeo inſolẽs viſa eſt primorib⁹ gẽtis,
vt quatuor ſibi tyrãnos vno tpe crearit,quorũ vn⁹ Aphricã & Ægyptũ eſt ſortitus, duo inter
ſe Hiſpanias diuiſere,q reliqu⁹ fuit Palęſtinã cepit cũ Syrię finib⁹. Lodouic⁹ Caroli fili⁹ ĩpii &
rerũ tãtarũ ſucceſſor,ex Aq̃tania,vbi tũ forte erat quũ Carol⁹ vita deceſſit,Aqſgranũ reuerſ⁹,
primũ oĩm audiuit diuerſarũ gẽtiũ legatos,cũ his nouã pacẽ ſanxit,cũ aliis veterẽ ĩſtaurauit.
Erãt Lodouico filii duo adoleſcẽtes Othari⁹ & Pipin⁹,quorũ hũc Aq̃tanis moderatorẽ dedit,il
lũ Bauaris,& cũ Grimoaldo duce Bñuẽtano pacẽ renouauit.Fuerit ne hic Grimoald⁹ ille quẽ
Pipin⁹ pĩcipatu deturbauit,& ĩ deditionẽ recepit,an ali⁹ nõ auſim affirmare:nã q ab eo vict⁹
eſt,paucis dieb⁹ qb⁹ p deditionẽ venerat ĩ Gallorũ poteſtatẽ vita deceſſit , vt q̃dã ſcribũt,& nos
Daciũ bellum. loco nõ mľtũ diuerſo ſignificauim⁹.Inde Dacis bellũ ĩtulit,ad q̃d gerẽdũ Bernardũ Italię regẽ
ſibi ſociũ aſciuit.Suſcepti belli cã fuit,ꝙ Eroldus & Rãfredus ei⁹ gẽtis reges,q Ro.parebãt im
perio,a Gothifredi filiis regno pulſi,cũ Lodouico multis p̃cibus egerãt,vt ſe in paternum reſti-
tueret regnũ,obſtitit gerẽdæ rei hyemis interuẽtus,nã Gothifredi filii cũ ducẽtis onerariis na
uib⁹ maritimũ gerebãt bellũ,eratq; id mare bruma cõcretũ. ſubſedit ob eã rẽ Lodouic⁹ medio
fere itinere ad Patbrumũ Saxonię,vbi cũ exercitu hyemare conſtituit.Huc mediis hibernis ex
Italia afferũt primores Rõanorũ ĩ Leonis exitiũ cõiuraſſe,datãq; ab eo operã vt ſceleris cõpti ex
Bernardi regis reditus in Italiam. tremo ſupplicio afficerent̃.Cõmot⁹ eo nũcio Lodouic⁹ cõfeſtim Bernardũ Pipini fratris ſui fi-
liũ a ſe dimiſit,ne ei⁹abſentia Italię ſtat⁹ ĩ nouũ aliq̃d belli diſcrimẽ relaberet̃.Reuerſus ille Ro
mã in grauẽ incidit morbũ,cõpoſuit tñ ſtatũ ciuitatis p Gerardũ comitẽ. Affuerũt illi cõfeſtĩ
Sardorũ q̃relæ. in Italiã reuerſo Calaguritanorũ legati ex Sardinia,q̃rẽtes pacẽ tertio añ anno cũ Ambulacho
Saracenorũ rege cõſtitutã eẽ ſibi & vniuerſæ ĩſulę calamitoſam.pſertim Ambulacho defuncto,
quo ĩ hũanis agẽte pax ſatis fida fuiſſet.Cęterũ eo ſublato oĩa mutata,nullũ ſuis reb⁹laxamẽtũ
dari a Saracenorũ latrocinio,nec illos vnq̃ ab ĩiuria ceſſaturos,niſi armis vt ſępe antea arcerẽt̃.
Rex Sardorũ q̃relis pmot⁹ iuſſit bellũ Saracenis ĩdici,etſi res Italię adhuc fluctuabant. Enũuero
Rõani q Leonẽ põtificẽ ĩfenſe oderãt,q̃a Bletę hic ęgrotare cœpat,ei⁹ abſentiã nacti oĩa ei⁹opa
q̃ aut ab imo ĩſtruxerat, aut ĩſigniter ĩſtaurarat,tã Rõę q̃ foris ĩ ei⁹ ĩuidiã demoliri ſũt.Platina
Paulinę baſilicę tectũ Hoſtiẽſi via q̃d graui motu terrę corruerat,a Leõe ait reſtitutũ,& Xeno-
dochiũ ad Barionę edẽ ĩ Vaticano ab imo extructũ.Cętera eius opa aut ignorauit aut cõſulto
ſuppſſit,vt parũ ĩſignia.Nec Leo mľtũ ĩde ſupſtes fuit, vi morbi cõſũpt⁹ hũanis deceſſit,anno
STEPHANVS.IIII. pontifex. ſui põtificat⁹.XXI.Stephan⁹ ei⁹ noĩs quart⁹ illi ſurrogat⁹ eſt,vir Rõanus,q a ſua creatiõe bre
ui poſt ĩ Galliã ad Lodouicũ ĩpatorẽ eſt pfect⁹.Sũt q negẽt ſe ſcire cãm pfectiõis hui⁹, at mihi
nõ pua illi fuiſſe videt̃,ſi vera ſũt q̃ Blõd⁹ pdidit,ꝙ Lodouicũ ĩ Aurelianis reptũ põtifex diade-
mate cinxerit.Sed Lodouic⁹ nõ vno p id tp̃s ẽ motu agitat⁹,nã & Vaſcões ab eo defecere, gen⁹
hoĩm ferox,& Salani⁹ Abderitorũ regul⁹ gẽtis Germanici oceani accolę,ab ĩpſo ad Gothifredi
filios defecit. Vaſconic⁹ tumult⁹ breui cõpſſus ẽ,ac gẽs vniuerſa ad ĩperiũ retracta,finitimorũ
Gallorũ opa.Maius fuit negociũ Lodouico in tuendis Dacorũ regib⁹.Reſtitut⁹ eſt & Herold⁹
in paternũ Dacię regnũ,ſed vtrũq; bellum alieno eſt ductu cõfectũ.Britones q & ipſi per id tp̃s
res nouas moliri ſũt,nouũ ſibi regem creare auſi,Lodouicus ſuo ductu vicit,victos ad obſequi
um retraxit,Murmanius q regis nomen inuaſerat,in p̃lio captus,vltimo eſt ſupplicio affectus,

Fuit īter hos motꝰ Stephanꝰ pōtifex apud Lodouicū adeo iucūde,vt neuter ſine altero niſi raro
cōuiuatꝰ ſit:& mox Romā abiturꝰ pcatio tenuit,vt ſceleris ī Leonē cōuicti,q fuerāt a Carolo in
Galliā relegati,ſecū Romā dimitterēt.Donatꝰ ē & aurea cruce magni pōderis,q̄ ī Barionę tēplo
dedicaret.Nec ita mlto poſt Stephanꝰ Romā reuerſus vita deceſſit,nōdū āno ab eiꝰ creatiōe cir
cūacto.Paſchalis pōtifex ſecutus eſt,cēteſimꝰ in ordine,hic quoq; Quiritii ſanguinis. Cęterū qa
Lodouicus nō fuerat adeptę dignitatis ab initio author factus,miſit Paſchalis ī Galliā,q illi ſatiſ
facerēt,reiicerētq; eā culpā in cleri & populi Ro.ſtudia,q ſe inuitū cāpeſſere dignitatē coegiſſent
priuſq̄ īperator eſſet author factꝰ.Accepit ſatiſfactionē Lodouicꝰ, verū monuit clerū & populū
cōducere Romanoꝝ rebꝰ,vt priſtino īſtituto ſtaret, daretq; publice operā ne āpliꝰ ſimili exēplo
īmperatoria lęderet maieſtas.Frequētiſſimo īde Galliarū cōuētu Aquiſgrani Lothariū maximū
natu filioꝝ,imperii cōſortē declarauit.Pipinū & Lodouicū minimū natu reges appellauit:hunc
Bauarię,Aquitanię illū.Sed paulo lōgius Gallicarū rerū ſtudio excurrit hiſtoria.Res Venetę ad
ſe,ſtilū reuocāt.Enīuero Veneti Gallico bello defuncti,vbi quū ſępe alias,tū primo periculo pſpi
cue apparuiſſet,ex his locis q̄ circa mare priſci Veneti tuēdę libertatis cauſa ab īitio occupaſſēt
multo tutiora eſſe q̄ medio ſtagno ſederēt,q̄ q̄ littoribus aut q̄ cōtinēti terra piecta eſſent.Gra-
dus ſępe capta direptaq;,Heraclia exciſa,nup quū alia ad mare expoſita,tū Metamaucū hoſtibus
eſſe pdę relictū,Fremere itaq; p ſe qſq;,cōducere publicę dignitati,cōducere oīm ſaluti,vt ibi du
caria ſedes eſſet,vbi minꝰ externis terroribꝰ foret obnoxia,vbi ab omni inuria tutior,& ob id ma
gis ſtabilis diutiuſq; māſura,cēſere pinde Riuūaltū,vbi extremis rebꝰ tuta fuiſſet publica maie
ſtas,īſigniri debere,in quo futuris ducibꝰ ſedes ſtabiliret:cōſentire ī hoc multitudo,& iā tribuni
relaturi erāt de nouo pricipe creādo:nā Obeleriꝰ & frater,tāq̄ maieſtatis rei,p dānatis haberi,q
ſua ſpōte ad Gallū pfugiſſent.Fuerūt (qđ miror a qbuſdā ptermiſſū) q pdcerēt Valētinū Obe-
lerii & Beati fratrē,reip.pfuiſſe Gallici belli tpe,q ex Metamauco ī Riuūaltū cū ſuis popularibꝰ
trāſmiſiſſet ſub Pipini aduētū:qđ ſi ſic accidit,aut illū nō ducē fuiſſe fateri oportet,ſed ducis vi
ce fūctū,aut p id tpſ extīctū,quo cū Gallis ē dimicatū.Sed vtcūq; res habet,Obelerii qđ ſatis cō
ſtat ppinq:nā mlrę alioq erāt illi & fratri neceſſitudines,diu multūq; conati ſūt p pplm īpetrare,
vt ille & frater ī priſtinā dignitatē reſtituerent.Cęterū,quū Obelerii nomē ob inſolēs regimē, &
qa Gallici ſāguinis duxiſſet vxorē,maiore flagraret īuidia,q̄ vt reditꝰ īpetrari poſſet,eo decurſū
eſt,vt Beatꝰ reſtitueret,cuiꝰ phama mlto erat popularior. Verū qa ſatis appebat fore,vt ſi is reſti
tutꝰ eēt,breui reditū cōficeret & fratri,id quoq; teneri nō potuit. Tētauit Obeleriꝰ abſēs Caroli
cōmēdatione p Nicephoꝝ reſtitui,cui ob recēs meritū (nā Veneti eiꝰ claſſe fuerāt Gallico bello
adiuti) nihil ciuitas videbat negatura,eſtq; legati noīe vt ſupra fuit memoratū,ex Gallia Byzā-
tiū miſſus:Sed neqd apđ Nicephoꝝ gratificari poſſet Caroli cōmēdatiōe,tenuerūt hoīes aduer
ſę factionis,vt publice Byzātiū mitteret,q oībꝰ Obelerii conatibꝰ iret obuiā.Inſtabāt īteri q no
uū principē volebāt,vt tribuni de noua ducis electione ad multitudinē referrēt,eſtq; populꝰ his
verbis rogatꝰ,qa Obeleriꝰ & Beatꝰ ſupbe & īiuſte ducatū adminiſtrarūt,& cū hoſtibꝰ ſenſerūt,
placet ne vobis viri Veneti nouū ducē creari?Eſt īde certatū īter tribūos,Antonio Metamaucē
ſi Obelerii & fratris cām tuēte,cōtra oppugnāte Timotheo Riualtino, cuiꝰ ſentētia qa tutior
viſa eſt,publicęq; libertati cōducibilior,decretū ē vt nouꝰ dux crearet.Nec ita mlti deīde dies ī
terceſſere,qbꝰ recēti decreto Obeleriꝰ Byzātiū relegatꝰ ē,Iderā Beatꝰ eiꝰ frater,q minꝰ erat īuidię
pximꝰ.Dux creatꝰ eſt Angelus Particiacus:ac tū demū ducalis ſedes q̄ ad id tpſ fuerat vagata, Angelus
multo auſpicaciꝰ q̄ ab īitio Heraclię,aut deīceps Metamauci,ī Riuoalto cōſtituta ē, āno hūanę Particiacus
ſalutis octīgēteſimonono.Dati ſunt nouo duci duo ānui tribuni,q cū eo cās iudicarēt.Fuit Par dux.
ticiacus hō ſolerti īgenio,& ad rēp.adminiſtrādā ī primis idoneo,nā ptereā q; Heracliā,vñ origi
nē trahebat,īſtaurauit:quo cōrigit vt a nouo ope ciuitas ſit noua nūcupata,Popilia quoq; eo du
ce coli cœpta eſt,vt qdā tradūt.Et hęc foris,ī vrbe ducariā domū extruxit cū foro,vbi nūc viſit
aureo tēplo accubās auguſtiore facie q̄ fuit vetꝰ illa,nec eñ is fuit ab īitio,vt credere par ē,q &
hodie fori ducariq; domꝰ appatꝰ. Quid q; ipa ducū ſedes q̄ qntodecīo ab hīc āno fortuito igni
deflagrauit:mlto ſūptuoſiꝰ īſtaurata ē q̄ ātea viſeret.Cęterū q̄ ſit tātę molis forma,& ex qua ma
teria nō grauaremur hoc loco explicare,niſi ī rebꝰ Venetis,& mox ī libris quos de Venetę vrbis
ſitu ſcripſimꝰ,abūde a nobis pertactata res eēt.Fuere Particiaco filii duo,Ioānes & Iuſtinianꝰ, Is
ad Leonē īpatorē miſſus a patre,quā ob cām authores quos ſeqmur nō tradūt, phūane,qđ ſatis
cōſtat,acceptꝰ ē,ac varie ornatꝰ.Cęterū dū Iuſtinianꝰ pcul abeſt,Particiacus īteri alterū ſibi filiū
collegā īſtituit.Iuſtinianus domū reuerſus,adeo īiquo tulit aīo id factū,vt neq; officio neq; pci-

PASCHALIS PON.

At.imperatoriam poteſtatem.

Lotharius conſors fit imperii.

bus hortatuve amicoꝶ vllo,ad cõſpectũ patris venerit.Nec ſenex diu tulit optatiſſimi filii deſi
deriũ,Ioãnẽ abdicat,q quũ paternę maieſtati haud ceſſur⁹ videreť ĩ adminiſtratiõe inhibẽda, po
pulus parere coegit.Iuſtinian⁹ itaqꝫ & Angel⁹ Iuſtiniani fili⁹,a Particiaco duce collegę aſciſcũť.
Ioãnẽ q cõtumelię ĩpatiẽs parũ qetur⁹ putabať,ppl'us Cõſtãtinopolim relegauit cũ cõiuge & li
beris.Auct⁹ eſt Particiaco duce Riuuſalt⁹ nõ tm̃ ducarię ſedis maieſtate,foriſqꝫ ædificatiõe: ſed
Leonis Cõſtãtinopolitani ĩperatoris munere,ſacroꝶ etiã cerimonia.Miſit Leo publice Venetias
Zacharię corp⁹ cũ pte ſacratiſſimę crucis,ac dñicę veſtis,& alteri⁹ q̃ Deiparę fuit virginis q̃ Par
ticiac⁹ priceps nouo ĩtulit tẽplo,qđ Zacharię noĩe ſtatuẽdũ curauit.Seueri & Laurẽtii ædes ĩ ge
minis ĩſulis ad eũdẽ Particiacũ referũť.Eſt & Oliuolẽſe phanũ p idẽ tp̃s extructũ & dedicatũ,vt
annales qdã habẽt,nec p hos ſucceſſus oĩa Particiaco ſcđa fuere, nã & a primorib⁹ ciuitatis ĩ eũ
cõiuratũ eſt,ſed capitib⁹ cõiuratiõis ſupplicio affectis,ciuilis ille mot⁹ breui reſedit.Sub idẽ tp̃s
vt qdã tradũt, Vlric⁹ Aqleiẽſis ãtiſtes,circa Gradũ cũ pte ſui cleri & regulis qbuſdã Carnicę orę
capt⁹ eſt a Venetis.His Vlricus audacis cõſilii ſociis vſus,Gradũ hoſtiliter ĩuaſerat.Eſt Carnoꝶ
littoralis ora ab irato Veneto populatiõe fœdata,& aliquot ĩ his locis oppidula expugnata.Di
miſſus ẽ Vlric⁹ ĩcolumis cũ ſuis,ſed certa lege,vt taurũ,ſues,& triticeos panes tributi noĩe mit
teret quotãnis Venetias,totũ id ſchema annuis ludis hodie rep̃ſentať in Marciana area,ſub dies
Carniſpriuii.Priceps cũ bona pte patrũ ſpectaculo p̃ſidet.Et hęc domi foriſqꝫ Particiaco pricipe,
cui⁹ adminiſtrario ãnos habuit duodeuigĩti.Fuit ĩde a pſis ĩteritu dux ſol⁹ Iuſtinian⁹ ĩtercepto
credo ĩmatura morte filio.Is Michaeli ĩpatori cui⁹ ſupra mẽtio habita eſt, gratificatur⁹ author
fuit Venetis,vt claſſẽ ĩ Saracenos ſtruerẽt,q Cõſtãtinopolitani res ĩpii,quũ alibi,tũ circa Siciliã
grauiter ĩfeſtabãt.Cęterũ ſiue hoſtis nõ fuerit repertus,ſiue ĩhiberi nõ potuerit , vtrũqꝫ eñ tradiť,
claſſis rediit,& Sicilia multis eſt cladib⁹ affecta.ſed ĩ eo felicior Iuſtinian⁹, q dũ rẽp.teneret. diui
Marci corp⁹ ex Alexãdria eſt Venetias delatũ.Bon⁹ Metamaucẽſis & Ruſtic⁹ Torcellan⁹ Alexã
drinę nauigatiõi aſſueti,a Stauratio æditu o & Theodoro ſacroꝶ miniſtro,ex veteri ſacrario oc
culte acceptũ & ĩ naues trãſlatũ,Venetias detulerũt.Excepit venerabũde ciuitas euãgeliſtę cor
p⁹,tẽplũqꝫ illi ſtatuit,ĩter vet⁹ ducariũ,& Theodori ædẽ,quã Narſes de Gothoꝶ manubiis ſtatu
it.Locũ Iuſtinian⁹ cepit,ſed Ioãnes ei⁹ frater q poſt illũ dux fuit,tẽplũ erexit.Fuit vet⁹ illđ pha
nũ neqꝫ ãplitudine,neqꝫ facie p̃ſpicuũ,dat⁹ tñ eſt illi ab ĩitio Primicerius & q cũ eo ſacris oparẽť.
Sacratiſſimũ corp⁹ ænea capſa ĩcluſũ,colũna recõdũt marmoreis lapidib⁹ cõpacta.Id cõditoriũ
duci dũtaxat & Primicerio eſt ab ĩitio creditũ,tãta a pricipio fuit cura ciuitatis ei⁹ rei tuẽdę cer
tiſſimo p̃ſagio eoꝶ,q̃ ſecuta ſũt,vt rei Venetę ſũma ĩ ppetua diui hui⁹ foret tutela.Habuit Iuſti
niani pricipat⁹ ãnos circiter duos.Ioãnes ei⁹ frater illi ſucceſſit, erat is Iuſtiniani rogatu ex Cõ
ſtãtinopoli quo fuerat publice relegat⁹,a populo reuocat⁹,atqꝫ a fratre collega aſcit⁹.Sũt q ſcri
bãt eo biẽnio quo Iuſtinian⁹ reip.p̃fuit,Venetos ĩ Michaelis ĩpatoris gratiã,claſſem valide ĩſtru
ctã,aduerſus Saracenos q Siciliã ĩuaſerãt,miſiſſe,adiiciũtqꝫ ſub Venetoꝶ acceſſũ Saracenos ĩſu
la exceſſiſſe,dubiũ qa iã p̃da expleti eſſent,an qꝫ nõ ſolũ Venetã claſſem,ſed ex tota Italia auxilia
adeſſe veriti ſi̇ıt. Alii Ioãne nõ Iuſtiniano pricipe eã claſſem ĩſtructã ferũt. Cęterũ ſiue hoc ſiue
illo duce Veneti ad bellũ pfecti ſũt,ĩfecta re claſſis reuerſa eſt,vt paulo eſt ſupi⁹ demõſtratũ.Mi
ror Blõdũ ſcribere hoſtes ad phamã Venetę claſſis cõfeſtĩ ĩſula exceſſiſſe,mox paulovelut oblit⁹
eoꝶ q̃ dixerat,nõ mltũ diuerſo loco p̃grauãrib⁹ (inqt) Saracenoꝶ opib⁹ ĩ Sicilia Veneta claſſis
nõ eſt auſa cũ hoſte cõgredi,pĩde ĩfecta re ſe domũ recepit,qꝫ niſi cõfeſtĩ ex Aphrica hoſtẽ reuer
ſũ ĩtelligat aliqs,pri⁹ dico q̃ Veneti ĩde vela feciſſent,nouoqꝫ apparatu eos territos,fides Blõdo
cõſtare nullo mõ põt,aut certe ita accipiẽdũ,vt bis miſſa ſit claſſis,a Iuſtiniano primũ q̃ Barba
ros ſola phama ĩſula eiecerit:ĩde Ioãne ei⁹ fratre rẽp.tenẽte,q̃ p̃ualẽtib⁹ Saracenoꝶ opib⁹ ſine p̃lio
ĩde abducta ſit.Erat p id tp̃s quo hęc Venetiis fiebãt,Paſchalis põtifex maxim⁹, quo ſedẽte Ber
nard⁹ Italię rex,q vt ſupra ẽ ſignificatũ,Pipini Carolo magno geniti fuit fili⁹,paucoꝶ ãtiſtitũ ci
uiũqꝫ ſeditioſoꝶ ĩpulſu,a Lodouico cui⁹ erat ĩpiũ,defecit.Ciuitates & pplos quoſdã ĩ ſua coegit
verba iurare.Lodouicus ira accẽſus illico ſub ducib⁹ mittit ĩ Italiã exercitũ ad nouos Bernardi
mot⁹ opprimẽdos.Sub Alpib⁹ dimicatũ ẽ,ſuparuſqꝫ Bernard⁹ ac capt⁹,ad Lodouicũ p̃ducit,au
thores defectiõis ſtati a pugna necati ſũt.Rex Aqſgrani Lodouici iuſſu capitali ẽ ſupplicio affe
ct⁹.Quicũqꝫ e clero cũ eo ſenſerãt,freqnti ãtiſtitũ cõuẽtu dãnati ĩ reliquũ vitę releganť,cõpreſſo
qꝫ p hęc Italię tumultu,verius q̃ bello,Lodouicus Saxonibus,q vt ſępe alias ab ĩperio defecerãt,
bellũ ĩtulit. Vitomachũ ei⁹ gẽtis tyrãnũ,Saxonię is regnũ affectabat,ĩ p̃liũ deſcẽdere auſum in
terfecit.Poſt Saxonicũ bellũ qđ breui a tyrãni ĩteritu reſedit, miſit Lodouic⁹ Lothariũ filiũ quẽ

At.publicũ exemplum. Particiaci opera.

Iuſtinianus dux Venetus.

Diui Marci corpus Vene.deferť.

Vetus diui Marci cõditorium.

Bernardus rex a Lodouico deficit

Bernardus capitali ſupplicio afficitur.

Lotharius rex Italię.

Bernardo ſublato Italię regē declarauerat,ad Paſchalē pōtificē,a quo de more inunctus eſt,atq̃
Auguſtus appellatꝰ. Nec poſt Lotharii ī Italiā acceſſū multo qetior fuit ipſiꝰ terrę ſtatus,ſed aſſi
duis motibꝰ aliis ſup alios res eo ꝓceſſit,vt iā Roma & cętere vrbes nō paucę nūero ad defectio
nē ſpectarēt,qbꝰ malis vt tutius Lotharius occurreret, ī Galliā cōceſſit,ꝓtinꝰ Italiā repetiturus.
Interea Theodorus Primicerīꝰ & Leo Nomēclator luminibꝰ p ſeditionē orbati Romę īterficiūt.
eſtq̃ Paſchalis pōtifex īfamia reſpſꝰ tāq̄ noui illiꝰ motꝰ cędiſq̃ author fuiſſet:quā pōtifex calūniā
cōiectura,rōnibꝰ,ſolēniq̃ iuramēto,celebria ātiſtitū cōſenſu diluit. Accepit Lodouicꝰ ſatiſfactio
nē,reſcripſit tñ pōtifici,videret ne deiceps ſeditio ex re īcerta orireť. Vrbes adhęc Hetrurię de
clarauit īperii eē,Aretiū,Volaterras,Cluſiū,Fluētiā,quā Carolus pater īſtaurauſſet,Piſtoriū,Lucā
Piſas,cętera Hetrurię Romanę addixit eccleſię,adiecitq̃ noīatim,qđ mirari poſſis,Peruſiā,& vr
bē veterē,quaſi nihil ad Hetruriā ptinerēt,& Tudertū ī Vmbria,totā Flaminiā citra Apeninū,
cū Rauēnę Exarchatu,& vt īſigni fuit pietate,tū demū Paſchali pōtifici cōceſſit, & oī pōtificū
poſteritati,vt quē vellēt epiſcopū legerēt,quū ad id tp̄s īpator de ea re cōſuleretť. Bibliothecarīꝰ
ꝑdidit id ius ab Hadriano attributū Carolo,vt a Lodouico reſtitutū id potiꝰ q̄ datū pōtificibꝰ
videri poſſit. Paſchalis mlˀta ſanctoꝝ corpa temere ſepulta honeſtiꝰ tumulauit,nexos alieno ære
ſua pecunia ſoluit,Tēplū Praxedis fūditꝰ euerſū ab imo reſtituit ac dedicauit. Statuit & Cęcilię
ſuū mlˀto auguſtiꝰ,ītulitq̃ diuę ipſiꝰ Valeriani cui nupſit,corpa,Tyburtii & Maximi martyrū,
Vrbani & Lucii pōtificū. Reſtituit & Deiparę phanū ad ꝑſepe,vetuſtate cōſūptū. Fuerūtq̃ hęc
Paſchalis opa,p q̄ cœlū meritꝰ,anno q̄ ſedere cœperat ſeptimo vixdū acto deſiit ī humanis eſſe.

Margin: Cęcatii. Fluentiam Carolus inſtaurauit. Poteſtas creādi epi qñ pōt. data.

Eugenius. II. q ī ordine cētēſimuſprimꝰ fuit,ī demortui locū ſurrogať. Lodouicus certior factꝰ de
Eugenii creatiōe,Lothariū filiū miſit ī Italiā,vt ſtatū eiꝰ terrę ex pōtificis ſētētia cōponeret,tol
leretq̃ oēm nouarū rerū materiā. Peregit rite id negociū Lotharius,oīaq̃ ī melius mutata. Inter
ea Lodouicus Britānos,ſiūe q Britones malint dicere,triptito adortꝰ,ferebāt hi p ſe nihil obſcu
re hoſtilē animū,quadragita circiter dies eoꝝ terrā ferro & igni populatꝰ eſt,poſtremo obſidibꝰ
ab ea gēte acceptis,Rotomagū copias reduxit,vbi legati a Michaele īpatore miſſi eū opperiebāť.
Is vt alio eſt loco memoratū,p id tp̄s rerū potiebať Byzantii vndequadrageſimus a Cōſtātino,
ſūma eius legationis fuit vt Galli imperatoris volūtas exploraretť de imaginū vera ratiōe. Iuſſit
Lodouicus legatos Romanū pōtificē adire,eā cognitionē dictitās pōtificis & cleri eſſe nō īpera
toris,cuiꝰ ꝓpriū ſit ductare exercitū. Lotharius p id tp̄s cōpoſitis Italię rebꝰ,Romęq̃ magiſtrati
bus cōſtitutis:Sic eñ apđ quoſdā ſcriptū repio,ī Galliā reuertiť. Miror ꝓditū eſſe magiſtratus a
Lothario Romę cōſtitutos:q̄ res ſi vera eſt,apparet ſub Lodouico īpatore parū ītegre Romanos
ſua vſos libertate. Cęterū quoquo modo res Romana ſe tūc habuit,qetior erat ſolito Italia,quū
Lodouicꝰ īpator etſi Bulgari q p Danubiū ad īfeſtādas īpii ꝓuīcias cū claſſe Drauū ſubiiſſe dice
banť,maiori tñ negocio occupatꝰ, alio bellū vertit,ſiqdē Haido quē Aqtanię ꝑfecerat, Auſonia
vrbe dolo capta & direpta,caſtelliſq̃ aliquot valide cōmunitis,Abdecamani Saracenoꝝ regis au
xilia accepat:tētauit Gallꝰ hoīem citra bellū ad obſequiū retrahere nec potuit. Miſſi ꝓinde ſūt ī
Aquitaniā cū exercitu Ardebrādus & Donatus comites, receptaq̃ ſūt ab his pauca ex Auſone
agro loca,ſed mlˀto īterī cruore. Verū īualeſcētibꝰ Saracenoꝝ opibus ī Aqtania,plęręq̃ vrbes ci
terioris Hiſpanię ad eos defecere. Et Abdecamanꝰ validā claſſem,Abumanis cōſanguinei ſui du
ctu,ex Auguſta Haidoni auxilio miſit,qbꝰ copiis Haido vſus Barchinonēſem Gerūnēſeq̃ agrū,
inſigni clade affecit,priuſq̄ Pipini copię quē Lodouicꝰ ad id bellū ꝑmiſerat,ſubſidio adeſſe potu
erit. Et hęc tū alibi. Romę Eugeniꝰ quū cętera pie ſancteq̃ ꝓcuraret,tū pupilloꝝ viduarūq̃ rē &
vitā tueri,vt iā vulgo pauperū pr̄ vocareť,eiꝰ rogatu captiui exuleſq̃ ex Gallia Romā reſtituti
ſunt,vt ſcribūt qdā,aduerſis caſibus afflictos,ac fortunis exutos ſua pecunia iuuit. Multū ꝑterea
diuq̃ conatus eſt *Siconē* Beneuētanū ducē a Neopolitanoꝝ,qbus īminebat,ceruicibꝰ auertere,
ſępius obteſtatus vt ī *Saracenos* arma verteret,q Panormū ī *Sicilia* cepiſſe dicerent. Et ille p hęc
pōtifex quatuor annis fuit: Valētinus Romani generis illi ſucceſſit,alter a cēteſimo pōtifex,nulli
prioꝝ ſecūdus prudētia & religione. Sed veriꝰ vero eſt oīa ī hūanis,quo meliora,eo miuꝰ diutur
na:nā vt optimꝰ erat eiꝰ pōtificatus futurꝰ, ita breuiſſime effluxit,quadrageſimo die a ſua crea
tione vita deceſſit. Cęterū dū ſedes vacat,*Sicardus* Beneuētanꝰ dux *Siconis* filius,nā & *Sico* nō
multo prius obierat,Theodatū mōtis Caſſini abbatē ſpe grādioris pecunię illi exprimēdę,ī vin
cula cōiecit,ī qbus vir īſigni pietate,nō ſine ſanctitatis opinione cōſūptꝰ eſt. Gregorius eiꝰ nois
quartus,poſt Valētinū factus eſt pōtifex. Sed dū hęc alibi geruntť, Veneti cū Narentanis fœdus
percuſſere,q hoīm Narētani eſſent alio eſt loco ſignificatū. Cęterū gēs iniurię aſſueta,eā pacem

Margin: EVGENIUS pontifex ſecūdus. Aquitanię motus. Abdecamanus. Eugenii opera. VALENtinus pontifex. GREGOrius. IIII. pontifex.

parũ ratã habuit, Venetis negociatoribus medio mari violatis. Sub idẽ tẽpus Particiacus dux Obeleriũ,q nouãdarũ rerũ ſtudio Curictã inſulã,nũc Veglia eſt,occupauerat,obſidione fatigat. Metamaucẽſes plęriq; ſtudio partiũ,ex Veneta claſſe ad Obeleriũ tranſeũt,vt populati ſuo tedi

Att. Particiaci ducis Veneti factum.

tũ aſtruerẽt. Particiacus ſubita Metamaucẽſiũ defectione cõmotus,omiſſa obſidione domũ repetit Metamaucũ i tráſfugarũ inuidiã expugnat,captũ diripit,incẽdioq; abſumit,inde claſſe aucta hoſtis repetitꝰ eſt,quẽ nõ multo poſt i poteſtatẽ redactũ capitali affecit ſupplicio. Nec lõgo interiecto tpe poſt,Ioãnes dux ſubita perditorũ ciuiũ cõſpiratione pulſus in Galliã abiit. Caroſſius princeps cõiuratiõis iniuſſu populi ducatũ occupat. Nec peſſimũ exẽplũ diu fuit illi inultũ,optimatiũ factio hoiem eximprouiſo adorta,tyrannũ verius q̃ ducẽ captũ priuat luminibus,exilioq; dãnat. Reip. adminiſtratio rãtiſper Vrſo Oliuolẽſi antiſtiti pmiſſa eſt,quoad Ioãnes ex Gallia ſit reuocarꝰ q haud multo poſt reuerſus,reſtiturusq; i priſtinã dignitatẽ, in nouũ recidit diſcrimẽ a Maſtalieę familię viris,erat tũ i Venetis apprime nobilis Maſtalica domꝰ, ob grauiſſimas i rep. ſimultates,ad Oliuolẽſem ædẽ quo ſacrorũ hora acceſſerat,captꝰ Ducariis iſignibꝰ exuit,ide barba & capillo detõſus,octauo ſui pricipatꝰ ãno,Gradũ relegat,vbi mœrore cõfectꝰ,vitã cũ morte cõmutauit. Petrus Tradonicus Ioãni Particiaco ſurrogatus,Pola oriũdus,Cęterũ Gallico tumultu Equilio eiectus Riuũaltũ tenuit. Is Ioãnis filiũ ſibi collegã aſciuit,cũ Narentanis aliquoties iſeliciter dimicat. Sũt & Veronẽſes p id tpſ publice adiuti ad debellãdos Benaci lacus accolas,q ſine nauali opa ſubiici nõ potuerũt,ſũtq; nõ tm̃ gratię Veneris actę,ſed ampla etiã munera miſſa a Veronẽſibus:erãtq; res Venetę magis domi & circa cõtinẽtis orã,q̃ a mari lętę propter aſſidua Narẽtanorũ latrocinia & Saracenorũ opes,q̃ ad iſeſtãda maria plus nimio inualeſcebãt: Hi eni quũ cęteras iſulas Italię pximas,tũ Siciliã iſeſtius adorti,iſigniter nobiliſſimã vaſtabãt inſulã. Satagete vbiq; gẽtiũ Michael Iperator,nec tñ pſenti iniurię ibat obuiã. Nec Lodouicus iperator a Paſchale põtifice p oratores ad id miſſos rogatꝰ,vt Chriſtianę rei opẽ ferret,moueri potuit,ad Michaelẽ dictitãs eã iniuriã ptinere,cuiꝰ Sicilia eſſet. Vnꝰ ea tẽpeſtate reptus eſt, qui audaciſſimos Barbarorũ conatꝰ maiore felicitate q̃ cõſilio fregit. Bonifacius Cyrni comes cũ

Bonifacius Cyrni comes.

Betario fratre,& paucis Hetrurię comitibꝰ modica claſſe i Aphricã delatꝰ,inter Vticã & Carthaginẽ in terrã egreſſus,quatuor plus tãtã vim hoſtiũ cecidit,vt vi coacti ſint Mauri vt olim Pœni Hãnibalẽ ab Italia,ſuos ex Sicilia reuocare. Atq; pcũ maxime modũ Sicilia peſtifero bello

Att. Bonifacii virtutẽ.

leuata eſt. Et Bonifaciꝰ ex Aphrica victricẽ reduxit claſſem, multa pda honuſtã. Sed Mauri nõ

Saraceni Italiam inuadunt.

diu quieuerũt,qn maiore vi q̃ vllo vnq̃ tpe Chriſtianorũ res adorti,Italiã iuadũt, Cẽtũcellas cepiũt in ora Hetrurię,oppidũ vi captũ diripiũt,ide citato agmine Romã petũt. nec vrbe potiti ſũt,vt qdã falſo tradiderũt,ſed Vaticanũ nullis adhuc munitionibꝰ ſeptũ facile adepti,Barionę tẽplũ oim q̃ i toto orbe ſũt auguſtiſſimũ ferro & igni pphanãt,pxima tecta diruũt. Habebãt in aio Barbari vrbẽ oppugnare,cõmoratiq; ſunt plures dies in Vaticano,cęterũ audito Guidonis aduẽtu,q ex Gallia Ciſalpina a põtifice acceſitꝰ,cũ validiſſimo exercitu appropiquare dicebar, ſoluta obſidione iter Appiã & Latinã,oia ſuburbana loca rapina & icẽdio fœdãt. Pauli baſilicã Hoſtiẽſi via ſpoliãt,atq; igni iniecto magna ex pte abſumũt,in Latinã poſtremo flectẽtes popula-

Saracenorũ curſus.

bũdi i Caſſinẽſem vſq; ſaltũ excurrũt: Caſſinẽſe monaſteriũ opulẽtiſſimũ ſacra veſte & donariis ſpoliãt,ferroq; magna ex pte excidũt. Hinc pfecti dextera Liris ripa ad mare i morẽ rapidę pcellę ſeſe effũdũt,ibi claſſis qua i Italiã fuerãt delati,pſto illis fuit,pdaq; i naues ipoſita,i altũ abiere. Incidit recẽs hęc Italię clades i eũ ãnũ, q ſupra octingẽteſimũ tertiꝰ fuit & trigeſimꝰ humanę ſalutis, q̃ mala multa & magna prodigia,quę p id tẽpus facta dicunt,aliq̃to antea portẽderũt. In

Prodigia.

Turingis Gallię arbor pedũ quadragenũ altitudine,craſſitudine bis ſeptenũ, ſua ſpõte i diuerſũ locũ trãſit: in Saxonia aliquot milibus paſſuũ terra i ſpeciẽ aggeris intumuit,terra horrẽde mota eſt,quo tremore villę & agreſtia ædificia cœleſti igne deflagrarunt. Lapides grandine mixti e cœlo lapſi credunt. Ad poſtremũ anno,q hãc Italicã cladẽ pceſſit,in Gallia ante ſolſticiũ æſtiuũ, portẽtoſa grãdo repẽte e cœlo deiecta eſt,in qua fruſtũ glacie cõcretũ, duodenũ lõgitudine pedũ eſt reptũ,latitudine ſenũ,binũ altitudine. Sed hęc rerũ portẽta nõ tã Mauranã cladẽ portendiſſe arbitrati ſunt qdã,q̃ impiũ Lotharii facinus,q Lodouicũ patrẽ fraude captũ hoſtiliter vin-

Lotharii facinus.

xit,nec aliã ſceleri ptexuit cauſam q̃ q; Carolꝰ cui poſtea Caluo fuit cognomẽ,ſibi ab eo i amore pręferret. Redit tamẽ breui Lotharius cũ patre in gratiã, Lodouicuſq; ſolutus imperiũ recepit. Cęterũ ad hãc domeſticę diſcordię phamã Saraceni animũ extuliſſe credũtur,vt Italiam, qd ad id tempus non fuerant auſi,ferociſſime inuaſerint,variiſq; cladibus afflixerint.

FINIS ENNEADIS. VIII.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ;

PRÆFATIO.

NVLLA a primordio orbis fuerũt tẽpora Romanę ciuita
ti magis infeſta q̃ hęc quę ſuperiore continẽtur Enneade:
quãtũ mille & amplius annis Romani imperii creuit glo
ria, tantũ calamitoſa hęc tẽpoꝝ intercapedo grauiter af-
flixit,nullũ tã variũ in humanis rebus ludũ fortuna luſit
vnq̃,nullũ magis memorabilẽ. Enimuero populus ille q
bellãdo innumeras vicit gẽtes,ab innumeris eſt demũ gẽ
tibus victus, nec de vlla mũdi parte victor triumphauit,
cui nõ triũphandi materiã repẽderit, vt difficile ſit iudi-
care,fuerit ne illi in proſperis indulgẽtior mater fortuna,
an crudelior nouerca in aduerſis. Enimuero vbi impune
violari cœpta eſt Italia ab Hũnis Athilę ductu, Viſigo-
thi bis Romã diripuerũt,Heruli occuparũt, Oſtrogothi Romę ca-
poſſederũt, Vandali deformarũt,Lãgobardi vexauere,Gręci ſpoliarũt,Galli cottexere,Germani lamitas.
oppugnarũt.Nouiſſime ne ex oĩbus terris nõ vltor rãtę inuidię exiſteret,Saraceni in molliſſima
mũdi plaga geniti,nũc reliqua Aphrica,nũc ex Mauritania,cũ Mauris mixti Italiã adorti, augu
ſtiſſima vrbis tẽpla ante oculos ciuitatis diripuere,direpta igni & ferro ꝓphanarũt,vrbẽ ipſam
plures dies circũſedere.& Roma quatuor ætatum ſpatio tot malis defuncta eſt. Sequũtur hinc
molliora tẽpora,nõ q̃a nõ ſit ſępe quũ Romę,tũ in cętera Italia grauiter laboratũ,ſed ꝙ oĩa minꝰ
calamitoſa,ſiqdẽ cũ ipſo Chriſtianę fidei auctu creuit paulatim Romanoꝝ pontificũ maieſtas,
creuit & apoſtolicę ſedis veneratio, q̃bus effectũ eſt,vt & itaris principibus & gentibus alioqui
infeſtis,nõnũq̃ religioni fuerit Romã violare,ac ne vrbs ipſa violaretur tota Italia abſtinuerũt.
Sed pontificũ quorũdã moderatio ac morũ ſanctitas in eo multũ valuit,ac quales illi fuerũt, ta
lis fuit Romanę vrbis & Italię fortuna.Cęterũ quo molliora ſecuta ſunt tẽpora, eo ĩ melius oĩa
mutata.Roma pontificũ cura tẽplis,põtibus,areis,viis,aliiſq; publicis opibus excu'ta,magna &
multa primorũ antiſtitũ ædificia,& in his q̃dã arte & apparatu antiquorũ operũ æmula. Nec
minor foris mutatio,alię vrbiũ dominatu & opulẽtia auctę, alię tyrãnos ſortitę, multę illuſtres
familię ortę,multę q̃ illuſtres fuerũt extinctę.Sed hęc ſuo loco memorãda, nũc qđ reſtari liceat,
eo alacrius eſt reliquus Rapſodiæ huius labor hauriẽdus,ꝙ hęc q̃ ſequũtur ad lętiorẽ rerũ exitũ
ſpectãt,accedit huc rerũ nouitas varietaſq; exẽploꝝ,q̃ duo tãtũ delectare poterũt & ꝓdeſſe,quã-
tũ queuis alia Rapſodię pars huius a principio potuit.Nũc eo vnde deflexerat,reuertitur ſtilus.

EIVSDEM ENNEADIS NONÆ, LIBER PRIMVS.

AVEXERANT opulentã Mauri prędã ex Liris oſtio profecti. Fuit is Liris fluuiꝰ.
olim fluuius recẽtis Latii cõfiniũ, Ceruleus quõdã dictus,mox Liris,
poſtremo Garilianꝰ.Cęterũ duplex eſt phama de Barbaroꝝ diſceſſu.
Sunt q Mauritaniã ab his repetitã ſcribãt, in qua opinione plures vi-
deo eſſe,ac cõfeſtim inde Italiã repetitã,alii reliqua parte inferi maris
enauigata:Siciliã aiũt eos,Tarẽtũq; vno tẽpore inuaſiſſe,coq; tumultu
Platina credidit Bartholomei apoſtoli corpus ex Lipara Beneuentũ
tranſlatũ a Sicardo Beneuẽtano principe.Miſit cõfeſtim Michael qui
Byzantii ĩperabat,Theodoſiũ virũ patriciũ cũ claſſe,q res ĩperii circa
Siciliã & in extrema Italię ora tuereẽ.Is Mautanę claſſis magnitudi- Veneta
ne territus,cũ Venetis egit,vt claſſem in Michaelis gratiã ad id bellũ ſtruerẽt.Fecerũt poſtulata claſſis ĩ Sa-
Veneti nihil grauate amiciſſimo principi gratificati,opulentãq; vt tũ res erãt, claſſem ornant. racenos.
ſed dũ ad bellũ cętera expediũtur,Michael imperator mortẽ obiit. Secutus inde Romę Grego- Triũ princi
rii põtificis obitus,& Lodouici ĩperatoris in Gallia,vt vno fere mẽſe tres ſummi viri cõtinuatis cipũ Chri-
funeribus fato defuncti ſint.Sãxit Lodouicus paternę pietatis æmulus,vt q ſacris initiari eſſent, ſtiani noĩs
nulli hominũ ſeruitio ſubiicereñ,vt ſacrę ædes ſuũ haberẽt vectigal, vnde victus parareñ iis q obitus.
diuinis operareñ,ne ſacroꝝ cultꝰ deſereref victus inopia.Ne ſacerdos quęſtui ſeſe vlli dederet, Decreta Lo
quippe qui nullus ipſi ordini nõ turpis eſſet.Idẽ author fuit celebri antiſtitũ cõuẽtu qui in annũ douici.

Gregorii decreta. incidit octingenteſimũ trigeſimũ humanę ſalutis,vt ita de clero in vniuerſum ſtatuerẽt,ne an=
tiſtes ſacerdosve vllus ſerico,purpura,cocco,aut gẽmato anulo vteref,pterq̃ in ſacroꝝ miniſte=
rio,ne ĩ cingulis,calceis,crepidis aurũ haberẽt,aut argẽtũ.huic tã pio decreto abrogauit poſteri
tas,ſed quo iure hoc illi viderit quoꝝ ĩtereſt,& Lodouicꝰ rex tã diligẽs piratis cuſtos fuit.Nec ĩ
Gregorio minor religiõis cura,ſacris ĩitiatos exẽplo & doctrina iuuit,vrbana tẽpla largo ſũptu
reſtituit.Diui Gregorii corpꝰ ex veteri cõditorio eo trãſtulit,vbi nũc Romę viſit. Sebaſtiani &
Tyburtii corpa ex ſuo vtrũq; cœmiterio ĩ Vaticanũ detulit ad Barionę ædẽ,fecit & Nouẽbriũ
Calẽdarũ diẽ oĩbꝰ diuis ſolẽnẽ,Lodouici regis,vt qdã aiũt,rogatu,ſed vtrũq; ãbigue tradif.Lau
Rabanus. dauit Rabanꝰ monachꝰ carmine id ſacrũ,q & ĩ Paralipomenon,& ĩ Machabeoꝝ libros pie & ac
Sergius.II. pont. curate multa ſcripſit.Sedit Gregoriꝰ ãnos.XV. Sergius huiꝰ noĩs.II.ĩ demortui locũ ſucceſſit,
huic qa os ſuillũ diceref,ad obſcœnã appellatiõis vocẽ tollẽdã datũ eſt vt aliud ſibi nomẽ opta=
Nominis mutatio. ret,mãſit deĩn mos ad poſteros,vt q põtifices crearent,omiſſo priore noĩe,optarẽt ſibi vnũ aliqđ
ex põtificũ q antea fuiſſent,noĩbꝰ.Lothariꝰ ad ĩpii cõſortiũ a patre aſcitꝰ,nõ tñ ab illiꝰ funere,in
Italiã aduerſus Mauros mouit cũ Guidone Lãgobardo,vt Egirardus falſo ſcribit,cęteꝝ ĩs oblĩ
cinatꝰ mox aſtipulaf iis,qbꝰ curę fuit veriora cõſectari,vt ĩter Lodouici filios poſt patris obitũ
Att.atrocẽ pugnam. inteſtina ſit laboratũ diſcordia,atq; armis diſceptatũ,tãtaq; Galloꝝ ſtrage eẽ ĩter fratres dimi
catũ,vt nullo vnq̃ ꝓlio poſt illđ ĩ Toloſanis cãpis cũ Athila depugnatũ, ſit maior hoĩm vis cõ=
ſũpta.Ad Frõtanicũ apđ Antiſiodorẽſes eſt prĩo pugnatũ,qua acie victꝰ Lothariꝰ pugna exceſ=
ſit,ex Aqſgrano ĩde cũ vxore & liberis eiectꝰ,circa Lugdunũ & Viẽnã bellũ repauit,actũ eſt ĩterĩ
nõnihil de pace,ad quã cõponẽdã,quũ alii plęriq; ab aliis Chriſtiani noĩs pricipibꝰ ĩ Galliã miſ
ſi ſũt,tũ a Sergio põtifice Georgiꝰ Rauẽnas antiſtes,cũ magno auri põdere,& multa veſte ſerica
ad flectẽdos regũ aĩos.Cęterũ priuſq̃ pax vlla ſecuta ſit,iterũ aduerſi ĩter ſe fratres cõfligũt,fuit
q; poſterior hęc pugna Lothario nihilo Frõtanica illa felicior,ac nõ mlto poſtq̃ hoc fuerat euẽ=
Lotharii portio. tu dimicatũ,pax cõfecta eſt.Ex cuiꝰ formula Lothariꝰ cũ ĩpii titulo Italiã ſortitꝰ eſt,& ex Galliis
Romanã ꝓuĩciã,q̃ nũc corrupta voce Prouenzia eſt.Olĩ Narbonẽſis fuit.Ceſſit eidẽ & alia Gal
Lothoringia. liarũ portio,q̃ Scaldim ĩter ſe Rhenũ iacet flumina,q̃ nũc Lothoringię eſt.Lodouicus & Carolus
q de regno cũ Lothario dimicarũt:Hic cui & Caluo cohnomẽ fuit,a Britãnico oceano ad Mo=
ſam fluuiũ,qbꝰ finibꝰ Frãcoꝝ regni ps multo maxĩa cõtinef,ex ea diuiſione adeptꝰ eſt,Lodouico
Germania ceſſit.& tes Galloꝝ regũ ab ĩteſtino bello p hũc modũ qeuere.Lothariꝰ Lodouicũ filiũ
Lodouicus imperator. quẽ regni ſociũ ſibi aſciuit,cõfeſtĩ pacata Gallia cũ ĩgẽti exercitu miſit ĩ Italiã:fuit huiꝰ aduẽtꝰ
ab ĩitio formidoloſus,q; iuuenis ferox quacũq; exercitũ ductabat,oĩa cęde & incẽdio flagrabãt,
Lodouici ad vrbem acceſſus. mox pter oĩm opinionẽ,vrbẽ ĩgreſſus magna ciuiũ & cleri frequẽtia ĩ Vaticanũ cõceſſit,veniẽ=
tẽ Sergiꝰ paterno affectu,multaq; comitaru excepit:ĩde ad argẽteas fores tẽpli pductꝰ,clauſas in
uenit,tũ põtifex,ſi amicꝰ (inqt) Lodouice rex veniſti,patebũt vltro tibi fores, ſi hoſtis & raptor,
caue illas attigas,niſi experiri mauis quãtũ plus poſſit cœleſtis gladiꝰ q̃ is quẽ hõ ĩ hoĩem ſtringit.
Hic quũ Gallꝰ rex cultorẽ ſe pietatis veniſſe,nõ ſacrarũ rerũ ꝓphanatorẽ reſpõdiſſet,cõfeſtim fo
Fores ſubito patent. res patuere,fuitq; Lodouicꝰ paucis diebꝰ Romę,qbꝰ rex Italię eſt a Sergio inunctꝰ,ſed quũ multa
licẽtioſe fierẽt a militibꝰ q ĩ ſuburbanis erãt locis,nã & pecora diſtrahebanf,ſuccidebãturq; ſege
tes pabula equoꝝ,p magno habuit negocio Sergius oĩa Lodouici deſideria explere,vt cũ exer=
citu ꝓcul inde abiret,idq; breui cõſecutꝰ magnã ex ea re laudẽ cũ gratia reportauit.Eiꝰ opa tra
dunf tẽploꝝ reſtitutio,Hoſpitalis domus qua principibꝰ apoſtoloꝝ ſacrauit.Deſiit Sergiꝰ ĩ hu
Leo.IIII. pontifex. manis eſſe,anno tertio ſui põtificatus,Leo quartus hoc noĩe fit inde põtifex, in Leonis tpa Pla=
tina memorabilẽ illã Theodoſii & Venetoꝝ in Saracenos trahit expeditionẽ,plures tñ ĩ Sergii
põtificatũ reiiciũt:Cęterũ quocũq; põtifice res geſta eſt, Veneti,qđ ſatis cõſtat,ſexaginta nauiũ
claſſem ad id bellũ ſtruxere,quapropter Tradonicus prĩceps Protoſpatharius impatoris noĩe eſt
a Theodoſio declaratꝰ.Datꝰ eſt is honos & Ioãni Tradonici filio,quẽ ſibi collegã pater coopta=
Tradonicꝰ Protoſpatarius. uerat,vt Blõdus ſcribit.Veneta auctus claſſe Theodoſius,pꝑtuo curſu ex Veneto littore eſt in
Calabriã delatꝰ.Obſidebat tũ forte Sabas Mauroꝝ rex Tarẽtũ,q audito hoſtiũ acceſſu,ſiue qa tã
validę claſſis phamã timuerit,ſiue timere videri voluerit,vt hoſtem ad certamẽ traheret, ſoluta
obſidione vitabũdo ſimilis cõceſſit ĩ Crotoniatẽ ſinũ.Nec multo poſt eodẽ loco dimicatũ , fuſo
fugatoq; Gręcoꝝ cornu,oĩs Mauroꝝ vis ĩ Venetos,q Cõſtãtiꝰ pugnã iniuere,verſa eſt.Hic pau
ci a tã valida claſſe circũuẽti partim cęſi,partim fluctibus merſi, ad vnũ Veneti eo ꝓlio periere,
Venetoꝝ clades. ex tã numeroſa claſſe,ne vna qdẽ nauis ſupfuit.Eſt pugnę huiꝰ author,pter Venetos annales,&
Bonitẽdiũ ſcribã,externoꝝ Forliuienſis Blõdus,quo magis miror Platinã omni Venetoꝝ mẽ=

tione ſuppreſſa, Theodoſii rãtũ meminiſſe, q̃ medio ꝓlio egreſſus fugã occupauit. Bonĩtẽdiꝰ au-
thor eſt priꝰ circa Crotonẽ cũ Mauris dimicatũ q̃ illi Romã petierit. Sed q̃ fuerit alioꝝ opinio ſu
pra eſt abſide dictũ. Saraceni ea victoria elati, Ionii ora celeriter enauigara, Delmatiã decreto pe-
tũt, huiꝰ terrę orã quũ populabũdi legerẽt, ad Venetarũ nauiũ phamã, q̃ Syriaca erãt merce ho
nuſtę, i Tergeſtiuũ ſinũ celeri curſu deferũt. Naues adepti diripiũt, negociatores & ſocios naua — Recens clades.
les remigeſq; odio Veneti noĩs ad vnũ trucidãt. Hic digreſſi Italiã repetũt, Anconẽ vi capiũt, ca
prã diripiũt, & ĩcẽdio abſumũt, pauci oppidanoꝝ capti, cętera multitudo media trepidatiõe di- — Ancon a
lapſa, ĩ mediterranea refugit. Lothurii & fratrũ diſcordia ĩ hęc mala Italiã ĩcidiſſe creditũ eſt, vt — Mauris di-
Gallię regibꝰ ĩteſtino bello occupatis, auſi ſint Mauri liberiꝰ euagari. Nec id bellũ magis Italiæ — ripitur.
calamitoſũ fuit q̃ Gallię. Nã p̃ter ĩgẽtẽ vim hoim, q̃ duobꝰ ꝓliis cõſũpta eſt: Normani & ipſi Gal
loꝝ regũ diſſidio freti Romani regis ſui ductu ꝑ Ligeris fluminis oſtia Aqtaniã ĩgreſſi, eã terrã — Normani
fœde populanť. Cęterũ, quũ nemo p̃ſenti iniurię iret obuiã, licẽtioſiꝰ euagati, Hierã inſulã, & cũ — Aquitaniã
Hiera ſacra aliquor loca diripiũt & ĩcẽdũt. Ingreſſi dein ĩteriora Gallię, Burdegalã, Sãctona, Pa- — populãtur.
riſios, Turoniũ, Nouiomagũ, Aurelianos, Pictauos, & cũ his alia plęraſq; vrbes, nihil obſcuri noĩs
populoſq; alioq feroces, ĩſigniter affligũt. Debellabat ꝑ id tp̃s Britãnos Carolꝰ cognomẽto Caluꝰ
de quo haud vno loco diximꝰ, diſcuſſiſſetq; is haud dubie Normanicũ bellũ, ſubito occurſu, niſi
veritus eſſet ne Britãni abeũti ſibi a tergo ĩſtarẽt, atq; ita duplici bello ĩpat ĩ medio opprimeretť.
Nec Normani diu ſũt ĩ vrbibꝰ, quas ceperãt, cõmorati, q̃n Aqtania repetita eã terrã cõſtituũt ſui
regni ſedẽ. Caluus ĩterea Britãnicũ bellũ cõficit: Homeuoio eiꝰ gẽtis rege, cũ filio, duplici ꝓlio — Carolꝰ Cal-
victo atq; ĩterfecto, potituſq; ꝑ hęc victoria Lemouicę rex vrbis inũgi voluit, domũq; victorẽ re- — uus Britã-
duxit exercitũ, loca Gallię ab Normano hoſte receptꝰ. Sed cũ hęc in Gallia geruntť, Leo erat — nicos vincit
Romę põtifex, Romani vir generis, ĩ quo fuit illd́ euãgelicę hiſtorię, vt ſerpẽtis aſtũ, quũ opꝰ eẽt, — bello.
& colũbę ſimplicitatẽ imitaretť. Huiꝰ opa ſunt marmorea ſedilia ĩ veſtibulo Lateranẽſis atrii, ſo- — Leo & eius
lariũ a Leone tertio inchoatũ. Idẽ ĩſtituit ne ꝓphanꝰ p̃ſbyteriũ ĩgrederetť ſacroꝝ hora, eſtq; Leo- — decreta.
ne põtifice terra ſępius mota, paucoꝝ dierũ ſpatio, & ob eã rẽ ad auertẽdã irã numinis frequẽter
eſt ĩ vrbe ſupplicatũ. Baſiliſcus q ad ædẽ Lucię fornice quodã ſtabulabatť, huiꝰ p̃cibꝰ ad Orphea — Baſiliſcus
pulſus eſt. Tãta fuit ĩ viro ſanctitas, extixerat peſtis illa plurimos mortales afflatu, & ſigno cru- — Romę ex-
cis, quo nihil eſt potẽtiꝰ, id malũ ferũt extĩctũ. Sed q; Baſiliſcꝰ ſit Romę natꝰ, miror ego̧ quũ ſola — tinctus.
Cyrenaica Aphricę id malũ gignat, ſi Pliniꝰ verus eſt author, duodenũ digitoꝝ lõgitudine, capi — Baſiliſci for-
te cãdida macula ĩſigni, vñ nomẽ illi forte datũ, eiꝰ ſibilo fuganť ſerpẽtes, celſus & erectꝰ medio — ma.
incedẽs, necat frutices dũtaxat afflatu, exurit hęrbas, rũpit ſaxa, tãta vis illi eſt, vt equo ĩterfectus
vi veneni ꝑ haſtã ĩfuſi equũ & q ĩ equo ſedebat, peniſſe ꝑdit. Muſtellarũ virus huic peſti exitiale
eſt, ſolaq; tabe ab his cõficiť ĩ cauernis, adeo nihil natura eſſe voluit ſine pari, necatť ĩteri & Mu-
ſtella illiꝰ odore, moriũturq; ſimul, ſicq; naturę pugna cõficiť. ſed quoquo mõ peſtis illa ĩ vrbe ex
titit, circa octauũ calẽdas Septẽbris ſublata eſt, q dies mãſit ĩ poſterũ ſolẽnis ciuitati, celebratuſq;
multis ãnis ad ædẽ virginis extra vrbẽ, q̃ nõ ꝓcul fuit a Laurẽtii phano. Sũt & alia diuoꝝ tẽpla
ab Leone exculta quũ marmoꝝ icruſtatione, tũ muſeaco ope, portas vrbis & muros vetuſtate — Leonis põt.
collapſos reſtituit. Turres & ꝓpugnacula a fundamẽtis extruxit, & ĩ his duas circa Tyberim lę- — opera.
ua dextraq;, ĩtra Ianiculũ & Auẽtinũ, ne fluuio ſubuehi naues poſſent ad vrbis direptionẽ p̃eſti
gauit quatuor Coronatoꝝ cõditoriũ, quoꝝ tẽplũ ſũptuoſiꝰ iſtaurauit, ipſoꝝ corpa Sẽproniani, — Coronati
Claudii, Nicoſtrati, & Caſtorii ſub ara maxima cõdidit, intulit huic ſacrario Seueri oſſa, Carpo- — quatuor.
phori, Victorini, Seueriani, Marii, Feliciſſimi, Agapeti, Hippolyti, Aqlę, Priſci, Aqui, Narciſſi, Mar
cellini, Felicis, Apollinis, Benedicti. Venãtii, Diogenis, Liberalis, Feſti, & Marcelli. Adiecit & Pro
ti caput, Cęcilię ruſſus, Alexãdri, Xiſti, Sebaſtiani, & Praxedis. & Leo tot diuoꝝ corpa, vnũ ĩ locũ
repoſuit. Cęterũ dũ ſedulo hęc curat ĩduſtriꝰ põtifex. ecce trepide nũciatť Mauroꝝ claſſem aduẽ — Maurorum
tare, cõſilio oppugnãdę vrbis. Fuerit ne hęc claſſis illa, q̃ poſt Crotoniatẽ pugnã circa Delmatiã — terror.
& orã ſupi maris, eſt nõnnihil euagata, moxq; ad ĩferũ deſcẽderit, an alia recẽs ex Aphrica ꝓfecta,
nõ facile dixeri. Leo põtifex, qd̃ liqdo traditť, cũ armata vrbanoꝝ manu Oſtiã deſcẽdit, hic hoſtẽ ĩ
litꝰ egrediẽtẽ ꝓlio excepturꝰ, oẽs ĩ pugnã ituros cõfeſſiõe facta, cape Euchariſtiã iuſſit, ipſeq; his
verbis eſt numẽ affatꝰ. Deus cuiꝰ dextera Petrũ ãbulãtẽ ĩ fluctibꝰ ne mergeretť erexit, & alterũ apo — Leonis oro.
ſtolũ tertio naufragãtẽ de ꝓfũdo mari ſeruauit: Exaudi nos ꝓpitiꝰ ac cõcede, vt hoꝝ meritis hęc
pioꝝ manꝰ aduerſus tuę fidei hoſtes dimicatura, tuę maieſtatis dextera roboretť, ac validior fiat,
vt parto de his triũpho, nomẽ tuũ cũctis gẽtibꝰ ſanctũ ſit & glorioſum. Taliq; aut certe ſimili p̃
catione vſus, in ſigno crucis iuſſit ſuos manũ cõſerere, nã hoſtis in cõſpectu erat. Nullo vnq̃ tp̃e

vrbana multitudo alacrius pugnã iniit, vt nõ ad dubiũ pugnę euẽtũ, ſed ad certã victoriã mitti
Mauri a Roma. vincuntur. videret: pugnatũ eſt nõnihil æquo marte, fuitq; iterũ cruẽtũ pliũ. Poſtremo fuſi fugatiq; Mauri,
& ad nau.s cũ multa cęde cõpulſi. Ingens hoſtiũ numerus, alii alio caſu periere, multi qdẽ capti,
quorũ plęriq; ſũt circa portũ, ad aliorũ terrorẽ, laq̃o ſuſpẽſi, ſed inuito põtifice, q vt miti erat inge-
nio a captiuorũ nece abſtinẽdũ cẽſebat. Pars itaq; m'to maxĩa eſt Romã pducta, publiciſq; opibꝰ
attributa. Enixeto his operãtibꝰ Leo multa reſtituit tẽpla, q̃ ipſi ſuis icurſibꝰ Mauri diruerãt, cin
xitq; mœnibꝰ Vaticanũ, vt tutũ Barionę eſſet tẽplũ ab oĩ hoſtiũ iniuria, appellauitq; a ſuo noĩe
Leonina vrbs ĩ Vaticano. Leoninã vrbẽ, idq; teſtata ẽ marmorea tabula quã ſupra portã affixit. fuit id opꝰ ſex ferme ãnorũ
dataq; ẽ noua vrbs Corſis habitãda. Hos Saraceni Mauri ex Cyrno ĩſula deiecerãt, aſſignatuſq;
viritim ager, quẽ colerẽt. Tẽplũ Deiparę virginis ĩ via noua, Leonis opꝰ arbitrati ſũt qdã. Ferũt
& turrim ĩ Vaticano ab eo cõditã, q̃ põtificię domui, tẽploq; iminet Barionę. Argẽteas tẽpli fo
At. aĩaduerſionis cãm. res, quas Saraceni ſuſtulerãt, reſtituit, Anaſtaſiũ ſupmi ordinis antiſtitẽ dãnauit, reiecitq; ab ec-
cleſia, q cõtra canonicũ iſtitutũ qnq; ãnos parrochiã nõ adiiſſet ſuã. Ex Cyrno & Sardinia, q̃ iã
reſpirare cœperãt a Saracenorũ icurſibꝰ, colonos Oſtiã trãſcripſit, ob aeris ĩtẽperiẽ, freq̃nteſq; ho
ſtiũ direptiões, oĩ ppemodũ hũano cultu deſertã. Sed q̃ magno aĩo vrbẽ tutatꝰ ẽ, publiciſq; auxit
opibꝰ, tãto qdẽ ac neſcio an maiori etiã ſatis Lothario fecit Auguſto ĩ humanis adhuc agẽti, q
Romã eo cõſilio venit, vt Leonẽ violaret, q cõſilia agitare dicebaẽ de ĩpio ad Cõſtãtinopolitanos
trãſferẽdo, diſcuſſa itaq; calũnia authores tã nefarii criminis merito ſũt ſupplicio affecti, amici-
Scoti viri doctiſſimi cędes. tiaq; redintegrata eſt iter Leonẽ & Lothariũ. Incidit ĩ hęc tpa Scotus vir diuinarũ lrarũ ſciẽtiſſi
mꝰ, is pter alia ſtudiorũ monumẽta, Lodouici regis iuſſu Hierarchiã Dionyſii fecit latinã: ſuorũ
affectatorũ fraude piit, ſtilo cõfoſſus, nec cã tã impię cędis traditẽ. Per idẽ tps Alidulphꝰ rex An-
glię vt ĩſigni erat pietate vniuerſam ĩſulã voto, vt qdã ſcribũt, Romanę fecit eccleſię vectigalẽ, ar
Io. ſeptimꝰ pont. gẽteo nũmo quotãnis domeſticati collato. Obiit Leo ſui põtificatꝰ ãno octauo. Io. Anglicꝰ huiꝰ
nois ſeptimꝰ fit ĩde põtifex, fuit is Magũtiaco oriũdus, eſtq; malis artibꝰ dignitatẽ adeptꝰ. Siqdẽ
mulier virilẽ mẽtita ſexũ, virũ quẽdã ĩpẽſe doctũ, cuiꝰ cõſuetudine tenebaẽ, Athenas ſecuta eſt,
hic ĩgenii facilitate, aſſiduaq; opa ĩ tãtũ pfecit, vt pcedẽte tpe Romã pfecta, iterptãdo & diſputã
do oĩm lõge princeps habereẽ, eſtq; ex ea re tãtꝰ illi fauor cõciliatꝰ, vt ex Leonis deceſſu, põtifica
tũ fit facile adepta. Cęterũ domeſtici ſerui cõcubitu pgnãs facta, vterũ ad maternos mẽſes mira
celauit arte. Tũ vero, quũ forte Lateranẽſem Baſilicã iuiſeret, iter ãphitheatrũ Domitian, & Cle
Turpis Io. põti. exitꝰ. mẽtis ædẽ, doloribꝰ partus ſubito obortis, enixa repẽte eſt, atq; ibi loci extĩcta, altero ãno q̃ ſedere
cœperat. Nullꝰ defunctę honor habitꝰ, phama tenet ob tã fœdę rei memoriã Romanos põtifi-
ces, quũ Lateranũ hodie petũt, ibi loci via deflectere. Spectaẽ adhęc ĩ põtificia domo marmorea
ſella, circa mediũ inanis, qua nouꝰ põtifex cõtinuo ab eiꝰ creatiõe reſidet, vt ſedẽtis genitalia ab
vltimo diacono attrectenẽ. Platina, q parũ ſyncęra fide putat hęc, q̃ de Ioãne põtifice tradunẽ, eẽ
ad poſteros pdita, quoniã a ſcriptorũ authoritate laborẽt, qd̃ ad marmoreã ſellã attinet, negat tẽ
Verꝰ. põtificię ſedis vſꝰ. in eũ vſũ q vulgo traditẽ, ab initio q̃ſitã, ſed vt q põtificiũ decus ĩdipiſciẽ, p eũ locũ, ĩ quo primũ
reſedit. admoneaẽ ſuę fragilitatis, q nõ deus ſit ſed homo, q natura cogiẽ deſiderio vẽtris obtẽpe
rare, & ob eã rẽ ſtercorariã vocari. ſed vtcũq; hęc tradita ſũt, diui Vincẽtii corpꝰ, qd̃ ſatis cõſtat
Ioãnis huiꝰ põtificatu, ex Valẽtia, citerioris Hiſpanię vrbe, ĩ Albiẽſem pagũ comarę Gallię fuer
to eſt trãſlatũ, Lothariꝰ ĩperator, iã grãdis natu, monaſticã ſecutꝰ vitã, ipiũ Lodouico filio p ma
nus tradidit. Hęc Platina. Blõdus ſignificare videẽ eodẽ ppe tpe Lothariũ abdicaſſe ſe ĩperio, &
Lodouicũ ĩ Germania extinctũ, ſicq; Carolus cõfeſtĩ a Lotharii exitu ĩperio potitꝰ. Sed hęc ali-
Benedictus pontifex. quãto poſtea ſecuta. Benedictus põtifex Ioãni ſurrogatꝰ eſt, tertiꝰ ab eo, q primꝰ id nomẽ tulit.
Ad hũc Lodouici ĩpatoris legati venerũt vt ratã illi facerẽt dignitatẽ a clero & poplo decretã.
Benedicti põti. pietas. Tẽpla vetuſtate collapſa reſtituit, auxitq; diuorũ donaria. Sanxit adhęc vt antiſtitibꝰ ſummi or
dinis vita defunctis, põtifex cũ toto clero celebraret exequias, ſeruauitq; hũc morẽ quoad vixit,
vt, eiuſmodi funeribꝰ libẽs ĩtereſſet, circuire ægrotos, alere egeſtate pſſos, pupillos & viduas ab
Nicolaꝰ primus ponti. oĩ iniuria tegere, atq; p hęc coelũ pmeritꝰ fato deceſſit, quũ ãnos ſediſſet duos & dimidiũ. Nico-
laus primꝰ ĩde põtifex fuit, cẽteſimꝰ octauꝰ a Bariona, tã ab oĩ ambitione alienꝰ vt ex Vaticana
latebra abſtractꝰ, inuitus teſtitãſq; in Lateranẽſe ſit atriũ pductꝰ, ſedeq; põtificia locatus. Sed dũ
hęc Romę ſiũt, Leone primũ, mox Ioãne, & Benedicto, põtificibus, Veneti duplici clade a Mau-
ris affecti, ne domi qdẽ ſatis tuti ab externa iniuria fuere, Narẽtani aduerſis illorũ rebꝰ ferociores
facti Caprulas vſq; pdabũdi pceſſere. Sedet id oppidũ ad Limenis fluminis oſtiũ, a pximis locorũ
accolis cõditũ, Hũnico tumultu Cõcordia eiectis. Per id tps aut certe nõ multo poſt, Benedictꝰ

pōtifex Venetias appulit,vt Bonitēdiꝰ ſcribit.Cauſam ꝓfectiōis huiꝰ nec ille poſuit, neq; apud aliū relatā inuenio,quū ne Roma q̄dē pōtifex egreſſus dicat̄.Adiicit Bonitēdiꝰ inuiſiſſe eū ędē Zacharię,quo poſtea ex vrbe miſerit Pācratii & Sabinę corpora,Agnetis Maurocœnæ rogatu,virginū etꝰ loci maxię.Fuitq; res Veneta ꝑ id tp̄s nihilo domi q̄etior q̄ foris,ciuili diſcordia iactata. Tradonicꝰ pꝛīceps q plures āños rēpub.adminiſtrauit,quū ſacroꝝ hora Zacharię phanū inuiſeret,ſubita ciuiū cōſpiratiōe īterfectꝰeſt, defenſa eſt pꝛīcipis vita nōnihil ab apparitoꝝ manu,q a cōiuratis ī Ducariū cōpulſi,triginta dies locū aduerſus ciuiū volūtatē tutati ſunt. Demū publica fide accepta in ęquū deſcēdere,triūuiri creati ſunt,q de parricidis q̄ſtionē haberēt,ac de ſontibus iudicarēt,deq; his cognoſcerēt q in ducariū ſeceſſionē feciſſent.Parricidę alii ī Galliā,nōnulli in Gręciā relegati,q̄dā indēnati adhuc mītitudinis īcurſu cęſi ſunt. Vrſus Grugnariꝰ cōiuratorū vnus a dęmonibꝰ vexatꝰ,mirabili cruciatu piit.Pꝛīcipis miniſtri,q ſeceſſionē fecerāt,q̄a nō ſine ciuitatis motu id fieri cōtigiſſet,partim extra Venetos fines eiecti ſūt,partim ī Popiliā relegati. Diſtat is locus a Riuoalto q̄nq; milia paſſuū.Hi oīm primi inhabitare cœpēt , mox ꝓcedente tp̄e res aucta eſt.Genuēſi bello īteréidit. Scio ab aliis ī aliud tp̄s relici primā loci originē. Vrſus Particiacꝰ dux inde creatꝰ eſt,q̄ntuſdecimꝰ a Paulo Heracliēſi,q in Venetis primꝰ eā fuit dignitatē adeptꝰ:Vrſo authore cū Narētanis & aliis q piraticā exercebāt Veneti pacē ſanxere.Idē princeps Saracenos vicit,q vigeſimo poſt anno q̄ cū Saba Mauro circa Crotonē parū feliciter fuerat dimicatū,ex Alexādria ꝓfecti Cretā īſulā occuparūt,inde ī Delmatiā & Hiſtriā claſſe delati Gradū circūſedere.Hinc ſubito Veneti ducis acceſſu hoſtes depulſi,nauibuſq; repēte eductis,in altū abiere.Fuit ānus ille quo Saraceni in intima Adrię loca penetrarūt octingēteſimꝰ hūanę ſalutis gn̄rꝰ & ſexageſimꝰ,ſi recte colligūt iis q̄bꝰ curę fuit tp̄a in ordinē redigere.nō deſūt q ſcribāt cum Barbaris circa Gradū dimicatū,quo ꝑlio Io. Vrſi filiꝰ ſtrenuā ꝑter cęteros nauauerit operā, quo virtutis rudimēto collega ſit patri datꝰ magno pp̄li cōſenſu.Eſt & cū Narētanis eiuſdē ductu triginta nauiū claſſe dimicatū,vaſtauerāt hi aliquot Hiſtrię loca,fœda populatiōe. ſed cur ꝓ Hiſtris Veneti arma īduerint,quū eoꝝ ditiōis nōdū facti eſſent,Bonitēdiꝰ, q eſt illiꝰ pugnæ author, nō ſcribit. Suſpicari libet ſecūdū Hiſtriæ fines ꝓcaci ꝓdonū excurſu res Venetas violari cōtigiſſe. Fuit q̄d ad Saracenos attinet Veneto pꝛīcipi Gradēſis illa pugna magno honori apd̄ Baſiliū imperatorē,cuiꝰ eſt poſtea Protoſpathariꝰ factꝰ.Cęterū Venetꝰ gratitudine animi & officio cū Baſilio certās,duodenas magni pōderis,artificiiq; nō vulgaris, dono ei miſit cāpanas.Sūtq; Venetorū munere tū primū Gręci cāpano ęre vſi.& Vrſus ꝑ hęc ānos ſeptēdecim rēpub. domi feliciter adminiſtrauit.Inciderūt initia principatus huiꝰ ī extrema tp̄a Nicolai pōtificis,quo ſedēte triduo in Brixiēſi ſanguine pluiſſe fert̄,& in Gallia vis ingēs locuſtarū orta ſenos pedes habētium. Quęcūq; impetu ferebant̄ fœde oīa populari,donec vētoꝝ īpulſu ī Britānicū oceanū ꝓpulſę fluctibꝰ obrutę periērūt.Iecit enectas oceani ęſtus ī littora,fœtor ingēs aerē infecit,corruptoq; terrarū tractu terra peſtilētia ſecuta eſt.Tyberis quoq; ꝓdigioſe vrbē inūdauit,tota fere Roma eſt lintribus enauigata,ſuntq; aliquot loca illuſtria aquarū īpetu diſiecta.Bulgarię rex ꝑ id tp̄s cū toto regno,Nicolai pōtifi.hortatu Chriſti fidē cōplexꝰ eſt Photino hęretico ſuis finibꝰ excluſo,ī hūc regē inſigne illud pietatis exēplū cōferūt q̄dā,ꝙ religiōis ſtudio adductꝰ,regnū filio reliq̄t, ea lege vt in ſuſcepta pietate ꝑſtaret.Cęterū iuuenis paterni īmemor p̄cepti, breui in priſtinū errorē p̄ceps abiit,pęſſus ille filii īpietatē,rātiſꝑ dū flagitiū vīdicat,regnū īuadit,filiū in poteſtatē redegit,redactū luminibꝰ priuat,arctiſſimeq; vincit,mox Albertū minorē natu regē creat, idētidē admonēs vt fratris calamitate diſceret pietatē colere,paternū īſtitutū tueri.Et Barbarꝰ rex tā memorabili exēplo eſt vſus in verę pietatis cultu ī gēte vna ſtabiliēdo,ſed græcoꝝ improbitas fecit vt Bulgari,haud lōgo īteriecto tp̄e,a recto defluxerint.Erat tū Nicolaus pōtifex primꝰ huius nōis quū in Bulgaris regia pietas domeſtico eſt illuſtrata exēplo,ſortitꝰ fuit is īter initia ſui pōtificatus plures dies Lodouici īpatoris ſecretū,q tū forte Romā venerat,lōgiuſq; inter eos de ſumma Chriſtianę rei,deq; Italię ſtatu ē ſermo habitꝰ.Venerūt ad eūdē pōtificē legati a Michaele Auguſto ex gręcia,tulerūtq; ſecū calicē aureū gēmis ꝓditū,quē in vaticana Barionę ędē iuſſu pꝛīcipis tite dedicarūt.Sed Michael haud multo poſt,Baſilii fraude,quē cōſortē habuit īperii, oppreſſus periit.Romanꝰ pōtifex,vt ad eū reuertar,apoſtolicę ſedis vindex Ioānē Rauēnatis eccl'ię antiſtitē dignitate priuauit,is Romā accerſitꝰ ad diluēda crimina, q̄ abſenti obiicerent̄, parere recuſauit. Intercessit īde apud Nicolaū Lodouicus Cęſar,vt ei Romā ire liceret, vbi celebri antiſtitū cōuētu iuſſus eſt cauſā dicere.hic faſſus ſe maieſtatis reū ſuppliciterq; veniā ꝑcatus,ea cōditiōe reſtitutus eſt,vt quotānis Romā adiret,quoad fieri poſſet, ne Flaminię antiſtitē vllū cōſecraret,niſi

Tradonicꝰ princeps interficitur.

Saraceni Gradu deſiciuntur.

Gręci Venetoꝝ munere cāpanis vtūtur.

Att. exēplū pietatis in Bulgaroꝝ rege,

priꝰ Romanꝰ pōtifex author fieret, nec ĩ rebꝰ eccleſię qcq̄ mutaret, iſtitueretve aliqd ſine aplicæ
ſedis pmiſſu, ne pphana recipet, ne moré cõſuetudinẽve vllá induceret, niſi quá Romanꝰ pbaſſet
pōtifex. & Ioánes his legibꝰ reſtitutꝰ eſt, q̄s adeo cõciliũ pbauit, vt ter ſit ab oĩbus acclamatũ, re-
ctũ iudiciũ ſummi pſulis, iuſta diffinitio paſtoris, ſalubris iſtitutio, placet id Chriſti diſcipulis, ea
dẽ dicimꝰ, ſcimus, approbamꝰ. Rauẽnas antiſtes iuramẽto adactꝰ pmiſit ſe decreto ſtatutũ. Ponti

Att. decretũ p clero.

fex pſenti moleſtia liberatus, pacis author fuit inter Lodouicũ ĩpatorẽ & Andaliſiũ Beneuẽtanũ
ducẽ iũgẽdę. Inde Lodouico pbãte iſtituit ne princeps vllus, ne ĩpator qdẽ, cleri cõcilio itereſſet
niſi quũ de ſũma fidei ageret. Cyrillus vt qdá ſcribũt, Nicolai huius pōtificatu Clemẽtis oſſa ex

Hadrianus ſcd̄s pōtifex

Bulgari Romanę ſiunt eccleſiæ.

Pōto Romá detulit. Morit̃ Nicolaus ãno q̄ ſedere cœpat ſeptimo, mẽſe Nouẽbris, cui defuncto
Hadrianꝰ ſcd̄s ſurrogat̃, vir Quiritii gn̄is, hoc demũ pōtifice Cõſtãtinopolitano cõuẽtu Bulga
ri Romanę ſũt ecclię adiudicati, quũ aliq̄diu eiuſmodi diſceptatio tenuiſſet vtriꝰ eẽnt ecclię Ro
manę, an eius quá gręci haberẽt, miſſiq; ſunt a pōtifice ad Bulgaros viri doctrina & ſanctitate iſi
gni, q eiꝰ gẽtis eccl̃ias Romanoꝝ cerimonia ĩbuerẽt, cõtinerẽtq; ĩ fide neophytas aſſidua pdicatio
ne. & viri qbus res tãta credita ẽ, fuerũt Syluester ſubdiaconꝰ, Leopardus Anconitanꝰ, & Domi-
nicus Tauriſinꝰ, pegerũt illi mãdata ex oĩm ſentẽtia. Cęterũ barbari Cõſtãtinopolitanoꝝ illece-
bris corrupti, nõ multo ĩteriecto tpe, ab aplico ritu deſciuere. Alii in Nicolai pōtificatũ, vt ſupra
pditũ ẽ, id factũ reiiciũt. Bulgaroꝝ icõſtãtia multoꝝ poſtea maloꝝ fuit cauſa, magnũq; inde diſ
ſidiũ ortũ ĩter gręcos & latinos. tenuit ſedẽ Hadrianꝰ ãnos qnq; & amplius aliqd. ſub eius exitũ
pluiſſe triduo ſãguine, & Gallias a locuſtis ĩfeſtatas ſcribũt qdá. ſunt q hęc quoq; oſtẽta ĩ Nico-

Att. pdigioſam pluuiá Ioá. octauꝰ pontifex.

lai tpa cõferãt. Seqt̃ pōtificatꝰ Ioánis octaui, ĩter cuiꝰ initia Blõdus author eſt, Saracenos q Tarẽ
tini ſinꝰ orá populabant̃, plio fuſos ab Vrſo Venetoꝝ duce. hoc quoq; a Platina cõſulto eſt pter
miſſũ, adeo ĩfẽſto fuit ĩ Venetos aĩo, ob Paulũ credo pōtificẽ quẽ odit ĩſigniter. Eſt & Carolus co
gnomẽto caluꝰ a nouo pōtifice inunctꝰ. Is Lodouico fratre q poſt Lothariũ aliq̄diu ĩpauit, defun
cto cõfeſtim ĩpii nomẽ arripuit, trãſgreſſuſq; ĩ Italiá facile tenuit, vt de more ĩpatoꝝ ſolẽni ceri-
monia ſacraret̃, ide ĩ Galliá reuerſus, rebuſq; eiꝰ regni ex ſentẽtia cõpoſitis, breui Italiá repetit, Fe
rebãt iniquo aĩo Lodouici filii paternũ ĩpiũ a Carolo ĩterceptũ, cõpant pinde ex tota Germania
ĩgẽtẽ exercitũ armis id dedecꝰ vĩdicaturi & iá Italia decreto petebat̃, vt ĩ ea de ſũma rei dimica
ret̃, Carolus ſubito terrore belli pculſus, Mãtuá pgredit̃, vt cũ Italico exercitu in Tridẽtino ſaltu
hoſtibꝰ occurreret, arceretq; ab eiꝰ terrę igreſſu germanũ. Cęterũ quũ adhuc Mãtuę eẽt, ĩ lãguorẽ
ĩcidit, cogitatiõe & curis grauatꝰ, vtebat̃ Caluꝰ Sedechia viro Hebraici ſãguinis medico, cuius

Carolꝰ Caluus veneno abſumitur.

opa paucis diebꝰ q̄ ęgrotare cœpat, morte cõſũprꝰ eſt, veneno potioni ĩfuſo. Conatus eſt Ioánes
pōtifex ĩpiũ aſtruere Lodouico Calui filio, cui Balbo cognomẽ fuit, q tũ ĩ Gallia erat, primores
vrbis q rẽ ad Carolos fratres trahebãt, vbi qd pararet̃ cõpertũ habuere, qa aliter ĩhibere nõ pote
rãt, pōtificẽ ĩ poteſtatẽ redactũ cuſtodiri iubẽt, ille vero cuſtodibꝰ deceptis, ĩ Galliá ad Balbũ p-
fugit, Romanũq; regẽ inũgit, fuitq; Ioánes pōtifex apd̃ illũ p ãnũ. Poſtremo ĩ Italiá reuocatꝰ a Ca
rolo tertio Lodouici filio, q poſt Calui ĩteritũ fuerat Roma cũ cętera Italia potitꝰ, ĩpii nomẽ qd
victor recepat, ratũ illi pōtifex fecit ſolẽni cerimonia. Ioánis acta in Gallia, pter Lodouici inũctio

Acta Ioan. pōtificis in Gallia.

Flandri.

nẽ, diui Petri monaſteriũ ĩ Flauiano cognita priꝰ cauſa multiplici partiũ aſſeueratiõe Leoni adiu
dicauit, q tametſi abbas eẽt, a Gilberto Nemauſenſi ãtiſtite poſſeſſione pellebat̃. Habuit & ad Tre
cas vrbẽ alterũ celebrẽ cõuẽtũ, vbi q̄dá ad cõmunẽ fidei vſũ faciẽdi author fuit & dedit Flãdris
ãtiſtitẽ q nup ex nemoribꝰ egreſſi Criſti fidẽ cõplexi fuerãt. Nec multũ ĩde Carolus ĩ Italia fuit,
ſed Germania repetita ĩ Normanos mouit, Lothoringiá incẽdio & rapinis vaſtãtes, hos Carolus
victos, atq; ĩ arctũ cõpulſos eo redegit, vt Rhotifredꝰ eoꝝ rex Chriſtianũ ſe fieri ſit paſſus, eũ Ca
rolus baptiſmi lauacro admouit. Inciderũt hęc q̄ de Caluo & hoc q tertiꝰ eſt Carolus dictus, qq;
ĩpio poſt illiꝰ mortẽ potitus eſt, ĩ octingẽteſimũ ãnũ ſalutis atq; octogeſimũ, aut certe nõ multo,
prius poſteriuſve, ná tpa vt ſępius teſtatus ſũ, nõ reſeco ad viuũ. Per id tp̄s vt video qbuſdá place
re, Scorꝰ floruit, claruit qd̃ ſatis cõſtat eodẽ tpe Anaſtaſius Ro. ecclię Bibliothecariꝰ, græce & la-
tine ĩpẽſe doctus. Mico diui Amãdi monachꝰ ſcite q̄dá ĩ diuinis ſcripſit. Ioánes pōtifex, quũ pri-

Mico.

uatus adhuc eẽt, quatuor libris Gregorii vitá eſt cõplexus. Pōtifex ĩde fuit ãnis decẽ, cẽteſimus

Martinꝰ. II. pontifex.

Hadrianus III. pōtifex.

decimꝰ a Bariona, quo defũcto Martinus ſedere cœpit huius noĩs ſecũdus, Gallus gn̄e. breuis &
ob id obſcurus pōtificatus, annũ vnũ tenuit ſedẽ & qnos mẽſos, quo tpe Byzãtii Leo & Alexan
der, Baſilio orti, cõi noĩe ĩpitabãt, in Gallia Carolus tertius. Secutus eſt Hadrianus cẽteſimus ac
duodecimus ĩ pōtificũ ordĩe, eiꝰ noĩs tertiꝰ, vir Ro. ſãguinis, & vt magno fuit aĩo cõtinuo a ſua
creatione ad ſenatũ & ppl̃m retulit, ſacrataq; lege, vt res ſãciret̃, author fuit, ne ĩ pōtifice creãdo

intercederet vllus ĩpatoris aſſenſus.ſed vt liberũ in ea re cleri eſſet & ppl'i ſuffragiũ.& Hadrianꝰ At. Hadriani decretũ.
rẽ tãtã eſt mouere auſus.qa Carolꝰ vt credere par ẽ,cũ exercitu aberat,Normãicoq; erat bello ĩplicitꝰ.etſi Blõdus ſignificare videt̃, añ Hadriani creationẽ,cũ ea gẽte debellatũ.Habuit Carolꝰ ĩ aĩo Normanicũ nomẽ delere:cęterũ qa ſine magna ſuoꝝ clade fieri nõ potuit,Gallię partẽ vltra Sequanã fluuiũ ipſi gẽti attribuit,q̃ ab ipõ gẽtis ĩcolatu Normãię ẽ poſtea nomẽ adepta.Fuerũt Normanía vñ dicta.
Normani natiõe Daci ex iis q ad Germanicũ oceanũ ſũt expoſiti,dñr & Dani a qbuſdã,quũ mľto veriꝰ Dauidici potuerĩt. hi p oceani orã in Aqtaniã claſſe delati p Sequę oſtiũ ipſi terrę ĩſinuati puinciã ſine militari p̃ſidio adepti primo fœde popľati ſũt,mox ſępiꝰ lattocinio repetitã nũc Ligerim,nũc Sequanã ſubeũtes,etſi aliqñ fœde cęſi,nõ ptiꝰ tñ ĩfeſtare deſierũt,q̃ Carolꝰ cognomẽto ſimplex cuiꝰ ſupta mẽtio ſępe ĩcidit,qa plus nimio eiꝰ gẽtis opes ĩualuiſſẽt,q̃ vt tuto his reſiſti poſſet,Rollõi eoꝝ duci filiã cõditiõe detulit vxorẽ,vt Chriſtianã ãplexaret̃ fidẽ,attribuitq; gñoeã Aqtanię ptẽ,q̃ tũ Neuſtria fuit,citerioti Britãnię affinis, quã Rollo receptã a noĩe ſuę gentis Neuſtriã.
Normaniã dixit.Normanꝰ ſeptẽtriõalis hõ ĩterp̃tat̃.North Dauoꝝ lingua ſeptẽtrio ẽ:Mau hõ. Rollo baptiſmi lauacro admotꝰ Rubertꝰ dici voluit.Iuſſi ſũt Normãi ãnuũ vectigal pẽdere Frãcoꝝ regibꝰ,ne terra bello q̃ſita crederet̃,ſed alieno bñficio pta.Incidit Hadriani creatio ĩ ãnũ qntũ & nonageſimũ ſupta octigẽteſimũ hũanę ſalutis,quo tpe Guilielmꝰ dux Aqtanię, q a ſinglari pietate pii cognomẽ tulit,Cluniacẽſe mõaſteriũ ĩchoauit,magnificẽtiſſimo materię & opis apparatu,Bernonẽ loco p̃fecit Abbatis noĩe,attribuitq; vectigal vñ victꝰ ſacta opãtibꝰ exhiberet̃.Elbo Cluniacẽſe monaſteriũ
Pictauẽſis comes Guilielmi hęres teſtamẽto relictꝰ, opus ad exitũ pduxit.Obiit Hadrianus ãno ſui põtificatꝰ primo.Stephanꝰ gntꝰ Quiritii gñis eſt ſedẽ ĩde adeptꝰ.Blõdus primũ Stephani ãnũ & nõ Hadriãi,vt Platinę placuiſſe video,qntũ & nonageſimũ fuiſſe ait ſupta octigẽteſimũ aſmũdanę ſalutis exordio.Sed quotuſcũq; fuit hic ãnus,quo Stephanꝰ ſedere cœpit,in Gallia,qđ inter Stepha. V. pontifex.
oẽs cõuenit Normãi rupto fœdere,Dauis q & Daci ſũt,ſibi ĩ ſocietatẽ belli ad iũctis,oẽs fere Galliã vi bellica fœdarũt,Galli rei ĩdignitate moti,Caroli cui Groſſo cognomẽ fuit,ignauiã pterti abrogãt ei ĩpiũ,regno deturbãt,Arnulphũ obſcuris ortũ natalibꝰ,vt Blõdus ſcribit,impatorẽ ſalutãt.Platina Caroli nepotẽ hũc fuiſſe ait,Frãcoꝝ regno Carolũ cognomẽto ſimplicẽ p̃ficiũt,quo haud mľto poſt repudiato,regnũ Oddoni Saxonię ducis filio deferũt.& ĩ Gallia p hũc modũ de Q̃diu Galli impiũ habuerint.
ſitũ eſt a Frãcoꝝ gẽte ĩpari,ãno circiter cẽteſimo ab eo,quo tãta ĩdole a Carolo,q magni cognomẽ tulit fuerat q̃ſitũ.Cęterũ quãtũ Frãcoꝝ pietate & bñficentia,ętate vna Rõa & tota Italia,ab lõga maloꝝ ſerie reſpirauit,tñ inde ĩteſtinis diſcordiis,ſexaginta fere ãnis,q cõtinuo ſecuti ſũt,ĩ oẽ calamitatis genꝰ recidit,q̃ tẽpoꝝ iniuria ita oĩa cõcuſſa,& ĩ peius mutata,vt lřarũ ppemodũ nomẽ venerit in obliuionẽ.Sũpſit calamitas illa initiũ ab vltimo Hadriani põtificis,q Stephanũ pceſſit ãno,exitq; in Ioãnis duodecimi tpa,eñuero p̃ter Normãnos,q Galliã vaſtarũt,ex qua iniuria videt̃ mihi orta tãta rerũ mutatio,quãta ĩ hũanis rebꝰ facta eſt,Hũni gẽs Scythica,Gallicarũ rerũ pturbatiõe freti,ĩ Pãnoniã ĩferiorẽ ad cõſãguineos Hũgaros digreſſi,Gepidis & Auaribꝰ Hunnoꝝ recens motus.
ex iis ſedibꝰ q̃s diu tenuerãt,pulſis,vtroruq; terrã occupãr.ſũt q Hũgaros ex ĩferiore Pãnonia eiectos exiſtimẽt,cõtinuoq; nouos Hũnos ĩ electoꝝ appellationẽ tranſiiſſe, vt Hũgari p Hũnis vulgo dicti ſint.Germaniã ĩde popľati,ĩ Belgicã vſq; pceſſere,ferro flãmaq; oĩa conculcãtes.Eratq; hic rerũ ſtatꝰ alibi,quũ Stephanꝰ Ro.põtifex vita deceſſit ãno põtificatꝰ.VI.Formoſus ĩ demortui locũ ſucceſſit.Miror Blõdũ hoc loco,quũ Normanicos motꝰ pſtrigeret,ſcriptum reliqſſe,ab Formoſus pontifex.
ea gẽte petitũ eẽ hoſtiliter Byzãitũ trecẽtarũ nauiũ claſſe,vaſtatiſq; ſuburbanis locis ĩ Britãnicũ mare reuerſos,q̃ ſane expeditiõe oportuiſſet totã Europã tumľtuari,ſi tã lõgo terrarũ circũactu vt p Gallicũ Oceanũ,Hibericũ,& Athlãticũ euecta claſſis ĩde p iterna maria,p totã Europę orã & ĩmẽſos anfractꝰ littoꝝ,Cõſtãtinopolim pueniſſet. ſuſpicor itaq; deceptũ virũ alioq prudẽtiſſimũ locoꝝ ignotatiõe,vt ita rẽdigerat,q̃ſi puia ſit nauigatio ex Britãnico.p Germanicũ & Sarmaticũ,ĩ Meotim & Boſphoꝝ,& mox ĩde in Põticũ mare,qđ qdã grecoꝝ pſuaſũ habuere, & in his Orpheus,cui opiniõi geographię pitiſſimi qq nõ accedũt.nec q p Hiſtrũ deſcẽderũt põt intelligi qñ circa ĩd flumẽ nihil Normãi poſſideret,nec ad Britãnicũ mare Hiſter attinet,quo Normanicã ait claſſẽ reuerſã.ſed vt ĩ eiuſmodi expeditione ęgre illi accedo,ſic libẽs ſequot in iis q̃ de Saracenis eodẽ loco pdidit,oẽm Italię orã p id tp̃s ab Ancõe ad Hydrũtũ ſecꝰ Adriã & Ioniũ eiꝰ Sclaui Chriſti fidem recipiunt.
gẽtis iiuria,oĩ ppemodũ hũano cultu deſolatã.p idẽ tp̃s Sclauoꝝ gẽs,q̃ a Boemis pfecta olim ad Adriã deſcẽderat,a Sucropilo Delmatię rege victa,xp̃ianã ẽ fidẽ cõplexa. Magna p̃terea facta ẽ ĩ his terris noĩm variatio,nã qcqd ſoli iacet a cãpeſtribꝰ Delmatię locis ĩ Hiſtriã vſq; Croacię Albę nomẽ ſortitũ ẽ,ab eiſdẽ cãpis vſq; Dyrrhachiũ rubra Croacia dicta,nũc pars illa q̃ ad mare ob Croacia.

Att. noim mutationē. uerſa eſt Delmatię nomē obtinet.Nec abſimilis facta eſt mutatio circa Byzātium, nā q̄ Thracia
fuit olim,nūc Romania eſt,q̄ īferior Myſia,hodie Sagoria.q Hebrus nūc Mariza, q̄ Pruſia nunc
Bruſia,q Triballi,nunc Bulgari,q̄ olim Rhodopę,nunc Valiza,q̄ Dacia,nunc Vvalachia ,q̄ ſu-
perior Myſia nūc Seruia.hęc & alia multa nūero in hūc modū ſe habēt,q̄ ſuis cōplexus eſt cōmēta
riis Martin⁹ Segonius Nouomōtanus vir gręce & latine doct⁹,cui curę fuit hęc diligēter īdaga
re.In hęc tp̄a qb⁹ Sclaui Adriaci maris accolę ad verę pietatis cultū acceſſere,incidit Io.Particia
ci principatus,fuit is Vrſi filius.Badouari⁹eius frater,quū forte ad Ioānē Ro.pōtificē mitteref,
vt Comaclū Veneto noi attribueret,in Rauēnatiū finib⁹exceptus īſidiis a Marino ei⁹ loci comi
te,grauiterq̄ vulneratus Comaclū p̄ducif.Cęterū Marin⁹,accepta ab eo fide de Comaclina actio
ne deponēda ,cuſtodia liberatū dimiſit,Badouari⁹ domū reuerſus breui poſt ex vulnere morif,
nec id īpune Comaclino ceſſit,Particiacus amātiſſimi fratris mortē vltutus cū valida claſſe Co-
maclū repēte inuadit,ſubitaq̄ vi capit,in iniurię authorē hoſtiliter ſęuitū.Implicit⁹ inde Parti-
ciacus graui morbo.p̄miſſu pp̄li,Petrū alterū ex duob⁹ fratribus q ſuperāt,ſibi ſucceſſorē īſtituie
mox p̄ter ſpē oīm p̄iculo ſeruat⁹,p̄ collega habuit,quo poſtea defuncto Vrſum ſibi cooptauit,
Particiaci ducis abdicatio. q vn⁹fratrū oīm reliquus erat,poſtremo vltro ſe principatu abdicauit. Dubiū q̄a aduerſa valitu
dine īpediref,an q̄ ſuā adminiſtrationē maiori eē inuidię apud pp̄lm ſciebat,q̄ vt tuto ī ea p̄ſeue
rari poſſet āplius.abiit magiſtratu āno ſexto q̄ reipublicę p̄eſſe cœpat.Surrogatus illi eſt Petrus
Cādianus,quo tp̄e Narētani maria latrocinio fœdabāt,reddebātq̄ in primis Adriacū ſinū Vene
tis negociatorib⁹ īfeſtū.Bis Cādiani p̄ncipatu,etſi breuiſſim⁹ fuit,ſūt Narētani bello petiti,prio
re expeditiōe.Cādiano abſente claſſis īfecta re eſt domū reducta,mox principis ductu,duodecim
nauiū claſſe ſunt hoſtes repetiti,pugnatūq̄ eſt in Delmatię ora,ad Miculū p̄montoriū,fuitq̄ res
Veneta ab initio ſupior aliquot Narētanis nauib⁹prio cōgreſſu dep̄ſſis,īde ſupante hoſtiū mul-
Cādiani Veneti ducis interitus. titudine circūuēta eſt Veneta claſſis,Cādian⁹ fortiter dimicās mortē occubuit,cecidit mēſe q̄n-
to q̄ dux creat⁹ fuerat,eius cadauer ab Hiſtris ſubtractū,Gradū eſt deportatū,atq̄ ibi ſepulturę
datū.īgēs metus ciuitatē īuaſit ad eā fœdę cladis nūciū,ſed maior oīno cōſternatio ſecuta eēt,ni
ſi Ioānes Particiacus,q ſe principatu abdicauerat,pp̄li p̄cib⁹fatigat⁹ reip.adminiſtrationē cū du-
cariis īſignibus recepiſſet,qb⁹ receptis tātiſp̄ ſe p̄ duce geſſit, quoad tumultu & pauore ſedato,
Petrus cognomēto tribun⁹ſit dux creat⁹.hoc demū principe Hūni,quos ex Scythia nup̄ p̄fectos
dixim⁹Gepidis & Auarib⁹ex īferiore Pānonia eiectis,eā terrā occupaſſe,Germaniā primo, inde
& Belgicā populatos,a Gallica illa expeditione cōtinuo,vt q̄dā arbitranf,ſunt Italiā ingreſſi.alii
poſt Lodouicū Germanię regē,q cū his acie cōflixerat,p̄lio victū,ſtipēdiumq̄ pēdere coactū,do
mū rediiſſe aiūt.p̄daq̄ hic depoſita,Italię īminere cœpiſſe.Cęterū ī eo Gallię motu,quo a Carolo
ī Arnulphū eſt īpiū trāſlatū,q̄a vna res Italię velut nauis ſine gubernaculo iactari cœpāt, Lāgo
bardi q reſidui ex ea gēte adhuc erāt,eā tēpoꝝ occaſionē āplexi,ſp̄e credo regni in Italia Hūnoꝝ
auxiliis īſtaurādi,Berēgariū Foroiuliēſē legūt īparorē,nec gēs vniuerſa ī id cōſēſit,mlti alio fauo
rē īclinātes,Guidonē Spoletanū Italię regē creāt,erupitq̄ hęc fauoꝝ variatio ī apertā diſcordiā,
duoq̄ noui p̄ncipes creati,añ Barbaroꝝ ī Italiā acceſſū,ſępi⁹ īter ſe hoſtiliꝭ cōflixerūt,variauitq̄
nōnihil fortuna,ad Poſtremū Berēgari⁹vir militaris rei ſcīētiſſim⁹adeo Guidōis opes afflixit, vt
ille īrra Vmbrię ſeſe fines teneret,nil vltra molitur⁹.nec tm̄ bellica virtute vſus ē Berēgarius in
Arnulphi & Berengarii foedus. īpio armis vēdicādo,ſed cōſilio ēt & prudētia ī eo ſtabiliēdo.fœd⁹cū Arnulpho icit,quo diſerte
illd̄ eſt exp̄ſſū,vt vterq̄ alteri auxilio eēt aduerſus quoſcūq̄ hoſtes,tenuitq̄ id fœd⁹,nā Senebal-
dus Arnulphi fili⁹cū exercitu venit ī Italiā aduerſus Guidonē,etſi parū ea auxilia Berēgarii re-
b⁹ p̄fuerūt,dubiū q̄a ii quoꝝ cōſilio adoleſcēs vtebaf,corrupti eēnt pecūia ab hoſte, an q̄ Italos
īteſtino bello defatigari malebāt Galli duces,viribuſq̄ exinaniri,q̄ de ſūma rei decerni ac debella
Arnulphi Romam acceſſus. ri.Satis cōſtat īregro adhuc bello Senebaldū cū exercitu ī Galliā abiiſſe.Guilielm⁹q hiſtoriā eoꝝ
tēpoꝝ ſcripſit,author ē poſt Galli diſceſſū Arnulphū in Italiā veniſſe,Bergomoq̄ vi capto,Am
broſiū ei⁹vrbis comitē ſuſpēdio necaſſe,p̄culſaq̄ eo terrore Italia,ad Formoſū pōtificē, quo iter
īrēderat,nullo īhibēte Romā p̄ueniſſe.Sed de Arnulphi ī Italiā acceſſu īcerta oīa tradūf,vt Fo-
roiuliēſis Blōd⁹ ſignificare videf.Platina q̄d ad eūdē attinet,Normāos ait rebelles magnis ab eo
Ludouici regis caſus. cladib⁹affectos,īde nimio ſucceſſu Gallū elatū,vana p̄ſuaſiōe eo euectū, vt clerū palā cōtēneret,
breuiq̄ phthiriaſi cōſūptū,eoq̄ extīcto reuolutū eē īpii nomē ī Lodouicū Germanię regē,ſ; hūc
nūq̄ īpii īſignia adeptū.Idē rex vt vn⁹oīꝫ Martin⁹ p̄didit,Italiā īgreſſus, cū Berēgario Foroiuliē
ſi,a Lāgobardoꝝ regib⁹oriūdo,qui rūq̄ repetēre regnū p̄lio cōgreſſus,prio ſupior fuit,mox īſtau
rata pugna,poſt ingentē ſuoꝝ cladē capt⁹,luminibus ab hoſte priuatus eſt, ac tum demū impiū

quo Frācoꝝ reges ānos circiter cētū potiti fuerāt,ī Lāgobardos eſt trāſlatū.hęc ille,cui vt video Galli deſi-
nemo aſtipulat̄.Cęterū Arnulphus & Carolus,nō tā cito vt hi colligūt, regnare deſierūt,ſed in nūt imperare.
plures pōtifices exiit vtriuſq; regimē.Formoſus malis artibꝰ pōtificatū adeptꝰ(ꝓfuſa.n.largitio
ne fuerat in petitiōe vſus)ꝑ hos rerū motus qnq; annos & dimidiū pſuit eccleſię. Leuarūt hāc rē
poꝝ infelicitatē Remigii Altiſiodorēſis ſtudia,q ſciētet multa ſcripſit.Bonifacius Formoſo ſuc- Bonifacius
ceſſit,fuit hic ſextus a Bonifacio primo,Tuſcus gñe,ſunt q duodecim ānos ſediſſe ſcribāt.Plati ſextus.
na quē in pōtificia hiſtoria libēs ſequor,ſex & viginti dies tribuit eiꝰ pōtificatui.Seqt̄ Stephanus Stephanus
ſextus Anagnię natus,adeo Formoſi pōtificis mēorię īfeſtus,vt ſtatim a ſua creatione oīa illiꝰ de ſextus.
creta abrogauerit,oīa reſciderit acta. intēpeſtiuę huius īſectatiōis cā fuiſſe credit̄ vetꝰ ſimultas,
quā cū eo ī petitiōe pōtificatꝰ exercuiſſet,iā eñ dignitas illa corpat malis artibus parari.Cęterū
ſiue id fuerit,ſiue morū fœditas,eo ꝓceſſit Stephani odiū,vt habito ſup ea re cōcilio,illius cada Att.Ste-
uer cōditorio extractū pōtificio ſpoliauerit habitu,ꝓphanū īduxerit, ꝓphanęq; ſepulturę māda phani faci-
uerit,prioribꝰ dextera manus digitis,qbus ſacerdotes ī diuinis opant̄,abſciſſis,atq; ī Tyberī pie- nꝰ īauditū.
ctis.Id iure factū a ſe ꝓdicās,qa Formoſus cōtra iuſiurādū Romā & ſacerdotiū repetiſſet, quo a
Ioāne octauo fuerat ſpoliatꝰ.Inoluit īde mos peſſimi exēpli, vt ſequētes pōtifices prioꝝ acta re-
ſcinderēt,qđ ad id tp̄s minime fuerat factitatū.Stephano pōtifice,Symbaticꝰ,vt Platina ſcribit,
Protoſpatharius,ex Byzātio,cū exercitu ī Italiā miſſus,Bñuētū tribus mēſibus oppugnauit, ac
poſtremo deditū Lāgobardis ademit.fuerāt Bñuētani ſub eius gētis impio ānos tercētū trigīta.
Cęterū Guido dux Lāgobardici gñis triēnio poſt Gręcos īde eiecit.Obiit Stephanꝰ pōtifex,quū
annū vnū ſediſſet ternoſq; menſes.Romanus fit īde pōtifex,q Stephani exēplū ſecutus oīa illius ROmanus
acta & decreta ꝓ irritis habuit,adeo a prioꝝ pōtificū pietate & modeſtia breui eſt degeneratū. pontifex.
Tenuit is ſedē tris mēſes,ac tñ dignus,vt īter pōtifices numeret̄,qa ſedē tenuerit Barionę.Seqt̄ THEOdo-
Theodoti pōtificatus multo adhuc breuior priore, vigeſimo die ꝗ in ſacrā fuerat ſedē receptꝰ, rus pōtifex
fato defūctꝰ eſt,reſtituit tñ prioꝝ ęmulatiōe ea dierū paucitate Formoſi pōtificis acta,fautiſq; eiꝰ
factionis hoībꝰ.Sūt q ꝑ hęc tp̄a Arnulphū in Italia impaſſe ſcribāt,ī Gallia Carolū cui Simplici
fuit cognomē,Byzātii Cōſtātinꝰ Leonis filius.Blōdus Formoſo pōtifice Arnulphū Italiā petiiſ
ſe ait.Platina eo iā defuncto veniſſe ſignificat,adeo ꝑplexe & incōſtātet res huiꝰ tp̄is mēorię ꝓdi
tę.Quid ꝙ ne certa qdē pōtificū ſucceſſio tradit̄,vt nec qd hoc vel illo ſedēte ſit Romę aut alibi
geſtū liqdo ſcribi poſſit,ſed pſtat Platinā ſeq,hūc in pōtificia hiſtoria in qua eſt pcipue verſatus
multo pꝰura ꝗ alioꝝ quēꝗ vidiſſe credere eſt.Ioānes nonus Quiritii gñis Theodoro,q ſcđs fuit
eiꝰ nois,ſurrogat̄:is ſedē adeptus primū oīm Formoſi pōtificis cauſā in integrū reſtituit,magna IOAN.IX.
ꝑpl̄i parte aduerſāte,exiitq; diſceptatio illa ī aptā diſcordiā.vt a fœdo & ipio certamine nō ꝓcul pontifex.
eſſet:qđ pōtifex declinās Rauēnā ſe cōtulit,hic frequēti antiſtitū cōuētu author fuit,vt Formo
ſi acta rata haberent̄,īſolētet a Stephano factū dictitās,q in ꝓphanis habēdos cēſuiſſet, quos For
moſus pōtifex ſacris ordinibꝰ initiaſſet.Et Ioānes ꝑ hęc Formoſi acta tutatꝰ eſt,quo ſane tp̄e Hū
gari,vt Platina ſcribit,Arnulphi nomē q voluptatibus ſeſe īmerſerat,& ī Carolo Simplicis co-
gnomē aſpnati,a quo nō multū vita hoīs diſtabat,Italiā prīo,mox Germaniā Galliāq; populati
ſunt.Blōdus Germanicā vt ſupra eſt mēoratū,Gallicāq; Hunnoꝝ expeditionē Italicę ꝓtulit,de
qua deīceps dicā,Saraceni adhęc ex Aphrica Italiā adorti,magnā Calabrię partē cepe,& iā Cō- Hungaroꝝ
ſentiā oppugnabāt,quū eoꝝ rex fulmine ictꝰ cōcidit.Barbari eiuſmodi caſu ꝑculſi,ad mare dela motus.
pſi,Italiā reliqre oī hūana ope deſtitutā,diuina vis pſenti ꝑiculo ſeruauit.Morit̄ nec multo poſt
Ioānes pōtifex,āno ꝗ creatus fuerat ſcđo,vnū ī eo mēorabile,ꝙ vrbanę ſeditiōes ꝗ iā ꝓpemodū
ſua ſpōte remiſerāt,vt ſuo inſtinctu īſtaurarent̄ effecit.Huic defuncto Bñdictus huius noīs quar
tus ſucceſſit,cēteſimo loco ac vigeſimo poſt Barionā creatus . Mirū eſt quāta oīm bonaꝝ artiū BENEDI-
obliuio.ꝑ id tp̄s mortaliū animis obrepſerit,vt ne in pōtificibus qdē,cęteriſq; pricipibꝰ, qcꝗ elu ctꝰ.IIII.pō.
ceſceret,qđ vitā iuuare poſſet,nō ſalubria īſtituta,nō rēploꝝ refectiones,nō vlla pietatis exēpla,
nō liberaliū artiū affectationes,ſed ſtupor & amētia qđā,obliuioq; morū inuaſerat hominū ani- Att.tēporū
mos.Cęterū nō tā vita tunc male culta eſt,ꝗ illa ipſa,quę per id tēpus geſta ſunt,inculta & per- īfelicitatem
plexe monumētis literarū tradita,vt authoribus eius ſeculi nihil minꝰ curę fuiſſe appareat.ꝗ vt
in iis ꝗ ſcriberent̄,ſibimetipſis cōſtarēt,in quo vitio ſunt etiā ii,quos ſeqmur,pcipue in his referē
dis.ꝗ ab illis ſunt tā inſcite,vt dixi,literarum monumētis ꝓdita.ſed quocūq; hęc aīo æſtimanda
ſunt,Platina qđ ſatis cōſtat,author eſt,Benedicto pontifice,Lodouicū,in quē poſt Arnulphum
trāſlatū erat nomē imperii,in Italiā veniſſe,& Berengario circa Veronā prelio ſuperatum atq;
interfectū,ſed vt libētius in hoc Platinę accedo,ꝗ iis q in aliū pōtificē Lodouici caſū reiiciūt, ita

Variatio hiſtorię.

cũctãtius ob ea q̃ Blõdus ſcribit,in iis q̃ ſequunt,eius fidẽ recipio,fuiſſe Lodouicũ in quo defecit Frãcoꝝ impiũ,Arnulphi filiũ,ac magni Caroli ꝓgenię,quũ Blondus Arnulphũ obſcuro tradat loco ortũ.Sed hęc facilꝰ notant,q̃ in tãta ſcriptoꝝ inopia,reꝗ admodũ vetuſta, queãt corrigi.

Leo qntus pontifex.

Deſiit Bñdictꝰ in hũanis eſſe ãno ſui põtificatꝰ tertio circũacto,ceſſit dein Leoni põtificia ſedes, fuit is qntꝰ ab eo q primꝰ põtificũ id nomẽ tulit.Cęterũ paucis diebꝰ,qbus ſedere cœpat,a Chriſtophoro,erat is põtifici familiariſſimꝰ & initiatꝰ ſacris,captꝰ in vincula cõiicit, vbi mœrore cõfectꝰ,quadrageſimo initi honoris die morte cõſumptꝰ eſt.Et dignitas alioq ſacroſancta atq; inter hoies ſupma,eo prioꝝ põtificũ culpa venerat,vt iã ludibrio eẽt ſordidiſſimo cuiq;:quo apparet nõ ab re ſępius fando auditũ,dignitatẽ ab hoibꝰ augeri,nõ hoies a dignitate.

Chriſtophorus põtifex.

Chriſtophorꝰ igit, cuius merito patria ignorat,Leone extincto,põtificatũ iuaſit,ſed rẽ male partã diu tenere nõ potuit,eñuero ſeptimo mẽſe q̃ eã dignitatẽ occuparat,vi in ordinẽ redactꝰ,in monaſteriũ obtrudit.tenuit diu mos,vt de aplica ſede male meriti,mõ initiati eẽnt,vt olim maieſtatis rei in iſulas ſolebãt,in monaſticã ſolitudinẽ relegarent.dubiũ ignominioſus Chriſtophori exitꝰ,in Lodouici tertii,an Berẽgarii tẽpora iciderit:vtrũq;.n.tradit Subit ad Berẽgarii mẽtionẽ & illa incõſtãtię reputatio.Platina Ambroſii Bergomatis cędẽ ad Berẽgariũ refert,quẽ Blõdus,Guilielmũ ſecutus,ab Arnulpho laq̃o necatũ ꝓdidit.hic Arnulphũ a Formoſo ait Romã accerſitũ, ille Berẽgariũ imparatoriis iſignibꝰ a Formoſo donatũ.Sed vtcũq; hęc geſta ſũt(nã qs in re tã vetuſta tãtaq; ſcriptoꝝ diſcrepãtia,audeat alterũ ꝓ certo affirmare)

Sergius põ.

Sergiꝰ põtifex,qd ſatis cõſtat,Chriſtophoro ſubiectꝰ eſt vir Ro.gñis.Prima huiꝰ actio iuſtę fuit vltiõis.Chriſtophoꝝ monaſterio detractũ arctiſſime vinxit,ad pia dein opa cõuerſus Lateranẽſẽ baſilicã reſtituit,q̃ ꝑ id tp̃s cõciderat,mox in Galliã ad Lothariũ regẽ ꝓfectꝰ eſt,cuius amicitia fultus multo ad res agẽdas maiores alere cœpit ſpũs:cõtinuo itaq; Romã reuerſus,Chriſtophoꝝ i arctiorẽ cuſtodiã obtrudit ,

Att. atrocẽ animaduerſionem.

Formoſi acta ꝑ irritis hñda ꝓnũciauit,eiꝰ cadauer iterũ refoſſũ,tãq̃ ſic quoq; pati aliqd atrociꝰ poſſet,ſecuri ſubiecit,corpus i Tyberi ꝓiici iuſſit,vt ſepultura & oi hũano honore careret.Non poſſũ nõ multũ mirari,vñ tragica hęc põtificũ fluxerint exẽpla,q̃ dira pietatis obliuio eoꝝ mentes irrepſerit,vt neq; ꝑſonę quã ſuſtinebãt,rõ ab his vlla haberet,neq; loci,quẽ tenerẽt,vt nõ imerito aliqs ſuſpicetur qcqd moderatiõis fuit & maieſtatis i illis,q a Caroli cognomẽto magni tpibꝰ ad Gallici ipii exitũ(iterfuit.n.ętas vna)ſedẽ tenuerẽt,nõ tã ſua ſpõte q̃ regũ ipatoꝝ & i quoꝝ tutela eẽnt,metu & reuerẽtia,i officio mãſerint.nullo vnq̃ tpe i maiore fuit admiratiõe põtificũ nomẽ,nũq̃ a regibus & cęteris mortalibꝰ tm̃ aplicę ſedi tributũ,vt dicere ęquũ ſit,nõ magis Gallię q̃ Ro.ecclię,& reliq̃ Italię calamitoſũ fuiſſe,ꝙ i ea gẽte deſiſſẽ eẽt ipari.Ferũt Formoſi corpꝰ a piſcatoribus iuẽtũ,& ad apli ędẽ in Vaticanũ delatũ,dũ funꝰ illi iſtaurarent,viſas diuoꝝ imagines id venerari, vt

Attẽ.q̃ euenerint i Formoſi corpore.

appareret ſupis etiã diſplicuiſſe põtificiũ corpus põtificũ iniuria tã imaniter iactatũ. Dubiũ vere hęc acciderint,an ficta potiꝰ ſint a piſcatoribꝰ vt pacatior fieret Sergius i hoies eius factiõis, quos idcirco iſenſe odit,qa in petitiõe põtificatus nullos habuerat Romę magis iſeſtos,tã dira libido tũ cleri aim eiꝰ honoris idipiſcẽdi iuaſerat quẽ veteres põtifices,ne ſibi aſtruerent,fuga & latebris vitarũt.Sũt q nõ iepte ſuſpicent,Lotharii ipulſu,tã atrociter a Sergio i Formoſi memoriã ſęuitũ,ꝙ eo põtifice a Gallis i Berẽgariũ,virũ Lãgobardicę gẽtis,trãſlatũ eẽt decus ipii.ſed Berẽgarii nomẽ admonet eẽ hoc loco teſtãdũ,fuiſſe q ſcriberẽt, Sergio põtifice, Ludouicũ Arnulphi filiũ,ipatorẽ i Germania appellatũ, etſi iſignia ipii nũq̃ fuerit adeptꝰ, Ro.iniquo aio ferẽtibꝰ ipii decus ex Gallia ad Germanos trãſferri.alii qd ſupra eſt demõſtratũ,hęc q̃ de Ludouico ſũt mẽo-

Hunni ſiue Hungari.

rię ꝓdita,in ſupioꝝ põtificũ tp̃a reiiciũt:Blõdus i Sergii põtificatũ cõiicit Italicã Hũnoꝝ expeditionẽ,hi.n.ex Germania,vt diximus,reuerſi ꝑ hyemẽ geuere,ſub vernũ ide ſequẽtis ãni tp̃s,res Gręcoꝝ hoſtiliter adorti,plęraſq; eiꝰ gẽtis vrbes ſibi vectigales fecere,mox Bulgariã igreſſi,vno ꝓlio Bulgaricũ nomẽ ſubegere,inumeris mortalibꝰ ea pugna iterfectis(q Bulgari hodie ſũt,olim Triballi fuere).Hoc Hũni ſucceſſu ferociores facti Italiã inuadũt.Oppoſuit ſe iis Berẽgarius cũ

Berẽgarius ꝓlio vincit.

xv.milibꝰ armatoꝝ,dimicatũq; eſt i ipſo limite Italię,victuſq; Berẽgariꝰ acie exceſſit,vniuerſo pene exercitu amiſſo.tũ ꝑ Foroiuliẽſes Hũgari igreſſi,nã ſic illi potius q̃ Hũni dici maluerũt,i morẽ torrẽtis oia vi ſua ꝓculcãt.Fuit illis in aio Mediolanũ petere,cęterũ Veneti auri phama allecti

Hũgari Venetos inuadunt.

iã.n.ex eo tpe,ob maris cõmerciũ nõ icelebres erãt Venetoꝝ opes, ipetũ ad mare flexerũt,nauigiis rudi materia cõtextis,iductoq; exteriore parte corio,vſi ſunt ad traiiciẽdas copias. ciuitatẽ nouã,q̃ oli Heraclia fuit,prio Hũnꝰ occupat,quã diripuit & icẽdit,mox Eqliũ pari clade afficit, i littus ide trãſmiſſũ,qua hoſtes ipetu ꝓgreſſi Clodiã & caput aggeris excidio dedũt.Poſtremo ad Riuũaltũ inuadẽdum ſe cõparãt,ſpe ꝓdę multo opulẽtioris ꝓcepta,ſi loco potirent. Haud ſi

miliſ pauor tũ Venetos egit,q & bello Gallico,cũ Gallis de libertate pugnatũ ẽ,cũ Hũnis de vi
ta futura erat dimicatio:illi etſi feroces,erãt tñ pietatis minime expertes,hi nõ pietatis ſolũ,ſed oĩs
etiã hũani iuris cõtẽptores haberi,q̃ppe q ne ab eſu q̃dẽ hũanę carnis abſtinerẽt,vt phama erat.

Hunni anthropophagi.

Hęc tã abhorrẽdi ritus opinio ita ab initio oẽm ſexũ & ętatẽ pculit,vt nõ libertas ſed vita etiã p
deplorata haberet̃.Cęterũ deſpatio in irã verſa eſt,ita vlciſcẽdi cupiditatẽ peperit,vt ſi crudeliter
pereũdũ eſſet nõ inulti perirẽt.Nõ defuit q tali piculo ſit ciues p cõcione hortatꝰ, huiuſmodiq̧

Tẽpeſtiua oratio.

verboꝝ forma vſus.Adeſt ſane tp̃s q̃ñ inſtar potius viri fortes quo nos & facere & pati fortia ne
ceſſe ſit,ſi vere fortes ſumus,iminet ecce extremũ piculũ nõ patrię tãtũ,laribus,tẽplis,ſed & vi
tę oĩm,res cũ eo hoĩm gñe nobis futura eſt,q nõ magis poſt mortẽ parcũt cęſoꝝ cadaueribus,q̃
in p̃lio vitę pepcerint,hũanis vt phama eſt veſcunt̃ carnibꝰ,qđ multo atrocius ſit q̃ hoĩem occi
dere.Sed ſint q̃uis feri & ſęui,nõ tñ ferrei ſunt q violari nõ poſſint,priſci Veneti latinis colonis
mixti olim circa Aqleię mœnia,parua bellatoꝝ manus,trecẽta & ãplius Hunnoꝝ milia,& Athi
lã q rex hoꝝ fuit,nõ dubitarũt p̃lio excipere,euẽtus pugnę illius facile declarauit plus virtutem
valere in p̃lio q̃ multitudinẽ.q̃q̃ illi temere feciſſe videri poſſunt,q ea parte belli qua hoſtis pluri
mũ poterat,manũ cõſeruiſſent.Nos vero multo cautiꝰ,qbꝰ in his ſtagnis res cũ hoſte futura eſt,
vbi oĩa ſunt nobis q̃ illis meliora,rei naualis & locoꝝ peritia. Enĩuero qđ p deũ optabilius nobis
offerri potuit,q̃ vt ab ineũte ętate rei maritimę aſſuetis ea parte fieret aduerſus immaniſſimũ ho
ſtẽ dimicãdi copia,qua plurimũ nr̃a ciuitas & ciuiũ ſtudium polleret,quũ Barbaris neq̧ ars,neq̧
nauigia ſint ad hoc ipm̃ accõmodata? Maiores noſtri Pipinũ regẽ ſuis paterniq̧ ĩperii opibus tu
mentẽ,his eiſdẽ locis qbus nunc res gerẽda eſt,magno olim p̃lio vicerũt,ac tũ de libertate dimi
catũ.Nobis vero periculũ bñ pugnãdi neceſſitatẽ imponit:enĩuero ſi victi ſimus, oĩbus cadẽdũ
eſt,certo ſcio neminẽ veſtrũ eſſe tã timidũ & imbellẽ,q nõ malit quũ poſſit,honeſte mori,q̃ turpi
ter captum cũ parẽtibus,vxore,liberis,& oĩbus q chariſſimi ſint,ab ĩmaniſſimo hoſte vt molliſſi
mã ouẽ iugulari.Sed ea eſt veſtra virtus ciues,ea in piculis cõſtãtia,vt ſi totis viribus certare ve
litis,nõ tm̃ Hũnicũ ferrũ e veſtris,parẽtũ,liberorũ,ciuiũq̧ oĩm ceruicibus ppulſaturi ſitis,ſed ci
uitatẽ etiã p̃ſenti obſidione liberaturi.Tm̃ meminetitis,magna ſolere ab hoĩbus voluntate fieri,
ſed multo maiora neceſſitate,q̃ nos oĩa expiri cogit, vt aut cũ patria ſeruemur, aut ſi pereũdũ ſit
nõ inulti piiſſe videamur.Hmõi hortatione erecti animi aut nõ multũ diſſimili,vulgo pugnã cu
piebãt,quũ Hunnus dimicãdi ſtudio dictus eſt appropinquare,tũ Veneti nauibꝰ celeriter cõſcẽ
ſis,q̃ in hunc erãt vſum paratę,hoſti circa Albiolã occurrũt,cõſerit̃ cõfeſtim pugna,atq̧ eadem
atrox,ſuntq̧ Hũni conati haud vno loco in aduerſam Venetoꝝ aciẽ impſſione facta perrumpe
re:abundabãt.n.multitudine:cõtra Veneti vbiq̧ occurſantes,impigre eoꝝ impetũ ſuſtinẽt,plu
ribus diebus ancipiti marte pugnatũ,deniq̧ totis vtrinq̧ viribus in extremã dimicatiõis aleã eſt
itũ,tũ vero fuſi fugatiq̧ Hũni,ſoluta obſidione retro abierũt,atq̧ ita accidit vt ętate vna bis Ve
neta ciuitas infirma adhuc:nõdũ.n.adoleuerat,cõtra duas ferociſſimas gẽtes,& qbꝰ multo maxi
ma pars Europę ceſſerat,nullis externis adiuta auxiliis,p̃ſtitit inuicta.

Hũni victĩ nauali p̃lio.

Hũni in terrã egreſſi p̃ter
oĩm opinionẽ breui Italiã deſeruere,auro & obſidibus a Berẽgario acceptis. ſic.n.ille ſibi & Ita
lię pacẽ redemit,q̃ñ armis tueri nõ potuit. Fuerũt Hunni p annũ in Italia, q cẽteſimus circiter
fuit ab eo quo eodẽ fere loco fuerat cũ Pipino a venetis dimicatũ.Alii aliquãto priꝰ,vt ſupra eſt
demõſtratũ,Italiã ab Hũnis initã ſcribũt.Sed nos Blõdũ hoc loco vt ĩ multis ſecuti ĩ Sergii tp̃a
Hũnicũ hũc cõiecimꝰ tumultũ,p̃ñtq̧ ob id hęc q̃ de hũnis diximꝰ in eũ videri ãnũ incidiſſe q no
ningẽteſimuſdecimꝰ fuit hũanę ſalutis,aut certe nõ multo priꝰ poſteriuſve res acta, nã tp̃a ad vi
uũ nõ reſeco.Cęterũ dũ hęc in Italia gerebant̃,Cõſtãtinꝰ Leonis filiꝰ,q Byzãtii impiũ p manus a
patre acceperat,a Ro.quẽ Leo claſſi p̃fecerat,principatu deiicit̃.

Cõſtãtinus impio deiicitur,

Tradũt q̃dã Romanũ Leoni inſi
nuatũ,q̃ñ ferum leonẽ ſolus pemiſſet in venatione, erat alioq obſcuro loco Romæ natus,quas
ſordes gñis in eo auerſati Calabri & Apuli q ſub Cõſtãtinopolitano ad id tẽpus impio agebant
a nouo & adulterino principe defecerũt.Tulit ille eã defectionẽ iniquo aĩo,occulteq̧ cũ Sarace
noꝝ rege egit,q Aphricã obtinebat,vt in Italiã trãſgreſſus Calabros & Apulos bello adoriret̃,
multiſq̧ cladibus affligeret.Barbarꝰ nõ tã Chriſtiano principi gratificaturus, q̃ vt ſuũ in Chri
ſtianum nomen expleret odiũ,claſſem & exercitũ ſtudio cõparat in Italiã trãſmiſſurꝰ.ſed res Ita
lię aliquãto altius repetẽdę ſunt,priuſq̃ calamitoſa illa Saracenoꝝ expeditio referat̃.

Saraceni in Italiã accerſuntur.

Obiit Sergi
us põtifex ſeptimo anno q̃ ſedere cœperat,cuius extremis tẽporibus ignee faces ĩſueto aſpectu
& ob id pdigioſo toto cælo viſæ ſunt diſcurrere.

Prodigia.

Platina Hunnoꝝ aduentũ portẽdiſſe interpre
tatur,q haud multopoſt Italiã ingreſſi multas intulerint clades,& acceperint,tẽ alioq ſilẽtio prę

terit,qđ in Gallico fecit tumultu,vt nihil obſcure appareat iſeſto eũ fuiſſe aĩo ĩ Venetos ob Pau
lũ credo põtificem,cuiꝰ memoriã acerbe inſectať,vt Satyrã ſcribere videať nõ hiſtoriã.Poſt Ser
ANATSA giũ Anaſtaſius tertiꝰ fuit põtifex,quo ſedẽte Lãdulphꝰ dux Beneuẽtanus cruẽtã pugnã in Apu
SIVS.III. lia depugnauit cũ Patricio Leonis Gręcię impatoris duce,q tumultuoſe Italiã ingreſſus oĩa ſe
PONTI. ferro & flãma fœdaturũ minitari,niſi in Cõſtãtinopolitani impii Calabri & Apuli redirẽt fidem.
Duniacẽſis Sed Lãdulphus vanã hoĩs ferociã vno ꝑlio ita fregit,vt priuſq̃ Berẽgariꝰ cũ copiis adeſſet,ſit cũ
ordo,ſiue Græcis debellatũ.Anaſtaſio põtifice monaſticꝰ Duniacenſis ordo,vt ſcribũt qdã,ex Bñdicti ob
potius Clu ſeruatione in Maſticẽſi Burgũdię pago eſt cõſtitutꝰ.Fuit is annus nongẽteſimꝰ ac ſextuſdeci-
niaceñ. mus humanę ſalutis.Moriť inde Anaſtaſius quũ biẽnio ſediſſet.Lãdus vir Ro.ſanguinis in defun
LANDVS cti locũ ſuffectus eſt,tã obſcura phama,vt a nõnullis põtificũ numero eximať.Potuiſſet eiꝰ me-
PONT. moria interire,niſi Gotifredus author eẽt,Lãdi põtificis interuẽtu poſita eẽ arma q̃ Berẽgariꝰ ſe
cũdus & Rodulphus Guidonis filiꝰ accẽſis ad certamẽ animis vterq; aduerſus alterũ induerãt.
nõ deſunt q ſcribãt Berẽgariũ circa Veronã a Rodulpho acie ſuperatũ,eũq; triẽnio potitũ impio.
Ingẽs ꝑid tp̃s cõtẽtio orta eſt inter Italos,Germanos,& Gallos,de impii poſſeſſione,q̃ res cruen
tiſſimis eſt poſtea ꝑliis decreta.Conati Italia impiũ ſemel receptũ acriter tueri,q̃ res eo fuit ipſi
terrę difficilior,quo irrepabilius ĩterierat vetꝰ illa maiorꝫ ĩdoles.Et Lãdus ꝑ hęc ſex mẽſes tenuit
Baronę ſedẽ.Seqť Ioãnes huiꝰ noĩs decimꝰ,Romanus gñe,Sergii põtificis filiꝰ,vt qdã ꝓdidere.
IOANNes Blõdus Tarignani ĩ flaminia ortũ,nõ Romę,author ẽ,nec Sergii ſcribit fuiſſe filiũ.ſed vbicũq;
X.PON. ortꝰ eſt ac quocũq; pře,initia eiꝰ põtificatꝰ ĩ nongẽteſimũ circiter annũ ĩciderũt,ac duodeuige
ſimũ.ſũt q nouẽ fere ãnos ex eo nũero eximãt,adeo ĩ nr̃is authores quos ſeqmur diuerſi abeũt.
Saraceni Ioãnis põtificatu Saraceni ex Aphrica Italiã ĩuaſere:cęterũ ſiue Romanꝰ imparor ad Italiã inua
Italiã inua- dẽdã ĩuitauerit,ob Calabrię & Apulię defectionẽ,vt ſupra eſt memoratũ,ſiue vt Platina ſcribit,
dunt. Gręci iniquo aĩo ferẽtes,ꝙ a Lãdulpho ꝑlio ſuperati eẽnt,ad eã expeditionẽ hortati ſint,mlťo qđ
ſatis cõſtat,atrociꝰ q̃ fuerat expectatio Italiã adorti,Calabros,Apulos,Lucanos,& Salẽtinos bel
lo captos,incẽdio,cęde,rapinis ad ĩternicionẽ ꝓpemodũ affligũt . Et iã de Roma & cętera Italia
ĩter ſe diuidẽda agitabãt,quũ Ioãnes põtifex publico ꝑiculo motꝰ, ab Alberico cuiꝰ opes late in
Hetruria pollebãt,auxiliũ ĩplorat:Blõdꝰ corꝫ opinioĩs eſt,q Albericũ põtificis fratrẽ fuiſſe aiũt.
affuit ille cũ validiſſimo exercitu,ſed quẽ multo firmiorẽ fecerit delectꝰ q Romę habitus eſt.Bis
cũ ea eſt gẽte dimicatũ,ac primo ꝑlio nõ ꝓcul ab vrbe victi,iã eñ Romanũ agrũ ĩuaſerãt,ĩde ad
Lirim flu.in Latii cõfinio circa Minturnas,& qđ apđ quoſdã ſcriptũ repio,adeo fœde cęſi ſũt,vt
Saracenorũ de Italia deſerẽda cœperint cogitare.oĩa itaq; maritima ora ĩcẽſa in Apuliã cõceſſere,ĩ Gargano
cædes. arcẽ capiũt,ac ſub iugo mõtis belli ſede cõmunita,multis poſtea ãnis Italiã iniurię obnoxiã ha-
buere.Fuit Gręcis ab initio ꝑſuaſũ,vt Saraceni Italica ꝑda cõtẽti,poſt victoriã cõtinuo abirent,
atq; ita futurũ,vt Apulię & Calabrię rebꝰ afflictis,facile ad impiũ retraherenť,eoq; cõſilio credũ
tur eã gẽtẽ ad Italiã inuadẽdã inuitaſſe:ſed lõge aliter euenit,nã Barbari ne bis qdẽ cęſi eiici po
ruerũt.& res Italię tã affectę erãt alibi.In Venetis tribuno q vndeuiginti ãnis dux fuerat,mor-
Veneti du- tuo,cuiꝰ auſpiciis cũ Hũnis Veneti nauali ꝑlio dimicarũt.Vrſus Badouariꝰ q defũcto ſuffectꝰ ẽ,
ces. quũ aliq̃ diu reip.ꝑfuiſſet,religioĩs ſtudio ſe dignitate abdicauit,monaſticã vitã ſecutꝰ.Seqť Pe-
tri Cãdiani pricipatꝰ,eiꝰ Cãdiani filii q dux nauali pugna aduerſus Narẽtanos ꝑiit.hoc duce Hi
ſtri ſuburbanis aqs tacite ĩſinuati,ex Oliuolẽſi ęde aliquot puellas eiꝰ ãni ſpõſas cũ magno orna
tu corporis ĩde rapuere.Moris fuit ſtato die,q ritꝰ adhuc durat,vt virgines q̃ nup eſſent mřimo
nio locatę,exqſitiſſimo cultu ornatuq; ꝓcioſiſſimo apł ędẽ iuſſerẽt,vt ſpectaculo eẽnt vniuerſæ
ciuitati,nũc Deiparę virginis,qđ Oliuolẽſi exaduerſo ſtãdet, rẽplũ celebrãt.Cõſternata ciuitate
tã atroci iniuria,Dux cũ tumultuaria manu Hiſtros ĩſecutꝰ,eos circa Caprulas aſſeqť,in diuidẽ
Hiſtri rapto da ꝑda occupatos.Iã eñ videri ſibi oẽ ꝑiculũ euaſiſſe.Incauti igiť facile opprimunť. Alii atro
res cæduntť cirer dimicatũ ſcribũt.ꝑdonibuſq; ad vnũ cęſis.ꝑdã ĩcolumẽ receptã.Sũt ex ea victoria vt res ad
poſteros extaret,ãnui ludi cõſtituti,Marianiq; nũcupati,ꝙ ſub diẽ purificatioĩs Deiparę virgi-
nis eſſet ea ĩiuria publice vĩdicata.Eſt & cũ Comaclinis bellatũ,eodẽ duce, a qbꝰ res ob violatos
ciues fuerãt repetitę nec redditę.Comaclũ expugnatũ,oppidani ne grauiora paterẽť,polliciti ſũt
ſe impata facturos.Iuſtinopolitani & ipi ſub tp̃s in Venetoꝫ poteſtatem veniſſe dicunť,ſed dedi
tio illa magis vt arbitror vi expꝛeſſa q̃ voluntaria,qppe q ob pollutas cerimonias virgĩeſq; ex ſacro ra
ptas bello petiti,ne ſuo ſãguie ea ĩiuria luereť,coacti ipiũ accepit,pactę adhęc cẽtũ vini ãphorę.q̃
quotãnis tributi noĩe Venetias mitterẽť.Petrꝰ Badouariꝰ Cãdiano ſucceſſit,fuit is Vrſi filiꝰ,q re
ligionẽ cõplexꝰ,ſe magiſtratu abdicauit,huiꝰ ductu ꝓdidere qdã puellas a ꝑdonibꝰ receptas,nõ a

Candiano q hunc ꝑceſſit.Quid alioqui toto triénio,quo Badouarius dux fuit,ſit geſtũ domi foriſ
ve nõ reperio.Succeſſit huic Cãdianus,Petri nuꝑ pricipis filius,collega a patre aſcitus,ſed inſolẽs
iuuenis ingeniũ ac fœdi mores fecere,vt publico decreto ſit collegio eiectus , mutata dein vita cũ
ætate,qa in mores ſe faciliores cõpoſuiſſet,vno Badouarii principatu interiecto,eũ ciuitas in inte
grum reſtituit.Infeſtabãt per id tẽpus vt ſiquãdo maxime,res Venetas Narẽtani,vt iã Veneti nõ
procul abeſſent ab obſidiõis ſpecie:quã cõtumeliã quũ ciuitas ferre nõ poſſet amplius,ꝑualidã vt
tum res erãt,inſtruũt claſſem. Vrſus Badouariꝰ & Petrꝰ Roſulus educta claſſe iuſſi ſunt Narẽta
nos bello iſectari.Hoſtes ad noui belli phamã territi,pacẽ petiere,q̃ cõditiõe eſt his reddita,vt oĩa Narẽtanis
damna q̃cũq; ad id tẽpus Venetis intuliſſent,æqua ęſtimatiõe ꝑſoluerẽt.Sũt q tradãt infecta re vt pax reddit,
ſępe alias claſſem domũ reductã.Sed quocũq; euẽtu eſt cũ Narẽtanis bellatũ,Cãdianꝰ dux ex tri
bus liberis virilis ſtirpis iã adultis mediũ natu ſibi collegã aſciuit,Petrũ noĩe,is vt ſũt quotidiã ho
minũ ĩgenia q̃ in lętis rebꝰ ſibi minꝰ cõſtãt,iuniorũ ſtudia cõplexus a patre & optimatibꝰ diſſide
re cœpit,eoq; ſenſim ꝑceſſit id malũ,vt ciuitate ĩ duas velut factiões diuiſa,fœdũ certamẽ ĩſtaret
Cãdianꝰ ꝑſeri piculo motꝰ,primũ ſua oĩm authoritate ĩterpoſita,gliſcẽtẽ diſcordiã,& iã ꝓpe adul
tã ſuſtulit,author ĩde fuit,vt magiſtratu filio iuſſu populi abrogato,exiliũ illi ĩdiceret.Sũt q tra-
dãt in vincula adductũ capitaliq; ſupplicio dignũ iudicatũ.Cęterũ patre extremã illi pœnã deꝓ-
cãte in exiliũ actũ vniuerſo clero ac primoribꝰ ciuitatis iureiurãdo aſtrictis,nũq̃ paſſuros ſe Petrũ
Cãdianũ hoĩem ſeditioſum ĩ eã dignitatẽ reſtitui,vñ eſſet merito eiectꝰ.Exul Rauẽnã ad Guido
nẽ Berẽgarii filiũ ſe cõtulit,apud quoſdã Albertũ p Guidone ſcriptũ repio,quo annitẽte a Berẽga
rio Cãdianꝰ exul tenuit,vt qñ a ſuis ciuibꝰ hoſtis iudicatꝰ eſſet,hoſtiliter eos inſectari liceret,ſex
igit naues ad hoc ipm a Guidone ĩſtructę,vt arbitror,nã q̃ extorris hoĩs fortuna, ꝑſerti vt tũ res
erãt ſex nauiũ claſſẽ ad bellũ ornare potuiſſet?His a quocũq; ĩſtructis ferox iuuenis fretꝰ,res Ve-
netas hoſtiliter ĩfeſtat,ſũtq; aliquot negociatorię naues ab eo ĩterceptę.Id filii latrocinium verius q̃
bellũ pater deteſtatꝰ,dolere ſimul ac fremere,vltionẽq; meditari, cęterũ nimio mœrore cõfectus,
paucis diebꝰ vita deceſſit.Sed vt leuia ſemp fuerũt vulgi ſtudia,leuiter eñ & amat & odit,Cãdia Att.fœdũ
no defũcto filiꝰ exul & hoſtis publico decreto reuocatꝰ cõtra cleri optimatiũq; iuſiurãdũ dux ꝓfi facinus,
ſurrogat.Luit ciuitas neglecti numinis pœnas,tyrãnica ducis adminiſtratiõe, publicoq; incẽdio,
dux ipſe ſuę ĩ patrẽ & patriã ĩpietatis.Ferũt officii gfa trecentas illi naues obuiã ꝓdiuiſſe.Sed de
huiꝰ tyrãnico pricipatu,ĩfeliciſſimoq; exitu,ſua erit poſtea relatio,nũc qa rerũ Venetarũ explica-
tio paulo lõgiꝰ excurrit,cętera Italię dicẽda.Romę poſt Saracenos ad Lirim flu.victos,Albericꝰ cũ
ouãti ſuis ĩ vrbẽ rediiſſet,cõfeſtĩ I acerrimos ĩuidię morſus ĩcidit, qñ q̃ſitę victorię decꝰ totũ ad ſe
traheret,cõflata ẽ ĩ illi ĩuidia cõfeſtĩ & odiũ in ciuitate,aptãq; cũ põtifice ſimultatẽ nõnihil exer
cuit,q̃ res ẽicit vt eorũ nõ ſim opiniõis,q Albericũ põtificis fratrẽ fuiſſe abitrati ſũt,ipſe qđ ĩter.oẽs
cõuenit,ex vrbe pulſꝰ, Ortã Hetrurię vrbẽ cõceſſit irarũ plenꝰ ĩgratę ciuitati minitãs,nec deſtina
tũ facinꝰ diſtulit,ſed ad Hũgaros miſit q illos ſuo noĩe ĩ Italiã accerſerẽt,ſuã pollicitꝰ operã ad vr
bis Romę expugnationẽ.Illi tãtã occaſionẽ cupide cõplexi,fœdus cũ Berẽgario nuꝑ ictũ aſpnati,
Italiã repetũt,Hetruriã,q̃ vt ab oĩ hoſtili vexatiõe icolumis eſſet Albericꝰ pepigerat,rapinis, incẽ Hũgari Ita
dio,cędibꝰ,pręter cęteris Italię terris affligũt,vt fœdiſſima illa clade,amœniſſima Italię ꝓuicia, ſit p liã repetunt
pemodũ oĩ hũano cultu deſerta,maribꝰ ꝓmiſcue & fœminis q cędi ſupfuerãt ĩ Pãnoniã abductis,
q fuerint ĩ nouo illo tumultu Berẽgarii conatꝰ parũ liqdo tradit,ſatis cõſtat Hũgaros Italię opu
lẽtia ſemel atq; iterũ guſtata,ſępiꝰ reuerſos,vt ſtatis expeditiõibꝰ quotãnis velut ad viuatia recur
rerint,atq; ita accidiſſe,vt vno tpe duę externę gẽtes ĩpune oĩm terrarũ nobiliſſimã diriperẽt.Trãs
Aternũ Amnẽ & Tyberim,ſupi ĩferiq; maris orã Saraceni ex Gargana arce popularent,citra ve-
ro Hũgari,quũ Berẽgariꝰ iterum vt qdã ĩnuere vident,ęgre impil nomẽ tueret,ĩ ea Italię pte q̃ Lã
gobardia nõ multo prius cœpat appellari,olim Ciſalpina fuit Gallia, q tãtũ abfuit vt aliquo mõ
conatꝰ ſit eã ĩiuriã armis vlciſci,vt accepta ab Hũgaris fide,ne res ſuę violarent, p ociũ paſſus ſit
cęterã Italiã populari.Sed qđ ĩ Hũnis ferebat Berẽgariꝰ,ĩ Lodouico Boſonis Burgũdię regis filio
nõ tulit,quẽ Ioãne adhuc ſedẽte,p Taurinos ĩ Italiã cũ exercitu trãſgreſſum,ꝑlioq; ſupatũ,atq; in
poteſtatẽ redactũ ea cõditiõe dimiſit,vt ab Italia abſtineret.Blõdꝰ author eſt a Berẽgario ſecũdo
Lodouicũ armis ſupatũ,quo apparet hunc q ĩ Ciſalpina Gallia tã obnoxie vixit, ęgreq; tutatꝰ eſt
imperii nomẽ,nõ eũ fuiſſe q in ipſo limite Italię cũ Hũgaris prima eius gẽtis expeditiõe parum fe
liciter dimicauit.Philippꝰ Eremitanus,neſcio quẽ ſecutꝰ,a primo Berẽgario ſupatum ſcribit, fuiſ
ſeq; ab eo Lodouicũ victũ,priuſq̃ Hunni Hetruriã vaſtarint.Cęterũ quia ſatis conſtat bis Lodoui-
cum Italiã ingreſſum,biſq; ꝑlio ſuparum,ſemel quum addictus eſt ſacramẽto ne Italiã infeſtaret,

DD

iterũ,qđ loco nõ multũ diuerſo ſit dicẽdum,cõtra iuſiurãdũ & fidẽ datã,quo contigit vt bello ca
ptus luminibꝰ ab hoſte ſit priuatꝰ.Fieri potuit vt a primo Berẽgario primũ ſit victꝰ,ac dimiſſus,
Tres Berẽgarii impe ratores. nã ab eo q ſucceſſit haud dubie excęcatꝰ eſt.ſed vtcũq; hęc tradita ſunt,tres qđ inter oẽs cõuenit
Berẽgarii ĩperatoris nomẽ ĩ Italia ſunt ſortiti,qbus Guido Lotharꝰ & Albertꝰ iterfuerũt,ſiue re
gũ nomẽ,ſiue ĩperatorꝫ tulerint.iterfuerũtq; a Berẽgario primo(is enĩ imperiũ ex Gallia pulſum
in Italia recepit)ad Othonẽ q ex Germanis primꝰ legitimũ tenuit ĩperiũ,anni qnq; circiter & qu
quaginta,etſi nõnihil interim Rodulphꝰ Burgũdꝰ & Vgo Arelatẽſis in Italia regũ appellationẽ
tulerũt.Repetita eſt bello Italia a Lodouico haud lõgo iteriecto tpe,eſtq; circa Veronã ille a Berẽ
gario ſcđo,qđ inter oẽs cõſtat,ꝑlio ſupatus,redactuſq; in hoſtiũ poteſtatẽ luminibꝰ priuat̃.Sanxit
inde pacẽ cũ Hũnis Berẽgarꝰ,q rapto & vi bellica viuere aſſueti,Alemaniã inde & Saxoniã ſæpe
ꝑdati ſunt.Nec Italia Hũnico metu leuata oĩno quieuit.Romani Ioãnis põtificis hortatu Alber
tũ ſecuti Vmbrię ducẽ,Ortanã expugnãt,Albericũ q Hũnos in Italiã acceꝛſiuit,fœde obtrũcant.
Alberici exitus. Saraceni ĩterea diuerſa Italię parte ex Gargano Apuliam & Calabriã crebris excurſionibꝰ vaſtãt.
Beneuẽtũ poſtremũ adorti vi capiũt,captũ diripiunt & ĩcẽdunt,tũ vero finitimę vrbes Beneuẽ
tanorũ clade pculſę eiꝰ gentis ꝓſidium accepe.Cęterũ ſupuenientibus a pontifice ſubſidiariis co
hortibus,barbari pręde magis q̃ pugnę intenti,ſine ꝑlio Romanis finibꝰ ceſſere.Guido q cum põ
tificiis & Romanis cohortibꝰ barbaros porro fugauerat,Romã reuerſus Ioãnẽ põtificẽ oppreſſit,
oppreſſum atq; in vincula cõiectũ,necãdũ curauit,anno initi põtificatꝰ tertiodecimo. Ioannes q eo
Leo ſextus. defuncto ſacrã inuaſit ſedẽ,qa cõfeſtim inde deturbatꝰ eſt,in põtificũ ordinẽ nõ venit.Leo dein ſui
noĩs ſextꝰ,legitime creat̃.Sub id tps Henricus primꝰ,Othonis Saxonũ regis filiꝰ,in Germania im
perii nomẽ ſuſcepit,inſignia ſortitꝰ eſt nunq̃,quapropter imperatorꝫ numero eximit̃. Qđ mox in
cęteris eſt ſeruatũ,q in Germania ĩpatoria tñ appellatione contẽti,neq; ĩpeꝛii coronã accepe, ne
q; ſunt Italię ĩpio potiti.Fuit Hẽricꝰ vir alioqui bellica virtute inſignis,multaq; ꝓſpere geſſit in
Hũnos,& Boemos ꝑlia,q Germaniã infeſtabãt,nec minor indoles in cõiuge Matildide, cuius vir
tus illuſtriũ etiã ſcriptorũ teſtimonio eſt poſteritati cõmẽdata.Impauit imaginario noĩe Hẽricus
annos duodeuiginti,qua tẽpeſtate cœpit Berẽgarii potẽtia ſuſpecta eſſe Italiæ tyrãnis,poſt fœdꝰ
cũ Hũnis ictum.Emoueto ille barbarico terrore leuatus omne ſuũ ſtudiũ cõtulit ad cõponẽdũ Ita
lię ſtatũ.Italis igit̃ cõniuẽtibꝰ,q a Berẽgario metuebãt,Rodulphꝰ Burgũdię dux(ſunt q magnis
pollicitationibꝰ eũ acceꝛſitũ ſcribãt)Italiã cũ exercitu ĩgreſſus,Berẽgariũ regno deturbat,digni
Rodulphꝰ imperio potitur. tate ille & opibꝰ ſpoliatꝰ,in Pãnoniã ad Hũnos abiit.Potitus inde eſt regis & imperii noĩe Rodul
phus tres ãnos. Hũnis inde Italiã Salarpi ductu inuadẽtibus,breui mutata ſunt oĩa,gens ferox &
Italicę ꝓdę aſſueta,quacũq; impetu ferebat̃,miſerabiliter terrã ipſam affligere,Ticinũ vi captũ ex
cidio dedere conata eſt.Itali per hęc docti q̃ parũ ꝓſidii ſibi in Rodulphi armis foret,Vgonẽ Are
latẽſem comitẽ cũ exercitu acceꝛſunt,ſub cuiꝰ aduẽtũ Rodulphus ſine vllo,vt qdam tradunt, cer
Vgo imperio potitur. tamine exceſſit Italia. Tenuit inde Vgo ĩpii nomẽ annos decẽ,quo tpe Arnoldꝰ Bauarꝰ cũ exerci
tu eandẽ terrã ingreſſus,a Veronẽſibꝰ exceptꝰ eſt,rexq; tumultuoſe appellatꝰ.Cęterũ Arnoldo ar
mis ab Vgone victo,breui oĩs ille motꝰ reſedit.Incidit in hęc tpa Leonis põtificatꝰ,aut certe pau
lulũ pręceſſit.Intẽderat animũ Leo ſtatim a ſua creatione ad Italiã placãdã,fuiſſetq; voti cõpos,tã
ta in eo fuit indoles,niſi fata Italię rebꝰ ĩfeſta,mortẽ hoĩs nimiũ acceleraſſent.Obiit mẽſe ſeptimo
Stephanus Ro. ponti. q̃ ſedere cœpat.Poſt Leonẽ Stephanꝰ põtifex creat̃.Vgo interea q rerũ ĩ Italia potiebat̃ , quoſdã
ex primoribꝰ Italici noĩs quorꝫ ſuſpecta fuit fides,afflixit,aut ĩ exiliũ egit.Obiit iterim Berẽgarꝰ
ſcđs in Pãnonia,ſiue ĩ Sueuis,vt ꝓdũt alii,ſecutꝰ eſt Berẽgarꝰ tertiꝰ,primi Berẽgarii ex filia ne
pos,q cũ exercitu ĩ Italiã venit,auitũ paternũq; regnũ repetiturꝰ.Qui hoĩm veniẽtẽ ſecuti ſint nõ
tradit̃,nec cũ quãto exercitu ſit ipſam terrã ingreſſus.Fuit qđ iter oẽs cõuenit,annꝰ ille quo Berẽ
garꝰ eſt ĩ Italiã reuerſus nongẽteſimꝰ ac trigeſimꝰ primꝰ.alii quatuor ãnos huic nũero adiiciũt.
Gemaltẽſe cœnobiũ. Sedit Stephanꝰ duobꝰ ãnis,quo adhuc põtifice,Gemaltẽſe cœnobiũ opus ſũptuoſiſſimũ,ab Vgi
berto Lothorĩgię prĩcipe eſt ĩ Gallia extructũ,& Spireneꝰ Boemię dux(nũc reges ſunt ĩ ea gẽte)
Io. xi. Rom. pontifex. Chriſti fidẽ recepit.Seqtur Ioãnes ſui noĩs vndecimꝰ.Platina loco nõ mĩtũ diuerſo,Ioãnẽ decimũ
ſcripſit Sergio põtifice natũ,nũc qđ iure mirari poſſis,huic q vndecimꝰ eſt,eũdẽ Sergiũ reddidit
patrẽ,manifeſto haud dubie errore,niſi qs malit credere Sergiũ duos habuiſſe filios,q diuerſo tpe
põtificia ſint dignitate functi.Blõdꝰ Forliuiẽſis tñ abeſt vt Ioãnẽ decimũ Sergii filiũ crediderit,
vt ĩ Flaminia etiã ꝓcul ab vrbe externis obſcuriſq; ortũ natalibꝰ ſcripſerit,qđ quũ ita ſit,libet cre
Prodigiũ. dere Ioãnẽ vndecimũ Rõę ex Sergio natũ,q vero decimꝰ fuit externi gñis fuiſſe,vt Blõdo placuiſ
ſe video.Inter ĩitia igit̃ noui huiꝰ põtificatꝰ fons ſanguinis,vt Vincẽtius ſcribit,Genuæ vbertim

fluxit.Portēdit id ꝓdigiū fœdā calamitatē,ꝗ breui poſt ſecuta eſt. Eniuero Saraceni ingēti claſſe
ex Aphrica ꝓfecti,Italiā vt ſiqn̄ antea tumultuoſiſſime inuadūt,Genuā graui obſidiōe ꝑſſam vi
captūt,ꝓpugnatores primo ingreſſu trucidāt,multos mortales ex tēplis & latebris extractos, ſꝗui
tia iugulant:puellas,matronas,& mares impuberes nauibus impoſitos in Aphricā deportarunt.
Sūt ꝗ ſcribāt oēs virilis ſexus poſt in patriam reductos,ſed quo caſu nō expediunt.Hungari ꝑ idē
tēpus in Marſis,vt Platina ſcribit,primo Italica prǣda exuti ſunt,inde ad vnum occidione occiſi.

Genuā a Saracenis capitur.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS NONÆ,LIBER SECVNDVS.

DESIIT Ioānes pōtifex in humanis agere,anno quinto ꝗ ſedere cœpe-
rat.Fit inde pontifex in demortui locū Leo ſeptimus,Vgone Italis im
Leo.vii.pontifex max.
perante.nā Berengarius tertius,ꝗ cū exercitu nuper venerat,ſiue ſuis
opibus diffiſus,ſiue quia Italorū in ſe ſtudia multo frigidiora ſua opi
nione offenderat,vbi primū cōperit ab Vgone parari in ſe arma, Ita-
lię finibus egreſſus,in Sueuiā conceſſit,& in Germania Hērico ꝑ id tē
pus defuncto Otho regni & impii locū tenuit,oībus gratꝰ ob ingenii
facilitatē.Saxones eadē tēpeſtate,Hūnos ſuā hoſtiliter terram populā
tes,ꝓlio adorti ad ſatietatē ceciderunt. Vna clades verū teterrima ab
Hunnis accepta,in cauſa fuit,vt diu poſtea gens ipſa tenuerit ſe intra
Pannonię fines.Quieuit Italia eo triennio,quo Leo pontifex fuit,ab o-
mniū bellorū motu,eſt tn̄ fame vehemēter laboratū,quum Vgo adhuc rerum potiret̃. Inſigniuit
hęc tēpora Spitenei Boemorū ducis,& Vinceſlai eiꝰ filii pietas.Hūc frater regnādi cupidus inter
Vinceſlaus
fecit,Romana eccleſia ob ſanctitatē inſignē in ſanctorū numerū retulit . Par ſanctitatis phama in
Vgilbertꝰ.
Vgilberto Lothoringię principe ꝑ idē tēpus celebratā,ꝗ & ipſe ſanctorū eſt catalogo aſcriptꝰ.Fuit
Stephanus octauus pōtifex.
Leo centeſimus pōtifex a primo ac trigeſimꝰ.Stephanus eo noīe octauus ꝓxime ab eo ſedit,Ger-
mani ſanguinis,eſtq; is vrbanis motibus varie agitatus,ad poſtremū incidit in diſcrimē maximū,
ciuili tumultu tā fœde mutilatus eſt,vt diu cicatricum deformitate publico abſtinuerit. Parauit
Vgo arma ad eā iniuriā vlciſcendā,ſed tē exequi nō potuit morte ꝓuētus.Nec Lotharius huiꝰ fi-
lius,qui poſt illū eſt Italię imperio potitus,fuit cuiꝗ eo noīe infeſtus,vel ꝗa Romanoꝝ amiciſſimꝰ
eſſet,aut ꝙ nō diu poſtea ſuꝑfuit,biēnio tm̄ imperauit.Blondus ſignificare videt̃, Vgonē adhuc
in humanis fuiſſe,quū Berēgarius iterū in Italiā reuerſus,impio potitus eſt, ſed ille Agapeto pon
tifice rediit,ꝗ Martini tertii pōtificatu interiecto,Stepanū ſecutus eſt. Otho interea ex germania
Boleſlao Boemię regi bellū intulit Vinceſlai cędē vlturus,de ꝗ ſupra eſt memoratū.varie aliꝗ̄diu
Boleſlaus Boemus ab Othone capitur.
eſt hincinde bellatū,demū multis cladibꝰ vltro citroq; illatis,& acceptis,ad poſtremū Boleſlaꝰ vi-
ctus in Othonis poteſtatē venit. Vixit Stephanus ꝑ id tps pōtifex tris annos,Sequit̃ Martini ter-
tii pontificatus multo popularior priore,proniorq; in religionē ꝗ in bella,aut ſeditiones,nec tn̄ ca
ruit motu,Othone Germanię rege Italię finibꝰ īminēte,Lothario aduerſa vi reſiſtēte,eſtq; id cer
Martinꝰ tertiꝰ pōtifex.
tamē magnis vtrinq; cladibꝰ decertatū,quū fame alioq teterrima Italia ꝓmeret̃, villis bellatorū in
iuria deſolatis,oī agreſtiū mltitudīe pecoreq; ī ꝓdā abducta.Eſt & Cōſtātinopoli eodē pōtifice tu
multuatū,ciues Cōſtātinū impatorē captū abraſo capite ī inſulā relegāt,imperabat is quadrageſi
moſexto loco Bizātii. Vltus eſt eā iniuriā Cōſtātinꝰ Leonis filiꝰ eiꝰ ſucceſſor,iniuriæ authoribus
pari ignominia affectis,eadēq; exilii ſede aſſignata . Sedit Martinꝰ tris annos & dimidiū,cui defū
Agapetꝰ ſecundus pōtifex.
cto Agapetꝰ ſucceſſit,eiꝰnoīs ſcđs.Incidit Agapeti creatio ī turbulētiſſimū Italię ſtatū.Platina au
thor ē.ꝑ id tps oēm terrā Ciſpadanā ab Hūgaris bello captā,atq; eiſdē locis bis eos ꝓlio victos ab
Hērico Bauarię duce.Blōdus Aqleiā a Bauaris ait captā,Italiā ab Hūgaris tētatā,ꝓceſſūq; ab his
Iuſtinopolim vſq;,duobꝰ īde ꝓliis fractos ī Pānoniā reuerſos.verū ꝗ ī hoc illis parū cōuenit tā in
eo qđ ſequit̃,ac neſcio an minꝰ etiā Platina Stephani octaui pōtificatu ſignificat Vgonē,ꝗ terū ī
Italia potiebat̃,extinctū,cū pōtificiā dignitatē nefarie violatā pararet vlciſci:Blōdus Agapeto ſe-
dēte Berēgariū ait cū valido exercitu ī Italiā reuerſū,in quē quū Italorū ſtudia apte inclinarēt,tū
Vgonē cū Berēgario ꝑ legatos de pace egiſſe,fœduſq; in id ꝑcuſſū,vt Vgo Italia decederet,Berē
garius & Lothariꝰ Vgonis filiꝰ pari iure ī ipſa terra regnarēt,atq; ita Vgonē nō mlto poſt ꝗ̄ Are
latū rediit mortē obiuiſſe,adeo duo illi,nōnūꝗ̄ diuerſi abeūt. Adiicit Blōdꝰ parū cōcordi aīo a col
Scriptorū varietas.
legis regnū adminiſtratū,ſed Berēgario ꝓgrauāte Lothariū ꝑ deſpicato Ticini cū vxore aliꝗ̄diu
vitā egiſſe,Platina fœderis huiꝰ oī mētiōe ſuꝑſſa,Berēgariū ſcribit ī Italiā reuerſū,cōfeſtim impio
potitū,Albertūq; filiū Italię regē ab eo declaratū,ī eo vt video,ambobꝰ cōuenit,eſſe a Berengario

ſuperbiſſime impatũ,cõiectãq; ab eo ĩ vícula Aludã Lotharii fratris ſui filiã,manifeſto errore ſcri
bit Platina,nã ſi cęteris q de ea re aliqd pdiderũt,veritas fuit curę,Lothariꝰ nõ Berẽgarii frater,
ſed regni fuit collega,nec Aluda Lotharii filia ſed vxor:q́ ſcriptorũ ĩcõſtãtia facit vt minꝰ auſim
horũ alterutrũ p certo ponere.Hẽricus igiẽ Hũnis ab Italię ĩgreſſu repulſis,oẽm circũpadanã orã
ab Agleia ad Ticinũ popularꝰ eſt,vt ſibi nõ Italis,nõ Berẽgario viciſſe videreẽ,nã is añ Hũnorũ
acceſſũ Italię impiũ receperat,vt Blõdꝰ ſcribit.Hẽrici ĩiuriã vlturꝰ Berẽgariꝰ,ex Italico delectu exer
citũ cõparat ingẽtẽ. Bauarus ſuis opibꝰ diffiſus,Ticino digreſſus,ſcđo pado cũ exercitu delatꝰ ĩ
Patauinũ agrũ egrediẽ,fugiẽtiq; ſi ſis Italiã reliqt.Fluctuabat adhuc ſtatus ipſius terrę Bauarico
tumultu,quũ Taxis rex ęgre ferẽs Hũgaros Italię finibꝰ ab Hẽrico depulſos ratus hoſtẽ adhuc in
Italia eſſe,nã de eiꝰ fuga nihil adhuc auditũ erat,cũ ingẽti exercitu Italiã irrupit.Raro alias ad vl
lũ externarũ gẽtiũ incurſũ,tantus Italorũ aĩos terror inuaſit.Credere oẽs vulgoq; pdicare,veniſſe
tps quo nõ ſolũ res Italię,ſed ipm quoq; nomẽ gẽtis memoriaq; funditꝰ delereẽ.Cęterũ Berẽgarii
ſiue cõcilio,ſiue fortuna,ſiue potiꝰ vtrũq; affuit,illius opa(qđ ſatis cõſtat) breui metꝰ ille diſcuſſꝰ
Quãti pax redempta talię.
eſt,Alberto filio cũ magno argẽti põdere in Pãnoniã ad regẽ miſſo,decẽ modiis argẽti pax ab Hũ
no redẽpta eſt.eñ ueto Taxis Berẽgarii pcibꝰ,ſiue potius pcio,vt credere ęquũ eſt,placatus,Italia
abſtinuit,eratq; p hęc iã alter cõmunis impii annꝰ circũactus,quũ Lotharius rex tñ noie, fato de
functꝰ eſt,poſt cuiꝰ interitũ Berẽgarius Aludã eiꝰ cõiugẽ arctiſſimę cuſtodię tradidit , ne Ticinũ
(erat eñ illi dotale)nouę affinitatis pretextu alii traderet,receſq; aliqs in Italia exiſteret motꝰ tam
clarę vrbis alienatione.Collega igiẽ ſublato,rebuſq; regni ex ſentẽtia firmatis,ſe Berẽgariꝰ Augu
ſtũ appellat,Alberto filio Ciſalpinã Galliã regẽdã pmittit,Italię regẽ vocat.Sed dũ hęc ĩ Italia ge
runẽ,Otho in Germania multa & grauia bella pclare geſſit,eratq; eius nomẽ quũ alibi terrarũ, tũ
in Italia clariſſimũ,quã Agapetꝰ põtifex ſecutꝰ phamã cũ eo p lfas & nũcios egit,vt afflictis Italię
rebꝰ ſubueniret:oderat Agapetꝰ Berẽgarii nomẽ,qppe q nõ regẽ nõ impatorẽ, ſed iã apte tyrãnũ
Otho Italiã ĩgrediẽ.
ageret.pſtitit id Otho libẽter,vtpote q ſua ſpõte aliqñ conatꝰ eſſet in Italiã trãſcẽdere, cũ gnqua
ginta armatorũ milibꝰ per Foroiulięſes qua potiſſimũ parte ſemp ipſa terra externis patuit gẽtibꝰ
Italiã ĩgrediẽ.Nec mltũ illi negocii cũ hoſte fuit,Berẽgario & filio regno deiectis,Ticinũ pficiſciẽ
At.Othõis clemẽtiam.
Aludã carcere eductã ſibi matrimonio iũgit,victis hoſtibꝰ dat veniã, & Ciſalpinã galliã Verona
dũtaxat & Agleia exceptis,pmittit regẽdã. Tãtũ clemẽtię in Othone fuit.In Germaniã ĩde reuer
ſus filiũ ex Aluda tulit,q poſtea ſcđs eſt Otho dictꝰ.nec ille poſt ſuũ in Germaniã reditũ multũ a
re bellica qeuit,ſed Lodouico Frãcorũ regi q iãpridẽ a Normanis arcta cuſtodia macerabaẽ,opẽ fer
re cõſtituit.Hũc Vgo Parthiſiorũ comes cũ primoribꝰ Gallorũ ĩſidiis exceptũ,ĩ ſuã poteſtatẽ rede
git,redactũ Normanis tradidit,cauſam facti nõ repio.Erat ſoror Othonis Vgoni matrimonio lo
Pulchrum Othonis facinus.
cata:valuit tñ apđ fortiſſimũ regẽ,magis regia maieſtas q̃ priuata neceſſitudo,cũ ĩuicto igiẽ exer
citu nã viginti legiones & ampliꝰ ſub ſignis habuiſſe pditũ eſt,Galliã ĩgreſſus,facile tenuit,vt Lo
douico ſoluto Normani oĩ vi bellica abſtinerẽt,ipſe amico rege & cõſanguineo per hęc ĩ regnũ re
ſtituto,in Germaniã reuertiẽ. Et Otho talis ĩ ſuos fuit.Hoc demũ tpe Veneti Comaclũ incendio
cremarunt,fuit vltio illa nõ iniuria,vt ſuo eſt loco demonſtratũ.Sedit Agapetꝰ qui in hęc tẽpora
incidit,annos nouẽ & dimidio ampliꝰ,obiitq; eo tẽpore quo & Oddo Cluniacẽſis abbas, cuius di-
Ioãnes.XII pontifex.
ſcipulus Domacelus magnę vir ſanctitatis,monaſticã reſtituit diſciplinã.Ioãnes duodecimus, ho
mo ab adoleſcẽtia oĩbus probris cooptus,domeſtica potẽtia,nam Alberti Italię regis , vt qdã ſcri-
bunt,fuit filius,omniũq; ſui ſimiliũ ſtudio & fauore fretus,põtificatũ occupat. Eam rem auerſati
duo ex primoribꝰ cleri,vtriq; fuit Ioãni nomẽ,ambo ſupmi ordinis antiſtes , per literas Othonem
obteſtanẽ,vt Barionę ſedẽ ab infanda Berẽgarii & Ioãnis põtificis conſpiratione vindicet, alioqui
breui futurũ vt Romana eccleſia vna cũ imperio caderet,magnũ erat tũ Othonis nomẽ ob ea quę
pclare in bello geſſerat Bodſlao Boemię victo,Hũgaris qui Germaniã vaſtabãt plio ſuperatis,tri-
buſq; eorũ regulis captis,laqueoq; necatis,etſi Othone ignaro,Berẽgario & filio imperio eiectis,&
in regnũ reſtitutis,Lodouico rege a Normanis recepto.Cęterũ dũ Otho expectaẽ, patefacto duo
rum antiſtitũ cõſilio,q ad illũ literas dedere,Ioãnes ira cõcitus authores tãti motꝰ ad ſuppliciũ ar
Otho imperator primꝰ in germania.
ripit,redactiſq; in poteſtatẽ nares vni eorũ,alteri manũ trũcari iubet.Otho ſęua põtificis aĩaduer
ſione adhuc magis irritatus, in Italiã trãſgreſſus,Berẽgariũ & Albertũ captos pcul Italia relegat
Impii trãſlatio.
atq; ita accidit vt pater filiuſq; vterq; diuerſus ab altero hic in Aſturia,ille Bizãtii, quo fuerãt de
portati,ĩ luctu & moerore vitã finiuerint. Vrbẽ ĩde ĩgreſſus Otho,a Ioãne honorificẽtiſſime ſuſci
piẽ,ornaturq; impatoriis ĩſignibꝰ,vt qdã tradũt,Germanię Pãnonięq; titulo recepto,quẽ oĩs dein
ceps impatorũ poſteritas obſeruauit,ac tũ primũ trãſlatũ eſt in Germaniã imperium. Alii ad Leo-

nem octauū id referūt,q vno Bñdicti huius noīs qnti pōtificatu interiecto,ſedē tenuit. Bibliothe
cari⁹ Ioāne pōtifice Othonē Romā veniſſe pdidit,oī alioq impatoriç dignitatis adeptę mentione
omiſſa,q a Leone impii inſignia accepiſſe aiūt,ſic colligūt,vt dicāt fuiſſe annū illū,quo impiū eſt in
Germāos trāſlatū,nonīgēteſimū ſalutis hūanę ac ſexageſimū ſcdm,vt a Lōgobardoꝝ regno euer
ſo cētū circiter ānos fuerit a Gallis impatū ī Italia,dein annos qnq fere & qnquagita māſerit. Im — Germani Imperium obtinent.
periū in Germanā p hęc q̄ dixim⁹ trāſlatū,ī ea terra qnq & āpli⁹ ętatib⁹ adhuc durat. Sed a quo
cūq pōtificū impator inūctus eſt,īſignibuſq ornat⁹,Otho qđ ſatis cōſtat,multū diuq conatus eſt
Ioānē pōtificē ad honeſtiorē vitā reuocare,nā pter alia flagitia ī manifeſto pſeuerabat cōcubina
tu:aſſidēdo itaq blādeq appellādo hoīem hortari ad ea,q̄ honeſtiora eſſent,ipſiuſq dignitati vti
liora.Expedire pōtificię dignitati,& vniuerſo clero,vt optabili viuereť exēplo.Cęterum quū nihil
Otho pficeret,nā praua fœdaq īgenia obſurdeſcūt ſalubrib⁹ cōſiliis,tū Otho ne non oīa expireť,
minis pōtificē eſt terrere adort⁹,cōciliūq Italię antiſtitib⁹ īdicit,vt de pōtificis vita,ex illoꝝ ſñia
ſtatuereť.Ioānes ſuoꝝ ſcelerū ſibi cōſci⁹,haud ignar⁹ q̄le de ſe futurū eēt iudiciū,ī Hernicos fuga — Io.pō.latebra.
ſe pripuit,latuitq ī ſyluis aliq̄ diu oēm hoīm occurſū vitabūd⁹.Otho īteri magno cleri cōſēſu Leo
nē Lateranēſis ecclię ſcriniariū creat pōtificē,hūc Othone Roma digreſſo,Ioānis pōtificis q ſolū — Leo.VIII.pontifex.
exilio verterat ppinq cliēteſq pōtificia ſede deturbār,Ioānē reuocāt.Cęterū diuīa puidētia acci
dit,vt priuſq̄ id mōſtrū ī chriſtiani noīs dedec⁹ reſtitueret,priuata vi ſublatū ſit e medio,ferūt in
adulterio dephēſū turpiter piiſſe.nec pterea reſedit vrban⁹ ille mot⁹,ſed Bñdictū ī Io.demortui
locū creāt Romani,eā Otho lectionē nō mō nō pbauit,erat ille adhuc ī Vmbria,ſed armis Roma
nos coegit Bñdicto dignitatē abrogare,Leonē reſtituere.Multa & terrifica ī eo ecclię motu pdi — Att.pdigia.
gia facta dicunť,& ī his lapis igēs e cęlo cecidit ſquiēte ībriū & vētoꝝ pcella, & ſignū cruētę cru
cis ī multoꝝ veſtib⁹ exīprouiſo apparuit,q̄ rerū oſtēta īſignē aliquā clero calamitatē portēdere in
terptabanť.Ioānes oīm pōtificū q ad id tps fuerāt flagitioſiſſim⁹,āno ſui pōtificat⁹ nono periit,alii
q̄tuor ānos & denos mēſes attribuūt.Bñdict⁹ q ī ei⁹ fuerat locū ſurrogat⁹,breui aplica eſt ſede eie
ctus,Otho Romanis irat⁹,ne legatis qdē auditis,q ex vrbe miſſi fuerāt ad veniā īplorādā, oīa cir
ca vrbē hoſtiliter eſt populari adort⁹,quo terrore ſubacta ciuitas Leonē reſtituit,eſtq ab Othone
iuramēto adacta,ne qd poſtea mutaret eoꝝ,q̄ ipator ī re pōtificia cōſtituiſſet.Bñdict⁹ ſexto mēſe
q̄ ſedere cœpat eſt ī ordinē redact⁹,quē Otho poſtea ſecū ī Germaniā abduxit,ne Romę relict⁹ no
ui alicui⁹ eēt mot⁹ cā.Leo ſui noīs octau⁹,q Othone authore fuerat pōtifex creat⁹,& a Ioānis duo
decimi factiōe eiect⁹,eiuſdē Othonis īperio reſtitut⁹ obiit anno primo ſui pōtificat⁹,ī quo illđ fuit
īſigne q ī eo reſtituēdo ius creādi pōtificis a populo & clero ad īpatorē trāſiit.Ioānes tertiuſdeci — Io.tertiuſdecimus pōtifex.
mus appellatiōis hui⁹ Leoni ſucceſſit,quo ſedēte rediit Romanę ciuitati ſuū pellēdoꝝ pōtificū ī
geniū factoq ī Lateranēſem domū īpetu Ioānē capiūt,captū ī Hadriani molē obtrudūt,mox cuſto
dię exēptū ī Cāpaniā relegāt.Incidit in hęc tpa violētus ille ī Venetis,& ad recordationē triſtis pe
tri Cādiani pricipat⁹,fuerat is ab exilio ī vrbē reſtitut⁹,vt ſupra ē demōſtratū.cōtraq cleri & op
timatiū iuſiurādū princeps creatus,iret initia cui⁹ adminiſtratiōis Veneti ad Othonē īperatorē
& Leonē pōtificē miſere,eſtq ea legatiōe īpetratū,vt Gradēſis eccleſia Venetię & Iſtrię priceps & — Gradēſis eccleſia.
mř eſſet,nec ita multopoſt Cādianus dux cū vxore diuortiū fecit,cauſat⁹ grauē ī illa ętatē,p quā
amplius parere nō poſſet,filiū quē ex ea ſuſcepat p ſpeciē religiōis abdicat,ſed paterna īiuria ado — Petri Cādiani facinora.
leſcēti beneuertit,q ſacris īitiatus Gradēſis poſtea antiſtites fuit.& ille p hęc domū futuris nuptiis
fecit vacuā,nec ita multopoſt Vualdertā Guidonis filiā duxit vxorē,q̄ affinitate auctus legitimū
pricipatū ī tyrānidē vertit,minaꝝ & ſupbię plenus,terribilis nō iucūdus videri cupiebat populo:
īde Opiterginis bellū ītulit,bello eā cauſam ptexuit q diceret ab Opiterginis pdia q̄dā poſſideri,
q̄ ad Vualdertā cōiugē dotali noīe ptinerēt.Vaſtatis itaq Opiterginoꝝ finib⁹,oppidū vi captū di
ripuit.Sūt & Ferrarięſes eodē noīe ab eo vexati,oppidūq ī eoꝝ finibus expugnatū.His demū ſuc
ceſſibus multo q̄ antea īſolētior fact⁹,ducariū pſidio firmat,ſimulq ī aptā prūpit tyrānidē, popu
lus ſuę libertatis memor,arreptis armis ī eū īpetū facit,tuebať locū ſuoq pſidio nixus , petiť itaq
tyrānus igniq ī ppiquas ędes īiecto ſquū cōflať icēdiū,quo ducariū primo,īde marcianū tēplū de
flagrauit:Cādianus ancipiti malo pculſus,vrgēte flāma,filiū quē ex recētiore coniuge tulerat, cō — Att.incendium.
plexus ī eā tēpli ptē trāſiit quā nōdū ignis corripuerat,ſecretioręq viā ingreſſus,cū nato quē ſibi
exilii comitē deſtinauerat,fugā molitus eſt,verū vbi oīa obſepta armis vidit,tū ī pces verſus ora
re cœpit,ne ſe tanq̄ imaniſſimā beluā,infeſtis armis circūſiſterēt,tātiſp ferro tēperarēt,dū ſuā cau — Att.Cādiani preces.
ſam ad populū diceret,tū ciuib⁹ itegrū fore de ſe ſtatuere qoqd libitū eēt. Cęteꝝ habere populū
fortaſſis iuſtā in ſe irę cauſam,filium īſontē ab oī iniuria pcul abeſſe debere,inhumane facturos ſi

patris odio i eũ ſęuiát,q p ętatẽ peccare nõ potuerit.Incaſſum miſſę oẽs illiꝰ pces,atq ab infeſto ar‑
matorꝫ globo acclamatũ,fas piũq eſſe tyrãnũ tollere,cuiꝰ cã niſi mala eẽ nõ poſſet. Ac cũ his plu
Cędes Candiani & filii
ribus vno tpe vulneribꝰ petitus,cũ filio cõfoſſus cõcidit.Sunt q ſcribát filiũ i nutricis gremio iu‑
gulatũ.amborꝫ corpora ſunt ad macellũ canibus piecta.Cęterũ Ioãne Gradonico petẽte,tã foedũ
ſpectaculũ ſubtractũ eſt oculis irarę multitudinis,corporaq e publico ſublata , ſepulturę reddita
ſunt.incẽdiũ circa ducis ſedẽ primo cõtractũ nõ ſolũ Marcianã,ſed Theodori etiã cũ trecẽtis pri
uatis domibꝰ,ppetua flãma cõſũpſit ędẽ.Ex Veneti p id tẽpus,tã memorabili exẽplo ſũt tyrãnidẽ
viti.Ioãnes põtifex vndecio mẽſe q̃ fuerat ex vrbe eiectꝰ,Romã reuerſus eſt,Lõfredo cãpanię comi
te,cuius ductu fuerat a ciuibus oppreſſus,cũ filio ab his quos facti poenituerat,interfecto.Affuit
nec multopoſt Otho,q audita põtificis calamitate,cũ Othone filio,ĩgẽtibuſq copiis oĩm opinio‑
ne celeriꝰ i Italiã trãſcẽdit,Romãq ĩgreſſus cõſules & pfectum vrbis,cũ Decarchonibꝰ in vincu‑
la cõiicit.creabanẽ adhuc Romę duo ãnui cõſules,erat & pfectꝰ vrbis q ius pplo dicebat,& hi pa‑
Decarchones.
tricii ordinis,ex plebe Decarchones duodecim nũero q ſenatꝰ vicẽ gererẽt,vt qdã ſcribũt,ego tri‑
bunitię ptãtis imaginẽ eã fuiſſe potiꝰ crediderim.Nec eñ pſus obſoleuerat veteris regiminis for
Quid terrę Ro. poſſiderent.
ma,ſuperat ſpecies adhuc aliqua ĩpii,qcqd eñ terrę patet ĩtra vrbẽ veterẽ & Tudertũ, & ruſꝰ a
Neapoli Beneuẽtoq ad Marſos,& Reatinos,q Sabinorꝫ ſunt,id totũ Romanę erat ditiõis,hoc cer
te fuit qd ex tãto olim ĩmpio reliquũ fecerat fortuna Rõano po.Habuit inde Otho qſtionẽ de iniu
At. vltionẽ
ria põtificis,authoreſq eiꝰ motꝰ alii ſũt alio ſupplicio affecti,cõſules in Germaniã relegati:Decar
chones laq̃o necari ſũt:Petꝰ vrbis pfectꝰ oĩm malorꝫ caput diu p vrbẽ diſtractꝰ,ac virgis cęſꝰ, &
ipſe trãs alpes poſtremo ablegaẽ.ſũt q ſcribãt pfectũ vrbis põtifici excarnificãdũ ab Othone datũ
barba & capillis derõſis,ad Cõſtãtiniani eq caput aliq̃diu pepẽdiſſe,vt cęteris documẽto eẽt,ne qs
temere ſacroſanctã dignitatẽ violare aliquo mõ auderet.Inde aſino ſedẽte,ore ad clunes obuerſo,
manibꝰ ad caudã ligatis,p vrbẽ circũuectũ,poſtremo ad necẽ ppemodũ cęſũ,ac tũ demũ in exiliũ
actũ.Pari ſeueritate,ac neſcio an etiã maiore vſus eſt in Lõfredũ & filiũ nup iterfectos,ãborꝫ cada
ueribꝰ ex ſacro i pphanũ deiectis.Per idẽ tps Sclaui,q Hadriano tertio põtifice Chriſtianę fidei ac
Duplex ſaracenorum clades.
ceſſerãt,ex Delmatia i Italiã claſſe trãſuecti,ſaracenos ĩgẽti cęde afflictos ex Gargani arce deiiciũt
Horꝫ Hũgari exẽplũ ſecuti,& ipſi qd reliquũ adhuc erat eiꝰ gẽtis i Italia,mltis cladibꝰ attriuere,
Cõſẽtia ab hoſtibꝰ recepta,tũ vero qa Othoni mõſtrabaẽ,fore vt ſi ptẽ ſui exerciꝰi ſaracenos mit
teret acciſis tot nup cladibꝰ,eiꝰ gẽtis viribꝰ,facile Italia pellerenẽ,miſit ille Othonẽ filiũ cũ exerci
tu,minime cõtẽptibili,ad cuiꝰ noui belli phamã territi Saraceni,nõ expectato hoſtiũ acceſſu, ſed
Saraceni Italiã relinquunt.
pda vndiq ad mare delata,naues trepide cõſcẽdũt,Italiaq relicta in Aphricã abiere. & authores
quos ſequmur,ſic rẽ digerũt.Ego(nã in rebꝰ italis ſępe infra gẽs ipa memorãda eſt)vix crediderim
Italiã tũ pſus ab his relictã,aut certe fateri oportet Gręcorꝫ cõmilitio i ipſã terrã reſtitutos.Sed
illis quoquo mõ tũc eiectis,maius iã negociũ Othoni attuliſſent Gręci ſupi maris orã tenentes,ſi
Gręci Italia pellunẽ.
reſiſtere voluiſſent.hi qa conati dicebanẽ Saracenis opẽ ferre aduerſus Othonẽ,ob eã cãm petiti
bello facile ceſſerũt.Sed nõ vna fama eſt,cur Otho fuerit Gręcos bello inſectatꝰ,nõ deſunt q ob fi
liã a Nicephoro,q q̃dtrageſimoſeptimo loco tũ Byzãtii impabat,Othoni denegatã,quã ſemel de‑
ſpõſa eẽt,Gręcos Italia a Germanis eiectos opinenẽ,& ob eã rẽ Cõſtãtinopolitanos Nicephoro ira
tos,q ipſius cauſa Gręci veteri Italię poſſeſſiõe excidiſſent,in eũ imperũ feciſſe,quo populariter in
terfecto,impium fit in Ioãnẽ eius filiũ collatũ. Verũ ſiue hęc,ſiue illa prior belli pcẽſa ſit cauſa,ſa‑
tis cõſtat & gręcos Italia eiectos,& Theophaniã,Ioãnis imparatoris ſororẽ Othoni ſcdo matrimo
nio ceſſiſſe,quã Ioãnes tertiuſdecimꝰ,cũ ipo Othone,Romę diademate inſigniuit. Eñuero Otho
maior rebus a filio pſpere in Saracenos & Gręcos hoĩes geſtis illũ ſibi conſortẽ impii aſciuit.Scio
fuiſſe q ſcriberẽt Nicephorꝫ p hoĩes aduerſę factiõis impio eiectũ & ab Othone iunioris pris iuſſu
reſtitutũ,& ob eã rẽ ſororẽ Theophaniã,priꝰ a Cõſtãtino pre pactã,mox vero abnegatã,Othonis
matrimonio reſtituiſſe.Fuerat Otho iunior vſus vtraq expeditiõe cõſilio & ſtrenua opa Pandul‑
phi ferrei capitis cognomẽto,& ob eã rẽ cãpana eccleſia Metropolitana declarata eſt a Ioanne põ
Othonis primo interitus.
tifice.erat Pãdulphus lõge princeps cãpani noĩs.Atq his geſtis duo Othones in Galliã conceſſe
rũt,nec Otho pater multopoſt Viennę in Auſtranis fato deceſſit,vir quã virtute bellica maxime
memorabilis,tũ qa impii decus ad Germanos traxit,q ſiue a Ioanne duodecimo,ſiue a Leone octa
Germanici impii origo
uo,nã res dubie tradiẽ,impii inſignia accepit,primus,qd ſatis cõſtat,Germanorꝫ legitime impera
tor fuit.Incidit initiũ Germanici impii,vt iis placere video,q a Leõe eũ inũctũ pdiderũt,in alterũ
Bñdictus ſextus põt.
a ſexageſimo ſupra noningẽteſimũ hũanę ſalutis ãnũ,q mũdanę originis fuit primꝰ & ſexageſimꝰ
ſupra cẽteſimum ac ſexies milleſimum.Impauit Otho annis duodecim,a cuiꝰ interitu breui Ioan
nes põtifex deſiit in humanis eẽ,ſedit ãnos circiter ſeptẽ.Bñdictus ſui noĩs ſextꝰ i demortui locũ

ſuffectus eſt,quẽ Cinciꝰ homo ĩ vrbe factioſus,in Hadriani molẽ vinctũ cõiecit,impieq́ꝫ in noxiorꝫ
carcere necauit. Aliĩ inedia extinctũ arbitrant̃. Mirũ videri poſſit ꝙ tã atrox & ĩpiũ facinꝰ vltorẽ
nõ inuenerit,video quoſdã ſuſpicari nõ iniuria in eũ ſequitũ,ſed qua culpa nõ expediũt. Periit Bñ
dictus anno primo ſui põtificatꝰ.menſe ſexto. Donus huius nois ſecũdꝰ fuit inde põtifex, quo ſe- Donus.II.
dente Baianus Bulgarus magicę artis gnatꝰ,Baſiliũ ĩpatorẽ,& Cõſtantinũ eiꝰ filiũ, ſic eñ ſcri pontifex.
bũt qdã,alii qbus libẽtius accedo,fratrem fuiſſe aiunt,amboſq́ꝫ ex Ioanne qui Nicephori fuit filiꝰ
ortos,tam atroci vexauit bello,vt parũ res iam ab arcta obſidione abeſſet,adeo iuxta Gręci Italiq́ꝫ
a virtute militari,maiorũq́ꝫ ĩdole deſciuerãt. Cęterũ id bellũ fœdere ĩter principes icto, breui ſopi-
tum eſt. Baſilio Cõſtãtinoq́ꝫ in Gręcia ĩpantibꝰ,Othone ſecũdo in Germania,Camalduléſiũ reli Camalduléſium origo.
gio orta eſt,aut certe nõ multo prius poſteriuſve eſſe cœpit,vt cõmentarii quos de ea re ad me de
dit Bernardinꝰ Cadolus Camalduléſis monachꝰ,ſignificãt. Romoaldꝰ Rauẽnas cõgregatiõis hu
ius author,q Othone ſecũdo ĩpante haud dubie ĩ humanis egit,etſi cẽtũ & viginti ĩpleuit ãnos
fuit is ſuo religiõis tyrocinio ĩ Claſſenſi monaſterio,eſt locꝰ is haud pcul Rauẽna,vbi pꝛĩa depo-
ſuit futurę ſanctitatis rudimẽta. Inde Venetiis cũ viro multę ſanctitatis aliq̃diu verſatꝰ,cuiꝰ pha
mã ſecutꝰ ad eũ pegre venerat. Interĩ vero multos pio hortatu,& virę exẽplo ad monaſticę ſolitu
dinis traxit cultũ,& ĩ his Petrũ Vrſeolũ,q ſextꝰ & vigeſimꝰ dux fuit ĩ Venetis. fuerat Vrſeolꝰ Pe
tro Cãdiano ſurrogatꝰ,de cuiꝰ violẽto prĩcipatu loco nõ mltũ diuerſo eſt ſupra memoratũ. Tra-
xit Bonifaciũ Othonis pneceſſatiũ,& Tarianũ,q adeo familiariter cũ Othone vixit,vt vterq́ꝫ alte
rius veſte vteret̃. Cõdidit Romoaldꝰ monachorꝫ cœnobia ĩ Hetruria,ĩ Piceno,flaminia, Venetia
Hiſtria,trahebat hoĩm mẽtes & ſtudia,ſermone & ſanctitatis opiniõe,tã facili ductu ad diuinorũ
cultũ,vt totũ orbẽ ad religionẽ pducere potuerit,vt Petrus Cãdianꝰ de eo pclare ſcripſit, niſi mo
dũ etiã in re optima ſibi ſtatuiſſet,incidit demũ Romoaldꝰ in Hetruria in Madulũ Apenini inco
lã,q de religiõe,vt ęquũ eſt credere,appellatꝰ,teſtatꝰ eſt habere ſe agellũ in ſummo Apenino,vbi p
getẽ viſus eẽt ſibi cernere ſcalas ĩ cęlũ ſurrectas,in qbꝰ incẽti mortales cãdido amictu cęlũ ſcãde-
rẽt,motꝰ ea imagine nõ minus q̃ diuino quodã oraculo Romoaldus,locũ ab hoſpite & petiit & ĩ
petrauit,oratoriũ cõdidit,cãdidã dat cucullã iis ferẽdã,q loco initiãdi eẽnt,ĩ argumẽtũ nocturnę
illiꝰ imaginis,quũ antea monachi ĩdiſcreto amicirent̃ colore,dedit & Camalduléſiũ nomẽ ferre, a Camalduléſe monaſterium.
Camaldulo cãpo vbi nouę eẽnt religiõis iacta fundamẽta. Sũt hodie ĩ eminẽtiſſimo iugo mõtis,vi
ginti milia paſſuũ ab Aretio,duodeuiginti oratorię cellę,in orbẽ diſpoſitę,qbꝰ ſingulis ĩpoſitꝰ eſt
irriguꝰ ortus,fõs,porticꝰ,ſacellũ,vaporariũ,nõ muro,nõ foſſa locꝰ circũſeptꝰ,pperuũ hic ſilẽtiũ,ni
ſi quũ ii q hic ſũt,ſacris opant̃,ſũt ex his qdã,q ne ſacrorꝫ qdẽ hora cũ aliis cõgrediãt̃,ſed ſibi agũt, Camalduléſium ritus.
q̃rta & ſexta feria pane & aqua trãſigunt ieiunia,nudis pedibꝰ,humi accubãtes,tertia & ſeptima
vinũ fructuſq́ꝫ adiiciunt̃,pꝛĩa ſcḋa & q̃rta coctũ pulmẽtũ, p cõualles huc & abrupta loca reptant̃
pcul ĩñ ad qngẽtos paſſus occurrũt lignę cruces,q̃s tranſgredi mulieribꝰ põtificio anathemate
eſt ĩterdictũ,eſt & viris carnẽ ferẽtibus,ĩñ ad duo milia paſſuũ alter Camalduléſiũ locꝰ, horꝫ vita
remiſſior,hinc oua mõtanis illis,& cętera edulia. Sũt plęriq́ꝫ eorꝫ q ſupiore egeſt eremo,in beatorũ
numerũ relati,& in his Petrꝰ Germanꝰ,q ab orone ĩ porticũ egreſſus,teſtatꝰ eſt vidiſſe ſe ſacerdo
tẽ magnũ triplici corona inſignẽ cęlũ aſcẽdere,ac q̃triduo poſt allatum,Pium huiꝰ nois ſcḋm põti
ficẽ maximum,Ancõe vita defunctũ. Sũt & ĩ lrĩs horum plęriq́ꝫ clarum nomẽ adepti,atq́ꝫ oĩm cla
riſſimum Gratianus Claſſẽſis monachus,decretorũ volumine vtiliter edito,Bonauẽtura, q cõſti
tutionũ libros ſcripſit,Ambroſiꝰ fluẽtinꝰ gręca & latina facũdia clarꝰ. Incidit in hęc tpa Albertus Gratianus
Boemi ſanguinis Pragẽſis antiſtes,q ĩ Pãnoniã pfectꝰ ciꝰ gẽtis regẽ baptiſmi lauacro ſuſtulit,ante Viri illuſtres.
ſtites inde regni illiꝰ ad verę pietatis cultũ pdicatiõe & exẽplo hortatꝰ,ĩ Bithyniã trãſiit, ppagã
dę fidei ſtudio,vbi martyrii eſt palmã Pruſię adeptꝰ. Fuit & Eduardi Anglię regis p id tps nomẽ
ſctitate clarũ. Donꝰ anno ſui põtificatꝰ pꝛio mort̃. Bonifaciꝰ ſeptimus,ex Doni interitu ſedẽ indi
piſcit̃,Blõdus hunc Bñdicto ſexto cõtinuo ſubiicit,nulla ĩterim Doni mẽtiõe facta. Bonifaciꝰ põ- Eduardus.
tificatũ malis artibus adeptus breui amiſit,ſiqdẽ male pta male dilabunt̃,cõſpirarunt in eum plu Bonifacius
res boni,vno tpe,metuq́ꝫ coactꝰ vrbẽ deſerere,Vaticanę ędis donaria cõpilauit. Byzãtiũ ĩñ pfectꝰ, ſeptimꝰ põ
rãdiu ibi fuit quoad res ſacras,furto ſublatas,p ocium vẽdidit,ingẽtiq́ꝫ pecunia ex nefaria illa au- tifex.
ctione coacta,vrbẽ repetit,eo cõſilio,vt fert̃,vt pfuſa largitiõe tyrãnum Romę ageret veriꝰ q̃ põ
tificẽ. Reuerſus primum oĩm Ioãnẽ,ſupmi ordinis antiſtitẽ,q ſe audacter fœdiſſimis eius conati- Atr. Boni facii facinus.
bus oppoſuit,ĩ ſuã ptãtẽ redactum,luminibus priuat,nec ipſe multum ĩde ſupſtes fuit,ſiue metu,
ſiue poenitẽtia pacti ſceleris,atrociter vitã finiuit. Mirum dictu eſt, q̃tum p id tps degeneratũ ſit
a veterum põtificum pietate,illi ſuo ſanguine põtificium decus auxerunt,hi auctum, cędibus &

rapinis pphanarũt:donariis illi tẽpla ditarũt,hi ſacrilegiis exuerũt:hi malis artibꝰ rẽ bonã ambi re,illi oblatã cũctãter & verecũde adire,vt difficile ſit iudicare.plus moderatiõis & ĩnocẽtię ĩ illis fuerit,an in iis q poſtea ſecuti ſont,ĩpodentię & temeritatis,ſed vtinã hęc mala vna ętas vidiſſet.

Bñdictꝰ ſeptimꝰ põtifex.

Fuit põtifex Bonifacꝰ ſeptẽ mẽſes.Bñdictꝰ q Bonifacio ſurrogatꝰ eſt,ſeptimꝰ fuit ab eo q primꝰ tulit id nomẽ,is dignitate recepta primũ oĩm Arnulphũ Remẽſem antiſtitẽ,ſeditiõe pulſum reſtituit.Interea Otho Hẽricũ Bauarię ducẽ nouis rebꝰ ſtudẽtẽ,armis domuit, ſed dũ id bellũ gerit, Lotharius Frãcoꝝ rex Lothoringiã occupat,ĩperii puinciã,Aqſgrani agrũ populat.Otho Bauarico defunctꝰ bello cõfeſtim Lothoringiã recepit,ĩde Lotharii regnũ adortꝰ,Lugdunẽſem agrũ &

Otho Francorum res bello ĩſectatur.

Sueſſoniũ vaſtat,Pariſios poſtremo adortꝰ,ſuburbana tecta incẽdit.& Otho in hũc maxĩe modũ vltus eſt Frãcoꝝ iniuriã.Cęterũ dũ Germaniã repetit,in Axonę fluminis traiectu magno eſt affectus ĩcõmodo,plęriq; militũ fluminis ĩpetu perierũt,ſed multo plures hoſtiũ armis q extremũ car

Germanoꝝ clades.

pebãt agmẽ.Verũ dũ hęc ĩ Gallia geruntur,Baſilꝰ & Cõſtãtinꝰ fratres ex Ioãne geniti,cuius ſoror Othoni nupſit,patre defuncto,Syriã primo populati ſunt,mox Cretã ĩſulã Saracenis ĩde deiectis

Baſilii & Cõſtantini fratrum geſta.

recepe,qbꝰ ſucceſſibꝰ elati,Othone gallicis bellis occupato,res ĩ Italia nup omiſſas,armis repetere cõſtituũt,Othonis affinitatẽ nihil veriti,Saracenos ſuo cõmilitio aſciſcũt,ĩgẽti pecunia his prius appẽſa ſtipẽdii noĩe.ſed Saraceni idcirco creduntur ad id bellũ accerſiti,vt quũ res ĩ Italia gererẽt, oĩa a tergo pacatiora Grai ĩpatores haberẽt.In Italiã igitur claſſe delati,prĩo Bariũ occupãt,ciuibꝰ

Apulia & Calabria a Gręcis capiuntur.

ptim cęſis,ptim Byzãtiũ trãſmiſſis,nequa poſt defectio ĩde ſeqret.Matera dein exciſa,breui Apulia tota Calabriaq; potiuntur.Otho poſt gallicũ bellũ,paceq; cũ Lothario firmata,Italiã cum Theophania cõiuge petebat,pceſſeratq; ĩ Taurinos vſq; quũ nũciis & lrĩs trepide affert,Baſiliũ & fratrẽ ĩ Italia eẽ Apuliã ſibi Calabriãq; armis vẽdicare.Sũt q ſcribãt,& ĩ his Sicardus & Guilielmꝰ, Othonẽ priꝰ Sclauos & Delmatas bello pſecutũ q̃ Romã venerit,ac tertã ipſã,gręcoꝝ pſidiis ſpoliatã,cęde & populatiõibꝰ cõpleſſe,Romã ĩde pgreſſus,ſup ĩgẽtes copias,q̃s ſecũ trahebat,delectu ĩ Italia habito,in hoſtẽ pficiſcitur.Caſtra prĩo ad Beneuẽtũ habuit,nec ita multopoſt ad Baſentel-

Vincitur Otho a Gręcis.

lũ cũ gręcis acie cõflixit,quo pl̃io Romãi Beneuẽtaniq;,nõ tãtũ pugnã detrectauere,ſed ſigna etiã ab his deſerta dicuntur,cętetę itaq; Germanoꝝ copię,cũ mlt'a cęde fuſę diſiectęq; ſũt.fuit ea pugna Othoni & Italis tã funeſta,vt facile fuerit Gręcis ĩpatoribꝰ,& barbaris q cũ his militabãt,Romacũ tota Italia potiri,ſi victoria vti-ſciuiſſet.Otho acie illa digreſſꝰ,& ad mare fuga delatꝰ, ſcaphã trepide cõſcẽdit,interceptuſq; ab ignaris q̃s eẽt,in Siciliã defertur,hic agnitꝰ grãdi pecunia Siculis pmiſſa ſeruatus eſt,piratis ſupplicio affectis.Mox Romã reuerſus,multã adhibuit ſolertiã in perquirẽdis amiſſi exercitꝰ reliquiis,fuiſſentq; cõfeſtim ab eo ad ſoppliciũ reqſiti Rõani deſertores,niſi ſpoliatꝰ exercitu veritꝰ eẽt ne q̃s grauior ex ea aĩaduerſiõe motꝰ in vrbe oriretur, in Beneuẽtanos

Otho Beneuẽtũ incendit.

igitur deflexit irã,hoꝝ vrbẽ eximprouiſo adortꝰ hoſtiliter diripuit,direptã incendio deformauit,cũ vero Bartholomei oſſa ĩde Romã trãſlata quidã arbitrantur,in Tyberina inſula ſita ſunt quę olim Iouis fuit.Et Otho Beneuẽtanos p hũc modũ vltꝰ eſt,quũ multo ęquius fuiſſet in deſertores animaduertere more maioꝝ,q̃ inſontẽ ciuitatẽ pdere,ipſe Beneuẽto exciſo Romã rediit, vbi paucis

Othonis ſecũdi interitus.

diebꝰ fato vita deceſſit,in veſtibulo Vaticanę ędis,Paradiſum vocant,Porphyretico,qđ ad lęuam ſubeũtibus occurrit,labro eſt ſepultꝰ.Blõdus negat ſibi cõptũ eſſe quo pontifice obierit Otho,q a tres cõtinuo ordine Ioãnis noĩe fuerit p id tps pontifices,inclinat tñ animꝰ in Ioãnẽ quartumdecimum.Platina in Benedicti ſeptimi põtificatũ,q Ioãnis huius fuit pceſſor,Othonis exitum cõiicit quo adhuc ſedẽte de nouo ſit impatore agitatũ,variatũq; ſentẽtiis,quũ alii Othonẽ tertiũ, huius defuncti filiũ poſcerẽt,alii Hẽricũ Baoarię ducẽ,q primi fuit Othonis ex fratre nepos. Erãt Italici nois,q Creſcẽtio Nomẽtano viro clariſſimo,ſummã impii deferẽdã cenſerẽt,cæterũ Othoniani

Otho.III. imperator.

exercitꝰ duces q Romę erãt,oĩ cõſultatiõe reiecta,Othonẽ tertiũ creauere,Probauit Germanorũ prerogatiuã Bñdictꝰ põtifex,ne diſcordia aliqua ex ea re oriretur.nec ipſe multũ ſupſtes fuit Otho-

IO.quartuſdecimus pontifex.

ni,obiit anno ſui põtificatꝰ octauo,mẽſe ſexto.Sequitur Ioãnes quartuſdecimꝰ,parũ feliciter creatꝰ quippe q tertio mẽſe q̃ ſedere cœpat,a ciuibꝰ captus,cõiectuſq; in Hadriani molẽ,pędore & ĩedia cõſũptꝰ eſt.Ferrucii opera captũ crediderũt qdã,fuit is Bonifacii pater,vir factiõe potẽs,odii cũ

Viri illuſtres.

fuiſſe fert ſimultas,quã Ioãnes cũ Bonifacio exercuerat.Fuerũt per id tps viri ſanctitate & doctrina clari,Odilius Cluniacẽſis abbas,& Berẽgarius Turonẽſis.Tenuit inde ſedẽ Ioannes huiꝰ nois

IO.XV. põtifex.

quĩtuſdecimꝰ,odit is inſigniter clerũ,& a clero eſt odio habitus,adeo neceſſarioꝝ ſuoꝝ deſideriis addictꝰ,vt oĩa his iuxta ſacra & pphana largiretur,qui mos ad poſteros tranſiit.eſt huius pontificatu fame & peſte laboratũ,eſt terra quoq; horrende mota circa Capuam & Beneuẽtum,fuitq; p hæc parum læta Ioannis adminiſtratio,nec magis calamitoſa q̃ breuis.Moritur octauo menſe ab

eo,quo ſedere cœpat.Ioãnes ſextuſdecimus defuncto ſufficit̃,ita tres eodẽ noĩe põtifices, qđ ĩ nul Io.XVI.põ
lo alio,qđ ſciã,accidit,vnꝰ poſt aliũ,ordine nihil intermiſſo,ſedẽ tenuere.Cęteꝝ vltimo ſedẽte,ter tifex.
tius Otho Romã venit,vt ſcribit Platina.Profugerat Ioãnes Creſcẽtii metu (q tũ Romę dñm ve
rius q̃ cõſulẽ agebat) in Hetturiã,cęteꝝ veritꝰ Creſcẽtꝰ qđ erat futuꝝ,vt põtifex extorris Otho
nẽ in Italiã accerſeret,ꝑ nõ puo habuit negocio cũ eo in gr̃am redire,Romãq; redeuntẽ mĩta ve
neratiõe excepit. Blõdus hęc oĩa Ioãne qntodecimo põtifice accidiſſe author eſt , adeo in multis
Platina a Blõdo diſſentit,etſi vterq; teſtato ſcribat tãtã eſſe ſcriptoꝝ pplexitatẽ, vt q̃ qbus antepo
nẽda ſint,qbuſdã in locis plane intelligi neq̃at:Sed Platinã,vt tutius,ita libẽrius ſequor in põtifi
cia hiſtoria qđ ſum ſępe teſtatus.Fuit Ioãnes hic quartus & quadrageſimus põtifex ſupra centeſi
mum.Fuere ꝑ hæc tp̃a,viri diuinaꝝ lr̃arum ſtudiis clari, Henricus abbas Lobiẽſis & Theobaldus Viri illu
Vltraiacẽſis antiſtes,q virginis Deiparę & ſacratiſſimę crucis Encomiaſticha ſcripſit.Albo Floria ſtres.
cenſis abbas in Vaſconibus martyrio cõſumptus,fuit & Alpharabius Arabs , & Anedalis,vterq;
ph̃ię affectator ſua tẽpeſtate clarus.Deſiit Ioãnes ſextuſdecimꝰ in humanis eſſe anno ſui põtifica
tus nono,mẽſe ſexto,q̃ põtifice vt credere par eſt,Otho tertius Romã venit,nã qđ Blõdus a Ioan
ne qntodecimo ait accerſitũ,ꝑ mẽdacio refellit̃,ĩpleuit enim eius põtificatꝰ vix mẽſes octo, vt Pla
tina ſcribit,q qđ miror,neq; hoc neq; illo põtifice Othonẽ in Italiã veniſſe ait , ſed a Ioãne ſexto
decimo accerſitum ꝑdidit ſolũ.Cæteꝝ quocunq; põtifice imꝑator Italiã ingreſſus eſt,anno vnde
cimo q̃ imꝑare cœpat veniſſe ꝑdit̃.Iã vero & illud parũ ꝑſpicue fert̃ qd in Italia potiſſimum ege
rit.Creſcẽtius Bñuentanos Cãpanos ait ab eo pacatos,q Romanis eſſent antea infeſti. Poſt Ioan
nis obitum Otho,nõ expectata cleri aut populi ꝓrogatiua,Gregorium Saxonẽ nominatim ponti Gregorius
ficẽ declarauit,ꝑ quẽ breui poſt ipſe impii inſignia accepit.Profectus ĩde ex vrbe,voti cã,Michaeľ pontifex.
ædẽ inuiſit,q̃ in Gargano eſt,locũ paucis añ annis miraculo illuſtratum,ad ãnũ humanæ ſalu
tis octingẽteſimũ nonageſimũ tertiũ q̃rtũve,Stephano eius noĩs qnto ſacrã tenẽte ſedẽ,ſolutꝰ vo
to ex Apulia ꝑ vrbẽ in Germaniã reuertit̃.Et in cętera Italia tũc is erat rerũ ſtatꝰ,quũ Veneti pu
blica libertate Cãdiani principis cęde aſſerta,Petrũ Vrſeolũ ſibi ducẽ creaſt, inuitum & reſtitãtẽ,
exterritum credo atrociſſimo exitu ꝑrimi principis,ꝓſertim quũ ſciret a ſapientiſſimis ph̃is ꝑdi
tum, tatum & ꝑdifficilẽ innocẽtię locũ in oĩ publica adminiſtratione mortalibꝰ relinq.Incidit Vr
ſeoli principatus,in Bñdicti huius noĩs ſeptimi tp̃a . Primũ igit̃ oĩm piũ & populare opꝰ aggreſ
ſus,ducariã domum cum tẽplo reſtituit priuato ſumptu,ac maiore q̃ antea apparatu,Euãgeliſtæ
corpus incendio ſeruatum nouo cõditorio intulit, Aureã tabulã græcanici opis ad aram maximã
dedicauit.Bariẽſes in Apulia a Saracenis obſeſſos cõmeatu iuuit,& cum Barbaris Græcoꝝ claſ
ſe auctus,circa hęc loca,cõflixit,magnaq; ſtrage fudit,ſed hæc aliquanto poſtea geſta , conati ſunt
pauci,qui furioſi illius Candiani regiminis miniſtri fuerant, Vrſeoli principatum optabileq; reipu
blicæ ſtatũ,nouis motibus labefactare,Vitale Candiani filio impulſo, vt ad Othonem ſecundum,
q tunc in Italia erat,ſe cõferret,apud quem ille indigniſſima patris ſui cæde deplorata,eiulatu &
nouo principi ex ea re inuidiã cõflauit ingẽtẽ,mouerũt Vitalis lachrymæ Othonẽ,mouit & Can
diani renouata memoria,q Othonis hoſpes paternus fuit,& ob Vualderrã,quã duxit vxorẽ, pne
ceſſarius,Iubet itaq; imꝑator Vitalẽ bono aĩo eſſe,ſimulq; pollicet̃ ſe,& paternæ cædis,& ipſiꝰ exi
lii vltorẽ.Cæteꝝ ſiue maiores curę ꝓpoſito auerterint,ſiue m̃ris,vt alii ſcribũt,hortatu , nihil vl
tra minas euectus,cũ Venetis in gr̃am rediit.Vrſeolꝰ,religiõis cã,ſpõte principatu abiit, cũ pau
cis ſui cõſilii cõſciis Venetiis occulte ꝑfectus in Aqtania reliquũ vitę egit,ad Michaeľ phanũ,qđ
Muriano ꝓiacet,monaſticã ꝓfeſſus vitã,vt alii ſcribũt,ſc̃itate ꝑfecit,qđ accidere potuit , vt aliq̃
diu ꝑcul domo ꝑegrinatꝰ ibi demũ quieuerit.Vitalis Cãdianꝰ fit inde princeps,quo annitẽte Vita
lis Gradẽſis antiſtes,a pr̃e olim abdicatus ſacerdotii ꝓtextu,q.ꝓ ad Othonẽ ſe cõtulerat , ab exilio
eſt in patriã reſtitutꝰ,Is cum publicis legatis ad Othonẽ poſtea miſſus, vt ſiqd reſidui odii adhuc
in illo eſſent aduerſus Venetos,ꝓcibꝰ diſcuteret,nec in caſſum ſuſcepta eſt legatio , placatꝰ Otho
cũ Veneto noĩe fœdus inſtaurauit.Vitaľ graui morbo cõflictatꝰ,octauo ãno ab eo quo cœpat rẽ Othonis &
pub.adminiſtrare,ſe ĩ ordinẽ redegit,mõaſticã &ipẽ vitã ſecutꝰ,ex publico ad Hilarii Phanũ ſe cõ Venetorũ
tulit,hicq; paucis diebꝰ fato defungit̃.Cãdiano Tribunꝰ Memus qnto & vigeſimo dux loco ſurro fœdus.
gat̃.Alii ſeptimo aiũt & vigeſimo.Incidit huius pricipatus in triũ põtificũ tp̃a, q Ioãnis nomẽ tu
lere.Hoc duce Stephanꝰ Caloprinus ciuili ſeditione vrbe elicit̃,eiectus ad Othonẽ ſcđm ꝓfugit,q Stephanus
tum forte Veronæ erat,nã nõ ſemel Italia ab eo adita eſt. Pollicet̃ ei Caloprinꝰ patriæ ꝑditionẽ ſi Caloprinus
bello Venetos ꝓſequeret̃.Adiecit aĩm Otho ad Venetos ſubigendos,qñ nõ leuis tantæ rei mouẽ Tẽtãt fame
dæ adeſſet author,primo itaq; Veneti fame petiti ſunt,totius Italiæ cõmercio interdicto,vt com Veneti.

inſul',q̃ i Vẽetoꝝ fidẽ vẽiſſent,oĩ pt̃ate dicidi iuris ẽeſſent.Incidere hęc,q̃ Vẽeti, Vrſeoli ductu,ĩ
Delmatia geſſere,q̃bus icta ſunt,vt mihi videt̃,fundam̃eta futurę potẽtię.in Othõis tertii tp̃a,Ba
ſilio & Cõſtãtino Byzãtii ĩpãtibus.Cæteꝝ,q̃a Vrſeolus duodeuigĩti ãnos rẽp.adminiſtrauit, quo Quo tẽpore
põtifice ea geſta ſint affirmare neq̃o,quũ Gregorius.V.Ioãnes.XVII.Silueſter.II.Ioãnes.XVIII Veneti Del
&.XIX.Sergius.IIII.& Bñdictus.VIII.Vrſeolo principe põtifices fuerint.Ipſe (q̃d ſatis cõſtat) matiã ade
reip.adminiſtrationẽ recepit,ad ãnũ ſalutis noningẽteſimũ ſc̃dm,fuitq̃ in Venetis ducibus vige pti ſint.
ſimus ſeptimus.Inſtaurauit poſt Delmaticã expeditionẽ Vrſeolꝰ Gradũ,vbi ædẽ ſacrã, vetuſtate
collapſã,ꝓprio repauit ſũptu.Miſit & filiũ,ꝑuũ adhuc,id Othonẽ tertiũ ꝑ lſas ad ꝑetẽtẽ,q̃ tũ Ve
ronę erat,is prĩę vnctiõis ſacramẽto ab ĩpatore admotus,Otho dici cœptus ẽ, quũ Petro antea illi
nomẽ eẽt,multæ p̃terea ĩmunitates mercati & portus celebrãdi iura ab Othõe ꝑ id tp̃s ĩpetrata,
q̃ ignoto ẽt habitu Venetias veniſſe dr̃,exoluẽdi voti cã, & cũ principe ad quẽ de ſuo aduẽtu pri
us occulte ſcripſerat,noctu diui Marci ædẽ ſubiit,fuitq̃ plures apd̃ Vrſeolũ dies in hoſpitio,cuiꝰ Otho tertiꝰ
p̃ñtia vt cõmodiꝰ celaret̃,mane dux Venetus prãdebat in apto,noctu cũ eo familiarit̃ cõuiuabat̃, Venetoꝝ
tũ Otho aureũ pãnũ,q̃ ãnuus Cęſaribus ex fœdere debebat̃,in ꝑpetuũ Veneto noĩ remiſit, ĩpe cõ hoſpes.
tra mltis & ãplis muneribus dõatus,Rauẽnã,vñ venerat,reuertit̃.Triduo poſt Vrſeolus ppl'm ꝑ
cõciõe docuit de Othõis ad vrbẽ appulſu,q̃ apd̃ ſe plures dies in hoſpitio fuiſſet, & q̃ eẽnt ab eo,
publico noĩe,ĩpetrata,fecit ea res vt Vrſeolus,ex grato,fit gratiſſimus factus vniuerſę ciuitati.Lau
data ẽ ab oĩbus eius fides,laudata & induſtria in tãti hoſpitis p̃ñtia occultãda, datũ ẽ igit̃ illi,vt
filiũ ſibi collegã cooptaret,quẽ in publicę adminiſtratiõis cõſortiũ aſcitũ,cũ altero filio Byzantiũ
miſit ad Baſiliũ & Cõſtãtinũ ĩpatores, vñ magnis aucti honoribus domũ incolumes ad patrẽ re
diere.Sed maior oĩno ẽ reꝝ humanaꝝ incõſtãtia q̃ aĩo cõp̃hẽdi poſſit,nulla fuit vñq̃ tã ſolida fe
licitas quã nõ aliq̃s fortunę morſus attigerit,Deformata ẽ pulchra alioq̃ & felix Vrſeoli ducis ad
miniſtratio,duabus ſęuiſſimis cladibus,q̃bus vno tp̃e affecta ẽ ciuitas,fame & peſtilẽtia, filii ſuauiſ
ſimi,ac nurus cõtinuatis ꝑpe funeribus.Cũ Aggeranis & Saccẽſibus ẽ nõnihil diſceptatũ, cũ his
de portoriis,de paludibus cũ illis Laureto circũiectis,vtrũq̃ negociũ ex reip.dignitate trãſegit Vr
ſeolus,poſtrẽo oẽ p̃ſimoniũ ſuũ tripꝑtito diuiſit,ptẽ vnã filiis diſtribuit,alterã in pauperꝝ alimoniã, Vrſeoli mu
ſacrarũq̃ ædiũ reſtitutionẽ impẽdit,q̃d reliquũ fuit in ſpectacul' publicoq̃ cõgiario ẽ ab eo adhuc nificentia.
in hũanis agẽre cõſũptũ.Morit̃ inde quũ duodeuiginti ãnis rẽp.adminiſtraſſet. Filius q̃ caſu q̃dã
vt diximus,Othõis nomẽ tulit defuncto ſucceſſit, adoleſcẽs alta indole p̃re auoq̃ principibꝰ viris
nõ indignus,nec ſapiẽs adminiſtratio fruſtrata ẽ hoĩm expectationẽ,q̃ phama Geica rex Pãnonię ĩ
pulſus,filiã illi vxorẽ deſpõdit.Sed Venetaꝝ reꝝ relatio q̃d ſępe accidit,lõgiuſcule excurrit,nunc Geica rex.
explicatio aliaꝝ gẽtiũ paulo altius repetẽda iã inde a Gregorii.V.creatiõe,quẽ priua authoritate
Otho.III.põtificẽ declarauit,q̃ res effecit vt cõfeſtim poſt Othõis ex Italia digreſſũ ſeditiõibꝰ agi
tatꝰ in Hetruriã primo Gregoriꝰ cõceſſerit,fuitq̃ hic aliq̃diu eo cõſilio,vt ſi a Rõanis,vt nup̃,Ioã
nes deceſſor ſuus in vrbẽ reuocaret̃,nullis Othonẽ inq̃etaret q̃rel', veꝝ vbi oĩa obſtinatiꝰ vidit fie
ri,in Germaniã ad Othonẽ ſe cõtulit,de cuius ꝓfectiõe poſteaq̃ Rõę auditũ ẽ,ciuitas metu ꝑculſa
Creſcẽtiũ cõſulẽ creat,cui negociũ dat̃,vt videat,ne eo motu,q̃ ab Othõe inſtabat,aliq̃d detrimẽ Ioannes põ
ti capet Rõanũ nomẽ.Ioãnes Placẽtinus põtifex declarat̃ ex Creſcẽtii authoritate,vir apptime do tifex.
ctus atq̃ ęq̃ diues,hũc Platina & alii nõ reponũt in ordinẽ põtificũ tãq̃ parũ legitime creatũ.Cre
ſcẽtiꝰ de Othõis in Italiã reditu factꝰ certior,muros vrbis & portas ope p̃ſidiiſq̃ firmat, Hadriãi
molẽ tã valide cõmunit,vt ob eã rẽ ſit poſtea aliq̃diu Creſcẽtiãa arx dicta,nũc Michael' archãgeli
eſt.Affuit nec mlto poſt Othominas & vltionẽ ſpirãs,militũq̃ mltitudine fretꝰ vrbẽ,q̃ pre potuit Otho hoſti
corõa cingit.Rõani tãta vi hoſtiũ extriti ad p̃ces & lachymas vertũt,pãdunt̃ portę vrbis Othõi liter Romã
Creſcẽtii iuſſu.poſteaq̃ ppl's labare viſus ẽ,ĩpe cũ Ioãne põtifice Hadriãi arcẽ occupat,totiꝰ rei euẽ petit.
tũ ĩde expectaturꝰ,aliq̃diu igit̃ arx oppugnata ẽ,ac valide defẽſa. Cæteꝝ q̃a vi nõ potuere,fraude
ambo capti,facta illis ſpe venię,in ęquũ deſcẽdere ad Othõis cõſpectũ ituri,ſed obit̃ intercepti,Cre Attende vl
ſcẽtius mltis cõfoſſus vulneribus cõcidit,Ioãnes luminibꝰ priuatꝰ dignitate ſpoliatꝰ ẽ.Gregorius tionem.
vndecimo mẽſe q̃ inde exciderat,ſacrã recepit ſedẽ.Cęteꝝ iniurię acceptę nihil ĩmemor, vt Rõa
nos & cleꝝ vniuerſũ vlciſceret̃,ſãctionẽ tulit de imꝑatore eligẽdo,vt ſol' Germãis liceret principẽ
eligere,q̃ Cęſar & Rõanoꝝ rex diceret̃,tenuit mos iã ãnos ꝓpemodũ q̃ngẽtos, quũ id decretũ ĩ eũ
ſalutis ãnũ ĩcidiſſet,q̃ milleſimus ſc̃ds fuit a ſacratiſſimo Chriſti ortu. Veꝝ fuerint ne tũ primum Imperatoris
creati, q̃ ĩpatorẽ legerẽt,an poſtea res inducta ſit,paꝝ cõptũ habeo. A Blõdo diſerte ponunt̃ tres electio & ele
nũero ãtiſtites, Magũtinus,Treuerẽſis,& Agripinenſis.& cũ his Brãdiburgenſis Marchio,comes ctores.
Palatinus,dux Saxõię,& rex Boemię,q̃ ꝑtiti int̃ ſe ſint munia circa Cęſarẽ obeunda,tres primores

illi ſcribarum noīa ſortiri,vnus Germaniæ,alter Galliȩ,tertiꝰ Italiȩ,Brãdiburgẽſis q̃ſtor, Palatinꝰ
comes ſcutiferi munꝰ ubiret,potiuſq̃ dapiferi vt qdã ſcribũt,Saxoniȩ dux ferret enſem,&Boemiȩ
rex pincerna eēt.Otho poſt ſanctionẽ illã a Gregoriu latã in Germaniã cõceſſit.Tuleſt eã rẽ Gal-
li iniquo aīo,verũ qa in Lodonico Lotharii filio Caroli magni genꝰ defecerat, regnũq; ad Vgonẽ
venerat cognomẽto Caputiũ (a regibꝰ enī ad duces res aliq̃diu trãſlata eſt) nihil vlteriꝰ cõtẽde-
re conati ſunt,& Gallis nouoꝝ hoīm cõditionẽ aſpnãtibꝰ,& illis ipſis penes quos fuit regiminis ſũ
Roberti Vgonis filii virtus. ma pſenti fortunȩ libẽter acqeſcẽtibꝰ.Laudaſ in his,q magni Caroli genꝰ attigerũt,Robertꝰ Vgo
nis magni filiꝰ militari virtute clarꝰ,ſed pietate adhuc clarior,cuiꝰ illud eſt.Sãcti ſpiritꝰ adſit no-
bis gratia,hic primꝰ bonis artibꝰ Galloꝝ & cæteraꝝ gẽtiũ ſtudia a Caroli Magni ſtirpe ad nouita
tẽ ſui gñis traxit,vt cœperint nõ tãtũ nouũ in rege genꝰ pati,ſed nouoꝝ etiã virtutes mirari.Gre
gorius anno ſui põtificatus ſcdo,menſe ſeptimo,deſiit in humanis eſſe.Incidit in huius Gregorii
tpa,q quintus & quadrageſimꝰ ſupra cẽteſimum põtifex fuit,aut certe in Ioannis ſextidecimi,q il
Montferratenſis domꝰ origo. lum pceſſit,Mõtferratẽſis principatꝰ origo.Almarus primꝰ in gẽte princeps, Saxoniæ fuit ducis
filiꝰ q parẽtibꝰ ad Galecianã apſi ædẽ ex voto pficiſcẽtibꝰ,Alexãdriȩ eſt natus, ibiq; infans a parẽ
tibus relictus,datiq; ſunt illi nutricii,nutriceſq;,vt ſplẽdidt & ex ſplẽdore domeſticæ fortunæ alere
tur.Cæteꝝ parẽtibus lõga pegrinatiõe amiſſis,amiſit & principatũ,ſed inſtituẽriũ cura,ingeniiq;
facilitate,rãtũ inde puer pfecit,vt Otho ſcđs illi ignoto adhuc Alaſiã filiã,vix infantia egreſſam
literis dederit inſtituendã.Ego (vt apte dicã qđ ſentio) vix crediderim accidere potuiſſe,vt puer
tã claris ortus natalibus,p ignobili & deſpicato fuerit apud Othonẽ,pſertim quũ illis,q in crepũ
diis puero alimẽta pbuiſſent,quiq; poſtea inſtituerũt,nulla fuit cauſa cur puerũ tãta indole & iam
adoleſcere incipiẽtẽ,paterenſ in obſcuro eſſe,qn ppiꝰ vero eſt vt paterno principatu priuatꝰ admo
dũ puer fuerit Almarus in Othonis regiã delatꝰ ab his q illũ nutriuerãt,atq; p eos ĩpatori cõmẽ-
datus agnituſq;,ſit cũ Othonis filia cultꝰ & inſtitutꝰ,nã primꝰ Otho ex Saxoniæ regis filia ortus
eſt,atq; ita lõga cõſuetudine,qa vna inſtituerenſ, cœptus ſit a regis filia amari prima ineũte ado-
Att. Almari & Alaſiæ caſum. leſcẽtia. Verũ quoquo modo contigerit vt Almarus apud regẽ fuerit,illa (qđ ſatis cõſtat) vbi eo
venit vt p ætatẽ viꝝ cognoſcere poſſet,adoleſcentis forma & ingenio capta,author illi fuit, vt qñ
ob diſparẽ fortunã eius cõnubio aliter potiri nõ poſſet,vna,ignoto habitu,in alienas terras pfici-
ſcerenſ.Pacti prius inter ſe matrimoniũ,fideq; in id data & accepta , regia domo occulte digreſſi,
lõgis itineribꝰ in Albingaunos venere. Hic tãdiu diſſimulata veriuſq; pſona ãbo cõmorati,vt ter
ſit interim Alaſia enixa,poſtremo agniti,p Albigẽſem antiſtitẽ in Othonis grãm recepti,eã Italiȩ
ptẽ ab eo poſſidẽdã accepe,quã Mõtferratẽſes hñt,cũ iis q circa illos extremã Italiã incolũt , inter
Veſulũ mõtẽ,Apeninũ,& Liguſticũ mare.Ex Almaro ſepties Alaſia pepit.Guilielmꝰ maximus na
tu,patre defũcto,ab Othone auo materno,adhuc in hũanis agẽte,Marchio appellatꝰ,ĩ paterno lõ
caſ pricipatu,cæteri Almari liberi oēs virilis ſtirpis,aui munere,ſuũ ſinguli ſunt pricipatũ adepti,
vrbes cũ titulo datæ,Sauona,Cœna,Inuſa,Pẽſoniũ,Boſchũ,& Salutiæ.Et familia vetuſta,& illu-
ſtris tã mẽorabili caſu ĩ Italia p id tpꝰ orta eſt, q̃ p viros fortitudie & pietate ĩſignes ad nr̃am vſq;
memoriã ppagata ẽ.Hic Chriſtiani noīs aſſertores acerrimi,fundatores ĩſigniũ tẽploꝝ, cœnobio
rũq; illuſtriũ.Sed nos iſtitutȩ breuitatis admoniti,ad Gregoriũ põtificẽ reuertimur,quo vita de-
functo ĩcredibile ẽ q̃ diuerſi abeãt authores ĩ põtificũ ſucceſſiõe referẽda,ſed Platina, quẽ ĩ põtifi
cia hiſtoria teſtatu ſeqmur,Ioãnẽ decimũſeptimũ eiꝰ noīs Gregoriu ſubiicit, qui Creſcẽtii fauore,
Ioã. XVII. pontifex. Gregoriu dignitate eiecto,ſedẽ occupauit,largitiõe veriꝰ q̃ electiõe creatꝰ.Cȩteꝝ is põtificatũ ma
le partũ deciu mẽſe q̃ ſedere cœpat,luminibꝰ priuatꝰ,p eũ quẽ diximꝰ modũ,infeliciter amiſit.Syl
ueſter qui Gregoriu ſucceſſit (nã is Ioãne e medio ſublato dignitatẽ recepit) Gallici fuit gñis,ab
Sylueſter pontifex. adoleſcẽtia Floriacẽſis monachus,mox religionis cõtẽptu monaſticã exuit pſonã,malũ dæmonem
ſecutꝰ,Hiſpalẽſi dein Gymnaſio liberaliũ artiũ ſtudiis ĩſigniter pfecit,fuit is rei lr̃ariȩ cupidiſſimꝰ
Otho imparor,& Robertꝰ rex Galliȩ,ab eo inſtituti dicunſ, Prȩſtigiis itaq; dȩmonum qbꝰ ſeſe ad
dixerat,p certos honoꝝ gradus,põtifex demũ factus eſt.Cȩteꝝ lõgiuris vitæ cupidus, ſuũ dȩmo-
nẽ cõſuluit,q̃diu in humanis futurus eēt,tũ ille ãbiguo ſcilicet (vt ſolet) rñſo,diu ĩqt, ſi Hieruſa
lẽ nõ adieris,accidit igiſ vt ãno q̃ põtificẽ agere cœpat quto ineũte,quũ in ſacratiſſimȩ crucis ędẽ
veniſſet,ſacris opaturus,in eã tẽpli partẽ deſcẽderit rẽ diuinã facturus,q̃ Hieruſalẽ dicta eſt,ac rẽ
inter agẽdũ,oraculi memor,ſenſit fatale tpꝰ adeſſe,ibi vero pœnitẽtia adductus freq̃nti pplo ſuũ,
ſed qđ ſemp antea occultum habuit,faſſus eſt flagitium,ĩde multitudinẽ hortatus eſt ad cultum
verȩ pietatis,ac pcatꝰ vt corpꝰ ſuum diſſectum & laniatum,qñ ita ſane eēt meritꝰ,bigis ĩponerẽt
ibiq; humarẽt,vbi equi ſua ſponte cõſtitiſſent,mirum hic accidiſſe aiunt,quo intelligi poſſit q̃diu

vita ſup eſt adeſſe adhuc locũ pœnitẽtię.Biiuges equi,nullo agẽte,Lateranẽſi baſilicę onus intule Att.mẽora-
re atq; ibi loci ſepultũ.Martinꝰ Polonus Coſẽtinus author eſt,ex colliſiõe oſſiũ & ſepulcri ſudore, quod bilẽ exitu u
poſtea ſit obſeruatũ,portẽdi ſũmorũ põtificũ mortẽ,idq; carmẽ tumuli teſtaf.Secutꝰ ẽ Ioãnes duo Sylueſtri põ
deuigeſimus,q q̃rto mẽſe q̃ creatꝰ eſt,mortẽ obiit.Facta ſunt breui illa tpis ĩtercapedine aliquot p tificis.
digia futurorũ malorũ nũcia,inaudita fames poſtea Italiã biẽnio cõfecit, cometes viſus ĩ cœlo pdi Ioã. XVIII
gioſa magnitudine & forma,terraq; horrẽde mota eſt,multęq; vrbes eo motu cõcuſſę. Ioãnes vn pontifex.
deuigeſimus ſedẽ inde adeptus,is ocio dedit nihil egit dignũ memoria. Regnauit eo ſedente Ro Ioan. XIX.
bertus Vgonis filius in Gallia,pietate & eruditiõe inſignis,diuinorũ ita diligẽs cultor,vt quũ a re potifex.
bus bellicis ociũ eſſet,clero admixtus hymnos ſacrorũ hora caneret.Ferũt obſidiõe quadã,quũ il- Att.Rober-
le ne in tãto qdẽ negocio diuinorũ inſtitutũ prętermitteret,forteq; diuinis intẽtus daret operã,hoſti ti regis pie-
um mœnia ſua ſpõte collapſa,vrbẽq; ſine duce a Gallis captã.Hoc erat verũ regẽ agere,nõ p libi- tatem.
dines & auaritiã minꝰ potẽtes iniuria afficere.Incidit Roberti regnũ in eũ annũ, q millesimꝰ fuit
humanę ſalutis.Per idẽ tps,vt apd quoſdã ſcriptũ repio, Malateſtę illuſtriſſimę ad poſteros fami- Malateſtarũ
lię genꝰ cœptũ eſt in Italia nobilitari,ex Germania primi authores gẽtis, quorũ opa qa vt fida & origo.
fortis Othoni impatori pbata eẽt,in opprimẽdis Italiæ terræ tyrãnis,Ariminũ ab eo dono tenuiſ
ſe dicit,mox Cęſena & alia illuſtria loca vniꝰ familię facta,multi in ea celebres viri,ſuo quiſq; loco
poſtea memorãdi.Ioãnes q vndeuigeſimus fuit eius noĩs,vt cõe eſt nomẽ cũ priore ſortitus,ita &
breuẽ põtificatũ,q̃trimeſtris enĩ põtifex vt ille diẽ obijt.Sergius q huic ſucceſſit,nulli optimorum SERGIVS
põtificum pietate,aut alio gñe virtutis ſcds,oĩs Italię principes ſibi iunxit fœdere,atq; ita iunctis pontifex.
autor extitit vt cõi ductu & auſpiciis Saracenos Sicilia eiicerent.Erat tũ in Italia Guilielmus Tan
credi magni filius Normanicæ gẽtis,cui Ferabaco cognomẽ fuit,vir tãta indole, vt Molochi q p
Michaele Cõſtãtinopolitano imparore Calabriã & Apuliã pſidio obtinebat,Salernitaniq; & Cam
pani ducũ ſocietate cõtẽtus (tenebat Guilielmus multo maximã Hetrurię partẽ) Siciliã intrepi-
de inuaſerit,freto itaq; trãſgreſſus,celeri victorię curſu,Saracenis prim cæſis, partim porro fuga- Saraceni Si
tis,inſulæ impio potit:erat fœdus ea cõditiõe ictũ,vt pda & inſula,ſi victoria cõtigiſſet,ex æquo ĩ cilia eiiciun
ter ſocios diuideret.Molochus inſula intercepta,cæterã pdã large cũ ſociis partitꝰ eſt.Diſſimula- tur.
uit iuſtã irã,q̃ ex ea iniuria exarſerat Normanus,copiiſq; & pda in Italiã reductis, cũ ſuo exercitu Normani
Apuliã ĩgreſſus,Melphim circunſedit, vrbẽq; mox deditã ope & pſidio munit,occurrit eo ſtatim Apuliam oc
Molochus cũ Gręco exercitu,quẽ Guilielmus ex improuiſo adortus ita afflixit,vt poſt eam victori cupant.
am breui pcipuã ſit Apulię partẽ cõſecutus. Atq; p hũc modũ Normani in Apulia rerum potiri Normanicę
cœperunt. Deceſſit Guilielmus ſine liberis,tradiditq; p manus Drogoni fratri regnũ (ſiqdẽ Tam gentis pro-
credo duodecim filii fuere) poſt Drogonẽ Hunfredus rex fuit,amborũ frater,ſed minimus natu. pagatio.
Ex Hũfredo Robertus cognomẽto Guiſcardus & Rogerius pcreati,ſuo vterq; loco,nec multũ di
uerſo,cũ rebꝰ,quas in Italia geſſere,dicẽdi.Cæterũ dũ hæc,q̃ diximꝰ,in Apulia geruntur,tota Italia
immo totꝰ orbis,fame & peſtilẽtia laborauit,& qđ infelicitati illorũ tẽporũ poſſit ãnumerari,Ser-
gius põtifex ĩter hæc fato cõſumptꝰ eſt,altero ſui põtificatꝰ ãno.Fuit Sergius in ordine põtificũ
qnq̃geſimus ſupra cẽteſimũ.Succeſſit illi defuncto Benedictus appellatiõis huius octauus. Obiit BENEDI-
Otho tertius p idẽ tps Romę,quã ob cauſam in Italiã reuerſus parũ liqdo cõſtat, eius corpus qđ ctus octauꝰ
plane traditur,in Germaniam eſt deportatum,illatũq; maiorũ ſepulcro.In Othonis locum ex Gre pontifex.
gorii formula ĩpii nomẽ eſt adeptus Hẽricus primus,vir Bauaricæ gẽtis pietate inſigni,cui vxor HENRicus
obtigit bene cõueniẽs,pari cultu religionis,innocẽtiaq; ſingulari.Cæterũ dũ is impat,Saraceni Ita primus im-
licę pdę aſſueti,Capuã in Italia occupãt,Barium obſident,qbus inedia laborãtibus, Vrſeoli ductu perator.
Veneti auxiliũ tulere,inuecto ĩ vrbẽ cõmeatu,nec multo poſt altera claſſis ex Byzãtio affuit,atq;
vna ex duabꝰ facta,in Barbaros itũ eſt , q cęſi fuſiq; celebrẽ Veneto & Græcis victoriã reliquere.
Incidit naualis illa pugna,in annũ milleſimũ octauũ humanæ ſalutis,quo anno Turci Hieroſoly-
mã cepere.Nũc qa res Turcorũ adeo creuere,vt pter innumeras gẽtes in Aſia ſubiectas,Europæ
limitibus trãſcẽſis,altero Chriſtiani noĩs euerſo impio,nõ paruã hodie eius terrę partẽ ſuę ditiõis
fecerũt,nõ ab re ſit credo hic eiꝰ gẽtis originẽ repetere,de qua nõ vno ſit loco poſtea dicẽdũ,vt qui
hoĩm Turci fuerint ab initio,& q̃ modicis principiis res eorũ,vt plęrq; mortaliũ,in immẽſum pe
ne creuerint.In qbꝰ referẽdis pter noſtrorũ hoĩm quoſdã,haud qdẽ ignobiles,qppe q in veritate ĩ
dagãda multũ operę cõſumpſerũt,obtigit mihi author grauiſſimꝰ Nicolaus Calchocõdiles , qui
res Turcorũ a prima origine ad noſtra tpa decẽ cõplexus eſt voluminibus.Cæterũ tantũ abeſt,vt
veterum ſcriptorũ quiſq̃ demonſtret,q olim hominũ fuerint Turci, aut vbi terrarũ egerint,vt ne Turcorum
nomen quidem,qđ ſciam,ſit ab vllo literarũ monumẽtis traditum,vnus omniũ Pomponius apud origo.

nos, Turcas inter Scythicas gẽtes retulit, q ꝓfundas vaſtaſq; habitarent ſyluas, venatu viuentes.
Cæteꝝ ſiue in voce mutatio facta eſt, ſiue oĩno gẽs diuerſa fuerit, oĩm gẽtiũ cõſenſu hi quoq; opes
hodie tã late pollẽt, Turcæ nominanť nõ Turci. De iis igiť nõ vnꝰ eſt ſermo, ipſi de ſe ita ꝑdicant,
vt ſuæ gẽtis authores ex Caſpiis mõtibꝰ a finitimis pulſi in Perſidẽ & minorẽ Aſiam deſcẽderent,
nec priꝰ cœpiſſe apd eos regiã familiã q̃ ſint ex Scythia ꝓfecti, quũ antea, ſine duce, ſine legibus vi-
Primi Turcorũ reges. uerent, vagi diſpalatiq;, tm̃ ꝑda & rapto viuẽtes: inde vt ſunt hũanaꝝ reꝝ vices, ex cuiuſdã Otho
mani ſucceſſu celebrem familiã vnã cõtigiſſe, ex qua reges creari cõſueuerint, idq; ita accidiſſe me
morãt, vt tres numero fratres, in ampla & regia fortuna a patre relicti, quum viciſſim ĩperare cœ
piſſent, ſiue pudore impediẽte, ſiue metu, qa parũ tutũ eẽt nõ cedere ætati, duo minores natu, Ale
us & Othomanus, regno maiori fratri relicto, ac domo vterq; cũ ſua manu ꝓfecti, hic Cappadoci
am Gallaciã & Bithyniã occuparit, ille Caramaniã, Lycaoniã, & eas terras, q̃ tauro monti adiacẽt,
& hæc Turci de ſe memorãt, qbus ꝓbelle fateanť ſe Scythas eſſe. Otho, cæteriq; & Latini & Græ
ci ſcriptores, Turcos aiunt ex Caucaſiis portis egreſſos, primũ finitimas gẽtes, & in his Armeni
os inuaſiſſe, inde minorẽ Aſiã ab his armis occupatã ãno a mundi origine tertio ac ſexageſimo ſu
per noningẽteſimũ ac qnqes milleſimum, humanę vero ſalutis octingẽteſimo q̃drageſimo quarto,
quũ Byzãtii ĩperaret Cõſtãtinus qntus, Leonis tertii filius, Stephano tertio pontifice. Qui Otho
mani nomen primus tulit in ea gẽte, vir acer fuit, & a Gallaciæ loco, in quo natus eſt, Othomanus
dictus. Hęc Segonius Nouomõtanus, ex Othonis & alioꝝ opinione. Calchocõdiles, qui plura de
Variæ de Turcis opiniones. Turcoꝝ rebus ſcripſit, q̃ Latinoꝝ aut Gręcoꝝ qſq̃. Multi (inqt) Turcoꝝ linguã & mores ſecuti
Scythas eos autumãt, q ex Tanaide ſint ꝓfecti. Parthis late ĩꝑantibus, Perſaꝝ terrã, Medoꝝ, &
Aſſyrioꝝ, inuaſere, poſt vero q̃ in Aſiã ꝓgreſſi ſunt, fuerũt, ait, q Parthoꝝ ꝓgeniẽ exiſtimarẽt. Par
thi enĩ & ipſi a Scythis orti. Alii (nomẽ fortaſſis ſecuti) a Turce Perſaꝝ vrbe magna & opulẽta,
eã gẽtẽ ortã crediderũt, quoꝝ opinioni aſtipulatus mihi videť Dãdulus, q res Venetas ſcripſit, hõ
ſacrę hiſtoriæ nõ ignarus. Belzethemũ is quẽdã ꝓdidit oriẽtis regẽ potẽtiſſimũ, cũ Rõano (id enĩ
nomẽ illi fuit) Cõſtãtinopolitano ĩꝑatore acrẽ pugnã depugnaſſe, Romanũq;, poſt maximã ſuo
rũ ſtragẽ, fuſum, porroq; fugatũ, Aſiã a victore hoſte cũ tota Syria ſubactã, qbus ꝓuinciis victor
Barbarus, quatuor velut cõpedes iniecerit, qppe q Solymano nepoti ſuo Turciã obtinendã dede
rit, inter Perſidẽ & imperii fines, & de Turcia, ſiue Turce, hæc ille. Cætera loca q̃ ꝓſidiis ſunt ab eo
firmata, Damaſcus, Antiochia, & Alapia, nũc Alepũ dicunt, olim Epiphania dicta. Nõ defuerunt
ꝓterea q Turcos ex Arabia, qq; ex Syria ortos arbitrarenť. Verum q̃cunq; eſt illis origo, eſt enĩ vt
pluribus placere video, & ipſi ꝑdicant, ex Scythia, & vt qdã adiiciunt, ex Europeis Scythis, qpræ
cæteris ad orientẽ vergunt, ſedeſq; circa Tanaim habẽt, cuiꝰ ductu, aut qua cauſa adducti, ꝓfecti
inde ſint, authores quos ſeqmur, nõ ſcribũt, paruã fuiſſe manũ ab initio ac paſtoralẽ plures vt vi
deo affirmãt, q̃ alia atq; alia appetẽdo in Perſas & Medos ꝓceſſerit, adeo interim obſcura phama,
vt eo bello, qd Heraclius princeps in Coſdroam Parthoꝝ regẽ geſſit, vix ſit eoꝝ nomen auditum,
Turcorũ incrementa. inde gentis opibꝰ circa Perſidẽ auctis, Saracenos ad eã deſperationẽ deduxere, vt Mahometi ſide
ab his recepta, paſſi ſint eos in Perſide regnare, vt neſcias vtra gens maiorẽ fecerit iacturã, q tãto
Turci Mahometi ſidẽ accipiunt. regno ceſſerint, an q eã ſibi peſtẽ inculcari paſſi ſunt regnandi cupiditate, vnius itaq; fidei vincu
lũ ita vtrãq; gẽtẽ copulauit, vt Saraceni ꝓ Turcis, & cõtra Turci ꝓ Saracenis, indiſcreta appella
tiõe aliquãdiu vocati ſint. Nũc vt video, Turcoꝝ nomẽ ĩualuit, altero abolito. Creuerũt inde plus
nimio opes gẽtis innumeris ꝑplis aliis poſt alios ſubactis, vſq; ad Othomani tpa, cui a Gallacię op
Vñ Othomani nomẽ. pido vbi ortus eſt, diximꝰ nomẽ inditum, fuit is Orthogrulai filius, vt Calchocondiles ſcribit, vir
impiger, & belloꝝ appetẽs, cõflataq; ꝑ ſeditionẽ multitudine, cœpit ſeipſm & familiã geſtaꝝ rerum
gloria illuſtrare, oĩbus æque ĩfeſtus. Pręſtitit his conatibꝰ ꝓſperũ euẽtũ Chriſtianoꝝ diſcordia, qua
Othomanꝰ occaſiõe vſus, Bithyniã & oẽs circa põtũ ꝓuincias decem ãnoꝝ ſpatio, tãdiu enĩ rex
fuit, ſuę fecit ditiõis. Filiꝰ huiꝰ paternę virtutis æmulus, bellũ ꝑ manus acceptũ ſtrenue eſt execu
tus, domuitq; mira felicitate Myſiã, Lycaoniã, Phrygiã, Cariã, regnũq; in Helleſpõtũ vſq;, & Euxi
ni littora. Amurates huiꝰ filiꝰ primus in Europã exercitũ deportauit, ſed hæc multo poſtea acci
derũt, q̃ cũ cæteris eius gẽtis rebꝰ ſuo ſunt loco referẽda, & hæc de Turcoꝝ origine & incremẽtis
Scriptoris conſilium. lõgiore fortaſſis ſermõe q̃ ꝓmiſſa breuitas patiať, eoꝝ geſta ꝑ partes inde explicabunť. Poſtremo
de ritu & moribꝰ, deq; militãdi diſciplina diceť, q̃ cõſulto in vltimam Enneadẽ differo, vbi & quæ
Hieroſolyma a Turcis capiuntur. hodie cęteraꝝ ſint gẽtiũ (de his loquor q̃ nobis notiores ſunt) leges & ĩſtituta, & q̃ in vniuerſum
ſit vitæ ratio eſt nobis litteris tradẽda. Fuit igiť ãnus ille, quo Turci Hieroſolyma cepe, milleſimꝰ
hũanę ſalutis ac duodecimus, vt qdã colligũt, abſtinuitq; hoſtis a Chriſti regis ſepulcro, & ſacris

ædibus violandis,vt Blõdus & Platina ſcribunt. Philippus Eremitanus oĩa ab his pphanata au-
thor eſt,ac tẽpla,q̃ in Sion & Bethleẽ fuerũt Mahometo dedicata. Eo anno,quo hæc in Syria eſt
clades accepta,luna cruento aſpectu apparuit,& terra pdigioſe mota eſt,fax ardẽs inſtar turris,cũ
magno fragore e cœlo viſa eſt cadere: Mare latius ſolito euagatum,vrbes aliquot cũ multa hoim
pnicie inundauit.In Lothoringia Galliarũ puincia fons aquę alioq ſalubris eſt in ſanguinẽ verſos:
fames & peſtilentia dein ſecutæ,tãtaq; vis hominũ interiit, vt pene plures vita defuncti ſint q̃ ſer
uati.Per idẽ tpſ Stephanus rex Pãnonię,Gillæ coniugis conſilio & hortatu Chriſti fidẽ comple-
ctitur.Gilla adeo pietate profecit,vt poſt vitæ exitum multis ſit illuſtrata miraculis. Sed dũ hæc
alibi fiunt,Hadrienſes,qui dein Atriates fuere, colunt hi vrbem Pado ppinquã a qua olim Atria
ticũ mare,& mox Adriaticũ nũcupatũ,Venetos fines infeſtare adorti ad Lauretum vicũ ĩter Pa-
dũ & Athefim magno prælio ſunt ab Othone Vrſeoli filio,q tum Venetiis dux erat,ſuperati, ac
ſcdm eã pugnã fracti Hadrienſes pacem his cõditionibus accepere,vt res Lauretanis redderẽtur,
& ipſi in poſterũ iniuria abſtinerent,q̃ vero Hadrianorum opes eo prælio acciſæ ſint,ex eo poteſt ĩ
telligi,q; iam inde retro fluentes ad nihilum ſint hodie redactæ,quum ad id tpſ minime cõtẽptibi
les fuiſſent. Vicit Otho dux nec multo poſt,mari an terra non habeo dicere,Murcimirũ Croaciæ
qui cõtra fœdus cũ patre ictum Iadrenſiũ fines hoſtiliter infeſtabat. Tũ vero omne Delmaticum
nomen eſt ab Othone iuramento adactũ,vt in Venetorũ fide q̃ ipſi vltro ac pene ſupplices implo
raſſent,deinceps perſeuerarent.Otho ex ea expeditione reuerſus ciuiũ coniuratione in ordinẽ re-
digit,ac dignitate exutus in Græciã relegat,anno quinto q̃ ſolus reipublicæ prefuerat. Petr⁹ Cẽ-
tranicus ſiue Barbolanus prĩceps inde creatur,primũ huic negociũ fuit ciuitatẽ Othonis relega-
tione adhuc fluctuantẽ,ad priſtinã concordiã reuocare. Interim Pepo Aquileienſis antiſtes Gra-
dũ occupat,eſt Gradenſis eccleſię cauſa Romæ apud põtificẽ acta,Graduſq; Venetię Metropolis
declarata. Ferunt in Peponis gratiã Cõradũ imperatorẽ (nã is Hẽrico ſucceſſit) fuiſſe iam inde in-
feſto animo in Venetos,aduerſatũq; etiã in qbuſdã. Fuit is Cõradus natiõe Sueuus,quĩto in Ger
manis loco imperauit.Cẽtranicus dux in Venetis quarto anno ſui principatus,Vrſi Gradẽſis an-
tiſtitis Othonis pneceſſarii,alii fratrẽ fuiſſe aiunt,cõſilio a populo capit, tõſoſq; ac monaſtico ha-
bitu amictus,in exiliũ agit. Vrſo publica adminiſtratio eſt pmiſſa,donec Otho ex Gręcia reuoca
ret.Sed Otho priuſq̃ eo veniſſent legati,q illũ publico noĩe reuocaturi in Gręciã nauigarãt,vita
deceſſit.Dñicus Vrſeolus,magis familiæ ſplẽdore q̃ populi ſuffragio fretus,temere ducatũ ĩua-
ſit (Iam Vrſus vltro ſe adminiſtratiõe abdicarat) nõ expectata noui ducis creatiõe. Popul⁹ peſſi
mũ in Vrſeolo exẽplum deteſtatus,q; ciuitatis conſenſum aſpernatus,ducatũ vltro inuaſiſſet,po-
ſtridie q̃ dignitatẽ adiit ĩ eũ impetũ fecit,fuiſſetq; haud dubie ab irata multitudine diſcerpt⁹,niſi
fugã occupaſſet. Rauẽnã itaq; delatus,paucis dieb⁹ qbus eo venerat,vitã cũ morte cõmutauit. Et
Vrſeolus q trigeſim⁹ prim⁹ dux fuit in Venetis,tã breuẽ ſortitus eſt principatũ. Ciuitas Vrſeolo
electo Dominicũ Flabanicũ ducẽ ſibi creat. Fuerat is author Othonis in ordinẽ redigẽdi, ac pcul
ab vrbe relegãdi,& ob eã rem Vrſo antiſtite annitẽte exilio multat⁹ eſt. Inde,vt variabile eſt mul-
titudinis ſtudiũ,in ciuitatẽ reſtitut⁹,prĩceps creat. Reſiduo igit in Vrſeolã gẽtẽ odio,ignominiaq;
exilii ſtimulãtibus,cõfeſtim dignitatẽ adeptus ad populũ tulit , vt oĩs Vrſeolorũ gens tãq̃ ciuita-
tis ocio infeſta,ex vrbe exularet,accepitq; eã relationẽ populus bñficiorũ eius familiæ ĩmemor,latũ
q; decretũ vt Vrſeoli oẽs ppetuo exularẽt,ſic familia ad id temp⁹ Venetiis clariſſima, adeo pſenti
ignominia cõcidit,vt ad priſtinã fortunã nũq̃ ampli⁹ emerſerit. Eodẽ Flabanico authore ſoblat⁹
eſt mos collegæ in principatu cooptãdi. Et ille p hęc (nã qd foris egerit nõ repio) ãnos decẽ rem
publicã adminiſtrauit. Erat Romæ adhuc põtifex Benedict⁹ octauus, quũ Veneti Hadrianos ad
Laurerũ vicere,vt ſupra eſt demõſtratũ. Quo ſedẽte Henricus,q poſt Othonẽ tertiũ imperio poti
tus eſt,in Italiã venit,imperii inſignia accepturus,qb⁹ receptis Saracenos ex Capua deiecit , eſt &
Bubaganũ Gręcorũ ducẽ bello pſecut⁹,q impiæ gẽtis reb⁹ fauere dicebat, eiecitq; Græcos ex Tro
ia q̃ in Apuliæ cõfinio eſt. Bubagan⁹ locũ in ſpeciẽ vrbis munierat antea Caſtra Hãnibalis dicta
cauſa cõdẽdæ vrbis fuiſſe tradit vt Græcorũ colonia eo deducta,Apoliæ & Calabriæ pſidio eſſet
Romanorũq; res inde infeſtaret. Enĩuero pars Italiæ (vt dixim⁹) nõ parua adhuc Romanę erat
ditiõis. Hẽricus cognito Græcorũ cõſilio eo ĩfeſti⁹ caſtra ad vrbẽ admouit, ſunt q tradãt in ea ex
peditione Benedictũ pontificẽ Henrico ſemper affuiſſe,quattuor menſibus Troia obſidione fatiga
ta eſt,ac poſtremum dedita. Secundũ eam victoriã Henricus Romã reuerſus in Germaniã trãſiit
Guilielmus cum Roberto Frãcorũ rege eũ in Italiã reuerſum ſcribit,ſed reditus cauſam nõ expe
dit,incertũ qa noluit aut qa nõ potuit, Fert Hẽricus tã caſte ſcẽq; cum Sigiſmũda cõiuge vixiſſe,

Att. pdigia

Stephanus Pãnonię rex

Hadrieñ.

Otho dux a Venetis relegatur.

Vrſeoli exilio publice multantur.

Troię cõditio ĩ Apulia

Hẽrici imperatoris & cõiugis caſtitas.

vt fato defuncti ambo miraculis claruerint. Periit Hēricus octauo ſui imperii ãno, q hũanæ fuit ſa
lutis ſupra milleſimũ q̃rtꝰ & vigeſimꝰ. Quo ſane tp̄e Michael Catalaicꝰ Byzãtii imp̄abat, Rober-
tus Galliarũ rex erat. Quo igit̃ iuſtius ſancti[illegible] Hēricus imp̄auit, eo maiꝰ ſecutũ eſt defuncti de
ſideriũ. Huiꝰ & Sigiſmũdę cõiugis opus, vetuſtũ tēplũ qđ extra Fluētiã vrbē edito colle ſeſta fron
Feſulę captę te viſit̃, p idē tp̄s Feſulę a Fluētinis captæ, quarꝫ excidio Fluētia ædificijs & ciuiũ frequentia inſi-
gniter creuit. Bñdictus põtifex, Hērici p̄ſidio ſpoliatꝰ, ciuili ſeditiõe ex vrbe pellitur, ſed nõ multo
poſt reſtitutus breui vita deceſſit, quũ vndecim ſediſſet annos. Apparuit Bñdicti huiꝰ idolũ anti
Att. viſum. ſtiti cuidã in ſolitudine ſtanti nigro equo ſedens, eſtq; ille cauſam ſciſcitari auſus, cui rñ̃ reſpõdiſ
ſe fert̃, vt iret, & pecuniã, quã ipſe humi defodiſſet (mõſtrauit enĩ theſauri locũ) cõtinuo erueret,
diſtribueretq; ex fide paup̄ibꝰ, teſtatus q(ui)cq(ui)d eleemoſynarũ antea erogaſſet, nihil ſibi pfuiſſe, quia
ex male parta pecunia eſſet id datũ. Peregit illius mãdata pius antiſtes, cõfeſtimq; ſe dignitate ab
Viri illu- dicauit, monaſticã vitã ſecutꝰ. Fuerũt hac tēpeſtate viri doctrina & pietate clari Gerardus Cana-
ſtres. dieſis antiſtes, & Guther Pragēſis, q Orthodoxę ſtudio fidei martyrio cõſumptꝰ eſt. Ioãnes vige-
Ioan. XX. ſimus defuncti loco fit inde põtifex, nullis, vt q̃dã aiũt, ordinibꝰ initiatus, põtificiũ eſt nomē ade-
pontifex. ptus, quo tp̄e Cõradus Sueuus, cuius ſupra mētio facta eſt, triēnio poſt Hērici interitũ imperator
legitimo creat̃ ſuffragio. Ad qđ interregnũ principes Italici nõis animũ extulere, cõiuratiõe inita
Coniurat vt ſuã libertatē cõmunibus armis tuerent̃, ac ſiq̃ nouus imp̄ator in Italiã intraret, eum hoſtiliter
Italia. inuaderēt, ingreſſuq; p̄hiberēt. Cõſpirarũt in hoc ipm̃ populi plærīq; ciuitateſq; haud obſcuri no
minis. Cõradus factus de his certior, q̃ in ſe pararent̃, cũ ingēti exercitu Italiã inuadit, fuerat in ea
ſanctiõe imp̄atoris creãdi diſerte ſcriptũ, vt imp̄ator in Germania creatus, quũ Romã veniret, ipſi
De duplici inſignia aſſumpturus, Modecię coronã acciperet ex palea cõtextã, alterã Mediolani ferream, qmos
corona ĩpe- ad poſteros trãſiit, dubiũ Modecię fuerit Cõradus, Mediolano, qđ ſatis conſtat, armis excluſus eſt.
ratoris. Frendens igitur fremenſq; Sueuus Inſubricum agrum populat̃, ſuburbana ædificia incendio va-
Cõradus ĩ- ſtat, nõ prius inde abſceſſurus, q̃ vt palã dictabat vrbē terra clade affectã ſolo æquaret. Verũ ora-
perator In- culo deterritꝰ deſtitit incœpto. Fert̃ Coloniēſis ãtiſtes quũ ſacris oparet̃, viſus ſibi moneri Ambro
ſubricum ſii voce, in cuiꝰ tutela ſunt Mediolanēſes, fore vt breui magnũ exitiũ Cõradũ & exercitũ maneret,
agrum va- ſi p̄geret Mediolanēſes p̄uiciali bello inſectari. Cõradus Inſubria egreſſus Romã petiit, eſtq; a Ioã-
ſtat. ne põtifice inũctus, & imp̄atoria corona inſignitus. Blõdus a Ioãne decimonono coronã accepiſſe
Att. oracu- ait. Platina vigeſimũ huiꝰ nõis fuiſſe ſcribit. Accerſiuerũt Itali, audito Cõradi acceſſu, Sclauorꝫ &
lum. Pãnonũ auxilia. Sed dũ ſero illi arma expediũt, Cõradus Italiã ĩgreſſus, ſine maiore negocio ppo
ſitũ tenuit: inde vbi cõperit externa in ſe arma cõparari, pacatã poſt ſe p̄uinciã relinquēs in Scla-
uos primo mox in Pãnonas duxit exercitũ, preſſoq; vtrorũq; motu Alpes trãſgreſſus, in Treuiros
& Metēſes copias in hiberna dimiſit. Sed dũ hæc q̃ diximꝰ in Italia gerunt̃, Michael imp̄ator By-
zãtii morit̃, quo defuncto, alius eiuſdē nominis cognomēto Etheriaclus imperiũ adipiſcit̃, potieba
Etheriaclus turq; Etheriaclus rerũ in Gręcia quũ in Apulia Normani circa Aufidũ cũ Graecis p̄lio congreſ-
impe. Cõſt. ſi egregie vicerũt. Et cõradus hibernorꝫ tp̄e Rodulphũ Burgũdiæ regē in fidē recepit, qui crebris
ſuorꝫ rebellionibꝰ fatigarꝰ, quũ iã de retinēdo regno vehemēter eſſet ſollicitus, Cõradi fidē implo-
rans, ſeipm̃ cũ toto regno illius p̄ſidio tuendũ tradidit. Preſſit eius gētis motꝰ Cõradus authori-
tate magis q̃ armis, reſtituitq; in itegrũ Rodulphũ. Cęterꝫ regnũ ĩ p̄uinciæ nomē vertit. Tulit ide
imp̄ator aliquot leges, & in his vnã oĩbus ſalutarē, vt capitale eſſet, ſiqs getē & ociũ p̄uinciarꝫ tur
baret, quapropter Lapuldũ Germanię comitē bello inſectatus eſt q nouarꝫ rerũ cupidus prouincię
ſtatum ſollicitare fuerat adortus, miſit p̄terea ad Normanos & Grecos de Apuliæ poſſeſſione iã-
dudũ armis inter ſe diſceptãtes, vt a bello diſcederēt, Romanis exitiũ cõminat̃ niſi a pontificũ in-
Himerici ſectatione deſiſterent. Et Conradus tuendę pacis tã diligēs cuſtos fuit. Himericus Stephani Pãno
ſanctitas. nię regis filius, multa per id tp̄s ſanctitate claruit, ſed poſt obitum multo clarior factus ob mira-
Bñdictꝰ. IX cula quæ circa defunctũ extitere. Sedit Ioãnes pontifex annos vndecim. Sequitur Benedictus no-
pontifex. nus, inter huius pontificatus initia Cumitus Anglię rex voti cauſa venit Romã, reuerſuſq; ad ſu
Henrici os filiã matrimonio deſpondit Henrico, q haud multo poſt, Conrado patre vita defuncto impium
geſta. ſuſcepit, cõparatoq; aduerſus Oldericũ Boemiæ regē exercitu, cũ eo dubio marte cõflixit. Repeti
Att. Hērici tus eſt inde bello Oldericus, ac p̄lio victus, capit̃. Henricus victoria cõtētus, nihil in hoſtem graui
clementiam us ſæuiit, ſed vectigalē factũ dimiſit incolumē, inde in Pannoniã cum exercitu p̄ficiſcit̃, vbi de re-
gno diſſidebat̃, hic citra oēm bellorꝫ motũ, Petrũ ab Alboino deiectũ in regnũ reſtituit. Cæterum
Syluester. dum hæc in Pãnonia gerunt̃ Romani Benedictũ põtificē eius ignauiã pertęſi ſede deturbãt, Ioã-
III. pontifex nem Sabinię antiſtitē creãt põtificē, Syluestrum tertiũ vocãt. Pellit̃ is paulo poſt, tãta erat multi

tudinis inconſtantia , Benedictus in vrbē reuocaẗ,q̄ ne mutabilē ciuiū furorē ſepius experiretur
Ioāni archidiacono,q̄ pōtifex eſt Gregorius dictus,huiꝰ nois ſextꝰ, Apoſtolica ſede vltro ceſſit. Gregorius
Fuerūt ea tēpeſtate,q̄ crederēt,nō ceſſiſſe eū pōtificatu,ſed grādi pecunia vēdidiſſe. fuit qđ ſatis ſextus pontifex.
cōſtat,ea tēs,illi tātę inuidię , vt arreptus ſit in iudiciū,atq̧ rodē noīe dānatus. Ferūt poſt mor-
tē,nā etſi multū inde ſupfuit,obiit tn̄ aliqn̄,terrifico aſpectu obtuliſſe ſeſe cuidā vidēdū,ac roga Nota.
tū qd tā tetro aſpectu eſſet,qm̄ inqt apoſtoli ſedē morꝫ fœditatꝫ coinquinaui,diuina vltiōe plector
vt ne effigies qdē nūc adſit hoīs. Sedit Benedictus p interualla ānos fere decē,qbus Syluester in-
teriectus,pontificatū turpiter q̄ſitū,vndequinquageſimo die ab eo,quo ſedere cœperat,aliquāto
turpiꝰ amiſit.Gregoriꝰ q̄ p manꝰ pōtificiū decus a Benedicto accepit,a primo Gregorio ſextus
fuit,a Bariona,q̄ primꝰ ſedit,qnto & qnquageſimo ſupra cēteſimū cenſeẗ loco. Ad hęc igiẗ rerū
mōſtra e medio tollēda,Hēricus cū exercitu trāiiit in Italiā,celebri inde antiſtitū conuētu quem Att. Hērici decretum.
Romę habuit,Benedictū q̄ pōtificatū vēdidit,Gregoriū q̄ emit,& Syluestrū q̄ largitione i pau-
cos dies inceſtauit,tāq̄ tria mōſtra auerſatꝰ coegit ſe dignitate abdicare,Syndegerū Hābergen-
ſem antiſtitē pōtificē creat,q̄ ſe Clementē ſecūdū dixit,Gilbertus,q̄ eius tpis hiſtoriam ſcripſit, Clemens ſecūdus pōt.
Gregoriū ab infamia vīdicat,vt q̄ pōtificiū decus priorū ignauia labefactatū,authoritate & ani
mi magnitudine i priſtinā dignitatē reſtituerit,latrocinia circa vrbē ſuſtulerit.atq; ob eā rē factū
vt eiuſmodi hoīm obtrectationibꝰ obnoxius,male audiuerit viuēs,aſtipulaẗ Gilberto vitę exitꝰ
moriturꝰ familiariter caſtigaſſe ferẗ ſupmi ordinis antiſtites,q̄ de ſe male opinari dicerenẗ,pręce-
pitq̧ vt ſuū defuncti corpus,clauſis forib ꝰ ante tēplū ſiſterēt,futurū vt ſi pie iuſteq̧ pōtificatum
adminiſtraſſet,diuina volūtate ſibi tēplū pateſceret,ſi inqt iacuero excluſus corpus inſepultum
abiicite.Mirū eſt qđ accidiſſe aiūt,cōtinuo vbi defunctū corpus pro tēplo eſt ab iis q̄ ferebāt de Att. qd in Gregorio mortuo euenerit.
ſtitutū,vehementiore flatu fores patuerūt, ac cū magna ſanctitatis opinione corpꝰ tēplo illatū:
Potitus eſt Gregorius dignitate annis duobꝰ & dimidio,a cuiꝰ abdicatiōe Clemēs Hērici ſuffra
gio,niſi fuit illud imperiū potius,eſt ſedē adeptus. Cęterū vt dignitas maneret illi inoffenſa , ca-
ueretq̧ in poſterū pōtificibus,adegit Hēricus ciuitatē iuramēto,vt ſummorꝫ pōtificū creationi Clemens
nemo ciuiū intereſſet,niſi īperatoris pmiſſu. Capuā ide pgreſſus,vrbē ipſam nouo pſidio firmat Pōtifex ve-
aduerſus Saracenorū motus,nec ita multo poſt Germania repetita eſt. Poſt Henrici digreſſum neno necaẗ.
Romani,qa Clemēs vi nō ſuo eſſet ſuffragio creatus,nono mēſe ab eiꝰ creatione,occulta i eū vla
graſſati,veneno vt ferẗ ſuſtulere,Stephanus Bauarus illi venenū miſcuit,q̄ cōfeſtim ab Clemen-
tis interitu,ſine cleri populiq̧ ſuffragio,factā iuaſit ſedē,ſeq̧ Damaſum ſecūdū vocat,adeo mos Damaſus ſecūdꝰ pōti.
inoleuerat apoſtolicę ſedis p vim & dolum occupādę.ſed corripuit cęleſtis vltio ingratis diē, ter
tio & vigeſimo die q̄ per hūc modū Damaſus pōtificē agere cœpit,vita deceſſit. Miſerāt interea
Romani ad Hēricū legatos,orāres vt optimū aliquē ſibi pōtificē daret,petitū eſt hoc ab īperato
re anno ſalutis milleſimo atq̧ vndeqnquageſimo,obtulit his Hēricꝰ Baunonē,alii Brunonē ſcri
būt Tublēſem antiſtitē,virū magis bonū q̄ doctū,cui Romā pōtificia habitu petēti obiter facti
ſūt obuiā Cluniacēſis abbas,& Idelprādus monaſticę vir pfeſſionis,pſentē admonēt ac ſuadēt,vt
qn̄ Hēricus nullā haberet a deo creādi pōtificis poteſtatē, pōtificiis inſignibꝰ depoſitis priuatꝰ
Romā igrederet,clero id datū Romanęq̧ ciuitati,vt pōtificē creent. His motꝰ ille,atq̧ eo magis
q̧ Romā petēs viſus fuerat ſibi vocē e cęlo audire: cogito ego cogitatiōes pacis, nō afflictionis,
priuatꝰ vrbē igrediẗ,ſuū icuſans factū,q̧ Hērico maluiſſet q̄ deo obtemperare. Cēſuit inde Idel-
prādus,vt Baunonē clerus & Romani pōtificē creatēt , qn̄ ꝓrogatiua creādi pōtificis authori- Att. quid actū i nouo pōtifice.
tas ab impatore ad clerū reuerteretẗ: fit itaq̧ pōtifex Baunon,mutatoq̧ vt moris eſt noīe Leo dici
voluit,q̄ nonus fuit ab eo pontificū q̄ primus id nomē tulit. Sub ipſam Leonis creationē Drogo
Normanorū dux moriẗ in Apulia, cui Hufredus frater ſucceſſit,tenuitq̧ ānos ſeptē Apulię re- Leo nonus pontifex.
gnū. Poſt cuius interitū Gothifredus eſt i ea terra principatū adeptus, & ipſe Drogonis frater,
Hęc Blondus. Platina Giſulphū ait fuiſſe fratrē,q̄ Guarimaro & ipſo Normanicę gētis a ſuis in
terfecto,ex illiꝰ morte ſit Salerni principatū cōſecutꝰ. Is vt ſunt hoim animi augendarū rerū ad
inſaniā vſq̧ ac dementiā cupidi,Beneuētū occupare conſtituit,quā vrbē Leo nonus ab Henrico
impatore accepat dono remiſſo illi Bābergēſis eccleſię tributo,q̄ cōſecratiōis cauſa certū argēti
pōdus annuū, equūq̧ albū phaleratū debebat pōtifici. Et iā Giſulphus aperto bello Beneuētum
oppugnabat,cuiꝰ vrbis vi & armis tuēdę Hēricus author fuit pōtifici:nā & ipſe aliquāto antea
reſciuerat quid a Normano pararet,fecitq̧ illi poteſtatē vtēdi iis copiis,quas ad Italię pſidiū reli
querat. Leo pter Germanos quos ab bellū coegit,delectu i Italia habito,i Giſulphū pficiſcit iam
Normanus Beneuēto potitꝰ fuerat priuſq̄ ſubueniri potuerit , eſtq̧ nihilo ſecius acie dimicatū

Att. Giſulphi pietatẽ erga pontificem. *Leonis põt. pietas.*

victorq; prelio Giſulphus põtificẽ captũ honorifice apud ſe habuit, multoq; honoratiꝰ dimiſit Beneuẽtano clero illi dato p quẽ Romã reduceret. Fuit Leo tã inſigni pietate, vt leproſum ante fores iacẽtẽ, in cubiculũ adductũ, ſuo reclinauerit lecto, is poſtridie reqſitus, neq; ibi neq; alibi apparuit, multi ꝑſuaſũ habuere Chriſtũ pauperis ſpecie ſe Leoni obtuliſſe ad eiꝰ pietatẽ exercẽdã. Idẽ põtifex Vercellenſi cõuẽtu Berẽgariũ archidiaconũ Andegauẽſem, i Euchariſtię ſacramẽto pertinacius oblucinantẽ, hęreſeos dãnauit. Sũt q ſcribãt eo cõuẽtu hoiem ab errore reuocatũ. eſt adhęc Leo Cõſtãtinopolitanũ imperatorẽ pie hortatus ad Chriſti ſummi regis ſepulcrũ, qd Saraceni Turciq; Hieroſolymis violauerãt, reſtituẽdũ. Sedit Leo ãnos quinq; & amplius. Per hęc tpa Conſtãtino Bizantii defuncto, Theodora Zoæ Auguſtę ſoror imperiũ duobus annis adminiſtrauit, eaq; defuncta Michael, cui Nouitio cognomen fuit, impator ab Iſacho deiectus monaſticam ſecutus eſt vitã: Iſachus quatuor ĩde annos ĩperauit, quo expulſo Cõſtãtinus Diochiſis Bizantii rerũ potitus eſt.

Viri illuſtres.

Fuerũt eadẽ tẽpeſtate viri & ſanctitate & doctrina clari, Theobaldus ex Frãcorũ gẽte, cuius ſanctitas apud Vicetinos poſt mortẽ claruit Vincẽtius Leodiẽſis antiſtes, q ad Hermanũ præſtantis ingenii virũ de quadratura circuli docte multa & accurate ſcripſit. Fuit iis æqualis Cãpanus, in mathematicis diſciplinis ad poſteros clarus, q in eo doctrinarũ genere qdã in Ptolemæo obſeruauit errata. Sunt qui hũc in Benedicti noni tẽpora reiiciãt. Fuit Guido Aretinus, qui canendi rationẽ in ſacris per flexuras & digitorũ notas reddidit accuratiorem.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ, LIBER TERTIVS.

Victor ſecũdus ponti.

POST Leonẽ defunctũ, Victor pontifex fuit huius nominis ſecũdus, Henrici potius priuilegio q̃ libero ſuffragio dignitatẽ adeptus. Erat Henrici potẽtia clero & vniuerſę ciuitati formidoloſa, pręſertim poſt iuſiurãdũ, qd ſanctiſſimũ ĩ eius verba iurauerãt, id ſi aliquo modo violaſſent apparebat fore, vt velut impii, extiali bello ab eo plecterentur. Habuit Victor cõuẽtũ ſacrorũ antiſtitũ pcelebrẽ, quo plęriq; magno ſacerdotio prędiri, cõcubinatus & ſimoniacę fraudis cõuicti, dignitate multati ſunt. Premebãt p id tẽpus Saraceni Capuã obſidione, quos Robertus cognomẽto Guiſcardus, vir impiger, ex improuiſo adortus multa cęde diſiecit, Capuãq; obſidione leuauit. Fuit Guiſcardus Hũfredi filius cuius alio loco nec multũ diuerſo mentio facta eſt, vir acer & Gręcis accolis Saraceniſq; formidatus.

Att. ſtatuæ inſcriptionem.

Incidit is in ſtatuã memorabilem, cui æneum fuit caput, circulo ita inſcripto. Calendis Maii, oriente ſole, aureũ erit mihi caput. Seruiebat apud Guiſcardũ ſeruitutẽ Saraceni generis quidã magicę artis gnarus, is primo Maii mẽſis die, ad primũ ſolis ortũ, notato vmbræ termino, quã ſtatua iaciebat, circa eius caput terrã altius aperuit, theſauroq; ibi inuento, ſuam a Guiſcardo libertatẽ redemit. Moriť Victor pontifex anno q̃ ſedere cœperat ſecũdo, mẽſe tertio.

Stephanus nonꝰ põti.

Stephanus q nonꝰ fuit huiꝰ nois, in demortui locũ ſurrogať: cõtinuo itaq; ſedẽ adeptus, p magno habuit negocio, Mediolanẽſem eccleſiã, cui ducẽtis fere ãnis nihil rei fuerat cũ Romana, ad obſequiũ retrahere, factuſq; eſt voti cõpos, quo tpe Hẽricus tertius defuncto patre, imperii nomẽ ſuſcepit. Incidit declaratio illa, vt qdã colligũt, in eũ annũ q ſupra milleſimũ ſeptimꝰ & quinquageſimus fuit humanę ſalutis, mũdanę originis ſexies milleſimus & amplius ducẽteſimus quinquageſimuſſextus, quum Bizantii Nicephorus imperaret, aut certe Alexius qui eius fuit filius.

Gręci Calabria eiiciuntur.

Guiſcardus interea Gręcos magno ꝑlio ſuperatos Calabrię finibus deiecit, ſacerdotibꝰ dũtaxat gẽtis in ea terra retentis, qua Italię parte adhuc patriũ ſermonẽ & Gręcanicũ ritũ ſeruãt. Cõſtãtinopolitani opes imperii iã multis variiſq; cladibus affectę adeo retro abierãt, vt ęgre Thraciã, Gallaciã, Põtũ, Theſſaliã, Macedoniã, cũ Achaia, ex tãto olim prouinciarũ numero retinerẽt. et ſi hoc qd reliquũ erat iã Turcorũ armis cœperat eſſe infeſtũ, nã Saracenorũ iniuriã multo priꝰ id impiũ ſenſerat, Stephanus Fluẽtię diẽ obiit, mẽſe ſeptimo initę dignitatis. Creať ĩ defuncti locũ Benedictus huiꝰ appellationis decimꝰ, paucorũ nobiliũ factione nõ iperatoris cõſenſu. Incidit ea declaratio in id tps, quo Agnes Henrici tertii mater Giberto Parmenſi viro nihil obſcuri nois, Italici regni pcurationẽ attribuit. erãt & Gothifredi opes ĩ Italia multę celebritatis, huic Amathildis nupſit fœmina opibus & pietate inſignis, ex Beatrice orta, q̃ fuit Henrici ſecundi ſoror, Bonifacii Lucẽſis vxor, viri inter Italos fama & diuitiis affluẽtibus lõge principis, quo extincto Beatrix potita eſt illius principatu, dein per Amathildẽ Beatricis filiã, ad Gothifredũ res deuo-

hıta eſt.patebāt itaq Gothifredo Luca Parma Regiū Lepidi Mantuę,& ea pars Hetrurię,quę ad poſteros patrimonii eſt nomē adepta.& hi tū viri opibus i Italia florebāt, quū Benedictus parū legitime creat⁹ ſedē eſt ſacrā adeptus.

Gothifredi opes.

Cęterū breuis illi dignitas cōtigit.Ildelbrādus archidiaconus vt adulterinū pōtificē, ac pinde deſpicatū habēs,ſede deturbat, Gerardus Fluētin⁹ antiſtes in deiecti locū ſufficit:Nicolaus hui⁹ nois ſecūdus nūcupat⁹eſt.

Benedictus x.pont.

Nicolaus ſcds pōti.

Et hęc circa vrbē,diuerſa Italię parte Gothifredus,Normani generis, ex Drogonis fratris ſui morte Apulię principatū tenuit ſub id tps,vt qdā pdiderūt,quo Nicolaus ſedere cœpit,moriēs(nec mihi excidit qd de Drogone & eius ſucceſſiōe ſit alio a me loco pditū)Bagelardū filiū ſucceſſorē reliqt Gothifredus,quū fratres viri clariſſimi ſupeſſent,& in his Robertus cognomēto Guiſcardus, q vt magno elatoq fuit aīo ferre nō potuit adoleſcētē ſibi platū,Bagelardoq vi pulſo,fraternū regnū occupat. Sed hęc aliquāto poſtea acciderūt:nā Sicula expeditione Gothifredus & Guiſcardus parib⁹ ppemodū auſpiciis Panormū ex Gręcis i ea inſula oppugnauere:Cęterū cū vxorē amiſiſſet Guiſcard⁹, ex qua Boemūdū tulerat,Glegardā defūctę ſupduxit.Giſulphi Tarētini ducis fratre genitā.His auctus ſucceſſib⁹ Robert⁹ vt res ſuas validi⁹ ſtabiliret,egit cū Nicolao pōtifice,oratorib⁹ ad id Romā miſſis,vt ad res Apulię Calabrięq cōponēdas,ne grauaretur velut in rem pſentē venire. Nicolaus,q oīa circa vrbē habebat crebris rebellionib⁹ infeſta,cupiebatq vehemēter pontificiā dignitatē, externis opibus,qū domeſticis nō poſſet,ab oī metu & iniuria vindicare, Guiſcardo gratificaturus i Apuliā pficiſcit,hic primū oīm Guiſcardū anathematis telo iā antea petitū,in Chriſtiani cœtus cōmunionē reſtituit,Apulię & Calabrię ducē declarat, cōditione tū vt Beneuentū,Troiā in Apulia & cętera,q̄ pōtificię ditionis tenebat,reſtitueret: eſſetq apoſtolicę ſedis ligius,q ſubditus īterptari queat. Mitteret adhęc quoties opus eſſet, Romano pōtifici auxilia, aut ipſe cū oīb⁹ copiis ſuppetias ferret,ſiqū vrgeret neceſſitas.& illi his īter ſe legibus fœdus occulte pcuſſerūt,ne rebelles ad res nouas cōſurgerēt,eccleſię ptib⁹ nōdū firmatis.

Calabria & Apulia pōtifici ſubiicitur.

Romā inde reuerſus,ex iis q reb⁹ nouis ſtudebāt,quoſdā ad obſequiū retraxit,Normanicis frętus armis. Sub idē tps Mediolanēſiū legati Romā venere, veteris cōtumacię veniā pcaturi,petētes adhęc vt ad ſe aliqs a pōtifice mitteret,q pditos mores cleri ſuo arbitrio i integrū reſtitueret,miſſus eſt Petr⁹ Damian⁹ Hoſtiēſis antiſtes,vir pōtificii Cęſariiq iuris ſciētiſſim⁹,is Mediolanēſem antiſtitē,Brixianū,Taurinēſem,Aſtēſem,Albēſem, Vercellēſem,& cū his ignobilia cleri capita oppido multa ſimoniacę fraudis & cōcubinat⁹ cōperta,leni caſtigatiōe qualē tpis cōditio poſtulabat,adhibita, ad ſanctioris vitę īſtitutū retraxit.

Att.Mediolanenſiū legatorū poſtulata.

Sub Damiani reditū Nicolaus fato deceſſit, quū tris annos & dimidiū ſedē tenuiſſet:quo tpe Guiſcardus, auxiliarib⁹ copiis,quas Nicolao miſerat.ppoportune receptis,Tarētū & Materā vrbes p oratores deditas ſuis adiūxit opib⁹. Vincētius author eſt, per hęc tpa mōſtrū hoīs i Britānico pago ortū.gemino capite,quaternis brachiis oībuſq geminatis,vmbilico tenus,infra tātū muliebrē ſexū ac cętera ſingula,ridebat,loqbat, alternis veſcebat gemino ore,ſed vno digerebat meatu.peruenit id mōſtrū ad pubertatē, demū pte vna extīcta ſuperuixit reliqua totū triēniū,q̄ demū fœtoris tędio onereq exanimę partis fato ceſſit.

Att. mōſtri fœditatē.

Romę Anſelmus Lucēſis antiſtes pōtifex eſt creatus.Alexādrū ſecūdū ſe dixit. Fremere interea Ciſalpinę Gallię clerus,negareq ſibi pōtificē obſeruādū niſi q intra paradiſi pſcriptū crearet, ſic illi appellabāt Ciſalpinę Gallię terrā,q̄ Lāgobardia nūc eſt.miſerūt & ad Hērici tertii matrē q illi perſuaderēt Nicolai pōtificis nup defuncti ſanctione latū,vt nō liceret cuiq̄ pōtificē creare ſine Italici regis pmiſſu.

Alexander ſcds pōtif.

Paradiſus Italię.

Tenuerūt legati q ad id miſſi ſunt,vt qū creati poſſit pōtifex nō potuerit iniuſſu regis,eſſetq al⁹ rite declarādus,vt liceret Ciſalpinę Gallię clero pōtificē creare. Scio fuiſſe q crederēt Agnetē Hērici matrē,vt facili erat ingenio,temere his poſtulatis aſſenſam. alii Hēricū adhuc adoleſcētē pcipitiſq cōſilii,authorē pbuiſſe ſe illis noui pōtificis creādi,atq ex ea re ortā eē inter Hēricū & matrē iſanabilē diſcordiā,qua mox gliſcēte Agnes a filio pulſa eſt domo,iuſſaq publica adminiſtratione abſtinere.Crearūt Ciſalpini antiſtites pontificem Cadolū Parmenſem, cōuētu oībus circūpadanis ad hoc ipſum indicto.cōſpirauit tota gens in id vnū,vt Cadoli dicto eſſet obediēs,pręter Amathildē & Gothifredū cū quo Amathildis nupta erat:Hi Alexādrū Romę creatū colere vt verū pontificē,Cadolū vt impiū auerſari.

Att.facta⁹ Giſalpini cleri.

Requirēti mihi huius monſtri cauſam ſuſpicari libet,circūpadanos antiſtites nō tā pōtificis ſanctionē vllā obſeruare voluiſſe, q̄ Romanę eccleſię maieſtatē infringere,cui nuper Mediolanenſis eccleſia parere coacta eſſet, eſſentq antiſtites ipſi ſeuēriore Damiani Hoſtienſis cēſura notati.Nec pręceps Henrici ſtudiū ad turbādū eccleſię ſtatū caruit ratione, etſi nulla honeſta eſſe potuit , credibile eſt eū reſciuiſſe de Guiſcardi & Romani pontificis fœdere,nec potuiſſe Henrico nō ſuſpectū eſſe nouū morē ponti-

Fœdatur eccleſia ſchiſmate.

tificum aliūde implorādi auxilia,q̄ a Cęſaribus. Cęterū quocūq; fonte hęc mala originē habuere, attigit,qđ inter oēs cōſtat,id ſchiſmatis venenū Romanā ciuitatē,nā ibi quoq; reperti ſunt, etſi pauci numero,q Cadolo mallēt q̄ Alexādro obtēperare,& hi ex eo fere genere hoīm,q qm̄ nouis rebꝰ ſtuderēt,pōtificis ductu nup fuerāt Normanicis armis circa vrbē inſigniter afflicti : ſecuti ſunt hos ex vrbana multitudine qdā & ipſi nouarū rerū cupidi,quorū cōſpiratione fretus Ca-

Att. Cadoli conatus.

dolus,polliceri eñ hi apte ſuū ſtudiū & operā aduerſus Romanū pontificē,cū numeroſo ſuę gē tis exercitu vrbē hoſtiliter petiit,magnū piorū agmen actē cū Cadolanis pugnā in Neronianis pratis depugnauit,ſub radicibꝰ Aurei mōtis,Gothifredo iuuāte,q cū auxiliaribꝰ copiis Romā occurrerat. Cadolana ꝑlio phalanx victa,magna tñ cęde vtrinq; edita,retro abiit. Nec Cadolus vna aduerſa pugna quieuit. Cęterū ꝑfectis vrbiū,locorūq; vrbi finitimoꝝ & ex vrbana multitudine multo pluribꝰ largitione corruptis,anno nōdū a priore conatu exacto, occultis itineribus Romā repetit,cōiuratorūq; opera Leoninā vrbē occupat,ſic Vaticanū a Leone pōtifice munitū grata poſteritas aliquādiu appellauit,occurrit eo ciuitas ſubito tumultu cōſternata,ruebatq; in pugnā multitudo,hi q Cadoli latera armis texerāt,Romanoꝝ īpetū veriti,fugā capeſſunt,vnus Cincius vir facinoroſus,ī tāta multitudine (erat his vrbis ꝑfecti filius) inuita ciuitate Cadolum traxit ī Hadriani molē, quā ille biēnio poſt tenuit,magis obſeſſo q̄ obſidēti ſimilis,eratq; per hęc Alexāder magnis difficultatibꝰ īplicitꝰ,īterea nihil æque pōtificię rei officiebat,ac Hērici principis īpietas,q nō mō nō arcere īniuriā,ſed Cadoli flagitio ex cōfeſſo cōniuebat, nec Guiſcardꝰ potuit pōtifici auxilio eſſe,q ī depellēdis ex Italia Gręcis erat p id tp̄s occupatꝰ. Enīuero Cōſtā

Romanus Bizantii imperator.

tino Doclizo mortuo,q Bizātii īperabat,Romanꝰ īperiū adeptus (id eñ illi nomē fuit q poſtea eſt ī Gręcia rerū potitꝰ) cognomēto Diogenes,īperio nōdū ſtabilito,Gręcoꝝ rebꝰ ī Italia periclitātibus nihil auxilii ferre potuit,quā Guiſcardus occaſionē cōplexꝰ, primo Cyriacū Veſtię oppreſſit,is eñ ꝓuincię ꝑſidebat,pari īde celeritate circūagēs copias,ſubito acceſſu conatꝰ eſt hoſtiū loca irrūpere,ſed lōge aliter euenit q̄ ab initio ꝑſuaſū habuit,nā haud vno loco laborioſis obſidionibꝰ fatigauit hoſtē & ipſe nō minꝰ fatigatꝰ eſt,ſed Bariana obſidio fuit illi oīm difficillima, ob arcē q̄ mari īcubat. Gręci maritimis auxiliis & cōmeatibꝰ iuuabanť,quā hoſtibꝰ cōmoditatē

Geſta Guiſcardi in Gręcos.

Guiſcardus vt adimeret a ꝓmōtorio ī quo arx ſita eſt,ad cōtinērē ī hemicycli formā, ex nauibꝰ quas arctiſſime vinxerat,duxit vallū,vt mari & terra hoſtis fatigareť:exiit tñ labor ille ī tertiū annū,adeo obſtinatis aīs eſt arx iuxta oppugnata & defenſa. Eſt & Brūduſiū īterea terra mariq; obſidione fatigatū,ita pluribus locis Gręci Normanica vno tp̄e exercuerūt arma,ſed tā validę tūc erāt Normanoꝝ opes,vt q̄q̄ Brūduſiū & Barius vno tp̄e circūſederenť,Guiſcardus claſſe ī Siciliā delatꝰ,nā hęc quoq; Gręcoꝝ ꝑſidio tenebať,Panormū terra mariq; ſit oppugnare adortꝰ,ꝓceſſeratq; id bellū iā ī quartū ānū,nec vllus īteri extitit ī Normanica vi inhibēda Græci īperatoris conatꝰ,tāta fuit ī eo ſecordia,aut a cęteris īperii rebꝰ occupatio. Cęterū q̄ Diogenē cā tenuit, quo minꝰ rebꝰ ſuis laborātibꝰ fuerit auxilio,parū cōperta mihi eſt,qđ ſatis cōſtat bello adhuc tenēte diē obiit. Michael deīceps īperat,q Cōſtātini Doclizi fuit filiꝰ. Romę p id tp̄s Codalus biē-

Michael imperator.

Cadoli fuga.

nio Romanis armis fatigatꝰ,fractꝰ demū aīo,trecētis argēti libris ꝓ vita appēſis, ſtrigoſo equo ex Hadriani mole Cincii opa aufugit,& hęc ī reliqua Italia. Veneti īterea Cōtareni pricipis ductu (Flabanico is ſucceſſit) claſſem ī Delmatiā trāſmittūt. Iadrēſes q ad Lyburnię regulū defecerāt,vel vt alii ſcribūt ad Salomonē regē Pānonię,ad obſequiū retrahūt obſidiōe & opibꝰ fatigatos. Eſſent & ī Peponē Aquileiēſem ſūpta p id tp̄s arma,q Gradēſem eccleſiā ex pximo laceſſebat,niſi Benedicti pōtificis īterceſſiſſet authoritas,ad quē Veneti legatos miſerāt q̄ſtū de Peponis iīuria,teſtati niſi vim inhiberet breui futurū vt res Veneta vindicareť armis nō q̄relis. ceſſit Pepo pōtificis dicto. Scio ꝓditū eſſe a qbuſdā Benedictū pontificē p id tp̄s Venetias veniſſe,vt euāgeliſtę q vrbi ꝑſidet cōditoriū viſeret,ego Leonē veniſſe potiꝰ crediderim,qđ multis placuiſſe video,nā Benedictꝰ q ī hęc tp̄a incidit,nouē dūtaxat mēſes pōtifex fuit, nec eū in ſua creatione peregrinatū tradidit Platina,aut eoꝝ quiſq̄ q pontificiā hiſtoriā ſcripſere. Eſt prȩterea aduerſus Guiſcardū in ora Apulię p id tp̄s ī Gręcoꝝ gratiā a Venetis aliquoties dimicatū Contareni ductu,quo demū defuncto Dominicus Syluius eſt dux factus,is Nicephori īperatoris rogatu q Michaelem imperio deturbauit,claſſem aduerſus Romanos inſtruxit,ad quos Michael imperio eiectus confugerat,magniſq; Guiſcardum conditionibus traxerat ad arma pro ſe ſuſcipiēda. depugnataq; eſt nō multo poſt naualis pugna ad Dyrrachiū cū Normanis, victorq; Syluius dux nō ſolū hoſtilē afflixit claſſem,ſed Dyrrachinos etiā ea parte,q̄ certatū erat,ſoluit obſidiōe. Sed hęc ī ſerie aliarū gētiū loco nō multū diuerſo explicabunť. Erāt igiť res Italię per hos motus va-

rie affectę,quũ Otho Coloniẽſis antiſtes Romã ab Hẽrico tertio venit res eccleſię cõpoſiturus is primũ oĩm Alexãdrũ grauiſſime increpuit,ꝙ iperatoris iniuſſu põtificatũ inuaſiſſet. Excepit Ildelbrãdus archidiaconus Alexãdri cãm tuẽdã,teſtatus Romani cleri,ſi ſtetur veteri inſtituto, & nõ Cęſaris eẽ creare põtificẽ.hęc ille,& alia multa ĩ hãc ſentẽtiã effatꝰ,facile tenuit, vt Otho ſibi aſſentiret,& Hẽricus ſui flagitũ admonitus,Alexãdrũ rogat,vt cõciliũ indicat ad res eccleſię cõponẽdas,pollicitꝰ ſe eo occurſurũ,vt ſe pſente oia fierẽt.Mãtua ad eã rẽ idonea viſa eſt,quo põtifex & Germanꝰ iperator igẽſq; antiſtitũ cõfluxit numerꝰ,hic rebꝰ ex Alexãdri ſentẽtia cõpoſitis Hẽricus cũ põtifice ĩ gratiã rediit,dataq; eſt Cadolo venia: Gibertus oĩm maloꝝ author, Rauẽnatis eſt eccleſię antiſtes creatꝰ,ſed id datũ Hẽrici ꝓcibꝰ nõ hoĩs merito.Cõuẽtu dein ſoluto Alexãder ꝑ Hetruriã iter faciẽs,Lucẽſem eccleſiã,cuius antiſtes fuerat,ſolẽni more dedicauit, eſtq; tãdiu Piſis cõmoratꝰ quoad Ildelbrãdus ex Apulia reuerſus ſit,quẽ eo cũ copiis miſerat ad Normanorũ vim inhibẽdã,qui aliquot Romanę eccleſię vrbes ſuis opibus adiſixerant, & in his Capuã & Beneuẽtũ. Videt Blõdus ſignificare Ricardũ Guiſcardi fratrẽ res põtificis temere ad ortũ,quũ Guiſcardus ĩ Sicilia Panormũ obſideret.obiuit nauiter eã ꝓuiciã Ildelbrãdus,rebuſq; cum Normano cõpoſitis,Alexander Romã reuertit,nec ita multo poſt vita deceſſit,quũ annos vndecim ſedẽ tenuiſſet & dimidiũ . Guilbertus vallis Vmbroſę monachus ꝑ id tp̃s claruit, vir ſanctitate inſignis.Poſt Alexãdri obitũ Ildelbrãdus archidiaconꝰ magno oĩm bonoꝝ cõſenſu fit põtifex,id cleri ſtudiũ eius declarationis formula teſtata eſt ad poſteros,ſiqdẽ digna viſa eſt,quę his cõmẽtariis ſimplici verboꝝ figura qua tũ demũ notata eſt,referret, Nos inq̃t ſanctę Romanę eccleſię Cardinales,cleri,acolyti,ſubdiaconi,preſbyteri,pſentibꝰ epis,abbatibꝰ,multiſq; tũ eccleſiaſtici,tũ laici ordinis, eligimꝰ hodie decimo calẽdas Maii ĩ baſilica ſancti Petri ad vincula,ãno ſalutis.M.LXXII.in verũ Chriſti vicariũ,Ildeldrãdũ archidiaconũ,virũ multę doctrinę,magnę pietatis,prudẽtię,iuſtitię,cõſtãtię,religionis,modeſtũ, ſobriũ,cõtinẽtẽ, domũ ſuã recte gubernãtẽ,pauperibus hoſpitalẽ,ĩ gremio ſanctę matris eccleſię libere,a teneris annis, vſq; ad hanc ętatẽ educatũ,quẽ qdẽ ea poteſtate eccleſię dei ꝑeſſe volumꝰ,qua Petrus dei mãdato quõdã pfuit . & ille ꝑ hęc põtifex declaratus,ſe Gregoriũ dixit,q ſeptimus a primo nũcuparet,initaq; apoſtolica dignitate Hẽricũ Cęſarẽ admonet,ne deinceps largitione corruptus eccleſias ſacerdotiave cuiq̃ tribueret, q̃bus niſi abſtineat,futurũ dicere vt ĩ eũ põtificię cẽſurę telo vteret.Erat tũ Saxonico bello Hẽricus iplicitus,quũ Gregorii edictũ accepit,& Pãnones Salamonẽ regẽ in vincula coniecerãt,ꝙ Theutonicis armis nimis obnoxie reſiſteret,belliq; populariter indixerãt, ipſi gẽti quã nactus occaſionẽ rẽ tãtã mouiſſe Gregorius videri poteſt,eniuero Hẽricus maioribꝰ curis occupatus,haud qdẽ auſus eſſet ĩ apertã diſceptationẽ deſcẽdere cũ Romano põtifice , pſertim quũ ex ea re plus inuidię q̃reretur q̃ emolumẽti.Cęterũ tãtũ abfuit,vt Hẽricus Gregorio ceſſerit,vt matrẽ etiã meliora monẽtẽ domo exegerit,priuaritq; publica adminiſtratione , etſi nõ deſunt q in ea ſimultate quã cũ Alexãdro pontifice exercuit,matrẽ ab eo excluſam ſcribant,qđ ſupra eſt memoratũ.Biondus ſignificare videt matrẽ ad Hẽricũ cũ cęteris legatis miſſam,q ad hoc ĩ Germaniã pfecti ſunt,vt ſacrarũ rerũ diſtributione Cęſari interdicerẽt.Cęterũ quoquo modo mater ab Hẽrico pulſa eſt,atq; vbicũq; loci,Romę qđ iter oẽs cõuenit,fato obiit multo mœrore animi & dolore cõſũpta.crebris ĩde legationibꝰ citro vltroq; miſſis , rediit tãdẽ Hẽricus cũ Gregorio in gratiã,aut certe rediiſſe ſimulauit,pbauitq; eiꝰ creationẽ.hęc circa põtificẽ. In ora ſupi maris circa Apuliã nõ multo priꝰ poſterius ve Rogerius quẽ Guiſcardus frater ĩ Siciliã traiecturꝰ ad Brũduſii obſidionẽ reliquerat,ſpẽ vrbis ꝑ ꝓditionẽ occupãdę temere ſecutꝰ,quarta noctis vigilia ĩ vrbẽ receptus,ex primotibus Normanici noĩs quadraginta nũero amiſit viros & cũ his gregarios milites pari nũero,interfectoꝝ capita Brũduſini Bizãtiũ ad iperatorẽ miſere.Guiſcardꝰ altero fratre ad Panormi obſidionẽ relicto ĩ Italiã reuerſus, Traniũ oppugnat,ſequẽti ãno q ſup milleſimũ tertiꝰ fuit & ſeptuageſimꝰ humanę ſalutis,Gothifredus Panormo potitꝰ eſt & Guiſcardus Tranio,eſtq; adeo ꝑtinaciter a Normanicis ducibꝰ ĩ bello pſeueratũ, vt q̃q̃ ꝑ id tp̃s res ſuæ gẽtis ſint ab Ildelbrãdo q mox põtifex fuit,grauiter vexatę,vt loco nõ multũ diuerſo ꝓditũ eſt: nullũ tñ Guiſcardus Ricardo & Guilielmo fratribꝰ a q̃bꝰ res eccleſię repetebant,tulerit auxiliũ. Nec vt ad põtificẽ reuertar,diu Hẽricꝰ ĩ officio mãſit,qn ſacrilegi q̃ſtꝰ ſordibꝰ aſſuetꝰ hẽc nihilo ſecius res eccleſię venales,hãc põtifex cõtumaciã deteſtatꝰ prio antiſtites quoſdã clari noĩs q ab Hẽrico ſacerdotia emerãt,anathematis ſpiculo cõfixit,ac ne qd temere ſup ea decreuiſſe videret cõuẽtũ Romę habuit ĩ Laterano, cui pter innumeros antiſtites Amathildis fœmina illuſtris & Siſulphus Saleritanꝰ interfuere.Hic Gregoriꝰ reddita ſui anathematis ratiõe,quo nup clariſſi-

De iure creandi ponti.

Mãtuanus cõuentus.

Att.formulã põtificiæ electionis.

Gregorius ſeptimꝰ põ.

Normanorũ geſta.

mi fuerāt a ſe antiſtites notati, teſtatus eſt ſe Hēricū quoqꝫ ſimili telo petiturū ſi nefario nō abſi
ſteret icœpto. Eſt eodē cōuētu Guiſcardus pioꝝ cœtu excluſus pōtificis decreto, ꝙ nuprime in
Picenorū finibus loca q̄dā Romanę eccleſię occupaſſet. Soluto dein cōuētu Gibertus Parmēſis
qui Cadoli ſchiſmatis olim author, inde ꝑ Hēricū receptus ab Alexādro in gratiā, Rauēnatem
tenuit eccleſiā, viā ad pōtificatū affectās, dimiſſo cōcilio occulte cū Cincio agit Stephani ꝑfecti
filio hoīe facinoroſo, vt ī pōtificē manū iniiciat. facturū eū affirmās rē gratiſſimā Hērico, cuius
Gregoriꝰ ex cōſiſſo eſſet hoſtis. polliceturqꝫ adhęc illi grādē pecuniā ſi Gregoriū ī ordinē redi-
geret. Et Gibertus tā impiū facinꝰ machinatꝰ eſt. Cincius priſtinę impietatis furiis agitatꝰ, nihil
ſibi nō licere ratus, qn̄ impune Hadriani molē Cadolo tradidiſſet, vt inde pōtificiā dignitatē &

Art. Cincii ſcelus.

patriā oppugnaret: Gregoriū media ſacroꝝ cerimonia adortꝰ quū Natalē Chriſti regis ad ꝑſepe
celebraret, in ſuā poteſtatē redactum munitiſſima turri collocat, in ea vrbis regione quā hodie
Parionē nūcupāt. Nec populus eā tulit cōtumeliā, qn̄ arreptis armis pōtificē īde abſtrahit, tur-

Pia Ro. vltio.

rim & impias Cincii ædes a fundamētis diruit, familiā oēm fœde mutilat, atqꝫ vrbe deiicit, fuiſ-
ſet & author iniurię eo motu diſcerptus a multitudine niſi fugā occupaſſet, medio eū tumultu
dilapſus diuerſis itineribꝰ ad Hēricū in Germaniā ꝓfectꝰ eſt. Gibertus altera maloꝝ fax ſimulata
beniuolētia a pōtifice eſt īcolumis dimiſſus, ſed homo ad flagitiū natꝰ, haud multo poſtq̄ Rauē
nā reuerſus eſt, cū pleriſqꝫ Ciſalpinę Gallię antiſtitibꝰ in Gregoriū cōiurat, cuiꝰ cōſilii Vgo Cā-
didus, ſupmi ordinis antiſtes, factus eſt particeps, conatꝰ Candidus Hēricū & Normanos īter ſe
de īperio diſſidētes, cōpoſita pace ī pōtificē armare. Hęc vbi ad Gregoriū ſunt indicio delata, re
cētiore cōcilio ad Lateranū indicto, Vgonē & Gibertū Rauēnatē duas Chriſtiani noīs peſtes di-
gnitate priuatos anathematis fulmine defigit. Sed dū hęc Romę agunt Hēricus Saxonico bello
defunctus: adeo eſt recēti victoria elatus, vt frequētiſſimo cōuētu, quā ad Vormaciā habuit, Si-

Art. ſęuum Henri. edictum.

gifredo Magūtino Antiſtite negociū ꝓcurāte, edixerit, vt nemo Romano pōtifici obtēperaret,
venit īde Romā cū Hērici edicto Romādus clericus Parmēſis, quo publice eſt Gregorio interdi
ctū, neqd deinceps ꝓ pōtifice ageret, edictū eſt & primoꝝ Antiſtitū ordini, vt Gregorio relicto,
in Germaniā ꝓficiſcerent aliū habituri pōtificē. Gregorius nihil ad eā iniuriā territus, Sigifredū

Gregorius pont. Hēricū anathemate figit.

Magūtinū, & oēs q cū Hērico ſentiebāt, dignitate & ſacerdotio priuat, Imperatorē anathemate
notat, regia adminiſtratione priuat. Fuerūt q in tali rerū motu pacis mētionē intulerint, quibus
Gregorius ita reſpōdiſſe fert. Ego cū Hērico nullas pacis cōditiones abnuo, modo ipſe cū deo
prius pacē ſanciat. Et quū regē alii nō tā ſubito anathemate petēdū cēſerēt: Chriſtus inqt ponti-
fex quū Petro dixit, Paſce oues meas, nū excepit reges? poteſtatē, vt arbitror, illi dedit tā reges q̄
alios & ligādi & ſoluēdi. Dedit Hēricus literas ad oēs gētes de pōtificis aduerſus ſe iniuria, de-
dit & Gregorius, q nō modo nō negate factū, ſed mōſtrare etiā cur ita facto opus eſſet. Oritur
interea nouū in Germania bellū, Saxonibꝰ Hērico rebellātibꝰ, quo motu territi Germani noīs
principes ac veriti ne illud incēdiū plus nimio inualeſceret, cōuētu ſup ea re habito, decretū tu

Gregorius pont. ī Germaniā ꝓficiſcitur.

lere, vt ſi Gregorius ī Germaniā ꝓficiſcat, Hēricus ſupplex eoꝝ q̄ cōtra illiꝰ dignitatē egiſſet, pe
teret veniā, idqꝫ præſtaturū ſe Hēricus iureiurādo eſt pollicitus. His Gregorius pollicitationibꝰ
motus, iā & Treuerēſis antiſtes ad hoc ipm Romā venerat, pacis cupidus ex vrbe ꝓficiſcit Au-
guſtā prętoriā petiturus, eratqꝫ iā Italię partē multo maximā emēſus, quū Vercellis ex eius vrbis
antiſtite cognouit Hēricū hoſtili, vt ſiqn̄ alias, in ſe adhuc eſſe aīo, & iā cū exercitu Italię appro-
pinquare. Potuit merito Vercellēſis fides antiſtitis ſuſpecta haberi, q turbādę pacis cupidus, de
reſiduo Henrici odio in pōtificē id ſchema cōfinxerit. Nā quū Gregorius metu perculſus retro
Canoſſum fugiēti ſimilis abiiſſet. erat is Amathildis locus, & ope & natura munitus: Hēricus q
nō multo poſt Gregorii diſceſſum Vercellas venit, exercitu ibi relicto pōtificis veſtigia ſecutꝰ,
Canoſſum iter intēdit, hic īperatoriis inſignibꝰ depoſitis, ac nudo pede, portę appropinquans, ve

Art. q̄ ſupplicite[r] agat Hēricꝰ.

niā precatur, obteſtaturqꝫ oppidanos, vt ſe ad pōtificis cōſpectū admittāt. mouit ea res ſpectan-
tiū animos, cęterū negato ingreſſu ferūt æquo aīo id Henricū tuliſſe, ac q̄q̄ oīa gelu rigeſcerent
(erat eīn iam brumę tēpus) triduo in ſuburbanis eſt tectis cōmoratus, poſtremo Amathildis &
Adelai Allobrogū comitis hortatu Pōtifex ad ſe Germanū receptū eccleſię reſtituit. Pax interim
tando ſancita eſt, perpetuūqꝫ obſequiū pontifici promiſſum. Et res per hūc modū Canoſſi pacta.

Cincii interitus.

Hinc Henricus digreſſus Ticinū decreto petebat, quū Cincius malorum omniū caput ſubita vi
morbi preſſus obiit. Nec peſte illa cōſumpta deſtitit Hēricus rebus nouis ſtudere, inde ad vim
cōſurgens pacē violat. Incredibile dictu eſt q̄tū ex ea re fit illi inuidię cōflatum. Alemani princi
pes eius impietatē auerſati, Rhodulphum Saxonię ducē ſibi regē creant. Petiit Hēricus a ponti-

ſice,vt Rodulphũ execrationibꝰ a regni occupatione deterreret,nec impetrauit,cõflixit itaq; cũ Saxone hoſtiliter,eſtq; dubio Marte dimicatũ. Venerũt ĩde ab vtroq; legati ad põtificẽ,poſtulatũ vt ĩ ptibꝰ vellet eſſe,qbꝰ tãtũ reſpõſum eſt,vt ab armis diſcederẽt,ex bono & æquo,nõ armis de regno diſceptarẽt.Cõgreſſi ſunt ĩde iterũ acie Rodulphus & Hẽricus, nec fortuna alterutro inclinauit,tertio inde dimicatũ,ac poſt deterrimã cędẽ vtrinq; editã,Hẽricus aliquãto ſuperior fuit.tũ vero certa ſpe victorię ꝓcepta,Rodulphi legatus,q ad ſe venerant, de pace acturi,audire noluit,ſcripſit tñ ad põtificẽ,vt Saxonẽ regnũ occupare conantẽ anathemate notaret.Id facere quia Gregorius recuſaſſet,nõ oportere dictitãs,cauſa nõdũ cognita,quẽq̃ dãnatũ iri,reflexit cõſeſti Hẽricus ad iniuriã,ac ſecũ agitare,qua vi qua ve fraude Gregoriũ pontificia ſede deiiceret.

Tertio Saxones & Germani acie confligunt.

Eratq; hic rerũ ſtatꝰ alibi,quũ Michael Cõſtãtini filiꝰ,Nicephori armis ĩpio eiectꝰ,cũ tribꝰ filiis, Michaele,Andronico,& Cõſtãtino,ad Guiſcardi opes ĩ Italiã cõfugit.Cęterũ Normanꝰ audito Michaelis caſu,priuſq̃ ille ad ſe veniſſet,ea tẽpoꝝ nouitate fretus animũ adiecerat ad Gręcos ex Italia pellẽdos,domitoq; Siſulpho Salernitano duce.quẽ ad deditionẽ cõpulſũ principatu ſpoliauit ea victoria ferocior factꝰ Gręcos ex Hydrũto eiecit,iã & Tarẽtũ arcta ꝑmebat obſidiõe,quũ Michael extorris ad eũ in caſtra venit.fuitq; annꝰ ille milleſimꝰ atq; octogeſimꝰ humanę ſalutis, eratq; Romę põtifex Gregorius ſeptimꝰ:Rex in Germania & ĩperator Hẽricus tertius,Bizantii Nicephorus nuꝑ ĩperitare coeperat.

Michael & filii imperio eiiciũtur.

Supputatio tẽpoꝝ.

Michael Guiſcardi hortatu ſe ad Gregoriũ põtificẽ cõtulit. videbat Normanꝰ futurũ,vt põtifex,vel inuitus,cogeret ſecũ redire in gratiã ſi uellet Michaeli cõſultũ,nec fruſtratꝰ eſt opinione,eniuero Gregoriꝰ,haud multo poſt,cũ Guiſcardo ĩ colloquiũ venit,quo cõgreſſu Normanꝰ ſe & ſua Romanę ſubiecit eccleſię, eſtq; ob eã rẽ a põtifice vexillo donatus,& vt maior ĩ Michaele reſtituẽdo eſſet in Roberto authoritas,anathemate Nicephorũ notauit põtifex,qa alienũ occupaſſet imperiũ.His ita pactis moturus in Nicephorũ Guiſcardus Rogerio filio res Italię tradidit tuẽdas,Boemũdo minori natu dat claſſem ĩ hoſtes agẽdã, ipſe cũ Michaele regiã nauim ĩgreſſus,primꝰ oĩm ex Italia ſoluit,ſecũdiſq; vſus tẽpeſtatibꝰ cũ claſſe & exercitu Aulonẽ tenuit.Hic Dyrrachiũ terra mariq; eſt oppugnari coeptũ.

Normanus bellũ infert Nicephoro.

Petiit Nicephorus a Venetis,vt iure veteris amicitię,q̃ Gręcię imperatoribꝰ cũ Veneto noĩe ĩtercederet,darẽt operã,vt Dyrrachiũ obſidione ſoluerẽt. Tũ vero Syluiꝰ dux,vt ſupra Venetarũ rerũ lõgiore excurſu ĩ hęc tpa ꝓgreſſus dixi,cũ numeroſa claſſe Dyrrachiũ ꝓfectus ꝓſpero euẽtu ĩ Normanos dimicauit:mareq; Dyrrachinis,qđ erat illis antea occluſum,patefecit.obſidebanť nihilo ſecius a terra Dyrrachini Normanicis armis.

Soluũt Veneti Dyrrachiũ obſidione.

Robertus terreſtri obſidione Boemũdo filio ꝓmiſſa,ipſe in Italiã cũ Michaele reuerſus,mira celeritate claſſem reparauit.Nicephorus ĩterea factꝰ certior de iis,q̃ ad Dyrrachiũ geſta erãt,& ꝙ a terra vrbs arcta teneretť obſidione,vt ſuis mature ſubueniret,exercitũ ſtudio cõparat. Cęterũ qa apparebat ex Gręcia,Thracia,& aliis circũiectis gẽtibꝰ, haud tãtũ viriũ parari,vt tuto Normanicis poſſet opibꝰ occurrere , Alexiũ cognomẽto Megã, militię magiſtrũ,cũ magno auri põdere Hadrianopolim miſit,q Turcos & Saracenos ſtipendio cõduceret. Alexius,q ĩperiũ affectabat,Barbaros ſtipẽdio cõductos ſibi iuramẽto obſtrigit,quos vt obſequẽtiores haberet,ſua vſus pecunia,largiore ſtipẽdio inauthorauit,veteranos & q ĩpio militari cõſueuerãt, donatiuo ſtipẽdioq; fraudat,ĩpatoris auaritiã ĩſimulãs.

Art. Alexii artem.

Mox vero vbi milites ſtipẽdii iopia fremere & apte idignari ſenſit,& res haud dubie ad defectionẽ ſpectaret,veſtibus eqs argẽto cęteriſq; rebꝰ,quas ipſiꝰ nõ Nicephori eſſe oẽs arbitrari,militũ leuabat deſideria. Poſtremo tumultuãte exercitu,Alexius Cõſtãtinopolim orator mittiť ad Nicephoꝝ,vbi multa de ſũma belli cũ ĩpatore locutꝰ,ita vt q̃ foris parareť,mira arte diſſimularet,ſic a Nicephoro dimittiť,vt certã ſpem illi relinq̃ret futurę victorię,pollicitꝰ breui poſt cũ iuicto exercitu affuturũ. Cęterũ Hadrianopolim reuerſus turbato ſimilis venit ĩ militũ cõſpectũ,ac iuſſus dicere ſiqđ noui accidiſſet,& qđ ab ĩperatore reſpõſum tuliſſet,nũc ſilẽtio,nũc ambiguis & interruptis verbis ſignificare nõ reddi ab ĩgrato pricipe militibꝰ ſtipẽdiũ,tũ vero tumultu exorto accẽſus ira exercitꝰ fremitu & clamore teſtai,fore vt ſi dux ſibi aliqs deť hoſtiliter Bizãtiũ peteret.Hic q ab Alexio ad hoc ipm corrupti fuerãt,qq; eã occaſionẽ excõpoſito opperiebanť ſublato clamore Alexiũ imperatorẽ ſalutãt,cõſequiť fauor & aſſenſus oĩm,ac ſubito ſublatis ſignis Bizãtii itur,quã ſe ad vrbẽ diripiẽdã militibꝰ daturũ Alexius polliceť.

Alexius imperator ſalutatur.

Nicephorus tã atroci nũcio ꝑculſus,vnũ qđ ĩ extremis rebꝰ potuit,vrbẽ tueri parat,ſed hęc quoq; noctu hoſtibus ꝑdita eſt,receptuſq; eſt in vrbẽ exercitꝰ ꝑ eã portã q̃ Bulgarica diciť:fuit dies q huic nocti illuxit dominicę coenę, toto igiť die illo ac deinde biduo direpta eſt vrbs nobiliſſima,arx olim totiuſq; orientis caput,pręter cędes ſtupra & rapinas,omnia ſacra & prophana ſunt triduo illo violata.Nã loca,quę religione

Bizantium Alexio proditur.

Bizantium diripitur.

Chriſtianos ab iniuria arcebāt,ſacrilegas Turcoꝝ manus inhibere nō potuerūt. Nicephorus,q̄ ad Sophię arā primo tumultu cōfugerat,ab Alexio precibus tenuit,vt vita donatus ī monachū initiaret. Alexius īperiū adeptus, Michaelē iuniorē a Nicephoro cū patre & fratribus electū,ſibi conſortē aſciuit,ac primū omniū in eo curam intēdit,vt Delmatiā pacaret. Rubertus relicto in Italia Michaele ſeniore,ipſe cū claſſe Dyrrachium reuerſus,iterū hoſtē a mari obſidet. Occurrūt huc Michael & Alexius. Cęterum quonā modo acciderit,vt Michael tā preſto illi fuerit,vt ab Alexio poſt Bizantiū captū ſit cōtinuo in īperii ſortē receptus,haud q̄dē reperio,p̄ſertim ſi paterni fuit exilii comes,vt q̄dā ſcribūt. Sed quocūq; ille caſu Alexio oblatus eſt, ambo, vt Blōdus ſcribit,circa Dyrrachium in acie aduerſus Normanos ſtetere,factaq; eſt duplicis pugnę copia a Gręcis,ſiue mari vellet hoſtis,ſiue terra dimicare. Placuit Guiſcardo alterius martis fortunā experiri,& qua Normanica virtꝰ ſibi p̄ſtātior videri. fuit itaq; terreſtre p̄liū ex Guiſcardi ſentētia,

Vincūtur Græci a Normanis.

eſtq; cruēto certamine aliq̄diu dimicatū. Cęterū Michale cadēte,Alexius victus acie,cū exercitu male affecto ī pacatū ſe recepit,ſeptuaginta milia armatorū fuiſſe dicunt,q̄ eo die p̄ Alexio pugnā iniuere,quū Normani multo pauciores numero eſſent. Dyrrachini,quia Normanus victor

Dyrrachiū dedit Normano.

multo acrius q̄ ante īſtabat,haud multo poſtq̄ eiuſmodi euētu fuerat a Gręcis circa vrbē dimicatū,deditionē fecere, dedita ſūt & alia quędā Delmatię oppida,pene priuſq̄ ab hoſte tētarētur. Veneti ne nō ſemp ſuū in Cōſtātinopolitanos principes ſtudiū p̄barēt,Alexio gratificaturi,claſſem Syluii principis ductu reparāt,vt Normanos Delmatię finibus arcerēt. At ſic forte accidit, vt eodē loco quo priꝰ cōflixerāt,aduerſę inter ſe claſſes cōcurrerint. fuit pugnę illiꝰ euētꝰ multo

Veneti ad Dyrrachiū vincūtur.

a priore diuerſus. Eniuero q̄ locꝰ ille fuerat primo certamine Venetis felix,tā certe eodē genere pugnę nec minꝰ triſtis fuit & calamitoſus. victa diſiectaq; eſt Veneta claſſis,ac tā valide affecta, vt ex īgēti numero nauiū paucę fuga ſeruatę ſint,cęterę parti captę p̄ti fluctibꝰ immerſę,atq; tū demū par clades,ac neſcio an maior etiā,eſt a Normano Venetis repēſa. Peperit funeſta illa pugna ingentē Syluio apud ſuos inuidiā,eſtq; ob eā rem,haud multo poſtq̄ domū venit,dignitate priuatꝰ,anno ſuę adminiſtrationis tertiodecimo. Sunt q̄ Gręcos Venetoſq; vno p̄lio victos tradār,vt duplex claſſis impat Normano fuerit,quē ſolus Venetus nup vicerat. Adeo belloꝝ exitꝰ incerti ſunt,& ad libitū fortunę variabiles. Iidē illi,q̄ ſunt duplicis claſſis authores,negār Venetos tā memorabili clade affectos,ſed cruētā aiūt vtriq; pugnā fuiſſe,ſed vbi res Normanica ſuperior viſa eſt,Alexio ad lęuā flectēte,Syluiū ad dexterā Venetū repetiſſe littus,nec Syluio abrogatā fuiſſe dignitatē,ſed tris & viginti annos ī publica adminiſtratione impleſſe,feliciterq; fato cōſumptū.

Vitalis Phalerius dux venetꝰ.

Poſt Syluiū Vitalis Phalerius dux fuit,is primū oīm cōtinuo a ſua declaratiōe populo author extitit,vt ad Alexiū legati mitterent,q̄ cū eo agerēt,vt Delmatię Lyburnięq; vrbes,quas Veneti veteri Narētanoꝝ latrocinio ſeruaſſent,ſeruatas ſuo p̄ſidio defendiſſent,Veneto noī p̄prio habēdas daret. apparebat ob recēs ciuitatis meritū,nihil Alexiū Venetis negaturū.

Delmatia Venetis cōceditur.

Legati,q̄ Bizantiū ad hoc ipm miſſi ſunt,oīa ab Alexio benigne impetrarūt,ac tū demū Veneti Delmatię Croacięq; ſūt vera poſſeſſiōe potiti. credo ego id eo libētiꝰ datū ab Alexio,quo opportunior erat illi p̄ id tp̄s Venetoꝝ opa ad Normanū hoſtē p̄cul ab īperii finibꝰ diſtinēdū,aut vt minus libere Guiſcardi naues Gręcię orā infeſtarēt. Eniuero nō deſunt qui Phaleriū ducē in Delmatię ora cū Normanis cōflixiſſe velint,etſi nihilo meliore euētu q̄ Syluiꝰ poſteriore ad Dyrrachiū p̄lio. Per id tp̄s quo Gręci terreſtri pugna circa Dyrrachiū a Guiſcardo victi ſūt,Gregoriꝰ Romę freq̄ns cōciliū habuit,in quo Berēgarius de quo alio loco mētio īcidit,ſuū errorē faſſus veniā impetrauit,cōfeſſiōis forma hęc fuit.

Berengarii confeſſio.

Ego Berēgariꝰ corde & aīo credo q̄d ore cōfiteor &c. Eſt & Hēricꝰ recētiore anathematis cēſura notatꝰ,q̄a vt ſiq̄ alias eſſet apoſtolicę ſedi īfeſtus,p̄bauitq; Romanus pōtifex ſuoq; aſſenſu ratū fecit Rodulpho regiū nomē ab Alemanis delatū.

Recēs diſcordia pontificis & Henrici.

Hęc vbi ad Hērricū p̄lata ſūt,ita accēſus Robertū Rauēnatē celebri oīm Germanię antiſtitū cōuētu pontificē creat,quē pōtificia cerimonia ornatū in Italiā mittit,ipſe in Rodulphū p̄fectus quater cū eo cōflixit,accepit vltimo p̄lio Rodulphus letale vulnus quū iā ſuperior eſſet, inclinaretq; iā aperte Germanoꝝ fortuna,adeo vt Hēricus rē iā perditā ratus ex acie fugiēs ſeptē poſtea latuiſſe dies dicatur.

Rodulphi regis interitus.

Rodulphus dolore vulneris haud multo poſt animā efflauit,& Hēricus qui pro deplorato habebatur ex occultiſſima demū latebra in apertum prodiit. Fuit Rodulphi caſus Romanę eccleſię admodū luctuoſus,ſed nihilo minorē luctū & triſtitiā attulit,q̄ nō multo poſt Amathildis (vnicū Romanoꝝ pontificū ob inſignem pietatem profugiū) graui prętio in Parmenſi

Amathildis vīcit ab Henrico.

agro ab Hērico ſupata eſt,quē pater audita Rodulphi regis declaratione,cū exercitu miſerat in Italiam,vt eā p̄ſidio obtineret. Enimuero Amathildis, Gothifredo extincto cui admodū puella

nupſerat,Azoni Eſtẽſi ceſſit viro ĩpigro,quẽ breui poſt Gregorii interdicto dimiſit.Enĩuero at-
tingebat Azon tã arcto cõſanguinitatis viculo priorẽ maritũ, vt legitime mulierẽ ſibi matrimo
nio iũgere nequerit.Nec ita multo poſt Hẽricus duplici ſucceſſu ferocior fact⁹,in Italiã p Baua
ros trãſcẽdit,vt Veneti ſcriptores habẽt,& nos illos in rebus Venetis ſecuti, ſcripſimus Hẽricũ
ex Taurisio Venetias trãſiiſſe,diui Marci,q Venetę vrbi p̃ſidet,ſacrariũ viſurus,cui⁹ corpus nu
p miraculo repẽtũ inſigni hoĩm ſermone ferebat. Fama eſt aliq̃diu ignoratũ vbi loci eẽt creditũq;
vulgo aut in occultiorẽ ſedẽ diuinitus trãſiuiſſe,aut ĩde furto ſublatũ,cęterũ ſupplicatione & ie
iunio publice ĩdicto,ciuitas clerũ ſecuta ſubiit diui tẽplũ,miraculo hic eueniſſe aiũt, vt brachio
ex cõditorii latere exerto, anxię ſollicitęq; obtulerit ſeſe multitudini: tũ vero ingẽti oĩm lætitia
corpus ĩde ſublatũ ferũt,atq; in auguſtiorẽ locũ repoſitũ,decretũ ad hęc vt ſoli Venetiarũ prin
cipi,tẽpliq; procuratoribus,id ſacrariũ fas eſſet ſcire.Miraculi huius fama Hẽricus,vt dicit̃,impul
ſus,p magno habuit negocio Venetias ex cõtinẽtis ora trãſmittere,niſi forte maius eſt ille ne-
gociũ ſecutus,qđ authores quos ſeqmur minus cõpertũ habuere.Romã ĩde profectus eſt Hẽricus
Clemẽtẽ ſecũ ducẽs(ſic eñ ſe dixit põtifex in Germania creat⁹:)atq; vrbi appropinquãs,põtifi-
cio habitu illũ ad Miluiũ põtẽ vſq; iuſſit precedere, ex Miluio põte ſtructa acies p Neroniana pra
ta ad Leoninã vſq; vrbẽ proceſſit,hic Germanus teloꝝ multitudine,q̃ e muris in ſubeũtẽ coniecta
eſt,territus vim inhibuit.Hẽricus Vaticano excluſus ſuburbana recta incẽdit,iubetq; Romanũ
agrũ vaſtari.Nec ita multos morat⁹ dies retro cũ Clemẽte Rauẽnã abiit.Per idẽ tẽpus Rogerius
Guiſcardi filius,nã pater in Delmatia cũ Venetis & Gręcis bellũ conflatũ habebat, Aſculum in
Apulia,qa indicio cõperiſſet oppidanos ad defectionẽ ſpectare,incẽdio deleuit.q̃ cauſa Hẽricum
primo acceſſu a lõgiore vrbis oppugnatione auerterit,authores quos ſeqmur,nõ tradunt: ſatis
cõſtat,ãno vixdũ circũacto,vrbẽ ab eo repetitã, obſeſſamq; p oẽ quadragenarii ieiunii tp̃s, vicit
poſtremo Hẽrici p̃tinacia,eſtq; Leonina vrbe poſt paſchales dies potitus , pollutaq; ap̃li baſilica
Clemẽtis cerimonia,polluit & Paulinã hoſtiẽſi via.Author eſt Pãdulphus Lateranẽſis bibliothe
carius,& Gregorius q tũ põtifex erat,in ep̃lis, duas ab Hẽrico porticus direptas, quarũ hęc ab
Hadriani mole fuit ad Barionę Baſilicã,altera a trigemina porta ad Paulinã ędẽ extẽſa,tã ĩfeſto
fuit ille in Gregoriũ aĩo,vt vrbẽ nihil meritã,in põtificis iniuriã p hũc modũ deformauerit.Cę
terũ dũ hoſtiliter Hẽricus Romã circũſidet,cõmittũturq; circa muros aſſidua p̃lia,multũ eſt,vt
fert̃,Romani ſanguinis haud vno loco hauſtum.Soluta inde obſidio ob nimiũ æſtum dimiſſuſq;
exercitus caloris impatiens in vrbes & municipia vrbi propinqua, oĩa eñ Henrici armis circa vr-
bem ceſſerant,& Clemẽs antipontifex Tyburi interea ſuã habuit ſedem.Henricus in Ciſalpinam
Galliam abiturus,copiarum imperiũ in ſuũ põtificem cõtulit p totum ęſtiuorum tempus,quo
Clemẽs fretus oblitus eius pſonę quã gerebat,oĩa circa vrbẽ hoſtiliter vaſtauit,multaq; eius iuſ
ſu edita ſunt in Romanos crudelitatis exempla,quibus Hẽricus pręſens tẽperaſſet. Ipſe æſtate ex
acta ad exercitũ reuerſus,iterũ Vaticanum occupat,nobiliora demolit̃ ædificia.Obſidebat̃,vt ſi
quãdo alias Roma a Germanis arctiſſime,nec interea finitimoꝝ aliqs Henrici metu vrbẽ palam
aut occulte adibat,nec egredi qſq̃,ſublato omni mortaliũ cõmercio,ad extremã rerum omnium
inopiam ciuitas redacta eſt,adeoq; fames incubuit, vt multi mortales vi ſubacti ex vrbe migra-
rent,hæc quum Gregorius literis & nunciis Guiſcardo ſignificaſſet,Delmatiæ rebus Boemun
do relictis in Italiã tranſiit,& iam animũ ad exercitũ mature comparãdum intẽderat,vt pontifi
ci opitularet̃,quũ certis rumoribus cõperit,rediiſſe Henricũ cũ Gregorio in gratiã,vrbẽq; obſi-
dione leuatã,quę res effecit,vt omne Guiſcardo ſtudiũ remiſerit,qđ in cõparãdis erat armis po
ſitũ.enimuero Hẽricus,ſiue Normani opes veritus,ſiue qa vereri illas videri voluit,vt fraus quę
intẽdebat̃ facilius procederet,p Cluniacẽſem abbatem,virum ſanctitatis fama & pietatis haud vul
gari,cũ Gregorio egit,vt ſi in Lateranenſi baſilica imperatoris ſe ornaret inſignibus,fore vt impe-
rator legitime declaratus,confeſtim cũ oĩbus copiis Italia excederet.& illi pacẽ inter ſe his cõdi-
tionibus ſanxere,eſtq; fides publica oĩbus data vrbẽ adeũdi,egrediendiq;,ac libere in agris operã
di.Fuit eo pax ea Romanis gratior,quo longior fuerat obſidio, iam enim tertium annũ ciuitas
obſidebatur:Gregorius etſi Henrici perfidiam horrebat,fatigatus ciuium precibus,qui circũfu
ſi & ad eius pedes iacẽtes ſuppliciter precari,vt ſuoꝝ miſereret̃,ſtatuit eũ in vrbẽ admittere mo
do ille errata corrigeret,apoſtolicã ſedem veneraret̃.Henricus interea per eam cõmercii occaſio
nem ex proceribus ciuitatis quoſdã,nec adeo multos pecunia corrupit, qui corã iactare auſi ſunt,
pertinere ad imperatorũ decus vt Henric⁹ Cęſareis inſignibus prius ornaret̃ q̃ ille põtifici ſatiſfa
ceret.Senſit Gregorius labantẽ ciuiũ fidẽ, alienatũq; ciuitatis ſtudiũ, deſperans itaq; priſtinum

Diui Marci corpus.

Henricus hoſtiliter Romã petit.

Vrbis Romæ nõ vna clades.

Fames Romanorum.

Gregorii pontificis fuga.

cõſenſum in Adriani molem cũ domeſticis profugit. Ruſticus ex fratre nepos Septiſoliũ occupat locũ natura & ope munitũ. Vix Gregorius in arcẽ euaſerat, quũ auditũ eſt Hẽricũ a cõiuratis in vrbẽ recipi, cuius iã cõpos factus ſuum põtificẽ ex Tybure acceſſitũ in Laterano ꝓ pontiffce collocat paucis Germanoꝝ Antiſtitũ circa illũ obſequiũ obeũtib⁹, ex Romanę eccleſię nemo ad eũ acceſſit, ſecuti ſunt inde paſchales dies, qbus nõ verus põtifex imꝑatorẽ inunxit non verũ cinxitq; diademate. populus in Henrici gratiã Adriani molẽ oppugnare eſt adortus, q̃ quũ capi nõ poſſet, mur⁹ exaduerſo extruct⁹ eſt quaq; verſũ viis oĩb⁹ obſeptis, ne põtifex dilabi poſſet. Hẽricus ſedẽ ſibi & ſtatiuis militũ cepit ĩ capitolio adhuc magna ex ꝑte ĩtegro, Corſoꝝ ędes capitolio accubantes (erat tũ ea familia Romę nobilis & Gregorii ſtudioſa) a fundamẽtis diruit: conatus eſt Hẽricus & Septiſolii locũ expugnare. fuit id Lucii Septimii opus in parte palatii, contra Gregorii phanũ, tribus colũnarũ ordinibus in ſublime eductũ, colũnę ſolo innixę nulla ſcalarum proceritate ęquari potuerũt, nec pręnimia craſſitudine ferro aut flãma labefactari. extant hodie veſtigia qbus facile cognoſci poteſt qualis fuerit opis forma, Trãqllus Septizoniũ appellauit. Et hęc Hẽricus in Gregorii inuidiã, cuius literis Guiſcardus certior fact⁹ de iis q̃ Romę fiebãt, & in q̃ apto diſcrimine Roman⁹ põtifex teneret, coacto exercitu, Romã verſus intẽdit. Interim, Septiſolii parte machinis cõcuſſa, Ruſtic⁹ deditionẽ fecit. Pręmiſit caduceatorẽ Romã Guiſcardus qui Henrico bellum indiceret, niſi illico vrbe excederet, quo nũcio territus imꝑator, ſumma rei ciuibus cõmendata, cũ Clemẽte in Vaticanũ trãſiit. Milites ducẽ ſecuti, dubiũ cõſilio an caſu capitoliũ incenſum relinquere, eſtq; adeo ab Henrico ꝓperatũ, vt Caſſia via ꝓfectus, eodẽ die Senas Hetruſcas ꝑuenerit, quo Guiſcardus Romã q̃uis pene ꝓceps egiſſet agmẽ. Conati ſunt pontificis inimici venientẽ portis excludere, ſed Flaminia porta ꝑ homines aduerſę factionis receptus,
Roma a Normanis incenditur. Vaſtitas vrbis. vrbẽ irrupit, fecit in eũ ciuitas impetũ, conataq; eſt vi expellere, tum Normani regionem martio campo ꝓximã ſubiecto igni incẽdunt, adeoq; inualuit flamma vt quicquid vaſtitatis hodie viſitur, ab ea porta, q̃ nũc populi eſt, flaminia olim fuit, & mox Flumẽtana, ad Syluestri phanum & Laurentii, qđ in Lucina eſt, rurſus ad Auguſtini & Tryphonis tẽpla, id vno ſit incendio cõſumptum ꝑ exqliãs inde Guiſcardus in Lateranũ tranſiit, fuitq; hic aliquot dies opperiens vt pacis mẽtio fieret a põtificis rebellibus, q in Capitolio ſe tenebãt. Nã primũ oĩm in aĩo habebat Gregoriũ obſidiõe leuare. Sed lõge aliter euenit, crebris ex capitolio irruptionib⁹ cogebant Norma-
Recens incendium. ni quotidie circa Amphitheatrũ, nũc Coloſſeũ dicit, armis dimicare: tũ Guiſcardus ira accẽſus a Coloſſeo ad Petrũ & Marcellinũ martyres, ĩde ad Gemelloꝝ ędẽ, ꝑ Cœlium mõtẽ ad Lateranum vſq; oĩa incẽdio cõſumpſit, durat vaſtitas illa in pulcherrima parte vrbis, ac ꝑter ſacras ędes, & cũ his pauciſſima ędificia circa viã iniecta, cętera in vinearũ vſum abiere. nulla poſt Romã cõditã calamitoſior clades eſt ipſi vrbi illata, nec quę maiorẽ induxerit vaſtitatẽ. Inciderunt hęc mala
Temporũ ſupputatio in annũ hũanę ſalutis milleſimũ atq; octogeſimũ ſecũdũ, quo anno oĩa expleta ſunt ex ſolis & lunę curſu, vt in quintodecimo Tiberii principis anno. Capitoliũ inde vi captũ, ita fregit ciuium ferociã, vt cõtinuo abiectis armis pacem a Normano petierint. Ille inſtructo exercitu ad Adriani molẽ ꝓgreſſus, diſiectis munitionib⁹, quas ciues moli obiecerãt, pontificem ex arce receptũ ĩ Laterano collocat. Cęterũ reputãs Guiſcardus q̃ parũ tuta futura eſſet põtificis ſalus, in tãta populi inuidia deſtituta, diſcedẽs Gregoriũ ſecũ abduxit, Salerniq; illi ſedem attribuit, vbi nõ multo
Gregorii pontificis laus. poſt vita deceſſit, anno ſui põtificatus duodecimo. Nullus Romanoꝝ põtificũ tã vaſtis fortunę fluctibus eſt vnq̃ iactatus, nullus tã conſtãs fuit in aduerſis, qđ prouidentia factũ videri poſſit, vt memorabili ſpectaculo fortuna & virtus in vno cõponerent. Victor tertius Caſſinẽſis abbas ide
Victor tertius põtifex pontifex fuit, is quia Gregorii partes ſtatim a ſua creatione cõplexus eſt, Henricum tam infeſtũ habuit, q̃ Gregorius antea habuerat. Fraude itaq; necatus eſt veneno illi in calicem infuſo, cui⁹ conſilii fuit vt fert Henricus nõ ignarus. Vincentius dyſenteria extinctum arbitrat. Vindicaſſet Guiſcardus eã fortaſſe iniuriã niſi pręmatura mors interceſſiſſet, in Caſſiopa ĩſula diẽ obiit, Græcoꝝ rebus nõ mediocriter afflictis, nam ſimulac ex Italia eſt reuerſus, cũ ea gente nauali ꝑlio conflixit. Sunt q ſcribãt ſub id tempus quo Gregorius vita deceſſit eũ circa Dyrrachiũ cũ Venetis & Gręcis, vt ſupra eſt ſignificatũ, ꝓſpere dimicaſſe. Adiecerat Normanus animum ad Gręcię imperiũ armis occupãdũ, q̃re Italię rebus ex ſentẽtia cõpoſitis, cõfeſtim in Græcos trãſmiſit, fuitq; pugna illi Dyrrachina, de qua interim mentio habita eſt, vt Blõdo placere video, etſi non aduerſa, qa ꝓpoſitum tenuit, vt Dyrrachino portu cõſederit, nõ tñ admodum lęta, quum eo pręlio vehementer Normanica claſſis fuerit concuſſa. Qua irrequieto opere reparata ad Saſonem inſulã, nũc corrupta voce Saſinũ vocãt, iterũ eſt mari dimicatũ, fuitq; pugna hęc Veneto & gręc

eis Dyrrachina multo īfeliciot,eaq; Guiſcardus victoria potitꝰ in Caſſiopen ꝑgreſſus mortē ob Guiſcardus
ſit,quo tpe Auſul Hiſpaniȩ rex,cui ꝑpetua erāt cū Saracenis bella,Toletū poſt longam obſidionē moritur.
receptā,chriſtiani noīs hoībus reſtituit,& Hēricus p idē tp̄s cū Saxonibus aliquoties infeliciter Fames īgēs.
dimicauit.Eſtq; eadē tēpeſtate in Italia,atq; oībus terris,fame laboratū, ſuntq; terra fœdaq; pdi- Prodigia.
gia hoīm oculis obuerſata,Gallinacei,colūbi,pauones,& aliæ domeſticȩ aues,ſua ſponte in mon
tana loca abiere,atq; ſylueſtres factȩ. Piſces fluuiales & marini exanimes per littora & ripas ia-
cuere,ſunt & vrbes q̄dā motu terrȩ tā valide cōcuſſȩ,vt Syracuſis tēplū vrbis maximū corrue-
rit,qua ruina multi ſint mortales obtriti.Nicolai Smyrnei antiſtitis corpus vt f.rē,eodē tpe Ba-
riū a negociatoribus trāſlatū.obiit Victor pōtifex quarto mēſe q̄ fuerat ſedē adeptus. Seq̄t Vr
banus huius noīs ſecūdus.Inter initia eius pōtificatus Rogerius Guiſcardi filius parum vehe-
mētē pōtificē nactus a Capua ad Tyberim vſq;,quicqd Romanoꝝ pōtificiȩve ditionis erat,ſuis Vrbanus ſe
opibus adiunxit,de paterno īde principatu cœptū eſt diſceptari inter hūc & Boemūdū,erat Ro cūdus pon-
gerius Boemūdi frater ſed matre diuerſa natꝰ.Sed citra oēm armoꝝ cōcurſum,ita eſt īter eos cō tifex maxi.
paratū,vt parte vna Apuliȩ Boemūdo attributa,cȩtera Rogerius haberet.Ferunt Vrbanū, quū
parū tutus eſſet Romȩ,horreretq; ciuitatē recēti incēdio adhuc cōſternatā,ſedē circūſpicere cœ
piſſe,vbi ſine metu eſſe poſſet,Melphimq; ꝓfectum ſe Rogerio & fratri authorē ꝑbuiſſe,vt poſi-
tis armis pacate inter ſe agerēt,atq; ex ȩquo & bono domeſticā litē ſopirēt, fuiſſeq; iā inde ponti
ficē aliq̄diu Melphi cū magna parte cleri.Blōdus ſignificat Melphicū cōuentū ꝑceſſiſſe Norma
noꝝ fratrū dimicationē,vt Boemūdus ex Delmatia reuerſus,q̄a in paterni principatus partē nō
reciperet a fratre,ex Hidrunte ꝓfectus ad Farnetū Beneuēti cū Rogerio ſigna contulerit,ſed ci-
tra ꝑlium,paternis amicis priuſq̄ pugna cōſereret,cū Rogerio agētibꝰ,vt Apuliȩ parte Boemū- Boemundi
do ꝑmiſſa,armis tēperatēt,ac ſecūdū eā pacē Rogerius Melphim ad Vrbanū pōtificem venerit. & Rogerii
Hęc ille,quȩ nō magis a vero abhorrent, q̄ quȩ Platina ſcribit, inter Normanos fratres prius de pax.
principatꝰ diuiſione cōueniſſe,q̄ pōtifex ſit Roma ꝓfectus,rēq; ex pōtificis ſentētia cōpoſitā.Cæ
terū ſiue ſic pax cōfecta eſt,ſiue vt Blōdus ſcribit,miror vtrūq; latuiſſe cauſam pōtificiȩ illius ꝑ
fectionis.tantū Platina ſcribit,q̄a Romani rebus nouis ſtuderēt,idcirco pōtificē Romȩ eſſe nolu
iſſe,ego aliā arbitror fuiſſe cauſam:enīuero ſatis cōſtat Henricū p id tp̄s in Italiā reuerſum,tue-
baturq; Vrbanus Gregorii acta,illius calamitate motus, ne qd igit ab Henrico pateretur,apud
Normanos eſſe q̄ Romȩ maluiſſe,quȩ cauſa,vt credere par eſt:fuit vt Vrbano cōniuente Roge-
rius tot loca circa vrbē ſubegerit,vt ſupra eſt demōſtratū,nullo reclamāte.etſi nō deſunt q ſcri-
bāt volūtariā fuiſſe deditionē illā,vel defectionē potiꝰ,vt tot ciuitates & populi inruiti rē Ro-
manā ꝑpetuis cladibus vna ſup aliā ad exitū ꝑductā,necnō Romanū populū eo ꝑueniſſe,vt ne in
ſeipſo qdem tuēdo haberet aliqd ꝑſidii,in Normanoꝝ fidē vltro ꝑuenerint.potuit & pontifex vi
deri in eo magna arte vſus,vt paſſus ſit ita euenire,q̄ꝛ apparebat:ex ea re inſatiabilē diſcordiam
inter Henricum & Normanos motū iri,ſi Romanā rem imperator tueri voluiſſet. Cȩterum vt
cunq; hȩc acta ſunt,nō vna eſt opinio de Henrici reditu in Italiā,ſunt q ſcribant illū eo conſilio
reuerſum,vt eas vrbes affligeret,quȩ Gregorio fauiſſent,ac poſt longā obſidionem Mantuā Fer
rariāq; Mathildis ab eo captas.alii ita rem digerunt,Mātua Ferrariaq; receptis tāta Mathildem
indole fuiſſe,vt Romanoꝝ pōtificum partes cōplexa,Henrico auſa ſit ſeſe opponere,ꝑlioq; cum Mathildis
eo cōgreſſam,acieq; ſuperatū Italia deieciſſe,adiiciuntq; eā victoriā idcirco Mathildi contigiſſe, Henricū ſu
q̄a Conradus Henrici filius ſub ipſum pugnȩ tp̄s a patre defecerit.Sed quacūq; vi ſubactus Hē perat.
ricus Italia exceſſit,Gibertus antipōtifex,occulte & ipſe Italiȩ finibus egreſſus,in Germaniā ꝑ-
fugit. Scio ego fuiſſe qui traderēt eū aliq̄diu ſuſtentatum a Ricardo duce Beneuentano. Roge-
rius cui Vrbanus Melphi ſedens,ratum fecit paternum principatum ſuo aſſenſu, in Siciliam cū
exercitu trāſgreſſus,Syracuſas cepit.Cȩterū dū Normanus Saracenos,vt nōnulli aiūt,bello inſe
ctaret,Vrbanus alterū a Melphico illo ſactoꝝ antiſtitū habuit conuentum,iquē Troiȩ in Apu- Troia.
lia celebrauit,tertiū īde Placentiȩ,q̄bus obeūdis ſapiēs pōtifex eſt facile cōſecutus, vt quo lōgiꝰ
abeſſet a ciuiū Romanoꝝ oculis,eo minus inuidiȩ eſſet & ſeditionibꝰ obnoxius, qd̄ Gregoriꝰ ꝑ-
ſens,& alii optimi pontifices vitare non potuerunt.Cȩterum diſcuſſo iam Henrici metu nō pau
ca numero ſunt cōuentibus illis decreta ad Romanȩ eccleſiæ decus.Cȩterū maiora adhuc moli- Vrbanꝰ in
turus,vt in omni gente pro chriſtiana pietate laboraret,alpes tranſgreſſus conuentum ad Claro Galliā abiit
montē,Aruernorum vrbē,chriſtianis ducibus edixit.Potuit video Normanorum fratrū diſcor-
dia neceſſitatem illi imponere Italiæ relinquendȩ,vt quū nullibi tuta ſibi ſedes in Italia promit-
teret,Galliam decreto petierit,vt quo lōgius inde abeſſet, eo tutius ageret, ſed propius vero eſt

vt publica chriſtianoꝝ cauſa ſit eiuſmodi peregrinatio ſuſcepta,ꝙ qualis fuerit ſuꝰ deinceps lo-
Normano- cus demõſtrabit.Recẽs Normanoꝝ fratrũ diſcordia ĩde orta eſt,Boemũdus nõ cõtẽtus iis quę a
rũ fratrum Rogerio in Apulia acceperat,Melphim furto occupat,quã Rogerius iniuriã vindicaturꝰ arma
diſcordia. cõfeſtim cõtrahit,ipſe quoq; iniurię belli author ſe ad vim cõparat. Ad viginti milia militũ Ro
gerius ſtipẽdio cõduxit,quoꝝ pars multo maxima fuerũt Saraceni,q Sicilię portionẽ quãdã ad
huc tenebãt.Boemũdo decẽ milia veteranoꝝ aderãt,cũ qbꝰ ſub patre magiſtro haud pœnitẽdo
diu militauerat.his fretus Boemũdus Ricardoq; Beneuẽtano,quẽ in fœdus & ſocietatẽ belli tra
xerat(fuerat is Guiſcardi hoſtis,atq; ab eo principatu eiectꝰ,pq; Normanoꝝ fratrũ diſcordiam
Beneuẽtũ recuperauerat)nõ ꝓcul a Melphi fecit caſtra.& is tũc erat rerũ ſtatus in Italia, quum
Vrbanꝰ in Galliã ꝓfectus eſt.Veneti ꝑ id tp̃s,domi foriſq; ſatis pacate agebãt, Vitale Phalerio
duce,q annos.XII.rempu.adminiſtrauit.Sunt q annũ vnũ huic numero adiiciãt. Fuit Phalerii
principatus parũ alioq memorabilis,nulla re domi foriſve a Venetis inſigniter geſta,Vitalis Mi
chael eſt inde princeps declaratus,quo rẽ Venetã tenẽte, Vrbanus põtifex in Gallia celebrẽ ha-
buit cõuẽtũ,cuius cogẽdi cauſa hęc Vrbano fuiſſe tradit̃: Vir quidã Gallicę gẽtis diu in eremo
verſatus,fuit illi Petro,vt aiũt,nomẽ,quũ Hieroſolymã ꝑ id tẽpus nauigaſſet,Chriſti ſepulcrum
viſurus,ex Simeone Hieroſolymitano antiſtite,& aliis chriſtiani nois,q pauci numero in his lo
cis agebãt,doctus ꝙ miſerabili ſeruitio ea terra ꝑmeret̃,vbi olim oim eſſet gẽtiũ ſalus q̃ſita,nullũ
Petrus ere- eſſe locũ tã ſanctũ aut tãta religiõe ꝑditũ,quẽ gens impia non cęde,rapinis,ſtupris, ꝓphanaſſet,
mita. memorare illi verbera,catenas,varioſq; pioꝝ cruciatus,vt aut iam inde migrandũ eſſet,aut miſe
rabili modo pereundũ.Addere his q̃relis Gallus Anachorita cœleſte oraculũ,quo intempeſta nocte
viſus eſſet ſibi Chriſti voce moneri,vt Italiã repetẽs Romano põtifici principibuſq; chriſtianis
nũciaret,placere ſibi iubereq; eã terrã pioꝝ armis a Turcoꝝ ĩpietate vindicari,in qua ꝓ publica
ſalute & naſci voluiſſet & pati,vbi ſuſceptę a ſe hũanitatis tã multa ꝙ clara durarẽt veſtigia,tu
guriũ ſui ortꝰ cõſciũ,tẽplũ in quo infans vagiiſſet.puer diſputaſſet,adultus docuiſſet. Tabor &
Oliueti mõtes,orationis hic teſtis,ille trãſfiguratiõis,Cœnatio & Pilati atriũ,Caluarię locꝰ,vbi
ſãctę crucis baſis,nec ꝓcul inde ſepulcrũ viſeret̃.Hoc inſtructꝰ oraculo Gallꝰ, vbi primũ Italiã at
tigit ꝓ magno habuit negocio Vrbanũ adire,ad quẽ ſua functus legatione,tranſgreſſus alpes,ad
Att.oraculi oẽs Gallię principes cæteroſq; duces chriſtiani nois detulit oraculũ, nec quũ totã luſtrat Euro
formam. pã deſtitit paſſim ciuitates & populos ad eã expeditionẽ hortari.Siue igit̃ hęc ſiue alia fuit cauſa
(mihi eñ nõ vna videt̃ fuiſſe)quapropter Vrbanꝰ ĩ Galliã ꝓfectꝰ eſt,Claromõtẽ,qđ ſatis cõſtat,
pioꝝ antiſtitũ & ducũ cõuentũ indixit,vbi quũ ad diẽ frequẽtes conueniſſent, huiuſmodi dicit̃
oratione vſus.Etſi Romanę ecclię cauſa,ꝙ reformãda eſt,vt veterẽ authoritatẽ recipiat,magnam
mihi neceſſitatẽ ĩpoſuit huc veniẽdi optimi antiſtites & duces clariſſimi, vera chriſtiani nois lu
mina,alia tñ multo maior neceſſitas coegit me ex Italia peregre ꝓficiſci,quę quo maior eſt maio
riſq; põderis,eo minus fuit negligẽda.Scio ego neminẽ hic eſſe,q nõ aliqñ audiuerit ꝙ non mul-
tis ante ãnis in Syria acciderint circa eã terrã ꝙ ſancta dicit̃.Turci Saraceniq;,& alia ĩfanda gen
Vrbani põ tiũ noia Chriſti regis nſi Sepulcrũ armis occuparũt,nullũ Hieroſolymis fuit tẽplũ,nulla ara,nul
tifi.(oratio.) lus pietatis locus,quẽ nõ ſacrilegę manꝰ aut euerterint,aut ĩ ꝓphanos vſus mutauerint Cœtus
ille pioꝝ hoim q cũ vrbe captꝰ eſt,partim tormentoꝝ metu fidẽ abnegare eſt coactꝰ,prim qa id
facere recuſarint ꝑ ſupplicia & cruciatꝰ martyriũ tulere,ſanctiſſimę mulieres ex tota fere Europa
illuc ꝓfectę nõ tã ad inſolẽtiſſimi hoſtis libidinẽ explẽdã,ꝙ ad noſtrũ dedecus mõſtroſis ſunt con
cubitibꝰ vexatę.Q; ſi hęc vobis parũ digna vident̃ viri piẽtiſſimi cur arma ad tã lõginquũ bellũ
induẽda ſint,illud ſuccurrat ais,illa oim mẽtẽ ſubeat reputatio,ꝙ longe lateq; hodie Mahometi
arma ĩpune euagent̃,quãtũ terrarũ,quę Romani olim fuerũt ĩperii,ſuę ditionis fecerint.Sed vti-
nã ea eſſet noſtrarũ rerũ cõditio vt alienas vacaret calamitates flere Italia nſa memoria impiis Sa
racenoꝝ armis direpta & vaſtata eſt nec parua ex parte poſſeſſa,arces,vrbes, tẽpla,& ĩ his augu
ſtiſſimas apoſtoloꝝ circa vrbẽ baſilicas ſacrilegę manus diripuere,direptas cremauerũt. Sed qđ
ego hęc refero,quę qm̃ procul hinc geſta ſunt,minus fortaſſe aĩos ſubeũt. Quoties Hiſpania &
Aqtania quę veſtra eſt,eãdem iniuriã ſenſere!vt hęc lachrymis vix bene abſterſis, damna illa re-
formidet,Hiberia magna ex parte lugeat,Gallia etſi id vulnꝰ nõ eſt eiꝰ viſceribꝰ adactũ,vicinita-
te tñ locoꝝ hęc nõ ſolũ audiuit,ſed videre etiã potuit. Germani & alię gentes ad ſeptẽtrionem
repoſitæ,quas hęc clades nondũ attigit,idẽtidẽ cogitare debebunt,quale incendiũ ſibi ab ortu &
aquilone oriat̃,immo ꝙ ſenſim gliſcẽdo iã in proximo luceat. Q; niſi Veneti ſuperi maris orã ꝓ
ſidio tuerent̃,quorũ occurſu ſępe dira gẽs ex Hiſtriæ & Delmatiæ littoribus depulſa eſt,haud

dubie ad hunc diẽ tempeſtas illa Germaniȩ & Pannoniȩ limites trãſcendiſſet. Cõſtantinopolita
ni imperii opes,quȩ dum vigebãt,ad ortũ & Boreã Europã texerunt,ita vltra Thraciũ Boſpho-
rũ & Helleſpõtũ hodie acciſȩ ſunt,vt anxiȩ ſollicitęꝗ ſint de Bizãtio retinẽdo. Quid ꝙ vrbs etiã
ipſa his paucis annis,a Turcis & Saracenis,Alexii ductu,hoſtiliter direpta eſt, ac nõ aliter vexa
ta ꝙ̃ ſi iure belli capta eẽt. quo obice diſcuſſo malo vos cõſiderare ꝙ̃ fando ominari,qualis fortu
na ſit toti⁹ Europȩ in poſterũ futura,horret animus admonitu eoꝝ, ꝙ̃ ventura ſint, niſi huic in-
cendio mature ibiẽ obuiã,oĩa mala quȩ ii paſſi ſunt quoꝝ fortuna tam miſerabilis videẽ,noſtris
(vtinam ſim falſus vates) capitibus incident. Turpi ſeruitio adigenẽ viri ꝓmiſcue ac fœminæ,
pueri puellęꝗ ad ſtuprũ rapienẽ,ac quũ parũ ꝓderũt lachrymȩ tũ dolebitis dũ licuit non iuiſſe
huic incẽdio obuiã,nõ credunẽ hȩc futura,nec illi,ꝗ iam paſſi ſunt,olim credidere. Vtinã nõ ſæ
pe inanẽ ſpem aleremus. Qꝫ ſi nõ pietatis ſtudiũ,non religio,nõ humanitatis iura ad eã viſionem
excitãt,excitare ſaltẽ poterit & debebit neceſſitas,cui nemo niſi ſtult⁹ & demẽs repugnat. Debet
& cœleſte oraculũ,qd̃ quale ſit ex hoĩe veſtrȩ gẽtis viro inſigni pietate,diſcere potuiſtis. Hortari
poteſt & illud,ꝙ omnia abunde volẽtibus aderunt,quȩ victoriã polliceri poſſunt, vires,conſiliũ
auxilia,opes,pecuniȩ,quȩ oĩa ꝗa adhuc integra ſunt,oportet & fas eſt hanc ignominiam delere,
periculũ ꝓpulſare. Nec rẽ monemus quȩ ſit hoĩm viribus deſperãda: Carolus ille rex veſter, qui
magni cognomẽ tulit,Galloꝝ decus & ſplendor, ex Aqtania Hiſpaniaꝗ Saracenos eiecit,Caro
lus Italia expulit,Carolus qd̃ gloriari ſoletis Hieroſolymã cũ tota terra quã iure Sanctã appella
tis,armis recepit. Cȩterũ quo maior illi⁹ gloria eſt,latiuſꝗ nomẽ manauit ad poſteros, eo vos il
lius ꝓgenies magis niti decet,Galli duces,vt recẽtibus factis vetuſtã veſtræ gẽtis gloriã nõ ſolũ
tueamini,ſed auctam etiã poſteris relinquatis,quã nõ modo nõ augebitis, ſed ne tuebimini qdẽ
ſi in hac ſeneſcitis deſidia,ſi natale Chriſti ſolum impioꝝ plãta calcari,ſepulcrum,tẽplum,cæte-
raꝗ ſacraria cędibus,ſtupris,ſacrilegio,nõ ſine veſtra chriſtianiꝗ noĩs ignominia,ꝓphanata iace
re ſinitis. Quin potius dũ licet arma capitis,idꝗ cõmune dedecus tollitis,Galliȩ & vniuerſȩ Eu
ropȩ ſalutẽ & perpetuũ inde ociũ quȩritis! Etenĩ,ꝙ̃to maiores erunt vobis vires, ſi in vnum con
ſpiretis ꝙ̃ olim Carolo fuerũt,eo certior faciliorꝗ ſequeẽ victoria. ꝓmia adhȩc & multa & ampla
victores manebunt ex tã opulẽta gente,tã diuitibus regnis,ſed illud cœleſtiũ bonoꝝ multo qui
dem maius,qd̃ pro fide & pietate fortiter dimicaturis polliceor. Et Vrban⁹ huiuſmodi vſus eſt — Peroratio.
oratiõe ad Gallos & cȩteros chriſtiani noĩs duces,eſtꝗ adeo pia res viſa,vt ex toto cõſeſſu ſępi⁹
ſit cõtinuo acclamatũ Deus vult. Tũ põtifex indicto ſilẽtio,ite ergo viri fortes, & id verbũ inge
qd̃ ex ore oĩm manauit,ꝓ teſſera vobis in bello ſumite,crucem ex rubẽti pãno,qui tã piã ꝓfeſſu-
ri ſunt militiam,dextro humero ſagis aſſumãt. Hic res mira fertur,& quȩ niſi cœleſte numẽ piis — Art. celerio
intereſſe cõſiliis credaẽ,vix referẽda,eodẽ die quo hæc apud Claromontẽ acta ſunt, famã decreti — ris famȩ exẽ
belli vſꝗ ad extremas terras peruniſſe. multa ſunt celeriõris famȩ exẽpla apud maiores euagatiꝗ — plum.
rumoris,quȩ Plinius & alii qdã in literas miſere,qd̃ ſi in ꝓphanis accidit, impium ſit dicere in re
tam pia accidere non potuiſſe. Tenuit inde aliquot dies cõſultatio creandi ducis,cui totius belli
ſumma decerneretẽ,decretaꝗ eſt Gothifredo Bolioni. Interea ad trecẽta milia armatoꝝ deuota
bello affluxiſſe dicunẽ. Platina cẽtum milia fuiſſe ait,Antonius Florentinus antiſtes ſexcẽta mi-
lia peditũ & cẽtum equum circa Nicẽã ſub ſignis chriſtianos duces habuiſſe author eſt. Sũt qui — Copiarum
initiũ belli huius in quartũ & nonageſimũ ſupra milleſimũ ſalutis annũ conferãt,quidã externi — numerus.
generis duodecim annos adiicit huic numero. Florẽtinus antiſtes niſi librarioꝝ mendũ in eo eſt
decẽ ex priore numero eximit. Cȩterũ quãtacunꝗ fuit manus illa ſignatoꝝ ductores habuit Go
thifredũ,Euſtathiũ,Balduinũ,Boliones ſiue Billonios,nã vtrũꝗ ſcriptũ reperio. Sunt pterea qui
Gaufridum pro Gothifredo ſcribãt,ſub cuius iperio fuerit pars multo maxima copiarũ,Raimũ
dũ Ægidii & Rubertum Flãdriȩ comites,Vgonem cognomento magnũ Philippi Galloꝝ regis
fratrẽ,Stephanum Valeſium Carnoti comitẽ,Podienſem antiſtitem,& Petrum Eremitã eius ex-
peditionis authorẽ. Is primas belli partes occupaturus ꝑ Germaniã Pannoniã & Thraciã ingẽ-
ti armatorum manu,Cõſtantinopolim venit. Podiẽſis,Raimundus,Toloſates,Vgo & Stephan⁹ — Belli duces
Carnoti maiorem trahentes exercitum in Italiam tranſgreſſi Romam ad pontificem venere, hã — & eorum
Vrbanus concilio ſoluto ſtatim Italiã repperiuit,vt cõpoſitis eius terrȩ rebus Italos ad id bellum — itinera.
hortaretẽ. Hẽricus rex Rubertũ Flandriȩ comitẽ bello ſub id tempus eſt laceſſere adortus,quo il-
lũ a tã populari expeditiõe auerteret. Ex vrbe Galli duces tripertito profecti,ne graues forẽt vr
bib⁹ & populis,ꝑ quos iter facturi eſſent,ꝑs vna Brũduſiũ petit,Bariũ altera, tertia Hydrũtum
Boemũdus vir fortis,Tãcredi nepos ex Ruberto,qui ſeptimo loco illi natus eſt, vt qdã aiũt,alii

ex Hunfredo,qui fuit Tancredi filius,Robertũ cognomẽto Guiſcardũ genitũ ꝓdidere. Boemũ
dus ſiue nepos fuit Tãcredi,ſiue pronepos,magno pietatis ſtudio fameq; cupiditate accẽſus, ꝗ̃ꝗ̃
& Vrbani põtificis authoritas multũ ad id,vt reor,ꝓfuit,relicta Melphi,de qua cũ fratre aliquã
diu armis diſceptauerat,cũ duodecim milibus lectoꝝ hoim,ſe belli ſociũ Chriſtianis ducib⁹ ad-
iũxit. Sed dũ res in Italia expediunt,Petrus Anachorita,& q cũ eo Bizãtiũ ꝓceſſerãt,in Aſiã Boſ
phoro trãſgreſſi,maiore aío ꝗ̃ cõſilio in hoſtẽ ferebant:nec defuerunt qui ab initio ꝓuiderint,ac
palam teſtati ſint,fore vt ſi Anachoritæ ductu, viri magis boni ꝗ̃ prudẽtis res gererẽt,breui oẽs
q illũ ſecuti eſſent,aliqd diſcrimẽ adirẽt. Raimũdũ itaq; Germanici ſanguinis, virũ impigrũ, ſibi
ducẽ creãt,quę res manifeſte demõſtrat Bolonios fratres non fuiſſe in Anachoritę comitatu,vt
quidã ſignificare vident,ſed par eſt credere eos tãdiu apud Alexium ſubſediſſe,quoad reliquę co
pię in Aſiã traiicerent. Turci q ab initio cõpertũ habuere quanta belloꝝ tẽpeſtas ſibi ex Europa
oriret,eo cõfeſtim aim adiecere,vt hos q primũ Aſiã inuãſiſſent ferro trucidarent,priuſꝗ̃ maio-
res copię adeſſent,deletaq; priore illa hoſtiũ manu,cęteros Boſphoro arcerẽt. Raimũdũ igit Ni
Chriſtianorum cędes. cenum agrũ inexplorato igreſſum,inſidiis excipiunt,exceptũ multa ſtrage fundũt,fuſum in Ex-
orgũ oppidũ cõpellũt,locũ ad hoc ipſum omni cultu deſtitutũ. Hic aliꝗ̃diu Raimũdus obſidio
ne fatigatus ex duce trãſfuga factus ad hoſtes cũ paucis trãſiit. Eſt nihilo ſecius oppidũ plures
dies defenſum ab his q in obſidione ferẽda ꝑſeuerarũt,ſed hos prim bellũ partim fames abſũpſit,
q viui in hoſtiũ poteſtatẽ venere ad vnũ cęſi ſunt. Anachorita Ciuitũ oppidũ & ipſum cultorib⁹
vacuũ ſe cũ pte copiarũ cõtulerat,q in ſocioꝝ aduẽtũ ſe & locũ defendit,cęteri duces aliꝗ̃ro tar
dius Bizãtiũ venere,qbus hoſpitio exceptis,Alexius inſidiatus dicit, qppe q ab initio expeditio-
nẽ illã habuit ſuſpectã. Cęterũ omi ſuſpitione diſcuſſa,copię in Aſiã trãſmittunt. Solus Boemũ-
dus,ob paternas cũ Alexio inimicitias,Bizãtiũ ire noluit,in Pelopõneſum itaq; delatus,ꝑ ſupe-
riorẽ Myſiã & Thraciã,vt Alexii declinaret inſidias,inſtructa acie,oĩm opinione celeri⁹,ad Hel
leſpontũ venit. Sic quoq; non paruũ fuit illi negociũ cum Alexianis circa Barbarũ amnẽ,quos ex
Boemundi conſilium. improuiſo Normanicũ agmẽ adortos Boemũdus ſubito equm occurſu facile repulit,inde inſi-
dias vitabundus ꝑ Alexii loca ductare ad Boſphoꝝ vſq; ꝑſeuerauit. Habuit Alexi⁹ ꝓ magno ne
gocio cũ eo redire in gratiã reiecta eius iniurię cauſa in latrones ꝑdę cupidos,nulliq; Chriſtiano
rũ ducum iã inde pluſꝗ̃ Boemundo eſt deferre ſolitus,in quo ſtudio vt Gręcus impator ꝑſeuera
ret Boemundi comitas effecit,qua ita ſeſe illi inſinuauit,vt copias in ſupplemẽtũ,veſtẽ, arma,&
oĩa militibus neceſſaria,ſua ſpõte Alexius ſit pollicit⁹ ſe daturũ,ea tñ cõditione polliceri, ſi Boe
mũdus & cęteri duces,ſibi iureiurãdo ꝓmitterent,neq; ſeſe neq; ſuoꝝ aliquẽ ꝗ̃tum impio miles
cohiberi poſſet,hoſtile qcq̃ in res ſuas molituros: Et ſi vrbes Aſię ꝗ̃cunq; bello reciperent,ꝑter
Hieroſolymã Cõſtãtinopolitano reſtituerent impio,atq; cũ his copię ſunt in Aſiã traductę. Ni
comedia primũ armis petita eſt,inde Nicęã Bithynię tranſlatũ eſt bellũ Antigoniã olim dictam
Nicea. ab Antigono Philippi filio q eã cõdidit,mox a Lyſimachi coniuge eſt Nicea occupata,triperti-
to chriſtiani duces ſunt vrbẽ oppugnare adorti. Fuit obſidio illa oĩm opinione lõgior ac diffici
lior. Aſcanius lacus q quartã fere partẽ vrbis alluit,auxilia & cõmeatũ vrbi iportabat. Statuerũt
itaq; Galli duces lacum occupare,quũ ſexaginta milia Turcoꝝ eximprouiſo in eam caſtroꝝ par
tẽ impetũ fecere,qua Podienſis rẽdebat Antiſtes. Verũ tãtũ abfuit vt cladẽ Gallis vllã intulerint,
vt eruptione ex caſtris facta,cum multa cęde ſint hoſtes ad mõtes cõpulſi,affuit nec multo poſt
Alexiana claſſis,quo cõtigit vt lacu nauibus inſeſſo,quũ vndiq; vrbs ꝑmeret,victa ciuium perina
Nicea capit. cia deditio facta ſit,vrbs Alexio ex foedere reſtituta eſt. Nicea bello recepta Chriſtiani duces ĩde
ꝓficiſcunt,quatriſq; deīceps caſtris ad riuũ herbida loca rigãtẽ ꝑuentũ eſt,& iã Boemundi edi-
cto caſtra muniri coeperãt,quũ trepide nunciat ingentẽ vim hoſtiũ adeſſe. Præcipit Normanus
ſuos a caſtroꝝ munitiõe auerſos ſeſe ad pugnam expedire,ad cęteros duces mittit q nunciẽt ma-
gnum hoſtiũ numerum adeſſe,maturẽt ſibi ſubſidiũ ferre. hęc iubet ſociis nunciari,ac ſimul qua
drato agmine in hoſtẽ ire pergit,eſt itaq; atroci cõcurſu tãta Turcoꝝ cęde dimicatum,vt ꝓ val
Cędes ingẽs Turcorum. lo eſſet hoſtibus ſuoꝝ cadauerum coaceruatio. Sed dũ Boemũdus hac parte egregie vincit,mil-
le Turcorum eqtes in Normanica impetum caſtra fecerunt,foeda mulierum iumentorumq; con
ſternatio ingẽtẽ Normano a tergo tumultũ intulit,occurrit eo Boemũdus,hoſtẽ cũ multa ſtra
ge caſtris deiecit,reuerſuſq; ſubito ĩ pugnã adeo oĩa mutata repperit,vt parũ res a fuga abeſſet,
ducis itaq; ꝓſentia pugna cõfeſtim reſtituta eſt. erat tñ adhuc anceps ꝑliũ,quũ iterũ hoſtes Boe
mundi caſtra adorti,fuiſſent illis facile potiti(erãt eñ opere interrupto munita, vt ſupra eſt de
mõſtratũ)niſi maturus Vgonis acceſſus,q triginta eqtũ milia cũ fremitu agebat,ꝑſidium & ca-

ſtra ſeruaſſet,inde recta in aciē ꝓcurſum,tū q ab initio circūfuſi,ſpectātiū more, extra aciem ſtete
rāt,quorum conatus nullus ꝓpemodū fuit,niſi ꝙ ab initio ingētē vim teloꝝ in Normanos con-
iecerāt, quę poſt conſertā pugnā non minus Turcis ꝗ Normanis noxia fuere,hi igiť,erāt eñ in
numeri mortales.recentē Gallorum equitatum in pugnā ruentē intuiti, continuo in aciem ꝓcur-
rūt,vt ſuis auxilio ſint.redintegratť itaq; pugna multo atrocior priore, diſtrahiturq; anceps cer- Att. atrocē pugnam.
tamen in noctē.Tū hoſtes feſſi,magnaq; ex parte cęſi ſenſim pedē referūt,abeūtq; in ꝓximos mon
tes,Normani & ſocii in Boemūdi caſtris ꝑnoctatūt. Vbi primū illuxit Vgo & Normanus ſuos
in aciē educūt,hoſteq; nuſꝗ cōſpecto,ꝓcul eñ noctu abierāt Turci,data opa eſt vt pioꝝ cadaue
ra diligēter cōgſita vnū cōtraherenť in locum,ꝗ crux in tāta ſtrage fecit inſignia.Cecidit ea pu
gna magnus Chriſtianoꝝ numerus,ſed duplo maior hoſtiū.Datus itaq; eſt dies vnus corporib⁹
ſepeliēdis curādiſq; vulnerib⁹.Solymanus q cū Boemūdo cōfluxerat,rex fuerit an dux parū expe
diūt authores,q de huiuſmodi expeditiōe aliqd ſcripſerūt,Agitonus dūtaxat Armenius hūc Al
phaſalē ꝑdidit appellatū,fuiſſeq; Alphaſilis regis Perſarū nepotem,miſſumq; cū magno exercitu
ad Cappadociā occupādā,huiuſq; ductu Turcos,quos ille Turqmanos vocat,multa ex Graeco
rū impio loca occupaſſe,quo ſucceſſu Alphaſales Sultanus ſit poſtea fact⁹,ipſeq; ꝑ Alphaſale Sa
lamāſa dici voluit,noſtri Solymanū ſcribūt,q Gothifredo & cęteris chriſtianis ducib⁹ Hieroſo-
lymā petētibus,ſeſe oppoſuiſſe crediť,& hęc Armenius ille. Cęterū qſqs ille fuit,pugna egreſſus,
multū itineris emēſus ꝗ lōgiſſime ab hoſte receſſerat, Verū quacūq; citatū agmē agebat adeo ac
ceptā diſſimulare cladē,vt ſe viciſſe etiā gloriareť,vrbes tñ paſſim diripere,fruges corrūpere,qua
hoſtis ducturus credebať.Boemūdus & cęteri duces.ꝑ loca arida & ſiticuloſa ad Iconiū ꝑuene-
re,nūc Cogni diciť.adiacet ea vrbs Tauro mōti, eſtq; noſtra tēpeſtate Caramanoꝝ principū re- Vbi Iconiū
gia.Peropportuna fuit loci huius deditio,datiq; ſunt hic aliquot dies recreādo exercitui, inde ad
Heracleā itū quadrato agmine,circūſpectātibus attēte oīa chriſtianis ducib⁹,ne in īſidias ꝑcipi-
tarenť,nā indicio cōptū habebāt ingentē hoſtiū numerū eo cōfluxiſſe dimicādi cōſilio. Sed quū
futurę pugnę interī lōgius ꝓcedūt,Heraclięſes,omni pſidio deſtituti,obuiā eūtes deditionē fece
re,hinc vbi cōſtās fama fuit hoſtes nullibi cōſiſtere,biꝑtito digreſſi,Balduin⁹ ī Ciliciā flexit,Tar
ſumq; ſub primū acceſſum deditā magno oīm cōſenſu ſuę ditiōis fecit, nec ita multo poſt Edeſ Cilicia ſubigitur.
ſa eſt Manuſſaq; vrbibus potitus.Maior copiarū nūerus minorē Armeniā petiit.Scio nō deeſſe q
locoꝝ ſitū & vetuſtatē a me hac pte deſiderēt,ſed q hoc requirūt ꝓbelle demōſtrāt ſe priorē hui⁹
Rapſodię partē nō attigiſſe,nulla vt arbitror regio.eſt in terris cuius nō ſit nois, locoꝝ, fluuiū, &
morū.ratio explicata.vt in vltima opis Enneade iuuāte deo oīs rerū mutatio,ꝗ in terris facta eſt
ꝑ partes repſentabiť.Tota igiť Armenia minor Gallicis ceſſit armis,quā receptam Palmuro Ar Palmurus.
menio habēdā pmiſere chriſtiani duces,fuerat is ab initio circa pioꝝ ſigna frequēs. Ex Armenia
Cappadociā ingreſſi Cęſareā capiūt poſt Cęſareā Socor,vbi aliquot dies habita ſūt ſtatiua. Suta
inde recepta ꝑ anguſtias Tauri mōtis velut in alterū orbē trāſcēdit victor exercitus cōfeſtimq;
Aurāris Tauro ꝓpinqua ſpōte dedita eſt.Obtulit ſe hoſtis Gallis ducib⁹ ī planitiē egreſſis, erāq;
hi frumētatores ab Antiochię rege miſſi,q ad Tauri vſq; accolas ꝓceſſerant,nec erāt ſine pſidio.
Cęterū ꝗtacūq; fuit hęc manus,modico negocio diſiecta eſt,multiq; mortales in fuga cęſi,iumē-
torū vis ingēs cū cōmeatu capta.Inde recta eſt ad Antiochiā itum, poſitaq; ſunt caſtra in flumi
nis ripa,Farſarū locoꝝ accolę appellāt,ſed nos nō ignari ſumus Orōtē Antiochiā alluere.nec tā Antiochia Syriæ.
tū flumē venit in dubiū,ſed de qua recentes ſcriptores Antiochia hæc ſcribāt parū pſpicue de-
mōſtrāt verū vrbis celebritas ea ē,ꝗ nos ī tātis ſcriptoꝝ tenebris haud oblucinari patiať, eſt alio
q altera vrbs hoc noīe in Pāphilia Seleucię vicina,ſed nobilior ꝗ in Phoenicia eſt,de qua nūc hęc
ſcribūť,a Seleuco Nicanore Antiochi filio cōdita,Epidaphneis olim cognoīata, quā Orōtes in
terluit.Ex captiuis cognitū ē ī ea vrbe Caſſianū regnare,q Babylonii eēt regis ſtipēdiari⁹,auxilia
q; ab eo miſſa & ī his gen⁹ hoīm ferox,q nō ſolū e muris eēnt laceſſendi,ſed ī ꝓlio qdē expectādi,ſi
vltro arma īferāt.tātū abfuit vt vana illa pdicatio chriſtianos duces ꝓpoſito auerteret,vt poſtri
die Boemūdus prio ſolis ortu cū.vii.legionib⁹ ad vrbē ꝓgreſſus,hoſtiū aciē ſub ipſis mœnib⁹ in Antiochiæ deſcriptio.
ꝓcinctu ſtātē ſit ferociſſime adort⁹,fuit pugna tumultuaria hoſtib⁹ ꝑ occaſionē nūc ſeſe īferēti-
bus,nūc ī tutū muroꝝ vicinitate refugiētib⁹.Erat Antiochia duplici muro ſepta, exteriore pre
quadrato ſaxo interi⁹ ope lateritio,Turres muroꝝ ꝗdrigētę nūero & ſexagita,ad oriētē ſolē arx vr
bi iminebat,natura & ope viſēda magis ꝗ tētāda,lac⁹ ꝓpinqu⁹ vrbi piſciū abūdās,ager fluminib⁹
& fōtibus irriguus,atq; īſigniter ferax,recedit a mari qd Ciliciū vocāt,ſiue Phœniciū. XII.milia
paſſuū.Attulit ipſi vrbi multū ſplēdoris Barionę apli ſedes,Eñuero Antiochena ecclia adeo cre Petri ſedes.

uit,vt cẽtũ qnquaginta ſub ſe habuerit ãtiſtites. Vgo,Boemũdus,& cęteri duces ad vrbis oppu
gnationẽ cõuerſi primũ oĩm põtẽ fluuio ĩponũt,ĩde vrbẽ ita in obſidione cingũt,vt pterq̃ a mõ
tib⁹,q Antiochię iminẽt,vndiq; vrbs,alioq̃ ãpliſſima,hoſtilib⁹ pmeret armis. Fuit ĩde lõga obſi
dio,quo tpe nõ min⁹ eſt a Gallis q̃ ab iis q obſidebant,fame laboratũ. Iuuerũt haud mediocriter
Europeos ad Antiochiã ſedẽtes Armenii,chriſtianę pietatis viri,q ſub initiũ hui⁹ belli Hieroſo
lymis eiecti mõtes occupauerãt Antiochię ppinquos. Sed dũ hęc in Aſia geruntur, Veneti dubiũ
Att.validã Venetorũ claſſem. ſua ſpõte,qa voluerint & ipſi rẽ Chriſtianã eo bello iuuare, an Alexii & põtificis rogatu,claſſem
validiſſimã & quãtã ad id tp̃s nunq̃,in Ionię orã miſere,ducẽtas oĩs gñis fuiſſe naues apd quoſ
dã reperio,qbus Hẽricus Contarenus,Oliuolẽſis antiſtes,& Michael Vitalis,ducis filius,cũ ĩpe
rio pfuerũt.Scio fuiſſe q ſcriberent priuſq̃ capta ſit Hieroſolyma nihil a Venetis motũ,ſed pro
pius vero eſt ciuitatẽ rei maritimę aſſuetã in tãto Aſię & Europę motu nõ quieuiſſe,præſertim
quum aduerſus Turcos & Saracenos res gereret,quã gentẽ ſemp habuiſſent infeſtã, q̃q̃ videtur
mihi Turci iã ab eo tpe,quo hęc gerebãt,diſcretũ habuiſſe regnũ a Saracenis,vt hi a Syria ĩ Me
diã & Armeniã vſq; ad mare põticũ & Helleſpõtũ tenerẽt,illi ab Arabia in Ægyptũ & Libyam,
ad Athlanticũ vſq; mare,& vltra Gaditanũ fretũ partẽ Iberię,etſi fides vtriſq; vna,vnũq; ſępe cõ
militiũ.Eſt & alia potior ratio,cui animus inclinet ad id credẽdũ,vt ab initio ſit claſſis inſtructa
qa maritimę vrbes,ab Helleſponto ad Peluſiacũ oſtiũ,plęręq; numero ab ea gente tenerent,quæ
hoſtibus terreſtri bello occupatis,velut ad prędã erant inuadẽtibus expoſitę. Quũ Rhodũ igit
Venetus tenuiſſet,iurgio a Piſanis exceptus q & ipſi nõ inualidã eo claſſem appulerãt, in fœdũ
incidit certamen,duę chriſtiani noĩs claſſes in Rhodiorũ cõſpectu hoſtiliter cõflixerunt,victorq;
Veneti & Piſani inter ſe dimicant Venetus duaſdeuiginti triremes Piſanis ademit,in qbus quina milia hoĩm capta.Hos quia rubẽ
ti eſſent cruce ſignati.XXX.nobilioribus viris obſidũ loco retẽtis, reſtituta claſſe Venet⁹abire
pmiſit.Ex Rhodo in Ioniã trãſgreſſi Veneti Smyrnã occupãt,ſed ab hoſte deſtitutã. & hęc pri
ma illa expeditione geſta qdã memorãt. Alii Smyrneis reb⁹ cõfeſtim Syriacas ſubiiciũt, vt dum
claſſis domi ornatur,dũ in Dalmatia remigiũ expletur,dũ Rhodũ petit,dũ ĩ Ioniã trãſmittit,Smyrnã
occupat,dũ deniq; Lycii,Pãphilii,Cilicii,Phœniciiq; maris orã legit:Galli recepta Antiochia ad
Hieroſolymã caſtra admouerint.Sed multo plures in ſequẽtis anni expeditionẽ hęc reiiciũt quę
in Syrię ora facta dicuntur a Venetis.Tenuit Antiochena obſidio.IX.mẽſes, laboratũq; eſt iterea
tãta oĩm rerũ inopia,vt nõ ſolũ obſcuri noĩs milites,ſed illuſtres etiã viri meditati ſint fugã,& ĩ
Deſertores ſignorum. his Petr⁹ Anachorita,Guilielmus Carpẽtarius,regia ſtirpe ort⁹,& Tãcredus Boemũdi ex fratre
nepos,q p deſertorib⁹ ex fuga retracti ſunt in caſtra,nouoq; ſacramẽto adacti,nec ita multo poſt
dimicatũ cũ ĩgẽti nũero hoſtiũ circa vrbẽ.Deſcẽderãt Turci in aciẽ eo cõſilio,vt aut Antioche
nos obſidiõe leuarẽt,aut ſi id minus daretur in illorũ cõſpectu fortiter occũberẽt,eſtq; ob eã rẽ plu
rib⁹ horis cruẽto marte pugnatũ,vicit tñ Gallorũ virt⁹. Turci cęſi fuſiq; dimidia copiarũ parte
amiſſa,inclytã chriſtianis ducib⁹ victoriã reliq̃re.Nec vnũ id pliũ ad Antiochiã geſtũ,ſed ſæpius
p ſubitas eruptiões,aut cũ his q cõmeatũ ĩportarẽt,eſt pp̃e iuſta acie certatũ.Cęterũ memorabi
lis illa pugna,q̃ cũ externis auxiliis pugnata eſt,adeo fregit Antiochenorũ aĩos,vt Pyrrhus oppi
Prodit Antiochia chriſtianis. danorũ,vt arbitror,vn⁹ Boemũdi fama ĩpulſus,vt ipſe pditionis author videri voluit,noctu vr
bẽ chriſtianis ducib⁹ patefecerit,nono mẽſe ab eo quo Antiochia ipſa obſideri cœperat. Caſſian⁹
nocturna trepidatione dilapſus,dũ p deuia loca errabũdus hoſtẽ refugit,ab Armeniis interficitur q
Hieroſolymis pfugi pximos Antiochię mõtes,vt ſupra eſt demõſtratũ popportune inſederãt.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, ENNEADIS NONÆ LIBER QVARTVS.

Att.cæſorũ numerum. ANTIOCHIA p hũc modũ recepta,memorabilis eſt pugna ĩ Corbanẽ
Perſarũ regis pfectũ & Senſadolũ Caſſiani filiũ depugnata,ad cẽtũ mi
lia hoſtiũ vno plio cęſa,ac pter equos & immẽta multa numero,qnde
cim milia camelorũ capta dicuntur.Inclyta hęc victoria fecit,vt arx q̃ ad
diẽ nulla vi potuerat ſubigi,vltro dedita ſit,ac noĩatim Boemũdo tra
dita,q circa illã acriter dimicãs,paucis ante dieb⁹ graue vuln⁹ accepe
Antiochia Boemundo datur. rat. Vrbẽ Alexio per Vgonem ad id Bizãtium miſſum ex fœdere re
ſtitutam,nec receptam,Chriſtiani duces Boemundo habendã permi
ſere:qđ vt fieret Pyrrhus ante pditionis diẽ tradit cum hoſte pactus.
Scio fuiſſe qui crederent vrbẽ ab Alexio nõ receptã,qa ſuę parti inte

græ fidei ſibi cōſciꝰ, veritꝰ ſit neqd doli hoꝝ liberalitati ineſſet, qbꝰ ſe merito ob fœdera nō ſerua
ta inuiſum ſciebat, neq̄ eñ cōmeatꝰ in caſtra ſocijs petētibꝰ miſerat, quū ad Antiochiā ſederēt,
neq̄ eoꝝ qſq̄ dedit q̄ ex fœdere fuerat pollicitꝰ. Et hęc in Aſia vſq̄ ad Antiochiā captā. Romæ
ſub extremū Antiochenę obſidiōis tp̄s, Vrbanꝰ pōtifex diē obiit, anno ſui pōtificatꝰ duodecimo,
mēſe quarto. Paſchalis, eiꝰ noīs ſecūdus, in demortui locū ſurrogat̄, vir Italus natiōe atq̄ in Fla Paſcalis ſecūdus pōt.
minia ortꝰ. Galli duces quarto mēſe poſt Antiochiā receptā in hoſtē pfecti, Rugiā vi capiūt Al
bariā inde oppugnāt, nec prius capi potuit q̄ muri ſint ariete diſturbati. Hic altercatione orta
Boemundū inter & Raimundū Ægidii comitē, quo vno inuito & reclamāte fuerat Antiochia
Boemūdo data, Normanꝰ ſeceſſione facta, cū ſuis copiis, Antiochiā reuertit̄. Cęteri duces, pars
vna Albarię, altera Rugię hyemarūt. Tētata ē inter duces recōciliatio, ſed quū neuter alteri ce
deret, neqd detrimēti ea de cauſa res Chriſtiana adiret, ceſſit Boemūdus, ac tū demū vt qdā p
dūt cū ſuis Antiochiā abiit, quē Gothifredꝰ & Flādrēſis comes ſecuti ſunt. Leues īde p reliquū
hibernoꝝ tp̄s expeditiōes ſunt Raimūdo, & iis q cū eo erāt ī hoſtes factę. Mox ad prīa veriſſi
gna, vt in aprica regiōe, mota ſunt caſtra, egerūtq̄ Galli duces ī valle Camelę vrbi ppīqua pu Galloꝝ geſta in Syria.
rificatiōis diē, Boemūdꝰ & alii, q cū eo remāſerāt, apperēte vere īpi quoq̄ Antiochia pfecti Tor
toſā oppugnāt. Sed dū hi Tortoſanis īminēt, diuerſa pte Raimūdus & cæteri duces Tripolim
circūſedebāt, hic cū Raimūdꝰ multo inſolētior factꝰ diceret̄ ob leues quaſdā expeditiōes qbꝰ fue
rat hibernoꝝ tpe vſꝰ, Boemūdꝰ veritꝰ ne in nouū aliqd certamē incideret, qd medium victorię
curſum interpolaret, vt pcul a Raimundi inſolētia abeſſet, ſoluta obſidiōe, Antiochiā ſeſe rece
pit. Gothifredꝰ & Flādrēſis comes poſt Normani diſceſſū, bellū executi, Gibellū vrbē aliquādiu
obſeſſam capiunt, in Tortaſam inde vertunt oēm īpetū belli, occurrit eo Raimūdus cū ſuis co
piis, eſtq̄ Tortoſa trinis caſtris circūſeſſa, ac pter ſpē oīm defēſa. Galli infecta re poſt tertiū mē
ſem inde digreſſi, Tripolitanū regē in fidē recipiūt, ab eoq̄ veſte armis & ſtipēdio adiuti, ex Tri
poli ad Zebulū mū, īde Zabarim, & mox trinis caſtris ad flumē Brain, hic digreſſi p ſuſpecta &
inſidioſa loca iter habētes, qnis caſtris ad Berytū vrbē maritimā admouēt caſtra, ex Beryto Sa
gittā tenuere, inde decimo die ad Cęſareā vētū ē, ex Cęſarea quadrato agmine Ramolas petunt. Hieroſolyma.
Hic Galli pfecti ſub ortū ſolis, q ī prīo agmīe erāt, Hieroſolymā pcl' cōſpicati clamorē p nimia
alacritate extollūt, reclamat vniuerſus exercitꝰ, ps Chriſti regis nomē venerari manibꝰ & oclīs
ad cęlū ſublatis, ps in terrā pcūbere, mixtiſq̄ cū lętitia lachrymis ſctām vrbē ſalutare. Hieroſo
lymę ſitꝰ, cū his q̄ de eiꝰ cōditiōe pdita ſūt ab Hebręis & Gręcis, altera Rapſodię pte abunde ē a
nobis demōſtratꝰ. Galli vbi copias ad vrbē admouēt, ſitū & mœnia cōtēplati, tripertito eā adori Obſidio
unt̄. Flādrēſis comes ad ſeptētrionē metatꝰ ē caſtra, ad occidētē ſolē Gothifredꝰ, cū Tācredo, Rai Hieroſolymæ.
mundꝰ Syō mōtē tenuit q ad meridiē vrbi īcubat. Tenuit obſidio illa plures dies, eſtq̄ nōnunq̄
circa vrbē dimicatū, ad poſtremū Balduinꝰ cū viroꝝ fortiū manu p tabulata, q̄ hoſtes ex muroꝝ Capit̄ Hieroſolyma.
faſtigio portēderāt ad Galloꝝ opa occupāda, vi mœnibꝰ admota, ī vrbē trāſcēdit, eſtq̄ ſic quoq̄
aliq̄diu laboratū Turcis obſtīatiꝰ reſiſtētibꝰ, ſed portaꝝ vna mox refracta muroq̄ ariete diſcuſ
ſo, pgrauātibꝰ haud vno loco Gallis ceſſit hoſtis, cędes īgēs edita, cęſi paſſim puberes īpuberesq̄
nō ſexus nō ætas texit quēq̄. Dauidica turris cōfeſtim metu dedita ē. Circa tēplū quo vis īgēs
mortaliū cōfugerat, atrox fuit pugna, deſpatio coegit victos oīa audere, victores īdignatio exci Att. cædem mēorabilē.
tat, q vrbe capta tēplū capi nō poſſet. Peruicit tū Gallꝰ, ac vi prūpēs adeo pceps ī cędē abiit, vt
q primi fores irrūperāt, dēſo ſuoꝝ cuneo a tergo īpulſi aduerſis hoſtiū mucrōibꝰ velut tormēto
aliquo excuſſi trāſfigerent̄. Nec ab hoſte īterea ceſſatū, vt q extremo piculo teneret̄, cruētumq̄
ob id certamē ē ibi loci editū, nec p foribꝰ tātū, aut veſtibulo, ſed medio ēt tēplo, tātaq̄ pmiſcue
victoꝝ vīcētiūq̄ fuit ſtrages, vt cruor ī pauimēto fuſus pedali altitudine cōcreuerit. Tenebat
adhuc hoſtis faſtigiū tēpli, quū primis ſe tenebris īcēdētibꝰ datū ē ſignū receptui. Poſtridie qa
edictū ē, vt inermibꝰ parceret̄, q ex ſupiore loco ſe tuebant̄ ī æquū deſcēdere. & Hieroſolyma in Tēpoꝝ ſuppucatio.
hunc maxīe modū ē a Gallis recepta, vndecēteſimo ſupra milleſimū hūanę ſalutis āno, captiui
tatis eiꝰ q̄drigēteſimo nonageſimo. Godifredꝰ oīm cōſenſu rex Hieroſolymitanꝰ declaratus eſt. Gothifredꝰ rex declarat̄
Cęteris regum īſignibꝰ receptis, a coronę vſu ptinaciter abſtinuit, nefas ratꝰ Chriſtianū hoīem
ibi aureā coronā geſtare, vbi Chriſtꝰ q humanū genꝰ redemit, ſpineā tuliſſet. Sed dū Hieroſoly
mis hęc fluunt īmēſa vis hoſtiū dicta ē appropīq̄re, Gothifredꝰ relicto ad vrbē pſidio, circa Aſdo
nā veniētibꝰ occurrit. Cōtinuo ē vtrinq̄ cōcurſum dimicatūq̄ plures horas dubio marte, vicere Recēs turcorum cędes.
tādē Galli duces, magna ſuoꝝ clade, ſed hoſtiū mlto maiore. ad cētū milia Turcoꝝ ſimul & ſa
racenoꝝ hoc plio deſiderata dicunt̄, quū qngēta milia cōflixiſſent, vt ex captiuis eſt poſtea co

gnitū.alii vtrūq; numerū extenuāt,vt qnquagīta milia rātū cōflixerīt,quoꝝ trigīta ſint ī acie aut ī fuga cęſa.Sed dū hęc ī Syria gerūt,Veneti ex Smyrna,vt qdā aiūt,Lycię,Pāphilię,Cilicię & Syrię orā ꝑteruecti,Ioppēſem portū tenuere aliquāto priꝰa Gallis ducibꝰ receptū.Cęterū qa Chriſtianę copię ad Hieroſolymā ſedētes maritimis,qd ſatis cōſtat,ſūt cōmeatibꝰ adiuti,nihil abſurdū ſit credere Hieroſolymis nōdū captis Venetā claſſē ī Syriā veniſſe,ex Ioppe relicta ibi claſſe ſub firmo ꝓſidio Veneti Hieroſolymā petiere,ibi Gallis ducibꝰ& Gothifredo regi ob victoriā gratulari ad mare reuerſi,Aſcalonē vrbē maritimā expugnāt,quā nup Galli fruſtra op-

Caypha.

pugnatiōe tētauerāt:Inde Cayphā q̄ & Porphiria dicit̄,vrbē Ptolemaidi ꝓpīquā obſidēt,fuitq; oppugnatio illa diuturna & laborioſa.Sed dū Ptolemaidi hęret claſſis ps nauiū Tiberiadē ex improuiſo adorta,ad deditionē cōpulit.Caypha deī recepta eſt.Sūt q hęc Gothifredo nō Venetis tribuāt.Ego qū Venetaꝝ reꝝ ſcriptores hęc haud falſo tradidiſſe exiſtimādi ſūt,cōī auxilio arbitror geſta eē,vt Galli terreſtibꝰcopiis vſi,maritimis Veneti,littorales Syrię vrbes p hūc modū ſubegeꝛt.fuitq; hic annꝰhumanæ ſalutis cēteſimꝰſupra milleſimū. His geſtis Veneti domū cū

Gothifredi regis mors.

claſſe abieꝛt,poſt quoꝝ diſceſſum Gothifredꝰ haud diu ſupſtes fuit.Chriſtiani noīs viri q ī Syria erāt(nā multi pricipū poſt Hieroſolymā receptā voti cōpotes facti ī Europā abierāt)neqd

Balduinus rex creatur.

icōmodi p īterregnū res chriſtiana adiret,Balduinū Gothifredi fratrē cōfeſtim regē creāt.Inſeſtabat p id tps Rogeriꝰ Boemūdi frater Gręcię & Delmacię orā,quā Normanꝰcām habuit bellū Alexio & Venetis īferēdi,etſi reꝝ Venetaꝝ ſcriptores,,q̄s ſeqmur,nō ſcribūt, credere tñ æquū eſt Rogeriū voluiſſe id bellū ceu hęreditariū ſibi relictū exeq,qd Guiſcardꝰ pf īchoaſſet,& Boemūdꝰin Italiā reuerſus poſt pſis interitū, īpfectū reliqſſet. potuit & alia cā eē,vt Alexiꝰ iccirco bello inceſſeret̄ a Rogerio,ne Gallis maiore ex parte ī Europā reuerſis,Gręcus impator ad Boemundi res ī Syria īfeſtādas aīm adiiceret.Enīuero nō deſunt q ſcribāt,ob Laodicē Gręcoꝝ vrbē a Tācredo occupatā,maritima Antiochiæ loca cœpiſſe ab Alexio infeſtari ,ob idq; Delmatiæ orā a Normanis bello petitā,geſtāq; a Boemundo rē nō a Rogerio,quū forte tū Boemundꝰ in Europa eēt.Illiꝰreditꝰcā tradit̄ noua affinitas,Cōſtātia Philippi Galloꝝ regis filia ī matrimoniū ducta,q̄ auctꝰ affinitate,nō multo poſtq̄ ex Gallia reuerſꝰ ē, Dyrrachiū obſedit, vt Alexiū ab infeſtatiōe Syriæ auerteret,qd nō ſolū tenuit ſed ī fœdere qd ē poſtea ex ea re ictū diſerte poſitū ſit,vt Galli milites irēt & redirēt tuti p oīa Cōſtātinopolitani impii loca.Sed par ē credere, hęc q̄ ſequunt̄ a Venetis aliquāto priꝰgeſta q̄ Boemūdꝰ ex Gallia ī Italiā redierit.Enīuero Veneti Normanicis armis Gręcię & Delmatiæ orā infeſtātibꝰ,icto fœdere cū Calomano Pānoniæ rege q Geicę fuit filiꝰ,cum quo nō ſolū fœdꝰ,ſed ſocia etiā arma iunxeꝛt, ī Apuliā claſſe delati

Veneti Brūduſium capiunt.

Brunduſiū capiūt,relictoq; hic ꝓſidio,ad dextrā lęuāq; effuſi,late oēm orā maritimā terrore & populatiōe cōplēt.nec motꝰille lōgiꝰ pceſſit,claſſis cum opulēta ꝓda domū rediit.Brunduſium fuerit ne ꝓſidio firmatū,an hoſtiū metu relictū,authores q̄s ſeqmur nō tradunt.Per idē tps aut certe nō multo priꝰFerraria ē ab Amathilde Venetę claſſis auxilio recepta.Quapropter immunitatē dedit Veneto noī in ea vrbe ꝑpetuā.Erātq; res Venetæ ī hoc ſtatu,quū Vitalis Phalerius mortē obiit āno quarto q̄ reipublicę ꝑeſſe cœperat:Ordephalꝰ phalechus in eiꝰ locū ſurrogat̄

Recēs Venetoꝝ claſſis.

quo pricipe iterum Veneti claſſē ī Syriā miſere.Authores quos in Venetis rebꝰſecuti ſumꝰcētum naues eā claſſem habuiſſe mēoriæ ꝓdideꝛt.Blōdus octoginta ſcripſit.Genuēſes aliquanto prius in Syriam tranſmiſerāt. Oppugnabat Balduinus rex ſumma ope Ptolemaidē,nam priore oppugnatiōe capi nō potuit,eratq; Balduini nomē parum hoſtibꝰ formidoloſum,ſiqdē poſt Gothifredi interitum regiſq; appellationē receptā magno fuerat ꝓlio in Syria victus quo Boe-

Balduini geſta.

mundꝰ venitq̄ hoſtium poteſtatē,adeoq; fregerat vna aduerſa pugna illiꝰ aīm,vt aliquādiu nihil ſit in Turcos ſaracenoſve mouere auſus.Mox vero audito Boemūdi in Antiochiā reditu, quē fama erat Tācredi fratris induſtria & liberalitate,magno auri pōdere hoſtibꝰ dato,poſtliminio reuerſum,tāti viri incolumitate cōfirmatꝰPtolemaidē recēti oppugnatione inuaſit.Sunt q ſcribāt Boemūdum ex Italia tunc reuerſum,claſſēq; ab eo ī Syriā adductā, quā ī Alexium & Gręcos parauerat,ſed qa cū his bellū ſoluiſſet iSyriaci belli vſū verterit.Aiunt ex authoribus quos ſeqmur qdā,Ptolemaidē a recētioribꝰAccomē primo vocatā,ide Accā.Duę Balduino hic ſedēti validiſſimę ex Italia claſſes affueꝛt magnis pollicitatiōibꝰaccerſitę,Veneta & Genuenſis,

Ptolemais capitur.

nā de Normanica parum certa phama eſt.qbꝰBalduinꝰauxiliis fretꝰ adeo ferociter hoſtibꝰincubuit vt vigeſimo poſt die ſit vrbis cōpos factꝰ.Ptolemaide capta ītermiſſa ē ꝓſens expeditio, vt qdā ſcribunt,nec inde qcq̄ ē in Syria motū,quoad Boemundꝰ,q in Italiā nauigauerat, ſit in Aſiā reuerſꝰ.quo appet plꝰvni Boemūdo Balduinū deferre ſolitū,q̄ cæteris Chriſtiani noīs du

cibꝰ.Veneti annales poſt Ptolemaidē receptā,Sidonē oppugnatā ſignificāt.Fuit Sidō inter Be Sidon.
rythū & ātiquā Tyrū oīm Phœnicię vrbiū vetuſtate & opibꝰolim clariſſima.Sidone capta Be
rythꝰpetita ē,vbi duo ſunt mēſes cōſumpti,vrbſq; ingēti cęde capta,& ob id ſæuitū eſt ī omnē
ſexū & ętatē,atq; Chriſtiana colonia eo ob ſoli feracitatē deducta.&hęcOrdephalo pricipe ī Sy
ria geſta,quo Venetorꝫ merito motꝰBalduinꝰrex ſacrā ędē,vicū,forū,areā,Veneto noī dedit in Balduini
Ptolemaide habēdā,qbꝰlocis merū & mixtū cū Galis hēret impium.Ipſe pſ̄ti reꝫ ſucceſſu ela- gratitudo ī
tus,finium pmouēdoꝫ ſtudio trās Iordanē fluuiū Sobas caſtellū in edito fundauit loco.& hęc Venetos.
ſc̄da illa expeditione ſunt in Syria a Venetis geſta.Romæ interea Paſchalis erat pōtifex, q ſtatī
a ſua creatiōe equo albo vectꝰad Lateranēſem ędē,in eiꝰ atrio balteo ſuccinctꝰ ē,vñ ſeptenę cla-
nes ſeptenaq; depēdebāt ſigilla,p q̄ ſeptē eccl'ię figurant,qbꝰ ſeptifariā almi ſpūs præeſſet gr̄a cū Att.cerimo
ptāte claudēdi ſignādi aperiēdi recludēdi.Inuiſit & loca ſolis pōtificibꝰ adiudicata pōtificium niā ī ro.pō.
gerēs ſceptrū.Paucis inde diebꝰin Vaticana apl'i Baſilica chriſmate inunctꝰ eſt,vñ reuerſus co
ronā ī vrbe de more accepit,hęc ille,ſimulq; exercitū haud cōtēptibilē in Gibertū Pſeudo pōti
ficē cōparat,q Albæ erat circa Eucinū lacū,in quo oppugnādo adiutꝰeſt armis a Rogerio Sici
lię comite aliquot eqtū turmis a Normano ad id bellū miſſis,& cū his mille vncię auri in ſtipē
diū datę.Gibertꝰſuis opibꝰdiffiſus,ex Alba ī Furconēſiū mōtana ſeſe pripuit,Aqlani ſūt hodie,
q tum Furconēſes fuere.his locis ille haud multo poſt ſubitaria morte cōſūptus eſt.Ricardus
cāpanꝰcomes,q Gibertū pecunia & pſ̄idio enixe iuuerat,ī Giberti locū Albertū ſubſtituit atte l
lanū,adeo ſemp repti ſunt q tenebras maluerint q̄ lucē ſeq.Sed Albertus breui poſt Auerſæ(id
nomē hodie vrbi ē inter capuā & Neapolim ſitę)a pioꝶ cœtu coactꝰeſt imaginaria ſe dignita
te abdicare.Cauerſes pręneſtini agri incolę,impiū cāpani comitis exēplū ſecuti , Theodoricum
quēdā pōtificē creāt.hoc quoq; mōſtrū ipſi authores ſceleris pœnitētia adducti ſuſtulerē,quar-
to ferme mēſe q̄ fuerat creatꝰ,dignitate exutū ī ordinē redigūt,redacto anachoritę īducūt palli
um.Eſt & Maginulphꝰpōtificis nomē vſurpare auſus,etſi Romanꝰ pcul tñ ab vrbe Roma Ra-
uēnæ homo impiꝰ& demēs pōtificatum inuaſit. Vindicatū eſt id ſcelꝰ a Romanis,Rauēnatibꝰ
ex vrbe Roma eiectis.Vſus eſt īde Paſchalis pōtifex Rogerii copiis ī Beneuēto recipiēdo.Cęte
rū ne nō ſemp nouarū rerū materia adeſſet aliq̄,Petrus Colūna,a quo nūc familia Rōę inſignis
Ricardi cāpani comitis ipulſu,Caueas oppidū pōtifici ditiōis occupat, occurrit eo cōfeſti Pa-
ſchalis ex vrbe cū ſuis copiis,nec Caueas tm̄ recipit,ſed Sagariolū & Colūnā hęreditaria illius
oppida vi capit.Corſi quoq; familia rū Rōæ ppotēs,quoꝶ ędes Hēricꝰſub capitolio diruit, qa
ſeptimiGregorii ptibꝰfauerēt,veteri familię ſtudio ī pōtifices relicto diui Pauli Baſilicā Oſtiēſi
via caſtellūq; ibi erectū Stephani ductu(erat is tū familię pīceps)Paſchale abſēte occupāt,vñ
velut ex arce q̄dā vrbē ſūt hoſtiliter īfeſtare adorti.Recurrit huc pōtifex, Stephanū ex arce &
tēplo deiicit.Perierat haud dubie ipſi facinoris author niſi irrūpētes hoſtes mōaſtico habitu lu Prodigia.
dificatꝰeēt,Prodigia p id tp̄s aliquot appuerē,mare vicenis paſſibꝰ,alii cētenis ſcribūt,pter ſoli-
tū littora inſidauit,appuit & cometes mirę magnitudinis.His fortaſſe pdigiis motꝰaffirmare
nō dubitauit Fluētinꝰantiſtes eē Antichriſtū natū,q̄ pdicatiōe Paſchali motꝰī Hetruriā pfectꝰ Antichri-
cōuētuq; ſup ea re Florētię habito quū apperet hoīem nulla alia rōne ſubnixū q̄ vt alicuiꝰma- ſtū veniſſe.
gnę rei author videret,eiuſmodi pdicatiōe vſū,tātū admonuit,vt temerario īcœpto deſiſteret.
Recognouit īde Paſchalis in Ciſalpina &Comata Gallia eccl'iarū ſtatum ac q̄dā ſuſtulit,alia in
meliꝰmutauit,ex Gallia demū reuerſus ī nouos Italiæ motꝰ incidit.Stephanꝰ Corſicæ familiæ
princeps Mōtē altū & Pōticlū occupauerat ī Hetruria,oīaq; fœdabat nouo latrocinio. Cōpſſit
Stephani conatū pōtifex,frāgere tñ nō potuit,quū loci difficl'tate,quo ſe tenebat,tū qa iā hyēs
appetebat,abiit itaq; ī Apuliā aliū nō leue negociū ſecurꝰ.eccl'iam Labicano cōmēdat antiſtiti,
res vrbanas Petro Leōi cognomēto,& Leōi Fregepani tū Rōanę ciuitatis lōge pricipibꝰ,Prole-
mæo Sublacēſi oīa pōtificii iuris Rōæ circūiecta.ſed peſſimi hoīes nō ſolū ſibi rē creditā nō ex
fide tutati ſūt,ſed vna oēs a pōtifice & apl'i ſede defecerē.Petrꝰcolūna cū quo pōtifex ī gſam q̄re
dierat,Farſēſis abbas cū Anagnignis,Tyburtinis,Pręneſtinis,Tuſculanis,Tabinis,Prolemęꝰcū
ſua bellatoꝶ manu,Albā ī Lario adorti hoſtiliter oppugnār,ſed locꝰoppidanoꝶ opa eſt ſtrenue
deſēſꝰ,& pōtifex nō multo poſt affuit cū Caietani pricipis,& Ricardi Aqlani copiis,ſub cuiꝰre
ditū res eccl'iæ īſidiatoribꝰdiſiectis ī vrbe ſeruata ē,ī Tybure recipiēdo ē nō nihil laboratum, &
Mōs altꝰī Hetruria ē receptꝰ,vñ priore āno Stephani latrocinium tolli nequerat. Sed dū hæc in
Italia gerūt,aut certe nō multo priꝰ,maritimę vrbes Syriæ a Balduino, Genuēſiū & Venetoꝶ
auxilio,vt ſupra ē demōſtratū,ſūt bello receptę,iteruēru,vt qdā ſcribūt,Boemūdi,q haud mlto

Boemundi interitus.

poſtq̃ hæc ita geſta ſunt, vita deceſſit, q moriẽs Boemũdũ filiũ quẽ ex Cõſtãtia tulerat, cũ An-
tiocheno pricipatu, Tãcredo frĩ cõmẽdauit. Venetarũ terũ ſcriptores Liamontis nomẽ nõ pris
Boemundi filio reddidere. Per id tps Hẽricus quart⁹ Italiã ingreſſus Romã iter intẽderat, quũ
indicio cõpit ſuum acceſſum a Paſchale põtifice nõ pbari, qm̃ eo bello qd ĩ Germania aduerſ⁹
Hẽricũ prẽm geſſerat, quẽ poſtremo ad Leodiũ magno vicie plio, plura ſctõrũ tẽpla diripuiſſe di
cerẽt, direpta fundit⁹ euertiſſe. Subſtitit itaq̃ Sutrii Hẽric⁹, legatiſq̃ citro vltroq̃ miſſis iureiu
rãdo pollicit⁹ẽ ſe pacate vrbẽ aditurũ, daturũq̃ operã, vt oẽs Germani ãtiſtites, q ſacerdotiũ lar
gitiõe adepti eſſent, ſeſe abdicare cogerẽt. Per hęc a põtifice acceſſit⁹ magna ppli lætitia Ro-
mã ingreſſus, ad põtificis pedes ĩ vaticanę Baſilicæ gradibus humiliter pcubuit, tẽplũ ĩde ſub
euntes poſtq̃ ad arã maximã venere, ibi Hẽric⁹ cõtra iuſiurãdũ a põtifice petit vt antiſtites a ſe
largitiõe cõſtitutos, ſuo aſſenſu pbet, id quũ ſe facturũ negaſſet põtifex, ſigno excõpoſito militi

Att. Hẽrici impatoris ſcelus.

bus dato, Paſchalẽ cũ Cardinalib⁹, & magna cleri pte captum ſpoliat, multaq̃ indignitate vexa
tos cuſtod ri imperat. Rõana ciuitas eiuſmodi ĩiuria cõſternata arma corripit, ſubitaq̃ vi Ger-
manos adorta ex vrbe eiicit, portis eiectos excludit, cuſtodias & pſidia p opportuna loca diſpo
nit. Cõceſſit Hẽric⁹ ad Soracte mõtẽ, ibiq̃ põtifice cũ oĩb⁹ captiuis ſub cuſtodia cõſtituto, ad vr
bis oppugnationẽ reuertit, Mãmeũ põtẽ occupat, a Mãmea Alexãdri principis matre opis au-
thore nuncupatũ, nũc corrupta voce Mãmolũ dicunt. Hic Germani villas incẽdere ac quicqd

Impia vis Henrici.

ſoli inter Anienẽ fluuiũ iacet & vrbẽ late populari. Põtifex ne ciuitas maiorẽ aliquã aditet cla-
dẽ, Hẽrici poſtulatis etſi inuitus, aſſenſus ẽ, recõciliatiq̃ p hæc Romã reuertunt, atq̃ ĩ aplĩ baſi-
lica Germanus coronã a põtifice accepit, circa portas vrbis ſtationib⁹ diſpoſitis ne ſubito popu
li incurſu opprimeret. Nec multũ inde in vaticano fuit, ſed cõpos voti fact⁹ in Germaniã abiit,
hõ impius impioq̃ patre nat⁹, quẽ victũ plio cepit captũq̃ atq̃ arctiſſime vinctum mœrore &
triſtitia ad mortẽ cõpulit. Incidit vis illa Hẽrici in põtificẽ & clerũ in annum ſalutis octauum
ſupra cẽteſimũ ac milleſimũ. Põtifex pacata Italia author Piſanis fuit, qb⁹ clarũ erat nomẽ qſi-
tũ rei maritimę ſtudio, vt ſaracenorũ gẽtẽ bello inſectarent, reddebãt hi Balearib⁹ occupatis in
ternũ mare quaq̃ verſum Chriſtiano noĩ infeſtũ. Piſani glĩæ cupidi claſſem cõparãt ingẽtẽ, ac
iuuẽtutis partẽ multo maximã ĩ naues ĩponũt. Erãtq̃ adhuc in Volaterranis vadis vẽtũ expe
ctãtes quũ Lucẽſes eorũ vrbẽ defẽſorib⁹ vacuã ex occaſiõe inuaſere, Florẽtini Piſanorũ pcib⁹ mo
ti, Lucẽſiũ vim inhibẽt, egregieq̃ eorũ vrbẽ tutant. Obiuere Piſani eã pũinciã ſatis feliciter, cęte
rum ex eo bello reuerſi opę ſibi abſentib⁹ nauatę ab amica ciuitate haud immemores duas por-
phyriticas colũnas Florẽtinis publice donare, q ad Io. Zacharię hodie in ea vrbe viſunt. Et hæc
tunc alibi. Rõæ Paſchalis põtifex Lateranẽſi cõuẽtu reſcidit oĩa q̃ de ſacerdotiis & eccleſiis lar

Mathildis obit⁹ & donatio.

gitiõe collatis pbate coactus fuiſſet Hẽrici iniuria. Obiit p idẽ tps Mathildis iã grãdis natu, cu
ius legato ditior facta eſt Rõana ecclĩa. Quicqd intra mare & Apeninum mõtem iacet a Qui-
rico Senẽſis agri ad Ceperanũ, aplicæ ſedi teſtamẽto legauit, & cum his Ferrariã, q iã inde facta

Vicẽtinum incendium.

eſt Rõanorũ põtificum vectigalis. Vincẽtius Mathildẽ ſcripſit Vicẽtiæ periiſſe eo incẽdio, quo
magna ps vrbis deflagrauit, q clade duo milia hoĩm cõſũpta ſint. alii Mãtuę diẽ obiuiſſe aiũt.
Cęterũ vbicũq̃ & quocũq̃ caſu mortua ẽ, in Mãtuano eſt agro ſita ad Benedicti cœnobium qd̃
viuẽs priua cõſtruxit ĩpẽſa, rẽ Anſelmo Lucẽſi antiſtite pcurãte, q multis poſtea miraculis in-

Viri illuſtres.

claruit. Fuit & alius Anſelmus eadẽ tẽpeſtate in Anglia (olim hęc Britãnia fuit) vir ſingulari
doctrina, & q multa in diuinis ſcripſit. Claruit p idẽ tps Sigibert⁹ monachus Gelbatẽſis & ipſe

Diui Bernardi pfeſſio.

multa eruditiõe clarus. Bernardus Caſtilionẽſis Burgundius genere, nobili loco ortus, is duos
& viginti annos natus, Ciſtercienſi monaſterio pri⁹ inchoato cum triginta aliis inſigni pietate
viris mõaſticũ induit habitum, tãtum inde nomẽ eruditiõis & ſanctitatis eſt adeptus, vt Clara
uallẽſis fie Abbas fact⁹, quẽ locum Robert⁹ vir illuſtris nõ multo prius ſumptuoſe inſtruxerat.
Reliqt Bernard⁹ moriẽs clarũ ſctĩtatis nomẽ, nec min⁹ ſtudiorũ ei⁹ manarunt monumẽta ad po-
ſteros pie & vtiliter edita. Et hi tales fuere. Paſchalis põtifex celebri cõuẽtu, quẽ ad Guardaſcel

Rauẽnatiũ antiſtitũ cõtumacia.

lũ ĩdixit, decretũ tulit ne Æmylię, Placẽtia, Parma, Rhegiũ, Mutina, Bononia, Rauẽnati eccleſię
ſubeſſent ãpli⁹ quũ iura ei⁹ ecclĩę tã late paterẽt, vt Rauẽnates antiſtites ſæpe in apoſtolicã ſedẽ
ad id tps cornua extuliſſent. Nec ita mlto poſtq̃ ita hęc acta ſunt, Paſchalis Romã reuerſ⁹ ĩ gra
uẽ ſeditionẽ incidit, orta ĩter pricipes ciuitatis diſcordia, ex vrbis pfectura, quẽ honorẽ aliũ alio
trahebãt, quũ nouus eſſet præfectus creãdus. Põtifex qa in dies ciuilis ille gliſcebat mot⁹, verit⁹
ne in tãta rerum prurbatione põtificia dignitas violaret, Albã cõceſſit, eſtq̃ nõ multo poſt Pe-
tri Leonis dom⁹ ab hominib⁹ aduerſæ factionis oppugnata. Fauerat Leo impẽſe põtificis parti

bus,eſtq; ob eā rē illi gratia nō vulgaris repēſa:nā Ptolemęi Sublacēſis interuentu,cui pōtifex,
vt cum magna manu illi ſuppetias ferret author fuit,oīs inimicoꝝ vis diſcuſſa eſt.Multi ſubi-
tario accurſu cæſi,alii in ꝓxima municipia relegati.Erātq; res Italię ꝓſertim circa vrbē parum
pacatæ quum Hēricꝰrepēte in Italiā cū magno exercitu trāſcēdit. Pontē tremulū in Apenino
qa ab oppidanis trāſitu arceref,diripuit,direptū multo adhuc infeſtiꝰ euertit.Fuit ea res terro
ri vniuerſæ Italię,verū nihil ille cunctatꝰ,Romā decreto petiit,erat tum pōtifex in Apulia,cæ-
terū tatꝰ Hēricus ſe impio priuatū,ob ea q̄ Paſchalis poſt ſuū diſceſſum frequēti antiſtitum cō
cilio decreuerat,aBarcharēſi antiſtite iterū corona inſigniri voluit,ac ſcd̄m eā cerimoniā i Ger
maniā abiit.Hoc anno in Æmylia & Flaminia pluit ſanguine,vt Vincētiꝰ ſcribit.Paſchalis cū Prodigia.
Normanoꝝ copiis Romā rediēs,plæraq; oppida recepit,q̄ hoſtes occuparant,audiuitq; Præne-
ſte legatos Caloianis imꝑatoris,q Alexio ſucceſſerat.q̄ fuerint Gręcoꝝ poſtulata parū comper-
tum habeo:Paſchalis,qđ ſatis conſtat,ꝑr eoſdē legatos nouum hortatꝰeſt imperatorē,vt arma
in Turcos & Saracenos cōpararet,nec ita multo poſt pōtifex Romā reuerſus fatalē obiit diem,
anno q̄ eccleſiæ præeſſe cœperat duodeuigeſimo.fuit is ſeptimus ſupra ſexageſimū ac centeſi-
mum in ordine pōtificū.Gelaſius ſecundus eſt inde pontifex creatꝰ.Incidit is ſtatim a ſua crea Gelaſius ſe
tione in apertum vitę diſcrimen.Cincius Fragepanis,homo factioſus, & tū Romanæ ciuitatis cūdus pōti.
longe princeps,iniquo animo ferens Gelaſiū ſuo candidato prælatum,cōclaue illud irrumpens Art. Cincii
vbi pōtifex creabatur,obuiū quēq; verberās,Gelaſiū nouiter creatū violēter affligit, pedibuſq; flagitium.
iacēti inſultās pene ad necē verberat,mox male multatū cōiicit i vincula.Supremi ordinis an-
tiſtites ſubita vi ꝑculſi(nā multi Cinciū ſecuti locū irruperāt) quū fugā molirenf, plerięq; emu
lis & eqs vi deturbati,multa cū indignitate plectunf,nullū cōtumeliæ genus eſt prętermiſſum
quo ordo alioq venerabilis ſit eo die ab vno peſſimo ciue,& impii furoris illius miniſtris, affe-
ctus.Nec id Cincio impune ceſſit.Populus impietatē hoīs deteſtatus, cōtinuo in Fragipanicas
ædes fecit impetum,excidiū Cincio & vniuerſæ domui intēdif,niſi pōtificē reſtituat ciuibꝰ inco
lumem.Solutus Gelaſius cōfeſtim albo equo ſedēs i Lateranū ſacra via ꝑducif, ibiq; de more
pōtificiis inſignibꝰ & corona recepta,primū oīm Balduinum Hieroſolymæ regem per literas
hortaf,vt rem chriſtianā in Syria fortiter tueaf,fore vt breui noua ex Europa auxilia, ſi auxi-
liis opꝰeſſet,in Syriā mitterenf.Balduinus Sobal oppidū interea ꝓſidio & ope firmat,ad Tācre
dū mittit,q mortuo Boemūdi filio Antiochię fuerat principatu potitꝰ,vt cū auxiliaribꝰcopiis
mature ſibi adeſſet.Habebat i aīo Balduinꝰcū Turcis & Saracenis q ingēti numero Hieroſoly
mitanos erāt fines ingreſſi,acie cōfligere.Affuit Tācredus cū ſuis copiis, cæterum Normanus
Chriſtianoꝝ paucitatē cōſpicatꝰ,a certamine abhorrebat,veritꝰne cū nūeroſo hoſte ipſi multo
pauciores temere cōgreſſi,rē Chriſtianā in aliqđ diſcrimē adducerēt.Maluit rex fortunā pericli
tari,victuſq; īgēti ꝓlio cū paucis Hieroſolymā reuertif:Tācredus cęde dilapſus auerſis ab ho- Vincuntur
ſte tramitibꝰ Antiochiā refugit.Saraceni tā inſignē victoriā adepti Taboꝝ mōtē occupāt,cęſiſ Chriſtiani
q; Chriſtiani noīs cultoribꝰin eo agitātibꝰ,eremū q̄ puerus ibi fuit diruſit.Nec Balduinus inde a Turcis.
multū ſupuixit.Qui poſt illū rex creatus ē eiuſdē fuit noīs,ſed Burgēſis cognominatꝰ,arcto cō Balduinus
ſāguinitatis vīculo priori ꝓpīquus,regnauitq; is tertio loco a Gothifredo circa Hieroſolymā. ſecundꝰrex.
Erātq; p hęc res Chriſtiani noīs parū lętę in Syria quū Gelaſiꝰ pōtifex vrbē Romā metu reli-
quit.Hēricꝰpaternę īpietatis hęres Italiā īgreſſus,cū fœda populatiōe Romā ꝑtēdit,quo appro
pinquāte Gelaſiꝰduabꝰvſus triremibꝰſcđo Tyberi inter hoſtiū tela deſcēdit ad mare.id qa per Gelaſii fuga
aduerſas tēpeſtates erat intractabile ex Oſtia terreſtri itinere Ardeā ꝓficiſcitur,Vgone illi hæ-
rente,erat is primarii antiſtitū ordinis vnus,inde vbi mare ſtratū iacuit,repetita Oſtia p Tybe
rinū oſtiū in mare egreſſus Taracinā prio,īde Caietā adnauigauit,vi a ſuis popularibꝰbenigne
eſt acceptus(erat eñ Gelaſius Caietanus)Occurrunt eo Guilielmus dux Apulię,Robertꝰ Ca-
puæ princeps & Ricardus Amyluinus,pollicentur hi vltro operā ſuam ad pontificiā dignita-
tē vindicandā.Hēricus factus certior de iis,q̄ circa pontificem fierent,& ꝙ ſtudio in ſe copię pa
rarenf.Mauriciū Bracharēſem pontificē creat,Gregoriū appellat,creatum Fregipanicæ cōmē-
dat familiæ.Vaſtauit inde Henricus hoſtiliter Anagnium agrū,& iam Turriculā locum mu-
nitiſſimum oppugnabat,quum repente eo affertur Gelaſium cum auxiliaribus copiis aduētare
ad quē nunciū Hēricus motis caſtris populabūdus in Germaniā abiit.Gelaſius ducibꝰ amico-
rū principū cū exercitu dimiſſis,Romā ſine præſidio reuertif,tanq̄ pacatiora oīa domi habitu-
rus Henrico abſente.Verum multo aliter euenit,ſiquidem reuerſus in tā fœdā rerum perturba
tionem incidit,vt ægre eius ſit ſalus defenſa ab inimicoꝝ incurſu.Cæterū,quia Romæ turꝰ eſ-

ſe nõ potuit,apoſtolicę ſedis cura amicis demãdata,cõtinuo in Galliã nauigauit,hic Cluniacenſi monaſterio haud multo poſtꝙ̃ eo venerat,pleureſi morit̃,quũ annũ dũtaxat vnũ põtifex fuiſſet.Gelaſio põtifice tẽplarii milites,vt qdã ſcribũt,Hieroſolymis eſſe coeperũt.Hi circa Chriſti ſepulcrũ agitãtes,Chriſtiani nois viros illuc ꝑegre ꝓfectos,hoſpitio excipiebãt, exceptos armis accincti,ꝑ tẽpla,& ſacra loca comitabant̃,vt oẽm terrã ſanctã tuto luſerẽt. Vtebant̃ hi cãdido pallio,cũ rubẽti cruce,propagataq; eſt religio in ducẽtos ãnos,certã his formam obſeruatiõis Bernardus abbas cõſtituit,habuitq; res leuis ab initio nõ parua incremẽta.cõperi demũ,vt quidã ſcribunt,impietatis,ꝙ q Hieroſolymis agebãt ad ſaracenos defeciſſent,eſſentq; ĩ foeda vitia ꝓlapſi,pioꝝ opa interfecti ſunt,Philippiq; Frãcoꝝ regis iuſſu ex tota Gallia (nã hic quoq; inſignitet templariorũ res creuerant)expuncti,Clemẽte quinto Romano pontifice factũ probãte, ſed hæc longo poſt tpe acciderunt.Creſcẽtius Tẽplariorum inſtitutũ vita & fide cõmẽdauit.

Tẽplarii milites.

Prodigia.

Eodẽ anno quo Gelaſius fuit pontifex ꝓdigia quædã facta dicunt̃, Sus foeta in Gallia porcellũ enixa eſt humana facie,gallinaceus quaternis pedibꝰ ortus,Hyems intolerãdi frigoris, & mox fames ſecuta,lueſq; aĩalium agreſtium & domeſticorum,innumerę aues, aperto cælo dimicantes,exanimes ad terrã fluxerunt. XL.diebꝰin Italia tã horrẽde mota eſt terra,vt villa quædã vehemẽtiore motu in aliũ ſit locũ trãſlata.Per idẽ tꝑs Portus Veneris,oppidũ non procul a Luna Hetturiæ vrbe marmore nobili,ſumma ope eſt a Genuẽſibus in Piſanos conditum,factaq; Genuẽſiũ colonia,in eius promontorio tẽplum fuit vetuſtũ Veneris vnde loco nomẽ. hoc propiꝰ vero eſt,ꝙ̃ ꝙ Venerius vir ſanctitate inſigni,nã id quoq; proditũ eſt,ſit eo loco ſitus.Antiſtites primarii ordinis q Gelaſiũ fuerant in Galliã ſecuti,poſt illius interitum Guidonem Vienneſem pontificẽ creãt.Is Caliſtum ſe dixit ſecundũ,nec prius põtificiũ recepit cultũ ꝙ̃ Cardinalium q Romæ erant,ſibi id decus fecerint ratũ ſuo aſſenſu,in Italiã inde reuerſus magno officio rum frequentia,vrbẽ ingredit̃,nec multũ inde Romæ fuit,quin Beneuentũ profectus cum pleriſq; Italici nois ducibꝰvenit in colloquiũ,hi ad vnũ oẽs operã & ſtudiũ ſuũ polliciti ſunt ĩ põtificia dignitate tuẽda.Caliſtꝰ ſollicitꝰ de iis ꝙ̃ ex Syria afferebant̃,vbi impioꝝ opes multo validiores eſſe dicebant̃ ꝙ̃ vt Chriſtiani nois viri,q in ea terra agebãt,diutius pares illis fore crederent̃.Pro magno itaq; habuit negocio,Hẽricum imperatorẽ Romanæ eccleſiæ reconciliare,qđ per legatos facile impetrauit,attulitq; pax illa Romano populo incredibilem lętitiã,quæ vt breuior eſſet noua Rogerii Siciliæ ducis fecit iniuria,q Calabriam & Apuliam, Guilielmo abſente,ſibi armis vĩdicare aggreſſus,magnũ in Italia cõciuit motũ.Nauigauerat Guilielmus Bizãtiũ,vt imperatoris filiã vxorẽ duceret,nã de iungẽda affinitate ſatis conueniebat,cõmendaueratq; Guilielmus vtrãq; prouinciã põtifici.Caliſtus Beneuẽtũ profectus,ad Rogeriũ miſit vt bello abſtineret.Obſidebat tũc Normanus Nicephorũ in Calabria, neglectoq; pontificis edicto aliquãto ferocius ꝙ̃ antea hoſtẽ fatigat,ſtudetq; prius bello defungi ꝙ̃ Guilielmꝰex Bizantio reuerteret̃,nõ põtificis authoritatẽ ueritꝰ,nõ abſentis arctã neceſſitudinẽ,erant eñ vt quidam ſcribunt,ex duabus ſororibꝰorti.Parabat iam pontifex arma in Rogerium, quũ in febrem incidit,grauiq; morbo implicitus,Romã delatꝰeſt.Atq; ita nullo aduerſante Normanꝰ Calabria & Apulia potit̃,quã Rogerius cauſam bello pretenderit non reperio, ſed æquũ ſit credere nouam cũ imꝑatore affinitatẽ fuiſſe illi ſuſpectã,cęterũ ſiue hoc ſiue aliud ſit Rogerius ſecutꝰ,añ Guilielmi reditũ ſui,qđ ſatis cõſtat,eſt voti cõpos factꝰ.Guilielmꝰ affinitate fruſtratus, ſpoliatuſq; principatu,Salernũ ſe cõtulit,vbi priuatus ac ſine liberis mortẽ obiit.ab huiꝰ interitu Rogeriꝰ ſe Italię regẽ nũcupat.Caliſtus vbi primũ a febre cõualuit,cõuẽtum in Laterano habuit nõgentoꝝ antiſtitũ,fuitq; prima põtificis relatio de ſupplemento in Syriã mittẽdo, qñ ab his,qui tunc in ea terra eſſent,ꝓuincia ampliꝰdefendi nõ poſſet,res in cõcilio agitata,decretumq; vt matura auxilia a chriſtianis ducibꝰimplorarent̃ ad Hieroſolyma & cætera Syrię loca tuẽda.Sed dũ hęc Romę & in reliqua Italia ſiũt,Veneti cũ Patauinis ad Bebias vicũ de finibꝰ mẽorabilẽ pugnã decreuere,ꝙ̃ Rauẽnates & Taruiſini,q ſocia iũxerãt cũ Patauinis arma,vno ꝓlio fuſi fugatiq; ſũt ac ſexcẽti circiter capti,ea diſceptatio Hẽrici quarti arbitrio ſopita eſt potiꝰ ꝙ̃ extĩcta.Duplex incẽdiũ vnũ poſt alterũ,duoꝝ mẽſium ſpatio inter vtrunq; cladẽ interiecto,Venetã vrbẽ propemodum abſumpſit.Sed poſterius multo calamitoſius,ſexdecim inſulis cõtinua clade cõſũptis & cũ his parte vna ducariæ domus.Metamaucũ eodẽ anno deflagrauit, eſtq; nõ multo poſt inundatiõe obrutũ,erantq; Veneti domeſtica illa clade adhuc cõſternati,quum Iadrenſes,Venetoꝝ magiſtratu vrbe eiecto,ad Calomanũ Pãnoniæ regẽ defecere,ſuntq; ab eo cõtra foedus, qđ cum Venetis rex iã antea ictũ habebat,in fidẽ recepti,traxit ea defectio regẽ in Delmatiã, quo

Caliſtꝰ ſecũdus põtifex

Henricus eccl'iæ recõciliatur.

Rogeriꝰ regẽ Italiæ ſe nuncupat.

cõſigit,vt ad Pãnonis aduẽtum cõfeſtim omne Delmaticũ nomẽ ſtatim a Venetis alienatũ,ſitq̃
Calomanus ſine certamine vniuerſa ꝓuincia potitꝰ,quã vt ꝑpetuo a Venetis alienaret liberta
te donauit.Nec Calomanus in Pãnoniã reuerſus multũ inde ſupſtes fuit.De cuiꝰ morte Vene
ti certiores facti claſſẽ in Delmatiã mittũt.Ordephali principis ductu, Iadera defectiõis caput Recipitur a
primo oppugnata eſt,Pãnonibuſq; circa vrbẽ ꝓlio fuſis Iadrẽſes ĩ fidẽ rediere,inde Siccum vi ca Venetis
ptũ Ordephalꝰ moenibꝰ nudauit,demũ duabꝰ vrbibus ꝑ hunc modũ receptis,oĩs Delmatia ad Delmatia.
officiũ rediit.Venetus ꝓſenti ſucceſſu ferocior factꝰ Croaciã,q̃ & Liburnia fuit olim,inuadit,bre- Venetus
uiq; totã regionẽ ſubigit,Ordephalus,Delmatia recepta,finibuſq; ꝓpagatis domũ reuertit,ple- Croaciam
riſq; Delmatici noĩs lõge principibꝰ ſecũ abductis.Nec ꝓuinciæ ſtatus inde quietior fuit , poſt ſubigit.
Veneti diſceſſum recẽs ex Pãnonia exercitus affuit,recurrit eo Ordephalus,cũ aliquanta ma-
iore claſſe,ne ꝓuīcia ſine prẹſidio Pãnonicis armis cederet.Nec lõgior inde mora,poſt Venetæ
claſſis appulſum circa Iaderã continuo cõcurſum eſt,fuitq; aliquãdiu anceps pugna,verum ca
dente Ordephalo Veneti cũ cẹde multa ad naues compulſi ſunt.Affecit aduerſẹ pugnẹ nũcius
ingẽti luctu ciuitatẽ,miſſiq; continuo ſunt q pacẽ,aut ſi id teneri nõ poſſet,ſaltem inducias ab
hoſte impetrarẽt,q ſunt ad hæc miſſi pacem in quinq; proximos annos cum Pãnone ſanxerũt.
Dominicus Michael Ordephalo ſucceſſit.Ad quẽ Balduinus ſecundus ex Syria miſit,q etſi,ali Balduini
quot ſecũda prælia cũ hoſtibus fecerat,nã & Gazin minoris Aſiæ ducẽ cũ ingẽti exercitu Hie ſucceſſus.
roſolymã petẽtẽ,ſubita vi adortus fudit,captũq; in vincula cõiecit, ſequẽti anno Damaſcenum
regẽ haud ꝓcul Hieroſolymis fugauit,reputans tñ aĩo quanto moles belli a Turcis & Sarace-
nis,totoq; oriẽte ac meridie ſibi & ſuis immineret,ſuarũ prẹterea viriũ conſcius,q ne laceſſitus
qdẽ ſatis tutus ſibi videbatur,inter tam infeſtas gentes deſtitutus,circunſpicere coepit vñ ſibi
terra mariq; auxilia pararent,cũ Michaele itaq; pĩcipe per legatos egit,vt cũ validiſſima claſ
ſe in Syriã nauigaret,magna pollicitꝰ ꝓmia.Parabat itaq; naues cõmeatũ & arma ad bellũ Ve
netus,Balduinus interea audito Balachi Parthoꝝ regis acceſſu,etſi Romæ Lateranẽſi concilio
agitatũ cognouerat de auxiliis in Syriã mittẽdis,& ipſe ad Venetos miſerat,vrgẽte fato in ho-
ſtẽ proficiſcit ſine externis auxiliis,fuit pugna illa q̃ cũ Parthis pugnata ẽ,vt temere inita,ita Balduinus
exitu calamitoſa,poſt terrã ſuoꝝ cædẽ rex cũ primoribꝰ Chriſtiani noĩs,q circa illũ pugnã cie- victꝰ capit.
bãt ab hoſte captꝰ Carras ꝑducit.Caliſtus vbi de Balduini caſu,& cæde exercitus factꝰ eſt cer-
tior,ꝑiculi magnitudine cõmotus cõfeſtim ad Venetos miſit,q ducẽ & populũ ſuo noĩe preca
rent,vt cũ q̃ validiſſima poſſent claſſe in Syriã nauigarẽt,chriſtianẹ rei illic ꝑiclitãti opẽ laturi.
tulerunt legati,qui ad id venerãt,benignũ reſpõſum,fore vt Veneti & Pontificis & Chriſtiani
noĩs cauſa,totis viribꝰ adniterent,ne aliqua maior clades in Syria acciperet.Cõtinuo itaq; po- Oſo ad Ve
pulo ad cõcionẽ vocato,Oliuolenſis antiſtes ita pro concione verba fecit. Quẹ in Aſia ꝓ Hie- netũ pplm.
roſolyma recuperatiõe ſupioribꝰ annis ſint,quum noſtroꝝ hoĩm,tum aliarũ gentium ductu &
auſpiciis geſta,qa recens adhuc eſt memoria,nemo,vt arbitror,eſt veſtrum qui ignoret viri Ve
neti,ſextus & vigeſimus annus agit quo ingẽs ille Galloꝝ exercitꝰ ex Europa in Aſiã tranſmi
ſit,vbi dei benignitate,eorũq; virtute qcqd terrarũ eſt a Thracio Boſphoro in Syriã id totum
incredibili rerũ ſucceſſu eſt Mahometanẹ impietati adẽptũ,nec interim & in ora Ioniẹ,& circa
Syriæ maritima,pauca noſtri hoĩes geſſere,ꝑ q̃ nõ tantũ ingẽs nomẽ cõſecuti ſumꝰ ſed in par-
tem etiã receptarũ vrbiũ venimus.ꝙ ſi qs tã rẽ cõſideret,certa quædam fundamẽta iacta vide
ri poſſunt Venetæ rei procul ampliãdæ.Sed vt res humanæ facile mutabiles,Gothifredo Bal
duino & Boemũdo breui tpe defunctis oĩa in Syria mutata ſunt,vt res noſtrẹ nõ modo nõ ſint
in eo,in quo fuerãt ſtatu,ſed retro & in peius lapſæ nullã ꝑpemodum ſpem Chriſtiano noĩ reli
querint eius prouinciẹ in futurũ retinendẹ.Id metuẽs Balduinꝰ ſecũdus ad nos nuper legatos
miſit,q ſupplices magnaq; præmia regis nomine polliciti publice egerũt vt q̃ celerrime ĩ Aſiã
trãſmitteremus,& iam de ornanda claſſe agitabat,eramuſq; de hac re ad vos relaturi,quum de
Balduini caſu eſt auditũ,q a Balacho captus,Carras in ſeruitutem perductus eſſet.hmõi pio-
rum clade Caliſtus põtifex ꝑmotus,ſolos Venetos dignos iudicauit,quibus totius Chriſtiani
noĩs ſalus cõmẽdaretur,& ad ducẽ veſtrũ viri Veneti & ad vos miſit,poſtulans ne Chriſtianæ
fidei cãm in apertũ diſcrimen adductã ruere patiamini,de hac re Michael princeps veſter ad vos
referendũ cẽſuit,velitis iubeatiſq; hoc noĩe claſſem ad id bellũ parari,ad qđ negociũ ſuſcipiẽdũ,
non ſolum publica pietas hortat,vetuſq; ciuitatis in Romanos põtifices oẽs,omneq; Chriſtia
num nomẽ ſtudiũ,qđ a maioribus velut hẹreditariũ accepimꝰ,ſed ipſa quoq; noſtrarũ rerũ ra-
tio q̃ ad incremẽtum ſpectat.Erit,qs non videt,valde piũ,necnõ vehementer dignũ ea fide qua

cēſemur,terrā illam armis protegere ab omniq; impioꝝ iniuria tueri,quā Chriſtus rex ſuo ortu
inſigniuit,vbi & docuit & pati voluit,vbi aſſumptę humanitatis multa & magna impreſſit ve
ſtigia,vbi ſicut diuinæ teſtant̄ literæ,oīm eſt hoīm qui a prima origine fuerūt,cogniturus cau
ſam.quā aureā tēpli faciē,qđ Cœnobiū,quas aras,q̄ donaria deo optimo gratiora fore putamus
aut fuiſſe vnq̄ purādū eſt pia hac militia,ꝑ quā totū ſchema humanę reparatiōis fit ab oīni in
iuria vindicādū? Verum qa res hoīm ſic habēt,vt nulla ſit iā pietas tā ſolida,q̄ careat ābitione
& vos quoq; fortaſſis,ex quo hęc fari cœpim⁹,taciti aīo expectatis q̄ vobis pręmia ꝓponant̄ ex
tā longinqua expeditiōe.Pulchrū eſt viri Veneti,eritq; ſemp,publiceq; laudi cōducibile,Vene-
tū nomē ex tota Europa dignū exiſtimari,cui⁹ opes tuto vniuerſæ opponi poſſint Aſiæ. Extre
mus oriēs venetam ſentiet virtutem,loquet̄ Aphrica,mirabit̄ Europa, Erit in ore oīm Vene-
tū nomē,veſtra erit hui⁹ belli laus,veſtrū decus.Poſſunt ſcio,q̄ in Syria iā antea geſſimus,alie-
nis geſta videri auſpiciis,ſed q̄ poſt hac geſta fuerint nō poterūt.Obſtitit non parū nobis aliena
glīa,q̄ ſuo fulgore noſtrorum hoīm rebus in ea terra geſtis, velut tenebras induxere, deinceps
nō obſtabit.Accedit huc ꝙ nemo veſtrum,vt arbitror,nō vehemēter optat res hui⁹ciuitatis in
immēſum creſcere,qua via quave ratione id viri Veneti creditis futurū! Sedēdo hic ſuburba-
naq; hæc ſtagna lintrib⁹frequētādo? Fallitur opinione ſi quis credit veteres Romanos,quorum
exēpla ſunt ab iis imitanda,q ſuā cupiūt patriā illuſtrare, deſidia & ocio,& nō procul bellando
tātū glorię & imperii ſibi quęſiuiſſe.Quid ꝙ cū eo hoſte vobis res futura eſt,quē fas piumq; ſit
interficere! Tribuēt ꝓterea ii,qb⁹ auxilio erim⁹,partē aliquā vrbium ex hoſte receptarum.Q; ſi
neq; laus,neq; glīa,neq; ꝓmia vlla vos ad id bellū mouere poſſunt,illud certe & poterit & debe
bit,ꝙ ad tribunal illius immēſi iudicis tanq̄ prætoriani milites cōſtituti ſtabitis olim an̄ alios ī
ſignes pię militię pia ꝓmia accepturi.Ite igit̄ & qđ vobis Venetoq; nomini bene vertat claſſem
decernite,remigiū,arma,cōmeatū cōtrahite,maturato opus eſt,ne aliqs caſus,qđ ſępe accidit fa
Peroratio. cultatē eripiat tā piæ operæ ſuperis hominibuſq; nauādæ.Clamor ad hæc verba cū fletu mixt⁹
cōtinuo ſecut⁹eſt,poſcētiū vt cōfeſtim claſſis expedire t̄,neminē eſſe q non ſit cupide ſuū nomē
Att. validā Venetorū claſſem in Ioppen. datutus.Deductę itaq; naues magno ornant̄ ſtudio.Domeſtici & externi ſcriptores ducētas nu
mero naues eā claſſem habuiſſe affirmant,cui opinioni vt libentius accedam Ioppenſis ſuadet
pugna,qua Venetus cū ſeptingētis hoſtiū nauib⁹ conflixiſſe dicit̄,qđ nunq̄,vt arbitror , fuiſſet
auſus,ſi vt quidā aiunt,minor tum Veneto fuiſſet nauium numerus. Dux cū tā numeroſa claſ
ſe in Delmatiā delatus,acceptoq; ibi ſupplemēto in Cyprū ꝓſpero curſu defert̄.Hic auditū eſt
de immēſo nauiū numero,qb⁹ hoſtes Ioppē mari oppugnabāt,quo rumore tātū abfuit vt Mi-
chael vir impiger pterritus ſit,aut cunctātior ad præliū factus,vt cōtinuo Cypro relicta in Iop
penſem portum intenderit curſum.Hic res proſperrime geſta,nō vno modo tradit̄,ſunt q ſcri-
bāt eximprouiſo venetū hoſtilē claſſem adortū,priuſq̄ ſe ad pugnā expedire potuerit,diſiectam
eſſe,fœdeq; profligatā,vt aliæ naues mediis ſint fluctib⁹ depreſſæ,quędam captæ,plures nume-
Duplex Venetorū ſucceſſus. ro media trepidatiōe dilapſæ.Alii aperto mari cōcurſū memorāt,atq; vtrinq; per aliquot horas
dubio marte dimicatū,poſtremo barbarica claſſe diſiecta,Venetū egregie viciſſe,mareq; Ioppē-
ſibus patefactū.Secuta eſt paucis dieb⁹recēs victoria decē nauibus ex eodem hoſte captis,q̄ pre
cioſiſſimis mercib⁹honuſtæ,nauales ſocios Venetæ claſſis & remiges ditaꝛt.q hoſtiū hi fuerit,
quibuſcūq; ad Ioppen eſt per id tp̄s dimicatū,authores quos ſeqmur, parū demōſtrāt,cæterum
Saracenos ſuſpicari libet eos fuiſſe,q circa Syriā & Ægyptum late omnia tenebāt.Nā cum his
poſtea potiuſq̄ cū Turcis bellatū eſt,quoad Chriſtiani noīs viri Hieroſolymā tenuere.Poſt Iop
pēſem pugnā Venetus dux Hieroſolymā cōceſſit vt qdā ſcribunt,vbi a Varimūdo vrbis anti
ſtite & primoribus ciuitatis benigne eſt acceptus.(Balduin⁹ in hoſtiū ptāte erat)Gratulatur
Varimūd⁹ Michaeli principi ꝙ incolumi claſſe in Syriā veniſſet,viciſſetq; hoſtē pene pri⁹q̄ vi
dere cōtigiſſet.Inde de ratiōe gerēdi belli agitatū,hic quū parū inter primores cōueniret vnde
potiſſimū res eſſet inchoāda,in ſortē cōiecta ſunt noīa oppugnādarū vrbiū,primumq; Tyri no
men excidit.De Tyro & de tota Phœnicū vetuſtate ī altera Rapſodiæ parte ē abūde dictū,cęte
rū priuſq̄ vrbs cœpta ē oppugnari,Varimūdus & Venetus in has cōditiōes venere,vt q̄cunq;
Att.priuilegium. fuiſſent a Balduino in Syria Venetis cōceſſa,illa eadē rata manerēt. Forliuienſis Blondus vi-
diſſe ſeſe ait priuilegii illius formulā,in quo hęc eſſent diſerte poſita,vt oībus Hieroſolymitani
regni,Antiocheniq; principat⁹vrbib⁹priuā Veneti aream,priuum vicum,forūq; haberent,vt q
Venetorum circa Syriā negociarentur,oīm eſſent vectigalium immunes.Siquis Venet⁹ his lo
cis naufragiū feciſſet,aut inteſtat⁹ moreret̄,oīa illi⁹ bona Veneti magiſtrat⁹eſſent,cui Hieroſo

lymitanus q̃ſtor quotãnis trecenos numeraret aureos.Hęc ptim Varimũdus(q̃dã Raimũdũ
p Varimũdo ſcribũt)& q tũ Hieroſolymis res adminiſtrabãt,rata ſuo aſſenſu Venetis fecere.
Quę vero ab illis cõceſſa ſũt,Balduin⁹ poſtliminio reuerſus regia authoritate pbauit.In recen
tiore fœdere,qđ eſt cũ Varimũdo ĩctũ,eſt & illđ expſſum,vt Tyri & Aſcalonis,ſiq̃ñ vrbes ĩpę
caperent̃,Veneti tertiã ptẽ haberẽt.Fuerat Tyrus q̃ñq; a Balduino oppugnata fatigataq; plu-
riũ mẽſiũ obſidiõe,nec tñ capi potuit.Tũ quoq; recẽtior obſidio oĩno lõgior fuit,q̃ Venet⁹ aĩo
pcepiſſet.Fertur in ea obſidẽda,q̃a Veneti a mari hoſtẽ fatigabãt,cętere copię a terra,vt piculũ
exęquari videret̃,Dux Venet⁹ oĩa nauiũ gubernacula ad Varimũdi cõſpectũ deferri iuſſit,vt ſi
q̃s terror ex hoſtiũ acceſſu a terra ĩgruiſſet,ſcirẽt oẽs Venetũ nõ ſolũ in ſtatiõe mãſurũ,ſed ĩ lit
tus egreſſũ paratũ eſſe p ſua & ſocioꝝ ſalute dimicare.Laudata eſt ab oĩb⁹ Venetoꝝ fides,erat
q̃; ĩ ore oĩm illđ Veneti ducis in ſua fide ſuorũq; ciuiũ pbãda inuẽtũ. Tenebat adhuc obſidio

Att.exemplum fidei in Venetis.

quũ ex ſpeculis datũ eſt ſignũ tabellariã colũbã aduentare,illi q moris erãt hui⁹ gnari,totis ca-
ſtris iubẽt militẽ,vbi auis caſtroꝝ ſpatia ſupuolare cœpiſſet,clamorẽ q̃ maximũ poſſent extolle
re,quo factũ eſt,vt colũba velut telo quodã ĩcta,ſubito ad terrã deciderit, literæ q̃ volutri erãt
lino alligatę ſignabãt iis,q obſidione tenebãt̃,vt bono aĩo eſſẽt,fore vt ĩtra paucos dies Dachin
rex cũ ingẽtib⁹ copiis auxilio adeſſet,foreq; vt ante ipſoꝝ oculos hoſtes ad vnũ cæderẽt̃,ipſi ter
ra mariq; leuarent̃ obſidiõe:Mouit ea res chriſtianoꝝ aĩos,apparebatq; eo nũcio accepto,Tyri
os ſpe auxilii cõfirmatos,m̃lto obſtinati⁹ obſidionẽ laturos,& qđ magis formidoloſũ erat,met⁹
inceſſit ne cũ potẽtiſſimo hoſte inuiti certare cogerent̃:cõmẽti itaq; dicunt̃ rẽ minime ineptã,
vt ſubditię lr̃ę,p Damaſcenis,ei⁹ alitis pedib⁹ obligarent̃,q̃bus Tyrii docebant̃ non eſſe cur a
Dachine auxiliũ vllũ expectarẽt,conſulerent ipſi rebus ſuis,q̃ñ fortuna belli eo loci veniſſet,vt
aut vltro deditio faciẽda foret,aut ſi vi caperent̃,oĩa extrema ferẽda.His lr̃is(q̃a vbi primũ co-
lũba dimiſſa eſt in vrbẽ abiit)publice recitatis,victa Tyrioꝝ ptinacia,q̃nto mẽſe q̃ obſideri cœ
perãt deditionẽ fecere.Nũc q̃a hęc q̃ de tabellaria aue ſunt a nobis pdita,nõ m̃ltũ a fabula diſta
re vident̃,grauiſſimos authores habeo,ex Rõanis ducib⁹ quoſdã huiuſmodi volucrib⁹ eẽ vſos
Plini⁹ Mutinẽſi obſidiõe colũbã ait lr̃as in caſtra attuliſſe.Fabi⁹ Romanoꝝ annaliũ ſcriptor,&
Cecinna Volaterran⁹ hirũdinibus ad hoc ipm̃ vſos dicũt.Sed cõfeſſo vſu illud ĩ dubiũ venire
poteſt,q̃ cã ſit vt ſupuolãtes aues velut ĩctę vocib⁹ cõcidãt,qđ quũ ſępe alias,tũ in Iſthmioꝝ cõ
uẽtu accidiſſe pditũ eſt mẽorię,quũ Gręcię vrbib⁹ libertas reſtituta eſt. Plutarchus Cheroneus
cãm depſſionis in auib⁹ arbitrat̃ colliſum vocib⁹ aerem,q quum vox pmagna edit̃,vi diſciſſus
nullã volucrib⁹ relĩquat volãdi facultatẽ,ſed quũ lubricus ſit fact⁹ ſupuolãs auis,tãq̃ ad inane
puenerit,ad terrã defluat,aut certe vehemẽti clamore,tãq̃ telo ĩcta,cõcidit.Poteſt p̃terea & ae-
ris velut aquarũ eẽ vortex q̃dã,q aues violẽto quodã turbine ad ima deprimat.Tyro dedita ps
vrbis ex fœdere Venetis ceſſit,tãtũdẽ & Aſcalonis datũ apud quoſdã repio,q̃ Balduin⁹ ſub id
tp̃s reuerſus nõ ſolũ pbauit,vt ſupra eſt mẽoratũ,ſed ſic etiã p̃ſat⁹ dicit̃ ĩ quodã ſtipulatu.Dñi
cus Michael dux Venetoꝝ & Delmatię,Hieroſolymitani regni pñceps,q nũeroſa hoſtiũ claſſe,
añ ĩportuoſam Aſcalonis orã pfligata,m̃ltis Barbaroꝝ milib⁹ ptim captis, ptim cæſis, Ioppẽſi
bus graui obſidiõe leuatis,victor Hieroſolymã ĩgreſſus.Adiiciũt q̃dã datũ eſſe Veneto noĩ,vt
quoties eoꝝ dux Hieroſolymis eſſet,cõibus cũ rege fungeret̃ honorib⁹,ꝙ añ Aſcalonis orã ſit
in Balduini p̃fatiõe poſitũ ſcriptoꝝ credo variatio facit.Erantq; res Syrię ĩ hoc ſtatu,quũ Mi-
chael domũ reuocat⁹ eſt.Cœperãt per id tp̃s res Venetæ ĩfeſtari Græcoꝝ armis,Caloiane,q tũ
Bizãtii impabat,ita iubẽte,fuerat & is Alexii filii⁹.Alii Michaelẽ tũ impaſſe autumãt q Caloia
ni ſucceſſit.Cęterũ ſiue hic,ſiue ille fuit Alexii veſtigia imitat⁹,iã inde ex quo Galli in Aſiam
trãſmiſere ĩfeſto fuit ĩ eã gẽtẽ aĩo,oderatq; oẽs ei⁹ ſucceſſus,vt Venetos igit̃,q cũ illis ſocia ar-
ma iñxerãt,a gerẽdarũ rerũ curſu auerteret res Venetas hoſtiliter vexare. Alii(qđ miror)Mi-
chaelis iuſſu aiũt Venetos ex Syria reuocatos.Si.n.Gręcus ĩpator p ĩpio cogere potuit,nõ vi-
deo quo iure Venet⁹ dux irat⁹ ei⁹ loca ſit auſus hoſtiliter ĩuadere.In Michaelis igit̃ ĩuidiã Ve
net⁹ ex Syria pfect⁹ Rhodũ vi capẽ diripuit,hoc poti⁹ crediderĩ q̃ qđ alii aiũt,q̃a Rhodii cõ
mear⁹ Veneto denegaſſent icciro vim ĩſulanis illatã.Pari clade eſt ĩde Chius a Veneto affe-
cta,ĩde Theodori corpus ſublatum Michael dux Venetias deuexit.fuit hic aliq̃diu claſſis,ob
hyemis magnitudinẽ,inde cęteras Venet⁹ ĩſulas adort⁹,Samũ,Leſbũ,Andrũ,& alia Graii ĩpii
loca opprimit,quo appet fuiſſe id bellũ gerere,nõ alieno ĩpio parere. Ægeũ Michael emẽſus ĩ Pe
loponẽſi ora Metonẽ occupat,ac p̃ſidio firmat,ad poſtremũ orã Delmatię legẽs Iadrã q̃ venetũ
magſtatũ eiecerat,vi capit,capẽ,q̃a iã tertio rebellaſſet,magna ex pte diruit,vt documẽto eſſet

Columba tabellarii officio fungens clamore deiicitur.

Att.Chriſtianorũ artem.

Caſus auiũ cauſa.

Tyr⁹ capit.

Venetis datus honor.

Michaelis ducis geſta.

Diui Theodori corp⁹.

Metonẽ Venetus occupat.

finitimis ciuitatibꝰ,ne fidē,quā vltro īplorasſet,toties ꝑderēt.Spalatrū idē armis ac Tragurium
recepit.Sed Delmaticę huiꝰ victorię nihil externi ſcriptores meminerūt.Et hęc foris Michaelis
ductu & auſpiciis.Fuit annꝰ ille quo Veneti in Syriā cū claſſe trāſmiſerūt,vndecies cētesimus
ſalutis hūanę,atq; altera vigeſimo,habuitq; maritima illa expeditio duos ānos & dimidiū.tulit
ſecū Michael lapidē ſup quo Chriſtꝰ rex apd̄ Tyrū ſediſſe fert̄,ipſe quū rēp.vndecim annis per
hęc adminiſtraſſet,vita deceſſit,vir magno & ſolerti ingenio,qd̄ quū alia plęraq; ab eo ppoɾtune excogitata,tū hoc qd̄ dicā facile arguit,fama tenet,nā authorē aliq̄ huiꝰ rei nullum ido
Att.ratione pecunię. neū habeo,Aſiatica illa expeditiōe,quū claſſis ꝓcul domo eēt,pecunięq; defectu ſtipendiū reddi
negret remigibꝰ & ſociis naualibꝰ,ex loro pecuniā publica nota ſignaſſe,quā ꝓ aurea & argētea
certis diſtinctā characteribꝰ,in ſtipēdiū naualibꝰ numerauit turmis,pollicitꝰ fore,vt mox domē
ꝓ alutinis aurei & argētei pari nūero habētibꝰ repñtarent̄ nūmi,atq; ita poſt reditū publica eſt
oībus fides pſoluta,q̄ res vt monumētū eēt ad poſteros aurei nūmi dicunt̄ gētilibꝰ ſignis ab eo
ſlllati,q ſiue hęc ſiue alia fuit cā,hodie qd̄ ſatis cōſtat,in eiꝰ familiæ īſignibꝰ viſunt̄. Michaeli Petrus cognomēto Polanus ſucceſſit.Romę adhuc Caliſtus erat pōtifex,cui Gregorius Antipōtifex obiectꝰ eſt,antea Burdinus noīatus,is regulorū quorūdā fauore ſe Sutrii tenebat,vnde res
Romanas īfeſtabat hoſtiliter,ſpoliabatq; ſiqui Romā pficiſcerent̄ religiōis cā. Caliſtus Sutriū
Antipontifex illudit̄. eximprouiſo adortꝰ,ex Sutrinorū deditiōe Gregoriū in ſuā poteſtatē redactū camelo impoſuit
in caudā facie cōuerſū,atq; ita ꝑpoſtere ſedētē,Romā pduxit,vt de eo triūphatū videret̄. idē vita donatū Cauēſi monaſterio incluſit.morit̄ Caliſtus anno q̄nto ſui pontificatꝰ. Fuerūt Caliſti
Viri illuſtres. ęquales Pōtiꝰ Cluniacēſis monachꝰ ſanctitate & doctrina nō vulgari, Petrꝰ Cōpoſtellanꝰ Antiſtes,& Bernardꝰ Claraualleſis,& ipſe monaſticę vitę,cuiꝰ ſcripta quū multa tū varia ad poſteros manarūt.In Caliſti locū Honoriꝰ ſcd̄us fit pōtifex.In Syria Balduinꝰ Hieroſolymā verſus
Honorius ſcd̄us pont. Boemūdo primū,mox filio & Tācredo defunctis,Antiochiā ſuo regno adiūxit. Cęterū q̄a tantus pricipatus eſſe nō poterat ſine moderatore,Raimūdū Antiochenis præfecit,Guilielmi du-
Balduini geſta. cis Auſtrię filiū,cui Boemūdi filia nupſerat.vicit idē ꝓlio Balduinꝰ Aſcalonitarū regē, q Ægyptiorū fretꝰ copiis Hieroſolymitanū populabāt̄ agrū,fudit & Damaſcenū regē maioribꝰ copiis
Att.Ro.cleri facinus. ſubnixū tribꝰ grauiſſimis ꝓliis.Romę īterea quū Honorio pōtifice cętera rite haberēt,fœdū eſt
facinꝰ a clero ꝑpetratū,id flagitiū totū ordinē īfamia reſperſit,culpa tū paucorū,quū plærique ex
iis turpiter viuerēt,eoq; licētię ꝓceſſiſſēt,vt ne ſalubria q̄dē remedia pati poſſēt,Anulphū quēdā q magna noīs celebritate,magnoq; mortaliū cōcurſu diuinā ꝑdicabat legē,quia liberius eorū vitā increparet,ipſe necarūt.Tulit id facinus Honorius iniquo aīo,cæterū q̄ſtione abſtinuit.
Claruit p id tp̄s Hugo Gallus gn̄e diui Victoris īdigena,q volumina circiter ſexagīta ſcripſit
in diuinis.Sedebat adhuc Honorius quum Genuēſes inſtructa claſſe Piſanos bello adorti ſunt,
ęmulatio rei maritimę duos īter ſe populos hoſtiliter cōmiſit,vtriſq; maris imperiū ſibi vēdicātibꝰ.Sūt itaq; Piſæ a terra ab Arno aliq̄diu oppugnatæ,fatigatiq; obſidiōe Piſani ea conditiōe
Att.ignominioſā Piſanorum pacem. ſibi pacē redemerūt,vt faſtigia vſq; ad primā cōtignationē demolirent̄.Plūbinū Piſanæ ditionis
captū Genuēſes euertere.habuit Liguſtica claſſis triremes octoginta nūero,tris cetheas naues
q̄nq; & trigīta diuerſi generis. Ac tā validę tūc erāt Genuēſiū opes.Haud īdignū relatu eſt qd̄
Iacobus Genuēſis antiſtes ſcriptū reliq̄t,accidiſſe eo bello qd̄ Genuēſes cū Piſanis geſſere,vt ſe
ptē dūtaxat Liguſticę triremes ſexagīta Piſanorū vno cōflictu ceperīt,& cū his duas & vigintī
falcatas naues.ſed fides huiꝰ rei ad authorē relegāda eſt. Sedit Honorius annos quīq; & aliq̄d
Innocentiꝰ ſcd̄us pont. ampliꝰ,fuitq; cētesimus ſeptuageſimꝰ in pōtificū nūero.Innocētius,qui ſecundo loco id nomen
tulit,eſt ſedē Barionę adeptꝰ,cōtinuoq; a dignitate recepta ī Rogeriū mouit.fuit is Rogerii Sicilię comitis filiꝰ,q a Guilielmo Apulię duce,in quo oīs Guiſcardi defecit ꝓgenies, hęres nūcupatus,ſibi Apuliā vēdicabat.Fecerat Rogeriꝰ caſtra ad Germanū,quē pōtifex primo acceſſu loco depulit,Romani exercitus vſus robore,oppidum idē deditū,quo recepto ad Gallutitiū aliq̄
diu Rogeriū obſedit,occurrit eo Guilielmꝰ Calabrię dux patri auxilio futurꝰ,vnoq; pſpero prelio nō ſolū patrē piculo exemit,ſed Innocentiū cepit,& cū eo aliquot antiſtites primi ordinis.
Att.Rogerii pietatē. Sed ille nihil vltra auſus,pōtificē & q cū eo capti fuerāt honorifice dimiſit,quo cōtigit (gr̄a.n.
gratiā parit) vt pōtificē iā idē mīto pacatiorē habuerit.Sed ne nō ſemp miſitās ecclīa haberet,
in quo exerceret̄ militia,Petrꝰ Antipōtifex creat̄,Petri Leonis filius,vir Romę natus clara illuſtriq; familia,Anacleti ſibi nomen optat,tēplorū theſauros expilat,vaſa ſacra aliaq; cōflat donaria,& ī his aureū Chriſti ſimulacrū ex cruce pēdētis & coronas ex eadē materia q̄s ex apoſtolica baſilica ſubſtulit.ſacrilega igit̄ largitiōe ciuiū fauorē ſibi cōparat,mutatoq; p hæc ciuitatis

ſtatu,quū oīa ad vi & arma ſpectarēt,Innocētiꝰ nuꝑ Romā reuerſus(nā eo abſente & ī hoſtis
poteſtatē redacto īcēdiū eſt illō ī vrbe cōflatū)furioſo hoī cedēdū ratus,Piſas primo,inde Ge-
nuā,poſtremo in Galliā trāſiit.Anacletꝰ fauori ſibi cōciliādo īntētus, vt ſuꝑ domeſticas opes
Rogeriū quoq; ī ſuas ptes traheret,eū vtriuſq; Siciliē,qđ ab Innocētio fuerat denegatū,regem Innocētius
creat.Innocētiꝰ cōuētu apđ Claromōtē habito, quo Anacletū & eius factiōis viros dānauit,ī Galliā pera
Aurelianos abiit,Hic Philippū regē vidit,benigneq; ab eo ſuſcepꝰ,nōnihil apđ illū ī hoſpitio grat.
fuit,Carnotū inde periit,quo iret tēdēti ꝑſto illi fuit Hēricꝰ rex Angliē,hūc magno affectu In-
nocētiꝰ hortatꝰ eſt,vt in Saracenos bellū cōpararet.ex Carnoto in Lothorigiā flectēs,Lothariū
Leodii reptū,& a Germanis nuꝑ regē creatū,deq; ſe reſtituēdo mlta pollicētē iuramēto adegit
vt viros & arma ſedulo cōpararet,qbꝰ tuto Romā reuerteret.Poſt alterā itaq; ſynodū quā ī Re-
moꝝ regiōe habuit,ī Italiā trāſcēdit,fuitq; nōnihil Placētiē,hic eīn tertiū cōuētū habuit, quo
dimiſſo Piſas ꝑgredit,quā vrbē cū Genuēſibꝰ iādudū diſſidētē ī gratiā retraxit,Genuēſem ec-
cleſiā q̄ Mediolanēſi ſuberat,pluriū eccleſiarū pricipē creat,q̄tuor ei ſubiicit antiſtites,tris Cor- Duarum ec
ſicē inſulē,& vnū Bononiēſem:pari dignitate īſtruit & Piſanā,tribꝰ ex eadē īſula eccleſiis huic cleſiarum
ſubiectis,& Populonieñ,ī ora Tyrrheniē.Affuit īterea Lothariꝰ cū exercitu,partituſq; cū Inno conſtitutio
cētio copias rex occuparo Ianiculo vrbē īuadit,Pōtifex ꝑ Māmeū pōtē ingreſſus,ī Laterano cō
ſedit.Anacleto iterea latēte cōpoſuit Lothariꝰ fluctuātē ciuitatis ſtatū,cauitq; q̄tū ī ſe fuit vt
iā inde tutꝰ eſſet Innocētius.Regiæ huiꝰ in ſe pietatis pōtifex haud īmemor,Hērico poſtea de
functo,Lothariū īꝑii diademate īſigniuit.Quo in Germaniā abeūte cōfeſtim Anacletꝰ in ap-
tū ꝓrūpēs īꝓboꝝ quorūdā fauore nixus,denuo pōtificē agit.Habebat interea Innocētiꝰ con-
ciliū Piſis,agebaturq; de repu.chriſtiana nouis ꝓſidiis tuēda.Lotharius audita Romanoꝝ rebel
lione nihil cūctatꝰ alpes trāſcēdit,Piſaniq; in pōtificis gratiā ꝓualidā ornāt claſſem,qbus Inno
cētiꝰ auxiliis breui reſtitutus,Rogerio bellū intulit,quo authore Anacletū rebellaſſe ſatis con-
ſtabat,nec difficilis fuit victoria,Rogeriꝰ rāroꝝ hoſtiū īpar opibꝰ,Apulia,Calabria, totaq; Ita- Rogerius
lia eiectꝰ in Siciliā cōpellit.huiꝰ victoriē fama īpulſus Ioānes Cōſtātinopolitanꝰ imparor,lega- Apulia &
tos ad Lothariū miſit,q illi de victoria gratularent,fuit Ioānes īfeſto aīo in Rogeriū.Erat ī ea le Calabria
gatiōe Grēcus qdā in philoſophiē ſtudiis ea tēpeſtate clarus,is oſtētādi īgenii potius q̄ verita pellitur.
tis ſtudio,mōſtrare conatꝰ eſt Rōanæ eccleſiē viros parū pie facere,q quū ſemel Niceenſi cōuē
tu declaratū eſſet ſpūm ſāctū a pr̄e dūtaxat ꝓcedere,ipſi a patre & a filio dicerēt. Erat ibi Petrꝰ
diaconꝰ cardinalis,hō doctꝰ & pacuto īgenio,q ita differēti occurriſſe dicit,ſi inqt latini dānā Att. de poeſ
di ſunt q addiderūt ſpūm ſanctū a filio ꝓcedere,multo iuſtius tui Greci dānabunt,q id fieri a ſu ſpiritus
ſolo patre dicūt,quū eodē cōuētu diſerte ꝓnūciatū eſſet a patre ꝓcedere,& non a ſolo patre,vt ſancti reſpō
vos inepte aſſeritis.Et ille tēpeſtiuo diaconi occurſu ſic eluſus,nihil eſt vltra tēdere auſus.Pōti ſum.
fex veritꝰ ne Lothario abeūte Rogeriꝰ in Italiā reuerteret,priſtinū ſtatū recuperaturꝰ,Remonē
cū aliquot cohortibꝰ a Lothario relictū,Apuliē ducē creat.Morit īterim Anacletꝰ, quo ſubla-
to qeturꝰ videbat ciuitatis ſtatꝰ,ſed lōge aliter euenit,nā ppl's rerū nouarū cupidus duos crea Duo ſenato
uit Senatores,q vrbē & oīa q̄ Rōanē ditiōis adhuc eſſent,iure armiſq; tuerent,cōtra Innocētiꝰ tes Romæ.
Lateranēſi cōcilio nouū tulit decretū,vt ne cui liceret vim clero ītēdere,manūve iniicere, in eū Decretum
qui ſacris initiatus eſſet,fuitq; hoc vltimū illi oīm humanoꝝ operū.Obiit dic Innocētius,quū Innocentii
quatuordecim ſediſſet annos & ſeptenos mēſes.Sequit Cæleſtinꝰ huiꝰ nois ſecūdus anno ſalu pontificis ꝓ
tis hūanæ vndecies cēteſimo quadrageſimo tertio,quo tpe Balduino Hieroſolymis defuncto, clero.
Fulco illiꝰ gener Andegauēſiū comes regis appellationē eſt adeptꝰ. Fuerūt huic duo filii,clara Cēleſtinus
īdole,diſciplinaq; militari ꝓſtātes,quoꝝ opa ī bello vſus ita hoſtiū ferociā coercuit, vt nihil ea ſecundus
tēpeſtate cēterē gētes circa Syriā mouere auſē ſint.Turci tātū Perſici ſinus accolē Antiochenū pontifex.
agrū ingreſſi ꝓlio ab iis ſuparī ad ſex hoīm milia amiſere,quoꝝ tria capta ſūt, & Hieroſolymā
ꝑducta.Miror additū eē ab iis quos ſeqmur,Perſici ſinus accolas,quū multo ꝓpiquiora loca te
nerēt Turci,q̄ vt ex tā remota terra ad Antiochenoꝝ res īfeſtādas accerſendi fuerit.Sed vtcūq;
hēc accipiēda ſūt Alaphus ea clade iritatꝰ magis q̄ fractꝰ,Babylonis fretus auxiliis,Ediſſā Me
ſopotamiē vrbē īuaſit,quā Gothifredꝰ Balduino dederat,vrbs a Turcis vi capta eſt crudeliter
q; direpta,indigenē & qcunq; Chriſtū abnegare noluerūt,ſunt ad vnū cæſi.nec mlto poſt Ediſ
ſæ excidiū,Fulco dū ī venatu leporē ſectaret,equo ī caput ꝓuoluto,mortē obiit. Balduinꝰ eius
filiꝰ tertiuſq; huius nois,rex poſt patris interitū declarat.Deſiit eodē tpe Cēleſtinus in hūanis
eſſe,quīto ſuē creatiōis mēſe,Lucius ei ſucceſſit, & ipſe ſui nois ſcđus.Sed dū Romæ & reliqua Lucius ſecū
Italia hēc Innocētio pōtifice mox Cēleſtino geſta ſūt,quēq; de Syriē rebus ꝓximo ſunt loco me dus pōtifex

morata,in Venetis Polano duce,q Michaelis ſucceſſor fuit,Phanenſes bello aduerſus finitimos
adiuti,in Venetorꝫ fidē venere,pecuniā & mille olei libras polliciti,annui tributi noīe,oleum
Marcianę ędi attributū,iu ꝑpetui luminis vſū.Bōſilius Michael,q Saluatoris phano vicario ꝓ
ſidebat noīe,cū oībꝰ q tū ibi loci religiōis cā agebāt,canonicū dogma & cultū ſuſcepe,cuiꝰ rei
Innocētiꝰ,q pōtifex tūc erat,cuiꝰ etiā ꝓxime meminimꝰ,factus eſt poſtea author,Alexāder ętꝰ
eorꝫ ędē dedicauit.Eſt eodē pricipe cū Piſanis iuſtū ꝑpemodū bellū geſtū,ignominiā illis vete-
rē vlciſci volētibꝰ Rhodiaco portu a Venetis acceptā,ſuntqꝫ vtriqꝫ clades illatę & acceptæ,pe-
periſſetqꝫ maritima illa cōtētio maius īcēdiū,niſi maturo Rōani pōtificis īteruētu arma vtriqꝫ

Delmatarū in Venetos ſtudium.

depoſita eſſent.Delmatię ciuitates Veneto nomini gratificaturę ſpōte ſua pollicitę ſūt ꝑpetuū
gētis obſequiū,quoties publice claſſis īſtruēda eſſet,vt ſinguli populi ſingulas ornarēt triremes
Cū Patauinis p idē tꝑs eſt ad Tubā dimicatū,q ad Hilarii phanū Medoacū amnē in Venetorꝫ
inuidiā reſciſſum ꝓprio curſu auerterāt,trecēti ea pugna capti,ac Venetias ꝑducti.Cæterū vbi
ſatis cōſtitit,paucorꝫ temeritate,nō publico cōſilio id factū,captiui ſine ꝓcio dimiſſi ſūt.Hęc cir
ca Hadriā.Romę īter īitia Luciani pōtificatꝰ,auditū ē de Ediſſę excidio,ꝑuaſitqꝫ triſtis ille nū
cius oēm Europā,iniectaqꝫ eſt ex ea re ingēs cura chriſtiani noīs pricipibꝰ de Hieroſolyma & cę
teris vrbibꝰ retinēdis.Quę res materiā ꝓbuit Bernardo Claraualleſi plurimū ex his corā & p līas
hortādi,vt ī Turcos īduerēt arma.Mouit qdē m̄ltos tāti viri authoritas & ī his Cōradū Sue
uū q Lothario ſucceſſerat.Sed dū alibi arma in Turcos cōparanť,Rogeriꝰ pōtificū negligētiā
nactꝰ,Italiā ex Sicilia repetit,Apuliaqꝫ & Calabria receptis,in Aphricā traiecit,vbi Tunetis re
gē lōga obſidiōe fatigatū ad tributū ſibi pēdēdū coegit,quo ſucceſſu elatꝰ enſis capulo īſcripſit,

Art.enſis īſcriptionē.

Appulus & Calaber,Siculus mihi ſeruit & Apher.Sed dū Rogeriꝰ Aphricā vexat,Cōradꝰ cū
ingēti bellatorꝫ exercitu Bizātiū ꝓceſſit,hinc cōmeatibꝰ nōdū paratis in Aſiā trāſgreſſus,Ico-
niū obſedit,vrbē in ea Lycaonię pte ſitā,qua Bithynię eſt cōtermina,nūc Cogni eſt,vt Segoniꝰ
ſcribit.Fuit obſidio illa nō minus lōga ꝙ laborioſa,obſtabat chriſtianorꝫ conatibus ſitꝰ vrbis na
tura & ope munitiſſimꝰ.Cōrado igiť & copiis hic ſedentibꝰ,Gręco aſtu,Hemanuel,q tū Bizā-
tii īꝑabat,inſidiatꝰ eſt,nā quū eius ꝓcibꝰ & ſuaſu Germanꝰ ex Boſphoro ad hoſtes pene ꝓcipi

Hemanuelis impatoris ſcelus.

tē traxiſſet exercitū,ꝑfidus impator facinus cōmētus eſt ipiū & deteſtabile,gypſum cōtuſū &
in ſpeciē farinę redactū triticeis cōmeatibꝰ immiſcuit,quos ex Bizātio mittebat in caſtra,ꝙ ad
Iconiū Cōradus fecerat,eoqꝫ cibatu tāta vis militū breui cōſūpta eſt,vt negocio īfecto obſidio
nē ſoluere coactus ſit rex alioq īuictus,q ſuorꝫ clade cōſternatus,relicta Aſia domū p Thraciam
abiit.Profuit oīno aliquid chriſtianę rei expeditio illa,etſi parū felix,hoſtibꝰ tāti belli expectatio
ne ꝑculſis,Aſcalon a Balduino p ociū oppugnata eſt,ac vi capta.Fuit hic annꝰ quo Cōradus tā
infeliciter in Aſia bellauit,vndecies cēteſimus hūanæ ſalutis,ac quadrageſimus primus,ab Hie
roſolyma recepta trigeſimus nonus.Inſtaurauit Balduinus Gazā vrbē omni humano cultu de
ſtitutā,deditqꝫ eam Tēplariis militibꝰ habēdā. Qui hoīm hi fuerit & vñ id nomē ſortiti haud
multū diuerſo eſt loco demōſtratū.Repulit & Turcorꝫ Satrapas ex Hiericūtiorꝫ qbus immine
bāt ceruicibus,quīqꝫ milibus hoſtiū cęſis.Fudit & Noradinū Damaſceni exercitus ducē,Hiero
ſolymitanū agrū infeſtantē,fuſumqꝫ Damaſcū vſqꝫ eſt ꝑtinaciter pſecutꝰ,nec multū abfuit,qn
ſit & vrbs ipſa ſubito occurſu capta,quū Galli hoſteſqꝫ mixto agmixto portis incidiſſent.Et in
Syria res chriſtiani noīs p hęc meliores factę,lętiꝰ habebāt.Lucius īterea(is tūc erat Romæ pō
tifex)in tota Europa laborabat,vt bellū in Turcos pararet,mireqꝫ ſollicitꝰ eſſe de Hieroſolymę
ſtatu,huiꝰ ꝓmiſſu cōuētus eſt ī Gallia habitus multorꝫ antiſtitū,iu quo Baliardus peripateticę

Eugenius tertiꝰ pont.

ꝓfeſſor diſciplinę in qbuſdā diſſidēs a fide validis rationibꝰ īpugnatus correxit erratū,monaſti
cā inde vitā ſecutus,cū nōnullis ſuorꝫ affectatorꝫ,in eremo ſanctiſſime vixit.Lucii pontificatus
annū explere non potuit.Eugenius inde tertius Vaticanā tenuit ſedē,qui vix dignitate inita,
qm̄ Rōona ciuitas ad res nouas ſpectabat,flagitās vt duo ſenatores,nouus in vrbe magiſtratꝰ,
ab eo ꝓbarenť,noctu cū Antiſtitibꝰ primi ordinis in Sabinam cōceſſit.Hic monaſterio apđ Far
farū de more dedicato,tantū abfuit,vt iā inde Romanorꝫ minas extimeſceret,vt in cām multo
acrior coortus,Senatores q creati fuerāt petita venia ſe magiſtratu abdicare coegerit,atqꝫ vrbi

Agiť variis caſibus Eugenius.

co motu p hęc breui cōpreſſo,in vrbē reuertiť.Hic quū īdicio cōperiſſet ciuitatē parū ſyncera
fide rediiſſe ſecū in gratiā,vt ſe īminēti piculo ſubtraheret fugā occupat,Tybur petiturus,nec
ciuitas in id vnū erecta falli potuit,qn arreptis armis abeūtē perſequiť,ęgreqꝫ Eugeniꝰ p inimi
corꝫ tela elapſus Tybūr tenuit,hinc Piſas ꝓfectus naui in Galliā deuehiť,vbi Lodouicum regē
iā cruce ſignatū,in Turcos & Saracenos concitat,nec rex inde fuit in mora,ſed cū inuicto exer

citu Bizātiū prio petiit,vbi haud aliter ꝙ Cōradꝰ Hemanuelis fraude circūuētꝰ in diſcrimē incidit maximū,ꝑſuaſꝰ vt p deſerta Syriæ loca ductaret copias,īopia rerū oīm adeo exercitū alioq florētem affecit longa inedia,vt copiis magna ex parte cōſumptis,infecta re coactus ſit Antiochiā petere,odiſſe itaq Galli Hemanuelis nomē,vt peſtilēs & exitiale chriſtianis hoībus,odiſſe diuerſa parte & Rogerius rex Siciliæ,qui cōmunē chriſtiani nois vlturus iniuriā,vel hæreditario potiꝰ ſuoꝝ maioꝝ in Græcos odio īpulſus,ex Brūduſio cū claſſe ꝓfectꝰ Corcyrā occupat.Inde Pelopōneſum adortꝰ totā peninſulā intus & in ora hoſtiliter affligit.Flexit īde Rogeriꝰ per opportune in Aſiā quū Bizātiū decreto peteret,cōſilio an caſu nō habeo dicere,eius qđ ſatis cōſtat ī Syriā appulſus ſaluti fuit Lodouico regi,& vniuerſo exercitui,ꝙppe q ex Symeōis portu Palæſtinā petiturus,a Saracenoꝝ claſſe circūuētꝰ,captꝰ haud dubie fuiſſet,aut cū ſuis ad hoſtiū ſatietatē cæſus,niſi Rogeriꝰ velut e celo miſſus,mature auxilio affuiſſet. Blōdus & Platina Blōdū ſecutus,Venetoꝝ metu Rogeriū in Aſiā curſum flexiſſe tradūt,q.LX.triremium claſſe Græcoꝝ rebꝰ auxilio affuturi dicerent,īde q Veneti Corcyra relicta alio abiiſſent,p Helleſpōtū & Propōtidē inſinuatū Bizātiū ꝓceſſiſſe,vrbēq ferociter adortū,ſuburbana tecta cōcremaſſe oppugnatāq vrbē ipſam,poma ex Hemanuelis orto a Rogerio decerpta,imiſſumq telū in īperatoriā domū,reuerſum īde quū Siciliā repeteret,in Venetā aiūt claſſem īcidiſſe,ac tū demū ꝓlio cōmiſſo viginti triremibꝰ amiſſis,cætera claſſe ꝓfligata Rogeriū ipſū vix fuga ſeruatum. Hæc illi. Venetarū rerū ſcriptores rē lōge aliter digerūt.Enīuero poſt Pelopōneſum bello acciſam,purpuratoꝝ vnꝰ cū claſſe Bizātiū eſt miſſus a Rogerio,ſuburbanaq ab eo loca direpta & incēſa,ac tū demū Hemanuel,tā atroci iniuria affectꝰ,ad Venetos miſit,vt hi aiūt,q iure veteris amicitiæ cū his agerēt,vt affectis īperii rebꝰ mature ſubuenirēt,datūq id eſt amico principi,claſſe celeriter īſtructa,quā Polanꝰ dux morbo īplicitꝰ Ioāni fratri ſuo dedit & Rainerio filio ī hoſtē agēdā.Nec ī tāto ſuarū rerū diſcrimīe Hemanuel interea quieuit,ſed vī nauiū parauit īgētē ad ꝓſentē ignominiā inhibēdā.Ipſe cū terreſtri exercitu in Epirū venit,Burrotoq caſtra admouit.Sed dū Græcus īperator p hæc bellū cōparat,Veneti magna hoſtiū cæde Corcyrā recipiūt,receptā firmo ꝓſidio muniūt.ſunt q ſcribāt inſula a Venetis recepta breui poſt nauali ꝓlio dimicatū,captaſq ex Normanica claſſe naues ꝙuordecim.Ex Corcyra Venetꝰ ī Siciliā flexit curſū vt hoſtē domeſticarū rerū metu bello auerteret.Nullū eſt cladis genꝰ,qđ Siculi p id tēps non ſint a Venetis ꝑpeſſi.Maritima loca & a mari ꝓcul recedētia hoſtiliter vaſtata.eſtq expeditiōe illa nō ſolū orietalis īperii nomē Venetis armis defenſū,ſed ī priſtinā etiā dignitatē reſtitutū,clade circa Bizātiū & alibi accepta,ad Corcyrā & ī Sicilia hoſtibꝰ cumulatiſſime repēſa.Polani ducis interitꝰ,q nō multū ꝓceſſit victricis claſſis reditū,ī cā fuit,vt ex re foris ꝓclare geſta nullū lætitiæ ſignū ciuitas oſtēderit.Habuit Polani principatꝰ annos vndeuigīti.Creaſ īde ī demortui locū Dñicus Maurocenus,decernūturq ſil' ad ꝓſidiū maris naues lōgæ ſex nūero,ꝙ in altū deductæ,quinq,Aconitanis maria īfeſtātibus,haud multo poſt cepere,eſtq cū his capꝰ Guiſcardus vir maritimo curſu ea tēpeſtate illuſtris,ac laqueo necatꝰ. Marciana turris,opus ob id qđ poſtea dicā memorabile,p id tēps fūdata eſt,vt qdā ſcribūt,alii rē ipſam Guiſcardi ſupplicio aliquāto recētiorē exiſtimāt.Cæterū quocūq tēpe tāta moles cōſtructa ē,res mira fuit, qua vi qua ve arte ī ſolo vliginoſo,īmo ī ipſis aqs ſtatui potuerit.Ferūt adeo altis mſtifariāq cōgeſtis molibꝰ ſubnixā,vt pene plus operis lateat ꝙ emineat ſolo.Hiſtri q maria ſuo curſu fœdabāt,ſunt p īdē tēps cohibiti a Venetis,polaq oppugnata,Polanis veniā petētibꝰ,his eſt cōditiōibꝰ pax reddita,vt a maris īfeſtatiōe abſtinerēt,bina milia pōdo olei annua Marciano tēplo inferrēt. Parentini & ipſi metu ꝑculſi,ſiqñ dux ad bellū exiret,auxilia pollicentur,Hemonēſes & auxilia & annuū olei tributū.Et res Italiæ Græciæq p hūc modū habebāt,Lodouicus rex vbi ī Syriā venit,iūctis cū Balduino copiis Damaſcū obſedit.Sūt q eā vrbē ab Habraā ſeruis fundatā memorent cāpeſtri loco naturaq ſiticuloſo,ſed q hoīm īduſtria ſit feracior factꝰ fiſtulata & cuniculari irrigatiōe.Fuiſſent Lodouicꝰ & Balduinus haud dubie victoria potiti,ſed Aſſini cuiuſdā conſilio caſtris alio trāſlatis,quū ab initio eſſet his locus captꝰ,ꝓhibita aquatiōe irritꝰ fuit oīs Gallorū conatꝰ,coactiq ſunt reges ſoluere obſidionē,cū īdies oīa ſuis inquiora fierēt,abducto īde exercitu Balduinꝰ Hieroſolymā cū ſuis copiis reuertiſ,Lodouicꝰ & Cōrardus q ī ea expeditiōe fuiſſe diciſ,ſuos variis caſibꝰ affectos in Europā deportarunt,Anno ſalutis poſt vndecies cētēſimū altero a qnquageſimo.& hæc ꝓcul Italia.Eugenius pontifex ex Gallia,vbi aliqādiu fuit,vt ſupra eſt mēoratū,Romā reuerſus,magno ciuiū fauore fretꝰ,Taracinā,Norbanū,& alia ꝙdā nō ignobilia recepit loca,ꝙ a tyrannis tenebant.Inde Tybur conceſſit,vbi octauo ſui pontificatus an-

Seruantur Galli Rogerii acceſſu.

Venetoꝝ geſta in Rogerium.

Guiſcardꝰ archipirata

Turris Marciana.

Hiſtri tributarii fiunt.

Damaſcus a quibus cōdita.

Eugenii geſta.

no vita deceſſit.Huius opus eſt Deiparę porticus ad ꝓſepe.Fuerũt Eugenio ęquales, Gratianꝰ
Viri illuſtres. monachus q ſanctoꝝ decreta ĩ volumẽ digeſſit.Petrꝰ cognomẽto Lõbardus,Pariſienſis antiſtes
diuinarũ literarũ ſtudiis eminẽs,& Petrus comeſtor,q veteris,nouiq; teſtamẽti hiſtoriã interꝑ-
tatꝰ eſt,fuitq; Auicẽna medicę artis ſciẽtiſſimus,Auerrois,q multo plura q̃ alius quiſq̃ ſcripſit
in Ariſtotelẽ,Zourus cognomẽto ſapiẽs & ipſe medicina clarꝰ,Ricardus Cluniacẽſis monachꝰ
Anaſtaſius quartꝰ põt. hiſtorię cõditor haud ineptus.Eugenio defuncto Anaſtaſius quartus ſedere coepit,quo tpe Al
phõſus rex Hiſpaniæ ab Hieroſolymitana,vt qdã ſcribunt,expeditione rediens,vita deceſſit,quã
aut cuiꝰ hortatu is in Syriã ꝓfectꝰ ſit,authores q hęc ſcribũt,ſilẽtio ꝓtermiſerũt,nec ipſe facile
dixerĩ noluerint illi id ꝓdere,an nõ potuerint,qa rẽ parũ compertã haberent.Reliquit Alphon
ſus qđ ſatis cõſtat,Sãctio filio regnũ,quo ĩ Arabia extincto,dũ ꝓ chriſtiana fide in ea terra for-
titer bellaret,Ferdinãdus frater regnũ ſortitꝰ eſt.Sunt q Ricardi ſtudia,viri diuinarũ literarũ
doctiſſimi,in hęc cõferãt tẽpora.Per id quoq; tps tota eſt Europa fame laboratũ. Anaſtaſii opa
fuerunt,calix rari operis in Laterano dedicatꝰ,& ędes ſumptuoſiſſimi apparatus apud Pãtheõ.
Hadrianus quartꝰ põt. Vixit Anaſtaſiꝰ annũ vnũ & quartã fere partẽ,in Lateranẽſi baſilica ſitus eſt. Hadrianꝰ,cui id
nomẽ q̃rto loco cõtigit,in demortui locũ eſt ſurrogatꝰ. Is Norvvegiã ſua ꝓdicatiõe chriſtianę
fidei adiũxit,nõ tñ adhuc põtifex,ſed Albanus antiſtes.Cũ hoc Rõani egerũt ab initio eiꝰ crea
tionis,& minaciter qdẽ,vt vrbis adminiſtrationẽ liberã cõſulibus relinqueret. Renuit id perti-
naciter Hadrianꝰ,ac nec cõſecrari qdẽ voluit,niſi Arnaldus Brixianꝰ hęreſeos dãnatꝰ ab Eugẽ
nio,prius vrbe pelleref,eſt itaq; nõnihil Romę tumultuatũ.Ad poſtremũ Arnaldus eiicif,& cõ
ſules iuſſi ſũt ſe magiſtratu abdicare,libera vrbis adminiſtratiõe põtifici relicta.Sed dũ hęc Ro
mę fiũt,Guilielmus rex Siciliæ,q Rogerio ſucceſſit, Beneuẽtana ſuburbia,Ceparanũ,Baucũq;
in Hernicis occupat,Hadrianꝰ tã iſigni cõtumelia cõmotꝰ Guilielmũ ex pioꝝ coetu anathema
te eiicit,populos,ciuitates,milites,& qcũq; in illiꝰ verba iuraſſent ſacramẽto ſoluit, vt quoties
Federicus primus. libitũ eſſet,religiõe ſoluti ab eo deficerẽt.Per id tps Federicꝰ,q ĩ Sueuis primꝰ eſt ĩperii nomen
adeptꝰ,cũ exercitu Italiã ĩgreſſus Dertonã aliq̃diu obſeſſam, quã ĩperiũ detrectaret,vi tãdẽ ce-
pit,hinc Romã citato agmine ꝓficiſcif,cã eiꝰ acceſſus nulla fuit alia,vt arbitror,q̃ vt ĩpatoriis
ornaref ĩſignibꝰ,niſi forte põtifex aliq̃ dedit ſigna abhorrẽtis a Federico animi,& ob eã tẽ ĩfeſto
ſit exercitu Romã ꝓperatũ.ſed quocũq; ille cõſilio feſtinauit,pace,qđ iter oẽs cõuenit,cũ põtifi
ce firmata,pacatꝰ Romã iniit,quẽ veniẽtẽ Hadrianꝰ in Sutrino agro phũane excepit,Vaticanũ
inde vna ĩgreſſi Petri baſilicã ſubeũt,hic quũ Hadrianꝰ coronã Federico ĩponeret,Rõani q ini
quo aĩo ferebãt põtificẽ tã facile Sueuo ceſſiſſe,ac ꝓter oĩm opinionẽ ãbobꝰ cõuenire,portis vr-
bis tẽpẽre clauſis,ꝓ Hadriani põtẽ eruptiõe ĩ Sueuos facta,q Vaticanũ tenebãt,cũ multa cędẽ
loco ſubmouẽt.Federicꝰ ad nouũ tumultũ excitꝰ,ex Neronianis pratis exercitũ ad ſigna reuo-
cat,quo in ſquiẽtẽ multitudinẽ ĩmiſſo,fit cõtinuo a Rõanis fuga,cõpellunf itaq; cũ multa ſtrã
ge ex Vaticano ĩ vrbẽ,multi ꝓterea capti ſũt,quos Federicus põtificis rogatu ĩcolumes dimi-
Pontifex & imperator timẽt Ro. ſit.Ituri ide ĩ Lateranũ,qa ꝑ vrbẽ male pacatã parũ tutũ credere,Mallianũ petũt,agmẽq; ꝑ Sa-
binos ĩ Tyburtẽ agrũ circũacto,ꝑ Lucanũ & Mameũ põtes,in Lateranũ ꝑuenere,vbi cerimonia
peracta Federicus voti cõpos factꝰ in Germaniã reuertif,a cuiꝰ digreſſu Hadrianꝰ Beneuentũ
acceſſitꝰ ab Apulię ꝓceribꝰ,magnã eiꝰ terrę partẽ ſua ꝓſentia Guilielmo ademit:Sed dũ hęc ali
Vitalis dux bi gerunf,ĩ Venetis Vitalis Michael ſcđus q Mauroceno ſucceſſerat,obliterata veteris iniurię
memoria,cũ Piſanis ſtabilẽ & mãſurã pacẽ ſanxit.Erat adhuc Hadrianꝰ Beneuẽti,quũ Paleolõ
gus a quo ĩſignis familia inde orta eſt,ad põtificẽ venit,miſſus ab Hemanuele ĩpatore ad hoc
ĩpm,vt Hadriano qna milia põdo auri ſuo noĩe polliceref,& Guilielmi ex tota Italia expulſio-
nẽ,ſi poſt victoriã tres littorales Apuliæ vrbes Gręco ĩpio ex foedere darenf. Hæc Hemanuelis
poſtulata vbi ĩdicio ſunt ad Guilielmũ delata,ſupplex ab Hadriano petiit,vt ſibi pacẽ redderet
pollicitꝰ ſe nõ ſolũ ea reſtituturũ,q̃ de põtificia ditiõe occupaſſet,ſed vltro etiã q̃dã cõceſſurũ,
Rõanę ecclię rebelles,vt in officio ꝑmanerẽt,ſe armis,ſi aliter nequeat,ꝯſtiturũ, ipſe a pontifice
cis vtraq; Farũ rex declararef.Dediſſet id ĩlbẽs illi põtifex pacis & quietis cupidus,niſi Antiſti
tũ quorũdã ſummi ordinis interceſſiſſet authoritas,qđ vbi negatum iri ſibi Guilielmus ſenſit
continuo Apuliã inuaſit cũ valido exercitu.Gręcos & Appulos qui circa Brunduſiũ caſtra fe-
Guilielmus rex declaratur. cerãt,acie cõgreſſos egregie ſuperat,Salentinos & Appulos deditos in fidẽ recipit. Hadrianus
pacis diſturbatoribꝰ infenſus cũ Guilielmo in gratiã rediit,duplicis regni titulo ornat, iuramẽ
to adigit,ne res eccleſiæ infeſtaret ampliꝰ.Et Italia huiuſmodi foedere pacata Romã Hadrianꝰ
repetit,vbi præter opinionẽ in ciuilẽ contentionem incidit,conſulibus ciuitatem in antiquam

libertatē aſſerere conātib⁹. Veritus itaꝙ ne alia in ſe vis oriretur, Arinianū cōceſſit, ad qntū & vigeſimū lapidē ab vrbe, hic ille fatalē diē obiit, anno q̄ ſedere cœperat quarto, mēſe decimo.

M. ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ, LIBER QVINTVS.

Alexander tertius ponti. maxim⁹.

ALEXANDER qui in Hadriani defuncti locū eſt pōtifex creatus, terriuſꝙ fuit ab eo cui ex pontificibus id nomen primo contigit, Senis Hetruſcis ortus, Rainuciū habuit patrē. Diuturnus hic pōtificatus nō magis q̄ variis fortunę agitatus caſibus, ſed fas piumꝙ ſit credere, quū in cęteris q̄ rite fiūt, tū in his in quib⁹ humanę pietatis ſumma ſita eſt, oia prouidentia fieri. Eniuero Alexander ſummi antiſtitū ordinis cōſenſu pontifex declarat⁹, confeſtim nouis motibus exerceri cœpeus eſt, Octauiano Romani ſanguinis trium dūtaxat ſuffragio Pſeudo pōtifice creato, vñ fœdū ſchiſma, magnæꝙ diſcordiæ exarſerunt. Horrebat Alexāder Romanoꝝ arbitriū, qui ſuū popularem externo homini haud dubie ꝓlaturi videbant̃, ſi ad populum ea cognitio delata eſſet. Federicū ergo īperatorē, qui tū Cremonā circūſedebat, per legatos rogat, vt ſua authoritate id diſſidiū tolleret. Reſpōſum eſt, Ticinū oportere eos venire, quo imperator ex ꝓximo occurreret, amboꝝ cām cogniturus. Viſus eſt Federicus eo reſponſo rem in dubiū trahere, tanq̄ difficilis eſſet cognitio, & q̄ nec ſine diligenti diſcuſſione intelligi poſſet, vtra cauſa eſſet honeſtior, quū nemo alioqui nō plane ſentiret, eū legitime creatū, in quē pluriū ſuffragia inclinaſſent, ne res igit̃ certa ꝑ dubia in diſcrimen veniret, petebat̃ enim auxiliū non arbitrium, Alexāder relicta vrbe Ananiā ſe cōtulit. Victor (id eñ nomē ſibi antipontifex optauit) Segniā occupat.

Alexander vrbē deſerit.

Federicus vt erat in irā ꝓceps, vbi ſuū arbitriū ſenſit declinari, ad Alexādrū duos miſit antiſtites, q illū ſuo nomine vt priuatū nō vt pontificē ad ſe accerſerent, qui ab eo reiecti Victorē adeūt, is vt maiorē adhuc inuidiā illi faceret, ad Federicū cū his qui ad ſe venerant, Ticinū contēdit, hic frequēti antiſtitū cōuentu impator Victorē pontificē probauit, ratamꝙ illi fecit ſuo aſſenſu dignitatē, mox albo equo ſedērē tota vrbe circūduxit, ſupplexꝙ de more adorauit. Alexāder Victorē & Federicum abſentes anathemate execratur, ſcribitꝙ ad oēs chriſtiani nominis duces, Federicū cū ſuo pſeudo pōtifice deiectū & excluſum ab omni pioꝝ coetu, ob ea q̄ in pontificiā dignitatē ambo impie molirent̃. Inde Romā reuerſus, quū per homines aduerſæ factionis parū ſibi tutus in vrbe futurus videret̃, ex Taracina vbi nauigiū a Guilielmo paratum inuenit, Philippi regis hortatu in Galliā ꝓficiſcit̃. Hic quoꝙ apud Claromontem celebri conuentu Victorē & Federicū, qui eā facē alebat, impios pronunciat. Eratꝙ hic rerum ſtatus in Europa, quū in Syria, Balduino rege defuncto, Almericus eius frater Hieroſolymitanus eſt rex declaratus, intulit is bellū Ægyptiis, de cuius euentu variant omnino authores, quos ſequimur. ſunt qui ſcribāt Drogonē hoſtiliū copiarū ducē ingenti prælio ab eo ſuperatū, Alexādriāꝙ a chriſtianis obſeſſam, quam Tyracinus Saracenorum regis pręfectus, fraude occupauerat, tū vero Alexandrinos, q neꝙ tyrannū ferre poterant, nec chriſtianoꝝ hominum imperium erāt laturi, cū Almerico egiſſe, vt tyrāno armis deiecto vrbs ſuo regi reſtitueret̃, ob eāꝙ operā ciuibus nauatā certū ipſe auri pōdus acciperet, atꝙ ita eueniſſe, vt Alexādria tyranno ſit adēpta & Alexandrinis reſtituta.

Almericus Alexandriā obſidet.

Cęterū qa aurū ex pacto non redderet̃, Gallū ira pcitum Cartas aiunt regiā vrbē obſediſſe, ſic enim Cairū quidā (falſo vt arbitror) appellāt. & ex iis quos ſequimur nōnulli ita rē digerūt. Alii ex eo bello ortā eſſe aiunt cauſam noui regiminis in Ægypto quæ quū ad id tp̄s reges dūtaxat habuiſſet, Sultanū habere cœperit, vt ſi nō rē, vocē tū variari cōtigerit. Cęterū quo res facilior ſit cognitu, cauſa & ratio mutati aliquoties regni paulo altius repetenda eſt. Paruit aliq̄diu Ægyptus poſt lapſum Romani imperii Gręcię impatoribus circa vero annū ſalutis ſeptingenteſimū quartū Ægyptii Græcorū vel ſuperbiam, vel auaritiā pertęſi, ad Saracenos deficiunt, principem ſibi creant ex ea gente, & a Mahometo prognatum, Caliphū, id eñ fuit illi nomen, quę poſtea appellatio in poſteros ꝓpagata eſt, vt quicunꝙ iā inde in ea terra regnū tenuere vſꝙ ad Almerici tēpora, qui principatū illū euertit, eandē appellationē ſint ſortiri, fuitꝙ Ægyptus eiuſmodi ditionis annos trecentum circiter & quadraginta. Poſtremo bello ab Almerico ipſi gēti illato, qđ in annū ſalutis milleſimū tertiū & quinquageſimū incidit, vt quidā colligunt, cepiſſetꝙ Hieroſolymitanus rex plura ex hoſte loca, Caliphus ſuis omnib⁹ diffiſus, a Syrię rege, quem Sultanum plures dicere maluerunt, auxilium īplorat̃

De nouo Ægyptioꝝ rege.

mittiť a rege in Ægyptũ Saracon vir fortis cũ exercitu,ad res Caliphi tuẽdas,hoꝝ armis chri ſtiani ex Ægypto abſcedere coacti retro abierũt. Tũ Saracon tãꝗ ſibi nõ Ægypto viciſſet,Cali phũ in poteſtatẽ redactũ in vincula cõiicit,regnũ occupat,ſe Sultanũ vocat.ſic Saracon Medus
Saracon. natiõe primuſq; eiꝰ gẽtis regno in Ægypto eſt potitus,Saraconi Saladinus filius ſucceſſit,olim
Saladinus. qui ĩ ea terra poſtea regnarũt fortiſſimus. Is qd̃ ſuo ſit poſtea loco dicẽdũ,Hieroſolymitanũ re gnũ euertit.A Saladino eiꝰ fratres ꝑ manꝰ regnũ acceperũt,ſũt ĩde hoꝝ filii ĩperio potiti,ac lõ ga ſerie alii nõ pauci nũero,vſq; ad Melechſalã,quo Ægypti regnum tenẽte, Tartari Comanos bello ſubegere.q hoĩm Comani fuerĩt,Agytonus,q res eiꝰ gẽtis larius eſt cõplexus,ꝑſpicue de
Cathaonia mõſtrat nos Comanã vrbẽ ĩ Cathaonia fuiſſe ſcimus.Eſt & Cathaonia Cappadociæ ꝓpemodũ inſerta,fuitq; olĩ gẽtis eiꝰcaput,atq; afflatoꝝ numĩe,ſacroꝝq; mĩritudĩe ſeruoꝝ valde ĩſignis. Strabo Gnoſius ad Cappadociã ꝑtinere Cathaoniã ſignificare videť,planities ĩgẽs Amano & aliis mõtibꝰ vndiq; ſepta,qua cõiectura adducor,vt Cappadoces,& q circa illos ĩcolũt popłi gẽ teſq; multæ ii ſint,quos Agytonus Comanos appellat. Accedit huc qd̃ apd̃ quoſdã ſcriptũ re
Comani. perio,Comanos fuiſſe eã venalirioꝝ manũ,ꝗ primo ab Ægyptio rege empta eſt,vt poſtea diceť, quo cõtigit,vt ad ſeruitia ſit eiꝰ terræ ĩperiũ deuolutũ.Iã ſatis cõſtat ſupra ſex milia ſeruorum Comanæ fuiſſe olĩ,ꝗ circa deæ tẽplũ agitabãt,atq; hos libet credere a Tartaris,poſtꝗ eã terram bello ſibi q̃ſiuere,Ægyptii negociatoribꝰ ad idiꝑm miſſis eſſe vẽditos,ĩ cõtẽptũ vanæ religiõis quã illi,q̃a vnũ deũ faterenť,fuerĩt aſpnari,ꝗꝗ ex Cappadocia quoq; Rõani ſibi ſeruitia q̃rere ſo liti ſint.Sed qcũq; hoĩm Comani ſint,bello capti,quũ vulgo a Tartaris vẽdereť,ac vliſſime,vt phama ferebať,ꝑ negociatores q eo nauigare iuſſi ſũt, ingẽtẽ vĩ ſeruoꝝ Melechſala ĩ Ægyptũ acceſſiuit,quos diligenti cultu & ad bellica,& vrbana munera ĩſtructos,ita rex cõplexus eſt,vt oĩm aliaꝝ gẽtiũ opa repudiata,ꝑ hos regnũ domi foriſq; adminiſtraret.Comani igiť ſerui rege
Seruorum interfecto,ꝗ cædes ĩcidit in id tꝑs,quo Lodouicꝰ Frãcoꝝ rex bello captus in Ægypto cuſtodie
regnum ſit bať,qd̃ aliquot ab Almerici regno ĩteriectis annis accidit,vnũ ex cõſeruis,Turquemeniũ noĩe
Ægyptus. ſibi Sultanũ & regẽ creãt.Is motꝰ facultatẽ Lodouico ꝓbuit ſe & ſuos commodius redimẽdi,& Ægyptus terra olim nobilis,ꝑ hũc modũ,ſeruitioꝝ ſerua facta eſt,ꝗ turpis & deteſtabilis ſerui tus adhuc durat.Gothos Comanoꝝ vnꝰ Targmeniũ obtruncat, regnoq; vi potiť,quo recepto Melechemes dictꝰeſt,Garbocoãq; ab Hialone Tartaroꝝ rege,vt poſtea diceť,ĩ Syria relictũ ꝓlio vicit.nec multũ eiuſmodi fuit victoriæ ſupſtes,ſuo exẽplo domeſtica fraude oppſſus periit. Bã
Succeſſio docadar q eũ ĩterfecit rex ĩde fuit,vir fortiſſimꝰ,atq; idẽ Comanꝰ gñe,huiꝰ armis chriſtianum
Sultanorũ nomẽ ex tota fere Syria eſt eiectũ,Antiochiaq; ſubacta,anno hũanæ ſalutis ſupra milleſimũ ac
in Ægypto ducẽteſimũ octauo & ſexageſimo.Hoc rege Odoardus rex Angliæ cũ claſſe in Syriã venit,Bã docadar veneno necatꝰ eſt,quũ Damaſci eẽt,Molecſaytus in paternũ regnũ ſucceſſit,quẽ Elpis regio ſolio deturbat,viq; regnũ adeptꝰ Tripolim ĩ Syria cœpit,mox & ipſe veneno tolliť.Et Me lecaſtraphus q poſt illũ rex fuit,Ptolemaidẽ,q vnꝰ locꝰ adhuc chriſtiano ꝑſidio tenebať ĩ ora Sy riæ expugnauit,ãno ſalutis milleſimo ducẽteſimo nonageſimo primo.Melechnaſer dein regnat admodũ iuuenis,Guithboca Tartarꝰ gñe,militiæ magiſter,repẽte oppſſum cuſtodiri iubet, ipſe imperio potiť,quo ſane tꝑe tãta rei frumẽtariæ caritas ꝑſſit Ægyptũ,ꝗta nulla vnꝗ hoĩm memo ria.Fauere ſuæ gẽtis rebꝰex cõfeſſoMalechaldel,id.n.nomẽ illi fuit poſt regnũ adeptũ,qd̃ ſtudiũ auerſati Romani ſerui ĩperiũ alienigenæ hoĩ abrogãt, Melechnaſerẽ reſtituũt cuſtodia eductũ, hũc demũ Caſſanus Tartarꝰ,qd̃ ſuo deinceps loco memorabiť,bello adortꝰ, tota Syria expulit. Et Ægyptii ꝑ hæc ſeruitiis patere pſeuerarũt,ꝗ miſerabilis ſeruitus ducẽteſimo & ãpliꝰ abhĩc anno orta,tã grauiter eã gẽtẽ ꝓmit hodie ꝗ vnꝗ alias a pricipio grauiſſime.Cæterũ qñ ſua ſpõ te eo pceſſit hæc relatio,vt origo noui regni & q regnũ ipm lõga ſerie tenuerũt, ordĩe diceređ, nihil ab re ſit breuiter referre,ꝗ militãdi forma ſit ab his ĩſtituta.Qui igiť regi militãt,eq̃s vtũ
Ægyptiacæ tur idoneis ad ferẽda arma,equabꝰ ad curſũ,impedimẽtis camelos onerant. Cairũ regiam vrbẽ
militiæ rõ. pars mĩto maxĩa colit militũ vt ꝑſto ſint regi quũ opus ſit,qnq; milia circiter ſũt,nec ãplius,in qbꝰ ſitũ eſt oẽ militiæ robur.Hi ſunt credo q hodie Mamaluchi dicũť,ꝑdia a rege accipiũt,ho rũ qſq; multos nũero habet ſeruos,quos ad bellũ diſciplina & armis ĩſtruũt, ſic ſit vt ſerui apd̃ ſeruos ſeruiturẽ ſeruiãt,annuũ militis ſtipẽdiũ aurei nũmi cẽteni viceni,& donatiuum a rege, ſi ad externũ bellũ eať.Sũt duces militũ q vulgo Admirathi dicũť,hoꝝ alii aliũ ducũt ordinẽ, vt qſq; regi gratior,eo maior illi nũerꝰ attribuiť. Quũ pcul domo bellãdũ ẽ,ꝑegrini milites ex plẽt exercitũ,Beduini,Turci,&Arabes Ægypti accolæ,q ſpe ꝑdæ gratuitã regi exhibẽt militiã,ſi defeſo regno opꝰẽ,ægre ab his vlla ĩpetrãť auxilia.Sũt regii milites ſciẽtiſſimi rei bellicæ,& ĩexpu

gnādis vrbibus incredibili ſolertia,arcubus,cōtis,& ſcorpionib⁹ vtūť,& in vrbiū oppugnatiōe cu
niculo,belliciſq; plurifariā machinis.Patet hodie Ægypt⁹ lōgitudine qndeci dierū, latitudine tri Ægyptus.
um,a meridie ortu & occaſu arenarū ſolitudinibus ſepta,fronte qua ſeptētrionē ſpectat, Ægyptio
alluiť pelago,recētiores id Grçcię vocāt,qua oriētē ſolē ſpectat octo dieꝝ atenę ipſi terrę ꝑtendūť,
ad occaſum dierū octo, diſtat a Nubianis ſabuloſæ ſolitudinis interiectu qndecim dierum itinere.
Sunt Nubiani Æthiopes,qui ſuper Ægyptum habitant,fuſco colore ac Chriſtiani noīs, de qbus
mox ſuo loco diceť.Diuidiť vniuerſa Ægyptus in quinq; ꝓuincias,quarū maxima eſt Saitica,vr-
biū q̄ in ea ſunt oīm ampliſſima Cairus,inde ab ea Meſſer ſecūdo loco cēſeť, quā Mēphim libet in
terꝑtari,niſi Cairus ipſa veri⁹ ſit hodie,q̄ olim Mēphis fuit. Apđ Meſſericos colūna eſt medio Ni
lo cōſtituta,ex cui⁹ inſpectione ꝑſagiūt accolę ex fluminis incremēto,qualis tritici ſit anni illi⁹ fu-
turus ꝓuentus,atq; ex eo īponūt ꝑcia.Nili aqua primo hauſtu calida & ſubturbida, mox ad ſolē
expoſita ſit frigida,ꝑſpicua,potuiq; ſalubris.Portus duo in ora,Alexādrin⁹,& q Damiatę ē.Hanc
vrbē chriſtianis armis obnoxiā Saraceni lōgius a mari poſuerūt,Heliopolis oli fuit, vt ex recētiori
bus qdā ſuſpicanť.Cęteꝝ ſiue recēs res eſt,ſiue vet⁹,vrbs ipſa ducēteſimo abhinc āno deſerta ꝓpe
modum iacuit oī humano cultu.Nullus in Ægypto locus eſt mœnibus ſeptus,ꝑter Alexādriam
& Cairanā arcē,tritici ferax regio,oīmq; frugū ꝑſtātia nobilis,lignoꝝ indiga,ferri,picis,hęc & ſer
uitia in ſupplementum militię aliunde aduehunť.Hæc de Ægypto & eius regno,fortaſſe lōgiore
ſermone q̄ ſtili breuitas poſtulat.Nūc qm̄ ad aliaꝝ res gētiū feſtinat relatio hæc, illud apđ lectorē
teſtatū relinquo,cōgeſſiſſe me eo cōſilio vnū in locū hæc,q̄ ad Ægyptios ptinēt,vt q̄ deſcerps ſunt
de his p ptes dicēda,tm̄ in ꝑſentia ſignaremus.Dū igiť Almericus,vū hic de Ægyptiis ſermo or-
tus eſt,opes eius gentis bello fatigat,nā quo ſit euentu ab ipſo rege bellatū parū liqdo tradiť,ī Ita Mediolani
lia Federicus,tyrānū agēs verius q̄ impatorem,Dertonā diripit,Mediolanum ſolo æquat, popu- excidium.
lum qui in ſex olim portas fuerat diuiſus, in totidē velut colonias decimo ab vrbe quā habuerāt
miliario relegat. Tunc triū magoꝝ corpa,q Chriſtū regē recēs natū in Iudęa adorarūt, in Coloni
am Agrippinā trāſlata qdā arbitrāť.Sūe & Cremonēſes eiſdē armis inclemēter vexati,qui ab ini-
tio cœpti fuerant obſidione premi.Q̄ꝫ tam hoſtiliter Federicus ſit Italiam vexare adortus, eā ha-
buiſſe cauſam crediderim,q Mediolanenſes aliiq; Ciſalpinæ Galliæ populi,ſuæ libertatis memo-
res inhibere conari ſint aſſiduos Germanorum in Italiā acceſſus,cuius gētis exercitus ocioſe irēt
p Italiā & redirēt,tāq̄ nō viros āplius,ſed viroꝝ vmbras,ipſa terra gigneret. Vt igiť aliqū exter-
nę gētes,q̄ id ꝑſuaſum haberēt,re expirenť nō vſq;adeo in Italia a maioꝝ virtute degenerarū, vt
nō eſſent,q aliqū antiquę libertatis admoniti,ad tā inſignē cōtumeliā inhibendā arma induerent,
ciuitates plæræq; in id cōſpiraſſe videri poſſunt,vt Federici impium detrectarent, eumq; venien
tem ſuis mœnibus excluderent.Nec mihi excidit primo illius in Italiā acceſſu Dertonā ab eo op
pugnarā,vñ ei⁹ odiū in Ciſalpinę Galliæ pp̄los ortū videri pōt,ſit & defectio pluriū ciuitatū ſecu
ta ob Dertonēſiū iniuriā,auxit eū motū ſchiſma in eccleſia ortū,vt pp̄li diuerſa ſtudia ſecuti,q Ale Cauſæ belli
xandri partibus hæſere,Federicum ex confeſſo hoſtem ſortiti ſint.Cæteꝝ quoquo mō id bellū cō a Federico
flatū eſt,videnť mihi Dertonēſes ab initio icciteo Federici īpiū detrectaſſe,vt qñq; initiū fieret ve geſti.
teris cōtumelię abolendæ.Veꝝ q̄cunq; fuit tantoꝝ maloꝝ cauſa,nam q̄ ſane fuerit ꝓ certo pone-
re nō auſim,atrociſſimum Mediolanenſium excidiū,qđ ſatis cōſtat,rārā cæteris ciuitatibus cōſter
nationem attulit,vt nō multo poſt Veronēſes, Vicentini,Patauini,& Veneti, vt quidā ſcribunt,
cōmuni nomine decreuerint,vt nulla amplius auxilia Federico darent.Occurrit ad eam defectio
nē vlciſcēdā Sueuus ira accenſus,Veronāq; graui obſidione adoriť,adduxiſſetq; vrbem nobiliſſi-
mā ferox hoſtis in apertū diſcrimen diutius aſſidendo,niſi veritus ſociorū auxilia,q̄ propediē Ve
ronenſibus affutura dicebanť,metu obſidionē ſoluiſſet. Ticinū inde reuerſus literis & nūtiis Phi-
lippū regē Gallię hortať,vt tollēdi ſchiſmatis cā Alexādrū ſecū ad cōciliū ducat, quo Victor pon
tifex eſſet ſecū vētur⁹,placuit ad Diuionē cōciliū indici,locū vbi Sauo fluuius Germanos a Gal-
lis diuidit.Huc Federic⁹,Italiæ reb⁹ ad pāſ cōpoſitis,cū ſuo pōtifice,Scotięq; & Boemiæ regibus
ꝓficiſciť ingentibus ſeptus copiis.Negauit Alexander ſe eū cōuentum obſeruaturū,q nō ipſe in-
dixiſſet,quum alium Turonii inchoaſſet,quē poſtea multa celebritate peregit. Excāduit ad hæc
Federicus,atq; irarum plenus Germaniā repetit, Victorē in Italiā ꝑmittit, ipſe haud multo poſt
ſecuturus,ſed Victor maloꝝ oīm fomes,Lucę in Hetruria breui poſt moriť, cui Guido Cremēſis
cōtinuo antipōtifex ſurrogať.Interea creatis Romę cōſulib⁹ Alexādrinę factiōis, publico decreto Alexander
pontifex ex Gallia reuocať,q in Siciliā naui delatus,īde Romā,īcredibili lætitia ſuſcipiť.Pontificis in Italiam
reditu Ciſalpinæ Galliæ pp̄li in ſpē libertatis erecti, in Federicū, quia crudeliter nimis imperaret reuertiť.

arma induunt,eiꝰ pſidia munitioribꝰ locis eiiciũt.Fuit ille annꝰ quo aptior hęc defectio orta ẽ,ſalutis hũanę vndecies cẽteſimꝰ ſexageſimꝰ q̃rtꝰ.Federicus his motibꝰ ex Germania excitꝰ,īgẽtem cõparat exercitũ,vt Italiã īuadat.Cæterꝝ dũ hęc alibi gerũt,Venetiã ide a prima Alexãdri & Federici diſcordia,a finitimis popul' ſunt hoſtilit vexati,Federici īpio,qa Alexãdri partibꝰ fauere crederent.Caput Aggeris captũ Veronẽſes Patauini & Ferrarienſes diripuere,q̃ Veneti iniuria accenſi Hadrianum agrum populati ſunt.Hãc tẽporꝝ nouitatẽ adeptꝰ Vlricus,Aqleienſis Antiſtes (Alii Hẽricũ ꝓ Vlrico hñt) Foroiulienſiũ regulorꝝ auxiliis,Stephaniq; Pãnoniæ regis fauore frętus,Gradũ occupat,nec tã ſpe retinẽdi loci q̃ ſpoliãdæ eccleſię ſtudio, ſed parũ feliciter res illi ceſſit,q ſubito Venetę claſſis acceſſu iterceptus, cũ pte Aquileienſis cleri,ſeptingentiſq; , vt Blondus ſcribit,nobilibus Foroiuliani Pãuoniciq; nois Venetias pducit,eſtq; his cõditionibus dimiſſus,vt quotãnis duodecĩ apros,& opimũ taurũ Venetias mitteret,ſub Carniſpriuii dies.Blõdus,& q illũ ſecuti ſunt,duodecĩ ſuũ ſũt authores,& panũ ducenariorꝝ pari nũero,taurꝰ & ſues añ forꝝ, celebri ſpectaculo,quotãnis,pricipe cũ magna pte patrũ ludis pſidẽte,cõficiũt,q̃triduo añq̃ q̃dragẽſima ineant ieiunia.Plures authores in hæc tpa reponũt Gradẽſem illã expeditionẽ,etſi magna pars Venetorꝝ annaliũ,in Angeli Partitiaci pricipatũ id cõferũt,vt eſt ſupra demõſtratum,qđ idcirco variatũ exiſtimo,qa Alexãdro põtifice id factũ aliqñ legerãt,ſed ſecũdo an tertio huius nois ſedẽte hoc illis parꝝ cõſtitit.Et ne non ſemꝑ res Veneta in motu eſſet, ꝑ idem fete tempus Hemanuel imꝑator Veneti nois ex cõfeſſo hoſtis extitit.Egit is cum Venetis vt pro veteri amicitia ſibi auxilia mitterent aduerſus Guilielmũ Siciliæ regẽ cũ quo Veneti ſtatim poſt Rogerii interitũ fœdus percuſſerant.Negata ſunt imꝑatori auxilia,q̃ publica fide incolumi pſtari nõ poterant, cæterꝝ qa apparebat Hemanuelẽ id ægre laturũ,cõtinuo data eſt opa,vt publico edicto oẽs Veneti nois,qui tota Grecia negociarent,domũ reuerterent.Hemanuel,q ſua ſpõte īfeſto erat in Venetos aĩo,vbi primũ ſibi renũciatũ eſt a Venetis nõ pſtari q̃ peterent,cum Stephano Pãnonię rege Veneti nois hoſte,fœdus & amicitiam iungit,Spalatrum,Tragurium,& Raguſium repẽte occupat:inde apte vi fraudẽ iungit,veterem cum Venetis amicitiã celebrat,voluiſſe ſe dictitans eas vrbes idcirco intercepturum iri,vt per illarum reſtitutionẽ amicũ nuꝑ populũ,veteri amicitia interpolata, ad priſtinum erga ſe ſtudium retraheret.ꝑ legatos igit publice petit,vt recẽti decreto iubeãt Grecię emporia a ſuis hoibus frequẽtari,fore vt ſe amiciſſimũ,& nõ hoſtẽ,in cũctis exꝑirent,memorẽq; ipſius populi in ſe & ſuum impiũ meritorꝝ,credita res eſt,factaq; oibus ptãs in Gręciã nauigãdi,īgẽs vis nauium q̃ſtus cupiditate domo pficiſcit,ſequẽtibus duobus legatis, ſpe certa veteris amicitiæ cum Græco imꝑatore renouãdæ,ſed vix Bizãtium Veneti attigerãt,quũ Hemanuel,die ad id facinus conſtituta,toto ſuo imperio Venetos negociatores,cum nauibus, & omni pecunia eximꝓuiſo opprimit,ac tãdiu quoad aliđ fieri velit publice cuſtodiri iubet. Legati atrocitate rei ꝑculũ qa iure gẽtiũ violari nõ potuerunt,Bizãtio pfecti Italiã ꝑꝑetuo curſu repetũt.Sed priuſq̃ hi domum venerint ꝑpauci q media trepidatione deductis in altũ nauibꝰ fuga euaſerant,eorꝝ q̃ in Gręcia facta eſſent domũ nũtii venere.Perculit īopinata clades ciuitatẽ,doloreq; & ira ſtimulãtibus Veneti claſſem ſtudio cõpatant,tã inſignẽ pſidiã virtuti,cẽtũ lõgę naues ītra totidẽ dies ī ſalo ſtetere ad bellũ inſtructę,& cũ his vigĩti onerariæ.qbus decẽ triremes Hiſtri addidert,vt Blõdus ſignificare videt:Michael dux claſſe in Delmatiã delatꝰ,Tragutiũ vi captũ funditꝰ diruit , Raguſiũ receptũ murorꝝ pte,q̃ mari alluit,nudauit.Progreſſus inde in Eubœã Venetꝰ,pſuaſus ab Hemanuelis pfecto,vt tãtiſꝑ oppugnatiõe abſtineret,quoad Bizãtiũ legati mitterent,affirmãs fore vt qbꝰ Venetus vellet cõditionibus haud dubia pax ſeq̃ret.Miſit Michael Bizãtiũ,q de pace agerẽt:cæterum ne īterim ī ocio eẽt,Chiũ īſulã cepit,vbi qa iã hyems appetebat,hibernare cõſtituit, expectareq; legatorꝝ reditũ.Et qa ſpes facta erat componẽdæ pacis,poſt Chium captam abſtinuit Venetus vim oẽm a Græcorꝝ rebus.Aſſimulare ſtudiũ pacis Hemanuel,occulteq; Venetis inſidiari . Enimuero dum legati citro vtroq; mittunt,ſubita vis morbi Venetam claſſem inuaſit,tãtaq; vis hominũ breui cõſũpta ẽ,vt creditũ ſit vulgo & fõtes & flumĩa,vñ Veneti aq̃bant,Hemanuelis fraude venẽis infecta,q̃ opinio ob ea q̃ fuerat in Germãos & Gallos duces eorũq; copias machinatꝰ,nihil abhorret a fide:apđ quoſdã repio Hemanuelẽ Helleſpõto egreſſum,cũ ſatis valida claſſe,nec cũ Veneto cõfligere auſũ,aqs veneno īfectis tetro abiiſſe.Sed quoquo mõ lues illa orta eſt, oẽs Iuſtinianæ gẽtis viri,q ad id bellũ exierãt,ad vnũ interiere,q̃ domꝰ apprime nobilis ne ꝓrſus extingueretur publice eſt a Rõano põtifice petitũ,datũq; ciuitati,vt vnꝰ q ex ea familia reliquꝰ eẽt,ſacriſq; initiatus,ad reparãdã ſtirpẽ daret operam cõnubio. Vitalis,etſi nõ mediocriter erat affectus teterrima ſuorũ clade,vbi primũ apparuit ſẽ fraude trahi,q̃q̃ adhuc de pace ageret , ne ſedẽdo rempublicã

Veneti a finitimis vexantur.

Hemanuelis imperatoris fraus.

Attẽ.Hemanuelis perfidiam.

Recens Hemanuelis dolus.

Iuſtinianæ domus repatatio.

perderet,ad prima veris ſigna ex Chio ꝓfectus in Leſbū trāſmiſit,ex Leſbo in Lemnū & Scyrum.
Hic qa peſtis in hibernis cōtracta aliq̄to atroci⁹ incubuit,vt remiges ſociiq̄ nauales paſſim expira Tetra peſti-
rent turmatimq̄ clamoribus,amariſq̄ criminationib⁹ Venet⁹ dux deterrit⁹,claſſem vehemēter af- lentia.
fectā Venetias reduxit. Vulgat⁹ eſt inde morb⁹,totaq̄ vrbs peſtilētia īfecta, vt multo plures hic
paucis dieb⁹ q̄ foris vita defuncti ſint,q̄ res facit vt cūctāti⁹ iis accedā,q ad Hemanuelis fraudem
eā cladē referūt.Nā ſi aq̄rū hauſtu vis illa morbi orta eēt,nō ad alios,vt arbitror, ſerpſiſſet lues il
la,ſed corpa tū q̄ vis veneni recepta eēt tm̄ piclitari oportuiſſet.Sed vtcūq̄ res accipiēda ē,ciuitas
qđ int oēs cōuenit,poſt reditū claſſis,īnumeris ē funerib⁹ deformata.Qua recēti clade tanta orta ē
Vitali inuidia,vt cōcione egreſſus,qa ſe purgare volēti ab oībus obſtreperet, interfectus ſit.Periit
Vitalis anno ſui principatus decimoſeptimo.Decēuiri poſt eā cędē creati nouū ducē legerunt,q-
dā authores ſunt Decēuiros creatos,vt patricidiū illud vindicarēt.Alii q̄draginta fuiſſe aiunt, q
ad nouū principē eligēdū tū primū cōſtituti ſint.Inclinabāt oīm ſuffragia in Aureū cognomēto
Maſtropetrū.Cęterū eius admonitu Sebaſtian⁹ Cianus vir ſapiēs atq̄ admodū diues, q ea tēporū
nouitate,ob āplū patrimoniū,multo vtilior reipublicę futurus videbaẗ.ꝓrogatiua illa ſuffragiorū
antiquata dux declaratus eſt.Inter initia principatus huius geminę Colūnę ſunt ante forum con-
ſtitutę,craſſitudine & ꝓceritate viſendę.Hemanuel interea,ne nō ſemꝑ īgenitę perfidiæ ſtuderet,
poſtea q̄ phama cōpꝑit Venetam ciuitatē graui peſtilētia affectam, Hērico Dādulo vni ex lega-
tis,quos Vitalis princeps Gręcia decedēs ad eū miſerat,ꝑ ſpeciē colloquii in ſecretū abducto ęneā Violaẗ ius
tabulam obiecit,prius igni admotā,cuius aſpectu ꝑpemodū luce priuatus eſt,ſatis conſtat iam in- gentium ab
de ſemꝑ hebeti viſu fuiſſe.Hęc ꝑfidia q̄ degenerē in tanto principe arguit animum, facit vt credā Hemanuele
verū eſſe,qđ qdā ex iis,quos ſeqmur,literis tradidere,humili loco Hemanuelē natū, Tryphonēq̄ Quomodo
vocatū a pueris,q primorib⁹ ciuitatis muliebri cōſilio interfectis,ſit imperium adept⁹: fuerat hæc Hemanuel
Alexii principis vxor,cuius Trypho cōſuetudine tenebaẗ,quo accidit vt poſt viri interitū nobiliū adeptus ſit
cæde adultero impiū aſtruxerit.Sed Hemanuelis in Venetos odiū,qđ nemo externorū ſcripſit, ex imperium.
alia cauſa ortū videri pōt,q̄ ꝙ arma in Guilielmū Sicilię regē cape noluiſſent,incidit forte Grec⁹
imperator in fatidicū carmē,quo ſignificabaẗ fore qñq̄,vt ex Adriaco ſinu venirēt q Bizantiū ca-
perēt,ꝓterea reliqua,q̄ oīa quum obſcuris verborū inuolucris operta iacerent,coniectoribus tū di-
uinationūq̄ peritis rei interꝑtandæ admotis conſtitit inter oēs eos Venetos eſſe Adriaci maris ac
colas,qđ ipſe per ſe coniectando eo venerat vt ſine alterius interpretatione Venetos eſſe arbitra-
retur,de qbus carmen loq̄baẗ.Cęterū veritus ne fatale tempus inſtaret vt Veneris armis Bizanti
um occupareẗ,inſidiis qđ aperta vi non dabaẗ, Venetum nomen per hæc quę diximus perdere co
natus eſt.Caeterum nō cōtentus ꝙ occulta vi,variaq̄ fraude,ad id tempus,cum vna ciuitate etſi
alioqui opulentiſſima,certaſſet,ſibi Anconitanos & Ariminenſes adiunxit ad Venetos ex ꝑximo
inſectandos,actū demū quidam aiunt,Guiſcardum archipiratam quia mare Venetis infeſtaret cū
quinq̄ nauibus captum ſuſpendio necatum. Veneti Hemanuelis perfidiam pertęſi,cum Federico
imperatore,vt apud quoſdam ſcriptum reperio,pacē iūxerūt.Et cū Guilielmo in viginti annos foe
dus eſt percuſſum.Erantq̄ in hoc ſtatu res Venetę.Federicus interea,vbi Alexandrū a Romanis
reuocatum audiuit,in Italiā reuerſus,blāde ciuitates allocutus,pacate in Bononienſem agrū de-
ſcendit,parte vna copiarū in Hetruriā miſſa,vt præſidio Guidoni eſſet,q ſe Lucę tenebat,is tunc
erat Antipōtifex.Ipſe Anconē ꝓfectus,eā vrbē obſidiōe fatigat,ꝑ Italię regulos vrbi finitimos oīa
Alexandro reddidit infeſta.Interea circūpadanæ ciuitates Mediolanū ſumma ope inſtaurant foe- Mediolanū
dus & ſocietatem Mediolanenſium ſecutæ,eſtq̄ vrbs ipſa multo operoſius munita q̄ ante excidi- inſtauraẗ.
um fuiſſet.Moriẗ per id tēpus Guilielmus Sicilię rex regno per manus tradito Guilielmo filio.He
manuel legatos Romā miſit,q ſuo noīe arma,ad Federicum Italia depellendum, pollicerentur, &
orientalis Eccleſiæ obſequium,vt in cunctis Romano pareret pontifici,modo pontifex & Romani
ita euenire vellent,vt occiduum imperium iterum oriētali iungeretur,vetuſq̄ monarchiæ forma
qualis ab initio fuerat,in integrum reſtitueretẗ.Erat certe magnum & difficile quod petebatur.At
mihi videtur Hemanuel non tam ſpe impetrandæ rei hæc mouiſſe,q̄ ꝙ Anconitanos, quos in fi-
dem receperat,a Federico oppugnari grauiter ferebat,ac ſimul quęrere,qua vi,qua ve arte,hoſtem
infeſtiſſimum ex illorū ceruicibus depelleret.Sed quocūq̄ cōſilio res tanta mota eſt,erexit Alexan
der animum ad Hemanuelis poſtulata,miſitq̄ legatos Bizantiū,qui hæc q̄ ex Græcia afferebanẗ
coram cognoſcerent.Per quod tempus Romani inuito pontifice,Albanos & Tuſculanos bello ꝑ-
ſecuti ſunt,quia tributa pendere recuſaſſent,quę illi auare nimis ſibi impari q̄rerentur.Obtinebat
Tuſculum Rayno comes,quem Innocentius ſecundus, & Lotharius imperator Apuliæ præfece-

rant,is ex Apulia a Rogerio delectus Tuſculum regebat,Germaniſq; circa Nepete & Sutriũ ſedẽ-
tibus ſubſidio accerſitus,in Romanos q vt diximus in armis erãt,ĩpetũ fecit,fuſos ac diſiũctos tã-
ta cæde afflixit,vt cũ Cannenſi illa ꝑuetuſta ac memorariſſima collata, vel ob id calamitoſior fue-
rit æſtimãda,q̃a poſt hanc Tuſculanam , nunq̃ amplius Romana ciuitas extulit caput.Germani

Fœda Roma.clades.

eiuſmodi victoriã adepti vrbẽ tumultuoſe adeqtant,& Federicus ex Ancone Romã aduolat,cõſe-
ditq; primo in Neronianis pratis,inde in Vaticani partẽ receptus oĩa terroribus cõplet.Pontifex
ex Laterano in Fragipanicas ędes tranſiit,quę ad Palatiũ erant,vt apud principẽ ciuitatis familiã
tutior eſſet,perſeuerauitq; Alexander Romæ eſſe , etſi nauis & pecunia a Guilielmo Siciliæ rege
miſſa affuit illi a principio,vt quũ vellet ſibi fuga ſalutẽ q̃reret . Petere interea Federicus vt ciues
duorũ pontificũ cauſam cognoſcerent,polliceriq; pacem cũ reſtitutione eorũ q̃ eccleſię ademiſſet
modo põtificum altero ſublato vnus legitime ſederet . Alexander,q̃a populus ad eas conditiones
erexerat animũ,apparebatq; ita futurũ vt in Federici gratiam ciuitatis fauor in Guidonem incli-
naret,noctu ex vrbe ꝓfectus eſt,ad mareq; ſcdo Tyberi deuectus , ꝑter Circeũ & Caietã,Beneuẽ-
tum petiit.Federicum peſtilentia,qua exercitus laborare cœpat,vrbe exegit.Cæterũ in Ciſalpinam
Galliam reuerſus,coniuratas vrbes bello adoritur.Sed id bellũ tm̃ oſtẽſum eſt,territus enĩ tot va-
lidiſſimarũ vrbiũ opibus,bellicoq; apparatu,in Germaniã cũ exercitu abiit,hoſtibus ad alpes vſq;
abeuntem inceſſentibus.Poſt Federici digreſſum,ſocię ciuitates vrbem condiderunt Tenaro flu-

Alexandria in Ciſalpina Gallia conditur.

uio impoſitã,quã ab Alexandro pontifice in Federici inuidiam Alexãdriam dixere, intra annum
foſſa,aggere,valloq; munita eſt,quindecim millia colonorũ eo deducta. Cõtra Romani per id tẽ-
pus,Albam,vnde vrbis cõditores fuere,ſolo æquarunt. Hemanuel eodẽ tempore recenti legatiõe
cum põtifice & Romanis egit de monarchia reſtituenda,maiora q̃ vnq̃ antea pollicitus,ſed pon-

Albæ euerſio.

tifex omnia poſtremo renuit,diffiſus credo Hemanuelis ingenio.Interim Guido Cremẽſis,in Va-
ticano ad Apoſtoli baſilicam q̃ Federici pſidio tenebatur,diem obiit,cui Ioannes Sirmienſis abbas
furti olim compertus,ſucceſſit.Quo tempore Rayno , qui Tuſculum tenebat,Romanæ ciuitatis
iuſtum in ſe odium timens,Germanis ea cõditione id oppidum tradidit,vt ipſe Phaliſcum mon-
tem obtineret.Sed Antipontifex eodem die quo eo venerat,eſt Tuſculo eiectus.& Rayno a Pahli-
ſcis excluſus.Tuſculani veriti ne aliqua vi cogerentur Raynonem recipere , Alexandro pontifici
vrbem tradiderunt,vbi legatos Henrici Anglię regis audiuit,cædem Thomæ Cantuarienſis An-
tiſtitis multæ ſanctitatis viri,purgantes,qua Henricus fuerat reſperſus infamia. Miſſiq; ſunt duo
Antiſtites ſupremi ordinis in Angliam. (Fuit hæc olim Britannia) vt præſentes rem cognoſce-

Henrici Angli purgatio

rent,quibus in authores cædis anquirentibus,rex Ibernico bello omiſſo libens affuit. Calumnia ĩ
hunc modum diſcuſſa eſt.Rex iureiurando ſe purgauit,pollicituſq; eſt ſe ob eam rem pœnitentiã
acturum,ꝙ viuentem hoĩem in nullo honore habuiſſet,vnde nefariæ illius cædis cauſa orta vide-
ri potuiſſet,iniunctum pœnitentię loco vt ducenos milites Hieroſolymam mitteret ad rem chri-
ſtianam tuendam,ipſe intra trienniũ cũ q̃ validiſſimo poſſet exercitu Turcis & Saracenis bellũ in-
ferret,libertatem eccleſię toto ſuo regno reſtitueret,q̃ omnia rex ſe pſtaturũ iureiurando affirma-

Audi ius eccleſiæ quęſitum in Anglia.

uit,& qđ oĩm maximũ fuit,paſſus eſt ita declarare,vt ipſe & filius ita Angliæ regnum obtinerẽt,
vt nemo poſt illoꝝ mortẽ regis nomẽ ferre intelligeretur , niſi quẽ Romanus pontifex probaſſet.
Sed dum hæc circa Henricum ꝓcul Italia aguntur,Alexander interea ex Beneuento Romam re-
uerſus,ea conditione petiit a populo in vrbem reciperetur,vt tantum rem ſacram curaret. Cæte-
rum quũ id quoq; negaretur,Signiam conceſſit,hic ſedenti Antiſtites ab Henrico reuerſi, quid ĩ
Anglia actum eſſet ordine expoſuit.Adiiciunt his multa & magna rerum miracula,quę ex con-
feſſo circa Thomæ ſepulcrum facta dicerent poſt illius mortem.Quibus Alexander ꝑmotus ſctõ-
rum numero ſolenni cerimonia aſcripſit.Fuit hic annus quo hęc geſta ſunt, humanę ſalutis vnde-
cies centeſimus atq; octogeſimus,vt quidã colligũt.Magna inde diſcordia orta eſt inter Henricũ,
& Viranium filium,ex qua tam magnum q̃ nefarium bellum exarſit,qđ ęgre intra biẽniũ reſedit.
Per qđ tempus Federicus Italiã ꝑ Ciniſiũ mõtẽ terrifice inuaſit. Alexãdriam quatuor menſibus
multa ope oppugnatã capere non potuit,ſoluta obſidione Ticinũ petiit,pactus prius cũ ducib9 fœ-
deratarũ vrbiũ inducias,qui in aperto caſtra fecerant,inde pacis cupidus ad ſingulas ciuitates le-
gatos miſit,q cũ his de imperio recipiendo agerẽt.Placuit nihil fieri, niſi ex Alexandri ſententia,
tantaq; interim ciuitatibus ipſis ſupfuit fiducia,vt Cremonẽſiũ cõſules,q̃a tardius copias eduxiſ-
ſent,propriarum ædium demolitione mulctati ſint,quando cunctatione illa Ticinẽſibus gratifica-
ti viderent,eratq; hic rerum ſtat9 in Italia.Almericus Hieroſolymę rex,quũ ob bellũ in Ægypto
conflatum,Carras longa obſidione fatigaſſet,eſſetq; non ꝓcul ab eo,vt iam vrbe potiretur, pecu-

nia,q̃ ſibi debebatur ob Alexandriā tyrannide liberatā,recepta bello abſtinuit. Scio plures eſſe,q
Cayrum ab Almerico oppugnatam arbitrenť,appellãtq; locorũ errore decepti Carras, quum ve-
rius Memphis dici poſſit,vt alio eſt loco ſignificatũ. Almericus ex ea obſidione rediens Aſcalonē
aliq̃diu oppugnauit,ſed inde infecta re,nā vrbs capi nō potuit,Hieroſolymam cũ exercitu reuer-
ſus non multum ſuperfuit,a quo Balduinus filius,qui ſextus rex fuit in Syria,regni adminiſtra-
tionem accepit.In Italia Federicus nouis ex Germania copiis auctus,pacem quā nup pene ſupplex
petierat aſpernatus,fœderatis ciuitatibus,vt ſiquando alias ferocitet imminebat,quapropter Me-
diolanenſes Ticinenſem agrum Comenſemq; hoſtiliter populati ſunt. Interea Alexander aliquid
partibus gratificaturus,Alexandriȩ nouæ vrbi Antiſtitem dedit.Federici copiæ p ſaltũ Clomuſſu Coracina
læ Comũ petierunt,quod vbi ſociatum ciuitatũ duces exploratũ habuere,ad Coracium vicũ Co- pugna.
menſi via,in hoſtem progreſſi,cruentum ibi prælũ cōmiſere.Erant cum Mediolanenſibus Brixia
norum Veronenſium & aliarum ſociarum vrbium appendices,exercitus ingens, ac pene inuictus
cruenta itaq; pugna ibi loci edita,multiq; Germani nois mortem ex prælio oppetiuere, ſed multo
plures Ticinenſium & Comenſium,qui a Federico in acie ſteterunt,Ex Aquiliferis vnus īterfect⁹
& Aquila capta eſt,Federicus cuius pugna inſignis fuit,confoſſo equo ad terrā deiectus, pro mor
tuo habitus eſt,adeoq; eius mors credita,vt vxor quȩ Comi tum forte erat, mutata veſte virum
luxerit,corpuſq; a Mediolanenſibus & ſociis p oratores petierit,ſed quinto deinceps die prius Ti
cini imperatorio habitu cōſpectus eſt,q̃ viuere ſit creditus.Et Federicus tam infeliciter ad Cora-
cium dimicauit.Multi perſuaſum habuere tam triſti euētu ab eo pugnatũ,qa Romanā hoſtiliter
inſectaretur eccleſiam,plæriq; etiam vrbium Antiſtites pœnitētia adducti aperte teſtati ſunt,fore
vt breui a Federico deſſcerēt,niſi daret operam,vt cũ Alexādro pōtifice rediret in gratiam.Miſſi
ſunt proinde legati ad eum,q rũ Ananiȩ erat,eſtq; cum his de pace actum, atq; ita comparatum,
vt Alexāder Bononiā iret,Federicus Mutinam pcederet. Tum demum fore,vt ex ppinquo facile
in colloquiũ venirēt.Cogor hic qđ in Venetis rebus feci,id qđ ſentio pſatione teſtari, nunq̃ in re
aliqua tā memorabili tm̄ tenebrarũ eſſe vnũ in locũ congeſtũ,ſcriptorȝ vel negligentia vel inſcitia
quātũ in hæc,q̃ de Federici & Alexandri pōtificis recōciliatione ſunt literarũ monumētis pdita,
vt fateri oporteat in tanta ſcriptorũ diſcrepātia,aut hos a fide,aut illos magnopere laborare.Ex- Scriptorum
terni fere oēs,ex cōdicto hinc Alexandrũ,inde Federicum Venetias veniſſe aiunt, vbi de pace ſit diſcrepātia.
actũ: Veneti annales & oēs domeſtici ſcriptores,& ex externis vnus Obbo Rauēnas,ignoto habitu
Alexandrũ Venetias delatũ memorāt,latuiſſeq; hic aliq̃diu,donec agnit⁹ a principe & patribus ī
magno ſit honore habitus.Cæterũ a Federico repetitũ,nec redditũ,materiam illi pbuiſſe terra &
mari ſęuiēdi in Venetos,victoq; Othone eius filio nauali pugna,ac Venetias pducto,de pace agi
tari cœptũ,q̃ nō multo poſt ex pōtificis & Venetorȝ ſentētia ſecuta ſit.Scio ego in nulla re maio-
rē obtrectatorib⁹ materiā eſſe pbitā noſtræ fidei infamādæ,q̃ ꝙ in Venetis rebus,quũ hic a me lo
cus tractareť,viſus ſum Venetos annales externis ſcriptoribus anteponere. Sed vtinā inuidia nō
ſemp cęca eſſet,cui ſi qđ æquũ eſt,qđ pbabile,monſtrari q̃at,iam nihil ſit tā facile q̃ vanam illorũ Atten.de in
calūniam diſcutere,nā vt alia amittā,dicāt rogo ac boni cōſulāt,verũ a cōi ſenſu magis diſtet, ꝙ uidia.
fera lupa ſua ſpōte nutriuerit infantes,ꝙ Chloelia virgo Tyberim tranauerit,an ꝙ is populus qui
mari plurimum poſſet,qui Pipinum regē,regiſq; filium,qui Rogerium Siciliȩ & ipſum regem,qui
Guiſcardũ Rogerio fortiorem, nauali plio viciſſet, qui numeroſam Saracenorum claſſem in ora
Syriæ deleuiſſet,vicerit & Federici filiũ,victũ Venetias pduxerit. Sed Liuius dicet aliquis Roma Atten.Apo
nos eſt annales ſecutus,qui id ſcriptum habuere,inſeruit ille ſuis hiſtoriis hæc, quia reticere non logiam.
potuit,aut certe non debuit,ne fide vno alterove loco annalibus abrogata,in cęteris abrogari vi-
deretur.Recte qdē,ſed ſi Liuio licuit metas,vt ita dixerim,fabulaȝ ſequi,qa Romani id annales ha
buerunt,cur nō mihi q̃ & Veneti,quũ res Venetas ſcriberem,& in his pſertim,quæ tam vero ſi-
milia ſunt vt nihil poſſit eſſe ſimilius! At externi ſcriptores nihil eius rei meminerunt.Nō tradũt
hęc illi fateor,at nũ pptetea negāt! Quid ꝙ totum rei ſchema ducenteſimo abhinc anno Vene-
ta ciuitas in comitio figurandum curauit,vt pulcherimȩ victoriæ monumentum extaret ad po-
ſteros.Nam ne ipſi quidē Veneti,q inter cęteros mortales ſpectatȩ fidei & fuerunt ſemp, & vide-
ri voluerūt,auſi eſſent tā impudēs mēdaciũ in publico pponere,ſi aliter perſuaſum habuiſſent,q̃q̃
ne ita quidem aſtructum Romani pontifices,Federiciq; ſucceſſores paſſi eſſent inoleſcere,ne duo-
rũ principũ Chriſtiani nois phama eiuſmodi ludibrio ſugillareť.Sed hęc non eo tendunt, vt pro
cōfeſſo habeā,qđ a multis varie tradiť (neq; fidē meā in his obſtringo) ſed an locũ pręterire de-
buerim,pręſertim quum res Venetæ ſcriberenť,quæ quia in ea tempora inciderunt, quibus lati-

nę literæ ex omni fere memoria interciderant,defuit ob id omnis ſcriptorum copia. Verũ dãnaut
inuidi factum,qđ ſi a me eſſet ꝓtermiſſum,multo audacius carperent, vel qa neq; bonoꝝ exemplo
fieri cõtigiſſet,vel ꝙ ꝑiudicio quodam fidem annalibus,quos ſequebar,abrogaſſem.Sum itaq; tũc
teſtatus,& nunc plane teſtor,externos ſcriptores omnino diuerſa a domeſticis tradere in his q̃ ad·
Alexandri & Federici reconciliationem attinent,& ob eã rem,qđ illi,qđ noſtri dicãt, inſtituta bre
Scriptorum uitate breuius referam,non mea ſed illoꝝ fide,qbus hęc ꝓdere curę fuit,interpoſita,integrum ſit
inconſtan- omnibus vtrum malint credere.Blondus & alii quos ille ſecutus eſt,ita rẽ digerunt,vt inter prin
tia. cipes comparatum dicant.vti pontifex Bononiã iret,Federicus Mutinã, inde diem & locũ obſer-
uarent,vbi inter ſe de ratione pacis loq̃rent.Mox hæc ſubiiciunt, Pontifex Garganum petens,cũ
duodecim Guilielmi triremibus Venetias nauigauit,quæ incõſtantia eſt hęc,ꝙ ex vrbe Bononiã
petiturus Garganum petierit!aut cur tredecim triremes nunc parantur huic, cui vna aut altera
ad ſummum parari a Siciliæ regibus,amicisq; ciuitatibus cõſueuerit,quoties in Galliam, aut alio
iret!Sex Antiſtites ſupremi ordinis terreſtri itinere ſunt Bononiã miſſi,vt illi aiunt. Federicꝰ Mu
rinam ꝓceſſit,ad quẽ Terdonenſes Cremonenſesq;,relictis ſociis,defecerunt . Mutata inde loci ra-
tione,quia Bononia ſuſpecta viſa eſt,conuentus Ferrariam indicitur,quo pontifex profectus muta
to iterum cõſilio Federicum Venetias traxit, vbi pax confecta eſt his conditionibus quibus Ale-
xander ab initio optauerat,eſt & Guilielmo Siciliæ regi,& ſociis ciuitatibus, q̃ erant q̃ndecim nũe
ro,pax in ſex annos data.Federicus ꝓ foribus Marciani tẽpli ſe ad pedes põtificis demiſit, inde ad
arã maximã ꝓgreſſi,ſeſe cõplexi,manũ & oſcula iunxerunt,ac duo principes chriſtiani nois, ꝑ hæc
pacificati,diuerſa loca petiere,Federicus Rauẽnam cõceſſit,Alexãder cũ Guilielmi triremibus, &
quatuor Venetis,Sipontũ tenuit,vnde ꝑ Troiam & Beneuẽtũ Ananiã petiit.Hæc illi.Veneti an-
nales & Obbo Rauẽnas,Alexandrũ variis caſibus iactatum,a Romanis demũ petiiſſe aiunt,vt oĩ-
um rerum humanarũ adminiſtratione ciuibus ꝑmiſſa,liceret ſibi Romæ tuto eſſe , id quũ tenere
nequiſſet,cæteraq; Italia,ob capitale Federici odiũ,crudeleq; eius edictũ,foret vbiq; ſuſpecta, dice
Alexandri retutq; Guilielmi fides,vel metu,vel inconſtantia labare,oĩ ſpe tuẽdæ dignitatis abiecta,ꝑ Apuliã
fuga. ad Garganum vẽniſſe,inde liburnica naui,vt Obbo ſcribit, Iaderã delatũ , mox ignoto habitu ex
Delmatia Venetias nauigaſſe.Hic quia parũ Venetoꝝ in ſe aĩm exploratũ haberet (pacare enim
cũ Federico agebãt) ad ædẽ publicę Charitatis,humili habitu,tãdiu latuiſſe, quoad palam ſit fa
ctũ qs eſſet.Tũ vero agnitũ a Ciano principe,multaq; officioꝝ freq̃ntia in publicũ eductũ , & in
Oliuolenſi collocatum,Miſit Federicus q eũ a Venetis ſuo noĩe depoſceret,hi qm̃ eiuſmodi poſtu
lata neglexiſſent,terra & mari ſunt bello petiti, occupauitq; primas belli partes Otho qui oĩm opi
Nauale bel- nione celerius,cũ quinq; & ſeptuaginta triremibus Adriæ inſinuatus,cũ Ciano principe in lapi-
lum. dũ ora circa Salbotũ ꝓmõtoriũ ꝓlio cõflixit.Hic victor Venetus,duabus triremibꝰ in alto depſſ-
ſis,octo & q̃draginta captis,& in his regia naui cũ Othone,q Venetias ꝑductus ẽ , magnũ ſibi &
patrię decꝰ ꝑpit.Inde Otho ſub fide ad patrẽ dimiſſus,author fuit cõponẽdæ pacis. Cætera ſilẽ
tis q̃ externi ꝑdiderũt.ꝓterq̃ ꝙ Federicꝰ & Cianus priceps cũ Alexãdro Romã ꝓfecti a nñs dñr,
quo tpe aliquot ſit îſignibꝰ iſtructa ducaria maieſtas,põtificis munere,q̃lia viſunt hodie circa pri
Ducis Ve- cipẽ,quũ in publicũ ꝓcedit,Tubæ Argẽteę,Aurea Vmbella,Sella aurea,Puluinꝰ aureus,verſico-
neti îſignia. loria vexilla,ſed hoꝝ q̃dã,qđ ſatis cõſtat,aliũde q̃ſita,q̃ oĩa haud dubie agunt ita rem geſtã,vt in
Venetis ãnalibꝰ ꝑdirũ eſt,ac ꝓter hos,Obbo Rauẽnas,externoꝝ vnꝰ,eadẽ mẽorię ꝓdidit.Qđ quũ
Canius. ita ſit,nõ poſſum nõ mirari ꝙ î Ciani ducis ſepulcro tã îſignis victoriæ nulla fiat mẽtio , nec apđ
externoꝝ aliquẽ Federici filiꝰ legat Otho noĩe,ſed î re,vt diximus,multũ variatũ ẽ,nec minꝰ î tpe:
q̃dã rnĩ ita colligũt,vt ãnus ille,quo hęc geſta ſunt , ſeptuageſimuſſeptimus fuerit hũanæ ſalutis
ſupra vndecies cẽteſimũ.Aliĩ ſex ãnos huic numero adiiciũt.Fuit Cianus q̃drageſimus in ordine
Venetoꝝ pricipũ,tenuitq; ãnos octo rẽpublicã,q̃dã ſeptẽ ſcripſere.In huiꝰ pricipatũ cõferſt, Au-
Marciani tẽ reę ędis,q̃ & Marciana eſt,opulẽtiſſimũ apparatum,de quo nõ grauarer hoc loco dicere, niſi tota
pli apparatꝰ operis ratio lõgiore ẽẽt a me ſermõe î rebꝰ Venetis explicata,ſed quũ res multo maioris ſit ſũptꝰ
q̃ fatu ſcriptove æquari poſſit,abſurdũ ſit credere tm̃ opus tã breui tpe cõſummari potuiſſe, quũ
ſatis cõſtet Suſannæ oratoriũ,qđ î pte tẽpli recẽtiore facie viſit. ſex & trigita ãnoꝝ ſpatiu muſea-
Noradinus co ope figuratũ,doplici artificũ manu.Sed dũ hęc î Italia fiũt,Noradinꝰ Turcoꝝ rex fatalẽ obiit
Saladinus. diẽ,cui Saladinꝰ ſucceſſit,oĩm eius gentis fortiſſimus, is Syriã & Ægyptum ſuis opibus adiſixit
Saletho Damaſci rege & Cathebadino interfectis,quorum ſtipendium meruit aliquãdo.Sic enim
ſcribũt quidã.Alii vero Saladinũ Saraconis aiunt fuiſſe filiũ, q per manus regnũ a patre accepe-
rit.Saracõ,vt ſupra eſt demonſtratũ,ex Syria miſſus, vt Calipho auxiliũ ferret,victoria parta,Æ-

gypti ſe regẽ conſtituit. Afflixiſſet idẽ breui res Chriſtiani nois in Syria, niſi Balduinus q tum rex
erat, illius conatibus fortiter reſtitiſſet, is tertio ſui regni anno Saladini copias fudit ad Aſcalonẽ,
alteroq; circa Tyberiadẽ ꝑlio, vigiti hoſtiũ milia, ĩ qbꝰ Turci Saraceniq; fuerũt Saladino duce, pa
ri ſucceſſu ꝓfligauit. Præfecerat iteri Saladinꝰ Aſiæ, Armeniæ, & Ciliciæ, ex ſuis ductoribus quen-
dã, & cũ eo mediocrẽ exercitũ. Hemanuel Cõſtãtinopolitanus Saladini abſentiã ꝓ occaſiõe ample
xus, Ciliciã cũ exercitu ingreſſus, oẽm armis ꝓuĩciã ſubegit, inde Aſiã adortꝰ, apud Cimeum fecit
caſtra. Occurrit eo Aſiæ ꝑfectus cũ decẽ milibꝰ hoim, q vbi eum hoſte caſtra contulit, per internũ
cios cum Hemanuele egit, vt vrbiũ quas cepiſſet, parte ſibi retenta, quod reliquum eſſet ſibi ha-
bendum relinqueret, fœduſq; inter ſe inirent aduerſus ĩpiiſſimũ Saladinũ. Adiecerat eni animum
barbarus ad regnũ qđ ꝑſidio obtinebat hoſtiliter occupandũ, ſed ſiue Hemanuel nullam homini
fidem habuerit, ſiue habuerit, & ſocietatẽ Turcoꝝ neglexerit, nihil, qđ ſatis cõſtat, ab eo impetrari
potuit. Ille vbi ſe ꝓ deſpicato haberi ſenſit, in ſuas artes cõuerſus, nã militũ numero multo erat in
ferior, ſimulat fugam, ablatuſq; repente ex hoſtiũ oculis, arctiſſimas locorum anguſtias ĩſedit. Bar
bari poſtulata, & copiaꝝ paucitas veręfugæ ſpeciẽ ꝑbuit. Temere itaq; Græcus ĩpator fugientiũ
veſtigia ſecutus, in inſidias ꝑcipitatur, capiturq; cũ oĩbus copiis, q̃ cædi ſupfuerunt, captus ea lege Hamannel
eſt ab hoſte dimiſſus, vt oĩa q̃ in Cilicia bello ceperat, Turcis reſtitueret, & hęc per id tempus ſũt ĩ imperator
Aſia geſta. In Italia Alexandro ex Venetiis Romam reuerſo, Ioannes antipontifex in Albanæ ar- capitur a
cis latebras ſeſe iniecit. Romani verum põtificem magna oĩm lætitia in vrbẽ accepere, prius tñ cũ Turcis.
eo pacti vt Conſules ad regimen vrbis crearent, q iuramẽto tñ adigerentur de fide pontificibus &
apoſtolicæ ſedi ꝑſtando. Alexander per hęc iam tertio reſtitutus, Lateranenſi conuentu noui au-
thor fuit decreti, ne ferrum, ligna, armave Turcis aut Saracenis ĩportarent. Hoc anno Hemanuel
imperator vita deceſſit, Alexius filius adhuc puer ei ſucceſſit, cui Philippus rex Galliæ Agnetem Alexandri
filiam deſpondit. Suſcepit pupilli curã cũ imperii adminiſtratione Alexiꝰ qdã pueri perneceſſariꝰ, decretum.
is quum nimis ſeuere ĩperaret, Andronicus eſt ex ponto accerſitus, vir facinoroſus, imperatorum
ſtirpe prognatus, hic vt quidã ſcribunt, ob inceſtum cũ ſorore ꝑpetratũ, extremum ab Hemanuele
ſupplicium timens, ad Turcos in Aſiã ſeſe cõtulit. Aliĩ authores ſunt q̃a res nouas Bizantii moli
retur Hemanuelis iuſſu aliq̃diu cuſtoditũ, inde quũ iam meliorem de ſe ſpẽ daret, ponticæ oræ ab
eo ꝑfectũ. In Alexii igit̃ inuidiã reuocatꝰ, dubiũ domeſticis an Turcoꝝ opibus fretus, Bizantium
reuerſus, Alexiũ tutorẽ iterficit, mox imperãdi cupidus, Alexiũ adhuc pupillum clã interfectum
ſaccoq; inuolutũ in mare deiecit. Et Andronicus duplici parricidio imperio potitus eſt, ſed princi
patus crudeliter q̃ſitus, multoq; crudelius adminiſtratus, tã ĩfelicẽ q̃ debuit habuit exitũ, qđ ſuo
poſtea ſit loco dicendũ. Balduinus q adhuc in Syria regnabat, Elephantico, vt fert̃, morbo affectꝰ
cęlebs vixit. Oĩs igit̃ ſobolis expers, ſororẽ Sibyllã noĩe Guilielmo Mõtferratenſi matrimonio lo-
cauit, ex quo prĩo cõnubii ãno virilẽ ſtirpẽ enixa eſt. Pueꝝ patẽres Balduinũ dixere vt auũculi no
men ferret. Per idem tempus Alexander Romæ moritur, anno ſui pontificatus vigeſimoprimo q
Chriſtianæ ſalutis fuit vndecies centeſimus atq; octogeſimuſprimus. Lucius huius noĩs tertiꝰ ſe- Lucius, IIII.
dem adipiſcit̃, quo pontifice Alexius puer vt quidã prodiderunt, quum voluptatis cauſa paruo pontif.
nauigio veheretur, eſt in mare ab Andronico præcipitatus, alii vt ſupra eſt memoratũ, primo ne-
catum aiunt, inde in mare deiectum, quo ſublato confeſtim Andronicus imperio ad ſe recepto oẽs
pueri fautores interficit. Moritur interea Guilielmus Montferratẽſis Hieroſolymis. Poſt euiꝰ mor
tem Balduinus Sibyllã viduã ex eo relictã, Guidoni Luſciniano ex Pictauoꝝ gẽte cõnubio iungit
ea conditione vt poſtq̃ ipſe in humanis eſſe deſiiſſet, ꝓ tutore ille tãdiu regnũ adminiſtraret, quo
ad Balduinus ex ſorore nepos Guilielmo ortus, pupillarẽ eſſet ętatẽ egreſſus. Fiebãtq; hæc oĩa ex
Lucii pontificis ſententia, quem Chriſtiani duces qui in Syria erant, inſigniter obſeruabant, vt per
eum cõmodius Turcis & Saracenis reſiſterẽt. Sed dũ ꝓ hęc Lucius foris feliciter ageret, domi peri
clitatus eſt, quippe qui paucoꝝ ciuiũ fauore conſularẽ poteſtatẽ tollere conatus, vrbe eiicitur, ſo-
cii fautoreſq; põtificis ad vnũ luminibus priuant̃. Lucius extorris factus Veronæ cõuẽtũ habuit
nõ de ſede recuperanda, ſed qđ optimi fuit paſtoris, de repub. Chriſtiana in Syria tuenda relaturꝰ:
afferebat̃ ex ꝓuincia Guidonẽ q poſt iũctã affinitatẽ aſſuetat a Balduino adminiſtrarioni admo-
tus, quia nimis ſupbe regnaret, ab eo dignitate priuatũ, tranſlato tutoris titulo in Bertrandũ Tri
politanũ comitẽ, quo motu Saladinus Hieroſolymitani regni fines ĩgreſſus, multos mortales ſubi
ta vi oppreſſiſſet, & in his tẽplarios milites: de Syrię igit̃ rebus in eo concilio agitatũ, vt caueret̃
ne res Chriſtiana maiorẽ aliquã cladẽ in ea terra adiret, quod vt impẽſius fieret, vehementer vrge Heraclius
bat Heraclii Hieroſolymitani antiſtitis ꝑſentia, qui imminẽti periculo motus ad Luciũ pontificem antiſtes.

ex Syria venerat mox ad Philippũ regẽ in Galliã ꝓfectus⁹, vt auxilia ab eo iploraret. Mouit Gal-
los duces Heraclii pſentia, armaq́ʒ ſimul expediri cœpta, affuerũtq́ʒ non multo poſt milites q ad
bellũ mittebanť, nã p partes in Italiã trãſcẽdebãt, vt põtificis arbitratu in Syriã traiicerenť. Nec
adeo multi adhuc aderant, quum Guilielmus rex Siciliæ Alexii pueri mortẽ vlturus Andronico
bellum intulit, Theſſalonicẽq́ʒ in ora Macedoniæ capta multas Græciæ Thraciæq́ʒ vrbes magnis
prius cladibus affectas, imperio ademit. Nec Andronicus pſentibus malis ire obuiã, ſciebat ſe ſuis
ciuibus inuiſum, quum ob Alexii & principũ cędẽ, tũ ob infanda ſcelera q̃bus oĩa diuina & hũana
polluebat. Conſtãtinopolitani huiuſmodi neceſſitate adacti, Iſacum ex imperatoria ſtirpe, cui vni
ex primoribus ad id tẽpus ignouerat Andronici ſęuitia, dubiũ caſu an cõſilio, ex Peloponneſo, vt
quidam ſcribũt, Bizãtiũ accerſunt, iperiũq́ʒ ſummã decernũt. Sunt q ſcribãt ad Andronicũ quum
Bizãtii eſſet, accitũ ire ad eũ recuſaſſe, & ob id principis iram veritũ, in publicũ repente proceſſiſſe
ciuiumq́ʒ fidem ab eo imploratã, atq́ʒ in eo tumultu iperiũ Andronico abrogatum, magnoq́ʒ oĩm
conſenſu Iſaco delatũ. Andronicus ſiue in ordinẽ redactus, ſiue victus ꝓlio, nã vtrũq́ʒ tradiť, teter
Atr. odiũ ciuitatis ĩ Andronicum. rima eſt morte multatus, q̃ eo atrocior fuit quo magis ignominioſa. Enĩuero altero lumine priua
tus aſinę ĩpoſit⁹ p totã eſt vrbẽ circũuectus ꝓpoſtere ſedẽs aſinæ cauda manib⁹ ꝓ ſceptro alligata,
capite alliorũ reſte ꝓcincto diadematis loco, ꝓmiſcue viris mulieribuſq́ʒ in ꝓteruehentem multa
probra iacientibus, congerentibuſq́ʒ in eius faciẽ lutũ & alia dictu fœdiora. Demum eo ꝓceſſit ira,
vt pendens laqueo, vncis & harpagonibus a mulieribus petitus, multęq́ʒ particulã corporis ex la-
niatu adeptę mãdere ſint auſę, & Andronicus p hæc tã atrociter periit q̃ antea ĩperauerat. Poſt cu
ius mortẽ Guilielmus cũ Iſaco pacẽ & amicitiã iunxit, quẽ Lucius Põtifex Syriacæ expeditionis
ducẽ deſignauerat, vt cũ iis copiis q̃ ad id tempus paratę eſſent, quotidieq́ʒ parabanť, in Aſiam ad
res Chriſtiani nois tuendas trãſmitteret. Cæteꝝ dũ nũcii ad Guilielmũ rũt, Lucius Veronæ mo
Ingẽs in Syria terrę motus. ritur, quadriennio q̃ ſedere cœperat circũacto. Sub Lucii exitum terra in Syria horrende, vt nũq̃
alias, mota eſt. Antiochia Tripolis & Damaſcus magna ex parte cõciderũt, ſed Catina in Sicilia
multo fœdius cõuulſa, qnq́ʒ & viginti milia hoĩm ruinis oppreſſa, & mare circa iſulã ĩſolito ęſtu
innumeros mortales ſubito obruit auctu: Italia ꝓdigioſa grãdine cõcuſſa eſt, iacuitq́ʒ ſparſa ĩ an
Vrban⁹. III. pontifex. ſerini oui ſpeciem. Vrbanus tertius Lucio ſucceſſit, quẽ ſtatim honore inito cura ſubiit ſedãdæ in
Syria diſcordiæ, q̃ Balduini morte cõtinuo extitit. Enĩuero eo defuncto Tripolitanus comes q tu
tor datus erat Balduino, Sibylla pueri matre & Guidone eius viro inhibẽtibus, tutelã ſibi iniun-
ctã obire non potuit. Nec puer diu ſupſtes fuit, ſed octauo mẽſe ab auũculi interitu fato defunct⁹
eſt. Habita eſt eius mors tãdiu in occulto, quoad Sibylla ꝓfuſa largitione tenuit, vt conciliato ſibi
Chriſtianorũ diſcordia principũ fauore Guido Luſcinianus cui nupta erat, rex declararet. Tulit eiuſmodi declarationem
iniquo aĩo Raimundus, cõfeſtimq́ʒ in Guidonis inuidiã cum Saladino inducias paciſcitur, atq́ʒ ita
Tripolis, Tyberiades, totuſq́ʒ Galileæ prĩcipatus ab Hieroſolymitano rege, vel poti⁹ a Chriſtiano
noie defecit. Tũ Saladin⁹ ratus veniſſe tps quo rẽ Chriſtianã diſſidio cõuulſam vel modico cona-
tu affligeret, ad Ptolemaidẽ fecit caſtra, vbi cũ tẽplariis breui poſt acie conflixit. Fuit tẽplariorum
res ſuperior, ſed victoria admodũ cruenta, fortiſſimo quoq́ʒ eius ordinis cũ magiſtro ſacræ militiæ
eo ꝓlio interfecto. Auxit exercitum Saladinus, repetitq́ʒ tẽplarios multo atrociore q̃ antea bello.
Tũ Raimundus reputãs aĩo quãtũ rei Chriſtianę periculũ a Saladino impẽderet, quũ ne ipſe qdẽ
multum illi crederet, cum Guidone in gratiã redit, ſimulq́ʒ inducias q̃s cũ Saladino pepigerat vio
lenter abrũpit. Barbarus ira accenſus Ptolemaide omiſſa in Tyberiadẽ oẽm belli impetum vertit.
Efflagitare Chriſtiani viri, atq́ʒ oĩm maxime tẽplarii, vt in Saladinũ ireť, nec Guido tot virorum
fortium conſenſu eſt pugnare auſus, itur itaq́ʒ in hoſtẽ, caſtra caſtris cõferunť, nec lõgior inde fuit
mora, biduo q̃ ad Tyberiadẽ ventũ eſt, ex cõpoſito vtrinq́ʒ eſt in aciem deſcenſum, fuit id pręlium
Chriſtianis ducib⁹ infelix, copiaꝝ pte multo maxima aut capta aut cæſa. Guido cum oĩbus viris
illuſtribus in hoſtiũ poteſtatẽ venit, quorum multi ſunt ſecuri pcuſſi. Nec Saladinus ſibi defuit in
Saladini ſucceſſus in Syria. tã inſigni victoria, Acconẽ ꝓpere duxit. Chriſtiani q in vrbe erãt metu pculſi continuo deditionẽ
fecere, pacti vt cum ſingulis veſtimẽtis inde icolumes mitterenť. Pari celeritate Berythũ, Biblũ &
alia maritima loca victor occupat. Aſcalo q̃a validius munita eſſet, aliquot diebus oppugnata eſt
ac poſtremo his conditionibus dedita, vt Saladinus Guidonẽ & nouũ tẽplariæ militię magiſtrum
pximo loco captos reſtitueret, eſtq́ʒ id negociũ a Saladino ꝓperatum, q̃a indicio compertum habe
bat Conradũ Montferratenſem Tyrũ peruiſſe cũ Græca claſſe ab Iſaco accepta, cui⁹ ſororẽ ĩ ma
trimonio recepat. Cõſtãs ad id phama erat Guilielmũ Siciliæ regẽ haud multo poſt cũ validiore
adhuc claſſe in Syriã venturũ, Turci diuerſa parte audito Saladini ſucceſſu, & ipſi ferocit Chriſtia

nos adorti,Laodiceã illis ademẽre,Antiochenũ agrũ tumultuoſe irrũpẽre,vbi illis repenſa eſt clades
a Saladino nuper Chriſtianis Tyberiadem illata.Saladinus Aſcalone recepta Hieroſolymam ma
gna vi adortus,non prius deſtitit Chriſtianos qui obſidione tenebant,omnibus modis fatigare,q̃
aſſiduis terroribus inopiaq̃ rerũ oĩm victi,ea conditione deditionẽ fecerint,vt tãtũ liceret inde ſe
cũ aſportare quãtũ quiſq̃ ſuis ferre poſſet humeris,ſic Hieroſolyma octauo & octogeſimo anno
q̃ a Gothifredo & aliis Chriſtianis ducibus fuerat recepta,in impiorũ manus recidit.Fuit ille an-
nus humanę ſalutis ſextus & octogeſimus ſupra vndecies cẽteſimũ.Chriſtiani noĩs viri q ex Hie
roſolyma dedita cũ Heraclio antiſtite dimiſſi ſunt,pars Tyrũ,alii Antiochiã,ꝗdam Alexandriam
petiere.Multi mortales in vrbe remanſerũt Saladini ꝑmiſſu,ex Chriſtiano ritu nihil mutatũ. qui
in captę vrbis incolatu ꝑſeuerarũt,fuere Aſiatici,Syri,Armenii,Iacobitę,Georgiani & Gręci quo
rum ꝓgenies adhuc durat.Hieroſolyma recepta,cõtinuo Saladini iuſſu omne æs campanũ eſt e
turribus depoſitũ,templa ꝓphanata,ꝓter illud qđ Solomonis dicit.Id vero priuſq̃ ſubierit rhoſa
cea lauari iuſſit aqua.Ex Hieroſolymis Saladinus Tyrũ petiit,eſtq̃ inde infecta re abire coactus a
Guilielmo multa vi repulſus.& hęc in Syria.Vrbanus pontifex Hieroſolymę amiſſę triſti nũcio
affectus,ſollicitus ad hęc de Antiochia,cui Saladinus imminere dicebat, cõparandę claſſis gratia
Venetias petebat,quũ & mœrore animi & corporis laſſitudine æger Ferrarię decubuit,ibiq̃ pau-
cis diebus vita defunctus eſt,quum annũ vnũ ſediſſet,& amplius denos mẽſes.Gregorius q a pri-
mo eius noĩs octauus fuit,a Bariona cẽteſimus & octogeſimus,Vrbano ſubſtituitur. Qui confe-
ſtim a ſua creatione oẽs Chriſtiani noĩs principes literis & nũciis hortat,vt ad Hieroſolymã bel-
lo recuperãdã ſecũ arma induãt,q̃ expeditio vt celerius ꝓcederet,Piſas decreto petit, vt pace īter
Piſanos & Genuenſes cõpoſita,vtrũq̃ populum tẽpeſtate illa maritimis opibus pollẽtẽ,ad īſtruẽ-
dã claſſem hortaret.Sed dũ optimus pontifex ſtudio rẽ ꝓcurat,Piſis altero ſui pontificatus menſe
morit.Clemens tertius q illi ſurrogatus eſt,inchoatũ negociũ excipit,ſtatim ꝓpoſito edicto de bel
lo in Saladinũ & oẽm impioꝝ gentẽ cõparãdo.Sed ille dũ hęc in Italia agunt,quinq̃ & vigĩti An
tiocheni principatus vrbibus captis,ipſaq̃ Antiochia vrbis antiſtite largitione corrupto,iam po-
titus erat.Pararunt nihilo ſecius bellũ Chriſtiani ducęs,Federicus imparot,Philippus Galliæ, &
Ricardus Anglię reges,Otho Burgundię dux,& cum his antiſtites clariſſimi.Erant tunc Vene
ti Delmaticis,vt ſępe alias,rebus occupati,& iã cęteris vrbibꝰ q̃ ad Belã Pãnonię regẽ defecerãt,
receptis Iaderę imminebant,quũ Clemẽs ab his publice petiit,vt & ipſi q̃ opulẽtiſſimã claſſem pa
rarẽt ad bellũ,qđ vt cõmodius fieret dedit enixe operã vt inter Venetos & Belã ĩ biẽniũ inducię
fierẽt.Ornãt itaq̃ Veneti claſſem,inſtruũt & Piſani ſuã,qui Venetis iũcti in Aſiã abierũt.Pręceſ
ſit horũ ĩ eã terrã acceſſus Tranſalpinorũ ducũ expeditionẽ, vt Ptolemais q̃ & ipſa iam hoſtibus
ceſſerat,prius cœpta ſit oppugnari q̃ Federicus Thracio Boſphoro copias traiecerit . Philippus
rex cũ Ricardo infero mari emẽſo Meſſanã in Sicilia tenuit.Hinc digreſſus in grauẽ incidit tẽpe-
ſtatẽ,qua iactatus in Cyprũ inſulã delatus eſt,eã Gallus late populatus eſt, q̃a ab inſulanis portu
excluderet.Friſones interea,Daui,& Flandrenſes cũ q̃nquaginta triremiũ claſſe ꝑ Gaditanũ fre-
tũ ingreſſi,vt credere par eſt,nam interno mari fuiſſe eoꝝ claſſem inſtructam vix crediderim.Hi
curſu Aphricã petiere,egreſſiq̃ in littus,multis eã terrã cladibus afficiũt,Silitinã vrbẽ ex ea gen
te captã diripiunt.Bela inq̃t Platina,Polonię rex pacẽ Pannonibus dedit,ne piũm bellũ impediret.
Sed Bela Pannonię rex fuit,vt Veneti ꝓdunt annales,cũ Venetiſq̃ inducias pepigit,vt ſupra ſi-
gnificaui,q̃buſcũ per id tẽpus de Delmarię poſſeſſione certabat.Guido Luſcinianus regio tumens
nomine Tyrũ conatus fuerat occupare,Hieroſolymis deiectus.Cęterũ Tyrii,Conrado Montfer-
ratẽſi a quo diu fuerãt defenſi,parere maluerũt.Tũ Guido cũ ea piorũ manu quã circa ſe habuit
& his quos Tyrii dederũt,Acconẽ oppugnabat,quũ Veneti & Piſani in Syriã venere. Affuit nec
multo poſt Saladinus cũ ingenti exercitu,ſub cuius acceſſum excõpoſito vtrinq̃ eſt in aciẽ deſcẽ-
ſum.Fuit ab initio res Chriſtiana ſuperior,inde fuga imaginario metu orta, ingens fuiſſet clades
excepta,niſi Gaufredus Luſcinianus q ad ꝓſidiũ caſtrorũ remanſerat,ſubita eruptione ſuos a fuga
in ꝓlium reuocaſſet ſimul & hoſtium impetum inhibuiſſet. Ceciderunt nihilominus ad duo mi-
lia Chriſtianoꝝ,& in his magiſter templarię militię,eſtq̃ nihilominus in obſidione ꝑſeueratum,
venerũtq̃ in ea caſtra & Friſones cũ ſociis,ſunt qui dicant eos ꝓlio interfuiſſe, affuit & Philippus
cuius acceſſu Chriſtianoꝝ opes multo ſunt firmiores factæ.Cæterum quo maiores erant copiæ,
eo citius fames ſentiri cœpta eſt,q̃ breui adeo inualuit,vt Chriſtiani viri ꝑmẽte inedia ad.XXX.
numero ſublatis clamoribus ad hoſtiũ caſtra acceſſerint,inde annonam petituri . Saladinus velut
ignarus eoꝝ quę fierent,quũ iã antea indicio cõpertũ haberet,qua terũ penuria Chriſtianorũ co-

Hieroſolyma capitur a Saladino.

Q̃ diu chriſtiani Hieroſolymam tenuere.

GREGORIUS.VIII. pontifex.

Clemens III.ponti.

Chriſtianorum apparatus in Turcos.

Chriſtianorũ fames.

Art.Saladi piç premerenť,ſimulata fuga caſtra deſeruit oīs opulentię referta.Credita res eſt,diſcurſumq́ eſt
ni artem. temere in ꝓdā.Tū Saladinus ſubito recurſu ea parte Chriſtianos tecēti oneratos crapula inuadit,
qua erat illis reditus in caſtra,hic innumeri mortales occidione occiſi ſunt,ſed maior cōſternatio
fuit q̄ cędes,tenuit tñ obſidio,perſeueratū́q eſt in Accone ſiue Ptolemaide oppugnanda. Interea
Cōradus Montferratēſis Iſabellā Sibyllæ ſororē quę Rhodi erat,adhuc virginē,verū Herfrando
Toronio nobili adoleſcenti deſpōſam,rapuit,ſibiq́ matrimonio iūxit:erat hęc genita ex Balduino
quarto,q ſexto loco Hieroſolymis regnauit,quo fretus cōnubio Conradus cœpit regis appellatio
nem vſurpare.Diſplicuit exemplū alienę ſpōſę rapiendę,cęterū Conradus ꝓfuſa largitione & ob-
ſequio ita ſibi principū aīos deuinxerat,vt ad id flagitiū cōniuerēt potius q̄ i vulg⁹ criminarenť.
Per idē tēpus Guilielmus rex Sicilię Panormi mortem obiit ſine hærede,quo cōtigit vt regnū ad
eccleſiā deuolutū videretur.Primores tñ regni Tancredū Rogerii q rex fuerat,ex cōcubina filiū
regē creauere,quē ob inertiam Guilielmus ne agnoſcere qdē voluit vnq̄.Miſit Clemens exercitū
ad Calabrię & Apuliæ poſſeſſionem Romanæ eccleſię vindicandā,qbus tū Tancredus ferociter re
ſiſtit,oīa citra fretū fœdata ſunt cędibus & rapinis.Aſſidebāt Acconi Chriſtiani duces,quum Fe
dericus impator p Pānoniā & Thraciā ingentē trahēs exercitū,Bizātiū venit.Eius arma veritus
Iſacus qui tū in Gręcia impabat,author illi fuit copias cōfeſtim traiiciēdi,traiecto in Aſiā exerci-
tu Philomelū Federicus ex hoſtibus primo cepit,alii Philomenā ſcribūt,ſed parum integra voce.
Federici inde Iconium ꝓcedēs circūiectā illi regionē populať.Ingrediť dein Germanus exercitus minorē
Barbaru- Armeniā,totāq́ eā terrā armis ſubigit.Hic impator lauādi ſtudio rapidū flumē ingreſſus,vorti-
brę iterit⁹. cibus abreptus periit.Et Federicus cui Barbarubrę cognomen fuit,qq́ primus ex Sueuis potitus
eſt impio,hūc ſortitus eſt exitū.Eius copię in Antiochenū agrum delatę,partim morbo perierunt
partim fuga diſſipatę ſunt.Circūſedebať adhuc Ptolemais a Chriſtianis ducibus,Clemens ponti
fex veritus ne Italico motu Galli duces qui in Syria erant,bello diſcederent,q̄ ne pontifici quidē
ea res curę eſſet,non modo aliis,a Tancredo armis inſectādo deſtitit,cōuerſus itaq́ ad res eccleſię
ornandas,Laurentinę ædis extra muros ædificauit atrium,Lateranenſem baſilicā vermiculato &
Humiliato muſiuo opere excoluit,fuitq́ hoc illi vltimū humanorū operū,ipſe anno tertio q̄ ſedere cœperat
rū origo. fato deceſſit.Per id tp̄s Humiliatorū ordo in Germania oriť,exordium rei triſte,ſed lęti ſucceſſus
multi mortales aut bello capti,aut qa fides eorū ſuſpecta eſſet,fuerāt ex Ciſalpina Gallia in Ger-
maniā traducti Federici impetatoris ſæuitia,nec eñ ſemel ea terra Barbarubrę ductu eſt Sueuis
armis concuſſa,hi lōgiorē morā pꝑeſſi,aliq̄ñ albis veſtibus amicti viri fœmineq́ humiliter ad Fede
rici pedes pſtrati iacuere veniam implorātes.Horū lachrymis veſtituq́ motus imparor,poteſtatē
fecit omnibus in patriā abeūdi,q poſtliminio reuerſi ſunt,voto,vt credere par eſt,in eo habitu per
ſeueraſſe dicunť,lanificio & orationibus dediti.Inde vt ſit res a modico principio orta adeo creuit
vt tē pie inchoatā auctāq́ inſigniret,Romani pōtifices plęriq́ numero ſuo aſſenſu pbarint,augu
ſtioremq́ fecerint ſanctioribus indultis.Benedicti dogma in pluribus ſecuti Humiliatorū nomen
ex eo,vt arbitror,tulere,q̄ ad Federici pedes quādoq́ humiliter pſtrati iacuiſſent.In Clemētis de
CÆLESTI- mortui locum Cęleſtinus ſuffectus eſt,eius appellationis tertius.Ferebat nouus pōtifex iniquo aīo
nus.III. Tācredū Sicilię regno potiri,Conſtātiā itaq́ Rogerio natā,qui rex fuit Sicilię,in ſacris agentē, oc
pontifex. culte in ꝓphanū adductā(erat eñ iā matura viro)religione ſolutā,Henrico Federici q in Arme
Art.Cęle- nia piit,filio matrimonio locat,Siciliāq́ iuueni cum Calabria & Apulia tribuit,ea conditione vt
ſtini factū. tributū pēderet apoſtolicę ſedi,atq́ ita ſua Romanę eccleſię iura in his terris inoffenſa manerent.
Erat Hēricus poſt patris interitū rex declaratus,quem Cęleſtinus vt maior accederet authoritas
impatoria appellatione inſigniuit.Henricus Tuſculū pōtifici reſtituit,ille reſtitutū Ro.Po.tradi-
dit,ſed parū prudēter.Eñuero Romani fœdiſſimā ob cladē, & ad recordationem teterrimā circa
Tuſculum Tuſculū & p Tuſculo acceptā,inſigniter Tuſculanos odiſſe,q̄ res fecit,vt oppidū ſibi traditū cō-
diruitur a ſeſtim diruerint,ac tā infenſe,vt vix tā celebris nuꝑ loci extarent veſtigia.Saxa inde Romā trāſla-
Romanis. ta & in Capitolino cliuo ex his quędam diſpoſita.Obſedit Hēricus nōnihil Neapolim, verū orta
Ptolemais in caſtris peſtilētia cū toto exercitu in Germaniā reuertiť.Ptolemais ſiue Accon iam biduo obſeſ-
recipitur. ſa,tādē ea cōditione dedita eſt,vt Barbari q in pſidio fuerāt,ſingulis veſtimētis incolumes dimit-
terenť.Sed quū dominica crux nō reperireť,Ricardus q eos deduxit,crudeliter trucidauit,q a Phi-
lippo educēdi erāt,ſunt cū Chriſtianis cōmutati.Saladinus Ptolemaide amiſſa,q̄cūq́ vrbes viſæ
ſunt ſitu & ope minus idoneę ad reſiſtendū,mœnibus nudauit,& in his Porphyriam, Cęſaream,
Aſcalonē,& Gazā.Ricardus contra Ioppē inſtaurauit,piorūq́ coloniā fecit.Et iam Saladinus de
Hieroſolyma Chriſtianis relinquenda cōſilia agitabat,vt quandoq́ tā longo bello defungeretur

Cęterũ audita Philippi & Ricardi diſcordia,in ea retinenda pſeuerauit.Duoꝝ regum diſceptatio
ex principatus æmulatione eſt orta,quę res nobiliſſimas ſępe victorias deformauit, fuitq; magna
rum cladium cauſa tã ducibus his q̃ exercitibus.Hoc credo vidit Homericus ille Vlyſſes, q vnũ
in bello regẽ,vnũ ſibi optat ducẽ dari.Principatus itaq; cupiditate vterq; alteri fuit impedimẽto
in re bellica adminiſtrãda.Cęteꝝ Philippo Syria decedente,Ricardus maiore qdẽ animo q̃ antea
bellũ geſſit,nec multo poſt priuſve q̃ Philippus ꝓuincia deceſſit,duo ſicarii Conradũ in publico in
terfecerunt,q ex fuga retracti,exquiſitiſſimiſq; cruciatibus affecti,cõfeſſi ſunt coniuraſſe in cędẽ
omniũ Chriſtiani nominis.Iſabella poſt Conradi cędẽ Henrico nupſit Campanię comiti,quib⁹ nu
ptiis Tyrum eſt ille adeptus.Ricardus rex Guidonẽ Luſcinianũ comiter appellãdo,multaq; polli-
cendo eo pellexit,vt ſibi Hieroſolymitani regni iura ꝓmiſerit,quo cõtigit vt Anglię reges in hũc
diem regiam eius vrbis appellationẽ vſurpent,id regia eius gẽtis diplomata edictaq; demõſtrãt.
Auctus his Ricardus Hieroſolymã oppugnare conſtituit,agebatq; eo exercitũ , quum Saladinus
extremũ agmen adortus,haud mediocri affecit incõmodo,inde circa Bethleẽ metatus eſt , ne ex
Ægypto cõmeatus in caſtra ferri poſſent.Anglius rex frumẽtarię rei inopiã veritus,& q̃a iã hyẽs
appetebat,relicta obſidione ad quã Romanus pontifex miſſis etiã in ſtipẽdiũ pecuniis vehemẽter
hortabaẽ,in hiberna Aſcalonẽ conceſſit,nudauerat muris hanc vrbẽ Saladinus,quos hibernoꝝ tẽ
pore inſtaurauit Ricardus,loci opportunitate allectus.Interim Chriſtianoꝝ copię ſupra modum
diminutę ſunt,aliis alio dilabentibus.Piſani quia eo triẽnio quo in Syria fuerãt, tanta cũ Venetis
æmulatione certauerãt,vt res in mutuũ odiũ graueſq; exiret inimicitias,vel q̃a Rhodiacã igno
miniã vlciſci voluerũt,quũ Italiam repeterent in Adriã flexere,Polãq; ſubita vi captã retinere co
nati ſunt,atq; ibi loci hyemare.Veneti(nã & ipſi quoq; ex Syria redierãt)Piſanorũ iniuria accen
ſi,confeſtim eo occurrũt,vrbeq; armis recepta Hetruſcas naues ad p̃ſidium relictas cõcremarunt
maior enim pars claſſis aberat,vt p̃ſidio eſſet aliquot ſuoꝝ nauibus,quę mercibus honuſtę, ex Põ
tica negociatione redibant.Venetus Polã qua parte mari adiacet,mœnibus nudat,non tam iu ei
uiũ inuidiã,q̃ ne Piſani amplius eã occuparẽt ſtationis cauſa illic habẽdę.inde Veneti vt Piſanos
aliqua maiore clade afficerẽt,Metonẽ ꝓfecti,extructę claſſi cũ negociatoriis nauibus Peloponneſi
oram legenti exaduerſo occurrũt,fit pugna,ſed breuis,nã p̃ſidiariis Piſanoꝝ fugatis,duæ merca-
torię captę ſunt.Exarſiſſent hincinde odia multo latius,eſſetq; toto mari apte bellatum, niſi Cęle
ſtini authoritas interceſſiſſet,pacatęq; eius arbitrio res eſſent.Aureus dux ſpõte ſe dignitate ab-
dicauit,monaſticam vitam ſecutus,in cuius locum Henricus Dandulus ſuffectus eſt.Hoc princi
pe,vt qdã ſcribũt,hęc circa Hiſtriã & Peloponneſum geſta ſunt,q̃ ꝑrime de Piſanorum motu me
morauimus.Sequẽti anno quũ iã vernũ tp̃s appeteret Ricardus Hieroſolymã repetiturus ſtudio
bellũ cõparat,nũciaẽ interea Philippũ Galloꝝ regẽ eo cõſilio res Normanicas hoſtiliter infeſtare,
vt ad Angliam inuadẽdã ſibi viã aperiret,quã adept⁹ Ioãni eius fratri regẽdã traderet.Ricardus
veritus ne dũ ꝓcul domo,pro repu.Chriſtiana bellaret,ꝓprii regni iacturã domi faceret,cum Sa-
ladino his conditionibus bellũ cõpoſuit,vt p̃ter Ptolemaidẽ(Tyrus eñ & alia quędã loca minus
illuſtria iã antea a Chriſtianis tenebanẽ)cętera eo triẽnio capta reſtitueret,Saladinus ab Chriſtia
noꝝ rebus omnẽ vim abſtineret.Iu Europã inde reuertiẽ Anglius rex,nec ita multo poſt bello ca
ptus magno auri pondere eſt a ſuis redẽptus.Geſſit inde cũ Philippo grauiſſimũ bellũ,ſępeq; acie
duo reges cõflixere,Cęleſtino pontifice reclamãte deteſtãteq; id bellũ ceu Chriſtianę rei calamito
ſum,ꝑ quod Syria hoſtibus ꝑderẽ.Saladino eñ vita defuncto,quippe qui ꝑ id tẽpus deceſſerat,
nulli dubiũ fuit quin minimo conatu res Chriſtiana ĩ ea terra ĩ ĩtegrũ reſtitui potuerit.Fert(quã
do eo venimus vt de Saladini interitu mẽtio fieret)in funere interiorẽ eius tunicã lanceæ trunco
ſuſpẽſam,in modũ trophei p̃latã,p̃cone clamãte,Saladinus Aſię dominator ex tãto regno tantiſq;
opibus nihil ſecũ p̃ter hoc vnũ defert,ſpectaculũ tanto rege dignũ,cui nil aliud ad ſummã laudẽ
defuit p̃ter Chriſti fidẽ.Cæleſtinus quia Saladino extincto magnã ſpem p̃ceperat Hieroſolymę re
cuperandę,Henricũ ad Aſiaticũ bellũ hortaẽ,iam eñ ex Tancredi morte trans citraq; Farum fue
rat regno potitus,id negociũ q̃a imparator obire nõ potuit,aut potius noluit,Magũrinũ antiſtitem
& Saxonię ducẽ cũ exercitu miſit in Syriã.Profectus eſſet ad id bellũ & Philippus Galliæ rex,niſi
Saraceni ꝑ id tẽpus Hiſpaniã vlteriorẽ ex Mauritania inuaſiſſent,regeq; eius terrę capto Bethicã
ſubegiſſent,nũc Granata eſt.tenuerũt iã inde terrã ipſam Saraceni vſq; ad hanc ætatẽ. Ferdinan
dus rex Hiſpanię his paucis annis impietatẽ gẽtis inde ſuſtulit,qđ ſuo fit poſtea loco dicendũ.Cæ
terũ q̃a Saraceni p̃ſenti victoria ferociores facti haud quieturi videbanẽ,neceſſitatẽ Philippo ipo-
ſuere in Europa remanẽdi.Germani q ab Hẽrico miſſi ſunt,Berythũ muniuere ab hoſtibus deſti

Diſcordia ducũ cala-mitoſa.

Angliæ re-ges Hiero-ſolymę re-ges.

Venetoꝝ & Piſanoꝝ ſimultas.

Saladini in teritus.

Granatæ amiſſio.

tutũ,& Ioppenſes leuarũt obſidione,erantq; & Hieroſolymã bello petituri,quũ Cęleſtini mors eſt
in Syriã nunciata.Obiit Cęleſtinus anno ſexto ſui pontificatus,vir inſigni pietate,& cui vna præ
cæteris cura ſemp̃ hæſit aĩo,vt Hieroſolymã ex impiorũ manibus extorqueret. Huius opera fue-
Cęleſtini opera. rũt,põtificię ędes in Laterano,& ĩ Ioãnis Zacharię tẽplo qđ ibi loci eſt,æneæ fores, & ad Apoſtoli
baſilicã in Vaticano põtificia domus,magno,vt tũ res erãt,apparatu.dedit & Vetulonenſi eccle
INNOcentius.III. pontifex. ſię antiſtitẽ.Innocentius tertius Cęleſtino ſucceſſit,q̃ continuo honore inito eo animũ intendit ne
Aſiaticũ bellũ interpolaret,nã Hẽrico mortuo,q̃ p̃ idẽ tẽpus quo Cęleſtinus deceſſit,Germani qui
ad id bellũ p̃fecti fuerãt tumultuari dicebãtur,nec vt in officio perſtarent,literis aut pollicitatio
nibus potuit vllis põtifex impetrare:& vt oĩa in peius abirẽt haud multo poſt Ioãnes rex Anglię
Ricardũ fratrẽ interfecit,regnũq; parricidio adeptus,a Lodouico Philippi filio qui tũ in Gallia re
gnabat,graui bello petitus eſt.Tũ vero vouiſſe fertur,ſi regnũ ſibi incolume manſiſſet,futurũ vt
Anglia & Hibernia vectigales eſſent apoſtolicæ ſedis,magnũq; auri pondus voto nuncupauit,qđ
Hibernia vectigales. duę illuſtres inſulę quotannis Ro.ponti.pẽderẽt,ſui itaq; voti damnatus,quũ ipſe,tũ ſucceſſorum
plęriq; qđ rite votũ erat,ratũ habuere.Per id tẽpus Eremitanus ordo inſtauratus eſt, quũ tẽporũ
iniuria pene ad interitũ p̃ductus eſſet.Inſtaurationis author Ioannes Bonus Mãtuę natus,eiuſdẽ
vir p̃feſſionis:Germani q̃ Magũtini antiſtitis ductu,Hẽrici auſpiciis in Syria belligerabãt, vbi de
Hẽrici interitu ſunt certiores facti,nõ p̃mio,nõ p̃cibus,nõ Innocentii pontificis authoritate flecti
potuerunt,vt in p̃uincia ampliꝰ eſſe vellẽt,conſternati aĩo,magno Chriſtianę rei detrimẽto Syriã
relinquũt,Ioppenſes ab illorũ deceſſu cõfeſtim oppugnati ſunt,nec quũ deditionẽ vltro facerent,
eã recepit hoſtis, vi igit̃ capti ad vnũ crudeliter trucidant̃,vrbs funditus euerſa.& iam res in Sy
ria pro deſperatis haberi.In Europa Bela rex Pannonię per id tempus vita deceſſit,duo ab eo filii
relicti,Henricus maior natu,& Andreas,huic quia maior multitudinis erat fauor conciliatus, vi
Att.Hẽrici facinus. ad ſe regnũ trahebat,eratq; iam res armis decernenda,quũ Henricus arduũ facinus auſus , ſed a
regis indole minime abhorrens,in aduerſam fratris aciẽ inermis ſeſe immiſit,regale ſceptrũ gerẽs
clara teſtatus voce velle ſe experiri ecqs in regiã p̃geniẽ auderet manũ inĳcere.Tũ vero accidiſſe
aiunt,vt Henricus vbi ad cõſpectũ venit fratris,trepidãtibus cũctis qui circa illũ ſteterãt magis q̃
ſęuiẽtibus,maior natu,ac p̃inde fortior minorẽ fratrẽ in veſtigio obtruncarit,ſic ille neſcias maio
re animo an felicitate ſibi regnũ ſtabiliuit.Eſt & in Germania ſeditione laboratũ,aliis impii nomẽ
ad Othonem Saxonię ducẽ trahẽtibus,Philippũ aliis p̃ferẽtibꝰ,hoĩem Germanici ſanguinis atq;
Hetrurię ducem,quẽ Hẽricus moriẽs tutorẽ filio reliquerat,& vt latius ſerperet diſcordia,Philip
pus rex Gallię Othonis fauebat partibus,Ricardus Anglię Hetruſco duci.Innocentius pontifex
ne incendiũ qđ huiuſmodi fomitibus alebatur,in Chriſtiani noĩs p̃niciẽ gliſceret,Othonẽ decla-
rauit impatorẽ,ab his iam antea noĩatũ,quibꝰ impatoris eligẽdi ius erat. Nec Philippus deſtitit
bellũ cõparare,Hetruriã in Italia p̃ſidiis firmat,& in Germania Sueuiã.Idẽ fecit & Conſtantia ab
Henrico vidua nup̃ relicta,q̃ vt ſibi & Federico filio quẽ puerũ adhuc pater reliq̃rat, regnũ ab ol
externa iniuria tueret̃,cis vltraq; Siculũ fretũ opes regni ſtudio firmat.Erantq; res Italiæ his mo
tibus magis ſollicitę q̃ bello obnoxię,quũ Innocẽtius oĩa ſua cõſilia ad reipu.Chriſtianę vſum re-
ferens,cũ plęriſq; externoꝝ ducũ egit vt in Turcos arma induerẽt,quod illi quũ pontificis tũ hu-
manę pietatis ſtudio cõmoti,cũ quatuor milibus equitũ & quingẽtis,peditũ octo milibus in Italiã
deſcendere. Erant Veneti in Delmatico bello parando occupati,nam Iadera quinto rebellauerat,
quũ Tranſalpini duces Venetias venere,claſſem ſibi mercede q̃rentes,qua copias in Aſiam tranſ-
mitterent. Veneti rãrã gerẽdi belli occaſionẽ ex inſperato oblatã haud aſpernati,mercenariam nõ
Att.foederis conditiones. ſolũ his operã deferunt,ſed in bello etiã adminiſtrando ſocietatẽ ita pacti ſunt,vt Delmatiæ ſtatu
pacato,vbi qcq̃d bello receptũ eſſet,Veneti vt antea tenerẽt,bellũ in Aſiã ea conditione trãſferre
tur,vt quęcunq; ex hoſte loca caperent̃,dimidiũ Venetis cederet,& foedus in hæc ſancitũ,ſimulq;
Bellicus apparatus. opulenta claſſis inſtructa eſt,q̃ ducẽtas & quadraginta habuit naues,ſexaginta triremes bello in-
ſtructas,onerãrias ſeptuaginta,& centũ viginti Arcilia,ſic eñ dicũt Veneti nauigia ad conuehen
dos equos,Gręci Hippagones vocant.Dãdulus dux ad id bellũ p̃fectꝰ eſt,etſi debilis viſu,quo pe-
ne priuatꝰ fuerat,vt alio eſt loco ſignificatũ,Hemanuelis fraude.Externi duces Balduinus & Hẽ
ricus,hic diui Pauli,ille Flãdrię comites,Bonifaciꝰ Mõtferratẽſis,& Lodouicus Allobrogũ comes
Tergeſtini & oẽs Hiſtrię accolę,q̃ maria curſu infeſtabãt,tãto belli belli apparatu perterriti, ſub pri
mũ claſſis appulſum ad Hẽricũ mittũt,q̃ veniã iplorẽt.Data eſt pax Hiſtris,cẽtũ vini ãphorę tri-
buti noĩe imperatę,quarũ dimidiũ Tergeſtini darent,reliquũ Humagenſes, & vt Venetias irent
qui in publica verba iurarẽt,p̃petuò ſe tributũ daturos,p̃mãſuroſq; in fide,quam vltro ſui maio-

res a Venetis olim ĩplorafſent.Ex Hiſtria Iaderã claſſis admota eſt,fuitq́ ea oppugnatio oĩm opi
nione lõgior,multus cruor vtrinq́ fuſus atrociorib⁹ ꝓliis q̃ circa oppidũ geſta ſunt cũ Pãnonib⁹
qui ꝓſidio vrbi erãt.Poſtremo Iadera armis recepta,cęterũ vt materia toties rebellãdi vni ciuitati
adimeret̃,qua mare ſpectat moenibus nudat̃.Hyẽs interea magnis ſęuire coeperat ꝓcellis, placuit
itaq́ hic tandiu eſſe,quoad vere appetẽte mare fieret tractabile.Et iã mediũ hibernorũ tẽpus exte
rat quũ Alexius Iſachii Conſtantinopolitani prĩcipis filius q ſceleratas domeſtici hoſtis manus
effugerat,ad Venetũ ducẽ & ſocios venit.Hic puer ſupra ætatem multa de perfidia & crudelita
te patrui queſtus,q Iſachiũ patrẽ,cuius beneficio magno auri põdere fuiſſet olim a Turcis redem
ptus,atq́ ita humane tractatus,vt q̃uis multo minor natu eſſet,vixerit tamen ſemper cũ eo impe
rante ex æquo,ſubita vi oppꝛeſſum priuaſſet luminibus,priuatũ arctiſſime vinxiſſet,vinctũ ĩ foedũ
& tetrum carcerẽ coniecifſet,orare ꝓinde multũ obteſtariq́,vt ꝑ veteri patris ſui ĩ omne Venetũ
nomẽ beniuolentia,ꝑ fide,ſocietate,hoſpitio,proq́ oĩbus beneficiis qbus ille rẽ Chriſtianam circa
Bizantiũ ac toto ſuo imperio aliquãdo iuuiſſet,afflictis reb⁹ ſuis opẽ ferrent,ne patris orbitatẽ in
maioribus q̃ cęcitas ipſa attuliſſet,tenebris diutius iacere,ne ſe puerum patre oĩbuſq́ neceſſitudi
nibus orbatũ,oĩ ope & auxilio deſtitutũ,patria domo,paterno ĩperio porro fugatũ,inopẽ & egenũ
errare paterent̃.Polliceri adhęc ſi in priſtinã fortunã reſtitueret̃,magnũ auri põdus , ꝓmia multa
& magna,q̃ recepto imperio bona eſſet fide ꝓſoluturus.Mouerũt ducũ aĩos pueri lachrymę,& tene
ra ætas,cui facile fauor conciliat̃,ſed magis ꝓmia q̃ ꝓmittebant̃,nã ꝓter cętera ſpes ꝓtẽdebat̃, fore Att.occaſi-
vt ſi Alexius cũ patre imperiũ recuperaſſet,Cõſtantinopolitana eccleſia Romanæ ſubiiceret̃. quæ onẽ Vene-
oĩa ab his q eius fugę erant comites,fuerat puer edoctus,vt credere par eſt.Talia enĩ polliceri vix to & ſociis
multa ætate ꝓuectis ĩ tanta cõſternatione ſuccurriſſet,nõ modo huic q nõdũ pueritię annos fue oblatam.
rat egreſſus.His conditionibus ad prima veris ſigna duces ꝓfecti Bizãtiũ verſus curſum ĩtẽdũt,
poſt claſſis diſceſſum cõtinuo in Delmatia tumultuatũ eſt:Iadrenſes ſubita rebellione oĩa circa ſe
turbare ſunt adorti.Exarſiſſet multo latius is motus,niſi eximprouiſo Rainerius Danduli filius q
proprinceps relictus a patre fuerat,ex Venetiis cum aliquot nauibus ex ĩprouiſo in Delmatiã de-
latus,defectionem nuper motam oppreſſiſſet:Iadrenſes obſides dare iuſſi ſunt,qbus acceptis,paca
to prouincię ſtatu,Rainerius domum cũ claſſe reuerſus eſt.Galli duces interea cũ Veneta claſſe
per Helleſpõtũ ĩgreſſi,ad Boſphorũ vſq́ Thraciũ ꝓceſſerãt.Oblecerat Alexius q multo pri⁹ reſci
uerat de bello qđ in ſe parabat̃,catenã ad fauces ſinus qui inter Bizantiũ iacet & Peram.ſedet hic
locus e regione Bizãtii,modico traiectu diſtãs,vñ illi nomẽ ĩditũ credibile eſt.Dũ igit̃ hic hęret
claſſis,nã niſi catena diſcuſſa nulla ſpes dabat̃ oppugnandę vrbis,venerũt ex Creta inſula legati,
qui inſulã publico noĩe dediderũt Alexio puero,eã deditã & receptã Alexius Bonifacio Montfer
ratẽſi viro impigro,arctaq́ cõſanguinitate ſibi iuncto tradidit habẽdã,nec ita multo poſtq̃ Cretẽ
ſes cum his venere,catena q̃ ſinui ꝓtendebatur,violẽtiſſimo Cethęę vnius impulſu diffracta eſt,ſi
mulq́ Veneti ſinum ingreſſi,Gallorũ copias in terrã expoſuẽt.Cõtinuo itaq́ vrbs terra mariq́ op
pugnari coepta,obſtruxerant Gręci fauces interioris portus viginti triremibus ad pugnã inſtru- Bizãtiũ op
ctis,arctiſſimoq́ nexu ĩ anguſto collocatis,eſtq́ biduo hic laboratũ,perulcit tñ Venetus, atq́ hac pugnatur.
quoq́ parte non ſine magno certamine portũ irrũpit,& a terra cruentum eſt ꝓlium cõmiſſum cũ
Theodoro Laſchari,qui Alexii imperatoris erat gener.Is facta ex vrbe eruptione aliq̃diu Gallos
tumultuario ꝓlio fatigauit,poſtremo victus,magnaq́ ſuorũ cęde in vrbẽ cõpellit̃. Atrocior inde
oppugnatio eſt vrbẽ terra & aquis odorta,coniectuſq́ ignis in vrbica ædificia incẽdiũ concitauit
ingens.Venetis in muros euadẽtibus & in vrbẽ irrupturis aduerſa vi Græci reſiſtunt, ægre vrbs
primo die eſt defenſa,nocte q̃ deinceps ſecuta eſt,Alexius imperator deſperatis rebus, vxore & li-
beris relictis,occulte fugã occupat,magno auri pondere apud Irenẽ filiã,vnã ex ſacris virginibus Alexius im-
humi defoſſo.Patefacta Alexii fuga,Iſachius ſolutus cuſtodiaq́ eductus in mediũ producitur, & perio exci-
Alexius puer in vrbem incredibili oĩm fauore accipit̃,vterq́ a multitudine ſalutat̃ imperator, ma dit.
gnæ vtrinq́ gratulationes,ſed q̃ ob miſerabilẽ ſenis orbitatẽ non caruerint lachrymis . Poſt hunc
itaq́ ſenis & filii congreſſum Iſachius ꝑ cõcione ꝓnũciat ſe oĩa ꝓbare,& ꝑ ratis habere q̃ fili⁹ cũ
Venetis Galliſq́ ſuę dignitatis aſſertoribus pactus fuiſſet,& iam animũ ad id vnũ ſenex intende-
rat,vnde ꝓmiſſum aurũ ſociis expediret,quũ morbo ex aeris inſolẽtia cõtracto morit̃. Nec minor
inde extitit Alexii cura in exoluẽda fide,vt nõ ſolũ q̃ deberent̃ benemeritis ducibus ꝓſtare parat⁹
eſſet,ſed iuuare etiam commeatibus & auxiliis in Aſiã trãſmiſſuros.hęc ille aĩo agitare,quum in-
grata ciuitas iã antea ſeditionibus aſſueta,meliora euertit cõſilia,orto nãq́ ĩ vrbe tumultu, mul-
titudo cũ clamore in Alexii domũ minaciter irrupit,ibi maledictis & conuicio iactantes,q́ diſſol-

uen'ꝫ pecunię ſtudio,quam temere puerilitérꝗ auariſſimę gẽti & Gręci nois inimiciſſimę promi
ſiſſet,non dubitaret nobiliſſimam vrbẽ veteribꝰ fortunis ſpoliare.Hic puer tã atroci motu ſibi ti-
mens,cõſilio ſupra aetatẽ vſus,alta voce ꝓnũciat futurũ ſe in ſuorũ ciuiũ poteſtate.Cõpreſſit vox
illa ex ore principis audita nocturnũ tumultũ,poſtridie cõſilio paucis amicorũ communicato,ad
Bonifaciũ ꝓpinquũ ſuũ mittit,vt tertia ꝓximę noctis vigilia,cũ expeditis cohortibus ſibi auxilio
veniret,magnũ ſibi vitę periculũ iſtare a ciuibꝰ dicẽs,ac niſi mature adeſſet ,fore vt breui actũ de
ſede iperioꝗ audiret,orare ꝓinde obteſtariꝗ vt puero & cõſanguineo cõſiliorũ idigo,i apto diſcri
mine ſubuenirer,daturũ ſe operã vt porta qua vrbẽ inuaſurus eſſet,ad tps pateret.Fuit in iis qui
eius conſilii participes erãt,Alexius cui Myrtilo cognomẽ erat,alii Murciphũ ſcripſere,hunc Iſa-
chius ex infima plębe multis & magnis honoribꝰ ad dignitatẽ euexerat,homo igit̃ ambitioſus&
ad omne tetrũ facinus prõptus,Alexii cõſiliũ aperit paucis aduerſę factionis,iniungitꝗ his nego-
cium,vt eadẽ hora qua priore nocte recẽtẽ excirẽt tumultũ,quo excõpoſito,cęterũ praeter bonorũ
opinionẽ exorto,Myrtilus trepidãti Alexio author fuit,ſeſe in abditiſſimã domus partẽ illatebrã
di,hortãdo itaꝗ ac periculi admonẽdo eo ꝓpulit,vt infelix puer funeſto hoĩs cõſilio acqeuerit , ad
locũꝗ dein ꝓductus aſſeruari iuſſus eſt,ipſe cõſilii author in publicũ egreſſus,ꝑ ſpeciẽ ſedandi mo
tus ita ꝑ cõcione verba fecit,vt quũ pſentẽ ſtatũ terũ q̃ſtus docuiſſet quantũ periculi immineret
ciuitati,ab iis qui terra & aquis eã circũſederẽt,nõ puero opus eſſe diceret,ſed viro aliquo prudẽ
tia nõ vulgari atꝗ eodẽ fortiſſimo,q ciuitatẽ & res impii manifeſto piculo labãtes virtute & conſi
lio erigeret.Eſt itaꝗ quod maxime optabat,cõſecutus,vt pars vna multitudinis eũ pfectũ vrbis,
altera belli ducẽ,tertia imperatorẽ declararit,ipſe ab ea declaratiõe cõfeſtim ſatellitũ ꝓpinquorũ-

Att.Alexii Myrtili facinus.

ꝗ caterua ſtipatus,ſeſe ex publico ꝓripuit in Alexii domũ,ac puerũ quẽ antea veneno petirũ ne-
care nõ potuit,eliſo gutture propria necauit manu,homo tã perfidus q̃ igratus,peperitꝗ ſummũ
Iſachii beneficiũ ſummã ingratitudinẽ.Cõſtituit primo Myrtilus Venetos hinc,īde Gallos pelle
re armis,cęterũ terreſtres copias prius ſuaſurus,ita aciẽ inſtruxit,vt in fronte ſacerdotes eſſent cũ
Deipatę iconibus.Fuitꝗ ab initio acris pugna,ad vltimũ Gręci cum ſtrage & multa caede in vrbẽ
pro victis cõpelluntur.Icon virginis Graecis adẽpta eſt,id in bonũ omen Itali Galliꝗ verterũt, ta
ti certã ſibi ex eo portẽdi victoriã,ꝙ numẽ coelicolis & mortalibus populare,a Gręcis ad ſe tranſ-
iuiſſet:tũ vero ad hanc defectionẽ iterũ foedus inter Venetos & Gallos eſt ictũ (oẽs eñ ſceleratũ
Myrtilũ bello ꝑſequẽdũ cenſebãt)ſcriptũ eſt in nouo foedere,vt qcqd vrbiũ,inſularũ, locorũꝗ ex
Conſtantinopolitano imperio bello quęreret̃,dimidiũ Galli duces haberent,reliquũ Veneti.alii vt
tertia pars Venetorũ eſſet ſcriptũ prodidere,quibus ipſa diuiſio quę poſtea facta eſt , haud dubie
aſtipulatur.Vrbs inde octo & ſexaginta dies oppugnata,tantaꝗ animorũ pertinacia quãta nunq̃
antea,Veneti ſicut in priore oppugnatione,Graecis muro deiectis aliquanto prius q̃ Galli a ma-
ri vrbẽ occuparũt.Alexius vbi vrbẽ vna ex parte captã vidit,cum vxore a pellicibus magnaꝗ vi
auri,intẽpeſta nocte Bizãtiũ reliquit.Cuius fuga poſteaq̃ palã facta eſt,ciues ancipiti malo deſtitu
ti,nã hoſtis iã murorũ parte potitus erat,magis ꝑtinacia quadã q̃ ꝓ ſpem vllã in armis repoſitam
habebant,aduerſa vi reſiſtũt,mittũtꝗ ſimul ſacerdotes cũ Iconibus ad Venetos q muros tenebãt

Bizantiũ a Gallis & Venetis capitur.

veniã ſupplices orant,mittunt̃ & q a Gallis pacẽ expoſcãt,nec incaſſum miſſę pces,recipiuntur de
diti,portę Venetis Galliſꝗ pateſiũt.Bizãtio recepto quindecim viri creati ſunt,quorũ impatoris
eligẽdi poteſtas eſſet,atꝗ illud expreſſum,vt ſi Galli nois impator crearet̃,Veneti darẽt quẽ ſuae
vellẽt gẽtis antiſtitẽ,Veneti ex electorũ numero quinos dedere,Flandrẽſis & diui Pauli comites,

BALduinꝰ imperator creatur.

totidẽ,Montferratẽſis Allobrogũ duces numerũ impleuere.Horũ ſuffragio Balduinus Flandren-
ſis imperator creatus eſt,Veneti Thomam Maurocenum,priuo ſuffragio,vrbis antiſtitem creant.
Is Romã venit ad Innocentiũ põtificẽ,quem adeptę dignitatis fecit authorẽ.Fuit annus ille quo
hęc circa Bizantium geſta ſunt,milleſimus ducẽteſimuſſecũdus humanę ſalutis. Anno qui ſecu-
rus eſt,omnia quę ſub Iſachii impio fuerãt,ꝑter Hadrianopolim,Gallicis Venetiſꝗ armis ceſſere.

Diuiſio Cõſtãtinopolitani impii.

Multi mortales ex tota Gręcia Latini nois odio Hadrianopolim ꝓfugerũt.Galli duces cõficiendi
belli ſtudio,quicqd vrbiũ,prouinciarũ,vectigaliũ fuerant ex foedere ſortiti,Balduino imperatori
attribuũt,additũ pſenti munificentiae,vt quęcũꝗ locã imperii poſtea reciperẽtur,velle ſe ꝓnũciarint
omnia Balduini nomine recepta videri.Scribunt quidã quartã imperii partẽ illi datã,inde qđ reli

Creta iſula Veneto ceſſit.

quum fuit in duas partes diuiſum,quarum vnam ſine Veneti ex foedere ſortiri.Caeterum quia id
totum,qđ eſt Venetis datum,in inſulis,quę in Ionio & Ægeo ſunt,abſumebatur,eſſetꝗ tũ Creta
inſula Bonifacii,non multo prius ab Alexio illi vt ſupra eſt demõſtratum dono attributa: Baldui
nus ad tollẽdã diſcordiam,& vt ſociis,quę ꝓmiſſa eſſent,ex fide ꝑſoluerẽtur,Bonifaciũ Theſſaliae

regē declarauit,Inſulāq; illi adēptā Veneto noī tradidit habēdā,q̄ oīa vt firmius tenerent,Henri
cus dux Venetus Marcum Sanutū,& Rabanū Carcerīū,ad Bonifaciū miſit in caſtra,q Galli tūc
ad Hadrianopolim habebāt,hi Balduini decreto ampliſſimiſq; muneribꝰ datis,facile tenuerūt vt
Mōtferratēſis princeps ius,qd Alexii munere q̄ſitū in ea inſula habuit,Veneto noī libēs cefferit.
Sub id tp̄s Thomas Cōſtātinopolitanus antiſtes,Roma reuerſus,quatuor triremes, q̄ ī ſupplemē
tum claſſis mittebant,domi paratas īuenit,qbꝰ vſus,quū Bizātiū decreto peteret, p̄teruehēs Del
matię & Macedonię orā,Raſugiū recepit,& Dyrrachio,quā vrbē Cōſtātinopolitani imperatores
pene incultā reliq̄rāt,p̄ſidiū īpoſuit.Hic p̄peri nauigatiōe vſus,vbi Bizātiū venit,pōtificis nomi-
ne diadema,cęteraq; impatoria ornamēta Balduino attulit,qbꝰ Galliū,celeberrimo mortaliū con-
uētu,Mautocenꝰ antiſtes īſigniuit.fuit lux illa nō Venetis ſolū & Gallis,ſed & Gręcis lætiſſima,
Fuerūt p id tp̄s,quo hęc circa Bizātiū geſta ſūt,viri īgenio clari.Helymādus Frigidi montis,mo- Viri illu-
naſticę p̄feſſionis,q de tēporibꝰ ſcripſit.Papias,q de verborꝫ ſignificatiōe opus magis copioſum,q̄ ſtres.
aut eruditū,aut elegās.Hynerius Lucerna iuriſſciētię doctiſſimus,Is ad iuris interp̄tationē Gloſ-
ſemata primꝰ,vt fert,īuenit.Duo Boſſiani Cremonēſes ambo,eadē diſciplina clari.Azon Bononi
enſis Boſſiani auditor,quē niſi valde p̄baſſet Baldus,nūq̄,vt credere par eſt,illius toties meminiſ-
ſet.Legit ſumma iuris eiꝰ noīe,q̄ ī hac ſcriptorū cōgerie,qua hodie legulei p̄muntr,haud in poſtre
mis cēſet habēda.In hęc tp̄a cōferūt qdā Carmelitanę familię ortū,res haud dubie a Carmelo mō
te Syrię eſt,qd & nomē ip̄m arguit.Eſt Carmelus quū aliorū quorūdā p̄phetarū,tū Helię & He
liſei īcolatu,in Syria nobilis,id credo ſecuti Anachoritarū nō pauci numero locū tenuere,q demū
Almerici Antiocheni antiſtitis op̄a in vnū coiuere,quū antea ſparſim circa montem agitarent:tū
primū igit & honeſta p̄cipiēdo,& parēdo humiliter,ſub vno aliquo agere cœperūt.Fuit forte iu-
xta fontē,q Helię dictꝰ eſt,vetuſtius Deiparę phanū in eo mōte,hic prima cœnobii ratio illis ini-
ta.ſuntq; fortaſſis īde Carmelitanę virginis fratres nūcupati.Incidit prima hęc īſtitutio ī Alexan
dri tertii tp̄a,verū q̄a neq; vitę īſtituto,neq; cultu,neq; cerimonia vlla nitebatr nouꝰ ille cœtus, ab Carmelita-
ortus qdā,nō res legitima īſtituta viſa eſt a principio,verā itaq; originē arbitrati ſunt qdā,q̄ anno rū origo.
poſt circiter q̄nquageſimo ſecuta eſt Innocētii tertii pōtificatu.Albertus Hieroſolymitanus anti
ſtes,apoſtolicę ſedis legatus,his in Eremo agētibꝰ certā obſeruationis dedit formā ex Baſilii inſti
tuto q̄dā mutuatus,Attributū eſt palliū verſicolor ex albo & canuſino circulatum, quali dicitur
Helias propheta olim vſus.Creuit familia haec breui lateq; in multas diffuſa eſt regiones, eratq;
vbiq; gratus p̄pheticus pallii habitus,Cęterū quo magis luxurioſa erāt incremēta eo plus īuidiæ
apud multos nouę religioni cōflabatr,eſtq; ob id multifariā oppugnata.Honorius tertiꝰ pallii for
mā ademit velut religioni parū cōuenięrē,p circulato & verſicolore albū eſt illis datum,ita vt ſub
eo canuſinati eſſent,ſic vterq; color retētus.Viri ī ea familia ſanctitate & doctrina clari,Cyrillus,
vtiliter multa ſcripſit,Frāciſcus Martineus,Gerardus Bononienſis,Guido Papiniacēſis,& alii plę
riq; numero.fuerunt ſacerdotio illuſtres qdā,& in his Petrus Caſeius Hieroſolymitanus antiſtes.
Pudet locorum & religionis huius initiatorū immēſum numerū referre,quē ī cōmētariis Carme
litani cuiuſdā alioq mīti nois,repio:niſi forte ſit ī numero error,p mēdacio haud dubie refelli poſ
ſit,vt ſeptē milia ſint hodie cœnobiorū & quingēta Carmelitani nois,ī qbꝰ ſacris operātr cētū octo
ginta & ampliꝰ initiatorū milia,q̄ ſi oīm Chriſtianę pietatis religionū cœtus in vnū cōferas, vix
vt arbitror,tā īgēs expleatr numerꝰ,ſed tm̄ abeſt vt fidē meā ī eo obſtringā,vt ne relatū qdē in hoc
videri velim tāq̄ dignū duxeri cui fides haberetr.In hęc tp̄a īcidit Scytharū expeditio illa memo-
rabilis,qua īmēſa vis hoīm.patriis mōtibꝰ egreſſa,qua p̄te terra ipſa ad Indiā ſpectat,Parthiā pri Schytarū
mo p̄data eſt,mox Mediā,Aſſyriā,Perſidē,Armeniā p̄uagata,ī Sarmathas p̄ceſſit, hic circa Meo- expeditio.
tim victrix gēs ſibi ſedes fixit.Et ex authoribꝰ quos ſequimur,tā ieiune ne maligne dicā p̄diderūt
rē lōge memorabilē,vt nec qui Seytharū hi fuerint ſciri poſſit,nec q̄ imperii ab his cōditi appella-
tio,nos Armeniū Aytonū ſecuti,ad Tartaros Scythicā gētē,eā relationē attinere arbitramur,cu-
ius regni originē ī hęc tp̄a ille coniicit.Sed de his in p̄te p̄imi voluminis diligēs apparebit expli
catio.Eadē tēpeſtate Innocētii,qui tū pontifex erat,auſpiciis Almę Trinitatis ordo cepit exordiū, Trinitatis
Ioāne Matēū & Felice Anachorita authoribus,q quū aliquādiu ad frigidū cetuum Meldēſis agri ordo.
fuiſſent,iuſſi ambo ſunt p quietē Ro.pōtificē adire,vitę inſtitutū ab eo petituri.iā pōtifex & ipſe
nonnihil antea p̄uidit eos affuturos ſimili oraculo inſtructus.Cęterū benigne accepti pallio ab eo
albo ſunt ambo amicti,cęrulea & rubenti cruce inſignito,quali habitu cæleſtis nuncius pōtifici ſa
cris operanti aſtitiſſe fertur duos in manibus captiuos habēs,qd viſum Innocentius ſecutus almę
trinitatis fratres eos & qui dein futuri eſſent appellari iuſſit de captiuorum redemptione.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ, LIBER SEXTVS.

PROVIDENTIA Euenit,vt credere æquum eſt,non caſu,ꝙ Innocētio
tertio ſedēte,multū ſit innocentiæ virtus illuſtrata,multū & religio,in=
nocentię mater,nā & Carmelitana,vt ꝓximo eſt loco demōſtratum, per
id tēpus religio vel orta eſt,vel tū demū in lucē edita,& duo Chriſtianę
pietatis lumina terris affulſere,quibus multo maxima parte Orthodo=
xa creuit fides.authores incrementi huius, Dominicus Calaguritanus
Hiſpani generis,& Franciſcus Aſiſias,in Vmbria Italiæ regione ortus,
Diuus Dominicus & Franciſcus Aſiſias. æquales hi,vterꝗ enim alterū vidit,& hic qdē ſanctitate clarus, & ille,
ſed numeroſa familia clarior Italus,ꝙ ex eo orta eſt.Hiſpanus ille cano=
nicus ab initio fuit,ac cū paucis,quos ſibi delegit ſocios,qui diuina po=
tius fuerint ꝓuidentia oblati,nouā inſtituit obſeruationē,nouūꝗ habitū iis q ſecū cōmilitiū face
rent,quiꝗ poſtea facturi eſſent,cādidā tunicā induxit,nigro pallio ſuperiecto,& ab humeris ad ca
put ſcapulari tegmine,nec tātū pietatē colere docuit,ſed pietatis lucē ſua ꝑdicatione,vnde nomē
habent,longeꝗ lateꝗ terris omnib⁹ ꝓpagare,nec tātū ꝑcipere hęc Calaguritanus,ſed facere etiā,
Chriſtū regē imitatus,nam & Toloſę hęreſim iādudū gliſcētem,mira celeritate cōpeſcuit. Vidit
Innocētius tertius nouū inſtitutū,miratuſꝗ eſt,Honorius qui illi ſucceſſit ratum apoſtolica fecit
authoritate.Nec facile ſit referre quot numero viri ſanctitate & doctrina clari,in ea familia exti=
terint,& ī his vt familię lumina dicant,Thomas Aquinas,Innocētius,Petrus Martyr, & alii mul
ti,q partim diuorū ſunt numero aſcripti,partim beatorū appellationē ſortiti.Cēſebant quum hæc
Prędicatorū conuentus & initiatorū numerus. cōmētaremur,vna & viginti ꝓuincię Prędicatorū,cōuētus ſiue cœnobia quatuor milia centū qua
draginta tria,& ī his initiati ſex & viginti milia quadringēti ſexaginta,quorū circiter mille quin
gēti eſſent Theologicę ꝓfeſſionis magiſtri,multi ꝑterea familię huius in Armenia,& Æthiopia,
quę eſt ſupra Ægyptum,hodie Indiā vocāt,peregrinātū adhęc congregationes,circa Bizātium,
quorū numerus iniri nō poſſit,vt plane ſignificāt illi,qui de hac re ad me cōmētarios dedere. Et
Dominici Calaguritani tā inſigniter creuit familia ipſe totā prope Europā peruagatus ad annū
humanę ſalutis tertiū & vigeſimū ſupra duodecies cēteſimū,Bononię eſt vita defunctus.Grego=
Frācīſci inſtitutum. rius nonus diuorum catalogo aſcripſit,vt ſuo poſtea loco explicabit.Humilior Franciſcus,qui vt
ſcribūt quidā Aurelii Auguſtini ſacris initiatus,calceatuſꝗ & ſcortea zona cinctus aliquādiu cō
ſpectus eſt,inde reputās animo illud Euāgelicę hiſtorię quo ſanctiſſimi iubētur apoſtoli neꝗ binas
tunicas,neꝗ ſacculum habere,vnicā induit tunicam natiui velleris , funiculoꝗ pręcinxit, pedes
nudauit,Anachoritā inde egit,viſitur hodie crepido in Apenini iugo,cui Lauernę eſt nomen,vbi
ille diuinis intētus dominicę paſſionis ſtigmata accepit.Quos ſibi pientiſſimi inſtituti fratres ab
initio optauit,manifeſto humilitatis argumēto minores dixit.Incidit illud inſtitutū in annū hu=
manę ſalutis ſeptimū ſupra duodecies cēteſimū,raro ac neſcio an vnq̄ verius dixerim,vllū huma
Att. incrementū religionis Minoritanæ. nę pietatis inſtitutū maiora ſenſit īcremēta,totū orbē terrarū vna hęc īpleuit familia,quadragita
ꝓuincię,qbus Minoritanū nomē eſt inſertū,in cuſtodias diuidunt,cuſtodię ꝗ multę ſunt numero,
in conuentus & loca.Franciſcus Antracinus Theologicę ꝓfeſſionis homo,in iis cōmentariis quos
ad me de huiuſmodi re dedit,ſępius teſtat,difficile ſibi videri locorū numerū poſſe ab vllo inueni
ri ſed multo difficilius initiatorū,q vt idē ille,cęteriꝗ de eadē re a me appellati cōiectura aſſequū
tur ſint hodie ad ſexagita milia numero.Sępe & hoc fando audirū,Magiſtrū vniuerſi ordinis pol
liceri quādoꝗ auſum Pio pōtifici maximo expeditionē ī Turcos parāti,ex ſeraphici Frāciſci fami
lia triginta bellatorū milia,q bellica munera nauiter obire poſſent,nihil ſacrorū cultu interpella=
to. Verū hęc ꝗ parū liquido tradunt in medio turius erūt.Inſtituit qd ſatis cōſtat,Aſiſias ille,hu
militatis & cōtinentię doctor,diuerſum ab eo quē diximus ordinē,hūc pauperū qdā dixere, diuæ
ꝗ Clarę attribuit,conſtat hic ordo plurimū muliebri ſexu,tantaꝗ initiatorū vis eſt vt hic quoꝗ
numerus late oībus terris diffuſus iniri nullo modo poſſit.Sequit tertius ab eo ex eodē fonte ma
nās,Pœnitētes dicunt,in hoc quoꝗ innumeri mortales,tātoꝗ ſanctitatis ꝓfectu vt plęriꝗ beato=
rum ſint numero aſcripti.ſed plura ꝑcipuaꝗ religionis lumina in primo ordine emicuere,viri ſan
Viri clari Minoritani ordinis. ctitate illuſtres Franciſcus Aſiſias tātę rei author,Antonius Patauinus,Lodouicus regia Gallorū
ſtirpe,Bernardinus Senenſis,Bonauentura,Otho, Accurſius, Bernardus, Petrus & Auitus , qui
vno martyrio cęlū meruere.Theologica ſapiētia clari Bonauētura,cui⁹ nuper mētio incidit, Ioan

nes Scotus,Frãciſcꝰ Mattonius,Ricardus,Nicolaus Lyrẽſis,& alii innumeri:nã florẽ religionis attingimꝰ,Summi põtifices quoq̃ Minoritani noĩs,ſupmi ordinis antiſtites ſex & viginti,infe-riorũ multo maior nũerꝰ q̃ vt facile cõphẽdi poſſit.Nec has mõ acceſſiões ſenſit Chriſtiana pie-tas,Innocẽtii põtificatu,ſedit eñ ãnos duodeuigĩti,ſed Eremitanus ordo,q erat iã ppemodũ ex-tinctꝰ,inſtaurat̃.Sũt & Crucigeri Lateranẽſi cõuẽtu pbati ſupmo Innocẽtii ãno, q ſalutis fuit hũanę duodecies cẽteſimꝰ,ac quintuſdecimꝰ,quũ peſtilẽs eẽt Romę hereſis orta, magnuſq̃ ex ea motꝰ extitiſſet,multi q tũ forte ĩ vrbe erãt,cruce ſignati,ĩ Syriã credo ituri, aut certe ĩde reuer-ſi,Innocẽtii hortatu peſtẽ illã ĩ horas gliſcẽtẽ nauiter extinxeſt,qdã Albinẽſem ab authore, vt reor,eã nũcupaſt hereſim.Placuit adeo factũ,vt põtifex Crucigerorũ nomẽ ppe ad ĩteritũ pdu-ctũ,erexerit authoritate ſua,ornaritq̃ priuilegio haud vno.Sed res multo antiqor eſt,oĩmq̃ or-dinũ poſt põtificiã dignitatẽ vetuſtiſſima,ſi vera ſunt quæ hoĩes eius religionis ad me primor-dium rei regrẽtẽ,lõgiore ſermone exſcripſerunt.Cletus,q Petri primi põtificis fuit diſcipulꝰ & mox tertio ab eo loco põtifex,cæleſti nũcio monitꝰ dicit̃ crucẽ habẽte,vt hoſpitalẽ domũ funda-ret iis q Romã pegre venitẽt religiõis cã,eſſẽtq̃ ibi pſto,q itinerib' feſſos comiter exciperẽt,pieq̃ reficerẽt,geſtarẽt hi ppetuo crucẽ.monumẽtũ dñicę paſſiõis.Rẽ his prĩcipiis ortã (nam paruit Cletꝰ oraculo)Cyriacus Hieroſolymitanus antiſtes,quẽ Iulianus apoſtata occidit,primꝰ illu-ſtrauit ac nõnihil auxit,mox Innocẽtii tertii põtificatu multo illuſtrior facta,ĩde quartꝰ Inno-cẽtiꝰ religionẽ ppe adultã optimis excoluit ĩſtitutis,tribuit & Alexãder tertiꝰ multũ huic ordi-ni,multoq̃ venerabiliorẽ reddidit ſuo diplomate.Habitu olim coloreq̃ ĩdiſcreto vſi ſunt, po-ſtremo Pii ſecũdi põtificatu,Mãtuano cõuẽtu,datũ vt cęruleo tñ vterent̃,crucẽ geſtãt veteri ĩ-ſtituto,vñ ĩditũ familię nomẽ.Viri in his ſctitate clari pter Cyriacũ, Raynaldus & Sollicitus, q cũ eo martyriũ ſubiere, Vẽtura Spoletanꝰ,Liberiꝰ regis filiꝰ.Crucigerorũ loca hodie quinqua-gĩta nũero.Subit nunc illa reputatio q̃ Frãciſci Aſiſiatis & Calaguritani Dñici ordines, & q Eremitani dñr,experti ſũt velut diſſidiũ qddã ĩ ſuo quiſq̃ ĩſtituto,vt ex vna duę ſint velut fami-lię factę,nõ cultu,nõ cerimonia,ſed obſeruatiõis diſcrimine,vt q primo inſtituto acgeſcũt,multo remiſſiꝰ agãt vacẽtq̃ plurimũ cõtẽplatiõi,alii paulo liberiore vita ſacrarũ literarũ ſtudia ĩpẽſiꝰ q̃ illi aſſectent̃.Balduinꝰ,q poſt Bizãtiũ a Gallis & Venetis captũ,fuerat ĩpator declaratꝰ intra annum quo fuit ĩpio potitꝰ vita deceſſit.Sũt q ſcribãt ad Hadrianopolĩ victũ ĩ hoſtiũ ptãtẽ ve-niſſe,atq̃ ĩ vĩculis morte cõſũptũ,alii Bizãtii aiũt fato defunctũ.Hẽricꝰ eiꝰ frater ex Hadriano-poli reuerſus imperator ſalutat̃.Nec Dãdulus dux multũ fuit Balduino ſupſtes,Bizãtii obiit an-no ſui principatꝰ tertiodecimo,ĩ Sophię atrio ſitꝰ eſt.Prodiit ĩ lucẽ fatidicũ carmẽ qd referre nõ pigeat,vel qa apũ quoſdã pSibyllino receptũ video,aut q̃ ad Hẽricũ cuiꝰ nũc fit mẽtio attinet. Æneadũ inqt glĩa (nã a Cõſtãtino orſa ẽ Sibylla,ſi Sibyllę fuit id vaticiniũ) Bizãtium deducet̃ eruntq̃ Danai ĩ robore delicato,vſq̃ ad Leonẽ ſexaginta pedũ,donec catulos eiꝰ vrſus deuoret hũc Aqla deſpecta vrſum diſſipet,Aqlã hircꝰ obũbret.pullũ voret aqlę,fietq̃ portẽtũ ĩ Adriacis aqs cõgregatio,cęco duce hircũ abigẽt,Bizãtiũ pphanabũt.hircꝰ nõ balabit ãplius,nec gallus cãtabit vſq̃ dũ ſexaginta tres pedes & pollices nouẽ diſcurrãt.Rõanum inqt impiũ qd Cõſtãti-no pricipe accidit,Bizãtiũ trãſferet̃,eritq̃ pacatũ vſq̃ ad Hemanuelis imparoris tpa,q vixit an-nos ſexaginta,huiꝰ liberis perẽptis Andronicꝰ impium ad ſe trahet,quẽ author carminis vrſum appellat.Iſachus ab Hemanuele pgnatus deſpectus antea Andronicum obtruncabit.Alexiꝰ Iſa-chum fratrẽ Gręcanico ritu barbatum,ĩſidiis exceptũ,priuabit luminibꝰ,priuatum in vincula cõiiciet,ẽ & Alexiꝰ Iſachi filius ab eo victus,vt ſcribũt qdã,q ruptis vinculis ad Venetos pfu-git.tũ Veneta arma Gallicis iũcta,Dãdulo duce,quẽ Hemanuelis fraus viſu priuauit,ĩ Gręciã trãſibunt Bizãtio capto.Gręcis impium auferet̃,tũ neq̃ imparor Græcus neq̃ antiſtes, quorũ hunc Gallum illum hircum vaticiniũ appellat.annos tres & ſexaginta & mẽſes nouẽ nõ erunt in Gręcia.& fatidicum illũ carmẽ hoc habuit,in quo nihil ſane fuit cui nõ ſuus reſpõderit euẽ-tus.Poſt Hẽrici interitum Petrus Cianꝰ Sebaſtiani q princeps fuit,filius,dux eſt Venetiis crea-tus.Viri Veneti noĩs q Bizantii agebãt,Prętorẽ ſibi Petrum Zenum ea cõditione legunt,vt is demum magiſtratus p rato haberetur,ſi princeps & populus Venetus probaſſent,res publico decreto pbata eſt.Per idẽ tps Theſſalia recipit̃.Bonifacius Mõtferratẽſis receptæ ex Balduini decreto,rex declarat̃,erãtq̃ iã oĩa Græci imperii ſubacta,pręter Hadrianopolim q̃ diu circun-ſeſſa multifariãq̃ fatigata,capi non potuit,Valachorum gẽte vltra Danubium ſita a Græcis q eã vrbẽ tenebãt ſtipẽdio acceſſita.Igitur qa nihil aſſidẽdo pficerẽt,Hẽricus imperator & Bo-nifacius omiſſa obſidione,Bizantiũ repetunt,cæteras imperii partes ordinaturi. erãtq̃ res cira

Eremitanꝰ ordo inſtauratur.

Crucigeri probantur.

Crucigerorum incrementum.

Diſſidium in tribꝰ religionibus.

Att. fatidicum carmẽ

cā Bizātiū ſi nō letę,nō tñ aduerſę,quū Saladinꝰ Iconii pꝛīceps Sataliā vrbē Grecā,ꝗ Chriſtia-
ni duces ī Aſiā traiecturi aliquoties fuerāt vſi,ſubita vi adortus cepit,captā diripuit, cędes per
Satalia a Turcis capitur. oēm ętatē & ſexū euagata.Sita eſt vrbs ī ora Ciliciæ,vnde nūc ſinꝰ nobiliſſimꝰ nomē habet,olī
Iſſicꝰdictꝰ.Eſt & alia impioꝝ manꝰ ꝑ idē tp̄s ex Aphrica Nilmimolini Tunetani regis ductu
Europā tumultuoſe adorta,primoꝗ ad Toletū caſtra fecit,quo terrore motꝰ Innocētiꝰ publico
edicto oīe Chriſtianū nomē hortatꝰ eſt ad eā terrā ꝑiculo eximēdā,multi mortales ex Gallia
ſunt ad id bellū ꝓfecti,quoꝝ auxilia Hiſpani nō receperūt,ſuſpectū credo erat Gallicum nomen
iꝑi gēti.Cæterū externis viribꝰ repudiatis,domeſticis nequeūtibꝰ aut nolētibꝰ Aphro hoſti reſi-
Aphri Hiſpaniam inuadunt. ſtere,magna eſt clades Hiſpanis eo bello accepta.Apher vtrāꝗ Hiſpaniā ſine vindice populatꝰ
Arelatum vſꝗ ꝓceſſit.Tā fœda iniuria demum ꝓciti Hiſpaniarū reges,ad vltionē cōſurgunt,
iungūtꝗ in vnū copias quatuor eiꝰ terrę reges,Caſtulonis,Aragoniæ,Burdegalę, & Nauarræ:
eſtꝗ nō multo poſt cū Aphris magno ꝓlio cōcurſum.Fuit ea pugna Chriſtianis ꝓſpera;Nil-
mimolinus victus,copiiſꝗ pene exutus,oīa ꝗ in Hiſpania tenebat ꝓter Granatā Beticæ vrbem
tot regū opibꝰ impar factꝰ,breuiter amiſit.Sed dū hęc alibi fiunt, iterea Otho īpator a Philip-
po,cui ꝓlatꝰ fuerat ī impio,nō vno ꝓlio ſupat:poſtremo in Coloniā Agrippinā cōpellitur , vbi
obſidione fatigatꝰ,quū ex vrbe ī hoſtē erupiſſet,eſſetꝗ eo ꝓlio inferior,a Colonieſibꝰ excludit,
vrbs Philippo dedita eſt,quo haud multo poſt fraude interfecto, Otho in Italiā trāſgreſſus ab
Innocētio impii inſignia accepit .Veneti interea quum oēs Ægei fere & Ionii maris inſulas ex
impii diuiſiōe fuiſſent adepti,eſſetꝗ earum numerus ingēs,paucis publico ꝓſidio retētis,cæte
Inſularum diuiſio. ras hominibꝰ Veneti noīs,vt ꝗſꝗ hāc vel illā temere occupaſſet,tuēdas reliquerunt, ſic multi
velut in Colonias miſſi,cū liberis & vxoribꝰ ac tota domo in īſulas migrarunt,qđ icciꝛco factū
ſcribunt qdā,ꝗa ciuitate maioribus rebus circa Bizantū occupata, paſſimꝗ inſulę a maritimis
prædonibus fœdarentur,apparebat breui futurum vt in his ꝗ ſine ꝓſidio eſſent frequēs iniuria
acciperetur.Placuit itaꝗ priuatis opibus minores inſulas defenſum iri,quādo maioribꝰ curis ci
uitas implicata,publicis nō poſſet.Igit̄ ditiſſimi qꝗ & qui vnā duaſve triremes alere poſſent,
priuoꝗ ꝓſidio tueri,qđ ſorte obtigiſſet, velut in vacuū veniſſent,alii alias adepti,ſibi merum
mixtūꝗ ī illis īpiū ꝯſtituere,erātꝗ res Venetę ī hoc ſtatu.Otho interea impii inſignia adeptus,
Phaliſconē mōtē & alia ꝗdā pōtificię ditiōis loca repēte occupat,Federico Siciliæ regi , fuerat
is Federici impatoris ex Hērico nepos,bellū infert.Hāc Othonis intēperiē auerſatꝰ pontifex,eū
nunciis & literis cōmonet,vt bello abſtineat.Pergit nihilominꝰ ille Federicū oppugnare,tū ve-
ro Innocētius ira ꝓcitꝰ, Othonē anathemate notatum imperii titulo priuat.Quā Siculo bello
cām Otho ꝓtēderit,parum liꝗdo tradit̄,nō vna tñ eſſe potuit:nā & reſiduū odiū in Philippum
Federici tutorē,Othonē ad id bellū impuliſſe videri poteſt,aut qđ magis credo,ſuſpecta fuit il
li adoleſcētis nobilitas,ꝙ patre & auo impatoribꝰ natus ad imperii faſtigiū magno oīm fauore
Abrogatur Othoni imperium. aſpiraret.Nec Otho fruſtra æmulū formidare:nā vbi Germani duces qbꝰ impatoris creādi ius
erat,de pōtificis anathemate deꝗ imperii abrogatione reſciuerunt,eā occaſionē cōplexi,Federi
cum viginti annos natū impatorē ſuo ſuffragio creant.Otho Italia digreſſus,vt Saxoniæ rebꝰ
cōſuleret,opportunitatē dedit maximā pōtifici oīa eccleſiæ loca recipiēdi,quę Saxones occupa
uerāt.Et res Italiæ ꝑ id tp̄s ſic habebāt,Almericus interea,alii Armericum ſcribunt,rex Cypri
qꝗ & Hieroſolymę titulum vſurpabat,ꝗa frigide nimis rē adminiſtraret,a Chriſtianis ducibꝰ
qui in Aſia adhuc erāt,regia appellatione priuat̄,Ioāne Brenianico multę celebritatis in re mi-
Noui apparatus ī Turcos. litari viro ex Gallia accerſito.Is cū valido exercitu Cōſtātinopolim primo venit,claſſeꝗ ab Hē
rico imparore adiutus copias Ptolemaidē deportauit,anno ſalutis humanæ milleſimo ducēteſi
mo nono.Nec ita multo poſt ꝗ claſſis eo appulſa eſt,Cōradi Mōteferratēſis filiā vxorē duxit, cū
ꝗ Hieroſolymitani regni titulū recepit, quū vrbs & regnū Ipioꝝ iterea armis teneret̄,eiꝰ vrbis
recuperādę magnā ſpē Brenianici virtus nouaꝗ affinitas fecit.Satagebāt interim Veneti inſu
larū,ꝗs nuꝑ ſortiti fuerāt,ꝗ etſi plęrꝗ numero priuatę ceſſerāt ditioni,priuatiſꝗ opibꝰ defen-
derent̄,eſſetꝗ interim maioribꝰ curis reſpublica occupata,nequa tñ occaſio prædonibus relin-
queret̄ in res ſuas ꝑ ocium graſſandi,claſſem publice inſtruūt,Rainerii Dādulī,Rogerii Perma
rini ductu circa ſuperi maris īſulas agēdā:ꝓfecti ꝓſidiariꝗ claſſis vrbe digreſſi, ad exitū Hadria
Leo Vetranus pirata. ci ſinꝰ Leonē Vetranū Genuēſē maritimi curſus fama,tēpeſtate illa,illuſtrē obuiū habuere.Hūc
ī ꝓtātē redactū Corcyrę ſuſpēdio necarunt,mox ī Pelopōneſū trāſmittūt,ex Metone Crotoneꝗ
duabus maritimis vrbibꝰ ꝓdones eiiciunt ꝓſidioꝗ firmāt.Tenebāt circa Pelopōneſum & toto
Ægeo,vſꝗ in Helleſpōtum,alii Venetoꝝ alias inſulas,vt quiſꝗ vnā aliquam vel plures publi-

eo fuerat decreto ſortitus.Marcꝰ Dãdulus & Iacobus Viarus pari iure Callipolĩ:Marcꝰ Sannu
tus aliquot ciuibus in ꝑtẽ ditionis aſſumptis,Naxũ,Parũ,Herinã,Andrũq;:Rabanus Carcerius
Eubœã,cũ ꝓximo Euripo:Andreas & Hẽricus Glaſiſi Tenũ & Myconẽ(recẽtiores Micolas di
xere)Philocolũ,olim Philocãdrũ,& cũ iis quã nũc Stalimĩnũ,ꝓ Lẽno,dicũt. erãtq; aliis inſulis
alii potiti,quum Hẽricꝰ cognomẽto Piſtator,Malliacę̨ orę princeps,Genuẽſiũ fretꝰ opibus,Cre
tã inſulã conatus eſt Venetis adimere,eſſetq; voti cõpos factus,niſi Raineriꝰ Venetę claſſis ꝓfe
ctus celeri occurſu hoſtẽ ꝓueniſſet,eſt itaq; nõ ſolũ inſula defenſa,ſed interceptę etiã ſunt qua-
tuor Genuẽſiũ triremes,& ĩ his Vetranꝰ vt qdã literis ꝓdidere,extremoq; eſt ſupplicio affectꝰ.
Is motus,vt qdã ſcribũt,Venetis curã iniecit colonię ĩ Cretã mittẽdę,ac tũ Candacẽ, nunc Cã
diã dicunt,coloniã factã eẽ aiunt,ex patricio ordine eqtes eo miſſi ſunt,ex plębeio pedite s.nec
ꝓpterea Genuẽſes incœpto deſtiterunt,ſed inſulã nobiliſſimã Venetis ĩuidẽtes,turbare illiꝰ ſta
tũ inſidiis,nouoq; nauiũ apparatu:Veneti ad hos Ligurũ motꝰ infrĩgẽdos Ioãnẽ Triuiſanũ cũ
nouẽ nauibꝰ in Gręciã mittunt,is ĩ Siciliã delatus,cõſilio an caſu nõ habeo dicere,circa Drepa
num Ligurẽ adeptꝰ maiore qdẽ aĩo ꝙ viribꝰ cum eo cõgreſſus duodecim naues ex hoſte cepit,ꝗ
Genuẽſes clade ꝑculſi,nihil iã inde ſunt mouere auſi.Alii duodetriginta naues circa Siciliã ca
ptas ꝑdideſt,q; ſi vera ſunt ꝗ illi ĩ lr̃as miſerunt,multo maiorẽ nauium numerũ Triuiſano affu
iſſe cõtẽderim,vt nõ ſit abſurdum credere,cũ nouẽ nauibꝰ ꝑfectũ ex vrbe,ſed ĩ opprimẽdo hoſte
multo maiorẽ illi claſſem affuiſſe ex iis cõflatã nauibꝰ,ꝗ iã antea ad ĩſularũ ꝓſidium fuerãt do-
mo ꝓfectę.Per idẽ tꝑs ẽ & cum Patauinis circa Bebias dimicatum:nouę huiꝰ diſcordiæ cauſa
ex Tauriſino ſpectaculo orta,fuit id iuuenile ludicrũ,ſup quo aĩs æmulatiõe accẽſis, iuſta ꝓpe-
modum pugna ĩ aliena ciuitate eſt a Venetis iuuenibꝰ & Patauinis depugnata,irati atq; vtriq;
alteris infẽſi domum diuerſi abierunt,nec ita multo poſt ĩ Bebiano ſolo hoſtiliter duo ꝑpłi cõ-
flixere,fuſiq; Patauini ſunt,atq; ex his quadringẽti numero capti,& cũ his quatuor ſigna mili
Venetorũ & Patauinorum pugna
taria,ſed pax breui ſecuta ẽ,Aqleiẽſis antiſtitis ĩteruẽtu,miſſiq; ſunt Venetias viginti ex Pata
uina iuuẽtute,q ſuo ſupplicio Venetis ſatiſfacerẽt,ab his eñ orta erat diſcordia.Veneti inuio
latos dimiſeſt,captiuoſq; reſtituſt.Per idẽ tꝑs ſunt & Corcyrã Coloni aliquot miſſi a Venetis
atq; hi ex numero nobiliũ.Sed dũ hęc ĩ Italia geruntˀ,Hẽricꝰ ĩꝑator Chriſtianæ pietatis obſeruã
tiſſimꝰ,ſe adiutorẽ ꝓbuit Rõani põtificis,legato ad hoc Bizãtium miſſo,vt Græcos ſubigeret
ad Rõanæ eccłiæ ritum ſuſcipiẽdum,vix ea res moueri cœpta eſt, quum ſeditio ingẽs ciuitatẽ
inuaſit Græcis reclamãtibꝰ imꝑatoris officium eſſe arma curare,nõ ſacra,ſatis ſupq; a ſe datum
Gręci ſuum delirium tuentur.
q; ſuã paſſi eſſent eccłiam Romanæ ſubiectã renunciari.Hẽricus,relictis cum ſua ꝑtinacia Gręcis,ad impii cõſtitutionẽ cõuertitˀ,Bonifacii filium Theſſaliæ regẽ declarat,cętera domi foriſq;
prudẽter diſponit,ꝗ ad rerum ſuarũ ſecuritatẽ ꝑtinebãt,veteres ſocios oĩ officio affectatˀ,no
uos cõparat,eratq; ſapienti adminiſtratione oĩa meliora facturus,quum ipſe quoq;,vt Balduinꝰ
frater,immatura eſt morte cõſumptus.Petrus Anteſtorẽſis comes,magno oĩm cõſenſu in de-
functi locum imꝑator declaratˀ,q Romã cum vxore ꝓfectus,ad Laurẽtii phanum extra muros
impii inſignia ab Honorio accepit.Is eñ Innocẽtio ſucceſſit. ſed hæc aliquanto poſtea ſecuta
ſunt.Eñuero Innocẽtio adhuc ſedẽte Otho impii dignitate priuatus fœdus iniit cum Ioanne
Angliæ rege auunculo ſuo & Reginaldo Bononię maritimæ vrbis comite.Cęterũ Reginaldus
haud multo poſt a Philippo Gallię rege ꝑincipatu deiicitˀ,ad quẽ reſtituẽdum Anglicꝰ rex fœ
Regum geſta ĩ Gallia.
dus ꝑcuſſit cũ Ferdinãdo Flãdriæ comite.Philippus Flãdriã ingreſſus,Brugã & Gãdauum in-
uaſit,mox vero rege in mediterranea abeunte,Reginaldus eiꝰ claſſem incẽdit, ad Dãmũ oppi-
dum relictã.ſunt hęc vrbium noĩa oĩno recẽtiora.Nec Philippus ob eã cladẽ cunctãtior eſt fa-
ctus,qn Pariſios reuerſus,multo maiore ꝙ antea ſtudio bellũ cõparat,quo terrore ꝑculſus An-
glicus rex ad Innocẽtii ꝓſidiũ cõfugit,vt ipſiꝰ authoritate tegeretˀ,Angliã Hiberniãq;,vt ſupra
eſt mẽoratum,Rõanæ ſubiecit eccłię,magnũ auri põdus tributi nomine in omne tꝑs pollicitꝰ,
qđ ipſe libens & ex ſucceſſoribꝰ nõnulli rite diſſoluerunt.Sunt q tradãt,qđ nõ multum diuer-
ſo loco diximꝰ,id voto datum nõ põtificis merito.Nec multo poſt Otho cũ copiis in Flandriã
deſcẽdit,& Ioãnes rex Andegauos in partes belli traxit,obſeditq; Monadium,id trans Ligerim
eſt loco nomẽ,vnde a Lodouico Philippi filio deiectus eſt,congreſſus inde ꝓlio Lodouicus cum
Othone in Tornacẽſi agro,medio pugnæ ardore equo deiicitˀ,eſtq; ibi ſuorum hoſtiũq; cõcur-
ſu pene obtritus.Cæterum media ſtrage reuulſus & in equũ ſublatꝰ,victoriæ cõpos fuit.Otho
victus ad duo milia hoĩm amiſit,quum trecẽti nec amplius eſſent a Gallis deſiderati,ſunt & ſi-
gna Othoni adempta eo prælio,ſicq; inſigni clade & ignominia affectus in Saxoniam ſe inglo-

Qui Venetorũ quas ĩſulas tenerent.

Origo Genuẽſis belli.

rius recepit,vbi breui poſt,mortẽ obiit.Apud quoſdã reperio Federicũ,q iꝑio Othoni abroga
to in eius locum ſucceſſerat,Aqſgranum obſidione fatigatũ cepiſſe,vbi ex Innocẽtii authorita
te iterũ ſit corona inſignitꝰ,q vt ſe gratũ põtifici ꝓbaret,crucẽ extulit tãq̃ Chriſtianæ rei ĩ Sy
ria laborãti opẽ laturus,Fundanſq; principatum Rõanæ ecclíæ dono dedit.Innocẽtius cõuen
Att.celebrẽ conuẽtũ in Laterano. tum in Laterano habuit celebrẽ,de Aſiatica expeditione relaturus, cui Conſtantinopolitanus
antiſtes,& Hieroſolymitanus interfuere,primarum eccleſiarũ antiſtites ſeptuaginta, ſuffraga-
nei quadringenti numero,vndecim abbates,& illuſtriũ cõuẽtuũ magiſtri octĩgẽti,duorũ impe-
ratorꝫ & quinq; regũ legati.Satis cõueniebat de bello aduerſus impios decernendo,ſed quo mi
nus res patari poſſet,Genuẽſium & Piſanorꝫ obſtabat diſcordia,q maritimo inter ſe bello diſce
ꝑtabãt,iã & Ciſalpina Gallia inteſtinis armis laborare cœpat ꝑ id tꝑs,ad quos motꝰ matute ſe-
Innocẽtii opera. dãdos ex Roma põtifex ꝓfectꝰ,Perufii fato deceſſit.Eius opa cœnobiũ pietatis ad almũ ſpiritũ,
& vermiculatum opus in Vaticana Apoſtoli baſilica circa Arã maximã,oĩbus tẽplis,Sacris ędi
bus quæ tum Romæ fuerunt,argenti librã ſingulis dono intulit,vt inde argenteus calix confla
retur,quo res diuina fieret.Id factum obtrectatores interpretabanť,ad abolendã infamiã inſani
opis,ne oĩa ſua in vnũ opus cõtuliſſe videreť:Turris eminẽs,q̃ hodie Romæ viſitur,ab eo fun-
data eſt,& ad ſũmũ ꝑducta,quã ſuę familię cognomẽ ferre voluit,vt Comitũ dicereť.Eſt id no
mẽ nunc quoq; clarũ Rõæ inter principes familias vrbis.Habuit ejus põtificatꝰ annos duode-
Almerici hæreſis. uiginti,quo tꝑis ſpatio Almericus hæreticus Pariſiis dãnatus eſt,ꝙ ideas creari diceret ĩ mẽte
diuina,quum in deo oĩa æterna ſint,& ꝙ nullum ĩ charitate cõſtitutis pctm̃ aſcribereť. non de
fuerunt q Almerici delirũ affectari maluerĩt,q̃ a recto & vero ſentire,adeoq; multi numero hĩ
fueřt,vt res nõ ſolũ verbis,ſed armis etiã ſit decreta,Simone Mõtferratẽſi & Dominico Cala-
guritano,q̃ adhuc in humanis agebat,Almerici ĩpietatẽ ĩpugnãtibꝰ,hic verbo,ille vi & armis.
Honorius pontifex. Honorius Innocẽtio ſucceſſit,ad hũc põtificẽ nuꝑ creatũ venit Petrus Antiſiodorẽſis,vt ſupra
eſt ſignificatũ,a quo imꝑatoriis inſignibꝰ ornatus,cum Ioãne Columna, ſupremi ordinis ãtiſti
te retro abiit,mittebať is in Pãnoniã ad arma in Turcos cõparãda,vbi vero Brunduſium ven-
tum eſt,imꝑator Venetis nauibꝰ cum vxore & liberis exceptus,in Delmatiã trãſmiſit, Ioanne
antiſtite ad cõparãdum bellum ꝑmiſſo,ĩpe conatꝰ eſt Dyrrachiũ Theodoro,q Epirum obtine-
bat, adimere. Gerebat is ſe ꝑ imꝑatore Græciæ,Veneti aliquãto antea ĩſtaurauerãt,ille exim-
prouiſo ſuo inſederat ꝓſidio,Veneto itaq; nomini gratificaturus imꝑator,tum qa ĩpſi æmulum
infenſe oderat,aliquãdiu Dyrrachium fruſtra oppugnauit.Theodorus ĩterim pacis ſtudiũ aſſi
mulãs Antiſiodorẽſi inſinuatꝰ,ex hoſte breui ſit hoſpes,imꝑatorẽ itaq; comiter inuitatum me-
dio cõuiuio obtruncat,neq; fœdus nuꝑ ictum,neq; hoſpitalia iura reueritꝰ.alii circa nemoroſa
Theodo. te trum facinus. Theſſaliæ loca,q̃ Tẽpe vocãt,inſidiis a Theodoro exceptũ ſcribũt,atq; ĩ poteſtatẽ redactũ ĩ vi-
culis aſſeruatũ.Tepulus Bizãtii ꝑtor,cognito principis caſu cũ Theodoro in qnq; annos fœdꝰ
ꝑcuſſit,& cum Turcis in biennium.Nec ita multo poſt Robertus Petri filius ꝑ Pãnoniã & My-
ſiam Conſtantinopolim venit,vbi confeſtim eſt imperator ſalutatus. Fuerit ne Robertus in co
mitatu patris,diuerſiſq; ab eo itineribus cum matre Bizãtium venerit,an aliunde fuerit accer
ſitus poſt illiꝰ caſum,ii quos ſeqmur parum liquido ꝓdunt.Fuit qđ ſatis cõſtat, Robertus Ve-
neti nõis adeo ſtudioſus,vt omni ſua præfatione Venetum ducẽ chariſſimum imperii collegã
appellaret,qđ ii etiã q præceſſerant,feciſſe dicunť.Fuit huius quoq; perbreue imperium, enim
uero ꝓdiuitis matronæ filia in coniugẽ recepta,quæ vni purpuratorum fuerat deſponſa,ĩ ma-
gnum famæ diſcrimẽ incidit.Enimuero prior ſpõſus cõtumeliæ impatiẽs, in Roberti domum fa
Violatur impatoris coniunx. cto cũ hoĩbꝰ ſuę factionis ĩpetu puellã truncis naribꝰ deformat,puellæ matrẽ q̃ noui cõnubii
fuerat author domo abſtractã in mare ꝓcipitat.Robertus irarũ plenus Romã ꝓfectus eſt,mul-
tũq; apđ pontificẽ de domeſtica iniuria queſtus,quũ inde vero Bizãtium rediret,in Achaia de
ceſſit.Nõ poſſum nõ mirari,adeo tum nullas imperatoris opes fuiſſe vt priuatam iniuriã ꝑ ſe
vlciſci nequerit,niſi ad pontificẽ eã detuliſſet,velut Bizãtii plus poſſet põtifex q̃ impator : ſed
conjectare libet,aut tum Robertum abfuiſſe,quum domi ea clades accepta ẽ,aut ſi poſt ignomi
niã acceptã domo ꝓfectus eſt,eo cõſilio Romã petierit,vt a põtifice imperii coronã acciperet,
non vt domeſticum deploraret dedecus.Quod ſcribere tanto quidẽ fuit abſurdius,quãto pon-
tifex minus erat idoneus author,ad eiuſmodi iniuriã vindicandã.Sed quæcunq; Romã eundi
fuit illi cauſa,peregre rediẽs moriť,filio admodũ puero,ex altera credo cõiuge,relicto,cui Ioan-
nes Breniacus,Hieroſolymitanus rex filiã deſpondit,tutoriſq; nomine aliquandiu rex imperii
magno oĩm conſenſu adminiſtrauit.& hæc circa Bizantium.Columna antiſtes,q in Pãnoniã

fuerat miſſus,ingētes copias ꝑ id tp̄s,aut certe nō multo prius in Syriā deportauit,fuit eiꝰ expe
ditionis princeps Andreas Panonię rex,q Vt Venetoꝝ nauigio vteret̄ in traiiciendo exercitu
Delmatię iura,quāobrē ſępe fuerat ī ea terra armis diſceptatū,Veneto nomini remiſit.Damia Delmatiæ iura.
ta vrbs Ægypti poſt Pānonis in Syriā acceſſum aliquādiu obſeſſa ē.Fuit hæc olim Æliopolis
ab Ælio principe qui eā triplici muro cinxit,particulaq; Nili deducta in inſulæ formā redegit.
Cæterū dū Æliopolis oppugnat̄,Cordirius Mēphiticí regis filiꝰ,q Hieroſolyma ꝑſidio obtine
bat,oī̄ retinēdę vrbis ſpe abiecta,ſi Æliopolis caperet̄,Hieroſolymā muro nudauit,Turri Da
uidis,Tēplū & ſacratiſſimū Chriſti ſepulcrū,intactū reliqt,Chriſtianorum, q perpauci ea loca
incolebāt,ꝑcibꝰ fatigatus.Interea ad Æleopolim nonnihil eſt fame laboratum ab his qui vrbi
aſſidebāt,biſq; Mēphiticus rex(Sultanū hunc vocant)caſtra in hoſtiū cōſpectu poſuit,q quum
neq; ꝓuocatione,neq; cōuicio ad pugnā elici poſſent,impetū in Pānones & Gallos fecit:nā non
vna gēs,neq; dux vnus,ad id bellū cōuenerat.Chriſtiani duces,q in eā occaſionē parati ſtabāt,
vbi impiū vidēt hoſtē temere vallum ſubire,repēte dāt ſuis ſignum ad erūpēdū.ſunt itaq; non Capit̄ Æliopolis.
ſolū caſtra defenſa,ſed hoſtis cum multa cęde a caſtris repulſus.Perſeueratum īde eſt ī obſidiōe,
ac qntodecimo mēſe q̄ Æliopolis obſideri cœperat,vi capta eſt,triginta milia captiuoꝝ īde ab Federicus
ducta,apud quoſdā ſcriptum repio.Romę interea Honorius pōtifex Dominici Calaguritani re ſecundus.
cēs inſtitutum ꝓbauit,& Federicum ſcđm,qa poſt Conſtātiæ matris deceſſum pontificiam di
gnitatem vexare adortus eſſet,imperatoria dignitate priuauit.Fama hæc duoꝝ Chriſtiani no
minis principum inter ſe diſſidētium,ad hoſtē delata,in cā fuit vt Mēphiticus rex multo ma
iorē q̄ vnq̄ antea contraxerit exercitū,proceſſerunt Chriſtiani duces illi obuiā ad Nilum vſq;
Ioānis cardinalis q in caſtris erat ſuaſu.Hic callidus hoſtis,ſimulato metu,paululū retro abiit, Art. hoſtiū artem.
vt Europei duces locum,quē ſemel occupauerāt,audacius tenerēt,cataractis īde Nilꝰ repēte pa Æliopolis
tefactus,oīa inundatione compleuit,vt vbi minimum,aquæ cubito vno extarēt ſupra terrā Pā amittitur.
non,& qui cum eo erant,inopinato malo ꝑculſi,cum hoſte agunt,vt Æliopoli cū captiuis reli
cta,ipſi incolumes in Tyrum abirēt,ſic vrbs nobiliſſima tā longa obſidione q̄ſita hoſtibꝰ relicta
eſt anno ſalutis duodecies cēteſimo alteroq; a vigeſimo,triēnio poſtq̄ Andreas Pānonię rex cū
Rōano antiſtite exercitū in Syriā deportauit.Sunt q Scytharum memorabilē illam expeditio
nem,cuius loco non multū diuerſo mentio incidit,in hæc tp̄a conferant. Chriſtianis ducibꝰ in
Europam reuerſis,Ioannes Hieroſolymitanus rex filiā Federico impatori matrimonio iunxit, Titulus
diuerſam,vt credere eſt,ab ea quā Roberti Conſtantinopolitani Imperatoris filio deſponderat, Hieroſo.
attribuit prætetea regium nomē,& iura Hieroſolymitani regni dotis nomine ipſi genero.Eſtq; regni.
ob eā rē iā inde ſeruatū,vt qcunq; cis vltraq; Siciliæ fretum late ſunt rerū potiti:Hieroſolymę
ſeſe reges ſcripſerint.Ioānes rex in Galliā reuerſus,meliore omnino vſus eſt fortuna,q̄ ad id tē
pus vſus eſſet,quadraginta milia pondo argenti adeptus,Philippi Galliæ regis legato,tantūdē
& tēplarioꝝ magiſtro teſtamento datum.Peregre eſt inde Ioannes profectꝰ in Hiſpaniā,vt Ga
leciani Apoſtoli ædē voto Iuiſeret,quo tp̄e Berēgeriā Hiſpaniæ regis ſororē ſibi matrimonio iū
xit.Per id tp̄s Dominicus Calaguritanus Bononiæ deceſſit,& Federicus impator Hēricum fi
lium Alemanię regē declarauit.Honoriꝰ,qeſcēte Italia,tēpla aliquot vetuſtate cōſumpta repa
rauit,digeſſit & decretorias epiſtolas,Frācíſci Aſiſiatis ordinē ꝓbauit,morit̄ inde anno ſui pō
tificatus decimo,mēſe ſeptimo,in Deiparæ tēplo,qđ ad ꝑſepe eſt,funerat̄.Sub Honorii exitum Motus in
terra adeo grauiter in Alpibus,in Saluioꝝ gente mota eſt,vt quina hoīm milia ſint ædificioꝝ gens terræ.
ruinis obtrita,ex lateribꝰ mōtiū molibꝰ auulſis,atq; ī ſubiectas valles cultu frequētes cū ꝑnicie Diua Clara
hoīm & pecoꝝ ꝓuolutis.Fœminę ſctitate illuſtres.ꝑ id tp̄s fuere.Clara virgo īſignis,q̄ nouū re & Heliſabeth.
ligiōis inſtitutū a Frāciſco Aſiſiate acceptū.nō ſolū pſancte coluit,ſed actū etiā poſteris reliqt.
Heliſabeth Pānonū regis filia,Lathigrani Turigię comitis vxor.hęc qa res terrenas cōtēpſit,il Gregorius
la qa cōtēni oportere & didicit & docuit,cęlū adepta ē.Gregoriꝰ huiꝰ noīs nonꝰ in demortui lo non.pont.
cum ſit pōtifex,fuit is ex Comitū familia & Innocētii tertii pꝛœceſſariꝰ,cōfeſtim honore inito.
Federicum edicto monuit,vt cōtracto exercitu ī Syriā copias deportaret,Hieroſolymā vi & ar
mis repetiturꝰ:recepit ille ꝓuinciā ſibi iniūctā,multāq; ſolertiā adhibuit ī bello mature cōparā
do.Poſtremo edicit vt oēs ſacrę militię addicti,ad certā diē Brūduſiū cōuenirēt in Syriā ſecum
ad bellū ꝓfecturi:Affluxit eo breui ingēs mortaliū numerus, affuit & Lācranius ex Germania
q Brunduſii cum magna militū parte extictus eſt,peſtilētia,an cęli intēperie in æſtuanti regio
ne parū cōpertū habeo.Simulate interea Fedéricꝰ aduerſam valitudinē, fruſtratiq; eo ludibrio pō
tificis,totiuſq; Chriſtiani noīs expectationē,cęterū audita Lācranti morte, Brunduſiū occurrit

diripuitq́ eiꝰ pecuniā, oẽmq́ belli apparatū. Tū quaſi Syriā petiturꝰ, cū parte nauiū ī altū euehitur, nec ꝓcul a Brūduſio aberat, quū repēte retro flexit curſum, velut aduerſis tēpeſtatibꝰ impeditus.

Art. Federici imperatoris artem.

Et Federicꝰ ꝑ hæc rē Chriſtianā ludificari, quum Ioānes rex Hieroſolymitanus expeditiōis huiꝰ phama ꝑcitus, ex Gallia in Italiā trāſiit cū vxore, vt gerēdo bello intereſſet. Pontifex ꝗ res in dies magis tepeſcebat Federici fraude, vt virū fortiſſimū & Syriacis expeditiōibꝰ aſſuetū in Italia detineret, donec ad bellū exiret, Rauēnę & earū vrbiū ꝗ olim in exarchatu fuerāt, adminiſtrationē decreuit, Honorii anathema in Federicū celebrat, reddidiſſetq́ illum grauioribꝰ adhuc cēſuris execratiorē iratus pōtifex, ni Saracenoꝝ nouus terror incidiſſet, ſed gēs ipſa ab Aragonū rege ī Hiſpania quo tumultuoſe trāſmiſerāt, tā valide afflicta ē, vt Valētiā & ex Balearibus vnā victor rex ex his receperit. Proceſſit tādē Federicꝰ impator amicoꝝ ꝑcibꝰ fatigatꝰ, ſed magis Gregorii minas veritus, in Cyprum vſq́, vt Chriſtianis ꝗ in Syria erāt, nouoꝝ ſpē auxilioꝝ ex ꝓximo oſtēderet.

Federici ꝑfidia.

Sed dum ꝓcul domo hoſtium vires explorat, Rainaldus quē Siciliæ ꝑfecerat, res Rōanæ ecclīæ adortus, nōnulla ī Piceno agro loca ſubita vi occupat. erat tum Peruſii Gregorius, Aſiſiū petiturus, vt ꝗ de Frāciſco Aſiſiate vulgo ferebant̃ miracula, ꝑſēs cognoſceret, vidit itaq́ & ꝓbauit, defunctū ſctōꝝ catalogo aſcripſit. Sed dum pōtifex magno piorum cōuētu id ſolēnē celebrat, alius Federici dux Fulginium ꝑ factionē vnā occupat. Cæterum ꝗ temere res mota eſt, tā terror ille facile reſedit, authore eius motus cum paucis ꝓditiōis illiꝰ cōſciis vrbe electo ab ecclīæ fautoribus. Gregorius Federici ꝑfidia inſtructus, ad milites qui in Syria erāt, occulte literas dedit, vt ab eo cauerēt (iā eīm Federicus Ptolemaidē vſq́ ꝓceſſerat) vereri ſe ne ꝑfidum hoīs ingenium rē Chriſtianā afficeret aliqua īſigni clade. hęc ſimul ī Syriā ſcribit, ſimulq́ Ioānē regē cū valido exercitu Rainaldo opponit, iādudū Picenū agrū hoſtiliter vaſtāti. diuerſa ꝑte Columna āntiſtes cū pari armoꝝ robore, alterū Federici ꝑfectū & Saracenos eiꝰ cōmilitii ſocios, ex diuo Germano eiicit, oēſq́ Cāpanię vrbes Capuā vſq́ recipit. Rainaldus & ꝗ in Piceno erāt, audita ſuoꝝ clade, cōfeſtim intra regni ſeſe fines trepide receperūt.

Federicus ad obſequium redit.

Nec ita multo poſt Federicꝰ ex Syria reuerſus pacē a pōtifice implorat, atq́ obſecrat vt ſecū in gratiā redeat, ſibi impii nomē reſtituat, ꝓnuncietq́ ecclīæ vectigalē, ſed nihil hoꝝ ille prius impetrauit, ꝗ cētū viginti milia vnciarū auri ob illata ecclīæ dāna pōtifici ꝑſoluiſſet, ipſeq́ ſupplex ad Gregorii cōſpectum veniſſet. Et Federico ꝑ hæc ad obſequm reuocato, pōtifex Peruſiā ꝓficiſcit̃ res eiꝰ ciuitatis inſpecturus, quā exules nouo quatiebāt motu. Sed dū externę ſeditioni tollendę eſt pōtifex intētus, altera multo maior ac ꝑiculoſior Romæ orta eſt. Hannibal ex Hannibalum gēte tum clara ī vrbe diuite & opulēta cū pleriſq́ e clero in pōtificē cōiurat, tātūq́ illi motum exciuere, quātꝰ vnꝗ alias Romæ ad id tꝑs cōiuratiōe vlla extiterat, exarſiſſetq́ id malum plus nimio, niſi inopina religio offuſa eēt ocl̄is ciuitatis, cæleſtis irę nuncia, nā & Tybris īſolēter vrbē inundauit, ac mox tā fœda peſtilētia ſecuta eſt, vt ex ingēti nuꝑ ciuiū multitudine, vix decimus quiſq́ ſuꝑfuerit.

Gregorii pont. clemētia.

Pōtifex Romā reuerſus, tā atrox facinus clemēter vltus eſt. Hānibalē ſenatoria dignitate priuauit, ꝗ e clero eius flagitii cōuicti ſunt, ſuū errorē faſſi, ſupplices ſatis pōtifici fecēt, inde Roma valitudinis cā digreſſus, Reate, vt aiunt ꝗdā,

Dominici Calaguritani conſecratio.

Dominicum ꝑdicatorii ordinis authorē in ſctōꝝ numerū retulit, & mox paulo Antoniū Oliſiponēſem ex Frāciſci Aſiſiaris aſſectatoribꝰ Spoleti pari cerimonia inſigniuit, deſierat is in hūanis eſſe haud multo prius ꝗ hæc a Gregorio acta ſunt, quum forte Patauii eēt, vbi hodie religioſiſſime colit̃.

Antonii Patauini cōſecratio.

Interea quū Rōæ ſenatoria rogatiōe latum eſſet ad ppl̄m, & ppl̄s ſciuiſſet, vt vrbes & loca vrbi Romæ circuniecta, Rōano ppl̄o pēderēt vectigal, veritus pōtifex neq́s grauior motus ex ea re oriret̃ Anaguiā reuerſus, ꝑſidia opportunis locis diſpoſuit, adhibuitq́ & alia remedia, neq́d temere Ro. moliri poſſet ppl̄us: Inde Romā repetit, ꝗꝗ amicis diſſuadētibꝰ. Hic vero quum recte monēdo caſtigādoq́ ciuitatis intēperiē nihil ꝓficeret, ſed iā res ad aptā vim ſpectaret, iteꝝ ī Sabinos cōceſſit eſtq́ Reate cū Federico de ſumma rei locutꝰ, cōparatūq́ ē ĩter eos, vt iūctis copiis vno tꝑe Romāos bello īuaderēt. Decretum erat pōtifici ferociſſimę ciuitatis ſpūs infrīgere, armiſq́ obſego adigere, ſi aliter neqret.

Art. Federici in pont. perfidiam.

Sed Federicus quum ſēꝑ alias, tum ꝑcipue pōtificē ludificatꝰ ē, qppe ꝗ ī Germaniā ꝓfectꝰ, ſuis occulte ducibꝰ īpauit, vt aduerſus oēs pōtificis conatꝰ, Ro. Po. rebꝰ fauerēt. Sēſit Gregorius hoīs ꝑfidiā, etſi ſero: ſenſit tñ, ac ſimul magna Germanis militibꝰ ꝓponit pꝛęmia ſi ī ſua trāſirēt caſtra, quā ſpē multi nūero ſecuti trāſitionē fecere, hac viriū acceſſiōe pōtificię copię adeo creuere, vt Rōanus exercitꝰ nō ſit auſus cū iis acie cōfligere: breui itaq́ pōtifex Sabinū agrū cū ecclīæ patrimonio recepit, reiectiſq́ Mēphitici regis legatis, ꝗ pacē petitum venerant ꝑ vniuerſam Europā, ex Franciſci Aſiſiatis, & Dñici Calaguritani familiis viros, iā eīm

inſigniter adoleſcere cœpat vterq; ordo,alios ĩ alias dimiſit terras,q Chriſtiani noĩs duces & po
p̄los ad arma ĩ Turcos & Saracenos ĩduẽda,vehemẽti p̄dicatiõe cõcirẽt,hoꝝ opa tãtꝰ mortaliũ
nũerꝰ ad id bellũ ſeſe accinxit,quãtꝰ nũq̃ ãtea,qđ ſciã ad vllo p̄ditũ.Sed dũ idoneꝰ dux q̃rit,põti-
fex iterea Heliſabeth Pãnonię regis filiã,cuiꝰ ſupra mẽtio facta ẽ,vita defunctã ĩ diuoꝝ nũerum
ſolẽni cerimonia retulit.Nec multo poſt Theobaldꝰ Nauarrę rex,Almericꝰ Mõtfortiꝰ,& Hẽricꝰ Heliſabeth
Bariẽſis comes,cum nũeroſo exercitu,p̄ Germaniã & Pãnoniã Thraciãq; ad Boſphoꝝ p̄uene- cõſecratio.
re,hic breui traiectu Aſiã ĩgreſſi Ptolemaidẽ vſq;,p̄ ĩmẽſa terrę ſpatia populabũdi p̄uenere, ſed Nouus in
fuit ea victoria quo feſtinatior eo ad tp̄s breuior,neq; eñ mľto poſt q̃ ĩ Syriã vẽtũ ẽ, Chriſtiani Turcos ex-
duces cũ ĩmẽſo hoſtiũ exercitu temere cõgreſſi,p̄lio ĩ biduũ diſtracto,ĩpi duces,viri alioq; fortes, ercitus.
& q cautiꝰ bellare aut didiceſſẽt,aut q diſcere voluiſſent digni,cũ flore copiarũ ĩ acie mortẽ oc
cubuere,victoriaq; nup̄ ĩchoata,illoꝝ morte e manibꝰ lapſa ẽ.Põtifex tã atroci nũcio p̄culſꝰ,quũ
dolore cõficeret,Romã redire cõſtituit,ſupplicatiões habiturꝰ ad placãdã numinis irã,ſed tur-
bulẽtꝰ ciuitatis ſtatꝰ,eũ p̄riri cõſilio auertit,Petrꝰ Frãgepanꝰ cuiꝰ tũc magnũ erat in vrbe nomẽ, Noui motꝰ
opeſq; p̄ualidę,ex cõfeſſo cũ Federico ſẽtiebat.Ex Peruſia igr̃ Viterbiũ trãſiit põtifex,vt cũ ſuis Italię.
copiis ſeſe Federico obiiceret,q iã Ciſalpinã Galliã trãſcẽdiſſe dicebat̃,ac cõtra ius faſq; ſocias
ciuitates oppugnare,mľtis alioq; cladibꝰ ab Ecelino afflictas.Cœpat Ecelinꝰ nõ multo p̄riꝰ ĩ Ciſal Ecelini ori-
pina Gallia illuſtrari,habuit is Theutonicũ auũ,q ſub Othõe tertio ĩ Italiã duxit ordinẽ vt nõ go.
nulli mẽorãt,alii gregariũ aiũt fuiſſe militẽ:ipſe,vt fert̃,Romę natꝰ ẽ,(ſic eñ ſcribũt qdã) eſt id
ĩ Tauriſino agro oppidũ.Verũ vbicũq; natꝰ ẽ,& quocunq; auo,validioribꝰ copiis,qđ ſatis con-
ſtat,a Federico ſcđo acceptis,Tauriſium,Patauiũ,Veronã,Vicetiã vi ſubegit.Federicꝰ diuerſa
p̄te aui ſui fœdera aſp̄natꝰ,Mediolanẽſes & ſocios p̄lio victos fœdiſſime trucidat. Gregoriꝰ ſo-
ciarũ vrbiũ,q̃ ab eccľia ex cõfeſſo ſtabãt,rebꝰ grauiter afflictis Romã redire cupiebat,obſtabat
Cinciꝰ vrbis Senator,eratq; author pp̄ľo põtificis excludẽdi.Cęteꝝ ĩpiũ Cincii conatũ Iacobus
Capociꝰ ĩfregit,q ſuis fretꝰ opibꝰ põtificẽ ĩ vrbẽ induxit.Durat adhuc Rõę familia hoc cognõĩe Romanoꝝ
illuſtris,cui añ Gregorii tp̄a multum luminis attulit Petrus Rõanæ eccleſiæ ſup̄mi ordinis an diuerſa ſtu-
tiſtes,q Federicũ primum Rõanę eccleſię hoſtẽ infẽſe p̄ſecutꝰ ẽ,cõdidit idẽ antiſtes Rõę hoſpita dia.
lẽ domum ad Antonii phanũ,& Peruſię Gymnaſiũ, nũc vulgo Sapiẽtię nomẽ obtinet.Grego-
rius pacato ciuitatis ſtatu,Federicũ anathematis telo petit,priuatq; iterũ impio,cum Venetis
& Genuẽſibꝰ agit,vt ad ſe legatos mittãt,cũ qbꝰ de mutua inter eos recõciliatiõe agat.Duo il-
luſtres populi,ac re maritima p̄potẽtes,æmulatiõe & mutuis offenſis eo venerãt vt parũ abeſ-
ſet,qn qđ poſtea fecere,apto inter ſe bello decertarẽt.Sed diſcordiæ cã ex inuidia orta ẽ.Genuẽ
ſes iã inde ex quo creta inſula Veneto nomini ceſſerat,nunq̃ cogitare deſtiterunt,qua vi,q̃ua ve Origo Ligu
arte Venetos ex illius poſſeſſiõe deturbarẽt,vix erat adhuc Veneto p̄ſidio firmata, quũ p̄ ho- ſtici belli.
mines ſuæ gẽtis,aliquot ad id nauibꝰ inſtructis,ſollicitare adorti ſunt eius inſulæ ſtatũ:Cęteꝝ
Vetrãno,q ad id miſſus eſt,grauiſſimo gñe mortis,vt ſupra eſt demõſtratũ, a Venetis affecto,
Ligur eiuſmodi ignominia iritatꝰ,Cretẽſes multis pollicitationibꝰ hortat̃ ad defectionem,idq;
quũ parũ p̄cederet,Maliacę orę comitẽ ad inſulã ĩuadẽdã p̄pulit.Liguſticis fretꝰ opibꝰ hõ ferox,
& ad oĩe facinꝰ p̄rõptꝰ breui totã pene ĩſulã ĩ ſuã p̄tãtẽ redegit. Veneti qbꝰ decretum erat inſu
læ poſſeſſionẽ retinere,ſi totis etiã reipublicę viribꝰ eẽt dimicãdũ,validã claſſem ĩſtruũt,cui Rai Primi Cre-
neriꝰ Dãdulus p̄fectꝰ eſt.Sub primũ Venetę claſſis appulſũ,vt qdã tradunt,Cãdia ĩ fidẽ rediit tæ inſulæ
vrbs hodie celeberrima,ac totiꝰ inſulę caput & velut ẽporiũ.Inde breui cętera oppida & arces motus.
receptę.Maliacꝰ comes obſidiõe fatigatꝰ,ea cõditiõe deditionẽ fecit,vt ĩcolumis ex ĩſula mitte-
ret̃.Nec poſt illiꝰ diſceſſum ĩſula cõtinuo pacata ẽ,ſeditioſis qbuſdã ĩ armis p̄tinaciter p̄ſeuerãti Variat res
bus,ad quos opprimẽdos Rainerius p̄fectus, telo trãſfixus,mortẽ occubuit.nunciata Rainerii Veneta in
morte cõfeſti ſex lõgę naues,totidẽq; onerarię decernũt̃ ad ĩſulã p̄ſidio obtinẽdã.Claſſem egeſt Creta.
Leonardꝰ Nauigaioſus & Iacobꝰ cognomẽto Lõgꝰ,miſſꝰ ẽ cũ his Iacobꝰ Tepulꝰ q ducaria p̄tãte
Cretẽſibꝰ p̄ſideret,Raphael Zenꝰ Cotonẽ & Metonẽ p̄ſidio eſt iuſſus obtinere.Iacobꝰ Lõgꝰ tris
Liguſticas naues circa Cretã opp̄ſſit.ſunt,q hoc demũ tp̄e colonos in inſulã a Venetis miſſos
credãt,quũ Cretẽſes alioq; ĩ fide cõtineri nõ poſſent,alii ſtatĩ recepta inſula coloniã eo miſſã p̄-
diderũt,vt primo eſt volumine ſignificatũ.potuit video ita accidere,vt tũ primũ miſſi ſint co-
loni ĩ Cretã,vt illi aiũt.Cęterũ quũ nihilo ſeciꝰ ĩſulę ſtatus fluctuaret,recẽtiores alios miſſos vt
validior firmiorq; eſſet inter inſulanos res Veneta. Deducta noua Colonia, ſi tũ demũ,vt qdã
ſcribunt deducta eſt,Agioſtephanitæ a Venetis deficiunt, erant hi inter Cretẽſes opibus & ce
lebritate nominis longe nobiliſſimi,quos Tepulus Marco Sãnuto ex Cycladibus quas tenebat

acceſſitõ, breui ex inſula eiecit. Orit̃ ĩde diſcordia ĩter ĩpos duces: quo accidit, vt nõ multo poſt quũ venalis annona parũ tẽpeſtiue cõſpecta eẽt in publico continuo ſit cœptũ a Græcis tumultuari. Tepulꝰ ex vrbe eiectꝰ Temenum occupat. Sãnutus, dubiũ vi an voluntate, dux defectionis factus, Tepulũ hoſtiliter oppugnauit, is ſe & oppidum valide defendit, moxq́ obſidiõe Laſithos & Mõtẽfortẽ recepit. Venere nec multo poſt ĩ inſulã Do. Quirinꝰ, Sãctes Bethanus legati cũ magno eq̃tum peditũq́ numero. Ad hoꝝ appulſum Tepulus, cũ his copiis quas Temeni habebat, ad Apanoſobrites caſtra fecit, locũ ad rẽ gerẽdã ſatis idoneũ, obiecit ſeſe illi Sãnutꝰ, locoq́ opportuniore metatꝰ eſt, eratq́ ꝑide Tepulanis illic ſedẽtibꝰ tꝑs oĩa deteriora facturum: quare facta hoſtibꝰ dimicãdi copia, quũ nihil ab his moueret̃, Tepulꝰ Temenũ repetit, relictis q̃ caſtellũ qđ ibi loci militari ope erexerat, ꝓſidio obtinerẽt, nec multis inde diebꝰ interiectis ſilẽtio noctis. Candacẽ ꝓfectus, vrbẽ ſine tumultu recipit, muro a militibꝰ ſcalarũ applicatione trãſcenſo. Sãnutus amiſſæ vrbis nuncio fractus aĩo, oẽm ſpẽ victoriç abiicit, cũ Tepulo itaq́ paciſcit̃, vt ꝓſidiis vndiq́ deductis, ex ĩſula ĩcolumis dimitteret̃. Nec diu ĩde Cretẽſes genere, ſed rerũ nouarũ cupidi iteꝝ a Venetis defeciſſt, alienatuſq́ ẽ vno tꝑe oĩs inſulç tractꝰ, q̃ a Milopothamo ad occidẽtẽ excurrit ſolẽ. Erat tũ Paulꝰ Quirinꝰ Dux Cretæ, q̃ audita inſulanoꝝ rebelliõe, iubet conſeſtim eo occurrere Ioãnẽ Grittũ & Petrũ Toniſcũ cũ lectoꝝ expedita militũ manu, vt ĩprouiſo

Creticum bellum.

acceſſu opprimeret̃ motꝰ ille Grçcoꝝ, priuſq̃ eoꝝ opes inualeſcerẽt. Sed ii q̃ miſſi ſunt, in inſidias ꝓcipitati magnã cladẽ adiere. Grittus fortiter dimicãs, cũ plęriſq́ viris fortibꝰ mortẽ occubuit, cæteri poſt teterrimã cędẽ abiectis armis, fuga diſiecti ſunt. Succeſſit Quirino Do. Delphinus, ſub cuius acceſſum pacata ẽ inſula, dataq́ ſunt publice ꝓdia q̃dã ad deliniendos Græcoꝝ aĩos Theodoro Meliſino, & Cõſtãtino Seuaſto, defectionis authoribus. Et hæc Ciano duce, qui Dãdulo ſucceſſit, ĩ Creta & alibi geſta. Is iã grãdis natu ſpõte magiſtratu abiit, quũ ãnos duodeuigĩti reipublicç ꝓfuiſſet. Iacobꝰ Tepulus ĩde pr̃iceps fuit, ĩter cuiꝰ regiminis initia Cretẽſes repẽte ad res nouas cõſurgunt, a Meliſinis & Scordilis orta defectio; quũ oĩa vi & rapina fœdarẽt

Cretæ inſulæ recẽs defectio.

nec a militibus, quos Delphinus in inſula cõſcripſerat, vis inhiberi poſſet, ſpectatentq́ interim oĩa ad defectionẽ, M. Sãnutꝰ ex Cycladibꝰ Delphini hortatu in Cretã venit cũ magno numero militũ: quo põt intelligi Sãnutum, nõ Venetum nomẽ, ſed Tepulum, a quo diffidebat in re bellica adminiſtrãda, voluiſſe ex inſula eiicere. Cretẽſes poſt Sãnuti appulſum ſuis rebus diffiſi ad Ioannẽ Vatazum mittunt. Tenebat Vatazꝰ Leſbum inſulã, & alia inſulæ circuniecta loca, q̃ de Graio impio occuparat tẽpoꝝ nouitate fratꝰ, tãtũq́ eius opes breui creuerãt, vt ne ab imperatoris q̃dẽ appellatione abſtineret. Pollicent̃ Cretẽſes inſulæ principatum ſi ad Venetos ex ea eiiciẽdos tẽpeſtiua mitteret auxilia. Vatazꝰ ſpe inſulæ potiundç, cõfeſtim tris & vigĩti naues bello inſtructas miſit in Cretã. Sannutꝰ ſub Vatazanæ claſſis appulſum, inſula deceſſit: metu rerũ ſuarũ, an pecunia a tyrãno corruptus, nõ facile dixerim. Cõtinuo igitur oĩa mutata, fauor victoriæ comes in Vatazanos inclinat, Richymnaq́, & alia plura loca illuſtria breui ad illos aut defecere, aut coacta ſunt deditionẽ facere. Et iã Bonifacii arx ſumma ope a Vatazanis oppugnabat̃, cæterũ Delphini ĩteruẽtu obſidio ſoluta eſt, & hoſtis inde repulſus, quũ plane cerneret oĩa ſua cũ tꝑe deteriora fieri, Venetis opibꝰ in dies inualeſcẽtibꝰ, oĩs futuri ſucceſſus deſperatiõe ꝓſumpta, ĩ altũ cũ tota claſſe abiit, ĩſula Venetis relicta. Fugit Vatazanꝰ dux hoſtiũ ſæuitiã, ſed maris effugere nõ potuit, q̃ppe q̃ fœda tẽpeſtate iactatꝰ circa inſulã Cythera claſſem naufragio amiſit, authores defectiõis oĩ externo auxilio deſtituti, ne lõgior ꝑtinacia obſtaret, futurç veniæ ſpe haud multo poſt Vatazanç claſſis diſceſſum, ĩ fidẽ rediere. Ac ſtatꝰ ĩſulç ꝑ hçc multo maxĩa ex parte pacatꝰ eſt. Superãt adhuc rebelles, ſed pauci q̃dẽ numero, oppugnabaturq́ Scythia a Venetis littorali tractu inſulç, quũ quatuordecĩ Vatazanç naues ex alto cõſpectç ſunt, q̃bꝰ ĩſulã decreto peterẽtibꝰ, incerti Veneti quo flecterent curſum, obſidionẽ ſoluunt, ſubiit hoſtium claſſis Sudẽſem portũ, potuitq́ hic hoſtis ſubito Venetoꝝ incurſu ĩtercipi, niſi oppidani crebro miſſiliũ iactu Venetas naues ab irruptiõe portꝰ diſtinuiſſent. Eius diei ꝑiculo ꝑmotꝰ Vatazanç claſſis ꝓfectꝰ, ſequẽti nocte portu egreſſus retro abiit. Erãtq́ res Cretẽſiũ adhuc ĩ motu, quũ Angelus Gradonicus, q̃ ſub id tꝑs ducaria poteſtate eſt ĩ ĩſulã miſſus, Subritibꝰ in fidẽ receptis, paucĩſq́ ſeditionum authoribꝰ e medio ſublatis, inſulã vſq̃quaq́ pacatiſſimã reddidit. ſed Venetis Cretẽſiũ rerũ cura ſolutis, alia maior cõtinuo oblata eſt. Percuſſerat Ioãnes Vatazus cũ Exagonarũ rege fœdus vt cõmuni noĩe Bizãtiũ expugnarẽt, expugnatũq́ impiũ paribꝰ auſpiciis tenerẽt. Has imĩnẽtis belli minas quũ alii multũ horrere, tũ oĩm maxime Ioãnes rex, qui tutoris noĩe res impii, vt q̃dã ſcribũt, adminiſtrabat, alii Balduinũ Ioãne defuncto tũ imperii regimẽ ha

buiſſe ferũt. Egit itaqꝫ is cũ Theophilo Zeno Byzãtii ꝑtore, vt cõſeſti Venetias mitterẽt, q prĩ
cipi & pplo ſignificarẽt, in quo diſcrimĩe res imperii eẽnt, viſa res eſt nullã pati dilationẽ, iccir
co claſſis qnqꝫ & viginti triremiũ cõtinuo deducta eſt, Leonardꝰ Quirinꝰ, & Marcus Guſſonĩꝰ
celeri nauigatione iuſſi ſunt Byzãtiũ petere, accelerabãt hi curſũ quãtũ p ꝓſperas tẽpeſtates li
cebat, quũ eũtibꝰ nũciat Byzãtiũ terra & aquis oppugnari, Duces eo nuncio perculſi, inſtaura-
to curſu, ad hoſtẽ ire cõtẽdũt, nec vbi in cõſpectũ hoſtiũ venere ceſſatũ eſt a Venetis, qn cõſeſti
facto in aduerſã claſſẽ impetu, facile ſũt victoria potiti, q̃tuor & viginti triremes ſunt ex hoſte
captæ, reliquæ fœdiſſima fuga diſiectæ, q̃ clade pculſi, q a terra vrbi aſſidebãt, continuo & ipſi
obſidionẽ ſoluũt: oĩ itaqꝫ hoſtiũ terrore diſcuſſo, Venetę claſſis ꝑfecti oĩm ſpe celerius cũ victri-
ci claſſe domũ reuerſi ſunt, fuitqꝫ rei bene geſtę eo maior lętitia, quo celerior victoria. Nec mul
tũ inde Vatazus geuit, ſed breui poſt qnqꝫ & viginti longarũ nauiũ claſſe Byzãtiũ iterũ obſidet
fuitqꝫ recẽs hic conatꝰ nihilo illi ꝓſpior q̃ prior fuerat. Ioãnes Michael q tũ Byzãtii ꝑtor erat,
ſexdeci fretus nauibꝰ q̃ ad vrbis præſidiũ ſtabãt, in hoſtilẽ claſſem exiprouiſo inuectus, tãtũ ab
initio metũ Vatazanis iniecit, vt vix tẽtato ꝓlio fugati ſint, decẽ hoſtiũ naues captę, cętera claſ
ſis fuga ſeruata eſt. Nec ſcd̃m hãc aduerſam pugnã Vatazꝰ diu ſupſtes fuit, Nymphei fato de
ceſſit Theodoro filio relicto, quẽ ex Theodori Laſchari filia habuit. Et qa cũ Genuẽſibꝰ, etſi nõ
bellũ, nõ tñ pax erat, ob ea q̃ circa Cretã ab initio moliti fuerant, nã ita Venetis perſuaſum erat
illoꝝ cõſilio & opibus, etſi Maliaci comitis ductu, Cretæ inſulę ſtatum ab initio turbari cœpiſ-
ſe, ſecuta ĩde Vetrani ignominioſa mors, interceptarũqꝫ nauiũ iactura, quibus mutuis offenſis
animi vtrinqꝫ odio accẽſi, ad bellũ potiꝰ q̃ pacem ſpectabant. Atqꝫ hęc cauſa Gregorio pontifi-
ci fuit Venetoꝝ Genuẽſiũqꝫ legatos, vt ſupra eſt ſignificatũ, ad ſe vocãdi, ex cuius authoritate
inducias ĩ nouẽ ãnos ĩter ſe duo populi pacti ſunt, q̃ vt inuiolabiles eſſent, interpoſuit pontifex
anathematis edictũ, quo vtriſqꝫ cauebaẽ, ne illis tenẽtibus vis vlla fieret. Blondus credidit peiꝰ
id fœdus ictũ q̃ Veneti Byzãtiũ obſidiõe leuaſſẽt, cæterũ qa in eo fœdere ſcribebaẽ, vt neutris
liceret bellũ cuiq̃ inferre, aut auxilia ꝑſtare, ſine vtriuſqꝫ partis cõſenſu, qa Veneti Balduino au
xilia miſiſſent iccirco crediti ſint cõtra fœdus feciſſe, & ob eã rẽ ſit inde bellũ ortum inter Ve-
netos & Genuẽſes. Sed videnẽ mihi Veneti fœdere nõ excidiſſe ꝙ eã vrbem obſidione leuarint
in qua ius q̃ſitũ haberẽt, vbi ppetuus eſſet Venetus magiſtratꝰ. Platina Venetarũ rerum nõ te
ſtis ſed hoſtis, Balduinũ ſcribit pecunię ĩopia filiũ Venetis oppigneraſſe vendidiſſeqꝫ illis plũ-
beas tẽploꝝ tegulas, Lanceã & Spõgiã dominicæ paſſiõis. Sed hęc neqꝫ Veneti Annales tradũt
neqꝫ Venetiis huiuſmodi res ſacrę, qd̃ ſciã, viſunẽ. Sed tñ abeſt vt eo noĩe Venetoꝝ fides fue-
rit aut Gregorio aut Genuẽſibꝰ ſuſpecta, vt illi ſint p id tꝑs vſi Venetoꝝ opibus aduerſus Pi-
ſanos hoſtes. ſic eñ Veneti hñt ãnales. Et põtifex ĩ illoꝝ amicitia nõ ſolũ pſeuerarit, ſed Vene
ta etiã claſſe ſit vſus ad orã Apuliæ infeſtãdã, q̃ ſub Federici erat ĩpio. Fuit claſſis illius ꝑfectus
Petrꝰ Tepulus, pricipis frater, eſtqꝫ ab eo Apulię ora hoſtiliter vexata Beſtice Thermolis & Cã
po Marino ex hoſte captis. Oppſſit inde Tepulus apud Sypõtũ Cœtheã naui oĩm q̃ tẽpeſtate
illa in mari fuerũt, nobiliſſimã ꝑcipuaqꝫ magnitudine viſendã, mille erat pugnatoribꝰ iſtructa
Federiciqꝫ ſtipẽdiũ merebat ad maria infeſtãda, ſubito Venetę claſſis incurſu direpta & ĩcẽſa
eſt ac ſcd̃m hęc q̃ ſũt a Tepulo circa Apuliã geſta, ſocię ciuitates, vt qdã tradũt, ad Cortẽ nouã
magno ſunt ꝓlio a Federico ſupatæ, quo ꝓlio Petrũ Tepulũ, Tepuli pricipis filiũ, veniſſe aiũt ĩ
hoſtiũ poteſtatẽ. eũ Fedricꝰ ĩ Apuliã miſit necãdũ in Tepulanæ expeditiõis vindictã, ipſe poſt
victoriã Patauiũ pceſſit, quã vrbẽ Ecelinꝰ cum aliquot aliis vt ſupra eſt demõſtratũ noua ꝑme
bat tyrãnide. Celebrabat hic ĩpator paſchales dies, quũ ꝑter opinionẽ cõpit ſe & q ſua ſeq̃rẽt
ſigna, cũ oĩbꝰ q Cæſareis fauerẽt opibꝰ, põtificis anathemate excluſos ab vniuerſo pioꝝ cœtu,
quo nſcio cõſternatus aĩo in Venetos flexit irã, horum fines velut phanatico ꝑceps furore tu
multuoſus inuadit, ad Hilarii ædẽ primo pceſſit, vbi Ecelinus in Venetoꝝ cõſpectum turrim
cũ ꝑſidio erexerat. Hinc ſubito Federicus impetu auerſus, Bebiacã turrim ad dextram flectens
citato agmine petiit, locus qa inacceſſus erat, aqs oĩa obtinẽtibꝰ, facile defenſus, quoad auxilia
ex vrbe miſſa affuerũt, quoꝝ ſupuẽtu hoſtis Venetis finibꝰ exceſſit. Et hę ſũt calamitates illę ĩ
mẽſę qbus Platina & alii (qd̃ miror) ſcribũt Venetos a Federico impetatore affectos, nã qd ꝑ-
ter hæc ille in Venetos egerit, Veneti nõ tradũt annales. Per idẽ tꝑs Genuẽſes ad Venetos mi
ſerũt, q iure fœderis ab his peterẽt, vt ſibi auxilio eſſẽt, cõpertũ habere ſe Piſanos Federici fauo
re & opibꝰ fretos cẽtũ aduerſus ſe triremes cõpaſſe, maturato opus eẽ, graue ſibi piculũ ab hoſte
ĩminere niſi tẽpeſtiua a ſociis auxilia adeſſent. Sexagita triremes ſũt Genuenſibꝰ miſſę, Andrea

Fœdꝰ Venetorum & Genuenſiũ.

Lancea & Spongia Chriſti.

Veneto cũ geſta ĩ Apulia.

Cœthea nauis.

Federici imperatoris in Venetos expeditio.

Claſſis Genuenſibus miſſa.

Tepulo claſſis pfecto,fuit is quoq Tepuli pricipis filius,vt pdiderunt qdā.Prima is velificatio
ne in Iſtriā delatus,Polā,qa ſuā ex fœdere triremē nō dediſſet,pecunia,& muroꝝ parte diruta
Genuenſiū mulctauit.Proſpa deiu tēpeſtate Dyrrhachiū appulit,quo allatū eſt Federici Piſanorūq claſſem
victoria. circa Cyrnū inſulā a Genuēſib⁹ ſupatā.Tepulus,eo nūcio accepto,flexit retro curſū Polā decre
to petitur⁹,quā poſt ſuū īde digreſſū nouerat a Venetis defeciſſe,hanc itaq ſubito recurſu ca
ptā diripuit Venet⁹,direptā īcēdio fœdauit.Vix claſſis domū venerat,quū Iadera,Veneto ma
giſtratu eiecto,qnto rebellauit,qnq & qdragīta naues ad id bellū miſſę,in qbus qnq & viginti
triremes fuiſſe dūt,reliq onerarię.duob⁹ mēſib⁹ oppugnati ſūt Iadrēſes a Rainerio Zeno claſſis
pfecto,poſtremo fatigati bello deditionē fecere,ac tū demū Stephan⁹ Iuſtinian⁹ & Petrus Dan
dulus ſunt in Pānoniā ad regē miſſi,tenueritq vt oē ius,qd ei⁹terrę reges in ea vrbe qſitū ha
berēt,Veneto noī remiſerit.Et res Venetę p hūc modū habebāt,quū Tepul⁹ pricceps vita deceſ
ſit,vigeſimo ſuę adminiſtrationis āno.Marin⁹ Maurocen⁹ illi ſurrogat.Sed hęc aliquāto poſtea
ſecuta. Ardebat,vt ſiqū alias,Federic⁹ ī Gregoriū pontificē ira,quū Ferraria,q ad imperatorem
defecerat,a ſociis ciuitatibus ad obſequiū eſt eccleſiæ retracta, in qua recipienda multū enituit
Azonis Eſtenſis opa,atq ob id meritū eſt ciuitatis ipſius regimē illi a pōtifice attributū,Anno
hūanæ ſalutis duodecies cētēſimo ac qdrageſimo.Erat p id tpſ Federic⁹ imperator Piſis,q quū
nō ſatis exploratū haberet,q hoīm ſuis fauerēt ptibus,oēs Italiæ ciuitates velut in duas diuiſit
factiones,vt q pōtifici fauerēt Guelphi nuncuparent,q imperatoris partibus Gibellini,noīa ad
Qū Guelphi & gibellini eſſe cœperint. Italiæ exitiū reperta,qq & alias geminę illæ peſtes attigerint,apud Piſtorieſes in Hetruria pri-
mū res orta eſt.Eūuero quū Cāceliarii Pinzaticos ex ea vrbe deieciſſent,factū eſt vt duo Ger-
mani ſanguinis fratres,quoꝝ hic Guelph nomē ferret,ille vero Gibel, ī diuerſas factiōes ſuū fa
uorē inclinarint,nomēq vterq ſuū dederit his vnde ſteterit ptibus,Pinzati Gibellini dicti,diuer
Abit Italia in partes. ſę factiōis Guelphi:inuaſit id malū velut ex pximo Florētinoꝝ ciuitatē,vñ cōfeſtim ſūt nobiles
eiecti,qa Gibellinarū eſſent partiū,cōtra Guelphi a Senēſib⁹ & Aretinis extorres facti.Serpſit ī
delati⁹ peſtis,breuiq vniuerſā corripuit Italiā,hīc bella nō tm̄ iter ciues orta, ſed īter ppīquos
& fratres,multæ Italiæ vrbes hoc motu a pōtifice defecerūt.quo malo Gregori⁹ pculſus,ſolēni
ſupplicatione apoſtoloꝝ capita tota vrbe circūtulit,habuitq ad pplm orōnē accuratiſſimā ſup
ea re,nā & Rōana ciuitas eiuſmodi īſania diffidere cœpat.Cæterū pōtificis verba adeo ciuita-
tem mutarūt,vt cōfeſtim ciues crucē & arma p pōtificis & eccleſię dignitate ſūpſerit. Hic Ro
manoꝝ cōſenſus Federicū pposito auertit,q opprimēdi pontificis cōſilio Romā pxime caſtra
admouerat.Fremēs igit atq ira ardēs captiuos īmaniter excruciat,īde impetu auerſus ī Sāniū
abiit,Beneuētū vi captū diripit,direptū mœnibus nudat,hinc Romam hoſtiliter repetens Caſ
ſinenſe cœnobiū ſpoliat,Soram ferro & igni vaſtat,Tēplarioꝝ ſi qui in Italia tūc erant,bona di
Cur Saracenoꝝ Nuceria. ripit.Saracenos interim,qbus hō impius vtebat in bello,tam indulgenter fouere vt vrbē & ma
giſtratū illis in Italia eſſe dederit,quo factū ē vt ad poſteros ſit Saracenoꝝ Nuceria dicta.Ade-
mit Federicus & Rauēnā pōtifici,cui⁹ iiuriis aliis ſup alias Gregorius iritatus in Laterano cō
uētū habuit de īpio illi abrogādo:Federic⁹ īterea itinerib⁹terra mariq pcluſis,in quo eſt prēci
pua Piſanoꝝ opa vſus,aliquot ſupmi ordinis āntiſtites de via & nauigatiōe captos,ī carcerē cō
iicit,q noua iiuria tāto ē Gregori⁹ dolore affect⁹,vt paucis dieb⁹ qbus ægrotare cœpat,ſit vita
Viri illuſtres. defūct⁹,āno ſui pōtificat⁹ qrtodecio,quū paulo pri⁹ tā tetrū ſolis deliqū eſſet ī cælo obſeruatū
q nullū aliud hoīm memoria. Vixerūt cū eo viri ingenio & ſanctitate clari,Raimūdus Barchi
nonēſis,quo Gregorius vſus eſt in decretoꝝ libro digerēdo,Antoni⁹ Oliſiponenſis,ex Franciſci
Aſiſiatis obſeruatiōe,quē idē pōtifex in ſanctoꝝ numerū retulit,Accurſi⁹ Florentinus maioris
Cęleſtinus quart⁹ pōt. Azonis auditor,Bartholome⁹Brixian⁹ pōtificii iuris peritiſſim⁹.Cęleſtinus qrt⁹in Gregorii lo
cū ſucceſſit,obiitq duodecio initi honoris die.Fuit inde eccleſia mēſē vnū & vigīti ſine pōti
fice,Cardinaliū cōſenſu negāte ſe pri⁹ pōtificē creaturos,q Antiſtites ſui ordinis,q Federici in
iuria cuſtodirēt,carcere emiſſi eſſet.Ille īterea Picenū agrū magnavi,ſed terrore adhuc maiore
Vñ gymnaſiū Patauinum ortū. puagat⁹,Flaminiā īuadit,īde Fauētiā ī Æmilia occupat,mox Bononiā,hīc qa nō ſtatī imperata
ciues feciſſent,Gymnaſiū,vt aliqua vrbē ignominia deformaret,Patauiū tranſtulit. Venit nec
multo poſt Balduin⁹ Byzātii īpator in Italiā,q tātū apud Federicū valuit pcibus,vt Antiſti-
Innocenti⁹ quartus pōtifex. tes,q eius iuſſu cuſtodiebant,dimiſerit,his in libertatē reſtitutis cōuēt⁹ Ananię habit⁹ eſt,quo
pōtifex creat Innocēti⁹ quart⁹,Genuēſis patria ex Fliſca.quo nūcio Federic⁹haud pide vt erat
hoīm opinio,lętat⁹,vixerat.n.cū eo alioq cōiūctiſſime,fert amicis gratulātib⁹ dixiſſe , Synibal-
dū(id eīn fuit illi nomē)ex amico factū eē ſibi ex pōtificatu īimicū,adeo hō impi⁹ oderat pon-

tificiū nomē aut certe metuebat ſuarū ſibi in Romanā eccleſiam iniuriarū cōſcius. Pōtifex Ro
mā ingreſſus primū oīm de Federico eccleſiæ recōciliando egit, eſtq̃ res in quatuor menſes diſ
tracta, Balduino Cōſtātinopolitano intercedente, poſtremo dictus eſt locus quo Innocentiꝰ cū
eo in colloquiū veniret. Interea pōtifex indicio comperit Federicū & Romæ & foris ſuæ vitę i=
ſidiari, deſperata itaq̃ pace, Genuēſiū nauigio vſus, ex Cētūcellis in Galliā ꝓficiſcit̃, Lugdunū
inde decreto petiit, quo cōuētū hoībꝰ chriſtiani noīs indixit, citat inde huc Federicū imperato
rē, indicta illi pœna ni dicto obediēs ſit. Fuit hic annꝰ qntꝰ & quadrageſimus ſupra duodecies
cēteſimū hūanę ſalutis. Dixit ſe cōcilio occurſurū Fedéricꝰ, tātū petiit, vt paululū res differret.
Aſſignatus eſt ei dies quo deberet adeſſe, quē ille nō ſolū nō ſeruauit, ſed q̃rere etiā cœptꝰ eſt
quo mō, quave ratione vel in media Gallia, Innocētiū opprimeret. Tū vero oīm conſenſu regno
& iperio priuat̃. Federicꝰ ira ardēs Innocentii neceſſitudines inſectatus, cognatorū ædes & vil
las in Parmēſi diruit, fœdereq̃ cū Burgūdię duce icto Lugdunū ꝓficiſci cōſtituit, & iā i Tauri
nos ꝓceſſerat, quū cōperit Parmēſes exules, ciuibꝰ aduerſæ factionis ad Tarrū amnē ſupatis vr
bē īgreſſos teterrimā cędē edidiſſe, quo nūcio turbatus, omiſſo itinere, ex tota Italia exercitum
cōtrahit, ad ſexaginta milia hoīm fuiſſe dn̄r, his copiis fretus in aīo habebat Parmā oppugna
re, cōtra ſociæ ciuitates, cū pōtificio legato, bellū in Federicū cōparāt. obſeſſa eſt īde Parma to
to biēnio, poſtremo facta ex vrbe eruptiōe, Federicꝰ fuſus fugatuſq̃ eſt, caſtra oīs opulētię plena
Parmēſes & ſocii diripiūt, cīxerat hęc hoſtis foſſa & vallo, eo conſilio, vt Parma capta & exciſa
ibi nouā vrbē cōderet, Victoriāq̃ vocaret, nūmū quē i his caſtris ꝑcuſſit, victoriū nolauit. Fue
rūt q̃ ſcriberēt Federicū eo ꝓlio coronā amiſiſſe īmēſi ꝓcii, vaſa aurea & multa & magna, Cre
monāq̃ fuga delatū, vrbē īgredi nō eē auſū, quū ſciret ciuitatē merito ſibi iratā, multi.n. Cremo
nēſiū, q̃ ſub eiꝰ ſignis militabāt, ceciderāt eo ꝓlio. Dedit deīn ſe voluptatibꝰ Federicꝰ, inter ſpa
donū & cōcubinarū greges agēs, qđ vbi Innocētiꝰ reſciuit, domeſtici hoſtis terrore leuatꝰ, chri
ſtianos duces ad arma i Turcos cōparāda lr̃is & nūciis hortat̃, copiarū īpiū decernit Lodouico
Gallię regi q̃ ex voto ad id bellū feſtinabat. Recēs terror ex Scythia ortꝰ nōnihil eā expeditio
nē retardauit, īgēs vis Scytharū eiꝰ gn̄is q̃ Tartari nūc vulgo dn̄r, tripētito ſuis egreſſi finibꝰ ꝑs
vna ꝑ ſupiorē Armeniā, Iconiū vſq̃ Turcorꝝ regiā ꝑuenit, altera terribilior manꝰ, Bachonis du
ctu, Polonos & Pānones fœda ꝑpl'atiōe ꝑuagata, ad mare ponticū flexit iter, Roſulanorꝝ & Iazi
gū terrā ſuis ſubegit armis, reliq̃ ad meridiē ꝓceſſit, ſed expeditio illa parū felix. Nūc q̃n Tatta
rorꝝ mētio ſua ſpōte īcidit, q̃ hoīm hi fuerit, q̃ mores & ritꝰ gentis, q̃ ipiī origo, ꝓpagatiove fue
rit, ſtrictī explicādū ē. Habuit gēs hęc ſedes ī ea Scythię parte, q̃ ē vltra Beliā mōtē, vt Aytonꝰ ſcri
bit, ad quē Macedonū arma Alexādri ductu ꝑueniſſe dn̄r. Ferꝰ his ab īitio cultꝰ, ſine moribꝰ, ſi
ne lege, ſine vllo vitę cultu, armēta paſcere, obſcuri noīs inter Scythas, finitimorūq̃ vectigales.
Mox gēs īpa ī pl'es velut tribꝰ diuiſa ē cœpitq̃ ſub ducibꝰ agitare, penes quos erat totiꝰ rei ſum
ma, pēdere tñ nihilominꝰ vicinis accolis vectigal, quū Cāguiſta oraclo quodā primꝰ ē rex ab iis
creatꝰ. Is recepto īpio primū olm malorꝝ dęmonū cultū abrogauit, edictoq̃ ꝓcepit, vt tota gens
deū optimū maximū coleret, cuiꝰ ꝓuidētia regnū credi voluit a ſe receptū. Edictū ē deīde, vt q̃
cūq̃ ꝑ ętatē arma ferre poſſēt, ad certū diē regi ꝓſto adeſſēt, eſtq̃ militaris m'titudo in hūc mo
dū diſtributa, vt decuriōes cēturiōibꝰ parerēt, Cēturiōes Chiliarchis, Chiliarchi Miriadū. i. de
nū miliū ꝓfectis, īde ad piclitādas vires īpii ſeptē pricipū ex iis q̃ vniuerſę gēti añ cōſtitutū re
gnū ꝓfuerāt, filios patērū manu iuſſit īterfici, feceſſūt illi īpiū, etſi acerbū & atrox, quū multitu
dinis metu, tū religiōe adacti, credere. n. vulgo cęli numē eiuſmodi regni īitiis īterfuiſſe, non re
gē, ſed deū īpm violari arbitrātes ſi illiꝰ dicto minꝰ obtēpaſſēt. his fretꝰ opibꝰ Cāguiſta primū fi
nitimos Scythas bello ſubegit, ſubactos vectigales fecit, & cū his eos qbꝰ Tartari ad id tp̄s tri
butū pepēderāt. Inde remotiores ppl'os ſuo ſubegit īpio. Cęterū dū bellis bella ſerēdo neq̃ labo
ri, neq̃ piculo ꝑcit, pugna q̃dā parū feliciter cōmiſſa, ꝓfligato exercitu ex fuga ī ꝓximū vep̄rū ſe
ſe cōiecit. hęrebat victor hoſtis a tergo legēs fugiētis veſtigia, & iā q̃ ad cædē feſtinabāt, adorti
erāt locū ꝑſcrutari, quū bubo auis alioq̃ īauſpicata ad ſtrepitū aduentātiū excita, ꝓpere volatu
regē ſeruauit, quū vacuę feciſſet latebrę īdiciū. Et q̃a rex ꝑ eū modū ſeruatꝰ ē in magno iā inde
honore fuit auis īpa apđ eā gētē, nullū geſtamē pulchriꝰ ī his q̃ pēnę eiꝰ volucris cono affixæ.
Circūiectis gētibꝰ domitis Cāguiſta ſtudio ꝓpagādi īpii ad occidētē ſolē flexit belli īpetū, & iā
victor ad Caſpiū mare ꝓceſſerat, nā qđ aliud Scythia egreſſis potuerit priꝰ occurrere, haud ſa
ne ītelligo. Ceterū, ſiue Caſpiū, ſiue aliud id fuerit ad qđ vētū eſt, Cāguiſta, qđ ſatis cōſtat, me
dio victorię curſu moriēs duodecī filiis regnū religt quos ille quū ſub īpm tp̄s mortis ad cōcor

Federicus regno & imperio priuatur.

Att. Federici castra.

Tartarorū origo.

Canguiſta primus rex. Abdicāt̃ dęmones edicto regis. Inſtitutio militaris.

Tartarorū ſucceſſus.

Cāguiſtę factum.

diā hortaret̃,iuſſit vt duodecī ſagittas qſq; ſuā ī vnū cõferrēt,faſcēq; ex his facerēt,īde ſinguli
ī orbē expiri iuſſi ſūt,poſſēt ne faſcē īfrigere.Cęterū quū res ab oībꝰ fruſtra tētata eēt,tā firmū
īqt erit veſtrū īpiū filii,ſi ī eo tuēdo cõcordes eritis,cõtra fragile & hoſtiū īiurię obnoxiū,ſolu
to aīoꝝ cõſenſu,ceu ſi faſciculꝰ iſte aut caſu aut conſilio ſoluat̃,infirma erit ſagittarū q̃libet,ac
cuiq; veſtrū facile friabilis.Et ille ſimilitudine haud qdē inepta docuit res hoīm cõcordia auge
ri,auctas diſcordia labefactari.Hoccota q̃ oīm maximꝰ erat natu,& ob eā rē cęteris facile ceden
tibꝰ,rex poſt patris īteritū dictꝰ eſt,Aſiā īuaſurꝰ mille lectos eqtes miſit ad explorādū eiꝰ gen-
tis ſtatū,hi ad anguſtias mõtiū pgreſſi vbi fores obditę ſūt ferratis trabibꝰ Dyriodoto amne
ſubterfluēte,Caſtellū ibi munitū ad arcēdas trāſitu gētes īnumeras,velut altero terrarum orbe
portis excluſas,pīo acceſſu capiūt.fuerint ne Caſpiæ portæ,ad q̃s illi venerūt,an Caucaſeę,nec
Aytonus ſcribit,nec ipſe vtrę fuerit affirmare poſſū , inclinat tñ ad Caucaſeas aīus,qa oppidū
ab Hoccotę eqtatu oppſſum Alexādreta,vt Aytonꝰ tradit,fuerit olī appellatū. Verū Pliniꝰ Ale
xādriā nõ in ipſis faucibꝰ ſtatuit vt ille,ſed in caucaſeis portis:cõtra Caſpiæ nõ minori miracu
lo naturę celebrāt̃ q̃ Caucaſeę cū caſtello ī ipſis āguſtiis,cui Cumanę fuit nomē,cæterū ſiue hæ
fuerit ſiue illę,pſidio oppſſo Hoccotę eqtes locū tenuere,īde ī alterū velut orbē egreſſi , quū ad
Arſerē Turcoꝝ vrbē pceſſiſſēt qa īgēs vis hoīm ad bellū īſtrui dicebat̃,vt iuſſi a rege fuerāt re
tro ī pacatū abierūt.Hoccota,poſt ſuoꝝ eqtū reditū,qa ex iis q̃ illi renūciarāt apparebat poſſe
Aſiā facile ſubigi tres filios cū tribꝰ exercitibꝰ ad bellū mitrit:Iachis natu maximꝰ ad occidētē
ſolē ire iuſſus eſt,Barho(quidā Bacho ſcribūt)īmpiū patris ſecutꝰad ſeptētrionē flexit,Tagla
dais(erat is natu minimus)terras & gētes,q̃ ad meridiē vergūt,inuaderet.Ipſe qñ multitudi-
ne abūdabat,cū opulētiſſimo exercitu circūiectas gētes ad ortū ſolis bello aggreſſus,celerrimo
victorię curſu Cathaiū vſq; extēſione facta,lõge lateq; īpii fines ppagauit.Eſt & Perſarū regnū
Tartarorū ex parte adeptꝰ,qua expeditione Tartari literas didicere,quū ad id tp̃s nullus ipſi genti fuiſſet
ſucceſſus. literarū vſus.Sed vix ea res tm̃ pfuit ad vitæ cultū,quātū ad pietatem tuendam obfuit malorū
dæmonū veneratio,quā magna pars victoris exercitꝰ,cõmercio eoꝝ quos vicerāt imbibit.Ta-
gladais ſiue Cagadaus,nā vtrūq; ſcriptū repio,q ad meridiē egreſſus eſt,ad Indos vſq; Æthio-
pas,q̃ ſunt ſupra Ægyptū,pmouit arma,īfelix tñ eiꝰ militia,victꝰ p̃lio ab Æthiopibꝰ & in deſer
tas terras īcaute cū exercitu delatꝰ,partē nõ paruā amiſit copiarū.Apud quoſdā repio incidiſ
ſe eos in genus hoīm canino aſpectu,mordicuſq; pugnādo,magno īcõmodo affectos. Et Tagla
dais p hęc male habitꝰ,ad occidētē ſolē flexit iter iūxitq; ſe cū fratre,q res Turcoꝝ circa Perſi-
dē,Aſſyriā,& Meſopotamiā vehemēter afflixerat,nā in has terras ille primū exierat,mox ad oc
cidentem ſolē iturus,datæ ſunt Tagladanis ſedes ad inhabitādū,& recepti ī ptē victorię,ita tñ
vt ſūma rei penes Iachī fuerit,& ſucceſſores.Maior celebriorq; Barhõis victoria,q Goniata tur
coꝝ rege īgēti p̃lio victo,breui oē ipſiꝰgētis regnū armis domuit.Sit Goniata a Barhone Hoc
cotę filio victꝰ,an alio huiꝰ noīs duce,quē ab initio eiꝰ expeditiõis miſſū cū trigita milibꝰ eqtū
ſignificare videt̃ Aytonus,cuius ductu magna ex pte acciſę ſint Turcoꝝ opes,parū pſpicue tra
dit.Cæterū,ſiue hic,ſiue ille fuerit,q Goniatā vicit,ſatis cõſtat latinoꝝ auxilia Turcis eo prelio
affuiſſe,Bonifacius Molinus,Veneti ſanguinis,& Ioānes Liminatiꝰ ī Cypro īſula ortꝰ auxilia-
ribꝰ copiis pfuerūt.Accidit hęc Turcoꝝ clades ī eū annū,q hūanę ſalutis ſupra milleſimum ac
ducēteſimū alter a q̃dragefimo fuit.Scdm eā pugnā,quā Barho in Turcos pſpere depugnauit
Comaniā īuaſit.q̃ Comania fuit,aut vbi terrarū,loco nõ multū diuerſo ē ſupra demõſtratū ī re
rū relatiõe ad Ægyptios ptinētiū,nā Comani fuerūt ſerui,q ipſi gēti īperitare cœperūt.Cære-
rū Aytonꝰ nõ Cappadoces ſolū & q illis finitimi ſūt, ſed oēs gētes vſq; ad Tanaim & Euxinū
ad Comaniæ regnū ptinere pſuaſum habuit vt mihi videt̃:Comani īqt ſuis ſedibꝰ electi ī Pā-
noniā fuga deferuntur ad conſanguineos.Sed Hunni & Vngari eius terræ aduenę,Scythæ qđ
Barhonis nulli eſt dubiū,fuerūt. Verū quoquo mõ hęc capienda ſūt,Barho Comania ſubacta Roſulanos
interitus. bello ſubegit,Iazigas,& Polonos,Comanoꝝ īde veſtigia ſecutꝰ ī Pānoniā pceſſit,oppīdiq; ſūt ex
his plęriq; vltra Hiſtrū.Hic fluminis magnitudīe auerſus ſatis ad exitū rapiētibꝰ ī Germaniā
flexit curſū,eſtq; ī Auſtriā vſq; īpetu delatꝰ.Hic Drauū(credo)ſupare adortꝰ,nā Auſtriæ id flu
mē eſſe Aytonꝰ ait,qđ ille primꝰoīm temere īgreſſus magnū equitum globū ſecū traxit:flumī
nis itaq; īpetu & violētia victꝰ,cū magna eoꝝ pte,q vorticoſū amnē trāſnare conati ſūt,mortē
occubuit.Tartari,rege amiſſo,eas repetūt terras,q̃s bello ſuas fecerāt.In his poſtea gentibꝰ Ba
rhonis filii late īperitarūt.Et hæ ſūt mẽorabiles illę Tartaroꝝ expeditiões lõge lateq; ſeptētrio
nē,meridiē,& ortū magno qdē hūanarū rerū motu puagatæ,de cuiꝰ regni origine & īcremētis

nõ ab re fuerit hęc in lſas miſiſſe. Cęterũ qñ eo venimꝰ, vt de eiꝰ gẽtis vetuſtate, & ĩpio nõ pau-
ca dicerenſ, ſubtexã his breuiter illiꝰ mores & ritꝰ, vt gẽtis minꝰ alioq̃ notę ſit vita cognitu fa-
cilior. Colũt Tartari ſimpliciter deũ optimũ maximũ, ad cuiꝰ pͥuidẽtiã oĩa referunt, nec ieiunia — Tartarorũ
hñt vlla, neq̃ ſacrorũ cerimoniã, nullis vtũſ p̃cibꝰ, quũ qd a deo ĩpetratũ volũt, Aytonus tñ au- — mores.
thor eſt, aliqñ exercitui vniuerſo ĩdictũ eẽ a rege ieiuniũ. hoĩem ĩterficere nulliꝰ noxę ẽ: ſi frænũ
nõ ademerit is q̃ q̃drupedẽ miſit ĩ paſcua, piaculũ eſt. Fornicari ac venerẽ quoquo mõ exercere
neq̃ pbro, neq̃ vitio daſ. Mltiplex cõnubiũ ĩ vſu: poſt pr̃is obitũ fas eſt nouercã ſibi mr̃imonio
ĩũgere, fas & q̃ fratri nupta fuerit: regi q̃cq̃d libitũ ẽ licet, & cuicũq̃ velit, lege pmiſſũ eſt vxorẽ
& oĩa q̃ velit adimere: ex rapto plurimũ viuũt, aut ſi hęc deſint venatu, equo bubuloq̃ lacte victi-
tãt veſcũſ & eq̃na carne, ſed ne hũanis q̃dẽ carnibꝰ abſtinẽt: fallax ĩgeniũ, vinũ cupidiſſime po- — Tartarorũ
tãt, ſi ſiat copia bibũt & hũanũ cruorẽ: pediculos eſitãt, vxor mariti, amicꝰ amici, illud dictitan- — ritus.
tes, ſic regis hoſtes eãt, nuptę mũdũ gerũt capitis ĩ ciſtę ſpeciẽ figuratũ, circa ſũmũ latiorẽ, ſeſq̃
pedali altitudine, ſerico & margaritis ornant, puellę adhuc innuptæ indiſcreto fere a viris habi-
tu, hi pileo caput cõtegũt, mẽto ſubligãt: Pilei forma pene plana, veſte ad genua fere demiſſa, mlᵗ
tifariã reciſa a pectore, arte magis q̃ viribꝰ pugnãt, gladio vtunſ brachiali lõgitudine, ab vna p
te faſtigiato, corio tegũſ aut laminis ferreis, eq̃tes agiles, ſagittãdiq̃ ſciẽtiſſimi, is oĩm fortiſſimꝰ
q̃ & ĩpũ obſeruãtiſſimꝰ, ſine ſtipẽdio militãt, Pedites ĩutiles & ĩſigni tarditate, gẽs ĩ p̃liis & rebꝰ
gerẽdis ſolers, & ad oĩa momẽta rerũ ĩpiũq̃ obediũdũ p̃ſto, nec fuga turpis ſi cõducibilis ſit, aut
neceſſaria, ſagittas tãta vi ĩtẽdũt, vt nullũ armorũ genꝰ ſit illis nõ penetrabile, turmatĩ pugnam
capeſſũt, turmatĩ fugiũt, vulnifico ſagittarũ iactu ſeq̃ntẽ hoſtẽ a tergo cõficiẽtes, ĩde p̃mentiũ
paucitatẽ cõſpicati ſubito ĩ pugnã redeũt, ac tũ maxie vĩcũt, quũ victi credũſ. comiter & beni-
gne colũt hoſpites, aliena appetũt, negligũt ſua, ſub tẽtoriis ĩ apto agitãt, libẽtiꝰ hoc mõ q̃ ĩ op
pidis aut vrbibꝰ, viri a re bellica feriati aut venãſ, aut ſe luctãdo exercẽt. Mulieres pelliceas ve-
ſtes ſarciũt, ocreas & cętera, q̃ ex eadẽ materia ſiũt, trigeſimo die luctũ finiũt, cũ defũcto, ſi altio
re fortuna ſit ſeruũ vnũ ſepeliũt, & phaleratũ equũ, ſocialibꝰ bellis mites vbi ĩferiores numero — Att. verita-
ſint, alioq̃ ſupbi ĩ ſocios & cõtumaces, veritatis ſtudioſiſſimi, nihil tã capitale turpiterve adi- — tis ſtudium
mũt, q̃d expoſtulati nõ ſpõte fateãſ. Et Tartari gẽs Scythica ĩ hũc modũ ſe habuit ducẽteſimo
abhĩc ãno, quũ q̃de his breuiter executi ſumꝰ, Aytonꝰ Armeniꝰ pdidit, ſũt q̃dã his ĩſerta, q̃ Iaco
bꝰ Planẽſis, & Bñdictꝰ Sarmata, minoritani ordĩs, explorarũt, ab Innocẽtio põtifice ad eiꝰ gẽtis
regẽ miſſi. Vĩcẽtiꝰ author ẽ, & Antoniꝰ Florẽtinꝰ Antiſtes, Vĩcẽtiũ ſecutꝰ. His itaq̃ ſeptẽtrio
nẽ ſibi bello vĩdicãtibꝰ, vt ſupra ẽ ſignificatũ, Arabes Melechſalę Ægyptiaci Sultani ĩpulſu, hie
roſolymã occupãt, mœnibꝰ nudatã, Chriſtiani nõs viros ĩ ea vrbe reptos crudeliter trucidant,
Sepulcrũ fœdãt ſacrilegę manꝰ. His Innocẽtiꝰ põtifex cõmotꝰ, mlto ĩpẽſiꝰ q̃ ãtea, Lodouicũ re-
gẽ obteſtaſ, vt iter acceleret, copias ĩ Syriã deportet, cęterũ ſęuiẽte mari coactꝰ ẽ rex ĩ Cypro hi-
bernare, ĩde ad p̃ria veris ſigna Æliopolĩ adortꝰ, hoſtiũ ĩde claſſẽ depulit, terreſtri p̃lio barbaros
ſupat, caſtra vrbi admouet, cęteras ex Italia copias expectaturꝰ, q̃ quo minꝰ ĩ Syriã trãſmiſerit,
veſana Federici rabies fecit, q̃ a libidinibꝰ velut lõga ebrietate expreꝯꝰ, ex ĩprouiſo ad vĩ & arma — Federicus
cõuerſꝰ Italiã terrore cõpleuit, plerę q̃ ciuitates metu pculſę tũ demũ a põtifice defeceſr, vt in — Italiã vexat
Hetruria ſola Florẽtia p põtifice ſtaret, hęc quoq̃ mltifariã vexata Guelphos eiicere coacta ẽ,
oẽ Picenũ nomẽ ab eccl'ia vi alienatũ, & cũ Picẽtibꝰ vrbinates, Foroliuiẽſes, & Ariminẽſes, & ps
vmbrię mlto maxia. etãtq̃ p hęc põtificis opes plꝰ nimio acciſę, Bononiẽſes iterĩ Hẽricũ Fede- — Federici in
rici p̃fectũ, iuſto p̃lio ſupãt, ac tũ demũ Federicꝰ ĩ Siciliã reuerſꝰ Panormi, vt q̃dã ſcribũt, morif. — teritus.
alii ĩ Apulia graui morbo cõflictatũ, & iã cõualeſcere ĩcipiẽtẽ, a Mãfredo filio, quẽ ex cõcubina
extulerat, cõpſſis faucibꝰ ſtrãgulatũ ſcribũt, erat is ab eo Tarẽtinꝰ priceps declaratꝰ, cęterũ nõ cõ
tẽtꝰ p̃nti ſorte p̃rem prio ĩde Cõradũ fratrẽ ex Iole Ioãnis regis filia ortũ, regni & oĩm fortuna
rũ hęredẽ relictũ, veneno ſuſtulit, & ne nõ ſẽp crudeliter oparet, Neapolĩ & Aq̃nũ vi captũ di-
ripuit, põtifice ĩ eũ reclamãte, ac nihil moleſtiꝰ ferẽte q̃ Italię ſtatũ nouis motibꝰ turbari, vñ au
xilia ad bellũ expectareſ, q̃d ĩ Turcos & Saracenos gerebaſ. Erat iã Æliopolis capta in Ægypto
quũ Robertꝰ Pictauiẽſiũ comes ad Ludouicũ cũ nouis copiis venit, q̃bꝰ auctꝰ viribꝰ rex, conti-
nuo ex Æliopolĩ p̃fectꝰ, ad Pharmianiã caſtra pmouit, huc aliq̃to ãtea Melechſala rex Ægypti,
id veritꝰ, cũ ĩmẽſo exercitu venerat. Dirimebat fluuiꝰ vtraq̃ caſtra, eaq̃ res ĩpedimẽto eẽ, quo mi
nus de ſũma rei vno p̃lio decerneref, cõmittebãſ leuia p̃lia, eaq̃ p occaſionẽ, vt aſſolet, alterius
p̃tis, q̃bꝰ Robertꝰ vir fortis maiora ĩ hoſtẽ q̃ tutũ eẽt facinora auſus edere, a ſuis excluſus capiſ.
Et circa Ægyptũ fortũa belli p hũc modũ variabat, quũ Innocẽtiꝰ, q̃a res Italię iã pacatiores eſ-

Edimũdus Cãtaurẽſis.

Petr⁹ martyr.

ſent,eã repetere cõſtituit:cęterũ priuſq̃ ex Gallia ſit pfect⁹,Edimũdũ Cãtaurẽſẽ antiſtitẽ defunctũ diuorũ nũero aſcripſit,Inde Italiã ĩgreſſus,qa ſenatoriã ptãtẽ horrebat,q̃ in vrbe plus nimio creuerat,Peruſiã ſe cõtulit,vbi ſolẽni cerimonia Petrũ martyrẽ,pdicatorii ordĩs, ĩter Mediolanũ & Comũ nõ mlto pri⁹ ab hęreticis ĩterfectũ,in ſanctorũ retulit numerũ,retulit & Staniſlaũ Cracouiẽſem antiſtitẽ,qppe q viuẽs multis inclaruit miraculis.Acceſſit⁹ ĩterea Innocẽti⁹ a Siciliæ pcerib⁹Neapolim ĩuiſit,nup ĩſtauratã,hicq̧ diẽ obiit quum annos ſediſſet vndecim & dimidiũ.Innocentii inſtituta,vt natalẽ Deiparæ virginis octonis dieb⁹celebraret eccleſia,vt ſupmi ordinis Antiſtites equo ſedẽtes puniceo vterenť galero,vt maior adhuc ipſi ordini accederet maieſtas,argumẽto tñ nihil obſcuro oportere ei⁹ ordĩs Antiſtites ſemp paratos eſſe p fideĩ defenſione ſanguinẽ effundere.Reliqt & varia ſtudiorũ monumẽta,& ĩ his op⁹ ingenioſe eruditeq̧ digeſtũ,Decretale id vocãt.doct⁹doctos coluit,fouitq̧ clemẽter ĩ cũctis eruditionẽ & dignitate auxit,vt ĩ HugoneBarchinonẽſi,quẽ ad ſupmũ cleri ordinẽ euexit,rubroq̧ ĩſigniuit pileo.

Prim⁹ punicei galeri vſus.

Viri illuſtres.

Scripſit hic quoq̧ multa grauiter & accurate.Fuerũt his æquales Bernard⁹ Parmenſis Compoſtellanus,& Guilielm⁹ Innocẽtii huius ex fratre nepos,cũcti eruditiõe haud vulgari.Iacob⁹ Balduinus ſciẽtiſſimus iuris,Vĩcẽtius Gallus hiſtoriarũ ſcriptor magis copioſus q̃ elegans,Martin⁹ Ciſterciẽſis,cui etiã aliquid debet hiſtoria,ſed quãtũ eius ætatis hoĩ debere potuit,id opus ab authoris noĩe Martinianã vocãt.Alexãder minoritani ordinis,is de grãmatica arte metrice ſcripſit,erãt eius ſcripta nobis pueris in magna adhuc dignatiõe apud grãmaticę pfeſſores,cęterũ doctorũ hoĩm cõſenſus his paucis annis ex triuialiũ manib⁹ id opus excuſſit. Alexãder de Ales,cui⁹ ſcriptis oẽs aſtipulãť docti.Guido Bonat⁹aſtrorũ ſciẽtia ſua ętate illuſtris.

Alexander quart⁹ põtifex.

Alexãder huius noĩs quart⁹ fact⁹ eſt inde põtifex,is cõfeſtim honore ĩito Mãfredũ admonuit neqd in res põtificiæ ditionis moliretť,q nõ mõ non paruit dicto,ſed velut iuſſus id facere,Saracenis ex Nuceria acceſſitis,põtificis copias nil tale metuẽtes exſprouiſo adoriť,prim itaq̧ fœde trucidauit,prim captos cuſtodiæ tradidit impius iuuenis,veraq̧ Federici pgenies. Nam vt pater in aui ĩpietatẽ degenerauit,ita is paternã veſaniã eſt ſtudio imitatus.Erãtq̧ p hæc, initia Alexãdri põtificat⁹parũ lęta,quũ ĩ Ægypto res multo triſtiores eſſent.Eñuero occupata ab hoſte vna Nili fluminis pte quũ cõmeat⁹ ĩ Ludouici regis caſtra ſubuchi negrẽt, cõtinuo chriſtianæ copię famẽ ſẽtire cœperũt,occurrit eo Hieroſolymitan⁹ antiſtes,req̧ male geſta,ab hoſte capiť.coact⁹ itaq̧ obſidionẽ ſoluere Gall⁹ rex,quũ Heliopoli(Damiatã nũc vocãt) repeteret,in alias hoſtiũ copias ĩcidit,victuſq̧ plio cũ Alphõſo Pictauiẽſi & Andegauẽſi comite capiť.cęterũ Melechſale Ægypti rege poſt victoriã a Comanis ſeruis,quorũ opa domi foriſq̧ vtebať, interfecto, Tarq̃meni⁹ quẽ illi(vn⁹.n.erat ex cõſeruis)ſibi regẽ crearũt,Heliopoli a Gallis recepta magnaq̧ captiuis ducib⁹ pecunia expſſa,Gallũ regẽ cũ oĩb⁹copiis Ptolemaidẽ vſq̧ pduxit ĩcolumẽ.Ludouicus fratrib⁹ in Galliã dimiſſis,ipſe Alexãdri põtificis hortatu tãdiu in Aſia ſubſedit,quoad Ioppẽ,Sidonẽ & alia oppida a chriſtianis recepta & ĩſtaurata pſidiis firmarit.& nouiſſima chriſtianorũ ĩ Syria expeditio,q̃ ſex habuit ãnos,hmõi eſt exitũ ſortita,quo ſane tpe Ægypt⁹,vt proxime eſt demõſtratũ,triſte ſeruitiũ ſubiit,vt venalitiis ſeruis coacta ſit ſeruire,Ludouico ex Syria reuerſo,Alexãder põtĩti viri pñtia & opib⁹ fret⁹,Mãfredũ ob ea q̃ ĩpie & ĩſolẽter fecerat,piorũ cœtu excluſũ,anathemate execratť,Neapolitanos p legatũ aduerſ⁹ ipiũ regẽ cõfirmat, pollicit⁹ breui fore,vt quũ ipſis,tũ Cãpanis valida mitterẽt pſidia.Mãfred⁹ ĩterea nõ tm̃ Neapoli vexare,ſed Hetturiã ẽt nouis motib⁹ ſollicitat,atq̧ olm ĩfeſtiſſime Florẽtiã,q̃ ſtatĩ a Federici ĩteritu ſe ĩ libertatẽ vindicauerat publico decreto Guelphis in vrbẽ reſtitutis,vt aduerſæ factionis conatib⁹ reſiſterent.Inualuerunt breui Guelphorũ opes,ita vt Mãfred⁹ ſpe ſua fruſtratus,nonnihil ĩcœpto abſtiterit.Cęterum Panormi rex declarat⁹ oĩa circa Neapolim turbare Saracenorũ milite vſus,Iordanũ ſuarũ copiarũ pfectũ,cũ mille & qngẽtis eqtib⁹ auxilio Senẽſib⁹ mittit,q eo miſſi ſũt Florẽtinos ad Arbiã flumẽ tãta clade ſuparũt,vt vrbẽ hoſtib⁹relinqre ſint coacti.

Viria chriſtianorũ expeditio in Syria.

Nec ĩterea põtifex deſtitit Tyrãnos vbiq̧ inſectari,eñuero Ecelin⁹ neſcias maiore ſucceſſu an crudelitate ſuas opes in Veneto Italię tractu late ppagauerat,q poſt nobiliſſimas vrbes ſeruitio pſſas,in qb⁹ſubigẽdis tãta dť crudelitate vſus,vt nobiliſſimorũ hoĩm,quos crudeliter ĩſectatus ẽ,alios luminib⁹priuarit,his man⁹illis nares & aures pciderit,horũ filiis virilia adẽpta,virgines corruptę,matronis mãmę mutilatę,pgnãtib⁹ exect⁹ vter⁹,flãmiſq̧ cõſumpt⁹ ptus,Mantuã pmebat obſidione,quũ Philipp⁹ Fõtan⁹ Rauẽnas ãtiſtes Venetias a põtifice ad id miſſus magna cæleſtis vitæ pmia pppoſuit oĩb⁹ qui aduerſus Ecelinũ Ro.eccleſiæ hoſtẽ iudicatum,ſecũ arma induerent,conſpirarentq̧ ad incendium illud extinguẽdũ. Magn⁹ mortaliũ cõcurſus

Att.Ecelini crudelitatẽ.

eſt ad antiſtitẽ factꝰ. Veneti Alexãdro gratificaturi,& q̃a tyrãnidẽ ĩ ꝑxĩo gliſcẽtem ĩſenſe ode-
rãt,militẽ,arma,ſtipẽdiũ,cõmeatꝰ & naues obtulerũt,q̃bꝰ copię ſũt ĩ hoſticũ trãſuectæ. Patauiũ
primo ĩmpetu capiť tyrãno abſente,ſed defectio fuit illa potiꝰ,mox arx quoq; dedita eſt. Hẽbat
tũ Ecelinꝰ caſtra ĩ Mĩciĩ ripa,quũ de Patauii amiſſiõe nũciũ accepit,diſſimulata itaq; clade, Ve
ronã citatũ rapuit agmen,vbi duodecĩ Patauinorũ milia,nõ mercenarios milites,aut gregari-
os ſed ĩgenuos atq; ex oĩ flore iuuẽtutis lectos,ad vnũ ĩterfecit,q̃d a nullo vnq̃ ꝑterq̃ a Cornelio Att.crudeli
Sylla factũ reꝑio. Varii ĩde fuerẽ Ecelini conatꝰ,ſed oẽs ĩriti. Põtificiꝰ legatꝰ ſtrenue Patauium tatis exẽplũ
tutatꝰ eſt, Venetis ob publicã operã eo bello nauatã,datũ eſt vt Marcianę ędis Primiceriꝰ paſto Mitra & pa
rali baculo & mitra ĩ ſacris vteretť. Maurocenꝰ dux ꝑ id tẽps moriť,ĩ cuiꝰ locũ Raineriꝰ Zenꝰ ſor ſtoralis ba-
rogatꝰ eſt,quę & q̃dragefimꝰ ĩ ordine. Miſſi ſũt poſt Patauiũ in libertatẽ aſſertũ,plęriq; Mino- culus dať
ritani ordinis viri ꝑ circũpadanas vrbes & q̃ alpibꝰ ſubiectę ſũt,q̃ ſolẽni ꝑdicatiõe cõfirmarent primicerio
ꝑtes eccleſię,nec ĩcaſſũ miſſa illoꝝ oꝑa,nã Brixiani Guelphis ĩ vrbẽ reſtitutis,Ro.põtificis ſũt ędis Mar-
authoritatẽ ſecuti,feciſſẽt idẽ Cremonẽſes & Placẽtini,niſi earũ vrbiũ Vbertꝰ Palauicinꝰ aduer cianæ.
ſę factiõis opibꝰ fretꝰ dñatũ occupaſſet. Cũ hoc igiť & Ecelino põtificiꝰ legatꝰ,Guelphis iuuã-
tibꝰ,apd Gamarã cõflixit,magnoq; ꝑlio victꝰ cũ Brixiano ãtiſtite & prĩcipibꝰ Guelphę factiõis
capiť,Ecelinꝰ Brixia ĩ poteſtatẽ redacta captiuos dimiſit. Fuit ãnꝰ ille hũanę ſalutis vndeſexa-
geſimꝰ ſupra duodecies cẽteſimũ. Nec m̃ltũ ĩde tẽpis ĩterceſſit,quũ Palauicinꝰ põtificii legati ĩ-
pulſu relicta Ecelini ſocietate,Guelphis ſe ciuitatibꝰ adiũxit,ĩ quo Philippꝰ ãtiſtes ꝑcipue vſus
eſt oꝑa Boſii Donarii Cremonẽſis,Palauicini alienatiõe cõmotꝰ Ecelinꝰ irarũ plenꝰ ſociis ciuita
tibꝰ bellũ ĩtulit,Adduãq; trãſgreſſꝰ Caſſianũ agrũ poplatꝰ ẽ. Mediolanẽſes cũ appẽdicibꝰ ſocia
tũ vrbiũ Martini Turriani ductu cũ Tyrãno ſæpiꝰ dubio marte dimicarũt,ad poſtremũ fuſus
fugatuſq; Tyrãnꝰ,Suncinũ cõpelliť grauiter vulneratꝰ,vbi cladis & ignominię acceptę ĩpatiẽs
cõſutũ vulnꝰ ꝑ ira nimia reſcidiſſe dť,atq; ita medio dolore & cruciatu eſt morte cõſũptꝰ. Sũt
q̃ ſcribãt eũ poſtremo ꝑlio captũ,eiꝰ corpꝰ vt anathematicũ & oĩ pioꝝ gradu deiectũ,ĩ ꝓphano Ecelini in-
etſi ſatis alioq̃ honeſte ſepultũ. Exercuit tyrãnidẽ ãnos vigĩti,q̃ ĩitiũ habuit ad ãnũ ſalutis quar teritus.
tũ & trigeſimũ ſupra duodecies cẽteſimũ. ſũt q̃ ãnos q̃nq; illiꝰ prĩcipatui adiiciũt. Oẽs Ciſalpinæ
Galliæ ciuitates,q̃ ſub Ecelini tyrãnide iacuerãt,libertate poſt eiꝰ mortẽ recepta,Ro.ſunt põti
ficis auſpicia ſecutę. Aplicꝰ legatus reliq̃as belli executꝰ,Albericũ Ecelini fratrẽ,q̃dã Albertũ ꝓ
Alberico ſcripſere,Taurilii cũ vxore & liberis obtrũcati ſũt q̃ ſcribãt Taurilinos Tyrãnorum
odio ſex Alberici filios ĩ cõſpectu patris cõtrucidaſſe,vxorẽ & filias viuas igni cõſũptas. Alexã
der Ecelino & eiꝰ tyrãnide ſublata,q̃a iã Italia oĩno q̃etior eẽt,ad Aſiaticũ bellũ flexit aĩm,obſti
tit p̃nti cõſilio recẽs Venetoꝝ & Genuẽſiũ diſcordia,q̃ vñ demũ ſit orta paulo altiꝰ repetẽdũ.
Hẽbãt Veneti ĩ Ptolemaide vrbe q̃ ĩter Carmelũ ẽ mõtẽ ſita & Sidonẽ,ius q̃ſitũ,iã ĩde ex quo Origo Ligu
Hieroſolyma Gothifredi ductu Chriſtianis fuit armis recepta. hẽbãt Genuẽſes Piſaniq;, nã hi ſtici belli.
quoq; ad id bellũ claſſes miſerãt. Accidit vt Genuẽſes & Veneti cõe eẽnt phanũ ĩ ea vrbe ſor
titi quũ priuũ alioq̃ vicũ,priuũq; foꝝ vtriq; haberẽt,de huiꝰ poſſeſſiõe aĩ iã ãtea mutuis offen
ſis æmulatiõeq; & odio accẽſi,diſceptare adorti ſũt. Veneti nõ vicũ mõ,ſed tertiã etiã ꝑtẽ eius
vrbis ex fœdere cũ Balduino icto ſibi deberi ꝑdicãtes,ipſũ ẽt ędẽ diuo Sabę dedicatã vẽdicabãt
Inſtare Genuẽſes,neq; fœderibꝰ neq; ſociis ceſſuri. Et q̃a nulli dubiũ q̃n ex ea diſceptatione ma
gnũ erat ĩcẽdiũ exarſurũ,ad tollẽdã oẽm diſcordię cãm,res ad Alexãdrũ delata eſt põtificẽ. Cẽ
ſuit ille q̃etis magis q̃ ęq̃tatis amicꝰ vtroruq; phanũ cõe eẽ debere,q̃ñ ſacra etiã vtriſq; cõia eſ-
ſent. Eã põtificis declarationẽ quũ aliq̃to antea Genuẽſes q̃ Veneti cognouiſſẽt, nõ expectatis
ab Alexãdro lr̃is,ſed Philippi Mõtferratẽſis eiꝰ tũc vrbis ꝑfecti beniuolẽtia fręti,locũ occupãt;
tumultuarioq; ope ĩ ſpeciẽ arcis muniũt. Cęterũ Venetis q̃ ibi erãt de iĩuria q̃rẽtibꝰ,tm̃ abfuit
vt Philipꝰ ꝓ ꝑtãte ĩterceſſerit,vt iuſſerit etiã Venetos inde populariter abire. Blõdus indigna
bũdos inde Venetos vltro abiiſſe ait,quã inſignẽ cõtumeliã quũ ferre nõ poſſẽt,cũ Manfredo
Sicilię rege,ĩ Genuẽſes fœdꝰ ꝑcuſſiſſe. Nõ caruit ĩterĩ Philippꝰ rephẽſiõe,Antiocheni & Hiero
ſolymitani antiſtitũ lr̃is ꝓſpicere iuſſus,q̃ parũ cõſiderate ageret q̃ diſcordiã inter duos popu-
los Italiæ principes ipſius culpa ortã tã ꝑniciose aleret,fore vt niſi Veneti cũ Genuenſibꝰ redi-
rẽt ĩ gratiã,qui ipſius culpa eſſent alienati,magnũ ex ea re incõmodũ res Chriſtiana breui adi
ret: Audire ille hos ſalubres monitꝰ,ſed nihilo ſeciꝰ oĩa ad Ligurẽ trahere,tũ vero patiẽtia ſiue-
rię magnitudiẽ victa,Veneti tredecĩ triremes q̃s ꝑ id tẽps Tyri habebãt,portu celeriter educũt.
Domeſtici ſcriptores eas Tepuli ductu Venetiis ꝑfectas aiũt, Ptolemaidẽ celeri curſu cõtẽdiſſe
vbi catena q̃ portꝰ obcludebať refracta,tres & viginti genuẽſiũ onerarias & duas triremes q̃ ĩ por

tū ſtabāt diripiūt,gubernacl'a adimūt,& oīa nautica īſtrumēta,atq; ita direptas ſubiecta flāmā
oēs ad vnā abſumūt īcēdio:Phanū eodē īpetu recipiūt,ac q̄ pte fuerat a Genuēſibꝰ munitū diru
unt.Incidit noua hęc diſcordia ī eū ānū q duodecies cētēſimꝰ fuit ſalutis hūanę ac duodeſexa-
geſimꝰ.Genuēſes ea clade magis irritati q̄ territi, q̄dragīta īſtruūt triremes, & cū his cętheas
naues decē.Veneti interea ad res Balduini tuēdas ī pōticū mare curſū intēderāt,vbi Selībrā de
Turcis ab his captā & direptā qdā ſcribūt.Alexāder auditis q̄ ī Syria nuꝑ acciderāt,ꝓ nō puo
habuit negocio vtriuſq; ciuitatis cām audire.Adhibuit eiuſmodi diſceptatiōi,vt res ęquꝰ de-
cerneret,Piſanoꝝ legatos,foretq; pculdubio pax ſecuta,niſi ī Syria res celeriter nimis ꝑcipitata
eſſet.Genuēſes ex Tyro ꝓfecti Ptolemaidē decreto petebāt Venetoꝝ īiuriā vlturi.Redierāt ali
q̄to ātea Andreas Zenꝰ & Laurētiꝰ Tepulꝰ ex Pōtica expeditiōe,nā a Ligure nō ita maturatū
eſt,vt ab īfero mari ī Syriā cōtinuo venerit.Hi igit̄ audito Genuēſiū aduētu,naues cōfeſti por-
tu educūt,vt res in apto gereret̄,atq; ita aduerſę claſſes maioribꝰ ꝑpe odiis q̄ viribꝰ congreſſę,
Genuenſiū & Venetorū pugna.
cruētā edūt pugnā,fuitq; res Veneta ab īitio validiot Piſanoꝝ opibꝰ adiuta,q reſiduo ī Genuē
ſes odio Venetis ex cōfeſſo aderāt,fūdūt itaq; Genuēſes,ac mlta cū ſtrage diiecti,qnq; & vigī
ti nauibꝰ ī pugna amiſſis.qdā authores ſūt hūc captaꝝ fuiſſe nūerū, ac plures medio conflictu
corruptas mariq; depſſas.Ligur male affectꝰ fuga priorē curſū remēſus Tyrū tenuit,nec ea vi
ctoria,q̄uis hoſtibꝰ funeſta,expleuit Venetoꝝ irā qn maiorē ī modū ſęuiēdo oīa Genuēſiū loca
Ptolemaidi publica & priuata diruūt,negociatorū horrea,ꝓcōes,apparitores,cętetaq; priſtinæ
fortūę ornamēta q̄ ad eā diē māſerāt īuiolata,penitꝰ ſuſtulere:nec mlto poſt q̄ ad Ptolemaidem
hoc fuerat euētu dimicatū,tres alię Genuēſiū naues circa Tyrū ſūt a Venetis īterceptę,q ex Li
guſtica claſſe priore ꝓlio capti fuerāt,Alexādri pōtificis rogatu ſunt gratis reſtituti. Erātq; in
Theodorus Vatazi filiꝰ
hoc motu res Venetę ī ora Syrię,quū ī Gręcia nihilo getiores eēnt Theodoranis armis (fuerat
Theodorꝰ Ioānis Vatazi filiꝰ)res Balduini adeo grauiter vexārībꝰ,vt niſi Veneti vt ſæpe ātea
ꝑ idē tp̄s afflictis ipſi opibꝰ ſubſidio affuiſſēt,breui caſurę videret̄.Ferebat itaq; ſuppetias Bal-
duino Venetꝰ,claſſiſq; ex Syria ꝓfecta pleno curſu ī Gręciā ferebat̄,quū pꝓpportune Theodori
Paleologus
morte nūciata,retro ī Syriā vbi maiꝰ a Genuēſibꝰ īſtēdebat̄ certamē,flexit curſū.Reliq̄rat Theo
dorꝰ Michaelē cognomēto Paleologū filiis tutorē.fecitq; ea res fidē Balduino & Venetis futu
rę pacis,ſi tutoris noīe cōtētꝰ eēt Paleologꝰ.Sed hō vehemēti ſpū,mltaq; prudētia,nō ſolū Bal-
duini opes fregit.qd ſuo poſtea ſit loco dicēdū,ſed euertit ēt fūditꝰ.Sūt q Gregoriū Imiſolū tu
torē a Theodoro relictū ſcribāt,quē ſacris opantē Paleologꝰ īterfecerit,recepta ad ſe pueroꝝ tu
tela,quos pari iiuria ac neſcio an maiore ēt ſuſtulit.Ipſe ab īitio Guilielmū Achaię pricipē bel-
lo vexare adortꝰ,nō priꝰ īfeſtare deſtitit q̄ ī apertū martis diſcrimē traxerit,victūq; ꝓlio ac captū
vixerit.q̄ Paleologꝰ victoria ferocior factꝰ Balduinū īuadit,occluſit ille pōtici maris anguſtias
hoſti,vt pcul a portu arceret.Ipſe a terra cū oī robore copiarū ſeſe veniēti oppoſuit,vt de ſūma
Balduini miſerabilis inopia.
ſemel dimicaret.Iā.n. Vatazi priꝰ,mox eiꝰ filii iiuria ad eā redactꝰ erat deſpationē,vt ob īopiā
rerū oim̄ ne laceſſirꝰ qdē crederet Bizāriū poſſe a ſe diutiꝰ teneri.Satis cōſtat Burgēſibꝰ nego-
ciatoribꝰ,nō Venetis vt Platina ſcribit,filiū ab eo pecūiæ īopia oppigneratū,Venetiiſq; ab his
depoſitū,aliaq; ornamēta vrbis ab eo egeſtate alienata:vrbe itaq; ſine ꝓſidio relicta,ī quo ē ma-
gnopere erratū,qcqd viriū erat circa Boſphoꝝ collocat.Sed dū ille externā vī formidat,domeſti-
Bizāriū Paleologo ceſſit.
ca opprimit̄,vrbs vacua a paucis Paleologo ꝓdita ē.Balduinꝰ nocturna trepidatiōe excitus,vbi
vrbē ab hoſte teneri cōpit,cū Pātaleone,Iuſtiniano antiſtite,& neceſſariis oībꝰ ad mare ſe ꝓri-
puit.Sūt q dicāt eū abfuiſſe quū hoſti tradita ē,ſed ſiue affuit quū hoſtis ī vrbē receptꝰ ē,ſiue
ī caſtris fuit,ſatis cōſtat Bizāriū ꝓditiōe amiſſū ānno poſt q̄ a Gallis & Venetis fuerat Gręcia
adēptū qnq̄geſimooctauo,vt alii ſcribūt tertio & ſexageſimo.Balduinꝰ Bizātio ꝓfugꝰ naui in
Euboeā delatꝰ eſt.Veneti & ad pōtificē miſerunt,& cū ipſo Balduino ad Ludouicū Gallię regē,
vtrobiq; nec data ſūt nec oīno negata auxilia.Interea qa ſatis appebat Paleologū ī tāto rerum
ſucceſſu minime q̄eturū,duodeuigīti naues ad īſularū ꝓſidiū decernūt.M.Michaele ꝓfecto,cui
eſt ī primis mādatū vt ī Paleologi rebꝰ īfeſtādis nullā ꝓtermitteret occaſionē.Alexāder interea
Clara virgo conſecrat̄.
quū Clarā virginē ex Frāciſci Aſiſiatis obſeruatiōe ī ſctārū nūerū Ananiæ retuliſſet,Viterbiū
cōceſſit pacē inter Venetos & Genuēſes cōpoſiturꝰ,vbi dū lōga altercatiōe īgerat̄,ac ſupra vi
res laborat ī re cōſiciūda,ęgritudine aī obiit diē ānno ſui pōtificatꝰ ſeptimo,Fuit Alexāder quū
ipſe eruditꝰ,tū eruditiōis fautor,pietatis & orthodoxę fidei cuſtos acerrimus.pniciofiſſimū li-
brū a Guilielmo quodā editum publice cōbuſſit:aſſerebat̄ in eo q religiōi vacātes viuēteſq; ex
eleemoſinis nō eēnt ī ſtatu ſalutis,ꝓficiſci adhęc ſtatū gīę nō ab euāgelica lege,ſed a lege ſpūs.

Teſtudineũ opus q̃d Romę ad Agnetẽ viſiť, Alexãdri huiꝰ eſt: Locuſq; eodẽ authore verę pietati ceſſit, quũ ãtea liberi pſis fuiſſet. Vrbanꝰ quartꝰ q̃ i Alexãdri eſt locũ ſurrogatꝰ, cõſtĩ a ſua creatione militẽ ex Gallia euocauit, quẽ Manfredo res põtificię ditionis ĩfeſtãti obiiceret. Is terrũr Iordaneũ copiarũ Mãfredi ducẽ ex Hetruria reuocauit, quo abeũte Guelphi cõfeſtim ĩ ea gẽte extulerũt aĩm, atq; oĩm maxie Florẽtini & Lucẽſes. ꝑmebat eadẽ peſtis & Galliã Ciſalpinã, Vberto Paluicino Gibellinę factiõis lõge pricipe ꝑgrauãte. ĩnſectabať is Guelphos pluſq̃ hoſtili odio, eratq; circũiectis vrbibꝰ adeo formidoloſus, vt Brixia vrbs nobiliſſima, & q̃ ex cõfeſſo Guelphos tuebať, magno ciuitatis cõſenſu Paluicinę ſit ditiõis facta. Cõtra Mutinẽſes & Rhegiẽſes Bononiẽſiũ cõſilio Gibellinos eiiciũt, veriti ne ea aĩoꝝ ĩclinatio ad alios ſerperet. Et ĩtalia ꝑ id tp̃s his erat motibꝰ obnoxia. Interea Veneta claſſis adeo Paleologi res affligebat, vt ĩter oẽs cõſtaret eũ deſpatiõe adactũ breui fuiſſe Bizãtiũ relicturũ, niſi Genuẽſes ĩ Venetoꝝ ĩuidiã ſubſidio affuiſſent q̃q̃ nõ tã gr̃a aut odio q̃ ꝑcio videri põt id factũ: Chio ĩſula a Paleologo Genuẽſibꝰ data ob operã ab his eo bello nauatã. Paleologus Liguſtica claſſe fretꝰ ſtatuit ĩ Pelopõneſũ vſq; ipũ fines propagare, Guilielmo quẽ captũ ad id tp̃s ĩ vinculis habuerat, ea cõditiõe dimiſſo, vt ſibi Epidaurũ traderet, hodie Monouaſiã vocãt. Veneti illũ poſtliminio reuerſũ cõplexi, arctiſſimo ſibi iũgũt fœdere, nulli dubiũ erat q̃n Paleologꝰ ex ipſa vrbe, ſiq̃ñ ea potitꝰ eẽt, oĩa Venetoꝝ ĩ Ægeo & Ionio fuiſſet infeſtaturꝰ. Guilielmo igiť ĩ belli ſociũ recepto, ſeptẽ & triginta triremes ĩ ſupplemẽtũ claſſis Veneti decernũt. & hi tũc priũ erãt apparatus. Interea Vrbanus in aĩo habebat ad Genuẽſes & Venetos mittere, q̃ cũ his de pace ageręt, quũ repẽte Mãfredus Saraceno vſus milite Picenũ agrũ occupat: tũ põtifex ab alieno negocio ad rerũ ſuarũ curã cõuerſus, ex Gallia ingẽtẽ bellatoꝝ numerũ accerſit, erãt hi cruce ſignati, expectabãtq; ſignũ a põtifice, vt ĩ Syriã mouerẽt. Guidonis igiť Antiſiodorẽſis Antiſtitis ductu ĩ Italiã trãſeũtes Paluicinũ circa Brixiã magno prelio ſuperãt, Saracenos ĩdẽ q̃ Mãfredo militabãt, ex Marſis quo ꝓfugerãt ad Lyrim flu. ꝓcipites agũt. Romani etſi ꝑ id tẽpus nihil erãt põtificibꝰ infeſti, magiſtratus tñ ſuo ſuffragio, & ex ſuo corpore creabãt. Sed neſcio quonã mõ ea tẽpeſtate, ſiue q̃a honor ille ſordeſcere cœpiſſet, aut q̃ opꝑęciũ fuerit id facere, Brãchaleonẽ Bononiẽſem magni cõſilii virũ ſenatorẽ crearũt, q̃ domo accerſitꝰ oĩm externoꝝ primꝰ Romę eũ magiſtratũ geſſit. Cęterũ Romani haud multo poſt mutato cõſilio Brãchaleonẽ ĩ poteſtatẽ redactũ ĩ vincula cõiiciũt, quẽ breui poſt ſoluere coacti ſunt q̃a Bononię plerĩq; Ro. nõis ob id facinꝰ cuſtodiri dicereť. Eũ ſolutũ ciuitas ĩ priſtinã dignitatẽ reſtituit, creauit ĩde ſibi regionatim nouũ magiſtratũ, penes quẽ & vitę ciuiũ & mortis eſſet arbitriũ. hos Bãdereſios dixere. Diſſimulãte Vrbanꝰ eã ciuitatis ĩtẽperiẽ, Mãfredi bello occupatꝰ, quo vt aliq̃ñ defungereť ad Lodouicũ Galloꝝ regẽ miſit, q̃ eũ hortareť, vt Carolũ Andegauię comitẽ ꝑneceſſariũ ſuũ ad ſe cũ exercitu ĩ Italiã mitteret, fore pollicirꝰ, vt Mãfredo eiecto eũ Sicilię regẽ crearet. Fuiſſet id libẽter põtifici datũ, niſi aduerſa valitudo oẽm gerẽdarũ rerũ facultatẽ viro ademiſſet. Sed dũ hęc in Italia geruntť, recẽs Venetoꝝ claſſis, nuꝑ vt diximus decreta, in Eubœã ꝓceſſit, Amphesiũq; ĩde eiecit, q̃ Paleologi ꝑtibꝰ fauebat: fuit is Federici tertii filiꝰ nothꝰ, q̃ ex nuptiis Marulę Bonifacii Veronẽſis filię, partẽ ĩſulę vnã fuerat adeptꝰ, nec multo poſt tres Venetę naues ꝑdãdi ſtudio ꝑ Helleſpõtũ & Propõtidẽ ad Boſphorũ ꝓgreſſę ab hoſtibus captæ perierũt. Captiuos quos Genuẽſes ſortiti ſunt crudeliter ĩterficiũt, cęteros Paleologus luminibꝰ priuat, nec eo ãno eſt aliud memorabile ĩ mari geſtũ. Ornarũt ſequẽti ãno Veneti triremes duas & trigita, q̃ Giliberti Dãduli ductu ad ſeptẽ porcos (ſic locꝰ hodie ĩ Ægeo dicitur) cũ Genuenſiũ claſſe hoſtiliter cõflixere, fuitq; ab initio pugna atrox & anceps, poſtremo Ligur fuſus fugatuſq; quatuor nauibꝰ amiſſis, ĩ Epidaurẽſem ſeſe portũ recepit, ſed Ligur eã cladẽ breui reſarſit, tribus Venetis cõmeatu honuſtis ſubito ĩcurſu ĩtercepitis. Nec tãtũ ĩ Ægeo & circa ĩſulas, ſed in Syria quoq; bellũ erat, Venetis Ptolemaidẽ tenẽtibꝰ, Tyrũ Genuẽſibꝰ, quo accidit vt q̃cq̃d Chriſtiani nõis ꝑ id tp̃s fuit ĩ Syria, in diuerſa duoꝝ populoꝝ ſtudia velut ĩ duas factiones abierit, ſic vrbes tãto labore & ſanguine a crudeliſſimo Mahometi ĩpio receptę deteſtabili bello mutuis ſeſe cladibꝰ affligebãt. Tertio igiť Liguſtici belli ãno, ſiue quarto, vt ſcriptũ apđ quoſdã reperio, Veneti claſſem ad bellũ opulẽtiſſimã inſtruũt, q̃nquaginta nũero triremes ĩſtructę dicunť. Alii ſeptẽ & triginta fuiſſe aiũt, primo in Siciliã Venetus tenuit curſum vbi hoſtis ſtare dicebať, ſed nulla ibi Ligurũ neq; claſſe, neq; naui reperta, in Syriã flexit curſũ, hic nõ ꝓcul a Tyro Cœtheã vnã Genuẽſiũ cepit, quo ſucceſſu ferocior factus Tyrũ oppugnare conatꝰ eſt, ſed vrbs valide defenſa, Venetuſq; incõmodo affectus ab oppugnatione deſtitit. Nec Ligur ĩterim in ocio eſſe, q̃n audita decẽ onerariarũ ex Venetiis ꝓfectione, q̃ mercibus honuſtę in Syriã curſum intendetãt, eratq; cũ eis

VRBANVS.IIII.

Varii Italię motus.

Qui primꝰ externorũ ſenator Ro. fuerit.

Paleologi & Genuenſiũ odium in Venetos.

Coethea nauis multi ea tēpeſtate nois,q̄ ꝑſidii cauſa negociatoriis hęrebat,ſexdecim triremibus fretus,ad exitū Adriaci ſinus Venetū ꝑſtolari,nec iā procul aberat,quū ſpeculatoria nauis nūciat hoſtem in inſidiis ſedere.Perculſi Veneti trepide proximū petūt littus,ac parte mercium ī terrā expoſita futurę pugnę ſeſe multa cū trepidatione expediūt,ſed parū profuit animus. Enimuero Venetus numero nauiū lōge impar, impar & virib⁹. nauib⁹ cū tota merce amiſſis vix ſubſidiaria illa ingēs incolumis retro abiit acceptę cladis nūcia.Et Genuenſes Michaelis Aurii ductu eā cū cladē Venetis intulere,q tm̄ abfuit vt ad paucarū nauiū iacturā,etſi ꝑcioſa merce honuſtarū animū demiſerint,vt cōtinuo ſit noua claſſis ad bellū miſſa Iacobi Dāduli ductu.Iūxit ſeſe huic Marcus Gradonicus cū altera claſſe circa Raguſiū,q oēm fere Siciliç orā ad ortū & meridiē circūuecti,tris Liguſticas triremes circa Lilybæū obuias,qb⁹ ꝑerat Lāfrācus Barbonius,modico negocio īteręcipiūt,quā Genuēſes cladē vlturi duas & triginta triremes ad bellū īſtruūt,q̄ ꝑpetua nauigatione ī Siciliā delatę ad Drepanū hoſtē īueniūt,qdā vtrāq; claſſem obuiā alteri fuiſſe aiūt

Drepanitana pugna.

ante Drepanitanū portū.Cęterū quoquo modo aut vbicūq; aduerſę claſſes cōgreſſę ſūt,vbi primū ex aduerſo apparuere, cōfeſtī ad pugnā ſeſe expediūt,certatū eſt vt virib⁹ ita parib⁹ animis, fuitq; certamē cruētū & pertinax.Hi pulchrū ducere atq; illi,in Siculoꝝ cōſpectu ęquis viribus cōgreſſos,vter populus virtute bellica teiq; maritimę ſciētia alteri ꝑſtaret oſtēdere . Multū itaq; ancipiti marte eſt dimicatū,poſtremo victor Venetus quatuor & viginti triremes ex hoſte cepit,cęterę aut cōbuſtę ſunt,aut ī pugna depreſſę,duo milia & qngēti capti,mille & ducēti ferro abſumpti.Cęteri aut fluctib⁹ aut aliis caſib⁹ periere.neq; his incruēta obtigit victoria,ſed ſiqua clades accepta eſt,lętitia rei bene geſtę quo min⁹ ſentiret̃ effecit.Genuēſiū reb⁹ vna aduerſa pugna inſiguiret affectis,Paleologus q illoꝝ ſocietati ad id tēpus ſtuduerat, cū Venetis inducias paciſcitur in quinq; annos.Hi poſt Drepanitanā pugnā,vnā & viginti triremes Metonē in orā Pelopōneſi miſerut q̄ mare tuerent̃,nā Genuēſes ex Tyro oīa reddebāt Veneto infeſta ,circaq; Euboicū Euripū negociatoriā vnā cum precioſiſſima merce interceperāt,& in Cretę inſulę ora Cydonē vrbē,nūc Caneam dicunt,ſubito incurſu diripuerant,nec vrbs tātum direpta eſt,ſed in Venetoꝝ inuidiā magna ex parte diruta. Dū vero hęc in mari gerunt̃: Venetiis ob nouū vectigal īpoſitū ſeditione laborat̃,in qua ducaria maieſtas violata eſt,vīdicat̃ res acerbiſſimo ſontium ſupplicio.Angere iterea ciuiū aīos clades in Creta accepta,igit̃ noua claſſis triū &viginti nauiū M.Gradonico decerñit̃ cōfeſtim in Syriā agēda ad oēs Genuēſiū conatus nō ſolū inhibēdos,ſed infringēdos etiā,ſuntq; a Gradonico octo hoſtiū negociatorię circa Rhodū captę . Quidā authores ſunt inter Rhodū & Tyrū,cū octo & viginti Genuenſiū cōflictū,captaſq; eo ꝑlio quinq; Liguſticas.Obiit per id tēpus Zenus princeps,ī cuius locū Laurētius Tepulus Iacobi principis filius,dux creatus eſt,duodequinquageſimus in ordine . Vixerūt tū viri ingenio clari Albertus

Viri illuſtres.
Alberti magni laudes.
Diui Thomę ſtudia.

Theutonicę gentis prędicatorii nois,qui ob doctrinę & ingenii amplitudinē Magni cognomen eſt adeptus.extāt huius plura & varia ſtudiorū monumēta,magnū ſacerdotiū repudiauit ne ab literarū auerteret̃ ocio:in Colonia Agrippina diu ꝑfeſſus, vbi octogenarius obiit , multi ſub eo egregie ꝑfecerūt,ſed oīm maxime Thomas media Italia Aquini ortus.Is relicta patria oēs neceſſitudines ſpreuit diſcēdi cupiditate.Erat eñ ab Apulię comitib⁹ oriūdus,æterna mortalib⁹ ꝑferēs,cœleſtia terrenis.in Germaniā ꝑfectus Alberto operā dedit,per quē adeo profecit vt Pariſiis in clariſſimo orbis Gymnaſio,primū ſit locū ſortitus,inde Romā ab Vrbano pōtifice accerſit⁹, oēs q vltro deferebant̃ honores aſpernatus,totū quo natura & volūtate trahebat̃ ad docendū & ſcribēdū ſe cōtulit.Gymnaſiū Romę inſtaurauit,ꝑtractauitq; oīs philoſophię partes multa eruditione.Extāt hodie ei⁹ ingenii monumēta tā multa numero q̄ grauiter & accurate elaborata . Vrbanus pōt.cui ille chariſſimus fuit,anno ſui pōtificatus tertio obiit,q duodecies centeſimus fuit ſalutis ac ſexageſimuſſecūdus.Clemens illi ſucceſſit cēteſimus ī ordine nonageſimuſq; pon

CLEmens pontifex.

tifex.Is abſens creat⁹ fraterculi habitu Peruſiū vſq; ꝑceſſit ignotus,alii in ea vrbe fuiſſe aiūt quū pōtifex relatus eſt.Hinc qđ ſatis cōſtat,pōtificio ornatu Viterbiū magna officioꝝ frequētia eſt perductus.Sub idē tēpus velut ex cōpoſito Carolus comes ab Vrbano,adhuc in humanis agēte accerſitus,cū triginta triremibus a Maſſilia ꝑfectus ꝓſpera nauigatione Italiā tenuit, Tyberiq; ſubuectus,Romæ ſenatoriū munus tantiſper pontificis iuſſu obiit, donec duo ſupremi ordinis antiſtites ad id miſſi, illū in Laterano Hieroſolymę ac Sicilię regē pontificis authoritate ea lege declararūt,vt vectigalis eſſet Romanę eccleſiæ,pēderetq; eo nomine quadraginta annua aureorū nūmorum milia Clementi pontifici,& qui poſt illum futuri pontifices eſſent.

Finis Libri . VI .

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ, LIBER SEPTIMVS.

TRISTE & pernicioſum bellũ inter Venetos & Genuẽſes iã antea cõflatũ tantę ab initio Clemẽti pontifici curę fuit, vt nihil ille ſecũdum Caroli regis declarationẽ duxerit vtilius, & ob eã rẽ magis neceſſariũ, q̃ duos potentiſſimos Italię populos, ſublatis e medio armis pacare. Egit itaq̃ cũ his ꝑ legatos, quũ adhuc Viterbii eſſet, vt ſi animi ad pacẽ ĩclinari nõ poſſent, ĩducias ſaltẽ ĩ certũ tp̃s ĩter ſe paciſcerent, qđ vt cõmodius fieret, petere vt vterq̃ ad ſe legatos mitterẽt, ꝑ quos res publico noı̃e cõficeret, idẽ poſcere Galliarũ & Sicilię reges, ſuã quiſq̃ operã ad id polliciti, & Veneti & Genuẽſes ad põtificẽ miſerũt, apđ quẽ diu multũq̃ eſt de pace agitatũ, nec tñ vlla ſecuta eſt. Erant igit̃ duo inimiciſſimi inter ſe populi tã ad bellũ accẽſi, q̃ ſiquãdo antea fuerãt. Põtifex omiſſa eoꝝ cauſa, vbi pertinaciter & obſtinate oı̃a fieri vidit, Carolũq̃ Gallię regis fratrem cõplexus in Manfredũ incitat. Fuerat Carolus rex ea lege declaratus, vt duoꝝ regnoꝝ titulo cõtẽtus, ab ĩperii petitione abſtineret, qđ iccirco eſt factũ, vt oı̃s ſpes Mãfredo adimeret̃ Caroli ab ĩſtituto bello auertẽdi. Ille vbi primũ copię ex Gallia affuerũt, in hoſtẽ ꝓfectus, primũ Ceperanũ occupat deiecto inde Manfredi ꝓ̃ſidio, ad Beneuentũ inde cũ hoſte ſigna cõtulit, fuitq̃ atrox vtrinq̃ ꝓ̃liũ, Caroluſq̃ medio pugnę ardore equo deiectus eſt, cęterũ Manfredo cadẽte, victor Gallus Beneuẽto ex deditione potit̃, mox vtrũq̃ regnũ adeptꝰ, Saracenos ex Nuceria eiicere nõ potuit, eſt itaq̃ illis pax reddita, datũq̃ vt ſuis legibꝰ viuerẽt. Miſit inde Carolus exercitũ cũ regię militię magiſtro, nũc Mareſcalũ vocãt, q ex Piceni agri & Hetrurię vrbibus Gibellinę factionis viros eiiceret, eſtq̃ id Carolus breui cõſecutus, in quo pontifici haud dubie gratificatus videri põt. In Hetruria plus omnino negocii fuit cũ hoı̃bꝰ eiꝰ factionis, ſiqdẽ Gallus Senẽſes adortꝰ Piſanos ad arma cõciuit. Venit ĩterea ĩ Italiã Hẽricus Caſtulonis infans, ſi q̃ nũc Caſtella eſt, olim Caſtulo fuit ĩ Hiſpania, is a fratre q regnũ obtinebat, in exiliũ eiectus, Caroli cõmẽdatione magnis eſt a põtifice donatꝰ muneribus, vrbiſq̃ ſenator factus. Venit inde Carolus in Hetruriã Gibellinos oppreſſurus, qui Corradinũ Sueuũ in Italiã acceſſere dicebant̃. Bonitiũ oppidũ fame domuit, Mutoniũ Piſanis adẽptũ Lucẽſibꝰ dono dedit, fuiſſetq̃ Carolꝰ ĩchoatã victoriã executus, ni trepide nũciatũ eſſet Saracenos q Nuceriã tenebãt, audito Corradini aduẽtu ad defectionẽ ſpectare: occurrit eo Carolus, cõpulitq̃ tã arcte illos Nucerię, vt nihil aduerſus ſe moliri poſſent ãpliꝰ. Nec ita multo poſt Sueuus Italiã irrupit, vaſtatoq̃ Lucẽſiũ agro, vnoq̃ ex Caroli ducibꝰ circa Aretiũ ĩterfecto ꝑter Viterbiũ Romã ꝓceſſit: Clemẽs põtifex veniẽtẽ miſeratꝰ dixiſſe fert̃, dubiũ diuinãs an cõiectura ductus, Corradinũ, vt victimã arę deuotã, ad ĩdubitatã mortẽ trahi. Senator & frequẽs populus illi ad Miluiũ põtẽ ꝓdiuit obuiã, magnoq̃ fauore & officioꝝ frequẽtia acceptꝰ, vrbẽ ingredi noluit, metu ne an qa ad hoſtẽ ꝓperaret nõ habeo dicere. Inſederat Carolꝰ quẽ ille hoſtẽ ſibi deſtinauerat, in Hernicis, & Latina via oẽs locoꝝ anguſtias muniuerat ꝓ̃ſidiis, qđ vbi Sueuus cõpertũ habuit, ꝑ Equiculanũ ſaltũ, q Taliacotio imminet, ĩ Marſos trãſiit, nec ꝓcul a Fucino lacu caſtra fecit, hic Carolus factꝰ illi obuiã nõ tãtũ viribus, ſed arte etiã vſus eſt in hoſte ſuperãdo, obiecto Germanis militię magiſtro regiis inſignibus ornato, ipſe cũ lectiſſima parte copiarũ poſt montẽ in inſidiis ſedit. Fuit diu anceps ꝓ̃liũ, multiq̃ hincinde cęſi, demũ cadẽte Caroli duce, Galli fugã capeſſunt in eã partẽ qua iuſſi fuerãt fugã inclinare. Germani victoria exultãtes ſine ordine, ſine imperio diſpalati hoſtẽ perſequũtur, poſtremo ĩ inſidias ꝓ̃cipitati, nõ ſolũ victi ſunt, ſed cũ multa etiã ſtrage diſiecti ac paſſim trucidati. Dicit̃ Carolus Deiparę virgini ibi loci tẽplũ vouiſſe ſi potitus eſſet victoria, habet & nũc locus victorię nomẽ, manifeſto ibi rei geſtę argumẽto. Extat hodie tẽplũ, ſed dirutũ, ex cãdido lapide miraq̃ arte extructũ, cui Carolꝰ aliquot caſtella ꝓ̃diaq̃ multa & magna attribuit. Corruit opꝰ nobiliſſimũ grauiſſimo motu terrę, vt mihi adoleſcẽti dictitabat Nicolaus Carſius monachus Ciſtercẽſis, ꝓdeceſſarius meꝰ, q eiꝰ fuit loci abbas. Eniuero diruto tẽplo durat adhuc dignitas ab initio inſtituta. Incidit hęc Caroli victoria ĩ eũ annũ, q ſalutis fuit humanę duodecies cẽteſimus ſexageſimuſoctauus. Corradinꝰ ex fuga retractus Caroli iuſſu interficit̃. Carolus poſt tã lętã victoriã Romã ꝓfectus, põtificis hortatu ſenatoriũ munus aliquot dies geſſit, nã Hẽricus q eo magiſtratu fũgebat̃, diuerſarũ partiũ factꝰ, haud multo priꝰ circa Reate eſt captus ac ꝓ hoſte habitus. Quieſcebat iã Italia, nã in Hetruria Florentini & Se-

Siciliæ regnũ Gallis ceſſit.

Carolus rex Corradinꝰ Sueuus.

Caroli regis ſtratagema.

Caroli victoria.

Corradinꝰ interficit̃.

nenſes inter ſe pacate agebāt, Veneti & Genuēſes adhuc ī armis erāt, ſed oēs illoꝝ conatꝰ mari‑
timi. Interea Clemēs fato deceſſit, anno ſui pōtificatꝰ tertio, tātaq; ab eius morte nō ſolū ciuita‑
res, ſed ipſos etiā ſupmi ordinis āriſtites diſcordia agitare cœpit, vt quū his ī nouo pōtifice creā‑
Viri īgenio & etuditione clari. do parū cōueniret, biēnio aplica ſedes fuerit ſine pōtifice. Viri aūt p id tpſ illuſtres fuere Bona‑
uētuta Minoritanę pfeſſionis, cuiꝰ īgenio & doctrinę Clemēs pōtifex tātū detulit, quātū īgenio‑
rū nulli. Habuit aliqn̄ Clemēs vxorē, ex cuiꝰ obitu factꝰ cęlebs, p oēs dignitatis gradus pōtificatū
adeptus eſt: fuit itaq; illi nepos ex filia, quē quū cōperiſſet tris pbēdas habere, dedit illi vt vnā ex
his optaret ſibi, cęteras relinqret, pcātibꝰ amicis vt nō eas ſolū adoleſcēti, pneceſſarioq; ſuo aſſen
ſu faceret ratas, ſed maiora etiā & plura tribueret ſacerdotia, ita occurriſſe fertur, nō eſſe dignū
Bationę ſede, q plus cognariōi q̄ Chriſto daret verę q; pietati. Idē Ednigentā, q̄ ī Polonia ducatū
renuit, ob miracula q̄ ī eiꝰ morte extitiſſent, cōſecrauit. Carolus vacāte ſede oīa diligēter pſpice
re, ne qd detrimēti capet eccleſia ex ſūmoꝝ antiſtitū diſcordia. Profectuſq; in Hetruriā, q̄ p hoīes
aduerſę factionis turbari cœperat, Bonitiū captū diruit, qa ibi primū eſſet ad arma recurſum, di
rutū Florētinis vēdidit, q oppidū humiliore loco cōditū Podiū Bonitiū dixere. Reddidit inde
pacē Piſanis Carolus, vt eoꝝ claſſe vtereť ī Aphricana expeditione. Cęterū rātiſp dū regnū inui‑
ſit, Ruffum Anguillatię comitē in Hetruria relinquit, q terrā oēm a ciuitatū diſcordia tueretur.
Sed dū hęc ī Italia fiūr, Lodouicū regē ex Maſſilia pfectū, tres filii adoleſcētes, rex Nauarrę, & alii
viri illuſtres in Aphricā ad bellū in Saracenos ſecuti ſunt. Tunetē regiā vrbē primo Gallus obſi
dione fatigat, circūiecta deinceps loca populať, oriť nō multo poſt grauis peſtilētia ī caſtris, eſtq;
a principio p ignobilia capita lues illa euagata, inde Lodouicū regē cū filio q minimꝰ erat natu,
dein & pōtificiū legatū cōtinuatis ppe funeribꝰ extīxit. Fuitq; hic finis Lodouici, oīm q ī Gallia
rerū potiti ſunt, lōge pietiſſimi. Philippus ī locū defuncti patris eſt res declaratꝰ. Affuit nouo re
gi nō multo poſt Carolus rex Sicilię quū iā de obſidione ſoluēdo cogitare cœpiſſet, eiꝰ acceſſus ī
id valuit ꝙ Tunetanus rex pacē ea cōditiōe accepit, vt Carolo tributū pēderet, libereq; patereť
Chriſti nomen in Aphrica pdicari. claſſe dein in Siciliā reducta, Nauarrę rex & comes Cāpaniæ
eadē vi peſtilētię moriunť. Carolus & Philippus ad cōtagionē euitādā, & vt creādi pōtificis au
rhores eſſent: nā biēnio fere pōtifex nullus fuerat, Viterbiū decreto petūt, vbi adhuc pontificis
creādi īter ſummi ordinis antiſtites tenebat diſceptatio. Duoꝝ itaq; regū pſentia cōmotꝰ ordo
GREGORIUS.X. pontifex. Theobaldū Leodiēſem creat pōtificē, tūc pcul Italia agērē, q mox Gregorius decimus eſt dictꝰ.
Erat tū is in Aſia cū Herdardo regis Anglię filio, qui p id tpſ quo Lodouicus rex in Aphricam
aduerſus Saracenos trāſmiſit, cū ingēti claſſe in Syriam tranſiit tuēdę fidei ſtudio, tādiu Prole‑
maide cōmoraturus (ita enim inter Chriſtianos duces fuerar cōparatū) quoad Lodouicus ex
Aphrica victor cū maiore exercitu adeſſet, ſed dū Anglius belli ſocios expectat, domeſtica frau‑
depene periit, tribꝰ vulneribꝰ ab Arſacida quodā ī cubiculo cōfoſſus, perierat pculdubio Her‑
dardus, niſi ſubito ſuoꝝ accurſu cęde nōdū ppetrata percuſſor diſtractꝰ diſcerptuſq; fuiſſet. quā
Arſacidas cauſam tā audaci facinori ptulerit, nō repio. Anglius dux piculo ſeruatus Theobaldū
pōtificē creatū accerſitūq; ī Italiā, magnis muneribꝰ donatū a ſe dimiſit. Herdardi Anglii caſus
qui inopinata vi ppemodū periit in Syria, ſtilū admonet, vt ſeries rerū ī ea terra geſtarū iā inde a
Tarquementi regno, q ſeruoꝝ primꝰ in Ægypto rerū potitꝰ eſt, paulo altiꝰ repetať. Cœpat Syria
a Saladini tpibꝰ vt quidā pdiderūt, ſublato eiꝰ gētis rege, ſub iis eſſe q ī Ægypto īperitabāt. Sed
Armenius Aytonus quē ſeqmur, apte ſignificat Syriā ſuū habuiſſe regē quē Sultanū vocāt, ſub
id tpſ quo Haalon Tartarus eā terrā bello inuaſit. Cęterum cuiuſcūq; ductu & auſpiciis Syria
Ægyptiaco ceſſit regno, quoties a Tartaris cuius opes iā validiſſimę erāt, bello petita eſt, ſemper
qd ſatis cōſtat, in certamen Ægyptios traxit reges. Haalon Tartaroꝝ primꝰ Syrię bellū intulit,
fuitq; Magoras frater, q princeps eius gētis Aytoni Armenię regis hortatu Chriſti fidē recepit.
Enimuero poſt Hoccotā, cuiꝰ filii lōge lateq; eius gētis opes ppagarūt, vt alio eſt loco memoratū
Guiſga huiꝰ filiꝰ aliq̄diu īperauit, cuiꝰ morte ſūma rei ad Magonē, ſiue Meto ille fuit, eiꝰ cōſan‑
guineū, vt idē author pdidit, deuoluta eſt, is verę pietatis cultor factꝰ, quū ab eodē rege & hoſpi
te didiciſſet Hieroſolymā Syrię vrbē nobiliſſimā ī qua certa dñicę paſſionis viſerenť argumēta,
& ī his ſacratiſſimū ſepulcrū, ab īpiis teneri, hortaretur q; ad eā armis vīdicādā, Haaloni id bel‑
lū demādauit. Erat Haalon Metonis frater, atq; acri ingenio. cū īgēti igiť exercitu domo pfectꝰ
primū oīm vniuerſam Perſidē ſubegit, ſex mēſiū ſpatio, vnus dūtaxat locus capi nō potuit, quē
Audi lōgā obſidionē. natura munitiſſimū latrones inſederāt. Dena milia equitū hic ad obſidionē relicta, q̄ in ſeptimū
& vigeſimū annū poſtea diſtracta eſt, vt Aytonus ſcribit, oīm quarū hodie memoria extet, haud

dubie lōgiſſima.veſtiū vt idē ait,defectu demū deditio facta eſt.Deinde Baldacha vrbs vi capit. Baldacha
Fuit hęc olim Babylon,quā Semiramis ī Meſopotamia cōdidit.adiicit Aytonus ſedē ī ea fuiſſe oli Babylō.
Calphi,q Mahometanę legis ſummo fungebat magiſterio.vrbs exciſa eſt,non ſexus,non ætatis
diſcrimē vllū habitū,oīs multitudo ferro dedita,imēſum pōdus auri gazaq̧ oīſariā Calphi ſtu
dio cōgeſta,regē & exercitū ditauit,hic cauillabūdus Haalon victor,æquū eſt inq̄t tā ɋ̄ſtueſū ho
minē cibis veſci nō niſi pcioſiſſimis,ite & Calphū (erat eñ ad id ludibriū ſeruatꝰ) medijs auri Att. memo
gēmarūq̧ aceruis ſtatuite,his veſcat epulis,has illi affatim ad oīa vētris deſideria miniſtrate. & rabile exem
ille ita plures dies aſſeruatꝰ,in media diuitiarū affluētia fame cōſūptus eſt,magno eorų documē plū in aua
to q naturę obliti(paruo eñ cōtēta eſt)nullū ſibi habēdi finē cōſtituūt.Nupſit Haaloni(in Per ros.
fide credo)Docuſcāton puella regia ſtirpe,& ab his oriūda q vt Chriſtū nup natū adorarēt fre
quēti hoim comitatu ī Iudęā venere,cōiugis hortatu oīa Mahometi tēpla Haalon iuſſit dirui
afflixitq̧ ipaſſim eiꝰ deliri cultores.Poſt Baldachę excidiū,capta eſt a Tartaris Rhoais ī Meſo
potamia,huc Aytonꝰ Armenię rex eiꝰ belli author cū auxiliarībꝰ copiis venit: florebat p id tp̄s
Armenię regnū,eratq̧ adeo armorų potēs,vt ad bellū mitteret duodecī eqtū milia,quadraginta
peditū.Ex Meſopotamia Haalō bellū ī Syriā trāſtulit,Alephūq̧ paucis diebꝰ vi capit, captū d
ruit.Fuit annꝰ hic humanę ſalutis Milleſimꝰ ducēteſimuſq̧ ac ſexageſimꝰ, erat tū rex Damaſcī
Malecnaſer (Sultanū Barbari vocāt) parebatq̧ huic tota Syria, cū Hieroſolymo.Is Alepho ab
hoſte capto cū vxore & liberis ad Haalonē venit ſupplex,futurū ratꝰ vt ſperata venia ps regni
multo maxia ſibi relinq̄ret habēda,ſed nō mō nō id tenuit,verū q̄ lōgiſſime eſt cū ſuis ab eo able
gatꝰ,ne eiꝰ pſentia victorię obſtaret:eratq̧ iā victor Scytha Hieroſolymā petiturꝰ,quū de fratris
obitu certior factꝰ eſt,accerſituſq̧ ad īperiū recipiēdū,itulerat Meton rex bellū Cathainis, fuerat
q̧ ea expeditio ab initio ſatis pſpera,cęterū dū īſulā quādā eius gētis oppugnaret,fraude hoſtiū
regię nauis carina ab vrinatoribꝰ pfoſſa,exiprouiſo eſt cū tota naui abſorptus.Haalon igit decē
milibꝰ bellatorų ī Syria cū Guirboca viro fortiſſimo relictis,retro cū cū cętero exercitu abiit , &
iā ad īperiū feſtinabat,quū recētioribꝰ nūciis fit certior Cobillā alterū fratrē,fauore pcerū regia
ſede collocatū,tenuit is poſtea regnū ānos duos & quadragita,cōdiditq̧ vrbē ī Cathaino regno
Iob noīe,magnitudine viſendā.Aytonus multo Roma āpliorē eā eſſe vrbē author eſt.Perculſus
Haalon atroci nūcio occupati a fratre regni.pgit tū pcul ire.Interī atrocior adhuc nūciꝰ affert
Barchen eius Bathonis filiū q in Auſtria perijt,cū immenſo exercitu aduētare dimicādi ſtudio
Aytonus ſcribit habuiſſe Barchen ī aīo regnū Haaloni adimere,qđ bello nup erat illi ɋ̄ſitū,cui
etſi inhumanū ſit,ne dicā impiū,fidē abrogare,pſertim q̄a iis q̄ ab Haalone geſta ſunt,magna ex
parte interfuit,vt ipſe haud vno in loco teſtatū reliquit,cęterū q̄a eiuſdē gētis eſſent ambo,& a
Caguiſca pgnati,ppius fidei ſit credere Barchē veritū,ne Haalon fraterno regnō excluſus ī ſuū
imperiū faceret,hoſtiliter illi occurriſſe,aut qđ ſimilius vero eſt,Cobillę gratificatꝰ,ne eiꝰ finibus
Haalon ſe inſinuaret,ſuo occurſu obſtitit,ſed quocūq̧ cōſilio vis illata eſt,hoſtiliter,qđ ſatis cō
ſtat,inter ſe cōflixere,forte quadā cōcurſum eſt in alueo fluminis(nomē Aytonus nō ponit) gla
cie cōcreto,hic res memorabilis accidit,ac miſeratiōe digna,medio pugnę ardore ſoluta eſt gla XXX. mi
cies vehemētiore vngulorū attritu,abſorptaq̧ cū ſuis eqs ad triginta milia hoim vtriuſq̧ exer lia Tartaro
citus,ſicq̧ marte neutro inclināte,ingēti tū clade vtrinq̧ accepta,diuerſę inde abiere acies. In rum fracta
Syria īterea Guirboca cui illud erat ī primis mādatū ab Haalone,vt Hieroſolymā reciperet,re glacie periit.
ceptā Chriſtiani noīs hoībus reſtitueret,a nr̄is alienat,q circa Sidonē loca q̄dā pſidio obtinebāt. Chriſtiani
Enſueto quū hi forte pdas ex eiꝰ puincię finibꝰ furto abegiſſent,q res repetitū miſſi fuerāt, cōtra Tartaros a
ius gētiū violati ſunt,& ī iis ipſiꝰ ducis ex ſorore nepos iuuenis impiger interfectus,ira itaq̧ & ſe alienant,
odio accēſus Guirboca Sidonē expugnat,captāq̧ diripit & incēdit,atq̧ p hęc infenſior factꝰ tm̄
abfuit vt Chriſtianę rei ſit iā ide aliqd gratificatꝰ,vt hoſtili etiā aīo fuerit ī eos q eorų hoim in
Syria agebāt.hęc q̄a Haalon bello erat domeſtico īplicitꝰ,vt ſupra eſt demōſtratū,materiā pbue
rūt Melecheni Ægyptiorų regi q Tarq̄menio ſucceſſit, Tartaros ex Syria eiiciēdi.Inuaſit is puin
ciā cū validiſſimo exercitu,nec Guirboca etſi īpar viribꝰ abſtinuit pugna.Inclinauit victoria eo
vbi plus roboris fuit, Tartari duce amiſſo,fuſi fugatiq̧ ſunt,fœdaq̧ cęde diſſipati,q plio ſupfue
rūt in Armeniā ad amicū regē ſe receperūt.Syria ſecūdū eā pugnā pter pauca loca q̄ prim Chri
ſtianorų pſidio tenebant,partim retēta ſunt eo motu a Tartaris,Ægyptiacis ceſſit armis.Cœpe
rit ne tū primū Syria Ægyptiorų regū eſſe,q & ipſi Sultani dicunt,an aliquāto prius eiꝰ ditionis
fieri cōrigit,qđ quibuſdā placuiſſe video,nō facile dixerim.Erat Haalon Syriā repetiturus,quū
medio belli apparatu morit,Abaga eius filius,q a patre regnū per manus accepit, anno ſalutis

milibꝰ equitũ ĩ ꝓuinciã venit,cõciuitq; Chriſtiani nõis duces ex Cypro & Tyro ad id bellũ,ſed
is Damaſcenorũ fraude nocturna fluminis inũdatiõe pene periclitatꝰ eſt,ſunt tñ nõ pauci trepi-
datiõe illa nocturna deſiderati,ſed retro abiẽs multo plures amiſit ĩ trãſitu Euphratis.nec Caſſa Caſſani in-
nus diu poſtea ſupſtes fuit.Ægyptius rex,Tartarorũ metu leuatꝰ,Armeniã bello petiit,vaſtataq; teritus.
eſt pars regni multo maxima ab hoſte. Armenii Tartarorũ auxiliis freti, ad Maciũ cũ Ægyptiis
acie cõgreſſi egregie vicerũt. Sed hęc aliquot poſt annos geſta ſunt,nũc vt eo reuertar vnde hęc
de Tartaris relatio orta eſt,dũ Gregorius põtifex ab Herdardo ex Syria dimiſſus ĩ Italiã ꝑperat,
fœdũ facinꝰ eſt Viterbii editũ,Hẽricus Ricardi comitis filiꝰ,ſacrorũ hora,atq; in ipſis ſacris ĩter
fectus eſt a Guidone Mõtferratẽſi.Eſt Guido mortẽ pr̃is ſui vlt9(hãc eñ cãm cędi p̃texuit)quẽ
Ricardus Hẽrici pater ĩ Anglia necari iuſſerat.Intẽpeſtiuã cędẽ reges auerſati,nõ expectato põ-
tificis ex Syria acceſſu,diuerſi ĩde ꝓfecti ſunt,hic in Apuliã,ille ĩ Galliã abiturus.Nec ita multo
poſt Gregorius põtifex ĩ Italiã venit,Viterbiiq; coronã adeptꝰ, cõtinuo aĩm adiecit ad res ĩter
Venetos & Genuẽſes cõponẽdas,ex Philippiq; authoritate,qui põtificia rogatu ad hoc ipſum
Cremonę ſubſederat,inducię (nã ad pacẽ aĩ nullo mõ inclinabãt) in quinq; annos inter vtrũq; po Inducię in-
pulũ pactę ſunt,fuitq; ãnus ille vndecimꝰ ab eo,quo Veneti Genuẽſeſq; bellare inter ſe cœperãt, ter Vene-
alii plures annos huic numero adiiciũt.Nec Veneti Liguſtico bello ſoluti arma exuerũt,nouo il tos & Ge-
lis bello a Bononiẽſibus orto,q quũ moleſte ferrẽt nouũ vectigal exigi ab his,q intra Padi oſtia nuẽſes.
& Phanaticũ ſinũ nauigarẽt.qđ iccirco factũ reperio,qa circũiecti populi ĩ ſumma rei frumẽta- Bononiẽſis
rię inopia nõ paſſi eſſent Venetos ĩ ſuis vrbibꝰ frumẽtũ coemere.Bellũ itaq; Bononiẽſes occul- belli origo.
te cõparãt,inde domo moturi Venetias legatos p̃mittũt , q diſſimulato oĩ armorũ apparatu cũ
principe & patribꝰ agerẽt vt abrogata lege,p̃ſidiiſq; vndiq; amotis,liberã redderẽt ſuis negocia
toribꝰ nauigationẽ,qđ ſi facere recuſaſſent,apparebat eñ oĩno recuſaturos,bellũ indicerẽt.Sẽſit
Bononiẽſiũ fraudẽ Tepulus dux,tũ ipſe quoq; ĩ ſuas artes cõuerſus,q̃ nõ minꝰ vaframẽti habe-
rẽt,nouẽ triremibꝰ celeriter miſſis Padi oſtiũ,qđ Primimariũ dicũt,obſideri iubet,tenerique p̃ſidio.
Veneti celeri curſu eo delati hoſtẽ offendũt in vlteriore ripa p̃ſidiũ muniẽtẽ,cõfeſtim & ipſi ad
diuũ Albertũ locũ tumultuario ope firmãt.Nec multo poſt Tepulus affuit cũ maioribꝰ copiis,
eſtq; inde ſępius quũ his locis,tũ alibi dimicatũ, fuerũtq; Bononiẽſes oĩbꝰ fere p̃liis ſuperiores ,
quippe q militũ numero pręſtabãt.ad quadraginta milia hoĩm in eorũ caſtris fuiſſe dicunt.Exiit
id bellũ in tertiũ annũ.Tũ vero M. Gradonici ductu totis eſt viribus in aciẽ deſcẽſum,ea demũ
pugna victor Venetꝰ hoſtẽ fudit fugauitq;.Vno aduerſo p̃lio Bononiẽſes fracti,aut certe lõgio
re feſſi bello,his cõditionibꝰ pacẽ cõpoſuere,vt caſtellũ diruerẽt,ſuiſq; rebꝰ ĩde aſportatis libera
Padi oſtia relinq̃rẽt.Anconitani & ipſi Bononiẽſiũ exẽplũ ſecuri, nõnihil hoc noĩe ſunt mouere
auſi,apud Gregoriũ põtificẽ de Venetorũ ĩiuria ꝑ legatos ad id miſſos q̃rebãtur,mãdat põtifex
Anconitanis mare aperiri,placuit põtifici tãtũ reſpõderi,rẽ de qua agerẽt,parũ illi liquere:cęte-
rũ cognita Venetorũ cã futurũ vt multo æquius iudicaret. Sicq; neq; iuſſa facere viſi ſunt Ve-
neti neq; aſpnari,& actio illa ꝑ hęc ãtiquari cœpta eſt,põtifice maioribꝰ curis occupato.Accidit
vt ꝑ id tp̃s Lugdunũ eſſet Gregoriꝰ iturus,quo cõciliũ indixerat. Eſtq; & circa Eubœã nõnihil
eodẽ tp̃e bellatũ,regulis,q tertiã eiꝰ partẽ inſulę tenebãt,res Paleologi infeſtãtibꝰ,quos ille nauali
pręlio victos tota fere claſſe exuit.Cęterũ quia plęriq; Veneti noĩs cum inſulanis capti ſunt,eos
Apocriſſariis ſuis Paleologus dedit Venetias ducẽdos,ſimulq; mãdatũ vt cũ Venetis in quinq;
ꝑmos annos fœdus renouarẽt.Tepulus princeps cũ quo eſt id fœdꝰ renouatũ,ꝑ id tp̃s vita de
ceſſit,anno q̃ reipublicę p̃eſſe cœperat ſexto.Iacobꝰ Cõtarenꝰ ĩ eiꝰ locũ ſuffectꝰ eſt.Quo nõ mul
to prius creato negociatoria Venetorũ nauis honuſta mercibꝰ a duabꝰ Liguſticis oppſſa,ꝑmo
dũ cãm prębuit belli cũ Genuẽſibus renouãdi.Cęterũ qa res de more repertę ſunt & reddite,oĩs
cura reparãdę claſſis ĩ quã vnã erecta erat ciuitas,diſcuſſa eſt.Nec multo poſt Iuſtinopolitani a
Venetis defecerũt,cęterũ mari terraq; oppugnati,etſi eis auxilia ex Catnorũ ora ſunt ab Agleiẽſi
antiſtite miſſa,vi tñ ſubacti in fidẽ rediere.Sũt q Anconitanũ bellũ Iſtrico ſtatim ſubiiciãt,verũ
quia id ĩ Ioãnis vigeſimi tp̃a ĩciditalio qdẽ loco,etſi nõ multũ diuerſo,eſt referẽdũ.Cõcilio itaq; Concilium
Lugduni indicto,multi Chriſtiani noĩs principes eo ꝓfecti ſunt,& in his Paleologus imperator, Lugdun̄.
qui gratificaturꝰ,vt mihi videt̃,Romano põtifici cõuẽtũ quẽ ille indixiſſet obſeruauit:eo demũ
cõcilio Gręci tertiodecimo adducti ſunt in ſentẽtiã Romanę eccleſię Paleologi authoritatẽ ſe-
cuti.Scytharũ ad hęc ꝓceres quidã baptiſmi lauacrũ accepꝑũt. Per idẽ tp̃s Rodulphus Aſſiani
comes eſt ĩperator in Germania declaratꝰ, ea cõditione vt a põtifice ĩperatoria accipet ĩſignia.
Nec Italia ĩterim q̃euit,nã Gibellini ſunt Florẽtia eiecti,quos Gregoriꝰ ĩ Galliã ꝓficiſcẽs ĩ vrbe

reſtituerat. Bononiẽſes idẽ feciſſe dicunt, ſed hi hm̃oi iniurię pœnas luere, q̃ppe q Forliuiẽſes bel
lo adorti, ꝙ ſuos exules hoſpitaliter excepiſſẽt, ſubita eruptiõe ex vrbe facta, ad octo milia hoĩm
amiſerũt. Extulere caput ad eã cladẽ plereq; Flaminię ciuitates, ſimulq; a Bononiẽſibꝰ defecerũt.
Bononiẽſiũ opes. Tenebãt hi tũc nõ paruã eius terrę partem, quã olim Boii Galli & Senones habuerunt. Interea
Lugdunẽſi cõuẽtu Gręci de pfeſſione almi ſpũs ſũt Romanę eccleſię aſſenſi, eſtq; de bello ĩ Tur
Gręcoꝝ ecclesia Romanę accedit. cos cõparãdo agitatũ. Tenebat adhuc de modo & rõne põtificis ĩ futurũ eligẽdi cõſultatio, quũ
Minoritani ordinis magiſter maximꝰ Bonauẽtura Albẽſis antiſtes diẽ obiit. Pontifex dimiſſo
cõuẽtu, quũ Italiã repeteret, Alphõſũ Caſtulonis, nũc Caſtella eſt vt arbitror, regẽ obuiũ habuit
q maiorẽ ĩ modũ queſtus eſt ꝙ ĩ iperatore eligẽdo Rodulphũ ſibi pferri paſſus eſſet. Cęterũ ſatiſ
facięti illi, culpãq; ĩ alios trãfferẽti Alphõſus facile ceſſit. & Gregorii põtificatꝰ hęc habuit. Ipſe
Innocẽtius quĩtus põt. haud multo poſt q̃ ĩ Italiã reuerſus eſt fatalẽ obiit diẽ, quũ iã qnq; ſediſſet ãnos. Innocẽtiꝰ appel
latiõis huiꝰ qntꝰ tenuit deĩde ſedẽ ex Calaguritani Dñici pfeſſione, vir nihil vulgari ſciẽtia; cuiꝰ
creatio ĩcidit ĩ annũ ſalutis duodecies cẽteſimũ ſeptuageſimũ qntũ. Blõdus & q eũ ſecuti ſunt
ab Innocẽtio aiũt legatos ad Venetos & Genuẽſes miſſos, q poſt inducias ad arma recurriſſent.
Venetę vrbis ãnales Anconitanũ bellũ pferũt Liguſtico, qd Ioãnis vigeſimi eſt põtificatu geſtũ,
vt ãnaliũ ſcriptores ſignificãt. Iſvniꝰ Hadriani adminiſtratiõe ĩteriecta Innocẽtio ſucceſſit. Nec
interim Hetruria multo quietior erat ſolito, vbi ĩ Piſanoꝝ perniciẽ plures cõſpirauerãt ciuita
tes: cęterũ Florẽtini vñ pcipua vis ĩtẽdebat, Innocẽtii & Caroli regis authoritatẽ ſecuri, nihil vl
tra tetẽderũt. excuſſiſſet idẽ põtifex ex Genuẽſiũ & Venetoꝝ manibꝰ arma, q tũ ĩ armis erãt, &
ad pacẽ fortaſſis vtrũq; pplm inter ſe ſanciẽdã adegiſſet, ſi lõgior illi vita cõtigiſſet. Periit mẽſe
Hadrianus qntus põti. ſexto ab eo quo ſedere cœperat. Sed multo breuior fuit Hadriani adminiſtratio, q poſt illũ ponti
fex fuit, qntus ab eo q primꝰ id nomẽ tulit. Sed ille tãq̃ diu ſupfuturus cõfeſtim põtifex creatus
Rodulphũ in Italiã exciuit ad Caroli potẽtiã cõminuẽdũ, cuius arbitrio oĩa Romę fiebãt. Erat
tũ Rodulphus Boemico bello ĩplicitus, quare neo ille tã cito in Italiã occurrere potuit, nec ſi po
tuiſſet Hadriani auſpiciis fuit res gerẽda, q quadrageſimo initi honoris die mortẽ obiit. Cęterũ
Ioan. XX. pontifex. dũ Rodulphꝰ ſe ad Italicã expeditionẽ cõparat, Ioãnes, qa prio huiꝰ noĩs vigeſimꝰ fuit, fit Viter
Vetulonia. bii põtifex. Sũt ſcio qdã vrbiũ noĩa, q̃ ſi vetuſtiore voce ponerent, magis fortaſſe ĩplerẽt lectoris
Fluentia. aures, vt ſi qs Vetuloniã ſcribat p Viterbio, Fluẽtiã p Florẽtia, ſed ego pſpicuitatẽ ſecũdũ a ve
ro locũ ĩ hiſtoria ſortiri oportere arbitror. Imminebãt tũ Veneti Anconitanis, qbuſcũ iãdudũ
bellũ habebãt, pauci admodũ qd ſciã rei huiꝰ meminerũt, ſed ĩ qbuſdã Venetis ãnalibꝰ id ſcriptũ
repio, Ioãne vigeſimo ſedẽte Anconẽ a Venetis oppugnari cœptã, Ioãnis huiꝰ põtificatꝰ ĩcidit ĩ
primũ Cõtareni ducis ãnũ. bellũ ĩde ortũ aiũt, ꝙ quũ lex de portoriis paucis ante ãnis Venetiis
lata eſſet, Anconitaniq; fraudẽ legi facerẽt, atq; eo audaciꝰ ꝙ Gregorius põtifex, vt ſupra eſt me
moratũ, factũ nõ pbaſſet, qa ſatis apparebat, ſi ſic fieret, fore vt breui lex ãtiq̃ret, Veneti eã iiuriã
vĩdicaturi, cũ tribus & viginti nauibꝰ ad ad ipm ĩſtructis, Anconitanũ portũ irrũpere vi conati
ſunt. Verũ ĩde repulſi, quũ nullã circa vrbẽ claſſis tutã haberet ſtationẽ, nec in anchoris ſtaret;
ſubito tẽpeſtate coorta, diſiectę ſunt naues, atq; alię alio caſu pclitatę, ſex triremes Senogallię li
toribꝰ impactę prius pierũt, reliqua claſſis diu multũq; iactata, tãdẽ ſuperata magnitudine tẽpe
ſtatis, altũ tenuit, cõtinuo alię naues ĩ ſupplemẽtũ decretę, atq; ad bellũ miſſę, qbꝰ hoſtis noua ar
Art. Anconitanorum artem. te ĩſidiatꝰ eſt. Venetarũ nauiũ ſigna naufragio amiſſa ſuis affigũt, aſſimulãtq; cętero apparatu
q̃ diligẽtiſſime poſſent, Venetas triremes. Veniẽtes itaq; pcul plauſu & gratulatiõe ĩuitãt vt tãq̃
ad amicã claſſem ad ſe curſũ flecterẽt, quos allectos, ac iã cõminꝰ ãnauigãtes, ſubito pcurſu ado
riunt, improuiſa res fecit vt Veneti pene prius oppreſſi ſint q̃ ſe deceptos ſenſerint. Hoſtes ca
ptas naues, cũ ingẽti ciuitatis lętitia, in portũ ptraxere. cuiꝰ ductu ſit ita res male geſta illi q ſunt
belli huius authores nõ ſcribũt: ſatis cõſtat, qa paucis diebꝰ duplex fuerit clades accepta, pfectũ
claſſis abrogato illi iperio domũ reuocatũ, atq; ĩ vĩcula cõiectũ. Noua deinceps claſſis, ac multó
validior ĩſtructa, decretũ erat ciuitatis vniꝰ primaciã euĩcere, breui pinde cœpta eſt Ancon mul
to arctius obſideri, quã Venetoꝝ cõſtãtiã cũ Anconitani pertimeſcerẽt, ad Romanũ põtificẽ mit
tũt (erat iã Nicolaus tertiꝰ põtifex) hi q miſſi ſunt, tẽpeſtiua ſuarũ rerũ deploratiõe, lachrymiſq;
adeo põtificẽ flexere, vt Venetos legatos, q officii gra miſſi fuerãt, publicã cãm tueri volentes,
phibuerit põtifex fari, q̃ ſigna põtificis a Veneto alienati fecerũt vt legati publico decreto ſint
domũ reuocati, ac ſimul triremes octo in claſſis ſupplemẽtũ decretę. Quũ igiẽ ĩ dies grauius An
conitani vrgerent, veriti ne aliquã maiorẽ cladẽ adirẽt, nec eñ in põtifice quicq̃ ſpei repoſitũ ha
bebãt, quippe q timido & incõſtãti fuiſſe ingenio tradiẽ, Venetias legatos mittũt, q pacem pe

terēt,pax ob cōditiōes ꝗ ꝑponebant̃,nulla tūc ſecuta eſt.Legati itaꝙ infecta re dimiſſi,ad quorū
digreſſum quatuordecim triremes ſunt aud augendā claſſem decretę,ex iis duę ab hoſtib⁹ inter
ceptę,quū ab aliis paululū aberraſſent,q̄ res effecit vt ęquioribus ſit cōditionib⁹pax hoſtib⁹ non
multo poſt data.Cōtaren⁹dux iā ſenio cōfect⁹ vltro ſe principatu abdicauit.i cuius locū Ioānes
Dādulus eſt populi ſuffragio ſurrogat⁹.Sūt q̄ hoc principe pacē Anconitanis redditā ſcribant, — Pax Anconitanis redditur.
atq; his cōditiōibus,vt lex de portoriis inoffenſa Venetis maneret . Mare ꝑ id tp̄s ſupra modū
inundauit,ē & vrbs ipſa poſt alluuionē illā vehemēti motu terrę cōcuſſa . Nūmus aureus ꝑ idē
Venetiis cudi cœptus eſt,ãno ſalutis,ſi quos ſeqmur recte colligūt,duodecies cētēſimo ſeptua- — Quādo nūmus aureus Venetiis ꝑcuſſus.
geſimo ſexto.Cęterū ne nō ſemꝑ eſſet cur Veneti foris laborarēt,Hiſtrię populi ꝑ id tp̄s rebella-
rūt,quos quū Aqleiēſis antiſtes tueri cœpiſſet,ſuis vt credit̃ opib⁹diffiſus,deſtitit incœpto ſtu-
diū pacis aſſimulās:ciuitas itaꝙ nullo maiore negocio q̄ defecerāt breui ad obſequium retraxit,
eratꝙ ꝓuincia nondū pacata,quū idē antiſtes, Goriciano comite in belli ſociū aſcito,ſubito ar-
ma cōparat,oīaꝙ ex improuiſo circa Hiſtriā ꝑturbat.Ad hos nouos mot⁹noua eſt defectio ſecuta, — Bellum Hiſtricum.
Veneti & ipſi ſubito bellū reparāt,atꝙ eo attēti⁹quo validiores erāt hoſtiū opes nouarū viriū
acceſſione.cōſtās phama erat habere eos ſub ſignis ad ſex & triginta armatorꝝ milia.decernit̃ itaꝙ
ingēs nauiū nūerus,ac tertia ps ciuiū,q ꝑ ętatē arma ferre poterāt, iñ naues īponit̃,claſſe in Hi-
ſtriā delata,Tergeſtū decreto petit̃,nā ipſum quoꝙ eo motu defecerat.Erecta ſūt ſtatim aliquot
circa oppidū caſtella,aliaꝙ opa bellica , inde qa oppidū opere & natura munitū expugnari non
potuit,caſtellis p̄ſidio firmatis,caſtra ſunt alio ꝓmotā.Affuit nec multo poſt hoſtis,ſuntꝙ Ve-
netorꝝ p̄ſidia multa vi oppugnata,ſed aliquāto maiore defenſa,eſtꝙ eruptione a p̄ſidiariis facta,
acriter extra munitiōes certatū,multi vtrinꝙ mortales ferro abſumpti,& i his Goriciani comi-
tis nepos,iuuenis īpiger.Pactę ſunt īde in diē vnū inducię.Interim Gardanus vir multi noīs ve-
nit in ſuſpitionē,q de p̄ſidio ꝓdēdo cū hoſtibus egiſſet,cōuict⁹ ꝓditiōis,tormētali machina ī ho- — Gardani ſupplicium
ſtes cōiectus eſt.Nec ita multo poſt hoſtis abiit, ſub cuius diſceſſum cōtinuo Venetę copię affu-
erūt.Quę incōpertū habeo ſuanē ne viriū cōſciētia(erāt eñ lōge impares hoſtibus numero) de
induſtria ad mare ceſſerint,ne iniquā pugnā pugnare cogerēt̃,an aliā expeditionē ſecuti ꝓcul in-
de fuerint,dū res cū p̄ſidiariis geſta eſt.Venet⁹vrbē oppugnare adortus,cū multa cęde eſt a mœ-
nibus repulſus.Copiis inde abductis ꝑſeueratū eſt tādiu a tuēdis p̄ſidiis,q̄ circa vrbē Venet⁹ab
initio ſtatuerat,quoad nūciato hoſtium reditu milites,q ad obſidionē relicti fuerāt,dubiū metu
an lōgioris obſidionis tędio,munitiōibus relictis,trepide ad naues q̄ in ꝓximo ſtabāt,cōceſſere.
Et hęc in Hiſtria toto fere biēnio geſta,quo tp̄e Ioānes pōtifex & ad Paleologū miſit,& ad Hiſ-
panię & Galliarū reges,vt fœdere īter ſe inito bellū in Turcos,alioſꝙ chriſtiani noīs hoſtes ꝑ ptes
cōpararēt.Dū hęc molit̃ hō parū ſanę mētis,vt dicit̃,& q plus ſocordię oſtēdebat facto dictoꝙ q̄
ꝑſonę quā gerebat dignitas pateret̃,ſubita noui cubiculi ruina oppreſſus,vſqueadeo afflictus eſt
vt īter trabes & rudera ſemianimis reptus,ſeptimō poſt die expirauerit,Octauo mēſe ab ei⁹ crea-
tione,Viterbii ſepultus eſt.Miret̃ iure aliqs,qd ſit q plures pōtifices ꝑſeuerarint Viterbii ēē quū
Roma tā ꝓpe eēt.Ego qa authores,quos ſeqmur,nō demōſtrāt, coniectura adducor, vt credam
Romanos,ſiqñ alias,ea tēpeſtate p̄cipue conatos ſeſe in libertatē vindicare, cui rei qa pontificū
p̄ſentia,q ad ſe regimē trahebāt,obſtare videbat̃,ita eueniſſe,vt hi oīa libētius ꝑ id tp̄s Romę vi-
derint q̄ pōtificē,atꝙ is ciuitatis ſtomach⁹,qa nulli obſcurus eēt,Pōtifices,q in ea tp̄a inciderūt
ad dignitatē & ſalutē ſuā ꝑtinere arbitrati ſint ꝓcul ab ea ciuitate eſſe,in q̄ nō poterāt nō ſollici-
te & cū ꝑiculo degere.Scripſit idē pōtifex plura ī diuinis,eſtꝙ in his multo prudētior habitus,q̄
in re pōtificia adminiſtrāda.Nicolaus terti⁹ eſt dein pōtificatū adeptus, Romanus patria Vrſi-
nūꝙ illi genus,p̄fuit illius creationi Carolus rex Sicilię,vrbis ſenator,nā diu multūꝙ variarunt
Cardinaliū ſuffragia in noui pōtificis creatione . Iniit Nicolaus pōtificatū anno hūanæ ſalutis — Nicolaus III.pontifex
duodecies cētēſimo ſeptuageſimo octauo. Is poſt honorē initū primū oīm eo animū adiecit, vt
Caroli potētiā,qd priorꝝ pōtificū nōnulli iā antea tētauerāt,cōminueret, nā & regiū nomen po-
pularius erat apud Romanos,q̄ pōtificiū,vel qa iā pōtificū ſatietas cepiſſet,aut qd vero eſt ſimi-
lius,multitudo cuius ꝓpriū deſipere eſt,ad id qd minus optabile eſſet libētius inclinabat. Vica-
riā itaꝙ poteſtatem in Hetruria nouus pōtifex Carolo ademit,Rodulphoꝙ imꝑatori attribuit,
quē diceret nō aliter adduci poſſe,vt ꝑ Syria tuēda induere vellet arma. Bertoldū ex fratre cre-
do nepotē,Flaminię comitē declarat:& alterū,cui Latino fuit nomē,puniceo ornat galero,ſupre-
mō antiſtitū ordini aſcriptū in Hetruriā miſit,qui exulibus Florētię & cęteris vrbibus reſtitutis
magiſtratus ſuo arbitrio cōſtituit, ipſe Romę ſenatoriū munus, p̄cipibus ſummis demandari

Senatoriũ munus ꝗ magnum olim. ſolitũ,ſolus obiuit.Tãta fuit tũ dignitas in eo magiſtratu,quẽ reges & põtifices tã cupide obi-rẽt.Ab Nicolao põtifice reiecti ſunt Venetoꝝ legati,ob Anconitanã cãm,vt ſcribũt qdã,& non a Ioãne vigeſimo,atq; eiuſdẽ authoritate pacẽ Anconitanis redditã affirmãt.Credit in aío habuiſſe duos reges creare,atq; vtrunq; ſuę gẽtis,quoꝝ hũc Hetrurię,Ciſalpinę alterũ Gallię pficeret,q Theutonicos inde,hinc Gallos q Siciliã & Apuliã tenebãt,armis cohiberẽt,& vt res Caroli adhuc magis ſollicitaret,cũ Petro Aragonũ rege egit,vt hereditariũ ius Siculi regni Cõſtãtiæ vxori ſuę vindicaret.Senatorio i ſe munere trãſlato,vt ſupra eſt demõſtratũ,edicto vetuit ne princeps aut rex eũ magiſtratũ capeſſeret ãpliꝰ.Fuit Nicolaus virili ingenio,ſtudioꝝ fautor,pbauit maxime & fouit prudẽtiã cum eruditione coniũctam,in ptiẽdis honoribus pietatis exactor diligẽtiſſimꝰ,ſed oim maxime meritũ ſpectare,ꝓpꝛ q ſacroꝝ poteſtatẽ adeptꝰ,Minoritani nóis vnũ Albanũ ordinauit antiſtitẽ,Prędicatorii alterũ ordinis Hoſtiẽſem.Iordanũ fratrẽ,& Iacobũ Colũ-

Nicolai põtificis acta. nã,virũ grauitate & innocẽtia inſigni,in primoꝝ ãtiſtitũ ordinẽ retulit.Põtificias in Vaticano ędes magnifico inſtruxit apparatu,Pomariũ muro cinxit,Auguſtiſſimũ vrbis tẽplũ,qđ Barionę eſt,magna ex pte reſtituit.Aulicis magiſtratibus ſuũ cuiq; locũ attribuit.Extãt pter hęc nõ pauca eiꝰ pietatis monumẽta,aut ab eo cõdita,aut certe renouata.Nullus prioꝝ põtificũ ſanctiꝰ diuina tractauit,nũꝗ ſacris operatus non vbertim fleuit media ſacroꝝ cerimonia.fouit mira pietate

Tabelliones taxantur. oẽs religionis gradus ſed Minoritanũ oim pietiſſime,ob rerũ hũanarũ cõtẽptũ. nulli ſacerdotiũ attribuit,niſi doctrinã & mores prius inſpexerit.Tabelliones,& quos notarios vocãt,vt peſtem hoim,& luẽ quandã auerſari,vtpote q inopes circũſcriberẽt,litigãtiũ ſanguine alerent.Edicto cauit,qñ magiſtratꝰ oĩa venalia haberẽt,ne cui ſupra annũ progaret dignitas,ſiqs vltra pſcriptũ i eo pſeueraſſet,põtificii anathematis notã incurreret.Et quũ is talis eẽt,non caruit tñ infamia,ꝙ plus nimio diceret ſuis idulgere,raperetq; aliũde,vt alia aliis deſideria expleret.Enimuero pleraq; circa vrbẽ oppida ſuę familię hoĩbus dedit habẽda,& in his Surianã arcẽ,vbi quarto ſui pontificatus ãno nõdũ pacto,ſubitaria eſt morte cõſumptꝰ.Quidã pdigioſo Tyberis incremẽto eũ breui periturũ vaticinati ſunt.Ferũt Tyberinũ amnẽ adeo inſolẽter p id tps auctũ,vt ad Pantheon,

Tyberis auctus. nũc Deiparę virginis eſt id tẽplũ,arã maximã quaternis pedibꝰ & amplius ſupgreſſa ſit fluminis alluuio:fuitq; hic annus ſalutis duodecies cẽteſimꝰ atq; octogeſimꝰ.Clara eoꝝ tẽpoꝝ noĩa,Guilielmus Placẽtinus,q de tota medẽdi rõne ſcripſit.Durãtius cognomẽto Speculator,Iacobus Be-

Viri illuſtres. luiſus,Ioãnes Gualtiſius,ſacrarũ hic literarũ,ille vtriuſq; iuris ſciẽtiſſimꝰ,ãboꝝ ſtudia ad poſteros manarũt,ob ea ꝗ ſcire multa,ſuo vterq; gñe,ſcripta reliqrunt. Ioãnes Guarra Scoti theologoꝝ acutiſſimi doctor,Guilielmus Amatinꝰ,Rigaldus Remẽſis antiſtes theologica ſapiẽtia clari.& hi tũ viri ingenio & doctrina celebres fuere.Poſt Nicolai obitũ cõtinuo eſt noua diſcordia laboratũ.Coiuerat ſummꝰ cleri ordo Viterbiũ,nouũ põtificẽ ſuffragio creaturꝰ,ꝑeratq; cõcilio Ricardus,ex Hãnibalũ familia,Romanę ciuitatis lõge princeps,oderat is Vrſinos infenſe,vt hõ aduerſę factionis,odiũq; p cauſa ſecutꝰ Vrſum Nicolai defuncti pneceſſariũ Viterbii ꝑtorẽ magiſtratu deiicit.Accẽſi eiuſmodi cõtumelia duo Vrſinę gẽtis antiſtites ſupmi ordinis,q concilio intererãt,palã fremere,teſtariq; ſe nõ paſſuros nouũ põtificẽ creari,niſi honor p iniuriã Vrſo ademptus prius reſtitueret,quã ſeditiõis anſam Viterbiẽſes adepti,Ricardi impulſu cõclaue irrũpunt,duobuſq; Vrſinę gẽtis antiſtitibus,multa cũ indignitate abſtractis vincula iniiciũt:qđ vbi Romę auditũ eſt Hãnibalũ factio Vrſinos ex vrbe eiicit.Pręneſte fuit his exilii ſedes,erantq; res circa vrbẽ in hoc motu,quũ Martinꝰ huiꝰ nóis ꝗrtus fit põtifex,quarto poſt mẽſe ꝗ Nicolaus vita deceſſit.Noluit nouus põtifex,ob vim duobꝰ antiſtitibꝰ publice illatã, Viterbii inungi, cingive

Martinus quartꝰ pontifex Gallici ſanguinis. corona,manifeſto pene indicio interdictę ciuitatis,vrbẽ veterẽ(hodie Oriuetũ eſt corrupta voce)cũ clero pfectꝰ,ſolẽni cerimonia coronat.Carolũ regẽ ad ſe veniẽtẽ pbenigne ſuſcepit.Senatoriã dignitatẽ a Nicolao ademptã amico regi reſtituit,ꝗ res vulgo diſplicuit. Apparebat fieri nõ poſſe vt Carolo cũ Vrſinis cõueniret.Siqdẽ hi Hannibalũ factiõe ex vrbe eiecta principẽ in ciuitate locũ ſibi vẽdicabãt,ſed põtifex hõ Gallici ſanguinis ſuę gẽtis regi magis cõſultum voluit,ꝗ publicę q̃eti & ocio.Igit Ioãnes Vrſinꝰ Latini frater ſuoꝝ antiſtitũ iniuriã vlturꝰ dignitatẽq; ſibi a Romano põtifice traditã defenſurꝰ,cõparato exercitu,Viterbienſem agrũ hoſtiliter populat. Erat tũ Martinꝰ põtifex in Phaliſcis,q pmotꝰ Viterbiẽſiũ clade, Matthęũ Vrſinũ ſupmi ordinis antiſtitẽ Romam miſit,q res vrbanas componeret.Is Ioãnem Vrſinum qui Romani erat dux exercitꝰ,obiter adeptꝰ ad vrbẽ ſecũ pduxit,huc oim factionũ principes edicto acceſſunt ad aplici legati cõſpectũ.Paruerũt dicto quũ alii peeres tũ Ricardus Hãnibal,q ob publicũ iterdictũ,cui ſe obſtrixerat,ꝙ Viterbii ſacroꝝ ãtiſtitũ cõclaue violẽter irrupit,iniecitq; manũ i duos primi ordi

nis viros, Vrſinę factionis, ad pedes legati ꝓuolutus laqueũ gerẽs collo ĩplicitũ, veniã ĩpetrauit, paceq̃ inter ciues firmata, exercitꝰ ex Viterbiẽſi reuocat. Et põtifex ppl'o cõceſſit, vt duos ex cor pore ciuitatis crearet ſenatores, ſuntq̃ ppli ſuffragio tũ primũ creati, Hãnibal Petri Hãnibalis fi lius, & Pãdulphꝰ Sabellus. Et rebꝰ Italię ꝑ hęc pacatis Martinus põtifex Paleologũ anathemate execratus eſt, ꝙ pollicita de eccleſiarũ vnione nõ ſeruaſſet. Permotꝰ Paleologus imꝑator eiuſmo di execratiõe, veritꝰ ꝓterea Caroli regis potẽtiã, quẽ chariſſimũ ſciebat põtifici, cũ Petro Arago nię rege fœdus ꝑcuſſit, q Sicilię regnũ ſibi vẽdicabat ob Cõſtãtiã vxorẽ Mãfredi filiã. Igit cõmu ni noĩe validã parãt claſſem, miſit põtifex ad Aragoniæ regẽ ſciſcitatũ qd ſibi vellet bellicus ille apparatꝰ, in quo ornãdo occupatꝰ eẽ diceret, tũ ille, Scinderẽ inqt ĩteriorẽ tunicã ſi crederẽ mea rũ poſſe cogitationũ fieri cõſciã. & q a põtifice venerat hoc a rege tulit reſpõſum. Rex nũcio a ſe dimiſſo nõ multũ dein cũctatus in Aphricã cũ opulẽta claſſe trãſmiſit, populatuſq̃ Hipponẽſe agrũ in Sardiniã trãſiit expectaturus hic vt aliqd ꝑ Ioannẽ Prochitã, quẽadmodũ facta ſpes erat in Sicilia moueret. Et res alibi in hũc modũ habebãt, quũ in ciſalpina Gallia noui motus ex im prouiſo extiterũt. Luchinꝰ Maffeus, & Ioãnes Vicecomites viros Turrianę factionis Mediolano eiiciunt. Luchinus dein vicariã Hetrurię adminiſtrationẽ gerẽs, ab imꝑatore iniunctã, Florenti nos & Lucẽſes grauiſſimis incurſionibꝰ infeſtat, põtificẽ aſpnatus, q ĩterdicto & execratione co nabat hoĩem a ſociarũ ciuitatũ ceruicibꝰ auertere. & ne nõ vbiq̃ vno tp̃e laboraret, Peruſini Ful gineũ ſubita vi captũ mœnibus nudãt. Vlciſcit id facinꝰ põtifex ſubito interdicto, quo vt aliqñ ſoluerent, magnã Peruſini pecuniã pẽdere coacti ſunt. Et in Italia ſic ꝑ partes laborabat, quũ ĩ Si cilia Ioãnis Prochitę impulſu cõiuratũ eſt in Gallos, Inſulani ſumptis eximprouiſo armis, oĩnes Gallici noĩs vno tp̃e trucidãt, adeoq̃ cupide ꝑ hoĩes eius gñis eſt cędes euagata, vt ſine ſexus diſ crimine mares fœmineq̃ eiꝰ gẽtis ferro dediti ſint, & Siculę mulieres, ſiquę Galloꝝ erãt cõpreſſu grauidę, in tãtũ Siculi tũc Gallicũ nomẽ oderãt. Erupit vis illa veſperarũ hora, & ad cãpani ęris ſonitũ datũ eſt ſignũ diſcurrẽtibꝰ ad cędẽ, vnde adagiũ illud ortũ, qd hodie quoq̃ eſt in ore mul torũ, vt quũ ſubitã cędẽ ĩ multos editã ſignificare velint, Siculas nominẽt veſperas. Nec Guido nis Appii melior fuit fortuna, q cũ qngẽtis Gallici noĩs eqtibus ad Flaminiã recuperãdã a põti fice miſſus, quũ forte Forũ Liuii obſideret, ciues obſeruato tp̃e, qd ad eruptionẽ ĩ hoſtẽ faciendã Guido qdã Bonatꝰ aſtroꝝ ea tẽpeſtate peritiſſimꝰ mõſtrarat, ſubita vi Guidonẽ adorti, cũ toto ꝓpe modũ eqtatu ĩterfecere. Carolus audita Siculoꝝ defectiõe, inſulanorũq̃ ſęuitia ĩ hoĩes ſuę gẽtis, cũ ingentibꝰ copiis in Siciliã trãſgreſſus, prĩo Meſſanã obſidet, fuiſſetq̃ haud dubie vrbs dedi tione recepta, niſi Galli vltiõis cupidi, excidiũ palã minitãtes, neceſſitatẽ ciuibꝰ ĩpoſuiſſent vrbis obſtinatiꝰ tuẽdę. Alii aliqũto poſt Caroli ductu ĩ Siciliã trãſmiſſum memorãt. Nec Aragoniꝰ rex, audito Siculoꝝ motu, multũ in Sardinia deſedit, nã a Siculis accerſebat, Panormũq̃ applicuit ſe columi claſſe, ex tota ĩſula magnus mortaliũ nũerus ad eũ cõfluxit, ſalutat rex magno conſenſu & fauore hoĩm. Qua aĩoꝝ ĩclinatione ꝓterritus Carolus, ſoluta obſidione, in Italiã cõceſſit patrẽ expectaturꝰ, q cũ claſſe & auxiliis ex Narbonẽſi Gallia breui dicebat affuturꝰ. Incuſare Carolus Petrũ regẽ, q Sicilię ãbitioſe inſinuatus, ꝑ ſcelus & nefariã inſulanoꝝ cõiurationẽ, amicũ & pne ceſſariũ regẽ regno pelleret. Cõtra Aragonius nõ potuiſſe ſe aiebat Siculis, ĩdigna ferẽtibꝰ opẽq̃ ſuppliciter ſuã ĩplorãtibus, nõ auxilio adeſſe. Q̃ꝗ̃ ſi iure agi oporteret, nulli dubiũ eſſe, quin id regnũ ob Cõſtãtiã cõiugẽ hereditario ad ſe iure ꝑtineret. Mutuo inde iurgio ſeſe reges inceſſen tes, eo ꝓceſſit ita, vt ad ſingulare certamen vterq̃ alterũ ꝓuocarit, vna demũ pugna de vita & re gno decretum. Burdegala, eſt locus dictus in quẽ ãbo cũ centũ lectis eqtibꝰ irẽt. Põtificis authori tas ĩterceſſit, quo minꝰ ferro decerneret. Erat is vtriq̃ arcta iũctꝰ neceſſitudine. oĩ itaq̃ pugnę oc caſione ſublata miſit Aragonius rex Neapolim claſſẽ, Rogerii Lõrię ductu, eratq̃ tũ ibi Carolus Salernitanꝰ prĩceps eiꝰ Caroli filius, a quo Siculi defecerãt, cũ põtificio legato, cui id ĩ primis mã datũ erat, vt ppl'os & ciuitates circũiectas in officio cõtineret, ſuſpitio erat ne defectio nuꝑ a Si culis orta ĩ Italiã citra fretũ ſerperet. Legato igit nõ ſolũ nõ ꝓbãte, ſed reclamãte etiã Carolus ꝓ diit Aragonibꝰ obuiã, fit acre ꝓliũ, cęterũ Gallis poſt fœdã ſtragẽ fugiẽtibꝰ, regiꝰ iuuenis capit, ꝑ ductuſq̃ ĩ Siciliã ĩ Hiſpaniã trãſmittit. Martinus põtifex Caroli captiuitatẽ miſeratꝰ, Aragoniũ regẽ, q a inde belli cã orta eẽt, anathemate execrat, eius regnũ occupare volẽtibus ius faſq̃ oĩbus fore ꝓnũciat, ſubditos iuramẽto ſoluit, cruce ſignatos in eũ cõcitat, iuuiſſetq̃ amicũ regẽ ſuo ex ercitu Romanus põtifex, niſi ꝑ id tp̃s Foroliuienſes, Guidonis Feltrii auxilio freti, in armis eſſe ꝑ ſeueraſſent, aliquãto prius a Romana eccleſia alienati. ſed Guido poſt paulo pœnitẽtiã egit pacẽ q̃ cũ põtifice ſanxit, Liuianoꝝ muros demolitus in Guidonis Appii vltionẽ, Recepit ide Guido

Petrus Ara gonum rex.

Galli ĩ Sici lia ad vnum interficiunt

Ar. regẽ ꝓ uocationẽ.

nõ paruã Flaminię partẽ,eẽt & Vrbino potitꝰ,qđ ſũma ope oppugnabat,niſi Rubet Angulariꝰ
Hetrurię comes,In ea oppugnatiõe ictus occubuiſſet.Erat interea Romanꝰ põtifex,tãq̃ res Flami
nię nihil ad eccleſiã attinerẽt, ſupramodũ de Caroli regno ſollicitꝰ, ãcepſq; cõſilii vtriꝰ populi ĩ
Aragonẽ auxilia ĩploraret,Genuẽſiũ,an Piſanoꝝ.Interea tãta ĩter eos renata ẽ diſcordia de Cyr
ni ĩſulę poſſeſſione,vt nõ mõ nõ aliis auxilia ferre poſſent,ſed tã hi q̃ illi vi ſubacti ſint ſuis rebus
aliũde opẽ ĩplorare.Inſtare tñ acrius Arago,etſi cõſtãs phama erat Carolũ cũ ingẽti exercitu ad
uẽtare,ſummaq; ope niti ſibi regnũ vindicare,pceſſerat Gallus Caietã vſq;,cũ de caſu Caroli fi-
lii atrociſſimũ accepit nũciũ,pgit tñ pcul ire,ac claſſe maiorẽ in modũ aucta,medio belli conatu
morit. His põtifex curis ĩplicitꝰ Peruſiũ pficiſcit,nã & Vrbeuetani tumultuari dicebant,hic &
ipſe lenta febre aliq̃diu cõflictatus obiit,anno quarto q̃ ſedere coepat.Eius ſepulcrũ in eadẽ vrbe
viſit.pluribus,vt ferunt,miraculis illuſtratũ.Martini huius põtificatu Philippus Tuſcus gene-
Origo ſet- re,Florẽtiæ ortus,nouę fuit ſectę author,inſtitutorq; familię,quã Deiparę vocãt virginis,q pri-
uoꝝ Deipa mo initiati,ſerui nũcupari coeperũt,tenetq; hodie ea appellatio.Fuit Philippus medicę artis pfeſ
rę virginis. ſor,anachoriticã Inde vitã ſecutꝰ,oraculo monitꝰ nouũ religiõi adiecit dogma,paululũ ab eremi
tano diuerſum,nigrę tunicę ac ſuccinctę,nigrũ ſupiniicĩũt palliũ, circa humeros ĩ rugas cõplica
tũ,ſcapulari amictu ab humeris reiecto,indifferẽs calceatus,nec res magno admodũ eſt fauore a
primordio recepta,cęterũ quũ nouũ inſtitutũ ſua ſpõte gliſceret, augereturq; in dies initiatorũ
nũerus,Bñdictus vndecimus,ſeptẽq; deinde põtifices ſecuti,nõ modo ad piũ inſtitutum cõniue
re viſi ſunt,ſed pbarũt etiã ſuo aſſenſu,pbatũ cerimonia & priuilegio excoluere. Datũ preterea
vt ſacculũ geſtarẽt,mẽdicãdi facultate cõceſſa. Viri ĩ familia ſanctitate & eruditione clari,tres &
viginti ĩ beatoꝝ nũerũ relati,muliebris ſexus nouẽ,nã & in his quoq; eſt tertius qdã ordo. Scite
plęriq; viri ex his & vtiliter multa in diuinis ſcripſere,ſunt hoꝝ conuẽtus hodie in Italia duode
qnquaginta,& in his mille qngẽti & ãplius initiati.Incidit primũ rei huiꝰ exordiũ in eũ annũ ſa
lutis,q octogeſimus ſecũdus fuit ſupra duodecies cẽteſimũ,Martino huiꝰ nominis quarto Vati-
canã ſedẽ tenẽte.Potiebatq; terũ in Grecia Ioãnes Paleologus,in Germania Rodulphus,q deci-
muſſeptimꝰ in ea gẽte ĩpator fuit. Viri eadẽ tẽpeſtate clari,Matthęus Florẽtinꝰ,medicę artis ſci
entiſſimꝰ,multaq; in eo gñe ſcripſit,nullus vnq̃ carius ſuã operã locauit,nulliꝰ principis curatio
At.medici- nẽ recepit,niſi grandẽ mercedẽ pactus.Acceſſitus ab Honorio põtifice,q Martino ſucceſſit,non
nę quęſtum priꝰ eũ adiit q̃ tris libras auri ſit in ſingulos dies pollicitꝰ.Cęterũ põtifex diligẽter curatꝰ cẽtũ au
ri libras libẽs illi obtulit.Scripſit p id tps Ioãnes Baphus Bononiẽſis archidiaconus aliq̃ ad ius
põtificiũ pertinẽtia,Garſias Hiſpanus in eodẽ gñe qdã,Egidius Bituriẽſis antiſtes eremitanę pfeſ
ſionis oẽs Theologię ptes ſciẽtiſſime tractauit.Sũt q ſcribãt eũ Romę ortũ,Colũnẽſi familia.na-
tus eſt eodẽ põtificatu ex illuſtri foemina põtificis pneceſſaria,puer villoſus,& in ſpeciẽ vrſi vn-
guiculis armatꝰ:quo mõſtrifico partu pmotus põtifex,oẽs vrſoꝝ imagines,q̃ forte in eius domo
At. mõſt rũ fuerũt,iuſſit deleri,manifeſto argumẽto receptę ab eo pſuaſionis,quales in cõceptu hauriant ſpe
hominis. cies,tales ĩ partu ſępiꝰ repſentari.Incidit id mõſtrũ in primũ Martini põtificis annũ,quo tpe in
Tyrrhenię ora apđ Cẽtũcellas captꝰ eſt piſcis abſoluta leonis ſpecie,q mari extractꝰ hũanã vocẽ
At. mõſtrũ vlulatu expſſit,ad põtificis cõſpectũ delatꝰ eſt,q vrbe veteri tũc forte erat . Obſtupuit põtifex &
maritimũ. oĩs multitudo q̃ illi apparebat inſuetã belue formã,pſertim pelagicę,ſed ita vulgo pſuaſũ video,
nihil naſci in aliq̃ naturę pte,qđ nõ idẽ & ĩ mari cernere ſit.Poſt Martini obitũ Honoriꝰ nois hu
Honorius ius quartꝰ ex Sabella domo iã tũ quoq; ĩ vrbe celebri põtifex creat,q cõfeſtim honore inito Per
quartus põ uſia digreſſus Romã reuertit,anno ſalutis duodecies cẽteſimo octogeſimo qnto, fratre eius Pan
tifex. dulpho tũ ſenatoriũ munꝰ obeũte.Tãta fuit in viro ſeueritas,vt quoties Romani vrbẽ latronibꝰ
ſicariiſq; purgatũ iri vellẽt, nõ aliũ expoſcerẽt q̃ Pãdulphũ ſenatorẽ. Cæterũ quũ talis eẽt,parũ
pſpera vtebat valitudine,corpore chiragra vehemẽter podagraq; pfligato,quo gñe morbi adeo
Honoriꝰ ĩfeſtabat,vt adminiculis opus eſſet qbuſdã,quũ ſacris oparet.Fuit alioq tãta in viro ſa-
piẽtia,vt plus vnus ppemodũ videret q̃ tota ciuitas,habuit ab initio decretũ neminẽ lædere,oĩ-
bus pdeſſe,verũ Aragonii regis iniuria puocatus,Siciliã illi adimere conatꝰ eſt.Acceſſit idẽ Ro
dulphi ĩpatoris ſordibus q̃ſtus,miſerat is ſcribã vnũ a rationibꝰ in Hetruriã,q ciuitatibꝰ popu-
liſq; eiꝰ tertę venalẽ libertatẽ pponeret.Hũc Lucẽſes occaſionẽ nacti duodenis milibꝰ aureoꝝ inſu
tuũ ſeſe in libertatẽ vindicãt,Florentini dimidio minus,q ſtatim libertate parta priores artiũ ve
xilliferũq;,priuos ſibi magiſtratus creauere.Philippus interea,rex Gallię,Martini põtificis edicto
fretus,Aragonię regno imminebat,premebatq; Gerundenſem vrbem obſidione,obiecit ſe illi Pe
trus Aragonius,eſtq; cruenta pugna vtrinq; edita. Aragonius letaliter vulneratus,non multo

poſt vita deceſſit. Gallus quoqꝫ Gerũda potitus, quũ Perpinianũ obſidere cœpiſſet, in febrẽ incidit, qua plures dies cõflictatꝰ morit̃, quo tp̃e Galloꝝ claſſis in Narbonẽſi Gallia eſt a Petro Loria oppꝛeſſa. Duo erãt Petri regis filii, Iacobus maior natu, q̃ Aragoniç regnũ ex teſtamẽto adeptꝰ eſt, Ferdinãdus ętate minor Siciliã. Succeſſit & Philippus rex in Gallia in paternũ regnũ, eodẽ quo pater noĩe, ſed cognomẽto pulcher. Sic bellũ quaſi hęreditariũ a parẽtibus, velut ꝑ manus, noui reges acceperũt, conabant̃qꝫ hinc Piſanos ĩde Genuẽſes in ſuas partes trahere, quũ illi interea de Cyrni, q̃ & Corſica eſt, poſſeſſione inter ſe armis diſceptarẽt, eſtqꝫ inter eos de ſumma rei apud Lamellũ inſulã, Piſano portui ꝓpinquã, tãta vi certatũ, vt Piſani vnde q̃nquagĩta triremibꝰ amiſſis, & cũ his duodecim milibus hoĩm, nunq̃ caput ãplius ad priſtinã fortunã erexerint. Et res circa Hetruriã ſic habebãt, põtificis legatꝰ Catinã in Sicilia occupat, ſed quũ iã de pace ꝓpemodũ eſſet actũ. Eñuero Edoardus rex Angliç in Vaſconiã ꝓfectus, ſua authoritate & cõſilio adeo reges flexit, vt poſitis armis vtrinqꝫ animi ad pacẽ inclinarẽt. Erat adhuc Carolus, q̃ circa Neapolim in hoſtiũ poteſtatẽ venerat, ĩ vinculis, & iã de eo cuſtodię eximẽdo agebat̃, quũ de Catinę occupatiõe eſt auditũ, turbatis itaqꝫ rebus Edoardus (q̃dã Herdardũ ſcribũt) infecta re in Angliã abiit. Ferdinãdi regis opes, q̃d ſatis cõſtat, poſt Gallicã claſſem a Rogerio acciſam, multo firmiores factę, iã non adeo multũ põtificis minas vereri, q̃ res in cauſa fuit, vt ille Siculi belli (nã ꝓ Gallis ſtabat fauor eccleſię) cura omiſſa, ad Flaminię ſtatũ aĩm adiecerit. Eñuero Guido Feltrius eã Italię partẽ graui bello quatiebat, ſed is nõ multo poſt magno ꝓlio victus, tota Flaminia ceſſit.

At. Piſanorũ cladem.

Nec pontifex eiuſmodi victorię multũ ſupꝑfuit, annos omnino duos ſedit. Carmelitanũ ordinem ad id tp̃s nulli põtificũ ꝓbatũ, necnõ eremitanũ Pariſiis repudiatũ, vtrũqꝫ ſuo ratũ fecit aſſenſu, Carmelitanoꝝ pallio in albũ mutato, q̃ atri antea fuit coloris. Ex Honorii morte apoſtolica ſedes denis vacat mẽſibus. Cõuenerat ſupꝛmus antiſtitũ ordo in Auẽtinũ, vbi Honorius habitauit nouum põtificẽ creaturus, plures hic ex eo ordine grauitate cœli ſubito offenſi, in morbũ inciderũt, eaqꝫ res creationẽ diſtulit. Eſt Auẽtinus magna ex parte auſtro expoſitus, cuius noxiis flatibus ꝓcipue pars illa montis obuerſa eſt, q̃ teſtaceo ĩminet cãpo, accidit aliq̃n noſtra memoria, vt magna ꝑs ciuitatis, q̃ ex ea Auẽtini parte Circẽſes ſpectauit ludos, quoꝝ aliqua adhuc ſpecies durat, quũ antea ęſtuaſſet, auſtro leuiter afflata, in morbũ inciderit, multiqꝫ mortales febre cõflictati demũ periclitati ſint. In quo illa ſubit reputatio haud relatu indigna, quũ pars vna ſpectaculi illius tã grauiter fuerit affecta, cęteri q̃ ab Auſtro auerſi eo die ſpectauerãt, muroꝝ vrbis obiectu, q̃ cãpũ ab ea pte muniũt, auſtrino flatu defenſi, ĩnoxii domũ abiere.

Carmelitarum approbatio.

Fuit Romana eccleſia aliquãdiu, vt ſupra eſt demõſtratũ, ſine põtifice: poſtremo patres morbo leuati Nicolaũ ĩ demortui locũ creãt, q̃ quartus huiꝰ fuit noĩs, ex Frãciſci Aſiſiatis familia. Sub id tp̃s Romę ſeditio mota eſt quapropter põtifex in Sabiniã cõceſſit, ſed breuis ille receſſus. Eñuero motu illo ciuili ſua ſpõte remittẽte, Nicolaus Romã reuerſus ad pia opa cõuertit̃. Auguſtiſſimũ Deiparę tẽplũ ad ꝑſeꝑ inſtaurat, & in Laterano vtrãqꝫ Baſilicę ptẽ vermiculato duxit ope. Per id tp̃s Aragonię & Vvallię reges põtificis hortatu, alii Eduardi regis opa aiũt, his inter ſe cõditionibus pacẽ ſanxere, vt Carolus, q̃ diu cuſtoditꝰ fuerat, daret operã vt Carolus Nales cognomine Philippi Galloꝝ regis frater renũciaret Aragonię regno, q̃d Martinꝰ põtifex Gallo detuliſſet, id niſi triẽnio feciſſet, carceri ſe reſtitueret, dati tres filii obſides, Raimũdus, Ioãnes, & Robertꝰ. alii Lodouicũ in his nominãt, q̃ Frãciſci poſtea Aſiſiatis ſectã ſecutus, ſanctoꝝ eſt catalogo aſcriptus.

Nicolaus quartus põtifex.

Sed dũ hæc in Europa agunt̃, Elpis Ægyptius rex, chriſtianoꝝ principũ diſcordia frętus, vel potius ſocordia, Tripolim Syrię vrbẽ nobiliſſimã, cęſo pioꝝ ꝓſidio, ferro & igni vaſtauit. Par dein Sidon & Berythus paſſę ſunt excidiũ, nullo interim tantã chriſtiani noĩs cladẽ vindicante. Superat Ptolemais, quę tenentibus induciis biennio adhuc iure violari nõ poterat. Eas hoſtis inducias idcirco ſeruaſſe dicit̃, ne Ptolemaidẽ demũ adortus, nimio rerũ ſucceſſu omne chriſtianũ nomẽ ad arma cõciret. Miſit in Syriã Nicolaus põtifex mille & q̃ngẽtos cataphractos eq̃tes, quos pio hortatu, aſſiduaqꝫ ꝑdicatione, ad eiuſmodi militiã recipiẽdã adegit, inauthorauitqꝫ ſuo ſtipẽdio: Sũt hi eq̃tes ad id miſſi, vt Ptolemaidi ꝑſiderẽt, ſuntqꝫ hoꝝ vires auctę volũtarioꝝ nũero, ſed hi nõ minꝰ chriſtianis hoĩbꝰ, q̃ eã vrbẽ incolebãt, q̃ Mauro hoſti fuerũt infeſti, ac tũ demũ excidiũ maturatũ eſt. Erat grauis inter chriſtianos hoĩes de Ptolemaidis poſſeſſione cõtẽtio, aliis alio eã trahẽtibꝰ Hieroſolymitanꝰ antiſtes, Tẽplarii, Teutonici, rex Cypri, Sicilię rex Carolus, q̃n & Piſani eam ſibi vẽdicare adorti eſſent, niſi ſuꝑ Liguſticũ bellũ, quo vel vno ad Lamellum ꝓlio fuerãt res eoꝝ in ꝑperũ acciſę, nouis motibus fuiſſent ꝑ id tp̃s agitati, Vgolino comite, cũ duobus filiis & nepotibꝰ in vinculis pędore & inedia ab hoĩbus aduerſę factionis necato. Cõciuit tã atrox facinus totam

Chriſtianorũ res in Syria cõcidũt

Hetruriã.Fremere Gibellinę factiõis viri,paſſimq; exiriũ Guelphis minaciter ĩtẽdere tã diri ſup plicii authoribꝰ,eſtq; Artetinis primũ vis illata,exulibꝰ eiꝰ vrbis id petẽtibꝰ,qbus Feltriuscomes & Florẽtini exules auxilio eẽ.Florẽtini quũ ĩ tã ſubita re nõ ſatis ſuis viribus fiderẽt,Carolũ hortanť,q cũ duabꝰ alis eqtũ ad põtificẽ iturus Florẽtiã forte venerat,vt Gibellinoꝝ conatibꝰ iret obuiã,hic erat ille Carolus,q apd Neapolim ab Aragoniis captus,cõditiõe vt diximꝰ ſolutus eſt, Induit Gallus ꝑ Florẽtinis arma,eſtq; haud multo poſt ĩ Typhernate agro cũ hoſtibꝰ cõgreſſus. Fuit id ꝓliũ ãceps ab initio,cadẽtibꝰ hoſtiũ ducibꝰ Carolus egregie vicit,ceciderũt eo die ad tria milia hoſtiũ,duo milia capta.Pergit ĩde Gallus ad põtificẽ ire,quẽ multo honore acceptũ Nicolaus põtifex vtriuſq; regẽ Sicilię declarauit.Fremere Aragoniꝰ rex, Caroliq; ꝓſidiã incuſare,nec multũ ĩde cũctatus Caietã hoſtiliter a mari ĩuadit.Cęterũ neqd deeſſet ad rẽ chriſtianã turbãdã, grauiſſimũ ꝑ id tꝑs ortũ eſt bellũ ĩter Philippũ Gallię regẽ,& Edoardũ Anglię.q̃ res magnã attulit ꝑturbationẽ hoĩbus chriſtiani noĩs,q ĩ Syria adhuc erãt, addiditq; ferociã hoſtibus, vt ſũma ope cõnixi,breuĩ oẽs ex Aſia Europeos eiecerint.Melecaſeraphus Elopis filiꝰ terribili armoꝝ apparatu Ptolemaidẽ obſidet,cẽtũ qnquaginta milia armatoꝝ ſub eiꝰ ſignis fuiſſe dicunť.Eſt vrbs ipſa aliq̃diu ſtrenue defenſa,exieratq; obſidio iã in tertiũ mẽſem,quum Elopis moriť,Melecaſeraphus q Ptolemaidi aſſidebat in eiꝰ locũ rex ſalutatus eſt,q tãtũ abfuit,vt ob patris ĩteritũ,aut qa nouũ eẽt regnũ adeptꝰ,obſidiõe abſceſſerit,vt multo atrocius q̃ antea hoſtẽ preſſerit, ꝓpoſitaq; militibꝰ ꝓda muros ſubita oppugnatiõe ĩuadit,& iã hoſtes repletis foſſis ſeſe mœnibus inſinuabãt,quũ eruptio ex vrbe facta eſt,Saraceni a muris cũ cęde & ſtrage multa ſunt repulſi,atq; in caſtra vſq; reiecti.tenebat nihilo ſeciꝰ obſidio.Interea Nicolaus põtifex reputãs aĩo ĩn q̃ arcto diſcrimine ĩ ora Syrię res chriſtiana eẽt,in Galliã miſit,q pacẽ inter reges cõponeret,eoſq; hortareť vt arma ĩ reip.chriſtianę hoſtes ſumerẽt,auerterẽtq; a nefario bello.Iã Carolus ĩ Italia & Aragonũ rex põtificis hortatu nuꝑ pacificati erãt his cõditionibus qbus Gallus fuerat cuſtodia emiſſus. Sed neq; hi,q in ꝑaio erãt,neq; illi flecti potuerũt,vt arma ꝑ re chriſtiana ĩ Syria ꝑiclitãte induerẽt.Nec q Ptolemaide erãt,ſtrenuã ſuis operã ad extremũ nauare voluerũt,qn ꝓſentibꝰ rebꝰ diffiſi aliis ſuꝑ alios dilabẽtibus.XII.milia nũero remãſerũt,verũ ſpe abiecta vrbis ãplius retinendæ, duces & Hieroſolymitanus antiſtites nauibus cũ iis copiis q̃ aderãt occulte cõſcẽſis, vrbẽ hoſtibus reliq̃te.Vſi ſunt hi primo ꝓſpera nauigatione,inde circa Cyprũ inſulã fœda tẽpeſtate iactati ad vnũ ꝑiclitati periere.Hoſtis vrbẽ ꝓpugnatoribꝰ vacuã ĩgreſſus prĩo diripit,ac ne a chriſtianis aliqñ recipi poſſet,qđ ĩ Sidone Berytho & aliis antea excisis cauiſſe videri põt,funditꝰ vrbẽ diruit.& chriſtianũ nomẽ ꝑ hęc ex tota Syria eſt ſublatũ anno ſalutis duodecies cẽteſimo ac nonageſimo,al' ĩ annũ vnũ huic nũero adiiciũt,ab eo aũt quo Vrbani ſecundi auſpiciis,ductu vero Gothfredi recepta eſt,cẽteſimo nonageſimo ſexto.Cyprus & Cilicia in chriſtianoꝝ fide ꝑmãſerũt.Per id tꝑs in Venetis Dãdulus dux,decimo fere ſuę adminiſtrationis anno vita defunctꝰ eſt a cuius funere quũ populus noĩatim Iacobũ Tepulũ principẽ efflagitaret,vir optimꝰ,& publicæ rei ſtudioſus,eã multitudinis ĩtẽperiẽ auerſatꝰ.tãdiu ĩ ſuburbanis locis latuit, donec Petrus Gradonicus legitime fit dux creatꝰ.Sub id tꝑs Andreas rex Pãnonię, Veneta matre natus, q̃ in Maurocena gẽte orta,Stephano regi nupſit, Venetias venit, ac tantũ abfuit vt maternã domũ, qa in libera ciuitate priuata eẽt,noluerit agnoſcere,vt gẽtilia etiã ſigna vſurpare in tãto rerũ faſtigio,nõ recuſauerit,alba tãtũ cruce cũ ꝑuo circulo illis adiecta.Romę interea Nicolaus põtifex poſt Ptolemaidẽ amiſſam,veritus ne hoſtes reliquũ Aſię inuaderẽt,a Rodulpho imperatore petiit,vt copias ad id bellũ cõpararet.Sed hoc nõ multo poſt defuncto, Adulphus Aſſo ſucceſſor declarať,quẽ iura Iperii & nomẽ ſibi vẽdicantẽ,Albertus Rodulphi filius in Spirẽſi agro ꝓlio victũ interfecit.Nicolaus quũ parũ ꝓſpere oĩa euenirẽt,multa al' ęgritudine affectꝰ ĩ morbũ incidit quo paucis diebꝰ cõflictatus mortẽ obiit,anno ſui põtificatus quarto,in Deiparę virginis tẽplo ad ꝓſepe ſitus eſt.

Viri illuſtres.

Viri ea tẽpeſtate clari.Vgolinus Vrbeuetanus eremitanę ꝓfeſſionis,Arlotꝰ Hetruſcus,Ioãnes Parmẽſis,Matthęus Aquaſpartiꝰ Alexãdriꝰ antiſtes,oẽs Minoritani noĩs & q in diuinis multa ſcite vtiliterq; ſcripſere,Minorita & Vgo Bolioniꝰ,vitę ſanctitate,ĩ & diuinis eruditione mẽorabili,Ioãnes Balbus Genuẽſis ꝓdicatorii ordinis,cuius varia ad poſteros manarunt ſtudioꝝ monumẽta.& hi tũ viri ĩgenio claruerũt.In noui põtificis creatiõe, quũ ſuꝑmi ordinis variarẽt ſuffragia,vacaretq; interea Barionę ſedes,Michael Paleologus imꝑator Cõſtãtinopolitanus moriť,quẽ in ſacro ſepeliri vetuerũt græci ſacerdotes, ꝙ Lugdunẽſi cõuẽtu Rõanę ecclæ ceſſiſſet de ꝓceſſu almi ſpũs.Andronicus eius filiꝰ,q libẽter in paterna pietate manſiſſet ſiquid in ea re fuiſſet a noſtris adiutus,quia pontifex erat nullus, nec alius q cauſam tuereť,ab Orthodo-

rę fidei ritu defecit.Petrus Mutotiꝰ Nicolao ſucceſſit,qntꝰa primo Cęleſtino,erat is anachorita Cęleſtinus
colebatq̧ cœnobiũ ad radices Magellę mõtis ſecũdo a Sulmone miliario,Carolo rege & Latinõ quintus.
ſuꝑmi ordinis antiſtite adnitẽtibꝰpõtifex creatᷣ,in Amiternis coronã adeptꝰ eſt põtificiã,Aqla-
ni ad id vrbẽ exhibuere,quo curiã põtifex euocauit,ducẽta milia hoĩm ad id ſpectaculũ confluxiſſe ꝓditũ memorię eſt,magis viri ſanctitatẽ,vt credere eſt,q̃ cerimoniã, tãta vis mortaliũ ſecuta,q̧ cũ vir diu in eremo verſatꝰ,accerſituſq̧ ad id faſtigiũ honoris veniſſet,oẽs ad diuinã ꝓuidentiã referre,ipſe tã facilis fuit in oẽs,vt diuerſis idẽ petẽtibꝰ annueret,vnde tacitus q̃dã maieſtatis cõtẽptus primo ortꝰ eſt apud malignos interp̃tes,pietatẽ hoĩs parũ ęqua lãce expẽdentes, inde eo vẽtũ eſt,vt parũ idoneus haberetᷣ ad tẽ tantã adminiſtrãdã,& iã agitari cœpat inter ſummi ordinis viros de põtificatu ei abrogãdo,qđ quũ reſciuiſſet,inuito & reclamãte Carolo ꝓfeſſus eſt ſe ĩ ſuꝑmi collegii poteſtate futurũ. Factũ eſt ide decretũ vt liceret põtifici ſe quõ vellet
dignitate abdicare,id decretũ Bonifaciꝰoctauꝰ,q illi ſucceſſit,ſuo ꝓbauit aſſenſu,abiit itaq̧ Cęle Bonifacius
ſtinꝰpõtificatu mẽſe ſexto q̃ ſedere cœpat,eũ Bonifaciꝰ,q mox creatꝰ eſt, circũſcriptũ & in ordi- VIII.
nẽ redactũ in Fermonis arce iuſſit cuſtodiri,ne ex ea abdicatiõe aliqs nouus motus orireᷣ.Cęleſti Cęleſtinorũ
noꝝ nobilis ad poſteros religio ꝑ idẽ tp̃s orta eſt.Cęleſtinus fuit author,qđ & nomẽ declarat,ex ordo.
Bñdicti abbatis iſtituto aliqua mutuatꝰ,nouã iduxit pie operãtiũ ſectã,q̃ breui in tãtũ creuit,vt ſui auctꝰordinẽ nõ pœniteret,ſed nihil ęq̃ rẽ auxit,ac ꝓſpecta authoris ſanctitas, quo in cuſtodia defuncto,quũ indubitata q̃dã circa iacẽtis corpus facta eſſent miracula,multi mortales eiꝰ iſtitutũ ſecuti,& rẽ & nomẽ auxerũt.Bonifaciꝰ Barionę,q primꝰ fuit põtifex, & aliis bonis abſimilis, malis artibꝰvſus põtificiũ decus tenuit,qppe q Cęleſtinũ multis ꝓſtigiis ĩpulſum potiꝰ q̃ ꝑſuaſũ ap̃lica deturbauit ſede,eruditiõe opus eẽ nõ pietate ratus ad id munus obeũdũ. Cęterũ vtcunq̧ eſt ille dignitatẽ adeptꝰ,incidit eiꝰcreatio in annũ ſalutis nonageſimũ quartũ ſupra duodecies cẽteſimũ,fuitq̧ a primo Bonifacio octauus a Petro Bariona ducẽteſimꝰ,hõ ãbitioſus, tãtaq̧ arrogãtia vt p̃ ſe cęteros mortales cõtẽneret.Nicolai quarti & Cęleſtini in plęriſq̧ reſcidit acta.Quũ
igitᷣ talis eſſet ſine ſimultate diu eſſe nõ potuit.Enĩuero Gibellinę factionis viros inſectari ador-
tus,erat eñ Anagnię natꝰac Guelphę factionis,Iacobũ & Petrũ Colũnios(erãt hi ãbo antiſtites Inſectatᷣ Co
ſuꝑmi ordinis)offendit,criminari eos Bonifacius q̧ eccleſię theſauros in morte põtificum diri- lũnios Boni
puiſſent,cõtra illi eũ apud reges,vt ãbitioſum & arrogantẽ inſectari,q Cęleſtino ap̃lica ſede deie- facius.
cto põtificatũ verius furatus eẽt q̃ ſuffragio adeptus.Cęterũ a Bonifacio accerſiti,quũ dicto minime paruiſſent,horrere eñ illiꝰ ſęuitiã,cũ tota factione ſeceſſionẽ fecere, quã põtifex anſam adeptus,eos ſchiſmaticos ꝓnũciat,& vt publico decreto iudicarenᷣ author fuit,nec hmõi ignominia cõtẽtus,ãbos ſacerdotio dignitateq̧ priuauit,oppida p̃diaq̧ & vrbana & externa ipſi familię ademit,eã priuationẽ Bonifaciꝰ in decreti formã retulit,inde totã gẽtẽ armis inſectatꝰ Pręneſte & Gazariolũ hoſtiliter occupat,Colũnã oppidũ in totiꝰfamilię inuidiã grauiter affligit,inde eñ Colũnia domꝰ.Ipſi antiſtites vndiq̧ armis deiecti Reate ꝑfugiũt in Sabiniã.Sarra eoꝝ pater circa Antiũ diu multũq̧ in nemoribꝰvixit põtificis arma vitabũdus,ꝑ ſaltꝰ & deſerta littora de
clinare oẽm hoĩm occurſum,ſed dũ domeſticũ fugit piculũ in externũ incidit,a latronibus captꝰ Sarrę Colũ
q maritimo curſu ſuburbana littora oẽmq̧ orã Latii iſeſtabãt, ignotꝰ qs eẽt remo eſt adhibitus. nii caſus.
Maluit generoſus animꝰignotꝰ ſeruire,q̃ fateri qs eẽt, ne põtifici dederetᷣ. & fortuna tã nouũ in Romanoꝝ ꝓcerũ vno tũc luſit ludũ,vt q princeps nuꝑ fuiſſet Romanę ciuitatis, duos ſummos antiſtites hẽret filios,tot oppida vrbi circũiecta,tot p̃dia,tãtas cliẽtelas intra extraq̧ vrbẽ, cui factio ingẽs,cui oĩa vitę ornamẽta affuiſſent,extorris,inops, ęrũnoſus latronibus ſeruiret. Sæuire interea põtifex in vniuerſam factionẽ,nec ab inſectatiõe deſiſtere,nota eſt illiꝰ vox, q Procherum
Genuę antiſtitẽ prio quadragenarii ieiunii die ſignaturus cinere, mutato carmine ita ſic affatus At.pontifi-
memẽto homo q̃a Gibellinus es,& cũ Gibellinis in cinerẽ verteris,ac ſimul eius oculis nõ capiti cis ſcomma
vt moris eſt,ĩfudit cinerẽ,nec multo poſt eũ dignitate priuauit, ſed mox paulo reſtituit.Colũnia igitᷣ factiõe e medio ſublata,ab armis & ab oĩ hoſtili inſectatione põtifex ad cerimonias & ſacroꝝ inſtituta aĩm adiecit,ſacratiſſimis apoſtolis cerimoniã duplicauit,par honor euãgeliſtis &
quatuor eccleſię doctoribꝰvno decreto inſtituitꝰ:Lodouicũ ex regia Galloꝝ ſtirpe (fuit is Caroli Lodouici
ſecũdi filiꝰ,Frãciſciq̧ Aſſiſiatis cultu & religiõe frater)in diuoꝝ nũerũ retulit.Addidit ſextũ põ cõſecratio.
tificio iuri volumẽ.Eugubiũ in vmbria,qđ Gibellinorũ iſtinctu defecerat,breui recepit.Alberto Auſtrię duci petẽti vt ſuo aſſenſu ratũ ſibi faceret iperiũ,negauit.Moritᷣ interea Iacobus Aragonius rex Sicilię,quã nactꝰoccaſionẽ Robertꝰ Caroli filius dux Calabrię,Catinã in Sicilia occupat ad quẽ motũ tantũ repente exarſit bellum,vt tota fit Italia tumultuatum. Siculi, qui Aragonii

fauebãt ſtudio claſſem cõparãt,Philippũ Roberti fratrẽ ꝓlio ſupant,captũ in vincula cõiiciunt.
qua Robert⁹ clade pculſus inſulã reliq̃t.Affuit breui poſt Federic⁹ Aragoni⁹ cũ valida claſſe,is pa
cato Siciliç ſtatu Calabriã Roberto ademit.& circa Siciliã ſic Galli Hiſpaniq́ꝫ vario euẽtu bellũ
inter ſe gerebãt:Genuẽſes īterea adeo Piſanoꝝ opes afflixerãt,vt Liburniũ captũ cremauerint,ne
Piſanis mare pateret ãplius.Magni itaq́ꝫ erãt rerũ motus in Italia,ſed maioꝝ oĩno īcidit ex cõcuſ
Ingẽs mot⁹ terræ. ſione terrę,q̃ p id tp̃s tã horrẽde mota eſt,q̃ vnq̃ alias hoĩm memoria,tenuit tremor plures dies,
quo paſſim ſunt ędificia multa & magna euerſa.Erat tũ Bonifacius Reate, vñ Columnios anti
ſtites aliq̃to prius eiecerat,hic veritus tectoꝝ ruinã,patenti atrio ſibi caſam cõſtrui iuſſit ex ma
teria tenuiſſima,vt ne caſus q̃dẽ multũ timeri poſſet,ꝑſeuerauitq́ꝫ in apto eſſe plures dies.Appa
Cometes ingens. ruit inde cometes magnitudine inſigni.& hęc in cętera Italia.Veneti p id tp̃s,aut certe nõ mul
to pri⁹ poſteriuſve,exeũtibus īduciis,quas in aliquot annos cũ Genuẽſibus pactas habuere,cõfe
ſtim ad retinẽdũ maris imperiũ publice claſſem inſtruũt,eſtq́ꝫ ad primas belli partes,ſi bellãdum
foret,occupãdas in altũ cõfeſtim educta,ſed in Piſanoꝝ gratiã nõnihil maturatũ,q rebꝰ vno ad
Lamellã ꝓlio acciſis,ęgre Liguri reſiſtebãt.Ad Genuẽſes igit̃ inde auertẽdos Rogerius Raurocę
nus,cũ ſexaginta triremiũ claſſe,in Põticũ mare ꝓficiſcit̃,ad res Genuenſiũ circa Bizãtiũ & Pe
ram infeſtãdas.alii ſex & quadraginta eã claſſem habuiſſe naues ꝓdiderunt.Perẽſibus primo vis
Pera vnde dicta. illata.Tenebãt vicũ ꝓximũ Bizantio Genuẽſes negociatores,Peram a breui traiectu,vt arbitror
Gręca voce dixerũt,erat is locus illis ꝑopportunus,nõ ſolũ ad Põticas merces citro vltroq́ꝫ con
uectãdas,ſed ad belli etiã gerẽdi rationẽ,adeoq́ꝫ res ad id tp̃s ibi loci creuerãt,vt ab emporii for
Pera incenditur. ma nõ multũ abeſſet.Venet⁹ ſubita vi locũ adortus,q̃a nullis erat adhuc munitionib⁹ firmat⁹,
facile occupat,diripitq́ꝫ hoſtiliter,direptũ incẽdio abſumit.Inde ad Folia itũ,tenebãt hęc quoq́ꝫ
Caphata capitur. Genuẽſes,hui⁹ loci ꝑs vna eſt ſub Venetę claſſis acceſſũ igni cõſumpta.& hęc prima illa expedi
tione ſunt a Venetis geſta,ſequenti anno Ioãnes Superãtius cũ q̃nq́ꝫ & viginti triremib⁹ in Põ
Art.cladem ob frigus acceptam. tũ miſſis Caphatã vrbẽ improuiſo acceſſu cepit,q̃bus coactus locis hyemare,in tãtã frigoris īcẽ
periẽ incidit,vt nouẽ ꝓpemodũ nauales turmę ſint pedib⁹ intolerãdo frigore manibuſq́ꝫ ꝑclita
tę.Genuẽſes & ipſi haud vltra differẽdũ rati,ſexaginta & amplius triremes ad bellũ mittũt.Lã
padũ Aurii ductu.Ligur cladẽ in Põtico mari acceptã vlturus Adriaticũ ſinũ ingreſſus, Vene
tias ꝑpetuo curſu adnauigaſſet,niſi ad tã nũeroſę claſſis ꝓpharamã maiorib⁹ q̃ vnq̃ opib⁹ hoſti itũ
eſſet obuiã.Habuit tũ Venetus triremes q̃nq́ꝫ & nonaginta,quã claſſem vbi Aurius ad Corcyrã
nigrã ſtare cõpertũ habuit,eo pugnãdi ſtudio flexit curſum,nec Veneti id certamẽ detrectarũt,
quippe q ꝑterq̃ ꝙ nauiũ nũero ſupiores eſſent,cũ eo hoſte ſciebãt ſibi rẽ futurã, quẽ circa Prole
maidẽ in Syria,& ad Drepanũ in Sicilia,pluribuſq́ꝫ locis,paucis ãte annis ꝓlio viciſſent.Cõtra Li
gur dolore cladis eo biennio in Põtico mari acceptę,cęterũ ferocior factus ꝙ Piſanoꝝ opes p id
tp̃s in ꝑpetuũ afflixiſſet,pugnã acriter capeſſit.Fuit ab initio anceps certamẽ,cædeſq́ꝫ teterrima,
qualẽ in tã validarũ claſſiũ cõcurſu eſſe oportuit,eſtq́ꝫ ea dimicatio aliq̃diu diſtracta, demũ fuſa
diſiectaq́ꝫ eſt Veneta claſſis.Amiſſarũ nauiũ nũerũ,neq́ꝫ annales vrbis,neq́ꝫ ſcriptores,quos ſequi
mur,ponũt,oẽs tñ ingẽtẽ cladẽ acceptã ſcribũt,vnus q̃dẽ diuerſa ab aliis ſecutus,Genuẽſes ait a
Veneta claſſis victa. Venetis Corcyrenſi portu obſeſſos ab initio petiiſſe,vt relictis nauib⁹ inde incolumes abire lice
ret.Id vero quũ a Veneto negaret̃,tũ metu ĩ irã verſo,tã atrociter eſſe ab his cõflictũ, vt q p vi
ctis habebant̃,breuiter vicerint,aiuntq́ꝫ additã a Ligure artẽ, vt q̃ndecim triremes medio certa
mine eximprouiſo velut ex īſidiis iniectę terrorẽ Veneto īcuſſerint,ac tũ demũ Venetã claſſẽ te
terrima clade diſiectã,captaq́ꝫ ad quatuor milia hoĩm cũ claſſis ꝓfecto,q rei male geſtę ſibi cõſci⁹
adeo ſeſe afflixit,ſubinde caput aduerſę triremi impingẽs, vt priuſq̃ Genuã ſit ventũ expirauerit.
Ricoaldus Ferrarienſis author eſt duodenonaginta Liguſticas triremes eo ꝓlio cõfluxiſſe,q̃nq́ꝫ
Venetoꝝ milia capta.Cęterum adeo cruentã Liguri victoriã obtigiſſe,vt nulla ex ea re lętitia ad
hoſtẽ ꝑuenerit.Ligur poſt ſecũdum illud ꝓlium ꝓcul abiit.Veneti tã īſigni clade accepta ne vna
pugna,etſi grauiſſima,plus nimio afflicti viderent̃,confeſtim quinq́ꝫ & viginti triremes cũ M.Ba
ſeio ad bellũ mittũt,cui in primis eſt mandatum, vt attente inſulas & maritima oppida tueret̃
ꝓſidio,nec vllã rei in hoſtẽ bene gerendę ꝓtermitteret occaſionẽ.Is haud multo poſt circa Helleſ
pontum,vt nihilo meliore euentu,ita maiore aĩo cũ hoſte cõflixit,ferũt hic quoq́ꝫ cruentam pu
gnã depugnatã,ac poſt multã vtrinq́ꝫ ſtragẽ Venetoꝝ fortunã inclinaſſe,ſexdecimq́ꝫ triremes cũ
Ingens Venetorum clades. turmis & ſociis naualibus captas.Ligur duplici victoria elatus,Cretã inſulã adortus,Cydonem
primo impetu capit,nec ꝓter eã vrbẽ captã quicq̃ aliud a Genuẽſibus ea expeditione geſtũ repe
rio,ſed ne mari q̃dẽ eſt poſt res vlla memorabilis geſta: tantũ authores, quos ſeq̃mur,memorant

Venetos,repato bello,vario euẽtu iã ĩde cũ Genuẽſibꝰ bellaſſe,ſed quo loco,cuiꝰ ductu,quó nauĩ
um numero,aut quo euentu,velut cõſulto ſupprimũt,tanta tũ fuit vel incuria,vel inſcitia ſcripto
rum,ſed vterq̧ populus cladibꝰ feſſus ad pacem inclinauit.Fuit ſecundum Liguſticũ bellũ aliquã
to breuius priore,vt cõiectura aſſequor,iactata eſt inde Venetorũ ciuitas ciuilibus diſcordiis,dua
busq̧ cõiurationibꝰ vna poſt alteram adducta eſt in diſcrimẽ libertas,ſed fortuna vrbis, & melior
cauſa fuit ſupior.Buchonia q̃ aliquãto antea ꝓceſſit,minus piculoſa,minoreq̧ motu extincta eſt.
Cęterũ pacato ciuitatis ſtatu,cũ Patauinis nõnihil,vt ſępe alias,de fluibꝰ certatũ eſt,& cũ Paleolo
go bellãtũ,q grãdẽ Veneto noĩ pecuniã abnegabat.Belletꝰ Iuſtinianꝰ cũ ſeptẽ & viginti nauibus
eſt ad eã rẽ vindicandã miſſus.Cepit Iuſtinianus ex Gręcis naues aliquot,dubiũ in prælio an me-
dio pelagi curſu,Grçci qđ ſatis cõſtat,oẽs laqueo necati ſunt,inde Venetus Bizantiũ euectus ma
ritimã orã,q̃ eſt a Pera ad Argyrũ,ferro & igni vaſtauit,q̃ res tãtũ Paleologo metũ iniecit, vt pe-
cunia,q̃ publice debebaƭ,reddita pacẽ pene ſupplex accepit.& Veneti p hęc duobus ſunt certami
nibus defuncti,paucorũ annorũ ſpatio,Liguſtico prius,& mox altero,qđ cum Grçcis eſt geſtũ, ac
breuĩ ſolutũ,quo tpis interuallo Bonifacius pontifex vetuſto Iudçorum exemplo iubeleum retu-
lit,anno ſalutis milleſimo ac trecenteſimo.de cuius ratione in priore Rapſodiæ parte plura dixi-
mus.Nũc qđ ad rẽ attinet,diuerſa quędã videƭ fuiſſe ratio Iudęis anni huius celebrãdi,q̃ ſit poſt
ea a noſtris ſeruata,illi quinquageſimo & nõ vt noſtri centeſimo quoq̧ anno id ſolẽne repetebanƭ,
quo tpe ſoluebanƭ nexi,ſeruiq̧ in libertatẽ vindicabanƭ,ſed illis corporũ aſſertio curę fuit,noſtris
quod multo eſt optabilius animorũ,q tũ demũ liberi ſunt,quũ omni labe criminũ vacant. Tanta
vis mortaliũ ea de cauſa Romã cõfluxit,vt vix in ꝓcipua vrbis vaſtitate cõmeandi eſſet facultas.
Venit Romã Carolus Valeſii comes,Philippi Gallorũ regis frater,q Balduini filiã in matrimo-
niũ receperat,eius quẽ Paleologus Cõſtantinopolitano deiecit impio. Egit Carolus cum Bonifa-
cio,facileq̧ tenuit vt ſibi liceret ſocero q adhuc in humanis agebat,imperiũ armis vindicare,id co
libentius eſt Gallis ducibꝰ datũ,q̧ in aĩo habebat Bonifacius eorũ vti opa in Hieroſolyma reperẽ
da.Per idẽ tp̃s eſt nõnihil ĩ Hetruria tumultuatũ,Albis ex Florentia cũ multa cæde eiectis,trãſi-
erant iam noĩa a Gibellinis & Guelphis ad nigros & albos,vt hi Gibellini dicerentur,illi Guelphi
ſed maior omnino cura Bonifacio hærebat Hieroſolymæ chriſtianis armis vindicandæ, miſit ita
q̧ ad Philippũ Gallię regẽ.Apamẽſis antiſtes,q legatione illa functus eſt,quũ nihil ꝓcibus a rege
impetraret,minaciter id petere auſus,conuertit in ſe illius irã,q hoĩs audaciã pertęſus etſi apoſto
licũ legatũ,cuſtodiri tñ iuſſit.Irritatus ea iniuria põtifex nõ territus,iubet archidiaconũ Narbo-
nẽſem ad regẽ ire,eũq̧ monefacere,vt Apamẽſem antiſtitẽ cuſtodię eximat,q ſi minus eſſet dicto
obediens,omnibus audiẽtibus reſtareƭ,Gallię regnũ ad eccleſiã deuolutũ ob Philippi impietatem
adhiberetq̧ anathema,Galloſq̧ iuramento,quo tenerenƭ,ſolueret.Peregit Archidiaconus mãda-
ta,eſtq̧ cõtinuo Apamẽſis cuſtodia eductus.Cęterũ Philippus Bonifacio iratus,vt eum aliquo in
commodo afficeret,edicto vetuit quenq̃ Gallici ſanguinis Romã ꝓficiſci,pecuniamve eo mittere.
Exierat iã alter a iubeleo annus,quũ Carolus Valeſius in Italiã venit cũ exercitu, vt Carolo pne-
ceſſario ſuo(erãt eñ ex duabꝰ ſororibꝰ nati)ferret ſuppetias,q Aragoniis premebaƭ armis, erãtq̧
Gallorum opes cis fretũ adeo afflictę,vt ꝑter regiũ nomen,ex tanta olim fortuna,nihil Gallo ſup-
ęſſet.q̃ cauſa traxerit Aragonẽ hoſtẽ in Italiã ex Sicilia,ſupra eſt abunde ſignificatũ.Cõmotꝰ no-
ui hoſtis aduentu Federicus rex,his cõditionibꝰ ſoluit bellũ,vt Calabriam,& oĩa q̃ in Italia cepiſ
ſet armis,Carolo relinq̃ret,ipſe Siciliã haberet quoad viueret.& res Siciliæ & q̃ Gallorũ erãt circa
Italiam,ſecundum id fœdus ad tp̃s quieuere.Multi interea variiq̧ in Hetruria extiterũt Floren-
tinorũ exulũ conatus,ſæpiuſq̧ reditus tentatus eſt,Bononiẽſibus ſumma ope adnitentibus,iuuan
tibuſq̧ Scalanis,ſed res vt ſępe ita ſemper infeliciter mota.Fuit factio illa nobilior ad poſteros ob
Aligerium Dantẽ,q cũ Albis electus eſt patria,poetã vernaculis rhythmis oĩm q ad id tp̃s fuerãt
pręſtantiſſimum,fuit & philoſophiæ ſtudiis clarus,qđ eius ſcripta facile demonſtrant.Per id tem
pus noua obrepſit religionis ſecta,res ſuo ortu lęta,ſed exitu triſtis ac deteſtabilis.Fraterculi nun-
cupati ſunt,q noctu ſacra operari,fuitq̧ a principio,vt credere eſt,mens eius ſacri inuẽtoribꝰ non
aliena a pietate:cęterũ tp̃s ipſum & loci licẽtia(nã ĩ abditis ea ſacra fieri)oĩa in peius vertit.Ca-
nebant illi deo nocturnos hymnos,vt aliquo pietatis ptextu ſuũ tegerẽt flagitiũ, cõfluebant mulie
res ad orgia illa verius q̃ ſacra,cerimoniaq̧ peracta ſacerdos pronunciabat,vt extinctis luminibus
omnes almo ſpiritu inuocato,promiſcue coirẽt:matronę,viduę,virgines ſine diſcrimine, vt ad hu
ius,vel illius manus veniſſent,indiſcreto concubitu fœdabantur:partus per hunc modum conce-
ptus tandiu per manus in orbem ſtantium iactabaƭ in ipſo antro,donec exhalaret. Is in cuius ma-

Marginal notes:
Veneti Paleologũ bello ĩſectanƭ.
Qñ primũ iubeleus celebratus.
Carolus Valeſii comes.
Albi & nigri
Att.põtificiã authoritatẽ ĩ reges
Dãtes poeta.
Fraterculorũ ritꝰ dirꝰ.

nib⁹ expiraſſet põtifex maxim⁹ creabat̃,cremabãt adhęc ſacerdotes vnũ aliquẽ ex infantib⁹ ita p-
creatis,cineres in cadũ cõiiciebãt,vino ſupinfuſo.quo nouitii initiabant, quę cerimonię ratio vide
tur mihi nõ multũ diuerſa ab ea fuiſſe,q̃ in bacchanalib⁹ vſurpata eſt olim.Serpſit dirus hic cul-
tus in multas Italię vrbes,penetrauitq̧ ad Gręcos,niſi forte illinc poti⁹ fluxit,vnde olim & orgia.
Fuerũt qđ miror,viri ſingulari eruditiõe,multaq̧ religiõe p̃diti,vt fertur, q huic ritui fauerent,
adeo nullũ eſt malũ cui ſtulta mortalitas nõ aliquo mõ patrocinet̃.Hũc Bonifaci⁹ morẽ inſectat⁹
vt dirũ & deteſtabilẽ,iuſſit Ferrarię Hermanii,q ex Fraterculis vnus fuerat,corpus refodi, annos
circiter viginti multa ibi veneratiõe cultũ,refoſſũ mãdauit publice cremari,ad coarguendã vulgi
opinionẽ.habuit inde ſup ea re q̃ſtionẽ.quo habitu his ſacris initiati vterent̃,qđ ſciam non tradit̃.
Id malũ adeo inualuit,vt in quibuſdã Italię vrbib⁹ adhuc duret,ſed q̃a nũc res inuidioſa eſt,in oc-
culto habet̃.Philippus rex,dũ hęc ĩ Italia fiũt,aut certe nõ multo pri⁹ poſteriuſve,Pariſienſi cõue-
ru,quẽ ipſe antiſtitib⁹ Gallici nõis & primorib⁹ gẽtis ĩdixerat, Bonifacii ſupbiã & ambitionẽ inſe-

Mutuũ põtificis & Philippi odium.

ctat⁹,eo deſcẽdit,vt diceret ſe cõciliũ appellare ad ſedẽ apoſtolicã vacãtẽ,quib⁹ verbis oẽs q ade-
rãt interp̃tati ſunt,Bonifaciũ a rege priuatũ iudicari.His põtifex percit⁹,frequentiſſima Synodo
ſup ea re habita,Philippi regnũ Alberto imp̃atori ſubiecit,quẽ initio ſui põtificat⁹ reiecerat. Phi-
lippus contra Sarrã Colũnũ,in Maſſiliæ portu agnitũ,a latronibus redẽptũ,cũ Nogaretio Gallo
mittit ad Bonifaciũ opprimẽdũ,ſeruili habitu Italiã ingreſſus,cũ plæriſq̧ amicorũ occulte ĩ collo
quium venit,& Nogaretius ſuo nõie,quo min⁹ res ſuſpecta eſſet,ducẽtos Gallos eq̃tes, ex Valeſii
eq̃tatu,mercede cõducit.Cũ his igit̃ diſſimulãter Anagniã,vbi tũc Bonifaci⁹ erat,cõtẽdunt, no-
ctuq̧ Sarra p̃ hoĩes ſuę factiõis in vrbẽ recept⁹,põtificẽ nil tale ſuſpicantẽ in paterna domo oppri

Bonifacii ĩfelix exitus.

mit,captũq̧ Romã p̃ducit,vbi paucis dieb⁹ mœrore animi cõfectus obiit,anno ſui põtificat⁹ octa
uo mẽſe nono.Et Bonifaci⁹ hũc exitũ ſortit⁹ eſt,dũ regib⁹ & principib⁹ terrori eſſe mauult q̃ ve-
neratiõi:Põtificat⁹ hui⁹ op̃a,ſacellũ vermicularũ in Vaticano,vbi ipſe ſepult⁹ eſt,& ſuggeſtũ ĩ La

Viri illuſtres.

terano,vñ Philippũ Galliæ regẽ & Colũnẽſes anathemate execrat⁹ eſt. Viri ætatis illius illuſtres
Dinus Mugellanus,Iacobus Arenatius Parmẽſis,Petrus Pertican⁹,Nicolaus Parthenopeus, Frã
ciſcus Accurſius Florẽtię ortus,Iacob⁹ Rauẽnas,Martin⁹ Syluanus, Albertus Odofredi auditor
oẽs ciuilis & põtificii iuris ea tẽpeſtate longe principes,& qui multa in vtroq̧ gñe ſcripſerũt. Fuit
his æqualis Ioãnes ſcotus,acumine ingenii theologorũ ſumm⁹,fuit & Raineri⁹ Piſan⁹ p̃dicatorũ
ordinis.Sũt q & Alanũ ĩ hęc tp̃a reponũt.Auguſtin⁹ Interani⁹,& Guilielm⁹ Bergomates,hic põ
tificio iure,ille theologica eruditiõe clarus.Poſt Bonifaciũ Bñdict⁹ vndecim⁹ fuit põtifex, ex Ca

Bñdictus. XI.ponti.

laguritani Dñici obſeruatiõe,vir innocẽtia & pietate inſigni,& q poſt obitũ ſit in beatorũ nume-
rũ relat⁹.Is dignitate inita,Nogaretiũ Gallũ,Sarrã & Anagninos,q ſe illis ĩ Bonifacio opprimen
do adiutores p̃buerãt,anathemate execrat⁹ eſt,reſtituitq̧ nõ multopoſt ecclĩę Philippi regis ro-
gatu,reſtituti ſũt cũ his duo antiſtites Sarrę filii in priſtinã dignitatẽ,iuſſi tñ aliquãdiu Puniceo
galero abſtinere quo fuerant a Bonifacio priuati.Per idẽ tp̃s res Hetruriæ in nouos motus recide
runt,oẽs Albinę factionis viri cũ cęterarũ vrbiũ exulibus noctu Florẽtiã ingreſſi, ad phanum vſq̧
Deiparę graſſabũdi p̃uenere,maiore oĩno metu q̃ cęde aduerſę factionis.Cęterũ dũ magis ſtudẽt
prędę & direptioni q̃ victorię,mutata eſt fortuna,& q mõ vicerãt victi ac diiecti cũ multa ſtrage
vrbe eiiciunt̃.Florẽtini eiuſmodi victoria erecti,Piſtoriũ obſidione cingũt,Roberto Calabrię du-
ce ad id bellum inauthorato.Sed ea res parũ p̃ſpere mota,nã & vrbs ſtrenue eſt defenſa,atq̧ eru-
ptione facta fuſus fugatuſq̧ Robertus,& in Pratẽſiũ fines turpiter cõpulſus.Sũt q Pratũ vſq̧ fu-
gã illã extractã memorẽt.Sed dũ Hetruria in hoc motu eſſet,ſatagere interea Romanus põtifex
vt nõ ſolũ Tuſci,ſed quicq̃d gentiũ in Italia eſſet cõtinuo pacaret̃,cupiebat Tartaros auxiliis iuua
re,q per id tẽpus Syriã inuaſerãt,fueratq̧ literis & nũciis vt alio eſt loco ſignificatũ,ab ea gẽte ĩui
tatus ad id bellũ p̃ partes ĩuuãdũ,ſed mors id cõſilium diſcuſſit.Obiit Peruſii menſe octauo ab eo
quo ſedere cœpat,viſit̃ in ea vrbe eius ſepulcrũ multis clarũ miraculis,q̃ poſt ei⁹ mortẽ ibi facta di

Clemẽs.V. pontifex. Qñ curia ĩ galliã tranſlata.

cuntur.Fuit inde Clemẽs q̃nt⁹ põtifex,q abſens creatus eſt,ex Burdegala vbi tũc erat,accerſit⁹. Is
Lugdunũ p̃greſſus,huc curiã ex Italia exciuit,iuſſis oĩb⁹ ſup̃mi ordinis ãtiſtitib⁹ ad ſe p̃ficiſci:pa
ruit tot⁹ordo põtificis dicto,atq̧ his auſpiciis apoſtolica ſedes Italię finib⁹ egreſſa,annos quatuor
& ſeptuaginta abfuit.Incidit hęc Romanę aulę in Galliam trãſlatio,in annũ ſalutis milleſimũ tre
cẽteſimũ quintũ.Fuit illa pontificũ abſentia,quũ cęterę Italię,tum Romanę ciuitati,vt ſuo dein-
ceps loco demõſtrabit̃,ſupra q̃ dici poſſit calamitoſa.Sed q̃ aduerſo numine res mota ſit,clades q̃
in põtificis coronatione accepta eſt,haud dubie demõſtrauit,quũ ad id ſpectaculũ ingens morta
lium numerus cõfluxiſſet,Britãnię dux,ſubita ædificii ruina opp̃ſſus p̃iit,& Philippus rex Galliæ

eadē vi īſignitet debilitat⁹ aliq̃diu extīcto ſilis īmot⁹ iacuit.Ex pōtificis Tyara carbūcul⁹ īmēſi p̄ Att.ottiē.
cii excuſſus tepiri nō potuit.Reb⁹īde ex ſnīa cōpoſitis,Clemēs plęroſq̧ Gallici ſāguinis ſupmo or
dini aſcripſit,Italici gn̄is neminē,apparuitq̧ ex eo q̄ Clemēs ī aīo haberet,vt pōtificia ſedes ī ppe
tuū ex Italia tolleret.Sardiniā a Saracenis oppſſam ea cōditiōe Federico Aragonio Sicilię regi at
tribuit,vt cōtinuo ſe accingeret ad eā armis vindicādā.Veneti iterea cū Carolo ſcđo, in Paleolo
gū iunioré,q tū B'zātii impabat,fœd⁹ pcuſſere.Huius fœderis phama,vt q̄dā ſcribūt,Ruſię regē
adeo pculit(viuebat is vt hodie gręco ritu)vt a Romano pōtiffice petierit Orthodoxę fidei ratio
nē.Cęterū Carolo & Venetis ī ſuſcepto bello tepeſcētib⁹ Ruſiani & ipſi ſnīam mutarūt.Eſt p idē
tp̄s apđ Nouarieſes,ī Italia noua hęreſis orta.Dulonio viro oīs doctrinę ignaro & cōiuge autho
rib⁹,viri fœmineq̧ ſimul habitātes ī oēm libidinis fœditatē abierāt.Hos Platia Fraterculos appel
latos exiſtimat.Alii diuerſū hoc ab illoꝝ ſecta fuiſſe deliriū ſignificare videnť.Clemēs flagitii hu
ius corrigēdi cupid⁹,legatū eo apoſtolicū cū armoꝝ p̄ſidio miſit.Hos ille ī alpib⁹ adept⁹,prim ine
dia & frigorib⁹,ptim bellica vi oppſſit.Authores flagitii hui⁹ capti mēbratī laniati ſūt,eoꝝ corpa
cōbuſta,ciniſq̧ diſſipat⁹.Incidit hic error ī trecēteſimū ſeptimū ſupra milleſimū hūanę ſalutis an
nū.Hoc demū tp̄e tēplariorū religio ſublata eſt.Scriptores,quos ſequut,q̃a ad Saracenos defeciſ
ſent, ſęuitū eē ī eū ordinē ſignificare videnť.Io.Boccaci⁹ cui⁹ pr̄ p id tp̄s ī Gallia negociat⁹ ē,qui Tēplariorū
tēplarioꝝ ſupplicio īterfuit,ex eo ſe audiuiſſe pdidit,fuiſſe ea tēpeſtate q pſuaſū haberēt Philippū ſupplíciū.
regē,q̃a primorib⁹ ei⁹ ordinis diuitias īuideret,magis rapinę ſtudio,q̃ religiōis,q̄ſtionē ī eos acer
biſſimā exercuiſſe,vt hoīes ei⁹ pfeſſiōis flagitii cōuictos,liberi⁹ pderet.Clemētis aſſenſu Philipp⁹
rex fret⁹,oēs tēplarii noīs vno tp̄e ī poteſtatē redegit,ac quū īgēs eēt ī tota Gallia numer⁹,p mul
tos & ſęuos cruciat⁹ diſtracti,poſtremo igni cōſūpti ſūt.Cęterū quū ab īitio īpunitas pppoſita eſſet
oīb⁹,q ipſā religionē vt parū frugi dānarēt,dānatā repudiarēt,nemo ī tāto numero rept⁹ eſt,q nō
vſq̧ quo aīam efflauerit vna ſit voce vſus,Tēplarioꝝ religionē ſctā īſtitutā,ac multo ſancti⁹ad id Att.exēplū
tp̄s cuſtoditā.Nullū a cōdito æuo acerbi⁹ ſpectaculū vidit Gallia,nullū ī quo maiora extiterīt exē conſtātiæ.
pla cōſtātię,Iacob⁹ Tēplarię militię magr̄ cū trib⁹ aliis aſſeruat⁹,Lugdunūq̧ ad Clemētē miſſus,
pōtificis hortatu,q̄dā de religiōe cōfeſſus dicit,q̄propter res ipa merito afflicta videri poterat, Pa
riſios dein retract⁹,hic magno mortaliū cōuētu Tēplaria religio reprobari cœpta eſt, vt res neq̧
exēplo neq̧ cerimonia vtilis,q̃q̃ ipſe vita donaret,rei īdignitate pmot⁹,ī medio ſtās ſilētiū petiiſſe
dicit ac pſācte iuraſſe tēplariā religionē nihil tale eē meritā,habuiſſe illā optima īitia,optimeq̧ &
ſancte adminiſtratā,icciroo dignā q̄ diuturniorē & ppetuū ſortita eēt ſtatū,maiorēq̧ mortaliū fa
uorē ac ſiq̄d ī illā antea dixiſſet,Clemētis īpulſu ſe id feciſſe,fuiſſeq̧ oīa illa cōficta ī pōtificis gra
tiā,Tēplarioꝝ vitā & īſtitutū pcul ab oī labe abfuiſſe ſemp,hęcq̧ alta voce teſtat⁹ intrepide ſeſe
morti obtulit.Affect⁹ ē acerbiſſimo ſupplicio cū trib⁹ aliis pricipib⁹ Tēplarii noīs, adeoq̧ cōſtāti
vultu,vt ne cruciatū q̄dē ſentire putarenť.Auxit regię auaritię īfamiā aliū facin⁹ Tēplarioꝝ necē
ſecutū,Oēs Iudęi q tota Gallia agebāt,direptis eoꝝ fortunis,cū ſingulis veſtimētis eiecti ſūt eiuſ
dē regni finib⁹,ſed ī his Philipp⁹ maleficiū & auaritiā calūnię ptexuit.Sub id tp̄s,quo hęc in Gal
lia geſta ſūt,aut certe nō multo poſt,Albert⁹ impator a Ioāne fratris ſui filio interficit,quo motu
magna eſt reꝝ mutatio facta ī Italia,p̄ſertimq̧ ī Ciſalpina Gallia,plęręq̧ vrbes phama & opib⁹ ce
lebres,ſubita aīoꝝ īclinatiōe ſibi dn̄os cōſtituere,q p̄fectura apđ ſe antea fūcti eſſent.Scalani Vero
nā ſortiti ſunt,Paſſetani Mātuā,Patauiū Carrarii.Eſtēſes aliquāto antea Ferraria potiti,ſręno Mu Noui ī Ita
tinę aliiſq̧ locis Ferrarię finitimis īiecto,eo vſq̧ creuere,vt Carol⁹ Calabrię & Apulię rex, Beatri lia domīat⁹.
cē filiā Accioni,ea tēpeſtate florēti,mr̄imonio locauerit.Hūc Friſc⁹ ex aliena cōiuge,vt ipſe dice
re ſolebat,fili⁹ ī ptātē redactū victūq̧ ī carcerē cōiicit vbi Accio nō multo poſt,mœrore an vi nō
habeo dicere,morte cōſumpt⁹ eſt.Ex Acciōis īteritu Friſc⁹ pricipatū īuadit pricidio q̄ſitū,exclu
debať arce & ea pte vrbis,q̄ ad flumē obuerſa eſt,fluuialib⁹ itaq̧ auxiliis op⁹ eē. Impetrauit Friſc⁹
claſſem a Venetis,eſtq̧ vrbs magna ab his ope oppugnata.Fuit id certamē eo difficili⁹ q̄ medio
pugnę ardore ſupuenerūt ex Bononia ab apoſtolico legato,q edicto vetabāt vrbē oppugnari,quo
rū p̄ſentia fręti Ferrarieſes,q iā Friſcū ī vrbē recipiebāt,ſubita defectiōe rebellarūt. Quę res effecit Ferraria op
vt iuuenis vrbe & arce vi potit⁹,eqtes ſubito īmiſerit ad vrbē haud vno loco īflāmādā,eſtq̧ ī pri pugnatur.
mis mādatū,vt illoꝝ domos īcēderēt,q reb⁹ nouis pter cęteros ſtuderēt.Ferrarieſes īter ignem &
ferrū deſtituti,ī Friſcū arreptis armis cōſurgūt,Venetoꝝ fidē īplorāt.ſcđm eā deditionē cōtinuo
eſt ab īiuria tēpatū.Veneti etſi vrbē ī fidē receptā,ſuis armis tueri ī aīo habebāt ne publicā fidē p
dere viderenť Friſcū extorrē fieri nō pmiſerūt,eſt itaq̧ hoꝝ cōſilio & opa ī vrbe retēt⁹.Clemēs pō
tifex q ī Gallia erat,audito Ferrarieſiū caſu,vehemēter excāduit,q̄ vrbs Romanę eccleſię vectiga

Interdictũ põtificis.

lis hoſtiliter eſſet oppugnata Tyrãni cã,ac nouiſſime ĩcẽſa,alienęꝙ ditiõis facta,cõfeſtim Venetos anathematis ſpiculo deſfigit,ꝓpoſito edicto,vt hos pioꝝ coetu eiectos,Romanęꝙ eccl'ię hoſtes iudicatos,fas eſſet vnicuiꝙ volẽti iure & ĩiuria ĩterficere. Alii vt mitiꝰ ita ſimiliꝰ vero tradũt, ſacria dũtaxat Venetis ĩterdictũ,additũꝙ nihil ĩpſe facturũ,q eiꝰ nois hoĩem in ſuã ꝑtãtẽ redactũ ꝑ mãcipio haberet. Sed q̃cũꝙ fuit illiꝰ execratiõis forma,ad põtificii edicti phamã,oĩbꝰ fere Gallię emporiis Venetoꝝ res ſunt pricipũ ꝑmiſſu direptę,eadẽ ĩiuria accepta eſt circa maritima Calabriæ & Apulię loca. Cęterũ rebꝰ amiſſis,Veneti vbiꝙ male habiti ſũt,qdã etiã ex his necati,quo accidit vt ab oĩni externo cõmercioꝝ Veneta ciuitas abſtineret. Nec ĩterea põtificiꝰ legatꝰ (Palegorę fuit illi nomẽ) ĩ Ferraria recipiẽda q̃cq̃ operę aut induſtrię ꝑtermiſit. Erat is Bononię,vnde Gallos cruce ſignatos,& aliã ex Italico delectu manũ,miſit in Venetos & Ferrarienſes. Ad primam vrbis oppugnationẽ ciuitas ad Gallos defecit,ſimulꝙ ſũt hi ĩ vrbẽ recepti. Venetũ ꝑſidiũ cũ multa cędeĩ Thealdũ cõpellit. Inde nõ multis diebꝰ interiectis,etſi iã antea ad pontificẽ miſſi fuerant,q de vrbis reſtitutiõe agerẽt,ne maiorẽ aliquã reſpublica ea de cauſa adiret cladẽ,ex Thealdo quoꝙ eſt ꝑſidiũ eductũ. Cõſternatã his malis ciuitatẽ atrox cõiuratio eſt domi adorta,certatũ ĩ publico eſt aduerſus nefarios ciues,ſtetitꝙ victoria vñ debuit,pulſi ex publico cõiurati,de ſontibꝰ eſt ſuppliciũ ſumptũ. Sũt q ſupplicio rẽ vindicatã dicãt,ſed multo plures aut ĩ exiliũ acti ſũt,aut ad tp̃s relegati. Extat certũ rei geſtę monumẽtũ,ꝙ Idibꝰ Iuliis,quo die libertas a cõiuratiõe illa ſeruata eſt princeps & ꝑſes quotãnis ĩuiſũt Viti Martyris phanũ,publicã ſalutẽ diuo gratulaturi. Hãc tẽporũ nouitatẽ Iadrẽſes nacti ſexto rebellarũt. Claſſis cõtinuo decernit. Belletꝰ Iuſtinianꝰ ad vrbẽ vi & armis recipiẽdã mittit. Moritur interea Gradonicus dux,anno ſuę adminiſtratiõis vndecimo, mẽſe nono.

Rhodus ex Turcis recipitur.

Martinus Georgius inde princeps fuit,q ab vitę integritate & ſingulari innocẽtia ſancti eſt cognomẽ adeptus. Eratꝙ tũc is rerũ ſtatus in Venetis,& cętera Italia,quũ Rhodus inſula ex hoſtibꝰ recepta,põtificis iuſſu,Rhodianę militię viris,q eã a Turcorũ impio armis vindicarunt, datur tuenda,hi Hieroſolyma amiſſa,tẽplariiſꝙ deletis,ex ea inſula Turcorũ arma eiecerũt,horũ militia deo optimo eſt & Ioãni Zacharię ſacra,crucẽ ĩ nigro pallio cãdidã affigũt,ĩgẽs numerꝰ magiſtrũ hñt militię,q ĩ vniuerſũ ordinẽ obtĩet ĩpiũ,cũ Turcis ꝑpetuũ bellũ gerũt,atꝙ ex ꝓxĩo hoſtiliter ĩfeſtãt,ſępe & ipſi bello petiti,ac ſũma ope a Turcoꝝ ĩpatore oppugnati,nſaꝙ mẽoria ꝑcipue.

Iadrẽſis obſidio.

Fuit annꝰ quo Clemẽs qntꝰ his ĩſulã attribuit,ſi recte hi colligũt quos ſequimur, milleſimꝰ humanę ſalutis trecẽteſimꝰ octauꝰ. Sed dũ hęc alibi fiũt, Veneti terra & aqs Iaderã oppugnãt,mille eqtibꝰ ĩ Delmatiã miſſis caſtra ĩ cõſpectu vrbis muniuere. Bãnꝰ q ꝑſidio erat Iadrẽſibꝰ,ipſe quoꝙ extra muros metabatur,exieratꝙ obſidio hęc ĩ lõgũ,quũ Dalmaſiꝰ vir Hiſpani gñis,dux Veneti eqtatꝰ ad hoſtes trãſiit vrbis poriũdę,vt ipſe videri voluit,deſpatiõe adactꝰ,ſed pecunia potiꝰ corruptus,nã nõ deſunt q ſcribãt eã tranſitionẽ ex cõpoſito factã dataꝙ illi ex pacto bina milia aureorũ nũmũ. Venetꝰ eq̃s duce amiſſo veritꝰ ne fraude aliq̃ ab hoſte opprimeretur,ad naues cõceſſit, q̃ ĩ ꝓximo ſtabãt,ſtuduit ĩde plures dies Dalmaſiꝰ futuræ paci,aut certe ſtudiũ aſſimulauit, atꝙ adeo ĩpẽſe id fecit,vt ꝑpior arbitro eẽ coeperit q̃ trãſfugę. Cęterũ quũ pax cõfici nequerit,eſſetꝙ iã merito hoſtibꝰ nõ minus ſuſpectus q̃ Venetis ĩuiſus,media ĩuidia deſtitutꝰ,nauibꝰ ex foedere acceptis cũ ſuis rebꝰ ex Delmatia ꝓficiſcitur Apuliã petiturus,vbi altũ tenuit,iactatꝰ tẽpeſtate,nauẽ fregit,rebuſꝙ & ſociis amiſſis,meritas ſuę ꝑfidię luit poenas:ſed quũ naufragus oĩa ſibi cerneret infeſta,ne maius adhuc incõmodũ adiret,haud multũ Delmatico littore cõmoratꝰ quo fuerat vi maris reiectus,paruo nauigio ĩ Italiã trãſmiſit. Exiit Iadrẽſis obſidio ĩ Ioãnis Supantii pricipatũ. Is ĩter ĩitia ſuę adminiſtratiõis,Iadrẽſes ĩ fidẽ recepit,adeo remiſſis cõditiõibus,vt hinc ꝓbitã eis materiã qdã putẽt ſeptẽo rebellãdi. Verũ defectio illa aliq̃to poſtea ſecuta eſt. Iadera tũc recepta,plęriꝙ alii Delmatię ppli ĩ fidẽ rediere,Oenonẽſes,Spalatini,Tragurini,& Sicẽſes. Ciuitas põtificis ĩterdicto,cui ad tp̃s fuerat obnoxia,vniꝰ ciuis opa ſoluta eſt,Frãciſcꝰ Dãdulus q ĩ Galliã ad eã culpã deꝑcãdã publice acceſſerat,etſi ſero ad põtificis tñ cõſpectũ admiſſus, illuſtri exemplo priuatæ pietatis in patriã,publicę ĩ religionẽ,catena ferrea collo ĩiecta,ad eius mẽſam tãdiu ꝓſtratꝰ iacuit donec expugnata Clementis ira,ignominioſã notã patrię ademerit,atꝙ ex eo fuit illi poſtea canis cognomẽ ĩter ſuos,qa vt canis ad põtificiã mẽſã ꝓiectus iacuiſſet. nec fuit ingrata ciuitas,ſed data ſedulo opa ẽ,vt is q nõ mľto priꝰ ĩ tã ignominioſo accubitu vulgi opiniõe cõſpectꝰ eẽt,cultꝰ ſũmi honoris ĩſignibus cõſpiceretur. & Clemẽs tã durus fuit ĩ Venetos,q̃q̃ cã nõ multũ diſſilĩ,ꝓ idẽ fere tp̃s,Florẽtinos & Lucẽſes ĩterdicto notauit,q totiꝰ ꝓpe Hetturię appẽdicibus Piſtoriũ oppugnare adortis,quũ alii põtificis edicto vĩ abſtinuiſſẽt,ſoli oĩm ĩ armis eſſe ꝑſeuerarũt,quoad Piſtorienſes obſidione feſſi deditionẽ fecerint,deditę vrbis Florẽtini & Lucenſes muros diruere,agrũ inter ſe p

Francisci Dãduli pietas erga patriam.

Canis cognomen.

tiunť,tẽperatũ eſt a ciuiũ cęde,ſolũ vrbis vtriꝗ; ciuitate cõe mãſit,ſed qđ ex fœdere cõe fuit,Florẽtini haud lõgo ĩteriecto tpe ſuũ fecere,vrbe muro & foſſa ſuis opibꝰ cõmunita. Erat igiť Hetrurię ſtatꝰ ob hęc ꝗ́ diximꝰ,tũc vt ſiqñ alias parũ quietꝰ,quũ Neapoleo Vrſinꝰ ſupmi ordinis antiſtes,ad ciuitates & pplos eiꝰ terrę pacãdos,eſt ex Gallia miſſus a põtifice. Audite Florẽtini & Lucẽſes Clemẽtis mãdata,ſed nihilo ſecius ĩ armis eſſe,tũ apoſtolicꝰ legatꝰ ira accẽſus, vtrũꝗ; pplm priſtino ĩterdicto repetit,diſcordię & maloꝝ oim authores ꝓñciat,adeũt hi Palegorã alterũ põtificis legatũ,ꝑ quẽ facilr tenuerũt,vt ſoluti ĩterdicto ſint,& ĩ põtificis gratiã recepti. Moriť ĩterea Carolus ſecũdus,Roberto filio relicto,cui Clemẽs põtifex ratũ fecit paternũ regnũ ſuo aſſenſu,ꝗ ex Gallia reuerſus,a Palegora rogatꝰ eſt,vt Ferrarię nuꝑ a Venetis receptę tãtiſꝑ ꝓſideret donec eius ciuitatis ſtatus pacareť,ꝓperabat iuuenis regnũ adire,Dego itaꝗ; viro ĩpigro ad ꝓſidiũ relicto,cũ ala vna eqtũ Neapolim ꝓficiſciť.Nec Ferrariẽſes diu ꝗeuere,quin ſeditionibꝰ & domeſtica diſcordia ĩnſolẽtius ſęuire,nõ Degi hortatꝰ nõ minas audire,tũ ille ciuitati iratus armatos eqtes ex arce ĩmiſit,eſtꝗ; ĩſignis cędes edita,octoꝗ; & viginti ex primoribꝰ ĩterfecti ſunt,ꝗ ꝓcipue Eſtẽſibus fauebãt.Sed dũ hęc ĩ Italia geruntť,Hẽricus ſeptimus Lucẽburgẽſis,Germanoꝝ vigeſimꝰ fit impator,fecit illi Clemẽs ratũ ĩperiũ,ea cõditiõe vt in Italiã cũ exercitu trãſcẽderet ad pacãdũ eiꝰ terrę ſtatũ,recepit libẽs eã ꝓuinciã Hẽricus,ſimulꝗ; ad Florẽtinos miſit,ꝗ ſuo noĩe eos monerẽt,vt ab Arretio oppugnãdo abſtinerẽt,ſibiꝗ; & exercitui hoſpitiũ ĩ vrbe parẽt.Reſpõſum eſt tãtũ pricipẽ ĩprudẽter facere,ꝗ Barbaros ĩ Italiã cogitet ĩducere,quã vt ĩperator tueri deberet ab oĩ externarũ gẽtiũ ĩcurſu,nec qđ ad Arretii oppugnationẽ attineret recte fieri,ꝙ quũ exules ab ĩpatore retineri cõſueuiſſent,Guelphi ꝗ ab Arretinis eiecti eſſent,ipſiꝰ iuſſu patria excluderentť.Ferũt Dãtẽ cuius ſupra meminimꝰ tũ Florẽtinos cęcos appellaſſe,iccirco vt credere eſt,ꝙ nõ viderint eũ ꝑdere velle oĩa ꝗ tenẽti arma qđ iuſtũ ſit audeat negare:qd eñ magis alienũ a publicã ſalute eſſe potuit ꝗ̃ ĩpatori quũ ĩ armis eſſet,tã ferociter reſpõdere!Sed Robertus nouus rex hos illis aĩos faciebat,ꝗ ꝑ Hetruriã quũ Neapolim iret,vltro Florẽtinis pollicitꝰ diciť,ſe totis regni viribꝰ quoties opus eſſet ꝑ Guelphis bellũ ſubiturũ.Affuit breui poſt Hẽricꝰ cũ exercitu per Taurinos ĩ Italiã trãſgreſſus,oẽs ciuitatũ principes ꝓſto illi fuerũt officii cauſa.Erãt tũ Mediolani duę aduerſę ĩter ſe factiones,Vicecomites & Turriani,Guelphis ꝓerat Guido,Turrianus vrbis ꝓfectus : Maffeus Vicecomes alteriꝰ factionis erat lõge princeps.Hic Guido veritꝰ ne diuerſarũ partiũ pricipes gratiam apud Hẽricũ occuparẽt,in Mediolanẽſi agro fecit caſtra,palã dictitãs expiri velle an ꝗſꝗ̃ hominũ ſe ĩuito ſit Mediolanũ ĩuaſurus.Nec Maffeus ĩ tãta occaſiõe deſedit,ꝑ literas & nũcios Hẽricũ hortať,vt vrbẽ occupet,nõ ꝓcul eñ aberat.Magnꝰ ſub Hẽrici acceſſum motꝰ eſt Mediolani ortus,Guidone in vrbẽ reuerſo,ſed motus ille cõfeſtim reſedit,rebus ita inter factionũ duces compoſitis,Hẽrici authoritate,vt Guido Vercellis potireť,Maffeus impatorii equitatꝰ eſſet ꝓfectus. Accepit ĩde Hẽricus Mediolani ferreã coronã,ciuitas ꝗ́ ſpe libertatis libẽs Hẽricũ acceparat,poſteaꝗ̃ plus æquo grauari ab eo cœpta eſt ꝑgraui impẽſa,cõſternata aĩo arma induit.Germani ꝗ circa vrbẽ agebãt vbi ſuos ab hoĩbus vtriuſꝗ; factionis cędi aĩaduertere,earũ principes appellãt.Occurrit eo Galeatius Maffei filius,cũ magna clientũ manu,qđ iuuenis callidus & a callido patre ĩſtructus excõpoſito feciſſe videri poteſt.Is vbi ad Hẽrici cõſpectũ venit,Turriãos criminať,ꝗ vrbis tyrãnidẽ affectãtes multitudinẽ ad arma conciuiſſent.Tũ Germani Turrianos adorti,Vicecomitũ opibꝰ adiuti vrbe eiiciũt,eiectis Guidõis ductu Vercellę decreto petunť exilii ſedes.Sũt eo tumultu circiter triginta interfecti,& in his quatuor Turriani.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ,LIBER OCTAVVS.

ERAT Henricus ſua ſpõte in Guelphos animo infeſto,quũ ꝓpter Florẽtinos,tũ quia imperatorũ ſuę gẽtis,& in primis Federici veſtigia potiuſꝗ̃ alterius libẽs ſequereť.Diuerſarũ ramẽ partiũ iã ex cõfeſſo factus,ob ea ꝗ́ circa Mediolanum acciderant,Turrianis domo eiectis, Cremonenſes bello petiit,qui Gibellinos extorres fecerant.Horũ volũtaria deditio reddidit in ſe Germanum multo mitiorẽ.Contra Cremonẽſes,quorũ cauſa radem fuit obſiſtere auſi,magis iratũ habuere:ſęuitum eſt in ciues & vrbs mœnibus nudata.Parmenſes Cremonenſiũ clade perculſi,Roberto Corrigiano ſuadente,Rubriis cum Guelpha factione eiectis,Hẽrici ꝓſidiũ accipiunt.Brixiani aliꝗ̃diu vrbẽ aduerſus Henricũ tutati ſunt,cæterũ quũ arctius in dies ꝓmerentur,oppido noctu relicto,populariter in proximos montes abiere. Germani

mœnia in oppidanorũ inuidiã demoliunť.His vicinarũ vrbiũ cladibꝰ territi Mãtuani,Veronẽſes,
aliæq; circũiectę ciuitates,Hẽrici dicto paruerũt.Placẽtini & ipſi Alberto ſcoto Guelphę factionis
principe eiecto imꝑatoris partes ſecuti ſunt.Hẽricus Ciſalpina Gallia ꝑ hũc modũ pacata ꝑ Placẽ
tinos Genuã ꝓficiſciť,cũ Amadeo Sabaudię duce,q eũ officii cauſa ſeq̃bať.huc legati a Roberto
Neapolitano rege,& Federico Sicilię ad Hẽricũ venere,Siculi legati verã prę ſe pacẽ ferẽtes, Nea
politani fictã & ad breue tẽpus duraturã.Miſerat Robertꝰ duo milia equitũ in Hetturiã q Florẽ-
tinis & Lucẽſibus auxilio eſſent.Hẽricus haud multũ Genuę cõmoratus,copiis terreſtri itinere ĩ
Hetturiã ꝓmiſſis,ipſe Piſas claſſe delatus,Lucẽſes variis afficit cladibꝰ.Fuerũt ea tẽpeſtate q oĩm
malorũ culpã ĩ Clementẽ reiicerẽt,q authot fuiſſet Hẽrico in Italiã trãſeũdi,ſed ille potius accu-
ſandus,q non arbitrũ egit,& quẽ põtifex voluiſſet,ſed alterius factionis hoſtẽ.Eniuero crudeliter

Germano-
rum crude
litas.

nimis Germani vſi ſunt victoria,nõ in vrbibꝰ ſolũ,ſed in obſcuris etiã locis & humilibꝰ popellis,ĩ
quibus nulla eſſe poterãt de principatu certamina,cędebanť ꝑmiſcue viri fœminęq;,nõ ætas non
ſexus erat cuiq̃ ꝓſidio:Romã inde ꝓfectꝰ Hẽricus,Lodouicũ Amadei filiũ cũ quingẽtis equitibus
ꝓmiſit,Is qa ad Stephanũ Colũnã decreto diuertit,vt apud eũ in hoſpitio eſſet, ingentẽ incuſſit
metũ hoĩbus Vrſinę factionis.Iã enĩ duę nobiliſſimę Romanę vrbis familię inter ſe aperte diſſide-
bãt,q̃ diſcordia a Bonifacii octaui potius q̃ Nicolai Vrſini põtificatu,ducenteſimo abhinc anno,
vel paulo minus orta,adhuc durat.Secutꝰ eſt inde Federicus,q a tribꝰ ſummi ordinis antiſtitibus
põtificis iuſſu Cęſareis eſt inſignibus ornatus.Romanos inde in ſua verba iurare coegit,celebra-
uitq; ingẽs cõuiuiũ,cui oẽs ciuitatis primores Vrſinis dũtaxat exceptis interfuere, tributũ ĩde a
populo exigere conatus eſt,diſpoſitis per opportuna loca ꝓſidiis,ne qs ex re iã deſueta oriretť in vr
be tumultus.Cęterũ tanta animorũ mutatio ſubito facta eſt,vt hoĩbꝰ aduerſę factiõis ſit cõtinuo
ad Vrſinos cõcurſum,q ſuas ædes nõ ꝓcul ab Adriani mole valide cõmuniuerãt.Hẽricus ira per
citus ſagittarios quos Piſani dederãt accerſit in Romanos,hos Ioãnes Roberti regis frater,q na-

Hẽricus ex
vrbe pelliť.

uales copias in inſidiis ſub Auẽtino collocauerat,facile repulit,equitatũ deinde,quẽ nõ ꝓcul inde
in ſtatiuis habebat,in Germanos immiſit,Romano populo iuuãte,Hẽricũ vrbe eiectũ.Tybut cõ-
pulit.Nec ille poſtea Romę fuit amplius quin Tybure digreſſus Aretiũ decreto petiit,hic Rober
tum regẽ reũ fecit maieſtatis,mox accerſitus,quia ad diem nõ affuiſſet,regno priuauit. Tulit id
ægre põtifex,q; neq; loco,neq; tẽpore idoneo rẽ tantã,ac ne ad eũ quidẽ pertinentẽ,eſſet Hẽricꝰmo
uere auſus,põtificis eſſe dictitãs,nõ imperatoris Sicilię regnũ,Romanos põtifices ſolere illud dare
& adimere,quũ libitũ eſſet.Mouit inde Henricus in Florẽtinos & Lucẽſes,q cũ Roberto excõſeſſo
ſentiebant,cęterũ quia Florẽtiã aliter oppugnare nõ potuit,Boniciũ,nũc Bontiũ corrupta voce di
cunt,ex his captũ,ꝓſidio firmat,bellũ mox in Senẽſes vertit qa maligne ſuis cõmeatũ miniſtrarẽt,
ſed morbo peroꝑportune implicitus,Macereti petiit balnea,hinc morbo ingraueſcente digreſſus,

Moriť Hen
ricus.

Bõconuentum delatus paucis diebus mortẽ obiit,nec ſine ſuſpitione veneni in eucharistię ſacra-
mento dati,monachi cuiuſdã opera,quẽ Florẽtini ad id facinus magnis pollicitationibus impuliſ
ſent.Piſani,Hẽrico defuncto,Florẽtinorũ opes veriti,Vgurionẽ Fagiolanum ſibi ducẽ & tyrannũ
deligũt,is equitatu q Hẽrici fuerat,ad reges gerẽdas ſibi aſſumpto,Lucẽſes agro multatos in po-
teſtatem ſuã redegit.Clemẽs qa ad cętera mala,q̃ Italia patiebať,Cõſtãtiana etiam Baſilica ꝑ id tẽ
pus incẽdio deflagrarat,grãdẽ pecuniã miſit Romã ex Gallia,vt tẽplũ auguſtiſſimũ ea clade de-
formatũ reſtitueretť,etſi tanta eſt eo anno rerũ omniũ penuria laboratũ in Gallia,vt vix ſatis pe-
cuniarũ eſſet ad curiã alendã.Quã bellorũ cladẽ,terrã,q; famẽ,inſolẽs ſolis deliquiũ, terrificiq; co-
metę in cęlo obſeruati aliquãto antea portẽderãt.Nec põtifex,etſi ꝓcul aberat,rẽ eccleſię neglige
bat,qn tãq̃ ex eminẽti q̃dã ſpecula oĩa,ſollicita attẽtiõe ꝓſpicere,q̃ ad eã tuẽdã augẽdãq; ptinebãt.
Dulcini ſectã extinxit,tẽplarios ſuſtulit,ꝓtexuitq; facto,vt qdã ſcribũt,q; a fide defeciſſent. ſed qđ
aliĩ ſenſerint,ſupra eſt demõſtratũ.Cęleſtinũ qnrũ ĩ ſctõꝝ numerũ retulit. Clemẽtinarũ librũ quẽ
ſcripſit,Viẽnẽſi cõuẽtu ꝓbatũ edidit.& ille quũ ꝑ hęc virtutis opa nouẽ fere annos põtifex fuiſſet,

Viri illu-
ſtres.

nõ vno morbi gñe affectꝰ vita deceſſit.Fuere ꝑ id tp̃s viri iuris ſciẽtia clari,Guilielmꝰ Cuniꝰ gal-
lici gñis,Ricardꝰ Cremonẽſis,cuiꝰ Cynꝰ meminit,& Lãbertus Rãponius.Theologica ſapiẽtia illu
ſtres,Iacobꝰ Vetuloniꝰ Eremitanę ꝓfeſſiõis,Ricardus a villa,Gerardꝰ Odoniꝰ, Beltrãnus Turria
nus ex Frãciſci Aſiſiatis familia.Extãt horũ multa ſcite & vtiliter ſcripta.Turſinꝰ medicus Tha
dei auditor,& Dãtes poeta his ęq̃les fuere,Florẽtini ãbo.& hi tũc viri celebres fuere,anno circiter
quartodecimo ſupra trecẽteſimũ ac milleſimũ ab eo q primꝰ fuit humanę ſalutis. Poſt Clementis
obitũ noui põtificis creatio iccirco nõ ſtatim ſecuta eſt,qa ĩ ſuffragiis ſit nõnihil variatũ,quũ pa-
rũ etiã cõueniret inter eos q imꝑatorẽ legũt,quẽ Hẽrico potiſſimũ ſurrogarẽt,qbuſdã imperii de-

cus ad Federicũ Auſtrię ducẽ trahẽtibus,alii Lodouicũ Bauarię creatũ iri volebãt,ſed hi pręiudiciũ fecere cõgreſſi inter ſe ꝓlio.Enĩuero Lodouicus victor oĩs morę ĩpatiẽs impii nomen occupat,cęterũ quo facilior ſibi via pateret in Italiã,nã Romã ꝑperabat,vt ibi de more coronaret̃,Vicecomitibꝰ impẽſe fauit ĩ Mediolanẽſiũ dñatu aſtruẽdo.Horrere Hetruſci noui imꝑatoris nomẽ non minus q̃ nuꝑ Hẽrici.Enĩuero Vicecomitũ & Piſanoꝝ fauore ĩ Italiã deſcẽſurus dicebat̃. Ad ſuas itaq̃ partes firmãdas,Guidonẽ Petramalã antiſtitẽ Aretinũ,q non ſolũ antiſtes,ſed princeps etiã erat eiꝰ vrbis,& Philippũ Roberti regis fratrẽ militari gloria ea tẽpeſtate florẽtẽ,ſuis opibꝰ ꝑtim fœdere,partim mercede adiungũt.Ioãnes q alter a vigeſimo eiꝰ fuit noĩs,creatꝰ eſt ĩde põtifex.Lugduni dignitatẽ adeptꝰ haud multo poſt curiã in Auinionẽ trãſtulit,hic octo ſunt ab eo puniceo Galero donati,& in his vnus Romani ſanguinis Ioãnes Caietanus Vrſinę gẽtis.

Io.XXI.põtifex.

Retulit Ioannes in ſanctoꝝ numerũ Lodouicũ Caroli regis Siciliæ filiũ, Toloſanum Antiſtitẽ.

Lodouici cõſecratio.

Sunt q a Bonifacio octauo relatũ ſcribãt.eratq̃ hęc rerũ cõditio ĩ Gallia circa põtificẽ.Veneti ꝑ id tẽpus q̃a Gennẽſes circa Boſphorũ & in pontico mari ſuos negociatores variis afficerẽt ĩcõmodis, multæq̃ de ea re eſſent q̃rimonię,ad eã iniuriã vlciſcẽdã claſſem inſtruũt,Iuſtiniano Iuſtinianę gentis ꝓfecto. Is ꝑpetuo curſu ꝑ Helleſpõtũ & Propõtidẽ inuectus,ad introitũ põti Liguſticas aliquot adeptꝰ nullo maiore negocio opprimit,inde aliquãto infeſtius Perã inuadit,Perenſes ſuorũ clade ꝑculſi, ſuis viribus & loco diffiſi,ab armis ad ꝓces verſi cũ Veneto agũt vt oppugnatione abſtineat, pollicit i ſe oĩa dãna ſoluturos q̃ ab hoĩbꝰ ſuæ gẽtis dicerent̃ illata,ac q̃cq̃d in ornãda claſſe fuiſſet publice inſumptũ.his cõditionibꝰ Perenſes ſibi pacẽ redemerũt.Eſt & in Creta non multo poſt bellatũ ob ſubitã inſulanorũ defectionẽ,ſed is motꝰ celeri Venetoꝝ occurſu breui cõpreſſus reſedit. Scalani quoq̃ hoꝝ opa ex Patauinorũ ceruicibꝰ ꝑ idẽ tp̃s ſunt depulſi,vt Veneti annales demõſtrãt, ciuitatis adminiſtratiõe Marſilio Carrario ꝑmiſſa.Eſt id bellũ Patauinĩs ortũ,vel potiꝰ ſuſceptũ,quia ſui exules Vicẽtiã ſe recepiſſent,fouerẽturq̃ Scalanoꝝ opibꝰ q eã vrbẽ vicario noĩe tenebãt,Veronę prefecturã aliquãto antea Canis Scalanus cũ Alboino fratre ab Hẽrico imperatore acceperat, mox & Vicentię huic cura delata eſt. Id bellũ circa Patauiũ Scalani Canis ductu geſtum externi ſcriptores ſignificant.Sed dũ hæc in Venetis gerunt̃,haud vulgare eſt ſeueritatis exẽplũ in Gallia editũ circa põtificẽ.Cõiurauerat Vgo Carnutẽſis antiſtes in põtificis caput,ac ſceleris cõpertus,annulo,mitra,togaq̃ linea exutus,variis eſt cruciatibꝰ diſtractus,atrociterq̃ necatꝰ.Auxit põtifex Tholoſonam ècclefiam aliquot circa illã locis in vrbiũ dignationem traductis,vt eſſent plures numero q Tholoſano parerẽt antiſtiti:nullus vnq̃ põtificũ maiore inconſtantia enormiq̃ varietate,põtificia eſt vſus authoritate,ex vna diœceſi ſępe duas fecit,& ex duabus vnã,pari variatione vſus in omni dignitatis gñe,Clemẽtinas põtificii iuris nõ ſolũ ꝓbauit,ſed vt & publice legerentur author fuit,Grãdimontẽſem ordinẽ ſanctiorẽ reddidit,quibuſdã in melius mutatis:fecit & Auguſtanã eccleſiã,q̃a inſigniter ab imꝑatore coleret̃,pluriũ eccleſiarũ caput:in Luſitania eorum militiã inſtituit q Chriſti regis milites dicerent̃,vt eſſent q ſaracenis reſiſterẽt Bethicã tenẽtibus Recẽtiores patrẽ hanc Hiſpanię Granatã dixere,a cocco vt quidã nõ inepte interꝑtant̃,eſt eñi id genus graminis quo lanę inficiunt̃,Bethicę ꝓpemodũ peculiare.

Granata.

Alii Granã vocãt,vñ videri poteſt nomẽ ꝓuincię datũ.Nouę huic militię oĩa tẽplarioꝝ bona addixit põtifex,quo liberius Chriſto militarẽt,fecit id nouę religioni ratũ Luſitanię rex,datũq̃ militię magiſteriũ Alcoaſianẽſi Abbati Ciſterciẽſis ordinis.

Chriſti milites.

Cęterũ ne põtificia poteſtas ꝑ oĩa eccleſię iura nõ exercita videret̃, duos ſanctorũ cerimonię Thomas noĩe aſcripſit,Aq̃natẽ,ꝓdicatorii ordinis,eximia eruditiõe virũ ſanctitateq̃ inſigni,Herferdẽſem alterũ doctrina & miraculis clarũ.Sunt hi quidẽ diuoꝝ nomẽ adepti anno ſupra milleſimũ ac trecẽteſimũ vigeſimoſecũdo ſalutis humanæ.

Thomę Aquinatis & Thomę Herferdẽſis cõſecratio.

Propoſuit inde pontifex edictũ qđ iure miret̃ aliq̃s,vt ꝓ hęreſi haberet̃ quiſq̃s Chriſtũ aut eius diſcipulos diceret nihil ꝓprii habuiſſe.Cęterũ vt de Chriſto ſileã,de quo non intelligo qđ ſibi voluerit:apoſtoloꝝ q̃dã qđ ſatis cõſtat,vxorẽ & filios habuere,nec impiũ ſit credere fuiſſe oĩbꝰ cõmunia, ſed ille aliud ſecutꝰ videri põt,ne q̃s in ea hęreſi ius nullũ fuiſſe diſcipulis crederet,vẽdẽdi,emẽdi,teſtãdi,acq̃rendi ſuo ingenio,q̃ facultas adimit̃ his qui religionẽ ꝓfitent̃,ꝓfeſſi in alterius iura tranſeũt.Edictũ eſt ꝑterea neq̃s de ea re diſputaret,euagateq̃ ſunt apoſtolicę literę per cũcta Europę gymnaſia,quibus eſt eiuſmodi quęſtio interdicta.Hortatus eſt multos ſui ordinis Petrus minoritanus ad Chriſti paupertatẽ ſequẽdã,traxitq̃ facile in ſentẽtiã,ſed res adeo diſplicuit(cauſam vt ſuperius teſtatꝰ ſum haud facile intelligo)vt ex iis qui illi aſſenſi ſunt plęriq̃ fine dãnati,capitaliq̃ ſupplicio affecti.Decem inde antiſtites ſupremi ordinis creati,& ex his duo Romani ſanguinis,hic Columnius, Vrſinus ille.Sed dum hęc in Gallia agunt̃,Florentini magno ſunt prelio ab Vgutione victi, ad mon-

tem Catinū. Nec ita multo poſt in Lucēſibꝰ tumultuatū, erāt hi vt Piſani alienę ditionis facti, Ne
riū itaq; Tyrāni filiū pellere adoriunt, quippe q Caſtrutiū ciuē ſuū virū nobilē, ac manu promptū
leui de cauſa ad ſuppliciū rapere conatꝰ eſſet. Pulſus itaq; Nerius patrē in Lucēſes concitat, quē in
hoſtē pfectū, Piſani portis excludūt, tētauit inde ſępiꝰ Fagiolanus reditū Malaſpinis iuuātibꝰ, cę
terū vbi oīa ſibi obſepta vidit ad recuperādā tyrānidē, in Flaminiā cōceſſit, ſua contentus patria,
qñ foris dominati ampliꝰ nō potuit. Caſtrutius cōtra ex extrema calamitate magno fortunę ludi
brio Lucenſiū eſt principatū adeptus, ſed nihil pōtifex in tāta rerū varietate iniquius ferre q̄ Fer
rariā a Venetis receptā, Eſtēſibꝰ ceſſiſſe, Mediolanū Maffeo Vicecomiti, omiſſa Eſtēſiū cauſa, vice
comitē interdicto notat, pari cēſura vſus eſt & in Lodouicū q impii nomē parū legitime occupaſ
ſet. Cęterū ne nō vbiq; nouis motibꝰ diſcordiaq; laboraret, p idē tēpus Gibellina factio pulſa eſt a
Genuēſibꝰ, q eo motu eiecti ſūt, Sauonā cōceſſere. Hos Robertꝰ rex quo adnitēte Guelphę factio
nis viri Genua potiti ſūt, bello inſectatꝰ, Sauonę interceptos, hoſtiliter vexauit. Exceſſit inde Gal
lię finibus Robertus, ad cuius deceſſum plęręq; ciuitates vna poſt aliā Guelphos eiecere, qđ pon
tifex iniquiſſime ferēs, Carolū Valeſi comitē Philippi Gallię regis filium miſit cū exercitu in Ita
liam vt Guelphis pſidio eſſet. Fuerat Guelpha factio ab initio in pōtificū partibꝰ. Gibellina a Cæ
ſaribꝰ ſtetit ſemp, iuſſus eſt Carolus quū cęteris Guelphis pſidere, tū iis q Vercellas cū Turrianis
tenebāt, ſed q̄uis feſtinatū ſit a Carolo, prius tñ q̄ in Italiam venerit Lodouici iuſſu Turriani &
Guelphi oēs ſunt Vercellis eiecti a Galeacio vicecomite, q pulſis inde hoſtibꝰ vrbē ſuis opibus ad
iecit, eſt & Caſtrutius p idē tpꝰ Piſtorio potitus, & Guido Petramala non multo prius Typherno
Florētinis contra tēdētibꝰ. Fretus inde Caſtrutiꝰ Galeacii auxilio (miſerat ille filiū in Hetruriam
cū mille & quingētis militibꝰ) Florētinos magno plio victos in vrbē cōpulit. Requirat fortaſſis ali
quis in his Italię motibus geſtarū rerū cauſas, miret qđ ſit q̄ quum in reliqua hiſtoria frequēs ſim
in his referendis, in hac parte aut negligentia, aut nimio breuitatis ſtudio cauſę rerū ſupprimant:
ſed ſatis ſit hoc loco admonuiſſe ex vno fonte omnia hęc mala redūdaſſe, nā vbi Federici ductu in
feliciq; auſpicio Italia in duas factiōes abiit, iā inde ciuitates populiq; tabiſico diuerſarū partium
Att. Italiæ motum. veneno imbuti, in tātū odii euecti ſunt, vt ex cōfeſſo haberet hoſtis, qſqs nō ſuę factionis eſſet, q̄re
returq; ī vi inferēda nō cauſa ſed occaſio, ſatis iuſte feciſſe putabat ſiqs aut vnū aliquē alterius fa
ctionis, aut totā ciuitatē incōmodo affeciſſet. ex vno itaq; fonte oīa hęc mala redūdarūt, q̄q̄ in eo
Guelphorū cauſa minꝰ turpis iudicāda, q̄ ſemp ī eccleſię partibꝰ fuit, tuereturq; antiquā liberta
tem. Gibellini cōtra nouorū dominatuū acerrimi aſſertores. Et res Hetrurię ī hoc motu erāt. Cæ
terū quū nulli dubiū eſſet ad cęteras calamitates magnū cumulū acceſſiſſe, q̄ nouus imperator ex
cōfeſſo Gibellinę eſſet factiōis, qua imperatorii noīs vmbra pgrauāre, Guelphi vbiq; labare cœpe
rāt, itaqꝰ pōtifex Lodouico ſacris interdicit, Guidonē q Typhernū occupauerat, ſacerdotio priuat.
Cortonam Aretinę diœceſi exēptam in ciuitatis dignationē erigit, Ioannē Vetuloniū dat illi an
tiſtitē, & ne nō vbiq; Italia nouis quateret motibꝰ, Nicolaus Eſtenſis Argenteā Rauennatis eccle
ſię locū occupat, habuitq; eius iniurię adiutorē Bonacoſſiū, q Mantuā obtinebat. Locauerat huic
Eſtenſis ſororē matrimonio. Nec ille Argētea potitꝰ quieuit, ſed copiis cū Bonacoſſio iunctis Bo
noniā oppugnare eſt adortus, hic ambo plio victi a Beltrādo pōtificii exercitꝰ duce, magno ſūt in
cōmodo affecti, abſtinuit vterq; bello poſt vnā aduerſam pugnā, ſed Ioānes pōtifex ambos nihilo
ſecius execratꝰ eſt, & ſacris Eſtēſibꝰ interdictū niſi Argenteā reſtituerēt. Florētini interea ad eam
deſperationē adducti ſunt Caſtrutio īpune illorū res affligēte, vt Carolo Roberti filio Neapolita
no regi, ſuę vrbis dominatū obtulerint, mō ad eā iniuriā vindicandā ſibi auxilio eſſet. Ego non Ca
ſtrutiū, vt qdā ſcribūt, crediderim Florētinos in eā deſperationē compuliſſe, ſed Lodouici Bauari
aduentū, q Guelphi noīs nihil obſcure erat hoſtis. Cōſtās phama erat iā alpes cū valido exercitu
tranſcēdere, id quoq; Romanꝰ pontifex etſi pcul aberat, veritꝰ Lodouicū Vrſinū in Italiā miſit, q
Florentinos & Guelphorū partes in Bauarū cōfirmaret. Lodouicus trāſcēſis alpibus primo Me
Lodouicus Bauarꝰ imperator. diolanū contendit, hic ferreā coronā adeptus, quū pecunię indigus eā a populo acerbiꝰ exigeret,
Galeaciuſq; ſumma ope obſiſteret moleſte ferens Mediolanenſes eo noīe inquietari, Bauarus ira
accēſus vicecomitē in poteſtatē redactū cuſtodiri iubet, quatuor & viginti ciues legit, qui tempu.
adminiſtrarēt, addito ſuę gētis pfecto. Cęterū Caſtrutii precibus īperator fatigatꝰ Galeaciū & o
mnes Galeacii neceſſarios cuſtodię exemit. Inde ad vrbē pgreſſū iuſſu cleri populiq; Romani Ste
phanus Colūna, Nicolao ex comitū gente collega abſente, duo eñ tūc Romæ creabant imperato
ris vicarii, in Laterano Cęſareis ornatur inſignibus, qbus receptis Petrus Corbarienſis minoritanę
pfeſſionis, antipontifex a Lodouico creat, vir humili loco natus, cęterum doctus & ad res agendas

minime ineptus,eſtq; Nicolaus quītus appellatus, ꝓbauit ciuitas creationē illā magno conſenſu & fauore,deſiderio credo pōtificię dignitatis diu abſentis.Creati ſunt ab eo cōtinuo antiſtites plæriq; numero,puniceoq; galero donati vt magis īexplicabilis eſſet error.Erat Caſtruti⁹ Romę apud Bauarū,quū trepidis ē nūtiis domū reuocatus.Florētinoꝝ ꝑſidiariis milites Piſtorium occupauerāt.Cum ſuis itaq; & Vicecomitū copiis q̄ ſeſe illi adiūxerāt,Lucā reuerſus,cōfeſtim Piſtoriū aduolat,ciuitatēq; obſidiōe fatigatā ad deditionē cōpulit.Bauar⁹ poſt Caſtrutiū Roma digreſſum, nouū pōtificē Viterbii collocat,ipſe Florētiā oppugnatur⁹ in Hetruriā trāſiit.Adduxiſſet haud dubie Florentinoꝝ libertatē in diſcrimē tā validus hoſtis , niſi ꝑopportuna Caſtrutii mors interueniſſet,obiit is ex morbo quē circa Piſtoriū aſſiduis laboribus cōtraxerat,cæteꝝ tātū defuit , vt defuncti memoria apud Bauarū ꝓfuerit filiis ſuꝑſtitibus, vt cōfeſtim ſint ab eo Luca & Piſis eiecti.Morit̄ ꝑ idē tp̄s Galeat⁹ vicecomes,cuius filii grandē pecuniā Bauaro polliciti facile tenuere vt Mediolanū reſtituerent̄.Acci⁹ alter ex fratribus domū dimittit̄,Marcus eius frater apud Lodouicū obſes relictus eſt,quoad ꝓmiſſa pecunia diſſolueret̄,fuitq; aliq̄diu Piſis imperator ,mox hīc digreſſus Mediolanū petiit,in Germaniā abitur⁹.Accius venietē vrbe excluſit, haud īmemor eorū q̄ in Galeaciū patrē feciſſet.Erat Marcus vicecomes Piſis ab īꝑatore cū pſeudo pōtifice relict⁹,huius virtutē pollicitaq; ſecuti Germani milites ad ꝑſidiū relicti,in ipſius verba iurarunt. Caſtrutiani quoq; milites Lucēſem illi arcē tradiderūt,quā ad id tp̄s defēderāt,ſitq; ille ꝑ hęc ex obſide princeps,ſed Germani haud multo poſt mutata fide,Lucā vicecomite abſente,Genuēſiū vni Spinulæ gēris vēdiderunt.Et in Hetruria hic erat reꝝ ſtatus,ſūmaq; impii anceps, quū Lodouicus in Germaniā trāſiit.Bonifacius Piſanus Ioāni pōtifici gratificaturus Nicolaū pſeudo pontificē quē Piſis diximus a Bauaro relictū,vi in ſuā ꝑtātē redegit,redactū Auinionē ꝑtraxit, vbi arctiſſime vinctus attenteq; cuſtoditus,nō multo poſt morit̄.Ioānes duabus curis liberatus , & ꝙ antipontifex ſublatus eſſet,nec Italia a Lodouico īfeſtaret̄ āplius,expeditionē in Syriā edicto ꝓmulgat,decimas in ſtipēdiū exigit,vt id Philippo regi expēderet,q̄ ad bellū erat ꝓfecturus.Magna inde reꝝ mutatio facta,Marſilius Scala Veronæ priceps,Philippinus Gonzaga Mātuę,Carrariēſes Patauii,Eſtēſes Ferrarię cum Roberto rege ſocietatē & fœdus iungunt,cuius etiā auxilio Florētini adiuti Piſtoriū capiūt.Eſtēſes Ferrariēſiū ꝓcib⁹ fatigati,Argenteā Rauēnati eccleſiæ reſtituūt,vt pontificis edicto ſoluerent̄,oppugnāt inde Eſtenſes Scalanoꝝ auxiliis fratri Felicē,eſt oppidū id in Mutinenſi agro.Cęterum a Carolo Boemiæ regis filio & Māfredo Carpēſi cui cognomē fuit Pio,fuſi fugatiq; Eſtenſes ad octingentos milites amiſere,hoꝝ multo plures capti ſunt,& in his Nicolaus Eſtēſis.ꝑſidebat tū Mutinæ Rhegio & Parmæ pontificius legatus,qui cū Boemiæ rege ad res eccleſię tuēdas non multo prius amicitiam & fœdus iunxerat,hancq; nactus occaſionem,quia ab Eſtenſibus orta eſſet iniuria,Ferrariam magno armoꝝ apparatu obſidet Copiarum duces fuere Galeot⁹ Malateſta Ariminēſis,Ricardus Manfredus Fauentinus, Franciſcus Ordelaph⁹ Forliuienſis, Hoſtaſius Polētanus Rauēnas,erant hi ex vicariis vrbium iam principes facti , verterantq; poteſtatē in dn̄atū,obſidebat̄ Ferraria multa ope,erantq; ſuburbana loca capta,quum Eſtēſes Gōziacis Scalanis & Carrariēſibus auxiliis adiuti repēte in hoſtē inuecti,fugam ingentē fecere, capti fere ſunt oēs hoſtiū duces,eaq; cōditione dimiſſi,vt in Eſtenſes nō āpli⁹ militarēt,Romādiole comes cū Nicolao Eſtēſi eſt ꝑmutatus,& Ferrariēſis obſidio ꝑ hūc modū ſoluta eſt. Rainaldus Eſtēſis tātæ rei ſucceſſu ferocior factus,Bononienſem agrū populat̄,& iā ipſi vrbi īminebat,quū repēte affert̄ Bergomū & Brixiā vrbes a Scalanis teneri,q̄ poſt Bauari diſceſſum ī pōtificis fidem venerāt, ſimulq; auditū Acciū vicecomitē Ticinū inuaſiſſe,arcēq; ab eo oppugnari.Appropinquabat interea Boemiæ rex cū copiis , petebatq; decreto Bononiā,vt cū pōtificio legato veniret in colloquiū.Cæterū factus certior de Ticini inuaſione,eo flexit iter filio cū aliquot cohortibus Parmę ad ꝑſidium relicto,munitionibus hoſtiū Ticinio excluſus Mediolanēſem vaſtauit agrū, Parmā dein reuerſus cōperit Lucā vrbē Almerico Caſtrutii filio amicoꝝ opa ꝑditā,oppugnabat̄ tū arx,quā rex grādi pecunia accepta tyrāno & Lucenſibus inuadendā reliq̄rat,meditabaturq; interim rex Italia decedere,ciuitatum factiōes ꝑpeſus.Mutina itaq; & Rhegio ſuo ꝑſidio firmatis,Parmam Marſilio & Petro Rubriis dat ꝑſidio obtinēdā.Nec ita multo poſt in Italia cōmoratus , in Boemiam vnde venerat abiit,ſe haud multo poſt cū validiore exercitu rediturū pollicitus.Poſt regis diſceſſum Bononienſes pōtificis legato vrbe eiecto,ſeſe in libertatē vindicāt,Eſtenſiū & Florentinorum auxilio freti,cędunt̄ in vrbe & in agro ꝑſidiarii milites:Legatus deſperatis rebus in Galliā proficiſcit̄,vrbibus eccleſiæ tyrannis ꝓdę relictis,anno ſalutis milleſimo tricenteſimo trigeſimoquarto,quo tp̄e Ioannes pontifex morit̄ iā nonagenarius,quū annos vndeuiginti ſediſſet . Viri per idē tempus medica ar-

Caſtrutii interitus.

Atten. fortunæ ludibrium.

Qui tum illuſtres Italię principes.

Galeot⁹ Malateſta Ariminenſis. Ricardus Manfredus Fauentinus Franciſcus Ordelaph⁹ Forliuienſis Hoſtaſius Polentanus Rauennas.

Viri illuſtres.

te clari,Dinus Florẽtinus,& Gẽtilis Fulginas magnis honoribꝰ & donis ãpliſſimis a Ioãne põtifi
ce donati,fuit his æqualis Petrus Aponi indigena,eſt is locus in Patauino agro,fuit huic cogno-
mẽ Cõſiliator.Sũt q ꝑter medicas artes,in quo gñe ſine cõtrouerſia fuit ſua tẽpeſtate ſũmus, ma
gicas illi diſciplinas tribuã,ſic enĩ video vulgo ꝑſuaſum.Fuit & Matthęus Syluaticus Mãtuę or-
tus & ipſe eadẽ arte clarꝰ.Extãt hoꝝ ſcripta mlta & varia,claruit cũ his Auguſtinus Anconitanꝰ
eremitanę obſeruatiõis,q & ipſe ſcite & vtilr multa ſcripſit,Bonauẽtura & Albertus,vterq; Pata
uinus,& ex Frãciſci Aſiſiatis familia,hic euãgelica ꝓdicatiõe,ille martyrio clarus. Nicolaus Lyrẽ
ſis,Frãciſcus Maronius,theologus vterq; eminẽs.Michael Cæſenẽſis magiſterio totiꝰ ordinis pri-
uatus a Ioãne põtifice,q nihil Chriſtũ & apl'os priuatum habuiſſe affirmare eſſet auſus , ſed ille
erratum cõfeſſus eſt,egitq; pœnitẽtiã.Sunt q Rocchũ Narbonẽſem in hæc tp̃a reponãt,cuius cor
pus ad annum ſalutis milleſimum q̃dringẽteſimũ quintũ & octogeſimũ Venetias furto tranſlatũ
multa veneratione colit. Auguſtũ illi tẽplũ cũ celebri collegio datũ.Fuere & alii inſignes viri,etſi
aliq̃to iuniores,Ioãnes Andreas Bononiẽſis,Cynus Piſtoriẽſis Dini auditor,& Io.Andreę amiciſ-
ſimus,vterq; iuriſſciẽtię lõge princeps.Fuere ſed minus celebri phama,Olerãdus Laudẽſis,Nicolaꝰ
Mutinęus,Rainerius Forliuiẽſis,Federicus Petrucius Senẽſis,Recuptus Meniatinus,Lapus Lunẽ
ſis,oẽs iuris ſciẽtiſſimi,aliꝰ alia via ingreſſus,cũcti tñ iura interꝑtati.Nec hi qui ſequunt, theolo-
gica ſciẽtia obſcuri,Hẽricus Hermanꝰ Eremitani ordinis.Gerardus Bononiẽſis carmelitãnꝰ, Bar
Benedictus. tholemeus Piſanus,Albertus Brixiẽſis ꝓdicatorii noĩs ãbo.Guĩlielmus cognomẽto Ocha, & Ser
XII.põtifex totiꝰ Valẽſis minoritę,quoꝝ oĩm extãt ꝓclara ſtudioꝝ monumẽta.Ioãni defuncto Bñdictꝰ huiꝰ
noĩs.XII.ſucceſſit.Huic nihil a principio ſui põtificatus æque fuit curę, ac ne deceſſoris ſui ĩ Ba
uarum antiquaret cẽſura,eã verbo cõfirmauit,integrãq; tãdiu manere voluit quoad pœnitentiã
egiſſet,ſi acturus eſſet vnq̃,indicabaturq; p hæc Bauarus priuatus.Quũ nullus itaq; eſſet ĩperator,
Aliæ Italiæ vt nauis ſine gubernaculo oĩbus eſt obnoxia fluctibus,ſic Italia oĩm eã exagitãtiũ voluẽtiũ q̃tiebatur
vrbes ab motibus.Iã enĩ Scalani triũ clariſſimarũ vrbiũ,Veronę,Brixiæ,& Bergomi dñatu nondũ cõtenti
aliis occu- Parmę iminebãt,Gõzaga Rhegiũ appetebat,Eſtẽſis Mutinã,Lucã Florẽtini.Cęteꝝ q iritus fuit
pantur. primus Scalanoꝝ in Parmẽſes conatus,vrbe a Rubriis & Germanico ꝓſidio defenſa, Vicẽtiã Sca
lanus adorit.Hinc quoq; eius arma validiꝰ repulſa paululũ quieuere. Cæteꝝ audito Germanoꝝ de
ceſſu,iteꝝ Parmã adorti breui ſunt ea vrbe potiti.Per idẽ fere tp̃s Nicolaus Eſtẽſis Mutinã ſube-
git Guidonis Gõziaci ſoceri ſui fretus auxiliis,Philippinus Gõzaga Rhegiũ Lepidi, ciuibꝰ vrbẽ
vltro dedẽtibus,& Italię vrbes p hũc modũ aliæ aliis ceſſere. Interea Veneti Genuenſeſq; ſibi ma
ria vtriq; alteris infeſtare,duęq; Venetę triremes ex Gallica negociatione redeũtes ab octo Ligu-
ſticis ſunt interceptæ.Sub id tp̃s Polani & Vallẽſes ex Iſtris in Venetoꝝ fidem ſua ſpõte rediere,
fortuna res ꝓſperas triſtibus miſcẽte,ſed mox paulo altera recẽs clades ẽ ĩ mari accepta. Thomas
Viarus q cũ triremibus octo miſſus fuerat ad ꝓſidiũ ĩſulaꝝ,cũ ſex Liguſticis cõgreſſus fuſus fu-
gatuſq; cætera claſſe amiſſa cũ tribꝰ nauibus eſt domũ reuerſus:fuit ea res Viaro tãtę inuidię, vt
ꝑpetuo ſit carcere multatus.Per idẽ tp̃s Turci nõ cõtẽti totã ſibi Aſiæ orã ſubegiſſe,iam & maria
infeſtare cœperãt,q̃cq̃d pelagi ſupra Cretã ad ortum excurrit,ꝑpetuo occupauerãt curſu. Egerũt
itaq; Veneti p legatos cũ Ioãne põtifice quũ adhuc in hũanis eſſet,de expeditione in Turcos cõ
parãda,ꝓpulit ille ſuo hortatu,vt ſupra eſt demõſtratũ,Philippũ Gallię regẽ ad id bellum.Gallus
his cõditionibus fœdus cum Venetis icit,vt ipſe.XX.milia eq̃tũ ad id bellum iſtrueret,peditum
q̃nquaginta,Veneti centum naues darẽt,& in his triremes ab bellum inſtructas, in q̃bus eſſent q̃-
tuor armatoꝝ milia,ac ſuper eum numerum onerarias ad cõmeatum,machinas,aliaq; onera defe
renda.Cæteꝝ Gallis tardius oĩa cõparantibus,prius Ioãnes pontifex vita deceſſit,q̃ arma in ho-
ſtẽ moueri cœpta ſint , ſic res vnius morte diſcuſſa. Auxit ea cũctatio hoſtibꝰ aĩm,multoq; ĩfeſtiꝰ
lõge lateq; vagari,fiebantq; per hæc res Turcoꝝ in dies validiores,qui metus pontificẽ adegit, vt
ex Chriſtianis ducibus quoſdã hortatu ꝓcibuſq; ĩduxerit ad arma,in Turcos cõparãda:pararunt
& Veneti ad id bellũ vim nauiũ ingentẽ,q̃bus Petrus Zenus ꝓfuit,fuit expeditio illa haud inuti-
lis,actus eſt toto mari hoſtis,pluteſq; ex eo naues opꝑſſæ,pacataq; ſunt maria a Creta inſula vſq; ĩ
Syriã,& hæc tũ in Turcos geſta.Creuerãt interim in Italia Scalanorũ opes ſupra q̃ finitimis tu-
tũ videret,nã poſt Parmã vi captã,vt eſt loco nõ multũ diuerſo demonſtratũ , Lucã vrbẽ Scalani
Scalanorũ intercepérãt,fecerãt & Vicẽtiã aliquãto prius ſuę ditionis,mox & Patauiũ tãtis opibus adiunxe-
opes. rant,inde Feltrẽſes,Belunẽſes,Cænetẽſes adiungunt,q ſub Boemi regis impio fuerãt,iã & Taruiſ-
ſium Scalanis parebat,vt q̃dã ſcribũt,q̃bus haud grauate accedo,nã eorum quos ſequimur nemo
ꝑter vnum id tunc oppidum Venetorum fuiſſe ſcribit,nec Blondus qui eſt eius rei author,expe-

dit,quo iure aut qñ vrbs ipſa Venetæ eſſet ditiõis facta,qn ꝓpius vero eſt eo bello,de quo ꝓxima
erit relatio,Scalanis Taruiſiũ adeptũ,Venetis ceſſiſſe.Erat Scalanoꝝ principatus eo finitimis ma
gis inuiſus quo formidoloſior, ſed nullos minus ea ĩuidia ſtimulabat q̃ Venetos,q tũ maris imꝑio
cõtẽti agebãt.Cęteꝝ Maſtinus (erat is duoꝝ fratrum maior natu) Patauio potitus ad res Vene
tas ſollicitãdas aĩm adiecit,munitiõe inſigni circa Petabubuiã tumultuario ope erecta,Veneti &
ipſi haud ꝓcul inde locum muniunt,mox haud ignari eã eſſe hoĩs naturã,q̃ multo minus in ſecũ
dis reb⁹ q̃ in aduerſis ſtatuat ſibi modũ,reputãtes aĩo quorſum euaderet recẽs ille ferociſſimi tyrã
ni conatus,ſtagno ſeſe inſinuãtis,cũ Eſtẽſibus & iis qbus erat Scalanoꝝ ſucceſſus multo q̃ ſibi ſu
ſpectior,fœdus ineunt. Acceſſere & Florẽtini q iniqſſime ferebãt Lucã ab iis fraude interceptam.

Fœdus in Scalanos.

ſunt q tradãt hos ab initio fœdus cum Venetis ꝑcuſſiſſe,mox ſuſcepto bello cęteros principes cũ
his ſocia arma iunxiſſe.Erat eiſdẽ infenſus Petrus Rubri⁹ Parmẽſis,& frẽs viri fortes,quos ſpe fu
turæ amicitię Parma eiectos hoſtiliter Maſtinus ĩſectabaẽ,& tã Petrũ in Pontẽtremulũ cõpulſum
graui obſidione ꝑmebat.Societate igiẽ in tyrãnos inita,edictũ eſt Venetiis,vt qcũqȝ ꝑ ætatẽ arma
ferre poterãt,darẽt noĩa,cõſcripta dicunẽ q̃draginta hoĩm milia & ãplius a vigeſimo ãno ad ſexa
geſimũ.Placuit parte & non totis viribus ciuitatis vti.Blondus author eſt data a Venetis q̃tuor
milia eqtũ q publicũ merebãt ſtipẽdiũ,& ſagittarioꝝ parẽ numeꝝ ex vrbano delectu.Habebaẽ Pe

Qui numerus vrbanorum.

trus Rubrius inter illuſtres Italiæ viros ea tẽpeſtate rei bellicę ſciẽtiſſim⁹,hunc Veneti abſentẽ ad
id bellum ſuaꝝ copiaꝝ imꝑatorẽ legunt.Obſidebaẽ tunc Rubri⁹ a Maſtino vt diximus,ſuę iñ &
fratrũ iniuriæ vlciſcẽdi cupidus,ne rãtã ille ꝑtermitteret occaſionẽ (iam enĩ ꝑ literas accerſebaẽ)

Rubrius accerſitur a Venetis.

ſtatuit ꝑ hoſtiũ ſtatiões ignoto habitu qñ apta vi nõ dabaẽ,in pacatũ abire.Erat huic cõiunx,cui
ſciebat ſe ꝑter cætera eſſe chariſſimũ,hanc vnã fecit ſui cõſilii ꝑcipẽ Rubri⁹,q̃ vt mulier & viri
amãtiſſima,multũ diuqȝ cũ lachrymis ꝑcata eſt,ne ſe manifeſto vitę exponeret piculo ꝑ hoſtiũ ſta
tiones trãſiturus,qn pergeret arcẽ & liberos tueri,futuꝝ vt breui hoſtis maiore belli mole graua
tus,vel inuitus cogereẽ ſoluere obſidionẽ.Hæc mulier & alia his ſilia q̃ impatiẽter dolẽtib⁹ amor
& metus ſuggerunt,quũ flebiliter multaqȝ afflictatiõe ꝑcareẽ,cõmot⁹ vir alioq fortis multis ægrã
& ad pedes ꝓuolutã hortat⁹ eſt,en arcẽ inqt valido ꝑſidio firmatã tibi & fratri relinquo amantiſ
ſima cõiunx,ſcio ꝑterea ita fore vt breui hinc hoſtis alio abſtrahaẽ.Nec qa ꝑ hoſtes euaſurus ſim,
ob eã cauſam noſtrum diſceſſum fletu & lachrymis ꝑgas interpellare , neceſſitas cui nulla vis re
pugnat,cogit me oĩa audere,nulla mihi occaſio aut maior aut optatior offerri potuit preſentis ĩ
iurię vlciſcendæ,perpetuęqȝ gloriæ mihi & meis parãdæ,q̃ vt ad id bellũ cum imperio accerſerer,
quo vno aut certe nullo alio ſunt infeſtiſſimi hoſtis opes perituræ.His ille & aliis in hanc ſenten
tiã vſus verbis,& ab vxoris & natoꝝ cõplexibus ſolutus,vno dũtaxat comite ꝑ hoſtium ſtationes
elapſus trãſiit in Hetruriã,hic Florẽtinoꝝ copiis vſus,Lucẽſem agrum populatus eſt in Scalanoꝝ
inuidiã,erãt tũ vrbi ipſi ꝑſidio qngẽti eqtes,hi porta q̃ ab hoſte maxime fuit auerſa,occulte egreſ
ſi Rubrium ex hoſtico cum magna ꝑda abeuntẽ ex iꝓuiſo inuadũt. Perculit ſubit⁹ clamor eos q
erant in primo agmine,metuqȝ & trepidatione funduntẽ,pluresqȝ momento tꝑis cæſi ſunt , ſignaqȝ
a fugiẽtibus abiecta.Cogebat Rubrius extremũ agmẽ,ad quẽ ſubitus pauor trepide ꝑlatus ingen
tem circa illũ exciuit motũ,nõnulli etiã ꝑcipiti fuga ad eũ delati,rẽ ꝑditã nũciant. Rubrius vt ꝓ
ſenti erat aĩo in ſubitis rebus,ſuoꝝ fugã primo ſiſtit, hortaturqȝ vt in hoſtem cõuerſi fortiter reſi
ſtãt.Adeſt interea Scalanus eques,cõmittiẽ ꝓliũ,ac multo atrocius q̃ ꝓ numero dimicãtium,adæ
quaẽ primo pugna,mox paulo metus ad hoſtes trãſiit , & q iã ſe viciſſe arbitrabanẽ momẽto tꝑis
victi cũ cæde & ſtrage multa funduntẽ:ſunt itaqȝ nõ ſolũ ſigna q̃ amiſſa fuerãt recepta,ſed quędã
etiã ex hoſte capta,q̃ in hoſtiũ cõtẽptum Florẽtiæ ſunt ꝑ publica loca diſtracta.Auxit ea victoria

Atten. Rubrii succeſſum.

haud mediocriter Rubrii phamã,cæterũ dum ille Florentiæ copias q̃ ex fœdere ad bellum daban
tur,ꝑſtolaẽ,in Venetis interea cœptũ eſt in hoſtes bellari , ſed non tam ꝓſpere q̃ modo in Hetru
ria. Gerardus Caminẽſis q & ipſe Venetoꝝ ſocietatẽ ſecutus in Scalanos arma induerat,Opiter
gium,tenebaẽ enĩ Scalanorum ꝑſidio,noctu occupat: occurrit huc ad primũ nuntiũ ferox hoſtis,
atqȝ vbi in conſpectũ venit,vix tentato ꝓlio fugã ſimulat , qui in vrbe erãt veram nõ ſimulatã fu
gã eã eſſe rati,temere portis effunduntẽ,tergaqȝ fugiẽtiũ cædunt,ad locũ inde inſidiarum diſtracti
cum multa cęde & conſternatione in vrbẽ cõpelluntẽ.Scalani ferocius inuecti,haud prius pugnam
remittunt q̃ in vrbem irrumpant. Tum vero multi mortales intra mœnia intercepti ferro dediti
ſunt,paucos admodum fuga ſeruauit,& in his Gerardum expeditiõis illius ducem.Scalanus dux
Opitergio recepto Caminum Gerardo adimit . Veneti interea nihil mouerant ciuitate in com
parando bello iam dudum occupata,tentata eſt a Scalanis pax , polliceriqȝ caſtelli demolitionem

Scalani Opitergium recipiunt.

qđ in ſtagna erexerāt,ſed quū nihil pacati,q ad id miſſi ſunt,Venetiis inueniſſent,re infecta retro abiecſt.Rubriꝰ interea cū eqtibꝰ mille & qngētis,quoꝝ Fluētini octingētos dederāt,trecētos Bononienſes,cæteri ab Eſtēſi Obicione dati.ꝑ Ferratiēſes & Foſſam Clodiā Venetias venit:hic in curiā

Oratio principis ad Rubrium.

a principe & patribus acceſſitū ita Dādulus princeps affatus eſt.Tua Rubri ſpectata virtus q̄ eſt (vt video) in ore hoim, effecit vt quū Scalanoꝝ iniuria adacti bellū ſane difficillimū moliremur te vnū ex oibꝰ Italiȩ ducibꝰ dignū duxerimus,cuius ꝓcipue opa i tā arduo bello vteremur, cōſtitit nobis a principio opꝰ eē impatore aliquo,cui terreſtres copias ſūmāq; totiꝰ rei gerēdæ crederemꝰ: cȩteꝝ multoꝝ phamā ſecuti,quē demū prudētia,fide,inuicto aīo,recū cōferre poſſemus, fuit nemo:decreuimus itaq; tibi abſenti grauiq; belloq; implicito, noſtraꝝ copiaꝝ impiū, haud ignari ſi is es quē oēs ꝓdicāt,& nos futuꝝ arbitramur,breui fore vt vno tpe hoſtē merito nobis inuiſum tibiq; infeſtiſſimū nō ſolū frāgeres,ſed vehemēter etiā afflictū cōpelleres ad pacē ſuppliciter petēdā, vt q nuꝑ tāto ſtrēpitu finitimoꝝ res ſollicitabat de rebꝰ ſuis ſolliciꝰ, vel iniqſſimis cōditionibus ocio & qeti ſtudeat,qđ ipſum nō magis erit nobis honorificū,& ad potētiæ exiſtimationē āplum q̄ tibi & tuis vtile & ad ſalutē neceſſariū.Difficile ē dictu q̄tā bn̄ gerēdæ rei ex eo ſpē ꝓceperimus ꝙ te ad id bellū ducē nacti ſumus,q nō magis nr̄a q̄ tua ītereſſe ſcias,vt ſupbiſſimꝰ hoſtis cōcidat haud pui refert mercede an odio aliquē oppugnes.Qđ quū nō magis Veneto noī q̄ tibi opus ſit te bn̄ geſta,oīs nr̄a adhortatio ſupuacua videri pōt. Veꝝ ne nulla ſit,petimus abs te,vt ſtrenue & ſumma fide vt belli ſociū decet,vt īpatorē optimū rē venetā adminiſtres,occaſio reꝝ oīm gerēdarū magiſtra,quo loco,quo tpe,dicas faciaſq; oīa mōſtrabit,q̄ vt melius vti poſſis,nos milirē,cōmeatū,& cū his belloꝝ neruos,pecuniā tibi affatim miniſtrabimus.Nūc qđ tibi Venetoq; noī bonum ſit publica tibi trado ſigna q̄ tuū comitent̄ īpiū,hæc vniuerſus exercitꝰ.Deus optimus maximꝰ tua ſecundet facta,vt nō ſolū ea ad nos incolumia,ſed victricia quoq; victor referas. Rubrius confeſtim receptis ſignis ſpē maioris animi q̄ magnificā vllā de ſe ꝓdicationē relinquēs, cū oībus copiis ad bellū ꝓficiſcit̄.Forliuiēſis Blōdus author eſt copias Tauriſiū traductas,q ꝑſuaſum habuit

Ad Metam primo fiunt caſtra.

id oppidū tū Venetoꝝ fuiſſe.Alii in Patauinoꝝ finibus primū caſtra a Rubrio facta autumant. Ego eoꝝ ſum opiniōis q ad Metā aiūt oppidū (hodie Mota ē) edictū fuiſſe militi vt cōuēiret,hic priuſq̄ arma mota ſint,luſtrato exercitu recēſa ſunt,ꝓter ſuoꝝ appendicees,quaterna milia eqtū & qngēti,peditū ſena milia.Blōdus aliq̄to minorē ponit nūerū.Collatini comites & ex tota Carnoꝝ regiōe Germaniaq; auxiliares copiȩ affuerūt, ī tāto tūc odio apđ oēs gentes fuit Scalanū nomen. Maſtinꝰ cognita Rubrii ex Pōtetremulo ꝓfectiōe,& ꝙ iā Veneti bellū in ſe apte cōpararēt,ſoluta obſidiōe Veronā repetit. Albertus eius frater interea Patauiū tenebat ꝓſidio,rēq; cū Vbertino

Menſtra.

Carrario cōi cōſilio adminiſtrabat.Erat Mēſtra oppidū ſtagnis ꝓpinquū Scalanoꝝ, præſidebatq; Mēſtranis Thomaſinus qdā, is pactus cū Venetis qna aureoꝝ nūmū milia ꝓditionē affingit,dat vxorē & liberos obſides,cōuenit tp̄s quo Venetus miles oppidū intraret. Veneti etſi ꝓditorē iau thoratū habebant,qa res ſuſpecta eſſet,mercenariorum cohortē vnā ad id negociū miſere,ſui noīs neminē,qcūq; intra muros recepti ſunt.(Nā Albertꝰ Scala cum magna militū manu eo noctu venerat) ꝓter paucos qbus magis fortuna q̄ hoſtis ꝑpcit,ad vnū occidiōe occiſi ſunt. Facta eſt īde eruptio in eos q ſubſidio aderāt extra muros,hi quoq; ſubita trepidatiōe diſiecti,ac magna ex parte ferro aliove caſu ſunt ea nocte periclitati.Nec Rubrius multo poſtq̄ hæc clades ad Mēſtrā accepta eſt,ſua digreſſus ſtatiōe celeri curſu ad Medoacū cōſedit,nūc vulgo id flumē Brentā vocāt,

Rubrius in hoſtem mouet.

noctuq; traiectis copiis āte lucē vlteriorē tenuit ripā,īde qa hoſtis dimicādi ſtudio Patauio egreſſus in apro caſtra feciſſe dicebat̄,quadrato agmine ad ꝓliū feſtinat. Albertus vbi ꝓpinquū eſſe hoſtē ſenſit,ſuis diffiſus viribus inter manēdi fugiēdiq; cōſiliū deſtitutus, nec fugā nec ꝓliū expedire.Interim q in caſtris erāt aīaduerſo ducis metu,alii alio dilapſi fugā capeſſunt, Scalanus vbi rē inclinatā vidit,nec ſuoꝝ fugā ſiſti poſſe āplius,qa Rubrius appropinquare dicebat̄,in vrbē ſeſe recepit.Caſtra direpta ſunt,& miles Patauiū ꝓgreſſus,qa in vrbe nihil mouebat̄, ad populationem cōuertit̄,res Patauinoꝝ ferro & igni foris affligit,vagabaturq; late populatio,quū Saccēſes metu ꝑculſi deditionē fecere.Inde Curaina turris incēſa,quā ſubito inſtauratam Veneti ꝓſidio firmant Prouocat interī Rubriꝰ Scalanū hoſtē,vt de ſumma belli totis viribus ſecum acie cōgrediat̄, aut ſi id minꝰ ſuis rebꝰ expediret,excuſaretq; paucitatē militum.ābo pugnā decernerēt, vt vnū ſingulare certamē demōſtraret vter alteri virtute ꝓſtaret.Cȩteꝝ quum neutrius dimicatiōis copia fieret,ad Bubulētā fecit caſtra,quo ſocioꝝ ex Clodia venit eqtatus, copiis auctus Rubrius Patauiū tumultuoſe adeqtauit,hic quia nihil vt a principio mouebat̄,ad loca hoſtium vrbi circūiecta ducit exercitum,arx Salinarum q̄ hoſtium ꝓſidio tenebat̄,īfra paucos dies capta eſt,aderatq; Vene-

ta claſſis Marci Lauretani ductu,aduerſo Atheſi inuecta,ad caput aggeris Lauretanꝰ ſeſe Rubrio obtulit.Per eos dies Cōglanēſes ad Venetos defecerē,ab his orta ē vrbiū & socioꝝ a Scalanis defe ctio,q̄ late poſtea euagata eſt.Merebāt illoꝝ ſtipēdiū ad q̄tuor milia Germanoꝝ q Patauii erāt,ho rū licētia ī ciues & fortunas ciuiū graſſandi,Patauinoꝝ aīi maiorē ī modū alienati ad defectionem ſpectare cœperāt,fuiſſetq; breui ſecuꝰ motꝰ aliqs niſi parrē vnā Ateſtę pſidii noīe matute Albertꝰ ablegaſſet,cū his Rubrius pſpere dimicauit,trecētis & āplius vno pſlio iterfectis.Scalani quū tātā belli molē ſuſtinere nō poſſent,ipſi quoq; qd ab initio fecerāt,rē ſuā externis auxiliis firmant & ab aliis q amici erāt,& ab Lodouico Bauariæ rege extra Italiā auxilia īplorāt. Multi pn̄cipes & ppl̄i Venetias miſere,q magno ſtudio a duce & patribus peterēt,vt pacē mallēt potius q̄ bellum,q̄ po ſtulata ſi Veneti reiicerent,plærīq; eoꝝ q ad id miſſi fuerāt in mādatis habuere, vt id ſaltem īpe trarēt,vti ſocioꝝ nūero aſcriberēt.Proditū eſt in Venetis annalibꝰ vno tpe.LX. principum & po- pulorum legatiōes Venetiis fuiſſe,actū eſt itaq; aliq̄diu de pace,ſed nihil cōfici potuit,Scalanis con- ditiones q̄ pponebant velut ignominioſas auerſantibus.Petebāt vt Taurifium,Patauium, & Par- ma liberæ relinq̄rent:vt Luca Florētinis daret.Erat itaq; bellū vt antea integrū,quum Acciōis vi cecomitis & Philippi Gōzagæ legati ad id miſſi, fœdus cū Venetis pcuſſere,manifeſto errore illo rū q a principio vicecomitē & Gōziacū principē cū Venetis ad id bellum cōſpiraſſe aiunt.Fuit & Marſilius Carrariēſis Venetiis quū de pace ageret,q & ipſe Patauii eſt defectionē pollicitꝰ.Sed dū hęc Venetiis agunt,Rubriꝰ aliquot Patauinoꝝ oppida prim vi,prim deditiōe ſubegit.Patauium inde armis tepēte adortus, improuiſo acceſſu portā vrbis ad oīm ſctōꝝ ædē cremauit,vrbs tn̄ ca- pi nō potuit.Sub id tpſ Mēſtrani oppugnatiōe tētati deditionē fecere.Admotis īde taurifium ca- ſtris duabꝰ portis repēte iniectꝰ eſt ignis,qbꝰ deflagrātibꝰ,tātꝰ terror īuaſit ciuitatē,vt mlti mor- tales freti noctis vmbra,p auerſa ab hoſte loca,relicta vrbe fugā moliti ſint:ex his qdā amēti curſu palātes ī hoſtiū manꝰ īciderūt,& ī his Clara Caminēſis fœmina illuſtris ignoto habitu vrbe egreſ ſa,tēpatū eſt,qđ miror,ab oī alio conatu,ignoratiōe credo eoꝝ q̄ in vrbe fierēt.Setaualēſes p eoſ- dē dies ad Venetos defecere.Et Scalanoꝝ res ſic habebāt circa Taurifiū.Interea Luchinꝰ viceco- mes & Philippus Gōzaga iūctis copiis,Scalanis diuerſa pte bellū iuſſ.ſt. Affuit illis Marſilius Ru- briꝰ cū his copiis,quas illi frater reliq̄rat,vt ī pte belli eēt. Veronēſem igit agrū īgreſſi,oīa circa vr bē populatiōe & incēdio cōplēt.Carolus Boemię regis filiꝰ eodē tpe cū magna bellatoꝝ manu Fel trēſem agrū hoſtiliter īuadit.Et Scalani p hæc nō vno loco bellica vi grauabant,quū Maſtinꝰ, vt ferox erat aīo,Verona egreſſus,Gōziacos & cęteros q cū his populabundi ppius vrbē acceſſerāt ſubita vi fuſos,in Māruanos fines reiecit,īde Patauiū occurrit, hincq; īpetu in Venetos facto qui caſtra fecerāt ad Bubulētā,aliquot oppſſit nauigia,aſſeditq; hoſtibus plures dies,ratus fore,vt in feſſis itineribus hoſtē cōmeatꝰ iopia ſubigeret.Hic Rubriꝰ q̄q̄ laceſſitꝰ,& Marſilii frīs copiis auctꝰ q ex Māruano p eos dies agro venerat in caſtra,nihil tn̄ ē mouere auſus, quū hoſtis copiis abūda ret.Afferē interea Brixiā a Vicecomite oppugnari, quo nūcio Maſtinꝰ pculſus cōfeſtī motis ca- ſtris p Patauinos fines & Vicetinos citato agmine Veronā recurrit Brixię opē laturꝰ.Eratq; tum vni pcipue negocio Scalanꝰ intētꝰ,vt Brixiā tueret,quū tumultuoſe Veronā afferē Patauiū a Ve netis teneri,Albertū Scalā ſubita Patauinoꝝ defectiōe cū toto pſidio oppſſum.ſiqdē Rubrius poſt Maſtini diſceſſum a Marſilio Carrario fuerat cū exercitu ī vrbē admiſſus, Albertꝰ ī ptātē redactꝰ venetias miſſus eſt,regimē ciuitatis Marſilio pmittit. Cōciderat ad tā atrocē nūciū haud medio- criter Scalanus hoſtis, quū diuerſa pte ſignificat Veltrū (ſic enī qdā p Feltro ſcribunt) cū ali- quot circūiectis oppidis a Boemis captū,Lucāq; in Hetruria obſidiōe fatigari a Rolādo Rubrio q Fluētinoꝝ ꝑerat copiis.Cęteꝝ ex tot cladibus illā oīm atrociſſimā hoſtis arbitrari, q̄ poſtremo pe ne loco nūciata eſt,Brixiā vicecomiti deditā,inde & Bergomū defeciſſe auditū. Sed dū hæc alibi fiūt,Rubrius Patauio recepto ad montē Silicē caſtra admouit,oppidūq; oppugnare adortus leta- le accepit vulnus,Patauiūq; delatꝰ cōtinuo morit,raro vnq̄ copiaꝝ imperator vllus maius ſui reli- quit deſideriū.Marſiliꝰ eiꝰ frater q aliq̄to priꝰ ī febrē inciderat,ſexto poſt die Venetiis obiit. Ve- neti Rolādū āboꝝ fratrē ex Hetruria accerſitū,copiaꝝ īpio pficiūt,huiꝰ ductu Mōs ſilex & ī Ve- ronēſi oppida q̄dā ſunt ex Scalanis capta, poſtremo Maſtinꝰ aliquot tumultuariis pliis victus Al- berto fratre capto,Vicētia iā ab hoſte ita circūſeſſa,vt interclūſis cōmeatibꝰ iāiā deditionē factu- ra eſſet,his cōditiōibus ad pacē inclinauit,vt Veltrū (nunc id Feltrū eſt vt dixi) Belunū, & Ce- neta Boemo relinq̄rent,Brixia & Bergomū vicecomiti,Taurifiū Venetis cum Baldo & Baſſano, Florētini q̄tuor Lucēſis agri oppida retinerēt.Tulit eā pacē Tuſcus iniquo aīo,qa Lucam ſibi dari maluiſſet,veneruntq; ad hoc ipm legati Venetias,veꝝ inclinātibꝰ ad pacē Venetis, & fœderatis

Att.legationum numeratum.

Affligūtur Scalanorū opes.

Pax Scalanis teddit.

principibus,deſierunt Florẽtini vlterius tẽdere. Veneti Baldũ & Baſſanũ cũ ſuis finibus Vbertino Carrario ꝗ Marſilio ꝑ id tp̃s defuncto ſucceſſerat,dono dederũt:quo apparet veriſſimũ eẽ illũ qđ Blõdus ſcribit,nihil minus venetos ex ea victoria ſibi q̃ſiuiſſe,q̃ vt fines ſuaꝝ reꝝ ꝓpagarẽt& cũ Scalanis ꝑ hũc maxime modũ eſt bellatũ. Nec ita multo poſt pacata ciuitate,Dãdulus pricepſ

Bartholomeus Gradonicus. obiit diẽ,anno ducariæ adminiſtrationis vndecimo.Bartholomeꝰ Gradonicus inde princeps creatur q̃nq̃geſimus ſecũdus a Paulo Heracliano,ꝗ primꝰ in Venetis dux fuit.Per id tp̃s Bñdictꝰ põtifex ꝗ in Gallia agebat,legatũ in Italiã miſit,ꝗ Romanæ eccl'ię ptes ſtudio & induſtria niteretur in priſtinũ ſtatũ reſtituere.Is primũ oĩm cũ Rõanis egit,vt ſenatores duo ꝗ Ludouici regis noĩe creabanẽ,qđ aliquot fuerat ãnos ſeruatũ,iã idẽ nõ regis ſed põtificis noĩe crearenẽ.Tenuit id põtifi cius legatus,eſtq; is magiſtratus in quinq; ꝓximos annos Stephano Colũnæ ꝓrogatus,quũ collegę quotãnis mutarenẽ,fuitq; hic ãnus vndeq̃drageſimus ſupra trecẽteſimũ ac milleſimũ a Chriſti regis ortu,quo ãno,ſuo & Stephani noĩe ꝗ in Galliã ad põtificẽ ꝓfectus ẽ,ſenator fuit Iordanꝰ Vrſini filiꝰ.Seq̃nti ãno Vrſus Anguillarię comes,ꝗ poeticã laureã obtulit in Capitolio Frãciſco

Petrarcha. Petrarchæ,ob id credo ĩ Capitolino,q̃a capitolio certamine poetę Laurea donari cõſueuiſſent.Fecit idẽ põtifex ratũ ſuo aſſenſu principatũ Luchino vicecomiti,Ioãnẽq; eiꝰ fratrẽ Mediolanenſem creauit ãriſtitẽ.Fecit & Gulielmo Gõzagæ,Maſtino Scalę,Albertino Carrariæ, Obicioni Eſtenſi, vt vicaria fungi vice in his vrbibꝰ dicerenẽ quas ad id tp̃s adepti eſſent.Petierint ne principes ipſi hoc ipm a põtifice,an ille ad apoſtolicę ſedis authoritatem in terra Italia reparãdã,id decretũ ſua ſpõte tulerit,paꝝ cõptũ habeo,etſi põtifex ita ĩterꝓtarꝰ videri põt,oĩa Italiæ iura q̃a impator nul

Iura principatuum. lus eẽt,vt ipſe decreto ꝓnũciatar,ad põtificẽ Chriſti ſummi regis vicarium deuolui oportuiſſe,& ob eã rẽ ſuo iure vſus alias aliis vrbes adminiſtrãdas decreuerit.Obicionẽ vectigalẽ fecit eccl'ię,vt annua dena aureoꝝ nũmũ milia apoſtolicę ſedi pẽderet.Mirũ eſt qđ de pontificis iuſtitia ꝓdideſt q̃dã,nõ odio,nõ g͞ra,nõ ꝓcibꝰ,nõ vi vlla adduci potuiſſe vnq̃,vt a recto & æquo deflexerit,vitioꝝ inſectator vehemẽs,fautor virtutis,multũ diuq; elaborauit,vt bellũ inter Philippũ Galliæ regem & Erduardũ Angliæ cõflatum,tolleret.Enĩuero tãtis vtriq; viribꝰ nõnũq̃ iter eos dimicatũ ẽ, vt nõ ꝓcul a flãdrẽſi portu trigĩta tria milia Galloꝝ vna nauali pugna deſiderata ſint:ſatis conſtat, Erduardũ legatos Venetias miſiſſe,ꝗ magnis pollicitatiõibꝰ claſſem ad id bellũ publice petierint, reſpõſum eſt auxilia ob id negari,ꝙ Veneti magnũ & ꝑpetuũ certamẽ cũ Turcis haberẽt in maris poſſeſſiõe tuẽda,quoꝝ opes adeo validæ eẽnt,vt ducẽtas naues ac multo plures ſi paululũ adniti vellẽt in altũ educerẽt.Sedit Bñdictus põtifex ãnos ſeptẽ,quo tp̃e viri phama inſignes vixere Frãciſcꝰ Petrarcha vernaculis rhythmis poeta nobilis.Illuſtris & Iuo Britãticus in ſctõꝝ nu

Viri illuſtres. meꝝ relatꝰ.Gregoriꝰ Ariminẽſis,& Thomas Argẽtinas theologica eruditiõe vterq; eminẽs claruit.Alphõſus Iſpalẽſis,& Michael Meſſanus,& hi oẽs Eremitani ordinis. Ioãnes Saxiꝰ & Aſtiſiꝰ minoritani.Lodolphus Carthuſiẽſis diuinaꝝ lraꝝ ſciẽtiſſimus,ꝗ & ipſe olno aliqua in cõmunẽ vſũ

Clemẽs.VI. pontifex. ſcripſit. Andatus niger Genuẽſis aſtronomica arte clarus,Boccacii ꝓceptor, Paulus Peruſinus & Zotus Florẽtiæ ortus,ãbo iuriſſciẽtię ſtudiis tẽpeſtate illa nobiles.Clemẽs ſextꝰ Bñdicto ſurrogatus eſt,Rotomagẽſis antiſtes.Petiit ab eo Rõana ciuitas , vt q̃ñ hoĩs vita tã breuis eſſet,vt pauci nũero metã ſęcularis ãni attingerẽt,Iubilei ãnus cuius celebrãdi Bõifaciꝰ. VIII.morẽ retulit,q̃nq̃ geſimo quoq; ãno celebrarẽ, vt plenã indipiſcerẽ veniã q̃cũq; hoĩm apoſtoloꝝ inuiſeret limina: dedit id libẽter põtifex Rõanis petẽtibus,cęterũ q̃a Italia ĩteſtinis motibus fluctuabat, ſolis vicecomitibus Inſubriæ pricipatũ fecit ratũ ſuo aſſenſu,alios ſilẽtio ꝓteriit,idq; illis datũ ꝙ ſoli oĩm ſatis eſſe credebanẽ ad Lodouici Bauari in Italiã deſcẽſum inhibẽdũ:is vbi cõpertũ habuit pontificem ſuis conatibus obſtare,vt eiuſdẽ authoritas aliquo mõ a ſe infringerẽ,multa Italię vrbes pontificię ditioni exẽptas,cuicũq; libitũ eſt,ac ꝓter paucos cũctis fere nouis hoĩbꝰ dedit habẽdas. Viter

Atten.quot noui principes. biũ,olim Vetuloniã,Ioãni Vicano,Piſaurã & phanũ fortunæ Galeoto malateſtę,& fratribꝰ.Vrbinũ Feltrio,Galliũ Nolpho & Galaſio fratribꝰ.Aligreto Clauello Fabrianũ, Marelicã Bulgarutio Seuerinũ Iſmedrutio,Camerinũ Gẽtili Varaneo,Cingulũ Põgonio, Eſium Nicolao Boſchareto, Rauẽnã Guidoni Polẽtano.Forũ Liuii & Cæſenã Synibaldo,Ioãni Manfredo Fauentiã,& hos ille principes in Italia cõſtituit,& hoꝝ plærіq; ꝑtim vi,ꝑtim ciuiũ ſtudiis,iã ãtea in his vrbibꝰ pricipatũ fuerãt adepti,& ne nõ ſemper eſſet cur Italia aliquo laboraret motu,Freſcobaldi Florẽtia eiecti Piſanos ad arma cõcitãt.Emerãt Florẽtini a Scalanis Lucã vrbẽ quã & Piſani ſibi ẽptã voluiſſent: cæterũ q̃a plus illi dabãt cũ his Scalani negociũ trãſegerãt, & iã Florẽtini obſides Ferrariã miſerãt,quoad q̃nquagĩta milia aureoꝝ nũmũ eo noĩe ſoluerenẽ.Piſani ꝗ ſua ſpõte erant Florentinis infenſi,Freſcobaldis ĩpellẽtibus Lucã obſidiõe cigũt, admittũẽ nihil ſeciꝰ Florẽtini ĩ vrbẽ ſcalano

rũ fauore:inſtãt Piſani multo infeſtius,eſtq́ ſępiꝰ magno Florẽtinoꝝ incõmodo circa vrbẽ dimicatũ,quoad Malateſtę Ariminẽſis ductu quẽ ad id bellũ acceſitũ Florẽtini ſuaꝝ copiaꝝ impio pfecerãt,Piſani metu ſubacti obſidionẽ ſoluerũt.Blõdus Parmã ait,nõ Lucã,tũ venalẽ Scalanos habuiſſe,quã Florẽtini emere nequerĩt Piſano bello ĩplicit.Veꝝ ſiue hæc ſiue illa ſiue vtraq́ potius licitata eſt,ſatis cõſtat Parmã p id tp̃s quo circa Piſas ẽ bellatũ,a Guidone Corrigiẽſi Philippi Gõzagæ auxilio ſubactã.Venit iterea a Roberto Neapolitano rege Gualteriꝰ Athenarũ dux cũ modico eqtatu,Florẽtinis opẽ laturus.Is Malateſtã impio copiaꝝ fraude deiicit,Florẽtinis ſeſe adeo inſinuat,vt copiis oĩbus & vrbi cæteris magiſtratibꝰ abrogatis pfecerint,iuuerũt peſſimũ hoĩs cõſiliũ Aretini,Piſtoriẽſes,& Volaterrani q ſpõte ſeſe illi dedidere.Dedit interim Accius Corrigiẽſis Parmã quã tueri nõ poterat,Obicioni Eſtẽſi,cuius auxilio Guidonẽ ex ea vrbe eiecerat.Tulit id factũ iniquo aĩo Philippus Gõzaga,q́ Obicio Parmã itercepiſſet,quã Corrigiẽſes ſua opa fuerãt adepti.Id enĩ ppiꝰ vero eſt,q̃ qđ alii tradũt,Gõziacã rẽ ab Obicione hoſtilr̃ aliqñ peritã.Verũ ſiue hoc ſiue illđ fuerit,Philippus ſumma ope cõnixus,Eſtẽſem in rhegiẽſi agro pugna ſupatũ ac porro fugatũ Ferrariã cõpellit.Obicio vna pugna fractus,oĩ ſpe retinẽdę Parmę abiecta,eã Luchino vicecomiti dedit habẽdã,anno ſalutis ſupra milleſimũ ac tercẽteſimũ ſexto & quadrageſimo.

Gualterius tyrannidem Florentię exercet.

Florẽtini iterea quũ Gualterii adminiſtratio in aptã tyrãnidẽ exiiſſet,multa publice & priuatim ab eo tulerunt incõmoda,eratq́ iam publica libertas deplorata,impẽdebãtq́ ciuitati oĩa mala q̃ tyrãnica vis pſſis ſolet vrbibus afferre.Angelus Aciolus Florẽtiæ antiſtes ſuis ciuibus author extitit,vt ſuæ libertatis admoniti arma caperẽt.Hi tyrãnũ domũ cõpulſum,nec adhuc tyrãnidẽ ihibẽtẽ,ferociter circũſiſtũt,ad poſtremũ fractus tãtũ petiit,vt cũ ſuis rebꝰ & iis quos circa ſe habuit incolumis abiret,id vt ei daret,Aciolus fuit author.Cæteꝝ ciuitate ĩ priſtinũ ſtatũ reſtituta,multitudo nouaꝝ reꝝ cupida publicã adminiſtrationẽ q̃ ad id tp̃s fuerat vtriq́ ordini cõis,nobilibus ademit,multaq́ turbatio ciuitatẽ inuaſit,diręptiões nobiliũ domoꝝ & incẽdia ſecuta.

Florentini vindicant ſe in libertatẽ.

Sed maior diſcordia p idem tp̃s Neapolitanũ exagitare cœpit regnũ.Enĩuero Robertus rex ſine virili ſtirpe moriẽs teſtamẽto mãdauit,vt Ioãna quã ſibi ſupſtitẽ reliqt ex filio Carolo genitã,Andreæ Caroli Vngariæ regis filio nuberet.Fuit Carolꝰ Roberti ex frẽ nepos.Cęteꝝ qa Caroli & Roberti nomẽ plus nimio frequẽs ẽ in hac regũ relatiõe,q vno tpe in Pãnonia & Italia regnũ tenuere,haud ſupuacuũ fit breuiter totũ ſtẽma in ordinẽ redigere.

Carolorum ſtemma.

Carolus primus cui attributũ ẽ Siciliæ regnũ a Ro.eccl̃ia,quiq́ Sicilia amiſſa in Apulia fato periit,filiũ habuit Carolum ſcd̃m Salerni principẽ,quippe q viuo adhuc pr̃e circa Neapolim nauali plio captꝰ,q̃tuor fuit ãnos in ptãte hoſtiũ in Hiſpania.Is plures habuit filios,& in his Carolũ q poſt Caroli aui obitũ tenuit regnũ,qđ poſtea pr̃i reſtituit poſtliminio reuerſo,ipſe in Pãnoniã abiit,vbi materna imagine creatus eſt rex,atq́ p hæc accidit,vt duo vno tpe,Carolus pater in Italia regnarit,filiꝰ eiuſdẽ noĩs in Pãnonia.Habuit Carolus q ĩ Italia rex fuit,pter hũc q Pãnonię tenuit regnum,plures filios,& ĩ his Lodouicũ,q poſtea ẽ diuoꝝ nũero aſcriptꝰ.Habuit & Robertũ cui regnũ p manꝰ tradidit.Ex hoc vnicꝰ virilis ſtirpis filius ortꝰ Carolus noĩe,q Caſtrucianis tpibꝰ in Hetruriã venit.Idẽ pr̃e adhuc in humanis agente mortẽ obiit,duobꝰ liberis ſupſtitibꝰ muliebris ſexus,ex his Ioãna q̃ maior dicta eſt,Roberti aui teſtamẽto cõnubio ceſſit Andreę Vngarię regis filio.Cuiꝰ mortẽ vlturꝰ Lodouicus rex venit in Italiã.Fuerãt hi Caroli filii,q ex Italia pfectus Pãnoniæ rex fuit,vt ſupra eſt pſpicue ſignificatum,venerat is ex Pãnonia in Italiã,ſub id tp̃s quo Robertus vita deceſſit,qđ ſecuti qdã,rege adhuc viuo puellã Pãnoni iunctã matrimonio tradidere.Alii poſt regis interitũ aiunt nuptias celebrari cõtigiſſe.Cæteꝝ Ioãna ſocordiã hoĩs pęſa,nouũ ſpõſum fraude ſuſtulit,Lodouici patruelis ſui nuptias ſecuta.Erat Lodouicus ex Philippo altero Roberti fratre Tarẽtino principe ortꝰ.Lodouicus rex Pãnonię indignã Andreę fratris ſui mortẽ vlturꝰ cũ magno exercitu venit in Italiã,primoq́ Sulmonẽſes in ptãtẽ redegit.Nec Roma interea qeſcebat.Nicolaus Rẽcius q ſcriptũ in Capitolio fecerat,hõ obſcuri noĩs,ſenatoribꝰ inde ſubita cõiuratiõe eiectis,tribunitiũ nomẽ & ptãtẽ aſſumpſit,ſe antiquę libertatis aſſertorẽ pfiteẽ,eius edicta hoc habuere,Nicolaus Seuerꝰ & clemẽs libertatis pacis & iuſtitiæ tribunus,ſacręq́ Romanę reipublicæ liberator illuſtris,ſic illa regiminis forma q̃ ſub Clemente ſexto cœperat,vt ex pontificis authoritate ſenatores duo crearentur,qui vrbẽ adminiſtrarent,vnius opera ſublata eſt,incredibile dictu quãtus fauor fit illi ab initio conciliatus,vt iam præter Romanã ciuitatẽ quæ ſuæ libertatis authori incredibili ſtudio fauebat,multæ etiam gẽtes & populi in tam pulchri facinoris expectationẽ erecti,audaciſſimi hoĩs incœpto cõntuerẽt,ſed res maiore aĩo q̃ ſucceſſu mota breui cõcidit.Septimo mẽſe q̃ ille tribunatum inuaſerat quum partẽ vnã ciuitatis cõplexus offendiſſet alterã,nulliq́ dubiũ eſſet quin mutato fauore populi breui caderet,noctu vrbe egreſſus,magnis itineribus ad Carolũ Boemiæ regem proficiſciẽ,

fœdus & ſocietatẽ ab eo petiturus.Fuerat Carolꝰ ĩ Lodouici Bauari inuidiã põtifice ãnitẽte Cæ
ſar declaratꝰ,q̃ res arguit ſtultũ hoĩs ĩgeniũ.Enĩuero Carolus põtifici gratificaturꝰ hoſpitalia iu
ra merito poſthabuit, Tribunũ in vĩcula cõiicit,vinctũq; ad Clemẽtẽ mittit Auinionẽ.Erat q; hic
Ioanna regina pellitur regno. rerũ ſtatꝰ alibi.Pãnon interea Sulmone recepto,breui vniuerſo regno potiẽ.Ioãna,cũ ſuo verꝰ ad
ultero q̃ marito,in Galliã abiuerat,Dyrrachino duce viro ĩpigro ſibiq; pneceſſario ad regni pſidi
um relicto.Hunc bello captũ Lodouicꝰ capitali affecit ſupplicio. Laborabat interĩ cętera Italia pe
ſtilẽtia,ſed multo vehemẽtius Neapolitanꝰ tractꝰ.Pãnon pſidio ad cuſtodiã regni relicto,Italia de
ceſſit.Luchinꝰ vicecomes p id tpš fato moriẽ.Ioãnes Mediolanẽſis antiſtes Luchini neceſſarius,põ
tificis aſſenſu in principatũ ſucceſſit.Erãt res Italię nõ minori curę põtifici pcul agẽti,q̃ ſi tũ Ro
mæ eſſet,q̃ vt ex oĩ pte pacareẽ,Portuenſem ex Gallia miſit antiſtitẽ,q res Neapolitani regni com
poneret,ex huiꝰ authoritate pax ĩter Lodouicũ & Ioãnẽ reges his cõditiõibꝰ cõfecta ẽ,vt illa in re
gnũ reſtituta,reginæ nomẽ obtineret,Lodouicus cui nupſerat,ſiue vir eſſet ſiue adulter,Tarẽtini
Magni anni celebritas. principis nõ regis titulo vtereẽ.Põtifex magni anni celebritate Romanis cõceſſa,ex ſupræmo or
dine miſit Romã q ciuitatis ſtatũ reformarẽt.Hoꝝ decreto ſenatoria poteſtas reſtituta eſt,vt eiſ
dẽ q̃bus antea auſpiciis creareẽ.Fuerũt itaq; prĩo anno ſenatores,Sarra Colũnius,& Ioannes Urſi
filius. Vaſtabaẽ interĩ Italia triũ annorũ peſtilẽtia,erat q; Iubelei ſolẽne.Interim Ioãnes vicecomes
Bononiã ꝓditiõe occupat.Miſit cõfeſtim in Italiã Clemẽs põtifex,q Scalanos & Florẽtinos in vice
comitẽ armaret,fuiſſet vt credere eſt,aliqs oĩno motus inde ortus,& arma in vicecomites ſuſcepta
niſi Maſtini interitꝰ interueniſſet,q̃ eo defuncto res diſcuſſa eſt , obſtrixit ſibi fœdere nihilominus
vicecomes antiſtites oĩs Gibellinę factiõis principes,quoꝝ ſocietate ſuiſq; opibus fretꝰ, palam ne
gligere põtificis minas.Bononiã pſidio firmat, ad quã obtinẽdã miſit Bernabonẽ fratris ſui filiũ
Florẽtini & ipſi p idẽ tpš Piſtorieſes & Paratẽſes ſuę ditionis fecerũt.Mox vero vicecomitũ armis
vexati,Ioãnis Aulegi ductu,adeo res Tuſca inferior fuit, vt Florẽtini ægre ſe mœnibus tutareẽ.
Anglare & Burgũ ſepulcri tũ quoq; ad vicecomites defeciſſe apd quoſdã ſcriptũ repio, põtificiæ
ditiõis loca.Et hęc p aliquot annos in Italia geſta. Veneti interea nõnihil in Creta nouis inſulano
rũ motibꝰ bellare coacti ſunt,quo tpe Gradonicus prĩceps obiit,cuiꝰ adminiſtratio triẽniũ nõ im
pleuit.Andreas Dãdulus in eius locũ ſurrogaẽ,q duplici ſtilo (vt Cariſinus ꝓdidit) res Venetas
ſcripſit,priore magis fuſo,& ob id fortaſſis minus elegãti,altero cohibito,& in quo plus oĩno fuit
eloquẽtię,qualis videlicet eſſe potuit in eius ætatis hoĩe.Inter initia eiꝰ adminiſtrationis vt quidã
memorãt,Veneti cũ Clemẽte põtifice & q̃buſdã chriſtiani noĩs ducibus fœdus in Turcos ꝑcuſſe
re,ſunt eo noĩe ſexdecim triremes ad bellũ inſtructæ.Smyrna in ora Ioniæ a Petro Zeno qui pfe
ctus erat claſſis,expugnata,ſęuitũ in oppidanos,vrbe q; pſidio firmata,q̃bus locis eſt ſępius etiã in
Turcos dimicatũ vario euẽtu,Rhodioꝝ auxiliis Cyprioꝝq; chriſtianã rẽ iuuãtibꝰ, ad poſtremũ
Veneti cũ ſocioꝝ appẽdicibus victi,in Smyrnã cũ multa cęde,vt illi aiunt,cõpulſi ſunt.Et expedi
tio illa parũ a ſcriptoribus nobilitata hunc exitũ habuit,Nec ita multo poſt q̃ hæc in Turcos ge
ſta ſunt,Iadra ad Lodouicũ Pãnoniæ regẽ defecit,ſũt q; Iadrẽſes cõfeſtim terra & mari a Venetis
oppugnati,pͤerat claſſi Petrus Canalis,terreſtribꝰ copiis Marcꝰ Iuſtinianꝰ,& cũ eo duo legati An
dreas Maurocenus,& Simõ dãdulus.Eſt Iadra ab initio magna vi oppugnata , ſed aliq̃to maiore
a ciuibus defenſa. Affuit nec multo poſt Lodouicus rex cũ ingẽti exercitu , ſub cuiꝰ acceſſũ atrox
eſt pliũ cõmiſſũ circa Venetoꝝ munitiões.Claſſiarii relictis nauibꝰ eo occurrunt,eſt q; res veneta
nõ ſolũ defenſa,ſed audacior facta.Nã & ex caſtris ſub id tpš erupit Italꝰ miles,atq; ita hoſtis an
cipiti terrore nõ ſolũ loco ſubmotꝰ ẽ,ſed fuſus etiã ac fugatꝰ,multaq; cæde diſiectus retro fugiẽti
ſiĩs abiit.Perſeueratũ eſt idẽ ĩ obſidione quoad Iadrẽſes feſſi deditionẽ fecere,defectiõis principes
relegati ſunt,cęteris venia data.Hoc anno ingenti motu terræ q ad octauũ Calen . Februarii factꝰ
Motus terræ ingens. eſt,die Pauli cõuerſione ſolẽni,XX.diei hora,plęraq; ędificia publica & priuata Venetiis corrue
re,aliqua terrifico aſpectu acclinarũt,& in his ſacraꝝ ædiũ turres,vno atq; altero loco,idẽ dies q̃n
decim plus minuſve terra mota ẽ,quo cõtigit vt oẽs fere grauidę mulieres,q̃ tũ in vrbe erãt,abor
Morbus letalis. tũ fecerint,inde fœdiſſima peſtilẽtia ĩuaſit ciuitatẽ,Inguinariã dixere: fuit ea vis morbi adeo leta
lis,vt ex oĩ lãguẽtiũ nũero vix cẽteſimꝰ qſq; mortẽ euaſerit,ex Scythia primũ orta dẽ , inde ꝑorã
pontici maris & Helleſpontũ graſſata,per Gręciã demũ & Illyricũ Italię inſinuaẽ, hanc credo eſſe
peſtilentiã q̃ Italiã vt ſupra eſt memoratũ,humano cultu inſigniter deformauit. Veneti in tã fœ
da vrbis vaſtitate edictũ ꝓpoſuere,vt quicunq; hoĩm Venetias cum cõiuge & liberis peterẽt ha
bitandi cauſa,perſeuerarent q; biennio in nouo incolatu, p ciuibus haberenẽ , & cũ Lodouico qui
tum in Italia erat aduerſus Ioãnã reginã in decẽ annos inducias p legatos ad id miſſos pepigere.
Inducias cũ rege pacti ſunt Marcus Iuſtinianꝰ,Andreas Maurocenꝰ,& Nicolaꝰ Gradonicus Beli

tū eēt inde breui poſt,etſi ciuitate adhuc īfirma,aduerſus Albertū Croaciç regulū q Delmatiæ
loca infeſtabat excurſionib⁹,niſi eēt ab eo maturatū,vt priuſq̄ arma mota ſint ſatis pricipi & pa
trib⁹feciſſet.Et res Venetç ī hoc ſtatu erāt,quū tertio bellari cœptū ē cū Genuēſib⁹.Cā renoua
ti belli fuit rei maritimç ęmulatio,iā inde ex quo Veneti a Paleologo fuerāt Bizātio eiecti q̄rē
tib⁹illis qua vi,qua ve arte Veneris curſum pōtici maris intercluderēt.Erāt igiť quū alibi Ve
netis negociatorib⁹ infeſti,tū circa Thraciū Boſphoꝝ.Hic Ligur Venetas Cretēſeſq̄ negocia
torias forte adept⁹ magno tpis diſpēdio,maiore hoīm ignominia,Caphatā tetrahit. Cariſinus
Caphatino portu negociatores oppſſos tradidit.Repetitis itaq̄ reb⁹ nec redditis,Veneti ad eā
īiuriā vſciſcēdā magno ſtudio cōparāt,qnq̄ & trigīta naues,Marco Rucino,vel vt alii hñt āna
les,Nicolao Piſano claſſis ꝑfecto:ſiue igť is ſiue ille fuit q naues ī altū eduxit, quū ꝑter Eubœā
(nā Helleſpōtū decreto petebat,vt in pōticū mare euaderet)aduerſa tēpeſtate iactari cœpiſſet,
Caryſtiū portū ab īſtituto curſu excuſſ⁹ſubiit.Hic q̄tuordecī lōgas genuēſiū naues merce ho
nuſtas adept⁹,cōfeſtim exitum occupat,āguſtiis port⁹ꝑterq̄ ab vna pte q̄ vadoſa nimis viſa eſt
ſubito inſeſſis,oppugnať hic aliq̄diu Ligur,īde velis repēte ſublatis, q̄tuor vna poſt aliā ea pte
qua mare vt vadoſum & ob id minime nauigabile,fuerat ſine ꝑſidio relictū, in aptū euaſere, tū
Venet⁹eā q̄ vadum gnto occupauerat loco ex trāſuerſo inuect⁹opprimit,cęterç vn⁹ clade con
ſternatç,atq̄ in arcto hęrētes ad vnā interceptç ſunt,ingēs ꝑda parta ē, decē naues venere ī Ve
netoꝝ ꝑtātē cū ſuis turmis naualib⁹ &.LXX.nobilib⁹ Liguſtici noīs,q cū mille aliis ī Eubœā
ſūt cuſtodiç tra diti.CCCC.nūero ī Cretā miſſi,vt & ipi ī reditū claſſis cuſtoditeť.Celeri deīde
curſu victor Venet⁹Helleſpōtū & Propōtidē emēſus ad Boſphoꝝ feſtinat;Perēſes īprouiſo ac
ceſſu oppſſur⁹.Hic quū oīa mature ab hoſte puiſa eēnt,pugna abſtinuit.Reſciuerat Ligur ali
quāto pri⁹qd ad Caryſtū p eos dies eēt actū,ꝓuideratq̄ ita fore vt hoſtis nō mľto poſt ad ſe vēi
ret atq̄ eo metu Perēſes adacti irreqeto ope ſe ad vī arcēdā cōpauerāt.Hic Venet⁹ ſua ſpe fru
ſtrat⁹,nōnihil his locis cōmotat⁹ē,cōſilii āceps,īterceptçq̄ ſūt interī aliq̄t Genuēſiū naues.Sed
dum Veneta claſſis Perēſib⁹īminet,interim quatuor illç Liguſticç ex Caryſtio portu nup dila
pſç cū aliis q̄s Petr⁹Auri⁹ductabat,in Eubœā relatç Chalcidē ſubito appulſu expugnāt,capti
uos q ibi loci erāt,recipiuntq̄,oīq̄ oppidanoꝝ turba inde abducta vrbē icēdūt,inde digreſſ⁹Au
ri⁹Chiū occupat.Et hæc clades p illa ad Caryſtū nup illata,Veneto tepēſa,q ex Boſphoro re
uerſ⁹,qa hoſtis nuſq̄ repť⁹ē,Venetias ſe cū claſſe recepit.Fecit illi⁹ reditū valde cōſpicuū hoſtiľ
ꝑda q̄drigētis,vel vt alii aiūt trecētis milib⁹nūmis aureis ęſtimata.Eodē āno q̄ p hūc modū eſt
bellari cœptū:Veneti fœd⁹cū Aragonio rege q Siciliā obtinebat,pcuſſeꝛt aduerſ⁹Genuēſes.Mi
chael Stenus fuit ad id publice miſſus.Veneti regiis auxiliis aucti,maioris alicui⁹rei gerēdç ſpē
nacti,claſſē decernunt ingētē,Nicola⁹Piſan⁹ eſt illi ꝑfect⁹,mittunt & Ioānē Delphinū Bizātiū
q cum Grçciç īpatore fœd⁹& ſocietatē iungeret.Et Veneti Genuēſeſq̄ p hęc tertio arma īdue
rāt.Diſſidebāt interea vt ſi qñ alias īter ſe Italiç pricipes & ppli,de cui⁹terrç ſtatu Clemēs pōti
fex vehemēter erat ſollicit⁹,ſed quum ea cura hęreret oīo,q̄q̄ rē ecclīç quoquo mō occaſiōe ob
lata pcul ab Italia ſtudio & īduſtria augebat,id vero quū ī nō parū mľtis,tū ī hoc qđ dicā mľto
īduſtri⁹fecit.Debebat illi Ioāna regina grādē pecuniā,quā ſe illi p regia corōa ab eo accepta da
turā pmiſerat,cęterū regina mľtis & grauib⁹caſib⁹iactata,quū nō eēt alioq̄ ſoluēdo,cū ea pōti
fex egit,vt Auinionē Ro.ecclīç eo noīe hñdā relinq̄ret,atq̄ ita vrbs nobilis pōtificię ditiōis ē fa
cta.In Hetruria ītetea quū Angulariç comes Scarpatiç & Mugellç hoſtiliter aſſideret, Senēſes,
Aretini,Peruſini vice comitū potētiā horrētes,cū Florētinis ſocietatē iūgūt.Nec Piſani cū vi
cecomitib⁹ſētire poterāt,Gābacurtis quoq̄ factio tū potēs Piſis erat,Hetruſcç rei fauētib⁹.Pe
tierāt Florētini a pōtifice auxilia,ſed quū nulla mitteretť,veriti vicecomitū potētiā,Carolū Boe
miç regē & iā īpii nomē adeptū ī Italiā acceſſūt.Clemēs verit⁹ne ad illi⁹ deſcēſū vniuerſa Italia
ferro & flāmç dedereť,qđ ſe facturū Carol⁹minabať,vt vicecomites aliqñ q̄ſcerēt,Bononiā his
ea lege pmittit,vt duodēa aureoꝝ nūmū milia quotānis apo.ſe.pēderēt,atq̄ ita illi pōtificis li
beralitate & Caroli metu ſubacti pacē Florētinis reddūt,ī q̄ faciēda ē illđ expſſū,vt neutri Piſa
nos,Lucēſes Senēſes,Peruſinos bello vexatēt.Vicecomites Cortonēſiū libertatē tuereť.Burgēſes
ecclīç parerēt.Et Italia hac pte pacata,diu mľtūq̄ pōtifex elaborauit,vt bellū īter Galliç regē &
Angliū cōpōeret,ſed aīs bello deuotis,pax teneri nō potuit.Enīuero Angli⁹ poſt mľta Galloꝝ
milia nauali ꝑlio īterfecta,Caleſiū.XL.mēſib⁹obſeſſū ſuis opib⁹adiūxit,dimicaťt & ī Scotos ad
modū pſpe Angli p id tpa.q̄tiebať itaq̄ & lōgo & graui bello circa oceanū,quū Clēmēs pōtifex
vita deceſſit,āno ei⁹admīſtratiōis decio circiťacto mēſe ſexto.Species ignea Clemētis pōtificatu

Cauſa tertii belli Liguſtici.

Caryſtia clades Genuen.

Att. ꝓdam ingentem.

Auinio ceſſit eccleſiæ.

terribili magnitudĩe a boreali plaga ꝑ cęlũ late euagata ẽ.qdã authores eadẽ tẽpeſtate beſtiolas mltitudĩe ĩmẽſa e cęlo cecidiſſe aiũt,qbꝰ extĩctis ac putreſcẽtibꝰ ſit vniuerſꝰ cæli tractꝰ grauiter ĩfectꝰ,diraq; peſtilẽtia laboratũ.Sũt & Iudęi in Germania ad vnũ cõbuſti atrociſſimi ſceleris cõpti,cõſilia ĩter ſe agitaſſe dicebãt,de puteis veneno ĩficiẽdis,vt Chriſtianũ nomẽ ex ea terra tollerẽt.Eſt & cometes ingẽs in cęlo obſeruatꝰ,ac biẽnio poſt trabalis ſpecies ignea apto cęlo cucurrit,flãma ingẽs poſt occaſũ ſolis ĩter Zephyꝶ & auſtrũ magnũ trahẽs ĩcẽdiũ,cũ terribili ſonitu ad terrã deprimi viſa ẽ.ſed hęc etſi rara viſu,naturę tñ ſũt opa,vulgi opiniõe ꝓdigioſa,& iccirco nõ oĩno ĩdigna q̃ ĩter exẽpla tpm referãt.Seqt Innocẽtiꝰ ſextꝰ q ab initio ſui põtificatꝰ edicto

INNOcẽtius. VI.

Innocentii edictum.

ꝑcepit vt ſub anathematis pœna qcũq; eẽt ecclĩam ſortitꝰ,ad illiꝰ regimẽ ꝓficiſcerẽt,oportere dĩctitãs pium gregẽ a paſtore & dño nõ a mercenario paſci:adiecit eidẽ,edicto teneri ſũmi ordĩs ãtiſtites,qm eoꝶ vitã exẽplo eẽ oporteat aliis,Chriſtũq; regẽ imitãdũ,cuiꝰ vita ad oĩm gẽtiũ iſtitutũ ptineret.cõſtituit & ãnua ſalaria curię auditoribꝰ,ne ſordidũ qſtũ ſectarẽt,ſępiꝰ teſtatꝰ nõ poſſe fieri vt inedia laborãtes alieno abſtinerẽt,oblata recipiẽdi facĩtate.Fuit ĩ victu pcꝰ,bellico ſũptu ꝓfuſiſſimꝰ.Igit reputãs aĩo quãtũ ĩ Italia noui dñatꝰ ecclĩę ademiſſent,Egidiũ Cardinalẽ Hiſpanię gẽtis pſtãti ĩgenio virũ miſit ex Gallia ad Italię regulos & vrbiũ principes,q citra põtificis authoritatẽ dñatũ occupaſſẽt,bello pſequẽdos.Incidit Egidii aduẽtꝰ ĩ id tpſ quo veneti cũ Aragonũ rege & Cõſtãtinopolitano ĩpatore fœdꝰ ĩ Genuẽſes pcuſſerãt.Et iã Paganꝰ Aurĩꝰ Liguſticę claſſis ꝓfectꝰ aliquãto priꝰ belli ptes occupauit q̃ veneti cũ Aragonia claſſe circa Siciliã coiuerĩt,ĩde digreſſi grauẽ expti ſũt ĩ alto tẽpeſtatẽ,tenueſt tñ Metonẽ ĩ Pelopõneſo.Hinc pleno curſu ad hoſtẽ tẽdũt.Oppugnabat tũ Ligur Chalcidẽ ĩ Eubœa,quo certamine amiſerat ad mille & qngẽtos hoĩes.Is audito duaꝶ hoſtiliũ claſſiũ aduẽtu ſoluta obſidiõe ad Boſphori ãguſtias ĩſidẽdas cũ tota claſſe ſeſe ꝓripit,qbꝰ ĩſeſſis ſciebat futuꝶ vt & Perẽſibꝰ auxilio eẽt,& ĩ q̃tũuis opulẽtã hoſtiũ claſſẽ mĩto tutiꝰ dimicaret,locoꝶ ãguſtiis fretꝰ:Piſanꝰ ex Metõe cũ Pontio Aragoniæ claſſis ꝓfecto in Eubœã venit,ĩde Bizãtiũ ꝑ titurꝰ. Cęteꝶ ptinaci Aqlonis flatu plures dies interclusus deficiẽte cõmeatu retro ĩ Cretã abire coactꝰ ẽ,hinc q̃dragẽſimo poſt die ad prima veris ſigna Venetꝰ & ſocii armis & cõmeatu ĩſtructi curſũ ĩſtaurãt,Byzantiũ ꝑpetua nauigatiõe itũ ẽ.Venetę vrbis ãnales duas claſſes Byzãtiũ veniſſe aiũt,nec ſine nauiũ iactatiõe atq; his Gręcoꝶ tertiã adiũctã.Nec mĩto poſt cũ hoſte circa Perã dimicatũ cruẽto qdẽ marte, cęteꝶ neutro adhuc fortũa ĩclinãte dirẽptũ eẽ ꝓliũ.Blõdꝰ & alii q eiꝰ pugnę meminẽſt,Boſphori ãguſtias ꝓdunt a Ligure occupatas,ne ſi apto mari res gerẽda eẽt,a tribꝰ claſſibꝰ circũuẽtꝰ in orbẽ dimicare cogerẽt.De Boſphoranis ãguſtiis,deq; ĩpa noĩs rõne alio Rapſodię loco diximꝰ: Iidẽ illi a prĩa luce ad veſperã dimicatũ memorãt.Veneti ãnales tribꝰ diei horis añ occaſum,& ꝑ integrã noctẽ q̃ ſecuta eſt.pugnatũ ſignificãt.Adiiciũt Gręcoꝶ claſſẽ ex trãſuerſo inuectã,ne

Boſphorana pugna naualis.

pugna qdẽ cõſerta facile ceſſiſſe:Venetã & Aragoniã q̃rũ hęc trigĩta habuit triremes,illa totidẽ ac decẽ ãpliꝰ,a frõte cõgreſſas,actã arcto loco vt dimidiũ Venetaꝶ nauiũ ꝓliũ ĩire nequerit. fuit atrox pugna,atq; vtriq; calamitoſa,cęteꝶ Põtio cadẽte,Aragoniiſq; ob id pugnã remittẽtibꝰ,Veneti & ĩpi qa plꝰ nõ poterãt,Liguri ceſſere:ille pulchrũ ratꝰ ꝙ tres hoſtiles claſſes ſibi loco ceſſiſſẽt,Liguſtica vehemẽter cõuĩſa ĩ priſtinã ſe ſtationẽ recepit.Cecideſt ea pugna Stephanꝰ Cõtarenꝰ diui Marci ꝓcurator,Ioãnes Stenꝰ,& Benenatꝰ Bẽbꝰ,Pãcratiꝰ Adriaci ſinus ꝓfectꝰ, ex vulnere qđ in pugna accepat,nõ multo poſt expirauit.In qbuſdã ãnalibꝰ ſcriptũ repio Ioãnẽ Delphinũ q pugnæ interfuit,domũ veniſſe rei ad Boſphoꝶ geſtę nunciũ,atq; affirmare auſum Venetã claſſẽ eo ꝓlio ſupiorẽ fuiſſe,captaſq; ex hoſtibꝰ triremes duodetrigĩta,quarũ turmę ꝓfligatę in ꝓlio eẽnt,aliis alio caſu cõſumptis, ac ꝑter hos ex aliis naualibꝰ turmis plures numero aut cęſos,aut vulneratos,ex Veneta claſſe.IIII.triremes amiſſas,& cũ his circiter mille viros.ſed Blõdꝰ & cęteri externi eo quo diximꝰ euẽtu circa Boſphoꝶ dimicatũ ꝓdidere.Cõatꝰ ẽ dũ circa Bizãtiũ adhuc eẽt Piſanꝰ hoſtẽ ad pugnã elicere,veꝶ vbi nihil ex aduerſo moueri vidit,duabꝰ Liguſticis cũ cõmeatu oppſſis cũ ſua & Aragonia claſſe ĩ Cretã retro abiit,hic triremes laceras reſarſit.Ligur & ĩpe cũ male affecta claſſe nõ mĩto poſt domũ repetit.Phama Boſphoranę pugnę q̃ falſos rumores ſecuta ẽ,ingẽti mœſtitia Venetã ciuitatẽ affecit,ſed pſes nõ magis mœror q̃ pudor cõficiebat:ĩiquo aĩo ferebãt ꝙ Genuẽſẽ,quẽ ĩpi ſuo noĩe toties viciſſẽt,paucoꝶ temeritate q iniquo loco pugnã cõmiſiſſẽt,duoꝶ principũ potẽtiſſimoꝶ opibꝰ adiuti,nõ mõ nõ incõmõ aliquo affeciſſent,ſed clade etiã accepta turpiter ceſſiſſent loco. Nec ãtea q̃eturi videbãtur quoad Veneto noĩ eã ignominiã ademiſſent.Multi interea variiq; hincinde fuerũt conatꝰ,pluresq; Liguſticæ ꝑ occaſionem hoc vel illo loco oppſſæ.Cæterũ Piſanus ad delendã Boſphoranę

pugnę infamiã,cum.XX.Venetis triremibꝰoptime inſtructis in Siciliã ꝓficiſcit̃,hic Aragonia claſſe ſibi adiuncta,cui in Põtii locũ Bernardꝰ Caprariꝰ fuerat ꝑfectꝰ,in Sardiniã cõceſſit.Occur rit eo Ligur recẽtẽ victoriã adhuc ſpirãs,cũ tribꝰ &.XL.triremibꝰ ad pugnã paris,Antonii Gri maldi ductu,circa Corſicã cõflictũ eẽ aiunt qdã.Alii ad Calarĩ ĩ Sardinię ora,vñ Calaritanꝰ ſinꝰ Nõnulli ad cõgeriã mẽorãt,verũ vbicunq̃ loci res geſta ẽ,ſatis cõſtat vtrãq̃ claſſẽ vbi ſe ex ad uerſo ĩtuitę ſunt,ferociter ad pugnã ꝓceſſiſſe.Ligur qa aduerſus hoſtẽ mlto potẽtiorẽ circa Boſ phorũ ꝓſprime nuꝑ dimicaſſet(ĩiqdẽ trium claſſiũ triremes cẽtũ & ãpliꝰ numero cõflixerãt,etſi Gręci ne pugna qdẽ cõſerta ceſſiſſent)certã ſibi victoriã ꝓpõere:Veneti iniqtate loci nõ hoſtiũ virtute id accidiſſe rati,aut certamis illiꝰ ignominiã abolitũ iri volebãt,aut oẽs ad vnũ cadere. Augebãt & ſocii q pugnę cupidiſſimi erãt,Venetorũ aĩos:quo cõtigit,vt nõ minori ſit ferocia cõcurſũ q̃ viribꝰ,fuitq̃ ꝓlium pedeſtri & ſtatario ꝑq̃ ſiĩe,cõſertis manibꝰ cõminꝰ vnoq̃ ĩ loco res geſta eſt,ac poſt atrociſſimum certamẽ Genuẽſiũ rebꝰ porro afflictis,vix ꝑtoria nauis ex media ſuorũ ſtrage cũ vna aut altera Liguſticarũ reuulſa,ęgre fuga ſeruata ẽ. Cęterę vna &.XL.nũero aut media pugna depſſę ſunt,aut in victorũ ꝑtãtẽ venere,q̃s ad Genuẽſe nomẽ abolẽdum Vene tꝰ victor & ſocii iu alto cum ſuis turmis depſſere.Sic iu Genuẽſium rebꝰ ſe legiſſe aiunt qdã.Ego qa de maris impio nõ de vita dimicatio erat,vix adduci poſſum vt credã hoſtes in ꝑtãtẽ reda ctos tã crudeliter necatos,qđ & Veneti ſcriptores mihi ſignificare videnť.Hi authores ſunt vĩ hoĩm iugẽtẽ ĩ ꝓlio abſumptã:q vero in nauibꝰ,& in his Genuẽſium nobiles,ptim Venetias de portatos,partim in Hiſpaniã.Iidẽ tradunt duaſdetriginta hoſtiũ triremes captas,q̃ opinio mul tum diuerſa eſt ab ea q̃ ꝑrimo ẽ loco relata.Poſt mẽorabilẽ illã pugnã Veneti & Aragões duo Genuẽſium oppida iu Sardinia cepeꝛe,inde vtraq̃ ab altera diuerſæ domum abieꝛe. Ligur vna aduerſa pugna fractꝰ calamitoſa qdẽ & funeſta,ſuis opibꝰ acciſis ad alienas cõfugit. Florebãt tũ res vicecomitum oĩm maxime in Italia,quas Ioãnes vicecomes Mediolani & ãtiſtes & princeps magna indole,maioreq̃ rerum ſucceſſu,ad eã diẽ vehemẽter auxerat,ad hunc Genuenſes lega tos miſere,q vrbẽ,ciues,agrum,oẽſq̃ ciuitatis fortunas publicas & priuatas illiꝰ fidei traderẽt, poſtularentq̃ vnum illđ ꝑcibuſq̃ cõtẽderẽt vt ſe deditos aduerſus oẽm Venetorũ Aragonũq̃ tuereť iniuriã.& hi ira & odio ſtimulãtibꝰ ſic ſe libertate priuaꝛe ſua.Accepit libẽs eã deditionẽ vicecomes,ac deditos bñ ſpare iuſſit,pollicitꝰ fore vt nunq̃ Genuẽſes publici illiꝰ ſtudii in vice comites pœniteret.Deditionis huiꝰ phama Venetos adegit,vt nouo fœdere & ſocietate partes ſuas firmarẽt,Carrarieſium,Scalanorũ,Eſtẽſium,Gõzlacorũ,& in Hetruria Florẽtinorũ amicitiã & ſocietatẽ cõplexi,qđ eo faciliꝰ ſunt cõſecuti,quo vicecomitum opes finitimis (creuerãt enim plꝰ nimio)erãt formidoloſiores.Nec Genuẽſes poſt eã cladẽ acceptã diu quieuere,ſed quatuor eo rum triremes Adriaticum ſinum̃ ingreſſę,Farũ & Corcyrã Nigrã Delmatię adiacẽtes,improui ſo acceſſu fœde populatę ſunt,oppida in his capta ac direpta incẽdio abſumunt,mox & alię q̃ tuor domo affueꝛe,ad q̃rũ phamã Veneti.XIII.triremes expediunt,Nico.Piſanũ claſſi ꝑficiũt, cui in hoſtẽ ꝑfecto.X.alię adiectę ſunt:nã & hoſtiũ vires in dies validiores fiebãt,addidit inde Piſanꝰ priori numero.X.alias,quas Ioãnes Sãnutꝰ ductabat,ſic triũ & trigĩta triremiũ expleta eſt claſſis.Hmõi nauium numero fretꝰ Sardiniã Venetꝰ petiit,vt q̃ lõgiſſime domo bellum ꝓpul ſaret.Per idẽ tp̃s Paganꝰ Auriꝰ cum valida claſſe(iã eñ animꝰ integer fluxerat poſt illã cladẽ in infero mari a Genuẽſibꝰ acceptã)ſiue caſu ſiue cõſilio Venetorũ declinato occurſu,Adriacũ ſi num tumultuoſe ingreſſus,negociatorias aliquot ĩtercepit naues,in Iſtriã ĩde ꝑpetuo curſu de latꝰ Parẽtiũ capit,& diripit,& direptũ incẽdit.Eſtq̃ interim Venetiis magnope trepidatum:ex Iſtria Ligur ꝑfectꝰ negociatoriã vnã merce honuſtã ꝑcioſiſſima cepit,& mox alias q̃ſdã, ſed mi noris ꝑcii.Ferebãt Veneti ĩiquo aĩo,ꝙ q nuꝑ magno ꝓlio victi eẽnt,& ad ĩternicionẽ ꝑpemodũ cęſi,tãto ſtrepitu maria turbarẽt,& ĩ ipiſ ꝑpemodũ oclis ciuitatis. Verũ qa ſatis cõſtabat viceco mitũ opibꝰ Ligurẽ tã ferociter bellũ iſtaurare,vt eos aliquo graui negocio iplicarẽt,quo minꝰ Genuẽſibꝰ opitulari poſſẽt,cũ Carolo Boemię rege,cuiꝰ ſocietate vſi fuerãt Scalano bello,fœdus renouãt,hortãtq̃ vt pato exercitu in Italiã trãſeat ad vicecomitũ opes infriugẽdas. & Veneti hęc foris moliebãť quũ domi Dãdulꝰ priceps ãno fere.XII.ſuę adminiſtratiõis deſiit in huma nis eſſe.Marinꝰ Faleriꝰ dux abſens declarať.Fungebať is in Gallia apđ põtificẽ legati munere. nec ita multo poſt eã ducis creationẽ hoſtis iterũ Adriã ingreſſꝰ paucis nauibꝰ captis quas ſors obuiã tulerat,aliquãto tumultuoſiꝰ q̃ venerat retro abiit. Piſanꝰ q iã numeroſam agebat claſſẽ in ſuperũ mare reuerſꝰ tris Liguſticas triremes ĩter Gręcię ĩſulas opprimit.Ceterũ audito hoſtiũ aduẽtu(nã Ligur ſinu egreſſus recta nauigatiõe Venetũ petebat)ad Sapiẽtiã cõſedit,hic ſco

Calaritana pugna.

Att.deditione Genuenſium.

pulꝰverius eſt q̃ inſula Pelopõneſo adiacẽs,ineſt portꝰ multarũ nauiũ capax.erãt Veneto q̃nq̃
&.XXX.triremes:Liburnicę duæ &viginti.Ligur vbi hoſtẽ ĩ pꝛio ſtate exploratũ habuit, irre-
geto curſu ad eũ cõtẽdit dimicãdi ſtudio,erat Aurꝰ triremiũ nũero nihilo inferior. Forliuiẽſis

Sapientina clades. Prodigium ingens.

Blondꝰauthor eſt in apto mari dimicatũ,ac poſt difficile certamẽ victoriã penes Ligurẽ fuiſſe,
Piſanũ cũ.V.milibꝰhoĩm captũ.Veneti ãnales ſine pugna aut cęde vlla vniuerſam claſſẽ , pter
triremẽ vnã q̃ media trepidatiõę celeri fuga elapſa ẽ,in portu,ſubito hoſtiũ acceſſu oppſſã.Iã ſi
ſic eſt,eodẽ caſu videſ mihi Venetꝰab hoſte oppſſus,quo paucis ãte ãnis in Caryſtio portu fue
rãt Liguſticę naues ab eo intercluſę.Nec illũ vt video multũ cõſtat,fuerit ne tũc Piſanꝰ an aliꝰ
claſſis illiꝰpfectus.Fert pridie q̃ clades illa fuerit accepta,manifeſtis ſignis Veneto demonſtra-
tã,Coruoꝝ vim ingentẽ aiũt ſupra claſſẽ aduerſis agminibꝰ inter ſe cõflixiſſe,ac partẽ alteram
adeo vexatã,vt plumę cruorq̈ fuſus Venetas triremes reſpſerit, remigẽ ad hęc ex ſua ĩ pꝛimã
naui trãſilientẽ,ab ĩmani piſce exceptũ ac deuoratũ.Affecit nũciꝰacceptę cladis ęq̃ ac debuit ciui
tatẽ,vulgo credere faterip actũ eſſe de re Veneta,ſi hoſtis victoriã ſecutꝰvrbẽ annauigaret, qñ
nõ claſſis,nõ turmę nauales,nõ vlla pſidia adeſſent,qbꝰ vis hoſtiũ inhiberi potuiſſet. Nec pñs
metꝰpaſſus eſt ciuitatẽ iacere,cõfeſti q̃tuor triremes inſtructę ſunt q̃ ſinui pſidio eẽnt,hæ confe
ſtim in altũ eductę tris Liguſticas pdandi ſtudio ĩ Iſtriã vſq̈ pgreſſas,curſu auerterũt.triremia
illa q̃ *Sapientina* clade euaſerat.p eos dies ab Liguſtica vna Grimoalda cognomine,circa Pelo-
põneſum capta eſt,inde paucis diebꝰalterã,& mox aliam ex Venetis Ligur oppreſſit,ſucceſſuq̈
blãdiẽte in Iſtriã vſq̈ curſu euehiſ,ſed triũ Venetarũ occurſu audaci conatu inhibitꝰ,metu re
tro auertit curſum.Nec foris dũtaxat res Veneta eſt p id tps iactata,gn domi etiã atroci cõiu

Cõiuratio Faleriana.

ratiõe in diſcrimẽ adducta.Fuit res eo ppior piculo,quo maiorẽ q̃ vnq̃ alias cõceptũ facinꝰ ha-
buit authorẽ.Faleriꝰdux,qd ſatis cõſtat,maieſtatis cõuictus,cũ capitibꝰ cõiurationis ſecuri eſt
pcuſſus,qdã alto mari depreſſi ſaccis inuoluti,indici nõ ſolũ venia data eſt,ſed mille auri nũmi
ãnui ex publico decreti:Ioãnes Gradonicus cui Naſoni cognomẽ fuit,ĩ Falerii locũ dux ſurro-
gatꝰ.Septẽ Venetæ triremes p id tps Bernardi Iuſtiniani ductu multa Genuẽſibꝰ dãna intule-

Pax Venetorum & Genuen.

rũt,moliebanſq̈ adhuc maiora,quũ pax inter vtrũq̈ pplm cõpoſita eſt ãno q̃nto ex quo tertio
recurſum fuerat ad arma,& cũ Bernaboue &Galeacio q Ioãni vicecomiti ſucceſſerãt,bellari de
ſitum.Fuerãt hi ipſiꝰ antiſtitis ex Luchino fratre nepotes.reſtituti ſunt hincide captiui,quoq̈
Genuẽſes duo milia nũero cuſtodia educti,vno agmine Magdalenę,cui lux illa fuit ſacra,Pha-
nũ cũ cęreis adiuere,ſalutẽ ſuã diuę gratulaturi.ſcdm eã pacẽ Genuenſes a Galeacio & fre põ
tificis ſuaſu defecere.Et Caloiãnes p idẽ tps Cõſtãtinopolitanũ recepit impiũ, Caracuſino q vi
illũ occupauerat.Cataluſii Genuẽſis opa eiecto,quo merito Ligur Mitylene cũ Leſbo inſula a
Caloiãnẽ dõatꝰẽ.Rõę eadẽ tẽpeſtate nõ minor motꝰq̃ Bizãtii extitit,Frãciſcꝰcui cognomẽ fuit
Baroncello,in Rõana ciuitate haud ignobilis,Ioanne Vrſino & Petro Colũna ſenatoria digni-
tate eiectis,tribuni nomẽ occupat,titulũ vſurpat haud multũ a Rẽciano diuerſum.Frãciſcꝰ Ba
roncellus dei gra almæ vrbis tribunꝰſecũdꝰac Romanꝰcõſul.Innocentiꝰ factꝰ certior de iis quæ
Romæ acciderãt,ad temeritatẽ hoĩs infringẽdã Renciũ ſiue Laurẽtiũ potiꝰ,alii Cencium ſcri-
bunt,vinculis ſolutũ(fuerat is paucis ante annis idẽ facinꝰ adortꝰ)Romã ire pcepit ad tribu-
natum repetẽdum,nec põtifex ſua eſt deceptus opinione,hõ facinoroſus domum reuerſus,nobi

Rencii tribuni cędes.

lium fauore fretꝰ,tribunũ e Capitolio eiicit,electũ atq̈ in poteſtatẽ redactũ ĩterficit,tribunatu
potiſ.Cęterũ Colũnẽſes inſectari adortꝰ,eodẽ ipſe loco deturbatꝰ,quũ mutata veſte fugã molire
tur,inimicoꝝ incurſu interficiſ.ſcdm Rencianã cædẽ vnicus creatꝰẽ ſenator ad annum Guido
Iordanus.p quod tps Carolus Boemiæ rex in Italiã trãſgreſſus ferreã coronã Mediolani ade-
ptus eſt,Romã ide pfectꝰ ea cõditione a duobꝰſummi ordinis antiſtitibꝰ eſt Cæſareis inſignibꝰ
ornatꝰ,vt cõfeſtim Italia abſcederet.Poſt Caroli diſceſſum cõtinuo Egidius pontificis legatus
oĩa recepit oppida q̃ noui principes in Piceno &Flaminia nup occupauerãt,qbuſdã ratum fecit
principatũ,q obſequẽtiores in Romanã ſunt eccl'iam & põtifices iudicati,& ĩ his Galeotũ Ma-
lateſtã,Guidonẽ Polẽtanũ in Flaminia, Varanẽſes ĩ Piceno,Ordephalos ex Foro Liuii & Foro
Popilii & Cęſana deiecit,qm põtificũ dicto parũ obtẽperaſſẽt.Eſt Egidiꝰ Foroliuiẽſi vrbe adeo
delectatꝰ,vt ibi põtificiã pecuniã ex Gallia miſſam,velut publico ęrario,locauerit.Miſerat põdꝰ
ingẽs auri & argẽti Innocẽtius põtifex ex Gallia,vt Italiæ arces inſtaurarenſ & iã Egidiꝰĩcre-
dibili ſucceſſu cõſecutꝰerat,vt mlto pacatiorẽ obtineret puinciã q̃ acceperat,quũ ſucceſſor ẽ il-
li datꝰArduinus Burgũdius Ciſterciẽſis abbas,vir magis religiõi tuẽdæ idoneus q̃ prouinciæ
adminiſtrandæ, quo accidit,vt poſt Egidii ex Italia diſceſſum,confeſtim ſit ad arma recurſum.

Piſani Florẽtinũ agrũ populant. Et Bernabos Mediolanẽſiũ princeps Bononiã bello adorit, quã
vicecomitibꝰ ſubiectã Aulegianꝰ qdã Cluniacẽſi abbati ꝓdiderat, Firmiũ mercedis loco habitu Varii morus. Sed dũ vicecomes Bononiã & Rhegiũ bello ꝑmit: Ciſterciẽſis legatꝰ Gõzacis, Eſtẽſibus, & tus Italiæ.
Scalanis ĩ ſocietatẽ belli aſcitis, Brixiã inuadit: q̃ Scalano bello vicecomitibꝰ ceſſerat vt ſupra ẽ
demõſtratũ. Vicecomes Bononia relicta Brixiã celeriter aduolat, vt ſuos bello leuaret, ad Mõtẽ
clarũ ſub eiꝰ acceſſũ dimicatũ eſt, fuitq̃ ea pugna Bernaboui parũ ꝓſpa, qppe q atroci ꝓlio ſuperatus ægre vrbẽ tueri potuit. Sed dũ hæc circa Brixiã gerũt, Florẽtini Piſanos ꝓlio fũdũt ac
fugãt militibꝰ mercede corruptis. Criminabant Piſani Gãbacurtas ꝙ occaſionẽ hoſti ꝓbuiſſet
ſeſe illis inſinuãdi cũ maligne ſtipẽdiũ ab his militi redderet, eſtq̃ ex ea re tãta illis ĩuidiã orta a
ciuibꝰ, vt Agnellus aduerſę factiõis princeps q p id tp̃s exulabat, in Gãbacurtarũ inuidiã ſit in
vrbẽ reſtitutꝰ. Sub Agnellii reditũ Gãbacurtę vrbe eiiciũt, nec ita a multo poſt Florẽtini Piſaniq̃ pacificati ſunt ex Innocẽtii authoritate. Hetruria rebꝰ pacatis Rõæ tumultuari cœptũ ẽ ſenatoriis comitiis, potẽtiſſimi qq̃ ambibant eã dignitatẽ. Ad diſcordiã igit̃ tollẽdã pontifex extraneũ hoiem ſenatorẽ dedit ciuitati, Raimũdũ Ptolemæũ ciuẽ Senẽſem, q magiſtratum annuũ
geſſit. Inciditq̃ adminiſtratio illa pegrini hoĩs in annũ ſalutis. M.CCC. atq̃ vndeſexageſimum.
Rõani externi hoĩs regimẽ pertæſi, ſeptẽ viros ſibi creãt q ciuitatis ſtatũ reformarẽt, ad quẽ mo Septẽuiros
tũ cõprimẽdum Innocẽtiꝰ ſenatorẽ creat Vgonẽ Luſignanicũ Cypri regẽ, rñc ad bellũ in Tur Ro. creant.
cos ꝓficiſcẽtẽ, cui illud primũ iniunctũ eſt negociũ Septẽuiralis ꝑtãtis ex vrbe tollendæ, adeo
ſuſpectꝰ fuit põtificibꝰ oĩs priuus Romanoꝝ magiſtratus. Quod bellum p id tp̃s in Turcos pararet, aut cuiꝰ auſpiciis, parũ cõptũ habeo, ſed ęquũ eſt credere ſæpiꝰ ex Gallia auxilia recẽteſq̃
armatoꝝ manꝰ miſſas iis q circa Rhodũ & Cyprũ ꝑpetuũ cũ Turcis bellũ gerebãt. Sed dũ pontifex Rõanoꝝ motibus it obuiã, interea Anglii Gallis in Pitirienſi agro magno ꝓlio ſuperatis, Anglii Galeoꝝ regẽ cũ Philippo filio capiunt, quos Edoardus ea qua fuit magnitudine animi, cõditiõe di los ſuperãt.
miſit, vt bello abſtinerẽt. Cęterũ Galli haud multo poſt ad arma recurrẽ, Edoardũq̃ iterũ ſollicitãt, Angliꝰ reſũptis armis Pariſios obſidet, ardebatq̃ vt ſiqñ alias Gallia funeſto bello. Quæ terere
interea Innocentius qñ Gallicis opibꝰ vti nõ poterat Anglico bello occupatis, in Italia bellũ in
Turcos cõparare. Cæterum claſſe opus erat in primis, quã nõ Piſani ornare poterãt, quippe qui
iã in armis eſſe cũ Florẽtinis, aut certe nõ multo poſt futuri erãt. Nec Veneti, quoꝝ opes cõmodius id põtifici & Chriſtiano noĩ ꝓſtitiſſent, ab armis quieſcebãt ꝓmoleſto implicitri bello, id q̃le
fuerit, & cum quo geſtum ſuus poſtea locus declarabit. Torq̃bãt pontificis animũ hmõi Italiæ
incõmoda, eoq̃ magis quo ſpei minus relinq̃bat id bellum p alios inſtruẽdi, peperit hæc ſollicitudo grauẽ illi morbum, quo cõfectꝰ nono ſui põtificatꝰ anno obiit. Sub eiꝰ exceſſum eſt inſolẽs VRBAſolis defectio facta eſt, q̃ vnq̃ antea hoĩm memoria. Vrbanus quintus in demortui locum ſuffi nus. V. põ.
citur, ſed dum Innocentius moritur, Vrbanuſq̃, vt fit, ſuffragio creatur: Veneti interea p difficile cum Lodouico Pannoniæ rege bellum gerebant, belli huius origo ex eo orta eſt, ꝙ hi nauigium illi in Italiã aduerſus Ioannam reginam traiicere volẽti, publice negaſſent. id plures autumant. Ego vetus de Delmatiæ poſſeſſione certamen potius fuiſſe arbitror. Verum ſiue hæc ſiue illa fuerit, Lodouicus ingẽti hoĩm numero in Delmatię vrbes imiſſo, vno tpe Iaderam, Sicũ,
Spalatrum, Traguriũ, & Enonã obſidiõe cingit. Erat ea parte res ſatis prouiſa a Venetis, & eã
ob rem hoſtis minus formidabilis, diuerſa igit̃ via Pannon ingreſſus, fœdere cum Carrariis occulte icto, cum cẽtũ armatoꝝ milibꝰ Italiã inuadit. Affuerũt Lodouico & ab Auſtrię duce auxilia, & ab Aqleienſi antiſtite. Defecerũt ad regẽ cõfeſtim Collatini comites, & alii plęriq̃ reguli. Taurifiũ a
Gunianũ & Saciliũ, ſiue Sacellũ ſit potiꝰ, Pannon ad deditiõnẽ metu cõpulit. Taurifium inde ca Lodouico
ſtra admouet. Firmauerãt Veneti ad primã aduẽtãtis regis phamã eã vrbem ꝓſidio, hæſit itaq̃ oppugnat.
hic bellum. Interea Gradonicꝰ dux morit̃, quũ annũ vnũ & aliqd ampliꝰ tenuiſſet rẽpublicam.
Ioannes Delphinus abſens fit inde princeps. Erat is Taurifii, vrbẽq̃ ꝓſidio obtinebat. Defendebatur interea is locus a Venetis tam valide vt rex lõgioris obſidionis tædio in Pannoniã retro
abierit, parte vna copiarũ ad obſidionẽ relicta. Veneti qa ſatis cõſtabat Carrarios ictum cũ rege
fœdus habere, cõfeſtim a Lodouici ex Italia diſceſſu, magiſtratũ quem ad id tp̃s Patauii habuerant, domum reuocãt, cõmercio vrbis Patauinis interdicunt, acceſſunt & Germanoꝝ cohortes
aliquot ſtipendio inauthoratas, q̃ per Vicẽtinoꝝ fines ingreſſæ, quum ad Medoacum cõſediſſent, ab hoſte q eoꝝ acceſſum ꝓſenſerat, quum nihil tale ſuſpicarent̃, ſubita vi fuſæ ſunt magnaq̃ cum ſtrage diſſipatę. Nec multo poſt induciæ in qnq̃ mẽſes cũ hoſte interceſſere, qbꝰ ineuntibꝰ miſſi ſunt in Pannoniã, Andreas Contarenus, Michael Phalerius, & Bonitẽdius ſcriba, qui

cũ rege de pace agerent,ſed pax teneri nõ potuit.Inducijs itaq; exactis,Serauallũ ĩ hoſtiũ po-
teſtatẽ vẽit.In Delmatia quoq; ĩgẽs ẽ clades accepta,Spalatrũ,Sicũ,Traguriũ & aliapleraq; op
pida ad hoſtẽ defecere,eſt & Iadera furto a Pãnone inita.Enona tãta rei frumẽtariæ ĩopia a Io
anne Iuſtiniano defenſa eſt,vt a nulla ciboꝝ obſcœnitate ſit interim ab oppidanis & ꝓſidiariis
tẽperatũ.Delmatia magna ex pte amiſſa,rebuſq; circa Taurifiũ piclitãtib⁹, Veneti pacẽ cũ Lo-
Pax cum Lodouico rege: douico rege,ſi nõ honeſtã & quã ipſi optaſſent , at neceſſariã & ad pſentẽ fortunã accõmodatã
his cõditionib⁹ſanxere:vt qcqd vltra Phanaticũ ſinũ Dyrrachiũ vſq; tenuiſſent, regi cederent;
circa ſinũ citraq; Veneti haberẽt.& hæc in ora:in mediterraneis rex Venetis reſtitueret qcqd
Celſus dux: circa Taurifiũ illis ademiſſet.& Veneti p hęc graui bello leuati ſunt.Morit interea Delphin⁹
pricceps quũ ãnos qnq; rẽp. tenuiſſet.Laurẽtius Celſus dux inde creat⁹ eſt,qnquageſimus octa-
uus in ordine,vel vt alii colligũt,ſexageſim⁹.Celſo principe Creta iſula a Venetis defecit ob tri
butum inſulanis impatum,orta eſt defectio a Venetis coloniis,qb⁹authoribus Græci Leonat-
dũ Dãdulũ ducẽ(is erat vt hodie ſumm⁹in inſula magiſtrat⁹) ĩ pſtẽ redactũ cuſtodię tradũt
negociatorias naues q̃ ſub vindemiarum tempus eo venerant,intercipiunt.Duplex legatio eſt
in inſulã miſſa,tẽtatũ an Cretẽſes nullã maiorẽ vim expti imperium recipere vellẽt.Cętex quũ
nihil inde pacati reſpõderet,authores defectiõis hoſtes reip.iudicati ſunt, claſſis magno ciuita
Bellum Creticum.: tis ſtudio inſtructa,mille eqtes,peditesq; duplo maiore nũero pter copias nauales ad bellũ miſſi
Buchin⁹Vermius Veronẽſis vir ea tẽpeſtate fortiſſim⁹his dux datus eſt.& Veneti p hęc bellũ
infert.In Creta qđ multũ ad victoriã cõtulit,nõ vn⁹ab initio fuit colonoꝝ cõſenſus,quo conti
git,vt q nobiliũ rẽ ab initio nõ pbaſt,pri⁹q̃ bellari cœptũ ſit, in ſuburbana loca & caſtella q̃ in
inſula poſſidebãt,ſeceſſione facta cõceſſerint,ne tã nefario bello intereſſent.Fuit ea ſeceſſio,quũ
aliis,tum Grecis ipſis maiorẽ in modum ſuſpecta.Arreptis itaq; armis Calergi cuiuſdã ductu ĩ
eos graſſati,pleroſq; clari nois ĩterfecere,eſtq; eoꝝ cędes Calergi dãnatiõe vindicata,ne Græci
nobiliũ cruori ĩſueſcerẽt.Cũ grecis ad Stroboliũ mõtẽ poſt Vermii appulſũ eſt dimicatũ,fuitq;
ea pugna Venetis pſpera,atq; vno loco re bene geſta Candax vrbs recepta ẽ,authores defectio
nis ſecuti pcuſſi,cæteris venia data.tã celeris victoriæ nunci⁹ adeo publice & priuatĩ Venetiis
ẽ lętãter audit⁹,vt q in vinculis erãt cõtinuo ſoluti ſint,& virgines plęręq; ĩopia laborãtes pu
blico ære matrimonio locatæ:ludi plurib⁹dieb⁹celebrati tãto nobiliũ adoleſcẽtũ ſtudio,vt non-
nulli pfeſſi ſint inſumptum a ſe in id ſpectaculũ qngẽties aureũ nũmũ.Sub id tpſ quo Creta pa
Cornarius.: cata ẽ:Celſus quũ triẽnio princeps fuiſſet mortẽ obiit.M.Cornari⁹,ſiue q Corneliũ p Cornario
Recẽs Cretenſium defectio.: ſcribũt,Celſo ſurrogat.Nec Cretę inſulæ ſtat⁹multũ ĩde quieuit,ſed ab hoib⁹Græci gñis & pau-
cis latinoꝝ recẽs defectiõ orta,totã pene inſulã breui a Venetis alienauit. Reparato itaq;,bello
ſępe & vario euẽtu vtrinq; eſt dimicatũ,incubuitq; interim ois fere recentis belli conatus circa
Laſithos mõtes,pugnatum & in Siuritis,& ad Milopothamum,poſtremo victi circa Anapolim
Gręci in fidẽ rediere.De authorib⁹defectiõis vt ante,ſumptũ eſt ſuppliciũ, & ad oẽm noui mo-
tus materiã ĩ futurum tollẽdã,ex Anopoli & Laſithis veteres accolę in aliã inſulæ partẽ migra
re iuſſi ſunt.Et Creta inſula p hæc pacat biẽnio ab nouiſſimo illo defectionis motu,eſtq; hmõi
victoriã Cornarii ducis interit⁹cõtinuo ſecut⁹.Habuit principat⁹ille annos duos & octo men-
ſes.Andreas Cõtarenus inde dux fuit.Tergeſtini inter initia principatus huius a Venetis defe
An.Contarenus.: cere,oppugnatiq; ſunt terra & mari.Cæterũ lõga laborioſaq; obſidiõe fatigati,certis cõditioni
bus ad obſequium rediuere.Sed dũ Veneti bis Cretã inſulã,& mox Tergeſtinos ad imperium re
trahũt:Vrban⁹põtifex q Clemẽti ſucceſſerat,oĩm primũ ad res Italię tuẽdas aĩm adiecit.Egi-
dio quẽ ex Italia a Clemẽte reuocatũ diximus, priſtinã adminiſtrationẽ reſtituit. Is vt magno
erat animo,in Ciſalpinã Galliã reuerſus,Scalanos,Eſtenſes,Gonziacos & Carrarios in Berna-
bouem cõcitat , a quo Mutinẽſes vno tpe & Rhegiẽſes bellu premebantur,eſtq; nõ multo poſt
totis vtrinq; virib⁹dimicatũ,magnoq; vict⁹prælio vicecomes ſauci⁹ex acie aufugit.Plærıq; vi-
Vicecomes ab Egidio vict⁹,& qui cũ eo capti.: ri illuſtres qui illi⁹ſtipẽdium merebãt,aut fœdere obſtricti ſocia cum eo arma iunxerãt,ſunt eo
pῆlio capti,& in his Andreas Pepulus Bononienſis,ſed patria eiectus:Synibaldus Ordephalus,
Paulus Mirãdulanus,Guido Folianic⁹,Accio Corrigiẽſis,Guilielmus Gaualcabos Cremonen-
ſis:& quod eã victoriam adhuc nobiliorẽ fecit,captus eſt pῆlio Lodouicus Bernabouis filius no-
th⁹.Venerunt nõ multo poſt a Galliæ,Angliæ,& Cypri regibus legati poſtulãtes vt vicecomi
ti pacem Egidi⁹ redderet.Acceꝛſiti ſunt ſocii principes Cæſenã a põtificio legato, vbi pax oĩm
cõſenſu cõſtituta eſt,ſed ea parũ fida & ob eã rem non diuturna.Enimuero Ioanne Aucuto,q
Vicecomitũ ſtipẽdiũ merebat,Florẽtinoꝝ res hoſtiliter vexãte,cõtinuo bellũ ĩ Italia renatũ ẽ,

Afflixit Aucutus Thuſcꝰ copias ad Miniate oppidum graui ꝓlio. Ceterū ne Florētini ſcđm eā pugnam maiorē aliquā cladē adirent, cōfeſtim Thomas Obicio cū auxiliaribꝰ copiis Egidii iuſſu trāſiit in Hetruriā. Aderāt Obicioni tria milia eqtū, atq; ingēs peditatꝰ, qbꝰ fretus viribus haud multo poſtq̄ in Hetruriā venit, in Aretii & Cortonæ finibꝰ cū Aucuto ferociter cōflixit, quatuor horis dubio marte pugnatum eſt, poſtremo peditum robore cōnixus Obicio hoſtē fudit, fuſum cū multa cæde & ſtrage ꝑſecutus vehementer afflixit. Sena milia eqtum Aucuto eo prælio fuiſſe dicunt, quorum pauci numero hoſtē euaſerint. Tā nobilis victoria nō ſolum Florētinos erexit, ſed qcunq; etiā Italiæ pricipes a pōtifice ad id tps defecerāt, in fidē rediere. Erātq; res Italiæ in hoc ſtatu, quū Venetis nouū eſt bellū cū Carrariis ortum, primū de finibꝰ ambigi cœptum, īde animis altercatiōe mutuoq; odio ad bellū accenſis Veneti arma inferunt Rainerii Vaſchi ductu, quē magno ſtipēdio ex Hetruria accerſiuerāt. Populat Vaſchꝰ Patauinū agrum inde ad oppugnationē cōuerſus aliquot ex hoſte oppida breui ſubegit. Reuocat Carrarꝰ princeps graui bello preſſus Lodouicum regē in partes belli ex fœderē, eſt & ꝑ eum Albertꝰ Auſtriæ dux fœderi aſcriptꝰ. Nec ita multo poſt vis ingēs Pānonum in Italiā effuſa, oīa Venetorū circa Tauriſium cęde & incēdio fœdāt, eſtq; ad Anaxum fluuium a Vaſcho duce infelici ꝓlio dimicatum, ac ſcđm eā pugnā Vaſchus Venetis legatis itaꝰ ꝑ quos nō liceret quum vellet ex occaſione bellum adminiſtrare ſe impio abdicauit, alii qa in ſuſpitionē veniſſet ꝙ parum ſyncera fide rē Venetā ad id tps adminiſtraſſet, abrogatum aiunt illi impium. Albertꝰ Corrigiēſis & Petrꝰ Fōtana alternis diebꝰ in caſtris impitarunt. His ducibꝰ cum Stephano Trāſiluano, regiarum copiarum duce, & Carrariis Veneti ī Tauriſino agro iterum cōflixere, fuitq; hac pugna ſuperior Italus, Pānones fuſi fugatiq; ſunt, multi ex his cæſi, multi etiā capti & in his Trāſyluanꝰ cum nobiliſſimis qbuſq; Pānonum, capti ſunt Patauinorū plęriq; nobiles cum Carratienſium ſignis. Nec ita multo poſt Lodouico ſuos ex Italia reuocāte, Carrarii pacē qbꝰ Veneti legibꝰ dedere, cupide cōplexi ſunt. Atq; ꝑ hæc intra annū eſt cū Patauo debellatum: quieuit inde aliq̄diu res Veneta, ſed id ocium vt breuiꝰ eſſet Leopoldi Auſtriæ ducis ſubita ꝑ Feltrēſes ī Tauriſinū agrū eruptio effecit, Tauriſinorū res & loca vrbi circuniecta ꝓdæ & populationi ceſſere. Cām illati a Leopoldo belli nō reperio, ſed Carrariis inſtigātibꝰ, cū qbꝰ Albertꝰ eiꝰ dux gētis ꝑ Lodouicū regē fœdꝰ & ſocietatē iſixerat, videri pōt bellū illatū, ne qđ laxamēti Venetis eſſet a re bellica, q̄q̄ & Tauriſiū, qđ Scalanis adēptū hi iure belli ſuū fecerāt, ſollicitare eā gētē potuerit ad arma induēda. Veneti Eſtēſiū auxiliis ſuiſq; copiis freti, Iacobi ductu cognomēto Caballi, ex Verona accerſiti, Feltrēſiū fines ingreſſi, ad vrbē vſq; ꝓdabūdi ꝓceſſere, eſtq; Feltrū oppugnatiōe tētatum, ſed dū Caballꝰ Feltrēſibꝰ iminet, vna Venetorū cohors a Leopoldo q Beluni tunc erat, circa Baldinā turrim ſubita vi opprimit, eratq; id bellū lōgiꝰ ꝓceſſurum animis vtrinq; accēſis, ni Lodouicus Pānoniæ rex interceſſiſſet, cuius interuētu Veneti & Leopoldus in duos annos inducias pepigere. Nec multū inde tēporis interceſſit, quū ne nō ſemꝑ vna ciuitas in motu eſſet, bellum multo infeſtiſſimū pluriū principū cōſpiratiōe eſt Venetis ortum. Lodouicus rex cū Genuēſibꝰ, Carrariis & Aquileienſi antiſtite, cuiꝰ erat oīs Carnorū regio, in Venetos fœdus ꝑcuſſit, q his nouis terroribꝰ circūuēti, iā eīm cū Lodouico induciæ exierāt, & cū Auſtraſiis mox paulo exituræ erāt, vt in tā ꝑiculoſi belli expectatione hoſtili metu aliqua ex ꝑte leuarent, cū Leopoldo redeūt in gratiam, firmāq; ſanciūt pacē, eiꝰ gētis negociatoribꝰ, quos ab initio belli in carcerē cōiecerant, dimiſſis. Reſtituuntq; ſimul aliquot circa Feltrū loca, q̄ priore bello hoſtibꝰ fuerant adempta.

Io. Aucutꝰ magno ꓑlio vincitur.

Pannon Italiam inuadit.

Venetorū victoria.

Cōſpiratio ingēs ī Venetos.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS NONÆ, LIBER NONVS.

CAVSA belli cum Genuenſibꝰ renouādi Tenedi, fuit inſulæ poſſeſſio quā Veneti Caloiāne imperatore ab Andronico filio in carcerē cōiecto (fuerat Caloiānes Venetī noīs amiciſſimꝰ) a præfecto arcis traditam accepere. Satis cōſtabat eā Andronicū Genuēſibꝰ dediſſe, qbꝰ impulſoribus vſus fuerat, inde adiutoribꝰ, ad patrē imperio deturbādū & iā eo miſſi fuerant q Andronici noīe inſulā Liguri traderēt, quibus reſpōſum eſt Tenedū Caloiānis eſſe nō filii, & cū his iuſſi ſunt cōfeſtim inſula excedere, occurrit eo Andronicꝰ, vbi Venetorū ꝓſidio arcē teneri auditū eſt, ſtruxeruntq; Genuēſes aliquot triremes adoleſcētis noīe, vt res aliena nō ſua geri videret. Andronicꝰ eruptione ex oppido facta, cū ſuis ad naues cōpellit bellicis opibꝰ circa arcē amiſſis. Hac ꝓcipue cauſa impulſus

Vrbani pō tiſicis ī Italiā acceſſus

Carolꝰ ipator in Italiā venit.

Brigida mulier ſanctiſſima. Ieſuatorum religio.

GREGORIus pō. XI. Bandereſii Romæ.

Ligur ad euertēdas Venetoꝝ opes, cum Ludouico rege, Carrariis, & Aquileiēſi Antiſtite, fœdꝰ
& ſocietatē iunxit, impēdebatq; huiōi belli molesta Venetis, quum Vrbanꝰ pōtifex ex Gallia in
Italiā venit quarto ſui pōtificatus anno, cauſa Italię illi adeſidę fuiſſe tradiť, vt terrā ipſam ſuo
interuētu pacaret. Cęterū miror id quoſdā ſcriptū reliqſſe, quū ipſa terrarum maxime qeſceret
nec Genuēſes, & q cum his in Venetos fœdꝰ pcuſſerant, adhuc bellum oſtēdiſſent, vt Italia pa-
cata opus eſſet. Venit ille quodcunq; ſecutus negocium, ſubq; eius acceſſum Egidius, q tā pul-
chre & ſalubriter rē eccliæ ad id tempus adminiſtrarat, Viterbii fato deceſſit. Carolus, audito
Vrbani in Italiā reditu, cum vxore & liberis Alpes trāſcēdit, authores quos ſeqmur, parū com
pertū habuiſſe videnť, venerit ne Carolus cū pōtifice in colloquiū, nec qđ rei ſecutus Romam
adierit, facilis eſt cōiectura, quum iā antea inſignia impii eſſet adeptꝰ, tñ illi tradunt, ab eo Ro-
mā petenti Lucā Piſanis, Florentinis Miniate adēptum. Ipſe (qđ ſatis cōſtat) tertio mēſe q̄ vene
rat trās alpes abiit, grādi a Florētinis pecunia accepta, vt bello abſtineret. Fuit annꝰ ille, quo Vr
banus pōtifex & Carolus in Italiā venere, milleſimus ab humanæ ſalutis exordio trecēteſimus
duoq; deſeptuageſimꝰ. Vrbanus Apoſtoloꝝ capita ex ádyto iu aptū relata, duobꝰ argēteis lo-
culis īcluſit, ad arā maximā Lateranēſis baſilicę multa cerimonia collocauit, ibiq; hodie viſunť,
quū ſtatis ſolēnibuſq; diebꝰ populo ſpectanda pferunť, ipſe Romā pfecturus, cōſilio tū redeūdi,
Ioānē Aucutū olbꝰ copiis, q pōtificiū merebāt ſtipendiū, præfecit, vt rē eccleſiæ in Italia tuere
tur. Reuerſus inde in Galliā anno ſui pōtificatus nono aliqua ex parte circflacto Maſſiliæ mo-
riť, vt alii ſcribūt Auinione. qdā authores ſunt Vrbanū ſub id tps migraſſe e vita quo Brigi-
da Suetię prīceps mulier ſanctitate inſigni Romā voti cā venit. Quinto huiꝰ pōtificatus anno,
ſextus & ſexageſimus fuit ſupra trecēteſimū ac milleſimū humanę ſalutis, Ieſuatoꝝ deuotio Se
nis orta eſt, colligebanť ab initio domeſticatim, ſimplici habitu amicti multa innocētia & pieta
te viri victū ſibi labore & opa q̄ritātes. Hos Vrbanꝰ Pōtifex ad ſe Romā vocatos de cerimonia
& vite inſtituto appellauit, cognouit rē totā & pbauit, deditq; vt alba tunica vterenť, tegmen
to capitis albo cū lacinia q̄drata a ceruice ad hūeros deiecta, cinguntť ad hæc ſcortea zona, nu
dos alioq; pedes ligneo ſocculo inferiore pte muniūt, datū inde eſt vt canuſinū palliū tunicę ſu-
piectū ferrēt, Aplici ab ſitio clerici nūcupati. hi neq; ſacris initianť, neq; celebrāt miſſarū ſolen-
nia, tñ orationi vacāt, Ieſuati ab eo dicti φ Ieſu regis ſummi freqūes ſit nomē in illoꝝ ore. Fue
rūt tā pie rei authores (vt qdā ſcribūt) Ioānes Colūbinꝰ & Frāciſcꝰ Vicētiꝰ Senēſes ābo in bea
toꝝ numerū relati: ſecutꝰ inde Ioānes Tuſſianēſis, & Antoniꝰ Senēſis, hic Fulginei Antiſtes, ille
Ferrariæ, vterq; ſanctitate inſigni. Ieſuatoꝝ cōuētꝰ plerīq; numero in Italia. Gregoriꝰ q id nomē
vndecimꝰ a primo tulit, pōtificiā eſt inde ſedē adeptꝰ, fuit is Clemētis ſexti nepos & Baldi iu-
riſſciētiæ peritiſſimi auditor. Senator ad hęc Rōæ vnicꝰ & ſemeſtris, quū Bādereſii ciuitatē admi
niſtrarēt. ſic eñ tūc Germanico verbo dictos repio, q nunc regionū capita dicunť, a vexillis qbꝰ
in bello vtebanť, inter ſe diuerſis, vt decuriæ ſigno internoſcerenť aliquo, vox ipſa adeo inoluit,
vt Bāderā militare ſignū nūc quoq; tota vocet Italia. Inter initia pōtificatꝰ huius, Veneti Ge
nuēſeſq;, ob eā quā dixi cām, quarto inter ſe bellare cœperūt: Victor Piſanꝰ cū. XX. triremium
claſſe, vt pcul domo bellū diſtineret, in orā inferi maris delatꝰ, in Antiate ſinu aduerſꝰ. X. Ligu-
ſticas cōflixit, ſed Venetarū nauiū ne dimidiū qdē pugnauit, cęteris ſubita tēpeſtate diiectis, q̄
ſub ipſm tps pugnę validius ingruit mari, eſtq; p duas horas certatū, demū victꝰ Ligur ſex ami-
ſit naues, & in his ptoriā, qua Lodouicꝰ Feſcius claſſis pfectus eſt captus, ac pter hunc ex nobi-
lioribꝰ. XX. nūero in Venetoꝝ poteſtatē venere, remiges ſociiq; nauales octingēti, alii ſexcenti
numero aut cæſi, aut fluctibꝰ abſorpti ſunt, nec Venetis incruēta obtigit victoria. Sub id tēpus
Carreti marchio Bernabouis auxilio fretꝰ, Albingaunū, qđ nūc Arbingā vocāt, Aulū & Caſtrū
Frācum de Genuēſibꝰ occupat. Sed is haud multo poſt cum Ligure in gratiā reuerſus oīa reſti
tuit. Genuēſes poſt cladē illā circa Antiū acceptā, Petrum & Dominicū Fregoſios in cuſtodiā
cōiiciūt: Nicolaū Gualcū ducē creāt, claſſi Lucianū Auriū pficiūt. Cęteꝝ dū hęc Genuę fierēt
interea Carrariēſes hinc bellū Venetis inferūt, inde Aqleienſis Antiſtes. Hi pter Bernabouem
Vicecomitē, q Genuenſibus infenſus erat ob eoꝝ defectionem, & Petrū Luſinianum Cypri in-
ſulæ regē, neq; ſocium vllū neq; amicum habebāt, etſi regis opibꝰ nunq̄ Vicecomitum nōnihil
eo bello vſi ſunt ad Liguſticam orā infeſtandā. Carrarii principis & Aquileiēſium copię ex cō
poſito circa Taruiſiū cōſedere, & Genuēſes nō mlto priꝰ Auguſtā ī Cypro vrbē occupauerāt.
Cauſa inimicitiarū regis cū Ligure īde orta eſt, φ quū Petrinꝰ Cypri rex in Auguſta coronatio
nis ſuę pōpā duceret, adeſſentq; Venetoꝝ & Genuēſiū prætores, q in ea vrbe, aliiſq; eiꝰ inſulæ

emporiis,ſuis vterq; ciuibꝰ,q negociorũ cauſa illic eſſe,ius dicebãt,orta iter eos cõteriõe de ꝓceſſu & digniore loco ſcd̃m regẽ tenẽdo,vtriſq; in aduerſum tẽdẽtibus,oritur & tumultꝰ quo Genuẽſes cęſi pulſiq; ſunt ex tota iſula,rege in Venetã cauſam multo ꝓpẽſiore ꝙ Liguſticã,in quo video regis cõſiliũ a qbuſdã accuſari,ꝗ quũ pro impio & poteſtate qua ſuo regno pollebat certamẽ accẽſum tollere potuiſſet,maluerit alere ꝙ extiguere.Genuẽſes ergo.LX.triremiũ claſſe ad id iſtructa,Petri Fregoſii ductu,q Dominici erat ducis frater.ſũt q tradãt hũc primũ Genuę ad Venetorꝫ imitationẽ ducẽ creatũ.Fregoſius ſubito iu inſulã appulſu Auguſta potitus eſt.Habeo quoſdã authores regẽ ipm cũ vrbe veniſſe i Genuẽſiũ poteſtatẽ,atq; i Liguriã abductũ,reſtitutũ & ide i regnũ,ſed prius tributariũ factũ.alii ſubita vi ſubactũ tributũ his annuũ ꝓmiſiſſe memorãt,Auguſta quã ſemel occupauerãt,illis relicta.Sed vtcũq; res acta ẽ,Ligur qđ inter oẽs cõuenit,Auguſtã tenuit,ꝓceſſitq; hic Cypriꝰ motus nonnihil quartũ bellũ Liguſticũ. Nec multo poſtꝙ Auguſta Genuẽſibꝰ,ꝑ eũ modũ quo diximꝰ,ceſſit,Bernabos Vicecomes cũ Venetis egit,vt filiã Cyprio regi deſpõſam,ſex triremiũ comitatu ad virũ deueherẽt,ipe i tris mẽſes obtulit eqtes mille & octingẽtos ad Genuẽſiũ res domi laceſſendas. ſunt q Vicecomitis claſſe puellã dicãt i Cyprũ delatã,ſed Veneti annales quos ſeqmur,rẽ vt a nobis ꝑdita eſt digerũt.Fuit regia ſponſa apud Cornelios i hoſpitio,ꝙdiu Venetiis cõmorata eſt,ſex itaq; Venetis triremibꝰ & quiq; Cypriis quas rex miſerat,hinc ꝓfecta Cyprũ icolumis tenuit.erat tũ rex ad Cerauniã,nũc Cerinũ dicũt,hic cũ trierarchis Venetarũ nauiũ egit,magnã mercedẽ pollicitus vt Auguſtę portũ exiprouiſo irrũperẽt,ipſiq; a mari,Cyprii a terra,vrbẽ vno tpe oppugnarent, manifeſto illorꝫ errore,q literis ꝑdiderũt regiã ſpõſam a Bernabouis claſſe in Cyprũ deuectã. Occuparũt ſex Venetę triremes portũ cũ quinq; mercenariis,qbus rex vtebat,tres Liguſticę ꝙ in portu ſtabãt,ſubita ſunt vi oppſſę,eſt & vrbs oppugnatione tẽtata.Cęterũ Cypriis parũ nauiter a terra operã nauãtibus,cũctãtiuſq; muros ſubeũtibus,Veneti cũ multa cęde ſunt a mœnibus repulſi,ac toto portu telorꝫ multitudine eiecti,ſic vrbe parũ feliciter tẽtata,Veneta claſſis i Syriã tenuit curſum,Spina regia,naui magnitudie & phama iſigni,obiter ex hoſtibꝰ capta & cũ ea ꝓcioſiſſima merce.Sed quũ ꝓcul domo hęc fiũt,Piſanꝰ interea claſſis ꝓfectus Catarum expugnat.Affuit nec multo poſt Ligur hoſtis cũ claſſe ad bellũ iſtructa,q Venetũ obuiã factũ, & a ſiuus igreſſu arcere conãtẽ,varie ludificatꝰ,Tragurinũ iſedit portũ . Nec res Veneta tãtũ mari hoſtiliter iceſſabat,ſed vno eodẽq; tpe hic Genuẽſes Delmatię ſeſe iſinuãt,ide Cattarii ſociorꝫ auxiliis aucti,Mẽſtram oppidũ vrbi ꝓpinquũ mĺta ope oppugnãt,ſed locus Venetorꝫ ꝓſidio valide eſt defenſus,ſimulq; Piſanꝰ a mari ꝑ idẽ tꝑs Sicũ vi capeũ diripit.Iam eñ Lodouicus rex,q fœdus cũ Cattaris & ſociis occulte ictũ habebat,ex cõfeſſo erat hoſtis,in eius itaq; inuidiã Venetꝰ Sicum hoſtiliter direpeũ incẽdit,eſt & Traguriũ oppugnatũ,ſed fruſtra, Genuenſibus,q regi iũcti erãt fœdere,& portũ & vrbẽ tuẽtibus.Fuit itaq; oppugnatio illa Venetis non ſolũ irrita,ſed triſtis etiã & ignominioſa,quippe q a muris hoſtiũ reiecti ſunt cum cęde mĺta,& ad naues cõpulſi.Cęterũ Piſanꝰ hinc ꝓfectus Arbam inſulã recepit,iude Traguriũ repetitũ,ſed recẽs ille conatus nihilo fuit priore ꝓſperior.Et hęc ꝑ id tꝑs in mari geſta:principio alterius anni duæ Venetæ onerariæ,cõtra publicã fidẽ illis datã,ſunt apud Anconẽ in portu a duodecim Liguſticis oppſſę.Piſanꝰ patrũ decreto tota Apulię ora frumẽtatus , onerariis domũ cũ tritico dimiſſis,ipſe cũ cętera claſſe in Hiſtrię ora cõſedit.Interea qnq; triremes ad bellũ iſtructę,Caroli Zeni ductu,i orã iferi maris domo ꝓficiſcũt,vt res Genuẽſiũ ex ꝓximo iſeſtarẽt, laborarẽtq; ipſi quoq; ꝓpingore bello.Et Veneti ꝑ hũc modũ terra mariq; ſuarũ rerũ ſatagebãt, quũ i Hetruria noui bellũ oritur.Pratẽſes ſe in libertatẽ vindicare volẽtes, Ioannẽ Aucutũ cũ exercitu accerſunt põtificio legato haud inuito.Cęterũ Florẽtinorꝫ pecuniis mutatus Aucutus,Pratũ ingreſſus,authores defectionis capite multauit,ide res eccleſiæ libertatis titulo adortus , breui tenuit,vt Typhernates,Peruſini,Tudertini,& alię plęręq; ciuitates a põtifice defecerint.Occupat iterim Granariolũ Fauẽtini agri Aſtorgius Mãfredus,ad quẽ opprimẽdũ põtificis legatus Ioãnẽ Aucutũ miſit ex Bononia.Fauebãt nihil obſcure Aſtorgii conatibus Fauẽtini & Bononiẽſes,quorꝫ ꝓſidia ꝓcitus Aucutus Fauẽtiam hoſtiliter diripuit,oppidanos ſine ætatis aut ſexus diſcrimine militi trucidãdos dedit,ſolũ vrbis Nicolao & Alberto Eſtẽſibꝰ vẽdidit. Põtifex nouo Italiæ motu ꝓcitus Gebennẽſem antiſtitẽ legatũ miſit i Italiã,& cũ eo ſex Gallorꝫ equitũ milia.Hibernarũt hi in Ciſalpinã Galliã ꝓgreſſi i Foro Cornelii,fuerũtq; hiberna illa tã tumultuoſa,vt oppidani Gallorꝫ iniuria exagitati,quingẽtis ſubito tumultu interfectis, cęteros ꝓcipites actos muro & portis excluſerint.Galli ſuorꝫ cęde iritati , nõ multo poſt per arcẽ immiſſi,

Bernabouis filia.

Res in Delmatiæ ora geſtæ.

vrbē occupant, qua potiti, ꝑter virgines & matronas florentes ætate ad ſtuprū relictas, cæterā multitudinē ferro trucidāt. Forliuiēſes vicinæ vrbis excidio perculſi, ne ipſi quoq; legati ſtultitia cladē aliquā inſignē adirēt, Ordephalos in vrbē accipiūt, a qbus ſtrenue defenſi ſūt. Tū Gregorius reputās aīo oīa mala, q̄ Italia pateret, pontificū abſentia euenire, de Gallia relinquēda aīo agitabat, quū forte antiſtitē quēdā in ꝓximo ſtātē intuitus, ab eo q̄ſiuit qd eſſet q̄ tādiu ſuā eccleſiā nō inuiſeret, nō eſſe boni paſtoris dictitās diutius a ſuo grege abeſſe, tū ille fatis tēpeſtiue, tu vero pōtifex qui aliis exēplo eſſe potes & debes, cur tādiu a tua quæ Romę eſt, abes eccleſia?

Pōtificia ſedes Italiæ reſtituitur.

Perſtrinxit Gregorii animū tēpeſtiua vox illa, ita vt paulo poſt. XX. triremib⁹ in Rhodano inſtructis, diuerſū negociū aſſimulās, ne Galli ſuū īpedirēt digreſſū, quoꝝ magnoꝑe īterérat curiā penes ſe eē, cū oī clero ī Italiā rediit, āno ex quo ī Gallia eē cœpat ſeptuageſimo. Fuit hic ann⁹

LXX. annis abfuit Ro. curia.

quo Italię reſtitutū eſt pōtificiū decus, ſeptuageſimuſſeptimus ſupra trecēteſimū ac milleſimū, ab eo q prim⁹ humanæ ſaluti dedit exordiū. Haud dicere eſt q̄ gratus fuerit Rōanis pontificis reditus, quū nō ſolū vrbis ædificia ſitu & vetuſtate cōſumpta eſſent, ſed ciuitatis mores eē deflerāt q olim fuerāt. Subito itaq; & vrbē īſtaurare adort⁹ eſt pōtifex, & Italię ſtatū pacatiorē reddere. Florētini qb⁹ Gregorii ī Italiā reditus haud ꝓinde grat⁹ fuit, ob ea credo q̄ ī nobiliſſimaꝝ vrbiū ab eccleſia defectione, eoꝝ vt ferebaſ īpulſu nuꝑ euenerāt, cū Bernaboue paterno & auito hoſte fœd⁹ paciſcunſ, & Aucutū ab eccleſia alienatū ſtipēdio accerſunt. Notauit pōtifex Florētinos anathemate, ī quo ea vſi cōtumacia dicunſ, vt ſacerdotes qb⁹ erat ſacris īterdictū, cōtra ius faſq; diuinis operari coegerint, tū pōtifex & ipſe ad arma cōuerſus exercitū cōparat, vt his bellū inferret. Cęterū Genuēſiū Venetorūq; diſcordia īpedimēto fuit, quo minus bellū īntulerit. Eniuero dū Gregorius totis pontificię dignitatis viribus laborat ex duoꝝ populoꝝ manib⁹ ferrū excutere, dū ad vtroſq; mittit, amborūq; audiuntur q̄relæ, veſicæ dolore victus moriſ, anno ſui pōtificatus ſeptimo.

Viri illuſtres.

Fuerūt ea tēpeſtate in re literaria clari Ioānes Boccacius Florentinus, Certalda domo, vir copioſo īgenio, & cuius varia extāt ſtudioꝝ monumēta, Ioānes Rupeſſin⁹ Minoritanę ꝓfeſſiōis, Thomas Cōſtātinopolitanus antiſtes Carmelita, Simon Caſſianus eremitani ordinis, oēs theologica doctrina illuſtres, gppe q plura ī eo genere ſcripſere.

Origo noui ordinis.

Orta eſt ꝑ idē tp̄s noua eremiticę pietatis cōgregatio, nil fere habitu diſtās ab diui Hieronymi ſecta, q̄ alio eſt a nobis loco mēorata. Cæterū iis q Gregorii pōtificatu eē cœperūt, ex ſcapulari amictu tenuis pēdet lacinia in humeros reiecta, calceatus fere cōmunis, cætera q̄ & Hieronymianis. Petr⁹ qdā vir Hetruſcæ gētis, ac Piſis nat⁹, noui huius inſtituti author, q ad hūc ſuā ipſi originē referūt, huius filii vocari volūt, nec adeo multi numero, vtpote re adhuc recēti, qnq; & .xx. cōuēt⁹ huic familię, quadrīgēti circiter initiati, nec Italię limites res adhuc ſupgreſſa eſt. Efflagitare Rōani nouū pōtificē Italici generis, veriti ne curia in Galliā remigraret. Erāt tredecim Gallici ſāguinis in ſuꝑmo ordine antiſtitū, q haud dubie pōtificē ſui corꝑis creaſſent, quū quatuor dūtaxat Italici eſſent, niſi popportune eſſet īter illos variatū, quo accidit vt Bartholomeus Neapolitan⁹

Vrbanus VI. pont.

Barēſis antiſtes, abſens fit pōtifex creat⁹, q Vrbanus ſextus dici voluit. Fremere Gallici antiſtites, fraude & vi ſibi pōtificatū e manib⁹ extortū calūniari, dimiſſo itaq; cōcilio cōtinuo ſeceſſio facta eſt, ſequērēq; Rōano populo qdā ei⁹ ordinis ī Adriani molē cōceſſere, alii ad mōtes ꝓlapſi ſūt. Vrſinus antiſtes ad vicū Valeriū, alii Varronis appellāt, ſeſe ꝓripuit, ſperās eo tumultu fore vt ad ſe pōtificiū dec⁹ deuolueretſ, ſed paucis dieb⁹ pœnitētia adducti ſeceſſiōis authores ad obſequiū redeūt. erat ī Vrbano magna ſeueritas, odiſſe ac palā inſectari īmoderatiores magnorū ātiſtitū ſūpt⁹, effrænatas cupiditates. his offēſi Gallici noīs viri q ſuꝑmo illi erāt ordini aſcripti, ſpecie vitādi ęſt⁹ ex vrbe digreſſi Fūdos abiere, vbi pōtificis creationē īfamare adorti, vt violētā miniſq; ſibi nō volūtario ſuffragio expſſam, Vrbanū ī ordinē redigere, pſeudo pōtificē appellare, mox ī vnū coeūtes, Ioāna regina iuuāte, nouū ſibi pōtificē creāt Gebēnenſem antiſtitē, Clemētē ſeptimū vocāt, hinc nouū ſchiſma ortū, hīc diuerſa prīcipū ſtudia, diuerſi vrbiū fautores, iā & Gallic⁹ exercit⁹ a nouo pōtifice īmiſſus ad res ecclię ſuo noīe recipiēdas, Romę appropiquabat.

Nouum ſchiſma.

Hūc vrbana multitudo veniētē ad Salariū pōtē ꝓlio excepit, īcōpoſitoq; agmīe irruit in pugnā, fūdunſ Romani, mītaq; cęde & trepidatione pulſi ī vrbē refugiūt, nec multi īde dies īterceſſere, qb⁹ iidē cū eodē hoſte ad Marinū oppidū iterū cōgreſſi, Gallos ad ſatietatē occidere, ita vt vix ex tāto nūero & exercitu reptus ſit q acceptā ſuis nūciaret cladē. hęc fuit illa Galloꝝ man⁹, q̄ a Gregorio pōtifice cū Gebēnēſi antiſtite fuerat ī Italiā miſſa, vt loco nō multū diuerſo eſt demōſtratū. Sed dū res ecclīæ duoꝝ pōtificū diſcordia laborāt, Veneti magno a Genuēſibus īcōmodo affecti ſūt. Inſederat Piſanus claſſis ꝑfect⁹ Polanū portum, ex Appula illa frumen

Gallorum cædes.

tatiõe reuerſus,cuius ſupra mẽtio facta eſt,habebat ille vnã &.XX.naues ad bellũ iſtructas,&
in his qnq̃ aliquãto cæteris craſſiores,q̃ cariuis ſtabãt iuerſis palmigatui ſubiectę,eratq̃ Vene
tus huic opi itẽtꝰ quũ quatuordecĩ Liguſticæ mille paſſus a portu repẽte apparueſt ꝓximũ ꝓ
mõtoriũ circũactæ,& iã pugnã ciebãt.Venerãt ꝑ eos dies.X.aliæ triremes ĩ ſupplemẽtũ claſſis
Liguri,de quarũ aduẽtu nihil adhuc Venetꝰ reſciuerat,eas hoſtis poſt ꝓmõtoriũ ſubſidio loca
uerat.Piſanꝰ nihil minus q̃ ĩſidias veritus,prioris eñ claſſis numerus ante oculos obuerſabat,
iuſſis qnq̃ illis q̃ ĩ manibꝰ erãt ad ꝓliũ expediti,atq̃ eueſtigio ſequi,ipſe cũ cætera claſſe ĩ Ligurẽ
vehit,fuit aliq̃diu anceps ꝓliũ,cõciditq̃ prĩo cõgreſſu Aurius claſſis ꝓfectꝰ, eſtq̃ ꝓtoria nauis
eo cadẽte oppſſa:tũ Ligur,ſimulata fuga,Venetũ a portu diſtrahit,tractũq̃ ad locũ inſidiarũ,a Pugna na-
frõte & a laterībꝰ ferociter circũſtitit,reſtitit itrepide quoad triremes illę,ĩ qbꝰ oĩs ſpes ſita erat ualis.
ſubſidii,& q̃ pone ſeq debuiſſẽt,Venetã claſſem ab hoſte circũuẽtã ĩtuitę ad dexterã flexerunt
Venetias verſus,tũ Veneti q ꝓlio degrauati ęgre hoſtẽ ſuſtinebãt,ſuoꝝ auxilio deſtituti,haud
dubie ſuccũbũt.Piſanꝰ medio certamĩe reuulſus & ipſe fugã occupat,qndecĩ Venetæ triremes
cũ naualibꝰ turmis ĩ hoſtiũ ꝑtãtẽ venere,ad duo milia hoĩm capta dicũt eo ꝓlio,& ĩ his plærīq̃
nobiles,cęteri aut ferro,aut mediis fluctibꝰ merſi occubuerũt.Pauci nũero ꝓximũ littus nando
tenuerũt.trierarchĩ q pugnã detrectarũt,quũ ſuis ſubſidio eẽ debuiſſent,poſtq̃ Venetias appul
ſum eſt,ĩ carcerẽ cõiecti ſũt,eſt & Piſanus claſſis ꝓfectꝰ,patrũ decreto cuſtoditus, q̃ inexplorato
ad pugnã exiuiſſet.eãq̃ temere initam poſtremo detrectaſſet.Nec Ligur ea victoria potitꝰ quie
uit,quin reparata cõfeſtim claſſe,captiuiſq̃ nauibꝰ Delmatico remige ĩſtructis,octo & quadra-
ginta triremiũ expleuit numerũ,nec ab initio eſt vniuerſa vſus claſſe,ſed ꝑte nauiũ celeriter de-
ducta,Humagũ in ora Iſtrię occupat,mox Gradum & Caprulas Venetiis vicinas cepit, ꝑgit
inde ꝓcul ire,onerariãq̃ vnã in Syria,merce honuſtam,adeptus in conſpectu vrbis diripit,dire
ptam incẽdit.Inde dextrum littus tenẽs,Palęſtinã metu hoſtiũ deſertã occupat, poſtremo Clo
diã oppugnare adortus ægre eſt ĩde ab oppidanis & ꝓſidio repulſus,hic Delmatia repetit,quo
nuꝑ venerat Petrus Aurius ex domo miſſus,vt mortui fratris loco claſſis ĩpio ꝓeſſet.Is octo &
quadraginta triremibꝰ minoribuſq̃ nauigiis cõfeſtĩ eductis,ꝑpeti curſu Iſtriæ & Iapidiæ oram,
mox & Venetũ litꝰ ꝓteruectꝰ,tumultuoſe Clodię Foſſę portũ ĩſedit.Affuit ex cõpoſito Car- Clodia foſ-
rariꝰ cũ cõmeatibꝰ & auxiliis,ſuꝑuenerũt & ab Aq̃leiẽſi ãtiſtite aliquot cohortes,ſic hoſtis mul ſa capitur.
titudine abũdãs vrbẽ ferociter ĩuadit,q̃ paucis diebꝰ magna ſuoꝝ cęde,ſed hoſtiũ m̃lto maiore
potitꝰ eſt,ſex milia oppidanoꝝ militũq̃ ꝓſidiarioꝝ cęſa,Inde Laurétũ cepit Ligur,poſtremo Me
tamaucẽſẽ portũ qnq̃ milibꝰ paſſuũ ab vrbe cũ tota claſſe ĩſedit. Veneti Clodia amiſſa ſtudio
& irreq̃eto ope nõ ſolũ ea parãt,qbꝰ vrbẽ tuerent,ſed qbꝰ etiã ꝓcul ĩde hoſtẽ arcerẽt. Victor Pi
ſanꝰ cõfeſtĩ carcere educit,aliis aliud munus iniũgit,mari,terra,ſtagno,ciuitas laborat . Carolꝰ
Lodouici regis ꝓneceſſariꝰ cũ decẽ milibꝰ Pãnonũ & ſocioꝝ appẽdicibꝰ Tauriſiũ circũſidet,atq̃
ita Veneti terra & aq̃s ꝓmebãt.Cęterũ ĩ tãto ſęuiẽtis fortunę ſtrepitu ſemel dũtaxat pax ab his
tẽtata ẽ,q̃ cũ talis ꝓponeret,vt nihil ꝓter vitã hoſtis Veneto reliq̃ret,ira ex ĩdignitate rei orit,
ex ira tuẽdę libertatis ſtudiũ,atq̃ oĩa extrẽa audẽdi,priuſq̃ hoſtibꝰ cederet.Quũ oĩa Venetorũ
tp̃a ab vrbe cõdita,ad n̄ram vſq̃ ętatẽ cõſidero,nullũ vnq̃ tp̃s ĩcidit,nec res vlla in q̃ magis Ve
neta virtꝰ enituerit,vt neſcias maior ne afflictę ciuitati affuerit ĩ aduerſis cõſtãtia,an ĩ laboribꝰ
robur,an ĩ cõſiliis ſolertia.Enĩuero paucis diebꝰ repata claſſe cũ hoſte ſępiꝰ ĩ ſtagno dimicãt,q-
bus certaminibꝰ q̃dã authores ſũt hoĩem Germani ſãguinis,ignobilẽ alioq̃, tũ primũ Bõbardæ Bombardæ
vſũ Venetis oſtẽdiſſe,cui a ſonitu ſit nomẽ ĩditũ,hm̃õi machina haud vno loco Veneti iã ĩde vſus.
vſi dicũt ad hoſtẽ ꝓcul leceſſendũ.q̃ Genuẽſes clade,qm̃ id malũ adhuc vulgo ignotũ eẽt,haud
mediocriter affecti ſũt:prĩo itaq̃ Metamaucẽſi ſtatiõe Ligur metu deiectꝰ Clodiã repetit,quem
Venetꝰ mox paulo adortꝰ tã valide ab oĩ ꝑte clauſit,vt nõ Carrariẽſiũ opes,nõ Liguſtica claſſis
bis Clodię admota obſeſſis auxilio eẽ potuerit.Lõgũ ſit & ab ĩſtituta ſtili breuitate alienũ,ordi Venetorũ
ne explicare,q̃ iterĩ ꝑtiũ cõſilia,q̃ terũ vices,quoties & q̃vario marte ſic ſępiꝰ hĩc ĩde circa Clodiã & Ligurum
dimicatũ,quoties conatꝰ ſit Ligur ĩ aptũ euadere,& a Venetis ꝓhibitꝰ. Periit Auriꝰ hoſtiũ dux conatus cir
interea,perierũt m̃lti viri fortes,alii alio caſu.Sed dũ ad Clodiã foſſam ꝑ hũc modũ bellat,Caro ca Clodiã.
lo cũ exercitu ĩ Pãnoniã abeũte,quẽ Lodouicꝰ rex Vrbani põtificis rogatu erat ĩ Apuliã miſſu
rus,aduerſus Ioãnã reginã,q̃ Clemẽti pſeudo põtifici fauebat,Tauriſiũ m̃lto ꝑtinaciꝰ eſt aduer
ſus Carrariũ hoſtẽ & ſocios defenſũ.Et ꝓcul domo Carolus Zenus m̃lta ꝑ id tp̃s ꝓclare geſſit.
Primo circa Siciliã,ĩ ipſa Tyrrhenię ora m̃ltas Ligurũ onerarias oppſſit,Ide hoſticum ingreſſus
oẽm Ligurię orã a portu Venetꝰ Genuã vſq̃ fœde poplatꝰ eſt.Sũt & Vicecomitũ armis Genuẽ
ſes eodẽ tp̃e laceſſiti,Venetoꝝ cã,Adortꝰ Vicecomes Pulceferã vallẽ hoſtiliter oĩa ꝓdatus eſt,

Cęterū auro,vt ferẽ,a Genuēſibꝰ corruptus,nulla alia re memorabili geſta,retro abiit: miſit tū
nō multo poſt Aſtorgiū Fauētinū ī eūdē hoſtē,q ſubita Genuenſiū eruptione fuſus fugatuſq;
eſt,veniſſet & dux ipſe ī victorꝫ poteſtatē,niſi cucullo amictꝰ ꝑiculo ſeruatꝰ eſſet. Iuuit Michael
Iuſtinianꝰ rē Venetā ꝓcul domo quatuor triremibꝰ fretꝰ,quas circa Helleſpōtū ab initio belli
decreto patrū ductabat,iuuerūt & ſex alię triremes,q̄ poſt Zeni digreſſum domo abſceſſerāt,cu
ius ductu nō habeo dicere.Hę magno hoſtiū icōmodo,ꝑ orā ſupi maris euagatę,ī pōtū poſtre
mo curſum tenuere,ac circa Byzātiū Caloiāni,q Andronicū filiū in Perā cōpulerat,ꝓpportu
nā ī recipiēdo impio operā nauarūt.Sūt q ſcribāt ī Venetorꝫ gratiā Caloiānē Perā oppugnaſſe,
vt ea quoq; ꝑte Genuēſes aliquo icōmodo afficerent,ſed locus ab Andronico Turcorꝫ Bulga
rorūq; ſocietate & auxiliis freto,valide eſt defenſus,tāq; terroris patri icuſſum eſt,vt ī Genuen
ſiū ꝑtes trāſire ſit coactꝰ.Sub id tpſ Zenus Tenedū appulit,quo paucis diebus vndeuiginti Ve
netę triremes q̄ ante Clodię expugnationē aliæ alius ductu fuerāt domo ꝓfectę,velut ex cōpoſi
to cōuenerūt,ꝓceſſit hic Venetarū nauiū appulſus Caloiānis defectionē,quo cōtigit,vt Alber
tutius Piſanꝰ,Caroli & aliorꝫ cōſenſu cū aliquot triremibꝰ ſuppetias tulerit Caloiāni Perā op
pugnāti.Has ego illas triremes fuiſſe arbitror,q̄,vt primo eſt loco ſignificatū,qdā ſuppſſo ꝓfe
cti noie,domo poſt Zeni diſceſſum ꝓfectas ꝓdiderūt,q̄ late Adriacū Ioniūq; ꝑuagatę,Perēſi de
mū oppugnationi īterfuere.Poſt Albertutii digreſſum Carolus cū cætera claſſe Rhodū petiit,
duabꝰ triremibꝰ ad Tenedi ꝓſidiū relictis:ex Rhodo Venetus Cyprū tenuit,ex Cypro trāſmi
ſit ī Syriā,pleriſq; īteri ex hoſte nauibꝰ īterceptis.Sedebat Zenus ī Berythano portu,quū Cre
Art.nūciū. tēſis ad eū nauis venit cū publicis literis,qbꝰ factus eſt certior de Clodię amiſſione,patriaq; nō
nihil a Ligure obſeſſa,ꝓperaret itaq; ſuis opē ferre,maturato opꝰ eē,nequa maior clades cūctan
do adiretẽ.Cōmotꝰ tā atroci nūcio Zenꝰ cōfeſti ex Syria ꝓfectꝰ celeri curſu Cyprū repetit,hinc
digreſſus quū Rhodū ꝓteruehereẽ,Coetheā vnā Liguſticā expugnat,q̄ neq; maior vlla,neq; di
tior fuit tēpeſtate illa.ꝓſpa īde vſus nauigatiōe ꝓpportune ſuis circa Clodiā laborātibꝰ affuit,
nā eo res venerat,vt Veneti q Clodiā terra & aqs circūſedebāt,rerū oīm īopia adacti,hoſteq; ꝑ
grauātre,biduo ſoluturi eſſent obſidionē,niſi ꝓpportunꝰ Zeni reditus ſuorū aīos cōfirmaſſet.
Nullꝰ opa magis eo bello enituit,q̄q̄ Cōtarenꝰ princeps ſupra ætatē obſidione illa laborauit.
Reportauit & Victor Piſanꝰ magnū nomē ex Clodia recepta.Tenebat adhuc obſidio,quū Tha
deus Iuſtinianꝰ cū.XII.triremibꝰ iuſſus ē onerarias naues ſequi,q̄ ad frumētū coemēdū ī Apu
liā mittebanẽ.Is Carnorꝫ orā ꝓteruehēs Gradū recepit,ꝓſpera īde vſus nauigatiōe Sypontū te
nuit.Hic quū Venetꝰ ſederet,audito Liguſticę claſſis aduētu,aliquot naues frumēto honuſtas
domū ꝓperare iubet,cęteras onerarias demerſit,ne illis Ligur potireẽ,ipſe cū ſex triremibꝰ,cęte
rę eū ꝓſidiarię alio frumētatū diuerterāt,cōfeſtī portu egreſſus ī altū abiit Venetias petiturus
Cęterū īſtituto curſu ſubita tēpeſtate excuſſus,Sypōtū repetit,affuit nec mlto poſt Ligur,eſtq;
circa portū plures horas dimicatū.Poſtremo ſupante hoſtiū mltitudīe,Thadeus cū cētū aliis
capiẽ,cęteros vicinitas vrbis texit,naues igni corruptę ſunt. Inde ad Ficulanū portū eſt itū,vbi
ſex alię Venetę triremes ſtabāt,vt phama erat.Hic victor Ligur ſucceſſu exultās,quū parū cō
ſiderate ſubiiſſet portū,facultatē ꝓbuit Venetis ſeſe ad fugā expediēdi,qnq; vna poſt aliā prima
trepidatiōe dilapſę altū tenuerūt,vna hoſtē effugere nō potuit,turmę nauales q̄ Sypōtū fuerāt
metu cōpulſę,terreſtri itinere Clodiā venere,vbi adhuc Venetꝰ ſedebat,q̄q̄ res iā ad exitū ſpe
ctabat.Ligur lōga obſidiōe domitꝰ,fameq; & laboribꝰ cōfectus,deditionē fecit decimo menſe q̄
vrbē ipſam vi cepat,quo tpis ſpatio plurimi ex his,alii aliis caſibꝰ,ſed fame multo plures deſide
rati.Tria milia Genuēſiū fuiſſe dicunẽ,q poſtremo dediti ſunt,cæteri Patauini Delmatici noīs
Ligures Venetiis publice cuſtoditi vſq; ad exitū belli.Fuit hic annꝰ quo ꝑ hūc modū ad Foſſā
Clodiā bellatū ē,octogeſimꝰ ſupra trecēteſimū ac milleſimū ſalutis . Clodia dedita Ligur cum
claſſe,quā eo fruſtra admouerat,qđ ſemel atq; iterū fecerat,vt ſuis auxilio eēt,vbi rē ꝑditā ſēſit
in Iſtriā trāſmiſit,ſub cuiꝰ appulſū Tergeſte paucorꝫ exulū ꝓditiōe eſt a Venetis alienatū,arcē
Ligur a fūdamētis diruit,vrbēq; ꝓter exulū domos hoſtiliter diripit , direptā ac male affectam
Agleiēſi tradidit antiſtiti hūdā.Hinc retro īpetu auerſus,Clodiā repetit,vbi oīa ſibi obſepta ī
uitꝰ,ſeuū litꝰ relegēs,ante vrbē ī ꝓcīctu ſtetit,cōfeſtī dimicaturus,ſi ſibi pugnādi copia fieret.
Cęterū quum nihil ex vrbe moueret,ī Carnorꝫ orā auectus claſſem Marranenſi portu reſarſit,
mox hic digreſſus Polā vi cepit,captā magna ex ꝑte icēdit.Hac Veneti clade adacti aliquāto ce
leriꝰ q̄ aīo deſtinarāt,claſſem ī apertum emittunt ſeptē & quadraginta triremiū,& cū his biremes
aliquot eductę.Ligur ad tā validū hoſtiū apparatū territꝰ,vbi Venetus appropīquare dictꝰ eſt

vrbe crudeliter direpta Iaderā cōceſſit.creuit Veneta claſſis breui,ita vt cētū circiter magnarū
nauiū ſit numerus explet⁹,eratq; Victor Piſanus tā validę claſſis pfectus,aderat & Caball⁹ Ve
ronēſis cui⁹ opa fida ſtrenuaq; fuerāt Veneti vel ī extremis ſuis reb⁹ vſi,ſub primū igiť ī Iſtriā
appulſum Tergeſtū receptū eſt ac direptū ī exulū inuidiā,qdā annales Iuſtinopolim nō Terge
ſtū captū,ſignificāt.Polā inde claſſis admota,quo tpe Ligur Arba potitus eſt.Venet⁹ ex Iſtria
in Delmatiā pceſſit,vbi quū Iaderę īmineret,indicio cōpertū eſt.X.Liguſticas triremes ī Apulię
ora frumētari,quas Piſanus vt opprimeret cōfeſtim ex Iadera ſoluit,q̄q̄ grauāte febre. Ligur in
Pelignorū ora ſub noctē ceptus,cōtracto plio,ſiſti nō potuit tenebris illū e cōſpectu auferētib⁹.
Claſſis īde Sypontū admota eſt,vbi Piſanus fato deceſſit.Circa Tauriſiū iā īde a Caroli digreſ-
ſu diu multūq; laboratū,Carrariis ī ea vrbe obſidēda pſeuerantib⁹,eſtq; interim cū hoſte varie Piſani in-
certatum,ac multo pertinacius circa Silim,munitioneſq; ab hoſte fluuio impoſitas ad fluuialē teritus.
nauigationē inhibēdā,ſed certamina illa nō multū memoria digna. Veneta claſſis poſt Piſani ī
teritū,Alouiſii Lauretani ductu,Segniā & Breſchā in ora Liburnię vi capit,eſt & Coricta dedi-
tiōe recepta,Bocharis oppidū īde direptū atq; īcēdio abſumptū.Et iā ī mari Venetę opes mul
to validiores erāt q̄ antea,vt merito hoſtis eas formidaret,quū plęraq; oppida circa Tauriſiū a
Venetis alienata ex oī ſpe ciuitatē deiecere Tauriſii vlterius retinēdi.Cęterū mille eqtes ad ho
ſtes defecerūt,qa ſtipēdiū ſibi nō redderet,& Tauriſii pſidiarius miles tumultuari,qa indicio cō
periſſet miſſos eſſe a Venetis ī Auſtriā ad Liopoldū,q vrbē ipſam publico illi noīe deferrent,ne
Carrarii ea potirenť:coguntur ſimul Veneti claſſem reparare,cōſtās eñ phama erat Genuēſes cū
magno nauiū apparatu in aptū pceſſiſſe.Carolus Zenus ī hoſtē iturus (is tunc maris imperio p
erat).XII.Delmatici noīs naues haud vno loco captas diripit,atq; igni corrūpit,īde perpetuo
curſu in orā inferi maris euehiť,vt hoſtē domeſtico bello īplicaret.Sub Venetę claſſis digreſſū
Genuēſes q circa Delmatiā ab initio belli fuerāt,aut certe q cū noua claſſe venerāt,Zeni occur
ſu declinato,Iuſtinopolim occupāt,direptāq; magna ex pte īcēdūt.Hęc ī mari. Tauriſiū interea
ne ea Carrarius potireť,Liopoldo Auſtrię duci Veneri habēdū pmiſerūt,miſſi ſūt publico noīe
vt ſupra eſt demōſtratū,q eā duci traderēt. Venerūt cōfeſtim a Liopoldo q deditā vrbē a Vene
to reciperēt,nec Liopoldus multo poſt affuit cū decē milibus eqtū,ac tū demū Carrarii duces,q
circa Tauriſiū adhue ſedebāt,Liopoldi metu obſidionē remiſere.Interea tres Liguſticę īcuū Ita
liæ latus curſu pteruectę,ab Ancone Venetias vſq; quinquaginta onerarias naues,circa fluuio
rū oſtia temere oblatas diripuere.Cęterū veritus Ligur,ne ſubito hoſtiū occurſu opprimereť,p
da honuſtus ī Delmatiā trāſmiſit.Inceſſabāturq; p hęc Veneti a Ligure,cōtra Zenus cum claſſe
Genuēſiū finib⁹ ferociter īminebat,quū demū pax inter vtroſq; & ſocios partiū ſecuta eſt.Au
thor & arbiter iſigēdę pacis fuit Aimo dux Allobrogū,leges vtrinq; datę & acceptę huiuſmo
di fuere,vt Genuēſes Venetiq; vtriq; alteris captiuos redderēt. Carrari⁹ pīceps caput aggeris
& Motētianū reſtitueret.Pręſidia q̄ ī ſtagno & circa flumīa teneret,demolireť.Veneti Curaniā Pax inter
illi turrim relinqrēt,Albertus Eſtēſis eſſet finiū,de qbus ambigereť,arbiter. Venetus Tenedo Venetos &
pſidiū abduceret,inſulā Allobrogū dux biēnio ſuis armis cuſtodiret, Veneti & Genuēſes ſtipē Genuenſes.
diū ad pſidiū alēdū darēt.Poſt biēniū arx dirueretť,ſi ita opus facto Liguri viſum eſſet.ac tū de-
mū Veneti Iſulæ poſſeſſione decederēt.Florētini de inſula nō amplius a Veneto aut a Ligure
occupāda ſpōſores facti,ea iniuria.ccc.milibus ęſtimata.Nec Veneto Ligurive liceret circa Ta
naim negociari,quū ob eā rē ſępius mota eſſēt arma,vt Veneti decimo quoq; āno ſeptē aureorū
nūmū milia Lodouico regi pēderēt,ille ob id toto Delmatię tractu ſalē fieri prohiberet,omnēq;
Delmatiæ orā tutā Venetis redderet,citro vltroq; negociorū cauſa nauigātib⁹.Chinati⁹ Tau
riſinus,q olm quos vidimus,diligētiſſime hoc bellū ſcripſit,tributi hui⁹ nihil meminit.Et bel-
lū p hęc vtrinq; ſolutū eſt,āno ſexto q̄ cū Genuenſib⁹ fuerat ad arma recurſum.Eo die quo pax
ſancita eſt,infans natus diciť crura brachiaq; quaterna habens,vixitq; quoad ſit ex baptiſmi fō Monſtrum.
te ſublatus. Venetę matronę tātū pecunię ī mediū cōtulere,vt Genuēſibus qui ſeminudi cuſto
dia educti ſunt,tunicę aliaq; velamēta corporis,vt cuiq; hac vel illa re opus fuit,ſine abeūtibus Venetarū
pbita,viaticum adhæc datum ne mēdicare cogereť,q tādē emiſſi ſunt,mille quingēti numero mulierum
fuerunt,cæteri diuturni carceris foetore,tædioq;.& vt qdā tradiderunt,ab longa obſidionis in in captiuos
edia,ad eſuriē cibo ingurgitato,medio tēpore mortem obiuere.Quieuit hac pace parta magna pietas.
pars Italię,ſed Italia nō tota,nā Carolus Lodouici regis ex fratre nepos,q ab Vrbano fuerat in
Italiam accerſitus aduerſus Ioannam reginam,cum octo milibus equitum Hetruriā ingreſſus
Arretium ciuium diſcordia agitatum,in poteſtatem redegit, inde Florentinos bello eſt ador-

rus,quo apparet pōtificē in aīo habuiſſe,nō tātū reginā vlciſci,ꝗ pontificē a Gallis antiſtitibus
pꝛ ſeceſſionē creatū tuebat̄,ſed infringere etiā illorū opes,quia Aucuti ducis motibus , vt ſu-
pra eſt memoratū,cōniuere crediti eſſent.Fuerāt Florētini aliꝗto prius ꝗ Carolus affuiſſet Pā
nonicis armis vexati,ꝗ Ianoti ductu ex Tauriſina obſidione in Hetruriā ꝓceſſerāt.Enīuero Pā
non pte vna copiarū ī Italia relicta,in regnū abiit haud multo poſt,qđ feciſſe credere æquū eſt,
vt maiore cū exercitu ī Ioānā reginā ī Italiā reuerteret̄.Piſani ſub Ianoti ī Hetruriā acceſſum
reb⁹ ſuis timētes,hoīem auro placarūt.Florētini eadē via īgreſſi pacē īpetrare nequerūt.Poſtu-
lare Pānonius dux,vt exules in vrbē reſtituerent̄,qđ quū a Florētinis nō daretur,fuiſſent hi ali
quo magno īcōmodo ab eo affecti,niſi Ioānē Aucutū ei obieciſſent,quē a pōtifice peropportu-
ne alienatū,magno Florētini ſtipēdio īaurhorauerāt.Reddidit Aucut⁹ vir īpiger oēs hoſtiū co
natus irritos in Caroli vſq aduētū,hūc Florentini auro adorti.XL.aureoꝝ milibus regio iuue
ni datis,facile tenuerūt,vt bello abſtineret.Pacata Hetruria Carolus Romā ꝓficiſcit̄,pontifice
ꝙ ſalutato Neapolitanū regnū īuaſit.Cauſa belli huius reginę Vrbani īpulſu illati īde orta eſt,
vt nō vno eſt loco demōſtratū,ꝙ Ioāna Gallici noīs antiſtitib⁹ fauiſſet ī nouo pōtifice creādo.
Pānon hoſtiū fines ingreſſus,regiis copiis ꝓlio fuſis,Neapolim ciuib⁹ dedētibus cepit,Reginā
in arcē cognomēto nouā cōpulſam multa vi oppugnat.Interea Arretii tumultuatū eſt,Iacobo
Gazariolo,qui Arretinis aliꝗdiu Caroli iuſſu ꝓfuerat,in arcē a Guelphę factiōis hoſtibus cōpul
ſo,nec aliā tumultuādi cauſam Guelphi habuiſſe viſi ſunt,ꝗ ꝙ ꝓfectus vtriꝙ factioni ex æquo
faueret.Adeo interdū priua hoīm ſtudia priuatis odiis indulgent,vt ne æquitatem quidem in
libera ciuitate ferre poſſint.Occurrit eo Albericus Barbianus,ex Tudertinorū finibus a Gaza-
riolo acceſſit⁹.Is vrbē ingreſſus Guelphos īuaſit,ſed quū alteris obeſſe vult,vtriſꝙ obfuit,reb⁹
diuerſarū factionū ꝓmiſcue direptis.Secutus īde Ferrabachus,ꝗ & ipſe magnas ductabat copi
as,ſub cui⁹ acceſſū abraſum eſt qcqd Albericus reliquū fecerat miſerę ciuitati.& Arretini hāc
Lodouicus Andegauē-ſis. cladē adiere,alterius factiōis intēpetie.Sed dū hęc circa Neapolim & Arretiū fiūt,recēs belloꝝ
pcella ex Gallia in Italiā effundit̄.Lodouicus Andegauēſis qui ad Gallorū reges ſuū genus re
ferebat,cū.XXX.milib⁹ equitū Alpes tranſgreſſus,magno Italię motu circa Bononiā cōſedit,
nō tā reginę opitulaturus,ꝗ vt in Clementis pſeudo pōtificis gratiā Vrbanum pontificatu de
turbaret.Carolus amiſſo Arretio Albericū & Ferrabachū duces cum ſuis copiis ad ſe vocat,&
Florētini Vrbani pōtificis rogatu Ioānē Aucutū Neapolim miſere.Lodouicus ꝑ Marſos ī Caſ
finēſem vſq ſalutē ꝓceſſit,expectaturus.XII.milia eqtū,ꝗ Andegranii cuiuſdā ductu eueſtigio
ſeꝗbant̄,& iā Arretiū vſq egratus ille ꝓceſſerat.Cęterū Galli in vrbē a Guelphis inducti eam
tertio diripuerūt,oppugnarūt inde aliquot dies arcē,qua breui potituri erāt,quū repēte allatū
eſt,Andegauēſem fato defunctū,Andegranius cōſiliū cū re mutandū ratus,hortātibus Arreti-
nis qui arcē obtinebāt,vrbem Florētinis vēdidit,atꝙ auro accepto cōtinuo Italia exceſſit.Reli-
quus Gallorū exercitus,ꝗ cū Lodouico longius excurrerat,morte ducis turbatus,cōtinuo ſolu
tus eſt,aliis alio dilabētibus.Vrbanus Gallico terrore liberatus Neapolim ad Carolū ꝓficiſcit̄,
cū quo egit vt liceret ſibi nepotē(ex fratre an ſorore nō tradit̄)Capuę pricipē creare,id quia a
Carolo nō īpetraret̄,iratus pōtifex minas intēdere,tanꝗ vi cōſecuturus , qđ bona non daretur
venia.Ea res adeo Pānonē cōmouit,vt Vrbanus aliquot ſit dies ei⁹ iuſſu cuſtoditus. Tulit Vr
banus diſſimulāter id factū,inde ſpecie vitandi æſtus Nuceriā profectus,vrbē ꝓſidio firmat,an
tiſtites aliquot ſupmo ordini aſcribit,veteres in vincula conīicit,maieſtatis reos vrget, ꝑrinde
ac cum Carolo & Clemente aduerſus ſe coniuraſſent.Fecit & Carolum impietatis reum,ad cri
mēꝙ diluēdū acceſſit.Reſpōdit Pannon libenter ſe iturum,ac fore vt armis nō verbis obiecta
dilueret,nec ita multo poſt citato agmine Beneuētū ꝓfectus pontificē circunſeſſum obſidione
fatigat,coegiſſetꝙ eū Pannon breui deditionē facere,niſi Raimūdus Baltianus, ex Vrſina gēte
(fuit is poſtea Tarētinus princeps)pōtificē & qui cū eo erant obſidioni exemiſſet,exemptos &
Arr. atrocē vlcionem. ad proximū littus deductos,in Genuēſiū naues impoſuit.Petiit pontifex Genuā,ac inter vehē
dū quinꝙ primi ordinis antiſtites quos vinxerat,ſaxis īuolutos ī mare deiecit. Morit̄ interim
Lodouicus Pānonię rex,quo defuncto acceſſit Carolus ī regnū a primorib⁹ ei⁹ gētis.Deceſſur⁹
Italia,quū celebrē cōuētū haberet ad Neopolitani regni res cōponēdas,Reginę opera īterficit̄,
anno ſalutis milleſimo.CCCV.& octogeſimo,quo tēpore Bernabas Vicecomes captus ī carce
rē cōiicitur a Ioāne Galeacio,Galeacii fratris ſui filio,cuſtodituſꝙ iam inde vſꝙ ad exitū vitæ.
erat Mediolanū ambobus cōmune,cętera pro diuiſis ad id tēpus poſſederāt, patruo in poteſta
tē redacto potitus eſt Galeacius vniuerſo pricipatu.Erat adhuc Vrbanus pōtifex Genuæ,quū

Indicio cõperit Romanę eccleſiæ ciuitates a Florentinis ad libertatẽ ſollicitari: cõfeſtim itaq; ne
aliqua noua defectio oriretur, ex Genua pficiſcit, anno q̃ eo venerat iam ppemodũ circũacto
p Lucã & Senas Peruſiũ cõtẽdit, cõfirmatiſq; ſuo acceſſu ciuitatibꝰ, Neapolim petiturus, Ferẽti
nũ pceſſit, teſtatꝰ ſe miro teneri deſiderio patriæ vidẽdę: ſed multi ea tempeſtate fuerũt, quibus
perſuaſum fuit habuiſſe eũ ĩ animo Ladiſlaum & Ioãnã Caroli filios paterno regno deturbare.
pclitati eſſent haud dubie regii pueri regno & vita, niſi Caietani magna fide & cõſtãtia regiã
ſtirpẽ tutati eſſent pupillari ætate: põtifex ſpe ſua fruſtratus Romã reuertit, vbi quũ a Bãdere
ſiis inſidias ſibi parari cõperiſſet, magno cõſilio periculũ diſcuſſit, vndetriginta antiſtitibꝰ vno
die ſupmo ordini aſcriptis, & ĩ his tribꝰ Romani ſãguinis, cęteri fere Neapolitani põtificis mu
nicipes fuere. Et Vrbanus tã fluctuoſe rẽ ſacrã adminiſtrauit. Veneti poſt pacem cũ Genuẽſibꝰ
factã aliq̃diu elaborarũt in Tenedo reſtituẽda, Inſulanis & pſidii præfecto inſulã contra publicũ
edictũ retinẽtibꝰ. Vi itaq; ſubacti Veneti, ne cõtra fœdus ictum facere viderent, claſſem ad in-
ſulam expugnãdã iſtruũt, datũq; id negociũ Fantino Gregorio, quæ ſeptimo poſt menſe q̃ op-
pugnari cœperat, vi ad obſequiũ retracta eſt, ac per manus Allobrogũ pręſidio tradita. Tenedẽ
ſibꝰ inſula digreſſis arx nouiſſime diruta. Tergeſtini q medio Liguſtici belli ardore a Venetis
alienati fuerãt, veriti ne vi aliqua opprimerent, in Leopoldi fidẽ, q adhuc in humanis agebat, cõ
ceſſere. Et Carrarii Tauriſiũ bello repetitũ nõ prius infeſtare deſtiterũt etiã poſt Lodouici iter
itũ, quoad Leopoldus deſperatione eius vrbis retinẽdę adactus, certis cõditionibꝰ, Carrario ha
bẽdã reliquit, anno tertio q̃ deſitũ erat cum Genuẽſibus bellari. Moritur interea Contarenus
princeps Venetiis, anno ſui ducatus quartodecimo, cui Michael Maurocenus ſurrogatus eſt. Is
quarto poſt mẽſe vita deceſſit, breuiſq; principatꝰ fecit vt nihil eo duce ſit geſtũ mẽoria dignũ
fuitq; is ſexageſimus ĩ ordine. Antonius Venerius defuncto ſucceſſit, vir quũ cæteris virtutibꝰ
clarus tũ vel vno iuſtitię exẽplo dignus q omni æuo merito celebret, filiũ pclara alioqui Idole,
modici, vt fertur, & in adoleſcẽte propemodũ tolerabilis flagitii domeſtica quæſtione conuictũ
tã arcte diuq; cuſtodiri iuſſit, quoad tędio carceris & mœrore cõfectꝰ, vita deceſſerit. fuitq; hoc
principe ciuitatis ſtatus domi foriſq; multo pacatior ſolito. Interea Antonius Scala cũ Carra-
riis grauiſſimũ gerebat bellũ, cuius opes Ioãnes Galeacius eximprouiſo adortus, Carrarioꝝ, vt
credere par eſt, ĩpulſu, omni hominũ opinione breuius afflixit, Verona & Vicẽtia vna poſt aliã
ex hoſte captis, inde fœdere cũ Venetis icto Carrariis bellũ ĩtulit. Cauſam illati belli authores
quos ſequimur nõ tradunt. Patauiũ pari ſucceſſu occupat, Franciſcum Carrariũ in Modecianã
arcẽ cuſtodiẽdũ ablegat. Huius filius paterno nomine in Auſtriam profugit. Cœpit inde Vice
comes Tauriſium, & ob Carrarii iuuenis effugiũ Feltrum, alii Veletrum ſcribunt, Auſtraſiis &
Belunũ adimit, Tauriſium Venetis ex fœdere ceſſit, cętera Galeacius ſortitus eſt. Florẽtini per
id tẽpus ſuæ ditionis augẽdæ cupidi, Politianũ & Lucianũ ex Senẽſibus cepere, nõ minori arte
q̃ viribꝰ. Iubent pręterea Carolum Bernabouis filium & Antonium Scalam cũ quinq; milibus
equitũ in Senẽſem agrũ erumpere. Ægre ferre Galeacius Antonium Scalã, & Carolum Vice-
comitẽ, hoſtes ſuos nihil cõtemptibilẽ ductare exercitum, mittit itaq; Florentiam qui publice
teſtarent videri Galeacio contra pacis fœdera a Florentinis fieri q hoſtes ſuos ſtipendio inau-
thoraſſent, & q ſocię ciuitati bellũ intuliſſent. Poſtulatorum ſumma hęc fuit, vt duces ipſi exau
thorati dimitterẽtur, & a Senenſium rebus abſtinerent Florentini, ſi fœdus quod ſecum ictum
haberẽt, vellent integrũ manere, quę ſi facere recuſaſſent iuſſi ſunt legati, qui ad id miſſi fuerãt
bellũ Florentinis indicere. Induiſſet cõfeſtim arma Galeacius in Tuſcũ, niſi Petrꝰ Gambacurta
Piſanoꝝ tyrãnus, cum Vicecomite egiſſet vt bello abſtineret ſuam in ea re cõponẽda operam
pollicitus. Et res Italiæ in hoc erant ſtatu, quum Vrbanus pontifex deſiit in humanis eſſe, ãno
poſt q̃ ſedere cœperat vndecimo, mẽſe octauo. Catharina Senis Hetruſcis nata per id tẽpus ſan
ctitate claruit, tertii ordinis prędicatoꝝ. Bonifacius nonus in demortui locũ fit pontifex, ducẽ
teſimus ac decimꝰ in ordine. Incidit Bonifacii creatio in eũ annũ, qui ſupra milleſimũ ac trecẽ-
teſimũ vndenonageſimus fuit, triginta natus erat annos, quũ apoſtolicã ſedem adeptus eſt. Cæ
terum ita vixit, vt iuuẽtã cum ſenio mutaſſe viſus ſit. Primus omniũ vim oẽm poteſtatẽq; po
puli Romani ad põtificẽ traxit. Hadriani molem multa ope muniuit, quã in arcis modũ redac-
ctã, perpetua muroꝝ acie Vaticano iũxit, oẽs vrbanos magiſtratus prius authoritate creauit.
Et Bonifacius tã vehemẽs fuit ab initio ſui põtificatus. Interea Galeacius Vicecomes Florẽti
nis & Bononiẽſibus bellũ intulit, erãtq; eius opes tã validæ, vt merito a finitimis totaq; Italia
formidarentur. Cõſpiratũ eſt vno tẽporę in Galeaciũ a Venetis, Franciſco Gonzaga, Eſtẽſibus,

Vndetrigĩta cardinales vno die creantur.

Ant. iuſtitię exemplum.

Catharina Senenſis.

Bonifacius IX. pont.

Carolo Malateſta, adductuſq; eſt in partes belli Robertus Auſtrię dux, ad quē Carrarius iunior

Bellū ſocia le in Vicecomitem.

(tulit is Nouelli cognomē) ꝓfugerat. Veneti annales habēt Mantuā quoq; Vicecomitū armis circūſeſſam terra & aquis ꝑ idē tēpus, fuiſſeq; ī hoſtiū caſtris ad. XL. milia militū, cęterū hoſte Venetoꝝ opa nauali certamine ſupato, ſolutā eſſe obſidionē. Platina aliquāto poſtea hoc fœdꝰ inter Venetos & ſocios ictū ſcribit, atq; ita rē digerit, vt Florētinorū accitu Nouellus Carrariꝰ in Italiā reuerſus, Venetiſq; fauētibꝰ receperit Patauiū. Arx quæ Galeacii pręſidio tenebatᷣ, nō nihil inde oppugnata eſt, vt idē author ſcribit, adiutuſq; eſt interea Nouellus externis auxiliis. Nā Robertus haud multo poſt ipſe quoq; in Italiā tranſiit cū exercitu, Florētinoꝝ pollicita ſecutus. Cęterū quū arx adhuc defenderetᷣ, Robertꝰ retro abiit, fraudatꝰ, vt ipſe videri voluit, ſtipēdio. Veronēſes Patauinoꝝ defectionē ſecuti, Galeacii ꝑſidio ex vrbe eiecto, Antoniū Scalā acceſſunt, obiuerat is fatalē diē illiſipſis diebꝰ ī Hetruria, vnico filio ſupſtite pupillari adhuc ętate Veronēſes pœnitētia adducti, vel ſpe potius deſtituti, Vgolotū Blācardū q Galeacii exercitū ductabat, ex Cremonēſi ad ſe vocāt, publica fide priꝰ ab eo accepta, fore vt nulli ea defectio fraudi eēt, appēſaq; duci īgēs pecunia, mulctę noie. Cęterū exercitꝰ ī vrbē admiſſus, ab illiꝰ direptione inhiberi nō potuit. Florētini iterea ꝑ Eſtenſiū fines Ioānē Aucutū Carrario iuueni miſerūt, q illi auxilio eſſet ī recuperāda arce, eſtq; locus Aucuti opa breui ab hoſte receptꝰ. Nec ita mlto poſt Armeniacus Comes ī Italiā cū. XX. milibꝰ eqtū ex Germania trāſcēdit a Florētinis accitus. Ingreſſꝰ is ſuburbana Alexādrię tecta, a Galeacii copiis q̄ vrbi ꝑſidio erāt, Alexādriniſq; q cū ꝑſidiario milite eruptionē fecerāt, loci iniqtate circūuētꝰ deleto exercitu in hoſtiū poteſtatē

Comes Armeniacus.

venit. Nec multo poſt ſupfuit, dolore vulneris īteriit qđ ī ꝑlio acceꝑat. Capti ſunt cū eo Rainaldus Lāphigharius, & Ioānes Ricius Florētini, q ad id miſſi fuerāt, vt Armeniacū ī Italiā accerſerēt. Cōuertit īde bellū in Florētinos Galeacius tā īclyta victoria elatꝰ, miſſuſq; eſt ad id bellū Iacobus Vermius, cū. XII. milibꝰ equitū & quatuor peditū. Tuſcus grauiſſimo bello grauatus Aucutū ex Patauio reuocat, ludificatus eſt īde Aucutus hoſtē miris artibus belli tractu, qñ viribus multo īferior eſſet. Atq; hi tū erāt partiū conatꝰ in Hetruria, quū Bonifacii pōtificis & Antonii Adurni Genuēſiū ducis hortatu & arbitrio, Florētini Galeaciuſq; bellū iter ſe cōpoſuerūt. ſed vno incēdio extincto, alterū ꝓxime oritur. Iacobus Appianus publicus Piſanorū ſcriba, Gābacurta cū filiis īterfecto vrbis tyrānidē occupat. Et Viterbiū ab Romana eccleſia ꝓditiōe alienatᷣ, circa Padū etiā tū Alberti Eſtēſis deceſſu Accio iā antea vi pulſus principatū repetit, Cunii comitū fretꝰ auxiliis. Erat Nicolaus Alberti filius adhuc puer, quē cōplexi Ferrarienſes Accionē portis excludūt, pollicēturq; Cuniaco Comiti Lucū & Cōſilicā oppida, ſi Accionē īterficiat, occidit ille nō Accionē, ſed quēdā Accioni ſimilē, ac ſiꝰ mercedē, ceu hoſpitis cædes perpetrata eſſet, a Ferrariēſibꝰ accepit, īde quaſi pulchrū aliqđ editū eſſet facinus ſordida illa ludificatione, accepto ꝓmio Accionē ī mediū ꝓtulit. Res ne īgenuo qdē hoīe digna, nō mō principe

Cunii comitis laus. Per quē Italica militia ſit reparata

& quā in hoīe ſuę gētis deteſtatus eſſet Albericus Agidarius Cunii Comes ex ea familia ortꝰ, cui vnii plus debet Italia, q̄ oībus ducibus, q ea tēpeſtate fuerūt. Hic primus Italos armis deſuetos ad legitimę militię cultū reuocauit, qbus artibꝰ iā īde Itali multo acrius q̄ antea ſe intimis externiſq; bellis extulerūt. Hic idē, quū oīa Italica bella externo milite gererētᷣ, plures Itali noīs ſub vno ſigno militare docuit, qbꝰ poſtea vſus Theutones, Britonas, & Anglios, Italia expulit, Hiſpanos vū eius maiores erāt oriūdi, dūtaxat ī ipſa terra tenuit, hinc Sfortiani Bracchianiq; orti, q tātū noīs ſunt in re militari adepti, vt exteræ gentes hos veriti, iādiu Italia abſtinuerint: aut eā adire auſi, tā male habiti ſint vt fama & re parū integra retro abierint. Moritur interea

Benedictus XIII. pont.

Clemēs antipōtifex, cui Gallici nois antiſtites Benedictū huius nois tertiūdecimū ſurrogarūt. Succeſſit ꝑ idē tēpus Carolo imperatori Vinceſlaus filius, Galeacio Mediolani ducatū ſuo ratū fecit aſſenſu. Miſit inde Galeacius exercitū in Hetruriā Alberici ductu, qui Florētinos cohiberet ab Appiani Piſanoꝝ tyrāni inquietatiōe, nā in hūc reciderat principatus eius vrbis. Militabāt Alberici ductu, Paulus Vrſinꝰ, Broilū Brādolinus, Paulus Sabellus, Lucas Canalis, qui clara ſub eo merebāt ſtipēdia, cū his Albericus Florētiā adortꝰ, ad Cartuſiacos ī cōſpectu vrbis fecit caſtra, cędibꝰ & populatione oīa circa vrbē cōplet, anno ſalutis ſeptimo & nonageſimo ſupra milleſimū ac tercēteſimū. Sub id tēpus Bonifacius pontifex Peruſiū proficiſcitur nobiliū factionē plębeis Rapſantibꝰ cōciliaturꝰ. Cęterū plębs cōtra fidē in id datā, ſumptis repēte armis octoginta ex optimatibꝰ tumultuoſe interfectis, Biordo & Micheleto multitudinis ducibus vrbis dñatum deferūt. Pōtifex indigna tot nobiliū viroꝝ cęde, nouaq; tyrānidis ſpecie in vrbē inducta, vehemēter cōmotꝰ Aſiſiū cōceſſit, conatuſq; eſt Galeaciū Vicecomitē in Vmbriam tra-

ducere,vt eiuſmodi ſceleris atrocitatẽ vlciſceref:ſed Galeacius tũ Mãtuã ſumma ope oppugnabat,vnde infecta re eſt tandẽ abire coactus,Venetorũ opera,vt ſupra eſt memoratũ,in ſtagno plio ſupat⁹ ẽ.Nec ita multo poſtq̃ hęc alibi geſta ſunt,i Hetruria Getardus Appiani fili⁹,qa poſt patris interitũ Piſas tueri nequibat ob ciuiles diſcordias,& Florẽtinorũ opa i dies magis ingruebãt vrbẽ Galeacio vẽdidit,Plũbino ſibi & ſuis ex omni Piſanorũ ditione reteto.Sic Piſę Vicecomitũ ditioni ceſſere,anno ſalutis milleſimo atq; vndequadringenteſimo.Nec ita multo poſtq̃ Piſę per hũc modũ adiectę ſunt Galeacii opib⁹,Peruſini Boiordo iterfecto,quũ ſe i libertatẽ aſſerere nitetenf,obſtaretq; illorũ conatib⁹ Vgolinus Trincius Fulginas vicario noĩe i ea vrbe a Bonifacio cõſtitut⁹,ciues ira perciti vrbẽ Galeacio dedũt.Nec ab ea deditiõe duo deide mẽſes iterceſſere, quib⁹ Galeacius Bononia quoq; eſt & Luca i Hetruria potit⁹,adeo p id tp̃s vni Italorũ pricipũ fortuna indulſit.Iã eni eo venerãt Vicecomitũ opes,Galeacii auſpiciis,vt nouẽ & viginti nobiliſſimę Italię vrbes,vni principi ſeruirent.Cęterum quo maior erat Galeacii ſucceſſus,eo magis Florentini ſuis rebus diffidere,& iã multi apte ꝑdicare deploratã eſſe eius populi libertatẽ, niſi Galeacii vita corriperet.Erat tũ Aſiſii Bonifaci⁹ põtifex,quo poſt Peruſinorũ morũ ſe cõtulerat. Huc ad eũ legati ex vrbe Roma venerũt,rogãtes vt qñ Iubelei anni tp̃s appropinquaret, Romã ad id ſolẽne pagẽdũ reuerteret,negauit põtifex ſe id facturũ quũ vehemẽter alioq id cuperet,cau ſariq; Romanorũ i ſe cõtumeliã,q̃ ſenatores externos accipe noluiſſent ex priorũ põtificũ iſtituto,& q̃ fiſci cõſeruatores ſuopte igenio ereaſſent viros minime idoneos,quũ illorũ ignauia qcqd libitũ eſſet,liceret Bãdereſiis facere. Romani Bonifacio gratificaturi,Bãdereſios tollũt,& Malateſtã Pãdulphi filiũ Piſaurẽſem,põtificis noĩe ſenatorẽ ad ſe miſſũ accipiũt,decernũt & põtifici pecuniã p reditu,ſic põtifex Romã reuerſus magnũ ãnũ celebrat,q milleſim⁹ ac quadrigẽteſim⁹ fuit humanę ſalutis. Ingẽs mortaliũ numer⁹ Romã cõfluxit religionis cauſa. Florẽtini p id tp̃s vt Galeaciũ ſibi iminẽtẽ aliquo mõ iſtringeret,Robertũ Bauarię ducẽ,q iperio Vinceſlao Boemo ob ignauiã abrogato,iperatoris fuerat nomẽ adept⁹,ea cõditiõe i Italiã acceſſunt,vt nõ pri⁹ au rũ et pẽderet,qđ ſtipẽdii noĩe pollicebant,q̃ Vicecomitũ eſſet fines igreſſus.Ad Benacũ igit vſq; lacũ ꝓceſſit Robertus,vbi a Galeacii exercitu ſupat⁹ Tridẽtũ retro abiit. Nec q̃q̃ Veneti Florẽtiniq; multa pollicerẽtur,adduci potuit vt iſtaurato exercitu Italiã repeteret.Põtifex p id tp̃s annatarũ vſum eccleſiaſticis ſacerdotiis prim⁹ oĩm aſcripſit,vt q beneficiũ indipiſceret dimidiũ annui ꝓuẽtus põtificio ſolueret fiſco:Probarũt id decretũ oẽs gẽtes pter Anglos,q i minoribus ſacerdotiis id repudiarũt.Cõfirmataq; p hęc põtificis authoritate,regeteq; Bonifaci⁹ Romanã ciuitatẽ ſuo arbitrio,Ladiſlaũ Caroli Neapolitani regis filiũ i paternũ regnũ reſtituit, a tyrãnis & populis,q a Lodouici Andegauẽſis ptibus ſteterãt,ex pte multo maxima occupatũ, ſed vt oĩa rite fierẽt antiquauit Bonifaci⁹ Vrbani ſexti decretũ,quo Carol⁹ regno priuabat.Puer põtificis iuſſu Caietę coronat⁹,vbi ſũma ciuiũ fide & ſtudio memorabili ali & iſtitui cõtigerat.Galeaci⁹ per id tp̃s,Bauaro Italia eiecto, Albericũ miſit cũ exercitu ad Bononiã armis recipiẽdã,quã Ioãnes Bentiuolus ſibi ſubiecerat,Vicecomitũ pſidio pulſo.Mittũr Florẽtini copias auxilio Bononiẽſibus,qbus aucti appropinquãtẽ hoſtẽ plio excipiũt.Fuit pugna illa Bentiuolo & ſuis infelix incõpta multitudine cũ Hetrurię auxiliis i vrbẽ cõiecta,Bẽtiuolus dũ obſtinati⁹ reſiſtit,ab hoſtibus circũuẽtus,qa viuus capi nõ potuit,iterficit,ex Bẽtiuoli morte Bononia nullo maiore negocio iterũ Galeacio ceſſit. Imminebatq; iam Vicecomes nihil obſcure Florẽtinorũ rebus,quũ bona eius populi fortuna tãtus hoſtis eſt e medio ſublat⁹, febre extinct⁹,anno ſalutis milleſimo quadringẽteſimo ſecũdo.Portẽderat tãti principis interitũ terrificus cometes,aliquãto prius in cœlo obſeruat⁹.Poſt Galeacii mortẽ magna rerũ mutatio breui ſecuta eſt,tyrãni plerięq; numero ſimul exorti,partiũ diſcordia ducẽtis & ãpliãnis p oẽs Italię ciuitates euagata,adeo p id tp̃s inualuit,vt ad internicionẽ fit ꝑpemodũ certatũ.Vgolinus Caualcabos aduerſę factionis hominibus vrbe eiectis Cremonã occupat,Otho.III.Rubriis aut iterfectis aut porro fugatis, Parmã, Soardi Bergomũ,Ruſconii Comũ,Vignatę Laudẽ Põpeii,Facinus Canis Mõtferratẽſis Vercelas & Alexãdriã.Iã & veteri pricipũ nõnulli,q Galeacii armis fuerãt pulſi,i ſpem maximã erecti ſunt dominatũ recuprãdi,& i his Guilielmus Scala,& Carolus Vicecomes Bernabouis fili⁹, q quũ primores ciuitatũ,tũ ciues ipſos ad defectiõnẽ ſollicitare,eſtq; primus oĩm Ordelaphus ſui voti cõpos fact⁹,quẽ cõfeſtim a Galeacii exitu Forliuiẽſes reſtituerãt. Iã & Albericus Cuniacus Fauẽtię imminebat,quũ a Ladiſlao rege accitus in multo diuerſam Italię partẽ trãſiit. Ladiſlaus Albericũ pbenigne acceptũ militię regię pficit.magnũ regię domus Coneſtabilẽ vocat,q nõ mul tũ diuerſus mihi videt ab eo q apud Cęſares fuit ꝓtorii pfect⁹.Poſt Alberici digreſſum Peruſiũ bilis.

Peruſia Galeacio dedi tur.

Magni anni celebritas.

Annatarũ vſus.

Galeacii Vicecomitis mors.

Ant. rerum mutationẽ in Italia.

Conſtabilis.

& Bononia ad Ro.eccleſię obſequiū rediere.Ductabat pōtificias copias Bracchius Mōtonius,q
ſub Alberico prima fecit ſtipēdia,mox vero eiꝰ ductu honeſtiſſimū duxit ordinē.Sub eodē duce
& militię magiſtro,pari indole, ſed maiore poſteritatis ſucceſſu, Sfortia illuſtratus, Cotoniolæ
Sfortiani & Bracchiani (eſt id Flaminię oppidū)ortus,ab his Sfortiani ſunt & Bracchini Italicę militię factiōes īclytę,
quarū adeo ꝓcedēte tpe opes & fama creuere,vt octogita & āpliꝰ annis nihil fere fit ī Italia ge-
ſtū qđ nō hi,aut illi,aut vtriq́ꝫ īter ſe geſſerint.Albericus a Ladiſlao accerſitꝰ Neapolim,vnde rex
arcebaẗ,aliq̄diu obſidione fatigatā ad deditionē cōpulit.Neapoli dedita multi principes & ciui-
tates regni,q̄ īperiū ad id tēpus detrectarāt,in Ladiſlai fidē venere,qui nō vno cōtētus regno,in
Pānoniā quo accerſebaẗ,cū exercitu ꝓfectꝰ eſt,Sed dū hęc ī cętera Italia gerūẗ,Veneti Michaele
Steno principe,q quartus,ſiue vt alii colligūt,ſextus fuit & ſexageſimꝰ dux ī ordine, cū Genuē-
ſibus,qui nec amici tūc erāt,nec apte hoſtes,pari numero nauiū, circa Metonē cōflixerūt Caroli
Zeni ductu,fuitq́ꝫ pugna illa diu anceps,poſtremo tribꝰ Liguſticis merſis,totidē captis, Venetꝰ
victoriā haud incruētā adeptus eſt. Petebat Ladiſlaus Pānoniā cū exercitu,ex Italia,vt dixi,eius
gētis regnū ſibi hęreditario iure vēdicās,ī Delmatiā trāſgreſſus circa Iaderā cōſedit,vrbēq́ꝫ ali-
q̄diu oppugnatā recepit.Fit iterim certior literis & nūciis Neapolitanos, & pricipū quoſdā ſui
regni,ad defectionē ſpectare,tū vero Italiā repetiturꝰ Iadrenſiū vrbē,vniuerſum agrū cū ſuis fini
bus,cētū milibus aureoꝶ nūmū Veneto nomini vēdidit.Sūt q tradāt totius Delmatiæ iura tū
ab eo vēdita,Venetis rē totā quāti ſupra memoratū eſt,licitātibus.Rex Neapolim reuerſus oēs
ſuę ditionis regulos,qa imperiū detrectarēt,deiecit regni finibus Alberici vſus opa. Is eñ hoſtes
armis inſectatus pacauit Ladiſlao regnū.quo tēpore Bonifacius pontifex dolore laterū diē obiit
ſuū,anno quartodecimo ab eo quo ſedē tenere cœperat.Nihil in eo deſideratū præter diſciplinā
paulo ſeueriorem ī domeſticos & cęteras neceſſitudines, his tātū indulſit,vt diuina & humana
Tamberlanis mors. palā venalia haberēt.Extremis Bonifacii tpibus Tamberlanes vita deceſſit,is humili loco inter
Scythas natus,ex gregario milite ordinē primo,mox exercitū ductauit,eoq́ꝫ eſt potētię euectus,
quū ſolertia tū corporis viribus,bellādiq́ꝫ prōptitudine,vt magno fortunę ludibrio multarū fit
gētiū īperio potitus.Sūt q primū in Parthis regnaſſe dicāt,mox Scythas ab eo ſubactos,Iberos,
Albanos,Perſas,Medos,inde Armeniā & Meſopotamiā ingreſſus,vtrāq́ꝫ armis ſubegit,trāſmiſſo
dein Euphrate,minorē Aſiā late domuit,quadringēta equitū milia,ſexcēta peditū, in armis ha-
Paiazetes captus. buiſſe tradiẗ.His frętus copiis Paiazetē,potētiſſimū Turcoꝶ regē,ſecū acie cōgreſſum, etſi pari
fere bellatorū numero, cruento tū ꝓlio ſuperauit,ducētis Turcoꝶ milibus vna acie cęſis, regem
ipſum in pugna captū,aureis vinctū catenis,oībꝰ ſuis expeditionibus ꝑ ſe egit . Sūt q in Arme-
nię finibus Paiazetem victū ſcribāt,ſed minorē Armeniā fortaſſis intelligi voluerūt,q̄ Cilicia eſt
minori Aſię ꝓpemodū affinis. Nunc qñ in Paiazetis mētionē incidit ſtilus,paulo altius ſunt res
Turcoꝶ nobis referēdę,ita tñ vt īſtitutę breuitatis nō videamur obliti.Iā vero altero Rapſodiæ
loco,quū de regiōe eiꝰ gētis ſermo haberet,eo ꝓceſſit rerū explicatio,vt qua fuerit Orchanes ído
le & felicitate ꝓderet.Fuit is Othomani filiꝰ,q Stephano tertio ſedēte, circa Pōtū & Bithyniā
pliꝰ nimio ꝓpagare cœpit gētis īpiū,Poſt patris iteritū Orchanes vſq́ꝫ in Helleſpōtū & Ægeū &
Turcorum ſucceſſio. regnū & arma ꝓmouit,Lycaonia,Phrygia,& Caria domitis.Tenuit inde regnū Amurathes Or-
chane genitꝰ,q quū de Cōſtātinopolitano īperio orta eſſet diſceptatio,Cathacuſini patricii viri
accitu.primꝰ eiꝰ gētis ex Aſia exercitū ī Europā deportauit.Traxit Amurathes gētili aſtu tādiu
bellū,quoad rebꝰ ambarū partiū bello fractis,Thraciā primo ītercepit,mox & Miſiā adortus ar-
mis ſubegit.Pari īde ſucceſſu Beſſos & Triballos domuit,loca infra Rhodopē,& Orbelū incolē
tes,poſtremo ſupiorē Miſiā īgreſſus cū Lazaro Deſpota ī Coſſoniis cāpis acie cōgreſſus,ſub īgui
ne cōfoſſus occubuit.Nec Europeis īcruēta obtigit victoria,Lazaro cū multis viris fortibꝰ cadē
te.Reliq̄t Amurathes duos filios,Solymanū,q tū ī Aſia late īpabat,quū Balduinꝰ & alii Gallici
Germaniq́ꝫ noīs duces Hieroſolymā petebāt,cū qbꝰ plura,vt ſuo ē loco memoratū,geſſit ꝓlia,vt
cōſilio auerteret.Habuit & Paiazetē cū quo poſtea Solymanꝰ ī Europā trāſgreſſus hoſtiliter cō
flixit,quo extīcto totiꝰ rei ſūma ad Paiazetē deuoluta ē.Multū is diuq́ꝫ circa Thraciā traxit bellū
eratq́ꝫ Europeis rebꝰ occupatꝰ,quū Scythico tumultu ī Aſiā reuocatꝰ,ī Gallacię & Bithynię cō
finio ad Stellā mōtē cū Tamberlane,vt ſupra eſt memoratū,ꝓlio cōgreſſus,ducētis Turcoꝶ mi-
libus cęſis,viuus venit ī hoſtiū poteſtatē,nec eſt vnq̄ poſtliminio reuerſus. Poſt memorabilē illā
Tāberlanis ſucceſſus. pugnā,domitū eſt Scythicis armis qcq́d terrarū eſt a Tanai ad Nilū,vicit īde ꝓlio Tamberlanes
Memphiticum regem quē Sultanū vocāt,victūq́ꝫ vltra Peluſium intra Nili fluenta cōpulit,Da-
maſcum cepit,in cuius arce oppugnāda alterā exaduerſo arcē militari opere erexit, cepit & Ca-

phata ĩ Euxini ora,ꝙ tũ Genueſiũ erat.Mirũ videri poſſit,qđ de ſęuitia hoĩs ꝓditũ eſt memorię Att.Tãber
quũ vnũ aliquẽ locũ oppugnare adortꝰ eẽt,primo die cãdido vtebat̃ tabernaculo,ſequẽti rubro, lanis ſęui
nouiſſime nigro:candor pacẽ arguebat,rubeus color cędẽ oĩm puberũ,niger vrbis & oĩm exci- tia.
diũ.Satis cõſtat aliqñ imiſſum ab eo equitatũ ĩ pueroꝝ frequẽs puellarũꝗ agmẽ,qđ ĩ cãdida ve
ſte,oleęꝗ ramos ꝑtẽdẽs,patrię excidiũ depcaturũ ꝓdierat illi obuiã,crudeliterꝗ eius iuſſu cõ-
culcatũ fœdeꝗ obtritũ.Rogatus aliqñ a Genueſi quodã ꝙ lõgiuſcula cõſuetudine fuerat in eiꝰ
familiaritatẽ ꝓpemodũ receptꝰ,cur ĩ ſupplices nihil mitior eſſet,turbato truciꝗ oculoꝝ aſpectu
quid tu ne ingt putas me hoĩem eẽ!& nõ dei irã potiꝰ,orbiſꝗ vaſtitatẽ!Et ille qdẽ talis fuit,ꝙ to
ta fere Aſia domita,cũ victore exercitu,ꝑdaꝗ honuſto ad ſuos reuerſus, vrbẽ cõdidit ĩgẽtẽ, cui
Marchanti,vt aiũt,nomẽ eſt,quã omnigenũ captiuoꝝ multitudine referſit,ornauitꝗ captarum
vrbiũ ſpoliis.Regnũ moriẽs duobus reliqt filiis,horũ diſcordia ampliſſimi regni opes nup tãta
indole q̃ſiti,retro abierunt,potuiſſet ex Tãberlanis interitu oĩs Syria cũ Hieroſolymis ab impio
Mahumeti impio vindicari,ſi Bonifaciꝰ põtifex ad eã rẽ animũ adieciſſet.Fractis Turcoꝝ opibꝰ,
Ægyptiacis adhuc trepidãtibus,ora Syrię omni ꝑſidio deſtituta,aliq̃diu velut ꝑdę fuit expoſi-
ta occupare volẽtibus,ſed nouũ & memorabile Chriſtianoꝝ facinus maluit Bonifacius inſecta-
ri,deſcẽderat ex Alpibus anno,ꝙ Iubeleũ ꝑceſſit,ſacerdos alioꝗ ignotus,ingẽtẽ mortaliũ numerũ
trahẽs ſecũ:erat is alba veſte amictus,tãtãꝗ ꝑ ſe ferebat modeſtiã quũ vultu tũ ſermone,vt eũtẽ Dealbatorũ
vulgus paſſim adoraret,ingẽs itaꝗ multitudo ad eũ cõfluxit,oĩs ſexus fortunæ & ætatis viri fœ ſecta.
minęꝗ,albis linteis circũuoluti,crucem quã ille geſtabat ſtudio ſectari,Deiparæ virgini hymnũ
canere,veniã ꝓcari publice,ĩ vicis epulari,collatis vndiꝗ velut ad ſolẽne ſacrũ epulis, vbicũꝗ
mox oppſſiſſet in nuda humo ſternebãt corpora.Proceſſit phanatica hęc turba Vetuloniã vſꝗ
nũc Viterbiũ eſt.Hic dux agminis captus, q̃ſtioniꝗ adhibitus,flagitii vt aiũt, cõptus eſt,velut
atrox ſcelus ſub noue religionis ꝑtextu lateret,multi ꝑſuaſum habuerũt ꝑ ĩuidiã innocẽtiſſimũ
hoĩem ſupplicio deditũ.Põtifex,qđ ſatis cõſtat,eũ cremari iuſſit,quo extĩcto cętꝰ ille hoĩm cõ-
feſtĩ ſolutꝰ eſt,ſic res paulatĩ abolita.Incidit Albatoꝝ ille motus (ſic eñ ab habitu noĩati ſunt)
in eũ annũ ꝙ milleſimꝰ fuit humanę ſalutis,atꝗ vndequadrĩgẽteſimus.Fuerũt eodẽ põtifice viri
ingenio clari,Chryſoloras Byzãtius,ꝙ gręcas literas recẽtiore ĩuectu noſtris hoĩbꝰ reſtituit,quũ
quinꝗ & ãpliꝰ ætates,imgtate tẽpoꝝ,cõticuiſſent.Hic viri gręca latinaꝗ facũdia mox illuſtres Viri illu
fuere.Guarinꝰ Veronẽſis, Victorinus,Philelphus,Ambroſius monachꝰ, Leonardus, & Carolus ſtres.
Aretini,aliiꝗ literarũ principes tãꝙ ex Troiano equo ĩ lucẽ ꝓdiuere,quoꝝ æmulatione ingenio
ſa poſteritas tm̃ ꝑfecit,vt Ro.lingue cultꝰ ĩ antiquũ ſit ſtatũ ꝓpemodũ reſtitutꝰ,nã ſi nõ ĩgenio
vetus illa maioꝝ elegãtia ſingulariſꝗ virtꝰ effingit̃,fit certe vt volũtate & iudicio ꝓxĩe accedat̃
& hęc clara viroꝝ noĩa ex vno Gręco hoĩe poſtea extiterũt.Ipẽ,qđ ſupra oſtẽdimꝰ,Bonifacio põ
tifice floruit.Huiꝰ põtificatũ Innocẽtius ſeptimꝰ recepit,quo ſedẽte magna q̃dã ex Carrarieſiũ Innocẽtius
motu oblata eſt Venetis materia ſuę ditiõis ꝓpagãdę.Erat tũ Venetiis Guilielmꝰ Scala,nõ ĩ ci- ſeptimus.
uitatẽ ſolũ,ſed ĩ pricipatũ etiã aſcitus,hũc Nouellus Carrarius poſt Galeacii Vicecomitis mor
tẽ inſtãdo caſtigãdoꝗ impulit ad paternũ principatũ repetẽdũ,& cõſiliũ & operã ei pollicitus.
Verona itaꝗ recepta,hoĩem familiariſſimũ,& quẽ nup armis iuuerat,veneno(vt fama ẽ) ſuſtu
lit,Antoniũ & Brunorũ filios ꝓditiõe captos necãdos curauit.Alii cuſtodię traditos aiũt. atꝗ
cũ his oĩ Scalanoꝝ ſtirpe extĩcta,Veronã occupat,Iacobũ filiũ,ſiue potiꝰ is frater fuit,nã vtrũꝗ
ſcriptũ repio,captę vrbis pricipẽ & dñm creat,Vicetiã ĩde adortꝰ,niſi deditio fiat,hoſtilia mi-
nat̃,horrebãt Carrarioꝝ pricipatũ,vel tyrãnidẽ potiꝰ,Vicetini: bello itaꝗ periti ad Æcaterinã
Galeacii cõiugẽ mittũt,ꝙ ab ea ꝑſidiũ peterẽt aduerſus Carrarioꝝ ĩiuriã.Hęc mulier,morte viri
perculſa deſtitutaꝗ iter nouos tyrãnoꝝ motꝰ,variaꝗ ciuitatũ ſtudia,vt iã de Mediolano reti-
nẽdo ſollicita eſſet,Vicetinis author fuit,vt ad libertatẽ ſuã tuẽdã Venetoꝝ fidẽ ĩplorarẽt. Pri
mi itaꝗ oĩm Vicetini ſunt ĩ fidẽ accepti,ſecuti ĩde Feltrẽſes,Belunẽſes,& Baſſanici. Obiicere ſe
Carrariꝰ oĩbꝰ Venetoꝝ conatibꝰ ĩfeſto occurſu, & apte hoſtẽ agere,tũ Veneti qa Carrariũ no-
mẽ ꝑ ſe oderãt,ceterũ recẽti iniuria adhuc magis iritati, magnas decernũt copias, decretas ſtu-
dio cõtrahũt,ad.XXX.armatoꝝ.M.pedites egreſꝗ ſtipẽdio cõducũt,copiarũ ĩpiũ Carolo Ma-
lateſtę Ariminẽſi deferũt,viro acerrimo,militariſꝗ diſciplinę ſciẽtiſſimo,ſed is medio ardore bel
li,nulla adhuc re memorabili geſta,ſe ĩperio abdicauit,eiꝰ abdicationis cauſam nõ repio. eſtꝗ in-
terim ĩ ſuburbanis aqs parũ ꝓſpere bellatũ,Lintriũ & Lẽboꝝ claſſe ad Helori phanũ ab hoſte ꝓfli
gata.Imperiũ eſt ĩde Paulo Sabello Ro.ſanguinis decretũ,cuius ductu breui loca q̃dã ſunt Pata-
uis adẽpta.Interea ne nõ hoſtis pluribus fatigaret̃ locis,Frãciſcus Gonzaga,quẽ belli huius ſo-

ciū ſibi Veneti aſciuerāt,circa Veronā Carrariorū rē hoſtiliter īfeſtare. Premebaꝫ itaq; duplici
Bellum Patauinū. bello Patauus,quū Albertus Eſtēſis,ſiue,vt qdā ſcribūt,Nicolaus Alberti filius,cui Liliola Car-
rarii filia nupſerat,ſe ſocero adiūxit: Veneti cōtra vt nouū hoſtē domeſtico īplicatēt bello Acciū
Eſtēſem,q in Alberti gratiā fuerat in Cretā deportatus,ex inſula repetitū,claſſe ad id īſtructa ad
Ferrariā inuadēdā per aduerſum Padum immiſere,eſtq; res tanto ardore a Venetis ſuſcepta, vt
Eſtēſis territꝰ,haud multo poſt fit pacē ea cōditione cōplexus,vt ſal ad Comaclū nō fieret ampliꝰ.
In Patauis interea circa Baſſanulū eſt ꝓlio dimicatū cū Nouello Carrarii filio , Terho huic co-
gnomen erat, ſuntq; primo cōflictu aliquot ſigna Venetis adēpta. Alii ad Maſanū aiūt id prelīū
cōmiſſum,ſuppreſſaq; omni ſignoꝝ mētione,ſexcētos equites Venetos amiſiſſe ſcribūt. Nec ita
multo poſt Sabellus,copiarū īperator,vita deceſſit. Galeacius Grimellus Mātuanus eſt inde ad
exercitū miſſus. Alii Galeacio Gonzagæ copiarū īperiū datū ꝓdidere,fuit is Franciſci principis
frater. Sed dū hęc circa Patauiū fiūt, Veronēſes interea aut certe nō multo poſt,ſiue calamitoſum
bellū,ſiue tyrānū,ſiue potiꝰ vtrūq; pertęſi,iā Gonzaga Venetis armis frętus multo infeſtius vr-
gebat,ad defectionē ſpectare cœperāt,& iā deditio mota erat,quū Iacobus Carrarius occulte fu
gā molitus eſt,circa Padū,vel,vt alii ſcribūt,ad Aſellatiā Veronēſis agri vicū interceptus,venit
iu hoſtiū poteſtatē,captus Venetias ꝑducitꝫ:deditio īde a Veronēſibꝰ legitime facta,arceſq; dedi
ta vrbe breui ſunt receptę,īde ī Patauinos tota vis belli vertitꝫ,Carrariiſq; rebꝰ iā apte periclitā-
tibus,nōnihil eſt de pace actū,ſed res ſero mota ad exitū perduci nō potuit. Nec ita multo poſt
Patauiū eſt ſine vllo maiore certamine deditū. Nouellus cū filioꝝ pte Venetias ꝑducitꝫ, Vberti-
nus eīn & Marſilius,priuſq̄ Veneti ſint vrbe potiti,fuga dilapſi,ī Hetruriā extorres abiere. Car-
Rerū Venetarū incremētū. rarius & filii paucis diebꝰ qbꝰ Venetias ꝑducti ſunt,publico decreto ī carcere necanꝫ,& Veneti
per hęc Vicetiā,Feltrū,Belunū,Veronā ac nouiſſime Patauiū tenuere,eſtq; īterim tātis opibus
certatū,vt ī id bellū qđ itra biēniū reſedit,ad vicies cētū milia aureoꝝ nūmū ſit publice expēſū.
Sed dū Veneti Carrarios debellant,Paulus Guiniſius Lucenſiū principatū inuaſit. Io. Maria &
Philippus eodē cognomine,Galeacii filii,iu ſūma rerū cōſternatione Mediolanū & Ticinū ægre
tuebanꝫ. Philippus minor natu ſtatim a patris interitu fuerat Ticini comes declaratus,Mediola
ni dux ille. Nouitas igitꝫ tēpoꝝ,& pueroꝝ ætas,fecit vt florētiſſimi nuꝑ principatꝰ pars multo
maxima ceſſerit occupare volētibus. Hinc tyrāni multi numero,& hi ſupra modum facinoroſi
emerſerūt,quoꝝ flagitia tātū abfuit vt Innocētius pōtifex armis aut īterdicto inhibere curaue-
rit,vt iniquo etiā aīo ferret,ſi qs apud ſe de ea re mētionē feciſſet. Cęterū hic ꝓ oībꝰ priores pōti
fices acerbiſſime īſectabatꝫ,priuatus adhuc,ꝙ neq; ſchiſma ex eccleſia ꝑ eos tolleretꝫ, neq; tyrāno
rū iniurię vindicarenꝫ armis,adeo nōnūq̄ cū dignitate mutanꝫ hoīm ſtudia. Satis cōſtat Roma
nis publice petētibꝰ vt ſibi libertas reſtitueretꝫ,vt tolleretꝫ ſchiſma,& tyrānoꝝ flagitia vīdicarenꝫ
vndecī ex priotibꝰ ciuitatis eiꝰ iuſſu necatos. Suoꝝ ſupplicio cōmota ciuitas,Ladiſlaū Romā ex
ciuit,armiſq; tumultuoſe arreptis,tātū pōtifici metū īcuſſit,vt Viterbiū cōceſſerit cū Lodoui-
co fratris ſui filio,cuiꝰ opa fuerat nuꝑ vſus ī ſupplicio de Romanis ciuibꝰ ſumēdo. Sequite multi
tudo ſublato īiurię authore,quē ad ſuppliciū reqrebāt,oēmq; vltionis irā ī aulicos vertit, multi
itaq; ſunt eo tumultu īterfecti,bona eoꝝ direpta,Capitoliū occupatū cū pōte Miluio, Hadriani
moles multa ope oppugnata,iuuātibus Io. Colūna & Monteranico,q Ladiſlai ſtipēdiū merebāt:
Paulus Vrſinꝰ a pōtifice cū copiis miſſus,hos ī Neronianis pratis ꝓlio ſuꝑauit,īde quū aſſiduis
excurſionibꝰ pōtificius dux oīa Romanis circa vrbē redderet infeſta,ciuitas vi ſubacta pōtificē
multis ꝓcibꝰ reuocāt: reuerſus Romā Innocētiꝰ,plęroſq; antiſtitū ī ſupmū ordinē aſciuit,ex his
tres vnꝰ poſt aliū Io. dūtaxat vigeſimotertio his īteriecto pōtifices fuere. Creauit Innocētiꝰ Lodo
uicū nepotē ex fratre Firmii pricipē,oēq; Picenū illi nomē attribuit,nec ipſe mltū īde ſupſtes fuit.
Obiit altero ſui pōtificatꝰ āno,quo tpe Cabrinꝰ Fūdulus Cremonā tyrānide occupauit,Caual-
caboue īterfecto,& Gutecaldus,q Genuā Gallico ꝓſidio obtinebat,erāt eīn tū Genuēſes ī Gallo
rū regis fide,Mediolano īminebat cupidus eius vrbis ī Galloꝝ poteſtatē redigēdę,apud quoſdā
Bucicalū ꝑ Gutecaldo ſcriptū repio,adiiciūt fuiſſe Gallū īgēti ſtatura,ſed qa a Galeacio Gōzia
Singulare certamen. go,puſilli corpis,cęterū animi īuicti,ex ꝓuocatiōe ſingulari ſit certamine ſuꝑatus, eiꝰ ignominię
Gallus īpatiēs nūq̄ ampliꝰ loricā īduerit. Nicolaus Eſtenſis Othone tertio īterfecto Regio Par-
maq; potitꝫ. Ladiſlaus Roma digreſſus vbi fuerat cū exercitu,Peruſiā quā Bracchiꝰ armis vexa-
bat,ī deditionē recepit. Petebat īde rex īfeſto aīo Hetruriā,quē cū tē Malateſta Piſaurēſis rā īfeſto
occurſu auertit,vt fugiēti ſilis ī regnū ſeſe recepit,quo Florētini metu liberati Piſas īuadūt,labo
rioſeq; oppugnāt,demū Sfortia & Tartalia ducibus ſuo ſubiiciunt impio anno ſalutis humanę

Mccccvi.Claruerũt Innocẽtii tpe,Petrus Philargius Cretẽſis ꝗ poſtea põtifex fuit,Frãciſcus Au
rigarius Cremonẽſis,ãbo Minoritani ordinis,theologicaq́ſapiẽtia clari , Paulus Venetus,Bar-
tholomeus Vrbinas,Iordanes Alemanꝰ,Iacobꝰ Tolẽtinas,Eremitanę ꝓfeſſiõis.Magnũ hi nomẽ
adepti ob ea ꝙ ſcripſerũt ĩ diuinis,ſed Pauli Veneti fama multo ĩſigníor,qppe ꝗ nõ minor philo
ſophus extitit,ꝙ theologꝰ. Poſt Innocẽtii obitũ magna tollẽdi ſchiſmatis cura ĩceſſit Chriſtiani Att.princi-
nõis pricipes,pigebat pudebatq́ rẽ optimã.& ĩ qua fidei ſũma ſita eẽt,põtificũ diſcordia labefa- pũ conſen-
ctari,iã mos ĩoleſcere cœpat vt duo eẽnt põtifices,Romę vnꝰ,alter ĩ Gallia,vt igiť eẽt ouile vnũ ſum ĩ tollẽ-
& vnꝰ paſtor,tẽtata prĩo res eſt a Gallię regibꝰ,ꝗ cũ Bñdicto duodecimo,is tũ ĩ Gallia erat põ- do ſchiſma
tifex,egerũt vt ad id malũ ę medio tollẽdũ ĩ eas cõditiones deſcẽderet cũ põtifice,ꝗ Romę creã- te.
dus erat,vt ãbo vnũ ĩ locũ cõuenirẽt,vbi celebri ſacroꝝ ãtiſtitũ cõuẽtu de tota re ageret,ac tũ
ſi ita opus eſſet,alter duoꝝ,aut ãbo abdicarẽt ſeſe põtificatu.Audit hęc Gallicanꝰ põtifex,et ſi
nõnihil reſtitãs,viſus eſt tũ rẽ ꝓbare,cęterũ dũ Gallię pricipes ĩter ſe de ſũma rei cõſultãt,veritꝰ
vt ferť,Galloꝝ antiſtitũ ĩuidiã,qbꝰ ſciebat ſe eſſe ĩuiſum,ꝙ paulo ſeuerꝰ cohibuiſſet veterẽ cleri
licẽtiã,ſe valido p̃ſidio ſepſit,fultq́ tãdiu in Gallia quoad naues ad fugã expedirent,qbꝰ ſecũdo
Rhodano deuectꝰ,ĩ Hiſpaniã ꝓficiſciť,vñ erat oriũdus,nec res ꝓpterea omiſſa,qn Romę ea cõdi
tiõe eſt põtifex creatꝰ,vt qſqs is eẽt,cui creari cõtigiſſet,cũ Gallico põtifice,vbi vnũ ĩ locũ cõue
niſſent,vltro põtificatu abirẽt,oẽſq́ primi ordinis antiſtites ĩ id iurarũt,execratiõe interpoſita,
priuſq̃ ſuffragia inirent. Creať itaq́ Angelus Corarꝰ Venetꝰ,ꝗ eſt Gregorꝰ duodecimꝰ dictꝰ.
Nec ab initio ſatis cõueniebat,quo deberet loco cõuẽtꝰ haberi,apparuitq́ de induſtria rẽ trahi.
Tũ vero ſuꝑmi ordinis antiſtites,eiuſmodi morã infamãtes,ab Roma & Auenione Piſas Hetru
ſcas cõuenere,eoq́ cõuẽtu Benedictꝰ abſens & Gregorꝰ ĩ ordinẽ redigunť. Cõſenſerũt ĩ id de-
cretũ oẽs Europeę gẽtes,p̃ter Hiſpaniã citeriorẽ,necnõ Hibernię regẽ,& Armeniaci comitẽ,qui
Bñdicti authoritatẽ tuebanť.creãdi itaq́ põtificis ratiõe,ꝗ inita oĩm rectiſſima eẽ potuit,creatꝰ
eſt Alexãder qntus,Minoritanę vir ꝓfeſſionis,de quo ĩ nouiſſima illuſtriũ viroꝝ relatione eſt mẽ Alexander
tio habita.In hęc tpa reponit Canonicoꝝ regulariũ ortũ Philippus eremitanꝰ apud Friſonariã quintꝰ põt.
Lucẽſis agri oppidũ,ſed huiꝰ fidẽ eleuat ĩueterata cõtẽtio de eremitanę & canonicę familię ortu
vtraq́ ſuã ad Aureliũ Auguſtinũ referẽs originẽ,vt alio ẽ loco demõſtratũ.Potuit itaq́ iſtauta
tio eẽ veriꝰ ꝙ origo,Tẽpeſtate illa monaſtica familia Bñdicti abbatis euenit,ꝙ quũ veteri iſtituto
excidiſſet,Patauii Lodouico Balbo Veneto authore,ad Iuſtinã virginẽ,iſtaurari cœpta eſt. Eſt
& eremitanũ diui Hieronymi dogma repatũ.Cęterũ dũ hęc Piſis geruntť,Ladiſlaus Oſtia priꝰoc
cupata,terreſtri naualiq́ armoꝝ appatu ita Romanos foris afflixit,vt pacate coacti ſint eũ ĩvrbẽ
accipe.Adiecerat ille,vt mihi videť,aĩm ad rẽ Romanã ſuo regno ſubigẽdã magis occaſionẽ ꝙ
rectũ cõſiliũ ſecutꝰ,vrbe itaq́ potitꝰ,magiſtratꝰ & oẽm regiminis formã ſuo arbitrio mutauit,&
iã Romanoꝝ ĩpiũ nihil obſcure ad ſe trahebat,quũ Paulus Vrſinus cũ põtificio exercitu affuit,
ſub cuiꝰ acceſſum cõtinuo ad Iacobi phanũ ĩ Septimiano eſt hoſtiliter cõcurſum, fuitq́ cruẽta
vtriq́ pugna,tenebat ſe Ladiſlaus trãs Tyberi,vt tutiore eẽt loco,& ad fugã credo magis idoneo
ꝗa Oſtiã teneret,augebãturq́ ĩ horã Vrſinę factionis opes,ꝙ quo maiores videbanť regi,ꝙ vt tu
to Romę eſſe poſſet,eo magis ſuis ptibꝰ diffidere.Eñuero Vrſinꝰ dux,ſub primũ vrbis ĩgreſſũ
oẽs regiarũ ptiũ viros opp̃ſſerat.Nihil igiť conatus vltra Ladiſlaus relicta vrbe Neapolim abiit.
Romę ꝑ hos motus frumẽti annona adeo inualuit,vt raro alias ſit hoĩm memoria maiore fame
laboratũ.Creatus eſt Piſis,vt p̃rimo eſt loco ſignificatũ,magno oĩm cõſenſu Alexãder põtifex.
At Gregorius & Benedictus haud ꝓpterea pontificiũ munus inhibuere,tãta libido dignitatis
retinẽdę vtriuſq́ animũ ĩuaſerat.Gregorius Arimini Malateſtarũ p̃ſidio fultus:ĩ Paniſchola ille
Hiſpanię loco munitiſſimo,opinione dignitatis retẽtę tã p̃rinaci,vt quoſdã etiã ſuꝑmi ordinis
antiſtites creare ſit auſus.Fuit Alexãder,ꝗ Piſis creatꝰ eſt.p̃ter eruditionẽ,ꝗ ĩ eo fuit nõ vulgaris,
in pauperes tã munificus,vt nihil ꝓpemodũ ſibi reliquũ fecerit.Auditũ eſt ſępe ex eo,quũ nõ in Att.vocem
facete diceret fuiſſe ſe pauperẽ,quũ in ordine adhuc eſſet,ſed poſt põtificatũ adeptũ multo pau- pontifice
riorẽ factũ.Fuit p̃terea tã cõſtãti & ĩtrepido aĩo,vt vix põtificia dignitate recepta,Ladiſlaũ regẽ dignam,
potẽtiſſimũ,ꝗa Romã,vt diximus,infeſtaret,anathemate petitũ priuarit regno , tribuerítq́ eius
iura Lodouico Andegauię duci.ſed põtificatꝰ ille breuis.Piſis ꝓfectꝰ,Bononię octauo mẽſe ꝙ ſe
dere cœpat fatalẽ obiit diẽ, Ferť moriẽs antiſtites ſũmi ordinis,ꝗ forte aderãt,ad cõcordiã hor-
tatꝰ,ĩde poſtremo illũ dixiſſe,pacẽ do vobis meã,pacẽ relinquo vobis,atq́ ĩ his defeciſſe. Ioãnes Io.XXIII.
huiꝰ noĩs tertiꝰ & vigeſimꝰ ĩ demortui locũ eſt ſurrogatꝰ, Neapolis illi patria in Italia.Baltaſar pontifex.
nomẽ,vir acri ingenio,at multo ferociore ꝙ huiꝰ deceret pſonã,ꝗ humanę pietatis arcẽ teneret,

Erat tūc ille Bononię legatus, pſuaſumq́ multi habuerūt vi nō libero ſuffragio creatū diſpoſi-
tis circa vrbē armatoꝝ pſidiis,vt dignitatē armis ſibi vindicaret,ſi ſuffragio negaret̃.Alii effuſa
largitiōe creatū criminari.Cęterū quoquo mō res acta eſt,creatio illa nō caruit infamia:fuit, qđ
ſatis cōſtat,ab adoleſcētia pōtificię dignitatis tā cupidꝰ,vt quū ex Bononiēſi Gymnaſio Romā
pficiſceret̃,rogatꝰ ab amicis quo iret,ad pōtificatū dixit indipiſcēdū:factus itaq́ voti cōpos, au
thor fuit,vt Sigiſmūdus Lucimburgus,Pānonię & Bohemię rex,impator crearet̃. Inde Romā
cōciliū īdixit,veritꝰ ne pcul eo noīe accerſeret̃,quoꝝ negociū vt cōmodiꝰ obiret īpēſe ānixus eſt
pacare Ciſalpinę Gallię ſtatū.Diripuerat p id tpſ Ticinū Facinꝰ cognomēto canis,nouarū rerū
cupidus,p hoīes Gibellinę factionis in eā vrbē receptus,quū ea eſſet conditione admiſſus,vt res
Gulphę factionis diriperent̃,q̄rētibus iis q vrbē pdiderāt,q nō ſtaretur pmiſſis,īmo inqt ſtatui,
Vos eī q Gibellini eſtis,qđ pollicitꝰ ſum,incolumes eſſe iubeo,veſtra bona qa ſint Guelpha di-
ripio,in vtriuſq́ factionis ſtultitiā cauillatus.vrbē igitur ad libitū vexatā pſidio firmat, mox in
Pandulphū Malateſtā iturus.nec Bergomo dein Brixię multo pacatior fuit. ſed vtriq́ ciuitati
multa hoſtiliter rapuit.Eratq́ p hęc Italia,etſi nullo maiore bello īplicita,nō tñ ex oī pte pacata,
quū Sigiſmūdus Pānonię rex Romā,vt phama ferebat̃,venturus,dena hoīm milia pmiſit in Italiā
Pipo duce,q per Foroiuliēſes ingreſſus,Taruiſiū vſq́ tumultuoſe adequitauit, ſed de Pānonico
motu mox paulo ſermo futurus eſt. Veneti ſub id tpſ quo Ioānes eſt pōtificatū adeptꝰ,Sicēſibꝰ
Delmaticꝰ motus. in Delmatia diſſidētibus,claſſem in puinciā miſere,ſpe eius vrbis recipiēdę, primoribꝰ ciuitatis
rē ad eos trahētibus,ſed res multo aliter ceſſit,claſſe ab eo appulſa,nō modo nō quieuit ciuitas,
ſed Venetus cū cęde multa a mœnibus ſubmotus eſt,ac portu pcul expulſus . Repetitū eſt nec
multo poſt Sicū,terraq́ & aquis obſideri cœptū,datūq́ id negociū Lodouico Buccchario vi-
ro impigro,miſſiq́ ob Sicēſem cauſam legati in Pannoniā,q̄ citro vltroq́ p irritas altercationes
Patauinus motus. iactata,poſtremo ad Ioānē pōtificē delegata eſt,ſed dū Romę cognoſcit̃,Patauiū paucoꝝ pditio
ne eſt ppemodū a Venetis alienatū.Accerſebat̃ i vrbē Marſiliꝰ Carrarius,& Brunorius Scala,iā
matura pditiōe,cęterū īterceptis literis,plęriq́ cōuicti extremo ſupplicio afficiunt̃,Marſilius &
Preſbyteri regulates. Brunorius pſcripti ſunt,percuſſoribꝰ qna milia aureoꝝ nūmū publice decreta. Per id tpſ preſ-
byteroꝝ cōgregatio q regulares nūc dicunt̃,nūc Apoſtolici,quū ad id tpſ ī obſcuro fuiſſet,Ve-
netiis ſuſcitata & aucta eſt,Laurētii Iuſtiniani opa,quē ī beatoꝝ nūero habuit poſteritas.Fuit is
Oliuolēſis eccleſię antiſtes,eiuſq́ pfeſſionis vnus fuit Gabriel Cōdelmarꝰ,q ex adepto pōtificatu
Eugeniꝰ eſt poſtea nūcupatꝰ,huiꝰ appellatiōis quartꝰ.Fuerūt & alii viri ſctitate illuſtres,cuculla
diſcincta exterius amiciunt̃,laxioribus manicis,& ī humeros paululū relectis,ſubter tunica alba
ſcortea zona cingunt̃,tegmē capitis cucullę cōcolor,calceatꝰ a pphano īdifferēs,nullꝰ his carniū
vſus,niſi forte ęgrotare cœpint,nec pfeſſiōis vīculo ſe aſtrigūt,quū libitū eſt diuerſum licet ſeq
Pipus ī Italiā irrūpit. vitę inſtitutū.Pānones q cū Pipo Italiā inuaſere,maiorē oīno exciuere motū, q̄ ſit poſtea clades
ſecuta,ſub primā illoꝝ irruptionē Hūniēſes ad eos defecere,īde in Taruiſinos pgreſſi,Serauallū,
Belunū,Feltrū,Venetis ademere.Cur ſit id bellū a Pānone illatū,niſi Delmatię diſceptatio fue-
rit i cā,nō facile dixeri. Quidā ſuſpicari mihi vident̃ Foroiuliēſiū motꝰ Pānoni materiā pbuiſſe
in Italiā intrādi,cęterū qa pars eoꝝ rē ad Venetos trahebat,idcirco ī hos oīs vis belli verſa ſit.
Sūt q tradāt Brunorii Scalę īſtinctu,q ad paternū principatū recuperādū anhelabat, Sigiſmūdi
decreto Venetis bellū ītuliſſe.Sed quocūq́ noīe res mota eſt,Pipus poſt pclara belli facinora, au
ro,vt creditur,corruptus,re infecta retro abiit.Quidā authores ſunt eū in Pānoniam reuerſum,
Sigiſmūdꝰ imperator Venetis bellū infert. Sigiſmūdi iuſſu,liquefacto auro necatū,nec ita multo poſt ab eo Italiā bello repetitā cū.XL.mili
bus hoīm.Platina Blondū ſecutꝰ duodecim equitū milia fuiſſe ait,& octo peditū, Pipiana expe-
ditione ſilētio ptermiſſa. Fuit Sigiſmūdi acceſſus Venetis multo terribilior, q̄ regii olim ducis,
obiectuſq́ eſt illi veniēti Carolus Malateſta,dux ea tēpeſtate ī re bellica clariſſimꝰ.Dimicatū eſt ī
Taruiſinis,& ī Feltrenſi p alteriꝰ partis occaſionē nōnūq̄,ac cruēta ſemp acie.& terror ille hacte-
nus pceſſit,Pacti ſunt inde Veneti cū Sigiſmūdo ī quinq́ pximos annos inducias.Quo tēpore
Stenus princeps vita deceſſit,anno publicę adminiſtrationis tertiodecimo,Thomas Mocenicus
fit īde dux.Nec Veneti a Sigiſmūdi diſceſſu multū quieuere,Hūniēſibꝰ a reſidua diſcordia labo
rātibꝰ,tumultuāteq́ oīni Foroiuliēſiū regione,ob diuerſa partiū ſtudia.Profugerāt ad Venetos
Pannonico tumultu domo eiecti principes Sauorgnanę factionis,qui vt in ciuitatē reſtituerent̃
ſumma ope Veneti adnitebant̃.Cōtra Lodouicus Techius Agleiēſis antiſtes,cuiꝰ auſpiciis oīs
Carnoꝝ regio,q̄ recētiore ē voce Patria nūcupata.p id tpſ regebat̃,nihilo miore conatu obſtare
Hūniēſibus,q eā reſtitutionē poſcebāt,& iam vis vtrinq́ parabat̃,quū ad Venetos Sacilū defe-

eſt, inde Ciuitatū ad Natiſonē amnem, Iulium id olim appellatū quidā haud inepte ſuſpicātur. Hūnicšū &
Lodouicus, vbi rem ad Venetos aperte inclinare vidit, ad Sigiſmundi opes profugit. Nec ita Patrianoꝝ
multo poſt in Italiam reuerſus eſt cū quatuor milibus Pānonū, ſuntq; ſub eius reditum Ciuita- motus.
tenſes aliq̄diu oppugnati. Cęterū appetente bruma, quia Pannon in Italia retinere non poterat,
auxiliaribus copiis deſtitutus Techius iterū ſe ad regem contulit. Veneti qui ad recentem belli
motū exercitū cōparauerāt: Belunū & Feltrum recipiūt, Foroiuliēſium inde fines ingreſſi Prata
oppidū euertūt. Philippus Arcius vir armorū peritia ea tempeſtate inſignis, habebat in Venetis
caſtris imperiū, is Pratenſi oppido exciſo Hūniū admouit caſtra. Nec multū abfuit quin primo
ſit acceſſu oppido proditione potitus, ſed vbi id conſiliū nō proceſſit, viditq; Philippus omnia
ſibi obſepta ad vrbem inuadendā, motis inde caſtris ad alia loca in fidem recipiēda ſeſe cōuertit.
Geſtata ſunt inde Veneta ſigna citro vltroq; per vniuerſam Patriā, multaq; interim oppida, re
guliq; Patriani nominis, in Venetoꝝ fidem venere. Poſtremo Hūniēſes & ipſi, vbi ſatis apparuit
externi ſe auxilii vanā ſpem alere, in Venetorū fidē venere. Horū deditio, quicūq; adhuc Patria-
norū in armis erāt, ſecū ad Venetos traxit. Bis inde Techius cū externis auxilus Patrię fines ir
rupit, ſed vterq; motus tātūmodo reſedit conatu. & Veneti per hęc omni Foroiulienſium terra
potiti ſunt, cuius ſuadēdę, nō magis Hūniēſiū diſcordia materiā p̄buiſſe videri poteſt, q̄ ꝙ Te-
chius Aquileienſis pontifex, Pānonico tumultu, hoſtili fuiſſet in Venetos animo. Quieuit inde
res Veneta vſq; ad Foſcari principatū, qui poſt Mocenicum cōtinuo dux fuit, habuit Mocenicū
adminiſtratio annos decē. Sed dū hęc in Venetis geſta ſunt, in Ciſalpina Gallia Ioannes Maria
Vicecomes, domeſtica coniuratione oppreſſus periit, authores cędis Bernabouis filios nepoteſq;
exules reſtituūt. Philippus fraterna cęde perculſus, amicoꝝ ſuaſu Beatricem ſibi matrimonio iū Beatrix
git, quę Facino nuper defuncto fuerat cōnubio locata. Sūt q ſcribāt Facinū morientē id amicoꝝ Philippo
primoribus mādaſſe, vt Beatricē iā quadragenariā Philippo adhuc adoleſcenti in matrē verius Vicecomi-
q̄ in vxorē iūgerēt, cuius cōſilio & authoritate ſciebat futurū, vt ille facile paternū recuperaret ti nubit.
principatū. Erat Beatrix abūdās diuitiarū mulier, pollebatq; authoritate apud eos multa, q Fa-
cini ductu auſpiciiſq; militarāt. Mirū eſt q̄ proſpere ea res Philippo ceſſerit, Vercellę, Dertona,
Alexandria, Nouaria, & cętera loca, quę ſub Facini imperio fuerāt, Beatricis nomē ſecutę in Phi
lippi fidē rediuere. Pari ſtudio Montaneus Siccus, & Carmaniola duces fortiſſimi, q oēs Facini
copias fuerāt inter ſe partiti, eiuſdē ſe opibus adiūxere. His Philippus auctus viribus, Aſtorgiū
Bernabouis filiū Mediolano expulit, expulſum in Modecię expugnatione interfecit. Et in Inſu-
bribus hęc. Per idē tp̄s Franciſcus Gonzaga q ſtipendiū merebat, Bononiā tutatus eſt aduerſus
Malateſtā Ariminēſem, q Ladiſlao militabat regi. Erat Ladiſlaus reb9 eccleſię, quū antea ſua ſpō-
te, tū ob Ioānē pōtificē, cuius decreto priuabat regno, multo infeſtior factus: eſt itaq; aliquoties
circa Bononiā dimicatū, fuerāt p̄lia hęc Gonziacis fere proſpera, vexare itaq; Ladiſlaus pōtificē
quū alibi, tū multo infeſtius circa vrbem, adeoq; minaciter iſtare, vt Ioānes Roma profectus, per
Florentiā & Bononiā Mantuā petierit. Hinc cū Gonziaco principe, a quo honorificētiſſime eſt
acceptus. Laudē Pompeii petiit, vbi ex compoſito Pannonię rex cū eo in colloquiū venit. Incidit
credo is duorū Chriſtiani nominis principū cōgreſſus in id tēpus quo Sigiſmūdus eſt cū exerci
tu aduerſus Venetos Italiā ingreſſus. Mantua inde ex eo colloquio eſt a pōtifice repetita, rege &
Gonzaga duce atq; hoſpite comitātib9. Cōſultatio illa tātorū principū eo tēdere, vt Ladiſlaum
ex Hetruria, Vmbria, & Latio, armis pellerent. Iam enim Romā & loca pleraq; vrbi circūiecta pō
tifici ademerat. Pecunię itaq; & cętera ad bellū neceſſaria ſtudio parabant, quū multo maior cu
ra pōtificē p̄ſenti cōſilio auertit. Enimuero cōſilio oīm gētiū cōſenſu Cōſtātiā Magūtinę p̄uin- Cōſtātiac9
cię vrbē indicto, acceꝛſitus eo pōtifex, q̄q̄ amicis diſſuadētibus, atq; identidē p̄dicātibus, fore vt cōuētus.
priuatus inde reuerteret, vt diſcordia tū aliquādo ex eccleſia tolleret, in Germaniā p̄fectus eſt,
lectiſſimo doctoꝝ hoīm comitatu, hic facta oīb9 loquēdi poteſtate, & multa & fœda crimina ſūt
pōtifici obiecta. q̄bus ille p̄culſus, quū impar ſibi videret ad tā atrocē inuidiā ſuſtinēdā, Scaphu-
ſiam ſe cōtulit ignoto habitu, veritus ne q̄d ī ſe graui9 ſtatueret. Erat is locus Federici Auſtriæ
ducis, huc plures antiſtites, quos ille ad ſup̄mū ordinē euexerat, fuga delati ſunt, pōtificis veſti-
gia ſecuti. Sed his cōcilii authoritate Cōſtātiā reuocatis, Ioānes ex Scaphuſa Friburgū ſe p̄ori
puit, inde ad Burgūdię ducē iturus. Sed ob iter interceptus, toti9 cōcilii iuſſu fluuiali quadā in-
ſula ſeponit ſub arcta cuſtodia, anno pōtificat9 ei9 quarto, mēſe decimo, ide ī eo anquiſitū, mul- Accuſatur
taq; & fœda crimina in abſentē cōgeſta, & in his aliqua, q̄ hoīem impietatis arguebāt, q̄dā eiuſ- Io. pont.
modi credita ſūt, vt niſi grauiter vīdicata eſſent, fœdū fuerit exēplū Chriſtiano nomini allatura.

Capitur Io. ponti. Magno itaq; omniũ conſenſu dignitate priuatur. Mittitur preterea ad Lodouicum Bauarię du
cem qui cum Gregorio ſentiebat, cuſtodiendus, quoad aliud de eo ſtatueretur. In Aldeberga ar
ce dein triennio fuit, ſine cubiculario famulove Italicę gẽtis vllo, nutu & ſignis loquebatur, quã
Io. pontifex priuatus. do nullum cum his a quibus cuſtodiebatur, eſſet linguę commercium. Abrogatus eſt Ioanni põ
tificatus ab his qui cum eo antea fuerant. Nam qui cum Gregorio & Benedicto ſtabant: erant
Gregorius ſeſe priuat dignitate. enim hi duo antipontifices, nondum Conſtantiam venerant, Ioanne pontificatu deiecto, Grego
rius Conſtantiam accerſitus, quia ad diem non affuiſſet, per Carolum Malateſtam, in cuius fide
erat, ſe pontificatu abdicauit. Cæterum quia facile ceſſerat, decreta eſt illi Piceni agri legatio, in
qua non multo poſt moritur, nouo nondum pontifice creato. Interiit, vt fertur, quũ nimiũ dolo
ri indulſiſſet, ceu res a ſuo principe pręcipitata eſſet, quã ipſe alioqui trahi voluiſſet, omni ĩ mo-
ra ſpe repoſita. Maior inde labor fuit in Benedicto abrogãdo, tenebat ille ſe loco in Hiſpania mu
nitiſſimo. Adiit Sigiſmundus imperator, Gallię & Anglię reges, egitq; cum his vt de tota re ſe-
mel conſtitueretur, ne viri vnius inſolens pertinacia publicum bonum remoraretur. Aditus eſt
Benedictus pontificatu abire noluit poſtremo Ferdinandus rex Aragoniæ, omnes operam ſuam polliciri, nunciis & literis Benedi-
ctum in ſententiam trahere diu multũq; ſunt conati. Verum non regum hortationes, nõ popu-
lorum preces, non Chriſtiani nominis conſenſus, mouere potuerunt, vt in ordinem ſe redigeret,
quam hominis pertinaciam reges pertęſi, & ipſi & omnes Hiſpanię gentes deſtituere. Nullum q
dem virium magis eſt hominũ fauori inimicum q̃ pertinacia. Quinq; gentium ſuffragia Conſtã
tiacus habuit conuentus. Erant hi Itali, Galli, Germani, Hiſpani, & Anglii, omniũ conſenſu pon
tificatus eſt Benedicto abſenti abrogatus, reiectis & qui cum eo ſentiebant, Scotis & Armeniaco
Comite, diſcuſſa prius re quonam modo & potuerit & debuerit id fieri, nequid temere factum
videretur. Eſt eodem conuentu damnata Io. wiglephi hęreſis, ſunt & duo inibi ex eius affectato
ribus combuſti, vt Hęreſiarchi, Io. cognomento Huſius, & Hieronymus eius diſcipulus. Aiebãt
Arr. opinionẽ de clero. hi oportere antiſtites & omnem clerum ad Chriſti imitationem pauperes eſſe, quia in opulentia
& luxu viuere, qui Chriſti perſonam in terris gererent, parum ad exemplum vitę conduceret.
Erant adhuc quædam in melius mutanda, nonnulla in integrum reſtituenda nouo decreto, cęte-
rum quia ſede vacua ſanciri non poterant. primũ omniũ nouũ põtificem creari placuit, atq; ita
comparatum, vt ſex viri ex ſingulis gentibus legerentur, qui cum duobus & triginta primorũ
antiſtitum ſuffragium ineuntes pontificem crearent. Quadriẽnio igitur q̃ verus in eccleſia põ-
tifex eſſe deſierat, Otho Colũnius vir Romani ſanguinis, ſupremi ordinis antiſtes, magno omniũ
conſenſu pontifex declaratur, ad tertium Idus Nouembris, anno milleſimo ſalutis. cccexvii. Cę-
MARtin⁹ pontifex. terum quia eiuſmodi creatio in luce quę diuo eſt Martino ſacra incidit, Martini appellationem
ferre voluit nouus pontifex, tãtaq; ad eiuſmodi creationem eſt omniũ lętitia orta, vt pręnimio
affectu vix fari poſſent homines, lachrymis vbertim manãtib⁹. Sigiſmundus gaudio effuſus in
credibili, concilium ſine diſcrimine dignitatis ingreſſus, oĩbus egit gratias ꝙ in ſummo rei Chri
ſtianę diſcrimine tãti viri rationẽ habuiſſent, inde ad noui pontificis conſpectũ humiliter pro-
uolutus, pii gregis paſtorem & dominũ ſalutauit, pedes exoſculatus eſt. Contra pontifex eũ alle
uans mutuo affectu complectitur, Chriſtianę pietatis inſtauratorem appellat, authorem pacis,
cuius opera pax clero reddita eſſt, Apaſtolica dignitas in priſtinũ ſtatum reſtituta. Sed dũ hæc
Conſtantię gerũtur, Ladiſlao in ea expeditione defuncto, quã in Florentinos inchoauerat, Romę
continuo eſt ad arma & libertatem conclamatũ. Affuit nec multo poſt pontificius legatus, cui⁹
opera breui pacata eſt ciuitas, ſumpto de ciuibus ſupplicio, qui noui motus fuerãt authores. Sed
nec longior pax contigit ciuibus. Brachius Montonius ſequenti anno Romam cum exercitu in
greſſus, multa vi Hadriani molem oppugnat. Tenebatur arx iunioris Ioannis pſidio. Fuerat hęc
Ladiſlai ſoror, ſucceſſeratq; defuncto in regni ſucceſſionem. Ductabat regium exercitum Sfortia
vir impiger, qui celeri occurſu non ſolum hoſtem ab oppugnatione auertit, ſed pręlio etiam vi-
ctum procul vrbe expulit. Occidit eo pręlio Io. Columnius, quem gregarius miles tranſfixit.
Voluit is Pauli Vrſini ducis fortiſſimi mortem vlciſci, quẽ Lodouicus Columna in Fulginati
agro interfecerat. militauerat diu miles Pauli ductu, ægerrimeq; ferebat eius mortem. Petebat
infeſto telo Lodouicum, vibraueratq; ferrum in aduerſum hoſtem, cęterum Ioannes periculum
intuitus, vt perneceſſarium hominem tegeret, ſubito occurſu letalem excepit ictum, fluctuabatq;
per hæc res Romana, quum optatiſſimus dę noui pontificis creatione nuncius ſpem quietioris
ſtatus ſeſſę ciuitati attulit.

FINIS ENNEADIS NONÆ.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, ENNEADIS DECIMÆ PROOEMIVM.

PRVDENTER mehercule ſciteꝗ feciſſe videri poſſunt veteres poetę, qui extremo fabularum actu ita fere vterentur, vt nouiſſimus ille locus omniũ maxime delectaret, illuſtraretꝗ totũ fabulę ſchema, vt ſol mundũ, & quę mundo continentur, ꝙ ſi iis, qui ludere dicuntur, tum maxime placere fuit curę, quum ludere deſinerent, nulli credo dubium eſt, quid in re ſeria fieri oporteat, q̃q̃ hiſtoria eiuſmodi eſt vt non ſolũ prodeſſe velit, ſed delectare etiã, niſi Plinium delirare credat aliqs, qui rem ipſam adeo popularem iudicauit, vt quoquomodo ſcripta eſſet hiſtoria non poſſet nõ placere, & delectatione aliqua afficere, ꝙ rei ipſi aſtruere, nihil vt arbitror ęque poteſt ac rerum varietas, quę non tam conſilio nobis quęſita eſt, vt alieno exemplo ſcripſiſſe videri poſſimus, q̃ extremę Rapſodię hui⁹ parti agnata ac caſu quodam inſerta. Enimuero quid per deum tam neceſſarium inſtituto operi, aut tam conueniens fuit, q̃ vt quẽadmodũ in prima Enneade operis hui⁹ tota vetuſtatis facies expreſſa eſt, vt q olim mores gẽtiũ, qui ritus, quę religio, quę diſciplina militaris, quę ciuilis & domeſtica fuerit, & in plenum totam vitæ rationem: velut in tabula quadam depictam ſit videre, pari induſtria hic vltimus labor omnium recentium rerum explicatiõẽ contineret, Cæli & terrarum ſitus fluminis, lacus, ſtagna durant iam, & in multis priſca nomina adhuc incorrupta manent. At in moribus hoĩm, cęteraꝗ vita, tanta mutatio facta eſt, vt nulla meo iudicio relatio vtilior aut gratior eſſe poſſit, q̃ hęc quę demonſtratura ſit quantum in humanis rebus mutare potuerit vetuſtas. Ex qua rerum inconſtantia exiſtimare licet q̃ infirma ſint hæc, quę in terris mirãtur humanę gentes, tanq̃ perpetua ac ſemper duratura. ſed reputatio hæc ſuũ deſiderat locum. Nunc tantũ pręfari liceat quod ad recentioris vitę relationẽ attinet, repoſuiſſe me hęc in extremam partem operis, non magis conſilio q̃ neceſſitate adductum, vt in nouem dũtaxat libris ſparſim inſerta. ceu lumina quędam interlucerẽt, eo vt arbitror plus gratię habitura, quo minus vaga, minuſꝗ inter ſe diſtare videbuntur, quod ſi pluribus Enneadibus fuiſſent aſtructa, contingere nullo modo potuiſſet.

EIVSDEM ENNEADIS DECIMÆ, LIBER PRIMVS.

SPECTABAT iam ad exitum Conſtantiaci conuẽtus celebritas, poſt ſolennẽ pontificis creationem, quum mentio illata eſt, reſꝗ inter plures iactari cœpit, creuiſſe plus nimio clerĩ licẽtiã, in morib⁹ vulgo peccari, emendatiore vita opus eſſe, vt veteri inſtituto viueretur, poſcere proinde ſicut ad tollẽdã diſcordiam quãtum humana ope prouideri potuiſſet abunde cõſultũ eſſet, ita vitę conſuleretur. Probare rẽ nouus pontifex, cęterũ veritus ne aliquis recens motus oriretur, qui ſuum in Italiam reditum impediret, nam Benedictus antipontifex, ad quẽ ipſe continuo poſt ſuã creationem miſerat, in Paniſcholana arce illa ſchiſmaris ſe tenebat, licet omnium fauore deſtitutus, magno principum conſenſu ſoluit concilium, quibuſdam tamen prius decretis, nõnullis, aut reſciſſis aut in melius mutatis, quę quadriẽnio illo, quo id conciliũ tenuit, totaꝗ ſchiſmatica tempeſtate parũ vtili exemplo inoluerãt. Nec ita multo poſt pontifex, etſi Germanię Galliæꝗ regibus obnixe rogãtibus, vt ad ſe diuerteret, in Italiã trãſiit, ſępius inter ſuos teſtatus rectorem nauis in puppi non in prora eſſe oportere, Romã dici & eſſe Chriſtianę pietatis caput iam plus ęquo pontificũ abſentia res eccleſię in Italia affectas, diuoꝝ tẽpla Romę partim corruiſſe partim ſine cultu ꝓ deſpicatis in ſolitudinẽ redacta, faciẽ vrbis ſitu & ſqualore deformatã, oppida Italię põtificii iuris preſſa ſub Tyrãnis iacere, põtificis ꝑſentia opus eẽ, vt Romanę eccleſię dignitas ab iniuria vindicef. Hęc ſępius ex eo audita, & ipſe qui ea iactabat multũ erat & ad dicendũ, & ad ꝑſuadẽdũ efficax, facile ĩpetratũ eſt vt externi reges ſua cõmoda põtificis poſthabuerint. Pontifex abeũdi cupidus ob Ioãnis effugiũ, nequa illi noui cõcilii habendi relinqref occaſio, Ticinum Gallię vrbẽ Chriſtiano nomini cõuẽtũ indixit in qntũ ꝓximũ annũ, tulitꝗ decretum, vt ſeptimo dein anno alius haberetur, & mox tertius decẽnio poſt, quod annorum ſpatium ſeruaretur de-

Martini põtificis vox mẽorabilis,

inceps omni ęuo vt decimo quoqꝫ anno,Romanꝰ pōtifex & oēs chriſtiani noīs duces,vnū in locū coirēt,de ſumma rei cōſulturi.Sunt q cōcilio adhuc tenēte hęc decreta fuiſſe ſcribāt,cęterū ſiue rū demū,ſiue prius res cōfecta eſt,Pōtifex,qđ inter oēs cōſtat,cōuētu dimiſſo ꝑ Allobrogū terrā,Sabaudia nūc eſt,in Italiā trāſgreſſus,Mediolanum petiit.Erat tum Philippus Vicecomes vehementer occupatus in vrbibus paterni principatus recipiendis,Mediolano recepto,cum vrbibus quæ ſub Facino fuerant,vt in calce proximę Enneadis fuit ſignificatum,Comum ad Larium lacum a Ruſconiis fratribus recepit,& mox Laudem Pompeii,cuius arcem quia Ludouicus Vineatenſis obſtinatius defendiſſet,cum patre in poteſtatem redactus,Vicecomitis iuſſu,laqueo eſt necatus.

Philippi ducis ſucceſſꝰ.

Deiecit inde Carmaniola,qui copias Philippi ductabat,Coleonicos ex Trecio oppido Abduę flumini impoſito,& dein ex Leuco ad Larii emiſſorium,Cremam proditione recepit.His Philippus ſucceſſibus elatus Carmaniolę quatuor milia equitum attribuit & mille peditū,imperatqꝫ vt Philippo Arcellano,q Placētiā obtinebat,bellū inferat,hęc mandat,ac ſimul ducē ipſum cognomine & affinitate Vicecomitū familię aſciuit,vt obſequētiorē haberet,magiſqꝫ fidū in re bellica adminiſtrāda.Fuit Placētinū bellū tractu durius q̄ a principio viſū eſt,Genuēſibus Arcellanos tuētibus,ad poſtremū vrbs capta eſt,arx tū retēta.Occurrit eo cū exercitu Pādulphus Malateſta q Bergomū & Brixiā obtinebat,nā & ipſe cū Arcellanis fœdus iunxerat aduerſus Philippū,cuiꝰ ſucceſſus iā merito finitimis ſuſpecti eſſe cœperāt.Philippus qa Placētia recepta bellū Carmaniola in Genuēſes verterat,veritus ne Placētini ſub Malateſtę acceſſū deficerēt,edicto ꝑcepit,vt Placētini cū vxoribꝰ & liberis Ticinū & Laudē populariter migrarēt ea res fecit vt Malateſta vacuā vrbē nactꝰ,cōfeſtim retro abierit.Et Carmaniola nō multo poſt affuit,q in Arcellani cōſpectū dedit filiū & fratrē vinctos,quos in Pulceferano ceperat,Tyrannū hortaꝛ vt ſibi & ſuoꝝ ſaluti cōſulat matura deditione,polliceꝛ adhęc multa,vt hominē in ſententiā traheret.Cęterū cū nihil ab eo pacate reſpōdereꝛ,Carmaniola,vt iracūdo ſęuoqꝫ erat īgenio,captiuos in cōſpectu arcis laq̄o necauit.Erat Arcellani cōiunx in arce,q̄ filiū & mariti fratrē pēdētes intuita,cōuicio male affectū Philippi animū inceſſere nō prius deſtitit,q̄ ille deſperatis rebus reliq̄t arcē,ad Venetoſqꝫ ſe cōtulit.Vicecomes Placētia potitus breui circa Ticinū oīa recepit,Palauicini Rubriani & Peregrinēſes in fidē venere.Erātqꝫ res Philippi ꝑ hęc adeo auctę,vt iā merito formidini eēnt finitimis,ſed vt ſunt hoīm res ſubitis caſibꝰ obnoxię,facileqꝫ variabiles incidit Philippus in hoc gerēdarū rerū curſu in domeſticā cladē,nō magis inopinatā q̄ turpē,

Beatricis miſerabilis exitus.

Beatrice,quā iā exacta ętate fœminā in matrimoniū receperat,adulterii cōperta,adoleſcēs eiꝰ pincerna,q cū illa ſtuprū feciſſe dicebaꝛ,q̄ſtioni ſubiectus crimē confeſſus eſt,ac ſecuri ꝑcuſſus,Beatrix cōtra id flagitiū cōſtā ter inficiata eſt,cęterū cum nihilo ſecius ad ſuppliciū traheretur,adoleſcētis trūcū intuita eius manes execrata eſt,vt ferꝛ,qꝫ pudicitiā ſuā tota vita ſancte a ſe cuſtoditā,ſupplicii metu,falſo teſtimonio labefactaſſet.Scio fuiſſe q crederēt(nā hoc quoqꝫ tradiꝛ)ex Philippi ſentētia ea oīa accidiſſe,qꝫ intēpeſtiuū cōnubiū iam faſtidire cœpiſſet,qđ tā abſurdū ſit credere q̄ ab ea magnitudine animi,qua fuiſſe ferꝛ,alienū.Bellū īde Malateſtę illatū,breuiqꝫ Bergomū eſt illi adēptū,foretqꝫ breui cū eo debellatū,niſi Brixiā a Carmaniola cōpulſum Veneti pecunia & armis iuuiſſent.Martinꝰ Fauētinus,dux ea tēpeſtate acerrimus,cū auxiliaribus copiis ad Pādulphū ire iuſſus eſt,eratqꝫ Philippus Brixiano bello īplicitꝰ,cū Martinꝰ pōtifex ex Gallia reuerſus,Mediolanū petiit,tāti hoſpitis interuētu pax eſt Malateſtę his cōditionibꝰ delata,vt q̄diu is viueret Brixiā obtineret.Pōtifex ex Mediolano digreſſus Māruā ꝓficiſciꝛ,vbi Frāciſci Gōzagę arbitrio pax inter Philippū & Pandulphū prius mota ſancita eſt.Et hęc primo Martini pontificis anno intra extraqꝫ Italiā ſunt geſta,q milleſimus ac quadringēteſimꝰ fuit hūanę ſalutis,duoqꝫ de uigeſimus.Pōtifex ex Mātua Florētiā ꝓficiſciꝛ,nec obiter Bononiā inuiſit,q̄ poſteaq̄ Ioāni pontifici Cōſtātiaco cōuētu dignitatē adeptā audiuit,eccleſię magiſtratu eiecto,in libertatē ſeſe vindicauerat.Nec vno interea loco pōtificię res nouis moribus laborare.

Bracchius.

Bracchius vir militari gloria tēpeſtate illa īſignis,Peruſiū cū tota fere Vmbria & ex patrimonio loca q̄dā,ſic eīm Hetrurię ꝑtē hodie vocāt,circa Vetuloniā armis occuparat,reguloſqꝫ q̄buſdā mercede cōductis,vt itineribus circūquaqꝫ inſeſſis pōtifex ab vrbis reditu excludereꝛ: qua ille cōtumelia inſtructꝰ,anathemate hoſtē defigit,oī ſacrorū cerimonia ciuitatibꝰ,ciuitatūqꝫ principibꝰ īterdicta,q Bracchio fauerent.Cęterū Florētinis annitētibus,q̄bus erat Montonius dux chariſſimꝰ,pax breui ſecuta eſt atqꝫ ex ea parte aliquot oppida ſunt pōtifici reſtituta,Bracchius ad pontificis pedes ꝓuolutus veniā īpetrauit,ſtipēdioqꝫ inauthoratꝰ,iuſſus eſt Bononiā ad obſequiū retrahere.Manauit Bracchius ſtrenui ducis operam Romanæ eccleſię in ea vrbe recipienda.tenebatqꝫ adhuc id certamē

quū quatuor illi Antiſtites,q ad extremū Benedicti Antipōtificis partes ſecuti fuerāt,Florentiā
ad Martinū pōtificē venere.Hos ille cōcordię cupidus phumane cōplexus, in primorꝫ Antiſtitū
ordine habuit,Baltaſarem Coſſam, q Ioānes pōtifex fuit, cuſtodia liberauit Coſmo mediceo &
aliis principibus ciuitatis gratificat⁹.Cęterū priuſq̄ pontificis iuſſu ſolueret,vindicauerāt ille ſe
ī libertatē quadraginta milib⁹ aureorꝫ nūmū Palatino comiti,apud quē cuſtodiebat,datis:etatq̄
eius in Italiā redit⁹ vehemēter ſuſpectus pōtifici,multiq; erāt in eā expectationē erecti,vt p eum
aliqs nouus motus oriret,ſed ille pter oīm opinionē Florētiā ſe cōtulit, demiſſuſq; humiliter ad
pedes pōtificis eū de more adorauit.Mouit expectatū pœnitētię exēpli pōtificis aīm,afflictamq;
hoīs fortunā miſeratus,primo Antiſtitū ordini iterū aſcripſit,habuitq; apud ſe iā īde in magno
honore,ſed dolor plus valuit q̄ reſtituta ex pte dignitas. Enīuero qa triſtitiæ & mœrori plus æ-
quo indulſit,paucis mēſibus,qbus Florētiā venerat,morit,defunctū Coſmus ad Ioānē Zachariæ Coſmi diui
honorificētiſſime extulit,fuerat eīn illi amiciſſim⁹,pecuniaq; ab eo relicta multo locupletiſſimus tiæ.
eſt Florētinorꝫ oīm factus,mox adeo vni viro indulſit fortuna, vt affluētibus diuitiis apud exte-
ras etiā nationes ſit oīm,q tēpeſtate illa fuerūt,fortunatiſſim⁹ iudicat⁹.defuncti Antiſtitis ſepul Baltazar
crū hoc habet.Baltaſaris Coſſę Ioānis vigeſimi tertii quōdam papę corpus hoc cōdit ſepulcro. Coſſa quí
Per idē tps legati ex Byzātio ad pōtificē venere,q ab īpatore ad hoc ipm miſſi ſignificabāt cupe Io.xxiii.
re Gręcos in iis,q̄ ad fidei cultū ptinerēt,Romanę eccleſię vniri, modo ęqs id fieret cōditionib⁹. fuit.
Audiuit libēs ſummus pōtifex Gręcorꝫ poſtulata,creatuſq; eſt cōfeſtim legat⁹ ab eo Petr⁹ Fōſic-
cius,Hiſpani gnūs,vir ſingulari eruditione,& in ſupmū antiſtitū ordinē iā anteā aſcit⁹,q ad id ne
gociū in Gręciā pficiſceret.eſt aliquāto pri⁹ eo miſſus Antoni⁹ Maſſan⁹, ex Franciſci Aſſiatis fā
milia,vniuerſi magiſterio ordinis fungēs,is totā rē iuſſus eſt explorare. Sed dū hęc circa pōtificē
gerunt,Philippus interea paterni pricipatus vindicādi cupidus, Cabrino Fūdulo bellū īntulit Cre
monēſiū tyrāno,eſtq; in hoſtē iuū Carmaniolę ductu.Soncinēſes,& Pizitones,primi oīm ad Vicē
comitē deſēcere,quā ſuorꝫ inclinationē verit⁹ Cabrinus Cremonā conat⁹ eſt cū Salodio & Bena
ci lacus ora pmutare cū Malateſta principe.Criminat Philippus Malateſtā,ꝙ pacē,quā nup ſecū
ſanxiſſet,parū ſancte cuſtodiret. Caſtellionē itaq; oppidū munitiſſimū cū auro & omni domeſti
co apparatu habēdū pmiſit,vt Cremona potiret,cuius rei cōpos factus cōtinuo Malateſtā p ſpe
ciē rupti fœderis recēti inuaſiſſet bello,niſi verit⁹ eſſet ne prio adortu Venetorꝫ arma moueren
tur.Fauebāt Veneti ex cōfeſſo Malateſtę rebus,q̄ maximo itaq; potuit ſtudio bellū aſſimulat in
Frāciſcū Gōzagā,paterni principat⁹ oppida repetēs,& in his Piſcheriā,ad Mincii caput,nulli dū
biū erat qn Piſcheria recepta Veronā Philippus eēt & Vicētiā armis infeſtatur⁹.horrere id Ve
neti authoreſq; Gōzagę eē, vt Piſcheriā nō redderet. His Philippus cōmotus, p magno habuit
negocio ſibi Venetos iūgere,pcuſſo cū his fœdere in decē annos,eſtq; in eo diſerte ſcriptum, vt
vtriq; hoſtē haberēt,qcūq; externorū regū aut ducū,alterutris bellū intuliſſet, ne Veneti dū fœ
dus tenerer Pandulphū Malateſtā vllo iuuarent pſidio.Deſcēſum eſt eo libētius vtrinq; in id fœ
dus,ꝙ Sigiſmūdus impator Veneto nomini & Vicecomiti inimicus Italię imminere dicebatur. Fœdus iter
Publici Venetorꝫ ſtudii a Pādulpho auerſi inde cauſa orta eſt,ꝙ Martin⁹ Fauētin⁹,quē periclitā Venetos &
tibus Malateſtę reb⁹ Veneti adiutorē illi dederāt,poſt nauatā belli operā īterfectus ab eo eēt. De Philippum.
ſtitutus Venetorꝫ auxiliis Pādulphus cōfeſtim relabit in nouū belli diſcrimē,Carmaniola ignobi
libus qbuſdā Brixiani agri locis primo captis,mōtē dein Clariū maiore vi cōnixus inuadit,quo
amiſſo ois externi ſpes auxilii Malateſtę adimebat.Carolus interea Pādulphi frater,q Florētinos
ppellere nō potuit,vt arma in Philippū īduerēt,qbus ingēs videri volebat īminere periculū a Vi
cecomite,ſi fratris ſui principatū euertiſſet, p ſe bellū cōparat, gnq; milia eqtū & duo peditū ad
Brixianū bellū miſit,Lodouici Melioris ductu,fuit is Innocentii ſeptimi ex fratre nepos,obtine-
batq; Firmiū in Piceno.Cęterū Lodouic⁹ in Clarianis cāpis bello ſuperatus in hoſtium poteſtā-
tē venit.pertulit etſi grauiſſima clāde affectus Pandulphus imminētē hoſtē,bellū mœnibus pro
pulſans.Interea Nicolaus Eſtenſis Philippi potētiā veritus,cuius opes iā multo plus creuerant
q̄ vt finitimi tuto ſe illis obiicerēt,Parmam,qđ mox paulo coactus feciſſet,vltro Vicecomiti re-
ſtituit,tenuerāt eā vrbē Eſtēſes iā īde ab Othonis tertii interitu,tenuit tn̄ Martini pōtificis rogā
tu,vt Regiū Lepidi qđ Vicecomitū fuerat,poſſideret.Inter hęc aut certe nō multo poſt Carmā
niola eſt Brixia potit⁹,& Cabrin⁹,Caſtellione capto,ſupremo eſt ſupplicio affectus. Platina.poſt
Brixiā Malateſtę adēptā,ſignificare videt Cremonā a Carmaniola captā,Cabrinūq; ſupplicio af
fectū.Hoc defunct⁹ bello Philippus,Bellicionā & Domuſſulā recepit ī alpibus.q̄ ex Italia iter pa
tet in Germaniā.Suitenſes,q ea poſſederāt loca,diſſimulata ad tēpus ira,nihil aliq̄diu mouere,

mox repēte ad vim coorti, Bellincionā tumultuoſe īuadūt. Occurrūt eo duo Philippi duces. An-
gelus Pergulanus cū expedito milite, ſecutꝰ inde Carmaniola eſt cū robore copiarū, pugnatūq̧
breui poſt nō ꝓcul a Ticino amne, fuit pugna atrox ac diu āceps, ſed Itali ad poſtremū egregie
vincūt. Germani ꝓlio fuſi, cū multa trepidatione, ſeſe in locū paulo editiorē recepere, defixiſq̧ ſo-
Suitenſium cædes. lo haſtis deditionē facere patrio more ſignificabāt, Cēſebat Pergulanꝰ eā deditionē, vt fiebat reci
piēdā, contra Carmaniola īſtādū ratus tumulū ferocius ſubiit, inſtauratoq̧ ꝓlio hoſtes fuga &
metu diſiecti pars in Ticinū ꝑcipitati ſunt, alii aliis itineribꝰ in ſuos fines duobꝰ milibus hoīm
amiſſis, ſe trepide receperūt, nec ea victoria fuit Italis īcruēta. ex Philippi exercitu fortiſſimo quo
Att. ferociā ꝗ interfecto aut vulnerato, quadringētis eqs ab hoſte cōfoſſis. mirū fuiſſe aiūt, quātū negocii fue
rit primo cōgreſſu Philippēſibꝰ iniectū a ferociſſimo hoſte, qppe q iniquū certamē adeptus, quū
ex equo Itali dimicarēt, ipſi Germani fere pedites eſſent, equos illi nō equites petere, qbus cōfoſſis
poplitibꝰ ſuffraginibuſq̧ deſectis, eqtes ad terrā deuolutos trucidare, ea res effecit vt pars mul-
to maxima eoꝝ, q ex equo dimicabāt, ad terrā digreſſi, pedeſtre obiuerint ꝓliū, plerīq̧ ex Germa-
nis lācea traiecti p haſtā conati ſunt ad hoſtē ꝓtēdere, ne inulti caderēt. & cū ea gēte, hoc euentu
tūc dimicatū eſt. Quo rerū ſucceſſu, quū Philippus maiores ſpēs in dies aleret, bellum nō multo
poſt in Genuēſes vertit, Terano Adurno, Franciſco Spinula, & aliis primoribus ciuitatis, tunc
vrbe extorribus, Vicecomitē ad id bellū impellētibus, primū oīm Sauona ex Genuēſibus bello ꝑe-
tita eſt a Carmaniola (is. n. ductabat Philippi copias) ſed vrbs valide defenſa eſt Spinulę Frego-
ſii viri impigri opa: Sauona omiſſa Genuēſem agrū Carmaniola inuadit, multaq̧ circa vrbē loca
ſubegit, oēs Genuēſiū primores, ꝑter Feſcios, in Vicecomitis partes metu trāſiuere, & iā Philip-
pi exercitus Genuę īminebat, in qua ſubigēda quū duo maxime obſtare viderent̄, iuictꝰ Thomæ
Fregoſii animꝰ q dux tūc erat Genuēſiū, & Florētinoꝝ amicitia, q in extremis Genuēſiū rebꝰ vi-
debant̄ oīa enixe facturi, ne Philippus ea vrbe potiret̄, placuit oīm primū Florentiā mittere, q cū
eo populo pacē viginti ꝓpe annos vtrinq̧ ſeruatā, nouo fœdere inſtaurarēt. Sex legati eo miſſi, q
bus in curiā accerſitis, factaq̧ dicēdi poteſtate, eoꝝ vnus in hūc modū verba fecit. Miſit nos Phi
lippus Vicecomes, Florētini viri ſapiētiſſimi, ad eā pacē vobiſcū inſtaurādā, q̄ viginti ꝓpe ānos
ſumma fide & ſtudio vtrinq̧ ꝑſancte cuſtodita eſt, nec id fieri poſtulat, qa nō ſatis explorata ſit
Oratio legatoꝝ Phil. ad Florent. illi publica Florētinoꝝ fides, qua nihil eſt aut cōſtātius aut firmius, nec qa nō ſit ſuę cōſtantię, ꝑ
petuiq̧ in vos ſtudii ſibi cōſcius, ſed veritus ne ſuarū rerū ſucceſſus ſit plus ęquo vobis ſuſpectꝰ,
qa dei optimi benignitate plus ipſius; opes ad hūc diē creuerint q̄ vobis & finitimis tutū fortaſ
ſe videri poſſit q metus ſemel receptus, etſi vanꝰ q̄at tū vos trāſuerſos agere atq̧ īpellere vt aliqd
cōtra priſtinū fœdus moliamini, etenī nulla poteſt eſſe diuturna amicitia, q̄ nō ſit oīs mutuę ſuſ
pitionis expers. Sed vos Florētini viri nō quātꝰ ſit hodie Philippus expēdere oportet, ſed qualis
in vos fuit ſemꝑ, quo ſtudio, quo amore Florētinū nomē ꝓſecutus ſit in oīni tēpore, oīni fortuna
iā inde ex quo ſuis auſpiciis patriū coepit principatū adminiſtrare, in quo veteri ſtudio vt cōſtā
tius ꝑſeueret, ꝑcipue admonet ātiquarū cladiū triſtis recordatio, q̄ illatę & acceptę ferūt̄ his bel
lis, q̄ ipſius maiores vobiſcū geſſere, quo fit vt nihil hodie aut vos aut illū magis deceat, q̄ de ꝑ-
petua pace cogitare. Accedit huc ipſius ꝓ̄cipis cōſiliū, quū authori, tū vobis vniuerſęq̧ Italiæ
ſalutare: nemo eſt hodie Italici noīs q nō aut viderit, aut fando ab aliis didicerit. qbus ille caſibꝰ
iactatꝰ exercitatiſſimā p oēs aduerſos caſus egerit adoleſcētiā, ꝑcipuāq̧ partē iuuētutis. Puer am
pliſſimi principatꝰ parte multo maxima ſpoliatꝰ eſt, vt ꝑter Mediolanū & Ticinū, cętera ꝑdę fue-
rint quū aliis tyrānis, tū illis ipſis qbus ſua & fratris orbitas curę eſſe debuit. Inde fratrem crude
liter interfectū, cū Mediolano amiſit, ſupeſtatq̧ ex opulētiſſimo nuꝑ principatu ſolum Ticinū. In
hac veluti arce vnica ſuā tutatꝰ eſt ſalutē, magis iniurię obnoxiꝰ q̄ cuiq̄ infeſtus. Mutata eſt inde
fortuna, ac q̄ antea infeſta fuerat, tā poſtea illi mitis & ęqua facta eſt. Enīuero poſt Beatricis nu-
ptias, Tyrānoꝝ aliis fato, aliis bello ſublatis, feliciſſimo rerū curſu eo venit, vt opibus & potētia
tm̄ hodie dei benignitate, ſuaq̧ virtute floreat, q̄ ne optare qdē eſſet olim auſus, contentus igit̄
florētiſſimo principatu, magis de eo tuēdo cogitat q̄ armis augendo, nec fatigādā ſibi putat for
tunā q̄ qd poſſit in vtrāq̧ partē ſatis ſupq̧ expertus eſt. Nihil igit̄ quū hoc aīo ſit, ad ſe magis ꝑ
tinere arbitrat̄, q̄ vt quātū humano cōſilio ꝓuideri poſſit, det operā vt Italię ſtatus ſit q̄pacatiſſi
mus, qđ vnū ſi cōtingat, ne ab externis qdem armis poſſit metus vllus ingruere, nā qđ ad pacem
attinet, ſatis credere ita futurū vt Venetos omni tempore q̄ amiciſſimos habeat, qui vt gentis
ipſius natura eſt, ad pacē multo ꝓpenſior q̄ ad bellū, nūq̄ nō ſint ſecū ad cōmunē pacem tuendā
conſpiraturi: q̧ ſi vos Florētini viri in fœdere manſeritis, nulli dubium ſit quin multo maxime

pars Italię triū potētiſſimoꝝ noīm authoritatē ſecuta,ſit in id fœdus cōſenſum. p qd̄ res Italiæ ab omni motu inteſtino & externo liberę,florebunt,vt ſiquā alias,qete & ocio. Quid aūt Philippus nouo hoc ſibi velit fœdere pſpicue demōſtratū eſt:Cęterū qd vos ſup ea re decreturi ſitis in certū habeo,tm̄ affirmate poſſū,eā ſtabiliēdę pacis vobis occaſionē deferri, q̄ ſi nō aliūde oblata eſſet,fuerit tn̄ a vobis omni ſtudio & diligētia reqrēda,aut qa res ęqſſima ſit,aut q vobis & vniuerſę Italię vtiliſſima.Quū Philippi legat⁹ in hāc ſententiā peroraſſet, iuſſus cū collegis curia diſcedere cœpta res eſt cōſulrari.Erāt q cēſerēt nihil eſſe Philippo credēdū,habituros tñiſp Florentinos cū eo pacē,donec Genuā ſubegiſſet,mox fore vt ille mari terraq potētior fact⁹,mlto īfeſtior q̄ vllus vnq̄ maioꝝ,Florētinos adoriret,eē pinde eo magis cauēdū,quo mai⁹ ab eo pacis ſtudiū aſſimularet.Multi ac fere ex primorib⁹ aſſentiebant huic ſentētię,vicit tñ multitudo pacis cupida,fœduſq tenouatū eſt his cōditionib⁹: vt vtrorūq fines eſſent Macra fluui⁹,& Cruſtilus, amb o in Apenino orti,cęterū diuerſis fontib⁹,hic Padi,ille maris inferi accola: cautūq ne vltra hoꝝ flueta hi aut illi pferrēt arma,nō nouos belli ſocios. nō pacis vllos aſciſcerēt,ne qd rei alterutris eēt vltra ipſoꝝ finiū pſcriptū.Premebat iteri Philippi armis Genua,aſſidebātq vrbi Philippi copię,adeoq hoſtiū ppinqrate oīa reddebant Genuēſib⁹ īfeſta,vt res haud pcul abeſſet a legitima obſidione,reſtitit forti aīo Fregoſius dux,Florētinorūq auxiliis deſtitut⁹,ſtrenue hoſtē ferre,nihil terreſtre bellū verit⁹,qn̄ affatim cōmeatus a mari ſubuehebant.Cęterū pecuniarū inopia adact⁹,Liburniū Piſanoꝝ portū,quē Genuēſes p id tp̄s tenebāt,Florētinis cētenis vicenis milib⁹ vēdidit,claſſēq ſimul inſtruxit,quā Genuēſib⁹ extorrib⁹ obiiceret,q nouē triremes mercede cōductas Barchinone ad bellū īſtruere dicebāt,vt vrbē a portu infeſtarēt, pterat vrbicę claſſi Baptiſta Fregoſii frater,q nauali ſplovict⁹,cū primorib⁹ ptiū,venit in exulū poteſtatē.Fregit ea clades Fregoſii aīm,vt oī ſpe abiecta retinēdę vrbis,Sarzana cū aliquot locis ſibi ex fœdere retētis,Philippo & exulib⁹ Genua ceſſerit.Tū Philipp⁹ nō magis lętus q Genuēſi bello ex ſentētia defunct⁹ eēt,q̄ q Tuſci ichoādi oblata ſibi eſſet occaſio,fœdus a Florētinis violatū īterptaf,q Genuēſes pecunia iuuiſſent.Cęterū vt Tuſcū magis iniurię haberet obnoxiū,oēm de ea re diſceptationē in aptę cōtētionis tp̄s cōſulto differt,ipſe interea Forliuiēſib⁹ multa arte īſinuatus, p ſpeciē pſidii eoꝝ arce potit⁹ eſt,vñ ciuitas nō multo pri⁹ Lucretię pſidiū deiecerat,erat hęc Lodouici Aledoſii Corneliēſiū pricipis filia,nupſeratq Georgio Ordelapho,ex quo Theobaldū enixa eſt,eo adhuc puero quū mater multo ppēſior i Corneliēſes eſſet,q̄ vt ęquo aīo āplius ferre poſſet Forliuiēſiū ciuitas oīa eū his credere,pricipat⁹ partē multo maximā p eoſdē adminiſtrate,facile ciuiū ſtudia a ſe alienauit,oblata eſt ex eo Vicecomiti occaſio Forliuiēſiū reb⁹ ſeſe miſcēdi, mox Lucretia in ciuiū poteſtatē redacta,creati ſunt ex corpore ciuitatis,q p puero principatū adminiſtrarēt.Iuuit Philippi cōſiliū nōnihil Nicolai Eſtenſis opa,cui Forliuienſes multū ea tēpeſtate deferebāt vt principi ſapientiſſimo,& in cui⁹ fide aliqn̄ fuiſſent.Nā is anno circiter quartodecimo anteq̄ hæc geſta ſunt,eā vrbē Georgio Ordelapho vel vt p manus dederat tuendā,ipſe a Ioāne pōtifice acceperat.Huius authoritatē ciues ſecuti, cū pmulti alioq cū Philippo ſentiebāt, Vicecomitis pſidiū accepere,nec multo poſt & arce potiti ſunt Forliuiēſes,Corneliēſiū pſidio inde eiecto.Cœpta eſt inde fama circūferri Forliuiū Theobaldi noīe adminiſtrari,ſed vrbis imperiū Philippi ducis eſſe, iā & Lucretia cuſtodib⁹ deceptis Forū Popilii petierat locū arce,foſſa, valloq muniriſſimū diſtat Popilii forū qtuor milia paſſuū a Forliuio,tūc ſatis freqūēs,cęterū morib⁹ icōditū.Hęc vbi primū Florētię audita ſunt,magn⁹ eſt aioꝝ motus ſecutus,fremere ciues, inſidiari Philippū Florētinoꝝ libertati,iā fines q ex fœdere obſeruari debuerāt,eū palā armis trāſgreſſum,occupaſſeq alienā vrbē,& opportunā ad rē Tuſcā ex primo inf.ſtandā:bello itaq vt hoſtē pſequendū,iuuandā armis Lucretiā,totis virib⁹adnitendū,vt vicecomitis pſidiū ex Forliuiēſiū ceruicibus depellat. hęc ſimul fremūt,ſimulq ad pontificē mittūt,qui Alphonſum Carilliū Bononię legatū accuſarent,q de Forliuio occupādo cū Philippo cōueniret,qbus pōtifex delationibus commotus,cōſeſtim Gabrielē Cōdelmariū Venetū,q poſtea ex adepto pōtificatu Eugenius fuit, dedit Carillio antiſtiti ſucceſſorē.Miſerunt ꝑterea Florētini Ioannē Lauellanū, & Lodouicū Obiiciū cū duab⁹ alis eqtum,q Lucretię auxilio eſſent,rē ad Theobaldū & matrem traherent, horum ſignis vterentur,& in teſſeris militarib⁹ oīa vſurparēt.& iā ciuitas tota erecta erat in belli expectationē,quum Genuēſis Antiſtes ex vrbe rediēs,Philippi noīe factū excuſauit,teſtat⁹ eū cōſilio Philippū cupere Forliuiū ſuo teneri pſidio,vt copię q in pōtificis gratiā a ſe aduerſus Bracchiū ducē mitterent (Premebat is Aqlanos bello q in pontificis fide erant) p flaminiā tuto ad hoſtē pcēderēt redirēt q quū opus eſſet,ac ſi qd obiter accidiſſet,haberēt quo incolumes ſe reciperent: paterentur itaq

Philippus Genua potitur.

Philippus Forliuio potitur.

Florẽtini Romanę res eccl'ię,q̃ in apto ſitę eſſent diſcrimine,ꝑ hęc iuuari,nec expeditionẽ tã piã q̃
neceſſariã interpellãdo,pontificis.vtroruſq; amiciſſimi,deq; pietate optime meriti,rẽ & dignita-
tẽ tyrãnoꝝ armis proderẽt.Sũma eoꝝ oĩm,q̃ illi Philippi noĩe locutus eſt,hęc fuit,ne Florẽtini
vano metu ſubacti,quippiã temere mouerẽt,qn mitterẽt potius ad Philippũ legatos q corã do-
cerent nihil eſſe fraudis in eo ꝙ Forliuiũ eius teneret ꝓſidio. Dimiſſus eſt antiſtes ille cũ ãbiguis
reſponſis,ſed qbus ſatis ſignificabat Florẽtinos nõ ignorare,quo Philippi cõſilia tenderẽt,& iam
miles vndiq; ſtipẽdio acceſſebat,parabatq; Florẽtię nihil obſcure bellũ,quũ Lauellanꝰ & Obicꝰ,
Vincũt Tuſci duces. Tuſci eqtarꝰ ductores,q ad Lucretiã miſſi fuerãt,cũ Philippi ducibꝰ,q Forliuii erant tumultua
rio ꝓlio,ſed paribus fere copiis cõgreſſi,ad Bidẽtẽ amnẽ fœde fuſi fugatiq; ſunt,atq; Popiliũ com
pulſi.Affuit his auxilio ſub primũ cõgreſſum Pãdulphus Malateſta,q ex Cęſena eo occurrerat,
erat is infeſtiſſimo in Philippũ aĩo ob Brixiã ſibi ademptã,Florẽtiniſq; author eſſe belli mature
cõparãdi,atq; ab iis occulte inauthoratꝰ,ad eã diẽ id cõſiliũ texerat,vt ab aliquo ꝓclaro facino-
re rẽ inchoaret,ceſſit illi cõſertũ ꝓliũ nihilo felicius q̃ Tuſcis ducibus,nã & ipſe eodẽ quo Lauel-
lanus,vi hoſtiũ cõpulſus,ne Popilianis muris incluſus obſideret paululũ ibi cõmoratꝰ Bretono-
riũ cũ paucis celeri curſu ſe ꝓripuit,& ex Bretonorio Cęſenã,quã frater obtinebat . Nũcius rei
in Flaminia male geſtę pudore & ira ſtimulãtibus multo magis Florẽtinos accẽdit ad bellũ ſũ-
ma ope inſtruẽdũ,legatiſq; paſſim ad principes & populos dimiſſis, vt hos in ſocietatẽ belli tra-
herẽt,illos mercede cõducerẽt,in omni gẽre laborãt. Thomas Fregoſius Genua pulſus, q Sarza
nã obtinebat,& loca qdã illi circũiecta,primꝰ oĩm eſt in partes belli adductus.Eſt & ad Philippũ
ducẽ poſtremo miſſum,fuitq; legatiõis illiꝰ princeps Bartholomeus Valerius.Cęterũ ꝓceſſerant
Att. Philippi artem. legati Laudẽ vſq;,quũ ibi ſubſidere iuſſi ſunt,atq; edocti Philippũ peſtilẽtię metu nolle eos audire
miſſurũ tñ q ipſoꝝ poſtulata cognoſceret,cognita ad ſe deferret.Tũ Valerius,nos inqt pacẽ nõ
ꝓſtẽ Philippo attulimus,nec apud aliquẽ publica ſumꝰ mãdata depoſituri,q̃ apud ipſum princi
pẽ,ad quẽ miſſi ſumus,quẽ ſi nõ cõminus affari liceat,vt ꝓſenti liberet metu,clara voce ꝓcul ſtã
res iniunctę legationis defungemur officio.ſed quũ id quoq; nõ daret,aliquot diebꝰ vana expecta
tione cõſumptis,infecta re retro abierũt. Valeriꝰ domũ reuerſus acerbe eſt in Philippũ inuectus
apud magiſtratus,q legatos de pace acturos audire noluiſſet, ſed ꝑ deſpicatis tanq̃ ſupplices ab
eo aliqd petituri veniſſent,ne viſoſqdem a ſe dimiſiſſet,id nõ parũ ꝑtinere ratus ad eoꝝ ſtudia ſi
bi cõciliãda,q neutro adhuc ſuũ fauorẽ inclinaſſent,ita natura cõparatũ eẽ,vt in iis belloꝝ par-
tibus oẽs libentius eſſe velint,vñ maior ſpes appareat victorię, vt nõ tã cauſa q̃ fortuna ſpectet.
Sed ſi viri ſunt Florentini inqt,ſi ſuę libertatis memores,in callidiſſimũ hoſtẽ,nihil eñ in eo non
Bellũ i Philippũ decernitur. hoſtile eſt,bellũ decernẽt,decretũ forti alacriq; aĩo obibũt,ſpero futurũ vt pacẽ,quã nunc haud
dubie aſpernat,ſollicitus demũ regrat,ac tũ fortaſſis quũ a nullo ſit impetraturus.Hiſq; Valeriꝰ
ſtimulis adeo primoꝝ aĩos inflãmauit,vt poſtridie ſit bellum decretũ.Philippus interea,etſi ni-
hil de Romani põtificis in ſe aĩo dubitaret,tantũq; abeſſet vt ab illo qcq̃ triſte expectaret,ob ea q̃
circa Forliuium facta eſſent,vt cõniuere etiã iis q̃ fierent arbitraret , vt tñ ipſius aĩm ſibi magis
deuinciret,qñ res ſuę ſatis alibi in tuto eſſent. & in Æmylia ſi de Forliuii poſſeſſione cũ Tuſcis
armis diſceptãdũ eẽt,abunde ſibi cautum,ne ſuũ inde ꝓſidiũ deiici poſſet,rem pontificis procul
tuendã ſuſcipit,ſed qd fuerit cur ille gratificari voluerit põtifici multo melius poterit intelligi
ſi quæ circa Neapolim totoq; regno ꝑ id tẽpus geſta ſunt,breuiter referant. Fuit Ioanna maior
Ladiſlai ſoror opulẽti hęres regni a fratre relicta.Eñuero ꝓter alias imẽſas opes reliqrat moriens
Ladiſlaus ſedecim milia eqtũ ſub ſignis.Cęterũ Ioãna magis ſui ſexus q̃ regię maieſtatis memor,
Pãdulpho cuidã adhuc pene adoleſcẽti,cũ quo ſtuprũ facere cõſueuerat,ſeſe ſummãq; rerũ oĩm
ꝑmiſit agendã,quũ regnũ morte fratris adhuc vacillaret,eſtq; ingẽs inuidia reginę ex ea re orta,
ſed maior oĩno infamia.ad quã declinãdã,Iacobo Marchię comiti ex regia Frãcoꝝ ſtirpe,cõdi
tione nupſit,vt ille regia appellatione cõtentus,priuatũ alioqui ageret,regni adminiſtratio mulie
Att. exẽplũ fortunę. bris vt antea eſſet.Mirũ eſt q̃ varie luſerit fortuna in hoc qđ dicã.Fuerũt duę Iulię mater & filia
hæc Auguſto genita,altera Marco Agrippa,ambę adulterii dãnatæ.Duę Agrippinæ mater Ca-
ligulã,filia Neronẽ genuit,teterrimas hũani gñis peſtes.Duę Fauſtinę,maior ĩpudica,ſed quę ex
ea genita eſt ĩpudiciſſima.Pari ĩfamia notatę patrũ memoria duę illuſtres fœminę qbꝰ Ioãna fu-
it nomẽ,vtraq; regia,nec tñ ĩfamia reſperſę,ſed ĩfauſto quoq; matrimonio celebres.Gallus ĩ do-
tale regnũ receptꝰ primũ oĩm Pãphilũ interficit,Sfortiã,q erat in reginã ꝓpẽſior,qa nõ regem ſe
ſed comitẽ appellaſſet,copiis exutũ in cuſtodiã coniicit,fuit illi ſaluti Attenduloꝝ apud nouum
regẽ authoritas,& ꝙ res nouas illi molituri credebant, ſi de Sfortia eſſet aliqd ĩmitiꝰ cõſtitut ũ

Ioāna regimine priuata,ſupra ſui ſexus imbecillitatē,noui cōiugis intēperiē diſſimulās,veluti ex ſentētia ita eueniſſet,vt ppetua adminiſtrationis moleſtia aliqn̄ liberaretꝰ,multa hilaritate virum excipere,cū eo ſuauiter iocari,dicere ac facere oīa,qbꝰ animus male affectꝰ tegeretꝰ,ſed nihil æque pfuit ad oēm alienati a viro animi ſuſpitionē abolēdā,q̄ ꝙ de cōiuratione in regē appellata,rē to rā ad virū detulit. Tū Gallus tanq̄ de reginę aīo in ſe certus,in apertū eā pdire eſt paſſus, quū ad id tp̄s in arce cōtinuiſſet. Flagrabāt interea rex & Galli,quorꝫ ille opa pcipue vtebatꝰ, inexpiabili apud oēs odio,quo cōtigit.vt ſubito motu populi regina fit in priſtinū ſtatū reſtituta,Galli partim cæſi ſūt partim rebus exuti,quas aliis ademerāt,cum ignominia e regno dimiſſi ſunt,nōnulli etiā in vincula cōiecti. Ioanna renouato cū Iacobo foedere, vt in muliebri manu eēt ſumma rerū oīm,arcē recepit,Sfortiā cuſtodia educit,is reparato exercitu in nouū incidit diſcrimen, Neapolim temere cū ſuis copiis ingreſſus,etſi reginę amicus,mutauerāt mulieris aīm Sfortię æmuli occulta obtrectatiōe,quo accidit vt in Sfortianos populū Regina vt in hoſtes imiſerit,ſuntqꝫ ſexcēti eqtes ex his ſubito incurſu oppreſſi,Sfortia cū cętero eqtatu Acerras occupat,Neapolitanos acerrimo bello pſeqꝰ,ciuitas belli īpatiēs cū Regina egit,vt cū Sfortia ī gratiā rediret:rebꝰ itaqꝫ redditis dux nouo ſtipēdio inauthoratꝰ. Nec multū inde tp̄is itercēſſit,quū Iacobi regis odio,qui regimini aſſuetꝰ nō poterat impiū īhibere,labātęqꝫ Reginę aīo, Sfortia multo magis ancipitē eſt fortunā expꝰ. Erat ille haud dubie regū odiis impar,quū nō minori arte reginā ē adortꝰ,q̄ ātea apta vi fecerat,authorē ſe pbuit Caracioli,quē regina pdite amabat,ab exilio reuocādi. Nā is ſub Sfortię reditū fuerat publica adminiſtratiōe ſubmotꝰ,atqꝫ vrbe eiectꝰ.p eū igitꝰ Ioāna eſt Sfortię placabilior facta. Iacobus vbi ſe pditū ab vxore aīaduertit,veritꝰ Sfortię opes, fuga dilapſus Tarētū cōceſſit,vbi obſidione a Ioāna fatigatꝰ,vrbē Ioāni Vrſino vēdidit,q eſt deinde pnceps a Regina declaratus. Iacobꝰ in Galliā reuerſus,hūanarū rerū incōſtātiā pꝑſus,adeo ſeſe pietati addixit,vt anachoritæ pallio vteretꝰ. Et hęc circa Neapolim ſunt p id tp̄s geſta,quo Bracchiꝰ multis Romanę ecclię vrbibus in Vmbria Hetruriaqꝫ pſſis,Martinū pōtificē,vt ſupra eſt memoratum ab vrbis reditu arcebat,qua ille iniuria adactus,ea cōditione regiū diadema obtulit Ioānæ reginæ,vt q̄tuor milia eqtū ſibi auxilio mitteret ad Bracchianas opes infringēdas. Miſſus eſt cū auxiliis Sfortia,quē pōtifex oīm eccleſię copiarū pfecit īpio,dimicatū eſt vtriqꝫ circa Vetuloniā,quā vrbē Bracchiꝰ tū maxime īfeſtabat,victiqꝫ ſunt plio Sfortiani,magis paucorꝫ pfidia, q ducis cōſilia hoſti retexerāt q̄ hoſtiū virtute. Hāc Regina Caracioluſqꝫ occaſionē nacti,vt Sfortię opes vno plio afflictas prorſus euerterēt,foedus cū Bracchio iūgūt. Pōtifex mulieris incōſtātiā pfidiāqꝫ deteſtatꝰ titulo priuat regni,Lodouicū Andegauēſē ex regia Frācorꝫ ſtirpe,Sfortia adnitēte acceſſitū,Sicilię regē declarat,Sfortiā iuuat ſtipēdio,is exercitū ſtudio reparat,bellū Reginę indicit,qbus illa terroribꝰ pculſa,Alphōſum Aragonū regē filiū ſibi optat,futurū rata,vt eiꝰ auxiliis fulta,facile regnū ab oī externa iniuria tueretꝰ,nā pter cęteras regni opes,Sicilia Italię agnata Alphōſi parebit impio. Erat tūc Alphōſus ex Corſica cū claſſe reuerſus, Boniſaciūqꝫ eiꝰ inſulę oppidū aliquot mēſibꝰ obſidiōe fatigauerat,ſubegiſſetqꝫ hoſtē fame adactū,niſi Genuēſiū naues mlto pauciores nūero q̄ Aragonię,popportune affuiſſent,certatū eſt in anguſtiis ſinus, in quo ſedebat id oppidū ac vi ventorꝫ,magnoqꝫ armorꝫ certamine,tenuerūt Liguſticę naues, vt ad oppidū per cędes & vulnera puenerint,iſulaniſqꝫ cōmeatu adiutis,retro Ligur noua arte hoſtē ludificatꝰ abiit. Alphōſus oī ſpe potiūdi loci abiecta claſſem in Siciliā reduxerat,quū a Ioāna auxilio acceſſitꝰ, p adoptionē eſt ab ea in filiū receptꝰ, eſt & Bracchius vna ſtipēdio cōductus. vario deinde marte Bracchiani Sfortianiqꝫ aliquādiu bellū traxere,quoad ſtipēdii inopia coepit Sfortia īferior haberi,tū vero Bracchius vir magno aīo,ſed cōſilio adhuc maiore,eā iūgēdę pacis occaſionē adeptꝰ ita bellū cū pōtifice ſoluit,vt Typhernū Peruſię ppinquū ſibi ſubiiceret. Sed iā maiora aīo moliebatꝰ,vt p nouos motꝰ Neapolitanū regnū armis ſubigeret, qd negociū vt cōmodius exeq̄retꝰ,primū oīm cōſtituit Aqlanos ī Furconēſibꝰ ſuis adiūgere opibꝰ. Nec multo poſtq̄ Vmbria pacata eſt,Pōtifex Romā reuertitꝰ,Florētiā vbi totū biēniū fuerat, hoſpitali affectu pluriū ecclīarū fecit caput, Volaterrana,Piſtoriēſi,& Feſulana illiꝰ ecclię adiectis. Acceptꝰ eſt a Romanis pōtifex tam effuſo ciuitatis gaudio,vt dies quo eſt ille vrbē ingreſſus,fit in faſtis relatus,ad decimū calendas octobris,āno ſalutis milleſimo quadrigēteſimo vigeſimoprimo. Mouit pōtificis aīm miſerabilis pſtię aſpectꝰ,oīa ſqualebāt ſitu,ędificia ſacra & pphana foede diſiecta, inſigniſqꝫ vaſtitas,cœnoſa & ſqualida viarū facies,viri ſine moribꝰ ſine cltu,agreſtis & barbara q̄dā feritas ciuitatē iuaſerat caritas adhęc & iopia rerū oīm,qbus pientiſſimus pōtifex motꝰ,ſedulo dedit operā,vt breui oīa in melius mutarentꝰ. Nec ciuitas fuit igrata,qn magna ſibi ex pte reſtituta, pōtificē patrē patriæ

Ioannæ reginæ ars.

Ioanna regimē recipit.

Iacobꝰ Regis Sfortię ars.

Lodouicus Andegauēſis rex declaratur.

Reditꝰ Martini pontificis ad vrbē.

Inundatio tyberis.

dixit.Interpolauit hãc publicã lętitiã inſueta fluminis ĩundatio,q̃ ſequẽti anno facta eſt circa feſtũ diẽ Andreę apl'i,inuectus Tyberis regione Flaminię vię totã vrbis faciẽ inundauit,quatenꝰ a collibꝰ in cãpũ Martiũ lõge lateq; effundiť. Remiſit vis illa aquarũ biduo poſtq̃ fuerat inuecta, multaq; ſunt aĩalia in p̃ceps acta.Sub id tp̃s Lodouicus Andegauẽſis venit Romã, eſtq; magno ſupmi ordinis cõſenſu Sicilię rex citra vltraq; fretũ declaratꝰ.Sed dũ is a põtifice accerſiť, inter ea Alphonſus,Reginę incõſtãtiã veritus,vt totius rei ad ſe ſummã traheret, primo Neapolita-

Varii Ioãnę reginæ caſus.

nas arces,q̃ ad mare ſpectãt, firmat p̃ſidio,Caraciolũ,q reginę chariſſimꝰ ſtupri cõſuetudine ſuo arbitrio oĩa adminiſtrabat,ĩ poteſtatẽ redactũ,in vĩcula coniicit,Reginã in Capuanã vrbis arcẽ cõpulſam obſidione cingit,qbꝰ illa malis pculſa,a Sfortia auxiliũ ĩplorat,affuit ille ſpe nouarũ rerũ cupidus,Alphõſumq; circa Neapolim p̃lio ſuperat, Reginã ex arce receptã Auerſam p̃ducit incolumẽ.Supuenit Aragonia claſſis,poſt cuius appulſum eſt nõnihil in vrbe dimicatũ, ad po-

Regina Lodouicum adoptat.

ſtremũ Alphõſus vrbe potitus eſt,cuiuspartẽ ad mare expoſitã diripuit & ĩcẽdit.Regina Alphõſo repudiato,Lodouicũ Andegauẽſem,q Romã nõ multo prius venerat,Sfortię hortatu,ſibi filiũ optat.Renouato bello Bracchius in Anxanos Sãnites cũ exercitu trãſgreſſus,ad Lanceanum niſi verius Lãxanũ dici poſſit,qa in Anxanis ſit,locũ ſolẽni mercatu nobilẽ,cõſedit.Nec ita multo poſt Sfortia cũ eo caſtra cõtulit,erantq; ambo duces viribꝰ & armis pares,diſciplinaq; militari florẽtes,ſunt itaq; aliquot p̃lia leuiora a principio cõmiſſa,totis deinde viribꝰ in aciẽ deſcẽſum fuitq; pugna hęc Bracchio parũ p̃ſpera,ſeqť Sfortia hoſtẽ retro abeũtẽ paribꝰ caſtris,eratq; vterq; futurę pugnę intẽtus.Nec ita multis iterie̔ctis diebꝰ,ad Frentanã villã,nũc Frãcauilla eſt,iterũ collata ſunt ſigna,fuitq; Sfortia hoc quoq; p̃lio ſupior,Mõtoniꝰ dux,duplici pugna victꝰ,trãs

Aternꝰ flu. q Piſcaria.

Aternũ amnẽ ſe recepit,Piſcariã id flumẽ vocãt, admouit & Sfortia victorẽ exercitũ ad Aternũ vado amnẽ traiecturꝰ,vt cedẽtẽ hoſtẽ a tergo p̃meret,iã eñ victoria in manibus erat,nec fluuius erat vadabilis,niſi qua mari infundiť,vbi refluo pelagi ęſtu,qa & ripę in litꝰ abeũt,ſe puiũ vadãtibus p̃ſtat latior alueus nullis coercitus ripis:ptimꝰ Sfortia vadũ explorat ad vlteriorẽ ripã progreſſus,inde ad citeriorẽ reuertiť,vt audacius cęteri vadũ intrarẽt,hic fatalis neceſſitas potiusq̃ caſus ducẽ ſuſtulit,aurigã p̃ ſe agebat recẽtiorẽ tranatu,cũ p̃cioſiſſima caſſide,qua in pugna vtebať,euaſeratq; miniſter dimidiũ fluminis,quũ ſubito in clunes eq reſupinať,vix galeę criſtis extãtibus,dubiũ ſubita cerebri vertigine,aquarũ inſolẽtia puer defecerit,an equus voraginẽ aliquam nactus,in ipſo emerſu anteriorũ pedũ colluctatione,aut ſuffraginibꝰ a poſtica parte deficiẽtibꝰ illũ caſſidis põdere euictũ, ĩ tergũ excuſſerit.Sfortia,qđ ſatis cõſtat,piclitãtẽ voce hortarꝰ, eo per mediũ amnẽ occurrit,puerũ manu ſubleuat.Cęterũ alieni p̃culi ſollicitꝰ,ſui oblitus, dũ alii opitulãť,ipſe aquarũ altitudine cooptꝰ periit,eius corpus diu multũq; reqſitũ,nuſq̃ extitit ãplius.&

Sfortię exitus.

hic finis fuit Sfortię ducis oĩm q ea tẽpeſtate fuerunt,fortiſſimi.Sfortianę copię tam atroci caſu cõſternatę,aliis alio dilabẽtibꝰ,cõfeſtim ſolutę ſunt.Hoſtis p̃ter ſpẽ p̃ſenti metu liberatꝰ,ĩ Furconẽſea abiit,Aqlanos ſubita obſidiõe adoriť.Erat tũc vrbs hęc opulẽta magnitudineq; & viriũ p̃ſtãtia nobilis,ſed poſtea multo nobilior facta Bernardini Senẽſis ſepulcro, miraculis,& cerimonia ĩſigni.multi p̃ſuaſum habuere breui futurũ,vt Sfortia extĩcto Regina & Lodouicꝰ ab Alphonſo opprimerẽť,pari euẽtu Aqlanis bello ſubactis,Bracchiꝰ põtificias res affligeret,ãboq; dimidiũ Italię obtineret.Hęc tũ partiũ ſpes erat,quũ Philippus ratꝰ veniſſe tp̃s,quo nõ ſolũ põtificẽ ex amico ſibi amiciſſimũ redderet,Lodouicũq; p̃decesſariũ ſuũ ĩ regia collocaret ſede,ſꝫ nõis etiã gloriã ſibi ĩgẽtẽ q̃reret,Alphõſi regis & Bracchii conatibꝰ ſtatuit ire obuiã,ac primũ oĩm claſſẽ Genuę opulẽtã inſtruit,naues circiter.XL.Carmaniola,q tũ Genuã gubernabat,ornãdę claſſi p̃fuit eã in altũ egit Guido Torellus Mãtua oriũdus.Is Caietã primo acceſſu Aragonis adimit,dein

Caieta capitur.

Neapolĩ p̃greſſus Capuanã arcẽ cũ ip̃a vrbe occupat,Arces q̃ ad mare ſpectãt firmiſſimo hoſtiũ tenebanť p̃ſidio.ex Neapoli Liguſtica claſſis digreſſa,oẽm Apulię orã ĩ reginę poteſtatẽ redegit, Florẽtini interea cũ Fregoſio quẽ in p̃tes belli traxerãt,Genuẽſiũ res hoſtiliter ĩfeſtabãt.Et Aragonia claſſis p idẽ tp̃s Maſſiliã,q̃ in Andegauẽſiũ erat pricipũ ditione,vt res Ludouici a Ioanna

Maſſilia diripitur.

in adoptionẽ recepti aliqua inſigni clade afficeret,ſubito appulſu captã diripuit,p qđ tp̃s Philippi duces,q in Flaminia Forũ Cornelii nocte furati ſunt, Aledulfũ Lucretię patrẽ ĩ poteſtatẽ redactũ,ſub cuſtodia ad Vicecomitẽ mittũt,quẽ Philippꝰ Modecię arctiſſime cuſtodiri iuſſit.Exarſerunt multo maiore in Philippũ ira q̃ vnq̃ antea Florẽtinorũ animi, Imola ab eo occupata, legẽ ſanciũt vt capitale eſſet cuiq;,ſiue priuatꝰ,ſiue magiſtratꝰ, de pace cũ Philippo iũgẽda ad populũ referret,in Flaminia bello ſtudio cõparãt,cum Alphonſo agũt,vt claſſe inſtructa Fregoſiũ extorrẽ in patriã reſtituat.Petrus Alphonſi frater,infantis appellatione, q̃tuor & viginti triremium

claſſe,noctu Genuæ portũ cũ Fregoſio occupat,magnuſq; illico motus eſt in vrbe excitus,audito Fregoſii nõie,inde vero Aragonia claſſe inſpecta,ciues gẽtis nomẽ auerſati arma capiũt,telis pro mox bõbardarũ ictibus portu eiiciũt,vaſtataq; eſt vtraq; Genuẽſiũ ora ab Aragoniis,eſſetq; cõti nuo aliqua Genuenſiũ defectio ſecuta,niſi publicũ in Aragonũ gẽtẽ odiũ plus valuiſſet apud ciues q̃ Fregoſii gratia. Florẽtini ꝑterq̃ ꝙ in Aragoniã claſſem militẽ dederãt,vt res Philippi nõ vno fa tigarent loco,terreſtrẽ parãt exercitũ ad ſex milia mercenarioꝝ equtum,peditũq; pari nũero,cũ iis copiis & alia nõ mediocri euagatoꝝ manu,Carolus Malateſta,cui⁹ erat militare imperiũ,ad Forliuiũ caſtra fecit,mille paſſibus ab vrbe. Sũt deinde Philippi duces,q vrbẽ ꝑſidio obtinebãt,& Forliuiẽſes plures dies obſidiõe fatigati. Miſit inde Philippus Angelũ Pergulanũ,cũ quattuor milib⁹ equitũ,& mille peditũ,ſuis auxilio,deiecitq; obiter Pergulanus Albericũ Cuniũ q a Philippo defecerat,in Sagonariã oppidũ,vbi arcta obſidiõe ꝑſſus,in paucos dies īducias pactus,Malateſtã acceſ ſit ad ſe obſidiõe eximẽdũ,q niſi mature adeſſet,fore aiebat,vt ad deditionẽ faciẽdã inuitus cõpelleret,Alberici periculo Malateſta ꝑmotus,cũ oĩbus copiis Sagonariã cõtẽdit. Ceterũ vt oĩm opinione celeri⁹ in cõſpectũ veniret,eoq; maiorẽ incuteret terrorẽ,quo minus atteſtatus afforet,noctu ad hoſtẽ ire ꝑperat,eratq; iam luna ꝑnox,ſed pluuio cęlo,nullũ ꝑbuit lũminis vſum eũtib⁹, qui luculẽtus exercitus circa torrẽtes & lacunas fœde colluctat⁹,Sagonariã feſſus ꝑuenit. Cõfeſti igit etſi iniquo loco nocturnoq; labore & vigilia laſſus miles manũ cõſerere cogit,eſtq; primo cõgreſſu Pergulanus hoſtiũ impetu degrauatus,pugnatũ inde aliq̃diu circa caſtroꝝ munitiões. Procedente itaq; prelio,quum Tuſcus miles paululum imperũ remiſiſſet,ꝑuigilio & labore feſſus,nec ordines illi cõſtarẽt amplius,ſubita vi Pergulanus cõnixus primo hoſtẽ auertit,ide fuſum fugatũq; ſtrage & cęde multa diſſipat: Carolus copiarum imꝑator equo effuſus capit,& cũ eo aliquot ductores equitũ,multi ſunt ĩ fuga capti, ſed multo plures a circũiectis locoꝝ accolis oppreſſi,cõſternatiõe illa diſpalati. Fuerunt ea tẽpeſtate q crederẽt fuiſſe Philippũ Florẽtinoꝝ libertatẽ euerſuꝝ ſi victoria vti ſciuiſſet. Verũ qa ꝑ legatos res gerebat,prius Tuſc⁹ copias reparauit,q̃ nobiliſſimæ victoriæ occaſio ſit aladuerſa: Recte inſtitutum fuiſſe videt a Lacedemoniis,vt primus oĩm rex ad bellum exiret,vltimus reuerteret. Enĩuero res bellicę plurimũ ex occaſiõe adminiſtrãt,qua oblata vti nõ potuit,q Mediolanẽſi arce incluſus rebus gerẽdis ꝓcul aberat. Miſit Pergulanus Carolum ex acie captũ ad Philippũ ducẽ,quẽ pñceps ille nõ vt hoſtẽ,ſed vt vnũ aliquẽ ex neceſſariis penes ſe ꝑhumane & clemẽter habuit,ſcripſit & Pergulano q iã Ariminũ ſigna admouerat, vt a Caroli rebus abſtineret,eũq; nõ multo poſt iuramẽto adactum, ne cũ Florẽtinis ſentiret amplius,magnis munerib⁹ donatũ domũ dimiſit,magno clemẽtię exẽplo ĩgenuęq; liberalitatis,ſed multo ẽ adhuc maiore vſus in Alphõſum regẽ,& alios regię ſtirpis viros,qđ loco nõ multũ hic diuerſo ſit poſtea dicẽdum,etſi qđ ad Malateſtã attinet,nõ temere Philippus videt tãtũ vni hoſtiũ tribuiſſe,quantũ fortaſſe alioꝝ nemini. Fuit Carolus vir ꝑcipua ſapientia,ſtrenuus in bello, & in ocio oĩm bonarũ artiũ,reiq; literarię in primis ſtudioſus,conſtans adhæc, munificus,iuſti & æq tenax. Pergulanus Arimino Philippi iuſſu omiſſo,res Malateſtę Piſaurẽſis,q cũ Florẽtinis ſentiebat, nõnihil infeſtauit,hinc quoq; Vicecomitis imperio auerſus,Florẽtinoꝝ rebus imminebat,quũ Ticini (nũc Papia eſt) cœptus eſt haberi chriſtiani nois cõuẽtus ex Martini põtificis decreto,miſſiq; ſunt eo ex vrbe,Petrus Donatus,& Iacobus Caplo,hic ſpoletanus,ille cretẽſis antiſtes,& cũ his Petrus abbas Rhoſacienſis,q cõciliũ inchoarẽt,ſed hi nõ multo poſt graui peſtilẽtia inde depulſi,Senas,ex pontificis ſentẽtia,negociũ cõtulerũt. Huc magnus mortaliũ numer⁹ breui cõfluxit, eſtq; agitari cœpta Bñdicti Antipapæ cauſa,in Alphõſi regis aſtu,qui ob Lodouicũ Andegauẽſem põtificẽ oderat. Nulli dubiũ erat,quin aliqs grauior motus breui extitiſſet, niſi ꝑſenti actioni itum eſſet obuiam. Ad oẽm igit nouæ diſcordiæ materiã tollendã,pontificis iuſſu cõciliũ ſolutũ eſt, decreto ĩterpoſito,vt qcqd ad id tꝑs eo conuentu ſancitum eſſet,ratum haberetur. Alphõſus vbi,quæ occulte mouerat,parum procedere animaduertit,palam de Romano pontifice eſt queſtus,qui Neapolitanum regnũ,cuius ad ſe iura ſpectarẽt,Lodouico Andegauẽſi aſtrueret. Ceteꝝ vt rẽ eccleſiæ & Lodouicũ maiore aliquo incõmodo afficeret,Bracchio author fuit Aquilę in Forconẽſibus oppugnãdæ. Genuenſes interea claſſe domum reducta,Aragonium infantẽ procul Liguria,totaq; Italię ora expulerũt. Pontifex nouas cõtrahit copias,vt Aquilanos obſidione leuet,qui iãdudũ Bracchianis premebantur armis,Iacobus caudola,& Franciſcus Sfortię filius adoleſcens magnæ indolis,quem ex paterno exercitu plurimi ſequebantur,ad id bellum mittunt. Habuere hi ſub ſignis ad quinq; milia equtum,pedites dimidio minus,his illi copiis freti, adiutiq; ſubita Aquilanoꝝ eruptione,feliciter in hoſtẽ dimicant,fuit omnino cruenta pugna,ſed Bracchiani,duce amiſſo fuſi fuga-

Vincuntur Florẽtini ad Sagonariã.

Qualis Carolus Malateſta.

Bracchii interitus.

tiq; ſunt,ſoedeq; ꝓfligati.Bracchii corpus Romā delatū,in ꝓphano eſt ſepultū extra muros vrbis,
ad Laurētii phanū,Bracchiani exercitus reliquię ex acie illa funeſtiſſima Oddonē Bracchii filium
ſecutæ,recta in Vmbriā abierunt Peruſium occupaturi.Cæteꝝ Peruſini pſentē occaſionē cōplexi
vrbē pōtifici dedunt,tantū pactū,vt Mōtonē oppidum Bracchii fili⁹ haberet,viueretq; Peruſii pri
uatus,Raſpātes aduerſę factionis viri perpetuo exularēt.Peruſinoꝝ ſtudiū ſecuti Aſiſiates, Tura
detini,& alii q ſub Bracchio fuere,i Romanę eccleſię fidē cōceſſere, & Bracchii fortiſſimi viri do

Temporum ſupputatio.

minatus hunc exitū habuit.Periit eodē āno quo & Sfortia,ſed hic ferro,ille aq.Fuit hic, vt qdā
colligūt,quartus ac vigeſimus ſupra milleſimū ac quadringēteſimū ſalutis annus,quū Sigiſmun
dus in Germanis imparet,Caloiannes Byzātii,Martinus nōīs huius quintus Vaticanā teneret ſe
dem,in Turcis Amurates rerum potiret̃,Paiazetis nepos,quē ad Stellā mōtē Tāberlanes ingenti
ꝓlio vicit.Enīuero,Paiazete capto,quū plures ex eo filii ſuperfuiſſent , Celapinus maximus natu
Græcis fauētibus paternū tenuit regnum,cui defuncto Orchanes ſucceſſit admodum adoleſcens,
Thraciæ regulis fauētibus,ſed irritus fuit noui regni conatus.Moſes alter Paiazetis filius,Gręcis
occulte iuuantibus,Orchanē ad Ebrū fluuiū interfecit,Gazaro eſt loco nomē.Nec multū inde fu
it Moſes in humanis,qui ſine filiis moriens , Mahometo fratri regnum p manus tradidit. Erat is

Turcorum regum ſucceſſio.

quoq; Paiazete genit⁹,Macedoniāq; bello domuit , ꝓmouitq; Turcoꝝ ſigna ad Ioniū vſq; pelag⁹,
& in Aſia cōtra Lydos & Cilices multa ꝓclare geſſit.Cęteꝝ fato defunctus, Amurato filio regnū
reliquit,q late in Turcis imperitabat,quū hæc q̄ de Sortia & Bracchio memorant̃,in Italia accide
runt.Nullus ꝓpemodū Turcoꝝ regū diutius regnauit,q̄draginta ānos rex fuit, nullus magis ex
ercuit chriſtiana arma,magiſq; eſt ab his exercitus:audito nāq; patris deceſſu,ex Aſia in Eropam
traiicere conatus,quia a Gręcis ꝓhiberet̃,qui Muſcaphæ eius patrui rebus fauebant,exercitū ce
leriter cōtrahit,mox vero Genuenſiū opera in Thraciā delatus,cū Muſcapha,q Europę res ad ſe
trahebat,hoſtiliter cōflixit.Eſt pugna illa ab Amurato feliciter depugnata,hoſtis in prælio occu
buit,quo cadēte regnū vniuerſum illi ceſſit.Incidit regni hui⁹ exordiū i milleſimū ac quadringē
teſimū duodecimūq; humanæ ſalutis annū.Nec paterni regni cōpos factus quieuit Amuratus , ſed
Græcis infenſus,ob ea q̄ Muſcaphano bello aduerſus ſe egerāt, eoꝝ fines hoſtiliter populat̃ ꝓuin
cias Græciæ finitimas adortus,agros incurſat,vrbes vi captas diripit:quo metu perculſæ q̄dā no
biliſſimę Gręcorum ciuitates vltro in Turcorum fidē ceſſere. Thracia dein armis pagrata Theſ
ſalonicē,q̄ tum a Venetis tenebat̃,expugnat in ora Macedoniæ, quo reꝝ ſucceſſu adhuc ferocior

Atten. quot gentes Turcoꝝ armis ceſſerint.

factus, Tomarum & Pindum montes in eadē terra trāſgredit̃ cū valido exercitu,perpetuoq; victo
rię curſu,Phocidē cum Attica regiōe,Bœotiā.Ætoliā,Acarnaniā & oēs citra Pelopōneſum gen
tes,vſq; ad Corinthiacū ſinū,ſuo ſubiecit impio.Epiro abſtinuit vētnvim bellicā,tribus filiis,cum
Croia oppido haud ignobili,a Ioanne Caſtrioto,cui oīne Epiroticū nomē parebat, obſidū loco ac
ceptis,Cōſtātinus Repoſius,& Georgius,quē Turci Scanderbegum dixere, tūc dati ſunt obſides
Staniſſam maximū natu,paucis añ annis,cum plæriſq; adoleſcētibus,Caſtriotus Amurato miſe
rat;quū Iſachbegi ductu Epiꝝ popularet̃.Et iā ſupiori Myſię īminebat Amuratus,quū Sigiſmun
dus Imperator & Philippus dux Burgundię,cū eo acie cōgreſſi ſunt,Æneas Senēſis, q ex pōtifica
tu Pii cognomē tulit,cum Celapino,cui⁹ loco nō multū diuerſo meminimus,nō cū Amurato Si
giſmundū cōflixiſſe ait,ſed de pugna illa memorabili & eius euentu,maturior poſtea ſequet̃ rela
tio.Et turci p hęc q̄ diximus,bello Gręciā quatiebāt , quum in Italia Oddo q Bracchii ducis fuit
filius,eſt a Florētinis magno ſtipēdio accerſitus.Reparabant hi totis viribus bellū poſt cladē illam
ad Sagonariā acceptā,multi Bracchianoꝝ paterni nōīs vmbrā in adoleſcēte cōplexi, eum ſibi du
cē legerāt,vt qñ principatu exutus eſſet,bellica virtute illuſtrarēt.Prīa igit̃ expeditio fuit in Ano
moniæ vallis accolas,Lodouici Māfredi ductu,q graues cum Guidone Fauētino gerebat inimici
tias,eſtq; hic res nihilo felicius q̄ ad Sagonariā nō multo prius geſta, Bracchiani cōferto cū Ano
monēſibus prælio,locoq; iniquitate victi,præter paucos qui media trepidatione ſunt fuga ſeruati
cæteri partim ferro occubuere.ꝑtim capti ſunt.Occubuit eo ꝓlio Oddo adoleſcēs magnę indolis,
captiui Fauētiā ꝑducti ſunt,& in his Nicolaus cognomēto Picininus,& ipſe Peruſinus patria etſi
adoleſcēs adhuc,in Bracchianis tñ ductoribus,ob altā indolē,celebritate longe princeps,huius i
pulſu,& quia aliqñ a Malateſta auunculo ſuo fuiſſet Mediolani increpitus, q Philippum externū
principē ſuæ & Florētinoꝝ amicitię ꝓtuliſſet, Fauētinus Guido ad Florētinos defecit. Vagati in
terea Philippi arma,ſuntq; aliis ducum alia geſta,cæteꝝ oīa parū memorabilia , Pergulanus Sal
ſubio potitus eſt,id vulgo caſtrū Carū vocāt,& Balinea valle,quā Gerardus Gābacurta,ex Piſaꝝ
deditione,a Florētinis acceperat.Gorzanum eſt fruſtra oppugnatū,Florētini Bracchianā legionē

a Guidone receptā Picinino attribuit,q in flaminia apud Guidonē nuꝑ in ſocietatē belli receptū hibernare iuſſus eſt. Philippus hoſtē nō vno fatigaturus loco, ad Burgū Sepulcri (erat is locꝰ Caroli Malateſtæ) erans Apeninū ꝑtē copiaꝝ collocat, vt inde Arretinū agrū īfeſtaret, ſenſimq; admoueret bellū florētię, in Flaminia Guidonē Torellū, q Liguſticæ claſſis circa Neapolim fuerat nuꝑ ꝑfectus, & Frāciſci Sfortiæ filiū adoleſcētē ꝑmatura virtute, q nō tm̄ paterna glīa, ſed ob rē etiā in Bracchiū ꝓſpere geſtā, in magna erat celebritate nois, Picinino & Guidoni circa Fauētiā obiicit, eſtq; nōnūq̃ iter eos leuiter dimicatū, poſtremo ad Angiarā Torellus Tuſcoꝝ copias īſidiis exceptas īſignit fudit, mĺtiq; mortales ī ꝓlio cęſi ſūt, ſed ī fuga mĺto pl̄es. Fuit hęc clades Florētinis, vt priore illa ad Sagonatā accepta minꝰ calamitoſa, ita amicaꝝ vrbiū alienatione atrocior, ſiqdē ad primā aduerſi huius ꝓlii phamā Typhernates, Petramalēſes, & oīs ora Hetruriæ, ad Philippū defecit. Attigiſſet ea aioꝝ iclinatio Cottonēſes & Arretinos, niſi cōfeſtī eo Picininus occurriſſet, cuius īprouiſo acceſſu, ſiq̃ adhuc defectio coq̄ret, cōpreſſa eſt. Erāt interea Florētini in recuperandis copiis occupati, reſiſtebātq; ferociter iminēti hoſti, quū Picinini & alioꝝ quorūdā ducū ſubita ad Philippū trāſitio adeo eos afflixit, vt parū a victis abeēnt, Picinini trāſitꝰ ad hoſtē īde cām habuit vt ipſe dicere ſolebat, ꝙ emeritū ſibi nō redderet̄ ſtipēdiū, vt Florētini ꝓdicabāt, incōſtās ducis ingeniū & ambitio fuit, q̄ ſpē ſtipēdii ſecura phamā fidēq; ꝑdidit. Accepiſſet haud dubie res Tuſca breui cladē aliquā inſignē tot modis affecta, ſi duces hoſtiū bellū cōcordi aio geſſiſſent, ſed æmulatio & mutua īuidia ipedimēto fuit, quominus victoria ꝑta ſit, dū plures de principatu & phama īter ſe certāt, paꝝ nauiter res ī Hetruria & Flaminia adminiſtrata eſt. Quid ꝙ ne Philippo qdē, ī tāta ducū diſcrepātia ſatis cōſtabat, q̄ bellādi ratio eēt ineūda! Quā Florētini occaſionē cōplexi ad Venetos mittūt, q tāetſi ob fœdus qd̄ cū Philippo ictū habebāt, ad id tp̄s adduci nequerāt, vt ad nouā vllā ſocietatē reſpicerēt, iteꝝ ac ſępius ꝓcibus fatigādos cēſebāt, ac ſimul monēdos, viderent ne Florētinoꝝ rebus euerſis, Philippi opes multo plus augerent̄, q̄ tutū eſſet Veneto noī, ac tum demū ſera ſubiret pœnitētia, ꝙ libera ciuitas nullū liberæ ciuitati auxiliū tuliſſet, hæc vt vere dicebant̄, ita principē & patres mouebāt, vt qm̄ iure icti fœderis inhibere bellū nō poterāt, amice deꝓcarent̄, miſſiq; ſunt nōnūq̃ hoc noīe legati ad Philippū, q iure amicitię eū rogarēt, vt Tuſculo bello abſiſteret, liberatetq; ſe ipm̄ calūnia affectatę tyrānidis, q ꝑ æqua & iniq̃ diceret̄ alienā libertatē oppugnare, trahere ille rē aſtu alia atq; alia cauſando, nec tm̄ bello abſiſtere. Eratq; res Veneto eo magis ſuſpecta, quo ſępius fuerāt Philippi aīm incaſſum ꝑiclitati, & iā Florētinoꝝ ꝑiculo admoniti ſua ſpōte inclinabāt animi ad illoꝝ ſocietatē recipiēdā, quū ꝑopportuna Carmaniolæ ducis a Vicecomite defectio dubias adhuc mētes ad bellū cōfirmauit: hic poſt multa ꝓclara facinora edita, qbꝰ Philippi pricipatꝰ nō ſolū reſtitutꝰ fuerat, ſed īſigniter etiā auctus, vbi domeſticoꝝ obtrectatiōe ſenſit pricipis aīm a ſe alienatū, nā ꝓterq̄ ꝙ Torellus fuerat ſibi in Neapolitana expeditiōe ꝓlatus, Genuæ gubernationē ignominiæ loco poneret, vt ꝓcul ab oī bellico ope inglorius cōſeneſceret, iuſſus demū eqtum alā, quā ipſe peculiariter alebat, dimittere, vtpote ad vrbis ꝓſidium non neceſſariā, vt iracūdo erat īgenio, ad Philippū, ne accerſitus qdē ire ꝑgit, vt quo eēt in ſe aīo ad extremum expiret̄: cæteꝝ foribꝰ excluſus, frēdēs, fremēſq;, multaq; de Philippi īgratitudine q̄ſtus, q exoletoꝝ cōſiliis addictus, ſe ꝑ quē amiſſum pricipatū recupaſſet, recupatū auxiſſet, vt ignauū & inertē ſuo cōgreſſu nō dignaret̄ āplius, futuꝝ teſtat̄, vt breui intelligeret quātum in ſe vno adhuc momēti eēt, itaq; filꝰ & ipetu ablatus, cū eo comitatu, quē habebat irregeto curſu Ticinum petit, quē vado traiecit, inde ad Amadeū Allobrogū ducē magnis itineribꝰ cōtēdit, a quo benigne ē acceptus, ac ꝑſuaſus, vt ad Venetos trāſiret, quoꝝ opes ſatis validæ eēnt ad Philippi potētiā īfringēdā, paratū eē ſe arma īduere in Philippū, quū primū Veneti bellū oſtēderēt. Carmaniola Amadeū ad bellū hortatus, pollicitꝰ fore, vt breui Dertona Vercellis & Alexādria potiret̄, ipſe trāſmiſſis Alpiū iugis, vt ꝓcul ſuſpecta loca declinaret ꝑ Tridētinū ſaltū in Italiā reuerſus, Tauriſiū ſe cōtulit. Philippus reputās aīo quāta moles belli a Venetis īmineret, nā nulli dubiū erat qn illoꝝ aī ad primum Carmaniolę acceſſum parerēt qd̄ iādiu ꝑturiſſent, Gabrinum Cremonę olim tyrānum, q in oēm nouaꝝ reꝝ occaſionē erectus purabat̄ ꝑ Olrrādū Lāponianū in ꝑtātē redactū interficit. In liguſtica ora ꝑ id tp̄s, eſt nōnihil ab exulibꝰ in Genuēſes bellatū, tenueruntq; Fregoſii, q plurimum gratia valebāt, aliquot maritima loca, maiores īde partū conatꝰ fuere circa Clauariū, vn̄ Fregoſii detecerāt Philippi ꝓſidiū, eſtq; locus maiore belli apparatu q̄ fuerat expugnatꝰ Philippi armis repetitus. Fregoſii ab arce, q̄ cū oppido capi nō potuit, & ab exteriore ꝑte grauiter fatigati, euicerunt tm̄ pertinacia, vt Philippeis infecta re abeūtibus, ſit oppidū retētū. Sed q̄ obſidio hæc Fregoſiis proſpere ceſſit, tā circa Rapallū res eoꝝ paulopoſt afflictæ ſunt, ſubito acceſſu exules in littus egreſſi

Recens Florentinorum clades.

Carmaniolę ducis transfugium.

improuiſa vi fuſi ſunt fugatiq́ꝫ,ac toto littore palãtes male habiti, eſt & Thomas prĩceps totiꝰ gẽ
tis ad Segreſtũ inſulã a Philippeis oppugnatus , ſunt & Fregoſii vno fere tꝑe alius alibi grauiter
exagitati,magnoq́ꝫ ĩcõmodo affecti:& res alibi ꝑ hũc modũ habebãt,quũ Veneti , q ſæpe alias cũ
Philippo ꝑ legatos egerãt,vt cũ Florẽtinis bellũ ſolueret,eõtũ ꝑ id tꝑs Mediolani ad hoc ipm miſ
ſus Frãciſcus Serra a ſecretis,q poſtea fuit ſcribaꝝ maximꝰ,qa nihil ex priſtino belli ſtudio remit
Cornarii tebat̃ Paulũ Cornariũ nouiſſime eo mittũt,virũ magna ĩter ſuos authoritate facũdiaq́ꝫ ſingulari.
verba ad Lõga is orõne ad Philippũ vſus eſt,cuiꝰ ſũma hęc fuit,vt dixerit oportere eũ memori eẽ grato q́ꝫ ĩ
Philippũ. deũ optimũ aĩo,cuiꝰ benignitate paternũ principatũ nõ mõ recupaſſet,ſed ampliaſſet etiã maiorẽ
in modũ,potireturq́ꝫ ea Italiæ parte,q̃ viroꝝ robore oĩmq́ꝫ rerũ ꝓſtãtia, cæteris iure eſſet ꝓferẽda:
cæterũ quo ipſius principatus eſſet pulchrior atq́ꝫ opulẽtior,eo magis Venetos mirari qd eſſet ꝙ
nõ ſuis finibus cõtẽtus in Flaminia vrbes nõ obſcuri noĩs occupaſſet,exercitũ trãs Apeninũ mi
ſiſſet,Florẽtinoꝝ libertatẽ hoſtiliter oppugnaret,nec credere Venetos eã fabulã,q̃ in ꝓtextũ ſuſce
pti belli ꝓtẽderet̃,qa Florẽtini Liguꝛno intercepto Genuẽſes pecunia iuuiſſent , tãti fieri debuiſſe
vt vrbs libera,atq́ꝫ eadẽ nobiliſſima,& q̃ nihil tale ſit merita,interniciuo bello peti debuerit,atq́ꝫ ad
exitiũ expoſci,ꝑcuſſiſſe Venetos cũ eo fœdus in decẽ ãnos,qa ita ꝑſuaſum habuere,vt ſuo cõtẽtꝰ
principatu ab oĩ finitimorũ iniuria abſtineret,patereturq́ꝫ Italiã qeſcere,& a lõga maloꝝ ſerie re
ſpirare. Verũ qa lõge aliter eueniret,q̃ Veneti ab initio credidiſſent, eſſetq́ꝫ vt ſiqñ alias finitimo
cuiq́ꝫ infeſtiſſimus,alioſq́ꝫ alio ꝓtextu,cæteꝝ multos dñandi libidine , nulla laceſſitus iniuria bello
ꝓmeret,ſic Genuẽſes bello ſubactos,ſic in Flaminia vrbes nobiliſſimas eiꝰ ꝓſidio ꝓſſas, ſic Florẽtiã
cũ tota Hetruria grauiter ĩfeſtari,vt nulli iã dubiũ eſſet quo ꝑtinaciſſimus ille belloꝝ conatus tẽ
deret,decretũ eſſe Veneto prĩcipi & pr̃ibꝰ,niſi bello abſiſteret̃,ire obuiã pñti iniurię, nec illius fœ
deris iura plus apud eos valitura q̃ qđ rectũ eſſet & æquũ: pulchrũ illis videri libertatẽ,in qua ipſi
nati eſſent,nõ ſolũ domi,ſed q̃ lõgiſſime etiã tueri,futuꝝ ita vt niſi cõfeſtim arma deponerentur,
Veneti Florẽtinos cõplexi,ꝓ vtrorũq́ꝫ libertate terra & mari arma induerẽt,in ipſiꝰ itaq́ꝫ arbitrio
eſſe,vellet ne bellũ in quo tã ꝑtinaciter ꝓſtaret in ociũ vertere,pace cũ cætera Italia frui,Venetos ĩ
fœdere & amicitia cõtinere,an potiꝰ experiri q̃to honeſtius fortiuſq́ꝫ ꝓpria libertas defendat̃, q̃ op
Philippi per pugnet̃ aliena.Mouit ferox orõ vehemẽter Philippũ,q vt in dubus pñti erat cõſilio , ꝑſuaderi ſibi
humanum nõ poſſe rñdit,vt Veneti,quoꝝ ſemꝑ ſtudioſiſſimus fuiſſet,Florentinoꝝ q̃relis fœdus & amicitiã
reſponſum. ſuã poſthaberẽt,ꝓſertim quũ illoꝝ ꝑfidia & ſupbia id bellũ eſſet ab initio cõflatũ,verũ ne nõ ſemꝑ
plus Veneto noĩ a ſe datũ videret̃,q̃ cæteris gẽtibus,etſi iã in certa poſſeſſiõe victoriæ eẽt, paratũ
tũ ſe Venetoꝝ & Nicolai Eſtẽſis arbitratu bellũ ſoluere,miſitq́ꝫ ſimul Ferrariã,q rẽ totã illi ꝑmit
terẽt,miſerũt & Veneti ex primoribus patrũ,miſſi ſunt ex Florẽtia quoq́ꝫ Venetoꝝ hortatu , qui
publicã cauſam tuerent̃,etſi magis fugiẽdæ calũnię cauſa inde legati venerũt,ne ꝑ eos ſteriſſe di
ceret̃,quominus res ex æquo & bono cognoſceret̃ q̃ ꝙ ſpem vllã Florẽtini haberent, poſſe id nego
ciũ ꝑduci ad exitũ. Ardebat interea Hetruria bello vt ſiqñ maxime, ꝓcipue in Aretino & in Fla
minia. Frãciſcꝰ Sfortia Philippi iuſſu Fauẽtinos adeo vrgebat,vt nõ multũ a iuſta obſidiõe diſta
rẽt,eratq́ꝫ tã bellũ Tuſcis integrũ q̃ antea. Venetiis interea Laurẽtiꝰ Rodulphus vir facundus,&
iuriſſciẽtię phama clarus,publice a Florẽtinis miſſus,ſingulos patrũ ꝓhenſando,ſuadendo, rogan
doq́ꝫ,tantã animoꝝ fecerat inclinationem,vt iam palã in curia iactaretur, eſſe Florẽtinos bello in
uãdos. Fremere id multi,ſed oĩm maxime Frãciſcus Foſcarus princeps,vir & ipſe vehemẽti inge
nio,Venetæq́ꝫ rei ꝓpagãdæ cupidus:placuit itaq́ꝫ Rodulphũ in curia audire,vt qd publice attu
liſſet ſciri poſſet,cęteꝝ ſiue Rodulphus fuit,ſiue legatoꝝ alius,nã vtrũq́ꝫ ꝓditũ eſt, q in curia ver
ba fecit,in hãc ſentẽtiã locutũ reperio,vt dixerit ſe idcirco Venetias miſſos,vt liberę ciuitati auxi
lium a libera poſcerẽt ciuitate, multum diuq́ꝫ teſtatus nihil eſſe in terris tyrãno inuiſius q̃ liberta
Verba Flo tis nomẽ,nihil qđ infenſius oderit,id olim Antiochũ regẽ,Philippũ,Mitridatẽ,& alia magnoꝝ re
rentinorum gũ noĩa,magiſq̃ iniuriã aliquã,q̃ in eos immiſſa eſſet,adegiſſe, vt Romana arma experiri malue
ad principẽ rit q̃ amicitiã. Id olim Carrarios,Scalanos ĩ Venetũ nomẽ,idẽ odiũ Galeacio Vicecomiti, & mox
& patres. Philippo eiꝰ filio,in ſuã rẽpublicã hoſtilẽ aĩm iplacabilẽ dediſſe , hoc idẽ breui poſt eũdẽ Philippũ
ad rẽ Venetã ſollicitandã impulſurũ,nec infeſtũ tyrãni aĩm aliud meditari, aliud quærere q̃ vt li
bertate ex duabus nobiliſſimis vrbibus ſublata,totius Italiæ impio potiret̃,qđ eiꝰ milites tã ſæpe
q̃ inſolẽter iactarent. Hortari ꝓinde Venetos,moneretq́ꝫ idẽtidẽ,vt in Florẽtinoꝝ libertate tuenda
ſuã ſtabilirẽt,nã qđ ad ſtudium ciuitatis pertineret,multum inquit auri ꝓfudimus,princeps & pa
tres optimi,vt a tyrãno cõmunẽ libertatem tueremur,& nunc qđ ſupereſt,eſt enĩ id quoq́ꝫ dei be
nignitate nõ oĩno exiguũ,aurũ,argentũ,liberos,cõiuges,vitam ipſam,qua nihil eſt homini cha

rius, ſi opus ſit, parati ſumus effundere ꝓ noſtra veſtraq; libertate tuēda, nullas cōditiones dicturi, libēter accepturi quaſcunq; dixeritis, ſatis ſupq; habituri, ſi Venetis ſociis, imo ducibꝰ & auſpicibus, fractā tyrāni rabiē videre cōtigerit, bellum & arma, q̄bus p̄mimur, in ipſum tyrānum cōuerſa, noſtrā libertatē veſtrāq; in tuto cōſtitutā, q̄ oīa ingẽ euētura cōfidimus, ſi mature bellum fuerit a vobis decretū, qđ decernere neceſſe eſt, nā qđ ad hoſtē attinet, ptiꝰ ignis aquę definet eſſe cōtrarius, q̄ tyrānus libertati. Et ille hæc & alia in hāc ſniam eſt ad principē & patres locutus, q̄bus multo inclinatior factus vniuerſus ordo ad bellū decernēdum, placuit tñ priuſq̄ aliđ fieret audire Philippi legatos, q per eos dies Venetias venerāt, erāt hi Beltrādus Lāponianus, & Ioānes Arretinus, q Galeacii fuit a ſecretis.

Arretini legati oratio ad principē & patres.

Is poſteaq̄ ſunt in curiā acceſiti, vt erat ingenio prōptus & eloquētia, q̄ in hoīe eius ætatis eſſe potuit nō vulgari, ita eſt exorſus, vt dixerit ſe a Vicecomite Venetias miſſum, vt principē & vniuerſum Senatū ſalutaret, nūciaretq; illis ac gratularet̄ optatiſſimum Hetruſci belli ſucceſſum, imo victoriā, q̄ iā in manu eſſet, quā ꝓ veteri amicitia, q̄ ipſi principi cū Venetis īntercederet, recte amiceq; eos facturos ſi cōmunē ſibi ducerēt, ſed qm̄ ita accidiſſet, vt quēadmodū ſibi diceret̄, Florētinoꝝ legatus Philippi fidē & dignitatē magis nugaciter q̄ vere nuper ī curia ꝓſcidiſſet, conatuſq; eſſet ſui principis potētiā reddere amiciſſimę ciuitati ſuſpectā, tanq̄ facile fieri poſſet, vt quiſq̄ amicoꝝ opes odio haberet, velut ſibi nocituras, habere ſe q̄bus modis Tuſcā vanitatē redargueret. Verū cęteris omiſſis illud nō poſſe nec debere a ſe taceri, q̄ in regū odio aduerſus populū Romanū memorando fuiſſet Tuſcus vehemēter occupatus, quū multo plura & maiora amoris & beniuolētię regū tyrānorūq; extarēt in eūdē populū exēpla, Hieronis ſiculi, Maſiniſſæ, Ptolemæoꝝ, Attali regis, q Romanoꝝ nomē nō mō coluiſſet, ſed moriēs hæredē reliq̄ſſet, nec pluris apud Venetos debere eſſe Cattarienſiū & Scalanoꝝ diſceptatiōes, q̄ de finibus incidiſſent, vt inter finitimos aſſolet, q̄ ꝑpetuū Philippi ducis & Galeacii patris in oē Venetum nomen ſtudiū & beniuolētiā. Nā qđ ad belli originē attineret, palā eſſe oēm diſcordiæ cauſam a Florentinis ortā, qui primo cōtra fœdera Genuēſes iuuiſſent pecunia & auxiliis, mox Philippi copias Martino pōtifici auxiliū laturas, non minus impio q̄ temerario motu auertere conati eſſent, de quibꝰ Philippus foret ex æquo & bono ad Venetorum tribunal diſceptaturus, qđ libēs ſe facturum ſępe pollicitus eſſet, & tunc demū polliceret̄. Qđ vero ad fœdus pertineret, ſatis credere Philippum eā eſſe Venetoꝝ fidē & cōſtātiā, vt multo plus apud illos ſua, Galeaciiq; patris valeret amicitia, ꝓſpectaq; beniuolētia, q̄ falſa inimicorum calūnia. Et legati in hanc ſentētiā vtrinq; locuti ſunt. Auditus eſt inde Carmaniola Philippo infeſtiſſimus, is multa de ipſius principis erga ſe ingratitudine queſtus, plura de ratione belli diſſeruit, docuitq; Philippum, ſi bellum eſſet, facile poſſe vinci, ad qđ ipſum operā ſuā eo vtiliorē futurā ꝑdicare, ſi Veneti ea vti vellēt, quo magis ſibi nulliꝰ cōſilia vireſq; notę eſſent, q̄ cæteroꝝ ducū cuiq̄, q eius copias diutiſſime ductaſſet. Inclinabat ꝑ hæc iā pars magna patrū ad nouū fœdus cū Florētinis ſanciendū, verꝫ q͞a plęriq; adhuc erāt qui nihil temere mouendū cēſebāt, idētidē ꝑdicātes facile eſſe cū velis bellū alii indicere, ſed indictū ex ſententia adminiſtrare, ꝑducereq; ad optatū exitū difficile. Diſſeruit itaq; variātibus adhuc animis Foſcarus princeps, habuitq; ſuper ea re accuratiſſimā orationē in ſenatu, cuius cōſiliū & authoritatem vniuerſus ordo ſecutus in nouū fœdus cōſenſit, in quo ita eſt ſcriptū, vt Veneti Florētiniq; ſexdecim milia equitū & octo peditū ad bellū armarēt, cōmuni impēſa duplex claſſis iſtrueret̄, quarū vnam Veneti per Padū inuectā Philippo opponerēt, alterā Florētini in ora liguriæ haberēt, nec ptiꝰ aliterve q̄ Venetus vellet pax cū Philippo fieret.

Veneticum Florentinis fœdus faciunt.

Noui fœderis leges.

Quicq̄d vrbiū agrive ex hoſte in Flaminia caperet̄ Florētinoꝝ eſſet, cætera Veneto cederent, aut cui Venetus vellet. Aſcripti ſunt nouo fœderi Nicolaus Eſtēſis, Frāciſcus Gonzaga, & Amadeus dux Allobrogū, Alphonſus rex Aragonum, iam antea Florentinis cōciliatus, vt ſupra eſt ſignificatū: Erant & Senēſes in Florentinoꝝ partibus ob vicinitatē, ſed vt oīa rite fierēt, Frāciſcꝰ Serra a ſecretis publice miſſus eſt, q Philippū moneret, vt bello ſtatim abſiſteret, abſtineretq; a Florētinoꝝ rebus, q ſocii Venetoꝝ eſſent, qđ ſi facturū ſe negaſſet, illi more maioꝝ bellū indiceret. Cęteꝝ Philippus nō mō nō abſtinuit, ſed forti & conſtanti aīo indictū ſuſcepit. Fuit annus ille hūanę ſalutis quo cū Philippo bellari cœptū eſt, Milleſimus vt Palmerius colligit, q̄dringenteſimus q̄ntꝰ & vigeſimꝰ, Sigiſmūdo in Germania imꝑante, Byzantii Caloiāne, Romę Martino eiꝰ nois q̄nto ſacrā ſedē obtinēte.

Supputatio temporum.

Viri eruditione clari.

Erāt tū viri īgēio & religiōe clari, Laurētiꝰ Iuſtinianꝰ Venetꝰ Oliuolēſis antiſtes, extāt eiꝰ igenii monumēta tā ſctē q̄ vtil'r ſcripta, miraculo res accedit, q̄ ſub ꝑceptore vix pria didicit elemēta, ipſe ob vitę ſanctitatē & miracula q̄dā, q̄ circa illū in morte edita ſunt, beatoꝝ nūero aſcribit̄, fuit huic æq̄lis Dionyſius Burgēſis ad ſepulcrū, eremitanę obſeruatiōis, q varie multa ſcripſit. Bartholomeus Salcetius, & Petrus Anchara-

nus,Antoni⁹ Buttius Bononiēſes, iuriſcōtiæ ꝓfeſſione illuſtres.Frāciſcus Carabellus & Petrus Mautocen⁹ ſūmi ordinis antiſtes,pōtificii iuris interꝑs vterq; optim⁹,Venet⁹ hic,ille Patauin⁹, Raphael Fulgoſus Placētiæ ortus,& alter huic æq̄lis atq; eodē noīe,vterq; iuriſcōtiæ aſſectator & in eo gn̄e gloſſematū author.Ioānes Himulanus,q̄ pōtificii & cęſarei iuris cōmētarios reliquit Vixerūe cū his Gaſparin⁹ Bergomēſis Rhetor ſua ætate lōge pīceps , Venetiis publice docuit, primus latinas literas adhuc iacentes ſuſcitare adortus eſt,fuitq; is conatus haud omnino irrit⁹, ſed rem auſpicatius motam multo efficacius iuuit Leonardi Aretini eloquentia, oratoris & hiſtorici tempeſtate illa clariſſimi.Huic æqualis Poggius Florentinus, vir & ipſe nō illepida minerua, ſed elocutionis minus diligens obſeruator.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS DECIMÆ,LIBER SECVNDVS.

ET hi tunc erant in Italia viri celebres , quū Sigiſmundus impator cum Turcis infeliciter cōflixit,de cuius pugnæ euētu priuſq̄ dicā, operæpciū eſt ſtilo paululū deflexo,vel retro verius acto,breuiter explicare, q̄bus fortunę voluminibus Sigiſmundus Pānoniæ regnū primo ſit adeptus,mox & imperium.Fuit is,q̄d ſatis cōſtat,natione Bohemus,genere Theutonicus,Caroli quarti filius,qui īperator fuit,pceritate corporis & maieſtate inſignis, liberalitate & munificentia quanta nullus regum qui ea tēpeſtate fuerit ſed domi belliq; parum felix,vxorem habuit Lodouici regis filiam,q̄ cum regno illi ceſſit,Pannonia potitus duos &.XXX. regulos extremo affecit ſupplicio,quia regiæ puellę rebellaſſent,qua inſigni vltione inexpiabile gentis odium eſt illi conflatum . Quod ad tp̄s diſſimulatum,poſt coniugis obitum in ſubitam vltionem erupit,improuiſa conſpiratione oppreſſus,nobiliſſimę fœminæ traditus eſt magis necandus q̄ cuſtodiēdus,quoniā illius virum interfeciſſet,ſed tm̄ abfuit,vt pœna ſit aliqua affectus,ꝙ & vultu & dicendi facultate mulieri conciliatus , non multo poſtq̄ cuſtodiri cœptus eſt, ſit incolumis dimiſſus.In Bohemiam igitur reuerſus,Venceſlaum fratrē vinxit,vtpote regno inutilem,fuitq; illi nihilo ſecius & longum & laborioſum certamen cum ea gente, priuſq̄ ſit regno potitus,inde & imperium eſt adeptus,fuitq; Italicis expeditionibus , vt ſupra eſt demonſtratum, paulo felicior,mox vero quia latius Turcorum arma vagabantur intra Europæ fines,q̄ chriſtiani nominis regibus,qui adhuc intacti erant,aut decori eſſet,aut vſui futurum,ad Amurathis conatus infringendos,qui tum late in ea gēte impitabat,cum Philippo Burgundiæ duce Thraciam inuaſit , eſtq; mox paulo ingenti prælio ab hoſte victus,acie itaq; egreſſus Byzantium petiit, hinc Venetorum claſſe,q̄ Boſphori anguſtias obtinebat,in Epidaurum delatus, domum inglorius ſeſe recepit,fuit pugna illa non minus chriſtianis funeſta q̄ ignominioſa,nā in acie & mox in fuga multa hoīm milia aut cæſa ſunt aut capta,& in his Philippus dux,quē captum victor hoſtis Hadrianopolim traxit,redēptuſq; eſt magno auri pondere. Ferunt nō tam virtute hoſtium q̄ ſua diſcordia,Europeos eā cladē adiiſſe,cōtētiōe iter Gallos Germāoſq; & Pānones de pīcipatu orta. Nūc qn̄ eo venim⁹,vt cū Sigiſmūdi reb⁹ triū terraꝝ Pānonię Bohemię & Thracię mētio vno ꝓpe loco fieret,q̄ ſint nūc eaꝝ gētiū mores,& q̄ī his mutauerit vetuſtas,breuit eſt dicēdū.Vngaria nūc ſane eſt,q̄ olī fuit Pānonia,recētis hui⁹ vocis cā alio ē loco demōſtrata,ſed neq; vngaria nūc Pānonię fines īplet,neq; illa tā late olī patuit q̄ hodie Vngaria.Enīuero a Leuca flumine inferiorē Pannoniā vſq; ad Sauū amnē cōplexa,vltra Danubiū Poloniā attingit,terrāq; cōplectit̃, quā Gepidæ & Daci tenuerūt,patetq; impiū gētis multo lati⁹ q̄ terrę nomē.Enīuero Delmatici noīs q̄dā, qui Sclaui ſūt hodie,Illyrii q̄ Boſinēſes,ſed de Boſina alia ē opinio,q̄ ſuo poſtea loco mēorabit̃,Triballi q̄ Bulgari,Myſii q̄ Seruii,Gethæ,q̄ pt̄i trāſyluani,pt̄i Valachi,hoꝝ q̄dā aut parēt vngarico īpio aut patrū mēoria paruerūt.Pānones q̄ ab initio eā terrā tenuerūt,Peones olim dicti , vt Polybius ſcribit.Inde Hūni habuere gēs Scythica,mox Gothi q̄ & ipſi Scythæ,etſi nō deſūt q̄ ex īſulis Germanici oceani ab initio ꝓfectos dicāt,nūc id mare Balthehū vulgo vocāt , poſt Gothos Lāgobardi ex Scādania oceani inſula ꝓfecti,nouiſſime Vngari q̄ recēs terræ nomen dedere,& hi q̄dē Scythæ nec mihi excidit quid diuerſo Rapſodiæ loco de ipſo noīe ſit a me proditum.Cęterū & hęc q̄ nūc prodit̃ & illa ſupior ratione & authoritate defendit̃ opinio.Ferūt,q̄d ad hęc quę nūc ſcribunt̃ attinet,Vngaros ad Ryphęos mōtes olim ſedes habuiſſe,q̄ Scythica lingua Montani nominentur. Habet Vngaria ad occaſum Auſtriā & Bohemiā,ad meridiē Illyrici partē quę Adriaco eſt pelago obuerſa,ad orientē ſolem Seruiā quā Triballi & Myſii tenuerunt,nunc quidam Sagoriam vo-

Q̄ variam ſit fortunā exp̄t⁹ Sigiſmundus imperator.

Vincuntur chriſtiani a Turcis.

Pānonię deſcriptio.

Illyrii olim nunc Boſinenſes.

Triballi qui & nūc Bulgari.

Myſii qui Seruii.

Gethæ qui nūc trāſyluani & valachi.

Peones olī [illegible] de Pānones

cant,ad Arctũ & boreã Poloni Moſchiq́ finitimi,vrbs regia Buda a Bada Athilæ fratre,& interpretant̃ nõnulli,dictione leuiter ĩflexa.Is primũ locũ munire adortus,medio opere dicit̃ a fratre interfectus.Sedet vrbs placidiſſimo colle Danubio obiecta,arce,mœnibus,ędificiis viſenda.Ager q̃tenus colit̃ tritico fertilis,auro & argẽto diues.Mirũ eſt qđ indigenæ narrãt, eſſe riuũ in Pannonia in quo ſi ferrũ ſępius mergat̃,fiat cuprũ. Viri veſtes ſupne excauãt circa ĩterſcapiliũ,linea ſubtus tunica circa collũ & humeros quadãtenus appatẽs,quã partẽ ſerico & auro fere exornãt,ĩdifferẽs in caliga,cothurno ſuperinducto,capillos inſigunt,cõcinnãtq́,lineo galericulo cõtegunt, raroq́ nec niſi in ocio reſoluũt,muliebris veſtitus ſtrictior,& ad collũ ſubductus,vt oĩa regant̃, tñ lineę tuniculę ora emineat,p̃cioſiſſime ornata,veſtib⁹ togã ſupinducũt,ſerico caput aut lineo componunt velamine,ac p̃ter oculos & naſum cętera fere abſcondũt,gẽmis & margaritis vulgo vtunt̃ cothurno calceant̃ viri fœminęq́ ad media cruta inducto,annũ lugẽt defunctos,& quoſdã biẽnio barbã raſitãt p̃terq̃ ſupiore labro.Orthodoxæ fidei cultus ex lege iudicãt. Eſt & alia iudicii rõ,ſi cauſa anceps ſit,nec aliter liquere poſſit,lis ferro decernitur,reus & actor dimicãt, rex aut qui regis vicẽ gerit.pugnã ſpectat,iudicatq́ ſcđm eũ q ſuperior fuerit,ſatis viciſſe credũt,cui⁹ aduerſarius aut pugnã cũctãtius inibit,aut lineis areæ qbus pugnę locus circũſcribit̃,exciderit, q ex equo dimicãt lancea pri⁹,dein gladio vtunt̃,pedites p̃ter verẽda cætera nudi pugnãt.Suus genti ſermo etſi Bohemo non multũ abſimilis,hñt & priuas lr̃as,ſed Romanas libentius vſurpant, ferox gen⁹ hoĩm & in bello validum,equeſtri prælio magis q̃ pedeſtri idoneum,regis imperio parent,aut regiis ducibus,cataphracto equite conſiſtunt in p̃lio,vtuntur & leui armatura,ſed parcius omnino: turmarim confligunt,nõ tñ toto agmine.Nulla gens Chriſtiani nominis magis Turcorum arma exercuit,nulla ab his magis exercita eſt,adeo paribus animis varioq́ euẽtu eſt ſemp vtrinq́ bellatũ.

Pannonum mores & corporum cultus.

Valachi Italicũ genus hoĩm,hoꝝ terrã Daci olim tenuerũt,nũc Theutones,Siculi,& Valachi tenẽt.Theutones ex Saxonia p̃fecti (vt fert̃) viri fortes,& q a ſeptẽ vrbibus quas habitãt, Sebemburgẽſes patrio ſermone dicunt̃. Siculi Vngaroꝝ vetuſtiſſimi ex iis q ab ĩitio ex Scythia digreſſi his locis cõſedere: Valachoꝝ nobiliſſimi qui agriculturam & q pecuariã exercẽt, q̃ res ipſius gentis arguit originẽ,pẽdũt tributũ regi,ſed ſemel id ac cuiq́ regũ & cõfeſtim ab eius declaratiõe,tũ ſingulę familiæ dãt bouẽ tributi noĩe.Sexaginta milia numero & ãplius eſſe tradunt̃.Iuſſi ad bellũ exire capitale eſt nõ paruiſſe.Eſt Valachia Trãſyluaniæ cõtermina ab occaſu,ad ortũ in Euxinũ excurrit,abluit̃ Iſtro ad meridiẽ,ad Boreã & Septẽtrionẽ Ruxianos attigit, Gethica olim fuit tellus q̃ nũc Valachia eſt,qb⁹ locis Darius Hidaſpis fili⁹ pene periit. Gethæ Romãis armis demũ ſubacti ſunt ac deleti,Coloniaq́ eo miſſa eſt Flacci ex quiritũ gẽte,vt credere eſt,ductu,vñ primũ Flaccia dein corrupta voce Vallacia dicta.Aſtipulat̃ huic opinioni Romanus ſermo q adhuc in ea gente durat.Cæterꝝ adeo ex omni parte corruptus,vt vix Romano homini intelligat̃,Romanoꝝ literarum vſus,elementoꝝ forma aliquatenus inuerſa,ſacroꝝ ritus q & Græcis, duæ Valachorũ factiones,Dragulę,& Dani,alias Daui,nã Gethæ & Daui ſeruoꝝ noĩa inde olim p̃fecta ſunt, vt Gręcoꝝ qdã p̃didere.Dragulæ Danis ĩpares Turcos noſtroꝝ patrũ memoria in eã terrã induxerũt,armis Dani ad internicionẽ deleti ſunt.Ioãnes Huniades cui albo cognomẽ fuit,vir acer,Danis demũ auxiliũ tulit,terrã ꝑ ab hoſte receptã ſibi & ſuis vindicauit,ſed hæc poſt Sigiſmũdi tpa cuius arma nulla gens diutius exercuit q̃ Bohemi.

Valachi & mores gẽtis

Hi terrã hñt Germaniæ limitibus incluſam, Aquilonis flatibus obiacet,Vngaria illi orientalis eſt, auſtralis Bauaria , Noricus ager occiduus, Polonia Borealis,quidam Saxones ad meridiem ſtatuunt.Attribuuntur Bohemico regno Sleſia, Morauia.noua terraꝝ noĩa.Fuere quondã Bohemis duces,nunc reges ſunt. Vratiſlaus prim⁹ regis appellationẽ tulit in ea gẽte.Henrico imperatore genitus,regia ſede ex Morauia in Bohemiã trãſlata,Praga regni Metropolis q̃ Proha eſſe debuit.Proha limen eſt Bohemica lingua,in Multauiæ fluminis ripa vrbs ſita eſt.Multauiæ Albis nomen aufert.Iungit̃ vetus Praga nouæ vrbi põte quatuor & viginti arcubus viſendo profundiſſimæ foſſe impoſito.Mirũ eſt ac cũctãtius referẽdum qđ ſcriptũ reperio apud quoſdã q de his rebus ad me cõmẽtarios dedere,Pragam eſſe tantæ magnitudinis,vt ne expeditus qdem viator tridui ſpatio diametrum cõficiat,immẽſa claudit̃ ſylua etſi craſſioribus mœnibus vrbs circũdata,ſunt & aliæ vrbes clari noĩs,Cadanũ,Bruxia,Cutianum cupri & argẽti venis noĩatiſſimũ,ſolũ ordei ferax,tritici,bouũ ſylueſtriũ & piſciũ abũdãs,nõ leges gẽti,nõ ſanctiora inſtituta,quod libet licet.ſi vera ſunt q̃ de ritu gentis memorant̃, chriſtianę fidei nomen nõ cultus,vt qui Huſſitarũ veneno infecti (qđ auorum memoria accidit) orthodoxę fidei cultum parũ integre cuſtodiãt.Romanũ pontificẽ in ordinẽ redigunt,negantq́ cęteris antiſtitibus auguſtiorẽ eſſe ac venerabiliorẽ,negãt ignem eſſe vllũ,quo ſolutæ corporibus animæ

Bohemia & eius gentis mores.

Pragę vrbis amplitudo.

Att. Bohemorum per ſuaſionem.

expienſ,ſtultum arbitranſ defunctis parẽtare,Dei optimi maximi,diuorũq; ſimulacra tollũt e me
dio.Sacerdotes aiunt elemoſyna alii oportere,nõ opes,nõ pecuniã poſſidere: nugacẽ & ſupuacuã
cõfeſſionẽ,quę fiat ſacerdoti,ſatius videri ſecretum q̃rere,hicq; deo optimo confiteri:ſuperuacuũ
cœmiterii vſum:Euchariſtiæ ſacramentum vbiq; recte confici a ſacerdore,fruſtra tempus conte
ri in canonicis boris dicundis,ieiunia nihil mereri,& gens vna tot modis a verę pietatis cultu ab
Sleſię ſitus, errat.Borealis eſt Sleſia Bohemię & Germanię finibꝰ incluſa,Bohemico tñ regno attribuiſ.Vra
& gentis tiſlauiã vrbẽ habet nobiliſſimã ad Oderã fluuiũ q Germanico oceano infundiſ, ad ortũ Morauia
mores. Bohemis cõtermina,vbi olim regia ſedes,ferox genus hoĩm,& rapto viuere aſſueti,nulli hoĩm ni
ſi vi armorꝫ ꝑ eam gẽrẽ patet trãſitus,regiõe latrociniis infeſta.Sermo Morauis ex Theutonico&
Bohemio mixtus,Huſſitanicſq; gẽti delitiũ,& Vngaria,Valachia,& Bohemia in hũc modum ſe
habent,de q̃bus nõ ab re fuit vno loco dicere,qñ in Sigiſmundi geſta qui late his terris impitauit
ſua ſpõte humanarũ rerũ relatio hæc incidiſſet.Nunc Italia ſtilũ latius euagatũ ſui admonet, vbi
Veneti poſt fœdus cũ Florẽtinis ictũ,quũ bellũ Philippo indixiſſent,vt indictũ fortiter gererent,
ex tota Italia militẽ ſtipendio cõducunt,Carmaniola cui decretũ erat oĩm copiarũ imperium, nõ
ignarus quantũ in vtrãq; ptẽ haberẽt momẽti bellorꝫ initia , vt ab aliquo memorabili facinore res
inchoareſ,ad Brixiã occupandã animũ adiecit.Arx primo rẽtata eſt,actũq; cũ cuſtodibus,vt prę
fectũ noctu interficerẽt,dũ vigilias circuit,venetũq; ꝑſidium admitterẽt.Cęterũ eo conſilio deſti-
tutus,per Petrũ & Achillẽ aduocatios Guelphę factionis viros q̃bus erat Philippi nomẽ inuiſum
Brixia capi intẽpeſta nocte cũ iis copiis quę ad manus fuere,intra muros receptus vrbẽ tenuit.Principes aduer
tur. ſę factionis ad primũ clamorẽ captæ vrbis metu & pauore cõſternati locũ occupãt a reliquo cor-
pore ciuitatis muro diſcretũ,Ciuitatulę eſt illi nomen.Venerat nuper Brixiam cohors vna pedi-
tũ a Philippo Oltrãdi cuiuſdã ductu ad Brixianorꝫ ꝑſidium miſſa.tenebatq; præfectꝰ cohortis eã
vrbis partẽ,cuius nũc mẽtio facta eſt.Is ſubito tumultu excitus,arma corripit,cæterũ rerum oĩm
ignarus abſtinet nocturno prelio,ratus fieri poſſe vt Ciuitatula & arce retentis hoſtis mœnibus ĩ
cluſus facile opprimereſ.Munit.Carmaniola partẽ vrbis a ſe initã irrequieto opere,vt ne vlla qui
Philippi co- dẽ hoſtiũ irruptio ſibi & ſuis formidãda eẽt amplꝰ.Philippus nobiliſſimæ vrbis periculo ꝑculſus
natus. Franciſcũ Sfortiã iuſſit eo cõfeſtim occurrere cũ ala vna eq̃tũ,vt vero alii ſcribũt, cũ equitatu va-
lidiſſimo.Imperat ꝑterea vt quicq̃d armorꝫ tota Gallia Ciſalpina eſſet,ſuppetias ſuis laborantibus
ferret,quoad exercitꝰ ex Hetruria reuocareſ.Eſt Carmaniola Brixiã ingreſſus.XII.calen.Aprilis.
Eodẽ tp̃e quo Brixia per eum modũ quo diximus capta eſt,Nicolaus Eſtenſis cui Florẽtini decre-
uerãt ſuatũ copiarũ imperiũ,ex Regio Lepidi Parmenſem agrũ inuaſit,prædãq; ĩde abduxit opu
lentã.Veneti Brixia potiti,vt vrbẽ ſemel captã tenerẽt,ſtudio militẽ & arma contrahunt,quibus
Carmaniola fretus Ciuitatulã ferociter adortus, crebris bombardarũ ictibus aliiſq; bellicis opi-
bus extra intraq; oppugnat,multaq; interim ꝑlia ſunt ꝑ occaſionẽ geſta, Sfortianis eq̃tibus oram
infeſtãtibꝰ.Abfuit interim Carmaniola aliquot dies a gerendarũ rerꝫ curſu abductus,graui mor-
bo implicitus,Aponi balnea frequentauit,quo tempore oppugnatio nõnihil intermiſſa eſt,& Frã
ciſcus Gonzaga cui ſumma rei interim ꝑmiſſa eſt,ĩpigre oĩa obire,vt ne in cohibẽda quidẽ hoſtiũ
licẽtia multũ ducis ꝑſentia deſideraret.Atrocior inde oppugnatio hoſtes adorta eſt Carmaniola
ex balneis reuerſo.Cæterũ quia ſatis cõſtabat Philippũ oẽ robur copiarꝫ ex Hetruria reuocaſſe, Ve
neti ne tota belli moles in ſe verteret, Nicolao Eſtenſi negociũ iniũgunt hoſtiliũ copiarũ tranſitũ
ꝓhibendi,mittũt & Victorẽ Barbarꝫ cũ numeroſo equitatu qui ſocia iuuaret arma in cohibendo
hoſte.Conſederũt triginta circiter dies Philippi copiæ in Bononiẽſis agri finibus non ꝓcul a Vi-
neola,præalto amne,nec vſq̃ vadabili,a Venetis & ſociorꝫ copiis dirẽpti,id flumẽ paludes efficiũt
circa Coalcoriũ ĩ vnũ corriuatę,vnoq; alueo ſeſe in Padũ exonerãt,tã lõgꝰ igiſ fuit partiũ conatꝰ:
poſtremo Philippi duces fabricato ad Perſicetũ oppidũ ponte,circa Sultẽnã Calẽ. Maiis,ſub lucis
exõrtũ,copias tranſmiſere,ſubitꝰ clamor hoſtiũ Venetos in fugã vertit,venit & ala vna equitũ in
hoſtiũ poteſtatẽ,quã Guido Sentiuas agebat,q inſcius eorꝫ q̃ fiebãt circa fluuiũ, ad hoſtilẽ clamo
rẽ flexit iter,ratus eã vocẽ ex Venetis ſtationibꝰ redditã.Nec Eſtenſis dux conatus eſt hoſtẽ trãſi
tu auertere,q̃ res ſuſpitionẽ auxit parũ ſyncęra fide rẽ ab Eſtẽſibꝰ& ſociis adminiſtratã,ne diutiꝰ
bellũ ſuis alereſ finibꝰ.Interfuerũt duo fere mẽſes inter Brixiæ a Philippo alienationẽ & illius co-
piarũ ex Hetruria reditũ.Pergulanꝰ q Philippi copias agebat,Brixiã decreto petiit, fecitq; caſtra
duobꝰ ſtadiis ab vrbe,futuro certamini intẽtus.ſi dimicandi copia ab hoſte fieret,nulli dubiũ fuit
quin ſi arx & loca quę Philippi pręſidio tenebanſ,ſub Pergulani acceſſum nouis initia eſſent ſubſi
diis,oĩs ſpes Brixiæ retinẽdę fuiſſet Venetis adẽpta.Carmaniola vni negocio intẽtus,vt arcem ex

pugnaret nihil ſub hoſtiũ aduẽtũ paſſus eſt in vrbe a ſuis moueri:iuuerũt Veneti ſui ducis cõſtã
tiã aſſiduo copiarũ auctu,iuuerũt & Florẽtini recẽtibus auxiliis Brixiã miſſis,& quia ſatis cõſta-
bat qđ Nicolaus Tolẽtinas primꝰ oĩm vidiſſe dicit̃,q Tuſcum ſtipẽdiũ merebat,Brixienſem arcẽ
capi nõ poſſe,niſi foſſa & vallo illi circumiecta,oĩs ꝓſidii cõmeatuſq́ importãdi facultas hoſtibus Munitio
adimeret̃,ingẽti agreſtiũ manu accerſita,omniũ opiniõe celerius res ad exitũ ꝑducta eſt,trium mi Brix.arci
liũ paſſuũ circuitu foſſa eſt ducta atq́ vtrinq́ agger in murorũ ſpeciẽ impoſitꝰ,mediã intercapedi obiecta.
nẽ tricenũ pedũ turribus breui ſpatio inter ſe diſtãtibꝰ firmãt,portę duodecim numero ſtatuunt̃
cũ ſuis turribus,vt ꝑ eas alterutro verſum cũ opus eſſet copię in hoſtẽ immitterent̃.Phama ope-
ris huius ad Philippũ plata,ferunt ex aulicis vnũ exclamaſſe,nihil a deo optimo optabiliꝰ Philip-
po dari potuiſſe,q̃ vt Venetos hoſtes libido inceſſiſſet eius operis inchoãdi,cui ꝑficiũdo ne Xer-
xis quidẽ opes q̃ immẽſę fuiſſe dicerent̃,nõ modo Venetorũ ſatis eſſent futurę.Nec Pergulanꝰ in-
terim quieuit,ſed vt hoſtẽ ab inſtituto opere auerteret,Mãtuanos inuaſit fines,vbi tametſi res ſo
ciorũ valide ſunt affectę,nihil tñ eſt ex opere mutatũ.Reuerſus Brixiã Pergulanꝰ aliquãto ꝓpius
hoſtẽ cõſedit,nec interim Picinini aut Sfortiæ hortatu adduci potuit vt in hoſtes operi ītẽtos im
petũ daret,dubiũ q̃a ſciret ita Philippũ velle,quod idẽtidem eſt iactare ſolitus, an q̃a parum tutũ
crederet in extremũ rei certamẽ deſcẽdere,quo ſi victus fuiſſet,facile euerti potuerit Philippi prin
cipatus.Peracto opere Carmaniola inter vallũ & hoſtiũ caſtra cõſedit.Erãt ſub Venetis ſignis cũ Venetorũ
ſociorũ appendicibꝰ ad quatuordecim milia eq̃tũ,dena peditũ,& in his q̃nq́ ſagittariorũ,q̃bus mu- copię.
nitionẽ obtinẽdã attribuit Carmaniola,cuiꝰ imperio ſuberãt plęriq́ clari nominis duces,Franciſcus
Gonzaga,Lodouicus Seuẽrinas,Paulus Vrſinus,Alouiſiꝰ Veranus,Laurẽtius a Cotoniola. Ade-
rãt & cũ Tolentinate q a Florẽtinis ſociis venerat,aliquot viri illuſtres qui ad id tẽpus clara fece-
rant ſtipẽdia.Merebãt Philippo duodeuiginti milia militũ,ac prǽter Pergulanũ cuius erat impe-
riũ,Frãciſcus Sfortia,Nicolaus Picininus,viri fortes,& ab initio inter ſe ęmuli,mox vero ex cõfeſ Philippi co
ſo hoſtes,fuit id odiũ ambobus velut hęreditariũ,q̃a hic fuit Sfortię filius,ille Bracchiũ militię ha pię.
buit magiſtrũ.Miror Piũ põtificẽ literis ꝓdidiſſe nunq̃ hunc aut illum adduci potuiſſe, vt eiſdem
militarẽt auſpiciis.Enĩuero ambo ſi Blõdus verus eſt author,circa Brixiã Philippi ſtipendiũ me
ruere aduerſus Venetos,eiſdẽq́ caſtris fuere,atq́ vterq́ celeberrimꝰ,etſi alienũ erat imperiũ.Cona
tus eſt inde Carmaniola partem vrbis q̃ ab hoſte tenebat̃ expugnare,fuitq́ acre ꝓlium,multiq́ ex
hoſtibꝰ a Venetis ſagittariis cõfixi mortẽ occubuere.Defenſus tñ eſt ſtrenue locus,fames ĩde ſen
tiri cœpta eſt ab obſeſſis,qua inualeſcẽte inducias paciſcunt̃ in paucos dies,quibus tenentibus ni
ſi extraria ope adiuti eſſent,deditionẽ pollicerent̃.Vociferari Picininus ac palã teſtari rẽ Philippi
ꝑditũ iri ipſorũ ducũ ſiue fraude ſiue ignauia,iturũ ſe extremãq́ fortunã cum ſuis tẽtaturũ,roga
re obteſtariq́ vt q̃cunq́ Philippi nomẽ nõ odiſſent ſecum arma caperẽt,irẽt ſecum,& rẽ iam ꝑpe
perditã armis vindicarẽt. Viſus eſt Sfortia Picinino cõniuere.Sed dũ cõcionãtis ſpecie alios ad id
facinus hortat̃,Picininus interea q cũ paucis Venetorũ vallũ ſubierat,ſagittis telorũq́ multitudi
ne pene obrutus,re infecta re abire coactus eſt,ſuorũ perfidiã incuſans. Qui vero obſidione te-
nẽbant̃,etſi ſpe deſtituti,ꝑſeuerarũt tñ vltra induciarũ tẽpus in parte vrbis retinẽda,quã nõ mul-
to poſt fame domiti reliquerũt Veneto occupãdã.Arx poſtremo oppugnata eſt, machiniſq́ adeo
cõcuſſa,vt ruinæ ꝓcumbentiũ murorũ Veneta caſtra attigerint,ac tum demũ victa hoſtiũ ꝑtina-
cia,facta eſt ab his deditio q in arce erãt,ſeptimo menſe q̃ Brixia fuerat a Venetis inita. Carmani
ola laborioſa oppugnatiõe defũctus,Brixiani agri oppida ſiqua adhuc in hoſtiũ poteſtate erant
armis ſubegit.Inde pax tentata eſt,Põtificii legati interuẽtu,rẽq́ ꝓpemodũ cõfectã Philippi du-
cis ſubita mutatio diſcuſſit.dubium q̃a ab Amadeo Allobrogum duce ſpes pacis facta eſſet,an q̃a
Mediolanẽſes ſtudium & operã ſuã polliciti,authores fuerint Philippo reiiciẽdę pacis,q̃ ob Brixi
am nup amiſſam nõ niſi ignominioſa eſſe poterat,daturos ſe ꝓfeſſi decẽ milia equitũ , ac tãtundẽ Mediolanẽ
peditum,quoad debellatũ eſſet cũ hoſte,cõditiõe tñ vt Philippus vrbana vectigalia ciuibꝰ iterea ſiũ ad prin
remitteret. Viſus eſt primo vicecomes rẽ nõ aſpernari,cęterũ aulicorũ verbis edoctus eſſe eã illece- cipẽ oblatio
brã quandã appetendæ libertatis,quã ſemel guſtatã periculum fore ne opulentiſſima ciuitas duarũ
ꝑpotentium vrbium exẽplo atq́ opibus fręta,ſibi vi & armis ſtabiliret.His ille ſuſpitionibꝰ imbu-
tus totã rem periculoſo exẽplo,vt ipſe exiſtimabat,motã antiquauit. Valuit nihilominus publica Pax fruſtra
Mediolanẽſium adhortatio,nã ratus vicecomes fore,vt quoquo mõ a Mediolanẽſibꝰ ſtipendio iu mota eſt.
uaret̃,pro infecto habuit q̃cq̃d de pace cõuenerat.Recurrit̃ itaq́ vtrinq́ ad arma,ĩcurſaturq́ Mã
tuanus ager a Philippi ducibus,fit Venetiis ſenatuſcõſultum de bello in Philippum reparãdo, re
uocãturq́ in priſtinum fœdus Florentini,q longiſſimo bello feſſi pacẽ maluiſſent,reuocant̃ & alii

ad bellũ ſocii,& in his Amadeus dux Allobrogũ,qui impenſiorẽ deinceps operã ſe bello nauaturũ pollicirꝰ eſt q̃ antea feciſſet,nihil eñ ad id tẽpus geſſerat memoria dignũ.Aſcripti ſũt nouo fœderi Mõtferratẽſis Marchio,& Rolandus Palauicinus,q nõ in extremis habebant Ciſalpinæ Galliæ regulis.Philippꝰ etſi plene perſpiciebat quãtã belli molem ſubiturus eſſet,magno tñ animo & ipſe bellũ reparat,tripitoq́ȝ res hoſtiũ inuadere cõſtituit ad potẽtię phamã aucupãdã,Padũ claſſe occupat,in exules Genuẽſes(venerãt hi quoq́ȝ in partẽ fœderis)mittit Frãciſcũ Sfortiã cũ parte copiarũ,Pergulanũ cũ cætero exercitu Brixianos fines iubet aggredi,ĩ ora Ligurię circa Genuã Fregoſii,q adeo Genuenſiũ rebus imminebãt,vt ab vrbe oppugnãda non ꝓcul abeſſent, ſub Sfortiæ acceſſum caſtris exuti,Rhecũ ſe trepide recipiũt,Pergulanus ferociter Brixianos adortus,eorum fines varie affecit.Nec Picininus circa Padũ in ocio fuit,ſed claſſe ad ſe accerſita,Caſale maiꝰ terra & aquis adortꝰ,ad deditionẽ cõpulit,copiis inde in vlteriorẽ fluminis ripã traiectis Brixellũ ꝑ ditiõe occupat,arx expugnari nõ potuit.& his ab hoſte auſpiciis eſt bellũ renouatũ.Veneti interea & ipſi terra & aqs magna ope cõnixi,claſſem opulentã inſtruũt.Frãciſcus Bẽbus eã per aduerſum Padũ in hoſtẽ egit,quæ vbi appropinquare dicta eſt,cõtinuo Euſtachius Ticinenſis qui Philippi claſſem agebat,ex Brixellana mouit ſtatione,eſtq́ȝ ad quatuor milia paſſuũ a Cremona dimicatũ,fuitq́ȝ pugna illa naualis Veneto ꝓſperrima,octonis nauibꝰ,quos Galeones vocãt , ex hoſtili claſſe captis.Euſtachius medio certamine dilapſus,cũ cætera claſſe Cremonã ſe recepit, Brixellani præſidio accepto nõ ſolũ arcẽ ſunt ſtrenue tutati,ſed oppidũ etiã abiectis hoſtibꝰ recepere. Bẽbus abeuntẽ hoſtẽ ſecutꝰ in nouũ incidit genꝰ pugnæ.Erexerat Philippus ab vtraq́ȝ Padi ripa medioq́ȝ fluminis vado caſtella q̃dã lignea,ꝓſidioq́ȝ & armis firmata,habuitq́ȝ ab initio ꝑſuaſum nullã eſſe tã validã claſſem q̃ aut vrbẽ circunſedere poſſet,aut in Gallię intima penetrare.Duo ex his Venetus vnũ poſt aliud omniũ opinione celerius expugnauit,qđ reliquũ fuit ꝓpius Cremonã,eo ꝑtinacius defenſum,quo certiorẽ ſpẽ ſubſidii exhibebat vrbis vicinitas.Cæterũ victor Bẽbus hoſtiũ caſtella ſubiecto igni cõbuſſit.Fœdauit huiuſmodi victorię curſum clades eodẽ fere loco paulo poſt a Venetis accepta,trecẽti fere ex naualibꝰ ſociis temere in eã terrã egreſſi, q̃ media eſt ĩter Padũ & Cremonã,a Lauellano ſubita eruptiõe excepti ferro trucidati ſunt , inde claſſis ſuperiora fluminis petiit.Cæterũ quũ circa Ticinũ oĩa ſilẽtii & ſolitudinis plena offendiſſet Venetꝰ,ĩſidias veritus a pręda & euagatione ſuos abſtinuit,nec multũ his locis cõmoratus,ſecundo fluuio Cremonã relatꝰ,militẽ in terrã expoſuit,cladẽ vlturus nuper his locis acceptã.Creuerunt interea hoſtiũ vires nouis ꝓſidiis,q̃ res fecit vt nõ ſolũ nõ ſit clades vlla Lauellanicis repẽſa, ſed multo fœdiꝰ q̃ antea cęſi eſſent claſſiarii,niſi paucis amiſſis Bẽbus ſignũ receptui dediſſet.& hęc ĩter initia recẽtis belli circa Padũ geſta.In mediterrãeis Albericꝰ Cunii comes & Petrinꝰ Dertonẽſis ex Otholengo in Brixianum agrum tumultuoſe effuſi,ad quadringẽtos pabulatores in agris oppreſſerant in hos Paulus Vrſinus cum ala vna equitũ a Petro Lauretano q vrbi præſidebat,primo eſt immiſſus,qui agmine celeriter circũacto viã inſedit,qua hoſtes abituri putabant,maior inde vis equitũ immiſſa q̃ abeuntẽ prelio inceſſeret,vtrinq́ȝ ſtrenue opera nauata eſt a Venetis ducibꝰ,hoſtis ĩ medio cęſus non ſolũ prędã amiſit,ſed Petrinus expeditionis illius caput cum centum quinquaginta eſt equitibꝰ captus.Eodẽ die quo hoc fuerat euẽtu circa Brixiã dimicatũ,Carmaniola cũ exercitu eſt vrbẽ ipſam ingreſſus,huc breui oẽs copię pedeſtres equeſtreſq́ȝ ad imperiũ cõuenere, quatuordecim milia equitũ fuiſſe dicunt,ſex peditũ,cũ his copiis ille Brixia ꝓfectus,ad mõtẽ Clatiũ primo caſtra fecit.Cęterũ qa ſedẽdo nihil ſe ꝓfecturũ videbat,ob loci naturã q̃ munitiſſima eſt,ad Otholengũ tranſtulit caſtra,Philippi duces & pręſidiũ quod ibi loci eſſe dicebant,breui vt perſuaſum habuit,oppreſſurus:ſed longe aliter euenit.Erãt vires hoſtiũ ſub id tẽpus haud mediocriter auctę,quibus intra muros quieſcẽtibus Venetus exercitus æſtu & labore feſſus,ad curãda corpora cõuertit,& iã poſt cibũ quieti ſeſe milites dederãt,quũ ex oppido ſubita eruptio facta eſt. Suſtinuit fortiter Nanes Strocius qui cũ quadringentis equitibus in ſtatione erat,vim hoſtiũ. Cæterũ eo cadẽte maior oĩno trepidatio orta eſt,multi quidẽ cæſi ſunt,multi etiã capti.potuiſſetq́ȝ eo die florẽtiſſimus ꝓfligari exercitus,niſi Carmaniola cum robore copiarũ hoſtiũ ferociã preſſiſſet, qui retro abeũtes ad tubarũ cantũ ouãtiũ more ſunt in oppidũ reuerſi. Carmaniola etſi nõ mediocri clade affectus,nã ad mille & quingẽtos eo prelio amiſerat,perſeuerauit tamẽ in eiſdẽ ſtatiuis eſſe, quoad paucæ quędã peditũ cohortes venirent in caſtra,quę Patauii fuerant conſcriptę. Hęc Forliuienſis Blõdus,q eo tpe quo hęc geſta ſunt,Brixię fuit,vt ipſe ſcribit.Mariotus Mõtanus qui & ipſe gerendis rebus interfuit,dedítq́ȝ ad me cõmentarios de iis quę nũc ſcribunt,preter paucos qui ex improuiſo fuerant ab hoſte oppreſſi,nullã maiorẽ ait ad Otholengũ cladẽ a veneto acceptã, pu

Philippus bellum reparat.

Fluuialis pugna.

Bẽbꝰ claſſis pręfectus.

Venetę copię.

Otholẽgica pugna.

gnatūq; vtrinq; ęquo marte,nec Orhoḷēgica obſidio deīceps diu tenuit,ſublatis ſignis Carmanio
la ad Binam Ollii fluminis pōtē expugnat,exercituq; in hoſticū trāſmiſſo,ſeptēmilia paſſuū Cre
mone primus cōſedit,cōſilio eiꝰ vrbis oppugnādę,cōfiſus fore vt Cremona quoquo modo capta,
cōfeſtim oīa q̄ hoſtiū præſidiis a tergo tenerent,ſua ſpōte ad Venetos deficerēt.Erāt ī Venetis ca Venetoꝝ
ſtris ſupra triginta milia armatoꝝ.Nec ꝑcul inde Bēbus Padanæ claſſis ꝓfectus ſtationē habebat copię.
erātq; cū eo dena milia militū remigūq;.Hoc terrifico belli apparatu ꝑculſus Philippus,Mediola-
nenſiū fidē implorat,edicitq; vt quicūq; militaris ętatis vicecomitū nomē principatūq; ſaluū eſſe
vellet,ſecū arma caperet.Multi Mediolanēſiū Ticinenſiūq; id edictū ſecuti,cū eo ad bellū exiuere.
Habuit hęc euocatorū manꝰ equitū peditūq; ad q̄ndecim milia numero.Aderāt præterea Philip Philippi co
po ſub ſignis duodecim equitū milia,peditū dimidio minus,q̄bus copiis fretꝰ tribꝰ milibꝰ paſſuū pię.
ab hoſte circa Cremonā caſtra fecit.Ita duo Italici noīs opulētiſſimi exercitꝰ quāri poſt lapſū Ro-
mani imperii nūq̄ vt arbitror,aduerſi inter ſe caſtra cōtulerūt,ſliū inde fuit ad locū cui ē nomē Sū
mę,vbi Veneti caſtra habebāt,pugnatūq; eſt a meridie ad veſperā æquo marte.Philippus q̄a tre-
pidiſſimis afferebaꝛ nūciis Mōtferratēſiū & Allobrogū alas equitū ꝑ Vercellenſium fines in Me-
diolanēſem agrū irrupiſſe,adeq̄taſſeq; moenibꝰ vrbis,euocatoꝝ manu dimiſſa Mediolanū cōceſ-
ſit,nec Carmaniola multū ibi cōmoratꝰ eſt,vbi cōpertū habuit Cremonā valido hoſtiū ꝑſidio ínitā,
ne tēpus fruſtra tereret illi aſſidēdo,ad Caſale maius admouit caſtra,id oppidū poſt multos Vene
toꝝ conatꝰ variosq; labores exhauſtos capi nō potuit.Philippus q̄a nihil erat in quo ſui duces nō
inter ſe diſſiderēt ęmulatiōe & inuidia accēſi,nō ignarus q̄ multis ꝑniciosa fuiſſet in re bellica du
cū diſcordia,veritꝰ ne ex ea re aliqua ſibi clades oriret,totiꝰ belli ſummā detulit Carolo Malateſtę
Pādulphi Piſaurēſis filio,q̄ & ī duces ipſos,& in vniuerſum exercitū obtineret impiū,nec in eo tā
ſtrenuitas q̄ſita eſt vt q̄dā ſcribūt,q̄ viri ſapiētia & familiæ nobilitas.Fuerūt q̄ interpretarent Phi
lippū nō tā hęc q̄ ab aliis memorant,ſpectaſſe in nouo duce,ſed ſtudiū q̄d illi Brixię cōciliatū eſſet
ob paternam memoriam.Carolus imperiū adeptus,trāſuerſis ducēs itineribus oībus hoſtium mo
tibus ſe eximprouiſo obiicere.Interea Venetꝰ Caſalina oppugnatiōe omiſſa,ad Maclodiū fecit ca Maclodiū.
ſtra.Eſt id oppidū Brixiani agri,Machalū vulgo vocāt.Nec multis inde diebꝰ interiectis,duo di-
uerſi exercitꝰ inter Pōpeianū,vbi Malateſta ceperat locū caſtris,& Maclodiū totis inter ſe viribus
cōflixere,eſtq; atrociter vtrinq; dimicatū,poſtremo Venetus egregie vicit,militū multitudine &
locoꝝ natura adiutus,fuſę diſiectęq; Philippi copiæ,captaq; ad octo milia hoſtiū,pari peditum ac Philippi co
equitū numero,& cū his Malateſta hoſtiū imꝑator.Libet hic memorare fortiſſimi ducis exēplum pię ꝓfligāt.
fuit Carmaniola Agidarię gēti ſemꝑ infeſtus,qui per Beatricis nuptias Philippo duci inſinuatus
vt Facini Agidarii cognomēto Canis pupillari adhuc ętate filios fratresq; nobiliſſimo pricipatu
ſpoliaret,illi author & impulſor fuit,pari odio Cunii comites & Sumalię eiuſdē gētis afflixit.Cæ
terū Maclodiēſi acie Benedictū Agidariū ꝑclare dimicantē intuitus,memor adhęc ꝙ memorabili
virtutis exēplo idē nuꝑ in Brixianæ arcis oppugnatione ſupra interfecti fratris cadauer dimicans
ſtrenue locū retinuiſſet,tātā in homine indolē cōplexus,eorū q̄ in ꝑclarā alioqui familiam feciſſet,
poenitētiā egit,Agidarioq; viro fortiſſimo affinitatē,honeſtiſſimūq; in exercitu ducendū ordinem
detulit.Ferūt q̄d ad magnitudinē victorię huiꝰ attinet,facile potuiſſe Philippi principatū euerti,
poſt illiꝰ res inſigniter afflictas,ſi poſt pugnā continuo in hoſte mota fuiſſent ſigna,q̄d non ſolum
Carmaniola non fecit,ſed captiuos oēs liberos abire ꝑmiſit,eſtq; illi ex ea re non mediocris inuidia
orta,origoq; ſupplicii quo poſtea in eū publice aīaduerſum eſt.Ad tam aduerſę pugnę phamā oīa
Brixianoꝝ loca ꝓter Nouos Vrceos a Philippo ad Venetos defecere,ſunt & Vrcei aliq̄diu circū
ſeſſi,atq; ad deditionē cōpulſi.Nec Philippus ad tā inſignem cladē concidit,ſed arma ſtudio repa-
rat,reperti ſunt Mediolani duo fabrorū mācipes qui ꝓfeſſi ſunt fore vt tot cataphractos īſtruerēt Fabroꝝ Me
quot fuerāt in prælio amiſſi,implorauit Philippus & a Sigiſmūdo imꝑatore auxiliū,ſuo olim non diola.opes.
minus q̄ Venetoꝝ hoſte,egitq; cū eo vt Brunoriū Scalā cū exercitu ī Italiā mitteret ad rē Vene-
tā infeſtādā.Cū Amadeo Allobrogum duce,Vercellis tū prius datis,non ſolū pacē,ſed affinitatē
etiā iunxit,eiꝰ filia in matrimoniū recepta,cuiꝰ cōgreſſu poſt primos thoros pertinaciſſime abſti-
nuit.egit adhęc cū Martino pōtifice maximo,vt quacunq; via aut vi poſſet,Florentinos a Vene-
torū ſocietate auerteret.Cęterū quātū per hęc Philippus conatꝰ eſt ſuas partes erigere,tantū Per
gulani & alioꝝ quorumdā ducum depreſſit interitus,q̄ cōtinuatis funeribus vnus poſt alium diē Bergomū
obiuere.His Philippus cladibꝰ fractus,pacē multo iniquiorē q̄ antea dabat,cupide cōplexus eſt,q̄ & Brixia
pōtificii legati īteruētu his cōditionibꝰ Ferrarię ad exitium ꝑducit,vt Brixiā cum ſuis finibus,& Veneto ce-
Bergomum cū ea parte agri q̄ ad Abduā ſpectat,Veneti haberēt,& quęcunq; loca in Cremonēſi dunt.

Pax Philippo reddit.

ad id tẽpus occupaſſent, Florẽtinis datũ eſt, vt propria ſigna ſuis triremibus præfigerẽt, cũ antea ex fœdere cũ Genuẽſibus icto Piſanorũ ad ſuũ vſum vſurpaſſent. Cautũ eſt Eſtẽſibus, Gonziacis, & cæteris belli ſociis, & Florẽtinorꝫ nomine Senẽſibꝰ & Liguſticę orę comitibus, vt Fregoſii & Fliſci & Malaſpinę in partibus cẽſerent, a Philippo teneri nõ potuit. Carmaniolę vxor & liberi cũ domo quã Mediolani poſſederat, ſunt ex fœdere reſtituti. & cũ Philippo per hunc modũ eſt debellatũ, ſed pax illa quo minus diuturna eſſet, quũ plęręq; alię, tum vna Lucẽſium præcipua fuit cauſa, tametſi Bononia ꝑ idẽ tẽpus a pontifice defecit, & de finibus eſt cũ Philippo alieno arbitrio diſceptatũ: ſint adhęc Fliſci & Fregoſii Genuenſiũ extorres bello repetiti a vicecomite, qui etſi in partibus nõ eſſent, ex formula tamẽ fœderis nuꝑ icti, pollicitus fuerat Philippus ĩ ſanciẽda pace ab his oẽm iniuriã abſtinere, indigna tamẽ hęc videri, ob quę temere ad bellũ reuerteref, turbandæ itaq; pacis initiũ ex Hetruria fuit.

Cauſa renouati belli.

Erat tũ Paulus Guiniſius Lucẽſiũ tyrãnus, qui trigeſimo ante anno ſuorũ ciuiũ libertate oppreſſa ita res eius vrbis adminiſtrauit, vt oĩbus bellis qbꝰ ꝑ id tẽpus valde eſt Italia cõcuſſa, nulli hominũ ex fœdere ſociꝰ fuerit, nulli hoſtis, quo factũ eſt vt ne amicũ qdẽ haberet. vt in Guiniſiũ videri poſſit illud ab homine nõ infaceto dictũ, q cuidã glorianti ꝙ nullũ haberet inimicũ, ita occurriſſe ferẽ, vt ab eo quęreret an & amicũ haberet.

Dictũ facetum.

Oderũt itaq; multi intẽpeſtiuũ Guiniſii ociũ, ſed oĩm maxime Florẽtini, q quũ lõgo & laborioſo bello nihil a Lucẽſibꝰ adiuti eſſent, vt aliquo tyrannũ incõmodo afficerent, Nicolaũ Bracchii ducis clariſſimi ex Stella ſorore nepotẽ, nihil ab auunculi indole degenerãtem, primores ciuitatis occulte ornãt (nihil enim minꝰ populus volebat q̃ bellũ) vt publice exauthoratus nouũ cõtraheret exercitũ, ſuiſq; nec alterꝰ auſpiciis auunculi exẽplo exercitũ ductans, Guiniſiũ eximprouiſo adoriref, nec defuturam illati belli cauſam, quãdo tota Hetruria ſciret factũ olim Bracchii tributariũ, nec tributũ poſt eiꝰ mortẽ ſibi aut ſucceſſorꝫ cuiq̃ redditũ. Cõſedit impiger iuuenis exauthoratus in Florentinorꝫ finibus velut ꝓcul abiturus, erãtq; cũ eo ad duo milia hoĩm, eratq; huiꝰ mora itetim nõ minꝰ Senẽſibꝰ q̃ Guiniſio ſuſpecta. prima itaq; noctis vigilia ꝑ cõpendia viarũ in Guiniſiũ mouit, poſtridie vero tertia diei hora Lucẽſem agrũ tumultuoſe ingreſſus, oẽm circũiectã vrbi regionẽ hoſtiliter icurſauit, inde ad oppidorꝫ expugnationẽ cõuerſus, paucis diebꝰ octo Guiniſio loca ademit, quę vi capta ſunt diripuit, vltro deditis oẽ ius belli abſtinuit.

Nicolaus Stellę Lucẽſes bello infeſtat.

fuit is motus Tyrãno eo terribilior quo minꝰ expectatus. Dubius animi Guiniſiꝰ qua vi, qua ve arte iret ꝓſenti malo obuiã, nã oĩa adhuc incerta erãt: vbi & quis author belli eſſet, & q̃ bello prętẽderef cauſa, audiuit, ratꝰ qđ erat, Florẽtinorũ aſtu cõflatũ ſibi id bellũ, confeſtim Florentiã miſit eam iniuriã publice quererenf, ea calũnia conſtanterꝰ a primoribꝰ ciuitatis diſcuſſa eſt, miſit Guiniſiꝰ inde ad Venetos, miſit & ad Philippũ ducẽ legatos eſt & ad Senẽſes quoq; eiuſmodi querela delata, vbiq; Florẽtinorꝫ ambitio iactata ẽ a legatis q ad Lucã occupandã anhelare dicerenf, ſed nulli acerbior viſa eſt q̃ Senẽſibus, quibus ſua ſpõte ſuſpecti erãt oẽs Florẽtinorꝫ ſucceſſus, ſed res multo inuidioſior facta poſteaq̃ rumor vulgatꝰ eſt Florẽtinos ad nouũ ducẽ miſiſſe q eũ hortarenf vt inchoatũ bellũ exequeref, nõ pecuniã in ſtipẽdiũ de futurũ, non cætera ad bellũ neceſſaria, pergeret Florentinorꝫ nomine rẽ gerere, hoſtẽq; debellare. Confluxerãt interim multi mortales ad Stellã ducẽ ꝓde cupiditate nouarũq; rerũ ſpe freti. Cæterum quo magis id incendiũ gliſcere, eo ſollicitius Senẽſes remedia circũſpectare, futurũ rati vt Lucẽſibus victis fœda illa armorꝫ tẽpeſtas in ſe verteref. Mittũt itaq; Venetias qui cũ principe & patribꝰ agerẽt vt Florẽtinos cõmunis ſocios graui aliqua denũciatione ſi ſocialia iura minus valerẽt ab incœpto reuocẽt. Reſpõſum eſt cupere Venetos libertatẽ Senẽſibꝰ inoffenſam manere, verũ nihil ad ſe attinere quid rei ſit Florẽtinis cũ ea ciuitate quã oĩbus fœderibus ſibi ſociã aſcribi, & cẽſeri voluerint. Senẽſes pręſenti ſpe deſtituti, quũ ipſi tũ Guiniſius Philippi auxiliũ implorãt, is Florẽtinorũ exẽplũ ſecutus Frãciſcũ Sforriã tanq̃ exauthoratũ Lucã occurrere iubet, vrbẽq; obſidione leuare. Seceſſit in Senẽſiũ fines Bracchianꝰ dux ſub Sfortię aduẽtũ, ne cũ Guiniſiis & Sfortianis vno tpe dimicare cogeref, terrebat iuuenẽ recẽs auũculi exẽplũ q tali pugnę genere fuerat in Furconẽſibus oppreſſus, ceſſerat ille tãtiſper quieturus, quoad hoſtis Lucẽſium finibus excederet, vbi cõmeatus inopia diutius eſſe nõ poſſe videbaf, quo abeunte in aĩo habebat cõfeſtim Guiniſios repetere. Sfortia hoſte nõ reꝑto præſidia circa vrbẽ ab eo relicta primo impetu expugnat, inde ouanti ſimilis vrbẽ ingreſſus, aliquot dies apud Guiniſios fuit, Piſtoriẽſem idẽ agrũ cũ exercitu adorꝰ late oĩa populari, & iã aliquot ex Florẽtinis oppida bello ceperat, quũ indicio comperit Guiniſium occulte cum Florẽtinis de pace agere, Lucã itaq; reuerſus Guiniſios in poteſtatẽ redigit, redactos ad Philippũ ſub cuſtodia mittit, ac ſimul Lucẽſibus libertatẽ reſtituit, nec ita multo poſt ampliſſimis muneribꝰ ab ea ciuitate donatus, magnoq; auri põdere a Florẽtinis accepto, qbus pacem red-

Franciſci Sfortię ſucceſſus.

ceſſit,in Galliã cũ exercitu reuertit.Florẽtini cõfeſtim a Sfortiæ deceſſu Luceſes iterum obſidio-
ne cingũt.Tũ Philippus aliã viã ingreſſus nõ multũ a priore diuerſam,Nicolaũ Picininũ Genuẽ-
ſiũ nomine in quorũ fidẽ Lucẽſes veniſſe rumor erat,cũ valido exercitu mittit in Hetruriã q cã ci
uitatẽ obſidioni eximeret,Florẽtinorũ oẽs iſtringeret conatꝰ.Fuit Picinini ſubita irruptio aliquãto
Sfortiana terribilior,quę res fecit vt Veneti q priore tumultu nullis ſociorũ precibus moueri po-
tuerũt vt ad arma reſpicerẽt,cõtinuo per legatos cũ Philippo egerint,vt quãdo ſatis cõſtaret Pici
ninũ nõ Genuẽſiũ ſed ipſiꝰ merere ſtipendiũ,aut ab Hetruria abſtineret,abduceretq́ cũ ſuo exerci
tu ducem,aut ita euenire pateret vt Veneti Florẽtinos quos oĩ tpe fidiſſimos ſocios habuiſſent,
auxiliis iuuarẽt,nã qđ ad pacẽ attineret,ſeruaturos Venetos patriũ morẽ,vt tãdiu eã ratã habe-
rẽt ſancteq́ cuſtodirẽt quoad ſua ſociorũq́ ſalꝰ pateret.Legati q ad id miſſi ſunt,nihil certi domũ
retulere,hinc fuit ꝙ nõ ſtatim eſt ad arma recurſum,ſed poſteaq̃ renũciatũ eſt Florẽtinorũ copias
ad Auſerim fluuiũ magno ꝓlio victas,cõſtaretq́ aliquot oppida ĩ Volaterrano agro & Piſano ex
Florẽtinis ab hoſte capta,tũ totiꝰ ordinis cõſenſu decretũ eſt id bellũ,conatiq́ ſunt Veneti Sfor- Bellũ cum
tiã ſuo ſtipẽdio inauthorare,q poſt Lucẽſem expeditionẽ ĩ Mirãdulanis finibꝰ ſe tenuerat,nec Flo Philippo
rẽtini minore ſtudio id facere,in quos ille ob paternã amicitiã multo erat ꝓpẽſior. Philippꝰ tanti renouatur.
ducis alienationẽ veritꝰ,vt arctiore aliquo vinculo hoĩem ſibi ꝑpetuo adiũgeret,vnicę filię illi ma
trimoniũ defert,facit adhęc ſpẽ ſucceſſionis ſi ſine virili ſtirpe vita deceſſiſſet.Et iã oĩa ad bellũ ſpe
ctabãt,quũ Martinus põtifex ſuũ diẽ obiit:huiꝰ vrbana opa Vaticanę porticus reſtitutio q̃ eſt ad
Barionæ,pauimẽtũ Lateranẽſis baſilicæ vermiculato opere,etſi ab aliis inchoatũ,cõtignatio tẽpli
figuratioq́ Gẽtilis manu pictoris ętate illa clariſſimi,ſed opus iperfectũ reliq̃t.Foris ſchiſma qđ ĩ
plures annos exiterat,nõ minori ſapiẽtia q̃ felicitate ſuſtulit,nã poſt Benedicti in Paniſcola obitũ
quũ ab eiꝰ aſſectatoribꝰ Egidiꝰ canonicꝰ Barchinonẽſis nouus Antipõtifex creatus eſſet,quẽ Cle
mentẽ octauũ dixere,ꝑ Alphonſum regẽ tenuit vt ille apoſtolico ſit legato traditus,q in poteſtatẽ
redactꝰ vltro ſe põtificatu abdicauit.Deſiit Martinꝰ põtifex in humanis eſſe anno q̃ ſedere cœpe
rat quattodecimo,in Cõſtãtiniana eſt baſilica ſitus ad capita apoſtolorũ æneo ſepulcro. Vixerunt Viri illu-
cũ eo viri eruditiõe clari,Paulꝰ Vergeriꝰ Iuſtinopolitanꝰ.Mapheus Vexius Laudẽſis author car ſtres.
minis ſuo ęuo illuſtris.Leonardꝰ Iuſtinianꝰ alterius Leonardi ex filio nepos,Frãciſcꝰ, Barbarꝰ,Ve
neti ambo & Patricii ſanguinis.Carolus Aretinꝰ Caietanꝰ Vicẽtię ortus,theologica ſapiẽtia phi
loſophięq́ ſtudiis inſignis,in quo genere ſcite multa & vtiliter ſcripſit.Iacobꝰ Forliuiẽſis, Ioannes
Martianꝰ,& Vgo Seneſis medicę artis ſciẽtiſſimi,teſtanẽ ſtudiorũ monumẽta quãtꝰ eorũ q́ſq́ fue-
rit.Lodouicus Põtianus iuriſſciẽtię nomine claruit.Abbas Siculus Catanę ortꝰ,Paulꝰ Caſtrẽſis,
hic Cęſarei,ille põtificii iuris omniũ q ea tẽpeſtate fuerũt lõge principes.Fuit his æqualis Sanctes
Piſaurenſis qui medicinã exercuit auxitq́ ſcriptu.Antoniꝰ Mediolanẽſis Minoritani nominis ho-
mo theologica doctrina nõ ignobilis,ſed qui melius ingeniũ exercere potuit, q̃ vt Lactãtii ſcripta
ſugillaret.& hi tum viri phama celebres fuere Martini põtificis æquales,quo defuncto Eugenius EVGENIꝰ
Venetus nominis huius quartus fit põtifex,Condelmaria ortus.Fuit annus quo is ſacrã eſt ſedẽ IIII.ponti.
adeptꝰ,milleſimꝰ,ac quadringẽteſimꝰ ſalutis,primuſq́ & trigeſimus,quũ in Turcis Amurates ad
huc imperaret Mahometis pater,q Byzantium ſubegit,in Græcia Ioannes Paleologus,in Germa
nia Sigiſmũdus cuiꝰ ſępius mẽtio facta eſt,in Gallia late regnabat Carolus ſeptimus, eius Caroli
auus,q nuꝑ Italiã cũ exercitu ingreſſus,qđ ſuo ſit poſtea loco dicendum,ex Neapolitano regno iu
niorẽ Alphõſum & filiũ expulit.Egit nouꝰ põtifex cõfeſti a ſua creatiõe cũ Philippo & Venetis
vt armis quæ vtrinq́ ſtudio parabãtur,abſtinerẽt,velle ſe vtrorũq́ cauſam cognoſcere, remq́ ex
æquo & bono cõponere.Potuiſſet Eugenii arbitrio pax inſtaurari,niſi Philippꝰ cui põtifex ob pa
triã ab initio ſuſpectus fuit,illius arbitriũ detrectaſſet.Cæterũ ne his quidẽ contentus vicecomes
author Colũnẽſibꝰ fuit vt ſeditioſe arma induerẽt,vrbis ſtatũ turbarẽt. etſi nõ magis quæſita his
cauſa videri poteſt pontificis hoſtiliter vexandi,q̃ aliunde oblata.Enĩuero nouus pontifex pauco
rũ ſuaſu Oddonẽ Pociũ Martini pontificis proquęſtorẽ eo cõſilio capi iuſſit,vt ex eo in poteſtatẽ
redacto quæſtione cognoſceret vbi vis illa auri eſſet quã Martinus pontifex coegiſſe dicebat,eſtq́
id negociũ Stephano Columnę iniũctũ,quẽ Eugenius quia a cętera Columnẽſiũ factione diffide-
bat,põtificio præfecit exercitui.captus Oddo,cum multa indignitate ante oculos ciuitatis diſtra
ctus eſt,eiuſq́ domꝰ a Stephano direpta,tulit eam antiſtitis iniuriã põtifex iniquo animo: cæterũ
author culpę Eugenii animũ ratus ob eam rẽ a ſe alienatũ,hãc nouandarũ rerũ anſam nactus,Prę
neſte ſeceſſit,hic apud principẽ Columnię gẽtis vera falſis miſcẽs,tãq̃ arcanorũ pontificis cõſcius
tantã ſuſpitionũ congeriẽ effudit homini ſua ſponte infeſto atq́ hoſtilia cogitanti, vt cõfeſtim ad

Pōtificis Colūnenſiū diſcordia.

vim & arma animū adiecerit,ceu manifeſtū exitiū ſibi & ſuis ab Eugenio impēderet,nec priꝰ bellū
oſtēdit q̃ ꝑ homines ſuę factiōis ſit in vrbē receptꝰ,nec res improuiſa fuit pōtifici,qn ad vim arcē
dā paratꝰ,Colūnēſibꝰ ꝑ Appiā portā ingreſſis,& iā in mediā vrbē ꝓgreſſis,armatū obiecit agmē:
certatū eſt aliq̃diu dubio marte,multiq; īterim hincinde ferro occubuere,poſtremo Colūnēſes vr
be eiecti hoſtiliter Romanū agrū ꝓdanť,par iniuria ac neſcio an aliquāto etiā maior continuo illis
in vrbe repēſa eſt,pōtificia cohors militū vrbanæ multitudini immixta,Colūnēſiū principū ædes
facto īpetu diripuere,direptas hoſtilē in modū diruūt:captꝰ eſt & Antonii Colūnii filiꝰ Beneuēta
nus antiſtes,& cū eo Maſſius frater q ex q̃ſtione cōfeſſus eſt agitaſſe ſe aīo de Adriani mole occu
pāda,tradēdaq; Colūnēſibꝰ,vt Eugeniꝰ & Vrſini,quos ille cōplexus fuerat in Colūnēſiū inuidiā,

Maſſii ſupplicium.

vrbe pellerenť.Maſſius ſceleris cōuictus ſacerdotio priuať,corpus eiꝰ ſub furca quadrifariā diſſe-
ctū celeberrimis viis vrbis Eugenii iuſſu pepēdit.tērata īde pax eſt īter pōtificē & extorres princi
pes ī qua ſanciēda eo magis eſt ꝓperatū,ꝙ iā cōſtās phama erat Sigiſmūdū īpatorē Italiā īgreſ-
ſum Romā decreto petere.Sed dū hęc Romę fiūt,diuerſa Italię ꝑte Veneti & ſocii bellū cū Phi-
lippo iterū cōflatū habebāt,& ꝓcul Italia Theſſalonice,q̃ a Venetis in ora Macedonię tenebať a
Turcis capiť.ſunt q aliquāto prius q̃ hęc fierēt eā vrbē dicāt Veneto adēptā,qđ alio eſt loco a no
bis ſignificatū.Amurathis,qđ ſatis cōſtat,auſpiciis Theſſalonice capta eſt,īde velut ſcintillę q̃dā
emicuiſſe credunť eiꝰ belli,qđ Veneti poſtea plures annos cū Turcis geſſere.Fuit hyems anni hu
ius adeo glacialis,vt cōcreto circa Venetā vrbē ſtagno Clodiā vſq; pedibꝰ ireť,& ex Menſtra op-
pido curru ſit ſpōſa Venetias aduecta,qđ a cōdita vrbe nūq̃ acciderat.& intēperies illiꝰ anni talis
fuit.Cū Philippo īſtauratū eſt bellū quarto mēſe ab Eugenii creatiōe,extiteruntq; circa Cremonā
& Nouos Vrceos primi partiū motꝰ,ſed ī Hetruria aliquāto magis feſtinatū.Imminebāt Florēti-
ni vt ſiqū maxime Lucēſibꝰ,videbānturq; poſt cladē ad Auſerim acceptā reparatis ſumma ope ar-
mis,maiore q̃ ātea conatu hoſtē fatigaturi,quū qnq; Genuēſiū triremes cū duabꝰ onerariis ad bel
lum īſtructę Ligurnū inſedere.eſt is locus magis opere q̃ natura munitꝰ,in Tyrrheno littore non

Catonis fragmenta.

ꝓcul ab Arni oſtio.Circūferunť Catonis noīe q̃dā velut fragmēta ex illius originibꝰ vbi legere eſt
Ligurnum a Ligure Phaetōtis filio nomen olim adeptū,a quo Liguria eſt,atq; aliquot ætates ante
q̃ Oenotrus in Italiā venerit,cui opinioni vt cunctārius accedā,nō vna res facit. Enīuero ſcripta
illa cuiuſcunq; ſunt,neq; Romanū aliqđ ſonāt,neq; vetuſtū,ſed recens & barbarum.Præterea ii q
de rebus Italiæ aliqđ ſcripſere,neq; noſtrorū qſq̃,neq; Gręcoꝝ vnde omnis lux literarū fluxit,eius
rei meminerunt.Sed quū de præſenti Italię ſtatu poſtremo Rapſodię loco habebiť ſermo,qđ de to

Ligurnum.

ta re ſentiā monſtrabiť,nunc quoad Ligurni nomē ꝑtinet, videri poteſt vox ipſa non ſolum a Li-
gure ducta vt ſcripta illa teſtanť.ſed ab Arno fluuio q haud ꝓcul inde Tyrrheno īfundiť pelago,
Florētini igiť veriti ne ad Liguſticę claſſis appulſū aliqua Piſanoꝝ defectio orireť,Piſas quas pau-
cis ante annis ſuę ditionis fecerāt,valido ꝓſidio firmāt.Nō multo poſt Picininus in Piſanum agrū
hoſtiliter irrumpit,q poſt pugnā ad Auſerim cōmiſſam,ad Fliſcorū res circa Apeninum affligen
das oēm molē belli verterat,ſubegit ille paucis diebus qbꝰ in Hetruriā rediit,oīa fere Piſani agri
oppida.Horrebāt Florentini hunc hoſtium ſucceſſum,cæterū ne Piſæ quoq; ab his ꝓditiōe occu
parenť,publico edicto imperant vt oīs vrbana multitudo a qntodecimo ad ſexageſimum annum
ex vrbe momēto tēporis migraret.Trāſtulit inde bellū Picininꝰ in Volaterranū agrū, fuitq; recēs
hęc Picinini expeditio ęque ac prior illa Florentinis calamitoſa.Veniſſent Volaterræ in diſcrimē
niſi Michael Attēdulus ab Eugenio miſſus Volaterranis mature ſubueniſſet. nec Aretini multo
tutiore loco eſſe,qn & ipſi grauiter ſunt ab eodē hoſte vexati,eſtq; Aretiū ꝓpemodū a Florentinis
proditione alienatū.In Ciſalpina Gallia parum lætis initiis Veneti bellū inchoarāt, nam & Car-
maniola ſpem Soncianę arcis ꝓditione occupādę temere ſecutꝰ,a Sfortia & Tollentinate Philippi

Initia renouari belli.

ducibꝰ inſidiis exceptꝰ,ad mille & ampliꝰ amiſit eqtes.Et Lodouicꝰ Colūna q Cremonā ꝓſidio ob
tinebat,Venetū eqtatū ꝓdādi ſtudio late effuſum aliquāto minoribꝰ copiis adortꝰ,fudit, fugauit
q; eqtibꝰ circiter trecētis ex hoſte captis.Quidā ex his quos ſeqmur,cladis huiꝰ nihil meminerūt:
Veneti etſi ꝑ hęc parū ꝓſpere ad bellū redierāt,cōſtanter tamē rem gerunt terra & aquis,fluuialē
claſſem ꝑ aduerſū Padū vi actā Cremonā admoueri iubēt,erāt in ea ꝓter remiges dena milia bella
toꝝ,& Carmaniola circa vrbē bina fecit caſtra.Interea aut certe nō multo priꝰ,Tollētinas Philip
po iratus ꝙ Picininꝰ & Frāciſcus Sfortia ſibi haud dubie ꝓferrenť,hic in filię cōnubio,ille gratia
& authoritate,in Flaminiā ſeceſſit.Hinc ab Eugenio acceſſitꝰ magnoq; ſtipēdio inauthoratꝰ,Co
lūnēſibus obiiciť.Ea res Philippo neceſſitatē impoſuit Picinini ex Hetruria reuocādi, q ſub id tē-
pus quo Veneta caſtra ſunt Cremonę admota,Alberto Cunii in Hetruria relicto vt bellū exeque

teſ,cũ multo maxima copiarũ parte ĩ Ciſalpinã trãſiit Galliã.Sed Cuniꝰ dux poſt Picinini digreſſum ad collẽ inſidiis exceptꝰ,ad mille & amplius eq̃tes amiſit,nec ſine ꝓditię infamia tanq̃ ipſe ita euenire voluiſſet,quã poſtea opinionẽ auxit eius ad Tuſcũ defectio.Poſt Picinini in Galliã reditũ nõ minꝰ arte q̃ viribꝰ res ab hoſtibꝰ geri cœpta eſt,terreſtria certamina apte gerebant, ſed nauale ꝓliũ occulte meditari Philippi duces.Struxerat is in Pado claſſem haud cõtẽptibilẽ,ſed multo Veneta inferiorẽ,ꝓfeceratq; nauali negocio Ioãnẽ Grimaldũ Genuẽſem virũ rei maritimę ſciẽtia apđ ſuos ea tẽpeſtate clarũ,erat is circa Cremonã quũ Venetꝰ eo cũ claſſe applicuit,audito itaq; hoſtium appulſu cõfeſtim cataphractũ militẽ vt ĩter duces cõuenerat ex caſtris cũ Picinino acceſſitũ ĩ naues diſtribuit,cęteraq; ad ꝓliũ neceſſaria celeriter cõparat,ad hoſtẽ ſecũdo fluuio deuehit. Venetus vbi hoſtis appropinquare dictꝰ eſt,cõfeſtĩ claſſem inſtruit,ſeſe ad pugnã expedit.Mirari ĩterea q̃d eẽt ꝙ Ligur mlto ĩferior tã ferociter pugnã capeſſeret,verũ vbi oĩa ex aduerſo micare armis viſa ſunt,planeq; apparuit cũ terreſtribꝰ copiis & nõ naualibus ꝓliũ eo die futurũ,cõtinuo nũcios ad Carmaniolã mittit,q̃ eũ docerẽt in quo diſcrimine res Veneta eẽt,cõſeruiſſe ſe manũ nõ cũ naualibꝰ turmis,ſed cũ toto Philippi exercitu,adeſſet itaq; ſibi cõfeſtim auxilio,ſi rẽ ſaluã vellet eſſe. Excãduit ille,eſtq; palã Veneti ꝓfecti imbelliã ĩſectatꝰ,ꝙ armorũ inſolẽtia ſomniaret q̃ nũciari iuſſiſſet.Cęterũ ſiue nõ credidit,ſiue nõ credere ſimulauit,nec ipſe etſi ĩ ꝓximo erat,acceſſitꝰ affuit, nec quẽq̃ miſit q̃ laborãtibꝰ opẽ ferret.Eſt itaq; atrox pugna vtrinq; edita,dimicatũq; ad noctem vſq;,quo ꝓlio quatuor Veneti Galeones q̃ principes pugnã iniuerãt,ſunt capti.Hos ꝑ noctẽ Picininus iſtruxit recẽti militi ex caſtris acceſſito,Poſtridie ſub lucẽ iterũ cõcurſum,fuitq; id ꝓliũ multo heſterno atrociꝰ,ad bina hoĩm milia vtrinq; cęſa,ſed Veneti ad poſtremũ victi,ex tã opulẽta nuper claſſe q̃nq; dũtaxat naues euaſere,cęterę aut depſſę ſunt aut captę,& in his ſena hoĩm milia.acceſſit ad tã inſignẽ cladẽ Palauicinorũ defectio,& ꝙ Carmaniola ſuę culpę ſibi cõſcius a gerẽdarũ rerũ curſu obſtinatius deſtitit,vt patres ꝓ magno negocio habuerint,vecordiã hominis ꝑ oratores ad id miſſos delinire,veriti ne in aliq̃d maius facinus ꝓlaberet̃:Cæterũ tãtũ abfuit,vt principis & patrũ animi cõciderint ad tã atrocẽ cladẽ,vt cõtinuo nouã decreuerint claſſem ad Genuenſium res infeſtandas,quorum arte & cõſilio magis q̃ armis fuiſſet Veneta claſſis nuper profligata.

Naualis pugna atrox.

Petrus Lauretanꝰ cũ duodeuiginti triremibꝰ eſt ad bellũ miſſus,Is omniũ opiniõe celeriꝰ in orã inferi maris delatus,circa Liguſtinũ quinq; triremibus auxit claſſem,quas Florẽtini ſocii dedere.Iunxerunt ſe Veneto Iacobus Adurnus & Antonius Fliſcus Genuẽſiũ extorres, eſtq; haud multo poſt in Rapallitano ſinu pugnatum cum quatuor & viginti Liguſticis , quas agebat Petrus Spinula, fuitq; pugna vtrinq; cruenta,ſed Venetus egregie vicit,octo triremibus cũ ꝓfecto claſſis tribꝰ cõſiliariis & octo trierarchis ex hoſte captis,quos Lauretanus Venetias miſit,deſiderati ſunt octingenti ab vtraq; parte,quatuor milia vulnerati.

Naualis pugna ad Rapallum.

Poſt Rapallitanã pugnã quũ Venetus orã ſuperi maris repeteret,ſupplemẽti cauſa circa vrbẽ veterẽ tãtiſꝑ habuit claſſem,Eugenii põtificis rogatu,quoad ille arcẽ recepit.Poſt Lauretani diſceſſum quũ Fliſcus & Adurnꝰ ex Piſis Florẽtiã peterẽt,ĩ inſidias ꝓcipitati,quũ obſtinatiꝰ ſe tuerent̃,ne viui venirẽt ĩ hoſtiũ poteſtatẽ,ferro occubuerunt & in ora ĩferi maris hęc breui tpe geſta.In Gallia poſt naualẽ pugnã terreſtris alia edita eſt, ad Sũmã locũ Cremonẽſis agri Pado propinquũ totis partium viribus dimicatũ, interfuitq; Philippus dux ex Mediolano illuc ꝓgreſſus vt ſuis ducibꝰ ob naualẽ victoriã gratularet̃,nulla equitũ turma,nullus peditũ manipulus,nõ eo die pugnã cõſeruit,eſtq; id certamen in ſerũ diei diſtractũ, fortunaq; neutro inclinãte dirẽpta eſt pugna.Nec his locis geſtũ aliq̃d memoria dignũ reliqua parte anni,niſi ꝙ Cremona furto capta eſſet murorũ parte ac porta vrbis vna a militibꝰ ſub lucẽ ĩceſſa,ſi Carmaniola q̃ cũ legione vna nõ ꝓcul inde in inſidiis ſubſederat,ſuis auxiliũ tuliſſet.Cæterũ Socinianæ(vt credere par eſt)cladis memoria territꝰ,ſublato clamore vbi ſuos manũ cũ hoſte cõſeruiſſe cõperit,inſidias veritus mœnibꝰ adequitare nõ eſt auſus.In inferi maris ora poſt Lauretani digreſſum Barnaba Adurnus ala vna equitũ a Montferratẽſibus accepta,omnẽ maritimã orã ad defectionẽ cõpulit,occurritq; eo Picininus,q̃ victoriã adeptus nullius crudelitatis exemplum in miſeros accolas nõ exercuit,bello inde in Montferratẽſem verſo,paucis diebus caſtella circiter triginta cepit ex eius principatu.Chius inſula quã Genuenſes tenebãt,eſt ſub id tẽpus a Venetis oppugnata altera claſſe ad id inſtructa,quã egit Andreas Mocenigus,ꝑſeueratũ ĩ obſidiõe mẽſes duos & amplius,nec hoſtis ꝓſidio & cõmeatu abũdans capi potuit,inſulã Venetus fœde populatus.Sequenti anno duę aduerſę claſſes in apertũ ꝓceſſere,Genuẽſiũ vnius & viginti nauiũ,triũ & triginta Venetorum,hęc Lauretani,altera Petri Spinulę ductu.Venetus celeri curſu oram inferi maris petiit,vt in hoſtiũ terra bellũ occuparet,pari exẽplo Ligur circa Corcyrã cõſpectus, magnũ

patribus neceſſitatẽ impoſuit inſulę validiore pſidio firmandę. Picininus Monſferratẽſiũ opibus
bello afflictis Cremonã reuerſus Turriculũ & Bordelanũ paucis dieb⁹ cepit, quę res eo fuit ſuſpe
ctior Venetis, quo minus pcul erat Carmaniola cũ copiis, tũ demũ ei⁹ fides iactari coepta eſt ĩ ſe
natu, de eo varię ſentẽtię fuere. Erãt q cenſerent eũ in poteſtatẽ redigendũ afficiendũq; ſupplicio,
diſtracta diſceptatio hęc in octauũ mẽſem, tãto totius ordinis ſilẽtio vt ne minima quidẽ ſuſpitio
aut cõiectura ad Carmaniolã perueneri͏t, quũ multi alioqui ex eo ordine cõiuncti illi eſſent hoſpi
tio & familiaritate, ac quidã etiã rei domeſticæ inopia laborarẽt, qui eiuſmodi indicio quantũuis
magnũ auri põdus illi exprimere potuiſſent pdito curię ſecreto. Demũ Venetiãs accerſitus acce
ptuſq; multa comitate ab iis qui officii gratia fuerãt venienti obuiã miſſi, in curiã perducit̃, hinc
Carmaniola ſecuri ſubiicitur. ſubiectus qſtioni, literiſq; & domeſticis teſtib⁹ pſidię cõuictus, publice eſt ſecuri pcuſſus. Vrgebat
interea hoſtis res Venetas victoriã ſecut⁹, quã Carmaniola adhuc viuo inchoauerat, olãq; Brixiã
vſq; partim vi, ptim volũtaria deditiõe a Venetis Picinin⁹ alienaſſet, niſi pepportune in põtis op
pugnatiõe qua Olliũ erat copias traiectur⁹, graue accepiſſet vulnus. Ea res fecit vt Mõtferratẽſis
principis Venetias appulſus minus triſtis fuerit ciuitati. Is eñ reb⁹ ſuis acciſis vt eſt ſupra memo
ratũ, p Taurinos ĩ Germaniã trãſiit: hinc diuerſa pte Alpiũ in Italiã reuerſus ad Venetos cõfugit
belli ſocios, vbi tã munifice eſt cult⁹ publica indulgẽtia, vt neq; patrię, neq; amiſſi pricipat⁹ (vt ip
ſe pdicare ſolebat) vllũ ſentiret deſideriũ. Seneſcebãt hoſtiũ ſucceſſus ĩ Gallia ĩ dies magis poſt Pi
cinini vuln⁹, quũ in Hetruria interim res eorũ eſſent parũ lętę. De his prius q̃ dicã, Romę q̃ geſta
ſunt poſt Colũnẽſes ex vrbe pulſos breuiter dicẽda. Egit cũ Ioanna regina Eugenius: ſuas opes cõ
firmatur⁹, vt ſe auxiliis iuuaret domeſtico bello ĩplicitũ, venit primo ala vna eqtũ auxiliaris, ſecu
tus eſt nec multo poſt Iacob⁹ Caudola põtificis ſtipẽdio ĩauthorat⁹, hui⁹ opa res Colũnieſiũ ſunt
adeo afflictę vt cũ his breui tpe debellari potuerit ſi Caudola ĩ fide pmãſiſſet, iã pontificis caſtra
erãt Genetiano admota, quũ ille põtificẽ deſtituit, Colũnẽſiũ ſecut⁹ ſtipẽdiũ. Attulit ea defectio nõ
mediocrẽ Eugenio cõſternationẽ, fuiſſetq; breui res Colũnẽſiũ reſtituta, niſi pepportune Nicola⁹
Tollẽtinas a põtifice (vt dixim⁹) inauthorat⁹ eſſet. Fuit is poſteaq̃ a Philippo diſceſſit nõnihil in
Flaminia, vñ ad bellũ accerſit⁹ breui fregit oẽs Caudolę conat⁹, eratq; res põtificis ſupior, & Colũ
Pax põtificis & Colũneſium. nẽſib⁹ manifeſtũ ĩminebat exitiũ, quũ iis pacẽ reddidit Eugeni⁹ pacis & ocii cupid⁹, & q̃a leges da
bat hoſtib⁹ nõ accipiebat. Sunt hęc ſex fere mẽſiũ ſpatio a noui põtificis creatiõe circa vrbẽ geſta,
per q̃ Salernitanus princeps Colũnẽſiũ potentiſſimus, & in quẽ præcipue bellatũ eſt, nobiliſſimas
vrbiũ arces reſtituit Romanæ eccleſiæ, Narnię, Ortę, Suriani, Gualdi, Nucerię, Aſſiſii, Aſculi, Imo
lę, Forliuii, Fori Popilii, ad extremum ne Salernũ quidem tenuit. Sed dũ hęc circa vrbẽ gerunt̃, q̃a
Florẽtini Michaeli Attẽdulo viro acerrimo decreuerant ſuarũ copiarũ imperiũ, Nicolaus cogno
Nicolaus Stella. mẽto Stella Michaelis æmulus, cõmeatu ab his impetrato, ĩ Vmbriã cũ ſuis copiis trãſiit. Hic Ty
phernũ oppugnare adortus, qđ tũ Guido Vrbinas obtinebat, tandiu in ea obſidione pſeuerauit,
quoad Eugenius illũ ſtipendio inauthorauit, nã Tollẽtinas poſt pacẽ Colũnenſibus reddit ã, quum
Eſiũ & Tudertũ, q̃ vrbes ſtipẽdii noĩe ſibi debebant̃, ab Eugenio nõ impetraſſet, nouis reb⁹ ſtude
re creditus eſt. Cęterum a Florẽtinis accerſitus in Hetruriã pacatus abiit. Bracchianus dux ĩ Ia
cobum Vicanũ pręfectũ vrbis immittit̃ ab Eugenio: ea belli cauſa pteñſa eſt, q Vicanus q̃diu cũ
Columnẽſibus bellatũ eſſet, nunq̃ deſtitiſſet Romanũ agrũ infeſtare, nec multum deinceps quie
turus videret̃. Aderat Stellę duci Recanatenſis antiſtes patria Cornetanus Vitellis domo, vir ſu
pra pſonã quã gerebat feroci ingenio. Capta ſunt paucis dieb⁹ aliquot ex hoſte loca, mox Vetral
la in via Caſſia laborioſe capitur. Inde ad vrbẽ veterem admota ſunt caſtra, tenuit tandiu obſidiõ
ẽm illa quoad Venetę claſſis interuentu, vt ſupra eſt ſignificatum, præfectus qui in arce erat, metu
perculſus deditionem fecit, quatuor aureorum milibus ab Eugenio acceptis, cum tota ſupellecti
le & familia incolumis Senas dimiſſus eſt. Nec multo poſtq̃ hæc ita geſta ſunt, Malateſtæ Piſau
renſes pontificiis armis ſunt in Flaminia exagitati, per idem tempus Nicolaus Stella põtificis ſti
pendium emeritus, ex Vetralla profectus Typhernum per homines ſuæ factionis occupat, arces
vi multa oppugnat, quæ Guidonis Vrbinatis tenebantur præſidio. In Hetruria eodem tempore
Tollentinatis & Attenduli ductu Florentinorum res Picinino abſente, multo proſperius q̃ antea
adminiſtrata eſt, locis plæriſq; quæ hoſtis occupauerat, quum circa Piſas, tum alibi receptis, pu
gnata eſt deinceps ad montem Topulum memorabilis pugna, vbi ad mille amplius equites ſunt
Quid Sigiſmũdus Cęſar ĩ Italia. ex Philippi exercitu capti. Erat tunc Locę Sigiſmundus Cęſar Vngarię & Bohemiæ rex, magnis
Philippi pollicitationibus Italiam ingreſſus, is Mediolani ferrea corona de more donatus, ſeptem
fere menſes circa Parmam Placentiamq; commoratus eſt, Philippi cõgreſſum & exercitum ab eo

promiſſum oppeties,ex Parma Philippi ſuaſu Lucā ꝓficiſcit,Florētia omiſſa,quo ſi itū eēt vere
ri Philipp⁹ne hoſpitali iure Sigiſmūd⁹Florētinis aliqd gratificaret.Euagabant poſt Topulanā
pugnā licētioſi⁹,vt fit,ob rē ꝓſpere geſtā Florētinoꝝ duces,ī quos ſexcēti circiter eqtes Pānoni
ci gn̄is & ex Lucēſib⁹quidā,ferociſſimo ꝓcurſu inuecti,in caſtra trepide cōpulerunt,munitionē
inde trāſgreſſi ingentē tumultum exciuere,hic Attēdulus dux claua ꝓcuſſus a quodā Pānonū
viro ſtatura corporis & virib⁹inſigni,cōcidiſſet haud dubie ad validiſſimū hoſtis ictū,niſi ga-
lea eū rexiſſet,nec Italus eā diſtulit vltionē,ſed hoſtē in veſtigio trāſfixū ad terrā deiicit,fuſi dei
de fugatiq; ſunt hoſtes,aliquot etiā fortib⁹viris ī fuga amiſſis,nec pri⁹hi fugiēdi finē fecere q̄ ī
Lucę cōſpectū vētū eſt.Cōceſſit inde Senas Sigiſmūdus Romā cōtinuo petitur⁹,ni Eugenii edi
cto iuſſus eēt ab vrbe abſtinere:Senis itaq; ſubſtitit,eſtq; īterī de cōcordia actū,crebris legatiōi
bus ab vtroq; ad alterū miſſis.Platina author ē ſex mēſib⁹qb⁹ Sigiſmūdus Senis fuit,de nulla
re magis actum q̄ de pace cū Florētinis īſigēda.Caeterum qm̄ res fruſtra cū Tuſco agitata ē,pō
tifici Sigiſmūdus cōciliat⁹,et⁹ permiſſu Romā ꝓficiſcit,venientē Eugeni⁹ꝓhumane accepit,or Sigiſmun-
natuq; diademate impii,anno humanae ſalutis Milleſimo quadrigēteſimo trigeſimoſecundo. dus corona
Nec imꝑator diu poſtea fuit in Italia,fact⁹ voti cōpos ꝑ Picētes & Flaminiā, Ferrariā decreto tur.
periit,fuit & Mātuę nōnihil, hinc digreſſus in Germaniā reuerſus ē,tā Philippo īfenſus q̄ ami
cus venerat,nec magis euitar⁹cōgreſſus,aut qa q̄ Philippus de exercitu pollicit⁹fuerat nō prę-
ſtitiſſet,Sigiſmūdi aīm immutarūt,q̄ Eugenii aſtus Florētinis gratificari cupiētis. Erat per id
tp̄s Lauretan⁹ in ora inferi maris,quo ab eo cum claſſe feſtinatū,loco nō multū diuerſo ē ſignifi
catū,nec vlla interim memorabilis geſta res eſt,Sigeſtani ex Genuēſib⁹ nōnihil ſunt obſidiōe fa
tigati,eſt & Clauarēſis ager incurſat⁹,ſed modica hinc ꝑda abducta,in Sigeſtana oppugnatiōe
plęriq; viri fortes ſunt ex Venetis interfecti.Nec ſua Liguri expeditio multo ꝓſperior fuit,q̄ cir
ca Siciliā tempeſtate iactat⁹ tris longas amiſit naues.In Ciſalpina Gallia res aliquanto lętiores
Venetis fuere,aliquot locis in Cremonēſi agro captis Gōzagae pricipis ductu, cui poſt Carma
niolę mortē Veneti decreuerāt oīm copiarum imperium,eſtq; interim de pace nonnihil agita
tum.ſed dum de ea re Ferrariae agit,Georgius Cornelius q̄ rebus in Cremonenſi gerēdis Gon
ziaco affuit,eo domum decedēte,appetebat eīm hibernoꝝ tp̄s,ī Camonica valle,cū Daniele Vi
ctorio nouo legato iunct⁹,trāſabduanos hoſtes inuaſit,fuitq; ea expeditio magis Veneto q̄ ho-
ſtib⁹terribilis locoꝝ difficultate,tenuit inde Corneli⁹ Tellinā vallē trium miliū hoīm pręſidio,
haec loca Picininus tumultuoſe adort⁹,quē Gibellinę factionis viri occulte accerſiuerāt, haud
mediocrē cladē adiit. Venet⁹pręſenti ſucceſſu ferocior factus,etſi militū numero multo īferior,
cū hoſte manum cōſeruit,eratq; iā acie ꝓlium initū,quum ſubita accolarū defectiōe deſtitutus
obruit,ꝓter trecētos eqtes qui eruptione per hoſtes facta in aduerſos ſalt⁹ fuga abierunt,oēs ꝓ-
ſidiarii in hoſtium poteſtate venere,venit & Corneli⁹legatus cū plaeriſq; armoꝝ ducibus.eſt &
circa Padū interea nihilo meli⁹res Veneto adminiſtrata,Caſalinis & Brixellanis a fide aliena-
tis.Foſcar⁹princeps & patres Tellina clade nunciata,Gōzagā principē iubēt eo occurrere.Re-
traxit is loca oīa ad impiū q̄ poſt cladē ī Tellinis acceptā ad hoſtes defecerāt,nec ita mľto poſt Pax Venetō
cū Philippo bellari deſitum ē Nicolai Eſtēſis opa,ī qua pace ſanciēda oīa ex veneti noīs & ſocio rum & Phi
rū ſnīa cōuenerāt.Philipp⁹glareana terra ceſſit veneto,& res Mōtferratēſi & ſociis redditae ſūt lippi.
ſed quū cętera recte cōuenirēt,Georgii Cornelii reſtitutio habuit aliq̄diu ciuitatē ſuſpēſā,erāt-
q; veneti pacē ꝑ īfecta hituri,niſi vir patricii gn̄is ciuitatiq; gratiſſim⁹ex foedere redderet.obſta
bat res vna nouę paci,vt qb⁹ ſancita erat cōditionib⁹teneret,quū a Philippo legati ad id miſſi
Venetias venere,iureiurādo affirmātes Corneliū priuſq̄ ex foedere dimittēdus eſſet,fato deceſ-
ſiſſe.Mirū eſt qd̄ de cōſtātina viri hui⁹ phama accepim⁹,diu multumq; ab irato hoſte excrucia
tum,nequiſſe tn̄ ſubigi vt ſecreta curię detegeret.Cęterum poſt aliquot annos quum ꝑ mora-
tuo haberet,poſtliminio domum reuerſus eſt.Fuit inde pax cum Philippo quatuor annis , etſi
anceps mutuiſq; ſuſpitionibus plena,Philippo Eugenium clā primo,mox hoſtiliter oppugnan
te,Venetis cōtra,& qa pontifex eſſet & Venetus,ſumma ope nitētib⁹,vt illum in ſua dignitate
retinerēt,eſt itaq; ī vrbe & foris bello exagitatus,ſemp̄q; vicecomitis aſtu.Eānuero Sfortia dux
exauthoramēti ſpecie a Philippo dimiſſus,cū binis milibus equitum magnoq; peditum nūero Franciſcus
in Flaminiā trāſiit tanq̄ inde ꝑ Picenum in Apuliā abitur⁹, vt in ea terra ab Alphōſi regis iiu Sfortia Pi-
ria tueret ea q̄ Sfortię patri reginę ꝑmiſſu ceſſerāt oppida.Caeterum Picenum ingreſſus,qcqd cenum oc-
vrbium,arcium,oppidoꝝ,eius prouinciae finibus contineretur,& quia pacata omnia,& ſine ꝑſi cupat.
dio,ꝓter pauca numero loca,partim vi parti volūtate decē dierū ſpatio ſubegit.ſed nihil aeque

valuit ad prouinciā alienādā,ac Baſilięſis cōuētus literæ a Philippo cōfictæ ac paſſim recitatę
coiuerat iā cōciliū ex Martini pōtificis inſtituto,declarabat diploma illō cōmentitiū,Philippū
vicecomitē Baſilięſis cōcilii ducē,vicariūꝗ in Italia Romanę ecclīæ,quibꝰverbis pontifex ī or-
dinē redigebaẽ.In tam ſubita rerū mutatione,Recanatēſis antiſtes qui tūc Propōtifex ꝓuinciā
adminiſtrabat,nihil a Sfortia violatꝰ,tā diu qeuit,donec ſacroꝶ cauſa,quia Sfortia viſurus eēt
Deiparę ædē virginis q̄ in Laureto eſt,cōquiſitis vndiꝗ ſacris veſtibꝰ vt magnificētiſſimo ceri
moniarū apparatu & clero exciperẽ,noctu naui ad tp̄s parata cū multa ꝓcioſa veſte,aliiſꝗ ſacro
rū inſtrumētis Venetias nauigauit,voluit Sfortia videri a Philippo alienatꝰ,ꝙ Picininꝰ eēt ſibi
ꝓlatꝰ.Nec ille ęmulatiōe accēſus qeuit ī tā inſpato Sfortiæ ſucceſſu,qn & ipſe cū valido eqtatu
ad oēs Sfortię conatꝰ infrīgēdos ex Gallia ꝓficiſcit.adeo īfeſto īter ſe aīo duo clariſſimi ea tēpe-
ſtate duces fuere,niſi Philippi techna eſt factū,vt ſimulatio illa odii fuerit,nō verū odiū,vt p ea
q̄ fierēt,ipſiꝰ arma latiꝰ tota Italia vagarenẽ alieno ductu,quū & amboꝶ ducū cōſilia ex vno fō
te manare viderenẽ,ſed vera fuit vt plures exiſtimāt,illoꝶ ſimultas. Natura eī̄ nihil ſine pa-
Franciſci Sfortię & Picinini cōparatio.
ri eē voluit.fuerẽ illi vt corpe ita īgenio īter ſe diuerſi:nā ꝓterq̄ ꝙ militaris glīæ vterꝗ fuit cu-
pidus,Piciuino puſilla erat ſtatura,ſed quo inferior corpe,eo animi magnitudine & ferocia ꝓſtā
rior,verboꝶ parcus,ſentētiarū & pōderū fœcundꝰ,militibꝰ indulgēs,ī amicos & hoſpites muni
ficus,hoſtis durus & inexorabilis,dimicādi cupidus,qetis impatiēs,prōptus in ꝑiculis ac impe-
territus,ex occaſione pręliū inibat,præuenire hoſtium conſilia incredibili celeritate,eoꝗ leuis
armaturæ equite magis q̄ pedite vtebatur,fortes & duros milites plus nimio amauit,nullis ho
ſtium copiis deterritꝰ eſt vnq̄.& ille quidē talis fuit.Cōtra Sfortia procero & eminēti fuit cor
pore,honeſta facie, lætis oculis,latꝰ ab humeris,patēti pectore,per cætera ad pedes vſꝗ æqualis
& cōpactus,inſigni caluitie,facundus in dicendo & copioſus,acri & ipſe ingenio,magnarumꝗ
rerū cupidꝰ,in gerēdis rebꝰ ſolers,labore infatigabilis,oēm occaſionē ſagaciter præuidere,in ca-
piendo hoſte vafer,in ꝓueniendo ſolers,raro niſi ex deteſtiato cōflixit,hoſtē ſępiꝰ aſſidēdo q̄ cer
tando fregit.gaudere frequēti peditatu,hoc gn̄e militiæ vires oſtētare,auro & argento milites
excolere,in exequēdis cōſiliis celer,in omni re gerēda ꝓſentia animi,laboꝶ tolerātia,vſu, exerci
tatione,cōſilio inſtructꝰ.has in ambobꝰ virtutes æqua lance expendentibꝰ tēpeſtate illa hoībus
diu multūꝗ dubitatū vter alteri eſſet ꝓferēdus.Cæterū fugato Picinini exercitu.magniſꝗ de-
inceps rebus geſtis,nouiſſimeꝗ Mediolanō potitꝰ Sfortia multo maior apparuit.Æmulatio igiẽ
& odiū qđ a primo tyrocinio ſub duobꝰ inimicis ducibꝰ imbiberāt,vt alio eſt loco ſignificatū,
adeo diuerſos in duobꝰ illis affixit affectus,vt ne in eodē quidē cōmilitio idē vnq̄ ſenſerint,hor
reretꝗ vterꝗ alterius ſucceſſum vt dirū ſibi & exitialē.His Picininus ſtimulis agitatꝰ,cū mille
lectis equitibꝰ ex Gallia vt alio eſt loco proditū,profectus in Hetruriā trāſiit tanq̄ aliud curatu
rus.Sūt in Senēſi agro balnea ſaluberrima,hęc quo minus res ſuſpecta eēt,ſe petere aiebat, huc
ꝓgreſſus p literas & nuncios agit cū Stella duce vt ſecū conferat caſtra, cōmuniꝗ cōſilio bellū
gerāt in pōtificē & Sfortiā.Erat Stella Bracchianę factionis vt ſupra eſt demōſtratū,tenebatꝗ
p id tp̄s aliquot circa vrbē loca,vnde Colūnēſium fauore fratꝰ res pontificis ex primo infeſta-
bat,eratꝗ p hæc interim circa vrbem laboratū,dimicatumꝗ interdū vario euētu,pecus ingēs
ex oculis ciuitatis in ꝓdam abactū,Tybur fruſtra oppugnatū,inde bello repetitum atꝗ ꝓditū
Stellæ duci,quo tpe multa & varia ſæuitiæ exēpla edita ſunt in ea vrbe, plærīꝗ mortales odio
Catatacta tyburtina.
partiū viui in catatactā Tyburtinā ex ponte qui illi imminet,in abruptū pręcipitati,quo nullū
atrocius ſpectaculū fœdiuſꝗ potuit excogitari,videre fuit corpora adhuc viuētiū abrupto ba
rathro cū flumine abſorpta,inde in tartaro aquarū violētia rotata,in tormēti ſpeciē ex eminē-
ti & abrupta rupe ꝓcipiti aquarū eiaculatione contorta,vorągine excipi profundiſſima. Nulla
eſt ſęuiētis Scyllæ Charybdis ve tam mōſtroſa facies,quæ huic monſtro comparari poſſit. Te
nuit Tybur Stella dux,tenuit & Aſiſiū,vtrāꝗ vrbē ꝓditione adeptus, & ne non vbiꝗ res eccle
ſiæ tuerēt:Piſaurū ad Malateſtas defecit.Eratꝗ his Eugeniꝰ difficultatibꝰ implicitus,quū Fran
ciſcus Sfortia Picenū agrū eo quo diximus euentu inuaſit,qui prouinciam adeptus ad primos
Picinini motus in Vmbriam tranſiit,vbi Tuderto cū pleriſꝗ aliis haud ignobilibus locis ſubi-
ta vi recepto,Tyberim traiicit,copiiſꝗ in Hetruriā traiectis tumultuoſe in Vetulonenſi agro
(nūc Viterbienſis eſt)caſtra fecit,ſedebat tum Picininus ad Faliſcū mōtē,tenebaẽ is locꝰ Brac-
chianoꝶ ꝓſidio,quod eo magis crediderim a Sfortia maturatū,ne ille cū Stella duce qui eo oc-
curſurus dicebaẽ,cōferre poſſet caſtra.Iuuabant Viterbienſes Sfortianos commeatu, impēſeꝗ
ſunt ipſum ducē hortati ad pōtificis partes tuendas,quod ille ſua ſponte facturus videbaẽ,ne

Bracchianæ opes plus nimio inualeſcerent. ſunt qui ſcribãt inter hæc Faliſcũ montẽ a Sfortia oppugnatũ, ac multa Hetruriæ loca partim vi, partim metu ſubacta. Interea Eugenius Bracchianis armis vrgẽtibꝰ, Columnenſiũq; factione adnitente, quũ iã tota ciuitas ad apertam defectionẽ ſpectaret, ex vrbe ſecundo Tyberi, inter infeſta tela ex vtraq; ripa cõiecta, piratica ſcapha Hoſtiam deuehitur, inde dextra Hetruria Tyrrhenum legẽs, Piſanũ portum primo ſubiit, hinc Florentiã petiit.

Eugeniꝰ ex vrbe pelliſ.

Eugenio pulſo, Stella dux ſui cõpos voti factus, in Sfortiã omnẽ belli impetum vertit, cõtulitq; haud multo poſt cum Picinino caſtra inter Viterbiũ & Riſpãpanum. Admouit eo copias Sfortia dimicãdi ſtudio, ẽmueto inuictum ductabat exercitum, erãtq; iã cõflicturæ acies, quum Vrbanus Dortonẽſis a Philippo miſſus, ducibus ſupuenit, huius tẽpeſtiua adhortatio Philippiq; abſentis authoritas nõ ſolũ tela ex vtrorumq; manibꝰ excuſſit, ſed ad inducias etiã inter ſe paciſcẽdas cõpulit. Quidã pacẽ inter eos iunctã prodidere, atq; his cõditionibus, vt Picininus cum ſuo equitatu in Galliã abiret, Sfortiæ liceret qua placitũ eſſet copias circumagere. Cæterũ nec eã pacẽ tenuiſſe, ſed bello in Sabinis reparato a Bracchianis circa Vriculũ & Mallianum aliquoties dimicatum, ac tũ demũ recẽtium a Philippo legatorũ interuentu pacẽ inſtauratã, Picininoq; datũ vt in Ciſalpinã Galliã, vnde venerat exercitũ reduceret. & iam in Flaminiã ventũ erat, quum circa Forum Cornelii Picininꝰ in aptum belli diſcrimen incidit. Sanxerãt nouum inter ſe fœdus Eugenius Veneti & Florẽtini, cõtraxerantq; ingẽtẽ exercitum vt Bononiã quæ Cãnetulis authoribꝰ ab Eugenio defecerat, ad Romanæ eccleſiæ obſequiũ traherent, erãt in eo exercitu aliquot duces clari nominis, paruo quodã ſucceſſu elati, & quia milite numero præſtarẽt, temere cum Bracchianis congreſſi, fuſi fugatiq; ad tria milia equitum amiſere, mille peditum, & quod plus admirationis q̃ fidei habeat ad poſteros, quatuor dũtaxat eo prælio interfecti ſunt, triginta vulnerati, capti primores ducum Tollẽtinas, Thadeus Eſtenſis, & Paulus Vrſinus.

Att. Picinini victoriã.

Creduntur ſociorum duces voluiſſe Picininũ auertere a Bononiæ acceſſu. Cõſtans phama & Philippum in Eugenii inuidiã Bononienſibus fauere. & Romanus pontifex cum ſociis huiuſmodi rum cladem adiit. Nullus pontificum maiorẽ rerum perturbationẽ perpeſſus eſt vnq̃ q̃ Eugenius, qui pręterq̃ ꝙ vrbe pulſus eſt, & ꝙ oĩa quæ Romanæ eccleſiæ fuerãt Bracchianorum armis aut Sfortianorum tenerentur, vehementer etiã erat anxius de Baſilienſis concilii euentu, ad quod accerſitus ire pertinaciter recuſauit. Picininus ſecundũ pugnã illã a ſe iã ſtrenue pugnatã, Franciſco filio cum ala vna equitum in Bononienſi relicto, ipſe cum cætero eqtatu, & ſpoliis ex hoſte captis, ad Philippum quo iter intẽderat, ire perſeuerauit. Percrebuit opinio filium a Picinino relictum, vt Marſilio Carrario cõtinuo opẽ ferret, ſi Patauio fuiſſet ille potitus, fuerat is Franciſci illius filius, q trigeſimo ante anno principatu exciderat, a Venetis bello victus, hunc ex Pãnonia accerſitum Philippus tãdiu penes ſe occultũ habuit quoad ex Patauinis quoſdã magnis pollicitationibꝰ perpulit, vt Marſilio vrbẽ ꝓderẽt, pecunias arma, & oĩa ad vrbẽ tuendã pollicitus, & iã Marſilius negociatorio habitu, paucis comitatꝰ, In Vicetinos ꝓceſſerat, hic demũ agnitus, cũ his qui eius lateri hærebant captꝰ eſt, Venetiaſq; ꝓductꝰ, cognita reditus cauſa, cũ duobꝰ Philippi amicis, qui dati fuerãt illi comites, ſecuri ſubiicitur, & ĩ ꝓditionis cõſcios publice aĩaduerſum. Sub id tẽpꝰ, aut certe nõ multo poſt q̃ hęc ita acta ſunt, Picininus cũ florẽtiſſimo eqtatu in Flaminiã reuertitur. Cõſtituit Eugenius Frãciſcũ Sfortiã ſuarũ copiarum imperatorẽ (redierat enim cum eo pontifex in gratiam) his cõditionibꝰ vt totius Piceni noĩs ille principatũ haberet quoad viueret, imperiũq; obtineret in omnis Romanæ eccleſiæ copias, mereretq; annua ſtipẽdia triũ miliũ equitũ, mille peditũ, & iam ex Vmbria fuerat accerſitus, quum repente allatũ eſt Alphonſum regẽ circa Caietã nauali prælio a Genuenſibꝰ ſupatũ, captumq; in prælio cum duobus fratribus, Ioãne rege & Hẽrico infante. ſic eñ regum filii in Hiſpania prius q̃ regnẽt appellari cõſueuerũt, trecẽti adhæc viri illuſtres cũ regibꝰ dicebãt in hoſtiũ poteſtatẽ redacti. Is nũciꝰ fecit vt pax cum Philippo de qua cœptũ erat ꝑ legatos agi, ꝑducta ſit ad exitũ, priuſq̃ ille de tã inclyta ſuorũ victoria reſciuiſſet.

Nunciꝰ Caietanæ pugnę naualis

Cęterũ quando ad res Neapolitani regni ſua ſpõte deflexit ſtilus, paulo altius repetẽda eſt geſtarũ rerũ ſeries quibꝰ ſit motibꝰ in eo laboratum poſt Ioãnæ iunioris mortẽ, quæ in eum annũ incidit quo Eugenius eſt ex vrbe Rõa. pulſus, in Piratico nauigio vt ẽ ſupra memoratũ, monaſtico habitu inter dẽſa tela ab vtraq; ripa immiſſa (nã ciuitatem in id erectam fallere nõ potuit) ſub clypeo iacẽs ad mare deuectus eſt ſecundo fluuio, hinc ĩ Hetruriã profectꝰ, circa dimidium æſtatis Florẽtiam adiit, hyeme quæ proxime ſecuta eſt regina diem obiit, quum iam Romani ad pontificis obſequiũ rediiſſent, quinto poſt menſe q̃ eo eiecto, Capitolioq; occupato, aſſeruerãt ſeſe ĩ liber-

tatem.Ioāna humanis defuncta,confeſtim Neapolitani Renato Lodouici quē Ioanna adopta-
uerat,fratri:ille enim eodem anno quo & regina fatali conſumptus morte eſt,& regis appella-
tionem,& ſummam rerum omniū deferunt,ceu motiēs regina id teſtamento mandaſſet. Tra-
xit;machinatio hæc teſtamētaria illico regnum in duas partes,accerſitur Alphōſus rex ex Sici
lia a primorib⁹ regni,erant qui regē eū ſe probaturos dicerent quē Romanus pontifex legeret.
Affuit cōfeſtim Alphonſus,tenuitq́ primo inſulā Neapoli proximā,in Sinueſſinos inde tranſ-
greſſus arma comparat.Magni deinde motus ſecuti,magnoq́ partium conatu bellum repara-
tum,quoad Caieta ſit terra & mari cœpta ab Alphonſo oppugnari. Sed dū ſuas opes firmat,
in Flaminia bellum inſtauratur:nā quum circa Aſſiſium Stella dux Sfortianis premeretur ar-
mis,eſſetq́ his longe impar,iubet Picininus Franciſcum filium eo occurrere cū ala vna equitū,
auxiliiſq́ Bracchianis laborantibus ferre. Accinxit ſe ferox iuuenis ad eā expeditionē,eratq́ iam
ex Flaminia moturus,vbi a patre fuerat relictus,quū Sigiſmundus Malateſta vir acer,& q tum
pōtificis ſtipendiū merebat,Forliuienſem agrum incurſauit. Amicæ ciuitatis periculo motus
Picininus iuuenis,huc ſubita aduolat,Forliuienſibus ſuppetias laturus,nam res eo venerat,vt
nō procul abeſſent a legitima obſidione,ſuperuenit inde Picininus pater cū quatuor milib⁹ le-
ctorum equitū,ac peditū numero minime cōtemptibili, Bracchianis in Vmbria laborantibus
opem laturus.Sfortia pontificis & ſocioꝝ literis fatigatus,in Flaminiā cum exercitu venit,ſed
quū viribus eſſet Picininus inferior,locorū opportunitate fretus,hoſtē tandiu ſuſtinuit,quoad
pax de qua poſt dicā,ſit inter partes ſecuta:ſed q̄diu id bellum tenuit,haud vno eſt loco dimica-
tum,primo ad Sapim fluuium qui in Apenino ortus Adriæ infunditur,pugnatum eſt infra Cę
ſenam,qua fluuius lapideo pōte iungitur:ſecuta & alia leuiora prælia,& per alterius partis oc-
caſionē conſerta,nuſq̄ enim totis viribus deſcenſum eſt in aciem,fueruntq́ certamina illa Sfor
tianis fere proſpera.Sed q̄ hic ex ſententia res ceſſit,tam in Vmbria infeliciter bellatū,vbi apū
Falcum montem Leo Sfortiæ frater,improuiſo Stellæ ducis acceſſu,cum magno in caſtris equi
tatu opprimitur,ad quem Bracchianorum ſucceſſum tanta animorū mutatio facta eſt,vt ſatis
cōſtaret breui omnia in Vmbria & Piceno Bracchianis ceſſura,niſi pax cum Philippo nō mul
to poſt ſecuta eſſet,quā audita Alphonſi clade,maiore quodā ſtudio a pontifice & ſociis acce-
leratam ſupra oſtendimus,vt prius ſanciref q̄ hoſtis de ſuorum ad Caietā victoria reſciuerit.
Pacis illius conditiones hoc habuerunt,vt Philippus Eugeniū pontificem,ceu patrē,Chriſtia-
Eugeni⁹ & ſocii cū Philippo pacē ſanciunt. næq́ pietatis principem coleret,reſtitueretq́ eccleſiæ Forum Cornelii, vt Veneti copias & ſua
præſidia ex Bonienſi agro & tota Flaminia deducerent,ea loca quib⁹ deceſſum eſt reciperet Eu
genius.Vicecomes ſuos duces & exercitum ex Flaminia reuocaret.Eſt pręterea in fœdere diſer
te ſcriptum,ne Philippus rex eccleſiæ per ſe aut alium violaret,ne in Apuliæ regno quicq̄ ar-
mis occuparet,nec vltro deditum reciperet,an Stella dux paci includeretur,quia magnopere fe
ſtinatum eſt,decerni non potuit,Iccirco omnis de ea re diſceptatio in aliud eſt tempus dilata.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS DECIMÆ,LIBER TERTIVS.

NAVALIS pugnæ nūci⁹ qui ad hoſtes aliquāto pri⁹ q̄ ad Philippum
delatus eſt,& pōtifici & ſociis accelerādę pacis,vt dixi,ęqoribuſq́ cō-
ditionib⁹ impetrādę fuit cauſa.Auxerat quod ad Caietanā pugnā at-
tinet,ſuas opes Alphonſus adeo inſigniter,vt iā Caietā terra & ma-
ri obſidionę fatigaret,tuebanť eam vrbē Genuēſes, qui peregrina na
uigatione reuerſi cū precioſa merce a prima obſidiōe portu interclu
ſi in vrbem ſe & ſua receperāt,q̄q̄ Philippo authore qui Renati parti
bus fauebat,Genuēſium plæriq́ quum adhuc bellum eſſet Caietam
venerant vt vrbem cum ciuibus tuerentur:Habebat Aragonius na
ues tectas vndeuiginti,vndecim triremes,biremem vnā, quarum par
tem ipſe multo maximam inſtruxerat,reliquum claſſis fratres ex Hiſpania adduxerāt,Nauar-
ræ rex vnus & duo infantes,quorum Henricus Gallacianæ erat ædis magiſter.Genuenſes ſuo
rum ciuiū & mercium quæ cū his erant periculo cōmoti(ſatis enim conſtabat Alphonſum &
qui cū Alphonſo erant,non minus Genuēſium rebus q̄ Caietanis imminere)reputātes adhæc
animo nihil in re bellica æque valere ac celeritatē,claſſe ſubito in altum educta Caietā intēdūt
curſum,oīa extrema malunt pati q̄ ſuos in aperto diſcrimine deſerere.Habuit Liguſtica claſſis
naues duodecim tectas,Liburnicam vnam,tris triremes,biremem vnam exploratoriam.Erant

Genuẽſes & nauium numero & bellico apparatu lõge inferiores, rei maritimę ſciẽtia & vſu bel
lãdi haud dubie præſtabãt. Tẽtata res eſt vt pacate q in vrbe erant cum mercibꝰ incolumes di
mitterent. Cęterũ quia id teneri nõ potuit, iam Ligur de proceſſu cogitabat, quũ viſa eſt regia
claſſis plenis velis in ꝓliũ ruere, cõfeſtim & ipſe ſeſe pugnę expedit: cõfligit ab vtriſq; ferociter.
Naues regię q̃ validiſſimę erãt viris & armis optime iſtructę, añ alias pugnã capeſſunt, inter Põ
tiã inſulã & Caietã ex aduerſo claſſes cõflixere, iniectiſq; manicis ferreis atrox ꝓliũ cõſerit, tres — Caietana
Genuẽſium pugnã detrectare viſę ſunt, cæterũ in altũ euectæ vbi modico circũactu eo venere, — pugna na-
vt iã vẽtũ a tergo haberẽt, tũ plenis retro velis in Aragoniũ cõuerſæ, quũ alias quaſdã ex prio — ualis.
ribꝰ, tũ regiã nauim ex qua Alphõſus & plęriq; cũ eo viri illuſtres dimicabãt, tã valide quatiũt
vt Magnania (id eñ nomẽ fuit naui q̃ Alphõſus vehebat) latus deiecta parũ abeſſet qn flucti
bus obrueret, ꝓcedere tñ nihilo ſegnius pugna. Acceſſit inde aliũ diſcrimẽ, q; Ligur viuę calcis
deiectu rerũ oĩm cõſpectũ hoſtibꝰ ademit, q̃ dimicatiõis ſpecies eo moleſtior terribiliorq; Arago
niis viſa eſt, quominꝰ erãt talibꝰ artibꝰ aſſueti, iã & tragulis ex aduerſo cõiectis obruebantur q
in regia naui erã, hic Alphonſus ancipiti periculo motus pacẽ alta voce poſtulat, quo ab hoſti — Alphonſus
bus recepto, fratres q pari diſcrimine tenebant, & ipſi deditionẽ faciunt, primoribꝰ itaq; nauium — rex capitur
captis cęterę fuga diſſipant. Captꝰ eſt Alphõſus rex, & cũ eo duo eiꝰ fratres, Nauarrę rex & Hẽ
ricꝰ infãs, Ioãnes Antonius Vrſinꝰ princeps Tarẽtinꝰ, Antoniꝰ Martianꝰ dux Sinueſſanus tre
centiq; alii illuſtres viri, cæſi ſunt ex regia claſſe ſexcẽti numero, ex Liguſtica cẽtũ & qnquagin
ta, Petrꝰ infans & Antoniꝰ Colũna Salernitanꝰ pñceps, vbi rẽ perditã videre, funiculo in ſcaphã
delapſi & in proximã triremẽ recepti, fuga euaſerũt. q in Aragoniis caſtris erãt, ſuorũ caſu per
culſi, ſoluta obſidiõe ꝓ victis dilabunt. Et ad Caietã tã memorabili eſt euẽtu dimicatũ anno ſa
lutis milleſimo quadringẽteſimoquĩto & trigeſimo. Capti reges ad Philippũ ꝑducti ſunt, quos
ille nõ vt hoſtes ſed vt reges & hoſpites penes ſe habuit, poſtremo ãpliſſimis muneribꝰ donatos — Alphonſus
incolumes dimiſit, rarũ clemẽtię exẽplũ in hoſte, atq; omĩ æuo memorabile. Cęterũ vix tãtꝰ fa — cum ſuis di
uor eſt Philippo cõciliatus ex ea re apud cæteras gẽtes, q̃ atrox a Genuẽſibꝰ odium, vbi prępotẽ — mittitur.
tem hoſtẽ tãtoq; ꝑiculo a ſe victũ, dimiſſum audiuere, nec dolorẽ ſuũ diu nobiliſſima ciuitas te
xit, quin occaſionẽ hmõi amplexa, a vicecomite defecit, ſed de Genuæ defectiõe alius poſtea erit
ſermo. Fuit Philippus Vicecomes (vt pauca hic de eiꝰ moribꝰ dicã) munificꝰ, acri callidoq; in
genio, in puniendo facilis, difficilis in audiendo, ſed qui in alloquio mitis & placidus, cultꝰ cor — Philippi
poris & oĩm elegantiarũ negligẽs, venandi ſtudioſus, oĩs impatiẽs quietis, imperãdi plꝰ nimio — mores.
cupidus, quo ſtudio euectꝰ exercuit oẽs Italię opes, nec ipẽ minꝰ eſt exercitꝰ, ex occaſione bellum
paci, pacẽ bello ꝓuertere, ſimulãdi egregius artifex ac diſſimulãdi, in milites indulgentior q̃ in
ciues, raro in publicũ prodire, delatoribus adeo addictus, vt amicorũ fidiſſimos temere a ſe vel
leui ſuſpitiõe alienauerit, nihil minꝰ libẽs audire q̃ ſi de morte ſermo îcidiſſet, expauere ęque ful
gura ac tonitrua, tabifica lue îfectos vrbe expulit, eorũ domibꝰ incẽdio cõſumptis. in nullo prĩci
pũ laſciuius luſit fortuna, puero principatũ ademit, reſtituit adoleſcẽti, adultũ & robuſtũ exer
cuit, Genuã ſubegit, duos reges clariſſimoſq; principes captiuos habuit, cũ Venetis & Florenti
nis varie bellauit, ſæpiꝰ tñ victor q̃ victꝰ, Suitẽſes genꝰ hoĩm ferociſſimũ domuit, Forliuium, Bo
noniã, Forũ Cornelii ſuis opibꝰ adiunxit: adiũctas Rõanæ ecclïæ reſtituit. Sigiſmũdum Cęſarẽ
Mediolani ſedẽtẽ vt inde Romã peteret, videre noluit, aut certe nõ eſt auſus: Eugeniũ põtificẽ
nõ ſolũ exercuit, ſed author etiã fuit vt ex vrbe eiiceret. & hæc alieno ductu. Ipẽ ceu magiſter
nauis gubernaculo hęrẽs, eorũ q̃ foris agẽda eſſent domi conſultare. & fortuna per hęc illi ſatis
indulſit. Cæterũ vt mutabilis & inconſtans fauorẽ primo variare cœpit. inde diuerſarũ partiũ
facta alio inclinauit ex matreq; nouerca facta eſt. Genua ab eo defecit, ipẽ luminibꝰ captus, fo
ris victꝰ, armis hoſtiũ aures circũſtrepẽtibꝰ lãguore & tædio cõfectus mortẽ obiit, Alphõſo re
ge hoſte quõdã, ſuo hęrede relicto. ſed hæc aliquãto poſtea. Per id autẽ tꝑs quo in Flaminia & — Philippi
Hetruria eſt bellũ ſolutũ, Stella dux Sfortianis ad Falcũ mõtẽ fugatis, Falcẽſes tandiu obſidio — mors.
ne fatigauit, quoad ꝓtorẽ quẽ ipſe daret accepturos ſe polliciti ſunt, recentẽ pacẽ aſpernatus ad
quã Philippi literis inuitabat, habet itaq; ĩ Vmbria delectũ q̃ accuratiſſime põt, inde per Ape
nini cõpẽdia ducẽs in Camertes ſubita vi irrupit, Picenorũ intima petiturꝰ, Camertiũ loca quę
dã vi capit, capta diripit, Floriũ mõtẽ obſidione cingit. Hic a Sfortianis circũuẽtꝰ, caſtris exutꝰ
dũ ſuos fuga diſiectos reuocat in ꝓliũ, tueturq; obiectu corporis, cũ toto equo ꝓcipitatus in pe
des ſe celeriter ſtatuit, hoſtẽq; ferro hauſit a tergo îminẽtẽ, nec îpune, ipẽ ab eodẽ grauiter vul — Nicolai ſtel
neratꝰ cõcidit, nec ab Alexãdro Sfortia q ſuperuenit, aliiſq; ducũ etſi benigne appellatus, addu — læ exitus.

ci potuit vt duabꝰ horis qbꝰ ſupuixit victorē hoſtē ſpectare voluerit, aut alloqui. Nec Sfortiani ī rā pclara ſibi victoria defuerē, ſed diſpalatū hoſtē pſecuti, adeptūq; ī Apenini anguſtiis, alia vi alios opprimūt. Camertiū caſtella breui recepta ſunt. Penetrauerē īde Sfortiana arma Itali Foroiuliani, & Alexandri Sfortię ductu in Vmbriā, rediuerētq; cōfeſtim Falcēſes & Tiphernates ad pōtificis obſequiū. Audito Stellæ ducis interitu huiꝰ filiꝰ Carolꝰ Aſſiſiū præſidio obtinebat, is a Sfortianis bello petitꝰ Peruſinoꝝ cōſilio Florētiā miſit ad Eugeniū, q cū eo de vrbis deditione ageret. Per id tēps Vitellius antiſtes pōtificii ductor exercitus, Vetrallā in via Caſſia aliq̄diu obſidiōe fatigatā ad deditionē cōpulit, deditꝰ eſt & Iacobꝰ Vicanꝰ qui poſt deditionē priore bello factā rebellauerat, eſtq; ob eā rē extremo ſupplicio affectꝰ. Et Carolus Stellę ducis filꝰ, cū hęc in via Caſſia fiunt, Florētiā ad Eugeniū pfectꝰ, Aſſiſioq; deſtituto, ſe & veteranos partis pontificię tradidit fidei. Hoꝝ lectiſſimū quēq; Vitelliꝰ antiſtes q poſt Vetrallā receptā Florētiā ſe ad pōtificē cōtulit, ſtipēdio inauthorauit. Vrſinus & Dulcis Anguilatiꝰ poſt Iacobi Vicani necē relicto Vitellii īpio (horrebāt credo trucē hoīs naturā infeſtāq; pricipibꝰ) Tyberi circa Hoſtiā cū copiis trāſmiſſo, ad Alphōſū regē trāſiuere, & vt eſt fortunę flatꝰ ſępe tenax ī alterutrā partē, ſub id tēps quo Vetralla recepta eſt, Tiphernū & Aſſiſiū in Vmbria ex Stellę ducis interitu, Bononia in Æmylia ad pōtificis obſequiū rediit, & Guido Vrbinas oīa loca reſtituit q̄ ī Tiphernati aduerſus Stellæ ducis finitima arma ſuo defēderat pſidio. Blādiente itaq; rerū ſucceſſu, ad res Siculi regni animū adiecit, decernit eā puīciā Vitellio Alexādrino antiſtiti. Cōſedit Vitellius cū exercitu ad Burgū ſepulcri, armis id oppidū vindicaturus a Puppii comite, ſi alia nō daref via. Sedet locꝰ in ſupremo Apenini iugo. Cæterū q̄q̄ anni bruma eſſet, pſeueratum tā eſt in obſidione, poſtremo Burgēſes feſſi deditionē fecere. Defecerūt interea Pratū vetus, & Vallis bōa a Puppio ad Florētinos: recepta ſunt pterea Vitellii ductu Corneliēſiū loca a Guidone Mēfredo, & a Feltrio comite, Pergula & Mōdauii pricipatꝰ oppida quædā. Rediit īde ī fidē qcqd ea tēporū nouitate fuerat a pōtifice alienatū, pter Cāpaniæ vrbes & maritimæ orę oppida. Iniungit itaq; negocium Vitellio, vt ea quoq; reciperentur quæ nondum in fidem redierant, ſed omniū maxime curare iuſſus eſt, totiſq; Romanę eccleſiæ viribus adniti, vt Neapolitanum pacaret regnum. Erat q; tunc hic rerum ſtatus alibi: quum Genua repēte a Philippo defecit, q̄ clades adeo vicecomitis animum fregit, vt iā inde magis obnoxie vixerit q̄ ātea ſupbe & cōtumelioſe. De-

Vnde orta fectionis cauſa ex eo eſt Genuēſibus q̄ſita, q Alphōſum regē & captiuos Philippus dimiſiſſet.

Genuæ de- Oderat igitur infenſe Catalaunicū nomē, cū qua gēte capitale odiū illi intercedebat. Frāciſcus

fectio, Spinula quē Lauretanā ad Rapalliū naualli plio cepit, fuit defectiōis author. Monitꝰ is quū Venetiis eēt īdigne facere Genuēſes, q nulli Italiæ pploꝝ geſtarū rerū glia cederēt, q tā hūiliter īſolētiſſimi tyrāni ferrēt iugū, q̄ humillima quæq; ciuitas ad ſeruitutē nata, quin irent, & quando nō turpe ſolum ſed miſerū quoq; eſſet tyrānorum libidini ſeruire, in priſtinā ſe libertatē vindicarent, ad quā tuendā nō Venetoꝝ auxilia, nō Florētinoꝝ eſſent defutura, qđ quū Philippi odio vtriq; libēter facturi eſſent, tū quia æquū & pulchrū ducerēt vbiq; libertatē a liberis ciuitatibus defendi. His Spinula īpulſus ſtimulis audacter polliceri ſe pṫię libertatis aſſertorē, ſi aliquādo poſtliminio in eā reſtituerꝰ eſſet, idē & cæteri nobiles, q cū eo capti fuerāt, cōſtāter deſpōdere. Tētata primo res p Blaſiū quēdā Agaretū, q ex Venetiis eſt domū miſſus, captiuoꝝ ſpecie redimēdoꝝ, vt cū principibꝰ ciuitatis occulte ī colloqum veniret, aīoſq; ciuium periclitaref. Cęterum ſiue res non credita ſit, ſiue nimis temere mota, quū ab his, ad quos mādata habebat, p vano reiiceref, ad Philippū Agaretus negociū detulit, oīs itaq; criminis inuidia in Spinulam verſa ē, hic certe fuit vt poſtq̄ ē Ligur a ſuis redēptꝰ, qa ſe Philippo ſuſpectū ſciebat, Caietā ſpōte ſeceſſerit. Sūt q ſcribāt a Philippo pſidii ſpecie eo ablegatū. Cęterū quoquo mō cōtigit eū Caietę eſſe, qa pſpere eſt res ibi a ligure geſta, velut ſatis ſupq; ſuā Philippo fidē pbaſſet in nobiliſſima vrbe tuēda, poſt naualē illā pugnā mēorabilē, qua Alphōſus captꝰ eſt, domū reuertitur, tū ita reſtiturꝰ quū parū ſibi tutus videref, ab Opicino pfecto vrbis hoīe ſęuiſſimo, quē ſciebat ſuo capiti īminere, pſidio ſeptꝰ in vrbe cōmorari, īde vbi īdicio cōperit, foris quoq; ī ſe arma cōparari, piculo motꝰ, nō parum idoneā defectiōis anſam nactꝰ, author ſuis ciuibꝰ extitit ſeſe in libertatē vindicādi, ad qđ facinꝰ vt ſuoꝝ aīos cōmodius impelleret, ita inter eos, quibꝰ res tāta ab

Spinulę ora initio credita eſt, verba feciſſe dicif. Mirū vobis videri poſſit, Ciues fortiſſimi, qđ ſit q quum de

tio ad ſuos, Philippi ducis potētia optime meritus ſim (veſtro eīm cōſilio & opa fratꝰ ei dñatum vrbis huius, qđ fari liceat, detuli: Italiæ & cæterarū gētiū ſum aſtruere conatꝰ) nunc eo venerim vt poſt exiliū ſponte ſuſceptū, poſt ignominioſā Caietę latebrā, domū reuerſus a crudeliſſimo Opicino

exagitatꝰ,vnus oĩm maxime ad pœnã & ſupplíciũ depoſcat,vt aut diro ſatelliti ſit oĩno ſãguis
dãdus,aut vita vi & armis ab ĩiuria vindicãda.Is carnifex veriꝰ q̃ pfectus huic vrbi datꝰ,aſſue-
tus ciuiũ ſuppliciis,vt ĩmanis q̃dã belua,iã & noſtrũ ſitire cœpit ſanguinẽ.Sed cur hęc memi-
ni quũ Philippi ducis ĩcõſtãtia ĩ amicos oĩbꝰ nota ſit,ingratitudo ĩ induſtrios & fidos,odiũ ĩ bo
nos?nullis hoĩm plꝰ tribuit q̃ exoletis,nullis magis credit q̃ delatoribꝰ,qbꝰ vſq adeo eſt addictꝰ,
vt ex primoribꝰ amicis quoſdã temere afflixerit,alios atroci calũnia deterritos ex amiciſſimis
ſibi fecerit ĩimicos.ſic Carmaniola vir fortiſſimꝰ,hoſtis ex duce fideliſſimo factꝰ eſt.Sic Sfortia
etſi gener dictꝰ,ſic Tollẽtinas ab eo alienatꝰ,ſic innũeri alii,quos oĩ tpe tã ſtrenuos q̃ fidos fuit
exptꝰ,aut iniuria ab eo affecti ſunt,aut miſerabiliter afflicti.Cęterũ ne nõ ſemp ſuis ſit infeſtus,
Blaſii Agareti hoĩs pditiſſimi calũniã,leuẽ qdẽ,ſed mihi pniciofam,ſecutus,me,neſciaa magi s
ſtulte an ingrate,nã & ppetuũ ſtudiũ meũ & fides ſatis oĩbꝰ pſpecta eſt,ex amiciſſimo hoſtẽ iu-
dicauit,ĩ exiliũ egit acerbũ & luctuoſũ,in quo nõ tã Caieta ab Aragoniis armis defẽſa mihi ſo-
lario fuit,q̃ triſtitię & dolori,ꝙ ĩ meã vniꝰ ĩuidiã Agaretũ,hoĩem ſordidũ,obſcuroq loco natũ
ad claſſis pfecturã euexit,ad quẽ vnũ Philippꝰ trahit oẽm partæ victorię gľiam, nõ Genuenſiũ
apparatũ celebrat Philippꝰ,nõ laborẽ,impẽſam,nõ virtutẽ in plio,ſed Agareti nomẽ in eiꝰ ore
eſt,hũc Caietani miris laudibꝰ extollũt,prĩcipis ſtudiũ ſecuti,fuiſſẽtq ĩter deos relaturi,niſi Vi
cecomitis nouiſſent ingeniũ,q ne in amicis qdẽ ſucceſſũ ferre poſſit.Fuit id mihi pgraue & mo
leſtũ,alebã tñ nõ paruã ſpem melioris fortunæ,videbar eñ mihi ſatis pbaſſe meã Philippo fidẽ
Caieta in grauiſſima obſidiõe defenſa,ſed tantũ abfuit,vt ille in me ſit pacatior factꝰ,vt in pa-
triã reuerſus,coactꝰ ſim ab illiꝰ magiſtratu haud aliter q̃ ab ĩmaniſſimo hoſte ſalutẽ meã armis
tueri.Sed vos ciues fortiſſimi,quouſq tãdẽ ſupbiſſimi Philippi dñatum laturi eſtis? q̃diu vrbẽ
clariſſimã,rerũ geſtarũ gloria florẽ,patiemini ſub tyrãni pedibꝰ iacere,turpiterq ſeruire? an ea
cõditiõe Genua eſt Philippo adiũcta,vt populꝰ terra mariq victor,q phama ſui noĩs impleuit
orbẽ terrarũ,nõ ſolũ ſua libertate exueret,ſed turpiſſimo etiã cuiq ſeruiret? Etenĩ vt alia diſſi-
mulẽ,quo aĩo ferẽdũ eſt illud,ꝙ quadringẽti ciues alii alia calũnia,& ĩ his nobiliſſimi qdã,cęte
rũ oẽs crudeliter & ĩiuſte ſunt Philippi iuſſu ĩterfecti? Nobilitatis prĩcipes ĩ exiliũ acti,ſordidi
& obſcuri hoĩes ſoli ad dignitatẽ euehunť.Sed qd magis ſeruile,qd turpiꝰ videre aut audire pa
ti ve potuimꝰ,magiſq alienũ a ciuitatis huiꝰ dignitate,& veteri gľia,q̃ ꝙ Philippꝰ nobiliſſimã
victoriã noſtro ſanguine & virtute partã,ſibi vſurariã fecit? duos reges,totq inſignes viros vno
plio captos,tanq̃ nõ libera ciuitas,ſed ſeruilis q̃dã manus id opus pegiſſet,e nřis manibꝰ extor-
ſit,Mediolanũq pductos,nõ ſolũ liberos,ſed magnis etiã mũeribꝰ donatos a ſe dimiſit,nõ publi
cas Genuẽſiũ inimicitias cũ ea gẽte reputãs,nõ pericula,quę noſtrę ciuitati in poſterũ ab regi-
bus ipſis imminebũt tali ignominia affectis.quin credibile eſt voluiſſe Philippũ captos hoſtes
ob eã rẽ incolumes eſſe,nõ tã vt Italiæ imperiũ,de quo ſemp cogitauit,p eos ſibi aſtrueret,q̃ vt
his iuuãtibꝰ immo hortãtibꝰ,Genuę libertatem,ſi quid adhuc ex ea ſupereſt,funditus tolleret:
& nunc q̃a præſentẽ cõtumeliã paulo liberiꝰ doluimꝰ,qd aliud arbitramini Philippũ cogitare,
q̃ vt ſtatum ciuitatis huiꝰ ita frãgat,debilitet,affligat,vt ne ſuſpirare qdẽ poſthac,nõ modo re
clamare audeat,q̃ſq̃ ad ea quæ p ſcelus & libidinẽ in hãc miſerã ciuitatẽ patraturꝰ eſt? Nam qd
p deũ ſibi vult lõgior hęc regũ cunctatio ad portũ Veneris? qd ſubitus turmarum acceſſus ad
hæc loca? qd claſſis ex Sicilia accerſita? ĩminet mihi credite,ĩminet huic vrbi exitiũ,niſi ſęuiſſi-
mi tyranni conatibꝰ eatur obuiam.Sed qd vos viri fortiſſimi in tã aperto patriæ diſcrimine fa-
cturi ſitis parũ cõpertũ habeo:Ego,qđ patriæ & ciuibꝰ oĩbus bene vertat,certꝰ ſum armis liber
tatẽ a tyrãno repetere,patriamq in antiquũ ſtatũ reſtituere,ad qđ pulchrũ facinus nõ deerunt
nobis,quũ aliarum gẽtium,tum Venetorũ Florentinorũq auxilia,q vel Philippi odio,vel quia
pulchrũ ducũt libertatẽ vbiq tueri.pſto erunt nobis ſubſidio.Sunt & principũ ciuitatis nobis
ſtudia cõciliata,& ĩ primis Thomę Fregoſii,cũ quo nup ĩ gŕam redii.Ite viri fortes,& ſi publica
libertas,ſi ciuiũ,ſi vřa,ſi cõiugũ liberorũq vřorũ ſalus vobis curę eſt,turpiſſimę ſeruitutis iugũ
e patriæ ceruicibꝰ excutite,tyranni dominatũ tollite,Opicinum carnificẽ cum ſuo pſidio ſubita
vi opprimite,oppſſum laniate,victoria haud dubie noſtra eſt,ſi ad primũ clamorẽ conſenſus &
clamor ciuiũ ſequeť,quo ſi pditi & deſtituti ſimꝰ,honeſta mors potiꝰ expetenda eſt,q̃ turpis vi- Perortatio.
ta in poſterũ agẽda.Et Spinula ſuos hmõi oratione hortatus.poſtridie (nã Philippi arma non
pcul abeſſe dicebãť)clamore ex cõpoſito ſublato ad arma cõclamatũ,ciues libertatis noĩe audi- Opicini cę-
to cõſternati arma capiũt.Occurrit eo Opicinꝰ tumultũ ſedaturꝰ,q pluribꝰ vulneribꝰ in veſti- des.
gio cõfoſſus eſt,eiꝰ cadauer ſeminudũ lacerũq in publico iacuit cœno & ſanguine coopertum.

Genua a Philippo deficit.

& Genua ꝑ hunc modū in priſtinā libertatē reſtituit, āno ſalutis milleſimo quadringenteſimo q̄nto & trigeſimo. Sauona & oīs ora littoralis, vbi q̄d in vrbe actū eſſet, eſt fotis vulgatū, confeſtī Philippi magiſtrat⁹ & ꝓſidia eiiciūt, eiectis in libertatē ſeſe vēdicāt. Affuit nec multo poſt Picinin⁹ cū viginti milib⁹ ꝑmiſcue militū & euocatoꝝ. Cęterū ſub ei⁹ acceſſum Genuēſes vltimo vi cōnixi, arcē expugnāt, qua amiſſa Picininus omni ſpe recipiēdæ vrbis abiecta, in occiduā orā littoralē flexit belli impetum, eſtq; Albingaunū obſidiōe tētatum, nec īde q̄cq̄ geſtum his locis mēoria dignum. Per id t̄ps Neapolitani Iſabellā Renati regis, q̄ in Burgundia cuſtodiebaṫ, cum duob⁹ filiis ex Maſſilia acceſſitā, ī vrbē accep̄e. Cæterū Alphōſo rege & fratrib⁹ a Philippo dimiſſis, cōtinuo bellū multo atroci⁹ q̄ antea toto regno exarſit, Tarētino principe & cęteris ducib⁹ priū domū reuerſis, armaq; ſtudio reparātib⁹, & Caietani audita Regū incolumitate, ſub primū Petri infātis appulſum, q̄ ex Sicilia cū claſſe portū Veneris petebat, vt īde fratres a Philippo dimiſſos ī regnū deportaret, futuꝝ arbitrātes vt Philipp⁹ & Genuēſes Philippi noīe eā deditionē vehemēter ꝓbaturi eēnt: nā de Genuę defectiōe nōdū auditū erat, aut certe nō adhuc defecerat,

Caieta Alphonſo deditur.

Aragonū ꝓſidiū īt̄ra vrbē accep̄e. Fuit Alphōſus nōnihil circa portum Veneris, vt Picinini conat⁹ magis terrificos faceret hoſtib⁹, q̄ppe q̄ gratificari cupiebat Philippo, ī tā recēti merito. Cęterū, q̄a parū ꝓſpe bellum gerebaṫ, ex Liguria Caietam adnauigauit. Florētini īterea Genuēſes frumēto & auxiliis iuuāt, nihil fœd⁹ nuꝑ ictum veriti, q̄ñ id Philipp⁹ antea violaſſet. Siquidē Philippus, fœdere cum Alphōſo rege icto, Neapolitani ſe regni miſcuerat reb⁹, q̄d ne fieret, cautum erat ī cōditiōib⁹ nouę pacis. Interea Frāciſc⁹ Sfortia, diuerſa Italię parte, Forliuienſes obſidiōe fatigat, ac ꝓlio demum victos, & intra mœnia cōiectos ad deditionē cōpulit. Vrbs Antonio a ciuib⁹ eiecto pōtifici dedita eſt, dein & Luganii ad Rōanæ eccl̄ię obſequium retracti, quoꝝ reguli finitimoꝝ res varie inq̄etabāt, eſtq; res geſta Baltaſaris Offidani & Pauli vrſini ductu: etatq; ꝑ hæc tota Flaminia ab Eugenio recepta ac pacata, quū Offidan⁹, q̄ ob Hadriani molē Rōæ ſeruatā multū gr̄a & authoritate valebat apd̄ pōtificē, obtinebat iā Bononiā ꝓſidio, cupidus Piceni agri ad eccl̄iam retrahēdi, Frāciſco Sfortiæ capitaliter inſidiatus eſt, parum abfuit q̄n toti⁹ ꝓuinciæ ocium vnius hoīs temeritas euerterit. cōceſſerat Sfortia poſt Forliuium receptum ī Bononiēſē agrū cū ſua legiōe pōtificis iuſſa expectatur⁹, feceratq; caſtra ad Peletranū, diſtat loc⁹ octo circiter paſſuū milia a Bononia. Fecerat & Offidan⁹ caſtra haud ꝓcul īde, cū his copiis q̄b⁹ nuꝑ vſus fuerat ad Lugū ſubigēdū, habuitq; ꝑſuaſum ab initio, vt Sfortia īterfecto cōtinuo ei⁹ copias ꝓfligaret, ſiq̄d poſt cædē ducis mouere auſæ eſſent. Negocium patrādę cędis creditum erat duob⁹, q̄ ex ꝓxima turri eū incautū ſagittis trāſfigerēt, proceſſitq; eo Offidani temeritas, vt cū pōtifice egerit, vti Picinini operā (erat tū is ī Parmēſi cū exercitu) ſibi vſuariā in breue t̄ps poſceret a Philippo, & iā peracta re Picininus acceſſebaṫ, quum de his q̄ parabanṫ indicium ad Sfortiā deferṫ. Tum ille rei indignitate piculoq; cōmot⁹, Offidani copias facto īpetu diſſipat authorē ſceleris muliebri veſte ex latebra extractum, & ad ſe ꝑductum, q̄ſtiōi ſubiicit, rē totā ex anq̄ſitione cognoſcit. laniaſſet hoīem ſceleris cōuictum Sfortia ira accēſ⁹, niſi Hermolaus Donat⁹, vir patricii ſanguinis, ſuꝑueniſſet, q̄ tum oratoris munere fungebaṫ apud Eugenium, cui⁹ authoritas a iuſta vltione ducē ſeuiētē reuocauit. Nulli dubium fuit q̄n ob īdignā Antonii Bētiuoli mortē, quē nō multo pri⁹ Offidan⁹ indicta cā ſecuri ꝑcuſſerat, fuerit Bononia a pōtifice defectura, ſi copias eo Sfortia admouiſſet, ſed nec ip̄e iuſtę irę īdulſit, ac ne ī poſterum ex reſidua ira motur⁹ crederet, Hermolai hortatu pacato agmine in Picenū cōceſſit. & hęc alibi. In Ligurię ora, ꝓterq̄ q̄ Genuēſes apte iuuabanṫ a Florentinis frumēto & auxiliis Alphonſi ꝓſidium eiectum eſt ex arce, q̄ eſt ad portum Veneris, quē locū, vt apd̄ quoſdā legere eſt, Philippus habēdum dederat regi, ea res maiores adhuc motus cōciuit, belliq; q̄d Eugenii hortatu fuerat nuꝑ ſopitum, cōfeſtim lati⁹ exarſit: Picininus huc cum ſuis copiis miſſ⁹, vbi natura loci firmior viſa eſt, q̄ vt oppugnādo & aſſidēdo breui expugnari poſſet, īpetu īde auerſ⁹ Sarzanā occupat, capiṫ eodē ꝑcurſu Caſtrū nouū. Sunt & alia q̄dā ignobilia loca interim vi ſubacta ad mare poſita. Inuaſit inde Hetruriā, Macra ſupato, quum oīb⁹ fœderib⁹ cautum eſſet, vt is fluuius vtriuſq; foret impii terminus. Cōfinio itaq; belli paciſq; trāſcenſo, hoſtis Lucā decreto petiit, Lucēſes inuitos ab bellū reuocat, ſanxerāt hi haud multo prius pacē cum Florētinis. Scio

Picinini geſta in ora Hetruriæ.

fuiſſe eā tēpeſtate, q̄ crederēt Picininū a Lucēſib⁹ acceſſitū, ſed quocūq; īpulſu Hetruriā ille īuadere eſt auſus, ꝓtextus renouati belli fuit Picinino, q̄ Genuēſes poſteaq̄ a Philippo defeciſſent, frumēto & armis adiuti eſſent a Florētinis. Affeciſſet itaq; ſubita vis belli eo atrocius rē tuſcā, quo min⁹ fuerat eiuſmodi clades p̄uiſa, niſi ſpe Genuæ recipiendę cōfeſtim retro ferox hoſtis

abiiſſet.Sub Picinini digreſſũ Sforcia,q Eugenii ſtipẽdiũ merebat,cũ copiis affuit,ad id acceſſi
tus,vt Florẽtinoꝝ rebꝰ auxilio eſſet.Recepit primũ oĩm Sfortia qcqd in Piſano agro nuꝑ hoſtis
occuparat,hinc Lucam admouet caſtra Picininꝰ ſpe Genuę ꝑ ſeditionẽ recipiẽdę:fruſtratꝰ i Par
mẽſem agrũ cõceſſit,ſupplemẽti cũ cõmeatuſq́ inde petẽdi,ſed dũ hic oĩa ſegnĩꝰ illi danť Lucẽ
ſes grauiſſimo bello fatigati,haud multũ aberãt a deditiõe faciẽda , conatuſq́ eſt Picininꝰ illis
laborãtibꝰ opẽ ferre,ſed res parũ feliciter tẽtata,quum Apenini anguſtię Sfortianis armis tene
renť.Nec Veneti renouato bello quieuere,ſed Sfortia Hetruſcũ bellũ gerente,qa eius opera vti
nequibãt,Franciſco Gonzagę oĩm copiarũ imperiũ aduerſus Philippũ deferũt.Sub id tp̃s Ro
manus põtifex Florẽtia ꝓfectus Bononiã periit cõſilio,vt poſtea cõpertũ eſt, loci alicuius in ea
vrbe validius firmãdi,vt Bononiẽſium motus,velut fræno aliquo cohiberenť,eſtq́ id opus ad
portã,cui nomẽ eſt Galeræ,inchoatũ,ſed tãta ciuitatis indignatiõe, vt ex ea re nõ minꝰ q̃ Bẽti
uoli indigno ſupplicio,quẽ Offidanus inaudita cauſa ſecuri ꝑcuſſerat,oblata ſit Bononienſibꝰ
nouæ defectionis materia,ſed res qa nõdũ matura eẽt,nõ temere in aptũ erupit. Erat Eugeniꝰ
adhuc Bononię,quũ Ioãnes Paleologus græciæ imꝑator cũ Ioſepho Cõſtãtinopolitano antiſti
te,Demetrio Pelopõnẽſi pricipe,Alexãdrinę,Antiochenę,Hieroſolymitanæ eccleſiæ ꝓcuratori
bus,cũ Trapezũtiis legatis,Hiberũ,Myſioꝝ,& illuſtribꝰ pluriũ gẽtiũ antiſtitibus, Venetias ap
pulere,ad Eugeniũ inde ituri,vt ſolẽni cõuẽtu,q poſtea celebratꝰ eſt,de eccleſiarũ cõcordia age
reť,vt oriẽtalis eccleſia,q̃ Gręcoꝝ eſt,cũ occidua,q̃ Rõana diciť,in cũctis iã inde cõueniret. Fue
rat id negociũ ꝑ legatos motũ Martino põtifice adhuc ſedẽte.Tentauit Baſiliẽſe conciliũ(ad
huc eñ tenebat)Paleologũ magnis pollicitatiõibꝰ allectũ ad ſe trahere,vt res Baſileę inchoata
maioris eſſet põderis,parateq́ fuerãt naues in Narbonẽſi Gallia apud Maſſiliã,eo noĩe,q̃ eũ ex
Græcia deportarẽt,ſed Eugenii authoritatẽ maluit ille ſequi:Veneti q eiꝰ cõcordiæ erãt cupi
diſſimi naues egregie ſtructas dedere,qbus Paleologus eſt i Italiã aduectꝰ, Foſcarus priceps eũ
veniẽtẽ honorificẽtiſſime excepit.Ex Venetiis Ferrariã imꝑator ꝓceſſit,quo põtifex ex Bono
nia ſe cõtulerat.Fuit tãtoꝝ pricipũ cõgreſſus,quũ Ferrariẽſibꝰ ipſis,tũ Nicolao eoꝝ principi,q
eos hoſpitio excepit,phamę & celebritati.Hic de ſũma Chriſtianæ fidei celebri cõuẽtu agitať,
tenuitq́ rei diſceptatio aliq̃diu,eſtq́ iterea magnũ nomẽ eruditiõis adeptꝰ Hugo Senẽſis,medi
cę,vt Pius põtifex ſcribit,artis ꝓfeſſor,cui Grecoꝝ nemo ſit par reptꝰ facũdia & diſceptãdi acu
mine.Cęterũ cõciliũ Ferrarię ĩchoatũ,Florẽtię eſt ad exitũ ꝑductũ,ex Eugenii ſnĩa,exiit diſpu
tatio illa in plures mẽſes. Sed dũ hęc alibi geruntť,Romę tumultuatũ eſt,Põticellus vir Roma
ni ſanguinis cuius ĩpulſu ciues a põtifice defecerãt,portã vrbis q̃ Preneſte itur, ex īprouiſo oc
cupat,cuſtodibꝰ deceptis,affuit ex cõpoſito Antoniꝰ Piſanus,cuius opes haud qdẽ tenues erãt
in ꝑte Latii,q̃ nũc Cãpania eſt,Piſani milites in ꝑdã dilapſi extrema loca vrbis rapina & incen
dio fœdãt.Ciues ſubita re ꝑculſi arma capiũt,a finitimis opẽ implorãt,mĩci cõfeſtĩ auxilio ve
nere,& ĩ his Euerſus Anguillarię comes,cũ cohorte vna.Ad cuiꝰ acceſſũ Antoniani vrbe pulſi
ſunt.Superuenit Vitelliꝰ Alexãdrinus antiſtes,q põtificias ductabat copias.Is ex Hetruria profe
ctus,cum in Vmbria paululum tributi exigendi cauſa ſubſediſſet,Reate diuerterat,vbi ꝑ idem
tẽpus ſeditione erat nõnihil laboratum.Cepit Vitellius poſt ſuum ad vrbem acceſſum aliquot
finitimoꝝ pricipũ loca,q nihil obſcure fauebãt Piſani conatibꝰ,capta hoſtiliter diripuit,nec ita
multo poſt Piſani res bello adortus,primo Setiã illi ademit,Priuernates inde vaſtato eoꝝ agro
ad veniã petẽdã cõpulit.& iã de pace agebať,quũ hoſtis dictꝰ eſt appropinquare: cõfeſtim itaq́
ꝓliũ initũ,vbi cõminꝰ vẽtũ eſt,Piſanꝰ collẽ occupat,q cãpis imminebat,eo cõſilio,vt pugnã in ſe
rũ diei traheret,noctuq́ Amaſeno amne ſuperato,qui interfluebat, in vrbẽ ꝓſidium immitteret.
Senſit cõſiliũ hoſtis Vitellius,ꝓliumq́ leuiter initũ iubet totis viribus inſtaurari,obiecto Anto
nianis oĩm copiarũ robore,fuitq́ deinceps pugna atrox,ad poſtremũ Pontificius miles totis vi
ribus cõnixus,hoſtẽ ex tumulo,quẽ ceperat,vi deturbat,ſimulq́ per decliuia mõtis pręcipitem
agit,multi qdẽ cæſi ſunt,ſed plures omnino capti,& in his Piſanus dux & caput maloꝝ oĩum
quẽ Vitellius duplici laq̃o necauit,vt ignominioſius periret.Fuit Piſanus vir alioqui non vul
gari doctrina,optimis moribus inſtructꝰ,& ob id tã triſti exitu idignus,ſi meliore in pontificiã
ſedẽ aĩo fuiſſet.Petitus inde bello eſt a Vitellio Laurẽtius Colũna,qui Piſani impulſu aliquan
diu Romanũ agrũ infeſtauerat,eſtq́ primũ oĩm caſtellũ cognomẽto Nouũ, Stephano Lauren
tii fratri adẽptũ,Inde Preneſte oppugnari cœptũ,etſi ope & natura valide munitũ.tulerũt Pre
neſtini aliquãdiu obſidionẽ,cęterũ aquę penuria domiti deditionẽ fecere.Sequutũ eſt nihilo ſeciꝰ
in vrbẽ vltro deditã,quã victor Vitelliꝰ funditus diruit,oppidanis velut in Coloniã iuſſis Ro

Bentiuoli ſupplicium

Paleologi imperatoris in Italiam acceſſus.

Congreſſus põtificis & Paleologi.

Geſta Vitellii antiſtitis in Cãpania.

mã migrare.Preneſte capto & euerſo,trãſtulit alio bellũ Vitelliꝰ antiſtes,Frãciſci Picinini filiũ
& Riciũ Monclarẽſem,ex Aqla Furconẽſiũ vrbe clariſſima eiicit,quã Aragonũ ꝑſidio preſſam
Vitellii geſta. tenebãt.Franciſcũ inde ꝑſecutus,ex Amatrice quo ſe receperat,eiicit,eiectũ in Montẽ Regium
cõpulit,circũſtãs ager hoſtiliter vaſtatus eſt,oppidũ ſitꝰ difficultate omitti placuit.Pecunia in
gẽs Aqlanis ĩperata ad alendũ exercitũ,acerbeq; exacta,bellũ inde in Marerios comites trãſlatũ
captũq; ex illorũ prĩcipatu Coruariũ,direptũ,& ĩcẽſum.Inde in Marſos trãſiit Vitellius cũ ex-
ercitu,Adriãq; vi captã pari clade affecit.Adrianorũ excidio territi Agnates,q & ipſi Ricio pa
rebãt,ad põtificiũ ducẽ deficiũt,Arpinates & ipſi ĩperata ſe facturos pollicent,ꝓmota ſũt inde
caſtra Caſſinatẽ vſq; ſaltũ,multiq; ꝑſuaſũ habuere potuiſſe Alphõſum facile cogi,vt regnũ re-
linqret,ſi animis ad defectionẽ inclinatis,victoria voluiſſet Vitellius vti.Cæterũ nulla maiore
cauſa adactꝰ ex Caſſinati repẽte ꝓfectꝰ Romã reuertit.Fuerũt qui crederẽt nõ tam nõ potuiſ-
ſe eũ ꝓuinciã iam ꝓfligatu facilẽ obire,ꝗ noluiſſe,Renatoq; victoriã inuidiſſe,cuius rebꝰ faue-
bat aperte Eugenius.ſed quæcũq; illi cauſa fuit victoriæ interpollandæ, ſub vernũ tẽpus ſequẽ
tis anni cũ exercitu ab Roma ꝓfectus Pontianũ Ptolemço Sublacẽſi ademit, Cipereto dein fru
ſtra oppugnato,Lirim põte ſuperat,in Caſſinati dein caſtra fecit.Hic militi edictũ,vt in decem
dies cibaria ſibi cõparet,ſignũq; ꝓfectionis expectet.Hinc digreſſus dux põtificius ad Venafrũ
cõſedit,locus expugnari nõ potuit Aragoniis armis aliquãto antea initꝰ.Ad Aliphas ĩde itũ,de
ditoq; ab Aliphanis oppido,in Cãpanũ agrũ ꝓceſſit,Vulturnoq; traiecto ad Acerras admouit
caſtra,ex Acerris ſexcẽtis ſeptꝰ eqtibꝰ Neapolim ĩgreſſus eſt.Excepit illũ veniẽtẽ Iſabella Rena
ti vxor regali apparatu,triduoq; de ſũma belli cũ eo locuta eſt,ſed quũ parũ ambobꝰ cõueniret,
Neapoli digreſſus ĩ caſtra rediit,nec ita mlto poſt,cõpoſito agmĩe Capuã adeqtauit,factaq; ho
ſtibꝰ dimicãdi copia,vbi Alphõſũ,& q cũ eo erãt,ꝓlio abſtinere vidit,motis repẽte caſtris,Auer
ſam decreto petiit,hic Caudolanę ſe Vitellianis iunxere,eſtq; mox paulo Sarculũ expugnatũ.
Conati ſunt interea hoſtes cõmeatũ Vitellio intercludere via ꝗ ducit ex Sarculo Beneuẽtum
caſtris ꝓximo loco poſitis,vtrinq; viã inſidẽt,ab vna parte Tarẽtinus prĩceps circa Sabanũ am
nẽ,cũ mille & qngẽtis eqtibꝰ,peditibꝰ fere dimidio minꝰ,cõſedit:ex aduerſo Ricius Mõclarẽſis
ad Tocliũ,aliquãto maiore copiarũ robore.Miſſi ſunt de induſtria Calones Beneuẽtum cũ mo
dico ꝑſidio,ſubſidiarię copiæ inde ſecutæ.Tarẽtinꝰ hoſtis calones circa Beneuẽtũ adortus, ꝑſi-
dio leuiter fuſo,quũ ꝑdã agere cœpiſſet,ſubito exceptus ꝑlio a ſubſidiariis fuſus fugatuſq; eſt,
ac pte peditũ mlto maxia exutus,ex eqtibꝰ pauci admodum capti ſunt.Cõtulit inde Vitellius
hoc ſucceſſu elatus cũ hoſtibꝰ caſtra,eſtq; breui poſt in pugnã deſcẽſum,fuitq; ꝑliũ ab ĩitio cru
entũ,cęterũ dũ Tarẽtinꝰ prĩceps fortiter pugnã ciet,in vinearũ anguſtias cõiectꝰ,cũ toto equo
Dux Tarẽtinus capit. ꝓcipitat,quo caſu afflictus capit, Gabriel Vrſinus principis frater,eius caſu territus,qa victor
hoſtis poſt captũ ducẽ caſtris imminebat,cũ magna eqtũ pte,decumana caſtrorũ porta in paca-
tũ refugit.Fuit Vitellius antiſtes ĩ Tarẽtinũ principẽ multo mitior ꝗ in hoſtes eſſe cõſueſſet,
habuitq; tã comiter penes ſe,vt Iacobus Caudola,q grauiſſimas cũ eo exercebat ĩimicitias, Vi
tellio iratus,ſeorſum caſtra fecerit,vocatuſq; a põtificio duce ad colloqum adire noluerit.Ta-
rẽtinꝰ ſub cõditiõe dimiſſus eſt,vt inſtaurato exercitu põtificis partes ſequeret.Extulit Euge-
nii animũ ſuarum rerũ in Italia ſucceſſus,aſcripſitq; ſuꝑmo antiſtitũ ordini Vitellium, cuius
ductu res tã ꝓſpere gerebant,ac tum demum Baſilieſis conuentus decreta eſt palam aſpernari
Eugenio dignitas abrogatur. auſus.Fuerat id cõciliũ ex veteri Martini põtificis inſtituto initũ,ad qđ Eugenius vocatus,qa
parere noluiſſet,dignus iudicatus eſt cui pontificatus abrogaret. Amadeus dux Allobrogum
(ſic olim dicti,q nunc circa Rhodanũ Sabaudienſes dicuntur)Pontificatus ſpe adipiſcẽdi,Baſi
leã acceſſitꝰ cũ duobus filiis eo profectus eſt,vixerat is annos circiter quadraginta in florẽtiſſi
mo principatu,ſubiit ĩde tędiũ rerũ humanarũ,inſtituitq; eremiticã vitã, ſumpſit & palliũ ere
miticũ,ꝑ ꝗ magnũ erat nomẽ ſanctitatis adeptus,quũ ad eiuſmodi honoris illecebrã caput ex-
tulit,pallioq; & barba depoſitis ſe reddidit ſęculo,arriſitq; illi fortuna prĩo conatu, Baſileã ꝓfe
ctus magno oĩm cõſenſu põtifex declaratur,ipſe ſe Felicẽ quintũ vocat. Fauere nouo pontifici
Carolus Gallię,& Alphõſus Aragonię reges,Philippꝰ Vicecomes,& Fedéricꝰ imꝑator, & quũ
Felix tantorũ principum niteretur ſuffragio,ſtare tamen nõ potuit,qppe qui hominum fauore
paulatim deſtiturꝰ,quũ multa ꝑ põtifice geſſiſſet,in ordinẽ redactꝰ,qđ ſuo ſit poſtea loco dicẽ-
dũ in ſuꝑmo antiſtitũ ordine ad exitũ vitę manſit,multo felicius moriturꝰ,ſi in priſtino vitę ſta
tu ſe tenuiſſet. ſatius qdẽ fuiſſet illi dignitatẽ nũꝗ adipiſci,ꝗ adeptã amittere.Eniuero adeo ſe
ꝓ põtifice geſſit,vt ſuꝑmo etiã ordini quoſdã aſcripſerit,& in his Ioãnẽ Segobienſem Hiſpanũ

generis,q Nicolai qnti pōtificatu dignitate ſpoliatus,in ſolitudinē abiit,paruo cōtentus,Alco
ranū,quo Mahometis lex cōtinet̄,in latinū vertit,ml̄taq̧ ĩ eo vt ĩepta refutauit.Et vt ĩ Galliæ
rebꝰ paululū ĩmoret̄ relatio hęc,Carolus rex cuiꝰ nup mētio incidit,p hęc tpa,aut certe nō mul Alcoranĩ
to priꝰ poſteriuſve,Ioānē Armeniaci comitē,inceſto ſororis amore ĩfamē,eiuſq̧ nuptias affectā cōuerſio in
tē pricipatu expulit.In hęc tpa incidiſſe credideri Ioānę Gallicę virginis facinꝰ illd̄ oīni ęuo me latinum.
morabile,quū Galloꝝ opes Anglicis bellis fractę iacerēt,Puella cælesti voce monita(vt credit̄)
virili habitu armiſq̧ ĩſtructa,ductare cœpit exercitū,dein cū hoſtibꝰ ſępiꝰ cōgreſſa ĩter primos Ioāna puel
dimicās,mlto maximā Frācoꝝ regni ptē ex Angliis recepit.Sūt Frāci vt aliq̄to altiꝰ q̄ alio loco la.
fecimꝰ,repetat̄ gētis origo,Troiana ſtirpe oriūdi.Ferūt Priamū quēdā ex maioris Priami ſorore
ortū,eodē tpe,quo Antenor & Æneas ĩ Italiā venere,p Euxinū & Meotim in Scythiā penetraſ
ſe,vbi Sycābria ſit vrbs ab eo cōdita,atq̧ inde poſtea Sycābri dicti. Habuit Troiana mauꝰ,q̄ il- Francorū
lū ſecuta eſt,luxurioſa incremēta,tenuitq̧ ſedes q̄s a pricipio ſortita eſt,plures ętates,poſtremo origo.
Halanis res Romanas ĩfeſtate adortis,Valētinianꝰ Cęſar edictū pposuit,vt qcūq̧ hoīm Halano
rū conatꝰ infringerēt,decē ānos oīm ĩmunes eēnt tributoꝝ,Sycābri eā gētē bello adorti victos
excidio dedere,ſuntq̧ ob id meritū ĩ decē ānos libertate donati,Frācorūq̧ nomē adepti.Frācos
Itali liberos appellāt.Inſedit ĩterea adeo animis libertatis dulcedo,vt poſt decenniū detrectare Vñ Frāco-
cœpint impiū,bello itaq̧ petiti,acieq̧ dimicare auſi,amiſſis ducibꝰ ipſi,ex pte mlto maxia,occi- rum appel-
dione occiſi ſūt,q pugnę ſupfuerūt,Marcomedis & Sunonis ductu ĩ Germaniā ĩgreſſi,in Tu- latio.
ringię pte cōſederūt,Suno ſine liberis deceſſit,ex Marcomede Feramūdꝰ orit̄,quē Frāci ſibi regē
creauere,atq̧ hic primꝰ nomē ĩ ea gēte tulit.Clodoueus Feramūdo ſucceſſit,cui cognomē fuit
Crinito,a quo Frācoꝝ reges Criniti.Iidē hoīm tēpeſtate illa,q̄ Gothi vrbē Romā ĩuaſere,Rhe
nū trāſgreſſi eā comatę Gallię ptē Romanis ademerūt,q̄ eſt trās Ligerim,alia dein atq̧ alia ap
petēdo,in Aqtaniā vſq̧ pmouere arma,ſuęq̧ ditiōis fecere.Meroneus a quo Meronigi gēs Gal
lica,poſt Clodoueū regnat,Heldericꝰ Meroneo ſucceſſit,q ob vitę ſordes regno pulſus,ad Biſi-
nū Turīgię ducē ſe cōtulit,exēplūq̧ Alcibiadis ſecutꝰ cū regis & hoſpitis cōiuge cōmiſit adul
teriū:ĩ Helderici locū Frāci Egidiū ſibi regē creāt,is Siagrio filio regnū p manꝰ tradidit,habi- Geneſis Frā
tauitq̧ in Sueſſona vrbe.Enīuero Heldericꝰ octauo ſui exilii anno,Agrippina potitꝰ vrbe,in nō coꝝ regum
paruā regni partē receptꝰ eſt,ad quē Biſini regis vxor ſe cōtulit,cōſuetudinē adulterii(vt cre-
dere ęquū eſt)ſecuta,habitaq̧ eſt ab eo iuſtę cōiugis loco,ex hoc Clodoueus orit̄,q Frācoꝝ re-
gū primꝰ chriſtianā coluit pietatē,Siagriū Egidii filiū Clodoueus bello vicit,victū regno expu
lit,pulſū & a Gothis,ad quos cōfugerat,repetitū ac deditū,hoſtiliter ĩterficit: ĩtulit ĩde Clodo
ueus bellū Gothis & Aqtanis,equū p victoria vouit,dānatuſq̧ voti tenui eſt pecunia conatꝰ q̄
drupedē redimere,cęterū tādiu bellator equus ſtetit ĩmotus,donec maius ſit pciū p eo datū,tū
rex bonꝰ,inqt,ppitiuſq̧ fuit mihi in plio diuus,cuiꝰ hic equꝰ eſt(huic eīn cælitꝰ res vota erat)
ſed negociator nimis auidus.Tenuerūt huiꝰ poſteri regnū ĩ Gallia lōga ſerie vſq̧ ad Carolum Art.mira-
cognomēto Nanū q magni fuit Caroli pr̄,is poſt regnū Helderico ſcedo abrogatū rex creatꝰ eſt. culum in
Vixit Heldericꝰ hic iunior,vt priſcꝰ ille,ſuoꝝ odiis obnoxiꝰ,Frācoꝝ res auxit,vt a Pyreneis mō equo.
tibꝰ in Pānoniā ſit gētis & terrę nomē ppagatū.Duplex terra Frācię nomē tulit,vt Pius pōti
fex pdidit.Oriētalis vna a Bohemię finibꝰ ad Rhenū,altera a Rheno ad Pyreneū.fuit Carolus Francia du
cognomēto Magnꝰ Germanici ſāguinis,vt ille ait,atq̧ ĩ ipa Germania natꝰ, Aqſgrani plurimū plex.
vixit,q̄ Germanię vrbs ē.Cętera gētis huiꝰ ĩ relatiōe rerū Gallicarū ſuo ſūt loco dicta.Nec mi-
hi excidit hoꝝ etiā q̄dā cū his q̄ de Frācoꝝ ĩ Galliā trāſitu ſcripſimꝰ,referri cōtigiſſe. Verū di
cturus nūc,qd̄ ĩ cęteris etiā gētibꝰ fiet,q ſint hodie Frācoꝝ mores,q̄ ĩ vniuerſū vita,nil(vt arbi
tror)fuit ab hiſtoria alienū gētis huiꝰ primordia paulo lōgiꝰ repetere.Videt̄ mihi hodie Fran-
cię nomē ppemodū obtinere qcqd a Iura & Iubēna mōtibꝰ ad Oceanū patet,ruſus a Rheno flu
mine ad Pyreneos mōtes,q̄ comata fuit olī Gallia,ĩ ea nō ſolū terrę totiꝰ variatū eſt nomen,ſed Frācię ſitus
pluriū etiā puīciarū,vrbiū,pplōꝝ,amniū.& vt pauca nūero ponant̄,q olī Arar fuit, nūc Sago- Mutatio in
na eſt,q̄ Alexia vrbs,nūc Alſerū,q Atrebates,Picardi,Allobroges,Sabaudiēſes,Aulertii,Aurilię rebus Galli
ſes,vt qdā opinant̄,Agrippina olī nūc Colonia,q Boii fuerūt,nūc Baiouani dein Bauari dicti, cis.
Gergoniā,vbi Cęſaris legio fuſa eſt,Claromōtē qdā eē aiūt,Lemanū Luxanę lacū,Sycābros Gel
rēſes,ſed hi vt alia q̄dā eoꝝ q̄ diximꝰ Germanię potiꝰ ſūt,multę adhæc vrbes eē deſierūt,cōtra
extāt hodie q̄ Romanis rebus florētibus non fuere,& iā ritus omnino diuerſus ab eo qui olim
fuit.Maloꝝ quōdā dæmonū cultores hi vt cæteræ gētes,nūc verę pietatis obſeruātiſſimi, viue
bant tū populi quiſq̧ ſibi,viuebāt & ciuitates,pauci numero reguli in tota gente,nūc regis i-

Frācorum mores. ꝑriū late oīa tenet. Matrimonia Italico ritu celebrāt, Liberales artes mltis curæ ſūt, & ī primis diuinaꝝ artiū ſtudia. Gymnaſiū, qđ Pariſiis eſt, id declarat, oīm q̄ hodie ſūt ī terris celeberrimū: Sūt & Romanarū līarū appetētiſſimi, ac latinoꝝ æmuli ī eo ſtudioꝝ gn̄e, nec græca aſpnāt, pe nes magiſtratꝰ iudicia ſūt, regū ē hos legere, in bellis cataphracto eq̄te vtūt, pediteq̄ leuiter ar mato, vtūt & ſagittariis, q lōgiores ītēdūt arcꝰ, nec corneos, vt Scythæ & totꝰ fere oriēs, ſed ex taxo, aliave duriore materia, comitant̄ bellica tormēta exercitū, curribꝰ vehūt̄, magis ordine q̄ agminibꝰ dimicāt, maiore ferocia q̄ arte, q̄q̄ hanc quoq̄ ī adminiſtrādo bello haud negligunt. Arallos vocāt caduceatores, hi belli paciſq̄ nūcii: colūt regē īcredibili affectu, mlta religio ī tē plis, ī religiōe ſanctitas, ſacroꝝ antiſtitū maieſtas, ī clero dignitas & veneratio mlta, frequēs ī ce rimōia cātus, & ob eā tē muſicę ſtudiū his ꝑpemodū ꝑculiare, ī veſtitu & calceatu vel nr̄a me moria nōnūq̄ variatū, me puero Gallicę gētis aulici oēs citra clerū amiciebāt̄ manicato ſagu lo, vix dimidias nates tegēte, ī mltas ſcutulas ab imo ad ſūmū cōplicato, puluinatoq̄ circa hūe ros, Calcei anteriore pte ī tenue cornu ptēti, ſemipedalis lōgitudinis, q̄lis nūc ſpecies viſit̄ ī gēti libꝰ aulęis, tegmē capitis, id biretū dicūt, oblōgū ac velut ī conū exiēs. At nūc oīa mutata, cal cei a frōte vehemēter expāſi, ī modū vrſini pedis, retro caſtigatior forma, ac vix calcanei capax, Laxior veſtirꝰ ac mlto demiſſior q̄ āte a, ad media fere crura deſcēdēs, laxis manicis ab vna parte deſectis, teneis verſicoloribꝰ tectis & ex obliquo cācellatī ſago aſſutis. Laxꝰ pileꝰ ac plurimū pu nicei coloris ſed biretū mlto laxiꝰ male capiti cohærēs, vt nihil ſit ſane ī gētis veſtitu calceatu ve, qđ ſpectātiū poſſit delectare oclos, quū nihil alioq̄ ſit ipſa gēte cultiꝰ. Cepit his paucis annis nr̄oꝝ hoīm aīos īcredibile ſtudiū eiꝰ cultꝰ imitādi, atq̄ adeo mos īualuit, vt tota fere Italia Gal lico ſpectet̄ hitu, manifeſto p̄lagio eoꝝ q̄ poſtea ſecuta ſūt. Muliebris habitꝰ nihil fere mutarus. & hæc de Frācoꝝ ritu & moribꝰ q̄ p̄ſſiꝰ potui. Nūc ad res Italię redeat ſtilꝰ, atq̄ eo potiſſimū, vn̄ egreſſus ē. Vitelliꝰ antiſtes puniceo donatꝰ pileo a pōtifice, Laurētii titulū ī Lucina eſt ade ptꝰ, ſic ędes diuo ſacra ī pte vrbis hodie nūcupat̄ a luco Lothi arboris, q̄ ibi fuit olī. Is a Caudo la, vt dixi, deſtiturꝰ, nec Tarētinis adiutꝰ opibꝰ, q̄s ſibi cōciliatū iri credidit, q̄a comiter hoſtē & clemēter penes ſe habuiſſet, victorię curſu facile excidit. Eīuero nō mō iā īde nō aliqđ p̄ſpe eſt ab eo geſtū, ſed obnoxiꝰ etiā hoſti, magis clypeo īdigere q̄ gladio. Alphōſus q īpat illi ad id tp̄s fuit, aſſidue armis laceſſere. Belloq̄ p hęc ī hyemē extracto, Vitelliꝰ Salernū occupat, Aragonii

Vitelliꝰ antiſtes obſidetur. arcē obtinebāt, & Alphōſus eo pfectꝰ pōtificiū ducē obſidiōe fatigat. Viis & oſbꝰ locoꝝ angu ſtiis p̄ſidio īſeſſis, intercluſiſq̄ cōmeatibꝰ, nulli dubiū erat q̄n Vitelliani cū ſuo duce, rerū oīm inopia adacti, breui veniſſēt ī hoſtiū poteſtatē, niſi Vitelliꝰ in p̄ces verſus, pacādiq̄ regni ſtudiū aſſimulās, Alphōſum flexiſſet, teſtatꝰ ſe cū exercitu in pulciā veniſſe pacis nō belli cauſa, verū quū cerneret, Caudola incolumi, id incēdiū reſtingui nō poſſe, a principio habuiſſe ſe in aīo p ſidū caput tollere, qđ facile fieret, ſi pactis ſecū īduciis ambo in vnū cōſpirarēt. Credidit Alphō ſus, paciſciturq̄ cū Vitellio īducias, ille vero Salerno emiſſus, haud pcul īde aberat, quū in Cau dolam incidit, q citato agmine in hoſtē ferebat̄ Vitellium obſidione leuaturus, cui etſi erat ira tus ob Tarentinū pricipē, ab eo hoſpitē ex hoſte dimiſſum, noluiſſet tn̄ Alphōſum eiꝰ victoriæ fieri cōpotē. Vitellius explorato Caudolę in Alphōſū aīo, nactuſq̄ anſam renouādi belli, q̄ di

Varii armorum & belli caſus in regno. ceret̄ rex quoſdā diuerſatū priū ī ſua fœdera cōpuliſſe, fœdus nup initū p irrito habuit. Ambo itaq̄ media bruma, motis pr̄ia noctis vigilia ſignis, celeri ductu ad Alphōſi caſtra ire pgūt, vt ī cautū opprimerēt. Nec fruſtra res mota eēt, ſi noctu ad hoſtē puenire potuiſſēt. Cæterū luce op preſſi ac pcul cōſpecti, Alphōſus īpedimētis relictis, īcolumi exercitu, Capuā ſe pripuit, nec ita mlto poſt Vitelliꝰ & Caudola diuerſi abierūt. Pōtificiꝰ dux ī orā ſupi maris cū ſuis copiis pfe ctus Tranū occupare eſt conatꝰ, tenebat̄ arx pōtificis p̄ſidio, vrbs ab Aragoniis, qbꝰ ciues freti oēs Vitellianoꝝ conatꝰ irritos facere, hic ille excluſus q̄a Tarētinꝰ priceps nō ſtetiſſet pmiſſis, & Alphōſi opes mlto validiores eſſēt, q̄ vt par illis futurꝰ crederet̄, copiis Laurētio Attēdulo re lictis, ī Delmatiā trāſgreſſus, ora Illyrici maris enauigata, Venetias decreto petiit. Hic Ferrariā ſe ad pōtificē cōtulit, erat tū ibi Eugeniꝰ, vt ſupra eſt demōſtratū, cōciliū īchoaturꝰ, quo omnes oriētalis eccleſiæ principes, cū Paleologo græciæ impatore, vt loco nō multum diuerſo diximꝰ venerāt de ſūma fidei cū eo acturi. Sub id tp̄s Renatꝰ poſtliminio domū reuerſus ī Italiā trāſiit hic claſſem haud cōtēptibilē nactus, quā Genuę ad tp̄s parauerat, Neapolim curſum intendit, pleriſq̄ Malaſpinarū locis in Ligurię ora receptis q̄ Alphōſi tenebant̄ præſidio, multi p̄ſuaſum habuerūt, breui futurū, vt Renatꝰ vniuerſo potiret̄ regno, nā Caudolanę opes & Attenduli ar ma, inde ſtabāt. Alphōſus ſuis fractus viribꝰ auxiliiſq̄, haud in minori ſpe victoriæ eſſe q̄ antea

fuiſſet.Erátꝗ ꝑ hęc anceps fortuna,belliꝗ tā ĩtegrū,q̃ ante Galli aduētū circa Neapolim,ac to
to regno fuerat. Veneti ĩterea Florētiniꝗ recēs cū Philippu bellū habebāt,ꝓmebāturꝗ arcta ob
ſidiõe Lucēſes a Sfortia,cuiꝰ operā fœderatę ciuitates impetrarāt ab Eugeniu,vt ſupra ſignifica
tū eſt,erātꝗ iā oīa Lucēſibꝰ bello adēpta,ꝑter vrbē,quā ęgre tuebanť,& iā de deditione faciēda
cogitabat ciuitas,quū Picininus Apenino inſinuatꝰ in Lucēſem vſꝗ agrū ꝓceſſit Philippi iuſ
ſu,nec vnus fuit inde conatꝰ,vt Lucā obſidione leuaret,ſed motꝰ illi magis tumultuoſi fuerũt
q̃ Sfortiæ formidabiles,ac parū abfuit qn ad Bergā cōſerto ꝓlio fuſus ſit Picininꝰ a Petro Bru
norio,quē Sfortia eo iuſſerat occurrere cū militibꝰ leuis armaturæ, vt oppidanis q obſidiõe te
nebanť,ſuppetias ferret.Satis cōſtat ſtatiõe fuſa Loduuicū Gōzagā adoleſcētē,q ĩuito patre Phi
lippi ſtipēdiū merebat,obſtinatiꝰ reſiſtētē eo ꝓliu captū.Poſcebāt Veneti vt Sfortia ſibi in Ciſ-
alpinā Galliā mitterenť,Mediolanēſem agrū inuaſuri,cæterū quo ĩpēſius id facere,eo tes Tuſco
ſuſpectior videri,tanq̃ Veneti nollēt euenire,vt Luca Florētini potirenť,ſed tātū abfuit,vt ex-
peditio illa ĩ id moueretť,vt deſpato Sfortię acceſſu Veneti Frācīſco Gōzagę ſuaꝝ copiarū ĩpiū
decreuerint,cōtinuoꝗ iuſſus ſit trās Abduā bellū trāſferre.Euaſerat Mellita dux fortiſſimꝰ in
vlteriorē ripā cū eqte leuiſarmaturę,expeditoꝗ peditatu,eratꝗ pōs fluuiu ꝓpemodū ĩpoſitus,
quū Abdua nocturnis ĩbribꝰ repente auctus opus ĩterupit.Incidit Mellita diei interuētu a ſuis
excluſus,ſubitu hoſtiū ĩcurſu,in aptū vitę diſcrimē,reſtitit tū ille fortiter,etſi loco & viribꝰin-
ferior,ac tādiu ĩpetū ſuſtinuit,quoad eqtes pediteſꝗ fluuiu enatato ad ſuos ſe receperũt.plæri
ꝗ vorticoſo amne arrepti ĩ ſuoꝝ cōſpectu periere:Mellita Romani Coclitis exēplū imitatꝰ,oīm
vltimus ad ſuos trānauit. Nec Gōziacus dux quieuit,primo belli conatu deceptus,qn Abduanę
terræ loca ferociter adortꝰ,affeciſſet haud dubie hoſtē inſigni aliqua clade,niſi cōfeſtim Picini
nus cū exercitu affuiſſet,cui veniēti reſtitit Venetus dux,locoꝝ opportunitate fretꝰ,quē mox
cōmeatus inopia retro abeuntē hoſtis ad Olliū amnē aſſequiť circūacto ꝑ locoꝝ cōpēdia exerci
tu,adeptū ꝓcipitē ad flumē agit,impedimētis exuit.Cōuertit inde bellū Picininus in Bergoma
tes,Calepiūꝗ ex his cepit,Treſtoriā vallē ſubigit,dein ponte tria milia paſſuū ab vrbe repente
capto,arcem q̃ Bergomo imminet,multa ope eſt oppugnare adortus. Veneti rebus lōge aliter
cadētibꝰq̃ ab initio putarāt,qppe qui hoſtē laceſſere adorti iam eo venerāt,vt ipſi nō vna clade
affecti graui bello ꝓmerenť,cū Sfortia & Florētinis agunt,vt Regiū vſꝗ Lepidi cū ſuo veniret
exercitu,futurū rati vt ad eius acceſſū Picininus,Parmę timēs,a gerēdarū rerū curſu auertere
tur.Fatigatus Sfortia Venetoꝝ literis in Æmyliā venit.Cęterū vix & Lucēſi mouerat,quū Pi
cininus de eiꝰ ꝓfectione certior factꝰ,citato agmine Parmā periit.Reliq̃rat Sfortia dimidiū co-
piarū ad Lucēſem obſidionē cōtinuādā,ipſe cū cętero exercitu Apeninum trāſgreſſus circa Re-
giū cōſedit.Hic ſuoꝝ paucitati diffiſus a Venetis efflagitare,vt ſibi tātū copiarū mitterent,vt
tuto poſſet cū hoſte cōgredi:Veneti cōtra ab eo poſtulare,qñ ſuum ſtipendium mereret,vt pa-
dū traiiceret,eſſetꝗ ſuis rebꝰ auxilio,trahebaturꝗ ꝑ hæc tpſ,quū Picininus in oēm belli occa-
ſionē erectus,cōſiliū capit Lucēſium obſidiune leuādi,Sfortia abſente. Fabroꝝ igiť agreſtiumꝗ
operarū manu occulte cōparata,incredibili celeritate ad Apeninū cōtendit,nec hoſtis profectio
q̃uis ſubita Sfortiā fefellit,pari & ipſe curſu montibꝰ inſinuatꝰ anguſtias occupat, certus erat
hic qñ abundabat copiis,velle ꝓcul ire,obſtabat ille ſua vi nixus,nec ſolū irruptioni imminētē
ſuſtinere hoſtē,ſed ꝓcul etiā arcere,certatumꝗ eſt ſępius,fuerunt eiuſmodi ꝓlia plurimū Sfor-
tianis ꝓſpera.Per id tpſ Gonzaga dux q Venetum ductabat exercitum,ſeſe vltro abdicauit ĩ-
perio,reſciuerat fidē ſuā ſuſpectiorē Venetis factā iā ide ex quo Abduā traiicere nō potuiť,tanq̃
nō occaſio,ſed volūtas defuiſſet Veneti exercitꝰ in hoſtiū fines traducēdi.In eo tēperauit ꝙdo
mū abiturus,ſuā eqtum alā in Venetis reliqt caſtris.Incuſati ſunt inde ꝓ cōcione plęriꝗ ducū
a Paulo Throno,q patrū decretu poſt Gōzagę digreſſum venerat ad exercitū,vt pari iure cum
Federico Cōtareno rē foris adminiſtraret.ex iis q a Throno increpiti ſūt,ꝙ in Abdua traiicien
do parū ſtrenuā Veneto noī nauaſſent operam,quidā ira accenſi exauthoramētū petiere ſuntꝗ
nihil grauate dimiſſi,Antonius & Aſtur Fauētini,Borrius Eſtenſis Nicolai filius,adhuc adole
ſcēs,erātꝗ res Venetę ĩ hoc ſtatu,quum princeps & patres Sfortiæ irati,ꝙ quum cōmune ſuū
& ſocioꝝ mereret ſtipēdium,tenere nequiſſent,vt Padū trāſgreſſus in Gallia aduerſus Philip-
pū rē gereret ſuarū copiarū ductu,negabāt ob id ęquū eſſe ei ſtipēdiū reddere,q nullā ſibi ĩ bel
lo nauaſſet operā.Lenire Sfortiā ſæuiētē Florētini,palamꝗ minitātē futurum,vt niſi meritum
ſtipendium perſolueretur,breui ex duce hoſtis fieret.Miſerunt ea de cauſa Florētini Coſmum
Mediceum Venetias,virū quū diuitiis pollentē,tum prudētia & authoritate inter ſuus longe

Mellitę nobile exēplū.

Picinini geſta.

Sfortię & Picinini conatus.

Ducū exauthoramētū

pricipē,fuerat paucis ante annis Florētia pulſus,eſtq́ interea nōnihil Venetiis verſatꝰ, adeoq́ hūane & comiter cultꝰ,vt in patriā reſtitutꝰ Venetū nomē frequēs ī ore haberet, celebraretq́ ꝑter cętera mores & ritū Venetę ciuitatis.Permoleſte ferre hmōi affectum in ſummo ciue Florētini,Venetiq́ nois ęmula ciuitas,vitūq́ patrię alioq amātiſſimū Veneti appellatiōe ſugillare.

Coſmi medicei ofo. Summa igiť eoꝝ q̄ in curia ille diſſeruit,hęc fuit,vt dixerit ſe ob ſuū ī Venetos ſtudiū,nō vt tuſcū,mediaq́ Florētia natū:ſed vt Venetoꝝ vnū Venetias miſſum,ſuſceptę legatiōis cauſam eā fuiſſe ꝙ Florētini Lucēſiū īiuria ad bellū reuocati,adeo dei benignitate res hoſtiū afflixiſſēt, vt bello moenibꝰ admoto,breui eſſent Luca potituri, ſi Sfortia in ſtudio partiū retineret,id vt fieret in Venetoꝝ arbitrio eſſe,q reddito ei ſtipēdio,quo ſe fraudari q̄rereť,facile ducē fortiſſimū ī priſtino ſtudio retinerēt,qđ quū foederis cā fieri oporteret,tū ne fabula,q̄ ī ore multoꝝ eſſet,inualeſceret,ęgre ferre Venetos Lucā Florētinoꝝ fieri,orare ꝑinde atq́ obteſtari,ne ſocioꝝ res in apto diſcrimine deſererēt,redderēt Sfortię vel īmerito ſtipendiū,qđ ſe emeritū diceret:nā q̄d ad Florētinos attineret,q̄a ob m̄lta & varia bella ī Hetruria geſta,adeo exhauſti pecunia eſſent,vt ſuo & ſocioꝝ noīe Sfortię ſatiſfacere neq̄rēt,viderētq́ ita futurū,vt breui fortiſſimꝰ dux iniuria accēſus,ad hoſtes trāſiret,decreuiſſe ſe noui foederis moderatorē habere,quē ducē belli habere maluiſſent.Et Tuſcus ī hāc ſnīam orauit,etſi maiore verboꝝ cōplexu.Tū Foſcarꝰ princeps Lucēſis calūnię ſuſpitiōe grauiter & accurate diſcuſſa,idcirco dixit apđ maiores ſtipēdiū militibus cōſtitutū,vt eoꝝ oꝑa q eos inauthoraſſent,quū vellēt vterenť,at nō modo non operā vllā diceret ꝓſēti bello a Sfortia Venetis nauatā,ſed tū quū maxime opus fuit ab eo obſtinatius denegatā:irēt Florētini & ipſi ex ſua fide eius ducis rationē haberēt,quo peculiariter vterēť,nā qđ foedus ſe violaturos minarenť,facile eſſe q̄buſcūq́ hoīm fidē fallere cū libeat, cęterū ſperare ſe futurū,vt Florētini ſuperis,quoꝝ ſacra fallerēt,hoībuſq́ ꝑ quos olim ſeruati eſſēt,debitas ſuę ꝑfidię exoluerēt poenas.Cū his ille curia dimiſſus Ferrariā conceſſit, vbi Eugenius Paleologū imperatorē cū primoribꝰ oriētalis eccleſię nuꝑ exceperat,vt ſupra eſt demōſtratū. Petiit Mediceus a pōtifice,vt cū Venetis intercederet de Sfortię ſtipēdio, q ſi ſentētia moueri non poſſent daret operā, vt q̄bus poſſet cōditiōibꝰ,pacē īter Philippū & Florētinos cōponeret.Nec ita m̄lto poſtq̄ Coſmus Venetiis fuit,Iulianus Dauātiatus eādē acturus cāſam ad pricipē & patres venit

Sfortię defectio ad hoſtes. publico Florētinoꝝ noīe,q cū nihil īpetraſſet,Sfortia ad Philippū defecit,Lucēſiū rebꝰ per hunc modū cōſtitutis,vt Lucēſes ad ſex milia paſſuū circa vrbē ius & imꝑiū haberēt,cętera Florētinoꝝ eēnt,pax & foedꝰ ambabꝰ ciuitatibꝰ eēt ī decē annos,cuiꝰ Sfortia ſeq̄ſter eēt,atq́ vtri ꝑplo ab altero īiuria fieret,Sfortia vt ſociꝰ opē ferret,eētq́ violatę pacis vltor.cū Philippo ſic ipſe foedus ꝑcuſſit,vt ſtipēdiū ab eo acciperet,qđ ſub Venetis meruiſſet,ꝙ Picininus & cęteri eiꝰ ductores a Florētinoꝝ rebꝰ abſtinerēt:ſi īiuria nō abſtinereť,iure Sfortia fieret eiꝰ īiurię vltor.Et Florētini ꝑ hęc a Venetis ad Philippū deſciuere,cōtra id foedꝰ qđ a pricipio fuerat īter vtrūq́ populū ictū:eſt eidē foederi aſcriptū,vt Philippus filiā Blācā iā antea ꝓmiſſā,Sfortię daret vxorē cū dote.Tulerūt eā pacē Veneti iniquo aīo,ſed Picininꝰ m̄lto iniquiꝰ,q multū de Philippi in ſe ingratitudine q̄ſtus,ꝑ Flaminiā vagus nōnihil circūegit exercitū,ceu conſilii inops. Poſtremo Rauēnā repēte adortꝰ,nō prius hoſtilia moliri deſtitit,q̄ Oſtaſiū Polētanū,eiꝰ vrbis pricipē,q ī Venetoꝝ fide diu māſerat,Rauēnatibꝰ bellū detrectātibꝰ,ī Philippi ꝑtes adduxit. Obſtiterunt primis hoſtiū conatibꝰ Frāciſcꝰ Lauretanꝰ & Lodouicꝰ Molinꝰ,hic cū claſſe miſſus,ille cū ſemiplena peditū cohorte,habuit claſſis duodecī ſcalinos, ſic eīm nauigia q̄dā appellāt fluuialibꝰ ꝓliis apta.Subiit itaq́ Venetꝰ fluminis oſtiū,quo ad vrbē nauigať a mari,eſtq́ circa pōtē aliquādiu certatū ne Picininus eo potireť,ſed hoſtis factꝰ voti cōpos,in florentiſſimā Rauēnatis agri

Oſtaſius a Veneto alienatur. ꝑtē exercitū traduxit,q̄ Pado amne & Paduſa cōtineť,ꝑ q̄ facile tenuit,vt Oſtaſiꝰ ſit a Venetis

Tyberiacū oli,nūc Bagnacaballū. alienatꝰ.Tyberianū,nūc Bagnacaballū id vocāt,aliq̄to priꝰ idē hoſtis ademerat,q quū ad id tp̄s plus Eugenio q̄ Philippo deferre eēt ſolitꝰ,ſubita vi nixꝰ Foꝝ Cornelii,& mox Bononiā pōtificī aufert:affecit & Frāciſcus Picinini filiꝰ,ꝑ id tp̄s,aut certe nō m̄lto priꝰ,res eccl'ię in Vmbria nō mediocri clade,q̄ppe q ex Furconēſiū finibus a Vitellio āriſtite,vt ē demōſtratū,pene ꝓceps actꝰ ī Vmbriā deſcēdit,Pyrrho Caſſinēſi abbati opē laturꝰ,q Spoletanę arci & vrbi a pontifice ꝓfectꝰ,diu multūq́ ob īſolētē adminiſtrationē,cū ciuibꝰ ſimultatꝰ,tm̄ odiū incurrit,vt diu ſit ī arce ab his obſidiōe fatigatꝰ,veniſſetq́ breui ī hoſtiū poteſtatē fame ſubactꝰ,ni mature Picininus ſubſidio affuiſſet.Is in vrbē ꝓditiōe receptꝰ nō tātū arcē obſidiōe liberauit,ſed ciuibꝰ partim captis,ꝑrim fuga diſſipatis,vrbē nobiliſſimā hoſtiliter diripuit.Interea Mellita,cui Veneti poſt Gōzagę digreſſum oīm copiarū īperiū decreuerāt,ſuppreſſo tamen imperatoris titulo,re

çeptis oĩbus locis;ꝗ Picininus in Bergomati ſupiore anno ceperat,in Cremonẽſem agrũ tranſ-
greſſus oĩa igni & ferro fœdauit.Ea res neceſſitatẽ Picinino ĩpoſuit,filiũ ex Vmbria reuocãdi,
cui vrbibꝰ ꝗs in flaminia occupauerat relictis,ipſe cũ robore copiarũ ad Padũ ꝓcipiti agmĩe fe-
ſtinat,Cremonẽſibꝰ auxilium laturꝰ.Ceſſit Mellita audito hoſtiũ acceſſu, citerioreꝗ Olliĩ ripa
ad Binã armis inſeſſa,Picininũ trãſitu ꝓhibere conatꝰ eſt,ſatis habiturꝰ ſi hoſtẽ a Brixianoꝝ fi
nibꝰ violandis arceret:ille Padũ trãſgreſſus Caſale maius oppugnat,tenebat id oppidũ Veneto
ꝓſidio,tenuit ea oppugnatio plures dies,poſtremo potitꝰ loco Picininus cõſilium cepit Mellitę
ducis cũ exercitu intercipiẽdi,vt copiarũ parte ad Marcariã ſilẽtio noctis trãſmiſſa,Gonziacus
dux q eiꝰ cõſilii factꝰ fuerat pꝛiceps,cũ his ſuas iũgeret copias,iã & Brixianoꝝ agreſtiũ qdã ſuã
operã polliciti fuerãt,vt Mellitę retro abeũti ſeſe infeſto curſu obiicerẽt,ſic Venetus a tribꝰ la-
teribꝰ ꝓſſus hoſtilibꝰ obrueret armis.Perierat haud dubie exercitꝰ cũ ſuo duce,quũ Veneti no
minis felicitate,nõ hoĩm prudẽtia,ex captiuo hoĩe quodã,quẽ ad Brixianos agreſtes ſollicitan-
dos miſerat Picininus,res tota palã facta eſt,tũ Mellita ꝑditionis die haud expectata, motis re Mellitę du-
pẽte caſtris,in oppida Brixiæ ꝓpinqua incolumis euaſit cũ oĩbꝰ copiis,& iã q a Picinino miſſi cis conſiliũ.
fuerãt,cũ Gõziacis coiuerãt,ipſeꝗ mox traiecturꝰ erat,quũ ꝑter opinionẽ nũciatũ eſt hoſtẽ in
pacatũ abiiſſe.Forliuienſis Blõdus ſub id tẽpus,quo hęc circa Olliũ geſta ſunt,Ioannẽ Paleolo-
gũ Byzãtii imꝑatorẽ Ferrariã veniſſe ait,alii Paleologi in Italiã appulſum nõnihil ꝑtereũt.Idẽ
author eſt poſt Paleologũ Iſidoꝝ Ruthenũ antiſtitẽ in Italiã veniſſe,cuiꝰ iꝑerio parere dicebã-
tur innumerę gẽtes a Scythico littore ad Danubiũ late incolentes.Sũt hodie Rutheni,q & olĩ
Rhoxolani vt Strabo ſignificat.Plinius Ruxolianos vocat.Ruſia nũc illoꝝ terra,gẽs haud du De Ruſia &
bie Scythica,Peuce fluuio ad ſeptẽtrionẽ includit,ad oriẽtẽ ſolẽ Moſchis,occidua illi Liuonia moribꝰ gen
& Pruſia,vtraꝗ terra Germanię finibꝰ iclusa.Sueui olĩ hãc terrã,nũc Deiparę obtinẽt milites. tis.
ꝗ ſit hoĩm religio,qd inſtitutũ,q habitꝰ & color in veſtitu,loco haud multũ diuerſo explicabit.
Patẽt hodie Ruthenoꝝ fines octo dierũ itinere a Tanai ad ſeptẽtrionalẽ oceanũ,habetꝗ id ſpa
tiũ nonaginta & amplius dierũ iter,rurſus a Germanico oceano,quẽ Balthẽũ vocãt , ad marẽ
Caſpiũ Ruthenię vrbs regia Moſcouia,circuitꝰ quatuordecim miliũ paſſuũ,hic dies lõgiſſima
ſeptẽdecĩ horarũ,& dimidię.diſtat Nogardia milibꝰ paſſuũ qngẽtis a Moſcouia,ſedecim miliũ
paſſuũ ambitũ cõplexa,ad ſeptẽtrionẽ repoſta.Huc vt Pius Põtifex ſcribit,laborioſe perueniũt
Germani negociatores,nullus hic ſignati argẽti vſus,lapis eſt in medio fere ꝗdrata forma, quẽ
ſi qs aſcẽdit,nec inde vi deturbari poſſit,pricipatũ vrbis obtinet,ingẽs de aſcẽſu loci & deiectu
dimicatio inter indigenas,ſępiuſꝗ ob eã rẽ pugnatũ inter ciues.hactenꝰ Pius. Ruthenoꝝ lega
ti,q cũ hęc cõmẽtaremur Venetias venere,ad Auguſtinũ Barbadicũ principẽ & patres miſſi,
hęc mihi de ſitu terrę & moribꝰ gẽtiũ memorabãt,Nogard.ę titulũ ferre regię ſtirpis q maxi-
mus natu eẽt,hic lucẽ lõgiſſimã decẽ & nouẽ horarũ,Colmogor inde diſtare qngẽta milia paſ
ſuũ ĩ Aſiatico littore,vbi circa ſolſtitiũ ęſtiuũ duobꝰ fere mẽſibus nox ſubluſtris, ſitꝗ ſol ſupra
horizõtẽ cõſpicuus duabꝰ & vigĩti horis.Diſtat regia vrbs a Byzãtio vniꝰ & vigĩti dierũ iti-
nere.Mira ſũt ac cũctãtiꝰ referẽda,ꝗ uidẽ illi & q cũ his venerãt,mihi & Paſchaleo, cuiꝰ opera
ſũ in primis vſus ĩ legatoꝝ cõgreſſu,de opibꝰ eiꝰ gẽtis memorabãt . Quodã bellico tumultu,q
eo ꝗdriẽnio iciderat,recẽſa ĩ regiis caſtris cẽtũ vigĩti milia eqtũ,quoꝝ ſinguli ordinẽ ducerent,
fuiſſeꝗ ĩmẽſ illiꝰ exercitꝰ ipiũ Danielis Baſilii cognomẽto Schẽnę, & Iacobi Zacharię ducum.
Videt his aſtipulari Frãciſcꝰ Biſſus Bergomas,q duodecĩ annos fuit in Ruthenia, qꝗ de rebꝰ
gẽtis eiꝰ ad me cõmẽtarios accuratiſſime cõſcriptos dedit,adeſſe regi aiebat ſi bellicus incidat
tumultꝰ,ad trecẽta milia eqtũ.Vtunt Rutheni arcu in bello,qd gẽtile & vetꝰ eſt illis, eſt & lã
cea ĩ vſu duodenũ pedũ,cataphracti eqtes ſupra hamatã loricã ferreũ thoracẽ induũt,vmbili-
cis ſpeculoꝝ mõ ꝓminẽtibꝰ,galerũ geſtãt ꝓ caſſide in conũ faſtigiatũ.equite libẽtius vtunt in
bello ꝗ pedite,pedites alii ſcorpiõe vtunt(Balliſtã Itali vocãt)alii plũbeas pilas ſulphureo pul
uere ex æneis excutiunt machinis.Theutonico more inuiſum gẽti regiũ nomen,idcirco ducis
appellationẽ libẽtius vſurpãt q ibĩ rerũ potiunt,vt magis populatẽ.Dux dicit,q in totã gentẽ
obtinet ĩꝑiũ,regnabatꝗ,quum hęc ꝓderemꝰ,in Ruthenia Ioannes Baſilii filius iã grãdis na
tu,genus illi a Cõſtãtini ſucceſſoribꝰ,vt fertur,q Byzantii totoꝗ oriente rerũ potiti ſunt. Au- Ruſianorũ
thor gẽtis Valodimerus,qui.CCC.abhinc anno Lithuaniã tenuit, excoluitꝗ eã gẽtẽ moribus ducũ ſtẽma
& qd oĩm maxie fuit optabile,Chriſtianę pietatis cultu ĩſtruxit.huius filius Rutheniã albã in
greſſus,vrbẽ ĩ ea cõdidit,quã Valodimerã a patris ſui noĩe appellauit,attulitꝗ Ruthenis fidei
cultũ a maioribꝰ ꝑ manꝰ acceptũ:Nulli ĩ lõgiſſima ducũ ſerie tã ãplę opes fuere ꝗ Ioanni Ba-

filii filio,q̄ nunc regnat,nullus rē Ruthenicā magis auxit:Pileus duci paulo elatior q̄ cæteris p
Ruſianorū mores. cerib⁹,cætero nihil ab aliis differēs,oīs color in vſu ṗter nigrū,viri fœmineq; lineo amiciunt in
duſio eoq; tenuiſſimo,& ad crura demiſſo,auro circa collū rubētive ſerico excolūt id amiculū,
laxior veſtis,ac nihil fere a Græcis differēs,q̄lē Turci quoq; & tot⁹ ſeptētrio vſurpat,manicę tā
tū laxiores Ruthenis,auroq; fimbriatę a pectore & humeris, Lutrina pellis ambit exteri⁹ veſtē,
ſola vxor luget virū,obducto capite albo linteo,& ad vlnas deiectio,qb⁹ fortuna āplior eſt,qua
drageſimo die a funere cōuiuant̄ i memoriā defūcti,quoꝶ res auguſtior eſt,qnq̄s hoc tpis iter
uallo ſolēni mō epulāt̄.obſeruāt̄ dies obit⁹,quē āniuerſariis celebrāt epulis,quoad ex ea ſtirpe
ſupeſt aliqs.cuſtodiunt̄ noīa defunctoꝶ monumētis iſarū,vt ſciri poſſit quo cuiq; die parētādū
ſit plāctu & lamētatiōe fun⁹ educūt:patrii moris eſt mulieres gēmas & vniōes ex aurib⁹ ſuſpē
dere decoꝶ & marib⁹,ſed adhuc pueris,q̄ iterū nupſerit,ſatis caſtā ducūt, auerſant̄ vt īpudicā
tertio nubētē,pat ī marib⁹ offenſa.puellę a tergo capillū ṗmittūt,cęterū matrimonio locatæ ſe
dulo abſcōdūt,viri ſupra aures tōdent̄,dat̄ ṗbro huic ſexui oīs capilloꝶ cult⁹, gēs vniuerſa in
venerē ṗna,ac bibaciſſima,hoc laudis loco ponūt,alterū licere arbitrāt̄,mō id fieri cōtingat ci
tra oēm cōnubii offenſā.Fœnerāt̄ vulgo,nec fraudi eſt cuiq̄ ne ſacerdotib⁹ qdē. Pars mlto ma
xima Ruſianoꝶ ſeruitutē ſeruiūt,nec īuiti,mlti qdē & ī his nobiles ēt ſe,cōiugē,& liberos vē
ditāt.aut qa ſic maiore ocio fruāt̄,aut φ maiore voluptate:antiſtites ſacroꝶ Gręcanico ritu ni
gro amiciūt̄ pallio,hoꝶ primores albo,ferūt hi bullā ad pect⁹ ſuſpēſā,& tabulā ṗceptis diuinæ
legis īſcriptā:minores ſacerdotes & ipſi gręce veſtiunt̄.ſacrę virgines,qd vnū gen⁹ ī ea gēte eſt,
ex Antonii abbatis īſtituto,nigra ſola amiciunt̄.eſt & ſuus ſermo gēti,Scythic⁹ vero an ali⁹ pa
rū cōpertū habeo.Sūt & līæ nō mltū a gręcarū figura abhortētes,Muſicē & grāmaticē diſcūt,
vtrūq; gręce,cæteras artes vulgo aſpnāt̄,de ſūma fidei cū græcis ſentiūt,pat ī cultu cerimonia,
& in cœlites veneratio.Iudicia exercēt duodecī nūero viri,vn⁹ aliqs e collegio cognoſcit cauſā
crimēve,id cognitū ad collegas defert,iterū & ad regē,ſi res maioris eſt pōderis q̄ vt ṗ colle
gio vīdicari poſſit.Si reus neq̄at cōuinci,parsve liq̄at factū,cū accuſatore cogit̄ de vita dimica
re,atq; ita victor duplici pecunia donat̄ q̄ lis fuerit æſtimata.agroꝶ cultū oppido exercēt,eqs
arāt,ager feraciſſim⁹ ṗterq̄ vini , Ceruiſiā potāt,quā & tot⁹ fere ſeptētrio.fit Ceruiſia ex aqua
mulſa & tritico.ſed ex hordeo ṗbatior.ex cānabi papauere & nucib⁹ oleū cōficiūt,oliuā nō fert
Ruſiana regio,neq; ex ea arbore liquor aliūde īuehit̄:varia alit aīaliū gnā,& ī his plęraq; pelliū
æſtimatiōe nobilia parū alioq̄ a veterib⁹celebrata,qa credo eiuſmodi delitiæ ea tēpeſtate parū ī
vſu fuere.Piſciū īgēs copia,& ī his Seldis nobiliſſim⁹ ex Pateſlauſco lacu,pq̄ ſiris iis,q ī Benaco
capiunt̄.Lac⁹ ī Ruthenia illuſtres ſeptē nūero,& quos gētili voce nō pigeat noīare,Pateſlauſc⁹
Ilmē,Volhous,Roſcouus,Galici⁹,Alba,& Ruſca.Flumīa īſignia nouē,& ī his quē Boryſthenē
eſſe ſuſpicari libet,ob ea q̄ de ipſi⁹ magnitudīe & natura ṗdicāt.& hęc de Ruthenis,q ſoli ppe
modū Scythaꝶ ſūt hodie nobis noti,nec fidē hiſtorię ī his obſtrigo meā,qn apd illos ſit poti⁹,
q ṗtim hæc ī līas miſerūt,ṗti fando hoc quo a me mō ṗdita ſūt mōſtrauere.Per id tp̄s quo grę
coꝶ ecclię ṗceres ī Italiā venere,aut certe āno,q illoꝶ appulſū ṗceſſit, Sigiſmūdus īpator fato
obiit,āno q̄ īpare cœpat vigeſimoſeptimo.Potit̄ īpio īde Albert⁹ Auſtrię dux,Sigiſmūdi gener,
De Charinthia. regnorūq; ab eo hęres relict⁹.Auſtria Germanię ē,Auſtraſioꝶ Charithia,ad ortū Carnis cōter
mina,ad meridiē Alpib⁹,q̄s ten⁹ Forliuiēſes accolunt,ad Aquilonē affinē habet Stiriā.Memora
tu digna res eſt,q̄ gēs hęc ducē ſibi creet cerimonia,ipſi Archiducē vocāt,eſt patēs vallis ad Vi
rū oppidū,durāt ī vaſta planitie dirutę vrbis veſtigia adhuc viſenda,nomē loci aboleuit vetu
ſtas nec ṗcul hic ē marmore⁹ lapis ī patētib⁹pratis erect⁹,hūc quū dux creādus eſt,ruſtic⁹hęre
Att.morē creandi ducis. ditario iure occupat,ad dextrā bouē hn̄s fœtā,nigri coloris,ad lævā eq̄ illi ſiſtit̄ ſtrigoſa macie
q; īſigni,frequēs circa ppl̄us,agreſtiūq; turba ingēs,Dux īde futurus ex aduerſo mouet purpu
ratoꝶ multitudine ſept⁹,ṗcedūt pricipat⁹ ſigna,oēſq; in toto comitatu egregie culti,ṗter futu
rū ducē.Is agreſti habitu pileo tect⁹,calceos & poſtoralē baculū gerēs,paſtorē agit magis q̄ prī
cipē.Hūc veniētē intuitus,q lapidē obtinet,Illyrica voce,ſunt eñ Charinthiani Illyrii genere,
qs hic eſt exclamat,q tā ſupbe incedit?rn̄det circūfuſa multitudo,principē regiōis aduētare:tū
ille,iuſtus ne iudex?ſalutē patriæ q̄rēs?liberæ cōditionis? dign⁹ ne honore eſt?Chriſtianæ fidei
cultor,ac tutor?reclamat̄,eſt qdē & erit,ruſ⁹ idē,q̄ro quo me iure hac a ſede dimouebit?ait du
calis aulæ magiſter,ſexagīta denariis hic abs te loc⁹ emit̄.Iumēta hęc tua erūt,ad bouē & equā
manū itēdēs,veſtimēta q̄ dux exuet habebis,eris tu cū tota domo liber.qb⁹ dictis ruſtic⁹ malā
ṗcutit alapa leuiter incuſſa,iubetq; ſimul æquū iudicē eſſe,præmioq; īde abducto loco cedit.

Tum lapidẽ dux occupat,nudũ gladiũ vibrãs,ꝑplm̃ affaẽ,pollicetẽ ſe æquũ iudicẽ futurũ, fertit & aquã agreſti pileo delatã potare in futurę ſobrietatis argumentũ,dat inde operã ſacris,qbus para tis humili veſte depoſita,paludamentũ induit,ſplẽdideq; cõuiuaẽ cũ ꝓceribus, poſtremo in aptũ egreſſus ꝓ tribunali ſedẽs ius dicit populo,& Charinthii hũc creãdi ducis morẽ a maioribus acceptũ adhuc ſeruãt. Accepit gẽs hæc Chriſtianæ pietatis cultũ ad humanę ſalutis annum ſeptin gẽteſimũ ac nonageſimũ,quũ occiduũ impium teneret Carolus cognomẽto magnus. Sũt in eius terrę parte Ageſurmi,eſt hęc gẽs vna in Charinthiis,q ſancitã legẽ habẽt,vt q in furti ſuſpitionẽ veneriẽ e veſtigio ſuſpẽdaẽ,mox triduo de ſuſpitiõe iudicãt. Si ſontẽ inueniunt pẽdere ſinũt donec per partes ad terrã defluat cadauer,i ſons repertus ſepeliẽ,exequiæq; ex publico exoluũẽ. Eſt Charin thia regio plurimũ mõtana,triticiq; feraciſſima. Drauus amnis in ea nobilis, penulis natiui velleris Charinthii teguntẽ,vulgoq; pileo muniũt capita. *Att. morem gentis.*

Auſtria vñ ortꝰ eſt ſermo,Pãnoniæ ad ortum ſolis iungiẽ, Bauariæ ad occaſum,qua ad arctũ & Aglonẽ ſpectat,Morauiã habet,Stiriæ montes ad meridiẽ,patet terrę amplitudo triũ dierũ itinere,duplo maior longitudo,regio ferax quatenus coliẽ,ac vini abundãs,nemoroſa alioq,regionis caput Viẽna Danubio appoſita, olim Flauianum fuit,vt qdã opinanẽ,mox prima ſyllaba detrita Vianũ,poſtremo Vienna. Sunt q malint credere a ſuburbano fonte,cui nomẽ ſit Viẽnę,vrbẽ nomẽ adeptã. Locus in vrbe ſacer,quo ſacris virginibꝰ aſciſcunẽ & ꝓſtitutę. Cęterũ ſiqua ꝓmiſſam caſtitatẽ fallat,i ꝓfluẽtẽ Danubii viua ꝑcipitaẽ. Gymnaſiũ ꝑterea multę celebritatis,pietatis cultus,veſtitus,ſermo,& cętera vita,eadẽ q̃ & aliis Germanis. *De Auſtria. Vienna.*

Auſtriæ iungiẽ Stiria ad meridiẽ,q̃ olim fuit Valeria, vt ſcribunt nõnulli cõiectura magis q̃ authoritate fracti,mõtana plurimũ regio ꝑterq̃ ad ortum,qua Pãnoniæ finitima eſt, ea parte vaſtã effundit planitiẽ. Drauus & Mura terrã irrigãt,Mura Drauo infunditur, Drauus Danubio. Sunt Stiriani & ipſi cultu & ſermone Germani,præter Draui accolas,q Illyrica vtunẽ lingua. Cilia vrbs vetus in ea regione,incolę Syllaceum olim dictum autumãt,fabula a maioribꝰ accepta oppidum a Publio Sylla conditum,vna fortaſſe coniectura ad credẽdũ inducti, q; multa inibi viſuntur veterum Romanorum monumenta. Sal hinc ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argẽti ferax,ſed principum incuria parcius fodiẽ. Continebanẽ olim Charinthia Auſtria & Stiria noricis finibus magna ex parte,nunc Germaniæ aſcribuntur. *De Stiria.*

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS DECIMÆ, LIBER QVARTVS.

PEruagatus vnã Germaniæ partem,nec eã incelebrẽ,ad res Italiæ flectiẽ hiſtorię curſus,noſtri enim ꝓpoſiti fuit,non oĩa vno loco dicere: cætera igiẽ Germania per partes deinceps diceẽ, nunc Italia repetatur vbi celebris ille Chriſtianorum ꝓcerum eſt cõuentus habitus eo biẽnio,quo Sigiſmundus impator obiit,cæterum Ferrariæ inchoatus, mox Florentię perductus eſt ad exitum. Sũma eorũ q̃ ſunt eo cõcilio agitata,a patre ne ꝓcedat ſpũs ſctũs an a patre potius & filio,vt Romana tã pie q̃ vere ꝑdicat eccleſia,an idẽ ſit cum patre homouſios. Diſcuſſis diuerſarũ partium tenebris,luceq; in mediũ ꝓlata,Græci & q cum his ſentiebãt Romanę ſunt eccleſię aſtipulari eſtq; magnũ nomẽ in ea re adeptus Ambroſius Camaldulenſis monachus,vir impẽſe doctus,Nicolaus Sagodinus, Venetoꝝ ſcriba, Gręce & latine diſertus,fidiſſimuſq; vtriuſq; gẽtis interpres. Incidit cõuẽtus ille in eũ annũ,q vndequadrageſimus fuit ſupra milleſimum ac quadringenteſimum humanæ ſalutis,duplex in eo ſucceſſus,& q; duarum principum eccleſiarum vnitas ſecuta eſt,pontificiaq; eſt dignitas Eugenio ꝑ hęc ſtabilita,q̃ Baſileę fuerat priore anno illi abrogata. *Vnio Rõanę & Gręcæ eccleſiæ.*

Erãt tum viri ingenio illuſtres,ꝑter eos quorũ nuper mentio facta eſt,Ioãnes Tortellius,patria Arretinus,qui de ſcribendi ratione edidit opus nõ inutile neq; ineruditum,& in Dialecticis qdã,fecit & Athanaſii vitã,q̃ græca fuit,latinã. Laurẽtiꝰ Valla vnus oĩm,qui patrum memoria fuerunt,de latina lingua optime meritus, nã ꝑter Thucydidẽ, Herodotum,& Homerum,quos latinos fecit,aliaq; ſtudiorum monumenta,libros elegãtiarum ac curatiſſime ſcripſit,etſi inepti quidam vt audio,literatores ſuę impirię ignari,alienę eruditiõis moleſti interꝑtes calumniã illis aſtruant. Sed meminiſſe eos oportuit, qd̃ vno alterove loco ſit ille tranſlatus,ſe non legem ſcribere,ſed q̃ plurimi atq; iidem optimi ſcripſerint. Fuit huic æqualis Flauiꝰ Biondus Forliuienſis,quo recentiorum nemo ad id æui plura ſcripſit in hiſtoria,poſt Romani imperii lapſum. Matthęus Palmerius Florentię ortus Euſebium in chronicis & Hieronymum imitatus,vir mediocri elegantia,& qui tempeſtate illa in vſu fuit quum latinę literę a fœda barbarie *Viri illuſtres.*

vindicari cœpiſſent, graui ignominia notatus in iis q̃ de angelis alio ſeorſum ope ſunt ab eo ꝑdi
ta,etenĩ publice ſunt Florẽtiæ cõbuſta,ob multa in his errata.Nec Guarinus Veronenſis exiguũ
eſt nomen adeptus in latina lingua vindicãda,q̃q̃ maiore affectu q̃ ingenio felix tamen diſcipulo
rum profectu,horum celebritas quãtus vir ille fuerit facile declarauerit.Parẽ laudem in eo genere
adeptus Victorinus Feltrẽſis,Guarini æqualis,& in principum affectatiõe æmulus, Gõziacis hic
familiaris,ille Eſtenſibus.Georgius Trapezuntius,quẽ Eugenius Romã accerſiuit,philoſophus&
rhetor inſignis,in Platonẽ ſcripſit,peripateticæ diſciplinæ fautor,eſtq; ab eo Plato magno ſtoma-
cho accuſatus,ſed maiore aliquãto a Beſſatione Niceno antiſtite defenſus,ſcripſit & rhetoricos li
bros Hermogenẽ imitatus,in quo nõ mediocrẽ eſt laudẽ adeptꝰ.Sequunẽ clari nois his ęquales Io
annes Auriſpa,Poggius Florentinus,vir diſertus & facetus,Antonius Guainetus Ticinenſis, &
Apollinaris Cremonæ ortus,ambo medicæ artis egregie docti,& ob id maius nomẽ adepti,ꝙ ſci-
te q̃dã in eo gñe poſteris ſcripta reliq̃runt.Marcus Epheſinus ãtiſtes, q ſpiũ Heroſtrati popularis
ſui exẽplũ ſecutꝰ,vtꝰ oim nõ tã veritatis ſtudio,q̃ vt ingeniũ & eruditionẽ oſtentaret,ſeq; aliquo
memorabili facinore illuſtraret,eccleſiaꝝ cõcordię Florẽtino cõuentu nõ eſt aſtipulatus,in Aſiam
itaq; reuerſus,oĩa delirio ꝑturbauit ſuo,vt maius aliquãto q̃ antea ſecutũ ſit diſſidiũ. Fuit ea tẽpe
ſtate Vgo Senẽſis,medicæ artis lõge princeps,ſed maius oĩno nomẽ adeptus,ꝙ Græcos q cũ Pa-
leologo venere,oĩm Italoꝝ fortiſſime ſuſtinuit,ſępe cũ his Ferrarię etiã cõgreſſus. Per idẽ tp̃s ali-
quot ꝓdigia intra extraq; Italiam facta dicunẽ,ſed illa in primis memorabilia, ex pyro arbore duo
Prodigia. formicaꝝ examina ex aduerſo cõcurrẽtia,pugnã edidere inſignẽ multis ſpectãtibus,cędẽq; vtriq;
teterrimã,& aliquãto priꝰ in Gallia,ad Leodiũ corui accipitreſq; duabꝰ velut aciebꝰ infeſtiore oc-
curſu ſe inceſſentibꝰ,adeo atrociter cõflixere,vt cruor & plumaꝝ vis ingẽs ad terrã defluxerit, po
ſtremo accipitres aduerſa acie fœdo laniatu fuſa fugataq; locũ tenuere,nec id ꝓdigium leui euẽtu
expiatũ,ſiqdẽ nõ multo poſt inter Leodinos & Burgũdios hoſtiliter concurſum, deſiderataq; ſunt
vno ꝓlio triginta hoĩm milia,ſed hmõi ꝓdigia nõ multo prius poſteriuſve nũciata ſunt, q̃ Floren
tiæ de duarũ eccl'iarũ cõcordia eſt ſolẽni cõuẽtu actũ.Inter cuius initia q̃ Ferrariæ vt eſt ſupra de
mõſtratũ,extitere, in Ciſalpina Gallia Veneti ſubita principũ & ꝓplorũ defectiõe Philippi arma,
vt ſiqñ alias maxime infeſta habuerũt.Enĩuero Picininꝰ,poſt Mellitæ ex Ollio diſceſſum,toto fere
Brixiẽſi agro eſt potitus,& iam Gõziacus princeps ex cõfeſſo erat hoſtis factus,nec Mellita in tã
to hoſtiũ ſucceſſu vllũ dedit ſignũ fracti animi,quin Brixia ꝓſidio firmata ad Balneolum fecit ca
ſtra.Prętera Brixiæ Frãciſcus Barbarus,vir acri ĩgenio,is quũ iã haud dubie cerneret quãta belli
moles ab hoſte ĩſtaret,pro magno habuit negocio Martinẽgios & Aduocarios,principes factionũ
noua affinitate iungere,eſtq; ꝑ Leonardũ Martinẽgiũ,Paris Ludronius Aduocariis recõciliatꝰ,cũ
q̃bus graues illĩ intercedebãt inimicitię.Tenebat is aliquot Caſtella iu Brixianis montibus, fuitq;
ob id eiꝰ opa Venetę rei ꝑopportuna in Brixia retinẽda.Et res in hũc ſe modũ habebãt,quũ Pici-
Arten.Pici-
nini conſiliũ
ninus conatꝰ eſt Mellitanas copias,Lacu Benaco,& Mincio excluſas,inopia rerũ oĩm in diſcrimen
adducere,q̃bus ſubactis nulli dubiũ fuit,quin breui clades ingẽs erat Venetis adeunda. Bipertito
itaq; in Mellitã mouet ad Balneolũ ſedentẽ,hinc Gonziacus dux,& Lodouicꝰ Vermis ꝓfecti,Val
legiũ cũ põte,q Mincio incubat,ex improuiſo occupãt,inde tumultuoſius effuſi cẽs Benaci acco-
las,& q̃cq̃d locorum Veneti intra Minciũ & Atheſim tenebãt,armis ſubigũt.Benaci ſitum natu-
ramq; memorabilẽ in rebus Venetis demõſtraui,nũc inſtitutæ breuitati cõſulendũ.Proceſſerat in-
terim Picininus ad Bidiciolũ,quo Mãtuanus dux ex Vallegiana & Benacenſi expeditiõe reuerſus
ſe contulit,ſunt qui hinc tũ ꝓfectũ ſcribãt,dũ Vallegiũ tenuit.Fecit interea caſtra dux Venetus
circa Cleſiũ amnẽ.Diſtat Cleſius æq̃s fere ſpatiis a Benaco & Brixia.Cęterũ vt tutius ſe hoſtium
conatibus obiiceret,aliquot armatoꝝ cohortes ſunt ex Brixia ad eũ miſſę,& ex mõribꝰ ingẽs euo
catoꝝ manus breui in ea caſtra cõfluxit, vt viginti quinq; milia armatoꝝ iã ſub ſignis eſſent,ha-
bebatq; in aĩo Mellita cũ hoſte acie cõfligere,verũ q̃a multi in Venetis caſtris erãt ãbiguæ fidei q
diu ſub Gõziaco principe ſtipẽdia fecerãt,pugna abſtinuit,nec illi q̃dẽ q̃d facturi eſſent,diu poſtea
diſſimularunt,nã adepta ꝓditionis occaſione,ad hoſtẽ plæriq; numero trãſiuerunt.Mellita veritꝰ
ne aliq̃ maior orireẽ defectio,Brixiã reuerſus ꝑtem copiarum multo maximã in Brixiani agri lo-
cis q̃ adhuc ĩ ſide erãt,diſtribuit,tũ demũ hoſtis liberius euagatꝰ:cætera circa Benacũ oppida,&
in his Salodiũ Veneto ademit, ĩde Brixianos maiore bello adortꝰ Palatiolũ & Pontoliũ occupat.
Carmõica vallis ꝑ id tp̃s a Bartholõeo Bergomate,& Leonardo Martinẽgio ad id miſſis,vi ab ho
ſte recepta eſt,direptaq; paſſim oĩa,& incẽſa.Clariẽſes iterea a Venetis deficiũt,& iã Rhoadũ obſi
debaẽ,quũ Mellita ſuos obſidiõe ſolututꝰ, cũ lectiſſima copiarũ pte,& ex Trompianis Serclianiſq;

alpium accolis, altera manu ſibi adiuncta, ad Coloniā multo minoribꝰ copiis cum hoſte a prima fe
re luce ad noctē dimicauit, ſuſtinuit hoſtē Mellita ꝑ diē cōſilio & arte magis q̃ viribus, quem in ſe
graſſantē ſępius repulit, fuditq;, ſed non vt fuſo multū inſtaret inſidias veritus, ꝑ q̃ hoſtē toto die
ludificatus, demū īτegra acie Brixiā eſt reuerſus. Picininꝰ Coloniā circūſedit, manauit rumor ma
giſtratuū opa, eo die hoſtē ꝓlio fuſum, vt labātes populi aī in officio cōtinerent, ea phama vt te
mere exierat in vulgus, ita celeriter delata, tātū gaudii exultantiſq; lętitiæ attulit multitudini, vt
nocturnis luminibus opata ciuitas magnā ſeditionē pene adierit, ſeruitioꝝ remigūq; petulātia, q Att. tumul
publica priuataq; ædificia circa forum, dum ex ꝓximo lignant, diripuere, cōpreſſa demum vis eſt tū nocturnū
nō magis publico edicto magiſtratuumq; ꝓſentia, q̃ Petri Lauretani interuentu, tāta tum in ciue
vno fuit authoritas apud claſſiarios & nauales viros, lōga imperii conſuetudine. Nullū fere bellū
gerat Venetū nomē, plurīū ānoꝝ ſpatio, in quo reſpublica nō eſſet eiꝰ viri opa feliciter vſa, & nūc
cum res in apto eſſent diſcrimine, fluuialis claſſis, q̃ in hoſtē parabat, decretū erat Lauretano impe
rium, habitura fuit claſſis illa centū ſexaginta naues, & in his triremes qnq;, Galeones circiter ſe Apparatus
ptuaginta: cęterarū forma minor, motu & agilitate celocibus ſimiliū. Ratis adhęc īgēs decreta, q̃ naualis Ve
velut agmē cogeret, ex q̄dringētis qnquaginta trabibus cōtexta, & cū his bellicoꝝ inſtrumentorū netiis.
vis ingens, q̃ oīa dū domi cōparant, Picininus Rhoado potitꝰ eſt, plurīū inde locoꝝ ſecuta eſt alie
natio, qcūq; Brixianoꝝ planitiē accolūt, cū nō parua mōtanoꝝ parte breui ad hoſtes defecerūt, ꝓ
terq̃ Vrceani. Conatꝰ eſt interim Mellita cū parte copiarū ꝑ hoſtes in pacatū abire, ne Brixię mœ Mellitæ faci
nibus cū toto exercitu incluſus fame cōficeret, celeri itaq; curſu cū qnq; milibꝰ armatoꝝ ad Min nus memo
ciū vſq; ꝓgreſſus eſt. Verū vbi vlteriorē fluminis ripā hoſtiū ꝓſidiis teneri eſt aīaduerſum, pari ce rabile.
leritate Brixiā recurrit, nec ibi multū inde fuit, ſed ꝑ iuga alpiū agmine laborioſe circūacto ad Be
naci caput Sarcā fluuiū vado trāſiit, diſcuſſiſq; a frōte hoſtibus, q ſaltū fluuio īminentē inſederāt,
in pacato cōſedit Venetus exercitꝰ. Blōdus octingentos equos ea expeditione amiſſos ꝑdidit, Ma
riotus mōtanus, & Paſius Ariminēſis, nullā maiorē cladē acceptā ſcriptum reliquere, facinus alioq
veterū cuiq; & labore & piculo merito cōparabile. Per id tꝑs Nicolaus Eſtēſis, ſiue ita crediderit,
ſiue id ſe credere videri voluit, ꝙ claſſis, q̃ Venetiis parabat, aduerſus ſe decreta eſſet, multū apud
Eugenium q̄ſtus, quū adhuc Ferrariæ eſt, vt qdā ſcribūt, bellū & ipſe multa ope cōparat, quo Ve
netā claſſem ſuis finibus arceret, ſed vis illa haud dubie Gōziacis intēdebat, q ex cōfeſſo erant ho
ſtes, Veneti ne ſupra alia belloꝝ onera nouo hoſte grauarent, pōtificis arbitrio rē cū Eſtēſi duce
decidūt, vt Rhodigiū illi cū aliquot circūiectis oppidis relinq̄rent habēdū, q̃ loca Veneti ſeptē cir
citer & triginta tenuerāt annos, atq; ita Eſtēſis mitior factus Venetā claſſem ꝑ ſuos fines pacate ī
hoſtē trāſmiſit. Verum quum oīa domi ſegnius expedirent, Gōziacus hoſtis circa Hoſtiliā triplici
īfixit Padū catena, aduerſus hoſtes ꝓſidio ab vtraq; ripa īpoſito. Sed dū circa padū ꝑ hęc laborat,
Brixia obſideri cœpta eſt, diſiectaq; ſunt haud vno loco mœnia bōbardarū ictibꝰ. Vrbs multa vi
ſępius oppugnata, ſed maiore aliquāto a ciuibus & ꝓſidio defenſa. Laboratum eſt interim ab his, q Brixia op
obſidione tenebant. duplici malo, fame & peſtilētia. Erat ꝓtor vrbis Chriſtophorus Donatus, Frā pugnatur.
ciſcus Barbarus ꝓſidii ꝓfectus, hoꝝ virtute nec nō ciuiū fide māſit inter tot terrores res Veneta
ad exitū īcolumis. Picininus poſt multos irritos conatꝰ, ſpe potiūdæ vrbis abiecta, inde exercitum
abduxit, media fere bruma, duobꝰ hoīm milibꝰ & āplius in oppugnatiōe amiſſis. Sed dū Brixia op
pugnata eſt, Mellita dux in Lagarina valle aliquot oppida cepit, & in Benaci ora Turbulas vicos ī
ſedit, vbi poſtea cū exercitu hyemare cōſtituit. Hic Veneti ob ea q̃ Mellita nō minore fide q̃ vir
tute geſſerat, copiaꝝ oīm īperiū decreuerāt abſenti. Hærebat interim vna prīcipi & patribus cura
Brixię cōmeatu leuādæ, licet ſoluta eſſet obſidio, nihil melior erat Brixianoꝝ cōditio q̃ antea fu
iſſet, cōmeatibus vndiq; ab hoſte recluſis: mittūt itaq; vno tꝑe Ioānē Piſanū, q Frāciſcū Sfortiam Ad Sfortiā
aduerſus Philippum ſtipēdio cōduceret, qđ poſſe fieri Nicolaus Eſtēſis principi & patribus, quū mittitur.
ad hoc ipſum Venetias veniſſet, primus oīm demōſtrauit, docuit is eſſe Sfortiā, vt ſiqñ alias, Phi
lippo infenſum, ꝙ filia ſępius ꝓmiſſa negaret. Miſſus ē & Frāciſcus Barbaricꝰ ī Hetruriā, vt Flo
rētinos veteres ſocios ī ptes belli reuocaret. Petrus Aduocarius Brixienſis, q Venetias venerat vt
prīcipē & patres doceret ī quāto diſcrimīe ciuitas eēt, ob īgētē reꝝ oīm penuriā, ire iuſſus ē ſuoſq;
ciues hortari, vt forti cōſtātiq; aīo eēnt, ſeruarēt fidē, quā duriore cōditiōe Veneto ꝓſtitiſſent, fo
re vt breui ītelligerēt, nihil tā curæ eſſe prīcipi & patribꝰ, q̃ Brixianoꝝ īcolumitatē, iā enī aīm ad
iecerāt, vt valida claſſe inſtructa, oēs Benaci accolas ad impiū retraherent, ꝑ quos facile Brixianis
ſubueniri poſſe videbat. Nec Mellita dux in ocio eē, qn & ipſe aīo meditari q̃ via Brixię cōmeatū
importaret. placuit itaq; mōtanū iter qñ id vnū cōſiliū relinq̄bat, datūq; ē id negociū q̄tuor cētu

rionibꝰ,q frumẽto militibꝰ diuiſo,ad Paridẽ Ludroniũ,q de ea re prius cõmonitꝰ fuerat. Per Pari
dis fines fuit iis iter ſatis pacatũ,mox vero Brixię appropinquãtes inſidiis ab hoſte excipiunt, ex-
cepti in nudũ collẽ trepide cõpulſi,triduoq; obſeſſi,qa nulla ſpes erat ſubſidii,cũ armis & cõmea-
tu in hoſtiũ ptãtem venere.Caeterũ qa oĩs Venetorꝝ conatꝰ eo(vt erat) ſpectare videbaẽ vt Bri-
xiã cõmeatu leuarẽt,hoſtis vel media bruma,caſtella q̃dã militari ope erexit circa vrbẽ, q̃ potiſſi-
mũ pte Venetꝰ miles vẽturus putabaẽ.Sũt ꝑterea loca haec ꝑſidio firmata,ꝑ q̃,quũ hoſtis,rẽ ce-
rcri ꝑſuaſum habuere,oẽm cõmeatꝰ in poſterũ inuehẽdi facultatẽ eſſe Venetis ablatã,ſed caſtella
& ꝑſidiũ nõ multo poſt Venetꝰ diiecit,& Italus Foroiulieñſis,quẽ Picininꝰcũ aliquot cohortibus
in orã Benaci miſerat,vt tẽ Venetã circa lacũ infeſtaret,obſtaretq; quo minus Brixianis cõmeatꝰ
per alpes inueherenẽ,a Paride Ludronio duplici ꝑlio victus,omibuſq; fere copiis amiſſis,ꝑ deuia &
aſpa mõtiũ Ripã petiit oppidum,quo trecẽti eqtes,pediteſq; fere mille fuga dilapſi ꝑuenere,ſecuti
ducis veſtigia.Picininus,Paridi iratꝰ medio hibernorꝝ tpe,quũ minime expectareẽ,Ludronẽ ſubi-
ta vi adortus,paucis diebus qbus eo venerat oppido potitus eſt,Ludrone capto in Benaci orã de-
ſcẽdit,vt circa lacũ reliquũ hyemis ageret.In Pado nil eſt a Lauretano geſtum memoria dignum,
qñ eorꝝ q̃ ad nauale bellũ decreta fuerãt,nihil ſit mature datũ,ipſe fluuiali cęlo grauatꝰ, Veneti-
as ſecũdo Pado delatꝰ eſt.Nec ita multo poſt moriẽ,vir magnus,deq; patria ꝑcipue meritꝰ, nudis
calcibus,ſaxoq; cetuici ſubiecto,ad Certoſinę Helenae funeraẽ.Stephauꝰ Cõtarenus ꝑfuit inde Pa

Triremes ꝑ montium iuga traductae,

danae claſſi.Per id tpſ Veneti,vt Benaci imperiũ reciperẽt,Brixięq; laborãti ſubuenireẽ,triremem
vnã,& quaſdã imẽſę molis naues ꝑ aduerſos mõtes in Benacum traxere,Sorbolus hõ Graecę na-
tionis & in Creta ortus,ꝑter oĩm opinionem trium mẽſiũ ſpatio id opis ꝑegit, naues prio aduer-
ſo Atheſi Veronã ſubiere,violẽtiore deinde fluuio ad Mauti pagũ laborioſius ꝑductae,hinc terre
ſtri via lacui inuectae,q diui eſt Andreae,poſtremo ꝑ ardua mõtiũ decliuia in Benacũ traductę,res
qdẽ plus admirationis ad poſteros q̃ fidei habitura,ſed cuius certa adhuc extẽt veſtigia, q̃ arguũt
rẽ geſtã,vt a Flauio Blõdo eſt memoriae ꝑdita,& a nobis fando audita,ex iis q rei gerẽdę interfue-
rũt.Et circa Bẽacũ hi tũc erãt Venetorꝝ apparꝰ,quũ ꝑ legatos nouũ ẽ foedꝰ cũ Sfortia ictũ aduer
ſus Philippum Vicecomitẽ,ea cõditiõe,vt in qnq; ꝑximos ãnos teneret, Sfortiã ſocer a ſe aliena-
uerat,manifeſta ludificatiõe filiae ſaepiꝰ ꝑmiſſę,Florẽtini in id foedus cõſenſere Sfortiã ſecuti, ode
re & ipſi ſua ſpõte Philippi nomẽ,horrereq; filiꝰ opes,& Eugeniꝰ,q Florẽtiae tũc erat, multum ſua
authoritate ꝑfuit,vt in partibus eſſe vellẽt,eſtq; illud oĩm primũ in foedere poſitũ,vt Sfortia vtri
uſq; eſſet populi ſociꝰ oĩmq; copiarꝝ ĩpator,ſtipẽdiũ mereret triũ miliũ eqtum,duum peditũ. Ma-
riottus Mõtauꝰ bis cẽties vicieſq; mille aureorꝝ nũmũ ſcripſit ĩ ãnuũ ſtipẽdiũ Sfortię datũ,quorũ
Veneti cẽtena vicena pẽderẽt,reliquũ Florẽtini,eſt & illud in foedere exꝑſſum,vt oĩa q̃ ex Philip-
pi pricipatu bello capereẽ,ꝑter Cremonã q̃ Veneto cederet,Sfortię q̃rereẽ. Ariminẽſis Paſiꝰ au
thor eſt id foedus in Hetrutia renouatũ,dũ Brixia adhuc hoſtilibꝰ circũſedereẽ armis,Flauiꝰ idi-
bus Februariis ꝑcuſſum ſcribit, quũ ſatis cõſtet ante Ianuarias calẽdas Brixiã obſidiõe ſolutã,q̃q̃
Brixiani etſi oppugnari deſierãt,nõ ꝑcul tñ abeſſent a iuſta obſidiõe,cõmeatibꝰ & auxiliis ab ho
ſte interclufis.Fregit Philippi aĩm haud mediocriter noui huius foederis phama,de quo poſtea q̃
Picininus factus eſt certior,vt integero erat aĩo,& ad oẽ facinꝰ prõpto, cũ Gõziaco pricipe cõſiliũ
cepit belli in Vicẽtinos Patauinoſq; trãſferẽdi añ Sfortię aduẽtũ,de quo patres Mellitę lr̃is certio
res facti,admonitiq; ſunt expedire rei Venetę,vt Atheſis valida claſſe inſidereẽ.In Benaco interea
Petrus Zenus,q Turbulanę claſſi ꝑerat,ita partẽ lacꝰ ſibi & ſuis patefecerat,vt ꝑ Ponalis oſtium,
& deuia mõtium loca,ſit nõnihil frumẽti Brixię militũ humeris ĩportatũ,multi dein variiq; fue-

Picininus Atheſim ſuperat.

runt partiũ conatꝰ circa Atheſim,Picinino traiicere adnitẽte,Venetis flumine inſeſſo nauibꝰ ob-
nixe reſiſtẽtibꝰ.Erãt Gõziaco pricipi Galeones duodetrigita,quos circa Hoſtiliã ad bellum inſtru
xerat,hos varie ꝑ ſtagna & fluuiorꝝ ãfractus circũegit,vt atheſi ĩferret,eſtq; iteri totis viribꝰ,& in
ipſo flumine,& circa ripas dimicatum,piitq; priore pugna Marinꝰ Cõtarenꝰ claſſis ꝑfectus tragu
la ictus.Occurrit eo Mellita cum oĩ robore copiarꝝ,& Dariꝰ Maripetrus ex vrbe eſt miſſus,vt claſ
ſi ꝑeſſet,poſt cuiꝰ acceſſũ hoſtes vi flumine potiti ſũt.Mellitãę copię metu diſiectae alii alio dilapſi
in pacatũ cõceſſere.Pictininꝰ ſubmoto vel pulſo potiꝰ Venetorꝝ ꝑſidio,claſſiariiſq; ſubuectũ ĩhibẽ
tibꝰ Bõbardarꝝ metu,q̃s hoſtis lęua ripa fluminis ſtatuerat,Atheſim ꝑ ociũ ſupat,Leniacumq; flu
uio impoſitũ multa vi adoriẽ,eſtq; is locꝰ veluẽ in duo oppida diuiſus,põte iter ſe ꝑuia Atheſi ĩ-
poſito,nec multũ ẽ hic laboratũ,ſed ꝑſidio metu diſiecto oppidani deditionẽ fecere. Poſt Leniacũ
plęraq; Veronẽſiũ Vicẽtinorũq; loca,partim vi,parti volũtaria deditione,ad hoſtẽ defecere. Hu-
iuſmodi ſucceſſu elatꝰ Veronã caſtra admouit Picininꝰ,quo Gõziacꝰ priceps Veneticũ oĩm ſuarꝝ

copiarꝫ robore. Et res in hoc ſtatu erãt alibi, in Benaci ora circa Maternũ Petr⁹ Aduocari⁹, & Ze-
nus claſſis ꝓfect⁹, in Italũ hoſtiũ ducẽ acerrimũ ꝓſpe dimicãr, mł'ti qdẽ cæſi, capti circiter q̃drigẽ-
ti, & ĩ his ferme qnq̃gita nobiles. Affuit nec multo poſt Sfortia cũ ſuis copiis, is ex Piceno ꝓfectus — *Sfortię acceſſus.*
ꝓter Fanũ fortunę, & Ariminũ ducẽs, tametſi ſatis acceleraret, Popilięſes tñ obiter ſubigit, & iam
Rauẽnæ ĩminebat, quũ trepidiſſimis nũciis allatũ ẽ Picininũ Atheſi ſupato, multa citra flumen oc
cupaſſe loca, Veronã arcta obſidiõe teneri. Tumultuatum ꝓterea Vicẽtiæ ꝓſidiariorꝫ culpa, q oĩa
furto & rapinis fœdarẽt, piculũ eẽ niſi acceleret, ne ipſis quoq; vrbib⁹ hoſtis breui potiret. His ex-
citus nũciis Sfortia, Rauẽna omiſſa, Frãciſcũ Picinini filiũ ĩ Forliuiũ cõpulit, ĩde p Bononięſes &
Ferrariã, Atriã tenuit, vñ Atriacũ olim mare, mox Adriacũ dictũ, ex Atria Brũdulũ eſt exercitus
traductus, ꝑparis põtibus vſus, ex tenaci namũ contextu factis, ꝓſidioq; firmatis neq̃ vis hoſtium
Sfortiæ retardare poſſet curſum. Cæterꝫ quũ ad Goriũ exercitus ponte trãſmitteret, ingẽs ꝓdigi
um oblatũ eſt Sfortianis, Padus ſubito auctu adeo intumuit, vt vix aggeribus coerceret, trepida- — *Prodigiũ ex auctu aq̃rũ.*
tũq; eſt ne caſtra ſubita ĩundatiõe obruerẽt, circũſedit adhęc ĩgẽs vis ſerpẽtiũ vallum & militũ ta
bernacula, q̃ ĩſueta ſpẽs & fœda aſpectu, ꝓdigii loco fuit, ſed natura illa loci eſt nõ ꝓdigiũ. Memi- — *Loca ſerpẽtibus infeſſa.*
ni quũ p hęc loca olim iter facerẽ, modico comitatu, qa ab vtraq; ꝑte vię ãguiũ multitudine ſcate
rẽt, nõ ſine admiratiõe, tacitaq; ſollicitudine aliquot milia paſſuum cõfeciſſe, nec prius mirari de-
ſiiſſe, q̃ ex piſcatore loci incola cognouerim hydrorꝫ vim illã paluſtrẽ eſſe, ac nuꝑ aqs egreſſam vt
vertẽte ſe autũno terrã ſubirẽt, venariq; circa vias ranũculos, q recẽti imbre paſſim viis agnati eſ
ſent. Et Brũdulo (diſtat locus parũ a foſſa Clodia) trecẽtis nauibus Sfortia cum ſuo exercitu ad
Cõchas Patauini agri locũ delat⁹ eſt, fuitq; id ſpectaculũ, quũ duci ipſi tũ militib⁹ vt nouũ ita vo — *Atten. ſpectaculum.*
luptuoſum, cernere erat trecẽtũ vela ſtagno vno volitãtia, & cũ his mille circiter cymbas vrbanæ
multitudinis, q̃ parti officii cã, parti ſpectãdi ſtudio, ipſi duci obuiã ꝓdiuere. Habuitq; Sfortianus
exercitus ſena milia eqtum & ãpli⁹, peditũ mille & ſexcẽtos, alii q̃terna eqtũ milia fuiſſe aiunt, bis
mille peditũ. Affuit Sfortiæ poſtridie q̃ in terrã egreſſus eſt, Mellita dux ĩpiger cũ Venetis copi-
is, quas ex vrbiũ ꝓſidiis eductas in vnũ ſtudio cõtraxerat, vt nihil in mora eſſet quo minus ſtatĩ in
hoſtẽ iret, fuere q cũ Mellita ad Sfortiã venere eqtũ peditũq; ad duodecĩ milia numero. In Coloni
enſi agro primũ Sfortia fecit caſtra, hicq; luſtrato exercitu, recẽſa ſunt duodecim milia eqtũ, octo — *Venetę copię.*
peditũ, & res Veneta his virib⁹ nixa iã ĩde melior facta eſt. Sed dũ Sfortia ad bellũ ꝑpat, dũ vires ĩ
vnũ cõtrahit, Brixę, ĩterea fame & peſtilẽtia ſupra modũ ẽ laboratũ. Opeꝑpciũ ẽ cognoſcere qb⁹ ar
tibus ciuitas affecta bello, fame, peſtilẽtia, fuerit a magiſtratib⁹ defenſa, data eſt aliqñ opa vt ſũma — *Attẽ. artem Venetorũ ĩ tuenda Brixia.*
annonę caritate iuglãdes, rapa, caſtaneę, & alia agreſtiũ frugũ gña, ſint noctu ex finitimis accolis ĩ
vrbẽ ĩuecta, nõnunq̃ Calones, añ oculos ciuitatis, cum iumẽtis arena aliaue materia honuſtis, pro
frumẽtatoribus ꝓteriere, ſunt & lrę rãq̃ ex caſtris in vrbẽ miſſę ſagittarꝫ iactu, p cõcione recitatę, q
bus monebat ciuitas caueret ne deditionẽ faceret, nec crederet ducib⁹ hoſtiũ, q veniã ꝓmitterent,
ſtatutũ his eſſe, Brixia recepta nõ ætati nõ ſexui ꝑcere, oẽm ꝓmiſcue multitudinẽ tollere, vrbẽ di
reptã & ĩcẽſam funditus euertere. Prodit illud memoriæ, Frãciſcũ Barbarꝫ ꝓfectum nunq̃ niſi in
apro diſcubuiſſe, nec temere aliũ panẽ viſum ĩ ei⁹ mẽſa, q̃ hordeaceũ. Sed quũ res ĩ vrbe ſic habe-
rẽt, Brixiani parꝫ lætã pugnã aduerſus Italũ pugnauere, circa Felicianũ res geſta eſt, ſed q̃ infelici
ter hic dimicatũ ẽ, tã diuerſa ꝑte ad Euphemianũ ꝓſpe, & ex ciuitatis ſnĩa, expugnatum ẽ hic ho
ſtiũ ꝓſidium ac dirutũ. Picinin⁹ iã plures dies Veronã obſederat, quũ audito Sfortiæ aduẽtu, ĩpe
dimẽtis Mãtuã miſſis, Suauiũ ꝓceſſit, eſt id Veronẽſis agri oppidũ, q̃ ille foſſam hoſtibus obiecit, a
mõtibus ad Atheſim extẽſam, vt oẽs Sfortię conat⁹ infringeret. Sfortia Leonico capto, etiã cętera — *Sfortię ſucceſſus.*
Vicẽtinorꝫ loca breui recepit, inde quadrato agmine Suauium ꝓgreſſus aciẽ in hoſtium conſpe-
ctum explicat, de ſumma rei decreturus, hic qa nihil ex aduerſo mouebat, metus cõfeſſione hoſti
alioq ferociſſimo expſſa, in caſtra reuerſus mõtanum iter adorit Veronã iturus, eſtq; circa mõtiũ
iuga, q̃ Picinin⁹ ꝓſidiis ĩſederat, nõnihil laboratum, cõſerta nõ vno loco cum hoſtibus manu, tenu
it tñ Sfortia vi & armis ꝓpoſitum, circũactoq; nõnihil agmine p altiora loca, Veronã peruenit. Pi
cininus, ꝓſidio ad Suauium relicto, Atheſi ſupato ad Vigiſium in Mãtuanis finibus ſedit. Tũ ve-
ro Sfortia retro cõuerſus, Suauiũ & q̃cũq; Veronẽſiũ loca venerãt in hoſtiũ ꝑtãtẽ, ꝓter Leniacen
ſem portum recepit. Sed dum hæc gerunt, cõuẽtus ille Chriſtianorꝫ hoĩm, de almi ſpũs ꝓceſſu de
quo nõ vno diximus loco, eſt ad exitũ ꝑductus, vt qdã ꝓdiderũt. Oppugnatum eſt inde in Benaci
ora Bardolinũ, ſed Zen⁹ hoſtib⁹ ĩferior nõ eſt auſus eo claſſem admouere, quo accidit, vt Sfortia,
infecta re inde digreſſus, mille eqtũ cũ tribus peditum centuriis, ꝓter Arcum & Tienium, p alpina
loca iubet Brixiã cũ cõmeatu ꝓficiſci, vt vrbs diuturna fame affecta aliqua ex ꝑte leuaret, ceſſiſ-
ſet ꝓſpere ea expeditio, niſi q ad id miſſi ſunt, nõnihil in Pedemõtanis ſubſediſſent, vt equos mon-

tium aſperitate cõfectos pabulo reficerẽt,quã Picininꝰ occaſionẽ adeptus,ĩprouiſo acceſſu totum
eqtatum diſiecit,frumentom diripuit.Maior deinde clades iu Benaco accepta,captus eſt Zenus ꝓ
fectus claſſis,oẽs fere naues amiſſę vna nauali pugna aduerſa in ora lacus,nã res vtrobiq; vno tpe
geſta eſt,terreſtres Venetoꝝ copiæ a multo maiore hoſtiũ numero ꝓfligatæ,ac fœde diſiectę.Ac-
ceſſit doplici cladi alia recẽs, ꝙ poſtridie q̃ ita terra & aqua eſt ad Benacũ tã infeliciter pugnatũ,
Madetniana arx,q̃ Venetoꝝ ꝓſidio tenebaẽ,hoſtibus dedita eſt. Affecit nuncii huiꝰ atrocitas ci-
uitatẽ mœrore ingẽti ac triſtitia,veꝝ patres ne ſuccuboiſſe viderenẽ, cõfeſtim decretum tulerũt,
vt noua claſſis in Benaco pararẽ,q̃ſitaq; eſt ex pxĩo materia,Torbolis octo triremes , totidẽ Ga-
leones,& Celoces,quatuor naualis fabricæ opificibus ex vrbe eo miſſis,omniũ opinione celeriꝰ in

Venetoꝝ ce leritas ĩ claſ ſe cõſtruẽda

pontibus ſtetere.Stephanus Cõtatenus claſſi ꝓficitur,Trietarchi ex patricio ordine triremibꝰ da
ti,deductæ demũ naues ad bellũ inſtruunẽ. Vertẽte ſe autũno grauis morbꝰ Venetũ affecit exer
citũ,ſunt & hoſtiũ caſtra ꝑ idẽ tpſ nõ morbo tãtũ,ſed peſtilẽtia grauiter vexata. Erãt itaq; velut
ferię belloꝝ ab vtraq; parte,quũ princeps & patres de Brixia,vt ſiqñ antea,maxĩe ſolliciti ad Sfor
tiã mittunt,qui publice eũ hortarenẽ,vt priuſq̃ exercitum in hiberna dimitteret, fideliſſimã ciui
tatẽ cõmeatu & ꝓſidiis iuuaret,cęterum vt oĩa q̃ Sfortia poſt ſe relinq̃ret tuta eſſent,Atheſim ad

Cõſilium in corriuando Atheſi.

quartũ lapidẽ ſupra Leniacũ ſuo curſu auertere cõſtituũt, vt amnis late effuſus eã Vicẽtini Pata
uiniq; ſoli partẽ inundaret,q̃ maxime hoſtili eſſet iniuriæ obnoxia, qua vindicabaẽ & Veronenſis
agri pars illa, q̃ ad Vicẽtinos & Patauinos ſpectat.Eñiuero aqs planitiẽ reſtagnãtibus, oĩs facul-
tas adimebaẽ hoſtibus,ãplius circa Atheſim euagãdi,quũ oĩa interim Venetis lintribus ꝑuia fle-
rent,cõmodeq; nauigarẽ Veronã vſq;,vel inuitis hoſtibus,q Leniaci partẽ tenebãt.Admota ſunt
operi quatuor milia agreſtiũ,ſed res poſtea intermiſſa.Interea circa Benacũ conatꝰ eſt Pictninꝰ ĩ-
prouiſo acceſſu Venetã claſſem igni corrũpere:cæterũ Troiulus vnꝰ ex Sfortianis ducibus nõ ſo-
lũ locũ tutaẽ,ſed acri pugna cõſerta,hoſtẽ magno incõmodo affecit,Picininus equo deiectꝰ ægre
ſeruatus eſt,trecẽtis eqtibꝰ in ꝓlio amiſſis,tũ Sfortia veritꝰ ne hoſtis maiore vi nixus id opus effi-
ceret,Mellitã ducẽ iuſſit eo occurrere,vt claſſi ꝓſidio eſſet,nec multi inde dies interceſſere,qbus il
le cum lectiſſimo eqtatu & duabꝰ peditũ cohortibus,vt Brixianos cõmeatu leuaret,in Benaci orã
ꝓceſſit,vi & armis ꝑ hoſtes iturus,eſtq; bis cũ hoſte dimicatũ,circa lacũ primo , mox ad Theniũ.
Vtroq; ꝓlio Picininꝰ fuſus fugatuſq; ẽ,ſed poſterius certamẽ multo atrociꝰ,captiq; ex hoſtibꝰ Ca-
rolus Gõzaga & Carolus Martinẽgiꝰ:Picininꝰ q ꝑditis rebus Theniũ ſe ꝓripuit,veritꝰ ne Sfor-

Qua arte ſeruatus Picininꝰ.

tianis armis oppidũ circũſederenẽ,nocte q̃ ꝓxime ſecuta eſt,pãnis obſitus ꝑ lacero & vulneribꝰ cõ-
fecto,humeris exportatus,auerſis itineribus Ripã oppidũ qđ Benaco incubat,ĩcolumis venit huc
pars eius exercitus multo maxima ex Theniana acie refugerat.Scio ꝓditũ a qbuſdã Picininũ ſac-
co inuolutũ,ꝑ vili ſarcina in tutũ a gregario milite delatũ.Sunt q ſcribãt poſtridie q̃ ad Theniũ
ita pugnatũ eſt,ex Ripa quadrato agmine ad hoſtiũ caſtra acceſſiſſe,acie dimicatuꝝ,ſi pugnę co-
pia fieret.Paſius,qđ ꝓpius vero eſt:Sfortiã cũ exercitu poſt victoriã ad hoſtẽ veniſſe ait,eſſeq; cir-
ca Ripã tumultuoſe concurſum,quo ꝓlio Malateſta Cæſenę princeps ſtrenuus adoleſcẽs fit ex ho
ſtibus captus,alii ad Thenium id ꝓlium pugnatum autumãt,eo quo diximus euẽtu. Et Brixiæ ꝑ

Picininus Veronam capit.

hęc aliquid eſt frumenti importatũ,eratq; maior adhuc copia breui importãda,quũ hoſtis Vero
nã furatus eſt,ſcalis intẽpeſta nocte ciuitatulę admotis.Eſt is locus in pte vrbis in arcis modũ mu-
ro & foſſa ſeptus,Ingẽs terror inuaſit ciuitatẽ ad primũ clamorẽ captę vrbis, cõcurſum eſt in pu-
blicum,vñ magiſtratus priuſq̃ illuceſceret in arces cõceſſere,q̃ opere & natura multo muniriores
ſunt q̃ ciuitatula,nulli dubium erat qn retentis arcibus breui cogerenẽ hoſtis vrbem relinquere.Pi
cininus vbi primum illuxit,ex ſupiore loco copias emiſit,cœptaq; eſt vrbs hoſtiliter diripi,vix pri
morum pauci ad hoſtium genua obuoluti ꝓcibus tenuere,ne tam fœda & miſerabili clade affice
renẽ ciuitas,quæ neq; vi capta eſſet neq; impata facere recuſaſſet,confeſtim itaq; edictũ eſt vt miles
vi abſtineret,ac ſimul Conzaga dux princeps ciuitatis eſt in ꝓtorio declaratus,in id enĩ fœdus cũ
Philippo ꝑcuſſerat,vt Verona & Vicetia,ſiquãdo ex hoſte captæ eſſent,ſuę dirionis fierent. Inde
arciũ ꝓſidia tẽtari cœpta,ꝓſertim veteris q̃ in plano eſt,vbi Carolus Gonzaga Mãtuani principis
filius cuſtodiebaẽ Theniana acie captus.Fit interim Sfortia certior Veronã ab hoſte teneri, tan-
tũ arces a Veneto retentas,trepidiſſimis itaq; nunciis excitus , multo hoſtiũ opinione celerius cũ
Mellita duce & oĩbus copiis affuit,hoſteq; leui certamine circa vrbẽ repulſo, ꝑ Felicianã arcẽ ꝓedi

Verona a Sfortia reci- pitur.

tẽ in ſubiectã vrbẽ immiſit,eqtum turmæ ꝑ epiſcopi portã q̃ illis ſub primũ patuit acceſſum,vrbẽ
inuaſere , quo metu perculſi hoſtes trepidi vltra flumen ſe recipiunt , interluitur Verona medio
Atheſi,qui lapideis ſubliciiſq; pontibus eſt ciuitati peruius,horum vnus hoſtibus conſerto agmi
ne refugientibus ſubitã traxit ruinã,ſuntq; cũ eo aliquot equitũ in ſubiectum amnem pręcipitati

abſorptiq; vorticibus,eſtq; nõnihil circa pontes certatũ,quo ꝑlio Ioãnes Gõzaga principis fratẽ
mortẽ occubuit.Poſtremo Sfortianis ciuium auxilio in aduerſam partẽ vrbis irrũpentibus,territi
hoſtes ſub occaſum ſolis in ciuitatulã ſe recipiunt , eſt enĩ circuitu & amplitudine exercitus quis
magni capax.Nocte itaq; ſequẽti qa nulla ſpes reliqua erat retinẽdæ vrbis,citato agmine in paca-
tũ conceſſere,ita quatriduo q̃ capta fuerat, Verona recepta eſt. Dederat ex itinere literas Sfortia
ad principem & ſenatum,ſe Veronã petere eo cõſilio,vt aut eã cõfeſtim recipet, aut cũ fratrib⁹ &
vniuerſo caderet exercitu,breui futurũ vt alterutrũ audirẽt:erat itaq; ſenatus aſſidue ĩ curia,mœ
ſta ſollicitaq; circa foꝝ nobilitas,tota ciuitas in id vnum erecta ſtabat,quum repẽte publicis pri-
uatiſq; literis aliis ſuper alias nunciatum eſt Veronã ex hoſte vi & armis a Sfortia venetiſq; duci
bus recuperatã.Tãta ad eũ nunciũ letitia orta eſt, vt ne lachrymis qdẽ patres tẽperarent mutua Nunciũs
& ingens inter ordines gratulatio,in triduũq; ſupplicatio decreta,Sfortię Mellitiq; dena aureorũ Veronę re-
nummũ milia a Veronę magiſtratibus dono data,patres ſuo aſſenſu id munus ratum fecere.Sfor ceptæ.
tia Veronæ hibernare cõſtituit,quo tpe Ciarpellio & Troiulus Sfortiani duces per Alpes ĩſinua
ti,præſidiarios & frumentum Brixiæ intulere,eſtq; obiter ab his ꝓſpere in hoſtes dimicatum tre-
centis eqtibus ad Guſaccũ in ꝑlio captis.Apparebat reliqus fore hiberna qetiora,quum rumor ꝑ
crebuit Vitellium ãtiſtitẽ cum Picinino fœdus occulte pcuſſiſſe, vt vno tpe is cũ põtificiis copiis
Picenum agrum inuaderet ad Sfortianas opes euertendas,Picininus Apenino ſupato Florentinos
bello adorireť,credere oẽs Philippi aſtu hæc moueri,vt Sfortia a rerum gerendaꝝ curſu auerte-
reť,ſi ſuis rebus in Piceno cõſultum vellet.Egerunt Veneti cum Eugenio ꝑ legatos,& a Florenti
nis vt idẽ ipſi facerẽt ſociali iure petierunt,ne in res Sfortiæ pateren̄ť impetũ fieri, quin vellet põ
tifex iuberetq; vt oĩa q̃ ipſi duci in Piceno ſemel cõceſſa eſſent,eidẽ abſenti inoffenſa manerent.Et
iam Picininus ꝑ Flaminiã Apenino inſinuat⁹,trãſitũ moliebať,quũ repẽte ex vrbe allatũ eſt Vitel Capitur Vi
lium ãtiſtitẽ põtificis iuſſu ab Antonio Rido patauino Hadrianæ molis ꝓfecto Romæ iterceptũ, tellius.
excluſus ille a ſuis ferreę portæ deiectu in põte q arci accubat,a militibus ad hoc ipſum paratis ca
ptus eſt,atq; in arcẽ perductus,vbi paucis diebus qbus cuſtodiri cœperat,veneno (vt crediť) vul
neribus indito,q̃ reluctando acceperat,morte cõſumptus eſt,& Vitellius hunc exitum eſt ſortit⁹,
vir maiore aĩo magiſq; facinoroſo q̃ virũ ſacris initiatũ deceret,quippe q eo creuerat plus ſibi ar-
rogãdo q̃ permiſſum eſſet,vt Eugenio & oĩbus ſupmi ordinis iure formidareť,ductabat quatter-
na milia eqtum,duo peditum,firmaueratq; ſuo ꝓſidio nobiliſſimas Romanę eccleſię arces,vt nul-
li dubium eſſet Eugenio defuncto,vi fuiſſe pontificatum inuaſurum ſi ſuffragio potiri non cõti-
giſſet,ſuntq; hæc eo ãno geſta,quo eſt de eccleſiaꝝ vnione Florẽtię ſolẽni cõuẽtu actũ. Fuit idem
annus mũdanæ originis trigeſimuſoctauus ſupra cẽteſimũ ac ſexies milleſimum,quũ a Chriſti re
gis ortu ãni mille intercurriſſent q̃dringẽti triginta nouẽ, Alberto Auſtriæ duce in Germania ĩ- Temporum
perãte,Ioãne Paleologo Byzãtii,quũ in Italia Eugeni⁹ iam nonũ ãnũ põtifex eſſet,in Gallia Ama ſupputatio.
deus Sabaudiẽſis,ſuperiore ãno Baſileæ põtificis nomẽ adept⁹,vñ recẽs in eccl'ia ortũ eſt diſſidium,
ꝓpagatumq; in Nicolai qnti põtificatũ,q Eugenio ſucceſſit.Premebat ꝑ idẽ tpꝯ Renati regis opes
circa Neapolim Alphõſus Aragonius.Enĩuero Iacobo Caudola fatali morte extincto, diffiſus ſu
is opibus Renatus,Iſabella vxore relicta q̃ in fide Neapolitanos cõtineret, iã enim Acerræ Arago
niis tenebãtur armis,qui locus eſt Neapoli próximus,ad Antonium Caudolam vt ad ſpem vnicã
ſuarum proficiſcitur,nec Gallus eſt ſua ſpe fruſtratus,ſed a Caudola,Aquilanis , aliiſq; circũiectis
populis ſtipendio adiutus bellum inſtaurauit . Nec Picininus acerbiſſimo Vitellii antiſtitis caſu
propoſito auerti potuit,quin ſequente adhuc hyeme niuibus laborioſe diſcuſſis in Hetruriã trã-
ſiit,vbi Politiano potitus in Caſſentinates trãſtulit caſtra,omnia terrore & populatione compleus. Att. Picini-
Perculit hæc ſubita belli intemperies Florentinos,ſuntq; ab initio ſuis viribus vſi, inde & Sfortia ni conatum
norum auxilia quædã affuerunt.Superuenit nec multo poſt pontificis exercitus.poſt Vitellii ĩte-
ritum in Hetruriam acceſitus,nã pontifex quum ad id tpꝯ adduci nequiſſet,vt duorum popula-
rum ſocius vellet ſcribi,tũ Picinini conatibus cõmotus,qa vt hoſtis ab eo armis petereť, in id fœ- Eugenius
dus cum Venetis Tuſciſq; percuſſit,vt oĩm belloꝝ q̃ extra Ciſalpinã Galliã gererent,eſſet ſocius, fœderi
haberetq; in armis ad vſum partiũ quaterna milia equitũ,duo peditum,tãtum copiarum tũ põti aſcribiť.
ficiũ merebat ſtipendium.Lodouici igitur Aquileienſis antiſtitis ductu Aretinorũ fines ingreſſæ
Eugenii copiæ,tãtum ferociæ hoſtibus ademere , vt iã inde Picinini arma Tuſco vileſcere cœpe-
rint.Ipſe hoſtis vbi Sfortianos duces,q in Hetruria erãt,cum põtificiis copiis cõtuliſſe caſtra cõ-
pertum habuit,ad radices Apenini fecit caſtra,vt mõtium propinquitate tutiore eſſent loco:Sfor
tia qui ad id tẽpus anceps fuerat,deberet ne laborantibus Florentinis ſuppetias ferre , nam literis

& nunciis in Hetturiam acceſſebaẽ,an Venetorꝫ cõſiliũ ſecutus,ad Picininũ in Galliá reuocandũ
res Philippi ferocius inuaderet,vbi ſocios auxiliis abundare ſatis conſtitit,quũ iam ęſtas appeteret
ex hibernis egreſſus,primũ oſm Brixiá,vť p medios hoſtes penetrare ſtatuit.Hortari ad id facin⁹
naualis pugna nup a Venetis pſpertime in Benaco depugnata. Stephanus Cõtarenus cui claſſis
ad Turbulas texendę fuerat negocium iniunctum,vt cum his nauibus hoſtẽ bello inſectareẽ,trite
mibus cũ cętera claſſe in Benacũ deductis.(Quo nauiũ gñe claſſis illa conſtiterit alio eſt loco de-
mõſtratũ,niſi ꝙ de triremiũ numero varia eſt ſcriptorꝫ opinio) in Turbulano tractu, vt alii aiũt,
Venetorꝫ vi- inter Ripã & Ponalis oſtiũ Venetus cũ hoſte cõgreſſus,nauiũ etiá numero aliquãto inferior,poſt
ctoria in Ba- cruentiſſimũ certamẽ,ingentẽ eſt victoriá adeptus,ex tota hoſtili claſſe duę dũtaxat naues media
naco. trepidatione dilapſæ ſunt : cæteræ ad vná aut depſſę aut captæ. Fuit ea victoria eo inſignior quo
& hoſtium apparatus maior,ná pter ꝙ Laſius Daſaretus & alii Liguſtici nols,Genuæ vt arbitror
extorres,qui rei maritimæ ſcientiſſimi,Philippi claſſem agebãt,Italus Foroiulianus naues militi-
bus inſtruxerat pugnæꝗ pręeſſe voluit.Is vbi rem perditá vidit,in ſcaphá tráſgreſſus fuga ſerua-
tus eſt.Fuit eiuſmodi victoria,quum aliis ciuitatib⁹ tum Brixianis lętiſſima,q apto lacu ſatis ſcie-
bant nõ defutura ſibi auxilia,nõ cõmeatus,nõ alia ſubſidia,qbus erat ad id tempus laboratũ.Mi-
ſerũt itaꝗ Venetias legatos qui principi & patribus gratulareẽ victoriá,legari autẽ vexillũ ſe-
Vexillum cũ attulere,qđ hodie in aurea ęde viſitur,in quo illud eſt,Brixia magnipotens cæteris vrbibus p
Brixianorꝫ. buit fidei exemplum.Expugnauit inde Contarenus Ripã oppidũ in ora Benaci,qđ vi captũ diri-
puit,mox & Garda recepta eſt,vñ lacus recens habet nomen,ná Benacus olim fuit a Naco,vt cre
Benacus. dere par eſt,eſt is vicus hodie lacui ppinquus,Bardolinũ inde receptũ,Lagiſiũ & cętera loca lacui
obiacentia.Sed dum hæc in Benaci ora geruntur,Sfortia interea ad Mineruiũ caſtra admouerat
hic auditũ eſt Borſiũ Eſtẽſem quẽ Florentini magno ſtipendio inauthorauerãt,ad Philippũ defe-
ciſſe.& Gonziacum hoſtẽ cum ingentibus copiis nõ pcul abeſſe,vt oẽs Sfortię conatus ex occaſio
ne infringeret,ſtetit aliq̃diu anceps ille,an Minciũ tranſmitteret:cæterũ Petri Aduocatii monitu
& hortatione,erat is in caſtris publico Brixianorꝫ noĩe,aſſidueꝗ poſtulare,obteſtariꝗ ne vrbs Ve
Sfortia Min- neti noĩs fideliſſima in aperto diſcrimine pderet.His Sfortia cõmotus , & quia ſciebat id Venetis
ciũ ſuperat. cordi eſſe,Brixiá ire pgit,Mincioꝗ ad Zábanum ſuperato copias flumine traiecit,id oppidum vi ca
ptum diripuit,deinde Riuoltella dedita eſt , proceſſit inde ad Cleſium amnẽ decẽ milia paſſuum
a Brixia,eſtꝗ interim Salodium vi receptũ direptumꝗ hoſtiliter,q̃dam etiam ſponte loca in fidẽ
rediere,quo ſucceſſu Sfortia ferocior factus,Brixia relicta quam ſatis recreatam ſui aduẽtus pha-
ma ſciebat,in hoſtem pergit porro ire,ad Balneolum primo fecit caſtra, hic quum indicio compe
riſſet Philippi duces,Lodouicũ Seuerinatẽ,& Italũ Foroiulianũ inter Sõcinũ & Nouos Vrceos ſe
Sfortię vi- dere,ad hos citato agmine pfectus,nõ ſolum plio fudit,ſed caſtris etiá exuit, mille hoſtiũ partim
ctoria. cæſi ſunt,partim vulnerati,quatuor milia eqtum peditumꝗ pari numero capta , vt Ariminenſis
Paſius ſcribit,alii hunc numerum dimidio fere extenuãt.Erat Borſius Eſtenſis cũ mille & quingẽ
tis eqtibus ad Ienepaltá vicũ duobus milibus paſſuũ a loco vbi res geſta eſt,in hũc ſollicitũ & de-
liberãtẽ ſuis ne ſubſidio occurreret,an in tutum cum vniuerſo eqtatu abiret,Sfortiani fugientem
ſecuti impetum fecere,& hic quoꝗ eſt nõnihil certatũ,ſed vt fere euenire ſolet,vt res ſemel inclina
ta,neꝗ cõſilio neꝗ virtute ſiſti poſſit amplius,tertia eqtum para cum oĩbus ĩpedimẽtis capta eſt,
tum vero Philippi rebus duplici clade accidis. Vrceani & finitimorum qdá in fidẽ rediere.Sunt q
ſcribãt Soncinũ vi captũ,recepta adhęc oĩa Bergomatis & Brixiẽſis agri oppida,Brixięꝗ tãtum
cõmeatuum vndiꝗ importatũ,vt decuplo minoris q̃ nup vęniret ánona. Trás Olliũ inde tráſtu-
lit bellũ Sfortia,Caſalinoſꝗ ad deditionem cõpulit,recepere & alia quædá loca imperiũ , & in his
Triuiliũ & Riuoltella in Abduana glarea.Carauagiũ tẽtare nõ placuit,qa munitionibus & pſi-
dio eſſet valide firmatum,iam & Abdua eſſet confeſtim tranſmiſſum,ſed Philippus duplici clade
circa Vrceos accepta,aduerſam fluminis ripam aggere crebriſꝗ firmauerat ſtationib⁹,erat & Pi-
cininus cum exercitu ex Hetruria reuocat⁹,ob hęc,& quia aliquot poſt ſe loca reliq̃rat Sfortia ad
omnia bellorum momenta peropportuna,quæ præſidio hoſtium adhuc tenebanẽ,ab Abduę tráſ-
miſſu abſtinuit,adortus itaꝗ Carauagiũ paucis diebus ad deditionẽ compulit,quidam authores
ſunt Leonem Sfortiæ fratrẽ Carauagiana obſidione occubuiſſe,tormẽto ictum.Et res Philippi in
hoc erant ſtatu,q̃ quo iniquiore loco eſſe ferebanẽ , eo Picininus ſuũ in Ciſalpiná Galliá reditum
magis accelerabat.Cęterũ nulli dubiũ erat qn eo ex Hetruria digreſſo, oĩa loca q̃ bello amiſiſſent
cõtinuo Florẽtini reciperẽt.Peruſina expeditione omiſſa qua certa ſpe ferebaẽ Peruſiæ p hoĩes ſuæ
factionis occupádę,Typhernoꝗ obiter ſed fruſtra quidem tentato,Burgum ſepulcri decreto pe-

tiit, vt cum pontificũ Tuſciq; exercitꝰ ducibꝰ confligeret, q ad Angliariã ſedebãt, ratus vt ſi ea par
te hoſtem clade aliqua inſigni affeciſſet, nõ modo oppida q̃ capta eſſent permanerent in fide, ſed
multo etiã plura a Tuſco & pontifice breui deficerẽt. Certa igiẽ ſpe rei bene gerendę ex Burgo ad
tertium Calẽdas Iulii, die q̃ ſacra eſt apoſtolorꝫ principibus, velut ad feriatum hoſtẽ profectus in
multo difficilius pugnę genus incidit q̃ aĩo cõceperat. Enĩuero Lodouicꝰ antiſtes, Paulus Vrſinꝰ
ac cęteri duces q ad Angliariã ſedebãt futurę pugnę intenti, adeo ferociter venientẽ excepere, vt ve
lut in inſidias pręcipitatus coactus ſit confeſtim mutare pugnę rationem. Certatũ eſt itaq; acriter
vtrinq;, mox Picininus vltima vi connixus, hoſtẽ ex ſuperiore loco deturbare adortus, cũ magna Fũdiẽ Pici-
ſuorũ ſtrage ad ima deiiciẽ, deiectus porro fugatus eſt, parteq; copiarũ multo maxima exutꝰ. Scio ninꝰ ad An
fuiſſe q ſcriberent Picinino abſente a Franciſco eius filio ad Angliariã tam infeliciter dimicatum glariam.
ſed Lagiſianus author eſt Picininũ quũ Burgũ refugiſſet, bis ob rẽ male geſtã conatũ ſibi manũ i
ferre, fuiſſeq; id facturũ, niſi Franciſcus filius die noctuq; illi aſſidendo conſolãdoq; tenuiſſet, vt in
vita pſeueraret, audita vox ducis eſt ac mox vulgata, actũ vno plio de Philippo & eiꝰ principatu
ſi florẽ Italicę militię eo die captum hoſtis reddere noluiſſet. Sed dũ ad Angliariã hoc euentu eſt Sfortiæ ſuc
dimicatũ, Sfortia interea Carauagio recepto, Aſulã, Canetũ, & Marcariã Gõzagę ademit. Lunatẽ- ceſſus.
ſes & ipſi poſt paulo ĩperiũ accepere. Piſcaria ĩde oppugnata eſt ad Mincii caput ĩ Benaci ora. Hic
Sfortię ſedenti Nicolaus Eſtenſis affuit de pace acturus, polliceri Eſtenſis dux pacis ſuaſor, futurũ Nicolaus
vt pter cętera Philippus filiã toties abnegatã daret Sfortię, cui ſi ita cordi eſſet vel in caſtra etiã Eſtenſis au
mitteret. Cęterũ qa dux ipſe & veneti quoq; ille ſtipendiũ merebat, viſi ſunt a pace non abhorrere, thor pacis.
Eſtẽſis Mediolanum pficiſciẽ, certa qdẽ ſpe conficiundę pacis, interea Piſcaria vi capiẽ, capta diri-
pitur, dein Vigeſium, Vallegiũ, & alia q̃dam ex eodẽ hoſte loca venetis armis ceſſere. Nec multo
poſt omniũ opinione celerius Blanca ſecundo Pado Mantuã ab Eſtẽſi delata eſt, quę res fuit vene
tis ab initio ſuſpecta, tacite ſecũ reputantibus qd ſibi vellet feſtinata illa Sfortię & ſoceri reconci-
liatio. Gliſcere itaq; ſua ſpõte ſuſpitio hęc, quum liberior quadã Sfortiæ voce porro diſcuſſa eſt,
petentibus Philippi amicis vt dux ipſe Marmariolũ iret, Mantuani agri villam, de pace & nuptiis Sfortię vox
corã coniuge acturus, nec ſe iturũ dixit Sfortia venetorũ iniuſſu, neq; illos ſi ſapiãt pmiſſuros, ex mẽorabilis.
Mãtua dein puella Ferrariã flumine deuecta eſt. Sed dum hęc alibi fiunt, Picininus ex Burgo quo
ſe ex Angliariana acie receperat, in Vmbriam tranſiit, collectoq; modico exercitu ex iis qui prælio
egreſſi fuga ſeruati fuerãt, circa Eugubium conſedit, tẽtauit interim vt a Peruſinis reciperetẽ, cęte
rum quia id non dabaẽ in Flaminiã tranſiit. hic firmatis eius puinciæ vrbibus, Mediolanum con-
ceſſit, Frãciſco filio cum his copiis q̃ aderãt ad locorꝫ pſidium relicto. Nec Lodouicus antiſtes ſi-
bi defuit inchoata victoria, qn Apeninũ trãſgreſſus in Flaminiã duxit exercitum. Sigiſmundũ Ma
lateſtã & fratrem qui ad Philippũ deſciuerant, ad pontificis ſtipendiũ reuocat, eius puincię oppi-
da plęraq; ad deditionẽ cõpellit, quæ Picinini pſidio tenebanẽ. Oſtaſius Rauennę princeps, qui di-
uerſarũ cenſebaẽ partiũ, qa aperto petebaẽ bello, Iacobi Antonii Marcelli veneti legati fidem im-
plorat, fuerat Marcellus in Flaminiã miſſus cũ qnq; turmis equitũ ſub Lodouici acceſſum. vt bel-
li partes iuuaret, eſt itaq; Oſtaſius cũ coniuge & liberis venetias miſſus. ſunt q tradãt deditionem
illã vi Oſtaſio expreſſam, Rauennatibus iã aperte rẽ ad venetos trahentibus, id vt libẽtius credã
Oſtaſii ſuadet & liberorꝫ in Cretã inſulã deportatio, quo publico decreto ablegati ſunt. Tulit ini-
quo aĩo Lodouicꝰ antiſtes Rauennã oĩm opinione celerius deditã, vel qa laudem receptę vrbis no
luiſſet ſibi ademptã, aut q clariſſimę vrbis poſſeſſionẽ inuidit venetis. Põtificię copię iã hyeme ap
petente trans Apeninum in Hetruriã cõceſſere, & Sfortia oĩbus iam locis ex hoſte receptis, pter
Leniacũ portũ, q valido tenebaẽ pręſidio, milite in hiberna dimiſſo, ipſe Veronę cum cohorte vna
eſſe voluit. Et hęc in Italia geſta eo anno, quo Albertus Imperator q Sigiſmũdo ſucceſſit, fato mor- Albertꝰ im
tẽ obiit, vna vſus eſt in Turcos expeditione. pceſſitq; ad Drauũ vſq; amnẽ. Cęterꝫ dũ hic ſedet, nã perator.
adhuc non tãtum copiarũ aderat, vt tuto ſe poſſet hoſtibus obiicere, Turci Sindroma quã aliquã
diu obſederant, potiti ſunt. Morauos & Sarmatas qui Poloni ſunt hodie, intra ſuos fines coercuit
quorũ arma licentioſius vagabanẽ. Sunt Morauí, quando eo venimus vt duarũ gentiũ vno loco Morauí.
mentio fieret, inter Pannones & Bohemos ſiti, ex Auſtria trãs Iſtrũ extenſi, Marcomani & Sudi-
ni eã terrã tenuere vt recentiorũ quidã exiſtimare videnẽ. gens hodie ferox, ac rapto gaudẽs, Ro-
manę tamẽ ritu eccleſię chriſtianã colũt pietatẽ, Reguli dũtaxat Huſſitano fauent delirio, ſatis cõ
ſtat patrum memoria (Pius pontifex huius eſt rei author) Ezernahorã Morauiæ gẽtis regulum Polonię ſi-
inſignem, Ioannis cognomento Capiſtrani minoritanæ obſeruationis opera ad veræ pietatis cul- tus & mo-
tũ reuocatũ. Polonia orientalis eſt Morauię, ad ortũ Moſchos habet, Scythicũ genꝰ hoĩm, & Val tes gentis.

lachos,nec Moraui ſolũ occidui ſunt Polonis,ſed Bohemi,& Sleſitę,Lithuani & ad meridiē Polo-
nię adiacēt,ad Septētrionē Sarmaticus oceanus.Pruſia īteriecta,ꝗ olim Sarmatię pars fuit.Aiunt
Cracouia. Polonię nomē a Pola eē,ꝗ vox planiciē ſignificet,plana eſt plurimũ regio,caput ī ea gēte Cracouia
vrbs ad Iſtulę flumīs ripã.cũ celebri Gymnaſio oim liberaliũ artiũ,phama tenet a Graco Samar-
tię duce q eã cõdidit,nomē vrbi inditũ,ædificia publica & priuata viſendo apparatu,mœnia ve-
tuſtate cõſumpta,oĩa lapidea,ceteris vrbibꝰ ꝓ muro lignea materies.Iacynthus Dominici Cala-
guritani comes Cracouię fuꝰ eſt,Cãruſq; Cracouiani quõdã Gymnaſii doctor,ambo ī beatoꝝ nu
merũ delati.Imminet vrbi tēplũ cũ Vinceſlai Bohemię ducis tumulo īſigni ſanctitate viri,id opꝰ
marmore & alabaſtro,ſed arte nobiliꝰ:hic regia ē totiuſq; regni gaza.Cõtra Cracouiã in aduerſa
Caſimirũ. Iſtulę ripa Caſimirũ vrbs:& hæc a cõditore nomē adepta:puię inter ſe vrbes:quē põs vſum ꝓſtat
fluuio īpoſitꝰ.Regnũ vniuerſum in quatuor velut regiones eſt diuiſſum,ꝗs ī orbē rex quotãnis in
uiſit,ſingulę ternis mēſibus aliit regē regiũq; comitatũ.Ceterũ ſi caſu conſilio ve in vna aliqua re-
gni parte diutiꝰ rex eē pſeuerauerit,nihil debet illi ampliꝰ.Gēs in vniuerſum prudēs,multaq; co-
mitate in hoſpites,bibaciſſimũ genꝰ hoim.vt totꝰ ſeptētrio,ſed rarꝰ vini vſus,ignotꝰ gēti oĩs vi-
nearũ cultꝰ,factiria ex tritico aliiſq; generibꝰ ſeminũ potio in vſu eſt,ſolũ ferax triticiq; abundans
eſt & paſcuis idoneũ,armēta late paſcunt,venatio multiplex,equus ſylueſter ceruino cornu,bos fe
rus,Vrũ Romani vocãt.Plũbũ dũtaxat ex oĩbꝰ metalis fodiũt Poloni,& ſalē ſaxorũ duritie,nullũ-
q; toto regno vberius vectigal,mellis copia ingens,ſermo gēti q & Sclauonicus,literarũ figuratio
mixta ex gētili & Grecanica,ꝓmiſcuꝰ & fidei ritus inter Romanũ & Grecũ,virorũ & mulierũ ve
ſtitꝰ Grecanico ſimilis.Eſt Podolia pars Sarmatię Polonię ꝓtēta,Scytharũ incurſibꝰ iã ꝓpemodũ
deſerta.Eſt Podolia & inferior Ruthenia dicta,oĩs eñ Rhutenorũ terra tripertito noĩat,alba,ſu-
perior,& inferior,fuitq; īferior hęc ꝗ & Podolia eſt,vetꝰ Ruthenorũ ducũ ſedes.Solũ tã ꝓdigioſæ
eſt feracitatis,vt gramē humanę ſtaturę īſtar aſſurgat,mira florũ copia,& ob eã rē īcredibilis qdã
mellis & cerę ꝓuētus,paſſim apes cauis arboribꝰ lapidibuſq; cauernoſis mellificãt.Sed quo maior
eſt ſoli ꝓſtãtia,eo ꝓpius fidei accedit qd de vetuſtate terrę memorãt,tris ex ſupiore Germania fra
tres fortuna haud ignobili in ea regione Chiũ cõdidiſſe,vbi horũ poſteri lõga ſerie ſint rerũ poti
ti,regno etiã in oēm Ruthenoꝝ gentē ꝓpagato,primꝰ in his Cyrilli ductu chriſtianã eſt fidē com
plexus Volodimerus,q vrbē loco eminēti cõdidit,cõditã de ſuo noīe Voldimerã dixit, quo regiã
ſedē ex Chio trãſtulit.Moſcouiã inde quatuordecim miliũ paſſuũ circuitu ſtatuit ad Moſcũ am-
Maſonitæ. nē,vnde & vrbi nomē,nobiliſſima hæc hodie in Ruthenis ac regia ciuitas.Maſonitę,aut vt quidã
ſcribũt,Maſſagetę Polonię regi parēt,ambiguus genti ritus,ambigua fides, nam neq; Chriſtianę
pietatis ſunt hi prorſus,neq; alterius ſed anceps religio.Inter Liuoniã accolunt & Pruteniam,ſiue
Hercinia ſylua. Pruſiam,itinere vnius diei.Hercinia ſylua totã percurrit Poloniã,pãditurq; latius circa Cracouiã
regiã vrbē,alit id nemus,ꝓter alia ferarũ genera,Biſontē aĩal citrei coloris latiore fronte,hoī natu
ra inimiciſſimũ.Protendit Polonicũ regnũ Balteũ vſq; mare,non multo poſt dicendum . Poloni
Vinthelino Germani ſanguinis eiecto,Vladiſlaũ ex Lithuania accerſitũ regē creauere,obiit hic fe
re nonagenarius,duobꝰ filiis ſupſtitibus.Vladiſlaus regnũ a patre accepit,belloq; occubuit, quod
cũ Turcis geſſit,Caſimiro eiꝰ fratri Poloni regnũ abrogarũt,detulerũtq; ꝑ legatos Federico Brã-
deburgenſi,nec ille delatũ recepit,nõ eſſe ſe rogãdũ reſpondit vt alienũ reciperet regnũ, ſed Caſi
mirũ potius vt id cape ſſeret,qui heres eſſet fratris.Pari modeſtia vſus dicit Federicus tertius im
Att.veri principis reſpõſum. perator,q a Pãnonibus & Bohemis poſt Ladiſlai mortē ad eius res inuadēdis accerſitus pertinaci
ter recuſauit,ne Sigiſmũdo ꝓpinquo ſuo ea res eſſet præiudicio.& hęc de Polonia & gētis ritu vt
breuiſſime potui. Nũc qa Pruteni & Lithuani ad occidētē ſolē terrã hanc attingere dicti ſunt,de
his breuis inſtituet ſermo priuſꝗ ad res Italiæ reuertat hiſtoria.Poſt Maſonitas q in rerũ Poloni
carũ relatione nuper dicti ſunt,Pruſia:vnde Pruteni,terra eſt Germanię & Sarmatię particeps ſi
Pruſię & Lithuaniæ ſitus. Ptolemęus verus eſt author,qui Viſtulã fluuium vtranq; ait terrã diſterminarę.Perluit Viſtula
Pruſiam a Torno oppido Gedanũ vſq;,quo in loco Balteo mari infunditur. Balteũ mare nũc qd
Sarmaticus olim fuit oceanus,a Baltia(vt arbitror)inſula immenſæ magnitudinis,quæ a Scythi-
co littore tridui nauigatione diſtat,vt Xenophon ꝓdidit Lãpſacenus,vt Balteũ mare ſit dictũ ꝗ-
ſi Baltiũ,ſed hæc conjectura eſt.Intra Scythicum oceanũ & Germanicũ Balteũ mare conſtituũt
recētes.Scythicus oceanus a Scythia eſt,cuius ſeptētrionalior pars Almachiũ dicit ab Hecateo,
qd Scythica ſonet lingua congelatũ.Philemõ Morimaruſã a Cimbris vocari ꝓdidit hoc eſt mor-
tuum mare,id ſecuti noſtrorũ quidã glacialē vocãt oceanũ inſolubili glacie cõcretũ.Eſt itaq; Pru
ſia ad Sarmaticũ oceanũ extēſa citra Viſtulã,vltra Germanię eſt,ad orientē ſolē & meridiem Ma

ſonitę ſunt & Poloni,accolũt ad occidẽtẽ Saxones,Germanicũ genꝰ hoīm.ferax Pruſię ſolũ, ma-
ximeq; frugiferũ,irriguũ,frequẽs cultꝰ,regio amœna & pecoris abũdãs,piſcatꝰ,venatioq; multa.
Vlmerigi eã terrã tenuere,quũ Gothi ex Scãdauia īſula egreſſi ſũt,vt Iordanes ſcripſit,Ptolemęꝰ
Amaxobios,Alaunos,Venedes,& Githones penes Viſtulã habitaſſe author eſt,maloꝝ dœmonũ
cultrix olim gẽs vſq; ad ſecũdi Federici tpa,eã terrã Deiparę milites poſt Ptolemaidẽ ī Syria amiſ
ſam reuerſi ī germaniã ſuo ductu & auſpiciis ſubegere,ſubactã ac iure belli q̄ſitã ſuę ditionis fece-
re,victa gẽs Chriſti fidẽ cõplexa eſt,& cũ fide Ruthenicã linguã.Fuit ad Viſtulã amnẽ q̄rcꝰ, vbi
a principio victrix gẽs caſtellũ erexit,mox vt ſunt res hoīm q̄ tenui principio ī maiꝰ augenꝰ, oppi-
dũ frequẽti cultu adoleuit,Mariẽburgũ vocãt,caput nũc gẽtis,ſedeſq; eoꝝ q vniuerſi ordinis fun Deiparę
gunꝰ magiſterio.Sacrę huiꝰ militię origo Theutonica eſt,nec q̄ſq̄ niſi Theutonicꝰ his ſacris īitiaꝰ milites.
atq; idẽ claris ortꝰ natalibꝰ,& cui ꝓponiꝰ vt aduerſꝰ ſacratiſſimę crucis hoſtes patꝰ ſit oī tpe dimi
care,albo pallio amiciunꝰ,nigra cruce,ſubter & nigra tunica,oẽs alũt barbã,ꝑter eos q ſacris opan
tur.Dominicã orationẽ ꝓ canonicis horis vſurpãt,neq; literas diſcũt,diuitiis abũdãt,nec minor q̄
regibꝰ potẽtia,cũ Polonis graue bellũ geſſere de finibꝰ,vt aſſolet,ſuſceptũ.vſi ſunt Poloni eo bel-
lo Tartaris & Lithuanis ſociis,Deiparinis militibꝰ ex tota Germania auxilia affuerũt,ſexagita mi
lia eqtũ ī vtroq; exercitu cẽſa,Vladiſlaus tũ Polonię rex erat,ſunt itaq; Lithuani īgẽti ſtrage cęſi
q primi ꝓliũ īiuere,Poloni dein vltima vi cõnixi Theutones fundũt ac fœda ſtrage fugãt. Cædiꝰ At.funeſtã
magiſter religiõis cũ primoribꝰ ſuę gẽtis & ordinis,nec īcruẽta obtigit Polonis victoria & ſociis. Germanis
Sed memorabilis hęc pugna multis aſi annis pugnata eſt q̄ Albertꝰ de cuiꝰ obitu nuꝑ dixi,īperiũ pugnam.
in Germania obtinuerit,q̄ppe q̄ in decimũ humanę ſalutis ſupra milleſimũ ac quadringẽteſimũ ī-
cidit annũ.perierũt ꝓlio illo ſuꝑ obſcurã multitudinẽ ſexcẽti eq̄ſtri dignitate,oĩs Pruſia ad victo-
rem defecit ꝑter Mariẽburgũ.Cęterũ ex pace q̄ mox ſecuta eſt,Pruſia Marianis militibꝰ eſt reſtitu
ta,magno auri põdere ꝓ terrę reſtitutiõe victoribꝰ appẽſo.multis inde variiſq; Prutenoꝝ motibꝰ
eſt religio agitata,Caſimiro ex Polonia accerſito,cũ quo Deiparini q & Mariani ſunt milites,va-
rio euẽtu ſępius dimicarũt,fuitq; ex oĩbus certaminibꝰ illud maxime memorabile q̄d ad Cõnitiũ
eſt geſtũ,oppugnabat ferox hoſtis multa vi id oppidum,ceſſit ea pugna ꝓſpere Marianis. Rodul-
phus ſacrę militię magiſter cũ ſeptẽ milibꝰ bellatoꝝ fudit duodeuiginti hoſtiũ milia,fuit victoria
illa inſignis ſed ob mortem ducis minus lęta.Agitatũ eſt nõ multo poſt de nouo magiſtro reficiẽ
do in demortui locum,vbi quũ ſuffragia multitudinis variarent,nec in vnum aliquẽ plurium ſtu
dia inclinarẽt,cõceſſa eſt vni facultas eligendi ex omni numero quẽ veller,modo digniſſimum ta-
li honore iudicaret.Ferꝰ quiſquis fuit ille cui talis poteſtas obtigit,ſibi magiſteriũ arrogaſſe,publi Att.electio
ce teſtatus nullum credere ſe eiuſmodi honore digniorẽ,nã quo aio forẽt alii parum ſe exploratũ nem memo
habere,ſuũ ſibi aĩm ſatis notũ eẽ,q̄ppe q oĩ tpe optauerit aliq̄d ſibi dari,quapropter īſigniter totũ rabilem.
religiõis nomẽ demereretꝰ.tenuit ille eiuſmodi adagio,vt vniuerſa multitudo rẽ ꝓbauerit.Nũc q̄a
in Prutenicis rebꝰ Lithuanoꝝ mẽtio facta eſt,qui in prima acie a Polonis aduerſus Marianos mi-
lites ſtetere,de ea quoq; gente ſunt pauca hoc loco dicẽda.Eſt Lithuania ad ortũ Poloniæ cõnexa Lithuania.
noningẽtoꝝ miliũ paſſuum circuitu,magna ſui parte paluſtris plurimũq; nemoroſa,& ob eã rem
difficilis aditu ac quodã modo inacceſſa,aquis paluſtribus cuncta obtinentibus,hyeme cõmercia
cum Lithuanis habiliora paludibus & ſtagnis alta glacie concretis,niueq; ſupinfuſa fiũt oĩa mer-
catoribus peruia,quo fit vt velut alto mari,quando nulla certa ſit via aut ſemita , ſydera ſignent
iter.Rara in Lithuanis oppida,villaꝝ incolatus infrequens,accolaꝝ diuitiæ pelles multigenum fe
rarũ q̄bus regio inſigniter ſcatet,cerę & mellis abundãs,vſus pecunię nullus genti inter ſe,matro
nę palã cõcubinos habẽt,viroꝝ ꝑmiſſu,quos cõnubii vocant adiutores,cõtra pellicatꝰ viris ꝓbro
datur,adeo gens vna a cęteris mortalibꝰ diuerſo viuit ritu,vt nõ abſurdum ſit illud Ariſtippi,ho Sclauonici
neſtum,non natura ſed conſuetudine conſtare.ſoluunꝰ ab his cõnubia mutuo conſenſu,vini rariſ noīs ritus
ſimus vſus,panis nigricans,armẽta victum ꝓbent multo lacte vtẽribus,ſermo gẽti vt Polonis Scla & mores.
uonicus.ex his q Sclauoꝝ vtuntur lingua,Romanę ritum eccleſię ſequunꝰ Poloni,Delmatę,Croa
cii,Carniq;: alii Græco ritu ſacra peragunt,vt Bulgari,Rutheni,& ex Lithuanis plęriq;,nonnulli
ab his diuerſi abeunt,vt Bohemi,Moraui,& Boſinenſes,quorũ pars multo maxima Manicheũ fo-
uent delirium.& Sclauonicus ſermo tã late patet.Hieronymus Pragenſis qui Eugenii quarti pon
tificatu in ea terra euangelium prędicauit,ritum & mores gentis ad id tempus minus notæ no-
ſtris hoĩbus demõſtrauit.Narrabat is vt Pius pontifex ꝓdidit,Lithuanorum quoſdã ad quos pri
mum ꝑueniſſet,domeſticatim ſerpentes habuiſſe,quibus per ſe quiſq; ſacrificabant. Cæterum te- Delitiũ Li-
nuiſſe ſe vt pręter vnum qui cremari nõ potuit,a ſuis cultoribus interficerenꝰ.alii ignẽ colunt, ca thuanorũ.

ptãtꝗ ex eo auguria,ſolẽ nonnulli,mallei ferrei ſpecie ĩmani magnitudine:appellati ſacerdotes de
eiuſmodi ſacris,plures dies aiebant ſolẽ a nullo hoĩm videri potuiſſe,quippe quẽ rex potẽtiſſimus
captũ clauſiſſet turri quadã munitiſſima,tũ Zodiaci ſigna laborãti ſoli opitulata,factũꝗ vt prae-
grãdi malleo ſit turris diſiecta,& ſol mortalib⁹ reſtitut⁹,ꝓinde fas piũꝗ videri eam rẽ colere rite-
ꝗ venerari,ꝑ quã id numẽ cõſeruari cõtigiſſet.Riſit ineptã barbaroꝝ ꝑſuaſionẽ hõ veritatis ami
cus & cultor,docuitꝗ palã qbus verſarent̃ tenebris vanę ſupſtitiõis cultores.Ventũ poſtremo eſt
ad eos q lucos colũt dęmonib⁹ ſacros,hi quũ Pragẽſis ꝑdicatione ſuccidi cœpiſſent,forte cõſaucia
tus eſt operantiũ vn⁹ bipẽnis ictu,verſa res eſt in religionẽ,ſuperſtitioꝗ illa nõ ſolũ ob id nõ extin
cta eſt,ſed maiorẽ etiã in modũ adaucta.Eratꝗ diuinus ſermo hucuſꝗ ꝓgreſſus,quũ Vitoldi lite
ris iuſſus eſt Pragẽſis ꝓuĩcia excedere.Fuit Vitoldus Vladiſlai frater.alii Caſimiri non Vitoldi
Vladiſlaũ fratrẽ fuiſſe aiũt,eũ dico q Varnẽſi acie ꝑiit,niſi forte duo ab eo q nũc eſt, diuerſi eodẽ
noĩe ĩ ea gẽte fuerit,illud qđ ad Vitoldũ attinet,ſatis cõſtat cẽteſimo ac paulo ampli⁹ abhĩc anno
Chriſtianę fidei cultũ Lithuanoꝝ ducũ eũ primũ ſuſcepiſſe,cui Vitoldus ſucceſſit, Vitoldo Caſi
mirus.Is vt magno & elato fuit aĩo,quatuor virilis ſtirpis liberos anteꝗ̃ vita decederet,ſublimi re
rum faſtigio collocauit,Vladiſlaũ Bohemię declarauit regẽ,q & Pãnonię poſtea eſt regnũ adept⁹
Alexãdrũ Lithuanię ducẽ,Albertũ regẽ Poloniæ,Federic⁹ ſacris initiatus pari felicitate in ſupꝛmo
Romanorũ antiſtitũ ordine locũ inuenit.Cęterũ tãta fuit Vitoldi in Lithuanis authoritas,tantus
Vitoldi terror,vt qui ſub ei⁹ fuere ĩperio iuſſi ſe ſuſpẽdere,vltro vitã laqueo finirẽt,ſontes vrſinis pellibus
crudelitas. cõuolutos canib⁹ laniãdos obiecit,arcũ in expeditionibus ſemꝑ intẽtũ habuit,vt ordine aberran
tes cõfeſtim trãſfigeret.capitale futurũ edixit ſiqs barbã aleret,vt id vnũ diſcrimẽ regẽ a populo
diſcerneret.Nec Lithuani impio paruerũt,ſatius rati vita ꝗ̃ barba ꝑiclitari.Periculoſum nimis vi
ſum eſt Vitoldo id vindicare qđ populariter peccaret̃,abſtinuit itaꝗ vindicta,cęteꝝ recẽtiore edi
cto vetuit capillũ barbã ve ſecari,ſoluſꝗ iã iñ ĩ tota gẽte tõſus vixit. Sindrigal Vitoldo ſucceſſit,
fuit huic cicur vrſa ꝗ̃ ex nemorib⁹ conſueta erat ad domum venire,erectaꝗ in aduerſum cubicu
li oſtiũ vnguiũ crepitu,velut claſſico quodã,ſuũ reditũ ſignificare,hãc cõiurati occaſionem nacti,
patefacto ad id ſignũ cubiculo,regẽ obtrũcant.Sed iã diutius ꝗ̃ hiſtorię breuitas patiat̃,ꝓcul Ita-
lia hęc relatio per gẽtes euagata eſt ad Septẽtrionẽ repoſtas.Erat ꝓinde e veſtigio Italicarũ reꝝ ex
Liuoniæ ſi- plicatio repetẽda,niſi Chriſtianæ pietatis amor & Liuonię admonuiſſet.eſt hęc terra verę fidei cul
tus. trix,Ruthenię ad ſeptẽtrionem ꝑtenta,& ipſa intra *Sarmatię* fines,Tartari Scythicũ genus hoĩm
incurſant,Liuonianos Mariani milites ad Chriſti cultũ traxere,antea nullũ niſi malorũ dæmonũ
nouere,ſępius varioꝗ euẽtu de poſſeſſione regni in ea terra bellatũ,Sarmaticum mare ab occaſu
ſinuſꝗ incõpertę magnitudinis,cui⁹ oſtiũ ab occidẽte eſt nõ ꝓcul a Cymbrica Cherſoneſſo,quam
Daciã hodie vocãt,nã veteris Dacię oꝛa ad ponticũ mare ſpectat,tãta noĩm mutatio vbiꝗ facta
eſt.Iam vero illud mirũ videri põt,ꝙ Daniã recentiorũ qdam hãc Cherſoneſſum vocãt,nã ꝗ̃ alia
terra Saxonię prima ea voce poſſit appellari nõ reperio,quod magno errore arbitror factũ,vt quę
Dauia primo diceret̃,nam Dauos & Dacos dixere veteres,mox vnius literę inderſione Dania ſit
dicta.Circa ſinũ ad ſeptẽtrionẽ ſemiferę gentes,cũ quibus nullum eſt linguę cõmerciũ,nutu & ſi-
gnis permutãt merces,ad meridiẽ Saxonia huic finitima in Germanię rebus dicẽda,& gentes ter
reꝗ iam dictę in hunc modum ſe habent.Nunc ad Alberti exitũ redeo,vt velut ex primo ſiat in
Italiam recurſus.Obiit diẽ Albertus altero ſui imperii anno vixdum acto,qui non⁹ fuit Eugenii,
Res Panno geſtabatꝗ eius vxor vterũ quo Vladiſlaus poſthumus naſcit̃,hũc die quo eſt ĩ lucẽ editus populo
nicę. rũ ſtudia regem declararũt,fuitꝗ iam inde in tutela Federici Cęſaris,qui poſt Albertum imperio
potitus eſt.Heliſabeth mater puerum illi & coronam commendauit,nouum connubiũ ſecuta, eũ
uero inuita ac reſtitans,cęterũ ſic Pannonibus poſcentibus,nupſit Vladiſlao Poloniæ regi,decla-
rauitꝗ ex eo cõnubio Pannonũ pars vna Vladiſlaum regem,quapropter regnum ipſum abiit ve
lut in duas factiones,bellatumꝗ eſt inter Heliſabeth & Vladiſlaũ aliquãdiu de poſſeſſione regni.
Fauit reginę partibus dux Cilię.captuſꝗ eſt eo bello a Polonis,arcteꝗ cuſtoditus.Intermiſſum id
bellum nonnunꝗ̃ interuenientib⁹ induciis,certa pax nũꝗ̃ ſecuta eſt.Moritur interea Heliſabeth, a
cuius interitu recurritur continuo ad arma,varioꝗ eſt euentu vtrinꝗ bellatum. Giſtra vir acer-
rimus ac Bohemi generis,Vladiſlai pueri partes tueri.Fecit Giſtra aliquot ſecũda prælia,fuditꝗ
ſæpius acie Ioannem Huniadem Valachum genere,cognomine Albũ,qui primus noſtrorum ho
minũ,Chriſtiani dico nominis,mõſtrauit Turcos poſſe prælio ſuperari,ſæpe in eam gẽtem vt ſuo
poſtea loco demõſtrabitur feliciter pugnauit,ditauitꝗ Pãnoniæ templa hoſtium exuuiis. Operæ
preciũ eſt audire quale pietatis exemplum Huniades edidit extremo vitę tẽpore,homo Chriſtia-

nę pietatis obſeruantiſſimus,quum iam morti ꝓpinquus Euchariſtiã poſceret,in tēplũ voluit deferri,palã inter ſuos teſtatus nõ dominum famuli domũ ſubire oportere,ſed domini famulũ. Fuit Huniades Mathiæ regis pater,qui late poſtea in Pannonia regnauit.Sed hęc poſtea ſecuta. Tenebat adhuc bellum in Italia inter Venetos & Philippũ,quũ ad centũ milia Turcorũ Amurat his ductu Pãnoniã adorti,late terrã populati ſunt,cõmeatus inopia obſtitit quo minus omne Pannonium nomen eorũ armis ſubigerẽt.Venit haud multo poſt in Pannoniã Iulianus Cęſarinus Romani ſanguinis ex ſupremo antiſtitũ ordine,quẽ Eugenius in eam ꝓuinciam miſit,ac tũ demum eius interuentu domeſticũ Pannoniæ bellũ reſedit,qua vſi opportunitate, id regnũ Turci multo ferocius inuaſerant.Pace itaq; parta in Turcos Chriſtianus exercitus proficiſcitur,eſtq; circa Sophiam Thracię locum ſępe in hoſtem dimicatum Huniadis ductu,cuius phama tã terribilis fuit iam inde inter hoſtes,vt puerorum ploratum cohiberent matres eius nomine illato. Inde totis viribus eſt in aciem deſcenſum,cęſaq; ſunt quadraginta Turcorum milia, vt Pannones ad Federicum Cæſarem ſcripſere.Cæſarinus legatus ſex milia tantum cæſa ſignificauit.Pax inde cum Turcis iureiurando ſancita eſt,quam Eugenius põtifex deteſtatus,author Vladiſlao fuit belli in Turcos inſtaurandi,Rex quia iuramenti vinculum ſibi & ſuis remittebatur , tametſi Pannoniam per id tempus ſibi armis vindicabat , poſthabuit tamen domeſticum bellum externo , pontificis authoritatem ſecutus.

Io.Huniadis pietas.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS DECIMÆ,LIBER QVINTVS.

DIV Multumq; procul ab Italia euagati,ac neſcio plus nimio etiã multoq; prolixius q̃ noſtri fuit ab initio conſilii, eo reuertimur, vnde noſtratium rerum ſermo exciderat. Fuit annus ille quo Picininus eſt ad Anglariam memorabili prælio victus,quum geſtarum rerum varietate inſignis,tum cæli inclementia ad poſteros infamis , fœdis aſſiduiſq; tempeſtatibus,qua neceſſitate partium duces adacti,multo celerius ſolito in hiberna conceſſere.Eſt & rei frumẽtarię inopia nõ vno interim loco bellorũ iniuria laboratũ.triſtis ad recordationẽ memoria, nam nõ magis Brixia ſenſit id malum vicecomitis armis circunſeſſa, q̃ Neapolis in inferi maris ora ab Aragoniis oppugnata,quam ſuorũ egeſtatem Renatus rex armis vindicaturus,ex Caudolanis cęterorũq; principũ,q̃ in partibus erant,auxiliis,ad quatuor equitum milia contraxit in Pelignis Furconenſibus,qđ alio eſt loco demonſtratum,quem hoſtium conatum vbi exploratum habuit Alphonſus,inſeſſis montium anguſtiis,obtulit ſe obuiam Renato velut acie dimicaturus.Cęterũ quia Gallus pugnæ aliquanto paratior affuit q̃ fuerat hoſtium opinio,cõſpectaq; eſt circa illũ maior armorũ vis q̃ phama nunciatũ eſſet,abſtinuit pugna Alphonſus,ac dũ hoſtis de prelio ineũdo deliberat,loco deceſſit fugienti ſimilis.Fuit ea res inuidiæ apud Renatũ Caudolę,qui author fuit pugnę non temere capeſſendę,& ob eam rem eſt Galli iuſſu nonnihil Neapoli cuſtoditus,ſed libera cuſtodia.eiuſmodi iniuria fecit,vt vbi primũ Caudola ſui iuris eſt factus,cum his copiis quas ſecum habuit decedens,ꝑſidioq; ex Auerſa educto,Renati partes reliquerit.Caudolæ defectione adeo gallicę opes accisę ſunt,vt iam inde non ſolum non hoſtem ſit auſus laceſſere,ſed Neapoli incluſus ægre vrbem ſit ipſam tutatus.Alphonſus vbi hoſtem vidit ſociorum auxiliis deſtitutum,multo ferocius Neapolim vrgere eſt adortus,Gallum aſſidua oppugnatione fatigare.Suntq; nonnihil interea maritimo commeatu Neapolitani adiuti,quem Genuenſium nauibus importandum Eugenius curauit, tenuit inde obſidio illa quoad Arragonius hoſtis per cloacam, ſiue aquæductum vrbi inſinuatus Neapoli potitus eſt. Arx tamen eſt retenta,multaq; ope ab Alphõſo poſtea oppugnata.Fuit is annus quo Alphonſus Neapolim tenuit,humanę ſalutis milleſimus quadringenteſimus atq; alter a quadrageſimo,ac Eugenii pontificis duodecimus.Hęc diuerſa parte Italię.In Ciſalpina Gallia Picininus qui non magis victus q̃ victor quieſcebat,media bruma eius anni quo fuerat in Hetruria victus,præter omnium opinionem,cum ſubitario exercitu in apertum erupit,ac q̃ tumultuoſiſſime potuit circa Abduam res Venetas adortus omnem Brixianorum planitiem præter Vrceos, cum inferiore Bergomatis agri ora,incredibili celeritate oppreſſit.Sunt & ex Sfortianis multi numero capti in hibernis , alii alio loco, cæterum mille & ducenti ad Clarium , dum trepide plures in vnum coeunt ad vim arcendam.Erat tum forte Venetiis Sfortia , quo medio hibernorum tempore ex Verona quã ſibi ad hyemandum,vt ſupra eſt ſignificatũ,delegerat, cum paucis vene

Bellici regum apparatus.

Alphonſus Neapoli potitur.

Hiberna Picinini expeditio.

rat,principẽ & ſenatũ ſalutaturus,fuitq́ eiꝰ acceſſus ciuitati vniuerſę inſigniter gratꝰ, ab omnibꝰ ordinibus veniẽti itũ eſt obuiã,vnũ illũ oẽs intueri,intẽtiuſq́ mirari tanq̃ in eo aliqd ſupra hominis faſtigiũ cernerẽt,tãta fuit de virtute vniꝰ viri apud oẽs tũc tpis opinio,ob ea q̃ pclare feliciter q́ eo bello geſſerat.

Falſus de Sfortia rumor.

Hãc mẽdacil anſam nactus Picininꝰ,qa plures dies ille fuerat Venetiis, rumores diſſipat Frãciſcũ Sfortiã captũ Venetiis,ac patrũ decreto in carcere necatũ. Ea res adeo credita eſt,vt ex ducibꝰ q ad id tps ſub Sfortia militarãt,& in his Ciarpellio vir multi nois,ad Picininũ cũ trecẽtis eqtibꝰ trãſierit,eẽtq́ oĩno maior defectio ſecuta , niſi Sfortia repẽte adhuc hyeme, ad falſos de ſe rumores coarguẽdos,Brixiã aduolaſſet,cuiꝰ popportuno acceſſu cõfirmari ſunt animi oĩm q in fide adhuc erãt,qetiora fuerũt reliqua hiberna,quo tpe incredibili partiũ ſtudio oĩa ad bellũ parari in ſequẽtẽ aeſtatẽ,eratq́ nõ ſolũ ipſa puincia de cuius poſſeſſione certabaẽ,ſed tota etiã Italia in euẽtũ futuri certaminis erecta.Ad prima igiẽ veris ſigna Picininus tãq̃ multũ intereſſet vtri primas belli partes occuparẽt,aliq̃to prius q̃ in apertũ exiturus crederet, cum ſexdecim milibꝰ hoim ad Seriolã amnẽ in Bergomẽſi cõſedit loco munitiore,nec a Sfortia eſt ceſſatũ,ſed cõtinuo hibernis egreſſus,cũ florẽtiſſimo exercitu ad hoſtẽ pficiſciẽ,in eiꝰ cõſpectu caſtra locat.Auxerat maiorẽ in modũ veneta arma Michael Attendulus q ſub id tps ex Hetruria in Galliã venit cũ duobus milibus equitũ,ad id publice inauthoratus,vt Mellitanis praeeſſet copiis.Mellita enim iã exigua ſpe trahebat animã graui morbo cõflictarus,cui poſtea defuncto eq̃ſtris ſtatua poſita eſt Patauii,q̃ nũc viſiẽ ad Minoritanã Antonii aedẽ.Sũt itaq́ aliquot leuiora plia hic geſta,ſed dũ validi exercitꝰ ad Seriolã ſedẽt,Bartholomeus Bergomas q Venetũ merebat ſtipẽdiũ , Oiliũ tranſgreſſus,ſiue Antonius Mertinẽgius(vt alii aiũt)is fuit,in Cremonẽſem agrũ exiprouiſo erũpit, ad id ſcilicet miſſus,vt hoſtis ſuorũ clade cõmotus retro abiret,qđ nõ multo poſt accidit.Eniuero Picininꝰ trepidis excitꝰ nũciis ex Seriola pfectꝰ ſuis ſubſidio pperat,traxit ille ſecum hoſtẽ e veſtigio ſequẽtẽ,ſic paucis diebꝰ q̃ collata fuerãt caſtra ex Bergomati agro in Cremonẽſem tranſlata eſt belli ſedes. Tũ Sfortia multo ſupior viribꝰ Martinẽgiũ corona cingit,erãt in Venetis caſtris ad triginta armatoꝝ milia.Nec Picininus pcul inde cõſedit,vt ſuos q obſidiõe tenebanẽ,caſtroꝝ propinqtate cõfirmaret.Incubuit hic oĩs belli ĩpetꝰ,ſed ĩ tãto partiũ appatu nihil geſtũ eſt memoria dignũ,ſtationarii exercitꝰ nihil ſe inceſſentes bellũ trahere,adeo vt iã ipſoꝝ ducũ fides ſuſpecta eſſet multis tanq̃ inter ſe occultũ foedus inuiſſent,vt bellũ de iduſtria traherẽt,ac qñ oẽ robur Italicę militię ſecũ haberẽt,puincias ĩter ſe ptirenẽ,ſed vetus ſimultas notũq́ factionũ odiũ fidẽ opinionis huiꝰ leuabat,fiebãt tñ tepidiꝰ oĩa,quũ Philippus ſiue foederis inter duces icti ſuſpitione imbutus,ſiue immẽſa bellorũ diſpẽdia preſſus,ſiue qđ plures credidere,ĩſolẽtiſſimis Picinini & alioꝝ qui ipſius ſtipẽdiũ merebãt,poſtulatis offenſus,repẽte ab armis ad pacẽ cõuerſus,ad Sfortiam occulte miſit,q filiã oẽſq́ ſui principatꝰ fortunas eiꝰ fidei traderet.

Att. opinione de Sfortia & Picinino.

Philippus pacẽ petit.

Vrbanꝰ qdã Rhoſeus Ticinenſis in caſtra ad id miſſus,alii Euſebiũ Gaimũ ſcribũt:caeterũ ſiue hic fuit,ſiue ille q cũ mãdatis venit nocte vna remotis arbitris ĩter ſe locuti rẽ ita cõpoſuere,vt poſtridie Sfortia tabernaculo ingreſſus hilari vultu Maripetto legato & iis q officii cauſa aderãt pacem nũciarit,inde ĩ vtriſq́ caſtris edictũ eſt vt bello abſtinereẽ,ipſiq́ duces cõgreſſi ĩter ſe iũxerũt dextras,mutuaq́ vſi ſunt gratulatione.Miſit cõfeſtim Sfortia ad Foſcarũ pricipẽ & ſenatũ,Angelũ Simonetã,q his nunciaret pacẽ.Nec Picininus diſſimulare potuit dolorẽ ſuũ,ſed pſidio ex Martinengio educto in Laudenſem agrũ cõceſſit,multũ de fortuna & Philippo q̃ſtus,q́ ſe claudũ,ſenẽ,inopẽ vna pdidiſſet, vt qui pſidio ſuis,terrori hoſtibus,cęteris gẽtibꝰ admirationi fuiſſet,oĩbus iã inde ludibrio futurus eſſet. Sfortia Martinẽgio & cęteris locis receptis,Maripetto legato cũ Attẽdulo & Alexãdro fratre ad exercitũ relictis Venetias pficiſciẽ. Vbi in curiã admiſſus ita ad pricipẽ & patres verba fecit.

Verba Sfortię ad Senatũ venetũ.

Data eſt inqt nobis priceps & viri ſapiẽtiſſimi ea ſoluẽdi belli occaſio,qua nec maior vlla,nec optabilior cõtingere potuiſſet.Fractus bello Philippus vicecomes pacẽ a nobis petit ſupplex , quã veſter impator ſit ſuo arbitrio daturꝰ,exercitꝰ veſter ĩcolumis eſt,q̃cũq́ loca fuerãt bello amiſſa recepimus,ſuntq́ in veſtri legati poteſtate,pacẽ cũ his vobis affero,nõ ſolũ aequã,ſed reip. veſtrae Venetoq́ noĩ honeſtiſſimã,huiꝰ ſi authores eritis,pbabiriſq́ in eo arbitriũ noſtrũ,res confecta eſt:ſi minus,decernite qd me facere velitis,nã qđ ad meũ ĩ vos ſtudiũ & fidẽ attinet,dabo enixe operã, vt hoc bellũ qđ vobis magna ex pte cõfeci,breui & ex oĩm ſentẽtia(mõ fortuna votis reſpõdeat)cõfectũ audiatis.Fuit pax q̃ afferebaẽ eo oĩbus gratior quo minꝰ expectata,actę ſunt illi gratię ingẽtes,q́ bello & diuturno & laborioſo finẽ ĩpoſuiſſet,iret,& qđ ipſi duci Venetoq́ nomini beneuerteret,qbus vellet cõditionibus pacem ſanciret,futurũ vt Veneti firmũ ratũq́ haberent quicquid ipſe ſuper ea re ſtatuiſſet.Cum his ille in caſtra reuerſus,tam inclyta pace lętus,dimiſſo in hiber-

na exercitu,Cipriane eſſe voluit,quo ex tota Italia legati ad eũ venerẽ.Philippus vt ab initio pollicitꝰ fuit,filiã ex Ferraria reuocatã cũ nuptiali põpa Cremonã miſit,miſſi ꝑterea cũ ea q Cremonã dotis noĩe Sforti traderẽt,hic nuptiis rite celebratis audiri coepta ſunt legatorũ poſtulata,tenuitq̃ plures dies altercatio aliis alia poſtulantibus,ſed Sforti declaratio hoc habuit,vt Brixia & Bergomũ cũ ſuis finibꝰ venetę eſſent ditiõis,Cremona Blãcę cõiugi dotis noĩe addiceret, cętera quæ citra Abduã eſſent,Philippo reſtituerent,vt veneti Lunatũ & Piſcariã retinerẽt,cętera Mantuanorũ finiũ Gonzaga princeps reciperet,ita tñ vt ex Leniacẽſi portu ꝑſidium abduceret.Venetus Turbulas & cętera circa Benacũ loca q̃ capta eſſent bello,haberet,vt Bononia intra Bienniũ pontifici reſtitueret a Picinino,Aſtorgius Fauẽtinus poſt locorũ reſtitutionẽ q̃ ex Florentinis occupaſſet,cuſtodia liberaret,Genuenſes liberi eſſent,nec quicq̃ rei his eſſet cũ Philippo. Probarũt cęteri huiuſmodi Sforti arbitriũ,Pontificius legatus quia parũ rebus eccleſię conſultum crederet,neq̃ ipſe probauit,neq̃ cuiq̃ probandum cẽſuit,& Eugenius ob eandẽ cauſam Florẽtia profectus Romã reuerſus eſt,Sforti & ſociis iratus.Nec is diu poſt pacẽ fuit in Gallia,ſed cũ noua cõiuge Venetias primo,vbi exquiſitiſſimo rerũ apparatu eſt exceptus:ex Venetiis Picenũ petiit, anno tertio quo ad bellũ fuerat a Venetis accercitus.Quieuit inde res veneta aliq̃diu a terreſtribus bellis,in mari nõnihil exercita eſt,i piratica vagãdi licẽtia cohibẽda.Sũt & triremes aliquot ꝑ idẽ tp̃s in Turcos inſtructę,ſed tã obſcure res ꝑdita eſt in Venetis annalibus,vt nec cuius ductu, nec quo ſit loco res geſta,quãtove numero nauiũ,ſciri poſſit:notior phama claſſis Eugenii impenſa in Turcos inſtructę,octo numero triremes fuiſſe tradunt,id negociũ põtifex Ioãni Condelmario iniũxit,primi ordinis antiſtiti pnęceſſario ſuo,ſunt & quatuor alię ad idẽ bellũ triremes miſſę,Burgundię ducis noĩe,Trierarchi oẽs Veneti noĩs,vtriuſq̃ claſſis imperiũ Alouiſio Lauretano decretũ,qui cũ Cõdelmario antiſtite domo ꝓfectus,oĩbus ꝓſperã nauigationẽ ſucceſſumq̃ precantibꝰ in altũ abiit.Hic rerum ordo poſtulat vt paulo altius repetant ea q̃ ſunt in Turcos geſta poſt memorabile illud ꝓliũ in Thracia editũ,quo Sigiſmũdus imꝑator & Philippus dux Burgundię magna chriſtianorũ clade ſunt ab Amurathe victi:ferox hoſtis eo ſucceſſu adhuc ferocior factꝰ, Meſicbechũ miſit cũ exercitu trãs Danubiũ,hunc Ioãnes cognomento Albus acie victũ cũ maxima parte exercitꝰ ſtrauit.Attulit ea res tãtũ illi noĩs apud Pãnones,vt a Ladiſlao rege dux & gubernator regni depoſceret.Amurathes iterũ Myſiã ingreſſus,nõ ꝑcibus nõ ꝓmiorũ pollicitatione vlla a Georgio deſpota prius flecti potuit,vt ſecũ pacem fœduſq̃ iungeret,q̃ ab eo filię nuptias extorſit cũ ingenti dote.Cęterũ neq̃ pax illa neq̃ affinitas obſtitit,quo minus paucis interiectis annis,Amurathis arma tertio Myſiam inuaſerint Tauri ductu,igni ferroq̃ terra ferax & opulẽta vaſtata eſt,vrbes & oppida partim vi capta,partim metu dedita,ſoli oĩm Nouomõtani & Samãdrini memorabili fide & virtute hoſtiũ victoriã diu remorati ſunt,quadriẽnio aſſidẽtẽ hoſtẽ pertulere,tãta interim rerũ oĩm inopia,vt ſuꝑ vetitos obſcœnoſq̃ cibos repti ſint q fame adacti ſuas ipſi corroſerint manus,poſtremo inedia victi cũ Gregorio principis filio vltro in hoſtiũ poteſtatẽ venere.Eniuero Georgiꝰ Deſpota vbi fortunã ĩclinare vidit,cũ vxore & liberis,oĩq̃ familia ad Vladiſlaũ Polonię regẽ ꝓfugit,auxiliũ ab eo ĩploraturus.Motꝰ piẽtiſſimus rex tãti principis caſu, continuo aĩm adiecit ad bellũ in Turcos cõparandũ,in quo ornãdo biẽniũ conſumptũ ab eo eſt, Myſiã Vladiſlaus cũ exercitu ingreſſus,Turcos ꝓuincia depulit,quos auidius in Thraciã vſq̃ perſecutus,in inſidias pene pręcipitatus eſt,Rhodopes anguſtiis ab Amurathe inſeſſis,quo caſu excuſſus victorię curſu rex alioqui fortiſſimus cũ hoſte fœdus ad tp̃s ꝓcuſſit,aliis artibus opus eſſe ratus,multoq̃ maioribus copiis vt potentiſſimũ debellaret hoſtẽ. Georgio itaq̃ in regnũ reſtituto duobus ipſius filiis ab Amurathe receptis,quos crudeliſſimus hoſtis luminibus priuauerat,ĩ Pãnoniã reduxit exercitũ,Cęſarino põtificis legato Romã dimiſſo,q Eugeniũ doceret de his quę circa Myſiã & Thraciã nuꝑ geſta eſſent,hortareturq̃ ad nouã in Turcos expeditionẽ maturãdam. Ipſe tãta celeritate bellũ reparauit,vt ſub legati reditũ,ꝓmiſſis in Trãſyluaniã ducibus,iã ſigna in hoſtẽ mouerent.Inter Nicopolim inde & Bidinũ inferioris Myſię loca ducens,ad Varnã conſedit eſt is locus in põtici maris ora.Per idẽ tp̃s Lauretanus cũ claſſe quã Venetiis ꝓfectã ſupra eſt memoratũ,in Propontidẽ venit.Cupiebat vehemẽter Vladiſlsus claſſem ſibi adiũgere,quum Amurathes q̃ maxima potuit celeritate copias ex Aſia ingentes in Europã traduxit,Genuẽſibus precio corruptis,q barbarũ hoſtẽ nocte vna(vt fertur)circa Boſphorũ traiecere.Aſiano exercitu his viribus adiũcto,quas ex Thracia & Macedonia collegerat,ad hoſtẽ ire pergit acie decreturus. Pugna itaq̃ conſerta primo cõgreſſu Ioãnes Huniades q Albi cognomen tulit,omnẽ hoſtiũ equitatum in fugam vertit, longiuſq̃ a caſtris euectus,quum tardius ad ſigna reuerteretur,creditus eſt

Sfortię declaratio.

Eugenius claſſem inſtruit in Turcos.

Att.obſcœnã famem.

Vladiſlaĩ geſta in Turcos.

prælio occubuiſſe. Hic rex Amurathis caſtra ferociter adort⁹, dũ foſſę valloq; imminet, conaturq;
Vladiſlai interitus. Christianorũ clades.
munitiones hoſtiũ trãſcẽdere, effuſus equo ad terrã, interficit. Huniades cognito Vladiſlai caſu,
ſilentio pręteruectus ad Hiſtri fluminis traiectũ q̃ maximis potuit itineribus adequitãs in pacatũ
abiit. Pontificis legatus in Danubii traiectu periit, dubium nauigio vi fluminis victo, an ipſe a ve-
ctoribus ſit in fluuium pręcipitatus, vt eius ſpoliis potirentur. alii circa paludem quandã oppreſ-
ſum memorant, dum equus curſu fatigatus potu reficit. hæc Segonius. Pius pontifex author eſt
Vladiſlaũ audito hoſtiũ numero cedẽdũ cẽſuiſſe, contra Huniadem authorẽ regi & aliis fuiſſe lo
cũ retinẽdi, vbi vero hoſtis in ꝑximo ſtetit, tum Huniadẽ de fuga ſermonẽ intuliſſe, qđ Vladiſla-
us negauit ſe facturũ, ac tum demũ conſerto ꝓlio quũ neutro adhuc fortuna inclinaſſet, aut certe
nondum decreta eſſet pugna, Huniades cũ denis milibus Pannonum Valachorumq; acie exceſſit.
Poloni quod ſatis cõſtat eam cladẽ Huniadi, vt fugaci deſertori, acceptã referre ſoliti dicunt, ſed
qui rẽ æquius æſtimant, prudenter ab eo factũ autumãt, qui perditis rebus ſupeſſe maluerit q affli
ctas Chriſtianorum opes tueri poſſent, q̃ vna funeſta pugna oĩa extingui. Cęterum ſine cõſilio, ſi
ue metu fugã occupauit, in Dacia (nũc Valachiã vocant) Huniades captus a Deſpota eius gen-
tis, vix filio in obſidẽ dato tenere potuit vt incolumis mitteret. Vladiſlai caput haſtę infixũ per to
tã Gręciã Turci circũtulerũt. Cõflixerũtq; Varnẽſi illa acie, vt apđ quoſdã ſcriptũ reꝑio, triginta
Chriſtianorum milia, quũ multo maior fuerit Turcorũ numerus. Nec victoria illa fuit hoſtib⁹ in
cruẽta, quorũ duodequadraginta milia deſiderata ſunt, Chriſtianorum numer⁹ a nullo, qđ ſciã, poni
tur. Stetit in acie illa funeſta vir Gallici generis, cuius pugna maxime inſignis, is vt ꝓualido erat
corpore, aĩoq; inuicto, mediis Turcorum agminibus cuneo reſciſſis, ad Amurathẽ vſq; ꝑuenit, quem
conto prius, mox gladio ꝑcuſſit. Cęterũ infeſto hoſtiũ occurſu a ſuis excluſus, poſt multa & pręcla
ta dexterę facinora, in confertiſſima hoſtiũ ſtrage mortẽ occubuit. Pius pontifex author eſt fuiſſe
eã pugnã magis hoſtib⁹ q̃ chriſtianis funeſtã, ſi cęſorũ numer⁹ conferat: ſatis cõſtat rogatũ Amu-
Amurathis memorabilis vox.
rathẽ a ſuis cur ĩ tam inclyta victoria nullũ dediſſet lętitiæ ſignũ, ita occurriſſe, vt diceret nolle ſe
ſimili euentu ſępius vincere. Fuit annus quo ad Varnã per hunc modum pugnatum eſt, quartus
& quadrageſimus ſupra milleſimum ac quadringenteſimũ humanę ſalutis, quum Eugenius qua
tuordecim ſediſſet annos. Per id tp̃s Georgi⁹ Scãderbech⁹ a Turcis defecit, fuſo in Trãſyluania
Meſechbego, cui⁹ ductu militabat, cõceſſit ille prio in Theſſaliã, ceu regis negociũ curaturus, nec
prius perfugã egit q̃ paterno regno ſit potit⁹. Intulit huic bellum Amurathes, ſed a Theſſalis &
Epirotis fuſus, graui iactura affectus ꝓuinciam reliquit. Expeditionis huius memoria pene in ob
ſcuro eſt. Illa vero & re & phama nobilior. Peloponnenſes Varnẽſi clade ꝑculſi, adorti fuerãt cele
ri & irrequieto opere Iſthmum munire, quod opus ſæpius aut inchoatum eſt, aut cõſiliis deſtina
tum, ac ſemp infeliciter, recẽtem hunc Græcorum conatum Amurathes diſcuſſurus cũ exercitu
Iſthmũ adequitauit. Cęterũ Græcis ꝓter opinionẽ reſiſtẽtib⁹ obſidio trahi cœpta eſt. Interim indi
cio affertur Ioannem Huniadẽ ſubſidio Gręcis aduẽtare. Hũc Amurathes in Caſſonio Myſiæ cã
po qua erat illi trãſitus in Macedoniam, eximprouiſo inuadit, oẽm metandi facultatẽ adimit, con-
curſum eſt tã hinc q̃ inde atrociter ac triduo dimicatum, fuitq; vnũ atq; alterũ præliũ Huniadi
ꝓſperũ, nec tertię pugnę initiũ minus lętũ. Enimuero fuſis fugatiſq; hoſtiũ copiis, Amurathis ca-
ſtra ferox Huniades oppugnat, cui negocio intẽtus dũ putat ſe egregie vincere victus eſt. Tenue-
Recẽs Chriſtianorum clades.
rat ſe ꝑximo tumulo Mahometes Amurathis filius, fuit is poſtea rex, Byzãtiiq; Chriſtianis ade
mit, habuitq; extra aciẽ ad quadraginta lectiſſimorũ equitũ in oẽm occaſionẽ paratus. Huniadem
itaq; paternis caſtris hærentẽ tanta eſt vi adortus, vt poſt ingentẽ ſuorum ſtragem, ægre dux ipſe
cũ paucis ſit ſeruatus. Sunt q ſcribant hac demũ acie egreſſu:n Huniadẽ in Dacia captum, vt ſu
pra eſt demõſtratũ. Memorant adhęc Amurathem ad phamã belli huius ex Aſia reuocatũ a Ca-
labaſſa qui Mahometi rector datus erat. Enimuero Amurethes Mahometi admodum adoleſcen
ti imperii habenas tradidit, ipſe vel quia bellorũ tędiũ cepiſſet, vel ꝙ iã grauior annis quietẽ opta
ret, in Aſiã reuerſus, ocio & voluptati dedit⁹ haud multo poſt ex humanis deceſſit. Plures autho-
res ſunt Amurathẽ hoc bello defunctũ, oĩ hoſtiũ metu ſolutũ in Aſiã cõceſſiſſe, duobus exerciti-
bus cũ ſuis ducib⁹ in diuerſa loca dimiſſis, hoc Ioſebecho duce, vt Delmatiã inuaderet, hoſtiliterq;
popularetur, trãs Danubiũ altero, q Dacas a Thracię incurſatione cohiberet. Attribuunt alii po
ſtremo vnã Amurathi expeditionẽ quã aſſiduis Macedonũ querelis fatigatus ſuſcepit, ꝙ eorũ fi-
nes a Georgio Caſtriotho cui Scãderbecho cognomen fuit, ferro & igni vaſtarent, ea q̃rela ĩpul-
ſus etſi iam ętate cõfectus in Epirũ tranſgreſſus, oẽ Epiroticũ ſolũ vſq; in Adriã ſæua populatiõe
afflixit, nullo tamẽ munitiore loco potitus, quin interceptis etiam in reditu impedimentis, cæſaq;

pręcipua copiarũ parte ab Epirotis q ſyluarũ anguſtias inſederãt,ĩ morbũ incidit,quo inualeſcen- Amura-
te paucis diebꝰ mortẽ obiit,anno vitę ſeptuageſimoqnto,ex quo regnare cœperat quadrageſimo. thes morit̃
Mahometes q poſtea Byzãtiũ cepit,viginti annos natus,ab eo regnũ ꝑ manꝰ accepit. Fuit Amu Mahome-
rathi alter a Mahomete filius ſupſtes,Calapiꝰ noĩe,q admodũ puer patrẽ amiſit,hũc quũ Maho- tes regnũ a
metes neci dederet,puer aliꝰ pro eo ſuppoſitꝰ eſt,iſ̃e Byzãtiũ trãſlatꝰ,& ex Byzãtio Romã, Cali- pr̃e accipit.
ſti iuſſu eſt in vaticano cuſtoditꝰ,ſed hęc aliquãto poſtea,nũc Mahometis geſta cõſulto differun-
tur ſuo poſtea loco dicẽda. Per id tp̃s quo hęc in Turcos geſta ſunt,magna in rebus Italię muta- Noui Italię
tio facta eſt,Eugenio a ſociis alienato ob Sfortię arbitriũ q Bononiã nõ niſi poſt bienniũ reddẽdã motus.
cenſuiſſet,& Philippus qa Cremona Venetis potius q̃ ſibi credita eſſet a genero,nihilq; poſt filiæ
nuptias ſuarũ eſſet partiũ ſtudioſior factus,ita & odio ardere. Acceſſerũt Alphõſi ꝓces,quibus ille
ſupplex cũ Philippo egit,vt generũ authoritate ſua aut vi propoſito auerteret. Conſtans phama
erat iniuiſſe eũ fœdus cũ Renato rege,aduerſus Alphonſum moturũ ad prima veris ſigna cũ va
lido exercitu,vt eũ Neapolitana arce obſidione leuaret. Fœderis huius a Sfortia cum Renato icti
nõ vna videt̃ fuiſſe cauſa,nã & Sfortia pater Ioãnę reginę,cuiꝰ Renatus hęres fuit,ſumma ope iu
uerat partes. Augebat hęreditariũ hoc ſtudiũ recẽs ĩiuria ab Alphõſo accepta,q quędã loca haud
obſcuri noĩs in Sãnio & Apulia occupauerat armis,q̃ Sfortia dux fortiſſimꝰ filiis poſſidẽda velut
ꝑ manus tradidit. Ad hos igit̃ nouos generi conatꝰ euertẽdos Philippus cũ Eugenio fœdus clan-
deſtine percuſſit,fuitq; illi author vt Picinini opa vſus quo nullus dux aptior tũc eſſet ad Sfortiæ
opes infringendas,Picenũ agrũ Romanę eccleſię armis vindicaret. Pręuentus igit̃ domeſtico bello
Sfortia,qa tuto abeſſe non potuit,Ioannẽ fratrẽ ſuũ ad Renatũ miſit cũ valida bellatorũ manu, q
ad Carpenonũ cũ Caudolanis acie congreſſus magno prělio victus,toto eqtatu exutꝰ eſt. Fatiga-
tus inde obſidione eſt Rhenatus Neapoli incluſus,Alphõſus in Sfortiæ inuidiã Picinino in Ara-
goniæ gentis adoptionẽ recepto,ex confeſſo ſe adiutorẽ præbuit, ille vt infeſto erat in Sfortianos
aĩo,pecunia in ſtipẽdiũ ab Eugenio & Alphonſo accepta,per Peruſinoꝝ fines Vmbrię inſinuatus
Tudertũ ſubito acceſſu Sfortię ademit,inde per Aſſiſiates in Picenũ tranſgreſſus vniuerſam ꝓuĩ
ciã tumultu cõpleuit. Sũt qui ſcribãt prius ĩ Piceno bellari coeptum q̃ Sfortia ex Ciſalpina Gallia
diſceſſerit,qđ ſi ſic accidit,æquũ eſt credere Sfortiã poſt pacatã ſuo arbitrio Galliam aliq̃diu Cre
monę fuiſſe,niſi credere libeat poſt Sfortię arbitriũ confeſtim inter Eugeniũ & Philippum fœdus
ictũ vt ad res nouas cõſurgerẽt,ſed vtcũq; res habet,Sfortia in Picenũ reuerſus, Picininũ in arcta
quędã loca redactũ ad petẽdã pacẽ cõpulit,ictũq; eſt fœdus vt ille ꝓuincia decederet, abſtineretq;
a Sfortię rebus. Eratq; ꝑ hęc pacatũ oẽ Picenũ nomẽ cũ tota Vmbria,quũ ex cauſa ſpecie ſatis ho
neſta,renatũ eſt bellũ. Diripuit in Picentũ finibus Traſoniatũ oppidũ Sfortia,ꝙ eiꝰ loci oppidicos
minus obſequẽtes haberet,quã renouãdi belli cauſam Picininꝰ cupide cõplexus,ceu res eccleſię a
Sfortia violatę eſſent,Tollẽtinũ occupat,inde Gualdũ Nucerię,Alexãdro Sfortiæ fratre inde re-
cto,mox Aſſiſio potitus eſt. Sfortia pacato ꝓuincię ſtatu continuo domo ꝓfecturus erat cũ exerci
tu,afflictis Renati rebꝰ auxiliũ laturus,cęterum tumultuoſiſſimis nunciis in ꝓuinciã reuocatus,
coactus eſt in Piceno hyemare. Interim Renatus deſperatis rebus Neapolitana arce ſub præſidio
relicta,per Hetruriã Piſas ſe cõtulit,hinc in Galliã trãſmiſit. Nec multo poſt Alphonſus arce po- Alphonſus
titus eſt,declaratuſq; ab Eugenio rex,ea cõditione,vt in Picenũ agrũ veniret ad Sfortię principa- rex a põtifi
tũ euertendũ. & Eugenius Alphõſuſq; ꝑ hunc modũ bellũ coquebant,apparebatq; magnũ certa- ce declarat̃.
men futurum de Piceni poſſeſſione,quũ Bononiẽſes Franciſco Picinini filio cũ præſidii parte op-
preſſo,ſe in libertatẽ vindicant,cum Venetis & Florẽtinis per legatos agunt,vt ad tuendã liberta
tem vtrorũq; ſocii fierẽt,qđ facile aſſecuti,cõtinuo Picininorũ pręſidia ſuis finibꝰ eiiciunt, locaq;
ſuę conditionis recipiũt. Bononiẽſes vt corpus reip. habilius coaleſceret,publicum decretum tule
runt,vt Baptiſta Cãdedolus & oẽs eius factionis viri in vrbẽ reſtituerent̃,qui iam inde ex quo Eu
genius Bononiã receperat,extorres facti,adhuc porro exulabãt:cæterũ vt oĩs veterũ inimicitiarũ
memoria aboleretur,Hannibal Bentiuolus Baptiſtę filiã duxit vxorem,ſed neq; patriæ charitas,
neq; noua affinitas,vlla ve neceſſitudo vincere potuit vetus odiũ partiũ:paucis diebꝰ quibus hęc
ita cõparata ſunt concordię cauſa,Hannibal a Candedola factione interficit̃:cædes tãti viri adeo
indigna viſa eſt ciuibus,vt ciuitas armis tumultuoſe arreptis,Cãdedolos vrbe exegerint,plæriſq;
eius factionis fœde trucidatis,& in his Baptiſta Hãnibalis ſocer,cuius cadauer per vrbẽ diſtractũ
publice eſt crematũ. Stetit per hos motus libertas incolumis Bononienſibꝰ,qui poſt paulo Philip
pi armis petiti,ſuis ſociorũq; opibus freti,hoſtẽ armis pulſum ſuis finibꝰ eiecerũt. Pacato Bononi
enſiũ ſtatu,auxiliares copię diuerſę abierũt,Veneti ſuos domũ reuocãt,iam enĩ a Philippo recens

bellū ob ea q̄ mouebanť,inſtare putabať.Florentinoꝝ auxilia in Picenū ad Sfortiam tranſiuere,is eñi Aragonius(nā Alphōſus in ꝓuinciā venerat)& Eugenianis grauat⁹ armis,multis ꝓterea cladibus aliis ſuper alias affectus,ægerrime hoſtib⁹ reſiſtebat.Sed nihil æque Sfortianas opes afflixit ac ducū quorūdā defectio,Troiulus cū mille eqtib⁹,& Petrus Brunorius cū paulo minore equitatu ad hoſtes tranſiuerūt,breuiqꝫ eo res venit,vt oib⁹ ꝓpemodū in Piceno amiſſis,in Phanū fortunę ſe pro victo Sfortia receperit,ac tū demū ille ſocerum reſpicere cœpiſſe crediť,fœduſqꝫ cum eo occulte percuſſiſſe,vt Philippus bellū in Gallia renouaret,quo ſemel moto Sfortia ceu coact⁹ ad ſocerū tranſiret,cuius fretus opibus Venetos graui bello implicaret.& ſocer generqꝫ hæc tū animo moliebanť.Veneti interea etſi in Gallici belli erant expectationē erecti,miſerūt tñ ad amicum ducē & ſociū auxilia ī Picenū,Thadei Eſtēſis,Guidonis Ranconii,& Tiberti Brādolini ductu:Florētini Simonetū miſerāt.& hęc toto fere triēnio ſunt in Piceno geſta.Quarto eius belli anno Alphonſus rex & Picininus ſumma ope bellū reparant,nec contētus Aragonius hoſtis terreſtris copias ad bellū cōparaſſe,in Eugenii gratiā claſſem quoqꝫ cōparat, octo triremes armis & cōmeatu inſtructę in Adriacū ſinū venere,vt terra & aqs Sfortia vno tpe ꝓmereť.Tum Veneti & ipſi claſſe vſi ſunt,vt qdā annales tradūt,q̄ Rauēnatiū orā tuereť. Ardebat igiť vt ſiqñ maxime Picens bellū,quū Philippus dux Picininū ad ſe accerſiuit,ceu aliqd cū eo deliberaturus,qđ alioꝝ fidei credi

Delenť Picinini copię.

nō oporteret.Acerbiſſimi hoſtis abſentiā nactus Sfortia Frāciſcū ei⁹ filiū ī Piceno cum exercitu relictū ad montē Vlmeū ꝓlio ſupat,caſtriſqꝫ ac maiore copiarū parte adempta cū Firmiano antiſtite pōtificis legato capit.Scio fuiſſe(nā hoc quoqꝫ tradiť)tēpeſtate illa q crederēt Philippum voluiſſe ita euenire,vt Picinini exercitu deleto,Sfortia domeſtico bello ſolnereť,quo leuatus in Galliā ad deſtinatū cū Venetis bellū trāſiret.Nec Picininus diſſimulauit dolorē ſuū, ſed nuncio tam

Picininus moritur.

ſęue cladis accepto exclamaſſe ferť,habet Philippus,habet qđ voluit,nihil Picinino ꝓter vitā reliquit,ſupeſt vt iā in hoc miſerū caput ſęuiat.hæc identidē clamitās afflictanſqꝫ ſeſe in morbū incidit,quo pauciſſimis dieb⁹ cōflictatus,quū adhuc Mediolani eſſet diē obiit.Et Picinini ducis oīm qui tempeſtate illa fuerūt prudentiſſimi atqꝫ acerrimi,hic exitus fuit.Sfortia Frāciſci defuncti hoſtis filiū ad Vlmeū a ſe captū Philippo petenti ex cuſtodia dimiſit. Eugenius quinto anno quo in Piceno agro bellari cœptū erat cū Sfortia,bellū multo q̄ antea accuratius inſtaurauit,miſitqꝫ ī Picenū agrū Lodouicū antiſtitē Aquileinſem,qui incredibili rerū ſucceſſu Sfortiā tota prouincia eiectum Piſaurum compulit,hic ille cum vxore hyemem egit:ſub vernum inde tēpus ſequentis anni amicorum conſiliis ſollicitatus per Vmbros in Hetrutiam tranſiit Sfortia,cōſeditqꝫ in Vetulonēſi agro vt formidoloſior eſſet acceſſus pontiſici,mox hinc profectus præter Traſimenum in Flaminiam reuerſus,ad Metaurum amnē caſtra fecit,vbi comperit Alexandrum fratrem cū Piſauro defeciſſe:tum vero vndiqꝫ hoſtibus ſeptus,ad primum lapidem circa Vrbinum fecit caſtra, nec inde quicq̄ memorabile eſt in Piceno geſtum a Sfortia.Sed dum hæc ab eo geruńť in Ciſalpina Gallia,Philippus dux Franciſcum Picinini filiū ex Piceno accerſitum,exercitu inſtruit,ac velut Sfortiæ iratus præcipit vt Cremonenſem agrum inuadat : ludibrium id eſſe primo Veneti arbitrati ſunt,quietiqꝫ ſpectare,quo tenderent eiuſmodi Philippi motus , cæterum vbi hæc ſerio fieri viſa ſunt,vt iam Cremonenſes premerenť,Alouſium Foſcarenum ad Philippum mittunt, vt a rebus Sfortię abſtineret,quæ ſuæ fidei creditæ eſſent,& cum quo fœdus ictum haberent, niſi vim inhi-

Bellū cum Philippo enouatur.

beret,ei bellum indiceret.Reſpōſum eſt Veneto,nec vacare Philippo legatos audire, nec huic qui venerat expedire diutius Mediolani eſſe,fore vt niſi inde confeſtim abſcederet pro hoſte habereť. Veneti vbi rem ad bellum ſpectare vident, Michaelem Attendulum tum ſuarum copiarum ducem,cum ſex milibus equitum peditumqꝫ pari numero,imperant Cremonenſibus ſuppetias ferre. Conceſſit Picininus ad phamam hoſtis in Padanam inſulam,quam Attendulus multa vi laborioſoqꝫ certamine expugnauit,potitus eſt Venetus dux hoſtium caſtris,captaqꝫ ſunt cum his quatuor equitum milia,Picininus vbi fortunā in inclinare vidit,fluuialem cymbam adeptus , in vlteriorem Padi ripam euaſit.Secundum eam victoriam Attendulus non ſolum quę Cremonenſium erant breui recepit,ſed quicquid citra Abduam tenebat Philippus pręter Cremam miro victoriæ curſu armis ſubegit,fluuium inde trāſgreſſus in vlteriore ripa quæ ab hoſte tenebatur, exceptus prælio,pari quo nuꝑ ad Cremonā ſucceſſu,Philippi copias fudit,quingētos eqtes capit,& duo milia agreſtiū,tū vero Sfortia velut vi ſubactus Eugenii & Aphonſi hortatu ad Philippum defecit ꝙ Philippi rebus faueret Alphonſus nulli dubium erat,Eugenius(vt credere par eſt)nō tā amici principis cauſam,Sfortia procul ablegando,ſecutus videri poteſt,q̄ vt res eccleſię aliquando in Piceno pacarentur.Nec ꝙ is ad Philippum defeciſſet,res noua viſa eſt Venetis, qui ſagaci coniectu

ra ita futurū multo antea prę uiderāt,verū mutata ducis fide,mutať & publicū Venetorū ſtudiū. Simonetam(qui erat Venetiis Sfortię nomine)cuſtodiri iubēt,queſtioni adhibēt,q metu ſubact⁹ totum illud ſui ducis & Philippi ſchema principi & patribus patefecit. Adimitur igitur oīne publicum beneficiū Sfortię & Sfortianis omnibus,in quos adeo ampla extabāt munera, vt a fide nō abhorreat qđ in qbuſdam Venetis annalib⁹ proditū eſt,vltimo bello Gallico,qđ fuerat cum Philippo geſtū,centies quinquagies centū milia aureorū nummū publice a Venetis impenſa. Memorabat mihi quidā grandis natu,poſt res pręclare ab eo in Gallia geſtas Sfortiam Venetias veniſſe principē & ſenatū ſalutaturū(vt ſuo fuit loco demonſtratū)vertiſſeq; eius comitatum in ſe totius ciuitatis oculos,ingens paludatorū caterua,q̄ pone ſequebať,tantū argentearū ſquamarū circa pectus & humeros veſtibus affixerat,vt cataphractorum equitum ſpeciē præbuerit primo intuentibus,tam profuſa dux ille & q cū illo erant per id tēpus meruerūt ſtipēdia. Sfortiæ alienatione palam facta,Veneti Rauennā pręſidio firmant,& Florentini in Bononiēſes miſere, q Sfortiā in Galliam iturum tranſitu arcerent. Attendulus interea vlteriorem Abduę ripam adeptus,pōtem quo flumen iunxit,valido firmat præſidio,Mediolanenſem inde agrum ingreſſus cum tumultu & trepidatione hoſtium Mediolanū vſq; adequitauit,ſuburbaniſq; tectis igni iniecto aliquot ędificia vrbi proxima incendio abſumpſit,vis pecorum ingens,multiq; mortales in prædam abducti. & res Gallię in hunc ſe modum habebant,quum Eugenius pontifex vita deceſſit, anno vitæ quarto & ſexageſimo,ſui vero pontificatus ſextodecimo. Domeſtica eius acta. Nicolaum Tollentinatē Eremitanę obſeruationis ſanctorum numero ſolenni cerimonia retulit,in Laterano porticum quę templo accubat extruxit,atrium a tergo reſtituit,auxit templi figurationem a Martino pontifice inchoatā,Syluestri mitrā ex vaticano in Lateranū detulit,ibiq; ſacrauit:canonicos q regulares dicuntur,tēplo induxit,clero inde eiecto. In pontificatu adminiſtrādo varius,principio cōſiliis vſus parū ſalubribus,diuina & humana turbauit,Romanū populū ad arma conciuit,Baſiliēſis conuentus decretis,vnde multa deinceps mala redundarūt,apoſtolicis aſtipulatus eſt literis:cæterū ad ſe reuerſus prudētia nō mediocri inoffenſaq; grauitate pōtificatū adminiſtrauit. Fuit Eugenius venerabili aſpectu,facieq; nō ingrata,ſermone graui & accurato potius q̄ eloquēti,literarum pene expers,multa alioq experiētia,hiſtorię haud ignarus,munificus,vtpote q ciuiles diſciplinas & amauerit in omnibus & fouerit,ſed multo indulgentius humanitatis ſtudia, quo nomine Leonardū & Carolum Aretinos,Poggiū,Auriſpā,Georgiū Trapezuntiū & Blōdū ſuis ſecretis admiſit, liberalium artium gymnaſia quū alibi tū Romę inſtruxit ingeniorū copia. coluit & viros pietate inſignes,opibuſq; & immunitate donauit. & quū talis eſſet erga mitiora hoīm ſtudia, a re bellica nō modo nō abhorruit,ſed intra extraq; Italiā bellorū q̄ſiuit materiam,aut aliunde oblatam arripuit. Enimuero pter ea q̄ in Turcos eius geſta ſunt auſpiciis,& q Italia eo ſedēte aſſiduis bellorū arſit incendiis,bellū in Gallia eo cōſilio compoſuiſſe fertur,vt Delphinus regis filius cū ſuo equitatu Baſiliēſem cōuentū diſiiceret,quo motu quū quatuor milia Suitēſiū Baſiliēſib⁹ auſi eſſent ſuppetias ferre,a Delphino qui triginta armatorum milia tūc habuit ſub ſignis, occidione vna occiſi ſunt. Eſt alioq Sueticū nomē hodie apđ Gallos haud qdē cōtēptibile,ac tū quoq; terribile fuiſſe crediderim ob recens crudelitatis exemplū,quo in Turicēſes acie victos vſi dicunť,habuit gēs hæc cū Suitēſib⁹ fœdus ictū,qđ illi quū temere violaſſent,merito in ſe Suetica verterunt arma. Congreſſi itaq; prælio ad vnū fere Turicēſes cæſi ſunt,Suitenſes victoria parta,ibi loci vbi dimicatū eſt,epulati dicunť ſedib⁹ & mēſis ex hoſtiū cadauerib⁹ vſi,nec eiuſmodi cōtenti ludibrio,hoſtilē cruorem potaſſe,ex his quoſdā proditū eſt memorię cęſorū corda dētib⁹ laniaſſe. & illi tā crudeliter victoriā exercuerūt. Sūt Suitēſes vt arbitror,q & Suaui olim,aut certe ab his oriūdi,nunc voce paulū deflexa Suizari dicunť,q Gallicis bellis quib⁹ his paucis annis Italia cōcuſſa eſt , magnū ſūt rei bellicę nomen adepti,olim q in his aut illis partibus militarūt multo ferociſſimi,ſed maiorē omnino phamā aſſecuti ex eo bello qđ cū Germanis nup geſſere. Ferox gen⁹ hoīm ac Germani ſanguinis,alpes magna ex parte incolunt,eſt in his Limagus q olim credo Alemanus fuit lacus,vn̄ terra vniuerſa Alemania eſt,illuſtria genti oppida Berna,Durega,Soltor,& Liuerna. Sunt Turicenſes & ipſi Germani,inter Arheſim & Henū ſedes habēt,cōtumax genus hoīm & imperio rebelle. Quū Federicus terti⁹ q noſtra memoria impauit,Turicēſiū principē penes ſe diutule habuiſſet, repetit⁹ a ſuis qm̄ nō ſtatim reddit⁹ fuiſſet,eiecto puinciæ pfecto quē impator dederat, Tridentum occupant,quo audaci facinore tenuerūt vt cōfeſtim ſit princeps ipſi gēti reſtitutus. Sed ad Eugenium redeo. Fuit pręter ea q̄ nuper collegi,conſtans in eo fides,nihil cuiq̄ pmiſit qđ nō demū pręſtiterit niſi tale eſſet vt ſatius fuerit id negare. ſplēdidus in familię victu,ſuo vero parcus ac ita ſobri⁹, vt

Att.diuitē cultum in Sfortianis.

Attenduli ſucceſſus circa Mediolanum.

Eugenii acta.

Suitenſiū crudele exēplum.

Qui Suitēſes ſint.

merito a quibuſdã abſtemi⁹ diceref. Familiares admodum paucos habuit, eoſq; pdoctos, quos cœ
naturus, ceu ſecretioris vitę, tẽperãtięq; ſuę teſtes admittebat: ſciſcitabaturq; interim ꝗ de ſe deq;
ſuo põtificatu eſſet opinio. & Eugenius talis fuit. Deſiit in humanis eſſe anno ſalutis milleſimo
Bernardin⁹ Senenſis. quadringenteſimo ſexto & quadrageſimo: quum triennio ante Bernardinus ſenenſis ex Franci-
ſci Aſſiſiatis familia diem obiiſſet: vir ſanctitate inſigni: euangelicęq; doctrinæ orator ſua tempe-
ſtate maximus. Aquilæ in Furconenſibus viſif eius conditoriũ: religiõe multa donariiſq; inſigne
multiplici teſtimonio miraculoꝝ: ꝗ circa defũctũ facta memoranf. Idẽ minoritanę obſeruationis
vetus dogma pene abolitũ, pędicatione & exemplo reſtituit: ꝗ res in cauſa fuit vt in duas velut
familias abierit omne minoritanũ nomẽ: obſeruationis hęc, illa a cõuentu ſibi nomẽ vendicat. Eu
Nicolaus V. põtifex. genio Nicolaus hu⁹ nois quint⁹ ſucceſſit Thomas antea dictus: Sarzanę in lucenſi agro ortus
modicis natalib⁹. eſt is ſedẽ adept⁹ magno felicitatis exemplo: eodẽ anno quo Bononiẽſis fact⁹ ẽ
antiſtes rhoſeoq; inſignitus galero: ac pontifex maxim⁹ creat⁹. Erat tũ Alphonſus rex Tyburi, q
per id tp̃s quo Eugenius vita defunct⁹ eſt, eo venerat: in Hetruriã trãſiturus vt Florẽtinos bello
pſequeref: in hoc eñ fœd⁹ cũ Eugenio & Philippo pcuſſerat, vt qñ Florẽtini Sfortiæ opes Picẽti
bello iuuiſſent, Veneti ſociis auxilio eſſe nõ poſſent: qa cũ Philippo cõflatũ bellũ haberẽt ipſe Flo
rẽtinoꝝ opes ſuaderet. Anceps itaq; rex cõſilii Eugenio defuncto, inchoatã expeditionẽ exeq̃ref:
an retro abiret etſi nouus põtifex author erat pacis: audire tñ Alphõſus quoſdã Tuſci generis
ꝗ oĩa illi pſpera polliceri: futurũ affirmãtes vt breui totius Hetrurię impio potiref. Hos Alphõ-
ſ⁹ pollicitis onerat: iubetq; domũ abire: animoſq; ſuorũ ad res nouas cõparare: fore vt ipſe breui
poſt cũ exercitu Hetruriã inuaderet. Sed dũ diuerſa Italię parte hęc fiunt, Veneti Caſale maius
Sfortię adimũt: erat ille iã apte ex ſocio hoſtis factus. Iterũ Attẽdul⁹ Mediolanẽſem agrũ hoſtili
ter ingreſſus, Tibertũ Brãdolinũ iubet portas adequitare: ſigniſq; Venetis in cõſpectu vrbis con
ſtitutis, Mediolanẽſes ad libertatẽ vocare: cęterũ qa ĩ vrbe nihil mouebaf, cõuerſis alio ſignis Ti-
cinũ vſq; euehif curſu, abducta eſt ex Ticinenſi agro pda ingẽs: mox iterũ Mediolanẽſes ad liber-
tatẽ ĩuitantur: quibus nihil mouentib⁹ ager vrbi circũiectus fœda populatione vaſtaf. Breuium
inde Attẽdulus in Brigantinis adortus ad deditionẽ cõpulit: rſt & Barius mõs captus direptuſ
q;: poſtremo Leucem Carii caput impune oppugnaf. Leuci dein oppugnatione omiſſa exercitum
Attendulus præda honuſtum circa Abduam recepit. Et res Venetę tam proſpere habebãt: quũ
Sfortia cum quatuor milibus equitum duobus peditum, per Ferrarienſium fines & Parmenſes in
Philippi interitus. Galliam venit, quo ſane tpe Philippus olm ꝗ in vicecomitũ familia fuerũt, clariſſimus, febre prio,
mox vẽtris profluuio conflictatus obiit, quinto fere mẽſe ab Eugenii interitu, agebaturq; interim
de pace Nicolai põtificis opera enixe id curãte. Miſerat nouus pontifex tantũ nõ a ſua creatione
Mondẽſem antiſtitẽ ex ſupremo ordine Ferrariã tanq̃ ad domiciliũ pacis. Occurrerũt eo Alphõ
ſi regis & Philippi ducis legati de pace acturi. Miſerũt Florẽtini & Veneti. Erantq; iã motæ pacis
conditiones, quum Philippi ducis mors audita eſt, a cuius obitu Laudẽſes in Venetorũ fidem ve
nere. metu ne an libertatis ſtudio non tradif. Placẽtini Laudenſiũ exemplũ ſecuti & ipſi Venetũ ĩ
tra moenia accepere. Vtraq; vrbẽ Iacobus Antonius Marcellus maturo firmauit pręſidio, inde co
piis Ollio tranſmiſſis Columbanum & quicquid locorum Laudenſiũ finibus continef breui rece-
pit. Mediolanenſes bellum a Philippo inchoatũ magno aĩo ſuſcipiunt, Sfortiã legunt ſuarum co-
piarum imperatorẽ, res a Venetis repetunt. Reſpõſum eſt fore, vt Veneti ꝗ omni tpe ſoliti eſſent
honeſtam pacem bello anteponere, oĩa libẽter Mediolanenſibus reſtituerent, ſi prius illi Veneto
diſſoluerẽt quicq̃d auri eſſet eo bello publice impenſum. Et circa Padum tũ res ſic habebãt quum
Alphonſi trãſitus in Hetruriã. Alphonſus rex Nicolao pontifice fruſtra reclamante cũ validiſſimo exercitu in Hetruriã trãſiit,
bellum q̃d antea deſtinauerat obiturus, Senenſes etſi venientem cõmeatibus iuuere, horrere tamẽ
Arragonium nomẽ, excluderẽq; portis oppidorũ. Rex vbi nullum ſibi locũ ad inſidias relinqui vi
dit, ex Senenſibus, ceu decreto bellũ Florentinis inferret, Volaterranũ Piſanũq; agrũ hoſtiliter in
greſſus, aliquot ex his loca, partim vi, partim deditione metu expreſſa ſubegit, & in his Caſtellio-
nẽ Verũ Florẽtini breui poſt receperũt q̃cq̃d hac parte bello amiſerãt, Sigiſmũdi Malateſtę ductu
qui tum Florentinorũ ductabat exercitũ. Eſt & Plumbinum in ora Hetrurię multa vi ab Alphon
ſo oppugnatum, ſed maiore aliquanto defenſum a Rainaldo Vrſino qui oppidum ſibi vindicabat
vt coniugis hęreditarium. Ardebat per hæc Italia haud vno loco bellico furore, inuaſeratq; mul-
Prodigia. ta religio animos mortalium, tanq̃ peſtilentia, maioraq; adhuc impẽderẽt mala. Portẽdere id cre-
dita eclypſis ſolis, ꝗ in id tempus incidit, & ꝙ terra non vno loco valide commota eſt. Accedebat
his terroribus minaciſſima prædicatio Roberti minoritanæ nunc obſeruationis, homo in euan-

gelica enarratione tempeſtate illa vehemens ac longe princeps.Nūciare is Romano populo cętè
rę́ꝑ Italię iratum numen,cuius voce tanq̄ e cęlo miſſa commota ciuitas pœnitentiam egit, pueri
puellę́ꝗ,matronarum cœtus ingens,& vulgi pars multo maxima miſerabili voce ſuppliciiſꝗ oīnī
fariam,circa diuorum templa veniam implorare:ſupplicatum eſt ſępius ſolenni modo ad cæleſtē
iram auerruncandam.Per id fere tempus Amadeus antipontifex ex Federici Cęſaris authoritate
ſe in ordinem redegit,datum eſt illi vt quando ad tollendum ſchiſma ſe pōtificatu abdicaſſet, vt
in ſupremo antiſtitum ordine,quoad viueret cenſeretur.Et hęc in Hetruria & circa vrbem. in In
ſubribus Sfortia cum Mediolanenſium ducibus copias iunxit,contra Veneti claſſem inſtruūt quę
aduerſo Pado in intima Gallię penetraret,terreſtres copię quia poſt Sfortię acceſſum inferiores fa
ctę eſſent,in Laudenſem agrum ceſſere,ille Columbano ex Laudenſibus recepto, Placentiam exim
prouiſo adortus vi cepit,captam diripuit,Gerardo Dandulo legato & Thadeo Eſtenſi cum mille
peditibus,magnoꝗ equitū numero in poteſtatē redactis.Attēdulus interea in Ticinenſem agrum
prędabūdus irrumpit,ex Ticinēſi Mediolanenſiū fines ingreſſus oīa terrore cōplet vt Sfortiam a
gerendarū rerū curſu auerteret,implicaretꝗ hoſtem intimo bello.ſecuta eſt inde hyems ob cæli in
temperiē aliquanto ab armis quietior,quo tpe tentata pax eſt Florentinorum & pontificis legati
interuētu,ſed res ad exitum perduci non potuit,accenſis vtrinꝗ animis ad arma,nec ad ea q̄ pro
ponebantur inclinantibus.Eſt & in mari per idem tempus res Veneta latronibus oīa fœdantibus
exercita.Laurentius Lauretanus cum claſſe profectus eſt ad eam iniuriam vindicandam.Is Vita-
lem Sardū Archipiratā ī poteſtatē redactū & oēs qui cū eo capti ſunt laqueo necauit. Inde haud
procul Neapoli duabus Liburnicis in alto oppreſſis,q in his erant,pari affecti ſunt ſupplicio. Fer-
re hęc Alphōſus rex iniquo aīo,vel quia piratæ eius nutu licentioſe vagarent̄, aut loci vicinitate Alphonſi
cōmotus,ꝙ ante oculos regię ciuitatis,Venetę claſſis pręfectus imperiū & vltionē exerceret,nam motus.
hoc ipſe vnū pretexuit iniurię,Venetos negociatores circa Apulię littora ac toto regno interce-
ptos cuſtodiri iuſſit,res eorū cū omni pecunia in publicū redegit.Miſerūt Veneti ad regē q ſciſci
tarent̄ ab eo,pacē an bellū ſibi vellet cū Venetis eſſe,quęrerēt ꝑterea qua iniuria adactus ſuos ne-
gociatores contra iuſgentium violaſſet.Tum rex teſtatus eſt ſe non mediocri iniuria affectū ꝙ in
conſpectu regię vrbis naues nulli infeſtæ hoſtiliter captæ ac direptæ eſſent , earumꝗ gubernato-
res cum remigibus extremo affecti ſupplicio . Caeterum quantacunꝗ illa eſſet iniuria æſtimanda
nolle ſe vltione proſequi,vt oēs ſcirēt ſe eū eſſe qui libens pacē tueret̄,i rent & negociatores cū ſu-
is rebus ſecum abducerent,rogati vt iam inde Veneti in ſe & ſuos pergerent ii eſſe per quos ociū
& quietem fouere liceret.Et hæc tum mari geſta.Interea Bartholomeus Bergomas, cognomen-
to Coleo,vir acerrimus,poſt Philippi interitum refracto carcere,quo illius iuſſu arctiſſime cuſto-
diebatur,Mediolanēſiū ſtipēdio inauthoratus cū ſuo equitatu & Aſture Fauētino in Gallos miſ-
ſus,qui Boſcum arcta premebant obſidione,hoſtē ſubito adortus pręlio egregie ſuperat,victos ca- Galli ad
ſtris exuit,multi Gallorꝫ eo prælio cæſi ſunt,ſed in fuga multo plures capti.Tenebant tum Galli Boſcū vin-
Haſtā quā ex fœdere receperāt,quod vicecomes cū rege aduerſus venetos ꝑcuſſerat.Cęterū Gal- cuntur.
li Philippo vita defuncto,nō Haſtā mō,ſed magnā quoꝗ Alexandrini agri partē ſibi vendicabant.
Eratꝗ ita celebre Coleonis nomen,ob rem pręclare geſtam in Gallos,quum ille patrię memor ſed
magis iniuriæ a Philippo acceptæ,a Mediolanenſibus ad Venetos cum mille & quingentis equiti
bus tranſiit.Principio ſequentis anni Sfortia ex hibernis egreſſus, ꝑter Carauagium oīa Abdua-
nę terrę loca ex hoſtibus recepit. Venetā inde claſſem in Cremonēſiū finibus eximprouiſo terra &
aquis adorit̄,deorſum verſus ad Caſale vſꝗ maius,crebris bombardarū ictibus omnifariāꝗ telorꝫ
iactu compulit.Hic adeo naues male habitę ſunt,vt Andreas Quirinus cuius erat claſſis imperiū
deſperatione adactus,armamentis nauium noctu in oppidum tranſlatis, triremium & galeorum
corpora igni cōſumpſerit,pars claſſis multo maxima igni corrupta eſt,nauib⁹ quas flamma ſubita
trepidatione corripere non potuit,hoſtis potitus eſt.Cremona per hęc omni metu liberata, Sfor-
tia ad Carauagiū caſtra fecit,oppidūꝗ obſidione cingit.Nec multo poſt Attēdulus eo copias ad-
mouit,locū Venetorū clade inſignē facturus,raro alias Gallicis bellis tanta vis armorum, tot illu
ſtres viri vnū in locum coiuere.Erāt in Venetis caſtris ꝑter Attēdulū penes quē fuit copiarū oīm
imperiū,Lodouic⁹ Gonzaga,Bartholomeus Coleo,Gētilis Leoneſius,Carolus Montonius,Tiber- Att.florētiſ
tus Brādolinus,Ioannes Comes Romani ſanguinis,Guido Ranconius,Albertus Bodienſis,Cæ- ſimos exer-
ſar Martinēgius,Nicolaus Guererius,& cum his duodecim milia equitū,ac vis peditū ingēs:Sta- citus.
bat inde Frāciſcus Sfortia,oīm q tēpeſtate illa fuerūt dux clariſſimus Alexander,Boſius, Gerrar-
dus eius fratres,Robert⁹ Seuerinas,Frāciſc⁹ & Iacob⁹ Picinini,Guilielmus Montferratenſis, Ca-

tolus Gõzaga, Alouiſius Verinus, Ioãnes Tollẽtinas, Chriſtophorus Tortellus & Bertholomeus
Quarterius. Erãtꝗ cũ his ſexdecim milia eqtũ cũ ſuo peditatu. Eſt itaꝗ ſępius per occaſionẽ dimi
catũ, nonnunq̃ prǽliũ in noctẽ diſtractũ, nouiſſime totis viribꝰ deſcẽſum eſt in aciẽ, fuitꝗ ꝑlium in
Veneti ad gens ac nõnihil anceps, poſtremo orta fuga ab his qui ſubſidio eſſe debebãt, Venetæ copię fuſę fu
Carauagiũ gatęꝗ ſunt, caſtra capta ac direpta, & cũ his duo milia curruũ, ad octo eqtũ ac peditũ, alioqui pau
vincuntur. ci numero deſiderati. Carauagiũ poſtridie q̃ ita dimicatũ eſt hoſti ceſſit. Sfortia inſigni victoria
elatus mittit Picininos fratres ad Laudẽſes obſidiõe fatigãdos, ipſe cũ robore copiarũ Brixiã ver-
ſus mouet caſtra. Nec Veneti ad tã fœdã cladẽ aĩm remiſere, ſed largo ſtipẽdio copias cõtrahunt,
quo ſtudio effectũ eſt vt breui ingẽs ſit exercitꝰ reparatꝰ. Miſerũt & Florentini ſua auxilia, appare
batꝗ fore vt Venetus nõ multo poſt eſſet hoſte ſuperior. Hic Sfortia nõ ignarus quo Mediolanẽ
ſes in ſe eſſent aĩo, quibus oẽs ſuos ſucceſſus ſciebat eſſe ſuſpectos, & ob eã rẽ nihil obſcure medita
ri, qua via, qua arte irẽt ſibi obuiã, imperiũꝗ inhiberẽt, nihil ſibi in tãta occaſione defuit, qn ad ve
netos cõuerſus miſit occulte ad principẽ & ad patres q ſuo noĩe eos hortaretꝰ, vt ad ſe Iacobũ An
toniũ Marcellũ, aut Paſcalẽ Maripetrũ mitterẽt, fore vt vter eorũ mitteretꝰ aliqd ex ſe diſceret, qđ
Veneti nois & ſua intereſſet. Apparuit ſtatim oĩbus Sfortiã de pace acturũ, a qua Veneti quũ ob
cladẽ nup acceptã minime abhorterẽt, placuit qa Marcellus tũ Veronæ ꝓfectus eſſet, Maripetrũ
Sfortia cũ ad eũ ire, q circa Piſcariã occulte cũ Simoneta a ſecretis ſępius cõgreſſus, in hæc fœdus ꝑcuſſere,
Venetis fœ vt Sfortia & Veneti Mediolanẽſiũ hoſtes eſſent, darẽtꝗ Veneti quatuor milia eqtũ, bis mille pe-
dus icit. ditũ, donec Mediolanũ ſubigeretꝰ, mitterentꝗ ad id quot mẽſibꝰ ipſi duci tredecim aureorũ num
mũ milia, eſtꝗ in fœdere expreſſum, vt qcqd citra Abduã Philippus tenuiſſet Veneti haberent,
ille Mediolanũ cũ cętero principatu. Poſt id fœdꝰ ictũ reſtituit Sfortia captiuos oẽs, Abduaꝗ ſu-
perato Mediolanẽſibus bellũ infert. Horrere Laudẽſes Sfortię dominatũ, quãobrem, Veneto præſi
dio prius dimiſſo, Mediolanẽſiũ fidẽ implorãt: cæterũ vt varia ſunt ciuitatũ ſtudia, quantum Lau
dẽſes ſunt Sfortiana arma ab initio auerſati, tã facile nec minus cęterę ciuitates, q̃ inter Ticinũ &
Abduã tenebãt Mediolanẽſes, ipſi duci ceſſerũt, qbꝰ receptis Sfortia ad quẽtũ lapidẽ Mediolanum
admouit caſtra, cœpatꝗ vrbs alioq ĩſignis & opulẽta aliquãto arctius obſideri, quũ repente affer-
tur, vim Allobrogũ ingentẽ Nouarienſiũ fines inuaſiſſe. Hi a Lodouico eius gentis duce ſubſidio
mittebantꝰ Mediolanẽſibꝰ, ex fœdere cũ ea ciuitate nup icto. Coleo cui alpinarũ gentium ꝓlia ceu
fato, debebantur, ad hanc hoſtiũ nouorũ vim arcendã ꝓfectus eſt, pugnatũ eſt ad Siccidã fluuiũ,
fuſiꝗ ac fugati ſũt Allobroges, & ex his quadrĩgẽti eqtes cũ Copẽſio eorũ duce capti. Oppugna-
bat Sfortia Melrianã arcẽ, cæterũ audito Mediolanẽſiũ acceſſu, in quibus fama erat quadraginta
eſſe armatorum milia, q ſulphureo puluere plũbeas pilulas in hoſtẽ emitterẽt, ita ex aduerſo ſtru-
Att. opinio xit aciẽ, vt territi hoſtes ne tẽtata qdẽ pugna retro abierint. Aderat Sfortiæ Marcellus Legatus,
nẽ de Sfor- qui miratus ducis prudentiã, prǽcipuãꝗ in ſubitis rebus conſtantiam, Venetias ſcripſit immine-
tię virtute. re periculũ ingens ab inuicto duce, nõ ſolũ Mediolanẽſibus, ſed vniuerſæ Italiæ, ſi ille Mediolano
potiatur. Cedẽtibꝰ itaꝗ hoſtibꝰ Sfortia in Melriana obſidione ꝑſeuerauit. Tranſiuerũt nec multo
poſt Picinini fratres a Mediolanẽſibus ad Sfortiã, fueruntꝗ nõnihil in caſtris, ſed quum in ſuſpi-
tionẽ veniſſent, ꝙ capitales Sfortiæ inſidias tenderent, veriti ne in poteſtatẽ redacti grauius de ſe
aliqd ſtatueretꝰ, cũ ſuis repẽte in vrbẽ cõceſſerũt. Crediti ſunt eo cõſilio tranſfugiũ mentiti, vt per
hyemẽ copias foris alerẽt, mox ſub vernũ tp̃s Mediolanẽſibꝰ auxilio adeſſent. Circũſedebatꝰ nihilo
ſecius Mediolanũ Sfortianis armis: Interea Veneti negociatores, Alphonſi regis edicto, toto re-
gno eiciuntꝰ, datũꝗ id Mediolanẽſibus ab rege amiciſſimo, vt Veneti maritimo bello impliciti, a
rerũ terreſtriũ cura auerterentꝰ, atꝗ ita Sfortiæ vires minus validæ eſſent, nec in caſſum res mota
eſt. Eniuero Veneti ad tam hoſtilem denunciationẽ cõtinuo claſſem decernunt, ad Alphonſi opes
vexandas, Alouiſius Lauretanus maritimo bello prǽficitꝰ, hortãturꝗ vna Sfortiã ducẽ ad pacẽ cũ
Mediolanenſibus iungendam, q̃ magnis ꝓponebatur conditionibꝰ. Cupiebant Veneti ſe terreſtri
bello leuare, vt maritimo ab Alphonſo illatum commedius obirent. Sub id tp̃s, quo legati ſunt ad
hoc ipſum in caſtra ad Sfortiam miſſi, Crema Venetis ceſſit, quæ aliquot menſibus fuerat vehe-
mentet oppugnata, Sigiſmundi Malateſtę ductu, viri acerrimi, quẽ Florẽtini ſocii, Venetis auxilio
Cõditiones miſerãt. Pax, quæ tũ agitata eſt, hoc habuit, vt Sfortia Ticinum & oẽs haberet vrbes, quas Philip
pacis. pus vltra Abduã tenuiſſet, ꝑter Mediolanũ, & Laudẽ Pompeii, q̃ cum libertate Mediolanẽſibus re-
linqueretꝰ. ſi eiuſmodi Sfortia pacẽ ꝓbaret, Venetorũ & Mediolanenſium eſſet ſocius, haberentꝗ
Veneti pacato Gallię ſtatu ſex milia equitum, Mediolanenſes quatuor, Sfortia mille nec amplius.
Sin res ab eo minus probaretur, vt Mediolanẽſibus pacem nõ redderet, vtroruꝗ hoſtis eſſet, Ve-

netiꝗ octo milia eqtũ alerẽt,ſex Mediolanẽſes,ad belloꝝ ſiqua ĩciderẽt,vſum.Hmõi pacẽ nec ꝓba uit Sfortia,nec repudiare eſt auſus,ſed de Venetorũ in ſe fide queſtus dixiſſe fertur,ſe non Laudẽ ſolũ,quã Veneti vellẽt,Mediolanenſibus dare,ſed iis etiã vrbibus,quas ſibi ex fœdere decreuiſſent ceſſiſſentꝙ iã antea ſuis armis,ſi Princeps & Senatus Venetus cẽſerẽt,deceſſurũ,miſſurũ ſe Venetias q eã pacẽ ꝓbarẽt.Eſtꝙ nõ multo poſt Alexãder eius frater cũ Simoneta ad id miſſus,q pluribus diebꝰ per irritas altercatiões impune cõſumptis,re infecta,retto abierũt,ac tũ demũ pax inter Venetos & Mediolanẽſes cõpoſita eſt.Sfortia,qa nõ ꝓcul aberat,vt Mediolano potiref, forti vſus cõſilio duorũ populorũ,bellũ,vt inuicto erat aio,ferociter ſuſcepit,ſuſceptũ ex animi ſentẽtia cõfecit Lauretanus quẽ cũ claſſe do:no ꝓfectũ diximꝰ,Calabriç Siciliçꝙ oram circũuectꝰ ſeptẽ & quadraginta hoſtium naues æſtate vna,& in freto ad Meſſanã,& mox Syracuſano portu,aliaſꝙ alibi, aut aquis depreſſit,aut igni cõſumpſit,cæterũ appetẽte hyeme Corcyrã in hiberna cõceſſit, claſſis ꝑte vna domũ dimiſſa patrũ decreto.Fuere ꝑ id tẽpus Venetiis Nicolai põtificis maximi, Florentinoꝝ,Mediolanẽſiũ,Sfortiç,& Allobrogũ legati,iactaraꝙ Mediolanẽſiũ & hoſtis cauſa, cæterum vbi res vt antea ad vim & arma ſpectare viſa eſt,Flotẽtini publico noĩe teſtati ſunt,ſe Sfortiç nunq̃ aduerſaturos,quapropter ciuitatis cõmercio eſt eis interdictũ,Copiarũ imperiũ Sigiſmundo decernif,q a Florentinis ad bellũ miſſus,maluit Venetorũ ſtipendiũ ſequi.Nec Sfortia intetim in ocio eſſe,ſed res ſuas,quũ de pace agif,nauiter firmat,Florentinorũ opes ſibi iũgit nouo fœdere,cũ Allobrogũ duce pacẽ ſancit,circa Abduã ad Breuiũ Venetis munitiones obiicit.Coleo dux per Saxinã vallẽ ad Lariũ ꝓgreſſus conatus eſt cũ Iacobo Picinino copias iũgere,Frãciſcus eñ eiꝰ frater maior natu,vita deceſſerat,ſed res in caſſum mota eſt,hoſte in omnẽ occaſionem intẽto, ſic quoꝙ nõnihil frumenti eſt laborantibus ſociis importatũ.Sed q parua dat immenſæ multitudini nihil dat.laboratũ itaꝙ eſt tanta rei frumentariç inopia,vt vicenis aureis nũmis cõſter pet id tempus Mediolani venisse tritici modiũ.Obſidebant Sfortiani tripertito vrbem,habebantꝙ ad vicum Mercatũ caſtra,ad Melciũ,& Caratũ,ꝓuocatuſꝙ ad pugnã hoſtis a Venetis ducibus,pertinaciſſime abſtinuit.Satis ſciebat fore vt breui Mediolanẽſes fame ſubacti ad deditionẽ cõpellerenf. Nec Sfortia ſua eſt opinione deceptꝰ,famis impatiẽs multitudo ſubito arma corripit,Leopardũ Venerũ,quẽ eo Veneti miſerãt,vt ſociorũ deſideriis quãrũ tẽpus & vires paterenf,cõſuleret,ſubito incurſu trucidãt,Sfortiã in vrbẽ inducũt,ducẽ ſalutãt, Anno milleſimo ſalutis quadringẽteſimo ac duodequinquageſimo.quidam ſequenti anno id accidiſſe aiunt.Alii qđ miror,magno anno,quem Nicolaus quintꝰ ingẽti mortaliũ cõuẽtu celebrauit Romç.Sed quocũꝙ tẽpore res ita acta eſt,Veneti,qđ ſatis cõſtat,nõ multo poſt q̃ Sfortia eſt Mediolano potitꝰ,cũ Alphõſo rege arma exuerũt, eſtꝙ cũ eo foedus publice ictũ aduerſus Sfortiã,quẽ Aragonius pluſq̃ hoſtiliter oderat,quũ propter vim ab vtroꝙ alteri intẽratã,tũ qa Mediolani principatũ hereditario iure Alphõſus ad ſe ꝑtinere aiebat a Philippo duce hæres relictus.Inſtigabãt Venetos ad Sfortiã bello ꝑſequẽdũ,Iacobꝰ Picininus,q ad Venetos tranſiuerat,Sigiſmũdus Malateſta,& Carolus Gonzaga, Sfortianis opibus infenſi.Recepti in partẽ,dux Allobrogũ,Mõtferratẽſis princeps,& Corrigiani. Hortantur & Alphonſum Veneti, vt Florentinos domeſtico bello quoquo modo implicet, quo minus Sfortiæ auxilio ſint.Incidit id fœdus in magnũ annũ,cuiꝰ nuper mẽtio habita eſt,quo tpe ne externarũ rerũ videamur obliti,Carolus ſeptimus Gallorũ rex,Sequana cum exercitu ſupato,Rothomagenſes ab Anglis recepit,Normanos ide cũ Burdegala armis ſubegit.Normania eſt hodie pars illa Galliç q̃ intra Sequanã iacet & Pyreneũ,Aqtaniç olim finibꝰ incluſa.Normani,q eã Frãcoꝝ gẽti ademerũt,dederũt nomẽ terrç.Qui hoĩm Normani fuerint,alio Rapſodiç loco eſt demonſtratũ. Habet nunc terra hçc caput gẽtis vrbẽ vnã,ſunt & aliç vrbes,nõ obſcuri uoĩs,oppida quatuor & nonaginta,vicis frequẽs ad vrbiũ ſpeciẽ extructis,piſciũ & pecoris ferax,frumẽti adhuc feracior, pomorũ abũdãtiſſima,quibus ſuccũ exprimũt,ſicerã vocãt,gens bibaciſſima,lanificii ſtudioſa,ingenii callidirate eximia,nullis exteris legibꝰ obnoxia,ex cõſuetudine viuit,ſuis moribus cõtẽta,aſtus & litiũ gnara,ob eãꝙ rẽ finitimi nihil temere gẽtis cõmerciũ celebrãt,doctrinarũ alioqui ac pietatis cultrix,nec bello inutilis.Talbotus vir fortiſſimus,poſt Caroli diſceſſum,cum Anglico exercitu,quẽ a rege acceperat,Burdegalã,cũ parte multo maxima eorũ q̃ amiſſa fuerant,ad Angliæ regnũ retraxit.Reuocauit is motꝰ Carolũ in ꝓuinciã,eſtꝙ cũ Anglis acie dimicatũ,quo prçlio Talbotus cũ duobꝰ filiis mortẽ occubuit.Alii vnũ cũ eo interfectũ aiunt.Anglii fuſi fugatiꝙ, magis bõbardarũ ictibus in primo cõgreſſu,q̃ ferro occiſi,ac ſecũdũ eã victoriam Burdegala eſt a Gallis recepta,cũ Normanica terra.Eſt Anglia qñ eo venimꝰ,vt eius gentis fieret mẽtio,inſula in oceano contra Gallicum littus,veteres Britanniã dixere.Cauſa mutati nominis alio eſt loco prodita

Veneticũ Mediolanẽ ſibꝰ pacẽ & fœdꝰ iũgũt.

Sfortia Mediolano potitur.

Fœdus aduerſus Sfortiam.

Res a Carolo ſeptĩo geſtç.

Normani.

Talbotus.

necnō q hoim Angli fuerint demōſtratũ,& quo Britanni abiuerint ex inſula electi. Sunt (qđ de
Anglorum mores. preſenti ritu hoim fari liceat) Angli cęruleis oculis,venuſta & cādida facie,procera ſtatura, bello
intrepidi,optimiq; ſagittarii,fœminę candore & forma inſigni.vulgus ignobile ferũ & inhoſpita-
le,mitior nobilitas,ac magis obuia ad oē humanitatis officiũ,ꝓto capite,alteroq; genu flexi ho-
ſpites ſalutāt,oſculanť etiā ſi mulier ſit,atq; in cauponā ducũt,potātq; vna,qđ facere minime pro
bro eſt,modo oīs laſciuia abſit.In bello nō agri violanť,nō vrbes ne vi quidē capię, ſed ad interni
cionē alterius partis dimicať,oīa victorē ſequuntur.Prouinciarũ olm prima chriſtianā pietatem
cōplexa eſt,pecoris & lanificii abundans,lupos non gignit Anglia,nec illatos nutrit, iccirco vagũ
pecus & ſine cuſtode innoxiũ.aurũ habet,argentũ,plūbũ,& cuprũ.Inſunt & margaritę & gagates
lapis,vinum non gignit tellus,pro vino ceruiſia in vſu eſt,ſunt & exotica vina,vici & villæ pluri-
Scotia & hibernia. mę,ſunt & vrbes multę numero & in his Lundonia caput gētis,regiaq; ſedes, corrupta nunc vo-
ce Londres eſt.Scotia ſupma Anglię pars eſt ad ſeptētrionē,tenui freto ſiue fluuio ab inſula direm
pta.Nec ꝓcul inde Hibernia Hirlandiā vulgus vocat,indiſcreti inſulanorum habitus indiſcreta
fere oīa,eadē lingua,iidē mores,ſubita ingenia,& in vltionem prona,ferociaq; in bello inſignis,ſo-
brii & inedię patiētiſſimi,elegāti forma,ſed cultu neglectiore:Scoti a pictura corporis nuncupati
vt quidā arbitranť,vetus & vulgare fuit,pectus,brachia,manus,encauſto figurare, qđ in paucis
Scotorũ mores. hodie ſeruať,atq; hiſdē ſylueſtribꝰ.Veteres ſcriptores Britānorũ fuiſſe aiunt, quũ in pugnā ituri
eſſent,corpora ſibi tingere,ad terrorē vt credere par eſt.inuidi natura,ac cæterorũ mortaliũ con-
tēptores,oſtētāt plus nimio nobilitatē ſuā,vt in ſumma etiā egeſtate ſuũ genus referant ad regiā
ſtirpē,gaudēt mēdacio,nec pacē colunt,cętera vt Anglii.Pius pōtifex,q in Scotia fuit aliqñ vt ipſe
Audi miraculoſam arborem. ſcribit,brumales dies ibi eſſe ait triũ ferme horarũ,inueſtigatā ꝑterea a ſe arborē, ſed non repertā
cuius caduca folia in ſubiectũ amnē plapſa in volucres verti dicerenť,adiicit audiuiſſe poſtea ſe a
locorũ peritis id miraculi in Orchadũ vna ſpectari,cęterum illud mirabile in ea gente obſeruatũ,
nudis circa diuorũ tēpla mēdicātibꝰ,lapides in eleemoſynā cōgeri a ꝑtereũtibꝰ,qbꝰ ad vſum ignis
vterenť.Caret lignis ea regio,lapidis q datur ſulphurea eſt materia,aut certe pinguis.Nec Hiber
nia multũ diſtat a Scotia,& ipſa qdē metallis ſcatēs,Sexagonas hic ſiue Iris lapis, q ſoli oppoſitus
Iridis colores imitať,Qui ad me de Hibernię rebꝰ cōmētarios dederũt lacũ eſſe aiũt ī ea inſula,in
quo ſi palus defigať,qcqd ſub terra fuerit ferrũ fiat ꝓcedēte tpe,cætera lapideſcāt.Eſt & aliꝰ ab eo
lacus nō minoris admirationis,mō vera ſint hęc,in quo corylus in fraxinum vertitur, cōtra fraxi
nus ī corylũ:qn & locũ eſſe aiũt,vbi cadauera non corrũpanť,nullũ Hibernia maleficũ gignit aĩal
Hibernorũ mores. nō araneũ,nō ranā,nec alit aliũde inuectā.Terra Hibernica alio aſportata necare diciť noxia ani-
malia ſolo pulueris iniectu,apes in ea nō reperiunť,mira cęli tēperies,fertilitas inſignis. Montiũ in
colę carne lacte & pomis victitāt,magis venariōi & ludis q̄ agreſtibꝰ opibꝰ dediti.Nũc Hēricus in
ea regnũ obtinet,& q inſulanorũ adhuc dicti ſunt,Chriſtiani cēſenť noīs ad ſeptētrionem & occa
ſum verſi.Sed Italia nos ſui admonet,vbi tēpeſtate illa,q̄ ſunt ī ea q̄ nup diximꝰ,in Agtania geſta,
Magni āni celebritas. magnꝰ eſt annus celebratꝰ,nec a cōdito æuo maior mortaliũ cōuētus religiōis cauſa vnũ in locũ
coiuit vnq̄,ſi Platina verus eſt author.ſed triſtis ad recordationē caſus, cerimoniā illā non nihil
polluit,minuſq; hilarē reddidit,quum multitudo ingens ex Vaticano in vrbem ſe reciperet,circa
Hadriani molē ī arcta colluctatiōe multi mortaliũ periclitati ſunt,partim eliſi,partim ex lateribus
pōtis in ſubiectũ Tyberim ꝑcipitati.Satis cōſtat ad Celſi phanũ qđ arci accubat,cōgeſta ad cētum
triginta hoīm cadauera,ibiq; humi cōdita.Statuit Nicolaus pōtifex rei atrocitate affectus ædicu
las duas in aditu pōtis,ex cādenti lapide,q̄ monumētũ rei eſſent ad poſteros.Et annus ille per hæc
circũactus eſt,nec qui ꝓxime eſt ſecutus parũ celebris fuit Federici Cæſaris in Italiam acceſſu. Is
Fedeɾicꝰ imperator. Leonora cōiuge Piſis excepta,quo ex Hiſpania ad tꝑs puella fuerat naui delata (fuit Leonora Lu-
ſitanię regis filia) Romā decreto petiit,raro vili imperatorũ frequētius irũ eſt obuiā ab omnibus
ordinibꝰ.Nec ita multo poſt q̄ Romā ventũ eſt,ambo corona Imperii ſunt a pōtifice donati.Dubi
taſſe ferť ab initio vehemēter Nicolaus pontifex,ne in Federici acceſſu aliqs Romę motus orireť
quapropter ante illius aduentũ loca q̄dā vrbis mœnibus ꝑſidioq; firmauit, & vt ciuiũ ſtudia ſibi
magis conciliaret,viros Romani ſanguinis ſingulos ſingulis præfecit vrbis regionibus,hos vulgo
Mareſcallos vocant,ſuntq; primi illi coccina veſte donati,tenet adhuc mos vt eodem nomine pa
riq; numero viri creenť,q vrbē a graſſatoribus & ſicariis tueanť.Federicus ex vrbe Neapolim ꝓ-
ficiſciť,vbi exquiſitiſſimis honoribꝰ eſt ab Alphōſo rege acceptus. Erat Alphonſus Leonoræ per
neceſſarius.Sed apparatu nihilo inferiore,Veneti eum in Germaniam abeuntem publico hoſpi-
tio exceperunt. Nullus vnq̄ hoſpitum maiori ſtudio & luxu ciuitatis cultus eſt,nulli tot ſpecta-

cula exhibita,tot munera cõgeſta.Ex Venetiis cõfeſtim ille ĩ Germaniã trãſiit,cõſtãs phama erat
ex Germanis ducib⁹,& Pãnonib⁹ quoſdã,ad res nouas cõſurrexiſſe,aut certe poſt paulo cõſurre-
cturos ob Ladiſlaũ regiũ adoleſcẽtẽ in Italiã a Federico abductũ.Per id tẽpſ quo imperator Venetiis
fuit,renouato in Gallia bello,Venetę copiæ,Gẽtilis Leoneſii ductu , aliquot locis circa Abduã ex
hoſte captis,fluuio ad Ripaltã trãſgreſſo ĩ hoſticũ delatæ,Mediolanũ vſq; peruenere:facta ſpes erat
per exules,fore vt ſi Veneta ſigna ad vrbẽ admota eſſent,aliqs in ea motus oriref:cæterum eqtib⁹
leuis armaturæ in ſuburbana vſq; recta curſu euectis,q̃a nihil intus mouebaf, cõtinuo ſigna retro
cõuerſa ſunt,copięq; in pacatum abductę.Soncinũ inde multa ope oppugnarum. Quod negociũ
Venetis ducibus reddidit irritum Lodouicus Gonzaga Sforciæ amicus,ac belli ſocius,cui graues
inimicitiæ intercedebant cum Carolo eiuſdẽ familię,q ad Venetos ſe cõtulerat. Is cũ viginti mili
bus armatorum Brixianum agrum ingreſſus,Põtẽ Vicum obſidione cinxit. Veneti annales tra-
dunt poſt Gonzagę irruptionẽ Venetum Soncino,& Romanengio potitum,hoſtẽq; Ponte Vico
ex Venetis capto Agellũ oppugnare adortũ,occurſumq; huc a Leoneſio, q paluſtri loco haud p-
cul ab hoſte metat⁹ ſit caſtra,atq; his locis vario euẽtu ſępi⁹ dimicatũ.Platina p Venetos ſtetiſſe
ait quomin⁹ ſit apto marte dimicatũ,q cẽm ſpẽ victorię ĩ mora repoſitã haberẽt.Ardebat vt ſignũ
maxime Ciſalpina Gallia bellico incẽdio,quũ ab Alphõſo rege,Ferdinãdi filii ductu,Hetruria repe
rita eſt,octo milia eqtũ peditũq; dimidio minus ad id bellũ miſſa,Ferdinãdus Florentinos decreto
adortus,Cortonẽſes ad defectionẽ ĩpellere conatus eſt.Fuit id cõſiliũ irritũ Aragonio duci.Corto
naq; dimiſſa,Folianũ ex Florẽtinis capit,multa vi prius oppugnatũ.Caſtellina capi nõ potuit,per
Senenſes inde ad maritima loca cõceſſit,iã appetẽte hyeme , ſubegitq; interi Ferdinãdus aliquot
loca in Volaterranis.Carpe hoſtiũ veſtigia Sigiſmũdus Malateſta, quẽ a Venetis alienarum ad ſe
Tuſcus ſtipendio retraxerat,in oẽm occaſionẽ intẽtus.Horrere Florẽtini interea hoſtiũ vires, qb⁹
ne demũ ſuccũberẽt,q̃a domeſticis opibus diffidebãt,ad externas cõfugiũt,in Galliã ad Carolum
regẽ mittũt,q iure amicitię cũ eo agerẽt,vt Allobrogũ ducem a Venetorum ſocietate auerteret,Re
nato author eſſet in Italiam ad Alphonſi opes infeſtãdas tranſeundi,verũq; illis datũ,& Allobrox
iuſſus eſt bello abſtinere,niſi regis hoſtis eſſe vellet:& Renatus,impulſu regis,nõ multo poſt venit Renatus in
in Italiã Alphonſum debellaturus.Ardebat interea Ciſalpina Gallia graui bello,Guilielm⁹ Mõt- Italiã venit.
ferratenſis cum valido equitatu Alexãdrinorum fines tumultuoſe ingreſſus,cõpleuit oĩa terroris &
p̃dę,pari Dortonẽſes clade Ticinenſeſq; ab eodẽ hoſte affecti:cæterum expeditio hæc parum lætũ Gallia
habuit exitum,victus Mõtferratenſis ſubitario p̃lio in Alexandrinorum finibus a Sfortianis,in Ca- Ciſalpĩa bel
ſtellum Nouum cõpellif.Sed vt varia eſt fortuna belli,Veneti duces per id tẽpſ,aut certe nõ mul- lo quatitur.
to poſt,ad Iouenoltã,Cremonẽſis agri oppidũ,Sfortianis p̃lio fuſis ducẽtos paulominus equos ex
his cepere,& paulopoſt Alexãder,Sfortiæ frater, circa Abduam , qua ad Cerretũ iunxerat fluuiũ
ponte,a Carolo Montonio,qui Venetum merebat ſtipendiũ,caſtris & copiis magna ex parte exu-
tus.Pari ſucceſſu Matthęus Cãpanus cũ Sfortianis in Inſubribus ſubitaria pugna congreſſus, q̃-
dringẽtos cepit eqtes.Sfortia haud ignarus quãtũ interſit tuis ne finibus an hoſtiũ bellum geras
Renati regis eqtatu auctus,Mella celeriter ſopato,Caluiſanũ occupat.Nec multis inde diebus in
terie ctis Veneti duces haud p̃cul Ocholengio p̃ſidiarias frumentorum turmas eximprouiſo ad-
orti,in p̃lium oĩm opinione difficilius incidere . Occurrit eo Sfortia ſuis auxilio, ex diuerſa parte
Leoneſius pugnam ciet,certamen fuit atrox & anceps,poſtremo Veneti curribus potiti ſunt, qui
primo incurſu fuerant hoſtibus adempti.Cecidit eo congreſſu Hector Brandolinus , Tiberti fra- Brandolini
ter,vir impiger.Nec ita multo poſt,q̃a iam hyems appetebat,Sfortia in hiberna cõceſſit. Poſt ho interitus.
ſtis deceſſum Venetus cõtinuo ad imperium retraxit qcqd locorum ille armis ſubegerat,nã præ-
ter Caluiſanum ceſſerant alia q̃dam oppida Sfortianis armis. Venerat Renat⁹ in Italiam ſub exi
tum æſtatis huius,cũ duobus milibus eqtũ,magis Florentinorum & Sfortiæ opibus q̃ ſuis fret⁹ , ac
tũ demũ Gallicis auxiliis Sfortia ferocior factus,vt ſupra eſt memoratũ,in Venetos mouit:cæte-
rũ vbi eſt vtrinq; in hiberna cõceſſum,in Galliã Renatus deceſſit,Sfortiæ & ſociis iratus,q̃a nihil
fuiſſet ab his adiutua ad bellum Alphonſo inferendum.Eſt & de pace actum eadẽ æſtate, ad quã
iungendã vnus ſup̃mi ordinis Antiſtes ex vrbe miſſus eſt a Nicolao pontifice,ſed arma e manib⁹
partium excuti nequiuerunt,aĩs ad bellũ inclinantibus,Pontificio legato idẽtidẽ teſtante,per Ro
manum põtificẽ nõ ſtare,q̃n chriſtianæ rei mature ſubueniref.Iã enĩ conſtãs phama erat Turcos
Byzãtio iminere,atq; in id bellũ accuratiſſime parari a Mahomethe,q Amurathis fuit filius, nec
pacis actio depoſita adhuc erat,neq; ſpes abiecta illius ad exitum p̃ducendæ,quum nouus in vrbe Stephanus
motus pontificem præſenti cura auertit . Stephanus Portius , vir Romani ſanguinis , nobiliq; Porcius.

familia ortus ac ꝑuetuſta,vt gentis nomẽ teſtaẽ,equeſtri pręterea dignitate clarus,ſingulariq́ facundia,poſt Eugenii obitum,quũ freq̃nti cõcĩõe de publica libertate verba feciſſet,hortatuſq́ eſſet ciues ad eã armis repetẽdã,ꝑpuliſſet fortaſſis ciuitatẽ ad aliq̃d audẽdũ,ni Beneuetrani Antiſtitis interuẽtu cõcilium ſolutũ eſſet.Ea res fecit,vt Nicolaus Põtifex ingeniũ ſua ſponte ob indolis altitudinẽ ſuſpectum,cæterum tã audaci incœpto adhuc ſuſpectius factũ,vrbe ſubmouerit. Relegaẽ Portius Bononiã,ea conditione vt Nicenũ Antiſtitẽ,qui vrbi p̃ſidebat,quotidie adiret.Nec ferox animus eſt ea ignominia fractus,ſed ad res nouas potius iritatus,occulte cũ admodũ paucis conſpirat in põtificẽ,& ĩ oẽs ſupmi ordinis Antiſtites,vt his in ptãtẽ redactis, Romani ſe in libertatẽ vindicarẽt:diẽ cõſtituit quo ipſe Romę futurus eſſet. Simulata itaq́ aduerſa corporis valitudine, quũ aliquot dies publico abſtinuiſſet eo ꝑtextu , occaſionẽ ꝑ hęc idoneã nactus Bononia occulte ꝓficiſciẽ ignoto habitu,magniſq́ itinerib⁹ Romã petit,vbi ſocii oĩa mature cõparauerãt,ꝑegiſſẽt illi facin⁹ ſane memorabile,niſi ipſe cõiuratiõis prĩceps in mora fuiſſet,quippe q ꝑuigilio & itinere feſſus,quũ paulũ q̃euiſſet,data eſt facultas iis q alii ſup alios a Niceno poſt illũ miſſi fuerant,illius ꝓfectionis nunciãdę.Cõiuratione igiẽ palã facta,confeſtim eius domũ armati circũſtũt, hic ex cõiuratis vn⁹ Baptiſta,cognomẽto Satra,vbi ſubiecto igni Portii dom⁹ deflagrare cœpit, cum paucis eius cõiuratiõis ſociis,ꝑ cõfertũ armatoꝝ agmẽ,viã ſibi ferro fecit.Porti⁹ apud ſororẽ, q̃ extra paternã domũ matrimonio locata erat,latitãs capiẽ, captus laqueo necaẽ in Aadriani mole.Satra dein & ſocioꝝ q̃dã,ali⁹ alia vi in ptãtẽ redacti ſuſpẽdio multati ſunt. Vindicata res eſt q̃nto idus Ianuarii,anno tertio ab eo q magnus dictus eſt.Et cura pacãdę Italiæ ꝑ hæc nõnihil eſt a Põtifice intermiſſa,erat itaq́ integrũ adhuc bellũ in Ciſalpina Gallia,& Hetruria.Interea Florẽtini ſuis Sfortianiſq́ opibus cõnixi,Folianũ ſupiore anno ab hoſte captum recipiũt,Veneti Manerbium

Gentilis Leoneſii interitus.

oppugnãt,qua obſidione Gẽtilis Leoneſius,cuius fida ſtrenuaq́ opa fuerant Veneti ad id tꝑs vſi, ſagitta ſaucius occubuit.Sũma totius belli Iacobo,q fuit Picinini fili⁹,decerniẽ.Sub id tꝑs Carol⁹ Gonzaga,q Lodouici fratris res hoſtiliter infeſtabat,temere in eius copias inuectus,iter Godiũ & Villã Francã ꝓlio fuſus,ſeptingentos amiſit eq̃tes,& vt varia eſt ſors belli,Picinin⁹ Manerbio ſub id tꝑs potiẽ,& mox Quintianũ recepit,& Põtẽ Vicũ cũ magno hoſtiũ p̃ſidio,& iã Guadiũ oppugnabaẽ,quũ Sfortię acceſſu ſoluta obſidione,in Põtẽ Vicũ cõpelliẽ,vbi ancipiti marte eſt non multo poſt dimicatũ.Incurſauit inde hoſtis Brixienſem agrũ,datũq́ eſt id negociũ Roberto Seuerinati,& Tiberto Brãdolino,q ad Sfortiã,poſt fratris interitũ,deſciuerat,in hos p̃da honuſtos impetũ dedit Picininus,magnãq́ p̃dę ptẽ ademit.Aduolat eo Sfortia cũ expeditiſſimis eq̃tum alis,ſed Venetus dux pugna mature dirempta,caſtra repetit incolumis,q̃ erant ad Porcianum paluſtri loco, eſtq́ his locis ſæpius certatum.ꝓlia eiuſmodi leuia,& per alterius partis occaſionẽ cõmiſſa,Veneti annales in id tꝑs reiiciunt Renati in Italiã acceſſum ,q cum quatuor milibus eq̃tum ad Sfortiã in caſtra venerit,quum hęc gererenẽ,ac tũ demũ gallicis auxiliis auctus Pontẽ Vicũ ceperit.Cęterũ q̃a,Galli crudeliter victoriã exercuiſſent in Vicanos,tantũ terroris aiunt finitimis iniectum,vt oẽs qui Cremonẽſem & Brixianã planitiẽ accolunt , inter Alpes & Padum ad hoſtes breui defecerint,ꝑter Soncinum & Romanengium.Picininus ea aĩorum inclinatione cõmotus, Brixiam copias admouit,Brixianis & montium accolis,qui in fide erant,præſidio futurus.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO,ENNEADIS DECIMÆ,LIBER SEXTVS.

ET res Italiæ per hunc modum habebant,quum de ſumma nõ terræ,aut gentis vnius , ſed totius chriſtiani nominis nouus incidit terror,trepide ex Græcia afferebatur Mahomethem,qui fuit Amurathis filius, immenſum paraſſe exercitum,oppugnateq́ iam Byzantium imperii caput,aut certe non multo poſt oppugnaturum . Veneti , etſi graui bello erant implicitĩ , nuncii tamen atrocitate permoti , decem triremes decernunt, Iacobi Lauretani ductu , ad eius vrbis præſidium , totidem Alphonſus rex daturum profitetur , parem numerum Romanus pontifex , vt triginta triremium claſſis expleretur . Cæterum vix erat Venetus domo profectus , quum circunſederi auditum eſt Conſtantinopolim terra & aquis a Turcis . Qui gerendis rebus interfuerunt , trecenta hoſtium milia fuiſſe memorant, Veneti annales tertiam partem adimunt . Aderant Paleologo imperatori

Byzantium oppugnaẽ a Turcis.

aliquot Veneti noīs naues,q̄ anteq̄ vrbs obſideri cœpta eſt,Byzātiū forte venerāt,aderāt & Genuenſiū q̄dā,his adnitētibus Othomanica claſſis eſt ſinu excluſa,q̄ pre Paleologus obiecerat hoſtibus catenā,quā paululū circunactā hoſtes circa Perā terreſtri molimine in ſinū ptraxere.Dedit id negociū Mahomethes acerrimorū ducū vni, q cū ſeptuagita milib⁹ hoīm vrbē ea pte oppugnaret.Conati ſunt chriſtiani noīs nauarchi exiprouiſo Turcorū claſſem igni abſumere,ſed īfeliciter mota,vna atq̄ altera nauiū ab hoſte correptis,q ad id parat⁹ ſtabat, īfecta re auxiliares naues retro abierunt.Atrocitet inde oppugnatio a terra incubuit, diſturbati ſunt muri bōbardarū ictib⁹, atq̄ ita fœde diiecti vt vi capta ſit vrbs paucis dieb⁹ q̄bus oppugnari cœperat.Ferūt ad quītum calēdas Maias Mahomethē Turcorū regē,ſuis edictū ppoſuiſſe,vt diē oēs ieiunio ſanctificarēt,pararentq̄ ſe in craſtinū ad vltimū certamen,q̄re Turcorū plurimi ita affecti diſceſſerint a cœna tāq̄ ſequēs dies multis eſſet vltim⁹ futurus.Pugna ante lucem inita eſt, poſtea vero q̄ illuxit,Perenſes quoq̄ oppugnari cœpti ſunt,vt neutri alteris opē ferre poſſent. Vi vrbs capta eſt. Cōſtātinus imperator poſteaq̄ barbarū vidit intra mœnia receptum,ne viuus in hoſtiū ptātē veniret, aut certe ne in tātę vrbis excidio ſupereſſet,vir dignus impio, mutatis veſtibus in aduerſum agmen intectus,hoſtili manu mortē occubuit.Sunt qui dicāt ad Romanī portā,in cōferta fugiētiū multitudine exaiatū,paludamētoq̄ ei⁹cadauer agnitum,cæterū quoquo mō periit,ei⁹ caput Mahomethis iuſſu abſciſſum,p vrbē & tota caſtra eſt ad ludibriū geſtatū,cędes īgēs edita,ſęuitū in oēm ſexum & ætatē pterq̄ in eos q in auguſtiſſimū Sophiæ tēplū velut in aſylū cōfugerāt,vrbs direpta ē,pueri virgineſq̄ cū matrib⁹ (vt fit) ad ſtuprū rapti,ſi q̄b⁹ fortūa vrbis pepcit, ī ſeruitutē abducti ſūt. Perēſes,qui eodem die oppugnari fuerāt,Byzātio capto,deditionem fecere. Muri diruti ſunt cętera hoſtiliter direpta,tātū cęde rēperatū eſt.Et venuſtiſſimū gręciæ imperiū p hunc maxime modū interiit,anno ex quo Byzātii cœptum fuerat impari,ſupra milleſimum ac cētefimū prio & nonageſimo,in quo ſubit illa reputatio,a Cōſtātino Helenæ filio id Imperium inchoatum, in Cōſtātino qui eiuſdem noīs matrē habuit defeciſſe.Fuit idē annus quinq̄geſimus ſecūdus ſupra milleſimū ac q̄dringēteſimū hūanę ſalutis,triſtis ad recordationē,ob tāti imperii excidiū. Alienatio nobiliſſimæ vrbis,quū cæteris gētib⁹ fuit grauis,tū Venetis Genuēſibuſq̄ grauiſſima,q̄b⁹ cū Byzātio adēpta videbat̄ oīs Pōticæ Scythicęq̄ nauigatiōis facultas.Eſt vrbs ipſa loco ſita opportuniſſimo,in ora Thraciæ,qua pte modicus euripus Aſiā ab Europa diſterminat.Qui Byzātii conditores fuerint ſuo loco eſt demōſtratum.Auxit vrbē auguſtiorēq̄ reddidit Cōſtātinus princeps,Helenæ filius,Romani impii parte vna huc trāſlata,coloniaq̄ deducta,quo cōtigit,vt ob frequētem Romanorū cultū,pars Thracię multo maxima ad poſteros Romanię nomē adepta,ſic hodie nūcupet̄ maritima eius terrę ora ad Boſphorū Propōtidē & Helleſpōtū obuerſa.Qui olim Thracię fines eſſent diximus,quū de ſitu & vetuſtate terræ īcidit relatio.Cōplexi ſunt olim Triballos,Dardanos,& Myſios.Terra quā Triballi tenuerunt,nunc Bulgaria eſt,poſt Triballos ad orientem ſolē in Euxinū vſq̄,iter Hiſtrū & Hemū mōtē,Myſii ſedes habuerunt. Horū nunc terra Seruia eſt, vel vt alii volūt Raſia,Drino,Sauo,& Danubio fluminib⁹ cōplexa,olim inferior fuit Myſia. Citra Myſios ad meridiē,Propōtidē verſus & Helleſpōtum maritima ſunt Thraciæ,hęc terra Byzantium vſq̄ totaq̄ interior regio,ſed āplitudine multo caſtigatiore, Romania nūc dicit̄ ab eo, vt multi opināt̄,q colonia cōmercio a Cōſtātino Byzātium deductę,Romani mores & lingua aliqua ex pte his terris inoluerit,q̄d in gēte quadā tenus agnoſcit̄, Ferūt Cōſtātinum Thracia Cherſoneſo primū cepiſſe locū cōdendæ vrbi,vbi Agamēnon & gręci contra Ilium olim habuiſſent caſtra:cæterum oraculo monitus Byzātium legit,q̄ vt olim nunc caput eſt Thracię.Affinis eſt huic Macedonia,nullius in Europa gētis pacius excurrunt fines,q̄ Macedonum, inter Ionium & Ægæum longiſſime extenſi,hinc Dyrrachio,inde Theſſalonice,quam Andronicus Hemanuelis filius Venetis dedit,Amurathes Mahomethis pr̄ bello abſtulit Theſſalonicē,Macedoniæ & Dardanorum hodie caput Scopia circa Dyrrachiū,q̄ olim Macedonia fuit, Albania nūc eſt,ab iis q ex Albanis, qui ſupra Colchidem incolunt,pfecti his conſederint locis,vt recentiorum q̄dā aiunt, manifeſto vulgi errore,cui perſuaſum video eſſe Epiroticum genus hominum,qui nūc a peritis Albani, ab indoctis Albaneſii dicunt̄.Bœotia quę fuit cum Phocide in Ducat⁹ nomen abiit. Atticę ora cum Megarenſi tractu,nunc vno nomine Sethinę ſunt,ab Athenis nomē haud dubie factum. Poſt Corinthiaci Iſthmi anguſtias a tergo,quę Hellas ſiue Græcia fuit,cum Locride Valachia facta eſt,a Valachis, qui Turcorum imperio plęriq̄ numero recenti memoria in ea terra conſederunt. Æcholia nunc Deſporatus quæ olim Ambracia fuit, nunc Larta eſt, quaſi Laertium, vt nonnulli interpretantur. Sunt qui Acarnaniæ ducatus nomen nunc aſtruant, ſed peritiores Bœotiæ,

Conſtantini imperatoris interitus.

Byzantium capitur.

Romania quę olim Thracia.

Quę Seruia Macedonia olim nunc Scopia.

Circa Dyrrachium Albania.

Bœotia nūc ducatus.

Attica nūc Sethinę.

Hellas & locris valachia.

Æcholia deſpotatus.

Ambracia Larta.

Circa epirũ Lopioſſi.

vt ſupra memoratũ eſt.Circa Epirũ Chrileſſei & Lopoſſei ſunt,fere hęc,religio,mores,habit⁹,cæ-
tera græce,vt olim Pelopõneſus,q̃ peninſula eſt,nunc Morea dicit̃,a cõtinẽti Corinthiaco iſthmo

Peloponneſus,nunc Morea.

claudit̃,dictũ abunde eſt quoties & a qb⁹ Iſthmi anguſtiæ muniri cœptę ſint,ac ſemp res ĩfelicitet
tẽtata.Cõſtantinus Paleologus,q nouiſſime Byzãtii impauit, Iſthmũ quẽ nunc Hexmylũ græca
voce nũcupãt,inſtaurãdũ curauit quodã Chriſtianoꝝ ſucceſſu,tributũq; Turcoꝝ regi ſtatuit nõ
reddere,verũ Pãnonibus & Polonis ad Varnã ingẽti ꝑlio victis , pecunia ab Amurathe multat⁹,
murũ diruere iuſſus eſt, Veneti nouiſſime locũ tumultuario ope,qđ ſuo ſit loco dicẽdum,munire
ſunt adorti,ſed nihilo meliore euẽtu:Hoꝝ hoĩm ſiq a chriſtiana pietate nõ aberrarũt,græco cul-
tu ſermoneq; & morib⁹ vtunt̃,cerimoniaꝝ ritu a Rõana eccleſia diuerſo.Macedoniæ ora ad Ioni
um verſa Albania nũc ẽ,vt dixi,circa Macedoniã in ĩmẽſum ꝑpe patuit nomẽ Illyricũ,hodie ĩ ea
terra ſunt Delmatæ,Hiſtri,Iapides,in ora,Croacii,& Boſinẽſes. Eſt Boſina hodie q̃ olim ſuperior
Myſia,Croacia q̃ Liburnia,aut certe ps illius multo maxĩa,his gentibus Sclauonica vulgo lingua.
Tenuit patrũ memoria regnũ Stephanus Deſpota,q in multũ æui ꝓuectus baptiſmi lauacro vo-
luit admoueri,quũ ad id tp̃s a nulla re magis abhorruiſſet. Chriſtianæ pietatis ſtudio bellũ ĩtulit
Turcis. Iuxta Manicheæ ĩpietatis dogma in hac gẽte plærıq; duo rerũ principia eſſe rati,bonorũ
vnũ,alterũ maloꝝ. Cubãt matronę morbo liberatę in tẽplis,quæ ſunt in cõuallibus, ex votoq; vi-
uunt aliq̃diu cũ monachis viroꝝ ꝑmiſſu.Et ĩ terraꝝ noĩb⁹ hæc mutatio facta eſt.Byzãtio capto
ĩngẽs terror cum luctu & mœrore oĩm aĩos ĩuaſit.Miſit Rõanus Põtifex cõfeſtim ad Venetos,vt
ſuo noĩe triremes qnq; in Turcos parẽt,plenã dat oĩb⁹ veniã,q ĩ publicũ chriſtiani noĩs hoſtẽ ar-
ma caperẽt.Cõtra Anathematis in eos ſpiculũ detorq̃t, q exauthorati piã detrectarent militiam.
Veneti Bartholomeũ Marcellũ Byzãtiũ ad Mahometẽ Turcoꝝ regẽ mittũt , q ab eo res repete-
ret,nã multi Veneti noĩs Byzãtii aut capti,aut cęſi fuerãt,& in his ſeptẽ & q̃draginta patricii or
dinis,q aut in ea vrbe negociati,aut ſub ipm obſidiõis tp̃s illuc forte appulerãt,alio ituri.Laureta
nus quẽ domo ꝑfectũ diximus,quũ ægæũ adhuc nauigaret,fact⁹ certior de iis quę Byzãtii geſta
erant,in Eubœa cũ claſſe ſubſedit. Ardebatq; interea,vt ſiquando antea,bello Ciſalpina Gallia,nã
Sfortia ſuper ea loca,q̃ ab eo capta ſunt,poſt Renati acceſſum,Martinengiũ,Camonicã vallẽ,Vr-
ceos,Soncinum,& quicqd Veneti intra alpes,Padum,Cleſiũ,& Abduã flumina tenebãt,partim ar
mis,partim voluntaria deditione cepit.Erat & Aſulam in Gõzagæ gratiam oppugnare adortus,
cęterũ appetẽte iam bruma in hiberna conceſſit,ac tum demũ,vt Veneti annales habẽt, Renatus
Sfortię & Florẽtinis iratus,q̃a in caſſum Italiam illoꝝ impulſu petiiſſet,in Galliam remeauit.An-

Pacatur Italia.

no qui ꝓxime ſecutus eſt, minaciſſima Nicolai Põtificis denunciatio fecit vt de pace inter partes
cõuenerit,quæ his conditionibus ſancita eſt,vt Sfortia preter Abduanę terræ oppida q̃cunq; Ve
netis loca ademiſſet,reſtitueret:Florentini,pręter Caſtellionem , cætera ab Alphouſo reciperent,q̃
bello amiſiſſent:q̃ de Senẽſibus bello capta eſſent,reſtituerent.Et Italia diuturno feſſa bello ꝑ hæc
in vniuerſum fere pacata eſt,quarto & quinquageſimo ſupra milleſimum ac quadringenteſimum
ſalutis anno,ex quo Philippo,ob Cremonã,renatum erat bellũ,octauo,cum Sfortia,ob Mediolanẽ
ſes ſocios,anno iam q̃nto exacto:cęterum quia conſtans phama erat Alphonſum regẽ ab eiuſmo-
di pace abhorrere,ex vniuerſa Italia miſſi ſunt ad eũ legati,orãtes,vt quã Veneti,& Sfortia ſuõ &
ſocioꝝ noĩe pacẽ ſanxiſſent,ratam haberet.Probauit rex tandẽ quę acta eſſent,tenuit tamen vt ſi-
bi bellum deinceps integrum eſſet cum Genuenſibus,quia ſibi tributum non redderẽt. Fuit inde
Ciſalpinæ Galliæ,q̃ Langobardia nunc eſt , ſtatus vſq; ad Ferrarienſe bellum oĩs fere bellici motus
expers.Trierarchi ei⁹ claſſis,q̃ Nicolai nomine in Turcos extructa eſt,quia Lauretani iniuſſu do-

Aĩaduerſio ĩ deſertores Nicolai põtificis acta.

mũ reduxiſſent,carcere & pecunia multari ſunt,q ſcđm illos dignitate ꝓſtabant fuſtuario admoti,ꝓ
ciſiſq; naribus in exilium acti.Obiit interim Nicolaus põtifex ãno octauo q̃ ſedere cœperat,in Va
ticano ſitus eſt. Vrbica eius opera Hadrianę molis reparatio,& ꝑ põtificiis ædibus in Vaticano,
murorum moles ingens,poſt Barionę templum ſecus aram maximã teſtudineũ opus , ſed vtrunq;
imperfectũ reliq̃t,reſtituit põtificiã domũ ad Deiparæ cognomento maioris , & in cælio Stephani
Phanom,Theodori ædem inter capitoliũ & palatium,Pantheon vetus Agrippæ opus plumbo te
xit,Italiã ſua authoritate pacauit,inchoatę pacis cuſtos diligẽs,doctus doctos coluit,adeoq; muni
fice & indulgẽter,vt ꝑ eũ Romana lingua ſuũ magna ex ꝑte receperit cultũ.Multi ꝓmioꝝ ſpe im
pulſi,gręcoꝝ nõ pauca in latinũ vertere.Laurentius Valla vir Romani ſanguinis,Herodotum &

Inſtauratio latinæ linguæ.

Thucydidẽ.Nicolaus Perott⁹ Polybiũ.Publius Cãdidus Appianũ.Pogius Diodoꝝ,aliiq; alias ex
Plutarcho vitas,ſed oĩm elegãtiſſime Theodorus Gaza Theophaſtrũ & Ariſtotelis libros de aĩa-
lium natura.Straboné Guarinus Veronenſis,& Georgius Tiphernas. Miſſi adhæc multi ꝑ oẽm

Europã,q veterũ ſcriptoꝝ opa,q̃ ꝓ neglectis in pædore & tenebris apud exteras gẽtes iacerẽt,ſtu-
dioſe cõgrerẽt,eſtq; eiuſmodi indagine Romana lingua ex parte ſibi aliqua reſtituta.Nam præter
Fabium Quintilianũ,qui Poggii opa velut poſtliminio receptus eſt , Enoch Æſculanus Marcum
Celiũ Apitiũ inuenit,& Põponium Porphirionem in Flaccum Horatium,pari cura alii alia ĩuene
re.Amauit adhęc obſeruationẽ in religioſis,ſed in Franciſci Aſſiſiatis familia multo ĩpenſius,quo
affectu Bernardinum Senenſem,virũ euãgelica ꝑdicatiõe illuſtrẽ,ſed poſt obitũ miraculorum ma Bernardini
gnitudine magis illuſtratũ,cœlitũ numero aſcripſit.Sed nulli hoim vnq̃ bona oia contigerũt car- Senenſis cõ
pitur eius phama ꝙ pronior fuerit in iram & ad pœnitẽtiã vſq; ꝓceps.Satis conſtat Angelũ Ron ſecratio.
conium virũ fortiſſimũ eius iuſſu in Hadriani mole capitali affectũ ſupplicio reqſiuiſſe,quẽ vbi ſe
curi percuſſum cõperit,ſe ipſum & miniſtros incuſauit,q ſua tam celeriter mãdata obiuiſſent.Ca- Caliſt⁹. III.
liſtus tertius.Hiſpani generis,antea Alphõſus dictus,in demortui locũ fit Põtifex,cũ quo plærią; pontifex.
viri ingenio clari vixere,nam ꝑter eos quoꝝ induſtria eſt in ꝓximo Pontifice relata,deſcenderunt Viri illu-
plęrią; eoꝝ in Caliſti & Pii tpa,Antonius Panormita,impudici author carminis, Porcelius & ipſe ſtres.
amoꝝ ſcriptor,vterq; lepidus & ſuauis,nec multũ a maioribus diſſidẽs.Frãciſcus Philelphus græ
ce & latine doctus,magnus qdẽ orator,nec poeta minor,multa in vtroq; gñe ſcripſit . Nec Petro
Montopolitæ minus poeticum fuit ingeniũ,extat eius carmẽ ad Caliſtũ põtificẽ,magni qdẽ ꝓfe-
ctus index,ſi lõgior illi vita cõtigiſſet.Æneã Picolomineũ ſenẽſem,q poſtea põtifex fuit,maior re-
rũ cura a poeticę ſtudiis auertit,neſcias poeta maior fuerit an orator,an hiſtoric⁹, eius ſcripta de
monſtrant quãtũ ille Romanã linguã augere potuerit,ni cæli ꝓuidẽtia illũ maiora curare voluiſ-
ſet.Rhetores clari noïs ꝑ idẽ tꝑs fuere Laurẽtius Vallẽſis,cui⁹ mõ mentio facta eſt,Guarinus Ve
ronenſis,Victorinus,Georgius Trapezuntius.Theologica ſapientia illuſtris Antonius Florẽtinus
Antiſtes,qui multa ſcripſit,nec minor in eo morum ſanctitas q̃ eruditio. Leonardus Vtinenſis &
ipſe theologus inſignis,tam hic q̃ ille ex Calaguritani Dominici familia.Alexander Sentinas ſup̃
mi Antiſtes ordinis,Ioannes Rocchus Ticinẽſis Eremitanæ obſeruationis inſtaurator,Ioãnes Na
uarienſis piæ huius curæ adiutor.Ioannes Capiſtranus,& Iacobus Picens , ex Franciſci Aſſiſiatis
obſeruatione,ãbo in euangelica ꝑdicatione celebres,par in vtroq; ſanctitas & miraculis (vt fert)
poſt mortẽ nobilitata,& hi tũ viri inſignes fuere.Caliſtus põtificatũ adept⁹,primũ oĩm bellũ Tur
cis indixit,id qdã votũ fuiſſe exiſtimãt.Mirũ videri põt qđ Platina de ea re ſcriptũ reliqt.reptum
eſſe chirographum in quodã libro ipſi⁹ nõdũ põtificis,in hęc verba.Ego Caliſtus põtifex deo & ĩ
diuiduę trinitati voueo me bello,maledictis,interdictis,execrationibus, & demũ qbuſcũq; reb⁹ po
tero,Turcos Chriſtiani noïs hoſtes ſæuiſſimos ꝑſecuturũ,in quo illud fuit admirationi,ꝙ digni- Claſſis pon-
tatem nondũ adeptus pontificis ſibi nomẽ chirographo adoptaſſet,hõ iam decrepitus,minimeq; tificia.
ambitioſus.Sed quocũq; affectu id bellũ ſuſcepit,breui qđ ſatis cõſtat,triremes ſexdecim in Tur-
cos iſtruxit,eſtq; claſſis ꝑfectura Lodouico Agleienſi Antiſtiti data,qui triẽnio oram Aſiæ multis
afflixit cladibus,ademit aliquot inſulas hoſtibus.Iuuerũt id negociũ Genuẽſes,qui Pera a Turcis
poſt Byzãtiũ capta,claſſem ſtudio cõparatũt in cõmunẽ hoſtẽ.Alphonſus rex, & Lodouicus dux
Burgũdiæ id ſeſe bellũ geſturos ꝓfeſſi ſunt,ſed negociũ nõ obiuere,incertũ difficultate rei territi,
an domeſticis curis grauius impliciti.Pręſtitit Caliſtus qđ potuit,nã ꝑter claſſem ad id bellũ miſ-
ſam,per oẽs chriſtiani noïs terras miſit diplomata & nuncios,qbus principes & populi in Turcos
concitarentur,quod negociũ magna eſt ex parte euangelicæ prædicationis hoïb⁹ iniunctum vni-
uerſo clero edixit,vt matutino ſacris operaturi orationẽ ꝓ pioꝝ incolumitate canerent,vt æs cam
panum meridie pulſaret ad ſalutationẽ virginis , qui mos adhuc tenet in qbuſdã vrbibus Italiæ.
& Caliſtus talis fuit in chriſtiano grege tuendo principio ſui põtificatus,inter cuius initia nõ par
uus Romę incidit tumultus,ex parua re (vt fit) ortus. Quũ nouus Põtifex Lateranũ peteret,vt
ſolẽni more tẽplo auguſtiſſimo mitra inſigneret,duo gregarii eqtes iurgio accẽſi ſeſe mutuis vul
neribus cõfoderũt,ortus inde eſt clamor & fremitus indignãtiũ,diſcurrũt duę diuerſę factiões ad
arma Vrſini & Anguillarii,quoꝝ duo illi eqtes fuere,Neapuleo Vrſinus ita accenſus,Auerſi qui
erat Anguillarię comes,domũ ĩuadit ac diripit, cõcurſumq; eſſet eo die in media vrbe hoſtiliter,
nec ſine pernicie alterius partis,niſi Pontificis iuſſu inhibita eẽnt arma.Potuit mot⁹ ille tolli,odiũ
& inimicitiæ ex ea iniuria cõflatę nõ potuerũt:ſecutũ ĩde bellũ,qđ circa vrbẽ eſt geſtũ mutuis paꝝ
tiũ cladib⁹,vt hinc plærę ꝓ Vrſinoꝝ familiæ ſtarẽt,inde Colũnẽſes,Sabelli,& Anguillarii,ſed hęc
aliquanto poſtea ſunt ſecuta.Procul Italia Mahomethes poſt Byzãtiũ captũ tanto rerũ ſucceſſu
ferocior factus,primũ oĩm tributũ qđ Mẽphitico regi ſui maiores pẽdere cõſueuerãt,negat ſe red
diturũ,mittit inde circa finitimos qui imperata recuſantibus bellũ indicerẽt: cęterũ ne non vbiq;

ſeuiendi materia præſto eſſet,Calihaſſem ſibi moderatorē a patre relictū,q̄ in Byzātii excidio au
thor fuerat victoriæ mitius exercendæ,crudeliter afflixit,exq̄ſitiſſimiſq; pemit cruciatibus. Trien
nio poſt cū centū q̄nquaginta armatorū milibus ad Saum vſq; fluuiū ꝓgreſſus,ſupiorē Myſiā ma
gna ex ꝑte domuit,Belgradū,vt Segonius ſcribit,multa vi oppugnat,Pius pontifex non Belgra-
dum ſed Albā noīat,ad Sai & Danubii cōfluentē,æquatiſq; ſolo mœnibus,iam media vrbe dimi-
cabatur,quum ſubito Chriſtianorū auxilio,qđ matute affuit,nō ſolū vrbs retenta eſt, ſed Maho-
methes ſub læua mamilla vulneratus,impedimentis relictis,trepida fuga inclytā Chriſtianis reli
quit victoriā.Oēbene geſtæ rei decus fuit penes Ioannē Huniadē,cognomēto Albū.Ioānes Capi
ſtranus,q̄ rei gerēdæ nō ſolū interfuit,ſed ꝓfuit,is cum diui Angeli antiſtite ad id bellum a Caliſto
miſſus,ad quadraginta ſignatorū milia collegerat,quū de ea re ad Pōtificē ſcriberet, nullā Hunia
dis mētionē habuit,neq; Huniades Capiſtrani,ſed vter victoriā ſua opa, cœleſtiq; auxilio partā ſi
gnificare,q̄ res plane arguit multo facilius opes cōtemni a mortalibus,q̄ laudē. Potuit Capiſtra-
nus diuitias & oīa terrena calcare,laudem nō potuit.Etſi Capiſtrano diuinus honor nō ſuus,non
hoim.curæ fuiſſe videri poteſt.Nec Huniades nō ſatis parce de ſe ſcripſit,q̄ ſe victoriæ illius mini-
ſtrū teſtat⁹ eſt nō authorē.Ferū Mahomethes ad memoriā eius cladis iam inde barbā demulcere
ſolitus,ac cū fremitu execrari diē quo ad Albā ꝓlio pugnaſſet.Perſuaſum multi habuerūt, ſi Hu-
niadis eq̄tes matuti⁹ affuiſſent,vt fuſos diſpalatoſq; hoſtes inſectati eſſent, potuiſſe eo die Otho
manorū īperiū deleri.Sic quoq; ad viginti milia hoſtiū cæſa dicunt,& in his Carazā Thraciæ ꝓfe-
ctū,virū īpigrū,eſtq; victoria hæc parta triēnio poſt Byzātii excidiū.Nec hoſtis tā inſigni clade af
fectus q̄euit,q̄n Byzātiū reuerſus cōfeſtim claſſem reparat,nouā cōſtruit,ægæi maris inſulas ꝓxi-
ma æſtate īuaſurus,ſed maior īde cura ab ea expeditiōe auertit.Enīuero ſub id tp̄s,quo maritimū
bellū moliebat,legati ab Iſan Caſſano rege ad Othomanū cū ampliſſimis donis Bizātiumvenere.

Atten. pre-
cioſum Al-
ueum.

Fuit Alueus inter regia munera,tabulas hn̄s & teſſeras gēmeas,& in his labor nihilo materia in
ferior.Repperit ꝓcioſiſſimū id mun⁹ Iſan Caſſanus,vt legati teſtati ſunt,in theſauris Demiri Per
ſarū regis,quē bello victū regno & vita ſpoliauit.Sūma eorū ob q̄ legati miſſi ſūt,hęc fuit,vt Otho
manus a Cappadociæ finibus abſtineret,quā ille ꝓuinciā vt dotalē ſibi vēdicabat,erat ex Trapezū
te oriunda Caſſani cōiunx.Fremere Mahometes,auerſariq; legatorū poſtulata, tum hi quēadmo-
dū iuſſi fuerant,ex Othomano q̄ſiuere,vellet ne pacē an bellum cū ſuo rege,q̄ quū bellum dixiſſet,
cōfeſtim legati retro abierunt.Hic priuſq̄ de memorabili bello,qđ eſt poſtea inter barbaros reges
geſtum,ſermo inſtituat,aliquāto altius ſunt res gētiū,q̄ ad orientē vergūt,a nobis repetendæ,idq;
eo libentius facio,q̄ milleſimo abhinc anno & amplius nulli,quod ſciam,curæ fuit, ꝓterq̄ vni Ay-

De Cathaio
& moribus
gentis.

tono Armenio,vt alio eſt loco a me ſignificatum,de eiuſmodi rebus aliq̄d ꝓdere,& vt oīa vno lo-
co dicant,ſatis apparet ex Aytoni hiſtoria,Cathaium nunc dici eā Indiæ partem,quæ īter Gedro-
ſiā iacet & Indum fluuium,ſi Ptolemæi partitionē cum ea,qua ille vtit,libeat cōferre.Pius pōtifex
eā Scythiæ partē intelligit,q̄ intra Imaū montē & Iaxarthē fluuiū continet,quā Scythæ Noma-
des tenuerunt,etſi citra Iaxarthē extēdi Cathainum nomē videri poteſt in Arrianos & Bactras,
ob ea q̄ de mitiore cultu gētis tradunt. Terra hæc nobilis ob Herculis, liberi patris,& Cyri regis
metas.Scythicū genus hoīm Cathaini,& in q̄bus magna morū mutatio facta videri poſſit,ſi vera
ſunt q̄ Armenius homo de his prodidit in hiſtoria. Sagaciſſimi ſunt inquit,aiuntq; ſe ſolos hoīm
duobus luminibus cernere:cæteros mortales aut cæcos eſſe,aut altero oculo captos,magnū īgenii
acumē,ſed iactātia maior:perſuaſum eſt vniuerſæ genti,ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate,
& ſciētia lōge antecellere.Cādidū genus hoīm,paruis oculis,natura īberbes,literis vtunt Roma-
nis quadratura ſiībus,alii alio ſupſtitiōis agunt delirio:cæterū oēs veræ pietatis exptes,hi ſolē ado
rant,illi lunā,q̄dā fuſiles ſtatuas,nōnulli bouē,varieq; per hæc mōſtra ſparſa eſt gētis ſupſtitio: nō
ſcriptas leges,nō fidē norunt vllā,& quum in opificiis mirū ſit gētis acumen,nulla tn̄ his rerū di-
uinarum notitia;timidū genus hoīm,mortēq; formidās,gerunt tn̄ bella magis ingenioſe,q̄ forti-
ter,ſagittis in pugna vtunt,telorūq; generibus q̄buſdā,hominibus aliarum gentium minime no-
tis,papyracea moneta in vſu,quadrata forma,& in ea regis imagine expſſa,q̄ ſi vetuſtate oblitera
ri cœperit,obſoletā cum recētius impreſſa in regia cōmutāt:ſupellex ex auro & argēto , cæteriſq;
metallorum generibus:olei inopia inſignis,hoc reges dūtaxat vnguēti loco vtunt. Nicolaus Ve-
netus,q̄ ad eius gētis terrā ꝓueniſſe dicit,vrbē regiā Cābaſtiā vocari noſtros hoīes docuit , eſſe &
aliā Nemptaim nō minus illuſtrem,ſed cui⁹ cōditio multo recētior haberetur.Eſt Cathaio Tarſe
ad occidentem ſolē finitima,in tris velut ꝓuincias,vt Armenius ait,diuiſa.Hæc ea eſſe videtur,q̄
& olim Gedroſia,Idolorum cultui gens dedita,ſoli oīm a Magis,q̄ Chriſtum regem nuper ortum

Nobil' Chri-
ſtianorum
victoria.

adorarũt,longa ſerie ꝑcreati,diſciplina a maioribꝰ accepta,in antiqua pietate ꝑſtãt. Sed Ayto-
nus parũ,vt ingenue dicã,ſibi cõſtare videt̃,qui ex terra tã remota tredecim dierũ ſpatio potuiſſe
Magos putet in Iudeã venire.Ingenioſa alioq̃ gens,oĩmq; ſcientiarũ capax,nec carẽt literaꝝ vſu,
Arten. ritũ
& qđ ꝓpriũ eſt gẽtis ipſius,vulgo carnibꝰ & vino oĩq; aĩaliũ cæde abſtinẽt,vrbes affabre conſtru-
gentis,
ctę,grãdia tẽpla,maloꝝ dęmonũ imaginibus referta, tritici oĩmq; frugum abundans ptæteq̃ vi-
ni,nefas apud Tarſianos id potare,attinguntq; hi ad occidentem ſolem Terqueſten terram quam
Terq̃ſte quę
olim Caramaniam dixere,ſi Aytoni partitio non diſcrepat a veterum authoritate.Infrequens ter
Caramania.
rę cultus,regio campeſtris pabulo magis q̃ cultui idonea,vagi incolæ Numidarum more,vino ca
rent ꝑ vino ceruiſia in vſu eſt.Pars Caramaniæ,ſi Caramania hæc eſt,oĩs veræ pietatis exps,ſunt
in his q Mahomethum colant,literarum vſus infrequens,& in vrbibus tãtũ,quas perraras habe-
re dicuntur,ſuntq; literę eędem quæ & Arabicę.Coraſine & Comania,quæ ſecũdũ gẽtes iam di-
Coraſine.
ctas ponuntur ab Armenio,a populorũ noĩbus haud dubie nomen habent,quos Plinius ſupra Ba
ctros & Mardos ſtatuit.Frequens Coraſine cultus,crebrę vrbes villis paſſim ĩteriacẽtibꝰ. Sic Ay-
tonus,ſolum ferax,frumẽti & frugũ abundãs,Baccho inimicum,& idcirco ratus vini vſus.Cora-
ſinis vrbs gentiliũ oĩm pulcherrima,Coraſine nomine,& ob eã rem totius regni caput.Nullus gẽ
ti literarum legumve vſus,ferox ingeniũ vitis ac bellorũ cupidũ,ꝑpauci chriſtiani noſ in Cora
ſinis eſſe,quũ Aytonus anno abhinc centeſimo ac nonageſimo hæc ꝓdidit. Diſcreta his lingua a
cætera multitudine,diſcretus ſacroꝝ ritus,vtrunq; illis gręcanicum,parebantq; tẽpeſtate illa An-
tiochenæ eccleſiæ,ab ortu ſolis deſerta regio prętendit̃ Coraſine, ipſa ad occidentem ſolem porro
extenſa Caſpio mari iungit̃,ſeptẽtrionalis illi Comania eſt immenſis euagata finibus,ob cœli intẽ
periem parum cultu frequens,& qđ iure aliqs miret̃,hic rigens & gelida,alibi retorrida & ęſtuoſa,
plana plurimũ regio,& nuda arboribus,pro lignoꝝ materia,qua omnino carent,ſtercore vtuntur
indigenę.Tanaim & Euxinum mare ad occaſum attingit,vt is quẽ ſequnur ſcribit,ab ortu Caſpiũ
Comania q̃
Comanię adiacet,quo apparet Aſiaticæ Scythiæ partẽ nõ paruã cũ his,Hiberię,Colchidis & Al-
olim Hibe-
baniæ tractu Comaniæ noĩe cõtineri.Satã regni huius caput,Tartari Scythicũ genꝰ hoĩm vaſta
ria & Alba-
runt,Aytono hæc ꝓdẽte.Et hęc fere Scythię ſunt,trãs Caucaſum & Imaum ad ſeptẽtrionem &
nia.
boreã obuerſa.Quę citeriores Aſiæ ad ortum & meridiẽ ſpectant,idem author ſic digerit, vt In-
diã dicat ab occaſu in ortũ ſecus oceanũ longe excurrere.Oceanũ Indicũ mare vocat, vt Pliniꝰ &
plęriq; veteꝝ.Vnus Ptolemæus,& qđ mirari poſſis,aliquãto Plinio iunior,huic opinioni nõ aſti-
pulatur.Affulſit his gentibus aliquãdo chriſtianę pietatis lux euangelica prędicatione , ſed in te-
nebras gens tota tẽpoꝝ ĩteruallo relapſa eſt,vna dũtaxat ciuitas adhuc veritatẽ tuet̃,quã ab initio
fuerat cõplexa.Hic vulgi error caſtigãdus,multis vt video ꝑſuaſum eſt,quum in India dicitur la
India.
te Chriſtianũ nomẽ patere,de hac India intelligunt,cuius modo habetur mẽtio,quum Æthiopia
ſit illa,quę eſt ſupra Ægyptum,quid aũt ſit q; terra hæc Indię fuerit nomẽ ſortita,in Æthiopicis
rebus explicabitur.In oriẽtali illa India Hermes eſt vrbs negociatoꝝ frequentia nobilis, ſed mul-
to nobilior Gamalech,quo mercũ cã ex Herme negociatores modico traiectu euehunt̃,in Perſi-
de q̃ notior terra eſt,quũ vetuſtate noĩs,tum quia Perſę ſępius Romana arma ſenſerũt, certatũq;
Perſę.
vario euentu cũ his de Meſopotamiæ poſſeſſione:Duę nunc in ea vrbes illuſtri nomine,Bocchera
& Scotnehatra Saracenis victi Perſæ Mahomethiq; delirio imbuti in tenebris agunt,bellica olim
gens,vt q̃ diu in oriente ſit rerum potita,nũc armis deſeuta veteri gloria excidit. Nec Armenia
Armenia.
mutauit nomẽ,clariſſima eius terrę ciuitas Tauriſium.In bello Armenii Scytharũ armis & veſti
tu vtunt̃,eoꝝ dico q Tartari hodie dicunt̃,ſub quoꝝ imperio aliq̃diu fuere.Literę Armeniis a cæ
teris gẽtibus diuerſę,& quę Armeniacę dicunt̃.Mons Ararach Armenię eſt, in quo myſtica deſe
dit arca,vt fertur,poſt diluuiũ.Riget vertex mõtis ꝑpetuis niuibus & idcirco inacceſſibilis. Scri-
bit Aytonus in ſũmo vertice nigrantẽ quãdã ſpeciẽ apparere,quã vulgus vetuſtã illã cataclyſmi
arcam arbitret̃.Nec mihi excidit qđ de eiuſmodi re in primo Rapſodię libro ſcripſerim,Ioſephum
& alios ſecutꝰ,ſed Aytoni ſunt hæc,q̃ nũc ſcribũt̃.Erat Aytono ꝓdẽte , vniuerſa Armenia Chri-
ſtianę pietatis cultrix.Media & ipſa veteri noĩe Armenię iſigit̃,ad auſtrũ illi ꝓtenta. Medi Maho
methẽ colunt,ſunt Arabicæ in vſu literæ,ferox genus in bello,optimiq; ſagittarii.Georgię regnũ
ad Scythiã ꝑtinet,Georgi & Alani Scythæ ſunt.Hinc ſit vt Alania a qbuſdã vocet̃.ꝑs regni hu-
ius triũ dierũ circuitu tã denſa obducta eſt caligine,vt ob tenebroſam ſpeciẽ nemo locum ſubeat,
nec cernere ſit aliqđ in ea dẽſitate tenebrarũ,q in ꝓximo habitãt,exaudiri aiunt inde voces hoĩm
At. regionis
& Galloꝝ cãtũ,hinnitũ equoꝝ,nec hoꝝ quicq̃ videri,regionem ipſam Aniſen vocari.Fluit ex ea
naturã quæ
terra amnis,q ſuo inuectu arguit locũ nõ eſſe ſine humano cultu. Aytonus qui adhæc vſq; loca
Aniſe dicit.

perueniſſe ſe ait, author eſt ĩ Georgianę gẽtis monumẽtis ꝑditũ, qđ & ipſe legerit, chriſtiani cultus manũ ingẽtẽ in ea olĩ loca cõpulſam ĩpia Sauorini Perſarũ regis inſectatione, cæterũ quum hoſtile ferrũ fugientiũ ceruicibus imineret, miraculo eueniſſe, vt ꝓfuga mltitudo tenebris ſit repẽte obſepta in muntiſſimi valli ſpeciẽ. Caldæi a Mediæ mõtibꝰ ad Irureos vſq̃ cãpos accolũt, ĩ his Ninus

Baltach olĩ Babylon. vrbs olĩ gẽtis caput, nũc Baltach prĩa ẽ, Babylon olĩ nũcupata. Regio plana & ſiticuloſa. Caldæis iuxta Arabicisq̃ vtunť lřis, q in ea ſunt, Mahomethanæ legis gẽs hæc. Eſt Meſopotamia Romãis armis ſæpe adita, in ea Rochais Euphrati ĩpoſita Agarii regia. Hinc ſacrũ ſudariũ qđ Romæ hodie viſiť, multi in ea Chriſtiani nõis, Syri, Armenii, & in his Saracenorũ qdã, eadẽ pietate imbuti. Horũ optimi bellatores Armenii, Syri & Saraceni ĩbelles. Colũt Meſopotamiæ ꝑtem vnam ſaraceni tãtũ, atq̃ iidẽ pugnaciſſimi, Arcarios gẽtili voce appellãt.

Turcia. Terra q̃ nũc Turcia eſt, maiorem habet Armeniã ab ortu, excurritq̃ ad Ciliciũ vſq̃ pelagꝰ, ad ſeptẽtrionẽ verſus Euxino terminať, ab Aytono Turquia diciť, plures in ea ꝓuinciæ, Lycaonia in qua Iconiũ caput gẽtis. Cappadocia, in q̃ Cęſarea. Iſauria, vbi Seleucia. Lycia, q̃ nũc Briquia. Ionia, q̃ Quiſcũ, vbi Epheſus. Paphlagonia vbi Germanopolis. Ienech, vbi Trapezus, olĩ põtus fuit. Trapezus ducẽteſimo abhĩc ãno a Cõſtãtinopolitano alienata ĩpio, ſubita ꝑfecti defectiõe, q ex Byzãtio mitti cõſueuerat. Cæterũ qcũq̃ ille fuit nã nomen, qđ legerim, nõ ꝓdiť, q primus ab impio defecit, ſe ab initio regẽ dixit, ĩde imparoris appellationẽ aſſumpſit. Euerterũt Turci id ĩperiũ paucis poſt annis q̃ Byzãtium eſt ab his captum ac direptum. Hoc quicqd eſt terræ, q̃ nunc Turcie tenet nomẽ, nõ vna gẽs incolit, ſed Turci, Gręci, Armenii, Saraceni, Iacobitani. Horũ Turci agriculturã exercẽt, in agro ſub tentoriis agunt, qbꝰ terræ cultus curæ eſt, iidẽ aliqua ex ꝑte pecuarii, bellatores fortiſſimi. Sed qui ſi totius generis ritꝰ

Syria. quando de his ſępius mẽtio habenda eſt, opportunior explicabit locus. Nunc Syria dicenda totiꝰ Aſię vltima, ad occaſum ab Euphrate ad internũ mare extendiť, in quatuor ꝓuincias verius q̃ regna diuidiť, vt Armenius homo docet, Sen in cuius medio eſt Damaſcus, Palæſtinam vbi Hieroſolyma, Antiochiã vbi vrbs ingẽs eiuſdẽ nõis, & Ciliciã in qua Tarſus. In Syria Græci habitant, q

Pluriũ gẽtium ritus. & Griphoni dicti, Iacobitę, Neſtoriani, Saracẽi, duęq̃ Chriſtianę pietatis gẽtes Syriani & Maroniani, vt Aytoni, quẽ ſeqmur, vtar verbo. Syriani gręcanico ritu ſacrificant, paruerũtq̃ aliquãdiu Romanæ eccleſiæ. Maroniani ſentiunt cũ Iacobitarũ gente. Horũ lingua & literæ, q̃ & Arabum. Habitant duo hæc piorũ hoĩm gñа ad Libanum mõtẽ, & circa Hieroſolymã. Saraceni ſtrenui in bello gaudent agrorum cultu, Syriani inutiles, Maroniani, qui ad Libanũ ſunt, pauci qdẽ numero, ſed viri pugnaciſſimi. Saracenorũ gẽs ex Arabia eſt, inde peſtis illa hoĩm orta, abiit (vt credere eſt) ꝑs Arabũ ingẽs in Saracenicũ nomẽ, cęterũ tenẽt nũc quoq̃ veterẽ appellationẽ, q circa ægyptum habitãt, raptoq̃ plurimũ viuũt equorũ celeritate fræti: cętera in Saracenorũ origine latius ſunt a nobis explicata. oĩs Aſia q̃ ab Indo flumine ad Syriũ mare, rurſus a Tanai ad Nilũ lõge lateq̃ patet, per hũc modũ ſe habet. Hi mores, hæc gẽtiũ religio, noĩmq̃ variatio facta ĩ ꝓuinciis populiſq̃ fuerat ab inclinatiõe Romani impii, ad Clementis quinti tẽpora, qui ducẽteſimo abhinc anno pontifex fuit. Nunc qñ demõſtratũ eſt q hoĩm ad orientẽ ſolẽ poſt Romanos potiti ſint rerũ, nõia in or

Variatio Aſiani imperii. dinẽ digeranť, vt vel modico verborũ cõplexu poſſit intelligi, q̃ fuerit regnorũ ſucceſſio. Poſt ſalutarẽ Chriſti ortũ Ceſeroſachus Perſarũ rex primꝰ oĩm a Romano defecit imperio, eſtq̃ a ſuis Aſię imperator dictus. Imperauit is nõ ſolũ Perſis, ſed Armeniis etiã & Medis, quæ duo regna ſuis opibus adiecit. Suntq̃ per hæc Perſę rerũ potiti annis trecẽtis vndeuiginti: Saraceni orientis imperiũ Perſis ademere, anno ſaluris ſexcenteſimo trigeſimoſecũdo, hi multo latius q̃ illi dominati, ſedẽq̃ imperii fecere Valdacham vrbẽ, ſic hodie quę olim Babylon ad Euphratẽ ſita. Manſit inde his regnum incolume annis quadringentis ac duodeuiginti. Turci quos nunc Turquos, nunc Turquimanos, Armeniꝰ Aytonus vocat, ſunt inde rerũ potiti, cœpitq̃ illorũ ĩperiũ anno ſalutis milleſimo quinq̃geſimo primo. Coraſini gẽs Scythica, Perſide occupata ĩperii imaginem ſibi effinxere. Sunt Turcorũ ab his arma patũ feliciter tentata, mox & Syria nõ multo felicius inita, ꝑ hæcq̃ non vna clade affecti breui impiũ amiſere. Tartari dein (& hæc gẽs Scythica) Hoccotæ regis ductu, Turcorũ opes afflixere, ſuntq̃ Aſiæ impiũ adepti ãno milleſimo ducẽteſimo q̃rto & nonageſimo, cęperunt & Syriã ex Saracenis, Mẽphitico rege intra ægypti paludes fluentaq̃ compulſo, inde varie vtrinq̃ bellatũ, mãſit tñ ſumma imperii apud Tartaros, Tamorq̃ ſextus eiꝰ gẽtis imparor in Cathaiano ſibi regno fixit ſedẽ, & ĩ ægypto igẽs mutatio poſtea facta eſt, vt ſerui imperare cœperit: Id vero quo caſu acciderit alio loco diximꝰ. Nec ita multo poſt res Turcorũ in antiquã fortunam reſtitui cœptę ſunt, miroq̃ ſucceſſu creuere vſq̃ ad Mahomethi tpa, ad quẽ, vt eſt alibi ſignificatũ, legari ab Iſan Caſſano venerãt, petentes vt Cappadocię regno abſtineret. Erat tum Romę pon-

tifex Caliſtꝰ tertiꝰ,quo ſedẽte extitere ꝓdigia aliquot ĩ vrbe,& cętera Italia.In Sabinis biceps vi
tulus natus.Rõæ ad portã Veneris,& in Liguria ſanguine pluiſſe ferebaẽ.In Piceno ortꝰ infans Prodigia.
cũ ſenis dẽtibꝰ.Cometes diro aſpectu in qntadecima pte Cãcri toto fere mẽſe Iunii in cęlo obſer
uatꝰ.Fœdiſſima ꝑcella mẽſe auguſto magnã Italię ptẽ,& in priſ Hetruriã,Venetãq orã ppla-
ta eſt,Ide paucis mẽſibꝰ iteriectis magna ps Italię horrẽdo motu terrę cõcuſſa eſt.Multa in Ami
terno agro,Apulia,ac toto fere Apulię regno,ędificia corruerẽ,alia aut cõuulſa,aut parietum
hiatu deformata.Sẽſit eã cladẽ Neapolis regni caput,ſenſit & Capua,vtraq vrbis ruinis oppſ-
ſa.Circa Benacũ nobiliſſimũ Italię lacũ,mõs ĩ abruptũ deſedit,eo ne motu terrę,an alio caſu pa
rum cõptũ habeo.Incidere ꝓdigia hęc,ſi recte colligũt hi qbꝰ fuit curę hęc ꝓdere,in eũ annum
humanę ſalutis,q ſupra milleſimũ q̄drigẽteſimũ ſextꝰ fuit & qnquageſimꝰ.In hunc quoq annũ
reponunt mẽorabilẽ pugnã illã,q̄ Mahomethes eſt,vt ſupra demõſtraui,ad Albã victus. Albã
hãc Taurinũ olĩ fuiſſe exiſtimare videnẽ q̄dã.Cęterũ q̄dcunq locus nomẽ habuit,eſt eñ in du
bio,vt video,Mahomethes inde reuerſus,quũ maritimũ bellũ meditareẽ,Caſſiani regis legatio
ne cõmotꝰ Aſiaticũ maritimo ꝓtulit.Poſt legatoꝝ diſceſſum,pte claſſis in Põtum ꝑmiſſa Syno
pẽ & Trapezuntẽ verſus,ipſe cũ terreſtri exercitu oĩm opiniõe celeriꝰ trãſiit ĩ Aſiã,rectaq ad Eu
phratẽ cõtẽdit.Sẽſit hoſtis terribilẽ Mahomethis apparatũ,cõceſſitq cõfeſtĩ ad mõtes,ac q̄ diu
Orhomanꝰ fuit in ꝓuincia tenuit ſe ille munitioribꝰ locis nihil auſus interea mouere.Mahome
thes rex cõfeſſione victorię hoſtibꝰ exp̄ſſa,exercitum in Paphlagoniã duxit,breuiq Synopẽ ꝓ-
uĩcię caput,oẽmq Paphlagonũ gẽtẽ ſubegit.Trapezũtẽ ĩde terreſtri naualiq ꝓlio oppugnatã,
pari ſucceſſu domuit.Trapezũtiũ ĩpatorẽ,cũ põticę orę & Cappadocię pricipibꝰ,liberis,vxori-
bꝰ,Byzãtiũ velut ĩ triũphũ duxit,ductos iterfecit.Nec poſt tã inſignẽ victoriã Turcoꝝ arma q
euere,qn Orhomanꝰ ea claſſe vſus,quã ſupiore ãno in Propõtide parauerat,Mitylenẽ occupat, Trapezun-
oĩi fere inſulanoꝝ multitudine Byzãtiũ tãq̄ ĩ coloniã abducta.Vt res bellicę fortunę arbitrio tis impium
varianẽ,grauẽ ignominiã adiit Orhomanꝰ nõ multo poſt in Dacia victꝰ,nec minor clades acce euertitur.
pta:nã quum in eã terrã bellum trãſtuliſſet,Droulas Dacoꝝ dux cũ ſex milibꝰ eq̄tũ pariq pedi
tũ nũero ĩtẽpeſta nocte Turcoꝝ caſtra ferociter adortꝰ,tm̃ iecit terroris,vt niſi Maimuthis du
cis cõſilio edictum eẽt,vt nõ ex equo,ſed in veſtigio qſq ſtãs,añ ſuũ tabernaculũ pugnã capeſ-
ſeret,deleri potuerit vniuerſus exercitꝰ,ſic quoq pars multo maxima cęſa eſt,cæteri equoꝝ pni
citate ſeruati ſunt.ſed vt ferox erat Mahomethis animꝰ,& in aduerſis inuictꝰ,breui poſt ſupio
tẽ Myſiã,nunc Coſina eſt,ex improuiſo adortꝰ,vniuerſã terrã fœde populaẽ. Rex inopinato bello
ꝑculſus fugã moliẽ,vbi cuncta circa ſe ruere vidit ferro & flãma,cęterũ hac quoq ab hoſtibꝰ,q
oĩa obtinebãt,adẽpta,q̄ ꝓximũ illi fuit Cludẽſem arcẽ occupat,hic Orhomanicis circunſeſſꝰ at Myſia ſupe
mis publica fide accepta deditionẽ fecit,ſed neq ſpõtanea deditio,neq data fides illi ꝓfuit,ĩ ho rior ſubigiẽ
ſtium ptãtẽ redactꝰ cõfeſtim interficiẽ.Iaica totius regni caput quarto mẽſe q̄ obſideri cœpat, a turcis.
capta eſt,ciues in ꝓdã acti,ꝓuincię duces cum fratre & ſorore regis Conſtãtinopoli miſſi & ad
triumphũ ſeruati.Erat Mahomethes bellũ in Macedoniã trãſlaturꝰ,Myſia iã potitꝰ,quum cer
tis rumoribꝰ afferẽ Corinthiacum Iſthmũ ſumma ope a Venetis muniri. Eñuero Veneti poſt
Byzãtiũ captũ,pacatoq Italiæ ſtatu,decẽ circiter ãnos qeuere,in quã tp̃m intercapedinẽ inci-
dere Europę & Aſiaticæ Turcoꝝ expeditiões,quarum adhuc mẽtio habita eſt.Venetis rebꝰ in-
terea ab oĩi bellico motu qeſcẽtibꝰ,domi Foſcaro principi ob multã ętatẽ publicis muneribus
iã minꝰ vtili(erat eñ nonagenariꝰ)dignitas abrogata ẽ,quũ ãnos q̄tuor & triginta reipublicæ
ꝓfuiſſet.Paſchalis Maripetrus illi adhuc viuo ſubrogaẽ. Vigebat adhuc ĩ effœto corpe genero
ſa q̄dã vis animi & honoꝝ ãbitio,quo cõtigit vt in ordinẽ redactꝰ,audita noui pricipis creatio
ne pauciſſimis diebꝰ morte cõſumptꝰ ſit,ſummi magiſtratꝰ iſignia,q̄ illi viuo fuerãt adẽpta mor
tuo publico decreto reſtituunẽ,ac tũ demũ princeps prĩcipẽ extulit,q̄d poſt ſublatũ collegæ in
principatu coaptãdi morẽ,nunq̄ q̄d ſciã accidit.Maripetro principe grauiſſimꝰ motꝰ terræ factꝰ
eſt in Italia,de quo nuꝑ habita eſt mẽtio.Per idẽ tp̃s Libraria imp̄ſſio apd̃ Italos vulgari cœpta Libraria im
eſt,res ſane memorabilis,nec minore admiratione digna,ſed multo admirabilior futura,ſi non preſſio.
adeo vulgari cõtigiſſet:mirũ & vix credibile dictu,ſed verius vero,tãtum lrãrum vno die opifi
cẽ vnũ formare,q̄tum vix biẽnio velociſſimꝰ queat librarius.Cõmẽtũ id Theutonicũ,fuitq ab
ĩitio ĩ multa,vt debuit,admiratiõe,nec miore q̄ſtu.Pulcherrimi iuẽti author Ioãnes Gutẽber-
gius,eq̄ſtri vir dignitate,Magũtięq res primũ tẽtata ẽ,maiore q̄dẽ fiducia q̄ ſpe, annis circiter
ſexdecĩ priuſq̄ ĩ Italia res cœpta ſit vulgari.Sũt q inter ĩitia Piẽtini põtificatꝰ,id opificiũ Italię
inuectũ dicãt,q̄d nõ multũ ſit diuerſum ab eo q̄d alii ꝓdidere,vt in eum ipm̃ annũ Caliſti exi-

tus inciderit,& Pii pōtificis creatio.Sed vtriuſq; res ſignāda ē,claruerūt plerię eiuſmodi opificio
ſed oīm maxime opibꝰ& elegāti lraꝝ forma multū cęteros ātecelluerūt,Nicolaꝰ Ienſon & Ioānes
Coloniēſis ābo Theutonici,qbꝰ multi diligētē operā nauarūt,varia recognitiōe,vt in iure pōtifi
cio Petrꝰ Treciꝰ,quē audio gloriari ſolitū.xxx.voluminū milia ex formula ſuæ recognitiōis li-
brariis officinis impſſa.Reddidit Maripetri principatū ad poſteros illuſtriorē libraria impſſio,
res humano gn̄i gratiſſima,q̄ oīs vita cōtinet,& vaſtitas Italiæ ex vehemētiore motu terrę ha
buitq; adminiſtratio illa q̄tuor ānos & dimidiū,inciditq; in Caliſti tpa.Fuit is pōtifex tribꝰ an
nis,quo ſedēte Alphōſus rex ex reſiduo in eā ciuitatē odio,res Genuēſiū ē hoſtiliter inſectatus
claſſe ad id parata:ea res fecit,vt quū Petrꝰ Fregoſiꝰ,q Genuę dux erat,dignitatē & vrbē āpliꝰ tue-
ri nō poſſet,eā Carolo Frācoꝝ regi dederit habēdā,Rex deditā vrbē Ioāni Andegauēſi pſidio
obtinēdā tradidit,vñ ille nō multo poſt Alphōſo rege defuncto,velut ex arce q̄dā Neapolita-
Iacobus Picininus. nū inuaſit regnum.Eſt p idē tpˢ nouū ī Hetruria bellū cōflatū,Iacobꝰ Picininꝰ veneto ſtipendio
exauthoratꝰ,Senēſibꝰ bellū intulit.Illato eā pretexit cām,ꝙ ea ciuitas tātū auri pōdus ſibi nō red
deret,qd̄ Nicolao pr̄i ſuo deberet.erāt Senēſes īprouiſo bello aliquā oīno cladē adituri,niſi au-
xilia prius a pōtifice,mox a Venetis & Sforria mature affuiſſent.qbꝰ Picininus vehemētius q̄
ferre poſſet degrauatꝰ veniſſet haud dubie ī hoſtiū ptātē,niſi ad Orbatellū,Alphōſi regis trire
mibꝰ exceptus ſeſe hoſti ſubtraxiſſet.fauebat vnꝰ duntaxat Alphōſus ex oībꝰ Italiæ principibꝰ
Picinini conatibꝰ.Senēſes graui bello leuati,ciues eiꝰ motus authores,erāt eīm nōnulli q magis
Alphōſi ptibꝰ ſtudebāt q̄ publicę libertati,aut extrēo affecerūt ſupplicio,aut exilio dānarūt.Qui
cuit īde pluribꝰ ānis eiꝰ ciuitatis ſtatꝰ,oīs ciuilis diſcordię exps.Circa vrbē nōnihil ē p id tpˢ diſ
cordia laboratū.Neapuleo Vrſinꝰ & frēs oppugnati ſūt Caliſti armis:reliq̄rat hos hęredes Ioā
Vrſini & anguilarii. nes Antoniꝰ Vrſinꝰ,quē Caliſtꝰ pfectū vrbis creauit,tenebātq; hęreditario iure & alia q̄dā in la
tii humeris cōgeſta oppida,habebātq; cū Anguillariis bellū,quū alia de cā quā dixi cōflatū,tū
ob nouū prīcipatū,de quo acriter ē īter eos certatū.Tenebāt ab Anguillariis Mōticuli(ē is lo-
cꝰ ī edito cōtra Tybur)fuerātq; id oppidū ex defūcti prīcipis rebꝰ forte adepti,mlti qdē priū ac
varii conatꝰ nec ſine agri Rōani vexatiōe,ſed ītra ānū deſedit ille motꝰ pōtificis authoritate cu
ius domeſticæ actiōes fuere Vincētiꝰ Hiſpanꝰ pdicatorii ordinis,& Edimūdus anglicꝰ in ſctōꝝ
Vincentius Hiſpanus, Edimundꝰ anglicꝰ conſecrantur. numeꝝ relati,ꝙ ſolēne ſacrū dn̄icę trāſfiguratiōis īſtitutū ad octauū īdus auguſti,quo die Ma
homethes turcoꝝ rex chriſtianis armis ē ad Albā ſuperatꝰ,tāetſi nō id vnū ī cerimonia illa ſanciē
da ſecutꝰ videri pōt,eodē eīm die & ipe pōtifex creatꝰ.Nouē ſupmi ordīs creauit āntiſtites,& in
his Æneā Picolomineū Senēſem,cuiꝰ pcipua ē opa vſus in pacāda Italia.Nobliū inopiā fouit i-
ſigni pietate,aluit paupes,virgines mrīmonio locauit,fuit & in principes munificus,pſertim in
eos q xpianū nomē poterāt armis tueri,ad Caſſanū pſaꝝ & Armeniæ regē,& ad Tartaros Lo
douicū Bononiēſē ex Frāciſci Aſiſiatis familia,cū donis āpliſſimis miſit,q̄s ad arma in turcos cō
parāda excitaret.cū Alphōſo rege nihil eſt obſcure ſimulatꝰ,qa nō pſonæ,nō ętatis,vt Platina
ſcribit,rōne habita,ſacerdotia qbꝰ libitū eēt largiret:hinc fuit credo ꝙ Alphōſo vita defuncto
cogitare coepit(vt fert)quonā mō Neapolitanū regnū ad apl̄icā retraheret ſedē,bello vindica
Alphōſi regis mores. turꝰ,ſi bona venia nō daret,ſed morte pu̇ētus rē exeq nō potuit.Obiit Alphonſus rex quatuor
circiter & ſexaginta ānos natꝰ,fuit gracili corpore,pallido colore,vultu hilari,& ad pmerendā
gr̄am obuio,naſo aq̄lo,oculis illuſtribꝰ,crine nigro,& ad mediā ceruicē extēſo,mediocri ſtatu-
ra:cibi potuſq; tēperās,nec fere eſt vino vſus,niſi admodū diluto:rei literarię adeo ſtudioſus vt
nulliuſque rei,deditq; pcipue operā grāmaticę arti,in quo gn̄e adeo pfecit,vt opæ diu naua-
tæ nō poeniteret,etſi perraro latine loq̄ret:oīmigenā euoluit hiſtoriā,poetas & oratores:nouit
dialecticæ nodos pdifficiles ſoluere ſiqñ q̄ſtio aliqua obſcurior incidiſſet.Caſtigatꝰ & pſſus ſer
mo,ac tā blādꝰ,vt a ſe triſtē dimitteret neminē,ſi qd improbe a ſe peteret,ita demū occurrebat,
vt differri res nō negari videret:fouit vt q maxie religionē,chriſtianęq; pietatis nomē,ſacris ve
ſtibus cerimoniā inſtruxit:in domeſtico ornatu ſplēdidus & ſūptuoſus,gēmas & vniones ter-
ra mariq; cōq̄ſitos aīoſe mercatꝰ eſt.Veſtiebat magis nitide q̄ ſumptuoſe.Mirū in eo venādi ſtu
diū,aluit canes īnumeros ad venatū,& volucrū vim ingētē.Durus & īmitis in bello,clemēs in
ocio & exorabilis.Inuitꝰ accedere ad capitale ſupplicium,odiſſe tn̄ ſcelera,ſeduloq; vīdicare ne
q̄s impune peccaſſe gl̄iaret.Legatis ad ſe veniētibꝰ large ſumptū ſuppeditare.Prętoria verius q̄
naues inſtruxit.Et ille qdē talis fuit domi,ſed nihilo bellica virtute inferior.Lodouicū Andega
uēſem regno expulit,Ioānā reginā nō tā afflixit q̄ coercuit:Renatū bello victū obſedit,ac regno
eiecit,Caietā bis cepit,Neapolim expugnauit,Ioannē Nauarræ regē graui bello implicitū ſuis

auxiliis deſẽdit,Maſſiliá noctu captá diripuit:Lothophagitẽ iſulá q̃tuor milia paſſuũ ab Aphri
ca obſidiõe fatigauit:Bophoriõ eiꝰ terrę regẽ acie fudit,fuſum ꝑ in caſtra cõpulit,Lothophagi
tas tributarios fecit:Fráciſcũ Sforriá ex Piceno agro expulit,bis Florẽtinos bello petiit,bis pacẽ
petẽtibꝰ dedit:Turcos circa Epiꝝ,& in ora ęgęi maris magno affecit icõmõ,ſed alieno non ſuo
ductu:Genuẽſes a qbꝰ victꝰ eſt nauali pugna,tributarios fecit,vt anteá patetá ãnui tributi noie
ſibi mitterẽt.In Philippũ vicecomitẽ,a quo ipẽ & fratres fuerãt icolumes dimiſſi,tá grato fuit
aio,vt ab eo hęres ſit poſtea relictꝰ.Poſt Alphõſi interitũ Ferdinãdũ eiꝰ filiũ Caliſtꝰ ſpoliaſſet vt
cõſtás opinio fuit,regno,ob paternas iimicitias,ſi lõgior ei vita cõtigiſſet,q̃q̃ ĩ eo fœdere,quod
Eugeniꝰ cũ Alphõſo ꝑcuſſit,diſerte Ferdinãdo cautũ erat,vt is in paternũ regnũ ſuccederet.De
fuit Caliſtꝰ in humanis eſſe eodẽ anno,quo & Alphõſus,q̃ milleſimꝰ fuit ſalutis q̃dringẽteſimꝰ Pius.II. põ.
octauus & q̃nquageſimꝰ.Sedit Caliſtꝰ tribꝰ annis ac pari mẽſiũ nũero.Pius eiꝰ nois ſecũdus Ca
liſto ſucceſſit,Æneas antea noiarꝰ,Senis ortꝰ Picolominea nobili familia:nullꝰ vnq̃ ad eiuſmodi
dignitatis faſtigiũ exercitatiore vita ꝑuenit,vt ad negociũ & virtutẽ nõ ad ociũ natꝰ dici poſſit,
nullũ fere citra armoꝝ tractationẽ,publicũ chriſtianę rei negociũ,ſiue ſacrũ ſiue ꝓphanũ,iá ide
a Baſiliẽſis cõuẽtꝰ celebritate icidit,cui nõ interfuerit,quũ de eo ageret̃,vt verus Græciæ puer
biũ tá illi cõueniret q̃ Ægei filio,cuiꝰ gratia eſt reptũ,nõ ſine Theſeo.ꝑ oẽs honoꝝ gradꝰ,quos
ſola virtꝰ ꝑepit,ad põtificiũ decus eſt euectꝰ.Q̃d aliq̃n futurũ matri puerꝑio ꝓxĩę eſt nocturna
imagine demõſtratũ,ꝓ getẽ dicit̃ ſibi viſa puerũ eniti mitrá habẽtẽ.Poſt Caliſti obitũ Romá i
trátẽ,ꝑs ciuitatis multo maxima obuiá effuſa põtificẽ ſalutauit, haud dubio futurę dignitatis
ꝓſagio.Primũ oim põtificatũ adeptꝰ bellũ ſuſtulit ex Vmbria,q̃d Iacobꝰ Picininꝰ nouarum re
rum cupidꝰ excitarat,recepitq́ ex hoſte Aſſiſiũ & Nuceriá,obtulitq́ ſe arbitrũ pacis ĩter Ferdi
nãdũ regẽ,& Sigiſmũdũ Malateſtá,erat id bellũ ab Alphõſo,quũ adhuc ĩ hũanis ageret,ĩchoa
tũ.Cupiebat Pius Italiá q̃ pacatiſſimá habere,vt hoibꝰ chriſtiani nois,qbꝰ publicum cõuentum
Mãtuæ indixerat,tutior ad id cõcilium fieret acceſſus.Ex omi Europa principum & populoꝝ Mãtuanus
legati mature affuerũt,eſtq́ eo cõcilio actũ de bello in Turcos cõparãdo,exercuitq́ diſertiſſimus conuentus.
Põtifex oẽs ingenii vires ĩ tá pia q̃ neceſſaria expeditiõe ſuadẽda,ſed ꝓpoſitũ nõ tenuit,Italoꝝ
animis ad inteſtina bella magis q̃ externa ĩclinãtibꝰ.Nec Itali ſolũ diſcordia laborare,ſed exterę
etiá gẽtes erãt ꝑ id tꝑs male pacatę.Fremebãt galli publiceq́ teſtati dolorẽ ſuũ,q̃ Pius põtifex
Ferdinãdũ Alphõſi filium Neapolitano locaſſet regno,cui Ioãnes Andegauẽſis Renati filiꝰ bel
lum intẽderat.Nec Pãnonibꝰ Germaniſq́ multũ cõuenire,vtriq́ ad arma ſpectabãt. Britãnorũ
ſtudia in duas abierãt factiões.Eſt & circa Barchinonẽ ſub id tꝑs bellatũ, q̃d haud multo poſt
fit dicẽdũ ĩ externarũ rerũ relatiõe.His Europa malis laborãte res chriſtiano nomini ſalutaris
diſcuſſa eſt.Et res Italię aliarũq́ gẽtiũ tá valide fluctuabãt,quũ iá Veneti bellũ cũ Turcis habe
rẽt,aut certe nõ mĺto poſt erãt habituri ob Pelopõneſum,quá reliqua Gręcia domita Othoma
nus demũ ſibi vẽdicare.Thomas & Demetriꝰ fratres chriſtianoꝝ vltimi peninſulá poſſederant
qbꝰ inter ſe diſſidẽtibꝰ:Demetrius Mahomethis arma intra Iſthmum ꝑ ſpeciẽ auxilii induxit.
Suſtinuit graue bellum aliq̃diu Thomas,poſtremo deſparis rebꝰ in Italiá ad Pium pontificem
nauigauit,attulitq́ ſecũ Andreæ apĺi caput,q̃d Rõanꝰ põtifex cũ vniuerſo clero & magna ppĺi Caput An
parte obuiá ꝓgreſſus,circa Mammeum põtẽ venerabundus excepit.Nec Turcoꝝ arma diu q̀e dreę apoſto
uere,qn captis ꝓditione Argis,quum oĩa hoſtiliter fierẽt,Veneti bellum ſunt ſuſcipe coacti,vt li.
ea q̃ iá antea in Pelopõneſo poſſederãt,armis tuerent̃.Bertholdum itaq́ Eſtenſem cum exerci
tu in Gręciá mittunt,ante eñ illius acceſſum nihil erat in Pelopõneſo geſtum,q̃d dignum eẽt
mẽoria.Sub primum igit̃ in eá terrá appulſum,citato agmine Venetus dux argos petiit,ſpe be
ne gerẽdæ rei in celeritate poſita,breui igit̃ q̃ eo vẽtum eſt Argiua arce potit̃, ac ſimul hinc di
greſſus,cum q̃ndecim milibꝰ hoim,ad Iſthmum cõtẽdit.Affuit illi ex cõpoſito Alouiſius Lau
retanus cum claſſe ſatis valida,vt ſuis auxilio eſſet.Hi Iſthmũ munire adorti,adeo feſtinatũ eſt Iſthmus a
vt totá muri lõgitudinẽ,q̃ ab Ionio ad Ægęum quadraginta circiter ſtadia patet, q̃ndecim die Venetis
rum ſpatio duplici foſſa ſubitariaq́ molitione firmarint.Triginta milia hominum eo loco ope munitur.
rata dicunt̃,ſed veteris ſtructurę ſaxa,q̃ ad manus fuere,materiá ꝓbuerunt operis celerius con Corinthus
ſumãdi.Veneti duces pręſenti labore defuncti,Iſthmoq́ ꝓſidiis firmato,Corinthũ inuadũt.Eſt oppugnat̃.
id oppidũ tá arduo q̃ opportuno loco ſitũ.Tripertito igit̃ caſtra circa oppidũ metari ſunt:inde ꝑ
ſaxa & abrupta loca aduerſas munitiões ſubire conati,ſatis ꝓſpere ſunt priore prælio defuncti.
Sequẽti pugna Bertholdus lapide ictus letale vulnus accepit,quo breui poſt morit̃.nec ob tãti
viri caſum obſidio remiſit:cæterũ dũ Venetus hic ſedet,ecce repente afferunt ingentẽ Turco

tũ nõdũ ad Iſthmũ ꝑperare. Mahomethes rex, Boſina ſubacta, quũ in Macedoniã iã bellũ trãſla
turus eẽt, vt eſt ſupra ſignificatũ, audito Venetoꝝ conatu, ꝙ Iſthmũ munire eẽnt adorti, cõſe
ſtim eo occurrẽdum cẽſuit, vt cœptũ op⁹ diſturbaret. Venet⁹ ſoluta obſidiõe ad Iſthmũ ſe rece-
pit, vt veniẽtẽ hoſtẽ muro excluderet, ĩde certior phama ſecuta ẽ, octoginta milia eqtũ appropĩ
quare, & cum his Othomanũ regẽ. Betinus Calcinati⁹ cui copiarũ ĩpiũ ceſſerat poſt Bertholdi
interitũ, ſuę paucitati diffiſus, nauales eñ turmę ad mare ſe receperãt, Lauretan⁹ cęteriſ ꝙ cõſi-
lium ꝓbãtib⁹, Iſthmo ſine ꝓſidiis relicto, Neapolim ſeſe recepit, maritimã Pelopõneſi orã armis
defenſurus. Affuit breui poſt infeſtiſſim⁹ hoſtis, q Iſthmũ ingreſſus, cũ ſtrage & cęde agreſtium,
circa Argos debacchat⁹: Neapolim ꝑcipiti curſu cõtẽdit, vt Venetum ĩprouiſo acceſſu oppri-
meret, trepidatum ẽ vehemẽter ſubito ac pene inopinato hoſtiũ inuectu, ſuntꝙ aliquot milites
circa munitiões intercepti, bis turci vrbẽ ſubiere, bis teloꝝ multitudine, tormẽtoꝝꝙ crebris icti
bus afflicti ac pene obruti, ſunt a mœnib⁹ repulſi. Peruagati inde maiore tumultu ꝙ̃ clade Co-
roneũ & Metonẽſem agrũ, Iuncũ oppugnãt ĩ ora multa vi, ſed maiore q̃dã a Veneto defenſum.
Hinc digreſſi, q̃a iã hyẽs appetebat, ex Pelopõneſo abieſt, ꝓficiſcẽtib⁹ Veneti Archadiã ꝓdabũ-
di irrũpũt, abducuntꝙ ĩ ꝑdã, oppidũ qd̃ regiõis nõie Archadiã dicunt, oppugnãr. Loc⁹ multa vĩ
defenſus capi nõ potuit, ſuburbana tñ tecta direpta ſunt & incẽſa. Sed dũ hęc ĩ Pelopõneſo ge
runť, res Venetæ in Italia nihilo q̃etiores fuere, diſcordia ĩter Tergeſtinos & Iuſtinopolitanos
de finib⁹, vt ĩter finitimos aſſolet, orta. Sunt itaꝙ Veneti vt ſuoꝝ iura tuerẽť, hac quoꝙ ꝑte bel
lũ cõparare coacti, eſtꝙ toto fere autũno Tergeſte Venetis armis fatigatũ, ager hoſtiliter vaſtat⁹
vrbs terra & aq̃s oppugnata, ꝓferri ea ꝑte ꝙ̃ bellicę machinę nõnihil muroꝝ diſturbarãť. Terge
ſtini germanico ꝓſidio fręti, nõ ſolũ muros tutati ſunt, ſed crebris eruptiõib⁹ oĩa circa vrbẽ Ve
neto reddebãt ĩfeſta. ꝑſeueratum ſic quoꝙ eẽt ĩ obſidiõe, ni Pius põtifex, q ꝑterq̃ ꝙ Federici erat
ĩpatoris amiciſſim⁹, in cui⁹ ſide erãt Tergeſtini, Antiſtes fuerat ciuitatis ipſi⁹, cũ Venetis egiſ
ſet, vt armis abſtinerẽt, cũ his pact⁹ vt Venetis obſidionẽ ſoluẽtib⁹ Sigiſmundus Malateſta q a
Federico Vrbinate ĩter Phanũ fortunę & Senogalliã magno ꝓlio vict⁹, ac toto fere exercitu exu
tus, magnaꝙ principat⁹ ꝑte amiſſa, bello leuareť: rebuſꝙ in hũc modũ cõpatis vno tpe Tergeſti
nis & Ariminẽſib⁹ pax reddita ẽ. Belli hui⁹ ĩ Flaminia geſti ĩde cã orta ẽ, ꝙ poſt Alphõſi mortẽ
Ioãnes Renati fili⁹, Neapolitanũ regnũ ingreſſus, graui bello Ferdinãdũ ĩplicuit, quẽ ad Sarnũ
tumultuario ꝓlio victũ, paucis vrbiũ cũ Neapoli exceptis, vniuerſo ꝑpemodũ regno ſpoliauit,
cõi pricipũ & ꝑploꝝ defectiõe. Abiit ꝑ hęc tota fere Italia ĩ ꝑtes. Sfortiani, Florẽtini, & oĩm eni-
xiſſime Pius põtifex Ferdinãdũ auxiliis iuuabãt, Reguli prĩcipeſꝙ Neapolitani regni, ꝓter pau
cos, cũ Gallis eẽ. Acceſſeẽt ĩde Renati opib⁹ Iacob⁹ Picinin⁹ & Sigiſmund⁹ Malateſta, Hic odio
adduct⁹, oderat eñ infenſe Aragoniũ nomẽ, apteꝙ fuerat Alphõſi regis hoſtis: Ille ſtipẽdium &
Galloꝝ pollicita ſecut⁹. Pi⁹ põtifex vbi gallos ad Neapolitanũ regnũ ſibi armis vindicãdũ ꝓpẽ
ſiores vidit, ꝙ̃ in publicã cãm, q Mãtuę agebať, nec cęteris chriſtiani noĩs ducib⁹ multũ cõueni-
ret, ea ad tp̃s actiõe depoſita, ex Mãtua ĩ Hetruriã trãſiit; vbi res Senẽſiũ ita cõpoſuit, vt reipubli
cę forma ad Ariſtocratiã retracta, mĩro melior pacatiorꝙ iã inde fuerit ei⁹ ciuitatis ſtat⁹ ꝙ̃ ãtea
fuiſſet. In Piceno ꝑterea & Vmbria ciuitatũ q̃rundã inter ſe diſſidẽtium diſcordiã ſuſtulit. Inde
ſicarioꝝ motum in vrbe cõpẽſſit, Tyburtium ei⁹ facinoris authorẽ, q̃a Pãtheon cum armatoꝝ
iuuenum manu occupaſſet, ĩq̃etaſſetꝙ aliq̃diu crebris graſſatoriiſꝙ eruptiõib⁹ ocium & ſtatũ
ciuitatis, ſuo reditu vrbe expulit, pulſum ac mox paulo ĩ ꝑtãtẽ redactũ laq̃o necari iuſſit. Fuit
Tyburti⁹ Angeli Maſſani fili⁹, quẽ ex Portiana cõiuratiõe Nicola⁹ põtifex eodẽ affecit ſuppli-
cio. Inſectat⁹ ẽ inde Pi⁹ põtifex armis Iacobũ Sabellũ, ꝙ Picininũ ducẽ ĩ Rõanum agrum hoſtiliĩ
ter irrũpẽtẽ, ꝑ ſuos fines pacatũ adiutũꝙ cõmeatu trãſmiſiſſet. Obiecerat Pi⁹ põtifex illi ab ini
tio, regni fines ĩuadere volẽti, vt galloꝝ ꝑtes tueret, Alexãdrũ Sfortiã & Federicũ Vrbinatẽ, ea
vis illũ ꝓpoſito auertiſſe credit, & q̃a ſpes certa ꝑtẽdebať, turbato vrbis ſtatu Tyburtiano mo-
tu, poſſe fieri vt res põtificis aliquo domeſtico incõmodo ſuo acceſſu afficerẽť. Sed ꝙ̃ tumultu
oſus fuit Picinini ĩ Sabinos deſcẽſus tã breui reſedit tumultus ille, ſubita hoſtium ꝓfectiõe: nã
vbi res aliter cadere viſa eſt ꝙ̃ a principio habuit ꝑſuaſum, paucis dieb⁹ Picinin⁹ retro cũ exerci
tu abiit, modico eq̃tatu circa Palumbariã relicto, qui res põtificis ex ꝓximo infeſtarẽt. Hac Pi⁹
iniuria accenſus, Sabelloꝝ opes in Tyburti vbi Palumbaria eſt, & in Sabinis hoſtiliter afflixit,
ſuntꝙ aliquot oppida ex Sabellis oppugnata, ac vi capta, Federici Vrbinatis ductu, mox ẽ & Si
giſmundus Ariminẽſis bello peritus, ac tum demum ꝓlio vno ſuperatus, Phanoꝙ fortunæ cum
parte principatus multo maxima amiſſo, Venetoꝝ opera a pontifice pacẽ impetrauit. Multum

Att. turcorum celeritatem.

Tergeſte obſidet a Venetis.

Neapolitani regni motus.

Motus vrbanus.

interea eſt toto regno laboratũ,vbiq; fortuna bellũ variãte:nã & Cõſentia ĩ Calabria direpta ẽ
& ad Troiã in Apulia de ſumma rei dimicatum,vbi Ioãnes Reuati filius & Iacobus Picininus
ꝑlio fuſi ſunt,atq; in Troiã cõpulſi.Tum vero magna rerum mutatio facta,& Ferdinãdi res iã Pugnatur
inde ſupior eſſe cœpit,principum ſtudia ſenſim mutata,vt breui gallus poſt coactus ſit regni fi ad Troiam
nibus excedere.ſed hæc aliquãto poſt,illd̃ a m̃ltis obſeruatũ,ꝙ velut tacita q̃dã vi fortunæ ita in Apulia.
accidit,vt paucis diebꝰ& ad Troiã & ĩ Piceno circa Senogalliã ſit de ſumma rei certatum,atq; Galloꝝ res
vtrobiq; ĩfeliciter res geſta ſit ab iis q a Gallis ſtabãt.Sed dũ hęc ĩ Italia gerũt,bellũ erat terra ĩclinãt ĩ re-
& aqs circa Pelopõneſum,& ĩ ęgęo,vbi Lemnum occupauit Lauretanꝰ claſſis ꝓfectꝰ,a Cominio gno Neapo.
Archipirata traditã.fuerat is inſulã furatꝰe Turcis,cęterũ ſuis opibꝰ diffiſus Venetis dedit ha
bẽdã.Nec ita multo poſt Vrſatꝰ Iuſtinianꝰ Lauretano ſucceſſit,q dũ ęgęi ĩſulas luſtrat duum &
triginta triremiũ claſſe,Veneti ductores in Pelopõneſo inter Mãtineã & Pithimẽ cũ Turcoꝝ
eqtatu temere cõgreſſi,magna ſuoꝝ ſtrage fuſi fugatiq; ſunt,ac mille & qngenti cæſi,& in his In Pelopon
Cicus Brãdolinꝰ,& Ioãnes Attellanꝰ,q pridie illiꝰ diei ĩ caſtra venerãt,cecidit Andreas Dandu neſo ĩfelici-
lus legatꝰ,& Ioãnes Maſſanicus,aliiq; viri illuſtres,q honeſtũ ducebãt ordinẽ.&vt fortuna te- ter pugnat.
nax ĩ aduerſis,breui poſtq̃ hoc ad Mãtineã fuerat euẽtu pugnatũ,ĩ Leſbo clades m̃lto fœdior ẽ
a Venetis accepta.Eñuero Vrſatꝰ claſſis ꝓfectꝰ,Mitylenẽ inſulę caput ſubita vi adortꝰ bis in-
tra paucos dies oppugnauit,vterq; Veneto conatꝰ nõ ſolũ irritus fluxit, ſed calamitoſa illi fuit
vtraq; pugna,ad qnq; hoĩm milia ex Veneta claſſe,alii alio caſu deſideratĩ.Nec Vrſatꝰ ob ea q̃
acciderat,ſoluturꝰ erat obſidionẽ,niſi terra & aqs vis hoſtiũ aduẽtare dicta eſſet.Tũ Venetꝰ me
tu ſubactꝰ iſula digreſſus Eubœã repetit,ex Eubœa trãſiit ĩ Pelopõneſum,vbi rei male geſtę cõ
ſciẽtia,quũ plus nimio indulſiſſet dolori dũ p manꝰ e naui ĩ littꝰ exponiť,repẽte collapſus animo
breui poſt moriť.Et Vrſatꝰ Iuſtinianus vir ſũptuoſitate & ſplẽdore vitę in Venetis clariſſimus
hũc exitũ habuit.Iacobꝰ Lauretanꝰ poſt Iuſtiniani ĩteritũ ad ipiũ claſſis mittiť,quẽ ĩ ꝓuinciã ꝓ-
fectũ Sigiſmundꝰ Malateſta cũ mille viris ſecutꝰ eſt,Pio põtifice iãdudũ cũ Venetis,& Mathia
Pãnoniæ rege,Philippoq; Burgũdiæ duce,bellũ in Turcos moliẽtibꝰ.Occupauit Sigiſmundus
cũ ea paucitate militũ,quã ĩ ꝓuinciã deportauit,Miſiſtratũ locũ hodie ĩfrequẽtẽ,olim hęc Spar
ta fuit,arcẽ hoſtiũ ꝓſidio munitã aliq̃diu oppugnatã capere nõ potuit,incẽſo oppido ſub autũ Sigiſmũdꝰ
ni exitũ Neapolim copias recepit,nec inopia militũ ẽ inde geſtũ aliqd mẽoria dignum. Sed dũ Spartẽ op-
Spartana arx in Pelopõneſo oppugnať:Lauretanꝰ Rhodũ inſulã hoſtiliter ꝑplatꝰ ẽ. Rhodii eñ pugnat.
Venetas triremes ĩ ſuo portu violauerãt ſedẽtes,nulla ipſi iniuria affecti,erãtq; res publice re-
petitę,nec redditę.Ex Rhodio Veneta claſſis late ꝑ ęgęi inſulas euagata ẽ,qn & Helleſpõti fau
cibꝰ aliqñ admota,triremiũ vna ĩter crebros bõbardaꝝ ictꝰ Dardanulas ẽ arces ꝓteruecta,ſic vo
cãt hodie duo Turcoꝝ ꝓſidia in Helleſpõti aditu ſibi ex aduerſo rñdẽtia.iã hæc ꝑ amiſſa habe
bat,cętera eñ claſſis hoſtiũ vi & locoꝝ iiqtate deterrita abſtiebat ĩgreſſu.Venetꝰ a ſuis excluſꝰ
ne ĩ hoſtiũ ꝑtãtẽ vẽiret,ſeq̃nti nocte tacito elapſu ꝑ hoſtes ſine maiore noxa ꝓter ſpẽ oĩm ad ſu
os reuerſꝰ ẽ.Et hęc ꝓcul Italia,quũ Piꝰ põtifex cõpoſitis iã ex oĩ ꝑte Italię rebꝰ aĩm ad Aſiaticã
expeditionẽ deflexit,tãti belli ſocios adeptꝰ Venetos q iã ãtea in armis erãt,& Mathiã Pãnonię
regẽ Ioãnis Huniadis filiũ.Fuerat Mathias aliq̃diu cuſtoditꝰ Vladiſlai iuſſu.Vladiſlaus Alber
ti filiꝰ fuit,q mortuo pře,eo die quo ẽ natꝰ,Pãnoniæ vt alio ẽ loco demõſtratũ,ꝑploꝝ fauore fuit
regnũ adeptꝰ,diademateq; inſignitꝰ.Procedẽte tpe,quũ duodecĩ ſub Federici Cęſaris tutela fu
iſſet annos,Bohemiæ regnũ ei ceſſit ex Vladiſlai interitu,q Varnẽſi acie occubuit.Erat ille iam
duoꝝ regnoꝝ factꝰ cõpos,lateq; impitabat in vtraq; gẽte,quum Vladiſlaus Huniadis filiꝰ Ma-
thiæ frater natu maior,Ciliæ comitẽ interfecit regis auũculũ,veritusq; ſupplicium poſt patratã Mathias
cędẽ ſolũ vertit exilii cã.Tũ vero qa culpę author aberat,Mathias ĩ ĩuidiã frĩs fit reꝰ,in vĩcula rex ſalutať.
cõiiciť,cuſtoditq; regis iuſſu arctiſſime,nec multo poſt moriť Vladiſlaus adhuc adoleſcẽs.Hic
mẽorabili fortunę ludibrio Mathias cuſtodia eductus,inter q̃draginta viroꝝ milia,ſup Danu-
bii amnẽ,tũ glacie cõcretum,nec adhuc qdẽ ſolutus vinculis,rex ſalutať duodeuiginti annos
natꝰ.Fuit Mathias vir feroci ingenio atq; iuicto,vt verã Huniadis ſobolẽ agnoſceres,nullꝰ eoꝝ
q recẽti mẽoria in Pãnonia regnaſt, olq; Arctoa plaga,fuit Turcis ĩfeſtior,nullꝰ cũ ea gẽte ꝓſpe
rius bellauit,aut cũ his plura & tã fœda fecit ꝓlia,& qđ magno laudum cumulo acceſſit,nullus
regum indulgẽtiꝰ fouit bonaꝝ artiũ ſtudia.Nec ſolũ Pãnonẽ traxit Piꝰ põtifex ĩ fœdus,ſed Phi
lippũ etiã Burgundię ducẽ,vt ſupra ẽ demõſtratum.Sed Philippꝰ aliis diſtrictꝰ curis bello non
interfuit,cũ Lodouico Galloꝝ rege parũ põtifici cõueniebat ob Renati cãm cuius ꝑtes ĩ Italia
hoſtiliter Piꝰ oppugnauerat,& ꝙ rex pragmaticã tollere cogitaſſet,ob id credo Gallꝰ in fœdus

piæ illi⁹in Turcos expeditiõis nõ venit,q̃q̃ is ab initio ſui regiminis laborare cœpit domeſtica
Britãnoꝝ motus. diſcordia,qđ ſuo ſit loco poſtea dicẽdũ.Erat & Britãnia p id tp̃s inteſtino ĩplicita bello. Hẽric⁹
rex inſulanoꝝ pcipũ cõiuratiõe oppſſus,& ĩ vincula cõiect⁹,armis reptit⁹ ẽ a Margarita cõ
iuge regia,Frãcoꝝ ſtirpe orta.Cõgreſſa eſt hęc plio cũ Eboracẽſi duce,q fuit illi⁹ cõſpiratiõis ca
put,hoſtẽ acie fuſũ ac captũ ſecuri pcuſſit,ĩde ad alterũ hoſtiũ exercitũ pfecta,qad iter vni⁹diei
pcul aberat,haud minore plio victũ magna ex pte cecidit.Cęterum regia cõiunx multo felici⁹
ſuis q̃ mariti bellauit auſpiciis,eñ uero recepto ex hoſte viro,cũ Ebdoardo,q regis appellatiõnẽ
recepat,haud pcul ab Eboraco cõflixit,certatũ eſt duodecim horis,cęſaq; ſunt ad triginta milia
hoim.Regina poſt multã ſuoꝝ ſtragẽ plio egreſſa fugã occupat, Narbonẽq; ad Renatũ fratrẽ
ſeſe cõtulit,regno pulſa,Hẽric⁹iterũ capt⁹in vincula cõiicit.Periit Eboracẽſi illa pugna oĩs Bri
tãnoꝝ nobilitas.& res aliarũ gẽtiũ ſic habebãt.Pius põtifex nũciis & literis p oẽm Europã miſ
ſis,reges & populos ad tã piũ q̃ neceſſariũ bellũ inuitat,& is iã grãdis natu &valitudinari⁹bel
Arr. ſtudiũ pioꝝ ad bellũ ĩ turcos. lo cõſtituit intereſſe.Per Sabinos igiť,Vmbros,& Picẽtes Anconẽ decreto petiit,innumeri mor
tales,fidei tuẽdę ſtudio,phamaq; põtificis ad bellũ pfecturi,ex Germania,Gallia,& Hiſpania,ali
iſq; exteris natiõib⁹in Italiã trãſgreſſi,ſeſe illi obuiã effũdũr,bello deuoti,oẽm laborẽ,oĩa picula
vltro ad ituri põtificis ductu & auſpiciis.Affuit illi Ancõe ſedẽti breui poſt Chriſtophor⁹Mau
rus dux Venet⁹cũ decẽ triremib⁹optime inſtructis,vt & ipſe gerẽdo bello intereſſet.Põtifex nõ
nihil antea lẽta febre cõflictat⁹,biduo poſt illi⁹appulſũ vita deceſſit.Incidit ei⁹obitus in eũ an
num q quartus & ſexageſim⁹ fuit humanæ ſalutis ſupra milleſimũ ac q̃tercẽteſimũ,null⁹ vnq̃
hoim memoria maiorẽ ex ſuo põtificatu laudẽ reportauit:nulli oĩa,q̃ in põtifice tã ſũmo q̃ opti
mo eẽ q̃unt,vberius affuere,ſancte vixit,ſancti⁹obiit:ei⁹ corp⁹Romã delatũ eſt,magnoq; exequa
rum apparatu marmoreo eſt ſepulcro illatũ,qđ Frãciſcus Senẽſis ex ſorore nepos,materia & ar
te cõſpicuum illi poſuit,viſiť ad læuã Barionę tẽplũ ſubeũtib⁹. Cõſtituit Pius aluminis foſſio
nes tũ primũ in Italia repti,vñ ingẽs vectigal q̃ſitũ ẽ põtificio fiſco.Lõgũ certe ſit & ab ſtili ra
tione alienũ,oĩs vitę ptes ĩ vno pertractare,ſed ſtudioꝝ ei⁹ totiuſq; vitæ pſtãtia facit, vt non vi
deat mihi ab officio aberrare,ſi domeſtica vni⁹põtificis acta paulo plixi⁹fuero executus, vel qa
Pii põt.acta plura ſint q̃ cæteroꝝ põtificũ,vel q relatu multo digniora. Primũ oĩm põtificium dec⁹ adeo in
cunctis tenuit,auxitq; etiã,vt ad eã dignitatẽ quã geſſit,nõ ſuffragio creatus, ſed naturæ pui
dẽtia nat⁹videreť.Maieſtatẽ ſacræ ſedis nõ ſolum tutat⁹eſt,ſed multo auguſtiorẽ reddidit,q̃ ac
cepit,Taracinã,Beneuẽtũ,Sorã,Arpinũ:magnãq; Henrico ptẽ ſubiecit eccleſiæ,duodecim ex
oĩni clero lectos ſupmo antiſtitũ ordini aſciuit,& ĩ his Frãciſcũ ex Laodamia ſorore natũ,auũ
culi ęmulũ oĩ virtutũ gñe.Marmorei ſcalarũ grad⁹ad Barionę phanũ in Vaticano,& veſtibu
lum põtificię domus,Piẽtini ſunt põtificatus opa.Eſt & porticus ab eo inchoata,in fronte pon
tificiæ domus,Tyburtina arx a fundamentis ad ſummum extructa incredibili celeritate.Senis
quadrato lapide porticũ faſtigiatã ſuę gẽti ſtatuit,Corſianũ in Senẽſi,vbi caſu orr⁹ dẽ,ędificiis
& auguſto tẽplo exornatũ in vrbeculæ formã redegit,Piẽtiãq; appellauit a noĩe,qđ ex põtifica
tu fuit adeptus.Poſuit & parẽtib⁹marmoreũ ſepulcrũ,inſcripſitq; hoc carmine. Syluius hic
iaceo,cõiunx Victoria mecũ eſt,Fili⁹hoc clauſit marmore papa Pius.Doctos magis dilexit q̃ fo
uit vicio tp̃m.Sũmã dignitatẽ adept⁹qcqd ocii dabať a publica adminiſtratione,id totũ literis
ĩpẽdebat,ſępi⁹iter ſuos teſtat⁹,id demũ eẽ vñ vera voluptas pciperet,q̃propter multo pluris li
bros faciebat q̃ gẽmas aut vniones,qb⁹vt dicere ſolebat mĩrũ Chryſolitharũ ieſſet. Scripſit pu
er adhuc tria milia carminũ,quoꝝ pars multo maxima Baſileę interiit,inde ætatis puectu p
ſam cõplexus orõnẽ,oppido multa edidit p oẽs eloquẽtię ptes ppemodũ euagatus.Extãt hodie
hiſtoriarũ libri,Dialogi,Epiſtolæ,aliaq; ſtudioꝝ ei⁹monumẽta multa & vtilia,tenuitq; medium
dicendi genus & ad oĩa accõmodatum,venuſt⁹in eo ſermo magis q̃ cõpt⁹,crebrior affectibus q̃
figuris,ſuus tñ nõ alien⁹,& quũ veterib⁹ſit ſiĩis a recẽtioꝝ figura nõ abhorret,vim ſcilicet ver
Pii pontif. apophthegmata. boꝝ nõ ſonum ſecut⁹,cãdidus alioq,veteris & recẽtis hiſtoriæ ſcrutator diligẽs,ſentẽtias in p
uerbii modum ſcriptas reliquit.Diuina inqt natura fide magis q̃ diſputatione cõprehẽdi po
teſt.Chriſtiana fides,ſi nulla extẽt miracula,qa pſancte ſit inſtituta,probãda eſt.Q; tres ſint tri
nitatis pſonæ,nõ qua pbetur ratiõe,ſed a quo dicať vidẽdum eſt.Mortales cæli terrarumq; mẽ
ſores magis audaces q̃ veri,Siderũ curſus inueſtigare pulchri⁹q̃ vtile.Neq; poteſt auarus pecu
nia expleri,neq; doctus rerũ cognitione.Cui plura datũ eſt noſſe, hunc maiora ſequunť dubia.
Plebeis loco argẽti eſſe debent literæ,nobilib⁹auri,gẽmarum principibus.Boni medici nõ pecu
niã quærunt,ſed bonã ægroti valitudinem.Artificioſa oratio ſtultos flectit nõ ſapiẽtes.Sanctæ

ſunt leges, q̄ vaganti fræna licētia imponūt. In pelbē vim habēt leges, in potētes obmuteſcunt.
Grauiores res armis decernunť nō legibꝰ. Lubricꝰ eſt apud reges princeps locus. Vt in mare flu
mina, ita in potētiorum ædes cōfluunt vitia. Oīm maxīe aſſentator quo vult trahit reges. Nul
lis hoīm reges facilꝰ aures p̄ſtant, q̄ delatoribꝰ. Peſſima regibꝰ peſtis adulatrix līgua. Qui mul
tos regit, a multis regať neceſſe eſt. Litigatores, aiebat, auiculę ſūt, forꝫ area, iudices retia, aucu
pes cauſarū patroni. Dignitatibꝰ hoīes dādi, nō dignitates hoībꝰ. Graue pontificis onus, ſed illi
beatum q bene fert. Indoctꝰ epiſcopus ſilis aſino. Corpa malus medicꝰ, iperitus ſacerdos aīas pl
mit. Vagus monachus mācipiū diaboli. Sacerdotibꝰ magna ratiōe adēptū cōnubium, ſed ma
iore quadā reſtituendum. Nullus eſt theſaurus fideli amico præferendus. Hoſtem in ſe nutrit
q filio ignoſcit. Auarus nunq̄ placet niſi mortuus. Vitia liberalitate teguntť, nudanť auaritia.
Vini vſus morbos & labores auxit mortalibꝰ. Dulcis mors bonis, iniqs dura. Sed de Pio plura
fortaſſis q̄ inſtituta breuitas patiať. Acceſſit pōtificatꝰ cumulo, ꝙ Catharinā Seneſem in cæli
tum numerū retulit. Obiit Pius ſexto anno q̄ ſedere cœpat. Breuis pōtificatꝰ, ſed gloria immen
ſa, & in oīne æuum duratura. Paulus huiꝰ noīs ſecūdus, Pio ſucceſſit, Venetus patria, patricio PAVLVS
gn̄e ortꝰ ex Barborū familia, ab Ænobarbis gente olim Romæ illuſtri, oriunda, vt ipſe credi vo II. pōtifex.
luit. Fuit is ducēteſimꝰ ac vigeſimus a Petro q primꝰ pōtifex fuit. Calēdis ſeptēbris creatꝰ ē āno
ſalutis milleſimo q̄dringēteſimo q̄rto & ſexageſimo. quo tpe Veneti Aſiatica ī Turcos expedi
tiōe diſcuſſa, pōtificis morte, Mathiā Pānonię regē cōplexi, cui p̄ter certū auri pōdꝰ qd ex pōti
ficis viatico eſt illi trāſmiſſum ad alēdū exercitū, ipſi ſuo noīe annuū ſtipēdiū decernūt, vt q̄renꝰ
Italia inter Alpes patet & Adriā, ſuis tuereť armis ab oī Turcorꝫ incurſu, cū qbꝰ grauiſſimū bel
lū p multos deīceps ānos terra & mari geſſere. Hyeme q̄ Pii interitū ſecuta ē, nihil ī Gręcia ē ge
ſtū mēoria dignū, mox ęſtate ꝓxia quū Neapoli peſtilētia laborari cœpiſſet, Sigiſmūdus dux in
Laconiā cōceſſit, huc quū dena hoſtiū milia citato agmine ꝑperare dicereť, ſuę paucitati Mala
teſta diffiſꝰ, Mātineā ꝓficiſcit. Barbari Pithmā expugnār. Victor Capellꝰ claſſis p̄fectꝰ ſub id tps
in ꝓuinciā venit, impiorꝫ a Lauretano recepto ī Eubœā ꝓceſſit. Hic Aulidē p̄fectꝰ cōtra Chalci
dē ī Euripo, & ī Salonicēſi ſinu Larſū ex hoſte recepit, idē Himbrū īſulā aſi Athū mōtē ī alto ſi
tā armis ſubegit. Poſtremo ex Pyreo ī terrā noctu egreſſus, Athenas nobiliſſimā olī Gręcię vr
bē exīprouiſo occupat, Sethinas nunc vulgꝰ vocat, ꝗcqd hoīm rerūꝗ ī ea fuit, momēto tpis p̄dę
cōceſſit. Ex Attica in Eubœā prīo & mox in Pelopōneſum celeri curſu reuertiť, hic ſpes Veneto
facta eſt Patras occupādi p ꝓditionē, admota eſt huc claſſis, cōfeſtimꝗ Barbaricꝰ legatꝰ cū qua
tuor milibꝰ pedirū, ducētis eqtibꝰ leuis armaturę ad vrbē ire pergit, aberārꝗ adhuc mille paſ
ſus ab vrbe, quū eqtes & ſocii nauales p̄dādi ſtudio p agrum effuſi ſigna reliquerunt. Hanc ho
ſtis occaſionē nactus trecētos circiter eqtes ī Venetū vagū diſpalatūꝗ immittit, fūdunť claſſia
rii cū ſuo equitatu, ac multa cæde ad naues cōpulſi ſunt, vix mille fuga ſeruati, cęteri aut capti
aut cæſi. Barbaricꝰ primo hoſtiū cōgreſſu cōfoſſus periit, Nicolaus Ragiꝰ dux leuis equitatꝰ ab
hoſte captus palo affigiť. Paucis inde diebus iterum Venetꝰ Patras repetit, fuitꝗ recētior ille
conatus nihilo felicior priore, ad mille hoīm circa vrbē cæſi, cæteri ad naues p̄cipiti fuga com
pulſi. Claſſis cōfeſtim inde abducta, trāſmiſitꝗ Capellꝰ mœroris plenꝰ prīo in Zacīthū, hinc in
Eubœā nauigauit, vbi adeo dolori indulſit ob rē infeliciter geſtā, vt non multo poſt ſedēs repē
te expirauerit. Multi amicorꝫ & in his Ioānes Dedus q poſtea ſcribarū a ſecretis magiſterio fū
ctꝰ eſt, conari ſunt ægrū & iacētē aīm erigere, ſed vir vehemēti ingenio, p̄cepta ſemel ſuſpitiōe
infamię, nullis amicorꝫ p̄cibꝰ hortationibuſve adduci potuit vt ægota reſpiceret, & ille per hæc
mortē obiit. Præfuit aliq̄diu Iacobus Venerius vniuerſæ claſſi, quoad Iacobꝰ Lauretauꝰ ī defun
cti locū ſucceſſit. Per id tpſ magnus armorꝫ motꝰ extitit in Italia, ſed qui ad breue tēpꝰ reſedit,
haud tñ citra cruorē patriū, rerūꝗ cædē vno prælio editam. Erat Bartholomeus Coleo ī mul
ta celebritate noīs, ꝗppe q diu grāde ſub Venetis meruerat ſtipēdiū. Is forte (ſic ei credi voluit) Bartholo
publice a Venetis exauthoratꝰ, ſuo ductu & auſpiciis florētiſſimū ī Flaminiam duxit exercitū meus
dubium quo cōſilio. Fuerunt ea tēpeſtate q crederēt Florētinorꝫ quorundam exulum eum pol Coleo.
licita ſecutū, affirmātibꝰ fore vt ſi ex Gallia in Hetruriā cū exercitu trāſiiſſet, Florētinorū res
in diſcrimen adduceret. Pauli pontificis nutu alii eū domo p̄fectum arbitrati, vt per Flaminiā
& Picenū Ferdināndo regi a quo tributū ſibi abnegabať, exīprouiſo bellū inferret. Cæterum ſiue
hæc fuit cauſa eiuſmodi expeditiōis inchoādę, ſiue alia diuerſa, vbi primū (quod ſatis conſtat)
Flaminiā attigit, tota repēte Italia excita velut ad claſſicū quoddam, arma induit, Galeacīꝰ Ma
ria Mediolani dux, Florētinorꝫ, & Ferdinādi regis copię cōfeſtī fiunt illi obuiā. His tertius Co.

leo impetũ inhibuit,certatũ eſt inde ad Molinellã,ẽ loc⁹in Bononiẽſium finib⁹,fuitq; cruẽtum
vtrinq; ꝓlium,fortunaq; adhuc neutro inclinãte dirẽpta ẽ pugna. Nec ita multo poſt Venetis
quoꝝ ille diu ſtipẽdia fecerat,adnitẽtibus cum incolumi exercitu citra Padũ Coleo ſe recepit,
nec in Turcos ãno illo aliqd ẽ geſtum mẽoria dignum.Lauretano Nicolaus Canalis dat⁹ẽ ſuc-
ceſſor,q claſſe accepta in Solonicẽſi ſinu aliquot vicos villaſq; ſubito acceſſu diripuit.Reuerſus
inde in Pelopõneſum Legoſticium oppidum inter belloꝝ mot⁹relictum ĩ Patrẽſi ſinu celeri ope
cõmuniuit,ꝓſidioq; firmauit.Certatum ẽ nõnihil cũ hoſtib⁹circa oppidum adnitẽtib⁹ id opus
inhibere.Canalis in Chalcidẽ reuerſus,Oenũ haud multo poſt eximprouiſo occupat diripitq;,
duo milia captiuoꝝ in Euboeã abducta.Sunt & Nouafolia poſt Oenum capta. Sub idẽ tẽps feli
citer ẽ cum Turcis in ora Macedoniæ dimicatũ.Ducaini fratres Alexius & Nicolaus de prin-
cipatu(vt fit)inter ſe diſſidẽtes,hic Venetos cõplexus ad mille & ducẽtos ſecum in armis ha-
bebat,aderatq; his Ioſephus Barbarus legati noĩe,Alexius Turcoꝝ auxiliis fretus cum pari pe
ne numero ad Drimonis ripã cũ fratre de ſumma rei cõflixit,vtrinq; eſt vehemẽter pugnatum,
ad poſtremum fuſus fugatuſq; Alexius,cęteris ad vnum cæſis,cum ducẽtis eqtibus ęgre ſerua
tus eſt.Sequẽti deinceps anno ſub vernũ tẽps Turci in Lẽno Coccinũ expugnãt.Nec multi poſt
dies interceſſere,quũ numeroſa Othomani claſſis Helleſpõti faucib⁹ egreſſa,Hymbrum primo
petiit,occurrit eo Venetus cum tota claſſe,vt primis hoſtiũ conatib⁹ſe obiiceret:cæterum ex-
plorata Othomanicæ claſſis magnitudine,quum ipſe multo inferior eẽt,in Scyrũ cõceſſit. De-
flexit huc curſum ferox hoſtis,inde inſulã ꝓteruect⁹Euboeã decreto petiit.vbi ſub primũ appul
ſum Storã & Baſilicõ ignobilia cepit loca,capta excidio dedit,hic recta ad Chalcidẽ obſidẽdam
barbarus ire ꝑgit. Venetus ſuſpicat⁹ qđ erat,Euboeã ab hoſte inuaſũ iri,eueſtigio Othomanicã
ſecut⁹claſſem,ad Mãtelli caput cõſedit,vñ prius q̃ Chalcis coepta ſit oppugnari, tris triremes
cõmeatu onuſtas Chalcidẽſib⁹immiſit,iuſſiq; ſunt nauarchi illic ſubſidere,vt Chalcidẽſib⁹ ꝓſi-
dio eſſent.Magiſtratus vrbis cõmeatu accepto triremes nihil morati ſunt.Grauis inde oppu-
gnatio eſt Chalcidẽſes adorta,enĩuero hoſtis primum oĩm Euripum ſtrxit põte,ꝑ quẽ ingẽs vis
hoĩm in inſulã tranſmiſſa eſt,vrbſq; corona obſideri coepta.Tenuit inde obſidio triginta dies,
qbus eſt ſępius circa muros dimicatum tãtaq; hoſtiũ cæde,vt ad quadraginta hoĩm milia ſint
poſtea in caſtris deſiderata.Ad poſtremum qa Veneta claſſis iã in cõſpectũ vrbis venerat,appa
rebatq; eo conſilio admotã,vt de ſumma rei dimicaret,ferunt Mahomethẽ cogitare coepiſſe de
ſoluẽda obſidiõe,cæterum ſuorum adhortatiõe cõfirmatus,ꝑ integrã noctẽ ad lucẽ vſq; Chal
Chalcis a Turcis capitur. cidẽſes prælio fatigauit,inde vbi illuxit atrociore adhuc oppugnatione adortus, ſecunda ho-
ra diei oppido potit⁹.Sæuitum ſine diſcrimine in oẽm ſexum & ætatem. Magiſtratus vrbis &
ipſi in ꝓmiſcua cæde alii alio loco interfecti.Capta eſt Chalcis anno ſalutis milleſimo quadrin
gẽteſimo ſeptuageſimo.Affuerunt inde auxilia ex Creta & Italia,ſed iã nihil profutura. Vene-
tus Chalcide amiſſa,qa ſatis cõſtabat tercẽtum nauibus Chalcidẽ expugnatã,veritus ne in ꝓ-
ximo ſedẽdo ab hoſte opprimeret,ex Laureti ſtatiõe quo claſſẽ admouerat, retro tenuit curſũ.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS DECIMÆ,LIBER SEPTIMVS.

ERAT Adhuc põtifex Paulus ſecũdus,quũ hæc in Græcia gerebãtur,
cuius põtificatus anno primo Iacob⁹Picininus a Ferdinando rege ac-
cerſitus,ceu magno ſtipẽdio inauthorãdus, Frãciſco Sfortia Mediola-
nẽſiũ duce q illi filiã deſponderat authore,Neapolim magno comitatu
ꝓficiſcit.Hic captus cuſtodiæq; tradit⁹,quo genere ſit mortis ſublat⁹
parum cõuenit:ſunt tamen q ſcribãt paucis dieb⁹ quibus cuſtodiri coe
ptus eſt, quũ e feneſtra quadam naues ex Enaria inſula,nunc Ichia eſt
Iocobi Picinini exitus. redeuntes incautius ſpectaret,crure grauiter conuulſo dolore conſum
ptum.Scio fuiſſe ea tempeſtate qui crederent fuiſſe Franciſcum Sfortiã
eius conſilii haud ignarum,blanditumq; Picinino per nouã affinitatẽ
vt magis obſequentem haberet.Horrere ambo (vt fertur) Picinini nomen quum Mediolani,
tum cætera Italia ob patris memoriam,militaremq; ipſius gloriam populare ob idq; in ei⁹ mor
tem conſpiratum. Per idem fere tempus quo ille ſic periit, Deiphobum, & Franciſcum Auer-
ſi comitis filios ſubito bello afflictos, principatu ſpoliauit Paulus pontifex, quia ipſius iuſſa
aſpernarentur. Hæc enim cauſa bello prætenſa. Tolphianos inde regulos armis inſectatus eſt
Paulus, Tolphiam apoſtolicæ ſedi vindicans, ob aluminis foſſiones. Sunt reguli aliquandiu

eo noĩe obſidione fatigati,cæterũ Ferdinãdi copiis ſupuenićtibus q̃ ex Hetrutia reuocabãtur,
obſidio ſoluta eſt.Tumultꝰ quẽ Coleonis ducis in Flaminiã acceſſus exciuerat,cuius cauſa re-
gia arma eo occurrerãt,priore eſt volumine declaratus.Sed qđ tunc armis decerni non potuit
cũ Tolphianis auro decretũ eſt,cuius certũ pondus eſt regulis datũ a pontifice,vt loco cederẽt.
Nec meliore euẽtu,etſi belli apparatu multo inferiore,Robertũ Malateſtã paterna inuidia po-
tius q̃ ſua ardẽtẽ,oppugnate eſt põtifex adortus,eſtq; Ariminũ pene captũ a Neapuleone Vrſi
no põtificii exercitꝰ imperatore,mœnibus loco nõ vno diſcuſſis,hoſtibuſq; in partẽ vrbis rece-
ptis,ſed Roberti virtute & felicitate nõ tãtũ vrbs defenſa eſt,ſed regiis etiã auxiliis q̃ Federici
vrbinatis ductu mature affuerũt,põtificis arma ab Ariminẽſiũ ceruicibus depulſa ſunt,atq; in
conſpectu vrbis diſiecta & afflicta.Interpoſuit Galliæ rebꝰ idẽ põtifex authoritatẽ ſuã,præſer-
tim in Leodiorũ cõtumacia premẽda,ſed omniũ maxime annixꝰ ex Federici Cæſaris & Mathiæ
regis manibꝰ arma excutere,de Pannoniæ regno diſceptantiũ,qđ Federicus ex Vladiſlai mor-
te ad ſe deuolutũ aiebat.Maluiſſet Paulus Germanos & Pãnonas ſocia arma iſigere in Turcos
q̃ inter ſe diſſidere,quod vt aliqñ cõtingeret miſſus eſt in Germaniã Franciſcus Senenſis anti-
ſtes Pii põtificis ex ſorore nepos,vir ſapiẽtia & grauitate ſingulari,quo authore celebris eſt in
Germania cõuẽtus habitꝰ,ac q̃dã in eo decreta,q̃ ad piũ in Turcos expeditionẽ attinerent.Sed
Pãnonię adẽptæ dolor q Germanoꝝ hętebat animis,nõ eſt paſſus ĩchoatũ opus ad exitũ pduci
neq; multo poſt magnis eſt vtrinq; cladibꝰ bellatũ,vt loco non multum diuerſo ſignificabitur.
Et hæc ille foris.Romæ Canonicos regulares quos Eugenius Lateranenſi ęde locauerat,quum
Caliſti põtificatu ĩde vi eiecti eſſent,cõditione reſtituit,vt diſcreta eſſet diuerſis ordinibus ceri
monia.Circa Politoriũ quoſdã veteris hęreſeos cõptos,qa ptinacius ſuũ fouerẽt errorẽ,notauit
ignominia. Venerũt qdã etiã nõ obſcuri noĩs viri ĩ eiuſdẽ criminis ſuſpitionẽ,accerſitiq; ſunt
maieſtatis rei facti,ſed hi poſt lõgã q̃ſtionẽ Romę habitã,extra oẽm noxã comperti, cuſtodia di
miſſi ſũt.Aſciuit Paulus ſũmo antiſtitũ ordini plęroſq; ex oĩ clero lectos,& in his Frãciſcũ Mi
noritanũ Sauonę ĩ Liguria ortũ,q poſt illũ põtifex fuit,Marcũ Barbũ Venetũ virũ prudẽtia ſin
gulari & pietate inſignẽ,& Oliueriũ Caraphã Neapolitanũ antiſtitẽ,q vitę ſanctitate & ſtudio
rũ affectu,facile eſt cõſecutus vt ĩter pricipes ſit hodie eiꝰ ordinis.Athletica certamina multa
& varia dedit.Currebãt ſenes,pueri,puberes,Iudæi,equi,equæ,aſini,bubali,ĩgẽti plauſu & lęti-
tia populi.Gẽmas & vniones aïoſe mercatus eſt,noctu plurimũ vigilabat, dormiebat ad altum
diẽ clemẽs & mitis in ſontes,vt prato eo põtifice ſit capitaliter ĩ quẽq̃ aïaduerſum,literarũ ſtu
dia aſpernatꝰ eſt,in hoſpites munificus.Federicũ imperatorẽ apoſtolorũ limina viſentẽ,quinto
ſui põtificatus anno,exquiſitiſſimo excepit apparatu.Mox anno q vltimus fuit vitæ,Borſium
Eſtẽſem haud minore ſumptu & lętitia exceptũ Ferrariæ ducẽ declarauit. certauit cũ eo luxu
veſtiũ & abaci ſumptuoſitate.Obiit Paulus repẽte apoplexi ictus,anno ſui pontificatus ſexto,
mẽſe decimo.Sixtus huius appellationis quartus,fuit ĩde põtifex,ex Frãciſci Aſſiſiatis ordine,
diuinarũ lr̃arũ ſtudiis magiſterioq; totiꝰ ordinis ab initio clarus,mox a Paulo rhoſeo donatus SIXTVS IIII.ponti.
pileo,mãſit ĩ ſuo ordine modicis opibꝰ,nulloq; lautioris vite apparatu.Poſtremo magno oĩum
cõſenſu ſedẽ eſt adeptus.Floruerũt ĩter initia eius põtificatus viri ĩgenio clari,Iacobus Zenus
Patauinus antiſtes vir diuinarũ humanarũq; literarũ ĩpẽſe doctꝰ,nec a ſtudiis eloquẽtię abhor Viri illu-
rẽs.Lodouicus Donatꝰ & Dominicus Dñicę gẽtis,plębeius hic,ille patricius,Brixianę is eccle- ſtres.
ſię,ille Bergomatis antiſtes,vterq; multigenę doctrinę,ſed ĩ maiore eruditionis phama Brixia-
nus,maioribuſq; rebus verſatus.Nicolaus Perottus Sẽtinas,Sipõtinus antiſtes,gręce & latine
doctus.Rogatus a me Põponiꝰ Lętus,cui adoleſcẽs dedi operã,quẽ ætate illa doctiſſimũ iudica
ret,Theodoꝝ Gazã reſpõdit,quẽ ſecũdũ,Sipõtinũ antiſtitẽ dixit,alludens ad ſtudia hęc noſtra
tia,q̃ nomẽ ab humanitate ſibi vĩdicãt.Erat per id tẽpus Roberti Leciani nomẽ celebre,nullus
homo a cõdito ęuo poſt Paulũ Tarſenſem vtilius diuina tractaſſet,nullus maiore theatro tan-
toq; mortaliũ auditus eſſet ſtudio,ſi ĩ obſeruatiõe pſeueraſſet.Cęterũ mutato vitę pꝓpoſito,mu-
tata ſunt & hoĩm ſtudia,q̃ ex opinione pẽdẽt,vix eũ agnoſcas ſi q̃ ſcripſerit attẽdas,nõ quia nõ
diſertus ſit & copioſus,ſed oĩs cultus & elegãtię expers.Vixit cũ his Bartholomeus Platina
quẽ nos oĩm maxime ſecuti ſumus in pontificia hiſtoria. Domitius Calderinus Benaci accola,
græce & latine impẽſe doctus,Iuuenalẽ interpretatus eſt,Valerium Martialẽ, Sappho,& Naſo
nis Ibim,reliquit & alia ſui ingenii monumẽta inchoata magis q̃ pfecta.Fuit feſtinatio illa non
literaria lucubratio,plura vno tpe adortꝰ,manifeſto breuioris vitæ pręſagio,multũ in eo homi
ne amiſit Romana lingua,nihil fuit qđ de eius profectu nõ ſperare liceret,nihil natura illa fru-

ſtra tẽtaſſet.Sabinꝰ Turrẽſis Belgicũ carmine ſcripſit bellũ,& ĩ Iuuenalis Satyras. Fuit & Pau
lus Marſus ꝑ id tp̃s,poetico vir ĩgenio,ſed poeta magis extẽporalis q̃ grauis. Extãt & Martini
Philetici monumẽta quædã nec cognitu indigna,Marii Philelphi magnũ qdẽ nomẽ, ac neſcio
an maius etiã fuerit,q̃ aut ingeniũ aut eruditio.ſed alii viderint quid illi debeatur. Bernardus
Iuſtinianus nõ parũ in eloquẽtia meritus eſt,extãt eius orationes,epiſtolæ,& de vrbis Venetæ
origine libri tã elegãter q̃ accurate ſcripti.Sed oĩm ꝑdicatiõe Vitalis Landus copia oratiõis &
dicẽdi facultate ĩſignis,qui ſi tã elegans fuiſſet q̃ diſertus,ſine dubio poterat cuilibet veterũ co
pia cõparari. Vixerũt cũ his Benedictus Capra Vicetinus,& Antonius Roſellus Tuſcus, hic
Cęſatei,ille põtificii iuris ſciẽtiſſimus.Extãt hoꝝ cõmẽtarii eruditiõis amboꝝ & ĩgenii teſtes
& hi Pauli põtificatu clari noĩs fuere,deſcẽderũtq; ĩ Sixti tẽpora,quo ſedem tenẽte,plus nimio
Gallia inteſtino arſit bello.Lodouicus rex q aliqñ a Carolo patre defecit,regnũ poſt eius mortẽ
adeptus in grauiſſimũ incidit bellũ.Fuit illi frater minor natu Aquitaniæ dux,huius nomẽ cũ
gratius eſſet multitudini,ortaq; ex eo eſſet tacita quædã regni æmulatio, quia is repẽte mortẽ
obiit,venenoq;,vt creditur: nexpiabilis inuidia eſt Lodouico ex ea te cõflata apud principes &
Gallorum principum diſcordia. populos Galliæ,inuidia bellũ peperit,nec ab vllo ſunt infeſtius arma illata q̃ a Philippo Burgũ
diæ duce,q cũ cẽtũ armatoꝝ milibꝰ Pichnetũ vrbẽ clariſſimã vi captã diripuit,direptã ſolo ad
æquauit,finitimæ ciuitates Pichnenſiũ clade perculſę metu a rege alienantur,nec in tãto motu
ex oĩ principũ numero,ꝓter duos,q̃ſq̃ teptus eſt q auxilia ei polliceret̃,tãtę illi inuidiæ fuit do-
meſticũ parricidiũ.Lodouicus fauore pricipũ deſtitutus,cũ his q̃ ſuo noĩe aderant copiæ,Pari-
ſios ſe cõtulit,regiã vrbẽ defenſurus,ſi cętera teneri nõ poſſent.Lõge ĩde lateq; euagata ſũt ho-
ſtiũ arma,multęq; Normãnici noĩs vrbes & loca,aut vi capta ſunt,aut vltro dedita.Rothoma
gũ multa opę eſt oppugnatũ,ſed capi nõ potuit.Miſit Sixtus põtifex Nicenũ ſupmi ordinis an
tiſtitẽ in Galliã,q bellũ diu antea inchoatũ,ſed qd ĩter initia ſui põtificatꝰ plus nimio exarſe-
rat,põtificia authoritate cõponeret,nec legatio hęc ꝓfuit aliqd ad arma e medio tollẽda. Miſit
Franciſcus Sfortia Mediolani dux Galeaciũ filiũ in Galliã regi auxilio cũ tribus milibus eqtũ.
Intercedebãt veteres diſceptatiões Leodinis cũ Burgũdica gẽte,quæ vt tollerent̃, diu multũq;
elaborauit Lodouicus Borbonius Leodinus antiſtes,q Caroli Burgũdię ducis erat ꝑneceſſatiꝰ,
pepericq; id ſtudiũ illi apd ingratos ignominiã,populariter vrbe eiectus Romã ſe cõtulit,que-
ſtuſq; apud põtificẽ Leodinoꝝ iniuriã,facile tenuit vt Tricarienſis antiſtes in Galliã mitteret̃
q Leodinorũ & Burgũdię ducis diſcordiã tolleret.Suſtulit is primũ oĩm interdictũ, cui obſtri-
Leodinorũ pertinacia. cti erãt Leodini,quia ſuũ eieciſſent antiſtitẽ,inde pręferocẽ ſęuiẽtẽq; ciuitatẽ curate adortus,&
ad ſanitatẽ reuocare conatus,nõ ſolũ nõ tenuit,ſed in vincula cõiicit̃ cũ Leodino antiſtite quẽ
ipſe reſtituerat põtificis noĩe.Leodinoꝝ impietatẽ pręſus Carolus dux Burgundię (iã Philip-
pus pater vita deceſſerat)bellũ cũ Lodouico rege ſoluit,Leodiũq; acri bello adortꝰ vi capit,ca-
ptũ direptũq; ſolo æquat̃.Suſcepit id bellũ Carolus nõ minori odio q̃ poſtea executus eſt,nã in
cogẽdo exercitu ii qbꝰ erat id negociũ iniũctũ,vna manu exertũ gladiũ habuiſſe dicunt̃,altera
ardẽtẽ facẽ,Leodini ſine diſcrimine ſexus & ętatis cędunt̃.Cęterũ tãtũ abfuit vt Gallus Caro-
li conatibꝰ obſtiterit,vt auxilia etiã ad id bellũ miſerit,atq; aliqua ex pte ĩterfuerit rebꝰ gerẽdis.
Et Gallia ꝑ hęc pacata eſt,vñ Galeacius Sfortia ante Leodinũ bellũ,audito patris obitu ignoto
habitu ĩ Italiã reuerſus,paterno principatu magno oĩm fauore potitus eſt,anno ſalutis milleſi
mo quadrĩgẽteſimo ſexto & ſexageſimo.Auxilia q̃ Lodouico regi Galeacius attulit a patre miſ
ſus ex fœdere Gallo debebant̃ ob Genuã biẽnio ante illius permiſſu receptã,nã quũ Genuenſes
aliq̃diu,vt ſupra eſt ſignificatũ,in Galloꝝ fide & ꝑſidio fuiſſent,ſeditiõe turbati ꝑſidiũq; Gal-
loꝝ pręſi,qa impꝛiũ apte detrectatẽt Rhenati in ſe arma cõcitarunt,cęſa ſunt eo bello aliquot
Gallorũ milia,pet q̃ adhuc magis alienati in Mediolanẽſiũ fidẽ ſua ſponte rediere. Pacatior in-
de fuit Galliæ ſtatus Leodio exciſo,ſed quo hic res pacatiores fuere, eo Britannicæ per idẽ tem
Hedoardus bello eiicit̃. pus maiore ſunt diſcordia agitatę:Hedoardus,q regibꝰ victis inſulæ regno fuerat potitus,poſt
aliquot annos q̃ imperare cœperat,ſubita principũ eſt cõiuratiõe pulſus. Hẽricũ quẽ bello cepe
rat Hedoardus,Lodouico rege id petẽte,ĩſulanoꝝ pricipes reſtituerũt.Erat Margarita Henrici
vxor,q̃ cũ viro,vt diximus,prælio victa fuerat,Rhenati filia.Hedoardus ad Philippum Burgũ
diæ ducem ſe cõtulit,nã cũ is regnó excidit,Philippus adhuc viuebat,vt qdã tradũt.Cęterum
ſiue ad Philippum ille venerit,nã cũ eo affinitas ĩtercedebat arctiſſima,ſiue ad Carolũ Philippi
filiũ,ad ducenta armatoꝝ milia & amplius,& in his.X.&.VIII.equitũ ad bellum inſtruxit,vt
Hedoardo regnũ vĩdicaret̃.Dimidio harũ copiarũ rex viſus ĩ iſulã reuertit̃, Caliſiũ & alia quæ

dã loca haud obſcuri noïs,ĩgẽti hoſtiũ cęde edita,expugnat.Carolus interea cũ altero exercitũ
Galloꝝ rebus ĩminere,ne qd Lodouicus Hẽrico gratificari poſſet.Hedoardus quũ virībꝰ polle
ret,eſſetq́ haud dubie ĩ poſſeſſione victorię,inſulanoꝝ cõſenſu reſtituit, Hẽricus & hoĩes eius
factionis in hoſtiũ poteſtatẽ redacti,Hedoardi iuſſu interficiunt. Et Britãnia ꝑ hæc pacata eſt.
Ad hoc bellũ poſt Leodii excidiũ,nõ ad Hiſpanięſe,vt quidã ſcribũt,Ioannẽ Andegauẽſem ꝓfe
ctũ crediderim,erat illi Hẽricus ſororius,tametſi per id tẽpus ſit ĩ Hiſpania quoq́ de regno ar
mis diſceptatũ,ĩter Hẽricũ quartũ & Alphõſum fratres,oĩ nobilitate maiori natu fauẽte. Exar
ſit ex ea diſcordia atrox & laborioſum bellũ,extitq́ ĩ plures annos,q̃ res ꝑtẽ Hiſpanię mlto ma
ximã afflixit.Tenebat adhuc ea diſceptatio,quũ in Gallia Carolus Burgũdię dux ad Moracũ ĩ
Eluetiis a Rhenato Lothoringiæ duce ingenti ꝓlio victus, ad ſeptẽdecim milia hoĩm vno ꝓlio
amiſit,nec ita multo poſt reparato exercitu Nãciũ obſidione cingit, hic breui poſt in Eluetios Caroli Bur
& eoꝝ auxiliares in aciẽ deſcẽdit,fuſiſq́ ac fugatis Burgũdiis,ipſe cũ toto equo ꝓcipitatus,tri gũdii cędes
bus vulneribꝰ cõfoſſus mortẽ occubuit.Incidit memorabilis hęc pugna ĩ annũ ſalutis ſeptua-
geſimũ ſextũ ſupra milleſimũ ac quadrigẽteſimũ.Lothoringię dux Carolo extĩcto Lodouici re-
gis noïe ꝑtẽ Burgũdię multo maximã ſubegit.Nec circa Bohemiã & Pannoniã res hoĩm ſine
motu ꝑ id tẽpſ fuere,enĩuero Mathias Huniadis Pannoniæ regnũ adeptus,in magnas acerbaſq́
incidit cõtẽtiones,Federico Auguſto ad ſe id regnũ trahẽte velut hæreditariũ ex Vladiſlai ĩ-
teritu.Sed erat Federici ingeniũ magis paci & ocio q̃ bello idoneũ.Eſt itaq́ diſceptatio ad tẽpſ
cõpreſſa,maius ĩde fuit certamen regi cũ Caſimiro,ĩminebat illius regno Mathias,apteq́ ꝓdi-
care,nõ tãtũ Pãnoniæ,ſed Bohemiæ quoq́ ſibi regnũ deberi.Acceſſit huic curæ occaſio ingens
deſtinati hoſtis infeſtius vrgẽdi,ꝙ Caſimirus tum Romanæ eccleſiæ hoſtis haberi,quia non in
oĩbus illi accederet.Enĩuero pulſus regno Caſimirus a Federico Auguſto,& Vladiſlao,cui Ma
thias ſucceſſit,ad Sarmatas q Poloni ſunt hodie,ſe contulit.Mox Vladiſlao vita defũcto regnũ
armis repetere adortꝰ,qa mutato cõſilio orthodoxę fidei ĩ vniuerſũ aſtipularet̃,Federico ãnitẽ
te,ĩ regnũ reſtitutꝰ ẽ.Fuit Caſimirꝰ Vladiſlai frater q Varnẽſi acie occubuit,Spignei Lithuanię
ducis filiꝰ.Spigneus ĩ Bohemię regnũ cõditiõe acceritꝰ vt Chriſti fidẽ ſuſciperet, cõtinuo vbi
Cracouiã venit baptiſmi lauacro admotꝰ eſt.Mox regnũ adeptꝰ Prutenis bellũ ĩtulit,nec priꝰ
exuit arma q̃ oẽ Prutenicũ nomẽ tributũ ſibi pẽdere coegiſſet.Reſtitutꝰ ĩ regnũ Caſimirꝰ ĩ pri
ſtinũ relabi cœpit errorẽ,ſecutus eſt ſtudiũ totiꝰ gẽtis ĩ id malũ pronæ.Quæ res ꝓbuit Mathiæ Mathiæ re
nõ iuſtã mõ,ſed piã etiã cauſam belli Caſimiro inferẽdi,multiſq́ deinceps cladibus ſunt Bohe gis opera.
mi a Pãnone affecti,quoad Chriſtianę rei ſtudio tuẽdę Pãnon ĩ Turcos vertit bellũ.Lõgum fit
& ab hiſtoriæ huiꝰ breuitate alienũ,ordine explicare,quoties,qbuſve locis,quo euẽtu fit ille cũ
Turcis acie cõgreſſus,vt tã vere q̃ breuiter hoc ꝓditum dici poſſit,nullũ Chriſtiani noïs, neq́
regẽ,neq́ ducẽ,crebrius aut felicius cũ ea gẽte dimicaſſe.Boſinã q olim Myſia fuit,ab ipſoꝝ ar-
mis magna ex parte occupatã,ſuis armis recepit,receptãq́ adiecit ſuo regno.Huius felicitatem
Veneti virtutẽq́ mirati,annuũ ſtipẽdiũ illi decreuere.qd ſupra ẽ memoratũ,vt Turcoꝝ arma
ab Italiæ ĩgreſſu arceret.Mathias Veneto ſtipẽdio fultꝰ,quũ validiſſimũ aleret exercitũ,intre-
pide res Turcoꝝ ĩquietare,nullũ fuit genus cladis,qd eiꝰ ductu & auſpiciis Pãnones nõ ipſi gẽ
ti intulerĩt,Belgradũ quã illi arcẽ cõtra Taurinũ mlta ope muniuerãt, expugnauit rex fortiſſi
mus,captũ diruit,qndecĩ milibꝰ hoĩm occidione occiſis.His ſucceſſibꝰ Federicꝰ impator motus
Bohemię regẽ declarauit. Trãſfert Pãnõ cõfeſtim bellũ ĩ Bohemos,Pragã vrbẽ nobiliſſimã ca
pit eratq́ ĩ apto victoriæ curſu,quũ Vladiſlaus Caſimiri filiꝰ ex Polonia cũ ſeptuagita & am-
pliꝰ bellatoꝝ milibꝰ ĩ Bohemiã venit,tũ Mathias multo ĩferior factꝰ ac pene obrutꝰ hoſtiũ mul
titudine,nõ ſolũ ex hoſtico ceſſit,ſed Budiũ Pãnonici regni caput ab hoſte cõpellit̃.Cęterũ Ve
netoꝝ ĩteruẽtu,q Mathię opa vtebant̃ ad Turcoꝝ motꝰ inhibẽdos,pace parta ita ĩter reges cõ Pax Caſimi
paratũ,vt Pãnonia hic cõtẽtus eſſet,ille Bohemia.Et hęc alibi gẽtiũ.in Græcia poſt Chalcidis ri & Ma-
excidiũ Veneta claſſis aliis ſuꝑ alias nauibꝰ ex vrbe Cretaq́ inſula in ſupplemẽtũ miſſis adeo thiæ.
creuit,vt rẽtũ ꝓpe ſit triremiũ numerus expletus.His frętus viribus tẽtare ſtatuit Venetꝰ an
ſubito acceſſu Chalcidẽ adimere poſſet hoſtibus,iã Mahomethes per Bœotiã terreſtri itinere,
Claſſis ꝓter Chiũ & Tenedũ Byzantiũ verſus procul inde abiuerãt.Admotæ ſunt Chalcidico
littori aliquot triremes,eſtq́ ĩ littus deſcẽſum.Tenebat̃ Chalcis validiſſimo hoſtiũ ꝓſidio, quo
accidit,vt ſubita Turcoꝝ eruptione pene obruti ſint q fuerãt in terrã egreſſi.ſunt itaq́ ex his q
dã in veſtigio cęſi,alii ꝓcipites ad naues acti.Sub id tẽpſ quo res ad Chalcidẽ ꝑ hęc paiũ ꝓſpere
tẽtata eſt,Petrus Mocenicus Canali ſucceſſor datꝰ,cũ tribus triremibus in ꝓuinciã venit,claſ-

ſeq́ ad ſe recepta,q̃a iã hyems appetebat,ĩ Peloponẽſum cõceſſit:ad prima inde veris ſigna Ri-
chaieſiꝰ ex Apulia affuit cũ decẽ roſtratis nauibus,quas ad bellũ Ferdinãdus rex miſerat,vt cũ
Veneto iũctus rẽ gereret cõmuni noĩe in Turcos.Mahometes interim veritus ne Chalcide ex
ciſa oẽ Chriſtianũ in ſe nomẽ cõcitetur.pacis ſtudiũ aſſimulat,ratus fore vt ſi pax nulla ſecuta
eſſet,mora tñ in id ꝓdeſſet,dũ tãtę cladis atrocitatẽ leniret tp̃s,ea ludificatio in cauſa fuit, vt
ęſtas quæ ſecuta eſt,ſine re vlla memorabili ſit acta.Regię claſſis ꝓfectus vertẽte ſe anno,quũ iã
hyems iſtaret,domũ cũ claſſe abiit.Per id tp̃s Maurus prĩceps Venetiis vita deceſſit,anno ſuæ
adminiſtratiõis nono menſe ſexto.Nicolaus Thronus ĩ defuncti locum ſucceſſit. Fuit Throni
prĩcipatus breuis admodũ,ſed Veneto nomini aliquãto lętior. Fœdus eſt cũ Perſarũ rege ictũ
& Cyprus nobiliſſima inſula Veneto ceſſit.Miſit Venetꝰ ſenatꝰ ad Romanũ põtificẽ,miſit &
ad Ferdinãdũ regẽ,vt aduerſus cõmunẽ Chriſtiani nominis hoſtẽ bellũ cõpararẽt in proximã
ęſtatẽ,vtrobiq́ ſũt legati benigne auditi,ꝓmiſſaq́ ad tp̃s auxilia.Pari ſtudio Mocenicus claſſis
ꝓfectus Cypriũ regẽ & Rhodianę militię magiſtrũ ꝑ literas hortatus eſt,vt & ipſi arma indue
rẽt,ad ferociſſimi hoſtis motus inhibẽdos.Claſſis inde ex hibernis egreſſa, emporium verius q̃
vicũ cõtra Chiũ inſulã celebrẽ,Syriacis mercibus refertũ,diripuit. Nec ita multo poſt Venetꝰ
in Leſbum trãſmiſit,ex Leſbo ĩ Aſiæ orã euectus Pergamenũ agrũ ĩcurſat,inde & Gnidiũ ĩ ora
Delos. Carię,ingens agreſtiũ hoĩm terũq́ parta eſt pręda,in Delũ inde claſſis delata eſt.Fuit hęc olim
inſula celebris,nũc deſerta eſt oĩ humano cultu.Ex Delo Venetus Peloponẽſum repetẽs,cõmea
tus cauſa,Richaieſium circa Maleã obuiũ habuit cũ decẽ & ſeptẽ triremibus,cognouitq́ ex eo
& a põtifice nõ multo poſt claſſem affuturã.Poſt mutuã gratulationẽ Metonẽ petũt,cibariiſq́
inde ſumptis ad alẽdas turmas,cõfeſtim in altũ euecti,Rhodiaci maris inſulas tenuere, hincq́
in terrã egreſſi ĩ difficile genꝰ pugnæ inciderũt,colitur tota ora vicatim, locoꝝ accolæ claſſem
in ꝓximo cõſpicati,oẽm imbellẽ multitudinẽ ad mõtes ꝓmiſere,ipſi locoꝝ aſperitate freti vim
arcere conati ſunt,multũ itaq́ laboratũ eſt,fuitq́ aliq̃diu pugna anceps, ad poſtremũ ſubmoti
loco barbari cũ ingẽti cęde funduñ,multi abiectis armis dediti,alii in deuia mõtiũ fuga delati
ſunt:vici,villęq́ paſſim toto tractu direptę ac incẽſę.Tapetũ vis ingẽs ad naues congeſta eſt,to
ta eiꝰ terræ ora mulieres lanificio deditę,circa eiuſmodi textilia,& ad domeſticum vſum,& ad
mercaturã exercenẽ.Sũt & hoſtiũ capita q̃dã ad naues relata,aureuſq́ nũmus ſingulis repẽſus
ſed captiuoꝝ maior fuit numerus,quatriduo q̃ couẽtũ eſt,claſſis inde ꝓfecta ac paululũ circũ-
acta in Alicarnaſſeos fines impetũ fecit.Viſunẽ adhuc Alicarnaſſi veſtigia quędã,& in his por
Alicarnaſſꝰ tio aliqua Mauſolei inter pauca mũdi opera decãrati,locoꝝ accolæ pecuariã exercent. Eſt hinc
quoq́ ꝓda ingens abacta.Sub id tp̃s pontificia claſſis venit in prouinciã, Nicolai Modruſenſis
antiſtitis ductu,viri multa prudẽtia & authoritate ĩter ſuos,hũc ego quũ ad id bellũ mitteref,
Arimini ſedẽtẽ vidi,primis tẽpeſtatibꝰ inde abiturũ,ſumq́ ſępe cũ eo cõgreſſus ac perhumane
ſemper acceptꝰ,fuitq́ in eo quãtũ ex bidui ſermone potui aſſequi,nõ vulgaris dicendi facultas,
ſtudiũq́ ſingulare rerũ antiquarũ.Multa itaq́ lætitia & gratulatione põtificiã claſſem Venetꝰ
accepit,ex tribus claſſibus vna facta eſt,Samũ inde decreto petunt,vt de ſumma rei hic cõſiliũ
caperent.eſt nũc Samos & ipſa omni cultu deſerta.Ex Samo Attaliam petunt vrbẽ Pamphiliæ
Samos. nobiliſſimã,Syriæ Ægyptiq́ mercibus peropportunã,ſuntq́ obiter duæ a Rhodienſibus acce-
ptę,& ipſę auxiliares,expletus eſt numerus quinq́ & octoginta triremiũ,viginti a pontifice ve
nerãt,ſexdecim dederat Ferdinãdus rex,duas Rhodii,reliquũ fuit Veneti noĩs.Attalicus por-
tus catena vi fracta capiẽ,ſuburbana tecta ꝓcioſiſſimis referta mercibus direpta & incẽſa.Vrbs
per diẽ ſumma ope oppugnata capi nõ potuit.Inde paſſim tota Pãphiliæ ora quæ mari obuer
Caſſani re- ſa eſt,ferro & igni vaſtaẽ.Ex Attalia ſociarũ claſſiũ duces in Rhodum trãſiuere, vbi ex Caſſani
gis legatus. regis legato quẽ ille ad Romanũ põtificẽ & Venetos mittebat,cognitũ eſt regẽ ipſm cũ Vene-
tis fœdus iũxiſſe,ad euertẽdas Othomani opes,ad qđ petẽdũ Caterinus Zenus fuerat publico
noĩe ex Venetiis miſſus.Se aiebat ad Romanũ pontificem mitti,& ad Venetos cęteraſq́ Chri
ſtiani noĩs gẽtes,vt aduerſus cõmunẽ hoſtẽ opes Perſicas iuuarẽt,Bõbardis aliiſq́ machinamẽ
tis ad vrbiũ expugnationẽ ſibi opus eſſe,quibꝰ hoſtis abũdare diceretur, ꝙ niſi Caſſani opes ea
quoq́ parte a ſociis iuuarenẽ,fieri nõ poſſe vt tuto cũ hoſte confligereẽ,ſi cõfligẽdi aliq̃ñ data
eſſet occaſio.Iuſſus eſt Barbarus bene ſperare,futurũ vt oĩa facile ĩpetraret,ꝑgeret modo ſui re
gis mãdata in Italiã perferre,vbi certo ſciret oĩa illi ꝓſto futura.Producta eſt inde claſſis in cõ-
ſpectũ,quã quũ ille miraretẽ,reſpõſum eſt fore vt ſocius rex pro ſua quũ vellet poſſet vti,ituros
ſe quocũq́ illi libitũ eſſet,& cum his ille in Italiã dimiſſus.Incredibile dictu eſt q̃ modicis prin

cipiis luxurioſoq; auctu Caſſani huius opes creuerit.Fuit illi prius nomẽ Aſimbeco,alii Aſim- Caſſani ſuc
beum ſcribũt,tenuitq; Armeniæ portiunculã a principio,ſed quo minor fuit fortuna,eo maior ceſſus,
vis animi,ferociaq; in bello,modicis copiis ſępe pręporentes fudit exercitus.Qui quũ talis eſſet
Zenzę Perſarũ regis legatos quadã de cauſa ad ſe miſſos,parũ comiter acceptos nihilo pacatiꝰ
a ſe dimiſit,id ĩſolẽs factũ rex vĩdicaturus ingentẽ exercitũ in Aſimbecũ cõparat. Is maiore aĩo
q̃ opibꝰ fretus,etſi longe inferior,nõ ſolũ non refugit appropinquãtẽ hoſtẽ,ſed intrepide cũ eo
cõtulit caſtra,collatis acie ferociter cõflixit,vicitq; egregie Armeniꝰ.nec ad vnã aduerſam pu-
gnã cõcidit regis animꝰ,quin multo maiori q̃ antea armoꝝ apparatu hoſtẽ repetit,nec recens
pugna fuit Perſis lętior,ſed priore illa multo etiã calamitoſior,rex victꝰ concidit Aſimbeci ma
nu(vt fertur)medio certamine ferro traiectus. Venit Zenzę extincti filius ĩ victoris poteſtatẽ,
hũc tãtiſper apud ſe Aſimbecus ĩ ſũmo honore habuit,regiãq; appellationẽ tribuit,donec Per-
ſarũ rebꝰ p ociũ pacatis,regniq; gubernaclo recepto,imaginariũ regẽ ĩterfecit.& ille p hũc ma
xime modũ Perſarũ imperio potitꝰ,oĩbus cœpit eſſe formidini & admirationi,vnde ſcriptoꝝ qdã
recẽtiũ Vſancaſſani appellationẽ tradunt eſſe factã,q̃ vox magnũ ſonet virũ,vel certe tale aliqd
mihi vero multo antiquius id nomẽ eſſe videt̃,ducẽteſimo abhĩc anno,vel paulo minꝰ ex Tar-
taroꝝ regibus qui aliq̃diu oriẽtis ſunt imperio potiti,vnus quidã ne plures dicam.quod in te-
rũ relatione dixi,ad eã gẽtẽ pertinẽtiũ,Caſſani tulit nomẽ.Suſtulit animũ ad tã inſperatos ſuc
ceſſus Caſſanꝰ,Syrięq; & Ægypto iminebat,quũ Caliſtus põtifex ad eũ miſit,ſuaq; authoritate
mouit vt bellũ in Turcos verteret.Miſerunt & Veneti ad eũdẽ regẽ poſt Eubœã inſulã amiſ-
ſam,Caterinũ Zenũ qui cũ eo amicitiã & fœdus iungeret.Nec in caſſum res mota eſt, ſed fœ-
dere ĩ hoc ipſũ cũ Venetis icto,cœperat Barbarus rex bellũ in Turcos cõparare,quũ ab Otho-
mano ad eũ legati venere,multũ obteſtantes ne Turcoꝝ imperatorẽ nouo bello impediret,quo
minus Chriſtianũ nomẽ deleret,ꝙ ſi nulla re alia moueret̃,cõmunis fidei neceſſitudo tãti apd
eũ eſſe deberet,vt nõ modo nõ interpollaret tã pulchrũ negociũ,ſed enixiꝰ etiã iuuaret.His ita
eſt reſpõſum,Mahomethẽ quẽ ipſi ſeq̃rẽtur,id in primis lege ſanxiſſe,vt q̃ ſemel pmiſſa eſſent
ex fide ſeruarent̃,ſe ſummo Chriſtianoꝝ põtifici Venetoq; nomini pollicitũ,ſanxiſſeq; in id fœ
dus,vt Turcos terra & mari perſequeret̃,adnixurũ proinde ſe totis imperii viribus,vt ſibi fidẽ
cõſtare oẽs intelligerẽt quã alienę gẽti fœdere obſtrinxiſſet.& qui ab Othomano venerãt cum
his dimiſſi ſunt.Ipſe oĩm opinione celerius cũ exercitu p Armeniã in Põtũ tranſgreſſus Trape-
zuntẽ inuaſit,certatũ eſt hic cũ Othomani filio,cęſaq; ſunt vno plio ad.XXX.milia Turcorũ. Turcorum
Nec multo poſt Mahomethes cũ vniuerſo exercitu ad id bellũ pficiſcitur,eſtq; iterũ pugnatũ clades.
circa Armenię mõtes,vbi primo cõgreſſu ex acerrimis Othomani ducibus vnus cũ quadringẽ
ta milibꝰ hoĩm ab hoſte cęſus eſt,ad quẽ atrocem nũciũ concidit Mahomethes dolore affectus:
Caſtigatus inde a familiaribus,ꝙ fortuna adhuc incõlumi ita prorſus aĩo concidiſſet,erectuſq;
ſuoꝝ hortatu,ſpem reuocat.Inter anguſtias mõtiũ caſtra fecit,vallũ a fronte obiicit hoſtibꝰ at
ctiſſimo curruũ nexu,poſt vallũ vim bõbardarũ ingẽtẽ collocat,dextra læuaq; ſagittarios, huc Caſſianꝰ at
temere hoſtis inuectus breui vim hoĩm amiſit ingentẽ bõbardaꝝ ictibus afflictã,ſecuta equoꝝ te vincitur
cõſternatio ad inſuetũ & terrificũ tormẽtoꝝ ſonitum,auerſiq; ab hoſtiũ cõſpectu,nõ frænis nõ
alio moderamine inhiberi ſiſtive potuerũt.Nec Othomanus deſedit ĩ tãta occaſione,quin ĩ ho
ſtẽ ſua ſponte turbatũ equitatũ immittit,tum fuga terraq; cęde edita Perſarũ caſtra diripiunt̃.
Fuit victoria hęc ſatis ſpecioſa,ſed multo Turcis calamitoſior q̃ Perſis. Apd quoſdã ſcriptũ re
perio eo die quadraginta Turcoꝝ milia deſiderata,decẽ milia Perſarũ nec ampliꝰ.& ſecũdũ eã
pugnã Othomanus terro ĩ pacatũ ſe recepit exercitũ reparaturꝰ.Aſimbecus Tauriſiũ reuertit̃
filiis in pũincia cũ exercitu relictis.Hoꝝ q audaciſſimꝰ fuit,eo die quo ita eſt dimicatũ,mortẽ
occubuit,dũ ſuoꝝ fugã ſiſtere conat̃,nec ita mlto poſt q̃ hoc euẽtu in Armenia pugnatũ eſt,re
ges ipſi fœdus & affinitatẽ inter ſe iũxerũt.In Europa interea haud vno loco res Venetę,Chri
ſtianiq; noĩs pricipũ,Othomanicis ſunt armis vexatę,infeſtari Epirus aſſiduis hoꝝ ĩcurſibꝰ,q̃
terra valide ad id tẽpus Scanderbechi fuerat armis defenſa:erat & Delmatia his cladibꝰ obno-
xia.Cõtta Mocenicꝰ ſociarũq; claſſiũ pfecti,ex Rhodo vñ Perſarũ regis legatũ in Italiã dimiſe-
rãt,in Mindioꝝ terrã tranſgreſſi,hoſtilẽ agrũ paſſim fœdãt,multi mortales in pdã abducti,in
Naxũ inſulã inde itur.Hinc regia claſſis,exierat iã pars maxima autumni,in hiberna conceſſit
poſt cuius diſceſſum Smyrna vrbs olim clariſſima vi capta eſt,direpta,& incẽſa a Mocenico &
põtificio legato.Eſt & Clazameniꝰ ager poſtremo incurſatꝰ,mox qa hyems appetebat, pũlcia
diſceſſum.Veneta claſſis Metone hibernauit,põtificia in Italiã dimiſſa. Sub id tp̃s,quo hęc ge

rebant,Ioſephus Barbarus Perſicę ligũæ peritus,publice a Venetis ad Caſſanũ regẽ belli ſociũ mittit cũ tribꝰ onerariis bõbardarũ multitudine onuſtis,ꝓcioſiſſimiſq; muneribus auri ſericiq; pãni,miſſaq; adhęc vaſa aurea magnifice cælata,& cũ his cẽtũ iuuenes eiuſmodi machinarum ſciẽtiſſimi,nõdũ fuerat auditũ de Armeniaca pugna inter reges cõmiſſa,vel potiꝰ nõ adhuc pugnatũ,quin priꝰ q̃ Venetę triremes cũ muneribꝰ affuiſſent,Veneta claſſis in Ciliciam, vt Caramanis fratribꝰ Perſarũ ſociis auxilio eſſet,ꝓfecta eſt,hi regno pulſi Turcoꝝ armis,maritima

Mocenici geſta circa Ciliciam.

Ciliciȩ oppida oppugnabãt. Huc itaq; claſſe appulſa cognouit Venetꝰ ex duobus Caramanis fratribꝰ,Caſſambetũ minorẽ natu nõ ꝓcul inde caſtra habere,Pyramerus noĩe in Perſicis erat caſtris.Caſſambeti rogatu Venetꝰ Sichinũ ad mare poſitũ,ſed loco edito & difficili oppugnauit,breuiq; ad deditionẽ cõpulit muris ab vna pte diiectis,Sichinũ Venetus Caramani ꝓfecto tradidit.Imminebat iã & Coryco,qđ ĩ eadẽ Cilicia eſt.Significauerat Caſſambetꝰ per legatos, quos ad Mocenicũ miſerat,tribꝰ oppidis captis ſibi opus eſſe, Sichino Coryco & Seleucia,cui ipſe cũ magno aſſidebat exercitu,Corycũ aliq̃diu oppugnatũ pariq; euẽtu receptũ, Caſſambe-

Seleucia.

ro reſtituit,ad Seleuciã poſtremo itũ.vrbs hęc puetuſta,& a Seleuco vno ex Alexãdri ſucceſſoribꝰ cõdita,Oronti ĩminet fluuio,nũc magna ſui parte inculta,ac pene deſolata,reſtat arx loco & opere munitiſſima,quã Turci ꝓſidio obtinebãt:Cęterũ vbi eo ventũ eſt,diſtat Seleucia quiq; milia paſſuũ a mari,intuitus ꝓfectus arcia machinas æneas,aliaq; bellica ĩſtrumẽta ex aduerſo expediri,fractus aĩo arcẽ Veneto tradidit: Venetꝰ p Victorẽ Superantiũ legatũ Caramano tradidit recipiẽdã.Miſit Caſſambetꝰ q̃dã ad naues munera,egitq; Veneto gratias,ꝙ per eũ reſtitutus eſſet in paternũ regnũ, pollicitus nullũ tẽpus fore,quo quicq̃d fortunarũ ſibi fratriq; eſſet nõ libẽter Veneto nomini referret acceptũ.Hinc Mocenicus digreſſus ĩ animo habebat Lyciã adhuc intactã inuadere,cæterũ phama ad eũ perlata Cypriũ regẽ Venetoꝝ ſociũ & amicũ grauiter ægrotare,in inſulã diuertit.Rex etſi magnopere affectus,amice tñ gratulatus eſt Mocenico,ꝙ feliciter magnaq; Veneti noĩs gloria rem in Cilicia geſſiſſet.Inde quia magnitudine morbi nõ ꝓcul aberat vt iã vita decederet,amãtiſſimã cõiugẽ Corneliæ gẽtis iã grauidã,cũ poſthuma prole regnoq; vniuerſo Veneto nomini tradidit tuẽdã. Hortat̃ regem Mocenicus vt bono ſit aĩo,ꝓcatuſq; eſt illi longiorẽ vitã:cæterũ ſi q̃d accideret,eam ſpem ſecũ ferre iubet,nullũ fore tẽꝑs quo regia coniunx cum poſthuma ſtirpe nõ publice & priuatim curæ eſſet Veneto nomini, quo incolumi nũq̃ nõ eẽt & regnũ incolume manſurũ,& cũ his ille a rege digreſſus oẽm Lyciæ orã ꝑdatus eſt.Locũ in ea Micrã noĩe cõditiõe deditũ,vt oppidani cũ ꝓſidio ĩcolumes dimitterentur,diripuit:igniq; ſubiecto excidio dedit,eſtq; his quoq; locis in Turcos dimicatũ,relataq; ſunt ad naues cẽtũ & amplius hoſtiũ capita.Cogitabat iã Venetus imperator in Helleſpõtum irrumpere,edixeratq; vt Nauarchi oĩa ad expeditionẽ neceſſaria compararẽt, quũ Cyprii regis mors illi nũciata eſt,ac ſimul legati a Carlota ad Mocenicũ venerũt perẽtes auxilia. Fuit Car-

Cypri inſulæ motus.

lota ſoror Iacobi regis ac legitimo thoro nata,quã frater ex cõcubina ortꝰ,Mẽphitici regis adiutꝰ armis regno eiecerat.Legatis auxilia nõ ſolũ nõ negata ſunt,ſed rñſum eſt etiã fore vt nõ claſſis mõ q̃ in ꝓſectu eſſet,ſed oẽ nomẽ Venetũ laboraturũ vt regia cõiũx q̃ Veneta eſſet patricia domo orta,filiaq; publice appellata,cũ ꝓle q̃ ex ea naſceret̃ regnaret.Eſt itaq; vno tpe de obitu Cyprii regis auditũ,ſimulq; ex Caterini Zeni lr̃is cognitũ Perſarũ regẽ eo conſilio caſtra cũ Turcoꝝ rege collaturũ,vt de ſũma rei vno ꝓlio decerneret̃: facturũ itaq; Mocenicũ rẽ ſocio regi gratiſſimã,ſi ĩ Ciliciȩ orã iret cũ claſſe,quo rex diceret ſe copias admoturũ,vt de ratiõe gerẽdi belli cũ eo cõſiliũ caperet.Admouit eo claſſem Venetꝰ,fuitq; ibi plures dies regẽ expectãs, perſeuerabatq; ĩ ſtatione,quũ Caterini literis cognitũ eſt(erat is publico noĩe,vt dixi,ĩ Perſicis caſtris)bis Barbaros reges inter ſe cõflixiſſe,atq; vtrãq; pugnã eo euẽtu pugnatã quo ſuperius eſt memoratũ,tãtũ adiiciã qđ ad phamã eius belli pertinet,fuiſſe in Perſicis caſtris trecẽta quin-

Att.numeroſos exercitus.

quaginta armatoꝝ milia,in Othomanicis triginta milibus minus,iudicataq; eſt res Othomanica ſupior arte & igenio,Perſę ferocia & virtute ꝓſtare crediti.Cæterũ q̃a & illud ſignificabat̃ ſociũ regem ob aduerſam pugnã eo anno in Ciliciam nõ eſſe vẽturũ,Mocenicus inde digreſſus Cyprũ decreto petiit,hic cũ Andrea Cornelio quędã de ſtatu inſulæ locutus,erat is reginę patruus vir magno cõſilio,adminiſtrabatq; primaria poteſtate inſulã reginæ permiſſu: Mocenicꝰ tametſi ex Cornelio didicit eſſe totiꝰ regni ſtatũ haud aliter q̃ viuo rege pacatiſſimũ,ne tamẽ tãta res ſine aliquo ꝓſidio eſſet,tribus onerariis quæ cum publicis muneribus ad Perſarũ regẽ miſſę eo forte appulerãt,duas adiecit triremes ad bellũ inſtructas,vt auguſtę ꝓſidio eſſent,inde Cycladas circũuectus ĩ Peloponeſum claſſem recepit.Per id tẽpus Thronus princeps moritur,

ſucceſſit ĩ defuncti locũ Nicolaus Marcellus,quo prĩcipe denarius argẽteus cuſus eſt Venetiis, Marcelluſq́ a duce nũcupatꝰ,vt Thronus nup ab eo q̃ pceſſerat,duplo maior nũmꝰ.Nec adhuc mediũ hibernoꝝ tp̃s exierat,quũ Cyprus tumultuari cœpit,inſulanoꝝ q̃dã lõge prĩcipes noua rũ rerũ cupidi,occulta cõiuratiõe ĩter ſe inita,nocturno tumultu reginę medicũ & mox Corneliũ ipſm cũ Marco ſororis filio trucidãt,ĩde ex cõpoſito cõiurati regis filiã ãnoꝝ ſex Ferdinãdi regis notho deſpõdẽt,Galileę prĩcipis titulũ,quẽ Cyprii reges vſurpare ſoliti ſũt,puero aſtruunt & hęc clãdeſtine.Palã legatos decernũt,q̃ Venetias itẽt prĩcipi & patribꝰ de Cornelii cęde ſatiſfacturi.Iã & arces ſuarũ partiũ hoſtibus firmare cœperãt,quũ Coriolanus Cypricꝰ cũ duabus triremibꝰ affuit a Mocenico miſſus,is priuſq̃ ĩ iſula motꝰ aliq̃s extitiſſet,q̃a res Cypria ad defectionẽ ſpectare dicebat,ex Metone vbi hyemabat, triremes duas vnã poſt aliã eo occurrere iuſſerat,ſecutꝰ quatriduo poſt Superãtius legatꝰ cũ octo triremibꝰ,is leniter conatꝰ eſt cõiuratos ad officiũ retrahere,vt p̃ſidia ex arcibꝰ deducerẽt,reſtituerẽtq́ oĩa reginę & filio.ſed hi alia atq́ alia affingẽdo,rẽ ſedulo trahere. Scripſit Superãtius ad p̃fectũ claſſis Cyprios apte ad defectionẽ ſpectare,q̃ cũ Mocenico fuit adhuc maturiꝰ pperãdi.Iã Rhodũ vſq́ cũ valida claſſe pceſſerat,quũ hic ex ſuoꝝ literis cognouit cõiuratos ppiquæ claſſis phama territos,ſuorũq́ cõſilio rũ ſibi cõſcios occulte fugã occupaſſe,pacatũq́ totius ĩſulę ſtatũ eoꝝ deceſſu.Pertexit Mocenicus nihilominus ĩ Cyprũ ire Reginę hortatu,q̃ literis ſignificabat,etſi tumultꝰ ille a paucis ortus reſediſſet,ſupeſſe tñ aliq̃d vñ ĩ futurũ magnũ excitari poſſet incendiũ, niſi mature tolleret oĩs materia futuri motus.Pergeret igit̃ porto ire,ſi reip.cõmodo fieri poſſet,q̃ñ eius p̃ſentiã ſtatus inſulæ nõ parũ deſideraret. Cõtraxerat eo motu Mocenicus ingẽtẽ hoĩm numerũ,deditq́ poſt ſuum appulſum vniuerſum exercitũ in inſulanoꝝ cõſpectũ, ceu turmas & ſocios nauales luſtraturus,deſſxit Cyprioꝝ aĩos id ſpectaculũ,quũ oĩa tenerent armis.Secũdũ hęc Mocenicus arces valido firmauit p̃ſidio,inde quæſtio habita de Corneliana cæde,ſceleris conuicti capitali ſunt ſupplicio affecti,q̃dã ĩ exiliũ acti,aliis p deuia inſulę nauigãtibꝰ igni & aqua eſt publice interdictũ.& Cyprus p hęc pacata eſt.Interim hyeme pacta,æſtas appetebat,Mocenicꝰ decẽ triremibꝰ cũ Superãrio legato ad inſulę p̃ſidiũ relictis,iã eñ Triadanus Grittus cui publice decretũ erat claſſis impꝰiũ,in puĩciã veniſſe dicebat̃,ex Cypto pfectus Metonẽ reuerſus eſt,inde primis tẽpeſtatibus Venetias iturus,huc trepide affert̃ Scodrã in Macedonia a Turcis ingẽti armoꝝ apparatu obſideri . Macedones olim hãc terrã habuere,cur poſtea Albania,noua ſit voce dicta ſuo eſt loco demõſtratũ,ad octoginta armatoꝝ milia ſunt Scodrẽſes oppugnare adorti Solimani ductu.Erat is Thracię q̃ Romania nũc eſt,p̃fectꝰ,quẽ Orhomanꝰ eiꝰ loco q̃ aduerſus Perſas dimicãs cecidit in Armenia,ipſi puinciæ p̃fecit. Mocenicus audita Scodræ oppugnatione, Corcyrã adnauigauit.Hic ſenatuſcõſultũ accepit,quo ei Scodra cum tota ora Delmatię tuẽda decernebat̃.Cõfeſtim itaq́ ne in apto ſuoꝝ diſcrimine ceſſare videretur,ad Triadanũ ſe cõtulit qui cũ aliquot triremibꝰ Bolianæ oſtiũ,ita enim vocant fluuiũ qui ex Scodrenſi lacu in Ioniũ euoluitur,ſed neq́ fluminis neq́ lacus veterũ quiſq̃ meminit,q̃d ſciam,quapropter ſuſpicari libet rem vtrãq́ recẽtem eſſe,Ariſtoteles vir ſummus & occidere & oriri flumina credidit temporum ſpatio,quod vſq́adeo perſuaſum habuit,vt Nilũ & Hiſtrum non ſemper fluxiſſe arbitretur,neutrumq́ perennem futurum.Mocenicus cum Triadano iunctus rem communi conſilio adminiſtrare adorti,Olchirium,q̃d olim Colchinum fuit,a Colchis(vt phama eſt) conditũ nũc Dulciniũ eſt,p̃ſidio firmant,pari ſtudio Dyrrachium & alia loca ad mare obuerſa,terra & aquis muniũt.Ipſi aduerſo flumine cũ aliquot triremibus inuecti in conſpectum vrbis venere, hinc nocturnis ignibꝰ aliiſq́ ſignis ſuos hortari, vt forti & inuicto animo eſſent,pgerẽtq́ conſtãter oppidũ tueri.Ferre id iniquo animo Barbarus,conatuſq́ eſt a tergo catena Venetum intercludere,qua fluuius aliquãto arctius ripis coercetur,ſed fruſtra res mota eſt,certatũ vtrinq́ eſt pluribꝰ horis,cęſiq́ ſunt ex hoſtibus circiter quingẽti,plures vulnerati.Venetæ triremes repulſo a ſe hoſte in aptũ euaſerũt.tẽratũ inde eſt an ſubſidiũ poſſet aliquod in vrbẽ mitti,res magis mota eſt q̃ q́ ſpes vlla adeſſet negocii cõficiundi,hoſtibus omnia obtinẽtibus.Scodra deinde oppugnata eſt tãto hoſtiũ conatu quãto poſt Byzantium nullum Chriſtiani nominis oppidũ. Sed ea fuit Antonii Lauretani virtus,qui vrbi pręſidebat,ea Scodrenſium p̃ſidiiq́ conſtãtia,vt poſt acerrimũ certamẽ multa ſit cum ſtrage & ruina hoſtis a mœnibus repulſus. Cepio Coriolanus q̃ de Scodrẽſi oppugnatione diligẽter ſcripſit,author eſt tria milia hoſtiũ ſub muris ĩterfecta,illi q̃ rebꝰ gerundis interfuere quatuordecim aiũt.Sed qui numerũ augẽt videri poſſunt de his ſentire qui pugnãdo & aſſidendo periere.Enimuero fluuialis aura multos mortales exi-

Cornelii cædes.

Pacatur Cypri inſulæ ſtatus.

Scodra oppugnatur a Turcis.

Fluuiorum deſitio.

Scodrenſis obſidio.

tiali morbo iplicuit,multiq́ vita defuncti ſunt. Veneti duces cũ naualibus turmis q̃ in flumine
ſtationẽ habuere,adeo graui morbo affecti,vt Triadanus claſſis iperator paucis diebus quibus
hęc circa Scodrã geſta ſunt,vita deceſſerit. Mocenicꝰ morbo grauatꝰ ægre curatꝰ eſt. Perſeuerã
tũ eẽt abs Turcis i obſidione,niſi Pãnonicis armis ꝓgrauãtibꝰ coactꝰ fuiſſet Othomanus inde
exercitũ reuocare. Fuit Mathias rex quũ ſemꝑ alias Turcoꝝ rebus infeſtus,ſed tũ multo infe-
ſtior factus,vbi Scodra huiꝰ armis oppugnari dicta eſt,vt hoſtẽ ꝓſenti negocio auerteret,tertio
mẽſe q̃ circũſederi cœperat,obſidione ſoluitur. Erãt Scodrenſes ſumma aquarũ inopia,ſitiſq́ i-
tolerantia breui poſt deditionẽ facturi,cæterũ hoſte ꝑter ſpem abeunte , ſitibundũ agmen præ-
ceps ad flumẽ decurrit,hic multi mortales aquã diu deſideratã adepti,auidius ripis ꝓcũbentes
nimio aquarũ hauſtu obruti exanimati ſunt. Poſt Triadani interitũ Mocenicus domũ reuertit
Scodrẽſis victorię nũcius,q ob ea q̃ terra & aquis fortiter geſſerat,Marcello duce defuncto,pri-
ceps creatꝰ eſt. Fuit hic annꝰ tertiꝰ Sixti põtificis,quo triẽnio trãſiit Hiſpana claſſis i vlteriorẽ
Mauritaniã,q̃ Tingitanica fuit olim,potiti ſunt Hiſpani Traga vrbe tã nobili q̃ vetuſta,eſt &
Argilla ab his capta. Aſciuit Sixtus iter initia ſui põtificatꝰ duos ex neceſſariis ſuꝑmo ordini
antiſtitũ,incredibile dictu eſt quãtũ huic q diui Sixti tulit titulũ,idulſerit fortuna,ſed ad bre
ue tẽpus,quãtũ ſit faſtu & luxuria bacchatus q nuper humilis fraterculi perſonã tulerat,tantꝰ
repente extitit,vt animi magnitudine & munificẽtia,nulli Italorũ principũ qui ea tempeſtate
fuerũt,cederet: ſed quo maiores illi fortuna ingeſſit ſpũs,eo breuior fuit vita. Petri ad vincula eo
rũ alteri obuenit appellatio,hic q̃ inuicto eſſet aĩo nouitate ſuorũ tẽporũ facile declarauit. Sũt
& alii ſequẽti anno eadẽ dignitate donati,& i his Malphetanꝰ antiſtes q poſt Sixtũ põtifex fuit.
Quartus Sixti annus inſignis fuit Romanæ ciuitati nõ ſolũ magni anni recurſu,ſed clarorum
etiã hoſpitũ acceſſu. Chriſtenes rex Dacię Romã venit voti cauſa,conatꝰ eſt Dacus Italię pri-
cipes i Turcũ ſociare,ſed res fruſtra mota eſt. Venit Romã & Ferdinãdus rex religionis ꝓtextu
ſed aliud ſecutꝰ negociũ,vt poſtea cõpertũ eſt. Incidit in hũc annũ facinus Iudæoꝝ tetrũ & de
teſtabile,ſed ab odio eiꝰ gẽtis in Chriſtianũ nomẽ nihil abhorrẽs,ad Octauũ Calẽ. Aprilis Tri
Simonis pueri martyrium. dẽti(eſt vrbs hęc in Italiæ & Germaniæ finibꝰ)puerũ furto ſubtractũ,diro,vt poſtea cõpertũ
eſt,ritu gẽtis occulte peremerũt,toto ſchemate dñicæ paſſionis in puerili corpore repſentato.
nec res tã atrox in occulto fuit,ſed numinis ꝓuidẽtia(vt credere par eſt) mox palã facta,decre
ta q̃ſtio eſt: Iudęi plures numero ſceleris cõperti merito ſunt ſupplicio affecti. Reportauit ex ea
quęſtiõe magnũ itegritatis nomẽ Ioãnes cognomẽto Sala Brixianus iuriſcientiæ tẽpeſtate illa
pene priceps. Is põtificis decreto in reos lege anquiſiuit,hunc Iudæi magno auri põdere corrũ-
pere adorti a tã pia vltione auertere nõ potuerũt. Simonẽ(id eñ nomen fuit puero) ob multa
miracula circa defunctũ corpus,magno mortaliũ occurſu,edita: Tridẽtini i tẽplũ ſolẽni cerimo
nia receptũ beatoꝝ numero aſciſcũt. Eiuſdẽ ipietatis ſcelus quinquẽnio poſt Venetiis vĩdicatũ
eſt,ex Mota oppido(eſt is locus ad Liquẽtiã amnẽ)ſontibus Hebraicę gẽtis ad ſuppliciũ depor
tatis. Per id tp̃s Hieronymꝰ Riarius Foro Cornelii potitꝰ eſt,erat hic põtifici gratiſſimꝰ, Sauo
nę nobili familia ortꝰ,ac Sixti antiſtitis cuiꝰ nuꝑ mẽtio facta eſt,frater. Sixto adnitẽte Galeaciꝰ
dux filiã illi matrimonio locauit,detulitq́ ei dotis noĩe Forũ Cornelii hñdũ,quã vrbẽ nõ mul
to prius a duobꝰ Mãfredis patre filioq́ iter ſe diſſidẽtibus,certa cõditiõe acceperat. quadriẽnio
poſt,Ordelaphis de pricipatu diſceptãtibus poſt Pini iteritũ,Sixto nõ modo cõniuẽte,ſed apte
Mõſtrũ memorabile. etiã iuuãte,Forliuiũ eſt Riarius adeptꝰ,& ille ꝑ hęc duarũ nobiliũ vrbiũ ſit priceps. Cęterũ ne
nõ ſemꝑ eſſet qđ i naturę ope mireť vita,eadẽ tẽpeſtate infans fœmina i Veronẽſi agro orta eſt
binis genitalibꝰ,duplici vẽtre,quaternis brachiis,id monſtrũ parentes multum diuq́ per Italię
vrbes quęſtus cauſa circũtulere. Bartholomeus Bergomas dux clariſſimus eodẽ anno moriť,
Venetarũ copiarũ imperiũ annos vnũ & viginti potitꝰ,nullus ducũ qui omni hominũ memo-
ria fuerũt,tantum auri cõgeſſit legitimo ſtipendio,nullus ditior vita deceſſit. Reliquit is teſta-
mẽto Venetũ nomẽ hæredem. Nec Venetus ſenatus vinci ſe gratitudine paſſus eſt,equeſtrem
illi ſtatuã auratã opus viſendũ,ad Gemelloꝝ ædẽ baſi marmorea ſtatuit. Et res Italiæ ſic habe
Capha. bãt,quũ in Daciæ finibus Solimanus Thracię pręfectus,ꝓlio victus,& in paludes ſyluarũq́ an-
guſtias cõiectus,amiſſo exercitu fugiens perniciſſimo equę curſu ſeruatus eſt. Incidit ille i hãc
cladem eo anno quo Scodram oppugnauit. Nec ita multo poſt i Euxini ora Turci ſunt Capha
vrbe nobiliſſima potiri. Erãt Caphenſes in Genuẽſium ditione,cæterum in Galeacii Vicecomi
tis inuidiã vrbẽ Othomano tradidere,ne quod ille iam aperte moliebať ꝑ Genuẽſes qui illi pa
rebãt,eius ditionis fierent,prodita tamẽ vrbs eſt priuato non publico conſilio. Græci & Arme-

nii q deditioni obſtiterunt,Byzantiū traducti ſunt:Scythę & ſiqui Genuēſiū dedēdę vrbis authores fuere,in vrbe ſunt reteti.Sed dū in Euxino hęc fiūt,in Gallia Carolus Burgūdię dux Lothoringię partē multo maximā bello affligit.Cęterū bella bellis ſerēdo,quū Lingones, & Treuiros armis pmeret,iāiā & in Suæuos moturus,ad Venacū Treuirorꝫ oppidum a Suæuis qui & Suitēſes dicunt,vulgus Suitaros vocat,magno plio victꝰ mortē occubuit,Dux fortiſſimꝰ,& q ānos circiter decē vniuerſam Belgicā impio tenuit,filia q̄ vnica illi fuit, Maximiliano Federici Cęſaris filio nupſit.Quieuit inde Galliarū ſtatus vnius viri morte.Sed quātum Gallia p id tps quo Carolus periit,bellis agitata eſt,tantū nec minus Hiſpania inteſtinis eſt diſcordiis cōcuſſa,

Carolus Burgūdiæ.

Hērico Hiſpaniacū rege defuncto omne Hibericū nomē in diuerſas abiit factiones.Ferdinādus Ioānis Aragonię regis filiꝰ ab Edoardo Angliæ bello victꝰ,cū vxore & liberis captꝰ vita priuatus eſt.Soror huiꝰ Heliſabet Ferdinādo nupſit,atq ita cōtigit vt fratre extīcto vlteriorē Hiſpaniā ſecū dotali noīe ad virū traxerit.Mira ſunt q̄ de reginę huiꝰ idole phama ferunt,q̄ eo ppiora vero mihi videt,q̄a cū fortiſſimo rege,atq eodē feliciſſimo Ferdinādo cui ē nupta,ex ęquo vt fert,regnū adminiſtrarat,tāto inter ſe cōcordia quanta nulli regum vlla vnq̄ mēoria in connubio vixere.Eſt inde Ferdinandus quadriennio poſt citeriorem Hiſpaniā adeptus,quum iā patrē amiſiſſet,eſt & Siciliā cōſecutus cū Balearibus inſulis,quam ex Alphonſi fratris interitu q in Italia regnauit,Ioānes eius pater ſuis opibꝰ adiecerat.Sed vt ſunt hoīm ſtudia nouarū rerū cupida,Luſitanorꝫ pars nō parua ad Alphōſum Gallecię regē inclinabat, quo euenit, vt vniuerſa terra graui bello exarſerit,multę clades ſunt hincinde illatę & accepte,poſtremo in Numātino agro vtrinq ſigna collata,quo plio Ferdinādus egregie vicit,fuitq ſcdm eā dimicationē pacatior Hiſpaniæ ſtatꝰ,quatenꝰ terra ipa ſub Chriſtianis erat regibꝰ:nā & Mauri magnā Bethicæ partē tenebāt,qbꝰ breui poſt Ferdinādus bellū intulit.Sed de Bethico bello ſua poſtea erit relatio.In Italia poſt ſacrū annū quē Sixtꝰ pōtifex cōdidit:Nicolaꝰ Eſtēſis temere Ferrariā occupare auſus,Hercule abſente,poſteaq̄ in publicū cū hoſbꝰ eius cōſilii cōſciis irrupit,nec tenere potuit vt qppiā in vrbe moueret,vrbe metu ceſſit.Cęterū ex fuga retractꝰ,& in Herculis reditū ſeruatus,illiꝰ iuſſu ſecuri pcuſſus eſt,quē poſtea ipſe Hercules dux pricipali pōpa extulit.Veneti in terra terra & mari bellū adhuc īregrū habebāt cū Turcis,eſtq ęſtate illa q̄ Scodrēſē obſidionē ſecuta ē,Naupactū,nūc Lepātū vocāt in Corinthiaco ſinu quatuor mēſibꝰ a Solimano obſidione fatigatū,fuitq oppugnatio illa minꝰ terribilis Veneto q̄ Scodrēſis.Affuit cōfeſtī ſuis laborantibus Antoniꝰ Lauretanꝰ,cui ob rē ad Scodrā fortiter adminiſtratā decretū erat claſſis imperiū.

Lepantus.

Admota itaq in pximum claſſe,viros,arma,cōmeatus,ſuis affatim ſubminiſtrare: quæ res fecit,vt valide ſit oppidū defenſum,alioq neq loci natura,neq opere vt Scodra munitū.Solimanus hac quoq expeditiōe fruſtratꝰ,frendēs fremēſq ſoluit obſidionē.Lemnū inſulā Turci inde vi ſubita adorti ſunt,fuiſſetq improuiſa irruptione oppidū captū,niſi mulier Lēniaca partē ab hoſte in portis cōfoſſum intuita,armis ſubito arreptis q̄ temere pedibꝰ obiacebāt,hoſtē tādiu aditu prohibuiſſet,quoad oppidanorꝫ occurſu hoſtis ſit ad naues fœda cū ſtrage actus.Superuenit nec multo poſt Lauretanus,cuius acceſſu Othomanica claſſis in altū abiit.Mocenicꝰ altero ſui ducatus anno diē obiit,in cuiꝰ locū Andreas Vendraminus ſufficit. Eſtq in Croianis cāpis p id tps ad locū q Tyrāna dicit,cū Turcis dimicatū,certatūq pluribꝰ horis æquo marte,poſtremo Turci fugā capeſſunt,dubiū metu an arte,captaq ſunt illorꝫ caſtra ac direpta,caſtella q̄ hoſtes circa vrbē erexerāt eodē īpetu adēpta.ſed dū Venetꝰ putat ſe viciſſe breui victꝰ eſt.Eēnuero dū magis pdæ intētꝰ q̄ pugnæ,q̄ haud oīno remiſerat,temere diſpalatur,cōſultaturq inter Venetos duces an ī caſtris hoſtiū pnoctarēt,iā eīn aduesperauerat,interea ſubita Turcorꝫ impſſione degrauatus cōſultātiū globꝰ,ac pene circūuētus,in veſtigio fœde cędit,equites metu iniecto fugā capeſſunt,pedites & ipſi alii alio dilabuntur.Inſtat ferox hoſtis,paſſimq diſpalatum agmē cędit ad altā noctē,mille & amplius deſiderati ſunt,& ī his Franciſcus Contarenus legatus,ac plęriq viri illuſtres q honeſtū ducebāt ordinē.Tulerunt Veneti hāc cladē multo æquiore animo q̄ eam quę in Italia mox paulo accepta eſt,obiecerāt hi Turcis poſt primā in Italiā irruptionē munitionē validiſſimā circa Sontiū amnē ad duodecim milia paſſuū,ſcdm veterē ripā fluminis opus pductū.ſuntq bina caſtra foſſa & vallo medio fere ſpatio cōmunita,his potiſſimū locis qua fluuius vadabilis viſus ē,Gradiſcana hęc,illa Folianica dicta, iter ſe mille paſſus diſcreta.q̄ ad Gradiſcā fuere,nūc muro ſunt & foſſa circūdata in vrbeculę modū,frequētibuſq ædificiis exculta.Erāt in his caſtris ad tria milia equitū,pedites admodū pauci,quū repente in aduerſa ripa fluminis Turci ad decem milia numero conſtitere. Eſt Sontius in Aquileienſium

Muliebre facinus.

Croiana pugna.

Sontiaca munitio.

finibus, fluitq; violẽtius vbiq;,ac raro vadabilis,cuiꝰ nomẽ mirũ videri poſſit a nullo, qđ ſciã,
veterꝫ lr̃is ꝑditũ,nec aliđ poſitũ ꝑ eo,cũ vbertate alioq aquarũ & loci natura (Eſt em̃ ĩ ipſo ꝓ-
pe Italię limite)Natiſoni,Tarro,& ceteris eiꝰ terrę fluminibꝰ,q̃ ĩ magna ſũt celebritate apđ ſcri-
ptores,lõge ꝑſtet.Tumultuatũ eſt in Venetis caſtris,coiuitq; oĩs eq̃tatꝰ vnũ in locũ,cẽſentq; du-
ces ipſi hoſtẽ a trãſitu arcẽdũ,aut ſi arceri nõ poſſit,acie decernẽdũ. Marbecus, id nomẽ hoſtiũ
duci fuiſſe aiũt,cõtẽplatus ſub noctẽ locorꝫ naturã,ad ĩſidias cõuertit aĩm,mille eq̃tes ſilentio
noctis diuerſo a Venetis loco trãs fluuiũ mittit,iubetq; poſt iugũ mõtis q in cõſpectu erat,nec
ꝓcul a flumine tacitos ſubſidere,ſignũq; expectare,ipſe ſub lucẽ cũ cętero eq̃tatu ad fluuiũ pro-
greſſus ꝓmittit alã vnã eq̃tum q̃ Venetis caſtris obeq̃taret,certamineq; iniecto,ceu ĩter pugnã
& fugã dubii hoſtẽ ad ĩſidiarũ locũ traherẽt,faceſſunt illi impiũ, Venetꝰ barbarũ tumultuoſe
inuectũ ferociter excepit,exceptũ fugat,fugiẽti ꝑtinaciter ĩſtat.Marbecꝰ vbi hoſtẽ vidit ꝑſequẽ-
di ſtudio eo ꝓceſſiſſe,vt vel inuitus cogeret pugnã cõſerere,cũ parte multo maxima copiarum
flumẽ vado trãſgreſſus,a frõte Venetũ excipit,cõſertaq; cõminꝰ pugna dat ſimul ſignũ ſuis,vt
in aduerſum hoſtẽ ex inſidiis cõſurgerẽt,hic clamor & fremitꝰ hoſtiũ a frõte & lateribꝰ ſeſe in-
ferẽtiũ,adeo ꝑculit Italum,vt cõfeſtim facta ſit fuga,q̃ a turmalibus orta eſt q pone ſequebãtur,
ſuiſq; ſubſidio eſſe oportuit,vbi cædes teterrima edita ac tota planitie aut cæſi aut capti ſunt

Sontiaca cædes.

eq̃tes,multi viri fortes q in prima acie fuere,deſiderati,& in his Hieronymus Nouellus, penes
quẽ fuit oĩm copiarum impiũ.Dimidiũ & ampliꝰ florẽtiſſimi equitatus cecidit eo die.Barbarꝰ
præſenti ſucceſſu ferocior factus,poſtridie q̃ ita dimicatũ erat,in Foroiuliẽſes agros tumultuo-
ſe effuſus,quicquid intra Sontium & Tiliauentũ patet ſoli,vno die cęde flãma & rapina fœda
uit,ad cẽtum circiter villæ incẽdio deflagrarunt.& in Foroiuliẽſibꝰ hęc tum clades accepta ẽ.
Reuerſi ſunt hoſtes ſequẽti anno multo maiore apparatu.Erat tum Carolus Mõtonius cũ va-
lido eq̃tatu ĩ Cradiſcanis caſtris,is q̃a prouocatus elici nõ potuit ad pugnam,veriti Barbarorꝫ
duces ne ſi in prędã diffunderẽtur a tergo circumuenti aliquã inſignẽ aderent cladẽ,ſubito ac-
ceſſu ad Alpes conuerſi,per abrupta & inuia Alpium non ſine admiratione eorum qui poſtea
illius itineris veſtigia obſeruarunt,in Germaniam irrupere.Per id tempus Venetiis Vẽdrami
no duce defuncto,Ioãnes Mocenicus Petri nuper principis frater,dux creatur.Eratq; hic rerum

Scodra iterum oppugnatur.

ſtatus in Italia,quũ Mahomethes Turcorꝫ rex multo atrociore q̃ triennio ante Scodram oppu-
gnatione adortus,oĩs locorꝫ accolas adeo perculit,vt Croia q̃ per annũ & amplius tulerat obſi-
dionem,confeſtim dedita ſit ab oppidanis longa inedia propemodum enectis. Nullus a condito
æuo locus eſt maiore mole q̃ Scodra oppugnatꝰ,nullus magis ſtrenue defẽſus,bis hoſtis ſubiit
muros,bis cũ ingẽti ſtrage eſt a mœnibus repulſus, vtrinq; maior cædes edita,quo maior fuit
hic q̃ prior ille obſidiõis apparatus,feciq; omnia terribiliora ipſius regis ꝓſentia, qui ſpectator
vtriuſq; pugnę affuit. Vix fidẽ inueniat ad poſteros quod oppugnatione illa accidiſſe aiũt,tan-
tã ſagittarũ vim in vrbẽ coniectã,vt nõ vno loco plures ſagittæ ſint repertæ inuicem confixę,ta-
liq; materia nec alia pluribus menſibus ſint Scodrenſes vſi ad calefaciendos furnos, coquẽdaq;
obſonia.ac ne q̃d laxamẽti Venetis daretur,dum Scodrã obſidione tuentur,Italia Othomanicis
armis repetita eſt,de cuius expeditiõis euẽtu loco ꝓximo diximus.Tenuit inde Scodrenſis obſi-
dio vſq; ad dimidium autumni,quo tp̃e eſt Driuaſtum Venetis adẽptum,nec ita multo poſt q̃
hoſtis eſt eo loco potitus,parte vna copiarum ad obſidionẽ relicta,ex Scodra profectus eſt Ma-
homethes,ſub cuius digreſſum Lyſſum ad Drymonis ripã eſt a Venetis alienatum.Et res Ve-
neta erat in hoc ſtatu,quum de pace agi cœptum eſt.Cęterũ res tum primum mora, vt erat ar-
dua & ꝑdifficilis,in plures mẽſes diſtrahitur,demum pax his cõditionibꝰ cõfecta eſt,vt Scodram
Veneti,Tęnarum Laconię,& Lẽnum inſulã Turco relinquerẽt.Soluerẽt ad id quotãnis octona

Turci & Veneti pacẽ ſanciunt.

aureorꝫ nummum milia,vt Põtica pateret nauigatio Venetis negociatoribus.alii cẽtum milia
duntaxat intra biẽnium ꝓmiſſa aiunt,negociatoreſq; id aurum daturos ſe ob negocia q̃ in Põ-
tico mari haberẽt,pollicitos,atq; ita magiſtratus quẽ Veneti ad id tẽpus Byzãtii habere con-
ſueuerãt,poſt pacẽ in eã vrbẽ reſtituitur. Vix tantum quietis & ocii attulit pax hæc Venetis
quãtum ceteræ Italię ſollicitudinis & metus,oĩbꝰ vulgo ꝓdicãtibus futurum vt Venetis geſcẽ-
tibus Italiæ pars q̃ Venetæ nõ eſſet ditionis multo infeſtior iaminde Othomanicis eſſet armis
q̃ vllo vnq̃ tempore fuiſſet.Poſt pacem Mahomethes Neritum,quæ nunc Maura eſt,Leonardo
Taucio ademit,q ea tenebat loca.Cephaleniã inde,Zacynthumq; ſuo imperio adiecit.Soluerãt
ſe Veneti Othomanico bello anno ſextodecimo q̃ in Turcos arma induerãt. Fuitq; annus ille
ſalutis ſeptuageſimuſoctauus ſupra milleſimum ac quadringẽteſimum.Pacis huius tã iniquis

cōditionibꝰ iungēdæ, vt nō vna fuit Venetis cauſa, ſic oīm illa vrgētiſſima, quia omni Chriſtiā
norum ope deſtitutos nimiū ꝑgrauabat hoſtis. Iam & indicio cōpertū habebāt Mahomethē a
quibuſdā Chriſtianoꝝ principū literis & nūciis aduerſus ſe ſollicitari, & Mathias rex exautho
ratus infenſo hoſtiliq; animo in Venetos ferebatur. Ferdinandus rex & Sixtus pōtifex Florēti
nos graui bello implicuerāt, de cuiꝰ origine & ſucceſſu tātū hinc nō dicere incipiam. Venerant
Veneti in fœdus belli huius Hetruſci, iuuabātq; Florētinos & Mediolanēſiū auxilia, Galeacius Galeacii
Vicecomes ſuperiore anno ꝗ̄ in Hetruria ſit bellatū, feſto protomartyris die, phanoq; eiuſdem cędes.
cælitis, ab Andrea Lamponiano ferro confoſſus in veſtigio cōcidit. Tumultuante igitur Italia,
ac ſuper Othomanicū bellum Hetruſco etiam grauati, aliis aliūde impēdētibꝰ, pacē Veneti cū
Turco ſanxerunt, non tam vtilem ꝗ̄ neceſſariam. Incidit Galeacii cædes in id tempus quo Ca-
rolus Burgundiæ dux a Suitēſibus victus mortem oppetiit. Genuēſes Galeacio extincto ſeſe ī
libertatem vindicarūt. ſed breui poſt ciuitate ſeditione agitata in alienæ ditiōis iura recidunt.
Hetruſcū bellū ab Iuliani Medicei cęde ſumpſit exordiū, q improuiſa paucoꝝ cōiuratiōe ſacro-
rū hora, ad Liberatę phanū interfectꝰ eſt, Laurētiꝰ eius frater ęgre ſeruatus, neſcias maiore ne
ſua felicitate inimicoꝝ manꝰ effugerit, an tumultū & cōſternationē ex ea re ortā cōſilio ſedarit.
Ex cōiuratis in poteſtatē redactis, alii ferarū laniatui ſunt obiecti, alii laqueo ſuſpēſi vnꝰ ſupre-
mi ordinis antiſtes pōtificis pnecceſſarius q legati noīe Florētiā venerat, publice cuſtoditus eſt.
Sixtus iniuriā eā nō tulit in tāto ordine, acceſſit indignatiōis cumulo fœdū Saluiati Piſani āti
ſtitis ſuppliciū, q ī vltionē patratę cędis īter cōſcios cōiuratiōis fuerat laqueo necatus. Pōtifex Bellum
ira accēſus anathemate & īterdicto duobꝰ acerrimis eccleſię telis Florētinos defigit, ſimulq; bel Tuſcum.
lū cōparat, qđ oīm opinione celeriꝰ eſt Tuſco illatū, Ferdināđo rege & Senēſibꝰ in fœdꝰ aſcitis,
Federico Vrbinati ſumma impii delata, viro cōſilio & rerū geſtarū glīa ea ætate ſummo. Inter
fuit gerēdis rebus Alphōſus Ferdināđi filius ætate ferox & odio ī Florētinos paterno & auito.
Excepit Tuſcus magno aīo tātā belli molē, exceptam ſuis ſociorūq; opibus nixus fortiter tulit.
Erāt cū his Veneti Othomanico adhuc bello impliciti, erāt & Mediolanēſes & ipi ob Galeacii
cędē vix domeſtico motu ſatis liberi. Quobrē nullis ꝓpe externis auxiliis eſt Tuſcus ab īitio ad
iutꝰ. Ademit itaq; hoſtis aliquot ei loca priuſꝗ̄ ſit ī hiberna cōceſſum, tū vero qa ſatis cōſtabat
hoſtes maiore adhuc armoꝝ apparatu socioꝝ res ſequēti āno īuaſuros, his Veneti aliiſq; quas
diximꝰ, cōmoti rationibꝰ, ꝓ magno habuere negocio cū Othomano quoquo modo bellum cō-
ponere, quo ſoluti cōfeſtim Carolū Mōtoniū cū valido eqtatu in Hetruriā ad bellū miſere. Sed
is nō multo poſtꝗ̄ ad id bellū eſt miſſus, fatalē mortē obiit. Res inde ꝓuinciæ ea parte geſta eſt
Roberti Malateſtę ductu, q Venetoꝝ merebat ſtipēdiū. Cōflixit is, poſtꝗ̄ in Hetruriā venit, cū
Mattheo Campano & aliis Sixti ducibꝰ circa Peruſiā, fuditq; Robertꝰ ac porro fugauit hoſtē,
multi in fuga capti ſunt impedimēta direpta. Adeptus eſt Tuſco bello magnū nomen Vrſinus
Periliani comes, q tum Florētinorum ductabat copias, aſſiduis in hoſtē expeditionibus, qbꝰ oīa
illis redderet infeſta. Pugnatum tñ a Tuſco infeliciter ad Podium impiale, diſtat locus is haud
multū a Florētia, ſed clades illa ducū diſcordia accepta ē vt ſoliti ſunt ꝑdicare, q ī caſtris fuere.
Erat copiarum oīm impium penes Eſtēſem Herculē, quē Frāſciſcus Gōzaga infenſe oderat ob
Nicolai Eſtēſis necē, quē Hercules nō multo prius ob Ferrariēſem motū capitali affecit ſuppli
cio. Sūt q ob Caſſianā prędā dicāt eā diſcordiā ortā, certatūq; armis eſt inter Eſtēſes & Gōzia
cos nō ſine Herculis piculo. Sed quacūq; eſt de cauſa ſeditione loboratū, Hercule paucis diebꝰ
qbꝰ hæc acta ſunt, domum abeūte, Gōzaga dux Mediolanū ꝓfectus eſt, vnde Robertus Seueri- Florentini
nas p eos dies fuerat eiectus. Federicus Vrbinas & Alphōſus dux, Tuſcū exercitū ſine ducibus ad Podium
adorti, poſt breue & incōſtās pręliū hoſtē caſtris exuunt. Podio inde recepto ad collē caſtra ad- vincuntur.
mota ſunt, hoc quoq; ab hoſte capto, Florētini ad pacē inclinaſſe, quā vt æquioribꝰ conditioni-
bus impetrarēt, Laurētius Mediceus inter ſuos lōge princeps, & qui publica & priuata inuidia
apud hoſtes eminebat: Neapolim ad Ferdināđum regē nauigauit. Nec ita multo poſt pax ſecu
ta eſt, magnaq; in Italicis rebus mutatio facta ob Ferrariēſe bellum, qđ breui poſt Hetruſcum
totis eſt Italię viribus geſtum, de quo iā hinc ſermo potuiſſet inſtitui, niſi externa quædā forēt
que tēpoꝝ ordine Italicis ſunt rebus ꝑferenda. Nā per idē tēpus quo bellatum eſt in Hetruria, ī
Gallia Lodouicus rex exeuntibꝰ induciis, quas cum Maximiliano pepigerat, Burgundiam ho-
ſtiliter ingreſſus, parum feliciter rē geſſit, triginta milibus hominum eo motu amiſſis. Tenebat
Maximilianus eius gentis imperium ex obitu cōiugis, quę fuit Caroli ducis filia, eius qui Sui-
tenſi bello periit, tuleratq; ex ea virilem ſtirpem eodem fere anno quo Mahomethes pacem cum

Venetis fecit,terribili armoꝝ apparatu vt biẽnio añ Scodrã,terra mariq́ Rhodum inſulã oppu
Rhodiaca gnare eſt adortꝰ,bis oĩno muros ſubiit,fuitq́ vtrũq́ ꝑlium tã laborioſum Rhodiis q̃ hoſtibꝰ ca
oppugna- lamitoſum,mœnia mille & tercẽtum bõbardaꝝ ictibꝰ cõcuſſa ꝓpugnatoꝝ ſunt virtute deſẽſa.
tio. Tenuit obſidio vndenõaginta dies,quo tpe vt hoſtium ſermõe ẽ poſtea cõptum,ad nouẽ milia
Turcoꝝ deſiderata fuere,q̃ndecim milia vulneribꝰ debilitata.Aduciunt ꝓpugnatoꝝ virtuti oĩ
ꝙuo mẽorabili miraculum,de quo duplex ẽ phama.Sũt q dicãt obſeruata ĩ muroꝝ faſtigiis di-
Miraculum uoꝝ ſimulacra q̃dã ꝓ vrbis,vt credit,incolumitate excubãtium,quoꝝ etiã occurſu hoſtes non
in Rhodo nũq̃ remiſerint certamẽ.Alii qbꝰ libẽtius accedo,qm̃ bello interfuerunt,crucẽ aureã media op-
ruenda. pugnatiõe in cælo cõſpectã ab hoſte cum ſimulacro Deiparæ virginis haſtã vibrãtis, viſam &
Ioãnis Zacharię effigiẽ cũ numeroſa manu ꝑſidẽtẽ:Et hęc tpe belli ſunt,vt ferẽ,ab hoſtibꝰ obſer
uata,ob q̃ rã pia q̃ vera cõiectatio ſubit aĩm,fuiſſe tũ Rhodũ cęleſti magis q̃ humana ope deſẽ
ſam:nã Rhodii,& q ꝑſidio Rhodiis aderãt,ſua vi freti tãtis barbaroꝝ conatibꝰ fuiſſẽt(vt ferẽ)
haud dubie impares.Et Rhodus hoc euẽtu oppugnata eſt ad annum ſaluris milleſimum q̃drin
gẽteſimum vndeoctogeſimũ,q Sixti fuit põtificis octauus.Hoc anno Pirametus Caramanꝰ fu-
dit Turcoꝝ copias,quo tpe Mathias Pãnonię rex a Federico Auguſto Pãnonici regni iura cõ
ditiõe accepit,vt filii ſi q ex eo naſceretẽ,nõ ſuccederẽt in regnũ.Duxit inde coniugẽ Mathias
Ferdinãdi filiã Neapolitani regis,qua auctus affinitate,q̃ maiores credebaẽ ſpũs alere q̃ vt fœ
deribꝰ ſtaturus eſſet,Bernardus Granẽſis antiſtes cum regiis theſauris & corona qua Pãnonię
reges veteri inſtituto vti cõſueuerunt,in Germaniã aufugit.Bernardus & theſauri de more a
rege repetiti ſunt,cęterũ q̃ res nõ redderenẽ,Pãnõ bellũ Federico ĩtulit,q̃d poſtea longe lateq́
in Germania exarſit.Et hæc in exteris gẽtibꝰ.In Italia eodẽ fere anno Ledouicus Sfortia Medio
Mediolanẽ- lano eiectus cũ Roberto Seuerinate,q tum ſuis auſpiciis ductabat exercitũ, a Genuẽſibꝰ quorũ
ſium diſcor ſtipẽdium aliq̃diu fecerat,exauthoratꝰ,Dertonã Mediolanẽſibꝰ ademit,mox Alexãdrini & vigĩ
dia. ti circiter oppida his finitima in Lodouici fidẽ venere.Fuit Lodouicus Galeacii frater,eius qui
Lodouicus in ꝓtomartyris phano Lãpouiani manu ictus cõcidit,Paterna imago populareq́ nomẽ,Blancę
Sfortia. q́ matris,adhęc & ingeniũ viri ad ꝓmerendã gr̃am comparatum,facile ad ſe oĩa trahebat,qua
aĩoꝝ inclinatione Galeacii vxor territa,ſibi & liberis ſuis timẽs,vtrũq́ ea cõditiõe reſtituit,vt
Seuerinas Philippi ducis adhuc pueri(erat is Galeacii filiꝰ)dux eſſet,Lodouicus ſummã rei ad
miniſtraret.Fluctuabãt igitur res Italiæ partim domeſticę diſcordiæ metu,vt in Inſubribꝰ par
tim in Herruria nõdum reſederãt a bellico metu.nã circa Senas adhuc Aragonia arma vaga-
banẽ,eratq́ Senẽſiũ libertas in apto diſcrimine,Alphõſo Ferdinãdi filio ꝑgrauante,qui ꝑ ſpeciẽ
cõponẽdi eiꝰ ciuitatis ſtatũ eo rẽ traxerat,vt nõ ꝓcul abeſſet a tãtæ vrbis dominatu. Affertur
interea Hidruntẽ in Apuliæ & Calabriæ finibꝰ a Turcis teneri,viſus eſt nuncius ille atrox, ac
Hidruntẽ debuit,nulli dubium erat q̃n actũ eſſet de ſalute Italiæ ni diuina ꝓuidẽtia cõtigiſſet vt priuſq̃
Turci occu peſtis illa latius obrepere cœpiſſet,Mahomethes vita deceſſerit.Eſt Hidrũtũ Ionii maris & Au
pant. ſonii diſcrimẽ,modico aquarũ interuallo Aulonis littoribꝰ reſpõdet,id maris ſpatiũ q̃d Italiã
a Macedonia dirimit,q̃nq́ habet & q̃nquaginta milia paſſuum. Pyrrhus rex cogitaſſe dicitur
vtrãq́ terrã alteri actis põtibꝰ cõmittere,mox & Marcus Varro Piratico bello,quũ Põpeii claſ
ſibus ꝑeſſet,ſed vterq́ aliis diſtractꝰ curis,tã memorabile opus ĩtactũ reliq̃t.Hidruntina clades
in cauſa fuit,vt Aragonius dux pene pręceps in Calabriã abierit, de rebus ſuis ſollicitus. Nec
Veneti interea qeuere Pãnonicis armis Corittã inſulã ſibi vindicãtibus,nunc Veglia eſt,ſunt
& Veneta arma huc cõfeſtim admota.Tenebat tunc inſulã Ioãnes q fuit Banis filiꝰ occupaue-
ratq́ is in Delmatię ora loca q̃dã,quæ frater eius moriẽs Pannoniæ regi teſtamento reliquerat
traxit ea iniuria Pãnonica arma in inſulã,& iã Muſelo oppido capto primarię vrbi imminebãt,
quũ Veneta arma Bani regulo auxiliũ implorãti affuerunt. Triremes alię ſup alias eo miſſæ
Pãnonẽ nõ tãtũ gerẽdis rebus auerterũt,ſed vbi auditũ eſt Banẽ quũ oĩa ad defectionẽ ſpecta-
rẽt,tradidiſſe ſe & inſulã Venetis,veritꝰ Pãnõ ne quũ vellet,exercitũ ĩde deportare nõ poſſet,
ſine aliquo maiore certamine,Corittã reliq̃t.Fluctuabat adhuc ĩſula ꝓximo tumultu,quũ ma-
ius ĩ Italia bellũ Veneti inchoarunt,id q̃ circa Ferrariã primo cõflatũ eſt,& aduerſus Herculẽ
Ferrarię ducẽ,tãetſi late poſtea exarſit,Ferrarieſe eſt iure vocatũ.nec id bellũ vna ex cauſa natũ
videri poteſt:nã & ſalinę q̃ apud Comaclum ſunt ambiguiq́ circa Padum vtrorũq́ fines, mu-
tuæq́ ſuſpitiones q̃ in Venetis rebꝰ altius repetunẽ,Venetos Othomanico alioqui bello feſſos,
in id belli certamẽ traxere,nec temere itũ ad arma,ſed diu multũq́ ĩter ꝑtes res iactata ẽ,ad po
ſtremũ publico decreto bellũ Herculi,q tũ Ferrarię dux erat,Sixto põtifice authore ĩdicitẽ,Du-

plex claſſis decreta,hæcq̃ aduerſo Pado in hoſtiũ fines agereẽ,illa Calabriæ & Apuliȩ arma in-
feſtaret,ſi qd Ferdinãdus rex mouiſſet,nulli dubiũ erat qn ob arctiſſimã neceſſitudinẽ q̃ Hercu Bellum Fer
li cũ Ferdinãdo itercedebat,Duxerat is Leonorã ipſi⁹regis filiã vxorẽ,tuleratq; iã ex ea liberos, rarienſe.
qn & Aragonia arma moueretẽ.Padanȩ claſſi Damian⁹ Maurus pficiẽ,alterius q̃ pcul domo rẽ
ſi opus fuiſſet geſtura videbaẽ,Victor Superãtius ſortit⁹eſt imperium. Terreſtriũ copiarũ duces
Robert⁹Ariminẽſis iuſſus vltra Padum rẽ gerere,&Robertus Seuerinas q ex primo bellũ in-
ferret.Enimuero Seuerinas iterũ Mediolano pulſus,ad Venetos cũ filiis ſeſe cõtulerat.Is ex Ve-
rona cum exercitu pfect⁹partim linteribus & lẽbulis,partim via mediis paludibus cõmunita,co
pias oĩm opinione celerius in hoſtico expoſuit.Mellaria primo ex hoſte capta ẽ Pado impoſita.
Padus oĩm Italiæ fluuiorũ vt aquarum vbertate ita celebritate noĩs maximus,a ſcirpea arbore Padus.
q̃ circa eius fontẽ naſciẽ,Padi nomẽ ſortitus eſt,qa Gallice ea arbor Pades vocẽ.Eſt idẽ & Bon
dincus dictus,q̃ vox Ligurum lingua ſit fundo carẽs.Sunt q &Eridanum vocẽt,ipſe quocunq; Padi deſcri
noĩe ſit-dicẽdus,in Veſuli mõtis gremio oriẽ,euoluiturq; in Adriã ſex oſtiis.Amnes plærīq; nu ptio.
mero ex Apenino & Alpib⁹ dextra læuaq; ſeſe illi infundunt,ſed oĩm nobiliſſimus Ticinus ex
Verbano,q maior lacus eſt hodie,ſunt eiuſdẽ accolȩ ex Lario Abdua,ex Benaco Mincius,ex Sẽ
bino Ollius,ex Eupolis gemino lacu Lãbrus,ex liquatis niuibus maiora q̃ ex pluuiis ſentit in-
crementa,nullus fluuiorũ maiore vi hoĩm coerceẽ,nullus fluit violẽtius,tãtaq; agrorum ſtrage,
quũ fines exceſſit.Mellaria capta,aliquot ignobilia loca ab hoſtibus metu relicta Seuerinas oc-
cupat.Sunt inde ad Caſtrũnouũ copiæ admotæ,quo tpe ad triginta armatorũ milia fuiſſe aiũt
in Venetis caſtris,& Caſtrũnouũ paucis dieb⁹ captũ ex hoſtib⁹, mox Ficariolo ſunt caſtra ad-
mota,vbi multũ diuq; ẽ a Veneto laboratũ,locuſq; pter oĩm opinionẽ plures dies ab hoſte defẽ
ſus.Sub id tps quo Ficariolũ eſt cœptum oppugnari,Federicus Vrbinas cuius hoſtiliũ erat co
piarum imperium,Stellatis in aduerſa Padi ripa cõſedit.Hinc ille noctu ſuis cõmeatum & ſub
ſidia ſubmittebat,inceſſebat adhæc aſſiduis bõbardarum ictibus Venetos, q Ficariolo aſſide-
bant,adeo iactus ille frequẽs oĩa reddidit Veneto infeſta,vt nihil æque contra eã vim hoſtium
pfuerit ac fluuialis agger,quo tegebãtur militum tabernacula.Sed dum terreſtres copiȩ hic ſe
dẽt,pars vna fluuialis claſſis quã ductabat Chriſtophorus Mula,vi Adriã expugnat,vrbem ve
tuſtate inſigni Pado ppinquã.Atria fuit hæc olim,vnde & mare illi ptentũ vt alio eſt loco de-
mõſtratum,Atriacum primo,mox Adriacum nominatũ.Sæuitum eſt prima irruptiõe in oppi
danos,inceſaq; eſt vrbs aliquot locis,ſed poſteaq̃ Atriates abiectis armis in pces verſi ſunt,ferro
tẽperatum eſt,vrbs nihilo ſecius direpta,circuniectus ager in prędã & populationẽ abiit.Eſt &
Comaclũ peos dies hoſti adẽptũ.Sub id tps claſſis aduerſo Pado Mauri ductu, ad Piloſellã lo-
cum fluuio cõtiguum ſubuecta eſt.Hic Hercules Padum obſtruxerat,caſtelliſq; ab vtraq; ripa
& circa medium impoſitis pſidioq; firmatis.Agebat Venetus Lẽbos, Geloces, & Myoparones
Gazariolas adhec plures numero,cęteraq; nauigia ad ducẽta fere numero,oĩa ad bellũ cõpara-
ta.Dimicatũ eſt totis vtrinq; virib⁹,atroxq; fuit pugna.Demũ pulſo hoſtiũ pſidio,caſtella Ve-
netus occupat,cętera dat flãmis,vnum qd medio fuit alueo pgrãdi nauigio impoſitũ,in argu-
mẽtum victoriȩ,Maurus claſſis pfectus Venetias miſit.Nauales copiȩ dextra lęuaq; circa flu-
uium effuſȩ ferro flammiſq; oĩa fœdant.Proceſſit inde claſſis aduerſo Pado Ficariolũ vſq;,eſtq;
iam inde terra & aqs locus oppugnatus.Nec multo poſt q̃ claſſis huc appulſa eſt, pars ei⁹ vna Venetȩ claſ
iuſſa paululũ ſupra Ficariolũ ſtationẽ habere,nõ multo poſt q̃ ibi loci q mõſtratus fuerat cõſe ſis ſucceſſ⁹.
dit,occaſionẽ adepti claſſiarii rei bene gerẽdæ,ferebãt nauigia quædã ex Mediolano hoſtib⁹ſup
petias,egreſſiq; milites in pximã inſulã hẽrbido ſolo ſternunt feſſa æſtu corpora.hic Venet⁹ ex
proximo q̃ maxima potuit celeritate delatus,ſubitoq; clamore hoſtẽ adortus,ne tẽtata quidem
pugna ad primum clamorẽ fudit,multi quidem capti,interfecti etiã nonnulli, alii ſemiſomnes
incerto pauidoq; curſu ad naues refugere.Sed vt varia eſt fortuna belli,ea clades breui poſt ac
neſcio an aliquãto etiã fœdior eſt Venetis repenſa.Sciditur Padus paululũ infra Ficariolũ ſitq;
ibi oblõga inſula ac late patẽs,in qua ſita eſt Ferraria,ĩ hoc fluminis diuortio placuit Venetis
ducib⁹pſidiũ excitari,datũq; eſt id negocium Antonio Martiano viro ĩpigro, q locũ irrequieto
ope ac priuſq̃ res ab hoſte aladuerſa eſſet,valide muniret. Trãſiit huc Martianus cum magna
agreſtium manu,duabuſq; peditum cohortib⁹. Plures hoc loco p diẽ opati,eſtq; effecta imago
q̃dã pſidii,nulli dubium fuit qn ſi locus fuiſſet a Venetis retẽtus, magnum hoſtib⁹ incõmodũ
fuerat allaturus,ſed quo maius ex ea re periculũ intendebaẽ,hoc celerius ad id pſidium oppri-
mẽdum eſt ex Ferraria abHercule occurſum.Traiecerãt ſub noctẽ plurimi peditũ in aduerſam

ripā.Martian⁹ad ſubitum hoſtiū ĩpetum etſi multo infirmior fact⁹ſuo deceſſu,tutat⁹ eſt tñ nō nihil locum,ſed lōge impar virib⁹,hoſtium armis pene obrut⁹capiť,capti ſunt &alii multi,mul ti etiā ĩterfecti,pauci ꝓpinquarũ nauiū occurſu ęgre ſeruati ſunt.Cęterũ dū Seuerinas Ficariolo aſſidet,Seuerinatiū iuuenum Marcelliq; legati ductu Rodigiū,Lēdenaria,Abbaria,&qcqd Her cules ĩtra Padum &Arheſim tenebat,ꝑtim volūtaria deditiōe,ꝑtī vi Venetis ceſſit armis. Fica riolū poſtremo expugnatū ē ad tertium Calēd.Iulias. Incidit adhęc grauis ęſtas,ſed autũn⁹ q ſecut⁹ ē,adhuc grauior ac peſtilēs.Pars ĩgēs terreſtrium naualiũq; copiarū grauitate cæli affe cta,inutilis bello facta ē graui morbo ĩplicita,ad viginti milia hoĩm terra & aqs ęſtate illa con ſumpta dñr,alii alio caſu,ſed multo plures letifero morbo cōfecti.defuncti ſunt vita, Damian⁹ Maur⁹claſſis ꝓfect⁹,& Antonius Lauretan⁹ legat⁹,Seuerinas graui eſt morbo cōflictat⁹,& hęc circa Padum.Infeſtauerat ĩterea diuerſa ꝑte aliq̃diu res Herculis Robert⁹Ariminēſis ſubitis ex ꝑditiōib⁹,ſed is media fere ęſtate,q̃ hæc ſunt circa Ferrariā geſta, patrum decreto Romā ꝓfe ctus ē,ad Sixtum pōtificē obſidiōe leuādum.Enĩuero Ferdinād⁹rex,Hidruntino defunct⁹bello, cōfeſtī ſe totum ĩ Ferrarieſe cōuertit,vt generū auxiliis iuuaret. Oppugnauit ille totis viribus Hidruntū a Turcis occupatū,ĩ quo recipiēdo ꝓſpe illi ceſſit,ꝙ Mahomethes Turcorũ impator inter initia belli Italici diē obiit.Ferdinād⁹ tāetſi domeſtico bello fatigat⁹, multum eñ diuq; la borarum ē priuſq̃ barbari,q locum inſederāt,terra & aqs ĩterclui ad deditionē cōpulſi ſint, vt Venetorũ conatib⁹ſeſe obiiceret,ꝑtimū oĩm ſtatuit Sixtū pōtificē a Venetis alienare,id qa amĩ ce nō potuit,ꝑ Colūnēſes & Sabellos,quorũ opes Rōæ foriſq; late pollebāt,bellum ĩtēdit.Deſcē dit Alphōſus inde Ferdinādi fili⁹,ꝑ Marſos & Equos in Rōanum agrū, cum delecto potius q̃ numeroſo eqtatu.Erāt & Sixto copiæ ſatis validę,q̃ vrbi ꝓſidebāt,ne qs in ea motus ꝑ hoĩes di uerſarū partiū exĩprouiſo orireť,quā Aragonius dux occaſionē amplexus,aliquot pōtifici loca Rōæ circūiecta paucis dieb⁹adimit,erat interea tā infeſt⁹vrbi,vt res nō multū a legitima obſi diōe diſtaret,quum Robert⁹Malateſta Venetarũ copiarũ dux auxilio affuit. Cęterum ne Ferdi nādus dū bellū foris aleret,ſecur⁹ipſe domeſtico ocio frueretť,validā Veneti claſſē ab ĩitio decre tā,ſi qd inde moueretť,in regē ornāt,q̃ Victoris Superātii ductu Apuliæ & Calabrię orā hoſti liter infeſtaret,Alphōſus poſt Malateſtę acceſſum,ſuis diffiſus virib⁹,relicta vrbe in Veliterno agro fecit caſtra,Robert⁹cū his copiis q̃ nuꝑ vrbi ꝓſidio fuerāt e veſtigio hoſtē ĩſequiť.Eſt loc⁹

Campus mortuus.

ĩ Veliterno,Cāpum Mortuū vocāt,hic aduerſi duces fortiter cōfligunt,q̃tuor & ampli⁹ horis eſt dubio marte dimicatum,eratq; Aragoni⁹dux vt aīo & ferocia par,ita bellatorũ numero infe rior,ſtetit fortuna vñ virt⁹& vires.Vicit Robert⁹egregie,parſq; multo maxĩa hoſtiū,aut capta

Alphonſus dux prælio ſuperatur.

eſt,aut cæſa.Calaber dux vbi fortunā inclinare vidit,multū diuq; conat⁹ eſt hortatu & ꝓſentia ſua pugnā reſtituere,nec pri⁹ceſſit,q̃ rē eo deductā vidit,vt ſiſti nō poſſet ampli⁹.Tū vero dolēs gemēſq; pene ſol⁹ celeri fuga in pacatū abiit.Raro alias ĩ Italia maiore aīorũ cōſtātia ꝑtinaciaq;, duę aduerſę acies cōflixere,id terra cędes,q̃ ibi loci edita eſt,ac captiuorũ numer⁹declarauit.nul lus fere fuit clari noĩs in Aragonio exercitu,q nō venerit in hoſtium poteſtatē,ꝓter Alphōſum q re,vt dixim⁹,ꝑdita ac ꝓfligata,cū vno aut altero ſuorũ fuga ſeruat⁹eſt.Hieronym⁹Riari⁹ *Si*

Robertus malateſta moritur.

xti pōtificis ꝓneceſſarius,q parib⁹auſpiciis cū Roberto copiis impabat,Romā rediēs lōgum ca ptiuorũ ordinē prę ſe egit triūphāri ſitis.Robert⁹penes quē merito fuit oĩe q̃ſitę victorię dec⁹, paucis dieb⁹,qb⁹ tā ꝓſpere in hoſtē dimicauit,vita deceſſit,vel ĩ eo felix, ꝙ tū potiſſimū mortē obiit,quū ei⁹virt⁹ĩ oĩm ore fuit,maiuſq; ſui reliq̃t deſideriū q̃ poſtea relictur⁹ fuerit,ſi aut pha ma tp̄e cōſenuiſſet(vt fit)aut parta glĩa in inuidiā vertiſſet.Scio fuiſſe multis ꝑſuaſum eū ve neno ꝑiiſſe,ſed notior phama eſt Veliterna acie,q labor fuit illi oĩm hūanorũ operũ vltim⁹,nĩ mio labore ęſtuaſſe,feſſumq; ĩ febrē incurriſſe,viq; graſſātis morbi breui cōſumptū.ei⁹ſepulcrū

Federici vrbinatis exitus.

Rōæ viſiť,in quo hæc ſunt. Veni,vidi,vici,laureā Pōtifici rettuli,mors ſecundis reb⁹ inuidit. Obiit eo die quo & Federic⁹Vrbinas,oĩm ducum,q nr̃a tēpeſtate fuerē,cōſilio & prudētia ꝓſtā tiſſim⁹:Is quum in Stellatinis caſtris ęgrotare cœpiſſet,Ferrariā delat⁹,iā grandis natu moriť. Et res alibi ſic habebāt.Interea Petr⁹Rubri⁹Parmēſis q iū belli ꝑtes venerat,ex ꝓximo Sfortia nas opes ĩfeſtabat:cęterū hoſte virib⁹ꝓ̃grauāte,Rubriani intra ſuos fines cōpulſi cōſtātet bellū trahere.Moriť tñ medio ardore belli Petr⁹ Veneti noĩs amiciſſim⁹.Excipit id velut hęredita rium Guido ei⁹fili⁹vir fortis,q etſi Venetis excluſus auxiliis eb locorũ diſtātiā,multum tñ diuq; reſtitit domeſticis opib⁹nixus.& hęc fere æſtate illa,qua cū Hercule bellari cœptum eſt. Verte rat iā ſe ān⁹ in autũnū,quum Victor Superāti⁹, maritimę claſſis ꝓfect⁹,Padū ingreſſ⁹,Argētea vſq; ꝓceſſit.nōdum eñ mouerat in Ferdinādū.Cauſa huc ſubeundi Superātio fuit,vt eū locū

totis viribꝰ oppugnaret,cœperat miles ĩ terrã egreſſus fluminis ripã cõmunire aduerſus omnẽ
hoſtiũ incurſum,quũ Sigiſmundꝰ Eſtẽſis,Nicolaꝰ Corregianus,& Hugo Seuerinas,atq̃ alii q̃-
dã clari noĩs duces,cum tribꝰ milibꝰ hoĩm pene ĩprouiſi affuerẽt.Cõſeritẽ ſtatim pugna,fuit prior
cõgreſſus Veneto ꝑdifficilis,inde æq̃to certamine dimicabãt vtriq̃ ferociter, quum trecẽti Pe
lopõneſiaci eq̃tes,paululum circũuecti,ex trãſuerſo ſeſe hoſtibꝰ oſtẽdunt.Tũ eſtẽſes velut ĩ inſi
dias ꝑlapſi,remiſſo ꝑlio,fugã capeſſunt,multi ꝑcipitante metu in fluuiũ deiecti vi aquarũ piere
plures ĩ fuga oppſſi,alii aũt cęſi aut capti ſunt:Sigiſmundꝰ velociſſimo vſꝰ equo q̃ illi ꝑximum
fuit Argẽteã petiit.Hugonẽ Seuerinatẽ cũ ſeptuaginta fere armorũ ductoribꝰ captũ Supãtiꝰ
Venetias miſit,& cũ his galearũ numerũ ingẽtẽ,q̃ in argumẽtum q̃ſitę victorię ſunt in publico
ꝑpoſitę.Suorũ ſucceſſu incẽſus Seuerinas,vt & ipſe pulchrum aliq̃d facinꝰ ederet,ꝑſidio ad Fica
riolum relicto,ad Obſcurũ lacum exiprouiſo copias in aduerſã fluminis ripã traiecit,deiectiſq̃
metu hoſtibꝰ ex ꝑrio ꝑſidio,ipſe locum munit irreq̃eto ope,Paduſq̃ iũgit põte ex nauiũ cõtextu
& res ꝑ hęc eo venerat,vt nõ Padꝰ nõ munitiões vllę obſtarẽt ampliꝰ,quo minꝰ Ferraria terra &
aq̃s fatigaretẽ.Circumuagari Veneta arma,oĩaq̃ ꝑdę & ꝑpl'ationis cõplere ante oculos ciuita-
tis,eratq̃ oĩm opinione iã deploratꝰ Herculis principatꝰ,quum ſubita Sixti põtificis defectio, Sixti ponti ficis defe ctio.
Venetum nõ ſolum ſpe victorię depulit,ſed ĩ diſcrimẽ etiã belli maximũ adduxit.Quę cã Sixti
aĩm mutauerit difficile dictu ẽ,tẽtauit q̃d ſatis cõſtat ſuaſu & hortatiõe arma ex Venetorum
manibꝰ extorq̃re,id vero q̃a tenere nõ potuit,interdicto Venetum nomẽ petiit,ꝑſeueratum ẽ tñ
in bello,etſi tota Italia ex cõfeſſo ſtabat ꝑ Hercule.Nec ita multo poſt Alphõſus põtifice iã in
belli ꝑtes adducto,cum duobꝰ milibꝰ armatorũ a patre eſt Ferrariã miſſus.Ille maiꝰ bellum moli
turus,copiis quas duxerat,ad vrbis ꝑſidium relictis,Mãtuã ꝑrio,inde Mediolanũ ꝑficiſcitẽ cõci
lioq̃ ad Caſale maiꝰ indicto,frequẽti ſociorũ cõuẽtu,tenuit vt bellum in Venetos cõmuni noĩe
decerneretẽ.Impium copiarum oĩm Federico Gõzagę deferẽ.Veneti nil horũ,q̃ apud hoſtes fie-
bãt,ignari reputãtes aĩo quãta belli moles ſub vernũ tp̃s,nã hęc ꝑ hyemẽ parabantẽ,ſibi ſubeun Att.molem belli.
da eẽt,Rhenatum Lothorigię ducẽ ĩgẽti ſtipẽdio ex Gallia acceſſũt.Fuit is ex filia eiꝰ Rhenati
nepos,quẽ Alphõſus maior Neapolitano deiecit regno.Trãſiit Gallꝰ in Italiã cum ducẽtis eq̃ti
bus & mille peditum,& iã vernũ erat ãni tp̃s,quum Robertꝰ Seuerinas publico decreto iuſſꝰ ẽ
cũ ꝑte copiarum circa Abduã ſeſe primis hoſtium conatibꝰ opponere,q̃ rãetſi nihil ad id tp̃s mo
uerãt,ea potiſſimũ parte bellũ illaturi videbantẽ.Ad eorũ igitẽ motꝰ inhibẽdos mãdatũ eſt Seue-
rinati,vt ſi cũ reipublicę cõmodo q̃at Abduã traiiciat,Mediolanũ copias admoueat,vbi ſatis cõ
ſtabat domeſtica diſcordia grauiter laborari,hinc Lodouicꝰ Sfortia.Galeacii inde cõiuge ſum-
mã ad ſe rei trahẽtibꝰ.Apparebat itaq̃ poſſe fieri vt ꝑ hoĩes ſuę factiõis Robertꝰ aliquẽ Medio
lani motũ excitaret,ſi ꝑxime adeq̃taſſet.Seuerinate ĩ ꝑuinciã abeũte,Gallꝰ dux ad Ferrarię obſi
dionẽ ꝑmittitẽ,fuit huiꝰ acceſſꝰ magis hoſtibꝰ terribilis q̃ Veneto vtilis,ob militarẽ ſeditionẽ q̃ ſe
cuta eſt.Sępius inter Gallos & Italos eſt armis dimicatũ.Seuerinas Abdua põte ſuparo ĩ aduer
ſa ripa fecit caſtra,abſtinuit tñ oẽm vi belli,pacato ſiſis neminẽ laceſſere,nec ea ducis modeſtia
leniuit inuidiã,q̃ ex eo motu cõflata ẽ,q̃n velut ad bellicũ claſſicũ Lodouicus Sfortia cõcitus,a
Rubriis Parmẽſibus quos tum armis ꝑſequebatẽ ĩ Venetos cõuerſus,in Cremonẽſem agrũ trãſ-
greditẽ,cũ Alphõſo cõfert caſtra,mox amnẽ trãſgreſſi Bergomatiũ fines irrũpunt,hic vno duo-
buſve locis ex Veneto captis in Brixiẽſes caſtra trãſferẽt.Ollio ſupato breui q̃cq̃d agreſtiũ loco
rũ eſt inter Mellã fluuiũ,& nouos Vrceos armis ſubigũt.Seuerinas vbi tã fœdã armorũ rẽpeſta
tẽ vidit in Venetos verſam,q̃a lõge impar erat hoſtibus,cẽtum enĩ & ampliꝰ eq̃tũ turmæ illis
aderãt,maioraq̃ auxilia a ſociis expectabantẽ,cũ iis quas a ꝑcipio habuit copias,cęteroq̃ eq̃ta
tu recepto,q̃ ex Ferrariẽſi publico decreto in Bergomatẽ agrũ venerat, ad primos hoſtiũ motꝰ
nunc a frõte,nunc a lateribꝰ,ex occaſiõe occurſans,oĩa reddere illis infeſta.Poſt varios itaq̃ ar-
morũ conatꝰ,quum Alphõſus ad Balneolũ in Brixiẽſi feciſſet caſtra,Venetus exercitus ad Re-
gianũ cõſedit,q̃nq̃ milibꝰ paſſuum a Brixia.& hęc fere geſta ſunt æſtate illa,q̃ ſcd̃a fuit Ferra
rienſis belli.Erat iã autumni tp̃s,quũ Gallus dux nunciata Lodouici regis morte,& q̃ tutor re
gni eſſet teſtamẽto relictꝰ,trãs Alpes abiit,ꝑte multo maxima Gallorũ aut grauitate cæli extin
cta,aut morbo grauiter ĩplicita,circa Ferrariã nihil eſt ęſtate illa memorabile geſtũ.In mari Fe
dericus Aragonius,Alphõſi frater,cum q̃nquaginta triremiũ claſſe,ſub vernũ tp̃s Anconitanũ Aragoniæ claſſis co natus.
inſedit portũ,attulitq̃ ſubitꝰ hoſtium acceſſus ingẽtẽ Venetis curã.Nulli dubium erat q̃n ſi in
ea ſtatiõe hoſtis eẽ ꝑſeueraret,futurũ vt oĩa vtbi fierẽt infeſtiora.Ille ſiue metu Venetæ claſſis
q̃ in ora Delmatię erat,ſiue aliud conſilium ſecutus,triduo q̃ eo venerat ſublatis velis in altum

abiit. Cęterū ne nō aliqd interim egiſſe videret̃, Lyſſam inſulā in Delmat ico tractu, ſubito ador
tus ferro & igni pene deſolatā reddidit. Ex Lyſſa ĩ Corcyrā nigrā trāſmiſit, eſtq; multa vi ĩſula
oppugnata, ſed fortiꝰ defēſa, ꝑcipuaq; Georgii Viarii opa, q tū vrbi & ĩſulę pſidebat. Perierunt
ea oppugnatiōe qngēti ferme viri ex Aragonia claſſe. Hyeme q̃ ſecuta ē multi variiq; extiterūt
vtriſq; belloꝝ motꝰ, multę clades citro vtroq; illatę & acceptę, ſed leues & ob eā rē minime mēo
rabiles. Proceſſit ex Balneolo Aragonīꝰ dux ad Calcinatū, apparebatq; futurū vt inde Lunatum
iret, cęterū ne nudi oī pſidio Lunatēſes ad iniuriā paterēt, Marcus Antonius Maurocenus lega
tus, ex caſtris eo ſe cōtulit, tuēdi oppidi cā, locūq; foſſa & vallo ſtudio muniuit. Nec ita multo
poſt hoſtis ex Calcinato pfectꝰ, in Veronēſem agrum irrupit. Hic Gōziagus princeps, qa poſt
lōgā cōſultationē tenere nō potuit, vt Lunatum & Piſcheria oppugnaret̃, Alphōſo & ſociis ira
tus, Mātuā cōceſſit. Sub id tpſ quo caſtra hoſtiū ex Calcinato mota ſunt, aut certe nō mlto pꝰ
Stellata locus Pado ĩpoſitus, vt ſupra eſt ſignificatū, Venetis armis maxima eſt ex parte captꝰ.
Cęterū Herculis ſupuētu Veneti ĩde cū cęde mlta depulſi ſūt, & ad flumē ꝑcipites acti. Thomas
Himulanus expeditiōis huius caput, cū plęriſq; eoꝝ q cū eo erāt venit in hoſtiū ptātē. Diuerſa
pte Veneti q ad obſcurū lacū ſtationē habebāt, vt hoſtē ab eoꝝ ſenſu auerterēt, q̃ apd Stellatī
nos flebāt, ex cōpoſito Ferrariā vſq; tumultuoſe euecti, ĩcēdiū atrox excitāt in ſuburbanis tectis

Calabri ducis ꝓceſſus.

Ioānes Hemus legatꝰ, audita Stellatinę arcis expugnatiōe, dum ſuis ſubſidio ire feſtinat, ex pui
caci equo violēter ad terrā ꝓuolutus, paucis diebꝰ, qbꝰ eſt ita afflictus, interiit. Iacobus Medius
Hemo ſucceſſit, grauitate cęli offenſus ipſe quoq; nō multo poſt morit̃. Alphōſus Villa Frāca
in Veronēſi potitus ad Atheſim pdabundꝰ ꝓceſſit, infeſtabat excurſionibꝰ Veronēſem agrum
quū Seuerinas ad Vallegiū loco edito cōſedit, in hoſtiū cōſpectu, cū pte vna copiarū, ſecutꝰ eſt
mox paulo Maurocenꝰ cum cętero exercitu. Auguſtinꝰ Barbadicꝰ eius collega morbo affectꝰ ex
his caſtris domum abiuerat. Tētauit Calaber an hoſtis ad pugnā elici poſſet, verū qa nihil ĩde
mouebat̃, ſubito ĩ Brixianos recurſu paucis diebꝰ Aſula potirꝰ eſt. Dū hęc foris gerūt̃ Venetiis
ducaria ſedes fortuito igni noctu deflagrauit. Aſula Venetis adēpta, Aragoniꝰ dux Herculis ſo
rorii ſui ꝑcibꝰ fatigatꝰ, ꝓmiſſis q ſcdo Pado Oſtiliā veherent̃, ipē cū expeditiſſimo eqtatu ad Ve
netas opes circa Padum infrīgēdas pgit. Habebat tū Seuerinas caſtra ad Calcinatū ĩ Brixiēſes
reuerſꝰ, q quū ĩdicio cōpertiſſet de ſubito hoſtiū diſceſſu, ſuſpicatꝰ qđ erat cū expeditiſſima bella
toꝝ manu p Veronā, ſcdoq; Atheſi, in Ferrariēſes aduolat, vix ſatis ꝓperatū foret, niſi auſtro flā
te, q Pado vehebāt̃ ſegniꝰ affuiſſent vēto retardati. Accidit igit̃ vt vno tpe & Calaber circa Ca
ſtrū nouū ſit cōſpectꝰ, & ex altera pte clamore ſignificarū ſit Seuerinatē cū auxiliis adeſſe, cuius

Att. celeritatē in Seuerinate.

inopinato acceſſu pculſus Aragoniꝰ dux, qđ hoc ē ingę, habuit ne alas hic capularis ſenex! aut
cur debui aut potui celeritate vici! tū ſe ſuorūq; morā ĩcuſās Oſtiliā reuertit̃. In Bergomatibꝰ
interea & brixianis res haud qdē ĩ ocio fuere, ſuntq; loca aliquot ab hoſtibꝰ capta, & a Veneto
recepta, & iā hyēs appetebat, quū ĩ hiberna cōceſſum eſt. Quo tpe venit Seuerinas ad Principē
& Patres, acceptuſq; eſt multa officioꝝ frequētia, multaq; comitate, ob ſolertē ab eo operā in
bello nauatā. Supuenerunt & Rubrii Parmēſes, principatu electi, q & ipſi ſunt phumane culti.
Reddebat eos vulgo cōmendatiores recens fortunæ caſus, ꝙ ſocii fideliſſimi fortiſſimiq;, domo
patria, principatu ſpoliati eſſent. Decretū eſt Guidoni & fratribꝰ ppetuum ex publico ſtipēdiū
Sacerdotia ampla filiis, q ſacris initiandi eſſent. Fuerunt hiberna illa etſi parū pacata, nulla tū
memorabili re ĩſignia. Iniecta erat ſpes interea cōficiūdę pacis, eaq; res fecit vt aliquāto tardius
Venetus exercitꝰ ĩ aptū ꝓceſſerit. In Pado interī turma vna naualis, quū ĩſolēter tumultuaret̃,
paucīq; eiꝰ ſeditiōis authores ſupplicio coerciti eſſent, ad hoſtes defecit, omnes nominatim ꝓ
ſcripti, vt ſiqū eoꝝ aliquis in poteſtatē redactus eſſet, more maiorum capite puniret̃. Sed quum
hæc fiunt circa Padum, in mari Veneta claſſis Marcelli ductu Galliopolim oppugnat, in Cala
briæ ora, fuit id certamē atrox & vtriuſq; laborioſum, cęterū dū Marcellꝰ claſſis pfectꝰ ex ꝓtoria

Galliopolis capitur.

naui pugnā fortiter ciet, hortatq; remiges & ſocios nauales, vt irrepide muros ſcādāt, inchoa
tāq; victoriā ſtrenue exequant̃, tormēto ictus cōcidit. Verū tātus fuit pugnātiū ardor, vt prius
ſit oppidū captū, q̃ remiges & ſocii nauales ſciuerint ſe ſine impatore pugnare. Galliopolitanis
venia data ē, tēperatū a cęde, & omni vi bellica. Locū Venetus celeri opere firmat, ſedē belli cō
ſtituit ad Ferdinādi regis opes infeſtādas. Poſt Galliopolim Venetus Neritum occupat ĩ Salē
tinis, & q̃dā alia loca parū clari noīs, & poſt paulo Racaliſca. Cōcidit Ferdinādi animꝰ, vbi rece
pta vidit ſuis finibus Veneta arma, mox alia atq; alia apperēdo pluſq̃ ſibi tutū eſſet inualeſce
re, nec iā inde deſtitit, priuſq̃ id incēdiū latius ſerperet, de pace cogitare, q̃ non multo poſt ſecu-

ta eſt.Eñuero Aragonius dux cum centũ viginti turmis equitum poſt Seuerinatem in apertũ
egreſſus ad Balneolum,vbi ſuperiore anno,fecit caſtra:Seuerinas cui tres circiter & nonaginta
aderãt equitum turmæ peditũq; ingens numerus,ad Zenonem medius inter Brixiam cõſedit,
& hoſtiũ caſtra,atq; hic demũ de pace actũ,de qua quũ adhuc ageret Venetꝰ circa Ferrariã pa
rũ pſpere dimicauit,quadringẽti circiter capti ſunt,multi etiã interfecti.Eratq; iã pax ad exi-
tũ ppemodũ pducta,quũ ex Verona Brixiã cõtuli me,Veneta caſtra viſurus,erant tunc in his
legati,Nicolaus Piſaurius,& Lucas Piſanus,a quibus perhumane acceptus,quũ p ociũ oĩa lu-
ſtraſſem,facta eſt mihi copia ex illoꝝ authoritate,ad hoſtes ſub publica fide penetrãdi.Hic quũ
ad Alphõſi tabernaculũ pueniſſem,obſeruata ſunt mihi principũ fere oĩm & populoꝝ Italiæ ſi
gna,ante veſtibulũ fixa,q̃ res demõſtrare viſa eſt quãtã belli molẽ Veneti iã biẽnio & ampliꝰ p
tuliſſent.Nec ita multo poſt pax ſancita eſt,anno humanę ſalutis milleſimo quadringẽteſimo
octogeſimo tertio.In pace ſanciẽda hæc ſunt cõditionibꝰ aſcripta,vt Venetꝰ Galliopolim & op
pida in Calabria bello capta Ferdinando reſtitueret,vt pſidia ex circũpadanis locis educeret,&
q̃ Ferrarienſi bello occupaſſet,ipſi Rhodigianam,Poleſinũ haberẽt,Aſulam & quicquid in Bri-
xiano agro aut Bergomati hoſtis cepiſſet,reciperẽt.Fuit ea pax vt Veneto hõeſta,ita vniuerſę
ciuitati pergrata. Celebrati ſunt ludi haud multo poſt magnificentiſſimo apparatu,magnoq;
mortalium conuentu,in argumentum publicæ lętitiæ,quos Hercules Eſtenſis nup hoſtis,& Iu
lius Camertium comes,principi & patribus aſſidẽtes ſpectarũt.Affuit & Leo Lodouici Sfortiæ
filius.Seuerinas ſenex tam celebri ſpectaculo intereſſe noluit,quum præſidere potuiſſet.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM
AB ORBE CONDITO ENNEADIS DECIMÆ,LIBER OCTAVVS.

EST Sixto pontifice Italia variis belloꝝ motibus aliis ſuper alios con-
cuſſa,in Hetruria primo bellatũ eſt,dein circa Hidruntẽ cũ Turcis ſe-
cutũ Ferrarienſe bellũ, quo in Ciſalpina Gallia & in Venetis & circa
vrbẽ Romã,totis Italiæ viribꝰ eſt certatũ.Sixtus ſub ipm Ferrarienſis
belli exitũ vita deceſſit,anno q̃ ſedere cœperat tertiodecimo. Sed dum
per hũc modũ in Italia laboratũ eſt,ageretq; adhuc Sixtus ĩ humanis,
res externatũ gẽtiũ parũ quieuere.Nã Mahomethe Turcoꝝ rege mor
tuo,qđ inter ipſa Ferrarienſis belli initia contigit,anno ſalutis milleſi-
mo quadringenteſimo octogeſimo primo,qui decimus fuit Sixti ponti
ficis,Byzãtii cõfeſtim tumultuatum eſt,hoſtiliterq; inter duces dimi-
catum,parte vna militum ad Baiazetẽ trahente ſummam imperii,ad Zizimũ altera,minorẽ na Zizimus.
tu fratrẽ.Zizimus gentili lingua amor dicit,Baiazetes fulgur,niſi Baiazetus potius ſit ſcriben Baiazetes.
dum,qđ plures faciũt,vt ſit diuerſum a Paiazete nomen ambo rum pcul aberãt, Zizimus Ly-
caoniam obtinebat,agebatq; Iconii Baiazetꝰ,vt pluriũ opinioni ambiguæ vocis vſu accedamꝰ,
in ora Põtici maris,circa Paphlagoniã,vñ fuit illi Byzãtium facilior recurſus.Poſt patris ĩter- Regiæ do-
itum Achinatus vnus ex fortiſſimis ducũ,is ille qui Hidruntẽ occupauit ĩ Italia,firmauitq; p mus diſcor
ſidio,Zizimica factiõe vi preſſa & Baiazeto adhuc abſente aſtruxit imperium,fuitq; author vt dia.
tantiſper,dum pater abeſſet,eius filius ſummæ rei præficeretur. Nec ita multo poſt Baiazetes
Byzantiũ venit,qui de domeſtica ſeditione certior factus celeri curſu cum claſſe affuit, vi & ar
mis imperiũ vindicaturus.Pari feſtinatione Zizimus ex Lycaonia iter accelerauit,ſed viarũ diſ
pendio pue ntus Pruſiã in Bithynia occupat,mox ĩde eiectꝰ modico comitatu in Syriã trãſiit,
fuitq; nonnihil Hieroſolymis ſacrorũ cauſa.Hinc profectus per deſerta Arabiæ Mẽphim ſe cõ
tulit,ſic eñ vt verius ita libẽrius noĩabo vrbẽ,quã vulgo Cairũ dicunt,quidã vocẽ credo ipſã
ſecuti Cartas appellare maluerũt,ſed Cartæ,niſi multum opinione fallor,pcul inde diſtãt.Huc
fuga delatus Zizimus,poſteaq̃ eius aduẽtus appropinquare dictꝰ eſt,Memphiticus rex primo- Zizimi oſo-
res gẽtis miſit illi obuiam,ab his comiter acceptus,ductuſq; ad regis pſentiã (Sultani vox vul
gatior eſt)ita illũ Zizimus affatus dicit.Niſi certo ſcirẽ regũ fortiſſime,te nõ ignorare qs ſim,
& quo patre genitus,qua iniuria pulſus,per tam longa terrarum ſpatia huc venerim,aliũde ſu
mendum fuiſſet mihi principiũ dicẽdi,longiorq; oratio adhibenda,vt tuũ mihi fauorẽ cõcilia
rẽ,Verũ quia hæc oĩa abũde ſunt tibi nota,id eñ vel ex eo intelligo,q; multo maiore officioꝝ
frequentia ſum abs te rex clementiſſime acceptus,q̃ ego in tam aduerſa fortuna optare eſſẽ au
ſus,ne dicam poſcere.ſupereſt vt de Baiazeti ſæuiſſimi hoſtis verius q̃ fratris iniuria apud te
querar. Etenĩ nõ cõtentꝰ ille paternũ imperiũ per tumultum & cædẽ occupaſſe,me regia vrbe

excluſũ & ĩ Bithynia agētē,nõ illiꝰ regno,nõ hoĩm vlli ĩfeſtũ,bello & armis ĩſectatꝰ,ꝓſni regni
finibus expulit.nec illũ tã ĩpii libido,q̃ pr̃i dũ vixit ſp̃ fuit ſuſpecta,q̃ dira q̃dã ĩ ſuos oẽs ſęuitia
odiũꝗ ĩ fratrē,ad tã crudele ĩpulit facinꝰ,nã q cõpos ĩpii fit,priuatũꝗ & ĩiurię obnoxiũ hoſtilit̃
petit,nõ hic ĩpiũ ſitit,ſed cruorē,nõ debellare vult,ſed ad mortē cõpellit.Nec ꝗa poſt pr̃is ĩteri-
tũ fit Byzãtii tumultuatũ,ſitꝗ ĩter factiões ferro dimicatũ,meo videri põt cõſilio id factũ,quũ
ꝓcul tũc patria abeſſē,nec ꝗa Byzãtiũ iter ĩtēdi poſt pr̃is interitũ,dari q̃at mihi fraudi,ꝓſertim
quũ a mſ̃tis & bonis eo accerſerer,fuit ipſiꝰ fortuna ſupior,ceſſi,ac ne meꝰ ad regiã vrbē acceſ-
ſus noui alicuiꝰ motꝰ materia eē poſſet,ĩ Bithyniã deflexi,Pruſiã petii,ibi demũ q̃eturꝰ,ſi ꝑ fra-
trē licuiſſet:verũ tm̃ abfuit vt ꝑ eũ q̃es vlla cõtigerit,vt hoſtiliter petitꝰ,niſi matura fuga me ꝑi
culo ſubtraxiſſem,exceſſiſſēꝗ ꝓtſus ꝓſni regni finibꝰ,dãdꝰ erat ei ſãguis hauriēdꝰ. Nec ille me
tu ſed odio tã mihi ĩfeſtꝰ eſt,tã crudeliter huic capiti ĩſultat,nã qđ ĩ me timere poſſit,nihil ſa-
ne eſt,illiꝰ Byzãtiũ ĩpii caput,illiꝰ ducũ & militũ ſtudia,illiꝰ pecunię,& oĩs regia gaza,fratrem
igit̃ odit,nõ timet,vnꝰ vult ĩ vacua aula imperitare,vnꝰ Othomanici gñis oĩa habere,vnꝰ oĩm
ſupeſſe.Magnꝰ fuit Xerxes,in ampliſſimo tñ regno fratres nõ ſolũ incolumes ꝓſtitit ſed in ſũ-
mo etiã honore habuit.Quid Alexãder?cui frater nõ tantũ ꝑiucũdꝰ fuit,ſed nobiliſſimæ etiã
expeditionis comes.Quid alii plures,quũ externi,tũ noſtræ familiæ reges,qui multo tutius re-
ctiuſꝗ ĩperitarũt,amãtiſſimoꝝ fratrũ cõſilio ac præſidio fulti,q̃ alieno?ſed Baiazetes vim & ſu
perbiã maiora firmioraꝗ ꝓſidia putat,his magis natura illa gaudet,q̃ iure & æquitate,fratrem
mauult hoſtē habere q̃ comitē,magis exiliis agitare,q̃ cõſiliis adhibere.Sed tu rex ĩclyte,noſtrę
legis cultor ac cuſtos optime,ꝑ Mahomethi ſacraria rogarꝰ,q̃ Hieroſolymis & Lamechæ obti-
nes,ne patiaris regiã ſtirpē ꝓcul domo,patria,regno,extorrē & inopē iacere,fraternæ crudelita
ti ludibrio eſſe,q̃n ꝓphetæ ſũmi legē veritꝰ,afflictũ & iacētē erige,domeſticam iniuriã inhibe,
authoritate,q̃ in te ſumma eſt,aut ſi id minus procedit,armis vindica,nec patiaris ĩperiũ tãta
indole q̃ſitum,vnius vel ſęuitia vel demētia labefactari,qđ nõ magis nobis triſte & luctuoſum
fit q̃ maieſtati tuæ & cæteris noſtræ fidei regibꝰ ꝑiculoſum.Etenim q̃ infenſi ſint Turcoꝝ rebꝰ
chriſtiani duces,per te ſatis intelligis,an putas ſi grauiꝰ aliqđ bellũ ex hac(qđ nolim)diſcordia
exarſerit,illos q̃turos,aut ocioſe id certamē ſpectaturos,dum ſua ſponte remittat,an hanc po-
tius graſſandi cauſam adepti,totis viribꝰ incũbēt,vt regnũ domeſtico malo conuulſũ,ſubita vi
inuadãt,diſtrahãt,fũditus euertãt?ꝙ ſi ĩimica gēs fiat eiuſmodi voti cõpos,quã Mahomethes
cladē in eos priꝰ auertat,horret animꝰ dicere,quo ſit clades illa euaſura.Enimuero Othomani-
co noĩe ſublato,ꝓter maieſtatē tuã,q chriſtianis opibꝰ opponi poſſet,noſtrę erit gētis nemo.Erit
itaꝗ ꝑ ſe illi & tota gēte laborãdũ,ſuſtinēdaꝗ ab vno oĩs chriſtianoꝝ potētia,multo labore &
diſpēdio bellãdũ,ĩcerto tñ euētu.Quare quũ res ĩtegra adhuc eſt,remediaꝗ adhiberi poſſunt,te
iterũ atꝗ iterũ rogo rex inuictiſſime,vt noſtrã fortunã miſeratꝰ,ꝑ oratores ad id miſſos cũ Ba
iazete agas,vt ſi in ſortē ĩperii nolit,in partē aliquã recipiat paterni regni , regnet,imperet,oĩa
vni pareãt,liceat mihi miſero alicubi q̃ſcere,tãtũ poſſidere vt ſatis ſit ad priuatã vitã honeſte
agēdã:qđ ſi ille facturũ ſe negat,vt nõ diuina nõ humana iura vereat̃,querar ego qđ Hieroſo-
lymis feci,& mox Lamechæ,ſi ꝑ maieſtatē tuã liceat illuc ire,fratris iniuriã apud ꝓpherã ſum-
mũ,inde tuã experiar volũtatē rex fortiſſime.ꝓderũt ſpero hæc. Verũ ſi(qđ nolim)fruſtra fue-
ro expertus,q̃ñ vltima deſpatio cogit hoĩes oĩa audere,ibo ego per æqua & iniqua ferro,flamma
cęde,occulta & apta vi,quibuſcũꝗ auxiliis,quocũꝗ vindice,inuiſum fratrem inuiſus inquieta
bo,nec prius deſinã diuina & humana miſcere,q̃ aut in partē regni recipiar,aut illa q̃ in perdi
tis ſunt & deſperatis,cũ ipſa vita relinquam,quum multo ſatius ſit celeriter extingui,q̃ ꝑ dede

Peroratio. cus & ignominiã vitã trahere.Rex iuuenē familiariter hortat̃,vt bono ſit animo,& vt præſen-
tē caſũ fortiter ferat,oportere eos q in ampliſſima fortuna nati ſunt,nõ frãgi in aduerſis, nec ſi
q̃ ꝓter opinionē accidãt,ſeſe abiicere,& ꝓſternere,ĩ quo merito Zizimꝰ laudaret̃ q nihilo mino-
res ſpũs tũ demũ aleret q̃ incolumi fortuna feciſſet.Iret & eã ſpem ſecum ferret,vt quãtũ au-
thoritate apud Baiazetē valeret,enixe daret operã,vt cũ eo in gratiã rediret,reciperetꝗ in par
tē regni.Hęc ille pollicitꝰ cõfeſtim ad Baiazetē miſit,q regē ad pacē hortaret̃ . Zizimꝰ inter ea
Lamechã ꝓfectus Mahomethis ſepulcrũ inuiſit.nec pax ĩde vlla ſecuta eſt. Meditari ꝓinde bel
lum Zizimꝰ ad regē reuerſus,maiore aĩo,q̃ ſpe imperii ꝑ vim recuperãdi,nec ꝓpterea diffidere,
fieri poſſe,vt noua ducũ defectiõe,cuiꝰ rei ꝑ amicos occulte ſpes fieret,fratris potētiã infringe-
ret.Hęc ille agitabat aĩo,quũ Ciliciæ regis literis nũciiſꝗ eſt accerſitꝰ ad bellũ Baiazeti cõmuni
noĩe inferendum:Repetebat Cilix paternum regnũ armis,ex Meſopotamia minorē Aſiã inua-

rus.vter alteri fuerit maiori fiduciç ad id facinꝰ capeſſēdū nō facile dixerī,quū ābo lōge ĩpares
hoſti eēnt. Trāſiit itaq̧ Zizimꝰ ex ęgypto ĩ Aſiā,ac cū Caramano locutꝰ.nā qs tūc altꝰ rex fue-
rit circa Ciliciā nō video.In Iſthmo minoris Aſię prīo cōgreſſi ſūt,ac de ſūma rei iter ſe locutī
apte itaq̧ bellū cōparāt,etſi mlˀto viribꝰ ĩferiores.Nec Baiazetes ĩ tāto rerū diſcrimie deſedit,q Infert bellū
nō tā fratrē horrebat q̄ ducū defectionē:magna itaq̧ auri pfuſiōe,quū militię pfectos,tū pplorꝫ fratri Zizi-
pricipes in officio tenuit,Achmatū virū fortiſſimū,p quē Baiazeti abſenti ĩpiū(vt dixi) eſt q̄ſi mus.
tū,prīo hoſtiū conatui oppoſuit:Nec ita mlˀto poſt ipſe cū maioribꝰ copiis ad bellum egredit̃,vt
ad ducēta armarorꝫ milia ſub ſignis eēnt,& iā nō pcul a Zizimo abeſſet,quē aſſimlˀato pacis ſtu
dio cape ab ĩitio conatꝰ ē,nūciis ac lr̃is citro vltroq̧ miſſis & acceptis. Hęc palā.Occulte circa
Iconiū & Larāda,qbꝰ locis Zizimꝰ cū ſocii regis exercitu caſtra fecerat,oīs locorꝫ aditꝰ occupa
ri iubet,vt ne ad fugā qdē pateret via,nā nulli dubiū erat qn plio abſtinerent ſuis viribꝰ diffiſi.
Sēſit tādē ille qd ĩ ſe pararet̃,ſenſit & amicꝰ Rex,ac priuſq̄ oīa circa ſe loca inſiderent̃,Tauri iu
ga petierūt,quorꝫ obiectu Syriā a ſe excludit Cilicia.Hic Zizimꝰ rerū deſpatiōe adactꝰ ſociū re
gē & hoſpitē hortatꝰ,vt tēpori cederet,ſeq̧ ad meliora ſeruaret,ĩ maritima Ciliciæ deſcēdit,ex
peditiſſimū nauigiū mercede adeptꝰ parati iubet,ac pſto ſibi eſſe,vt ſiqua vis ex ĩprouiſo adorꝰ
ta eſſet,cōfeſtĩ ĩ altū abiret.Mittit interim Rhodū,q ſacrę militię magiſtro ſignificaret ſtatuiſ-
ſe ſe,ſub publica fide,in inſulā ad chriſtianos trāſire,qñ fraterna iniuria pſſus nullus apd̃ ſuos
locus ſupeſſet ſibi āplıꝰ.Id nō mō nō negatū eſt,ſed qa chriſtianę rei tāti pricipis trāſfugiū vti-
le videri,cōfeſtĩ claſſis in Ciliciā mittit̃,q̄ illū ex infeſto littore in altū veheret.Nondū Rhodię
naues eo venerāt,quū Zizimus ſubito hoſtiū acceſſu cōpulſus,naui quā paratā habuit,ſubito Zizimi fu-
cōſcēſa,imminēti ſe periculo ſubtraxit.Inde vbi paululū a littore pgreſſus eſt, literas ad fratrē ga.
dedit,ſagittę alligatas,q̄ arcu violēter excuſſa,ĩ pximū emiſſa eſt litꝰ. Fuerunt literæ quas ille Zizimi epi-
ad fratrē dedit hoc argumēto ſcriptę,vt diceret Zizimus ſe,nō fidei nō gētis odio,ſed fratris ĩ- ſtola.
iuria ſubactū ad chriſtiani noīs viros fugā ĩtēdere,hos aditurū,q oīm maxime Othomanico eſ-
ſent noī infenſi,vnā ſpem in tātis malis ſecū ferre,vel vt ipſe iiurię author,vel eiꝰ filii quādoq̧
pſentis aduerſus ſe ĩpietatis debitas exoluerēt pœnas.Fertur Baiazetes ea epl̃a cōmotꝰ lachry-
mis temperare nequiuiſſe,animoq̧ cōſternato tabernaculū ingreſſus aliquandiu tacitus ſediſſe
amēti ſimilis.Zizimus a Rhodiis exceptus ĩ inſulā defert̃,quē veniētē militiæ Magiſter magna
officiorꝫ frequētia excepit.Poſtridie q̄ venerat Zizimus ita eſt Rhodiæ militiæ Magiſtrū allo-
cutus,vt reddita domeſticæ diſcordiæ cauſa , dixerit ſe iccirco conatū poſt patris ĩteritū ad ſe
imperiū trahere,etſi fratre minor eſſet natu,quia ille ex patre nōdū rege pcreatꝰ eſſet,ipſe ve-
ro nō ſolū ex patre rege,ſed iā & Gręcię imperiū adepto,fuiſſe tñ ſic quoq̧ ceſſurū ſe fratri,ſi ĩ
portionē aliquā regni fuiſſet ab eo receptus.Cęterū eo cōſilio Rhodū veniſſe,vt p ipm̄ Rhodi-
orū principē,cuius fides & ſumma virtus in multorꝫ ore eſſet,Rōano pōtifici & cęteris Chri-
ſtiani noīs ducibꝰ inſinuatꝰ,ĩ paternū regnū illorꝫ auxiliis reſtitueret̃,futurū affirmās,vt ſi ali-
qñ reſtitui contigiſſet,omni tempore principū chriſtiani noīs amicitiā coleret, perſancteq̧ ſer-
uaret,oīaq̧ illis de ſe & ſuo imperio polliceret̃.Hęc ille,aut nō multū his diuerſa. Sed qđ ad in
ſulā attinet,videt̃ mihi Zizimus decreto Rhodū petiiſſe,delegiſſeq̧ ſibi ſedē exilii,vt ſe in pxi
mo ſedēte,qñcūq̧ occaſio oblata eſſet,audacius ad res nouas conſurgerēt amicorꝫ animi, habe-
retq̧ eo metu fratrem ſemp ſollicitū,quo vt aliqñ ſolueret̃,ſua ſpōte ad pacē inclinaret.Fuit Zi
zimus ſtatura pcera,valitudine pſpera,cęruleis oculis,ac paulū obliquis,aquilo colore,naſo ad- Zizimi for-
unco,& circa mediū pminentiore,obeſo vētre,proiectuq̧ aliquātulū enormi,cōpactis alioq mē- ma & mo-
bris,pronus ad iram,inſigniſq̧ oculorꝫ incōſtantia quum fluctuaret animus, in fremitu vox ca res.
prinæ ſimilis,ſedatus alioqui ſermo,cōpoſitus ac rarus,cibi appetētiſſimꝰ,vorare verius q̄ man
dere,aquā ſed ſacharo infuſam patrio ritu potare,caloris,algoris,& inedię impatiēs,mergere ſe
marinis fluctibus natādi ſtudio,nudare ſine rubore corpus multis etiā ſpectantibꝰ,nec vno eſſe
loco poterat,adeo vt in ſubdialibus noctu quieſceret,qđ ex ipſa curarum fluctuatione accidiſſe
credere eſt,ſubtriſtis & cogitabūdus ſemp videri,nec vllū lętitię ſignū dare,niſi in Rhodii ma-
giſtri cōgreſſu,patriæ legis obſeruātiſſimꝰ,nihil æque auerſabat̃ ac temulentiam in hoībus ſui
generis.Gentiliū literarū adeo petitus,vt hiſtoriam cōderet,matrē habuit ex Regia Dacorum
gēte,quā cū duobꝰ filiis apd̃ Mēphiticū regē reliquit,ex Rhodo in Galliā prīo ad regē perdu- Zizimꝰ Gal
ctus eſt,Innocētio dein Pōtifici deditꝰ,q Sixto ſucceſſit,eſtq̧ ea deditio arte & ſolertia Leonelli lis tradit̃.
Concordiēſis Antiſtitis,apoſtolici legati , Gallis magis expſſa q̄ ĩpetrata,quum & Baiazetes,p
legatos,pter cętera ſacratiſſimū Chriſti ſepulcrum cū Hieroſolymis & omni terra quæ ſancta

dicit̃,Chriſtiano ſe noĩ daturũ ꝑ tZizimo polliceret̃, adiicere & Lanceã q̃ Chriſti regis hauſit latꝰ.Nec id minꝰ ĩpẽſe a Pãnonię rege petebat̃,q̃ Zizimo ſibi dedito ĩdubitatã de Turcis victoriã polliceri,vicit tñ facũdia vniꝰ & aplicę ſedis reuerẽtia,Põtificiq̧ vt dixi eſt deditus,q̃ Romã miſſus aliquot ſuꝑuixit ãnos.Periit Alexãdri ꝑti põtificatu,Carolo octauo,quũ ĩ Italiã venit traditꝰ,veneno(vt credit̃)ſublatus.ſed de eiꝰ exitu alia ꝑpior erit relatio, quũ de his,q̃ Carolꝰ ĩ Italia geſſit,erit ſermo,nũc ordĩe dicẽdũ q̃s fuerit rerũ ſtatꝰ ĩ aliis gẽtibꝰ.dum res Turcoꝝ ex Mahomethis ĩteritu ĩ hoc fuere motu.Nã & ĩ ora Macedonię Ioãnes Caſtriotꝰ , Scãderbechi filiꝰ,ꝑlio ad Croiã ꝓſpe cõmiſſo,Baiazetis arma ſuis expulit finibꝰ.Pari ſucceſſu IoãnesCernoulchius ſubita rebelliõe adeo Baiazetẽ ꝑculit,vt tributo tñ ĩpato paſſus ſit eũ obtinere q̃ poſt Mahomethis obitũ armis recepat.Sed oĩm ꝓſprime rẽ chriſtianã ĩ Turcos Mathias rex Pãnoniæ adminiſtraſſet,tẽpoꝝ opportunitate,niſi domeſtico fuiſſet bello ĩplicitus.Eñuero Federici Cęſaris exercitꝰ ꝑ id tꝑs Pãnoniã ĩgreſſus,regẽ a tã pulchro negocio auertit,ſed Federici iniuſſu ea vis Pãnonibꝰ illata ẽ(vt fert̃)copiarũ duces ob eã cãm grauiter increpiti,atq̧ ignominia notati.eſt & ĩferior Myſia a Turcis recepta ꝑ idẽ tꝑs,Stephano,q̃ olĩ eiꝰ terrę prĩceps fuit,Pannonũ auxiliis eã vĩdicãte.In Ionia magis tumultuatũ eſt q̃ bellatũ.Leonardꝰ Theuchiꝰ Cephaleniã,& alias olĩ ſuę ditiõis ĩſulas,cũ Aragonia claſſe,quã Ferdinãdꝰ rex illi dederat,tumultuoſiꝰ circuiuit,ſed motꝰ hic tã irritꝰ q̃ breuis fuit.Idẽ rex conatꝰ eſt Auelonẽ ĩtercipe,ac ſpe fruſtratꝰ,Chimęrã circa Ceraunia occupauit.Parũ abfuit q̃n & Veneti coacti ſint aliena fraude cũ Turcis bellũ inſtaurare,Bernardꝰ Rilla archipirata tẽpeſtate illa haud ignobilis, Venetis vſus ſignis,Othomanici ĩpii fines hoſtiliter ĩfeſtare,q̃ res facile Barbaros ad vltionẽ cõciuit,hi Venetoꝝ eã ĩiuriã rati Idrẽſem agrũ exĩprouiſo ferro & igni fœdarũt. Eſt dein bello tẽperatũ cognita piratarũ fraude.Renatꝰ Gãdauię dux ex Ferrariẽſi bello ĩ Galliã reuerſus,poſt Lodouici re‑

Sixti põtificis opera. gis obitũ,maiorẽ belli motũ oſtẽdit q̃ ſit poſtea ſecutꝰ.Et hęc ꝓcul Italia. Romæ Sixtus põtifex maximus,q̃ ſub exitũ Ferrariẽſis belli obiit(vt ſupra eſt ſignificatũ)ĩter optimos põtifices merito reponit̃,cerimoniarũ pietatiſq̧ cultor diligẽs.Ædificauit in Vaticano ſũptuoſiſſime,lapideũ põtẽ Tyberi ĩpoſuit,quẽ a ſuo noĩe Sixtũ dixit.Vrbẽ Romã tẽplis,viis,omniq̧ ædificiorũ gñe excoluit.ſed q̃ in hoc felix,tã domeſticis ſeditionibꝰ,ciuilibuſq̧ diſcordiis obnoxiꝰ,nã ꝑter Aragonia arma,q̃ circa vrbẽ Ferrarienſi bello,cũ agroꝝ populatione,ſunt hoſtiliter vagata,vt pontificiis copiis Romã cõpulſis res nõ ꝓcul a legitima obſidione eſſet , vltimo eiꝰ pontificatꝰ anno ciuile bellũ eſt in vrbe cõflatũ,direptæ & incenſæ Colũnenſium ædes,Antiſtes vnꝰ ex prĩcipibus eius factiõis,magna iuuenis indole,ſecuri ꝑcuſſus,res hoꝝ foris oppugnatæ,atq̧ ad excidiũ propemodum ꝑductæ.Obiit Sixtus anno q̃ ſedere cœperat tertiodecimo. Fuitq̧ ab eo q̃ primus id nomẽ tulit quartꝰ,a Petro Bariona,a quo põtificia dignitas ſumpſit exordiũ,ducẽteſimꝰ tertiꝰ & vigeſimꝰ.Incidit eiꝰ obitꝰ ĩ annũ ſalutis milleſimũ q̃dringẽteſimũ quartũ & octo

Viri illuſtres. geſimũ. Vixerũt cũ eo viri ingenio & eruditione clari,Ioãnes cognomẽto Capreolus Tholoſanus,& Nardo corrupta voce pro Naticos dictus.Theologica vterq̧ diſciplina ĩſignis & ex Calaguritani Dñici familia.Picus Mirandulanus,Thomas Anglicus Eremitani noĩs.põtificii Cęſareiq̧ iuris tẽpeſtate illa prĩceps,Antonius Roſellus Tuſcus genere,Benedictus Capra,Barbatius ſiculus.Hos ſecuti Iaſon Mediolanẽſis,Bartholus Sõcinꝰ,Ioãnes Campegius, vterq̧ Bononiẽſis,Bulgarinus Senenſis.ſed hi aliquãto iuniores,oẽs iuriſſciẽtiæ principes.Pictoꝝ celeberrimi,Meſſanicus,Andreas Mãtenga Mãtuanus,Bellini fratres Veneti,quoꝝ Gẽtilis maior natu publice eſt Byzantiũ miſſus ad Mahomethẽ Turcoꝝ regẽ,vt apud illum artis experiẽtiã deponeret,eſtq̧ eo noĩe eq̃ſtri dignitate ampliſq̧ muneribus ab eo donatꝰ.ſunt & alii clarum nomẽ in pictura adepti,atq̧ horũ æmuli,q̃ olim nominabunt̃ . Muſicæ artis virũ oĩm,q̃ vnq̃ fuerunt ſine controuerſia ꝑſtãtiſſimũ plures annos Venetiæ habuerunt, Bernardũ cognomento Theutonẽ,argumẽto gẽtis in qua ortus eſſet,omnia muſicæ artis inſtrumenta ſciẽtiſſime tractauit, primus in Organis auxit numeros,vt & pedes quoq̧ iuuarẽt cõcẽtũ funiculoꝝ attractu,mira in eo artis eruditio,voxq̧ ad oẽs numeros accõmodata,numinis ꝓuidẽtia ad id natus,vt vnus eſſet in quo ars pulcherrima oẽs vires experiret̃ ſuas:Cęterũ q̃ñ nõ oĩa vni data ſunt,arguit̃ in eo inconſtantia quædã,vt vere illud ſapiẽtiſſime ſit dictũ,nullũ eẽ magnũ ingeniũ ſine mixtura demẽtię.Fuit alioqui inſigni pietate,multaq̧ caſtimonia,plęriq̧ ex iis qui illi operam dedere clarũ ſunt in ea arte nomen adepti.Cæterũ nullo diſciplinarũ genere plures claruerũt, q̃ in eo quo hæc ſtudia cõtinent̃,q̃ ab humanitate nomẽ ſibi vẽdicãt,fuitq̧ huic ꝑfectui adiumento vt credere par eſt,ĩmẽſa libroꝝ copia,quæ iã plures annos ex Librariis manauit officinis . Qui in

eo gn̄e artis p̄ſtātiſſimi fuerit,ſuo loco diximꝰ,nūc ĩ plures res vulgata ē,vt non ſolū Italia ſed
Germania quoq Gallia & Hiſpania,paſſim obſtrepāt hmōi officinis.Rhetores,Poetę,& orato-
res clari,vt ordīe cēſeanť,floruerūt Sixto pōtifice,Delmatici noīs Heliꝰ Cetumꝰ Rachuſeꝰ,poe-
ta ĩſignis,& Ioānes Gotiꝰ orator,eiꝰ municeps,Marcꝰ Marullꝰ Spalattēſis ĩ Italia,Neapoli An-
toniꝰ Pōtanꝰ poeta egregiꝰ Alphōſi iunioris a ſecretis.Romę Pōponiꝰ Lętꝰ:Domitiꝰ Calderinꝰ,
Marſus iunior,Antoniꝰ Volſcꝰ Priuernas,Sulpitiꝰ Verulanꝰ.Florētię Marſilius Ficinus,ſed is
philoſophꝰ verior q̄ poeta aut orator,Lādinꝰ Fōriꝰ,Angelus Politianꝰ.In Vmbria Maturantiꝰ
Peruſinꝰ,Ioānes Camertinꝰ Antiſtes,Iulii pricipis ex ſorore nepos,etſi hoꝝ plærią ĩ Innocētii
tpa,& Alexādri q Innocētio ſucceſſit,deſcēdere.Bononię Philippꝰ Beroaldus.Mātuæ Baptiſta
Carmelitanus,& Marcꝰ Antoniꝰ Algatꝰ.Ferrariæ Baptiſta Guarini filiꝰ,Baptiſta Strociꝰ. Ve-
netiis Hermolaus Barbarus,Hieronymꝰ Donatꝰ,Georgiꝰ Valla Placētinꝰ,ſed hic potius p̄hus
q̄ poeta aut orator.Patauii Barociꝰ vrbis Antiſtes,Ioānes Auriſpa Ariminēſis, Calphurnius,
Leonicū & Creticū p̄hiæ ſtudia p̄poſito auerterūt,ſed vterūą recte faciūt. Claruit Omnibonus
Leonicenꝰ Vicentię extremis Sixti tpibus.Mediolani Georgiꝰ Alexādrinꝰ, & Philippus Eremi
tanus per idē tempus clarum nomē adeptꝰ ob ea q̄ ſcripſit,in quo eloquentiæ defectū,induſtria
pēſamus.& hi qdē Sixto pontifice aut clarū erant nomen adepti,aut clareſcere cœperant.Poſt
Sixtū Innocentius Octauus eſt pōtificatū adeptꝰ Genuēſis patria,a cuius creatione Romę tu-
multuatū eſt,ciuilibuſą diſcordiis ex reſiduo p̄ximi pōtificatꝰ odio cōfeſtim ad arma recurſū Innocētius
Vrſinorum ædes,q̄ ſunt ad Iordanem,ferro & igni violatæ,& vt tum multis pſuaſum eſt,con- octauꝰ pōt.
niuēte pontifice.Sed hęc ſub Roberti Seuerinatis Ducis clariſſimi ad vrbē acceſſum,quē Inno
cētiꝰ aduerſus Ferdinādū regē,cū exercitu ex Ciſalpina Gallia exciuit.Cauſa belli huiꝰ ab Aq-
lanis orta,& pricipibꝰ quibuſdā,q a Ferdinādi imperio defecerunt,metu(vt fertur)non rerum
nouarū ſtudio alienati,nā Alphonſus Ferdinandi filius,in quo ferox & violētum fuit ingeniū,
quū Ferrariēſis belli cauſa p̄cul abeſſet domo,abſens iactare erat ſolitus,fore vt domū reuerſus
res p̄ſni regni nō ſine multoꝝ clade ſuo arbitrio cōponeret.Huiuſcemodi voces ad eos delatæ,
q circa regē authoritate pollebāt,priaą obibāt munera,& per hos ad pricipes & regulos quoſ-
dā,q præſentem rerū ſtatum occulte oderant,adeo perculerūt omnium mētes,vt ſub Ferrarien
ſis belli exitū maturata ſit defectio,Rōani pōtificis implorāt fidē,ad quē iura regni pertinerēt.
Viſa eſt horū cā pontifici ſatis digna,quā totis eccleſiæ viribꝰ tuereť,atą ea res neceſſitatē illi
impoſuit Seuerinatis Romā accerſendi.Vergīnius Vrſinus,recēti iniuria ĩ vrbe accepta,Ferdi
nandi partes ſecutus,vrbē hoſtiliter infeſtat,quo tpe Venetiis Ioannes Mocenicꝰ dux,qui fuit
Petri nup pricipis frater,vita defunctus eſt,in eius locū Marcꝰ Barbaricꝰ ſubrogať. Circa vrbē
poſt Seuerinatis acceſſū,nōnihil eſt bellatū,Nomētū ex Vrſinis captū ac direptū,& præfectus
vrbis q fuit Sixti ex fratre nepos,vir acri & bellicoſo ĩgenio,cū aliquot eqtū turmis regni fines
ingreſſus,tumultuoſe,nec ſine clade hoſtiū,Beneuētū vſą penetrauit. Suſtinuit ĩterea Pōtifi-
cis arma circa vrbē Vergīniꝰ in Alphōſi vſą aduētū,q a Mediolanēſibꝰ & Florentinis implo-
rata auxilia accepat.Oppoſuit ſe veniēti Seuerinas,vnaą tumultuaria pugna in Faliſcis edita
Calaber hoſtē ludificarꝰ ĩ Romanū agrū irrupit.Tulit aliq̄diu Innocentius fortiter imminen-
tē hoſtē,accerſiuitą ex Gallia Renatū iuniorē,q Ferrarienſi bello interfuit,vt in Ferdinandum
cōcitaret,conatuſą eſt Venetos ĩ ſocietatē belli trahere,ſed qa hi moturi nihil videbanť,fœde-
re obſtricti,& longū erat Gallos expectare,collapſus aīo Rōanus pontifex:pacē,quæ ſatis æquis Pacatur re-
cōditionibus p̄ponebať,homo etſi pontificię dignitatis cupidus,pacis tamen & ocii multo cu- gnum.
pidior,libēs cōplexus eſt,in qua ſancienda ſocioꝝ rebꝰ quātū ĩ ſe fuit cautū voluit. Seuerinatē
pace parta Innocētiꝰ a ſe dimiſit,petiit is a Venetis vt liceret ſibi cū duobꝰ milibus eqtū intra
Venetos fines ſe recipe,id quū ſenatus nullo mō dandū cēſuiſſet, inops cōſilii,ac deſtituto ſi-
milis,quū oīa circa ſe haberet infeſta,cūctabūdus in Flaminiā vſą proceſſit.Hic dum fluctuat
aīo,deliberatą quo potiſſimū intēdat curſum,Alphōſi ſupuētu,q cū multo maioribus copiis e
veſtigio ſeq̄bať,qa neą ſpe,neą viribus par illi eſſet,copias ĩ fidē recipiēdas Calabro reliquit,ip Seuerinas
ſe ne in hoſtiū poteſtatē veniret,cū filiis irreqeto curſu in Rauennatium ſe fines recepit.Quid copiis exuiť
in cā fuerit ꝙ Veneti illi copias trahēti reditū negarint,difficile dictu ē,ęquū tn̄ ſit credere id
Seuerinati negatū,ne ſi cū exercitu ad Venetos reuerſus eēt,authores illi fuiſſe crederenť ad id
bellū p̄ficiſcēdi,aut certe nō placuit eū cū copiis ad ſe redire,ne hoſtē a tergo ĩminētē ĩ ſuos fi
nes traheret,nouaą ex eo belli materia oriret.Sed de his difficile ē dicere.Sub id tp̄s,quo hęc ĩ
Italia geſta ſūt,Maximilianꝰ Federici Cęſaris filiꝰ,Rōanoꝝ rex declaratꝰ ē,qđ ille Veneto Sena

rui p lſas ſigniſicauit.Dñic⁹ Triuiſan⁹,q diui Marci poſtea pcurator fuit,& Hermola⁹Barba-
rus ĩ Germaniã miſſi,q ob eã rẽ publico noĩe ãbob⁹gratularent̃.Hieronym⁹Donat⁹ ĩ Luſitaniã
vt publico noĩe amico rei ageret gr̃as,ꝙ remiges & ſocii nauales q̃tuor Venetarũ triremiũ ex
Gallica negociatiõe redeũtiũ,q̃s Columb⁹ iunior archipirata illuſtris cruẽto ꝓlio oppreſſerat,
circa Oliſiponẽ regiã vrbẽ,ĩ litus ſaucii & ſeminudi a piratis expoſiti,hoſpitaliter & benigne
regis iuſſu curati eſſent,veſtib⁹ & viatico adiuti.Obiit ĩteri Marc⁹ Barbaricus prĩceps,quũ ne
annũ qdẽ adminiſtratio illa ĩpleſſet.Auguſtin⁹ ei⁹ frater poſt Marci interitũ dux declarat⁹eſt.
Eratq tũ ĩtalia ſatis pacata,quũ ob ãbiguos fines nouũ ẽ bellũ Venetis ex Germania ortũ,fuit
id certamẽ eo difficili⁹,quo min⁹ expectatũ,cũ Sigiſmũdo Auſtrię duce ẽ id bellũ geſtũ,cũ quo
iure veteris hoſpitii Veneti plures ãnos pacate & amice egerãt.Eſt interĩ diſceptatũ aliqñ ĩter
Ripẽſes Benaci accolas & Arcuẽſes Regulos,q ĩ Sigiſmũdi fide erãt,de finib⁹,vt aſſolet ĩter fi-
nitimos.Cęterũ ne maior aliq̃ ex ea diſceptatiõe diſcordia oriret̃,citro vltroq cũ p legatos iacta
ta ẽ.nec ĩterea ẽ aliqd ex amicitia mutatũ,etſi cõſtãs phama fuit Sigiſmũdũ ducẽ medio Ferra
Cauſę Rhe riẽſis belli tpe magnis pollicitatiõib⁹ſollicitatũ ad bellũ Venetis ĩferẽdũ,qđ ne accideret,Vene
tici belli. ti p nõ paruo negocio habuerũt,ĩ veteri amicitia rãti prĩcipis aĩm retinere,Paulo Piſano ad id
ĩ Germaniã miſſo,q m̃lta arte & ĩgenio tenuit,ne qd ĩde tã alieno tpe moueret̃.Sed vt ſũt mor
taliũ ĩgenia,q̃ cũ tpe varios ĩduũt affect⁹,biẽnio fere poſtq̃ erat circa Ferratiã bellatũ, Sigiſmũ
dus repẽte ad vĩ aĩm adiecit,quorũdã(vt fama ẽ)regulorꝝ ĩpulſu,qb⁹ Sigiſmũd⁹ libẽs acqeſce-
bat:ĩfeſtior itaq coort⁹ Ripẽſẽ cãm celebrat,ſimľq Ferrifodinas ĩ Noricis diu a Venetis poſſeſ
ſas,vt ãbigui iuris,occupat.Arcuẽſes oẽs Venetę ditiõis ſuo cõmercio ĩterdicũt,adiiciunt̃ his
noui ſtimuli,ꝙ Ludronii reguli,q ĩ Venetorꝝ erãt fide,cũ Barchianis quos Sigiſmũd⁹tuebat̃,cœ
perũt ĩter ſe armis diſceptare.Conati ſũt Veneti diſcordiã p hęc gliſcẽtẽ ſopire,ſed neceſſe fuit
vt animi aliqñ parerẽt,qđ iã ãtea haud obſcure parturiebãt.Veneti negociatores,celebri mer-
catu,ad Bulſanũ oppidũ violãt̃.Eſt is loc⁹alpin⁹ paululũ ſupra Atheſis & Sarchi cõfluẽtẽ.Nec
m̃lto poſt Sigiſmũdi duces,nec ĩdicto qdẽ bello,p Tridẽtinũ agrũ citato agmine Roboretũ Ve
netę ditiõis locũ hoſtiliter ĩuadũt.Fuere ĩ eo exercitu Rheti,Vindelici, & Suitẽſes,& alię alpi-
Roboretũ nę gẽtes q̃ nõ tã ſtipẽdii ſpe q̃ ꝓdę,ſũt eã militiã ſecurę.Eſtq ea vis illata ad nonũ calẽdas Maias
oppugnat̃. ei⁹ anni q ſeptim⁹ & octogeſim⁹fuit ſupra milleſimũ ac q̃dringẽteſimũ hũanę ſalutis.Germani
agro fœde populato,Roboretũ terribili clamore (vt mos ẽ gẽtis)oppugnãt,oppidũ tãetſi vis
illa ex ĩprouiſo illata ẽ,expugnari nõ potuit,huc oĩs vis belli ĩcubuit.Amaſię comes,cuius erat
hoſtiliũ copiarũ ĩpiũ,ęneis machinis muro admotis,Roboretanos graui obſidione fatigat.Af-
fuerũt cõfeſtĩ auxilia ex Vicetia,Verona,& Benaci ora a Venetis magiſtratib⁹ miſſa,ſecutę ſũt
ĩde armorꝝ copię,locuſq ĩ Atheſis & mõtiũ ãguſtiis a Venetis ĩſeſſus,qnq paſſuũ milia a Ro
boreto,pmota ĩde arma ĩ hoſtiũ cõſpectũ.Venit ĩ hæc caſtra Robert⁹ Seuerinas, cũ Luca Piſa
no legato,Hieronym⁹ Marcell⁹,hui⁹ collega,aliq̃to pri⁹ eo venerat.Affuit nec m̃lto poſt Iuli⁹
Camertiũ comes Venetarꝝ copiarũ ĩpator,ex Vmbria expeditiſſimis nũciis accerſit⁹,merebat
hic iã tertiũ ãnũ Venetũ ſtipẽdiũ.copiis itaq aliis ſup alias affluẽtib⁹,iã legitimi erat exercit⁹
forma ĩ Venetis caſtris,Roboreto ad.xx.milia hoſtiũ aſſidebãt,nec vno deĩceps loco laboratũ,
bis Roboretũ diſiecta murorꝝ pte grauit eſt oppugnatũ,bis hoſtis ĩde cũ cęde m̃lta a mœnib⁹re
iect⁹,laborabat̃ ĩterea ĩ Benaci ora,& ĩ Alpinis Catuis Cadubriniſq,vario qdẽ euẽtu vbiq,ſed
hęc lati⁹ĩ reb⁹Venetis,q̃ Rapſodię hui⁹breuitas patiat̃.Habet relatio illa,quo tpe,qb⁹locis,p q̃s
res geſtę ſint,quo cõſilio,quo euẽtu p ptes dimicatũ,nũc res carpĩt̃ & ex m̃ltis dũtaxat ĩſignia
cõſectamur.Aſſidebat German⁹Roboreto,quũ ex Cruceio mõte tres Germanorꝝ cẽturię,exim
prouiſo locũ ĩſederãt,ſubitaria Foroiuliẽſiũ manu,q̃ Sauorgnanorꝝ ductu eo celeriter occurrit,
ꝑſidio depulſę ſũt,patet ex eo mõte p Tulmetiũ deſcẽſ⁹ ĩ Foroiuliẽſes cãpos, q̃ res demõſtrat q̃
German⁹cõſilio locũ ĩſederit,diruto hoſtiũ ꝑſidio,qđ illi adorti erãt cõmunite tumľtuario ope
Roboretũ Parrianę euocatorꝝ cohortes ĩ Porſenicos effuſę(erãt hi ĩ Sigiſmũdi ptib⁹) oĩa direptiõib⁹ & ĩ
deditur. cẽdio cõplẽt,diuerſa pte ad Roboretũ quũ Germani ſexaginta circiter paſſus muros diſturbaſ-
ſent,ꝑſidiarii q quadraginta ferme dies hoſtẽ fortiter tulerãt,deditionẽ fecere,quũ opportunis
circa locis ab hoſte ĩſeſſis oĩs ꝑciſa ſpes eẽt futuri ꝑſidii.Nicola⁹ Priuolus,vrbis ꝑtor,ad primã
deditiõis mẽtionẽ,cũ lectiſſima virorꝝ manu,arcẽ occupat,pſeuerauitq ĩ ea retinẽda,quoad ex
oĩ pte fit mœnib⁹nudata,fuit ea res putiľ ad remorãdos hoſtiũ conat⁹,Roboreto amiſſo nľli du
biũ erat qn aut ad lęuã hoſtis cõuerſi ĩ Vicetĩos ĩpetũ faceret,aut Benaci orã q̃ illi dextera fuit
poſt paulo ĩuaderet.Placuit Venetis ducib⁹ĩiũgere Atheſim põte,vt citra vltraq ſuis ꝑſto ſub

ſidio eſſent,ſed dũ ad id opus neceſſaria expediũt,iterim Marcellus legatꝰ ad cõfirmãdos regu
loꝝ aĩos,q̃ trãs fluuiũ ĩ Venetoꝝ fide erãt,cũ paucis ꝑficiſcit.Offendit oĩa trãs flumẽ terroris
& cõſternatiõis plena,Agreſtiũ ĩde decreto ſe cõtulit,& cũ Antonio eiꝰ loci regulo venit ĩ col-
loquiũ,is Marcellũ incredibili affectu cõplexus ita eũ affatus dicit.Mea inquit fides in Venetũ Oratio An
nomẽ,& tibi Marcelle vir clariſſime,& oĩbꝰ Venetis(vt arbitror)nota eſt.Nihil iã inde ex quo tonii Agre
ꝑ me ſapere potui,antiquius habui,nihil ĩpenſius curaui,q̃ vt fidẽ & ſtudiũ in Venetum nomẽ ſtenſis.
a maioribꝰ mihi traditũ,q̃ diu viuerẽ,nõ ſolũ ſeruarẽ,ſed auctũ ẽt poſteris relinq̃rẽ,qđ quũ ſem
per alias,tũ ꝓcipue hoc bello feci. Nũc quo ſtatu res ſitæ ſint plane vides,Roboretũ hoſtibꝰ ceſ
ſit iã & arcẽ ipſã,etſi ĩcerta adhuc phama,ab hoſtibꝰ teneri audio.Certe ſcio futurũ vt ea amiſ
ſa illico oĩs vis belli huc ſit ĩclinatura,vel q̃a ſit locꝰ ad rẽ gerẽdã ꝓpportunꝰ,aut q̃a hoſti ni-
miũ ꝓpinquꝰ.Cæterũ q̃a ſæpe experiẽtia cõptũ eſt,vt cũ fortuna,nũc vi,nũc volũtate , mutent
hoĩm ſtudia,nequa neceſſitas metuſve q̃at aĩm ſubigere ad eã fidẽ violãdã quã ꝑſancte ad hũc
diẽ cuſtodiui,arcẽ hãc,oppidũ,fortunas oẽs,tuæ fidei trado,tu ꝑge q̃ſo hęc ita dedita ab omni
iniuria tutari,nã qđ ad me attinet ſatis ſupq; mihi cauiſſe videbor,ſi hac tẽpoꝝ nouitate bonꝰ
fiduſq; belli ſociꝰ,qđ & eſſe ſemper & videri volui,tuo aliorũq; iudicio exiſtimabor . Pergrata
fuit Veneto Agreſtini Reguli oĩo,laudataq; eſt viri fides,iubet itaq; eũ forti aĩo eſſe non ſtipẽ
diũ,non auxilia defutura,miſſurũ ſe ex caſtris,q̃ ꝓxima eſſent,firmiſſimũ ꝓſidiũ,fore adhæc vt
breui audiret põtẽ Athesi ĩpoſitũ,quo nõ ſolũ auxilia,ſed oẽs Venetorũ copię,ſi oĩbꝰ opus ſit,
ei ꝓſidio adeſſẽt.His ille cõfirmatꝰ ad vĩ & arma cõuerſus,ſtudio oĩa cõparat ad ſe tuẽdũ.Sub
Marcelli reditũ Atheſis põte iũctꝰ eſt,ꝑ quẽ Venetæ ſunt cohortes & turmæ eq̃tũ tranſmiſſæ
q̃ late trãs fluuiũ vagãtes vehemẽter ꝓfuerũt ad ſocios & alpina loca in fide cõtinenda,eſtq; ĩ-
terim aliquoties cũ hoſtibꝰ dimicatũ,ſed ꝓlia hęc tumultuoſa.& ꝑ alterius partis occaſionẽ ge
ſta. Vna ſingularis pugna ſatis celebris fuit,& ad poſteros memorabilis,duo viri fortes ex ꝓuo
catiõe,in Pratalinis cãpis,circa Atheſim ab vtroq; exercitu ad ſingulare certamẽ ꝓdiuere An Singularis
toniꝰ Maria Seueritatis filius,iuuenis impiger, & Georgius Gõbergiꝰ Germani ſanguinis mi pugna.
litari gloria & ętate florẽs.Haſtis ex aduerſo ĩfeſtis primo cõflixere,mox caſu ad terrã digreſſis
pedeſtris fuit pugna,ſuntq; aliq̃diu gladio vſi,poſtremo cõſertis manibus,ac ſeſe cõplexi,ambo
in latus cõcidũt.Hic Germanus breui pugione vſus,quo ſe in vſum hunc accinxerat, bis infra
ĩguina Seuerinatẽ ſauciat,cõfeciſſetq; haud dubie ſępiꝰ repetitũ,niſi ferox alioq̃ iuuenis ſe vi-
ctũ voce declaraſſet.Statuũt itaq; ſe ãbo ĩ pedes,Seuerinas ĩ hoſtiũ caſtra ꝓductꝰ eſt equo ſedẽs
ac mox paulo ſuis reſtitutꝰ.Nec ita multis ĩteriectis diebꝰ vltra Atheſim ad Rapacionem cum Pugna ad
Germanis parũ ꝓſpe ẽ dimicatũ,ſubitariũ fuit id ꝓliũ,& ab hoſte de ĩduſtria iniectũ,vt Vene- Rapacionẽ.
tũ ducẽ inſidiis exciperet,multi circa Seuerinatẽ Senẽ,vbi pugna acrior fuit,mortẽ occubuerũt.
Actũ erat de ſalute ducis,quũ iã vndiq; armis degrauaret,niſi Antoniꝰ Maria.& Venãtius Iu
lii Camertis filiꝰ iuuenis ĩpiger,ferociꝰ pugnã ciẽdo oẽm ĩ ſe vim hoſtiũ auertiſſent,duce itaq;
ſeruato,ãbo a ſuis excluſi,hoſtiũ m̃titudĩe obruti,dedere ſeſe coacti ſũt,atq; ꝑ hũc modũ vnus
ex Seuerinatis iuuenibꝰ,vt eſt fortuna ĩ aduerſis tenax,bis eſt paucis diebꝰ captus. Per eos dies
Roboretana arx Germanis dedita eſt,q̃ recepta turbati ſine ĩpio Germani,ſine cõmeatu,dilabi
cœpãt ſtipẽdii ĩopia,eſtq; ĩterim nõnihil de pace actũ.Per idẽ tp̃s ĩ Sugania valle ad Griniũ Ve
neti feliciter ĩ hoſtẽ dimicãt,duplici ꝓſidio ĩ faucibꝰ vallis capto,ĩgnibuſq; cõſũpto, eſtq; ea cla
des Veneto haud m̃to poſt ad Celatiũ repẽſa,duabꝰ cẽturiis peditũ ꝑ ĩſidias ab hoſte oppſſis,
ꝓſidioq; expugnato.Sed vt ĩ cęteris rebꝰ atq; in bello maxime variat fortuna,Venetę cohortes
ad Burgũ quẽ vicũ Medoacus adhuc tenuis ĩterſecat,hoſte intra muniriones cõpulſo,q̃cq̃d te
ctoꝝ fuit illi ꝓximũ diripiũt,iniectaq; deiceps flamma incẽdio abſumũt.Cæterũ dũ hęc alibi ge
runt,Amaſiæ comes,q̃a miles ſtipẽdii ĩopia ſub ſignis teneri nõ potuit ãpliꝰ,fieretq; indies inſi
gnior paucitas,pacis ſtudiũ affingit,vt magis credo ſuꝰ lateret digreſſus,ꝑ diẽ de pace actum,
mox nocte q̃ ſecuta eſt,Roboreti arce ĩcẽſa,cũ exercitu ĩ Germaniã cõceſſit. Roboretũ cõtinuo
a Venetis ducibꝰ receptũ eſt,q̃bus diebꝰ Venetæ aliquot cohortes in Suganios & Teleſinos al
piũ accolas,ꝑ aſpa iuga mõtiũ imiſſę,ferro & igni oĩa fœdarũt.Interea Camertinꝰ comes mor-
bo ĩplicitus Veronã cõceſſit,vt commodius curaretur. Seuerinas cui publico decreto æquatũ
erat imperium,ne ea tẽpoꝝ opportunitate abuteret,ignobilibꝰ quibuſdam locis receptis,q̃ cir-
ca Atheſim hoſtis ceperat,de bello in Tridẽtinũ agrum transferendo cum legatis cœpit occul
te agitare.Id conſilium vt cõmodius tegeret,Nomum ex hoſte circa Atheſim aliquot dies op
pugnat,id poſtremo deditum,inuito duce,miles ꝓdę cupidus diripuit.Nec ita multis ĩde diebꝰ

interiectis,oĩbus mature paratis noctu iter Perrã & Biſinum in hoſticum copias trãſtulit,Lu
cio Maluetio cũ ala vna ſagittarioꝝ eqtũ ꝑmiſſo,vt ꝑ Roboretũ & mõtes,q his locis imminẽt,
equite circũacto,noctu,vbi clamorẽ ſublatũ audiret,hoſtẽ ſi opus eſſet a tergo inuaderet.Cona
ti ſunt locoꝝ accolæ,q in hos caſus ſtabant intẽti,trãſitũ inhibere,iniuerũtq; ꝓlium magis fero
Copię Athe ſi traiciunt citer q̃ conſtanter.Enĩuero ancipiti metu ꝑculſi,vbi clamor a tergo auditus eſt in tutum abie
rũt,tũ vero pars exercitus multo maxima ꝑ ociũ trãſmittit.Gerebat hac parte bellũ a Venetis
ducibꝰ,q̃draginta eqtũ turmis,q̃nq; milibꝰ peditũ,ex his quatuor & viginti turmæ cũ ſuo pedi
tatu ponte tranſmittunt,reliquũ copiarũ citeriorẽ ripã tenuit, vt ponti ꝓſidio eſſet, & iã par
ta erat victoria,niſi paucoꝝ militũ temeritas oĩa vno tpe euertiſſet.Miſerat Seuerinas dux,qui
locoꝝ anguſtias,qua Tridẽtini cãpi itra fluuiũ & mõtes in arctũ coeũt,ſubitario ope muniret.
Orit Atheſis ſupra Tridẽtũ ad ortũ primo tenuis fluẽs,mox vbi Sarcã ĩfra Bulſanum accipit,
ad meridiẽ flectit maior ac vehemẽtior factus.Poſtea vero q̃ Tridẽtũ ꝓſtrinxit,tanq̃ accolis mi
teſcat quietior fit,placideq; ꝑ Tridẽtinã labit planitiẽ,Cõiectus inde in montiũ anguſtias vio
lẽtus & ꝓceps agit,vt ruere videat,nõ fluere,atq; ita ſemel cõcitꝰ,ne ꝑ apta quidẽ pacate fluit
amplius,niſi quũ mari appropinquat.Milites igit ad anguſtias obtinẽdas miſſi paucis admodũ
ad muniendum locũ relictis,ſeſe in hoſticũ effundũt prædæ cupiditate,oĩa terroris & fugæ cõ
plent.Qui in villis erant celeri fuga ad vrbẽ delati nunciãt hoſtẽ adeſſe,duæ Germanicæ eqtũ
alæ ad ꝓſidiũ vrbis ſtabãt,erat eñ Tridẽtinus Antiſtes in Sigiſmũdi partibus,totidemq; pedi
tũ cohortes,& cũ his oppidanoꝝ plurimi,ſubito tumultu vrbe egreſſi,ex ĩprouiſo milite diſpa
lato,ac ꝓdæ intẽto,ſeſe ingerunt,fit ſtatim fuga,trepideq; ꝓdatores ad ſuos recurrunt, ſegniter
cõtẽptimq; foſſam & vallũ iaciẽtis.Cęterũ nõ mõ nõ locũ retinere conati ſũt,ſed anhelo curſu
ad põtẽ feſtinãtes cęteros ſecũ trahũt,Seuerinas ſubito tumultu excitus,cũ globo eqtũ venien
tẽ hoſtẽ excipit,edicitq; vt cõfeſtĩ oẽs arma capiãt,atq; ĩ ordinẽ redacti ſibi ſubſidio mature ad
ſint.Milites ęſtu & puigilio feſſi magna ex pte ĩtẽti erãt curãdis corporibꝰ,quo accidit, vt neq;
arma mature ſũpta ſint,neq; vbi ſũt recepta aliqd ꝓfuerit.Nã vbi Seuerinas impar hoſtibus cõ
ſpectꝰ eſt cũ ſuis retro abire,ꝓbuitq; ꝓcul ſpectãtibꝰ fugiẽtis potiꝰ ſpeciẽ q̃ cedẽtis: Enĩuero ho
ſtes a frõte,& qua mõtes fluuio ĩminẽt,Seuerinatẽ degrauabãt,orit cõſternatio ĩgẽs,non impe
riũ,nõ iuſſa exaudiri,diſcurrũt aliꝰ alio magis fugę q̃ pugnę memores,fit ĩde apta fuga,ꝓcipi
tiq; curſu certãt põtẽ occupare,hic fœde colluctant,dũ qſq; ꝑ ſe nitit ĩ tutũ euadere,ꝓrepit ĩcon
ſulta fuga,turpiſq; trepidatio maiorẽ adhuc cladẽ q̃ vel a victore hoſte expectari potuiſſet. Vix
paucis nũero trãſmiſſis põs ſolutus eſt,dubiũ alieno iuſſu,vt miles ſiſteret,an qa nimio põderi
ſuccubuerit,vtrũq; eñ tradit,plurimi mortales ĩ ſubiectũ amnẽ ꝓuoluti,alii aliter,cęterum oẽs
miſerabili mõ extĩcti ſũt,plẽs vorticoſo violẽtoq; amne abſorpti ex oclis euanuerũt,nõnulli ta
bulã lẽbũve ſortiti ex fragminibꝰ põtis vado aut ſaxis ĩpacti,ſubito naufragio pene prius periẽre
q̃ ſe perituros putarẽt.& pedites ꝑ hũc modũ ꝑtĩ diſiecti,ꝑtĩ ꝑiclitari ſũt.Eqtes in ſũma rerũ per
turbatione ipſi etiã nõ mediocriter ꝑculſi,qa expediti arma tã cito nequerãt,plærīq; ĩermes eqs
ſedẽtes nihilo meliori ſpe eſſe,q̃ pedites.Nã ſimulac pontẽ ſolutũ audiuere, tũ quaſi ad cędẽ &
exitium relicti,cęci & amẽtes iuxta armati inermeſq; fluuiũ trãſnare adorti ſũt,pauci ex oĩ mul
titudiẽ ad vlteriorẽ ripã euaſere,tãta eſt fluminis violẽtia, haud multi nũero,& hi fere Rubria
ni,vbi in ſola virtute ſalutẽ repoſitã videre,mori ẽt ducũ ꝓ ſtia,ſeſe hoſti obiiciũt,pugnã capeſ
ſũt Seuerinas q certamẽ ad id loci traxerat,vbi ſuos ĩ cõſpectu habuit,ĩ hoſtẽ cõuerſus q̃ plus
piculi & laboris eẽ pugnã ciebat,ĩcrepare alta voce peditũ fugã,eqtes noĩati appellare,monere,
hortari ne rẽ Venetã in tãto diſcrimine ꝑderẽt:Aderat & Guido Rubriꝰ ſuoꝝ eqtũ ala ſeptꝰ,
is nõ ſolũ Germanoꝝ ĩpreſſionẽ ſuſtinuit,ſed retro etiã hoſtẽ auertit. Fuit ĩde atrox certamẽ,
eſtq; vtriq; terra cędes edita,ſed hoſtiũ mlto maior,q temere ĩ cõfertũ eqtem graſſantes obruti
ſũt ferroq; cõfoſſi.Cecidit eo cõflictu Seuerinas copiarũ ĩpator,ĩcerto tñ caſu,plures aiũt eũ cũ
Seuerinatis cædes. toto equo ĩ fluuiũ ꝓcipitatũ,quũ circa amnẽ dimicaret,periit,ſed extra aciẽ Antoniꝰ Tollenti
nas,is capꝰ a Germanis rẽperare nequeuntibꝰ interficit.Pulſo Germanoꝝ eqtatu Rubriani to
ta planitie peditẽ ferro obnoxiũ cũ multa cęde exigũt,locũq; obtinent.Inſignis Rubrianoꝝ pau
citas fecit vt hoſtis,q ex acie exceſſerat,ĩ pugnã ſit reuerſus,ſed recẽs ille conatꝰ nihil fuit his
Clades ad Atheſim acce pta. ꝓſpior,cęſus diſiectuſq; paſſim globꝰ Veneto eqtatui ceſſit.Vix fando vnq̃ auditum eſt,toties
vno die fortunã variaſſe,mane pulſis hoſtibꝰ Veneti fluminis ripã tenuere,hĩc ꝓcipites acti ad
flumẽ cõpulſi ſũt,mox paucoꝝ virtute reſtituta res eſt,& q ꝓ victis habebant,vicere.Poſtremo
hi q vicerant ſuæ paucitati diffiſi,vt victi relictis eqs,ex hoſtico noctu ꝑuula vſi cymba in pa

ac tū abiere,veriti ne luce oppreſſi a maiore hoſtiū multitudine obruerent̃.Germani poſtridie poſt
eã hoſtis nullꝰ viſus eſt citra flumẽ,in apertū egreſſi,per ociū ſpolia legerũt,ſed ſuoꝝ multo plu
ra ꝗ̃ Venetoꝝ.Culpa acceptę cladis omniū voce inpedites reiicitur,a quibus orta ſit fuga: mili-
tes,qui ea trepidatione diſpalari alii alio cõceſſerãt,legatorū edicto,paucis diebus frequẽtes circa
ſigna coiuere,nec maiores vlli circa Atheſim fuerũt iam inde bellorum conatꝰ.In Benaci ora Ar
cuenſis ager ex hoſtibus fœde a Venetis vaſtatus eſt;& in alpibus diuerſa parte tumultuariis ex- Varii ptĩq
peditionibus mutuę ſunt clades illatæ & acceptæ,ſed parū memoria dignę.Germani ex Fraxineto conatus.
in Canalinã vallẽ eximprouiſo inuecti,villas & vicos paſſim diripuerũt,ꝗ̃ clades eſt illis in Maru-
bianis poſt paulo a Venetis repẽſa.& iã de pace cœptū erat agi,quū ĩ Ampetia eſt poſtremo cer-
tatū,fuitq́ ea pugna paucorū culpa magis turpis ꝗ̃ calamitoſa,quū ꝑter oĩm opinionẽ ſubmotus
ſit loco Italus,atq́ caſtris exutus.& in Rhetis aliiſq́ alpinis gẽtibus,per hũc modū eſt inter Vene
tos & Sigiſmundū Auſtrię ducem,per id tẽpus bellatum.Pax haud multo poſt cõpoſita eſt Vene
tiis,quo a Federico imꝑatore legati venerũt pacẽ ſuadẽtes,aderat & Innocẽtii põtificis orator,q Pax cū Si
principi & patribꝰ aſſidẽs,monere hortariq́,vt arma exuerẽt. Venerũt nouiſſime a Sigiſmũdo & giſmundo.
ſociis quindecim oratores,cū quibus pax ſancita eſt his cõditionibꝰ,vt res negociatoribꝰ ad Bul-
ſamū adẽptę æqua æſtimatione redderent̃.Veneti Ibaniū & Nomū,& cū his alia ꝗdã loca ex ho-
ſte capta,tãdiu tenerẽt quoad de re maturius cognoſceretur,eſſetq́ eiuſmodi cognitio Innocentii
põtificis,de finibꝰ nihil fere eſt mutatū.Captiui vtrinq́ reſtituerent̃,& in his Venãrius Camerti-
nus,& Antonius Maria Roberti filius.Iulius copiarū imꝑator pace parta in Vmbriã abiit,quo ex
authorato,quicũq́ illiꝰ ſtipẽdiū merebãt,publico decreto iuſſi ſunt Venetis finibus excedere. Ha
buit id bellū,qđ Rheticū in Venetis rebꝰ vocamꝰ,q̃a in ea ſit terra ortū, magñaq́ ex parte geſtū,
quã Rheti olim tenuerũt,mẽſes circiter ſeptẽ.Idibus Nouẽbris pax ſancita eſt,quum in Maias in
cidiſſet Calẽdas primꝰ Germanoꝝ motus.Fuit annus ille ſeptimus & octogeſimus humanæ ſalu
tis ſupra milleſimū ac quadringẽteſimū.Quieuit inde nõnihil res Veneta,agebaturq́ ſatis paca-
te in reliqua Italia.Prodigia interea quędã partim hoĩm oculis ſunt obſeruata,partim temere cre Prodigia.
dita.Biceps infans eſt Patauii natus,in eo pręter naturæ luxuriem nihil alioqui fœdū aſpectu, oſa
magis tetra in puero,qui per eoſdẽ dies Venetiis editꝰ dicit̃,ore plurifariã ſciſſo,& ꝑter multa fœ
diora relatu,genitale mẽbrū habuit vertici agnatū,atq́ ob eã rẽ nõ placuit in apertū referri,& vt
ſępe euenit,vt animis ſemel religione imbutis,oĩa auriū oculorũq́ ludibria pro portẽtis habean
tur,percrebuit rumor Gallinã ad apoſtolorū ædẽ gallinacei cantū infauſto omine edidiſſe, extin-
cto cõfeſtim eius domino,qui leuiter ægrotabat,eaq́ interfecta repertū aiebant ouum in ꝓximo in
quo Baſiliſci eſſet ſpecies inchoata.affirmabãt alii natū in patricia domo Baſiliſcū,quẽ ꝓtinaci in
cubatu gallus excluſiſſet.ſed hęc vulgo credita,tanꝗ̃ parū cõſtaret Aphricę id malū eſſe,nec totiꝰ
vt quidã ſcribũt,ſed Cyrenaicę tãtū,verum quum hęc cõmẽtaremur,abſoluta forma extincti Ba-
ſili ſci reperta eſt in Oliuolenſi eccleſia,eſtq́ multis ſpectare volentibus repręſentata,nec q̃rū vide-
re eſt,ſpecies illa multū diſtat ab iis,ꝗ̃ de Baſiliſco ſcribit Plinius.Patauii,qđ ſatis cõſtat,horrende
terra cõcuſſa eſt,conciditq́ eo motu ædes Carmelitanę virginis.Et res Italię per id tẽpus ita habe
bãt,quum ad ortū & occaſum ſolis & ad ſeptẽtrionẽ externę gẽtes magnis quatiebant̃ bellorū mo Ad ortum
tibus,ac neſcio an grauius etiã ꝗ̃ nuꝑ in Italia.Circa Syriam Baizetus Othomanus res Memphi occaſum, &
tici regis infeſtabat bello,biſq́ intra annū,in finibus vtriuſq́ regni eſt inter barbaros acie dimica- ſeptẽtrionẽ
tum,fuitq́ vtrũq́ ꝓliū Turcis funeſtū,vt poſt paulo ſignificabit̃.Cauſa belli huiꝰ potuit fortaſſis bellatur.
alia videri,nã Mẽphiticus rex hoſpitiū cū Zyzimo Baizeti fratre iũxerat,poſteaꝗ̃ ab eo eſt extor-
ris factus,depoſueratq́ ille apud hoſpitẽ matrẽ & filiorū pignora,ſed propagãdi imꝑii maior (vt
arbitror) fuit vtriq́ cura.In Bethica,quę ad occidentem ſolẽ ſpectat,Ferdinãdus rex Maurorū re
bus ita imminebat,vt omniū iudicio breui gens ipſa caſura eſſet.Circa Pannoniam Mathias rex,
poſt mutuas vtrinq́ offenſas,ſumptis armis in Fedéricū Cęſarẽ,graui bello quatiebat Auſtriam.
Mutui odii & inimicitiarū cauſa,vnde eſt poſtea id bellū ortū,ex Pannonici regni poſſeſſione ꝑfe
cta eſt,vt alio eſt loco memoratū.Per idem tempus pacatiſſimo alioqui Italię ſtatu, duo principes
haud obſcuri noĩs,vnꝰ poſt aliū,domeſtica ſunt cõiuratione oppreſſi,Hieronymus Riatius quem
Forliuienſes fœdiſſime trucidarũt,ꝙ ſuꝑbe nimis imperaret,vt phama ferebat̃,& Galeotus Fauẽ
tinus.Is vt erat diſciplinarū oĩm ſtudioſus,in primiſq́ mathematicis addictus,aliquãto priꝰ vide
rat,vt fertur,inſtare ſibi fatale tẽpus,cęterū cū vim extrariam ſollicite caueret,in vxoris cubiculo
multis eſt vulneribus cõfoſſus,Scio fuiſſe ea tẽpeſtate qui crederẽt vxoris cõſilio interfectū, vtro-
biq́ eſt tumultuatū.Catherina Riatii cõiũx,poſt cædẽ viri cū liberis in ciuiū poteſtatem redacta

(erat hęc Sfortianę gẽtis Galeacii Vicecomitis,q domeſtica cõiuratione periit,filia)cũ Forliuiẽſi
bus egit,q de recipiẽda arce vehemẽter erãt ſolliciti,vt ipſa ad ꝑfectũ arcis iret , futurũ pollicita,
vt cõfeſtim ſe authore arx dederet̃.Cuſtodia emiſſa poſteaq̃ in arcẽ recepta eſt,tñ abfuit vt For-
liuiẽſibus qcq̃ gratificata ſit,vt cõfeſtim vrbẽ iniurię obnoxiã ferro,igni,belliciſq; tormẽtis atroci-
ter adorta(vt acri erat ĩgenio)nõ priꝰ affligere deſtiterit q̃ Sfortianis armis adiuta vrbẽ cũ libe-
ris receperit.Nec Fauẽtia quieuit a Galeoti cęde,occurrit eo Ioãnes Bẽtiuolus Bononiẽſiũ prĩceps,
cũ nõ parua hoĩm manu,vt ĩ eo motu filię,q̃ Galeoto iũcta fuit matrimonio,auxilio eſſet.Cęterũ
Fauẽtinis ſęuiẽtibꝰ,plęriq; ex eiꝰ comitatu viri ſunt ĩ vrbe oppreſſi,fuiſſet & Bẽtiuolus nõ ſine pi
culo apud Fauẽtinos,in quoꝝ poteſtatẽ venerat,niſi opportuno Laurẽtii Medicei ſeruatꝰ eſſet ac
ceſſu.Et ĩ Flaminia Æmyliaq; ꝑ hęc nõnihil tumultuatũ eſt.Venetos ĩterea noua rerũ maritima
rũ cura ĩceſſit,enĩuero Baizetus Othomanꝰ,ꝓ id tp̃s opulẽtã ad bellũ claſſem cõpare dicebat̃,nec
qa bellũ ĩ Syriã parari diceret̃,minor ꝓpterea cura ſubiit Venetos claſſis ſubito ad bellũ ĩſtruẽdę
q̃ multo maior ĩceſſit poſteaq̃ Baizetꝰ ꝑ ſpeciẽ Ægypti ĩuadẽdę,a Veneto ſenatu petiit, vt in Cy
prũ liceret claſſem appellere,id qa illi eſt publice negatũ,vulgo addubitare,ne qđ pacare nõ dabat̃
vi ille niteret̃ occupare.Claſſem itaq; magno ſtudio cõparãt,Frãciſco Priuolo impiũ decernũt. Is
vbi auditũ eſt Othomani claſſem vnã,q̃ Helleſpõto nuꝑ egreſſa eẽt, ad Scyrũ cõſediſſe, & ex ora
Ionię alterã multo validiorẽ affuturã,tãetſi minaciſſimi illi motꝰ alio ſpectare videbant̃,nã id bel
lum Mẽphitico regi phama ĩtẽdebat̃,reputãs tñ Venetꝰ impator q̃ occulta & ſubita eſſent Tur-
corũ cõſilia,nequa his occaſio relinqret̃ ĩ rẽ Venetã exĩprouiſo graſſandi,cohorte vna Cretẽſi ſa
gittarioꝝ in Cyprũ miſſa,ipſe trigĩta ſtipatꝰ triremibꝰ,Naxũ vſq; ĩſulã adnauigauit,vt ex ꝓximo
q̃ eẽnt Turcoꝝ cõſilia cognoſceret,quoꝝ ꝓfectiõe audita,recta & ipſe nauigatione Cyprũ ꝑtẽdit.
Turci ĩterea Lycię orã,Pãphilię,& Cilicię ꝑteruecti,Syriã tenuerũt,vbi nullũ eſt ab his memorabi
le facinꝰ geſtũ.In terris biduo eſt dimicatũ ĩ Cilicię finibꝰ,fuitq; ab initio cruẽta & ãbigua pugna,
Barbaroꝝ atrox pugna. exitu vero ĩfelix Turcoꝝ ducibꝰ.eſt vt dixi ab initio dubio marte dimicatũ,cęteꝝ Mẽphitici du-
ces amiſſis priore ꝑlio cõmeatibꝰ,quos medio pugnę ardore locoꝝ accolę diripuerãt,inopiã veri-
ti,ſi bellũ traheret̃,ſequẽti die ĩ ęquũ egreſſi,ad hoſtẽ ad pugnã eliciũt, eſtq; a prima luce ad no-
ctẽ tãta vtrinq; ſtrage certatũ,vt pauci ꝓ numero eoꝝ,q ĩ acie ſteterãt,cędi ſuꝑfuerint,cẽtũ milia
Turcoꝝ eo die cõflixiſſe phama eſt,quoꝝ vix tertia ps ſuꝑfuit,nec minor ꝓ numero clades Ægy
ptios attigit,ex ſeptuagĩta milibꝰ,q ĩ acie ſteterãt,dimidiũ eſt deſideratũ.Extollũt qdã ĩ maiꝰ vtro
rũq; cladẽ alii cõtra extenuãt,nã parũ clara phama hęc ad nſos hoĩes delata eſt.Illud ĩter oẽs cõ-
ſtat,tã obſtinatis aĩs ab vtriſq; ĩ ea acie ꝑſeueratũ,vt rebꝰ fœde accifis neutra pars ꝓ victa ꝓlio ceſ
Cedũt Turci ægyptiis. ſerit.Cęterũ Baizeti duces rerũ ſibi ꝑditaꝝ cõſcii ꝑſenribꝰ copiis diffiſi,nocte q̃ diẽ pugnę ꝓxime
ſecuta eſt,ſilẽtio ĩ pacatũ cõceſſere,caſtra cõmeatibꝰ referta victor hoſtis diripuit. Nec claſſis me
lior fuit fortuna q̃ terreſtriũ fuerit copiarum,qppe q̃ quũ forte añ Selphicæ fluminis oſtiũ ſtaret
ſub id tp̃s quo eſt a ſuis in terra dimicatũ,ſubita tẽpeſtate iactata eſt fœdeq; diſiecta. Suſpicari li-
bet Selphicã nũc eſſe,quã veteres Orõtẽ dixere,is ꝑter Antiochiã lapſus Phœnicio mari ĩfundit̃.
Mãſit interea pax Venetis cum Baizeto terra & mari incolumis.Fuitq; hic annꝰ Venetę ciuitati
ĩſignis duaꝝ illuſtrium fœminaꝝ ad vrbẽ acceſſu,Ioãnę Dacię reginę,& Batauię ducis,huiꝰ ĩ Sy
riã iturę,vt ſacrum ĩuiſeret ſepulcrum,alterius ex vrbe Roma ꝑegre redeuntis,vtriq; magnus ho
nor habitus.Fuiſſent ambę exqſitiore apparatu exceptę,niſi religio obſtitiſſet. Præbuit Catherina
Cornelia,Cypri regina,celebrius ſpectaculum ciuitati,quã ex Cypro Venetias per Georgium Cor
nelium eiꝰ fratrẽ accerſitã,Auguſtinꝰ prĩceps & patres Bucẽtauro naui exceptã triumphãti ſimi
Bucentaurus nauis. lem ꝑ mediã vrbẽ ad Eſtẽſes ędes,ad tẽpus regali apparatu ĩſtructas,deuexere. Vetus eſt mos ciui
tatis ĩ regũ & principũ ad Venetã vrbẽ acceſſu,Bucẽtaurũ purpura & auro ĩſternere, eſt hęc na-
uis totius ſenatus vrbanoꝝq; magiſtratuũ capax,agiturq; nũc remo,nũc velis,ſępius remulco.Se
det princeps ĩ puppi auro ſtrata,aureo & ipſe fere pallio amictus,aſſidet ſummꝰ ille ordo dextra lę
uaq; maieſtatis & ſilẽtii plenꝰ,aurũ,holoſericũ,& qđ minimũ eſt purpura hũc veſtit ordinę,tubæ
tibięq; alia id genꝰ ĩſtrumẽta circũſonãt,Bucẽtaurũ ſuburbana ꝑcurrunt nauigia, Paraſchermos
patrio ſermone vocãt,hęc publico ſumptu auleis,& feſta frõde in Topiarii operis modum ĩflexa,
ad tẽpus inſtruunt,a prora & puppi pulpita altiuſcule attollunt̃,quoꝝ faſtigiis pueri puellęq; ele-
gãti forma,cultuq; exqſitiſſimo,alii alios mẽtiri genios,latẽti machina ſubnixi,puro apertoq; librã
tur ĩ aere,hi aurea ſyſtra,illi Thyrſos,aliaq; deorum dearumve geſtantes inſignia,inferiore gradu
adoleſcẽtes in Tritonum & Nympharum ſpeciẽ figurati,ſuo qſq; ſtatu,cõcentu tamẽ vno ſubue
hunt̃,aurea adhęc ſigna toto nauigio defixa,vẽtoq; agitata,ſpectaculum præbẽt tam voluptuo-

ſum,vt nullũ ſit propemodũ aliud qđ merito huic vni cõparari poſſit.Bucẽtaurũ tãta vis cymbarũ ſequiẽ officii gratia,ac ſpectãdi ſtudio,vt interdũ q̃ lõge lateq; toto ſtagno fert ꝓſpectus,tegantur aquę frequẽti comitatu,quã rerũ põpã ſiqs vetuſtarũ rerũ peritus diligẽtiꝰ ſpectet,haud multũ diuerſam agnoſcat ab ea quã veterũ ſcriptoꝝ qdã,in Quiritiũ triũphis prodidere,etſi rerũ formę diuerſę,quia in diuerſo elemẽto,vt ornatiſſima illa nauis ac lõge maxima ſit currus,etſi nullus repetiri poſſit,qui cũ tãta queat mole merito cõparari,Suburbanę naues,q̃ inſigni apparatu pręcedũt,vrbiũ ſimulacra,earũ expugnationes,ac totũ rerũ geſtarũ ſchema,cymbarum ille frequens comitatꝰ,ciuiũ officia,currũ lõgo ordine comitãtiũ.Et illa p hos honores,qđ Venetarũ nulli,ac ne Romanarũ quidẽ(qđ ſciã)cõtigit vnq̃,per mediã vrbẽ ante ſuoꝝ ciuiũ ora triumphãti ſimilis prętervecta eſt.Georgius Cornelius,Reginę frater,ſub primũ appulſum,publico decreto,equeſtri eſt dignitate donatus,nihilo minori ſtudio,& amoris affectu,q̃ regina ab vniuerſo ordine acceptus.Enĩuero grauis cura inceſſerat principẽ & patres Cypri inſulę ſuis opibus tuendę,q̃ eo maior inciderat,quo minus ſtatus ĩſulę videbaẽ poſthuma regis prole extincta ſub muliebri imperio quieturus.Ne igiẽ inſula nobiliſſima fraude aliqua externa domeſticave alienareẽ,vna in primis cura hærebat animis,eratq; nõnihil res in curia agitata,vt regina Venetias acceſſereẽ.erat enim hęc,qđ ſupra eſt memoratum,publice a Veneto Senatu in filiã adoptione recepta,vt regia dignitas tutiore eſſet loco,& inſula minus iniurię obnoxia,pręſidiis & nouo regimine firmata.Detulit ad id negociũ obeũdũ vltro ſuã principi & patribus operã Georgius Cornelius reginę frater,qui mari parũ tractabili liburnica in Delmatiã naui delatus,inde cũ Priuolo pręfecto claſſis & aliquot triremibꝰ,Ioniũ mare,Creticũ,Carpathiũ & Pãphiliũ demũ emẽſus,cũ paucis inſulam adnauigauit,ducẽtis circiter milibꝰ paſſuũ tota claſſe & claſſis pręfecto poſt ſe relictis,hic vir magno ingenio cõſilioq; ad res gerẽdas præſentiſſimo,citra oẽm inſulanoꝝ motũ,reginã nihil inuitam,nihil reſtitantẽ,ſecũ Venetias aduexit,qbus veniẽtibus ſuus vtriq; eſt honor habitus,acceſſit domeſtico ſplendori,regiæq; affinitati equeſtris dignitas ſapiẽtiſſimi Senatus conſenſu decreta.Secutum itaq; inde recẽs decus,q Cornelii huius filius adoleſcens altæ indolis rhoſeo eſt galero inſignitus ab Alexandro ſexto,rarũ felicitatis exemplũ in priuata domo,ſed Cornelia gẽte & vnius viri indole haud indignum.Media fere anni huius ęſtate venit Federicus ĩperator in Italiã mediocri comitatu,miſerũt ei venienti obuiã Veneti,qui illi felicẽ acceſſum publico noĩe precarentur,hoſpitaliterq; & amice acceptum per Venetæ ditionis loca comiter & benigne traducerẽt,ille per Tridentinos in Italiã ingreſſus,nõnihil circa Benacũ verſatus eſt,lacus amœnitate captus,per Veronam inde,Vicentiã,& Taruiſium portũ Naonẽ petiiẽ.Cauſa tã longi itineris in hoĩe iã nonagenario haud vna viſa eſt,opinari ſunt aliqui geſtationis gratia alpes ab eo tranſcenſas,ſed quũ multa alia tũ locoꝝ aſperitas fecit,vt minus hoc a multis credereẽ.alii eo cõſilio in Italiã veniſſe aiunt,vt de pace cũ Mathia Pannonię rege cõminus ageret,de qua per legatos citro vltroq; iam antea miſſos fruſtra ad id tẽpus fuerat inter partes agitatũ.Enimuero Pannon ſubitis Germanorũ motibꝰ(vt ſupra eſt ſignificatũ)odio & ira accẽſus,Auſtriam hoſtiliter adortus,magnã eius terræ partẽ,cũ Vienna vrbe clariſſima,Federico ademerat,ad qđ bellũ cõponendũ Veneti legatos ad Federicũ & Mathiã regẽ miſerũt,qui vtrũq; ad pacẽ hortarenẽ.Auſtria igiẽ Pannonicis infeſta armis,quia per Germaniã nullus ad propinquiora patebat loca acceſſus,eã Italiæ partẽ Federicus decreto petiit,quę Pãnonię & Auſtriæ finibus eſſet maxime propinqua,vt res cõmodius ad exitũ perducerentur,ſed ne ſic quidẽ negociũ cõfici potuit,quin bello adhuc integro Federicus Italia haud multo poſtq̃ venerat,exceſſit.Erat tũc anni æſtas,quũ Venetiis prima hora noctis duę eminentiſſimæ turres vrbis,marciana,& quę eſt ad ædẽ minoritanę virginis,vno tempore e cælo ictæ,pariter deflagrarũt,ambarũ faſtigio cũ ruina ad terrã decuſſo,fœdũ per noctẽ attonitæ ciuitati ſpectaculũ præbuere.Petrus Diedus per id tẽpus ad Mẽphiticũ regẽ publice eſt miſſus.cur ſic libẽtius vocẽ q̃ Cairi regẽ,haud vno ſum loco teſtatus,niſi eñ multũ opinione fallor,Mẽphis olim fuit q̃ nunc eſt Cairus.Obtulit mihi Franciſcus Theldius,quo Diedus legatione illa eſt apud regem interprete vſus,ſitum eius vrbis cũ circũiecta regione figurarum,ac quantũ ex ea tabula conĩicere potui quoniã vrbs cuius nomen in dubium venit,viginti milia paſſuum diſtet a prima Nili ſciſſione,is mihi locus videtur eſſe qui olim Memphis fuit,vetus arx Ægyptiorũ,quam immenſa vrbis vaſtitas nunc cõplexa ſit,nomenq; ſimul ademerit,pars vrbis vna eſt,quę vt mihi diciẽ,& tabulę illius figura demonſtrat,Nilo circũflua,qualis fuit Mẽphis ſitus.Strabo Gnoſius Pyramides q̃ ſunt ad Mẽphim ex Babylone cõſpici author eſt,quę mirãda regũ opera hodie circa vrbem ipſam viſunẽ quo datur intelligi,aut Mẽphim ibi loci fuiſſe,vbi nũc eſt Cairus,aut non multũ diuerſo loco tem

Federici Cęſaris ĩ Italiã acceſſus.

Cairi ſitꝰ & verũ nomẽ.

peruetuſtá obrutá iacere.eſt & ille error tollédꝰ,quo plęriꝗ decepti locoꝝ ignoratione, qa idé rex
Babylon. Babylonię ſit Sultanus dictꝰ,ſitꝗ id nomé loco,qui regia vrbe includitur,Babyloné illá eſſe arbi-
trátur quá Semiramis ad Euphraté fluuiũ cõdidit in Meſopotamia,quũ hæc ſit Nilo fluuio im-
poſita,quá Babylonii ex Meſopotamia profecti loco ab Ægyptiorũ regibus impetrato condidiſſe
dicunť,muniuiſſeꝗ ab initio velut arcé quandá,qua nũc reges ipſi,vt arbitror,pro regia vtuntur
ſublimi loco ſita,vnde pars vrbis ſit poſtea Babylon nũcupata,ſiue igiť Babyloniũ regé aliquis di
xerit,ſiue Mẽphiticũ,multo honeſtiꝰ meo iudicio q̃ Sultanũ noíabit.Par error inoluit(vt video)
in Indię voce,ná quotus quiſꝗ hodie non arbitrať Æthiopiá,quę Ægypto contermina eſt,eá eſſe
Indiá,in qua res ab Alexandro olim geſtę dicunť,quũ India multo longius ab Æthiopia diſtet q̃
hęc ipſa Æthiopia ab Italia,illa q̃ circa Indũ & Gãgé,ad æquinoctialé & Borealé ortum imméſis
ſpatiať finibus,hęc q̃ Æthiopię eſt ad meridié & circa Nilũ.Vergilii carmen Nilũ ab Indis fluere
teſtať,q̃ res trahere potuit multos in erroré.Herodotus ingẽté ait Indoꝝ multitudiné,ex magna
illa India,oím prouinciarũ maxima,in Æthiopia cõſediſſe,horũ res procedẽte tẽpore adeo creuit
vt mores & nomé vtriuſꝗ gẽtis cõfuderit,abolitaꝗ veteri voce,ꝓ Æthiopia ſit India nuncupata
Regnũ hodie ampliũ,ac ſi vera ſunt,q̃ locorũ indigenę ꝑdicãt,cũ quibꝰ ſum ſępe per interpretes cõ
greſſus,nõnulli etiá noſtri ſermonis cõpotes facti longo cõmercio,mecũ de ea re multum varieꝗ
ſunt locuti,hi adeo ré ſuę gẽtis extollũt,vt duobꝰ & ſexagita regibꝰ imperitare affirmẽt Æthio-
Pretoianes. pię regé,qué Æthiopicę vocis ignari Pretoiané vocãt,illi Gyam dicũt.i.potenté.Mirantur ꝑterea
quid ſit ꝙ Itali ſacerdotii noíe appellãt,quũ neꝗ ſacerdos ſit,neꝗ ſacris vllis initiatus,ſitꝗ nõ Ioã
nes aut Ianes,ſed Gyam gẽtili voce nũcupandus.Illud aiunt,magnoꝝ antiſtitũ deſideria adiꝑm
regé deferri,ab eoꝗ ſacerdotia impetrari,qđ Romanus põtifex regũ maieſtati dederit.Mira mihi
De æthio- videbanť ac pene indigna,q̃ in hiſtoria ponerenť,plęraꝗ ex iis q̃ illi de ritu & moribus ſuæ gentis
pia. memorabant,eſſe primorũ antiſtitũ numerũ ingenté,atꝗ horum cuiꝗ vt minimũ viginti parere
epiſcopos.Anteire adhęc crucis ſimulacrum principes illos maioris ordinis antiſtites,nec crucem
modo,ſed vas etiá aureũ terra refertũ,vt hęc inſpecta eunté ſuę admoneat mortalitatis, illa domi
nicę paſſionis.Sacerdotes procreationis cauſa ducũt vxoré,quá ſi morte amiſerint nefas ſit aliá ſu
perducere.Magna diuoꝝ tẽpla,ac noſtris opulẽtiora,plurimũꝗ fornicato ope ad ſummũ educta.
Multę piorũ ordinũ familię,Antonii,Dñici Calaguritani,Auguſtini,Macharei,colore amiciũtur
indiſcreto antiſtitũ ꝑmiſſu.Sęcũdũ deũ optimũ Deiparãꝗ virginé,ſumma in his terris veneratio
Thomę cognomẽto Didymo.Regũ ille maximus,qué Gyam vocant,a Dauide procreatus,ſtirpe
vnius gẽtis in tot ætates(vt ipſi perſuaſum habẽt)propagata,eſtꝗ nõ atro,vt plurimi Æthiopũ
ſed candido colore.Garma vrbs regia,q̃ nõ muris,nõ parietibus cõſtat,ſed tabernaculis in ordiné
digeſtis,ex ſerico,byſſo,purpura intextis,veteri iſtituto rex in apto agit, nec ſe intra mœnia plus
biduo continet,aut quia id turpe ducũt & molle,aut ꝙ lege quadá nõ liceat. Decies centum mi-
lia hominũ ad bellũ inſtruit,quingẽtos elephãtos,equoꝝ adhęc & camelorũ ingenté numerum &
hec vel mediocri rerũ motu,ſuntꝗ in tota gẽte familię ſtipẽdiarię,in quibꝰ orti ſigno crucis velut
cauterio inſigniunť,cute leniter inciſa.Arcu in bello vtunť,conto,lorica,galea.Sacerdotiũ in ſum
ma dignitate,ſecunda dignitas ſapientum,quos Balſamatos & Tenquatos vocãt. tribuiť etiá non
parum innocẽtię & probitati,quá primo ſapiẽtię gradu collocãt.Nobilitati tertius habeť honos,
ſequunť ſtipẽdiarii.Iudices de vita hoíſ decernunt,decretũ ad ꝑfectum vrbis deferunt,qué Lyco-
megiá vocãt,locũ regis is tenet.Legibꝰ nullis ex ſcripto vtunť,ex bono & æquo iudicãt,ſiqs adul-
terii ſit cõuictus,quadrageſima bonoꝝ oím pars multa eſt,de adultera domeſtica vltio, illi quorũ
intereſt,puniunt.Viri doté cõſtituũt iis quas ſibi matrimonio iũgũt,nõ aliũde ꝗrũt.Mundus mu
liebris ex auro,quo gẽs plurimũ abũdat,margaritis & ſerico.viri fœmineꝗ veſtitu vtunť ad pedes
demiſſo,manicato,nec vſpiá adapto,indiſcreto colore,ꝑterq̃ nigro q in ea gẽte luctificus eſt . De-
functos lugẽt quadraginta dies,lautioribꝰ cõuiuiis ſecunda mẽſa crudę inferunť carnes,qbus affa
bre ꝯcifis,reſperſiſꝗ aromate auidiſſime veſcunť.Lanificio carẽt,ſericũ aut linũ veſtit totá genté
Æthiopia. nõ vnus oíbus ſermo,ſed varia loquẽdi ratio,variiſꝗ diſtincta noíbus.In Azgeza loco Æthiopiæ
aromata naſcunť Piperis,Cinamomi, Gingiberis.Eſt Æthiopia oĩfariá pecorũ abundás,Boues
gibbos alit,Leones,Rhinocerotes,Elephantos,& canes eximia magnitudine,quibus ne Leones qui
dé pares ſint viribꝰ.Agriculturá exercẽt,& ré pecuariá.Bina meſſis,binaꝗ illis æſtas.Qui fuerint
huius Indię,vel Æthiopiæ potius fines olim,altera eſt Rapſodiæ parte demõſtratũ. Quicquid li-
bycarũ gẽtiũ eſt ab Æthiopia vſꝗ ad occidẽtem ſolé,oẽs Mahometis impietaté colunt, viuuntꝗ
eodé fere cultu,quo & Barbari qui in Ægypto ſunt hodie,hi vulgo Mauri dicunť, ab ipſa credo

maurorų euagatiõe,nã ea quoq̧ gẽs nõ minꝰ fuit Libyæ infeſta q̃ Saraceni,diris illis tẽporibꝰ,qui-
bus magna ĩ humanis rebꝰ facta eſt mutatio,mores gẽtiũ,pietatis cultꝰ,terrarũ noĩa, paſſim ĩmu-
tata.Enĩuero q̃ Ægyptꝰ fuit,nũc maurorũ terra eſt,q̃ Æthiopia,etſi alia de cauſa,nũc India.Quæ
Aphrica,magna nũc ſui parte Barbaria.Mauritania q̃ extrema eſt ad occaſum, & ipſa hodie eſt
maurorų terra,inde Matani corrupta voce pro Mauranis dicti,hic egreſſa eſt tẽpeſtas illa,q̃ toties
Hiſpaniã afflixit.Enĩuero tã Hiſpania cõcuſſa eſt diris illis tẽporibꝰ q̃ Aphrica, ac neſcio an etiã
validiꝰ,qđ in relatiõe rerũ ad eas gẽtes pertinẽtiũ fuit abunde demõſtrarũ.Adhęſit peſtis illa nobi
liſſimę eiꝰ terrę parti,q̃ Bethica olim fuit,nunc Granata eſt,paruitq̧ ad hęc vſq̧ tẽpora maurorũ
imperio,Ferdinãdus rex in cętera Hiſpania late imperãs,ꝑluriũ annorũ bello Maurorũ opes in Be
Granatę victoria.
thica oppugnauit,poſtremo totis regni viribꝰ cõnixus,cũ Iſabella cõiuge,decimo abhinc anno,gẽ
tis huius in ea terra regnũ funditus euertit,Mele maurorũ rege cũ regia vrbe in poteſtatẽ reda-
cto.Verũ ſiue diritate illa tẽporũ accidit,ſiue qđ magis credo,vetuſtas fecit,qa facile humanæ res
mutanť magna & ĩ Hiſpania rerũ & nominũ variatio facta eſt.Quę enĩ Bethica fuit in Granatæ
Hiſpaniarũ nomina.
(vt dixi)nomẽ abiit,ab eo credo ꝙ terra ipſa(vt fertur)coccũ granũ ferat.Iã & ĩ extrema Hiſpa
nia,circa Calpẽ,Sibilię nomẽ ĩnoluit,ide & Sibilię terra circa fretũ,qđ a Gadibꝰ eſt nũcupatũ.Luſi
tania Portugallię nomẽ adepta eſt.Sequiť Galacia quõdã,nũc Galicia eſt.Taraconẽſis,in Catalau
niã & Aragoniã abiit.Cęterũ quãtũ noĩs tẽporũ iniquitas ipſi terrę ademit,tãtũdẽ & amplius re-
gũ virtute & felicitate eſt his paucis annis illi repẽſum,vt nõ modo gens ipſa,ſed vita etiã oĩs ſit
illuſtrior facta,altero velut orbe terrarũ,regũ auſpiciis Hiſpanienſi claſſe gẽtibus patefacto.Chri-
ſtophorus cognomẽto Colũbus vir rei maritimę aſſuetus,primus omniũ rem tentare eſt auſus, is
octauo abhinc anno,q̧ nonageſimꝰ ſecũdus fuit ſupra milleſimũ ac quadringẽteſimũ humanæ ſa-
lutis,regũ impẽſa,cũ tribus nauibus profectus Gadibus,ad fortunatas inſulas eſt primo delatus,
Canariæ inſulę.
Hiſpani Canarias vocãt,diſtãt a Gaditano freto duodecies cẽtũ milia paſſuũ.Infrequẽs hoĩm cul
tus,cęterũ tẽperies tãta,vt nudi agitẽt inſularũ indigenæ. Hinc claſſis digreſſa,trium & triginta
dierũ noctiũq̧ irrequieta nauigatione in Fauoniũ tendẽs,quaſdam eſt demũ inſulas adepta,ex his
duas ꝓcipua magnitudine noĩbus notarũt.Hiſpanam hãc dixere,alteri(omẽ credo ſecuti)Ioannę
nomẽ indiderũt,huius orã multũ diuq̧ ꝓteruecti Hiſpani,quia ſinẽ aſſequi nõ contigit,lõgiorem
nauigationẽ pertęſi,Hiſpanã decreto petũt.Appulſa huc claſſe, inſulani,q̧ ad primũ ignotę claſſis
appulſum refugerãt in ſyluas & deuia loca,ſpe pacis,nouiq̧ cõmercii ad littus ſenſim pellecti,mi-
rari nouũ genus hominũ,mirari naues & oĩa q̃ in his erãt,ſecuta inde ridicula permutatio,ingere
Inſulæ auriferæ.
re illi certatim aurum nautis,quũ ipſi interim vaſa vitrea pro auro cupide acciperẽt,ſcorteas ligu
las,ſpecula,aliaq̧ puerilia oblectamẽta,mirati oĩa gens rudis,vbi aliquid ineſſet artificii & ĩgenii,
ex auri profuſione creditũ eſt inſulã auro abũdare,nudi vulgo agitãt,habent regẽ,cęlũ adorãt, ſo
lem,& lunã.vt nutu & ſignis viſi ſunt ꝑ ſe ferre.Repetita eſt nõ multo poſt hęc inſula ſpe auri, &
multo maiore claſſis apparatu,ſũtq̧ ĩ ea aliquot loca cõmunita ab Hiſpanis,repta iteri grãdia flu
mina,& in his ramẽta auri,ſuntq̧ annuo ſpatio ad regẽ hinc delata mille põdo eiuſmodi metalli.
Alit ĩſula ſerpẽtes mirę magnitudinis,ſed ĩnoxios,anſeres ſylueſtres,turtures , & anates Hiſpanis
anſeribꝰ ampliores,niuali cãdore,capite puniceo,habet & pſitacos virides, croceiq̧ coloris quoſdã
habet & Indicis ſimiles,fert ſua ſpõte Maſtychẽ,Aloen,Gingiberim,& Cinnama, ſed Æthiopicis
nõ cõferẽda.duo inibi genera arborų vulgo viſunť,pinus & palmę,duritie & proceritate viſendæ.
Mira ſunt nec ſine rubore referẽda quę de feracitate inſulę ab Hiſpanis tradunť,Raphanos,lactu
cas,braſſicas q̃ndecĩ dierũ ſpatio a ſatu matureſcere,pepones & cucurbitas ſex & triginta dierum,
Canibali Androphagi.
vitẽ intra annũ frugiferã eſſe factã,triticũ(ne nõ oĩa experirenť)principio Februarii humi condi
tũ ad Idus Martias maturuiſſe.Proceſſit Hiſpanica claſſis,Colũbi ductu,ad Canibalũ inſulas,quę
ad bis & terdecies cẽtũ milia paſſuũ diſtãt a Gadibus,genꝰ id hominũ durũ & deteſtabile, veſciť
humanis carnibꝰ,ſuntq̧ ob id terrori finitimis,latrociniũ lõge lateq̧ exercẽt,captiuos mares cum
pueris interficiũt,cæſorũ carnibus recẽtibus & ſale reſperſis veſcunť,fœminę ad fœturã ſeruãtur
& ex his genitos vt agnos hędoſq̧ adhuc lactẽtes diris epulis apponũt.ex horũ fuga,quũ Hiſpa-
ni vacua domicilia irrupiſſent,ĩ manifeſta argumẽta eorũ,q̃ phama ferebanť,ĩciderũt.Stabãt mẽ
ſę inſtructę,& in his patinę noſtris ſimiles,pſitacis,phaſianarũ auiũ magnitudine,humanisq̧ car-
nibus plenę,pẽdebat & in ꝓximo humanũ caput,recẽti adhuc cruore madens.Hãc Hiſpani inſu-
lam Guadalupeã dixere,a montiũ ſimilitudine,q̧ in Hiſpania ſunt ad Guadalupeæ virginis pha-
nũ,Multę ĩ hoc tractu ĩſulę,& ĩ his vna magnitudine ĩſigni,ad ſeptẽtrionẽ recedẽs,quã a mulieri
bus teneri cognitũ eſt,hic more amazonũ ad ſobolis procreationẽ coeunt,virilẽ prolem in vicinas

ablegãt inſulas,ſui ſexus ſtudio alũt & inſtituũt,vim omnẽ arcẽt a ſuis littoribus ſagittarũ multi-
tudine.ſic captiuę quędam mulieres ex Canibalis receptę memorabãt. Quod ſi ſic eſt,nõ abſurdũ ſit
credere,qđ a ſiculo Diodoro de veteri fœminarũ regno ĩ his locis agẽtiũ prodit in hiſtoriis. Me-
morabãt q ea expeditiõe fuerũt in Canibalũ ĩſulis,Decẽbri mẽſe obſeruatas a ſe nidificãtes aues,
quãdã etiã viſę pullos alere,tãta ẽ locorũ tẽperies,negãt ĩde cerni maiorẽ Vrſã,minori adiacet,ĩ qua
polus eſt mũdi.Sunt inde Hiſpana ſigna ad occidẽtẽ ſolẽ eodẽ ductu lõge lateq̃ euagata,atq̃ obi
ter obſeruata ad tria milia ĩſularũ,noĩa ſeptingẽtis indita,& ĩ his vnã repertã quã indigenę Imai
cã vocãt.Sicilia maiorẽ.Enauigata eſt interim ſeptuaginta diebus Cubæ ora,ſic eni terrã vocant
nõ multũ ab Hiſpana inſula ad occaſum repoſitã,cęterũ qa extremi fines non ſunt reperti,cõtinẽs
terra credita eſt.Plęriq̃ inde Hiſpani gñis regũ permiſſu,nauibus priuata impẽſa inſtructis,pha-
mę cupidi,ac ſpę quęſtus alii alia ad meridiẽ loca ſcrutati.Proceſſit Petrus cognomẽto Alõſus in
Curtanã terrã,quã idcirco cõtinẽtẽ arbitrati ſũt,qa ad quadragies centũ milia paſſuũ per orã ere-
migata,tota luſtrari nõ potuit.Indigenę terrę huius nudi agitãt,ex radicibus panẽ cõficiũt,vt in
Hiſpana ĩſula,nigro capillo & ſubcriſpo,celebrãt choreas,ludũt,nũdinantur, ſagittandi peritiſſi-
mi,tãta vel hoĩm ſimplicitas vel rerũ copia,vt Hiſpani pauonẽ q̃ternis acubꝰ emerẽt,duabꝰ pha-

Art.cõmercium.

ſianã auẽ,anſerẽ vna.Alii in Aphricã pgreſſi in genꝰ hoĩm ĩciderũt numidarũ more vagũ,arcu &
ſagittis inſtructũ,Dayarę eſt terrę nomẽ,q̃ & ipſa p orã ad ſexagies cẽtum milia paſſuũ enauigata
merito cõtinẽs credita eſt,ex his locis Arctici poli cõſpectus eſt Hiſpanis omnino adẽptus,qua cõ

... quo progreſſę ſunt Ibericę naues.

iectura adducor hos eſſe quos veterũ plęriq̃ Antipodes dixere,aut certe nõ multũ ab his diſtare.
Poſtremo p exteriorẽ orã Aphricę circũacta claſſe,per Atlanticũ mare prȩterq̃ Heſperidum inſu
las & bonę ſpei promontoriũ,Praſon,ac Trogloditicę orã in Barbaricũ mare indicũq̃ progreſſæ
ſunt.Ibericę naues ex Colocuta & aliis circũiectis inſulis,quibus locis cõmercii æmulatione eſt cũ
Ægyptiis negociatoribus cruẽta cęde dimicatũ,ingentẽ,quũ hęc cõmentaremur,vim aromatum
in Hiſpaniam deportarunt decimooctauo mẽſe q̃ domo pfectę ſunt,centies quinquagies centum
milia paſſuũ & amplius in itu emenſę ac totidẽ in reditu.Nunc ad inſtitutã relationẽ redeo eorũ
q̃ nomen mutarũt,nã pręter ea quę ad Hiſpanias attinẽt.Quę Narbonẽſis fuit Gallia nũc Prouin
cia eſt,comata Gallia Francia,& in ea Eluetiorũ quę fuit terra,iã Burgundia eſt facta.Quę Britã
nia in oceano,Anglia terra,pari nouitate quę Germania quondã,Alamania,Saxonia in Sanſoniæ
nomen abiit.Sed quando magno circuitu eo recurrit hiſtoria,vt de Saxonia fieret mentio, de his
qui eam terram tenent,& aliis paucis numero gentibus eſt hinc dicendũ,vt Germanicarũ rerũ ſta-
tus qualis ſit hodie intelligi poſſit.Terminat Saxonia ab occaſu Viſera fluuio,ad aquilonem Da

Saxonię ſitꝰ

cos habet & mare Baltheũ,id quale ſit & vnde dictũ proxima Germanicarũ rerum relatio demõ
ſtrauit.Francones ad meridiem,quibus Baiouarii & Bohemi obtẽdunt.Ad ortũ Pruteni,Turin-
gi,Brandeburgenſes,Maxinenſes,Luſacii,qui oẽs Saxonici iuris eſſe volunt. Nobiliſſimæ Saxonũ
vrbes Cripſuoldia,Stetinium,Roſtochium,cũ gymnaſio olm diſciplinarũ,& hęc in ora,Bradbur-
giũ vrbs ad Hortellã fluuiũ ſita,vnde Bradburgenſis populus nobiliſſimus. Diuiditur Saxonicũ
ſolũ in duas velut regiones,vtraq̃ eſt Marchię nomen ſortita,quę recens dicta eſt,Obdera perfun
dit fluuio,veterẽ Albis interſecat.Eſt Albeſtadiũ ciuitas cũ Deiparę tẽplo auguſtiſſimo,quo pro-
phanis nõ patet acceſſus,vt quidã memorãt,tantũ initiati id phanũ ſubeunt,inducit tamen vnus

Saxonum mores.

aliquis e populo,cinericio die,hominũ opinione nequiſſimꝰ,hunc velato capite, pulla veſte ſacris
admouẽt,quibus rite perpetratis tẽplo eiicitur,eiectus toto ieiunioꝝ tempore nudis calcibus vr-
bẽ pererrat,diuorum tẽpla viſitabũdus,ſacerdotes illi victũ ſuggerũt,mox in Dominica cœna ite
rum tẽplo inductus,poſt olei cõſecrationẽ ab vniuerſo clero expiatus dimittitur eleemoſyna prius
accepta,quã pie offert tẽplo,hunc Adã vulgo vocant,quia vt Protoplaſtus ille omni vacet crimi
ne,per eũq̃ ciuitas creditur expiata.Eſt & Tubicẽſis oĩm Germanię ciuitatum ditiſſima.In Maxi-
nenſibus Marſiburgium caput olim gentis,& Lipzgiũ literario gymnaſio nobile.In Madburgenſi-
bus Mauricii tẽplum,Othonũ Cęſarum opus,cum Florentii conditorio,& Hydra vna diuinorũ
operum Chriſti regis teſte.Saxonicus ager rerum omnium pterq̃ vini ferax,argenti foſſiones, ad
Goſlariam ſalem coquunt albiſſimum,ex fontium quorundam aquis.Sunt & apud Luneburgium
ſalinę,hinc vectigal ingens.Peruetuſtum eſt Saxonum nomen in Germania, ac Turingico anti-
quitus,manifeſto eorum errore qui Saxones ex Macedonia claſſe aduectos dixere,Turingoſq̃ expu
liſſe ea terra,quę ſit poſtea Saxonia nuncupata.Sunt Saxones elato ingenio,& q cęteros mortales
prę nimia animi magnitudine cõtemnant,eſt & peculiaris lingua ipſi gẽti,inſignis pietatis cultus,
veſtitꝰ & cętera cũ aliis Germanici ſanguinis indiſcreta.Phriſones Oceani accolę ad occaſum Sa-

xoniá attingũt,gẽs ferox & armis exercita,robuſti & ꝓceri corporis,animi intrepidi,ſeruitutis im Phriſonum
patiẽs,nec dominandi cupida,ob libertatẽ intrepide Phriſo mortẽ oppetit,nec ferre poteſt ꝙ ſe alii mores
pręferat.ſacerdotẽ ſine cõiuge haud facile admittit,ne alienã ſectet̃,adulteria ſeueriſſime puniũt.
In pecoribꝰ oĩs eorũ pecunia,ager planus & paluſtris multo gramine foecũdus,arboꝝ expers, bitu
minoſum vrũt ceſpitẽ & fimũ bubulũ lignorũ inopia.Libet hic referre memorabile exẽplũ ĩgenui
tatis in duobꝰ ex ea gẽte legatis:hi Romã ad Neronẽ principẽ publice miſſi quũ celebri ſpectacu
lo Põpeii Theatrũ ingreſſi quoſdã obſeruaſſent externo cultu inter ſenatores in Orcheſtra ſeden Ar.exẽplũ
tes:didiciſſentq; id honoris exhiberi earũ gẽtiũ legatis:ꝙ virtute & amicitia populi Romani cæ in Phriſonũ
teras anteirẽt:nullos mortaliũ aut armis aut fide Germanos præcellere alta voce teſtati ſunt:at legatis
ꝗ ita ꝓgreſſi inter patres conſedere.Eiuſmodi viroꝝ ĩdole delectatus Nero ambos ciuitate dona
uit.Eſt & Hollandia Germanię prouincia Phriſię ad occaſum annexa:ſunt hi oceani accolæ:qdã Hollandia.
Traiectũ nobiliſſimã Hollandię vrbẽ Gallię attribuũt:habitus tñ & lĩgua Germanica eſt.plures
annos gẽs hęc cõflictata eſt:ob antiſtitẽ populariter eiectum:Pontificio anathemate primo petiti
ſunt Hollandi:mox & vicinorũ armis:ſęperq; cũ his ĩfeliciter congreſſi:tenuitq; hic malorum te
nor vſq; ad Caliſti tertii tẽpora:quo põtifice ad Rõane eccleſię obſequiũ rediere:Philippi Burgũ
dię ducis terribili in ſe apparatu ꝑculſi.Hollandi his finitimi ĩ terra Rheni oſtia accolũt:vltimi Ger
manorũ ad occidẽtẽ ſolẽ:horũ Dordracenſes opibꝰ & celebritate lõge pricipes vrbẽ habent valide
munitã:negociatiõi idoneã.Mediterranei Germanoꝝ VVeſtfali:ꝙ & Sicãbri olĩ:vt credere par ẽ
eorũ terrã claudit Rhenus ab occaſu.Carolus Francoꝝ rex ꝙ magni cognomen tulit:Sicãbros,ſi Sicambri.
Sicãbri hi ſunt,bello victos ad Chriſtianę fidei cultũ primo cõpulit.Cęterũ quũ ſępius rebellaſſet
poſt multas clades vni gẽti illatas ſecretos iudices dedit:ꝙ ſontes ſuo arbitrio necarent:tum vero
quũ multi laqueo ſuſpẽſi reperirent̃ in publico:nec author nec cauſa ſatis cognoſci poſſet:nouum
ſubitariũq; ſupplicii genꝰ fregit ferociã gentis:vt iãinde quieuerit:Scabini hi iudices noĩari ſunt.
Eſt VVeſtfalia frumẽti & vini ĩops:ceruiſia in vſu ẽ:bellicoſi indigenę & ingenioſi:inoluit puer
biũ:VVeſtfalia iprobos nõ ſtultos gignit.Bructeri ꝙ ad Ameſĩ ãnẽ ſedes habuerũt:& quos na
uali ꝓlio vicit Druſus Auguſti pricipis priuignꝰ:videri poſſunt ꝙ ſunt hodie Pruteni.Aſſia poſt Bructeri.
VVeſtfalos Turingię iungit̃:huiꝰ dux fuit Lodouicus Landrafius.Is quũ ad impiũ magno hoĩm
cõſẽſu vocaret̃:maiorẽ rẽ eſſe dixit ĩpium ꝙ̃ ſuis humeris ferri poſſet.Cęterũ qa literas ignoraret
id quoq; obſtare teſtatus eſt:quo minus rẽ tantã capeſſeret.Frãconia huic proxima .Qui hominũ Franconiæ
fuerint ab initio Franci:& cur id nomẽ ſortiti:in Gallicarũ rerũ relatione diximus.nũc pauca de ſitus.
ſitu terrę & recẽti ritu gẽtis ſubtexenda.Sueui & Baiouarii Franconiã a meridie attingunt:Rhe
nus illi occiduus:ab ortu ſolis Bohemi & Turingi accolũt:Mogonus amnis ex Bohemię mõtibꝰ
lapſus mediã terrã interſecat:ꝙ ſuperiorẽ Germaniã diſterminat ab inferiore.Videt̃ Mogonꝰ nũc
eſſe quẽ Obrincã Ptolemęus vocat:Rheno infundit̃ e regione Magũtię:vnde prio Mogũtia olim
dicta vt quidã arbitrari ſũt:dein corrupta voce Magũtia.Habet Frãconia Bãbergẽſem eccleſiam
ad Pognitiũ amnẽ ſitã:Henrici ſecundi opus viſendũ:ac clari noĩs ĩ Germanis.Nobilitauit locum
Berengarii exiliũ ꝙ quum Italię regnũ occupaſſet:ab Othone captꝰ hic diẽ obiit.Imminet arx his
locis triſti ad recordationẽ exẽplo:oppugnatus eſt diu in ea Albertus Frãcoꝝ comes Othonis Sa
xonię ducis ex filia nepos:petebatur huius vita in vltionẽ cædis.Fuerat Cõradꝰ Lodouici regis fi
lius ab eo interfectus:nec quũ aperta vi ſubigi poſſet fraude captus eſt.Perduxit illũ ad imperato
rẽ Otho Magũtinus antiſtes:qui ſanctiſſimo iureiurando interpoſito futurũ:vt eũ incolumẽ ſuis
reſtitueret:cęterũ nequando periurii argui poſſet:vbi in apertũ egreſſi ſunt:author fuit Alberto
vt in arcẽ reuerterent̃:ac priuſꝙ̃ ad hoſtẽ iretur cibũ caperent.Paruit Albertus:pranſi ambo iter ꝑ
gunt:vbi ad hoſtẽ ventũ eſt,cõfeſtim Albertus raptus eſt ad ſuppliciũ.Implorat ille Othonis fi
dẽ:iuſiurãdũ celebrat:cui Otho,pręſtiti inquit fidem quũ prandii prætextu te in arcẽ reſtitui.Et Ar.perfidiæ
Otho vir multæ alioqui venerationis tam flagitioſe hoſpitẽ perdidit:tanꝙ̃ parũ conſtaret fraude exemplum.
aſtringi periuriũ:nõ ſolui.Eſt Franconius ager plurimũ ſabuloſus:& ob eã rẽ ſterilis:regio ſyluis
obſita:mirũq; proinde venandi ſtudiũ gẽti.Iacet Germanię portio:quę Noricum appellatur:inter Norici ſitꝰ.
Danubiũ & Norimbergã vrbẽ quã Franconię attribuunt quidã:ſed Norimbergii ipſi nõ Frãco
nes credi volunt:non Baiouarii:quum ab vtriſq; ſint certis finibus diſcreti.Eſt Forche ĩ Noricis
locus pręcipuo panis candore inſignis:diſtatq; id oppidum non procul a Norimberga:huiꝰ terræ
accolę Pilatum cognomẽto Pontiũ,popularem ſuum memorant:Hinc Federicus tertiꝰ:hinc Al Pilatus.
bertus frater:vir rei bellicę gloria omni ęuo memorabilis: geſſit is cum Norimbergenſibus graue
bellũ:quo motu tota pene Germania in partes abiit:eſtq; interĩ nouies acie dimicatum:fueruntq;

Albertus. prælia hæc oīa Alberto ſecūda præter vnū.Militauit in Polonia,pugnauit in Sleſia, caſtra poſuit
in Pruſia,hoſtes in Bohemia fudit,nullus eſt in Germania locus cui nō ſuę militię veſtigia impſſe
rit,ad ſummā pluribꝰ interfuit præliis q̃ cæteri duces ſui tēporis aut viderint,aut audierint. Sæ-
pius ex ꝓuocatione dimicauit ac victor ſemp,ſępe galea dūtaxat & clypeo tectus cætera inermis,
multi equitū ſunt ab eo haſta ſuperati,& ad terrā deiecti,ipſe nunq̃ ab vllo eiuſmodi certamine vi
Theutonicus Achilles. ctus,quo eſt factū,vt Theutonicus Achilles ſit dictus.Baiouarię,q̃ Franconiā attingit, Alpes ad
meridiē obtēdunt,Sueui ad occaſum,ad Aquilonē Danubius.Hanc olim terrā Norici habuerunt
portio q̃dam ex ea trans Danubiū,nūc quoq; Norici nomē habet.In vetuſtis codicibus Baioariā
plurimū legere eſt,q̃ vox a Boiis facta videri poteſt,vt Boiouaria ſit olim nūcupata. Gnoſiꝰ Stra-
bo author eſt Boios gentē Gallicā Romanis armis Italia eiectos,circa Iſtrū cū Tauriſcis habitaſſe
iā & illud ab eo tradit,habitaſſe Boios aliqū Hircinā ſyluā,at Boiouaricus ager trans Danubiū
nō parua ſui parte Hircinia occupatur.de vaſtitate ſyluę huius alio eſt loco ſermo habitꝰ, tenuit
vſus qđ ad pſentē rē attinet,vt Bauaria hodie nō Baiouaria dicat,eſtq; eiꝰ terrę ſermo Germani
cus,caput gētis Salzburga,olim Iuuania fuit a flumine cui vicina eſt.& hęc Germanię ſunt.Alſa-
cia q̃ quōdā Eluetia fuit,nūc Gallię,nūc Germanię habita eſt:Sed ī Germanię rebꝰ diutius fortaſ
ſe īmorati ſumus q̃ hiſtorię huius ſtilus exigat,verū nō ab re fuit id facere,vt Italia excepta de q̃
vltima erit relatio,Europa abſolute diceret.nūc ad regū & populoꝝ geſta redeo, & vt paululū ad
Mathiæ regis interitꝰ. huc Italia abſim,Matthię Pānonię regis facit interitus qui in hęc tempora incidit, ab cuius exitu
quia ſine hęrede deceſſit,cōtinuo cœptū eſt de regni poſſeſſione diſceptari inter Maximilianū Fe-
derici filiū,& Vladiſlaū Bohemię regem,tenuit diſceptatio ea plures dies, eſtq; Iterim pene iuſta
acie vtrinq; dimicatū.Poſtremo Maximilianus Vienna cęteriſq; auſtriæ locis q̃ Pannon Matthiæ
ductu Federico patri bello ademerat,receptis,Pannonia certo fœdere abſtinuit. Incidit Pannoni-
cus hic tumultus cuius nūc mentio facta eſt,in nonageſimū ſupra milleſimū ac quadringēteſimū
Camaliꝰ pirata capit. ſalutis annū,quo ſane tēpore Venetis piratas toto mari Thomę Zeni ductu inſectātibus, Paulus
Catinēſis haud obſcuri nominis pirata cognomēto Camalius Raguſino portu interceptus,Vene
tias ad ſuppliciū mittit,hic magno patrocinio defenſus vix tenuit,vt extra vincula in vrbe liceret
eſſe,dein paulatim animo ad religionē inclināte,eo ꝓceſſit,vt Anachoritico habitu capite & pedi
bus nudis vagaret,& qui nautis toto mari nuper terrori fuit, mitis humiliſq; ac ſeminudus cōſpi
ceret,ad Bremitanū cœmiteriū diuerſabat inter mortuorū oſſa ſubterraneo ſpecu cubās. Vidi ali
quando locū,quē aio cōtēplatus nō potui nō vehemēter mirari in vno aliquo tā repēte oīa muta
ri cōtigiſſe,ſed nos fateri oportet pronā eſſe naturā hominis ad virtutē,& ad pœnitētiā habilē,ſi
diuina iuuet gratia.Fuit hyems anni huiꝰ citra oēm hominū memoriā rigida & niualis,iacuerūt
Hyems niualis. inſolubiles niues vſq; ad initiū ęſtatis in quibuſdā locis vrbanis,cōcretūq; eſt circa vrbē ſtagnū q̃
longe lateq; patet vſq; ad mare,tam alta glacie,vt ex Margaria vico & aliis circūiectis locis pedi-
bus curruq; ad vrbē iretur,differenauit poſt caſum niuiū in plures mēſes,circūferebant venales
aquæ,vt aſſolet,in cymbis,verū rigore cōcretę ac ſecuribus diffractę,vt magis oculoꝝ æſtimatio-
ne venderent q̃ mēſura,paluſtres & marinę volucres in paludibus deprehenſę, minoraq; animalia
intolerādis frigoribus paſſim interiere.Quieſcebat per id tēpus Italia,pace vbiq; parta,quū Vene
tis nouus terror a mari ortus eſt.Othomanica claſſis quū minime expectaret,Helleſpōti faucibus
egreſſa,pręterq; gręcię orā vehens,haud procul Corcyra tumultuoſe cōſedit.Nec ita multo poſt
Baiazetes rex cū ingēti exercitu terreſtri ductu in Epirū venit.nec Veneti ī manifeſto rerū ꝑiculo
ocioſis hęc auribus audire.Erat tū Methone Andreas Lauretanus vir impiger,ad alteriꝰ Camalii
archipiratę curſus inhibendos miſſus.Is pene prius q̃ res tāta nunciari potuerit,cū naui vna mu-
nitiſſima cui pręerat,& viginti negociatoriis incredibili celeritate inſtructis,triduo Corcyram te-
nuit.Sunt ex vrbe & inſulis naues eo ad præſidium miſſæ Laurētii Paſchalici ductu, ꝓperate hæc
Chimerini. Veneti ne locus inſidiis relinqueretur.ſed vis illa bellica in Chimerinos verſa eſt,tenent hi arduū
& inacceſſum pene locum in Acroceraumiis,Strabo Gnoſius Chimerium vocat,eminenſq; id ſo-
lum interpretat,huius loci incolæ ferox & indomitū genus hominū,aliquādiu tributum Baizeti
abnegauerāt,ob eam rem petiti ſunt bello.Sed hi terrificos hoſtiū apparatus veriti, metu ſubacti
ceſſere. Manſitq; interea pax Veneto incolumis,vel quia Baiazetes eā violare noluit,aut quia nō
potuit,re aliquanto prius præuiſa.Ipſe,qđ ſatis conſtat,Chimerinis ad imperiū retractis, pacatus
retro abiit.Perluſtrauit inde Lauretanus internū mare,qua late ad ortū pandit, prędones inſecta-
tus,quo tēpore Calendis nouembribus Cous inſula in ægęo tam vehementi motu terræ concuſ-
ſa eſt,vt tria eius oppida funditus ſint euerſa,obtritaq; ad quinq; milia,inſulanorum ſubita ędifi

ciorum ruina. Secuta eſt annū hūc æſtas Innocentii pontificis morte inſignis. Huius loco Alexā-
der ſextus fit pontifex, anno ſalutis milleſimo q̃dringenteſimo atq; altero a nonageſimo. Fuit Ale
xander Caliſti pontificis permeceſſarius, floruitq; ab illius pōtificatu ad id tp̄s authoritate & opi
bus inter principes ſupremi ordinis. Erupit cōfeſtim ab illius creatione inter nouū pontificem &
primorꝝ antiſtitū quoſdā grauis diſcordia, factaq; eſt ab his ſeceſſio, fauebatq; res nouas molienti-
bus Verginius Vrſinus, q Alexandrū ſtatim ab eius creatione habuit infeſtū, dubiū ob reſiduum
illius in eam familiā odiū, iaminde a Caliſti pontificatu cōflatū, ob Borgiā fratrē, an q Vergini⁹
ex Franciſco Innocētii filio, aliquot vrbi propinqua viæ Caſſiæ regione emiſſet oppida, hæc certe
cauſa pręrenſa eſt, fuiſſetq; ſumptis armis in conſpectu vrbis continuo bellatum, niſi Ferdinandus
rex cuius ſtipēdium merebat Verginius, nonnihil interceſſiſſet. Rediit Alexander breui poſt cum
Verginio & iis qui ſeceſſionē fecerāt in gratiā, ſed odii ſuſpitio ſemel animis recepta non paſſa eſt
concordiā coaleſcere. Iulianus Oſtiēſis antiſtes paucis diebus quibus Romā redierat, iterum Oſti-
am ſeceſſit, quia indicio cōperiſſet inſidias ſibi parari, hęc enim cauſa nouę ſeceſſioni prætenſa eſt,
alii animis ſemel ad diſcordiā inclinantibus, pacē (vt dixi) male focillatā diuturnā eſſe non potu
iſſe arbitrari ſunt. Extabant per hæc argumenta odii nihil obſcura inter pontificem & Ferdinan-
dum regem, vel quia rex ānuū tributū nō redderet eccleſiæ, aut q diſcordiā circa pontificem ſua
ſponte ortā occultis alebat ſtimulis, ne reddere cogeret. Exarſit diuerſa parte hoſtile odium inter
Maximilianū regē, & Carolū octauū, qui in Galliis late per id tēpus regnabat. Erat Maximiliani fi
lia Carolo deſpōſa, duxit aūt is vxorē (vt alio eſt loco memoratū) Caroli ducis Burgūdię filiam
quo matrimonio erat puella orta. Hāc Gallus eximprouiſo repudiat, iunxitq; ſibi ex citeriore Bri
tānia nouā cōiugē, Annā Frāciſci eius terræ ducis filiā, q̃ a patre hęres relicta dotale ſecū trahe-
bat omne Britānicū nomē, & quod multo atrocius viſum eſt, erat hæc Maximiliano coniunx pro
miſſa, aut certe facta ſpes erat connubii, prior enim coniunx Carolo Burgundiæ duce genita fato
deceſſerat. Traxiſſet duplex cōtumelia vtrāq; gentem in fœdū certamē, niſi quum aliarum gen-
tium, tum Venetorꝝ legati, & Leonellus Concordienſis antiſtes a pōtifice ad id in Galliam miſſus
interueniſſent, q regum aīos lenire adorti precibus hortatuq; ægre tenuerūt vt armis abſtinerēt.
Franciſcus Capellius, & Zacharias Cōtarenus a Venetis hoc noīe ſunt in Galliā miſſi. In Germa
niam Paulus Piſanus & Georgius Contarenus. Erat & alia cōflati inter reges belli nō minor cau
ſa, ac neſcio an etiā maior, q Burgundia & Artheſiū a Lodouico rege Caroli patre interceptū ar-
mis repetebat a Maximiliano, qui Atrebatenſibus receptis, vrbē nobiliſſimā fecit belli ſedē aduer-
ſus Gallos. Miſſi ſunt & in Hiſpaniā per idē tēpus Hieronymus Leo, & Georgius Piſanus, vt Fer-
dinando regi Bethicā victoriā gratularent, q poſt Zaram, Alphamam, Rondā, Maliciā, & alia de
Mauris loca bello capta, Granatā regni caput cū ipſo rege bello ſubegiſſet. Eſt & Marcus Dandu
lus ad Vladiſlaum in Pānoniā miſſus, qui amico regi gratularet, q regnū adeptus eſſet opulētiſſi
mū, ac ſi qua de eo diſceptatio orta eſſet ex ſentētia cōpoſuiſſet, vbiq; legati benigne habiti, eque
ſtriq; dignitate a regibus donati, & hæc foris. In Italia Veneti cum Alexandro pōtifice & Lodoui
co Sfortia qui iam ſuo arbitrio res Mediolanēſiū adminiſtrabat, fœdus pcuſſere. In mari Andreas
Lauretanus Camaliū Piratā Venetis rebus infeſtū, in ora Libyæ adeptus, ex alto trepidū cōpulit
ad littus, ex piraticis nauib⁹ aliquot incēſis, qbuſdā etiā captis, viſa eſt ea victoria īſignior q Bar
bari locorꝝ accolę circa littora occurſantes laborātibus Turcis auxilio fuere. Sed dū hæc circa Li
byā gerunt, nō mediocris eſt clades in Liburnia accepta, nūc terra ipſa Croacia eſt. Septē milia ho
minū ſunt vno ꝑlio interfecta, Cōflixere ea pugna ad nouē milia hoim Pānonū, Liburnorūq;, quo
rum terrā aſſiduis curſibus vaſtabāt Turci, fuitq; ab initio cruētū certamen, cæterꝝ Turcis egre-
gie vincētibus, cęſa eſt Chriſtianorꝝ acies ex parte multo maxima, vix duo milia media ſtrage dila
pſa per ſaltus & nemora in pacatū abierūt. Victor hoſtis vt cęſorꝝ numerus cōmodius iniretur na-
res iacentium exectas balteoliſq; inſertas ſecū extulit. Fecit hūc annū inſignem Venetę ciuitati no
bilium hoſpitū ad vrbē appulſus. Affuit primo Hermes Sfortia cū honeſtiſſimo comitatu. Secutus
Saxonię dux Hieroſolymis reuerſus, inuiſerat is voti cauſa Chriſti ſepulchrū. Nec multi inde di
es interceſſerunt, quibus Heliſabet Herculis Eſtenſis filia, Frāciſci Gonzagæ qui tum Venetum
merebat ſtipēdiū vxor, ſcđo Pado Venetias eſt delata, ac poſt paulo Leonora Herculis cōiunx ī vr
bē aduecta eſt cū Beatrice altera filia, nupſerat hęc admodū puella Lodouico Sfortiæ. Itum eſt iis
obuiam ab vniuerſa ciuitate in amicorū principū gratiam, ſuntq; in vrbe ludi multifariā celebrati, ī
quibus puellæ ſuburbanæ nauali curſu certarunt, ſpectaculū ad id tempus Venetę vrbi inſuetū.
Fuit hic alter annus ab Alexandri creatiōe, quo ſe in autumnū vertēte Alpina flumina prodigio

Alexander VI. pontifi.

Antiſtitum ſeceſſio.

Carolus rex Maximilia-nus rex.

Præclarum Lauretani facinus.

Prodigioſus fluuiorum auctus.

ſo auctu oēm fere terrā q̄ intra Padū iacet & Alpes,per partes inundarunt,cū multa hoim & pe-
corum ſtrage,in Bergomati primo ſubita vis illa aḡrum erupit,pari clade ſequentibus dieb⁹ Ve-
ronæ laboratū Atheſis inūdatione,Patauinū inde agrū & omnē Carnoꝝ orā eadem vis Cataclyſ
ſmi inuaſit,habuit res alioqui ꝓdigioſa hoc plus admirationis ꝙ parū euidenti cauſa extitit ſubi-
ta illa inundatio,quum ne pluuio q̄dem cælo(vt quidā aiebāt) flumina creuiſſent,& ꝙ dierum in
terualle non vno ſit die ea clades euagata. Scio non defuiſſe qui interpretarenť multū imbrium
in Alpibus effuſum,diſcuſſumq̧ vi ventoꝝ ex arboꝝ folris cām extitiſſe,vt torrentes multi vno ī
petu in ſubiecta flumina præcipitati inſuetū fecerint incrementū.Cæterū ſiue hęc fuit cauſa,ſiue
alia magis occulta,inſueta rei facies in ꝓdigiū verſa eſt,multi portēdiſſe arbitrati ſunt tumultuo-
ſum Gallorū in Italiā deſcēſum,ductu & auſpiciis Caroli octaui,quo tp̄e magno cum Italiæ mo-
tu Alphōſus iunior Neapolitano excidit regno.Ferdinādus pater iam grādis natu medio belli ap
paratu fato obiit.Vēdicabat ſibi Carol⁹ hæreditario iure id regnū,vt phama ferebať, hęc belli cā
illi ꝑtenſa eſt,ſed vt præcipua hæc,ita fortaſſe non ſola,nā quod ad hæreditarium ius pertinet,Io

Ioanna regina.

anna Ladiſlai ſoror fratre ſine liberis defuncto,Neapolitani regni gubernaculum adhuc puella ce
pit,verum vix tātus eſt illi fauor ab initio conciliatus ætatis flore,ſexuſq̧ ībecillitate,quanta mox
ſecuta eſt infamia,ob fœdos,quos illa male diſſimulauit,amores,aut quia non potuit,aut quia no
luit:iter ſuorum itaq̧ odia deſtituta,reputās aīo regni gubernaculum multo maiorem rem eſſe q̄
tuto queat a fœmina adminiſtrari,Iacobo Marchię comiti nupſit,vt ſuo eſt loco memoratum,cū
eo poſtea diuortium fecit,hominis potētiā perſa. Gallus vt magno erat aīo confeſtim a nouo con
nubio regem & moderatorem egit,quod diu ferre non potuit mulier imperio aſſueta. Recepit in

Alphonſus rex.

Rhenatus rex.

de regina Alphōſum in adoptionem Ferdinādi filium,cuius opes late in Hiſpania & Sardinia pol
lebāt:cæterum vt inconſtās eſt & varium muliebre ingenium,hoc quoq̧ abdicato Rhenatū An-
degauēſem adoptauit ſibi.Alphonſus eā contumeliā haud ferendā ratus,reginā graui bello impli
citam quoad vixit hoſtiliter vexauit,inde cum Rhenato bellum geſſit,quē Neapolim demū com
pulſum,ac biēnio obſidione fatigarū,vrbe capta in arcē redegit, hinc quoq̧ Gallus rerū deſpera-
tione deiectus,q̄rto āno q̄ fuerat ex Gallia accerſitus,regno excidit. Fuit inde nō vnus Gallorum
conatus,nā vndecimo poſt anno Rhenatus in Italiā venit cū duobus milibus equitum Franciſci
Sfortię & Florētinoꝝ opes ſecutus,ſed horum fauore deſtitutus breui Italia exceſſit,nil vltra mo
liri auſus,Alphonſo dein vita defuncto Ioānes Rhenati filius in regnū accerſitus, magno princi-
pū ſtudio,parū adfuit qn toto regno ſit potit⁹,ſed vt incerti ſunt belloꝝ exitus, Gallus ingēti ad
Troiā ꝓlio victus,nō multo poſt regnū relinq̄re coactus eſt. Geſſit inde Ferdinandus bellū magis
graue q̄ lōgū cū Turcis qui Hidruntū occuparūt.Incidit inde Innocētii tēporibus in nouū diſcri
men ſubita principū defectiōe,hoc quoq̧ bello ſatis feliciter Ferdinādus eſt defunctus,ſtetitq̧ ſem
per magis alienis q̄ ſuis opibus, atq̧ per hos belloꝝ motus q ſparſim a nobis ſupra referunť duo
Aragoniæ gētis reges Alphōſus maior & Ferdinādus eius filius annos circiter ſexaginta Neapo
litanum regnum tenuere.Obiit interea Ioannes Rhenati filius,cui pater iam ſenior haud multū
ſuperfuit Carolo fratris ſui filio hærede conſtituto.Is ſine liberis moriēs Lodouicum Gallię regē,
qui fuit Caroli octaui pater,teſtamento reliquit hęredē,quo iure innixus Carolus nono fere ſui re
gni anno,Neapolim & quę Rhenati fuerāt in Italia,armis ſibi vendicare ſtatuit, & hæc pr̄ia belli

Cauſa Neapolitani belli.

cauſa fuit.Cæterū nō tam regni poſſeſſio q̄ laudis & glorię immodica cupido,acerrimus magno-
rum regum ſtimulus,tempeſtiuaq̧ paucoꝝ adhortatio,iuuenilem animū ad id bellum accēdit, q
id bellū ſuadebāt,regem a domeſticarum rerū cōſpectu (vt fertur) auertere conati ſunt,quomi-
nus aulicis eſſent obtrectationibus obnoxii,polliceri eiuſmodi viri adoleſcēti victoriā,Italorū prin
cipū diſcordia fræti.Scio fuiſſe ea tēpeſtate qui perſuaſum habuerint, Carolum in Italiā & nūciis
& lr̄is accerſitū,ſed ꝑ quos ille,ac q̄bus de cauſis ad id fuerit bellū inuitatus,in rebus Venetis lati⁹
ſcribiť,vbi cauſæ belli,totaq̧ rerū geſtarū ſeries quatuor voluminibus explicanť. Tenuit nonnihil
ea conſultatio inter regem & primores Galliæ,an Italia eſſet bello laceſſenda:Rex tametſi plęriq̧
principū quietē armis pręferebant,horrebantq̧ Italię nomen ſemꝑ Gallis exitiale,decreuit ſibi ta-
men Italiā prouinciā,nec prius bellū oſtendit q̄ res Galliæ ex ſententia cōpoſuit,cum Hiſpanię &
Britānię regibus pacē fœduſq̧ iunxit,Ruſinone,hodie Ruſcillo eſt,circa Pyreneū, Hiſpanis reſti-
tuto,venit & cum Maximiliano in colloquiū,Italiā inde literis & nunciis ad deſtinatum bellū coe
pit ſollicitare,& in primis Venetos,qui amice hortati ſunt regem vt bello abſtineret,nec Italię ſta
tum,quādo nulla inde iniuria eſſet in Gallos ꝑfecta,inquietaret, ꝙ ſi propoſito rex auerti nō poſ
ſet,ſtaretq̧ fixū velle id bellū exequi,iure veteris amicitiæ ab eo petere,ne Venetos in partē huius

belli traheret,qđ eſſet media Italia gerendum,pro cuius quiete Veneta ciuitas ſemp excubare cõſueſſet,tenuerunt per hæc Veneti vt neutrarum partium cenſerentur, pacatiq; Gallum in Italiã transmitterent.Eratq; Italia in noui belli expectationẽ erecta,quum repẽte eſt nouum fœdus ictũ inter põtificẽ & Ferdinãdũ regẽ adhuc in humanis agẽtẽ,reſeditq; ob hæc nõnihil Romæ pontificis & antiſtitũ diſcordia.Verginius qui totus Ferdinandi erat,ad officium rediit.Iulianus Oſtiẽſis antiſtes quiq; cum eo ſenſerãt,tũ demũ ſunt Romã reuerſi.Sed is (vt ſupra eſt demõſtratũ) ſiue q̃a ſua ſpõte parũ põtifici crederet,ſiue indicio cõperiſſet Alexãdrũ parũ ſincera fide ſecum in gratiã rediiſſe,Oſtiã ſeceſſit, quã arcẽ præſidio obtinebat.Per eos dies q̃bus hęc circa vrbẽ gerebãtur,nũciatus eſt Federici ĩperatoris exitus,nonagenarius obiit, eſtq; adeo exq̃ſito exeq̃arũ apparatu a Maximiliano filio elatus,vt triginta equitum milia eũ funeraſſe dicanť.Nec multo poſt Ferdinãdus rex in Italia vita deceſſit,quum iam ex Gallia nunciis & literis afferreť Italicum bellũ terra & mari a Carolo ſumma ope parari.Alphonſus confeſtim a patris interitu rex ſalutatus eſt, q ad confirmandas ſui regni opes,vt Alexandrum pontificẽ in fœdere & amicitia retineret,nouam cũ eo affinitatẽ iunxit,fœdus inſtaurauit,miſit & ad Venetos,quos etſi ſocios nõ erat habiturus, hoſtes tamen haud ſibi futuros arbitrari.Florentini cũ eo iam antea ictum fœdus habebãt, multũ diuq; conatus eſt p pontificẽ Venetos trahere in partes belli,qđ vbi ille per ſe efficere non potuit,p Baiazetem Turcorũ ĩpatorẽ enixius laborauit Venetũ nomẽ Gallorũ motibus opponere. Verũenimuero nihil æque Alphonſus horrebat ac Mediolanenſiũ opes,quæ per Lodouicũ Sfortiam ad Gallum trahebanť,& ne oĩa feciſſe videreť,quæ ad ſtabiliendũ regnum attinerent, tametſi Gallorũ oratoribus reclamantibus celebrantibuſq; Caroli regis iura, quarto fere mẽſe a patris interitu,tenuit vt regni diademate inſigniretť.Cęſar Valentinus antiſtes coronã & cętera inſignia ex vrbe ad id Neapolim ab Alexandro pontifice miſſus,ſolenni hoĩm cõuẽtu multaq; cerimonia detulit.Et iam conſtans phama erat Gallos Alpes tranſcendere,claſſemq; ab infero mari Italiam breui inuaſuram,quum Oſtienſis antiſtes pontificis & Alphonſi regis fœdere affinitateq; cõmotus, intẽpeſta nocte ex Oſtia ad mare ſcđo Tyberi delatꝰ,Genuã irregeto curſu cõtẽdit,vñ lr̃as ad põtificẽ dedit & ad antiſtites ſupmi ordinis, ſe ad oẽm ſimultatis & diſcordiæ materiã tollẽdã pcul ab vrbe abfuturũ,quoad res Italię pacatiorẽ ſortireť ſtatũ, iturũ ex Genua in Galliã,nõ vt q̃ppiam moliretť,ſed vt ab oĩ inuidia pcul abeſſet. Nec ita multũ Genuæ cõmoratꝰ in Galliã trãmiſit. Oſtia poſt huiuſmodi pfectionẽ aliq̃diu oppugnata eſt põtificiis armis,ad poſtremũ primorũ antiſtitum collegio non pontifici dedita eſt.Et iam annus ille vergebat in autumnũ,quũ quadraginta Sfortianorũ turmę Caiatiani comitis ductu in Parmenſi agro cõſederũt,Aragoniis põtificiiſq; copiis obuiã pceſſuræ,q̃ in Flaminiã vẽturę dicebanť, vt primis Gallorũ motibus ſeſe obiicerent. Nec veneti in tanto Italię motu omnino q̃euere,qn vt mare in poteſtate haberent, claſſem decernunt,decretę Antoniũ Grimanũ pręficiũt,q cũ imperio inſulis & maritimæ orę pręſideret.Is paucis diebus q̃bus eſt domo profectus,diui Marci procurator creatur, nec quia decreta eſſet claſſis, rerum ppterea terreſtriũ omiſſa eſt cura.Secutũ recens ſenatuſcõſultũ,vt pedeſtres equeſtreſq; copiæ augerenť.Interea Aragonia claſſis ad Arni fluminis oſtiũ pceſſit,ſiue Liburniũ, eratq; in ea Petrus Fregoſius ſummi ordinis antiſtes,& obiectus Feſcius Genuenſium nobilitate & phama lõge princeps,nulli dubiũ fuit eo conſilio Alphonſi claſſem in Hetruriã veniſſe, vt Genuæ nouus aliquis orireť motus,vbi Caroli regis opulẽta ornabať claſſis.Occurrit Genuã ex Alexandria Lodouicus dux Aurelienſis,qui iam in Italiam tranſiuerat,& cum eo Salernitanus princeps,cui decretũ erat a rege claſſis imperiũ,vt Campaniæ,Lucanię,& Brutiorũ oram a mari inuaderet,& res Italię in hoc motu erãt. Alphonſus rex interim cũ Alexandro põtifice in colloquiũ venit ad vicũ Varonis.Eſt is locus in Valeria Anieni fluuio incubãs,vt nõ inepte interpreteť, ſi quis a via nobiliſſima Valerium vicũ olim dictũ exiſtimet, Vrſinorũ vetuſta ſedes,ac ditiõis prĩceps locꝰ, quo tum clerus frequẽs,& in his vndecim ſupremi ordinis antiſtites coiuere,pontificẽ ſecuti,oratores. præterea regũ liberorũq; populorũ plęriq;,aderat & Verginius Vrſinus regiarũ copiarum ĩperator.Hic Alphonſus,vbi de ſumma belli,cuius rei cauſa eo venerãt,cœptũ eſt referri,in hanc ſentẽtiã verba feciſſe diciť. Vellẽ ego Alexãder pontifex maxime,patres,& viri pręſtãtiſſimi,vt quemadmodũ in hoc modico cõuentu,qui pro maieſtate ſedentiũ ampliſſimi quiddam habet inſtar cõcilii,de re nõ parua ſum hodie dicturus,ita ex ſpecula aliqua eminentiſſima, vnde a tota Italia & conſpici poſſem & audiri,alta liceret voce teſtari qđ de hoc Gallico tumultu ſentiã, qui Italię imminet.Certe ſi nihil ſuadendo pficerẽ,relinquerẽ tamen apud oẽs teſtatum,& præuidiſſe me iam antea mala quæ hinc euentura ſunt,& vt illis ireť obuiã,cõſilio & opibus me authorẽ præbuiſſe.

Federici ĩpatoris interitꝰ.

Ferdinandi Neapolitani regis interitus.

Primi partium apparatus.

Alphonſi regis oratio.

Nunc etſi plane video authoritatem meã leuiorẽ fieri ob vulgari belli phamã,quæ de ĩduſtria eſt
a Gallis diſſipata,vt dicãt ſe Alphõſum regem,eiuſq; regnũ,nõ Italiã petere,dicã tñ quod ſentio,
illudq; omnium primum,& vt vere,ita libere dicã,fuiſſe me euentũ belli huius minus ſollicite ex
pectaturũ,ſi compertũ haberẽ in me tãtũ & meos,qui Italia incolumi cadere nõ poſſumus,hoc bel
lũ compari,ſed aut Gallorũ ingenia parũ mihi nota ſunt,aut tota Italia bellũ habitura eſt. Nec q̃a
Neapolitanum regnũ hęreditario (vt ipſi aiunt) iure a me repoſcunt,ſi (q̃d nolim) eius rei com
potes fiãt,ſunt ꝓpterea cæteræ Italiæ pſuri.Iã ſatis ſupq; nota eſt Gallorũ auaritia,nota inexplebi
lis auri ſitis,libido alienę terræ occupãdæ,diripiẽdę,notum odiũ in oẽ Italicum nomẽ. Etenĩ quã,
per deum,aliã eorũ maiores habuere cãm inuadendæ Italię,vt ne natura quidem rerum omnium
potentiſſima,aſperrimarum obiectu Alpium illorũ rabiem coercere potuerit,niſi vt armis domitã
opibus & fortunis ſpoliarent,ſpoliatã vectigalem facerent? Quid Cenomani,Inſubres,Boii,Seno-
nes,aliud ſecuti ſunt? quibus non ſatis fuit occupaſſe quicquid ſoli inter Apeninum iacet & Al-
pes,quinetiã Apenini iuga trãſgreſſi in ipſa Italiæ viſcera penetrarunt,Romã Italiæ caput cepe-
runt,captã diripuerunt,direptã igni ferroq; delere conati ſunt,deleuiſſentq; haud dubie niſi capi-
tolium cum arce defenſum dirã gentem ꝓpoſito auertiſſet,tãta fuit his omni tpe pdẽdæ Italię cu
piditas,tãta delẽdi noĩs libido.Quid q; ne vna q̃dẽ victoria contenti eſſe queunt? nã quid aliud eſt
Neapolim cum Apulia & Calabria occupare,extremũq; Italię ãgulũ obtinere, q̃ ſe velut in naſſã
quãdã atq; in arcta vincula coniicere,vbi ferro & fame ferarũ ritu conficiãtur,niſi tota illis Italia
ad libitũ pateat? Habebũt,dicet aliquis,Mediolanenſes ad obſequiũ patos,habebũt Genuẽſes,at nõ
ſemp illi vt hodie Gallorum rebus cõſultum volent.Quare niſi ſtulti ſunt Galli,nõ magis hodie
de Apulia & Calabria ſubigenda cogitãt,q̃ de reliq̃ Italia,iã & in Turcos bellũ trãſlaturi dicunt,
q; niſi Italiã ad obſequium habeãt patã,q̃ ſpe,q̃ fiducia id bellum inchoari poſſit haud ſatis intel-
ligo.Quod quũ ita ſit,video eq̃dẽ Alexãder pontifex optime,video patres pientiſſimi,ac tã perſpi
cue q̃ quæ oculis videri ſolent,niſi cõmuni Italiæ conſenſu,pſenti incendio mature occurrat, fo-
re vt breui oĩa ſint pariter deflagratura.Eniuero Gallici motus eo ſemp terribiliores viſi,quo ma
gis ſubiti & præcipites,q̃ aliarũ gentiũ.Addo feritatẽ gentis ,quæ tãta eſt vt de vita cum his di-
micari oporteat.Non bellorũ induciæ,non captiuorũ permutatio,non linguæ,non morum cõmer
cia vlla,de vita prima & vltima dimicatio eſt, quo fit vt quãto magis ab hoc mitiore bellãdi mo-
re quo vtit Italia,abhorrent,eo ſint illorũ arma magis formidãda,longeq; ab Italię finibus arcẽda.
Q̃d quũ nõ mihi magis & meis q̃ Italis oĩbus piculũ ab ea gente immineat, nec de fortunis mo-
do,ſed de vita ſit futurũ certamen,tuũ eſt Beatiſſime pater,eſt & oĩm principũ Italię populorũq;
pro cõmuni ſalute,cõmuni nomine bellũ hoc ſuſcipere,ſocia arma iungere, imminentem peſtẽ ab
ipſo Italiæ limite propulſare,ac ſiq pro Gallis ſentire creduntur, ſumma ope adnitẽdũ vt nobiſcũ
ſentiant,Italię libertatem cum ſuis defendãt,vetuſtiſſimo illo cõſenſu opus eſt,quo vetus Italia in
Gallicis motibus ſemper vſa eſt,in qua re conficiunda tua in primis opera nobis opus eſt Alexan-
der põtifex optime,qui quo plus authoritate polles,eo magis tuo monitu,hortatiõe, imperio,niti
debes,vt cęteri in Italia tuenda tecum ſentiant.Q̃d ſi vt ſpero tua beatitudo tenebit, vt omne Ita
licum nomẽ in vnũ cõſpiret,haud dubie vicimus,auertent ſuo conatu hoſtes metu noſtrarũ viri
um,aut ſiquid vltra tẽtabunt,vt in intima Italię loca irrumpãt,nihilo meliore euentu bellabũt, q̃
eorum maiores in hac terra ſæpius bellaſſe dicunt,quippe q haud vnũ Italię locũ ſua clade nobi-
litarũt.Cõſenſu opus eſt (vt dixi) celeritas in ea adhibenda,interim Ferdinãdus filius cum ma-
gna noſtri equitatus parte,tuiſq; pater beatiſſime,& Florentinorũ auxiliis , opportuna intra Padũ
loca & Apeninũ inſidebit,vt primis hoſtiũ motib⁹ reſiſtat,q̃d ſi minus cõtingat,vt Gallis,q̃a alio-
rũ fauore deſtituti ſimus,obſiſti nõ poſſit,tũ alii viderint q̃ via ſibi & ſuis cõſultũ velint, Ego q̃d
ad me attinet,totis regni viribus cõnixus,priuſq̃ Galli noſtros fines irrũpãt,acie cũ his confige-
re cõſtitui,vt vel vno prælio,ſi pſpere cedat,res meas cũ tota Italia defendã,aut ſi (q̃d nolim) vi
Petoratio, ctus fuero,pulcha morte vitã cũ regno finiã.Laudat⁹ eſt Alphõſus ab omnibus,& in primis a põ-
tifice,iuſſuſq; eſt bene ſperare fortiq; animo eſſe,futurũ vt neq; eccleſię opes, neq; ſuã operã in tã-
to bello deſideraret,neq; in veteribus ſociis in fide cõtinẽdis,neq; in nouis comparãdis ſuum ſtu-
dium defuturum,q̃d vt te etiã præſtaret,oratores qui aderãt vehementer hortatus eſt vt ad ſuos
publice ſcriberẽt,& ipſe ſe miſſurũ pollicet q totã Italiã in Gallos cõcitarẽt , belliq; cõmuni noĩe
in eam gentẽ ſuſcipiendũ ſuaderẽt,atq; ita dimiſſo cõuentu Alexander Romam,Alphõſus in p-
ximos regni fines diuerſi abierũt.Nec multi adeo dies interceſſerunt, quibus Colũnenſes Oſtiam
ſubita vi occuparũt,Aſcani (vt creditur) impulſu.Erat Aſcanius Lodouici Sfortiæ frater,qui in

eo motu,nequa vis ſibi inferretur,ad Colũnẽſes q iam ex cõſeſſo pro Gallis ſtabãt,ſeceſſerat.Nec
ita multo poſt Caroli regis edictum eſt Romã allatum,vt quicunq; ex clero ſacerdotiũ haberent Edictum
in Gallia,quindecim dierum ſpatio ex vrbe diſcederent,id ſiqui minus mature feciſſent,maieſta- Caroli.
tis rei omnibus bonis mulctarentur.Multi pontificem reueriti,ſed plures omnino ne circa vrbem
capti ſpoliatiq; cum ignominia in vrbem retraherentur,quod quibuſdam accidit,in officio pmã-
ſere,& æſtas illa cũ magna autumni parte per hæc exacta eſt.Et iam hyems appetebat,quũ Ara-
gonię pontificięq; copiæ Ferdinandi,& Nicolai Vrſini Perilienſium comitis ductũ per Ariminen
ſem agrum Flaminiam ingreſſæ,ad Sapim fluuium conſedere.Oritur is ex Apenino,ac pter Cæ-
ſenã lapſus in Adriam euoluitur. Affuerunt continuo Sfortiani duces cum ſuo exercitu, ſuntq;
caſtra caſtris pene collata,erantq; cum Sfortianis ad quatuor milia Gallorum equitum,peditum
tria milia,quæ res fecit vt ab initio validiores viſæ ſint res hoſtium q̃ Põtificis & ſociorum. Tra
xerat hic motus totam fere Italiam in partes,verſabatq; ſpes & met⁹ animos hominum, nec erat Imminentis
qui de tam terrifici belli euentu non vehementer eſſet ſollicitus, quiſq; ex ſuo ingenio periculum belli terror.
metiri,ſed pars multo maxima male ominari,tanq̃ neceſſe eſſet Italiam eo bello,quod inſtabat,te
tram aliquam cladem adire.Augebant hunc metum ſua ſponte ſubeuntem aſtrorũ periti,qui ſide
rum quorũdã defectus aſtruẽtes,apta pdicatione cædem & fœdas populationes Italię denuncia-
re,q̃ res fecit,vt quũ pdigia q̃dã alia alibi p eos dies facta dicerent,temere ſint credita.Auxit vul
gi opinionẽ Caroli regis p eos dies in Italiã ingreſſus,cui veniẽti circa Aſtã vrbẽ officii cã occur-
rit Lodouici Sfortię vxor cũ exq̃ſitiſſimo mulierũ comitatu,cẽtũ circiter matronę in auro aut ho-
loſerica veſte,illã ex Mediolano ſecutę.Sed dũ rex hic ſedet febre implicitus,circa Genuã Obiect⁹
Feſcius cum aliquot milibus holm ad Rapallũ in terrã egreſſus,ſubito hoſtiũ occurſu vix plio in
iecto in fugã vertit,multi ex iis qui cum eo erant,aut cæſi ſunt aut capti. Et in Flaminia p idem
tẽpus maiore arte q̃ viribus bellatũ magna ſimulatione ducũ & principũ qui in partib⁹ erãt.Fue
rũt interim q crederẽt authores Gallici belli pſuaſum habuiſſe poſſe fieri,vt quũ in Flaminia frã-
gerẽtur primi Gallorũ conatus,fœda illa armorũ tempeſtas in Venetos verteret.Sed hæc in rebus
Venetis plenius dicunt.Fuerũt itaq; plures dies velut quędã bellorũ ferię,temperatũq; eſt vtrinq;
armis,ad poſtremũ cõmiſſa ſunt leuia quędã prælia,eaq; per occaſionẽ alterius partis geſta.Inter
ea Colũnẽſiũ opes plus nimio circa vrbẽ inualeſcere,intercluſiq; erãt ab his qui Oſtiã tenebãt cõ
meatus q Tyberi ad vrbẽ ſubuehunt,erat adhæc Romæ eius familię ingens factio ad oĩe facin⁹
parata,qbus Alexãder difficultatibus ſubactus,tametſi Verginius Alphõſi iuſſu ex Carſeolis cũ
quadraginta equitum turmis preſto illi fuit,reuocauit tamen pontifex ex Flaminia ad vrbẽ partẽ
ſuarum copiarũ multo maximam,eaq; res fecit,vt iam inde Aragonię vires in Flaminia inferiores
factæ,hoſtibus fuerint vbiq; obnoxię.Et res alibi p hunc modum habebãt,quũ Carolus rex ſenis
milibus equitum ſeptus,Ticinũ pceſſit,nec in tãti belli expectatiõe æque aliud terruit Italiã ac in
gens fuſiliũ machinarũ numerus,qui regiũ agmẽ ſequebat,quibus neq; nomẽ vnum dicebat eſſe
neq; forma.Erat Ticini Ioãnes Galeacius qui fuit Galeacii filius,hunc graui morbo affectũ,ac iã Ioan. Galea
morti ppinquũ,Carolus officii cauſa videre voluit,cõmẽdauitq; ille filiũ paruũ quẽ penes ſe ha- cii interitus
buit,multis lachrymis regi,nec ita multo poſt vita deceſſit.Percrebuit rumor eũ veneno periiſſe,
ad quã calũniã diſcutiendã Lodouicus princeps extinctum corpus aureo lecto impoſitũ,Mediola
ni toto biduo ſpectare volentibus in publico ſtatui iuſſit,nec vlla interim veneni argumenta aſſe
in eo extitiſſe,quæ rei indiciũ facerent.Ipſe (quod ſatis conſtat) non niſi Caroli hortatu,& qa vt
fertur,id cunctãtius faceret,regis iuſſu principatũ recepit,ſed modico vt fertur fauore populi.Cę
terum non prius nomen ducis in epiſtolis & edictis eſt auſus vſurpare,q̃ a Maximiliani legatis ad
id Mediolanũ miſſis,ducatus ſuſcepit inſignia. In Flaminia interim Mordano a Gallis & Sfortia-
nis capto atq; incẽſo,Catherina q̃ Hieronymi fuit Riparii,pſenti clade pculſa,ad Gallos defecit.Iã
vero Florẽtini & Camoniæ vallis accolę,genus hoĩm incultũ ac ferox,cũ Gallis ſentire,qua ſocio
rum inclinatiõe pculſus Ferdinãdus,ex Fauẽtino agro in Cęſenatiũ fines trãſtulit caſtra. Sed dũ
hęc in Flaminia gerunt,diuerſa Italiæ parte Alphonſus Taracinã eo conſilio proceſſit,vt Neptu
nium Columnenſium locum ad mare oppugnaret, nã eo Gallicã claſſem primo appulſurum ru-
mor erat,affuitq; regi Verginius cum ſuo equitatu,affuit & Leonellus Heregatus Concordien-
ſis ãtiſtites,ab Alexãdro miſſus,qui rem cõſilio & authoritate iuuaret,copiis atq; Neptunium ad
motis,nocturna vis aquarum ita caſtra inundauit,vt regium tabernaculum crurum tenus aquæ Prodigio-
irruperint,caſtra confeſtim ſunt in editiorem locum trãſlata,oppugnatumq; eſt oppidũ,dein ma- ſus auctus
gna vi,ſed maiore aliquãto defenſum. aquarum.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, ENNEADIS DECIMÆ, LIBER NONVS.

ERAT Alphonſus rex Taracinę, fuit hæc olim Anxur, quū vno tēpore literas & nūcios accepit de Ioānis Galeacii generi ſui obitu, deq; Florentinoꝝ ad Gallos defectione, qbus pculſus cladibus ſe itra regni fines receſpit, Verginium cum ſuo eqtatu retro Romā miſit vt vrbi pſidio eſſet, reliquum copiaꝝ circa Lirim collocat, vt Gallum quum opus eſſet a trāſitu arceret, in Flaminia poſt Forliuienſes & Corneliēſes, iā & Fauētini ad Gallos defecerāt. Eſt & Cæſenæ tumultuarum, veniſſetq; in hoſtium poteſtatem Guidone cognomento Guerra, rem ad Gallos trahente, niſi ex Berthonorio, vbi Ferdinādus poſtremo fecit caſtra, auxilia affuiſſent, habuitq; deinde Cęſenę ſtatiua nonnihil dux Aragonius. Cæterum audita Florentinorum ad hoſtes defectione, Flaminia deceſſit, ac tum demum oīa ad Gallos defecere. Irruperunt in Rauēnatium fines Gallica arma, ſed agreſtium culpa, qui in rixa temere orta duos ex ea gente viros interfecerāt, eſtq; ita ea cædes a Gallis ferro & igni in paucos vindicata, maiore autē iniuria abſtinuerunt. Florētię interea mutata ſunt oīa, nā poſteaq̄ Carolus in Hetruriā trāſiit, quū ad Sarzanā primū feciſſet caſtra, Florētini ad Gallū defecere, Petro Mediceo & fratribꝰ vrbe eiectis, certatū eſt ab initio ſentētiis in curia, cēt ne Galloꝝ pribꝰ accedēdū, qđ ne fieret obſtitit aliquādiu Medicea factio, q̄ ob authoritatē a maioribꝰ acceptā primas ī adminiſtrāda republica ſibi ptes vēdicabat. Cæteꝝ hoībus aduerſę factiōis rē ad Gallū trahētibus, vbi nihil obſcure apparuit oīa obſtinatiꝰ fieri, cū aduerſariis Mediceꝰ egit, vt qđ olim Hetruſco bello fuerat Laurētio při conceſſum, ipſe ad regē iret publico decreto cū eo de pace acturꝰ, vix abſens tenuit vt cū duobꝰ ſuę factionis ad Carolū mitterē, nec multo poſt populus id decretū antiquauit, principibus aduerſæ factionis id ſuadentibus. Cenſuit populus nouos legatos mittendos, & in his Hieronymū quēdā ex Calaguritani Dñici obſeruatiōe, qui ea tēpoꝝ nouitate plus omnino humanis ſe rebus miſcuit q̄ deceret hoīem religioni addictū. Sed dum noua legatio domi decernič, Mediceus ex priore decreto cum Gallo ita rē trāſegit, vt Piſę cū Sarzana & aliquot circumiectis locis, Gallo regi parerent.

Piſæ Gallis deduntur.

Id fœdus tātæ illi inuidię fuit, vt Florētiā reuerſus, fremēte curia, ciuitate ſęuiēte, coactus ſit cum ſuis vrbe excedere, ac mox abſens hoſtis indicatꝰ, eius bona publicata ac partim direpta. Sic domꝰ vna omniū nō modo Hetruriæ, ſed Italię etiam, ob affluentes diuitias maxime celebris, & iam īde a Coſmi tēporibus qui fuit Petri huius proauus, in florētiſſima ciuitate opibus & authoritate lōge princeps, in hāc incidit calamitatē, ad ſextum Idus Nouēbris eius anni qui milleſimus ac quadringēteſimus humanæ fuit ſalutis quartus & nonageſimus.

Medicei Florentia eiiciuntur.

Petro Florētia eiecto legati qui fuerāt ſecūdo loco miſſi, certis conditionibus pacem cum Carolo ſanciūt, in primis cautum eſt publicæ libertati. Nec rex multo poſt Florentiam adiit, quem ciuitas exqſitiſſimis honoribus venientē excepit.

Carolus rex Florentiam ingreditur.

Per hos dies Franciſcus cardinalis Senenſis homo ob vitæ integritatem ingeniiq; pſtantiā inter primi ordinis antiſtites authoritate princeps, ab Alexādro pōtifice ad Carolum magnis de rebus miſſus, Lucam vſq; proceſſit, vbi quum comperiſſet regem ſe non vt Apoſtolicæ ſedis legatum, ſed Senenſem antiſtitem auditurum, homo pręſenti conſilio, & quem Pii pontificis pernecеſſarium agnoſcas & alumnū, Quando inquit vt legatus non recipior, vt tanq̄ Senenſis antiſtes accedam, nō expedit, atq; ita infecta re retro abiit. Erat Caroli regis haud obſcurum odium in Pii pōtificis memoriā & eius neceſſarios, qđ quū adhuc Florētiæ eſſet, edicto declarauit, Italiā petiiſſe vt Neapolitanū regnū hęreditario ad ſe iure deuolutū, armis qñ alia via non liceret, ab Alphonſo Aragonię gētis expoſceret, quo recepto confeſtim eſſet bellū in Turcos trāſlaturus.

Edictum Caroli.

Cæterū dum paucoꝝ pontificū iniuriā inſectač, ꝙ Aragonię genti alienū regnū ambitioſe habendū pmiſiſſent, domeſticā obſcuritatē in Pio pſtrinxit. Sed quod ad genus attinet, non video quid illa ſibi vellet calumnia, aut quæ obſcuritas generis huic obiici potuerit, qui liber in libera & opulenta Italię ciuitate, patriciaq; domo eſſet ortus. Addo eruditionem & ſapientiā, quibus ille virtutibus decus maieſtatemq; pontificiā multo auguſtiorem reddidit q̄ a maioribus accepit, ſed eā calumniam in eos reiiciunt quoꝝ cōſiliis rex maxime acquieſcebat. Cęteꝝ, dum Carolus adhuc Florentię eſſet, duo a Venetis legati, Dñicus Triuiſanus & Antonius Lauretanus illi ſupuenerunt, viri ſapiētia & authoritate clari, ambo eqſtris ordinis, erāt hi publico decreto iuſſi Carolū Romā vſq; comitari, nā Romā ſe velle ire Gallus pdicabat, & vt vrbem pacate īgredi liceret, per literas & nūcios ab Ale-

xandro petiit. Contra obnixe conatus eſt ille regē ꝓpoſito auertere, nūc inopiā cōmeat⁹ excuſans,
nūc ciuiū diſcordiā, futurū aiebat vt eius acceſſu audito, cōtinuo aliqs nouus in vrbe motus orire-
tur, qn imitaretur potius magni Caroli exēplū, a quo ipſe ꝓgnatus eſſet, q quū Italiā ſeruitute liberaſ-
ſet, exercitu circa Ticinū relicto inermis Romā ad pōtificē veniſſe diceretur. Hęc Alexāder. At Ca
rolus Florentia profectus per Senas & Viterbium ꝓpius Romā accedēs, Brachiani fuit aliquot di
es, nā Verginius vbi oīa ad Gallos inclinare vidit, ipſe Romæ erat cū Aragonio exercitu, author
fuit filiis, vt venienti Gallo cederēt, tutius ſua a pacato q̄ irato hoſte occupari ratus. Tū pōtifex
fractus aīo, nā oīa ad deditionē ſpectabāt, Ferdinādū qui ex Flaminia cum exercitu Romā vene-
rat, Verginium & Aragonios oēs, vt vrbe diſcedāt hortatur, cedātqꝫ tēpori. Carolo, qm̄ plus non po
tuit, poteſtatem facit Romā cū exercitu adeūdi. Pridie Calēdas Ianuarias rex noctu exercitū ſub
ſignis in vrbem immiſit, mœſta & attonita ciuitate, a tertia hora noctis ad vndecimā cōtinēs in- Carolus vr-
trauit agmen, armatorū numerus varie traditur, q medium ſequuntur. XL. hoīm milia fuiſſe aiunt. bem ingre-
quorū tertia fere pars ex hoīm colluuione cōſtabat, qui ſpe predæ nouarūqꝫ rerū cupidi, ſeſe Gallis ditur.
adiunxerāt, poſteaq̄ in Italiā ab his ventū eſt, nā qđ ad Gallos attinet, ſatis nobis cōpertū eſt mul-
to minoribus copiis regē in Italiā veniſſe, q̄ qbus Romā eſt ingreſſus, tametſi illud quoqꝫ varie ꝓ-
ditur, quænam illum fuerint copię ex Gallia ſecutæ, plures quinqꝫ & viginti milia peditum equi-
tumqꝫ promiſcue fuiſſe aiunt. Ingreſſus eſt vrbem cum rege Aſcanius ſupremi ordinis antiſtes, q
non multo antea in vrbem ſpe concordiæ reuocatus, Alexandri iuſſu fuit aliq̄diu cuſtoditus, ſed
libera cuſtodia. Proſper Columnius qui cū eo Romā venerat, arctius attētiuſqꝫ cuſtoditus eſt, ob
Oſtienſem arcem q̄ ab eo repetebatur, ſed hæc aliquāto prius acciderāt. Comitati ſunt regē & Ioan
nes Baptiſta Sabellus, & Iulianus Oſtienſis, Ad vincula cognominatus, & ipſi ſummi ordinis vi-
ri. Cur noctu vrbē Carolus adierit, etſi parū liquet, æquū tamen eſt credere idcirco id ab eo factū,
ne Gallorū paucitate animaduerſa, aliqs in vrbe tumultus oriretur, aut certe ne ipſe clara luce ob
ſeruatus, etſi vndiqꝫ præſidio ſeptus, vi aliqua occulta in pontificis gratiā violaretur, vel quod a fi-
de non abhorret, vt formidoloſior ſuus eſſet ciuitati acceſſus. Eſt enim auditus multo terribilior
ſenſus q̄ viſus. Ad diuum Marcū rex diuerſatus eſt, ciues domeſticatim Gallos accepere, datumqꝫ
eſt id negociū capitibus, eſtqꝫ ſic quoqꝫ militū inſolentia nonnunq̄ per eos dies quibus rex fuit Ro
mæ, in vrbe tumultuatū, cædeſqꝫ nō vno loco edita. Abſtinuit aliq̄diu pontifex a Caroli congreſ-
ſu, firmauerat is Vaticanum cū pōtificia domo pſidiis, eratqꝫ cum eo ex oīm cœtu primorū anti
ſtitum vnus Baptiſta Vrſinus, qui ſolus ea temporū nouitate ſemp pōtificis lateri adhæſit, nec vt
cæteri, regē adiit officii cauſa, ſępius teſtatus poſſe ſibi vitam adimi, at vi extorqueri non poſſe, vt
eum amice ſalutaret, qui vt hoſtis Romanū pontificem adiiſſet. Cæteri primi ordinis āntiſtites fre
quētes circa regem fuere, ac præter paucos qui ex cōfeſſo aduerſabātur pontifici, pacem ſuadere.
Scio per eos dies agitatum de dignitate pontifici abrogāda, mōſtratāqꝫ a quibuſdam eſſe rationē
eius rei cōficiundę. Cæterū ſiue exēpli non placuit, ſeu pontificis prudentia rem tum primū mo-
tā mature diſcuſſit, ea certe actio non ſolū omiſſa eſt, ſed breui etiā cōparatū, vt Carolus qui nuper
ſe arcē oppugnaturū palā minatus fuerat, pacatus in Vaticanū iuerit ad pontificē. Hic humiliter
ad eius pedes demiſſus de more adorauit, eſtqꝫ eo cōgreſſu Maclodiēſis antiſtes q regi chariſſim⁹
fuit, rhoſeo pileo donatus. Verū dū hęc Romę fiūt, manus vna Gallorū per Sabinos in regni fines
irrupit, defecerūtqꝫ Aqlani ad Gallos, eſt & circa Fucinū in Marſis magna defectio ſecuta Colūnē
ſiū impulſu, ſed pars exercitus multo maxima ꝑ Latiū ad Lirim ꝓceſſit. Per eoſdē dies Salernitan⁹
princeps, & Claromōtius comes, Gallus hic, ille Italici gnīs, cū valida claſſe Genua ꝓfecti, vt mari-
tima regni loca inuaderēt, in grauiſſimā tēpeſtatē inciderunt, nauibuſqꝫ fœde concuſſis circa Co-
ſas & Populoniā in terrā egreſſi, ad regē terreſtri itinere Romā venere. Carolus interea rebus cū
Alexādro cōpoſitis, ea cōditiōe pacē cū eo ſanxit, vt Zizymū Baiazetis regis fratrē ſibi traderet, q Zizymus re
in Vaticano cuſtodiebatur, quē vt veneno tolleret, ab initio Gallici tumultus per literas cū Alexan gi deditur.
dro egerat Barbarus rex, magnū auri pōdus ſi eam ſibi operā nauaſſet, pollicitus. Nec ſolū Zizy-
mus datus eſt regi, ſed in fœdere etiā diſerte poſitū, vt Valētinus āntiſtes pōtificis filius q̄tuor mē
ſes regia caſtra ſeqretur, oīaqꝫ pontificis loca Gallis amice paterent, vt Oſtienſis arx Iuliano antiſti-
ti redderetur quū in Italia debellatū eēt, nec fraudi eſſet huic & aliis antiſtitibus qꝫ cum Gallis ſen-
ſiſſent, vt iidē in vrbē reſtituerentur, vt Columenſibus & Sabellis pōtifex oēm remitteret offenſam,
vt rex in Vrſinos iaminde nihil hoſtiliter ageret & hæc fere ſunt fœdere aſcripta, quod ictum eſt
circa Idus Ianuarias eius āni q quintus & nonageſimus fuit ſupra milleſimū ac quadringenteſimū
hūanę ſalutis. Nec ita multis inde dieb⁹ interiectis Carolus Roma ꝓficiſcitur. Interea Alphōſus rex

Alphonſus filium regẽ declarat.

Alphonſus regnum relinquit.

ſuis opibus diffiſus,reputans adhęc animo,qđ certe erat, principum & populoꝝ ſtudia qb⁹ ſupbe & auare impaſſet,ad Gallos inclinare,ad pſentẽ inuidiã leuãdã,Ferdinãdũ filiũ ad ſe acceſitũ,regẽ declarat.Erat is ſex fere & viginti ãnos natus,multo mitiori ingenio ꝙ̃ pater,& ad prometendã gratiã magis idoneo,habuit Alphonſus pſuaſum poſſe fieri vt regia appellatione in eum trãſlata,multo facilius populi in fide cõtinerent,nec ipſe multo poſt cũ qnq; triremib⁹ regia gaza honuſtis,in Siciliã nauigauit.Fuerũt q crederẽt celeri quadã deſperatiõe,vbi ſocioꝝ auxiliis deſtitutus Gallũ vidit regni finibus ĩminere,fugã circũſpicere cœpiſſe, qđ multũ videri poteſt diuerſũ a conſtantia quam difficillimis ſuoꝝ tẽpoꝝ rebus ſemp pſtitit.Manauit rumor in vulgus voluiſſe eum votum exoluere,ꝙ nouitate quadã ſuaꝝ reꝝ deo religionẽ vouiſſet,ſi ſibi & patri regnũ icolume mãſiſſet,ſed ꝙ̃cunq; illi fuit cã regni relinquendi,excidit (quod ſatis conſtat) regio ſolio eo die quo pater anno antea deceſſerat vita,eodem quo fuerat rex ſalutatus.Ferdinãdus regno a patre p manus accepto,cum omni robore copiaꝝ aliquot dies caſtra habuit ad Germanum. Erãt illi ad quinq; milia eqrum grauis armaturæ,expediti circiter quingenti, quaterna milia peditum. Cæterũ ſiue impar eſſet hoſtibus,ſeu qa cõmeatus inopia ſentiri cœpta eſſet, vel potius veriť ne a tergo ab hoſte circũueniret,vt quum vellet Capuã & Neapolim recurrere non poſſet,nã altera Galloꝝ manus in Apuliã tumultuoſe irrupiſſe dicebať,ad Vulturnũ caſtra trãſtulit,vt Capuã pſidio obtineret.Sunt q dicãt eũ quum hoſtes ad Corbionẽ ſederẽt,quadrato agmine ad eos acceſſiſſe dimicãdi cõſilio,ꝑliumq; a Gallis detrectatum. Vix in vlteriore Vulturni ripa cõſederat Ferdinãdus,quum Neapolim trepide acceſiť,iã cœptum erat ex vrbe tumultuari , nũciabaturq; oĩa ad defectionem ſpectare,cum paucis igiť inde pfectus eſt,exercitu ſub tribus ducib⁹ circa Capuã relicto,Nicolao Petiliano comite,Vergínio Vrſino,& Iacobo Traultio. Inuenit Ferdinãdus Neapolim reuerſus ſtatum ciuitatis aliquãto quietiorem ꝙ̃ animo pręceperat:cęterum, vt ciuium animos in ſumma rerum perturbatione erigeret,eorumq; voluntatem periclitaretur.primores ciuitatis ad ſe acceſitos in hũc modum dicitur affatus.Scio ego ac fateri neceſſe eſt,Neapolitani viri,nullum firmius regnorum præſidium eſſe;ꝙ̃ eorum quibus imperes, ſtudium & beneuolẽtiam,

Ferdinandi ofo ad Neapolitanos.

hi muri,hæc tela multo tutius hoſtibus opponunť,multo fortius reſiſtunt,ꝙ̃ aut arces,aut validiſſimi exercitus,qđ vtinam Alphonſus pater meus & auus Ferdinãdus, vt in cæteris virtutib⁹ ita quoq; in hoc laudis genere alios reges anteire voluiſſent,in eoq; omne ſtudium , & omnem operã omneſq; regiminis ſui rationes collocaſſent,vt vobis & aliis,qbus diu imperitarũt,merito ꝙ̃ chariſſimi fuiſſent.Sed vos quęſo,non quod illi fecerint recordemini,ꝙ̃ꝙ̃ ipſi quoq; ob aſſiduos regni huius motus,crebraſq; principum defectiones,ſiquid acerbius egere, aliqua digni ſunt excuſatione,iniuriaq; ſubacti multa videri poſſunt feciſſe,quæ niſi laceſſiti facturi nunꝙ̃ fuiſſent.Nunc nõ quales illi fuerint vos ſpectare oportet,ſed quam de me publice & priuatim ſpem ab initio aluiſtis,eã vobis ãte oculos proponite,ſiquid in me vnꝙ̃ probaſtis id hodie ĩtueamini,in gremio vrbis huius ſum natus,hæc me aluit,educauit,inſtituit,hæc prima ſtudiorum rudimenta tradidit , prima militię præcepta,probaſtis me puerum,amaſtis adoleſcentem,nec poſteaꝙ̃ adoleuit ætas feci, credo,aut dixi aliquid,quod non idem fuerit ciuile & populare,omnibuſq; conducibile,ab omni ſorde,ab omni iniuria alienus.Quæ omnia ſi quã ſpem facere potuerunt munificentiæ & moderationis in futuro principe,per hãc ipſam ſpem,perq; regiã maieſtatem,quod nomen ſemper gratũ fuit huic ciuitati,ſemper venerabile,vos Neapolitani viri oro & obteſtor,vt eã fidem & ſtudiũ , qđ Aragonię familiæ tertio & ſexageſimo abhinc ãno ad hunc diem præſtitiſtis,preſenti temporum nouitate præſtare & tueri velitis,mecum hãc vrbem,hoc regnum , totã Italiam ab immaniſſimis Gallis defendite,qui magis ne crudeles ſint an auari , difficile eſt dictu.Iam nullus eſt Italiæ locus in quo non ſuæ libidinis & auaritię veſtigia impreſſerint,ꝙ ſi victoria adhuc incerta, quum clemẽtię & moderationis conciliata opinione opus fuit,iniuria non abſtinuerunt,quid eos facturos putãdum eſt,ſi (quod deus nolit) rerum omnium compotes ſiãt?Rapient illi,quis ignorat?fortunas noſtras,filias virgines,coniuges,vt prona & cæca eſt gentis in alienas fœminas libido,in aperto & occulto turpiter vexabunt,inſultabunt earum pudicitię,in veſtra corpora vt in vilia mãcipia ſæuient,& breui nulla eſt tam tetra clades,tam fœda iniuria,quæ ab ea nõ ſit gente expectãda. Nec quia magna pars Italiæ illi ceſſerit,deſperãda eſt victoria,emenſi ſunt Galli Italiam ſoluto & molli agmine,bacchãtium non bellãrium more,occurri eis venientibus in Flaminia,ſæpius ad pugnã prouocaui:cæteꝝ non modo nõ congredi ſunt auſi,ſed ab omni certamine abhorrẽtes: in Hetruriã iter flexerunt,obieci me iterum illis circa vrbem Romã: hic quoq; nõ prius eã vel patentibus portis ingredi ſunt auſi,ꝙ̃ ab Alexãdro põtifice impetrarunt,vt vrbis mihi pſidiũ remitteret.His

paucis diebꝰ tertio circa Lirim annē quadrato agmine ad eoꝝ caſtra acceſſi acie dimicaturꝰ,ſi
dimicādi copia facta eēt,pari metu pugna abſtinuerūt.fuit itaqꝫ hoc nō bellare,ſed peregrinari,
nō vrbibus vi potiri,ſed vltro cedētibꝰ inſtare,nō belli iura in victos exercere,ſed in hoſpites la
trocinari.Ceſſi ego ex Germani p̄ſidio nō q̄a hoſtē primo regni limite facile ſuſtinere nō poſſē,
ſed ne ab his q̄ latrocinātiū more per Apuliæ fines vagari dicebātur,dū procul hinc ſederē,vos
ſine p̄ſidio p̄meremini.Nūc Vulturnū obtinemꝰ,ibi lectiſſimę ſunt nobis copiæ,optimi & fide
liſſimi duces,haud vereor quin ſedēdo facile ſimus hoſtē fatigaturi.Nota eſt gētis incōſtantia,
fluida ad labores corp̄a,quoꝝ īpetus vbi paululū refrixit,in ridiculā & pene muliebrē exit mol
litiē.Sępe illi ſunt tumultuoſe Italiā ingreſſi,recētiſſimeqꝫ patrū noſtroꝝ memoria,fuerūtqꝫ eo-
rū motꝰ ſemp̄ ab initio terribiles,cęterū mox victi,fracti,diſiecti,ſine equis,ſine armis, magna ex
parte cęſi retro abierūt,& q̄a terra nō patebat,naui hīc auecti ſūt.Qđ quū neqꝫ virtute,neqꝫ fe
licitate,neqꝫ cōſilio valeāt,appareatqꝫ futurū vt ſi vel exigua mora eoꝝ conatus fregerimꝰ, con
feſtim tota Italia ſit nobiſcū in eoꝝ p̄niciē cōſpiratura,ſuperbiā gentis & auaritiā p̄rtæſa,ve-
ſtram fidē imploro,ciues fideliſſimi,vt cōſtanti animo Gallum hoſtē mecū ſuſtinere velitis,nec
ſuſtinere ſolū,ſed p̄ viribus infringere,ad qđ vno veſtro cōſenſu mihi opus eſt,quē ſi(vt ſpero)
mihi pręſtiteritis q̄cq̄d regiæ dignitatis,quicq̄d fortunarū in futurū mihi erit, Neapolitanorū
fidei & virtuti grato animo grataqꝫ memoria omī tp̄e referā acceptū.Cōtra ſi auito cōſilio,pa- Peroratio.
terno fauore,ſocioꝝ auxiliis deſtitutus,vos quoqꝫ minus fideles experiar,tū q̄ bene vobis & pa
trię cōſulueritis,ipſi poſtea videbitis.Ego ſatis & regio nomini & maioꝝ dignitati mihi feciſſe
videbor,ſi ad extremū dimicādo,aut vincā,aut ſi vīcere nō cōtigerit,fortiter mortē occūbā, vt
idē dies ſit mihi regni vltimꝰ,q̄ fuerit & vitæ.Hęc ille.Neapolitani in ſumma rerū trepidatiōe,
manifeſtoqꝫ periculo,mediū quoddā reſpōderūt:Cupere ſe vehemēter vt ea tp̄m nouitate vrbē
haberēt,quæ natura & opere munita poſſet tuto hoſtibus opponi,verū daret ipſe operā vt p̄-
cul inde Gallos diſtineret,futurū qđ ad fidē publicā p̄tineret,vt q̄diu Capua Aragoniis defen
deref armis,oīa tuta regi eſſent Neapoli.Cęteꝝ amiſſa Capua,nō eē cur vrbē,ſine mœnibꝰ,ſine
p̄ſidio,irato hoſti obiicerēt,qua vi capta,ipi cū vxoribus & liberis,alii ſuper alios ferro cōficerē- Capua
tur.Satis ſibi dari Ferdinādus reſpōdit,qn̄ tali tp̄e cogi non poterāt vt plura pollicerentur. ipſe Gallis ce-
cōfeſtim Capuā recurſurus Auerſam p̄ceſſerat,quū in atrocē incidit nunciū,res Capuę perditas dit.
eſſe,vrbēqꝫ Gallis deditā,deletum exercitū.Enīuero orta inter duces leui ſuſpitiōe,q̄a Triultiꝰ
Ferdinandi iuſſu vt ipſe ante diſceſum teſtatus eſt,ad Gallos trāſiit quędā de pace acturus, cō
tinuo tumultus ingens in caſtris ortus eſt,tāq̄ defectio eſſet illa nō legatio, direptaqꝫ eſt regia
pecunia,aliiſqꝫ alio ſine impio,ſine ſignis dilabētibus, Vrſini duces medio periculo deſtituti,cū
ſuo eq̄tatu Nolā cōceſſere,vbi nō multo poſt ſub fide dediti,in vincula cōiecti ſunt.Ferdinan-
dus cum eo globo armatoꝝ quē ex fuga collegerat,Neapolim reuerſus,q̄a per vrbē non paruit
trāſitꝰ, circūacto agmine cū lectiſſima parte militū arcē īgredif,qua p̄ſidio firmata, qđ reliquū
fuit copiarū in p̄rimo collocat,conatꝰ ciues in officio cōtinere.Sed fortuna oīa mutauit, vltro
Neapolis dedita eſt,ſed id triduo poſt Ferdinādi reditū,quo ſpatio tēporis ille oīa trāſlatu faci-
lia ī naues cōtulit.Interea quū oīa tumultuoſe & cōtumaciter fierēt,cōſpicatꝰ ex faſtigio arcis
regiū ſtabulū a ciuibꝰ diripi,dolore & ira accēſus pene ſolꝰ illuc deuolat.Mirū hic accidiſſe aiūt
multitudo armis inſtructa,& iā Galloꝝ ex cōfeſſo facta,haud ſecus veniēti ceſſit,q̄ ſi illi incolu
me regnū māſiſſet,adeo legitima & moderata regū maieſtas,vel ipſis hoſtibꝰ fuit ſemp̄ venera
bilis.Ipſe perditis rebus illuſtres viros qui in arce cuſtodiebanf,ſua ſpōte dimiſit,armamētariū
incēdit cū aliquot ædificiis,quę tuēdę arci videbanf obfutura,vnde cū Federico patruo ſuo,& Carolus
maiore nouerca,cęteriſqꝫ domeſticis in eā arcē trāſiit,quę ab ouo cognomē ſortita eſt,mari cir- Neapoli pe
cūfluā.Sub id tp̄s Carolus rex Neapolim intrauit,pars murorū diſiecta eſt,antiquiſſimo Græ- titur.
cię ritu,cuiꝰ ciuitates ſic accip̄e cōſueuerūt ſuos Olympionicas.Ferdinādus cū duabꝰ & viginti
triremībus in Prochytā q̄ nunc Iſcla eſt,trāſmiſit,hinc belli euentum expectaturus. Cæterum
quum a præfecto arcis inde excluderetur(tāta tunc hoīm animos libido cepit ad Gallos defi-
ciēdi)multis precibus vix tenuit vt ſolus ad colloquium admittereſ.Tum vero arcē ingreſſus
etſi ignarus adhuc quo in ſe animo pręſidiarii eſſent,ad primum cōgreſſum p̄fectum arcis bre Neapolita-
ui ferro,quod occulte intulerat,adortus in veſtigio opprimit,inde militum circa ſe tumultuan nę arces de-
tium animos molliter affatꝰ,adeo circumegit,vt ſine vlla maiore vi in officio māſerint.Paucis duntur.
inde diebus,quibus hæc geſta ſunt,Neapolitanæ arces vna poſt aliā in hoſtium poteſtatē vene
re,mox ex vniuerſo regno principū & populoꝝ legati Neapolim cōfluxerunt ad deditionē fa-

ciuudã,ac tũ demum oſbꝰ alienatis Ferdinãdus in Siciliã claſſe trãſmiſit.Et Aragonia domꝰ ꝑ hũc modũ Neapolitano regno excidit,anno tertio & ſexageſimo,q̃ Alphõſus maior Ferdinãdi huius proauus,Renatũ Neapoli eiecit.Carolꝰ paucis diebus,q̃bus eſt vrbẽ ingreſſus, ꝑ celebres vias & porticus ſe regẽ ſalutãdum ꝓbuit ppl̃o,ceſſeratq; per hæc oĩs Italia Gallis,pręter Venetos,hi vt a prĩcipio polliciti fuerãt,omĩ armoꝝ motu abſtinuere q̃diu ẽ de Neapolitano regno certatũ,fueruntq; apd̃ regẽ Veneti legati publico decreto quoad eſt Neapoli potitꝰ.Nec ĩterea (vt dixi)vllum ſignum futuri motꝰ in Venetis extitit,tãtũ ſub id tp̃s quo Carolꝰ eſt Romã ingreſſus,duo legati ſunt Mediolanũ miſſi ad Lodouicũ Sfortiã,Sebaſtianꝰ Baduarius,& Benedictus Triuiſanus,hic breui poſt q̃ eo vẽtũ eſt,vita deceſſit.Erãtq; Veneti magis futuroꝝ ſolliciti q̃ ꝙ præſenti Italiæ ſtatu mouerenť,quũ repẽte allatũ ẽ negociatorias triremes,quę ad Gallicã

Att.naufragium. & Britannicã negociationẽ veteri inſtituto exierãt,cum naualibꝰ turmis & merce ꝓcioſiſſima vi tẽpeſtatis ĩ Gallico oceano periiſſe.Attulit ea res non mediocrẽ dolorem ciuitati, ſexcẽtis & amplius viris vno naufragio amiſſis,& cum his trigĩta patricii ordinis.Sed maior omnino cura hęrebat animis,q̃ ꝙ priuatę cladis vllus in tãta rerũ expectatiõe reſpectus habereť. Iã ex vniuerſa fere Europa vnus poſt aliũ paucoꝝ dierũ ſpatio velut ex cõpoſito ad Auguſtinũ prĩcipẽ & patres venerãt legati,vt vno tp̃e quinq; regum oratores ſint circa curiã obſeruati, aderãt & ab Alexãdro põtifice & Lodouico Sfortia legati,fuitq; duobꝰ inde mẽſibus res in magno ſilẽtio dum ꝑ Leonardũ Lauretanum q̃ poſtea princeps fuit,& alios q̃bꝰ publico decreto id negociũ iniunctũ fuerat,cũ põtificis & regũ legatis mature trãſigitur.Poſtremo nouum fœdꝰ eſt ictũ ĩter

Nouum fœdus. Venetos & Alexãdrũ põtificẽ,Maximilianũ,Ferdinãdũ Hiſpanię regẽ, & Lodouicũ Sfortiam, in quo illud eſt diſerte poſitũ,vt ſiquis ſocioꝝ ſua ſpõte alicui bellũ intuliſſet,id ſuis opibꝰ cõſiceret:ſi vero aliũde inferreť,fœderatoꝝ principum cõmuni auxilio propulſareť,ſinguli ſuo nomine quaterna milia equitũ, dena peditum darẽt,quoad eſſet cum hoſte debellatum, teneretq; id fœdus quinq; & viginti annos.Fuit fœderis huius phama,quũ cęteris regibꝰ grata,tũ Baiazeti(vt fertur)Turcoꝝ regi gratiſſima.Horrebat is Galloꝝ arma,etſi magno erat iã antea metu leuatus,Zizimo fratre nõ multo poſtq̃ eum pontifex Gallo tradidit,extincto.Fuerunt q̃ crederẽt eũ veneno ſublatũ, fuiſſeq; Alexãdrũ põtificẽ eius cõſilii nõ ignarũ,quippe qui vt infenſo erat in Gallos animo,omnia prius maluiſſet,q̃ res Caroli ꝑ eum meliores fieri.Aſſignatꝰ eſt certus dierũ numerus Carolo regi ad deliberãdũ vellet ne fœderi,de quo diximus,aſcribi:Ad cuiꝰ phamã Gallus frẽdens gemenſq; dixiſſe fertur,initurum ſe breui rationẽ qua catenam illã ſolueret,etſi homines adamãtinã prædicarent.Eratq; per hęc Carolus neq; hoſtis,neq; Venetoꝝ amicus.Interea Lodouicus Sfortia a Maximiliani regis oratoribꝰ ad id miſſis Mediolanẽſis ducatus accepit inſignia,celebri hoĩm conuentu,apparatuq; exquiſitiſſimo.Carolus cum magna copiarum parte Neapoli ꝓfectus,Romã decreto petiit,qd̃ reliquũ fuit armoꝝ ad regni pręſidium eſt ab eo relictum.Miſit prætèrea qui pontifici nunciaret ſe Romã petere,vt pacate per vrbẽ & cæteram Italiam abiret in Galliam,vẽturum ſe cum eo in colloquium,vt de ſumma rei mature inter ſe conſultarent,futurũ vt cõgreſſus ille vehemẽter vtriq; cõduceret. Alexander ſiue recẽtes veritus offenſas,quę haud obſcure poſt regis diſceſſum interceſſerãt,ſiue reſiduo metu quẽ ab initio ꝓceperat animo,quoniã ſuoꝝ inimicoꝝ cõſiliis Carolꝰ nihil obſcure acquieſceret, ſiue qd̃ maioribꝰ eſt rumoribus agitatum, vt ſociis & fœderatis principibꝰ gratificareť,q̃ veriti ne qua eo cõgreſſu fieret in põtifice mutatio:nã ſubita illa regis ex Neapoli ꝓfectio, quia a nullo interim inceſſereť,erat vulgo oĩbus ſuſpecta,authores illi fuerunt Caroli cõgreſſum euitandi. Cęteꝝ quiq̃d rei fuit,quapropter Alexãder colloquiũ illud declinauit:nã hæc vulgi magis ſermonibꝰ iactata ſunt,q̃ a nobis ꝓ veris cõperta,ipſe(qd̃ ſatis conſtat)ita reſpõdiſſe ferť, poſſe regẽ per vnum aliquẽ ſuoꝝ vel literis,ſi libeat,ſecum agere,ſi quid eſſet qd̃ ſibi occulte cõmunicatũ vellet:vel ſiqua res foret,quæ neq; literis,neq; nũciis tuto credi poſſet,cuperetq; ob eã rem Romã venire,petere ab eo vt ſine exercitu ad ſe ꝓficiſcereť,vt pacatus põtifex pacatũ regẽ acciperet,q̃ ſi armis ſeptus,vt hoſtis,non vt hoſpes expectari vellet,futurũ vt veniẽti illi vrbẽ relinqueret,petiturũ ſe aliquẽ Italiæ receſſum:quo ſi rex ire ꝑſeueraſſet,fore vt eo nauigaret,vbi põtifi-

Pontifex ex vrbe ꝓficiſcitur. cia maieſtas ab omĩ externa iniuria eẽt tuta.Et ille hęc regi nũciari iuſſit,nec ita multo poſt,q̃a Gallus cũ exercitu appropinquare dicebať,ex vrbe diſceſſit.Secutus eũ abeũtẽ frequens cletus multo maiore comitatu,q̃ res ad poſteros ſit fidẽ habitura,ad decem milia equitũ fuiſſe dicuntur,etſi pręter põtificis copias,Venetæ quoq; & Sfortianę equitũ alæ ſubſidio aderãt. Secutus eſt breui poſt Caroli ad vrbẽ acceſſus,fuitq; rex totum triduũ Romæ, nõ ſine tumultu aliquo,

Sæuitū eſt a Gallis in Hiſpani generis hoīes,ſi q in vrbe reperti ſunt,eorūꝗ bona direpta.Intra
uit vrbē Carolus Calēdis Iuniis,qnto mēſe ab eo quo fuerat primum a Gallis inita.Miſit rex ab
Roma ad vrbē veterē,quo Alexāder cōcēderat,q illi nūciarēt multū ſe cupere cū ipſo in colloq Carolꝰ Rō-
um venire,vtriuſꝗ vehemēter intereſſe,vt vnū in locū cōuenirēt ābo,de re ſeria acturi. Hic pō mā īgredit.
tifex vetitꝰ ne apte negando ſubito acceſſu a Gallis intercluderet,facta illi poteſtate,ac dimiſſis
qui ad hoc ipſum venerant,rapto agmine,ac fugienti ſimilis Peruſiam contendit eo cōſilio (vt Ars pontifi
fertur)vt ſi Gallus e veſtigio ſecutus eſſet,ꝑ Vmbros & Picenos Anconē peteret, primis inde cis in rege
tēpeſtatibꝰ Venetias trāſmiſſurus,quo ſcripſerat ſe vēturū,ſi ꝑ hoſtes alibi tutus eē nō poſſet. fallendo.
Carolus pōtificis cōgreſſu priuatꝰ,Senas iter flexit,eſtꝗ obiter Tuſcanula a Gallis direpta in
pōtificis inuidiā,ſiue qđ ipſi aiebāt,ob negati cōmeatꝰ irā.parē ꝓpemodū Laurētiani & Phaliſci
experti ſunt cladē.Cęterū dum hęc alibi gerunť,diuerſa Italiæ parte,Nouaria Carolo ꝓdita ē,q-
bus ſocioꝝ cladibꝰ Veneti cōmoti,reputātes ſimul aīo in quo res Italię ſtatu eſſent,Alphōſo &
Ferdināndo regibꝰ pulſis,Alexādro pōtifice fugiēte:Florētinis,Senēſibꝰ,Piſanis & Lucēſibus ad
Caroli obſequiū paratis,Sfortianoꝝ rebꝰ ob nobiliſſimæ vrbis alienationē noua clade perculſis,
actū rati de libertate Italię,niſi Galloꝝ conatibꝰ iretur obuiā,immēſo auri pōdere in mediū ꝓ
lato,copias vndiꝗ cōtrahūt.In nullo vnq̄ bello ornādo tāto(vt ferť)eſt ſtudio a Venetis ꝑpa-
tū,vt paucis diebꝰ qbꝰ ita tumultuari coeptū eſt,florētiſſimus ſub ſignis exercitus,in Parmenſi
agro ad Tarrū fluuiū cōſederit,Franciſci Gonzagæ ductu,Mātuani principis, cui ob ꝓclaram
in re militari indolē Veneti oīm copiarū decreuerāt regimē,citra nomen imperii. Affuerūt cō
tinuo a Lodouico Sfortia validę armoꝝ copię,ſed Venetis multo inferiores numero. Iā Carolꝰ
Apeninū tenebat.Erāt in Venetis caſtris Melchior Triuiſanꝰ, & Lucas Piſanus legati, quibus
mādatū eſt ab initio vt Galloꝝ vim,ſiqua ab his illata eſſet,a Venetis & ſocioꝝ finibꝰ ꝓ viribꝰ
arcerēt,alioq omni abſtinerēt iniuria.Carolus Pōtetremulo in Apenini faucibꝰ occupato,quem
locum incēdio ꝓpemodū cōſumpſit,eo proceſſit vt iā ad ima deſcēſus crederet, vi ſibi viam fa-
cturus,ſi qua ire vellet bona venia nō liceret,Venetus contra vim inhibere certus erat, ſi qua
ipſe vellet nō iret,erat itaꝗ res ꝑ caduceatores nōnihil agitata,quū repēte regius exercitꝰ ſub
ſignis ad ima deſcēdere conſpectus eſt,quod priuſq̄ fieret,Carolus ſuos hortatus eſt,vt ſibi ſtre
nuā eo die nauarēt operā,ſi manus cōſerenda eſſet.Reclamatū aiūt ab vniuerſo exercitu iuſſūꝗ
regē bono aīo eſſe,fore vt per hoſtium cadauera regi via ſterneretur,aut ſi minus id contingeret
cruentā Italis,luctuoſamꝗ victoriā Galli relinquerēt.Par alacritas in Veneto exercitu,q acie in
ſtructus ſiniſtrā tenebat Tarri fluminis ripam.Polliceri copiarum duces Venetis legatis victo
riam,atꝗ oīm maxime Gonziacus dux,ſæpe teſtatus fore vt vel vna pugna q̄ inſtare videbať,
Galli ſuæ vanitatis admoniti facile ītelligerēt Italicā virtutē nō eſſe,vt ipſi falſo prędicarēt,om
nino extinctam.Vbi igitur eo Galli dextero Tarro ſine ſtrepitu & clamore proceſſere,vt iā Ve
netum & ſociorum exercitum in procinctu ſtantem ex aduerſo intuerenť, ſubito bombardarū
iactu adorti ſunt quieſcentem inceſſere,dubium in contemptum,an vt metu in veſtigio conti-
nerent.Gonzaga vt ferox erat atꝗ pugnæ cupidus,quid ſtamus?(inquit)inceſſentiū ſunt hęc
non abire volentium.Tum Triuiſanus.Age igitur,& quādo aliunde vis orta eſt,eatur quo ho Itali in Gal
ſtium vocat iniuria,vtere imperio.nec vlla deinceps mora fuit,canētibus ſignis vno tpe pluri- los inuehūť
bus eſt locis in hoſtem procurſum,mādatūꝗ aliis vt ſignū expectarent,ad pugnā capeſſendam.
Qui in hoſtē ferebanť,cū fremitu & clamore amnē ingreſſi,triplici alueo ad vlteriorem ripam
pertendunt , hic tetra colluctatio orta eſt, paucis vada tenentibus,cæteri riparum altitudine,
lacuniſꝗ & voraginibus præpediri,in apertū diſcrimen inciderunt, priuſq̄ pugna iniri potue-
rit.Erāt ſalicta & virgulta ripis agnata ꝑcurſum impediētia,q̄ res effecit vt multi viri fortes,
alii alio caſu retardati,prælium capeſſere nequiuerint :hoc certe facit vt minus grauate iis ac-
cedā,q nullo publico decreto aiunt eo die dimicatum.nec enim arbitror accidere potuiſſe,vt tā
ta fortium virorum indoles,quanta ſub Venetis militabat ſignis,ea demētia fuerit aut diſcor-
dia,vt ſi de conferenda pugna certum aliquot extitiſſet conſilium,non prius duces ipſi circa ſe
omnia diligenter explorauerint,quibus eſſet locis dimicandum,vt ipſa fluminis natura, vada,
ripę,oiaꝗ omnibus nota eſſent,vt qua in hoſtes iturus eſſet miles, qua ſe ad ſigna recepturus
prius cognoſceret,q̄ in incertū pugnæ diſcrimē mitteret. ſed aut res (vt dixi) improuiſa fuit, Galli loco
aut fateri oportet,eo die a Venetis ducibꝰ maiore aīo q̄ conſilio dimicatū.Equites igitur q in- ſummonēť.
columes aduerſam ripam tenuerūt,& cum his paucæ admodum peditum centuriæ,equitibus
mixtæ,ferociter Gallos adorti,turbāt primo,ac cū cęde multa loco ſubmouēt,fuitꝗ circa Gōza

gā ducē pugna ꝓſpꝫrrima,ille oīm prim⁹in aduerſam aciē inuectus hoſtē trāſfixit haſta.Perua
ſit Galloꝝ metus ad regē vſqꝫ q in medio erat agmine.Qua ille ſuoꝝ cōſternatione perculſus,
tēgia(vt quidā tradūt)exuit inſignia,vt in dubio pugnæ euētu minus eēt nobilis, tū Galli in
Æquatur apto diſcrimine deſtituti,multa vi cōnixi:Venetū iniquo loco dimicantē primo ſiſtūt,inde æq̄
pugna. ta pugna facile ꝑ decliuia agūt.Hic tēpēre fortuna mutata eſt,ac multi viri illuſtres alii ſup alī
os fortiter mortē occubuerūt,& qđ plus nimio offuit ad inchoatā victoriā,leuis eqtat⁹ q hoſtē
a tergo inuadere debuerat,in Galloꝝ impedimēta īpetū fecit,cęterū dū hæc diripit diſtrahitqꝫ,
clariſſima e manib⁹ victoria emiſſa eſt.pugnatū eſt vna hora & paulo ampli⁹, multiqꝫ vtrinqꝫ
cæſi,atqꝫ ex Gallis etiā capti,& in his Borbonius nothus,quē captū Gonziacus princeps præ
ſe egit ī caſtra.Certatū eſt a Sfortianis,nec ſine cęde,ſed ea pte inſignis fuga facta ē,Parmā ver
ſus ꝓcipiti curſu fuſi milites ꝑ victis abierunt.Galloꝝ impedimēta prędę fuerūt equitib⁹ leuis
armaturę,in quib⁹ diripiendis maior ꝑpemodū cędes edita eſt,q̄ alibi, certatūqꝫ eſt inter equi-
Veneti ad tes pediteſqꝫ ob hoſtilē prædā.Qui in medio agmine dimicarūt,poſt fœdā multoꝝ ſtragē,ad flu
flumē cōpel men cōpulſi,ſe ad ſuos receperunt,attulerūtqꝫ ſecū perturbationē nō mediocrē.Stabat pars ex-
luntur. ercitus multo maxima adhuc ſub ſignis in citeriore ripa,q̄ ſiue noluerit,ſiue nō potuerit, in tā
ta celeritate cōgredi,pugna,quod ſatis conſtat,abſtinuit,gliſcente itaqꝫ tumultu,vix miles a fu
ga continebat̄,quū Petilian⁹comes quē cū Verginio Vrſino Nolæ captū alio eſt loco ſignifica-
tum,maturo ad Venetos ꝑfugio fluctuātes aīos cōfirmauit, ſignificās res hoſtiū adeo acciſas,
vt ſi vn⁹alterve ex intactis ordinib⁹ pugnā cōtinuo inſtauraret,fore vt facile Galloꝝ exercitus
deleret̄.pollicerīqꝫ ad id operā ſuā,q̄ fide adhuc dubia nō ē recepta. Alternabāt itaqꝫ ſpes & me
tus,quū Galli acceptæ cladis ſibi cōſcii,ſenſim pugnam remiſere.Inſtitit Gallis ſua ſpōte cedē-
tibus nōnihil Gōzaga dux,ac tū demū Borboniū ducē ab eo captū aiūt quidā. Cæſoꝝ nume-
rus parū iniri potuit,ſatis cōſtat duplo maiorē numerū ex Italico exercitu q̄ Gallico cecidiſſe
ſed res Veneta eo ſupior fuit,ꝙ impedimētis Gallo adēptis hoſtis,qua Venet⁹voluit,ire coact⁹
eſt,nō qua itur⁹ putabat̄.Cōtra Gallus ad ſe victoriā trahere,ꝙ Italis a ſe cū cęde repulſis deſti
Viroꝝ illu natum iter tenuiſſet.Ceciderunt ex Venetis ducibus Rodulphus Gonzaga Franciſci patruus
ſtriū caſus. Rhauuſius Pharneſius,& alii plærīqꝫ viri illuſtres.Sed ex primorib⁹ Francoꝝ aliquāto plures
numero,Galli eo quo fuerant loco deꝑhenſi pernoctarūt,poſtridie īduciæ datę vtrinqꝫ ſunt ad
ſepeliēda corpora,trāſtulitqꝫ Gallus caſtra in tumulū quēdā ad duo milia paſſuū inde,vbi fue-
Gall usno- rat pugnatū,vbi biduo ꝑ irritas ſimulatæ pacis altercationes extracto,mox inde ꝓfectus ignes
ctu ſilentio toto caſtroꝝ ambitu accēdit,peruigil atqꝫ aīo fluctuās, tertia circiter vigilia ſilētio ꝓfectus Ti
ꝓficiſcitur. cinū verſus iter arripuit, & ad Tarrū fluuiū hoc maxime euētu eſt cū Gallis dimicatū anno ſa
lutis milleſimo quadringēteſimo qnto & nonageſimo,pridie Idus Iulias.Cognita regis ꝓfectio
ne leuis eqtat⁹cōtinuo immiſſus ē a Veneto,q e veſtigio abeuntē ſequeret̄ , ſecuti inde duces
ipſi cū robore copiarū,ſed q ꝓmiſſi ſunt,ſiue noluerit,ſiue nō potuerit,nullo hoſtē īcōmodo affe
cerunt.Carolus Aſtā cū exercitu ꝓceſſit,vbi aliq̄diu poſtea fuit. Per eos forte dies quib⁹ eſt in
Parmenſi hoc modo dimicatū,regiæ naues Neapolitana prędа onuſtę a Genuēſib⁹ interceptæ
Ferdinādus ſunt.Enimuero Genuenſes Venetoꝝ noīe aliquot naues ad bellū inſtruxerant.Ferdinādus iu-
reſtituitur. nior magno ciuiū cōſenſu nō multo poſt regis diſceſſum Neapolim reuertit̄,arces magno labo
re ſūt a Gallis q eas ꝓſidio obtinebāt receptę.Capua & Auerſa eodē tpe velut ex cōpoſito Ara
gonia in publico ſigna ſtatuerūt.In ora Apuliæ Antonius Griman⁹Venetæ claſſis ꝓfect⁹, Mo
nopolim quæ a Gallis tenebat̄,agri oppugnatione adortus vi cepit, captā diripuit. Puligianū
inde & alia quędā loca ad Venetos defecerūt.Nec ita multo poſt pugna inſignis pugnata ē I ſi
nib⁹ Calabrię a Gallis & Aragoniis,pari pene bellatoꝝ numero,fuitqꝫ id ꝓliū Aragoniis ꝓſpe-
rum,inde Tarentū qđ Galloꝝ ꝓſidiis tenebat̄,eſt nōnihil terra & aqs tentatū, ſed irritus fuit
Aragoniis is conat⁹.Dimicatū ē breui poſt circa Ebuliū nō ꝓcul a Sarno,vbi mīto maior ē cla
des Aragoniis repēſa,q̄ ipſi Gallo antea intuliſſent.Poceſſerūt inde Galli ꝓſenti ſucceſſu elati
Galloꝝ ge- Neapolim vſqꝫ,dubium vt ſuis qui arcib⁹ incluſi adhuc obſidione tenebant̄,opem ferrēt,an ſpe
ſta circa vrbis proditione recipiendę,oīs fere nobilitas,quia Gallis fauere credebat̄. partim relegata eſt,
Neapolim. partim alio ad tempus migrare iuſſa.Conſederūt Galli ad Magdalenæ phanum,eſtqꝫ circa Re
gios hortos vtrinqꝫ acriter pugnatum:cæterū,Galli vel quia arcium præfecti in certū tpſ fue-
rāt cum Ferdināndo inducias pacti,aut quia ſpes potiundę vrbis adēpta eſſet,ſiue ꝙ diuturna il
la dimicatio patum ꝓſpere ceſſiſſet,nocte q̄ deinceps ſecuta eſt,ſuburbana ſtatiōe digreſſi,circū
actoqꝫ nōnihil agmine,retro abierūt.& circa Neapolim,res ꝑ hunc modū habebāt,In Ciſalpina

Gallia ad Nouariã diu multũq; laboratum eſt, omnes Venetę copię publico decreto eo admotę
poſt Tarrẽſem pugnã in Lodouici gratiã, ipſe quoq; totis opib⁹ ſui principat⁹ cõuix⁹ Gallos ĩde
eiicere, exercitũ adeo auxit, vt quadraginta & ampli⁹ armatoꝝ milia circa Nouariã cõſederit
hic Gõzagę ſedenti ob rẽ ad Tarrũ ſtrenue geſtã, Veneti oĩm ſuarũ copiarũ imperiũ decreuere
miſerũtq; publica ſigna cũ argẽteo ſceptro, ſuntq; ad id Petrus Marcellus, & Georgius Hem⁹
miſſi. Nouaria multa vi inde oppugnata eſt, ſed magna indole & virtute a Gallis defenſa, obtine
batq; vrbẽ pſidio Lodouic⁹ dux Aureliẽſis, Caroli pneceſſarius, vir militari virtute & pruden-
tia in Gallis ea tẽpeſtate ſumm⁹. Multi interim & varii fuerunt vtrinq; conat⁹, eſtq; Carolus to
tis viribus adnixus obſidionẽ ſoluere, valido circa Haſtã exercitu coacto, p caduceatorẽ nuncia
bat breui ſe hoſtib⁹ affuturũ, vt de ſũma rei cũ his decerneret, rumores adhęc diſſipãdos cura
uit: fore, vt breui Nouariã copias admoueret, quib⁹ vanis terrorib⁹ pſuaſum habuit poſſe fieri
vt obſidio metu ſolueret̃, ſed ea fuit Italoꝝ cõſtantia, tãdiu vrbs oppugnatiõe fatigara, quoad
pax inter Carolũ & Lodouicũ ducẽ ſecura eſt. Veneti priſtinũ cũ ſociis fœdus ſeruare maluerũt. Pax ĩter Ca
Nouaria, vt in pace ſanciẽda cõuenerat, Lodouico reſtituit̃, duos poſt mẽſes q̃ obſideri cœperat. rolũ & Lodo
Nec poſt eã pacẽ Italia qeuit, quin ciuilib⁹ externiſq;, vt ſiq̃ alias, conuulſa eſt bellis. Neapoli- uicũ Sfortiã
tanũ regnũ in partes abiit, vt nõ ſolũ in apto armis dimicaret̃, ſed ſingulæ etiã ciuitates dome- Italię mot⁹.
ſtica diſcordia laborarẽt, his rem ad Gallos, illis ad Aragonios trahẽtibus. Quatiebat par furor
plęraſq; in cætera Italia vrbes. Peruſiã in Hetruria, in Flaminia Cęſenam, q̃ ambę p id tp̃s ciuili
cruore redundarũt. Sed maius pterea certamen ob Piſas in Hetruria ortũ, Florẽtinis eã vrbem
ad imperiũ retrahẽtib⁹, cõtra Piſanoꝝ libertatẽ ſumma ope tuentib⁹ Venetis, quoꝝ fidem illi a
cęteris deſtituti ĩplorauerãt, eſtq; diſceptatio illa ĩ tertium fere ãnũ diſtracta, fuit ea res magno
rũ motuũ cauſa, q poſtea ſunt in Italia ali⁹ ſup aliũ ſecuti. Sed dũ circa Piſas magno ſtũ cona
tu laborat̃: Virgini⁹ Vrſinus quẽ Carolus in Galliã domũ abiturus dimiſerat, Ferdinãdi regis
fauore deſtitutus, q poſt Caroli digreſſum Colũnẽſes cõplex⁹ arctiſſime fouebat, auxeratq; am-
pliſſimo principatu, ſuis opib⁹ Caroliq; ſtipẽdio adiut⁹, exercitũ haud cõtẽptibilẽ in Hetruriã
duxit, conſilio, vt rũ late phama euagata eſt, Medicę factionis viros in patriã reſtituendi, inde
quia res parum mature mota ẽ, ſubito impetu auerſus p Sabinos ĩ Amiternũ agrũ trãſiit, mox
hinc p Pelignos in Apuliã deſcẽdit, vbi cũ Galloꝝ ducib⁹ iunctus, tãtũ terroris Ferdinando in-
iecit, vt q̃q̃ Neapolitanas arces ab hoſte recepiſſet, de retinẽda tñ vrbe ſollicit⁹ ad externas opes
coactus ſit cõfugere. Certis itaq; conditionib⁹ quib⁹ Brunduſiũ, Traniũ, Hidruntũ & alia quę-
dã Apuliæ loca Venetis detulit, magno auri põdere & armis eſt ab his adiutus, eſtq; ad id bel
lum miſſus Franciſcus Gonzaga cũ parte copiarũ, ſub cui⁹ acceſſum Aragoniæ res adeo auctę
ſunt, vt nõ multo poſt caſtra caſtris ſint vtrinq; collata. Sub exitũ hyemis ãni hui⁹, q ſext⁹ & no
nageſim⁹ ſupra milleſimum ac quadrigẽteſimum humanę fuit ſalutis, inter Cęſenã & Bertono-
rium, tertia diei hora, ad qrtum Calẽdas Februarias, tres lapides aduſti coloris horrẽdo ſonitu
e cælo cõciderunt, pceſſit hoꝝ caſum ingẽs ſonit⁹, & velut fragor ruẽtis materię. fuerunt q vnũ Saxũ e cęlo
fuiſſe crederẽt, cęterum ſuo caſu ĩ partes diſſiluiſſe, ſignificaſt id nõ ſolũ lr̃æ ad multos de eiuſ- cecidit.
modi oſtẽto priuatim Venetias miſſę, ſed pars vna lapidis colore aduſto, multis ſpectare volẽti
bus eſt in medium plata, q̃q̃ neq; aurium, neq; oculoꝝ ſenſus apd̃ doctos æq̃ valuit ac vetuſtas,
q̃ ſimilis teſtis eſt pdigii. Proditum mẽoriæ eſt in Thracia ad Egos flumẽ ſaxum vehiculi iſtar
e cęlo lapſum, qd̃ Anaxagoras Clazomenius ſagaci vir ingenio, iã antea caſurũ dixerat. Per idẽ
tp̃s nouum morbi genus cœpit tota Italia vulgari, ſub primum Galloꝝ in ipſam terrã deſcẽſũ,
priore anno inchoatũ, & ob eã rẽ (vt credere eſt) Gallic⁹ nũcupat⁹: nã vñ primũ fluxerit parum
(vt video) cõſtat, dira lues, & quã nulla ſit ætas antea expta, poſt varios cruciat⁹ puſtulæ corp⁹ Morbus
inficiebãt, qb⁹ in fœdiſſima vlcera abeuntib⁹ ſupra q̃ exprimi poſſit fœdabant̃ humana corpa Gallicus.
nõ elephãtia, nõ lepra huic malo cõferri põt & qd̃ oĩm calamitoſiſſimũ eſt, trahebat̃ morb⁹ ĩ plu
res annos, infectaq; corpora, neq; vita, neq; fœda lue defungebant̃, pauci p numero ægrotantiũ
extincti, ſed multo pauciores a morbo ſeruati. nec tãtũ Italia eſt ea clade cõcuſſa, ſed Germania
Delmatia, oĩſq; Macedoniæ & Græciæ ora, vigeſima fere pars hoĩm id eſt malum experta. Incu
buerat oĩs vis belli in Apuliã, eratq; adhuc integrum certamẽ Ferdinãdo cũ Gallis, & ex Gal-
lia literis & nunciis afferebatur bellũ terra & aq̃s a Carolo reparari, vt Italiam repeteret, & in
Hiſpaniã exercitum miſiſſe aduerſus Ferdinandũ regẽ ferebat̃, cum quo bellum aperte ſuſcepe-
rat, ob Aragonias res, quas Hiſpanus rex nihil obſcure tuebatur: Horrebat Lodouicus dux Ca
roli arma, tametſi pacẽ cum eo ſanxerat, magis neceſſariam q̃ q diuturnam ſperaret. perculſus

Lodouicꝰ cũ Venetis fœdus inſtaurat.

itaq; noui belli phama, priſtinũ fœdus inſtaurat, veteres cõplexus ſocios, cũ pontifice & Vene-
tis agit, vt Maximilianus in Italiã acceſſeret, futurũ ratus vt Germani exercitꝰ acceſſu, Gallus
ꝓpoſito auerteret. Inſtaurat Carolus nihilominus bellũ, nouas ĩ Italiã copias mittit. & Veneti
Lodouico duci auxilia miſerũt, ductu Petiliani comitis, ſed priuſq̃ hac parte bellũ ſit renouatũ
in Apulia debellatũ eſt. Verginius Vrſinus & Galli poſt varios partiũ conatus, in Attellã com
pulſi ſunt, pluribuſq; diebꝰ obſidione fatigati, eſſetq; hic in ſubigẽdo hoſte diutius laboratũ, ni
ſi Cõſalis Agidatii Hiſpani ducis viri fortiſſimi, cõſiliũ & ſtrenuitas victoriã acceleraſſent, qp-
pe q Gallis Galloꝝq; auxiliaribꝰ, viã qua Attellas inuaſerãt, cõfeſtim ita a tergo fregiſſet, vt re
tro abire volẽtibꝰ ſit cõtinuo oĩs ſpes adempta, mox & a frõte quũ caſtra illis obieciſſet, frumẽ-
tarias Attellanoꝝ molas difficili & periculoſo certamine fregit, quibꝰ hoſtes ĩcõmodis affecti,
& ad rerũ oĩm inopiã breuiter redacti, his legibꝰ deditionẽ fecere, vt duces incolumes dimitte-
rent cũ ſuis copiis: Cæterũ deditione facta cõtra fidẽ Verginius cũ Iordano filio Neapoli cuſto
ditus eſt, & Galli duces ꝑ ſpeciẽ parandæ claſſis, qua in Galliã aueherẽtur, in æſtuoſa loca rele-
gati, cũ maxima parte militũ, morbo cõſumpti ſunt, q huic cladi ſupfuerũt, ĩ naues impoſiti, du

Caieta oppugnatur. Morit Ferdinãdꝰ rex. Fedéricꝰ rex ſalutatur. Art. incõſtãtiã rerum.

biũ fraude, an caſu, naufragio ꝑiere. Caieta inde tã lõgo q̃ laborioſo certamine recepta ẽ. Sub id
tempus Ferdinãdus iunior moritur ex morbo, quẽ æſtate illa circa Attellam contraxerat, anno
ab Alphõſi patris interitu nondũ acto, ab aui triẽnio. Obiit Alphonſus ĩ Sicilia ãno quo regno
exciderat. In Ferdinandi iunioris locũ Federicus eius patruus, q fuit maioris Ferdinandi filius,
magno oĩm fauore eſt rex ſalutatus, ex qua rerũ incõſtãria fit palã q̃ fluxa ſint & vana hęc q̃ hõ
mines nõ minus ſtulte q̃ ſtupide mirant in terris. Obiit Ferdinãdus maior ſub ĩitiũ Gallici tu
multus, moriẽſq; Alphõſo filio regnũ tradidit. Is ſuis diffiſus opibꝰ Ferdinãdo filio ceſſit, quũ
vix annũ vnũ regnaſſet, excidit hic regno poſt paulo Gallicis armis pulſus, potiturq; Carolꝰ re
gia, quo in Galliã abeſſe, Ferdinandus Neapolim recipit, fitq; iterũ rex, cæteꝝ hoc intra annũ
defuncto Federicꝰ regiũ nomẽ cũ re adeptus eſt. & vno regno, intra triẽnii ſpatiũ, toties eſt regi-
bus variatum. Nec Verginius multo poſt Ferdinãdũ, quum adhuc cuſtodiret, Neapoli morit.
quã tẽpoꝝ occaſionẽ nactus Alexãder põtifex, Vrſinoꝝ res circa vrbẽ hoſtiliter adortꝰ, ſumma
ope Bracchianũ oppugnat, ſunt interea loca q̃dã ex Verginii ditiõe põtificis armis capta ac di
repta, Bracchianũ valide eſt a paucis defenſum, enituitq; in ea obſidione Bartholomei Albiani
virtus, cuiꝰ opa Vrſinoꝝ res circa Bracchianũ mãſit ad exitũ incolumis. Sed dum põtificis ar
ma Bracchiano aſſident, Maximilianꝰ Italia modico exercitu ingredit, ꝑ Mediolanũ Genuã pro-
gredit, ex Genua cũ Veneta Liguſticaq; claſſe in Hetruriã ꝓceſſit. Herebat illi interea Frãciſcꝰ
Foſcarus eques, Venetꝰ orator, q iãpridẽ apũ regẽ Legati munere fungebat, oppugnatumq; eſt
ſub eius acceſſum in ſocioꝝ gratiã Ligurnũ in ora Hetrurię, tuebat id oppidũ Florẽtinoꝝ prę-
ſidiũ. Ligurnũ a Ligure Phaetõtis filio cõditũ quidã ꝑdidere, vñ & nomẽ ſit loco inditũ, poſſit &
ab Arno cuius oſtiũ haud lõge inde diſtat, nomẽ factũ videri. Q̃diu circa Ligurnũ Germanus

Maximilianꝰ Italia diſcedit.

fuit, ob fœdas cæli tẽpeſtates, nihil omnino geri potuit, nec ille poſtea multum in Italia eſt cõ-
moratꝰ, ſed ĩtegro adhuc bello trãs alpes in Germaniã abiit. Magnum inde certamen eſt in He
truria ortum, multũ diuq; circa Piſas laboratum, Venetis milite & pecunia Piſanos iuuãtibꝰ,
contra Florentinis ſumma ope nitentibus inde Venetũ eiicere pręſidiũ. Sũt interim Piſani gra-
ui obſidiõe fatigati. Sed dũ hęc in Hetruria gerunt, circa vrbẽ Vrſinoꝝ res ab Alexandro ſunt
grauiter afflictæ: ꝓtexuit huic bello pontifex cauſam, q; Verginius poſtremis tẽporibꝰ a Gallis
ſtetiſſet, ſed nulli obſcurum fuit inueteratũ põtificis odiũ in Verginiũ, & oẽm Vrſinorum gen
tẽ. imminebat itaq;, vt ſiqñ infeſtiſſime põtificius exercitus Bracchiano, cæteris circa locis, aut
vi captis, aut metu ad deditionẽ cõpulſis, quũ ex Gallia affuit Carolus Verginii filius, q ſubid
tpſ ĩ Italiã venit, quo Gallica claſſis Ligurnũ ſubiit, vt cõmeatu & ꝓſidiis Tuſcũ iuuaret. Inci-
dit Galloꝝ appulſus in eos dies, quibꝰ Maximilianꝰ nõnihil his (vt dixi) fuit locis. Carolus naui
in terrã egreſſus ad Vitellios, Tiphernates, & Baleones, Peruſinos, paternos amicos diuertit.
Hoꝝ ille opibꝰ fretꝰ, cũ Iulio Vrſino caſtra cõtulit. Borges Candianꝰ dux, cuiꝰ erat ĩpiũ in oẽs
põtificis copias, Bracchiana omiſſa obſidiõe, circa Baſſianũ caſtra fecit, hic Vrſini duces multo
ĩferiores numero cũ hoſte ferociter cõfligũt, fuitq; aliq̃diu ãceps ꝓliũ, multiq; ĩterl aut cęſi ſũt

Vrſini pontificis exercitum profligant.

aut vulnerati. Poſtremo fuſę fugatęq; ſunt ac late diiectę põtificis copiæ. Conati ſunt Guido
Vrbinas & Petrus Gõzaga, qui pontificiũ merebant ſtipendiũ, haud vno loco aciem reparare,
ſed res ſemel inclinata ſiſti nõ potuit. Guido cũ bellatore equo ꝓcipitatꝰ in hoſtiũ poteſtatẽ ve
nit, Pepit victoria illa Vrſinis nõ ſolũ celebrẽ phamã, ſed pacẽ etiã inſperatã, quã breui poſt illis

põtifex reddidit. Enimuero Alexãder poſt eã cladẽ de ſuis rebꝰ ſollicitꝰ, pacẽ bello pretulit. Circa
Neapolim iã res quietiores eſſe, Federicus, Caieta & Tarẽto receptis, Salernitanũ principem &
oẽs q Galloꝝ partes fuerãt ſecuti, ad officiũ retraxerat. Liguria quoq; vbi cũ Gallis varie fuerat
ad id tp̃s bellatũ, nõ multo poſt pacata eſt: nã Carolus vbi parũ pſpere bellũ in Ciſalpina Gal-
lia ſenſit p Traultiũ & alios duces reparatũ, Italici belli cura abiecta, cũ Lodouico duce pacẽ cõ
poſuit, & cũ Hiſpaniæ regibꝰ in certũ tp̃s inducias pepigit. Eratq; Italię ſtatus p hæc aliquãto
pacatior, vnũ adhuc tenebat certamẽ de Piſanoꝝ libertate, de cuius euẽtu erãt hoĩm animi ſol
liciti, atq; vehemẽter anxii, multiq; futurum augurari vt ea res maius aliquod Italiæ pareret in
cendiũ. Egerat Lodouicus dux cũ Venetis, p legatos, ſuo & ſocioꝝ noĩe, vt Piſanoꝝ omitterent
cauſam, idq; primo amice petiit, cui reſpõſum ẽ, eſſe Venetos id libẽter facturos, ſi Lodouicus &
ſocii, q Venetis authores fuiſſent eius curæ ſuſcipiẽdę, darẽt operã qđ ſua ſpõte pręſtare debuiſ
ſent, ſi bona fide ſecũ agereñ, vt aurũ qđ in ea vrbe tuẽda publice fuiſſet expẽſum, ſibi reſtituere
tur, cauerentq; Piſanoꝝ libertati, ne q ſemel in fidẽ recepti eſſent, medio bello deſtituti pditiq; vi
derenẽ. pręſtarẽt hęc ſocii, ac fore aiebãt vt cõfeſtim pſidiũ Piſis abductũ audirẽt. Sed dũ hęc ci
tro vltroq; iactanẽ, Lodouicus interea enixe curauit, vt oĩa Apenini loca, p q̃ iter in Hetruriam
patebat, occluderenẽ, quo minus Piſanis laborãtibꝰ opitulati poſſent Veneti, ſimulq; Florentini
multo infeſtius coorti Piſas armis vrgere. Romę p id tp̃s Borgias, Alexãdri põtificis filius, cuiꝰ
nup mẽtio incidit, quum iuueniliter p vrbẽ noctu vagareẽ, vno duntaxat comite, ſubita vi op-
pſſus interficiẽ, eiꝰ cadauer fœde cõſauciatũ poſtridie ĩ Tyberi repertum ſacco obuolutũ, author
cædis quum hęc cõmẽtaremur adhuc erat in occulto. Nec ita multo poſt Vrſini & Colũnẽſes,
erãt hi vtriq; alteris, vt ſiqñ maxime infeſti, ĩ Tyburti hoſtiliter cõgreſſi, cruẽtã iter ſe pugnã
ediderunt. Vicere Colũnẽſes magis arte q̃ viribꝰ, vicere tñ egregie. Vrſini duces ſcd̃m eã pu-
gnã reparato exercitu iterum caſtra cõfert, de ſumma rei decreturi, apparabatq; id certamẽ ca-
lamitoſum & exitiale vtriſq; futurũ, vbi obſtinatius res gerẽda eẽt, maioribuſq; odiis q̃ vnq̃ an
tea, eratq; pars magna Italiæ in certaminis huiꝰ euẽtum erecta, quũ repẽte, pter oĩm opinionẽ,
inter ſe pacẽ iunxere, fuitq; ea pax põtifici ſuſpecta. Cœpit Alexander vehementer dubitare, ne
duę potẽtiſſimæ vrbis factiones in ſe arma verterẽt, ſed oĩa Romæ inde pacatiora fuere: nam ex
Vrſinis Carolus Verginii filius, & Bartholomeus Albianus, nõ multo poſt q̃ hęc circa vrbem
geſta ſunt, Venetoꝝ ſtipendium ſecuti, in Flaminiã cũ copiis trãſiuere. Iulius & cæteri Vrſinæ
factiõis duces, parti ſtipẽdio inauthorati, partim affinitate cõiuncti ĩ põtificis fide fuerẽ. Colũ-
nẽſes in Federici regis authoritate erãt, cui pbelle tũc cũ Rõano põtifice cõueniebat. Alexãder
metu vno leuatꝰ in aliũ nõ expectatum incidit, Hadriani moles e cęlo tacta eſt, atq; adeo atroci-
ter, vt res in pdigium ſit verſa, pars arcis nõ parua deflagrauit, eſtq; ĩcẽdio & ruinis deformata.
Reparauit mira celeritate locũ Alexãder põtifex, ac multo maiore q̃ ãtea molimine Tyberi cir
cũducto. Eratq; hic rerũ ſtatꝰ ĩ Italia, quum ĩ Britãniã impoſtor quiſpiam ex Orchadibꝰ trãſiuit exerci
tus, Edoardi filio (vt fama fuit) duce, cæterũ is plio victus ab Hẽrico rege atq; in poteſtatẽ re-
dactus, cõfeſſus eſt nõ eſſe ſe Edoardo genitum, ſed id mẽdacium a paucis cõfictũ, vt ad illiꝰ no
mẽ (fuit eñ admodum populare in Britãnis) aliqs in inſula oriretur motus. hæc in Britãnia.
In Ionio, quatenꝰ Peloponneſum alluit, Veneta triremis vectoribꝰ, q de more ſepulcrũ dñicum
inuiſunt, onuſta aduerſus Turcoꝝ piraticas naues, Alouiſii Georgii ductu, aliquot horis atro
citer dimicauit, ad poſtremũ velis deflagrãtibꝰ, triremiq; magna ex pte corrupta, a piratis nul-
la maiore ĩiuria afficiẽ, credo qa tum pacẽ habebãt cũ Venetis fœdere ſancitã, qđ facinus vbi ẽ
animaduerſum Barbari iniuria abſtinuerunt. Depugnata eſt p idem tp̃s memorabilis pugna in
Turcos, a Scythis & Sarmatis, q nunc Poloni ſunt. Cæſa dñr ad quadraginta Turcoꝝ milia re
ceptaq; aliquot ex hoſte loca in ora põtici maris: ex Hiſpania qngẽti & ampliꝰ haud vniꝰ cultu
religionis viri initiati, qa Ferdinãdi regis Chriſtianę pietatis obſeruãtiſſimi edicto, emendatiꝰ
vitã agitare cogerenẽ, ſtareq; veteri religiõis inſtituto, in Mauritaniã vno agmine trãſmiſerũt,
vt iter impios impie agerẽt, flagitium poſt Chriſtianã fidẽ cõditã ĩauditum. In Ægypto eadẽ
tẽpeſtate Caithibeo rege defuncto, gẽs ipſa Sultanum vocat, iter primores gẽtis ẽ magno regni
motu de ſumma rei certatum, vt ex iis cognoſcere curę fuit, q p id tp̃s Damaſcis & in cętera Sy
ria negocioꝝ cauſa agitabãt, quoꝝ fidei aſtipulatæ ſunt literę Caratini Zeni patriciæ gẽtis, q
de Ægyptiaco tumultu ad Petrũ Zenũ pfrm ſæpiꝰ ſcripſit. Mahomethes q fuit Caithibei filiꝰ,
poſt pris obitum, ſumma rei potitꝰ, domeſtica eſt fraude ppemodum regia ſede deturbatꝰ. Cã-
pſon oĩm ſcd̃m regem ducum maximus, per ſuorum hoĩm factionem tumultuoſe rex ſalutatꝰ

Piſana cau-ſa iactaẽ inter ſocios.

Vrſini & Colũnenſes acie confligunt.

regiã arcẽ ꝑmodum occupauit,ſeptẽ milibus hoim ſeptꝰ,cæterũ inde excluſus, haud multo poſt irruptiõe ex arce facta,diſiectaq; ſuoꝝ phalãge,vrbe excedere cogiť,cum ala vna equitum & peditibꝰ mille Gazã iter intẽdit,vrbẽ in Syria nobilẽ (vt credere eſt) ſubita vi occupaturus. Fit illi eunti obuiã Diadatꝰ,q locum ꝓſidio obtinebat,cũ pari fere nũero armatoꝝ pugnaq; tu multuoſe cõſerta,Cãpſon ꝓlio occubuit,& cũ eo ſeptẽdecim,q in ea gẽte admirathi dicuntur. Tã inſigni victoria Diadatus elatus,tãq̃ ſibi nõ regi viciſſet,vbi in regiã vrbẽ venit,de occupã do ĩperio cõſilia agitate,Mahomethi cuiꝰ erat regnũ inſidiať,cæterũ vbi in ſuſpitionẽ venit affe ctati regni,ſibiq; periculum ſenſit imminere,in Arabiã cõceſſit.Nec ita multo poſt cũ decẽ mi libus eius gẽtis,ac maiore quadã aliarũ gẽtiũ manu,Mahomethẽ obſidione fatigat.Latebãt per id tp̃s in regia vrbe foriſq;,ex iis q cũ Cãpſone cõſpirauerãt,quidã viri fortes,& in his Cartibe us cognomẽto Lachimatꝰ,hunc rex ſub fide accerſitũ cũ ꝓſidiariis,q in arce erãt, in Diadarum repẽte miſit,q fuſus fugatuſq; cum octingẽtis circiter eq̃tibꝰ in Syriã ſeſe ꝓripuit,hic cũ Achi nare iunctꝰ Ptolemaidis ꝓfecto in Damaſcum agrũ hoſtiliter irrũpunt, in cõſpectu vrbis caſtra locãt,Damaſcenos & ꝓſidium qđ in vrbe erat,ad deditionẽ inuitãt,occurrit eo Cartibeus cum ſex milibꝰ armatoꝝ,a Mahomethe miſſus.Præſenſit Diadatus hoſtis acceſſum, ſuiſq; viribus diffiſus,ſoluta obſidione Syriæ finibꝰ exceſſit,nec Cartibeꝰ in fide mãſit,q̃n vniuerſa Syria cum Hieroſolymis ſibi adiuncta,partim vi,partim volũtate,ex cõfeſſo fit Mahomethis hoſtis,ĩ eo tẽ ꝑrauit q a regis appellatiõe pertinaciter abſtinuit.erãtq; res Syriȩ ĩ hoc ſtatu,quum Diadatꝰ in Syriã reuerſus eſt.Aderãt illi Turq̃manoꝝ auxilia,ad q̃ndecim milia omnino, his fretus co piis Ptolemaidẽ obſidiõe cingit,interim Cartibeus fato moriť.Fuerũt q veneno ſublatum cre derent.Per eoſdem dies in regia vrbe(quã Cairũ vocãt)Mahometes,quũ lac forte biberet,inter ficitur.Erat Tomõbeus,q eum interfecit,Diadarus ſecundꝰ.eſt hȩc dignitatis appellatio.Cam pſon Gilepes,Mahomethis auunculꝰ,rex confeſtim ſalutať,q regia appellatiõe recepta Tenebe chum cũ q̃nq; milibꝰ hoĩm miſit in Syriã,vt Ptolemaidem obſidiõe ſolueret,pugnatum eſt hic aliquoties,ſed prælia illa parũ memoria digna.Nec ita multo poſt Syria pacata eſt,Tripolitana ꝓfectura Diadato ꝓmiſſa,q haud multum paci ſuꝑfuit,veneno & ipſe(vt crediť)ſublatus.Cã pſon biẽnio q̃ regnũ ceperat moriť:Iambalatus inde fit rex,a quo Caſſaron,Damaſci præfectus q Campſone adhuc rege res nouas moliebatur,aperte defecit,totãq; Syriã ſubegit.Tomõbeus cum duodecim ducibus in Syriam mittiť a rege ad Caſſaronis opes infringẽdas , is fœdere cũ hoſte occulte icto,redactiſq; in poteſtatẽ aliquot ex ducibꝰ,q pro rege ſtabãt,Damaſci,quo cõue nerant,rex creatur,iunctiſq; copiis ad regiã vrbẽ occupandã cõuolant,arcem capiũt,Iambalatũ regem captum in vincula coniiciũt.Tomombeus arcem & regnum ꝑ hæc adeptus Caſſaronẽ cum duobus fere milibus ſtrenuorum militum,quos gentili voce Mamaluchos vocant, interfi cit,adiicit Iambalati cædem,q in vinculis adhuc erat.Hãc regis ſȩuitiã duces deteſtari in eum cõſpirãt,in qua ſubita defectione cõſternatus Tomombeus,relicta arce, fugã meditať, ſed quũ in vrbe adhuc eſſet agnitꝰ interficitur.Fit eius loco rex Elgaurius.ſed hȩc aliquãto poſt ſecuta ſunt.In Italia,ꝑ id tp̃s,quo Ægyptus eſt his motibꝰ cõcuſſa,Florẽtini,prȩter bellũ,qđ foris ale bãt,domeſtica ſunt diſcordia agitati.Ex primoribꝰ ciuitatis quidã,qui nouis rebꝰ ſtudere dice

Hieronymꝰ Ferrariẽſis. rẽť,ſunt ſecuri ꝑcuſſi,& bona publicata,eſt & Hieronymꝰ Ferrariẽſis,ex Calagurritani Domi nici obſeruatione,capitali ſupplicio affectus.Capita accuſationis fuere q in Alexandrum põti ficem cõtumacius dixiſſet, quũ ad populũ cõcionaretur,ſed maiori inuidiȩ illi fuit noua factio ſui nõis,in liberã ciuitatẽ inducta.Fuit vir alioq ingenio & doctrina eminẽs, & dignus, q nĩhil extra religionẽ voluiſſet.Nec tñ ꝑ hos motꝰ exciderat Tuſco Piſarũ cura , quin Lodouici opera adeptus vt circa Apeninum omnia eſſent Venetis obſepta,cerneretq; ademptã his facultatem omnẽ amplius Piſanis opitulãdi,Paulum Vitelliũ Tiphernatẽ, magno ſtipendio inauthoratũ ſuarum copiarũ creãt imꝑatorẽ,Piſas multo fortius q̃ vnq̃ antea adorti,oĩbꝰ circa vrbem locis prius receptis,mœnibꝰ infeſtius hȩrere.Piſani cõtra Veneto ꝓſidio freti, obſtinatis aĩs obſiſte re,certi mortem prius oppetere q̃ cedere.multꝰ interim labor vtrinq; exhauſtus,multi variiq; bellorum caſus,quos cognoſcere,ſi cui curȩ eſt,ex his q̃ in rebus Venetis ſcripſimus abũde pote rit.Nec Veneti quieſcere,oĩa ex aduerſo moliti ne Piſanos,ſuȩ fidei creditos,in arto diſcrimine deſerere viderẽtur.Tentatum eſt per Senenſem agrum exercitũ immittere, miſſumq; ob id eſt magnũ auri põdus,ad Guidonẽ Vrbinatẽ,obiuiſſetq; fortaſſis dux impiger eã ꝓuinciã, ſi per Senẽſes licuiſſet.Tẽtatȩ ſũt ĩde haud vno loco Apenini fauces,poſtremo Albiani ductu(mere bat is iãdudum Venetum ſtipendium)per Lauernæ montem Venetus miles inſinuatus,in Caſ

ſentinatẽ agrũ eximprouiſo irrupit,capta ſũt ſubito acceſſu aliquot ex Florẽtinis loca,& in his Bibiena.Fuit hic annus milleſimus ac duodequingẽteſimus humanę ſalutis.Incubuit huc oĩs Venetoꝝ conat⁹,fuiſſetq́ haud dubie res Hetruſca in diſcrimen adducta,ſi Florẽtiã verſus cõtinuo ſigna mota eſſent,ſed dũ oĩa cũctantius fiũt,data occaſio eſt hoſtib⁹ oĩa mature ꝓuidẽdi, ſecuta eſt niualis hyems,coactę ſunt Venetę copiæ in hoſtico nec vno loco ſparſim hibernare, quã occaſionẽ Vitellius adeptus,parte vna copiarũ ad obſidionẽ relicta,improuiſo acceſſu Venetũ ꝑſidiũ haud vno oppreſſit loco.Carolus Vrſinus vnus oĩm cũ ſuo eq̃tatu per medios hoſtes Bibienã incolumis euaſit,huc demũ ĩcubuit oĩs bellica vis,eſtq́ tãdiu Bibiena oppugnata donec Veneti vniuerſę Italiæ cõſenſu victi,iã em̃ ꝑter Sfortianos qui ex cõfeſſo aduerſabãtur, Põtificis quoq́ fauor ad Florẽtinos inclinabat,Herculis Eſtenſis arbitrio bellũ ſoluerunt. Fuit Hercules Venetiis dũ ea diſceptatio tenuit,Veneti primũ omniũ poſcere,vt Piſanoꝝ libertati caueref.Inde aurũ qđ eo eſſet bello expẽſum ſibi redderef.Vix adhuc res ꝑducta erat ad exitũ, quũ Veneti fœdus ꝑcuſſerũt cũ Lodouico Aurelienſi,qui nõ multo prius ex Caroli octaui interitu(Obiit is ĩprouiſa morte dũ calcearef,vel alii dicunt,dum in ſpheriſteo ſpectat) magno Galliarũ cõſenſu fuerat rex ſalutatus.Ex Herculis arbitrio certũ auri põdus Venetis reſtituebaf,qđ Florẽtini pẽderẽt,Piſanoꝝ libertati ſpecie magis q̃ re cautũ,atq́ ob id ipm Piſani Herculis arbitrio ſtare noluerũt,quin ſuis viribus fræti vrbẽ tueri pſeuerarũt . Et Veneti per hæc ad breue tẽpus quieuere,quũ a primo anno Gallici tumult⁹,magna auri ꝓfuſiõe in armis fuiſſent.Scio nõ defuturos quib⁹ hęc paulo preſſius a me ꝑdita videanf,Sed inſtituti ſtili breuitas id poſtulat,cęterũ in reb⁹ Venetis oĩa latius dicunf,qđ alio ſum loco teſtatus,ꝑ quos res geſtæ ſint,qbus locis,quo cõſilio,quo demũ euẽtu ſit vbiq́ bellatũ.Fuit Lodouico duci ab ſitio ſuſpecta noua cũ Gallis Venetoꝝ ſocietas,nã Lodouic⁹ huius noĩs in Gallis regibus duodecimus, cõtinuo regnũ adeptus,ad oẽs Italię principes & populos literas dedit de ſua creatiõe,prærerq̃ ad Lodouicũ Mediolanẽſiũ ducẽ,& qđ Sfortianis multo formidoloſius fuit,cõfeſtim regnũ adeptus,regiis diplomatis,nõ Galliæ regẽ ſolũ,ſed Mediolani etiam ſe ducẽ inſcripſit,vt a Ioanne Galeacio,primo Mediolanẽſiũ pricipe oriũdũ,etſi muliebri ſtirpe.hoc itaq́ metu ſemel recepto vt ſagaci erat ingenio & ad cõſilia capeſſenda pſentiſſimo,nõ deſtitit iam inde in oĩbus gẽtibus laborare.Primo Maximilianũ regẽ cõplexus eſt,futurũ rat⁹,vt per eũ Germaniam Gallis tuto opponeret,& ad Baiazerẽ Turcoꝝ regem miſit,qui diceret Venetos in id fœdus cũ Gallis percuſſiſſe,vt ſubacta Italia,bellũ in Turcos trãſferref,hortaref itaq́ vt ĩſtructa claſſe Italiã ĩuaderet,q̃ ꝑ Federicũ regem illi haud dubie pateret,qũ Aragonia domus nihil æque ac Galloꝝ arma horreret.Nec Lodouici tantum legati,ſed Florẽtinoꝝ quoq́ qui ob Piſanorũ cauſam erant Venetis irati,aliorũq́ pricipũ Italię circa Baiazetis regiã ſũt,vt fertur,per id tẽpus obſeruati. Nulli dubiũ fuit qn Veneti vel inuiti,ad primos Turcoꝝ motus,tuẽdi maris ſtudio cogerenf claſſẽ cõparare,atq́ ita euẽturũ vt Italicũ omitterẽt bellũ maritimo occupati.Cõparauit claſſem Baiazetes quãtã nullus antea,qđ ſciã,eius gẽtis regum,Veneti etſi fœdus cum eo ictũ habebãt,per legatos tamen Barbari regis animũ explorant,ſimulq́ claſſem ſtudio ornãt.Lodouicus rex Gallię reb⁹ cõpoſitis,Annam Franciſco citerioris Britanniæ duce genitã , quæ Carolo nuꝑ mortuo nupſerat,ſibi matrimonio iũgit priore cõiuge vt ſterili repudiata. fuerat hæc Caroli nuꝑ defuncti ſoror.Celebrat ille nouas nuptias,atq́ vna ĩ Lodouicũ ducẽ bellũ cõparat.Eodẽ fere tp̃e Galloꝝ exercitus in Italiã trãſcẽdit,ſub trib⁹ ducib⁹,Hebetardo Obiginio,Alouiſio Liginio,& Iacobo Traultio,& Baiazetis claſſis terreſtriſq́ exercit⁹ Peloponneſum inuaſit,nec Venetus iu tãto motu quieuit,ſed cõfeſtim numeroſam claſſem Othomanicæ opponit. Maris impiũ Antonio Grimano decernit,q̃ priore bello Gallico Monopolim expugnauit ĩ ora Apulię pari ſtudio terreſtres copias cõparat,vt Gallicũ ex fœdere bellũ iuuaret.Exercit⁹ ad hoc ipm ĩſtructus,ſub ipm Galloꝝ in Italiã deſcẽſum,in Abduanã terrã tranſiit,vt Lodouici res inuaderet.Scio me ſcribere rẽ quæ plus ſit admirationis q̃ fidei ad poſteros habitura,prius ꝓpemodũ victoria parta eſt q̃ mota ſint arma.Nã Galli Atario & Nomo ex hoſte potiti,ſũt hæc loca ad Tanarũ amnẽ ſita,haud ꝓcul ab Aſta vrbe,quã Galli iam antea tenebant,incredibili celeritate Dertonam & Alexandriam Lodouico adimũt,tum is ſiue populorũ ſtudiis diffiſus, ſiue ſubita quadam(quia hinc Gallis inde Venetis vrgẽtibus ſciret ſe impatẽ futurũ)deſperatione,Aſcanio & liberis cũ magno auri põdere in Germaniã ꝓmiſſis, Mediolanẽſem arcem valido firmat ꝑſidio,firmatã dat tuendã Bernardino Curtio Ticinenſi,inde Mediolanenſes pro conciõe affatus bono iubet animo eẽ,affuturũ ſe breui ex Germania cũ amici regis auxiliis.Cæterum quũ

Veneti cũ Gallis fœdus ſanciũt

Lodouici conſilium ĩ diſcutiẽdo bello.

Veneti claſſem comparant.

iā oīa dicerent circa vrbē ad defectionē ſpectare,ex Mediolano Comū trāſiit,īde Lario lacū enā uigato p Tellinā vallē ī Germaniā abiit.Poſt Lodouici diſceſſū,Mediolanū cū circūiectis vrbi-

Galli Mediolano potiuntur.

bus cōfeſtī defecit ad Gallos,& arx alioq munitiſſima breui poſt dedita eſt.Nec Veneti minori celeritate,Petilienſiū comitis ductu,Marco Antonio Mauroceno eqte, & Melchiore Triuiſano legatis,qcqd eſt circa Adduā cū Cremona vrbe clariſſima ſuæ ditiōis fecere,qđ ex fœdere cum Gallis icto debebāt.Et Sfortiani p hęc nobiliſſimo pricipatu exciderunt,anno milleſimo ſalutis atq; vnde qngēgeſimo,q qngēgeſimꝰ fuit ab eo quo Frāciſcus Sfortia Lodouici pater fuerat Mediolano potitꝰ.Sed dū hęc in Italia gerunt,Maximilianꝰ īterea graue bellū cū Suitēſibꝰ geſſit, quū ipſū gēti tū Germanis funeſtū,etſi Suitēſes ipſi quoq; Germani ſint,vt in eiꝰ gētis relatione eſt ſupra demōſtratū.De vita nō de fortunis certatū,ſępe aduerſę acies cōflixerūt,fuerunt q; oīa fere plia Suitēſibꝰ pſpera,ſed victoria ſemp cruēta. Cōſtās opinio fuit id bellū Galloꝝ īpulſu p id tps Maximiliano cōflatū,vt domeſtico bello īplicitꝰ piclitāribꝰ Sfortianoꝝ rebꝰ auxilio eē nō poſſet.Et Germania ī hoc motu erat,quū repēte ad octo milia Turcoꝝ(iā enī ex cōfeſſo hoſtes erāt)Italiā ingreſſi,p Foroiuliēſem agrū,cū metu & trepidatiōe agreſtiū,Liquētiā vſq; p dabūdi pceſſere,villę paſſim direptę & īcēſę,multiq; mortales capti,ſequitū in captiuos,qđ raro alias in Italicis eius gētis expeditiōibꝰ accidit,quū ad Tiliauēti ripā ſub noctē feciſſent caſtra,

Captiui a Turcis cæduntur.

veriti vt credere eſt,ne ab hoſte ītercluderēt,aut certe grauē pdā perdēt,īgētē captiuoꝝ nūerū, mares pmiſcue & fœminas,vno ī loco fœde trucidarūt.Sic quoq; īgēs vis mortalium abducta eſt,atq; ex oī flore ętatis ſelecta,alternabātq; p hęc res Venetę ī Italia,nā vt hic triſtes & calamitoſę,ita circa Adduā lętiores.Pari fortūę varietate eſt ī mari bellatū.Inſtruxerāt Veneti opulētā claſſē,q ad prios Turcoꝝ motꝰ domo pfecta circa Pelopōneſū hoſtibꝰ fuit obuia. Erat Venetus nūero nauiū īferior,ſed maritimę rei ſciētia & triremiū robore,bellicoq; apparatu lōge pſtabat,q res fecit vt ab īitio hoſtis,ne laceſſitꝰ qdē,manū cōſerere ſit auſus,qn Peloponneſi orā legēs,nō multū a littore abſcedebat,pcedebatq; ęquo gradu cū claſſe terreſtris exercitꝰ. Occurſare īteri Venetꝰ nūc ex alto,nūc a frōte vim intēdere,aut a tergo īſtare ne hoſtē omitteret ſollicitus,ſatis habiturꝰ ſi ab Italię curſu Venetiſq; finibꝰ auerteret.Perſuaſum habuit eo tpe Veneta ciuitas,imo magna pars Italię,futurū,vt ſi aduerſę īter ſe claſſes cōfligerēt,Venetꝰ vinceret egregie,qū tam obnoxie hoſtis nauigaret,ſed quo maior nauigatio fuit hęc,eo ciuitas moleſtius ferre,ꝙ tardius q oīm eſſet expectatio cōfligerēt,pateretur q; Venetę claſſis pfectꝰ barbaros plus nimio Venetis finibꝰ īſinuari,nemo erat q nō pugna maluiſſet de ſūma rei decerni,q anceps bellū trahi,erātq; animi erecti in expectationē pclari alicuiꝰ facinoris,quū ſubito allatū eſt Othomanicā claſſem Sapiētinū portū aquādi occaſiōe ſubiiſſe,ibiq; a Veneto interclusam. Fuit ea res vulgo grata ac debuit,multiq; hoſtē p victo habuere,eratq; eo gratior ſpecies illa ī ſperatę victorię,ꝙ citra oēm Venetoꝝ cladē q̄ſita eēt.hoc alii,locoꝝ vero peritiores lōge aliter interpretari,eā eſſe loci naturā pdicare,quo hoſtis teneret,vt quū libitū eſſet citra oēm noxā liceret inde abire.Cęterū qa in egreſſu multo opportunior īiurię eēt hoſtis,q ſi in apto cōcurreret, nemo fuit cui nō pſuaſum eſſet Venetū ad primū pfectiōis ſignū barbaro occurſurū. & hoīm animi tā varie erāt affecti,quū ad Sapiētiā tumultuaria pugna cōmiſſa eſt.Cœthea vna Vene

Naualis pugna ad Sapientiam.

ta,Andreę Lauretani viri fortiſſimi ductu,q ex Corcyra eo occurrerat vt pugnæītereſſet,cum duabꝰ onerariis ad bellū inſtructis,Othomanicā vnā,arcē veriꝰ q nauē ferociter inuaſere,iniectiſq; cōfeſtī catenis cōſerta eſt atrox pugna,atq; vtriq; funeſta,nā ad primū plii congreſſū,ſiue hoſtiū fraude,vt piculo pliū diſcuteret,ſiue caſu aliquo(vt fit)cōtinuo ingēs flāma emicuit,cōflatūq; eſt incēdiū,& naues q ex aduerſo cōflixerāt,qa manicis ferreis cōſertę inſolubiliter īter ſe hęrebāt,& ppugnatores q in his erāt atrociter abſumpſit.Turcoꝝ plurimi ex ſua Cœthea ī ſubiectū mare metu pcipitāte deſiluerūt,ſūtq; ſuoꝝ occurſu ſeruati. Nec mlto meliore euentu Venetę triremes pugnā īiuere.Nā quū vna aut altera ī cōfertiſſimas hoſtiū naues ferociter īuectæ,ingētē ſtragē & trepidationē ītuliſſent,cęterę ſiue metu,ſiue qa ſecunda aura,vt trierarchi cauſati ſūt,deſtituerent,alio curſū tenuere.Quibꝰ manꝰ cōſerta eſt,multū diuq; īter hoſtes cū ſtrage colluctatę,poſt atrocē pugnā,etſi male habitę retro tū ad ſuos abiere, quo apparuit nobiliſſimā victoriā eo die e manibꝰ emiſſā.Secūdū hāc pugnā hoſtis īſtitutā nauigationē repetit, dextrū Pelpōneſi littꝰ legēs,nō minus tū q antea Venetoꝝ incurſibꝰ obnoxius,ſunt īterim plęræq; naues Turcis ex occaſiōe adēptæ.Vētū eſt inde ad fauces Naupactei ſinus , hic iterū Venetus hoſtē adortꝰ aliquāto fœdius q ad Sapiētiā elabi paſſus eſt,nā quū loco & nauiū robore apparatuq;,mlto ſupior eēt,facilis eēt ſecuta victoria,ſi hi qbus datū erat negociū,fortiter obſ

niſſent.Sed plurib⁹ pugnā detrectātibus,Barbarus q a pricipio de fuga agitaſſe dicit̃, vt ſi Ve-
net⁹ paulo ferocius fuiſſet ſuect⁹,in terrā ad ſuos relictis nauib⁹ egrederet̃,pręter ſpē ſinu poti
tus eſt,q̄ꝗ nō ſine iactura aliqua interceptarū a Veneto nauiū.Emēſa inde Othomanica claſſis
dextrā ſinus orā,Naupactū vrbē vetuſtiſſimā,Venetis ademit,hodie Lepārhū,vt plęraq̄,corru
pta voce nomināt.Fuit ea res quū claſſis pfecto,tū legatis & trierarchis īuidię,Grimano datus
eſt ſucceſſor Melchior Triuiſan⁹,q cū impio cōfeſtim in puinciā iret,ille domū reuerſus publi-
ce cuſtodit⁹eſt,publici aduocatores reū detulerūt,ſed Nicolaus Michael vehemēti⁹ q̄ cęteri eſt
in eūm inuectus.Nullū vnq̄ iudiciū a cōdita vrbe maiorib⁹ ſtudiis ciuitatis, maiorīq̄ patroci-
nio cōſtitutū.Capita accuſatiōis fuere ꝙ p īpio nō aīaduertiſſet ī eos q pugnā detrectaſſent,&
ꝙ ſucceſſore nō expectato deceſſiſſet puincia.Griman⁹ vt vir erat acri ingenio,cōſtātiaq̄ in ad Antonius
uerſis haud vulgari,adeo accurate vtrūq̄ crimē refutauit,vt verit⁹ Michael ne ſenat⁹ ſnīa ab- Grimanus.
ſolueret̃,iā eñ pars curię multo maxīa p reo ſtare credebat̃,iudiciū ad vniuerſi ordinis cōciliū
detulerit,p quē Griman⁹ ī Abſyrtidū vnā,ſic eñ arbitror īſulā olī dictā ī ora Liburnię,quā nūc
Oſſaron vocāt,relegat⁹ eſt.Nec hyeme illa qcq̄ in puincia geſtū qđ memorabile fuerit: Cepha
lenia tātū oppugnata a Veneto,multūq̄ circa illā laboratū,ſed incaſſū. In Italia iterim pōtifi-
ci⁹ exercit⁹ cū appēdicib⁹ Gallorꝫ,quos circa Mediolanū Lodouic⁹ rex ad pſidiū reliqrat,Cæſa Cęſar Valē
ris Valētini ducis ductu,Forliuiū in Flaminia oppugnat.Erat is Alexādri pōtificis filı⁹,fuerat tinus.
q̄ a pře in ſupmū ordinē antiſtitū aſcitus,pmāſitq̄ ī ordine aliquot annos,īde ſiue Alexādri ī-
pulſu ſiue ipſe dn̄andi cupiditate ita euenire voluit,ſe vltro dignitate abdicauit, vxorēq̄ ex no
biliſſima Gallorꝫ gēte duxit,pfuitq̄ cū īpio exercitui.Pręt ext⁹ belli Forliuiēſib⁹ illati ferebat̃,ꝙ
Catherina,q̄ Hieronymi fuit Riarii,& ipſa Sforcianę gētis,filiiq̄ adoleſcētes,tributū aliq̄diu nō
reddidiſſent apoſtolicę ſedi:Forū Cornelii primū,mox Forliuiū eſt illis ademptū,aliquādiu la-
borioſe oppugnatū.Adoleſcētiū mater,mulier audax,& ſupra muliebrē ſexū facinoroſa,cū For
liuiēſi arce poſt multos vtrinq̄ labores exhauſtos,venit in hoſtiū ptātē. Sūtq̄ geſta hæc ī Fla-
minia,ſub magni anni initiū.Sub id tp̄s tumultuatū eſt Mediolani ciuib⁹ ęgre ferētib⁹,pſertim
hoīb⁹ aduerſę factiōis vrbē a Traultio adminiſtrari.Gliſcēte itaq̄ motu,ciuitateq̄ ad defectio- Traultii
nē ſpectāte,Traulti⁹,hic eñ ſūmę rei pręerat,vir acri ingenio,& gloria militari florens,primori- oratio.
bus ciuitatis ad cōciliū vocatis,in hāc ſentētiā verba feciſſe dicit̃.Miror clariſſimi ciues,atq̄ eo
magis miror,quo min⁹ intelligo vnde noua hęc libido quorūdā aīos īceſſerit,ociū & q̄etē ciui
tatis p ſeditionē & diſcordiā pdēdi,nā qđ ad mľtitudinis motū attinet,ſatis cōpertū habeo alie
nọ īpulſu illā,vt ſemp,nūc demū tumultuari,mouet̃.ſ.inſipiēs vulgus vt mare,nō ſuo ſed alie-
no flatu,& ne qd obſcure aut pplexe dicā,videor mihi p cōperto habere,ex capitibus ciuitatis
hæc mala redūdare,hāc ptē corpis ęgrotare oportet,qñ minora mēbra ſunt tā grauiter affecta,
inde mali hui⁹ origo eſt,inde diſcordię fomes,ſiqdē vobis īpellētib⁹, aut qđ primū ſit,ad hęc q̄
ſiūt cōniuētib⁹,ciuitas hęc ſit ī dies ingerior.Sed vos dicite q̄ſo qd vobis vultis?qd arma iſta q
bus cincti eſtis?qd ſtipatorꝫ cateruę?qd nocturna cōcilia,q̄ domeſticatim fieri dicunt̃?an nō ſa-
tis clemēter adhuc egit cū Mediolanēſib⁹ Lodouicus rex,nō ſatis munifice,q vectigaliū pte dū
taxat vna ſibi retēta,cętera vos liberos eē pmiſit? Venit ille ī hāc vrbē,nup receptā,ſed q̄ p deū
mitis q̄ pacat⁹,q̄ ad oē officiū obui⁹,publice & priuatī vobiſcū cōuiuat⁹ eſt,priuata officia obi
uit,nullū munificētię genus ī ciues,nullū clemētię ptermiſit,nihil ſtatuit,nihil ī quēq̄ decreuit
qđ nō huic ciuitati cōmodo fuerit & emolumēto.Nec poſteaq̄ rex hic pfect⁹eſt,a me ī vos,aut
in quēq̄ ciuiū eſt aliqd pfectū,qđ nō populare fuerit.at qa vn⁹aut alter ſit ī cōprimēda ſeditiōe
interfect⁹,nō ppterea eſt id ſęuitię dādū,nō me hercule puto,ſed neceſſitati,coercēda eſt multi
tudo metu,q̄ officio cōtineri nō pōt.Nec qa ciuis,& in priuata fortuna nat⁹,publicæ pſum ad
miniſtratiōi,debet cuiq̄ inuidioſū videri,nā nihil credo pter pſonā mihi a rege iniūctā,ī me ad
huc extitit,qđ nō idē ciuile,atq̄ oīb⁹ cōducibile fuerit.Præterea nō meis auſpiciis quicq̄ ī hac
vrbe gerit̃,ſed regis,illi⁹Mediolanū eſt,illi⁹ locus quē teneo,pſona quā gero,oīa mea facta,dicta
ad illū referunt̃,regio noī datum,ꝙ ciuitas adhuc ī officio māſit,ꝙ me coluit,ꝙ dicto obœdiēs
fuit,& nūc ſi qd mouebit̃,nō mihi ſit īiuria,ſed regi.Qđ quū ita ſit,vt nihil acerbū patiamini,ni
hil tyrānicū,nulli publice aut priuatī ſiat īiuria,expedit vobis & vniuerſę ciuitati vt cōfeſtī ab
armis diſcedat̃,ſitq̄ p vos pacatior mľtitudo,& īpio obſeq̄ntior,nā ſi cōtumacit̃ oīa fiāt,vt neq̄
regē abſētē,neq̄ eos q a rege iuſſi ſūt vobis pſidere,reuereamini,dabo operā,vt breui ītelligatis
neq̄ vires mihi defuiſſe ad īpiū vīdicādū,neq̄ ad ſeditioſorꝫ temeritatē cohibēdā cōſiliū, vt nō
prius īuictiſſim⁹ rex audiat ſui regni maieſtatē a vobis violatā,q̄ a ſuis fortiter defēſā.Hęc ille

erat)Põtifici & tãto ordini obtẽperatũ,ſed aliquãto prius q̃ põtificius orator Venetias appu
liſſet,deditꝰ erat Aſcaniꝰ Gallis,q cũ regis noĩe depopoſcerãt,mittiẽ is quoq; cõfeſtim in Gal
liã ad regẽ.Incidit recẽs hęc Sfortianoꝝ clades mlt̃o priore illa calamitoſior,ad tertiũ Idꝰ Apri
lis,magni anni,quẽ Alexãder ſextꝰ cõdidit.Et Sfortiani fratres ꝑ hæc florẽtiſſimo pricipatu ex
ciderũt,venerũtq; in hoſtiũ poteſtatẽ,viri ſapiẽtia animi & munificẽtia oĩm ſuę ętatis Pricipũ
lõge pſtãtiſſimi,q nõ minore ĩdole amiſſũ pricipatũ recupaſſent,ſi vel fortuna vel militũ fides
illoꝝ cœptis reſpõdiſſet,q̃ a Frãciſco Sfortia eoꝝ patre fuerat olim quęſitꝰ. Exierat iã verũ tẽ
pus anni,quũ Baiazetes rex,terra mariq; bellũ in Pelopõneſo reparauit,fuitq; hic recẽs motus
Venetis terribilior q̃ prioris anni: nã ꝓterq̃ ꝙ claſſis multo validior q̃ antea iu apertũ ꝓgreſſa
eſt,Othomanꝰ cũ terreſtri exercitu ĩ ꝓuĩciã venit.Libet hic qñ de Turcoꝝ origine & ritu gen-
tis ꝑ partes opis eſt abũde dictũ,pauca de militari ĩſtituto,deq; ordinibꝰ militũ,qbus nũc gens Turcoꝝ mi-
ipſa vtiẽ,ſubiicere.Primũ,nõ vnũ apd̃ hos genus eſt eqtũ in vſu, ſunt Timarcini,q ſtipendiarii litia.
interp̃tanẽ ad octoginta milia,hi vicos,villas,caſtella,vt quiſq; meritꝰ eſt,regis ĩdulgẽtia poſſi-
dẽt ſtipẽdii loco,pręſtoq; ſunt Sanſacho,duci videlicet eius ꝓuincię cui attributi ſunt , in duos
diuiſi ſunt exercitꝰ,Aſiaticũ & Europeũ:ductu inde maioꝝ ducũ militaturi,quoꝝ hic Aſię,ille
Europę ꝓſidet,hos Baſſas gẽtili lingua appellãt.Sũt & Aconizię fatales dicti,hi ſine ſtipẽdio mi
litãt,ſempq; agmẽ ꝓcedũt prædabũdi,quintã prædæ partẽ regi debẽt,manubiarũ noĩe, ſunt hi
circiter quadragĩta milia.Abiit tertiũ genꝰ in Charippos,Spahiglanos,& Soluphtaros,ꝓſtãtiſ
ſimi hoꝝ Charippi equeſtris dignitatis illuſtres,& circa regẽ frequẽtes,octĩgẽti nũero ex Scy-
this Perſiſq;,nec alio gñe hoĩm lecti,iu cõſpectu regis iſigniter,quũ opus eſt,dimicãt. Spahigla
ni & Soluphtari ſunt,q ab initio ad turpẽ vſum,pueri adhuc apd̃ regẽ fuere,mox adulti regis
indulgẽtia vxorẽ ducũt,auctiq; dote cõiugis & ſtipẽdio plurimũ oratoꝝ vtuntur officio,regis
latus dextra lęuaq; ſtipãt inter eũdũ,ad ꝓfecturas & cęteras dignitates ex hoc fere ordĩe legũẽ, Militaris di-
mille ſunt & trecẽti nũero. Triplex in peditibꝰ ordo,Ianizari,hi ĩpuberes adhuc ex toto ĩpio ſciplina
legũẽ a cõquiſitoribꝰ,aliq̃diu militari diſciplina inſtruunẽ ſub magiſtro in publicis gymnaſiis, Turcorum
mox militiæ aſcripti amiciũẽ breuiore veſte,& pileo albo,ac ſurſum verſus porrecto:arma,ſcu
tũ,enſis,& arcus.hi caſtra muniũt,vrbes oppugnãt,ſuntq; ad viginti milia & amplius. Secũdi
ſunt ordinis Aſappi leuis armaturę pedites,enſe ſcuto & lõgiore haſta iſtruũẽ,rubro pileo a Ia
nizaris diſcreti,hoſtiũ equos in ꝓlio cõfodiũt,hoꝝ nũerus ad belli magnitudinẽ accõmodaẽ,mi
nimũ quadraginta milia cũ rege ꝓficiſcunẽ,his ſtipẽdiũ cũ bello finiẽ.ex hoc inſtituto regiꝰ ha
bet exercitꝰ ad ducẽta armatoꝝ milia.Cęterũ peditũ turba ſine ſtipẽdio volũtarioꝝ eſt,aut euo
catoꝝ,ſuntq; his Calones mixti,lixę,fabri lignarii,& q pugnãtibꝰ neceſſaria miniſtrãt,ſternũt
vias ꝑ loca ardua & abrupta,põtes fluminibꝰ aut ſtagnis ĩponũt,aggeres ĩ hoſtes erigũt,cętera
q; ad expugnatiões vrbiũ vtilia expediũt.Comitanẽ caſtra nũmularii,Trapezitæ,inſtitores,atq;
alioꝝ id genꝰ hoĩm ĩgẽs colluuio,ne qd deſit eoꝝ q̃ hũano vſui cõducũt. Sed nihil eſt qd ea gẽ
te magis mirari poſſis,q̃ celeritas ĩ agẽdo,in piculis cõſtãtia,obſeruatio ĩperii,vt minima deli- Strenuitas
cta capite vindicanẽ,ꝓfũda & vorticoſa tranãt flumina,abruptos ſupant mõtes,iuſſi ꝑ ęq̃ & ĩi- Turcorum
qua eũt ꝓcipites,nõ vitæ ſed impii memores,ꝑuigilii,inedię tolerãtiſſimi,nulla ibi ſeditio,nullꝰ
tumultꝰ,fremitu nõ clamore vtunẽ in ꝓlio,in caſtris noctu tã ꝑtinax ſilẽtiũ , vt patianẽ capti-
uos dilabi,ne tumultus exciteẽ aliqs,& vt breuiter dicã hi ex oĩni mortaliũ nũero hodie legiti
me militãt,vt nemini mirũ videri poſſit quid ſit,ꝙ res eoꝝ tantũ ad hũc diẽ creuere,quãtũ du
cẽteſimo abhĩc anno nulliꝰ alteriꝰ gẽtis,poſſitq; vere dici eſſe id genꝰ hoĩm inuictũ,niſi aut lue
aut peſte aliq̃ teterrima,aut domeſtica diſcordia vĩcãẽ.Affuerũt itaq; Baiazeti Pelopõneſũ pe-
tenti ad centũ quadraginta armatoꝝ milia,qbus fretus copiis Metonẽ terra & aqs terribili eſt
oppugnatiõe adortus,æneis machinis muri diſiecti,& tecta vrbis cõcuſſa, ſaxoꝝ molibꝰ ſuper-
ne periti,defenſa eſt tñ vrbs plures dies Metonẽſiũ fide & virtute, Venetoq; præſidio,biſq; in-
terim oppugnati q in vrbe erant,tãta hoſtiũ rabie,vt caterue militũ muros ſubeuntiũ a tergo
impulſę,ac in ꝓceps actę,foſſas vrbis ſua corpoꝝ ſtrage repleuerint,mãſit vtroq; certamine res
Veneto icolumis,repulſuſq; eſt hoſtis a mœnibꝰ ꝓpugnatoꝝ virtute,ignominia & clade affe-
ctus:Superueniũt interea Venetę triremes tres cõmeatu & viris onuſtę,q̃ ex Zacyntho mittebã
tur,nã Veneta claſſis,q̃ illic ſtabat,multo erat iferior,q̃ vt tuto cũ hoſte cõgredi poſſet,fuerũt
triremiũ q̃ miſſæ ſunt trierarchi Io.Maripetrus,Alexãder Cothius Corcyreus,& Gachuris Hi
drũtini remigii caput. Valerius Marcellus cũ Baptiſta Polano aliq̃to prius eo cũ duabꝰ trire-
mibꝰ miſſus fuerat,vt vrbi pręſidio eſſet,hi qui nouiſſime ſuppetias ferre iuſſi ſũt, per medias

hoſtiũ ſtatiões,plenisvelis ad vrbẽ cõtẽdũt,nec portũ ſubire potuerũt,q mltis molibꝰfuerat ab
oppidanis obſtructꝰ,ne eo hoſtis potireſ.Vi igiſ ſua ſubmutalibꝰ vadis ĩpacti,I ſe totã ciuitatẽ
illico vertũt,ne vadis hęrẽtes ab hoſtibꝰ ĩtercipenſ,metu igiſ lętitiaq; variãtibꝰ,vt cõmeatũ ſi-
mul & pſidiũ accipent,nõ ſolũ ex cęteris vrbis locis,ſed ex muroꝝ quoq; ſtatiõibꝰ ad mare cõ-
Metone capitur. currit,quã hoſtis occaſionẽ nactꝰ,facto ĩpetu priꝰ muros trãſcẽdit,q̃ ad ſubitũ clamorẽ occur-
ri potuerit,pugnatũ eſt nõnihil ĩ vrbe,poſtremo oĩbꝰ amiſſis cędes fœdiſſima gręcoꝝ militũq;
edita eſt,vrbs direpta,ac magna ex pte ĩcẽſa.Baiazetes,Metone capta,lũco deditiõe potiſ,mox
& Corone.Sub id tp̃s Melchior Triuiſanꝰ Venetę claſſis pfectus,graui morbo cõflictatꝰ obiit,
de cuiꝰ aduerſa valitudine deq; terrifico hoſtiũ apparatu & Metonis oppugnatiõe, vbi lſis &
Benedictus Piſaurius claſſi præficitur. nũciis eſt Venetiis auditũ,Bñdictꝰ Piſauriꝰ eſt cõfeſtĩ illi ſucceſſor datꝰ,q tãetũ ĩtregeta vſus
nauigatiõe,vt ſuis laborãtibꝰ ſuppetias ferret,quũ tñ venit in puinciã,iã Metone ab hoſte te-
nebaſ,ceſſerãtq; ſub idẽ tp̃s Iuncũ & Corone eiſdẽ armis,& iã terra & mari Naupliis ĩminebat
victor barbarꝰ,cęterũ audito noui ducis,ad Zacinthũ appulſu,& q; ſtudio claſſem cõtrahebat,
trierarchis,ex circũiectis ſtationibꝰ,nauarchiſq;ad ſigna reuocatis,ppoſito auerſus domũ pfi-
ciſciſ.Piſauriꝰ claſſem abeuntẽ eueſtigio ſecutꝰ in Helleſpõtũ vſq; extremũ agmẽ carpẽdo,mo-
rataſq; aliquã aut ordine aberrãtiũ ĩtercipiẽdo pſecutꝰ eſt,ademitq; interim Barbaro hoſti bi
remes & alia nauigia ad vigĩti & ampliꝰ,mox retro auerſus cõplures ex hoſte ĩſulas locaq; ma
ritima populatꝰ ẽ,Æginã ĩſulã recepit,ĩde Zacynthũ repetit pda honuſtꝰ,vbi Cõſalẽ cũ Hiſpa
niẽſi claſſe a ſocio rege miſſum ĩuenit.In Italia eadẽ ęſtate Piſę a Gallis ſunt in Florẽtinoꝝ gra
tiã oppugnatę,vrbs nõ ſolũ defenſa,ſed Galli etiã cũ cęde ſũt a mœnibꝰrepulſi.Et Valẽtinꝰ dux
põtificis filiꝰ,Flaminia cũ exercitu repetita,Arimino & Piſauro ſine certamine potitꝰ eſt.Prĩci
pes vtriuſq; vrbis,oĩ fauore deſtituti,maluerũt tẽpori cedere,q̃ ſua ciuiũq; pnicie vim bellicam
expiri.Dabaſ his crimini q; diu põtifici tributũ nõ reddidiſſet.Eſt & Fauẽtia nõnihil oppugna
ta.Procul ĩtalia eodẽ tpe Ruthenoꝝ dux Alexãdrũ Lithuaniæ ducẽ,cui filiã deſpõderat,graui
pmebat bello.Fuit Alexãder Caſimiri filiꝰ,Alberti Polonię & Vladiſlai Vngarię Bohemięq; re
gũ frater.Illati origo belli pdiſ,q; Lithuania quã ille p manꝰ a patre accepit,Rutheni eſſe noſ
diceret,quã a Caſimiri ĩteritu armis repetitã,poſt magnos ptiũ conatꝰ,Io.Ruthenię dux dotis
noĩe Alexãdro pmiſit habẽdã,verũ cõditiõe quadã,vt filię in regia vrbe oratoriũ conderet,vbi
gręcanico more res diuina fieret.hũc em̃ ritũ ſeruat ĩ vniuerſũ hodie Ruthenia.Stetiſſet pmiſ
ſis Alexãder ſocero & nouę ſpõſę gratificaturꝰ,cęterũ Polonis ſęuiẽtibꝰ,deos atq; hoĩes cũ fre-
mitu teſtãtibꝰ,rẽ ĩdignã fieri,q; nobiliſſima puincia p eã cęrimonię ſpeciẽ ad Ruthenos relabe-
reſ,ſi ĩ ritũ gẽtis degeneraret,veritꝰ Alexãder ne oẽ Sarmaticũ nomẽ (ſunt.n.Poloni q & olim
Sarmatę)alienareſ,cui ĩ primis chariſſimꝰ eẽ cupiebat,pferti regni eiꝰ ſucceſſiõe aĩo pcepta,ab
ſtitit ĩcœpto,qua Ruthenꝰ ludificatiõe cõmotus,cũ ĩngẽti exercitu Lithuaniã adortꝰ,ita Ale-
xãdri opes,cũ hęc pderemꝰ,bello afflixerat,vt iã pte multo maxia puĩciæ ad id tẽpus excidiſſe
diceret.Belli euẽtꝰ ãceps adhuc erat.ĩn mari Piſaurius,Venetę claſſis pfectus, Hiſpaniẽſi claſ-
Cõſalis origo. ſe auctꝰ,Cephaleniã oppugnat.Erat regię claſſis ĩperator Cõſalis Agidarius vir fortiſſimꝰ,Hi-
ſpani gñis,ſed ab Agide Spartanoꝝ rege(vt ferſ)pgnatꝰ.prima huiꝰ militię rudimẽta,ſub Al
Alphonſi mors. phõſo fratre duce fortiſſimo,cuiꝰſtrenua opa Bethicã Hiſpanię reges a Mauris recepe,Grana
ta vrbe regia poſt mltos labores lõga obſidiõe exhauſtos expugnata.Occubuit Alphõſus Mau
roꝝ defectiõe q̃dã,iniqore loco ab hoſtibꝰ circũuẽtus,q Æmilii Pauli exẽplũ ad Cãnas imitatꝰ,
inveſtigio cadere maluit,quũ ſeruari potuiſſet,q̃ ſuoꝝ ſtragi ſupeſſe.Terra dein mariq; Cõſalis
varie exercitus.In Italiã priore bello Gallico a Ferdinãdo rege miſſus,vt Aragoniis auxilio eſ-
ſet,multa impigre geſſit,p q̃ cœpit eius nomẽ in ea terra illuſtrari.Sed ipſe multo deinceps cla
rior factꝰ his bellis,q̃ poſtea ſecuta ſunt.Eniueto eo viri phama & celebritas pceſſit, vt impato
ris optimi nomẽ adeptꝰ iã vniuerſę ſit ĩtalię admiratiõi.Sed q̃ eius ductu Hiſpani hoc biennio
in Italia aduerſus Gallos geſſere,p partes ſũt poſtea dicẽda. Agnoſcit & Italia ſuos Agidarios,
indigenas tñ nec parũ illuſtres patrũ memoria,nã & Cunii comites Agidarii fuere,cẽſentur &
Brixię hodie viri eo cognoĩe,& in his Iacobꝰ Agidariꝰ,phĩcæ diſciplinæ affectator.Sed de Cõ-
ſale qñ nõ vnꝰĩ hiſtoria locꝰpoſthac eiꝰnoĩe ſignabiſ,nõ ab re fuit hęc vnũ ĩ locũ cõtuliſſe.Nũc
Cephalenia vi capitur. ad Piſauriũ redeo,q duaꝝ claſſiũ opibꝰ fretꝰ,Cephaleniã ſupiore ãno fruſtra ab aliis oppugna-
tã,mlta vi eſt iterũ adortꝰ,laboratũ vtriq; nõ mediocriter,magnũq; cũ hoſte certamẽ plures di
es tenuit.Ad poſtremũ diiectis mœnibꝰ,oppidoq; vi capto,Venetꝰ vniuerſa ĩſula eſt potitus.

ENNEADIS DECIMÆ FINIS,

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO, IN ENNEADEM VNDECIMAM PRÆFATIO.

POTVI Satis ſcio honeſte,& citra oẽm ambitionis ſuſpitionẽ hic demũ cõſiſtere,vbi nuper immẽſa lucubratiõe feſſus,tanq̃ iam emerit⁹, aut certe emerito ſimilis , interquieui:ſatis ſuperq; laboris exhauſtũ videri potuit,in tã lõga rerũ ſerie,totq; retro ſæculis texẽda,nec q deinceps hauriri poſſet vllus meo iudicio reliquus erat amplius.ſed nec debui ego,nec potui quietẽ vllã præcipere aĩo,q̃ non ab hoĩm conſilio fuit petenda,ſed ab occaſione & opportunitate tempoꝝ,quoꝝ conditio oĩm gerẽdarũ rerum mater eſt & magiſtra.nam ea tpa,qđ ad hoc attinet ſunt ſacrũ annũ proxime ſecuta,q vltimus Rapſodię hui⁹ eſſe debuit,vt nõ ſolũ nõ deſinere queq̃ patiantur ſed alud etiã agentem poſſint ad ſcribendũ ſollicitate.Nullum vnq̃ tṗs tam ſæuum & infeſtũ incidit Italię a condito æuo,q̃ hoc paucorum annorum,quibus magnus fuit annus interiectus, quem Alexander ſextus condidit.Breue id quidẽ,ſed ob ea quæ interim geſta ſunt,longe memorabile,nullis vnq̃ rebus ambitioſius ſeſe miſcuit fortuna,nulla temporum nouitate improbius ſuas vires exercuit,nuq̃ plures afflixit,paucioribus fauit,vt ne ab his quidem,qui demum viciſſe creduntur, gratiam reportatit,adeo cæco impulſu ſtatum terræ,omnium olim gentium principis,concuſſit fortuna,magis hiſtrioni,q̃ ſibi ſimilis,qui omni fere actu mutat perſonam. Sed qualis hic ludus fuerit q̃ nouus & memorabilis,quum vltima proximæ Enneadis volumina demonſtrant, tum multo magis hæc quæ ex inſtaurata relatione produntur.

EIVSDEM ENNEADIS VNDECIMÆ LIBER PRIMVS.

FVit ſupremus ſanctioris anni dies is quo Cephalenioꝝ inſula,nominis vetuſtate inſignis,Venetis ceſſit armis,nũc tantiſper relatio eoꝝ, q̃ deinceps terra mariq; geſta ſunt,poſthabenda eſt,dum quis ſtat⁹ rerum in cæteris gẽtibus ꝑ id tṗs fuerit,explicabiť, & in primis Italiæ terrarum oĩm nobiliſſimæ.tuebiť ꝑſens relatio breuitatem ſtili ab initio inſtitutam,ne ſui oblita videatur hiſtoria. Erat igiť dũ magni anni celebritas adhuc teneret,rex in Æthiopia, quæ eſt ſupra Ægyptũ, (hodie India eſt) Naod Gian Schẽdri fili⁹,noſtri corrupta voce Pretoianẽ vocant.In Ægypto & Syria terũ potiri Melech Laſeraph Sultanus.In Græcia Ponto & minore Aſia Baiazetes,qui Mahomethis fuit filius.In Hiberia Bacharetes Melech. In Perſis Aſambeus,qui Vſſumbaſſes . In Catamanis Lambraibechus.Circa Euxinum vbi Capha vrbs eſt,& tauricam Cherſoneſum,Mahomethes Baiazetis filius,circa Dromon Achillis,quæ hodie Perecopa peninſula eſt , alter Mahomethes Tartarorum qui ſunt in Europa rex. Vltra Tanaim,& Meotas populos Tatis cognomento Lordo.Inde vltra Bolgam amnem & ſupra Caſpium mare Nogais Tartarorum maximus,Mox retro ad ſeptẽtrionem in Rutenia quæ Rhoſolanorum fuit Sythicæ gentis , Ioãnes Varſilii.In Polonia quæ & Sarmatia nunc eſt,Alexander Caſimiri filius.In Pannonia & Bohemia,Vladiſlaus Alexandri frater. In Germania Maximilianus,q fuit Federici tertii.In Gallia Lodouicus huius nominis duodecimus.In Burgundia Philippus Maximiliani filius. In Britannia quæ nunc Anglia eſt,Henricus. In Bethica Hiſpaniæ, & Aragonia, Sardinia , & Sicilia,Ferdinãdus,qui fuit Alphonſi.In Luſitania Hemanuel huius gener. In Libya ad Tuneta, Mandes Abdale.In Italia Mõtferratenſium dux erat Guilielmus Bonifacii. Mediolanum cum Genua & Liguria Galli obtinebant,quo nuper principatu excidit Lodouicus Sfortia.Piſæ,Luca,& Senæ liberi iuris.Florentia non ſolum libera,ſed Hetruſci etiam nominis phama & celebritate longe princeps.Roma pontificiæ ditionis,vbi pontifex Alexander ſextus.pontificii iuris pars vna Hetruriæ,Vmbria,Picenus ager,& Latium vetus . Neapolis Federici regis,q fuit maioris Ferdinandi filius.Peruſiæ,Baleonicæ factionis opes præualebant.Tipherni Vitellioꝝ. Bononiæ Bentiuolorum.Camertium princeps erat tum Iulius Venantius.Vrbinatium Guido Vbaldus Pheltrius.Senogalliã vrbis ꝑfectus obtinebat,qui fuit Sixti pontificis ex fratre nepos.Piſaurũ & Ariminũ Cæſari Borgię & põtificiis armis,anno quo hęc ꝑdebanť ceſſerãt.Forliuiũ ſuperiore anno vi ceſſit,& Fauẽtia ab eodem duce oppugnabatur,Ferrariæ dux erat Hercules Eſtenſis.Mantuæ princeps Franciſcus Gonzaga , qui priore tumultu Gallico ad Tarum

Terrarũ reges & principes.

Italiæ principes.

fluuiū in Gallos inſigniter dimicauit. Veneto noī qđ reliquū eſt Italię, parebat, ab Abdua flumi ne ad Arſiā cū Alpinis gentibus quatenus alpes ad Italiam ſpectāt. Vltra Arſiā ſcdm Hiſtros Liburniæ ora, Delmatiæ, Macedoniæ cum adiacentibus inſulis. In Pelopōneſo Nauplia, quę hodie corrupta voce Neapolis. Magnus adhæc in Ionio Cretico Carpathio & Syrio mari, in quo Cyprus eſt, inſularū numerus. Mera ægrotantiū, qđ ad Italiā attinet, inſomnia cōtinere mihi videnť fragmēta, q̄ Beroſi, Catonis, & Sēpronii noīe circūferunť. Sed q̄ veriſſima de vetuſtate Italiæ dici potuerūt, ii libri cōtinebūt, quos de originibus (ſuppetit mō vita) ſumus non multo poſt edituri. Nūc qđ ad recētioris Italicæ gentis ritū & mores attinet, nā oīs vetuſtatis ratio in frōte ſeptimæ Enneadis abūde repetita eſt Italia ī vniuerſum Chriſtianę cultrix eſt pietatis ſacrorū cerimonia ex Romanę eccleſię inſtituto, niſi forte in vltima eius terrę parte, pauci græcū hodie ſeruēt ritū, & ipſi qdē græci gēnis. vnū cōnubiū Italis vt olī ſed citra repudiū, neq; id pmitteť, niſi magna de cā, Romaniq; pōtificis pmiſſu. Regū nobiliūq; principū primogeniti veteri inſtituto regnū obtinēt, in priuata fortuna virilis ſtirpis liberi ex ęquo fiūt hęredes, ſed legitimo thoro nati. Triplici iure vtiť Italia, pōtificio, cæſareo, & municipali cōſtat hoc ex legibus, quas aliæ ciuitates alia ſibi de cā cōdūt, ad bonū æquūq; ſpectāt. Iudicia rerū ciuiliūq; negocioꝝ, hic iudicū ordines exercēt, illic magiſtratꝰ, nā nō vna vbiq; eſt regiminis forma. Prīa nobilitas militię, ſi felix ſit, ſequēs rei literarię, ſacerdotiū magis venerabilē facit q̄ nobilē in claritudine Iſarū Theologi primas ſibi vēdicāt, ſecūdas ab his iuriſſciētię periti, ſunt & medici in admiratiōe, ſed maiore quæſtu. Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & poetæ magis inter ſe clari q̄ vulgo cōſpicui. Grāmatici extremi oīm, vt q inter pueros cōſeneſcāt. eſt & ſacris oratoribꝰ grāde nomē, ſed maior veneratio ob pietatis ſtudium. frequētiore agūt theatro q̄ forenſes. his maior quęſtus q̄ nomē. Eſt & mercatura ī magna celebritate, nā ꝓciū hodie vt ſemp, in ꝓcio eſt, pictores, ſtatuarii, fuſores ī maiori admiratiōe q̄ agricolę, etſi prīa laus huic rei debebať apud maiores. Romani ꝓpe modū ſoli Italoꝝ, pecuaria exercēt, ſed mercenaria externoꝝ hoīm opera. Veſtitus alius aliis, ſed Venetis laxitate inſigni, ac ꝓlixitate, & ī his vrbicus municipali ſumptuoſior. Secūdū Venetos ciuilis & nitidus Florentiæ, & cæteræ Hetruriæ, Mediolanēſibꝰ ac toti Æmiliæ Liguriæq; floridior, ſed paulo cōtractior. Romę aulicus ꝓlixitate varietateq; coloꝝ oēs alios antecellit. Romanꝰ multo frugalior, ſed cui ſuus nō deſit nitor, ꝓſertim in fœminis. Neapolis magis nitido vtiť q̄ ſumptuoſo, & externꝰ gratior Italico. cętera Italia ſimpliciꝰ veſtiť, nec vnꝰ habitus oībus, qppe quē nr̄a memoria ſæpe variari cōtigit. Ecce ī Æmilia & tota Gallia Ciſalpina gaudēt pricipes fœminę, in Hiſpanico habitu videri, viri ī gallico malūt. Iā & Romæ muliebris ſexus Tuſcū nup affectabat. Venetiis matronæ his paucis ānis vlnas pectꝰ & humeros nudabāt, nūc oīa cōtegūt, ac laxioribꝰ vtunť manicis & ī Hiſpanicū degenerāt, veteres Romanoꝝ ſtatuę & numiſmata arguūt nullū apđ maiores fuiſſe tegēdi capitis vſū, nec caliga fuit niſi militaris, eſt hodie vtrūq; vulgatiſſimū, ſed tegere caput trāſlatiriū ī Italia, vt credere eſt, qđ nomē etiam declarat. Nec lanei aut linei thoracis adeo frequēs vſus olī, qđ ex veteri ſtatuaꝝ figuratiōe pōt intelligi, nūc oīs iuuenū cultꝰ in his ꝓpemodū ſeſe effert. Italicus ſermo neq; ille eſt q olī fuit, nec ab eo oīno diuerſus, ſed barbaris vocibꝰ plus minuſve adulteratꝰ, vt hęc aut illa regio fuit externis gētibꝰ magis obnoxia. littoralis Hiſtrię ora Veneta plurimū vtiť lingua, q̄ cōpta eſt & grauis, pluriūq; linguarū flore cōflata, qđ facile cōtigit ī freq̄ntiſſimo Italicarū gētiū cōmercio, olim multo ſimplicior fuit ac minꝰ auribꝰ grata. Carnicus ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio qd ab Italico diuerſum. dulcior auditu, quo Taruiſiū, Patauiū, Verona, Vicētia, Mātua, Ferraria vtunť, ſed ī his vrbicꝰ gratior agreſti. Ciſalpina Gallia externū quēdā, & a nr̄o alienū ſonat. Nulla alioq gēs cultior, aut vrbiū apparatu, aut victꝰ frugalitate Rauēnę, Arimino, Piſauro, Fauētię, Bononię, & vniuerſæ Æmilię, Flaminiæq;, venuſtus ſermo, Tuſcis breuis ac velut laconicus, in alieno q̄ ſuo ore gratior. Qđ Romæ nup offendebat cōmercio gētiū ī dies magis excoliť. Picenis & Sabinis, & Marſis, craſſior, caſtigatior Vmbris. Appulis, Lucanis, Brutiis, Sānitibus & cęteræ Italiæ rudior lingua, ac minꝰ ꝑegrinis ībuta, ꝓter Neapolī, vbi plæriq; Hiſpaniacū affectāt. qđ ſi qs altiꝰ ſpectet, atq; in vniuerſū iudicet, nulla eſt ciuitas nullus ppl'us q nō aliqd a finitimis differat. Prīcipes Italici noīs vrbes, & qbꝰ aliqd inſigniter attribuiť, hoīm ꝑdicatiōe, dites Venetię, Mediolanū īgēs, ſupba Genua, pulchra Florētia, Bononia ferax, Rauēna Vetus, Roma olim gētiū, nūc humanę pietatis caput, & ob id ſācta. Neapolis nobilis. Hiſtria q̄ olī fuit eſt hodie. Quę Carnoꝝ fuit ora, nūc Foroiuliēſiū eſt, q̄ Venetia in Taruiſinū, Cenetenſem, Opiterginū, Vicetinū, mltarūq; vrbiū agrū abiit, olī Euganeoꝝ hęc regio. Qua Taruiſci fuerūt

Recētes Italoꝝ mores.

Hoīm ordines ī Italia.

Cultꝰ & veſtitus Italorum.

Populoꝝ & vrbiū Italię ſermones.

Vrbes & regiōes Italię

ſunt Beluẽſes.Qua Rheti,Tridẽtini.Veronẽſes Rhetorũ gẽti pene iſerti, ac ꝑter hos Brixiani in
Euganeis fuere,vt qdã ſcribũt,vt alii in Cenomanis vt Bergomates,&Cremonẽſes,Ciſalpina Gal
lia magna ſui pte nũc Lãgobardia eſt.Liguria Genuę littoralis ora,q̃ olĩ Flaminia Æmiliaꝗ nunc
Romãdiola,q̃ Hetruria ſiue Tuſcia,Tyrrheniave,nũc Thuſcania,q Piceniꝰ ager,Marchia,q̃ Vm-
bria,Spoleti ducatꝰ,q Amiternini,nũc Aglani & Furconẽſes,q Peligni & Marucini,nunc Abruti
ni,Marſi & Sabini qui & olim,q Equuli nunc Ceculi,Appuli & Calabri q quondã, vbi olĩ Brutii,
nunc Meſſanę caput,q̃ fuit Lucania,hodie Baſilicata eſt,q̃ Cãpania Leboria terra,vbi Leborini cã-
pi antiq noĩs,Latiũ oĩm gẽtiũ caput in Cãpaniæ nomen abiit,ꝑter eã terrę ptẽ,q̃ vrbi adiacet,hæc
Rõana terra ẽ,& de externis regibꝰ atꝗ Italię ſtatu,Italorũꝗ moribꝰ hæc q̃ breuiſſime potui, nũc
ad ſe ſtilꝰ reuertit,reperitꝗ locũ,vñ fuerat egreſſus.Venetꝰ Cephalenia potitꝰ,regia claſſe , cuius
ſtrenua fuit opa in ea oppugnatiõe vſus,domũ abeũte,inſulã valido firmat ꝓſidio , mox Corcyrã
repetit,vbi mediis fere hibernis ĩdicio cõperit ſedere in Ambracio ſinu nouã Turcoꝝ claſſem ar-
mis & cõmeatu ĩſtructã,vt ad pria veris ſigna ſinu egreſſa,cũ ea iũgeretꝰ,q̃ ad Eantẽ ſtabat,nũc is
amnis Vagiuſa eſt.Percrebuit adhęc rumor fore,vt ſub idẽ tp̃s tertia hoſtiũ claſſis, ex Helleſpõto
ꝓfecta,circa Corcyrã Venetũ ancipiti bello ĩplicaret,actũ erat de ſũma rei,aut domi,aut foris,cla
des ĩgẽs adeũda,niſi Barbaroꝝ cõſiliis ĩtũ eẽt obuiã.Res Veneta ꝓximior piculo,ſed Italiæ & in
ſulis,q̃ ipſi terrę adiacẽt,par belli terror ĩtẽdi,Othomanica claſſe libere euagãti.Magnitudinẽ pi-
culi huius reputãs aĩo Piſauriꝰ claſſis ꝓfectꝰ,cõſiliũ capit tã audax q̃ neceſſariũ , vt p ãguſtias ſinꝰ Piſaurii cõ-
q̃ hoſtiũ ꝓſidio tenebantꝰ,repẽte ĩuectꝰ,hoſtiũ naues exĩprouiſo opprimeret,oppreſſas , & in ptãtẽ ſilium.
redactas,in altũ abduceret,aut ſi minus id cõſiliũ ꝓcederet,iniecta cõbureret flãma.Qui rei geren
dę ĩterfuerũt,ptiꝰ q̃ ĩ hiberna ſit cõceſſum aiũt Piſauriũ in hoſtẽ ꝓfectũ,q cõſulti Cephalenia rece-
pta ſociaꝗ claſſe a ſe dimiſſa,qa ĩdicio cõpeiſſet hoſtilẽ claſſem in Ambracio ſinu ſedere,ad eã op
primẽdã aĩm adiecerit.Cæterũ vt hoſtẽ ab oĩ eoꝝ q̃ parabãtꝰ ſenſu auerteret,ptẽ claſſis multo ma
ximã Neritũ miſit,q̃ ſubito appulſu ĩſulanos tumultuoſe ĩuaderet.Peregerũt ĩtrepide Trierarchi
imperiũ,cõuertitꝗ motꝰ ille in ſe finitimoꝝ aĩos,ſed quũ de Nerito hoſtes iam ſolliciti eſſent,ipſe
cum octo triremibus ex oĩ nũero lectis celeri curſu ad hoſtẽ cõtẽdit.Coeũt Ambracię & Epirimõ
tes in arctũ,relinquũtꝗ anguſtias q̃tuor ſtadioꝝ ſinũ intrãtibꝰ,quẽ Ambraciũ veteres dixere,nũc Ambracii ſi
Lartæ eſt.Huc ſcd̃a Venetus tẽpeſtate delatꝰ ſinus ãguſtias ferociter inuadit,inde cũ tumultu & nus forma.
accolarũ trepidatione late lõgeꝗ p ĩternos fluctus euagatꝰ,hoſtilẽ adeptus claſſem,triremẽ vnam
incendit,igni ad hoſtiũ terrorẽ iniecto,vndecim triremes armis & cõmeatu honuſtas,a Venetarũ
puppibꝰ religat, fremẽtibuſꝗ circa litꝰ Barbaris ac ſequẽtibꝰ,p dẽſa hoſtiũ tela,& crebros tormẽ- Attẽ. Piſau
toꝝ ictus,ĩ altũ abductas,ouãti ſſis Corcyrã perduxit.Recepit inde Venetus Iuncũ in Pelopõneſo, rii facinus.
dũ Cephaleniæ aſſidet,ſed neſcio quo fortunæ ludibrio,locũ breui poſt iterũ Barbarus occupauit Iuncum re-
hoſtis,tã ex iuſperato,q̃ nup fuerat locus receptus:Exierat Camalia hoſtiũ pirata nobilis, cũ ſubi- cipit Vene-
taria claſſe ex Helleſpõti faucibꝰ,cõſilio (vt fertꝰ) Venetas triremes intercipiẽdi ex Syria redeun tus.
tes ꝓcioſaꝗ vt aſſolet,merce honuſtas,q̃s vbi ſe aſſeq nõ poſſe vidit (nã Venetꝰ hoc ipſum veritꝰ
curſum maturauerat) in Pelopõneſum deflexit,tribuſꝗ Iũcano portu triremibus,q̃ ꝓſidio locum
obtinebãt,ĩprouiſo appulſu oppꝓſſis,iis etiã q arcẽ obtinebãt,tm̃ terroris ĩcuſſit, vt ſalutẽ cũ hoſte
pacti,ꝓſidio deceſſerint,eſtꝗ eadẽ arx bis metu hoſtibꝰ dedita ĩtra ãnũ, biſꝗ dedẽtibus fuit exitio,
vterꝗ deditionis author capite luit poenas,Piſaurio vindice.Per id tp̃s,quo Iuncũ iterũ hoſtibus
ceſſit,aut certe nõ multo prius,audax facinus eſt a Venetis tẽtatum in ora Macedoniæ. Habebat
Baiazetes claſſem ad Eãtẽ fluuiũ,vt ſupra eſt ſignificatũ,ſtabãt aliquot Venetæ naues in ãchoris
cõtra oſtiũ fluminis in alto,aut ſi p aduerſas tẽpeſtates minꝰ liceret ſtationẽ ſeruare,citro vltroꝗ
oberrabãt,attẽte ſpeculãtes,neqd hoſtes molirentꝰ,neve occaſionẽ nacti ĩ apertum euaderẽt.Adiecit Recens Pi-
itaꝗ aĩm Piſauriꝰ ad eas hoſtiũ naues ſubita vi ĩuadẽdas,aut ſi alia vi neq̃at,igni cõficiat, futurũ ſaurii conſi-
ratus vt Barbarus ſimul oĩ ſpe latius in futurũ euagãdi priuaretꝰ,ſimul ſe & ſuos ſolueret laborio lium,
ſa illa ſtatiõe.Inſtruxit Venetus occulte aliquot tecta nauigia,q̃s vulgo vocãt Barbotas,impoſu-
itꝗ ex naualibꝰ turmis viros electiſſimos,q oſtiũ fluminis taciti ſubeũtes , ſubito incurſu hoſtiles
naues adoritentꝰ,flãmaꝗ tumultuoſe iniecta,priuſq̃ ſubueniri poſſet,cremarẽt.Hic qa pꝛiſa ab ho
ſte res fuit,ſtabãtꝗ pati q Venetũ ſub primũ appulſum inſidiis exciperẽt, aut ꝙ ſubſidium ad pri
mũ clamorẽ mature affuit,claſſiarii,qđ ſatis cõſtat,Barbaris tumultuoſe ĩ ſe ruẽtibꝰ cõtectis ĩ ad-
uerſũ hoſtẽ telis retro curſũ expediũt,abiiſſẽtꝗ ad ſuos ĩcolumes,tãetſi negocio ĩfecto,niſi ſub ip-
ſũ fluuialis oſtii exitũ,ĩ aduerſã vẽtoꝝ tẽpeſtatẽ ĩcidiſſent,cũ q̃ diu colluctati remiges,poſtremo vi
pelagi,& vẽtorũ ptinaci flatu victi , ceu naufragi in ꝓximũ litꝰ deiecti,in hoſtiũ ptãtẽ venere,du-

XX

cẽti fuiſſe dicunť,q̄ p hũc modũ piclitati ſũt,alii dimidio minꝰ ponũt,ſed maior q̃ p nũero clades,
ex cũctis miremiũ turmis fortiſſimi q̄q; ad id facinꝰ lecti parẽ ſũr caſũ expti.Sed dũ hæc pcul do-
mo ſiũr,Alberti Sarmatię regis legati Venetias appulerũt,hi pñcipẽ & pres,vt phama fuit, regis
ſunt noĩe hortati,vt ĩ bello aduerſus Turcos gerẽdo fortiter pſtarẽt.petere ſe Romã teſtati, vt re
gis hortatu Alexãdrũ põtifi.ad bellũ ſtudio cõpatãdũ ĩ cõem Chriſtiani noĩs hoſtẽ hortareſ, ad
iuturos Sarmatas(ſũt hi hodie Poloni)p viribꝰ id bellũ,vt ex ĩmaniſſimo hoſte facilior victoria
ſeq̃ret.Huic regis ſtudio cã ptẽſa eſt,q̄ is aurũ nollet Chriſtianæ fidei hoſtibꝰ pẽdere,qđ tertio aũ
anno Turcorũ regi daturũ ſe pmiſerat,neceſſitate q̃dã ſubactꝰ.forte eo triennio acciderat, vt Sar
matico exercitu ĩ locũ inigorẽ delato q̄ngena annua aureoꝝnũmũ milia cũ Getis,q̄ hodie Vala-
chi ſunt,& Turcoꝝ ſtipẽdiarii,fortiſſimꝰ rex pepigerit,vt ĩcolumẽ ĩde exercitũ educeret. Scio fuiſ
ſe q̄ legationẽ illã aliud ſibi voluiſſe crederẽt q̃ vulgo iactatũ eſt,ſed hęc tutius in medio relinquũ-
tur.Per idẽ tp̄s ſunt ĩ Germaniã duo Veneti oratores ad Maximilianũ regẽ miſſi,Hieronymꝰ Do
natꝰ & Antoniꝰ Lauretanꝰ,ambo eq̃ſtris ordinis,cauſa eiꝰ legatiõis mittẽdę,quũ hęc pderemꝰ,ĩ oc
culto adhuc erat.Sũtq; eodẽ anno apđ reges veneti noĩs legati vita defũcti,Bñdictꝰ Triuiſanꝰ in
Gallia,ĩ Pãnonia Victor Supantiꝰ.Per idẽ tp̄s,facinꝰĩcidit fœdũ ĩ Italia,ĩmoderatę libidinis,odiiq;
externi ĩ Venetos minime ĩeiunũ.Erãt Cęſaris Borgię conatꝰ oĩbus ſua ſpõte ſuſpecti,iã eñ nulli
dubiũ erat q̄n oĩa Alexãdri cõſilia eo tẽderẽt,vt Italię pñcipatũ filio aſtrueret,ſed quũ p ſe res ĩui
dioſa eẽt,vulgoq; ſuſpecta,facta ẽ ex hoc qđ dicã mlto ſuſpectior,ceu Alexãder & filiꝰ,cui pf plus
nimio ĩdulgebat,parũ amico eſſẽt ĩ Venetũ nomẽ aĩo.Accerſebat ad ſe Caratiꝰ,vir fortis,quẽ Ve
neti vniuerſo peditatui pfecerãt,puellã ĩgenuã,quã ſibi mrimonio iũxerat,ex Vrbino vbi honeſte
& pudice apđ Guidonis Vbaldi,Vrbinatiũ ducis,fuerat cõiugẽ educata,aderatq; puellę honeſtiſ
ſimꝰ comitatꝰ,& iã ſecꝰ mare iter faciẽs Cęſenatiũ fines attigerat,quũ ĩ eã Borgiani milites ĩpetũ
fecere,ſarcinas diripiũt,comites ptim trucidãt,ptim male affectos,metu & pauore diſſipãt, puellã
ĩiurię deſtitutã,cũ mlta ĩdignitate,ad Cęſarẽ pducũt.Tulerũt eã ĩiuriã Veneti ĩiquo aĩo,eſtq; cõ-
feſtĩ miſſus Alouiſiꝰ Manetꝰ a ſecretis,q̄ publico noĩe res repeteret.Placuit vt & Accurſiꝰ Mane
rius Lodouici regis orator,ad Borgiã iret,vt ſi ille ſui oblitꝰ,nõ venetũ nomẽ,amicũ ſaltẽ regẽ ve-
rereť,ex cuiꝰ fauore haud dubie pẽdebat.Sũt p hos res repetitę,ſed nõ redditę. Imminebat ĩterea
Borgias Fauẽtinis,quos nõ mlto poſt graui obſidiõe ẽ adortꝰ,par calũnia q̃ cęteris regulis Aſtor-
gio ĩtẽdebať,q̄ ãnuũ tributũ põtifici nõ reddidiſſet.Fuerãt Fauẽtini ſub initiũ brumę eiꝰanni ali
quot dies oppugnati,ſcalęq; muris admotę,multi ex Borgianis ſub muris,alii alio caſu mortẽ oc-
cubuere,& ĩ his Honotiꝰ Sabellꝰ,Ro.ſãguinis iuuenis virtute militari & gñis nobilitate clarꝰ,eiꝰ
cadauere Fauẽtini potiti ſũt,qđ mri poſtea p nũcios & lrãs repoſcẽti ad ſepulcrũ ẽ redditũ. Reie-
cti ſũt priore illa oppugnatiõe ab vrbe,tãta aioꝝ cõſternatiõe,vt ſi illis retro abeũtibꝰ vel modica
ex vrbe eruptio facta eẽt,facile,vt mlti pſuaſũ habuere,potuerit eo die Põtificiꝰ exercitꝰ deleri. Se
cũdũ eã pugnã Cęſar copias ĩ hiberna dimiſit,nã ĩ apto cõtineri ãpliꝰ miles nõ poterat,ob rigores
hyemis & altiores niues,q̃ paſſim iacebãt.Dux circa Cęſenã hyemauit,Remigiꝰ Lorqua Hiſpanæ
vir gẽtis cũ magno peditatu circa Forliuiũ ĩ hibernis eẽ iuſſꝰ ẽ,atq; ĩde aſſiduis terroribꝰ Fauẽti
nos ſollicitos hre,ne a pñti pauore reſpirarẽt.Michael Valẽtinꝰ a Fauẽtia duo milia paſſuũ locũ ĩ
ſedit,q̄ mlto ĩfeſtior q̃ ex pxio pculſę ciuitati ĩminebat,aſſiduis excurſiõibꝰ,nullũ p hyemẽ hoſtibꝰ
laxamẽtũ cõtigere paſſꝰ ẽ:Sub vernũ tp̄s Fauẽtini mlto maiore q̃ ãtea belli appatu repetũť,diſtur
Bis fauẽtia oppugnata — bati muri,ac magna ex pte diiecti,mlle & ãpliꝰbõbardaꝝ ictibꝰquotidie cõcuſſi.Tũ Cęſar ex ĩpro
uiſo vrbẽ adoriť tãq̃ prio ĩpetu capturꝰ, ipſe vt ferť,ĩ primis muros ſubiit.Fauẽtini ĩ eoſdẽ caſꝰ pa
rati,nõ ſolũ clamorẽ,ſed vĩ etiã hoſtiũ fortiter ſuſtinẽt,fit vtriq; pliũ atrox,ſed Borgianis mlto fu
neſtiꝰ,ad duo milia hoĩm deſiderata,& ĩ his q̄dã viri illuſtres.nec Fauẽtinoꝝ viri tãtũ pugna illa
Fauentino rũ virtus. — p pria,penatibꝰ,& liberis,pq; ſui pñcipis ſalute,fortiter dimicarũt,ſed mulieres etiã nobilẽ,vt ferť
pugnã ediderũt.Poſtremo Fauẽtinos quos nõ põtificis arma,nõ anathemata & ĩterdicta terrere
Fauentia deditur. — potuerũt,nõ Cęſaris ferocia,nõ Itali,Galli,Hiſpani,q̄ cũ Cęſare militabãt,frãgere,quũ toties mu-
ros ferociter ſubiiſſent,fames & penuria rerũ oĩm fregit,vt ſpe abiecta vrbis diutiꝰ retinẽdę, lega
tos ĩ caſtra miſerit,q̄ certis cõditiõibꝰ deditionẽ facerẽt.Eſtq; in primis cautũ ne cui ciuiũ fraudi
eſſet,q̄ ciuitas p pñcipe ſuo arma ĩ põtificẽ ĩduiſſet,cautũ & Aſtorgio q̃tũ ĩ ciuibꝰ fuit,cui nõ ſo
lũ ĩpunitas pmiſſa eſt,ſed dignitas quoq; ãpliſſima,vt primoꝝ antiſtitũ ordini aſcribereť.ſed quũ
huic tũ fratri nõ mlto poſt p dignitate ĩdigna ẽ mors repẽſa,ãbo Romę,Borgię iuſſu,crudeliter
Bononia tẽtatur. — necati.Fauẽtia recepta,quã ne ĩtrare q̄dẽ Cęſar voluit,dubiũ metu,an q̄a maius ĩnſtaret negociũ
ad Bẽtiuolos Bononia deturbãdos aĩm adiecit.Sed vbi pręter opinionem cũcta ſibi obſepta vidit

ad vrbē īuadēdā,& a Bētiuolīs oīa matute ꝑuiſa,ciues ī officio eē,adeoqꝫ bellū ex aduerſo cōpa- Bononia tē
ratū,vt magis clypeo ꝗ̄ gladio indigeret,pactus Borgias cū Io.factiōis & ciuitatis pricipe certū au tatur.
ri pōdus,& alā vnā eqtū ad belli vſum,oēm vim abſtinuit.Deceptꝰ Cęſar opiniōe ſua,Bononienſi
buſqꝫ iratꝰ ꝙ nullus in ea ciuitate motꝰ ꝓpter ſe ortꝰ eſſet,vt ꝑ lr̄as facta ſpes erat,ciuiū lr̄as ad ſe
datas ꝓdidit Bētiuolo,qbus ſollicitabaṫ ad Bononiā bello inuadēdā,fuitqꝫ ea res exitio qbuſdā,q
lr̄arum inditio ꝓditiōis cōuicti,pœnas capite luerūt.Bononia omiſſa Borgias cū pōtificiis copiis
in Hetruriā ꝓficiſciṫ auxiliaribꝰ Gallis a ſe dimiſſis.Percrebuit rumor Plūbinū in ora Hetruriæ
ab eo peti,vt locū bello & paci opportunū ſibi adiūgeret.Erāt q dicerent Romā a pr̄e accerſitum,
vt in nouo Italię motu vrbi p̄ſidio eſſet.Iā recēs Galloꝝ exercitꝰ alpes trāſgreſſus ferebaṫ, bellum
Federico regi illaturus.Extulerat aīm Lodouicus rex ꝑpetuo ſucceſſu rerū a ſuis ſupiore anno in
Italia geſtaꝝ,ad Neapolitanū regnū ſibi armis vindicādū,cuius poſſeſſiōe Carolus octauꝰ,cui ipſe
in regnū ſucceſſerat,eo q̄driēnio exciderat.Cōſtās hoīm opinio fuit Alexādrū pontificē Lodouici
cœptis cōniuere,vt Gallicis armis ī Italia p̄ualētibus,q̄ ſua ſpōte erāt oībus formidoloſa,nulli cu
ræ eēt velle cognoſcere,qd ipſe,qd filiꝰ p̄ſenti ſtrepitu armoꝝ moliret.Erat p̄terea fœdꝰ nouit ictū Atten. for-
inter Lodouicū & Ferdinādū Hiſpaniæ regē,vt Federico eiecto ipſi īter ſe regnū partirent,Apuliā mam fœde-
& Calabriā haberet Hiſpanꝰ,cætera Galli tenerēt.Videṫ mihi Ferdinādus rex, non tā cupiditate ris inter re-
regni ī hoc fœdus cōſenſiſſe,nec ꝙ Federico eēt adeo hoſtis, vt de eiꝰ regno euertēdo ātea cogita ges icti.
uerit,etſi is nōnihil cū nouerca ſua,q̄ fuit maioris Ferdinādi vxor, quæqꝫ Hiſpani erat regis ꝓne-
ceſſaria,poſt Ferdinādi iunioris interitū,nōnihil eēt ſimultatꝰ,qd domeſticū diſſiduū in cā fuit,vt
ferṫ,ꝙ illa nō multo prius ꝗ̄ hæc geſta ſunt,ex Neapoli in Hiſpaniā ad ſuos nauigauit,qn illḋ ve
rius mouit Hiſpanū regē,ꝙ niſi ī ꝑtē regni receptꝰ eēt,Galloꝝ armis fuerit obſtiturus,ne ſi Galli
vniuerſo fuiſſent regno potiti,plus nimio ac magis ꝗ̄ ſibi tutū eēt,viſę eēnt eiꝰ gētis opes Siciliæ
inſinuari,q̄ terra Italiæ agnata ē.Scio & illud incertis rumoribꝰ iactatū,Federicū regē ꝑ lr̄as cōdi
tionē Lodouico regi detuliſſe,vt ipſe poſteriqꝫ Galloꝝ regibꝰ tributū pēderēt,Galli vero ſe regna-
re paterenṫ,Polliceri adhæc fore,vt ſua opa Lodouicꝰ breui Sicilia potireṫ,ſi armis eā īſulā repete
ret,q̄ Federici lr̄ę Hiſpano regi ꝓditæ,illiꝰ aīm ab Aragoniis alienarit.Sed q̄cūqꝫ cā regē ad bellū ī
pulit, Veneti qa duo potētiſſimi reges in id bellū cōſpiraſſent,eſſentqꝫ ābo ſibi fœdere obſtricti, ni
hil in eo motu ſibi mouēdū putarūt.Erāt inſup adhuc maritimo bello occupati,qḋ biennio añ cū
Baiazete Turcoꝝ rege fuerat īchoatū.Accedebat Alexādri pōtificis āceps aīus,q tametſi ex cō-
feſſo nō erat hoſtis Veneti noīs,nō tū ob ea q̄ fierent amicꝰ haberi,& iā galli Frāciſco Seuerinate
Calatii comite, & Bernardo Obiginio ducibꝰ Italiā īgreſſi,ꝑ Ciſalpinā galliā & Hetruriā,ꝑqꝫ vrbē
Romā ī Latiū venerāt.Borgias dux ī vrbe erat,ex Hetruria,vbi nōnihil Plūbiātes oppugnauerat
Romā accerſitꝰ,neqꝫ ī vrbe motꝰ oriret Gallicis armis circūſtrepētibꝰ. Mirū videri poſſit ꝗ̄ parū
ſua Alexādro pōtifici cōſilia inter eos motus cōſtiterit.Satis cōpertū habeo ꝑ id tp̄s,quo Galli ꝑ vr
bē ſunt ī Latiū trāſmiſſi,eū plurimū ī Hadriani mole fuiſſe,vt ſuoꝝ ſibi cōſilioꝝ cōſciꝰ,ne Gallis q
dē multū fideret,niſi forte copias q̄ ad bellū mittebant,ex ꝓxio cōtēplari voluerit,ſed quocūqꝫ ille
cōſilio ī arce fuit,res ſuſpitiōe nō caruit,vulgi īterp̄tatiōe.Fuerṫ q tū ad bellū trāſmiſſi ſunt octo
milia peditū,eqtes dimidio minus.Colūnēſes & Sabelli,q ī Federici ptibus erāt,qa Galli ſuis rebꝰ Columnen-
hoſtiliter īminebāt,ne temere reſiſtēdo (erāt enī lōge īpares) iuxta ſe ſuoſqꝫ ꝑderēt,añ hoſtiū ac- ſium conſi-
ceſſum ſuo vterqꝫ principatu ceſſere,hoꝝ oppida & arces Galli ſine certamine occupant,ſuntqꝫ ex lium.
his loca q̄dā haud ignobilia direpta & īcēſa ī Colūnēſiū īuidiā,q priore bello Gallico magno fue-
rāt Aragoniis adiumēto ad gallos toto regno depellēdos,eoꝝ oppida vtcūqꝫ affecta pōtifici tradi
ta ſunt,quo nihil obſcure apparuit ꝓbelle Gallis cū Alexādro cōuenire.Recepit interea Iordanus Iordanꝰ Vr
Vrſinꝰ q cū Gallis erat,Taliacotiū & Albā cū circūiectis locis,q̄ Verginio pr̄i,qa ī Galloꝝ partibꝰ ſinus.
fuiſſet,priore bello fuerāt adēpta.Sed dū hæc media Italia fiūt,Liburnicæ Turcoꝝ naues celocibꝰ
mixtę nōnihil ꝑuagatę ſunt orā inferi maris,ab iis,vt crediṫ,accitæ, quoꝝ res ancipiti metu tene
bātur,vt Borgianis hinc,inde Gallicis armis territātibꝰ,clades q̄ ſibi apte īminebat , nouo aliquo
metu,ſi fieri poſſet,diſcuteret:cęterū priuſꝗ̄ regni fines Galli attigiſſent,ī Apulia Camillus Cora Noui Apu-
ti comes,& Raynaldus Barbiniacꝰ,vterqꝫ regno ꝓfugꝰ,fuerāt hi ī Caroli octaui ptibꝰ,Tranū oc liæ motus.
culte īgreſſi,moxqꝫ inde ꝓfecti,ne eoꝝ appulſus a Veneto magiſtratu ſentiret,Coratū occupant.
Tenebat tū Federicꝰ rex eū locū,& oppida illi circumiecta,q̄ Alphōſi Aragonii fuerāt,duxerat is
Alexādri pōtificis filiā in vxorē,ceſſitqꝫ regio adoleſcēti īfeliciter id cōnubiū,qppe q quū forte ex
pōtificis ædibꝰ ꝑ Vaticanæ Baſilicę veſtibulū ſe domū reciperet ad vxorē,īſidiis exceptꝰ,grauiterqꝫ
vulneratus,ęgre ꝑcuſſoꝝ manꝰ effugit,mox vero quū domi curareṫ, a Cęſare Borgia vt phama
fuit,ferro traiectꝰ īdignā mortē occubuit.Huic Coratū & oppida q̄dā illi circūiecta Alexāder pō

tifex mercat⁹ dotis noīe attribuerat.Ex cęde igiť pping ſui Federic⁹ vacuū pricipatū ſuis opibus
adiunxerat.Erat cū Camillo Gallus hō ingēti ſtatura,& rei bellicæ piriſſimus,Carloni ab ipſo cor
poris habitu,vt credere eſt,fuit illi nomē,huius appellationē & genus Vigilieſes ſecuti, a Federi-
co ad Gallos defecere,factus eſt inde ad hos frequēs hoīm cōcurſus nouaꝝ reꝝ ſtudio,in qb⁹ fue
re eqtes,ſed p q̄ pauci numero,leuiſq; armaturę,his noui duces fratri copiis,ex Borulano & Biſi-
tino agro pdā abduxerunt ingentē,defecere nec multo poſt ad Gallos Venuſini Camilli impulſu,
Spinatula,Lauellum,Citiniola,ſunt etiā qdā loca vi capta.Acceſſit Adrię deditio,& mox Apulia
Apuliæ defectio ad Gallos. non pua ſui pte Galloꝝ nomen cōplexa eſt,q̄tenus tunc Aragoniis pebat.Nec temere orta videri
pōt hæc in Apulis aioꝝ inclinatio , venerat in eā terrā Rainaldus,cuius ſupra meminimus,Alo-
uiſii Lignii noīe,q alterā Altemuræ principis filiā iam inde a Caroli octaui victoria duxit vxorē,
cuius ſoror Federico regi nupſerat,ceu igiť ius Gallo in eo eſſet principatu per eas nuptias q̄ſitū,
magno ciuitatum ſtudio eſt Rainaldus ab initio except⁹,quē cōſtās phama erat a Lignio miſſum
ad populorū aīos ſollicitādos & hæc ab initio belli in Apulia geſta,vt Rhochiani Vlyſſis commē
tarii de primo Gallici belli motu ad me dati demonſtrāt.Erāt Veneti vt ſiquādo maxime mariti-
mo Turcorum bello occupati,egerantq; per oratores cum Vladiſlao rege ad quem hoc noīe miſ-
ſi ſunt,Sebaſtianus Iuſtinianus,& victor Superantius,vt & ipſe in Turcos ſocia arma cōpararet,ſe
cutæ ſunt aliquot eius gentis in cōem hoſtē expeditiōes:cęterū incertis rumorib⁹ agitatæ, ceu pa
rum vera eſſent q̄ a Pānonibus in Turcos geſta,literis & nūciis diceren̄t. Sed maiore belli cura a
mari incubuit,nā prætere q̄ q̄ Veneti numeroſam alebāt claſſem in ora Macedoniæ Delmatiæ &
Liburnię,bello a terra fatigabātur,erāt maritimę vrbes terreſtribus hoſtium incurſibus paſſim ob
noxię,vt nō vno alterove loco validis opus eſſet pſidiis.Veriti Chriſtiani noīs principes,ne in re
centi illo Italiæ motu popportunā nactus occaſionē Baiazetes inſignē aliquā Chriſtiano noī cla-
Claſſes chriſtianorum principum. dē eximprouiſo inferret,& Alexāder pōtifex aliquot ſuo noīe triremes inſtruxit,& Lodouici regis
prævalida claſſis viris & armis oppido inſtructa in orā venit ſupi maris.Veniſſet & Hiſpana niſi
medio curſu,peſtilētia laborare cœpiſſet,q̄ quū in dies magis inualeſceret,circa Siciliā ſubſedit.In
terea Galli duces q Federico regi bellū inferebāt,Liri ſupato,in cuius traiectu aliq̄diu laboratum
Galli Capuam obſidēt. eſt,nec ſine cęde dimicatum,Capuā copias admouēt . Obtinebat Fabricius Colūna vrbē præſidio
erātq; cū eo eqtes quadringenti,peditū mille & amplius:cæterū Galli Vulturno amne ſupra Caia
tium ſupato,vrbē oppugnare adorti,muros æneis diſturbāt machinis.Cāpani veriti ne ſi Gallus
vi vrbē irrūperet,oīa paterenť q̄ ciuitates bello captæ pati cōſueuere , in caſtra ad duces hoſtium
Campanoꝝ deditio. mittūt q occulte deditionē faciāt,pacti in primis ciuiū & fortunaꝝ incolumitatē. Fabricius Cam
panoꝝ deditione indicio cōpta,qa impar erat ciuiū cōſpirationi,hoſtibus vrbi aſſidētib⁹, publica
fide accepta,cū Galloꝝ ducib⁹ venit in colloquiū.Sūt q dicāt eū in caſtra accerſitū,didiciſſeq; ex
his q̄ facta eſſent,admonitūq; vna vt ſuæ maturius ſaluti cōſuleret,præoccuparetq; ſolus fugam,
priuſq̄ Galli in vrbē reciperenť.Hic ille de ſuoꝝ ſalute ſollicit⁹ , quū ab hoſte impēſius cōtēderet,
vt pſidium incolume ex vrbe educere liceret,vt ſunt Galli natura iracūdi,& in victos imploſi,iuſ-
ſus eſt confeſtim caſtris excedere,fore vt niſi illico inde faceſſeret pro hoſte haberet.Colūnius dux
cōſilii anceps atq; in medio hoſtiū deſtitutus,qa neq; in caſtris tutus eſſet amplius,nec in vrbem I
columis abire poterat,oīa Gallis circa obtinētibus,quū iā nō multū ſibi aīo conſtaret,Iordan⁹ Vr
ſinus caſu quodā eſt illi obuius factus,tū ille nō veterū inimicitiarū memor , q̄ a maioribus velut
p manus traditæ ſibi cū Colūnēſibus intercedebāt,nō recētis iniurię qua pater ab his pte vna pri
cipatus fuerat exutus,quinetiā ipſe etſi alienis auſpiciis,eoꝝ tū ductu hoſtiliter oppugnat⁹, Fabri
cium amice cōplexus,iubet bono eſſe aīo,futurū vt ſe viuo a nullo hoīm iniuriā pateref , atq; ita
Atten. exemplū magni animi. caſtris eductū,p medias Galloꝝ ſtatiōes iter infeſta alioq arma,Capuā vſq; incolumē perduxit, ex
emplū oī æuo memorabile,& a priſca illa Romanoꝝ indole nihil alienū.Colūnius dux in vrbē re-
uerſus vbi oīa mutata vidit (iā enī ciues apte imperiū detrectabāt) conat⁹ eſt cū ſuo eqtatu ſubi
ta eruptiōe p auerſa ab hoſte loca in pacatū abire.Cæterū vbi oīa ad tātū agmē educendū ſibi &
Fabrici⁹ capitur. ſuis vidit obſepta:cętera incaſſum expt⁹,cū ducb⁹ comitib⁹ celeri equo euect⁹ fugā molit⁹ ē, & iā
aliquātū ſpatii ab vrbe cōfecerat,quū I foſſam cū toto equo pcipitat⁹ in hoſtiū ptātē venit.Hic qa
Cāpani Gallos in vrbem admittunt. portaꝝ claues penes pſidiarios eſſe,Cāpani Gallis gratificaturi,e muris milites in vrbē attrahunt,
certatim ſubeuntibus manus & adminicula porrigētes,ſed neq; ea res fuit ciuibus ſaluti,qn Galli
pdæ cupidi,vrbē tanq̄ vi captā hoſtiliter diripuere.Cęſi ſunt iuxta ciues militeſq; ad tria milia nu
mero,Matronę & puellę virgines cū multa indignitate vexatę,& ad ſtuprum raptę, quędā ex his
memorabili exēplo,ne ſupbiſſimo hoſti ludibrio eſſet ſua pudicitia,ſe in ſubiectū amnē præcipita-
uere,Cæſar Borgias qui non multo prius q̄ Capua ſit capta ad Gallos venerat, ſumma ope adni-

xus eſt Colūniū ducē,cuiꝰ vitæ capitalꝭ iminebat,a gallis īpetrare. Sed nec ipſe nec pſ ꝗ multa ēt
Gallis ducibꝰ polliceri,tenere potuit,vt ſibi vir clariſſimꝰ ad ſuppliciū dederet.Redēptꝰ ē magno
auri pōdere,in quo maturiꝰ repſētādo,eiuſdē Iordani liberalitate ē Fabriciꝰ adiutꝰ,ꝗ in duobꝰ mi
libus aureorū nūmū,ꝗ tā cito expediri nō potueſt,Gallis ſe ſpōſorē exhibuit.Nobiliſſimę vrbis ex
cidiū tātū ciuitatibꝰ ppliſq; terrorē īcuſſit,vt paucis diebꝰ certati oīa ad Gallos defecerīt, ꝗ feſtia
ta regni alienatio adeo ſupra cladē nup Capuæ acceptā Federici regis fregit aīm,vt qđ ab īitio ni
hil obſcure oñdit ſe facturꝗ,cū Gallis ī colloqū venerit, pactuſq; ſit vt Neapoli cū arcibꝰ his reli
cta,ipſe Prochytā īſulā (Iſcla ē hęc) cōtra Neapolī ī alto ſitā,ī ſex mēſes retineret,quo cū amicis
& neceſſariis ſeq volētibꝰ,oīq; regia gaza ſe cōferret,poſt id tps īſula decederet,ni deceſſiſſet p ho
ſte haberet.De Apulię & Calabrię vrbibꝰ ꝗ ex fœdere int reges icto ad Hiſpāos attinebāt, nihil ē
cautū.Sūt pīde Tarētū & alia qđā loca Aragoniis armis retēta,ꝗ nō lōgo iteriecto tpe alia alio ca
ſu ī Hiſpanoꝝ ptātē venere.Et Fredericꝰ rex p hęc regno excidit,qnto circit āno ꝗ Ferdināđo iu
niori ſucceſſerat.Sed dū hęc alibi gerūt,ī Amiterninis Aqlani aduerſę factiōis pricipibꝰ vrbe eie
ctis,Hieronymū Galliophiū Veſtinis iuuātibꝰ magno ī vrbē ſtudio & fauore accepēt. Pari ſucceſ
ſu Marſi,Peligni,& qcqd ſoli ītra Truētū iacet & Aternū amnē,Galloꝝ opibꝰ ceſſit,ſūtq; hæc per
hūc modū geſta auguſto mēſe eiꝰ āni ꝗ magnū illū ab Alexādro ſexto cōditū,pxīe ſecutꝰ ē.Frede
ricꝰ ęger aīo,nec corpe ſatis validꝰ ī Galliā ad Lodouicū regē ſua ſpōte nauigauit,a quo nō clemē
ter ſolū & benigne acceptꝰ ē,ſed ī pricipatu ēt ſatis honeſto & p pūri fortuna optabili collocatus.
Huiꝰ filꝰ quē ſub īitiū belli huiꝰ pſ Tarēti pricipē declarauit.pmiſitq; ad eā vrbē pſidio obtinēdā
poſteaꝗ Hiſpani,pter alia Calabrię loca,ſūt & Tarēto volūtaria deditiōe potiti,ī arcē ſeſe recepit.
Hic quū arcta obſidiōe pmeret,a Cōſale Hiſpanoꝝ duce tenuit,vt liceret ſibi ī Galliā mittere,vt
de rōne dedēdę arcis,aut pſidio retinēdę,ex pris ſnīa cōſiliū caperet. Nulli dubiū fuit qn Federicus
Hiſpāis iratꝰ,qa quos pcipue adiutores ſpaſſet,ex cōfeſſo hoſtes eēt eo bello exptꝰ, nihil minꝰ vo
luerit euenire ꝗ vt hi Calabria & Apulia potirent.Hoc qa multi pſuaſū habueſt,nō deerāt ꝗ cre
derēt,ne pre qdē authore arcē ab adoleſcēte his deditā,tāꝗ diuerſū ab eo ſtudiū ſecutꝰ,cū Hiſpa
nis eē maluerit,Gallico nōīſenſus , vt quodā inigore fato,nobiliſſimęq; familiæ īfeſto,acciderit vt
nō ſolū regno Aragonii exciderint,ſed domeſticū ſint etiā paſſi diſſidiū,tametſi potuit id cōſiliū
eſſe ac velut pſagiū quoddā diſcordiæ,ꝗ poſtea inter Hiſpanos & Gallos orta,vt alterutra victo
ria ſecuta eſſet,in ea aliqd ſpei repoſitū haberēt Aragonii.Sed quoquo modo id accidit,regiꝰ ado
leſcēs etſi cū Gallis pactus diceret,vt ſiue in Galliā ire vellet,ſiue Venetias nauigare, īcolumis cū
ſuo comitatu & rebus quas ſecū ferret,tutus dimitteret,ipſe (qđ ſatis cōſtat) apud Hiſpanos nō
inuitus ſubſtitit.Cæteꝝ ſub id tps quo Tarētū Hiſpanis ceſſit,duæ validiſſimę claſſes velut ex cō
poſito,Gallica Neapolim intrauit,Hiſpana Calabrię littoribus admota eſt.Piſaurius quoq; cū Ve
neta claſſe in Apuliā venit,vt amicoꝝ regū claſſes ad nouā aliquā in Turcos expeditionē horta
ret.Princeps interea & patres tris in Galliā oratores miſere,Dñicū Triuiſanū eqtē ꝗ tum Patauii
erat ptor,fuitq; poſtea diui Marci pcurator,Hieronymū Donatū,& Frācīſcū Capellū,ꝗ Neapoli
tanā victoriā amico & ſocio regi gratularent,etſi Capellus ex Gallia ī Angliā publico decreto ad
regē pfectus eſt.Erat & Petrus Paſchalicus nō multo prius in Luſitaniā miſſus,ꝗ eius terræ regē
ad claſſem in Turcos cōparādā hortaret.Sed dū alibi hęc fiūt,in ora Macedonię Turci Dyrrachi
um occupāt,oī ppe humano cultu deſolatū.Et Suitēſes Gallis irati Italiā circa alpes tumultuoſe
inuadūt.Cauſa motus huiꝰ,qa pſſius ſupra mēorata eſt ꝗ hiſtoriæ lux poſtulat, paulo latius expli
cabit.Debebat a Gallis grādis pecunia Suitēſibꝰ ꝗ in Italia cū Lodouico duce militauerant,qa ab
eo defeciſſent (vt phama fuit) pmiſſa,ꝗ quū poſt opam his nauatā ſibi nō redderet,agmine abeū
tes Vercellis ſubſedere,eā vrbē de Gallis drepturi,niſi debitū ſibi aurū redderet. Vercellenſes qa
vi & armis ire nō poterāt obuiā ſęuiētibus barbaris,abūdabāt enī multitudine,noua arte vſi dicū
tur,vt periculū qđ ab ipſa gēte īminebat ppulſarēt.Statuunt tparię mēſę aū vrbē ad ſtipēdiū illđ
(niſi merces illa verius fuit) Germanis pſoluēdū,ceu pecunia tutiꝰ in apto appēderet, ne qs orire
tur tumultꝰ.In patētē itaq; locū accerſunt,ꝗ vanā ſpem ſecuti excluſiq; portis,qa vrbs valide mu
nita expugnari nō potuit,Suitēſes nouo ludibrio adhuc magis iritati , obſidionē ſoluſit domum
abituri:cęteꝝ inde digreſſi Clauatiā in Italiæ finibus ſubita vi occupāt , locū ipſi gēti ppoportu
nū ad res Galloꝝ quoties libitū eſſet in Italia infeſtādas,ex reſidua igit ira bis poſtea ī Italiā egreſ
ſi magis in ſe ſollicitarūt Galloꝝ arma ꝗ exercueſt.Plūbinū oppidū nobile in Hetruria p id tēpus
Valētino duci ceſſit.Plumbinatiū princeps in Galliā (vt fert) nauigauit ad Lodouicū regē in cu
ius fidē cōceſſerant ex populis Italiæ & pricipibꝰ plęriq;,ac pcipue ꝗ pōtificis arma,Borgięq; ſuc

Federici regis deditio.

Fredericꝰ in Galliā proficiſcitur.

Vercellēſiū conſilium.

ceſſus horrebāt, Florētini.Lucēſes,Eſtēſes,Bētiuoli,Gōzagæ,& Italiæ terrę ſtatꝰ tūc is erat. Inter
ea regia galloꝝ claſſis ex Neapoli quo admota fuerat.ꝓfecta,oráqꝫ Italię circūacta ꝑ Ioniū ī Melū
inſulā ꝓceſſit.Piſaurꝰ ſociā claſſem breui aſſecutꝰ,cōſiliū cū Gallis ducibꝰ capit Leſbū īſulā īuadē
Mityleneop di,huc ꝓſpa nauigatiōe delati,Mitylenē vetuſtiſſimā inſulæ vrbē ſubita oppugnatione adoriunt
pugnatur. eſtqꝫ breui ꝑs muroꝝ vna bōbardis diſcuſſa.Sed dū muri diſturbant,Piſaurius Tenedū inſulā ad
nauigauit cū aliquot Venetis triremibꝰ,maiꝰ quoddā negociū ſecutꝰ,breui eī Turcoꝝ claſſis Hel
leſpōto exitura ferebat,vt ſuis laborātibꝰ ſuppetias ferret, quos rumores Galli duces de induſtria
diſſipādos curarāt,vt ꝑ Veneti abſentiā oppidū oppugnarēt,traherētqꝫ ad ſe oē decꝰ captę vrbis,
cū ꝓda ſi capi cōtigiſſet.Piſaurio igit abſente ſignū dat Gallis ad hoſtē inuadendū, obteſtari ora
reqꝫ amicæ claſſis ꝓfectū Paulus Valereſius q Piſaurii vicē gerebat, vt eā oppugnationē in illius
Mitylēe fru reditū differret.Audire hæc Gallus,ſed vrbē nihilo ſecius inuadit , atrociter Mityleneos adortus
ſtra a gallis muros Intrepide ſubiit,fuitqꝫ vtrinqꝫ magnū & cruentū certamē,ac poſt vulnera cędēqꝫ multorū
oppugnat. vrbs valide ab hoſte defenſa eſt,tū Gallus ſpe ſua fruſtratꝰ ſoluta obſidiōe oēm bellicū apparatū ī
perat ad naues deferri,in aliū abiturus.Supuenit nouo cōſilio Piſaurius,multūqꝫ hortādo ſuadē
doqꝫ ægre tenuit,vt in obſidendo hoſte ꝑſeueraret,ex captiuis interim cognitū eſt eſſe in vrbe cē
tum dūtaxat,&.xx.ꝓſidiarios milites,oppidanos trecētos Chriſtiani nois, ſunt inde per aliquot di
es muri multo validius diſiecti,& iam de vrbe iterū oppugnāda inter duces agitabat,quū repente
affert vnā hoſtiū cohortē aduētare Mitylenels auxilio miſſam, hos inſidiis exceptos claſſiarii par
Mitylene a tim ferro trucidant,partim mediis fluctibus obruunt,q cędi ſupfuerūt in deuia & deſerta loca īn
Venetis op ſulæ diſpalari abierūt,recēs inde oppugnatio ē Mityleneos adorta,Gallis pugnā ſpectantibus.Ve
pugnatur. neti munitiones hoſtiū ferociter ſubeunt, eſtqꝫ tāto ardore In hos itū,vt bis miles muros aſcēde
rit:Ceciderūt ea pugna plæriqꝫ viri fortes,plures vulnerati,defenſum eſt tū quoqꝫ oppidū,ſed dum
id certamē adhuc teneret,affuit Liburnica Rhodioꝝ vna,q̄ ſignificabat magiſtrū Rhodię militiæ
breui cū claſſe affuturū.Placuit ducibꝰ vtriuſqꝫ claſſis in eiꝰ aduētū obſidionē trahere,veꝝ poſteri
Atten.nau diæ Gallus mutato cōſilio in aliū repēte vela fecit,Chiūqꝫ decreto pētiit,inde digreſſus in fœdam
fragium. incidit tēpeſtatē,ꝓtoria nauis cū duabꝰ aliis ſęuitia maris victa fluctibꝰ abſorpta eſt.Periere eo nau
fragio octinginti viri fortes,ipſe claſſis ꝓfectus cū.xl.aliis ꝓter ſpem ꝑiculo ſeruatus eſt.Venetꝰ ſo
cię claſſis auxilio deſtitutꝰ,qa nec Rhodia ad diē affuit,ſoluta obſidiōe ex Leſbo in Chiū,ex Chio
Parū inſulā trāſmiſit,vbi Rhodiā offēdit claſſē,hic Piſaurius apd ſactæ militiæ magſm multū de
Galloꝝ incōſtātia qſtus eſt,ꝑ quos ſtetiſſe aiebat,quo minꝰ Mitylene caperet,nec inde āplius cōmo
ratus,iam enī bruma appetebat,ex Paro in Melū inſulā curſum intēdit,vbi Rhichiū hoſtiū archi
piratā captū inuenit,quē vi tēpeſtatis ī Melicū litꝰ deiectū, inſulani ſubito incurſu opꝓſſerāt.Pi
ſauriꝰ qa truculētꝰ ꝓdo pluſq̄ hoſtiliter ſolitꝰ erat in hoīes Veneti nois ſæuire,palo defixum lēto
igni,vt lōgius ſuppliciū traheret,torreri iuſſit,ex Melo inde ꝓfectus Corcyrā in hiberna cōceſſit.
Barbarici Sed dū hæc foris gerunt,domi Auguſtinꝰ Barbaricus princeps moritur,anno q̄ reipu.ꝓeſſe cœpat
principis ī qntodecimo exacto.Nullius vnq̄ principis adminiſtratio magis exercita ob aſſiduos Italiæ motꝰ,
teritus. dubiū felix ne magis lætuſqꝫ pricipatꝰ,an ſollicitꝰ & ęrūnoſus.In Italia res Veneta aucta ē,Cremo
na & tota fere Apuliæ ora Venetis rebꝰ adiecta,Cōtra circa Pelopōneſum & Ætoliā, Naupactū
amiſſum,Metone,Iūcū,Corone.Rurſus a mari Cyprus & Cephalenia Venetę ditiōis factæ, cum
iis q̄ amiſſa ſūt nō ſolū æqlibriū faciūt,ſed ſucceſſu etiā ꝓpōderāt.Eſt & domi variatū, neqꝫ fame
neqꝫ peſtilētia eſt laboratū toto illiꝰ pricipatu,at nūmariæ mēſę partim fide ꝓclitatæ ſunt, partim
importuno creditoꝝ occurſu grauiter vexatæ,ſed his fide incolumi pecunię ad alienū æs diſſoluē
dum ſupfuere.Barbaricus defunctus ad ædē publicæ Charitatis ſitus eſt.Fit dux Leonardus Lau
Leonardus retanus tāto hoīm cōſenſu,vt primis ſuffragiis,atqꝫ eodē die quo inita ſūt , qđ nūq̄ mēoria hoīm
Lauretanus accidit,creatꝰ ſit pricepſ,vir prudētia & pietate inſigni,nec a līaꝝ ſtudiis abhorrēs . Auxit q̄ſitū
Dux. decus noua in familia dignitas,primus ī ea gēte,clara alioq & illuſtri,princeps fuit,frequēti, hoīm
cōuentu & ingēti ciuitatis læticia,poſtridie q̄ dux declaratꝰ ē ꝑ Marcianā aream cirroqꝫ de more
geſtatus,eo conſpectior apparuit,qꝓ & ipſe,vt aſſolet,pecuniā ſparſit populo,& duæ eiꝰ filię matri
monio locatæ,ex pcuratoriis ædibꝰ grādē multitudini in area ſtāti pecuniā plenis manibus effu
derūt in argumētū domeſticę læticiæ.Sub id tꝑs tētata pax eſt īter Lodouicū galliæ regē & Maxi
milianū,res Tridēti agitata , quo Rothomagēſis antiſtes regis ſui noīe ex Mediolano ꝓfectus eſt,
cū pōtificis legato & Georgio Cornelio eqte,q tū Veronę erat ꝓtor,ꝓgreſſus huc Germanus ſę
pe cū gallo antiſtite ſummotis arbitris eſt locutꝰ,actūqꝫ interim vt credere eſt,de pace,ſed res quū
aliis ſuſpectior fuit,tum ſociorū legatis cæterū ſiue qa ꝓmiſſis nō ſtaretur, aut qꝓ vterqꝫ rex alte

ri parū crederet,nā neq; obſcurę inter eos ītercedebāt mutuí odii cāę,neq; paꝝ graues offenſę,nō
multo poſt (qđ ſatis cōſtat) pax illa & noua cōcordię ſpēs e medio ſublata ē,graues,vt ſiqñ alias,
exarſerūt inimicitię,ac eo minꝰ expiabiles,quo maiore īuidia Maximilianꝰ domeſtica fraude (vt
ferē) veneno petirꝰ ē,ꝑirurꝰ haud dubie niſi res īdicio aliq̄ro priꝰ palā facta eēt.Et hæc terra & aq̄s
ꝑ autūnū eiꝰ āni geſta,q ſacrū ānū e veſtigio ſecutꝰ ē,quo ſane tpe Marcꝰ Dādulꝰ ē ī Galliā ad Lo
douicū regē a Venetis orator miſſus,& Alouiſiꝰ Mocenicꝰ ī Germaniā ad Maximilianū. In mari
reliquū hyemis eiꝰ āni res qetiores fuere.Percrebuit īterī phama nouū in Perſis ꝓphetā extitiſſe,
q nō ſermōe,miraculiſve,ſed terroribꝰ rē ageret.Perculit motꝰ ille totū oriētē,& iā occidēs quoq;
lōginq belli phama ꝑſonabat,Italiaq; cogitate cœpat de nouo Sophis (id enī illi nomē fuit) fauo Sophis pro-
re ſibi cōciliādo,ꝑferrī ī Turcos quoꝝ ille īminebat finibꝰ,quū terror ille Tauro tenꝰ ꝓgreſſus, ne pheta.
ſcio quonāmodo ſua ſpōte ſenſim remiſit,abiitq; res in fabulā.Sed hæc aliq̄to poſtea.Subrepſerat
hęc imaginarii illiꝰ belli cura aīs hoīm,quū media ꝑpe Italia atrociſſimū ē bellū modicis initiis or
tū,nā Tarēto ab Hiſpanis Calabriaq; & Apulia receptis,quū aliq̄diu vtriuſq; terræ ſtarꝰ qeuiſſet
cēnt q; īterī loca q̄dā ābigui iuris ī frōte Apuliæ a Raynaldo & Carlone Alouiſii Ligni nole a prī
cipio belli,vt ſupra ē ſignificatū,īſeſſa,Hiſpanis rē ſibi iure fœderis vīdicātibꝰ,cōtra Gallis Lignī
iura celebrātibꝰ,exiit res ī aptā diſceptationē,eſtq; a pricipio ex æquo & bono lis agitata,īde vero
qa inē duces cōuenire nō potuit,eo ē decurſum vt vterq; de ea re ad ſuū ſcriberet regē,futuꝝ tacī
vt illi inē ſe rē multo honeſtiꝰ cōponerēt,& cōtētio hæc ita ad tꝑs ē inē duces ſopita,vt neuē alteri
poſſeſſiōe ceſſiſſe videref.Nec multū īde tꝑis īterceſſit,quū īdicio Cōſalis Hiſpanꝰ dux ſimul cō-
ꝑerit Gallos milites Venuſiā ad ſui ducis edictū cōuenire,ſimulq; ſit a Gallo certior,fore vt niſi lo Noui belli
cis ābigui iuris vltro cederet,breui rē armis vīdicaret ſui regis iuſſu. Ad hæc Cōſalis,nullū ſe re- origo.
gis dixit rīſum accepiſſe ſuꝑ ea re,teſtari tū ſe ſi armis nō iure ſit agēdū,futuꝝ vt regia cā nō ca-
reret vīdice,ſiſq; ꝑ hæc ad bellū accēſis,qa multo ad rē gerēdā patior erat Gallꝰ,breui tota Apu-
lia Hiſpanū depulit,pauca admodū oppida,atq; ea ad mare fere expoſita,ſubito illo motu Cōſalis
retinuit,& ī his Barolū & Adriā,quā vt firmiore tueref ꝑſidio,oēm ībellē multitudinē vrbe expu
lit,vel cōſilio ꝑcul ablegauit,ne muliebris pudicitia eēt militari libidini obnoxia.Matrone,puellę,
puerīq; ad qnq; milia nūero,vno agmine Tranū ꝑficiſcunf, q̄ miſerabilꝰ manꝰ quū lachrymis &
flebili lamētatiōe portis īcidiſſet,mia victꝰ Venetꝰ magſtatus ī vrbē admiſit.Euagari iterea Gal-
loꝝ arma lōge lateq;,breuiq; oēm Apuliā & Calabriā ꝑter maritima,parti vi,parti volūtare ſuę di Gallorum
tiōis fecere,vrbes ad mare ſitę externis adiutæ ſubſidiis capi nō potuere, & res ī Apulia & Cala- ſucceſſus.
bria ſic habebāt.Media æſtate āni huiꝰ q ſupra milleſimū ſalutis qngēteſimꝰ ſecūdus fuit, Petrus
Medicēꝰ Florētia exul,Vitellianis fratꝰ armis,Aretiū repēte occupat,Valētini ducis īpulſu,vt tū Noui He-
multi ꝑſuaſum habuere,iā is apte ad Italiæ pricipatū āhelabat,ſūt breui īde vnū poſt aliū ad q̄dra truriæ mo-
ginta Florētinis oppida adēpta,& ī his Cortona vrbs celebris ī Hetruria,exarſiſſetq; īcēdiū illđ la tus.
tius,labātibꝰ ob Mediceū nomē ꝑploꝝ aīs,niſi ꝑopportune noue Galloꝝ copiæ ꝑ id tꝑs ī Hetruriā
veniſſent,q̄ ī ſupplemētū exercitꝰ q ī Apulia erat,a rege mittebanf.Hic gallis ducibus oīa hoſtilia
Mediceo & Vitelliis denūciātibꝰ,niſi bello abſtinerēt,ab īcœpto deſtitere. Mox vero Lodouici re-
gis arbitrio q ſub id tꝑs ī Italiā deſcēdit,ex Florētinoꝝ ſnīa res cōpoſita ē. Borgias interea cū ſuo
exercitu Vmbrię īſinuatꝰ Camertibꝰ,vt ipſe credi voluit,bellū illaturꝰ,hos rumores diſſipādos cu
rauit,vt qbꝰ vere bellū ītēdebaf cōmodiꝰ opprimeret. Petit īde a Guidōe Vbaldo Vrbinatiū du-
ce,vt Pōtificias opes annis & bellico apparatu iuuet,benigne ſūt illi oīa ꝑbita,nā qs tū Borgię au Borgię aſtꝰ.
ſus eſſet qppiā negare qđ amice peteref,q ꝑter ꝑfis q pōtifex erat maximꝰ,potētiā,vnꝰ oīm in Ita
lia ducū ꝑ id tꝑs validiſſimū ductabat exercitū:Reddebat Borgias ꝑ hęc Guidonē ſibi ad iniuriā
opportunū,ac ſimul ī eū nihil tale ſuſpicātē ex īprouiſo duxit exercitū,vt incautū affligeret, fecie
res ſubita,quū vix tꝑs ad fugā ſuppeteret,vt ſine certamine Guido veniēti ceſſerit, confeſtim Vr
binū & qcqd illiꝰ ditiōis fuit,Borgias ſubegit,nec multi īde dies interceſſeft,qbꝰ Camertes bello
repetiti,vi & metu ſubacti deditionē fecere,igēs pecunia lōgo ſtudio cōgeſta, Iulio Camertiū prī
cipi eſt exꝑſſa,ipſe cū duobꝰ filiis in vincula cōiectus ac ꝑ hoſte arctiſſime cuſtoditꝰ. Sed dū hæc
in Vmbria geruntf, Vladiſlai Pānonię regis Venetiq; nois amiciſſimi,vxor ex Gallia veniēs,a Lau
retano principe & ꝑribus Bucētauro naui honorificētiſſime excepta eſt, multi & exqſiti honores
regię puellę habiti,in amicoꝝ regū gratiā,nā Lodo.galloꝝ regē arctiſſimo regia ſpōſa attingebat
cōſanguinitatis gradu,nauiū ꝑcurſu haſtis vtriq; infeſtis eſt in publico certatū, cucurrere & pu-
ellę ſuburbanę,celeberrimaſq; agitaſt cymbas.Actus eſt & in comitio Helenę rapeꝰ,ſaltauit regia
in Orcheſtra ad tꝑs,medio vt aſſolet comitio extructa.Fuit inde regia cōiūx plures dies Venetiis

frequenti dein comitatu Seniā naui delata eſt,in Pānoniā abitura,ſubſedit tñ hic aliq̄diu Turcoꝝ
metu quoq; arma circūuagari dicebanť.percrebuit inde rumor Pānones,q ꝓſidio illi obuiā mittebā
tur,ab his inſidiis exceptos,cū magna cęde fuſos,porroq; fugatos. Erat mediolani ꝑ id tp̄s Lodo-
uicꝰ rex,ad quē magnꝰ ē cōcurſus Italoꝝ pricipū factꝰ ceu ad vīdicē maloꝝ oīm q̄ a pōtifice & fi
lio Italię pricipibꝰ & pplis iminebāt.Venetis ne pōtificis conatibꝰ ſe abiicerēt patriꝰmos obſtabat,
accedebat huc graue bellū qđ iā antea cū Turcis cōflatū habebāt , erātq; ꝓpterea in Liburniæ &
Delmatię ora tuēda vehemēter occupari,q̄ ꝑ id tp̄s fuit,vt ſiqñ maxime,Turcoꝝ armis īfeſta,neq;
placebat ꝙ Italia a nouo hoīe tā grauiter q̄rereť,neq; iis q̄ flebāt , q̄a pōtificis authoritate fierent
ire obuiā.Circūſtabāt igiť regē viri plęriq; illuſtres Italici noīs,& in his Hercules Eſtēſis , Frācifcꝰ
Valētini du Gōzaga & alii plures multa celebritate pricipes,quū Valētinꝰ dux ignoto habitu & a nullo expe
cis ad Lodo- ctatꝰ,dictꝰ ē adeſſe,oſculoq; & cōplexu arctiſſimo a rege exceptꝰ,cōtinuo ī ſecretū abduciť. Defi-
uicum regē xit rei nouitas aīos eoꝝ q aderāt,mœſtoq; ſilētio aliꝰ aliū ītueri, inde poſt lōgū colloqū quū rex ī
acceſſus. aptū ꝓdiiſſet,eſtq; vna Borgias cōſpectꝰ regis lateri familiariter hęrēs,oīm in ſe oclos vertit,ꝑtur
bationēq; nō ꝑuā aſtātibꝰ īcuſſit,qñ cūcta eiꝰ facta dictaq; ſua eēnt ſpōte ſuſpecta.Nec rex mltū ī-
de Mediolani fuit,ſed cū Cæſare Borgia Genuā ꝓfectꝰ,multis ꝓbuit ſpem Italiæ ꝑiti metu leuan
dę,hoīe Italiæ rebus infeſtiſſimo ſecū in Galliā abducto.Manauit inde phama Borgiā nō abduci
ab rege,ſed ex Genua Plūbinū petere,paratāq; Genuæ triremē q̄ veheretť:cęterū dū varii de eo ce
Borgiæ cele lebranť ſermōes,ille ea celeritate q̄ ad regē ſe cōtulerat,ꝑ loca ſibi infeſta cū paucis reuerſus prius
ritas. Ferrarię cōſpectꝰ ē q̄ Genua ꝓfectꝰ crederetť,hic ſororē offēdit graui morbo affectā, nōnihil itaq;
cū ea cōmoratꝰ,vrgētibꝰ de ſubita Vrſinoꝝ defectiōe nūciis Foꝝ cornelii petit,vbi oīa mutata inue
nit,nā ꝓter Vrſinos,Vitellii & Baleones erāt ab eo alienati,aderāt Vrſinis & eoꝝ fœderatis mil-
le & q̄ngēti eq̄tes,robur haud dubie ꝓcipuū pōtificii exercitꝰ.Sed dū hæc in Italia fiūt, Neritum
nūc diua Maura ē,Piſauriꝰ ꝓfectꝰ,veneta claſſe,& ſis triremibꝰ q̄s Iacobi Piſaurii Paphienſis anti-
ſtitis ductu Alexāder pō.ad bellū miſerat,fortiter oppugnat.Corinthii eā terrā a cōtinēti abſcide
runt,breui euripo īmiſſo,quē Venetꝰ ſub primū occupauit appulſum,obiecitq; vallum ab vtraq;
ꝑte hoſtibꝰ,q nō multo poſt a terra affuerit,q̄ īſula oppugnari cœpta ē, ad tria milia eq̄tū & āplꝰ
venere,ad id miſſi,vt ſuos obſidiōe leuarēt,eſtq; circa vallū atrociter dimicatū,multiq; ex hoſtibꝰ
ſunt aut interfecti aut vulnerati.Verū turcis retro abeūtibus inſulani cōfeſti oppidū dediderunt
ingēs ī eo pecunia parta ē.Solebat Cynthius āconitanꝰ vir poetico īgenio multa mihi mēorare de
Piſaurii ſolertia ī Nerito oppugnāda.Fuit Cynthiꝰ vt aliq̄d poeticę tribuat hiſtoria,q̄ illiꝰ cogna
ta ē,paterno gn̄e,vt ipſe gl̄iari ſolebat,a Dionyſio Syracuſano oriūdus,maternū genꝰ ad Lādā pa-
triciā in Venetis gētē referebat,poeticis ſtudiis clarus,ſed clarior regū & ſūmoꝝ pricipū amicitia
quū Ferdināclus ad Hidrūtū a turcis recipiēdū externoꝝ regū īplorasſet auxilia,Cynthius a Ma-
thia Pānonię rege cū aliquot Pānonū militibꝰ in Italiā eſt miſſus,vñ victor reuerſus,Bucaſtri ē ab
eo comes deſignatꝰ,mox & ſecretioribꝰ cōſiliis adhibitꝰ,ad Hiſpaniæ reges ē ire iuſſus,& ad Tur
corū imꝑatorē legatiōe ē demū functꝰ.Poſt Pānonis interitū in Italiā reuerſus,duabus ab Alexā-
dro pōti.triremibꝰ ꝓfectꝰ Veneto affuit in Nerito oppugnāda.Narrabat is mihi familiariter qua
Piſaurius. vi Piſaurius ſit Neritū adortꝰ,quo cōſilio,cōſtātiaq; hoſtē a frōte repulit, qua animi magnitudi-
ne Maurēſibꝰ īminēs ad deditionē cōpulit,vt dubiū ſit maiore ne ſucceſſu an virtute victoria illa
Veneto cōtigerit.Sed dū hæc foris geruntť,domi Lauretanꝰ princeps & ꝓfes lſis regū & ꝑ legatos
ſollicitabanť.hinc a Ferdināclo hiſpanię rege ad nouū fœdus ſecū in Gallos ſanciēdū,cōtra gallus
vt ſibi auxilio eēnt vt a ſociis poſtulare,in Neapolitano regno armis vindicādo: cęteꝝ tametſi ma
gnę vtriq; cōditiōes ꝓponereni,viſū ē ad publicā dignitatē ꝑtinere,nihil ex eo fœdere mutare,qđ
cū vtroq; regū iā antea ictū habebāt.Lodouicꝰ rex Hetrurię rebꝰ a d tp̄s cōſtitutis,vt Florētini lo-
ca Vitellianis armis & Mediceis ſuꝑiore æſtate ſibi adēpta recipent,Petra ſctā Genuēſibꝰ attribu
ta,& Piſis ī ſua libertate retētis,ex Liguria ī Galliā trāſiit.Borgias Cęſar in Æmylia tūc erat cura
Defectio Vr rū plenꝰ ob fœderatoꝝ ducū defectionē.Cur Vrſini & ſocii a Borgia defecerīt, nō vna vt video,
ſinorum vñ cā traditť.Fuerāt Valētini ducis ſucceſſus ab initio Vrſinis ſuſpecti,nulli dubiū erat,qđ etiā clara
orta. voce ferebatť,futuꝝ vt alioꝝ principatu euerſo vrſini funditus delerētť,& opinio hęc iā oīm aīs re-
cepta,& Baptiſtę Vrſini ātiſtitis ad Lodouicū regē ꝓfectio q Alexādro inuito & reclamāte Galliū
regē quū Mediolani adhuc eſſet,modico comitatu adiit,ꝓcipuā deficiēdi materiā præbuerūt fœ
deratis ducibꝰ,cōſtās phama fuit occulte Vrſinū ātiſtitē a rege monitū,vt cauerēt Vrſini ab Ale
xādri & Valētini ducis inſidiis,cōpertum ſibi eſſe decretū illis ſemel,quacūq; arte ſi aperta vi ne-
queāt,Vrſinæ factiōis opes euertere,quo regis īdicio ꝑ ſuū hoīem ducibus delato, cōfeſtim ab his

ſeceſſio facta eſt,Scio fuiſſe q crederēt Iuliū Vrſinum q cęteros factiōis duces authoritate ātei
bat,Cęſaris cōmilitiū detrectare cœpiſſe,ꝙ ī Bētiuolos quos bello petiturꝰ Cæſar fuit,recuſaſſet
arma induere,militareꝗ aduerſus eos qbuſcū arctiſſima ſibi affinitas ītercederet. Nulli dubiū
fuit ſi Vrſini & fœderati duces ad vim mature cōſurrexiſſent,facile Borgiā opprimi potuiſſe
auxiliis deſtitutum:cęteꝝ ſiue ambitiōe quorūdā,ſiue fato gētis,cui humana cōſilia ī caſſū op-
ponunť,nulla vis ē ab his quū ſine dubio valitura fuit,inīrata,ſed circa Peruſiā vnū ī locū cō
greſſi,dū de ſumma rei cōſultāt,ſpatiū eſt hoſti datū,Galloꝝ ad ſe auxilia ex ꝓximo acceſſēdi,
qbꝰ frętꝰ Cęſar,qa nō erat cur āpliꝰ Vrſinoꝝ arma formidaret, quū mľto remiſſiꝰ ātea egiſſet,ac
ꝑne humiliter,ꝓ impio,duces & capita factiōis admonere ſui cœpti officii, celebrareꝗ ſimul
ſua,ſimul & pſīs ī eos bñficia,maiora polliceri:ſi impiū recipiāt redeātꝗ ſpōte ſua ad officiū,oſtē
deſt deīde Vrſini & ſocii etſi tarde oſtēdeſt tñ apte defectionē ſuā,q̄ res fecit vt paucis diebus Att. rerum
Foꝝ Sēpronii,mox Vrbinū & ps nō ꝑua locoꝝ q̄ fuerāt Guidoni Pheltrio adēpta,a Borgia defe motꝰ ī Vm
cerīt,cęſaq ſint plęriſꝗ locis Borgianoꝝ ꝑſidia,Erat tū Venetiis Guido,vbi nouitate illa rp̄m bria.
eſt a venetis comiter & benigne cultꝰ,domo publica,victu ānuo,ſtipēdioꝗ adiutꝰ.Is ad primos
ſuoꝝ motꝰ excitꝰ,ꝑne priꝰ ſuis affuit q̄ venetiis diſceſſiſſe crederet,tū vero paucis diebꝰ oīa loca
ambiguę adhuc fidei ſuū pricipē certati ad ſe vocāt.Miſit Borgias hoc motu ꝑcitꝰ, Michaelē
Valētinū carnificē ſuū veriꝰ q̄ ducē,vt ſi q adhuc ī fide eſſēt,ī officio cōtineret,q defeciſſēt,vi ſi
volūtate nō poſſet,ad impiū retraheret.Subito itaꝗ acceſſu Pergulanos offēdit Borgianꝰ dux
de ſuo principe recipiēdo cōſilia agitātes,eſtꝗ nihilo ſeciꝰ pacate ī oppidū admiſſus:cęteꝝ non
aliter q̄ ſi vi & armis cepiſſet,hoſtiliter diripuit,Iuliū Camertē ad eā diē hic cuſtoditū, ꝓpria
manu īterfecit.Foꝝ īde Sēpronii īuaſit,vrbēꝗ ſine certamīe adeptꝰ,adeo īmaniter vexauit,vt ꝑ
direpta haberi potuerit miſera ciuitas,variis cladibꝰ affecta:hic cohors illa mox paulo digreſſa,
quū Vrbinū decreto peteret,adeo certā ſecū ſpē victorię ferebat,vt multi ſaccos tuliſſe dicāt ne
qd ad cogēdā ꝑdā eēt īpedimēto,cæterū locoꝝ anguſtiis excepti, ſubito īdigenaꝝ īcurſu fœde
milites partī cęſi ſunt,partī fuga & cōſternatiōe late diſiecti. Vrſinoꝝ copię īterea Phanenſem
agrū īgreſſę,agreſtes & locoꝝ īcolas hoſtiliter vexabāt,nec a Piſaurētiū rebꝰ, q & ipſi Borgianę De pace agi
erāt ditiōis,abſtinere.Curſitabāt interī nihilominꝰ citro vltroꝗ ab vrſinis ad Cęſarē pacis arbi tur.
tri,& ruſſus ab eo ad fœderatos duces,eminereꝗ īter eos Pauli vrſini ſtudiū. Fuit is Latini an
tiſtitis filiꝰ,ſed ī familia clarꝰ,erat ꝑterea pōtifici iūctꝰ affinitate quadā,ābitioſe nimis is ſeſe ob
tulit pacis arbitrū, magnis,vt credere ē,pōtificis pollicitatiōibꝰ allectꝰ.Erat ī eadē familia inter
pricipes & duces factiōis Robertꝰ Aſculanꝰ dux iuuenis adhuc, ſed q magnū merebat in pōtifi
ciis caſtris ſtipēdiū,hic vnꝰ Vrſinoꝝ q aderāt ducū ī id fœdꝰ nō cōſēſerat:nā Iordanꝰ q fuit Ver
ginii filiꝰ,nihil ꝑ id tp̄s cōe ſibi eē voluit cū cęteris familię ducibꝰ Lodouici regis & galloꝝ par-
tes ſecutꝰ.Robertꝰ igiť & Paulꝰ Vrſini cū Vitellio,Guidōi Vrbinati,& Iulio Venātii filio Ca
mertiū pricipi,furtat is quoꝗ eo motu reꝝ,agreſtiū potiꝰ q̄ ciuiū fauore ī pricipatū receptꝰ,au
thores fuerīt,vt qñ iā de pace cū Valētino duce cōueniret,tēpi cederēt,nec ſe & ſuos cōiicerēt ī
nouū belli diſcrimē,quū nemo eēt auxilio futurꝰ,parerēt neceſſitati,cui nemo niſi ſtultꝰ repu-
gnet.Cautū ē Vrbinatibꝰ & iis q eo tumultu a Borgia defeciſſent.Guido aīo & corꝑe ęger,Ti
phernū a Vitelliis ꝑducit.Aſſimulare interea mira arte Alexāder Rōæ,fotis Borgias paternis
artibꝰ īſtructꝰ,obliuionē īiurię,nihil nō Vrſinoꝝ eē velle ābo,tū Pauli īpulſu Frāciſcꝰ dux Gra- Vrſini Bor
uinę ad Borgiā officii cā primꝰ oīm Piſauꝝ venit,quo Cęſar ex foro Cornelii ꝓceſſerat,poſteaq̄ giā adeunt.
de pace cōuenire cœpit.Acceptꝰ ē vterꝗ tā comiter,q̄ neꝗ ipſi,neꝗ alioꝝ ducū qſq̄ ātea,nūera
tū ē vtriꝗ ſuū ſtipēdiū,neꝗ vllū īterea reſidui odii ſignū ī eo extitit,nō dictū,nō factū ſuſpitio-
ſū vt nullꝰ hiſtrio alienū vultū meliꝰ ferret q̄ tūc Borgias amici pricipis tulit, vt nihil triſte ab
eo expectādū āpliꝰ qſq̄ putaret.cauere ſibi nihilo ſeciꝰ,quū ii q tā familiariter fuerāt accepti,tū
alii multo magis,q vt dirū & exitiale horrebāt Borgię nomē,ſuę ſibi culpæ cōſcii.tenebant ſe
cū copiis hi circa Senogalliā.Ad hos itaꝗ Valētinꝰ dux ſcripſit eē ſibi ī aīo Senogallię arcē expu
gnare,vrbē aliq̄to priꝰ Leporotꝰ Firmianꝰ ſuburbanis tectis īſinuatꝰ ad deditionē cōpulerat,con
ſenſit is cū Vrſinis ī fœdus,eratꝗ ciuitatis Firmianæ lōge priceps,vir acer & rei bellicæ haud Att.Borgię
ignarꝰ,magnūꝗ merebat ſub Cęſare Borgia ſtipēdiū.Obtinebat eiꝰ vrbis arcē Ioāna Pheltria. artē in vrſi
Fuit hęc Io.Roborei ꝑfecti vrbis vxor,is Sixti pō.maximi ex frē nepos. vbi mulier oīa ad defe- nis capiēdis
ctionē ſpectare vidit,ſēſitꝗ a ciuibꝰ ad Borgiā miſſos q deditionē facerēt,arce ſub ꝑſidio relicta
noctu virili habitu īde egreſſa,ꝑ īfeſta loca ī Hetruriā trāſiit,ex hetruria venetias.Significabat
Borgias nō tātū qđ pateret,ſed diē etiā quo duces ſibi adeſſe vellet,cōdixit,ipſe tāq̄ tēps ſeruatu-

XX v

rus,cũ Vaſconum phalãge Senogalliã petiit,gallorꝝ ꝑte multo maxima a ſe dimiſſa,vt res minus ſuſpecta eſſet. Vbi igit̃ appropinquare dictꝰ ẽ,vrſini duces & ſocii nõ ſatis viriũ illi ad aptã vim eſſe arbitrãtes,venienti obuiã ꝓdiuere,Fabio Vrſino Pauli filio,adoleſcente magnæ indolis, patrẽ & ſocios reuocãte,impẽſiuſq; obſtãte precibꝰ ne ſe & ſuos ꝑditum irent.Proceſſerunt illi nihilo ſecius obuiã duci iã ꝓpinquo.ſuntq; ad primũ cõgreſſũ benigne & comiter appellati, recepti q; ĩ mediũ agmẽ Senogalliã cũ Borgia ingrediunt̃.Erat in vrbe priuata q̃dã domꝰ,ĩ ducis aduẽtũ parata,hic Cæſar velut ſecretũ quęrẽs in auerſam ędiũ ꝑtẽ ſolus trãſiit, ducibꝰ,q officii gratia circũſtabãt,in media ſuorꝝ corona relictis,tũ ii qbꝰ iĩunctũ erat negociũ,repẽte ĩ hos manus iniiciũt,nihil reluctãtes:nã qd pauci & inermes ĩ cõferto armatorꝝ agmine tuto moliri potuiſſent?tãtũ ducis fidẽ implorãt.Vitelliꝰ & Lepototꝰ Firmanꝰ ceruice fidiculis eliſa cõfeſtim ne-
Duces defectionis necantur. cati ſunt.Paulꝰ Vrſinꝰ & dux Grauinę in paucos dies aſſeruati,eo cõſilio credo vt ſi Romę res nõ ex cõpoſito ꝓceſſiſſet,ꝙ Baptiſta Vrſinus antiſtes & cęteri principes factionis capi nequiſſent,minor inuidia põtificẽ & filiũ ex ea ꝑditiõe maneret,ꝑſertim ab Vrſinę familię viris, verũ vt alii ex his in poteſtatẽ ſũt redacti,alii porro fugati,oppida adẽpta,ĩ Peruſino agro,quo poſtea trãſiit Borgias,ambo eodẽ quo priores illi ſunt ſupplicio affecti.& hęc aliquãto poſtea.Senogalliæ ducibꝰ captis,q eos ſecuti fuerãt,diſpoſitis circa portas cuſtodiis,illico oppreſſi ſunt ac male habiti,inde Barbari paſſim dimiſſi q fœderatorꝝ ducũ copias circa vrbẽ hibernãtes ex improuiſo adorti,armis & eqs ſpoliarẽt.Oppreſſus ẽ in hibernis ingẽs eqtũ numerꝰ multiq; interim cæſi aut grauiter vulnerati,pauci media trepidatiõe dilapſi,& in his Fabiꝰ Pauli filiꝰ,q cũ paucis eqtibꝰ ꝑ deuia & cõpẽdia viarũ ægre ſeruatꝰ eſt.Si q ꝑterea Borgianorꝝ manꝰ euaſere,ipſis locorꝝ accolis prædę fuerunt.Eodẽ die quo hęc in Piceno geſta ſunt,Romæ ex compoſito plærique
Vrſini Romę capiunt̃ Vrſinę factiõis viri illuſtres,& ĩ his Baptiſta antiſtes a põtifice capti,ĩ Hadriani molẽ obtrudũtur.Miſſi ſunt q & Iuliũ Vrſinũ Baptiſtę fratrẽ q tũ Palũbariã forte oppugnabat ĩ Tyburti,ex ĩprouiſo caperẽt.Dederat id oppidũ Alexãder Vrſinis habẽdũ,nõ multo prius Sabellis adẽptũ, vt eiuſmodi illecebra factiõis tũ ꝑpotẽtis filio fauorẽ cõciliaret,mox Vrſinis iratꝰ ꝙ ſeceſſionẽ in Flaminiã feciſſent,author fuit Sabellis extorribꝰ,vt multi ꝑſuaſum habuerũt,locũ inuadendi,de quo recipiẽdo acre tenebat certamẽ,quũ Iulius ꝑcipiti nuncio factꝰ certior de iis q̃ Romæ foriſq; facta eſſent,vbi in nulla re ꝑterq̃ in fuga ſibi ſpẽ ſalutis repoſitã vidit,Cære occupat,locũ natura munitiſſimũ.Vrſinorꝝ ædes eodẽ die pontificis iuſſu cũ omi pecunia publicatę ſũt. Baptiſtę antiſtitis & Iulii mater iã octogenaria domo eiecta ꝑ vrbanas porticꝰ amẽti ſimilis fæcuit,attonita ad tã fœdũ ſpectaculũ ciuitate,nemine hoſpitiũ exhibẽte,põtificis metu, inſigni documẽto nihil eſſe in humanis qđ mãſurũ & ſtabile ſibi polliceri homo poſſit. Vrſinorꝝ oppida nõ pauca numero pontificiis armis ceſſere,& in his quædam ſitu & opere munitiſſima.

M.ANTONII COCCII SABELLICI RAPSODIÆ HISTORIARVM AB ORBE CONDITO ENNEADIS VNDECIMÆ,LIBER SECVNDVS.

DVm Romę foriſq; circa vrbẽ hęc fiũt,Borgias dux ĩ Picẽtibꝰ ſumpto de captiuis ſupplicio,copiiſq; deletis, Senogalliã diripuit, & mox in Sẽtinati Fabrianũ oppidũ celebre tranſgreſſus,inde Vmbriã,tãtum ſuo acceſſu ĩcuſſit terrorẽ,ciuitatũ primoribꝰ,nobiliſſimarũq; capitibus factionũ,vt Vitellii & in his Iulius antiſtes vrbis,Vitellii ducis nuꝑ interfecti frater,confeſtim ex Tipherno ceſſerint,ex Peruſia Baleones,aliiq; ex aliis vrbibꝰ principes.Guido Vrbinas, q Tiphernum fuerat a Vitelliis perductus,audito fœderatorũ ducum caſu per Hetruriã ignoto habitu fugã molitꝰ eſt,atq; obiter agnitus,parum abfuit quin proditus ſit hoſtibꝰ, incolumis tamen Mantuam peruaſit, vnde Venetias velut in tutiſſimum ſeſe portum recepit. Fuit vrbs Veneta nouitate illa tẽporũ Italiæ laboranti perfugiũ,& velut arx munitiſſima.Borgias Peruſinorꝝ fines ingreſſus Paulum Vrſinum & Grauinæ ducem,quos ad eã diem ſub cuſtodia ſeruauerat,capitali affecit ſupplicio.Baleones Peruſia ceſſerãt,aut certe ꝑ hæc ceſſerunt.duxit inde Borgias copias ꝑ Senenſem agrũ,ſatis pacate,Pandulpho Petrutio nõ multo prius in eã vrbem reſtituto.Fuerat is ſuperiore anno Senis eiectus(erat enim longe princeps ciuitatis) Valentini ducis opera,cæterum quia huius in primis arte Cæſar dux fuerat Plumbino potitꝰ,eo conniuente Senenſes reuocarunt.Fuiſſet & Petilianum per id tempus oppugnatum,quo nobiliſſimarũ ciuitatũ extorres,Vrſinęq; factiõis reliquię ſe cõtulerãt, niſi Veneti cum Alexandro

pōtifice & Borgia p lřas egiſſent,vt a Nico.Vrſini & Bartholomei Albiani reb⁹abſtinerēt,q̄ ſi
qd his hoſtile itēderet̄,futurū vt Venetis authorib⁹ ābo res ſuas armis tuerēt̄.Cęre oppidū qd
Iuli⁹ tumultuoſe īiuerat,ſūma ope ē pōtificiis armis oppugnatū,cuniculis,igne,belliciſq; oīfa-
riā machinis,nec attox illa oppugnatio remiſit quoad Iuli⁹ oīb⁹ auxiliis deſtitut⁹, cū Pōtifice
pact⁹ eſt vt īcolumis īde abiret,īcolumis dimiſſus Petilianū pṫio petiit,īde Venetias pfect⁹eſt,
cū Frācilione frīs filio,iuuene īpigro,vt īde digreſſus,cū Nicolao Vrſino pnceſſario ſuo veni
ret ī colloquiū,cęterū quū Venetiis adhuc eēt,appellat⁹ de pñti ſuisq; rerū ſtatu,eoq̄d ſpei,quid
cōſilii haberet de principatu recupando,Noſtrū inqt vīcere eſt vt fugiēdo īcolumes ad meliora
tpa ſeruemur.Sed quū Cęre oppugnaret̄,Baptiſta Vrſin⁹ ātiſtes Iulii frater,in Hadriani mole
diē obiit,nec ſine veneni ſuſpitiōe,ſūt & circa Tybut ī cōfinio Latii oīa ab Vrſinis loca aliena-
ta,pter Vicū Varronis,q ī Valeria via Anieni īcubat,bis loc⁹ petit⁹ eſt pōtificiis armis,bis op
pidanoꝝ virtute & fide in ſuū pricipē valide defēſus:Imminebat adhuc Vicanis hoſtis polli=
cebaturq; aſſidēdo ſibi victoriā,nihil.n.erat ī quoppetuo illo rerū ſucceſſu nō Alexāder & Bor
giani crederēt ſuis fortunā votis rñſurā.Erāt Colūnēſes principatu eiecti,Sabelli pcul expulſi,
Vrſini afflicti,tota Flaminia,& magna ps Vmbrię eoꝝ armis ceſſerat,alebāt itaq; certā ſpem vi
ctorię,& quo certior ſpes pcepta erat aīo,eo feroci⁹ pōtificię copię hoſtib⁹ hęrebāt,ſtabāt oppi-
dani ptinacia obnixi,oīa pri⁹ laturi q̄ vt deditionē facerēt,ppřare ſtudiū p hęc & vetuſtā fidē il
la tēpoꝝ nouitate Vrſinę gēti,cuius ditionis multis ante ætatib⁹ locus fuerat,pbaturi. Conti-
git his duplex laus,fidei vna,altera fortitudinis,q̄ ſoli oīm pōtificiis armis,qb⁹ pars Italię nō
pua ceſſerat,fortiter reſtitiſſēt,& ad poſtremū vinci nequerint.Iā recēs oppugnatio fuerat Vi-
canos adorta,quū Lodouici regis lřis,& nūciis,p quos pōtifici rex ſignificabat eē Iordanū Vr-
ſinū,cui⁹ res hoſtiliter vexarent̄,ī ſua fide,illū ſua cā pcul domo abeſſe, Neapolitano bello ar-
mis Galloꝝ ptes iuuare,futurū vt niſi illi⁹ reb⁹ abſtineret̄,vi & armis eā vīdicatet īiuriā.Cau-
ſati pōtifex nō pauca,vt iuſte bellū ſuſceptū videret̄,iactareq; Iordani cām cū Vrſinoꝝ gēte cō
iūctā eſſe,q nup a ſe & filio defeciſſent.Licere pōtifici pricipes Rōani noīs,qñ Roma ſua eēt, ar
mis,ſi authoritate neq̄at,ī officio cōtinere,delinquētes p ptāte punire.Hęc Alexāder,cęterū ve
rit⁹ ne Galloꝝ fauorē ea res a filio alienaret,cōditiōe ceſſit,vt Vic⁹ Varronis & ſiq̄ adhuc loca
circa vrbē Iordani noīe tenerēt̄,ābigui iuris eēnt,quoad rex cām cognoſceret.Sed dū hęc circa
vrbē & ī cætera Italia fiūt,hyems eſt & ver ei⁹ āni exactū,q terti⁹fuit ab eo quē Alexāder ſacrū
chriſtiano noī fecit,quo ſane tpe ī Apulia memorabilis pugna ex puocatiōe pugnata eſt.Arde
bat vt ſiqñ antea pars illa Italię graui bello,īter Gallos & Hiſpanos p eū quē dixim⁹ modū nup
orto,auditaq; eſt iteri vox Galli militis īſolēter pdicātis,nihil inutili⁹ eē Italo milite,nihil igna
ui⁹,quā inſignē cōtumeliā haud ſibi ferēdā rati eqtes Italici noīs,q cum Hiſpanis militabāt,ad
Gallos cōi noīe miſert,q his ſignificarēt,cupe Italos eqtes,qñ timidi & ignaui eēnt Galloꝝ opi
niōe,armis expiri,qd vtriq; alteris virtute pſtarent. Rñſum eſt lōge aliter Gallos opinari,vt &
boni & fortes milites ſint Itali,ſed ſi pugnę cupidi eēnt,paratos eē cū his cōditiōe certare,vt vi
ctor cētū aureos pmiū ferret,victi eqtis ſpolia haberet,& equū quo ſederet.Accepit Italus cōdi
tionē,lecti ſūt vtrinq; tredecim viri fortes,dictuſq; pugnę loc⁹ inter Adriā & Quadratā. Cōſa-
lis Hiſpanoꝝ dux,pactis ſacris,qbus Itali iterfuere,ſūptoq; modico cibo,eūtes ī pugnā paucis
hortat⁹eſt,itēt & Italo noīe,qd olī maximū fuiſſet ī terris,ac belli gloria maxīe inclytū,fortiter
dimicarēt,futurū vt ea res nō ſolū ad cōmunē laudē gētis ptineret,ſed ad infringēdā etiā Gal-
loꝝ ſupbiā,q oē genus hoīm prę ſe cōtemnetent.Cū his illi dimiſſi locū occupāt,pceſſerunt &
Galli ſed aliquāto ſegni⁹,cæterū qa cōditione certabat̄,vt qcūq; ſiue impulſu ſiue caſu ſtadii fi
nib⁹ exceſſiſſet,p victo haberet̄,eratq; loc⁹ de īduſtria,ne pugna lōgi⁹traheret̄,breuioribus cir
cūſcriptus ſpatiis,ſubſtiterūt Galli primo ingreſſu,futurū rati,vt ſi Itali q ī medio ſteterāt cā-
po,temere in ſe equos cōcitaſſent,ſuo īpetu vltra pſcriptū euecti,citra oēm cruorē vicerent̄. Sē
ſit Ital⁹ inimicoꝝ aſtū,ſtetitq; tādiu īmot⁹ quoad Gallus,lōgioris morę impatiens,ex aduerſo
mouit,tū quia bipertito inde pcurſum eſt,Itali & ipſi vtroq; verſum cōcitant equos,breuis &
anceps cōcurſus fecit,vt pauci haſtas fregerint,quinq; Galli & duo Itali cāpo exciderūt,equoꝝ
impetu metas pteruecti,q p victis quieuerūt.Fuit īde atrox pugna,gerebat̄q; res gladiis & ſe-
curib⁹,cadūt duo ex Italis,eqs ab hoſte interfectis,attulitq; eiuſmodi caſ⁹ Italo victoriā.Enīue-
ro duo illi quū ſeſe in pedes ſtatuiſſent,venabulis duob⁹ arreptis,q̄ tela ī hūc vſū fuerāt ab ini-
tio illata momēto tpis plures hoſtiū equos vnum poſt aliū cōfoſſos ſternunt,ex equitibus Gal
lis vnū interficiūt,tū illi numero & virib⁹ impares facti,victos ſę clara voce fatētur,duo obſti-

natiꝰ pugnā traxere,fuiſſentq; haud dubie a pluribꝰ in veſtigio cæſi,niſi ſuoꝝ monitu & hor
tatiōe ceſſiſſent.ꝑduxerūt Itali captiuos Gallos Baretū ad tubarū & tibiarū cantū pulſūq; cū
pani æris,Hiſpano exercitu ꝓſequēte,ciuibꝰ manu & voce fauētibꝰ,teſtātibuſq; ꝓſentē lætitiā
clamore,Hiſpani Italiā,Itali Hiſpaniā clamare,manifeſto argumēto mutui īter vtrāq; gētē ſtu
dii & amoris:Ferūt ex captiuis quoſdā q̄diu apud hoſtes fuere,obmutuiſſe,alios lachrymis ta
cite manātibꝰ,amētibꝰ & attonitis ſimiles ſediſſe,mille & trecētū aurei nūmi bona fide ſūt Ita
lis victoribꝰ repſentari:Fuitq; id certamē ꝓſagiū veriꝰ q̄ pugna,eoꝝ q̄ nō multo poſt Gallis in
eadē Italiæ pte īfeliciter acciderūt.& hæc alibi.Veneti īterea bellū cū Turcis adhuc ītegrū ha
bebāt,etſi de pace cœptū erat iā antea agitari,ad quā rē cōficiēdā prīo publice miſſus eſt Lodo
uicus Manetiꝰ a ſecretis,fuitq; aliq̄diu Byzātii,cæterū ob iniquas cōditiōes q̄ ab hoſte ꝓpone
bant,infecta pace domū reuerſus eſt,tenuit tñ hō ſolerti īgenio vt ex regia aula vnꝰ aliqs ſecū
mitteret Venetias,q de legibꝰ pacis q̄s Baiazetes diceret,ī curia apud principē & patres diſſere
ret,vt totꝰ ordo de ſumma rei maturiꝰ cōſuleret.Eſt Baiazetis orator bis auditꝰ,nec ob eā cau
ſam q̄ ſupra mēorata eſt pax cōfici potuit.Miſſus eſt ſequēti āno Zacharias Phriſcus, & ipſe a
ſecretis tū qa lōgioris belli tædio animi libētiꝰ ad pacē inclinabāt,etſi non ſine lōga & difficili
diſceptatiōe pax ad exitū ꝑducta eſt,iā maritimę hoſtiū ciuitates mltis cladibꝰ a Venetis affe
ctæ,pacē efflagitare,pacē mediterranei popli,ad extremā terū oīm externarū inopiā redacti,ob
maris cōmercia diu ītermiſſa.Acceſſit his recēs Neriti expugnatio,q̄ nō parū hoſtiū ferociam
fregit,eſt ſic quoq; aliq̄diu ī cōditiōibꝰ dādis & accipiēdis addubitatū.Ad poſtremū pax ꝑ hūc

Pax ſancit cū Turcis,

modū cōfecta eſt,vt Venetꝰ Neritū relinq̄ret,Baiazetes res Venetis negociatoribus ab initio
belli adēptas reſtitueret,vt pōtica nauigatio vt antea pateret,eſſetq; Veneti noīs magiſtratus
q antea fuit,ſuis hoībꝰ ius dicturꝰ,vt res Venetæ ditiōis certis finibꝰ a Turcoꝝ rebꝰ diſcerne
rent.& hæc diſerte in cōditiōibꝰ pacis poſita atq; edita.Phriſcꝰ Byzātio ꝓfecturus,magnis eſt
muneribꝰ a Baiazete donatꝰ,q̄ rata fecit illi vniuerſus ordo. Andreas Grittus q diu Byzantii
magna celebritate noīs negociatꝰ eſt,& ob eā rē Baiazeti valde notus ac pene familiaris, ad ſā
ciēdā pacē dein miſſus eſt,iuſſuſq; tētare an de Nerito q̄ppiā mutari poſſet,ſed a priore formu
la nihil variatū.q̄ñ obſtinatis oīa aīs fierēt.Et Veneti ꝑ hæc maritimo ſūt bello defūcti. Hiſpa
ni īterim in Italia multo Gallis īferiores,ꝓterq̄ pauca nūero loca obtinebāt,vñ ſæpius in Apu

Att.ꝑdam.

liæ pecuaria q̄ in Gallorum fide erant,hoſtiliter,inuecti,bis centū milia iumētoꝝ capita duabꝰ
excurſionibus in ꝑdā auertere.Tenebat ſe Conſalis Hiſpanus dux Baruli obſeſſo ſimilis Gal
lis late oīa obtinētibꝰ,ſed poſteaq̄ ſub vernū tempus auxilia affluerunt,& in his mille & quin
gēti Germanici noīs,bina milia & amplius fuiſſe q̄dam dicūt,q ex Germania ad Iſtros ꝓgreſſi
ex Iſtria in Apuliā trāſmiſere.Horū ꝓſidio firmior iāinde eſſe cœpit res Hiſpana ac liberiꝰ eua
gari.Acceſſit huc q; quatuor Galloꝝ triremes q̄ Hidrūtū portū forte ſubierāt,cū duabꝰ Hiſpa

Gallicæ naues opprimuntur.

nis nauibus quas in alto ceperāt,periclitaræ ſunt totidē Hiſpanarū nauiū interuētu. Pteianes
vir fortis maritimiſq; curſibus aſſuetus Gallicas agebat naues, qui Hiſpanas portū ſubituras
intuitus,fidē Veneti magiſtratus īplorat,poſtulat Hiſpanus qui loco & viribus ſuperior erat,
hoīem hiſpanorū rebꝰ infeſtū ſibi ad ſuppliciū dari,aut cogi vt ꝓ dānis q̄ ille hoībꝰ ſui generis
intulerat,q̄dragena milia aureoꝝ nummū ſibi daret.Iubet Venetus vi abſtineri tātiſper dum

Pteianis cōſilium.

ad Piſauriū Venetæ claſſis ꝓfectum mitteret,illius eſſe maris imperiū,facturū ſe quicquid ꝓter li
teras ab eo facere iuſſus eſſet.Reſcripſit Piſauriꝰ ne portus violaret,ſi īde ābo abire velint,atq;
in alto vires ſuas īter ſe experiri,id nihil ad Venetū ꝑtinere.Pteianes q multo erat Hiſpano in
ferior,& hoſtis nihilo ſecius aſſidebat ī oēm occaſionē erectus,nauiū armamētis in terrā expo
ſitis,turmiſq; naualibꝰ ꝓter Turcos libertate donatis ac dimiſſis,triremes ac naues q̄s habuit ī
portu depreſſit,ne hoſtis potiret,ipſe terreſtri itinere Neapolim ſe cōtulit.Hiſpana claſſis inde
profecta omnē maritimā Calabriæ oram prædata eſt.Galli interea quum ad decē milia arma
torū ſub ſignis haberent,Onetanos obſidēt,q nō multo priꝰ cū pleriſq; finitimoꝝ ad Hiſpanos
defecerāt.Nec Cōſalis in ocio fuit,quin nouo milite auctus in aperto fecit caſtra. Rubum obſi
det,alii Rugiū vocāt,diſtat locus ſeptē milia paſſuū a Tranio,obtinebat id oppidū ꝓſidio vir ī
Gallis nobilis,Pellicię regulus,erant cū eo ad centū cataphracti equites & cohors peditū vna,
cæterū neq; ꝓſidium,neq; munitiones vllæ Hiſpanū tenuerunt,qui oppidū cum præſidio fero
citer adortꝰ,paucarū ſpatio horarū vi eſt loco potitus.Cæſi ex ꝓſidiariis fere quadringenti,cę
teri milites cū ipſo duce venerūt in hoſtiū ꝑtātē, & vt eſt fortuna in aduerſis magis q̄ in lætis
tenax,ꝑ idē tempus Biginius dux in Calabria prælio fuſus eſt,ac grauiter vulneratꝰ.His ſuo

rū caſibus Gallus territus cū omnibus copiis Canuſiū cōceſſit,miſitq́ꝫ nuncios & literas Salernū
& alia loca amicoꝝ principū,vt ſubitariū militē cōſcriberēt,adeſſentq́ꝫ ſibi cū auxiliis,q̄ eo demū
magis grata forēt,quo celerius adducta.Interea pleraq́ꝫ loca,& in his illuſtria quędā in ora Cala-
brię a Gallis deficiunt ad Hiſpanos,apparebatq́ꝫ in tā aperta animoꝝ inclinatione & ſtudio popu
lorū plura in dies defectura,niſi primis accolarū motibus iretur obuiā.Et res vtriuſq́ꝫ gētis ꝑ hūc
modū variabāt,alternabātq́ꝫ ſpes & metus,quū Cōſalis dux animū adiecit ad Ciriniolā oppidum Alternantes partiū.
in Apulia expugnādū,obtinebāt Galli id oppidū p̄ſidio,nec vlli dubiū erat,quin loci opportuni-
tas ea eſſet,vt Gallis eū tenētibus,res Hiſpana in dies magis eſſet laboratura rei frumētarię inopia.
cōtra Gallo Ciriniola depulſo oīa locus eſſet illi iniquiora facturus,adēpturus oēm frumētandi fa
cultatem.Igitur ad quartū Calēdas Maias ex Barulo Conſalis cū omni robore copiarū & bellicis Conſalis ꝓfectio in hoſtes.
machinis ꝓfectus Ciriniolā ꝓficiſcit̄,fuit ductus ille perdifficilis,exercitus per ſiticuloſa loca iter
faciens,atq́ꝫ æſtu retorrida,vt in calidiſſima regione Italię,adeo laborioſe traductus eſt,vt equites
aliquot,ac peditū aliquāto plures,dū ſitibūdi & æſtuātes cogunt̄ ſigna ſeruare,media via defece-
rit.Habebat Hiſpanus ſub ſignis equites mille & octingentos,pedites Hiſpani generis ſena milia
duo Germanici noīs,leuis armaturę equites quingētos,cū his Cōſalis tā laborioſe diē egerat,quū
ſub occaſum ſolis viſum eſt Gallorū agmen appropinquare pugnę inſtructum,ii qui rei gerēdę in
terfuerūt,in cōſtituēda acie & acierū cōflictu haud mediocriter variāt.Dicā tamē q̄d inter plures
conuenit,in frōte vtriq́ꝫ habuerūt bellica tormēta,ad hoſtē ꝓcul inceſſendū,tria milia Hiſpanorū
peditū ſecundū æneas machinas Candones,Colubrinas,Vertiuolātes,& alia noua noīa conſiſtere Aciei diſpoſitio.
iuſſa ſunt,cui phalangi p̄fuit Fabricius Columna.Cōſalis cū robore copiarū rem curare voluit ab
vno cornu,reliquū Proſpero Colūnę aſſignat cū Italico equitatu & tribus Germanorū peditū co
hortibus.Poſtea vero q̄ ad bombardę iactum Galli appropinquarunt,cōtinuo ænee pilę citro vl-
troq́ꝫ violēter excuſſę vtrāq́ꝫ ſimul aciē cœperunt inceſſere,cæterū dū ad alterū tormentoꝝ iactū
tumultuoſe omnia expediunt̄,incertum caſu an cōſilio ſubitū(q̄d ſatis cōſtat)incēdiū circa ma
chinas conflatum ingentē attulit Hiſpanis trepidationē,Cōſalis ſcripſit Itali militis opera id acci Subitū incendium.
diſſe,qui fieri nō poſſe ratus,vt Gallis obſiſteret̄,ſulphureū puluerē incēderit,vt omnia potiꝰ flā-
mis abſumerent̄,q̄ his hoſtis potiret̄.Ad ſubitā hāc hoſtium trepidationē fœdūq́ꝫ incendiū Galli
lętitia elati,rē Hiſpanam iā perditā rati,ſuaq́ꝫ ſponte turbatā poſſe facile ꝓfligari,tanq̄ ad certam
victoriā & ſine labore partā,in aduerſum hoſtē ꝓcurrunt,vbi vero conſerēda manus fuit,Hiſpani
pedites q̄ poſt machinas locati fuerant,Fabricii hortatu,a ſubita illa trepidatione reuocati aduer
ſum hoſtē fortiter excipiunt,ac nō ſolū ſuſtinēt,ſed ferociter in confertū agmen inuecti,primo im
pulſu,loco ſubmouēt,ſubmotū late fundunt,fuſum in fugā vertunt.Fuerunt q̄ a principio manū Primo congreſſu Vaſcones funduntur.
conſeruerunt Galli & Vaſcones tria milia & quingēti,quibus cū multa cæde diſiectis,in eā partē
Fabricius cōuertit agmen,qua Gallorum robur pugnā cū Italis & Germanis cōſeruerat,hic quo
q̄ breui debellatū eſt,Galli ea quoq́ꝫ parte fuſi fugatiq́ꝫ ſunt,& cū multa cęde diſiecti.ſed inſignior
cędes edita,qua parte Conſalis aduerſam Galloꝝ phalangē cū multa ſtrage fudit. Nox fugienti- Hiſpanorū victoria.
bus ſaluti fuit,nā pugna ſub occaſum ſolis inita,per horā tenuit & dimidiū.Affuerūt eo die Gal-
lorū ducibus mille & quingēti equites leuis armaturę,quaterna milia peditū,cataphracti equites
quingēti cum ſuo equitatu.Ceciderūt ex Gallis in pugna tria milia,ſunt qui ex hoc numero ali- Cęſorum numerus.
q̄d detrahāt,augēt alii,Occubuere cū his plęriq́ꝫ viri illuſtres,Nemēſis dux qui ſummę rei p̄erat,
gerebatq́ꝫ vicariū regis nomē.Potitus eſt hoſtium caſtris victor Hiſpanus,īpedimentis, cōmeatu,
& omnifariā belli apparatu refertis.& ad Ciriniolā in Apulia hoc maxime euentu eſt dimicatum,
anno q̄ tertius fuit a milleſimo humanę ſalutis,ac quingēteſimo,ad quartū Calēdas Maias. Galli
equites,q̄ p̄lio ſupfuerūt,Alegrii principis ductu,ad Podiū regiū circa Neapolim cōſederunt.Sed
ad vnius pugnę phamā tāta ciuitatum & populorum mutatio ſecuta eſt,vt poſtridie q̄ in Apu-
lia eſt dimicatū,ſexaginta & ampliꝰ oppida ad Hiſpanos defecerint.Peruagata eſt inde latius defe Ingens defectio.
ctio,adeo vt nullo maiore negocio breui poſt Neapolis regni caput,Auerſa,Capua & oīa his lo-
ca circūiecta,ſpōte a Gallis ſint alienata.Neapolitanę arces,q̄ Gallorū p̄ſidio tenebant̄,nō multis
inde diebus interiectis,q̄d vix credere ſit,vna poſt aliā,citra omnē bōbardarū ictū,vi & armis ca- Neapolitanę arces expugnātur.
ptę ſunt.Ingens in his pręda reperta eſt,quicq̄d Galli eo biēnio fuerāt bellādo adepti,huc velut in
tutum cōgeſſerāt,venerūt plęriq́ꝫ etiā Galloꝝ viri illuſtres in hoſtiū poteſtatē,cū ipſis arcibus ca
pti.Mouerat ex Marſis Iordanus Vrſinus,cū aliquot peditū cohortibus,vbi primū auditū eſt ad
Ciriniolā infeliciter a Gallis pugnatum,q̄ tametſi totis viribus conatꝰ eſt circa Neapolim Gallis
ſuppetias ferre,perditis tn̄ eorū rebus cū reliquiis eius gentis Caietā cōpellit̄,mox inde egreſſus,

aliq̄diu Tyrrheni maris orā oberrauit,nulla certa ſtatiõe,ne Alexādri q eius capiti imminebat,ar
mis circũueniref.Fabricius Colũna cõfeſtim poſt victoriā in Apulia partā,cũ Populi & Montorii
comitibꝰ,q & ipſi erāt in Hiſpanorũ ptibꝰ,a Cõſale dimiſſꝰ,vt Marſos,Pelignos,Aqlanos & omnē
Mõtanā regionē ad defectionē ſollicitaret,primum oĩm ī Vrſinorꝫ ora aliquot loca recepit,mox &
Theatini ad defectionē cõpulſi ſunt,multę īde vrbes & oppida a Gallis alienata.Hieronymꝰ Ga
liophius in Amiternis Aquilā obtinebat,vir factioſus, & qui maiore indole q̄ partiũ fauore pene
totũ biēniũ ſummā rei adminiſtrauerat(erat eñ in Lodouici regis fide)is in eo motu terũ quoſ-
dā ex principibus ciuitatis Aragonię factionis īterfecit,quia nouis rebus ſtudere comperti eſſent.
Affuit nec multo poſt Fracaſſus Seuerinas cũ ala vna equitum ex vrbe Roma a põtifice miſſus.
Scio fuiſſe multis pſuaſum,eo cõſilio Seuerinatē ab Alexādro miſſum,vt Aquilana ciuitas ponti-
Anceps Alexandri fides. ficię ditioni ea tēporꝫ nouitate vindicaref,adeo anceps ſuſpectaq; inter duos reges fuit Alexandri
põtificis fides,Nobiliũ virorꝫ cędes,ciuium ſtudia ſiqua erant,inſigniter a Galiophio alienauit, &
tes in Amiternis ſic habebāt.In Equis interea Paulus Marganꝰ vir Romani ſanguinis Colũniæq;
factionis Taliequitii arcē de Vrſinis occulte occupat,corrupto arcis præfecto.Alba dein ad Fuci-
nũ lacũ ſita,quę & ipſa Equorꝫ fuit,ſi Liuius verus eſt author,ab Vrſinis ad Columnēſes defecit,
quũ Fabricius adhuc Theati eſſet.Erat Fabius Vrſinus,q ex Piceno cũ paucis equitibꝰ fugiens,ſe
Fabii Vrſini indoles. Borgianę ſubtraxit carnificinę,Scurculanis pſidio & cũ eo permodicus equitatꝰ,quo fretus iuue-
nis ferox aliquādiu metu & terrore Fucini accolas,& cũ his circũiecta loca in fide continuit.Nec
ita multopoſt Fabricius affuit,cum cohorte vna peditũ & equitibꝰ admodũ paucis, Sub huiꝰ ac-
ceſſum qa oĩa ad defectionē ſpectare cœperāt,Fabius ſuis opibus diffiſus,per loca ſaltuoſa,in paca
tum abiit,nec vllus inde pudor aut metus obſtitit,oĩa cõfeſtim Columnenſiũ armis ſponte ceſſe-
runt,pręter Coruarii arcem quę Vrſinorꝫ pſidio retēta eſt.Augebanf per hæc in dies Hiſpanorũ
opes,vt iam validior Fabricio & qui cũ eo erāt adeſſet equitatus,erantq; in hanc vnam occaſionē
erecti,vt aliqd ab Aquilanis moueref,pceſſitq; Colũnius dux ad arcē vſq; Mediā,ſic loco nomen
eſt medio ſaltu,p quē ex Marſis in Amiternũ agrũ tranſcendif.Hic qa Seuerinas Cangianā pſidio
arcē obtinebat,Fabricius ſubſedit.Nec ita multopoſt diuerſa parte Montorii comes ex compoſito
Aquilā vſq; adequitauit,ſub cuiꝰ acceſſum Seuerinas & Hieronymꝰ Galiophius qbus ſatis pſpi-
cue cõpertũ erat qd iādudũ ciuitas moliref,vrbe ceſſerũt.Cõſciebat tñ Aquilanos tā ſæua peſti-
lētia,vt ne Mõtorius qdē comes ſit auſus vrbē ſui alioqui cupidiſſimā ingredi.Aquilanorum defe
ctionē oēs mõtanę vrbes ſtudio ſecutę ſunt.Sed dũ hęc alibi gerunf,circa inferũ mare Galli cæte-
ris ppemodũ amiſſis,Caietā cõpellunf,multi interim variiq; extiterũt partiũ conatus, eſtq; nõnũ
q̄ ex occaſione terra & aquis pugnatum.Sunt adhęc commeatus & auxilia aliquoties Gallis mari
aduecta,& in Hetruria nouus eſt exercitus illis cõparatꝰ,magnus peditũ equitũq; numerus,quos
Florētini,Bētiuoli,Eſtenſes,& alii Italię principes in Lodouici gratiā ad tps inſtruxere.Recentium
copiarũ imperiũ regis iuſſu Franciſco eſt Gonzagę delatũ.Percrebuit phama pontificii exercitus
partē multo maximā a Cęſare Borgia exauthoratā,patre ad ea quę fierent cõniuente,ne Gallorũ
partes in eo diſcrimine a ſe iuuarētur.Nulli dubiũ erat quin ſi pontificię copię Gallorũ opibus ac
ceſſiſſent,magnũ ſecum momētum attuliſſent ad bellũ deinceps gerendum:Fuit exauthoratio il-
la omnibus ſuſpecta,multiſq; perſuaſum eſt Alexandrum & eius filiũ cum Hiſpanis occulte ſenti-
re,quā hominũ opinionē auxit Trocii ſupplicium,qui per id tempus ex Cyrno eſt Romam depor
tatus,capitaliq; affectus ſupplicio:erat is in intimis Alexandri aulicis,ac ſecretorũ conſcius,cęterũ
quia per eum Lodouicus rex reſciuiſſet(ſic enim ferebatur)cõuenire põtifici & Borgię cũ Hiſpa-
nis,ob eam rem ex inſula qua fugā intēderat.vt in Galliā primo quoq; tēpore trāſmitteret, eſt ad
ſuppliciũ repetitus.Iunxit huic domeſticę cædi alteram ciuilem Alexāder,Iacobo Cruceię gētis,
Vrſinę factionis amiciſſimo ſecuri pcuſſo,cuiꝰ ſupplicio cõmotus Robertus Vrſinus Aſculanorꝫ
At.iniquā tēporũ conditionem. dux,quē ea tēporũ nouitate vnũ ex ea familia incolumē põtifex pſtitit,vbi apparuit ne inocētiā q
dē hic ſatis eſſe tutā,vbi cũcta libidinoſe fierēt,occulte a Borgia defecit.Nõnulli adhęc Ro.ciuita
tis viri nobilitate generis & opibus clari,peregrinationis alteriuſve negocii ptextu,ſolũ ſua ſpõte
verterũt,illā tēporũ ſęuitiā fugiētes.& Romę cęteraq; Italia res p hũc modũ habebāt.Ex Corcyra
interea Venetias affertur Piſaurũ claſſis pfectũ graui morbo implicitũ eo veniſſe,vt de eiꝰ ſalu-
te cœptũ eſſet dubitari.Senatuſcõſultũ,vt quando pax foris parta eſſet,parte vna nauiũ ad præſi-
diũ maris relicta,Piſaurius domũ veniret.Nęc multis inde diebus interiectis,literis & nunciis co-
gnitũ eſt Piſauriũ,quũ iā publicũ decretũ accepiſſet,nauigaretq; Venetias verſus,morbo ſuccu-
buiſſe,vitaq; defunctũ.Corpus pullata triremis domũ detulit,Lauretanus princeps & ſenatus co-

lebri & exqſita exeqa⁊ põpa ad minoritanã ędẽ funerarũt,laudatuſq; eſt defunctꝰ p cõcione more
maiorũ. Per id tp̃s Hiſpani q aliq̃diu Caietã obſederãt,quia Galli cõmeatum & ſubſidium a mari
accepiſſent,ſoluta obſidiõe ad qnq; milia paſſuũ pcul inde caſtris locũ cepere.Guilielmini modico
hoc Gallorũ ſucceſſu elati,cohorte vna militũ ex Caieta occulte acceſita,Triſtanum Cuniũ præ
fectũ arcis nil tale ſuſpicantẽ,& ob eã rẽ minꝰ caute ſeſe oppidanorũ turbę familiater miſcẽtẽ, ca-
piũt.Arx a p̃ſidiariis retẽta eſt.Affuerũt his cõfeſtim ſubſidio quingẽti pedites ſub tribus vexilis,
Occurrũt Hiſpani eo ſuis arcẽ tenẽtibꝰ ſuppetias laturi,ſimul vt oppidanos ad impiũ retraherẽt.
qui poſteaq̃ appropinquare dicti ſunt,Galli ſuo⁊ paucitati & oppidano⁊ fidei locoq; diffiſi, fugã
circũſpiciũt.Supuenit hoſtis,multoſq; iter fugę pugnęq; conſiliũ,in oppido opprimit,aliũ media fu
ga partim cęſi ſunt,partim foede dijiecti,multo plures curſu lõgius euecti,Põtẽ Coruũ fugã inten
derant,cõſternatiq; agmine abibãt.Incidũt iterim i ſagittarios Hiſpanos,a qbꝰ Gallus cõflxꝰ eſt,
multoq; atrocius q̃ antea affectꝰ,occidit vnꝰ ex tribus ducibꝰ Gallicę cohortis,duo ſigna milita-
ria capta.Interea q Caietę erant,quũ indicio cõperiſſent celeri curſu hoſtẽ Guilielmũ petiiſſe, vt
& qui eo miſſi eſſent,& oppidanos vna opprimerẽt,veriti ne cohors illa quę ſub tribꝰ ſignis nup
domo exierat incauta ab hoſte exciperet,qđ ſane acciderat,duę alię viſę ſunt cohortes his & Gui
lielmianis ſubſidio aduolare,ſed ex his q̃ poſtremo miſſę ſunt,cohors vna cũ ſuo duce circa Iterũ
capta eſt,altera metu diſpalata ægre retro abiit.Et hęc æſtate illa geſta,q̃ tertii a Iubeleo fuit an-
ni,quo ſane ẽpe circa Pyreneũ,ſi vera ſunt q̃ ex Hiſpania & ea Italię parte vbi bellũ gerebat,ad re-
gium oratorẽ literę ſignificabant,magni vtriuſq; gẽtis conatꝰ extitere.Lodouicus & Ferdinãdus
reges nõ cõtẽti eo bello qđ in Italia de Neapolitano regno ortũ magnis opibus alebãt,ad oſtentã
dã regni vterq; ſui potentiã,vel ad victoriã potius id ptinere rati,maiori aliquanto armorum ap-
paratu,nunc ſuo,nunc alieno ductu inter ſe cõflixere,fueruntq; ea prælia fere ſecunda Hiſpanis.
Proceſſerant nouę Gallorũ copię Gonzagę ductu in Hetruriã,bellũ circa Caietã reparaturę, eratq;
Italia vniuerſa in nouiſſimi huius certaminis euentũ erecta,quũ repẽte ex vrbe affert Alexandrũ
pontificẽ grauiter cũ Cęſare Borgia ægrotare,manauit rumor in vulgus ambos vna mẽſa vene-
num imprudẽter hauſiſſe,qđ ipſi cõmuni cõſilio cõparaſſent in quẽdã ſupmi ordinis antiſtitem,
cuius auro inhiabant.ſed de põtificis morte q̃ nõ multo poſt ſecuta eſt,& Borgię filii morbo,nõ
vna fuit phama.Obiit Alexãder anno q̃ ſedere coeperat vndecimo.Cęſar Valẽtinus dux,etſi gra-
uiter affectus,vt ipſe videri voluit,ab Alexandri obitu in Vaticano eſſe perſeuerauit, valido ſe-
ptus p̃ſidio.Mirum q̃ celeriter ab Alexãdri interitu Iulianus Oſtiẽſis,Aſcanius Sfortia,& Rotho
magẽſis antiſtes ex Gallia Romã venerit,vt põtificiis comitiis intereſſent.Venit in vrbẽ Proſper
Colũna,cui Valẽtinus dux cõſcius ſibi recẽtis Vrſinorũ offenſę,vt æmulę factionis opes ſibi con-
ciliaret,arces & oppida Colũnenſibus adempta vltro reſtituit.Ipſe quia põtificia impediebant co
mitia,principibus ſummi ordinis negantibus ad ea ſe comitia ituros,quibus vi & armis alienoq;
nutu nouus eſſet põtifex creãdus,ne maiore ſe inuidia oneraret,ſub fide publica Vaticano egreſ-
ſus,Nepe pficiſcit,Gallorum p̃ſidio ſeptus,qui illi vrbe egreſſo,velut ex compoſito affuerunt, aut
certe adeſſe ſibi videri voluit.In vrbe exactis de more exequiis in defuncti põtificis memoriam,ſu
premi ordinis antiſtites in vnum coiuere de nouo põtifice acturi,eſtq; magno totius ordinis con
ſenſu põtifex creatus Franciſcus Senenſis antiſtes,qui Pii ſecundi ex ſorore nepos,voluitq; & ipſe
Pius tertius,in auunculi credo memoriã,vocari.Inter Alexãdri obitũ & noui põtificis creationẽ
Galli qui ex primo Romã occurrerãt,& cũ his Vrſini & Colũnenſes,ſummi ordinis edicto, priuſ
q̃ de nouo pontifice ageretur,vrbe excedere iuſſi ſunt,apparebat non poſſe fieri vt diuerſarũ fa-
ctionũ pricipibꝰ nouitate illa tẽporũ vrbẽ obtinẽtibꝰ,nõ grauis aliqua exiſteret diſcordia. Guido
Pheltrius ſtatim ab Alexandri obitu incredibili ſtudio ciuitatũ & hoĩm ſuę ditionis in paternum
principatũ reſtituit,p̃ſtititq; reſtitutꝰ fautorẽ ſe Pãdulpho Malateſtę & Io.Sfortię Piſaurẽſi,vt ar
mis ſi citra bellum non liceret,ciuitatem vterq; ſuã repoſceret.Piſaurũ ſine vllo maiore certami-
ne Sfortia recepit,arx a Borgianis retẽta,ſed quũ is ſuã nõ poſſet arcẽ recipe,alienã occupauit, in
Phanẽſemq; p̃ſidiarii vniꝰ opa receptus,tãtũ Phanẽſibꝰ terrorẽ iniecit,vt certũ auri pondus Sfor
tię ſe daturos polliciti ſint,ſi ciuitate icolumi pręſidiũ inde abduceret.Accepit ille cõditionem ſti
pẽdii indigus,appẽſoq; ſibi auro Phanẽſibus arcẽ reſtituit.Maius cũ Ariminẽſibus certamen fuit
Malateſtę,ob reſiduũ ciuitatis i ſuũ pricipẽ odiũ,Arx a Borgianis tenebat,vt ne itegrũ qdẽ eſſet
ciuibꝰ citra piculũ qppiã mouere.Merebat iã quartũ annũ Venetũ ſtipẽdium Bartholomeus Al-
bianus,vir acri ingenio,& ad oẽ bellicũ facinꝰ audax,Is audito Alexãdri deceſſu, vt infeſto erat in
Borgiã aĩo,Lauretano principe & patribꝰ inuitis,ſolus ignotoq; habitu,Venetiis pfectus Romã

Gallorum clades.

Nouę Gallicę copię.

Alexandri ne eritus.

PIVS. III.põtifex.

Bartho:Albianus.

iter īcēdit, Vrſinoꝝ iīuriā vltuꝰ. Imminebat tū Pādulphꝰ Ariminēſibꝰ, cū ingēti euocatorum ma
nu, obtulitq; ſeſe illi adiutorē ad vrbē recipiēdā Albianus, cuiꝰ ꝓſentia nō mediocrē attulit Arimi
nēſibꝰ ꝑturbationē, erat eñ ferocia ducis nota oībꝰ, nemo ꝑterea fuit q nō Venetū adhuc ſtipēdiū
eum metere arbitrareť, Venetiſq; cōniuētibꝰ rē tantā aggredi auſum. Ceteꝝ Venetis īdignātibꝰ,
edictoq; vt incepto abſtineret iubētibꝰ, vrbe nōdū dedita, Bononiā ꝓceſſit. Et Ariminenſes haud
Albiani facinus. multo poſt Pādulphū ī vrbē accepe. Mirū videri poſſit ac pene īcredibile, quātū vniꝰ viri vel inge
nium, vel authoritas valuerit ī exercitu celeriter cōparādo, ex Bononia cū paucis digreſſus Albia
nus modicaq; pecunia adiutꝰ, ī Hetruriā trāſiit, obtulitq; ſe Baleonibus adiutorē ad Peruſiā inua
dēdā, eiecitq; īde laborioſo & cruēto certamine hoīes aduerſę factiōis, exules reſtituit. Paucis inde
diebꝰ magnꝰ ad eius nomē factꝰ eſt cōcurſus, Tudertūq; ingreſſus, Vrſinę factiōis hoībus reſtitu
Albiani ſucceſſus. tis arcē vi cepit, cuiꝰ ꝓfectū in ꝓtātē redactū, atroci affecit ſupplicio. Pari ſucceſſu Viterbii Ame
rię & aliis circumiectis vrbibꝰ ſuaꝝ partiū principes aut reſtituit, aut eoꝝ opes ſtabiliuit, & iā Va
lētino duci īminebat, Nepe oppugnaturus, quo ille ex vrbe, vt ſupra eſt ſignificatum, cōceſſerat, in
ualeſcebātq; in dies Albiani opes, Vrſinis enixe iuuātibus, multi mortales ſpe prędę, quę Borgia
capto victoribꝰ ꝓponebať, ad nouum ducē cōfluebāt. Oderāt Itali oēs, aut certe pars multo maxi
ma Valētini ducis nomē, ſed oīm infenſiſſime, Vrſini & in his Fabius, Pauli nuꝑ a Borgia inter
fecti filius, q poſt Alexādri obitū vnū ex Cęſaris Borgię neceſſariis forte adeptꝰ, atrociter laniauit,
Borgię metus. ex eiuſq; cruore lauit ſibi, vt ferť, manus & ora. Deſtitutus Borgias inter tā apta odia & īfeſta ar
ma, veritus ne vi aut ꝓditione aliqua foris opprimereť, a nouo pōtifice petiit vt priuſq̄ obſidione
cingereť, Romā ire liceret, qđ nihil grauate eſt illi cōceſſum. Recens hoc pōtificis ſtudium in Bor
giā, & qa ipſe Galloꝝ ꝓſidio ſeptus ſe Nepe cōtulerat, vt loco nō multū diuerſo ꝓditum eſt, mul
tis cōiectādi materiā ꝓbuit, Pio pōtifici cū Gallis cōuenire in Borgię ſalute & dignitate tuenda,
q̄ res fecit vt Vrſini, q hominē inſigniter oderāt, Hiſpanoꝝ partes ſeq maluerint, etſi magnis con
Iordani Vrſini fides. ditionibꝰ inuitareť ad Galloꝝ res in Italia tuēdas, vnus eiꝰ gētis Iordanus q fuit Verginii filiꝰ,
etſi ꝓter amplū ſtipendiū reſtitutio ꝓponebať oīm, quę in Equis & Marſis nuper amiſerat, adduci
nō potuit vt fidē & ſtudiū in Gallos mutaret, qđ hereditarium in eā gētē a patre acceperat. Pius tā
etſi ſtatim a ſua creatiōe illud frequēter ī ore habuit, nō armis opus eſſe amplius, ſed de pietate &
religione oībus cogitandū, q̄ ꝓdicatio totā Italiā in ſpē certā erexit quietoris ſtatus, belloꝝ terrori
Nouus gallorum exercitus. bus vndiq; ſublatis, ꝑtermiſit tū Gallicū exercitū aduerſus Hiſpanos in Latium, vel qa inermis ar
matum tenere nō potuit, aut qa nō debuit, ne ꝓhibēdo bellum in ſe verteret. Ad decē milia equi
tum peditūq; fuiſſe dicunť, q ſub ſignis ꝑter vrbē Romā ad bellū ꝓfecti ſunt, multis augurantibus
fore vt nihilo lętiorē ſortirētur exitum, q̄ breui poſt ſortiti ſunt, vel qa oppido pauci eſſent, ſeu q
parum bello īſtructi. Per eos dies, qbus recētes Galloꝝ copię in Latium trāſiuere, circa Caietā ſubi
ta eoꝝ, q ī vrbe erāt, eruptiōe, eſt nōnihil dimicatū, multiq; Hiſpanoꝝ ea pugna deſiderati. Simul
hęc ex Latio nunciata ſunt. Piiq; pōtificis, quē terris oſtēderat cęli ꝓuidētia, mors audita. Obiit ſe
xto & vigeſimo die q̄ cedere coeperat. Sequiť noua pontificis declaratio non minus popularis, ac
neſcio an gratior etiā Romanę ciuitati, vbi fauor ingēs erat iā inde a Sixti pōtificatu, munificētia
Iulius ſecūdus pōtifex & ſplēdore vitę ipſi Antiſtiti cōciliatus, Iulianus Oſtiēſis antea dictus, mox ſedē adeptus Iulius ſe
cundus. Inter Pii ſecūdi & Iulii huiꝰ creationē Pādulphus Malateſta iterū Arimino eiciť, cohor
te vna militū a Borgiāis occulte ꝑ arcē imiſſa, eſtq; ī vrbe atrociter dimicatū, ſed armis Malateſta
īferior vrbe pelliť, Ariminū hoſtiliter direptū. Reſtituiť nec multopoſt Guidonis Pheltrii fauore
Pādulphus, cęterū qa arx Borgiano ꝓſidio tenebať, nec erat īde ꝓfectus arcis abſceſſurus, nec mi
les niſi magno auri pōdere ſibi prius appēſo, veritꝰ Malateſta ne arce excluſus, vrbe quoq; exclude
reť, cum Venetis egit, vt arcē redimerēt auro, quā cum tota vrbe & agro lociſq; vrbi circumiectis
Malateſtę & venetoꝝ ꝑmutatio. haberēt, ipſe ab his ſibi poſteriſq; Ciuitatulam (ſic celebri & opulento nomen loco eſt in Patauino
agro) cū circūiecto agro ꝑpetuo acciperet habendā, mereretq; quū ipſe, tū frater oī tꝑe Venetum
ſtipēdiū. Tētati ꝑ eoſdē dies Cęſenates Guidonis Vrbinatis ductu, reſq; paꝝ ꝓpe mota eſt, ſed ꝓi
citari id fuit, nō vim īferre. Cōceſſerūt ſub id tꝑs Lamonię vallis accolę in Venetoꝝ fidē, circūſe
Fauentia Borgianis adimitur. ditq; plures dies Venetus exercitus Fauentiā, vt inde Borgianum deiiceret ꝓſidium. ſunt Fauen
tini aliquandiu oppugnati, poſtremo diſiecta muroꝝ parte, quia arx Veneto ceſſerat, ciues & ipſi
certis cōditionibus ceſſere. ſed hęc aliquanto poſtea circa Fauentiā geſta, Petiliani comitis ductu,
legato Chriſtophoro Mauro, qui poſtea deditę vrbi per annū ꝓſidio fuit. Romę Cęſar Borgias ī
vrbē pōtificis ꝑmiſſu reuerſus, in Vaticano aliquādiu ſe tenuit, validiſſimo ſeptus ꝓſidio, mox cō
feſtim a Pii īteritu coeptus eſt ab Vrſinis inquietari, qbus Albiani ductu ꝑſequētibus, tantus eſt illi

terror inſectus,vt armis ſeptꝰ conatꝰ ſit vrbe egredi,eſſetq; haud dubie inter Vrſinos & Borgia-
nos ĩ vrbe dimicatũ,nõ ſine cęde multorũ,niſi paucorũ Antiſtitũ occurſu ſummi ordinis principũ
diſcuſſum eẽt qđ ĩſtabat certamẽ,& iã pars ciuitatis nõ parua Vrſinorũ conatibꝰ fauebat,poſceba
turq; Borgias ad ſupplicium,aut vt tãdiu ĩ Hadriani mole cuſtodiretur,quoad eiꝰ cauſa cognita Borgię me
eẽt.Cęterũ dũ p ſ̄quas altercatiões res trahiť,Borgias pculſꝰ aĩo ex ſuburbanis ędibꝰ ĩ põtificiã ſe tus.
ſe domũ pripuit.Milites q ad id tp̄s in armis fuerãt,vbi fractũ ducẽ ſenſere,& iam latebrã quęren
tẽ,alii alio dilapſi,neq; ſtationẽ amplꝰ neq; p̄ſidiũ ſeruare.Subit nunc illa reputatio,q̧ raro in ali-
quo hoĩm maius vitę documentũ extitit,q̃ in hoc de quo iandudũ hęc pdunť,potuit is ſecundo Att.vitæ
a Põtifice cõtẽtus eſſe loco,tã amplis ſacerdotiis pollẽs,q̃ eiꝰ ordinis,ĩn quo fuit,nullꝰ qđ ſciã aliꝰ documẽtũ.
in diuitiis & dignitate ampliſſima victurꝰ.Cęterũ ſui oblitꝰ,dũ fortunã vt matrẽ nimis indulgẽ-
tẽ fatigat,ſæuã eſt nouercã expertus,ĩ ampliſſimo ordine eſſe noluit,vt ĩ nullo demũ eſſet. ſed nihil
certe eſt inconſulta felicitate breuius,ſumma faſtidiuit,vt triſtia & calamitoſa optaret.Enimuero
inter ſ̄qua hoĩm odia deſtiturꝰ,q̄a incolumis aliter eſſe nõ potuit,beneficii loco poſuit, q̧ in põti-
ficia arce ſit cuſtodiri iuſſus,quoad nouꝰ põtifex crearet.Sed dũ hęc Romæ fiunt, Galli Caietam
peruenere:Hiſpanorũ copię,q̃ inter Alexãdri obitũ & Pii tertii creationẽ,Colũnenſiũ ductu,nõ p-
cul ab vrbe cõſederãt,vt ciuibus ſuꝑmoq; antiſtitũ ordini p̄ſidio eſſent(ſic eñ videri volebant,vt
pacatiora eſſẽt noui põtificis comitia) ſub Gallorũ ĩ Latiũ ex Hetruria trãſitũ,aut certe nõ multo
prius trãs Lirim ad Germanũ cõceſſere.Gallis itaq; Caietę appropinquãtibus,qui in vrbe erãt,in
apertũ egreſſi,Mola & Itrio direptis,ſuorũ ſe copiis ingẽti lętitia adiungũt,arcẽ in cognomẽto Sic
cam ſunt oppugnare adorti,tenebať locus Hiſpanorũ p̄ſidio,qui vbi bellicas muro machinas ad Recens
motas viderunt,ſubito in hoſtẽ erũpũt,ac ſubita vi adorti nõ ſolũ ꝓpoſito auertunt , ſed fundunt Gallorum
etiã fugãtq;,fuſum ac fugatũ cũ cęde & ſtrage p̄ſequunť,trecẽti ex Gallis ſunt ea pugna deſidera clades.
ti.Auxit p̄ſens ſucceſſus Hiſpanis aĩos,cõtra res ĩfeliciter mota Gallos haud mediocriter fregit.
qui ab arce ſunt cũ cęde & ignominia reiecti,põtẽ Coruũ decreto petierũt,Cõſalis ratus adeſſe tẽ
pus vrgẽdi inſtandiq; abeuntibus,militẽ ex primo cõtrahit,inde ex Germano pfectꝰ ad hoſtẽ ire
pergit,vt de ſumma rei vno p̄lio decerneret. Fecerat Gallus caſtra nõ pcul a põte Coruo,hic eũ
Cõſalis adeptus ad pugnã elicere nõ potuit,qđ vbi apparuit ab hoſte p̄liũ detrectari,cũ oĩbus co
piis Germanũ repetit.Galli põtẽ Coruũ hoſtiliter occupãt,ac diripiũt:deiiciť inde Gallorũ p̄ſidiũ
ex Caſſinate ſaltu ab Hiſpanis,placuit & Euãdri arcẽ q̃ ab eiſdẽ hoĩbꝰ tenebať oppugnari,erat lo-
cus natura bellicoq; apparatu munitiſſimꝰ,pars vna copiarũ eſt eo miſſa,Fabricii Colũnę ductu,q̃
cõcuſſo ab vna parte hoſtiũ muro,oppidanos ſubita vi adoriť,fuitq; cũ his haud lõgũ certamen,
q̄ppe q pculſi aĩo relictis muris trepidi in arcẽ refugiũt.Inſederat locũ aliquãto priꝰ Federicꝰ Mõ-
fortius,erãtq; cũ eo Gallici generis viri quidã haud ignobiles.Hos Columnius dux ferociter iſtãs
breui ad deditionẽ cõpulit.Nec Galli in ocio eſſe,q̄n & ipſi dũ ad Euãdri arcẽ a ſuis laborať, Gui
lielmianã magno oppugnant conatu,Hiſpani q locum pręſidio obtinebãt,valide ſeſe arcẽq; tutati Gallorum
ſunt,qua ſpe Galli duces fruſtrati,ſoluta obſidiõe,Lirim petũt de traiectu fluminis acturi.Nulli ab conſilium
initio dubium fuit,quin ea res male verteret Gallis,hoſtibꝰ aduerſam ripã tenẽtibus,paluſtria lo- de Liri traiſ
ca,& circa ripas reſtagnãtis fluminis alueus,nuſq̃ fere ſe p̄bet vadabilẽ,niſi qua hoſtis ex aduerſo ciendo.
conſederãt,appetebat iã hyems,vt nulli nõ plane appareret quin hic ſedẽtibꝰ omnia tempus eſſet
Gallis iniquiora facturũ,vt fame & frigore miles,per irritos conatus,cõficereť.Cõtra tutius & ad
bellũ reparãdũ multo cõducibilius fuiſſe aiebãt,ſi in Marſos & Pelignos Galli duces ſubito tranſ-
iuiſſent,atq; in his terris ſtatiua adepti,ſub tectis reliquũ hyemis egiſſent,mox ſub vernum tp̄s in
Apuliã digreſſi ex integro bellũ reparaſſent.nec opinio illa hoĩm vana.Eñuero dũ Liri aſſidẽt, in
mediũq; cõſultãt qua vi quove loco eſſet fluuius ſuperãdus,fames primo ſentiri cœpta eſt, ſecutꝰ
inde morbꝰ,poſtremo hyemis intẽperies,q̄bus malis breui Galli exercitus pars multo maxima eſt
inutilis facta.ſed aliquãto poſtea.Iã machinis æneis fluuiali ripa diſpoſitis,põte vt in vlteriorẽ ri
pã euaderẽt,amnẽ iunxerãt Galli,cõmuniuerãtq; nec pcul inde caſtra,vt nulla p̄termittereť oc-
caſio,ſiqua oblata eſſet,militis in vlteriorẽ ripã trãſmittẽdi.Nec multi deinde dies ĩterceſſerunt,
quum repẽte in Hiſpana caſtra afferť hoſtẽ fluuium ſuperare,edicit Cõſalis vt Fabritius Colũna
eo mature occurrat,obiiciatq; ſe hoſtium conatibꝰ,faceſſit ille intrepide ducis imperium,cũq; ala
vna equum ad Lirim pgreſſus,vbi citeriorẽ ripã a Gallis teneri intuitus eſt(iã ſexcẽti pedites fere Conatus
põtẽ ſuperauerãt)ſuos ad pugnã hortatꝰ,ferociter ĩ cõfertiſſimum hoſtiũ globum ĩuehiť, primo partium
q̄ ĩpulſu turbat,turbatum fundit fugatq;.Galli ptim cęſi ſunt,ptim in primum amnẽ metu p̄ci circa Lirim
pitati,ceciderunt etiã ex Hiſpanis q̄dam Colubrinarũ ictibus ex vlteriore ripa petiti,eſt & pons ab

hoſte valide defenſus,quē quū pſidio firmaſſent Galli,ſępe equites leuis armaturę Hiſpanorū ca-
ſtra tumultuoſe adequitarūt,eſtq̧ p hęc nōnūq̄ ex occaſiōe alteri⁹ partis,vt fit,circa pontē dimi-
Fabii Vrſini interit⁹. catū,q̄bus locis Fabius Vrſin⁹,q̄ fuit Pauli filius,adoleſcēs magna indole, quū ppius flumen res
hoſtiū inſpectatur⁹ acceſſiſſet,letale vulnus accepit ſagitta confixus,quo breui poſt vita deceſſit.
Tētatū īde eſt an pons igni corrūpi poſſet,occulteq̧ miſſi,q̄ ſecūdo fluuio ſcaphā cū arida ligno-
rū materia,& ſulphureo puluere incēſam ī aduerſum pontē noctu imitterēt,nec res fruſtra mota
eſſet,niſi ii,quibus id erat negociū iniūctū,nimiū pperaſſent.prius eñ q̄ pontē in conſpectu habe-
rent,incēdiū cōflarūt,quo accidit,vt ſubitaria illa flamma aliq̄to antea defecerit,q̄ nauicula tenui
allapſu,ad locū puenire potuerit.Secutus nec multo poſt recēs Hiſpanorū conatus, noctu ad duo
Att.Hiſpanorū trepidationem. milia paſſuū ſupra pontē,q̄ ab hoſte tenebat̃,fluuiū trāſgreſſi ſunt,vt Gallos eximprouiſo īuade
rent,cęterū tā fœda tēpeſtas grādinis imbrib⁹ mixtę euntes adorta eſt,vt neq̧ ordines, neq̧ ſigna
obſeruari potuerint,diſiecti diſpalatiq̧ milites,quo cuiq̧ pximū fuit,in pacatū abiuerūt, ſed pars
multo maxima Sueſſam ſe recepit.Hęc trepidatio materiā pbuit hoſtib⁹ phamę paſſim diſſipan
dę fuſos pfligatoſq̧ a ſe Hiſpanos inſidiis exceptos.Is rumor temere euagat⁹ effecit,vt oppida q̄-
dā īter vtriuſq̧ gētis ſtudia ſuſpēſa adhuc,ad Gallos apte inclinarint,& in his Oliuetū Confredi
Borgiæ Scylacei principis locus.Oliuetani,ſuo in arcē principe cōpulſo,Fuit is Alexādri pontifi
Albiani cōſilium. cis filius,Gallicū pſidiū accepere,oppugnari ſunt nec multo poſt,capeſiq̧ vi oppidū,militibus præ
dę fuit.Exieratq̧ per hęc dimidiū brumę,quū Bartholomeus Albian⁹(venerat is ſub initium hye
mis in caſtra)Conſali,cui⁹ īperiū erat,ſuadere cœpit non eſſe bellū diutius trahendum, poſſe vel
vno die facile cū hoſte debellari,mōſtrare adhęc viā,qua Galli frigore morbo & īedia cōfecti,mo-
dico negocio vinci poſſent,nec prius deſtitit dubiū ducis animū verſare,q̄ Cōſalis victorię cupi-
dus id negociū ei iniūxerit,q̄buſdā ducū adeo diſſentiētib⁹,vt apud Hiſpanū teſtatū reliquerint
nō eſſe aliquid temere mouēdū.Impoſuit pontē occulte fabrefactū flumini circa Sugiū Albianus,
eſtq̧ ipſe in primis in hoſtē trāſgreſſus cū ſuo equitatu & paucis militū cohortibus,ſecutus eſt in
de Conſalis dux,& cū eo omne robur copiarū.Albianus Sugiū ex hoſte adortus ſubita vi cepit.
Aberāt inde Gallorū ſtatiua ad duo milia paſſuū,qui Bombardarū ſonitu cōmoti ducētos expedi
tos equites miſerunt,qui oīa ſollicite explorarēt,hi ad locū progreſſi,ſubito Albianorū impetu fū
duntur,Galli cognito hoſtium acceſſu,iam enim nox aderat,q̄ maxima queunt celeritate æneas
Galli ad Lirim pfligantur. machinas partim Caietā verſus pmittunt,partim in pximū amnē deuolūt, poſtridie ſub lucem
modico negocio funduntur,conatuſq̧ eſt Gallus vno aut altero loco prælīū inſtaurare,ſed res ſe-
mel inclinata ſiſti nō potuit,fuga ingens facta eſt,victi victoreſq̧ ſimul Caietā puenere,pſidiumq̧
qd Galli circa mōtē habebāt,primo impetu capit̃,captus eſt eodē impetu & mons,q̄ vrbi imminet
q̄ pro arce illi eſt.Multi media trepidatiōe,vbi rē pditā viderunt,ad nauē q̄ forte ī pximo fuit, fu-
ga delati,aliis ſup alios ſeſe ingerentibus,adeo depreſſerunt,vt mare paulo fluctuoſius circa Liris
Att.naufragium. oſtiū nacti,cū tota naui ſint fluctib⁹ abſorpti.Periit in his Petrus Mediceus patria extorris,q̄ Gal-
lorū partes ſequebat̃.Nec multi īde dies interceſſere,q̄bus Galli q̄ Caietæ erāt,q̄a nulla ſpes ſuper
Petri Medicei interit⁹. erat ampli⁹ vrbis retinēdę,hoſtib⁹ montē tenentibus,certis cōditionib⁹ Caieta ceſſerunt,atq̧ per
hunc modū Neapolitanū regnū,partim fœdere inter reges icto,partim vi & armis, Cōſalis ducis
fortiſſimi ductu,Ferdinādo Hiſpaniarū regi ceſſit,pręter Sipontū in Apulia,& alia ignobilia quæ
dam loca,quæ Gallorū adhuc armis tenebant̃.& vt bellorū fortuna fuit tum vni genti vbiq̧ infe
ſta,nō multo prius q̄ cū Gallis ſit ad Caietam debellatum,circa Pyreneum in Galliæ & Hiſpanię
Hiſpanorū victoria. finibus ingenti prælio Galli ſunt ab Hiſpanis victi.Caieta dedita,Gallorū multo plures nauibus
inde auecti,qui terreſtri itinere retro abierunt,frigore & inedia,non citra ruborē fortunæ, paſſim
periclitati ſunt,ludibrioq̧ vbiq̧ habiti,præterq̄ apud Iordanū Vrſinū,qui comiter & amice penes
Iordani in Gallos ſtudium. ſe habuit,quicunq̧ Gallici nominis,conſilio,caſuve,in loca ſuę ditionis deuenere.Inciderūt hæc in
Ianuarium menſem eius anni,qui primus fuit Iulii ſecundi Pontificis Maximi,quartus ab eo, quē
Alexander ſextus ſactum fecit Chriſtiano nomini.Nec ita multo poſt q̄ Galli regni finibus ceſſe
Reges iter ſe inducias pangunt. re,Lodouicus & Ferdinandus reges in tris annos inter ſe inducias pepigere,ac tum demum Ita-
lia,Gallia,& Hiſpania bellicis curis ſolutę,quieuerunt.

Rapſodia Hiſtoriarum ab orbe condito in Annū vſq̧ ſalutis noſtrę.M.D.IIII. Optatum
iterum recepit finem In ædibus Aſcēſianis,ad XV.Cal.Aprilis.Anni ad
calculum Romanum.M.D.XXVIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE